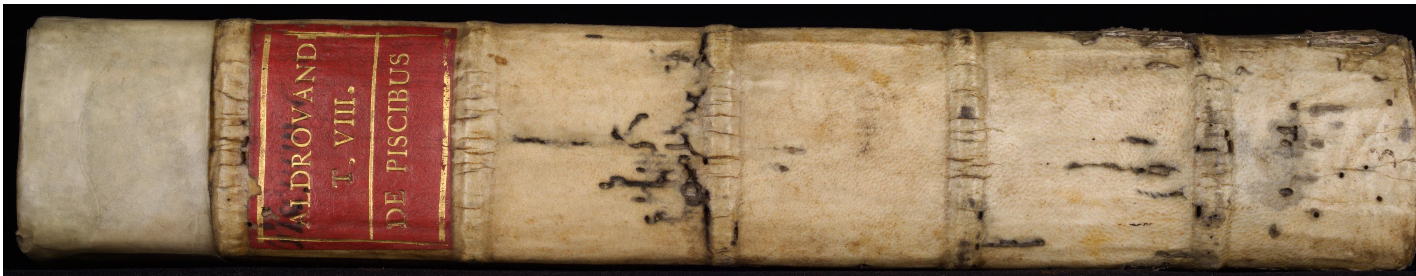
ALDROVANDI
T. VIII.
DE PISCIBUS







VLYSSIS ALDROVANDI

PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS.

DE PISCIBVS LIBRI V.
ET DE CETIS LIB. VNVS.

IOANNES CORNELIVS VTERVERIVS
In Gymnasio Bononiensi Simplicium medicamentorũ professor collegit.

MARC. ANTONIVS BERNIA
in lucem restituit.

AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM
D. D. FRANCISC. VITELLIVM
ARCHIEPISC: THESSALONIC:
APVD SERENISS. VENETOR. REMPVBL
SEDIS APOSTOLICÆ
NVNCIVM.

Cum Indice copiosissimo.

SVPERIORVM PERMISSV.

BONONIAE.
Apud Nicolaum Thebaldinum
M. D. C. X X X V I I I.

ILLVSTRISSIMO,
ET REVERENDISSIMO D.

FRANCISCO VITELLIO

ARCHIEPISCOPO THESSALONICENSI,
& apud Serenisſ. Venetorum Rempubl.
Sedis Apoſtolicæ Nuntio.

Marcus Antonius Bernia F.

MEDITABAR iampridem (ILLME. & REVER^{ME} Præſul) Anteceſſorum meorum exemplo, in hac vrbe ſtudiorum matre BONONIA, prælo reſtituere, hoc eſt æuo ſuperſtiti, poſteroq. ſiſtere litterarum aliqua precioſiora ornamenta, quæ temporis edacitas ſilentio damnare videtur. Quid enim cogitabam ad æquitatem iuſtius fore; quid magis pium ad honorem Academiæ Orbis Terrarum celeberrimæ; magiſq. neceſſarium ad commune Republ. literariæ bonum, quàm eorum illuſtria monumenta, quos heic iam olim gloria ob excellentes in ſcientijs virtutes, æternitatis albo receperat, aduerſus erodentes annos illæſa conſeruare? in hac ancipiti cura nobis animo eligendus è plurimis occurſauit VLYSSES ALDROVANDVS, cuius lucubrationes eruditione multifaria peculioſæ, cultiſſimorum hodie ingeniorũ ſtudio dio nectare permulcent, vt ideo iure optimo ad eorum ſolaria compellar, publicis iterũ formis opus eius eximium DE PISCIBVS propagare. Poſtremũ hunc genitoris clariſſimi partum feliciſſimo aliàs exceperat amplexu Saliburgenſis Archiepiſcopus, & Princeps, nec teredini farinulam, vel piperi cucullam debebat; at annorum timebat iniuriam; quic quid enim fulcitur extraneis, tempus, vt quid mortale iugiter depaſcit; fuit igitur hac impreſſione renouata; vetuſtati ſuccurrendum, ſimulque doctiorum precibus ſatisfacien dum, qui vitali ſapientiæ lumine hauent à luce tanti viri continuò recreari. Vt verò in lucem iterum prodiret nobis hic Hermathenæ fœtus, equidem promerebat, qui ſolius

 Miner-

Mineruæ gremio, quemadmodum olim Iulia Drusilla, imponeretur. Tù (sapientissime Antistes (quem generis antiqua nobilitas, splendor vitæ, dignitatis gradus, virtus, & doctrina in æui nostri Palladem constanter asserunt, aperi benignitatis sinum, & affectus paterni officij excipe prolem; quam suis Apollo vexillis inumbrauit. Magnum admitte in amicos lares ALDROVANDVM, quo maiorem naturæ Mysten, solertioremq. rerum physicarum scrutatorem nostra non vidit ætas. Gloriosissimum Salisburgensem Principem Sedis Apostolicæ Legatum se Mœcenatem beneficum olim habuisse recordatur; te hodie Antistitem Pontificia Legatione ad Venetos conspicuum, & ad purpuras, soliaque natum patronum elegisse gloriatur. Illum Germani commendant, vt aurem germen vetustissimæ comitum in Altaemps prosapiæ, quę floruit omni sæculo viris, ducibusq. prudẽtia ciuili; militariq. inclytis Te prędicat Italia ex antiquissima VITELLIORVM gente, vbiq. toga, sagoq. clarissima, quorum heroicis actionibus plena sunt Annalium Italiæ monumenta. Æternãtium namq. Historicorum elogijs iam Orbe toto clarescunt Virtutes, & merita tuorum Clappinorũ, Paulorum, Camillorum, (vt reliquos prætermittam) à quibus, tamquã per traduces, & incilia, corriuatiua tibi nobilitas, quę ad hominum lucem lucidior effulget tuis hodie insignibus factis, non tam conseruata quàm illustrata. Nouit quippe quid valeas in vmbra, cum eruditis Roma; vident quid possis in arena cum politicis Venetiæ, vbi negotiorum tempestates mira prudentia consopire, temporum calamitates inenarrabili constantia frangere didicisti; & ad nepotes iam honorificè transmittunt fasti, quos nouissimè, ad reprimendum in Italia debacchantis pestilentiæ impetum sub optimo, & sanctissimo Hierarcha VRBANO VIII. labores exantlasti. Macte igitur animo, (Præsul, & Patrone optime) tot virtutum luminibus Illustre pectus maximorum honorum capax geris, quos æquiore decreto tibi Cœlum destinauit. Voco te interim, iterumq. ad huius operis, & ALDROVANDI fœtus patrocinium geniali tuę benignitati congruum; cordi, & curę habe nostrum pariter hunc laborem, quem ab ipsissimo pectore in obsequia tua procliuissimo tuis ludens defero virtutibus. Vale, diuq. felix viue, & me, meosq in ære tuorum æternùm cense. Bonon. Kl. Martijs MCIↃ IↃCXXXVIII.

IOAN. CORNELIVS VTERVERIVS DELPHENSIS LECTORI BENEVOLO S.

PRæfuturo mihi in hoc opus, nihil visum est necessarium de authore quicquam dicere cùm alioqui multa de incredibili ipsius eruditione, ac diligentia dicenda foret, deque celeberrimo illo musæ, ĩ quo præter pisces, de quibus hic agitur, nullũ nõ aliud animal, vel naturale, vel depictum cernitur, atque omne insuper plantarũ, ac fossilium genus, & quod omnes admirantur, de singulis sua manuscripta commentaria. Quorum omnium, vt Illustrissimos inclytæ huius vrbis Senatores institueret hæredes, non pauca eũ impulerunt beneficiorum in primis, quibus sæpenumerò eum prosecuti fuerant, memoria, spesq;, & fiducia, fore, vt qui verè libertatis conseruatores vulgò appellantur, ea similiter omnia incorrupta conseruarent. Quo fit etiã, vt Lector humanissime non tam authori, quàm Senatui hosce de piscibus labores, & si qui alij deinceps prodierint, acceptos referas. Hic enim testatori morem gesturus, simulq; literariæ reip. consulturus, mihi author fuit, vt quam viuenti intra proprios parietes nauaueram, eandem etiam mortuo, præceptori, scilicet optimè de me merito, operam præstarem, & in euulgandis eius monumentis omni illud tempus, quo à publicis lectionibus vacari solet, impenderem voluit, honestumq; ad id stipendium laboribus meis opitulaturus constituit. De Piscibus autem, & Cetis omnino nunc erat dicendũ animalibus nempe aquatilibus sanguine præditis, cum in nouissimo edito opere de exanguibus actum eßet. Quos quidem labores, si tibi Lector humanissime gratos fuisse intellexero, ad alios subinde, atque alios alacrius me accingam. Quin autem grati sint futuri, non est, quod dubitem, cũ omnibus numeris absolutam eam eorum animantium historiam pertractent, quæ tam grata olim fuit Antonino Imperatori, vt Oppiano eam carmine explicanti & patris sui exilium remiserit, & pro singulis versibus, quibus eã conscripserat, singulos iußerit annumerari aureos. Iucunda enim est, apprimeq; vtilis, si quæ alia cum professoribus omnibus, tùm maximè medicis, qui quo piscium, aliorumq; in aquis viuentium naturas, facultatesq. nouerint accuratius, eo quidẽ suæ professionis nomine digniores fuerint, cũ non semel victus rationem ex ijs instituere, remediaq., quæ aut vulgaria suppeditant, hinc accipere cogantur: quorum neutrum ritè præstabunt, nisi exactè, & pisces ipsos, & succi, atq. alimenti ex ijs discrimina noscant, & singularũ præterea pastiũ vires probè exploratas habeant. At in mensis quidẽ qualẽ olim habuerint prærogatiuam, Acipenseris exemplo docemur qui non nisi corònatus, à coronatis inferebatur: ac Mulli in primis, quẽ argenti pari pondere à priuatis etiã Quiritibus emptum fuisse ex veterũ scriptis notissimũ est: nec scio an in vllo ciborum genere vnquã fuerit vel voluptas maior, vel luxuria: sanè fuisse velinde constat, quod non paucos pisciũ, deorũ nomine dignati sint, nõnullos etiã ἀνθρωποφάγους, quasi hoĩum deuoratores nũcuparint, quòd maximæ et facultates, nimio in eos lux, sumptuq; consumerentur. Tametsi verò extent eiusdẽ argumenti lucubrationes Rondeletij, Bellonij, Saluiani, Gesneri, aliorũque eruditæ quidẽ, & nunquam satis laudandę quibus, ne quid desiderare quis posset, quod ad exactissimã pisciũ historiã pertinet, author noster frequentissimè vtitur queq; per eosdẽ didicit, ingenuè suis quibusq; locis profitetur nihilominus quàm longis eos superarit parasangis, boni omnes, qui hęc legere dignabuntur, facilè intelligent, atq; mihi id prę cęteriris affirmare liceat, qui vtrorumque scripta, non sine immenso labore non semel conferre inuicẽ fui coactus. Quod tamen non eò dictũ quis accipiat velim, quasi nihil huius nostri authoris lucubrationibus queat adijci amplius: etsi enim omni animi contentione in eo elaborarit, vt vltimam eis manum imponeret, nec alijs, quod

adij-

abijcerent, indagandi campum relinqueret, quemadmodum ex tot piscium iconibus, nunquam antea ab aliquo alio expressis, cuique licet intueri, multa tamen etiam incognita in maris profundo abdita latere cur mihi persuadeam fecit humoris luxuria, naturæque in generando promptitudo, vt vera fiat vulgi opinio (Plin. verba sunt) quicquid nascatur in parte naturæ vlla, & in mari esse, & præter hæc multa, quæ nusquam alibi. Fatetur Oppianus non paucos sibi pisces incognitos esse, immò verò illum solum omnes nosse, qui procreauit eos & in accessis homini locis habitare voluit: sed & Homerus omnium scientiarum fons, omnia in æquore perscrutari posse, humanum esse, minimè credidit, cùm id soli Protheo, quem propterea immortalem fingit, & Neptuni maris præsidis famulum, id contigisse nobis scriptum reliqueris, inquiens:

Α'θανατος Πρωτευς Α'ιγυπτιος, ὅς τε θαλασσης
Πασης βενθεα οἶδε Ποσειδεωνο υποδμως

De meo modo labore Lector æquus æquè iudicabit. Haud exiguũ profectò fuit tot pisces corporis tegumento, loco, vita, moribusq; inuicem differentes, in suas quosq; classes referre. Id enim author morte præuẽtus nec dum præstiterat: Quamobrem, & ratio huius methodi erat reddenda, id quod in proœmio operi præmisso præstiti: Ad hæc authori nonnulla adscripsi, quæ planè mea sunt, vt suis pasim locis prudens Lector facile aduertet. Iam verò dissimulare nolo, futurum fortasse, vt errata compluscula in his libris deprehendantur, quæ peto, vt mitius damnentur, cum, & obseruantissimis, & cautissimis vix hæc delicta euitari posse, vel illis notum est, quibus aliquando cum prælo typographorum res fuit. Ego quidem totis viribus nixus sum, vt admitterentur quàm paucissima. Vale Lector humanissime, authorisq; nostri manibus, mihique bene precare.

V. D. Octauianus Finatius pro Eminentiss. & Reuerendiss. Principe Card. Colum. Archiep.

Imprimatur

Fr. Ioannes Vincentius Vicar. S. Officij Bonon.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIENSIS, DE PISCIBVS LIBRI I.

Qui eſt de Saxatilibus. Cap. I.

IN QVO ORDINIS RATIO.

AQVATILIVM animalium alia exanguia ſunt, alia ſanguinea. De exãguibus peculiariter ipſis dicato opere pro ingenij noſtri modulo egimus, & Zoophyta quæ inter animalia & plantas mediã naturam habent, anneximus. Nunc, ne quid in toto hoc Neptuni imperio intactum relinquatur, ordo poſtulat, vt ſanguineis manus admoueamus; cęterùm ijs tãtùm quę nullibi ſine humore degere poſſunt, vel exiguas ſaltem in ſicco moras trahere. Sunt enim nonnulla, quę licet in fluido degant, & victum quoq; inde emoliantur, cùm, in ſiccũ tamen exeant, & in terra, terreſtriũ more pariant, amphybia potius, quàm ſimpliciter aquatilia iudicio meo sũt nuncupanda, ſicuti ex quadrupedibus lutra, fiber, crocodilus, ex ſerpẽtibus natrix &c. Eorum modò quæ verè aquatilia sũt, duo duntaxat genera *a* reperimus, vnũ cui natura, quas nullis alijs, branchias; alterũ cui pulmones tribuit, idq. ratione recta, nã vt brãchiatis ob sãguinis paucitatẽ frigidiuſculis ſola aqua ad refrigerationem ſufficit, ita quibus pulmo eſt, ob eiuſdẽ vbertatem calidioribus aerẽ trahere, aliorumq. ſanguineorũ more ſpirare par eſt: atq. hinc eſt quòd illa vbi volũt, diutiſſimas ſub aqua moras trahũt, ſine vllo ſuffocationis pͥculo hęc verò ſicuti & vniuerſa alia ſpiritali hoc viſcere prędita, ſi quis cogat diutiùs quã res poſtulat, ſub aqua eſſe, (vt cũ retibus capta vi retinentur,) ſuffocantur, atq. exanimantur, quippe quæ ſpirãdi facultatem amittant: nec aliã ob cauſam fluitantia cernũtur, & erecto capite dormiũt, quàm ob ſpirationis commoditatem. Nouiſſima iſthæc Ariſtoteles Cete; branchiata quia plurima, voce cũ exanguibus etiã communi, ἰχθῦς, id eſt piſces appellauit. Piſcium, de quibus primùm, vt potè ſalubrioribus palatoq. gratioribus dicemus, differẽtiæ sũt plurimæ: binæ tamẽ præcipuę: à corporis tegumento vna: à loco quo degunt, altera. Teguntur vel *b* ſquamis, qui plurimi, vel cute, hacq. vel aſpera qui pauci, vel læui qui pauciſſimi. Locus eorum conueniens ac commodus, aptaq. habitatio, & propriũ velut elementum, aqua eſt. Vtramq. differentiam ad expeditiorem facilioremq. methodum ceu ducẽ ſequi animus erat; ne quos Natura diſtinxit, & toto quodammodo genere inuicẽ differre voluit, cõfunderentur: ſed per authores nõ licuit qui ſquamoſos ſæpenumerò cũ aſpera lęuiq. cute præditis implicãt. Aqua piſcibus deſtinata vel ſalſa eſt, vt marina: vel dulcis vt fluuiatilis, vt lacuſtris. Ab illa θαλαττιυς. i. marinos. ab hac quoſdã ποταμιυς. i. fluuiatiles, quoſdã λιμναιυς. lacuſtres Græci nuncuparunt: quibus prętereà addẽdi erant, qui vitã viuũt quodãmodo ambiguã: quorũ rurſus alios ποταμοθαλαττιυς vocare liceret, quòd flumina ęquè ac mare incolant: (quorũ duo genera, vnũ Græcis ἀνάδρομον dictũ, quod relicto mari dulces fluuiorum aquas ſubit: alterum quod ex dulcibus aquis, ad mare deſcendit, eamq. ob cauſam

C

D

Amphybia quæ.

Aquatilium sãguineorũ genera.

a *Ariſt. lib. de reſpirat.*

Cete & piſcis vt differant.

Piſcium potiores differentię.

b *Ariſt. 2. Hiſt. c. 13.*

Differentię à loco.

κατάδρομον dici queat:) alterũ flumina ſimul atq. lacus frequẽtans, λιμνοποταμίον appellandũ Marinos in prima acie locabimus, ſubinde annexuri, qui è mari flumina ſtagnaq. intrant; tertium locum obtinebunt, qui ſolis cõtenti ſunt fluuijs: quartũ lacuſtres: quintũ ac poſtremum qui modò flumina, modò lacus habitant. Marinos equidẽ veteres, quorũ authoritate ſæpe nitemur, celebrãt de eorũ alimẽti facultatibus diſputãtes, nulla qui in aquis dulcibus degũt, facta mẽtione (niſi qui oſtia fortè fluuiorũ è mari ſubirẽt, ideoq. marinis itẽ accenſendi) ſiue quòd fluuiatiliũ maritimis vrbibus in tanta marinorũ copia, cura eſſet nulla, ſiue quòd mediterranei capturã piſciũ haud ſatis perſpectam haberẽt, pręſertim cùm fluuios cõſtet nõ admodũ piſcoſos eſſe in locis calidioribus, in quibus fere vixerũt, quid de piſcibus egere, ſiue quòd ſpõte ſua cæteros qui marini nõ eſsẽt, omiſere, in totũ ſalubritati conſulentes, tanquã alimentũ eorum penitus damnarẽt. Marini enim vel ideo ſalubriores quòd marinę aquę ſalſedine frigiditatẽ, & humiditatẽ piſcib omnibus cõmune quodãmodo obtundant. His fluuiatiles, & ſapore, & carnis ſalubritate proximi ſũt, cũ quòd fluminum curſu, & ſæpè etiã aduerſos ſeſe exercẽtes defatigẽtur, ac in perpetuo ferè motu ſint, tũ verò maximè quod cibũ ex limpidiſſimis amniũ aquis, aut fontanis fluuiorum minimè ſtagnantibus, fontiumq. ſubter erumpentiũ ſcaturigine tẽperatiſſimis, lucidiſſimiſq. capiant. Illorũ verò peſſima eſt conditio qui aut in ſtagnis, aut lacunis degũt, nã & motus exercitij vè & cibi ratione à marinis, & fluuiatilibus quã maximè degenerant; frigidi nimirũ, humidiſſimiq. & palato noſtro nõ ſolum ingrati, ſed etiã neſcio qua extranea qualitate afficientes, quãdoquidem cænũ limoſamq. reſidis, & ſemi corruptæ aquæ eſcã depaſcuntur.

Piſcium marinorum differentia.

Ariſtot. lib. 1. Hiſt. c. 1.

c Lib. 8. Hiſt. cap. 13.

d Lib. 3. de Aliment. fa cult.

Marinorum Græci alios quòd in alto mari degãt, πελαγίους alios πετραίους, ſiue ſaxatiles, alios deniq αἰγιαλώδεις, id eſt litoreos, ſiue litorales, Ariſtoteles aliquando etiam προσγείους, quaſi terræ proximos, nominarunt. A petręis ſiue ſaxatilibus exordiemur, non tam authoritate moti medicorũ omniũ dictatoris *d* Galeni, qui præ cęteris meliori vti pabulo eos ſcripſit, ſẽperq. in puriſſimo humore degere, aquã què dulcẽ, & quę ex iſtiuſmodi, & marina permixta eſt, fugere, ideoque carnis ſalubritate omnibus pręcellere: quã ipſiuſmet rerum omnium parẽtis Naturę myſterijs, quę tã pulchellos eos fecit, tantaq; & tã iucunda colorũ varietate depinxit, noſq. velut ad exquiſitiſſimas quaſdã epulas, quibus in omni valetudine commodè vteremur, inuitauit.

Saxatilium duplex genus.

Lib. 8. Hiſtor. cap. 13.

Eorum autẽ bina genera ſunt; vnum quod in ſaxoſis tantũ promontorijs, & vbi ſaxa ſũt, naſcitur, vitamq. omnem traducit, nunquam vel locum vel alimentũ mutans; ideoque teſtãte eodẽ Galeno, ſemper extra omnem culpam: alterũ quod licet iuxta ſaxa perlubẽter obuerſetur, nihilominus modò huc, modo illuc ꝑ mare vagatur, ſucci bonitate, & præſtãtia non parũ inferius. De quo poſtremo genere *e* Ariſtoteles (ni fallor) intellexit, cũ omnes ſaxatiles προσγείους hoc eſt, vt Theodorus vertit, litorales eſſe dixit: atq. ita multi ab Oppiano, Athenæo, alijſq; inter ſaxatiles numerãtur, & à nobis etiã numerabuntur, qui tamen verè ſaxatiles non ſunt.

Litorales piſces.

Scaliger Exerc. 225.

f Lib. 8. Hiſ. cap. 13.

Litoraliũ longè maior copia ac diuerſitas: cùm ſit, & litorũ haud vna ratio. Quædam enim arenoſa; quædam limoſa. Aliquibus oræ terreæ ſunt alijs ſaxeæ. Non nullorum fundus longè à ſuperficie diſtat alijs vadoſus eſt. Item ſolũ quod ſubeſt alicubi herboſum, alibi nudum. Quãobrem Græci Philoſophi, qui gnauiter, atque ſubtiliter in hac natura verſati ſũt, aliud θῖνα dixerũt, aliud αἰγιαλόν. Pelagios in poſtremã claſſem reiecimus. De his diuerſa opinio eſt, nam *f* Ariſtoteles litoralibus deteriores eos facit his verbis: *Præſtant pelagicis litorales: quippè qui cibo copioſiore, melioreq. potiantur. Quà enim Sol ingruit, plura exeũt, vt fit in hortis, nã & lituus niger propiùs terram oritur, alter ſimilis erraticis eſt. Tum etiam bene ex calido, frigidoq. temperata ſunt loca maris terrena. Quò fit vt & caro eorũ piſcium magis conſtet, cùm pelagiorum humida, mollis, ſolutaq. ſit*

Herm. Barbar. in corol. lib. 4. in Dioſcor. cap. de phyco.

g Lib. de ſuccor bonit, & vitio.

Pelagij, qui Galeno.

Pelagij, qui potiſſimum authori.

Quo loco Gaza litoralẽ herbam, quam Ariſtoteles θῖνα vocat, quaſi litus oleat, lituum vertit; cùm clarius algam aut phycum marinũ poſuiſſet, licet fieri poteſt, vt litus ipſum, & odor eius, ĩ eo vocabulo accipiẽdus ſit. Cõtrà *g* Galen. piſces qui ĩ mari verſãtur dulcis aquę expertè, pelagios vocari, ſimiliterq. ipſis ſaxatilibꝰ culpa propè omni vacare teſtatur: l pelagiorũ, vt apparet, illos potiſſimùm intelligens, qui fluuiorũ oſtia fugiunt; nã qui iuxtà fluuios victitant, ſi hi vrbi proximi fuerint, propter latrinas, coquinarũq. ſordes, ſimiliaq. quę abluũt alia, odorem acquirunt ingratum, inſuaueſq. ac inſalubres euadũt. Nos itaq. ceu bina forẽt pelagiorũ genera, laudatæ videlicet & illaudatæ carnis, eodẽ quidẽ de vtriſq. libro agemus, attamen Ariſtotelem potiùs ſequendũ, putamus, eoſq. potiſſimùm appellãdos pelagios, qui ob carnis ſuæ ingratitudinẽ ac inſalubritatẽ apud medicos famoſi ſunt, quales ferè ſunt cartilaginei, & qui ob magnitudinem cetacei paſſim nominantur.

DE SAXATILIBVS SQVAMOSIS,

A

Et primùm de Scaro. Cap. II.

SCARVM inter Saxatiles veros primo loco recensuit Galenus, idque iure omni merito: nã præterquam quòd salubritate nulli cedit, ita & saporis gratia facilè omnes vincit *a* plinius author est suis tẽporibus principalẽ habitũ fuisse, cũ paulò antè nobilissimus cẽseretur Acipenser fortè quòd tunc Scaris carerent: alio enim ex orbe Romam deferebantur, & si Optatus Tiberij Cæsaris libertus præfectus classis Romanos facere studuerit, copiosissime eos inter Ostiensem, & Campaniæ oram sparsos disseminando, cura toto quinquennio addita, ne capti ad mensam raperentur, sed redderentur mari, *admouitq́.* (inquit Plinius) *sibi gula sapores piscibus satis, & nouum incolam mari dedit.* Cuius sationis diligentiùs meminit *b* Macrobius, inquiens. *Octauius (alij Optatum vocant) præfectis classis, sciens Scarum*

B *adeo Italiæ litoribus ignotum; vt nec nomẽ latinum eius piscis habeamus, incredibilẽ Scarorũ multitudinem inter Ostiã, & Campaniæ litus in mare sparsit, miroq́. ac nouo exemplo pisces in mari, tanquam in terra fruges aliquas seminauit. Idemq; tanquã summa in hoc vtilitatis publicæ veteretur, quinquennio dedit operam; vt si quis inter alios pisces Scarũ fortè cepisset incolumen confestim, & inuiolatum mari redderet.* Erat verò tanto in luxu Scarus, vt nõ hominibus tantùm, verùm & deorum immortaliũ palato dignus haberetur; quod nõ obscurè innuit apud Athæneum Philemõ his verbis: *Quòd si illi qui vilioribus vescuntur piscibus, Scarũ haberent, aut ex Attica Glauciscum, &c. omnes sane qui gustassent, fierent dij.* Sic & Ennius Scarum *cerebrum Iouis supremi* nuncupare videri potest, vt non sit mirandum, si *c* Horatius in detestandos gulæ proceres inuectus, dixerit:

a Lib. 9. c. 17. & li. 32. cap. 10.

b Lib. 3. Saturnal.

Scari prærogatiua.

c l. 2. Serm. 2.

——Pinguem vitijs albumq; nec Ostrea Et *d* aliàs *Nec me lucrina iuuerint conchylia,*
Nec Scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois. Magisue Rhombi, aut Scari.

Et Petronius Arbiter peregrina, & ex alieno orbe allata, non domestica placere istis opinonibus Scari & Phasiani exemplo eleganter ostendit hoc epigrammate:

d In Epodo.

C

Ales Phasiacis petita Colchis
Et pictis Atagen opaca penis,
Atq; Atre volucres placent palato,
Quòd non sunt faciles, & albus Anser
Plebeium sapit: vltimi, ab oris
Attractus Scarus est: & Afra Syrtis
Quicquid naufragio dedit probamus.
Mullus iam grauis est: amica vincit
Vxorem: rosa cinnamum veretur.
Quicquid quæritur, optimùm videtur.

Cùm verò inquit *e* Martialis:

Hic Scarus æquoreis qui venit obesus ab vndis, *Visceribus bonus est, cætera vile sapit*

Scari prærogatiuæ ne illum quidem derogat, quando hic cõparatio fit viscerum Scari ad ipsius carnẽ: quæ licet optima ac sapidissima per se sit, iecinori tamẽ, & intestinis postponebatur. Illud enim in maximo erat pretio atq; honore, sicut ex *f* Trãquillo præ cæteris notũ est: qui in Vitellij principis perditissin i, in curãda cuticula velut alterius. Apicij patina Scarorum iecinora inter lautiores ciborum primitias enumerat: & apud *g* Athenæum Epicarmus in Hæbes nuptijs Scarorum laudaturus intestina inquit:

Τῶν οὐδὲ τὸ σκωρ θεμιτὸν ἐκβαλεῖν θεοῖς, id est. *Quorũ nec stercus quidem fas est dijs reijcere.* In quo versu, non contẽnenda, inquit Isaacus Casaubonus in eruditissimis suis animaduersionibus, Excerptorũ lectio, θεοὶ pro θεοῖς. nam ita etiam Eustathius. θεοὶ, exclama-

e In Distichis. Scari viscera optima.

f In Vitellio.

g Lib. 7.

D tionis vox: vt *Doctis Iupiter, & laboriosis.* Postremò cũ cæteri squamosi pisces pollucerẽtur, solum Scarũ pollucere, Numæ regis lege non licebat, idque nõ propter raritatẽ, vt *h* Iosephus Scaliger arbitratur, quoniã in Laurenti litore, atq. adeo in ora Tyrrhenica, vt ostẽdimus rarissimus, esset: sed per religionis causã, ne scilicet in peregrino pisce immoderatas facerẽt impẽsas, parsimoniam etiã dijs immortalibus gratam inuẽte Numa; sicuti ex Cassij Heminæ verbis apud Pliniũ, quę citat Scaliger, licet colligere: *Numa cõstituit, vt pisces, qui squamosi nõ essent ni pollucerent, parsimoniã cõmentus, vti cõuiuia publica, & priuata, cænæq; ad puluinaria faciliùs compararentur: ni qui ad pollectũ emerent precio minus parcerent, eaq; præmercarentur.* Quare Seruius ait in libris Veterũ legi, à maioribus sacrificando parsimoniam obseruatam. Conijcit autem Scaliger legem his verbis cõceptã esse: PISCEIS, QVEI SQVAMOSI NON SVNT, NEI POLLVCETO SQVAMOSOS OMNEIS PRAETER SCARVM POLLVCETO.

Athenai locus animaduersus.

h In castigat. in Festum Parsimonia dijs grata.

SYNONIMA. ETYMVM.

a Lib. 7. — *In Rondeletiũ animaduersio.* — *Squarus.* — *Scaurus.* — *Rochau.* — *Chrachorõ.* — *b Lib. 9. Hiſ. c. 50.* — *Meryx.* — *Piſcis ruminalis.* — *Ariſtot. locus animaduerſus.* — *c Li. 32. c. 11.*

E Σκάρον ἀπὸ τȣ͂ σκαίρειν dici Athenæus, & Euſtathius teſtantur Σκαίρειν autem tripudiare, eſt & ſaltare. Attamen *a* Athenæus ita vocari Scarũ voluit, ꝙ incluſus naſſis: crebris caudę ictibus qui σκάρθμοι, ſeu σκάρισμοι vocãtur, auerſus fores laxet, atq; ita retrorſum erũpat, vt Plinius ex Ouidio ait. Cui aduerſatur Rondeletius, quòd τό σκαιρειν aliquãdo idẽ ſit apud veteres, quòd τὸ νε'μέσθαι, ideſt depaſci, ſicuti ex Theocrito (inquit) docet Phauorinus, quamobrẽ à depaſcendo dictũ arbitratur, cùm Scarus algã, aliaſq; herbas depaſcatur, vt ſuo modò loco patebit. Cæterùm cum, & alijs id quoq; cõueniat, ego Athenæo potius acquieuerim. Ineptiſſimè verò Iſidorus Eſcarũ dici contendit, eò quòd eſcã ruminare perhibetur. Dupliciter eñ errat; primò quòd Græco vocabulo etymũm origineq; tribuat latinã; ſecundò quòd ignorauerit Eſcharum apud Gręcos animal marinũ eſſe lõgè à Scaro diuerſum. Reperit, & σκαρὶς, (fortè vt pro Trigle Triglis) apud Athenæũ his verbis: Σκαρὸς δὲ ἀπὸ τȣ͂ σκαίρειν καὶ σκαρὶς: Sed Caſaubonus, & ſi totidem hæc literis etiã apud Euſtathium ſcribantur, quia tamen Scaridis piſcis veterũ F nemo meminit, ſcriberet, καὶ καρὶς οἷον σκαρὶς, quoniam in Etymologo, vbi multa ſæpè ex Atheneo deſcripta obſeruauit, legitur καρὶς παρά τό σκαρὶω, σκαρὶς καὶ καρὶς: alioquin vulgarẽ lectionẽ interpretandam putat de lumbricis quos vocant σκαρίδας. In multis Feſti codicibus Squarus: apud recẽtiores quoſdã corruptũ, puto, Columellæ codicẽ ſequentes, legitur Scaurus. Cretenſiũ vulgus, vt Petrus Bellonius refert, hodieq; veterem nomenclaturam reſeruat imò fortè cęteri etiã Græci. Hoc enim Rõdeletius & ante ipſum Franciſcus Maſſarius innuunt. Gallorũ alij eodẽ teſtante Rondeletio communi ſaxatiliũ nomine Rochau dicunt: alij Auriol, ſeruatis, vt veriſimile eſt antiquis τȣ͂ αἰολȣ veſtigijs, quo nomine alterũ Scari genus olim audiebat. Canariarum inſularum incolæ vt in nauigationũ in nouũ orbem libris legimus, Berchos appellãt. Chrachoron. Alberto alibi piſcis eſt ruminans fluminibus, & maribus ſuis ignotus: nec alium videtur intelligere quã Scarũ; nam, & Bellonius in Oceano reperiri negat. *b* Ariſtotelis alicubi de ruminãtibus agentis animalibus, hæc verba ſunt: Μηρυκάζȣσι δὲ καὶ τῶν ἀμφοδόντων ἔνια, οἷον οἱ τεμῦες οἱ Ποντικοὶ, καὶ οἱ ἰχθύες, καὶ ὃν καλȣ͂σι ἔνιοι ἀπὸ τȣ͂ ἔργȣ μήρυκα. Quæ ſic conuertit G Gaza: Sũt etiam ex dentatis vtrinq; nonnulla quæ ruminant, vt mures Pontici, & piſcis quidã, quẽ ab ea re ruminalem appellauere. Quam verſionem improbat Rondeletius; & ſic vertendũ fuiſſe contendit: Ruminant, & quædam vtrinq; dentata animalia, vt mures Pontici, & piſces quidã, & qui ab ea re μήρυξ vocatur, ideſt, ruminalis: ſi verbũ verbo reddere (inquit) voluerimus: vt μήρυξ diuersũ ſit animal à piſcibus ruminantibus, quanquã in quo genere animãtiũ numerari debeat mihi adhuc ſit incertum. Hæc ille: quæ vt vera eſſe credat, bina Ariſtotelis adducit loca, in quibus ſolũ Scarũ inter piſcęs ruminare teſtatur. E cõtrario Geſnerus nõ dubitat, quin Meryx ſit Scarus, eiuſdẽ Ariſtotelis authoritatibus nixus, quibus præter Scarum alios piſces ruminare negat. Cui ſententiæ lubẽs aſtipulor, ſed nonnihil Philoſophi textum muto, pro οἱ ἰχθύες καὶ (Geſnerus mauult ὡς) ὃν καλȣ͂σι, lego ὁ ἰχθυς, ὃν καλȣ͂σει: nã ſi in plurali legatur ἰχθύες, plures fuerint piſces qui ruminant, quod tamen Philoſopho aduerſatur. Eiuſdem quoq; ſententiæ fuiſſe Bellonium exiſtimo, quandoquidem Scarum Ruminalẽ dictum fuiſſe ſcribit: item *c* Iacobum Dalechampium in Scholijs ſuis in Pliniũ, cuius ibi verba: Cùm Scari duo ſint genera, alter ὀνίας, alter αἰόλιας: ὀνίαν etiam μήρυκα epitheto peculiari vocauerunt, quòd latis vtriuſque maxillæ dentibus ſolus ruminet. H

GENVS, DIFFERENTIÆ.

Deſcriptio.

a Lib. 7.

SCarum ex ſaxatilibus ſquamoſis eſſe concedunt omnes. Monet autem lectores Rõdeletius, duo dari genera, vnũ quòd ὀνίας vocetur, alterum quòd αἰόλον, vt profert (inquit) *a* Athenæus ex Nicandro Thiatireno: atq; vtrorumq; multas quidem cõmunes eſſe notas, eſſe tamen etiã proprias, quamobrẽ de vtroque ſeparatim agit. Ὀνίαν Euſtathius neſcio quã bene Ὀνίσκον vocat, cũ ſit Oniſcus ex Aſellis, vt oſtendemus. Nũquid

verò

A verò, & Oppiano vtrũq; genus notum fuerit, ex eo dubitari possit, quòd Scarũ aliquãdo στικτὸν, id est, varium, itẽ βαλιὸν & αἰόλον ἰχθὺν cognominet, nisi cum quibusdã eruditis dicamus epitheta, nõ differentiæ nomina esse. Recensentur itẽ à Mnesimacho Comico Myllus, Lebias σπάρος, αἰολίας, vbi pro σπάρος forte σκάρος legẽdũ esse conijciat quispiã, quoniã Scari species altera ob coloris varietatem αἰόλος cognominetur, ac si æolias sit epithetõ Scari sublata distinctione, accipiaturq; pro αἰολος, vt fit ab ἐρυθρὸς ἐρυθρίας, ab ὀχρὸς ὀχρίας, quomodo & αἰολίαν Coracinum Numenius dixit, & Turdum quidam etiam æoliã nuncuparũt, nimirum à varietate coloris. Sumitur interdum, & substantiuè, vt vna tantùm species sit, videre est apud eundẽ Athenæũ citantẽ hos Platonis Comici versus:

Ὄρφων αἰολίαν, συνοδοντά τε, καρχαρίαν τε. Μὴ τέμνειν, ἀλλ' ὅλον ὀπτήσας παράθες.

Item Epicharmi hæc verba in nuptijs Hebes: Μῦς, αλφησταί τε, κορακῖνοί τε κηριοειδέες αἰολίαι, πλῶτές τε κυνόγλωσσοί τε. Cur modò species Scari altera ὀνίας vocetur, explicatum, non inuenio. Conijcio tamen cũ Rondeletio sic dici, quòd τοῦ ὄνου, id est, asini instar quodãmodo concolor sit. Vtramque nobis exhibuit Rondeletius, Bellonius vnam tantum, eam nimirum, quam ille variam cognominat, & quin veterum celeberrimus, Scarus

B sit, haud dubitat. Fuit autem hactenus omnibus fermè incognitus Scarus, neque est, curid miretur quispiam, quando Romanis olim, & toti Italiæ serò visus fuerit, vt nec latinũ piscis habeatur nomen. Apud Athenæum, vbi tradit Aristotelis authoritate Scarũ καρχαρόδοντα εἶναι, id est, serratos dẽtes habere, negantis voculam οὐ desiderari, rectè nobis ostendit Rondelletius. Sic autem nunc apud b Aristotelẽ legitur καρχαρόδοντες πάντες οἱ ἰχθύες ἔξω τοῦ σκάρου hoc est, pisces omnes serratis sunt dentibus, excepto Scaro. Vnde est quòd solus etiam pisciũ ruminet, quemadmodum idem c Aristoteles testatum reliquit, cuius mentem non bene assecutus est Theodorus: *Genus piscium* (inquit) *quoddam exiguum est, quòd non serratos habet dentes vt qui Scarus vocatur, qui vnus, & ruminare meritò ob eam causam creditur*; cùm ipsi vertendum fuisset, pauci admodũ pisces sunt qui serratos non habẽt dentes &c. nam Græce legitur γένος ὀλίγον ἐστὶ. Notandumque non solam dentium planitiem causã esse ruminationis in hoc pisce, vt innuere alias apparet Philosophum, sed, & ventris peculiarem præterea concurrere cõstitutionem, queẽadmodũ ipse quoq; alicubi docet interprete eodẽ Theodoro his verbis: *Scaro diuersa omninò ventris species est, & ruminare solus piscium quadrupedum ritu creditur. Intestinum etiã ha-*

C *bet simplex, replicans se, quod in vnũ continuũq; resoluatur. Appendices ei cõplures supernè circa ventriculum exeunt.* vbi in quibusdã codicibus mẽdosè σπάρος pro σκάρος legitur. Similẽ planè ventris constitutionẽ priori suo Scaro Rõdeletius tribuit. d Scaliger pater geminos esse ventriculos tradit auiũ more, quos alioqui multis piscibus qui tamen carniuori, & crudiuori sunt natura negauit. Viderit itaq; Michael Ephesius, cur dẽtes solos ruminationis causam statuerit, inquiens: *Scarus pisces solus, cũ non sit vtrimq; dentatus, dẽtes quoq; serratos nõ habet: nã cũ superioribus dentibus careat, quo pacto pectinatim alternatimq; vt in serratis fit, stiparentur? itaq; solus etiam ruminat: omne enim nõ vtrimq; dentatũ animal ruminat.* Vbi item notandum sine veterũ authoritate ipsum scribere superioribus Scarũ carere dentibus. Equidẽ si Scarus, vt voluimus, idem est cum Meryce, siue ruminali pisce vtiq; dentatus erit vtrimq; sicuti vtrimq; dẽtatus est Rondelitij vterq; Scarus, itẽ quẽ ex Bellonij obseruationibus excerptum damus, necnõ, & postremo loco exhibitus, quẽ è Creta pariter missum nobis cõmunicauit D. Antonius Gigas Forosẽproniẽsis vir, & vitæ probitate, & rerũ naturaliũ scientia conspicuus. Athenæus cor Scaro παράλευκον, id est subalbum tribuere Aristotelẽ testatur his verbis καρδίαν τρίγωνον, παράλευκον, τρίβο-

D λον, quasi hæc sit peculiaris in eo nota: lege cum Rõdeletio καρδίαν τρίγωνον, ἧπαρ λευκὸν, τρίλοβον hoc est cor triãgulare, hepar albũ, in tres lobos diuisũ, quomodo isthæc viscera se habere in Onia Scaro obseruauit. Et quid quæso erit cor τρίβολον nemo, puto, sibi psuaserit cor dari figura tribulorum, vt quãcũq; in partẽ procubuerit, vnũ aut duos aculeos sẽper protẽdat. Onias Rõdel. squamis est magnis, tenuibus, colore ex cæruleo nigrescẽte, vẽtre candido: Sargo similis, corporis forma ad rotundã accedente, aculeorum pinnarũq; situ, & numero. His notis ab eodẽ secernitur, macula nigra in cauda, lineis nigris in dorso ad ventrẽ ductis caret. Dentes planos hominis modo, maxillasq; habet imo pprie solus latos habet, pluraq; & maiora in maxillis ossea tubercula, caudã latã in duas pinnas nõ diuisã. Adhæc oculis est magnis, supercilijs coloris indici. Binas vtrimq; brãchias habet alteras sĩplices, alteras verò duplices authore Arist. Cor angulatũ: hepar ĩ tres lobos diuisũ, à quo fellis vesica pẽdet, sed intestinis alligata. Fel nigri coloris, & splenem: ventriculum paruum cum quatuor aut quinq; appendicibus. Quærendum num idem sit Oniæ

Saphirini pisces.

Scarus Onias æolias à varia differens. &c.

Onias Scarus cur sic dictus.

Scari dentes quales.
b Lib. 2. Hist. c. 15.
c li. 3. Part. cap. 14.
In Gazam animaduersio.
Cur ruminet.
Ventris cõstitutio.

d Exercit. 241.

Scari dẽtes ... ex Bellonio.

Vtrimq. dẽtatum esse.

Cor.

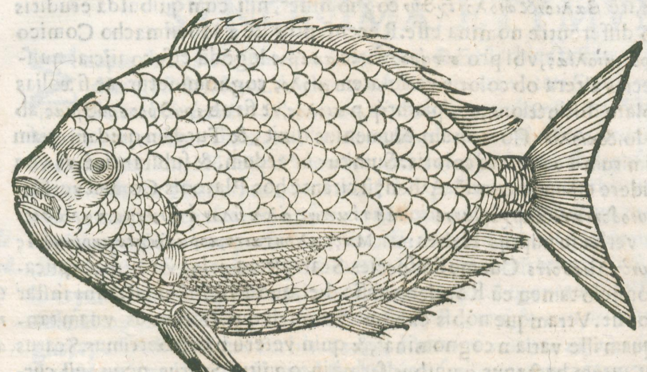
e Lib. 5.

Oniæ descriptio ex Rondelet.
Vt à Sargo differat.

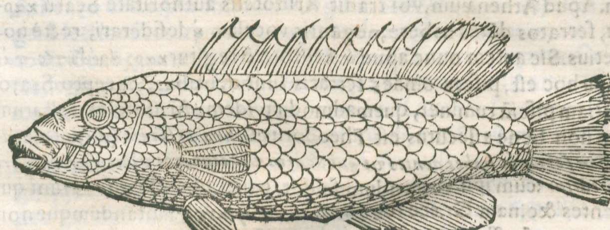
Scarus Onias Rondeletij.

Sapphirus piscis.

Scarus Onias, vt à vario differat ex eodem.



Scarus varius eiusdem.



qui Romæ Sapphiri nomine à cyaneo eiusdē nominis gēmę colore vēditur, inter Auratas cōsē su piscatorū longe sapidissimus. Scarū enī esse Iouius etiā cōijcit. Differt à vario, quē αἰόλον dici ostēdimus quòd ferè concolor sit, Melanuro similis: dorso .n. cęruleo est, vētre candido αἰόλος verò siue vari⁹ oculis, vētris inferiore parte in qua podex purpurei est coloris cauda coloris Indici, reliquū corp⁹ partī ex viridi, partim ex nigro cęruleum est, squamæ veluti notis obscuriorib⁹ aspersę. Ore est mediocri, dētib⁹ latis, in superiore maxilla dēsis: in inferiore raris, & acutis. A dorso, & cauda ferè aculei tenui mēbrana connexi, & æquis interuallis dispositi. In singulorū sūma parte mēbranula pendet vexilli instar: pinnæ ad branchias sitæ latæ sūt, & veluti oui figura. In medio ventris notas duas purpureas habet. Intus vētriculū satis capacē, hepar subalbū, intestina lata, & multa, fellis multū, splenē magnum. Formasissimus sanè est hic piscis, si quis alius, De suo modo Scaro in Creta obseruato, à præcedētibus ni fallor, diuerso, Bellonius sic scribit. Habet (inquit) vtrinq; appendices trāsuersas atq; eminētes ad caudæ latera, quas in nullo ꝑterea pisce vnquā cōspexi. Corpus ex liuido rubet, vt Mullus. Squamis contegitur latis & trāslucidis. Caudā, & pinnas habet obtusas, vt Coruus: branchias duplices, vtrinq; quaternas. Phycidē marinam quodāmodo refert: siquidem planū nō habet corpus, nec prorsus oblongum. Caput vtrinq; cōpressum, vt Mullus: dentibus est obtusis, quorū incisorij nostris sunt persimiles, quibus herbas quæ saxis inhærēt, detrūcat: rictū nō valdè magnū edit. Is verò quē in suo Musęo conseruabat D Antonius Gigas, dentes habebat vtrinque quatuor, latos quidem in inferiori maxilla, serratos verò in superiori.

Scari descriptio ex Bellonio.

LOCVS.

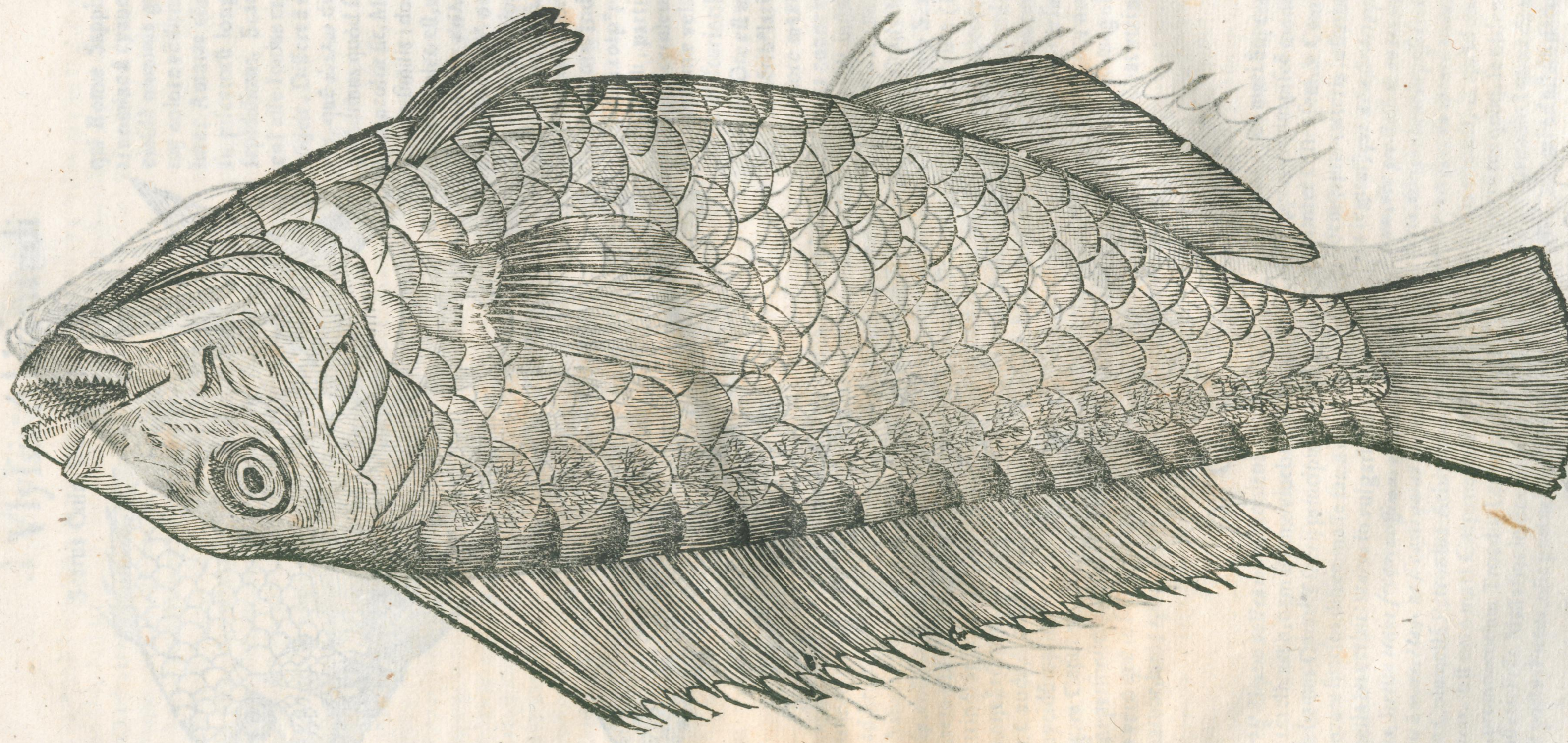
NON *Elopem nostro mari*, inquiens a Quintilianus, *nec Scarum ducas*, de mari Supero intellexerit, nam Romæ viuebat: fuisse autem Romanis peregrinum piscē modò ostendebamus Optati Tiberij principis liberti exemplo, quem inter Ostiensem, & Campaniæ oram sparsos disseminasse fama est, vt incolæ fierent: idemq; præ cæteris testatur Columella his verbis: *Scarus* in vulgaribus codicibus Scaurus legitur) *qui Asiæ, Græcięq. litoribus; Sicilia tenus frequentissimus exit; nunquam in Ligusticum, nec per Gallias enatauit in Ibericū mare. Itaq. ne si capti quidē perferātur in nostra viuaria, diuturni queūt possideri.* Et ante Columellā Petronius Arbiter: —*Siculo Scarus æquore mersus, Ad mensā viuus perducitur.* Est verò mari Carpatio, quā frequētissimus, vt Plinius notauit, & quòd miramur, promontorium Troadis Lecton nūquā spōtè transit. Frequētes quoq. se obseruasse asserit Frāc. Massarius in sinu Hermionio, siue Saronico, aut Salaminio ī quo à dextris sūt portus Piręus, nūc portus Leo nūcupatus, & Athenæ in cōtinenti ad nihilū dedu

a *Lib. 5.*

ctæ,



Scarus Bellonij.



8

Scarus Cretensis.

ctæ. Sithines modò nominatæ, & in Hellespõto, q. hodiè strictus Calliopolis appellatur, & Cydoniæ, quæ nunc Canea vocatur, & alibi: nullibi tamen quàm in mari rubro frequẽtiores. E contrario Bellonius Scaros in Propontide, Ponto, & Hellesponto capi inficiatur, in Creta verò plurimos. eiusq; rei in obseruationum in Oriente libris rationem reddit his verbis. Propontis, quod affirmo, & Hellespontus, & Euxinus, & Adriaticum hoc pisce carent, in Cretæ verò locis, adeò frequens est, vt non alius capi crebriùs soleat, quamquam ad Orientem tantùm huius insulæ eum inuenio: mare enim herbas quasdam exiguas quibus vescitur, non producit nisi ab ea parte. Capitur autem præcipuè circa eundem locum, vbi colligitur laudanum, & eodem tempore plurimus. Rondeletius à Rhodijs quoque se accepisse tradit, Rhodi maximam esse copiam: ipse interim non procul à Massilia capi affirmat, ac potissimùm iuxta Stœchadas insulas: & Iouius Sapphirum piscem, quem cum Scaro eundem conijcit, nonnunquam Auratis permixtum venundari Romæ ait, vt credendum sit tempestate nonunquam in hoc mare propelli, quod Horatium non videtur latuisse, dum inquit: *Scari.*

Cur in Propontide non capiantur.

Quando in mari Supero capiantur.

Si quos Eois intonata fluctibus ——— Hyems ad hoc vertat mare.

Dixit autẽ Eois propter mare Carpathium, quod est in Oriente. Nam alioqui neque in Galliæ litoribus, neq; Mediterraneo mari, neq; in Oceano capitur, vt Bellonius testatur, nisi dicamus, de diuersis vtrumq; (Rondeletium, & Bellonium) Scaris loqui, & ipse quoq; Iouius Scarorum, illorum quos Optatus Campaniæ litoribus inuexit, sobolem vel penitus interijsse, vel vt credi par est, longo patrij maris desiderio abductam, in Græciam remeasse arbitratur. Negat verò etiam Aristoteles in Euripo capi: vt non sit mirũ, non reperiri in Oceano, cuius litora nusquam non Euripis exagitantur. Ennius eum qui ad Nestoria patriam, hoc est, ad Pylum capitur, magnumq; bonũq; celebrat: Archestratus verò famosissimus popino maximum ait euadere, & laudatissimum circa maritimam Carthaginẽ; item circa Ephesum, & Byzantiũ. Nunc Saxatilisnè sit, vt statuimus, examinandum. Negat id apud Athæneũ Diphilus omnium sententiæ, & sensui ipsi repugnãs. Gaudet enim asperis cautibus, & herbosis scopulis, quemadmodum Oppianus ait his versibus ex Lippij versione:

Vbi melior.

Saxatilem esse.

Hic domus est Sargis, hac statio læta Sciænis, Et Faber, & nigro cui nomina dicta colore
Hæc Coracinus habet, hæc Scarus saxa frequentat.

Quod si verò quispiam Oppianum sibi ipsi refragari obijciat, vt potè qui paullò ante inter litorales eum enumerauerat, inquiens:

Per molles tantùm ripas, herbasq; virentes Smarides, Blenni, cum Scaris, Boces vtriq;
Menides, & Tragi simul Antherina vagantur,

Respondet *b* Hippolitus Saluianus aduertendum esse, non solùm in latinum conuerso Oppiano, sed in Græco etiam impresso Scaris mendosè legi, quemadmodum ex antiquo quo manuscripto codice cognouit, in quo σπάροι non σκάροι habebatur. Cæterũ potest nè etiam in dulcibus aquis viuere, vti *c* Columella videtur innuere? *Harum* (inquit) *studia rerũ maiores nostri celebrauerunt adeo quidẽ vt etiã in dulcibus aquis marinos clauderẽt pisces: atq. eadem cura Mugilem Scarumq. nutrierunt, qua nunc Murana, & Lupus educantur.* Nõ puto. Sed locum mendosum esse non dubito; Squalumq; non Scarum legendum, ex multis intelligi potest. Primùm enim Columella veterum frugalitatem cum perdito sui temporis luxu comparans, vti Mugilem ac Scarum eadem cura maiores nutrijsse, qua postea Muræna, & Lupus educarentur, ait, sic illos viliores fuisse innuit: quod quidem sicuti de Mugile verè, sic de Scaro nullo prorsus pacto dici potest, cùm communi omnium scriptorum consensu nobilissimus piscis censeatur, vnde Squallum, quippè quem vilem habitum fuisse in sua historia patebit, rectè restituisse me arbitror, eoq; magis cùm eam sententiam à M. Varrone mutauerit *d* Collumella. Illius hęc verba sunt. *Quis habebat piscinam nisi dulcem? & in ea duntaxat Squalos, & Mugiles pisces.* Laudat autẽ, & ipse Varro veterum parsimoniam, vt qui dulces tantùm piscinas, & in ijs duntaxat Squalos, & Mugiles haberẽt, Quibus adde, quod paullò antè ex ipso Columella ostendebamus, ne in nostro quidem mari viuere posse; tantùm abest, vt in dulcibus piscinis Scarum habitum fuisse dixerit. Non probo etiam quod scribit Hieronymus Fracastorius enumerans pisces salubritate commendabiles.

b Cap. de Sparo.

Oppiani locus correct.

c Li. 8. c. 16

Columella locus restitutus.

Mugil olim vilis.

Squalus olim vilis.

d Lib. 3. de re rust. c. 3.

Talis dulcifluum fluuiorum Scarus ad ora Solus saxa inter depastas ruminat herbas.

Qui enim fluuiorum ostia petere dicat, præter ipsum inuenio neminem.

NATVRA.

NATVRA. MORES. INGENIVM.
Sensus. Vox. Partus.

a lib.2. Histor.cap.17

b 8.H.c.17

Solitarius nè an gregalis.

c Lib.7.

SCARVM ex omnibus piscibus solum ruminare, in dentium eius mētione ex Aristotelis authoritate dictum est: qui, & *a* alibi inquit: *Ventriculus piscibus vnus, & simplex, sed figura varia est, vt ei quem Scarum vocant; qui, & ruminare solus piscium creditur.* Item *b* rursus: *Scarus vnus inter pisces ruminare quadrupedum ritu videtur.* Hisce Philosophi, locis, Oppiani quoq; testimonium addi potest, cuius modò versus citabimus. Meminit item Ouidius in Halieuticis hoc versu: *Vt Scarus epastas solus qui ruminat herbas.*

Iam verò Aristoteles citante *c* Atheneo Scarū μονήρη, id est, solitariū esse ait, sed vt is ait locus ibi nunc corruptissimè legitur, ita, & hoc mihi valdè suspectū, est nā, & Belloni⁹ author est gregatī natare, idq; vel inde licet colligere, quòd incredibili ꝓpemodū amore inuicē prosequātur, sodales è nassis non sine egregia, ac imitanda homini industria mirabiliter liberantes; aut si hamū quis eorū deuorauerit, sicuti his verbis meminit Plutarchus: *Scarus vbi glutiuit hamū, cæteri qui tum adsunt, appropinquant, funiculum abrodunt: ijdem si quis in nassam aberrauit forte, caudam intrò porrigunt, & hunc mordicus inhærentē foras extrahūt, atq. ad se reducunt.* Oppianus verò eos idcircò eruptionē retrò moliri tradit, ne si capite erūperēt, oculos lęderēt, atq. hamo etiam defixos à socijs redimi prærosa linea: additq. insuper, capite aliquādo pręeunte euadere. *Scarus* (inquit) *nassis inclusus exitum mediatur; non quidem qua intrauit, infesto viminum vallo deterrente, & oculos eius vulnerante; sed capite deorsum verso, retrorsū natare, & cauda laxare vimina molitur. Vidēt hoc alij foris Scari, & vt liberanti succurrant, eorum aliquis vel suam caudam nassa insertā capto mordendam porrigit; vel capti exertam mordicus apprehendens ipse trahendo educit.* Eadē ex Oppiano in suū de animalibus opus *d* Aelianus transcripsit, *facere illos ea* inquiens *more hominū, & licet libros de amicitia nō legerint, tamē leges amicitiæ à Natura hausisse.* Idē Scarorum ingenium, mutuęq. societatis tuendę studiū ante prędictos Gręcos scriptores ex Ouidio, sic declarauit Plinius. *Mihi* (inquit) *videntur mira, & quę Ouidius prodidit pisciū ingenia in eo volumine quod* ἁλιευτικὸν *inscribitur: Scarum inclusum nassis nō fronte erūpere, nec infestis viminibus caput inserere: sed auersum caudę ictibus crebris laxare fores, atq; ita retrorsum erumpere: quem luctatum eius si fortè alius Scarus extrinsecus videat, apprehensa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis.* Versus autem Ouidij nunc manci leguntur, & corrupti quamobrem restitutos nobis à Gesnero non piguit ascribere:

Amor in suos.

d Lib.1.c.4. & lib.11.c.37.

——Sic Scarus arte sub vndis
Contextum si forte leui de vimine nassam
Incidit, absumptāq; dolo tandē pauet escā:
Non audet radijs obnixa occumbere fronte,
Auersus crebrò veniens sed verbere caudæ,
Laxans subsequitur, tutumq; euadit in æquor.
Quin etiam si fortè aliquis, dum ponè nataret
Mitis luctantē Scarus hunc in limine vidit,
Auersi caudam morsu tenet, atq; trahendo
Captiuum texto socium de carcere soluit.

Captiuitatis declinatoris typus.

An dormiat

Ob tantam itaq. Scari prudentiā, per ipsum teste Pierio Valeriano callidū captiuitatis declinatorē significari tradunt. Quærit itaq; Simon Maiolus Episcopus Vulturariēsis nūquid squamas Scaro natura dederit auersas, cū aduersæ in caudam exeunti plurimum sint obstitutæ. Seleucus Tarsensis referente Athenæo inquit *Scarū è piscibus solū dormire, ideoq; nunquam noctu capi, idq; fortè propter metum ei contingere.* cæterum id falsum esse certum est. An nè enim pisciū vniuersū genus somni expers? atqui vere ꝓnunciat Philosophus, cadere somnū in omne animātium genus: solis fortassis Testaceis exceptis: de quibus scribit, nondū experientia esse cōmpertum, dormiant an non. Quamobrem Isaccus Casaubonus in huius loci castigatione, conijcit potuisse fieri, vt cōtrariū senserit Seleuc⁹, vereturq. ne viro docto facta sit iniuria; sublata negatione, & in contrariū versa ipsius sententia. Legit itaq. *solum piscium Scarum non dormire.* Firmant (inquit) clarè subiecta verba. ideò nunquam noctu capitur. Non enim somni hic est effectus, sed assiduæ vigilantiæ. Ab eadem mente etiā quod sequitur: fortasse (ait) à metu hoc illi vsu venit. Cedo, vtrum probabilius, metum ingentem conciliare somnum, an insomniam? Rei veritas apud Oppianum Poetam, & Philosophum de meliore nota:

Μοῦνον δ' ϰ ποτε φασὶν ἀνὰ κνέφας ἀσσαλῖνες
Εἰς ἄγραν πεσέσεεν ἁπαλον σκάρον. ἀλλα πεύπνον
Εννύχιον κοιλοῖσιν ὕπαὶ κευθμῶσιν ἰαύειν. idest:

Solū autem nunquā aiunt per tenebras piscatores
In retia incidere mollē Scarum, sed somnū
Nocturnum cauis sub antris capere.

Sic

Sic est profectò, quia negabāt piscatores capi posse noctu Scarū, induxere quidā in animū credere de illo quòd hic Seleucus narrat: nunquam Scarum dormire. Seleucus itaq; videns noctu non capi Scarum, eo tempore non minus quàm interdiù insidias cauentē, somni plane expertem esse credidit, ignarus, ideo non capi, quia non dormit (dormit.n.) sed quia in cauis (scopulorū scilicet recessibus) vt Oppianus ait, dormiēs, tutus est, quo minus capiatur. Rondeletius verò haud rectè ex Oppiano vertit eū noctu non prædari, nec in alios sæuire cæterorum more, nam neque Oppianus hoc dicit, & Rondel. ipse sui (inquit Gesner.) oblitus est cū paulò ante simpliciter (hoc est neq; interdiu neq; noctu) Scarū alios pisces vorare docuerit. Dixerat proximè retrò Oppianus pisces sibi inuicem semper insidiari nec vnquā dormire videri: Scarum tamen ex eo dormire conijciendū, quòd noctu non capiatur, vt potè in latibulo dormiens. Pisciū verò omniū *e* Aelianus ait esse salacissimū. sed salacitatis suę pœnas luere, morteq; sæpè plecti, vt mox suo loco patebit. Parere bis anno fatēdū est. Id enim omnibus saxatilibus cōmune esse *f* Aristoteles testatur. Apud *g* Athenæum, vbi σκάφρος piscis est vocalis, his verbis: *Mnaseas Pratensis in Circum nauigatione scribit, vocales esse Cleitoris fluuij pisces; quamuis Aristoteles vocē edere solos tradiderit σκάφρον (Capriscum) & fluuiatilem porcum.* Eustathius, item Suidas, & Varinus legunt σκάρος: quam lectionem approbant Gesnerus, & Casaubonus: quorum hic reddere rationem ex eodem Athenæo conatur: apud *k* quē in Scari historia ex Aristotelis authoritate scribentem hunc piscē habere γλῶτταν ουλείαν προσπεφυκῦιαν, id est linguam non læuem, adhærentem, melius legendum censens ου λίαν προσπεφυκῦιαν: id est nō valdè adhęrentē, peculiariq; quid in Scari lingua voluisse obseruare Philosophū ijs verbis: cum sit omnibus ferè piscibus cōmune, non læuem, sed scabrā linguam habere, & adhærentē. Ingeniosa quidem ratio, sed cui Suidas aduersatur. *Non omnia* (inquit) *animalia vocē habent sed ea solùm quæ pulmones habent, & respirant. Materia enim vocis est, qui exhalatur aer. Sed neq; insecta respirāt, neq. sanguinea cassa neq; amphibia (id est, quæ, & in aquis, & terra degunt) voce prædita sunt omnia: nec ea quæ testa teguntur, vt cochleæ; nec ea quæ crustis tenuibus operiuntur, vt cancri: Ex amphibijs autem sonū edunt hipocampus, & crocodilus. Hic enim exiguum sonum edit. Pisces autem Acheoli cùm sonare videantur non sonant, neq; enim per instrumenta vocis sonum, edūt sed motu quodam branchiarum. Nam cū in summa aqua natant, multum aquæ intra branchias recipientes, easq; postea contrahentes aquā reijciunt, eaq. reiectione illam turbant: ea verò turbata, aliquid aeris recipit, qui in terram elisus sonat. Vnde fit vt vocales esse videantur. Cicadæ autem per membranam quandam pectore, & superficie insito aere elidentes alis inclusum aerem sonant, Muscæ verò alis asperę sunt, aerem ferientes sonant: vbi verò constiterunt, sonare desinunt. Scari quoq; ore aquā impellentes sonū edunt: in profundo autem, non sonant.* Aduersantur, & ratio, quoniam pisces omnes voce quæ lingua fit, carere certum est. Redeo ad Athenæi locū, in quo etiam notandum hoc, quod de voce ait ex Aristotele in ijs quę extant Aristotelis nō reperiri, vt, & alia multa ab eodem Aristotelis nomine citata. Scribit verò Aristoteles κάπρον in Acheloo amne vocalem esse: de quo suo loco vbi iterum locus iste Athenæi ventilabitur. Ne quis tamen temerè pro σκάφρος σκάρος viros eos doctissimos restituisse putet Oppiani authoritatem etiam adijciemus, Scarum vocalem piscem facientis, dum canit:

——*Incurui Scarus incola saxi Qui motos inter pisces clamore tremendo Intonat, &c.*

Deniq; & *l* Ioan Tzetzes Scarum, & Castoridem solos piscium vocales esse scribit: haud verè tamen, cum non paucos alios vocales recenseat *m* Aristoteles: Castorides autem piscis non est, sed inter cete enumeratus, quę è mari in siccum aliquando exeunt, vt verè vocalem esse nihil vetet, cùm cete omnia vocis habeant instrumenta.

Marginalia: *Vbi dormiat.* — *Salacitas.* — e *Lib. 1. Anim. cap. 2* — *Partus.* — f *Lib. 5. Hist. cap. 9.* — *Vox.* — g *Li. 8. c. 1.* — h *cap. de Apro.* — i *Lib. 4. Hist. cap. 9.* — k *Lib. 7.* — *Vocalia animalia quæ & quæ non* — l *Li. 7. Varior. 47.* — m *L. 4. c. 19* — *Castorides*

CIBVS. HIEROGLYPHICA.

Aegyptiorum sapientes hominē voracem, siue, vt Pierius Valerianus interpretatur, ingluuiosum, & lamia laborantem significantes, Scarum pingebāt, vt *a* Orus Apollo tradidit, quoniam solus piscium ruminat, & pisciculos quotquot accesserint, deuoret: vt carniuorum esse etiam sit statuendum; sicuti ex Aristotele pariter annotauit Athenæus: ceterùm cùm id in omnibus quibus fruimur, Aristotelis scriptis nō reperiatur, nec ex ijs quæ nūc extant, liceat colligere, at nobis lōgè aliter de cibo huius piscis referat, nec Oro, nec Athenæo fidem hac in re habendam esse apparet. Sic enim *b* Aristoteles: *Victus eadem ratione non omnes vtuntur. Quidam enim carne tantùm vescuntur, vt Cartilaginei, vt*

Marginalia: a *In Hieroglyphicis.* — b. *Li. 8. Hist. cap. 2.*

Congr.

Congri, Channa Thunni, Lupi, *Synodontes, Amia, Orphi, Murænæ: Mulli verò nutriuntur alga, Ostreis, cœno, carne: Dascillus cœno, & stercore. Scarus autem & Melanurus alga: Salpa stercore, & alga.* Ecce herbiuorū dūtaxat facit, carniuorū præterea facturus, si præter herbas carne quoq; vesci existimasset, vt de Mullo disertissimè tradit. Nec aduersari nobis credendum cū ait Cephalū, & Cestrum solos à carne omnino abstinere ideoq; & scarum carniuoris accensensum innuere: nam eo loco à carne abstinere, & est à proprio genere sibi tēperare, & ab omni deniq; alia carne. Sed ipsum audiamus *Omnes sese mutuo deuorant, dempto Cestreo; maximè autē Congri. Cephalus autē, & Cestreus carne omnino non vescuntur.* Cęterùm rursus nobis aduersatur Diphilus apud eundē *c* Athenæū, qui, & ipse Scàrum carniuorū facere, videtur dū inquit, *Scarum recentē suspectū esse, quoniam lepores marinos venatur, illisque pascitur.* De cuius animātis pestilentissimo veneno, in volumine de Mollibus abundè dictū est. Hoc quoq; cum præter ipsum nemo alius tradat, apud me quàm maximè suspectum est; existimandumq; Athenæum, vel quem citat Diphilum memoria lapsum (quod magnis sæpenumerò viris contingere solet) id quod Mullo præstantissimo quoque pisci ascribere debebat, ad Scarum transtulisse. A Mullo autē Leporē marinū deuorari clarissimus testis est *d* Plinius, vt suo loco ostendemus. Ne verò quid temere contra Athenæum citantem Aristotelem statuisse videamur, adducemus aliorū quoq; scriptorum testimonia, quibus herbiuorum faciunt Scarum, *e* Plinij in primis, Oppiani, ac Aeliani. Ille planè, carniuorum inficiatur, inquiens: *Nunc Scaro datur principatus, qui solus piscium dicitur ruminare, herbisq; vesci, non alijs piscibus. f* Oppianus *in algoso litore subuiridibus herbis pasci* cecinit, & mox:

——Et solus pallentes ruminat herbas Ac veluti pecudes reuocat sub gutture pastum.

Aeliano *cum alijs herbis, tum alga pascitur.* Ouidius *in herba, item arena* versari dixit malim in herbosis petris, Saxatilis enī est, nō litoralis. Quòd verò addit Rōdeletius, se ex dissecto pisce didicisse, ventriculum pro corporis ratione habere exiguū; ideoq; herbiuorū dicendum esse, quoniā talē Natura dare ijs nō soleat, qui integros pisces deuorant, id mihi non sufficit, cùm vel eodem teste Scarus varius satis capacē possideat, qui tamē, & ipse herbiuorus est. Sed prosequamur. Testatur Bellonius Scaros se turmatim conferre ad pabulum, redireq; distento stomacho: phaseolis, & pisis plurimùm inhiare eāq; ob causā à Cretensium vulgo phaseolos Scarouotano nūcupari. Sed is priuatim scribit de Scaro vario, quærendūq; nunquid Oniæ etiam conueniat. Lilius *g* Gregorius Gyraldus certè Pithagorā author est præcepisse, ne quis Scarū ederet, quòd τρυγηφάγος, id est vuę depopulator esset. Sed *h* Plutarchus hoc aliter videtur narrare, & Scarū ita vocari posse negat: *Neq; enim* (inquit) *licet Mullum frugiperdā, aut Scarū vuiuorū, aut Mugiles Labracesuè Seminilegos appellare, quę nomina terrestribus imponimus, malefica eorū accusantes: imo quæ minima etiam confectantes de musca aut fele conquerimur, horum de nullo accusare possis, vel maximū piscem. Idcirco Pythagorei non lege tantùm ab omnibus, sed natura etiam ab omni incommodo abstinentes minimè aut omninò nequaquam vti sunt piscibus pro cibo. i* Scaliger itē thymo viuere Scarum scribit, quo authore nescio. Oppianus verò adeo linozosti, id est Mercuriali delectari, vt ea etiam capiatur.

Aristoteles explicatus. — *c Lib. 8.* — *Mullus Leporem marinum deuorat.* — *d L. 33. c. 1.* — *e Li. 9. c. 17* — *f Lib. 1.* — *Scarouotano.* — *g In Symb. Pythagorę.* — *h Lib. 8. Symp. q. 8.* — *Pythagorei cur piscibus abstineant.* — *i In comm. l. 1. Arist. de plantis.*

CAPIENDI RATIO.

AD Venerem inflammatissimum esse Scarum diximus; idq; cum suo sæpe vitæ periculo, quod fit hoc modo ex Oppiani, ac Aeliani testimonio Piscatores comprehensæ fœmine summum os ad tenuem funiculum alligant, eamq; viuam per ea maris loca trahunt, in quibus Scari habitant. Conficiunt etiam graue plumbum rotundum, longitudine trium digitorū, quo ex chordis appenso trahitur Scarus fœmina captiua. alter piscatorum nassæ in piscatorio nauigio accomodatæ os latè deducit, datq; operā, vt nassa in Scarum captum conuertatur. Ea enim sensim demittitur, lapide ad certam mensurā facto: mares autem nō aliter quàm homines visa amica furore libidinis perciti, circa eā cōcursantes alius alium præuertere, & cōtingere studet, vt solēt iuuenes amantes, aut osculum, aut vellicationem aut aliquod aliud furtū amatorium venantes. Piscator sensim deducit fœminam rectā in nassam, ac cum ea etiā amantes, libidinisq; suæ dant pœnas. Bellonius hamis ac retibus paucissimos, nassis verò plurimos capi scribit. Tarentinus tamen escas præscribit, quibus in retia incidant. quarum prior constat Sepiolarum testulis cū Sisymbrio viridi, quod est, inquit, bryon, aqua, farina, & caseo bubulo mistis: hac esca vti iubet

Salacitatis pœnę. — *Scarus amātibus comparatus.*

E F G H

bet cùm nassi operam nauamus: altera accipit ex phlœnis (φλόινος) fluuiatilis carne drachmas octo, holophaci torrefacti tantundem, caridum fluuiatilum drachmas tres, A malabachri drachmam. Omnia contusa albumine oui excipiuntur, confectiq; inde pastilli vsurpantur. Iubet autem aquis inspergi, monetque ob huius escæ in actione celeritatem, minutos pisces non confluere. Inuenio item apud *a* Aelianum Scaris escam demitti coriandrum, & carton. Sic enim nullo (inquit) negocio capi author est Leonides. *b* Martialis quoque hamo capi meminit, in quo esca musca est. Purgat autem se Quinctiano quod in Saturnalibus nihil præter versus misisset, dona appellans dolosas artes, quæ imitantur hamos (inquit,) *namq. quis nescit Auidum vorata decipi Scarum musca?*

a lib. 7.
a l. 12. c. 42.
b lib. 5.
Dona artes dolosa.

EPITHETA.

SCarum mitem dixit Ouidius, Martialis obesum Oppianus ἁπαλον, id est, mollem. Huic item φλαγόεις, id est lacteus dicitur, fortè à suauitate, sed, & hepar album habere Rondeletius testatur: aliàs eidem Oppiano à colorum varietate ςικτος, B βαλιός, αἰολος, ἰχθῦς appellatur. sed hæc non solummodo epitheta sunt, sed Scari alteram etiam speciem distinguunt.

a Lib. 4. de cõpos. med. sec. loc. c. 7.

COGNOMINATA. DENOMINATA.

NObilissimam Scaurorum familiam à Scaris cognomen inuenisse Rondeletius scribit, fortè quòd in quibusdam Columellæ codicibus pro Scarus Scaurus legebat. Quo enim authore id scripserit, nescio. Video autem Grammaticis Scauros esse, qui talos pedum tumentes, ac porrectos habent. Acron in hunc Horatij locum —*Hunc Varum, distortis cruribus illum Balbutit Scaurum paruis fultum male talis, Scauri* (inquit) *sunt qui extantes talos habent, alij dicunt Scauros esse qui habent talos inuersos.* *a* Plinius à vola in pedibus deriuare videtur his verbis: *Vola* (nimirum in pede) *homini tantùm, exceptis quibusdam: namque, & hinc cognomina inuēta, Planci, Plauti, Scauri, Pansa.* Meminit idem Plinius gemmæ quæ à Scaro Scarites vocetur, cæterùm dubitat à colore ne an ab effigie Scari nomen inuenerit: In quit enim: *Scorpites Scorpionis aut colore aut effigie* C *est; Scarites, cari piscis.* Rondeletius verò à Scari varij colore potiùs quam effigie sic dici arbitratur, conijcitq; eandem esse cum Sapphyro, vt hinc fortassis eadem Scari species Romæ vulgo Saphyrus vocetur, vti ex Paulò Iouio dictum est, & Pierius Valerianus Scarum Sapphyri gemmæ radiolos imitari ait.

b lib. 7. c. 3
c Lib. 14. c. 3
Scauri vnde dicti.
Scauri qui.
a l. 11 c. 45.
Scarites gemma.

VSVS IN CIBIS.

QVo in pretio ac honore Scarus apud veteres haberetur, in exordio huius historię ostendimus. Quod verò ad carnis succiq; bonitatē attinet, cū nō solū piscis (inquit Rondeletius) sit saxatilis, verùm etiā inter saxatiles primas teneat, constat mollis, & friabilis esse carnis, vt scribit Diphilus: suauem, læuem, qui facilè concoquatur, & distribuatur, quiq; facilem reddat aluum. Galenus quoq; Philotimum arguit, quòd cum durioris carnis piscibus eum numerarit. Videtur autem priscos credidisse Scarum ex duræ carnis piscibus esse; nam, & Cornelius Celsus grauissimus medicinæ author ita credidit: *Piscium* (inquit) *eorum qui ex media materia sunt* (id est mediocriter aiunt) *quibus maximè vtimur, tamē grauissimi sunt ex quibus salsamēta quoq; fieri possūt qualis Lacer-* D *tus est: deinde qui quamuis teneriores tamen duri sunt, vt Aurata, Coruus, Scarus: tū plani post hos etiā leuiores, Lupi, Mulliq; & post hos omnes saxatiles.* Idem Celsus Scarū minimè intus vitiari aliàs author est; cōtrà Xenocrates ocyus in vētre corrūpi. Alex Trallianus in curatione epilepsiæ, superfluitatis expertē esse asserit & in hoc affectu tāquā valdè idoneū præscribit, & Aetius in coli dolore ex frigidis, & pituitosis humoribus, ex cæteris piscibus Scarū, & Lupū secernit. Quod ad apparatū pertinet, in Creta Scaros assant, veru per os eius transfixo, vt Bellonius tradit, ibidemq; eorū ventriculos delicatioribus herbis refertos, piscatores liguriūt, ipsaq; simul iecinora, quæ pręgrādia, inquit, & sine vllo felle Natura concessit, (alter scribit Rondeletius) excremētaq. additis sale, & aceto conterētes. Insipidum enim esse Scarum nisi cū suis edatur fæcibus. Hoc autē edulio bibaculos Gręcos quaternos, interdū senos in lectulis sedentes post frequentes panis taleas intinctas, octonas plerūq; vini Maluatici amphoras exiccare. Nos itē à principio viscera Scari celebrauimus ex antiquis. Rondeletius cū qui Onias vocatur, apud suos assum in craticula

Non duram carnem habere.
c Lib. 7.
Apparatus.

a Lib. 7.

edi dixisset, vel in sartagine vel, etiam elixũ, vt Aurata edi solet, Variũ quoq. paulò post sic parari testatur. Archestratus in suæ Gastronomiæ altera parte citãte *a* Atheneo assũ commendauit, quidem, sed farctum his verbis:

Scarum in Carthagine mari vicina, magnum assa,
Prius lotum; præstantem quoq; Byzantij videbis,
Sic amplum, vt rotundo scuto par magnitudine tergum sit,
Illum nactus hoc integrum (non exenteratum) *modo curato;*
Caseo, & oleo rectè cum omnia farcta fuerint,
In calido testu suspende, & deinde perassa
Insperſum sale, cymino trito, & oleo glauco
Diuinum fontem salientis modo infundens.

E

VSVS IN MEDICINA.

a Lib. 4. de cõped. med. sec. loc. c. 7.

HAbet item Scarus partes quasdã, quæ in medicinæ vsus cedũt. *a* Galenus enim ad oculorum suffusiones fel eius commẽdat, inquiens: *Ad suffusiones oculorũ prima ferè omnium compositionũ est, quæ ex fœniculi succo & Hyenæ felle & melle Attico constat: sed fel alij aliud miscuerũt: nũc quidem in precio est pharmacum ex felle Scarorum.* Ibidẽ alijs quoq. compositionibus ocularibus fel hoc admisceri videas ad incipiẽtes suffusiones & omnẽ visus hebetudinẽ & cicatrices: sicut apud *b* Aetiũ similiter. *c* Aelianus à piscatoriæ artis peritis didicisse se scribit, fellis suffusione siue ictero, & arquato morbo laborãtes pristinam recipere sanitatem, si iecur Scari in cibo assumant. Ad parotidas eodem viscere Plinio teste, medici vtuntur.

F

b lib. 7. c. 3
c lib. 14. c. 2
Iecoris vsus

DE TVRDO Cap. III.

SYNONYMA.

Turdi, & Merula piscium etymũ

TVRDVM inter pisces saxatiles laudatissimæ carnis Galen. secũdo loco recẽset. Qui cùm & ipse squamosus sit, Scaro optimo iure subiungetur. Sũt inter aues carnis laude celebres Turdi etiã, ac Merulæ; nõ tamẽ a saporis cùm illis, sed à macularum similitudine, piscibus istis nomen inditum, vt M. Varro testatur his verbis: *Piscẽ Asellũ non à corporis similitudine sed à colore dicimus, vt Vmbram, atq; Turdum.* Varia profectò auium nomina piscibus indidit facũda Græcia pro colorum, quibus ipsas referrent, varietate, vtiq. hoc pacto singulos rectiùs distinguere possent. In quo etymo notandum coloris nomine intelligi maculas quibus multi Turdi alioqui ab auiũ colore longè diuersis insigniuntur. Vt autẽ auis latini Turdus dicta, Græcis frequẽtiùs κίχλη, ita & piscis iste apud eosdẽ audit. *a* A Plinio medico Cyclas piscis ad pleuriticos cõmendatur, quia molli carne sit, & natura humidus & digestibilis, additq. & Ptisanã marinam nuncupari Bellonius Turdum intelligere conijcit: cæterùm Matthias Syluaticus non Plinium medicũ, sed Alexandrũ citat & non Cyclas per y, sed Ciclas per i scribit, sed vtrobiq. legẽdum est Cicle, sicuti etiam legisse apparet interpretem, qui Turdũ vertit. Apud *b* Pollucem quoq. κόχλη corruptè scriptum est pro κίχλη, quamuis vtrumq. ibi vocabulũ legatur, hoc modo: Συνόδες, κίχλη, ἔλαψ, κόχλη, ἔλοψ, σάλπη. Credendum autem bina hæc nomina κίχλη & ἔλοψ, cum à perito aliquo in margine, emẽdationis gratia, annotata essent; ab imperito postmodum alio, in textum ascita: nam ἔλοψ, & κίχλη piscium quidem nomina sunt, ἔλαψ, verò, & κόχλη nihil significant. Multis præterea alijs nominibus Turdum fuisse appellatum Pancrates apud *c* Athenæũ tradit: & Nicander πολυώνυμον, id est multis nominibus præditũ cognominat. Nunc verò synonima non inueniuntur. Pancrates quidem etiã σαῦρον, & αἰολίαν dici author est, nominibus equidem æquiuocis, cùm sit σαῦρος piscis sui nominis, qui multis Lacertus appellatur: αἰολίαν verò Numenio Coracinus, & Scarus Nicãdro αἰολος, vterq. à varietate colorũ, vt & Turdus ob eandẽ rationẽ id nominis obtinuerit. Berziticon & Verziticon Syluaticus Turdũ exponit; sed cuius dialecti, ea sint vocabula, ignoramus. August Niphus in 2. historiarum Aristotelis, dum Turdum piscem à Liguribus Asellum, à Romanis Scarmum, & Merluzum vocari scribit, quàm ineptissimè cum Asello Turdum confundit. Rondel. apud suos (Mompelienses) Prouinciales, Italos & Hispanos latinũ Turdi nomẽ retinuisse; à cæteris verò Gallis Vielle dici ait, ipse tamen duodecimũ suũ Turdũ priuatim

G

Κίχλη.
Cyclas.
a L. 5. c. 13.
Ptisana marina.
b Lib. 6. c. 9.
Pollucis locus castigatus.
c Lib. 7.
Saurus.
Coracinus.
Berziticon.
Niphierror.
Vielle.

H

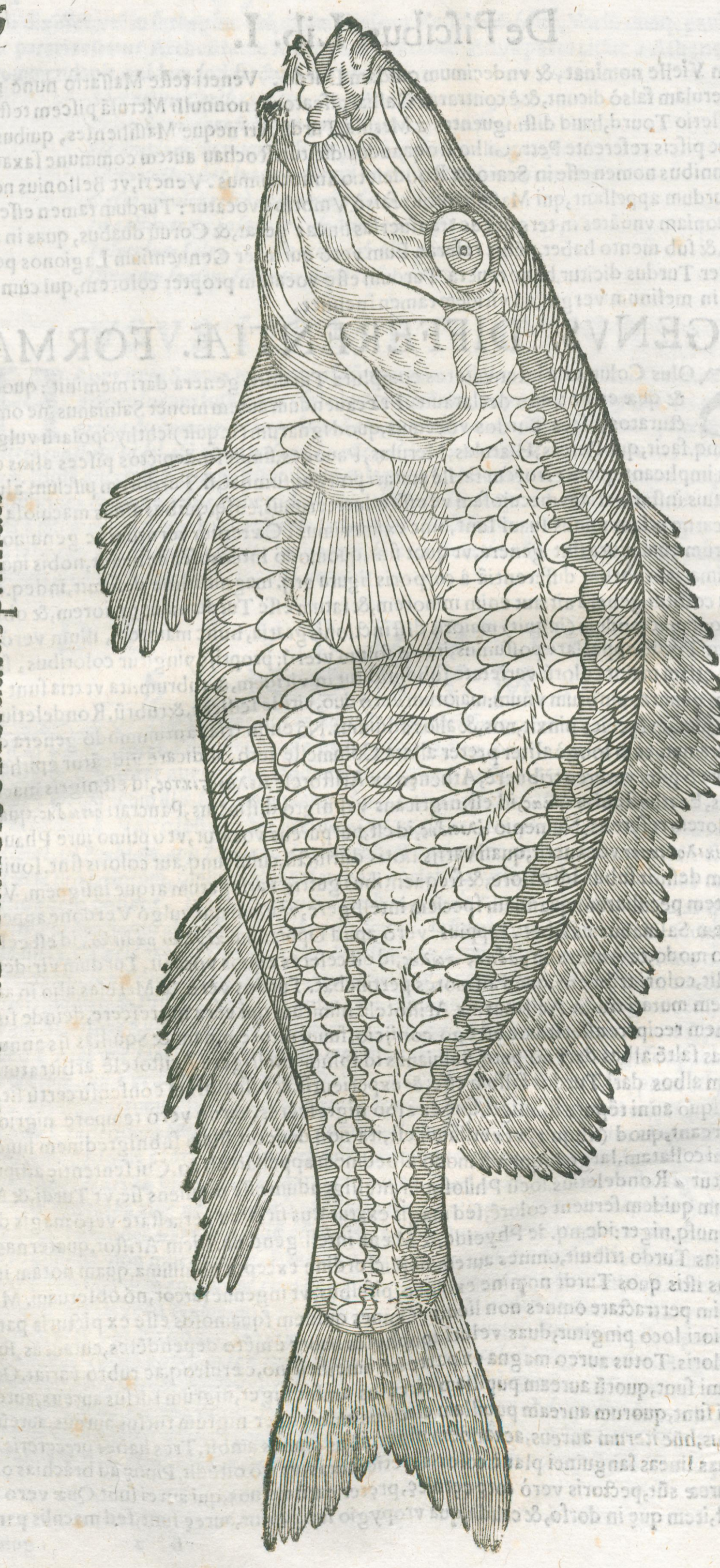
A tim Vielle nominat, & vndecimum quidam Durdo. Veneti teste Massario nunc piscem
Merulam falsò dicunt, & è contrario Galliæ piscatores nonnulli Merulã piscem teste Ron
deletio Tourd, haud distinguentes à Merula Turdũ, vti neque Massilienses, quibus vter-
que piscis referente Petr. Gillio Roquaudos dicitur. Rochau autem commune saxatilibus
omnibus nomen esse in Scaro ex Rondeletio annotauimus. Veneti, vt Bellonius notauit,
Turdum appellant, qui Massiliensibus falsò Vmbrina vocatur: Turdum tamen esse negat
quoniam vndãtes in tergore ac transuersas lineas gerat, & Coruũ duabus, quas in tergo-
re, & sub mento habet, pẽnis referat. Eum verò qui inter Genuensium Lagionos peculia-
riter Turdus dicitur, hunc reuera Turdum esse vocatum propter colorem, qui cùm ex ru-
fo in melinum vergat, ad viridem tamen inclinet.

Durdo. Pesce Merula. Rochau. Turdus qui Bellonio.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

B SOlus Columella inter veteres complura Turdorũ genera dari meminit: quot autẽ,
& quæ ea sint, non declarauit. Præcauendum autem monet Saluianus, ne omnes pi
cturatos pisces Turdos vocemus, quod ignarum (inquit) ichthyopolarũ vulgus ple
rumq. facit, qui Percas, Hiatulas, Merulas, Pauones, similesq. depictos pisces alios cũ Tur
dis implicant: quem errorem facilè euitari posse autumnat, si Turdorum piscium aluũ Tur
di auis instar, variam maculosam vè esse aduerterimus; eosq. quibus aluus maculosa nõ est,
& carne etiam minus suaui sunt, hinc eximerimus. Cæterùm verorum ac genuinorũ Tur
dorum cum plura sint genera, vt quot sint, quomodo internosci debeant, nobis inotescat,
primariam eorum differentiã à corporis figura atq. magnitudine desumit, indeq. duo pri
ma costitui genera ait: aut enim minorem, & latum esse Turdum; aut maiorem, & oblongũ:
& quemadmodum (inquit) maioris distinctionis gratia, hunc maiorem, illum verò mino-
rem Turdũ appellare possumus, ità nõ solum vterq; proprijs pingitur coloribus, sed rur-
sus etiam maior colorũ varietate subdiuiditur in viridem, & rubrum: ita vt tria sunt Turdo
rum genera, minorum vnum: maiorum verò duo, viride scilicet, & rubrũ. Rondeletius verò
duodecim species pinxit, nos, & alios addimus. Nõ enim tria tantummodò genera dari ar-
bitramur, cùm longè aliter pręter allata Columellę verba indicare videãtur epitheta, quę
C Turdo pisci veteres tribuerè, Athenęo ex Aristotele μελανόςικτος, id est, nigris maculis va
rius, Erathosteni πέρκας, id est, nigricans vel nigro distinctus, Pancrati οἰνώδης, quasi vini
colorem referens, Numenio ἁλιειδής, id est, purpureus vocatur, vt optimo iure Phauorinus
ποικιλοςικτον vocauerit, quasi varijs notis distinctũ, cuiuscunq. aut coloris sint. Iouius Tur
dum definit subuiridi colore, & frequentibus guttis variegatum atque insignem. Videtur
autem peculiarem quandam speciem intelligere, vt illum qui vulgò Verdone appellatur,
quem Saluianus exhibet. Lippius verò apud Oppianum κίχλην ῥαδινήν, id est celerem,
quo modo, & Anacreon ῥαδινὰς πώλους, id est celeres equos vocauit, Turdum viridem tran
stulit, colori tribuens, quod ad mores pertinebat. Turdos verò, & Merulas alio in aliũ co-
lorem mutari tradit Aelianus, ex Aristotele nimirum qui vere nigrescere, deinde suã albe
dinem recipere asserit, hoc est ego conijcio, suum nitorem, nam, & Squillas ijs annumerat
quas saltẽ albas dari nõ puto. Saluianus id solùm intelligere Aristotelẽ arbitratur, quod
cùm albos dari Turdos falsum esse, & experientia, & piscatorum consensu certũ sit, Turdi
reliquo anni tẽpore subnigri, siue ex albo nigrescẽtes, verno verò tempore nigriores ap
pareant; quod (inquit) vt verissimũ est, ita non dedecet illam subnigredinem huic nigre
D dini collatam, largo loquendi modo albedinem appellari ab eo. Cui sententię astipulari vi
detur *a* Rondeletius, locũ Philosophi intelligendum esse inquiens sic, vt Turdi, & Merulę
suum quidem seruent colorẽ, sed magis exaturatus sit circa ver; æstate verò magis dilutior
minusq. niger: idemq. de Phycide, & Mæna intelligendum. Idem Aristot. quaternas bran-
chias Turdo tribuit, omnes autem duplici ordine excepta nouissima: quam notam in omni
bus istis quos Turdi nomine exhibeo, piscibus, vt ingenuè fateor, nõ obseruaui. Manibus
enim pertractare omnes non licuit. Omnes quidem squamosos esse ex picturis patet. Qui
priori loco pingitur, duas veluti apophyses haber è mẽto dependẽtes, cutaceas, sub flaui
coloris. Totus aureo magna ex parte itẽ amethestino, cæruleoq. ac rubro variat. Oculi ma
ximi sunt, quorũ auream pupillam circulus ambit niger, nigrum rursus aureus, aureũ cęru
mi sunt, quorum auream pupillam circulus ambit nger nigrum rursus aureus, aureũ cæru-
leus, hũc iterum aureus, ac tandem niger, alius omnes ambit. Tres habet pręcęteris conspi
cuas lineas sanguinei planè coloris, dẽticulatas, vt icõ ostẽdit. Pinnę ad brãchias omnino
aureæ sũt, pectoris verò totę cęrulęę, pręter earũ neruos, qui aurei sunt, Quæ vero ab ano
est, item quę in dorso, & cauda, qua vropygio iunguntur, aureę sunt, sed maculis paruis san

Turdi vt inter alios pictos pisces dignoscantur. Epitheta. Verdone. Lipij error. Quomodo colorem mutare dicantur. a cap. 3. de Merula. Turdorũ ab authore obseruatorum descriptio Turdus primus.



Turdus ab Authore obseruatus primus.

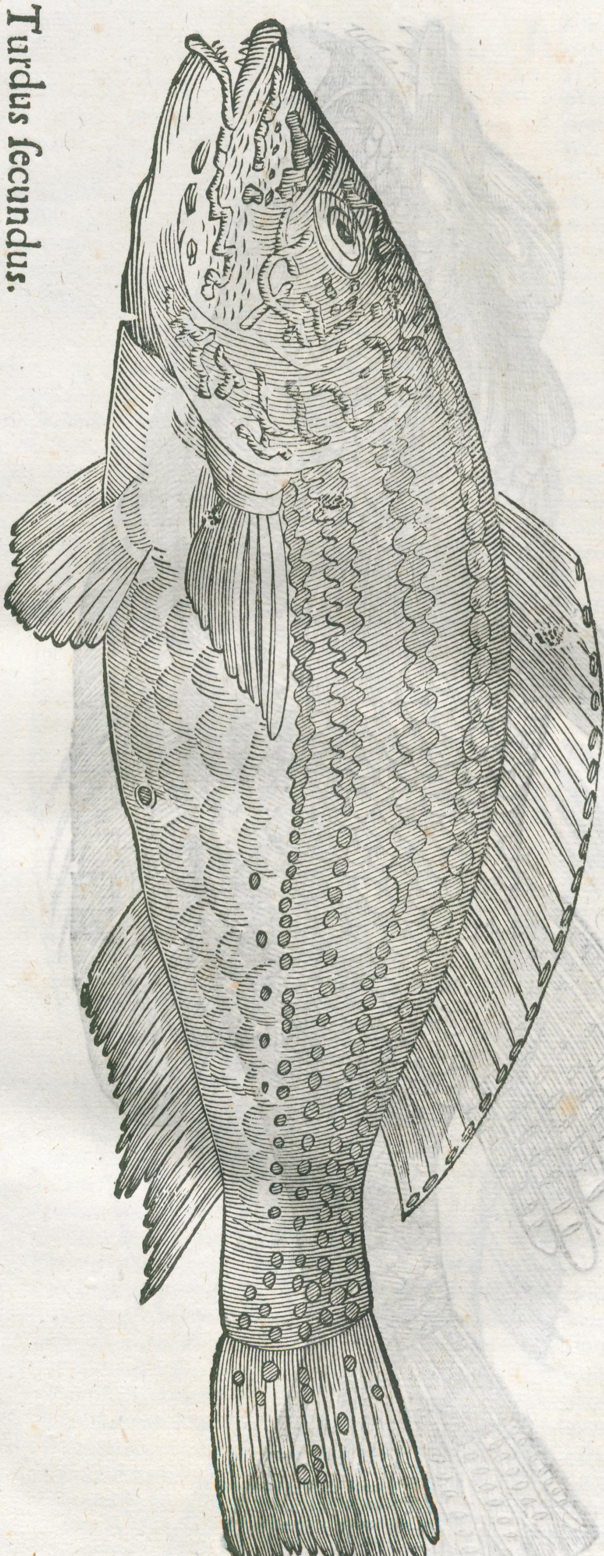
Turdus ſecundus.

A

B

C

D



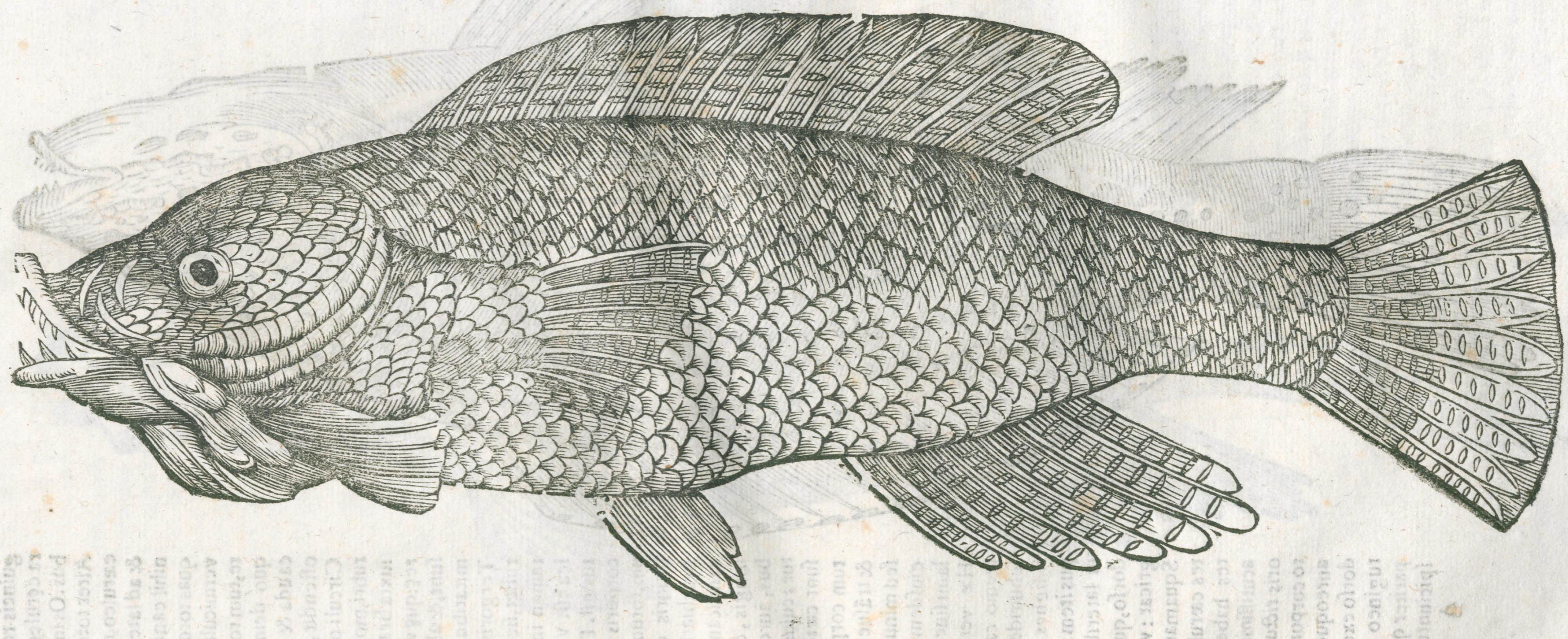
guineis reſperſæ : cęte-
ra cęruleę. Caret denti-
bus. Os intus ruberrimũ.
Alter totus quoq. aureo,
cæruleo, rubroq. variat,
& ad latera pręterea nõ-
nihil candicat. Maculæ
quas toto corpore, tum
vermiculares, vt in capi-
te, tum rotundæ, vt reli-
quo deinceps corpore,
cauda & dorſi pinna, icõ
oſtendit, cæruleæ ſunt.
Circuli oculorum modò
rubri, modò aurei. Pinnę
iuxta branchias totę au-
reę: quę verò in pectore
ſunt, & ab ano, in extre-
mitatibus sũt cæruleæ.
Tergoris pĩna ex aureo
rubet, ſicuti & cauda quę
tamen in extremo cęru-
lea eſt. Vtrinque denta-
tus eſt. Tertio caput pro
corporis portione paru
um, totum cærulei, ſed di
lutioris coloris præter
brãchiarũ opercula quæ
candicant, maculiſq. ob-
longis, & ſemicirculari-
bus, aureis conſpergun-
tur; cuius pariter coloris
ſunt cæterę lineę per to
tum corpus decuſſatim,
& trãſuerſaliter ductæ,
ſed minus ſplendentes:
eiuſdemque denique ca
lami ſiue nerui pinnarũ.
Hæ verò omnes in ex-
tremo cæruleæ, cætera
ſubuirides, maculiſque
inſignes rubicũdis. Cor
pus item ſubuiret, magis
in lateribus, minus in
dorſo, quod ex viridi ni-
gricat: venter albicat.
Squamarum extremita-
tes cæruleæ ſunt. Den-
tes habet maximos &
acutiſſimos, ingẽtemque
oris rictum. Quartus to-
to corpore, ſanguineo
aureoque diſtinguitur:
dorſo excepto qđ ex fer
rugineo nigricat; ſicuti
pariter quę ꝑ corpus cõ-
ſpiciuntur maculæ. Idẽ

Turdus tertius.

Turdus ſecundus.

Turdus quartus.

Turdus Authoris tertius.



Turdus Authoris quartus.



26 color, sed multò dilutior ī pinnis & cauda, sed q̄ rubris maculis insigniuntur. Oculi, ferè vt in Aurata aurei. Quintus totus ruber est saturat⁹, sed pinnæ & cauda in extremis, oris cæruleæ sunt. Maculæ in extremo tergore cõspicuæ, oniscis non absimiles, nigræ: quę verò in capite, longæ item & Serpentis in morem ferè contortę cernuntur, cæruleæ Πολύγραμμος est lineis a capite ad caudã rectã ductis, rubris. Inter lineas quę sunt spatia cãdicant. Cætera icon ostendit. Huic congenerem piscem puto, quem Rondeletius tertium Anthiæ genus facit. Saxatilis (inquit) est, totus etiam purpurei coloris vel Indici, corporis forma Scaro vario similis, corpore longo, cauda crassa, serratis & acutis dentibus. Labra habet: oculos admodum rotundos, purpureos & rubros: podicem magnum, è quo intestinum rubro viridique distinctũ excidit. Partib⁹ internis cæteris saxatilibus similis est. Est carne tenera, fragili, sicca, optimiq. succi. Huc itẽ referendus Turdus Saluiani maior, totus subrubens magna ex parte, cuius iconẽ non exhibet; quòd cætera similis sit viridi Turdo quem vulgò Romę Verdone appellãt. Ore (inquit) dentibus, labijs, oculis, branchijs, pinnis, cauda atq. interaneis minori simillimus est, corporis verò figura, colore atq. magnitudine plurimũ differt. Non enim latæ Tincæ figura est, vt ille, sed oblõga, nec eisdem depingitur coloribus. Nam cùm hic maior coloris ratione (vt diximus) duplex sit, neutri color minoris conuenit: horum namq. vnus totus viridis est, alter subrubet: & veluti hi duo maiores rebus reliquis similes, nec nisi viriditate & rubedine internoscuntur: ita vtriusque dorsum maculi paruis, rotundis atq. cęruleis conspersum est. Venter verò ac latera liuentibus maculis confusè permi-

Turdus quintus.

Anthias tertius Rondeletij.

Turdus maior Saluiani.

Turdus viridis Saluiani.

stis



Turdus Πολύγραμμος, siue quintus

E

A

F

B

G

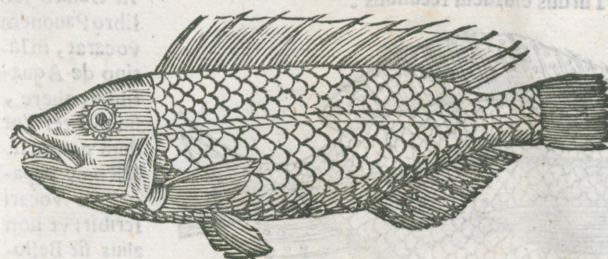
C

H

D

A

Anthias tertius Rondel.



stis (Turdi auis more) insignita conspiciuntur: qua vna nota minori. Turdo similes sunt, atq. Turdi dicuntur. Differunt postremò à minori etiam magnitudine, nam cùm ille palmi mensuram non excedat; hi ad cubitalem aliquando excrescunt. Minor eiusdem Saluiani Turdus (vulgò Tordo Romæ) rostro est satis acuto, ore mediocri, dentibus validis, recuruis, atque serratis, labijsq. crassis: oculis magnis, & aureo circulo pupillam ambiẽte insignitis. Branchias habet vtrimq. quaternas, easq. duplices, nouissima excepta, vt *a* Arist. author est. Pinnæ duæ ad branchias, & aliæ duæ in ventre, vna scilicet vtrimq. In dorso vna singularis ad caudam ferè vsq. deducta. Imo etiam ventri alia vna singularis, & minor à podice subnectitur. Cauda quoq. in vnam, & latam pinnam degenerat. Ventriculus carnosus est, & amplus. Intestina etiam crassa, & lata sunt. Hepar pallet, eiq. assuta est fellis vesica. Squamis mediocribus tegitur, & latiusculus piscis, est minori Tincæ non absimilis, atq. totus picturatus. Caput enim, dorsum, cauda, atq. pinnæ ex cineraceo nigricant: latera verò cineracea, & venter subalbidus liuentibus maculis nullo ordine inter se permistis, Turdi auis modo, consperguntur. Prior modò Rondeletij Turdus admodum varius est, minus tamen

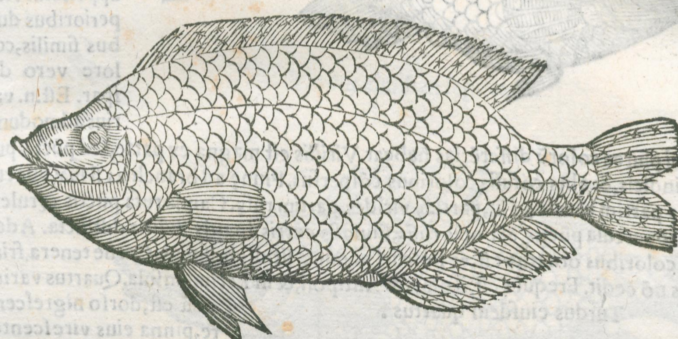
Turdus minor Saluiani.

B

a lib. 2. Hi. cap. 2.

Turdus Rondelet. primus.

C



quã ipsius tertius. A plurimis, inquit, Turdo dicitur. Notas habet insigniores, quibus à quouis nullo negotio discerni potest. Estq. non admodum Cinædo dissimilis, minor paulò, & latior, ad Auratæ figuram accedens dentibus recuruis (haud satis eos in figura exprimit) pinnarum situ, numeroq. cæteris saxatilibus similis. Labra habet crassa, & rugosa: cauda non in duas pinnas, sed in vnam latam definit, quæ maculis nigris, & russis insignis est. In reliquo corpore colore est vario, vnde αἰολος dictus. (Infrà vndecimum vulgò in Prouincia priuatim Auriol, quasi αἰολον vocari scribit.) Dorsum fuscum est, venter ex albo liuescit. Pinnæ ad branchias auræ sunt: ad podicem, & in tergo flauæ, nigris, cæruleisq. maculis aspersæ. Oculi magni sunt, rotundi, pars oculis subiecta varijs coloribus est illustris. Partibus internis ab alijs saxatilibus non multum differt. Carne est tenerrima, & friabili. Ob insignem teneritatem à multis negligitur. Optimus assus in craticula, vel in sartagine coctus. Refrigeratus firmiore est carne. Ex aceto vel mali arantij succo edendus: priusquam coquatur, sale conspergendus, vt gratioris sit saporis. Secundi Turdorum generis altero loco pictum rectè censeri posse existimat Rondeletius, videlicet qui à suis distinctionis gratia Pauo nuncupatur, priori similis, maior tamen plerumq. Colore ex viridi cæruleo, vel indico, colorẽ colli Pauonis referente in pinnis omnibus, & in cauda. Hinc Pauonis nomen posuit, veteres imitatus, qui Merulas, & Turdos auium nomina piscibus dederunt, cum liceat cuius rebus anonymis, & nouis noua nomina ponere. Cæterum Pauonem piscem etiam D. Ambrosius nominauit, & Isidorus Hispalensis, quem Saluianus eum esse conijcit, qui Romæ ex Turdorum etiam genere (ni fallor) hodieq. Papagallo, id est Psittacus vulgò appellatur, de quo mox subinde à Turdis. Et Bellonius piscem quem

Turdus primus Rond.

D

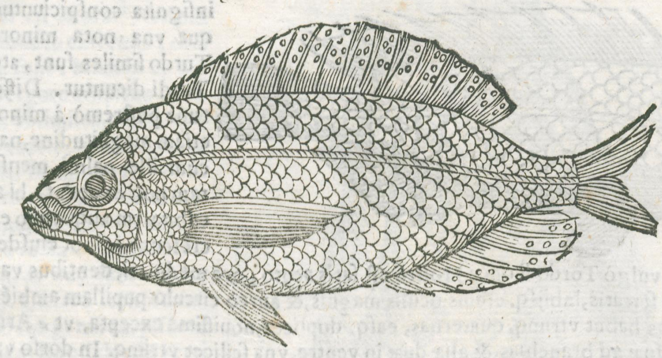
Caro eius qualis.

Turdus Rondelet. secundus.

Etymum.

in

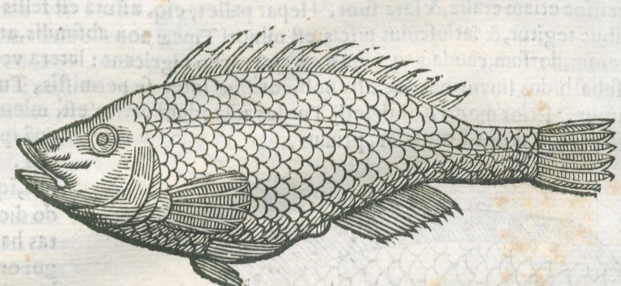
Turdus eiusdem secundus.



in Gallico suo libro Pauonem vocarat, in latino de Aquatilibus opere, simpliciter Turdum nominat. & Romę Papagallum vocari scribit; vt non alius sit Bellonij Turdus quā Saluiani Pauo. Rondelet. Pauo carne est molli, friabili, tenera: viscidi tū aliquid habere videtur inter saxatiles. Tertius eiusdē Turdus à nōnullis Minchiadi re, .i. ferculū regiū appellatur: superioribus duobus similis, colore vero dispar. Est.n. varius admodum,

Tertius.

Turdus eiusdem tertius.

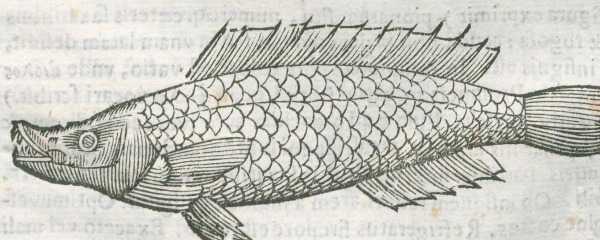


vixq. vllus est qui plures colorū differētias habeat. Viridis est magna ex parte, sed pūctis purpureis, cęruleis, indicis, & alijs cōfusis coloribus cōspersus. Pinnę ad branchias flauæ siue rufę sūt, alię omnes partim ceruleę sūt, partim virides, partim rufę. Cauda rufa pūctis cęruleis notata. Brāchiarū opercula pūctis, & lineis rufis, sinuosis, certis spatijs dissitis distincta. Adeò varijs, & iucūdis coloribus ornatus est, vt Pulchri nomine sit dignissimus. Carne tenera, friabili, delicata alijs nō cedit. Frequēs est Romę, & Antipoli, & in Lerino insula. Quartus varius etiā est, dorso nigrescente, pinna eius virescente: ventre, & lateribus flauescentibus. A branchijs ad caudā lineæ virides ductæ sunt. Pinnarum quæ in ventre infirmæ cæruleæ sunt. Hunc in Prouincia vel circa Monspelium, vulgò Perroquet, id est, Psittacum appellari tradit, quòd ea sit

Pulcher.

Quartus.

Turdus eiusdem quartus.



coloris varietate qua auis illa Indica. Haud tamen idem est piscis, cum Saluiani Pauone, vt vtriusque descriptionem conferenti facilè innotescet. Similem succum gignit cum cæteris saxatilibus. Facilè concoquitur, quòd tenera sit substantia, & friabili. Quintus Gobionem flauum refert, hoc ab eo discrepans, quod lineam albam ductam ab oculis ad caudam habet. Deinde maculis nigris, quibus aspersus est Gobius, caret. Pinna quoque vnica in vētre, neq; diuisa, quam habet Gobius. Turdus iste colore aureo est, nec differt ab alijs carnis teneritate. Sextum genus quinto omnino simile, nisi quòd huic linea ab oculis ad caudā ducta non alba est, sed cærulea, rostroq. est longiore, & aquilino, Septimum à Prouincialibus Cero dici, maximè Antipoli, & suos speciem vnam Turdi similiter vocare idē Rōdele-

Caro qualis.

Quintus.

Sextus.

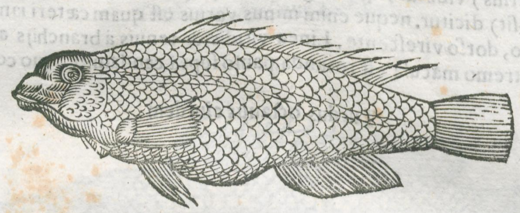
Septimus.

Cero.

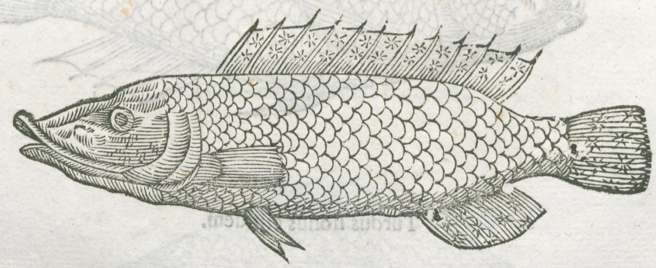
Turdus quintus eiusdem.



Turdus eiusdem sextus.



Turdus eiusdem septimus.



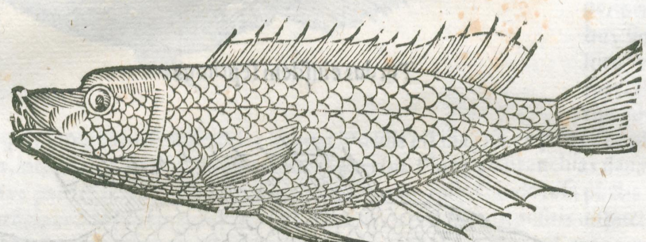
D letius tradit, conijcitq; eundẽ esse piscẽ cum eo, qui Athenæo κηρὶς dicitur licet aliquã do suspicatus sit locum hunc mendosum esse, & pro κηρὶς legendum κίχλη, ea ratione ad ductus, quòd neminẽ vnquam ex his qui de piscibus scripserunt, piscẽ sic nominasse meminisset: tũ quia hoc loco, cũ de Scaro dixisset, commodè κίχλην, id est, Turdum subiunxisse videretur. Cũ verò quæ sequuntur, accuratiùs cõsideraret, omnia quæ hic dicũtur, parũ Turdis omnibus conuenire animaduertit, quæ causa ipsi fuit mutandæ sentẽtię. Locus sic habet apud *b* Athenæũ: ἡ δὲ καλουμένη κηρὶς ἁπαλόσαρκος, εὐκοίλιος, εὐστόμαχος, ὁ δὲ χυλὸς αὐτῆς παχύνει καὶ σμήχει id est. Cæris quę dicitur, tenerę est carnis, aluo facilis stomacho grata, succus ipsius incrassat, & abstergit. Trallianus verò etiam κηρίδα præter Athenæũ nominat, & in dysẽteria hepatica ex intẽperie frigida præscribit, & rursus in colico affectu, & in eo Athenæo aduersatur, quòd inter pisces duriore carne, Orphum nẽpe, & Glaucum enumeret. Apparet autẽ à careo colore nominari, & Turdus iste Rõdel. coloribus quidẽ varijs insignis est, sed dorso aureo, viridibus maculis consperso, ventre cãdicãte, lineis rufis, & tortuosis, nullo ordine dispositis notato. Tales ferè cernũtur buxi

Ceris Athenæi.

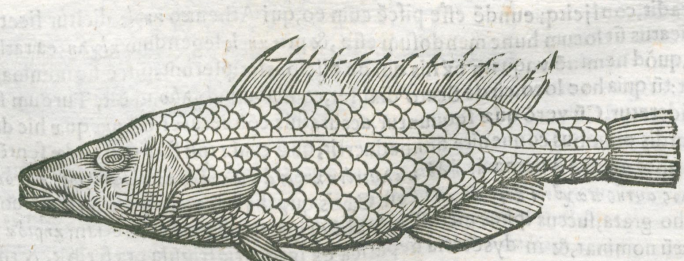
a Lib. 8.

Scirrhis. vel iaspides, labra viridia sunt, branchiarum opercula purpureum quiddam habent.
Octauus. Cauda, & pinnæ magna ex parte cæruleæ sunt. Idem fortè cum hoc Vuotono Scirrhis vocatur, circa nuda saxa degens, inter ignotos ab eo numeratus. Octauus à septimo hoc E
Nonus. non admodum differt. Est enim eodem ferè modo varius, sed lineas multas habet in ventre sese intersecantes. Carne est alijs similis. Nonũ genus superiori simile est, nisi quòd lineã candidam habet à branchijs ad caudam, alias multas confusas, obliquas, vt Ceris, quæ aurei sunt coloris, alioqui colore est vario, viridi, & flauescente. A quibusdam Ga-
Tibicen. ian, ab ilijs Bille dicitur, à Monspeliensibus Menestrier, hoc est Tibicen, quia varijs est coloribus tibicinum ritu, qui versicolori habitu vti apud eos solent. Carne est tenera, &
Decimus. friabili. Decimus colore est viridi. Extrema operculi branchiarũ, & pinnarum ventris purpurascunt; oculi rufi, venter ex albo flauescit: ore est paruo labrisq. paruis. Eiusdem
Vndecimus. substantiæ est cum alijs. Vndecimus, quem Monspelienses Auriol quasi αἰόλον, id est varium, alij Gaian (sic nonum quoq. vocari dixit) alij Durdo appellant, inter Turdos maximus ad Lupi cubitalis magnitudinem, & crassitudinē accedit. Colore est rubricę, qua pro terra Armenia vtuntur: multis nigris, & liuidis maculis respersus est. Ventre est F plumbei coloris, labris magnis. Colorum duntaxat varietate à Turdo septimi generis
Duodecimus. differt. Duodecimus iste ac postremus in Turdorum genere referendus mihi (inquit idem Rondeletius) videtur, qui vulgò Vielle (suprà Turdum in genere a Gallis Vielle vocari scripsit) dicitur, neque enim minus varius est quàm cæteri iam descripti. Capite est cæruleo, dorso virescente. Linea viridis, & tenuis à branchijs ad caudam ducta est, in cuius extremo macula est rotunda, paulò suprà caudam: reliquo corpore.

Turdus octauus eiusdem.

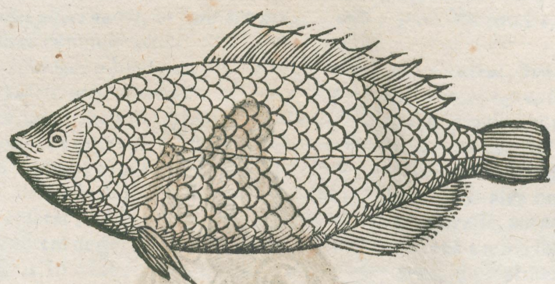


Turdus nonus eiusdem.

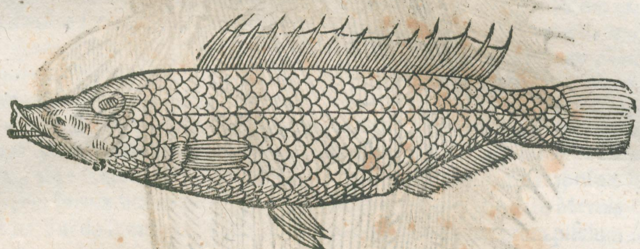


rube-

Turdus decimus eiusdem.



Turdus vndecimus eiusdem.



Turdus duodecimus eiusdem.

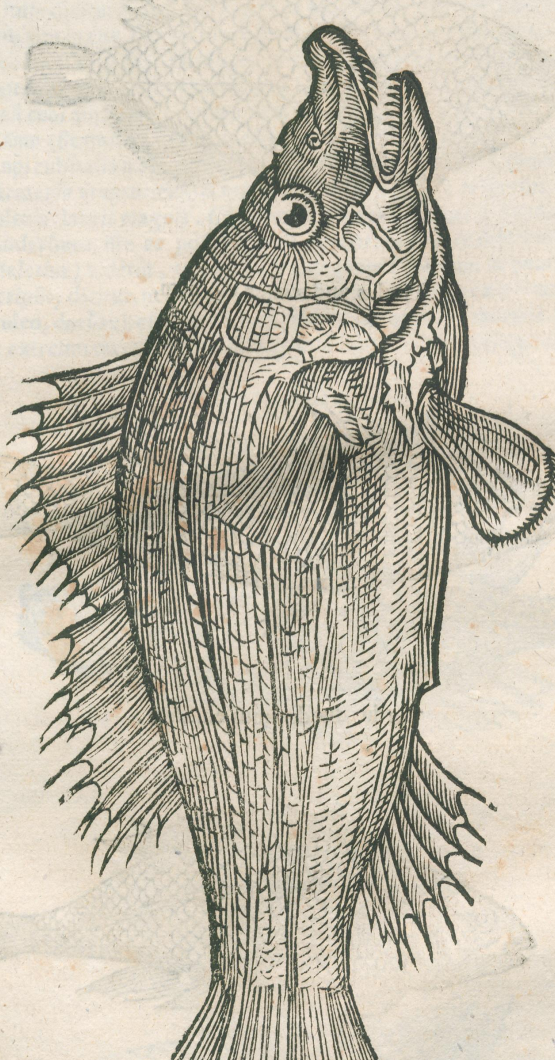
D



rubeſcente. Pinnæ variç, ſed maiori ex parte purpureæ. Quarto Rõdeletij Turdo aut tertio noſtro cognatus videtur piſcis, cuius imaginẽ, qualẽ Venetijs (vbi Porga ſi bene, inquit, ſcribo, vulgo vocatur,) Geſnerus nactus eſt. Colores in pictura ad eũ data, huiuſmodi ferè ſunt. Dorsũ & laterũ dimidia pars ſuperior, fuſci sũt coloris, maculis crebris, ſubnigris variantibus, Lineæ tres aut quatuor cæruleæ à brãchijs ad caudã tẽdunt. In oculis circuli duo aurei pupillã ambiũt, inter quos medius vnus fuſci coloris eſt. Caudæ etiã maiori ex parte cæruleus eſt: qui color etiã pinnarũ ad branchias, & in capite circa infra-

Turdus à Geſnero obſeruatus. Porga.

Turdus à Gesnero obseruatus.



que branchias apparet. Eodem dimidia pars dorsi pinnæ anterior pulchrè pingitur, posterior verò pars cùm flaua sit, cærulei coloris maculis distinguitur. Laterum pars dimidia inferior flaua est, & maculis subruffis variatur. Pinnæ ad branchias fuscæ binæ in ventre, & vna à Podice, flauæ sunt, Reliqua apparent.

LOCVS.

A
LOCVS. MORES. CIBVS.

EX saxatilium numero Turdum esse ex Galeno diximus. Et Diocles apud Athenæum Turdos saxatiles facit: item *a* Columella his verbis: *Saxosum mare optimè saxatiles pisces nutrit, vt sunt Merulæ, & Turdi*. Item Matron Parodus, dum canit in descriptione conuiuij Attici.

a L.8.c.16.

Κίχλας δ' ἑξείης ἡβώντορας ὑψιπετήεις, Καὶ πέτρα καταβοσκομένας, θυάδας δ' ὑδατίνας.
Deinde Turdos pubescentes, altiuolos Inter saxa cibum quærentes aquatiles Thiadas.

Quæ verò saxa amet, ostendit Oppianus, non quælibet, sed quæ musco, ac alga operiuntur, incolere inquiens; quo loco Lipius μνία imprudenter murices transtulit. *b* Aristoteles verò pisces marinos in pelagios, & litorales (προσγείους) diuidens, Turdum inter litorales recēset, à citatis authoribus haud dissentiens; cum inter litorales omnes quoq. ibi alios saxatiles referat. Aliàs enim litora marium aut cœnosa ait esse, aut arenosa, aut saxosa, in saxosis autem degere Turdum: & alicubi rursus disertis verbis saxatilem vocat, & ex codē Plinius. In nādo fortis est, & velox, vnde ὑψιπετήεις, id est altiuolos, & θυάδας, B id est Bacchas κίχλας Matron Parodus dicebat, hoc est, qui leuibus, & varijs & celerrimis in mari circa saxa natationibus veluti volare, & Baccharum instar discurrere videntur. Vagabundus tamen non est, nec longè à saxosis domicilijs recedit, vt Saluianus refert, Galeni puto authoritate fultus, cui Turdus ex saxatilibus est, qui nunquam loca mutat. Testatur idem Saluianus non sola viuere alga, solisuè herbis, sed & carniuorum esse, pisciculis enim, sepiolis, loligunculis, minoribusq. crustatis etiam vesci. Et si verò Turdus in nullis non marium litoribus reperiatur, in Ponto tamen cum Merula, si *c* Plinio credimus desideratur. Claustra fert marinis inclusus piscinis, quod meminit *d* Columella: *Turdi* (inquit) *complura genera, Merulasq. & auidas Mustelas, tum etiam sine macula (nam sunt, & varij) Lupos includimus*. Hyeme reliquorum saxatilium more coniugatim latere aiunt, & fœtificare. Quod verò Oppianus scribit Merulam & Turdum specie non differre, Merulam verò marem esse, fęminam Turdum, ceu à vero alienum reijcimus; nam præterquam quod cæteri authores specie distinguunt eos, ita quotidiana experientia reclamat, cum in vtrorumq. alijs oua, alijs semen verno potissimum tempore obseruemus. Imposuit fortassis tanto Philosopho formæ similitudo, & nomenclaturæ terminatio, quæ in Merula Græcis C masculina est, in Turdo fęminina, vnde fit vt hodieq. piscatores horum piscium nomina permutent.

Lippij error
b L.8.Hist. cap.13.
Litorū varietas.
c L.9.c.15.
d L.8.c.17.
Turdū, & Merulā specie differre

VSVS IN CIBIS.

IOuius Turdos, & Merulas in aquatiliū genere non eā scribit habere saporis nobilitatem, quam eiusdē nominis auibus veteres tribuerunt; siquidem (inquit) & Turdi admodū insulsi sunt; & Merulæ (vt Athenæus ait) difficillimè concoquantur. Qua in re non parum decipitur Iouius. Quod enim Athenæus Coccygi, id est Cuculo tribuit ille ad Cossyphum id est Merulam transtulit. Turdū autem saporis gratia apud veteres fuisse cōmendatum prę cęteris haud obscurè innuit Columella, inter prętantiores (quorū pretia, vt ipsius verbis vtar, vigent) piscinis includendos numerās: idq. Plinius cōfirmat his verbis: *Turdus inter saxatiles nobilis*. Hoc tamen Iouio concedit Saluianus, quòd hac nostra ætate nusquam ferè suauitate commendetur, aut in multa sit existimatione. Quamobrem D cum multa Turdorum sint genera, carnis bonitate inuicem differre credēdum est. Galeni aliorumq. medicorum testimonio, nō solum mollem, ac teneram, sed friabilem quoq. carnē Turdus habet, boniq. succi, & concoctu facilem, valetudinarijs atq. ipsis quoq. ægrotantibus, non minus quam aliorum saxatiliū, in cibo aptam. Alexan. *e* Trallianus de victu agens pleuriticorum: *Si æger* (inquit) *infirmus sit, & cibum fasti diat, assumat licebit de pisce, præsertim Turdo, virium ratione habita. Est autem hic piscis & tener, & humidus, cōcoctu facilis, & si fortè Ptisanam marinā ipsum nominès, non erraueris, adeò recrementi expers est alimētum, quod ex eo capitur.* Idem Trallianus in cura epilepsiæ κίχλην, id est Turdum inter pisces numerat, qui superfluitate vacāt: quo loco latinus interpres imprudēter reddit sturnū. Gariopontus haud cōtemnendus suo sæculo medicus, inter alios pisces Turdos cōcedit in hydrope. Vbi verò apud Aetium in colici affectus curatione à frigidis, & pituitosis humoribus legitur vulgò: *Scari, Turdi, & Gobij tenerrimi quidē sunt, & facilè secedunt: alimētum autem plurimum roburq. corpori adunt*, negandi vocula desiderari videtur, nā & Oribasius, & Xenocrates molli quidem etiam carne esse testantur, probumq. creare succum, sed

Iouij error.
e lib 8.c. de pleuriti.
Ptisana marina.
Aetij locus restitutus.

Apparatus. qui per halitum facilè digeratur, neq. copiosè admodum nutriat. Saluianus ægrotãtibus, in aqua, vel albo iure elixum, aut aſſum apponi iubet: ſanos verò etiam frixo veſci ſolere ait. Platina quouis modo coqui etiam ſcribit: aſſum tamen ſinapium requirere. Antiquus coquus apud Sotadem Comicum, referente Athenæo, muria, & origano condiebat ad prunas coctum, vt diſcimus ex his verſibus:

Τρίγλας καλὰς ἠγόρασα, καὶ κίχλας καλάς Ἔρριψα ταύτας ἐπὶ τὸν ἄνθραχ᾽ ὡς ἔχει
Ἅλμῃ τε λιπαρᾷ παρατίθημ᾽ ὀρίγανον, ideſt

Mullos pulchros emi, & pulchros Turdos, Conieci hos in prunas, vt decet,
Et muria benè condita addo origanum.

DE PAVONE SALVIANI. Cap. III.

ORDINIS. RATIO. SYNONIMA.

Papagallo. Budia.

PISCIS iſte quem Romæ ob colorum varietatem Papagallo, & Luſitani Budiam appellant, inter Turdos etiam deſcribi poterat, cæterùm cũ de eo ſeparato loco agat Saluianus, cui enim lector acceptum referes, nos quoq. Turdorum hiſtoriæ eum ſubiunximus. A D. *a* Ambroſio, & ad *b* Iſidoro Hiſpalenſi (propterea quod Paui auis colorem imitetur) Pauo vel Pauus vocatur, inquit Saluianus: ab alijs autem Latinis, Græciſq. ſcriptoribus nullam eius mentionem eſſe exiſtimans, præterquam à *c* Philoſtrato, qui in Phaſiade Indiæ flumine piſces quoſdam Pauones vocatos, reperiri teſtatur: ſed hunc à ſuo, & DD. Ambroſij, & Iſidori Pauone diuerſum eſſe, certiſſimum eſſe ait, quando, vt idem Philoſtratus refert, cæruleas quaſdam criſtas, ſquamas verſicolores, & caudam auream, in quamcunq. voluerit partem verſatilem habeat, quæ haud quaquam in hoc noſtro conſpiciuntur. Ad hæc ille fluuiatilis eſt, noſter marinus tantùm, & nuſquàm in dulci aqua repertus: maximè autẽ circa ſaxoſa loca victitat, vbi etiã ineunte æſtate parit. Hunc Saluiani Pauonem Bellonius, vt in Turdorum hiſtoria etiã monui, in opere latino ſimpliciter Turdũ vocat; nam in Gallico libro de piſcibus, Pauonis nomine exhibuerat, eundem Romæ Papagallum vocari ſcribens.

a Hexam. 5 cap. 2.
b L. 12. c. 6.
c L. 3. de vita Apollonij.
Pauo Philoſtrati, vt à Pauone Ambroſij differt.
Locus.
Partus.

FORMA. DESCRIPTIO.

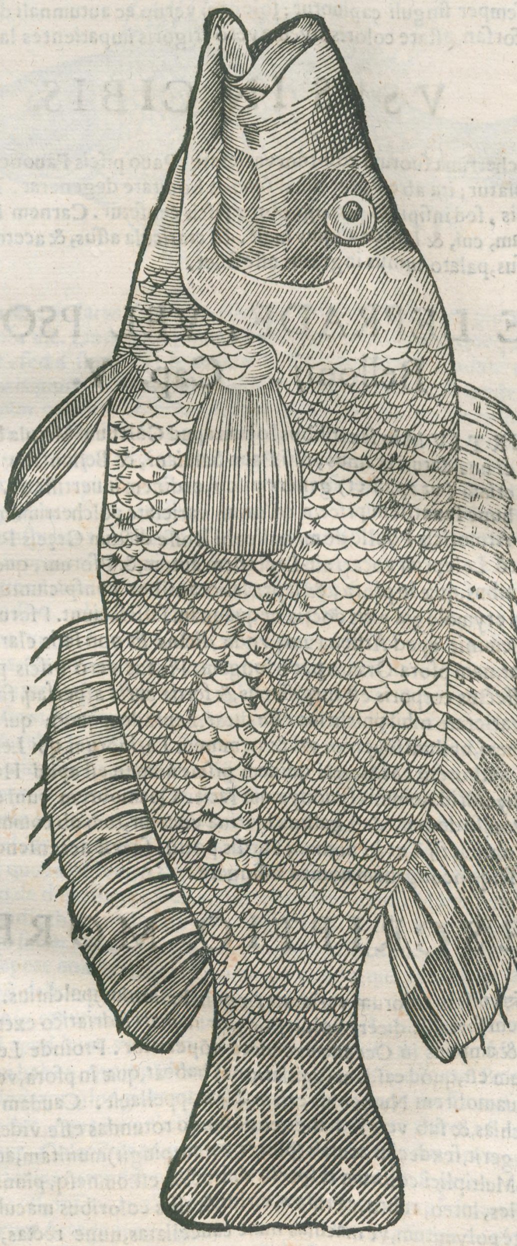
Os.

PAuo iſte roſtro (inquit Saluianus) eſt extenſo, ſed non admodũ acuto; ore mediocri, & denticulato (in icone dentes non expreſſit) labijs craſſiſſimis, quorũ ſuperius duplex etiam apparet. Capite craſſo. Oculis magnis, & aureis. Branchias vtrimque quaternas habet, & iuxta eas pinnas latas, & rotundas, duaſq. alias minus latas in ventre. In dorſo vna ſatis longa erigitur, cuius anterior pars ſtricta. & aculeis munita eſt: Poſterior verò latior, & aculeorũ expers. A podice qui in medio ferè vẽtre conſiſtit, vna quoq. duobus aut tribus innixa aculeis, per imum ventrem ad caudam explicatur. Cauda verò in vnam pinnam latam, & ferè rotũdam deſinit. Totius corporis figura lacuſtri Tincæ ab ſimilis non eſt. Squamis latis tegitur. Varijs, & pulcherrimis adeò depicta eſt coloribus, vt ſicuti nõ minus quã Iulis piſcium formoſiſſimus videri poteſt, ita eos omnes verbis exprimere difficillimum ſit; enitemur tamen eum pingere. Corpus ferè totum viret, ſed non æquali, & conſimili viriditate. Ventris enim poſterior pars viret ex albo, anterior verò ex albo liuet. Dorſum, & cauda ex viridi nigricant. Latera ex viridi partim flaueſcũt, partim liuent. Caput verò ex cæruleo viret, maculis quãplurimis rubẽtibus, cæruleiſq. nonnullis, piſcem totum, nulla habita ordinis ratione pingentibus: vnde iure ſupracitatis locis à D. Ambroſio, atq. Iſidoro, Paui auis colorẽ æmulari, colluq. & dorſũ vario colore pictum habere, dicitur: Ventris præterea pinnæ cæruleæ, quæ verò ad brãchias sũt, luteæ apparent: Dorſi pinna, anteriore, aculeata parte, ex flauo rubeſcẽs; poſteriore verò qua caret aculeis, partim virẽs, partim violacea exiſtẽs, vtraq. parte cæruleis maculis depingitur: Imi vẽtris, & caudæ pinna violacea eſt, lineolis atq. maculis quãplurimis cæruleis inſignita. Vẽtriculũ magnum habet, appendices multas, inteſtina ampla: hepar ſubalbidum, cui fellis hæret veſica: Lienem ſubatrum: Bilibris ſæpè, ad cubiti verò menſurã auctus perrarò reperitur.

Pinna.
Figura corporis.
Nominis ratio.
Partes internæ.
Magnitudo.

Pauo

Pauo Saluiani.



NATVRA MORES.

CArniuorus piſcis eſt Pauo, non ſolùm enim alga, atq; alijs maris purgamentis, ſed minoribus etiam piſcibus veſcitur. Gregalis non eſt, ſed ſolitarius, & propterea ferè ſemper ſinguli capiuntur: ſolentq; verno ac autumnali duntaxat tempore capi, eo quòd forſan, æſtate coloris, hyeme verò frigoris impatientes lateant.

E

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.
Apparatus.

VT pulcherrima ſuorum colorum varietate Pauo piſcis Pauonem autem egregiè æmulatur; ita ab eo plurimùm ſaporis bonitate degenerat. Non enim vt ille ſuauis, ſed inſipidus atq, ignobilis piſcis cenſetur. Carnem habet molem potiùs quàm duram, cui, & lentor aliquis ineſt. In craticula aſſus, & aceto vel mali arancij ſucco conſperſus, palato minus ingratus eſſe ſolet.

F

DE LEPRADE, VEL PSORO Bellonij. Cap. V.

TERTIVM in ſaxatilibus locum apud Galenum Merula habet, eundemq; ei nos daturi eramus, niſi Pauo Saluiani, & Bellonianus iſte ex Turdorũ etiam (vt apparet) genere piſcis, ordinem inuertiſſent. Bellonius itaque hunc ſaxatilem piſcem colorum varietate pulcherrimum, Gallis Vielle, Armoricis Poulle de mer: alicubi Roſſe dictum Grçcis Pſorum, & Lepradem, Latinis verò Leleprim vocari ait: Lepradem autem, & Pſorum, quòd ijſdem præditus ſit ſigillationibus, quæ in pſora, & lepra laborantibus conſpiciuntur. Quæ profectò nomina eorumq; etymologia viris doctis nequàquam ſatisfaciunt. Pſorus enim piſcis, cuius Numenius meminit apud Athenæum, vnde dictus ſit non ſatis clarum: non enim à pſora vt ille putat, nam pſora Græcis per o longum, Pſorus verò Piſcis per o breue ſcribitur: & pſora affectus corporis eſt turpiſſimus, & fœda cutis aſperſaq. facies, cùm huius piſcis colorum varietate nihil pulchrius eſſe dicat. Lepradem quoq; qui ex Græcis vocet ex piſcibus aliquem, nullum inuenio, vti & neminem Latinorum qui Leleprim, neq. ille quenquam citat authorem. Λελεπρὶς quidem piſcis nomen eſt apud Heſychium, ſed is Græcus eſt, & Phycidi id nommis ſynonymum facit. Quamobrem cùm ob carnis bonitatem, à qua puto Poulle de mer, id eſt, gallina marina vocatur, tum ob commune cum primo, & duodecimo Rondeletij Turdo nomen, Turdis potiùs fuerit accenſendus, quàm nouũ, & inuſitatum, piſciq; incongruum nomen effingere.

Etymum.
Pſorus vnde dictus.
Pſora quid.
Leleprís.

G

DESCRIPTIO. MORES.

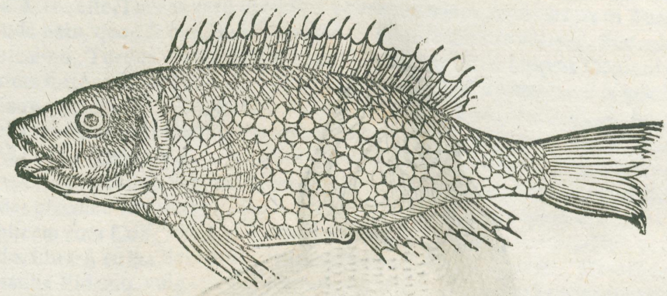
NIhil iſtius piſcis colorum varietate (inquit Bellonius) pulchrius. Vix palmo (dodrantem fortaſſis dicere voluit) longior in mari Adriatico excreſcere ſolet, cũ pedẽ, & amplius in Oceano excedere cõperiatur. Proinde Lepradi nomẽ è re ipſa probè inditum eſt, quòd eaſdem ſugillationes habeat, quæ in pſora, vel lepra laborantibus viſuntur: quamobrem Numenius etiam ψόρον appellauit. Caudam, & pinnas, quas vtrimq; ad branchias, & ſub ventre habet, eodẽ modo rotundas eſſe videmus. Continuam tergoris pinnam gerit, ſexdecim aculeis (plures autem pingit) munitam, atq aliam ſub vẽtre ano vicinam. Multiplici colorum reſperſu diſtinctus eſt: omneſq; pinnas tranſparentes habet, leues, molles, luteo, rubro, cærulæo, viridi, & alijs coloribus maculatas: totũ deniq. corpus tam exactè polymitum, vt maculas nunc cancellatas, nunc rectas, nũc in obliquum ſperſas, in ipſo piſce comperias: quanquam omnes ferè ſquamas; ad oram rubore ſuffuſas habeat. Cæterum os habet paruũ, dentes albos, acutos, Cynædo breuiores, & obtuſiores: maxillam ſuperiorem tubi in modũ cranio infarctam, vt penè duo labia carnoſa eſſe credas

Pinna.
Color.

H

A

Lepras siue Psorus Bellonij.



B

das. Squamas exerit latas, linguam albã, pene solutam. Spinea pinnula exterior branchiarum carnosa est. Linea quæ piscibus vtrinque latera diuidit, nequaquam in hoc pisce rectà procedit, sed à superiori branchiæ angulo arcuata secundum tergus deducta est: mox vbi tergoris pinna desinit, illuc quidem linea reflectitur, & quidem arcuatur: deinde rectà per mediam caudam defertur. Caput ipsum non ita multis coloribus cancellatum est, sed lineas hinc inde diductas, ex cæruleo, viridi ac rubro mixtas ostendit. Oculos habet paruos, rotundos, quorum pupilla nigra est: iris verò aeri similis, quem si quando in gyrum contorqueat, cyaneum, deinde aureum, postremò argenteum circulum in cristallini coloris fulgorem referre conspicies. Quod autem ad internas eius partes attinet, peritonæum illi conspicies esse album: Cor exactè triquetrum: hepar ex pallido lacteum, ad sinistram magis protensum, tribus constitutum lobis, sed vno tantùm longo, & duobus breuibus, multis venulis rubicundis circumductum: Lienem planum, oblongum, minor is digiti magnitudine, rubrum, Fellis autem vesicula duos digitos lõga est. Est omnium ferè eius intestinorum eadem capacitas, vt propriè in eo stomachus videri non possit. Semel tantùm à stomacho ad anum reuoluuntur, multisq; obducuntur omentis ac multa pinguedine perfunduntur. Lactes habet copiosas, vuluam vtrimq. bicornem. Eius est naturę, vt etiam omnes saxatiles deuoret, nihilque in stomachum demittat, quod non aptè optimè dentibus attriuerit; Hucusq. Bellonius qui cùm apud Gesnerũ Marzapanis vulgò alicubi vocati piscis iconem aliquando videret, suæ Lepradi eundem esse iudicabat referente eodem Gesnero, qui ea in re Bellonio dissentit, eundem esse iudicans, vel maximè cognatum Scaro vario Rondeletij: sed in hac sententia non satis ipse sibi constat, nam Scarum varium Rondel. in capite de Scaro eundem ait cum eo, qui Bellonio Scarus simpliciter appellatur, à quo suam tamen Lepradem Bellonius distinguit, separatis de vtroque capitibus tanquam de diuersis piscibus agens. Nunquid modò Marzapanis Lepradi idem sit, vt Bellonius iudicabat, non habeo quod affirmem. Hic de Lepradis carne nihil. Cùm tamen saxatilem faciat, sapore etiam non ingrato esse conijcere licet. Marzapani à gratissimo carnis sapore nomen inditum, nimirum quòd æquè in dilijcis appetatur, ac panis Martius vulgò dictus, qui ex amygdalis, saccharo aqua rosacea, &c. parari solet. Gesnerus Marzapanis caput maculatum pingit, Bellonius Lepradem sine maculis in eadem parte, sed vel apud hunc, vel illum pictor errare potuit. Ille de suo Marzapane sic scribit: Pictura, quam habeo, quatuordecim ferè digitorum est: quãquam Bellonius in Adriatico vix palmo (dodrante) longiores excrescere scribit. Pinna dorsi non sexdecim tantùm, vt Bellonius scribit, (quamuis ab illo quoq; exhibita figura plures ostendat,) sed pluribus aculeis munitur. Coloribus omnino multis; & variè distinctis ornatur, sed plurimum rubri habet: maculas rotundas plerasq; cæruleas præsertim superiori corporis parte, quæ dorsum versus est: inferiore albicantes. Idem Gesnerus considerandum proponit, sit ne apud Athenæum Attagenus piscis, alio nomine Dorioni Scepinus dictus; quoniam fortè à maculis, aut punctis, quibus similiter ac Auis Attagen distinguantur, nomen impositum fuerit, aut quòd inter pisces lautissimus sit, vt Attagen inter aues. Hic quoq; saxatilis (vt intelligo) piscis Marzapanis siue Rosæ nomine missus, totus rubet, maxime in dorso, minus in ventre.

Caput. *Partes internę.* C *MORES.* *Marzapan piscis.* D *Marzapanis piscis descriptio.* *Attagenus piscis.* *Scepinus.*

Marza-

Marzapanis siue Rosa piscis vulgò.



DE MERVLA. Cap. VI.

SYNONYMA. ETYMVM.

A MERVLA æquè ac Turdus ab aue eiusdem nominis tùm Græcis, tùm Latinis nominatur, ideoq. Turdo erat subiungenda, nisi Lepras Bellonij ordinem inuertisset: adde quòd & Turdum & corpore & carnis bonitate quã maximè referat, adeò vt Oppianus nõ fuerit veritus scribere Merulas mares esse, Turdos verò in eodem genere fœminas, opinione, vt in Turdo dictum est, inde nata, quod & simillimi sint pisces, & Merula Græcè κόσιφος, siue κόττυφος genere masculino, Turdus verò fęminino κίκλη efferatur; vnde Lippius Oppiani interpres Merulum fortè reddidit: nisi *a* Apicium in eo secutum esse dicamus, qui & ipse Merulum appellauit. Suidas Merulam auem à Merula pisce distinguit, eam κόψυχον, hunc κοσσυφον appellans: cuius distinctionis authorem an ex antiquis quẽquam habeat, nescio: & nũquid rectè per υ scribatur κόψυχος dubito: nam apud Hesychium, & Varrinum κόψιχος perscribi reperio pro eadem aue, quę κόσσυφος ab alijs vocatur, & pro pisce marino: & ipse quoq. Suidas proximè scripserat κόψυχον esse genus piscis. Iouius quoq. Coccygẽ id est Cuculum piscem cum Cossypho siue Merula cõfundit, vel nominis similitudine, vel quod potius credo, librarij culpa deceptus. Plinio medico, vt Bellonis scribit, Merula vocatur B piscis Aspratilis. Eidemq. vulgaris Merulę nomenclatura multo constantior, quàm Turdi esse videtur. Nam piscatores maris Ligustici, (inquit) Adriatici, & nostri quoque hoc est Mediterranei, ad vnum, Merulam agnoscunt, quam cum Phycidibus etiam confundunt. Romani tamen inter cæteros vnum sibi constituunt piscem, quem proprio nomine Merlo nominarunt, sæpe etiam Canarellas, Canadellas, & Phycides Merulæ nomine vocant: Merulam Itali æquè atque Phycidem Tincam marinam. Hæc Bellonius. Massarius pariter Merulam Venetis Tincam marinam appellari dicit; cæterum notandum est Tincæ marinæ vagum nomen esse: nã & Iulis alicubi sic vocatur, teste Gesnero; & Romæ Asellus, & Callarias, vt Saluianus annotauit.

Ordinis ratio. *Merulus.* a *Lib.9.c.9.* *Iouij error.* *Piscis Aspratilis.* *Tinca marina.*

FORMA. DESCRIPTIO.

QVod ad colorem attinet, Numenius in libro de piscibus apud *a* Athenæum, & *b* D. Ambrosius, item *c* Isidorus, Merulam nigram cognominant, Opianus αἰθῶνα, (quamuis Lippius ardentem reddiderit, vulgarem secutus significationem) à nigricantibus nimirum maculis, à quibus & Varrino μελανόςικτος dicitur. Massarius Tur-C do simillimam sed nigrorem esse ait, loquitur autem de Tinca marina Venetis dicta, vt cũ à corporis figura, tùm à colore ita illic appellatã esse quis suspicetur. Tincę enim etiã nigricant. Saluiani item & Rondeletij Merulę nigricant, sed ex colore indico, cæruleoq. Rondeletius & sexu distinguit, in mare colorem magis ad violaceum accedere, fęminę ex vario nigrescere inquiens. Admonetq. lectorem, vt meminerit, colorem indicum, aut purpureum exaturatũ, nigrum vocari ab Antiquis, argumento quòd purpurã nigram dicant, violam nigram, circæam (glycypicron videtur intelligere) flore nigro qui tamen purpureus aut indicus est: fieri itaq. posse, vt & ita Merulam nigram nominauerint. Quid itaque Ouidio respondebimus, cui Merulę virentes cognominantur? Respõdet Saluianus, aut ex cæruleo nigricantẽ, licentioso poetarũ loquendi more, virentes ab eo vocari, aut (quod potiùs suspicatur) primam Turdorũ (suorum) speciem, quam viridem esse docuimus pro Merula ipsum intellexisse, putandum esse. Nos verò Merulam totã viridem dabimus. Bellonius suę Merulę colorem subticet. Inquit verò non eundem semper colorem seruare.
D Omnes in eo cõueniunt, quòd Merularũ nomine pisces pinxerint, corporis figura Tincas referentes. Quamuis enim Bellonius suæ Merulæ caudam tribuat bifurcam, secus tamen icon quam exhibet, demonstrat. Eum autem sic delineat: Latiores habet, quam Turdus, squamas: pinnã in tergore multis stipatam aristis, quæ autem illi sunt ad latera & sub vẽtre, hę aculeo muniuntur vt Turdus. Caudam non habet bifurcam. Cæterùm hoc vnum mihi in Merulæ anatome dignũ occurrit, quòd cùm hepar habeat album in duos grãdes lobos partitũ: fel tamen exerit tenui vasculo inclusum, & reuolutionibus duplicatũ, cuius lõgitudo est sesquipedalis, quod nusquã nisi in hoc pisce obseruaui. Quãquam Aristoteles Amiam (Bellonius cum aspiratione haud rectè scribit) recenseat, vesiculam fellis habere suo intestino pari processu annexam: sæpe etiã replicatam, reductamq. aliquatenus. Proinde Merula vertebras dorsi habet valdè crassas. Hæc Bellonius, figura diuersa ab ea, quam Rondeletius exhibet, apposita, diuersinè verò piscis, dubitari potest: siquidem hunc suũ piscem Italis Tincam marinam vocari ait, & suũ rursus Rondeletius Tincę fluuiatilis corporis habitu similẽ facit; aitq. eos dentibus acutis & recuruis munitũ habere, labrisq; oculis,

a Lib. 7. *b L. 5. Exa.* *c L. 12. c. 6.* *Color purpureus niger vocatus.* *Merula, vt virẽs dicta ab Ouidio.* *Marulæ descriptio ex Bellonio.* *Anatome.*

oculis, pinnis,ſquamis,reliquiſq. partibus ſaxatilibus alijs ſimilem eſſe. A magno hepate fellis veſicam pendere. Inteſtina lata,ventriculum longum,ſplenem paruum,cor angulatū habere, branchias alijs ſaxatilibus ſimiles. Addit aliud prætereà ſeſe Merularum genus inueniſſe,dorſo nigro,ventre indico,quibuſdā partibus cæruleis,vt pinnis,cauda,& circa branchias. Subſtantia verò à ſuperioribus non differre. Merula Saluiani quam eandem puto,cum præcedenti,acutum roſtrū habet,os mediocre,labra craſſiſſima,dētes incuruos, oculos magnos & ſplendentes,quorū nigram pupillam ruber circulus ambit,& branchias vtrimq. quaternas:prope quas duæ ſunt pinnæ craſſiuſculæ, latæ, & rotundæ, duæq. aliæ minores in ventre. In dorſo vnica eſt,& longa,cuius anteriori pars nouē aut decē tenuibus aculeis munita eſt,reliqua verò poſterior obtuſa aculeorūq. expers exiſtit. A podice imo ventri vna etiam breuis ſubeſt. Cauda in aliam vnam latā, & ferè rotundam deſinit. Corporis figura minori Turdorum generi (de ſuis Turdis loquitur) ſimillima eſt. Squamis tegitur paulò latioribus quàm Turdus. Vnicolor ferè apparet. Tota enim ex cæruleo nigricat. Cum hac Saluiani Turdi deſcriptione conuenire videtur Tincæ marinæ nomine ex Italia à Dominico Monthiſauro Veronēſi medico doctiſſimo,& de bonis literis optimè meritò Geſnero miſſa. Oculorum enim iris è fuluo (vt ille ſcribit) rubeſcit. Pars corporis ſuperior partim indico,vel nigricante, partim cæruleo & viridante colore inſignis eſt inferior,hoc eſt laterum pars cum ventre, tota ferè lutea eſt. Contra hiſce deſcriptionibus minimè cōuenit Merula noſtra,tota nimirū viridis,magis in cauda,obſcurius in dorſo: pinnarū tamen extremitates ſunt cærulei coloris. Branchiarum opercula in fine rubent. Oculorum pupillam circulus ruber,rubrum cæruleus ambit os hians,albicat, dentibus armatum egregiè acutis. Figura corporis proximè ad Merulam Rondeletij accedit. Tincam enim etiam refert, ſed duos habet in pinna caudæ proxima aculeos, quos nec pingit,nec meminit ille. Ad hæc pinna dorſi etiam aculeata eſt,quam vereor ne pictor fortaſſis caudæ nimis expreſſerit vicinam. Ad picturam enim piſcem ipſum delineo.

Ex Saluiano. *Ex Geſner.* *Merulæ noſtræ deſcrip.*

LOCVS.

SAxatilibuſne an pelagijs Merulam accenſeat. *a* Ouidius, haud ſatis clarè indicat. *b* Plinij verò,ac ipſius etiam *c* Ariſtotelis teſtimonio ſaxatilis eſt. Idemq. Galenus & Diocles apud Athenæum teſtificantur: clariſſimè autem Aelianus, domiciliorum & ſedicularum loco in petris & cauernis ſtabulari dicens: & *d* Columella his verbis: *Optimè ſaxoſum mare nominis ſui piſces nutrit, qui ſcilicet quòd in petris ſtabulentur, ſaxatiles dicti ſunt vt Merulæ Turdiq; nec minus Melanuri.* Eodem authore Merula marinis incluſus piſcinis clauſtra patitur,vt in Turdo dictum eſt. Cæterùm cùm nullibi non ſatis frequens ſit piſcis, Pontum tamen non intrat, vt Plinius præcitato loco tradit.

a *In Halieutico.* b *L.9.c.15.* c *L. 8. hiſt. cap.15.* d *Li.8.c.16.* *Clauſtra fert.*

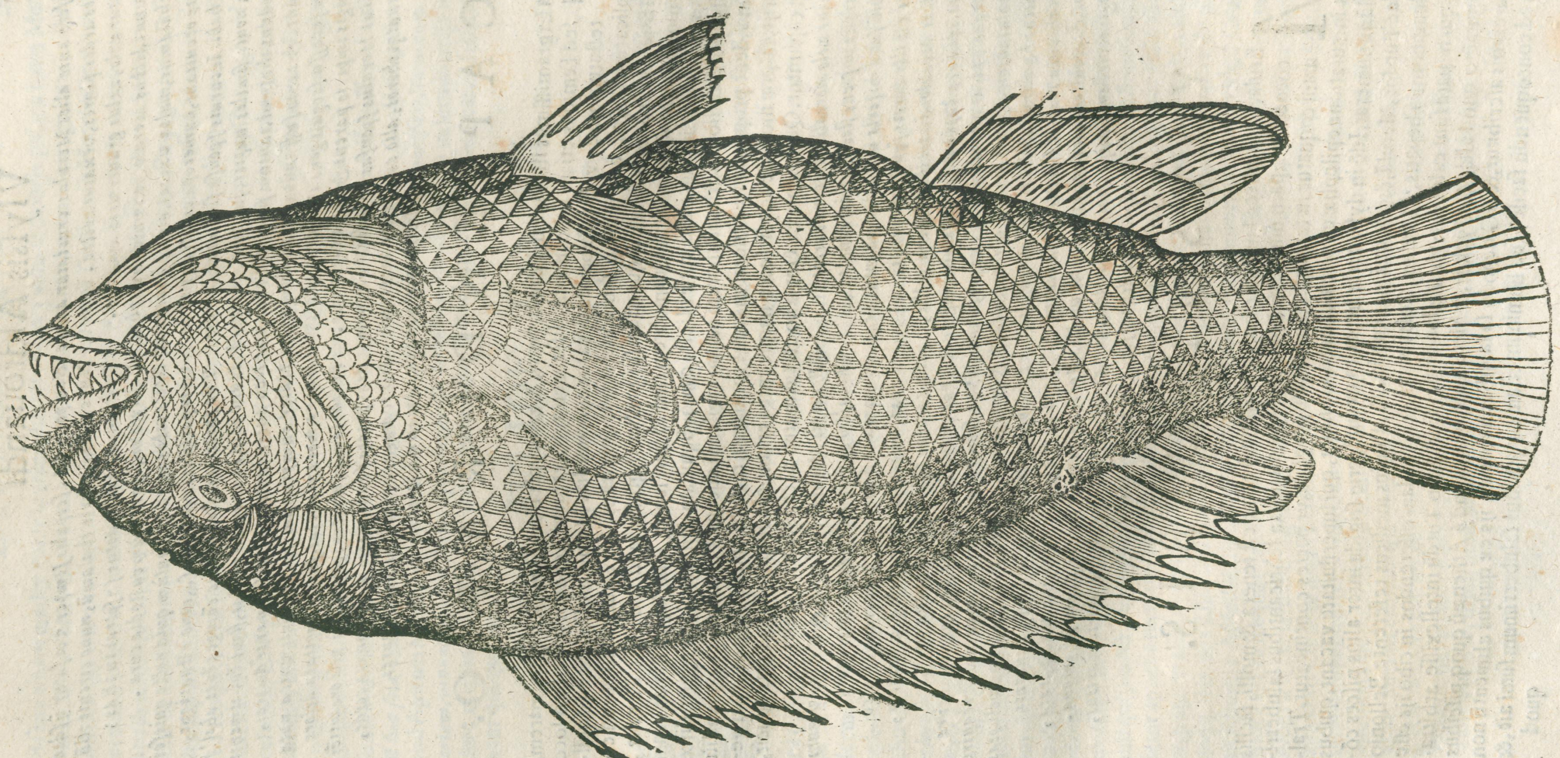
CIBVS. NATVRA. MORES.

VEſcitur iiſdem quibus Turdus. Guſtatura quicquam primò id tentat, & premit, deinde vt iaceat ſinit, ſi verò viderit hoc idem palpitare & iam mortuum eſſe, tunc deuorat, vt meminit *a* Aelianus, qui & marē in hoc genere cum multis fœminis tradit venereo complexu iungi, quod ego (inquit, genus matrimonij luxurioſum, multarumq. ſtudioſum, delicatorum ad res venereas dicerem eſſe Barbarorum: & vt ioco aliquis de re ſeria dixerit, Medicam aut Perſicam vitam. Omnium autem piſcium eſt maximè Zelotypus in hoc genere mas, cum ſemper aliàs, tùm maximè cum eius vxores pariunt. Cùm enim parturiendi doloribus cæ tenentur, domi quieſcunt: mas autem tanquam maritus foribus incumbans, cauet ne extrinſecus inſidiæ inferantur, metu paruulorum. Videtur is nondum genitos amare, metuq. paterno motus, his timere, & totos dies in eorum cuſtodia permanet, nihil guſtans, cura ipſum alit. Sub crepuſculum veſpertinum intermittit hanc cuſtodiendi neceſſitatem, cibumq. exquirit. Singulæ verò coniugum,quæ ſunt intus, ſiue ſint in partus doloribus,ſiue iam enixæ cubent, algas multas in cauernis & circum petras ad victus comparationem comperiunt. Hæc itaq. Aelianus, quæ ferè omnia ex *b* Oppiano tranſtulit, ſed quod ille Merulam marem ſub veſpertinum crepuſculum relictis fœminarum cuſtodijs ad victum ſibi parandum recedere ait, hoc Oppianus nocte fieri teſtatur, cuius verſus à Lippio latinè redditos aſcribere non piguit.

a *L.12.c.18* *Vita, Medica, & Perſica.* *Zelotypia.* b *Li.4. Halieut.*

Peſti-

Merula authoris, & Ouidij.



Peſtifero ante alios Merulus cruciatur amore
Vxores ardet plures, vexatur oeſtro.
Vexatur zelo, zelus grauis vrit amantes.
Non vnus, lectus Merulo, non vnica nympha,
Non thalamus, multæ vxores, multęq́; cauerna
Semotę occultant, numeroſa cubilia nymphæ.
Tota habitãt curuis ſponſæ ſub luce cauernis
Sũtq; nouis ſimiles nuptis, quæ limine nunquã
Diſcedunt thalami, tantum ſub corde pudorem
Voluunt, & tanto ſuffundunt ora rubore.
Sic in ſeceſſu ſcopuli gens iſta moratur.
Coniugis imperio parent & iuſſa capeſſunt.
Dilectas Merulus ſponſas nõ deſerit vnquam,
Obſeruatq; thoros, alio conuertere mentem
Non potis eſt, ſcopulis ſemper verſatur ijſdem
Nunc iſtum quærit thalamũ, nunc circuit illũ,
Contemnit paſtum, totus ſuſpirat in iſtas;
Zelotypo miſero tantùm cuſtodia curæ.
Nocte cibos quærit, paulùm quid nocte quieſcit
Cum pariunt fœtus ſponſæ, tunc æſtuat igne,
Tũc furit atq; timet, nunc cõiuge pẽdet ab illa,
Nunc obit, hũc pauidũ credas, ſimileq; timenti,
Non aliter tantos voluit ſub mente dolores,
Mater cùm primum fœtum parit vnica nata
Hanc timor excruciat, furit exagitata dolore
Per thalamũ queritur, gemitus à pectore mitẽs.
Atq; preces fundens toto manet anxia corde,
Donec vagitus pueri pulſauerit aures
Sollicita eijciens tantos à matre dolores.

E

CAPIENDI RATIO.

F

FLagrantiſſimus ille, quem diximus, amor, & zelotypia non ſolùm Merulam marem, ſed fœminas etiam ſæpe in vitæ diſcrimen agit, vt idem Aelianus præcitato loco teſtatur in hæc verba: Experiẽs piſcator cùm inſidias Merulę molitur, hamũ ſquilla implicatum deijcit, atq; is idem ſubmouet lineam, excitans, & exacuens piſcem ad cibum: Squilla verò mota ſpeciem quandam ſui præbet ingreſſuræ in cauernas Merulæ, hoc enim ipſum capitaliter odit; Quamobrem cùm id fieri ſentit, inuadit, exiſtimans eam hoſtem eſſe, non enim tum cibus curæ illi eſt; cumq; Squillam dentibus lacerauerit, diſcedit, cibo præſtabiliorem, & antiquiorem curam vigilandi ducens. Fœminæ verò quandiù marem vident propugnantem, domi manent, formamq; tuendæ familiæ ſeruant: cùm verò perijt, eæ præ mœrore acquieſcere neque entes errant: eas enim triſtitia foras educit, tumq; capiuntur. Quæ omnia ex Oppiano etiam mutuo accepit, qui ſic canit;

Vt Squilla capiatur.

Zelotypia mala.

Nil peius zelo mortalia pectora carpit,
Cum triſti miſcens fletu ſuſpiria multa,
Et rabiẽ ſæuã miſeris mala damna miniſtrat.
Exitus eſt illi mortis ſęuiſſima peſtis,
Et dulces Merulos, in triſtia funera pellit,
Qui triſtes durę capiunt fera præmia tedę
Cum prędo videat Merulũ prope ſaxa profunda
Sępe volutantem, & pro coniuge multa timentẽ
Expediens hamum Squillam configit in illo
Et nexam cubo plumbi ſubmergit in altum
Aequor, & occultis thalamos rimatur in vndis.
Atq; agitat circum ſaxoſa cubilia fraudem.
Erumpit Merulus thalamis, & Carida viuum
Riualem punire ratus ſubit impia fata.
Nam prædo fixum mento mucrone coruſco
Traxit nitentem contra labiq́; volentem,
Et carpens tali mouit conuitia voce,
Nunc ſerua lectos, nunc ſint connubia curæ
Nunc ſponſis lętare miſer, nunc antra require
Nũc thalamos, nõ vna Venus, nõ vna voluptas
Eſt tibi, ſed lectis ſolus multiſq́; cauernis
Exultas ſed ſponſe veni, tibi teda parata,
Ignis lucentis ſplendor, flammeq́; corona.
At poſtquam tali ſublatus morte maritus,
Sponſę pallentes fato rapiuntur eodem.

Ex voluptate dolor.

G

VSVS IN CIBIS.

H

MErula inter piſces laudata (inquit a Plinius) carne eſt tenera, & molli, facilis cõcoctionis: parũ nutrit, & bonũ ſuccũ gignit, Elixa febricantibus ſaluberrima; ſi coquatur in ſartagine, farina conſpergẽda, vt partes contineãtur. Trallianus in curatione epilepſiæ ex piſcibus exhiberi iubet, qui ſuperfluitate vacant, quibus Merulã annumerat. Idẽ in dyſenteria hepatica ex intẽperie frigida inter alios piſces cõmendat Turdos, Merulã, &c. & quã maximè Mullũ. Plinius medicus referente Bellonio in diſtemperantia hepatis, Merulam, Coſſyphum, & Ceredam offerendos in cibo ijs eſſe tradit, qui hepate ſunt calidiori: vbi Bellonius pro Coſſypho Turdũ intellexiſſe arbitratur, argumẽto quòd aliàs Coſſyphus, & Merula idẽ ſint. Apud b Athenæũ quoq. piſcibus teneræ carnis aſcribitur, & à Galeno in ſaxatilibus habetur, ijs ex quibus alimentũ non ſolum ad concoquendũ facile, ſed hominum etiam corporibus ſaluberrimum ſumi ait, & quod

a *l.32.c.11.*

Coſſyphus pro Turdo accipitur.

b *Lib.7.*

A quòd sanguinem mediæ consistentiæ generet. Nostri verò temporis palatis suam Merulam haud satis arridere Saluianus ait, omniumq; iudicio non admodum gratam existimari Rōdelet. saporis qualitatē in sua reticet. Iouius verò Turdos, & Merulas in aquatiliū genere non eam tradit habere saporis nobilitatē, qualē eiusdē nominis volucribus veteres attribuere: siquidē, & Turdi admodū insulsi sunt (inquit) & Merulæ, vt Athenæus ait, difficilè concoquuntur, in quarū conditura Archestratus cū caseo, maloq; granato, & sale & oleo silphiū admiscuit. At primùm Iouius haud verè ex Athenæo refert Merulas difficilè concoqui, vti ex superioribus constat; deinde falsò etiā id condimentum ex Archestrato citat siquidem Athenæus ex Dorione tale tribuit condimentum Coccygi, id est Cuculo non Cossypho id est Merulæ: postremò imprudēter ῥ ῥοί, id est rhoe (sumah vulgò dicunt) malum granatum legit, quod ῥοιὰ nuncupatur. Idem Atheneus ex Matrone Parodo in cæna Attica, cum Sparos, Mormyros, Hippuros, Sargos aliosq; non ingratos pisces, ceu pauci momenti pisces mulierculis relinqui dixisset, addit.

Ionij error

Ἑξῆς κόσσυφος ἦλθε μονος, γεύσασθαι ἕτοιμος Οὐ μὴν ἐδ' ἄρ ἀθικτος ἔην, πόθεον δ' ἔχαὶ ἄλλοι. i.
Post hæc sola venit Merula, ad esum parata Quæ sanè intacta non fuit, sed alijs exposita.

B Apud Apicum Merulæ apparatus. *Ius ex Merulis, Liquamen, porrum concisum, cuminum aptureriam, vinum mixtum facies aquatius, & ibi Merulos coques.* Saluianus valetudinarijs in albo iure elixam vel assam non aliter, quàm solet Turdus, apponi posse iudicat. Asanis oleo frixam quoque mandi.

Apparatus.

DE IVLIDE. Cap. VII.

SYNONYMA. ÆQVIVOCA.

Ἰουλὶς Theodoro apud Arist. Iulia redditur, sed rectiùs fortassis Græcam vocem retinuisse. Differt ab hoc pisce qui Iulus appellatur, quem Hermolaus eum esse conijcit, qui balęnis oculorum vice fungitur, quod Saluianus negat: cui facilè assētimur, Oppiano, & *a* Aeliano Iulus piscis est, os sceleratissimi veneni refertū habens: licèt vtriusq; interpres, nominis similitudine deceptus Iulidem verterit. Iulus item ex insectis est, (milllepedā aliàs; vo-
C cant (à quo piscis iste Iulidis nomenclaturam fortè acceperit, propter longam illā lineā quæ à capite ad caudā vsq; excurrit, haud absimilis illi insecto. Et Paulus Aegineta hunc piscem Iulū videtur appellasse: nā apud eum ius ἰούλων καὶ πέρκων legimus, vbi Dioscorides ἰουλίδων καὶ περκίδων habet, nisi mēdosū Pauli locū esse velimus: Sed, & *b* Sinesius Iulū, hunc potiùs quàm aliū quemuis vocauit, inquiens: *Piscatores circa quoddam Africa litus loco petroso, adulti quidē capiebāt Muranas, & Locustas grandes: minores verò natu* κωβιὸς εὐτελεῖς καὶ ἰούλους, id est *Gabios viles, & Iulos.* Rondeletius quibusdā Iurelam, alijs etiam Iulam scribit nominari. Hermippus Smyrnæus alio nomine Hyccam vocat, quo nomine Hermolaus Sturionē intelligi arbitrabatur, ex testimonio Athenæi, hac coniectura adductus, quia Hycca etiam porcus est, & Sturio præsertim necdum adultus nobis porcelletto quasi porculus dicitur. Ex Athenæo verò illud nequaquam colligas. Scribit enim Scarum piscem Callimacho, Erythrinum Cyrenæis, Iulidem Hermippo Smyrnæo Hyccā vocari nec aliud addit: Idē Hermolaus Hyccā ab Hysca non distinguit, cuius posterioris voca-
D buli qui præter Simeonem Sethi meminerit, planè ignoro. Ipse autem sic Saturionem videtur appellare, vt suo loco declarabitur. Iulis hodie Græcis ζῆλος vocatur teste Gesnero, p aphæresin, vt conijcit, à Dōzella, quo nomine Venetijs potissimùm audit. Saluianus quoq; Rhodijs Zillo dici scribit, Cretēsibus Afdelles. Bellonius verò in opere de piscib' ait Rhodijs Afdelles dici, nonnullos tamen Zillo malle nūcupare: sed à vulgò Græcorū Illecā vel Iglecquā (Saluianus Igliequā scribit per i.) In singularibus verò obseruationibus à Græcis hodie Sgourdelles appellari. Genuēses Zigurellam hoc est puellā dicūt; alia verò Liguriæ loca Girellū vel Girellā, vt refert Rondelet. Illyrij quiq. Sclauonica lingua loquuntur, vt Sigismūdus Gelenius Gesnerū per epistolam docuit KenziK, id est puellum, siue pulchellum dicunt, fortè quasi γνησίσκον, id est nobilem: sed Knecht Belgis etiam puellus est: quorum nominum vna fermè eademq. causa esse videtur, quòd nimirū piscis videatur cultior, aut formosus velut parasitus, aut aulicus aut puella aulica. Monēdus interim lector est, alium item piscem esse à Iulide, qui circa Monspelium vulgò Donzelle vocatur, illum nimirum, quem Rondeletius Plinij Ophidion facit, de quò suo loco.

Iulia. *Iulus.* a *L. 11. c. 52* *Millepeda.* b *In epistol.* *Iurela.* *Iula.* *Hycca.* *Sturio.* *Hysca.* *Donzella.* *Zigurella.* *Ophidion.*

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

a li. de somniorum interpret.

OPianus Iulides βαλιάς, id est varias. item σῶμα αἰόλον Iulidis dixit, id est corpus varium, Lippus vertit *varijs distinctus tergore signis*. Sic, & *a* Artemidorus inter varios pisces Iulidem enumerat. Ob quam notam viri docti eum piscem Iulidem esse iudicarunt qui vulgò Venetis Donzella nuncupatur: quod se omnium primum aduertisset Gillius profitetur. Rondeletius tamen iam ante illum alios in ea fuisse sententia innuit his verbis: Cùm Pisis Portius magni nominis Philosophus hunc eundem piscem affabrè atque egregio artificio depictum mihi (inquit) ostendisset, sciscitatusq; esset, quem piscem existimaret, ille Iulidem respondit, non vt aiebat, veterum descriptione aliqua persuasus, sed suspitionibus, & communi consensu. Verùm cùm testante Bellonio non vna sit Iulidum species, coloreq; euarient (licet semper reuertantur ad suas notas, quibus ab inuicem discernuntur) ideoq; in descriprione authores euarient, lector haud ingrata rem tibi me facturum confido si ex singulis descriptionem singulatim hic repetierim. Rondeletius itaque sic eum delineauit. Digiti magnitudinem vix superat: varius est. nimirum dorso violaceo: A capite ad caudam subauream lineam ductam habet, hinc inde rostri modo dentatā, cui pars quæ subest, colore est cæruleo, venter candido flauescente. Squamis tegitur paruis; pinnarum numero, situ, labijs, dentibus recuruis, cauda, alijs saxatilibus similis. Rostro est acutiore, oculis paruis, rotundis. Podicem habet in medio ferè corpore. Internis partibus à saxatilibus alijs non differt; corpore est breuiore strictioreq;. Cum hac descriptione satis conuenit Belloniana, quæ talis est: Iulis vix excedit palmum longitudine. Habet enim corpus gracile, & oblongum, vt Sphyræna; cuius crassitudo rarò excedit, quantum pollex cum indice capere possit. Tanta est colorum in huius tergore varietas, vt in eo iridem depictam vtrimq; videas. Squamis enim contegitur tenuissimis multorum colorum, super quibus ductæ lineæ rectæ, cæruleæ, virides, melinæ, rubræ ac fuscæ apparent. Pinnam in tergore, continuam, ac reliquas totius corporis, vt, & rotundam caudam, habet, omnes versicolores. Verùm linea quæ vtrinque corpus intercipit, haud rectâ fertur, sed ad caudam aliquantulum incuruatur. Oculos habet paruos, pupillam nigram, horumq; rubentem iridem. Dentes ostendit albos, acutos, aduncos, vt vespertilio, multò plures in inferiore maxilla, quàm in superiore; labia quoq; crassa. Saluianus quoq; diligentissimè hunc pisciculum descripsit. Iulis (inquit) rostro est acuto, ore paruo, denticulis longioribus, atque crassiusculis labijs munito capite tenui, & rotundo, oculis paruis, & rotundis, quorum nigram pupillam rubens ambit circulus. In dorso vnicam habet pinnam, toti ferè dorso longitudine æqualem. Ad branchias, quas vtrimq; quaternas gerit; pinnæ duæ paruæ sunt; aliæq. duæ, etiam paruæ sub ventre Cauda in latam, & rotundiusculam pinnam degenerat, Piscis totus, etsi palmi mensuram non excedat, si cum latitudine conferatur, longiusculus est. Squamis tegitur tenuissimis. Colore est admodum vario, ita vt pulchritudine cum Pauone pisce contendat; pisciumque omnium formosissimus videri possit. Venter enim ex albo purpurascit: latera ex cæruleo flauescunt, dorsum ex glauco nigricat. Linea prętere a vtrinq; serrata ex rubeis, & quadrangulis maculis, extremis solùm angulis se inuicem tangentibus conflata à summis branchijs secundum dorsi ductum in caudam defertur. Sub qua in lateribus iuxta branchias nota quædam violacea, vtrimque cærulea linea clausa, satis lata atq. duplo longior apparet. Ab oris rictu per caput, & media branchiarum opercula ad earum vsq. scissuram cærulea etiam alia deducitur linea. Dorsi postremò, ac ventris pinnæ versicolores sunt: alijsq. lineolis, & notis versicoloribus etiam (quas verbis exprimere difficile est) nonnullæ aliæ partes eius pinguntur. Ventriculus paruus est, intestina gracilia, hepar pallidum, lien subrubens. Palmi (vt diximus) magnitudinem non superat Iulis mea supina parte, a capite ad caudam vsq. ex albo rubet: prona verò, & ad latera, linea est subuiridis, veluti denticulata, tota aurei coloris. Maculæ quæ aureis lineæ dentibus respondent, cæruleæ sunt Pinnæ ad branchias ex albo flauescunt. Pectoris rubent: quæ ab ano est qua corpori nectitur, alba, in extremo viridis: callami seu nerui subaurei: quæ verò in dorso est expansa, versicolor, caput versus vsque ad quartum neruum, primùm cærulea, mox aurea, in extremo rubra: cætero tota aurea est, excepto medio, vbi ad cæruleum vergit, sicuti, & maculæ, quæ sunt versus caudam. Cauda colore est amethestino, maculis aureis paucis respersa.

Species multa.

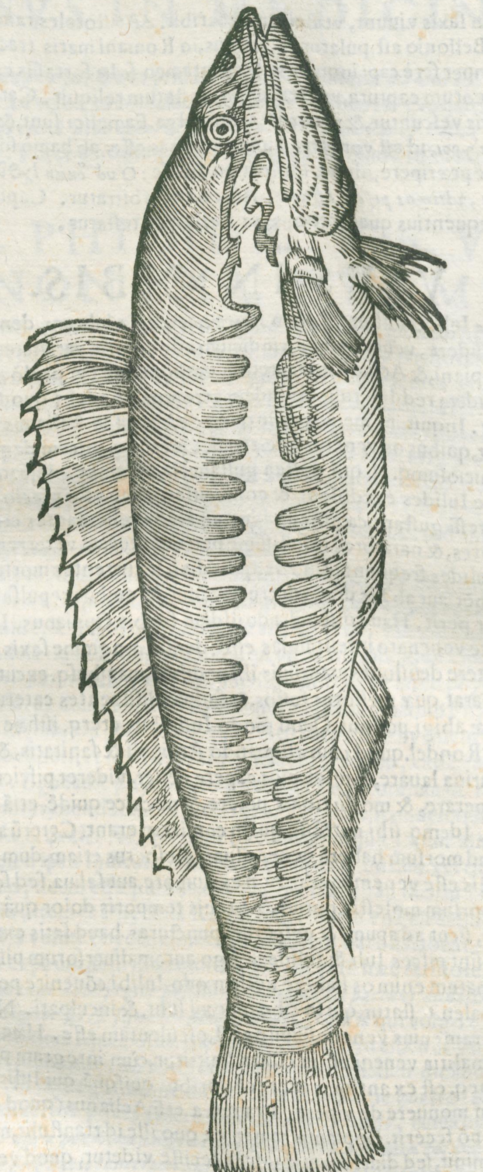
Ex Rondel.

Ex Bellon.

Ex Saluian.

LOCVS.

Iulis authoris.



LOCVS.

Rondeletius Antipoli, & in toto Ligustico sinu frequentissimum haberi testatur, & Adriatico mari haud infrequentem esse, ex vulgari Venetorum nomenclatura innotescit. a Oppianus saxatilibus accenset, —— *Scopulos quos alluit unda. Alga conspersos, & multo murice* (musco) *tectos Salpæ habitant, varijs distincti tergora signis Iulides, &c.* —— *Aspera saxa colunt, imo de fixa profundo.* Et Galenus non solùm in piscium censu, qui largiore loquendi modo, saxatiles à reliquis scriptoribus appellari solent, Iulidem recenset.

a Lib. I.

NATVRA. MORES. CAPIENDI RATIO.

a L.9.hi.c.2

Singulares in saxis viuunt, vt Bellonius scribit. a Aristoteles tamen inter gregatiles numerat. Bellonio astipulatur Saluianus, in Romani maris tractu non nisi rarissimè & solas semper ferè capi inquiens. Veruntamen solæ fortassis capiuntur, propterea quòd difficilis sit eorum captura, vt Hermippus testatum reliquit. Carniuori sunt, minoribus enim pisciculis vescuntur, & in eorum inopia alga. Famelici sunt, & vt Numenius apud Atheneum ait μάγροι, id est voraces. Aiunt, & vafras esse; ab hamo sibi cauere, escam tamen haud impunè præripere, ideoq. Philetam dixisse: Οὐδ' ὄκκη ἰχθῦς ἔσχατος ἐξέφυγεν, id est, *Nec Hyccas, vltimus piscis effugit*, Athenæus arbitratur. Capitur nihilominus calamis, ac hamis frequentius quam retibus, vt Bellonius testatur.

Cibus.

Astus.

Vt capiatur

VSVS IN CIBIS.

a De variet. rer.

Cardani error.

Cardanus a Iulide author est, item Murænam, & Colubrum, dentibus ac saliua venenũ possidere, veneniq. in eis indicium esse coloris varietatem, deceptus, vt apparet, Oppiani, & Aeliani interpretum versione, qui (vt paulò antè etiam dicebamus) pro Iulo Iulidem reddiderunt. Eundem errorem Rondel. (quod miramur alioqui) euitare non potuit. Inquit .n. memorabile quod de hoc pisce Aelianus scribit: Iulides pisces saxatiles sunt, quibus os veneno refertũ est. Quęcunq. piscem degustarũt, inhabilem ad edendum, perniciosumq. ei, qui postea gustauerit, efficiunt. Piscatores cum squillam quã media ex parte Iulides exedissent, & confecissent, sine vllo precio parabilẽ offendissent, cũq. inopia pressi gustare cæpissent, illorum aluos vehementes cruciatus exceperũt. In piscatu vrinatores, & natatores infestissimè persequũtur, ac vt terrenę muscę mordicus premũt: similiter Iulides frequentes in eos, quos dixi, incurrentes morsu affligũt, quas repellere necesse habẽt, aut ab his demorsi cruciabũtur, in quibus repulsandis totus vrinandi, & natandi labor perit. Haud dissimilia de ijsdem scribit Oppianus, Iulides hominibus saxa rimantibus ore venenato infestissimas esse: denso .n. agmine saxis erũpunt, & circũdant, nec morsu petere desistunt, quantũuis illi pedibus, manibusq. excutere à se conentur, easq. muscis comparat, quæ messores fessos, & sudore diffluentes cateruatim inuadũt, nec nisi sanguine plenæ abigi possunt. Quod modò Iulidibus vterq. isthæc tribuat hoc experimento confirmat Rondel. quod cùm aliquando Antipoli & sanitatis, & voluptatis causa corpus in aqua marina lauare, & pisciculos capere vellet, videret pisciculos istos nõ aliter quam fucos approperare, & morsu tibias petere, & ne calce quidẽ, etiã si pars collosa sit, & dura, abstinẽtes. Idemq. sibi narrasse qui in comitatu erant. Cęterũ aliud est ad morsus procliuem esse, aliud morsum habere venenosum. Gesnerus etiam, dum exiguum omninò putat hisce pisciculis esse venenum, idq. non ex humore, aut saliua, sed solo tantùm morsu prouenire, ita vt morsum molestia potius, & breuis temporis dolor quã aliud veneni periculum consequatur, sicut ad apum, & vesparum puncturas, haud satis examinasse videtur, ijdemnè an diuersi sint pisces Iuli, & Iulides. Ego autem diuersorum piscium nomina esse non dubito. Venenatum enim os habere nullo modo Iulibi cõuenire potest, cum ex veris sit saxatilibus, vt Galen. testatur, qui in cibo innoxij sunt, & inculpati. Neq. est quod quispiam obijciat, viperam cuius venenosissimũ os est, esculentam esse. Hæc enim nisi detruncato capite, in quo malitia veneni est, in cibũ admittitur, cùm integram passim innocuè Iulidem mandamus; neq. est ex antiquis aut recẽtioribus quisquã, qui Iulidi caput amputare iubeat, quod tamen monuere de vipera. Præterea etsi Aelianus (quod quidem nouerim) Iulidis mentionem nõ fecerit. Oppianus tamen ex quo ille id transtulit, non solùm diuersis in locis vtriusq. meminit, sed diuersos etiã pisces fecisse videtur, quod vel inde liquet, quia diuersimodè de vtroq. scribit: b Alicubi nãq. Hippuros Iulo, alicubi Loligines Iulide capi asserit. Quod itaq. ad salubritatem Iulidis, bonitatemq. attinet Galenus, vt dictum est saxatilibus annumerat ijs qui teneram, & friabilem carnem habent, adeò vt ægrotantibus tutò præscribi possit. Hodiè tamen vilis, & contemptus pisciculus est, & propter paruitatem neglectus. Scribit Rondeletius, qui litorum, & portuum saxa frequentant, deteriorem esse, meliorem verò qui procul inde in saxis degit: parari vt reliqui saxatiles, sed meliùs farina conspersum coqui in sartagine. Saluianus verò ægris in albo iure elixari, sanis in sartagine frigi ait, aut assari. Ex antiquis Dorion quoque iubet coqui in muria, vel aqua marina, assari autem in sartagine.

Quod hominem mordicus infestet

Iuli Muscis comparati.

Iulidis morsum non esse venenosum.

b Lib.3.

Carnis qualitas.

Apparatus.

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

Dioscorides *a* ex Iulidibus priuatim ius fieri testatur ad alui subductionem: Plinius addit ad vrinæ excretionem. *Omnium piscium ius* (inquit) *alium emollit, idē & vrinas ciet, è vino maximè: optimum è Scorpionibus & Iulide & saxatilibus, nec virus resipientibus*. Vbi etiam notandum Plinium desertissimè Iulidem minimè virus resipere scribere.

a Lib. 2.

DE PHICIDE. Cap. VIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Phycidi nomen est à phyco, quod in eo sola piscium nidificet, vt Aristoteles testatur. Phycus planta est marina apud *a* Aristotelem, item *b* Theophrastum, & *c* Dioscoridem, qui nobis quatuor eius genera proposuit. In cuius vocis traductione Plinius valdè inconstantem sese gessit: nam cùm *d* alicubi apertè dicat, *non habere aliam linguam nomen quod Græci vocant phycos; algam enim herbarum magis vocabulum intelligi: phycon verò fruticem esse*: non semel aliàs pro phyco algam reddidit, vt *e* vbi algam maris theriacen à Nicandro vocari scribit, Nicander enim, quem citat, (quod & Dioscoides facit,) in theriacis aduersus Trygonis venenum inter cætera remedia algam marinam rubentē numerat hoc versu:

Ἤτι καὶ φοινίσσον δὴ καταβάλλεο φῦκος.

Itē vbi de Phycidis nidificatione agit, & nominis etymologiā eleganter exponit, *piscium solam ex alga nidificare* inquiens. Dicemus itaq. & nos cum eo, & recentioribus Phycidē inde nomen inuenisse, & phycō optimè latinè algam verti. Theodorus pro phycide Fucā, nō Phucā, vt Rondeletius scribit, (cum nusquam in translatione eius sic scriptum ab eo reperias) conuertit, latinitatis nimis fortassis studiosus: sicut enim phycos herba marina à quibusdam latinè fucus dicitur: sic ab eodem herba denominatum Phycidem piscē Fucā, similiter vt Græci, fęminino genere vocauit. Atsi verū est Phycidem Aristoteli aliquando etiā Phycon nominari, vt Massarius alijq. nōnulli tradunt, eadē ratione latinè Fucus nuncupari poterit. Ego tamē phycos pro pisce apud Aristotelem nō reperio, & sicubi fortè apud eum inuenitur, mendosum locū arbitror. Quærit Rondeletius, sitne idē piscis φυκὶς, & φυκίδιον, φυκλω, & φυκὶς. Ac Primum Phycidion (inquit) nihil aliud esse quàm paruā Phycidem nomen ipsū indicat, vnde *f* Gaza pusillam Fucam vertit; neq. ijs assentior qui Phycidem eum piscem esse putant, qui à nobis Capellan dicitur (huius inter Asellos Oceani fiet mentio, item & Phycidis Rondeletij, quem vnà cū Saluiano Callariam esse remur) ideo quòd is veluti Phycis è mēto pendentem barbā habeat. Sed qui diligētiùs verba Aristotelis expēdet, falli istos iudicabit. Sunt autē hæc Aristotelis verba. *Pisces qui oua edunt, semel pariunt anno pręter pusillas Fucas quæ bis pariunt anno Differt autē mas Phycis a fęmina quod nigrior sit & squamis amplioribus*. Atqui is qui vulgò Capellan nominatur, piscis est læuis & minimè squamosus. Ex quibus necessario efficitur Phycidi siue diuersa sit à Phycide species, siue eadē, nō posse esse eum quē Capellan dicimus. Ergò Phycidion à Phycide ætate tm̄ & magnitudine differre puto: deninde φυκῖνα (φυκῆνα potiùs à recto φυκλω) & φυκίδα diuersos pisces facere videtur *g* Athenæus, cuius hęc sunt verba καὶ τῶν πετραιων ὁ φυκλω καὶ ἡ φυκὶς, ἀπαλώτατα ἰχθύδια οντα ἄβρωμα καὶ εὐφθαρτα ἐστιν id est *ex saxatilibus Phycē & Phycis tenerrimi sūt pisces, virus nō resipientes, & corruptu faciles*. Hactenus Rondeletius: cuius de Phycene & Phycidē opinione idē Athenæus aliàs itē fauere videtur, apud quē nempe quidam scribit, se ad sartaginem emisse φυκίδας καρίδα, φυαλικωβιὸν. Mihi tamē haud quaquā inter se diuersi pisces esse videntur φυκλω & φυκὶς, sed solo tantùm sexu differre, vt ex Aristotele dictum est; & fortassis apud Athenæum vtrobique non φυκλω, vt nunc legitur, sed φύκης legendum fuerit, sicuti apud Aristotelem legitur. Massarius Diphili verba interpretans, à quo apud Athenæum ὁ φυκλω, & ἡ φυκὶς nominantur, Phycænas vocat, tanquam à recto Phycena fæminini generis, triplici errore: Phycenas enim dicere debuit sine diphthōgo, à recto masculino, & dissyllabo Phycē. Aetij codex alicubi φυκίδες habet pro φυκίδες quomodo in vulgatis Dioscoridis codicibus, capite de fuco marino φωκίδων legitur pro φυκίδων, licet multi φυκὶων reponant. Λελεπρὶς

Phyc⁹ quid.
a Li. 6. Hist. cap. 13.
b Li. 4. Hist. cap. 7.
c Li. 4. c. 95.
Plinij error.
d L. 13. c. 25
Alga quid.
e Li. 32. c. 6.
Alga maris theriaca dicta.
Fuca.
Fucus.
Phycidion.
Phycen. Phycis.
f Lib. 6. Hi. cap. 13.
g Lib. 8.
Phycana.
Massarij error.
Lelepris.

Hesychio & Varino Phycidi idem, est, vt in Leprade Bellonij etiam meminimus. Græci noſtri temporis Phycida, vt Gillius ait, Phocida, vt Rondeletius, Phyceam, vt Maſſarius, Pephycariſmenam: vt Hermolaus, Lampianam, vt Bellonius, qui alium quam Rondeletius Phycidem pinxit, vt ſubinde patebit, nuncupant. Aliarum gentium nomenclaturas ſubticeo, quòd alij alium pro Phycide piſcem oſtendant, ſuas cuique mox additurus. E

FORMA. DESCRIPTIO.

Tenca marina. Peſce Fico. a Cap. de Callaria.

Rondeletius Tincam marinam, & piſcem Ficum vulgò Romæ vocatum, veterem Græcorum φυκίδα eſſe cõtendit. Quam opinionem refellit Saluianus, conijciẽs a Rondeletiũ ita ſenſiſſe propter nominis vicinitatẽ: cùm aliter ſeſe res habeat. Ficus enim Romanis piſcis iſte appellatur, nõ quaſi Phycis, ſed quòd maturiſſimi & paſſi fici inſtar, mollis, flaccidus, & haud ſucci plenus ſit. Atqui Rõdeletius nõ vulgari nomine, quod nec citat quidẽ, ſed veterum authoritatibus, vt credit, nixus in eam ſententiã venit, cum quòd Ariſtoteles apud Athenæum Phycides ποικιλόχρως & ἀκανθοστεφῆ eſſe dixerit, tùm verò maximè quòd eũ piſcẽ in media alga nidificare obſeruauerit, id quod ſola Phycis facit, vel ipſo Ariſtotele teſtante, vt interim cæteros prætereã. Idem Rondeletius ſuę opinionis patronos habere videtur Iouium & Auguſt. Niphũ, qui Phycides Tincarũ viridiũ colorem referre & vulgò Ficos nuncupari ſcribunt. Mihi nihilominus Rõndel. piſcis nõ placet, ſed Aſellis annumerandus videtur: Neq. ab hac ſentẽtia auellor, quòd ex alga nidũ conficere obſeruauerit cùm vel ipſomet teſte idẽ Gobius etiã faciat, & fortaſſis alij quoq. ipſe Hippocãpos addit, ſed hi ex genere ſunt exanguium, vt ſuo loco oſtendimus. F

Piſces nidũ conſtruẽtes. Color.

Ad colorũ quod attinet varietatẽ & ſpinas, quos ex Ariſtotele Athenæus Phycidi tribuit: reuera Ficus piſcis neq. variè dipictus eſt, nec ſpinis vallat⁹, licet id Rõdeletius aſſerat. Ad hæc nihil minus quàm Percæ & Channæ ſimilitudinem repręſentat, cũ tamen apud eundem b Athenæum Speuſippus. Percam, Channam & Phycidem ſimiles faciat; & apud eundem Diphilus dicat, *Perca ſimilis cum ſit phyceni & Phycidi, locis paululum differt.* Quãobrem non poſſum non approbare Phycidem Saluiani, qui ob multam cũ Perca marina ſimilitudiẽ, hodieq; Percia nominatur, & pro Perca etiam venditur. Etſi verò vterq; piſcis æquè repando ſit tergore, venter tamẽ nõ ita prominet Phycidi, vt Percæ: vnde neq. etiam huius figura ouata vt illius apparet. Extento & acuto roſtro conueniunt: Os tamen maius eſt Phycidi, maioribuſque dentibus, in ſuperiore maximè maxilla munitum, & caput etiam paulo craſſius: Pinnarum numero, ſitu & figura non diſcrepant; Phycidis tamẽ pinnę paruis & ruffis maculis, quibus Percæ pinnę conſperſæ ſunt, haud inſigniuntur: Color idẽ eſt, niſi quod in vẽtre & lateribus Phycidis dilutior apparet, caretq. Phycis trãſuerſis illis nigricantibus lineis, quibus Percæ latera notantur (quamobrẽ cũ Phycis, ἐρυθρὴ, ideſt rubra vocatur in epigrãmate Apollonidis caue ne de interſa id rubedine ĩtelligas) Demũ in Phycidis capite ac branchiarum operculis, lineolę & puncta quędam cęrulea, quibus prorſus caret Perca cõſpiciũtur. Et propterea cũ tota varijs coloribus depicta ſit, Ariſtoteles citante (vt diximus) Athenæo (etſi nunc apud Ariſtotelẽ id non legatur) Phycidem ποικιλόχροα eſſe pronunciauit. Vt verò idem Ariſtoteles & Plinius teſtantur, colorẽ mutat, reliquo tempore cãdidã, vere variã eſſe: quod haud ſic intelligi debet, vt reliquis temporibus, verè ſit cãdida, quãdo nullo planè tẽpore candida appareat: ſed ita potiùs quòd cùm verno tẽmpore ſatur eius ſit color, tẽporibus reliquis dilutior reddatur, quemadmodum de Turdi ac Merulę in albedinem mutatione intelligendum eſſe apud eundẽ Philoſophum ſuis quibuſq. locis diximus. Sexus verò Phycides inuicem diſtinguit, ſicuti paulo ante quoq. ex Phyloſopho oſtẽdebamus. Marẽ enim in hoc genere nigriorem & ſquamis amplioribus eſſe dixit. Poſtremo cùm & ἀκανθοστεφῆ, id eſt, ſpinis vallatam aut coronatam dixerit apud Athenæũ, hoc de aculeis ſiue ſpinis, quibus dorſi vel imi ventris pinnę horrent, intellexiſſe eum arbitror, quando præter illas non habeat. Cęterùm cum ſint alij lõgè ſpinoſiores piſces, mirari ſubit, cur Phycidem potius quã illos ita appellauerit, Internis partibus, corporiſq. magnitudine Percis ſimillima eſt. nunquã enim palmi menſuram excedit; vnde etiam credendũ eſt Ariſtotelem aliquando φυκίδιον diminutiua voce nũcupaſſe: Paruũ autem debere eſſe Phycidem, etiam oſtendit Diphilus apud Athenæũ, ἰχθίδιον id eſt, piſciculũ eſſe aſſerens. Bellonius Merulam Saluiani, ni fallor pro Phycide deſcribit. Ait enim Maſſilienſibus, Roquau, Venetis Lambenam (fortè à labiorum craſſitie, vnde & Cheloni, id eſt Labeoni, in Mugilũ genere nomen,) item Græcis, (iuxta iconem

Phycis Channæ, & Percæ ſimilis. b Lib. 7. Phycis Saluiani. Percia. Vt à Perca differat. G

Colorem mutat & quando.

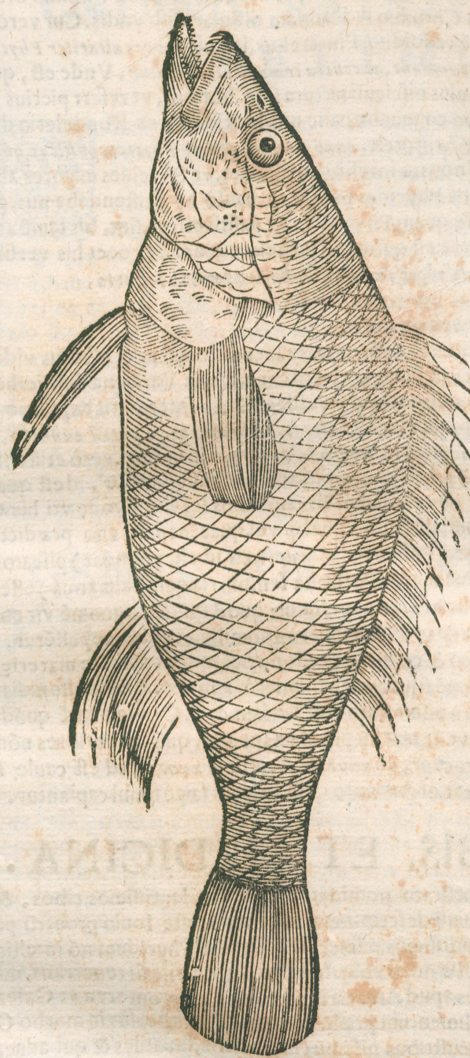
Sexu diſtinguit. H

Paruum piſcem eſſe. Phycis Bellonij.

appictam

A

Phycis Saluiani.



B

C

appictã Lampina scribitur) Genuẽsibus Lãgionum, Romanis vt plurimum Merlinũ (Merlo) nominari, Multorũ colorũ (inquit) piscis est, fluuiatili Tincę persimilis. Non vnũ tamen genus esse ostẽdit, dũ se meminisse testatur vidisse quasdã Phycides omnino fuscas, alias rubentes, alias virides, nõnullas mistis coloribus varias. Omnes autem pinnã tergoris (vt Sparus) continuam gerere, duodecim aculeis) multò plures in icone exprimit) munitã: ac rursus ad branchiarum latera vtrinq. vnam habere & sub ventre duas: quarum singulæ squamis tegãtur latis, firmis sæpe vliginosis: Dentes illis in ore pares nõ esse: nã in superiori maxilla vtrinque ad latus dentẽ vnũ tantum. aut ad summũ duos connumerari: in inferiore autem maxilla multò plures, omnes quidem oblongos, albos & acutos: sed retrò in maxillis multos molares habere. Quãuis verò externus color variet interanea tamen perpetuò eadem in omnibus se se obseruasse. Voraces pisces esse, ideoq. grandẽ atq; amplum stomachum habere. Omnibus lacteũ esse iecur, ad sinistrã magis extensum. Fel tamen lateri dextro incumbere, oblongo folliculo inclusum, colore subluteum. Gregales non esse, versari in scopulis, deniq. labia habere crassa & carnosa.

Differentię.

Mores.

Partes interna.

D

LOCVS. NATVRA.

Partus. Cibus.

IN verè saxatilibus habetur à Galeno. Aristoteli quoq; Plinio & Diocli saxatilis est: & Oppiano circa saxa muscosa victitat. Suidas tamen ex epigrammate quodã Phycidem λιμενῖτιν vocat, id est litoralem, & Ouidius quoq. inter litorales cum recensere videtur. Solam ex marinis piscibus ex alga nidum sibi construere, & in eo parere, cùm ex Aristotele, tum ex Plinio dictum est, idq. præterea dicere voluit Ouidius, dum canit,

Nidus.

Atque immunda Chromis, meritò vilissima Salpa,
Atque auium dulces nidos imitata sub vndis,

est enim

Est enim postremus iste versus, periphrasis, Phycidis, vt Plinium, nuperrimeque Saluianũ hallucinatos esse constet, illum, quòd hunc Ouidij locum *a* alibi citans, nidificationem eã Chromidi ascripserit, his verbis. *Chromin, qui nidificet in aquis*: hunc quòd Plinium oscitationis arguens, Ouidium dicat non Chromin sed Salpam nidulari sub vndis. Cur verò nidum sibi ędificet sub aqua, rationẽ reddidit *b* Plutarchus, inquiens: *Peculiariter Phycides alga velut nido constructa fœtum circumdant, ac contra tempestates tuentur*. Vnde est, quòd hominẽ domesticæ rei studiosũ, huius pisciculi pictura significarent, vt refert pierius Valerianus. Cæterùm soli Phycidi non conuenire hanc nidificationem, ex Rondeletio dictũ est. *Pisces qui oua edunt, semel* teste *c* Aristotele, *anno pariunt, præter Phycides pusillas, quæ bis* (inquit) *anno pariunt*. Quem locũ non ita intelligere oportet, vt Phycides maiores aliter parere innuere voluerit, quãdo veræ Phycides omnes vt paulò antè ostendebamus, paruæ sint, sed nihil aliud voluit dicere, quàm Phycides, etsi pusilli pisces sint, bis tamẽ anno parere. Si itaq; pariunt Phycides, cur est quod *d* Oppianus eunuchos vocet his versibus

a L.32.c.11 *Cur nidum faciat.* *b Lib. de solertia anim.* *Partus.* *c Li.6.Hist. cap.13.* *An eunuchos vocauerit Oppianus.* *d Lib.1.*

—— Καὶ φυκίδες ἄσσ' ἁλιῆες Ἀ'νδρος ἐ πωνυμίῳ θη λυφρονος ἠυδάξαντο,

idest, vt Lippius interpretatur:

Phycides eunuchi vero de nomine dicta.

Saluianus cùm fęcũdas esse nõ dubitaret, ac propterea locus iste ipsi perobscurus videretur, quatuor manuscripta, eadẽq vetustissima Oppiani exemplaria Vaticanæ bibliothecæ consuluit: primùmq. in eorũ vno, in quo antiqui cuiusdam Græci interpretis expositio extat, in eius loci explicatione, ita scriptum inuenit: *Hoc loco detrahit poeta cuidã eunucho, qui patrem ipsius ad regem detulerat, ob idq. in exilium missus fuerat.* in cęteris verò etiã tribus super φυκίδες, glossematis loco λεπῖναι habebatur: postremò in omnibus ἄθ', id est quasq; reperit & nõ ἄσσα, id est, quædã, vt nunc in impressis codicibus legitur: vnde vti hic Oppiani locus sic ad verbum verti debet; Phycides quasq. vel quas (nam in vno prædictorũ exẽplarium supra θ quod ἄς sequitur, glossema erat παρέλκει, id est, abundat) piscatores, viri cognomine muliebris siue eunuchi, appellarũt: ita sensum (inquit Saluianus) esse arbitror, quòd Phycides à piscatoribus λεπῖναι appellatur: quod quidẽ cognomẽ vir eunuchus eis imposuit, & nõ quòd Phycides viri eunuchi cognomine, eunuchi appellẽtur. Viuit teste *e* Aristotele luto, alga, musco & eo quod caulion vocatur, & enascẽte materię, & quamquã cæterã obstineat carne, tamẽ squillas sępenumerò appetit. Ex Apollonidis tamen epigrammate discimus ex Amiæ piscis carne esca etiam capi. Caulion autẽ quòd sit, nõ satis constat. Mihi nõ displicet, vt sit marini phyci ea species, quã recentiores nõnulli phycum ferulaceum & ramosum vocant, vt καυλίον dicatur à καυλος, id est caule siue ramo. Gregalis est, gregatimq. natat, argumento quòd plures sæpè simul capiantur.

Oppiani locus considderatus. *Cibus.* *e li.8.Hist. cap.2.* *Cauliõ quid.*

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Phycis vilis est.

PHycis ab Antiphane & Archestrato nominatur inter alios lautissimos cibos, & in Coryjs Thracum regis conuiuij descriptione. Nũc verò teste Iouio procerũ patinas rarò implet, quia sit insipidissimus piscis, sed is verum Phycidem nõ intelligit. Insipidus tamen, & hic existit & villis nunc vbiq. habetur, licet carne sit tenerrima, minimeq. virosa, vt Diphilus & Diocles apud Athenæum scribunt, & propterea vt Galenus affirmat, saluberrimum hominibus alimentum præbet, ita & *a* Fracastorius in morbo Gallico fluuiatilibus, palustribusq. ac lacustribus piscibus interdictis, saxatiles & qui aduersis nituntur fluminibus concedi posse existimat, dum canit:

a Lib.2. de morbo Gall.

Quod sequitur, victus ratio tibi maxima habenda est
Nec sit cura tibi, ne vè obseruantia maior.
Principio, quoscunque omnes, quoscunq. paludes
Quosq. lacus liquidi pascunt, quosq. æquora, pisces
Omne genus procul amoueo. Sunt quos tamen vsus.
Libertus, quum res cogit, concedere possit.
Omnibus his est alba caro, non dura, tenaxq;
Quos petra & fluuiorum aduersa marisq. fatigant.
Tales nant pelago Phycides, rutilaque per vndas
Auratæ, Gobÿq. & amantes saxea Perca.

Apparatus. Paratur vt Perca. Ius ipsius authore *b* Dioscoride, modò per se, modò vini comitatu aluum mollit. Coqui debet simpliciter ex aqua, oleo addito & aneto.

b Li.2.c.32

DE

A DE PERCA MARINA. Cap. IX.

ORDINIS. RATIO. SYNONIMA. ETYMVM.

PErcæ marinæ Phycidem adeò aſſimilari dictum eſt præcedenti capite, vt pro eiſdem Romæ veneat: iiſdemq. fermè nominibus gaudeat: quocirca cùm ob hoc, tùm quod à Galeno inter verè ſaxatiles recenſeatur, & Phycidi annectatur, nos quoq hoc loco de ea agemus. Pleriſq. Græcis Πέρκη dicitur, Dioſcoridi verò, & Paulo Aeginetæ περκὶς: licet Plinius in piſcium catalogo pro diuerſis habuiſſe videatur, & vtriq. varia tribuerit, illam amni, & mari communem, hanc mari peculiarem faciens. Apud Græcos enim veteres eiuſdem piſcis nomina B eſſe, vel ex eo innoteſcit, quòd ſicuti Dioſcorides περκίδα, ita Ariſtoteles, & Galenus πέρκην inter verè ſaxatiles numerant. Apparet autem huic piſci id nominis impoſitum eſſe à colore, quem Græci περκὸν nonnunquam, & πέρκον dicunt: quo modo apud Ariſtotel. accipitres quidam πέρκοι vocantur, quem colorem interpretantur docti nigrum, aut nigris maculis diſtinctum, qualem in hoc noſtro piſce, & in illo Accipitrum genere videre licet: quo ſenſu Heſychius περκώματα exponit, τὰ ἐπὶ τῷ προσώπῳ ποικίλματα, id eſt maculas faciei. Apud Græcos noſtri temporis nomen hodieq. retinuit, vt Rondeletius teſtatur. Romæ Perchia dicitur, Gallis Perche de mer, id eſt Perca marina, ad differentiam alterius, qui in aquis dulcibus degit.

Πέρκη, & περκὶς non differunt.

Etymum.

Accipitres perci qui.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

PErca non ſolùm reliquo corpore, ſed & capite vario eſt, vnde αἰολίας dixit hos piſces Epicharmus apud Athenæū; vt interim taceam περκὴν dici ab eadem varietate. Color ei viuas à quo Matroni Parodo apud eundem ἀνθεσίχρως, quaſi floriC do prædita colore appellatur. Quia verò notam habet peculiarē, vel ſaltē cū pauciſſimis piſcibus cōmunem, videlicet quòd lineis per tergus tranſuerſis conſpergatur, Ariſtoteli, citante eodē Athenæo γραμματοποίκιλος, hoc eſt virgulis, & lineis quibuſdā varia vocatur. Channæ quæ ſimiliter ποικιλόγραμμος dicitur, & Phycidi figura, magnitudine, ac fermè colore etiā ſimilis eſt. Ad multā magnitudinem non excreſcit; nunquā enim pedem ſuperat: vt inde περκίδιον diminutiua forma fortaſſis Antiphanes dixiſſe videri poſſit. Quibus autem notis à Phycide diſtinguatur, in Phycide diximus, quibus item à Chāna, in huius hiſtoria dicemus. Iouius dū Athenæi authoritate ſcribit, ſpinis coronatam eſſe Percam, inſigniq. varietate conſpicuam, ſummoperè decipitur. Hinc enim de Phycide, non de Perca id ſcribit: eſt tamen varia etiā (vt diximus) Perca, & non minus quā Phycis ſpinis vallatur. Duo eius genera, marinum vnū, quo de hic agimus, fluuiatile alterum, de quo ſuo poſt loco. Differunt non ſolùm corpore, ſed & pinnis. Marina enim vnam duntaxat, eandemq. continuam in tergore habet: fluuiatilis verò binas: marina itē ex colore veluti ſangineo D nigricat, cū ferè cineraceo colore ſit fluuiatilis: nunquā deniq. ad eam, ad quam fluuiatilis magnitudinē excreſcit. Breuiter eam ſic delineauit Saluianus. Prominēti, acutiſſimoq. roſtro eſt, ore mediocri, dentibus exiguis, ſerratis, quales Mneſimachū ei attribuiſſe credēdū eſt, cùm τῶν καρχάρων Percā eſſe ſcripſerit, hoc eſt è numero piſcium, qui ſerratos dentes habēt: capite tenui, branchijs, vt a Philoſophus voluit, vtrimq. quaternis, & duplicibus nouiſſima excepta: pinnis iuxta eis binis, & totidē ſub ventre alijs: vna itē lōgiuſcula tenuibus armata aculeis in dorſo; necnō alia parua à podice in imo vētre. Tergus, & venter cū æquè promineant, totus piſcis figura ouata efficitur. Cauda in vnam, & latam pinnam degenerat. Squamis tegitur paruis, vēter liuet, latera purpurāt, tergus ex flauo nigricat paucis quibuſdā ac rufis maculis nonnullas partes eius, & maximè dorſi, ventris, & caudæ pinnas pinguentibus. Eandem quidem Bellonū, & Rōdeletium dipingere non dubito, licet haud ſimiliter pingant. Bellon. & Salu. pinnam dorſi totā exprimunt aculeis horridam: Rondeletius prope caudā abſq. aculeis. In pinnę, quæ ab ano eſt, principio Saluianus duos præpoſuit aculeos, quibus Bellon. & Rōdel. icones carent, neque ille etiā in deſcriptione memi-

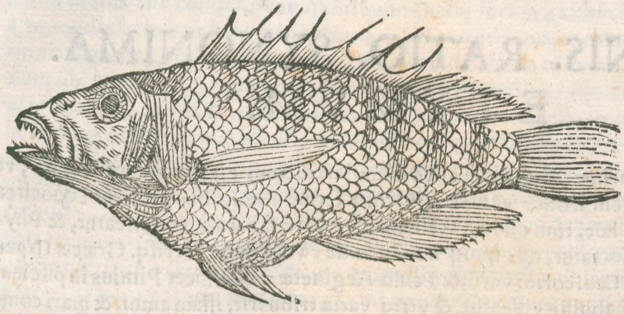
Color.

Vt à Phycide differat, & vt à Chāna.

Percæ duo genera.

a *Lib. 2. hiſ. cap. 13.*

Perca Rondelet.



meminit, nec in meis Percis eos videre eſt vnum verò habet icon hic propterea etiam addita, Geſnero olim Venetijs, cũ alijs miſſa, qui tamen, & ipſe, cùm vt aliàs, tum propter maculas tranſuerſas, fuſcas, punctis nigrioribus notatas, vt pictura præ ſe fert, interuallis rubicundis; item ex colore ad latera ex rufo ſubflauo Percam marinam eſſe E F

Percarum authoris deſcriptio.

iudicaret, aculeum eum ipſi conuenire negat. Noſtrarum Percarum prior numero pinnarum, corporiſq. figura cum Saluiani Perca conuenit, colore non item. Caput pinnæ, cauda ex rubro flaueſcunt, ſeu potius aureo perfunduntur. Oculi parui ſunt quorum nigram pupillam aureus ambit circulus. Pinnarum tergoris nerui argenteo colore, reliquarum, & caudæ aureo. Supremum dorſum ferè ferrugineum, deinceps flaueſcit, mox per latera, & ventrem albicat quidem: cæterùm maculæ quas icon oſtẽdit, amethiſtinæ albedinem operiunt. Os intus album, labra rubicunda, mentum album. Lineæ tranſuerſales, quæ à dorſo per latera deſcendunt ad inſtar labentis ex alto aquæ, argento emicant. Os quidem (vti, & ſubſequentis) edentulum pictor expreſſit, verùm dentatum ne ſit an non, haud ſatis memini.

Perca altera.

Altera cognomento maioris miſſa, roſtro intus, & extra rubet, in ambitu flaueſcit. Toto tergore color rufus: idemq. color, ſed remiſſior in tranſuerſalibus lineis. Latera, & venter albicant: ſquamarum extremitates rubent. Dorſi pinna tota, & cauda ferè in extremo crocea: qua enim vropygio hæret, dorſo concolor eſt. Pinnæ pectoris rubent: quæ ab ano eſt, candicat: quæ ad branchias variæ partim nempe albæ flauæ, ſeu croceæ, & rufæ. Branchiarum opercula flaua, latis vermiculatiſq. lineis cineritijs conſperſis ſugillantur. Linea à branchijs ad caudam vſque excurrens, & corpus ceu per medium diſſecans, exilis, nigra. G

Perca tergia.

Tertia inſigniter dentata eſt. Pinnæ, & cauda nigricant. Tergus, & caput ex cinereo flaueſcunt. Latera ferè cerulea, venter ad amétheſtinum inclinat. Lineę laterales obſcurè ruſeſcunt: quæ verò recta à branchijs ad caudam feruntur, in dorſo rufæ ſunt, reliquæ virides. Nigram oculorum irridem circulus ambit ruber.

LOCVS.

OVidius Percam mari gaudentibus accenſet, ſed pelagiſnè an litoralibus, an ſaxatilibus dubitari poteſt. Saxatilem autem eſſe ex Galeno, Plinio, & Diocle clarum eſt. Degit autem circa ſaxa muſcoſa, atque algoſa, vt Oppianus teſtatur, cuius verſus aliàs citauimus. Albertus cum ad litora Oceani Germanici ſcribit reperiri, non ita eſt intelligendus, vt in quouis litore reperiri voluerit innuere, ſed aſperò tantùm ſaxis, & petroſis promontorijs, vt alios omnes, qui propriè ſaxatiles dicuntur. Sic & Iouius inquiens: Percas pelagias Romæ raró videri, pelagias ſimpliciter pro marinis dixit. H

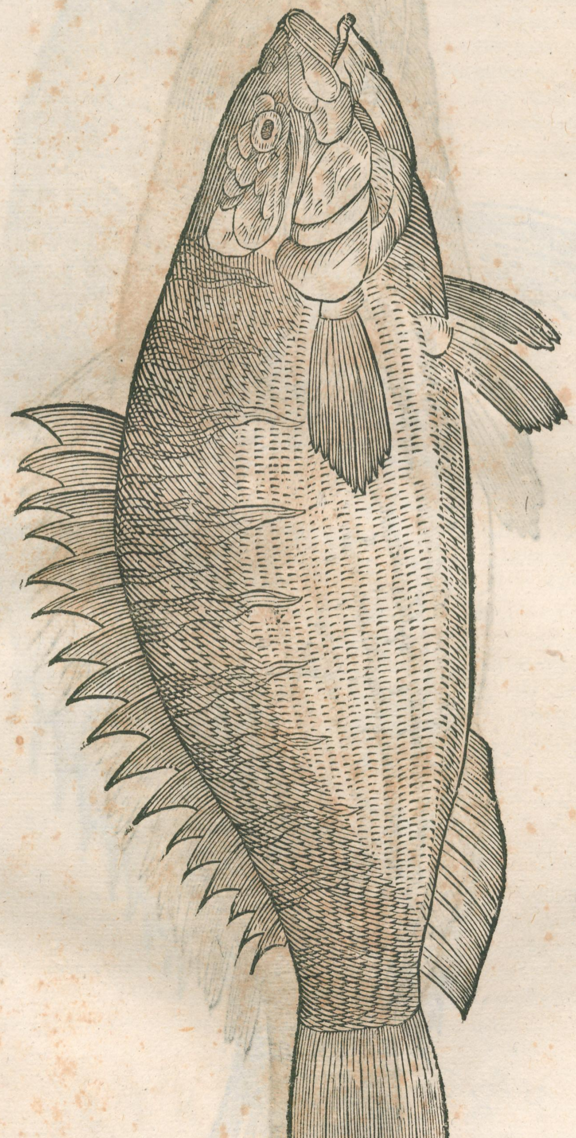
NATVRA. MORES.

a Li. 8. Hiſt. cap. 15.
b Li. de rat. victus ſalubris.

PIſcis gregalis eſt, carniuorus, & helluo. In piſcitia, & cancellos graſſatur. More cæterorum ſaxatilium tam mas, quàm fęmina conditur, quo tempore & fœtificat, vt a Ariſtoteles tradit, & Plinius quoque Percam in ijs habet, qui per hyemen latent. Marſilius Ficinus laudari ſcribit piſces celerrimi curſus, eiuſmodique eſſe Lupum, & Percam, ſed quo authore non video. Cur verò ſocium ſibi aſſumat Melanurum mox inter prouerbia explicabitur.

PRO-

Perca marina Authoris prima.



Perca marina altera.





Perca marina noſtra tertia.

Perca marina Geſneri.



PROVERBIA.

a lib. 7.

Melanuri, & Percę amicitia.

ATheneæus *a* ſe vulgatum in ore hominum adagium eſſe ſcribit, ἕπεται πίρκη μελανούρῳ, hoc eſt, *ſequitur perca melanurū*. Sed in quē vſū ſoleat vſurpari nō addit. Cōijcit author adagiorū dici de improborū ſocietate, quaſi nimirū Percarū, & Melanuri innata quædā ſit affinitas, ꝙ idē Athenæus duobus in locis nō obſcurè indicare videtur, ſemel nō longè à præcitato loco, πέρκαισι, inquiens, καθηγετῆν μελάνουρον, hoc eſt, *percis ducem eſſe Melanurū*, iterum in obſcuro quodā gripho, vbi hæc Euboli verba refert.

A Βουλόμενον ἕπεται πέρκη μελανούρῳ, id est, *volentem sequitur Perca Melanurum.* Familiaritatē autem & cognationem quandam naturæ his piscibus inuicem intercedere nihil mirum, cùm sit vterque saxtilis, & iisdem ferè locis degere soleat. Quoniam itaq. vtriq. à nigro colore nomen inditum est, nigrum verò infausti vel improbi signum ferè habetur, improborum hominum familiaritatem, vel vitium aliquod alterum natura subsequens, vt ebrietatem, libidinem, vel contumeliam significare licere. Manutio verò & Rondeletio adagium videtur quadrare in prudentes homines & callidos, qui alieno periculo suis rebus cauent, aut ex vnus patrocinio & sententia toti pendet, vnum obseruant: natumq. ex ingenio vtriusq. piscis. Idem Manutius haud rectè de improborum societate dici posse iudicat, quoniam ex Numenij verbis Melanurum præuium Percarum agmini ducem se prębere, easq. vt tutiores sint, comitari illum, (inquit) liqueat, sed Numenius quidem Percarum ducem facit Melanurum, sed quod à periculis securas tutasvè reddat, non addit. In eo verò summoperè lapsus est adagiorum author, quòd Melanurum sepiam reddiderit, citans nescio ex quo hoc hemistchium: *Comitem sibi ducit Sepia Percam.* Sepia enim toto genere Melanuro differt. Ἀντὶ πέρκης σκορπίον, id est, pro Perca, Scorpium. Ada-B gium accommodandum (vt idem adagiorum author ait, ex Suida, vt apparet,) vbi quis optima captans, pessima capit: nam Perca (inquit) piscis est vel maximè laudatos: Scorpius lethalis est, quanquam est & piscis huius nominis cōtempti saporis, de quo magis sentire videtur adagium. Cæterùm est quidem Scorpius piscis duræ carnis, haud tamen aspernendus; siquidem à Galeno, vt patebit, in saxatilium penuria substituitur, quare non à carne, sed ab ictu eius qui lethalis est, adagium ortum fuerit.

Niger color infaustus.

Adagiorum authoris lapsus.

Pro Perca Scorpium.

VSVS IN CIBIS.

Diocles medicus, in libro de salubribus, Percam & Phycidem (vt Athenæo placet) inter saxatiles qui teneriores habent carnes, minimè virosas, & corruptu faciles, multùm commendat. Diphili item sententia Channis (Chamis legunt quidam) tenerior existit. Channas autem carne tenera & friabili esse mox patebit. Vt itaque salubritatis laude resplendet, ita propterea saporis gratia valere nolim tibi lector C persuadeas, cùm communi omnium consilio insuauis potiùs habeatur. Aegrotantibus in albo iure; sanis assatam, aut in sartagine frixam Saluianus conuenire tradit. Rondeletius optima reddi si farina conspersa in sartagine frigatur, vel in craticula assetur, elixam verò totam diffluere: ita & quidam apud Athenæum, ad sartaginem emi (inquit) Gobium, Percam, Sparum &c. Ius in Percam describitur ab a Apico sapidum: *Piper, Ligusticum, cuminum frictum, cepam, pruna Damascena enucleata, vinum, mulsum, acetum, oleum, & defrutum coques.*

Salubris est Sed insuauis Apparatus.

a Li. 10. c. 6.

VSVS IN MEDICINA.

Fit quoque authore Dioscoride ex Perca ius priuatim ad alui subductionem, siue per se, siue cum vino. Coquitur autem simpliciter in aqua, addito oleo & aneto. a Plinius *cinerem è capite Percæ salsæ, addito melle, verendorum pustulas discutere,* tradit; & b alibi: *eundem cinerem admixto sale, cunila, & oleo vuluæ mederi, & suffitione se-*D *cundas extrahere:* & mox, *coercere carcinomata Percarum salsarum capita efficaciùs, si cineri earum misceatur sal, & cunila capitata, oleoq. subigantur.*

a Li. 32. c. 9.
b ibid. c. 10

HISTORICA.

Vt Perca sacrificulo cuidam parca fuerit, breuem hanc apud recentiorem quendam reperio historiolam. Quidam sacrificulus piscandi & natandi peritissimus, cùm manu in quodam profundo gurgite Percam cepisset, oriq. mordicus inseruisset, vt ad sodales enataret: Perca in gulam illapsa, miserum sacrificulum in manibus sodalium, nihil non tentantium, exanimauit.

Sacrificulus à Perca suffocatus.

DE CHANNE. Cap. X.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

CHannem, Phycidem, & Percā Speusippus apud Athenæū similes faciēs, nobis ansam præbuit, vt & ipsi horū pisciū historias simul coniungeremus, quāuis a Aristoteles, quē aliàs vbiq; sequimur, Channam pelagiam faciat; secus enim sese rē habere mox apparebit. Cęterū monendus est lector, Massiliensibus, vt notauit Rondeletius, Channem vocari piscem à veterum Channe diuersum licet similem; item alium esse qui à Martegue vulgo vocati stagni accolis Cannadella similiter appellat̄. Græcè χάννη si fœmina, si mas χάνος rectè dicitur, etsi in quibusdā Aristotelis codicibus χάνη & χάννος legat̄, & alicubi etiā χάννη. Deprauatos enim hosce codices, esse, non solū ex manuscriptis Vaticanę bibliothecæ, quos Saluianus cōsulit, constat, verū etiā nominis id īdicat significatio: Sic enim Eustathius: à verbo χάινειν fit χαυ' χανδὸν & χάννος piscis, liquida Aeolicè duplicata, vt sciūt etymologi. Hoc & Gaza animaduertit, qui Hiatulā cōuertit, nimirū ab hiando; sed cū & pro Chama hiatulā reddiderit, præstiterit Græca vti nomenclatura (quod & Pliniū & Ouidiū fecisse videmus,) ne res diuersissimæ cōfūdantur. Apud b Athenæum Diphilus χάννας pro his piscibus dicit, quo loco in manuscripto eiusdē bibliothecæ Athenæo χανναι, codē Saluiano testāte legitur. χάννα verò cū alpha in fine aliàs nescio quā bene dicitur. Interpres c Galeni q χαμlw hiatulam reddidit, nō est arguendus, vt arbitratur Saluian. sed ille qui eiusdē authoris libris annotationes aliquas in margine aspersit, qui Channas cōcharū genus esse annotauit, nominis, vt opinor, similitudine falsus. Ab hiando autem nomen ei inditum, nō quòd moriens tantū hiet, vti Bellonius credidit, sed quia mandibulas ita ferè constitutas habeat, vt perpetuò hiare videatur, vt Saluiano quoque & Rondeletio placet, qui hanc ob causam ab Epicharmo μεγαλοχάμμονας, id est multū hiantes, dictas fuisse conijcit. Apud Venetos, & nostri temporis Gręcos vetus nomē, & teste Gillio retinet, Bellonius verò in opere quidē de aquatilibus nūc Gręcorū vulgo Channo, sed in singularibus obseruationib' in Lemno insula Cano vocari ait, Genuēsibusq; Bolossos: cōtrà Saluianus his Serranas dici testatur: quo nomine & apud Hispanos, Massilienses & Prouinciales audit. Incolæ portus Veneris Barquetas dicūt, vt Bellonius notauit, rustici apud Neapolitanos Orcannas, vt Niphus.

a lib. 8. hist. c. 13.

Aequiuocatio.

Hiatula.

b lib. 8.

c lib. 7.

Etymum.

Aliarū gentiū nomina

FORMA. DESCRIPTIO.

CHanne cū à Speusippo Percæ & Phycidi assimilet̄: Phycis autē & Perca pisces sint colorū varietate insignes, figuraq. inuicē similes, idem quoq. de Channe statutēdū fuerit, & Speusippū præter colores, de figura quoq. intellexisse: quod & Rōdeletiū, Saluianū itē & Bellonium credidisse mihi videtur: Ille enim variū, hic Percæ simillimū piscē exhibet, Bellonius verò propter similitudinē summā. Channam pingere dedignatus est. Alioqui de Channe figura apud veteres nihil inuenio. Ob colorū verò quæ in ea elucet, varietatem, Aristot. citāte Athenæo ποικιλέ ρυθρον μέ λαινουν appellauit, & ποικιλόγραμμον, quòd partim rubro, partim ruso, siue rubēte colore varia sit. Tantā autē Channæ cū Perca marina similitudinē esse Bellon. tradit, vt pisces penè eosdē esse credas, ideo que ꝓ eisdē publicè vēdi soleat: differre tamē, qđ maior sit Perca, & lineis latis, trāsuersis ex rufo nigricātibus tergora distincta habeat, Channe verò promiscuè trāsuersas & rectas lineas ferat Saluian. quoq. Channem diligētissimè describēs, qūo à Perca & Phycide discerni queat, docet his verbis: Chāne vti rostri acuitate, pinnarū situ, numero & figura; oculis, brāchijs, cauda atq. picturato corpore, æquè vtrisq. similis est; mediocritate verò oris, paruitate dētiū, tenuitate capitis, exiguitate squamarū, atq. ouata totius corporis figura Percæ similiter; Ita inferiore maxilla, brāchiarū aculeis, atq. colorū varietate, ab vtrisq. manifestissimè differt. Maxilla. n. inferior ꝓ Percę & Phycidis morē, nō solū rubet, sed superiore etiā prominētior est, quò fit vt Channe ꝑpetuò hiare videat̄; vnde forsā & nomē ei inditum

Vt à Perca differat.

Cur hiare videatur.

A

Channe Saluiani.



ditum fuit. In posteriore præterea brãchiarum operculi parte, duo sunt aculei albi, & acutissimi; etsi nõ satis magni quibus prorsus Phycis, & Perca carent. Postremò differunt, & pictura. Tergus enim Channæ ex rubro minus quam illatũ nigricat: venter, & latera violacea quadã albedine notata sũt; Pinna dorsi flauet, quę verò in imo ventre est, & cauda, rufis quibusdã maculis insigniũtur: Ab ore per branchiarum opercula, atq. latera, rubræ quædam lineæ, neque æqualis latitudinis, neq. ęquis distinctæ interualis vsq. ferè ad caudã deducũtur. Hactenus Saluianus Eundẽ piscẽ pro Channe Gillium agnouisse conijcio. *Channe (inquit) spinas* in dorso robustas, & acutas habet. *Eius labrũ inferius*, & rubet, & eminet. *Exiguis est dentibus, & acutis*, itẽq. aculeatis branchij: Verum eundemnè *Rondel.* pingat, dubito. Huius enim Channæ figura caudã ostendit lunatã: atq. ipse aculeorũ quas in branchijs esse ex Saluiano, & Gillio diximus, in descriptione non meminit. Lupũ (inquit) corporis habitu refert, & oris scissura. *Maxillã inferio*rẽ superiore prominentiorem habet: ob quã causam ore ferè semper est aperto. Dẽtes acutos, oculos paruos. Pinnis, cauda, aculeis, brãchijs, internisq. partibus cæteris saxatilibus est similis, sed ventriculo est maiore, & laxiore. Colore est vario: dorsum ex rubro nigrescit: lineæ à capite ad caudam ductæ rufæ sunt. Cauda maculis rufis notata, item prima à podice ad caudam. Pinna dorsi rufa est. Chanen genuinam esse ex eo affirmat, quòd in plurimis dissectis vuluas semper obseruauerit, quod de Channe Aristoteles prodidit. Addit Saluianus, non solùm amplum Channæ ventriculum esse, sed talia esse intestina. Hepar item subalbidum habere, lienem subrubrum. Gerit denique & calculos in capite, vt Bellonius testatur.

B C D

Channa Rõdeletij.

Partes internæ.

LOCVS.

Pelagijs accensetur ob Ouidio, *& a* Aristotele, quibus ex nouissimis Gillius subscribere videtur, cùm in saxosis potius locis eam degere piscatorum experimento constet, idemq. testetur Oppianus, ijsdem quibus Iulides, Percæ, & Turdi, locis agere canens. Authoritatem eius aliàs citauimus.

a *li.8.c.*13.

NATVRA. MORES.

a *L.8.H.c.2*

CHanna ſolummodo carne veſcitur, vt *a* Ariſtoteles teſtatur, inquiens: *Alÿ enim carniuori tantùm ſunt, vt Cartilaginei, vt Congri, Channæ, Thuni, Murænæ, Lupi, Dentices, Amiæ, Cernuæ:* Quod verò paulò infrà ait: *Dentici, & Channæ plerunq. euenire, vt cùm piſces minores inſequuntur, venter procidat, propterea quòd piſcium venter iuxta os poſitum eſt, nec gula ſubeſt:* explicatione eget. Dicimus itaq. ſi carere gula, & propterea ori propinquum ventriculum habere, in cauſa eſſet, vt vētriculus procideret, id piſcibus ferè oībus accideret, quando eodē *b* Ariſt. authore, *gula paucis piſcibus ineſt, vt Congro, & Anguillę, ÿſq. exigua,* quamobrē non ſolū ventriculi cū ore vicinitas, ipſius vētriculi procidētiæ, ſufficiēs cauſa eſt, ſed ſi vnà cū huiuſmodi vicinitate, maxima cibi appetētia concurrat: vt idem ipſe Ariſtot. ibidem explicatiùs docuerat his verbis: *Piſces enim magna ex parte gula carent, vt dictum eſt, vt qui annexum ſtatim ori ventriculum habeant: quocirca ſæpius euenit grandibus nonnullis, vt dum per impetum inſectantur minores, ventriculus in os procidat:* Vbi non ſolū præter ventriculi cum ore vicinitatē, illam etiam impetuoſam ſectationem (quæ aliundè non prouenit, quā à maxima cibi auiditate) ventriculi procidentiæ cauſam ſtatuit: ſed in os etiam procidere explicat: Vnde etſi loco ſupra citato ventriculum ſibi procidere dixerit, neutiquam illum extra os etiam procidere ſolere credendum eſt. In eadem ſententia eſt *c* Galenus, Ariſtotelis verba aſcribens, ſed longè diffuſius quàm nunc in noſtris exemplaribus leguntur. *Ergò ex iam dictis* (inquit Galenus) *patet internam gulę & ventriculi tunicam, cui rectę ſunt fibræ, quę ab ore in ſe attrahat, eſſe conſtitutam, eoq. in deglutiendo operam ſuam nauantem. Clariſſimè ſubſcribit ÿs quæ dicimus, & quod in Channis, & quod in ÿs qui Græcè συνόδοντες appellantur, accidit, vt quorum ventriculus interim in ore inueniatur, veluti Ariſtoteles in libris de animalium hiſtorÿs prodidit, reddita etiam cauſa, præ guloſitate id inquiens illis contingere. Ita enim ſcribit: In vehementiore appetentia, ventriculus omnibus animalibus ſurſum procurrit, adeò vt nonnulli cùm primùm incipere manifeſtè eum affectam ſentiunt, foras repere ſibi ventrem dicant: alÿ verò cibos quos adhuc mandunt, nec dum ſatis eos confecerunt, eripi planè inuitis. Ergò in ÿs animalibus quæ natura ſunt guloſa, quibuſq; oris laxitas eſt multa, ac ventris ſitus propinquus (veluti in Synodonte, ac Channa cernitur) nihil mirum eſt, cùm in admodum vehementi eſurie, minorum piſcium aliquem proſequuntur, ac iam in eo propè ſunt vt comprehendat, ſi auiditate perurgente venter eorum in os ſurſum rapitur. Fieri autem id aliter prorſus nequit niſi venter cibos per gulam, veluti per manum ad ſe trahat; ſicuti & nos præ ſtudio aliquando nos toto cum manu extendimus, quò promptiùs corpus quod petimus apprehendamus: ita & ventriculus cum gula, veluti cum manu vnà extenditur. Proindè in quibus animalibus hæc tria ſimul incidunt, vehemens nutrimenti auiditas, gula parua, & oris laxitas ampla, in his paulum extenſionis momentum, totum ventriculum ſurſum in os agit.* Hucuſque Galenus ex Ariſtotele cauſam, quam quærebamus, reddens, cur ſcilicet Channis, & Synodonti ventriculus in os excidat.

Ariſt. locus explicatus.
b *Lib.2.H.c.17.*
Piſciū ventriculus cur procidat.
c *L.3. de facult. natur.*

SEXVS. PARTVS.

a *lib.4. Hiſtor. c.11.*
b *lib.6. Hi. c.13.*

IN *teſtaceis atq; ſtirpibus* (inquit idem Ariſtot.) *quod pariat, & generet eſt: quod autē maris fungatur officio deeſt: Sic etiā inter piſces genus Paſſerū eſt, & Rubellionū, & Hiatularū.* (Channarū) *Oua enim in ÿs omnibus reperiuntur.* Et *b* alicubi in eadem ſententia. *De coitu piſcium ſatis dictum iam eſt: Sexu autem eos quoq. diſtingui apertum eſt. Pars enim piſciū maxima conſummatur mare, & fœmina: de Rubellione, & Hiatula* (Channa) *ambigitur: omnes enim grauidæ capiuntur.* Item *c* rurſus: *Nunc verò partim conceptacula habent ſeminis genitalis, partim vuluas: atque in omnibus (excepto Rubro, & Hiatula) hoc diſcrimen eſt, vt aut conceptacula ſeminis prolifici habeant, aut vuluas.* Ex quibus Philoſophi locis conſtat, apud *d* Plinium vbi habet: *Erythrini, & Channę vuluas habere traduntur,* deſiderari *omnes:* nam cùm omnes vniuſcuiuſq. piſcium generis fœminæ vuluas habent, ſi ipſe, vt nunc legitur, ſcripſiſſet, nihil planè notatu dignum protuliſſet: Quòd ſi verò legamus: *Omnes Erythrini, & Channę vuluas habere traduntur:* non ſolùm aliquid animaduerſione dignum edocebit, ſed quod & Ariſtoteli, ex quo id mutuo accepit, & ſibi ipſi congruat: nam & *e* ante ſcripſerat: *In quodam genere non ſunt mares ſicut in Erythrinis, & Channis: Omnes enim ouis grauidæ capiuntur.* Atque hinc eſt quod Ouidio appelletur — *Ex ſe Concipiens Channe, geminos fraudata parente.*

c *li.9.c.16.*
d *li.9.c.52.*
e *li.9.c.16.*

A Iam verò remita se habere Rondeletius in sua Channa, ex plurimarum sectione didicit: returq; insitatum hunc conceptum plurimæ horum piscium fœcunditati ascribendum esse, f Aristotelis authoritate fretus qui simile quid de Perdicibus, & Phoxinis piscibus scribit. *Formantur* (inquit) *oua per coitum in ijs, qui Venere vtuntur: fiunt, & sine coitu. Ostendunt id fluuiatilium quidam: nam statim atque nati sunt, propè vixerim, & parui adhuc Phoxini oua habent. Iam verò perdices non solùm hypenemia oua, sed etiam fœcunda concipere aiunt; si quo tempore gliscunt, & ad Venerum incitantur, aduersa maribus steterint, vento inde flante. Et equas quasdam in Lusitania sine coitu parere sunt, qui affirment.* Quæ naturali, & insigni animalium istorum fœcunditati tribuere oportet, inquit Rondeletius, nam sunt, & mulieres tam fœcundæ natura, vt primo statim concubitu concipiant, vnde prouerbium, τίκτει κόρη, ὅταν κακῶς ἀνδρὶ πέρῃ, id est, *Parit puella, etsi malè adsit viro.* Ex quibus efficitur vt minus mirũ videri debeat in mari, in quo fœcundissima sunt animalia, Erythrinos, & Channas ex se concipere, & sine mare oua parere, quæ postea mare diuina, & procreatrice sua vi perficit, masculique vicem gerit. Cæterùm dicet fortassis aliquis Erythrinos, & Channas vtroq; sexu præditos esse quod de Leporibus terrestribus quidam tradunt quodq; in B quibusdam etiam piscibus obseruari aiunt, vt in Mugilibus, in quibus modò oua, modò lac videri ferunt, (semen autem lac vocant) idque sibi affirmasse ait Rõdeletius peritissimum, & in piscandi arte exercitatissimum quendam virum senem. Hanc autem sententiam improbat, quando quidem refragatur Aristoteli, qui oua semper in ijs reperiri affirmat. Si itaq. sexu non distinguuntur, quomodo Channas libidinosos pisces Aelianus dicere potuerit, haud percipio.

Cur ex se pariat.

f l.6.H.cap. 13.

Phoxini ex se generant

Maris fœcũditas.

CAPIENDI RATIO.

Piscem istum, inquit Bellonius, irretitum non capiunt, sed calamo fallunt, & hamo, & maximè si carnis pro esca vtantur eos enim appetunt auidissimè; sicuti rursus Channis gaudet Phagrus, vt canit Oppianus:

——*Phagrus Channi seducitur esca.*

C

VSVS IN CIBIS.

Tenera carne est, duriori tamen quàm Perca, vt Diphilus a apud Athenæum testatur: Est itaque satis boni succi, haudque concoctu difficilis: cæterùm insipida, & propterea nullibi non vilis censetur teste Saluiano. Paratur vt Perca, & alij saxatiles. Xenocrates sartagine coctam ori gratam esse ait, sed stomacho noxiam.

a *lib.8.*

Apparatus.

DE CANADELLA, SEV POTIVS Channadella. Cap. XI.

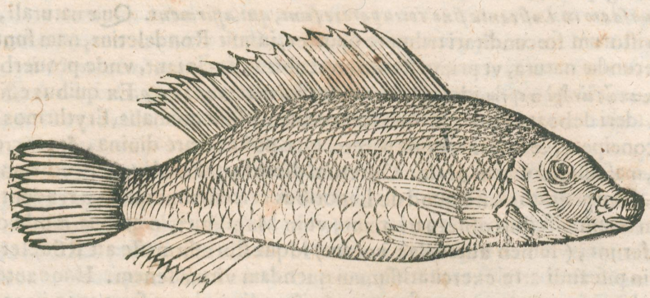
D Monuimus præcedente capite, alium esse piscem Channæ similem, ideoq; Massiliensibus similiter Channam nuncupari; item alium qui Marte guesta gni accolis Canadella vocatur, & Rondeletium reri id fieri propter similitudinem, ideoque cum Channis genuinis confundi. Quamobrem antequam è manibus elabatur, de Canadella agere oportuit. Huius nobis historiam tradidit Bellonius, hac apposita piscis icone. Ligustico mari (inquit) cognitissima Canadella, elegantem ac varium habet colorem, bona tamen ex parte purpureum, neque: vnquam ad eam magnitudinem extuberat, ad quam alij pisces saxatiles. Sachetum Veneti vocant, qui dum viuus capitur, spinosum quiddam è branchijs vibrat, quo manus contrectantium ferit. Labijs est magnis vt Cinædus, sed dentibus ab hoc, & à Phycide longè dissimilibus; quorum cùm anteriores acutos, & ferè caninos habeat, posteriores tamen obtusos ostendit. Pinnã dorsi continuã, & (vt in Scorpione marino) crenatã: reliquas branchiarũ pinnas vtrinq; luteas; qui color etsi vt in alijs saxatilibus, vt plurimùm

Descriptio.

Sachetus.

mùm euariet, eadem tamen corporis moles, eadem forma huic permanet. Squamas habet lituris viridibus, cinereis, rubris, & interdum caſtanei coloris variegatas, atque extremam branchiam (quæ illi oſſea eſt) crenatam, vt Lupus. Roſtro eſt acutiore quàm Lambena, optimumq́; vt reliqui piſces ſaxatiles, alimentum præbet. E

Canadella vulgo Geſner.



F

DE HEPATO. Cap. XII.

ORDINIS RATIO.

Synonyma.

Sachetus.

VLgus Venetorum hunc piſcem Bellonio Hepatum veterum putatum, indifferenter cùm Canadella Sachetum appellat, ob ſimilitudinem, quæ tanta eſt, vt ipſe Hepatum non pinxerit, ſolius Canadellæ icone contentus: G quamobrem non incongruè, cùm de illius, tùm de Rõdeletij Hepato agetur, maximè cùm vtriuſq; piſcis ſquamoſus ſit, & ſaxatilis. Græcis Ἥπατος aut Λεβίας appellatur, quanquam apud Athenæum λεβιάς ſcribatur, librarium incuria. Δέβια verò Heſychio, & Varrino præterea ſunt piſces lacuſtres. Apparet autem Lebianos piſces intelligere, quorum mentio fit apud *a* Athenæum his verbis: *Euthydemus libro de ſalſamentis ait: Delcanum piſcem vocatum à Delcone fluuio* (Caſaubonus magis probat, à Delco lacu, quem Heſychius piſcoſum vocat) *in quo capitur, ſale inueteratum gratiſſimum eſſe ventriculo. Dorioni libro de piſcibus* λεπτινόν λεβιανόν ὀνομάζων, *& quorundam ſententia eundem eſſe ait cum Declano.* Sed Caſaubonus λεβιάν legit, & temerè poſteriores duas literas addi putat, quoniam Lebiæ piſcis alibi mentio, Lebiani nuſquam. Lebiam dictũ fuiſſe, & Leptinum ſcriptum alibi non eſt; ſed quamuis Hepatum, & Lebian eiuſdem piſcis diuerſa nomina inueniri non ignorem, hic tamen quomodo Caſaubono conſentire queã non video. Nam Durion Declano Lebianum eundem putat, Delcanus autem fluuiatilis eſt, Lebias ſiue Hepatus marinus tantùm. Hunc autem quo de nunc agimus, Bellonius H λεβίαν vocari ait à colore rutilo, & ſuboſcuro: Hepatum verò à colore, & magnitudine hepatis. Hermolaus modò Iecur marinum, modò Hepatum appellat, & Hepar pro piſce legitur apud Plinium in piſciũ catalogo; ſicq; hunc piſcẽ Kiranidæ interpres vertit. Theodorus verbum è verbo reddens Iecorinum interpretatus eſt, Galeni interpres ſimiliter Iecorarium. Rondeletius, & Bellonius Græcum nomen retinent, quod probamus.

a Lib. 3.

Lebias eiusque etymũ.

Iecur piſcis.

Iecorinus.

Iecorarius.

FORMA. DESCRIPTIO.

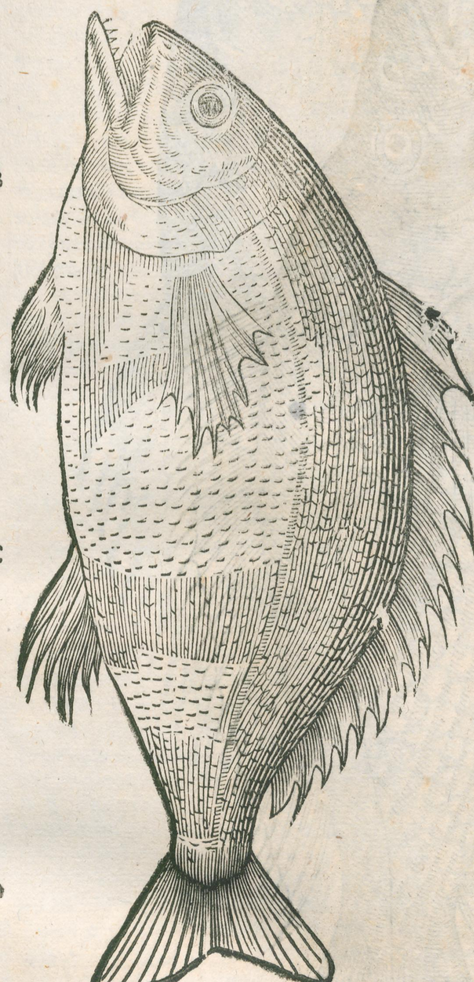
APud Athenæũ Ariſtoteles, Speuſippus itẽ in ſecũdo ſimiliũ, & Dorion. Pagrum Erythrinũ, & Epatũ, ſimiles eſſe profitentur. Alicubi rurſus Athenæus tres hoſce piſces ſimiles eſſe tradit, Phagros verò breuiores eſſe roſtro, alicubi hepatũ ſcribit ſine felle eſſe, vt mox patebit, & nigrã in cauda maculã habere: cuius in ſuo hepato

Bello-

A Bellonius nõ meminit, quod tamẽ in ſuo facit Rondeletius. Nos vtriuſq. & iconem & deſcriptionẽ damus. Hepatus, inquit Bellonius, & Canadella, ſuo colore (qui paulò magis in Hepato fuſcus eſt) inter ſe differũt. Eius dentes obtuſiores sũt, quam Phycidis & pectinatim coeunt, vt in Cinædo: ſquamis integitur aſperis, colore cum Phagro, aut Erythrino ſimili: Calculos in capite gerit, vt ſaxatiles omnes. Hæc ille ſine icone, quam nos ex Geſnero (capite de Turdis) excerpſimus, quandoquidem Bellonius hũc piſcem ſuis coloribus expreſſum apud eum cùm vidiſſet, Hepatum ſuum affirmaret. Ipſe verò Geſnerus cũ in Bellonij ſcriptis (antequã cum eo colloqueretur) legiſſet, Venetijs Sacheti nomine tum Hepatum, tum Chãnadellam appellari, & Hepatum magis fuſcum eſſe, alium ab eo piſcem, cuius hic quoq. damus ex eo eiconem, Sacheti nomine Venetijs ſibi miſſum, quia ſubfuſcus appareret, Hepatum Bellonij eſſe ſuſpicabatur, quam ipſe poſtea ſuſpicionem in eo conuentu excuſſit. Colores (inquit Geſnerus) varios oſtẽdit, pinna ad branchias & cauda flaueſcit, ſed cauda innumeris etiam maculis rufis diſtinguitur. Pinnæ binæ in ventre indici coloris ſunt: illa quæ podicem ſequitur, primùm indica, deinde flaua, in extremo rubicunda &c. Idem Geſnerus deſcribit nobis Hepatum Bellonij his verbis: Piſcis eſt vndequaq. fermè rubicundus, magis quidẽ circa dorſum, circa ventrem albicat. Dorsũ dimidia ſui poſteriore parte trib⁹ maculis atris deinceps notatur, ita vt macula vltima caudã attingat. Oculorũ pupillam nigrã circulus ruber ambit, iſque rurſus includitur cæruleo, vt pictura præſefert. Reliqua ex Hepato Bellonij pete: An verò Turdorũ generis ſit, non habeo quod affirmem. Rondeletij tantùm Turdo vndecimo ſimilem aut cognatum, vt putarem, ſimilitudo aliqua effecit, vt prominentia labra, color rubricæ, pinnæ conſimiles. Noſter tamen latior videtur, Rondeletij oblongior, qui etiam (vt ipſe ait) multis nigris & liuidis maculis aſperſus eſt, quas in noſtro non video, niſi quod dorſum ternis, vt dixi, atris maculis notetur. Itaq. iudiciũ illis relinquo, qui piſces ipſos tractãdi ad mare, & quantũ voluerint, contẽplandi occaſione, & cõmoditate nõ deſtituũtur. Hæc itaq. omnia de Hepato Bellonij, cũ quo nõ exiguam ſimilitudinẽ habet, quẽ nos damus totũ ex ametheſtino rufeſcentẽ, preter lineã à brãchis ad caudam vſq. ductam, quæ cerulea eſt. Habet tamẽ nonnihil cerulei in vertice capitis & tergoris; nunc de Rõdel. Hepato dicamus. Piſcis eſt (inquit) Pagro ſimilis: oculis maioribus, quã pro ratione cor-

Ex Bellon.

Channadella. Sachetus Venetis.



B

C

D

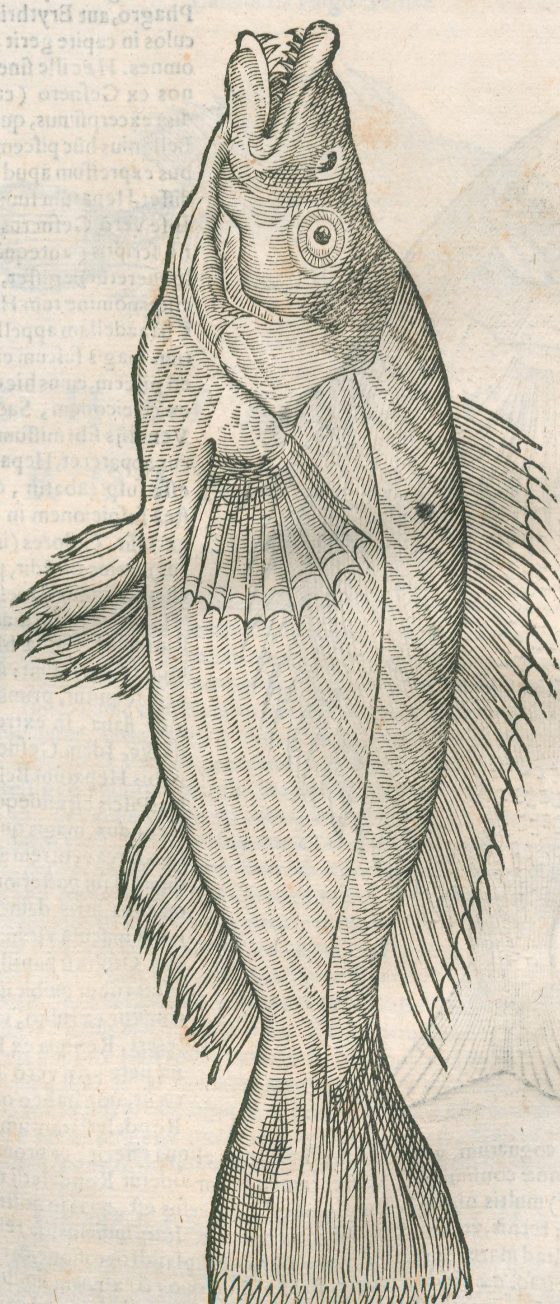
Ex Geſner.

Hepati Bellonij alia deſcriptio.

Vt à Rond. Hepato differat.

Ex Rondel.

Hepatus Bellonij.





Hepatus authoris.

corporis,vt Melanurus;colore obſcuro,ſeu ex cæruleo nigreſcente, pinnarũ numero,ſitu, E aculeiſq. Pagro ſimilis,latiore maioreq. cauda,nigrã in ea maculã habet Melanuri modo, ad quã alludit ille,qui apud Atheneũ dicit,ſe bilẽ nõ habere,vt nec hepatus habet, ſeq.ex ijs eſſe,qui μελανόπυγοι (μελάμπυγοι) ſunt. Dẽtes nõ latos,ſed rotundos,& acutos,ſerratos:ventriculũ magnũ cũ appendicibus quatuor, inteſtina tenuia, hepar albũ ſine felle, cor angulatũ, brãchias quaternas, vtrimq. in crebro lapides duos. Hunc piſcẽ veterũ Hepatũ eſſe,notis omnibus diu multũq. cõſideratis,& cũ alijs frequenter collatis,mihi F (inquit) perſuadeo, & æquos rerũ ęſtimatores mihi aſſentiri cogunt notæ omnes Hepato à veteribus tributæ: quarũ nulla omninò huic noſtro piſci repugnat. Primũ Pagro ſimilis eſt,deinde colore eſt nigro;poſtremò ſine felle,quæ tres præcipuę ſunt Hepati notę: quas ne cõminiſci videamur,audiamus *a* Athenæum de Hepato loquẽtẽ: *Diocles hunc ex ſaxatilibus eſſe dicit,Speuſippus autem ſimilem Pagro Hepatum.Eſt autem ſolitarius,vt ait Ariſtoteles, carne veſcitur,ſerratis eſt dentibus,colore nigro,oculis habita totius ratione maioribus,cor trigonũ,albũ.* Et *b* alio in loco Athenæus ex Archiloco ſcribit, *eum felle carere*, ex Hegeſandro *duos lapides in capite habere.* Huc accedit,quòd paucas ventriculi appendices tribuit *c* Ariſtoteles, ſicuti in hoc quatuor tantũ inuenimus,vt prius eſt dictũ. Quod ſolitarius ſit, id ipſimet piſcatores fatebũtur,qui & rarò vel potiùs nunquã multos ſimul capiunt, quòd carniuorus, oſtendunt ea,quę in vẽtriculo,& inteſtinis reperiũtur. Dẽtibus eſſe ſerratis,colore nigro, G oculis maioribus,αὐτοψία ipſa docet. Quod cor angulatũ habeat,hoc illi cum multis cõmune eſt:quũ verò albũ eſſe dicit,mẽdum ſubeſſe opinor:cùm .n. in corde maximè abundet, & perfectiùs concoquatur ſanguis,ne in cãdidiſſimis quidẽ piſcibus albũ eſſe poteſt, niſi partem ſupremã cordis accipias,quam αὐλον φλεβονευρώδη vocat Ariſtoteles, quare legendum eſſe puto ἧπαρ λευκόν. Huic enim piſci hepar eſt huiuſmodi,vt prius diximus. Sed argutiùs quiſpiã fortaſſis hic obſtrepet, & nos noſtro iugulabit gladio : cum.n. dicet in hepate ſit ſanguinis officina,cur non rubrum erit,vt cor,vel qui candidum dici poterit? Animaduertendũ eſt hepar in piſcibus nonnullis,vt in Muſtela marina, in Aſelis,& alijs multis album ab authoribus dici,non certè quòd de candore cum niue poſſit contendere, ſed quòd cum aliorum piſcium vel animantium hepate collatum, candidum dici poſſit, & vt magis exprimamus, ex rubro albeſcat. Qui enim branchijs ſpirant, minuſq. calidi ſunt, ſanguinem magis pituitoſum, & magis album gignunt, non aliter quàm qui anaſarca laborant, quòd pituitam pro ſanguine gignant,candidiores fiunt. Quare in iſtis hepar mi- H nus rubeſcit. Cor verò multò calidius ſanguinem coquit,perficit,rubrumq. efficit. Splen verò quia ſanguinem atrũ trahit,nõ poteſt non rubere, quouis ſanguine cum atro permiſto. Hæc omnia me impulerunt,vt apud Athenæum legendum putem, καρδίαν τρίγωνον, ἧπαρ λευκόν. Hactenus itaq. Rondel. qui huius ſui piſcis nullum vulgare nomen neque in Gallia,neque in Hiſpania,neq. in Italia potuit à piſcatoribus extorquere, ſed à ſolis Gręcis huius temporis didicit Σείπυρον hodie vocari: cæteri omnes annonymum dicebant ob raritatem, & pro Mæna vendebant, à qua tamen plurimùm oculorum magnitudine, corporis latitudine, & colore differt. Quibus omnibus rationibus moti nos, Rondeletij potiùs quàm vel Bellonij, vel noſtrum piſcem pro Hepato genuino accipimus, lectori interim ſuum relinquentes iudicium : quem item admonere non deſiſtemus, longè alium eſſe piſcem, qui *d* Aeliano Hepatus vocatur. *Eſt, & paruus* (inquit) *piſcis Muſtela, qui nullam cum Muſtelo dicto piſce communitantem habet. Hic enim cartilagineus eſt, & pelagius,& magnitudine praſtans, ſimul,& Canicula piſcis ſpeciẽ, ſimilitudinemq. gerit.*

Hepatus Rondelet.



Veterũ Hepatum eſſe.

a lib.7.

b lib.3.

c lib.2.hiſt. c.17.

Solitarium eſſe.

Athenæus correctus.

Hepatis color examinatur.

Branchiatorum ſanguinis qualis.

d l.15.c.17

A *gerit. Mustelam verò diceres esse Hepatum: nam piscis est breuis,& oculis conniuentibus. Pupillæ oculorum ad cyaneum colorem accedunt. Eius barba quàm Hepati maior est, & minor quàm Chremetis.* Alio verò in *e* loco ait in specubus (ἐν τοῖς μύχοις τῆς θαλάττης) abditas latere maris incolas Oues,& Hepatos,& à piscatoribus Prepontes nominari solitos:& quā quā maximi videantur, tamen ad natandū segnes esse: non enim à suis latibulis lōge aberrare: imo verò circum ea ipsa volutari, infirmioribusq; piscibus insidias adnatantibus struentes;longè alios intelligere videtur,eosdem nimirum quos *f* Oppianus, qui, & ipse πρόβατον καὶ ἥπατον in fundo, & saxis cauis delitescere scripsit. Sitnè modò is posterior Hepatus, idem vel cum Hepato Bellonij, vel Rondeletij,vel nostro, haud facilè iudicare licet. nullas enim notas appingunt quibus innotescat. Bellonius suum Hepatum saxatilem facit, & in cauernis in alto mari latitare scribit, vti & Diocles Apud Athenæum, & Rondeletio suus quidem piscis etiam saxatilis est, at ijs annumerandum contendit, qui propriè saxatiles non sunt, non enim tam molli carne esse,& friabili, vt illi sunt quos medici propriè saxatiles vocant, qui sunt omnium optimi. Aelianus itaque Hepati nomine duos diuersos pisces agnouit, vnum cui id nominis fit ab hepatis comendatione, alteri ab B Hepatis colore quem Oppianus,& fortassis etiam cæteri Græci intelligunt.

e li. 9. c. 38.

Hepatus Aeliani alius idem cū Oppiani.

f Lib. 1.

LOCVS. NATVRA. MORES.

QVæ maris loca incolat Hepatus, iam proximè dictū est. De natura eiusq; moribus reperio nihil, nisi quòd moribus videatur esse insulsis, & parum ad vindictā pronus, quod apud Athenæum facetè innuit Eubulus in Laconibus, his verbis: —— Ο᾽υκῶν δέ με χολὴν ἔχειν, ὡς ἡπάτῳ μοι διέλεγυ. Ε᾽γὼ δ᾽ ἔγ᾽ εἰμὶ τῶν μελαμπύγων ἔτι, id est. *Rebaris carere bile me,nec mecum aliter quam cum Hepato pisce loquebaris. Ego verò nōdum Melampygus esse desij.* quasi diceret, Mitionem me putabas, qui adhuc sum Demea. Molampygus nimirum pro homine duro, forti, & seuero accipitur, vt leucopygus pro effæminato. Si quis verò Melampygum festiuitatis gratia accipiat pro Melanuro, ego nequaquam reclamauerim, nam piscis iste, licet natura sit timidissimus,in versutia tamen, & astu nulli alteri secundus est,vt modò patebit.

Ignauia vindicta.

Melāpygus.

C

VSVS IN CIBIS, & Medicina.

GAlenus *a* Iecorarios (sic interpres Hepatos reddidit) & Citharos scribit in medio esse carnis durę,&mollis:ijsque quosdam in sartagine frixis vesci;alios assare aut in patinis condire: cæterùm istos coquorum apparatus, cruditatis in totū causas esse. Illos verò celeris euadere coctionis,qui albo iure condiuntur,quod ad hunc modum fit. Copiosam aquam prius inijce,deinde olei quod satis est affundito, cum pauco anethi,& porri, deinde cùm pisces semicocti fuerint, salis tantum inspergito, quo ad totū ius salsum nondum appareat. Hæc præparatio vel ægrotis ipsis est accommoda: quibus verò inculpata est sanitas,ijs piscium in sartagine frixorum: secundo loco super craticula assorum,præparatio est accommoda: verùm hæc sanè oleum garumq; cum pauco vino exD poscit:frixis verò plus vini gariq; addere conuenit,minus olei. Quod si quibus id stomachum subuertat,paratum habeant acetum, modicum in se gari, piperisq; continens. Qui enim ad id condimentum transeunt,melius concoquunt:& deiectio nihil eis deterius procedit: cuius potissimū gratia ex vino, & garo quidam frixos pisces mandunt, pleriq; piper immittunt,pauci oleum. Nonnulli autem ex memoratis piscibus) qui mediæ nimirum carnis sunt)cum frixi fuerint pauco sale inspersi, in cibo sunt suauissimi, præterea ad coquendum fiunt meliores,ac stomacho vtiliores,quàm si alio quouis modo essent apparati. Hepar huius piscis teste Kiranide tritum, & emplastri modo impositum omnem tumorem, & podagram sanat: & capitis eius combusti, & triti cinis inspersus antiqua vlcera, & depascentem carnem sanat. Fel cum melicrato potum, hepaticos sanat, cùm tamen ex Athenæo constet,hunc piscem felle carere.

a lib. 3. de Alim. fac.

Vt cito coquantur.

Hepatis facultas, & fellis.

DE MELANVRO. Cap. XIII.

Ordinis ratio. Synonima. Etymum.

SEquitur Perca Melanurũ, vt in veteri est adagio, quamobrẽ, & subinde à Perca eius historia nobis erat pertractanda, nisi prius Hepatus se se obtulisset. Est .n. Melanurus etiã squamosus, & quod nonnulli negãt, saxatilis. Nomen ei à caudæ nigredine, quasi dicas Nigricauda, vel Atricilla, vt Iouius interpretatur, Festi exẽplo, qui Melãcoryphũ auẽ Atricapillã reddidit. Quamobrẽ Marsilius Ficinus, vt scribit Lilius Gregorius Gyraldus, ꝙ illũ fugeret, Melanurũ ex pisciũ genere esse symbolũ hocce Pythagoræ, μὴ γευέσθαι τῶν μελανούρων. i. *ne gustato Melanurũ* haud rectè vertit. *Ab eo ꝙ nigrã caudã habet: abstine.* Secutus videt̃ Marsilius Guarinum in Plutarchi libello de liberis instituendis, similiter ĩterpretatũ. Marsil. & Guarinũ est author adagiorũ ęmulatus, & Reuclinus. Est, & serpẽs Melanurus vocatus, Dipsas nẽpe, vt videre licet apud Aelianũ, itẽ apud *a* Nicolaũ Leonicenũ, & *b* Cæliũ Rhodiginũ, quẽ serpẽtẽ sic dictũ apparet ꝙ cauda eius (vt ferũt) lineis distinguitur duabus nigrisq. Ad ꝙ Melanuri piscis etymũ allusit Oppianus. — *Laude insignis cauda Melanurus.* nã vocabulũ laude, sĩpliciter pro nomine accipi debet, ꝙ docet præ cæteris *c* Macrobius, inquiens: *Laudare significat prisca lingua appellare nominareq́,* & sic in actionibus ciuilibus author laudari, i. nominari dicit̃, teste Budæo, i. nominatĩ citari. Theodorus Gaza, vt vulgare, quo apud Italos audit, nomen exprimeret, Melanurũ interp̃tatus est Oculatam Romæ.n. Ochiata nominatur. Cornelius Celsus q̃dẽ, & Plinius inter pisces Oculatę dicti meminerunt, cæterũ nũquid Melanurũ intellexerint, nulla firma ratione affirmari potest. Vt i.n. ex *d* Cornel. Celso nihil colligit̃ certi dicẽte: *deinde qui q̃uis teneriores, tamẽ duri sũt, vt Aurata, Coruus, Scarus, Oculata:* ita Plinius in suo pisciũ catalogo disertissimis verbis distinxit, & Melanurũ ab Oculata separauit his verbis: *Melanurus, Mæna, Meryx, Myllus, Mystus, Murex, Oculata.* Qua ꝓpter si oculata Melanurus est vt Theodoro placuisse apparet, videret̃ errasse Plinius, inquit Hermolaus, qui paulò post de Oculata quasi diuerso pisce loquit̃, vt alter eorũ necessariò sit lapsus. Cùm itaq; Celsus, & Plin. veterũ soli Oculatæ piscis mẽtionẽ fecerint, nullãq; omnino peculiarẽ in eo notã expresserint, q̃ Piscis iste sit, arduũ fuerit iudicare. Alibi Hermolao Oculatus (sic habet) is videt̃ esse piscis, quẽ *e* Plautus Ophtalmiã appellauit, sed quis tandem ille piscis sit, non solũ nõ exprimit, sed rem ignotã ꝑ ignotiorẽ explicat. Sũt qui Oculatã Plinij Torpedinẽ esse conijciunt, quoniã hæc Romæ ob quinas illas notas, quibus dorsũ depictũ habet, oculis simillimas, Ochiatella quasi Oculata vocetur: quorũ itẽ coniecturam Plin. pessũ dare videt̃, Torpedinẽ in eodẽ catalogo paulò post Oculatã nominãs, tãq̃ diuersũ etiã ab Oculata piscem. Sitnè modò Ophthalmia Plauti, cuius meminit his verbis: *Pernam Opthalmiã, Horæũ, Scõbrũ, Trygonẽ, Cetũ,* eadẽ cũ Oculata, vt Hermolaus opinat̃, vt Torpedo, aut alius piscis, vt ingenuè fatear; necdum didici, rogoq; eruditos vt si quid solidi habeant, id ĩ mediũ ꝓferãt. Probè noui Rõdel. Oculatã, & Ophthalmiã Melanuri synonymas appellationes facere, eò ꝙ Plin. alijs etiã piscibus diuersa diuersis locis nomina tribuat: sed is dũ Ophtalamiã Plauto ab oculorũ magnitudine dici putat, opinionis suæ authorem (ꝙ equidẽ noui) nõ habet. dũq. omnes Græcis exceptis ab oculis huic pisci nomen imposuisse ait: non aduertit suo se gladio iugulare. Ophtalmia.n. ab oculis q̃dẽ nomen obtinuit, sed Græca, non Romana vox est. Hoc interĩ certũ est Melanurum ab oculorũ magnitudine Romanis nũc Ochiatã appellari, Siculis Ochiadã, Venetis Ochiã, Genuensibus Oiam: quo modo, & circa Niceã Oijatã nominari Bellon. testatur, & Auguyatã, nomine fortè à Germanis accepto, quibus Augh. oculus est Massilienses Obladam, vel vt Rondel. habet Obladũ. & nõ Olhada, vt Gillius legit. Idẽ Rõndel. Niciensibus Ibladã, Mõspeliẽsibus Nigr'oil .i. Nigrũ oculũ dici asserit. Sed reuertor ad Plauti locum, in quo Dionysius Lambinus alijs scribit Opthalmiã intelligi carnẽ oculis vicinã, & oculos ipsos certo modo conditos. Præterea alios Ophtalmia legere numero multitudinis, alios Optaleam. Iã verò apud Plin. inter alios ex Ouidio pisces Labrũ cauda placẽtẽ nominãtẽ. Gesnerus conijcit legẽdũ esse Melanurum, q̃nquidẽ Labrum pro pisce nemo alius dixerit, & Labrax Lupus sit proximè ab eo nominatus: nec refert (inquit) ꝙ hunc Ouidij piscẽ ceu nouũ ꝓferat, prius quoq. ab eo nominatũ cũ in alijs quoq. idẽ fecerit vel obliuione vel ignorantia, vt Orpho, & Erythrino. Nominat̃ quidẽ ab Ouidio in eo, q̃d extat, fragmẽto, *laude insignis cauda Melanurus,* at Labrus nusquã. Rondel. tamen Labrũ Ouidij (Plin. potiùs dixisset, aut corruptæ lectionis Plinianæ) Chelonem è Mugilum genere esse opinatur, quem Theodorus Labeonem transtulit, in qua sententia quoq. Saluianus est.

Etymum. *Nigricauda* *Atricilla.*

a l. de Dipsade.

b l. 25. Antiq. lect. c. 33.

c l. 6. Satur.

Oculata.

d l. 2. c. 28.

Ophthalmia

e In Captiuis.

Torpedo.

Ophthalmia vnde dicta.

Optalea.

Labrus piscis.

FOR

A

FORMA. DESCRIPTIO.

MElanurum cum Aurata proportionem habere apud *a* Athenæum tradit Diphilus. Quam proportionẽ de ſimilitudine intelligi oportere putat Saluian.: ſimilitudinẽ verò quę fit ad Coracinũ à Speuſippo in ſecũdo ſimiliũ apud eũdẽ, adeo exiguã eſſe, vt propterea hunc locũ mendosè nunc legi credat, vel ſaltẽ de ſolo colore accipiendam eſſe, eò quòd vti Ariſtophanes ob nigras alas *μελανοπτέριγον* Coracinum, ita Melanurũ ob nigras lineas latera eius pingẽtes Athenæus *μελανόγραμμον* vocat. Præterea ſicuti Coracinũ ob varias ſuas lineas *αἰολλω* vocauit Numenius: ſic apud *b* Athenæũ Melanurus *πολύγραμμος*, id eſt multarũ linearum dicitur, vt Oppianus Coracinũ à nigro colore cognominauit, ſic à nigra cauda Melanuro nomen eſt. Poſtremò cùm Hiceſius apud eundem Sargum, & Melanurum ſimiles faciat, hanc iterum ſimilitudinem tũ ad eandẽ nigram caudæ notã qua vterq. inſignitur, atq. ad ſubnigras lineas vtriuſq. latera pingentes, tũ ad corporis figuram referri debere. Cognito itaq. Sargo, haud erit difficile Melanurũ agnoſcere. Aduertit tamen lectorem Rõdel. præter Melanurũ, & Sargum; ipſum præterea Sparũ *ὀῤῥοπυγόστικτον* eſſe, hoc eſt, notã in cauda habere, hacq. nota deceptos multos à ſimilibus neſciuiſſe diſtinguere, & propterea ex hac ſola nota non eſſe iudicandũ Melanurum: verùm & alijs quoq. notis à reliquis ſecernendum eſſe: Aſſimilatur deniq. Melanderino ab eodem Athenæo, pro quo piſcem nobis exhibuit Rõdel. Melanuro non abſimilẽ. Nos quid de Melanderino ſentiamus ſuo poſt loco aperiemus. Melanurus autem ex diligenti Saluiani delineatione, paruũ os habet, paruis item ſed robuſtis dentibus munitum: (Dentatũ etiam eſſe Rondel. & Bellon. teſtantur. Pictor itaq. in noſtro dentes ob paruitatem omiſit.) Oculos ſecundum magnitudinis ſuæ proportionem maximos, vnde omnes eius vulgares nomenclaturæ deductæ ſunt. Pinnarum numerus, ſitus, & figura, branchiæ, atq. cauda cum Aurata, Sparo, & Sargo ei conueniunt. Ventre eſt ſubalbido, dorſo ex cæruleo nigricante. In cauda latam, atque nigerrimam notam habet, vnde nomen. Lineis demum nigricantibus à branchijs ad caudam deductis, latera eius non ſolum Sargi inſtar, ſed euidentius etiam pinguntur, Interanea Sargo ſimilia habet. Haud multùm augetur. Palmi namq; magnitudinem nunquam ſuperaſſe vidimus, quod item Rondel. tradit, & Bellon. quoq; mediocri, aut eſſe magnitudine, nec amplius quàm vnam vel ſeſquilibram ad ſummum pendere. Interanea autem ex Rondeletij obſeruatione ita ſe habent. Hepar magnum eſt, ex quo fellis veſica pendet. Ventriculus medius, cor angulatum: in ventre veſica aere plena: craſſa, denſaque. Toto corporis habitu item & colore ferè cum iam deſcripto Melanuro conuenit, cuius nos iconem damus. Totus enim ex cęruleo, amethestinoq. nigricat, præter ſquamarum extremitates, & extimum oculorum circulum, caudæq. initium, quæ auro reſplendent. Pinnæ nigricant. Vropygium ſupinum candicat, pronum intensè violaceum, & velut nigram maculam conſtituit.

a *Lib.* 8.

Vt Coracino ſimilis dict.

b *Lib.* 7.

B

Macula nigra quibus in cauda.

Deſcriptio ex Saluian.

C

Partes internæ.

LOCVS.

MElanurus Ariſtoteli ſaxatilis eſt, & prope litora in locis arenoſis, alga veſcitur. Ita & *a* Columella ſenſit, inquiens: *Optimè ſaxoſũ mare, nominis ſui piſces nutrit, vt ſunt Merulæ, Turdiq. nec minus Melanuri.* Idẽ etiam clariſſimum eſt ex veteri prouerbio: *Perca ſequitur Melanurum.* Perca enim niſi ſaxoſa incolit. Non puto tamen ex verè ſaxatilibus eſſe Melanurum, ſed ſaxatilem ab authoribus dici, latiore loquendi modo; nam & in arenoſis litoribus degere diximus, idq. conſtat ex hiſce Oppiani verſibus:

Nonnulli fuluam piſces in litore arenam
Mandunt & terra quicquid nutritur in alta
Hippi, Coccyges celeres, flauiq. Erythrini,
Et Citbari Triglaq. ſimul, tenues Melanuri,
Trachurωnq. greges, Bugloſſæq. & Platanuri
Taniaq. imbellis, pictus quoq. Mormylus, atq.
Scombri & Cyprini ſtabulantur litora iuxta.

Imò verò *b* Aelianus, vt ex mox citandis eius verbis patebit, varias ſedes habitare tradit, vnde fortaſſis Ouidius ſimpliciter marinum piſcem fecerit: nam ex eo pelagijſnè an ſaxatilibus, an litoralibus annumerari debeat, vix colligas. Bellonius in Oceano Gallico perrarum eſſe author eſt, in Adriatico verò & Mediterraneo mari frequentiſſimum. Iouius tamen Romæ rarum eſſe ait, contrà Neapoli frequentem. Ennius in carminibus, quibus piſces & vbi præſtantiores reperiantur, explicat, Melanurum quoque nominat, citante *c* Apuleio, ſed codices noſtri ſunt deprauati, nec expreſſum regionis nomen.

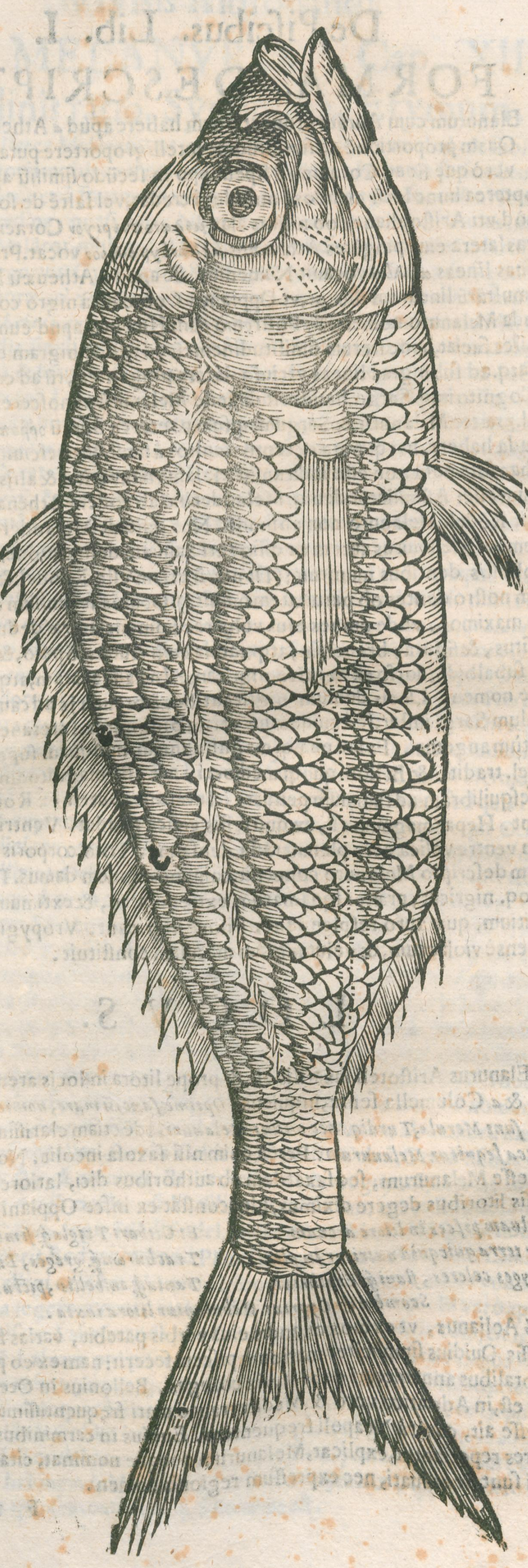
a *Lib.* 16

D

Non eſt verè ſaxatilis

b *L.* 2. *c.* 17.

c *Apolog.* 1.



Melanuros.

A

CIBVS. NATVRA. MORES.

SIcuti de loco, ita quoq. de cibo quo pascitur Melanurus, Oppianus, & Aelianus cũ Aristotele haud satis conueniunt. Hic enim alga vesci eum tradidit, ille cœno. *Cùm maris tempestates sunt* (inquit Aelianus) *ex his viuũt cibis Melanuri, quos è saxis partim eruũt, partim è terra euellunt, nec tamen nisi sordidis pascũtur, & abiectis, quibus nõ facilè alius piscis, nisi fame oppressus vesceretur: Cùm maris tranquillitas viget, in solo sabulo pabulum inquirunt, hincque pascuntur.* Oppianus verò hoc sic breuiter attigit: *—— Semperq́; gulosis. Abstinet à Cœnis*, nimirum ne in nassas incidat, vt mox docebitur. Quamobrẽ cùm vagabundum piscem esse statuerimus, non vno etiam soloq. pabulo contentum esse verisimilem existit. Panem etiam comedit, vt meminit *a* Plin. his verbis: *In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, Melanuri in mari panem abiectum rapiunt: ijdemq. ad nullum cibum, in quo hamus sit, accedunt.* Quibus posterioribus verbis Plin. astutiam sagacitatemq; huius piscis tetigit, quam tamen Oppianus, & ex hoc Aelianus aliter narrant: Cùm enim sua natura timidissimi, & imbelles imbecilliq; sint pisces, (vnde Oppianus eos ἀνδρανίας, & ἀναλκίδας, & οὐτίδανας vocat, diuina prouidentia timiditatem, & imbecillitatem ingenio astuque compensauit. Nouit. n. Melanurus, si vel retibus vel nassa piscator eum captat, & insidias molitur, à ciborum illecebris sibi eousq. tẽperare, donec ille ea abstulerit, paratas sibi præuidens insidias. Eandemq; sagacitatem præterea ostendit, dum tranquillo mari in arena aut in petris deses, & ociosus delitescit turbato verò liberè secureq; spaciatur, perinde ac si intelligeret mare à piscatoribus tunc non adiri. Quæ omnia sic scriptis mandauit Aelianus: *Timidissimi pisciũ Melanuri, suę timiditatis testes habent piscatores: neq. enim capiuntur nassa, neque ad eam accedunt. Si quando verò sagenam eis circundederis, imprudentes comprehenduntur. Idem cùm placidum, & quietum est mare ad imam maris sedẽ in petris aut algis* (malim arenis, vt Oppianus habet, ex quo hoc Aelianus transtulit) *quiescant, tegumentoq. proteguntur, quocunq. corpus occultari potest. Cõtrà cùm aduersa tempestas est, piscesq. alios vident in altitudinem ex fluctuum impetu descendere, hi tum fiducia implentur simul, & ad litus appropinquant, & ad petras adnatãt, spumamq. super fluctuãtem, atq. ipsos cooperientem, satis esse ad se tuẽdum arbitrantur. Nescio quomodo enim pernoscunt eo die noctẽuè, cùm feritas maris, & immanitas efferuescit, tùm à piscatoribus nõ adiri mare. Ac cũ maris tempestates sunt, ex his viuunt cibis, quos è saxis partim eruũt, partim è terra euellunt, nec tamen nisi sordidis pascũtur, & abiectis, quibus non facilè alius piscis, nisi fame oppressus vesceretur. Cùm maris tranquillitas viget, in solo sabulo pabulum inquirunt, hinc p. pascuntur.*

B C

a lib. 32. c. 2. *Astus.*

CAPIENDI RATIO.

D

MElanuros ad nullum accedere cibum, in quo hamus est, ex Plin. diximus sicuti neque ad nassam, ex Aeliano: quo testãte sagena capiuntur. *a* Oppianus verò sic capi scribit: Cùm mare tempestatibus agitatũ, & hi pisces profunditate relicta circa petras oberrant; piscator super saxo prominente, vbi vel maximè furit mare, caseum mari permixtum influctus dispergit, donec Melanuri complures huius escæ cupidi cõgregentur. Auertit autem corpus in obliquum, ne vmbra sui vnquam in aqua comparens, piscibus, terrorem incutiat. Ijs collectis à parua arundine exilem, & simplicem lineam multis instructam exiguis hamis eadem refertis esca, in æstuantis maris vndas demittit: illi approperant, & suum exitium glutiunt. Subinde autem ille, nunquã ferè quiescente manu è vorticibus hamos extrahit, sæpè etiam vacuos: neq. inter æstus maris facile dignoscit, piscis nè aliquis hæreat, an temerè ab vndis agitetur linea. Quod si quis hamo transfixus inhæreat, repente extrahitur, ne dolo cæteri animaduerso perterreantur. Cùm itaq. Plinius ad hamum accedere Melanurum negat, intelligi debet, cùm mare est tranquillum. Tarentinus ad Melanuros capiendos escam præscripsit hepar caprillum, additq. sese, & aliam inuenisse, cuius sit vsus tranquillo existente mari, aut dum capere varios pisces est animus, eam autem vngulam esse asininam aut caprillam. Idem ad Thracuros, & Melanuros capiendos: Vrticas (inquit) madefaciens succo viridis coriandri, ex eisq. cum simila pastas conficiens, vtitur.

a lib. 3. Halieut.

Esca qua capiuntur.

PROVERBIA. SYMBOLA. E

a In ſymb. Pythag.

Nigri qui dicantur.

VEtus prouerbium: *Sequitur Perca Melanurum*, explicauimus in Perca. Inter Pythag. verò ſymbola legitur: Μὴ γεύεσθαι τῶν Μελανύρων i. *Ne guſtato Melanuros.* Symbolũ ſic Plutarch. explicat: Pythagorã eo monere voluiſſe auditores ſuos, ne cum improbis cõmertiũ haberent: quare, & Antiphanes Poeta ſuo ænigmate à Melanuro, & Mugile cauendũ ſuaſit: & noſtri quoq ſcriptores (inquit *a* Lilius Gregorius Gyraldus) malos, & improbos, nigros, & atros vocant, vt illud Catuli: *Albus an ater*: & Horatius:

Hic niger eſt, hunc tu Romane caueto

Quidam peſſimè ad Sepiam referunt, quin & Sepiam ipſam Melanuron vocatam autumant (Adagiorum authorem intelligit) quos inter Laertij eſt interpres. Suidas certè alijq. nonnulli Melanurum piſcis genus eſſe aiunt, à quo abſtinendum voluiſſe Pythagoram, ſed ſecretiore occultioreq. eo quem ſupradiximus, ſenſu. Hæc itaq. Gyraldus, ſed apud Suidam ſymboli huius explicatio non reperitur, & in Pythagorę mentione ſimpliciter, ipſum nequis vel Erythrinum, vel Melanurum vel Mullum ederet, acerrimè interdixiſſe refert. Citat idem ſymbolum quoque *b* Cælius Rhodiginus his verbis: Monuit ſcienter Pythagoras, animal cauda nigra non attingendum: innuens eſſe declinandum vitium, cui ſuccedat mentis nigredo, & voluntatis conflictatio moleſta: ſiquidem vitij facilitatem vitæ mox miſerabilis conſequitur difficultas. At Tryphon grammaticus Græcus, vt citat author adagiorum inter ænigmatis exempla, hoc quoq. commemorans, interpretatur hoc modo; Ne mendacem ſermonem protuleris: mendacium enim in extremis nigreſcit, obſcuraturq.

b li. 25. Anlect. c. 33. F

Mendacij natura.

VSVS IN CIBIS. ET MEDICINA.

a lib. 4.

MAtron Parodus in deſcriptione cænæ Atticæ apud *a* Athenæum non minus facetè quàm eleganter Melanurum ceu plebeium, vilemq. olim piſcem, & à popinonibus haud magni ęſtimatum his verſibus ſignificat:

Πέρκην τ' ἀνθεσίχρως· καὶ δημότικος Μελάνυρος, Ὧς καλθυντός ἐὼν ἕπετ' ἰχθύσιν ἀθανάτοισι, i. *Ac Perca florida cute, i. purpuraſcentib. lineis diſtincta populariſq. Melanurus: Qui mortalis cũ ſit, id eſt vilis paruiq. pretij immortales piſces comitatur, id eſt maximæ dignitatis, & numinis loco adorandos.* Et *b* Hippocrates curationem præſcribens hominis laborantis tertio genere tabis: *Quarto mẽſe* (inquit) *obſonia eius ſint caſeus, & carnes ouillæ*, &c. *inter piſces autẽ abſtineat Mugile, Anguilla, & Melanuro.* Rurſus Xenocrates Melanurum ſtomacho gratum facit, probique ſucci, & qui facilè digeratur, abundeq nutriat, atq. haud difficulter excernatur. Et Hiceſius referente *c* Athenęo ſucci bonitate, & ſaporis ſuauitate dum Sargo inferiorem eſſe ait, modiceq. aſtringere, & nutrire, Melanurum non omnino aſpernandum eſſe innuit, cùm Sargus laudatæ carnis ſit, vt ſuo loco conſtabit. In qua ſententia etiam Diphilum inuenio apud eundem, qui Melanurum cum Aurata proportionem habere ſcribit. Huius diuerſitatis cauſa eſt locus, & victus ratio: ſi enim in petris degit, & alga veſcitur, laudatam: ſin cœno & ſordidis maris excremẽtis, illaudatam carnem habere ratio ipſa dictat. Paruus cùm ſit piſcis non elixatur, ſed Auratæ modo in craticula aſſus aut in ſartagine frixus comedi ſolet. Aſſus teſte Kiranide viſum acuit, ius verò colicos ſanat.

b Lib. de intern. affect. G

c Lib. 7

Carnis diuerſitatis cauſa.

Apparatus

DE ALPHESTE SIVE CINÆDO.

Cap. XIV.

ORDINIS RATIO. SYNONIMA. H

Etymum.

NVmenius apud Athenæum ἀλφηςὴν, Diocles ἀλφηςικὸν appellat, itẽ Ariſtot. apud eundem. In cuius verbis vitium ſubeſſe ſuſpicatus eſt aliquando Caſaubonus, donec non ſolùm Alpheſtam ſed & Alpheſticum hunc piſcem fuiſſe nominarum ex Diocle didiciſſet, qui, & ſaxatilibus accenſet: verum ſquamoſuſnè ſit, an læui cute præditus, non addit. Cùm verò gnuinum à Rondeletio, & Bellonio exhiberi arbitremur, qui ſqamoſus eſt, hunc ei in opere iſto noſtro locum dedimus. Ἀλφηςὴς Græcis inuentorem ſignificat, eſtque hominum epitheton apud Homerum qui multa inueniunt, quæ ab alijs animalibus inueniri ne-

Etymum.

A nequeunt. Apparet autem hunc piscem ita dictum, quod ferè semper bini incedant; alter alterum à cauda siue natibus insequens, tanquam quærens, & inueniens. Quã insecutionem cũ in malam partem interpretarentur alij, factum est, cur alio nomine Cinædum dicerent (quo vtitur Plin.) quasi præposteræ libidinis studiosum, siue sodomitam: cuius etymologiæ meminit *a* Atheneus his verbis: *Eos fama est capi binos semper, & videri alteri alterum comitem esse ad caudam. Quod igitur ad nates alter comes alterius sit, ex antiquis nonnulli Alphestas vocarunt incontinentes, & ad Venerem propensos.* Eodem modo Cinædus, teste Eustachio, dicitur παρὰ τὸ κινεῖν τὴν αἰδῶ τὸ σωματικὸν μόριον, hoc est, *à mouendo partem corporis verecundam*, vt eos labi constet qui hanc vocem à principio scribunt per ypsilon; & Bellonius vim vocis haud quaquam assecutus est, hunc piscem quòd firmis instructus sit dentibus, à dentibus caninis Cynedum appellatum esse existimans; nam si à caninis dentibus veteres nomen indidissent, non Cynædum dixissent, sed Cynodonta, sicuti ipsis alius est à dentibus Synodon nuncupatus. Monendus interim lector est, eiusdem nominis auiculam esse, quæ & Iynx nominatur, in veneficarum superstitionibus olim infamis, qua de in nostra Ornithologia abundè egimus. Monspelienses communi saxatilium nomine Rochau, quasi saxicolam dicũt
B peritiores verò piscatores Canus, teste Rondel. & Massilienses Canudo, corrupto vocabulo quasi Cinædum. Bellonius tamen Massiliensibus appellari ait vn Sanut. Quomodo autem in nostris litoribus, nec dum intellexi.

Cinædus, eiusq. etymo.
a Lib.7.
Bello. error.
Cinædus auis.
Rochau.

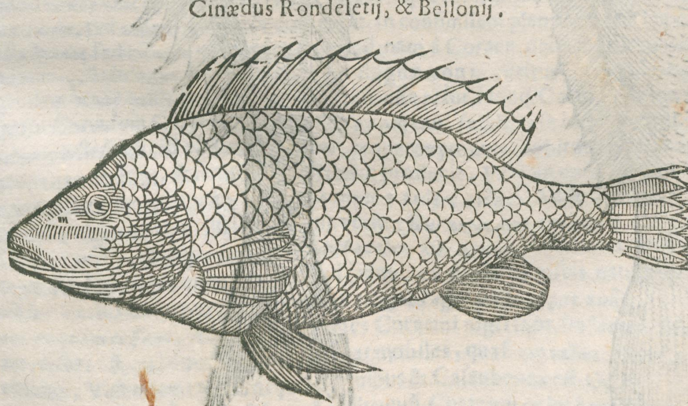
FORMA. DESCRIPTIO.

PRo Cinedo eundem piscẽ cùm pingant Bellonius, & Rondel. ex vtroq. etiam eũ describemus. Saxatilis est, inquiũt: Color vt reliquis saxatilibus euariat, & peculiaribus quibusdam notis ab alijs distinguitur. Dorso est purpureo, cæteris in partibus luteo, quales colores Alphestæ ascripsit Atheneus, dũ inquit: Ἀλφησταὶ. τὸ μὲν ὅλον κηροειδεῖς πορφυρίζοντες δὲ κατά τινα μέρη idest *Pisces quidam sũt Alphestæ, omnino quidẽ cerei coloris, purpurascentes tamen quibusdam in partibus.* Bellonius ait, vt plurimũ totũ lutei, aut cerei coloris esse, quibusdam tñ sui corporis partibus admixtum rutiliũ colorem habere: & Plin. Cinædos solos pisciũ luteos esse testatur. Cæterùm cum Aristoteles citante Athenæo κιῤῥόν, Numenius ἐρυθρὸν .i. rutilum, & rubrum vocet. Rõdel κιῤῥὸν, *a* Galeni authoritate. Hippocrati idẽ quod
C ξανθὸν .i. flauum esse ostendit, & Salpam ἐρυθρογράμμον vocari, quæ tamen non rubris, sed aureis lineis exornetur: esse autẽ hunc luteũ colorem qualis in optima, & minimè adulterata cera cernitur. Solam tñ Alphesten, siue Cinedum lutei coloris esse contra Plin. negat, quoniã & cancros, cãcellos, & leones alibi eiusdẽ coloris inuenerit: quare Plin. locũ sic legendũ esse credit: *Cinædi toti piscium lutei.* Ego nihil moueo, nam præterquam quod absurdus videtur loquendi modus, Plinius piscis nomini sanguineos, nõ exangues alios, intelligere potuit: Piscis enim propriè de branchiatis prædicatur ab Aristotele. Casaubonus priori item loco ex eodem Atheneo allato pro κηροειδεῖς, κηροειδεῖς, qua voce vtitur Dioscorides, legi posse putat; tũ quòd ita ferè scriptum sit in Excerptis, nec aliter legat Eustathius, tùm quòd in eo sensu sequitur ex Aristotele: quare suspicor nõ eundem omnibus piscem Cinædum esse: nam quem ego Cinedum esse conijcio, totus ferè Pagri modo rubet. Rondeletij Alphesti corpus strictius

Cirrus color qualis.
a Li. 5. de sanit. tu.
Plinij locus cõsideratus.

Cinædus Rondeletij, & Bellonij.

D



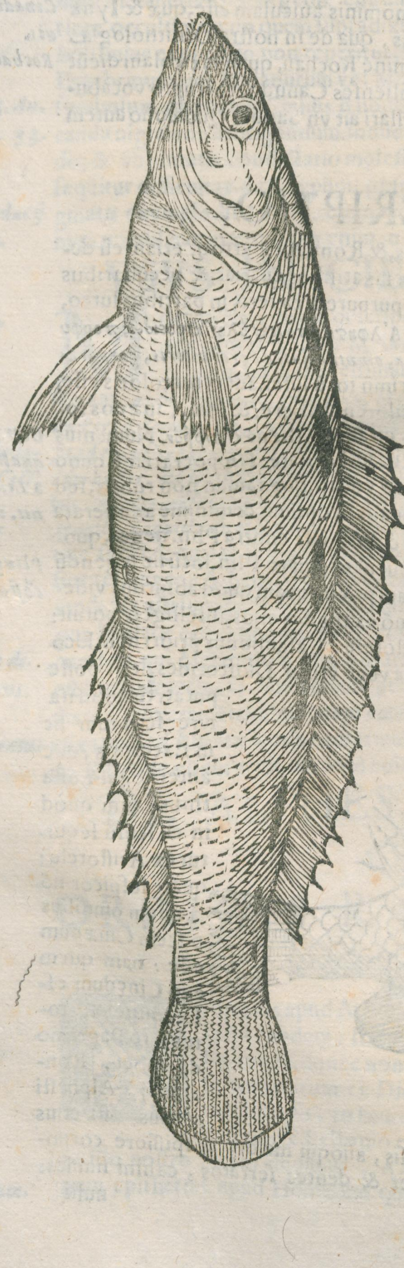
quàm vel Auratæ, vel Pagro. Figura Mænis similis, alioqui maiore & spissiore corpore pedali magnitudine, ore mediocri. Labra habet & dentes serratos, canini similes: nulli

nulli ex ſaxatilibus æquè firmi, ac Alpheſti, teſtante Bellon. Squamas habet in gyrum crenatas multa horrentes ſcabritie: A ceruice ad caudam ſpinas tenui membrana connexas, non diuiſas, vnde μονάκανθος ab Ariſtotele, vt citat Athenæus, dictus eſt. Bellon. eundem quidem quem Rondeletius piſcem pinxit, ſed minus latum, craſſioribus labris inſigniter dẽtatis, corpore maculoſo, & punctis diſtincto, non expreſſis ſquamis, cùm ſquamoſum tamen eſſe profiteatur, quamobrem iconem ex Rondelt. libentiùs accepimus. Cum hoc eundem aut ſimillimum piſcem Geſnerus iudicat, qui Venetijs, ſi benè meminit, Bruſola nominatur, à colore fortaſſis, & à Luſitanis Salmoneta, quem vernò tempore optimum eſſe aiunt. Rufus eſt piſcis toto corpore; cauda lutea maculis fuſcis diſtincta, extremitate, vt ſaxatilium ferè æquali, non arcuata, maculæ nigræ ad pinnarum (quæ luteæ ſunt) iux-

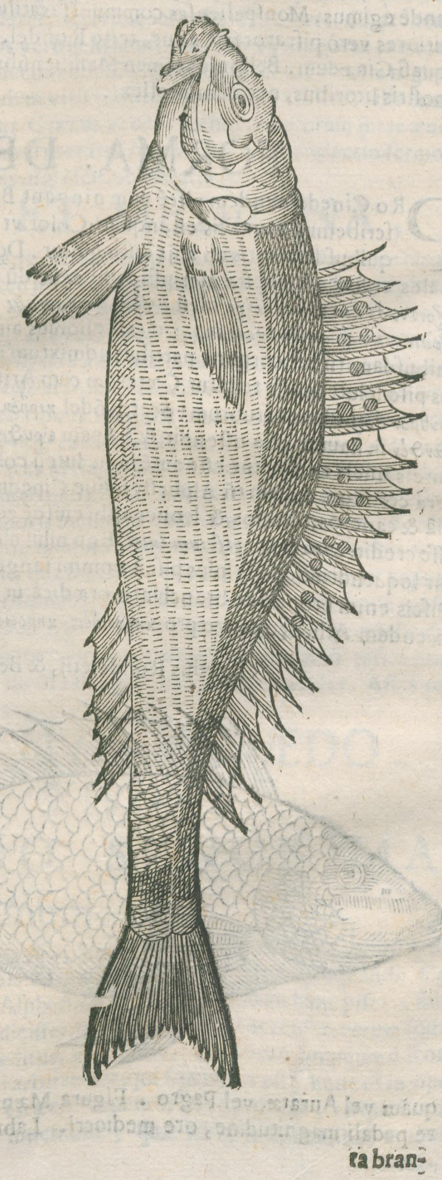
Bruſola.

Salmoneta.

Cagniza vulgò Alpheſtis Authoris prior.



Alpheſtis Authoris alter.



ta bran-

A ta branchias initiũ habentur:alia in pinna podicis,alia in extremo dorso prope caudã. Linea à branchijs ad caudam tendit ruffa, punctis intercepta nigris. Oculorum pupilla atra iride lutea ambitur,ea rursus circulo albo. Ab hisce Cinędis longè diuersus est,quem nos hic damus. Totus Pagri modo rubet,aureis & argẽteis maculis,exiguis,rotundis respersus. Caudę nerui primùm argentei,mox aurei sunt. Ipsa in extremo cærulea est. Quæ in tergore sunt, longæ, & strictæ maculæ,atræ sunt. Supercilia oculorum aurea, vt in Aurata. Cinædum autẽ esse cõijci potest ex vulgari apud Sebenicenses. Illyrij populos nomenclatura. Cagnizam enim dicunt, quasi catullientem aut libidine, prurientem catellam, quam canes à tergo pertinacissimè insequuntur,& auelli ab ea nequeunt. Altero loco pictus Cinædi nomine missus, toto tergore coloris amethestini,lateribus ferè cæruleis,ventre candicante,punctis cæruleis notato. Pinna tergoris & quæ retro anum est viridescunt,illa etiam rotũdas maculas habet omnino virides.cæteræ pinnæ & cauda ex aureo rubescunt. Rostrũ habet oblongũ,os paruum & dẽtatũ.

Cinedus authoris.

Cagniza.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

B DE Natura & moribus huius piscis, quod dicam, non habeo. Rõdel. carne & substantia eadem esse dicit,qua cæteri sunt saxatiles,nimirum tenera, molli ac friabili,minimeque glutinosa. Ius ex eo ventrem lenire: coctum in sartagine præferri asso in craticula aut elixo:hunc enim molliorem fieri, illum quia tener est & friabilis,in tenues partes facilè solui. Præparari autẽ sic:Exemptis interaneis,sale aspergitur & farina quæ partes continet & solui prohibet,deindè in feruens oleũ inijciendus. Refrigeratus cum succo mali Aurantij editur,Aegrotis salubre alimentũ. Facile enim coquitur, & tẽperatũ sanguinẽ gignit. Cinædiæ gemmæ vt Plinius tradit candidæ, & oblongæ, euentuq.mirãdæ, si modò est fides, præsugire eas habitũ maris nubilosi colore aut trãquilitate. Kiranides hũc lapidẽ alio nomine Opisianũ,& Draconisium vocari tradit,eiusq.vsum describit ad philtra & cestrũ Veneris.

Caro eius qualis.

Apparatus.

DE CORACINO. Cap. XV.

SYNONYMA. ETYMVM.

C THeodorus cũ κόρακα, id est Coruũ à Coracino diuersum esse, facilè aduerteret, nihilominus vel quòd intellexisset Coracinũ vulgò Coruũ aut Coruulũ nuncupari,vel quòd Coracinũ diminutiuam vocẽ à Corace crederet,apud Aristotelẽ κορακῖνον Coruulum, alicubi etiã Gracculum transtulit,& in hoc posteriori nomine incostans: a aliàs enim κολιαν Gracculum reddidit,idq. rectiùs, nam & Plinius, dum Gracculo similem Draconem marinum dixit, Colian Gracculi noĩe intellexit. Eodem errore interpretes Galeni Coracinum Gracculum trãstulerunt, vt Bellonius quoque obseruauit. Ron del. Gazæ versionem examinãs,rectè quidẽ suspicatur Coruulũ reddidisse, quod τῦ κόρακος hypocoristicõ esse crederet: ipse interim,dum illius vocis hypocoristicon non κορακινον, sed κορακονιδῖον esse contendit, in consimilem planè errorem impegit, nam hoc non τῦ κόρακος,sed τῦ κορακίνε diminutiuum est: nam à Corace deducuntur κοράκιον,κορακίδιον κοράκισκος. Saluianus item alias Græcæ linguæ non imperitus, quòd Coracino legisset à nigredine nomẽ inditũ, κορακῖνον adiectiuũ esse retur,ideoq. Coruinũ potius(quasi atrũ piscẽ) quam Coruulum Gazæ vertendum fuisse opinatur, sed & ipse imprudenter fallitur, nam κοράκινος adiectiuũ, id est,coruinus,ater, proparoxytonum scribitur; κορακῖνος verò ꝓ pisce semper penanflectitur, & semper penultimam producit. Piscium enim nomina à colore imposita mutant accentum, sicut à γλαύκος γλαῦκος,a λεύκος λεῦκος. Adde quod licet Oppianus Coracinum à nigro colore dici tradat hoc versu: Καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον ἄιθοπι χροιῆ, hoc est. vt Lippius vertit: *Et nigro cui nomina dicta colore Coracinus*, non satis constat, certumnè sit hoc etymum, Athenæus enim longè aliud, idque ex peculiari piscis natura depromptum prodidit his Verbis: *Coracinis inditum nomen est, quòd assiduè* τάς κόρας κινῦσι, id est. *pupillas mouent, nec vnquam cessant*. Ad hæc non omnes Coracini nigri sunt. Postremò Κάρκινος, id est, Cancer, dictus est, quòd oculos totos habeat mobiles, quasi κορακῖνος, vt in Cancro quoque monuimus. Video tamen plerosque, ex quibus & Casaubonus est, Oppiani potiùs quã Athenæi etymum probare, fortè quòd apud c Vitruuiũ Coracinũ colorẽ pro nigro accipi legerint: nã qđ Saluian. cauillatur, vix credibile esse, vt qspiã obseruare potuerit, Coracinũ crebrò adeò pupillas

Gazę error Coruulus. Gracculus.

a Li. 6. Hist. cap. 17.

Rond. error.

Salu. error.

Etymum duplex.

b Lib. 7.

c Lib. 8. c. 3.

Coracinus color.

Saperdes. *Platiſtacus.* *Pelte.* *Hemineros.* *Myllus.* *Gnotidion.* *d Lib.3.* *e Lib.7.*

pupillas mouere, vt inde nomen duxerit; leuiſſimũ planè argumentũ eſt, cũ id in recens capto piſce ẽt à minus oculato præſtari poſſit. Quid ſi vtrũq. etymũ approbemus, addita hac diſtinctione, vt cum Coracinorũ alij dulces, alijs ſalſas aquas habitant, vt modò oſtẽdemus. Oppian. de marinis (ſaxatiles .n. eos facit) de Amnicis Athenęus intellexerit, de quibus proximè erat locutus. Athenæo, vt citat Rondel. Coracinus ẽt Σαπέρδης, & πλατισακὸς dictus fuit, & Nili itẽ acolis πέλτη, Alexandrinis ἡμίνηρος. Arbitraturq. Rondel. idẽ in hoc piſce vſu venire, quod in Aurata, vt pro ætatis ratione diuerſa noĩa ſortiatur, maioreſq. Coracini πλατισικοί, mediæ ætatis μύλλοι, minimi γνωτίδια nominentur. At oſcitantius, quã decuit, Athenæi loca, percurrens examinauit. Σαπέρδης .n. in primis quidẽ Coracino idẽ eſt, ſed illi tm̃ qui in dulcibꝰ aquis viuit. Sic .n. *d* Athenęus: *Dorion in libro de piſcibus ex quorundã ſententia. Coracinũ à multis Saperdam noĩnari, ac præſtantiſſimũ eſſe ex oĩbus piſcibus quos ſalſõs mittit palus Mæotis.* Nec obſtat quod Euthydemus lib. de ſalſamentis ſimpliciter Coracinum teſtetur apud *e* eundem à multis Saperdã vocari, idq. ẽt tradat & Heracleon Epheſius, & Philotimus in opere de obſoniorum præparatione: non .n. dubito quin & hi de amnico intellexerint, licet id nõ ſatis clarè oſtẽdat Athenæus, qui tñ ex Parmenone Rhodio lib. 1. de diſciplina coquinaria, Saperdã à Coracino, nimirũ marino diſtinguit, vtrumq. Platiſticũ etiã nominari affirmante, & paulò etiam ante ex Archeſtrato Saperdam Ponticum obſoniũ vocauerat: Ponticum autẽ propter paludem Mæotidem, vti item Perſius hoc verſu: *Et quid agam rogitas? en Saperdam aduehe Ponto.* Quo loco expoſitores quidã imperitè Saperdã interpretantur Conchæ genus mali ſaporis, & nonnũquam pro ſterquilinio poni. Ad hæc quod & Apua ſalita, vt Hermolaus citat ex Photione .i. Etymologo, Saperda vocetur. Poſtremò Ariſtot. Saperdis (σαπερδὶς rectiùs fortè legetur σαπερδὴς) à Coracino diuerſus eſt, & fluuiatilibus annumeratur, cum Coracino tamen cõueniens, quòd vterq. cùm grauidus eſt, ſaporis gratia commendetur. Μύλλος, item non ſolùm non eſt mediæ ætatis Coracinus, vt Rondel. credidit, ſed etiã à Coracino diuerſus, quod ibidem Dorion clariſſimè oſtendit: poſtquã .n. de Saperda, ſiue Mæotico Coracino locutus eſſet, & de optimis itẽ Mugilibus, addit: *Quos aũt Myllos vocãt, à quibuſdam Gnotidia, ab alijs Platiſtacos nominari* (ſubaudi Dorion ſcribit) *cùm ijdẽ ſint: euenireq́; hoc ipſum in appellationibus Chellaria, quẽ & Oniſcũ nũcupant, & Bacchũ, & Chelaren piſcẽ .ſ. vnũ, ſed adeptum multa nomina. Huius ergo generis maiores Plataniſti dicuntur, ætatis mediæ Mylli; parui autem & corporis mole puſilli Gnotidia.* Platiſticus itaq; cùm dicatur teſte Dorione, maior ætate Myllus, ſi quis Saperdam & Coracinum iã prouectæ ætatis Parmenoni Rhodio Platiſticos appellari velit, ego illi nõ reclamauerim: qđ tunc nimirum in latitudinẽ, quã debebant, excreuerint qũo Alexãdrini Coracinos aquarum dulcium Plataces nominarunt, nimirum ἀπό τȣ περιέχοντος, hoc eſt, vt Natalis de Comitibus vertit, à contingẽte: niſi cum Dalechãpio peripraſticè vertere placet, ob rotundã & latam figurã qua ambiuntur. Πέλτης quoq. & Ἡμίνηρος priuatim ad Niloticum Coracinum pertinent. A Tarentino rei ruſticæ ſcriptore κορακινίς vocatur piſcis quidã, quem cum Coracino vt facilè eundẽ eſſe credo, ita verò diſtinguo ab eo qui Heſychio & Varrino κορακεὺς appellatur, alijs verò κόραξ, .i. Coruus. Vtrumq; .n. Plinius in ſuo Catalogo tanquã diuerſum recẽſet, & Diphilus apud *f* Athenæũ Miluum Cuculum & Coruum eodẽ ſimul loco noĩans, eorum ſimilitudinem quodammodo oſtendit, Cuculo autẽ & Miluo alatis plurimum piſcibus Coracinus diſſimillimus. Nec obſtat quod Coracinus hodieq. Corax .i. Coruus in Græcia dicatur. Nam præterquam ꝙ vtriq. nomen eſt à nigro colore, alicubi etiã teſte Bellon. Coralcidia noĩatur.

Coracinis. *Coraceus.* *f Lib.8.* *Coralcidia.*

GENVS. DIFFERENTIÆ. LOCVS.

Rond. error. *Duo diuerſa Coracinorum genera.* *a Lib.7.* *b Lib.32. cap.11.* *Coracini fluuiatiles tantum.*

Rondeletius Coracinum in eorum piſcium genere reponit, qui mare ſimul & flumina frequentant, idq. Athenæi, Plinij, & Strabonis (quorum mox verba adſcribam) authoritate fretus: quos tamen minimè aſſecutus eſſe videtur. Eiuſdem ſententiæ fuit Bellon. Contra Franciſc. Maſſarius ex ijs authoribus elicit, duplex eſſe genus Coracinorum, vnum mari, alterum Nilo fluminibuſq. peculiare, quo modo nimirum Percarum alia marina, alia fluuiatilis eſt. Maſſarij verba non aſcribo, quod paulò fuſiùs, at dilucidiùs tractet Saluianus, in eadem cum nobis opinione. Plura eſſe Coracinorum genera (inquit ille) *a* Athenæus teſtatur, inquiens: *Gignit autem Nilus & complura alia piſcium genera, eaque omnium ſuauiſſima, & maximè Coracinorum: multa enim & horum genera ſunt.* Sed cum quæ hæc Coracinorum genera ſint, nemo explicauerit, nitemur nos ea declarare. Cũ igitur authore *b* Plinio, *amni & mari communes ſint Coracini*, cumque aliquod piſcium genus duobus modis mari & amni commune eſſe ſoleat: Coracini nõ quia aliquo anni tempore mare, alio verò flumina incolant, ſed quia eorum nonnulli prorſus marini verò prorſus fluuiatiles ſunt, mari & amni com-

munes

A munus esse dicuntur. Fluuiatiles autē Coracinos ex mari ad flumina non adnatare, sed ibidē exoriri, ac eorū peculiarē quādam esse speciē, ex Niliacis Coracinis clarè intelligi potest: nam cū Strabonis, Martialis, Plinij, Diphili, ac aliorū authorū testimonio, in Nilo Coracini reperiantur; Aristobuli verò authoritate testetur *c* Strabo, nullū piscē ex mari in Nilū ascēdere, præter Mugilē, Alosam, & Delphinū propter Crocodilos. Niliacos Coracinos à marinis specie disiūgi, fateri oportet: quod nō solū Strabo innuere videtur, inquiēs: *Pisces in Nilo permulti sūt ac diuersi, qui propriā quā lā, & suā formā habēt, sed maximè noti sunt Oxyrinchus, & Lepidotus, & Latus, & Alabes, & Coracinus:* sed *d* Plinius etiā scribēs, *Coracini pisces Nilo quidē peculiares sūt:* quibus verbis in solo Nilo reperiri, haud intellexisse credēdū est, cū pręter alios scriptores, qui Coracinos marinos esse testātur, ipse quoq. mari, & amni (vt diximus) cōmunes eos fecerit, sed Niliacos Nilo peculiares esse, quippe qui à marinis distinguātur. Vnde hæc erit prima Coracinorū differētia, vt aliqui marini, aliqui verò fluuiatiles sint: & cū Diphilus scribat apud *e* Athenæum: *Coracinus autē Nili minor* (alij peior legūt) *niger albo*, Niliacos Coracinos in albos, & nigros diuidit, quod non solū in Niliacis, sed in marinis etiā verū esse, quomodo Saluian. cōprobet, mox patebit. Quibus omnibus B adde, si fluuios subiret marinus Coracinus, vt Rondel. credit, quomodo saxatilis dicetur. *f* Oppiano, & *g* Aristoteli, cum saxatiles semper in eadem aqua, ac loco ferè eodem versentur? Fluuiatiles præterea reperiuntur, teste Plinio, in lacu non procul Oceano è monte inferioris Mauritaniæ originem trahente, stagnante, quam Nilidem vocant, ac Nili ortum credunt: & nos ex Dorione ostendimus paulò ante in Mæotide palude quoque degere.

c *lib.* 17.
d *li.* 32. *c.* 5.
e *li.* 8. *Coracinorū Niliacorū differentiæ.*
f *lib.* 1.
g *lib.* 5. *Hi. c.* 9.
Coracinus fluuiatilis non solùm in Nilo.

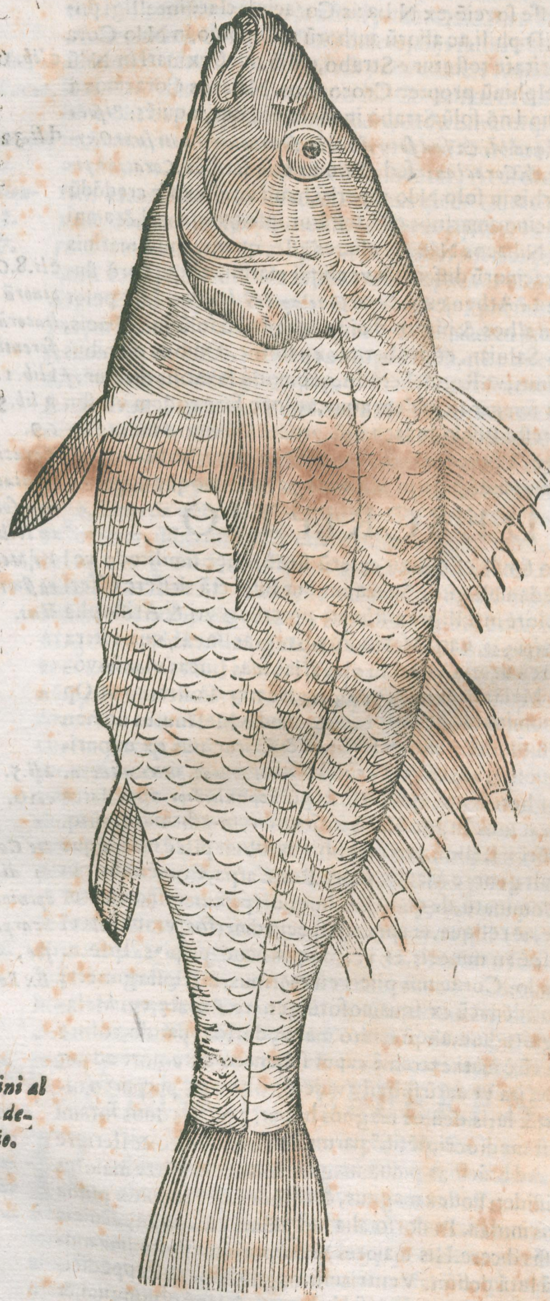
FORMA. DESCRIPTIO.

Coracinū Speusippus Melanuro similē esse dixit cęterū sitnè isthęc similitudo vel ad figurā vel ad colorē referēda ambigitur. Saluianus aut suspectā debere cēseri eā similitudinē, aut de solo colore intelligi existimat, ꝓpterea ꝙ vti, & Aristophanes, ob nigras alas Coraciuū μελανοπτέρυγον, itaq. Melanurū ob nigras lineas, quæ latera eius pingūt, μελανόγραμμον vocet: ꝑterea sicuti Coracinū ob varias suas lineas αἰολίω vocauit Numenius, sic, & apud Athenæū Melanurus πολύγραμμος dicatur. Postremò vt Oppianus, Coracinum à nigro colore denominauit, sic à nigredine caudæ Melanurus nomen inuenerit. Possit tñ similitudo ad magnitudinē quoq. referri: nā & Coracinus ex minori- C bus piscibus est, ꝙ testatur *a* Arist. inquiens: *sed pręcipuè Gracculus*, κοραῖνος, *inter minora.* Atq. hinc fortassis diminutiua voce à Pherecrate apud Athæneū κορακίνιδιον appellatus fuerit. Quis itaq. genuinus veterū Coracinus sit, haud satis tutū esse reor affirmare, sūtq. diuersę super hoc pisce recētiorū sentētiæ. Bellon. pro eo nobis exhibuit piscē mari æquè ac fluuijs familiarē, ex Glaucorū, vt vult genere Massiliēsibus. Pes Carpa, Comēsibus, qui lacū Lemanum incolūt, pesce Scarpa nominatū, de quo (quia huc non pertinet) suo dicetur loco. Rōdel. duos pinxit, magnitudine, ac reliqua, vt apparet, specie diuersos, vnicā iuterī descriptionē dūtaxat ponit, & maiorisnè an minoris, ex verbis eius haud ꝑcipias. Ipse.n. simpliciter tanq̃. de vno loquit̃, hoc modo: Coracinus piscis est marinus, maris stagna etiā aliquādo subiēs, & Nilū fluuiū, & Meotidē lacū ex squamosorū genere, Auratę, vel Melanuro quodāmodo similis, cubitali magnitudine, aliqñ multò maior, dorso repando, colore subnigro, circa caput vario, maximè.n. cū è mari extrahit̃, caput subaureo est colore ad purpureū exaturatū, vel ad nigrū accedēte, ita vt aurū subesse videat̃, colore ex purpureo nigrescēte ꝑfusā. Squamis tegit̃ magnis, & latis; oculos magnos habet: ꝓpe hos duos foramina ad odorādū, vel ad audiēdū. Ore est mediocri, dētibꝰ paruis. In sūmo rostro, & īferiore D maxilla foramina q̃dā parua apparēt. Ad brāchias pinnæ magnæ, & latæ: in vētre maiores nigræ, qua nota ab alijs squamosis dissidet: Podex magnus, & rotūdus quē sequitur pinna lōga, & nigra aculeis nigris, & robustis innixa. In dorso alia longissima est, constās aculeis teuui mēbrana reuinctis, duas esse possis dicere. His maiores, ꝓ corporis magnitudine nullas equidē vidi. Cauda in pinnā vnicā latā desinit. Ventriculū magnū habet, cū appēdicibus octo vel nouem. Oīa intestina tenuia, hepar magnū, fel in hepate, splenē oblongum, & rubrū. In posteriore capitis parte lapillos albos, veluti Lupus, quos ad morbos quosdā vulgus vsurpat. Hæc ille cuius ob allatā rationē icones reliquimus. Totidem quoq. pinxit, & delineauit Saluian. quorū primus Romæ, vt testatur sīpliciter, & absolutè Coruo, & Coruetto, alter Coruo cognomēto de fortiera nūcupatur. Prior rostrum breue habet, & retusum: Os (quod ad ventrem vergit) mediocre, & edētulum: Labrū vtrunq. quibusdam conspicuis foraminibus insignitum, ex quorum inferiori carnea quædā appendix breuis, sed crassa, & rotunda pēdet: Oculos magnos, & rotūdos, & ante eos auditui, & olfactui inser-

Vt Melanuro similis dictus.
a *li.* 5. *Hist. c.* 10.
De Coracino diuersæ opiniones.
Scarpa pesce.
Ex Rondel.
Ex Salu.
Coruo.
Coruetto.
Coruo de fortiera.

uientes

uientes meatus admodũ patulos: branchias vtrinq. quaternas. In dorso duæ sunt pinnæ, E & duæ ad branchias, vtrinq. scilicet vna; & rursus binæ alię in vẽtre, vna etiã vtrinq. & postremò vna alia valido innixa aculeo, ab ano imo vẽtri subnectitur. Cauda lata est, & nõ lunata. In capite binos lapides gerit. Ventriculus magnus est: apendices eius octonę: Intestina mediocria, multa pĩguedine obducta, ac plerisq. gyris conuoluta: hepar pallidũ, in duas diuisum fibras, è quarum dextra exigua fellis vesicula longiori & tenui meatu appensa est. Squamis tegitur latiusculis. Ventre est argẽteo. Dorsum, & latera depicta sunt latioribus i neis, obliquis, & vndãtibus flauis F quibusdã liuẽtibus verò alijs, à dorso per latera caput versus, ita alternis deductis, vt sicuti quamlibet flauescentiũ, statim liuentiũ vna sequitur: sic hæ illarũ vmbrę esse vidẽtur. Extrema operculorum branchiarum pars valdè nigricat; atq. pinnę quoq. & maximè quæ ad branchias quæq. in ventre sunt, nigræ conspiciuntur. Vnde vti ob id iure apud Athenęum Aristophanes μελανοπτέρυγον, Coracinum, id est nigras habentem alas; sic ob pinnarum, brãchiarũ operculi, atq. liuentium linearũ nigredi- G nẽ, meritò Oppianus (vt citauimus) nigrum eum cognominauit: Nec etiam ab re apud eundem Athenæum Epicharmus dixit κηριόει δεας κορακῖνας, id est cerei coloris Coracinos, cũ flauescentibus illis lienis verè cereum colorem repræsentent: postremò cũ totus piscis varijs adeò depictus sit coloribus, haud immeritò apud eũdem etiam Athenæũ, Numenius Coracinũ αἰόλην, hoc est, variũ vocauit. Coracini dorsum repandũ est, qua propter totius piscis figura longitudinis ratione satis lata redditur: vnde forsan apud Athenæũ Par H meno Rhodius Coracinum πλατεστακὸν appellari testatur. De altero Coracino qui Coruo di fortiera vulgò Romæ vocatur, nõ minus diligẽtèr idem Saluianus, quemadmodum



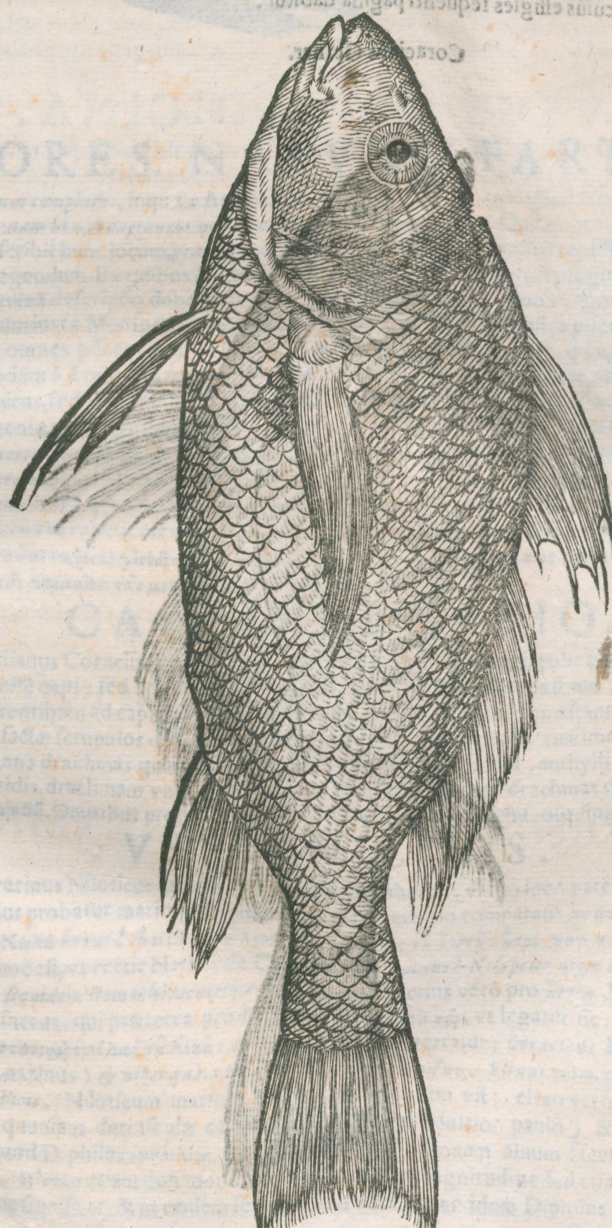
Coracinus Saluiani.

Coracini alterius descriptio.

(inquit) à Diphilo apud Athenęũ Niliaci Coracini in albos, & nigros diuiduntur: sic etiam marinorum nonnullos albos, alios verò nigros esse asseueramus, etsi id veterum nemo (quod sciam) notauerit vnquã. Nam cùm hic, de quo nunc pertractamus, in Coracinorum genere statui debeat, (non solum propterea quòd vt præcedens Romæ vulgò Coruo, & Coruetto, ità hic Coruo di Fortiera vocetur, sed etiã quia corporis forma adeò vt infrà mõstrabimus cõueniãt, vt ambos eiusdẽ generis esse, nemo nõ intelligat) sic ille (quippe qui multò minus nigricet) albus: hic verò (vt qui nigrior appareat niger iure cẽsendus est.

Etsi

Coracinus niger Saluiani.



Vt à priori differat.

Etſiautem roſtro,ore,capite,oculis,pinnis,cauda, totius corporis figura,atq.interaneis omnibus,cum præcedenti conueniat,adeo,vt eiuſdem generis eſſe inficiari non poſſit, quibuſdam tamen notis ita diſcrepant,vt eiuſdem generis diuerſas eſſe differentias manifeſtiſſimè conſtet:Cùm enim ille cereus atq.varius ſit,hic totus ferè nigricat : Aculeus,cui ani pinna hæret,maior atque validior multò in hoc quàm in illo conſpicitur. Multò etiam minus hic excreſcit;pedalem enim magnitudinem nunquam ſuperaſſe vidimus. Saporis etiam ſuauitate,atque carnis teneritudine illo inferior eſt.Reliqua verò omnia vtriſq. ſunt communia. Hæc quoq.Coracini ſpecies videtur, colore ex albo nigricans.Geſnerus bis pingere videtur.Idem etiam Coruuli nomine ſibi in Italia pictum ſcribit,& à Cornelio Sittardo miſſum colore rubro,cuius effigies ſequenti pagina dabitur.

Coracinus Geſner.



A

Coruulus Gesneri.



B

MORES. NATVRA. PARTVS.

P*iscium complures*, inquit a Aristoteles, *hyeme latent, sed apertissimè Hippurus, & Coracinus: nam hi non capiuntur nisi statis diebus, eisdemq. semper.* Quamobrem apud Plin. vbi trascribit hunc locum, *præterquam æstatis paucis diebus*, mendũ irrepsisse videtur, & *statis diebus* legendum. Ex quibus Rondeletius, piscem quem dipingit (depingit verò duos, nec intelligas, cuinã descriptio debeatur) verũ veterũ Coracinũ esse probat, quòd plerũq. in suo mari, nimirum iuxta Monspelium capiatur, quoniam ea est, inquit, nostra piscandi ratio per sagenam, vt omnes pisces qui in ijs sunt locis ad quos sagena pertingit, quouis tempore capi possint. Eodem b Aristotele testante gregalis est Coracinus: quod vel inde patet, quoniã semper, non vnicus, sed multi simul capiantur, estq. haud vagabundus, vt Athenæus addit. De partu hæc inuenio apud Aristotelem *Coracini nunquam messe Tritici pariunt.* Et rursus: *Coracinus & Mullus pariunt autumno: sed ille post Mullum fœtificat inter algas, vt potè qui locis saxosis degit: fert vterum longo temporis spatio*: Et alibi: *Coracinus precipuè inter minora genera piscium celeri incremento perficitur. Solet hic parere iuxta litora, algosis densisque locis.* Quem nouissimum

C locum Athenæus repetit, sed interest nonnihil. Συμβαίνει μὲν οὖν (Athenæus addit σχεδὸν, id est prope) πᾶσι ταχεῖαν γίνεσθαι τὴν αὔξησιν τοῖς ἰχθύσιν, οὐχ (Athenæus negationem non habet) ἥκιστα δὲ κορακίνῳ τῶν μικρῶν, &c.

a Lib. 8. hist. c. 15.

b lib. 9. hist. cap. 15

c lib. 8. hist. cap. 10

CAPIENDI RATIO.

A Elianus Coracinos tradit, aliosq. pisces in Instro cõgelato, scrobe putei excauata, facilè capi: sed hoc ad fluuiatiles Coracinos reducendum exstimo. Esca apud Tarentinum ad capiendos Coracinos, magnitudine tantùm præstantes; recepit lenticulæ torrefactæ scrupulos octo, cumini torrefacti drachmam vnam, vuæ immaturæ, betonicæ viridis, ana drachmas quatuor, coronopodis herbæ tantundem, anthyllidis amaricantis, hoc est, viridis, drachmam vnam, palmularum iã flaccescentium drachmas quatuor, castorei drachmam vnã. Omnibus probè cõtusis addens succũ anethi, trochiscosq. fingens, eis vtitor.

VSVS IN CIBIS.

D C Oracinus Niloticus inter nobiliores pisces habetur, vt suo loco patebit: Contrà minus probatur marinus Diphilus Niloticum marino comparans κορακῖνον (inquit) δὲ ὁ ἐκ τοῦ Νείλου ἥττων δ᾽ ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ καὶ ὁ ἑφθὸς τοῦ ὀπτοῦ. οὗτος γάρ καὶ εὐστόμαχος καὶ εὐκοίλιος. hoc est, vt vertit Natalis de Comitibus; *Coracinus è Nilo peior niger candido, ac elixus assato. Hic siquidem stomacho, ventriq. conducit.* Rondeletius verò pro ἥττων, legit κρείττον, cui scribit Gesnerus, qui præterea pro δὲ sequente reponit καὶ, vt legatur sic: κορακῖνος δὲ ὁ ἐκ Νείλου κρείττων: καὶ ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ: vt scilicet sic latinè vertatur: *Coracicus è Nilo præstantior est* (quam marinus) *& niger quàm albus, & elixus quàm assus. Elixus enim tum stomacho tum ventri conducit.* Niloticum marino anteferri dubium non est: elixo verò assum salubriorem esse, quoniam duriusculæ carnis est (præsertim adultior paulò) & ventrem magis mollire (quod Diphilus εὐκοίλιον esse dixit, hoc est, bonam aluum facere, nemo etiam negauerit. Ἥττων etiam non modò minus, & inferius magnitudine, sed etiam bonitate, hoc est, deterius significat, & in eodem sensu eadem voce vtitur idem Diphilus. Amphis igitur,

Athenæi locus correctus.

cum apud eundem Athenæum ſcribit, *haud ſanæ mentis eſſe, qui præſente Glauco Coracinũ edit,* de marino intellexerit potiùs quàm de Nilotico; & Archeſtratus, dum ait: *Quantum Thunus viliſſimis Coracinis præfertur, tantundem Conger cæteris piſcibus præſtat:* nam, & Galenus Coracinum marinum Myllo inferiorem facit. quem iam ex Athenæo Nilotico Coracino poſtpoſuimus. Vterq. autem teſte Ariſtotele, tum melior eſt, cùm vterum gerit. Seruabantur etiam ſaliti, quod de fluuiatilibus oſtendimus; de marinis non obſeruauimus. Rondel. de ſuis loquẽs Coracinis: Mõſpelienſes ait, cũ paruus eſt pręparare vt Auratã, vel in ſartagine frigere vel in craticula aſſare; magnum verò, elixum in aqua, aceto, & vino albo apponi, & cũ ſucco oxalidis vel aceto edi. At ſi diutius ſit ſeruandus, aceto & pauco pipere condiri, additis folijs lauri, vel myrti, vel iuglandis. Saluianus ſic conſeruat: Feruente oleo ad mediã cocturam mergit, extractos verò ſale acetoq. conditos, in vaſculis, myrti folijs certo ordine ſubſtratis reponit, hacq. induſtria aduerſus omnem caloris contumeliam per hebdomodas aſſerua ri aſſeuerat.

Quãdo melior. *Apparatus.*

VSVS IN MEDICINA.

Lapidum in capite vſus.

SCribit Rondeletius lapides in capite Coracini repertos valere ad nephriticum dolorẽ vel colicum à vulgo exiſtimari, ab alijs item ad morbum regium: ſeſe verò in nephriti id quidem verum eſſe, experimento didiciſſe, (comminuere ſiquidem renum lapides, vel pituitam, ex qua calculi gignuntur, & retinentur, exiccando, vel pondere ſuo pellẽdo, in ſtar lapidis Iudaici, Indi, vel Lyncis.) quã vero ratione, & facultate morbum regium curare poſſit ſeſe ignorare, experientiam autem falſum id eſſe docere. Sed duos cùm pingat piſces vnumq. tãtum deſcribat, deſcriptionemque neutri priuatim applicet, præſtiterit, è Saluiani Coracino lapillos petere. Docent item veteres Coracini vſus aliquos medicos, ſed ij ad fluuiatilem quo de ſuo loco pertinent,

ANTIPATHIA.

Pix Coracina.

SCitu non indignum eſt, inquit Cælius Rhodiginus, ab eruditis obſeruatum, vbi Palladius ſcripſit, Coracinam picem aduerſus arborum formicas pollere, reponendum Coracinum piſcem, & id ex agricolationum magiſtris in Græcorum ſcientia. At cõtra Rondeletius ſe experiri voluiſſe tradit, num piſcis iſte antiphatia quadam formicas ab arboribus arceat, quemadmodum cancer boues ab arboribus, ſed rem aliter ſe habere experientia comperiſſe: quare Coracinam picem, vt à reſina (inquit) quæ nihil aliud eſt, quàm pix alba, differat, legendum eſſe iudicat, vt & Vitruuius Coracinum colorem dixit pro nigro. Cæterùm Rondeletio reſponderi poterit, piſcem ſuum, in quo periculum fecit, genuinũ Coracinum non eſſe; quare rurſus res in alio piſce diſcutienda fuerit.

DE EXOCOETO, VEL ADONIDE.

Cap. XVI.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA. Etymum.

Etymum.

EXocœtum ſiue Adonidem, quibus nominibus potiſſimùm audit, ſaxatilem eſſe, Athenæi quidem teſtimonio conſtat, ſed ſquamoſuſnè qualem Rondeletius pinxit, an leui, & lubrica tantùm cute præditus, vt Bellonium apparet crediidiſſe, qui talem nobis exhibuit, haud ſatis clarum eſt. Exocœti etymum tradidere Athenæus, Plinius atq Oppianus: abeo nomen inueniſſe dicentes, quòd in ſiccum ſomni cauſa exeat. Sic enim Oppanus.

Α῎λλοι δ' ἐξώκοιτον ἐφήμισαν, ἕνεκα κοίτας Ε῎κτὸς ἁλὸς τίθεται, μοῦνος δ' ἐπὶ χέρσῳ ἀμείβει. i.
Multi Exocœtum dicunt, quòd proſilit vndis, In littus, ſicco ponens tellare cubile.

Adonis cur dictus. *Cirrhis.*

Quia itaq. mare, & terrã amicã habeat ſimiliter Adonim, vt Aelianus arbitratur, dixerunt, ad Adonidis, q. Cinirę regis filius, fuit, fabulã alludẽtes, quẽ duab⁹ ĩ amore duab⁹ fuiſſe fabulãtur, alteri marinę, alteri terreſtri. Κίῤῥις (Κιῤῥὶς fortè) ĩter alia apud Var. eſt apud cyprios ὁ

Α᾿δωνις

A A'δωνις,& apud Lacones ὀλύγνος, quod poſtremum nomen hodieq.in Arcadia retinet, vti ab Arcadiæ incolis didicit Maſſarius. Cirris verò à colore κιρρῶ, qui ſubflauus eſt, qualis Adonidi tribuitur, dici potuit, & ipſe Varrinus in exordio Cirrhidis ſignificationũ, Cirrhidẽ dixerat piſcẽ eſſe, ἐμεδὴ κιῤῥος ἐςινλω' χροιαν, ideſt, quòd colore ſit cirrho Oppianus verò Adonim, ſiue Exocętũ à Cirrhide diſtinguit. Κηρὶς apud Diphilum Siphnium, & Alex. Trallianũ piſcis nomen, à cereo, vt apparet colore, à quo, & pruna quædã cæreola dicimus: qui color Adonidi quidem conuenit: non videntur tamen eundem piſcem intelligere: Diphilus.n.molli carne Ceridẽ eſſe ſcribit, Trallianꝰ verò in colico affectu aſſumi iubet piſces duriore carne pditos, vt eſt (inquit) Ceris, Orphus, Glaucus. Cerrhis (κεῤῥὶς) item Suidæ nomẽ piſcis eſt, vt & κιῤῥα Heſychio, & Varrino Κιῤῥύλος Varrino piſcis, & auis: Κιρης eidem, & Suidæ piſcis: fluuius, & proprium. Quæ nomina tam vario modo ſcripta, tutò pro Adonide vſurpanda non putamus.

Ceris.
Pruna cereola.
Cerrhis.
Cirrhulus

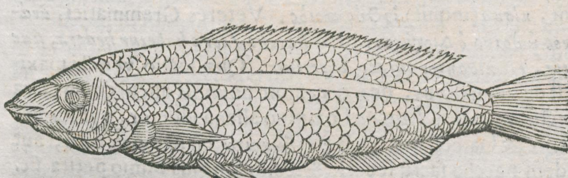
DESCRIPTIO. LOCVS. NATVRA.

Hiſtoria denique tota.

B ATheneus *a* ex Clearcho multa de Exocęti natura prodidit in hæc verba: *Clearchũ peripateticũ libro quẽ inſcipſit de aquatilibꝰ, nõ me latet, hæc de Exocæto piſce tradidiſſe, huic piſci, quẽ & Adonin quidã appellant nomẽ inditũ fuiſſe, quòd ſæpiuſculè extra maris aquã dormitãs quieſcat. Eũ verò piſcẽ colore ſubruffum eſſe: ab eius brãchijs vtraq; parte corporis lineã albam vnã cõtinuo tractu ad caudã vſq; duci, corpore minimè lato, ſed tereti, litoralis, & puſilli Ceſtrei magnitudine, cui digitorũ octo longitudo maxima eſt, piſciculo quẽ Hircũ nominãt, vt paucis cõplectar, omnino ſimillimũ, præter nigrã ſub aluo maculã quã hirci barbã vocãt. Saxatilis quẽ Exocętus in ſaxoſis locis degit, & trãquillo mari cũ fluctu exiliẽs, ĩ paruulis cautibꝰ iacet, ac in ſicco diu quietus ad ſolẽ obuertit ſe: deinde quàm ſatis eſt, vt putat, quieuiſſe, in mare ſe deuoluit, quoad exceptũ fluctus reciprocus in altũ rurſus deferat. Cũ autẽ in ſicco vigilat, ab auibꝰ quas Pareudiſta* (quę placido mari circa litora paſcuntur) *quales ſunt Cerulus, Trochilus, ac Elorius ſimilis Creci, ſibi cauet. Eas nãq. à vẽtis mare cũ ſilet, in litore cibũ quæritãtes, & ſæpius inuadere ſolitas ſtatim, ac pſpexerit, palpitans ſubſultim, aufugit quoad in mare ſe demergat.* Hęc itaq. Athenæus, quæ omnia in hũc piſcẽ, quẽ propterea ex eo (Bellonij Exocęto in aliũ locũ reiecto) depingimus, & deſcribimus cõpetere Rõdeletius teſtatur, Piſcis eſt (inquit) ſemipedali magnitudine, forma te-C reti, ὑποπυῤῥος, ſecundũ Athenæũ ξανθός, ſecũdũ Oppianũ.i. colore aureo: partibus quibuſdã vireſcẽte, alijs magis rubeſcẽte.

a Lib.8.c.1.
Etymum.
Deſcriptio.
Hircus piſcis.
Pareudiſtæ aues.
Exocœti Rõdelet. deſcriptio.

Adones, ſiue Exocœtus Rondel.



A branchijs ad caudam, lineam candidam continuã habet. Corpore ſimilis eſt Mænis iam fętis, aut Gobionibus. Paruas habet branchias. Huius piſcis nullum vulgare nomen apud ſuos comperit, ſed cõmuni aliorũ ſaxatilium nomine appellari. Et licet ceu rarus celebretur à Plinio, dum *b* inquit: *Miratur Arcadia Exocœtum ſuum*, reperiri tamen nonnunquã in litore Monſpeliano: ibique in ſaxis ſtertentem aliquando cõſpexiſſe. Et ſunt certè piſces à peculiaribus locis celebres, qui tamen in alijs etiam reperiuntur. Sed obſeruã-D dum eſt à Clearcho Exocœtum τράγω, ideſt Hirco aſſimiliari, quem Rondeletius eum facit qui Venetijs vulgò vocatur *vn Gò*, ideſt Gobius, Nigeris eſt, & ſquammoſus, quamuis lubricus. Ariſtoteles tamẽ τράγον vocat Mænam marem quo tempore dat operam ſoboli: quare quæri poteſt, inquit Caſaubonus, an eundem piſcem Clearchus intellexerit: quod ille facilè ſibi perſuadet, propterea quòd ἰχθύδιον, ideſt piſciculum, Hircum iſtum Clearchus appellet, & Mæna Gobione minor ſit. Adde, inquit, quod Clearchus Ariſtotelis fuit diſcipulus inter primos, & γνησιώτατος; à quo didicerat, & res, & proprias rerum appellationes. Idem Rõdel. ſcribit Exocœtum Pauſaniæ Ποικιλον, vocari ſed in eo decipitur, ut modò ex adducendis Pauſaniæ verbis manifeſtè conſtabit. Plinius Exocœtum ſcribit, circa Clitorium vocalem tradi, & ſine branchijs. Quod fieri non poteſt, inquit Rond. ſe qui branchias breues, imperfectas, nec valdè manifeſtas habent, ijs carere exiſtimãtur, veluti Hippocampo propter paruitatem, & ſitum deeſſe videntur: quam Rond. ſententiam quidem etiam approbo; exem-

b Lib.9.cap.19.

plum verò de Hippocampo improbo: hic namq; exanguis cùm ſit, branchiatus eſſe nequit; deinde cùm Pauſaniæ authoritate fabuloſum eſſe oſtendit, vocalem haberi Exocœtum, quia Pauſanias, vt ipſe citat, ſcribat ſe captos quidem Exocœtos vidiſſe, vocem vero nullam audiuiſſe, cùm tamen illic vbi capiuntur, ad ſolis vſq; occaſum commoratus eſſet, quod eo maximè tempore vocales eos piſces dicerent: Pauſaniæ aſcribit, quod apud eum neutiquam inuenitur. Ipſe enim nulla Exocœti, aut Adonis facta mẽtione, ſic de vocalibus creditis piſcib⁹ loquitur: *Exonerat ſeſe Clitor in Aroaniũ, in quo piſces ſunt tùm alij, tùm qui à varietate Pœcilia appellantur: hos vocem emittere tradunt, turdi volucris ſimilem. Captos quidem vidi: ſonum autem nullius audiui, quãquam in ripa ad ſolis occaſum permanſerim, quo potiſſimùm tempore vocẽ edere dicebantur.* Vt non ſit dubitandum, quin Pœcilia piſcis, ſiue (vt ille citat) ποικίλος, (Pauſanias habet ποικιλία) ſit ab Adone, ſiue Exocœto diuerſus, præſertim cùm fluuiatilem eum faciat Pauſanias, & Exocœtus ſit marinus. Neque à ſententia mouere nos debet *c* Plinius, *Exocœtum ſine branchijs, & citra Clitorium vocalem eſſe ſcribens*: Apparet enim imperite, vel ſaltem oſcitanter (vt aliàs non raró) ex Græcis tranſtuliſſe. Nam Athenæus ex Clearcho cùm Exocœti hiſtoriam recitaſſet, mox tãquam de diuerſis piſcibus circa Clitorem vocalibus, & ſine branchijs meminit, quorum nomẽ nullum exprimit, quæ fortè in eodem quo Athenæus, ſcriptore, Plinius cùm ſic coniuncta legeret, ad eũdem piſcem pertinere exiſtimauit. In qua ſententia etiam eſt Caſaubonus. Cur modò Exocœtus in ſicco diutius viuat, in cauſa eſt (inquit idem Rondeletius) quòd magna aeris copia, à qua ſuffocari poſſit, affatim non trahatur ad branchiarum ſtructuram, hoc eſt, *d* vt aliàs exponit, ob rimæ branchiarum anguſtiam (paruas autem branchias ſuo Exocœto tribuit,) idque in primis Anguillæ exemplo comprobat, cui parua branchiarum rima eſt: diutiſſimeque extra aquam viuit, & in riuulis exiccatis, & in arena menſes aliquot, atque etiam ſub terra, vnde, & viua nonnunquam eruitur. Ita & Hirundinem extra aquam volare poſſe, quòd branchiarum opercula arctiùs connexa habeat, ideoque parum aeris attrahat, attractuſque aliquantulum retineatur, & coaleſcat.

In Arcadicis.

Vocales piſces qui.

c Lib. 9. cap. 19.

Cur in ſicco viuat.

d Lib. 4. c. 9

Hirũdo cur extra aquã viuat.

E

F

VSVS IN SACRIS.

a Lib. 7

Apud *a* Athenæum legimus Apollini κίθαρον, Mercurio βόακα, Dionisio ſiue Baccho κυττόν, ſacrum habitum fuiſſe. Repetit hunc locum Maſſarius, ſed paulo aliter legit: Cittulum, inquit, Libero patri ſacrum fecerunt Græci. Geſnerus vocem corruptam putat, & aliàs Cantharum inter piſces Baccho potiùs conſacrandum ait, quia vt conijcio, cantharus item poculi genus ſit, Baccho ſacrum. Caſaubonus vulgi ſcripturam non ſolùm in antiquis Athenæi codicibus, & in Epitome, verùm etiã apud Euſtathium legi teſtatur, mendo tamen carere non dubitat, legitque κιττάν: quo nomine piſcem veteres agnouiſſe Heſychianæ Gloſſæ arguunt. κίσσα (inquit) ἰχθύς ποιός. Veteres Grammatici; ἀνάκειται Διονύσῳ κισσος κισσητος ὁ οἶνος, ὁ δοτηρ ὁ Διονυσος: ideſt *Baccho ſacra habetur hedera, ſiue κισσος, quia vinum cuius ipſe largitor, eſt κίσσητον aut deq; expetitur*. Quæ lectio vt mihi maximoperè arridet, quia ſermo ibi eſt de animalibus, quæ occaſione nominis alicui deum ſacra habita, ita contra Bellonij coniectura à mente Athenæi omnino aliena videtur, qui legiſſe σκύμνιον videtur, nã Catulũ vertit; itẽ, & Dalechãpij, qui legit ἐξώκοιτον, cũ nemo veterũ, aut Catulũ, aut Exocœtũ, ſiue Adonidem Baccho ſacrũ fecerit, & lectio longius nimio petita ſit.

G

DE SCIENA, SIVE VMBRA.
Cap. XVII.
ORDO SYNONYMA.
Etymum.

Coracino haud malè hic pingendus, & deſcribẽdus piſcis annectetur ob ſimilitudinem, quæ tanta eſt, vt ichthyopolæ cũ Romæ, tũ alibi, Coracinum pro ipſo, ipſumq; pro Coracino vendãt. Græci Σκίαιναν dicunt. Plinius hoc nomẽ retinuit, alij Romani Vmbram vocant, Græcum nomẽ Latinè exprimentes. Ex recentioribus verò Platina Lumbrinam, niſi mendoſus ſit codex, appellat, Saluianus, & Io. Roſarius Xenocratis interpres Vmbrinam. A colore nomen accepit, vt Varro author eſt, colore autem nigreſcente, quẽ vmbroſum appellat Iſidorus, Ouidius liuentem, *Tum corporis vmbra liuentis.*

Vmbra.

Lumbrina.

Etymum.

H

A *uentis*. Rondeletius verò sic potiùs dictum arbitratur à lineis quibusdam obliquis, à dorso descendentibus aureis, & obscuris, quæ aliarum, inquit, apparẽt vmbræ: vna enim manifesta est, sequens obscura, & sic deinceps à capite ad caudam vsque: significatiùs fortè Bellonius, quòd quippiam habeat inter Coruum, & Lupũ adumbratum; vel quòd dum mouetur, adumbrantem quendam oculis colorem, iridis in morem rutilet. Aliud denique etymũ excogitauit Saluianus, Vmbram sic dictam esse scribens, quia celeri suo natatu oculos effugiens vmbra potiùs, quã verus piscis intuentibus appareat, vt Ausonius inquit, innuere videtur, inquiens: *Effugiens oculos celeri leuis Vmbra natatu*. Sed Ausonius, Vmbræ fluuiatilis tantùm meminit, toto genare diuersæ. Quid si ad piscis nobilitatem, ac præstantiam referatur etymum. Σκιαὶ, id est vmbrę prouerbiali ioco olim dicebantur ij, qui venirent ad conuiuium non ipsi quidem vocati, sed comites eorum, qui vocati fuerant, sic illos sequentes velut vmbra corpus vltrò sequitur, vt videlicet de hoc delicato pisce ederẽt, super qua re luculenta narrabitur historia. Bellonius Græcis item Σκινίδα appellari testatur, Galenum puto intelligẽs, apud quẽ σκινίδες per syncopem leguntur pro σκιαινίδες. Σκιαινὶς autem fit à σκίαινα, vt à τρίγλη τριγλὶς, à πέρκη περκὶς, ὕαινα ὑαινὶς. Vnde vbi Epicharmus Sciathidem vocat, cuius hæc verba citantur ab B Athenæo: Α'ίλιαι (aliàs αἰόλιαι) πλῶτες τε, κυνογλωσσοί τε: ἐνηλιάδες (aliàs ἔνην δὲ καὶ) σκιαθίδες, Gesnerus legere mauult σκιαινίδες: monetq. insuper, ne Sciænam cum Syæna ob nominis vicinitatem lector confundas, cùm legatur apertè apud Oppianum distinctio. Sunt verò qui Sciænam, & Scinida diuersorum piscium nomina esse velint; illamq. veram esse Vmbrã, hanc verò Vmbræ similem: sed scrupulum (inquit Rondeletius) adimit Galenus, qui nimirum præcitato loco sic habet: οὐ μὲν ὁμοίως μαλακὴν ἔχουσι σάρκα τούτοις, καὶ τοῖς πετραίοις ἰχθύσιν οἱ κωβίοι, καθάπερ οὐδὲ σκινίδες ἢ σκιαίναι: διχῶς γὰρ ὀνομάζονται. hoc est: *Non similiter mollem carnem habent Gobiones, ac isti (Aselli) & saxatiles pisces: sicut nec Vmbrę, quæ Scinides, & Sciænæ duplici nomine appellantur*. Appellatur item Σκίας, vt Xenocrati, cui & Σκιαδεὺς, & σκιαδῆα, dixit hoc versu Numenius: Ἠ'ὲ φάγρον λοφιὴν, ὁτὲ δ' ἀγρόμενον σκιαδῆα. Inuenitur & in Varrini lexico Σκιαδεύς. Græci nostri tẽporis nunc Σκίον dicunt, teste Gillio, quod item Rondeletius affirmat, addens alicubi, & Μηλοπόποιον, alicubi etiam Ouem marinam nuncupari. Italis Ombrina vocatur, licet Rondel. Italis, & Massiliensibus, & toto denique illo tractu, qui est à Massilia Neapolim vsque Vmbrino dici velit Venetis, vt Gesnerus sese ait intellexisse, Nembrella, fortè Ombrella, quo nomine vulgò intelligimus vmbra-C culum, quo solis feruorem arcemus, & vmbram inducimus. Bellonius author est minorẽ quandam speciem, quæ argentei coloris sit, Vmbrinotam vocari. Alibi verò etiam scribit Glaucum prouectiorem adeo Vmbram marinã referre (præsertim Cirro quem sub labro inferiore erectum habet, ipse autem in suo pisce eum non exprimit) vt à plerisq. alter pro altero sumatur: ideoq. Massilienses, & Romanos Glaucum Vmbrinã nominare: alibi deniq. tradit Chromim similem piscem cum Vmbrina confundi; cũ ipsemet Chromin, & Vmbram videatur confundere. Idẽ mediterranei maris accolis ceu Damam vocari ait vn Daing: Parisinis non alio quam macri nomine cognitum, du Maigre, à carnis (quæ in transuersas taleolas, vt Sturionis, & Salmonis, dissecta venudari solet) candore, atque albedine, quam vulgus, inquit, maciem appellat; nullo .n. ea est sanguine colorata. Baionæ, referente Rondeletio, Borrugat dicitur, quasi verrucata à verruca, quã ei in mẽto esse dicemus; in Gallia verò Narbonẽsi Daine; non nullis Peis rei quasi piscis regius: peritiores autẽ Dainã à pisce regio, & Coracino sic distinguunt, vt Piscis regius is sit, qui Latus Rõdel. dicitur, Daina verò σκίαινα, Coracinus deniq. Corb. Minus corruptè pro Daine quidã pronũciant Caine, omisso σ, id quod Galli plerunq. faciunt in nominibus, quorũ initiũ est s, qua litera sublata, & κ, in d, mutando Daine fecerũt.

Scinis. a Lib. 3. de Aliment. Sciathis. Syæna. Scias. Sciades. Sciadeus. Ouis marina. Glauci similitudo cum Vmbra. Dama. Macer. Borrugat. Daine. Regius piscis.

D

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Vmbram in marinam, & fluuiatilem diuidũt. De marina hic tãtũ. Huius color qualis sit nomẽ ipsum indicat. Is, vt ex Isidoro diximus, fumosus est, Ouidio liuẽs. Squamosũ piscẽ esse, ex Plinio discimus, qui eius squamis vtitur ad pãnos discutiẽdos. Alias notas Vmbræ attribui apud veteres nõ reperio. Nã quod scribit Aristot. Vmbrã *in capite lapides gerere, ideoq. frigus ipsi infestũ esse*, nihil certi constituit, cũ id alijs multis quoq. fit cõmune. Nõ dubito tñ, quin Saluianus genuinę Vmbræ iconẽ dederit: cęterũ eadẽnẽ sit cũ Belloniana, & Rondeletiana, sicuti affirmare nõ audeo, ita inficiari nolo. Video .n. in descriptionibus, iconibusq. cõuenire multa, multa itẽ discrepare. Rondel. suã Vmbram dẽtibus carere tradit. Bellonius eosdẽ ei attribuit, & in icone satis magnos exprimit. Dentatã suã quoque facit Saluianus; sed in icone dẽtes nõ appingit. Verrucã sub mẽto Rõdeletius, & Saluianus euidẽter ex-

Color. Squamarũ vsus. Picturam. Vmbra diuersitas.

primunt;

primunt;Bellonius eam omiſit, & in deſcriptione non meminit:meminit tamē aliàs,Glaucum E puſillum cirro,quē ſub inferiore etiam labro erectū habet, Vmbræ aſſimilans dicens. Rurſus Rondeletij Vmbra lineam oſtendit à branchijs ad caudam vſque recta ductā, qua Saluiani, & Bellonij deſtituta eſt. Poſtremò Rondeletius ſuo piſci obliquas alias lineas aurei coloris tribuit, quarū neq; Bellonius neque Saluianus meminere. Geſnerus in corollario ſuo Chromin Bellon.& eiuſdē Glaucū,præſertim cū puſillus eſt, eundem eſſe arbitratur: in qua tamen ſententia nō perſeuerat:nam mox eodē loco ſubiungit.Glaucus Bellonij Vmbræ cognatus eſt, vel ſpeties Vmbræ, à Rondeletio nō deſcripta quod ſciam, quāquā à Venetis Corbetā quaſi Coruulū vocari ſcribat.Vmbra Rondeletij,& Bellonij vnus eſt piſcis, & iiſdē nominibus ab vtriſq. nominatur,ſed nō ſimiliter deſcribitur. Rondeletio.n. dētibus caret,Bellonio dentes habet in oris ambitu raros,firmos,acutos. Et rurſus in capite de Glauco Bellonij: Hic piſcis (inquit) quamuis Vmbræ cognatus ſit,à Rondeletio tñ deſcribi non puto,nec Vmbræ, nec Coracini,nec Lati nomine,quos piſces tres cognatos, & ſimillimos facit. Nec itaq; tam ſimillimi piſces,potiſſimù Vmbra,& Coracinus, (qui tam ſimiles ſunt Rōdeletio,vt magnitudine potiùs quā alijs notis diſcernantur,& piſcatores aliqui ætate tantū differre exiſtiment) inuicem confundatur, quod plerūq; in nominibus fieri dictū eſt,nos hic Vmbrā ex omnib' F deſcribemus;mox Glaucum Bellonij, licet pelagius potius quā ſaxatilis piſcis ſit ſubnexuri, Chromin verò cum cōſimilibus alijs inter pelagios, Latū inter eos reijcientes qui fluuiatiles æquè,& marini ſunt. Rondeletius itaq; ſuā Vmbrā ſic deſcribit: Vmbra in multis Coracino ſimilis eſt, verū ab eo differt magnitudine. Coracinus.n. ad cubitalē,aut paulò maiorē magnitudinē peruenit, Vmbra in multò maiorē molē accreſcit,præſertim in mari Oceano: habet & verrucā in mento,qua nota à Coracino,& Lato facilè diſtinguitur. Cęterū foramina duo ante oculos habet Coracini modo,in ſummo roſtro & inferiori maxilla foramina aliquot parua,ſed manifeſta,quæ partes has aſperas reddunt. Dentibus caret. Pinnas quoque ſimiles habet, ſed minus nigras, & breuiores,maximè quæ in ventre ſunt,& dorſo,caudam ſimilem. Vmbræ alius eſt color quàm Coracino ob lineas obliquas,quaſdam aureas manifeſtas, alias aliarum,veluti vmbras,vt dictum eſt. Corpore quoq; eſt minus lato, ſed lōgiore, dorſum minus repandum. Oculi in vtroq; ſimiles. In Vmbra ſquamæ capitis multæ,& paruæ. Operculi branchiarum extrema nigreſcunt. Partibus internis Coracino ſimilis, ventriculum ſimilē habet,totidem appendices,ſplenem,hepar, fel ſimilia. Inſunt & in capite lapides. Hęc Rondeletius. Bellonius ſuam Vmbram deſcribit ſic: Cetaceus piſcis eſt,ſexaginta plerunq; librarū G ponderis,quatuor plus minus cubitos longus,ſquamoſus, pro quo Glaucū Romani ichthyopolæ plerūq; ſupponere ſolent. Sed hoc à Glauco differt, quòd hic dentes habet in oris ambitu, raros,firmos,acutos,prominentes,teretes,caninis longiores,graciliores: quorum ſuperiores,inferioribus maiores,ſic maxillæ inhęrent,vt ipſius pars eſſe videantur. Glaucus autē labra tantū habet aſpera: præterea Vmbra in ea pinna,quę ano proxima eſt aculeo caret,caudamq; veluti in angulos deſinentē gerit, vt Scari, & Iulides,non autem bifurcā,vt Lupi,nec circinatā vt Rhōbi. Cęterū huius piſcis ſquamæ veluti obliquæ apparent, in Oceano nigriores,& veluti opacæ: in Mediterraneo argentei, aurei,atq; interdū ab his varij coloris, iridem dum piſcis circumagitur,imitantes. Duabus in tergore pinnis præditus eſt,quarum anterior octonis p̄ nunitur ſpiculis,poſterior nullis: ad brāchias verò vtrimq; vnā,& duas ſub vētre, vt in Lupo. Calculos hic piſcis in capite gerit p̄grādes, quos aurifices noſtri argēto incluſos vulgo diuēdere ſolēt &c. Vmbra Saluiani roſtrū habet incuruū,& retuſum potius quā extenſum,& acuminatum. Os mediocre,& denticulatum. Caput ſatis magnum: In dorſo duas gerit pinnas,priorem octonis aculeis,alterā nullis,munitā: Ad branchias etiam (quas vtrimq; quaternas habet) vna vtrimq. enaſcitur pinna,duæq. aliæ in ventre conſpiciuntur,& poſtremò H imo quoq; vētri ab ano,vna alia hęret. Cauda lata eſt,& non falcata. Squamis latioribus,& obliquis tegit. Totius piſcis figura paulò lōgior eſt quā lata ſit,aut craſſa. Vētriculū magnū habet,& carnoſum: Inteſtina mediocria,& pinguia,iecur pallidū,ex quo fellis veſica pendet: Lienem ſubatrum: Et *a* vt Ariſtot.atq; *b* Plinius teſtātur,lapides in capite gerit. Dū parua eſt, argētea ferè tota apparet: maior facta,ventre argenteo,dorſo verò, & lateribus ſubliuētib', ac veluti opacis cōſpicitur. Ad multam molem excreſcit: ſexaginta.n. libras crebrò excedit. Cùm hac Saluiani Vmbra, noſtra quoad corporis habitū ſatis cōuenit, ſed ferè vnicolor eſt, tota videlicet ferruginea,in dorſo ſupremo capite,pinnis,& cauda obſcurior coloris eſt, dilutior in vētre,& laterib',& in brāchiarū oſſibus,vbi ad ametheſtinū inclinat. Oculi magni ſūt, & ferè cerulei,ſicut & pinnarū quæ ſunt ad branchias, extremitates Squamæ mediocres. Os magnum,palatum album. Pinna in dorſo vna tantū, Verruca itē ſub mento nulla, nulli dētes. Suſpicor autem haſce partes haud ſatis à pictore examinatas fuiſſe.

Chromis,& Glaucus Bellonij examinati.

Vmbræ deſcriptio ex Rondel.

Ex Bellon.

Vt à Glauco differant.

Squamarū varietas.

Ex Saluian

a *lib.8.hiſt. cap.19.*
b *lib.9.cap. 16.*

LOCVS,



Vmbra marina author.

LOCVS.

E

a li. 8. c. 16.

MArinum piſcem eſſe Vmbram profitentur omnes; ſed in quibus maris locis degat, diuerſimodè tradunt. *a* Columella de piſcinis loquens, arenoſos gurgites colore ſcribit his verbis: *Arenoſi gurgites, planos quidem non peſſimè; ſed pelagios melius paſcunt, vt Auratas, Dentices, Vmbras.* Ouidius pelagiamnè an ſaxatilem faciat, dubitari poteſt. Oppianus petræam, id eſt ſaxatilem cognominat, & ſaxa herboſa incolere aſſerit. Et Bellonius à Galeno inter ſaxatiles haberi ait: hic tamen minus mollem quàm ſaxatilibus carnem ei tribuit. Negant Saluianus, & Rōdeletius ad flumina adnatare. Iouius itaq; dum circa oſtia fluuiorum frequenter, & in alto etiam capi dicit, non ita intelligi debet, vt flumina etiam ingrediatur, ſed quòd dulci aqua aliquo pacto gaudeat, cùm circa fluuiorum oſtia marina aqua minus ſalſa perſentiatur: crediderimq. altum vocare non altum pelagus, ſed loca longè à fluuiorum oſtijs remota.

Dulci aqua gaudet.

NATVRA. MORES. CIBVS.

F

SOliuaga potiùs eſt (inquit Saluianus) quàm gregalis: perrarò enim plures vna capiuntur. In verſu hoc Numenij apud Athenæum Ἤ ε φάγρον λοφίῳ ὅτε δὶ ἀγρόμενον σκαδῆα, ἀγρόμενοι non tam gregalem, quàm qui ad eſcam colligitur, interpretari licet. Apparet enim de eſcis piſcium ipſum loqui, id quod Natalis de Comitibus aduertens ἀγρευόμενον legit, & irretitum vertit. Iouius agilem eſſe tradit, & voracem: Saluianus carniuorum. A frigore læditur, propter lapides in capite, ſicut ex Ariſtotele dictum eſt. In Struthionis, & Phaſiani hiſtoria diximus, cùm metuunt, caput recondere, totoſq. ſe latere exiſtimare, idem de Vmbra retulit *a* Oppianus, ideoq. ſimiliter ac illæ volucres, facili negotio quin ipſiſmet manibus capi: Canit enim.

Stulitia.
a Lib. 4. Halieut.

Bubali ſtoliditas.
Struthionis

Aſpera ſed poſtquam pauido ſub corde Sciana
Horrorem ſentit, in ſpelaa recurua,
Vel quarit luſtrum, vel molles currit ad herbas
Ponti, vel viles lymphæ ſe claudit in algas
Contemnit totum latebris abſcondere corpus,
Et caput atq. oculos aliquos ſub tegmine claudēs,
Quàm ſtultè credit ſic catera membra latere
Non aliter ſylua in denſa caput occulit ater
Bubulus immanem cernens à fronte Leonem,
Quadrupedi inſipido demens cuſtodia curæ
Nam capite occulto ſperat non poſſe videri,
A diro donec lanietur dente Leonis;
Et pecus alatum Libyæ quod colla repanda
In longum porrecta mouet, ſub pectore vanos
Aſtus molitur, vanaq. eluditur arte
Sic ſpe fruſtratur piſcis, nam raptor ab alto
Emergit, piſcemq. cauis ex aquore palmis
Attrahit, & cunctis fraudes oſtentat innanes.

G

VSVS IN CIBIS.

Nobilem piſcem eſſe.
a In Apol.

VMbram à veteribus nobilem piſcē habitum fuiſſe (inquit Saluianus) eorundem intelligi poteſt teſtimonijs. Ennius nanq. (vt ex *a* Apuleio habemus) nobiliores piſces connumerans inquit: *Melanurum, Turdum, Merulamq. Vmbramq; marinam.* Et apud Athenæū Epicharmus in Nuptijs Hebes, *Aeolia, Fluteq. & Cynogloſis, marina Vmbra.* Numenius verò apud eundē. *Quo cupidus veſci expeteres, vel magno Synodōte, vel vrinatore Hippuro, vel Phagro criſtato, vel capto Sciadeo,* Vnde noſtris quoq. temporibus vbiq. ferè multi æſtimatur; Romę verò (dempto Sturione) piſcium omnium communi ferè conſenſu ſapidiſſimus atq. nobiliſſimus cenſetur. Et licet omni anni tempore quo capi ſolet ſuauis ſit, canicularibus tamen diebus, vti pinguior capitur, ita ſuauior deguſtatur. Iouius tunc temporis pari ferè pretio cum Siluris (Sturiones intelligit) venundari ſcribit. Et quamuis qualibet ſui parte celebris ſit, abdomine tamen ex capite maximè comendatur, ſicut, & Sturiones, vnde etiam vtriuſq. capita triumuiris rei Romanæ conſeruatoribus, (vt Iouius, & Saluianus teſtantur,) dono dantur. (quemadmodum Delphinorum, & Glaucorum capita Epiſcopo Monſpelienſi tributi nomine penduntur, vt refert Rondeletius.) Super qua re Iouius elegantem hanc, & lepidam refert hiſtoriam. Extat adhuc in ore quorundam facetorum ridicula fabula de T. Tamiſio, qui Romanis aulicíſq ſalibus erat inſignis, ſed gulæ adeò proſtitutæ, vt infamis haberetur. Is cùm per ſeruum, qui in foro piſcario in eam curam intentus excubare ſolebat, ingētis Vmbrinæ caput Triumuiris delatum eſſe cognouiſſet, in Capitolium protinus aſcendit, vt ſimulato apud magiſtratum negocio ſermoneq. de induſtria protracto, prandium captaret. Verū illud Triumuiri iā Riario Cardinali donādū decreuerant: ita Tamiſius cū limine curiæ

Quo tempore melior.
Quæ partes præſtent.

H

Hiſt. de capite Vmbra.

ingenti

A ingenti coronataq. patina caput illud nobile perſpexiſſet, primo conceptus conſilio, illud ſubſecutus eſt, præmiſſo ſeruo, qui veſtigijs deferentium miniſtrorum inſiſteret: Nec multò poſt, cùm Riarinis ædibus inferetur, benè habet, ſalua res eſt, inquit Tamiſus: opiparè excipiemur: erat enim in primis menſæ Riarianæ, quæ omnium ſemper lautiſſima fuit, familiaris: Riarius, vt erat natura munificus, maximum, inquit, hoc Triumuirale caput, maximo debetur Cardinali, ſtatimq. Federico Sanſeuerino proceritatis admirandæ Cardinali tranſmittitur; colligit extemplo togam Tamiſius, Riarium intempeſtiuæ munificentiæ incuſans, in mulãque reſilit, & munus ad Sanſeuerianam domum conſequitur. Idem pari liberalitate facit Federicus, caputq. ipſum ſplendidis exornatum verbis, aurataq. illatum patina Chiſio publicano ditiſſimo deferri iubet, quod ei multo ære alieno, grauibuſq. vſuris obſtrictus eſſet; Volitat tertia iam ſpe auidam fruſtatus gulam æſtuans Tamiſius, feſtinabunduſq. incaleſcente

Riarij Cardin. ſplendor.

B iam die in tranſuberinos hortos quos ipſe Chiſius magnificentiſſimè extruebat; cõtendit ibiq. feſſus admodum, & multo ſudore madidus, quòd grauis erat abdominis, quartò à fortuna decipitur, quippe qui Chiſium caput illud recentibus floribus redemitũ adamato ſcorto, cui ab forma, eruditiſq. illecebris Imperię cognomen fuit, vt extemplo deferretur, curantem reperit; Flectit indignabundus habenas retrò, nec tamen ſubiratus gulæ, quæ Herculeos labores attulerat, & ad Imperiam iam multo ſole Siſtini pontis ſemitam exurente, adequitat; Ad extremum anhelantis gulæ ea vis atq. libido fuit, vt qui per totam vrbem fuerat raptatus, idem & togatus, ſenex cum ſcorto, admirante noui hominis aduentum, nullo pudore diſcubuerit. Hucuſq. Paul. Iouius. Tradit autem Saluianus, Vmbram quouis modo condiatur, ſuauem eſſe, elixam tamen, & cum leucophago comeſtam, aut transfixam caryophyllis, ac verubus aſſatam, frequẽte olei, & omphacij cõſperſione, dum aſſatur, irrigatam, ſuauiorem, gratioremq. multò reddi. Platina eodem modo quo Stirio (Sturio) coqui, & cõdiri ait, minus tamen coctura (quia tenerior eſt) requirere. Rondeletius ab alijs in ſartagine

Apparatus

C frigi, & cum ſucco mali arantij edi diuiſam quoq. in aſſulas, & caryophyllis transfixam, in craticula aſſari, oleo frequenter irrigatam. Apud Pictones elixam ex aceto, & cæpis minutim cõciſis edi: Conſeruari verò farina probè ſubacta concluſam, caryophyllis, cinnamomo, ſale conditam. Ex hoc item piſce ius album, optimum paratur, item quæ gelatina vlgò dicitur: Caput edi ex aceto idem Rond. tradit, in aqua, & vino deductum Iouius ſcribit Archeſtratum gulæ procerum ſuo tempore principem, apud Athenæum Vmbrini capitis nobilẽ quandam condituram, multis carminibus expreſſiſſe, quem tamen locum apud Athenæum non reperio. Quod modò ad carnis pertinet ſalubritatem, idem Iouius eandem propè Vmbrinæ ac Sturioni carnium conditionem eſſe iudicat, vtraſq. enim nõ mediocre imbecillioribus ſtomachis negocium faceſſere. Iouio fauere apparet c Galenum, qui Philotimũ, quòd Gobiones, Aſcellos, & Vmbras piſcibus mollis carnis adnumeraſſet, ait nõ debuiſſe hos piſces cum ſaxatilibus confundere, quòd hi ſemper ſint optimi, Aſellos verò, ſi probo vtantur alimento, & mari puro, cũ ſaxatilibus quidẽ cõferri poſſe, ſed variare pro locorũ diuerſitate non mediocriter: Gobiones verò non perinde molem ac Aſelli, & ſaxatiles, carnem haberi, ſicuti nec Vmbras. Attamen Xenocrates bonũ ex Vmbra ſuccum generari, facilè digeri, ſa

Gelatina ex Vmbra.

Carnis ſalubritas.

c L.3. Alim

D poris eſſe iucundi, nutrimentumq. præbere non admodum copioſum author eſt. Xenocrati ſubſcribit Saluianus, addens inſuper non admodum excrementitiam eſſe.

VSVS IN MEDICINA.

SCiænæ, id eſt Vmbræ, interanea, & ſquamæ combuſtæ, pannos teſte a Plinio diſcutiunt. Lapides qui in capite ſunt, eandem facultatem quam Coracini habere dicuntur, nimirum ad dolorem colicum. In Gallia teſte Bellonio aurifices argento incluſos vulgò diuendere ſolent, appellantq. Piere de Colique, quaſi lapides colicis vtiles. Aiũt enim, inquit geſtatos ac collo appenſos, non ſolùm colicos dolores abigere, ſed etiam vetare, ne amplius redeat, atque hoc præterea comminiſſi ſolere nullas (ſi dijs placet) eos calculos vires habere, ſi empti fuerint, ſed dono datos eſſe oportere.

a Li.32.c.9.

DE

DE GLAVCO BELLONII. Cap. XVIII.

SYNONYMA.

Etymum.

DE Glauco ſuo (alios enim genuinos veterū Glaucos ſuo poſt loco dabimus Vmbrę cognato piſce hæc prodidit Bellonius. Glaucus pelagius piſcis, à ſquamarum colore dictus ex eorum piſcium numero, qui in partes diuiduntur, pluresq. patinas implent, Lutetiæ inuiſus, Genuenſibus frequens, apud quos Fegarus appellatur: Venetis Corbetus quaſi Coruulum dicerent: Maſſiliēſibus & Romanis, nullo alio quam Vmbrinæ nomine cognoſcitur: quamuis ab hac quibuſdam notis diſſideat, vti poſtea oſtendemus.

Fegarus. Corbetus. Vmbrina.

DESCRIPTIO. HISTORIA, Reliqua.

PVſillus dum eſt, traſuerſis atq. vndantibus lituris ſuggillatur: in quo Chromidi adeò ſimilis eſt, vt pro ea plerunq. diuendatur. Prouectior autem adeò Vmbram marinā refert (pręſertim cirrho quem ſub labro inferiori erectum habet) vt à pleriſq. veluti iam dictum eſt alter pro altero aſſumatur. Cæterùm huius piſcis color ex liuido in aureum effulget: roſtroque eſt obtuſo, cuius labri pars inferior quinque exiguis foraminibus, ſuperior tribus tātū peruia eſt.

Glaucus Bellonij.



Color.

Oculi magni, & nigri, ſub quorum canthis, gemina ſunt vtrinq. foramina. Dentes in maxillis confuſi atque exigui: lingua rotunda: ad cuius radicem quæ ad fauces eſt, circa epiglottidem aſperitas quædam oſſea aliorum quorundam dentium formam præſefert: atque ob hoc magis expetitur Glauci caput, quòd in eo lapillos duos gerat medicamentis vtiles. Tergoris pinnam non habet continuam, vt Coruus (Coruum pro Coracino ſuo dixit) ſed diuiſam vt Cromis, & Vmbrina. Laterum quoq. pinnas acutas non habet, verùm quæ ab ano ad caudam fertur, ea certè robuſto aculeo vallata eſt, quo ſe aduerſus piſces defendat. Caudam gerit ſubrotundam, ani foramen magnum ac diſtentum: multas intus lactes: omentum admodum pingue, circumfuſa ac multis in gyrum reuolutionibus complicata, & nodulis intercepta inteſtina complectens. Hepar habet ſpongioſum, in duos lobos diſtinctum, quorum ſiniſter latior eſt: à dextro autem lobo veſicula fellis parua, piſi magnitudine, velut ex filo trium digitorum longo pendet, atq. in fundo ſtomachi quandam apophyſin in nullo alio piſces à me conſpectam gerit, præter quinque alias in pyloro ventriculum obſepientes. Porrò veſica non caret, vt nec etiam renibus, atq. ab his ad hanc productis vreteribus, filis tenuiſſimis haud abſimilibus. Veſcitur hic piſcis carcinis, ſcolopendris, caridibus, & alga: quorum reliquiæ in eius ſtomacho nonnunquam reperiuntur. Hactenus Bellonius, cui neſcio ſitne fides habenda in eo quod de veſica dicit, & renibus, cùm ex ijs quę oua pariunt aues, piſceſq. ijs partibus deſtituantur.

Partes internæ.

Cibus.

A

DE ANTHIIS. Cap. XIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVamquã pro certo,& affirmato non habeam, num ex ſquamoſorum genere ſint quos Græci Ἀνθίας nominant, quia tamen tales ſunt,quos ego vel eos eſſe, vel ſaltē cognatos piſces conijcio,itaq.non incongruè de ijs hoc loco agetur. Anthias apud Græcos nomen accepiſſe volunt à corporis floriditate, id eſt pulchritudine.Sed quid ſi tum inde, tum verò etiam quòd in potentiorum menſis florent,ac inter alios reſplenderent,tanquam roſa quædam inter alios flores dictos dicamus? Erat enim in ſummo pretio Anthias:nam alioqui omnes floridos, pulchroſuè piſces Anthias dici poſſe nō dubito:Sicque magna orietur confuſio.Neutiquam verò Bellonij ſententiã probo qui omnes latos piſces Anthias Græcis appellari profitetur, nã pręterquã ꝙ hoc ſine idoneo authore ſcribit,ita etiam non omnes lati tam pulchri ſunt,vt vel Anthiæ, vel Callichtydes vel Callionymi dici poſſint. Apparet autem Bellonium in hanc ſententiã veniſſe, ex his Plinij verbis:*Certiſſima eſt ſecuritas vidiſſe planos piſces,quia nunquam ſunt,vbi maleficę beſtię, qua de cauſa vrinantes,ſacros appellant eos*: cùm videlicet de ſuo Anthia id ſcribat a Ariſtoteles inquiens: *Quo loco Anthias ſit,ibi nullam belluam eſſe confeſſum eſt,quo indicio vſi ſpongiarum piſcatores vrinãtur,& ob id hunc ſacrum piſcem appellant.* Vbi præterea notandũ Bellonium latos vocare,quos Plin.planos dixit,quos tamen alias ipſe ſic diſtinxit,vt plani ſint qui veluti in planũ expanſa manu natura,latiore vocabulo Græcis(inquit) Pſettæ.i. Paſſeres appellati, lati qui quanquam ipſo ſuper ſolo expãſi,ſitu quoq.plani appareant,tamen dũ natant, ita quidem feruntur,qualis eſt in rectum contentæ atq. erectæ manus figura, pollice ſurſum eminēte,reliquorum ſqua noſorum formam ac naturam retinentes; tales autem planos à Plin. intelligi,ex eo conſtat,quod ipſe alibi planos nominat communi nomine Rhombos,& Paſſeres,& cartilagineos,Raias,Paſtinacas. Credendum itaque Plinium alio quàm Ariſtotele authore vſum fuiſſe,cùm Ariſtoteles ſimpliciter Anthiæ tribuit,quod ille piſcibus planis,qui ſunt plurimi.Meminit tamen etiam Anthiæ,eiq.eandem quam alij naturam,& ingenium aſcribit. Suſpicari autem liceret non eundem Anthiæ nomine ab antiquis memorari:Oppianus enim ſuos Anthias ſaxatiles eſſe clariſſimè teſtatur;Ariſtoteles verò cum quo loco Anthias eſt, ibi nullam eſſe beluam dicit pelagium eſſe, & in alto mari degere innuit.Ibi.n.degunt beluæ. Adde quòd tam inſignem, & omnino memorandam cum beluis antipathiam non erat taciturnus. Sed hanc ſuſpicionem tollit idemmet b Ariſtoteles,qui Αὐλωπίαν Anthię eundē facit his verbis:τίκτει δὲ καὶ ὁ αὐλωπίας ὃν καλοῦσιν ἀνθίαν τοῦ θέρους,.i. *Parit,& Aulopias quē Anthiam vocant, ęſtate*.(Gaza ibi ſimpliciter Scarum reddidit):nam,& Oppianus vnum ex ſuis αὐλωπὸν vocari aſſerit.Scribit Bellonius Anthias ab alijs candidos piſces,ab alijs Põpilos,alijs Auratas nominari.Ego candidos piſces vocari non reperio:ſed Oppianus, vt modò patebit Anthiarum quatuor genera faciens,alterum ἀργεννὸν id eſt argenteum(interpres album reddidit)cognominauit,Pompilos verò nemo etiam Anthias(quod ſciam)dixit,ſed Pompilum ſui generis piſcem quidam ſcarum quoq.piſcem dicunt,nomine cum Anthia communi.Auratæ quidem Anthię dici queunt,tanquam floridi pulchriuè piſces,non ſunt tamen Auratæ Anthijs eidem.Rurſus cum dicit à nonnullis Græcorum εὐωπὸς,& εὐλωπὸς vocari,Anthijs tribuit vniuerſaliter, quod Oppianus quarto eorum generi peculiariter. Dicitur verò Anthias teſte Athenæo, & καλλίχθυς.i.pulcher piſcis:item καλλιώνυμος,id eſt pulchri nominis:quod poſtremũ nomen ei cum Vranoſcopo commune eſt.Vocarunt item alij ἔλλοπα:quanquã,& alius ſit huius nominis piſcis,cui ſquamæ cõtra aliorum piſcium morem ad os verſus tribuuntur: & Epicharmus In Muſis apud Athenæum ibidem Ellopem commemoret,Callichyn verò,& Callionymum,tanquam eundem tacet.Dorion Anthian,& Callicthyn differre ait,item Callionymum,& Ellopem.Scari verò qui piſces ſint appellati,ibidem recitat Athenæus. Telchiniacæ hiſtoriæ author,ſacros ait piſces eſſe Delphinos,& Pompilos:Theocritus verò Syracuſanus in Berenice Leucun,ideſt,Album appellatum piſcem Sacrum nominat his verſibus:

Σφάξων ἀκρόνυχος ταύτῃ θεῷ ἱερὸν ἰχθῦν | Ὃν λεῦκον καλέουσιν ὃ γὰρ θ' ἱερώτατος ἄλλων

Si veſperi immolet huic deæ ſacrum piſcem, Quem Leucũ appellant,eſt aũt omniũ is ſacerrimus.

Callimacus Auratã Sacri piſcis titulo dignari videt̄,cũ ſcribit χρύσειον ἐν ὀφρυσιν ἱερὸν ἰχθῦν.Idē & Hyccam ἱερὼν ἰχχὺν nominat.Alij Sacrũ piſcē interpretantur deo cuipiã dicatũ,quo modo & Sacrũ bouē dicimus conſecratum:alij magnũ,vt ſacrũ robur Alcioni, quidã aquæ fluuctis

B … C … D (margin section letters)

Etymum:

Bellonij error.

a *li. 9. H.c. 37.*

Lati,& plani piſces vt differant.

Plani, qui Plinio.

Anthias antiquis idem omnibus.

b *li. 6. H.c. 17.*

Sacer Gaza,

Candidi piſces.

Callichthys.

Callionym⁹

Sacri qui dicti.

Bos ſacer.

auidum, vel ſecundum aquã natantem. Patroclus apud Homerum *c* Theſtorem Troianum Enopis filium haſta transfixum, ita è curru extrahit,

c Iliad. 1 I.

—ὡς ὅτε τις φὼς
Πέτρῃ ἔπι προβλῆτι καθήμενος ἱερὸν ἰχθὺν
Ἐκ πόντοιο θύραζε λίνῳ καὶ ἤνοπι χαλκῷ
Ὡς εἷλκ' ἐκ δίφροιο κεχηνότα δουρὶ φαεινῷ id eſt,

—*Sicut quando aliquis*
Petra in prominenti ſedens Sacrum piſcem
Ex ponto foras trahit lino, & ſplendido ferro,
Sic traxit ex curru hiantem haſta lucida.

Citat ibidem Athenæus poetę locũ ex Dionyſio cognomine Iãbo in opere de dialectis, q ſe ex piſcatore quodã, & remige, aliiſq. multis piſcatoribus audiuiſſe ſcripſit, Sacrũ piſcem Põpilũ vocari: eũq. intelligi fortè apud poetam, niſi forte, inquit, alius ſit ſimiliter vocatus. Equidem. Põpilum intelligere non potuit, vtpote procul à litore degẽtem, & magnũ piſcem, Pelamydi ſimilem. Plutarchus verò *Anthiam Homero Sacrum piſcem* vocari author eſt, *tametſi magnum*, inquit, *quidam ſacrùm intelligunt, quomodo os ſacrum magnum; & comitialem morbum magnum, ſcilicet, ſacrum vocant.* Cæterũ cũ & Aurata litoralis ſit, & ſacer piſcis etiam vocata, ſi quis hãc apud poetam intelligeret, ego ei nõ reclamauerim: Poſtremò Hiceſius Anthiam à quibuſdã Λύκον vocari tradit. Rondel. locus videtur mẽdoſus, quia (vt putat, nemo alius λύκου piſcis meminit, quare ex præcitato Theocriti loco λεῦκον legit, Iſaaco verò Caſaubono mendæ ſuſpitione caret, putatq. Anthiã Lycũ dici à violẽtia qua vtitur aduerſus alios piſces. Eſt.n. inquit, σαρκόφαγος vt ex Ariſtotele refertur. Reuera quod Rondeletius affirmat, piſcem nullum Lyci ſiue Lupi nomine fuiſſe Græcis notũ, perſpicuè falsũ eſt: Nam Crates Comicus apud eundem *d* Athenæum poſt Teſtudinem, & Cancros in mentione ſalſamenti elephantini ταυπτέρυς λύκυς nominat. Quod ſi verò quis, & hunc locum corruptum velit, is Heſychium inſpiciat, qui ἰχθῦν ποιὸν ſcribit λύκον appellari. Cum modò qui Leucus ſit vocatus piſcis, hactenus tradiderit nemo, veteres critici ſuſpicati ſunt ſcribendum eſſe, γλαῦκος, vt in Glauco dicetur.

Homeri locus de Sacro piſce.
Lycus.
Anthias cur Lycus dict⁹
d Lib. 3.
Lecus.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

SEcundum *a* Oppianum quatuor ſunt Anthiæ ſpecies: canit enim

a li. 1. Hal.

Τέσσαρα δ' Ἀνθιέων πελακήτεα φῦλα νέμονται
Σανθοί, ἀργεννοί τε, τὸ δὲ τρίτον αἱμαμελαινοί
Ἄλλυς δ' εὐωπούς τε, καὶ αὐλωποὺς καλέουσιν
Ἥνεκα τοῖς καθύπερθεν ἑλισσομένη κατὰ κύκλον
Ὀφρὺς ἠερόεσσα περίδρομος ἐστεφάνωται

id eſt; vt Lipius vertit.

Quattuor Antheion ſpecies verſantur in vndis
Sunt flauę, & niuea ſunt atro ſanguine fuſcę
Euops atq. Aulops, alios, hoc nomine dicunt
Namq. ſupercilium circum reſeratur in orbem.

Totidem pinxit Rondel. quorum tamen nullum probo, (licet interim nullum habeam quẽ verum ac genuinum in Anthijs affirmare audeã) quoniam omnes dentati ſunt, cũ edẽtulos faciat Oppianus duobus in locis, quorũ alter modò citabitur, alterò ϛόμα ἄοπλον, id eſt os inerme habere dicit. Putabat verò doctiſſimus ille vir, Oppianum pugnare Ariſtoteli, quoniã hic Callichthyi qui idem, inquit, eſt Anthiæ ſerratos dentes tribuat: ſed in eo fallitur, nam licet Callichthys etiã vocetur quibuſdam Anthias, Ariſtoteles tamen cũ ſynonymis non vtatur, videtur alium ab Anthia piſcem intelligere; nam, & Oppianus quoq; diſtinguit, item Dorion apud Athæneũ. Geſnerus in primo eiuſdem Rondel. Anthia obſeruat, quod is ſpinæ nomine non dorſum aut ſpinoſam eius pinnam accipiat, ſed aculeum (pingit enim ſpinam in eo longam, & acutam in exordio pinnæ dorſi,) cùm Plinius, & Ouidius ſpinæ dorſi tantùm meminerint, quã-quam in Plinio locus reſtitui debeat ex Ouidio: *Piteas*, inquit, *id tradit idem* (legendum, Anthiã tradit idem, nempe Ouidius) *infixam* (infixum) *hamo inuertere ſe, quoniam ſit dorſo cultellato, ſpinaq. lineam praſecare* Ouidius namq. quem citat, ait:

Anthiæ edẽtuli ſunt.
Callichtys.
Plin. correctus.

Anthias his tergo, qua non videt, vtitur armis,
Vim ſpinę nouitq; ſuę, verſoque ſupinus
Corpore lina ſecat, fixumq. intercipit hamum.

Meminit, & *d* Plutarchus, Anthiã captiuo Anthię ſuccurrere, reiectũq. in humeros funiculũ ſurrectis aculeis reſecare, ſpinæq. ſuę aſperitate refringere aſſerẽs. Iſtiuſmodi ſerrata ſpina in paucis piſcibus obſeruatur, talemq. in priore ſuo Anthia eſſe negat Rondel. neq. etiam ſerratam, ſed aſperam, & acutam ſpinam habere ait. Apparet autem hunc Rõdeletij piſcẽ ad imberbes Mullos referri poſſe. Totus enĩ, corpore ſcilicet, & pinnis rubet, Pagri aut Cinædi modo. Id ꝙ nomen eius vulgare apud Gallos etiã indicare videt. Barbie enim vocant: Barbarim autem ipſis Mullus eſt. Alter etiã eius Anthias pro ſecũdo, qui Oppiano ἀργεννὸς, id eſt argenteus, ſiue vt, ipſe vertit, albus, & ſplendidus, vocatur exhibitus, Aſelli nõ Anthię ſpecies eſt, id ꝙ pręter corporis figuram, etiam, Gallica nomenclatura iudicat, Capelan enim vocant, Belgę maiorẽ

b lib. Anter renę beſtię prudent.
Anthias prior Rõd. fortè Mulli imberbis ſpecies. alter. verò Aſelli.
Capelan.

Aſellum

A Aſellum Capeliau, nec obſtat, quod ſuũ piſcem neq; ſale neque exiccatũ ſeruari poſſe profiteatur, cum Aſellus maior vento copioſiſſimè induretur, & ſale condiatur, nam calidiori in Gallia cœlo vel potiùs occultę alicui rationi id adſcribẽdum videtur. Appinxit eidem à branchijs mox infra pinnam aculeum, quo iſte piſcis omnino caret, neq; ipſe etiam Rond. in deſcriptione meminit. Tertium ad Turdos pertinere ſtellulæ quas in ea pinna gerit, quæ ad anum eſt, itẽ corporis forma teſtantur. Saxatilis eſt, inquit, totus purpurei coloris vel Indici, corporis forma Scaro vario ſimilis, corpore lõgo, cauda craſſa, ſerratis, & acutis dẽtibus. Labra habet, oculos admodũ rotundos, purpureos, & rubros. Podicem magnum, è quo inteſtinũ rubro viridiq; diſtinctum excedit. Partibus internis cęteris ſaxatilibus ſimilis eſt: carne itẽ tenera fragili, ſicca optimiq; ſucci quòd verò hæc verba Oppiani, τὸ δὲ τρίτον αἷμα κελαινοὶ id eſt *tertij generis* (Anthiæ) *ſunt atro sãguine faſci*, non ad piſcis ſanguinẽ, ſed ad totius corporis colorẽ referri oportere dicat, & ꝑ atrũ ſanguinem, nigrum ſiue purpureum exaturatum ſiue Indicum intelligi, approbo. Rurſus cum in quarta ſpetie, quę Oppiano, vt oſtẽdim᾽, εὐωπὸς & αὐλωπὸς dicitur, αὐλοπὸν intelligi vult κοιλοφθαλμον, id eſt, cauis ſiue profundis oculis præditũ, quaſi acutũ cernentẽ, contrà ac facere ſolẽt quibus oculi prominent, quoniã Oppianus etiam εὐωπὰς vocat, improbo, vti, & explicationẽ Scho-
B liaſtis, cui αὐλωποὶ ſunt μακρὰς ἔχοντες ὀφθαλμοὺς δίκην αὐλοῦ, id eſt, *lõgos habẽtes oculos tibiæ inſtar:* quãquã *c* Cælius hanc interpretationẽ ſecutus videatur inquiens Aulopis oculos eſſe cuiuſmodi ſunt Pagurorũ, & Aſtacorũ, quibus proprium eſt forinſecus oculos protrudere inſpectãdi cauſa: tales enim oculos in piſcibus non reperias. Mihi autem hęc Anthiæ ſpecies ſic vocata videt̃. à peculiari ſuperciliorum figura, quaſi pulchris prædita oculis, aut magnis, qualibus ſuum Aulopium deſcribit Aelianus, tales autẽ Homer. bubulos eſſe canit, vnde, & Iuno βοῶπις vocat̃, pro εὐῶπις, aut εὐόφθαλμος Εὖ enim in compoſitione, & magnitudinem, & pulchritudinem ſignificat. Ariſtoteles Aulopiam, alio nomine Anthiam dici ſcribens, de tertio Oppiani Anthia intelligere mihi videt̃, nec alium Aulopiã ab Aeliano deſcribi arbitror, licet cetaceũ facit: & Oppiani Anthias magnę molis piſces eſſe appareat, quòd eſcã eorũ faciat Coracinos, & niſi magno robore è mari extrahi poſſe dicat, vt modo patebit in capiendi ratione. Vnde credidi aliquando magnos piſces eſſe, ſed cũ poſt modũ aduerterẽ Hiceſio Pagrum, Chromin, Anthiã Orphum, Synodontem, Synagridẽ & Acarnanem genere ſimiles eſſe, ſententiã mutaui: nam etſi de alimento quod prędant potiſſimũ intelligat, ſunt nihilominus, & figura, & magnitudine ſimiles, vt patebit, ſed Aelianũ audiamus. *Qui circum*, inquit, *inſulas Tyrrenicas nuncupatas in maritimis rebus verſantur, cetaceum*
C *quempiam piſcem Aulopiam appellant: cuius vim, & naturam explicare non eſt alienum: magnitudine maximum. Alopiam maximi Thynni ſuperant: at robore Aulopias cum illis collatus primas fert. Quamuis enim Thynnorum natio fortiſſima eſt, aduerſarij tamen Aulopiæ promptè repugnantis, ne primum quidem impetum ſuſtinet, ſed ſanguine ei (per metum) refrigerato cedit: vnde reſolutus mox vincitur. Aulopia verò cùm omni conatu ei reſiſtit, perdiù pugnam tolerat, ac nimirum contra piſcatores quoq; decertat, & ſæpiſſimè victoriam reportat, ſeſe premens: & capite in profundam nutans. Sua enim natura, ore ac ceruice eſt obuſtus. Cùm captus eſt, eximia forma ſpectatur: oculis eſt patulis rotundis, magnis, cuiuſmodi Homerus bubulos canit: Maxillæ nõ ſolùm robuſtæ, ſed etiam pulchræ ſunt. Dorſo eſt cæruleo, coloris ſaturati, & ventre candido. A capite ad caudam aurea quadã linea in orbem deſinit:* Hæc itaq; Aelianus. Apparet autem ipſum cetaceum, & magnum aliquem piſcem Aulopium eſſe crediſſe quia Thunnis maximis piſcibus pugnat: ſed, & Amia idem præſtat; aculeatus nimirũ piſcis, vt, & Aulopius. Quod verò ore etiam robuſtum eſſe dicat, id haud verè intellexit: edentulus enim eſt Aulopias. Nec propterea differre putem, nam eandẽ planè qualem Oppianus Aulopios capiendi rationem memorat. Rondeletius pro quarto Oppiani Anthia piſcem pingit ſquamoſũ, latũq. & vt apparet vel Sparo vel Pagro cognatum; ipſe autẽ eũ non deſcribit, ſed ex vnica nota, quod
D nigra videlicet ſuper cilia oculos ambiant, quin verus ac genuinus ſit Aulopias nõ dubitat. Habet hic humaniſſimè lector quatuor marinorũ, & fortaſſis ſaxatiliũ, vel ſaltẽ litoraliũ ſquamoſorũq; piſciũ icones mihi quidem Anthiæ nomine diuerſis è locis tranſmiſſorũ, ſed quos tamen ꝓ genuinis tibi nõ obtrudo, ſed ijſdẽ quibus mihi miſſa ſunt, nominibus libenter impartior, gratiã habiturus ei ſummã, qui veriores in mediũ attulerit. Principe itaq. loco piſcis pingitur cuius vẽter totus argenteis ſquamis reſplendet, vti, & latera, quibus tamẽ aureæ preterea intermiſcent̃. Maculæ quas icõ præſefert traſuerſales cæruleę ſunt. Dorſi color fuliginoſus: in quo, vnica tãtũ pinna duodecim armata ſpiculis, magis nigricãs, vti capitis itẽ vertex. Branchiarum opercula ex aureo, & violaceo variãt: Ventris pinnæ ad caſtaneũ vergunt: minus verò quæ ſunt ad brãchias minuſq; ipſa cauda. Notã habet peculiarem, quòd labrum inferius, tum intus, tum foris ex flauo vireſcat. Oculorũ ambitus violaceus; pupilla nigra, iris aurea. Altera icõ piſcẽ oſtendit toto dorſo Pſittaci more, & Merulæ noſtrę virentẽ, itẽ pinnis duabus, videlicet dorſi, & quæ retro anum, eſt: quę verò iuxta brãchias ſunt, & in pectore, & tota cauda nigricant: ſed pinnarũ nerui albent

Capelau.

Anthias tertius Turdi genus.

Aulops, & Euops cur dictus quartus Anthias

c lib. 2. lect. antiq.

Bubuli oculi quales.

Ariſt. Oppiani, & Aeliani Aulopias eoſdem eſſe.

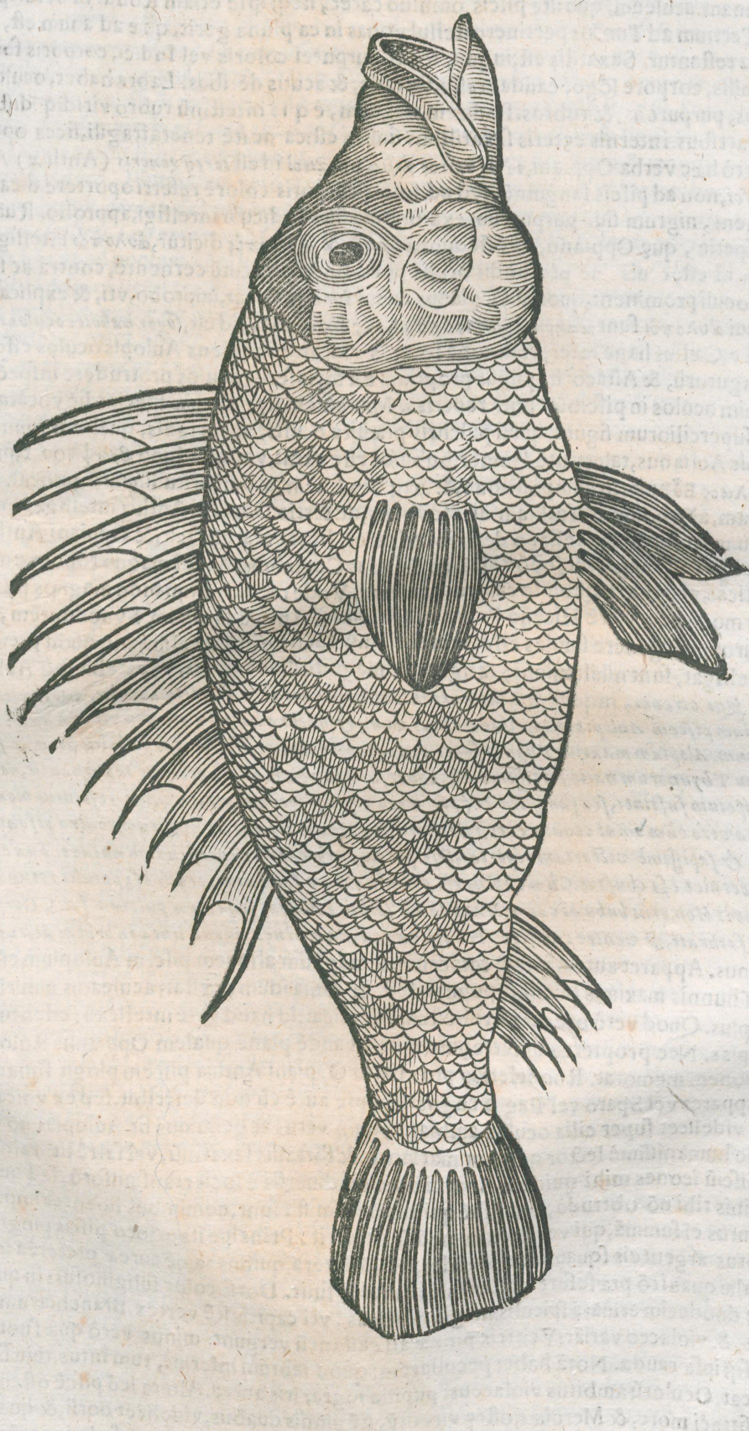
Aulopiæ cũ Tunnis pugna.

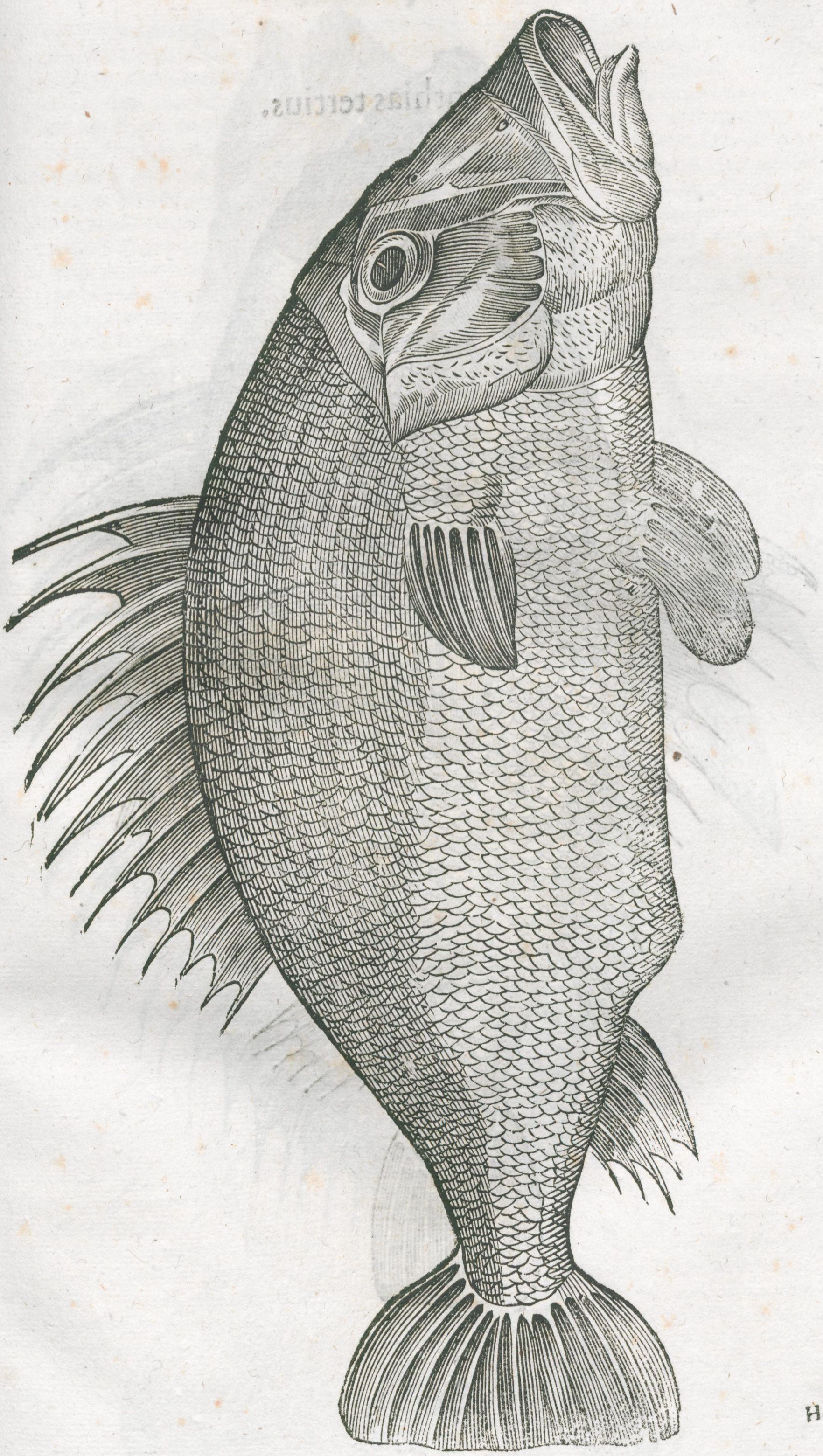
De quarto Rondel. Anthia iudiciũ

Anthia authoris.

Anthias viridis ſiue ſecundus.

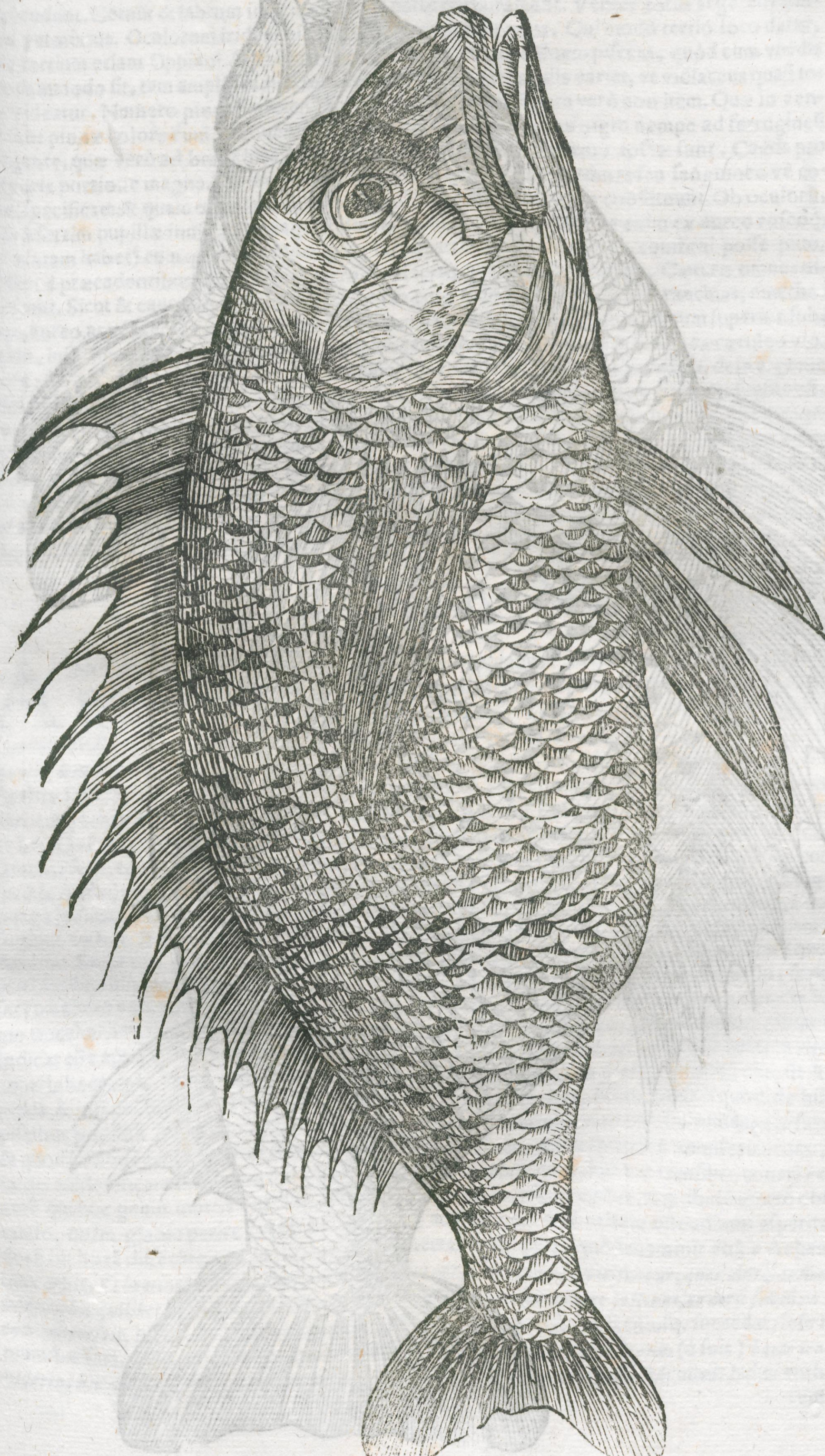
Anthias authoris prior.





Anthias tertius.







caudæ verò virent. Maxillę item nigricant. Vertex capitis aterrimus est. Ossa branchiarum auro resplendent. Ceruix & labrum inferius interna parte purpurascunt. Venter totus argēteus, purpura permixtus. Oculorum iridem nigram aureus ambit circulus. Qui modò tertio loco datur, inde tertium etiam Oppiani Anthiam esse conijcio, vel saltem affinem piscem, quòd cum viridis quodammodo sit, tam amplis tamen toto corpore violaceis maculis variet, vt violaceus quasi totus videatur. Numero pinnarum cum superioribus conuenit, figura verò non item. Quæ in ventre sunt pinnæ colore cum ea cōueniunt, quæ est vnica in dorso, ex nigro nempe ad ferrugineū vergente, quæ verò ad branchias vergunt ad violaceum, & in extremo roseæ sunt. Cauda pro corporis portione magna, leuiter purpurascit. Iris oculorum, & mentum roseo sanguineo vè colore, specificam, & quam ob solam cæteris dignosci potest, notam in eo constituunt. Ob oculorū, ac præsertim pupillæ inusitatam magnitudinem pulchritudinēq. (iridem enim ex aureo roseoq. permixtam habet) eum qui quarto loco pingitur, quartū Oppiani Anthiam constitui posse puto. Differt à præcedentibus pinnarum numero, nam retrò anum, nullam habet. Cæteræ omnes nigrescunt. Sicut & caput supra oculos, retrò enim eos, & in ceruice, item ad branchias, amethestino, aureo, argenteo, cæruleoq. variat. Os latum habet, intus rubicundum, labrum superius subuiride, inferius cæruleum: linguam maximam candicantem. Dorsum & latera ex cæruleo violacea: sed color intensior est in dorso, remissior in laterib. Venter primùm viridis, dein argento resplendet, & auro ad podicem vsque, nam deinceps vsque ad caudam sanguineus roseusùe est. Cauda verò coloris est amethestini. Psittacum vocant in Hispania. Anthijs hisce nostris congener est, nouissimo loco pictus. Ceruicem habet rubicundam. Dorsum ad caudam vsque ex cæruleo viride. Venter pallidus est: Latera rubent: subcæruleis maculis varia, vt pictura ostendit. Pinna dorsi, & quæ retrò anū est, sunt ferè ferruginei coloris: brāchiarum, & ventris nigricant. Ossa branchiarum aurea. Caput pronum atrum est: supinum ferrugineum. Labrum inferius interna parte rubet. Cauda lata quidem, sed breuis nigricat, & in vnā tantùm pinnam degenerat.

Anthias tertius.

Anthias quartus.

Psittacus Hispanicus.

LOCVS. NATVRA. MORES.

ANthiarum genera in saxis habitare testatur Oppianus: ea tamen aliquando explendæ gulæ gratia deserere: Voraces enim esse, dentibus tamen carere. Canit enim:

Εἴξοχα γαρ περιπάντας ἀνδιφάγος οιςρος ἐλαυνει Κεινας, καὶ νωδον περ ὑπὸ ςόπα χῶρον. ἔχοντας,

idest, vt Rondeletius vertit: *Supra alios omnes ciet insatiata libido Ventris, non etiam munito dentibus ore.* νωδὸς enim, inquit Suidas, est ὁμὴ ἔχων ὀδοντάς, idest, non habēs dentes. Vbi Anthiæ sunt, beluas non conspici, antè dictum est, indeq. sacros nuncupari, quòd quidem peculiari antipathiæ adscribendum esse vti non dubito, ita rursus haud constare puto, beluæne illas, vt Leo Gallum, elephas murem, perhorrescant, an illi beluas timore perculsi fugiant, nec cùm famelici sunt, eousque in altum euagentur, vt in illas incidere queant, vt scilicet nauigantes conspectis Anthijs cognoscant, sese iam beluarum euasisse pericula, & terræ appropinquare. Magis tamen inclinat animus in priorem sententiam: nam similiter serpēs quidam sacer vocatur, à quo fugiunt cæteri: & auis sacra in Falconum genere, à qua reliquæ omnes sibi timent: quanquam & Anthias Sacer dici potuerit, quòd piscatores nauigantesq. alij ob præstitum beneficium (quòd præsentibus illis iam in portu, quòd dicitur nauigare cognoscant) abstinere etiam ab illo, & pro sacro habere voluerint: quo sensu, & ἱερὸς ἰχθὺς, idest *Sacer piscis* prouerbialiter dicebatur, cui nemo nocebat, sed sui iuris erat. In cuius ꝓuerbij explicatione author adagiorum: Suidas, inquit, indicat esse apud Homerum. Quicquid enim ingens, ac præclarum haberi volebant veteres, ἱερὸν appellabant: per iocum dici poterit in hominem prægrandem, & in pretio habitum, cùm sit stupidus, & infans. Suidas verò id non tanquam prouerbium, recitat, Mirum modò quòd de hisce piscibus prodidit Aelianus, captos miserabile præbere spectaculū: mortem nimirum lugere suam, & quodāmodo supplicare videri: ac quemadmodū homines, qui in latrones immisericordes, & cædis auidos incurrunt, fugam tentant, sic illos retibus insultantes, insidias transilire conari: eos autē qui hoc genus mortis euadunt in terram antea eis inimicam exilire, atq; ibidē mortē obire malle, quàm gladio perire. Antè verò Ouidij, ac Plutarchi authoritate ostendimus asperitate dorsi sui lineā dissecare, captiuosq. socios ita libertati restituere: quòd meminit etiā [a] Aelianus his verbis: *Vt homines fidi, & cōmilitones veri, perinde pisces inter se vlciscūtur, quos Anthias nominant: ex his quilibet cū nouerit conuictorē suū captū esse celerrimè adnare festinat, ac dorsi sui nixu ad eum inhęrescit.* Nouit itē captiuus auxiliū, auxiliantiq. vt res fęlicius faciliusq. succedat, sese hamumq. offert, quòd nō obscurè innuit [b] Plinius, inquiēs: *Anthiæ cùm vnum* (è suis) *hamo teneri viderint lineam secare traduntur, eo qui tenetur, extendente, vt præcidi possit.* Meminit huius anthiarum

Voracitas.

Cur nō sint beluę vbi Anthiæ.

Serpens sacer vocatus.

Sacer piscis qui dicatur.

Lugent mortem suam.

Astus.

a *Lib. 11. c. 28.*

b *Lib. 9. cap. 59.*

c lib.3.Var. 126.

rum in sodales amoris etiam c Ioan. Tzetzes, sed auxiliantes tradit lineam quidem conari secare, sed cùm id propter dentium infirmitatem perficere non possint, pondere suo illum adeo grauare, vt à fauibus ita compressi hamus euellatur, aut linea rumpatur. Vt vt autem res habet, Oppianus rarò sic euasisse captiuos concedit, imò dum iuuare cupiunt, dorsis ad eos coniunctis, & temerè conglobatos, impedire magis: non rarò verò acutam supra spinam resecta linea euasisse. F

CAPIENDI RATIO.

Gaudēt strepitu.

IN patria mea (inquit idem Oppianus) supra litus Sarpedonis, quicumque Hermupolin, & Eleusam habitant, Anthias hoc modo capiunt. Piscator prope terram obseruat petras cauernosas quas incolere solent Anthiæ; & magnum orbibus ligneis inter se collisis strepitum excitat. Eo gaudent Anthiæ: itaque emergenti alicui, Percas aut Coracinos in aquā proijcit, epulatur ille raptim. Piscator quotidie illic redit, & tanquam inuitatis conuiuis, qui semper plures apparent, cibum præbet. Manent illi eodem in loco, & nauim velut nutricem expectāt, quam cùm appellere senserint, mox omnes obuiam læti, & ludentes adnant: demum ita mansuescunt, vt contrectantis etiam manum, & porrigentis cibum non refugiant: & quocunque manum egerit, ceu signo dato, illuc statim, tanquam pueri in gymnasio morigeri magistro, se recipiant, continentem versus, ante nauim, retro. Sic cicuratis illis, tandem hamum inijcit mari: primùm manu significat omnibus recedendum, & simul lapidem proijcit, quem illi escam esse rati sequuntur. Vni alicui relicto hamum (esca obtectum) supra mare porrigit: quo miser ille vorato, mox ambabus piscatoris manibus rapitur, vt reliquam turbam lateat: nam si cæteri captum, aut viderent, aut strepitum extrahendi audirent, nullis amplius escis reuocari possent, sed fraudem, atq insidias fugerēt exosi, quam ob rem piscator validus, & agilis sit, oportet, aut etiam à socio adiuuetur. Alij non escis, aut vlla simulatione, sed suis freti viribus Anthias adoriuntur. Hamum ex ære, aut ferro faciunt, dupliciter alligatum valido funi. hamo Lupum piscem inserunt viuum: aut in os mortui indunt plumbum, quod Delphinum vocant: cuius pōdere caput ita inclinat, & reclinat, ac si viueret: & remigantibus cæteris vnus à puppi, cùm iam apparent Anthiæ, hamum in mare leniter circumactum inijcit. Sequuntur illi certatim nauim, & escam ceu fugientem. Piscator verò obseruans, Anthiæ quem præstantiorem viderit, eam admouet: qui captus, vix magno labore, & contentissimo nisu retinetur, remigantibus interim cæteris. Neque socio capto desunt gregales reliqui pisces, & dum iuuare cupiunt, dorsis ad eum coniunctis, & temere conglobati, impediunt magis. Aliquando & funiculum rostro, sed frustra præmordere conantur: dentibus enim carent: itaque tandem ægrè defessum labore, ac vulnere, & remigio nauis superatum extrahit piscator, qui si vel paululum ei concederet, non amplius attracturus foret: ad eo ingens eorum vis est. Nec rarò acutam supra spinam, resecta linea euasit Anthias. Eundē ferè Anthias capiendi modum ante Oppianum prodidit Plinius: *De Anthia pisce*, inquit, *sileri conuenit, quę plerosq́, aduerto credidisse. Chelidonias insulas diximus Asiæ, scopuli maris, ante promontorium sitas: ibi. frequens hic piscis, & celeriter capitur, vno genere, paruo nauigio, & concolori veste, eademq́ hora, alias ora, per aliquot dies continuos piscator enauigat certo spatio, escamq́, proijcit. Quicquid in eo mittitur, suspecta fraus prędę est: cauensque quod timuit, cùm id sępè factum est, vnus aliquando consuetudine inuitatus Anthias, escam appetit. Notatur hic intentione diligenti, vt author spei, conciliatorq́, captura. Neque enim difficilè cum per aliquot dies solus accedere audeat: tandem & aliquos inuenit, paulatimq́, comitatior, postremo greges adducit innumeros. iam vetustissimis quibusque assuetis piscatorem agnoscere, & è manu cibum rapere. Tum ille paulum vltra digitos in esca iaculatus hamum singulos inuolat veriùs, quam capit, ab vmbra nauis breui conatu rapiens, ita ne cæteri sentiant, alio intus excipiente centonibus raptum, ne palpitatio vlla, aut sonus cæteros abigat. Conciliatorem nosse ad hoc prodest, ne capiatur. Parcit piscator fugituro in reliquum gregem. Ferunt discordem socium duci insidiarum pulchrè noto cepisse malefica voluntate: agnitum in macello à socio, cuius iniuria erat, & dati damni formulam editam, condemnatumq́, addidit Mutianus, æstimata lite decem libris.* Sic Plinius, sed escam qua aliciuntur non expressit, quod quidem præstit Aelianus, sed peculiariter hanc capturam ad Aulopiam transtulit, & rem ipsam paulò aliter recitat, inquiens: Aulopios quam insidiosis captionibus comprehendatur, mihi sicut auditione accepi, exponendum est. Homines ad piscandum prudentes, loca vbi domesticas sedes, & commorationes arbitrantur Aulopias tenere, ex speculatione præcipiunt, & præsumunt. Deinde postquam permagnum piscium Coracinorum numerum retibus ceperunt, & nauem suam firmauerunt, strepitum quendam more vespatum faciunt, & Coracinos ad illitiones eos prætendunt. Vbi vèrò ij strepitum exaudiuerunt, & esculentam illecebram animaduertunt; alij aliunde eò ire pergunt, & gregatim circum nauim piscatoriam errant: atque eatenus, & plausu, cibo ad piscatores mansuescunt, siue meo iudicio escæ cupiditate capti: siue quemadmodum piscatores inquiunt, F G H

Alius capiēdi modus.

Anthiæ robur.

Aulopij captura.

suo

A suo permulto robore nitentes, vt non ab hominum contactu refugiant. Nonnulli ex eis cicures sunt, quos sanè piscatores, vt beneficos ab alijs internoscunt, fœdereq. cum ijs deuinciuntur, pacemq.seruant. Eos tanquam duces sectantur alij feri Aulopiæ, quos vt piscatores, & capiũt, & occidunt, ita à mansuetiorum (quos columbis allectricibus contulerim) captura se abstinent, quasi fœ lus quoddam cum ijs sancitum habentes. Nec verò piscator bene peritus quantalibet inopia prematur, mansuetum Aulopiam prudens, & sciens comprehendit. Quinimo si eum ipsum imprudens ceperit, non mediocri dolore afficitur. Capitur autem hamo transfixus, aut mortifero vulnere ictus; sed & alijs modis hi pisces capiuntur.

Aulopias Columbæ allectrici simi lis.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

PRetiosos pisces ab aliquibus ἀνθρωποφάγους, idest hominum deuoratores appellari tradit Eustathius, nempe propter magnitudinem sumptus, qua ganeonum opes exhauriuntur, ab alijs verò etiam θέους, idest Deos, quasi pretiosissimos, ac summo honore condi-B gnos: in quibus Anthiam quoque recenset. Equidem pisces à nobis pictos, qui miserunt, gulæ illecebras esse affirmabant. Hicesius author est, Phagrum, Chromin, Anthiam, Orphum, Synodontem, Synagridem, Acarnem genere similes haberi, nimirum quo ad nutritionem, vtpote dulces, modice astringentes, multi nutrimenti, & vt par est, difficiles excretu; plusque alere ex ijs, qui carnosi sunt, magisq. terrestres, & minus adiposi. Eodem teste Anthias χρυσώδης est, pro qua voce, vt apparet, corrupta Rondeletius legendum retur ἐρυθρώδης, vel ἐρυθρός, vt ruber color intelligatur, nec putat χονδρώδης, posse legi, idest cartilagineus, quia Anthias ex cartilagineis non est: sed non aduertit, impropriè cartilagineum dici potuisse, non vt cartilagineus sit piscis, sed vt carnem voluerit indicare esse solidiusculam, quo sensu nonnunquam solida apud alios etiã cartilaginea vocari cernimus, vt radicem pastinacæ cartilagine placere. De vsu in medicina apud Kiranidẽ hæc reperio. Anthię fel cũ melle inunctum exanthemata curat, & floridũ vultum facit. Adeps verò eius cũ cerato carbunculos, steatomata, tubera, scrophulas, & dothienas sanat. Lapides capitis ad collum ligati cephalalgiam sanãt, & oẽs capitis, & colli passiones.

Pisces hominum deuoratores, & dij dicti.

Athenæi locus consideratus.

Fellis vsus.

Adipis.

Lapidum in capite.

C DE GOBIIS SQVAMOSIS, SAXATILIBVS. Cap. XX.

ÆQVIVOCATIO, SYNONYMA. Etymum.

DE Gobijs multa inuenias inuicem pugnantia, vnde est quod eorum historiã multi non potuerint assequi. Error inde nascitur, quòd cùm & loco quo degunt, & corporis tegumento differant, hæc huic, illa illi conuenire non aduerterent. Nos hic quæ potissimùm ad saxatiles, & litorales (nam sunt, qui stagna maris etiam habitant, item qui flumina, & paludes) squamososque pertinere existimamus, referemus, nominaq. quæ omnibus cõmunia credimus, explicabimus, vt est apud Græcos κωβιός, D apud Latinos Gobius, siue Gobio, siue Gouius, vt apud Ouidium, siue Cobio, vt apud Plinium, Græcorum (vt videtur) imitatione, pro qua postrema voce in Garioponto medico Cubio scribitur, typographi puto incuria. Ita nobis quoque Italis Go, vel Guo, vel gouo ad omnes Gobios voces videntur esse communes. Numenius teste Athenæo κῶθον vocat, cæterùm genera timnè omnes Gobios, vt Gesnerus vult, an saxatiles tantùm, vt Bellonius, & Massarius, considerandum. Pro Gesnero stat Varrinus, cui κῶθος simpliciter κοβιός est: pro Massario, & Bellonio Nicander, & Apollodorus, qui saxatiles à Siculis Cothonas vocari tradiderunt. Marini omnes Genuensibus teste Bellonio Guigionies: Romanis Missori vocantur, quanquam Missoris vox, inquit, ad alios pisces transferatur.

Cobio.
Cubio.
Cothus.

GENVS. DIFFERENTIAE. FORMA. E
Deſcriptio.

GObij ſi qui alij loco viuendiq. ratione, quam maximè variant. Alij enim marini, ſunt, & horũ rurſus alij ſaxatiles, litorales alij, alij in ſtagnis marinis degunt: alij fluuiatiles, alij denique lacuſtres. Sumuntur item quædam differentię ab eorundem ſubſtãtia, colore, & magnitudine, vt proinde patebit. Ariſtoteles Gobioni ſcribit complures appendices supernè circa ventriculum exire: ſed litoralibusnè, an ſaxatilibus, an vtriſq. ex ſectione obſeruent, qui maritima loca habitant. Piſces quidam, referente Aeliano, pungendo venenum inferunt, vt Gobio, inquit, Draco, Hirundo, non tamen lethale. Apparet autem ex a Oppiano id mutuaſſe, apud quem ſic lego, interprete Lippio: *Noxia labuntur ſtrigmenta è corpore toto, Gobius in fulua nimium contentus arena, Horrendus curuo qui gaudet Scorpius antro, Et Canis, atque Draco, volucriſque per æquora Hirundo, Hi duris pungunt ſtimulis, funduntq. venenum.* Accepit itaque vterque venenũ pro dolore, quamuis Draco, quem vna nominant, & Scorpius lethaliter vulnerent. Gobionẽ.n. Ouidius innocuũ vocat. *Lubricus, & ſpina nocuus non Gouius vlla.* Iam verò aculei quibus percutiendo dolorem inferre poſſint, haud omnibus Gobijs communes ſunt, ſed quantum ex iconibus (omnes.n. videre haud licuit) conijcere queo, ſaxatilibus potiſſimùm. Ridet Maſſarius eos, qui Gobios pro ſquamis variam cutem, & valdè lubricam habere ſcripſerũt, (Niphum, & Iouiũ intelligens) ſed quã benè, & ipſemet oẽs varios, & ſquamoſos eſſe affirmet, ipſe viderit. Quod ad magnitudinem attinet, apud nos ſiue marini, ſiue alijs in aquis viuentes, ſemper parui ſunt, vti forte, & in Græcia. Inuenio enim κωβίδια Sotadi κοβιδάρια Anaxandri nominari, niſi velimus minores ab eis intelligi: Tzetzes author eſt famã eſſe, & cubitales, & tricubitales etiã reperiri, ſed Aelianus, ex quo id fortaſſis excepit, id priuatim de ijs ſcripſit, qui in mari rubro generãtur. Habes hic primũ Venetorũ Paganellũ, tanquã ſaxatilẽ Gobium partim ex Bellonio, partim ex Rondeletio deſcriptum, deinde alium marinum à me obſeruatũ, Bellonius itaque Gobium albũ nominat, Rondeletius flaueſcẽtem, Græciſq. χλωρόν, & καυλῖνον vocari aſſerit. Saxatilis eſt (inquit hic) palmi longitudine, toto corpore rotundo, non cõpreſſo, & ſpiſſo, ſquamis rotundis tecto, colore vario. Et.n χλωρος eſt, & dicitur, ideſt flaueſcens, ſiue pallidus, maculiſque nigris conſperſus, oculis ſurſum potius, quàm deorſum ſpectantibus. Ad branchias pinnas duas habet, in ventre non duas cæterorum modo, ſed vnicam (conijcio Rondeletium ad picturam deſcribere, vel non rectè expreſſerit Bellonius, in cuius Paganelli icone, duæ ſunt ad branchias, vtrinq; nimirũ vna, tres in ventre, in pectore duæ, vtrinq. videlicet vna, ab excrementorũ meatu deniq. altera) nõ diuiſam, qua nota Gobij maximè à reliquis piſcibus internoſcuntur, à podice aliã. In dorſo non vnicam velut alij ſaxatiles, ſed duas, quarum prior minor eſt, altera ad caudam vſq; extẽditur. (Hoc rurſus nõ cõuenit cũ figura Bellonij, nec cũ ea quã Venetijs pictam exhibet Geſnerus, in quibus multò breuior eſt) Caudam latã habet, non diuiſam. Labijs caret. (Hic quid dicere velit, neſcio.) Dentes habet paruos (nullos in pictura expreſſit, vti nec Bellonius, nec Geſnerus.) Os magnũ, vẽtriculũ ſatis capacẽ cũ multis appendicibus: Hepar albũ, & in eo fel. Bellonius Hiceſio albũ vocari retur, nõ ſine manifeſto errore. Si.n. præ cæteris magis ad ruffum vergit, vt ipſe fatetur, nõ video qua ratione albus dici queat. Rondeletij ſententia magis probo, qui Athenæo, vel quiſquis ille fuerit apud illũ χλωρόν, i. pallidum, aut flaueſcentem, non viridẽ, vt nonnulli ſomniarunt, nuncupari nõ vna veterum authoritate demõſtrauit. Bellonius itaq. poſt nigri marini Gobij hiſtoriã, Cute, inquit, integitur ſcabriore, neq. vnquam ita adoleſcit, craſſioreq. eſt capite. Ac quod ad inſigne vtriuſq. diſcrimen attinet, aduertendum eſt, Gobios vnicã in tergore pinnã gerere, Paganellos geminã (ſecus oſtendit niger Gobius Rondeletij, & qui quinto loco pingitur ab And. Matthiolo, qui ſex ſpecies pinxit, ſed more ſuo nullã deſcripſit, Priori autẽ loco videtur Paganellũ expreſſiſſe.) Præterea vt Paganelli ſaxatiles ſunt, ſic magis ad ruffum colorẽ vergunt, teneriorẽq. habẽt carnẽ, vt Diocles prodidit. Hactenus Bellonius. Alter Gobius nobis quoq. Venetijs miſſus pinnas habet in tergore binas, cõiũctas, quarũ prior, vt in Paganello, aculeis riget, altera

Gobius marinus Rondel.



Appendices circa uentriculum.

a *Lib.2.cap.50.*

Venenũ pro dolore.

Nõ oẽs ſquamoſi ſunt.

Magnitudo.

Cobidia.

Cobidaria.

Vbi cubitales, & qui.

Paganelli Venetorum deſcriptio.

Gobius alb⁹.

Gobius flaueſcens.

Vt à reliqs piſcibus diſcernantur.

χλωρός color qui.

F G H

Paganellus seu Gobius maior ex Gesnero.



Gobius alter ab authore obseruatus.



Gobius niger Rondel.



Gobius albus Rondel.



Gobbiorũ litoraltum deſcriptiones. *b Lib. 8. Hi. cap. 13.* *Gobiorũ coloris varietas.* *Partes internæ.* *Gò Venetorum.* *Boulerot.* *c Lib. 8.* *Tragus ſiue Hircus Atheneo qui.* *d Lib. 8. Hi. cap. 20.* *Mena maſt.*

altera verò leuis eſt: binæ itẽ in pectore, totidẽq. ab ano omnes nigræ. Cauda etiã nigra eſt, & superior pars corporis. Vẽter verò cãdicat. Nõ incõgruẽ etiã hic de nigro Bellonij, & Rõdeletij Gobione, licet vterq. litoralis ſit, dicemùs, cũ ſaxatiles oẽs litoralibus etiã eoſdẽ faciat *b* Ariſtot. ne trib⁹ pluribus vèlocis de Gobijs agere cogamur. Eminẽtes ac turgẽtes ſupra caput (inquit Bellonius) oculos gerũt, cornea tunica, alba, & vt Serpẽtib. dura obductos: aduerſus aquarũ impetũ, aut vt ſurſum faciliùs (quemadmodũ Vranoſcopus) cernãt. Vix excedũt duorũ pollicũ craſsitiẽ, aut palmi longitudinẽ. Raro.n. pedales, & brãchiales euadũt. Etſi autẽ lubrici ſunt, tamen ſquamis integuntur hirtis, pinnãq. habẽt vnã in tergore, continuã, mollẽ, & ſine aculeis. Pinnas vtrinq. quatuor, latas, atq; obtuſas: ac præter has ſub vẽtre etiã duas: ſed ea quæ caudã cõſtituit, rotunda eſt. Dentes præterea exerunt paruos, tenues, & ſubrubros. Corpus teres eſt, paucis ſpinis refertũ, color varius. Et.n. qui Gobiones circa algas verſantur, ad viridẽ inclinãt, alij ad cinereũ colorẽ accedũt, nõ nulli albicant: alij ex fuluo in nigrũ degenerãt. Omnes grandiore ſunt capite, & lata ceruice. Ac qđ ad internas eius piſcis partes attinet: peritonęũ Gobionib. foris albũ eſt, intus nigerrimũ. Hepar dextro lateri magis incũbit pallidũ, de quo fel pẽdet, veluti ianthinũ: inteſtina multis circũuolutionib. inflectunt. Stomachus illi eſt oblõgus, pylorus multis apophyſib. pręditus: vulua vndecũq; ouis referta. Rõdeletij, verò niger Gobio is eſt, q̃ à Venetis Gò nuncupaẽ, à ſuis Boulerot. Digiti eſt magnitudine, & craſſitie, corpore ferè rotũdo, nõ cõpreſſo, priori ſimilis niſi minor eſſet, & nigri coloris maximè parte anteriore. Loco binarũ pinnarũ, q̃ cęteris ſunt in vẽtre, vnicã habet nigrã, barbã eſſe, inquit, diceres: Quæ nota facit, vt credat, hũc eſſe piſciculũ quẽ *c* Athenęus τράγον vocat. i. hircũ, cui Exocœtũ confert his verbis: *Exocœtus omnino ſimilis eſt piſciculo, qui Hircus dicitur, præter nigrũ illud quod vẽtriculo ſubeſt, quod hirci barbã vocãt.* Quòd hic *d* Athenæi Hircus nõ poſſit is eſſe, qui ac Ariſtot. Męna mas dicitur cũ fęmina fętu impleri incipit, perſpicuũ eſſe ait, q̃ de Męna ſcripſit. Neq; n. Męna barbę, inquit, nigræ ſimile quid habet, ſed duas in vẽtre pinnas, cęterorũ piſcium modo: neq; rotũdo eſt corpore, ſed lato, & cõpreſſo. At ſi ſimilis ſit hic Hircus Exocęto, rotũdo corpore eſſe debet: quare diſtinctionis gratia, aliũ Ariſtot. aliũ Athenæi Tragũ ſiue Hircũ concludit: ſed cũ ſimilitudo illa piſciũ ipſe ſit Clearchi, qui fuit ex Ariſtot. diſcipulis, credi poteſt eundẽ quã ipſe Tragũ intellexiſſe. Viuit niger iſte Gobius in litoribus, & ſtagnis marinis. Depingit deniq; & aliũ marinum Gobium Rondeletius cognomine album (λευκόν) Gręcis vocatũ, non tamen ita candidum, vt cũ aliorum multorũ piſcium candore poſſit contendere, ſed quòd cæteris Gobionibus cãdidior ſit.

LOCVS. PARTVS.

Gobius Marinus albus Rondeletij. *a Lib. 3. de Aliment.* *Pingueſcũt in fluuijs.*

ARiſtot. Gobios, aliàs ſaxatiles, aliàs litorales facit: ſed fieri poteſt qđ de diuerſis nõ de eiſdẽ intelligat, ſaxatiles.n. dari, & litorales iam oſtenſum eſt, ſingulorũ additis iconib⁹ quãuis *a* Galenus litorales tantũ faciat, cuius verba modò recitabo. Falluntur.n qui in ſaxatiles, & litorales, marinos Gobios diſtinxiſſe arbitrantur. Cùm.n. de ſaxatilib. dixiſſet, mox Gobionẽ litoralẽ facit, aitq. loca frequentare arenoſa, glareoſaq. litorũ, aut ſaxoſa promõtoria cauteſq., ideoq. eis q aut amnes ſubeũt. aut maris ſtagnãtes aquas inhabitãt, facilè p̃fert, q̃ bonitatis differẽtiã penes locorũ diuerſitatẽ in ſaxatilib. reperiri negat, vt q loca nunquã mutant. Cõparat autẽ totũ litoraliũ genus Gobionũ exẽplo cum ſaxatilib. piſcib. alijs, vt vel ex eo conſtat qđ poſt q̃ litorales dixiſſet Gobiones, ſi cõparatio fuiſſet ad ſaxatiles Gobios nõ cõparaſſet πετραίοις ἰχθύσιν, i. petręis piſcibus, ſed dixiſſet κωβιοῖς, i. Gobijs, vel ſimpliciter πετραίοις. Idq. clarius alias oſtendit libello de renũ affectibus. De aquatilib. inquit, qui ſaxatiles nominãtur comeſtis erũt tibi vtiles, erũt etiã Gobij, Mulli, &c. piſces nimirũ non ſaxatiles, ſed horum vicẽ ſupplẽtes. Ipſe verò dũ tradit Gobiones in ſalſis ęquè, ac dulcib. aquis viuere, de omnibuſnè an de ſpecie aliqua priuatim dicat, quæri, imò dubitari poteſt. Habemus & ex Ariſt. Gobios in fluuijs quoq; pingueſcere, nec cõſtat fluuiatileſnè, an marinos intelligat, nã hic quoq; capi apud Galen. cõſtat. Quid ſi dicamus fluuiorũ oſtia vtrũq; innuere. Ouidio litorales ſunt. Diocli ſaxatiles. Oppiano & Simeoni Seth in petris, & arenis degũt, Sineſius etiã ſaxatiles facit his verbis. *Piſcãtes circa Africę quoddã litus loco petroſo comeatu deſtituti nauigatione,* οἱ μὲν ἐντελεῖς, Μυραίνας τε καὶ καράβους ἐυμεγέθεις ᾕρουντο; τὰ δὲ μειράκια Κωβιοὺς ἐυτελεῖς καὶ Ἰούλους, i. *Qui adulti sũt, Murenas, et ingẽtes capiũt Locuſtas: pueri verò leues Gobios, et Iolos.* Theophraſtus in libello de piſcibus, cũ de foſſilib. dixiſſet, q in terra torpidi manẽt, nec mouẽtur, donec effodiãtur, ſubdit: *Huic ſimile cõtingit circa piſces quoſdã in Ponto, qui glacie occupati gelantur, neq; mouẽtur priùs quàm in patinas coquendi inijciãtur, quod vel in primis Gobio accidit:* de lacuſtri, vel fluuiatili, potius quã marino mihi loqui videtur: quamuis neutrum colligas ex Plinio, qui ſic vertit. *A Theophraſto proditur in Põto regione apprehendi in glacie piſcium maximè Gobiones non niſi patinarum colore vitalem motum fatentes.* Idẽ Plinius recitante Marcello Virgilio Gobium paulò minus, quàm in eo genere numerauit, in quo terre-

Gobij congelati patinarum colore mouentur. *Gobio terremaribus ferſtrè annumeratus.*

A terreni pisces censetur, quoniã palustris, & quasi incola terræ sit contra aliorũ pisciũ naturã: cæterũ hic quoq; non rectè Gobio vniuersaliter tribuĩ, quod priuatim ad lacustrã pertinet. Pariũt iuxta litora, suaq. oua lapidũ amplexibus mandant latiuscula, & arenida, vt Aristoteles prodidit.

Partus.

VSVS IN CIBIS.

Marcellus Virgilius ex hoc Iuuenalis versu:

Nec Mullum cupias cum sit tibi Gobio tantum *In Loculis,*

Gobium vilissimũ piscẽ esse iudicauit. Quod si id intellexerit poeta, de palustribus, & cœnosis loqui dicendum fuerit. Mihi cõparatio videĩ Gobij ad Mullum qui summo apud gulæ proceres erat in pretio: ad hæc Mullus Gobio quintuplo ac sextuplo maior est. Apparet itaq. iubere poetã, vt si delicatũ quis velit mercari piscẽ, si non ita sit nummosus, vt Mullum magnum scilicet, & pretiosum, palatoq; gratissimũ emat, is Gobium accipiat, ob paruitatẽ minoris quidẽ pretij, sapore verò, & bonitate haud inferiorẽ, Docet. n. ibi poeta in omnibus rebus seruãdã esse mẽsurã, cũ superfluas impensas nulla nõ comittentur mala, ac sit tandẽ, vt poetæ verbis vtar, *morte magis metuenda senectus*. Fuisse autem Gobios apud veteres in honore, clarissimè ostẽdit *a*

Gobij comparatio ad Mullum.

B Martialis, inquiens. *In Venetis sint lauta licet conuiuia terris* *Principium cænæ Gobius esse solet.* Et Anaxandrides Gobios elixos nominat in Cotys Tracum regis conuiuio. Anthiphanes item in Timone Gobios laudat, & vnde optimi aduehantur apud *b* Athenæum docet, cuius versus Græcos, adscribam lapedissimos, quòd interpretes, vt Casaubonus testatur, sensum eorum assequi non valuerint. Inquit itaq; Antiphanes.

a *In Xenijs*

b *lib. 7.*

Ἡ'κο πολυτελῶς ἀγοράσας εἰς τὓς γάμυς,
Λιβανοτῶν ὀβολὓ τοῖς θεοῖς καὶ ταῖς θεαῖς
Πάσασι, τοῖς δ' ἥρωσι τὰ ψαις' ἀπονέμων:
Ἡ'μιν δὲ τοις θνητοις ἐπριαμην κοβίυς.

Ω'ς προσβαλεῖν δ' ἐκέλευσα τόν τοιχωρύχον
Τον ἰχθυοπώλλω προστίθημι φημι σοι
Τόν δῆμον ἀυτῶν εἰσὶ γάρ φαληρικοί.
Α'λλοι δ' ἐπῶλων ὡς ἔοικ ὀτρυνικυς.

Vertit Dalecampius (*sunt nuptias.*

Iamãaduenio sumptuosè mercat⁹ ad has quæ opus
Obolo dijs ac deabus thura
Omnibus, mellita liba heroibus despertior.
Nobis verò mortalibus emi Gobios

Quos vt inspitiũdos admouere iussi effractarium
Ac scelestũ pisces q vẽdebat: en, inqt, pprono tibi
Illorum gentem ac populum: sunt. n. Phalericis;
Alij verò vt manifestũ est, vendunt alienigenas

Casaubonus acutiùs Anthiphanis mentẽ perscrutatus in verbo προσβαλεῖν omnẽ sẽtẽtiæ venu-

C stastẽ sitam esse monet: sensumq; esse: cùm in emendis Gobijs iuberem piscariũ, velut auctarij loco, & ἐπιδόσεως aliud adijcere, fieri solet in foro: respondit sceletus piscarius: Ego verò, προστίθημι σοὶ τὸν δῆμον αὐτῶν, .i. auctarij loco adijcio tibi Gobionũ quos emisti patriã: sũt. n. Phalerici: quo nomine cariùs indicari debuerunt. δῆμον (inqt) ancipe, vt historia Attica passim. nam vnus τῶν δήμων agri Attici Phalerum fuit, qui, & Phalerius dicebatur. Alius etiam pagus Atticę erat Otryna siue Otrineus, sed obscurus, & præ illo altero ignobilis. Inter cætera quę Phalereũ nobilitabãt. præter portum & alia multa, fuere etiã Gobiones Phalerici, qui tãtũ cæteris pstare credebantur, quantũ Otrynici Gobiones, ab alijs vincebaĩ; ideo subijcit: Ἄλλοι δ' ἐπώλουν ὡς ἔοικ Ὀτρυνικὰς. Putares, inquit, qui pisces emerat solũ hunc esse piscario foro, qui Phalericos Gobiones venderet, alios omnes vendere Otrynicos. Vt modò vnde digressa est, reuertaĩ oratio, in eo dẽ ibi Athenæo quidã apud Menãdrũ in Ephesijs, è *piscarijs*, inquit, *vnus nuper quatuor drachmis Gobios æstimabat*. Respondet alter, *nimio*, nempe ob paruitatẽ. Non minus elegãtur quã iucunde Gobiorũ laudẽ tetigit etiam Machon apud eundẽ Athenæum de Archephonte parasito agens, quẽ scribit cũ à Ptolomæo rege inuitatus ad cænã in Aegyptũ nauigasset ex Attica, saxatili varioq; imposito mẽsæ obsonio, admotis multis, & grandibus Locustis, allataq; patina cõfertissima

Archephon parasitus. cur a Gobijs sibi temperarit.

D in qua Gobiorũ frusta erant tria, uisa non sine stupore conuiuis omnibus; Scaris tamen Mullisq; ac Phycidibus, valde quidẽ libẽter sed austero vultu, Mænidibusq; ac Mẽbradibus, & Apuase expleuisse Phalerica: Gobijs vero abstinuisse ptinacissimè. Id autẽ cũ præter omniũ opinionẽ faceret, Rexq. Alcenorẽ interrogaret an hallucinans Gobios minimè vidisset Archephõ; respõdisse gibbũ illũ, cõtra prorsus rẽ habeto Ptolomeæ: prim⁹ vidit: sed hoc obsoniũ, quia veneratur ac reuereĩ non attigit: præterea more patrio nõ licet, cũ cænat absq. symbolo, sine suffragijs sciẽter alicui facere iniuriã. Ridet ĩterĩ obiter comitia, & suffragia Atheniẽsiũ, inquit Dalecãpi⁹, vel de leuiusculis rebus: & affectum iri Gobionẽ iniuria dicit, si Archephõ cibo tã exquisito indignus eo vesceret. Gustu. n. persuauis est, & pigui teneritudine (vt Iouij verbis vtar) delicatus: ad hęc siue litoralis siue saxatilis, sit boni succi, & facilis cõcoctionis est, nimirũ illis cõparatus q. ĩ ostijs degũt fluuiorũ *c* Galen. elegãter distĩguit *Gobiorũ caro, ĩquit, vt Asellorũ, & saxatiliũ pisciũ carne durior, ita mollior est q̃ Mullorũ: crassitudine verò, & tenuitate mediocrẽ succũ generat. Prẽstantissimus autem est Gobio, tum ad voluptatem tum vero ad concoctionem, digestionemq. & ad probum succum* *gignim.*

Suffragia Atheniẽsiũ. Suauitas.

c *lib. 2. de Aliment.*

Gobiorum carnis distinctio.

gignendo is qui arenoſis litoribus aut inter ſaxa viuit: qui verò in fluuiorum oſtijs aut paludibus marinis degunt, diuerſam planè carnem habent ab ijs qui in puro mari victitant. Neque enim aquè iucundi ſunt ſaporis neq; etiam ſuccum tam bonum præſtant. Quod ſi limoſa fuerint aqua, aut vrbem fluuius expurget, deterrimus euadet qui in illa aqua gignitur Gobio. Hiceſius, cui copioſum quidem ſed non bonum ſuccum generant, ſapore grati ſunt facilè excernũtur, & non multùm nutriunt, cãdidos nigris gratiores eſſe tradidit, flaueſcentium (τῶν χλορῶν) autẽ carnẽ, ſubſtantia eſſe rariore, magiſq. putredinis expertem, ſuccũ item præſtare tenuiorem, neq; adeo copioſum, obq; magnitudinẽ magis alere. Diocles etiam teneriorẽ ſaxatilibus carnem tribuit; nec non Mneſitheus ſaxatiles ait corporibus noſtris ſiccũ præbere alimentũ, ſed εὔογκυς eſſe, & τρόφιμυς hoc eſt ſolidioris nutrimẽti, & corpulentię ſatis addere. Aetius deniq; in curatione colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus Gobios teſtatur tenerrimos eſſe, facileq; ſecedere, alimentum autem plurimũ roburq. corpori addere: vbi notandum tenerrimos dicere, facta comparatione ad alios piſces, nam alioqui tenerum eſſe, & plurimum corpori robur addere non conueniunt, idq. ratio diſſuadet. *b* Hippocrates verò dum eandem ferè alimentariam vim Scorpio, Draconi, Cuculo, Callionymo, Gobio, vſum eorum in moribus pituitoſis, & craſſis concedens, tribuere videtur, ita intelligendus fuerit, quòd deficientibus Gobijs, cæteri etiam illi licet duriores, concedi poſſint.

Candidi nigris pręſtãt

Vt robur addere dicantur.

b *lib. de inter. affect.*

VSVS IN MEDICINA.

PAulus Aegineta citante Marcello Virgilio Gobium in pilla contuſum decoqui iubet in aqua ad aluum deijciendum: marinum videlicet: nam alijs ſal addendum: kiranides: Gobij cocti in aqua, & ſalibus donec ſoluatur, potum ius maximè cum lacte, ſolutionem ventris facit. Aſſus, & ſine ſale manſus, dyſenterias lienterias, & nimia egerendi deſideria, quæ cum dolore fiunt, ſanat Simeone Seth teſtante. Dioſcorides Gobium recentem ſuillo ventri inſutum decoqui iubet in aquæ ſextarijs duodecim, donec duo tantùm ſuperſint: dein percolatum, & ſub dio expoſitum propinari, vt quis aluum leuiter molliterq; deponat: additq; hunc piſcem illitum, canum rabidorum ſerpentiumq; morſibus prodeſſe. Scoliaſtes Nicandri quo authore neſcio, tradit Gobium ſimileſq; alios piſces qui in litore, & marinis petris degunt, contra doryenium iuuate ſiue crudi, ſiue elixi, ſiue toſti comeduntur.

Ad aluum ſoluendum ius ex Gobio

Ad doryenium.

DE SPHYRÆNA SIVE SVDI. Cap. XXI.

ORDINIS RATIO SYNONYMA. Etymum.

SPhyręna petroſis ſaxatilibuſuè ab Oppiano accenſetur: in hunc autem locum meritò reiecta, quòd licet ſquamis ſit prędita, eas tamen toto (vt patebit) corpore præcedentium more non habeat, vnde nec ſquamoſa omnino, nec leui cute prædita rectè dici poſſe videtur, ſed inter vtroſq; quodammodo ambigere, ac ſi ſpurius quiſpiam ac nothus piſcis eſſet. Eius præter Ouidium, nullum alium meminiſſe Plin. dum ſcribit, fallitur, nam inter Græcos, vt Athenæum præteream, Ariſt. ex Latinis M. Varro meminere. Σφύραιναν ferè Græci dicunt, Attici verò priuatim κέςραν vt *a* Athenæus affirmat his verbis: *Dorion Sphyręnam ait, quam vocant Ceſtram. Epicharmus autẽ in Muſis Ceſtrã cũ nominauerit, non iam Sphyrænas dicit, vtpote quæ eædem ſint. Et Attici ſæpius Sphyrænam vocant Ceſtrã, rarò autem Sphyręnæ nomine vſi ſunt.* Quorum nominum eandem inuenio etymologiam ſicq. appellari hunc piſcem à figura corporis. Κέςρα ſtimulus eſt aut ſtylus, itẽ teli genus Perſico bello inuentum, pro quo, σφῦρα ſumitur. Phauorinus: Κέςρα ἀμυντήριον ὅπλον, σφῦρα, καὶ εἶδος ἰχθύος, .i. *Ceſtra telũ quo vis repellitur, Sphyra, & genꝰ piſcis.* Apparet itaq; eadẽ ratione hũc piſcẽ Ceſtrã dici, quã aliũ in Mugilũ genere Ceſtreũ dicũt: à σφῦρα fit σφύραινα σφυρά verò Heſichio pro ipſo piſce ſumitũ, ſed quã benè neſcio. Quã Sphyrę ſignificationẽ cũ nõ aduerteret Theodorus Gaza eadẽq. vox etiã malleũ ſignificet, fabrile inſtrumẽtũ, ꝑ Sphyręna Malleolũ Latinè reddidit, niſi à σφῦρον deduxerit, vt Hermolao placet, ꝗ eſt malleolꝰ pedis, à σφῦρα deductũ. sũt aũt malleoli in

Cur in hũc locum reiecta.

Plinij oſcitantia.

Ceſtra.

a *lib. 7.*

Sphira.

Malleolus.

A in imia tibia, qui ceù capitula duo in extremo malleo ad latera prominent; quod si aduerterit Gaza, minus fuerit ridendus, nam alioqui piscis noster nihil minus, quam malleum repræsentat. Significantius ex *b* Plinio Sudim vertisset, qui suæ item versionis causam reddit his verbis: *Sūt præterea à nullo authore nominati, Sudis Latinè appellata, à Græcis Sphyræna; rostro similis nomine, magnitudine, &c.* Vocatur autem Latinis Sudis, similiter, ac Græcis Sphyræna, nempe à figura, Sudes enim apud Latinos etiam teli militaris genus est, item paxillus, siue palus acutus, qui in terra defigendus præurebatur, vt vel robustior esset, vel vt tardus putresceret, *c* Virgilius: *Stipitibus duris agitur, sudibusuè præustis.* Atque hinc fortè est, quòd etiamnum Gallis vulgò, vocetur vt Spet quasi veruculum. Romæ ob similitudinem quam aliquo modo habet cum Lucio, marinum Lucium dicunt, item in Græcia, vt Bellonius testatur. Lesbij verò Mitylenes incolæ velut antiquo nomine Sphyrnas, Asiatici Græci Zarganes, cùm hoc nomen Bellonæ pisci debeatur. Bellonius tradit esse, qui putant appellari Oxyrinchum, quia acuminato valdè rostro est, quorum sententiam improbat. Grauior verò error Gillij est, Sphyrænam Zygænę eandem arbitrantis. Interpres verò, seu Scholiastes Aristophanis in Scholijs in Nubes Cestras exponens Murænas inde deceptus videtur quod apud Athenæum, & Oppianum pro σμύραινα B non semel σφύραινα legatur.

Sudis. b *Lib.9.c.2.* *Sudes.* c *Lib.7. Aeneid.* *Spet.* *Lucius marinus.* *Sphyrna.* *Zarganes.* *Oxyrinchus* *Gillij error.*

FORMA. DESCRIPTIO.

SPhyrænam, siue Sudim longum, & acutum piscem esse, iam ex etymologia ipsius nominis ostensum est. Accedit veterum authoritas, Oppiani in primis, qui δολιχόν, idest longum vocat, item Plinij, & Speusippi apud Athenæum: quorum hic acui assimilauit, lōgo, & tenuissimo corpore pisci: *Sudis, inquit, Latinè appellata, à Græcis Sphyræna, rostro similis nomine, magnitudine inter amplissimos rarus, sed tamen non degener, &c.* rostri nomine partē in naui sic dictam intelligens, cum qua suo quoquè rostro (si ita vocare liceat) similitudinem piscis iste habet. *a* Rondeletius apud Aristotelem, vbi ex longis piscibus esse ait, Anguillam, Acum, & Zygænam: pro Zygæna (longo quidem, & magno pisce, sed tamen minimè cum Anguilla, & Acu nominando) Sphyrænam legit congruente sensu, & reipsa; attamen Smyræna similiter legi possit, idest Muræna, piscis nimirum etiam longus, & vt Anguilla, qua cum & aliàs ab Aristotele nominatur, lubricus. Placet tamen magis Rondeletij lectio, quia Acum Aristoteles proximè hic nominauerat, cui Spyrena, non Muræna similis est. Pinxere, & descripsere Sphyrænam C Saluianus, Bellonius, & Rondeletius, sed illi vna tantùm, hic duas, tot species dari arbitratus, hisce Oppiani verbis motus: Σκορπίος ἀλλ' ἦτοι διδυμον γένος ἀμφοτεραί τε Σφύραιναι, idest, vt Lippius vertit, *Ambę Sphyrenę longę.* Equidem præter Oppianum id nemo asserit alius. Rondeletij verò Sphyrænæ dissimiles sunt, & haud scio an ex eodem genere. Priori enim squamosam à capite ad caudam vsque lineam tribuit, alteri verò squamas omnino demit: prior item duas in tergore pinnas gerit, altera vnam duntaxat. Bellonius quidem etiam duas species obseruari scribit, quæ tamen minimè, inquit, inter se dissidere comperirentur, nisi vetustas indicio esset: altera siquidem Trachurum colore refert atque eodem modo sub ventre albicat: altera autē senescens Mormyri laterales picturas colore assequitur. Habes hic Sphyrænæ veræ exactam ex omnibus collectam descriptionem. Rostro est foris cælato, in extremo nigro, cuneato, prominente, & acuto: imò toto capite velut in mucronem desinente, ore valde resciso. Maxilla superior, obtusa, inferiori breuior: inferior contrà acuta, & longior: vtraque sic coit vt vix oris rostrivè scissuram vllam esse diceres, quam tamen magnam esse oportuit, tum ob rostri tenuitatem, tum ob piscis voracitatem. Est tamen in ipso oris hiatu dens cæterorum longissimus, & acutissimus, qui ore clauso in foramen anterioris, ac membranaceæ partis, ita suscipitur, D vt extrinsecus etiam paululū emineat. Vtrimque dentes habet, sed in parte superiori maiores, in inferiori minores; & si secus icon nostra ostendat, omnes acutissimos, & vt Murænæ in os recuruos, vt Rondeletius notauit, qui item addit in palato duos esse dētium ordines. Lingua teste Bellonio scabra est, denticulisq. aspera, quod tamen in sui piscis icone non expressit. Saluianus quidem linguam euidentissimè pinxit, sed sine vlla asperitate. Oculi magni sunt, & vt Bellonius meminit, cæsij. Ante hos foramina dari Rondeletius ait, vel ad audiendum, vel ad olfaciendum destinata, quorum nec Saluianus, nec Bellonius faciūt mētionē, nec ipse etiam pictura ostēdit. Branchiæ vtrinq quaternæ, satisq; patulæ. Linea quæ à branchijs ad caudā vsq. per latus deducitur, nō sola, vt Rondeletius vult, squamis obtegitur, sed dorsum præterea squamosum habet, vt & Saluianus obseruauit. Est verò ea linea squamulis mira arte contecta paruulis, & duriusculis, similiter, & dorsū non, vt in alijs piscibus, sed ferè, vt in Serpentibus, quod fortassis Rondeletius non examinauit. Pinnas quatuor pro portione corporis satis breues idem Sphyrænę tribuit, plures tñ mox enumerat, & plures etiā pingit. Saluianus quinq; enumerat, totidéq. at non

V t rostro similis dicta. a *Lib.2. Hi. cap.15.* *Aristoteles correctus.* *An dua eius species.* *Sphyrana exacta descriptio.* *Dentes.* *Lingua.* *Squamæ quales.* *Pinnæ.*

102 eisdem, vt in descriptione memorat, locis ostẽdit. Duas .n. ait ad brãchias; vnam in ventre post excremẽtorum orificium; duas deniq. in dorso, priorem in medio (hanc pictor in principio ventris posuit) posteriorem versus caudam. Rursus Rondeletius priorẽ dorsi pinnã quinq; ait cõstare aculeis, alteram verò ijs carere, Bellonius, & Saluianus posteriorẽ pariter ceu aculeatã pingunt, ita aculeatanè sit, an non, in descriptione omittunt. Ab ijsdẽ aculeata pingitur, quæ ab ano est, cùm alioqui aculeis carere Bellon. profiteatur. Rei veritas ex mea icone elucescit. Quod modò ad colorẽ attinet: Asellũ, inquit Rondeletius ęmulatur. Est.n. ventre alba, dorso nigricante, vel potiùs cinereo. Linea prędicta flauescit initio, & oris interna pars. Ebrum autem quæ crebriùs Romam deferuntur, qua ternę vix librã implent, inquit Saluianus, qui dorsum, & quicquid in vtroq. latere superius est, subcineraceum esse scribit: vẽtrẽ verò, & quicquid eadem linea inferius est, candida. Vidit tamen etiam aliquando, sed perraro dilibrem: quamobrẽ magnis piscibus annumerari non potest, quod Plinius dixisse fortassis voluit his verbis; *Sphyrana piscis magnitudine inter amplissimos rarus, sed tamen nõ degener.* Nostra verò Sphyræna per dorsum nigricat; cætera ad amethestinum vergunt: & eiusdem coloris maculis, interstinguntur. Linea flauescit, rubertimis infrà supraque punctis exiguis notata est. Caput cæruleum est, Oculi & Pinnæ pallescunt. Cor oblongum est ex Bellonij obseruatione, sub quadam alba vesicula inclusum, quam multis piscibus pro auriculis cordis substitutam esse ait. Pylorus à stomacho consurgit, tam multiplici apophysium, seu cæcorum cæsarie inter textus vt penitus stomachum contegant, quos nemo numerari posset. Fel ab hepatis lobo dextro latere in folle oblongo dependet; reliqua intestina adnumerari possunt. Natura huic follem vento plenum, ne ad imum sideret, donauit oblongum, anteriori parte bifidum, vtrimque in acutum exeuntem. Spina dorsi raris vertebris coagmentatur.

Color.

Pondus, magnitudo.

Partes internę.



LOCVS. NATVRA. MORES.

AElianus, vt in cõmuni textu eius legitur, Sphyręnas pelagias esse scribit: verẽdum autem est nõ Sphyręnas, sed Smyręnas ibi legi oportere, quę pelagiæ sunt, nam alioqui Sphyrænas Oppianus, ex quo pleraq. ipse transcribit, ijs annumerat, quæ circa saxosa, & arenosa loca victitãt. Gregatim degunt teste *a* Aristotele, idque piscatores experientia sua comprobant: numerosas enim vnà capi dicunt. Captæ retibus euadere tentant, vt Saluianus, & Bellonius, ex hisce Oppiani verbis colligunt,

Si Sphyrana sinu retis claudatur in amplo
Latum perquirit laqueum, quo lubrica terga
Serpentum in morem labatur retibus amplis,

Sed hic quoq; nõ rectè Sphyręna legitur, inquit Gesner⁹, legendũq. Smyræna vel Muræna, quomodo in argumẽtis Halieuticorũ authoris innominati, q̃ vitę Oppiani ab initio editionis Aldinę subijciũtur Gręcè, rectè legit̃ Lubrica.n. mẽbra, & penetratio serpẽtis instar Muręnę nõ Sphyręnę cõueniunt. Error autẽ iste in Oppiani poemate antiquissimus, quẽ & *b* Aelianus euitare nesciuit. Plurima.n. ille ab Oppiano mutuatur, *Sphyrana*, inquit, *piscis est pelagius, qui cũ se reti inclusum sensit, circumquaque natat, & quà euadat, vbi vel rariores laxioresvè sunt macula, vel etiam disruptę, callidi-*

a Lib. 9. Hi. cap. 2.

Oppianus correctio.

b Lib. 1. cap. 31.

A *calidissimè quærit. Vbi verò vno quępiam sic euaserit, reliquæ etiam eiusdem generis si quæ pariter captæ fuerint, eadem elapsæ, illam seu via ducem sequuntur.* Apparet autem Oppianum vel ex Ouidio, vel ex Plinio excepisse, quorum verba in Muræna recitabimus.

VSVS IN CIBIS.

ROmæ Sphyræna siue Sudis, Saluiano teste ceu vilis ac plebeius piscis negligitur, nec peculiarē habet conditur modum. Τῆ κέςρας ὀσφὺς, i. Cestrę lumbus cum alijs lautissimis obsonijs nominatur ab Antiphane, & Rondel. carne ait esse candida, suauique dura, & sicca, sed quodammodo friabili, & Aselli carnem referente, cui simul cum Lupo præcipuam authoritatem fuisse Cornelius Nepos, & Laberius poeta minorum tradidere. Miratur itaq. Rondel. Hicesium, qui apud a Athenæum σφυραίνας τροφιμοτέρος εἶναι τῶν γόγγρων, ἀπειθεῖς δὲ τὴν γεῦσιν καὶ ἀσόμυς, εὐχυλία δὲ μέσως, scribit. i. *plenius nutrire quā Congros, gustui tamen ingratos esse, oriq. insuaues, ac succum generare mediocriter laudabilem.* Quibus, inquit, a-

Lambus laudatus.

a lib. 7.

B pertè ratio repugnat. Qui enim Sphyrænæ plus alimenti præstare possent Congris, qui ex cartilagineorum sunt genere, dura, sicca, lenta, glutinosaq. carne? vnde δυσκατεργαςέρυς esse dixit Philotimus, quod approbat Galen. Omnes aūt non solùm pisces, sed & carnes, & quęcunque alia quibus vescimur propter duritiem, & succi contumaciam difficilius conficiuntur; vt verò difficilioris sunt concoctionis, ita plurimū nutriunt. Non est itaq. vera hæc Hicesi sniā, neq. ἀπειθεῖς τὴν γεῦσιν, sed ανδεῖς τὴν γεῦσιν παρὰ legēdū, id est gustui iucūdas esse. Gesnerus locū restituit, pro σφυραίνας legens σμύραινας, quod rationi consentaneū sit Hicesij cōparationem esse in eiusdem generis piscibus, vt sunt Smyrænæ siue Murenę, & Congri, quare culpā in librarios reijcit. Casaubono verò Athenæi potius, vel Hicesij fides suspecta est quàm librariorum, quandoquidē stent ab edita lectione omnes codices, & quæ plurimi facit nō iniuria, Augustana. Excerpta prætere a quę statim subijciuntur, nisi de Sphyręna capiantur, ecquē, inquit, hic locum hebebunt. Adde quod de Muræna suo loco in elemento M. tractatum est: Σμύραιναν autem, & μύραιναν tanquam diuerso pisces παρὰ ἔνγραμμα separatim explicare cuius fuerit stuporis? Non igitur librarij culpam hic vllam, sed vel Athenæū minus fideliter alienā sententiam recitasse autumat: & si quod de Muręna dixerat Hicesius, aut deprauatum secutū

Athenæi locus examinatus.

C codicem, aut aliud agentem Sphyręnę tribuisse. vel Hicesium ipsum contra aliorum sentētiā sic sensisse perperam: ꝙ in eo argumento nemo, inquit, mirabitur, qui fuerit in mediocrū scriptis paulò versatior. Extant quidem in superioribus ex eodē Hicesio verba hæc, τροφίμυς τας μυραινας εἶναι φησὶν ὁ κέσιος ἔκ ἧττον τῶν ἐγχέλεω, ἀλλὰ καὶ των γόγγρων, sed ex istis non rectè colligas, quod voluit Gesnerus, dixisse Hicesium, Murænas plus alimenti quàm Congros pręstare. Hucusq; ferè Casaubonus. Ego, & in librarios, & ipsum quoq. Athenæū, non in Hicesiū culpam reijcio: in illos quòd præter. Hicesij mentem Shpyrænas posuerit pro Smyrænis, in hunc quod nō animaduersa librariorū, aut scriptorū incuria, quod Muręnæ debebat, Sphyrę-næ tribuat, id ꝙ in octauo rursus facit in Diphili Siphnij verbis: istis αἱ δὲ σφύραιναι τῶν κόγγρων εἰσὶ τροφιμωτέραι. Diphilus enim eo loco simillimos inuicem pisces, inuicem etiam cōparat, & subinde à Congro. Anguillam nominat. Errorem autem istum in Oppiani poemate antiquissimum etiam esse, Aelianumq; eum euitare non potuisse, antè ostensum est.

DE ACV ARISTOTELIS. Cap. XXII.

D

ORDINIS RATIO. SYNONYMA.

Etymum.

POst Sphyrænam non incongrue sequetur Acus eadē teste Oppiano, quę illa loca incolens, & nōnullis sine squamis, & glaber alij squamosus ex parte descriptus, & vt Sphyræna longus tenuis, exilisq. piscis. Græcis Βελόνν appellatū, itē Ῥαφὶς, vt testatur Athen. his verbis *Dorion in libro de piscib.* Βελόνλω, *inquit, quā nonnulli* ῥαίδα *vocant Arist.* Βελόνλω *appellat libro 5. de animalibus: at in opere* περὶ τῶν ζωικῶν, *siue de piscibus* ῥαφίδα *nuncupat.* In omnibus, quæ nūc extant Aristotelis operibus solummodo βελόνη appellatur. Oppianus quoq. aliquando ῥαφίδα nominauit. Estque vtriusq. nomēclatura eadē ratiò. Vt. n. βελόνη apud Græcos, & acus aqud latinos (fœminino

Belone.

Raphis.

Etymum.

genere

a In Glossis. genere, nã Acus masculino genere piscis est, Martialis. *Et satius sennes ducere credis Acos* (in E strumentũ muliebres ruendi, sic ῥάφιον Hippocrati Subucula, est *a* Galeno κέντηριον quoq. vocata à pungendo) qui præpungũtur coria, vt filũ inseraturv ulgus nostrũ Lesinam vocat. Vtriq. huic instrũo piscis iste similis est cum totius longitudine, & tenuitate, tum potissimũ proceri rostri acie. Testante eodem Athenæo Ἀβλεννὴς quoq. dicitur, sed alio sensu nimirũ quasi sine muco, vt distinguatur fortassis ab Anguillis, Congris, & Murænis, piscibus nimirũ similiter longis, sed multa blenna, siue muco refertis. Sunt qui, & βλωδὸν dicunt, vt Varrinus citat; itẽ qui βελλὼν dici volũt, non βελόνην, vt Hesichius refert Interpres Auicennæ modò Græcã vocem peruertit, modò Aculeũ latinè interpretatur, Aculeatũ potiùs cùm Plinio nuncupaturus. *Belone*, inquit, *quos Aculeatos vocamus*. Vocauit tñ, & Acũ his verbis: *Acus, siue Belone vnus pisciũ, &c.* Platina Aciculã dixit, vt fortè magis corporis tenuitatẽ noĩe ipso exprimeret.

Ablennes. Aculeus. Aculeatus. Aciculatus.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

Descriptio.

Species quot. Typhline. Typhle. Cæcilia marina. Sphondile. Herophidia. Serpens marinus. Acus Arist. descriptio.

VNam duntaxat Acus speciem agnouit Saluianus, Bellonius, & Rondeletius duas, sed non easdem. Rõdeletio verus, ac genuinus Arist. Acus, ille piscis est, quem Bellonius Typhlinen, vel Typlen, vel Cæciliam marinam dici posse arbitratur ob corporis figuram, & Plinij Spondilem esse, aitq. nunc in Græcia vulgò Herophidiam dici i. aquæ serpentem, Massiliensibus Gagnolam; propterea quòd quoties piscationi indulgẽt, vbi hunc alios pisces præcedere viderint, lucrũ se facturos portendant. Fuit, & Petro Gillio notus Acus iste, sed parum peritè, & indistinctè serpentem marinũ vocitabat. Cęterũ Saluianus verum Acum esse negat, sed cur neget, nullas rationes in mediũ affert. Pingitq. pro Acu, eũdem quem Bellon. atq. ipse etiam Rondel. primo loco. Bellonius Acum maiorem vocat, pro minori exhibens alium longo quidẽ, & tenui rostro piscem, sed recuruo. Nos hic de Belona siue Acu Arist. priuatim dicemus, mox de alijs dicturi. Piscis est longus tenuis, cubiti longitudine, digiti crassitudine. Magna eius est cum Tiphlope terrestri, inquit Bellonius, siue Thyphline similitudo. Vterq. n. testa tegitur dura, cui natura vtrinq. in lateribus rimam fecit cutilarem contra aliorum naturam, vt eius aluus distendi possit in prægnantib. Ambæ squamis carent: Rondel. quoq. non squamis, sed serpentum modò scribit integi cortice pulchrè cælato, & duro. Quòd si tamen diligentiùs corium examinassent squamas in eo inuenissent, quas & Saluianus vidit, easdemq. non vt in piscibus, sed in serpentibus ait committi. Caput habet exiguum, rostrum oblongum durum, non tenue si cum reliquo corpore conferatur, nec acuminatum, vt in Acu communi: extrema namq. siue anterior eius pars, latiuscula extat: cuius quidẽ rictus, non in transuersum, sed in altitudinem dehiscit. Figura eius tubam æmulatur, vnde à Gallis Trompette nuncupatur. Vnicolor est, subflauus nempe. Branchias vtrinq. habet quaternas. Saluianus pinnas ei esse negat, præter vnam paruam, ac tenuissimam, quæ in medio dorso apparet. Bellonius verò duas præterea ei tribuit in lateribus iuxta branchias, vt in Congro. Has quidem pingit, in tergo verò nullam. Idem & Rondel. confirmat, additq. insuper eam quæ in tergo est, vix cõspici, nisi cùm viuit, aut in aqua mouetur. Meus piscis Saluiano subscribit. Lõgitudo corporis cũ tenuitate, aliarũ pinnarum vicem gerit. Cauda in tenuem, & simplicẽ pinnã terminatur. Oculos habet adeo exiguos, vt vix grani milij magnitudinẽ ęquent. Maris, & fęminæ discrimen suscipit. Vtriq. corpus angulosum, oblõgũ, à capite, ad meatũ excrementorum semper crassescit, sexangulũq. non quadrangulũ, vt Bellon. ait, deinceps verò, vt tenuius efficitur; sic pro sexangula quadrangulam formam induit. podex in medio ferè copore est. Gulam, qua plurimi pisces carent, ei in esse idem Rondel. affirmat, ventriculum paruum, oblongum, hepar magnum, intestina gracilia, recta, non in spiras contorta. Contra Bellonius vnicũ tantum habere ait, intestinum, idq. album, & rectã ex porrectum, multaq. pinguedine circumsessum, addit item fel sub hepate pallido, oblongo, parte dextra contineri, cæsium, grani hordei magnitudine: Cor vix milio quoq. maius esse: vuluam habere bicornem cæterorũ piscium more, ouis plenã grani sesami magnitudine, rotundis, rubris, transparentibus, quæ ipso verè excludat. Hunc modo insolentis figuræ piscem Arist. Acum esse constanter cum Rond. affirmari audeo. Ipse. n. in lib. de Animal. recitante Athenæo ἀνοδων esse dixit. i. edentulum quod huic nostro pisci competit, vulgari verò, siue Oppiani Acui minime, qui nimirum admodũ dentatus est: nostro non modò nulli inexistunt dentes, sed vix vllam etiam oris scissuram habet, verùm foramen solùm veluti in extremo tubæ, tam pusillum, vt tum propter ipsius paruitatẽ, tũ propter rostri longitudinẽ angustiamq. ne minimus quispiam pisciculus ingeri possit. Eo aũt foramine velut per fistulam quampiam ex humore alimentum trahit. Ad hæc rimam,

Squamas haberi. Trompette. Spina. Gulam habere. Verum Acũ esse. Oris angustia.

F G H

qua.

Acus Aristotelis.



quam sub vẽtre Acui esse Aristoteles prodidit, ipsi inesse modò ex Bellonio dicebam, moxq. iterum ex Rondeletij obseruatione ostendam. Serpentem marinum non esse ex huius, & Congri historia innotescet.

PARTVS.

a Lib.6.Hi. cap. 13.

QVi autẽ *Acus vocatur*, inquit *a* Aristoteles, Theodoro interprete, *vnus tempore pariendi, vtero dehiscente oua emittit. Habet enim hic rimam quandam sub imo ventre, vt cæciliæ serpentes. A partu autem viuit, & vulnus coalescit.* Ita & Plinius: *Acus siue Belone vnus piscium dehiscẽte propter multitudinem ouorum vtero parit. A partu coalescit vulnus, quod & in Cęcilijs serpentibus tradunt.* De eadem re in eodem pisce aliàs iterũ Aristoteles: *Acus verò appellata serò fœtificat, complureſque eius generis disrupto, ac dehiscente vtero pariunt, non tã multitudine ouorum, quàm magnitudine: & modo phalangiorum proles parentem offusa circundat: quippe quam discedere statim prolis amor non sinat, & si tetigeris, fugiunt:* In his verbis si conuersionem Gazæ conferat diligens lector cum verbis Arist. intelliget postremã sententiã corruptã esse, atq; Gazam aliter legisse, inquit Rondeletius, quàm nos in vulgaribus nostris codicib. Qui enim congruunt verba ista, *quippe, quam discedere prolis amor non sinit,* cum ijs: ἐ τικτει γάρ πρός ἀυτῳ. Verùm vt mendosã esse hãc partẽ non est dubitandũ, ita & ipse quoq; Rondeletius non aduertit, Gazam Plinij versione, vt apparet, deceptũ, vtero tribuisse, quod rimæ illi debebat, quæ sub ventre est, in qua oua reponi ille ipsemet authopsia edoctus scripserat.

Gaza error.

Rimæ in vẽtre vsus.

Cùm.n. huiusmodi piscem hyemis initio aliquando secaret, in ea rima multa oua reperit, fideque dignissimis viris ostẽdit. Aliasq. rursus cũ non procul ab Aquis mortuis locus in mari turris ædificandæ destinatus vndis vacuaret, illicque maris purgamenta diligentiùs perlustraret, duos istiusmodi Acus reperit diuersi coloris, viridẽ vnũ, alterũ pullum, in quibus cum rimã illã inspiceret, oua vidit in eis iã exclusa, multosq. fętus iã perfectos, quorũ alij maiores erant, ac mouebãtur, partesq. omnes perfectas habebãt; alij minores, alij tam exigui, & tenues, vt oculi duntaxat, & rostrum cernerẽtur; vnde fortassis est, quod nõnulli serpentẽ marinum esse crediderint, & quodammodo viperæ modo parere, cuius fętus matre interempta ventrẽ in eruptione perrumpere veterũ nõ pauci nugant̃, eoq. maximè cùm Acum viuiparũ faciat, *b* Aelianus his verbis; reddita etiã rei ipsius ratione: *Marini Acus*, inquit, *quod sint prætenues minimè tortuosum, & sinuosum vterũ fœtũq. capacem habẽt, ideoq. catulorũ suorũ non sustinentes incrementũ, disrumpũtur.* Non igitur pariunt catulos, sed expellunt, atq; eijciunt. Verùm præter id quod disrumpi Acum simpliciter dixit, nec vteri meminit, ita quoq; vterũ eius in partu disrumpi dehiscereq. posse credendum non est, et.n. dehiscente vtero non extra, sed in ipsam ventris capacitatem emitterentur oua. Cùm itaq; ad rimam illam, quæ in ventre est, disruptio ista, siue dehiscentia pertineat, etiam nõ ad vterum, causa huius rei quæ ipsi cum cæcilia serpente cõmunis est, referẽda est. Plinius, vt verba eius manifestè indicãt, ad ouorum multitudinẽ refert, cùm tamen omnia quæ super hac rescribit, ab Aristotele accepisse videatur, qui tamen non multitudine, quàm magnitudine ouor

Cur serpẽs marinus creditus.

b Lib.11.c. 13.

Vterum in partu non dehiscere.

id fieri testatur: Hic enim, *pro multis*, inquit, *maiusculos habet conceptus: quod enim natura numero ademerat, id magnitudini addit*. Saluian. non omnes in partu disrumpi arbitrantur, sed vt Aristoteles loquitur, eorum plurimos, illos videlicet, in quibus oua ad multam magnitudinem excreuerint, si tamen in vllis augeantur ita oua, inquit, nam cùm frequenti dissectione id sæpius experiretur, in omnibus semper plurima, & parua nunquam parua, & magna obseruare potuit. Sed is de Acu Oppiani, non Aristoteles loquitur. Iam verò si magnitudinem ouorum rimæ causam statuamus cum Aristotele: quærit Rondeletius cur in Hippocampi ventre rima non sit, cuius tamen, & plura, & maiora sint oua quàm Acus? quare & corporis tenuitati (quam & Aelianus refert, vt modò ostendebamus) potissimùm verò corticis duriciei ascribendum quod diximus, iudicat: nam cum vsque adeo duro cortice integatur Acus, vt acuto gladio secari vix possit, fieri nimirum, vt venter distendi nequeat, quemadmodum Hippocampi venter qui mollis est. Emittere itaque Acum oua sua, atque in rima illa, tamquam in alio sinu fouere donec excluserit: quod in crusta intectis quibusdam videre est, velut in locustis, Squillis, & Cancris omnibus: quæ omnia in appendicibus ad caudam positis oua sua racematim compacta seruant, & fouent, donec excludant. Natura itaque sagax, & prouida, inquit, in Acu rimam post podicem dilatat, donec pepererit, quæ post partum ita coit, vt coalescere videatur, quanquam fieri possit, vt coalescat, vt Aristoteles, & Plinius existimasse videntur. Hoc qui Angliam peragrarunt, & faciliùs credere, & alijs certiùs persuadere possunt. Illic enim ichthyopolæ Lucios cultro dissecant, vt pingues esse empturis ostendunt, quos nō emptos rursus in viuaria conijciunt, in quibus vulnus coit, & coalescit: quod naturæ periti Tincis attribuunt, quia ijs si Lucios affricant, vt illarum mucum vulneri illinant, atque ita eius labra in vnum conducantur. Sed idem in Acu euenire non potest ob cutis tenuitatem, & siccitatem: verùm sic rimæ oræ committuntur, vt propius etiam inspicienti coaluisse videri possint. Hæc itaque ille. Iouius cùm dicit Acum æstate parere, de vulgari intellexerit: nam c Aristoteli hyeme parit: & aliàs serò fœtificare tradit. Quærendum item nunquid vulgaris æstate pariat. d Rondeletius quidem æstate ventrem ouis multis refertum conspexit, quare & eo tempore parere coijcit, serò tamen, & sine vlla ventris scisura.

Corij durities. — *Lucij cultro dissecti spōtè coalescūt.* — c *Lib.5.Hi. cap.11.* — d *Lib.6.Hi. cap.17.*

E — F

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Diphilo apud Athenæum Raphis, siue Acus difficilis est coctionis, humidus, εὔχυλος, idest boni succi, timendum verò ne ἄχυλος potius sit legendum, vt Hicesius apud eundem habet. *Acus*, inquit, *& Trissæ pisces sunt ἀχυρώδεις*, idest, *acerosi*, idest, *aristis spinisuè pleni, minimè pingues*, ἄχυλοι, idest, *sine succo*. Alex. Benedictus tempore pestis inter pisces etiam Acum commendat, sed huncne an vulgarem intelligat, quærendum. Est certè vulgaris Acus sicca, & dura carne, vt Rondeletius scribit. Ad stillicidium vrinæ a Galenus Raphida marinum comburi iubet, & in potu cinerem offerri. Totus cum irino vnguento vehementer inspissat, (inquit Kiranides,) & cinis (Peronæ hic habet, lego Belonæ) vulneribus inspersus, omnes eorum putredines sanat.

G

An boni succi. — *Ad stillicidium urinæ.* — a *Lib.3.Eupor.277.*

DE ACV VVLGARI, SIVE OPPIANI. Cap. XXIII.

SYNONYMA.

H

Dvobus potissimùm argumentis, velut Aiacis clypeo munitus vnà cum Rondeletio Acum, siue Belonen Aristotelis, ab Acu Oppiani distinximus, quod edentulū suū Aristoteles, Oppianus, vt modò patebit, dentatum faciat suum, quodque rimam suo, in ventre tribuat idem Aristoteles, qua Oppiani, aut vulgaris Acus caret. Hæc Acus species recētioribus Græcis hodieq; Belone appellatur, vel Aiulone. Rondeletius verò nunc corrupto nomine βελονίδα vocari asserit. Bellonius, & Saluianus Zarganes, pro loci, vt puto diuersitate. Veneti non Aciculam, vt Rondeletius credit, sed Angusiculam dicunt, Romani Acucellam, Genuenses Acuin, Hispani Aguillas, vel Aguidas piscado, Normanni, Lutetiani, & circ Rothomagnum Orphies. Nos Agusellos dicimus.

Acus Oppiani, vt ab Acu Aristot. differat. — *Belone.* — *Angusicula.*

Acus Oppianni.

A

B

C

D





GENVS. FORMA

Descriptio.

Saurus Rondeletius

BEllonius hunc Oppiani siue communem Acũ in maiorẽ,& minorem diuidit. Quærendum quem pro minori exhibet,an idẽ sit cũ Sauro Rondel. vel saltem cognatus piscis,maximè propter pinnas illas paruas quas versus caudã ei appingit. Prior lõgus,& tenuis piscis est,vt Oppianus,ait,non tantę tamen longitudinis,vt Anguilliformes,ideoq non in spiras vt illi, colligere se potest. Rostrum habet acutum,tenue, longum, & durum, vt ait Athenæus. Caput triãgulare,viride. Inferior maxilla superiori longior est, & in mollũ quandam substantiam degenerans. Dentes vtrinq.parui,& frequentes. Oculi magni,rotundi,lutei. Ante hos vt Rondel. obseruauit, meatus ad audiendum vel odorandum,trianguli figura, Branchiæ quaternæ duplices. Pinnæ duæ paruæ ad branchias, duæ aliæ breues sub ventre,quas rursus alia sequitur,longè à podice ad caudã se extendens:è cuius regione in dorso alia est,Rondel. vtranq;ceu aculeatam pingit,contra ac Saluianus. Mea icon huic fauet. Cauda breuis est in duas pinnulas terminata. Podex nõ admodum conspicuus. Saluianus rimam illam quam Aristoteles Acui tribuit circa podicem huius Acus foris cõspicuam quidem esse,sed intus minime videri author est,miraturq; quod in Aristotele Græcè legatur eam sub imò ventre esse ἔσω .i. intus, quare cõijcit hanc voculam ab aliquo in textum accitã esse, quod etiam, inquit, censuisse videtur Teodorus qui eam in sua traductione omisit. Cæterùm apparet tamen Aristotelem hanc voculam necessariò posuisse, vt quę foris oculis subijcitur rima,eam quoq; intus manifestam esse indicaret. Nunquid modò in hoc Acu rima ea conspicua sit,dubitari potest. Rondel.enim diligentissimè quæ ad eam spectant,inuestigauit,& ex hac nota præcedentẽ piscem, verũ Acum esse ostendit eiusq; in præsenti pisce non meminit. Ait autem ventre plano esse,reliquo corpore quodammodo quadrato,ob lineam vtrinq. protensã è squamis contextam, reliquis partibus læuibus,& sine squamis. Dorsum eius cœruleum ad viride inclinans,venter candidus, argenteusuè. Spina dorsi viridis. Partes interiores longæ,vt ventriculus,hepar,& intestina Hæc appendicibus carent. Hepati vesicula fellis ob lõga etiã adhęret. Cor angulosũ. Haud excrescit in multam magnitudinem: ex illis enim qui crebro capiuntur,seni vix libram implent. Aliquãdo tamen etsi perrarò eorum aliquem bilibrem,ac trilibrem se vidisse testatur Saluianus. Gesnerus aliam Acus figuram Venetijs acceptam exhibet,sine vlla descriptione. Habes eam sequenti pagina.

De rima in ventre locus Arist. considera.

Partes internæ.

LOCVS. NATVRA.

Mores.

Stultitiæ.

IN arenosis saxosisq locis teste Oppiano degit. Vbi forte in retia incidit,eisq.euaserit,dũ velut ira percitus,dentibus ea lacerare conatur, denuo in laqueos impingit, vt idem Oppianus indicat his versibus.

Quin

Quin etiam tali dicuntur mente Belonæ
Cùm sunt erepta limo, duroq; periclo
In laqueos fundunt bilem, morsuq; rescindunt
Inq; sinus rursus tentant irrumpere dente.

VSVS IN CIBIS.

Apparatus. CArne est dura, & sicca, vt Diphilum apud Athenæum de hoc Aculo qui minimè sit dicendum, qui nimirum humidam carnem Acui tribuit, vt diximus. Frixus, & omphacio, vel succo mali aurantij irroratus edi solet, & haud ingratus palato est.

DE ACV MINORI BELLONII. Cap. XXIV.

Descriptio. ESt aliud (Acus) genus, inquit Bellonius magnitudine tantùm à prioribus differens, tenuibus etiam vestitum squamis: linguam exilem, & dentes molares obtusos in ore habens, non vt prędicta: branchias quoque vtrinq; quatuor septem etiam vt in maioribus supernè ac infernè, & in cauda propēdentes pinnulas, caudam bifurcam habet nunquam digito crassior esse solet, nec pede longior euadere. *Vbi frequēs* In insula nomine Lissa, olim Phana affatim capitur, qua indiginæ cùm multa dolia sale condierint, & impleuerint, nauigio inde transferunt, vt externis maximo quæstu diuendant. Est enim conditura admodum suauis: siquidem sale inueterata, cruda cum pane edi solita est. Vnicam tantùm amborum dedimus effigiem, vt puta quòd ambobus notæ eædem ferè conueniant, nec nisi magnitudine discrepent. Rondeletius verò hunc piscem Lacertum vel Saurum *Lacertus siue Saurus Acui similis.* Acubus similem vocare videtur, aitq; à quibusdam è suis vocari Aiguille, ab alijs Beccasse, à rostri nempe longitudine. Piscis (inquit) est marinus pedis magnitudine, Acub⁹ breuior, & crassior; Rostro acutiore sed breuiore, & sursū recuruo (Bellonius contrario modo pingit, in meo rectum est

Acus minor altera Bellonij.



& longius, non dubito tamen quin ij dem sint.) Huic dentium loco, maxillæ sunt serratę: branchiæ quaternæ: quibus, & oculis, & ante hos foraminibus, ventrisq; squamis ac lineis, quæ ventrem ferè quadratum efficiunt, firmantq; Acubus est similis: reliqua verò corporis parte à podice ad caudam, caudaq. ipsa Scombris par, siue partis huius, caudæq; figuram, siue *Partes interna.* eiusdem pinnulas spectes Ventriculo est oblongo, intestinis gracilibus, longis, in gyrum non conuolutis. Hepate longo, rubescente: in eo fellis vesica est. Fel, & splen nigricāt. Carne est pinguiore quā Acus, nec à Scōbris differente. Quare cū, & carnis substantia, & posteriore corporis parte Scōbris, qui etiā Lacerti dicuntur, similis sit, rostro verò & priore corporis parte Acubus, existimaui Acubus subiungendam esse, & ob similitudinem Saurum nuncupandum. Rarus est admodum piscis, & piscatoribus nostris veluti nouus aliquando ad me delatus. Hactenus ille. Ego Acus potius quam Lacerti, aut Trachuri genus fecerim. Is cuius ego picturam dedi: toto corpore subuiret maculis varians ex ametheſtino, & cęruleo mixtis in dorso intensiùs, remissius in pectore.

Acus Gesneri Venetijs missa



DE

A

DE FABRO. Cap. XXV.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA. Etymum.

DVbitauit aliquando Rondeletius, in quam piscium classem, hunc quo de hic agitur, piscem referret. Neque enim, inquit, inter squamosos, neque inter cartilagineos, neque inter beluas rectè collocari potest, quoniam ijs omnibus dissimilis est, neque inter ψηττοειδεῖς, quippe qui vna parte candidus, altera nigricans non sit, sed corpore concolore dempta vnica macula. A planis verò oculorũ situ differt. Cæterùm cùm plano tamen sit corpore, & figura, capite tenus Rhombo quodammodo simili, B non incongruè retur planis annumerari posse. Ego verò hunc ei locum assignaui, quòd & ipse inter saxatiles squamosos, & læui cute præditos ambigere videatur, vt eius mox historia docebit. Quibus modò nominibus apud Græcos Latinosque veniat, difficillimum est iudicatu. Varias enim super hac re reperio recentiorum sententias. Fuere in primis, qui Calcidem (Gaza Aericam reddidit) esse arbitrarentur, vt Iouius refert: quorum opinionem erroneam esse Rondeletius, & Saluianus ostenderunt, quòd Chalcis inter viles pisciculos à Columella, ab Aristotele verò inter fluuiatiles connumeretur, cũ hic noster piscis marinus sit, & carne pręstans. Ridenda verò omnino, ac explodenda hæc Niphi verba: *Chalcidem, inquit, Theodorus Aericam interpretatur, alij Fabrum: sed piscis est spurius, ex diuersis generibus genitus, sicut Mulus*. Apparet autem eò dementiæ perueniße ex peruersa, ac ridicula Gazæ versione, qui alicubi apud *a* Aristotelem Chalcides, non vt aliàs Aericas sed Spurias transtulit. Fallitur item Iouius, dum Acanthiã esse credit, nam etsi non parum spinosus sit hic noster piscis, cum veterum Acanthia, siue Spinace, qui Galei, siue Musteli species est, nullam planè similitudinem obtinet: rotundi enim & cartilaginei Galei sunt, hic figura quasi plana. Idem Iouius addit sese aliquando dubitasse, an sit Citharus, quem sæpius, inquit, Galeus cum Rhombis nominauit, asserens Rhombos sapidiores, & C meliores esse Citharis: cæterùm nec hic rem acu tetigit. Nam licet ob nomenclauturæ Cithari, aut Citulæ (vt Romæ appellatur) affinitatem, & ob corporis item cũ Rhombis quampiam similitudinem, in eam sententiam animus inclinare posset; res tamen aliter se habet. Piscem enim Rhombo similiorem, talemq. cui omnia quæ de suo Citharo veteres prodiderunt, suo loco dabimus. Quòd verò addit Iouius inuenire se apud Athenæum, Citulum piscem dicar Libero patri, Citharum. Apollini, Trigulam Hecati, Aquam Veneri, ideoq. si nominis coniecturam sequemur, profectò Citulam Romanorum, Græcorum antiquorum Citulum esse posse: multò minus ei assentiendum est. Non enim Citulum *b* Athenæus, vt ille citat, sed Cyttum, Κυττόν, Baccho dicari scribit, siue vt nos ex Casaubono emendauimus, Cittam. Fuere deniq. qui hunc piscem teste Rondeletio Orthragoriscum Lacedęmoniorum, & Latinorum Porcum marinũ esse putent, nec sine ratione, inquit, nempe quòd grunniat, dum capitur. *c* Plinius: *Appion maximum piscium esse tradit Porcum, quem Lacedęmonij Orthragoriscum vocant: grunnire eum dum capitur*. Eandem sententiam confirmant dorsi spinæ, quas idem *d* Plinius Porco marino tribuit. *Inter venena sunt piscium*, inquit, *Porci marini spinæ in dorso, cruciatu magno læsorum. Remedium est limus ex reliquo piscium eorum corpore*. Sed cùm Porcus marinus, vel Orthragoriscus in maximis piscibus ha- D beatur, is iudicio Rondeletij esse non potest, de quo nunc loquimur, etsi satis magnum in Oceano captum Antuerpiæ viderit. Ipse autem, vt & Saluianus hunc nostrum piscem, eum esse volunt, qui Oppiano, & Athenæo χαλκεὺς appellatur, à Calcide differens, vt hic ostendit his verbis: διαφέρει δὲ τῆς χαλκίδος ὁ χαλκεύς, περιφερὴς καὶ κυκλοειδής, idest, *differt à Chalcide Chalceus, rotundus, & orbicularis*: sed Rondeletius qua suam stabiliat coniectnram, rationem adducit nullam. Saluianus verò id se non temerè ait astruere. Primùm enim, inquit, vt procedẽte historia monstrabimus, ea paucula quæ Chalceo ipsi tribuunt, huic probè respondent; deinde cũ hic (vt iam iam declarabimus) à Latinis Faber vocetur, iure illorum χαλκεύς creditur; cùm χαλκεὺς Græcis propriè ærariũ, aliquando verò ferrariũ etiam significet fabrũ. Cęterũ vt Salu. atq; itẽ Rondel. & Bellonio facilè cõcedi potest, nostrũ piscem Latinorũ Fabrum esse, ita argumentum Saluiani, quod à consimili quodãmodo nomine sumit, non sufficit. Illis interim nõ reclamo, cùm & alijs argumentis eorum opinio confirmari possit. Athenæo Chalceus rotundus est, & orbicularis, & noster piscis latus cũ sit, ac quasi planus, vel saltem corpore admodũ cõpresso, reliquorũ

Quibus piscibus annumerandus.
Vt vocetur antiquis.
Chalcidem non esse.
Niphi error.
Gazæ error.
a *Lib. 5. Hi. cap. 9.*
Achanciam non esse.
Citharus an sit.
b *Lib. 7*
Orthragoriscus.
Porcus Marinus.
c *lib. 25. c. 2*
d *lib. 32. c. 5*
Chalceum esse.
Fabrũ esse.

ferè planorũ in morem rotundus eſt, & velut orbicularis, nõ ſphæricus: ad hæc Oppiani Chalcea in petris degere tradit,& noſter haud longè à litoribus capi ſolet. Latinorum autem Fabrũ eſſe inde etiam conijcit Saluianus, quoniam hodieq. apud Dalmatas vulgo Fabro dici à multis intellexiſſet. Cauſam huius nominis cũ aliquando ex Dalmatis ſciſcitaretur Geſnerus, reſponderunt,inquit, quia omnia in eo fabrilia inſtrumẽta reperiuntur, idque verum eſſe ſe periclitatũ didiciſſe. Idem affirmat Saluianus, videlicet Dalmatas Fabrum appellare propter multiformes dorſi,ac ventris aculeos,atque varia capitis oſſa, quibus fabrilia omnia inſtrumenta repræſentantur, vt ea propter Græcos quoque χαλκέα appellaſſe,arbitrari non ſit inconueniens. Faber vt Columella, & *e* Plinius teſtantur, alio nomen Zeus nuncupatur: Columellæ teſtimoniũ mox recitabo. *f* Plinius: *Faber, ſiue Zeus*: & aliàs *Zeus idem Faber appellatur*. Quæ poſteriora verba cùm non bene perciperent, nonnulli, † Zeum cum Coracino, de quo proximè locutus erat Plinius, confuderunt, vt puta qui Plinij verba ſic legerent, *Coracinus in Aegypto Zeus idem ſcilicet Coracinus,qui & Faber Gadibus appellatur*:ſed ſenſus iſte peruerſus eſt,& præter intentionẽ *g* Plinij, qui aliàs Coracinum à Zeo, ſiue Fabro apertè diſtinxit. Verus autem ſenſus Plinij talis eſt: *Coracinus in Aegypto principatum inter piſces obtinet: ſimiliter Zeus qui & Faber appellatur, obtinet principatum Gadibus*: atque ita legi oportere Columella Plinio antiquior indicat his verbis: *Vt litorum, ſic & fretorum differentias noſſe oportet, ne nos alienigeni piſces decipiant: non enim omni mari poteſt omnis eſſe, vt Elops in Pamphylio profundo, nec alio paſcitur, vt Atlantico Faber, qui & in noſtro Gadium mancipio generoſiſſimis piſcibus adnumeratur, eumq́ priſca conſuetudine Zeum appellamus*. Quibus verbis dum ſententiam noſtram aſtruere corroborareq. conamur, nos noſtro quodammodo gladio iugulare videbimur. Si enim Faber, ſiue Zeus Atlantico, & Gaditano freto proprius, & peculiaris piſcis eſt: apparet diuerſum intelligi à noſtro, quem capiti præfiximus piſce, vt qui in nullo non mari capitur. Obiectioni reſpondent Rondeletius, & Saluianus: verba Columellæ ſic accipienda eſſe, vt maximè in Atlantico mari, & Gaditano freto reperiatur Faber, illicq. potiùs quàm alibi principatum obtineat, non quòd nullo in alio loco naſcatur, idq. *h* Plinij authoritate confirmari: *Et hac natura vt alij alibi piſces principatum obtineant, Coracinus in Aegypto; Zeus, idem Faber Gadibus*. Non inficiatur interim Rondeletius quoſdam piſces eſſe, qui quibuſdam in litoribus ſolum, aut fluuijs, aut lacubus reperiantur, ſed cùm plurimos alios piſces eſſe conſtet, certis locis à veteribus aſſignatos, qui tamen alijs in partibus maris, & iam tum capiebantur, vel poſtea capti ſunt, non dubitat, quin ita ab antiquis proditum fuit, vel quia horum locorum piſces optimos, & frequentiſſimos, alibi rariſſimos celebrare voluerint; vel quia indigenarum incuria aliarum maris partium, ſiue aliarum aquarum quas ipſi nõ perluſtrarunt, piſces ignoti fuerint. Reperiri autem in Cyzicenorum regione etiam Athenæus teſtatur, dum modò Chalceus idem eſt cum Fabro vt oſtendebamus. Cyzicus enim Bithiniæ non ignobile fuit emporium. Quod ſi tamen quiſpiam Columellæ verbis pertinaciter innixus, eorum vi, in ſolo Atlantico, atque Gaditano mari Fabrum reperiri, & propterea hunc noſtrum piſcem, quippè qui locis alijs, vt diximus, permultis naſcitur, Fabrum non eſſe obſtinatiùs contendat: dicemus & nos (inquit Saluianus) neque rei piſcatoriæ, neque locorum omnium tam peritum fuiſſe Columellam, vt in re adeo lubrica, labi non potuerit, & vel maximè cũ eodem etiam loco Ellopen in Pamphylio profundo, nec alio paſci aſſeueret, quem tamen Archeſtratus apud *i* Athenæum in Syracuſano mari natum ceu aliorum locorum præſtantiorem celebrat. Quod ſi denique Ouidium nobis aduerſari quis dixerit, qui rarum vocat, is quoque parum profecerit; non enim rarum appellat poeta propterea quod vno, aut altero ſolùm loco naſcatur, ſed quoniam rarò capi conſpiciatur. Quare cùm nulla ſatis firma ratio eſſe videatur, quæ præpoſitam ſententiam poſſit euellere, in ea cum alijs viris doctis permaneo. Videamus itaque cur Zeus, & Faber nuncupetur. Fabrum dici ab oſſibus quæ fabrorum inſtrumentis ſimilia habere fertur, dictum eſt. Fuere tamẽ qui ab atræ fuliginis colore, ac ſi nomen haberet à ſimilitudine fabri ferrarij, qui fuliginoſus eſt, etymologiam deduxerunt, id ab Oppiano indicari exiſtimantes his verſibus:

Πέτραι σαργὸν ἔχουσιν ἐφέστιον, ἠδὲ σκίαιναν, χαλκέα, καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθοπι χροιῇ

ideſt, vt Lipus vertit:

Et Faber, & nigro cui nomina dicta colore Hęc Coracinus habet, &c.

Cœterum hæc verba non ad Calcea, ſiue Fabrum, ſed ad Coracinum referenda ſunt. Multæ tamen eius partes cùm nigricent, ea nominis ratio tolerari etiam poteſt. Zeus vero, ideſt Iupiter, cur dicatur à nemine hactenus traditum inuenio. Solus Geſnerus conijcit vocem eſſe detortam à χαλκέος, ablata priori ſyllaba, & κ, in ζ, mutato. Sed quid ſi ita dictum diuinemus, quòd vt nunc fit, olim etiam in templo Iouis ſuſpenderetur, tanquam ſacer aliquis piſcis, hanc enim in templis ſuſpenſionem neſcio quid antiquitatis ſapere apparet: etſi ideo in Chriſtianorum templis ſuſpendi ſit veriſimile, propter maculas eas pulcherrimas quas

Faber cur dictus,

e *Lib. 8.*
Zeus.
f *Lib. 32. c. 11.*
† *Lib. 9. c. 18.*
g *Lib. 32.*
h *Lib. 9. c. 18.*
i *Lib. 7.*

Cur Faber, & Zeus dicatur.
Cur in templis ſuſpendatur.

E F G H

A quas vtrinque vnam, in lateribus habet, digitorum D. Christophori, vt aiunt, vestigia, quę Saluatorem nostrum humeri gestans fretumq. traijciens, in apprehenso pisce reliquisse dicitur, vnde hodieque Gręci χριστόφαρον nuncupant: vel quòd eum esse credēt quem iussu Saluatoris D. Petrus cepit, opinione inde nata, quòd prædictæ illæ maculæ numismatis illius quodammodo, quod ex ore piscis tributi nomine pendendum extraxit, figuram elegantissimè exprimant: quare & piscem D. Petri in multis Italiæ locis, ac Romę potissimùm vocant. Ζαῖος Hesychio, & Varrino piscis nomen est, non alterius puto quàm qui Zeus. Vocatur Romæ aliàs Citula, seu potius Cetola quasi vt conijcio Setola, ab erectis in dorso aristis similitudine setarū in suibus. Ligures Rotulam dicunt, Incolæ Lerini insulæ, & Antipolitani similiter Rode, quòd rotæ in morem ferè rotundus sit rostro non exerto, nec hiante, & in medio corpore ceu centro maculam habeat, eo nimirum loco quo in rota foramen est, per quod axis impellitur. Monet nos hic Rondeletius, ne propterea hunc piscem cum Rota Plinij confundamus: vt quam hic inter vastissimas beluas commemorat. *Apparent*, inquit, *Rotæ appellatæ à similitudine, quaternis distinctę radijs modioles earum oculis duobus vtrinque claudentibus.* Iouius verò Liguribus Zaphirum vocari tradit, cùm tamen de Aurata scribens, Scarumque ei similem faciens, apud Romanos Zaphirum appellari scripsisset. B A Massiliensibus Truie dicitur quasi scrofa cùm ob tergoris veluti setas, vt diximus, tùm quòd dum capitur, suum more grunniat. Hispanis, & Monspeliensibus Gal quasi Gallinaceus, à dorsi spinis surrectis veluti sunt gallinaceorum cristæ, vel ab aureo, atque micante colore quem habet cum adulti galli maioribus plumis communem: à quo aureo colore alicubi etiam in Gallia Doree quasi Aurata, aut auratus piscis nominatur. Santones, & Baionenses similiter, ac Monspelienses Iau, vel Cocq, idest, Gallum dicunt, item Hollandi ceu Zęc haen quasi marinum gallum.

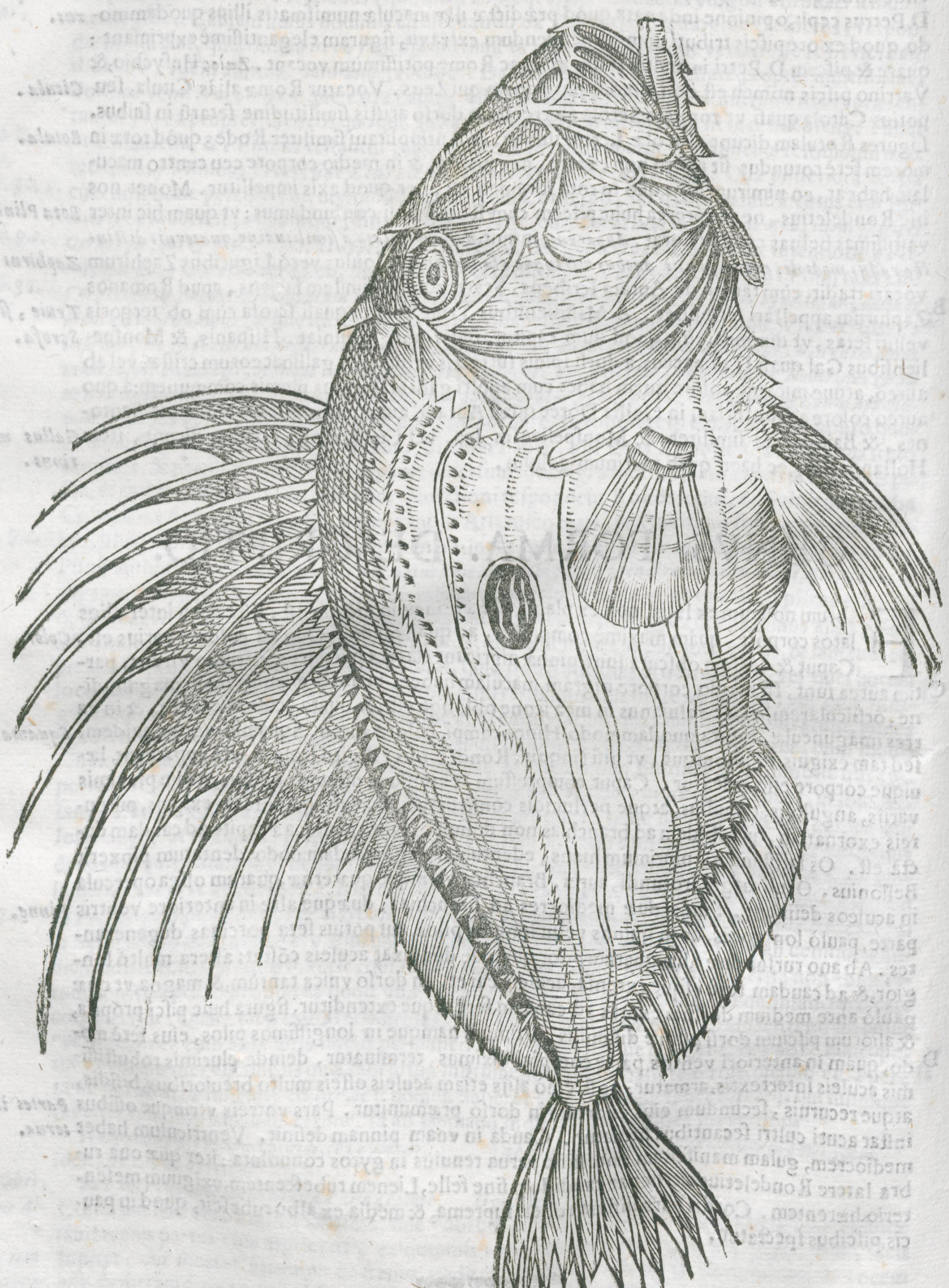
Christophorus. Citula. Rotula. Rota Plinij. Zaphirus. Truie, siue Scrofa. Gallus marinus.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

FAbrum nostrum ex latis, non ex planis esse à principio dictum est. Est tamen inter alios latos corpore, quàm maximè compresso, ac quasi plano. Quo ad colores varius est, Caput & dorsum obscura sunt, pinnæ nigricant: latera partim ex cæruleo virent, partim aurea sunt. C In medio corpore nigram maculam habet, minoris alicuius numi magnitudine, orbicularem, vt ait Saluianus in mea icone oblonga est, & ouata, colore cælesti, & in ea tres imagunculæ, figura quodammodo Hippocampi, colore aureo. Squamis tegitur quidem, sed tam exiguis tenuibusque, vt nisi (inquit, Rondeletius) digito scalpas, vix appareant, læuique corpore esse videatur. Caput compressum, extensum, osseum, ossibus, quàm plurimis varijs, angulosis, tenuibus, atque perlucidis constructum, maculis quibusdam exiguis, purpureis exornatum, quæ ibidem ad branchias non desunt. Linea obliqua à capite ad caudam ducta est. Os latissimum, plurimùm hians, edentulum, etsi quodammodo dentatum pinxerit Bellonius. Oculi magni, rotundi, aurei. Branchiæ vtrinque quaternæ, quarum ossea opercula in aculeos desinunt. Pinnæ duæ mediocres ad branchias; duæque aliæ in anteriore ventris parte, paulò longiores, ac in quinos velut longios pilos, aut potius seta porcinas degenerantes. Ab ano rursus duæ aliæ quarum prior quinque duntaxat aculeis cōstat; altera multò longior, & ad caudam ferè vsque extensa, aculeis caret. In dorso vnica tantùm, & magna, vt quæ paulò ante medium dorsum exorsa ad caudam ferè vsque extenditur, figura huic pisci propria, & aliorum piscium dorsi pinnæ dissimilis. Primùm namque in longissimos pilos, eius ferè modo, D quàm in anteriori ventris parte conspici diximus, terminatur, deinde plurimis robustissimis aculeis intertextis, armatur: postremò alijs etiam aculeis osseis multo breuioribus, bifidis, atque recuruis, secundum eius exortum in dorso præmunitur. Pars vntreis vtrinque ossibus instar acuti cultri secantibus firmatur. Cauda in vnam pinnam desinit. Ventriculum habet mediocrem, gulam manifestam; intestina parua tenuiùs in gyros conuoluta: iter quæ oua rubra latere Rondeletius ait: hepar candidum sine felle, Lienem rubescentem, exiguum mesenterio hærentem. Cordis pars infima rubet, suprema, & media ex albo rubescit, quod in paucis piscibus spectatur.

Color. Squamæ. Pinnę. Partes internæ.

Faber.



A

LOCVS. NATVRA. MORES.

CHalcea, id est Fabrum Oppianus ijs accenset piscibus, qui in saxis degunt,

Ἄλλαι δ' ἂν ποίησιν ἐπίκλοοι ὑγρὰ μέτωπα
Πέτραι σάργον ἔχουσιν ἐφέστιον, ἠδὲ σκίαιναν
χαλκίας καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθοπι χροιῇ
Χαυσκάρον, id est, vt Lippius vertit,

Sunt vdæ cautes herbis à fronte virentes
Hic domus est Sargis, hæc statio lata Scianis
Et Faber, & nigro cui nomina dicta colore
Hæc Coracinus habet, hæc Scarus saxa frequẽtat.

quomodo autẽ Atlantico & Gaditano freto celebret Columellæ, supra indicauimus. *a* Aristoteles alicubi scribit *Calcidẽ quamuis carne pascatur, non tamen vagari*, quod ad Chalceũ siue Fabrũ pertinere conijcio: vti & quod *Chalcidẽ vocem siue sonitũ edere* dicit, nam & Chalceus siue Faber inde Sus siue Scrofa nuncupatur, & Faber noster vorax est & carniuorus, licet non solis pisciculis, alga etiam atq; alijs maris purgamentis, & sordibus vescatur. *Pisces* (inquit ille (*vocis quidem expertes sunt, quippe qui neq. pulmonem, neq. arteriam aut guttur obtineant, sed sonos quosdam stridoresq. mouent, qui vocales esse existimantur, vt Lyra, vt Chromis. His enim quasi grunnitus quidam emittitur.*

B *Aper etiam quem amnis Achelous gignit, vocalis habitus est, & Chalcis & Cuculus. Alter enim quodammodo stridet, alter deinde vt Cuculus auis strepit, vnde nomen accepit: quæ omnia creditam illam vocem emittunt, aut attritu branchiarum quas horridiusculas continent, aut interioribus quæ circa ventrem habent. Spiritus enim inclusus in his est, quem dum atterunt, atq. agitant, sonos illos elidunt.* Eodẽ modo apud *b* Aelianum, vbi χαλκὶς scribitur σιρίττειν, id est sibilare, lego χαλκεύς. Sunt enim Fabro brãchiarum opercula adeo horrida, vt vehementius dimota, facilè sonitum edere vero sit consentaneũ. Soliuagus, non gregalis piscis est. Natat erectus, & non vt quispiam fortassis sibi persuadere posset) Passerum more in latus conuersus.

a Lib. 4. Hi. cap. 9.

Aristoteles emendatus: Pisces vocales.

b Lib. 10. cap. 11.

VSVS IN CIBIS.

ROndeletius Fabrum scribit carne esse minus dura, quàm Rhombus: Saluianus satis tenera & friabili, concoctu facili & satis etiam boni succi, ideoq. iure inter salubres pisces recenseri posse, esseq. itẽ suauem, & nobilem piscem haberi, ac à principium men-

C sis non aspernari: cum Rhombis nãq. sapore & pretio non solùm contẽdere, sed eos etiam multorum iudicio superare: & reuera apud veteres in multa fuit æstimatione, vt ex præcitatis Columellæ verbis constat, quibus generosissimis piscibus adnumeratum fuisse testatus est. Cùm verò ob corporis tenuitatem commodè assari nequeat, aut frictnm & omphacio aut Aurancij mali succo irroratum, aut in aqua & vino partibus æqualibus, oleo, sale, beneq. olentibus herbis, atq. aromatibus additis elixum comedi Saluianus tradit.

Carnis sueciq. qualitas.

Apparatus.

DE SAXATILIBVS LÆVI CVTE PRÆDITIS, ET PRIMVM DE ALAVDIS.

VEre ab Aristotele scriptũ est, paucissimos pisces esse qui leui cute obtegũtur. Ego saltẽ inter saxatiles siue in saxosis aut petrosis locis degẽtes, prçter subsequẽtes hic ordine describẽdos, qui plane squamis carẽt, nullos obseruaui, nec ab alijs obseruatos repe-

D rio. Qui hoc capite exprimũtur, anonymi aliàs, Rondel. Gallorũ inuitatione, quibus Coquillade, Alaudę appellãtur: cũq alter ceu cristat⁹ esse videatur, alter verò crista careat, illũ Alaudã cristatã, siue Galleritam; alterũ Abaudã nõ cristatã nominauit, sicuti nimirũ inter aues Alauda est cristata quam Galeritam dicũt, alia nõ cristata, & simpliciter Alauda nuncupatã: Possis etiã (inquit) optimo quidẽ iure eũ qui crista caret, Simiam appellare, quia capite simiam refert. Est enim capite paruo & rotundo; vel si nostrorum) Mõspeliensium) appellationẽ sequi velis, qui Percepiere nominant, non absurdè Empetrum vocaueris, nam vt Empetrum herba marinis locis peruenit, & maximè saxosis, imo nudo etiam saxo sæpe existit, ita pisciculis iste in petrarum cauernulis degit, & illic confugens, se in abditissimis earum rimis occulit, vt piscantium insidias fugiat, vnde Percepiere nomẽ imposuerũt. Prior siue cristatus pisciculus est Scorpioidi (sic vocat litoralẽ & muco vescentem piscem, capite Scorpio marino simile, Gallis Lebre de mer, id est leporem marinum vocatum) similis admodum corporis specie. Digiti est magnitudine, aut paulò maiore; tenui corpore, læui, lubrico, sine squamis, ore paruo, dentibus anterioribus ferratis,

Leui cute pauci prędit.

Alaudæ cur dicti.

Simia.

Empetrum.

Percepiere. Cristatę descriptio.

Alauda cristata Rond.



posterioribus exertis (hi in icone nõ exprimuntur (oculis paruis cęruleis: in vertice dum viuit, erecta est crista, mollis, & cęrulea. Pinnę ad brãchias latę, sed breues: in vẽtre paruæ & tenues. Cauda vnica pinna constans breuis & rotunda (secus figura ostendere videtur). Podex non procul à branchijs distat, à quo pinna ad caudã protenditur, alia in ceruice ad caudã cõtinua. Corpus colore est fusco, multis tñ maculis partim rotundis, partim oblongis, & tortuosis notatur. Peritonæum ex nigro viride est. Cor angulatum. Hepar ex albo rubet, à quo fellis vesica pendet, perspicuitate & coloris iucunditate smaragdum referens. Intestina lata sunt, coloris lutei: satis diu extra aquam viuit ob paruam branchiarum scissuram. Carne est molli, sed ob paruitatem negligitur.

Partes internæ.

Alauda non cristata descriptio.

Alauda non cristata superiori similis, capite paruo & rotundo, ore paruo oculis paruis, dẽtibus anterioribus serratis, posteriorib[9] lõgiusculis, acuti, exertis. Pinnulas duas habet ad brãchias, duas in vẽtre, aliam statim à capite ad caudam continuam, itẽ aliam à podice ori satis propinquo ad caudã vsq. ductam. Cauda in vnicam desinit saxatiliũ modo (aliter hic quoque figura mõstrat) Maculæ multę medię corporis parti aspersę sunt. Corpore est lęui & lubrico. Aqua, muco, paruis Atherinis & Aphyis vescitur. Carnis substantia & mollitudine Galeritę ferè par, & nullius apud nos (Monspelienses) pretij. Piscatores mordet; vnde Iulidem esse, aliquando sum suspicatus, sed cùm minimè venenatum eius morsum comperissem, veramque Iulidem tandem cognouissem vtrumq. piscem rectè mihi videor distinxisse.

Alauda non cristata eiusdem.



Cibus.

Ad cristatã Alaudã pertinere videtur qui tertio loco exprimitur, cũ propter cristã capitis, tũ reliquã corporis speciem similẽ, Venetijs Gottorosola quasi Gutturosã vocant à prominẽte opinor sub faucibus tumore. Hũc cũ Gesnerus Gallo cuidam aliquãdo ostenderet, Gallinam maris appellabat: alius Iulidẽ suspicabatur. Nigricat ferè vndequaq. nisi quod pũctis distinguitur cęruleis, & color luteus visitur, per totam superiorẽ partẽ dorsi pinnę & circa brãchias & summo vẽtre: reliqua ex pictura apparent. Litoralis est, & ferè subit foramina lapidum aut parietum ædificiorũ quæ in litore extructa fuerint, vnde si quis ei Troglodytæ nomẽ affingere voluerit, quod non tantùm nationi cuidam hominum, sed etiam auiculę caua subeunti tribuitur, non ineptè fecerit. Facile capitur, vel carne in vas imposita mox extracta. A piscatoribus ferè abijcitur, quoniam lubrica est, nullius ferè pretij, carne dura, & vilis in cibo. Huc item pertinet Exocœtus siue Adonis Bellonij, quẽ Genuẽsibus Bauecã, Comasci incolis Folpe vel Volpe quasi Vulpeculã, Massiliensibus vn Gauot, Constãtinopolitanis Glinõ vel Clinon nominari scribit, & à Romanis cum alijs minutis piscibus confũdi modo Cernam, modo Missorẽ, sed falsò nominãtibus. Frequentissime est Oceano, neq. quispiã est qui indegnis Oceani Congrorum piscationis magis faueat. Nam cùm vrticis plurimũ delectetur, atq. Vrticę circa litora inter cautes hęreãt, ille mari profundiùs mergi recusat. Quamobrẽ recedẽte mari sub petris & foraminibus aqua refertis cõtineri mauult. Agricolę autẽ loca saxosa, adeuntes

Gutturosus piscis. Gallina maris.

Locus.

Piscis gutturosus vulgo.



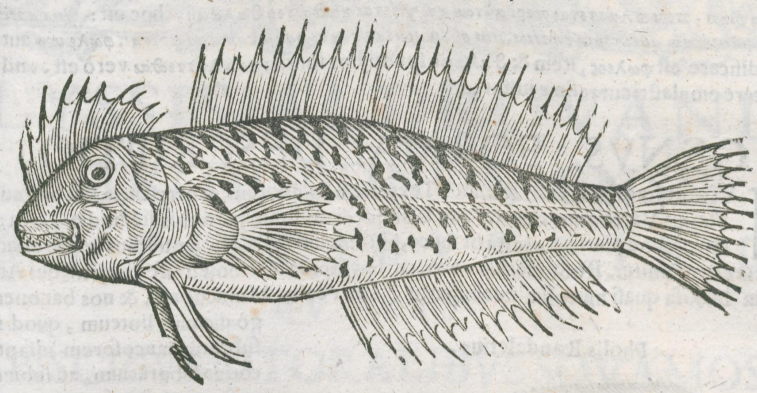
Exocœtus Bellonij.

Cõgri vt facile capiantur.

A adeuntes, antequã æstus reciprocetur, lapides dimouent, vt inter scopulos, in quibus delitescũt, Adonides captent, & hamos quos chordis alligãt, inescent, quibus ita ad cautem ligatis aduẽtantes cum æstu Congros ac Galeos illuc capere possint. Exocæti sub lapidibus vel in cauis cautium quiescẽtes, in rupibus Bononiæ penè innumeri reperiuntur: quos si quispiã manu imprudẽs attre-

Vbi frequẽs

Adonis siue Exocœtus Bellonij.



ctauerit, sentiet horũ dentibus magnã feriendi vim inesse. Species habet plures, quarũ vna cristata est, Massiliæ frequens primo aspectu aliquatenus Gobiũ referens: cute enim glabra obducitur. Firmos dentes, vt Scarus habet. Colore est subrufo, vt scorpena, multis alijs coloribus confuso. Totus piscis (vt Anguilla) lubricus est & sine aliqua squama ac spina: præterquam spondylorum. Hinc vulgus Græciæ Glinos nominauit. Non excedit crassitudinem quam pollex & index amplecti possint. Continuam habet tergoris pinnam, ac nescio quid supra oculos, quod veluti à pellis laxitate procedit. Cęterùm laterum pinnæ reliquorum piscium formam non seruant: nam hæ veluti inuersæ conspiciuntur. Pinnas quę illi sub ventre sunt, duobus tantùm cirrhis radiatas

Glinus cur dictus.

C habet: dentes ordine dispositos. Sparo frequentiores, & numerosiores, maxillis firmiter insertos. Interanea ad Scarum accedunt. Cristati porrò Exocœti caput ad Chamæleonem accedit, in cuius cacumine pinnam videas Galli cristam prorsus referentem. Caudæ pinnam & laterum rotundum habet, duas prætereaa sub sterno: alteram in tergore, continuam, admodum latam, quẽadmodum & ea quæ illi sub cauda est. Dentibus anterioribus acutissimis præditus est, quales sunt canini nostri: Cute integitur laxa, multis coloribus, vt Draco, variegata, vt primo aspectu Draconem esse iudices. Viuax supra modũ esse comperitur: triduum enim vel quatriduũ absq. aqua viuit. Chamas quoq. conficit & conchylia, atq; interdum vrticas pascitur. Branchias tectas habet, & paruo foramine peruias: sed & detectæ vtrinq. quatuor numerantur. Tertium Exocœti genus & si Bysantinis piscatoribus non alio quam Glini nomine pernoscatur, ac nonnullis Chelidonius appelletur: tamen à Glino ac cristato Exocœto hoc differt, quòd rarò sex digitorum longitudinem & duorum pollicum crassitudinem excedat. Squamis caret; lituras per tergus melinas, cyanæas & fuluas habet, & continuam tergoris pinnam, mollem: caudæ autem latam; vti & laterum, omnes varij coloris. Branchias contectas vt Muræna, quam notam cùm ego semel piscatori

Cibus.

Chelidonius.

D bus ostendissem, id eos coegit proferre aliud quiddam à Glino esse. Spinea branchia exterior, vt in Dracone marino, duobus aculeis obfirmatur: sed ab eo dissidet, quòd quilibet aculeus duobus serratis denticuis sursum repandis, & aduncis fulcitur. Caput multis coloribus polymitum habet, os grande, inferiorem maxillam latam & planam, dentes Glino priori aliquantum minores. Is dum scinditur, branchias non ostendit integras, sed rudimenta coloris paulò magis rubri quàm in Moræna. Siquis modò cristatos ac quodam modo coronatos pisces vel aliquem ex ijs ad Basiliscos c Oppiani quos circa petras leprades siue litorales degere scribit, referre velit, is meo iudicio, mihi nihil absurdum statuerit: Vt namq. à crista suum piscem Rondeletius Galeritam, & veteres auiculam quandam puniceis in capite surrectis plumulis decoram, Regulum siue basiliscum, nec non & serpentem candida capite macula insignem similiter nominarunt, verisimile itidem apparet ob similem ferè in capite notam Basiliscos pisces appellasse.

c Li. I. Hal. Basiliscus Oppian.

DE

DE PHOLIDE. SYNONYMA. ETYMVM.

Etymum. Myxus. PHolis nomen accepit à muco, vnde ſunt qui à Myxone, cui inde etiam nomen eſt, diſtinguere neſciunt. Sed Myxon ex Mugilibus eſt. Diuerſimodè item vtriq. à muco nomẽ eſt, Myxoni quod ſuo muco viuat: Pholidi quòd intra ſuum mucum, veluti pholeum quendã id eſt latibulum ſe contineat, id quod *a* Ariſtoteles inſinuat his verbis: Τὴν δὲ καλουμένην φωλίδα, ἣ μύξαν ἀφίησι, περιπλάττεται περὶ αὐτὴν καὶ γίνεται καθάπερ θαλάμη, hoc eſt: *Quæ autẽ Pholis appellatur, mucorum quem ipſa emittit, ſibi obducit, ita vt in eo quaſi cubili quieſcat.* φωλεύειν autem vel φωλεῖν nidificare eſt φωλεός, item & θαλάμη ſynonyma ſunt. περιπλάττεσθαι vero eſt, vndiquaq. adhæreſcere emplaſtri aut reſinæ inſtar.

a Lib. 9. Hi. cap. 37.

E

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Tinca Auſonij. Bauoſa. MVcoſus itaq. piſcis eſt. Rauiſius Textor è Rhomborum genere facit, ſed ſine authore. Pierius Valerianus dubitat, an is ſit qui & Auſonio, & nobis itẽ hodie Tinca appellatur, quòd plurimo obſita ſit muco, potiſſimum in limoſis paludibus, vnde etiam multis in locis contemnitur. Rondeletius verò, cui libenter ſubſcribo, eũ eſſe conjicit, qui Antipoli etiamnum Bauoſa quaſi mucoſus nuncupatur. Baua enim ibi mucus eſt, & nos bauonem vulgò dicimus linteum, quod mento ſubditur mucoſorum infantium, & coriza laborãtium, ad ſubiectarum veſtium, ne conſpurcentur, tutelã:

F

Pholis Rondeletius.



Deſcriptio. Alauda (inq̃t) paulò maior eſt, dorſo fuſco, vẽtre pallido, cute læui & ſine ſquamis, ſed maculoſa, pinnis alijſq. partibꝰ à ſuperioribus nõ differẽs. Molliſſima eſt carne & glutinoſa. *Cur lubrica ſit.* Squamarũ loco prouida rerũ naturam muco inuoluit, veluti multos alios non ſquamoſos lubricos effecit, vt lubricitas natationẽ adiuuet.

HIEROGLYPHICVM.

G

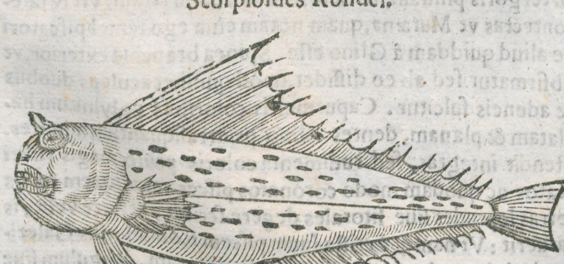
Hominis frugi typus HOminem (inquit Pierius Valerianus) qui quæ proprio ſudore comparaſit, fruentem indicaturi, Pholim (Pholidem) piſcem pingebant. Ea enim mucorem quem ipſa emittit, ad altam craſſitiem ſibi obducit, vt tota viſco dilibuta videatur, ita vt in eo quaſi cubili conquieſcat, vnde illi nomen.

DE SCORPIOIDE RONDELETII.

Lepus marinus. HVc deniq. referri debet Scorpioides à Rond. appellatus, vulgò apud ſuos Lebre de mer, id eſt Lepus marinus, quia roſtrum terreni leporis προτομὴ ſiue ſciſſura admodum ſimile habeat. Cæterùm cum alius ſit & toto genere ab hoc diuerſus, qui antiquis Lepus marinus vocatur, vt pote inter Mollia, hoc nomine vocandum minime cenſuit, ſed Scorpioidem, *Nominis ratio.* quod item capitis forma Scorpioni marino ſimilis ſit, totidemq. ſuprà oculos apophyſes licet molles habeat. Differt à Scorpio dentibus quos ſerratos quidẽ (inquit) habet, ſed tenues & denſos admodũ, & in ſuperiore maxilla duos exertos, cuiuſmodi Galeritę ſunt dentes. Prętereà differt à Scorpione & Galerita pinnæ dorſi magnitudine, duabuſq. maculis nigris eiuſdẽ pinnę. Cutis læuitate Galeritæ ſimilis eſt, carnis ſubſtantia, non autem Scorpioni. Litoralis eſt, muco veſcitur & aqua.

H

Scorpioides Rondel.



Finis Libri primi.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIENSIS DE PISCIBVS LIB. II.

QVI EST DE PISCIBVS LITORALIBVS SQVAMOSIS.

Et primùm de Mullo. Cap. I.

ORDINIS RATIO.

INTER saxatiles Scaro ceu oīum celeberrimo, ac pretiosissimo principatum dedimus, similiter inter litorales Mullus, si pretia, honoresq. quib. apud veteres decantatissimus est, ponderemus, cæteris extra oēm controuersiam fuerit præferendus. Equidē *a* Plin. cùm Scaris suo tpe principatum dari dixisset, subdit; *Ex reliqua nobilitate, & gratia maxima est, & copia Mullis*. scribitq. *b* Galenus celebrari Mullum apud omnes tanquam voluptate cibos reliquos superantem. Fuit autem prodigo veterum luxu adeò insignis, & pretiosus, vt idem Galen. ingenti pecunia venundari solitum testetur; imò verò vt argenti puri pondere sæpius a priuatis etiam Quiritibus (inquit Iouius) emeretur, cùm pedis longitudinem superaret. Quid? nonne Plinius ibidem author est, Asinium Celerem è consularibus hoc pisce prodigum, Claudio principe, vnum mercatum fuisse octo millibus numum, idest quadringentis plus minus Caroleis? Addit *c* Macrobius luxuriam illius sæculi eò magis licere æstimare, quod Plin. suis temporibus neget facile Mullum repertum, qui duas libras excederet. *d* Iuuenalis verò etiam Crispini illius Aegyptij, qui seruili cōditione ad equestrem dignitatē Domitiani principis indulgentia euectus fuit, cum alioqui nullo non vitiorum genere famosus esset, adulter nempe, stuprator, gulæq. indulgentissimus, exemplo, Domitiani credulitatem, & gulam satyricis perstringens aculeis, irridensq. quòd infra imperatoriam dignitatem nimium contulerit studium ad piscem condiendum, super quo etiam Senatorum consilium tentatum fuerit, canit:

a li. 9. c. 17.
b lib 3. de Aliment. facult.
Mulli pretia apud Romanos proceres.
c Lib. 3. Saturnal. c. 16
d Satyra 4.
Crispini, & Domitiani gula.

C

Sed nunc de factis leuioribus, & tamen alter
Si fecisset idem, caderet sub iudice morum,
Nam quod turpe bonis Titio Seioq; decebat
Crispinum, quid agas, cùm dira, & fœdior omni
Crimine persona est? Mullum sex millibus emit,
Aequantem sanè paribus sestertia libris,
Vt perhibent, qui de magnis maiora loquuntur,
Consilium laudo artificis, si munere tanto
Præcipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi,
Est ratio vlterior magnæ si misit amicę,
Quæ vehitur clauso latis specularibus antro,
Nil tale expectes, emit sibi: multa videmus
Quæ miser, & frugi non fecit Apicius: hoc tu
Succinctus patria quondam Crispine papyro
Hoc pretium squamæ? potuit fortasse minoris
Piscator quàm piscis emi? prouincia tanti
Vendit agros, sed maiores apulia vendit.

D

Sensus est, si Crispinus Mullum emit, vt senis cuiuspiam diuitis, & sine liberis hæreditatem captaret, vel amicæ dono mitteret; consilij eius ratio non est damnanda: cæterùm ipse (inquit) in gulam emit suam; in hoc Apicio, quem tamē omnium nepotum altissimum gurgitem Plin. vocauit, monstruosior, quòd tot in vnum piscem profunderit sestertia, quibus agri emi possent, qui integris sufficiant familijs. Hęreditatis autē captatores, lautis aliquando cænis eos excepisse, quorum hęredes scribi optabant, discimus ex hoc *e* Martialis;

Hæriditatis captatorum cęna.
e lib. 12. Epig.

Bele-

Boletos, & aprum, si tanquam vilia ponis,
Et non esse putas hęc mea vota; volo.
Si fortunatum fieri me credis, & hæres
Vis scribi propter quinq; Lucrina: vale.
Lauta tamen cana est, fateor, lautissima, sed cras
Nil erit, imo hodiè, protinus imo nihil.
Quod sciat infelix damnatę spongia virga.
Vel quicunq; canis, iunctaq; testa viæ.
Mullorum Leporumq; & suminis exitus hic est,
Sulfureusq. color, carnificesq; pedes.

E

Gulę voluptatis exitus.

Monet interim etiā poeta, gulæ voluptatē statim finiri omniaq; licet lautissima mox cōuerti in ventris emissionē quæ ab obuijs canibus lābitur, aut in lotium versa fundūtur intestā vię proximā; quodq; grauius est, hoc vnū in lautissima cęna manet, vt colore simus sulfureo, & podagrosi, Mullos itē similesq; gulę illecebras amicis scortisuè missitatos fuisse docemur ex eod. poeta, qui f Phillidi, omnia quę posceret, donans rogat, vt & ipsa quæ peteret, non negaret; Inquit. n.

f li. 12. Epi.

Nulla est hora tibi, qua non me Phylli furentem
Despolies, tanta calliditate rapis.
Nunc plorat speculo fallax ancilla relicto,
Gemma vel à digito, vel cadit aure lapis.
Nunc vt emam grādemq; Lupum, Mullumq; bilibrē
Indixit canam diues amica tibi,
Sit pudor, & tandem veri respectus, & aqui,
Nil tibi Phylli nego, nil mihi Phylli nega.

Octauij Luxus.

g Epist. 96.

Sed vt ad pretia reuertamur, quibus à nepotib⁹ Mullos venisse dicebamus: de alio quodā Mullo à Tiberio principe, in macello vænū exposito, & quinq; sestertijs ab Octauio empto, sic legimus apud g Senecā: *Eadē res si gulæ datur, turpis est, si honori, reprehensionem effugit. Non. n. luxuria, sed impensa solennis est. Mullum ingentis formæ (quare autem non pondus adijcio, & aliorum gulā irrito? quatuor pondo, & ad selibram fuisse aiebant,) Tyberius Cęsar missum sibi cū in macellū deferri, & venire, iussisset. Amici, inquit, oīa me fallunt, nisi istum Mullum aut Appius emerit, aut Pub. Octauius. Vltra spem illi coniectura processit. Licitati sunt. Vicit Octauius, & ingentem inter suos consecutus est gloriam, cùm quinq; sestertijs* (i. quinq; millibus sestertijs, vt Budæus ex alijs colligit (*emisset piscē quem Cęsar vendiderat, ne Apicius quidem emerat. Numerare tantum Octauio fuit turpe. Nam ille qui emerat, vt Tyberio mitteret (quamquā illum quoq; reprehenderim) admiratus est rem, qua putauit Cæsarē dignum.* Idē Imperator, referente Suetonio, tres Mullos triginta millibus nummum venisse grauiter conquestus, annonam macelli, Senatus arbitratu quotannis tēperandā censuit, dato Aedilibus negocio, popinas ganeasq; vsq; eò inhibendi, vt ne opera quidem pistoria venalia sinerent. Ineffabiles itaq; illorum fuerint impensæ qui viuarijs piscinisuè eos incluserunt, cū constet testimonio Columellæ, rarò vnum aut alterum de multis millibus claustrà pati potuisse Cassiodorum quendam ridet h Epigrammatarius, qui vt benè lauteq; cænaret, mille ducentis quibus seruum vendiderat, numis mercatus erat Mullum, & sic in gulam eius inuehitur.

F

Sumptus in alendo.

h li. 10. Epi.

G

Addixti seruum numis here mille ducentis.
Vt benè cœnares, Calliodore, semel.
Nec benè cœnasti, Mullus tibi quatuor emptus.
Librarum cœnæ pompa caputq; fuit.
Exclamare libet, non est hoc improbe non est
Piscis: homo est hominem Cassiodore voras.

i li. 1. q. nat. cap. 17.

Cæremoniæ in occidēdo Mullo.

Coloris ī moriente varietas.

Recens quæritur.

Morientis commendatio.

Quibus modò quantisque cæremonijs in Mullo necando, & eisdem apparatu vterentur Romani illi ganeones, aliàs i idem Seneca fusissimè docuit in hæc fermè verba. *Quanto crudeliora sunt opera luxuriæ, Quoties naturam aut mentitur, aut vincit? In cubili natant piscees, & sub ipsa mensa capitur, qui statim transferatur in mensam, Parum videtur recens Mullus, nisi qui in conuiuæ manu moritur Vitreis ollis inclusi offerūtur, & obseruatur morientiū color, quē in multas mutationes mors luctāte spiritu vertit. Alios necant in garo, & condiunt viuos. Hi sunt qui fabulas putant, piscē viuere posse sub terra, & effodi, non capi. Quam incredibile illis videretur, si audirent, natare in garo piscem, nec cœnæ causam occisum esse super cœnam cùm multum in delicijs fuit, & oculos ante quàm gulam pauit. Permitte mihi quęstione seposita castigare luxuriam. Nihil est inquis Mullo expirāte formosius. Ipsa colluctatione animā afficiēte rubor, deinde pallor suffunditur, quàm aquè variatur, & in cæteras facies inter vitam, & mortem coloris est vagatio longa, somniculosæ inertiæq; luxuriæ. Quàm serò experrecta circumscribi se, & fraudari tāto bono sensit. Hoc adhuc tāto spectaculo, & tā pulchro piscatores fruebātur, qui coctum piscē, & exanimem in ipso ferculo etiam experirentur. Mirabimur tantum in illis esse fastidiū, vt nollent attingere nisi eodem die captum piscem, qui (vt aiunt) saperet ipsum marē. Ideò cursu aduehebatur: ideò gerulis cum anhelitu, & clamore properantibus dabatur via. Quò peruenire deliciæ; Is ꝑ putrido iā piscis affertur, qui non hodiè eductus, hodie occisus est. Nescio de re magna tibi credere. Ipse oportet mihi credā: huc afferatur, coram me aīam agat. Ad hunc fastum peruenere vētres delicatorum vt gustare non possint piscem, nisi quem in ipso conuiuio natantem, palpitantemq. viderint. Quanto ad selertiā luxuriæ plures eunt, tanto subtilius quotidie, & elegantius excogitat furor, vsitata contēnens. illa audiebamus nihil esse melius saxatili Mullo: at nunc audimus: nihil est moriēte formosius. Da mihi in manus vas vitreū, in quo exultet, in quo trepidet: vbi multū, diuq́; laudatus in illo perlucido viuario extrahitur, tūc vt quisq́; peritior est monstrat. Vide quomodo exarserit rubor omni acrior minio. Vide quas per latera venas agat. Ecce sanguinē putes ventrē, quàm lucidum quiddam cæruleūq. sub ipso tempore effulsit. Iam porrigitur, & pallet, & in vnum colorem componitur. Ex his nemo morienti amico*

H

affe-

A *assidet: nemo videre mortem patris sui sustinet, quam optauit. Quotus quisq. funus domesticum ad rogum prosequitur? fratrum propinquorũq. extrema hora deseritur: ad mortem Mulli concurritur: nihil enim est illo formosius, Non sunt ad popinam dentibus, & ore contenti, oculis quoq; gulosi sunt*. Hæc itaq; *i* Seneca, ex quo (vt apparet) sic breuiter Plinius: *Mullum expirantem versi colore quadam, & numerosa varietate spectari, proceres gulæ narrant, rubentium squamarum multiplici mutatione pallescentem, vtiq; si vitro spectetur inclusus*. Huc quoq; respexit k Martialis, dum canit:

i lib. 9. c. 17
k lib. 14.

Spirat in aduecto sed iam piger aquore Mullus. Languescit, viuum da mare fortis erit.

Quẽadmodum verò Mullus tam insanis emebatur pretijs, ita quoq; qui bene parare ipsũ nossẽt coci erant pretiosissimi, quod testatur Plinius: nam cùm dixisset Mullum octo millibus nummum ab Asinio emptum, subdit: *Quę reputatio aufert trãsuersum animum ad contemplationem eorum qui in cõquestione luxus cocos emi singulos pluris quàm equos quiritabant. At nunc coci triũphorũ pretijs parantur, & equorum pisces, Mullusq; prope iam mortalis ęstimatur pluris quàm qui peritissimè censum domini mergit*. Mirari itaq; subit ꝙ neq; Seneca neq; Plinius meminerint, quibus vasis iam coctus piscis iste inferretur; nã tam monstruosi pretij piscem, lance etiã haud vulgari inferre decebat, quòd non obscurè docet idem *l* Martialis, Chrysendetum appellans hoc versu,

Cocorum pretia.

Vas quibus inferretur.

B *Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta Mulli, Concolor in nostro Cammare lance rubes.*

l lib. 2.

Chrysendeta enim viri docti vasa exponunt crustis aureis illigata, & exornata: *m* Adrianus Turnebus verò gemmata esse putat, quorum gemmæ auro consertę & contestę tenerentur, id quod Plutarchus satis indicat, inquiens ἐ δορεῖτο χρυσένδετος σμαράγδον τῶν πολυτελῶν. *n* Plinius item hoc vasorum genus innuere videtur his verbis: *Turba gemmarum potamus, & smaragdis teximus calices, ac temulentię causa tenere Indiam iuuat, & aurum iam accessio est*, sed, & illud Maronis:

Chrysendetum quid.
m l. 14. c. 3 In lucullo.
n lib. 33. a principio.
Georg.

Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro.

Cæterùm vti chrysendeton pretiosum quoq; calicem quo potamus, dici posse non negauerim, ita hic propriè laux est, quo Mullus infertur; Idem Epigrammatarius quotiescumq; huius piscis meminit, cum alijs semper gulæ illecebris nominat, vt in *o* Cęcilianum inuectus, quod inuitatus ab ipso, præ auaritia, & ingluuie multa ex mensa subrepta, domum mitteret:

o li. 2. c. 37.
Græcos Mullum in delicijs habuisse.

Quicquid ponitur hinc, & inde verris
Mammas suminis, imbricemq; porci.
Communemq; duobus Attagenam,
Mullum dimidium, Lupumq; totum
C *Muręnęq; latus, fęmurq; pulli*
Stillantemq; alica sua palumbum,
Hæc cùm condita sunt madente mappa,
Traduntur puero domum ferenda,
Nos accumbimus ociosa turba:
Vllus si pudor est, repone cænam
Cras te Cæciliane non vocabo.

Ait poeta sese non parasse hasce lautitias in sequentem, diẽ, sed in præsenti mensa, & se velle eũ conuiuam hodie non cras. Cæterùm ne quis apud Romanos tantùm in delicijs habitũ fuisse putet, Græci quoq; in Mullo fuere gulosi, vt ex Philoxeni poetæ à Dionysio rege ad cœnã vocati facetissimo, quod suo loco recitabitur, responso notum est: & in Lampone vate voracitatẽ Comici notantes, Calias in vinctis, Lysippus in baccantibus fœminis, Cratiuus in fugitiuis his verbis:

Lampan quem velaminorum ferventi cæna Arcere hominum decreta nequeunt:

Mox subnectit: *Rursum ille nunc ructat* (nimia videlicet sacietate) *Nullum profecto edulium apponitur, quod non mordeat. Cum Mullo etiamnum pugnabit*: quamuis scilicet cibo destentus, Mullum tamen si adferatur, is inuadet. Ne verò in Mulli laudibus nimius fortassis sim, & in ijs recitandis fastidium tandem lectori pariam, & vt *p* Ligurinus ille apud eundem Epigrammatarium, qui cænam eius auersabatur, licet lautissimis cibis refertam, quòd versus suos intempestiuè recitaret, malè audiam, itaque iam vele mihi contrahenda puto.

p li. 3. c. 45.

Fugerit an mensas Phœbus, cænamq. Tyeste
D *Ignoro fungimus nos Ligurine tuam,*
Illa quidem lauta est, dapibusq, instructa superbis.
Sed nil omnino te recitante placet.
Nolo mihi ponas Rhombum, Mullumuè bilibrem
Nec volo boletos, ostrea nolo, tace.

Non subticuerim tamen gulam *q* Tongilij, qui vt lautè cænaret, Mullumque ederet deceptis medicis sese ægre habere simulabat, vt alibi apud eundem poetam legimus facetissimum:

q lib. 2.

Vri Tongilius malè dicitur hæmitritæo
Noui hominis fraudes: esurit atq. sitit
Subdola tenduntur cassis modo retia Turdis
Hamus, & in Mullum tenditur atq; Lupum.
Cæcuba siccentur, quęq. annus coxit opimi,
Condantur paruo fusca Falerna vitro.
Omnes Tongilium medici iussere lauari,
O stulti, febrem creditis esse? gula est.

Quid? Heliogabalum etiã tacebimus inter altissimos gurgites altissimũ? qui vt omnes prodigos suaq; dilapidantes superasse videretur, palatinis suis inter alia quæ dedit, prodigiosa fercula, nõ integros Mullos apposuit, sed quod præcipuè stupendum esse Lãpridiꝰ scribit, barbas eorũ plenis discis. Quæ obsecro in barbis istis voluptas? Hoc nõ lautè cęnare est, sed totius velle orbis terrarum imperium dilapidare. Nesciunt nostra quidem tempora, tam monstruosa obsonia, tãq; insa-

Mullorum barbę pro obsonio appositę.

Pretioſum noſtro etiã tẽpore eſſe. Maris regulus.

inſana piſcium pretia. Quis enim octo milibus nummum Mullum emat? Quis ſanæ mentis barbas tantùm apponat? eſt nihil nihilominus in tanta hodieque æſtimatione, vt propter pretij magnitudinem vulgari adagio dicamus, Non mangia la Triglia chi la piglia, hoc eſt, Non edit mullum qui eum capit: quò alludens Marcellus Virgilius: lautioribus cœnis, inquit, Mullum ſeruari, quæ de eo iactatur vbiq; vox indicat, *non comedi à piſcatore Triglen.* Prudenter itaq; Hollandi Mullum, maris regulum nuncuparunt. E

SYNONYMA. ETYMVM.

a li.9.c.17. Mulleus quid. b li.7.Orig. Mullei vnde dicti. c lib.43.

FEneſtella authore *a* Plinio Mullũ dictũ fuiſſe ſcripſit à colore mulleorum. Erant autẽ mullei calcei quibus priores Albanorũ reges, deinde patricij vſi sũt, vt ex hoc Titinnij in Seciana aſſerit Feſtus: *Iã cũ mulleis te oſtendiſti, quos tibiatis in calceos:* & *b* M. Cato; *q magiſtratũ, inquit, curulẽ cepiſſet, calceos mulleos alutatos, cæteri perones.* Cęterùm ſi Mullus à mulleis nomen obtinuit, vt Feneſtella voluit: quærã ego, quo nomine piſcis iſte antè mulleorũ inuentionẽ veniret? hoc enim erat explicandũ. Quid ſi itaq. cũ Turnebo mulleos à Mullo, & non à mullando .i. ſuendo, vt feſtus voluit, dictos fuiſſe dicamus, cùm teſte *c* Dione rubri eſſent, In qua opinione etiam Iſidoro fuiſſe idem Turnebus tradit. Mullumq. cũ illo à mollitie, deduxerimus, molliſſimũ hoc genus eſſe indicantes, non quidẽ in cibo, ſed ſeruitutis indignatiſſimũ. Columella teſte; & in piſcinis nihil vel parũ ſaltem creſcens. Non enim laudo q̃ indocti pleriq. & ex doctis Hermolaus, Perottus, & Iouius Mulũ ſimplici l ſcribũt. Mullulũ diminutiua voce M. Tullius elegãter dixit: *Et videant aliquẽ ſũmis populi beneficijs vſum, barbatulos Mullulos exceptãtem de piſcina, & pertractantem.* Mulio piſcis, eſt *d* Gario ponto, non alius, puto quã Mullus: Gręcis τρίγλη, non τρίγλα dicit, vt docet Athenæus quoniã fæminina nomina in λα deſinentia alterũ λ. poſtulant, vt σκύλλα: quæ verò γ annexum habẽt, in η deſinũt, vt τρώγλη, αἴγλη ζεύγλη. Atheneo ſubſcribit Varinus, nullumq; fæmininum nomen in λα deſinens reperiri tradit, ſed omnia in λη, præter ea quæ λ. duplex habent, idq; Herodiano etiam placere Suidas tamen ex epigrammate quodam citat hunc verſum. F

Mullus quaſi mollis curdicatur. Mullus. Mulio. d lib.7.

Τρίκλαν ἀπ᾽ ἀνθρακιῆς. καὶ φυκίδα σοι λιμενῆτιν:

& apud Oppianum legitur τριγλα vltima breui: Κὰι κιθάρη, καὶ τριγλα, ϰάι ἀδρανὲς μελανȣ̃ροι poſtremò lego in indice in parecbolas Euſtathij τρίγλαν vocari communiter, Atticè verò τριγλω vt non malè apud Ariſtotelem τρὶγλα legi ſit dicendũ. Τριγλις Oppiano etſi diuerſus à Mullo videatur piſcis: nã à τριγλα ſubinde ait Τριγλιδες ἐν πηλοῖσι, καὶ ἐν τευάγεσσι θαλάσσις φέρβονται, .i. Triglides in cænoſis, & arenoſis litoribus verſantur: nihilominus idem quod τρίγλη ſignificare poteſt, & ſexum peculiariter diſtinguere. Sunt enim non paucorum piſcium nomina, quæ præter terminationem propriã, aliam quoq; in ις fæminini generis cum accentu acuto accipiũt, vt Cantharus, Cantharis, Thynnus, Thynnis. Rurſus cùm τριγλὶς per ſynconpen etiam dici poſſit à Τριγλιτις, & Triglitides Apuarũ generis faciat Dorion, & alias quoq. τριγλίδας μικρας vocet, ſuſpicandum, & Oppiani Triglides à Mullis diuerſas eſſe, præſertim cùm locus conueniat. Non enim Saluiani opinionem probo, Triglidem Mullum latarium Plinij exponentis: nam hũc cum communi Mullo eundem eſſe, paulò infrà ex Ariſtotele oſtendam. Cur modò Mullus Gręcis τριγλη vocetur, docet ex eodem philoſopho Athenæus his verbis, *Scribit Ariſtoteles in quinto de animalibus Mullum ter parere piſcatores id conijcere ex eo quòd quibuſdam in locis per fœtura appareat.* Ter autem parere teſtatur etiam *e* Aelianus, vt modò patebit: item, & Oppianus, qui inde etymologiam nominis deducit, inquiens. G

Triglis. Triglitis. Trigles etymum. e l.12.c.21

Τρὶγλαιδὲ τριγόνοι ἐπώνυμοι εἰσι γονῆσι   *Accipiunt Trigliæ terno cognomina partu.*

Apud Artemidorum itaq; eandem Triglæ etymologiam ex Ariſt. & Ariſtophane Grammatico, qui in philoſophi libros eius argumenti cõmentarios ediderat, recitantem his verbis. Τρὶγλη γοναιξὶν ἀτέτνοις ἐςὶν ἀγατή; Τρεῖς γὰρ κυεῖ ὅθεν αὐτῆ καὶ τȣ̃ ὄνομα εικότως φασὶ κεῖσσαι καὶ Αριςωτέλης ἐν τοῖς περὶζώκον καὶ Ἀρισοφάνης ἐν τοῖς εἰς Ἀπισοτέλην ὑπομνήμασι, lego τρις, non.n. tres, ſed ter parit, vt Athenęus habet. Non igitur q̃ triformis ſit, aut q̃ Hecatæ quæ triformis eſt ſacer ſit, dicẽt, vt multi voluerunt, ſed q̃ ter pariat, Trigle dicta: cæterum ternus iſte partus quotaniſnè, an ter tantũ tota vita in Mullo intelligẽdus ſit, ſuo pòſt loco vẽtillabimus. Τενιῶτας Heſychius, & Varinus exponunr Mullos vel hircũ. ſed cũ vtriq. barbati ſint, rectiùs fortaſſis ibi γενειάτας legem⁹ licet Triglas Græci γενειάτιδας cognominant. Noſtri temporis Gręci etiamnũ Triglã dicũt Romanis ſimiliter ferè Trigla, Maſſiliæ, & in Liguria Triga appellãt, Nicẽſibus corruptiùs Strilha: & *f* Platina neſcio quã benè ſeparatis capitibus agit de Mullo, & de Triglia tanquã de diuerſis piſcibus: quo poſtremo nomen tãquã, Latino medici quidã, & vetus Galeni interpres pro Mullo vtunt. Inuenio in quibuſdã Italiæ locis Roſſignuolo quaſi Luſciniam, à colore nimirũ nũcupari. H

Aliarũ gentium nomenclaturæ. f lib. 10. de honeſta diſc.c. 3. & c.31.

Vene-

A Veneti à gemina, quæ à mento, pendet, appendice, Barbonē dicũt, Burdegalenſes Barbaeu; Galli item alicubi Barbetz, alicubi itē Barbarin, quaſi barbatum piſcem: verùm cùm & fluuiatili ſit, ſimiliter Barbaeu, & Barbel Anglis, Auſonioq. Barbus appellatur, rectè huic marini cognomen addetur, ne cũ fluuiatili illo confundatur: rurſus cũ Mullus de marino Barbo tantùm vſurpetur, Alexander Benedictus vir alioqui doctiſſimus, & Adrianus Iunius, fluuiatilem Barbum Mullum quoq. nominant. Volaterranus verò dum credit Mullum eſſe, quem alij hodie Barbum dicunt, rectè ſentit, ſi de marino intelligit: contrà ſi de fluuiatili. Alicubi prętere a in Gallia Rouget nũcupatur à rubeo colore, quod nomen ei cũ alijs quibuſdam eiuſdem coloris commune eſt. Galli, inquit Rondeletius, cuculum Rouget appellant, non diſtinguentes à Mullis, quòd eiuſdem ſint coloris. Alibi etiam Mullum, Cuculum, Lyram à Gallis indiſtinctè Rouget vocari ſcribit, itemq. lucernam: monetq. ne quis Gallica cũ Græcis temerè confundens, illos Erythrinos, qui propriè à rubro colore nomen habent, eſſe putet. Pariſienſes itaq. vt Mullos à rubris alijs diſtinguant. Mullos Rougetos barbatos teſte Bellonio dicunt. Surmulet quoq. in Gallia alicubi Mulli nomē eſt cæterùm maioris in hoc genere tantum. Poſtremò eſt vbi apud Gallos Moil vocatur, quaſi Mullus, licet Rõdeletius Perdicem maris exponat. Στριγλημ ϖαρπόυ Cretenſium vox cõpoſita

B eſt, partim ex Græca, partim ex Veneta. Illi enim β per μπ efferunt. Amatus Luſitanus Hiſpanis Salmonetos vocari ſcribit. Atqui alij in Hiſpania Baruo de la mar dici volũt quaſi Barbũ marinũ. Hollandis eſt een Zeekoninck, ideſt maris regulus, quaſi pretioſus alijſq. præferēdus piſcis.

Barbus fluuiatilis.

Salmonetus

GENVS, DIFFERENTIÆ.

MVllorum (inquit Plinius) *genera plura, nam & alga veſcũtur, & Oſtreis & limo & aliorum piſcium carne*: quaſi verò victus differentia generis diſcrimen faciat. Rondeletius rectiꝰ ex Sophrone in barbatos, & imberbes diſtinxit, bonitateq. inuicē differre ait, videlicet nõ barbatis præſtare barbatos. Hos γενεάτιδες vocat, illos ἀπώγωνες ſimiliter dici poſſe arbitratꝰ Barbatorũ verò differentias inueniri quoq. tradit, à loco & ſucci bonitate: alios enim in alto mari degere, qui omniũ ſint optimi, alios in marinis ſtagnis & cœnoſis litoribus, indeq. lutarios dictos, vel quòd lutũ oleant, vel quòd luto veſcãtur. Quã diuiſionem ſi admittimus, ordinem inuertemus qui mullum (quo nomine barbatũ intelligimus potiſſimũ, & quæ ab antiquis Mullo

Mulli vt diſtinguendi.

C attribuũtur huic, nõ imberbi, tribuenda credimus) primo loco inter litorales piſces collocamus. Rondeletius profectò paulò poſt lõgè aliter ſcribit. nam cũ Mullum à Galeno inter pelagios recenſeri videre; Ariſtotelem verò, Pliniũq., & Oppianũ inter litorales; barbatos inquit, in litoribꝰ capi, imberbes in alto mari: quamobrē barbati non different inuicem loco, ſed & in hoc quoq. differēt imberbibus. Barbati verò īter ſe ſola ſucci bonitate, ſiqdē alij alga, alij cœno, alij carne veſcuntur, vt ex Plinio dictum eſt: qui Lutarium mullum non tanquam ſpecie differentem, vt nõ nulli arbitrantur, nominat: ſed oſtendit tantùm, aliquos eſſe, qui ſedem nõ mutant, ſoloq. cœno lutouè gaudēt, & rurſus cùm litoralibus gratiã eſſe negat, eos intelligit qui litora nunqnã deſerunt. Iam verò imberbes mullos dari Saluianus negat: nam Sophron (inquit) etſi barbatũ mullum vocauit, non propterea imberbem reperiri ab ipſo innui opinandũ eſt, quando, licet quiſpiã riſibiles homines aliquid feciſſe dixerit, nõ propterea irriſibilē etiã reperiri, inferri debet. Ego Rondeletij ſententiã probo, nec benè verba Sophronis examinauit Saluians, quæ ſic ſe habēt: ἐπεὶ τό γένειον ἔχουσαι ἡδιόνες εἰσὶ μᾶλλων τῶν ἄλλων, ideſt, *quoniam qui barbam habent, cæteris ſunt ſuauiores*. Quid.n. hoc aliud eſt dicere quàm barbatos Mullos ſuauitate præſtare ijs qui barba ca-

Barbati vt inuicē differant.

Plinius explicatus.

Imberbes etiam dari.

Trigola an Mullus imberbis.

D rēt? Fallitur præterea Saluianus imberbiũ Mullorũ præter Sophronem, neminem ex veteribus aliũ meminiſſe cùm dicat: nã & Xenocrates pelagio Mullos diſtingues, inquit: *Mullus pelagius qui & optimas, perquã rubicundus eſt, igneoq. fulgore, & veluti minio auroq. ſplendeſcens, quo à ſaxatili genere maximè differt: barbam quoq. gerit,* manifeſtè indicans ſaxatilem Mullum barba carere. Quē locum Rondeletius non viderit: cùm barbatum litoralē eſſe dicat, imberbē verò pelagium. Xenocrati tamen non ita adhæreſcendum exiſtimo, vt Rõdel. diuiſionem vt falſam refutemus: nã de loco quo degit, diuerſæ ſunt veterum ſententiam, alij.n. pelagium alij litoralem, alij ſaxatilē faciũt mullum, & licet mulli ſimpliciter docti noīe barbatos potiſſimũ intelligi non dubitem, tamen cum & de imberbis loco nihil certũ inueniam, vtroſq. incerta ſede vagari, & modò in hac, modò in illa maris parte viuere, capique exiſtimem. Imberbes hoſce mullos ſunt, qui τριγόλας Sophroni vocari velīt, his verbis: τριγόλα ὀμφαλοτόμῳ, καὶ τριγόλαν τὸν εὐδιαῖον. i. *Trigolã vmbilico diſciſſo, & Trigolã trãquillũ*. Dalecamp. ὀμφαλοτόμον vocari conijcit, ꝙ ei vmbilicus, podexuè q̃ alijs congeneribus magis pateat, aut minus rotundus ſit: εὔδιαῖον verò qđ in ſummo mari natans tranquillitatē promittat. Equidē probabile eſt Sophronē cũ ſuauiorē eſſe dicat, cui barba pro-

pendet, imberbem peculiaribus illis quæ citauimus, epithetis indicasse. Adde quod Trigola Cuculo adeò similis dicatur, & forma, partium posteriorum duritia, (quam indicat idem Sophron, cùm ait. τρίγλας γε πίονας, τριγόλαν δ' ὀπισθίαν, id est Mullos pingues & Trigolarum posteriora,) vt Typhon in opere de animalibus, quibusdam Cuculo eundem esse dixerit, Cuculo autem similis quoque est Mullus, vt patebit; igitur & Trigolas, quem non incongruè Mullastrum quasi degenerem Mullum dicimus. *[Mullaster, & quos eius species.]* Huius rursus duas species Rōdeletius exhibet, quarum priorem Mullum imberbem nominat, alterum verò Mullum asperum à squamarum, vt ait, asperitate, quòd aliud nomen, imo ne mentionem quidem vllam huius piscis, apud antiquos legisset. Saluianus verò barbatum in totidem genera distinxit; Et licet quis ex iconibus magnitudine tantùm differre iudicauerit, colore tamen præterea variare ait.

FORMA. DESCRIPTIO.

SPeusippus authore *a* Atheneo similes esse tradit Cuculū, Hirūdinem & Mullum. *[a Lib. 7.]* Quā similitudinē Saluianus improbat, quoniam Mullus neq. cum Cuculo, si modiculam (inquit) coloris consimilitudinem exceperis, neq. cum Hirundine vllam habet similitudinem. *[Dentes.]* Mullus enim os paruū habet, ac edentulū: etsi Athenæus falsò serratos dentes tribuat. Quid si negantis voculā desiderari hic dicamus? *[Barba.]* Duo cirri cutacei, albi, vt inquit Rondeletius, (in meo Mullo rubri sunt) molles, rotundi, longi atq. barbe similitudinē gerentes ex inferiori labro pēdent, vt nō solum *b* Plinius inquiēs: *Mulli barba gemina insigniuntur inferiori labro*, sed etiam M. Varro, & Cicero, Sophron itē & Xenocrates barbatum Mullū cognominantes testati sunt. *[b L. 9. c. 17.]* *[Caput.]* Capite est repādo, multis veluti cancellis aureis exornato: in quo spinā reperiri scribit Marcellus Empyricus, cani similē que renibus apposita vel alligata, miro sit remedio: ore paruo, edētulo oculis mediocribus rufis. *[Squamæ.]* In meo pisce nigricāt, qui ex Hispania missus est, vbi Salmonete dicitur. Squamis magnis & tenuibus tegitur serratis, & vt Rondel. aduertit, obliquo situ dispositis, facilè deciduis alioq., vt apparet, robustis: Author enim est Suetonius Tiberium Cæsarem piscatori, qui sibi secretū agēti grandem Mullū inopinantur obtulerat, perfricari eodem pisce faciem iussisse: nō tamen supplicij causa quā dehonestamēti, inquit Beroaldus, addens insuper & squamas posse lacerare faciē, & concidere: quod Suetoniū intelligere ex eo cōstat, quòd subinde gratulanti dicat inter pœnā quòd nō, & Locustā quam præ grandē ceperat, obtulisset, Locusta quoq. os lacerari imperasset. *[Figura.]* Totius piscis figura oblōgiuscula est, dorsū repandū, vt vel inde fortassis Epicharmus in nuptijs Habes τρίγλας κύφας, id est Mullos gibbos dixerit. *[Color.]* Vēter planus albicat, cetera purpureus: vnde tenui suffusum sanguine Mullum dixit Ouidius, & Oppianus Τρίγλης δὲ ῥοδόχροα φῦλα νέμονται id est, *His addas roseo splendentes corpore Mullos:*
& Ausonius.

Solus punicei ausus contendere Mullis,

dixerunt: & Matron Parodus τρίγλῳ μιτοπάρνον, id est colore miniatio. *[Morientis color.]* Expirantē verò versicolori quadam & numerosa varietate spectari, à gule proceribus narrari, rubentiumq. squamarū multiplici mutatione pallescere, vtiq. si vitro spectaretur inclusus, ex Seneca Plinioq. diximus. *[Lineæ aureæ.]* Rōdeletius scribit à capite ad caudam aureas esse lineas, que euulsis squamis euanescant: quarū & Massarium apparet meminisse. Inquit enim Mullum esse squamis pallentibus, seu ad viredinem vergentibus, virgis quibusdam aureis parallelis; & si viuus desquametur colorē sanguineū recipere, vt hinc χρισωπός Plutarco, & Nausicrati ξανθοχρόος cognominetur: ita & Brodeus in epigrāmate Theetetis scholastici Troglē ἀνθεμόεσσαν, exponit squamis vndiq. pallētibus, seu ad viredinē vergētibus. *[Branchia.]* Brāchias habet vtrinq. quaternas: ad quas pinne sūt due aurei coloris: *[Pinna.]* in vētre totidem candide: à podice rursus alia in tergore due prior ex firmioribus, posterior mollioribus aculeis cōstat. *[Cauda.]* Cauda rubet, & in lunatā pinnā degenerat, ac propterea laterū pinnas veluti in acutū tēdere Bellonius autumat. *[Partes internæ.]* Gula parua est: paruus itē vētriculus innumeris cū appēdicibus. Hepar ex albo rubescit. Splen nigricat, exiguusq. est; ītestina mediocria; cor triāgulare. *Scaliger author est Mullo, Fuce & Agono iecur sinistro vētriculi adiacere lateri: Lienē ad dextrā partē, *[* Exer. 226. 15.]* quod si verū est, mirū cur nec Rōdeletius nec Bellonius, nec Saluianus meminerint. Vt verò pleraq. que diximus, minori Mullo Saluiani quoq. cōueniūt, ita colore tamē & magnitudine, manifestè discrepat. *[Mulli minoris Saluiani descriptio.]* Maior enim rubro, minor purpureo pingitur: & vt maior à capite ad caudā aureis lineis insignitur, sic iste istiusmodi lineis carens, lituris quibusdā flauis atq. liuētibus notatur; quare haud abre Mullum Atheneus totū maculosū esse scripsit: *[Squamæ.]* Huius preterea squame, vel modico cōtactu decidue sūt, cùm illius firmius hæreant: postremò cū hic nunquā palmū excedat, ille ad pedalē etiā magnitudinē excrescit, vt nō absurdè quis conijciat minorē istū, veterū Mullū esse, quādoquidem



quidem mediocrem admodum magnitudinem illi tribuere videntur. Plinius enim author est binas libras ponderis rarò admodum exuperare, quod & Martialis comprobat, cùm ait: E

Magnitudo.

Nolo mihi ponas Rhombum, Mullumvè bilibrem. Aliàs & trilibrem vocauit: nec non Horatius *Laudas insane trilibrem Mullum.* c Seneca verò qui quadrilibris, & Iuuenalis, qui sex Librarum, Mulli meminere, non aduersantur, vel enim tales ceu rarissimos, ac monstruosos celebrarunt, vel assensatorum figmenta fuisse ostendunt, tanti ponderis esse fingentium, vt bene pecuniam suam proceres illi impendisse viderentur, id quod Iuuenalis clarissimè indicat, cùm ait:

c Lib.2 Serm.

Vt perhibent qui de magnis maiora loquuntur.

Quamobrem si verum est octuaginta librarum Mullum in mari rubro captum, vt Licinius Mutianus prodidit, referente Plinio, suspicari subit alterius generis fuisse. Nam & Xenocrates, inquit: *Mulli & Phagri ex india duri existimantur, suntq́. cetacei, nec inter puriores adnumerati.*

LOCVS.

a lib.9.cap. 37.
In Oceano esse.
b Lib.5.Hi. 9.
c Lib.8.Hi. cap.13.
d Lib.1.Hi. cap.1.
e Lib.9.cap. 51.

NEgat a Plinius Septentrionali Oceano, & proxima Occidentis parte, Mullos gigni. Secus verò seserem habere argumento est Hollandia, vbi non minus, quã alibi, copiosè capiuntur. Galenus pelagios facit; Seneca, ac Aelianus interprete Gillio saxatiles: Zenocrates Mullos saxatiles quomodo à pelagijs distinguat, ostendimus. Oppiano modò circa humilia litora degunt, modò saxatilibus etiam annumerat: quod & b Aristotelem fecisse quis suspicari posset, vt qui interprete Gaza sic habet: *Sarda quoq. & saxatiles bis pariunt, excepto Mullo*: sed Aristoteles cùm fusaneos semel anno parere dixisset, subdit, Trichiæ, & saxatiles bis pariunt; τρίγλα μένητρὶς, idest: *Mullus verò solus ter, &c.* Aliàs enim disertissimis verbis litoralem esse scribit, & in arenosis ferè litoribus viuere: attamen cùm idem c Aristoteles omnes saxatiles litorales esse dicat, Mullum quoque extra omnem controuersiam, saxatilem esse intelligit, inquiat aliquis: hoc tamen non voluit dicere philosophus, sed omnes etiam saxatiles non longè à litoribus versari: non quòd saxatiles propriè vocatos litoreis eosdem faciat, nam alibi litorales, & saxatiles inuicem distinxit. Pro nobis est d Plinius, qui & ipse à saxatilibus Mullum separat, præcitatũ philosophi locum vertens his verbis: *Bis anno saxatiles pariunt omnes: Mulli ter.* e Seneca verò inquiens nihil melius esse saxatili Mullo, in solis saxis, vt verè faciunt saxatiles, viuere non innuit, sed qui ibi viuit, meliorem haberi, atque ita etiam hoc Martialis accipio: F

Vt saxatilis Seneca dicatur.

Ad sua captiuum, quàm saxa remittere Mullum Visus erit libris qui minor esse tribus?

f Lib.10. Epig.37.
Vt Pelagius Galeno dictus.
g lib.2.cap. 41.
Mulli cur Leprodes dicti.

quamiuis aliter senserit f Xenocrates, cui imberbis Mullus saxatilis est: & Galenus pelagios ideo vocare potuerint, quòd carnẽ habeat, quẽ multi alij litorales, solidiorẽ. Belianus modò etiam saxatilibusnè an litoralibus accenseat, haud satis intelligas. *Mullorum* inquit *nonnulli* λεπρώδεις *appellantur, à locis quæ incolunt, nomen trahentes, quæ quidem loca habent minuta, & rara saxa* (πέτρας λεπτὰς καὶ ἀραίας) *crebrasq́. algas inter hæc interiectas, ac intermedias, vbi subsidet limus; vel arena.* Gilius interpres λεπρώδεις saxatiles reddidit, Gesneri aspratiles quasi asperas petras incolentes, quales humiles esse canit Oppianus circa mare arenosum, vbi de petris marinis loquitur: G

Ἄλλαι γὰρ χθαμαλαὶ ψαμαθώδεες ἄγχι θαλάσσης λεπράδες: Quales petras Aelianus de Cantharo agens, ἄσπρα videtur nominare: *Canthar,* inquit, *pisces gignuntur in locis quæ* ἄσπρα *nominantur*: & Oppianus Cantharum scribit ἐνὶ πέτρῃσι λεπρῇσιν degere; Cantharus autem Aristoteli litoralis, & in litoribus istiusmodi petræ numerosæ colliguntur. Λεπὰς verò teste Eustathio saxũ est, cui λεπάδες, idest, Patellæ innascuntur. Vt vel hinc colligere etiam liceat litorales potius, quàm vel saxatiles, vel pelagios esse, & in litoribus frequentius, qnàm in alto, aut saxosis promontorijs obuersari. Adde quòd & Ouidius Mullum inter eos pisces recenseat, qui in herbosa arena degũt. Quod si tamen λεπώδεις cum Gillio saxatiles vertere lubet, non erunt adhuc oẽs Mulli Aeliano saxatiles, sed quidam tantummodo, qui in similibus locis saxosis degunt. Ex hisce itaq; omnibus clarum esse arbitror, Mullos cùm pro sedibus suis habeant potissimũ litora marina, per alia etiam maris spacia vagari, adeo vt testante h Aristotele, in marinis etiã lacubus procreentur. Incertæ autẽ sedis piscẽ esse mox ex eodẽ Aristotele rursus ostendam. Licet verò piscis sit marinus, & i Plinius inficietur in viuarijs, piscinisvè crescere, claustra tamen, quãuis cum summa difficultate, & multorũ morte, pati, non obscurè discimus ex hoc k Columellæ: *Neque.n. si velimus, vt in mari nonnunquã conspeximus: in viuario multitudinem mullorum pascere queamus, cum sit molestissimũ genus, & seruitutis indignantissimum: raroq́. ita vnus, aut alter de multis millibus claustra patitur*: l Clarius M. Varro: *Hortensius*, inquit, *familiaris noster cũ piscinas haberet, magna pecunia ædificatas ad Baulos, ita sæpe cum eo ad villam fui, vt illum sciam semper in cœnam pisces Puteolos mittere emptum solitum: neq. satis erat illum pasci piscinis: nisi eos ipse pasceret vltrò, ac maiorẽ curam sibi haberet, ne eius esurirent Mulli, quàm ego habeo, ne mei in rosca esuriant asini.* Et alias: *Celerius voluntate Hortensii ex equili educeres reddarios, vt tibi haberes Mullos, quàm è piscina barbatũ* H

h Lib.8.Hi. cap.31.
i Lib.9.cap. 17.
Claustra pati.
k Lib.8.cap. 17.
l Lib.3.de re rust.c.17.

Mu-

A *Mullum*. Clarissimè *m* M. Tullius: *Nostri autem principes digito se calum putant attingere, si Mulli barbati in piscinis sunt, qui ad manus accedant*; Et rursus: *Et videant aliquem summis populi beneficijs vsum, barbatulos Mullos exceptantem de piscina, & pertractantem.* Ad manus accedere Martialis, etiam innuit, & disciplinæ quodammodo capaces, dum ait.

m *l. 2. Epist. ad Attic.* 16 *In Paradoxis.*

Natat ad magistrum delicata Murana — *Nomenclator Mugilem citat notum,*
Et adesse iussu prodeunt senes Mulli,

Domitio placet, vt senes dicantur propter barbam, aut quia diu fuerant in piscina, quod probo.

NATVRA. MORES. CIBVS.

MVllus gregalis, vt Aristoteles tradit, & ex eo Athenæus. Eodemq. Arist. teste viget autumno. Pamphagus est, nihil non attingit, quòd his verbis Aelianus ostendit: *Mullus piscis edacissimus est, omnia sibi obuia promiscuè immodesta quadã intemperantia belluari cupit.* Enumerat autem isthæc *a* Plinius: *Mulli*, inquit *& alga vescuntur, & ostreis, & limo, & aliorum pisciũ carne*: ex *b* Aristotele nimirum, qui interprete Gaza ait: *Carne alga, concha, & cœno Mullus vescitur.* Cæterùm etsi Plin. hunc Aristotelis locum de carne, priuatim interpre-

a *li. 9. c.* 17.

B tetur de carne piscium, vt reuera interpretandum esse non dubito, humanis tamen cadaueribus etiam non abstinere volunt, idq. subinde ab allatis verbis Aelianus asserit, *hominum* (inquiens) *& piscium cadaueribus vescitur, & sordidissimis maleq. olentibus delectatur*: idq iam ante Aelianum etiam scripserat Oppianus, hoc prætera addito, quòd Mullus propterea fetidis escis facilè alliciatur, sed versus ex Lippij versione adscribam:

b *l. 8. Hist. cap.* 2.

Qua carne vescatur.

Trigla vorat fœdas sordes, & mergit in aluum
Omnes illuuies ponti, non vlla natantum
Agmina tam turpi victus maculata pudore,
Infectas, & sola escas malè gliscit olentes:
Atq. hominum cupidè corrupta cadauera pascit,
Obruta cùm vasto fluctu voluũtur in æquor.
Hinc illam prado sordem malè olentibus hamis
Attrahit, & tetro semper conuellit odore.
Affectu simili porci Triglæq. trahuntur
In ventrem, & pastũ tanta feritate sequũtur
Spurcitie cedunt Trigli, quantũ agmina põti
Tantũ terrestres superat sus fœda cateruas.

Athenæus itaq. Mullum simpliciter carniuorum vocans, herbis alijsq. obuijs quibusq. abstinere nõ indicat. Apparet autem inter alios pisces, Orphos præcipuè prosequi, quod *c* Oppianus videtur dicere his verbis: Τρίγλη δ᾽ ὄρφον ἔπεφνε καὶ ἔσπασε, hoc est: vt* Scaliger interpretatur. Prouehit sese ad Orphi prædam, quem etiam interficit. Cæterùm si carniuorus quoq. est mullus, vt

c *lib. 3. Hal.*
* *Exer.* 222

C tot fidelium scriptorum authoritate ostensum est, cur est, quòd *d* Aristoteles mullum ijs annumeret, qui cùm carniuori non sunt, per mare tamẽ vagantur? sed locum adscribam quando quidem Theodorus quædam reliquit: Cùm itaq. philosophus dixisset. *Aquatilium tum ea qua loco mouentur, tũ stabilia ijs maximè locis pasci, in quibus nata sunt* subdit: πλανᾶται γὰρ μάλιστα τὰ σαρκοφάγα πάντα δὲ σχεδόν ἐστι σαρκοφάγα (quæ verba Gaza non reddidit) πλὴν ὀλίγων οἷον κεστρέως, καὶ σάλπης καὶ τρίγλης καὶ χαλκίδος, id est, *Vagátur maximè, & oberrant pisciũ qui carne aluntur: sũt autem carniuori illi fere omnes, præter paucos, vt Cestreũ, Salpã, Mullum, & Chalcidem, siue Atricã.* Cestreum autem carne abstinere, & Calcidem quamuis in mari oberret, tamen non carniuoram esse, suo loco ostendemus. Aristoteles itaque hoc loco mullũ ex ijs exemit sarcophagis, qui præter carnes nihil aliud attingunt, quiq. viua tantũ maris animalia venantur, vt mullũ etiam ostenderet per nulla non maris spatia oberrare, non ad insequendos pisces, cùm mortuorum cadauera ad litora, vbi propria eius sedes, propellantur, sed loci mutandi tantùm gratia. Quod verò Oppianus, & ex eo Aelianus humanis etiã cadaueribus vesci mullum dicunt, id à veritate alienum esse puto. Antiphanes enim in Butalione paruos pisces commendat, magnos quia homines deuorant, è contrario damnat coque Mullos ait, & Mænas Helenæ fuisse cibos, quòd homines

d *l. 9. Hist. cap.* 37.

Aristotelis locus emendatus.

Cesterus. Chalcis.

D non infectarentur. Miratur Rondeletius, cur Plinius laudatissimos esse scripserit, qui Conchylium sapiunt, quòd conchylia multò duriore spissioreq. sint testa, quam vt mulli, inquit, ea diffracta carnem internam vorare possint. Verùm ij apertis fortassis insidiantur conchis: apparetq. Plinium id dixisse, Leporis mortiferi, id est marini causa, quem non solum deuorat, vt Aelianus, & Athenæus tradunt, sed conficit etiam, idq. vt ipse *e* Plinius addit, piscium solus; licet enim inde omnino noxius non euadat nihilominus dicente eodem Plinio ingratior viliorq. fit. Quia verò cœno etiam vescitur, Sargus authore Aristotele eius reliquias sequitur. nam vbi mullus lutum excitat; fodere enim potest, Sargus descendit, & pascitur. Quem locum transferens Plinius non paucis errandi ansam præbuit. *Lutarium*, inquit, *ex ijs vilissimi generis appellant. Hũc semper comitatur Sargus nomine alius piscis, & cœnum fodiente eo excitatum deuorat pabulum.* Hisce enim verbis nixi Lutarium mullum ceu specieab alijs diuersum distinguunt, cùm vnus idemque mullus diuersis pabulis vtatur, vt ex Aristotele eodemque Plinio dictum est. Inter herbas maximè folia appetit betæ, vt ijs inescatus facilè etiam capiatur.

Cadauere humano non vesci.

Leporẽ marinũ deuorat.

e *li. 9. c.* 37.

Sargus cur Mullum sequatur.

f *l. 8. Hi. c.* 2

Mullũ lutarium specie non distingui.

PARTVS.

Vt ter parere dicatur.

TEr parere Mullum, indeq. Τρίγλω Græcis nominari, notauimus antea. Sed quo modo ternus iste partus sit intelligendus, ab alijs aliter traditum inuenio. Aelianus, mullum vbi ter peperit, sterilem reddi scribit, ac si ter tantùm ventrem tota ferret vita; gigni enim illi in vtero vermiculos quosdam qui semen eius deuorent. Verùm cùm hoc præter Aelianum nemo tradiderit alius, & contrà Athenæus Aristotelem interpretatus quotannis ter parere testetur, multi illud Aeliano non concedunt. *Aristoteles* (inquit ille) *in quinto de animalibus Mullum scribit ter anno parere, cuius rei eo argumento vtuntur piscatores, quòd eius partus quibusdã in locis ter paruus videatur.* Locum hunc Aristotelis paulò antè emendauimus, & sic legimus. *Fusanei semel anno pariunt excepto Lupo, qui solus eorum bis parit. Trichias etiam, & Saxatiles bis pariũt: Mullus verò solus ter, quod ex fœtu ipso intelligitur: ter enim aliquibus in locis partus apparet:* Et sic quoq. *a* Plinium legisse apparet, qui sic transtulit: *Mulli pariunt ter anno: his certè toties fœtura apparet;* Et *b* rursus: *Bis anno pariunt saxatiles omnes; Mulli ter.* Iam verò si sic intellexerit *c* Arist. videbitur suo se aliàs iugulare gladio, *Mullum* inquiens, *& Coracinum vltimos gregalium, & in autumno parere, diutius enim frigus contineri in limo:* nam licet hoc de tertio, & vltimo partu intelligi velimus: quid attinebat à philosopho addi, frigus diutius in limo contineri? si. n. propter limi frigus partus tempus differtur, vt ipse innuit, verè quo tempore limus adhuc valdè frigidus est parere non poterit, sed cùm à solis calore excalfactus aer, rursus temperiem quandam induerit: nisi dicamus hoc priuatim pertinere ad Coracinum, quem ibidem longo temporis spatio vterum ferre scribit. Tetigit quidem isthæc Rondeletius, cæterùm nihil definiuit. Mihi inclinat animus vt ter quotannis quidem pariat, sed bini partus propter limi frigus magna ex parte intereant, tertius autem superstes sit.

a *l.9.c.17.*
b *l.9.c.51.*
c *l.6. Hist. c.17.*

Aristoteles defenditur.

Coracinus quoties pariat.

E

F

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Cum lepore marino.

LEporem marinũ qui nobis, alijsq. animalibus lethalis est (ab eo enim abstinent) non sine occulto aliquo naturæ priuilegio à Mullo deuorari conficiq. credendum est: quo sine etiam fieri non posse videtur, quòd cùm hebetata aspectu fœminarum quæ menses patiuntur, specula nitorem non recipiant, resoluatur ea omnis vis, si secum habeant Mullum piscem vt Bythus Dyrrhachinus apud Plinium author est: addens insuper contra omnia maleficia quæ menses menstruis mulierum insunt (si inesse credi possit) auxiliari Mullum. Est item peculiaris ei cum Torpedine anthipathia; cuius meminit *d* Alexander Aphrodisæus his verbis: *Nemo ignorat Torpedinẽ marinã per funiculũ corpori stuporẽ inducere, cui Trigla contractã cõtraria vi resistit.*

Cum speculis mẽstruo infectis.

Cum torpedine.

d *in præfat. li. 1. probl.*

G

VSVS IN CIBIS.

Vbi laudatissimi.

QVàm luxuriosè coleretur mullus, ab exordio diximus. Vbi addendum etiam erat, quòd, licet vbiq. locorum natus in pretio haberetur, essent tamẽ loca quę pręcipuè laudatos darent. Celebranturq. præ cęteris apud priscos teste Polluce Ionici; ab actio Syncero qui ad rupes caperentur Herculeas, vt indicat inquiens.

Dat Rhombos Sinuessa, Diarchi littora Pagros   *Herculeæ Mullum rupes.*

Varrinus omnium optimos Aexonicos scribit vocari. Laudataq. hosce Nausicrates apud Athenęum his verbis: *Sunt inter Mullos, præstantiores quidam flaui coloris, quos Aexonteum mare omnium optimos in illis locis alit.* Cratinus contra eorum esum improbat. Aexonia Magnesiæ vrbs est. Archestratus cum commendasset Mullos qui iuxta Tichiuntem capiuntur, subdit:

Κἂν Θασῳ ὀψώνει τρίγλω κȣ ψείμονα λήψη   Ε᾿κδ᾽ ἐρυθραῖς ἀγαθὴ θηρεύεται αἰγιαλῖτις.

Esttichius castellum prope Tachinam Campaniæ oppidum. Erythræ verò ciuitas Asiæ non longè à Chio. Corsica quoq. & Taurominitanæ rupes celebrantur à *e* Iuuenale:

e *Satyra 5.*

H

Mullus erit domino quem misit Corsica, vel quem   *Retibus assiduis penitus scrutante macello*
Taurominitana rupes, quando omne peractum est,   *Proxima, nec patitur Tyrrhenũ crescere piscẽ,*
Et iam defecit nostrum mare, dum gula sæuit   *Instruit ergo forum prouincia, &c.*

Taurominiũ Siciliæ vrbs erat. Nunc si Perrotto credimus præstantissimi capiunť in mari Tirrheno iuxta Corniculũ, & Tarquinios: Iouius verò etiã Romæ, hyeme, & suburbano in mari captos maximè prædicari scribit, & Ligusticis Venetisq. ac Neapolitanis non eam saporis gratiam esse, quanquã multò sæpè grandiores in conuiuia veniãt. Rursus quò longiùs à litoribus capitur, eò magis præstat, argumẽto est corporis color rubicũdus, igneusq. fulgor, & aureus. Illic. n. purior aqua

Optimi color.

A aqua est, mareq. haud herbosum haudq. limosum. contrà qui luto viuunt, siue vt Plinius vocat Lutarij, omnium pessimi sunt: damnãturq. à Galeno, vti etiam, qui cancellis victitant. *Optimi*, inquit, *Mulli fiunt, vt & alij pisces omnes, tum propter mare purum; tum maximè propter alimenta, nam qui cancellos vorant, grauiter olent, & insuaues sunt, & ad coquendum difficiles, & mali succi. Dignoscuntur si prius quidem quàm vescare, ventrem reseraueris: inter vescendũ verò ipse statim gustus, & olfactus iudicium adfert.* Laudatissimi, vt ex Plinio diximus, conchiliũ sapiunt. Erat præterea reddenda ratio, cur gulæ proceres magnos paruis præferrent, cùm vel ipso Galeno teste paruis sint insuauiores, & ad coquendum difficiliores. Reddit eam Iouius, videlicet quòd maioribus, & maiora capita, & ampliora iecinora ad condiẽda varia pulmenta sint, Citat autẽ hoc Horatij. *Laudas insane trilibrem Mullum, in singula quem minuas pulmenta necesse est.* Vt vero rationẽ à Iouio allatam non improbo, ita mihi tamen longè quid aliud poeta dicere videtur: addit enim:

Vbi peiores & qui.

Cur maximi minorib. pretiosiores.

Horatius explicatur.

Ducit te species video. Quò pertinet ergò
Proceros odisse Lupos? quia scilicet illis
Maiorem natura modũ dedit: his breue pondus,

Trilibrem itaque Mullum dixit, non quòd magnitudinem iuuare iudicaret, sed quia subtilioribus palatis, & fastidiosis stomachis, Mullus maior, Lupus verò paruus vel mediocris delicatior videretur, licet vtriq. cõmune sit, vt quo maior, eo B durior euadat. Illud modò, *in singula quem minuas pulmenta &c.* Acron sic intelligi vult, ac si diceret, totum suaue est quod finitur, quod in partes diuidi non eget: cæterũ cũ & ex hac interpretatione, quid certi vix intelligi possit, crediderim poetam hoc dicere velle: Ideonè Mullum maiorem præfers, Lupum verò minorẽ, quòd natura ipsa hunc maiorem, illum minorem esse voluerit, vt scilicet ironia sit, & gulæ iudicium plerũq. naturæ aduersari ostendatur. Caput autem & iecur maximi habita fuisse, Galenus quoq. testatur his verbis: *Mulli hepar propter voluptatem à gulosis summoperè expetitur:* & mox: *Gulosi caput quoq. laudant, & secundas post iecur ferre prædicãt:* & rursus paulò inferius: *Cum quendam aliquando*, inquit, *interrogassem, qui ingenti pecunia prægrãdes Mullos emerat, quid esset quòd illos tantoperè expeteret, respõdit se primùm illos propter hepar tãti emisse, tùm autẽ & propter caput;* vt conijcere liceat, hinc Matronẽ Parodum, Mullum ἱπποδάμον, idest magnum (nam ἵππος in compositione auget, nisi dicamus sic cognominasse, quòd in eius emptione non aliter, ac circa τῶν ἵππων, idest, e quorum curam ingens esset sumptus; vel equestrem dixisse pro magnifico, vt fieri videmus in nobiliorum hominum nominibus, vt sunt Hipparchus, Hippocoon, Philippus.) κάκλω: idest malũ, hoc est, emptoribus propter pretij magnitudinem noxium, & eorum substantiam vtcunque magnã (qualis equestris census erat) perdat C atque consumat. Inuenio autem magnos voluisse esse Mullos, vt inexplebilem in pretiosissimo obsono gulam explerent. Huc enim spectat illud Senecæ. *Quare autẽ non pondus adijcio, & aliorum gulam irrito?* idque monet Philoxenus poeta, piscium delicias mirè appetens. Cùm namque apud Dionysium aliquando cænaret, Dionysioq. magnum, & sibi paruum appositũ Mullum cerneret; auribus eum admouit, vt ex Phania recitat Athenæus: quærentiq. facti causam *f* Dionysio, respondit, se cùm hoc tempore Galateam conderet, voluisse à pisce de rebus Nerei aliquid cognoscere: illum verò respõdisse, se natu minorem captũ esse, neque dum his de rebus aliquid nouisse: maiorem autem *b* Dionysio appositũ, ex quo rescire omnia possit. Tum solutus in risum Dionysius grandem suum Mullum Philoxeno misit. Idem etiam innuit Martialis inquiens,

Gulę iudiciũ naturæ contrarium.

Caput & iecur in pretio fuisse.

Mullus cur equestris.

Philoxenì argutum dicterium.

a *Lib. 1.*

b *Lib. 10. Ep. 37.*

An Laurentino turpes in litora ranas,
Et satius tenues ducere credis Acos?
Ad sua captiuum quam saxa remittere mullum,
Vt sus erit libris, qui minor esse tribus?

Quod modò ad carnis succiq. qualitatẽ attinet: plus æquo ab antiquis celebratos fuisse hos pisces, vel ex eo cõstat, ꝗ nec succi bonitate, nec saporis gratia cũ plurimis alijs, vt Lupis, Vmbris, Sturionibus, similibusq. delicatis alijs, nulla ex parte cõparãdos esse Galenus censeat, inquiens nequaquã sibi tãtæ videri suauitatis, neq. tantã corpori vtilitatẽ adferre, vt tãtoperè sint cõcu- D piscẽdi. Adde ꝗ nõ pauca etiã in se habeat nocumenta, quæ modò enumerabimus. Xenocrates verno tempore, ait præstantiores esse, quòd tũc oua pariãt. Aliàs Mullum obsoniorũ præstãtissimum esse dixit, & stomacho idoneũ, & boni succi, & ori gratum, carne plana difficilem ad corrumpendũ, & mediocrẽ ad excernendũ. Cornelius Celsus, Mullos, & Lupos, inter eos enumerat, qui medij sunt inter teneras durasq. carnes habentes: cæteri ferè probatissimi scriptores duram carnẽ mullo tribuũt, vt Diocles apud Athenæũ, Philotimus apud Galenũ, qui (Philotimus) Mullos omnesq. alios durioris carnis pisces nõ solũ cõcoctu difficiles esse ait, & crassos succos, sed & salsos procreare, quod postremum tamen Galenus refellit. Psello etiam difficilè concoquuntur, sed multum alunt. Qualitatem autem carnis omnium disertissimè indicauit *c* Galenus: *Mullus*, inquit, *omnium fermè aliorum piscium carnem habet durissimam, & valdè friabilem, quod idẽ significat, ac si dicas, nihil in eo lentoris est, atque pinguedinis: nutrit certè cùm probè confectus fuerit: diximus autem antea quod cibus durior, & crassiorum partium, & (vt sic dicam) terrestris alimentum præstat copiosius quã humidior, aut mollior, præsertim quando præter id substantiã habeat corpori alẽdo*

Carnis qualitas examinata.

c *Lib. 3. De alimentis.*

Alimẽta copiosiora ex quibus cibis

idoneam

idoneam ac familiarem: quę ſubſtantia voluptate indicatur. Nam alimenta quæ tota ſubſtantia ab alēdis animalibus ſunt aliena, ea aut nō prorſus aut inſuauiter manduntur: ex familiaribus verò quēadmodū humidius minus nutrit, ita coquitur facilius, & deſtribuitur: ergò Mulli caro iucūda quidē eſt, vt quę alimētū quidē eſt hominū naturæ accōmodū; & quanquā alijs piſcibus ſit durior, mandi tamē quotidie poteſt, propterea quòd friabilis eſt, & pinguedinis expers cū quadā acrimonia, nā pīguia, & lēta cibaria ſtatim vt sūpta ſunt, celeriter implent, & appetentiā euertūt. Eadē fermè repetit Aetius, q. pariter in curatione colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus, Mullos, Scorpios, & Paſſeres nutrimenti quidē, & roboris gratia omniū ait gratiſſimos eſſe: grauiorē verò omnē habitū reddere, ideoq. frequentiorem eorū vſum vitari oportere. Diphilus; quoq. carnem Mulli ſtomacho gratam eſſe tradit, modicè aſtringentem, duram, & ſi aſſetur, aluum ſiſtentem; frixam verò grauem, & coctu difficilem: Alibi etiam Galenus Mullos, quòd dura ſit eorum caro, & excrementorum expers, negat ad ſaliendum idoneos eſſe, quia nimirum macri ſunt, vt mirari ſubeat cur Sophron pingues eos vocauerit. Suadet idem Galenus, vt niſi exenterati coquantur, non quòd ſordida depaſcantur, ſed quia item marinum Leporem: abiectis enim inteſtinis ventriculoq. minus periculos eſſe. Veneti cùm ſciant duriori carne eſſe Mullos, vt Bellonius teſtatur, incoquunt, & in ſucco acido piperatoq. immergunt, quo modo incorruptos diutius conſeruantes per vrbem vænales circumferunt. Iouius ritè ſalubriterq. in craticula coqui ſcribit, futurumq. multò ſapidiorem, ſi petroſelini ſubfrixa folia atq. inſtillatus cum oleo arancinus ſuccus acceſſerint: quem apparatum commendari quoq. tradit Saluianus: frictos tamen, & eodem ſucco irroratos etiam edi ſolere ait; Quod ſi verò fricti ſtatim in acetum aromatibus, & crocò conditos immerſeris, non ſapidiores ſolùm, ſed dies etiam aliquos duraturos reddi *d* Platina captos, & vulneratos ferula verberādos monet, aliterq. percoqui poſſe negat: ſicq. elixari, & aſſari: Vult autem vt elixentur, ſimiliter ac Thunnus ſolet: aſſos verò pipere, ruta. nucleis (allij nempe) tunſis, acetoque aut agreſta perfundi. Aliàs verò Drilliam curti capitis piſcem eſſe ſcribit, & groſſi, caudamque in acutum ducere: Integram nec exenteratam aſſandam eſse, ac muria aſpergendam. Ad dies octo, aut decem duraturam ſi patina altera ſupra alteram poſita, ſalimola conſperſa fuerit. Bartholomæus Scappus cocus Pontificius, ſi lutarius fuerit, inteſtina per vmbilicum eximi iubet, iecur relinqui, quòd in hoc ſit ſumma piſcis gratia: ſin ex pura aqua gaudentibus, non ſolùm non vult exenterari, verùm etiam neſquamas auferri, integrumq. ſale modico, aceto, fœniculo conſperſum ſuper craticulam lento igne coqui, ijſdemq. rebus ſæpiuſculè irrigari, moxq. affuſo mali aurantij ſucco inferri. Squamis verò ſpoliari ſi in ſartagine coqui placeat. Antiqui ganeones, ac inter eos culinariæ artis ad omnem luxum archimagirus, Mullos in garo enecatos ſapidiores fieri docuerunt: quod meminit Plin. his verbis, M. *Apicius ad omnem luxus ingenium mirus in ſociorum garo (nam ea quoq. res cognomen inuenit) necari eos præcellens putauit.* Saluianus arbitratur ſic legendum fortè eſſe, *ſiccare eos præcellenter.* Ego nihil moueo. Nam, & ex Seneca dixi, alios necare Mullos in garo, & condire viuos, & in eodem ſenſu Plato Comicus, ἐν σαπρῷ γάρῳ, inquit, βάπτοντες ἀποπνίξουσί με. i. *in putrido garo mergentes ſuffocant me.* Gelenus item author eſt, quoſdam Mulli hepar, ne per ſe quidem etiam mandere dignatos eſſe, ſed garulæum quod vocant, in vaſe cum paxillo vini præparantes, in eo viſcus ipſum tantiſper comminuere, quoad totum ſimul, & humidis præparatis, ſuccus vnus fiat ſimplex ad ſenſū ac ſimilaris, & in ea tinctas Mulli carnes edere. Idemq. Apicius, vt ibidem Plin. refert, ex iecore Mullorum alecē excogitauit: & ipſe quoq. inquit. *Alex peruenit ad oſtreas echinos, vrticas, Cammaros, Mullorū iecinora.* Ius in Mullo taricho conditaneo apud eundem: Piper, rutam, cepam, dactylum, ſinapi trito commiſcebis echino oleo, & ſic perfundes piſcem frictum, vel aſsatum ſalſum, ſine ſalſo. Aliter: ſine ſalſo, iecur coques, teres, & mittes piper, aut liquamen, aut ſalem, addes oleum, iecur leporis, aut hædi, aut pulli, & ſi volueris, in formella piſcem formabis, oleum inſuper viride affundes. Aliter, vicē gerens ſalſi: Cominum piper, liquamen teres, & paſſi modicum vel careni, & nuces tritas plurimas admiſcebis, ſimulq. conteras, & ſalibus imbue, fundes oleum quod modicè inſtillabis, & inferes. Aliter: ſalſum in ſalſo: Cumini quantum quinque digitis potes tollere, piperis dimidiam eius quantitatem, & vnam ſpicam alij purgatam teres, liquamen ſuperfundes, olei modicum ſuper inſtillabis. Hoc ægrum ſtomachum valdè reficit, & digeſtionem promouet. Ius in Mullos aſsos ex eodem: Piper Liguſticum, rutam, mel, nucleos, acetum, vinum liquamen, & olei modicum, calfacies, & perfundes. Aliud ius in Mullos aſsos eiuſdem habet rutam, mentam, coriandrum, fœniculum, omnia viridia, piper, liguſticū, mel, liquamen, & olei modicum. Quod ſi verò quis hoc piſce careat, vt fit in locis procul à mari diſſitis, patinam Mulli vicem explentem ex eodem *f* Apicio accipiat. Salſos piſces radet, in patina nuda componet, & adijciet olei quantum ſatis videbitur, faciet vt ferueat: cùm ferbuerit, mulſum mittet aut paſsum, piper aſperget, & inferet. Nūc quibus proſit, quibuſq. noceat, dicamus.

Ad ſaliendum inepti.

Apparatus modernus.

d li. 10. c. 3.

e Cap. 31. Trillia.

Apparatus antiquus.

Hepatis præparatio.

f lib. 4. c. 2.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

AEtius frequentem, vt dictum est, Mullorum vsum interdixit in colico affectu à frigidis, & pituitosis humoribus. Noxius præterea est, qui hæmorrhoidas aliasque sanguinis patiuntur fluxiones: sanguinem enim teste Diphilo attenuat, & hæmorrhoidum excretionem mouet. Aliàs tamen carnem Mulli modicè astringentem esse ait, & aluum sistentem, maximè si assetur. Ita & aloe sua natura astringit tum intra assumpta, tùm foris applicata: cùm multus, & frequens eius vsus ora venarum, ac maximè hæmorrhoidum reseret. Oculorum acies cibo horum piscium hebetari Plinius author est, cæterùm hoc quoque Dioscorides frequenti esui ascribit, ex quo fortassis Plinius id acceperit. Inhiberi eo etiam libidinem inuenio. Terpsicles in libro de Venereis, vino in quo suffocatus fuerit Mullus, virum ad Venerea impotentem reddi tradit, mulierumque non concipere: cuius maleficij in viris potissimùm causa videtur esse, quòd neruos lædat: lædere autem neruos Mullorum esum, Plinius sese apud authores inuenisse asseruerat, vt è contrario quæ ad Venerem incitant, ea fermè neruos, vel roborãt, vel inflant, & intendunt. Conceptus verò fœminarum à menstruis dependet, quibus cùm Mul-

Quibus noceat.

Aloes cõtraria facultas

Veneri inimicus.

B lus naturali quadam vi aduersetur, non mirum si item conceptum impediat. Huc spectat itaq; illud Platonis Comici, seu potius Philoxeni, quo id Plato; apud *a* Athenæum

a lib. 1. & 7

Τρὶγλη δ᾽ ὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπιηρανὸς εἶναι Σκορπίος αὖ, παύσειε γὲ σου τον πρωπτὸν ὑπελθῶον.
Παρθένυ Ἀρτέμιδος γάρ ἔφυ, καὶ συματα μισεῖ. Vertit interpres:

Iam Mullus non vult sese fune ligare *Compresso odit casta sacer ipse Dianæ*
Scorpius in ventrem delapsus te satiato.

Cæterum prioris versus alius, qualem nimirum innuebam, sensus est νεῦρα enim non funem, sed neruum intelligit, idest, vt Eustathius exponit, membrum genitale, & si interim cæteris quoque neruis sit inimicus, vt Plinius testatur. Tradit autem Albertus eos, qui Mullis vesci consueuere, ad libidinem refrigescere: eam enim extinguere, tantaque vi homini comedenti vim suã infundere, vt ipsum quoque olere sentiatus. Aliud denique nocumentum adfert in vino necatus, nam bibentibus vini tœdiũ inducere Athenæus affirmat, & ante eum Plinius, qui pariter inueteratos tritosque vomitiones concitare tradit. Atque hæc de nocumentis: nunc de iuuamen

C tis dicendum. Prodest in cibo stomachicis, vt *b* Archigenes meminit apud Galenum: Assus peculiariter torminosis, teste *c* Marcello Empirico. Alex. Trallianus agens de dysenteria hepatica ex intemperie frigida, *ex piscibus dare*, inquit, *conuenit præ cæteris Mullos: hi enim assi omnibus prosunt, magisq́; si in prunis assi sint*. Gariopontus Sargos, & Mulliones (Mullos interpretor) præscribit hydropicis. Alex. Benedictus tempore pestis commendat ex piscibus Mullum barba insignitum, & marinum, & fluuiatilem, cùm sit longè diuersa vtriusque natura, fluuiatiliq. ne nomen quidem Mulli conueniat. Cinis salsamentorum Mulli authore Plinio discutit. Galenus tamen Mullos salsamentis idoneos esse negat, Marcellus scribit carnes ex eorum capitibus decoctas, & cum melle subactas vitijs ani plurimùm prodesse: quidam etiam capite vtuntur cum melle ad carbunculos discutiendos, vt Plinius refert, cui & cinis è capite dolores sedis iuuat. Testeque *d* Dioscoride Mullus recens diuulsus imponitur morsibus Draconis marini, Scorpionis, & Aranei: quem locum *e* Galenus citare videtur his verbis: *Animalia quadam viua dissecta locis dissectis imponi aiunt, vt Draconem marinum aduersus ictum proprium, & similiter etiam Mullum aduersus Draconis ictum*. Plinius item meminit, sed paullo aliter, quàm Dioscorides: *Auxiliatur*, inquit, *Mullus contra Pastinacas, & Scorpiones terrestres marinasq́; & phalangia*

b lib. 32. c. 10.

c lib. 8. de comp. med. sec. loc. c. 4

d Lib. 32. c. 9.

e Lib. 11. de Simpl.

D *illitus sumptusvè in cibo*: Et alibi: *Percussis à Pastinaca medetur, Mullus, ac laser.*

VSVS IN SACRIS.

MVllum piscem (inquit Hermolaus) Proserpinæ, item Dianæ sacrum fecere Græci. Cur non etiã dixit Hecatæ? Erat .n. Athænis, teste Athenæo locus quidam Trigla .i. Mullus vocatus: vbi hic piscis Hecatæ Triglathenæ; aut vt cõmuniter legitur, Triglanthenæ, sacratus erat. Cæterùm sunt vnius eiusdéq. deę nomina nimirum Dianę: quam in cęlo Lunam vocari volunt, in terra Dianam; apud inferos Proserpinam, ac Hecaten, vndè veteres cęnam perparcam, & impendiò frugalem, Hecatæ cęnam appellabant, quòd apud inferos tenuissimo victo minimoq. cibo, eoq. vilissimo viuitur, iuxta poetarũ theologiam. Cur modò hisce deabus, seu huic potius deę sacer haberetur Mullus, alij aliter referunt, vti ex Athenęo constat, qui tres diuersas sententias recitat. Cùm enim ad declarationem Platonis Comici versum:

Mullus quibus sacer esset.

Diana nomina

Hecatę cæna quid.

Cur Diana sacer.

Τρίγλην δ᾽ ὐκ ἐθέλειν εὐρων ἐπιἠρανος εἶναι, Παρθένυ Ἀρτέμιδος γάρ ἔφυ καὶ σημάτα μίσει.
Mullus non vult neruorum amicus esse:

Est

Eſt enim Dianę ſacer, propterea que arrectum pudendum odit: dixiſſet: *nam Hecatę ob affinitatem nominis Mullus tribuitur*. Τριοδίτης γὰρ καὶ τρίγλωος, καὶ τριακάσι δὲ αὐτῇ τὰ δεῖπνα φέρουσι, ideſt, *Triuia enim eſt,* (Hecate) *& tres oculos habet* (ſic cum Cauſaubono alijſque eruditis τριγλῶον verto, non autem à τρίγλη, ideſt Mullus, deduci puto vt Dalechampius, qui vel à piſce, vel à loco in quo Triglantinæ Hecatæ ſacrificia fiebant, Hecaten ſic appellari annotauit. γλῆναι enim ſunt oculi: ſed cùm τρίγληνος Hecate dicitur, γλήνη eſt facies, à parte eius præcipua (*ac trigeſimo ei cuiuſque menſis die cęnam apponunt*: idque ex Apollodori libro de vijs confirmaſſet, qui & ipſe dixit Hecate ſacrificari Mullum, ſiue Triglam ob nominis congruentiam, quia triformis dea ſit: addit item Melanthij, & Hegeſandri Delphi ſententiam quorum ille in libro de myſterijs Eleuſinijs Dianæ Triglam, & Mænida ſcribit immolari, quoniam etiam marina eſt Hecate. Et ſane Diana etſi ſyluicultrix, marino tamen colebatur ſimulacro. Atque huc refero antiphanis ſententiam de Hecates epulis:

Mullus Dianæ immolatus.

Magnos enim hos omnes exiſtimaui *Anthropophagos? Qui enim homo comederet?*
Anthropophagos piſces. Quid ais amiciſſime *Profectò hæ ſunt Hecates epulæ,*
Quas hic Manas, & Mullos vocat.

Hegeſander verò in eiuſdem feſtis, & ſacris Mullum ideo offerri, quòd illum exiſtiment venenatum, & mortiferum leporem marinum ſtrenuè perſequi, & conficere: quamobrem cùm ſalutis hominum cauſa id faciat, venatrici duæ venatorem Mullum dicari. Simile quid tradit etiam Plutarchus his verbis: *Mullum Eleuſinię ſacerdotes colere, & Iunonis apud Argiuos antiſtitem ob animalis reuerentiam ab eo abſtinere: marinum enim leporem exitialem homini Mulli necant, comprimiſq́ infeſtant: quare tanquam hominum amantia, & ijs ſalutaria animantia ſecuritatem obtinere*. Addit huic rationi aliam præterea f Aelianus, quòd ter anno pariat Mullus. Quid ſi & nos addamus, quòd Venerem extinguat, cùm ſit virginitatis ſtudioſa, & amatrix dea. Pythagoram itaque qui à Mullis quoque abſtineri voluit, vt Suidas, & Laertius tradunt, vel ad Hecatæ deæ ſacra, reſpexiſſe Lilius Gregorius Gyraldus autumat, vel quòd per eum ternionis numeri miſterium coleret, cùm eum numerum in ſacris adhibendum putauerit, vt ex Ariſtotele, Euſebioque, ac Auſonio ipſe demonſtrauit.

f Lib. 9. cap. 51.

Pythagoras cur à Mullis abſtineret.

GRIPHVS.

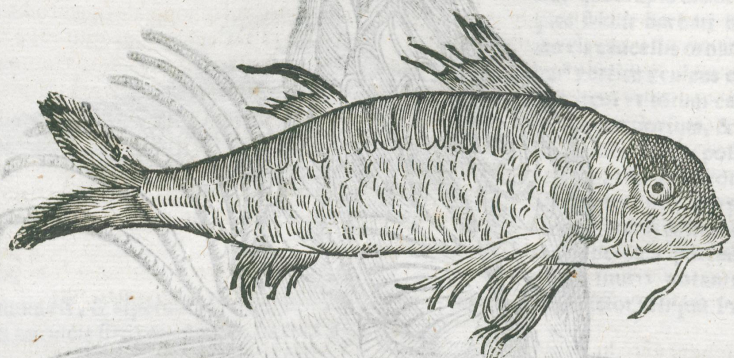
AEnigma Antiphanis de Pinna, & Mullo recitatur ab Athenęo

Πίννη καὶ τρίγλη φωνὰς ἰχθύδι' ἔχουσαι, Οὐκ ἐλάλουν οὐδὲν γὰρ ἐμάνθανεν ὥς τε πρὸς ὧν μὲν
Πόλλ' ἐλάλουν, περὶ ὧν δὲ πρὸς ὄντ' ᾤοντο λέγειν τί, Ἦν αὖ ταῖς ὁ λόγος, πρὸς δ' αὐτὰς
πολλὰ λαλούσας, Αὐτὰς ἀμφοτέρας, ἡ Δημήτηρ ἐπιτρίψει.

Griphus eſt obſcurior, quam vt inde quicquam certi conſtitui poſſit. Difficultas in his potiſſimum verbis ἐλάλουν, ἐπιτρέψει, & δηπήτηρ. Δαλεῖν Dalechampius interpretatur ſtridere, quia piſces cùm in ſartagine coquuntur, ſtridere ſolent: & δηπήτηρ ἐπιτρέψει, farina obuoluentur, vt ſolent plerumque, qui in ſartagine friguntur. Ceres enim farinæ præſes eſt, legit namque ἐπιθρέψει, & vertit, nutriet. Cæterùm hæc expoſitio ſenſum non habet. Nam piſces in ſartagine coquendi, priuſquam ſartagini inijciuntur, farina obuolui ſolent, deinde frigi: & Mullis quidem is coquendi modus conuenit: pinnæ verò non item: ex conchylijs enim eſt, ijſdēq. maximis, quæ in craticula coqui ſolent, vel elixari: nec ſtrident iſtiuſmodi Conchylia, nec denique farina obuoluuntur. Quamobrem in tam obſcuris tenebris, ſi Oedipi potius quàm expoſitoris partes egero, lector beneuolus boni conſulet. Conijcio itaque pro Πίννη legendum eſſe ῥίνη, ideſt ſquatina (quanquam reuera omnes codices quos videre licuit habeant πίννη) vt ænigma ſit de duobus piſcibus, delicato, ac pretioſo vno, altero vili, & abiecto, qui in ſartagine ſtridentes, ceu fortunam ſuam deplorantes, quia iam proxima menſa ſint dilacerandi, quamuis ille Hecati ſacer ſit, & humano generi vtilis, vt qui leporem marinum venatur, & conficit; hæc verò ob carnis malitiam cibo ſit ineptus: lego enim etiam ἐπιτρίψει, ideſt conteret, vt ſit totius Griphi ſenſus: Squatina, & Mullus, cùm aliquando piſciculi eſſent voce præditi; Multa loquebantur, de quibus verò ſe putabant aliquid dicere, non dicebant: nec vllus intelligebat cùm quibus ſermonem haberent. Eos autem ambos, vtcunque loquaces Ceres confeſtim atteret.

DE

Mullus Gesneri, qui minor Saluiani videtur.



DE MVLLIS IMBERBIBVS.
Cap. II.

Nomen *Descriptio*

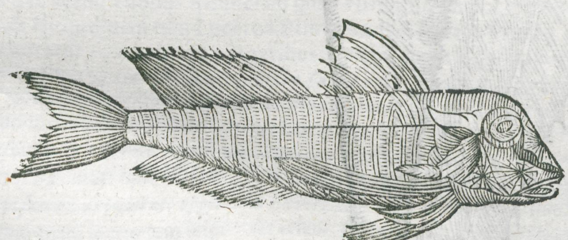
IMberbis Mullus (inquit Rondeletius) is est qui à nostris Imbriago dicitur ab insigni rubore: ebriosis enim, quos imbriagos nostri vocant, sæpius rubet facies. Ab hoc igitur exaturato, & splendido rubore pisci isti nomen à nostris datum est. Piscis est marinus, rarus, Hirũdini, & Cuculo corporis figura similis, colore magis rubro, capite magno, stellulis celato. Oculi magnis. Ore paruo, cuius pars interna cinnabaris colore est, vt in Hirundine, sine dentibus. Os branchias operiens in aculeos terminatur ad caudã spectantes. Ad branchias pinnæ sunt duæ rubræ cũ appendicibus aliquot, vt in Hirundine, & Cuculo diximus: in ventre duę alię. Cute aspera cõtegitur, & rubra in dorso & late-

C ribus; nam ventre est candido, ad quem è dorso lineæ multæ ductæ cernũtur. A capite ad caudam dorso medio sunt acutorum officulorum ordines cauũ efficiẽtes: è cuius medio pinna rubra aculeis cõstans erigitur, cuius pinnæ aculei parũ serrati videtur, id quod in nullo alio pisce præterquam in eo qui Sagittarius vocatur, comperi, quã quam Anthię idem tribuãt veterũ scriptorum nõnulli. Sequitur alia pinna velluti è mollioribus pilis cõstans. Cauda rubra est, Scorpionis *piscis* caudæ similis, Ventriculum paruum habet cum appendicibus multis & longis. Deniq. partibus omnibus internis Mullo barbato similis est. Vere ouis multis distentũ vẽtrem habet. Carne est dura siccaq;. Hunc piscem ex Mullorum genere esse, certissimo sunt indicio tum maxima cum Hirundine, Cuculo, Mullo barbato similitudo, tum insignis splendidusque rubor: nihilq; omnino reclamat,

Sagittarius.

Mullus imberbis Rondel.

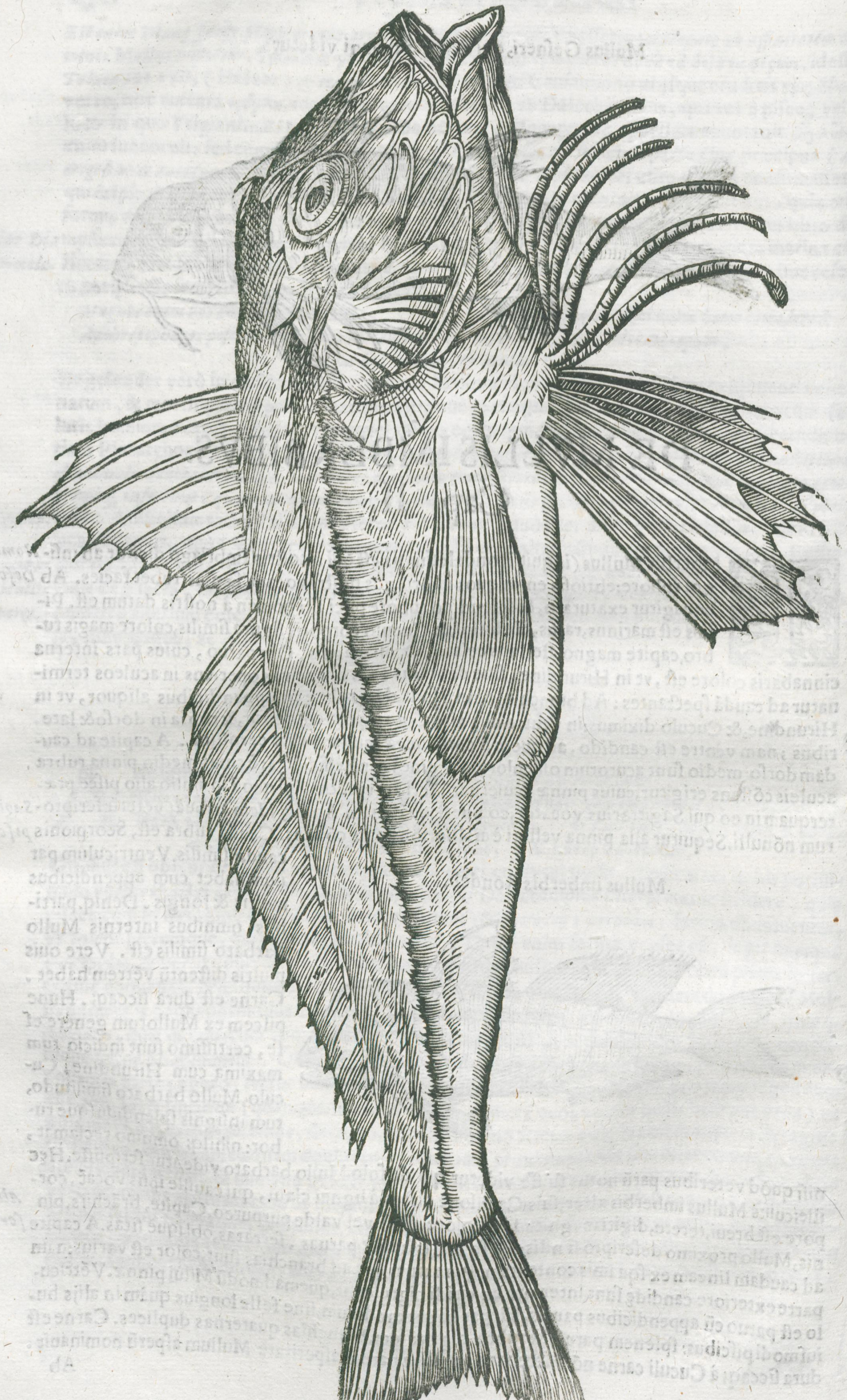
D



nisi quòd veteribus parũ notus fuisse videtur, qui de solo Mullo barbato videntur scripsisse. Hęc ille; cuius Mullus imberbis alter, suis Cauillone dictus à lignei claui, qui cauille ipsis vocaẽ, corpore est breui, terete, digiti magnitudine: colore minij, vel valde purpureo. Capite, brãchijs, pinnis, Mullo proximo descripto similis: sed squamas habet paruas, serratas, oblìquè sitas. A capite ad caudam lineam ex squamis contextam. Pinnarum quę ad branchias sunt, color est varius: nam parte exteriore candidę sunt, interiore ex viridi nigrescunt, quemadmodũ Milui pinnæ. Vẽtriculo est paruo cũ appendicibus paucis. Hepar habet candidum, sine felle longius quàm in alijs huiusmodi piscibus: splenem paruũ ex rubro nigricãtem. Branchias quaternas duplices. Carne est dura siccaq; à Cuculi carne nõ discrepant. A squamarum asperitate Mullum asperũ nominauit.

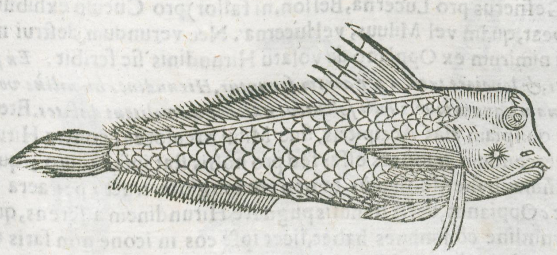
Alterius descripsio.

Ab



A

Mullus asper Rondel.



Ab hoc aspero Mullo plurimùm differt, piscis noster quadruplo maior, capite Mulli barbati modò aureis cancellis ornato, in cui᷒ vertice aculeus est ruber item vt totum caput, totumque dorsum, & pinnæ omnes & tres posteriores cutaceæ appendices, nam anteriores purpurascunt. Latera, & branchiarum opercula partim cæruleis lituris notantur. Dorsum planum est, & asperum. Venter candicat: in quo pinnam ab ano pictor reliquit. Pinnæ B branchiarum cæruleis strijs pinguntur, cætera flauescunt.

Mullus asp authoris:

DE HIRVNDINE.
Cap. III.
ORDO. HIRVNDO, QVÆ Antiquis.

Hirundo Mullum, Hirundinem Cuculus sequatur. Hos enim tres similes facit Speusippus apud Athenæum. Nos Lyram, Miluum, & Coracem addemus, nam & his multa cum ijs sunt communia. Corpore ferè tereti, capitibus crassiores, posticis partibus exiliores, asperi, & aculeati, præsertim circa caput, & branchias, infra quas etiam cartilaginei cirri peculiares ejs dependent, pleriq; etiam versus binos C spinosos per dorsum habent, pinnas in dorso duas omnes, quarũ prior breuior, altiorq; & maioribus munita est aculeis. Gesnerus omnes λυροειδεῖς, id est Lyriformes vocari posse existimat, & Galli Rogetti (Rouget) nomine Mullum Lyram, & Cuculum ob consimilem ferè colorem (rubrũ) comprehendunt, vt in Mullo etiam monuimus. Cæterùm quis piscis sit Græcorum Hirũdo siue vt illi vocant χελιδὼν, nemo hactenus meo iudicio declarauit aptè; errore inde nato cum quòd haud satis authores scrutatus sit quispiam tùm quòd qui pro Hirundine pisces demonstrant, vulgares nomenclaturas, quæ sæpenumero falaces sunt, secuti sint. Rondeletius in primis longissimis latissimisq. pinnis ceu alis præditum piscem, Adriatici maris accolis ac Romanis, pariter, & Massiliensibus Rondelam quasi Hirundinem vocatum pro veterum Hirundine proposuit, & Hirundinem cum Lucerna Plinij eandem fecit, *a* Plinijq. verba de Lucerna nunc malè legi arbitratur: nam cùm in vulgaribus exemplaribus legatur: *Volat Hirũdo perquam similis Hirundini (volucri.) Item Miluus: subit in summa maria piscis ex argumento appellatus Lucerna linguaq. ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet:* ista verba: *Item Miluus subit in summa maria*, loco suo mota esse suspicatur, atque hoc pacto legendum. *Volat Hirundo per quam similis Hirundini piscis ex argumento appellatus Lucerna*. Alij verò legunt sic: *Volat Hirundo per quam similis* D *volucri Hirundini: item Miluus:* vt hic sit finis capitis, deinde alterius principium, *Subit in summa maria piscis ex argumento appellatus Lucerna:* vt scilicet tres sint diuersi pisces, Hirundo, Miluus, & Lucerna: quam lectionem improbat etiam Vuottonus, & Massarius, quoniam Plinius in catalogo piscium, Lucernam nominet, Miluum subticens. Approbat verò eam Sigismundus Gelenius, qui ex vetustis codicibus summo iudicio in Frobeniorum Basiliensi editione ab initio capitis.27 sic annotat. Has voces *item Miluus*, adiunximus fini præcedentis capitis, quas inde resectas nescio quis non suo loco assuit. Fefellit Rondeletium, quòd sua Hirundo etiam noctu luceret: quæ tamen meo iudicio neque Lucerna Plinij est, neque etiam Chelidon siue Hirundo Græcorum, cùm Mullo, & Cuculo similis esse debeat, vti ex Speusippo diximus, cum quibus præter rubedinem, & pinnarum longitudinem nihil præterea commune obtinet: Ego similitudinem hanc intelligo de appendicibus, quæ Mullo barbæ instar ex mento binæ cutaceæ; Cuculo, & Hirundini (vt in nostra videre licebit) velut ex pectore sub branchijs dependent vtrimque ternæ. Rondeletij itaque Hirundinem vna cùm Bellonio, & Saluiano Miluum. Plin. esse

Pisces consimiles.

Lyriformes qui.

Hirundo veterum examinatur.

Hirundo Rondeletij.

Rondela.

a lib.9.c.16 Plinij locus examinatur

Hirũdinem Rond. non esse veterum.

Hirũdo Saluiani, & Bellonij explosa

Hirundo authoris.

non dubito:horum tamen etiam Hirundinem improbo. Quæ enim cũ Mullo similitudo huic? Mugil est alates Rondel Mihi itaq. vera Græcorum, ac genuina Hirundo est is piscis, quem pro Corace siue Coruo Saluianus, Gesnerus pro Lucerna, Bellon. ni fallor) pro Cuculo exhibuit: quamuis longè breuiores alas habeat, quàm vel Miluus, vel lucerna. Nec verundum destrui nostram opinionem ab *b* Aeliano, qui nimirum ex Oppiano de volatu Hirundinis sic scribit. *Ex piscibus vocantibus Loligines sublimiùs, & longiore tractu per aerem feruntur. Hirundines humiliùs volant: Accipitres verò paulò supra summam aquam maris tolli solent, vt natetnè an volitent dubites.* Etenim ex his verbis non ab re colligat quispiam alas Accipitris, siue Milui breuiores, contra Hirundinis longiores, & ad volatum exercendum aptiores esse: sed pro nobis stat ipsa Loligo, quæ inter volantes hosce pisces breuissimas habet, sublimiùs tamen, & longiore tractu per aera fertur. Nobis verò non parum fauet *c* Oppianus, duris stimulis pugnare Hirundinem asserens, quos nostra Hirundo cum Rond. Hirundine communes habet, licet ipse eos in icone non satis expresserit. Saluianus, cùm eos in sua Hirundine desiderari cerneret. Oppiani fide authoritateque standum esse nequaquam autumat, quando quidem loco citato recensurus pisces, qui duris dimicãt stimulis, ijs quoq; Gobium annumerat: qui tantum abest (inquit Saluianus) vt vllo armatus sit stimulo, vt sit etiam Ouidio authore *Lubricus & spina nocuus non Gobius vllis,* quamobrem fieri potuisse credit, vt & Hirundinem non benè ijs accensuerit, eoq. maximè, cùm ipsemet *d* Oppianus alicubi mitem Hirundinem cognominet, sed non aduertit Ouidium cum dicit Gobium spinis nemini nocere, non propterea spinosum esse inficiari: Oppiano verò Hirundinem mitem vocari falsum est: eam enim vocem interpres de suo addidit: quare, & Bellonius deceptus fuisse videtur. Piscem, inquit, Romę Nibio dictum (id est Miluũ, & pro Miluo etiam exhibet) multi contendunt vocari debere Hirundinem, sed cùm ferat minaces aculeos, & pinnas spinis munitas, non video quòd rectè ita esse possit. Apparet enim hunc quoq. Hirundinem sine aculeis intelligere ex falsa Oppiani interpretis additione. Cùm itaq; aculei, qui in vterum Gręcorum Hirundine requiruntur, & nostræ, & Rondeletij Hirundini cõmunes sint, non propterea credendum illius piscem æquè ac nostrum recipiendum esse, deest enim in illo pręcipua nota, qua cum Mullo, & Cuculo conuenire debet, appendices nimirum illę cutaceę. Iam verò si hic piscis etiamnum ex argumento Venetijs Lucerna, & modernis Græcis Chelidon appellatus, sit Gręcorum Hirundo, vt statuimus, vel Hirundo Plinij fuerint diuersa, vel Lucernæ nomine alium ab eo qui nunc Lucerna vocatur, intellexerit, tres enim volatiles pisces simul nominat, Hirũdinem Miluum, Lucernam. Mihi eò inclinat animus, vt Hirundo Plinij differat ab Hirundine Gręcorum, illeq; nimirum sit quem Rondeletius pro Mugile alato, Bellonius, & Saluianus pro vera Hirundine ostenderunt ex eo, vt apparet, inducti quòd hodieq; pesce Rondine, idest Hirundo piscis appelletur, Lucerna verò Plinio sit, qui hoc eodem nomine Venetijs, & omnibus Adriatici maris accolis per quam celebris existit, nobis Græcorum Chelidon, siue Hirundo putatus, est Saluiano perperam Coruus, Corui etymologiam ineptè cùm Isidoro ex Latina voce depromenti, à cordis nimirum voce, cùm dictum constet à nigro colore. Bellonius item non bene Cuculum esse putauit, vt suo quoq. loco manifestabitur.

b l. 9. c. 52.

Piscium volatus diuersitas.

c lib. 2.

Hirundo an duros habeat stimulos quibus pugnet.

Gobius an stimulis armatus.

d lib. 11. Oppiani interpretis error

Lucerna nunc vocatus an idem cum Lucerna Plinij.

Hirundo Plinij, qui.

Lucerna Plinij.

Coruus vnde dictus

SYNONYMA. ETYMVM.

Lucerna vnde dicta.

VEneti cæteriq. qui litora incolunt maris Adriatici Lucernam vocant, antiquo nomine. Plinius sic dici tradidit, quòd lingua eius per os exerta tranquillis noctibus luceat, sed hoc (inquit Gillius) piscatores omnes negant: quin, & linguam ab ea exeri veritati consonum non videtur, & *a* Aristoteli repugnat qui linguam piscibus explanatam esse inficiatur, quòd ceu ratum ex eodem ipsemet Plinius repetens astruit: Quamobrem conijcit Gilius, Lucernam potius appellatam fuisse, vel quòd pinnę versicolores noctu fulgorem quendam mittunt, vel quia antiquę Lucernæ speciem similitudinemq; gerit cæterùm cùm certum sit oculos eius noctu lucere, idq; non tantum in viuo pisce, sed in recens capto etiam, ego hinc etymologiam deduxerim. Græci quoq. antiquo nomine Chelidonem dicunt, Romani nomine cum Lyra, & Cuculo communi Caponem, non quòd carnem albam, & friabilem habeat, vt aui eius nominis assimilari possit, sed à capitis magnitudine, ac potissimum asperitate: Massilienses Belugam. Nomen Hispanicum Pesce volador huic æque ac alijs volantibus attribui potest. Anglorum item Gyldempole non alius videtur piscis quàm Lucerna nostra siue Hirundo. Pole ipsis syncipur est, quo lucet noctu nimirum vt aurum quod gylde vocant.

a lib. 2. De par. animal.

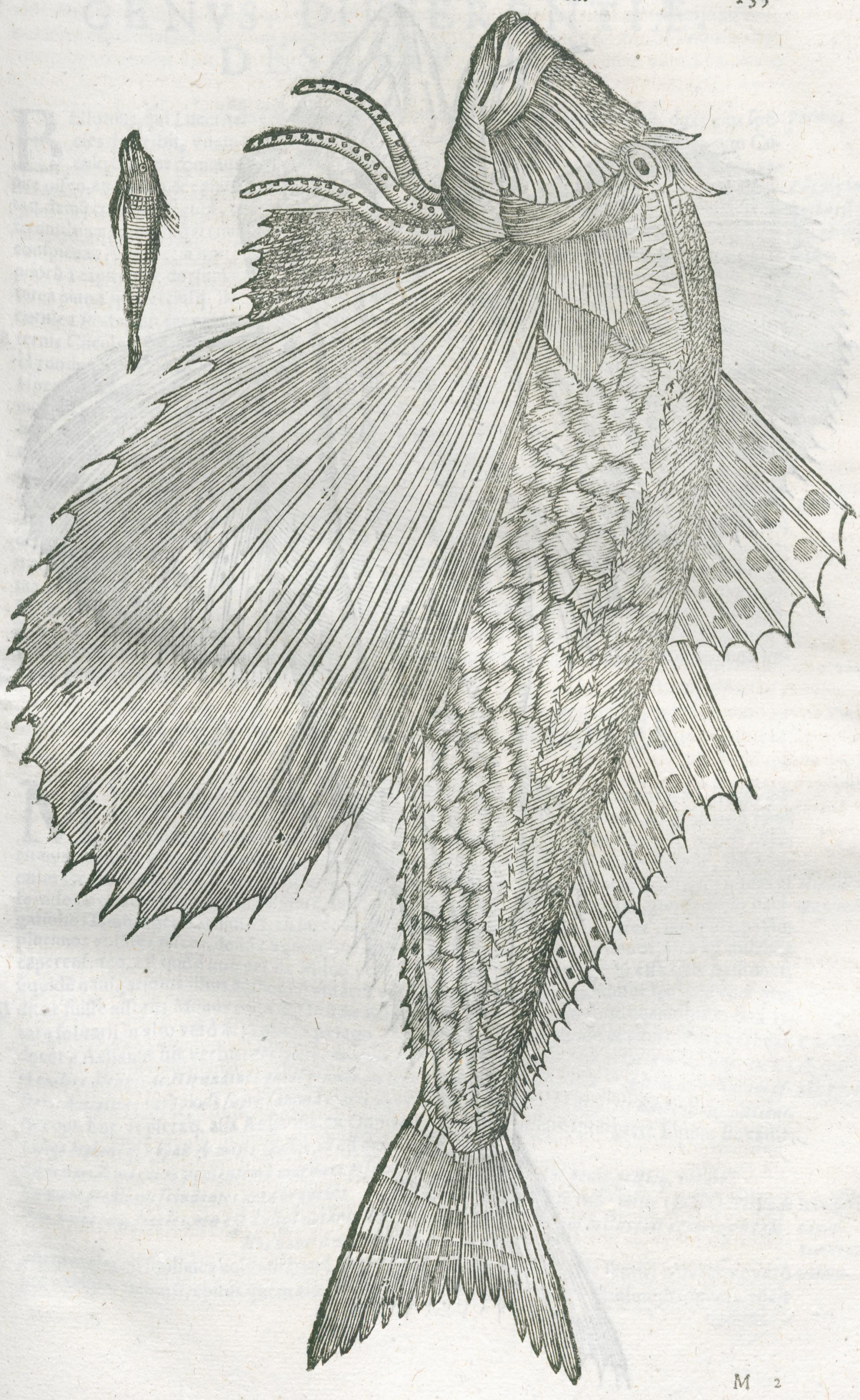
Pesce Capone.

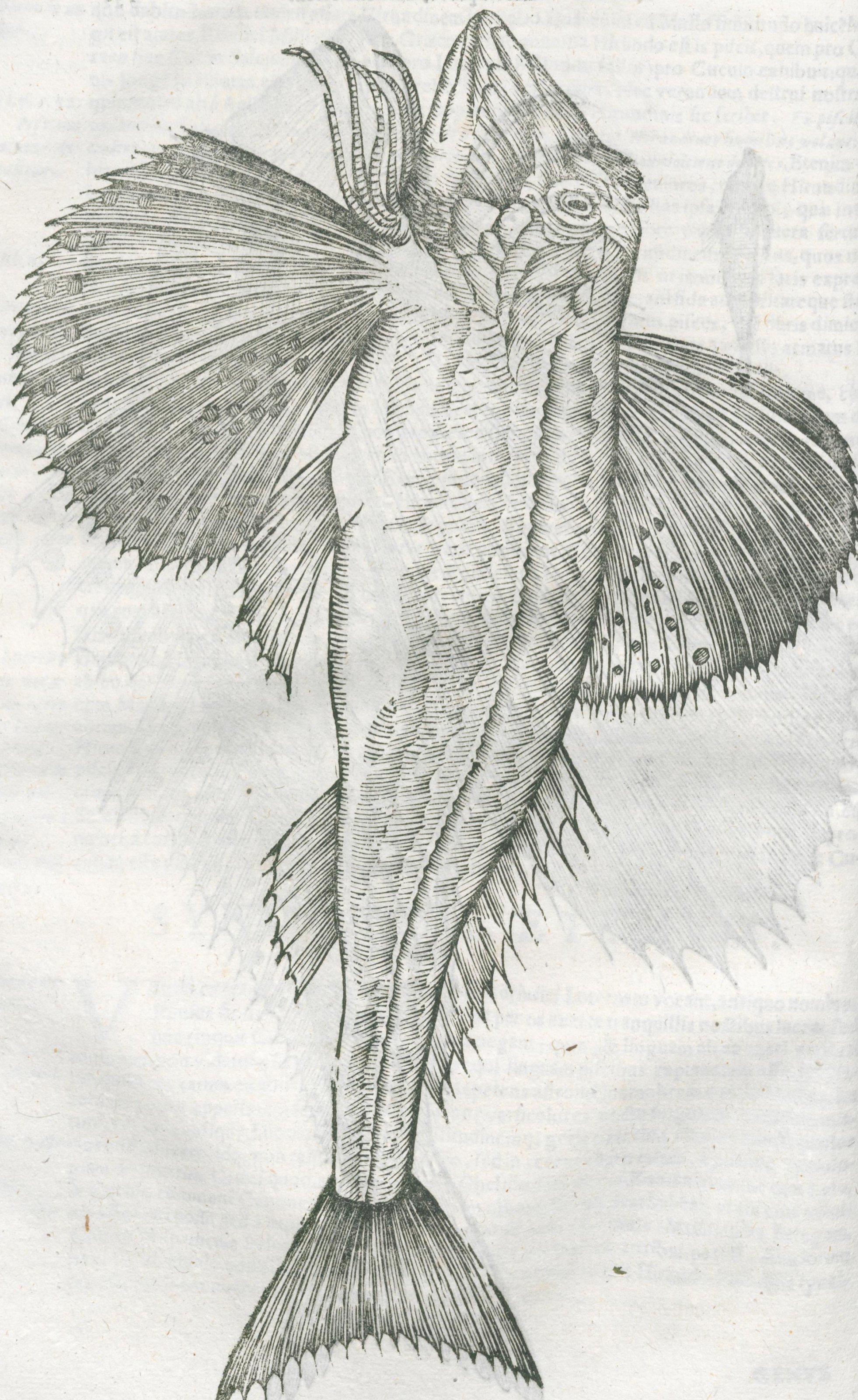
Belu-ga.

Pesce volador.

GENVS

Hirundo Authoris prior, cum suo fœtu.





GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

Bellonius, qui Lucernam seu potius Hirundinẽ nostram pro Cuculo posuit, duas eius species describit, vnam tamen tantùm pingit. Habes hic vtriusque iconem. Multa cum Cuculo habent communia, adeo vt ei congeneres nõ ab re dici possint. Ore namq. rostro, capite osseo, anguloso, & cęlato, aculeorum, pinnarũ, cirrorum cartilagineorum numero & loco, totaq. demũ corporis figura, exactissimè Cuculũ repręsentat: Rebus tamen nonnullis ab eo differunt; binæ namq. rostri eminentiæ, quæ in Cuculo longiuscu'æ sunt, in hoc vtroq pisce vix sũt conspicuæ. Aculei etiã non solùm capitis & branchiarum, & prioris pinnæ dorsi, sed illorum etiã priorũ à capite per dorsum vsq. ferè ad caudam excurrẽtiũ longè minores quam in Cuculo. Pręterea pinna quæ vtriusq. lateribus hæret, nõ subrubra, vt Cuculi, sed primũ viridis, in extremo cærulea. Postremò tergus non vt in illo rubrum, sed variũ. Partibus reliquis tum externis, tũ internis Cuculo admodum similis: Magnitudo tamen etiã differentiã facit. Cuculus sæpe trilibris, Hirundo saltem minor, nunquã ad binas libras excrescit. Scribit Gesnerus Lucernã pro squamis asperam habere cuticulam: quod si verum est, ad hunc locum, vbi de squamosis potissimùm agimus, nõ pertinebit: possitq. reuera inter non squamosos rectiùs referri; attamẽ cũ ijs sit præditus licet valde exilibus ac tenuibus, quod Bellonius quoq; animaduertit à Speusippi similitudine abire noluimus. Bellonius autem cùm dixisset Cuculum suum priorẽ, qui Hirundo, seu Lucerna nostra maior est; membranaceo integi corio, squamis carente; subdit: nisi hæ sint admodũ subtiles, atq. in dorso minus quàm in ventre: Duos habet ordines aspeniatatũ in tergore, veluti squamas in se inuicem incumbentes inter quas duæ pinnæ tergoris continentur. Idem Bellonius Cuculũ suũ dentibus carere asserit, eorumq. loco aspera tantùm habere labia, quod nostro etiam pisci cõuenit. Saluianus tamen dentatum pinxit, dentium tamen non meminit. Alter eiusdem Cuculus latas habet pinnas ad latera cæruleas, quas vtrinq. (inquit) per medium ferè corpus expandit Miluinis breuiores: duas præterea in tergore. Corpore est crassiore ac recuruo, ventreque grãdiore. Hæc itẽ omnia in maiori nostro pisce cõspicua sunt: cæterũ quod dicit Anglis Gournautã vel Grandinum, Genuensibusq. Orgam vel Organum nuncupari, fallitur. Hæc enim nomina vero ac genuino Cuculo, cuius pinnæ rufæ sunt, competunt.

Forma. *Cuculo in quibus similes, & dissimiles.* *Squama.* *Dentes.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

Marinus tantũ piscis est vtraq. nostra Hirũdo, siue Lucerna: neutra enim ad dulces adnatasse hactenus obseruata est: cũ litora potissimùm frequententur, ad profundũ tamẽ etiã pelagus excurrũt: etsi Massarius ex Strabone scribat Hirũdines in quodã Mauritaniæ flumine gigni septenũ cubitorũ. Hirudines enim, nõ Hirũdines dicere debuit, βδέλλας enim Græcè legimus. Carne vescũtur; pisciculos, cãcellas, tellinas captantes Solitarios pisces esse inde cognoscitur, quòd singuli ferè, aut perquã pauci vnà capi soleant. Inuenio tamẽ in nauigatione Hamburgensis cuiusdã, cũ inter Bresiliam, & Portugalliam nauigaret, inuenisse passim plurimos volãtes pisces, densis agminibus, ita vt cateruæ aliæ circiter centenos, aliæ ad milenos caperent: neq. est quòd hoc vel de Miluo, vel de Hirũdine Plinij ĩtelligedũ esse quis existimet, siquidẽ nauigationis illius author, cũ volãtiũ vnus aut alter in nauim incidisset, lęui eos cute prę-ditos fuisse asserit; Miluus enim & Hirũdo Plinij, vt patebit, squamosi sunt. quamobrem ixta litora solitarij, in alto verò ac profũdo pelago gregales fuerint. Quomodo & curvolatũ exerceãt, docet *a* Aelianus his verbis: *Accipitres marini, & Hirundines pelagiæ cum quippiam metuunt, ex mari exilire dicunt: ac Hirundines quidẽ pinnarum longissimo & sublimi tractu gregatim more auium efferi: Accipitres verò paulò supra summã maris aquã, vt ad iudicandũ sit difficile natẽtnè an volitent.* Accepit hoc vt pleraq. alia Aelianus, ex Oppiano, qui de hoc volatu interprete Lippio sic canit:

Hirũdines maxima. *Cur volent & quomodo* *a li. 12. c. 59*

Loligo Miluusq; rapax & mitis (βυθίη, id est marina) *Hirundo.*
Cum timeãt magnum venientem è marmore piscem, Turmatim fertur ponto, gestitq. volare.
Ex mare prosiliunt scindentes aera branchis Inferius multò se tollis mitis (βυθίη) *Hirundo*
Non volucrum species, non est Loligo natantum, At radunt summam Milui lati aquoris vndam
Hos nauti similes dices, similesq; volanti.

b Aristoteles cũ sublimes volitant, haud quaquã mare attingẽtes, stridere sentiri testatur: vt verò per volatum auium strepitus quem alæ excutiunt, nulla vox est, ita nec istiusmodi sonum, vocis nomine

b li. 4. Hist. cap. 9. *Strident in volatu.*

nomine dignum iudicat. Volatilem hunc piſcem ſi quis aridum in naui ſe cum ferat, velociter iter E confecturum pollicetur Kiranides, votiq; ſui in omnibus rebus compotem fore: cuius rei fidem penus ipſum eſſe volo.

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

HIrundo noſtra vti corporis forma, ita etiam ſapore, & carnis qualitate Cuculo ſimilis eſt, Vterq; autem neque omnino plebeius ac vilis, neq; etiam nobilioribus comparandus. Chelidonas tamen nominat Epicharmus in nuptijs Hebæ, & Diphylo Chelidon polypo ſimilis eſt, ſucco ſuo bonum colorẽ faciẽs, & ſanguinem mouens: ſed apparet hic de Heledone Diphylum loqui, vt videlicet duo congeneres piſces inuicem comparentur.

DE CVCVLO. Cap. IV.

F

SYNONYMA. ETYMVM.

Cocco. *Coccygium.*

QVem Latini Cuculũ, Græci pariter κόκκυγα nũcupant à ſono, quo auis eiuſdẽ nominis more obſtrepat, vt Ariſtoteles, & Aelianus atteſtantur, quanquam Rondeletius, cũ retibus capitur, voce κυ exprimere dicat. Siculis, & Neapolitanis velut antiquum Græcum nomen exprimentibus Cocco dicitur, vel vt Rondeletius tradit, Cocchou. Pſellus κοκκύγιον diminutiua voce vocauit: ſicq. Iacob. Goupylus apud Trallianum reſtituit pro κόγκισον, in curatione colici affectus. Cũ verò ſit Mullo ſimilis, id eſt τῇ τρίγλῃ, Typhon in libris de animalibus author eſt referẽte Athenęo, aliquos putare τρίγολαν. eundẽ eſſe Cuculo piſcẽ cũ propter ſimilitudinẽ formæ, tũ verò etiã propter partitũ poſteriorũ ſiccitatem. Nominat & Sophron Trigolã cũ Trigla ſiue Mullo, vt in Mullo oſtendimus vbi quoq; quid de Trigola ſentientiamus, aperuimus. Cuculũ Romani, nec non & Lyram Caponẽ cur dicant, ſuperiori quoq; capite dictũ eſt Saluianus Venetis Lucernam appellari arbitratur falsò, cũ ſit Venetorum Lucerna Hirundo Græcorũ, & Lucerna Plinij, vt ibidem oſtendimus. Liguribus eodẽ Saluiano teſte peſce Organo vocatur, ſicuti & maris Illyrici accolis, vt Rõdeletius ait, Monſpelienſibus Morrude, quia morre (inquit) vocãt os cũ prominentibus labris: Maſſilienſibus Halline (quod nomen ei commune eſſe ait cum ſuo Corace, ſiue Coruo) Santonibus Perlon, Agatenſibus Rondelle, à corporis, vt arbitratur, rotunditate: ſed quid ſi à ſimilitudine cũ Hirundine ſic nominari dicamus, quaſi Rondinellam, quo nomine iſtiuſmodi volatiles piſces plerumq. audiunt. Pleriq. verò alij Galli nomine cũ alijs etiã piſcibus rubris communi Rouget ſiue Rouchet dicunt: alicubi tamen etiam Refait, quaſi dicas bene curatũ ac ſaginatum, ac ſi πολυσαρκίαν ſignificare volentes, magnos enim & carnoſos habet muſculos: Angli, aut hũc, aut ſimillimũ piſcem Gurnarde: cuius vocis homonymia deceptus Geſnerus, Belgarum Gaernart eundem eſſe credit, cum hoc nomine Squillas gibbas intelligant, Cuculum verò appellent een Zeechaen, id eſt Gallum marinum, vt Adrianus Iunius quoq teſtatur in ſuo nomenclatore.

Trigola.

Capone.

G

Organo.

Gallica nomina.

DESCRIPTIO.

H

Squama.

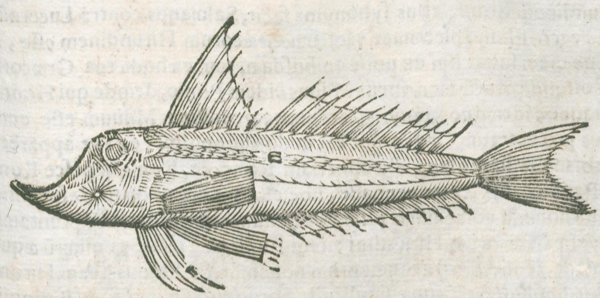
QVæ cũ Hirundine, ſiue Lucerna noſtra communia habeat, & in quibus prætereà differat in illius hiſtoria demonſtratũ eſt. Diphilus rebus plerisq. Miluo ſimilem eſſe tradit, videlicet pinnarũ lõgitudine, corporis rubore, & carnis qualitate, imo & corporis ſpecie, ſi os, alarum magnitudinem, ſquamarũ copiã exemeris: toto.n. corpore glaber apparet, præterquam in medio latere, in quo virga protenditur, ex tenuibus ſquamis contexta, & in dorſo, vbi capite ad caudam duo itidem ſquamarum ordines deferuntur. Reliquo deniq corpore ſquamas quoq. habet, ſed adeo exiles, vt ijs carere videatur. Capite eſt magno, oſſeo, toto cælato, anguloſo, alicubi etiam aculeis munito. Nam præter id quod roſtrum in duas longiuſculas eminentias ſemicirculũ conſtituentes terminatus, ſuper vtrũq. oculum ſupercilij loco, vt in Lucerna breuis q dẽ, ſed acutiſſimus, ac duriſſimus aculeus extat, poſteriorq. ac ſuperior capitis pars duobus alijs conſimilibus aculeis horret, ac vtrũq. branchiarũ operculũ alio, ſed longiori aculeo armatur, ſtatimq. à branchijs alius omnium longiſſimus vtrinq. prominet. Aliquibus etiam capitis partibus

Caput.

A partibus argentum æmulatur, vnde epicarmus splendidum Cuculum dixisse potuit. Oculi nigri sunt. Os etiam latiusculum, quod edentulum Saluianus esse scribit, cùm dentatum pinxisse videatur: maxillæ verò extrema sui parte asperiores dentium vice funguntur. In vtroque latere à branchijs sub maiore illo aculeo pinna est subrubra, maior quàm in alijs piscibus, minor quàm, vel in Hirundine, & Miluo; ex cuius regione in ventre altera minor vtrinque, & minus rubra exoritur. Ante has vtrinque terni, cartilaginei cirri depēdēnt. A capite per dorsum vsque ferè ad caudā duo acutissimorum aculeorum ad caudam ipsam spectantiū ordines deducuntur. In quorū medio duæ pinnæ conspiciūtur, vna capiti proxima, breuior sed latior, nouemq. latissimis aculeis horrida; altera longior, sed strictior, nullisq. armata aculeis. Ventre est plano, Milui nostri instar candido. Orificium excrementorum in medio ventre est, à quo alia exorta pinna ferè vsque ad caudam extenditur. Capite, dorso, lateribus, & pinnis ruber, vnde rubrum Cuculum Numenius appellauit. Totus piscis rotundus est, carnosusque Branchias habet vtrimque quaternas, & duplices, ventriculum satis carnosum cum multis appendicibus; intestina admodum lata, inter se conuoluta, & multa pinguedine obducta; hepar subalbidum, sine felle, vt Rondeletius obseruauit, splenem rubrum, & paruum. Eorum quos vidit Saluianus, maximus tres libras haud exuperauit.

Oculi.
Os.
Pinnę.
Venter.
Color.
Figura.
Branchia.
Partes interna.
Magnitudo.

Cuculus Rondel.



B

LOCVS. NATVRA. MORES.

C

CVculum Oppianus litoralibus accenset, Aristoteles verò, & Aelianus, qui inter eos, & pelagios ambigunt, hoc est qui ex proprijs locis ad profundius etiam mare enatant, Eodem Oppiano teste celeris est, pinnarum nimirum magnitudine in nando adiutus, quarum opera volatum insuper exercere non ab re quispiam credat. Quomodo autem vocales istiusmodi pisces dicti, vocem, seu sonum edant, ex præcedenti capite pete.

VSVS IN CIBIS.

HAud insuauis piscis est, neutiquam tamen cum suauissimis conferendus, Carnem habet plurimam, eandemq. albam, duram, & siccam, quod Philotimus apud Galenum testatur his verbis: *Dracones & Cuculi omnibus ijs, qui ipsis vescantur, duram habere carnem manifestè apparent.* Præfertur tamen tanquam minus dura Miluo, Diphilo apud Athenæum authore: & licet dura sit eius caro, cùm tamen etiam friabilis sit, haud temere salubris à multis censetur: *a* Hippocrates eandem ferè vim alimentariam tribuit Scorpio, Draconi, Cuculo, Callionymo, & Gobio, in morbis crassis, & pituitosis vsum eorum concedens. Ad apparatum quod attinet. Epicharmus, & Dorion dissectos assari, & condiri iubent, dorso nimirum aliquot per trasuersum sectionibus inciso condiri autem herba (χλον, apio nimirum, aut ruta) caseo, rhoe, siphio, sale, oleo, & inter assandum versos inungi, & ablatos aceto conspergi: quo loco Natalis de Comitibus pro rhoe, vertit malo punico, quem errorem sequitur deinde Saluianus, qui nunc quoque frixos, & arancij mali succo irroratos Romæ edi scribit; esseque qui item elixos non aspernentur. Rondeletius spissiora eorum latera commodè in sartagine frigi negat, ideoq. Italos in duas partes sectos frigere, hancque præparandi rationem per manus ab antiquis accepisse. Monspelienses in aqua, & vino elixos ex aceto, vel succo oxalidis inferre, vel in olla coquere, omphacioque, croco, pipere, folijs apij condire.

Carnis qualitas.
D
a Lib. de inter. affect.
apparatus.

DE MILVO. Cap. V.

ORDO. SYNONYMA. ETYMVM.

TRes volatiles pisces Plinius ordine numerat. Hirundinem, Miluum, Lucernam. Lucernam,& Hirundinem Rondeletius synonyma facit, Saluianus contrà Lucernã, & Miluum. Nos verò Plinij Lucernam veterum Græcorum Hirundinem esse, à Plinij Hirundine diuersam, cùm ex notis quibusdam, tum ex hodierna Græcorũ nomenclatura ostendimus: Nunc qui sit Miluus eidem Plinio, deinde qui Hirundo, declarandum. Diximus itaque, idemque iterum affirmamus, genuinum Miluum esse eum quem doctissimus Rondeletius pro veterum Græcorum Hirundine proposuit, eo (vt apparet) argumento motus quòd alicubi in Gallia Volant, alicubi etiam Rondole, Romæq. pesce Rondine, Hispanis Voladòr, alijs Papilio, alijs Ratte pennade, hoc est Mus alatus quasi Vespertilio nuncupetur, cùm sint hæc omnia nomina volacissimo pisci potissimùm congruentia. Veruntamẽ cùm eadem,& Lucernæ, siue veræ Græcorum Hirundini; item Plinianæ, piscibus nimirũ æquè volatum exercentibus conueniant, Rondeletij argumentum non sufficit. Plinius suam Hirundinem volucri eiusdem nominis similem facit, quæ similitudo Hirundini Saluiani, & Bellonij, quam ipse pro Mugile alato pinxit, meo iudicio longè exactiùs quadrat. Corpus enim habet longè exilius tenuiusque, & alas longiores angustioresque, vt Hirundinem volucrem toto corpore multò exactiùs referat exprimatque, quàm Rondeletij piscis, qui multò est crassiores, longeque latiore alas, easdemque pictas Milui auis instar obtinet. Adde quòd Hirundo auicula est inermis planè; contrà è rapacibus Miluus,& vncunguis, sicuti vnguium vice Hirundo Rondeletij spinis armatus acutissimis. Quid ni itaque Miluum dicamus? idem etiam est, qui aliàs *a* Plinio Miluago vocatur, Græcis verò Ἴέραξ, Oppiano etiam ἱέραξ, idest, Accipiter, quia nimirum Accipitris species inter aues Miluus est. Alicubi in Italia etiam Nibio dicitur, idest, Miluus. Bellonius Massiliæ Landolam vocari scribit, quod nomen Hirundini alij tribuunt.

Miluus, qui authori.

Hirũdo Plinij consideratur.

a Lib. 32. c. 2.

DESCRIPTIO.

PInnis caudaque expansis Miluum auem omnino refert, latis nimirum,& maculosis, Caput habet osseum, quadratum, durum, asperum, cuius pars posterior duobus, ijsdemq. magnis & robustissimis ad caudam spectantibus aculeis armatur. Branchiæ vtrinque quaternæ, tectæ, quarum opercula quoque ossea sunt,& in duos aculeos non minus acutos, ac robustos desinunt. Iuxta eas binæ sunt pinnæ, vtrimq. nimirum vna; longissimæ (vt diximus) latissimæq. ad caudam fermè pertingentes, nigrescentes, stellulis maculisque varijs aspersæ, vt papilionum alæ: ante quas pendent veluti pinnarum appendices, quas cum præcedentibus duobus, & cum proximè sequentibus communes habet. In dorso aliæ sunt duæ erectę eisdem coloribus notisq. depictæ; anterior minor, maior posterior. Cauda vnica, atq. lata pinna terminatur. Corporis figura rotũda,& oblonga est. Squamis osseis, asperisq. & triangularibus inter se serpentiũ more cõmissis tegitur: quæ cùm non æquè omnes asperæ,& triangulares sint, læuium squamarũ ordinibus (non secus quã pleriq. serpentium) lineis quibusdã piscis pingitur: asperarum striatus, asperrimarũ verò angulosus,& ferè quadrãgulus efficitur. Color totius corporis maiori ex parte ex nigro rubescit. Aliquando omnino ruber Romæ est referẽte Rondeletio, sui verò, idest, qui circa Monspelium capiuntur, magis nigricant, maioresq. sunt. Saluianus quoq. capite, & lateribus subrubere ait, dorso verò ex rubro nigricare, ideoq. Ouidiũ dixisse. *Et nigro tergore Miluus.* Maculis præterea ex cæruleo virentibus dorsum,& grãdiores pinnas notari. Oculi magni sunt, rotundi, rufi, vel rubescentes. Lingua, palatum,& reliquæ internæ oris partes item rubræ: coloris iucunditate,& splendore sandaracã, vel cinnabarim superãtes. Hisce patibus noctu lucere, videriq. veluti candentes carbones ore continere Saluianus,& Rondeletius testantur: sed quã bene inde Lucernam Plinij esse asserant, ipsi viderint. Ventriculus est mediocris, multis munitus appendicibus; hepar pallidũ, cui fellis vesica cõmissa est: Lien oblongus,& subrubet: vterus bifidus, ouis rubẽtibus refertus. Cor angulatũ. Totus piscis sesquipedalẽ mensurã, vel maximè auctus, nũquã superat. Cũ hoc Miluo meus piscis Hirũdinis nomine ex Hispania missus partim cõuenit, partim nõ cõuenit. Capite.n. Mulli ferè instar cancellato est, vt icon ostẽdit: vertice & branchiarum operculis aureis: sub oculis ex violaceo albicat exceptis cancellis, quæ ad aureum vergũt. Os intus sãguinei coloris. Dẽtes albi,& acuti. Alæ lõgissimæ, ac latissimæ ex cęruleo viridescunt maculis plurimis rotundis cæruleis conspersæ, quarũ aliæ paruæ sunt, ac totæ cęrulei

Caput.

Branchia.

Pinna.

Figura corporis.

Squama.

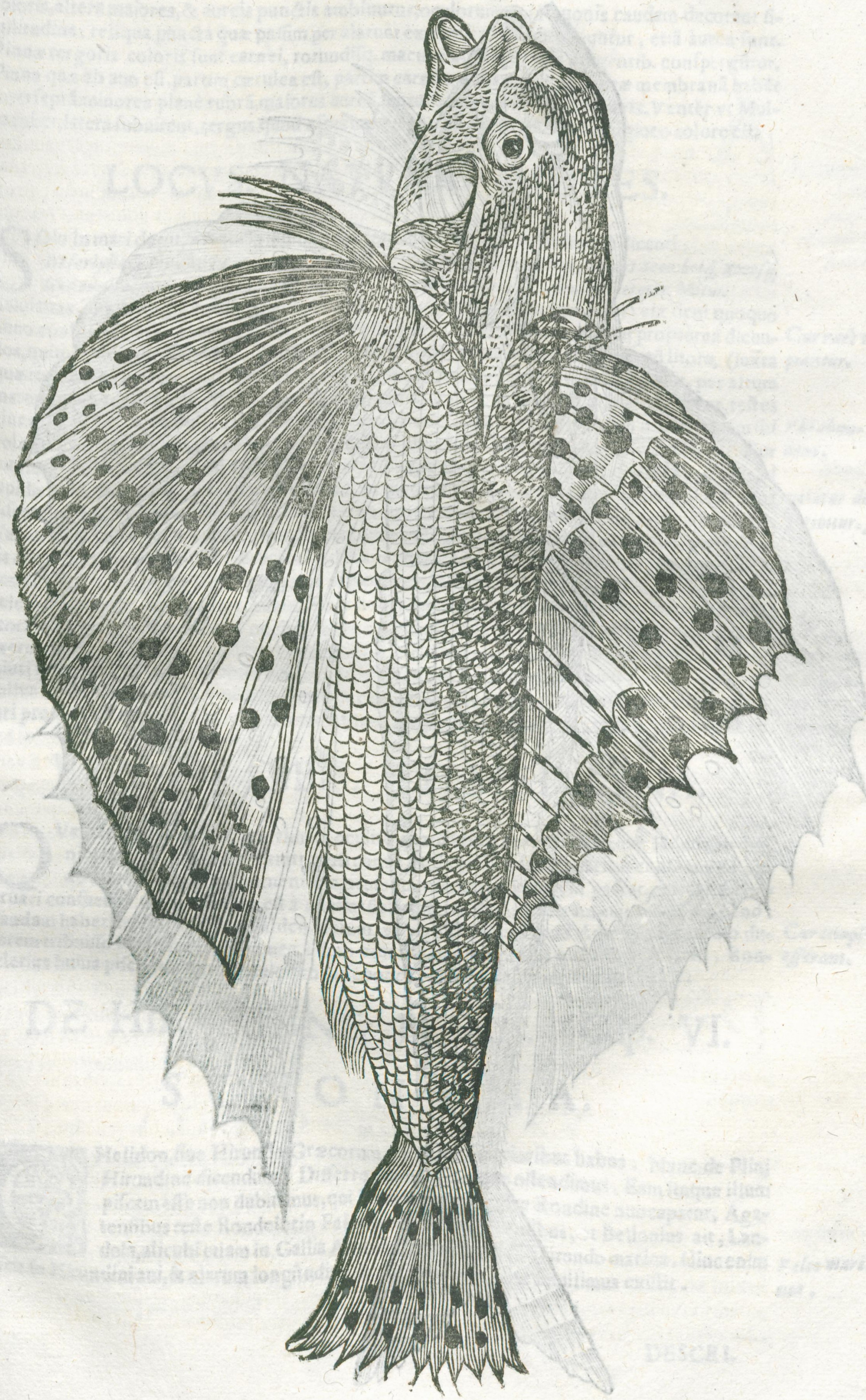
Color.

Oculi.

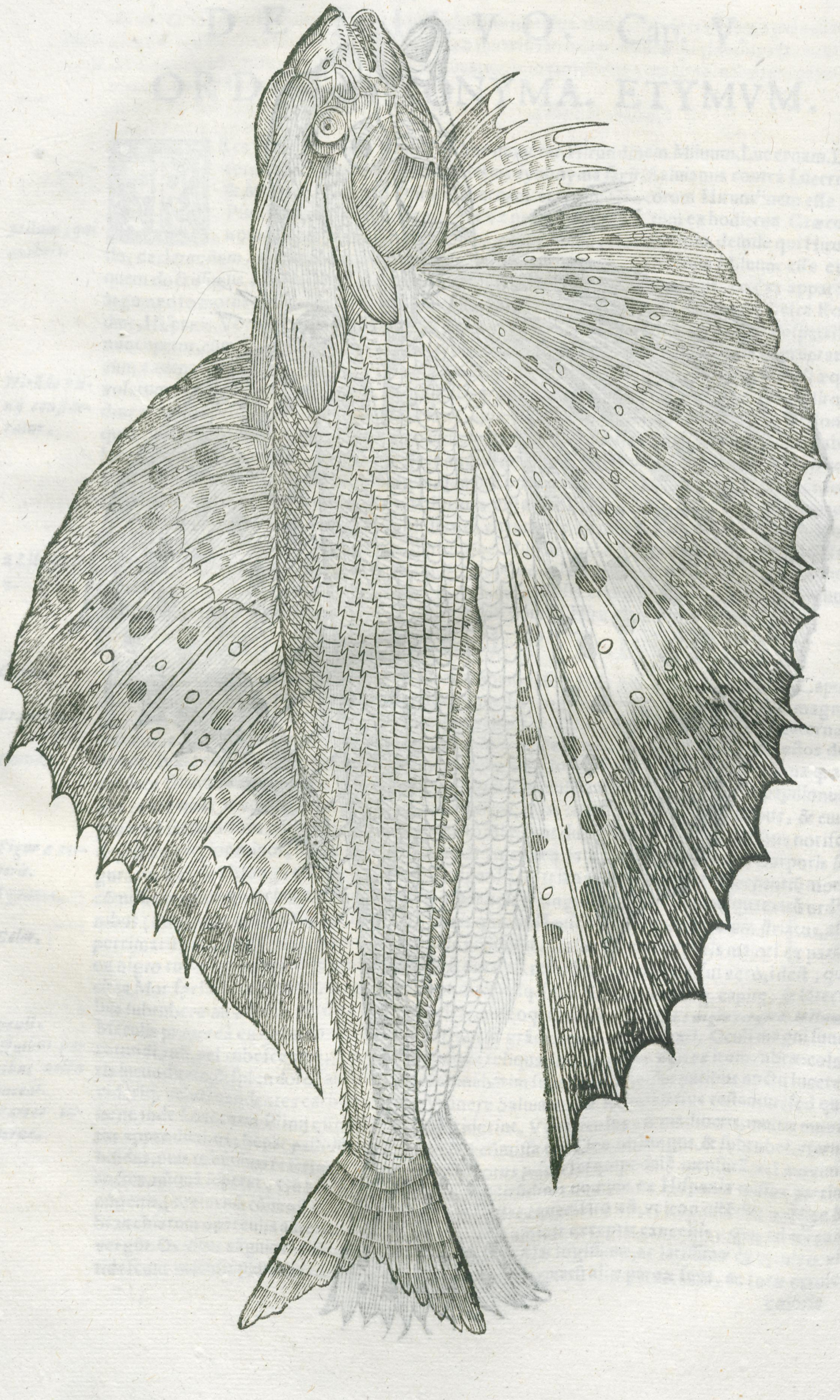
Quibus partibus noctu luceat.

Partes internæ.

coloris



Miluus Authoris.



A coloris, altera maiores, & aureis punctis ambiuntur, oculorum, qui Pauonis caudam decorant similitudine: reliqua puncta quæ passim per alarum extremitates conspiciuntur, etiã aurea sunt. Pinnæ tergoris coloris sunt carnei, rotundisq. maculis ad ferrugineũ vergentib. conspergũtur. Pinna quæ ab ano est, partim cærulea est, partim carnea. Apophyses cutaceæ membranã habẽt interseptã: minores planè rubrã, maiores aureã, maculis orbicolaribus cæruleis. Venter vt Mullo ruber, latera subuirent, tergus quod asperum est partim aureo, partim ferrugineo colore est.

LOCVS. NATVRA. MORES.

Solo in mari degit, nunquam flumina subire visus. Ouidio pelagius est dicenti:

Descripsit sedes varias natura profundi, / *Nec cunctos vnà voluit consistere pisces:* / *Nam gaudent pelago, quales Scombriq. Bouesq.* / *Hippuri celeres, & nigro tergore Miluí.*

Saluianus quòd Romæ in foro (quod aliàs toto anno piscibus abundare solet) vix deni quoquo anno conspici soleant, alijs quoq; locis raros esse asserit, nec solitarios tamen propterea dicen- B dos, quin contrà gregales esse. Quemadmodum.n. quia pelagij sunt, rarissime ad litora, (iuxta quæ maxima ex parte piscatur piscatores) singuliq. adnatant; sic pleriq. locis, inquit, per altum mare magno agmine volare videntur. Rondeletius quoq; vt extra aquã volare probaret, testes eius rei ait esse, qui ad Herculis columnas nauigarunt, qui affirmant tantam nonnunquam ibi volantium istorum piscium turbam conspici, vt nõ pisces, sed aues aquatiles esse videãtur. Cur autem, & quando volitent, in Hirũdine ex Oppiano, & Aeliano dictum est. Saluianus tradit ad lapidis iactum volare consueuisse, ex Gillio, (vt apparet) qui quatuor cubitis extra summã aquã piscem hunc eminẽtem, in Gallico litore maris interni vidit ad lapidis iactum volatũ proferre. Talem etiam ferè volatum Oppianus, & Aelianus Accipitri suo tribuunt, paulò supra aqua maris efferri inquientes, adeo vt iudicatu sit difficile, natetnè an volitet. Nec est quòd quispiã ex hoc humili volatu suspicetur, hunc quem depinximus, piscem Miluum non esse, vt quem ex Rondeletio turmatim per aera ferri auium more modò dicebamus: Verò enim consonum est iuxta litora, vbi minor insequentium piscium timor est, humilem volatum, altum verò vbi maior is est, exercere. Volatu enim, vt ijdem (Oppianus & Aelianus) tradunt, vbi de pisce aliquo timent, saluti suæ consulunt, etsi Trebius Niger *a* Plinio teste Miluaginem (Miluum (puto) intelligit, C nullus enim alius præterea meminit,) quoties cernatur extra aquam volitans, tempestates mutari prodiderit. Quod ad cibum attinet, Miluus noster, licet edentulus, tamen corniuorus est.

Cur rarò ca-piantur. *Vbi abundent.* *volatus describitur.* *a Lib 32. cap.2.* *Cibus.*

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Qvemadmodum ob pulcherrimam oculisq. gratissimam corporis speciem Miluus ab omnibus expetitur, ita è contrario ob carnis suę ingratitudinem in cibo contemnitur: vnde etiam est, quòd vt intuentium oculos potiùs quàm ventrem pascat, exiccatus conseruari consueuit. Gillius author est à nautis tẽplis offerri, ibiq. ob raram eius formã suspendi. Caudam habet valdè paucam, valdeq. duram, vt verè Diphilus apud Athenæum Cuculo duriorem tribuisse videatur: si quis tamen edere volet, elixandus potius quã assandus fuerit. Rondeletius huius piscis fel contra oculorum suffusiones efficax esse, experimento didicit.

Cur templis offerant.

D DE HIRVNDINE PLINII. Cap. VI.

SYNONYMA.

CHelidon, siue Hirundo Græcorum qui sit, ex superioribus habes. Nunc de Plinij Hirundine dicendum. Differre enim ibi quoque ostendimus. Eam itaque illum piscem esse non dubitamus, qui Romæ hodieq. pesce Rondine nuncupatur, Agatensibus teste Rondeletio Falco marinus, Massiliensibus, vt Bellonius ait, Landola, alicubi etiam in Gallia Arondelle de mer, quasi Hirundo marina. Hinc enim piscis se Hirundini aui, & alarum longitudine, & corporis tenuitate simillimus existit.

Falco marinus.

DESCRI-

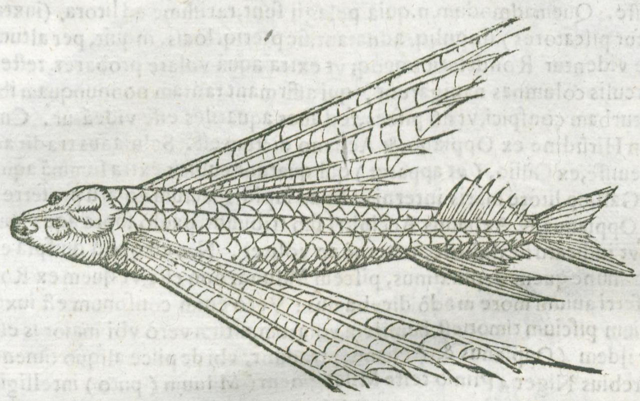
E

DESCRIPTIO.

ALis explicatis,imo verò,& earundem longitudine,corporiſque exilitate, vt Hirundinẽ elegantiſſimè refert, ita ſi alas auferas ad Mugilis figuram, quàm proximè accedit, quare alatum Mugilem vocauit Rondeletius,cùm alio qui non conſtet,è mari flumina ſubire,quod Mugilem facere ſuo loco oſtendemus. Caput habet rotundiuſculum, roſtrum acutum,os paruum,prorſus edentulum. Inferior maxilla,ſuperiore paulò eſt prominentior. Oculi rotundi ſunt, & maximi. Branchiæ vtrimq. quaternæ; iuxta quas binæ ſunt illæ pinnæ quarum opera volatum exercet, latiſſimæ longiſſimæque, ità vt totũ ferè corpus longitudine adæquẽt Ventris pinnæ inferiore loco, quàm in alijs ſitæ,magnæ ſunt, ad caudam vſque extenſæ. Alia eſt à podice parua, vt Rondeletius ſcribit, Saluianus verò quaſi valde proceram in ſua icone expreſſit,paruã tamẽ eſſe, in deſcriptione etiam aſſerit, eique quæ in dorſo eſt vnica, magnitudine æqualẽ. Caudæ pinna lata eſt, magnaque, lunata, & ceu in duas pinnas deſinens, quarum inferior ſuperiore maior eſt. Linea quæ in cæteris piſcibus à branchijs, vel à capite per latera ad caudam ducitur, in hoc piſce à pinnis ventris orta per imum ventrẽ ad caudam fertur. Squamis cõtegitur magnis latiſque. Vẽter albicat;dorſum quod Mugilum more latiuſculũ habet, ex cæruleo nigricat: Cubiti magnitudinem attingit; Ceſtreum autem ex Mugilibus potiſſimùm habitu,colore,figuraq.refert:internæ verò partes cũ cæteris Mugilibus conueniunt. Quod ſi verò his hunc Rondeletij Mugilẽ alatũ pro Plinij Hirundine nolit recipere,is ſubſequentẽ accipiat, qui Milui alati,& Lucernæ nomine quoq; miſſus eſt Duos in vertice capitis aculeos habet, cum ſuperioribus Lucernis cõmunes.Alæ item rotundæ ſunt:ſed colore plurimũ,oriſq. figura ab illis diſſidet. Alæ intus virent,extrà nigricant.Pinnæ pectoris,& cauda fuſcæ ſunt. Venter argẽteus eſt latera,& branchiarũ oſſa,item ſinciput auro reſplẽdent: cætera caput ferruginei coloris eſt.

Corporis figura. *Caput.* *Branchiæ.* *Pinna.* *Cauda.* *Squama.*

Hirundo Plinij.



F

G

LOCVS. NATVRA. MORES.

PIſcis eſt marinus: & vt Rondeletius teſtatur, litoralis: Haud tamen omnibus maritimis locis capitur: Romæq. teſtante Saluiano rariſſimè conſpicitur. Carne abſtinet,alga & alijs maris quiſquilijs viuens. Volatu ſeſe extra aquam per aera efferre,nemo eſt qui inficiari poſſit, idque nomenclaturæ apud diuerſas gentes atteſtantur, approbante pariter experientia.

H

VSVS IN CIBO.

SAluianus cùm Hirundinem à veteribus haud ſatis commẽdari ſciret, hunc quoque piſcẽ, vt quem non ſolùm Plinij, ſed veterum græcorum quoque Hirundinem eſſe arbitratur, inter ſapidos piſces habendum eſſe negat, prorſus ramen non cõtemnendum arbitratur. Carnem,inquit,habet duriuſculam, & propterea non facilem concoctu, ſed vbi concoquatur, plurimùm nutrientem. Addit item elixam aſſæ præferri. Atqui Rondeletius,vt toto corporis habitu Mugiles,vt diximus,refert,ita quoque iiſdem carne,& ſucco ſimiles eſſe ſcribit.Mugiles autem vt ſuo loco dicetur,haud illaudatam carnem habent. Subſequentis piſcis caro cum Lyriformibus alijs ferè conuenit.

Carnis qualitas.



DE LYRA. Cap. VII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Etymum.

A Lyra aliquot piſces λυροειδεῖς, ideſt Lyriformes dici poſſe, ſuprà à nobis dictũ eſt, quòd haud pauca habeant inuicem communia. Nunc de eo agimus, qui propriè Lyra nominatur. Cui nomennè cornuum figura, quibus ſumma roſtro bifurco, Lyram veterum quodammodo refert, an ſonus quem edit, fecerit, dubitari poſſit: parum tamen inter erit, hincnè vel inde quis nomen deriuet, cùm & cornibus anterioribus lyræ ſimilitudinem repreſentet, & veluti lyræ ſonum edat, vt mox ex Ariſtotele dicemus. Eſt autem ſonus ille ceu grunitus quiſpiam, vnde Monſpenlienſibus teſte Rondeletio Gronau, vel Grougnaut appellatur quaſi grunniens piſcis. Idem tradit Liguribus Organo vocari, fortè ab eodem ſono: Saluianus verò ibi, atque etiam Maſſiliæ Malarmat vocari ſcribit. Addit etiam Rondeletius inferioribus Germanis Lechan dici, quaſi Gallum marinum, cæterum Lechan apud Belgas nihil eſt, & Gallus marinus ipſis Zeehaen nuncupatur, quo nomine Cuculum, vt diximus, intelligunt: Lyra tamen non abre etiam Gallus marinus dicetur propter pinnam in dorſo, Gallinacei criſtę perquam ſimilẽ, vel etiam quòd iſtiuſmodi piſces aridi ſuſpendi ſoleant, vt pro vario corporis motu, & capitis obuerſione ventos, ac tempeſtatis mutationes, ſicut cantu Gallinaceus, vel item templorũ ædiumq. vertici infixus, indicent. Galli pleriq. ob rubrum colorem, Rochettum dicũt, Romani Caponem à magnitudine, vt Iouius iudicat, capitis quaſi capitonem: vnde fortaſſis argumentum ſumpſerint, qui hunc piſcem quem ſubinde pro Lyra deſcribemus, Cephalum, ſiue Capitonem eſſe crẽdiderunt, qui tñ ex Mugilibus eſt. Non defuere etiã, qui teſte Rondeletio Orphum, itẽ qui Erythrinum eſſe crederẽt, ob corporis rubedinẽ; ſed hos Pagro ſimiles eſſe nequaquã verò λυροειδεῖς ſuo loco oſtendetur. Aliqui deniq. videntes Lyram nomen obtinuiſſe a muſico inſtrumento, exiſtimarunt eundem eſſe cum eo, qui Κίθαρος vocatur; quos conſtat etiam falli, cùm quòd Ariſtoteles, qui vtriuſq. meminit, ſynonymis vti non ſoleat, tum verò etiam, quòd a Galenus Citharum ſcribit Rhombo ſimilem, qui ex planis eſt, & toto genere à Lyra diuerſus.

Gallus marinus. *Capito.* *Orphus.* *Erithrynus.* *Citharus.* *a Lib. 3. de Aliment.*

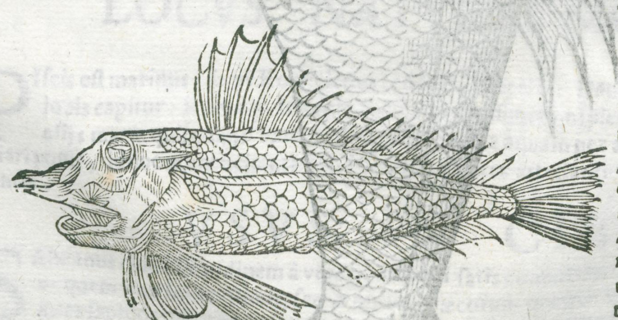
GENVS. DESCRIPTIO.

Lyra veterũ examinatur

Rondeletius duas Lyræ ſpecies deſcribit, totidẽq. depingit Bellonius; Saluianus vnam tantũ; illius nimirũ alterã, quã cornutã cognominat, & pro genuina veterũ Lyra nõ habet. Talem.n. primã eſſe exiſtimat, argumento quod roſtri cornua lyræ antiquæ figurã referant, vt cõprobant (inquit) cũ multa antiquorũ monumẽta, quæ Romæ hodiè viſuntur, tum illud maximè quòd vidi ibidem initio pontificatus Iulij Tertij, in quo Atlas cæli globũ humeris ſuſtinens, ſigna cæleſtia, & in his lyræ antiquorũ figura expreſſa erãt Lyrã autẽ cornua habere, teſtis eſt Plinius, de teſtudinibus loquens: *Troglodytæ cornigeras habẽt, vt in Lyra, annexis cornibus latis, ſed mobilibus, quorum innatando remigioſe adiuuant*: Deinde vocalis (ſonora) eſt, qualem Lyram eſſe affirmat a Ariſtoteles. *Piſces ſtrepitus ſtridoreſq. edunt, quos vocales eſſe dicũt, vt Lyra, & Chromis: hi enim veluti grunnitum quendam edunt.* Piſcis eſt marinus, teres, ruber, capite oſſeo, magno: in poſteriore eius parte in oſſe brãchias tegente, & in dorſo aculeis magnis, & robuſtis armatus. Roſtrũ in duo cornua lata protenditur, quibus Lyræ antiquæ formam refert. Squamis paruis, & aſperis contegitur. Plus oſſium, quàm carnis habet. Alteram modò Lyram, quam Bellonius, & Saluianus ſimpliciter Lyram vocant; b Plinio cùm de volantibus loquitur, Cornutam dici aſſerit (licet itẽ in

Lyram cornutam eſſe.

Lyra prior Rondeletij.



a Lib. 4. Hi. cap. 9. *Lyrę prioris deſcriptio.* *Lyrę alterius deſcriptio.* *b l. 33. c. 11 Cornuta Plinij.*

Ceta-





in Cetaceis ei sit alius eodẽ nomine appellatus) quę cornua attollit e mari, & volare nititur. A nostris, inquit, Malarmat. i. malè armatus vocatur per antiphrasim, quamobrem ipse cataphractum, vel ὁλόστεον, quòd vndique armatus totusque osseus sit, nominauit, quibus quoq; nominibus dignum Bellonius adiudicauit. A Romanis pesce Forca nominatur à cornibus, item Capone, vt Saluianus testatur. Sunt qui superioris Lyræ marem esse arbitrantur, quòd Rõdeletius improbat, quoniam & in huius quoque ventre rubentia oua sæpenumero reperiuntur. Ipsemet quoque Rondeletius verã antiquorũ Lyram esse aliquando credidit, verùm cùm non sit vocalis, etsi cornua maiora habeat, Cornutã rectiùs dici posse iudicat. Nec obstare putat, quòd de Cornuta scripsit d Plinius. sesquipedalia ferè cornua habere, cũ sit fortassis legendum semipedalia. In Plinij codici Basileę impresso sesquipedanea legit.

Non esse verã Lyram

d Li. 9. cap. 27.

E

F

Squama.

Caput.

Caput habet osseũ, angulosũ, aculeis, & eminẽtijs plurimis asperum, cuius anterior pars in duo longa, lata, & retusa cornua degenerat: sub quorũ exortu os est satis amplum, rotũdum, & edentulum. Ex inferiore maxilla cirri quidã breues, mollesq. & carnosi dependent.

Oculi.

Branchia.

Oculi magni sũt, superiore parte aculeis multis muniti. Branchiæ vtrinq; quaternæ, quarũ osseo opercula, non solũ media sui parte longa, & aspera ossa eminentia armãtur, sed etiam posteriora aculeis muniuntur.

G

Pinna.

Ad branchias vtrimque pinnam vnam habet paruam, & rubentem; è cuius regione in vẽtre etiã vtrimq; vna alia minor, & minus rubra exoritur. In dorso duę sunt, quarum prior breuior est, sed in longas & rubentes setas degenerãs; posterior verò longior: à medio enim dorso ad caudam vsq; deducitur; vtraque inermis, nullaque munita aculeo. Sub vẽtre ab ano, alia eiusdem penè magnitudinis, & figuræ cũ posteriore dorsi, ad caudam perducitur.

Cauda.

Cauda in vnicam pinnam eandemq; paruam desinit. Ossearũ, atq; grandium squamarum (quæ media sui parte acutissimo, recuruo, atq; ad caudam spectante aculeo muniũtur,) octonis ordinibus tegitur, vnde sicuti asper totus, ita etiã octãgulus redditur, paucamq. admodum carnem habet. Ventre est subalbido, pinnis, caudę, & corpore ferè rubet. Rondeletius totum corpus rubrum esse scribit, dum viuit, extincto colorẽ euanescere.

H

Partes interna.

Vẽtriculum paruum habet, cum paruis paucisq appẽdicibus: Hepar magnum pro corporis ratione, albũ, & in eo fellis vesicam: splenem etiã paruum, & subrubrũ. Carnis parum habet, quamobrem facilè exiccatur, fitque leuissimus. Qui Romam deferũtur eiusdem omnes sunt magnitudinis, teste Saluiano: sicuti. n. semper ad palmi (inquit) mensurã accedũt, sic etiã excedũt ferè nunquã. Gesn. in paralipponis suis eandem Lyrã ad sceletõ effictã exhibet, qualẽ hic dedimus.

LOCVS.

A

LOCVS. NATVRA. MORES.

VTraq. Lyra peculiaris maris piscis est, litora potiùs quàm altum pelagus frequentans. Vescitur maris excrementis;carneque abstinet. Gregalis est, vnde plures vna capi solent *a* Aristoteles Lyram non solùm vocalibus dictis piscibus adnumerat, sed quo etiã modo sonum grunnitui similem, quem vocem nonnulli nuncupant, efficiat, docet, inquiens: *Pisces vocis quidem expertes sunt, quippè qui neq. pulmonem neq. arteriam, neq. guttur obtinent: sed sonos quosdam, stridoresuè mouent, qui vocales esse existimantur, vt Lyra, vt Chromis; his, enim quasi grunitus quidam emittitur. Aper etiam Aerica, & Cuculus, &c. Quæ omnia creditam illam vocem emittunt aut attritu branchiarum, quas horridiusculas continent; aut suis interioribus quę circa ventrem habent: spiritus enim inclusus in his est, quem dum atterunt, atq; agitant sonos illos elidunt.*

a *li. 9. Hist. cap. 9.*

Pisces vocales, vt sonũ edant.

VSVS IN CIBO.

B

PRior Rondeletij Lyra, carnem habet, vt ipse testatur duram, & siccam, attamen satis suauem si elixa ex aceto comedatur. Vbi verò postea Lyram à Citharo distinguit, hunc æit carne esse dura, & friabili, Lyram itidem dura sed glutinosa. Altera quoq. dura est, & sicca, adeoq. ex carnis vt ferè in cibis damnari soleat: cùm tamen ad cibum paratur, frigi (inquit Saluianus) atq. aurancij mali succo condiri debet: sed feliciùs fortassis etiam elixabitur.

Carnis qualitas.

DE PAGRO, SEV PHAGRO. Cap. VIII.

SYNONYMA.

C

EX rubris, & litoralibus piscibus quoq. est qui Græci πάγρος,, vel φάγρος nuncupatur: quod postremum nomen Dalmatę ac Lusitani hodieq. retinent. Itali quoq. Pagro, se potius, vt Bellonius scribit, Fagro, alicubi Fagorio dicunt. In toto quoq. Galliæ Narbonensis litore Pagre vocatus teste Rondeletio, etsi Bellonius apud Gallos propriam appellationem habere naget. Facit hoc, inquit, affinitas quam hic piscis habet cum Bremma fluuiatili, qui latinorum, & Græcorum est Cantharus; vnde non Galli solùm, sed, & Angli quoq. Cantharum, & Pagrum (quamquam folsò, plurimùm enim inter se dissident) Bremma fluuiatilem appellant, sed cùm Cantharum proprio loco marinum, nõ fluuiatilem faciat, quo argumento hæc probare possim, non video. Nostri temporis Græcis, vt idem Bellonius tradit, Fangro dicitur, Hispanis quibusdam Bezogo. In halieutico Ouidij Pagur legitur forte Pagrus, vel Pager legendum. Isidorus autem nõ bene Fagrum nominauit. cùm alio qui παρά τὸ φαγειν dici insinuet. Dicitur enim φάγρος, quasi φαγος id est, vorax, aut helluo, inferendo ρ quemadmodum ab ὄσεον, fit ὄσρεον: Quæ etymologia huius piscis naturæ optimè conuenit. Quamuis autem Italorum Fagro ex Græco nomine detortum videatur, nihilominus Bellonius, sic vocari in Italia piscem arbitratur à colore fragorum; est enim ipse etiam ruber, vt diximus. Inuenio apud Hesychium, & Varinum pro eodem φάγωρος.

D

Cantharus.

Pagur.

Etymum.

GENVS FORMA DESCRIPTIO.

ROndeletius videns ab *a* Athen. & *b* Strabone Pagros celebrari inter Niloticos pisces, credidit eos ab eo quo de hic sermo est, nõ differre. qua in re summoperè decipitũ; nam neq; fluuios subit Pagrus noster, neq; Niloticus Pagrus marinus est, cũ idẽ Strabo tradat ex Aristobuli authoritate, nullũ piscem ex mari in Nilum ascendere prẹter Mugilem, Alosam & Delphinum. Tanta modò Pagro cùm Erythrino: siue Rubellione similitudo est, vt cùm eiusdem sint magnitudinis, non solũ ab imperitis inuicẽ non internoscantur, verùm etiã Ligures Rubelliones Pagros communiter nuncupent; totaque prouincia Narbonensis, atque Hispania Pagellos quasi paruos Pagros. Maior enim Pagrus est. Periti piscatores alias addunt distinctiones; Fagrum

a *lib. 7.*

b *lib. 17.*

Pager Niloticus.

Similitudo cũ Erythrino.

Pagrum enim inquiunt capite esse rotundiore; Rubellionē longiore. Hunc item tenuiore corporis habitu esse, & longiore cauda: extremaque parte attenuari, cùm illius larga sit, ac admodum crassa. Adhæc Pagri pinnæ in imā vētris partem inflexæ, Rubellionis contrà in dorsum magis eminent. Bellonius Pagum & magnitudine, & crassitie Cantharo persimilem esse scribit, & dentibus etiā ab Erythrino dissidere: peculiaremque ipsi liturā esse, qua maximè à cæteris piscibus atque Erythrino distinguatur, vtrinq. nigram, latamq. in lateribus circa ceruicem, vbi linea est, quæ piscium corpora intersecat; eam nigricantis coloris nonnihil obtinere, tactuque asperam persentiri. Addit insuper Pagro tergori pinnam crassiorē quā Erythrino esse, Pagroq. oculorū pupillā cristallinam, iridem verò rubrā esse: contrario in Erythrino iridā albere, nigrescere verò pupillam (Antea tamen dixerat Pagri pupillā nigram esse; iridem verò coloris aurei.) Pagrū Sargi instar recuruū esse, Erythrinū magis protensum instar Auratæ. Rondeletius quoq. corporis forma, pinnis earumq; numero & situ, aculeis, cauda, paruę Auratę similem esse scribit, colore autem dissimilem, vt potè ruffo: qua nota (iuquit) cū Erythrino conuenit, cū eo capitur, & pro eodem vēdit. Dissidet tamen ab hoc, quia è ruffo ad cæruleū hyeme magis vergit, Erythrinus sēper rubet. Pagrus rostro est spissiore, rotundiore, ad aquilini nasi formā accedente, toto corpore latiore, & rotundiore. Superiorē maxillam Bellonius cū labio in tubi modū ceruici veluti infarctam neq. cranio inhærentem habere ait, eamq. dū ossitat, exerere, postea verò contrahere. Foramina vtrimq. duo esse ad oculorū fontes; dētes acutos, quorū quatuor anteriores, tenues quidē & parū falcati, caninos referrent, nisi breues (inquit(& serrati essent, quos vtrimq alij tenuiores subsequunt: ac postremò molares duplici ordine dispositi, rotūdi, obtusi, sed inferiores superioribus breuiores; estq. illi in ore veluti linguę rudimentū. Squamas gerit rotūdas, tenues, & vt Mullus latas. Caudā bifurcā, atq. ob id pinnas inacutum desinentes. Ore ac faucibus adapertis totā eius partē internam ruberrimam ac ferè sanguineam contēplari licet. Argēteam vtrinque inter oculos habet ossiculorum maculam: oculosq; admodum grandes. Ventriculum maiorem, splenē minorem Erythrino habet, vesicam quoq. aere plenam maiorem. Appendices, & intestina eadē quæ Auratæ: hepar sine felle, cor angulatum, lapides in cerebro, quā ob causam frigus pertimescit, vt Lupus, Chromis, Vmbra, cæteriq. omnes quibus lapides sūt in capite, vt philosophus testatur. Numenius apud Athenæum Phagrū λοφίην dixit, quasi cristatū, nimirum quòd ea corporis pars quæ ceruici respondet, alta ei & sublimis sit. Pagrus à nobis exhibitus, pinnis omnibus, tergore, caudaq. rubet ventre candicat. Branchiarum ossa subuirent. Os intus item rubicundū est. Oculos habet maximos, quorū ambitus ruberrimus argenteis lituris cōspergitur. Iris aurea est, pupilla nigra. Lituram habet ad latera iuxta dorsum, non longè à branchijs nigram argenteis maculis decoram. Ab ijsdem branchijs linea ad caudam vsque exturrit, aurea, serrata. Edentulus est, nisi fortè pictoris incuria dentes dicamus omissos.

Cum Chantaro. *Vt Auratę similis.* *Os* *Rostrum.* *Dentes.* *Squama.* *Cauda.* *Partes interna.* *Cur cristatus dictus.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

Piscis est marinus, litoralis, & vt Bellonius & Rondeletius testant, aliquādo etiā pelagius, vt rectè scripserit Aristoteles inter litorales & pelagios ambigere. Mnesitheus pelagiū facit, inquiens: *Maiorū pisciū genus ab alijs* τμητὸν, *id est, dissectū, ab alijs pelagiū appellatur, vt Aurata, Phagrus*: sed cùm Auratas etiam litorales esse constet ego & de Pagris ita statuo, ideoq. magis cū & Oppiano in petris degant, & Numenius φάγρον μέτρη ἀλωόμενον dixerit, id est ad saxa captū. Haud me latet interim apud Oribasiū etiā legi, Phagros ex Indico mari afferri sale cōditos, duros & cetaceos: Apparet autem Oribasium de alio quàm quo de nos, pisce loqui, cū ex Rondeletio dixerimus Pagrum paruæ Auratæ similem esse, tanquā non magnum & nequaquam cetaceū piscem & fortassis ille fuerit, quē Syenitæ in Aegypto sacrū existimant, eoq. abstinent, quod vnà cū increscente Nilo appareat, eiusq. incrementū veluti nuncius sua sponte accedens, omnibus exaptatū denunciet, vt *a* Plutarchus scribit, de quo & Mnesitheū loqui dicerē, nisi vnà cum Aurata Phagrum nominaret, siquidem Phagrus tam magnus nō est, vt in partes dissectus in salsamēta, vt magni pisces solent, cōdiat, nisi τμητὸν dixisse velimus quòd dissectus in patinis ministretur, quanquā interim integer fermè inferri soleat. Actius Synesius, siue Sanazarus Pagros celebrat ex Dicarchi litoribus,

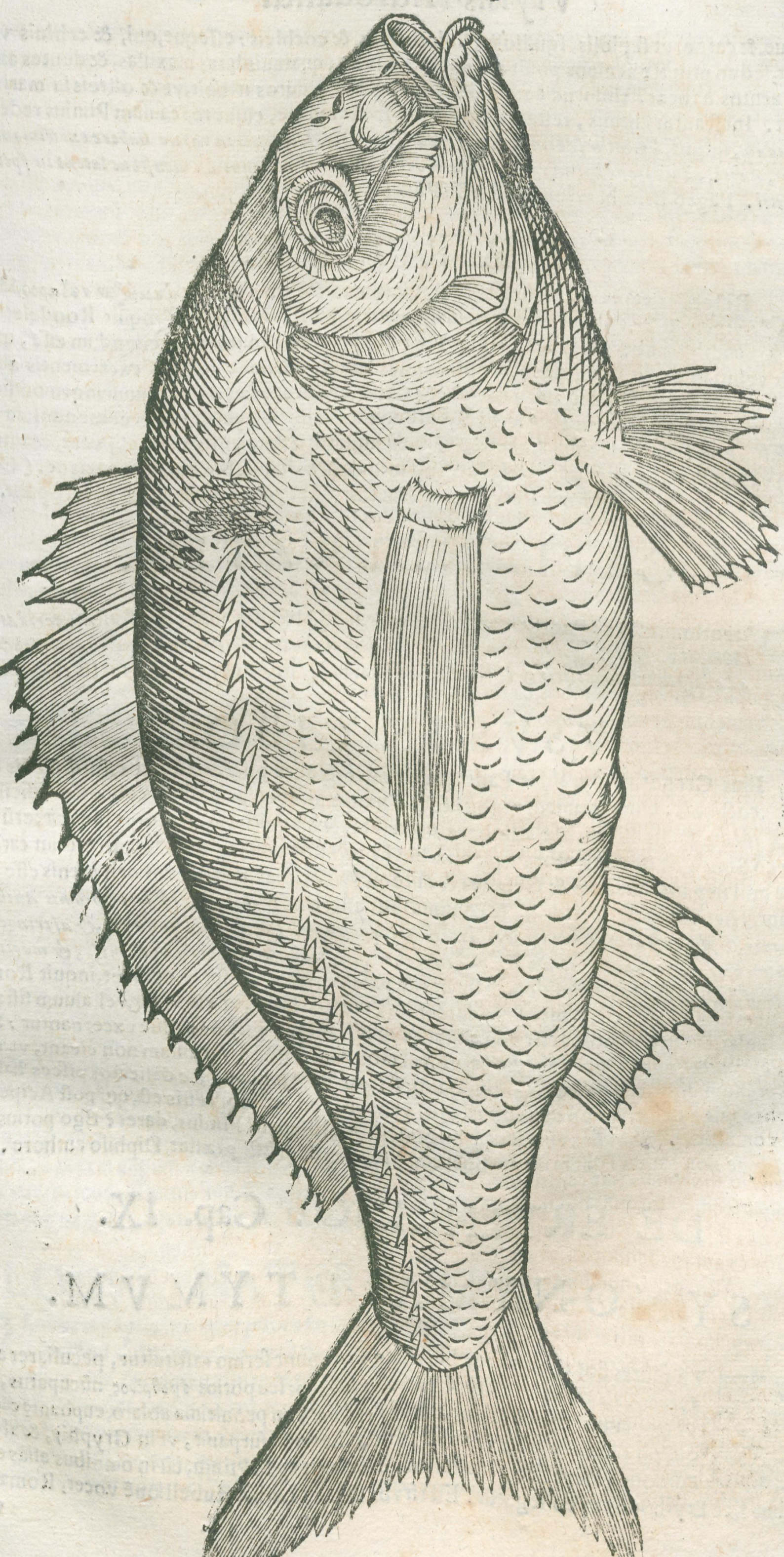
Dat Rhombos Sinuessa, Dicarchi litora Pagros,

quæ celeberrima olim vrbs in ora Lucaniæ, nūc puteoli vocat. Antiphanes verò Eritricos. Solitarius est & sarchophagus, vt tradit Atheneus Aristotelis testimonio, in cuius tamē, quę nūc extant, scriptis, hoc nō reperit. Carniuorū quidē esse nemo ambigit: solitarium verò esse, vix quispiam credat, cū nō nisi multi simul capiant, nisi quis παράγρῳ, id ascribat, id est, retis generi quo omnia capiūtur, omnia nēpe obuia, & ad quę rete ipsū pertingit. Rondeletius luto vesci scribit,

Pagrus, qui in Aegypto sacer. *a lib. de Iside &c.* *Vbi optimi.* *Mores.* *Cibus.*

algaq.

Pagrus Authoris à Rondel. Pagro diuersus



algaque,& carne, vt sepiolis, squillulis, loligunculis, & cochleis: esseque, qui, & echinis vesci putent, sed an propter aculeos possit attingere, dubitat, quamuis latas maxillas, & dentes anteriores acutos habeat. Isidorus autem dentes Pagro tam duros tribuit, vt & ostreis in mari aliqueant. Inescantur chamis, testante Oppiano. Latet hyeme, cuius rei causam Plinius redens: *Praegelidam*, inquit, *hyemem sentiunt omnes; sed maximè, qui lapidem in capite habere existimantur, vt Lupi, Pagri, cùm asperæ hyemes fuere, multi cæci capiuntur. Itaque his mensibus latent in speluncis conditi.* Pagro Brinthum inimicum esse Philes tradidit.

Odium.

E

PARTVS.

Athenæi locus correctus.

ARistoteles, vt precitato loco recitat Athenæus, Pagrum scripsit ἀκμάζειν τῷ ἔαρος, idest, vigere vere. Quibus verbis quid sibi velit, quidq. hoc sit, satis (inquit Rondeletius) ambiguum est; num vere vigere dicit, vt significet eo tempore edendum esse, quòd tunc sit veluti in ætatis flore, ideoq. carnosior, succi plenior, suauior, minusq. excrementis abundans ob crebras exercitationes, & natationes? At Archestratus ad omnẽ luxum ingeniosissimus apud eundem Athenæum ait exoriente Syrio edendum esse Phagrũ. Quo fit vt mendosum esse locũ suspicetur; cumq. piscium alij vere, alij autumno, alij æstate alij hyeme, alij vere, & autumno alij vere, æstate, & autumno, vt Mullus, pariant, sitq. Pagrus ex his, qui vere pariant. (Certũ esse enim ait, circa veris finem parere) legendum esse putat, τίκτει δ' ἔαρος, idest, vere parit.

F

Quando pariant.

CAPIENDI RATIO.

TArentinus escã ad Pagros marinos (dantur.n. etiã Nilotici) hanc præscribit: *Acridas atq. lubricos cũ frumẽti polline et decocto melanthij contundito: dein verò infundẽs aquã producito ad crassitudinem mellis, & inescato.* Oppianus (vt diximus) Chamis inescari scripsit.

VSVS IN CIBO.

Carnis qualitas.

LIlius Gregorius Gyraldus Pagrum ex Simeone Seth piscem testatur esse difficilis concoctionis, quiq; pituitam gignit; & quò natu maior, eò peior sit, & concoctu difficilior, ideoq. satius esse mensæ adhibere, qui ætate, & magnitudine minores sunt: cæterũ hoc in Græco Simeonis de alimentorum facultatibus libro, nunc non legitur. Duram interim carnem habere non negauerim: nam & Gelenus, & ante eũ Philotimus Pagros durioris carnis esse prodiderunt. Hicesius verò de ijsdem, & consimilibus alijs hæc prodidit. *Phagri Chromis Anthias, Acarnanes, Orphi, Synodontes, Synagrides, genere quidem similes sunt, siquidem dulces, & astringentes satis nutrientes, & pro ratione etiam difficilè excernuntur; magis autẽ nutriunt carnosi, & magis terreni, minusq. pingues.* Dulces quidem, & suaues, & palato gratos accipere oportet, inquit Rondeletius, nam quod dulce est, vt mel, sapa, saccarum, tantum abest, vt astringat, vel aluum sistat, vt potius leniat: constringentes verò non austeri, aut acerbi, sed qui non facile excernantur: Sunt itaq. Pagrus, & similes suaues, media carne, vel satis sicca, vnde fit, vt aluum non cieant, vt molles, & prehumidi, & satis nutriãt. Gillius quoq. Pagrũ inter laudatos, ac delicatos pisces habuit, inquiens: Quis ex nostris, non tam lautus, atq. vrbanus, sed etiam agrestis est, qui post Acipenserem ex omnibus piscibus præcipuam authoritatem Asellis, sicut Plinius, daret? Ego potius Pagris alijque non paucis sapientiùs atribuerem. Marinus fluuiatili præstat, Diphilo authore.

G

Dulcia non astringunt.

H

DE ERYTHRINO. Cap. IX.

SYNONYMA. ETYMVM.

ETsi plures sint rubri pisces, hic tñ, quo de nunc sermo instituitur, peculiarer apud Græcos ab eo colore nomẽ inuenit ἐρύθρινος seu potius ἐρυθρῖνος nũcupatus, siue vt Oppianus, & Eustathius habẽt, ἐρυθῖνος, ρ. in penultima ablato, euphaniæ causa: quã posteriorẽ vocẽ a Ouidius pariter Latinè vsurpauit, vt in Gryphij, & aldina editione videre licet. Massarius itẽ sic legit apud Pliniũ, cũ in omnibus aliàs editionibus ferè Erythrinus in eo legatur. Est tñ vbi Plinius Latinè Rubellionẽ vocet, Romano, vt

a In Halieut.

Rubellio.

A vt apparet, nomine, quo nimirum Apicius eo antiquior etiam vsus est: & sic Theodorus apud Aristotelem reddidit, quandoq. tamen etiam Rubrum. In vulgatis philosophi codicibus ἐρυθικός legitur, sed mendosè. Paulus Iouius Rubeculam vocat; sed cùm Theodorus apud Aristotelem Rubeculam reddiderit Erythacum auiculam, præstiterit euitata æquiuocatione, vel Rubellionem cum antiquis, vel Rubeonem, vel Rubrum, vel Rubellum nuncupare. Rubeonem autem quibusdam dici Bellonius tradit. Niphus Rubellum piscem vulgò Rubellam nuncupari scribens haud alium quàm hunc intelligere videtur. Ruburnus quoq; & Ruscupa à Murmellio barbaris nominibus nominantur inter pisces, nescio an hi. Græci nostri temporis corrupto ab ἐρυθρῖνος nomine λέθρινοι dicunt. Cyrenæi authore Zenodoto apud Athenæum, vbi ex professo de hoc pisce agit, ὔκχλω vocarunt: authore verò Clitarcho, δύκλω. Inuenio itidem ὔκος apud Hesychium pro hoc pisce, nec non apud Varrinum, qui primam circumflectit, verùm rectiùs fortassis hic quoq; ὔκκης scribetur. In exceptis teste Casaubono deprauatissimè legitur in *b* Athenæo δύκλω Romani vulgò Frangolinum, vel Fragolinum, quasi paruum Pagrum dicunt. hincq. forsan in Hispania B & Gallia Narbonensi Pagel, siue Pageau, vel Paget dictus fuerit, vel quòd impuberes pueri, Bellonius autumat, principibus seruientes Paggi dicantur, Massilienses enim, inquit, pagium intelligunt ad discrimen Pagri, quem etiam Pagre nominant: vt scilicet Pagro minorem esse indicarent, cæteraq. similem. In Lusitania similiter Pargo nominatur, & in Liguria Pagio, quod Iouio imposuit, qui Pagros Romani Frangolinos vocari scripsit: Liguribus verò antiquo nomine Pagros. Rondeletius monet, vt diligenter obseruemus, ne Rouget Gallicam vocem, qua ruber color indicatur cum Græca confundamus, Erythrinum ea indicari arbitrantes peculiariter; cùm sit ad rubros omnes communis. Venetijs Arboro, & Albore appellant, quam nomenclaturam Michael Sauonarola Latinam fecit, Arborem hunc piscem nuncupans. Siculis Sarofano, Istriæ incolis Rybon dicitur.

Rubecula. *Rubeo.* *Ruburnus.* *Ruscupa.* b *Lib.7.* *Hycca.* *Dyce.* *Frangolino Iouij lapsus* *Arborpiscis*

DESCRIPTIO. FORMA.

C Athenęus testimonio Aristotel. (in cuius scriptis, quibus nunc fruimur, id non legitur,) Speusippi item in secundo de similibus, ac Dorionis in libro de piscibus scribit Eyrthrinum, Pagrum, & Hepatum inter se similes esse. Pager (inquit Bellonius) Erythrino maior est: cætera satis inter se conueniunt. Quo modo autem inuicem præterea distinguantur, quibusq. similes sint, in Pagro dictum est. Quod itaq; ad formam attinet, & ad colorem; ruber est vt Mullus, (in hoc tamen color est intẽsior; languidior in Erythrino latus est, vt Aurata. Rostrũ habet acutum, sed non valdè extensum; Os paruum, mediocribus dentibus munitũ: Caput vtrimque compressum: Oculos magnos, & ante eos foramina patula branchias vtrimq. quaternas, & iuxta eas pinnam vtriq; latere vnam longiusculam, & cuspidatam; binasq. alias, & minores in vẽtre: in dorso vnicam lungam, & multis aculeis horridam: Bellonius duodecim aculeos esse ait; in Rondeletij icone quindecim numerantur: Gesnerus decem, & nouem expressit, Saluianus viginti, & duos; alia denique pinna est à podice, imo ventri hæres, breuior, tenuioribusq. munita aculeis. Cauda in lunatam pinnam desinit. Squamis tegitur mediocribus, frequentibus, & firmiter inter se coniunctis. Venter est subalbidus; caput argenteum, cætera rubescens, vnde rubentem dixit Ouidius. *Cęruleoq. rubet Erythrinus in vndis.* Nec obstat, quòd ξανθὸν eundem cognominarit Oppianus, id est flauum; nam hunc colorem pro rubro quandoq. vsurpari in Alpheste docuimus: adde quòd languida valde (vt diximus) ac diluta sit in hoc pisce rubedo, vt quoquo modo D flauus quoq. dici possit. Intus candidissimus est. Ventriculum habet mediocrem, appendices par uas: intestina magna, hepar album, cui fellis vesica cõmissa est: splenem magnum, & sub nigrum. Lapides habet in capite, Vulua in omnibus reperitur: qua de re mox: Palmi mensuaram ratò excedit. Altera icon piscem ostendit, totum rubri coloris Rotfisch propterea Germanis vocatum, sed vereor ne dulcis aquæ piscis sit. Id enim non satis memini.

Quibus similis. *Forma.* *Color.* *Caput.* *Pinna.* *Cauda.* *Squama.* *Venter.* *Color.* *Partes interna.* *Magnitudo.*

LOCVS. NATVRA. MORES. CIBVS.

Plinius *a* Erythrinũ inter pisces enumerat, qui maris peculiares sunt ac proprijs, hoc est qui nũquã ad dulces aquas accedunt: vt alium intellexerit Simon Paulus Suerinẽsis, Erythrinũ in lacu Suerinum alluente nõ procul Oceano Grmanico capi scribens: licet fluuiatilẽ quoq; *b* Aristoteles facere videatur, inquiens; *An in piscibus quoq. fiat conceptus sine mare nõ aq; apertum est, sed potissimùm in fluuiatili genere Rubellionibus, id accidere visum est.* Hic .n. perperam ἐρυθρῖνες pro φοξῖνες legi, vel ipsa meridiana luce clarius est ex ijs quæ subsequuntur; Subdit .n. Philosophus, ἔνιοι γάρ, .i. aliqui enim (& non *etiam nonnulli*, vt vertit Theodorus) statim vidẽt oua

a *li.32.c.11* *An fluuiatilis.* b *l.3.de gen. animal.c.1.* *Arist. correctus.*

c lib. 9.Hi. 6.12.13.

oua habere, vt de his in historijs scripsimus. *c* Sicuti itaque Rubelliones ab ipso ortu oua habere nullibi, nec dum in historijs scripsit, sic id de Phoxinis in ipsis historijs testatũ reliquit his verbis: *Consistunt itaq; per coitum in his qui venerẽ norunt, sed non in coitu tantũ verum etiã sine coitu, quod constat argumento nõnullorum fluuiatilem: nam Phoxini statim propè dixerim cùm nati sunt, & admodum parui adhuc, oua habent.* Non itaq. fluuiatilibus Rubelliones accensuit Philosophus: imo verò alicubi pelagij ipsi pisces sunt, repugnante tamen quotidiana experiẽtia, quæ litoralem potius esse demonstrat cui, & *d* Oppianus astipulatur his versibus.

Phoxinorũ ortus.

d li.8 Hist. cap.13.

Nonnulli flauam pisces in litore arenam.
Mandunt, & terra quicquid nutritur in alta,
Hippi, Coccyges celeres, flauiq. Erythrini.

Conciliari potest Aristoteles cum Oppiano, & experientia. siquidem hyeme, vt Rondeletius testatur, in alto mari degunt; æstate verò terram petunt, & circa litora capiuntur. Sunt item quędam profunda litora, in quibus, & quouis anni tempore degere possunt, atq. hinc est quòd magis æstate quàm hyeme capiantur. Carniuori sunt, cancellosq. atq. alios pisciculos venantur: item vt Bellonius tradit: cicadas, & locustas, puta cùm paruæ ad huc sunt. Gregalis est, quòd, & Athenæus Aristotelis authoritate meminit. Suntque ex ijs, qui nec vagantur, nec oberrant.

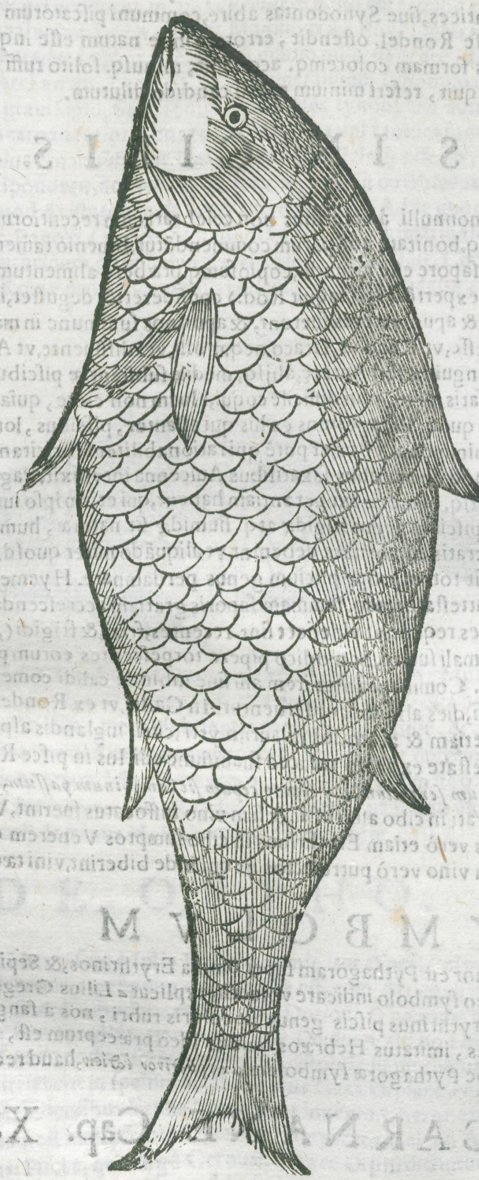
Cur æstate capiantur.

Erythrinus, seu Rubellio



A

Erithrinus Rotfisch Germanis dictus.



B

C

D

SEXVS. PARTVS.

Sexu non distingui, sed oẽs in hoc genere feminas esse a Arist. author est. *In testaceis* (inquiẽs) *atq; Stirpibus quod pariat, atq. generet; est; q autẽ maris fungatur officio, deest. Sic etiã inter pisces genus Passerũ Rubellionũ, & Hiatularũ* (Chãnarũ.) *Oua enim in ijs omnibus reperiũtur.* Et alio in loco: b *Sexu autẽ distingui apertũ est: pars.n. piscũ maxima cõsumitur mare, & femina, de Rubellione, & Hiatula ambigitur omnes.n. grauidę capiuntur.* c Itẽ rursº alicubi: *Si q genº est, quod femina sit & marẽ distinctum nõ habeat, id ex seipso generare potest, quod etsi nõ dum fide digna exploratũ habemus, tamen facit, vt in genere piscium dubitetur. Eorũ enim quos Rubros siue Rubelliones vocãt, mas nullus adhuc visus est, sed fęmina oẽs fœtu plena reperiuntur. Verùm de his nondum compertum habemus quod fidẽ faciat satis.* Ac rursus: *Nunc verò partim cõceptacula habent seminis genitalis, partim vuluas, atq. in omnibus (excepto Rubro, & Hiatula) hoc discrimẽ est, vt aut conceptacula seminis prolifici habeãt, aut vuluas* Plin. d ist hæc breuiter transcripsit, inquẽs: *In quodã genere omnino nõ sũt mares, sicut in Erythrinis, & Channis, oẽs enim ouis grauida capiuntur* e Quamobrem cùm aliàs *Erythrinos, & Channas vuluas habere* dicit, locus mãcus est, & ex Arist. supplendus hoc modo: *Omnes Erythrini, & Channę vuluas habere creduntur.* f Iouius itaq. hoc argumẽto motus sũmoperè dubitat, nunquid iste piscis, cuius iconẽ huic capiti inseruimus, verus sit ac genuinus Erythrinns, quoniã pluribus anni tẽporibus sine vllo ouorũ vestigio cõmedantur; sed non aduertit, sese ex Aristot. Plinijq. verbis inferre, quod ne somniasse quidẽ vident, videlicet quòd Erythrinos, vel Rubeculas (vtor eiº verbis) grauidas & ouis plenas toto anni tempore capi asserãt; hoc enim illi nõ dicunt, sed sexu nũ distingui, idq; ex eo cognosci, quòd quo tempore vterum ferunt, nullum sit inuenire, qui ouis nõ sit prægnans.

a lib. 4. Hi. cap. 11.

Pisces masculin. sexu carentes.

b lib. 6. Hi. cap. 13.

c lib. 2. de generat. c. 4

d li. 9. c. 16

e li. 9. c. 52.

f li. 1. c. 13. *Iouij oscitãtia.*

Quis

Quis enim tam fœcundus detur piscis, qui omni tempore grauidus capiatur; ne Mullus quidem (inquit Rondeletius) quem ter quotannis parere ostendimus. Pariunt autem Erythrini ineunte æstate, eoque tempore omnes in vtero habent. Idem Iouius Erythrinos, cùm sesquipalmi magnitudinem excesserint, in Dentices, siue Synodontas abire, communi piscatorum consensu credi asserit, quòd etiam falsum esse Rondel. ostendit, errorem inde natum esse inquiens, quòd cùm maiores fiunt ad Denticis formam coloremq. accedant, minusq. solito ruffi sint, ac veluti canescant: quem colorem, inquit, refert minium pauco candido dilutum.

Quando pariat.

An in Dentices abeāt.

E

VSVS IN CIBIS.

RVbelliones mirantur nonnulli à veteribus non celebrari, cùm recentiorum omnium iudicio suauitate carnisq. bonitate non parum commendētur. Inuenio tamen apud Xenocratem Erythrinum sapore esse iucundo, copiosumq. præbere alimentum. Mediā eius substantiam glutinosi humoris expertē si qs (inquit Rōd.) consideret, & degustet, is Murenis, & Buglosso, alijsq. permultis qui, & apud veteres fuerunt, & apud nos sunt nunc in magno pretio, preferet: nam neq. dura carne esse, vt Cuculus, Draco, neq. molli, vel diffluente, vt Aphya, neque tenaci glutinosoq. succo, vt Anguilla, sed Auratę, alijsq; mediæ substantiæ piscibus simili, ideoque bonum succum generare, satis alere, non difficilè coqui, aluum non ciere, quia mediocriter sicca est carne, inueniet. Iouius quoq. Phragolinos ex his qui assantur, piscibus, longè sapidissimos esse testatur, stomachoq. minimè molestos, vt potè qui rationabiliter febricitantibus, inquit, conceduntur: nam præter id quòd de omnibus saxatilibus Auicenna intellixit, Pagri (sic Erythrinos vocat) nullam viscosi lentiq. humoris exuperantiam habent, qui etiam ipso iure conceduntur; quoniam cùm vniuersum piscium genus frigidæ atq. humidæ sit naturæ, humida frigidaq; cibaria febricitantibus Hippocratis authoritate debentur vt aliquādo mirer quosdam scrupulosiores medicos, cùm febris adsit totum prope piscium genus perdamnare. Hyeme autem longè sapidissimos esse idem Iouius attestatur, adq. summam saporis gratiam accrescendam, ganeonū iudicio tres omnino conditiones requiri, vt videlicet sint recentes, frixi, & frigidi (*freschi, fritti, & freddi*, ita tamen vt Arancij mali succo, ac modico pipere torpescentes eorum pulpæ alia ex parte molliantur, & excitentur. Commendantur item assi siue subinde calidi comendantur, siue aceto atq. aromatibus conspersi, dies aliquot conseruentur. In Gallia, vt ex Rondeletio colligitur, paratur, vt Aurata frigitur etiam & aceto, folijs lauri, myrti, citri, iuglandis aspergitur, diutiusq. asseruatur. Idem tradit æstate ex aceto rosaceo suauissimè edi. Ius in pisce Rubellione ex a Apicio: *Piper, Ligusticum, careum serpyllum, apij semen cepam siccam: vinum passum, acetum liquamen, oleum, amylo obligas*, Xenocrati in cibo aluū sistit, & si in vino suffocatus fuerint, Venerē ciet, si vinum illud ebibatur. Plinius verò etiam Erythrinos in cibo sumptos Venerem quidem concitare asserit, & aluum sistere; in vino verò putrefactos ijs qui inde biberint, vini tædium afferre.

Carnis qualitas.

F

Quibus prosit eorum esus.

Quando, & quomodo sapidior.

Apparatus.

G

a *lib. 10. c. 7*

SYMBOLVM

DIogenes Laertius author est Pythagoram super omnia Erythrinos, & Sepias in cibo ꝓhibuisse. Quid autem eo symbolo indicare voluerit, explicat a Lilius Gregorius Gyraldus, inquiens: Cùm Erythrinus piscis genus sit coloris rubri, nos à sanguine, vindicta abstinere monet Pythagoras, imitatus Hebræos quibus ideo præceptum est, ne sanguine vescantur. Marsilius Ficinus hoc Pythagoræ symbolum, μὴ ἐρυθῖνον ἐσθίειν, haud rectè transtulit, Rubrum quid ne suscipias.

Pythagoras cur Erythrinis vesci noluerit.

a *lib. de symbolis Pythagoræ.*

H

DE ACARNANE Cap. X.

HIcesius apud Athenæum pisces aliquot eiusdē generis enumerans inter eos Acarnanen etiā recenset, vt in Phagro diximus. Quam similitudinem a Rondeletius ad formam corporis referre videtur, cùm de consimili nutrimento potiùs intelligi debeat, licet forma etiam ferè similes sint, quare Rondel. Acarnanem haud reprobo. Diphilo Ἀκαρνὰν vocatur, alicubi etiam apud b Athenæum ἄχαρνος ex Callia. Etymologo ἀχάρνα, Plinio in catalogo piscium Acarne. c Aristot. scribit Mugilibus infestum esse piscem quendam, cuius nomen ob Græcorū exemplarium varietatē tripliciter scriptū reperitur. In aliquibus .n. exemplaribus ἀχάρνος legitur, & sic legit etiā d Theodorus: in alijs autē ἄχαρνος, in alijs deniq. ἀράχνης. Vetat Saluianus in capite de Mugilibus, ne in tāta exemplarium

a *Capite de Orpho.*

b *l. 3. c. 11*

c *lib. 8. c. 2*

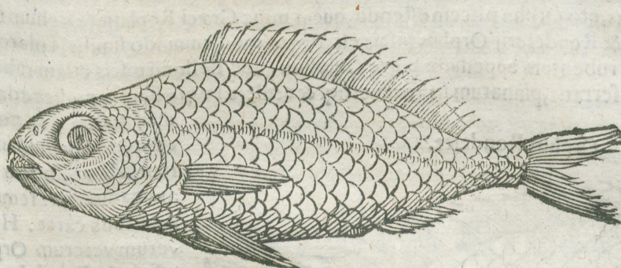
d *li. 8. c. 19.*

A plarium varietate, legamus ἀράχνης, quoniam, cùm alijs apud eundem, vbi hunc piscem æstate laborare ac extenuari dicit, triplex rursus in nomine sit scriptura, & in aliquibus codicibus ἀρχάνας, vti legit, & *d* Theodorus, in alijs ἀκάρνας in nullo autẽ (quod equidem viderit) ἀράχνης reperiatur. Idem Saluianus, cùm videret Mugilibus à *e* Philosopho infestum dici huius nominis piscem, alibique tradat Lupum, & Migilem mutuo odio flagrare, Lupus verò Hesychio ἀκάρναξ nuncupetur Archanum, cæteraq. quæ enumerauimus synonyma ad Lupum pertinere arbitratur, non sine graui lapsu, Sicuti enim Aristoteles synonymis non vtitur, ita quoq. Hicesius, vt ostendimus Acarnanem inter eos recenset qui marini tantùm sunt, ac ferè litorales: Lupus verò, & Mugil flumina è mari subeunt. Quapropter Rondeletij piscem, donec quis alium ostenderit, qui rectiùs responderit, accipiam, eoq. maximè cùm in eo obseruauerit, quod ęstate laboret atq. extenuetur, quòd Aristotelem de suo tradere diximus, Adde quòd, & carnis qualitate, & corporis item specie, Pagros, Orphos, Synadontas, &c. referat; marinusq, & litoralis piscis sit. Pagrum autem, & Erythrinum, potissimùm refert; colore verò differt. Cum Erythrino alioqui tanta ei similitudo, vt Romæ pro eo vendatur; eodemq; nomine vocetur. Est tamen albus, squamis argenteis, ore mediocri, tenuibus dentibus rostro aquilino Pagri modo, spatio quod inter oculos est compresso oculis magnis pro corporis ratione, aureisq. pinnis candidis. Ad primarum radicem macula est ex nigro rubescens, caudæ extrema rubescunt, linea recta à branchijs ad caudam protensa, partibus internis à Phagro non differt: eiq. & Erythrino adeo similis est, vt pro eisdem vendatur, vt dictum est, horumq; trium nomina confundantur Romæ. Omnes enim Fragulini dicuntur. Capitur æstate, & hyeme.

d li.8.c 19.
e li.9.Hist. cap.2.

Acarnanem Rondeletij cur probet Author Descriptio.

B Acarnane Rondel.



C Carne est candidissima, media substantia, facilè concoquitur, & distribuitur, & bonum succum gignit. Hicesius quoq. Acarnanem carnem habere scribit dulcem, & substringentem, satisq; alere, & pro ratione etiam difficulter excerni. Apud Diphilum itaq. cui εὐέκκριτος est, hoc est facilis excretu, lego δυσέκκριτος, id est difficilis excretu. nam quæ astringunt, quæq. multum alunt, ægriùs contrarij, & minus id efficientibus excernuntur.

Carnis qualitas.

DE ORPHO. Cap. XI.

INter pisces à Iulio Polluce nominãtur Ὀρφός, vel magis Atticè, inquit, ὄρφος. Quem locum corruptum esse necesse est, cùm Atticè dicatur ὀρφῶς, oxytonum cum ω in fine. Cùm adhuc pusillus est, Dorioni Ὀρφακίνης vocatur. *a* Plinius inter eos pisces recenset, quorum præter Ouidium; alij non meminerunt, cùm tamen quæ aliàs de eodem scripserat, ex *b* Aristotele sit mutuatus, in ijs Orphum collocans, qui hyeme conditi iacent in speluncis. Theodorus Gaza Orphum, eum fortè esse credens, qui à Sicu-D lis Cernha, Massiliensibus Ernha, Venetijs, vt inuenio, Chergna nominatur, Latinè apud Aristotelem, Cernuam est interpretatus: quod, & interpretes Galeni, Aetij, & Pauli fecerunt; item Niphus, inquiens. Pisces, qui vulgò Cernuæ, Græcè Orphi dicuntur. Bellonius rectè quidem vetus Orphi nomen retinendum esse consulit, sed quàm benè Cernuam à Latinis scriptoribus fluuiatilis piscis nomen esse affirmet, viderit ipse. Fallitur item Rondeletius, qui Cernuæ scribit mentionem ab Ausonio factam in sua Mosella.

a li.32.c.11
b li.9.c.16.

Cernua.

FORMA. DESCRIPTIO.

Tinca, Orphus paluſtris dicta.

QVis modò veterum Orphus ſit, difficile eſt iudicare, quòd quæ ad cognitionem eius faciant, apud illos non reperias. Alexãder Benedictus de victu agens podagricorum, Tincis ſimilem piſcem eſſe crediſſe videtur, eas namq. Orphos paluſtres nuncupat. Galenus, inquit, Orphos nominans, pelagicos puto intellexit, nec improbat, etſi duriores piſces habeantur, nã Orphi lacuſtres, quas Tincas vulgò vocamus, impuri, & damnati ſunt alimenti. Alij Orphum, vt tradit Niphus, voluerunt eſſe Capitonem, ab oculorum aſpectu, & rubro colore: alij verò quia Orphus, inquit, eſt maior Capitone, voluerunt Orphum eſſe piſcem ſui generis, quoniam vnica eſt traiectus ſpina, quòd non accidit in Capitone: tardiſſimè etiam moritur, licet cultro medius diuidatur, vt veteres tradunt, quod nec ipſum Capitoni conuenit. Pet. Gillius ab eo, qui hodieque in Græcia Orphus vocatur, non diſtinguit. Rondel. verò hunc à veterum Orpho diuerſum eſſe profitetur, argumento quòd longè maior ſit (ab eo, videlicet quẽ ipſe oſtendit) & viginti libras põdere æquet; nec itẽ litoralis ſit, quod tamen de ſuo Ariſtoteles prodidit. Reuera magnus piſcis eſſe non poteſt. Deuoratur enim teſte Oppiano à Mullo: niſi dicamus duos piſces Orphi nomine apud authores intelligi, magnos enim contra eos facit Tarentinus inquiens: *Eſca ad omnes piſces magnos in mari, quales ſunt Glauci, Galei, Orphi, atq. id genus alij.* Bellonius Gillio, vt apparet ſubſcribens, pro Orpho piſcem oſtendit, quem nunc Græci Rophum (Orphum forte) dicunt. Nos, & hunc, & Rondeletij Orphus piſcis eſt Pagro quodammodò ſimilis, colore ex purpureo rubente; vnde rubentem appellaſſe putat Ouidium (ſed Bellonij piſcis etiam rubet) Oculis magnis, dentibus ſerratis, pinnarum ſitu, numeroq. & aculeis Pagro ſimilis, podice admodum paruo, vt potè, qui paruam riuulam tãtùm habeat, quam vix animaduertas: ſeminis meatibus caret. Hunc verum veterum Orphũ eſſe inde Rondelet. colligit, quòd omnia ei cõueniant, vt affirmat quę *a* Athenæus, & *b* Ariſtoteles ſuo Orpho tribuunt, breui ſcilicet tempore magnum fieri, carniuorum eſſe, ſerratis dentibus, ſolitarium: proprium huic eſſe ſeminis meatibus carere, item hoc quod diſſectus diutius viuat; vnde ὀψιμόρων γένος ὀρφῶν, ideſt tardè morientium genus Orphorum *c* Oppianus dixit. Hæc ferè ille. Bellonius, cùm prius rubere ſuum Orphum dixiſſet, mox eum ſic deſcribit: Magis compreſſus eſt quã teres, hoc eſt; plus in latum quàm in largum effuſus, vt Phycis. Os habet paruum, vt Cãtharus: ſquamas quibus cõtegitur, aſperas, corpori firmiter inhęrentes, ita vt vix poſſit deſquamari. Pinnæ tergoris, laterum, ventris, & caudæ, varijs coloribus inſignes ſpectantur. Pinnam aliam in tergore continuam, decem aculeis (innumeros ferè pingit) munitam habet: caudam minimè bifurcam, item, laterũ pinnas, & ventris obtuſas; labra vt Scarus, carnoſa, dentes quoque Scaro perſimiles (quos in icone vel nõ, vel ſaltẽ admodum obſcurè expreſſit)

Non eſſe Capitonem.

Orphus, qui nunc in Gręcia.

Magnum piſcem non eſſe.

Magnum eſſe.

Orphi Rondeletij deſcriptio.

Verum Orphum eſſe

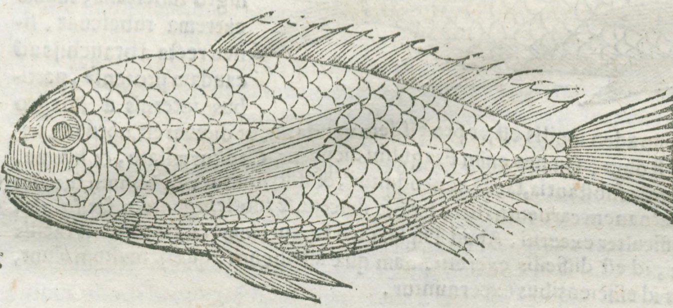
a Lib 7.

b Li. 5. Hi.

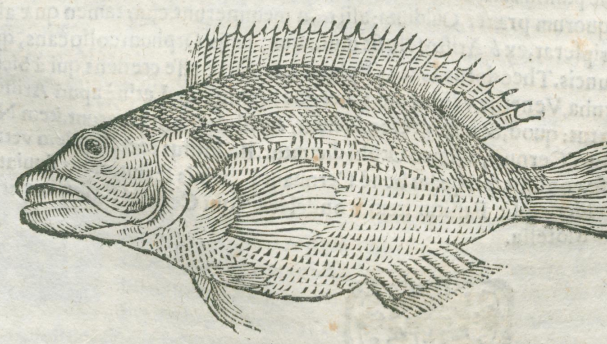
c Lib. 1.

Orphi Bellonij deſcriptio.

Orphus Rondelet.



Orphus Bellonij.



A ſit) minores tamen, branchias vtrinque quatuor. A media ſui corporis parte ſecundum dorſum liuet, ac nigricat, albicat ſub ventre. Caput eſt illi penè rubeum, vt Charinæ. Herbis veſcitur, vt Salpa, & Sparus. Maculam in radice caudæ, vt Melanurus, nigram gerit. Lautiores Græcorum epulas honorare ſolet, apud quos ſiue frigatur, ſiue elixetur, aut aſſetur, ſemper eſt magno in pretio. Vulgus Græcorum multa ei nomina imponit, ſed quia in litore Gallico videri non ſolet nomen Gallicum non inuenit. Cretenſes Cheludam, alij, Acheludam, pleriq. Petropſaro nominãt.

Carnis bonitas. *Cheluda.* *Acheluda.* *Petropſaro.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

ORphus Ariſtotelis, vt diximus, litoralis eſt, & Atheneus eiuſdem teſtimonio ſcribit, magis litoralem quam pelagium eſſe. Aeliano marinus eſt, & circa continentem libenter obſeruatur. Numenius, thalamis, & cauernis delectari eum innuit his verſibus:

Τοῖσι κεν εὐμαρέως θαλάμης ἀπὸ μακρὸν ἀείροις Σκορπίον ἢ ὄρφον περιτρηχέα. τῶν γάρ ἐπ' ἄκρης.

Hiſce (eſcis) *facilè à ſummo cubili procul Scorpiũ aut Orpum vndequaq. aſperũ ſublatum abduxeris.*

B Fallitur Bellonius, Oppiano pelagium eſſe dum ſcribit: nam Ouidium dicere debuit, qui quidẽ pelagium facit; Oppianus autem in petris degere ſcribit cauernoſis, quæ plenæ ſunt chamis, & patellis, quibus veſcitur. Carniuorum autem eſſe, ex Athenæo diximus: idem Amipſias quoque indicat hoc verſu: Ὀρφοῖσι, σελαχίοις τε καὶ φάγροις ἐστὶ βορά.

Cibus.

Quem verſum ferè citat Plato comicus in Cleophonte:

Σὲ γάρ γραῦ συγκατῴκισε σαπρὰν Ὀρφοῖσι σελαχίοις τε καὶ φάγροις βοράν.

Te namq; domum reauxit, ò anus, putrem, Orphis, Phagris, & Cartilagineis deuorandum.

Hyeme, teſte Athenæo, latet, & vt Aelianus ait, in ſpeculis ſe continet. Longiùs quàm in biennium huius vita non prorogatur, vt idem Athenæus ibi tradit.

Viuacitas.

VSVS IN CIBIS.

ORphum apud gulæ proceres, ganeoneſuè in ſummo olim honore fuiſſe reperio. Dorion opſophagus, .i. piſcium helluo, cùm puer piſces aliquando non emiſſet, cũ flagris primùm cecidit, mox iuſſit optimorũ piſcium nomina dicere; cùmq. puer Orphum, Glauciſcum, Congrũ, & ſimiles alios cõmemoraſſet: piſcium iuſſi te, inquit, non deorũ nomina dicere, C atq; hi piſces veluti dij quidẽ inter alios haberentur. Apparet autem alios ex ijs Glauciſcũ, alios Orphum prætuliſſe: quamobrẽ Lynceus Samius authore Atheneo piſces aliquos Rhodios Atticis cõparans, Attico Glauciſco, Ellopẽ, & Orphũ Rhodios oppoſuit: Ariſtophanes Orphos indicat regios tantùm, & tyrãnicos piſces, Mẽbrades contra plebeios eſſe inquit enim in Veſpis:

Πρaestantia.

Ἢν μὲν ὠνῆταί τις ὀρφώς, μεμβράδας δὲ μὴ θέλῃ Εὐθέως εἴρηχ' ὁ πωλῶν πλησίον τὰς Μεμβράδας,
Οὗτος ὀψωνεῖν ἔοικ' ἄνθρωπος ἐπὶ τυραννίδι.

Orphos ſi quis emat, nolit autem Membradas, Statim propinquis dicit qui vendit Membradas
Tyranni modo obſonari videtur hinc homo.

nempe quòd regius piſcis Orphus ſit, Membras plebeia. De carnis ſucciq. Orphi ſalubritate hãc a Athenæi ſententiam: Ὀρφὸς εὔχυλος, πολύχυλος, γλίσχρος, δύσφθαρτος πολύτροφος, οὐρητικός: τὰ δὲ πρὸς τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ γλίσχρα, εὔπεπτα. Τὰ δὲ σαρκώδη, δύσπεπτα, βαρύτερα· ἁπαλώτερον δὲ τὸ οὐραῖον. φλέγματος δ' ἐστὶ δραστικὸς ὁ ἰχθύς, καὶ δύσπεπτος, id eſt, *Orphus boni, & multi ſucci eſt, glutinoſus corruptu difficilis, multũ nutrit, vrinã ciet: partes circa caput glutinoſę faciles cõcoctu: carnoſæ verò* D *difficiles: concoctu magiſq; grauant, tenerior eſt cauda: pituitam gignit piſcis iſte, & difficilè coquitur.* Rondeletius cùm rationi philoſophicæ repugnantem eſſe videret, (nam partes circa caput, ſi glutinoſæ ſunt: qui poſſint eſſe concoctu faciles? glutinoſa enim hærent inter ſe tenacius, & ob id maiore caloris vi, longiore temporę incidenda, attenuandaq; quare & grauant magis, & difficiliùs concoquuntur,) oſtendit quædam à loco ſuo tranſpoſita eſſe legitq;: τὰ δὲ πρὸς τῇ κεφαλῇ, γλίσχρα, βαρύτερα: τὰ δὲ σαρκώδη, εὔπεπτα, hoc eſt, partes circa caput, glutinoſæ, concoctu difficiles: carnoſæ verò coctu faciles: arbitraturq. οὐρητικὸν eſſe, quoniam multam gignat pituitam, vt ſunt reuera multa alia, quæ ob ſolã humoris copiam, vrinas cient: alioqui cum ſit glutinoſus, neq. ſubſtantiæ tenuitate, neq. acrimonia id præſtare poteſt. Ob eandem glutinoſi humoris copiam vniuersè quidẽ difficilis cõcoctu rectè dicitur, etſi aliæ partes alijs collatæ cõcoctu ſint faciliores. Hiceſius quoq. apud eundem Athenæum Orphos, Phagros, & alios quoſdam genere ſimiles eſſe ait; nimirum dulces, ſubſtringentes, multi nutrimenti, ideoq. etiam difficiliter excerni magis autem alere ex ijs, qui carnoſi ſunt, magiſq. terreſtres, ac minus pingues. Philotimo apud

a lib. 8. *Salubritas.* *Athenæus correctus.* *Cur vrinas cieat.*

b Lib.3. Alim.cap.30.

b Galenum Orphi, Glauci, Canes, &c. omnes duræ carnis ſunt, difficiles concoctu, & craſſos ſalſoſque ſuccos procreant: cuius cætera quidem verba Galenus approbat, ſed quòd piſces, aliaque durioris nutrimenti, ſuccos ſalſos reddant, non item. Etſi enim duriora diutius coqui deſiderant, multa coctione tamen non cibus ipſe ſolidus ſalſior euadit, ius verò, & liquor, in quo aliquid diu coquitur, ſalſius amariuſvè redditur. Galeno ſubſcribit Trallianus in curatione doloris oculorum ex bilioſo, & acri humore, veſci iubens ægrum alimentis mitibus, incraſſantibus, minimè mordacibus, vt Orpho, & alijs durioris carnis piſcibus, Glauco, Buccinis, &c. Item in colico affectu Ceridem, Orphum, Glaucum, Scorpium preſcribit, quòd duriore carne ſint præditi; & rurſus in diabete, ex piſcibus, inquit, dari poſſunt Orphus, aut alius quiſpiam dura carne præditus. E

VSVS IN SACRIS.

ARchippus in piſcibus apud Athenæum, Orphum oſtendit eſſe piſcem ſacrum, inquiens:

Ἱερεὺς γὰρ ἦλϑ' αυτοῖσιν ὀρφος τῦ ϑεῦ *Det ſacerdos Orphus illi aduenit.* F

Euſtathius in Licia ait fuiſſe ἰχθυομάντες, id eſt vates è piſcibus diuinantes, apud quos ſacerdos reſponſa dabat, cùm vel Orphi, vel Balenæ, vel Priſtides (Priſtes fortè) magnæ multaque apparebant. Quàm rem fuſius refert a Aelianus his verbis: *In Myrenſi Lyciæ ſinu Apollinis templum eſt, ad cuius ſacerdotem vitulinas carunculas diſpergentem Orphi gregatim adnatant, & tanquam ſanè conuiua ad epulas inuitati carnes comedunt: & verò immolantes ex eo magna voluptate afficiuntur, quòd piſces ſua ſacrificatione paſcantur; quod quidem ipſum res ſuas benè, & feliciter caſuras eſſe ſignificare ſibi perſua dent: idcircoque propitium ſibi deum eſſe dicunt, quòd ſuis cibis piſces expleantur. Quod ſi caudis carnes in terram eijciant, tanquam ſordidas à ſe deteſtantes; inde ſibi iram dei portendi arbitrantur. Huiuſmodi ſanè piſcium genus ſacerdotis vocem, & agnoſcit, & ſi ad eos à quibus appellatur, acceſſerit, ſic incredibilem ipſis lætitiam adfert, vt ſi contrà fecerit, magnum dolorem ijſdem inurit.*

Vaticinãtes ex piſcibus.
a Lib.12. cap.1.

DE SYNODONTE, SIVE DENTICE.

Cap. XII.

SYNONYMA. ETYMVM.

ÆQVIVOCATIO.

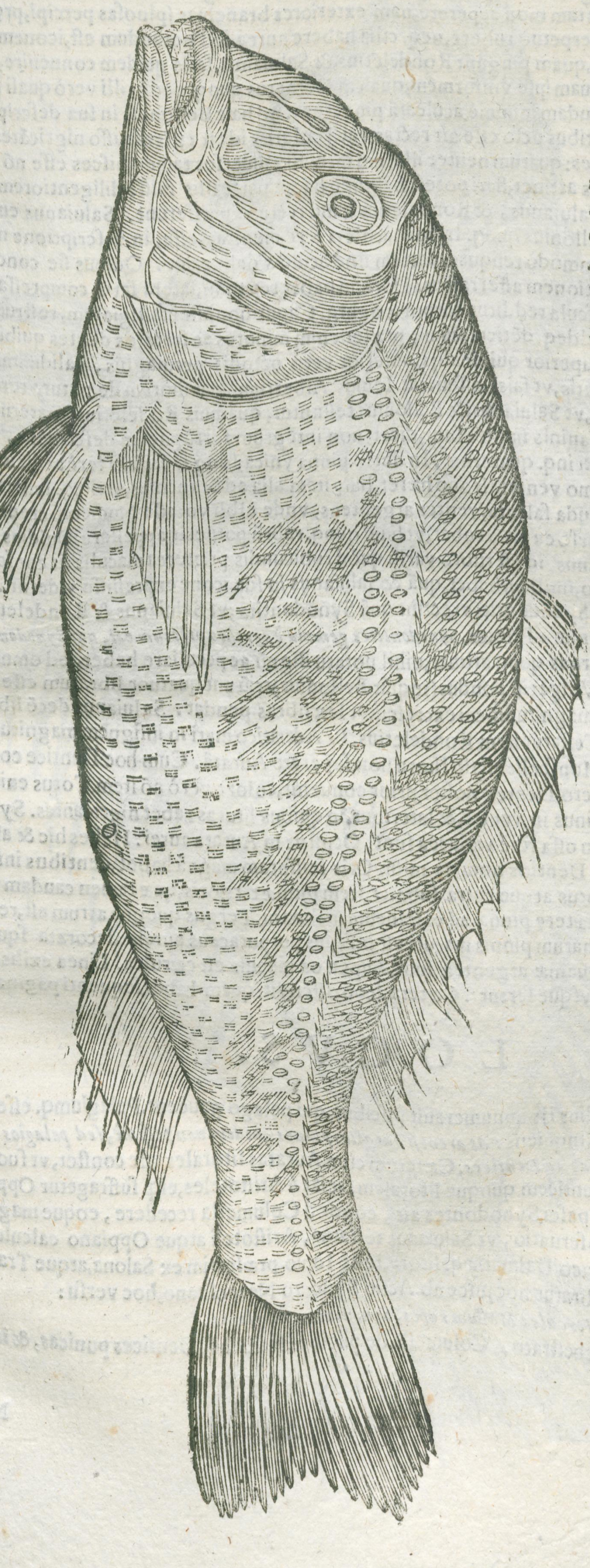
VItanda hic in primis homonymia, ne duo piſces toto genere inuicem differentes confundantur, Συνόδων, ſiue Συνόδȣς, nimirum, Græcis dictus cũ eo, qui Συνόδοντις nominatur. Συνοδοντὶς enim piſcis eſt cetaceus, ex Pelamidis, ſiue Thunni ſpeciebus, vt ſuo loco poſt patebit fuſiùs: Συνόδων verò doctiſſimorum virorum omnium iudicio, ille eſt, quo de nunc agitur, piſcis, παρὰ τȣ̀ς ὀδόντας, id eſt à dentibus nomen habens, vnde & Columellæ Apicioque, eoſque, vt apparet, ſecuto Theodoro Gaza Dentex latinè appellatur, quibuſdam Dentalis, Alberto etiam Dentatus, Maſſilienſibus Dente, Italis, & Platinæ Dentale. Plinius, & Ouidius Græcam nomenclaturam retinuerunt. Monet nos Athenæus primam huius nominis etiam per iota ſcribi à Dorione, & Archeſtrato: quo modo, & apud b Ariſtotelem bis ſcribi reperio; nec deeſt cur ſic ſcribatur, ratio, videlicet παρὰ τὸ σίνεσθαι καὶ βλάπτειν τοῖς ὀδȣσιν, quòd dentibus noceat, quod Platina non ignorauit: Dentale (inquit) noſtra ætate dictum putant, quòd dentes ferè exertos habeat, quibus & piſcatores aliquando lædere conſueuit. Senſere Antiatis cicatrices in digito acceptæ, à Dentali vulnera infligi: Συνόδȣς, verò ſiue συνόδων dici videtur quaſi κυνόδȣς à caninis dentibuas: caninis enim ſimiles habere dicemus, vt mirum ſit cur non κυνόδωντα potius Græci vocauerint ſynodon alioqui piſcem indicat, cui coniuncti denſique dentes ſunt: à qua dentium coniunctione, tùm item magnitudine Scarus alicubi vulgò Dente vocatur. G H

Synodon, & Synodontis, vt differant.
Dentex. Dentalis. Dentatis.
b Lib.8.Hi. c.13.& lib. 9.cap.2.

FOR-

A

Dentex, idem fortè cum Dentice aliorum.



B

C

D

FORMA. DESCRIPTIO.

ETſi dicente Hiceſio, *Phagum, Chromin, Anthiam, Acarnanen, Orphum, Synagrum & Synagridem genere ſimiles eſſe*, ad ſaporem, & nutriendi facultatem (vt diximus) referri debeat ea ſimilitudo: Dentex tamen (inquit Saluianus corporis figura, ac partibus ferè omnibus Phagro ſimilis adeo eſt, vt non facilè ab inuicem internoſcantur. Suntq. qui credãt eos ſola ætate, atq; magnitudine differre, ita vt vnus, & idẽ piſcis minor, & iunior exiſtens, Phagrus; ad ſeſquipalmi verò magnitudinem adultus, Dentex appelletur. Iouium videtur notare, qui Fragolinos (ſic Phagros nuncupat) cũ ſeſquipalmi magnitudinem exceſſerint in Dẽtices, ſiue Synodõtes euadere cõmuni piſcatorũ conſenſu exiſtimari tradit. Qua autem ratione inuicem diſtinguantur, in hiſtoria ſeſe edocturum idẽ Saluianus pollicetur. Haud mirum itaque ſi Albertus atque author de natura rerum inuicem piſces iſtos confuderint. Ariſtoteles Synodontes forma Auratis ait eſſe proxima ſed maiores. Platina item, & Bellonius Auratæ ſimilem eſſe inquiunt, nec nõ Rondeletius: corporis (inquit) forma Auratæ, vel Erythrino ſimilis

Vt Phagr ſimilis.

Aurata, vt ſimilis, & diſſimilis.

eſt,pinnis quoq. & aculeis & ſquamis,& colore, nam ex albo rubeſcit, ſed maculis veluti punctis aſpergitur; & capite magis eſt compreſſo quàm vel Aurata, vel Pagrus. Bellonius ait, diſcrimen inter Denticem,& Auratam mox apperere,nam exteriores branchias ſpinoſas percipi,prꝗterea tegumentum Dentici perpetuò rubere,neq. cilia habere aurea:ſed notandum eſt,iconem à Bellonio exhibitam cum ea,quam pingunt Rondeletius,& Saluianus,ſatis quidem conuenire,ſi pinnam dorſi excipiamus,quam ipſe vniformem,qualem Geſnerus quoq. dedit, illi verò quaſi geminam,vel ſaltem iuxta caudam minimè aculeatā pinxerunt. Ad hæc Bellonius in ſua deſcriptione venas,ſeu lineas in lateribus octo eſſe ait rectas varij coloris, id eſt ex leui ruffo nigricātes, atq. in fuſcum elangueſcentes: quarum neuter illorum meminit: diuerſos tamen piſces eſſe nō puto; nam quòd ad lineas iſtas attinet,fieri poteſt Belloniū hac in parte illis fuiſſe diligentiorem: pinnam autem in tergore Saluianus, & Rondeletius haud rectè expreſſerunt. Saluianus enim viginti (quot nimirum Bellonius quoq. tribuit)aculeis ferè munitam eſſe, in deſcriptione monet, duodecim tamen tantummodò reliquam partem ſine aculeis delineauit. Quibus ſic conciliatis integram nunc deſcriptionem afferramus. Dorſum habet repandū,latera ſatis compreſſa,vnde non oblōgam,ſed latiuſcula redditur corporis figura. Caput nonnihil faſtigiatum, roſtrum acutum,os ſatis amplum,valdeq. dēticulatum ; præter enim minores ac ſerratos dentes quibus maxillæ armantur,earum ſuperior quinis alijs, inferior verò octonis permagnis, validiſſimis, caniſq. ſimillimis,& non latis,vt falsò aſſeuerat Iouius Albertum,& authorem de natura rerum, vt apparet,ſecutus,horret,vt Saluianus,& Bellonius teſtantur, quamuis Rōdeletius quaternos dūtaxat vtrinq. eſſe ,qui caninis ſimiles ſunt,dicat, non integrum fortè piſcem deſcribens. Oculi magni ſunt;branchiæ vtrinq. quaternæ . In dorſo pinna vnica,longa, viginti ferè aculeis munita,vt dictum eſt. Alia imo ventri ab ano hæret,binę item alia ad branchias,vtrimq. ſcilicet vna, in vētre deniq. alia. Cauda falcata,venter argenteus, vnde albū vocaſſe Numeniū credendum eſt:lateribus verò & dorſo ex albo rubet,vt hinc quoq. rubrū potuerit appellare Ouidius : ſicuti ἐρυθροποικίλον Epicharmus, id eſt rubro variū quòd rubicundis præterea maculis ſit conſperſus. Linguam,teſte Bellonio,mollem habet,quā & Saluianus in ſua icone expreſſiſſe videtur. Lapides gerit in capite,qui Synodontites rectiùs quā Synodontitæ,vt Saluianus,& Rondeletius loquuntur,dicentur; ſic enim a Plinius: *Synodontites gemma è cerebro piſcium eſt, qui Synodontes vocantur*. Ad partes internas quod attinet,nihil notatu dignū ac peculiare habet,ſed omnes ferè cum pleriſq. cōmunes. Vulgariū pondus(inquit Bellonius)triū aut quatuor librarum eſſe ſolet, & in tantam plerumq. magnitudinem excreſcit,vt ſex libras pendat. Saluianus decē librarum pondere obſeruauit. Teſtatur item Rondeletius, in Adriatico mari in inſignem magnitudinem excreſcere,ſuo verò (Monſpelienſi) in litore non ſuperare Auratā. Cum hoc Dentice corporis forma,pinnarumq. numero Dentex noſter prior conuenit,colore verò nō item. Totus enim ferè viret,magis in tergo,minus in ventre,& lateribus,in quibus lituras habet nigricantes. Syncipue aureum eſt,branchiarum oſſa ferè violacea ſunt. Oculi vt in Aurata aurei. Habes hic & alterius piſcis iconē ex Illyrico Denticis nomine miſſi. Oris ſciſſuram magnā habet,dentibus instructā peracutis. Color ori intus atque extra ſubater,item pinnæ tergoris,quæ tamen caudam verſus ruber in extremitate; cæterę pinnæ ad caſtaneum inclinant. Tergus quoque atrum eſt,retro tamen branchias, & ſub harum pinnis macula eſt inſignis purpuraceus aureis decorata ſquamis. Venter flaueſcit, ſed ſquamæ argenteæ ſunt. Super os macula eſt cærulea. Linea exilis, nigra à branchijs ad caudam vſque fertur . Cætera icon oſtendit: quam habes ſequenti pagina.

Icones examinantur.

Deſcriptio integra.

Dentes.

Pinna.

Lingua.

a *li.37 c.10*

Synodōtites gemmę.

Magnitudo.

E F G

LOCVS.

SYnodontem Ouidius ijs annumerauit piſcibus,qui pelago gaudent. Pelagiumq. eſſe a Columella oſtendit, inquiens : *At arenoſi gurgites planos quidem non peſſimè, ſed pelagios melius paſcunt,vt Auratas ac Dentices.* Cæterùm cùm Auratas litorales eſſe conſtet, vt ſuo deinceps loco dicetur,& Denticem quoque litoralem faciat b Ariſtoteles,eiq. ſuffragetur Oppianus, quin in petris & arenis paſci Synodontes ait , cogor à Columella recedere , eoque magis cum diuturna piſcatorum obſeruatio , vt Saluianus teſtatur , Ariſtoteli atque Oppiano calculum addat. Probantur ex Illyrico Dalmatiæq. litore,teſte Iouio,præſertim ex Salona,atque Tragurio. Amalphis quoque celebratur hoc piſce ab Actio Syncero Neapolitano,hoc verſu:

Herculeæ Mullum rupes, Synodontas Amelphis.

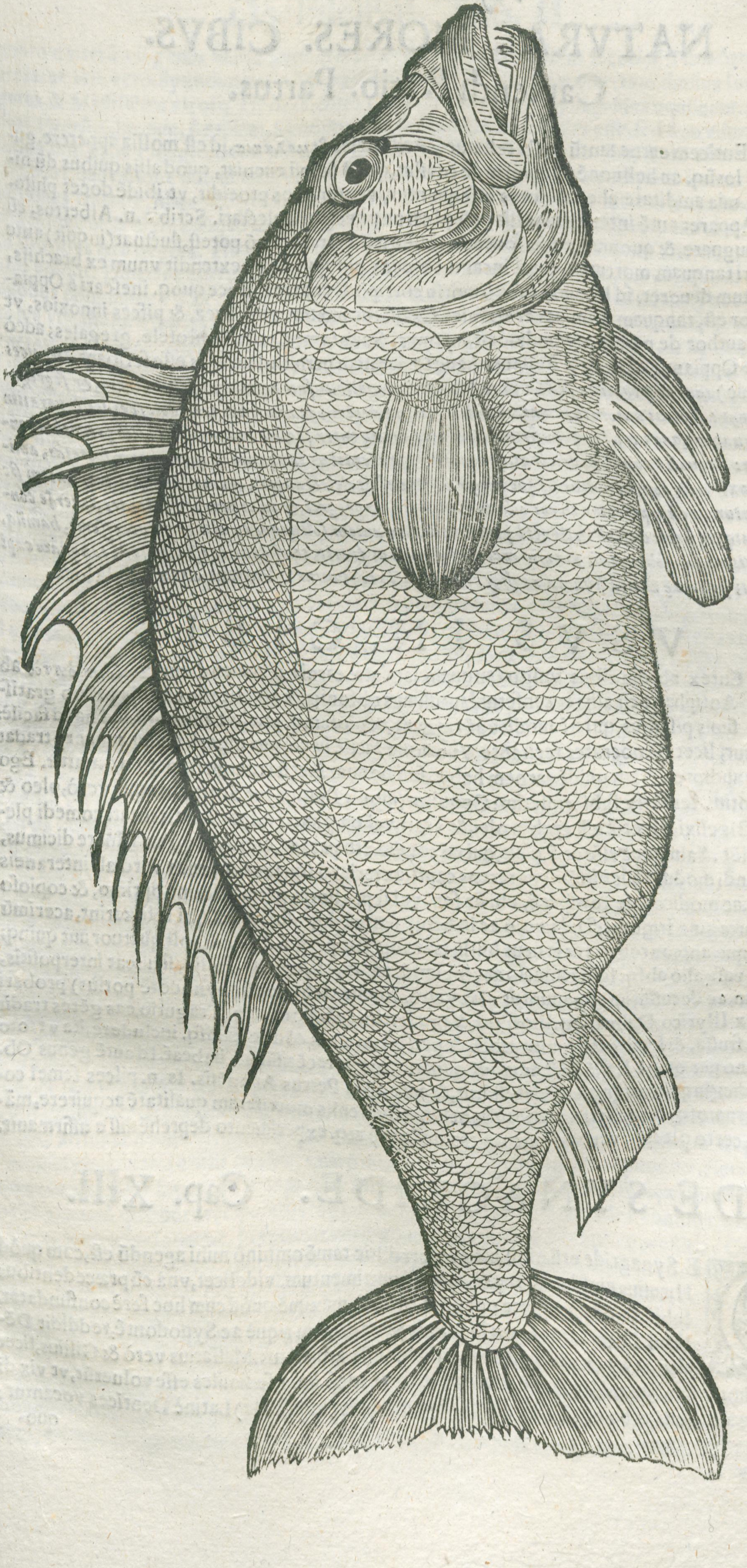
Fretum Siculum ab Archeſtrato. Columella de piſcibus ſcribens, Dentices punicas, & indigenas nominat.

a *lib.8.c.16*

b *lib.8.hiſt. cap.13.*

H

NA-



NATVRA. MORES. CIBVS. Capiendi Ratio. Partus.

E

a lib.8. hist. cap.2.

Polypo pugnat.

b lib.3.

c lib.9. hist. cap.2.

Aequalis equalem delectat.

DEnticem carne tantū vesci testatur *a* Aristoteles, & μαλάκια, id est mollia appetere, gulosūq. ac helluonē esse, vel inde constat, quòd & ipsi eueniat, quod alijs quibus dū nimia auiditate alios minores insequuntur, venter in os procidit, vt ibidē docet philosophus. Apparet autē inter alia mollia polypi carne præcipuè delectari. Scribit .n. Albertus, cū polypo pugnare, & quoniam extra foueam (cubile) eū extrahere nō potest, fluctuat (inquit) ante ostiū antri tanquam mortuus: quod incautus videns polypus ad eū extendit vnum ex brachijs, vt attractum deuoret: id brachiū subitò morsu corripit Dentatus. Boce quoq. inescari *b* Oppianus author est, tanquam & huius carni inhiet. Grassatur præterea in ostrea, & pisces innoxios, vt loquitur author de natura rerum, hoc est, inermes. Sunt tamen, teste Aristotele, gregales; adeò verò, vt *c* Oppianus, & ex hoc Aelianus hanc societatem pernitiosam ipsis esse scribant. *Dentices (inquit hic) tam cōgregatiles sunt, vt nec sibi esse à gregalibus suis æqualibus solitudinem, & segregationem ferant. Solent autem iuxta ætatum discrimina degere; ac nimirum per adolescentes separatim à reliquis natant, qui verò sunt confirmatiore ætate, etiam inter se vita communitate, illo prouerbio coniungantur: Aequalis æqualem delectat, & præsentes præsentibus tanquam ijs quibus cum societas, amicitia coniunctio ex consuetudine vsque frequenti coalescit, delectantur. Aduersus piscatores autem sic machinantur, vt cùm piscator in eos cibum demiserit, congregati, & in orbem consistentes, inter se conspiciant, atq. in hunc ordinē instructi permaneāt. Sin autem soliuagus ex alio grege accesserit, hamūq. deuorauerit, ac suæ solitudinis præmio accepto subtractus fuerit, confidentior efficiuntur, tanquam capi non possint; sicq. prę nimia fiducia negligentiores facti capiuntur.* Pariunt circa saxola loca.

F

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

Apparatus.

Amarinare, quid.

DEntex ab omnibus vulgo tanquam laudatæ carnis commendatur Συνόδων ὀπτὸς ab Antiphane cū alijs recensetur lautissimus obsonijs, & ab Hicesio cū alijs palato gratissimis piscibus, qui itē modicè astringunt, copiosumq. præbēt alimentū, sed haud facilè: excernūtur, licet Xenocrates recitante Vuottono facilè in corpus digeri, aluūq. mouere tradat eodemq. authore duram quidē carnem habet, sed bonum succū creat, mediocriterq. nutrit. Ego Hicesij potius sentētiæ subscripserim: Coquitur (inquit Platina) vt Stirio. In aqua verò, oleo & sale iniectis elixi, aut etiā assi crebra olei, & aceti, vel omphacij inspersione irrorati comedi plerumq. solēt. Saluianus esse etiā dicit, qui eo condimēto parant, quod vulgò amarinare dicimus, cuius prandi modus talis est: Pisces recens capti, exterius à squamis, interius verò ab interaneis repurgat, ac modico sale conspersi, vbi sic sex, vel septē horas permanserint, optimo, & copioso oleo in sartagine frigūtur: frixis verò ac in fictilē patinā dispositis, priusquā refrixerint, acerimū acetū, in quo antea aromata & crocus bullierint, superinspergit, & demū post quatuor aut quinq; horas, in vase alio absq. superiniecto aceto, laurі, aut myrti, aut citri folijs, si libeat interpositis, cācellatim, ac decussatim cōponuntur. Ita quoq. Iouius, cū Synodū (Synodotē potiùs) probari dixisset ex Illyrico, Dalmatięq. litoribus, & præsertim ex Salona, atq. Tragurio, eas gētes tradit cōcisū in frusta, & semicoctū multo croco & perspicuo gelu cōdire, cadisq. includere, ita vt toto fermè anno per omnē Italiā, & Romæ idē aduentitius, & recētissimus habeat. Id autē genus Obsonij medici (inquit) magnoperè detestātur, & ante alios Petrus Aponēsis. Is .n. pisces semel coctos, asseruatosq. & præsertim vasorū conclusos operculis mortiferam qualitatē acquirere, mādentesq. certo plerūq. veneno inficere, ratione autē atq. experimento deprehēdisse affirmauit.

G

H

DE SYNAGRIDE. Cap. XIII.

Ordinis ratio.

An Synodonte differre.

DE Synagride etsi nihil habeam certi, hic tamē omninò mihi agendū est, cum quòd Hicesius eiusdem generis, quo ad nutrimentum, videlicet, vnà cū præcedentibus subinde è Synodonte nominet, tū verò maximè quòd cum hoc ferè confundatur. Nam Theodorus Gaza in primis Synagridem æquè ac Synodontē, reddidit Denticē, vnius eiusdēq. piscis synonyma esse arbitratus. Massarius verò & Gillius, licet specie distingui a Synodōte facilè aduerterēt, tamē adeò inter se similes esse voluerūt, vt vix discerni queant, sed verba eorū adscribam. Synodontes (inquit ille) Latinè Dentices vocantur:

quo-

A quorum alterũ est genus simile Synagris Græcè vocatũ, quam item Denticẽ Theodorus interpretatur. Hic verò: Synodontes, & Synagrides Latinè Dẽtices dicuntur; tam similes sunt, vt Ligures, & Massiliẽses vtrosq. Dẽtices: cõtra Græci eosdẽ vtrosq. Synagrides nominent. Hicesius dicit Pagrũ, Chromin, Anthiam, Synodontem, & Synagridem similes esse, sed non aduertit, nec forma similes, nec magnitudine pares hosce omnes pisces, ab Hicesio dici, & nõ aliter inuicem cõparari, quã ratione nutrimenti, vt sæpius diximus. Solet .n. ipse non corporũ formarũq. similitudines tractare, id quod Speusippus facit in libro similium. Non me latet interim, imo id antè etiã insinuaui, & forma aliquo modo similes esse; sunt .n. lati ferè, & loco non multũ differre, ac in litoribus ferè degere. Haud tamen ita similes puto Synagridem, & Synodontem, vt distingui non possint. Diuersos autem pisces esse, præ cæteris indicat Aristoteles, qui diuersis in locis, his duobus nominibus vtitur. Eisdem .n. de vna re vocabulis vti solet, ac nunquam synonyma, aut copia vocabulorũ ludere. Idẽ docet quoq; Epicharmus his verbis: Συναγρίδας μαζῦς τε, Συνοδόντας ἐρυθροποικίλως. Ad hæc nunquid Synodon nũc Græcis Synagris vocetur, & Synagris apud Ligures, & Massiliensis Dẽtex, vt Gillius ait, summoperè dubito. Etenim Bellonius natione Gallus, qui magnam Græciæ partem vidit, Græcos scribit Synagrides à Dẽticibus distinguere, ne-

Vt Synagris nunc vocetur.

B gatq. Synagridẽ apud Latinos nomen habere, & nullũ etiam Gallicũ, aut aliarũ Europæ nationum nomen, vti solet, addit, tanquam rarus admodum, ac ferè ignotus piscis sit. Quamobrẽ quomodo, & Rondeletij (qui & ipse Gallus erat) opinionem probare queã, non video. Cùm .n. Synagridem, & Synodontẽ sola differre ætate putat, vt Synagris dicatur minor, & iunior, Synodon maior, ideoq. Synagridas ab Epicharmo μαζῦς, id est (inquit) delicatas, & teneriores vocari, quandoquidẽ minores pisces, & qui ætate non multũ processerunt, molliores sunt, & delicatiores grandioribus, Synodontẽ verò ἐρυθροποικίλον, id est cũ varietate rufum, siue rubrũ, quẽ Numenius vocat μέγαν, & λευκὸν, &c. sine authore μαζῦς delicatas reddit, μαζὸν enim pro adiectiuo summi nõ inuenias, quamobrẽ Gesnerus locũ mendosum esse suspicatur, legendũq. μέζυς, id est maiores, argumento, quod idem authoris aliàs etiam μεζῖνες, pro πείζονες recitante Athenęo dixerit. Apparet autẽ Rondeletiũ credidisse μαζὸν adiectiuum esse ἀπὸ τῆς μάζης, id est placenta; nam licet a Athenæus scribat μᾶζαν, initio vocatam fuisse vulgarẽ quendam, & cõmunem cibũ ex farina, cum verò postea delicatiùs, & maiori cũ luxu pararetur, ματτύλω appellatã, nihilominus nonnunquã pro delicata placenta accipitur, vnde hodieq. Mazapanes vocamus placẽtas ex amygdalis, & saccharo confectas, quæ in festis Natalitijs pro strenis offerri solent, sed à

Rondeletij opinio improbata.

Athenæus correctus.

a lib. 14.

Maza quid.

C μᾶζα μάζινος non μαζός componitur, μαζός verò substantiuè acceptus, mãma est, & papilla, & sic reddidit Natalis Comes, quo sensu, viderit ipse. Ego Bellonij obseruationi acquiescam, ita tamen ne quid Antonio Giganti viro doctissimo, simul & humanissimo præiudicem, qui mox descriptũ pictumq. Synagridis nomine cõmunicauit, eoq. maximè cum Belloniũ præter vulgarem, qua nunc apud Græcos audit, nomenclaturam, nullũ aliud argumentum habere videam: Synagridẽ (inquit, nullam exhibens iconem) vulgus Græcum optimis notis à Synodonte distinguit. Dentex .n. magis recuruo corpore, Synagris Cyprini in modũ, veluti circino ita circunductus, vt pro longitudine, ac latitudine magis crassus appareat. Caput vtrimque compressum habet, pro sua crassitudine planum, ac latum, oculos quemadmodum in serpentibus elatos: tergus aciei oculorũ subiectum, quod huc, atque illuc, si quando commoueat, varios colores edit. Caput habet veluti aurum, & lineas versicolores cõplures per squamas, quarum nonnullæ cæruleæ sunt, aliæ aureæ, deinde subnigræ, mox virides, vel his coloribus commixtæ. Verùm ea quidem linea, quæ latera intersecat, eo modo nõ variat, nigra .n. est. Proinde squamis cõtegitur. Corui, rotundioribus, & latioribus, sed tenuioribus. Caudã gerit admodum bifurcam, & pinnas laterum valdè in acutũ desinentes, Hirundinis alæ in modũ oblongas. Pinnam aliam in tergore continuam gerit,

Synagridis.

Descriptio.

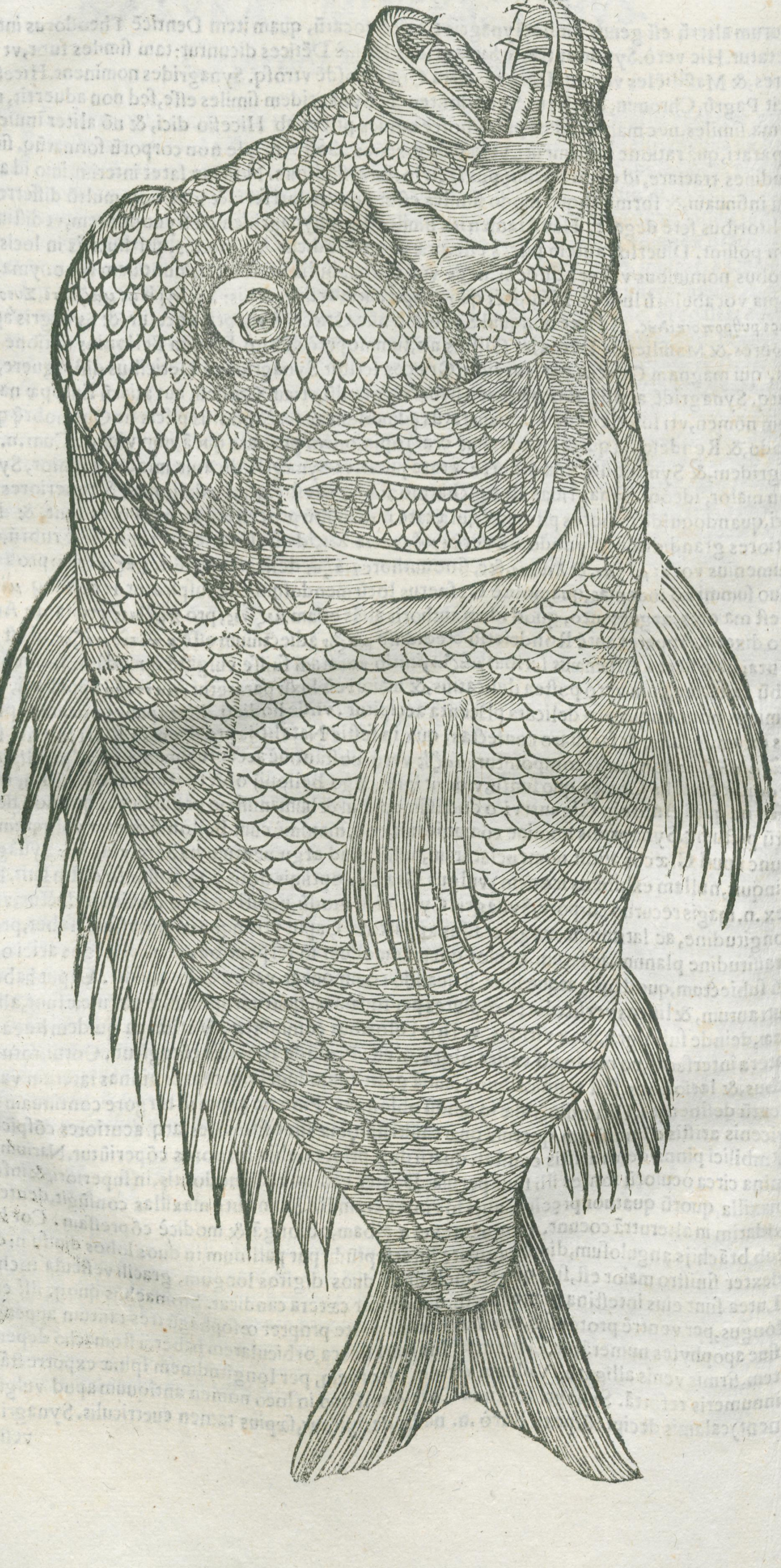
Pinnæ.

D vicenis aristis cõmunitam, quarum quæ capiti finitimæ sunt, firmiores, atq. acutiores cõspiciũtur. Vmbilici pinna denis aristis constat: quarũ duæ priores, alijs fortiores cõperiũtur. Narium foramina circa oculorũ fontes illi sunt peruia. Dentes canini, vt Synodontis, in superiori, & inferiori maxilla, quorũ quatuor pręcipui alijs lõgiores eminẽt. Quum autẽ maxillas coniũgit, dentes pyxidatim in alterutrã coeunt. Linguam exerit albam, oblongã, & modicè cõpressam. Cor habet sub brãchijs angulosum, diaphragmate interseptũ: hepar pallidum, in duos lobos diuisum: quorũ dexter sinistro maior est, sub quo fel includitur, duos digitos longum, gracili vesicula inclusum. Lutea sunt eius intestina præter rectũ, quod inter cætera candicat. Stomachus quoq. illi est oblongus, per ventrẽ protensus, ex cuius summa parte propter œsophagũ tres tantum appendices, siue apophyses numerãtur. Lienem vt Iuniperi bacca, orbicularem habet, à stomacho dependentem, firmis venis alligatũ. Vuluam vtrinq. bicornem, per longitudinem spinæ exporrectã, ouis innumeris refertã. Synagrides circa Corcyram (quo in loco nomen antiquum apud vulgũ retinent) calamis decipi cõspexi. Raro .n. nassis decipiũtur, sæpius tamen euerriculis. Synagridibus

Partes internæ.

Capiendi ratio.

vesicæ



A vesicæ ventosæ (quæ piscibus datæ sunt, ne mergātur) geniculo interceptæ cōperiuntur, quod cæteris piscibus marinis, aut saltē paucis, minimè accidit. Quum itaq. Synagris latinum nomen non habeat, nō est quòd eum Denticis nomine ob confusionē nominemus. Hæc itaq. Bellonius. Ab hoc Synagride planè differt, quē his verbis breuiter descriptū Antonius Gigas donauit. Piscis est insigniter dētatus (pictor paucos dētes expressit) & squamis tectus vndiq. latissimis, & facilè deciduis. Colore variat. Pinnæ oēs, & cauda ex castaneo ad amethestinū vergunt. Caput superius sanguineo colore est, inferius ex albo, & cæruleo variat. Vēter ex albo flauescit: latera cādicāt, sed squamæ in ijs in extremitatib. rubent, cū cæterę nigricēt. Tergus sub ipsa pinna cęruleū est. Linea nigra ab ossibus branchiarū ad caudā vsq. defertur. Cętera icon ostendit. Sic ille.

Vesica ventosa.

DE CHROMI. Cap. XIV.

Χρομις, χρέμης, χρέμυς, & χρέμψ, quamuis nomina sint symphona, haud tamen omnia vni pisci conueniunt, vt nonnulli crediderunt. Bellonius licenter admodum Chromidem, Chremydem, Chremitem, & Chempem latinè dixit: dicturus rectiùs Chromin, Gremyn, Chremetem, & Chrempem. χρεμύς quidem ab Hesychio oxytonum B scribitur, sed ineptè: Chremps semel nominatur ab a Aristotile his verbis: *Sunt inter pisces, qui liquidiùs audiunt Mugil. Chremps.* (Gaza hanc vocem reliquit, sicuti & Plinius in huius sententiæ translatione) *Lupus, Salpa, Chromis:* Cremyn verò nusquā, licet eius testimonio Atheneus lapidem ei tribuat in capite. Quare cùm hoc de Chromi scribat Aristoteles, conijcere liceat tum ob nominum similitudinem Cremyn, & Chromin eundem piscem esse. Chremetis meminerūt Oppianus, atque Aelianus, sed qualis sit piscis ex Oppiano disci nequit, solūmodo enim de eo scribit, quod propter aquæ dulcis cupiditatem mare amet fluuijs proximum: quo loco interpres Lippius Chrementem placidam cognominat, cùm simpliciter Chrementem nominet Oppianus. Aelianus verò Mustellæ similem facit, ac barbatū, liceatq. suspicari a barba ipsi id nominis impositum esse. Chremes enim in comicorum fabulis barbatus introduci solet. Qui autem nobis Chremes iste videatur, in Asellorum historia aperiemus: hoc loco de Chromi tantùm acturi, cuius quater apud Aristotelem fieri mentionom reperio, terq. per o, breue, semel per o, magnum, sed corruptè semper oxytonum scribi puto; nam licet genus quidem ex verbis philosophi non C comprehendatur, oxytonum tamen necessariò fœmininum foret, cùm sit apud alios masculinū, vt constat ex hoc Archestrati: Τὸν χρόμιν ἐν πέλλῃ λῆψῃ μέγαν. Ex quo etiam hemistichio, item ex hoc integro Numenij versu: Ὕκκην ἢ καλλιχθὺν, ἠὲ χρόμιν, ἄλλοτε δ' ὀρφόν. discimus primā corripi, ideoq. non benè per o, magnum semel apud Aristotilē scribi. Haud me latet tamen Ouidium immundam Chromin dixisse, contra scilicet Græcorum authoritatem. Vnde modo Chromis nomen acceperit, authores non referunt: suspicantur tamen nonnulli per onomatopœiam sic appellari. Aiunt enim veluti grunitum quendam edere: & Bellonius suam Chromin hodieque Massiliensibus vocari testatur vn Chrom, vel vn Grau, vt hanc postremam vocem à grunitu quoq; detortam, ac deprauatam esse suspicari liceat, esseq. Chromin eundem cum Coruo marino Isidori, quem à cordis (fortè Corui) voce dictum esse scribit, quia pectore grunnit. Nec alium intellexerit Iorath, inquiens: Pisces qui dicuntur Corui, cum pariunt, voce sua produntur, quia semper gemitus, vel grunitus proferunt. Quod si itaque à grunitu Chromin dictum esse admittamus, Bellonius potius, quàm Rondeletij piscis pro Chromide fuerit accipiēdus, sin Hicesij similitudinem, quæ de consimili nutrimento est, ad corporis quoque formam referamus, Rondeletij Chromin minimè improbauerim. Ego vtrunque ex vtroque dabo, suum D cuique in re ambigua iudicium relicturus.

Chromis. Chremes. Cremys. Chremys. a lib. 4. hist. cap. 8.

Chremes Aeliani.

Etymum.

Coruus marinus.

FORMA. DESCRIPTIO.

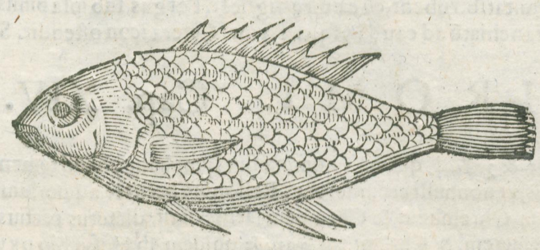
Chromis Rōdeletij, qui in ora Ligurię, Antipoli, & in Lerino insula, quę nūc à D. Honorato nomen habet, frequētissimus est, & à Ligurib. à castaneo colore Castagno, siue vt Bellonius habet, Castagnola appellatur, sicuti & Massiliæ, atq; incolis portus Veneris, vt idē Bellon. testatur: piscis est figura, pinnis, & spinis Melanuro similis, sed oculis minorib⁹, nota nigra in cauda caret, sed totū corpus nigricat, lineas habet rectas à branchijs ad caudā, ore est paruo, squa mis paruis. Interna oīa Auratę similia habet. Potest etiā non ineptè corporis figura, & colore Cantharo assimilari, nisi ꝙ Chromis nigrior est. Lapides habet in cerebro: ob id hyeme malè habet. Hęc Rōdeletius. Bellon. hunc piscē non paruas, sed latas squamas habere scribit, & caudā longam, & bifurcā, quam integrā pinxit Rondeletius. Additq. branchias illi esse vtrinq. ternas,

Castagnola

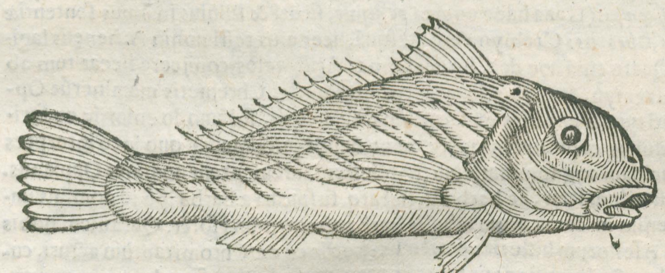
ternas, quarta dempta quæ clauicula ipsi corpori iungitur: hepar vnius tātùm lobi, stomacho incumbens: stomachum rotundum,& duodenum sine apophysibus inhærētem ieiuno: colon admodum gracile, ter tantùm cum alijs intestinis obuolutum: vere,& æstate copiosissimè capi; nihili tamen à piscatoribus fieri, vt potè pupillarē. Rondeletius item paruum esse,& vilem haberi ait, humidioremq. esse propterea q. in craticula assandum. Piscis est litoralis: qualem suum quoque Chromin esse Bellonius asserit, sed gratissimi succi,& qui non minus iucundam exhibeat, quā pisces saxatiles. Tenuibus squamis (inquit) vestitur ex auro nitentibus, ac cæruleū interdū colorem cōcinnè vibrantibus. Binas gerit pinnas in tergore, quarū anterior, quæ minor est, nouē obfirmatur aculeis: alias quoq. ad latera, etiā pusillas, ac acutos habet, atq. vnam etiam sub ano ad caudam vnico aculeo roboratam Huius itē exterior branchia spinea est atque in gyrum nigra,&, vt in Lupo, denticulata. Caudam habet subrotūdā, veluti Vmbra,& Glaucus. Atque hoc præsertim à reliquis piscibus distinguitur, quòd vndantibus, ac transuersis veluti lituris ex cæruleo in cinereum colorem abeuntibus sit aspersus, quas tamē (etiam) pusillum Glaucum habere diximus: nam hæ quidem in prouectiore Glauco euanescūt. Cæterùm caput habet obtusum, maxillamq. in superiore labro veluti infarctam, ac quoddā ceu linguæ rudimentum, dentiumq. loco scabritiam sub labijs apparentem. Multis abundat lactibus circum intestina, ac folliculum tergori annexum gerit, medio geniculo interseptum: Vuluam bicornem; ouis vtrinque plenam, Hepar subrubrum, in quod fel vasculo tenui contentum, à duodeno incipiens, deferri videtur: Lienem stomacho inhærentem, oblongum, tenuem, rubrū Cor triquetrum, albo pericardio contentum: Stomachum per tergoris longitudinem protensum, cuius pylorus octonis apophysibus, seu appendicibus ambitur. Hucusque Bellonius.

Quando capiatur. *Locus.* *Chromis Bellonij.* *Partes internæ.*

Chromis Rondel.



Chromis Bellonij,



LOCVS. CIBVS. PARTVS. MORES.

Litoralem piscem Chromin esse habemus ex Ouidio, in herbosa arena degere scribētē. Idem & immundam cognominat, fortè in cœnosis alijsque immundis litorum locis etiam obuersari innuens, nisi contrà sic vocasse velimus à voce qua immundam suem imitatur. Bellonij Chromis herbis vescitur virentibus, piscisque est litoralis, ac fusaneus. Fusaneus (χυτός) item Chromis est Aristoteli, & semel anno parit. Plinius haud rectè Chromin ex Ouidio tradit in aquis nidificare, & imprudenter eum sequitur Bellonius. Sic enim Ouidius.

Atque immunda Chromis, meritò vilissima Salpa, Atque auium dulces nidos imitata sub vndis.

Qui posterior versus periphrasis est Phycidis, vt ibi quoque annotauimus: sin minus, versus idē ad Salpam (minimè ad Chromin) vt potè ad vltimùm nominatum piscem foret referendus. Aliàs quoque Aristoteles Chromin inter eos recenset, qui exquisito sunt auditu, quod Plinius, ac Aelianus quoque repetunt; aliàs deniq. grunitum quendam edere testatur, vt antea monuimus.

Plinij lapsus. *Auditus.*

VSVS IN CIBIS.

Vt Chromis Rōdeletij vilis est, ac popularis piscis, ita cōtrà Chromis Bellonij laudatissimā carnē habet. Equidē Hicesius inter probatos pisces Chromin recenset, quos ordine enumera-

A merauimus; Haud tamen omnibus æquè locis probatur, nec eiuſdem eſt magnitudinis, quod indicat Archeſtratus lurconum popinonumq. princeps. *Qui, & vbi melior.*

Τὸν χρόμιν ἐν Πέλλη λη ψη ψημέγαν ἐςὶ δε, ϖοίων — Ἄνθηρέος, ἢ καὶ ἐν Ἀμβρακία, ideſt,
Maiorem Chromin in Pella cape, tempore meſſis — Pinguis enim eſt, vel in Ambracia.

DE AVRATA.

Cap. XV.

SYNONYMA. ETYMVM.

B Totius forma, & loco habitationis cũ ſuperioribus cõuenit, qui Græcis χρύσοφρυς, Latinis Aurata, ſiue Orata nuncupatur à metallo præſtãtiſſimo, quod illi χρυσον, hi aurum, & orum appellant; vnde & orichalcum dicunt pro aurichalco, & oriculam pro auricula notante Feſto. Vindicauit autem hoc nomen, iſtiuſmodi piſcis, ab aureis, vt volunt ſuppercilijs, ſeu potius quòd in ijs locis, vbi in cæteris animantibus ſupercilia eſſe ſolẽt, aureo colore reſplendeat: piſces enim ſupercilijs, & palpebris carent. Ouidius Græco nomine Latinè vſus eſt, *& auri Chryſophrys imitata decus*: ex quo Plinius circa finem libri trigeſimi ſecundi Chryſon piſcẽ nominet, corruptè, vt apparet, pro Chryſophrys. Ab Epheſijs teſte Archeſtrato apud a Athenæum Ἰωνίσκος dicebatur. Ἱερὸν ἰχθὺν, ideſt Sacrum piſcem apud Homerum alij aliter interpretantur, vt in Anthia monuimus, quidam verò etiam Auratam vnde Callimachum χρύσειον ἐνόρφύσιν ἱέρον ἰχθὺν, ideſt, aureum in ſupercilijs ſacrum piſcem dixiſſe apparet item Eratoſthenem. Ἡ δρομίλω χρύσειον ἐν ὀφρύσιν ἱέρον ἰχθὺν, niſi velimus ad Pompilum pertinere, quem χρύσοφρυν, ideſt Auratam quibuſdam etiam appellari inuenimus. Ἐτελὶς Heſychio idem eſt, quod χρύσοφρυς, nimirum quo de hic agitur piſcis. Rondeletius inter ignotos ſibi recenſet, eoſque ego authorem habere non puto, ex quo Chryſophryn exponunt. Meminiſſe eius ſolummodo reperio Ariſtotelem, cuius piſcis eſt ſquamoſus, & ouiparus. C Niphus ex his duabus notis eum eſſe non ſine eruditorum riſu eſſe iudicauit, quem ruſtici Cacalonem dicunt, cùm ſint ſquamoſi, ac ouipari piſces innumeri. Quodmodò ad aliarum gentium nomina attinet, Romæ antiqua appellatione Orata dicitur: Venetijs detracta poſteriori ſyllaba Ora, Hiſpanis Dorata, & alicubi Doradilla. Bellonius Galliæ hunc piſcem incognitum eſſe ſcribit, nihilque habere cum Dorada Maſſilienſium commune, quam inter Anthias ſuos Fabrum, ſiue D. Petri piſcem eſſe dixerat. Idem teſtatur Saluianus. Rondeletius tamen Gallis Brame de mer, quaſi Cyprinum marinum appellari ait, eodemque nomina Sparum, Cantharum, conſimiliſque figuræ piſces alios venire: addens item in Gallia Narbonenſi pro ætatis differentia qua magnitudine, diffinitur, diuerſa nomina obtinere: qui namque palmi magnitudinem non attingit, Sauquene, qui ad cubitum accedit Daurade; qui inter hos medius eſt, Meiane quaſi medium: ſuis denique piſcatoribus maximam Auratam, Subredaurade nuncupari, quaſi ſupra Auratam, quòd communem magnitudinem ſuperet. Afferit tamen in Oceano rariores eſſe melioreſque ex mediterraneo mari adferri. Gallos Belgæ imitantes Auratam appellant zen Zeebraeſſem, ideſt marinum Cyprinum, Angli verò ab eodem aureo capitis colore à Gilteheade, vel Gildenpole.

Aurata. Orata. Chryſos. Ioniſcus. a Lib. 7. Piſcis ſacer Homero qui Pompilus. Etelis. Cacalo vulgò. Dorada Maſſilienſium. Cyprinus marinus.

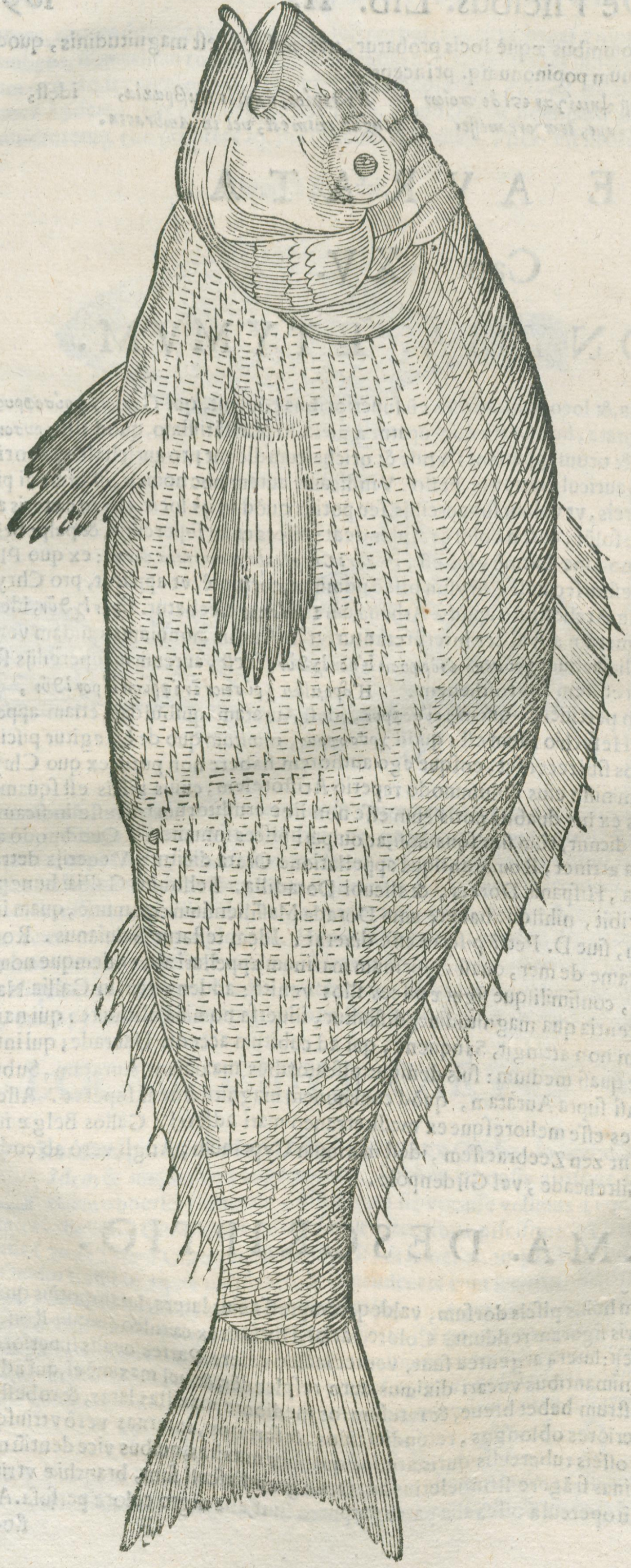
D

FORMA. DESCRIPTIO.

Repandiuſculum huius piſcis dorſum, valdeq. compreſſa eius latera, latam potius quàm longam coporis figuram reddunt. Colore variat. Dorſum ex cæruleo (inquit Rondeletius) nigreſcit: latera argentea ſunt, venter lacteo colore. Partes oculis ſuperiores, quas ſupercilia in alijs animantibus vocari diximus, auro reſplendẽt, & vel maximè ei, qui adultior factus eſt piſcis. Roſtrum habet breue, & retuſum: os mediocre, maxillas latas, & robuſtas, labra craſſa, dentes anteriores oblongos, retundiuſculos, & ſerratos, internas verò vtriuſque maxillæ partes plurimis oſſeis tuberculis duris, atq. inæqualibus munitas, quibus vice dentiũ molarium Pectines, & Tellinas frãgere Rondeletius ait. Oculi grandiuſculi ſunt, branchiæ vtrinq. quaternę, duplices: quarũ opercula oſſea alia parte purpureo ſunt, alia nigro colore perfuſa. Ari-

Figura. Color. Branchię.

Pinna.



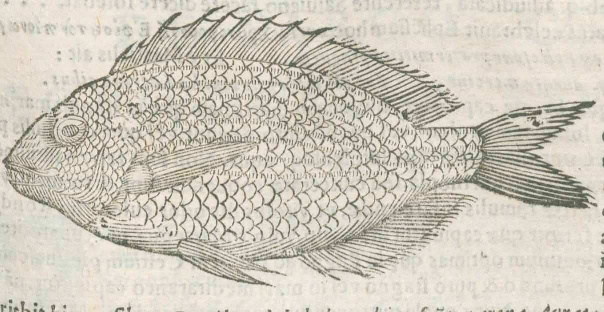
Pondus.

Partes interna. & Lib. 3. Hist. cap. 17.

stotel. & Plinius binas ei pinnas parte prona, totidemque supina habere tradunt. Has Rõdeletius rectè illas esse iudicat, quæ sunt ad branchias, duę longiores, & totidem breuiores in ventre, quas solas nominasse illi videtur, quod harum potissimùm opera natet: nã præter has quatuor, duæ sunt aliæ, vna à podice ad caudam ferè de ducta, duobus tribusvè armata aculeis: altera dorsum ferè totum occupat, anteriori parte plurimis ijsdemque acutis spinis horrens; cętera obtusa, & minimè pungens. Cauda lunata est: squamæ latiusculæ, & mediocres. A capite ad caudam lineę sunt aliquot sub obscuræ ductæ. Ad denas libras cùm maximè adoleuit, vix peruenit vnquam. Vẽtriculũ habet amplum cum paucis, vt a Aristotel. notauit, appendicibus: intestina etiam ampla, pinguedine inuoluta: iecur magnum, & pallidũ, à quo fellis vesicula pendet, longa, pinguedine obducta, splenem subatrum. Habes hic, & alterius Auratæ genus πολύγραμμον, cuius lineę partim aurei, partim argentei sunt coloris. Cætera priori similis est, nisi quòd ore intus sit roseo, eiusdẽque coloris lituram habeat in branchiarum operculo.

A

Aurata vulgaris primo loco ponenda.



LOCVS.

AVratam, & Denticẽ *a* Columella, vt oſtẽdimus, pelagios facit, inter quos, & Ouidius numerat, & (vt apparet) Mneſitheus: contra ac piſcatores quotidie obſeruant, & Ariſt. atq. Oppianus teſtant: quorũ ille litoralib⁹ Auratã accẽſet, hic in petris, & arenis paſci ſcribit his verſibus: *Cautibus, & bubula multi paſcũtur arena Auratæ fuluæ ſplendoris nomine dictæ.* Quamuis autem talis ſuaptè natura ſit, naſcitur tamen etiam in lacubus marinis teſte eodẽ *b* Ariſtotele, vnde nobis Bononienſibus Comachium Auratas ſubminiſtrat; imò verò dulces quoq. aquas ferunt: Veteres enim Romanos Auratarum ſimiliumq. piſcium ſemina atq. viuaria in mediteraneos lacus detuliſſe legimus, idq. præ alijs atteſtatur Columella his verbis: *Sed etiam quos rerum natura lacus fecerat, conuectis marinis ſeminibus replebant: inde Velinus, inde etiam Sabatinus, & item Vultinenſis & Ciminus Lupos Auratasq. procrearunt, ac ſi qua ſint piſcium genera dulcis aquæ tolerantia.* Inuenio etiam Apud Athenæum ex Ptolomæo Euergete circa Berenicem Libiæ, fluuium eſſe; qui λήθων dicatur, in quo Labrax, ideſt Lupus, & Aurata naſcantur, ſed de Lupo quidem id admittunt eruditi, vt pote qui flumina ſubit è mari, de Aurata verò dubitant. Notãdumq. alium eſſe fluuiatilem, qui Ferrariæ alijsq. ferè Padi accolis Aurata nominatur.

B

a lib. 8. Hi. cap. 13.

In Lacubus naſci.

Du ces aquas ferre.

Lethon fluuius.

Aurata fluuiatilis.

NATVRA. MORES. CIBVS. PARTVS.

SAluianus ceu Ariſtotelis teſtimonio ęſtate latere Auratam ſcribit Plinius quidem ita ex *a* Ariſtotele reddidit, cùm tamen quo anni tempore lateat, ex philoſophi verbis haud colligas: *Piſcium* (inquit) *nonnulli æſtate etiam latent, vt Glaucus. Hic enim per id tẽpus ſe abdit circiter dies ſexaginta: Aſellus etiam latet, & Aurata plurimum temporis.* Quæ ſic tranſtulit *b* Plinius *Quidam rurſus æſtus impatientia, medijs feruoribus ſexagenis diebus latent, vt Glaucus, Aſelli, & Aurata:* Cùm inter eos, qui per ęſtiuos calores latent, ſolum Glaucum nominet *c* philoſophus: qui, & anteà ſcripſerat hyeme laborare, & alicubi eſtatæ parere circa fluuiorum oſtia. Frigore autem lædi mirum non eſt, cùm lapides habeat in capite. Iouius quidem eſtatæ raro, hyeme frequentiſſimè capi ſcribit, quare licet æſtate latere non negem, Ariſtotelem tamen id dicere non conſtat. Idem *d* Ariſtoteles author eſt, tam profundo nõnunquam ſomno Auratas interdiu premi, vt fuſcina etiam capiuntur, cùm aliàs ſic capi poſſe non credatur. Timidiſſimus piſcis eſt, quàmq. exitialis ſit ipſi timiditas, modò dicetur ex Aeliano. Venatur tellinas aliaq. parua conchylia, quę robuſtis ſuis frangit maxillis. Cibus enim ei ſola carò, vt *e* Ariſtoteles teſtatur, Præter autem conchylia piſces alios etiam captat, authoremque habeo Oppianum, Męnidæ, tanquam huius eſu potiſſimùm oblectetur, capi ſolere. Rondeletius Auratam Scari modo ruminare aſſerit, ſed vt puto, ſine authore. Cur verò etiam Veneri ſacra ſit exiſtimata, vt Archippus apud Athenæum indicat his verbis: ἱερὸς Ἀφροδίτης χρύσοφρυς κυθηρίας apud neminẽ quoq. inuenio, ſed ſi quis hinc Sacrum piſcem vocatam fuiſſe velit, ei ego minimè reclamauerim.

C

Quando lateat.

a lib. 8 Hiſt. cap. 19

b li. 8. Hiſt. cap. 8.

c li. 6. Hiſt. cap. 17.

Vbi pariat.

d li 4. Hiſt. cap. 10.

Somnus.

Timiditas.

Cibus.

e li. 8. Hiſt. cap. 2.

An Ruminet.

Cur ſacer piſcis dicatur.

VSVS IN CIBIS.

D

NIceſius apud *a* Athenæum Auratam omnium piſcium ſuauiſſimam palatoq. gratiſſimam eſſe memoria prodidit, & Matron Parodus (apud eundem) in deſcriptione cęnę Atticę καλλιστον ἐν ἄλλοις, id eſt præ cæteris pulcherrimum: imò verò Eupolis apud eundem Lupis pretioſiores fuiſſe haud obſcurè innuit, inquiens: *Piſces centum drachmis emptos, ſolum octo Lupos, Auratas duodecim*: quanto autem in pretio honore Lupus eſſet; ſuo poſt loco oſtendetur. Sergium Romanum patritium Oratæ cognomentum ſibi adſciuiſſe tradunt M. Varro, *b* Columella, *c* Valerius Maximus, & *d* Macrobius, quòd cariſſimę ipſi eſſent Oratę: qua de re tamen dubitari queat. Etenim Feſtus Sergium quendam prędiuitem Oratam appellatum fuiſſe ſcribit, quòd duobus annulis aureis, & grandibus vteretur: Pręterea Plinius Sergium Oratam, L. Craſſi oratoris ætate Oſtrearum viuaria, omnium primum inueniſſe ſcribens Auratarum mentionum non facit. Vt vt eſt, Aurata non in minori apud noſtræ ætatis proceres exiſtimatione habetur, vnde quidam Marianus homo facetus, & perridiculus

a lib. 7

Carnis laus

Sergius Orata cur dictus.

b li 3. de re ruſt.

c li. 8. c. 16.

d l. 3. Satur.

Mariani de Aurata dicterium.

culus, qui Leonis decimi sũmi Pontif. conuiuijs frequentiſſimè intererat, cùm piſces apponi videret, arrepta ſemper Aurata, ſibiq. adiudicata, referente Saluiano, facetè dicere ſolebat. . . . .

Vbi melior.

Vt verò inter alias Archeſtratus celebrauit Epheſiam hoc verſu: Χρύσοφρυν ἐξ Ἐφέσου τὸν πίονα μὴ παράλειπε *Auratam ex Epheſone prætermittito pinguem.* Et *e* Martialis ait:

e li. 13. Epigram.

Non omnis laudem pretiumq. Aurata meretur, Sed cui ſolus erit concha Lucrina cibus.

ita noſtro hoc æuo laudant, quæ hyeme capiuntur, quæque in mari, nam quæ in ſtagnis marinis degunt, licet pinguiores ſint, lutum tamen olent, vel quod in luto degunt, vel quia conchulis piſciculiſq. luto viuentibus veſcuntur, tum etiam limo lutulentaq. aqua. Non ſunt tamen iſtiuſmodi etiã Auratæ aſpernandæ in marinarum inopia, ſed euiſceratæ coquendæ ſunt, & fœniculi vel

Apparatus.

origani, vel alterius odoratæ herbæ ramulis infarciendæ, vt viroſus ille odor euincatur. Rondeletius apud ſuos in pretio eſſe ſcribit quæ capiuntur in ſtagno, vulgò Martegue nuncupato, item in eo quod Latera appellatur: omnium optimas quę in ſtagno ad montem Ceſtium pingueſcunt. eligendas autem eſſe quæ in profundo, & puro ſtagno vel in mari meditaraneo capiuntur; nã in Oceano rariores eſſe durioreq. carne. Nunc quale nutrimentum prębat, dicendum. Mneſitheus Athenienſis teſte *f* Athenæo difficulter coqui Auratam voluit, ſed tamen vbi concocta fuerit,

Nutrimenti qualitas. f li. 8. Multum nutrire. g li. 7.

multùm alere. A Corn. Celſo ſimiliter inter durioris concoctionis piſces ea recenſetur. Quòd verò multum nutriat, Hiceſius apud eundem *g* Athenæum quoq. affirmat. Diphilus verò ait: Melanuro porportionem habere. Melanurus autem ſucci bonitate, & ſaporis ſuauitate Sargo inferior eſt Hiceſio iudice, minuſq. aſtringit, & minus nutrit: nec eſt quòd hanc porportionem ad figuræ corporis ſimilitudinem referamus, nam ad nutrimenti rationem referendam eſſe, & ſubſequentibus Diphili verbis clariſſimè conſtat. In hac itaq. opinionũ varietate Rondeletius ſic ſtatuendum eſſe iudicat, vt dicamus Auratam carne eſſe media, neq. molli, neq. dura optimumq. ſuccũ gignere, & ſaxatilium paulò eſſe duriorem, nihilominus pro ratione ętatis locorumq. in quibus

Quę meliores.

degit, ſucco eſſe diuerſo, nam quas medias ſupra nominauimus, eas, & ſucci bonitate, & ſuauitate cęteris pręſtare: quare qui concoctu difficiles eſſe dixere, eas quę maiores ſunt, & ſeniores, in-

Apparatus.

tellexiſſe. Quamuis verò inter cæteros piſces peculiari quadam dote, ſingularem, & ſaporis, ſimul, & ſalubritatis gratiã obtineat, tamen præparatᷓ, & cõditᷓ multifariã. In Gallia, teſte Rond. in

Vt elixetur

aqua, & vino elixatᷓ, itẽ in aqua, & aceto, eſtq. palato gratiſſima ſi elixetᷓ in oleo, pauca aqua, croco, pipere, aceto, vuis paſſis additis. Saluianus præterea herbas addit ſuauè olẽtes. Sale itẽ cõdita in aqua dulci elixatur, & cũ aceto editur; Suntq. qui aqua maceratã ad minuẽdã ſalſuginem, in ſartagine frigũt, & ſapa aceto, cepiſq. cõdiẽdo ſaporẽ optimorũ ei cõciliãt: ſapa. n. ſalſuginẽ dul-

Vt aſſetur.

cedine ſua tẽperat, acetũ acorẽ iucũdũ, cepa nidorẽ gratũ addit. Aſſatur etiã, ſed crebra olei, & aceti, aut olei, & omphacij cõſperſione irrigãda. Platina ſi pinguis eſt, elixat, ſi macra aſſat, moretoq. viridi ſuffundit. Quod ſi vẽtri inſeratur vmbella fęniculi, vel ramus Libanotidis coronariæ, fit odoratior, & melior. Farina benè ſubacta, & piſta concluſa, oleo omphacio, aromatiſq. delicatioribus cõdita, optima etia euadit, maximè ſi è maioribus ſit. Iouius rectè, & ex Galeni pręcepto coqui exiſtimat, ſi in craticula ſubditis mitioribus prunis, oleo, & ſale, acetoq. conſperſeris. *Con-*

h li. 10. c. 5

dimentum in piſcẽ Auratam (inquit *h* Apicius) *ſic facies: Piper Liguſticum, careum, origanum, rutæ baccã, mentam, myrti baccã, oui vitellum, mel, acetum, oleum, vinum, & liquamen calefacies, & vteris.* Condimentum in Auratam aſſatam, ex eodem: *Ius piſcem Auratam ſapidiorem*, inquit *faciens conſtat pipere, coriandro, menta arida, apij ſemine, cepa, vua paſſa, melle, aceto, vino, liquamine, & oleo.*

CAPIENDI RATIO.

STagna marina vere cateruatim ſubeunt Auratæ, vt illic æſtatem tranſigant: deinde cùm in mare remeant, noſtri (inquit Rondeletius) ex tamaricum ramis ſepes contexunt, trianguli figura cuius extremum, & acutum angulum ingredientibus aperiunt, regredientibus occludunt, naſſiſq. adhibitis vel retibus, vel verriculo quo tempore carnium obſonijs nobis omnino interdictum eſt, incredibilem Auratarum multitudinem capiunt: quæ piſcandi ratio tertio quoq. anno tantùm repeti ſolent. Haud multùm diſſimilem Auratarum capiendarum modum ex

a li. 11. c. 34

vſu fuiſſe veteribus videre eſt apud *a* Aelianum, qui ſic ſcribit: Timiditatis ſummæ eſſe fertur, nam ſub Arcturi tempus, cùm maris acceſſus, & receſſus maximè fiunt, & eò altiùs exagerata arena, ad litus relinquitur, vt naues ſæpè ab omnibus aquis nudæ in terra manent: Tum piſcatores poſtquam arborum ramos frondibus cõueſtitos paxillorum modo in mucrones acutos in arenã defixere, deſcẽdũt. Poſt autem rurſus accedẽs mare ſecum imbellem Auratarũ multitudinẽ attrahit: quæ vbi eſtus reciprocauit, & receſſit, in exigua aqua cõcauis locis retẽta relinquũt, & verò ramorũ metu qeſcũt: Adeò nimirũ ramos vẽto agitatos exhorrẽt, vt ne loco qdẽ ſemouere audeãt: quãobrẽ primo cuiq. magnũ meticuloſorũ piſciũ numerũ capere, & ferire licet: neq. modò ab vſu piſcãdi iſtructi, ſed etiã totius piſcationis rudes, atq. adeò pueri, & fęminę capere poſsũt.

A

DE SARGO. Cap. XVI.

ÆQVIVOCATIO. SYNONYMA. Etymum.

Σαργὸς, vt in vulgatis Aristotelis exẽplaribus legitur, duos diuersos pisces significat, eum nimirũ quo de hic egetur, & aliũ ex genere Mugilum, quem Theodorus Gaza Sargonẽ reddidit, ne cũ Sargo cõfunderetur, in hoc quidẽ cautus, sed nõ aduertẽs, locũ Aristotelis correptum esse (vt mox ex Rondeletio ostendemus) & pro σαργὸς: σαργῖνος legendũ, quam postremam vocem ille Sardiacum vertit. In catalogo Tarentini σάργιοι corruptè legi credendũ est etiam pro σάργοι. Hicesius apud a Athenæũ Melanurũ, ait, adsimilẽ B esse σάρκῳ: quod vocabulũ non solùm syncerum genuinumq. esse Rondel. arbitratus est, sed piscis huius etymologiam inde deducit, à multa carne nomẽ habere inquiens, quia σάρκος caro est, quod nimirum piscis sit pro corporis magnitudine spissus, & plus carnis habens, quã vel Sparus, vel Cantharus. Putauerim tamen hic quoq. σάργῳ pro σάρκῳ legi oportere. Veterem nomenclaturam vbiq. ferè locorum sibi reseruauit. Illyrij, teste Bellonio, pisciũ affinitate decepti, Aprum Chiergner dicunt, sed ea vox (inquit) Sargo debetur. Aper enim Sargi modo corpus tornatum habet. Monet etiam Rondeletius: Scarum Romanis, suisq. nõ satis notũ esse, aliosq. ob similitudinem, cũ Dentice, Dente, alios Sargo vocare, & à suis item piscatoribus pro Sargo venundari.

Sargo Mugilis species Aristoteles correctus.

a Lib. 7.

Athenæus correctus.

Cum Scaro confundi.

FORMA. DESCRIPTIO.

Notas cum Sparo, (inquit Bellonius) peculiares habet. Ambo enim tenuibus squamis contectæ sunt, planoque (lato potius) sunt corpore. Linea ambobus à brãchijs arcuata vtrinque per medium corpus deducitur. Pinnam continuam in corpore gerit: caudam C bifurcam, in extremo, vt Melanurus, nigram. Est item Aurata similis. Distinguitur ab vtrisque quòd dorso multò magis si repando, ventreq. prominentiore, vnde latior, rotundiorq. eius figura efficitur: rostro etiam acutiori, oreq. minori dentibus latis humanisq. simillimis & non serratis quales illorum sunt, ordine dispositis in superiore, & inferiore maxilla, numero octo, munito. Latera item lineis quibusdam subnigris à branchijs ad caudam ductis pinguntur; & à dorso ad ventrem aliæ sunt itidem nigræ: ita dispositæ, vt prima latissima sit ac maxima, secunda minusque conspicua, tertia primæ similis, quarta secundæ, & sic deinceps ad caudam vsque vt in Mormyrio videre est; à quibus notis πολύγραμμος; sicuti ob nigram iuxta caudam maculam μελανόλραμμος, & ὀρροπυγόσιχτος Aristoteli, vt citat Athenæus, dictus est, sicuti & Melanurus, cui cùm ob hoc, tum ob consim lem corporis figuram Hicesius similem esse dixit. Priores lineas Ouidius quoque notasse videtur, inquiens:

Similitudo cum Sparo.

Cum Aurata.

Figura.

Lineæ in lateribus.

Insignis Sargusq; notis, insignis & alis.

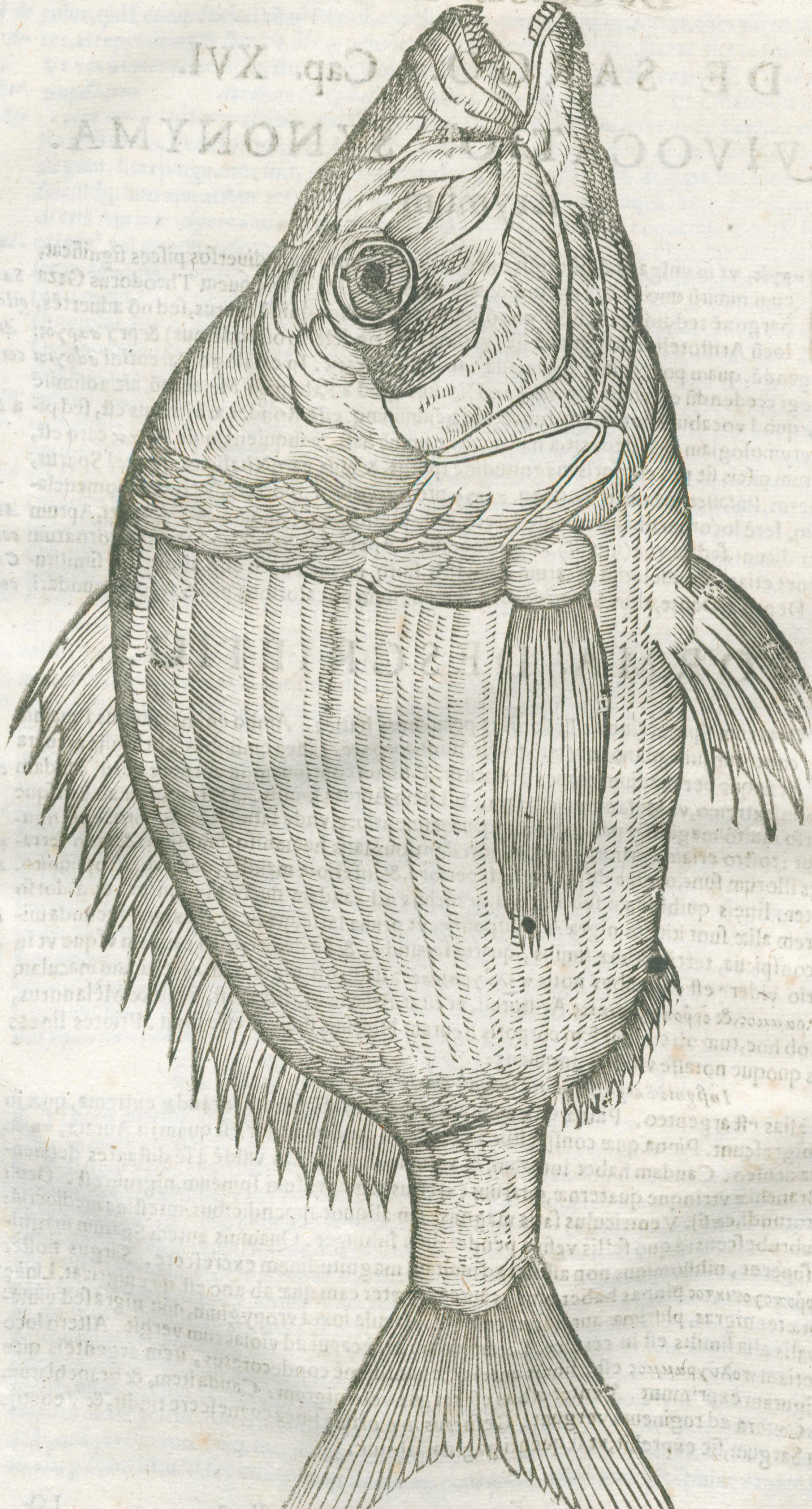
Colore alias est argenteo. Pinnæ quæ ad branchias sunt rubescunt, & caudæ extrema, quæ in ventre nigrescunt. Pinna quæ conspicitur à podice ad caudam maior est quàm in Aurata, vnico instructa aculeo. Caudam habet lunatam, & velut in duas pinnas valdè à se distantes desinen-D tem. Branchiæ vtrinque quaternæ, quarum exterius tegumentum spineum, nigrum est. Oculi magni, rotundi, cæsij. Ventriculus satis magnus cum aliquot appendicibus: intestina mediocria: hepar subrubescens: à quo fellis vesica pendet: lien subniger. Quamuis autem Sparum magnitudine superet, nihilominus non assolet ad multam magnitudinem excrescere. Sargus noster prior ὀρροπογοσιχτος pinnas habet omnes aureas præter eam quæ ab ano est quæ nigricat. Lineę etiam præter nigras, plurimæ aurei sunt coloris. Macula iuxta vropygium, non nigra sed violacea, qualis alia similis est in ceruice. Totum etiam ferè caput ad violaceum vergit. Altero loco pictus etiam πολύγραμμος est, lineis aureis elegantissimè condecoratus, item argenteis quæ serræ figuram exprimunt. Venter albus est: tergus verò nigrum: Cauda item, & branchiarum pinnæ: Cætera ad rugineum vergunt. Gesnerus in mortuis linea euanescere tradit, & Venetijs missum Sargum, sic expressit, vt sequenti pagina dabitur.

Pinnę.

Partes internæ.

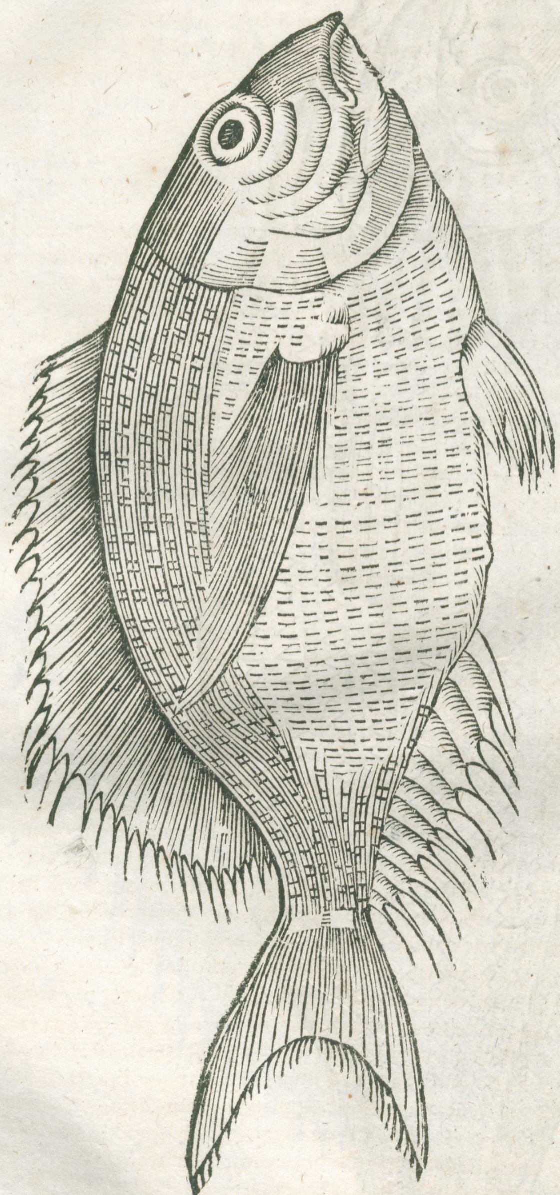
Magnitudo.

Sargus noster primus ὀρροπογόστικτος.





Sargus Genſneri.



a L.1.c.23.

b Lib.4.

LOCVS.

SOlum inter veteres inuenio Ouidiũ, qui Sargũ, inter pelagios enumeret. Bellonius ſaxatilẽ faciens, Aelianum ac Oppianum ſequi videtur, quibus Sargus ſaxatilis eſt. Sargis piſcibus (inquit *a* Aelianus) idonea domicilia ſaxa & cauernæ ſunt, quę non latis luminibus illuminantur, ſed tanquam feneſtellas paruulas habent, tanto interuallo diſtantes quo pertinere & permeare ſolis ſplendor earumque diſtantiam lumen ſolis complere poſſit: cùm enim omni luce Sargi delectantur, tum verò ſolis radios ſitienter expetunt: in loco multi eodem habitant. Apud paludes, & breuia vitam agunt, vicinam proximam continentem habere gaudent. Hæc ille, ex quo Philes eadem fermè reperit, ſicuti ipſe ea accepit ab *b* Oppiano, qui Latinus factus ſic canit.

Piſcoſas gemino quæ ſurgunt vertice cautes,
Non longe a terra diſtãtes aquore paruo
Coniectas clari fulgentes lumine ſolis,
His habitant Sargi ſcopulis: hæc ſaxa frequentant.
Nam ſolis gaudent radijs & luce nitenti.

Idem eodem libro inquit:

Polypus & Sargus ſaxi ferui accola duri.

Et in primo dixerat.

Sunt vda cautes herbis à fronte virentes,
Hic domus eſt Sargis, &c.

Non omnino ſaxatilẽ eſſe.

Quapropter ſit ita eſt, vt ſaxatilẽ eſſe cõcedamus, nõ bene hoc in loco de eo agetur Ego quidẽ à Sargo ſaxoſa iſthæc loca frequẽtari nõ negauerim, cęterum ea propter omnino ſaxatilẽ dicendũ eſſe non putarim: imo verò ad ea loca abire, quòd commodiùs ad ſolis radios, quos ardentiſſimè amat apricetur: aloqui enim vel ipſo Ariſtotele teſte litoralis eſt: appatetq. idem euenire in Sargis, qđ Mullis: nã vt horũ alij maxima ex parte ĩ luto verſãtur, indeq. lutarij nominãt, moxq. inde rurſus ad puriores aquas, & ad altũ etiã pelagus ſeſe cõferunt; ſic Sargos ex cænoſis etiã litoribus ad herboſa illas cautes cõmeare à ratione nõ eſt alienũ, indeq. ſuauiores ſalubrioreſq. reddi: traditq. Rõdeletius Sargos ſeſe alijs alios meliores deguſtaſſe; quare etiã quoſdã in ſaxis ad litora (herboſas illas cautes apud Opianũ, ſaxa quæ in litoribus sũt, interpretatus) degere, alios magis in luto exiſtimat, quemadmodũ nimirũ Mullus, qui cãcellis alijſque ſimilibus animalculis,

Cur alij alijs meliores.

viuit

A viuit, alios saporis gratia multùm vincit. Litoralem autem esse Sargum eo potissimùm loco ostendit *c* Aristoteles, vbi eum Mulli asserit reliquias sequi, vt modò patebit. Mullus enim, is saltem, cuius hic sequitur reliquias, lutum nimirum, Aristoteli litoralis est. Festus author est Sargum piscem esse, qui ferè in Aegyptio mari nascitur; citant hunc Lucilij Satirici versum:

Quem præclarus Elops, quem Aegypto Sargus mouebit. In mari Adriatico haud infrequens est, & in Mediteraneo vbique ferè nascitur: sed qui Romæ habentur, Auratam teste Iouio, vix excedunt: cùm Brundusij, vel Ennij testimonio longè optimi sint. In Oceano Gallico, & fortè etiam Germanico ignoti sunt.

c lib. 8. hist. cap. 17.

Vbi frequēs.

NATVRA. MORES. CIBVS.

QVodammodo pamphagum esse Sargum apparet, ac in primis carniuorū; nam Lycostomo pisce inescatur, vt mox Aeliano dicemus: estque firmis satis dentibus instructus. Cœno & luto sæpè etiam contentus est, quod his verbis docuit Aristoteles: *Sargus* B *Mulli reliquias sequitur: nam vbi Mullus luto excitato abit (fodere enim potest) Sargus descendit, & pascitur, imbecilioresq. ne eodem adnatent, arcet.* Quem philosophi locum Plinius, de Mullo agens, sic videtur reddidisse: *Lutarium ex ijs vilissimi generis appellant. Hunc semper comitatur Sargus nomine alius piscis, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum.* Gregalesnè an solitarij sint, apud antiquos non inuenio, nisi quòd Aelianus vno in loco multos simul degere, confarctosq. capi scribat: quanquam ex nuperrimis Iouius (quo authore, nescio) Sargum scribat alios minimè comitari, tanquam superbum. Oppiano νωθὴς, idest, piger, tardus, ignauusq. cognominatur, à corporis, vt arbitror, motu; nam & *a* Aelianus ad saltādum inidoneum esse ait, si enim ad animum id referamus, & veluti studium intelligamus, piscis naturę non quadrabit, qui nimirum in euitandis periculis ingenio pollet, astuque sese tuetur, vt Numenius in libro de piscibus meminit apud *b* Athenæum, inquiens: *Sargus in euitandis piscatoris insidijs astutus est, &* λινοπληγὶς ατος ἰχθυς, idest, vt exponit Athenæus: πανȣ̃ργος περὶ τὰς θήρας, hoc est, *vafer, callidus, veteratorius circa ferarum capturam:* rarum alioqui id vocabulum, cuius positiuus esse videtur λινοπλὴξ ἀπὸ τȣ̃ πλήκτειν, quanquam Eustathius, vbi composita omnia ab hoc verbo recitat, nihil tale habeat: ponitur autem id verbum aliquando pro κρȣ́ειν, & πελάζειν, idest, pulsare, & C appropinquare, vt Sargus in hoc astutus sit, dum alias alijs circa retia locis quāquam proximus eis, apparet, & illudit. Λίνον enim pro reti potius accipitur, quam pro linea cui hamus annectitur, quām *d* Oppianus ὅρμιαν vocare solet. Et Aelianus instrumenta piscatorum enumerans, cum ea quæ retibus fit, piscatura λίνον nominat. *e* Eustathius verò id disertissimè docet, exponens hoc Homeri —— Ὡς ὅτε τις φὼς. Πέτρῃ ἐπὶ προβλῆτι καθήμενος ἱερον ἰχθὺν. Ἐκ πόντοιο θύραζε λίνῳ καὶ ἤνοπι χαλκῷ. Ἕλκει. Λίνον (inquit) nunc vocat lineam è lino, quanquam frequentiùs hoc vocabulum pro reti sumitur. *f* Et rursus alibi: Lina (inquit) tum retia dicuntur, tum vela, idque nomen hodieque seruant cùm alibi, tùm circa Pamphyliam, vbi Linaria vocant retia venatoria, &c. Quod si verò λινοπλῆγα, quis cum Rondeletio ex *g* Plinio interpretari velit, quòd lineam Sargus ad scopulos atterat, cum eo non contenderim. *Inter Sargos* (inquit Plinius) *ipse qui tenetur ad scopulos, lineam terit.* Linea enim æquè, ac retibus capi mox ostendemus: & λίνον quandoq. pro linea, licet à communi diuersa sumitur, vt cōstat ex *h* Polluce, qui inter piscatoris instrumēta primū numerat σπυρίδα, λίνον, πανκργον: deinde ὅρμιαν, ἄγκριςα τρίχας λίνα σπάρτα: vbi apparet linea accipi pro filis, ex quibus hami pendent: nam quę hamis fit piscatio duplex est, vt docet *i* Oppianus, aut .n. calamo, siue arundini annexa est linea, ex setis equinis fieri solita: D aut manui vel naui, contortus scilicet è lino funiculus τώμιγξ Oppiano vocatus, à quo vel plures dependent hami, si parui pisces sint capiendi, vel vnus καθέτης appellatus, maior scilicet, & escā maiorum cōtinens, ad Cetaceos pisces capiendos. Iam verò vt ad naturam, moresq. Sargi, vnde digressa est, reuertatur oratio: piscis iste ex auibus gallum in eo imitari videtur, cùm vt ille haud vna contentus sit vxore, sed plures sibi pariter adsciscat, quod testatur Oppianus, inquiens:

Vxores Sargi multas & Merulus . . . . Ducunt, ast alij contenti coniuge sola.

Aliàs etiam propter vxores mares inuicem pugnare scribit:

Rursus amor Sargos carpit sub tempore verno,
Pro tedis simul & cara pro coniuge certant.
Decernunt miseri dura connubia pugna.
At si quis tanto fuerit certamine victor
Coniugibus cunctis vir tantum sufficit vnus,
Fœmineos fœtus claudens sub caute marina.

vt & in hoc gallinaceos imitentur, in quibus similiter dimicantibus, victori accedunt gallinæ, copiam sui facientes.

Victus. *Mullus lutarius.* *Motus.* *a Lib. 11. cap. 11.* *Ingenium.* *b Lib. 7.* *Linum pro reti.* *d lib. 12. c. 43* *e Iliad. π.* *f Odyss. B.* *Linaria.* *g lib. 9. c. 59* *Linum pro linea.* *h lib. 10.* *Hamis dupliciter piscatur.* *i lib. 3.* *Salacitas.*

SYM-

SYMPATHIA.

Amor Sargi & Capræ.

DE reciproco Sargorum,& Caprarum amore verſus Oppiani, alioqui facundiſſimos breuitatis cauſa relinquo,ſed ſenſum tantùm eorũ repeto.Sargi tãtoperè,inquit,Capras amant,vt cùm illæ à paſtoribus in magnis æſtibus ad litora vbi lauẽtur,aguntur, Sargi mox adnantes conferti eas circundent, ac circũſilienſes mirifico gaudij argumento lambãt: nec aſpernantur eos Capræ tanquam amantes. Vbi verò è mari iam exeunt Capræ,tum Sargi mœrentes vniuerſis ad extremum vſque litoris marginem comitantur, & inuiti deſerunt. Meminit huiuſce etiam amoris *a* Aelianus, licet paulò aliter: Capras, ait, vehementiſſimè amant Sargi; namque cùm Caprarum proximè,& ſecundùm litus paſcentium vnius,aut alterius vmbra in mari apparuerit, protinus gaudio exilientes, ſummo ſtudio adnatant,ac ſaltu, non admodum ad ſaltandum idonei, Capras contingere affectant, ſenſum caprini odoris percipiunt, etiamſi ſub fluctibus natent,itaque voluptate geſtientes,ad eas accedere ſtudent.

a *Lib.* 11. *cap.* 11.

E

F

CAPIENDI RATIO.

QVantoperè Capras ament, dictum eſt:cuius rei cùm conſcij ſint piſcatores,amor ille nõ benè Sargis aliquando cedit. Obſeruant enim illi,vt ſubdit Oppianus, geminos ſcopulos,& anguſto inter eos ſpatio ſolem admittẽte, quod multi pariter Sargi incolunt: Solis enim radijs admodum delectantur: ibi pellem induti caprinam eminentibus ſupra caput cornibus, manent: & inijciunt in mare farinam carni adipique caprinæ permixtam. Allecti itaque Sargi ipſos mare ingreſſos ceu Capras amplectuntur: illi verò calamo è corno arbore extenſo, lineam è lino cano demittunt, & hamo carnem de vngula caprina inſerunt, & mox quem cepere Sargum,celeriter manu retrahunt: nam ſi dolũ animaduerterint piſces, ſimul omnes trepidi refugiunt:ſin clam,& celeriter pergant,nullus quin carpiatur,eos effugiet. Hæc Oppianus, qui etiam libidinis ſuæ pœnas dare piſcatoribus docet, capi ſcilicet, cùm propter fęminas inuicem dimicant. Piſcator enim naſſam amplam,& rotundã,multis circa introitum myrti,aut lauri, alijſvè frondibus obumbratam in mari deponit,cumque è Sargis victor aliquis euaſerit, fœminas omnes in eam tãquam petræ latibulum quidam colligit; victoremq. repulſis alijs maribus, mox ad eas ingredientem pariter capit. Quomodo autem manibus capiantur, habemus apud eundem Oppianum. Eos enim cùm trepidi in anguſtum aliquem maris locum ſeſe recipiunt, cateruatim collecti, licet rigentibus dorſi ſpinis ita horreant, vt tractabiles non ſint, peritum tamen vrinatorem explorato capitis, caudæq. ſitu in ſingulis, à capite primùm eos contingere, dein ſpinas permulcendo,ac deprimendo,vtraque manu ſingulum apprehendere Sargum:manereq. illos donec omnes ſint capti. Huius capiẽdi rationis meminit quoq. *b* Aelianus his verbis: *Manu etiam capiuntur, ſi quis ſpinas quas ad tuitionem ſui excitant, à capite ad partem inferiorem reuocando, & flectendo declinet, premendoq́. ex lapidibus, in quos ad latendum ſe compellunt, extrahat.* Cares verò Sargos capiunt,vt idem *c* Aelianus tradit hoc modo: Cùm molles,& remiſſas auras Auſter afflat, & ad arenas moderatè, & leniter fluctus reſonant,tum ad piſcatum Arundine piſcator nihil eget, ſed ſpinæ regiæ benè robuſta virga, ex qua ſumma linea appendit, atque ad hamum eſcam Muris piſcis conditi accomodat, deinde in piſcatorij nauigij puppe ſedens, inſidias tendit,eaſq. in mare demiſſas leuiter mouet, ſimul,& ei puer probè tenens,vt ſenſim pedetentimq. nauis implenda ſit,ad terram verſus remigat, tum Sargi permulti, & exultantes, & geſtientes, eſcam aſſequi ſeſe ex ſuis latibulis incitant,& proſiliunt,atq. eſcæ illecebra allectati, in hamum congregantur,cumq. propius à terra ſint,cibi auiditate capti,facilè comprehenduntur.

Libidinis pœnas dare.

G

Vt manibus capiantur.

b *Lib.* 11. *cap.* 13.

c *Lib.* 11. *cap.* 20.

Vt apud Cares capiantur.

H

PARTVS.

BIs anno Sargum parere, vere nimirum, & autumno teſtatur *a* Ariſtoteles, apud quem eo loco pro σάργος mendosè σάρδος legebatur, vti ex *b* Athenæo conſtat, hunc philoſophi locum repetente,atque citante: cui item *c* Plinius aſtipulatur his verbis: *Pariunt Scorpiones bis, & Sargi vere, & autumno.* Alicubi tamen aliter ſenſiſſe *d* Ariſtotelem apparet, dum ait: *Pariunt quædam hyeme, quædam æſtate: hyeme quidem Lupus, Mugil, Acus: & incipiunt vterum ferre ex Mugilibus Chelones menſe Decembris, & Sargus, (ὁ σαργος) & qui μύξον dicitur, & Cephalus. Ferunt autem in vtero triginta dies.* Quam poſtmodum ſententiam videtur repetere, inquit enim: *e Sargus menſe Decembri concipit, vterum ferit dies triginta, & ex Mugiliaus Chelon, & Myxon*

a *l.* 5. *hi. c.* 9 *Ariſtoteles correctus.*
b *lib.* 7.
c *l.* 9. *hi. c.* 51
d *l.* 5. *hi. c.* 11
e *lib* 6. *hiſt. cap.* 17.

eodem

A *eodem, & quali tempore cum Sargo vterum ferunt.* Aduertit quidem Theodorus isthæc controuersa esse, ideoq. vtroq. hoc posteriori loco Sargonem, non Sargum reddidit, vt à Sargo, qui verè parit, & autumno distingueret. Sed placet Rondeletij correctio, qui vtrobiq. legendum censet σαργῖνος, quem *f* Aristoteles in Mugilum genere habuisse videtur (vbi Gaza transtulit Sardiacum,) sed verba transposita sunt, & corrupta. Enumerans enim pisces gregales, inter eos nominat σαρδῖνας βελόνας, μηκῶνες, legendum βελόνας, σαρδῖνας, μύξωνες, id est Acus (in alijs codicibus legitur τεῦθοι, id est, Lolij, & sic Theodorus quoq. legit) Sardiacos (ne à Gazæ voce recedamus, quanquam rectiùs nomen Græcum reseruari possit) & Myxones qui tertia Mugilum sunt species. Nec sibi aduersari Aristotelem credendum est, qui alio denique loco Sargum autumno parere scripsit, nulla verni partus mentione facta; etenim hoc loco Sargum nominat vnà cum Salpa, cui vernus partus non conuenit, vt quæ semel tantùm parit.

f lib. 8. hist. cap. 2.

Aristoteles iterum correctus.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

B SArgi, & Sargini meminit Epicharmus in nuptijs Hebes, tanquam optimorum, ac delicatorum pisciũ, hodieq. inter sapidos, palatoq. gratos pisces recensentur, maximè verò autumno, & hyeme, & qui in saxosis locis capti sunt: adhæc stomacho grati sunt, probumq. generant succum, & facilè digerunt, atq. abundè nutriunt, magis verò etiam quàm Melanurus, vti bis apud Athenæum testatur Hicesius, magisq. astringit: cæterũ ægriusculè concoquitur, carne enim constat duriuscula, vt apud eundem tradit Archestratus assatum calidumq. & caseo atque aceto conditum propterea probans, sicuti vno edicto omnes pisciores pulpæ pisces condiendos præcipit, secus ac in præpinguibus, & teneris fieri oportet, quos solo ipso sale, atq. oleo inditis in craticula sapidissimè percoqui asserit. Gariopontus Sargos cum Turdis, alijsq. quibusdam piscibus, præscribit hydropicis. Rauisius carnem Sargi ad præsteris morsum commendat, sed sine authore. Dentes denique Sargi gestatos, dentiũ omne tormentũ auertere Kiranides prodidit.

Bonos pisces esse.

HIEROGLYFICVM.

C HOminem ex aliorum laboribus sibi fructus, & gloriam vsurpantem, & alienam, vt ita dicam messem (inquit Pierius Valerianus) demetentem, significare qui volunt Sargum, & Mullum pingunt. Sequitur enim Sargi reliquias, Mullus, imò Sargus reliquias Mulli, vt ex Plinio, atque Aristotele ostendimus.

Ex alieno labore ditescens.

EMBLEMATA.

HIeroglyphicum proximè recitatum Alciatus reddit hoc epigrammate quod inscribitur Aemulatio impar.

Aemulatio impar.

Altiuolã Miluus comitatur degener Harpam
Et prada partem sæpè cadentis habet.
Mullũ prosequitur, qui spretas Sargus ab illo
Præteritasq; auidus deuorat ore dapes.
Sic mecũ Oenocrates agit: at deserta studẽtum
Vtitur hoc lippo curia tanquam oculo.

Aliud eiusdem Alciati emblema in amatores meretricum:

Villosa indutus piscator tegmina capræ,
Addidit, vt capiti, carnua bina suo,
D *Fallit amatorem stans summo in litore Sargum,*
In laqueos simi quem gregis ardor agit.
Capra refert scortum similis fit Sargus amanti,
Qui miser obscœno captus amore perit.

DE SARGO ALTERO. Cap. XVII.

ATHenæus *a* mox à Melanuri historia subiungit, (prout nunc in omnibus exemplaribus legitur) Μελανδέρινος ὅμοιον εἶναι τῷ Μελανύρῳ φησί. Σπεύσιππος δ' ἐν δευτέρῳ ὁμοίων τὸν καλούμενον ψύρον ὃν Νουμήνιος καλεῖ ψορον, οὕτως.
Ἢ ψογον ἢ Σαλπας, ἢ αἰγιαλῆα Δρακοντα.

a lib. 7.

Melanderinus. Similem esse dicunt Melanuro. Speusippus in secundo similium, illum qui vocatur ψύγρος, *quem Numenius vocat* ψόρον, *sic.*
Aut Psoron, aut Salpas, aut litoreum inde Draconem.

Ex quibus verbis Gillius, Rondeletius, Bellonius, & Saluianus, Melanderinum, Athenæo piscem esse

esse volunt, Melanuro similem, sed eundemnè omnes intelligant, dubitari potest; nam Saluianus E in primis in capite de Melanuro negat se esse toto eo opere de Melãderino quicquã traditurũ, & quem pro eo habeat, non explicat. Bellonius Melanurũ longè à Melanderino diuersum esse asserit, sed nec ipse addit, quem Melãderini nomine intelligat. Quod si autem Psorum suũ, cum Melanderino eundem esse credidit, piscem reuera Melanuro dissimillimum intellexerit. Psorus enim eius piscis ex saxatilis, picturatus, & nulli alij in colorum diuersitate secundus, quo de superiori libro ex eo egimus. Rondeletius verò nigri Melanderini nominis omine, vt apparet, fretus, piscem toto corpore, vt ait, nigrescentem, qui ob corporis similitudinem apud suos, vt affirmat, pro Sargo venundatur, pro eo nobis ostendit, cum nempe quem, & nos hic ex eo depinximus. Sed præstat eius verba adscribere. Melãderini, inquit, nullam, quòd sciam, mentionem fecerunt, Aristoteles, Plinius, & Oppianus, se Athenæus duntaxat, qui significare videtur Melanderinum à Speusippo ψύγρον, à Numenio ψόρον appellatum, quod si ita res habet, vtrobiq. mendum esse suspicor, atq. in priore loco legendum ψογερὸν, id est αἰσχρὸν, id turpem; in altero ψόθον, id est nigrum, & squalidum. Quam Rondeletij lectionem quamuis pro vera ac certa probauerit doctissimus Iacobus Dalechampius Athenęi interpres, Gesnero tamen, & Isaaco Casaubono summoperè improbatur. In alia omnia transituri sunt (inquit Casaubonus) quicunq. maiorem F vsum in literis Græcis habuerit, nam piscem esse Grecis vllum ψογερὸν, dictum, aut ψόθον, quasi squalidum, aut sordidum, vt ille interpretatur sine idoneo fideiussore, credere debemus nemini, ψογερὸς reuera adiectiuum est: adiectiua autem non solent pro piscium nominibus vsurpari, pręter pauca admodum, quorum tunc mutatur accentus, vt γλαῦκος λεῦκος. Itaq. Casaubonus Hęschelianæ epitomæ authoritate fretus subscribit coniecturæ Gesneri, qui vocem Μελανδέρινος in textu Athenæi abundare ex eo coniecerat, quòd eo loco piscis nomen poneretur, nullo cuiuspiam authoris testimonio adhibito, quod nullibi aliàs negligit Athenæus; quare cùm proximè de Melanuro dixisset ψύγρον ei similem esse subiungere ex Speusippo, & Numenio ψόρον nũcupari existimat, & vt constructioni verborum, & sententiæ integritas magis constaret, legit sic: Ὅμοιον δ' εἶναι τῷ μελανούρῳ φησὶ Σπεύσιππος ἐν δευτέρῳ ὅμοιον τὸν καλούμενον ψύγρον, &c. In epitoma etiã Hæscheliana quam sæpissimè cõmendat Casaubonus sublata voce Μελανδέρινος, sic legitur: Ὅμοιον δὲ μελανούρῳ Σπεύσιππος φησὶ τὸν καλούμενον ψύγρον, ὃν Νουμήνιος καλεῖ ψόρον. Addit item Casaubonus in antiquissimis mẽbranis pro ψύγρον, scribi ψύρον. Melãderini itaq. vox alijs omnibus scriptoribus inusitata, fortè ad marginem fuerit, & tandem in textum ab aliquo ascita. Isthæc itaq. G omnia me impulerunt, vt hunc piscem quem pro Melanderino depinxit Rondeletius, Sargo coniungerem, pro quo, vt dictum est, ob consimilem figuram venditur.

Psorus Bellonij.

Melanderinus Rondeletij.

Athenæus correctus. Psygrus, & Psorus qui.

Melanderinus Rondel.



Melanderini Rond. descriptio.

Melanuro (inquit ille) similis est, sed corpore paulò rotundiore. Toto ferè corpore nigrescit: circa caput ex nigro purpurascit, sicuti viola. Dentes habet acutos, paruos sicut Pagrus. Pinnarum etiam situ, & numero Sargo similis: cauda differt, quia in duas pinnas non desinit, sed in vnam latam saxatilium ritu. Ventriculum gulamq. habet, circa ventriculum appendices quatuor magnas: hepar ex rubro candidum, à quo fellis vesica pendet: splenem magnum, nigrum Scari vel Lati modo: fel aqueũ. Lapides habet in capite. Carne est, non ita molli, sed ferè media, vt Aurata, aut Sargus præparandus. Hæc Rondeletius apposita hac icone.

Carnis qualitas.

H

DE SPARO. Cap. XVIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Sparolus.

QVem Græci Σπάρον ἀπὸ τοῦ σπαίρειν, quod est palpitare, teste Eustathio, Latini pariter Sparum dicunt. Ouidius, & Martialis diminutiua voce Sparulũ: nec propterea Latinum vocabulum esse statui debet, sicuti Isidorus, & Albertus crediderunt qui Sparum nomen accepisse volunt à telo missili rustico, quod spargitur, quãdo iacitur, habereq. eadem figuram, quasi à spargendo dicatur Sparus piscis, vti Sparum minimi generis iaculum. Aristoteli Sparus, vt Rondeletius credit, ῥυὰς vocatur, & Aeliano Aspargus, sed neutrum benè. Rhyas enim philosopho particularis alicuius piscis nomen

Rhyas.

A nomen nõ est, sed ad multos generale, quemadmodũ ex hisce illius locis luce clariùs ostẽdi pôt, quæ oĩno mihi hoc loco recitanda videbantur, ꝙ Theodorus Gaza latinitatis nonnunquã nimis studiosus, & sui etiam, vt apparet immemor, in huius dictionis versione variet, & ludat. Est itaque vbi *a* Aristoteles Rhyades scribit, quoties piscium lotura, vel nauis sentina eiecta est, fugere ceu odorẽ sentientes. Gaza hic Flutas cõuertit, nã vt ῥυὰς videtur deduci ἀπὸ τοῦ ῥεῖν, i. fluere, ita latinè à fluẽdo Flutas interpretatus est: quo nomine alij πλωτὰς Græcis dictas, vel Anguillas, vel Murænas, quæ supernatãt sole torrefactæ, intelligũt. Vbi vero rhyades per æstatẽ parere tradit *b* Aristot. ille Spargos reddidit, simili quodãmodo sensu, quasi sparsos, ac disseminatos. *c* In hoc verò loco: οἱ δὲ τόκοι γίνονται τοῖς μὲν ῥυάσι τοῦ ἔαρος, idest, *partus fiũt in rhyadibus vere*: rectè, & ad mentẽ Aristot. vertit: *Parit solitariorum genus in vere*: cæterùm hic aduertendũ est, solitarios vocari a philosopho, siue rhyades, non illos pisces, qui soli vagantur, sed qui gregatim quidẽ, sed sine duce, quemadmodũ alibi ipse docet his verbis: *d* πλεῖστοι τῶν ῥυάδων τε καὶ ἀγελαίων ἰχθύων: εἰσὶ δὲ οἱ πλεῖστοι ἀγελαῖοι. ἔχουσι δὲ οἱ ἀγελαῖοι ἡγεμόνα. hoc est: *plurimi rhyadum, & gregalium piscium* (subaudi Pontum subeunt.) *Sunt autem plurimi gregales: habent verò etiam gregales aliquem ducem*. Gaza transtulit: *Plurimi fusanei, & gregatilis generis. Est sanè plurima piscium pars gregatilis, nec vllus grex caret duce*.

a Lib. 4. Hi. cap. 17.
Fluta.
b L. 5. Hist. cap. 17.
c L. 6 Hist. cap. 17.
d L. 8. Hist. cap. 13.

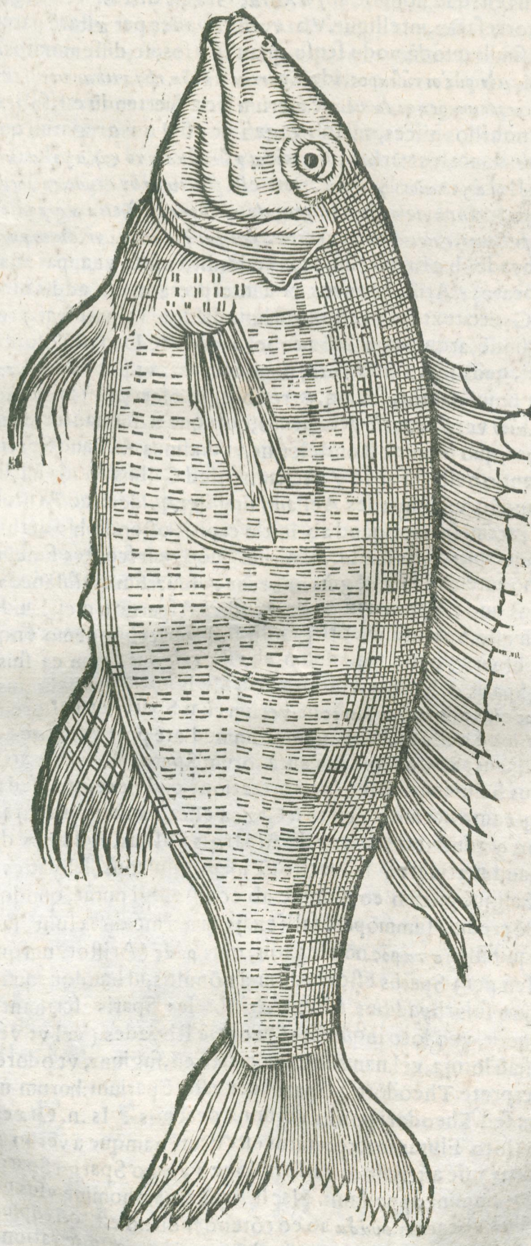
B Rhyades hic itaque fusaneos reddidit, eosdẽ, vt apparet, arbitratus τοῖς χυτοῖς, nam χυτοὺς alicubi vocatos *e* Arist. fusaneos etiã interpretatus est, addita interpretationis ratione, quòd fusim (in Græco textu nihil est, quod huic dictioni respondeat) retibus capiantur. Quam postremã, & versionẽ, atque opinionẽ probo, nam eodẽ loco philosophus κολίας paulò post inter ῥυάδας nominat, quos suprà inter χυτοὺς nominauerat, vt sint nẽpe χυτοί, & ῥυάδες, qui licet multi, & frequẽtes simul natant, fusimq. & retibus (præsertim cũ migrant) capiuntur, sed ducem nõ habent; ἀγελαῖοι verò propriè gregatiles, quia quem sequantur ducẽ habeãt.

e L. 5. Hist. cap. 9.
Fusanei pisces qui.

Quod modò ad Aspargon attinet, quo nomine Rondeletius, vt diximus Aeliano Sparum vocari arbitratur: equidẽ Aspergi mentio nulla est apud *f* Aelianum, sed Gillius apud eũ Rhyades interpretatus est Aspargos: notandũq est Rhyades Aeliano similiter quidem, ac Aristoteli pisces esse fusaneos, sed de peculiari accipi specie, quod ab initio capitis ostendit his verbis. Ῥυάδες ὄνομα θαλαττίων ζώων. cùm alioqui quæ de ijs scribit, nimirum quòd quiescentes simul maneant, seque mutuò tepefaciant; verno autem tẽpore lõgiùs migrent, vniuersim ad fusaneos oẽs trãsferri possit. Saluianus existimans quoq. Sparum in Aeliani codice Aspargon dici, haud forsan ab re (inquit) esset mendosum locũ esse, Sparosque corrigendũ suspicari, cùm nemo vnquã præter C eum ἄσπαργον inter pisces recensuerit: quòd si mendum abesse velimus, cùm ea suis Aspargis tribuat, quæ ex nullo authore Sparis debentur, vt in præcedente historia probabimus, haud facilè iudicatũ est, num ἄσπάργος eius aliorum σπαρος sit: verùm cùm Spari (etsi aliorum ferè omnium piscium meminerit) mentionẽ nullã fecerit, cùmque immediatè post Aspargos de Aurata pertractet, quæ, vt infrà docebimus, Sparo simillima est, aliorum Sparos ab eo vocari Aspargos iudicari posse videtur. Hactenus Saluianus, Gillij interpretatione etiã deceptus, sed in hoc magis, quã Rõdeletius peccans, ꝙ eam vocem Græco ac si Græca esset, exarauerit charactere: contrà in eo Rõdeletio prudentior, ꝙ aduerterit, ea quæ de Aspargis Gillius, Aelianus de Rhyadibus, ad Spari nostri naturam haud pertinere. Aduertit itẽ idem Saluianus Rhyades Aristot. à Sparo differre, sed ꝙ peculiarẽ aliquẽ piscem eo nomine ab eo intelligi putat, quodque duobus tantùm locis nominari ab eodẽ credit, summoperè falli ex ijs quæ à me dicta sunt, satis superq. cõstat. Cùm apud Aristot (inquit ille) σπάρος non legatur, eius ῥυάς (Aristot. nusquã in singulari nominauit, sed in plurali semper) Sparus esse creditur à nõnullis; id haudquaquã ex eo coniectantibus quòd illa eadem quæ suis rhyadibus tribuit Aristoteles, Sparis ascribant alij. Nam cùm bis tantùm ῥυάδος meminerit, vno loco inquiens: Quin etiã Rhyades (vel vt vertit Theo- D dorus) Flutæ quoties, vel pisciũ lotura, vel nauis sentina eiecta est, fugiunt, vt odorẽ sentiens: & alibi. Shyades etiã) vel interprete Theodoro) Spargi per æstatẽ pariunt: horum neutrum ab vllo scriptorũ Sparo tribuitur, sed Theodori potiùs versione deceptis. Is .n. Græcæ voci alludens, vt Aristot. ῥυάδας priori loco Flutas interpretatus est (sicuti namque à verbo ῥέω, i. fluo Flutas latinè vocauit Theodorus) sic altero loco eadẽ ratione à verbo Spargo Spargos, & non (vt illi oppinãtur) à Spari piscis nomine appellauit. Nec si Arist. Spari nomine vsus nõ est, ob id hunc piscẽ nostrũ Sparum ab alijs vocatum, ῥυάδα ab eo cõtendendũ nõ est, qñ cõplures etiã alij sunt pisces, quorũ nulla apud Aristot. mentio habetur: eadem coniectura, siue ratione nõ solùm quemlibet alium Aristotelis piscẽ nobis incognitum Sparum existimare, sed eorum etiam vnum quemque quos ab Arist. nominatos esse nescimus, eius ῥυάδα esse arbitrari possemus. Quemadmodum igitur Aeliani ἀσπάργον, σπάρον esse posse, nõ inficiamur, sic Aristoteli ῥυάδας, Sparos nõ esse cõstãter asseueramus: quos autẽ pisces ῥυάδας esse censeamus, alibi sumus explicaturi: Hucusq. itaq. Saluianus, qui tamẽ suo pisci, quẽ pro Sparo pinxit, ῥυάδος nomen præfixit. Nunc

An Aeliano Aspargus vocetur.
f Li. 9. c. 46.
Rhyas quid Aeli ano.
Saluiani error.

Sparus authoris.



cæterarum nationũ, si quæ sunt nomina Spari nostri addamus. Romæ teste Saluiano Sparo dicitur, & Venetis fortè, nam Massarius Venet⁹, Spari (inquit) sunt qui nunc quoq. Spari appellantur, quanquã Bellonius Sparo Romæ vulgo dici neget, tametsi (inquit) quotidie ex mari in forum piscatorum afferantur, tamen piscatorum nemo hũc piscẽ Spari nomine agnoscit. Promiscuè autem cum Auratis, & Sargis vendi solet, Carlinotum, vel Carlinum vocant: quibus postremis nominibus quibusdam Italis venire etiã Rõdeletius testatur. Genuenses Sparlo dicunt. Monspelienses Sparallon, Hispani Spargioll.

Carlinus.

FORMA. DESCRIPTIO.

Similitudo.

Vt à Sargo differat.

NOn paruam huic pisci similitudinẽ esse cum Aurata, & Sargo, ex Bellonio dictum est. Quomodo autem à Sargo differat, idem docet his verbis. Solo colore distinguũtur. Sparus.n. ex auro refulget, & liturã in cauda habet, vt Sargus, sed os habet multum dissimile. proinde Sargus veluti circinato dorso apparet, Sparus verò protenso, & capite ad Mormyrũ accedente. Ambobus perito næum nigricat, vt Salpæ: Sparo tamẽ magis albicat. Branchias ambo easdẽ habent, vt etiã dentes incisorios: sed canino ad latera, vt Dentalis. Sparus pterea gyrum qui est supra pupillam, luteum habet; squamis contegitur latiusculis, quanquam eædem ambobus: & eodẽ numero spinas, & pinnã in tergore ferãt. Sparus tres habet aculeos sub spina quæ est vicina ano Cordis figura Sparo, & Sargo eadẽ; triquetrũ enim est, sed Sargo minus, & paulò pallidius, Lienẽ quoq. Sparus habet rubrũ, gracilem, oblongum, rectum, in dextro latere

situm

A situm: Sargus verò subnigrum, & ferè circinatum. Stomachum vterque oblongum habet. Intestina etiam vtrique similia essent, nisi Sparus candidiora, & pinguiora ostenderet. Manifestè quoque ab Aurata internoscitur: nam licet numerus, situ, figuraque pinnarum, branchiæ, oculi, atque cauda, Sparo cum ea conueniant, notis tamen alijs euidentissimè distinguuntur. Primùm enim corpore non solùm minori est Sparus, (palmi enim mensuram excedere non consueuit,) sed magis est rotundo, atque in latera compressiore, longiorique, & acutiore rostro, atque ore etiam minore: præterea circa branchias nulla, neque purpurea, neque nigra macula, quales in Aurata reperiri diximus, conspicitur: postremò locus oculis superior, non aureo colore micat, vt in illa, sed ex viridi flauescit, vnde dixit Ouidius: *Et super aurata Sparulus ceruice refulgens*. Quæ notæ cùm huic pisci soli excepta Aurata conueniant, cùmque antiquum hodie ferè nomen retineat, quin veterum Sparus sit, eruditi haud ambigunt. Hactenus de Sparo aliorum. Noster lineas habet rectas Sargi, & Salpæ modo aureas omnes præter vnam in lateribus, quæ viridis est. Aliæ item transuersaliter à tergo ad ventrem descendunt, vt in Mormyro, & marina Perca, nigricantes. Os vt in Sargo dentatum. caput ferè violaceum. Venter albus. Pinnæ omnes, & cauda fuscæ sunt.

Vt differat ab Aurata.

B

LOCVS. NATVRA. MORES. PARTVS.

SParum a Plinius inter marinos pisces recensuit, Ouidius pelagium facit, Rondeletius litoralem. Litoralem autem esse item b Oppianus docet, cuius magni fit apud me authoritas, licet nunc cùm in Græco, tùm latino exemplari Scarus legatur, quemadmodum in Scari historia ex Saluiano, cui hanc lector restitutionem debes, ostendimus. Gaudet item stagnis marinis: in quibus frequenter capitur. Marino minor est, quin ijs viuit, quare Rondeletius ceu à marino differat, iconem eius dedit: Gregalis est, gregatim enim natat, & viuit: quare plures simul capi solent. Aestate parit circa saxosa litora. Carniuorus est, at non solùm piscitia, verùm & marinos venatur pulices pediculosque.

a *lib.* 32. *cap.* 11.
b *Lib.* 1. *Halieut.*

Cibus.

VSVS IN CIBIS.

C

HAud ignobilem, haudque plebeium apud antiquos piscem fuisse Sparum, ex recitandis clarum est authorum testimonijs. Coquus quidam apud Anthippum comicum recitante Athenæo, publicano apponit Glaucum, Anguillam, sparum, tanquam lautos nimirum, ac delicatos pisces: & Epicharmus in nuptijs Hebæ, *Piscamur*, inquit *Sparos, & Scaros, quorum ne stercus quidem fas est dijs abijcere*, quanquam ista lautitia, vt fimus etiam dijs, idest, locupletissimis, non sit reijciendus, ad Scaros priuatim pertinere videatur, Sparos tamen tanquam lautissimos quoque nominat: item a Martialis ad Ponticum: *Res tibi cum Rhombo est: at mihi cum Sparulo*. Item Matron Parodus apud eundem Athenæum, cùm delicatissimos nominasset, addit: *His ad admixti fuere Sargi, Hippuri Glanies, Mormyrus, & magnus Sparus quos coquus adhuc è sartagine stridentes attulit domumque nidore perfudit: ego verò cibum esse illum muliercularum putaui: altera post adortus sum*. Græcè legitur, Μόρμυρος, ἀντα δ᾽ἔλω μεγά λησπάρος, ἧς ὀμάγειρος Σίζοντας, &c. Scaligero placet, Μορμύρος ἄντα δ᾽ἔλω γχλεν σπάρος, ὃς ὀ παγειρος, &c. Acutissimi viri coniecturam (inquit Casaubonus) adiuuant Excerpta, in quibus disertè scriptum ἄντα, & ὅς. Nostra verò tempestate tanti nequaquam fit: Licetque non omnino aspernentur D eum ditiores, Lupis tamen, Asellis, Denticibus, Auratis, similibusque gratioris palati alijs comparandum esse minimè censent. Miratur Hicesium Rondeletius, quòd Mænis succi bonitate Sparũ prætulerit, cùm Mænæ, quantum ipse iudicat, sint carne ſicciore, & melioris succi: huncq. Diphili locum Σπάρος δριμύς, ἁπαλόσαρκος, ἄβρωμος, εὐςόμαχος, ὐρητικὸς ὐκ ἄπεπτος τάγηνιςός δε δύσπεπτος, idest, *Sparus acris est, teneræ carnis, virus non resipiens, stomacho gratus, vrinam ciens, haud difficilis concoctu: in sartagine verò coctus difficilis:* mutilum esse iudicat, id quod reuera asteriscus appositus etiam indicat: quare ante ὐκ απέπτος addit ἑφθὸς, idest, elixus, vt scilicet elixus coctu facilis sit, frixus contrà difficilis. Saluianus quoque Sparum mediæ carnis esse asserit inter duram, & mollem, arbitraturq. in salubribus, licet non saluberrimis habendum esse. Ob paruitatem raro elixatur. Frequentiùs vel in craticula assatur, vel in sartagine frigitur.

Laudata carnis pisce esse.

a *Lib.* 5. *Epig.*

Carnis qualitas.

Apparatus.

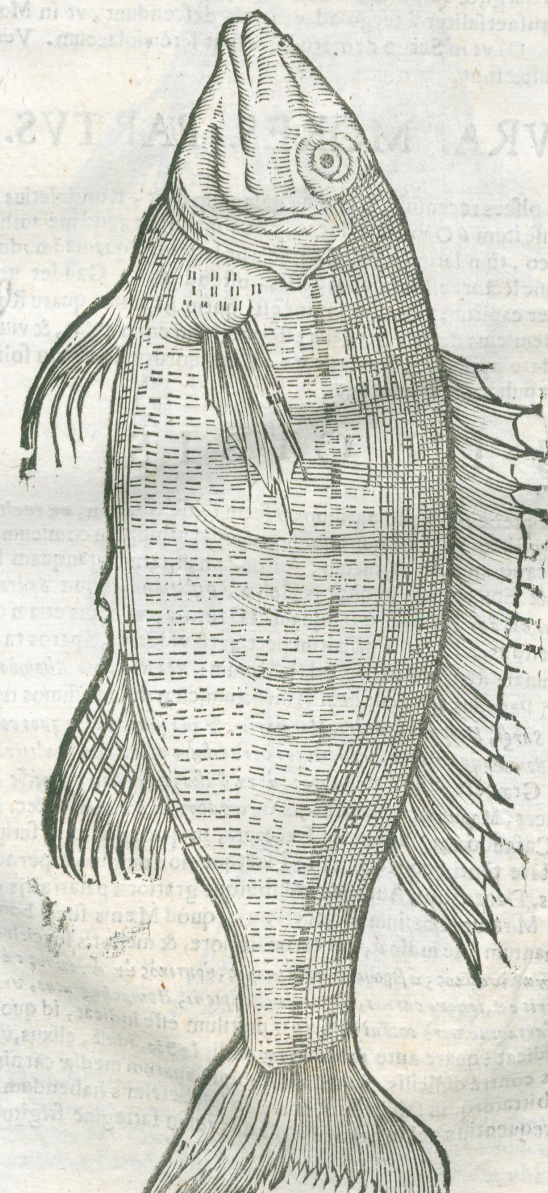
DE MORMYRO. Cap. XIX.

SYNONYMA ETYMVM.

Mormyrus. Mormylus. Mormyr. Mormur.

CORporis forma, locoq. natali cũ præcedentibus, vt in progreſſu hiſtoria patebit, quoque conuenit huic capiti inſertus piſcis, quem cũ eruditis, eum eſſe remur, qui Græcis Μορμύρος Oppiano μορμύλος, Plinio Mormyrus, Ouidio Mormyr, Theodoro Gazæ Mormur, Romæ, & Venetijs Mormiro, in Liguria, & Maſſiliç Mormo, Hiſpanis marmo appellatur. Falli autẽ Bellonium conſtat, dum veteres ſcribit à mormoreis maculis, eiuſdéq. albedine huic piſci nomẽ im poſuiſſe. Ita.n. Marmurũ nõ Mormyrum ſcribi oporteret, cum marmor μάρμαρος Grçcis nominatur. Euſtatius ἀπὸ τῦ μορμύρειν deducit, i. murmurare, id quod aqua æſtuãs facere videtur, ſtrepitum, ac fragorẽ excitans cum rapidè fertur, vnde & μορμυρειν Heſychio exponitur inundare, quod ab inũdãtibus, vel fluuijs, vel mari aqua murmuret ſtrepituſque in gentes edat. Cur modo hinc etymologiã deducat Euſtatius, planè nõ video, neq. ipſe rationẽ reddit, niſi dicamus alludi ad lituras, quæ deorsũ à tergo ꝑ latera trãſuerſaliter, vndarũ aut fluctuum inſtar feruntur.

Mormyrus Geſneri.



Verũ Mormyrum eſſe.

FORMA. DESCRIPTIO.

TAmetſi perpauca de Mormyro veteres, eademq. alijs inſuper piſcibus fermè cõmunia, ſcripta reliquerint, vt ex ijs quem hic exhibemus piſcem verum, ac genuinũ Mormyrum eſſe, certò affirmare nõ liceat: nihilominus cùm pictũ cognominet Ouidius, & Oppianus αἰόλον, ideſt, variũ, (Lippius reddidit; *& pictus Mormylus ore*,) taliſq. ſit hic pictus, & eodem non ſolùm Cõſtãtinopoli, vt Bellonius tradit, ſed in omnib. ferè alijs Europæ regionibus, nomine veluti per manus tradito hodieq. vt oſtendimus, veniat haud temerè proveterũ Mormyro accipi poterit, eoque magis

A magis cùm quæ de suo illi tradunt, huic conueniāt omnia. Piscis est corpore quā Aurata, Sparus, Sargus, & Melanurus lōgiore, & minus ad latera cōpresso: capite itē tenuiore & cælato, rostroq. acutiori. Os autē mediocre habet, dētes exiguos, labia crassa, oculosq. medios: brāchias vtrimq. quaternas: ad quas binæ etiā sunt pinnæ, vtrinq scilicet vna: & binas alias hēt minores in vētre: in dorso verò vnam tantū, satis longam, totamq. aculeis horridam, aliamq. deniq. retro anū iuxta caudam exiguam. Cauda in lunatam pinnam degenerat. Venter est argenteus: dorsum ex albo ad cæruleum vergens denis duodenisve lineis latiusculis, nigris à dorso ad ventrem trāsuersis, æqualibusq. interuallis distinctis depingitur. Ventriculum habet magnum, intestina alba, triplici inflexione conuoluta: hepar grandiusculum subrubrum atq. ventriculum ambiens; lienem exiguum & subnigrū quæ omnia nigerrimo continentur peritonæo. Pedalem magnitudinem rarò attingit. Figura hæc Gesneri est, Venetijs adumbrata. Ea verò quam Rondeletius ponit denticulos labris deductis ostendit, & à superiore labio perbreuem sursum eminentem cirrum. Bellonius angustiorem hunc piscem pingit, nec satis latitudinis porportionem seruat.

Pinnæ. *Color.* *Partes internæ.* *Magnitudo*

B
LOCVS. CIBVS. NATVRA. MORES.
Partus.

MArinum tantùm piscem esse omnes fatentur, Ouidius saxatilibus, vel pelagijs accensere videtur, cùm litoralem esse præter Archestrati apud Athenæum, & Oppiani authoritatem (qui in litoribus ex arena & ijs quæ in arena proueniunt, victitare eū scribit,) cotidiana piscatorum experientia etiam attestatur. Soliuagus est, nā pauci simul capiuntur. Pamphagus est nullum non cibum attingens, licet interim parua tantùm venetur animalcula, pisciculos, conculas, & minora crustacea: neq tamen à terrestribus sordibus immunditijsq. abstinet. Parit æstate teste Aristotele; capitur verriculis & plagulis, vt Plutarchus ait. In euitandis retibus ingeniosus & solers est, ijs enim inclusus, non aliter ac Lupus, imis in vadis sulco crebro caudæ motu, depulsis arenis facto subterlabitur: quod memorat Oppianus his versibus:

Mores. *Cibus.* *Partus.* *Ingenium.*

At fuluam Labrax alijs effodit arenam
Conatur foueam branchijs aptare capacem
Corporis, vt magnos sub terris occulat artus
C *Ac veluti lecto iaceat, per litora grypos*
Piscantes verrunt, hic cœno immersus in alto
Effugit exitium prædæ, fugit humida lina.
Astutus talem meditatus Mormylus artem
Tensas sub bibula maculas declinat arena.

Lupi actus.

VSVS IN CIBIS.

HIcesius apud a Athenæum Mormyrum tradit esse τροφιμώτατον, id est plurimùm nutrientem quod Saluianus & Rondeletius improbant, cùm sit carne molli, præhumida, lutumq. olente, atq. adeo insipida, vt non solùm hoc nostro tempore vilis optimo iure habeatur, sed ab alijs etiam veteribus plebeius contemptusque habitus fuerit, quod ex hoc Archestrati apud eundem Athenæum constat:

Μορμύλος αἰγιαλεὺς κακὸς ἰχθὺς οὐδέποτ' ἐσθλός *Mormylus est paruus piscis, non vtilis vllo Tēpore.*

Quamobrem monet Saluianus, vt ægri prorsus ab eo abstineant: sani verò non nisi insapidorum penuria eo vtantur: & licet quouis modo conditus malè sapiat: in craticula tamen crebraq. ex aceto, & oleo irrigatione conspersus, minus ingratus esse solet.

a Lib. 7. *Carnis qualitas.* *Apparatus*

D
DE CANTHARO. Cap. XX.

SYNONYMA. ETYMVM.

Κάνθαρος Plinio & Ouidio Latinè etiā Cantharus nuncupatur: Gaza verò vim nominis explicaret, Scarabeū transtulit, nā Scarabeus in genere insectorū vaginipennīū κάνθαρος appellatur. Qui plura volet, huius voçabuli significata, historiā nostrā Scarabæis dicatā in opere de Insectis adire poterit. Vt verò Cātharus idē piscis videtur, q. alias fœminino genere κανθαρὶς dicit: ita cōtrā κανθαρὶς & κάνθαρος inter insecta differunt, vt ibidem fusiùs ostendemus. Bellon. Cantharū piscem rectè quidē sit dictum negat, quòd eius nominis vasis exprimat effigiem, aut quòd cantharo, siue Scarabęo similis sit, vel item quòd canthare sciat: cęterùm cùm inde sic dici arbitratur, quòd Apollini (vt ait Apollodorus) sacer sit, in grauissimum imprudenter incidit errorem. Non enim Cantharus, sed Citharus (quo cū non

Cantharus: *Scarabęus.* *Cantharis.* *Cantharus vnde dictus*

ſine intolerabili errore Cantharũ confundit) Apollini ſacer habitus fuit. Rondeletius Chãthari nomen huic piſci inditum exiſtimat, quòd non aliter in cæno maris verſetur quàm in fimo terreſtri, ſcarabæus. Mihi magis probatur, vt à conſimili colore dicatur, non tamen Canthari ſiue Scarabæi pilularij, ſed magni illius qui ex nigro rubeſcit, à quo nimirũ colore hodieq. Liguribus Tanado appellatur, quaſi fuſcus aut pullus, item bæticus & ferrugineus, qui color huic piſci conuenit. quare cùm Gillius Liguribus hunc piſcem Tamidum vocari dicit, forſan Tanadũ vt Rondeletius habet, dicere voluit, licet Bellonius Genuenſibus Cannã nominari ſcribat, qui interim in titulo ſuo Cãtharo præpoſito Tauna habet, & in Gallico de piſcibus Tanua Teſte eodem Bellonio vulgus Lutetianorum apud quos tritiſſimus piſcis eſt, ex Oceano delatus, Brẽma marina vocatur. Maſſilienſibus verò Cãthena, Rondeletius habet Cantheno, & hoc nomine in Gallia Narbonenſi, Prouincia & Hiſpania venire ſcribit. Idem deniq. Bellonius Romanis Zaphile dici ait, à ſquamis ex indico ſplendẽtibus, forſan à Sapphyri lapidis colore; teſtatur enim eſſe è Cantharis quoſdam cyaneis lineis variegatos: ſed Iouius Sapphyrum piſcem Romæ à cyaneo colore dictum, Scarum interpretatur. Græci noſtri temporis Cantharum corruptè σκάταραν dicunt.

Brẽma marina.

Sapphyrus piſcis.

FORMA. DESCRIPTIO.

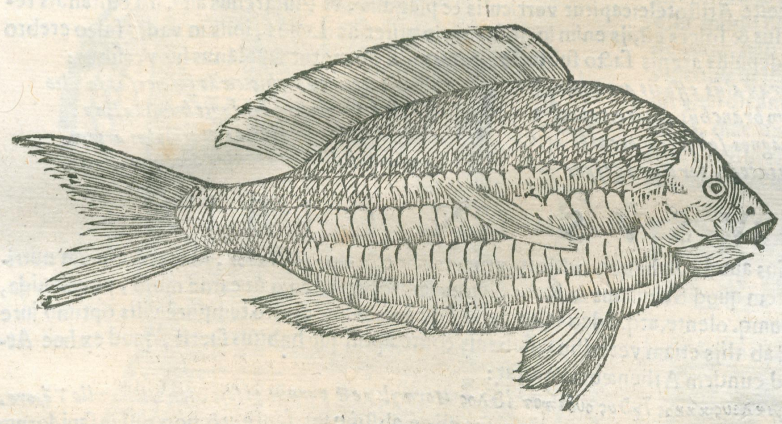
Cvm ex antiquæ nomenclaturæ veſtigio, coloreq. taneo, à quo apud Ligures etiã nomen obtinuit, congruente cum eo quem Cantharo Ouidius tribuit hoc verſu;

Cantharus ingratus ſucco, & concolor illi Orphus.

tùm ex ijs quę de Cantharo præterea veteres alij memoriæ prodiderũt, hic depictũ piſcẽ Cãtharũ genuinũ eſſe, eruditi iudicarũt, quibus facilè aſtipulor. Piſcis eſt corporis forma brãchijs, pinnis, aculeiſq. Auratæ vel Sargo ſimilis. Squamis ĩtegiẽ paruis, ex ĩdico ſplẽdẽtibus, vti ex Bellõ. diximus. Caput, & quę circa oculos sũt partes, ex nigro rubeſcũt, quæ per miſtio (inquit Bellonius pullũ ſiue fuſcũ colorẽ efficit. Ore eſt minore quã Aurata, aut Sparus, inferiori maxilla lata, dentibus paruis confuſo ordine diſpoſitis: Labro ſuperiori velut in calua infarcto. Supercilia nigricant; oculi cæſij ſunt, quorum pupilla nigra eſt, in ambitu pallida. A brãchijs ad caudã lineas duci ait Rondeletius ſubaureas, non manifeſtas, vt in Salpa, ſed obſcuras. Bellõ. verò lineã arcuatã, vtrinq. in lateribus cyaneã eſſe

Quibus ſimilis.

Cantharus Authoris.



Canthari icon alia ex Geſnere.



A eſſe tradit: nec propterea credendum non eundem ab vtroque nobis piſcem depingi. Variare enim eum ex hoc etiam cognoſcitur, quòd Bellonius in foro piſcario Londinenſi obſeruarit quoſdam lineis albicantibus variegatos, alios cyaneis, alios ex luteo nigricantibus, rectis quidem, ſed non ita conſpicuis, vt in Salpæ tergore videas. Internis partibus non differt à Sparo. Lapides habet in cerebro Pictura noſtra Canthari eſt, Genuæ adumbrati, colore totius corporis taneo, præter lineas quæ candicant, & oculos qui ſunt aurei. Geſnerus in paralipomenis altera ſecundo loco exhibita: Piſcis hic (inquit) à Bellonio pro Coracino exhibitus, Chantharus videtur. nam, & Rondeletius Cantharum eſſe docet piſcem à Liguribus Tanado dictum, non Coracinum, & Gillius piſcem Maſſilię à colore caſtaneæ nominatum, Coracinum Neapoli vocari, audiuiſſe ſe ait, quæ nimirum errandi fuit occaſio Bellonio, qui Cantharum bis pinxiſſe videtur, primum pro Coracino, vbi dentes non expreſſit, deinde pro Canthario dentatum. Hæc ille.

Linea in oe variant.

LOCVS. CIBVS. NATVRA. MORES.

B CAntharum Ouidius inter pelagios habuiſſe videtur. Ariſtoteli tamen litoralis eſt, & in cœnoſis litoribus ac portubus, in quæ loca maris ſordes fluctibus pelluntur, cœnumq. ex proxima terra, pluuijſq. confluit, verſari Rondeletius tradit, indeq. Cantharum nominatū fuiſſe arbitratur *a* Aelianus verò in locis gigni teſtatur quæ ἄσπρα appellantur (de quibus in Mullo à nobis dictū eſt) ex Oppiano, vt apparet Κάνθαρος ὃς πέτρῃσιν ἀεὶ λεπρῇσι μέμηλε. Veſcitur (inquit Rondeletius) aqua, & ſtercore, quo nomine ſordes etiam omnes intelligit, quę partim ex proxima terra pluuijs in portus, & litora, partim ex ipſo etiam mari propelluntur. Bellonius verò herbis veſci ſcribit, carne item, pane, & caſeo ex nauibus in mare proiectis, vt pamphagus haud malè dici queat. *Turgent amore fœminarum, & quia Zelotypi ſunt accerrimè* (inquit) Aelianus) *pro ſuis coniugibus pugnant, ſed non more Sargorum pro multis ſed non aliter quam Menelaus cum Paride pro vna tantùm.* Idem ante Aelianum tradit Oppianus, inquiens:

a lib. 3.

Cibus.

Amor & Zelotypia.

Vxores Sargi multas, & Merulus . . . . Ducunt, aſt alij contenti coniuge ſola,
Cantharus, Aetnæus ſpernentes agmina lecti.

C CAPIENDI RATIO.

INeſcantur authore eodem Oppiano, polypo aut carabo aſſo, in naſſam vimineam amplam indito ad ſaxum aliquod inclinatam, cuius non modò venter ſit bene capax, ſed os quoq. ſatis amplum. Ingredietur enim, inquit, primùm Cantharus aliquis, & mox poſtquam paſtus eſt, tanquam ſibi metuens, rurſus exibit. Piſcator nouam ſubinde eſcam reponet. donec multis magniſq. tandem collectis, hos iam ceu domicilio gaudentes, operculo ori tractu obfirmato, capiat.

Carnis qualitas.

Apparatus.

VSVS IN CIBIS.

XEnocrates hunc piſcem inter grata, boniq. ſucci edulia, & quæ abundè nutriunt, facileq. in corpus digeruntur, & aluum modicè cient, connumerat, vt Bellonius exiſtimat: cæterùm ad Citharum iſthęc, non ad Cantharum pertinēt. quem vt ingratum ſucco Ouidius dixit, ita etiam teſte Rondeletio boni ſucci non eſt, carneq. nimium molli, præ humidaq. atq. meritò viliſſimus habetur nec niſi tenuioris fortunę hominum cibus. Ventrem mollit elixus: in ſar-D tagine coctus, vel etiam elixus cum croco, cinamomo, pipere, zinzibere, vel cepa, & oleo, vel exiccatus, multò melior redditur.

DE SALPA Cap. XXI.

SYNONYMA. ETYMVM.

INter ceteros piſces (inquit Bellonius) nō eſt alius qui ſuā cōſtātiùs retinuerit antiquā appellationē, quā quo de nūc ſermo inſtituit: ſiquidem vulgo Græco, Italico, & Gallico, nihil de priore nomenclatura immutauit. Ait tamen Maſſilienſibus Sopi appellari, & Romæ non Salpam, ſed Sarbam quod poſtremū nomen nō ſatis fortaſſis, vel intellexerit, vel meminerit, nam Saluianus, qui Romæ vixit, & medicinam fecit, ibi, & vbiq. ferè gentium

Sopi. Sarba.

Salema.

gentium antiquo nomine Salpam appellari testatur: Salponi (quam vocẽ Gesnerus in Italico libello pro salpis se legisse ait) maiores in hoc genere dici possunt. Lusitani Salema dicũt. Σάλπη Græcis omnibus quidem vocatur, Archippo tamen apud Athenæũ etiam in masculino ὁ Σάλπης, μισθὸν φέρων, id est, *Præco Boax fuit, Salpes verò tuba cecinit, obolorũ septem mercede conductus.* Hesychius & Varrinus alijs etiam Βοῦν, id est, Bouem vocari scribunt, nimirum ex eodem Athenæo, qui hoc Pancratis ex operibus marinis versus citat.

Salpes. *Bos cur dicta.* E

— Σάλπαι τ' ἰσομήκεες ἰχθῦς Ἅς τε βόας πόρκηες Ἁλίζωνοι καλέουσιν.
Οὕνεκα γαστέρι φῦκος ἀεὶ ἀλέγουσιν ὀδοῦσιν.

— *Salpę pisces æqualis magnitudinis Quas quidem Boues, Halizoni piscatores nominant*
Quoniam algam ventri cibum, dentibus molunt.

Rondeletius pro πόρκηες restituendũ arbitratur πόρτιες, quoniam boues dicanẽ, ἀτελεῖαι, id est, iam adultæ, quasi Salpæ non simpliciter Boues vocari debeant, sed addito epitheto πόρτιες, id est paruæ. Quam correctionem merito Gesnerus improbat, quòd neq. carminis ratio admittat, & si admitteret, πόρτιας in accusandi casu dici oporteat, sicuti & βόας: præterea Salpas Pancrates βόας πόρκηες cõiunctis vocabulis, vt ille arbitratur, non dicit, sed πόρκηες Ἁλίζωνες, idest piscatores Halisonos, πορκεὺς enim piscator est, non quilibet, sed propriè retiarius, nam πόρκος genus retis est. Sic igitur poetæ (inquit) sensus fuerit. Salpæ pisces à piscatoribus Halizonorum (quos Strrabo Asiæ populos esse putat extra Halym,) Boues appellatur, quoniam semper algam in ventre dentibus suis conterunt. Dalechampius in alijs codicibus ἁλίζωοι legi innuit, & vertit, in mari vitam agentes, in suo tamen exemplari Ἁλίζωνοι legi testatur, quam lectionem (in quit) si probamus, Halizoni maritimi populi sunt vicini Cariæ, Musiæ, Lydiæ, aut, vt alij malunt, gens Pontica. quare poeta ex his populis aliquos potius, quàm eos quos Gesnerus ex Strabone, in Indiam vsque reijcit, intellexerit. Cæterùm sicuti ob allatam rationem Salpa Bos vocari potest, ita aduertendum est alium esse à Salpa toto genere diuersum, vtpote planũ & cartilagineum, qui propriè Βοῦς, id est Bos appellatur. Syluaticus Crisopleurum piscem dictum Salpam interpretatur, sed rectius Chrysopleurus dicatur ab aureo quo per latera Salpa resplendet, colore.

F

Bos alius a Salpa. *Crysopleurus.*

FORMA. DESCRIPTIO.

G

Veram Salpã esse quæ hic describitur.

PRæfixũ huic descriptioni piscem, verã ac genuinam Salpã esse, vetus vbiq. fermè terrarum nomenclatura, omniaq. ab antiquis Salpæ attributa, ac deniq. eruditorum omnium consensus testanẽ. Piscis est aspectu iucũdissimus. A ceruice (vt Iouij verbis vtar) in caudã per argentea latera, aureæ rubentesq. lineæ certis distinctæ interuallis decentissimè eũ depingunt: à quibus Aristoteli apud Athenæum πολυρράβδοι, πολύγραμμοι, & ἐρυθρογράμμοι cognominanẽ & Oppiano αἰολόνωτοι, hoc est vt Lippius vertit, *varijs distincta tergora signis.* Meminit & aliàs earundẽ linearũ Athenæus ex Philone his verbis: *Salpa similis nascitur in mari rubro piscis Stromateus appellatus, vt Philon narrat, virgas habẽs per totũ corpus extensas, auri speciem referentes.*

Lineę

Stromateus. *Genera duo* *Vergadelle.*

Aduertendũ interim est duo esse Salpæ genera, vnum commune & omnibus notum, alterũ minus, quod in Narbonensi Gallia perappositè Vergadelle, id est virgis, siue lineis distinctũ, teste Rõdeletio appellaẽ: Virgas enim (inquit) appellamus tenues & lõgos ramos, siue baculus, quas Græcis ῥάβδους nominãt, vnde δίραβδα id est, duab. virgis, siue lineis distincta, & πολύρραβδα quę pluribus, vt Salpa & piscis de quo hic loquimur, quem non ineptè Virgatũ inde dici posse putat. Differet, vt ait à Salpa communi ætate Virgatus minor est, & ad eius magnitudinẽ nunquam excrescit. At si hoc verum est, non sola differret ætate: progresso enim ætatis in magnam Salpam euaderet, quod cùm inficietur Rondeletius, apparet specie omnino distingui: nam præterea, vel ipso teste: tenuior etiam est & rotundior. Meminit eiusdẽ in libro de Piscibus stagni marini, & à Salpa iterũ distinguit, inquiens: In stagnis nostris marinis frequentior est ea quæ Vergadelle à nostris dicitur, id est, Virgatus piscis à virgis quibus Salpæ similis est, figura verò nõ itẽ, sed Auratis, vel Sparis potius. Ab ijs Virgati nostri neq. partibus internis, neq. saporis insuauitate, neq. carnis mollitie, neq. victus ratione differunt, sed Virgati in stagno solũ reperiunẽ, Salpę & in mari & in stagno. Sed Salpæ descriptionem prosequamur. Caput habet paruum & rotundũ rostrum acutũ, labra non infarcta, vt in alijs piscibus, eo exiguũ, dentes firmos, (eos pictor noster omisit,) in superiori maxilla sedecim, in inferiore octodecim, ferratos, quales etiã Atheneus illi ascribit: oculos aureos, super cilia quodammodo virescẽtes: pinnã in tergo vnicã, longã, multis spinis aspersam, quæ retro anum versus caudã cõspicitur; duobus tantũmodo sed robustis aculeis communita est cętere vt in alijs ferè piscibus. Cauda bifurca est. Lingua mediocris. Squamis tegiẽ latis & varij

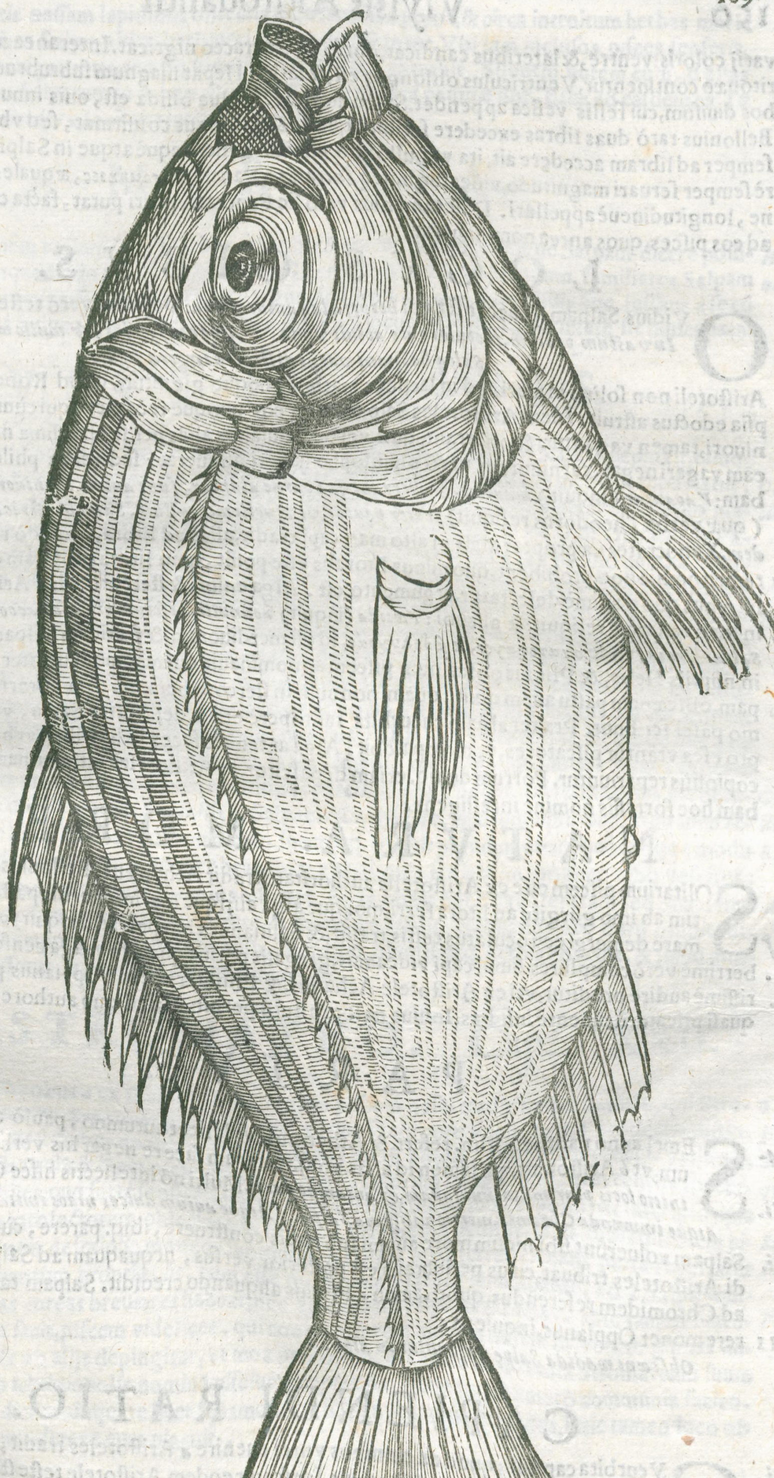
Virgatus piscis.

H

Salpa descriptio.

Pinna.

Salpa.



Paries interna. varij coloris: ventre, & lateribus candicat, dorso ex cineraceo nigricat. Interanea nigerrimo peritonæo continentur, Ventriculus oblongus est, & latus: Hepar magnum subrubrum, in tres lobos diuisum, cui fellis vesica appendet. Splen nigricat. Vulua bifida est, ouis innumeris plena. *Magnitudo* Bellonius rarò duas libras excedere scribit, quod, & Saluianus confirmat, sed vbi adoleuere, semper ad libram accedere ait, ita vt nullo alio piscium genere ęquè atque in Salpis, eadem ferè semper seruari magnitudo videatur, indeq. fortassis à Pancrate ἰσομήκεις, æquales magnitudine, longitudineuè appellari. Dalecamphius verò sic Pancrati vocari putat, facta comparatione ad eos pisces, quos antea nominauerat.

LOCVS CIBVS.

OVidius Salpam ijs accenset qui *herbosa laxantur arena*: Oppiano verò teste.

In vastum pontum, scopulos quos abluit vnda Alga conspersos, & multo murice tectos
Salpa habitant varijs distincta tergora signis.

Aristoteli non solùm in mari, sed in lacubus marinis quoque gignitur, quòd Rondeletius autopsia edoctus astruit. *Cibus.* Idem Aristoteles Salpam inter eos quoque recenset, qui cùm non sunt carniuori, tamen vagantur, & oberrant: quæ verba Saluianus aliàs per se clarissima non assecutus, eam vagari negat, carniuoram verò philosopho haberi asseuerat: sed verba philosophi adscribam: *Vagantur* (inquit) *maximè, & oberrant quæ carne aluntur, sunt autem carniuori ij ferè omnes,* (quæ verba Theodorus reliquit) *præter paucos, vt Mugilem, Mullum, Salpam, Aericam siue Chalcidem.* Xenocrates ea propter aliàs in alto mari capi tradit, aliàs ad litora, vt modò repetemus: quę *Litoralem esse.* tamen omnia non prohibent, quo minus litoralis esse possit, quin litora propriam eius sedem esse, cibus quo maximè delectatur, argumento est. Alga enim, & stercore ali *a* Aristoteles binis in locis testatum reliquit: & alicubi: *Fœtida* (inquit) *nonnullis piscium pro esca accommodantur, vt Salpa stercus*, vnde σκατοφάγον, & βδελυχράν, id est merdiuoram, & fœtidam Salpam Epicharmus in nuptijs Hebę, & Plinius obscænum piscem agnominauit; quemadmodum inter volucres Vpupam, obscænam pastu auem dixit, quam nonnulli in stercore humano commorari, & fœtente fimo pasci scribunt. Præter algam cucurbita tantoperè etiam delectatur Salpa, vt vtraq. herba pro esca vtantur piscatores, vt mox patebit. Alga autem, & fęces in litoribus vrbibus proximis. copiosiùs reperiuntur. Porrum deniq. etiam depascitur, vt Aristoteles ait, marinam aliquam herbam hoc fortassis nomine intelligens.

a li. 8. Hi. c. 2. item . 4. Hist. c. 8.
Vpupa auis.
Porrum.

NATVRA. MORES.

SOlitarium piscem esse ex Aristotelis authoritate tradit Athenæus. Bellonius tamen turmatim ab imo gurgite ad litora ferri, moxque alga alijsque marinis herbis pastas, celerrime in mare demergi ceu oculatus testis tradit, & Saluianus, cùm perraro (inquit) vnam solam, creberrimè verò complures simul capi videamus, gregalis potiùs quàm soliuaga censeri debet. Clarissimè audire proditur, vti ex Aristotele Aelianus, & Plinius recitant. Oppianus pauidam vocat quasi piscatorũ timenrẽ insidias. Iouius natura astutũ perhiberi; sed quo authore ignoro, tradit.

Gregalem esse Auditus. Ingenium.

PARTVS.

SEmel anno parit vt *a* Plin. refert, & Athenæus, videlicet autumno, paulò ante æquinoctium, vt *b* Aristot. ait, qui tamen id aliàs vbiq. terrarum facere negat his verbis, *Salpa ęstatis initio locis plurimis; nonnusquam, & autumno parit.* Multi nõ intellectis hisce Ouidij versibus.

Atque immunda Chromis, merito vilissima Salpa Atque auium dulces nidos imitata sub vndis,

Salpam voluerunt sibi nidum more auium sub aquis construere, ibiq. parere, cùm id soli Phycidi Aristoteles tribuat, cuius periphrasis est posterior versus, nequaquam ad Salpam, minusque ad Chromidem referendus, quod tamen *c* Plinius aliquando credidit. Salpam tamen in alga parere monet Oppianus, inquiens:

Obscœni madida Salpę nascuntur in alga.

Quando pariat.
a lib. 5. Hi. cap. 9.
b lib. 6. Hi. cap. 17.
c li. 32. c. 11

CAPIENDI RATIO.

CVcurbita capitur; quod ex omnibus vni ei euenire *a* Aristoteles tradit; gaudere .n. hac esca. Idem repetit ex eo Athenæus. Inescatur eodem Aristotele teste stercore. Capi, & alga ex Oppiano recitauimus. Id autem fit hoc modo. Piscator aliquis per dies quatuor, vnũ ad locũ aliquoties nauigans, lapides alga circundatos demittit; quinto postea die Salpis iam

a lib. 8. Hi. cap. 2.

illic

A illic congregatis nassam lapidibus obtectis alga immissis ponit, & circa introitum herbas marinas alligat, quibus Salpæ, alijq; herbiuori pisces delectantur. Vbi iam inclusos pisces senserit, tacitè mox ad nauigat, viris, remisq. silentibus, & nassam extrahit. Silentiũ autem cùm ad aliàs piscationes, tum Salparum in primis vtilis est, vt quæ natura pauidæ sint. Esca ad easdem ex Tarentino: *Bryon viride ex saxis oleo interens, vsui exponito.*

MORALIA.

Hominem varium, varijs rebus sese oblectantem non inconcinnè Salpam dicere possimus: quomodo Mnaseam quendam Locrensem vel Colophonium, familiares Salpam cognominarũt ꝓpter varietatẽ argumẽti libri παιγνίων, i. de Ludis siue lusibus à se cõditi: qualem, & à Salpe scriptũ aiunt, muliere Lesbia, à iocorum fortassis varietate sic nuncupata. *Homo varius.*

B VSVS IN CIBIS.

Qvemadmodum hoc nostro tempore Salpa, quam tam elegantur Natura depinxit, tamq. iucundis coloribus adornauit, ab optimatum mensis, vt insulsa, & mendax repudiatur, plebe iusq. omnino atque ignobilis piscis habetur, ita quoq. apud veteres in nullo planè pretio æstimationeq. fuisse cõperimus. Ouidio enim *meritò vilissima Salpa*, dr̃ Oppiano, & Plinio obscæna, Epicharmo merdiuora fœtidaq́. Archestrato semper mala & Diphilo dura, & insuauis: & vt Platina ait, syluestre quid ac ferinum resipiens. Quod si tamen circa Ebusum insulam (quę nunc Euizza nominatur), capta fuerit, haud spernendam esse Plinius ait: Alexandrina pariter maximè si in autumno nata fuerit, humidum quid, & album, idq. non virosum emittit, vt Diphilus refert. Id tamen Rondeletio improbatur, quando quidem pisces omnes vterum ferentes meliores cùm sint, Salpa æstate grauida melior quoque dicenda fuerit: parit enim (inquit) autumno, & semel tantùm: qua in re falli constat Rondeletium. nam ex Aristotele bis parere Salpam ostendimus; & Epicharmus de illa intelligit, quæ iam ęstatis initio pepererat; sicuti de illa quæ autumno Archestratus: cui circa Mitilenen capta tempore messis gustui quoque minus ingrata C est. Omnium autem tam dura caro est, vt a Plinius percoqui posse neget, nisi ferula prius verberetur (quare fuere qui Belgarum Stockfisch. Salpam esse voluere, quorum opinionem suo loco refellemus) vnde ægrè conficitur à ventriculo, succumq. gignit prauum, etiam quocunque modo præparata. Platina intestinum vult per branchias euelli, quia scilicet impurissimo cibo vescitur, hominique omnino detestando abominandoque. Aliàs etiam bene exenteratam sed quàm fieri potest, exigua in cisura, assaturam requirere, & moretum tradit. Saluianus per dorsi longitudinem dissectam, exemptis interaneis, passulis, sale, allio, olentibusq. herbis concisis, & simul mixtis infartam, si assetur, sapidiusculam euadere tradit.

Carnis qualitas.

Vbi melior, & quando.

Carnis qualitas.

a li. 9. c. 18.

Apparatus.

DE STROMATEO. Cap. XXII.

Athenæus a ex Philone in mari rubro piscem nasci tradit Salpæ similem, qui Stromateus Στρωματεὺς) nominatur, vniuerso corpore lineis aureis productis distinctus à quibus nomen ei impositum esse credi potest. Sunt enim Græcis στρώματα D stragula, & tapetes elegantiores, varijs colorum imaginumq́. differentijs spectabiles; quo fortè sensu Clemens Alexãdrinus libros suos στρωματεῖς inscripsit, qua si lectionis varietate lectorem oblectantes. Pro hoc Stromateo Rondeletius subsequentem piscem pinxit, sed non descripsit, monens tantum, si in aliqua mediterranei maris parte reperiatur nec mari rubro tantùm proprius sit, eum esse qui Romæ Fiatola nuncupatur, eò à Salpa differens quòd lineas aureas breuiores habeat, nec ad caudam vsque productas. Ipse tamen Fiatolam longè aliam facit, piscem videlicet, qui contra aliorum morem nullas in ventre pinnas habet: quo modo, & ab alijs depingitur, vt mox patebit: & in capite de Fiatola Stromateum suum Romæ etiam ab ichthyopolis nomina piscium propria, similibus sæpènumerò communia facientibus, Fiatolam dici tradi: quare licet squamosusnè sit, an lęui cute præditus, huic tamen loco ob allatam rationem inserere eum placuit.

a li. 7.

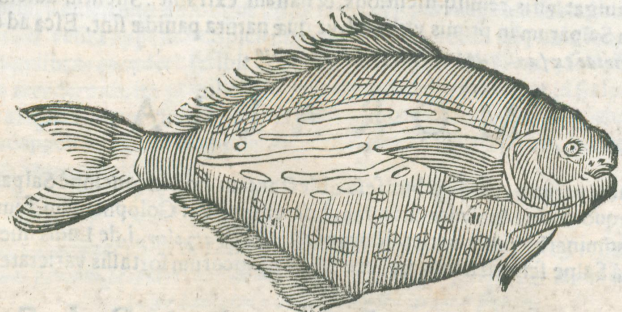
Etymum.

Stromata quæ.

Stromateus Rond.

Fiatola.

Stromateus Rondel.



E

DE FIATOLA ROMÆ DICTO. Cap. XXIII.

F

SYNONYMA. ETYMVM.

Callionymus. Ellops. Lycos. Callichthys Bellon. a lib 3. Callichthys Ariſt.

BEllonius piſcem Romę Fiatola vulgò dictum, quibuſdam videri ſcribit veterum Callionymum alijs Ellopen, alijs denique Lycon: ipſe verò eum eſſe conijcit, qui Græcis καλλιχθυς nuncupatur, facta coniectura ex nomine ipſo, quò piſcis pulchritudo indicetur, cùm ſit Fiatola Romanorum totus pulcher piſcis, aureo nimirum, & argenteo colore inſignis, multiſq. lituris variegatus: ſed inefficax ſatis id argumentum eſt: neq. etiam veteres id de Callichthye tradunt. Rondeletius Callichthyn ab Anthia alium non facit; a Oppianus diſtinguit; cùm enim rationem tradidiſſet capiendi Anthiam, ſubiungit: —Τοῖον καὶ κάλλιχθυς ἔχει σθένος, ἠδὲ γενέθλη Ὀρχυνων. Anthię tamen ſpeciem eſſe dici poterit: nam quod Oppianus ait nullum animal noxium reperiri, vbi Callichthys conſpicitur, id Ariſtoteles tradidit de Anthia. Callichthys Ariſtotelis dentes ſerratos habet, & gregatim degit: Oppianus Cetaceis adnumerat, & alibi Thunno eſca eum capi ſcribit, quæ omnia Fiatolæ conuenire non puto, neque etiam id aſſerit Bellonius.

G

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

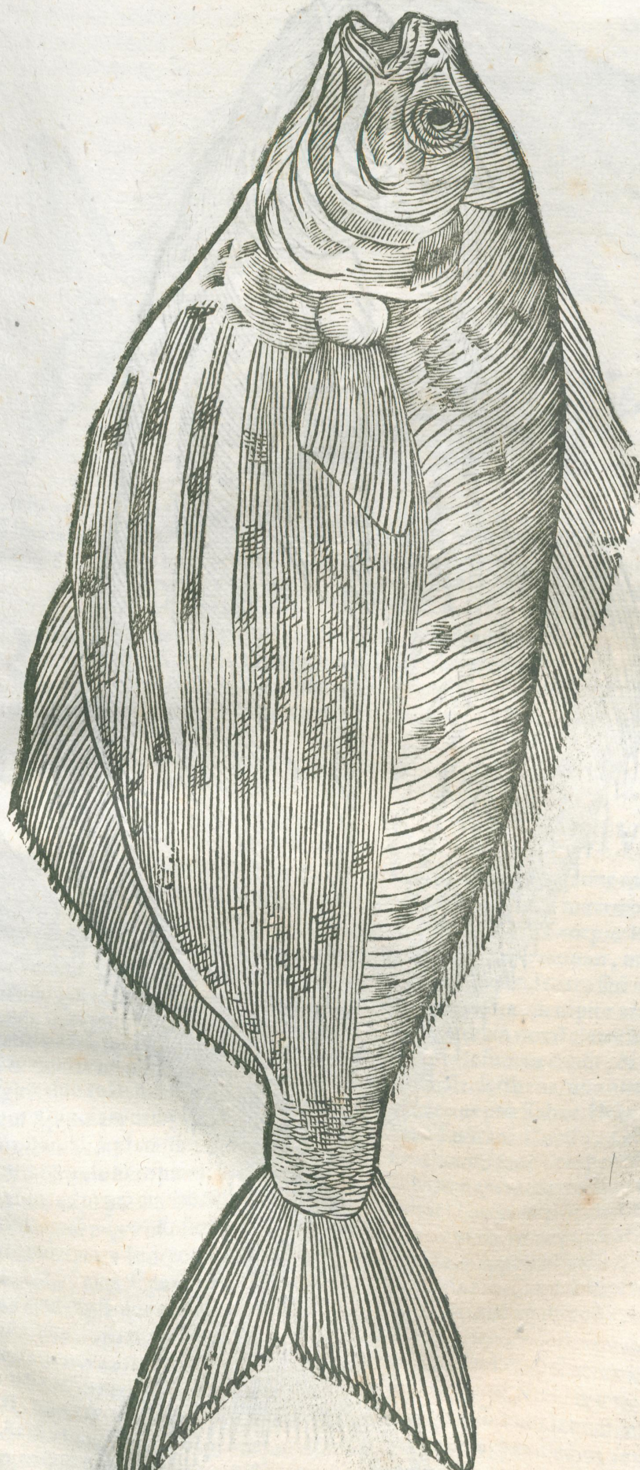
Pictura examinantur. Deſcriptio ex Rond. Ex Bellonio. Nota peculiaris. Maxillæ. Squama. Hepar.

ROndeletiùs cùm nullis alijs commodiùs, quàm cùm Cęruleis (ſic vocat Glaucos ſuos, Hippurum, Seferinum) connumerari poſſe credit, haud alio (vt apparet) argumento nixus quàm quòd dorſum, & latera habeat cærulea. Iam verò eundemnè cùm Fiatola Bellonij depingat, dubitari poſſit. Lineæ enim ſiue ſtriæ, & maculæ longè aliæ ac aliter in vtriuſque pictura exprimuntur. Forma verò, & pinnarum ſitus, item iuxta Romam frequentem eſſe, vt vterque ſcribit, & Fiatolam dici ad vnum eundemque pertinent piſcem. Rondeletius ſic breuiter deſcripſit. Dorſum lateraq. cærulea ſunt, venter candidus, labra purpurea. Ferè rotūdus, & compreſſus, Seſerino non valde abſimilis, niſi quòd lineas ductas non habet, ſed vnicam duntaxat. A dorſo autem ad hanc lineam, & ab hac ad ventrem lineæ demiſſæ ſunt, perbellè inflexæ. Bellonius fuſiùs: latus eſt, (inquit) ac planus, caudam lunatam habens, linguam carnoſam, Delphini modo, ad humanam accedentem, ſuiſque partibus omnino abſolutam, quod inter cæteros branchijs præditos ſolus habere mihi viſus eſt: quemadmodum, & hoc ſibi etiam peculiare quòd præter omnium piſcium morem pinnis ſub ventre careat: eſtque prorſus inermis. Branchias vtrimq. quatuor gerit: ſiquidem eam quam capiti coniunctam habet, annumeres: Superiorem maxillam fixam ac immobilem, vt Scarus, & Exocœtus habet, Cantharo quidem ſimilis eſt, ſed eò minor euadit, non tamen æquè craſſus. Lineam habet à capite ſub ventre ad vmbilicum extenſam atque vtrimq. in ceruice nigram maculam. Squamis vndequaq. caret, præterquam in eo lineæ ductu, qui piſcis huius latera diſtinguit: ventrem quoq. paruum habet, vt Lechia, Lampuga: quamobrem ei arctè inter ſe cohęrent, quæ tam numeroſis ſpiris in orbem circumductis, ita inter ſe complicantur, vt globulum eſſe dicas. Hepar vnius tantùm lobi, nullo

H

felle

A



B

C

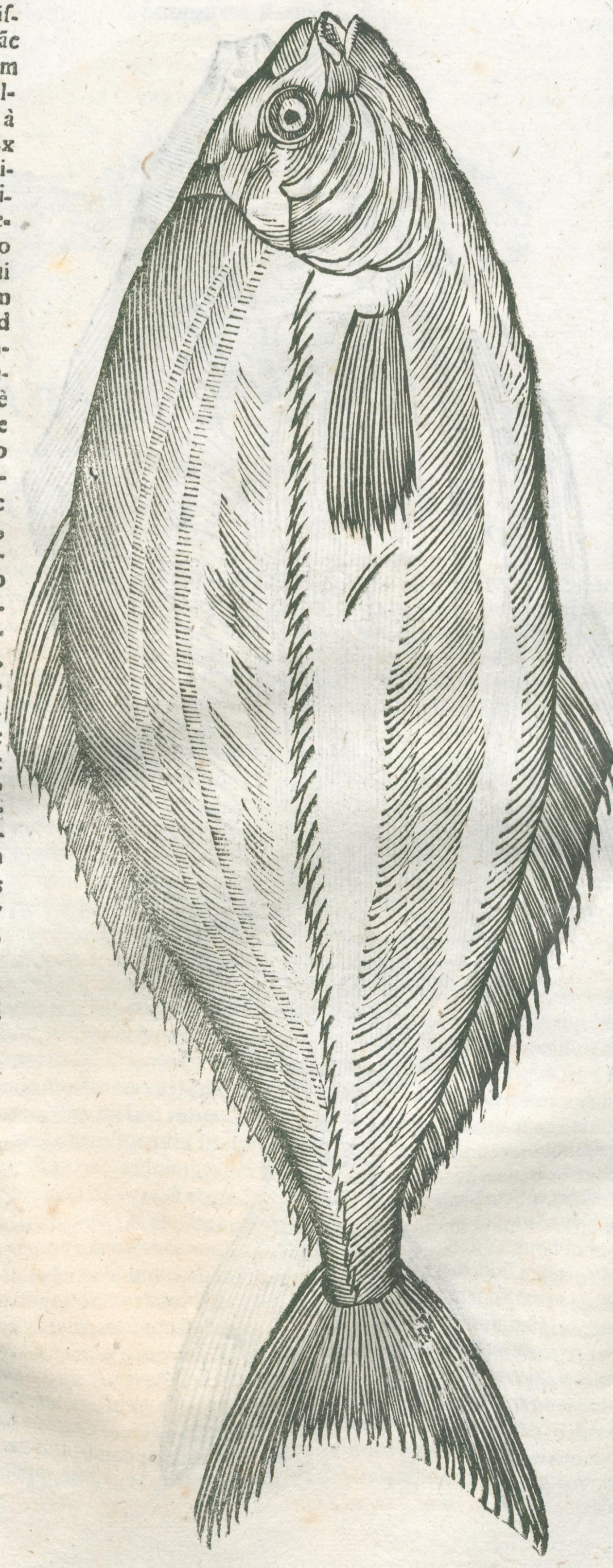
D

felle præditum: stomachum in V. litteram effor matum: cuius infima pars in mucronem terminatur atque ad eius pylorum tam numerosas videas appendices, vt (quemadmodum nec in Thynno, Pelamyde, ac Scombro) nullis artibus numerari possint, Intestina fulcit glandulosum pancreas. Lien illi stomacho sub est Gesnerus Fiatolę à Bellonio exhibitam iconem studio omisit, quòd forma, inquit, & circumscriptione corporis, ac pinnis cum ea, quam Rondeletius dedit, conueniat. Lineas tamen, seu strias, & maculas longè, alias, ac aliter in vtriusque pictura esse ait, vt pisces esse diuersos aliquis existimaret, sicuti etiam ex vtriusque descriptione idē non videtur. Rursus verò propter formam, & pinnas, vt dixi, & quoniam vterque circa Romā frequentem esse, & Fiatulam vocari scribit, vnus videri potest. A nobis posita figura (est autem ea, quæ hic primo loco exprimitur,) quàm à Cornelio Sittardo, cum alijs piscibus Romæ depictis olim accepi cum Belloniana ferè per omnia congruit, nisi quòd rudimenta quædam dentium ostendit, cùm Bellonius omnino edentulam faciat: & lineam mediam rectam à branchijs ad caudam non exprimat (cuius tamen in descriptione Bellonius non meminit) nec aliam superiorem Bellonio memoratam, incuruam, & squamosam, cùm reliquum corpus squamis careat. De ea doctissimus Sittardus ad me scribebat. Hic piscis Fetolo vulgò dicitur, Romanis

Lampeca. Fertur nasci ex pulmone marino, delicatissimus piscis, nec excedit hãc magnitudinem. Erat autem massa ab eo pictura, vno alterovè digito longior, quã à nobis hic proposita est. Ex pulmone marino eam nasci aliovè Zoophyto, quis facilè credat. Hactenus Gesnerus. Idem puto piscis est Romę itidem mihi depictus, qui altero loco ponitur; Auream habet lineam à branchijs ad caudam, aliasque eiusdẽ coloris per tergus: cætera aureo, & cæruleo pulcherrimè varius, vt Callichthys, siue pulcher piscis iure optimo vocari possit. Idem Gesnerus alterũ piscem cuius hic quoque iconem adijciemus, Venetijs pictum, primũ Hepatum esse conijciebat, quoniam à Venetis Figo nominatur, & Italicè iecur fegato, quasi ficatum, i. συκωτόν. (fortèquòd non minus sapidus sit piscis, quàm animantis alicuius ficubus pastæ, vt Anseris, aut Suis iecur,) & figura Hepati à Rondeletio posita, ad hanc proximè accedere videbatur, color nigricans, inquit, etiam conueniebat. Sed cùm Bellonius aliquando per Heluetiã iter haberet, admonuit me, piscem hunc potius esse Callichthyn suum (Rondeletius Stromateum facit) quanquã non sint eidem colores, & maculæ: idque animaduerti cùm ex figura eius, tùm quòd, vt dicebat, & in Callichthye etiam scribit, solus hic piscium pinnis sub ventre careat, nec aliam parte supina habeat, quàm quæ ab ano est. Rotundior etiam apparet, magisque rhomboides, quàm Hepatus Rondeletij, à quo, & capitis figura multum differt, & quod squamis careat, vt pictura ostendit, cùm ille squamosus sit. Superior corporis pars magis fusca

est,

Fiatola eadem meliùs expressa.



Callichthys Bellonij.

A



B

est, in summa subcærulea: inferior ex cinereo albicat (sicut & cauda quã gerit lunatã) per breuib. etiã lineis candicantib. aliquot parallelis distincta. Venetijs, vt dixi, vulgare ei nomẽ est Figo, vel etiã Truellia: A Græcis vulgò Gosidaria vocat, vt audio: & à Lusitanis Pãpano. Hacten⁹ ille.

LOCVS. ORTVS. VSVS.

Romæ frequens piscis est; alibi rarus, & incognitus. Rondeletius suis litoribus nunquam visum asserit. Fertur nasci ex pulmone marino, quod tamen mihi non persuaserint. Delicatissimum piscem esse inquiunt. Rondeletius à Glauco substantia parum differre scribit; esse enim carne paulò molliore.

C

DE SCORPIO. Cap. XXIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVi Græcis Σκορπίος, Ouidio cæterisq. Romanis latine quoque Scorpius nuncupatur, Plinio nonunquam item Scorpio, prout nimirum insectum venenosum, à quo huic pisci nomen inditum, Scorpius, & Scorpio latinis promiscuè nuncupatur. Accepit autem piscis iste ab eo insecto nomen, non quòd vel corporis figura id, vel colore, vt nonnulli voluere, æmuletur, sed quòd vt aculeo Scorpius terrestris, quem habet in cauda, ita piscis quibus in tergore, & capite armatus est venenum vulnerando infligat, vt mox ostendetur. Genuenses veterum nomẽclaturam retinent: alicubi etiã in Italia Pesce Spin, vel Spino, vel Spinoso vocari Gesnerus tradit; & Aggregator Spinulam piscem memorari à Galeno in tertio de aliment. facult. scribens, non alium, quam Scorpium intelligit: hunc enim ibi nominauit Galenus: & Syluaticus pro Sabot Hebraica, aut Arabica voce, piscem Spinulam reddit. Romæ Scrofano dicunt Lusitani Coesso. Gillius in nonnullis Italiæ regionibus Scorpium, & Scorpænam (de qua mox) promiscuè Scorpenam vulgò appellari testatur, & à Græcis Scorpium: apud Massilienses Scorpænam rectè quidem vetus nomen retinere: Scorpium verò parum Massilicè Rascassam nominari, siue vt Bellon. habet Resquessam. Rõdel. verò eum, qui niger est, Scorpeno, qui flauus est, Scorpena vocari author est. Fallitur itaque Saluianus, Scorpium Scorpenam, Scorpænam Rasquessam appellari existimans. Iam verò Σκορπίς, & Σκορπίος, cùm separatis locis nominentur ab Aristotele, non solùm nostri temporis eruditi, verùm etiam ipse quoque Athenæus dubitant, eorundemnè an diuersorum piscium sint nomina. Sic enim ille. *Aristot. in 5. de animalib. cap. 9. & 10. Scorpios, & Scorpidas diuersis in locis nominat: incertum autem an eosdem esse intelligat.* Rondel. Saluianus & Gesnerus eiusdẽ quidem piscis nomina esse arbitrantur, ijsdemq. sexum distingui, Scorpio nimirum marem, Scorpide fœminã denotari; quod se colligere ait Saluianus non solùm ex ipsorum Græcorum nominum ratione; sed ex *a* Arist. etiam verbis: nam vbi philosophus, inquit, de appendicibus ventriculi, *b* ac differentia à loco, in quo pisces degunt, desumpta pertractat (quippe quæ tum maribus, tum fœminis Scorpionib. æquè cõmunia sunt (σκορπίῳ nomine vtitur: vbi *c* verò de loco in quo pariunt agit, (cũ

D

Scorpius vnde dictus.

Spinula piscis.

Sabot.

Scorpena.

Rascassa.

Scorpis an idem cum Scorpio.

a *L. 2. Hist. cap. 17.*
b *L. 8. Hist. cap. 12.*
c *L. 5. Hist. cap. 10.*

parere proprium fœminis sit) non σκορπίυς, sed σκορπίδας appellat, eas vt Orcinas in alto fœtificare dicens. Quod si obijciatur d Aristotelem paulò superius, Scorpionem bis anno parere testantem, σκορπίυ, & non σκορπίδος vocabulo vsum esse, respondendum esse censet, aut non semper, & locis omnibus eadem loquendi proprietate scriptores vti, aut corruptum esse locum: nam cùm nunc, inquit, legatur Σκορπίος τίκτειδίς; σκορπὶς forsan legendũ esset; facillimè enim σκορπὶς in σκορπὶος corrumpi potuit. Nec obstat quòd Athenæus etiam (vt ex loco præcitato colligitur) ibi σκορπίος legerit: nam post tot annos Aristotelem secutus est Athenæus, vt eo quoque intermedio tempore σκορπίος pro σκορπὶς mendosè scribi potuerit. Hæc itaque Saluianus, cuius rationes meo iudicio frigidiusculæ existunt. Ego quidem nihil immutauerim; imò verò non sexu Scorpidem à Scorpio, sed specie etiam distinguo, eumque esse reor, qui Athenæo σκόρπαινα nominatur, & à Scorpio distinguitur. In qua sententia Saluianus quoque fortassis fuerat antea, nam cùm Scorpænam à Scorpio specie etiam distinguat, Scorpænæ hunc titulum præfixit, Σκορπὶς, Scorpæna, vulgò Scrofanello. Idem & Gesnerus fecit, contra Eustathius Scorpænam Scorpij fœminã esse astruit ex his Athenæi verbis: *Scorpænas, & Scorpios nos comedemus.* Apparet autem imperfectam Athenæi sententiam percurrisse Eustathium, quæ enim subsequuntur, manifestissimè differentiam constituunt: ea sunt: *Distare succo, & colore pisces eos* (Scorpiũ, & Scorpænam) *non est qui nesciat.* Quamquam autem in plerisq. piscibus sexu tantùm differentibus, coloris etiam aliquod discrimen est, id tamen tam exiguum est, vt à peritis tantũ agnoscatur; est denique, & in magnitudine differentia, minor enim Scorpæna.

d *Lib. 5. c. 9*

Scorpana.

Eustathij error.

E

F

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

Hicesius apud Athenæum duo facit Scorpij genera, loco, colore, & carnis bonitate inuicem differentia: inquit enim: *Scorpionum alter pelagius est, alter τεγανώδης: & hic quidem rufus: alter nigricans. Præstat sapore, & nutrimento pelagius.* Rondeletius pro τεγανώδης vertit Lutarius, ex Etymologo cui τέγανος propriè, inquit, est γῆ ἐπὶ πολαιον ὕδωρ ἔχυσα, ἢ πηλῶδες ὕδωρ, idest terra supernatantem aquam habens, aut cœnosa aqua: sed cõmodiùs circumloquemur, vertemusque, qui in cœnoso litore degit, aut cœnosis aquis (marinis nempe, vt Dalechampius reddidit) nã lutarium significantiùs dicemus quod Græci τελματιαῖον: quemadmodum Aristoteli Rana, & Cordylus sunt animalia τελματιαῖα, & Testudo quædam lutaria dicitur, nam τέλματα sunt paludes paruæ, & distinctæ, τεγανος verò quod continuatũ est, vt sunt marina litora. Hunc teganodẽ Scorpium idem Rondeletius, atque ipse quoque Saluianus Scorpænæ eundem faciunt; qua in re ab vtroque rursus dissentio, existima enim idem Scorpio accidere quod Mullo: esse scilicet eundem cum pelagio, hoc est, esse quidem omnes Scorpios litorales, sed alios ad altum etiam se efferre, alios in cœnoso semper litore versari, tanquam lutarij Mulli faciunt, ideoque, & nigriores, & insuauiores haberi, vt ratio ipsa dictat. Totidem Scorpij genera Oppianus refert, vtraque in arenis, & petris pasci scribens, nec aliam distinctionis peculiarem notam addens, additurus, puto, si quæ fuisset. Est itaque Scorpius magno capite piscis, eoque anguloso, duro, osseoque plurimis ijsdemque acutissimis, & robustissimis aculeis munito, quod inter alios meminit quoque Ouidius hoc versu: *Et capitis duro nociturus Scorpius ictu.*

Rana.

Cordylus.

Scorpius teganodes qs.

Caput.

G

Scorpius Rondel.



Os ipsi magnum & in eo exigui dentes, & cõfusi, dẽsique: quos in inferiori maxilla trianguli figurã habere Rondel. ait: Oculi item magni, & rotũdi, exerti, vt in Bufone, in suprema sede temporum collocati: Superciliorũ loco aculeum vtrimque acutissimum Cuculi instar habet, item apophysem, siue appendicẽ cutaceam, mollem & brãchias quaternas vtrimq. osseo aculeato q. operimento contectas: & iuxta eas, binas latas pinnas, totidẽq. ex harum regione in vẽtre, sed minore: in dorso vnicam, sed latam longamque à ceruice ad caudam vsque excurentem, anteriore sui parte vndecim, aut duodecim duris firmisque aculeis horridam, cętera obtusam, & innoxiam:

Oculi.

Pinnæ.

H

A xiam: aliam denique quæ à podice ad caudam vegit, breuem at latiusculam tribus hispidam aculeis. Cauda vnica, ac lata pinna constat. Totum corpus rotundum est, anteriore parte crassissimum, posteriore tenue. Squamæ quibus tegitur, adeò sunt exiles tenuesque, vt nisi aduertas, ijs carere videatur. Sunt enim cortici serpẽtum potiùs, quàm squamis vulgaribus similiores. Solus venter ipsius albicat cætera rubẽt; quamobrem Plinio rufus, Numenio apud Athenæum ἐρυθρὸς, Hicesio πυῤῥός, Diphilo κιῤῥὸς cognominatur. Nigras interim quasdam notas per corpus dispersas videas, vt non abre Epicharmus ποικίλον dixisse videri queat. Lapidem gerit in capite Ventriculum habet magnum, cum multis circa pilorum appendicibus, vti & *a* Aristoteles meminit; intestina lata; hepar album à quo fellis vesicula pendet; splenem verò subrubrum. Trilibris quandoque datur: maior nunquam. In mari verò rubro, duum, triumve cubitorũ Scorpios, & Gobios gigni *b* Aelianus scribit, & Io. Tzetzes apud *c* Indos eadem magnitudine.

Cauda. Figura. Squamæ. Color. Partes interne. a li. 2 Hist. cap. 17. Magnitudo. b L. 17. c. 6 c Lib 7 Variar. 144.

LOCVS.

B SCorpium marinum quidem piscem esse omnes profitentur, sed quam maris partem habitet, confusè traditur. Ouidius ijs annumerat, qui pelago gaudent; & Aristoteles in alto tradit fœtificare Scorpium. Hicesius (vt ostendimus) alios facit pelagios, alios in cœnosis litoribus versari scribit *a* Oppianus bina quoque genera dari inquiens, vtraque tamen in petris, & arenis pasci ait, canens:

Cautibus, & bibula multi pascuntur arena, Auratæ fulua splendoris nomine dicta,
Et Symij, & Glauci, & densato dente Dracones, Scorpius in pugna fortis;

Et *b* aliàs rursus: *Horrendus curuo qui gaudet Scorpius antro.*

Mnesitheus quoque apud Athenæum saxatiles esse Scorpio testatur: Bellonius rufos tantùm. Saluianus verò litorales putat, & recitata veterum testimonia controuersa esse inficiatur, quoniam *c* Aristoteles scripsit, *piscium nonnullos litorales esse, alios pelagios, & alios rursus vtrumque locum indifferenter habitare.* Quam sententiam paulò antè Mulli exemplo approbaui, & Aristoteles inter litorales ne sit, & pelagios ambigi asserit, litoralium piscium nomine eos item complectens, qui impropriè, & latiori loquendi modo, saxatiles appellantur, sicque saxatilem dictum esse Oppiano, & Mnesitheo dubitari non debet.

a Lib. 1. b Lib. 2. Litorales esse. c li. 8. Hist. cap. 13.

C

NATVRA. MORES. VENENVM.

VItam viuit solitarium, vt testatur Athenæus, & Saluianus paucos admodum vnà capi ait, vt solitarium esse non sit dubitandum, quandoquidem gregales, fusaneiq. numerosè vna capi solent. Quamuis verò ibidem Athenæus phyco, idest alga pisci Scorpium dicat attamen carniuorus quoque est, & si Alberto credimus cancris mirum in modum inhiat; apud quem hoc inuenio secretum: *Fertur si decem cancri colligati in maris locum aliquem proiecti fuerint, ad eum omnes Scorpios congregari.* Bellonius caridibus, idest squillis Alphyis, Sparulis, Gobionibus, similibusq. pisciculis omnibus vesci monet: plurimosq. pisciculos in Scorpij ventriculo sese inuenisse testatur Saluianus. De castitate huius piscis mox aliquid dicemus in Scorpena. Aculeis, quibus in capite, & in tergore armatus est, tum ad sui tutelam, tum item ad nocendum, venenoq. inficiendum vtitur, vt testatur *a* Oppianus his versibus:

Horrendus curuo qui gaudet Scorpius antro, Gobius in fulua nimium contentus arena,
D *Et Canis atq; Draco, volucrisq. per æquora Hirundo, Hi duris pugnant stimulis fundũtq́; venenũ.*

Venenatum autem pestiferumq. Scorpij ictum esse multi ex veteribus præterea testantur. Qui à Scorpione, & Dracone marinis (inquit *b* Dioscorides) infliguntur ictus, grauissimos dolores inferunt, nonnunquam etiam nomas, idest vlcera depascentia. *c* Auicẽna existimat ex ictu (interpres morsu, habet) inflationem ventris fieri, & formam hydropicam, & quandoque inde accidere exitum inuoluntariæ ventositatis. Ouidius quoq; ad venenum quod ictu suo infligit, respexit, dum canit: *Et capitis duro nociturus Scorpius ictu.*

Item Plinus: *Sic & Scorpio lædit, dum manu tollitur: tot enim aculeos habet in capite, vt sine noxa tractari non posset nisi cauda arripiatur, vel duobus tantùm digitis medium corporis apprehendatur.* Cæterùm non viui tantùm piscis ictus venenosus est, sed & mortui quoque, vt Arnoldus Villanouanus testatur.

Cibus. Aculeorum vsus. a Lib. 2 Ictus venenositas. b li. 6. c. 61. c lib. 4 Fen. 6. tract. 5. cap. 23.

PARTVS.

Aristoteles explicatus.
a li.5. Hist. cap.9.
b li.9.c.51.

FOetificat in alto mari, vt paulò ante ex Arist. dicebamus: quibus verbis fretus Saluianus, negat Scorpium circa litora, & fluuiorum ostia, vbi pleriq. assolent, parere, sed cùm Aristoteles inter litorales, & pelagios ambigere tradat, haud obscurè meo iuditio vtrobiq. etiam fœtificare insinuat; id tamẽ sæpius in alto fieri facilè concesserim. Pariunt autem eodem *a* Arist. teste bis anno, vere videlicet, & autumno, quemadmodum ex ipso etiam repetunt *b* Plinius, & Athenæus, vt mirari satis nequeam Oppianum quater parere Scorpium scribentem.

At bis Lucinam Labrax toto inuocat anno,
Quattuor at partus horrendus Scorpius edit,
Accipiunt Triglę terno cognomina partu.

CAPIENDI RATIO.

AD Scorpiones capiendos inescatio ex Tarentino: *Scobis de ligno mori, caulocinara, sandaraca, ana drachma octo, erucæ brassicæ numero quinque. Hæc cum tritico optimè lauigato arenaque affusa aqua misceantur, & pasta inde subacta illiciantur.*

PROVERBIA.

Piscator ictus sapit.

PRo *Perca Scorpium*, adagium in Perca à nobis explicatum. Aliud ex Scorpij ictu natum, olim in Græcia celeberrimum, quamuis Scorpium aliàs adagium non nominet, ἁλιεὺς πληγεὶς νοῦν οἴσει, idest, *piscator ictus, siue percussus sapiet.* Ferunt (inquit adagiorum author,) ab huiusmodi quodam euentu natum: Cùm piscatur quispiam piscibus, quos intra rete tenebat, manum admouisset, atque à Scorpio pisce feriretur, ictus (inquit) sapiam: itaque suo malo cauit in posterum. Zenodotus ait paræmiam extare apud Sophoclem.

VENENI CVRA.

Dioscoridis locus animaduersus.

PAulus Aegineta aduersus Draconem marinum priuatim quædam recenset remedia, quæ Dioscorides, atque alij Scorpij quoque ictui communia faciunt. Dioscorides à Scorpio ictis propinat absynthium, vel saluiam, vel sulphur cum aceto tritũ, potum, inquit Ruellius, & sic verba Græca præ se ferunt. Verũtamen meliùs fortè legetur, illitum, vt Aetius habet, & Paulus aduersus Draconis marini ictum imponi iubet. Absynthium interim Plinius quoque ex vino Draconibus marinis, & Scorpionibus (nimirum marinis) aduersari tradit: itẽ alibi mentæ succum per se; aliàs item ocimum per se prodesse tradit ex Dioscoride, qui & saluiam offert. Plumbum integrum, idest, nec lotum, nec vstum, plagis affrictum prodest, eodem authore: eodemq. modo cerussa stanni vsurpata iuuat, vt Auuicenna ait: & vt Aegineta vult, sulphur viuum cum aceto tritum, & illitum. Ictus & humana vrina ex Dioscoridis sententia saluberrimè fouetur. Hali Abbas vult vt vrina sit pueri. Mullus piscis dissectus vulneri applicatus sanat, vt Paulus, & Aetius tradunt, & vt Plinius addit, etiam in cibo sumptus. Testatur Rondeletius sese puerum ab hoc pisce miserè ictum, dum eum in sinu recondere vellet, curauisse dissecto Mullo, & imposito cum eiusdem Scorpionis hepate, adhibito ad vulneris ambitum lentisco contuso; quòd ideo, inquit, commemorare volui, vt Scorpionis ictuum antipharmaca à veteribus tradita vera esse, & à me experientia comprobata omnibus indicarem. Principio verò nullum est venenatum animal, quod veneni sui antipharmacum non contineat: cùm enim partes diuersæ sint, diuerso quoque temperamento, inter se aduersari necesse est: deinde duplex antipharmaci genus esse comperio: antipathiam (imo symphathiam,) & similitudinem substantiæ; vt hepar venatorum animalium vulneri impositum similitudine substantiæ venenum retrahi, maximeq. confert ea parte qua fel continetur. Carnes verò impositæ idem præstant per antipathiam, sympathiam dicere voluit, vt viperarum caro morsui viperarum medetur. Terreus Scorpius ictibus suis remedio est Sic Mullus marini Draconis, Aranei, ac Scorpionis morsibus (ictibus) medetur, si crudus, atque dissectus admoueatur, authore Dioscoride: quod (vt dixi) experti sumus.

Antipharmaci duo genera.

A

VSVS IN CIBIS.

MArini Scorpij caro, etsi ab antiquis, racentioribusq. non satis commendetur, non est tamen in postremis habenda, maximè si hyeme, locis saxosis, & puro mari piscis captus fuerit. Cęnoso enim loco peior omnino est teste Hicesio, & nigrior. Philotimus inter duræ carnis pisces Scorpium numerat: cuius sententiam astruit *a* Galenus: qui aliàs in saxatilium penuria eundem substituit: *Cùm saxatiles* (inquit) *desunt, Asellos, Mullos, & alios eiusdem generis pelagios possumus exhibere atque eos potissimum qui cum sinapi manduntur, cuius generis est Scorpius.* Quare vt nõ omnino ꝓbo Mnesithei Athen. sententiã, ità etiam non omnino (quod plerique faciunt) improbo, qui saxatiles dictos Gobios, Scorpios, Passeres, & similes alios siccum præbere alimentum, ait, idq. copiosum, & solidum, & facilè concoctu, nec excrementis redundare, nec flatus parere, nimirum si quæ ad præparationem requiruntur, adhibeantur. Saxatiles autem hosce pisces vocari puto, non propriè sed quòd iuxta saxa quoque obuersentur, quemadmodum paulò antè de Scorpio ex Oppiano dicebamus. Ad hæc Scorpius vel Hicesio teste,

[Margin: Carnis qualitas. a lib. de Aten. victu.]

B Scorpænam saporis suauitate, & nutrimento vincit: Scorpæna autem iuxta Xenocratem, licet, & ipsa duram habeat carnem, sapore tamen haud est ingrato. Ex sententia eiusdem Hicesij Scorpius abstergit, excretu facilis est, multi succi plurimi nutrimenti, quam sententiam, vt astrueret subdit: χονδρώδεις γάρ εἰσι hoc est cartilaginei sunt, hoc est dura ac ceu cartilaginea carne: quę posteriora Hicesij verba plurimùm negocij prębuerunt Saluiano, & Rondeletio, adeò vt vitiatum vterque hunc locum esse voluerit: legeritq. Rondeletius pro χονδρώδεις σαρκώδεις. At nõ aduertit cartilagineos vocari ab Hicesio hos pisces, non quòd sint ex genere eorum qui sic propriè nuncupantur, & σελάχη & χονδράκανθα sed à carnis suę qualitate, quæ ei vt diximus, firma solidaq. est, callosa ac vel cartilaginea, quo item sensum idem Hicesius Anthiam quoque χονδρώδη esse prodidit, quanquam vulgaris ac vitiatus Athenæi codex χρυδρώδη habeat. χόνδρος autem Græcis non modò cartilaginem propriè dictam, sed in alijs etiam rebus solidius quid compactiusque significat, vt lexica passim docent. Quam duritiam emendabimus, si non subinde ac captus est, edatur; sed paulò diutius mortuus asseruetur: tenerior enim redditur: quod omnibus item in alijs similiter dura carne pręditis contingit. Calore enim naturali qui partes continet, ac regit, euanescente, & calore externo in carnem agente, & colliquãte, humidior ea efficitur, fitq.

[Margin: Scorpius vt cartilagineus. Chondrus quid.]

C ad putrefactionem via. Item si in aqua, & oleo bene olentibus herbis, & aromatibus iniectis elixetur, non modo tenerior, sed, & salubrior, & palato etiam gratior fiet: eademque ob causam Rondeletius assum Scorpium improbat. Platina paruum tãquam teneriorem assat magnum verò, vtpotè durum elixari iubet. Et est profectò magnitudinis ætatisuè ratio obseruanda: nam, & Archestratus in Thaso emendum monet Scorpium nõ longiorem pogone, à maiore autem omnino abstinendum Pygo mensura est viginti digitorum. Quid mirum? Maior teste Hicesio, in cœnoso litore degit. *b* Ius in Scorpione elixo ex Apicio: *Piper, careum, petroselinum, cariotam, mel, acetum, liquamen, sinapi, oleum, defrutum.*

[Margin: Apparatus. Vt durities corrigatur. Pygo quid. b l. 10. c. 13]

VSVS IN MEDICINA.

CAto in descriptione iuris ad aluum molliendam deijciendamque inter cætera requirit piscem Capitonem, & Scorpium vnum, &c. Vt autem omnium marinorum ius aluum emollit, ita optimum teste *a* Plinio fit ex Scorpione iubet autem coqui cum anetho, apio, coriandro, porro, additis oleo, & sale. Dioscorides verò coquit simpliciter in aqua, additque tan-

D tum oleum, & acetum *b* Hippocrates in morbis crassis, & pituitosis vsum eorum concedit, eandem fermè vim alimentariam tribuens quam Draconi, Cuculo, Callionymo, & Gobio: cuius imitatione *c* Trallianus Scorpium Merulamquè tanquam duriore carne præditos præscribit; & Aetius de eodem morbo agens à frigidis, & pituitosis humoribus: *Mulli*, inquit, *Scorpij & Passares, nutrimenti quidem ac roboris gratia omnium gratissimi existunt; grauiorem autem omnem habitum reddunt, vt ob eam causam frequentiorem eorum vsum vitare oporteat.* Fel huius piscis præcipuum in medicina vsum habet, & cæteris teste Dioscoride præferri solet. *d* Hippocrates id ad menses vel secundas, vel humores ex vtero educendos lana exceptum & in vmbra siccatum vsurpat. Alij eo ad oculos vtuntur. *Animalium quorundam fel*, inquit Galenus, *singulariter apud medicos laudatur ad acuendum visum, & initia suffusionum discutienda, vt Callionymi piscis, hyenaque, & marini Scorpij &c.* Meminit Marcellus Empiricus, hoc felle oculos inunctos caligine atque albugine quauis crassa, citò liberari tradens. Plinius hanc vim priuatim ad rufi coloris Scorpium transtulit: *Fel*, inquit, *marini Scorpionis rufi cum oleo ve-*

[Margin: Ius ad aluũ molliẽdum. a li. 32. c. 9. b l. de inter. affect. c li. 1. c. 15. Fellis vis. d l. de morb. mul. 1. & li. de nat. mul. e lib. 10. de comp. med. sec. loc. c. 15]

tere

tere aut melle Attico incipientes ſuffuſiones diſcutit. Inungi ter oportet intermiſſis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit. alicubi etiam ruſi Scorpionis felle verrucas tolli tradit, & aliàs *f* denique felle marini Scorpionis cutem (in alopecijs) repleri, & vnguium ſcabritiam extenuari. Lapillum in cauda eius reperiri ſcribit Marcellus Empyricus, malim in capite, vt & Rondeletius reſtituit, eumque à ſtringurioſo vtiliter bibi, vt nimirum veſicæ vitia, & calculos ſanet, vt Plin. addit. Is qui euporiſticῶn libros Galeni nomine edidit, ad exterendos calculos experimento cognitum ait hoc remedium: *Scorpios marinos exiguos integros tres comburito, & cinerem ex condito propinato.* Marcellus quoque aſſatum Scorpium in cibo aſſumptum calculoſo optimè prodeſſe tradit, vt in hoc cum terreſtri Scorpio conueniat, ex quo ſimilia remedia totiùs petas.

f li.32.c.10

Lapidis capitis vſus.

Aſſi vis.

E

VSVS IN EXTERNIS.

Lex Athenienſium in adulteros.

Raphanidoſis.

LEgibus Athenienſium, adulterorum ἐν ἔργῳ ſiue opere ipſo deprehenſorum pœna fuit ῥαφανίδωσις, hoc eſt, vt exponit Scholiaſtes Ariſtophanis in Pluto, raphani in podicem impulſio, vnde ῥαφανιδοῦσθαι dicebantur qui tali pæna excruciabantur. Nonnunquam verò raphani loco, Mugile, & Scorpione piſcibus eos vſos fuiſſe comperio. De Mugile notiſſimum illud Iuuenalis; —— *Quoſdam mæchos, & Mugilis intrat.*

F

Ad Scorpij vſum alludit Plato comicus, ſeù potiùs Philoxenus apud Athenæum hoc verſu: Σκορπίος αὖ παύσειε γέ σοι τὸν πρωκτὸν ὑπελθών, id eſt *Scorpius* (inſtar peſſi nimirum) *per anum ſubiens facilè extinguat in te,* Venerem ſcilicet, aut neruum intenſum aut ſimile quid. Virum eruditum (inquit Caſaubonus) qui τὸν πρωκτὸν ὑπελθών, vertit, in ventrem delapſus, pudeat facti, ſi reuiuiſcat. Cùm itaque ingenti quidem dolore ex raphanidoſi afficerentur adulteri, maiorem tamen ex Mugile, omnium ſæuiſſimum ex Scorpio paſſos fuiſſe ratio ſuadet: Vt enim impulſus in anum raphanus facili negotio retrahitur, ita vterque piſcis propter renitentia branchiarum opercula, quæ dura ſunt, ac quodammodo oſſea retrahi nequeunt; & Scorpius præterea validiſſimis ac lethalibus, ſimulque reflexis, & dorſum verſus ſpectantibus, quos ſupra oculos habet, aculeis podicem, & laceraret, & veneno etiam afficeret. Quamobrem lubet ſuſpicari, mæchorum pænam ſecundum peccati grauitatem apud ſapientiſſimos eos populos inſtitutam fuiſſe, vt nēpe ex raphano pænas darent, qui cum plebeia aliqua mæchati eſſent: Mugilē verò paterentur, ſi cum honeſta aliqua matrona, Scorpio denique excruciarentur, ſi cum conſanguinea, vel ſacerdote res fuiſſet.

Cur ex Scorpio ſæuior dolor quàm ex raphano.

G

DE SCORPIDE SIVE SCORPÆNA. Cap. XXVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

a li. 5. hiſt. cap.10.

Scorpis à Scorpio ſpecie differt.

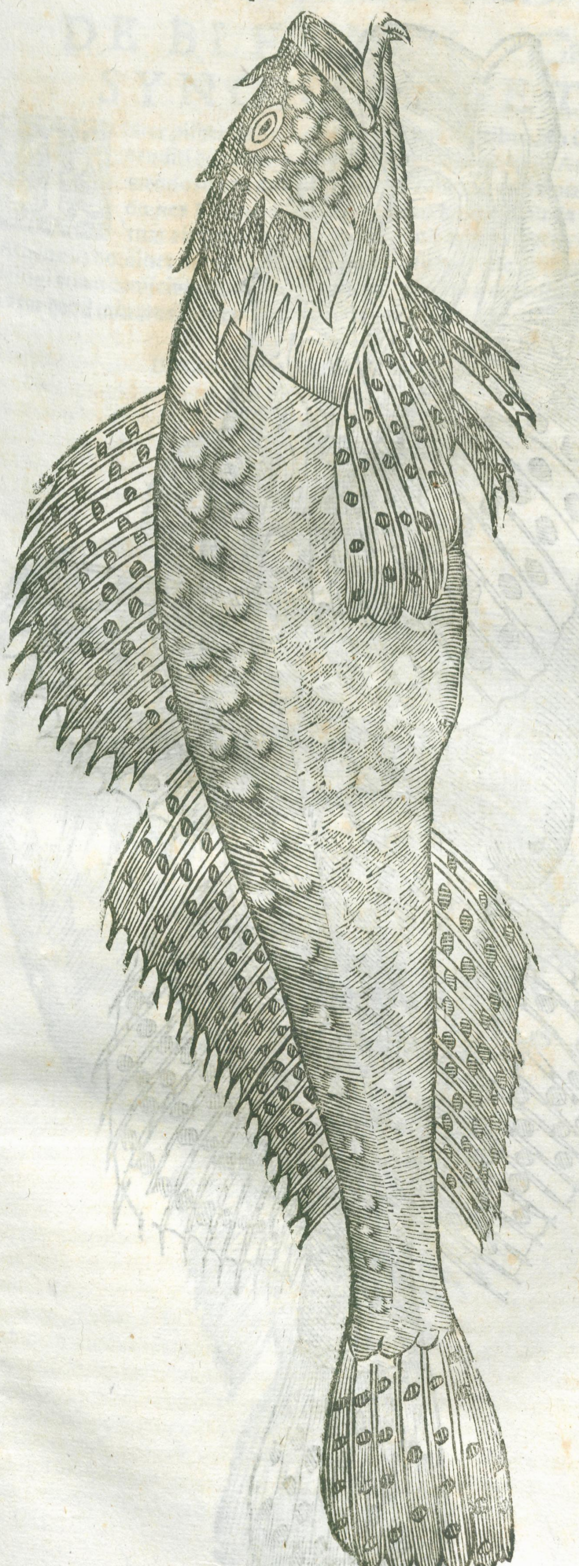
DVbitat Athenæus nunquid Scorpis, cuius mentio eſt apud *a* Ariſtotelem, idem piſcis ſit cum eo quem alijs in locis Scorpium appellat. Rondeletius, Geſnerus, & Saluianus, ſolo ſexu diſtingui putant, vt in Scorpio etiam monui. Mihi ſpecie differre videntur. Infirmum enim ac planè inefficax eorum argumentum eſt, quòd de Scorpide loquens philoſophus, de partu agat, qui fæminis debetur: nam, & Scorpion aliàs parere ſcribit, Scorpij vocabulum pro vtroque ſexu vſurpans. Quamobrem cùm alius ſit Scorpio perquam ſimillimus, niſi minor eſſet, nigricans, durioreque carne, Scorpæna vel illorum quoque iudicio, Athenæo nuncupatus, hunc ego Ariſtotelis Scorpidem eſſe non dubito; Neque aliam ob cauſam vterque ita vocauit hunc piſcem quàm vt ſimiles eſſe indicarent, ſpecie tamen diſtinguerent. Falsò enim Volateranus, item Iouius, & Matthiolus Ariſtotelem Scorpænam nominaſſe tradunt: Scorpænam autem à Scorpio ſpecie diſtingui Plinius non obſcurè in ſuo piſcium catalogo oſtendit, vtrumq. memorans, tanquam differentem, clariſſimè verò *b* D. Ambroſius, cuius verba ſubinde recitabo; atque ipſe etiam Athenæus, inquiens; *Scorpænas, & Scorpione edimus ſæpe, eoſque, & colore, & ſucco differre nemo non cognoſcit.* Quæ verba manifeſtè nos docent, hunc quem pinguimus piſcem, genuinam Scorpænam eſſe: ſicuti enim ſucco tantùm, coloreq. diſtinguit eam à Scorpio,

H

Scorpæna eadem quę Scorpis.

b lib.5. Hex.c.2.

ita



ita cętera illi simillimā esse ostē-
dit: alias discriminis notas, si quę
fuissent, positurus. Psellus Scor- *Scorpionid.*
pidio duram carnem tribuens,
Scorpidem siue Scorpænam in-
telligere videtur. Recentiores
Græci teste Bellonio, Scorpinā
dicunt ad Scorpionis differen-
tiam, quē Scorpidi dicunt. Mas-
silienses antiquo nomine Scor-
pænam, Genuenses Strafinam,
Romani Scrofanellū quasi par-
uum Scorpium.

FORMA, DE-SCRIPTIO.

SCorpęna (inquit Bellon.) cineritia est: Scorpius autem rufus, & multò maior. Vterq. pinnam in tergore continuam, duodecim aculeis munitam gerit. Caput habet admodum grāde, oculis acutis præmunitum: pinnas vtrinque ad branchias admodum latas. Omnino Scorpio vincit Scorpænam: Caput enim huic est paulò maiusculum reliquū corporis in acutum tendit. Vterque admodum viuax est: nam exenteratus & cordis carens, moueri tamen nō desinit. Sic ferè ille fine icone, quā nos exactissimam damus. Cui aliam adiecimus, piscis Epidaurij Scorpina dicti capite rubente, sine barbulis, quę in priori conspicuę dorso cęruleo, maculis albicantibus insperso. Nigra linea à capite ad caudam delata, corpus medium diuidit. Iconem habes proxima pagella.

Caput.

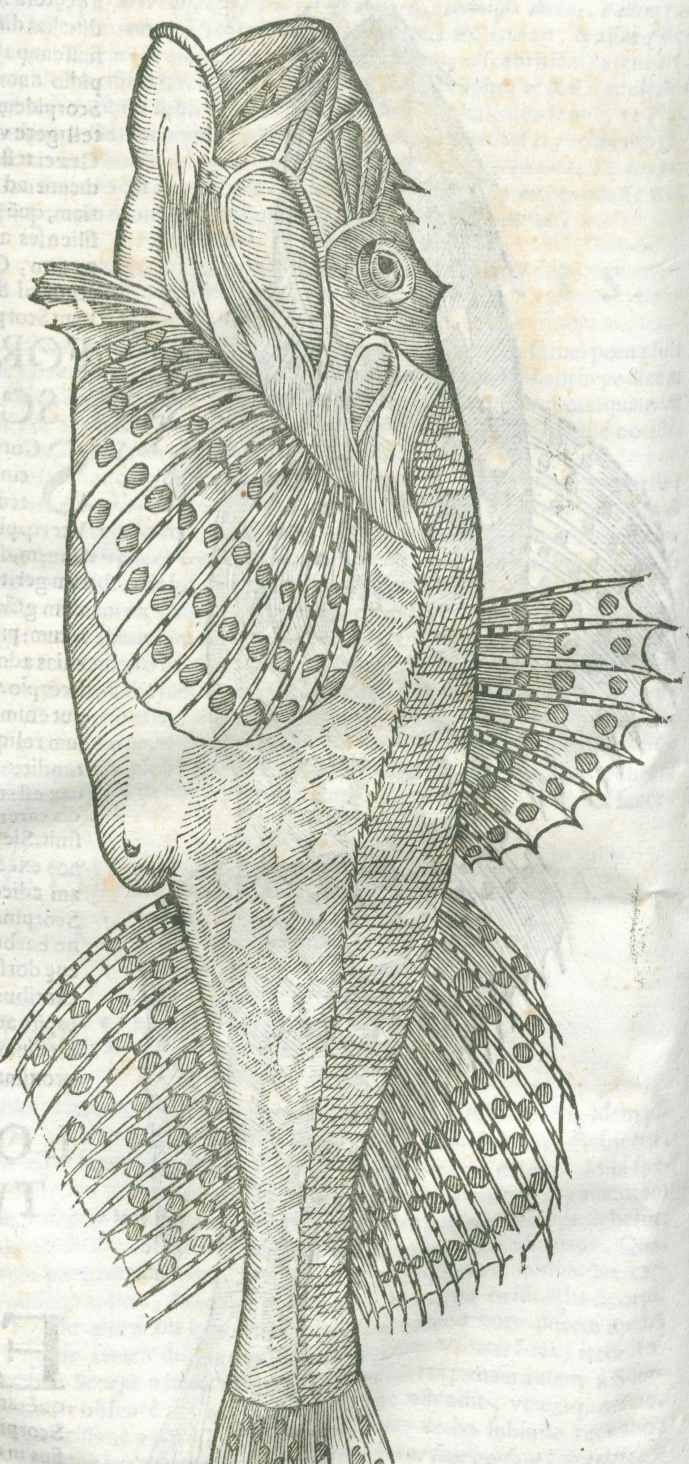
Viuacitas.

LOCVS. NATVRA. MORES.

EIsdē quibus Scorpius, locis degere nō dubito, & licet cęnosa litora frequētare etiā nō inficiet, eū tamē Scorpium esse nego, quem Hicesius in cęno hærere scripsit: Cænosus enim ille Scorpius pelagio maior est, Scorpæna verò siue Scor-

Scorpius cænosus.

Scorpæna alia.



Scorpis minor, vt icones ab authorib. exhibitę omnes docent. Piscis est gregalis quod vel inde cognoscitur, quod numerosè simul capi solent. Vescitur alga & sordibus marinis. Ferit quidem Scorpionis more, sed ictus minus noxius ac pernitiosus est, qđ testatur quoque D. Ambros. his verbis: *Scorpæna castitatem immaculati connubij generi suo seruat: itaq. habet pudicitiam sui generis, sed venenum sui generis non habet: non enim percutit Scorpæna sed reficit.*

Cibus. *Ictus.* *Castitas.*

VSVS IN CIBIS.

SCorpænam, Scorpio in cibo post habuit Athen. & Scorpidia Psello difficulter concoquuntur, item Xenocrati, qui tamen non ingrati saporis esse ait, de illo, puto, intelliges qui in puriori aqua obuersatur: nam alioqui insuauis est, & plebeius piscis. Ob paruitatem neq. ad elixandum, neq. ad assandum, satis idoneus, ideoq. ferè frixus comeditur.

Carnis qualitas. *Apparatus.*

A

DE BLENNO. Cap. XXVI.

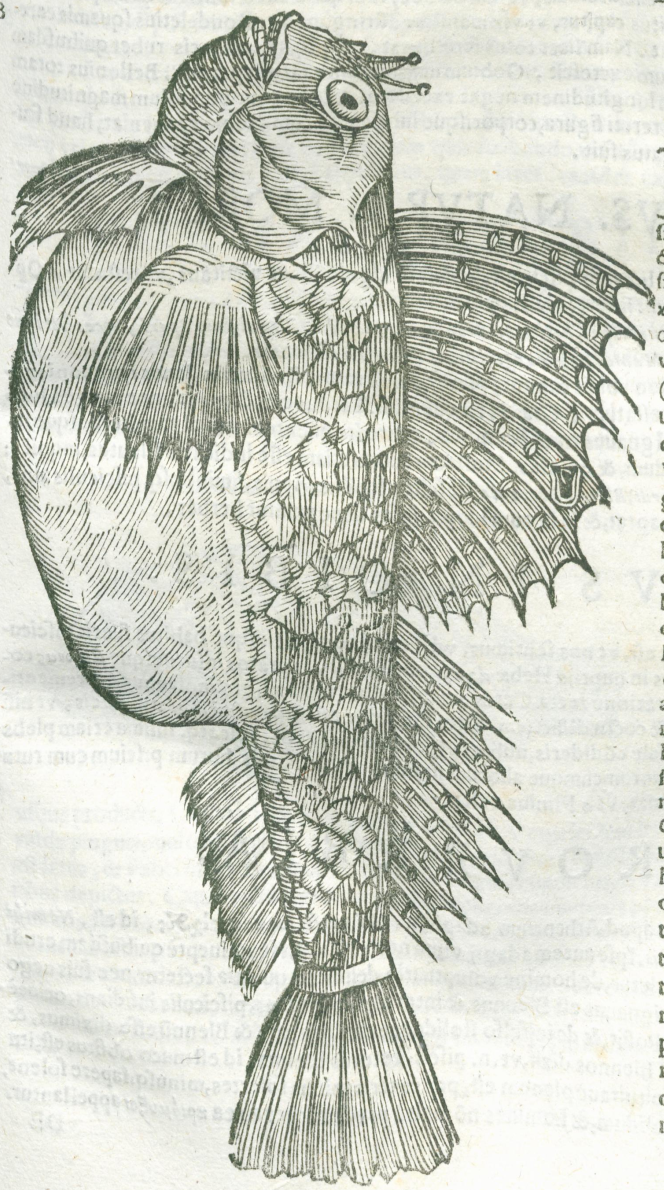
SYNONYMA. ETYMVM.

INter piſces qui in herboſis degunt litoribus, ab Oppiano βλέννος nominatur, quē eruditi eum eſſe volunt, qui à Sophrone apud Athenæum βέλεννος dicitur (niſi ſic mendosè pro βλέννος ibi ſcribi velimus, vt Saluianus arbitratur, quandoquidē alij omnes βλέννον dicunt.) Varrino βλῖνὸς, à Suida βλινός. Nomen autem piſci inditum ab ignauia, & ſegnitie, quia βλέννα mucus eſt. Cumque ſubinde à Blenno Athenæus nominet βαίονας ex Epicharmo, inſuaues eſſe inquiens, non alios, quàm Blennos intelligi etiam conijciunt, nomenque factum, quod præ corporis craſſitie, breues ſint, cū ſit βαιός, idem quod minutus. Ineptè quidam Blennium, Blembum, aut Blemmum ſcribunt.

Belennus. *Blinnus.* *Baiona.*

Blennus Bellonij meliùs depictus.

B



C

D

FORMA. DESCRIPTIO.

BElēnus ſiue, vt reſtituimus, Blēnus à Sophrone κωθιῷ ſpecie ſimilis eſſe tradit. Viri docti pro κωθιῷ legunt γωβιῷ ſiue κωθῷ quia Gobius etiā κώθος appellatur, nō tamē omnis, ſed marinus tātùm, vt ſuo loco indicauimus, (etſi Theodor⁹ Gobiū fluuiatilē Cottū latinè reddiderit) quo ſimiliter modo Varrinū apud Athenęū legiſſe apparet, nam βαίον ei eſt piſcis qui & βλῖνος, Gobio ſimilis. Rondel. Theodori verſionē ſequens, nobis pro Blenno eū oſtēdit, qui à Tholoſatib. Peis de Menage, vel Grauan nuncupatur, Gazæ Cotto, vt ait, adeo ſimilis, vt idē planè videatur. Cæterùm cū hic pelagius ſit piſcis, & ſquamis carēs, Gobius verò ſit ſquamoſus, litoralis Oppiano Blēnus, ego Saluiani, & Bellonij Blēnum hucvſq. approbo, eū nēpe, qui Corcyrēſib⁹, & Zacynthijs Cepola à cepę ſimilitudine ꝓpter turgidū vētrē appellat, à quo Bellonius conijcit. Plinij Bulbū piſcē eſſe, quē alicubi litoralē facit, diætā cardiacis obſeruādā ꝑſcribens. Romę teſte Saluiano Meſſore dici-

Cottus qui. *Cottus Caza.* *Blennus Rōdeletij.* *Blennus Saluiani, & Bellonij.* *Cepola.* *Balbus piſcis.*

Lepus marinus. *Scorpioides.* *Rondel.* *Caput.*

dicitur, quod nomen cum Vranoscopo, & Cito cōmune habet; in Prouincia Lebre de mer, quasi Lepus marinus. Rondeletius puto Scorpioidem vocat. In capite supra oculos Leporis marini instar duas cutaceas appendices habet, quas ille, & Bellonius in icone sua expresserunt, Saluianus verò omisit. Caput magnum est; Oculi quoque magni, & eminentes, nigri, os mediocre, deforme vt in Scorpio. Labrū superius capiti ceu tubus quidā infixum est. Dentes serrati, validi, sed adeò exigui tenuesque, vt os asperum potiùs quàm denticulatum videatur. Lingua alba, & conspicua, vt Bellonius ait. Branchiæ vtrimq. quaternæ, & ad has pinna vtrimque vna, lata, rotunda, crassa & satis magna: duæ aliæ in ventre multò angustiores, & capiti valdè propinquæ. In dorso vna quidem tantùm (Bellonius binas pingere videtur) sed quæ sicuti totum tergus fermè tegit, à ceruice ad caudam propemodum excurrens, ita anterior eius pars latissima, tenuibus quibusdam aculeis munita est, posterior multò angustior, & sine aculeis: sicuti quoque ea quæ retro anum est, vt non bene omnes pinnas aculeatas expresserit Bellonius. In latiore pinnæ tergoris parte, macula nigra, albicante circundata circulo, parui argentei numismatis magnitudine figura verò oculorum in cauda pauonis conspicitur. Cauda in vnam pinnam desinit. Squamis tegitur paucis, tenuibus, & facilè deciduis, vt tum ob hoc, tùm quòd adeò lubricus sit ob plurimum mucum quo semper oblinitus capitur, vt vix manibus astringi possit. Rondeletius squamis carere putauerit Colore variat. Nam licet totus ferè liueat, plerisq. tamen locis rubet quibusdam etiam flauescit. Non multum excrescit, Gobium magnitudine raro superans. Bellonius totam eius molem quadrantalem longitudinem negat excedere. Cùm itaque non solum magnitudine sed crassitie etiam capitis; tereti figura, corporisque lubricitate cum Gobio conueniat, haud frustra ei ab Atheneo assimilatus fuit.

Branchiæ. *Pinnæ.* *Cauda.* *Squama.* *Color.* *Magnitudo.*

E F

LOCVS. NATVRA. MORES.

a Lib. I.

NOn pelagius, sed litoralis piscis est, herbis in algoso litore victitans, vt testatur *a* Oppianus, dum canit interprete Lippio:

Per molles tantùm ripas, herbasq. virentes Smarides, Blenni, cum Sparis, Boces vtrique
Manides, & Tragi, simul Atherina vagantur.

Amat, & cænosa litora. Non vbiuis capitur, plerisq. locis rarus. Romæ vix denos quotannis venales conspici Saluianus testatur; in Græcia frequentior. Tardus est, & piger, nec longè à loco quo degit, euagari solet. Ignauus item, & timidus, quare frequenter inter algam, herbasque latitat; vorax interim admodum, & gulosus. Stolidum autem etiam esse indicat *b* Plautus, inquiēs: *Stulti, stolidi, fatui, fungi bardi, Blenni Buccones* Vescitur squillis, Apuis, similibusq. pisciculis aliis, quos inter herbas latens captat, & in horum inopia ipsas depopulatur herbas.

Rarus piscis est. *Motus.* *b In bacchidibus.* *Cibus.*

G

VSVS IN CIBIS.

SI βάιων Blenno idem est, vt nos sentimus, vilis omnino plebeiusque habitus fuerit pisciculus: nam Epicarmus in nuptijs Hebæ ἀχαρίςυς, hoc est, ingratos insuauesque βαιονας cognominauit; idque ratione recta. Carnem enim habet mollem, glutinosam, ac excrementitiam, ideoq. mali succi, & coctu difficilem. Estq; insipidus adeoq. gustui ingratus piscis, vt nisi (inquit Bellonius) multo sale cōdideris, nullius vbicunque sit pretij, soleatq. infima etiam plebs eum aspernari, & nisi in quorumcumque aliorum penuria vesci. Cinis horum piscium cum ruta vesicæ vitia, & calculos sanat, vt *a* Plinius refert:

Vilis est. *Carnis qualitas.* *Apparatus.* *Cineris vis* *a li. 32. c. 9.*

H

PROVERBIA.

ATticorum vetus apud Athenæum adagium, Μή μοι βάιων κάκος ἰχθῦς, id est, *Ne mihi Baion malus piscis*. Ipse autem adagij vsum non explicat. Haud ineptè quibusdam eruditis dici posse videtur, de homine voluptuario, desidioso, qui otia sectetur, nec suis negocijs incūbat: Deses .n. & ignauus est Blennus, & inter algam latitans, pisciculis insidians, ociosè voluptatibus suis fruitur. Possit, & de insulso stolidoque dici, qualem, & Blennū esse diximus, & insulsos homines Plautus Blennos dixit, vt .n. piscis iste totus blenna, id est muco obsitus est, ita quorum cerebrum muco pituitauè plenum est; præ cæteris minus solertes, minusq. sapere solent, quare, & ouis pecus est stolidum, & homines nō multò prudentiores ab ea κριόμυξοι appellantur.

In otia se ctantem. *In fatuos.* *Ouis cur stolida.*

DE

A
DE PECTINE ROMANORVM. Cap. XXVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

PEctinem vulgò Romæ dicunt, qui modò datur litoralis, & squamosus piscis, quòd posteriore corporis parte Buglossum, & Passerem quos vulgus nostrum in Italia, & ex latinis Albertus Magnus, Pectines vocant; cum sit alioqui apud veteres Pecten ex testaceis, vt suo loco ostẽdimus. Quis modò sit iste quo de agimus, in antiquorum scriptis, sese ignorare, ingenuè fatetur Saluianus; cæterùm cum plerisque alijs in locis Rason vocetur, Rondel. Plinij Nouaculam esse conijcit, quia rason apud suos nouaculam significat, *Nouacula pisce*, inquit, a Plinius, *quæ tacta sunt, ferrum olent*. Meritò autem huiusmodi piscem Nouaculam vocari putat Rondeletius, quòd dorso sit cultellato, quo maiorem nouaculam aptè, inquit, representat. Sed Plinius non à corporis figura Nouaculæ nomen inditum indicat, sed quod ea quæ ad eam atteruntur, ferrum oleant. Simili aliàs coniectura Numenio Aconiam dici credi queat, nam acone Græcis cos est ad quam nouacula acuitur. Scribit Gesnerus huncceundem piscem Roma sibi transmissum Pauonis nomine; quod quidem nomen vti propter pulcherrimos colores, quos quis scribendo vix assequatur, ei haud malè conuenit, ita alius est ibi Pauo vulgò appellatus, quem inter saxatiles ex Saluiano dedimus.

Pecten vete rum. *Nouacula.* *Plinij.* *a lib. 32. c. 2* *Aconia.* *Pauo piscis.*

B

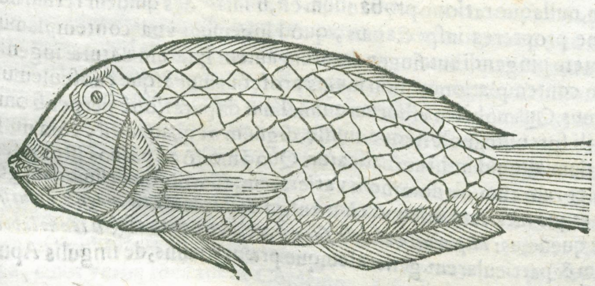
FORMA. DESCRIPTIO.

FIgura corporis à cæteris ferè piscibus omnibus differt, eademque inter alios facilè dignoscitur. Capite est magno valdè tamen, (non secus quàm toto corpore) compresso, & omni prorsus rostro carente. Linea namq. anteriorem capitis totiusq. corporis partẽ terminans, longa satis, & recta, atq. ferè perpendiculum è summo capitis vertice ad inferiorem vsque maxillam defertur; in cuius anterioris atque ferè perpendicularis partis inferiori loco os positum est paruum, dentibus acutissimis, recuruis, exiguis præter quatuor anteriores, & longiores, munitum. Oculi pares sunt, & in superiore capitis sede locati. Branchiæ vtrimq. quaternę iuxta quas binæ sunt pinnæ latiores, & totidem in ventre: in dorso vna haud multũ lata, sed satis lõga: ferè enim à capite ad caudam vsq. excurrit: alia deinque singularis ab ano ad caudam etiã

Forma. *Os.* *Oculi.* *Branchiæ.* *Pinnæ.*

C

Pecten Romæ Nouacula Rondel.



D

vsque producta, Cauda vnica, & lata pinna constat. Ventriculum habet mediocrem, intestina valde pinguia, multisq. gyris circumacta; hepar pallidum, & fellis vesicam ei annexam. Piscis est latus, & Fabri instar compressus, squamis magnis contectus, & varijs, & pulcherrimis coloribus depictus. Caput enim, maxillæ, & branchiarum opercula plurimis cæruleis lineis insignita apparent; syncipùt verò coloris est punicei saturati: latera hoc est partes sub oculis, & branchiæ albicant. Oculorum pupilla nigra, ambitus luteus. Imi ventri, & caudæ pinnæ subflauis, & virentibus lineis inter se cancellatim commissis, decenter admodum depictæ sunt. Pinna dorsi rubra est, nonnullis cæruleis conspersa maculis; dorsum verò ipsum puniceum; cætera ex albo flauescit. Ad multam molem non excrescit; palmi namq. mensuram excedere non solet.

Cauda. *Partes internæ.* *Color.* *Magnitudo.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

Piſcis eſt marinus, litoralis, minimè pelagius; eorum verò maximè litorum, quæ ſaxis abundant, incola, vt Saluianus ait. Rondeletius verò in arena viuere ſcribit. Haud omni mari communis eſt imò in quamplurimis maritimis locis ne reperitur quidē, & in multis etiā rarus eſt. Romæ quoque rariùs capitur, authorq. eſt Saluianus vix denos aut duodenos quotānis in foro ibi venales conſpici; in Rhodo verò, Siculoque ac Hiſpano mari frequentiorē eſſe, & Rondeletius in Maiorica & Minorica Hiſpaniæ inſulis capi tradit, itē in Melita inſula. Soliuagus eſt, imbelliſque ac infirmis; carniuorus tamen; vnde cùm ob imbecillitatē corporis ac paruitatē oris maiores inuadere non audeat piſces, loligunculis, Sepiolis, Apuis, ac reliquis eius farinæ piſcitijs inſidiatur & veſcitur.

Rarus eſt.

Mores.

Cibus.

VSVS IN CIBIS.

Caro qualis

Carne aiunt eſſe tenera, friabili, boni ſucci, cōcoctu facili & delicatiſſima, & in ijs quas recitaui inſulis, ſummo haberi in pretio, ideoq. in ſaxatilium inopia ægris ac valetudinarijs vtiliter præſcribi poſſe. Nullis ferè alijs ſpinis quam ijs quæ dorſi pinnam conſtituunt, interciditur, planorum more, vt hinc Pectinis nomenclaturam fortaſſis Romæ etiam obtinere potuerit.

DE APHYIS SIVE APVIS. Cap. XXVIII.

ORDINIS RATIO.

Aphyas non eſſe negligē das.

a Lib. 1. de Part. c. vlt.

Aphyarum etſi viliſſimorum, vtpote minutiſſimorum piſciculorum hiſtoria nequaquam negligenda eſt, cùm in ijs etiam animantibus, quæ minus grata noſtro occurrunt ſenſui, natura, parens & author omnium, miras, vt ait *a* Ariſtoteles, excitat voluptates hominibus qui intelligunt cauſas, atque ingenuè philoſophantur: Abſurdum enim, nullaque ratione probandum eſt, ſi imagines quidem rerum naturalium non ſine delectatione propterea inſpectamus, quòd ingenium vnà contemplamur quòd illas condiderit, id eſt artem pingendi aut fingendi: rerum autem ipſarum naturæ ingenio miraque ſolertia conſtitutarum contemplationem non magis proſequamur atque exoſculemur, modò cauſas perſpicere valeamus. Quamobrem viliorum animalium diſputationē perpenſi omnemque faſtidio quodam puerili ſpreuiſſe, moleſteque tuliſſe, dignum nequaquā eſt, cùm nulla res ſit naturæ, in qua non mirandum aliquid inditum habeatur. Quod modò ad paruos iſtos piſciculos attinet, hiſtoria equidem eorum cùm ob nominum varietatem, tum ob diuerſimodam generationem, valdè implicita eſt atque intricata, adeo vt cùm vulgo dici ſoleat: *In magnis voluiſſe ſat eſt*; nunc non inſulsè dicere queamus: *In paruis voluiſſe ſat eſt*, vel (vt poeta ait) *in tenui labor*. Diuidetur hiſtoria in generalem & particularem, generalemque præuertemus, de ſingulis Apuarum ſpeciebus deinceps dicturi.

Animalia vilia etiam contemplanda eſſe.

Hiſtor. difficultas.

SYNONYMA. ETYMVM.

Apua ſiue vniuerſaliter pro quouis paruo piſcitio, ſiue pro peculiari aliqua ſpecie tantū accipiatur, Græcè ἀφύη nūcupatū potiùs quā ἀφία, vt Suidas & Scholiaſtes Ariſtophanis pronūciant. Attici plerūq. in plurali ἀφύας, rariſſimè teſte Euſtathio in ſingulari dicūt argumēto quòd cumulatim edi ſoleāt: nec aliā ob cauſā ἀφύδια vocauit Ariſtophanes. Appellationē autē teſte Athenæo *a* acceperunt, ὡς ἂν ἀφυεῖς οὖσαι, τουτ᾽ ἐστι δισφυεῖς hoc eſt *quaſi non natæ*, hoc eſt *bis natæ*. Hermolaus, eumq. vt apparet, ſecutus Rondeletius pro διςφυεῖς legūt δυσφυεῖς: quam lectionem quidem approbat Geſnerus ſed, ei non placet, vt δυς priuatiua ſit particula, vt α στερητικόν, quod Rondeletius arbitratur, ſed quòd imminuat aliquādo, vt α quoque interdū: vt δυσ-

a Lib. 7.

Aphya vnde dicta.

A vt δυσφυεῖς intelligãtur ἀικακοφυεῖς, ἢ ὀλιγοφυεῖς: nã vt benè pro valdè (inquit) accipitur, sic malè & malignè pro parum, vt malè gratus herba malignè crescens. Sic mala punica quædã ἀπυρῆνα dicũtur, nõ quòd pyrenas non habeant, sed quòd eos minimos & minus duros. Sunto igitur δυσ-φυεῖς, qui malignè & nimis pusillo corpore nati sunt, vel qui malignè, aut oĩno nõ crescunt. Acce-dit, & Eustathij authoritas, apud quẽ legimus ἀφυες ἀντὶ τῦ μικροφυές ὅθεν καὶ ἀφύη ὁ ἰχθύς λέγεται ὡς μικροφυής, ὡς ἐν ἰχθύσιν, hoc est *Aphyes pro eo, quod paruum natum est, quemadmodum etiã Aphya piscis dicitur quasi pusillus natus inter pisces.* Quam expositionem etsi nõ improbauerim, libentiùs tamen Rondeletij adhæresco sentẽtiæ. Vidẽtur enim piscitia isthęc, sic dici quasi non nata, id est nullis nata parentibus: neque .n. gignunt, neq; gignuntur: vnde Liguria hodieq. Non nate vulgò dicuntur Aphyæ propriè dictæ. Quod si quis verò vulgatã Athenæi lectionẽ sequi velit, & tanquã διφυεῖς, id est bis natas appellari, quòd vt author est *b* Aristotel. breui tẽporis spatio pereant, & denuo nascãtur, illi simul cogitandũ esse monet Gesnerus, sic nõ ἀφύας, sed ἀναφύας potius appellandas fuisse à renascendo; nec sentit (inquit) Aristoteles, ex ijs quæ interierunt, alias renasci: verùm aliquando interire & quodam tẽpore non reperiri, deinde ex eadem semper materia alias nasci. Aliter rursus hanc vocem, ἀφύην, interpretatur Plinius nimirum ἀπὸ τῦ ὕειν, quod

Opinio propria.

b li. 6. Hist. cap. 15.

Aristot. explicatur.

B est pluere, his verbis: *Aphyen Graci vocant, quoniam is pisciculus è pluuia nascitur:* quamobrem & Theodorus, quia scilicet haud alio fermè principio quã ex pluuia generetur, Apluam latinè reddidit. Veruntamen cùm item ἀφρός & ἀφρῖτις & ἀφρύη appelletur, docti quidam minimè nos peccaturos credũt, si per syncopen Aphyen pro Aphrue, id est spuma, ex qua ab imbri excitato oritur, dici voluerimus. Suidas autem à colore candido etymum deducit: candida autem spuma est. Ἑψητὸς peculiaris quidem pisciculi nomen est, quòd præ cæteris docet Clitarchus, vbi Thebanos scribit fuisse delicijs & luxui deditos, solitosq. in conuiuijs parare τρια καὶ ἑψητὺς, καὶ ἀφυας: item Nicostratus: βεμβρὰδ' ἀφύην, ἑψητόν. Item alij, quorũ verba longũ esset recitare. In Eubuli tamen his versibus: Α'γαπῶν τε κἂν ἑψητον ἐντεῦτ λοις ἕνα. Δια δοδεκάλης ἑ φομενον ἡμερας ἤδη. lego cũ Casaubono ἴδε, hancq. voculam cũ superioribus cõiungo, vt sit sensus Contentus, si vel Hepsetum vnum coqui videat betis inuolutum, post duodecim dierum abstinentiã. Meminit quidem huius vocis Aristoteles etiam, sed neque cuius sit piscis nomen, ab eo quoque intelligas. *In nonnullis* (inquit) *Asia amnibus qua illi in mare influunt, pisciculi quidam magnitudine intestinorũ Hepseti* (ἰχθύδια μικρὰ ἥλικα ἑψητοῖντερα, Gaza redidit magnitudine naricarum) *eodem modo proueniunt quo alibi Mugilibus cognata Apua.* Bellonius Hepsetos ab Apuis quas Cobites veteres co-

Aliud etymum.

Aplua, & cur sic dicta.

Hepsetus.

C gnominant, non distinguit, authoritate (vt credit) Dorionis, qui tamen disertè distinxit. Hespetum minutum pisciculũ nõ eundem specie cum Cobite, sed eiusdẽ generis esse scribens; docetq. ex eodem Dorione Athenæus τῶν ἑψητῶν nomine multa parua, & tenuia piscitia comprehendi, & circa Naucratim patriam suam antiquis Hepsetos vocari solitos pisciculos, qui post Nili inundationem in fossis relinquebantur: extulisse autem numero plurali sæpiùs quàm singulari, & ἀπὸ τῦ ἕψειν, quod est coquere, siue elixare, nominasse, quòd nimirum multi simul coquantur, nec propter paruitatem seligantur. Eleganter Hippocrates, & distinctionis (vt puto) gratia Hepsetũ in singulari de priuatim sic dicto, ἑψητεῖς verò de consimilibus in plurali dixit. Λιπαρὰ, à Varrino redditur ἡ ἀφύη, nimirum à pinguedine, qua Phalerica Apua maximè abundat. Sed apud Aristophanem λιπαρά Apuæ epitheton est. Aliusque est, qui λιπαρὶς vocatur, de quo suo loco. Γόνον, & vt Athenæus habet, γόνον θαλάττιον, quidam etiam pro Apuis dixerunt, haud incongruo nomine: nam cùm semper exigui sint, semper γόνος, id est fœtura, aut fętus recens existimari possunt. Epicharmus tamen ab Apuis τόν λεγόμενον γόνον distinxit, vt Athenæus testatur. Saperdam Photion (inquit Hermolaus Etymologum intelligens) capit pro Apua inueterata, & arundinibus infixa, cuius verba recitaui in Coracino. Scholiastes Aristophanis in Equites, & ex eo Suidas

Hepsetus ab Apua Cobitide differt.

Hespetus vnde dictus

Lipara.

Liparis.

Genitura.

D Apuam à multis ἐγγραύλιν quoque vocari tradunt; & Oppiano ἐγγραύλεις sunt ἀβλήχρῆς ἀφύης ἀδινὸν γένος, id est confercτum Apuæ genus. Potest autem vel pro specie vnius generis accipi, vel per periphrasim potiùs (inquit Gesnerus) vel exegesin pro eodem pisce: nam paulò post eosdem tum ἐγγραύλεις, tum ἀφύας simpliciter nominat: alioqui ἐγγραύλις idem est pisciculus qui ἐγκρασιχολος, à quo per syncopen ἐγγραυλις deriuare potuit. Terentius alicubi minutos pisciculos memorans, non alios quàm Apuas videtur intelligere, similiaque piscitia alia, licet Bellonius, priuatim de Cobite Apua interpretetur. *c* Iunius Stinckvisch apud Hollandos reddit pro Apua Cobite, sed æquè extendi potest ad alias Apuas, quæ cumulatim veneunt, vnde fœtorem à quo nomen facilè acquirunt.

Saperda.

Engraulis.

Minuti pisciculi qui Terentio.

c In Nomẽclat.

E

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Ortus. *Caput.* *Oculi.* *Color.* *Meretrices Aphyæ cur dictæ.*

PLura Aphyarum genera à veteribus recenſentur, quarum ferè nomina ſunt, Apua vera, Apua Cobitis, Gobionaria, Gazæ nuncupata, Engraulis, ſiue Encraſicholus, Apua Phalerica, Apua Mugilum, Mænidum, Mullorum, item Hepſetus, Atherina, & Membras. Differre autem haſce omnes crediderunt ipſo ortu; alias ex ſemine, alia ſpontè generari tradentes. Contrà commune omnibus eſt, vt Bellonius docet, caput habere maiuſculum, oculos elatos & nigros: item quòd candidæ ſint, vnde (inquit) Oppianus πολιὸν γένος, id eſt incanum genus eas nominauit; & apud Athenæum ab Apollodoro meretriculę duæ Stragonium, & Anthis Aphyæ dictæ ſunt, quòd candidæ eſſent, graciles, & prægrandibus oculis. Candidum autem hunc colorem ipſa etiam Aphyæ vox indicat, & ortum quoque, vt oſtendimus: vnde apud Hippocratem ἀφύειν Galenus in Gloſſis interpretatur ὥσπερ ἀφυὲς τὸ χρῶμα ἔχειν, id eſt colorem non natiuum, aut vitalem habere, & ἀφυώδης color qualis in ea hydropis ſpecie cernitur, quæ leucophlegmatias appellatur. Archippus apud Athenæum ϛρόγγυλας, id eſt rotundas vocat à corporis forma: non ſunt tamen omninò rotundæ, ſed ex parte etiam compreſſæ; & cutim etiam habent glabiorem, quàm vt verè ſquamoſæ dici poſſint: facillimè enim decidunt earum ſquamæ.

Forma. *Squamæ.*

F

LOCVS. CIBVS. NATVRA. MORES.

Cibus. *Gregales eſſe.* *Imbecillas eſſe.* *Natatus.* *Aphyarum perfugia.*

APhyæ omnes litorales ſunt, & in ſcopulis ad litora victitant. *Capiuntur ſæpè vnà cum lepore marino,* vt Aelianus ait, *& cibo non indigent, ſed ſufficit ipſis, vt inter ſe lambant.* Gregales eſſe, ſeu potius fuſaneas ex Oppiano manifeſtum eſt, qui tam denſis agminibus natare eas ſcribit, vt totum qua natant, mare albicet, nõ aliter quàm area niue operta, adeo vt nullum terræ veſtigium in ea appareat. Idem Oppianus ἀβληχρὰς eas nominat, id eſt viribus infirmas, imbecillaſuè, aitque omnium prædæ expoſitas eſſe, ideoque ſemper timere ſibi, & in globos ſeſe cõglomerare, atque ita implicare, vt vix diſſolui queant: & quod mirum eſt, earum in tantum aceruum compactarum occurſu, nauium curſus retardari. In natatu autem non parum valent, vt Aelianus teſtatur, tumque mirabili cauſa quadam ad ſalutaria (inquit) impelluntur, eo nimirum vbi ad tegendam vitam perfugia, & ad tuendam propugnacula habeant. Sunt autem ea perfugia ſcopuli magni, & in ſublime eminentes, & cribani à piſcatoribus dicti, hoc eſt, petræ in multiplices ſinus, tremebundorum fluctuum, & ſaxifragarum vndarum verberatione, multo tempore excauatæ. Hæc ideo abdita eis natura perfugia indicauit, ne fluctibus conuellerentur, aut perirent; debiles enim ſunt ad reſiſtendum, & infirmæ contra fluctuum incurſiones.

G

ORTVS.

Ortus ex limo. *Ex ſpuma.* *Ex ſemine.* *a li. 6. Hiſt.*

IDem Aelianus Apuas ex ſeſe, nec procreare, nec procreari teſtatur, ſed è limo oriri: cùm enim cænum in mari concreuerit, valde, & limoſum, & atrum effici, atque ex ſua quadam voluptate, mirabili natura, & vitali tepeſcere, atque in permulta animalia nimirum Apuas immutari. Eas autem ſic in putrido, & ſordibus tanquam lumbricos generatas, ad natandum maximè valere. Naſcuntur tamen etiam ex maris ſpuma, vnde ἀφρὸς vocari dictum eſt: idque in primis teſtatur Oppianus his verbis: *Apuæ ſpontè naſcuntur ſine coitu ex imbribus, ſpumeſcente mari: alia naſcuntur è limo, putreſcente ſcilicet, & ipſo, vel quicquid in fundo collectitium eſt.* Ariſtoteles verò aliàs αὐτοματῶς, ſiue ſpontè ex putri, aliàs ex ſemine procreari author eſt: nam cùm oſtendiſſet, etiam *a* ex ijs qui per coitum, & ex ouo generantur, ex limo, & arena generari; ſubdit: *quæ verò nec ouum, nec animal pariunt, ijs ortus, vel ex arena, & per ſumma facta putredine agitur: qualis etiam Apuæ origo, ſpuma nuncupata ex terra arenoſa conſiſtit: Quod quidem Apuæ genus nec incrementum capit, nec prolem adfert, & temporis longioris ſpacio perit, ſed denuo renaſcitur. Vnde fit, vt breui quodam tempore excepto, omnibus ferè anni temporibus generetur: quippe cùm ſpuma illa ab Arcturo autumnali ad ver vſque eduret, vtpote quod de humo ad ſumma, tẽporis gratia veniat. Quin & ſolo agitato, detractaq́ eius collauione, copioſior, & melior exit. Cætera Apuę genera deteriora propterea ſunt, quia citò augentur. Fiunt locis vmbroſis, apriciſq́ quoties tẽporis beneficio ſolũ tepeſcit, vt in Attica terra apud Salaminẽ, & iuxta Themiſtocleũ, & in Marathone. Locis enim hu-*

H

A *huiuſmodi ſpuma conſiſtit, & tempore tali apparet, ſed nõnuſquam vel cum arna de cælo inceſſit. Oritur piſciculus hic in ſpuma quæ imbre admiſſa caluerit, vnde nomen ſpumę accepit. Fertur q́; interdum per ſumma maris, cum, cælum tepidum eſt, & ſpuma fluitante, perinde ac infimo vermiculus voluitur. Quamobrem in loca complura genus id Apua adfertur ex alto, & copioſè quoque generatur, & capitur anno quieto, & humido. Reliqua Apua fætura piſcium eſt: quæ enim Cobitis,* Gobionaria Gaza, *dicitur, Gobiorum paruorum, & prauorum qui terram ſubeunt*: ſubaudi, fœtus aut fœtura eſt, Theodorus ſenſum verborum Ariſtotelis peruertit, innuens paruos illos, & ignobiles Gobios ex Aphyis iſtis procreari, quod ne ſomniauit quidem philoſophus, cuius hinc eandem ferè ſententiam repetijt b Athenæus, inquiens: *Alia autem Aphya Cobiti: dicta gignitur ex paruulis, & vilibus Gobijs qui in arena degunt.* Fefellerum Gazam ſequentia Ariſtot. verba, quibus ex Phalericis alios piſces naſci ait) *Quam verò Phalericam vocant, Membradas gignit ex quibus* τριχίδες (Sardinæ, Gaza) *ex his* τρίχιαι (Sardæ, Gaza) *oriuntur. Genus Apuæ quod in portu Athenienſium naſcitur, Encraſicholos* (Encraulos, Gaza) *dictos procreat. Quin etiam genus aliud Apuę eſt* ꝙ *Menidum* (Alecum Gaza) *& Mugilum ſit fęturæ, Spuma autem altera illa ſterilis humida eſt breueque* (*vt dictum eſt*) *tempus durat. mox capita, & oculi reſtant.* Hęc omnia Ariſtoteles, quibus reclamans, (vt apparet) Bellonius,

In qua ſpuma oritur.

Quæ ex alijs piſcibus

b lib.7.

Membradũ ortus.

Trichidum.

Trichiarũ.

Encraulorũ

B ſunt (inquit) qui Apuas ſui generis eſſe aſſeuerent, non autem alterius progeniem, & quod maiores euadere non poſſint, hoc argumentum adferunt, quòd omni tempore anni piſcari (capi) ſoleant, ferantur que eiuſdem perpetuò magnitudinis in forma, quod tamen falſum eſſe comperi. Multi enim horum piſcium, ter, quater aut quinquies eodem anno pariunt, vt Thriſſa, Trigla, Cyprinus, ac ſi quis attentiùs aduertat, inter eos annumerabit etiam Gobios, Męnas, Cephalos Sargos, Sparos, & id genus piſces, quos ideo ſeorſum deſcribere proprijs capitibus operę pretium fuit. Hęc ille cuius profectò ſententiam minimè aſſequor: quid enim hiſce quos recenſet, piſcibus cum Apuis? Ego Oppiani ſentemtiam probo, omniumque Apuarum originem ex putredine eſſe ſentio, nullam ex ſemine; atque eas quas aliorum piſcium fœturam vocat Ariſtoteles, ſic à ſimilitudine potiùs quàm cum ijs habent denominari quàm quòd reuera ita eſſe, philoſophus arbitratus ſit: Etenim c antea piſces ex diuerſę ſpeciei piſcibus generari manifeſtè inficiatur. Species ſiquidem procederent in infinitum.

Sententia propria.

c li.6. Hiſt. cap. 11.

CAPIENDI RATIO.

C A Phyæ cùm ſint fuſanei piſces, fuſim etiam capiuntur, idque verriculis, vt ait Aelianus tenui filo contextis, adeoq. exiguis, vt ad aliorum piſcium capturam planè ſint inutilia.

VSVS IN CIBIS.

ABundantia in quibuſcunque rebus faſtidium parit, remque omnem vilem reddit, quod in hiſce exiguis piſcitijs potiſſimùm vſu venit, quæ cumulatim, imo maximis capiuntur agminibus, præſertim autumno: quamobrem in maritimis vrbibus, à pleriſque negliguntur. Chryſippus philoſophus apud Athenæum Aphyam ſcribit, Athenis (maritima vrbe) nullo in honore habitam fuiſſe, ſed contemptam mendiciſque pro obſonio relictam nimirum ob nimiam copiam, cùm alioqui alijs in locis Athenienſis Apua non parui fieret, mediteraneis nempe, & procul à mari diſſitis: imo verò Athęnas ab hiſce piſciculis pingues cognominatas fuiſſe

Cur vileſcant.

D reperio, indeque celebratas, quoniam multo pingui madet ea Aphya, vt mox dicetur, Ariſtophanes namque apud Suidam ſic canit: Εἰ δέ τις ὑμας ὑποδωπεύσας λιπαρὰς καλέσειεν Ἀθήνας Εὗρε τὸ πᾶν ἀν, διὰ τὰς λιπαρὰς ἀφύων τιμὴν περιάψας quo loco corruptè legitur, εὕρετο πανευδίωτας λιπαράς, &c. Interpretatur autem λιπαρας ἀφυας ἀντι τῦ λιπαρὰν τιμὴν ἤτοι ευτελῆ Senſus enim verborum Comici hic videtur: Si quis per adulationem pingues Athenas nominauerit, idem quo Apuæ celebrari ſolent, elogium eis attribuens, ille nihil non facilè conſequetur. Locus eſt in Acharnenſibus. Idem in Equitibus: Οὐ πωποτ' ἀφύας εἶδον ἀξιοτέρας, id eſt, *nunquam vidi Apuas vilioris pretij*, nam ἄξιον Atticis eſt εὔωνον, id eſt, vile vt, & Scholiaſtes vertit, qui etiam ſuo tempore Apuam aphritin Athenis valde expetitam fuiſſe ſcribit. Item rurſus in Veſpis: ἦν δὲ γητειον προσαιτ' ταῖς ἀφυαις, ἥδυσμά τι tanquam de cibo lautiſſimo. Clitarchus item Thebanos teſtatur recitante Athenæo, delicijs fuiſse, & gulæ deditos, & in conuiuijs parere ſolitos θρία (edulia ſunt ex lacte, & adipe ſuillo ac ſemidalide, quæ ficulneis folijs incoquebantur. θρίον enim alioqui eſt folium ficus)

Athenæ cur pingues dictæ.

Thriũ quod

καὶ ὕφητας καὶ ἀφύας καὶ ἐγκαρσίλοχας, lego ἐγκρασίχολας. Et Suidas refert: Apitium obſoniorum illum archimagirum Nicomedi Bithyniorum regi, cum aliquando Aphyarum edendarũ flagraret deſiderio, longè verò à mari abeſſet, piſciculorũ iſtorum figuras ex rapis fœminis in longiuſcula ac tenuia fruſta ad Aphyarũ ſpeciẽ diſſectis imitatum ex oleo coctas, ſaleq. & papauere cõditas, vt veras Aphyas appoſuiſſe, regiſque cupiditatem expletam eorum eſu fuiſſe. Idem tradit Athenæus, ſed artificij non Apitium, ſed alium quendã coquũ inuentorem facit: & Euphronio Comici verſus ſuper ea re adducit, in quibus Dalechampius ἀφύας ſemper Halec es reddidit. Ex hiſce itaq; quæ iã dicta ſunt, manifeſtum eſſe puto, nõ tã abiectas vbicunq; terrarũ fuiſſe Apuas quin ſuos quoque habuerint cultores. Sunt modò adeo molles, teneræ, tenueſq. vt quam citiſſimè coquãtur, & exiguo egeãt igne, quare Archeſtratus, vt ex eo ſcribit Clearchus Peripateticus, eas in calidã tantũ patellam iniici voluit, moxq. cum ſtridere incipiunt, auferri; ſtrident autẽ, vt primùm ſenſere ignem, ſicut & oleũ, quod optimum illarũ condimentum eſt, hincque ex ſartagine edi iuſſit Pherecrates apud Athenæum, & coquus quidã recitante apud eundem Sotade Comico vix cyathũ aquæ affundit, olei verò multò plus, nempe ad duas cotylas, & paucas etiã herbas addit minutatis inciſas. Archeſtratus item cùm omnem Apuam μύθω, ideſt olei inſtar aſpernatus eſſet, Phalerica quę Athenis capitur, & Rodiaca exceptis: quod ſi guſtare (inquit) eas deſideras,

Aphya ex rapis confi-cta.

Apparatus.

—— ὁμῦ χρὴ   Κνίδας ὀσφωνῶν τὰς ἀμφικόμους ἀκαλήφας
Εἰς ταυτὸν μίξας δ᾽ αὐτὰς ἐπὶ τήγανα ὄπτα   Ευοδη τρίψας ἄνθη λαχάνων ἐν ἐλαίῳ, id eſt:

Aphya vbi melior.

—— Vndique oportet   Vrticas folijs comantes obſonari (ſimul nempe)
Deinde vbi triueris in oleo fragranti cũ florẽ oleris   In vnũ miſcẽda ſunt eãs & in ſartagine aſſãda.

Matron Parodus in deſcriptione Atticę cęna, Acceſſit (inquit) Phalerica Apua, Tritonis amica, ſordida, cuius genis prætendebatur infula. Garum intelligit (inquit Dalechamp.) quod ad intinctus adhibent. Platina de Apua (in codice Lugduni impreſſo legitur de Apobadialide) ea à Apico: *Apuam lauas, ex oleo maceras, in cumana compones, adijcies oleum, liquamen, vinum. Alligas faſciculos ruta, & origanum, & ſubinde faſciculos cum Apua elixabis: cùm cocta fuerit, proijcies faſciculos, & piper aſperges, & inſeres.* Aliter patina de Apua ſine Apua: *Pulpas piſcis aſſi, vel elixi minutatim facies, ita abũdanter, vt patinam qualem voles, adimplere poſſis. Teres piper, & modicũ rutæ: ſuffundes liquamen quod ſatis erit, & olei modicũ, & commiſces in patina cum pulpis; ſic, & oua cruda confracta, vt vnum corpus fiat: deſuper leniter compones vrticas marinas, vt non cum ouis miſceãtur. Impones ad vaporem, vt cum ouis bullire poſſent; & cũ ſiccauerint, ſuper aſperges piper tritum, & inferes ad menſam. nemo agnoſcet quid manducet.* Patina alia de Apua frixa ex eodem. *Apuam lauas: oua confringes, & cum Apua commiſces. Adijcies liquamen, vinum, oleum. facies vt ferueat, & cùm ferbuerit, mittes aquam cùm duxerit, ſubtiliter verſas, facies vt coloret, œnogarum ſimplex perfundes piper aſperges, & inferes.* Quod modò ad Apuarum qualitatem attinet, Rondeletius ab omnibus humidum alimentum præberi dicit, flatulentaſque eſſe ex Athenæo Mneſitheo, vt apparet, qui Apuas, Membrades, Trichides, & quorum ſpinas ſimul edimus, inflare omnes, & humidum nutrimentum corpori addere teſtatur: cùm enim carnes citò admodùm (inquit) cõcoquantur, ſpinæ verò tardæ diſſoluantur (præſertim in Apuis valdè ſpinoſis) inæqualis, & impedita concoctio peragitur. Diphilus quoq. grauis, & difficilis coctionis eſſe putat; præferendas verò inter cæteras veram Apuam, quæ & Aphritis appellatur. Omnes eodẽ Mneſitheo authore ventrem æqualiter ſoluunt: ſuadetq elixentur.

Patina de Apua. a lib. 4. c. 2.

Patina de Apua ſine Apua.

Patina de Apua frixa.

Carnis qualitas.

PROVERBIA.

Ἴδε πῦρ ἀφύη, hoc eſt *ignem vidit Aphya*, vel ἀφύη εἰς πῦρ, ideſt *Aphya ad ignem*. Vtrumq; adagium deſumptum eſt à celerima iſtorum minutiſſimorum piſciculorum coctione, quæ ob illorum exilitatem, vel viſo tantùm igne perficitur: diciturque teſte Suida ἐπὶ τῶν τελέως ὀξὺ λαμβανόντων, id eſt, vt Adagiorum author vertit, de ijs quæ celeriter intereunt, & abſumuntur, ſiue quæ facilè, ac citò conficiuntur, itaque ſi puella (inquit) iam nubilis ſtatim ſponſo viſo incaleſcat, conueniet, ἴδε πῦρ ἀφύη. Si quis verò Suide interpretationem diligentiùs examinet, facilè aduertet, non benè de ijs rebus intelligi, quæ facilè intereunt, ſed de ijs tantùm, quæ citò perficiuntur. Auguſtus adagium aliter extulit, dicere ſolitus in eodem ſenſu, *Citiùs quàm aſparagi*, ſubaudi coquuntur, qui, & ipſi vel viſo tantùm igne cocti ſunt: eidemque proximum eſt illud Græcorum ab Athenæo adagij loco recitatum, τάριχος ὀπτὸς εὐθὺς ἂν ἴδῃ τὸ πῦρ: id eſt, *Taricus aſſus mox vt ignem viderit*. Ἀφύης τιμῆς, id eſt *Aphyarum honos*. Dicitur (inquit idem prouerbiorum author) quoties humilibus exiguus quiſpiam honos contingit: nam Aphya piſciculus eſt vilis, cui coquendo nihil adhibetur præter oleum, quo frigitur: vnde iactatum illud ἀφύης τιμὴ τοὔλαιον, id eſt, *Aphya honos oleum*. Meminit Scholiaſtes Ariſtophanis in Equites: Οὐτ᾽ ἀφύη νῦν ἐστιν, ἐπισαφῶς, Οὐτ᾽ ἂν βίβρας κακοδαίμων,

Aphya ad ignem.

Citiùs quã aſparagi.

Aphyarum honos.

Aphya honus oleum.

A μων, idest: *Nunc apertè, nec Apua quidem mihi est: Nec rursum Bebras: heu me miserum.* Versus est Aristonymi apud Athenæum, quem tanquam prouerbio dici posse arbitratur Gesnerus, de eo qui spe adquirendi quidpiam, quo tamen non est potius, charum aliquid amiserit, vel item de eo, qui ex duobus diuersis constet, aut partibus diuersis se accommodet, ita vt neutrius sit omnino: veluti si Iudæus à sua religione discesserit, Christianam tamen non sit amplexus totam. Hoc quoque Hermippi apud eundem Νῦν δ' οὐδ' ἀφύλω κινεῖς, δοκεῖς, idest; *Nunc autem ne mouere quidem Aphyam videris*, prouerbij locum habere videtur, eidemq. Gesnero dici posse, quasi rem vilissima tractare, vel in hominem viribus adèo infirmum, vt rem minimam, & nullius ponderis tractare, locoque mouere nequeat. Ἄλις ἀφύης μοι, παρατέταμαι λαρινεύων, idest, vt Hieronymus Muoletus vertit, *distentus enim venter est, edendo.* Videtur & hoc, prouerbiali quodam sensu in hominem prolixè inepteque loquacem torqueri posse. Citatur à Suida semel ex Antagonistis Aristophanis, nempe in ἄλις, iterum in Θωπεύει ex Tagonistis, & sic legitur etiam apud Scholiastem eiusdem comici.

B VSVS IN SACRIS.

Veneri sacras fuisse Aphyas author est Athenæus, rationemque reddit, quòd ipsa similiter ex maris spuma nata credatur, quare etiã Ἀφροδίτης nuncupata est. Tradit & Phalarida eidem deæ consacratam fuisse, ex Aristophane in Auibus. Meminitq. Eustathius in primum Iliados. Sed timendum est, ne de eiusdem nominis aue locus sit intelligendus, de qua nos inter Mergos egimus, nisi velimus vocem corruptam esse, & Phalericam Apuam legendum, quam aliàs Veneri sacram fuisse scribit. Cur verò Neptuno item consacrarint, rationem non inuenio, fuisse autem ei sacram, idem Athenæus refert. De Stilpone Philosopho Megarico memoriæ proditum est, cùm aliquando Megaris Neptuni sacerdos esset, Neptunoq. de more ob rei familiaris angustias, taurum non immolasset, sed pusillum quiddam, & dominatum animal, illi demum succesentem in somnis visum astitisse, minacibusq. verbis spretam ab eo haud rectè maiorum consuetudinem obiecisse: ipsum verò nihilo ea re perterritum contumaciter repodisse, quid tibi vis Neptune, annè mecum, vt puer conquestum hunc accessisti, quòd rei meæ parcens, fœnorisq. declinans iacturam, vrbem hanc nidore non repleuerim, sed C tibi domesticis ex rebus puram sacrificij hostiam obtulerim? Quibus dictis Neptunum subrisisse visum, Stilponisque apprehẽsa dexteram, illius gratia eo anno Megarensibus magnum se Apuarum prouentum exhibiturum promisisse. Secutaque postea res in somnio illi indubitatam fecisse fidem perhibetur. Nic. Leonicus lib. 2. de var. hist. cap. 47.

Quibus sacre.

DE APHYIS, SIVE APVIS IN SPECIE, ET PRIMVM DE APVA VERA.

Cap. XXIX.

D Multa generatim Apuis attribuimus, quæ de hac potissimùm intelligi volumus: quã nempe Græci propriè ἀφρὸν Athenæus ἀφρῖτιν, aliqui item ἀφρύλω nuncupant, à spuma, ex qua ortum suum ducit, vnde Non nata Liguribus: Aristophanis Scholiasti, & Suidæ similiter ἀφύη προηγμένα, quasi nullis orta parentibus dicitur. Gaza modò Apluam, modò simpliciter Spumam reddidit apud *a* Aristotelem. Pisciculus est admodum exiguus, vix vnquam minimi, aut auricularis digiti longitudinem adæquans: oculi nigricantibus. Duo eius genera, album vnum, frequentius, in Hollandia Pen, Bononiæ Acquadello, alibi Bianchetto nuncupatum: alterum rubicundum, Romæ teste Bellonio pisce nuouo, alibi Rossetto dictum. Hoc postremum Aphyam Triglitim esse idem Bellonius iudicauit; Rubra enim Trigle est.

Synonyma.

Spuma piscis.

a Lib. 6. Hi. cap. 15.

Descriptio.

Aphya Triglitis.

Aphya Cobitis.



Aphya vera.



DE

E

DE APHYA PHALERICA. Cap. XXX.

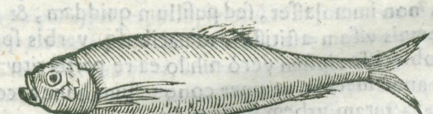
Etymum. APuam Phalericam ab Atticę portu qui Phalereus appellabatur, dictam esse Scholiastes Aristophanis tradit. veruntamen cùm ταφάλνρα Græcis etiam sint τάλευκά καὶ ἀφρίζοντα, id est alba, & spumea, Rondeletius hinc quoq. sic dici potuisse arbitratur. Hoc genus Apuarum illud esse opinior quod Hollandis Spirinck appellantur: *Synonyma.* sunt enim veris Apuis maiores, cætera verò similes, & μεγάλας .i. magnas τὰς φαληρικὰς dixit Aristophanis Scholiastes, Rondeletius suis Nadelle vocari scribit, vel Melete ad differentiam, vt apparet, Atherinæ, quam Melet genere, ni fallor, masculino dicunt. *Membras Bellonij.* Bellonius haud rectè Mẽbradem facit, aitq. Rhotomagensibus, & qui in litore Oceano, vbi *Descriptio.* Sequana in mare se exonerat, Cardo appellari, à Genuensium vulgò Achia.

F

DESCRIPTIO. VSVS.

PIscis est (inquit Rondeletius) Sardinis similis, minor, tenuior sed latior. Squamas in mari habere certum est, sed statim excidunt, remanentibus earum vestigijs, ijsq. squamis quæ *Squama.* ventrem firmant, & asperum efficiunt, vt in Alosis, & Sardinis videre licet. Mollis est & adeo pinguis pisciculus iste, vt si aliquandiu digitis tractetur, liquefiat, aut si magna copia in na- *Pinguedo.* uicula vehatur, supernatantem pinguedinem colligant piscatores, qua olei vice ad lucernas vtuntur (vt has fortè Græci ἀφύας λιπαρὰς, id est pingues vocantes, priuatim intellexerint.) Maxima huius copia præsertim in autumno capitur, estq. meritò vilissimus: vidimus tamen piscatores duos vnius diei captura quinquaginta aureis coronatis vendidisse. Hæc Rondeletius. Bellonius tradit incolas ad litora maris mediterranei sale eas condire, & adseruare: in Oceani autem litore piscationi inseruire, vile vescentibus edulium, inquit. Erat tamen apud veteres in pretio vt Pollux testatur, & innuit Archestratus apud Athenæum ille opsodæ dalus hoc versu:

Aphya Phalerica.



G

Honor.

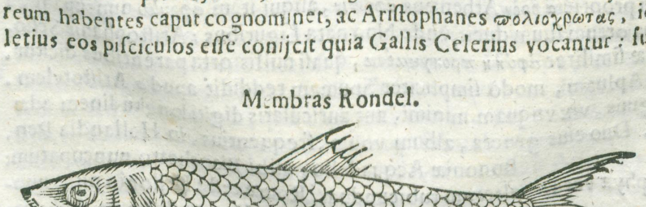
Τὴν ἀφύην μίνθον πᾶσαν πλὴν τὴν ἐν Ἀθήναις *Stercus omnis Aphya est præter Atheniensem.*

DE MEMBRADE. Cap. XXXI.

MEmbradas ex Aphya Phalerica nasci author est *a* Arist. quo loco in deprauatis codicibus ἀράδας legitur. Eosdem pisciculos Phrynicus apud Athenęum βεβράδας, *a6.Hi.c.15* *Synonyma.* Epicharmus & Sophron βεμβραδόνας, Attici βεμβράδας dicebãt Trallianus μεμβρίδια appellasse videtur. Enumerantur ab Aristotele citante Athenæo inter μονίμους pisces, id est, haud migrare solitos cùm verò Phrynichus χρυσοκεφάλους quasi aureum habentes caput cognominet, ac Aristophanes πολιοχρώτας, id est cano corpore, Rondeletius eos pisciculos esse conijcit quia Gallis Celerins vocantur: sunt enim (inquit) corpore admodum candido capite verò auri colorem æmulante Sardinis valde simi- *Descriptio.* les: vel qui Agathopoli magna copia sępe capiuntur, paruis Alosis similes, vocanturque ibi Calliques vel laschetz, Massiliæ Harengades. Ego hos postremos à Sardinis non distin-

H

Membras Rondel.



A distinguo. Celerinos verò Membrades esse non dubito, licet Bellonius hos quoque à Sardinis maris mediterranei sola tantùm magnitudine distinguens, Chalcides esse velit. Coquuntur ex præcepto Dorionis mutulato capite si corpulentiores fuerint, & lotæ sale minuto, & aqua, eodē nimirū modo, quo Triglitis. Additq. fieri ex sola Bebrade apparatū quendā qui βεβραιφυν vocetur, tanquā ex Bebrade Aphya, vt pote cibus ex vtroque compositus pisciculo, cuius (inquit) meminit Aristonymus, citat autem eos Aristonymi versus quos nos inter prouerbia suprà recitauimus. Viles autem, ac contemptos fuisse eleganter ostendit Antiphanes in Cyœstidea:

Chalcis Bellonij. *Vt coquantur.* *Vilem fuisse.*

Absurdo, inquit, *de piscibus preconio,* / *Alta voce proclamat nunc quispiam,*
Habere se melle dulciores Bembradas. / *Hoc si ita est, nihil prohibet*
Eos qui mel vendunt, dicere, ac denunciare populo, / *Mel se vendere putidius Bembradibus.*

Clarius parasitus quidam apud Alexim, indignè ferens quòd barbarè, & ineptè loquentibus conuiua fuisset, inquit:

Molestiori, ita me Bacchus amet conuiuio / *Non interfui, ex quo parasitari cœpi.*
Membradus satius fuit habere me, / *Et Atticè posse colloqui. Hoc scilicet iuuasset.*

Nos quoque alimentum humidum, atque flatulentum ex Membradibus haberi suprà diximus.

B

DE APHYA COBITE.
Cap. XXXII.

Sicuti Membradem generat Apua Phalerica, ita è contrario Cobitin Apuam, ignobilis quidā, ac paruus, & terrā subiens Gobius, licet Aristoteles interprete Theodoro ex hac Apua Gobium procreari tradat, inuerso sensu, inuersaq. authoris sententia, vt antea quoq. monuimus, vbi item quid super hac generatione sentimus, aperuimus. Vocatur autem isthæc Apua κωβῖτις & non κωβίτης, vt Rondeletius scribit, Theodoro Gobionaria, quia κωβιός idem est, qui latinis Gobius, siue Gobio. Bellonius memoria, vt videtur, lapsus quod magnis viris sæpe euenire solet, Hicesio Cibotin vocari scribens, Cobitin dicere debuit. *Sunt*, inquit Hicesius citante ipso, *in Aphyarum genere quidam albi, & admodum tenues ac spumei, quos Cibotides (Cobites) nonnulli appellant.* Pro quibus idem Bellonius nobis illos proponit pisciculos, quos Veneti Marsiones, Ligures à candore Bianchettos appellant, neque ab Hepsetis eas distinguit: quòd quidem ferendum est, si Hespeti nomine consimiles pisciculos generaliter intelligat; alioqui enim Hepsetus propriè dictus à Cobite Apua differt in veterum scriptis, vt antè ostendimus. Iam verò si Marsionis imago cum Gobijs conferatur (quam nobis communicauit Gesnerus) nullam, vel saltem valdè exiguam similitudinem sui ortus, seu potiùs generis ostendit: quare neque Gillij probo sententiam, qui Marsionem veterum Cottum esse existimauit, & ex Apuarum genere non remoueo. Rondeletij itaque Cobitin recipio, illum scilicet pisciculum, qui Gallis vulgò Loches de mer ad differentiam fluuiatilis cuiuspiā Gobij qui simpliciter Loches appellatur, tāta similitudine, vt collati vix distinguantur. Ait tamen ille distingui inuicem corporis figura. Cobitin enim Apuam Gobiorum instar rotuādam esse, Gobionem fluuiatilem depressum, & longiusculum: sed notandum est hanc depressionem perquàm exiguam esse oportere, nam Rondeletius Lochem fluuiatilem primùm (tres enim depingit) ad quem est similitudo, corpore subrotundo describit: & ipse mox cùm dixisset in stagno marino etiam frequentissimā esse, coloreque, & figura à Gobionibus non differre, sed magnitudine, paruam enim semper permanere, Gobiones multo magis augescere, à fluuiatili differre ait; quòd breuiori, & crassiori sit corpore, contrà fluuiatilis longiore, & graciliore. Vbi rursus notandum icones quas exhibet, contrà indicare, & rectius equidem ad tertiam speciem, quam barbatulam cognominat fiat assimilatio: sic enim pinnarum numero etiam conueniet. Est itaque pisciculus nunquam ad Gobionum magnitudinem accedens: alioqui marinis Gobionibus simillimus: corpore rotundo pellucido, dorso latiusculo, colore candido, nigris aliquot maculis asperso, cauda varia oculis quodammodo supra caput positis. Pinnæ eædem illi sunt, quæ Gobionibus, maximè illa Gobionibus peculiaris, barbæ instar propendens ex ea ventris parte, in qua binæ sunt in alijs piscibus. Hepar lactei coloris, & in eo fellis vesica. Splen rubet: intestina, & peritonæum ex albo nigricant. Cor ex albo rubescit. Grauis est, & difficilè coquitur veluti reliquæ Aphyæ. Aphyæ Cobitis iconem habes, ex Rondel. pag. 211. Quæ verò hic expressa est, Marsionis est Venetorum.

Marsio Venetorum.



Ortus. *Nomina.* *Aphya Cobitis quę Bellonio.* *Hepsetus.* *Marsio non est Cobitis Apua.* *Cobitis Rondeletij.* *Descriptio.*

C D

DE ENCRASICHOLO.

Cap. XXXIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Fellis locus. Fellíceps. Halesula Bellonij. a li. 6. Hiſt. cap. 15. Lycoſtomus Hiatus. b li. 31. c. 8. Lupus. Mutilatus piſciculus. Enchioue. Ancluda. Eritymus. Iops.

APuis quoque annumeratur ἐγκρασίχολος, ſic dictus παρὰ τὸ χολὴν ἔχειν ἐν τῷ κρατὶ ἤτος κεφαλῇ, quòd bilis folliculum gerat in capite, hoc eſt, quòd eius caput impẽsè amarum ſit: vnde eo mutulari aſſolet, nam fel, vt Bellonius ex ipſius ſectione didicit, inteſtino annexũ habet. Latinè non ineptè Fellicipitem dixerimus. Bellonius Haleculam vocare maluit, Romanum (vt apparet) vulgus ſecutus, cui Aliczi vocatur, quaſi Haleces, inquit, diceret. Sed Halec, ſiue Haleculam, vilem & abiectũ piſciculum eſſe pòſt oſtendam; contrà pretioſus laudatuſq. eſt Encraſicholus, vt modò patebit. Apud Suidam alicubi perperã ſcribitur κρασιχόλος, & non ſatis diſtinctè Apuæ epitheton eſſe dicitur. a Theodorus quoque apud Ariſtotelem Encraulos vocat, cùm potiùs Engraules dicere debuerit, nam & Aelianus Εγγραύλεις dicit, ſed Theodoro Suidas fortè impoſuit, apud quem alibi ἐγκραύλεως, pro ἐγγραύλεως legitur. Alio nomine λυκοσομυς, quaſi os lupi habẽtes dici Aelianus author eſt quod nouiſſimum nomẽ Græcia hodieq. retinet, vt Gilius teſtatur. Vocari autem ſic Bellonius retur, quòd dum oſcitat, amplum os aperiat, vt ſerpentis pottus, inquit, quàm piſcis os videatur. b Plinius ſimiliter multorum eruditorum iudicio Lupum nominaſſe videtur, & mutilatum piſciculum. *Cæpit garum*, inquit, *priuatim ex inutili piſciculo, mutilatoq́.* (alij legunt *minuto*, alij *minimo*) *confici, Apuam noſtri vocant, Foroiulienſes piſcem, ex quo faciunt, Lupum appellant.* Reuera conuenit nomen, genus, & garum optimum. Quamobrem etiam Enchraſicholum, illum volunt eſſe piſciculum quem Galli præſertim Prouinciales Anchoies, vt ſcribit Rondeletius, potior Italiæ pars Enchioue, Hiſpania Enchugas appellat, Veneti teſte Bellonio Sardonos, ad Chalcidũ differentiã, quas, inquit, Sardellas vocant: contrà ac Romani qui pro Sardonis Sardas intelligũt. Idem Bellonius tractus Liguriæ accolis, atque ipſis etiam Genuenſibus vocari ſcribit Cueuri, Cueunari, vel Cucuneuri: cùm alioqui circa Genuam Enchioue, vel Anchioue dicatur. Ab Anchioue barbari quidam Ancludas nuncuparunt. Callimachus libro de diuerſis gentium nomenclaturis apud Athenæum Encraſicolum Chalcedonijs ἐριτύμον nominari ait, Eritymum verò Athenienſibus dici, qui alijs ἴωψ vocetur: Iopem autem inter minimos piſciculos nominauerat.

FORMA. DESCRIPTIO.

Squama. Caput. Venter. Magnitudo. Spina. Color. Forma.

HVnc piſciculum ſquamis carere tradunt Bellonius, & Rondeletius, quod falſum eſſe autopſia docet, nam & in ſale aſſeruatis argenteas, ac adprimè ſplendentes obſeruare licet Roſtro eſt acuto, amplo, vt dictum eſt, ore, ac rictu. Edentulus eſt, vtraque verò maxilla ſerræ modo aſpera. Branchiæ paruæ, duplices. Pinnæ eo ſitu, vt icon oſtendit. Cor oblongum, & acutum, hepar rubrum: maculis rotundis conſperſum. Ventriculi appendices multæ, & nigræ: venter molliſſimus, ideoque plerunque abſumptus in ſalitis conſpicitur. Ouis ſcatet rubentibus. Spinis caret, ea excepta, quæ in dorſo eſt, & ipſa tenuis, adeo vt dentibus vix negocium faceſſat. Magnitudine eſt plerunque digiti, aliquãdo paulò maiore. Scribit Bellonius ſeſe enixiùs ſtuduiſſe, vt

Encraſicholus.



ex longioribus craſſioribuſque nanciſceretur, ſed nunquam palmi longitudinem, & pollicis craſſitudinem aſſequi comperiſſe. Argenteo colore micant, tergore verò ad cęruleum accedunt. Si Soli opponantur, tranſparent, dempta argentea linea quæ ſpinæ vertebras comitatur, quæ ſanguinem continet. Corpore magis tereti, quàm lato præditi ſunt.

LO-

A

LOCVS. CIBVS. MORES.

Litorales pisciculos esse vel ex eo constat, quòd spurcitijs, arena atque etiam cœno vescãtur, vt Bellonius annotauit: & quemadmodum (inquit) Anates, & Anseres rostris cœnũ mouent, eoque sese exaturant, sic etiam Halecess (sic Encrasicholos vocat) quæ cum Sardinis sæpe capi solent, arenis, & spurcitijs exaturatæ conspiciuntur. Capiuntur autem hyeme potissimum à Decembri ad quadragesimam vsque, in Prouincia numerosissime teste Rondeletio, noctu è nauiculis igne accenso, nec non etiam Baione, sed hos maiores esse illos suauiores, & moliores. Aristoteles (vt recitat Athenæus) inter monimos, id est ijsdem locis manentes pisces, eos enumerat. Verùm, etsi pusillo sint corpore, suum tamen etiam habent ingenium. Etenim Aelianus cum candidissimos, & fecundissimos esse dixisset, subiungit: *Quod ab alijs piscibus* (ob paruitatem) *exedi, & confici valdè metuunt, idcirco ad insidias quibus sunt opportuni vitandas, catenus confertis turmis densi natant, vt eorum quisque ad vicinum proximum adhærescant, vt ne scaphæ quidem incurrentes, eos dissociẽt, nec si quis remis dispergere conetur, eorum societatem dirimere possit: ita vero inter se restrictè, & pertinaciter tanquam contexti cõtrahuntur, vt tãquam ex aceruo frumentorum aut fabarum si quis in eos immiserit manum, accipere queat: non tamen sine vi abstrahuntur, quin per sæpe distrahantur, vt & eorum alteram partem abruptam captas, & alteram relinquas, & in plerisque caudam retineas, in alijs non assequaris; ex alijs caput reportes, & alteram partem in mari reliquam facias*. Hanc tam confertam, & continentem Lycostomorum natationem à rei maritimæ peritis βόλον tradit appellari, qui permultas piscatorias naues aliquando implet, vt illi (inquit) testantur. Nos suprà de Apuis simpliciter dictis diximus densis etiam adeò agminibus natare, vt neque ferro aut securi percussę deijci, aut retibus circumdatæ ad litus extrahi possint.

Litorales esse.
Cibus.
Quando capiantur, & quomodo.
Natura.
Ingenium.

B

Βόλος quid.

ORTVS.

Dvplicem huius piscitij ortum inuenio. Suidas, & Athenæus ex Apua Cobite generari Encrasicholum volunt: contrà a Aristoteles ex Apua quę in Atheniensiũ portu nascitur. Mihi verò pisci sui generis videtur. Si enim ex Cobiti Apua gigni permittamus, species procedent ad infinitum, nam, & illam volunt ex paruo procreari Gobio: si ex Apua quæ nascitur in portu Atheniensium, ex hac duos diuersos pisces generari concedamus oportebit, quod videtur absurdum. Ea enim Apua eadẽ est cum Phalerica quia Phaleros vocabatur Atheniensium portus, ex qua Membradem oriri ibidem philosophus testatur.

C

a li. 6. Hist. cap. 15.
Piscem esse sui generis.

VSVS IN CIBIS.

Clitarchi verba quibus Enchrasicoli quoque celebrantur, suprà recitaui. In multis quoque Europæ regionibus, potissimùm vbi alienigenæ sunt, in magno habentur pretio. Comeduntur vel sale asseruati, vel crudi. Crudi in sartagine cum oleo vel butyro friguntur, vel in craticula assantur, etiam cum suis visceribus: suntque teste Bellonio, optimi sapo ris: Rondeletius crudos edi testatur cum oleo, & petroselino. Sale asseruati per se eduntur. Sunt qui minutatim concidunt, & cępam pariter tritam addant, & ex oleo & aceto, asperso pipere edunt. Saliuntur autem truncato semper capite, & fel aufertur simul, quod hoc modo fit (inquit Bellonius,) Altera manus caput trahit, vt cum ea manu viscera quibus fel hæret, eximantur. Sale ita asseruati in garum vertuntur, quod ex ijs potissimùm fieri tradit Rondeletius, si soli exponantur, donec dissoluta caro fuerit: cuius gari vice ipse domi hoc modo parandos iussit: primùm pisciculos vt assolet, conditos, & illotos cum aceto, oleo, & petroseleni folijs in patinam inijci, deinde suppositis prunis, tam diu agitari, donec omnino in liquorem abeant id oxelęo garum meritò nuncupari posse ait præstantissimumque condimentum esse: hancque parandi rationem longè meliorem videri, quàm quæ veteribus in vsu fuit: nihil enim vitij aut putredinis oxelęo garum istud contraxisse (ait) potest, cùm sæpe supputri garo origano sit opus, iuxta veterum prouerbium: *putre salsamentum amat origanum*, quòd hodie quoque Romæ obseruari videmus: nunquam enim Eucrasicholos vendunt salsamentarij sine origano. Hinc optimum remedium ad deiectam appetentiam recreandam, ad crassę pituitæ attenuationem, citandamq. alluũ: quamobrem in febri phlegmatica curanda iure conceduntur.

Apparatus.

D

Caput truncatur, & fel eximitur.
Vt garum ex ipsis fiat.
Oxelæo garũ

DE

DE RELIQVIS APVIS. Cap. XXXIV.

Apua Triglitis.

De Aphyis Mugilum dicemus inter Mugiles, quia, & ipſæ fluuios ſubeunt. Super Triglite ſiue Mullorum Apua ſententiam Bellonij ſuprà recitauimus. Rondelet. verò exiguos admodum Mullos eſſe arbitratur qui in ſtagnis marinis ex putredine naſcuntur. Eodem modo Aphyiam Męnidum eſſe indicat piſciculum Męnidum ſpecie ſine mare, & fœmina ſponte naſcentem, etſi contrà ſentiat Ariſtoteles, hanc nempe Męnidum, illam Mullorum fœtum eſſe. Neutrius iconem dedit quòd cùm ex Męnidis, tum ex Mulli icone facilè ea mente concipi queat, magnitudinis ſolius. ratione habita.

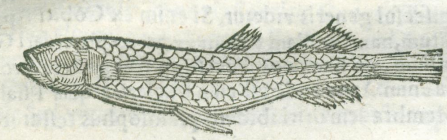
DE HEPSETO RONDEL. Cap. XXXV.

Piſcem peculiare eſſe.

Heſpeti nomen ad multos paruos piſciculos extendi, ſuprà oſtenſum eſt. Apparet tamen ex verbis Athenęi fuiſſe peculiarem ſpeciem aliquam quæ propriè Hepſetus vocaretur. *Aphyra*, inquit, *grauis eſt difficilis concoctu: huius generis alba Cobitis appellatur, & Hepſetus paruus piſciculus eiuſdem generis eſt*. Hunc piſciculum Rondeletius eum eſſe opinatur, qui à ſuis Iuoil appellatur. Piſciculus eſt digiti magnitudine, argentei coloris, corpore pellucido, dempta ea virga quę à branchijs ad caudam extenditur; ochlis depreſſis magnis pro corporis paruitate, ora ita ſciſſo, & conformato, vt inferior maxilla protenſa maior ſit ſuperiore, ſitque velut oris operculum. Hęc ferè Rōdeletius addita hac icone.

Deſcriptio.

Hepſetus Rondel.



DE ATHERINA. Cap. XXXVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Ariſta Gazæ.

Athęrinu vel ἀνθερίνλυ aliquot locis nominat Ariſtoteles, Gaza Ariſtam, & Ariſtulam reddidit, quia ἀθέριξ, vel per pleonaſmum literæ, ναvδέριξ idem eſt quod ἀθὴρ, .i. ariſta, ideſt, pars ſpicæ acuta, ſiue vt Galenus exponit, id quod in hordeo acuminatum eſt, ſiue vt Erotianus, tenuiſſimum illud, quod in eodem frumento acuminatum eſt: in qua ſignificatione hanc vocem vſurpat Dioſcorides de auena loquens: quamobrem cùm planè inutiles ſint ſpicarum iſtarum acutæ partes, ſumitur quoque eadē vox, pro ſpicis quibuslibet de generibus quas ſpicilegæ mulierculæ poſt ablatam ſegetem colligunt à meſſoribus neglectas; vnde eleganter Græci ἀθερίζειν dicunt pro καταφρονεῖν, & ἀφροντίζειν .i. floci pendere, vili facere, valde contēnere: atque hinc Etymologus piſciculo huic nomen Atherinę factum tradit, eò quòd nimirum ἀθερίζεταί πως καὶ αὐτὴ διὰ τὸ εὐτελὲς, id eſt, *quia negligitur ob vilitatē*, quaſi Atherina à veteribus intelligāt vile, & contemptum piſcitium. Gillio verò nomen traxiſſe videtur à tranſuerſo, quē alterū Atherinæ genus, in ventre habet, aculeo Rōd. autem ſic dictam conijcit ab ariſtis quæ per metaphorum, inquit, pro ſpinis ſumuntur quas multas Atherinæ eſſe atteſtatur, durioreſque quā Sardinæ, Aphyis ac reliquis huiuſmodi piſciculis. Additque Romæ veterē etiānum nomenclaturam retinere, Latharinum enim vulgò appellari.

Etimum.

Ariſta pro ſpinis.

Latharina.

A Idem testatur Bellonius, sed Latharinum scribit, cùm alioqui aliũ quàm Rõdeletius pisciculum pingat, quemadmodum ex adiectis cùm vtriusq; descriptionibus, tũ iconibus cuilibet manifestũ esse potest, licet rursus vterque suum pisciculũ Massiliensibus Sancletos nominari profiteatur. Acerinæ piscis mentio est apud Pliniũ medicũ. Bellonius recentiorũ Cernuam esse credit: sed fortè nomen corruptum est pro Atherina, sicuti item Acerima apud Syluaticũ. Ictar Callimacho ἐν ἐθνικαῖς ὀνομασίαις, id est, *in nomenclaturis diuersarum gentium*. Atherina est, teste Athenæo, ex quo, vt apparet, hũc Varrini locũ: Ἰκτάρα ἐθνικῶς ἰχθῦς, sic restituit Gesnerus. ἰκτάρα, ἐθνικῶς ἰχθύς τις: id est, *Ictara quibusdã gentibus dictus piscis quispiam*, videlicet certa quædã species, vt ἐθνικὸν vocabulum sit nõ aliud quàm communi linguæ inusitatũ. Dictus autẽ inquit Ictar vel Ictara videri potest hic pisciculus à paruitate; nam ἴκταρ aduerbiũ Græcis sonat propè, breui, aut paruo interuallo. & ἴκταρ τοῦ ψελλοῦ interpretantur τὸ σύντομον, id est præcisum, de eo qui propè & quasi balbus est.

Acerina.

Cernea recentiorum.

Ictar.

FORMA. DESCRIPTIO.

B ROmæ (inquit Rondeletius) idẽ nomen seruatur. In litore nostro rarò capitur, diciturq. Melet (ad differentiã, vt videtur Apuæ Phalericæ, quã dixit Meletã vocari, ipse verò etiã mox addit Atherinã suis piscatoribus Melet vocari, quòd eius Aphyarũ generis, quod Molete dicunt, marẽ esse credant,) Massiliæ & in stagno quod Martegue vocatur, frequẽtissimè, & Sauclez nominatur. Pisciculus est marinus, litoralis: reperitur & in marinis stagnis, Aphyis similis, dodrantali magnitudine, parui digiti crassitudine, dorso spisso, ventre leuiter depresso, ore paruo sine dentibus, oculis magnis. Colore est vario: nã venter argenteus est, dorsum fuscum, circa caput, ex flauo rubescit Sardinarum modo. Locus qui inter oculos est, cælatus videtur. Pinnas habet quatuor, duas ad branchias, duas in ventre: aliam à podice, præter has, alias duas in dorso.

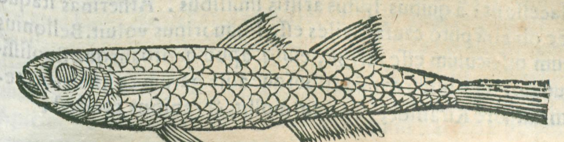
Nomina.

Locus.

Color.

Pinnæ.

Atherina Rond.



C Omnes candidæ sunt. Cauda duabus pinnis constat. (contrà ostendit apposita icon.) Pro linea in medio corpore à branchijs ad caudam protensa, spissum quid habet sub cute, quod non possum aliter quam fasciam per similitudinem vocare, quæ cum cocta Atherina editur, euidentissima est; & cum lumini obijcitur, quia reliquo corpore pellucida est, hac parte opaca. Aphyæ vocatæ mas non est, vt nostri piscatores volunt: nam Aphyæ huius generis spontè sine mare & fœminæ nascuntur. Atherinarum verò genus & mare, & fœmina constat: præterea quamuis vtcumque similes sint, tamen Atherina solidiore & spessiore est corpore, Aphya verò illa mellissimo depressoq. Vero similius fuisset, Encrasicholorum marem dixisse, quos pisciculos esse ostendimus, Anchoies appellatos: ad hos enim propiùs accedunt, qua de causa pro Encrasicholis sæpe venduntur, sed qui propiùs inspexerit, facilè discernet. Nam Atherinę squamæ sunt frequẽtiores & duriores, os minus, caro siccior. Encrasicholis molior. Quare ex Atherinis Garũ bonũ confici non potest, quia non possint ita dissolui, & cõtabescere, veluti Garus piscis, vel Encrasicholus. Hæc omnia Rõdeletius. Bellonij Atherina est pisciculus, quẽ adhuc Græcũ vulgus sic vocat, Romanũ Latharinũ, quamquã eorũ nõnulli (inquit) cũ alio pisce cõfundũt, quẽ Lauarolũ

Sexu distinguuntur.

Similitudo cum Encrasicholo.

Cur Garum ex eis minus bonum.

D nominãt, de quo postea dicetur. Veneti Angoellam, Massilienses Sencle, Genuenses Quennaro appellãt. Pisciculus est digiti crassitudinẽ excedens, neq; extenso digito longior: argẽtei coloris, trãslucẽte corpore, & quod soli obiectũ, vt vitrum trãspareat in eamq. ostẽdit internè obscuram, rectã, à capite ad caudam, à sanguine qui in spina profunditur, prouenientem. Oculis est grandibus, lingua candida. Pinnã vtrimq; in lateribus, & geminam alteram habet sub ventre, quę piscẽ in partes æquales secat:

Atherina Bellonij nomina, & descriptio.

Color.

Oculi.

Pinnæ.

Atherina Bellonij.



Cor. ſecat: ac præterea tenuem aliam, & paruam fert in medio tergore pinnulam. Cæterùm cor gerit, vt ſemen oxalidis triquetrum & oblongum, pericardio perbellè incluſum: branchias vtrimque quatuor: coſtas item vtrinque decem omni capilamento tenuiores: vertebras adeo exiles, vt vix ab acie oculi perſpicaciſſima diſcernantur. E

LOCVS. NATVRA. MORES.

a Lib. 2. ATherinæ paſcuntur in algoſo litore, vt *a* Oppianus teſtatur, inquiens:
Θῖνα δ᾽ ἀνὰ πρασόεσσαν ὑπὸ χλορεαῖς βοτάνησι βόσκονται μαινίδες, ἠδὲ τράγοι ἠδ᾽ ἀθερῖναι.
Et Rondeletij Atherina quoque litoralis eſt, & in ſtagnis marinis etiam capitur vere, *Gregales sũt* maxima copia. Ariſtotele teſte gregales ſunt. Theodorus tamen alicubi, vbi idem philoſophus *b li. 6. Hiſt. cap. 17.* Atherinam inter rhyades enumerat, ceu ſui oblitus, ſolitarias eas reddidit. *b* Pariunt eodem teſte inter rhyades circa æquinoctium vernum iuxta terram (πρός τῇ γῇ) non in terra, vt Rondeletius vertit, atterentes aluum arenæ. F

VSVS IN CIBO, ET MEDICINA.

Carnis qualitas. ATherina Rondeletij carne eſt ſatis ſicca, media ſcilicet, & optima, ſaporiſque grati, quicquid (inquit) dicat Phauorinus, qui pro vili piſciculo habet, quod ſi cum ſpinis edi poſſet, multò ſuauior foret. Teſtaturque cùm aliquando Auenione eſſet, Atheriniſq. frequenter veſceretur, vnum id ad ſuauitatẽ & saporis gratiam illis deeſſe, expertum eſſe, quòd ſpinæ inter edendum negocium faceſſant: à quibus ſpinis ariſtis ſimilibus. Atherinas itaque nominatas fuiſſe ſuſpicatus eſt, nec ob aliã puto cauſam viles eſſe Phauorinus voluit. Bellonius *Garum.* item ſuam Atherinam delicatiſſimum piſciculum eſſe ſcribit, eiuſq. apud quoſdam quæſtuoſiſſimam piſcationem fieri ſolere. Quomodo ex hiſce conſimilibuſque alijs garum conficiatur, re*Iuris facultas.*citaui in Encraſicholo. Ius earum authore Kiranide, ventrem mollit, & renibus prodeſt.

DE LAVORONO BELLONII. Cap. XXXVII. G

Lauaronus. Cabaſſonus. Pretium. Deſcriptio. ALium piſciculum (inquit Bellonius) Romanum vulgus agnoſcit, quem Lauaronũ vel Lauonum, Maſſilienſes Cabaſſonum, Genuenſes Capaſſonum, à capitis magnitudine vocant: magnamq. habet cum fluuiatili Lauareto affinitatem. Eiuſdem pretij Romæ Lauoroni eſſe ſolent cum Atherina: illicque cum Sardinis, & Alecis (Alecibus) mixtim ferri conſueuerunt. Grandiore ſunt capite, quàm Atherinæ, magis recurto ac compreſſiore ad ventrem corpore, & paulò latiore tranſparent, vt Athe*Squama.*rinæ, maximamque habent cum ijs affinitatem. Squamis multis integuntur, quæ detectæ ar*Pinna.*genteum colorem præſeferre videntur. Duas in tergore gerunt pinnulas, vtrimque ad latera *Partes interna.* vnam. Dentibus carent, vt Harẽgus; cor exiguum, oblongum, triquetrum, habent: hepar pallidum, cui ſtomachus ſubeſt, piſciculis & Caridibus paruis nonnunquam refertus. Inteſtina ad annum tribus reuolutionibus reflectuntur. Fel ob eius exiguitatem conſpicuum non habent: *Caro.* ſpinas quoque ferunt nullas. Carnem albiſſimam & leuiſſimam. Calculos duos in capite ge- H runt, Seſamino minores: ſquamas paulò quàm Atherina latiores & numeroſiores. Proinde cùm *Etymum.* berula Romę frequens edi ſoleat, & vulgò Lauarona dicatur, ac circa hanc frequens piſciculus, de quo ſermo eſt, reperiri ſoleat, meritò Lauoronum ab herbæ ſibi peculiaris nomine dixerunt: alioqui nullum occurrit mihi nomen antiquũ quo ego hunc piſcem exprimere poſſim. Hactenus Bellonius, qui quidem marinum hunc piſciculum facit, à fluuiatili Lauareto eum diſtinguens, & Genuenſibus, ac Maſſilienſibus familiarem eſſe inſinuans, à dulcis aquæ tamen herba etymolo*Lauer, ſiue* giam deducit, & circa eam obſeruari inquit, niſi aliam intelligat, quàm quæ nunc Laueris, aut *Lauarona herba qua.* Lauaronæ nomine celebratur ab herbariæ rei profeſſoribus, quibus aliàs paſtinaca aquatica nuncupatur, cùm ab odore tum à ſapore, quos cum ſatiua communes ferè habet.

A

DE SARDA, SIVE SARDINA.

Cap. XXXVIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

SArdellas non vulgò dicimus quædam alia piscitia, quæ nisi sale quoq; asseruata ad nos perferuntur. Hæc alijs Italiæ locis Sardinas nominari tradit Rondeletius, cùm ne dum adolerint, Sardas verò vbi adulta fuerint. Vtraque vox antiqua est: Sardinam enim nominat Columella, apud *a* quem tamen corruptè Sardinia legitur. Iam verò Sardinas cum Sardellis eosdem pisciculos esse, nemo est qui dubitat: de Sardis quæstio est. Sarda Græcis æquè, ac Latinis vsitata nomenclatura est, quam nempe reperias apud Athenæum, & Galenum, & inter Latinos apud Plinium, sed pro diuersis piscibus. Diphilus enim apud Athenæum agens de salsamentis, ἡ Σάρδα, inquit, προσέοικε τῷ κολίᾳ μεγέθει, id est *Sarda Coliam magnitudine refert.* *b* Plinius verò Sardam vocari scribit Pelamydẽ

B longam. Fieri tamen potest, vt idem hic ab vtroque piscis intelligatur: magnitudo namque respondet, saltem illi quem nũc in Græcia Coliam appellari Bellonius testatur: apparetq. Sardæ nomen genericum esse pro quolibet ferè pisce, qui ad saliẽdum aptus est, id quod haud obscurè nos docet *c* Galenus his verbis: *Præstantissima omnium quæ mihi experientia cognoscere licuit, salsamentorum sunt, quæ à veteribus Sardica salsamenta nuncupantur, hodiè Sardas vocant. & Mylli ex Ponto.* Paulò autem antè Sardas, & Sardenas, σάρδας καὶ σαρδῆνας, nominaueras his quoque verbis: *Pisces tum molliores, tum sicciores ad saliendum idonei non sunt: Coracini verò, & Pelamydes, & Mylli, Sardæ, & Sardenæ, &c. ad salsuram sunt appositi.* Ex priori verò Galeni sententia conijcere præterea liceat Sardas, & Sardinas, siue peculiares pisces, siue alios sale asseruatos, ita veterib. vocatos fuisse, quod Sardina mitterentur in alias regiones: & quamuis in posterioribus verbis Sardas, & Sardenas seorsim ceu diuersos pisces nominet, non tamen specie propterea distingui dicendum esse arbitror, sed si adulti condirentur istiusmodi pisciculi, Sardas, Sardinas, si ætate minores, appellasse: Sardas autem maiores Sardinis intelligi non obscurè etiam colligitur ex Apicio, qui Sardam farciri solere docet, quod Sardinæ ob prauitatem non conuenit. Nec propterea me proprio (vt aiunt) gladio iugulare dicendum est, vt qui pro Sardis, & Sardinis, siue

C Sardellis maiusculos etiam pisces propono, nam hi ex Oceano sunt, & Galeno (ni fallor) incogniti. Iam verò cùm idem Galenus Trichides, & Trichias nominet nusquam; è contrario Aristoteles Trichias, & Trichides, Sardas verò, & Sardenas nunquam, viri docti, cùm tam frequẽtem Europæ vrbibus piscem, & alendæ plebi tantoperè vsitatum philosopho in inuestigandis animalium omniũ speciebus diligentissimo, singulorumq. naturis perscrutandis exercitatissimo, incognitum fuisse, nõ sit nec rationi, nec veritati consonum, voces hasce synonymas esse conijciunt: eiusque sententiæ in primis Theodorum Gazam fuisse constat, qui Trichias Sardas, Trichides Sardinas reddidit. Quod tamen *d* Aristoteles scribit, ex Apua Phalerica Membrades, ex Membradibus Trichides, ex his denique Trichias procreari, id ad similitudinem, quæ inter se maxima est, pertinere, nos sæpe indicauimus. Apparetq. Trichias ætate adultas, minores Trichides appellari, similiter ac de Sardis, ac Sardinis diximus. Cuius opinionis fuit Dorion in libro de piscibus, qui Trichida, etiam Trichiam appellat, atque ipse etiam Athenæus, qui Trichiarum exempla ex veteribus proferens eas à Trichidibus non distinguit. Videnturque veteres Sardas, & Sardinas Τριχίας, & τριχίδες appellasse παρὰ τῶν τριχῶν, quasi à capillis, videlicet à paruis illis, & capillaribus, quibus abundat spinulis, à quibus item θρίσσας dicunt, quos recentiores

D Alosas, similiter spinosissimos pisces: vnde etiam Thrissa, Trichis, & Trichias, à quibusdam confunduntur, vt ab Etymologo, Scholiaste Aristophanis, & Eustathio. Cæterùm si Trichis, & Trichia sunt Sarda, & Sardena vti nos opinamur, videbuntur nobis aduersari tres clarissimi scriptores, quorum omninò authoritate aliàs standum esset, Plinius, Aristoteles, & Epenetus in libro de piscibus apud Atheneum. Scribit enim *e* Plinius: *Intrantium Pontum solos non remeare Trichias: sed hos solos Istrum amnem subire; ex eo subterraneis eius venis, in Adriaticum mare defluere, itaque, & illinc descendentes, nec vnquam subeuntes videri.* Sic ille ex *f* Aristotele (apud quem tamen non τριχίαι, sed τριχαῖοι legitur, Gaza similiter Sardas transtulit.) *Sarda* inquit hic, *vna cùm adit, Pontum, videtur, & capitur, sed exiens visa nusquam adhuc est. Quod si qua apud Byzantium aliquando capiatur, piscatores sua retia lustrant, propter exitus insolẽtiam: cuius rei causa est, quòd solæ ipsæ subeũt Istrum amnem, vnde (fisso flumiue per abditum terræ meatum:* hoc in Græco textu non legitur) *defluant in Adriaticum sinum. Argumento est, quòd ibi contrà euenit, quàm in Ponto. Exeuntes enim semper capiuntur, subeuntes nunquã.* Hæc, inquam, Sardinis nostris

Sardella.
Sardina.
Sarda.
a *li.8.c.17.*
Sarda, an eadem Sardina.
Aequiuocatio vocis Sardæ.
b *l.32.c.11*
c *Lib 3. de facultate aliment. c. penult.*
Sardica salsamenta.
Sarda, & Sardina, vt differant.
Trichis.
Trichia.
d *li.6. Hist. cap.15.*
Trichis, & Trichia vnde dicatur.
Thrissa.
Alosa.
e *li.9.c.15.*
f *li. 8. Hist. cap.13.*

nequaquam conueniunt,quas nempe amnes intrare nunquam aliquis obſeruauit. Sed locus vti iuſque ſuſpectus eſt viris doctis, creduntq. apud Ariſtotelē legendū eſſe αἰθρισσαι, ideſt Aloſę: hæ enim ex mari flumina ſubeunt,& mox ad mare reuertuntur; quod mendum ſimiliter in Plinij codicem facilè irrepere potuit.Epenetus modò etiam nō aduerſabitur Chalcides aliquibus Sardinos, σαρδίνας, vocari tradens, cùm clarum ſit Chalcides alijs alios piſces eſſe. g Ariſtoteli fluuiatiles ſunt: Oppianus verò marinis accenſuit, eiſdemq. vagis qui nunc pelagus, nunc petras, nunc litora ſequuntur,& cum Thriſſa id eſt Aloſa ob ſimilitudinim ſemper ferè nominat: ſed & præter ſimilitudinem multa etiam alia habent communia.Nominis enim ratio eadem eſt,(vtroſque enim Celerinos dicunt)piſces parui ſunt,ariſtoſi,viles,gregatim capiuntur.Atheneus Thriſſam & Trichidem.Chalcidibus ſimiles faciēs,Chalcides vel cum Ariſtotele fluuiatiles, vel cum Oppiano marinas potuit intelligere: Columella verò dum ait: *Piſcibus in piſcinis prabere oportet tabētes Halecculas,& ſalibus exeſam Chalcidem putremq́, Sardinam*: Chalcidem lacuſtrem, Sardinā marinam intellexit:nam & lacuſtris etiam ad hūc vſq;diem ſale aſſeruatur,& Sardella lacuſtris appellatur mutato nomine, poſtquam ſalſi ſunt, licet Fracaſtorius diſtinguat,dum canit: *Sardellarumq́, caterua,His eſt maior Aquo*. Videtur enim ætate diſtinxiſſe, & Sardellas vocaſſe qui ob paruitatem ſaliuntur , Aquones verò qui adultiores facti per ſe comeduntur . Platina quoque Sardellas ex Benaco admodum laudari ſcribens,Agones,aut Aquones intelligit. Haſce itaque ob rationes Epenetus Chalcides Sardinos nominauit,marinos nimirum:ſed quod id quoq. philoſophus dicat,vt Athenæus voluit,qui hoc Ariſtoteli aſcripſit,falſum videtur:nam in omnibus quæ nunc extant,Ariſtoteles nuſquam Sardinos nominat. Contra Epeneti locum correctè legi nulli dubium eſſe debet. nam & Callimacus vetuſtiſſimus quoque ſcriptor in gentium nomenclaturis, Chalcides teſtatur Sardinas,aut Trichias, ſiue vt ipſe habet τριχίδια appellari: quamobrē in hoc Varrini loco,τριχθάδες αἱ χαλκίδες, legit Geſnerus τριχάδες, aut potius τριχίδες, vel τριχίαδες Inuenio & à Dorione χαλκιδικὴν dici.Falluntur verò qui Eritimum Sardinis eundem volunt,ex Epeneti hoc loco,χαλκίδας τὰς(legendum ἃς καλοῦσι καὶ σαρδίνας ἐριτίμους ἱέρακα, cū hic manifeſtiſſima fiat diſtinctio . Bellon. rectè quidem Sardinas Chalcidibus eaſdem putarat, ſed adhibenda erat diſtinctio,falliturq. dum fluuiatiles eas Sardinas à Celerinis ſola magnitudine differre,ſpecie verò eaſdem eſſe credit,argumento ſumpto, quòd Galli qui ad Oceanum ſiti ſunt, nullum piſcem Sardine nomine agnoſcant , præter eum qui aliunde ſale aſſeruatus ad eos perfertur,Celerinus verò in Gallia tam ſit popularis quàm in mediterraneo mari ipſa Sardina. Sunt enim Gallorum Celerini ab Allobrogum Celerinis diuerſi , illi marini ſunt, & noſtro, & Rondeletij etiam iudicio marinis Membradibus in Apuarum genere,non Chalcidibus,ſiue Sardinis ijdem,hi lacuſtres,& Chalcides Ariſtotelis,Sardella,& Aquo Fracaſtorij.Anglorū Sprat, & Hollandorum Sprot,ad quos fumo ſiccatur adferri ſolet, haud alium puto quàm Sardam, aut Sardinam; ſicuti & illum quoque quem Rondeletius ſcribit Agathopoli magna copia capi ſolere,nominariq. Calliques vel Laſchez,& Maſſilię Harengades,licet ipſe Membradem eſſe velit: Vt enim Calliques ex Chalcis corruptum eſſe videtur,ita etiam Laſchez ex Laceia,quo nomine in multis Italię locis Aloſa appellatur,cui ſimillima eſt Sardina,& ipſe quoque eum Aloſæ ſimilem eſſe profitetur : Harengades verò etiam dici videtur, quòd & Harengo ſimilis ſit, & ſimiliter ſalita per mediterranea loca venalis efferatur.

Ariſtoteles, & Plinius correcti.
Chalcis non vnius piſcis nomen.
g li.8.Hiſt. cap.20.
Sardella lacuſtres.
Varrini locus reſtitutus.
Eritimus.
Celerini nomine duo piſces.
Nomina Gallica.

FORMA. DESCRIPTIO.

PIſciculus eſt (inquit Rondeletius) Aphyæ Phalericæ omninò ſimilis, niſi paulò maior, & ſpiſſior eſſet. A parua Aloſa, ore, branchis , & oculis, pinnarum numero ſitu, ſquamis, cauda minimè diſcrepans, ſed in hoc tantùm quod Aloſa ſit latior. Sardina igitur ſquamas magnas,tenues habet: colore eſt vario, nimirum capite aureo,ventre albo,dorſo cum viridi cæruleo,vtroque ſplendido, rutilanteq. dum viua è mari extrahitur : vnà enim cum vita viridis euaneſcit,cæruleo manente,eoq. hebeſcente & ſplendorem ſuum ammittente. Inteſtina habet parua,& recta, Aloſarum inteſtinis ſimilia . Altero loco picta, in qua pictor pinnas nullas expreſſit, capite eſt rubicundo, corpore toto ſub viridi, præter duas, quæ in ea conſpicuæ ſunt,lineas quæ ſunt cæruleæ. Cauda ad caſtaneum in extremo vergit . Sardæ Flandricæ nomen miſſa eſt. Tertia eodem quoque nomine,ſed maioris cognomēto communicata pinnas habet nigras,quarum ſitus (dummodo pictor rectè expreſſit) alterius ſpeciei piſcem eſſe indicat. Colore eſt vario,viridi nimirum violaceo,paleari, & ruffo. Maculæ in lateribus ſunt nigræ:in pectore croceę. Habes & duas hic alias ſpecies, dorſo viridi, ventre argenteo. Prior in extremitatibus oſſium, quibus branchiæ teguntur,rubet,

Aloſa quibus ſimilis, & diſſimilis.
Squamæ.
Color.
Partes internæ.

10

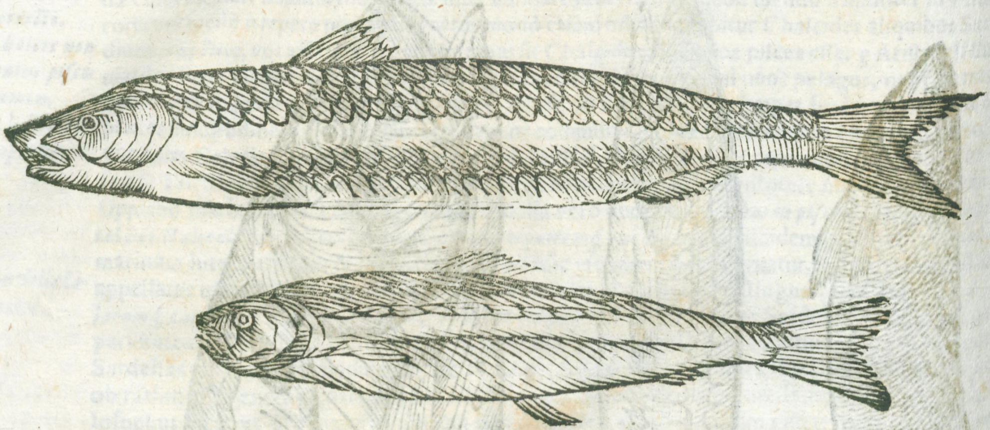
Sardina fumo indurata Sprot Hollandis.

Sarda Flandrica minor.

Sarda Flandrica maior



Sardinæ aliæ virides.



LOCVS. CIBVS. NATVRA.
Capiendi ratio.

OPpianus, vt diximus, Chalcides ijs marinis accenset piscibus, qui hinc inde per mare gregatim vagantur, modò petras, modò pelagus, modò litora petentes; canit enim:

Chalcide & Thrissę passim Abramidesq; feruntur, Atq; cateruatim percurrũt ęquoris vndas,
Et curuis habitant scopulis & litora visunt, Alternantq; imas ponti, curruntq; per æquor.
Hospitium mutant semper, pontoq; vagantur.

Esca qua capiuntur.

Idem Oppianus Thrissas nassa capi scribit, in mari suspensa, cui inclusa sit esca, maza videlicet ex eruis frictis, & myrrha vino odorato excepta, & similiter Calcides; vt liceat conijcere, carniuoras minimè esse, sed maris recrementis vesci. Adde, quòd & Leonides tradit, rei marinæ peritos, Trichides facilè capere folijs betæ: hoc enim olere, & mirificè delectari, & deprehendi, vt Gillius recitat. G

VSVS IN CIBIS; ET MEDICINA.

Cur farcirẽtur.
a li 9. c. 10.
Sarda farsilis.
Sarda non farsilis.
Pisces qui salitura inepti.
Ad presteris morsum.
b cap. 15.
c cap. 11.
Ad gingiuarũ tumorẽ.
Ligula piscis.

CHalcides, Thrisæ, Acus, & Tragi Hicesio apud Athenæũ pisces sunt ἀχυρώδεις καὶ ἀλιπεῖς καὶ ἄχυλοι, idest squalidi, non multum pingues, nec copiosum succum in alimẽtum præbentes. Atq; hinc est, vt conijcio, quod vbi adultiores essent, à Romanis farcirentur, quam farciendi rationem docet *a* Apicius in hæc verba: *Sardam farsilem sic facere oportet. Sarda exossatur, & teritur pulegium, cuminũ, piperis grana, menta, nuces, mel. Impletur, & consuitur; inuoluitur in charta, & sic supra vaporem ignis in operculo componitur: conditur ex oleo, carẹno alece.* Edebatur tamen etiam non farsilis, vt ipse rursus insinuat, inquiens: *Sarda ita fit: Coquitur Sarda & exossatur, teritur piper cum ligustico, thymo, origano, ruta, caryota, melli; & in vasculo ouis incisis ornatur.* Non enim ita exuccæ sunt Sardinæ, vt per se edi non possint: nam qui valdè exucci sunt pisces, ad saliendum sunt inepti, vt ex Galeno diximus, qui Sardas, & Sardenas ad saliẽdum per quam idoneas esse tradit. Omnium autem salsamentorum cibus prodest, teste Plinio, à serpente percussis, priuatim contra presteris morsum Sarda. Marcellus *b* Empiricus ad strumam & ea quæ intra os dolent, puluerem conficit, eiq. inter alia sardarum salsarum capita trita adijcit. Et rursus Sardas, vel salsamentum sine osse exustum, & confrictum si apponatur naricibus, statim prodesse testatur. Et *c* rursus alibi cuidam medicamento ad nimium gingiuarum tumorem, fœtoremq & carcinomata, caput Sardæ combustum admiscet. Brasauolus Ligulas (quas perperam & Sardelas, & Anchioias vocari ait) ac cæteros salsos pisces in prima mensa sumptos, aluum tradit subducere; seq. nonnunquam Sardellæ, siue ligulæ capite, balani loco, cum alia deficerent, vsum fuisse in puero, qui inde egregiè excreuerit. H

DE

A

DE MÆNA. Cap. XXXIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

MÆna in latinorum scriptis nuncupatus piscis Græcis Μαινὶς appellatur. Theodorus Gaza tamen apud Aristotelem Alecem reddidit, & τὰ μαινίδια Aleculas. Quam versionem improbat Rondeletius, quoniam Alec potius vel generis nomen videatur ad omnes viles pisciculos qui muria condiuntur, vel ipsa piscium fex. Priorem significationem probat authoritate Columellæ, qui tabentes Aleculas incrementi minuti pisces iubet præberi ijs qui in viuarijs seruantur, piscibus: alteram ex Horatio: —— *Facem primus, & Alec* *Primus, & inueni piper album.*
Item ex Plinio, qui Alex muriæ vitium esse ostendit his verbis: *Laudatur, & Clazomene garum, Pompeijq́; & Leptis: sicut muria Antipolis ac Thuria: iam verò, & Dalmatia. Vitium huius est Alex,*
B *imperfecta nec colata fex.* Rondeletio in priori significatu fauet Hermolaus, qui pariter Aleculæ vocabulum genericum existimauit, idemque apud nos esse, quod apud Græcos Anthracides, hoc est, vt alibi exponit, prunarij, & carbonarij pisces, hoc est quicunque in pruna, & craticula commodè coqui possunt, cuiusmodi ait esse Smarides, & Mænas: item Chalcides, & Sardas, & Trichides, &c. qui omnes muria condebantur: eiusdemque sortis arbitrabatur Hepsetos à coquendo scilicet nominatos: hisq; generibus denique proximas esse Trissas. Quod modò ad Columellæ authoritatem attinet: is Aleculæ nomine mihi peculiarem pisciculum intelligere videtur, quod ex ipsius verbis facilè intelligi potest. *Datur*, inquit, *Cammarus, & riualis Halecula, vel si quæ sunt incrementi parui fluuiorum animalia.* Et a rursus: *Præberi conuenit tabentes Haleculas: nã id genus pisces qui sunt incrementi minuti, maiores alunt.* Horatij verò etiam locum citans Nonius, Alecem piscem significare dicit. Fuisse autem hoc nomine piscem peculiarem haud obscurè colligitur ex Plinio, qui cùm garum ex eiusdem nominis pisce, deinde ex alijs diuersis factitatum dixisset, subdit: *sic Alex peruenit ad ostreas echinos, vrticas cammaros, mullorum iecinora.* quasi dicat, ita, & Alex quod fit peculiariter ex Alece peruenit ad ostreas, &c. quare etiam addit: *innumerisq; generibus ad saporem gulæ cæpit sal tabescere.* Cato inquiens: *vbi olea comesa erunt, Ale-*
C *cem, & acetum dabo.* & b Plautus: *Qui mihi olera cruda ponunt, Alec canunt.* Item c Martialis:
Capparin, & putri cepas Alece natantes *Et pulpam dubio de petasone vorat.*
De liquore loquuntur, vilemque fuisse ostendunt, & ex vili fiebat pisciculo, quod idem innuit d Martialis, de pisciculo loquens:
Cui portat gaudens ancilla paropside rubra, *Alecem, sed quam protinus illa vorat.*
Quemadmodum itaque ignorare planè me profiteor, marinusnè an dulciũ aquarum piscis fuerit, qui Garum vocatur, ità contrà satis manifestè ex Columellæ verbis præcitatis Alecem, siue Aleculam constat, fluuiatilem vel saltem dulcium aquarum piscem fuisse. Quare vt neutiquam Gazę interpretationem probo, ita etiam Hermolao subscribere nec possum, nec debeo, omnes prunarios, aut carbonarios pisces, Aleculas interpretanti, multòq minus illis qui Harengum vulgò vocatum, Halecem esse volunt. Piscis nimirum hic est omninò marinus, qui inde sibi Alecis nomenclaturam asciuit, quòd numerosissimè muria condiri soleat, vt ad alias regiones mediterraneas commodè etiam exportari possit. Apparet autem Gazam Alecem reddidisse quòd generis nomen esse crederet, sicut Mænidis nomen est apud Græcos: quorum exemplo omnes consimiles pisciculos latinè non incongruè Mænas nuncupabimus. Mæna verò, siue Mænis, qua
D de nunc agimus pituitam, Romæ, in Liguria, Venetisque similiter Menola dicitur, Massimiliensibus Mendola, vel (vt Gillius habet) Medola, alicubi in Gallia Cagarel, quod aluum cieat; in Narbonensi Gallia Iuscle.

Alec, et Alecula Gazæ.
Alec quid.
Anthracides.
Pisces prunarij.
Alecula quid Columellæ.
a *l. 18. c. 15*
Alec quid Horatio.
Garũ ex Garo pisce.
Alec ex Alece.
b *In Aulul.*
c *li. 3. Epig.*
d *lib. 11.*
Garum qui piscis fuerit ignorat authos.
Harengus nõ est Alex.
Mẹnis nomen generis

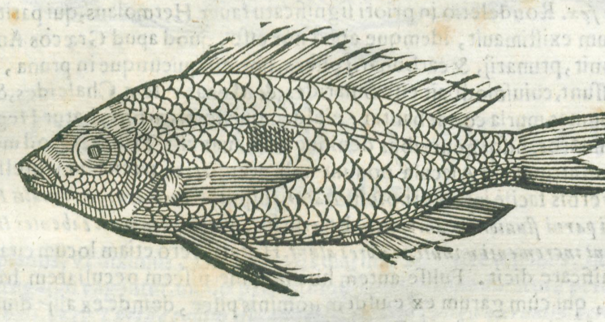
GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

MÆnã (inquit Gillius) nõ modò speciei, sed etiã generis nomẽ esse conijcio, quod varium, & multiplex est earũ genus: Aliæ in vtroq; latere nigram maculam orbiculatã habent, quas ij, qui Adriaticum sinum accolunt, vulgò Mænas selauas appellant: aliæ leucomęnides, hoc est albę Męnæ à Græcis siue Smarides nũcupatæ: itemq. sunt Męnæ Boopes appellatæ. Bellonius duas obseruauit differentias in colore; alias enim luteo, alias lituris cyaneis aut azureis conspersas esse ait. Speusippus Męnidi similes facit Boacem, & Smaridem: idẽ tradit

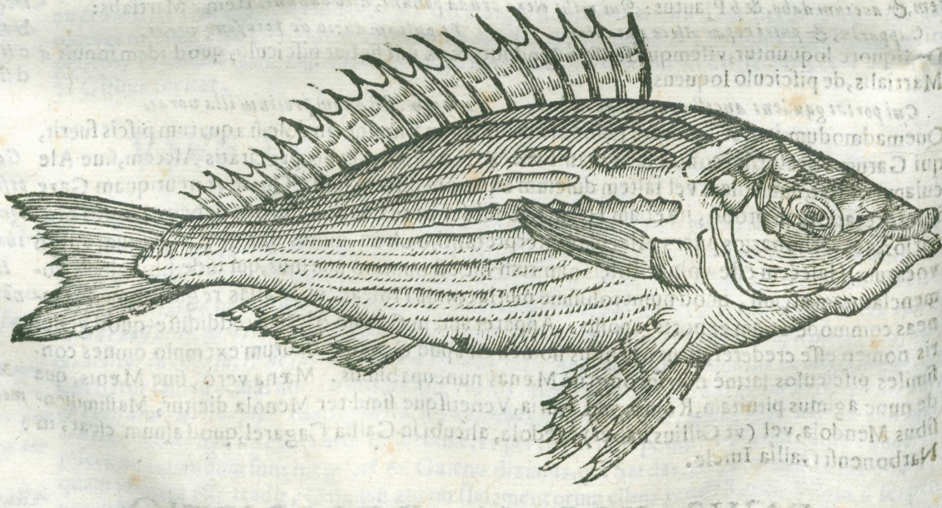
Mænarum differentiæ.
Mæna sclaua.
Leucomęnis
Męna boops

Rōdeletius, nec nō Bellonius, niſi (inquit hic) paulò latiores, & breuiores cernerētur, & ſquamis Smaride tenuioribus cōtegerētur, breuioriq. eſſent capite, rariſſimè ſiquidē palmum excedere (Antiphanes quoq; Mę nas exiguos piſces eſſe dixit, & Martialis breues) lineā in laterib. rectā habere, quæ in Smaride arcuata eſt; pinnas tergoris, laterū, & caudæ diaphanas eſſe, & maculatas. Os ſi clauſum contineat, minimū quidem apparere: ſed dū hiat, rictum magnū oſtendere, labrūq. ſuperius tubi in modū, vt in Harengo infractū eſſe: oculos habere rotundos, iridē ſubrubram; maxillæ aſperitatē quandam dentiū vicem præſeferre: ſi deſquametur albiſſimam argenteamq. ſpectari; ſed tergus liquore quodā ſub oculis in purpureū gēmante depingi. Addit Rondeletius vtrimq; magnam, & rotundā maculam habere in medio corpore, quam etiā in icone expreſſit, Bellonius omiſit, & in deſcriptione non meminit, niſi eā intellexerit, dū inquit, vtrimq; lituris notari, quot tamen nō aſſero, quandoquidē icon mea cū Belloniana ſatis cōuenit, & eiuſdem coloris lituras habet, itē circum oculos. Pinnæ omnes etiam verſicolores. Venter candicat.

Mæna Rondelet.



Mæna authoris, & Bellonij fortè.



Colorem mutat. Cauda fuſca eſt. Idem Rōdeletius hyeme candidā eſſe ſcribit, vere, & æſtate variam: maculis cęruleis toto corpore, & potiſſimū in capite & dorſo ſparſis: itē lapides habere in capite; mareq. in eo fęminæ diſſimilē, quod latior ſit, & porrectior, fęmina rotundior; cum fętura fęmina impleri incipit, maris colorē in varietatē quandā, & nigrorem mutari. *Mas vt à fęmina differat.* Ariſtoteles verò hanc mutationē tēpori adſcribit, & de Mæna ſimpliciter id tradit, nec fęminæ, nec maris facta mētione. *Mæna & Smaris, inquit, mutātur; vt ex albedine rurſus æſtate ad nigredinē redeant, idq; maximè ſuis pinnis, & branchijs declarant.* Ita & Plinius: *Mutant colorem candida hyeme Mæna, & fiunt æſtate nigriores.* Quem locū Maſſarius explicans: dixit, inquit, æſtate nigriores: quia ſuſpiciunt colores cæruleos,

qui

A qui quod ad albedinem sunt obscuriores, & nigriores. Et rursus: Mæna pisciculus est digitalis longitudinis, hyeme candida, æstate varia, picturis cæruleis obliquis. Quomodo autem colores mutent, in Merula, ac Phycide (ni fallor) explicatum est. Testatur denique Rondeletius, cùm aliquando Roma Venetias venisset, Mænas se tanta colorum varietate conspexisse, vt vix primo aspectu agnosceret, quòd suo in litore minus pictæ sint. Quod ad partes internas attinet: Mænæ hepar (vt Bellonius obseruauit) fungosum ex lacteo pallescit: sub cuius lobo dextro fel luteum oblongo vasculo includitur: Splen niger, stomachus oblongus.

Partes internę.

LOCVS. NATVRA. MORES.

OVidio Mænæ inter pisces, qui in herbosa arena victitãt, enumerantur: Oppiano qui inter herbas in litore algoso pascũtur. A carne tamen nõ omnino abstinere mox apparebit. Gregales sunt, vt Aristoteles annotauit, eodemq. referente omniũ pisciũ fœcundissima esse videtur, quod & Ouidius innuit, inquiẽs: *Fœcundumq́ genus Mæna, Lamyrusq́, Smarisq́,* B Parit bruma, vt idem Aristoteles ait, itemq. Rondeletius; Bellonius tamen post brumam parere tradit. De Apua Mænarũ fœtura suo loco dictũ est. Eodem Bellonio testante, in Oceano raró capitur: in mari verò supero inferoq. frequentes esse nomẽclaturæ apud vtriusq. maris accolas indicant. Numerosissimè verò in Męnaria insula, quę ab horũ piscium frequẽtia nomen obtinuit.

Cibus.
Fęcunditas

SYMPATHIA, ANTIPATHIA

VEspæ Mænas occulto quodã amore prosequi videntur. Apiarij enim vespas (quod apibus sint infestæ) hoc capiunt modo, vt inquit Aelianus: Ante earum nidos nassam, in quam prius paruulam Mænam, aut Membradem cum Calcide imponunt, appendũt. E contrario Xiphiam, idest Gladium piscem excedunt, quod quoque naturali, ac insito, vt apparet, odio, quia solæ faciunt. Xiphias Balænam conspicatus vsque adeo metu consternatur, vt gladium suum in terram, aut saxum, aut obuium alium quemcunque vadi locum impingat, & ita capite infixo se contineat. Balena verò truncũ, aut aliud quippiam esse putans, negligens præ- C ternatat. Solæ autem Mænides eum conficiunt, eò quòd pellem tenuissimam habeat, nam cùm viderint eum, adproperant, & exedunt, vt Oppianus testatur, & eo fusiùs paraphrastes.

Vespę Mænas amant.
Gladium oderunt.

VSVS IN CIBIS.

SMarides & Mænæ (inquit Manardus) pisciculi sunt plebei, ac viles, adeo vt non numero, & pondere, vt ferè reliqui: sed aceruatim, inuitato etiã emptore, Venetijs vẽdantur. Vilitatis huius duplicẽ causã fuisse video, paruitatẽ nimirũ piscis, & eiusdẽ fœtorem, qui tamen mari proprius, neque id quouis tempore, sed cùm fœtu fœmina impleri incipit, quo tempore teste Aristotele τραγός, idest, Hircus vocatur, & deterrima in cibo efficitur: Ad priorem causam respexit Manardus: posteriorem eleganter tetigit a Martialis hisce haud satis intellectis versibus:

Fuisse Gerres, & inutiles Mænas
Odor impudicus vrcei fatebatur.

Rondeletius ob allatã ex Arist. rationẽ pro vrcei legit Hirci: sed vrcei legendũ esse, vt in omnibus exemplarib. legitur, & carminis ratio, & sensus ipse requirunt. Non. n. poeta de quibus libet D Mænis loquitur, vt vulgò creditur, sed de illis tantũ, quarũ malignitatẽ fętidus odor inter alias prodit: nam alioqui laudati, imo laudatissimi fuere olim pisciculi, maxime si ex Lipara essent, vt Athenæus, & Clemẽs Alexãdrinus annotarũt, vel a Caristiæ, vt Antiphanes, qui Mullos, & Męnas Helenę fuisse cibos tradidit, ꝙ anthropophagi non sint, cũ pisces magni deuorent homines: itaq. hos dãnat in cibo, illos cõmẽdat. Quẽ Antiphanis locũ explicãs Gesnerus, magnos pisces hominũ deuoratores, interpretatur, qui ganeonũ opes cõsumunt. Eustathium secutus qui sic scribit: Pisces pretiosos, & magnos alibi anthropophagos nominabãt, propter impẽsas quibus lurconũ, & prodigiorũ opes obsumuntur: sed istiusmodi explicatio hic locũ non habet, quia Mullus ex ijs erat qui multos perdidere; & ipse Gesnerus ostendens cõtra Aelianum, & Oppianũ Mullum à cadauerib. abstinere, eundẽ Antiphanis locũ pro testimonio adducit: Iam verò fuisse cõmẽdatas in cibo Męnas, sicuti fuisse diximus Mullos, ostẽdit his verbis M. b Tullius: *Qui enim voluptates ipsas contemnunt, eis licet dicere, se Acipẽserem Mænę non anteponere:* item idẽ Antiphanes aliàs rursus inter lautissimos cibos Męnidẽ nominãs. Succi bonitate Gobijs ꝑstare Hicesius teste

Viles sunt.
Mæca mas quando fœteat.
a L. 12. Epig Martialis locus consideratus.
Vbi meliores.
a In pędagogo.
Pisces hominum deuoratores qui.
b Lib. de finib. bon. & mal.
Carnis qualitas.

Athe-

Athenæo, author eſt, minus tamē ſuaues eſſe, aluumq. minus promouere: & haud bene Rondel. Hiceſium falli credit argumento, quòd Gobij friabili ſint carne, & ſaxatilibus non multo inferiores: nam de illis loqui puto Hiceſiū, quæ in litore petroſo, aut arenoſo, & ſuo tempore captæ ſint: tales enim & carnis, & ſucci bonitate laudabiles eſſe, & ratio ipſa dictat, & Rōdeletius ipſe media carne eſſe concedit, boniq. ſucci. Magis autem probat, vt in ſartagine frigantur, quā elixentur. Fiebat olim ex Mæna quoq. ſimiliter, ac ex alijs alecularijs piſcibus, liquamen, aut gari ſpecies, quod Plinius meminit his verbis; *Sal etiam è muria ſalſamentorum recoquitur, iterumque conſumpto liquore ad naturā ſuā redit, vulgò è Mænis iucundiſſimus*: & ante Plin. c Perſius, inquiens:

Diſce neque inuideas quod multa fidelia putet In locuplete penu defenſis pinguibus vmbris
Mænaq. quod prima nondum defecerit orca.

Vbi poeta Mænam vſurpat pro ipſo liquore. Fiebat aut hoc modo, vt Tarentinus ait: *Viſcera piſcium in vas aliquod inijciuntur, vbi condiuntur ſale, ac ſimiliter tenues piſciculi, potiſſimùm Atherinæ, Mullive exigui, aut Mænæ, aut Lycoſtomi, &c.*

Apparatus. Liquamen ex Mænis. c Saty. 3. Liquamen vt fiat.

VSVS IN MEDICINA.

Liquoris muriæve de qua proximè dictū eſt, tum ipſorūmet piſcium, maximè capitis vſti, frequentes apud medicos vſus eſt, vt apud *a* Galenum, qui ex eo quòd capitibus Mænidum inueteratarum vſtis ad ſedis fiſſuras vteretur quidam & is ipſe ad columellam diu inueteratā, induratāque; vim illarum videri propterea deſicatoriam, ſed non admodum acrem tradit. Ad vuam diu iacentem ſupprimens medicamentum ex Marcello Empyrico: *Galla, floris æris, ana denarios duos, Mænarum ſine ouis, id eſt piſcium ſalſorum, capita decem: hæc comburuntur, & ita cæteris bene tritis trita admiſcentur: ſed poſtea nihilominus in vnum diutius teruntur. Oportet autem tangi digito humido medicamentum, & ſic vuam ab imo rectam ſupprimi ſurſum verſus:* Eodem authore cinis de capitibus Mænarum ſalſarum vſtarū ex melle illitus faucibus anginā cohibet. Plinius autem proſerpinacam cū Muria ex Mænis, & oleo tritam, vel ſub lingua habitā anginæ mederi ſcribit: item vlcera quæ ſerpunt, & quæ ex ijs excreſcunt, Mænarum, vel Siluri cinere coerceri: & licet Smaridis inueteratæ vſto capiti id tribuat Dioſcorides, eadem tamen facultas Mænis quoq. ineſſe videtur: nam & *b* Galenus cum muriam (ἅλμην, id eſt, ſalſuginem) ſalſorum piſciū putridis conuenire dixiſſet, addit ſeſe ad putrida oris vlcera aliquando vſum fuiſſe: & idē quoque Plinius eandem ferè facultatem Mænis, & Smaridib. ſimul aſcribit; Cinis ex capite Mænarum verendorum puſtulas diſcutit: item carnes decoctæ, & impoſitæ: proſunt, & Smarides illitæ. Idem cinis calloſas ſedis rimas abolet teſte Dioſcoride, & Plinio ad rhagadas, & condilomata vtilis eſt: & Mænarum muria, & capitum cinis cum melle ſanat ſtrumas: Capitis Mænarum cinis (inquit aliàs) cum allio tritus verrucas tollit: ad thymia crudis vtuntur. Alicubi denique Percarum, vel Mænarū capitis cinerem, admixto ſale, & cunila, oleoq. vuluæ mederi teſtatur, & ſuffitione quoq. ſecundas extrahere. Nicolaus Myrepſus cariei medicamentū expertū ait eſſe, Mænarū capitum cinerem cū melle exceptum, & impoſitum. Muria ſalſorum piſciū, præcipuè tamen Silurorum Mænularūq. quidam medici (inquit Galenus præcitato loco) vtuntur ad dyſenteriā & coxendicū dolores: ſic apud illum Andromachus alicubi in curatione dyſenteriæ clyſterem præſcribit huiuſmodi. Sandarachæ drachmas ſeptē, calcis viuæ recentis drachmas decē, chartæ vſtæ drachmas ſeptem (alij drachmas triginta) malicorij, gallarum, acaciæ ſingulorum drachmas quinque, Mænarum aceto conditarum ad dies viginti vnum, atq. vſtarum drachmas tres, auripigmenti drachmas ſedecim. Vtuntur Mænæ in olla cruda, & aliqui arido medicamēto vtuntur, aliqui in paſtillos cum myrti baccarum decocto cogunt. Si verò nō mouetur pharmacū retentum ante eius vſum, polygoni ſuccum, aut muriam infundito. E contrario eaſdem Mænas ſalſas, ſi cum felle tauri vmbilico illinantur, aluū ſoluere Plinius tradit: item ius earū aſſumptū quamobrem fortaſſis à Prouincialibus (inquit Rondeletius) Cagarel Mæna à cacando dicta eſt.

a Lib. 11. ſimpl. Temperamentum. Ad vuam iacentem. Cineris capitis vis. Ad anginā. Ad vlcera ſerpentia. b Lib. 11. ſimpl. Ad vlcera oris. Ad puſtulas verēdorum. Ad ſtrumas. Ad verrucas. Ad cariem. Ad dyſenteriam. Ad aluum molliendā.

VSVS IN SACRIS.

Antiphanes Mænas, & Mullos Hecatæ cibos vocat his verſibus:

A. Τὰς γὰρ μεγάλας τούτους ἅπαντας νενόμικα Ἀνθρωποφάγους ἰχθῦς. *B.* τί φῄς ὦ φίλτατε
Ἀνθρωποφάγους, πῶς οὖν ἄνθρωπος φάγοι Δηλονότι ταῦτα ἐστὶν Ἑκάτης βρώματα,
Ἅ φησιν οὗτος μαινίδας καὶ τριγλίδας. id eſt.

A. Hos ſanè magnos piſces omnes exiſtimaui Hominum deuoratores. B. *Quid ais amiciſſime? Hominum deuoratores? quid ita? an quia homo comedit? Ea quidem certè ſunt Hecates cibaria, Quæ iſte narrat, Mænides, Triglides.*

Ra-

A Rationem cur Hecatæ sacræ sint, reddit ibidem Athenæus, διὰ τὴν βραχύτητα, hoc est, propter breuitatē, quod .s. vt insinuat poeta, homines nō insectentur, sicuti faciunt magni pisces. Melāthius verò in libro de mysterijs Eleusinijs scripsit recitante eodē Atheneo, Hecatæ hos pisces sacrificari, quoniā dea hæc ēt marina est, vt in Mullo quoq; meminimus. Probabilior tñ ratio est Eustathij, & Varrini, qui Hecatæ, siue Dianæ, .i. Lunæ, quæ μήνη quandoq. etiā Grecis vocatur, Menam rem sacram fieri arbitrantiū, eo quod hec dea quibusdā videatur insaniæ causa esse illis qui vulgò lunatici dicūtur, allusione Mænidis piscis facta ad verbū μαίνεσθαι, quod est insanire, vt .s. Menis piscis sacer sit maniam aliquando cōcitanti deæ: quare etiā si quis hominem, quem parum mente cōstare, tacitè innuere volet, Hecatæ Mænā vouere, aut sacrificare iusserit, argutius id fecerit (inquit Gesnerus) quàm si vel helleborū bibere, vel antyciras nauigare cōsulerit.

Cur Hecatæ sacræ.

Luna insaniæ causa.

Hecatę Manam vouere quid.

DE SMARIDE. Cap. XL.

SYNONYMA. ETYMVM.

B SMarides ex Mænarum genere esse ex precedente capite notū est; quare & λευκόμαινις, .i. Alba Mena Græcis vocata est, Speusippus vt placet Athenæo, sic Bocces vocat; nam tanquā in hoc significatu mox nos Polyochi versus citat: Ὦ πρὸς σε πείσῃ μηδεὶς πρὸς τῶν θεῶν τὰς βόακας ἂν ποτ' ἔλθῃ λευκομαινίδας καλεῖν, .i. *Hoc tibi per deos aliquis ne persuadeat. Eò cùm veneris, Leucomanidas, vt appelles Boacas,* cæterùm Polyochus contrariū potius docet. Videntur enim alicui dici ista: cui pro Bocibus, piscibus satis magnis, minuti pisciculi Leucomænides exhibebantur. Smaris autem Leucomænis dicta est, quia semper alba est, cùm Mæna colorem immutet. Apparet autē istiusmodi pisciculos Græcis prius Marides, non Smarides appellatos fuisse. Scribit enim idē Athenæus etiā Marida nominari, & multa apud Græcos à μι inchoata, aliquando cū σ præposito reperiūtur, vt pro μύρρα σμύρρα, pro μίκρον σμίκρον, pro μύραινα σμύραινα, quare vbi apud Epenetum in libro de piscibus legitur Σμυρνίδα, quam aliqui vocant κυνὸς εὐνά, legit Gesnerus Σμαρίδα, quoniam eodem libro de Mænidib⁹ scribēs Athenæus Epeneti ex Obsartico hæc verba recitat: Σμαρίδα ἣν ἔνιοι καλοῦσι κυνὸς εὐνά. C Aduertit hoc quoq. Massarius, sed eius codex perperā habet Cynoseuma. Smaridē autem eū pisciculū docti esse volunt, quē Antipolitani hodie Garū vocant, Veneti Girrulas seu Gerrulas, Massilienses Giaret, in Gallia Narbonensi, & Hispania Picarel, quòd salitus, & fumo exiccatus linguā acrimonia quadā pungat, Neapolitani Cerrem, Romani Spigarum, ad differentiā Spigolæ, .i. Labracis siue Lupi (licet sint qui Rosonetū, inquit Bellonius, dicere malint, affinitate decepti, quia hoc nomen ad Boopē pertinet.) Hic enim in hoc pisciū genere candidior est: vnde ab hac piscis qualitate hoīes, vbi præ metu aliquo exangues, palidiq. & quasi albi fiūt, smaritos quasi obliuiosos aut sui oblitos, vulgò nominare solemus. Hūc tamē, cui isthæc nomēclaturæ conueniūt, Smaridem esse Hermolaus negat, Plinij motus authoritate, qui disertissimè Gerre à Smaridibus distinxit. Sed Hermolao responderi pōt, *a* Pliniū hoc imprudenter fecisse, & separatim meminisse quod diuersorū pisciū nomina esse crederet, quod nō semel ipsū fecisse illis notū est, qui in eius lectione versati sunt. Certè tot regionū nomina consimilia Smarides, & Gerres eosdē pisces esse satis indicant: adde quod hodieq. Siculi Smarides appellēt. Bellon. itē Grecos Anconæ se conuenisse scribit, qui hosce pisciculos emētes vulgò Maridas vocarent: & paucis mox interpositis, ait, sese intellexisse Græcos vulgò Smaridas dicere, quos Veneti Girolos. D Theodorus Cerrū reddēs Neapolitanorū nomenclaturā secutus fuisse videri potest, nisi dicamus Gerrē reddidisse, & nunc librariorū culpa Cerrū apud Arist. legi. Cerrus aliqui arbor est ex quercus speciebus, Græcis Aegilops vocata. Rondeletius earundē nomenclaturā affinitate, tùm quod ex eo Garū fiat, quod optimū ex Garo pisce. *b* Plinius testatur fieri, Garum veterū esse suspicatur. Ego qui Garū & Smaridem apud Græcos synonyma faciāt, vidi neminem, neque ipse etiam authorem, puto habet: Garum tamen Smaridi congenerem esse non dubito.

Mæna alba, Box alba, Mæna dicitur.

Maris.

Athenęus correctus.

Smaris qui sit piscis.

a Lib. 32. cap. vlt.

Cerrus.

Garum piscis qui.

b li. 32. c. 7.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

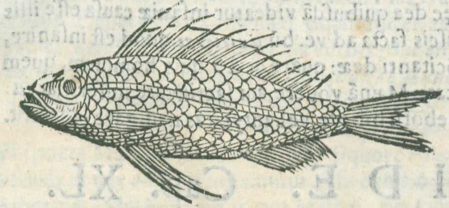
SMaris, Mena, & Boops simillimi quidē sunt pisciculi, notis tamen quibusdā inuicē distinguūtur. Boops lituris caret, quibus prædita Smaris est. Boopi rostrū quasi recisum, Smaridi lōgiusculum. Boops item quàm Smaris rotundiori est corpore, quamobrē Rotundetus Romæ nominatur. Differt verò à Mena, etiā quòd & asperiores, & paulò latiores squamas habeat.

Smaris vt à Boope differat.

Vt à Mena differat.

Lineæ laterum vtriq; rectę,ſed in Smaride quadam ſerie,in Męna nullo planè ordine diſpoſitę: ſuntq. argenteæ,& ſubaureæ obſcurę à capite ad caudam ductæ. Eſtq. Mæna minor,digitũ nimirum vix ſuperans,corpore item ſtrictiore.Eſt denique peculiaris ei nota, qua & à Mæna, & à Boope diſcernitur. Cùm enim os aperit, labia exerit tanquam ex tubo pyxidatim infarcto. Pinnis alioqui aculeis,cauda, partibuſq. internis Mænæ ſimilis eſt: eodemq. modo colorem teſte Bellonio videtur. Capite eſt ferè violaceo, prono nempe,nam ſupino albicat. Eodem colore totum corpus, ſed multò dilutior tinctũ eſt. Lineæ quinque inſignes flaueſcentes à capite ad caudam perferuntur. Pinnę etiam flaueſcunt. Exiguam habet & vix conſpicuam liturã.

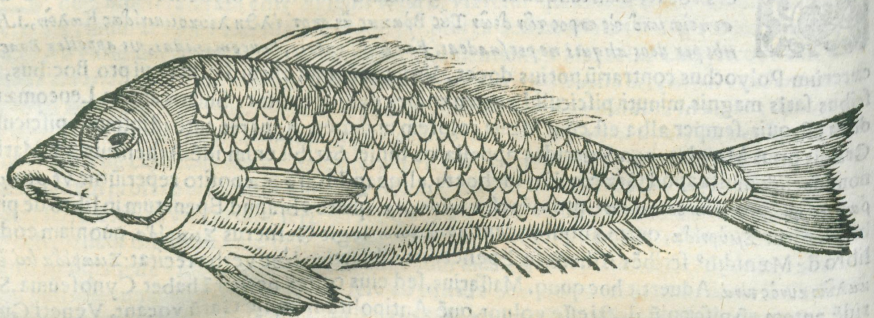
Smaris Rondelet.



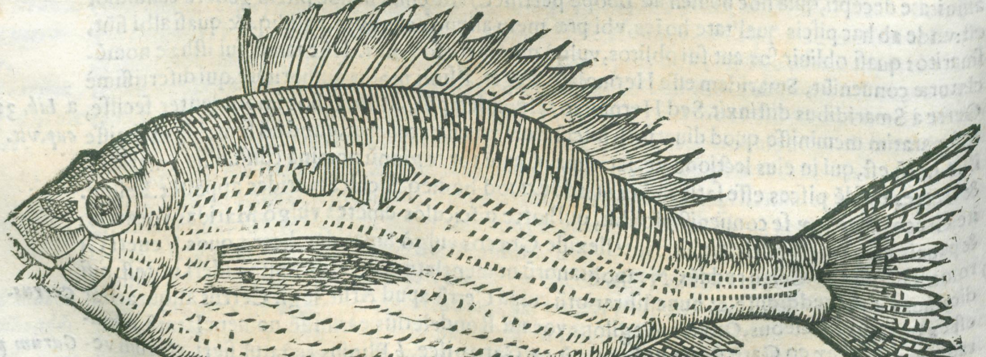
Nota peculiaris.

Tertius Smaridis peregrinæ nomine miſſus, tergore eſt cæruleo,cætera ſub viridi,nigris,& argenteis punctis conſperſus. Prono capite ad violaceum vergit, ſupino verò candicat. Pinnæ omnes ferè crocei coloris ſunt: punctis conſperſæ nigricantibus.

Smaris alia Bellonij fortè.



Smaris altera peregrina.



LO-

A

LOCVS. NATVRA. MORES.
Capiendi Ratio.

EOdem fermè quo Mænæ loco degũt, inter herbas nimirum in algoso litore, vt & simili quoq. cibo vesci sit verisimilium. Celebratur earundem etiam ab Ouidio fęcunditas, inquit enim. *Fœcundumq́ genus Mæna, Lamyraq́ Smarisq́.*
Esca ad eas capiendas ex Tarentino: *Cum pane caprillo caseo, & purissimo polline simul alia cõiundens, pastasq. formans, eas inspergito*, scilicet vbi Smarides degunt.

VSVS IN CIBIS.

B BOces, Apuæ & Smarides simul nominantur apud Athenæum ex Epicharmo in nuptijs Hebæ. Hesychius optimos pisciculos esse scribit, vt eodem succo, eademq. carnis qualitate præditas esse credendum sit cum Mænis. Parãtur vt ille, & vt squamosi pleriq. alij. Sale conditas aeri exponi à piscatoribus scribit Rondeletius, vel in camino etiã suspẽdi & exiccari: esseq. qui veterum more in muria tabescere sinant, vt garum faciant: & vidisse se ex eis optimum ac suauissimum apud Gulielmum Pelicerium Episcopum Monspeliẽsem, virum laude dignissimum.

Carnis qualitas.

Apparatus.

VSVS IN MEDICINA.

EAdem quæ Mæna in medicina quoq. præstant: quamobrem Galen. mox post Mænã de Smaride nihil prodidit. Aegineta Mænis Smarides subiungens: *Smaridis* (inquit) *caput tostum ad pilorum de fluuia cum adipe vrsino confert*, Dioscoridi excrescẽtes vlcerũ oras idem ciois reprimit, thymosq. & clauos absumit. Idem addit carnem huius pisciculi, non secus atque salsamentum prodesse à Scorpio percussis & à cane demorsis. Plinius Smaridi ea quæ Męnę C Dioscorides tribuit: & alicubi cum ptisana sumptas, vel cum fœniculo decoctas, mulieribus lactis copiam facere scribit, & alibi tritas illitas, verrucas tollere, & verendorum pustulas discutere, quas facultates Mænæ etiam attribuit.

Capitis vis.

Carnis vis.

DE BOOPE, SIVE BOCE. Cap. XLI.

SYNONYMA. ETYMVM.

TErtia Mænidis species, Aristoteli in libro qui inscribitur de animalibus, vel de piscibus citante a Athenæo, Βῶξ appellatur, Numenio Βὸηξ (qua appellatione Oppianus ẽt vtitur) Speusippo & alijs Atticis Βὸαξ. Athenæus ita vocari putat παρὰ τὴν βοὴν, id est à voce iedoq. Mercurio sacrũ piscẽ haberi, citatq. Pherecratẽ in Myrmecanthropis: εἰπών ἄλλον φωνὴν ἔχ᾽ ἔχειν ἰχθὺν φασὶ τὸ παράπαν ἐπὶ φέρει νὴ τὼ θεὼ οὐκ ἐστὶν ἄλλος ἰχθὺς οὐδεὶς ἢ βόαξ. *A. Alium dĩ uo piscẽ vocem habere negant. B. nullus per deos alius* D *piscis vocalis est quàm Boax.* Verũ Aristophanes byzantius (inquit idẽ Athenæus) malè nos piscẽ hunc βῶκα nominare contendit, ex eo quod paruus corpore μεγάλους ὦπας, id est magnos oculos habeat, dici sic putans quòd βοὸς ὀφθαλμοὺς ἔχει, quod bubulis oculis, id est amplis sit prædi- tus, ideoq. βόωπα dicendum. At respondendum (inquit) id male si nos appellamus cur Coracinũ & non Corocinum dicimus, cùm nomen inditum sit ἀπὸ τοῦ κόρας κινεῖν, quod pupillas frequẽter moueat? Cur itidẽ σίλουρον & non σείουρον pronuntiamus, cũ nomẽ inditũ sit ἀπὸ τοῦ σείειν τὴν οὐρὰν id est, quia caudam assiduè quatiat? Hæc Athenæus. Tetigit eandem etymologiam Archippus apud eundem ex congruentia nominum, piscibus officia distribuẽs: Κῆρυξ μὲν ἦν βόαξ, σάλπης δὲ σαλπιγξ ἑπτ᾽ ὀβολοὺς μισθὸν φέρων, i. *Preco Boax fuit, Salpes verò tuba cecinit, Obulorũ septem mercede conductus*. Festus item Pompeius *Boca* (inquit) *genus piscis à boanda*, id est. *vocem emittendo appellatur.* Seru tamẽ vtriusq. nominis (βόωψ & βόαξ) manifestissima vestigia apud diuersas nationes. Nunc enim in Græcia Boopas, Veneti Boobas dicunt, quasi βώωπες, reliqua Italia, Liguria, Gallia Narbonensis Bogue, Romani Boga quasi Bocas.

Box.

a Lib. 7.

Boex.

Boax.

Boops.

Coracinus vnde dictus

Silurus.

Bocas.

Nomina aliarum gentium.

FORMA, DESCRIPTIO.

a Lib. 1. Halieut.

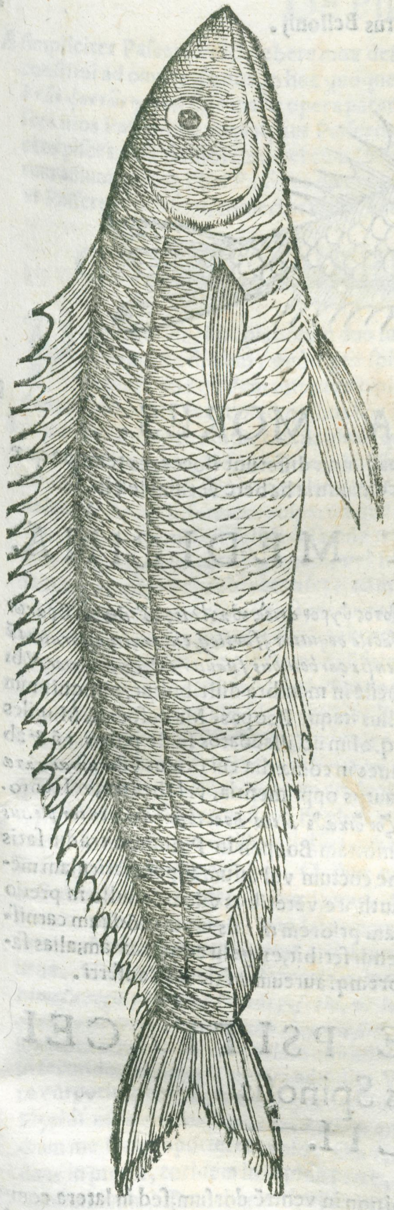
Speusippus Boacem & Smaridem Mænidi similes esse inquit, vtpote cōgeneres. Ex his maiores Massarius facit Boces, & Rōdel. pedis magnitudine describit; quamobrem cū Bellonius Boces semper paruas esse profiteatur, ideoq. dubitem eundemnè hoc nomine an alium intelligat piscem, vtriusq. descriptionē seorsum repetam. a Oppianus duas species agnoscere videtur hoc versu:

Καὶ σμαρίδες καὶ βλέννος, ἰδὲ σκάροι ἀμφοτερόιτε Βῶκες. Bellonius quoq. duas pingit, ac describit, Rondel. tres; quarum certè tertia, cùm squamis careat, Boci meo iudicio non bene annumerari potest, ideoq. in alium locum reijcienda. Prioris autem descriptio hæc est. Piscis est marinus, litoribus gaudens, ex Mænarum genere, pedali magnitudine, corpore satis rotundo, non compresso, quale ferè est Mugilum. Capite breui, & paruo. Oculis maximis pro corporis magnitudine, vtpote qui totam ferè capitis regionē occupent. Colore est vario. In dorso à branchijs ad caudā lineas ductas habet, alias aureas, alias argēteas, minus quā in salpa illustres; ob quas ab Arist. in lib. περὶ ἰχθύων, νοτὸ γραπτος, id est, in dorso pictus cognominatus est. In ventre nullę apparent lineæ, sed hic squamis tegitur argenteis. Pinnæ sunt spari, canthari, sargi, pinnis similes. Cauda sub aurea. Ventriculus magnus cum multis appēdicibus: intestina tenuia admodum, hepar rubrum, splen ex rubro nigrescēs. Nutritur alga, carne, luto. Hæc Rōdel. Figura apposita nō Rondeletij, sed Gesneri est Venetis facta, eiusdē puto piscis. Bellonius de priore sua Bocæ species, nescio an eadem sic scribit: Boces, vel Boopes, Massiliensium vulgus Borgas, vt & Romanū vocat; apud quos multùm frequentes sunt. Venetijs non item. Duæ huius piscis cognoscuntur differentiæ; siquidem earum altera minor est, & perpetuò parua, altera paulò maior Boces à Mænis ita distinguere poteris, quòd Mænam videas esse latiori corporis compage, nigriore colore, & vtrinque lituram vnam habet. Boca perpetuò parua est, & pro sua magnitudine crassiori constat capite, corpore magis tereti Boces & Mænæ seu Gerres eandem corporis constitutionem, hoc est, pinnas, squamas & capita habent. Boopes nulla litura variantur, sed ambo tereti corpore præditi sunt. Giruli autem seu smarides magis nigricant & lituris variantur, sed ambo tereti corpore præditi sunt. Giruli autem seu smarides magis nigricant & lituris variegantur. Boces teretiores sunt, Giruli magis plani Bocum color hilari ac quodammodo aureo fulgore nitet, vt tergora colore ad aurum inclinante micare credas. Gregalis est, & litoralis piscis, herbosis gaudens. Piscis est paruus, oculos pro corporis ratione grādes habens. Duos habet in capite calculos, non prorsus rotundos, vt in Passeribus, sed oblongos, vt in Merlāgis. Altera modò Boopis Rondeletij species in multis priori similis, suis Bogue rauel appellatur, cuius cognominis significationem, non omnino assequi se potuisse ait; peritiores tamē piscatores credere, sic dici quia cum Rauelle vulgò vocatis piscibus, id est (inquit) minutis, quique simul elixantur & apponuntur, nec propter paruitatem seliguntur, capiatur & vendatur. Boopi (inquam) vel Mænæ similis est: rostro magis acuto, dorso ex cæruleo rubescente; oculis magnis & varijs, nimirum circa pupillam nigram circulo ex aureo virescente: corpore latiore toto quā Boopes, sed breuiore. Boopis hæc nostra species peregrina dorso ferè est violaceo, aut amethestino, lateribus & vētre cādicantibus punctis amethestinis, conspersis: pinnis omnibus flauis præter eam quæ in tergo est, cuius quidem aristæ flauæ sunt, membrana verò viridescit. Ab hac longè diuersa videtur altera Bocis species Bellonij, & fortassis Orpho aut alij ex rubris cognata, vt ex descriptione cōstabit. Litoralis (inquit) pisciculus, qui Bogue & Renaeu (cum icone scriptum est Bogue Renaeu sine copula) Massiliensibus dicitur, is Genuensibus Ruello vocari solet. Coloris est eiusdem cū Erythrino pisce, dentibus, pinnis ac capite cōsimilibus, sed reliquo corpore differunt. Nam Box vulgarem Bocam refert, eodemq. circino tornata esset nisi magis ad Erythrinum accederet. Verùm linea quæ corpus Erythrini intersecat, per medium vtrimque arcuata est. In hoc autem recta prætenditur, neq. Erythrini gibbam habet. Dētes præterea anteriores breues & acutos ostēdit, sed tam superiores, quam inferiores molares sunt, vt sargo, quod etiam Pagro & Erythrino accidit. Hanc quoque peculiarem notam insignem habet, quòd eius branchiarum exterior spina ad radices nigra est. Idem Bellonius nihil vetare putat quo minus sit qui Ouidio Bogyrus, in scopulis viuens, appellatur: quoniam Massilienses à Boop (inquit) & Gyro, id est Smaride, idem ei nomen indiderunt, ac Bopgyrum, quasi dicas, Bocem smaridem, appellarunt. Cæterùm Bogyrū piscem ex Ouidio nominat quidem Plinius, sed corrupta à librarijs voce, nam apud Ouidium eo in loco Cercyrus legitur, & κίρκυροι Oppiano circa petras conchulis plenas degunt.

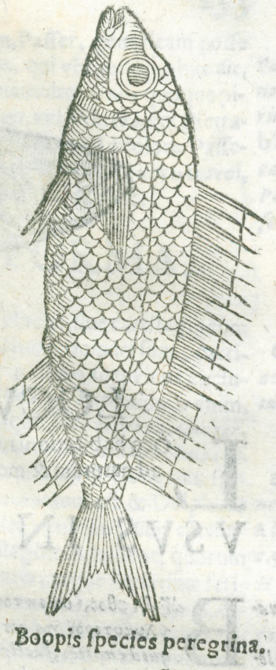
Marginalia: Bocis Rond. prioris descriptio. — Color. — Pinna. — Cibus. — Boca prioris Bellonij descriptio. — Vt a Mænis distinguantur. — Color. — Boopis altera species Rondel. — Color. — Forma. — Bocis altera species Bellonij. — Color. — Dentes. — Bogyrus. — Cercyrus.

LO-

Bocæ species Venetijs dicta.



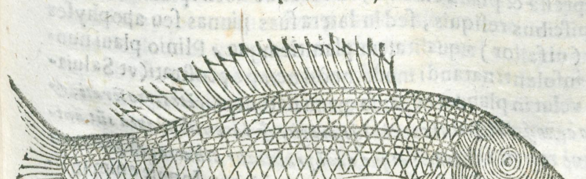
Boopis altera species Rondelet.



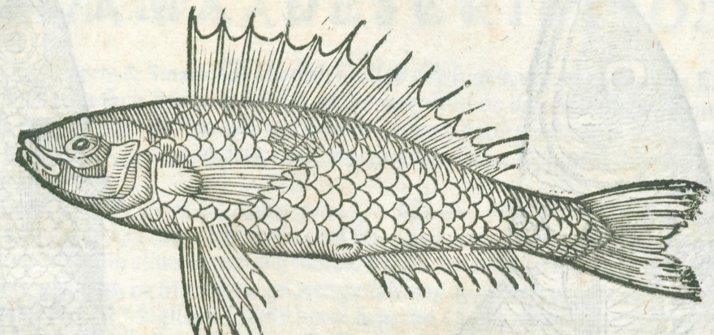
Boopis species peregrina.



Boops Bellonij.



Boops altera ſiue Bogyrus Bellonij.



LOCVS. NATVRA. MORES.

LOco habitationis, ciboque à Mænis Smaridibusq. non differunt Boces, cæteraque quæ ad naturam & mores pertinent, cum eiſdem communia habere veriſimile eſt.

VSVS IN CIBIS ET MEDICINA.

Carnis qualitas.

Athenæi locus emendatus.

Laudatos piſces fuiſſe.

Βῶξ δ' ἑφθὸς, εὔπεπτος (inquit Athenæus) εὐαπόδοτος ὑγρὸν ἀνιεὶς εὐκοίλιος ὀδ' ἀπ' ἀνθράκων γλυκύτερος καὶ ἁπαλώτερος, id eſt, *Box elixus, facilè coquitur, facileq́; excernitur, iurulentū quid emittē, facilem aluum reddens. Aſſus ſuccenſis carbonibus ſuauior eſt & tenerior.* Vbi Rondeletius legit pro εὐαπόδοτος εὐαναδοτος id eſt, facilè in membra diſtribuitur, alioqui enim εὐαπόδοτος & εὐκοίλιος idem ſignificāt. Non benè Pſellus itaque Boopas, Mænaſque & Mugiles ſcripſit piſces noxios eſſe & excrementitios. Apparetq. olim nō illaudatos fuiſſe piſces, nā & ab Epicharmo nominantur in nuptijs Hebæ; & Ariſtophanes in comœdia cui titulus eſt σκηναὶ καταλαμβάνουσαι, id eſt vt Dalecampius interpretatur, incautos opprimentia, vel theatra, vel tentoria, inquit: ἀλλ' ἔχουσα γαστέρα μεστὴν βοάκων ἀπεβάδιζον οἴκαδε *Mihi Boacibus cùm venter plenus eſſet, domum reuertebar.* Rondelet. item priori loco exhibitam Boopen in Prouincia tradit ſatis commendari, vt etiam ægris apponatur: & in ſartagine coctum vel aſſum ſuper craticulam mediocriter alere, quod ſiccior reddatur, cæterum quo authore veteribus vilem & nullo in pretio Bocen fuiſſe aſſerat, non video Bellonius quoque, ſuam priorem multis modis cōditam carniſpriuij tempore potiſſimum Anconæ Illyrico more diuendi ſcribit, ex gelu conſeruatam; alias ſale inueteratas vnà cum Girulis, id eſt Smaridibus; coloremq. aureum à ſale non auferri.

G

DE PLANIS, SIVE PSITTACEI Generis Piſcibus Spinoſis.

Cap. XLII.

H

Planorū forma.

a Lib.9.cap. 20 24.

b li.8.c.17.

Piſces iacētes, proſtrati & cubantes.

Lati qui dicendi.

SVnt paſſim nulli non notiſſimi piſces, qui non in ventrē dorſum, ſed in latera compreſſi, latera ipſa in tenuē & latam extremitatē degenerantia habēt. Vnde ſicuti tota ipſorum figura depreſſa & plana efficitur, ita eorundē dorſi ſpina non in dorſum & ventrem, vt in piſcibus reliquis, ſed in latera ſuas pinnas ſeu apophyſes transmittit. Ob quam (ni fallor) æqualitatem planitiemque *a* Plinio plani nuncupantur, item *b* Columellæ, cui & ab inſolenti natandi modo, quòd nempe proſtrati (vt Saluianus loquitur) vel (vt Bellonius) quòd velut in planum expanſa manu natent, *iacētes, proſtrati, & cubātes* nominātur his verbis: *Quę limo cęnoq́; luteſcunt conchylijs magis, & iacentibus apta sūt animalibus, neque eſt eadem lacus poſitio, quę recipit cubantes: atque eadē præbentur cibaria, & proſtratis piſcibus & erectis.* Dorion apud Athenæū πλατεῖς, id eſt latos vocare videtur. Inquit enim in libro de piſcibus: τῶν δὲ πλατέων βούγλωττον, ψῆτταν ἴσχαρον &c. Latinè tamē rectiùs latos dicem⁹, qui quanquā ſuper ſolo expanſi videātur, eoque ſitu plani appareant, in ipſo tamē natatu ita feruntur,

A simpliciter Passerē verti debere mox definit, Latinamq. etiam vocem, Passer, genericam posse constitui ad omnes planos, in hoc quoque, vt apparet, Gazam imitatus, qui vbi philosophus ait, *b τῶν ψηττῶν γένος*, sine maris opera parere, vertit genus Passerum: quamobrem alij quoque pisces istos Passerinos vocant, aut Passerina species pisces: Mauelim ego, vel Psettas, vel Psettaceos pisces cum Aristotele, vel cum Plinio latinè planos nuncupare; nam quod à colore Passerum auium, pisces istos Passeres dici volunt, eò quòd supina parte candidi, prona verò terrei, vt Passeres aues sunt, coniecturæ suæ authorem (quod equidem sciam) non habent.

Passer an nomen generis.

b *li.4. Hist. cap.11.*

Passerini pisces.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

Psittaceorum, siue planorum duo sunt genera, spinosum vnum, selache, siue cartilagineum alterum sic dictum, quòd pro spina cartilaginem habeat. Spinosi ouipari sunt, cartilaginei oua quidem intus concipiunt, sed viperæ moræ fœtus postmodum viuos excludunt. Sed notandum non omnibus hoc sensu cartilagineos pisces vocari. Artemidoro enim,

Cartilagineorum partus.

B atque Aeliano ij vocantur cartilaginei, qui squamis carent, *vt sunt*, inquit hic, *Murena, Conger, Torpedo, Pastinaca, Bos, Mustelus; Delphinus, Balena: hæc enim sola sunt de aquatilibus viuipara.* Muræna quidem, si fluuiatilem intelligit, cartilaginea est, si marinam, minimè. Congrum spinosum, & Anguilliformem ouiparumque piscem esse, ex Aristotele notissimum est, & Delphinis Balenisque quis nescit solida ossa esse terrestrium more? a Aristoteles verò illos dicit cartilagineos, qui spinam cartilagineam, vel si mauis dicere pro spina cartilaginem, habent, quorum omnium nomina b alicubi recenset; nam cùm de coitu Raiæ, Pastinacæ, atque Squatinæ scripsisset, subdit: *Cartilaginea verò præter ea quæ enumerauimus, sunt Bos, Lamia, Aquila, Torpedo, Rana, omneq́. genus Mustelorum.* Quamobrem locus ille Aristotelis lib. de animalib. apud Athenæũ, in quo cartilagineis Buglossam, & Psettam accenset, iure meritò suspectus, & præter mentem Aristotelis scriptus haberi debet, cùm eos pisces spinosos esse constet: atque Plinius c cũ prius dixisset, marinorum alij plani sunt, vt Rhombi, Soleæ (sic Buglossas vocari suo post loco patebit) ac Passeres; distinctè, ac prudenter (vtinam sic vbique) subdit postea, d *Planorum piscium alterum genus quod pro spina cartilaginem habet, vt Raia, Pastinaca, Squatina, Torpedo.* Nunc de spinosis tantùm dicemus, quorum alij lęui cute præditi sunt, vt qui Latinis Passeres, & Rhombi

Cartilaginei quin.

a *li.2. Part. c.9. et lib.3 Hist. c.7.*

b *li 5. Hist. cap 5.*

c *li 9. c.20.*

d *Cap.24.*

Spinosorum planorũ duplex genus.

C appellantur, alij squamosi, vt Buglossæ, siue Soleæ, & qui Rondeletio Passeres squamosi dicuntur. Illos si quis Aristoteli ψῆττας, hos verò ςρῦθυς vocari velit; ego ei non repugnauerim. Differunt etiam corporis situ. Quibus enim dexter resupinatus est, Plinio Rhombi dicuntur, & Soleæ, Passeres verò quibus læuus. Sunt autem capita in ipsis contrario modo sita: Rhombis nimirum, & Soleis, si ita in latus componas, vt oculi in cœlum suspiciant, & mentum deorsum versus spectet, pars supina erit dextra; si verò similiter Passerem constituas, supina pars erit læua. Columella hanc differentiam inter solos Rhombum, & Passerem referens his verbis: *Limosa regio planum educans piscem, vt Soleam, Rombum, & Passerem, qui postremi hoc differunt, quod Rombo resupinato dexter corporis situs Passeri lęuus appareat;* Plinio non aduersatur, sed Soleam præterea ab ijs corporis longitudine differre innuit. His Galenus Citharum, Speusippus in secundo similium Tæniam addidit. Videntur omnes è duabus pellibus compositam habere corporis speciem, & spina per medium diuidi: ad quod fortassis Suidas respexerit, inquiens: Εἰγὼ δὶ κάν ὥσπερει ψῆτταν δοκῶ Δῦναι ἐμαυτῆς παρταμῦσα θ' ἥμισυ, pro eo quod etiamsi medium me secari oporteret, volo. Omnes item quaternas pinnas habent, more squamosorum, duas in prona, totidem in supina parte, sed præter aliorum morem pinnæ earum in gyrum cir-

Situ vt differant.

Citharus.

Tænia.

Quę omnib. conueniant.

Pinnę.

D cumuallantur. Branchiæ vtrimque quaternæ, lingua nulla, oculi in supina corporis parte. Dentium loco maxillæ in plerisque rugosa quadam scabritie asperæ sunt. Gula veluti ingluuiei cuspiam persimilis, ventriculo contigua est. Os quamuis pro corporis portione exiguum omnibus, qui tamen in hoc genere maiores sunt, nullum non concharum, aut crustatorum genus deglutiunt integrum, sicuti minores, qui vtroque genere minora sunt. Nullæ ad pylorum apophyses: cor ab vna parte gibbum, huic quædam caruncula atra quadrangula puluini modo subsidet; ad cuius superiorem partem vesiculam annecti Bellonius testatur, & pulmonis officio fungi arbitratur. Hepar latum est, & ventriculum amplectitur. Vesicula fellis ab eius extrema parte dependet. Lien ater, sub ventriculo situs, qui latus est, & cum intestinis anfractuosè circumducitur.

Os.

Partes internæ.

SEXVS.

a li. 1. Hiſt. cap. 11.

ARiſtoteles *a* docens aliquot exemplis, in omnibus animalibus ſexum maſculinum, & fœmininum eſſe, cùm in teſtaceis, atque ſtipitibus quod pariat, atque generet, eſſe quidem, ſed quod maris fungatur officio, deeſſe, dixiſſet, ſubiungit: *ſic & inter piſces* τῶν ψηττῶν γένος, & *Rubellionum, & Channarum*, nimirum mas deeſt: *Oua enim* inquit, *in omnibus reperiuntur.* Cæterùm hoc non ſatis clarum eſt; nam ſi de omni Pſittaceo genere loquitur, falſum eſt, argumento quòd Paſſeres propriè dicti, necnon Rhombi oua, & ſemen (lactes vocant) poſſident; ſin de peculiari quodam genere, id nondum notum eſt, aut obſeruatum.

LOCVS.

Fleſus Bellonij.

b li. 8. c. 17.

Differentia à loco.

IStiuſmodi Plani ſpinoſi, piſces quidem ſunt marini, ſtagna tamen, & fluuios etiam frequentant, dulcis aquæ amantiſſimi. Haud rectè tamen Bellonius ſuum Fleſum, quem Rondeletius tertiam Paſſeris ſpeciem facit, fluuiatilem vocat: in mari enim, non fluuijs naſcitur: ſtagna verò potiſſimùm petunt, quia commodiſſimè ibi pariunt, & lutum amant, quo hæc abundant, vt rectè *b* Columella ſcripſerit: *cænoſam regionem planum educare piſcem.* Idem item docet, quomodo his piſcibus fiant piſcinæ, inquiens; *Soleis, ac Rhombis, & ſimilibus animalibus, humilis in duos pedes piſcina deprimitur, in ea parte litoris, quæ profluo receſſu nunquam deſtituitur.* Periti quo loco capti ſint, notis peculiaribus diſtinguunt, inquiuntq. in ſtagnis marinis captos molliore eſſe carne, lutumq redolere, minus maſculos eſſe, & minus flaueſcentes, quam ſint marini. Soleaſque ibidem paruas eſſe, & prætenues, nigriores, lutumq redolentes, tametſi arenoſa, aliàs magis, quàm Paſſeres loca quærant. Rombos verò qui ad fauces ſtagnorum capiuntur, vbi piſcibus inſidiantur, à marinis non multùm odore, ſubſtantia, ſuccoque differre.

NATVRA. MORES. PARTVS.

Quando facilè capiantur.

Pſettarum aſtus.

Rhōbi aſtus

Saturitatis à magnis piſcibus magnum.

Natatus.

Cibus.

Carnis qualitas.

Partus.

LAtent in arena, & limo, quamobrem reciprocante mari facilè capiuntur, cùm alibi, tum potiſſimũ in Oceano, vnde in totius fermè Belgij emporijs multas videre licet tabernas, officinaſq. tanta planorum iſtorum piſcium copia inſtructas, vt vniuerſo terrarum orbi ſatis eſſe poſſint. De ingenio nihil quicquam memoriæ proditum comperio, niſi velimus, aſtum illum obruendi ſe arenis, quem Pſettis in piſcium venatione Ariſtoteles tribuit, vniuerſo generi conuenire. *Obruant*, inquit, *ſeſe*, arenis, *Aſellus, Rana, & Pſetta, & Squattina, cumque ſe totos occultauerint, verberant* τοῖς ἐν τῷ σώματι, ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥάβδια, hoc eſt, vt Theodorus vertit, *oris ſui virgulis, vt vocant piſcatores: ad quas piſciculi adnatant, tanquam ad algas, quibus veſcantur.* Cæterùm Plinius hanc ſententiam mutuatus, Rhombum conuertit, dicens; *Simili modo Squatina, & Rhombus abditi, pinnas exertas mouent, ſpecie vermiculorum.* Carniuoras tamen omnes eſſe certum eſt. Idem Plinius *certiſſimam ſecuritatem* eſſe tradens, *vidiſſe planos piſces, quia nuſquam ſint, vbi maleficę beſtiæ, eaque de cauſa ab vrinantibus ſacros appellari*; ac ſi naturali quodam inſtinctu maleficas beluas fugent, planis tribuit quod Ariſtoteles Anthijs. Ita & Iouius fideiuſſorem non habet, idem de Soleis ſcribens. Cum verò figura corporis à cæteris piſcibus differre eos voluerit Natura, ita diuerſum etiam voluit exercere natatum, quod meminit quoque Ariſtoteles in eo volumine, quod de animalium inceſſu conſcripſit: *Piſces*, inquit, ψηττοειδεῖς, id eſt *Pſittacei*, ſiue, vt Gaza, & Rondeletius vertunt, qui Paſſeris, ſiue Rombi effigiem repræſentant, *eo modo natant, quo coclytes alteroq. oculo capti incedunt, quia natura eorum tranſuerſa, diſtortaq. eſt, itaque tranſuerſi natant, conuoluuntq. ſe ſtrabonum more, ſuaq. prorſus latitudine, quam pinnarum adminiculo, curſum dirigunt.* Cibus eorum conchylia, & cruſtata, vt diximus, item piſcitia, magna magnis, parua paruis, ideoque omnes boni ſucci, optimique nutrimenti, & molli carne prædíti. Pariunt, teſte Ariſtotele, ſemel anno.

A

DE PLANIS SPINOSIS IN SPECIE, & Primum de Squamosis, ac inter hos primum de Solea. Cap. XLIII.

Ordinis ratio. Synonyma. Etymum.

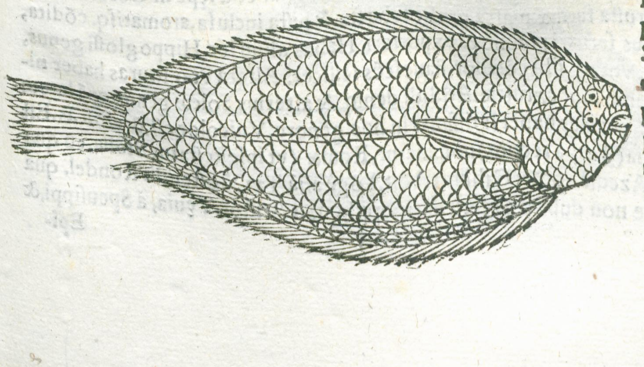
PLanos pisces in squamosos, & leui cute præditos distinximus: illosque Aristoteli σρωτὰς fortè, hos ψῆττας nominari coniecimus. De Squamosis primùm dicemus, non aliam ob rationem, quam vt squamosis superioribus subnectantur: nam alioqui Rombus, qui læui cute præditus est, omnium planorum in veterum scriptis B celeberrimus. Squamosorum duplex potissimùm genus est, oblongo corpore vnum, rotundum alterum. Inter oblongos, qui Latinis Solea, Græcis βούγλωττος, aut βουγλῶττα vocatur, principatum facilè obtinet, propter saporis, salubritatisq. eximiam gratiam, vnde Gallis Bellonio teste, Perdix marina nuncupari meruit; & apud nos in lautioribus quoque cõuiuijs, in summa etiam aliorum piscium copia, magnam obtinet claritatem. Soleam autem Latini dicunt à figura, quæ solo pedis subijcitur, ad quam alludit per quam facetè Chalinus seruus apud Plautum: Cùm enim Stalinus senex iussisset emi *Soleas*, respondet ille: *Qui quæso, potiùs quàm sculponeas, quibus batuatur tibi os senex nequissimè.* Eodem sensu Galli, atque Angli etiam Sole dicunt: quare cùm σανδάλιον muliebris calceamini genus sit, σανδάλιον piscis memoratus ab Alciphrone in epistolis piscatorijs, non alius, quàm Solea intelligi potest. Matroni verò Parodo in descriptione cœnæ Atticæ σανδάλον generis vocabulum est ad omnes planos delicatiores. Inquit enim: *Apposuerunt*, & Σάνδαλα, Dalechampius Sandalia reddidit, *æterna deorum immortalium: E quibus Solea in æquore frementi habitabat.* Græci hodie γλῶτταν dicunt, quasi linguam, cuius quoque similitudinem exprimit, cui βου particulam additam fuisse Rondeletius existimat, ob magnitudinem potiùs, quomodo nimirum, & βουλάπαθον dicunt, quà bubulæ linguæ figuram. C Hinc & Lingulacam Varroni dici volunt eruditi his verbis: *Vocabula piscium pleraq. translata à terrestrium, vt Anguilla, Lingulaca.* item Plauto: *Vin' Lingulacas? S. Quid opus est, quando vxor domi est? ea Linguacula est nobis; nam nunquam tacet.* Hermolaus aduertit quidem Lingulacam piscem, aut Soleam esse, vel consimilium alium, sed haud rectè Aristoteli Glottida nuncupari credit, cùm sit Glottis philosopho auis genus, non piscis: Theodorus etiam Lingulacam reddidit, vt in Ornithologia nostra ostendimus. Solea Hispanis similiter Linguado, Romanis Linguata, Hollandis, Frisijsque Tonghæ vocatur; fallanturq. qui Scholle ibi dici arbitrantur: Venetis, nobisq. Bononiensibus Sfoia quasi folium, quòd cùm tenuitate, tùm planitie latitudineq. plantarum folia amuletur. Saxalius inter pisces salubres nominatur in regimine Salernitano. Arnoldus interpres, interpretatur, de Gallorum Sola, id est Solea.

Perdix marina. *Solea vnde dicta.* *Sandalion.* *Lingulaca.* *Glottis Aristotel.* *Saxalis.*

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

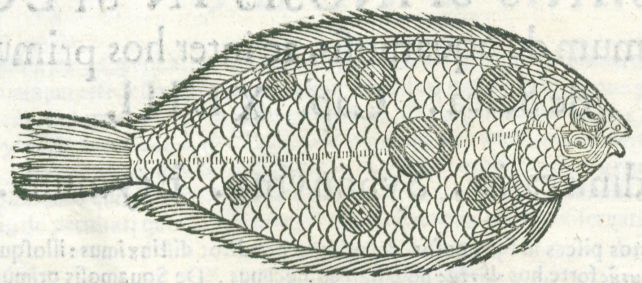
D ROndeletius sex nobis Bulgossi, siue Soleæ, aut Lingulacæ species exhibuit, magnitudine, maculis, squamis, & carnis qualitate differentes; ex quibus omnibus vnam simpliciter Soleam appellat, eamq. si in stagnis capiatur à marina distinguit, quòd minor sit, odoreq. lutum resipiẽte. Hęc lõgiore, contractioreq. corpore est, quã Passer. alteram Soleam oculatã, quòd licet corporis habitu, & internis partib. superiori sit similis, in prona parte maculas habeat magnas oculorũ effigiem cũ iride, & pupilla referẽtes. Huius nullã à veterib. mentionẽ esse

Buglossa, vel Solea Rondel.



Solea oculata.

Solea oculata Rondel.



eſſe factam putat, niſi quis, inquit, eam eſſe dicat, quam Athenæus ἐσχάρον, vel κόριν, ex Dorione vocat: quod tamen alijs æſtimandum relinquit. Suis Pegouſe dicitur à ſquamarum (vt conijcit) tenacitate, tam enim tenaciter hærẽt, vt niſi diu in aqua calida maduerit, deſquamari nõ poſſit.

Eſcharus. Coris.

Tertia à prima, vt Rhombus à Paſſere, ſicut corporis differt, ſi enim iuxtà eodem ſitu cõponas, os eius in ſiniſtrũ, prioris in dextrũ latus vergere conſpicies. Haud tñ ex Rhombis, aut ex Paſſeribus eſſe, forma ipſa, qua planè Soleæ ſimilis eſt, ſatis arguit, Galli Pollã dicũt: ipſe Epicharmo apud Athenæũ Cynogloſſon appellari conijcit; vel ſi Cynogloſſos huius nõ ſit (nihil .n. certi ex tã paucis verbis, quæ citat Athenæus, colligi poteſt) optimo tamẽ iure, vt à cæteris Bugloſſi generibus diſtinguatur, Cynogloſſon nuncupari poſſe, neque aliud eſſe genus, cui hoc nomen aptiùs quadret. Nam cũ vera Solea ſuauitate ſaporis Perdici comparetur, hãc ferino planè eſſe ſapore, viſcidamq. durã, contumacẽq. coctioni, inſuaueq. quid & graue olere. Nec probat Rõdeletius eos, qui pabuli tantũ ratione differre credunt, quãdoquidẽ pabuli varietas, etſi saporẽ ſuccũq. immutare poteſt, ad corporis tamen habitũ, formamq. immutandam nullam vim habet. Frequens eſt in Oceano. Bellonius in Mediterraneo mari etiam capi ſcribit, & à Maſſilienſibus Seruatin appellari, quod tamen falſum eſſe Rondeletius aſſerit. Icon noſtra Cynogloſſi Rondel. non eſt, ſed ſi non eiuſdem, ſaltẽ conſimillimi piſcis. Totus, vt ipſe etiã ait, fuſco colore eſt.

Cynogloſſus Epicharmi.

Quarta eidẽ Rondeletio Arnogloſſos, ſiue Arnogloſſus læuis dicitur, quòd quemadmodũ plantagini herbæ à figura, vel foliorum læuitate arnogloſſi, id eſt agninæ linguæ nomen impoſitum eſt, ita ſpecies iſthæc Soleæ Arnogloſſus à læuitate, vel figura rectè, inquit, nominabitur; ſquamis enim carere videtur, prorſuſq. læuis eſſe. Suis Perpeire vocari ait, & ex Solearum genere eſſe, ex corporis habitu figuraq. cognoſci: Differre autem ab alijs, quòd multis ſquamis tenuiſſimis, & ſtatim deciduis, integatur: corpore eſſe valdè gracili, cãdido.

Arnogloſſos Plantago.

Quintam diminutiuo nomine Ligulam dicit, quod ſit in hoc genere omnium minima; negatq. maiorum Soleарũ fęturam eſſe, quandoquidem ſemper parua ſit, nunquam dodrãtalem magnitudinem excedens. Lineam quæ corpus dirimit, ſpinãq. firmat, vel tuetur, huic ex ſquamis ait eſſe cõpoſitam longè eminentioribus, quàm in toto corpore, dempta ea parte, quæ circa maxillam inferiorẽ eſt: duriore carne eſse, quàm Bugloſsus lęuis, glutinoſiq. nonnihil habere: ſatis rarum eſse piſcem, & ob corporis tenuitatẽ vilem.

Ligula.

Sextã, ac poſtremã Gallis Flettã dictam, quod fluitando natet, antiquis (vt putat) incognitam, ſoliq. Oceani accolis notam, Græcorum imitatione, qui rei magnitudinem βȣ, & ἱππο particulis indicãt, Hippogloſsũ appellat, quod cæteras nõ ſolum Soleas magnitudine vincat, verũ etiam quatuor cubitorum longitudine quãdoq. inueniatur. Eſse autem ex Solearũ genere, vel ex primo aſpectu iudicari poſse ſcribit: Oblongo .n. inquit, cõtractoq. eſt corpore, parte altera candida, altera nigricãte, in qua oculi ſunt. Ore eſt contorto, dentibus munito Cithari modo, quibus Bugloſſi carent.

Hippogloſſus.

Carne eſt dura, ſed ſuaui, ad Rhombi naturã proximè accedente. Oſsa habet ſpongioſa, quibus ineſt medulla, quæ à cupediarum amatoribus expetitur. Piſcis eſt mari Oceani, Antuerpię ſalitus, & in fruſta diſsectus vẽditur. Capitur etiã ſępe in Oceano iuxta Galliæ Bononiã. Ibi huius fruſta farinæ maſsa probè ſubacta, & piſta incluſa, aromatiſq. cõdita, in furno coquuntur, vt diutius ſeruari poſſint, & exportari. Habes aliud hic Hippogloſſi genus, ſquamis præditũ minoribus, vndiq. ſibi cõcolor, flaueſcẽs ſcilicet. Altera vno lituras habet nigras. Pinnę & cauda in extremo ſunt cæruleæ.

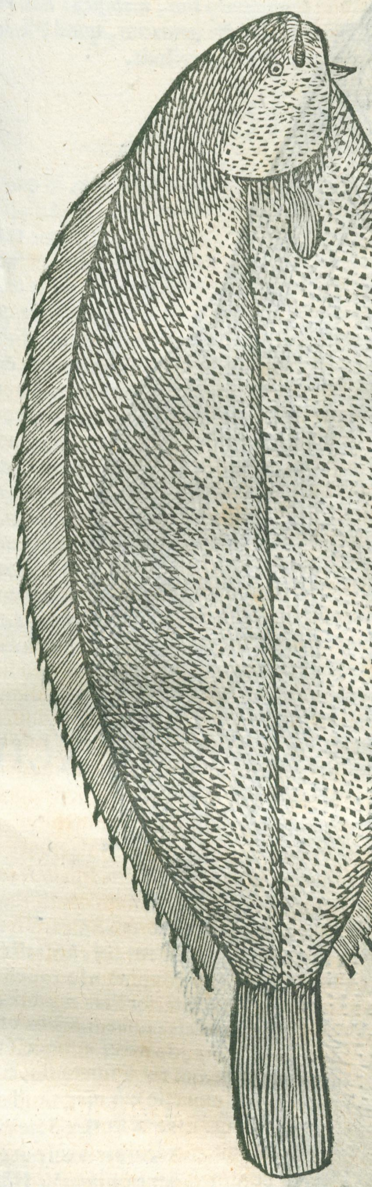
Carnis qualitas.

Addidi deniq. & alterius Soleæ genus, quã latam potius quã planam dixeris. Squamas habet latiſſimas in hoc genere. Vnicolor eſt, & albicãs. Eſt præterea quæ Bellonio Tenia (Tænia rectiùs) nominatur, Romæ (vt ipſe teſtatur Sfolia, cũ qua puto) idẽ eſt, quã Hiſpanis Azediã vocari Gillius tradit. Lõgè aliã Tæniã oſtendit Rondel. quã geminam Ariſtot. Tęniã eſse non dubito: cæterũ fieri poteſt, quod Ariſtot. Tęnia, à Speuſippi, & Epi-

Tænia Bellonij. Tænia Ariſtotel.

A

Cynoglossus Rondelet. fortè.

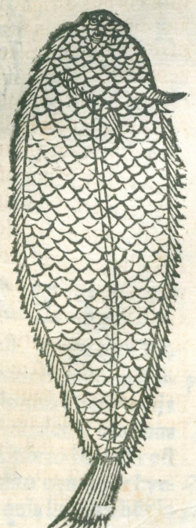


B

Epicharmi differat: ille enim similes inter se facit, Passerem, Buglossum, Tęniam; planum piscem esse innuens: hic verò Tænias per quam tenues gracilesquè, pisces, nihilominus gratissimas suauesq. esse prædicat, quod Rondeletij Tęnijs non cõuenit, vel ipsissimo teste. Ad hæc Bellon. suam Teniã, Alexandrię, Canopi & Seleuciæ in Antiochia frequentem esse scribit, id quod de Tænijs quoque Athenæus: *plurimæ* (inquit) *& optimæ nascũtur ad Canopũ iuxta Alexandriã, & in Seleucia quæ iuxta Antiochiam est*. Quo minus autem Tænia Aristotelis esse non possit, prohibet pinnarum numerus, qui in hac cũ Anguillis cõuenit: sic enĩ [a] ille; *Pisces plurimi pinnas quaternas habent, longi autẽ, ut Anguilla, binas iuxta branchias & Mugiles lacus Sipharũ itidem binas, similiter & quæ Tenia dicitur.*

[a] Li. 2. Hist. cap. 13.

Solea parua, siue Lingula Rondelet.

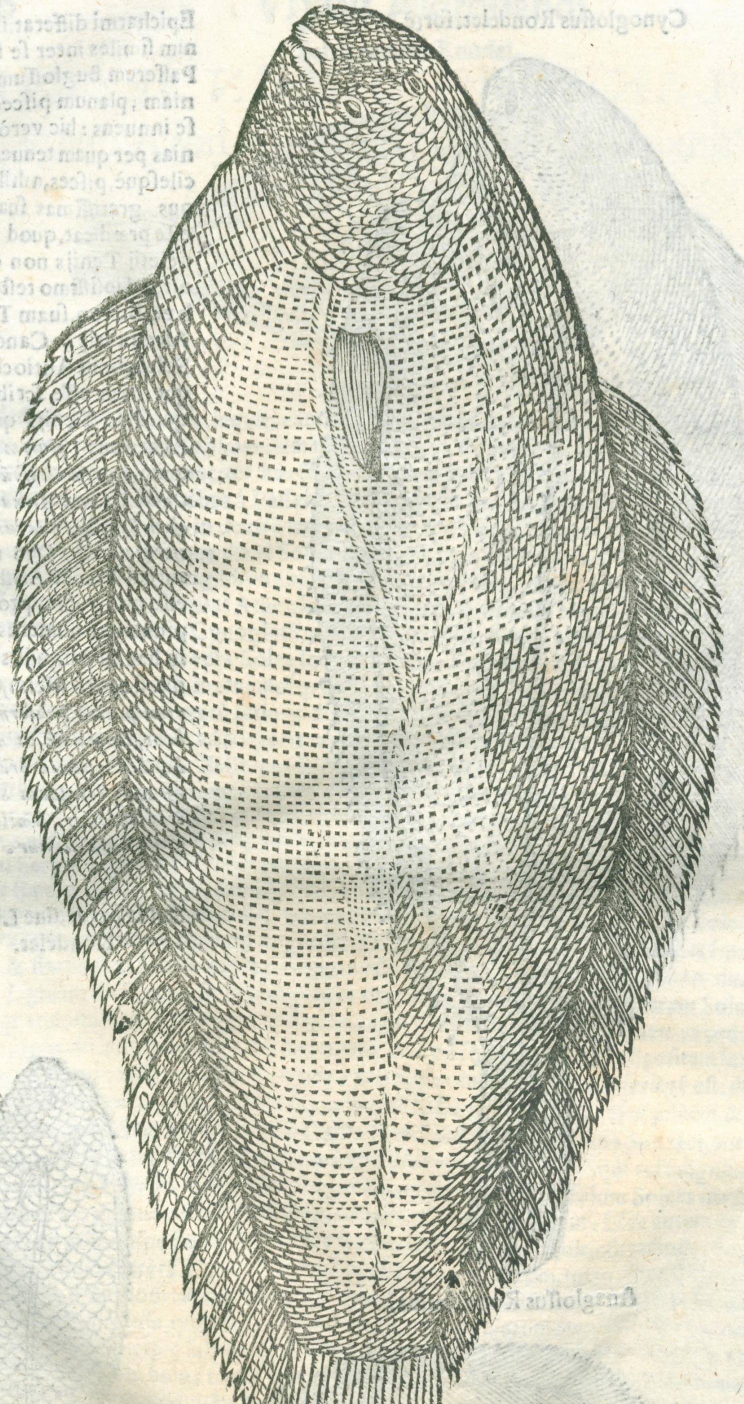


G

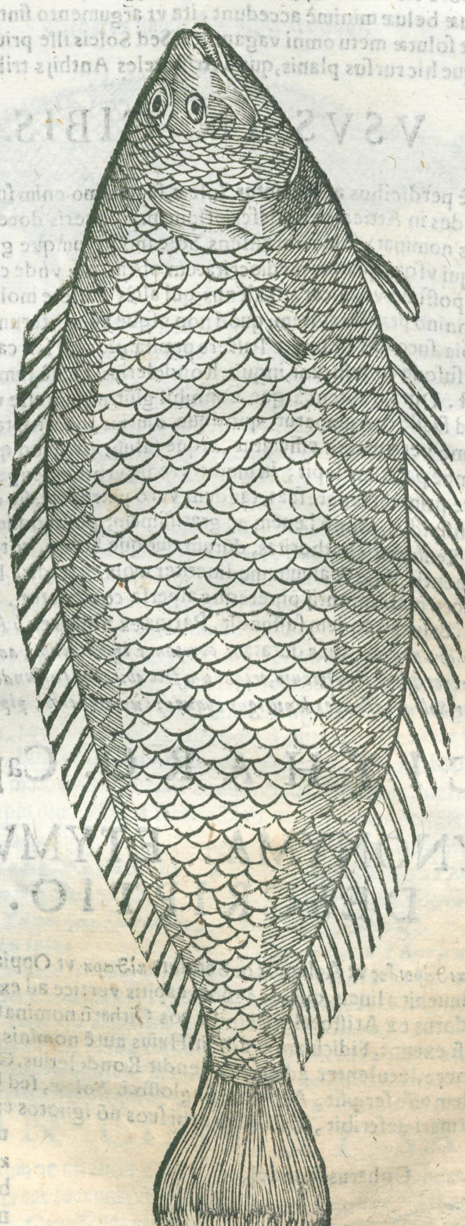
H

Anaglossus Rondeletius.





Solea lata authoris.



LOCVS. NATVRA. MORES.

SOlea communis omnium optima, omnium marium ferè piſcis eſt. Negat eam Plinius intrare cum Rhombis Pontum. Ad flumina è mari tranſeuntes multùm pingueſcunt ac craſſiores euadunt, quod Lõdini ſeſe didiciſſe Bellonius aſſerit ex ijs qui in Tameſi capiuntur. Stagna quoq. petunt, deterioreſq. ibi euadunt. Marinus tamen piſcis eſt, ſicuti cæteri quoq. plani omnes. Oppiano, & Alberto litoralis eſt Ouidio in herboſa arena degit. Terra hoc eſt, vado maris excauato condi per hyemem creditur, referente Plinio, vti etiam Pſitta. Frigus itaq. perhorreſcit, tũ quia lapides hẽt in capite,

Vbi magis pingueſcãt.

Cur frigus fugiat.

capite, tum quia corpore est tenui. Tradit Iouius maleficos pisces diffugere, eaque solùm loca frequentare, in quæ beluæ minimè accedunt, ita vt argumento sint, maleficas non reperiri beluas, vbi ipsæ velut solutæ metu omni vagantur. Sed Soleis ille priuatim, quod Plinius planis vniuersaliter; atque hic rursus planis, quod Aristoteles Anthijs tribuit. E

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

Haud temerè perdicibus assimilantur Soleæ, suauissimo enim sunt sapore, id quod Matron Parodus in Atticæ cænę descriptione præ cæteris docet inter Sandalia (sic planos omnes nominat) solam recensens Soleam: succumque gignunt, neque crassum, neque tenuem, sed qui vsquequaque mediocritatem obtineat: vnde cùm saxatiles desunt, eorum vicem supplere possunt, vt docet *a* Galenus, qui aliàs Passere moliorem ciboque suauiorē esse scribit, atque omnino præstantiorem; quod non vsque adeo verum est; Suauitate quidem enim, & alimenti copia, succique bonitate Passere præstantior est sed carne duriore, ac solidiore esse, experientia sensusque conuincunt, inquit, Rondeletius: facilè tamen concoquitur, & minimè excrementitia est. Duram autem, atque nonnihil glutinosam esse vel ex hoc etiam cognoscere licet, quòd haud facilè corrumpatur, quòdque diutius incorrupta conseruetur, nec longa vectura putrescat, imo verò melior efficiatur, atque salubrior, quod qui diligentius omnia expendunt, quibus nempe palatum sapit, in mediterranis vrbibus experiuntur, nam cùm caro omnis externo calore primùm tenerescat, tandem verò putrescat, fit etiam, vt sapor, qui prius erat quodammodo insipidus, primò læuem ac gratissimam, postmodum molestam acrimoniam acquirat. Accedit & Xenocratis authoritas, duram quoque Soleæ, corruptionique minimè obnoxiam carnem tribuentis. Hic & aluum mediocriter mouere tradit. Probatur autem maximè hyeme, sique frixa succo mali aurantij pipereque aspersa comedatur. Platina frictam petroselino minutim conciso, & succo eodem suffundit. Patina ex Soleis ex *b* Apicio. *Patina Solearum ita fiet: Soleas battues, & curatas*, aliàs duratas, *compones in patinam, adijcies oleum liquamen, & vinum dum coquitur, teres piper ligusticum, origanum fricabis, ius suffundes, oua cruda, vt in vnum redigatur corpus; super Soleas refundes lento igne coques: cùm duxerit, piper asperges, & inferes.* F

a Lib. de Cibis bon. & mal. suc. ca. 3 lib. 3. de Alim.

Carnem solidam esse.

Quando, & vt melior.

b Lib. 2. c. 4.

DE CITHARO. Cap. XLIV. G

SYNONYMA. ETYMVM. DESCRIPTIO.

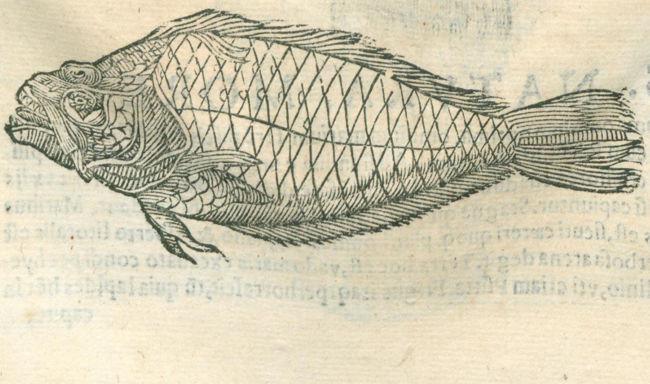
Citharus, aut Citharędus vnde dictus.

Fidicula.

Kίθαρος, siue κιθάροιδος vt Aelianus habet, siue κίθαρη, vt Oppianus cui, litoralis piscis est, nomen inuenit à lineis, quibus à sūmo capitis vertice ad extremā vsq caudā distinguit. Theodorus ex Aristotele, qui inter eos Citharū nominat, quibus cōplures appēdices circa ventriculū exeunt, Fidiculam reddidit. Huius autē nominis quatuor pisces esse, omnesq. ex planorū genere, luculenter admodū ostendit Rondeletius. Galenus etiam Citharum planū, & Rhōbo similem esse scripsit, Aelianus Buglosso. i. Soleæ, sed hic Citharædos suos peregrinos, & in rubro mari describit, ille nostro orbi suos nō ignotos esse insinuat, dū Philotimū miratur, quod inter μαλακόσαρκυς, omiserit, cū Rhōbis sit adsimilis. Hūc Galeni Citharū Rondel. eundē esse arbitratur cū eo quē Athenæus ex Arist. lib. de animalib. & piscib. sic delineauit: *Citharus serratis est dentibus, solitarius, alga vescitur, linguā solutā habet, cor album, & latum*: esseq. illum Psittaceum piscem, qui Romæ satis frequens, Folio nominatur. Cùm. n. lingua H

Citharus Galeni qui.

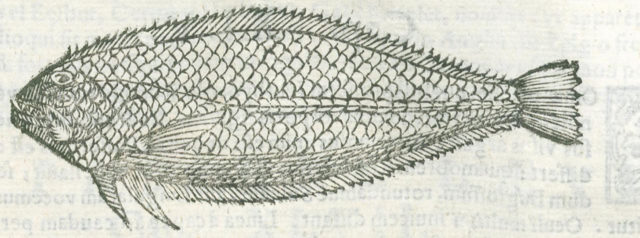
Citharus Rondel.



Lingua cur piscibus data.

A

Citharus flauus ſiue aſper Rondel.



lingua piſcibus à natura data ſit oſſea, & non ſoluta, vel dura, ſpinea, & adhærens: iſque vnicus ſit ex planis, cui lingua ſoluta ſit, teſte Ariſtotele, contra omniũ aliorum piſcium naturam: haud B temere ſeſe iudicaſſe exiſtimat, cùm ex hoc, tùm quòd reliquæ memoratæ notæ ex aſſe reſpondeant, hunc verum, ac genuinum Citharum eſſe. Quod ſi verò quis hunc Rondeletij piſcem pro Citharo non accipiat, quoniam ſquamoſus cùm ſit, ex Rhombis vtpotè læui cute præditis, quibus à Galeno aſſimilatur, eſſe nequeat; huic reſponſum eſſe volo, aſſimilationem ad Rhombum, non ad corpus, ſed ad carnis qualitatem referendam eſſe: Aelianum verò ſuos Citharædos ſquamoſos facere: quamobrem etiam admiror Rondeletium ſuum hunc piſcem Rhombo quodammodo ſimilem eſſe dicere, cùm neque tegumẽto, ſquamoſus enim eſt, neque figura, oblongus enim, reſpondeat: quare prudenter ſubiunxit, Bugloſſo ſimiliorem eſſe, ſi ſquamas excipias, quæ Citharo magnæ ſunt, Rhombi inſtrumenti figura. Ab hoc Ariſtotelis, Galeniq. Citharo differre putat idem Rondeletius, eum qui Archeſtrato apud Athenæum rufus, ſiue ſubflauus cognominatur; eſſanduſque, & caſeo multo, oleoq. condiendus eſſe dicitur, quique ſine ſumptu apparari non poteſt; aſſeque cum quem alij verum Bugloſſum eſſe volunt, non ob figuram ſolùm, ſed etiam ob aſperitatem. Eſt enim bouis lingua magna, & aſpera, quomodo bugloſſum herba etiam nomen inuenit. Superioris ſimilis eſt figura, lingua magis ſoluta, oris ſciſſura magna, dentibus ſerratis, ſquamis intectus rotundis, à quarum aſperitate Citharũ aſperũ etiam C appellari poſſe exiſtimat, Bugloſſique nomine comprehendi. Virgam habet à capite ad caudam protenſam, latiuſculam, maioribus ſquamis conſtantem. Partibus internis ſuperioribus ſimilis eſt. Venetijs optimus reperitur. Verſus Archeſtrati, qui ſatis mendosè legebantur ſic reſtituit:

Obiectio. *Reſponſio.* *Citharus Archeſtrat.* *Citharus aſper.*

——— Κίθαρον δὲ κελεύω,
Ἕψειν εἰς ἅλμην καθαρὰν καὶ φύλλα καθέντα
Ὀρθῇ κεντήσαντα δέμας νεοθηγεῖ μαχαίρᾳ,
Ἂν μὲν λευκὸς ἔῃ σάρκι, στερεός τε πεφύκῃ
Ἂν δὴ πυρρὸς ἰδεῖν, καὶ μὴ λίαν μέγας ὀπτᾶν
Καὶ πολλῷ τυρῷ καὶ ἐλαίῳ τοῦτον ἄλειφε,
Χαίρει γὰρ δαπανῶντας ὁρῶν ἐστὶν δ' ἀκόλαστος.

——— id eſt: *Citharum iubeo*
Elixare, in puram muriam cum oleribus deiectam
Corpus gladio recto, & nuper excauato vbi cõpũxerit;
Albus quidem ſi fuerit ac carne dura,
Sin aſpectu rufus eſt nec valdè magnus aſſare,
Caſeo poſtea multo & oleo inungendus eſt,
Impenſa profuſa is gaudet: eſt enim intemperans.

In pictura huius piſcis, quam ex Italia ſeſe accepiſſe Geſnerus tradit, diuerſi apparebant colores plerisq. in locis ſubflauus, cæruleus maiori ex parte oculorum, circa branchias, & infrà; maculæ per ſingulas ſquamas, albæ ſingulæ: poſt oculos, & poſt branchias ruffus, &c.

D

VSVS IN CIBIS, ET SACRIS.

Citharus Galeno carne eſt inter duram, & mollem media. Xenocrati ſtomacho ingratus, malumque procreat ſuccum, & haud facilè corrumpitur. Haud ſatis etiam probatur Diphilo, dicenti: Capriſcum viroſum, durumque, & concoctu difficiliorem eſſe Citharo. Contrà innuere Pherecrates videtur.

Carnis qualitas.

A. *Suauis piſcis eſt Citharus: hunc eme:* B. *Id per Apollinem valdè me conturbat quod aiunt,*
Eſt & in Citharo mali quidpiam, ô boni viri.

Quibus verbis Dalecampius hoc addidit ſcoliolum: Prouerbij ſpecie id docet, nihil eſse tam lautum, cui non ſit adiuncta quædam moleſtia. Rondeletius quoque inſuauiori carne eſse ait, quàm Bugloſsum; additque rationem quòd Salpæ modo alga paſcatur. Quare cum duæ Cithari ſint ſpecies, alius de alia intellexerit. Commendatur autẽ aſsus, vt conſtat ex hoc Dioclis: *Elops, Citharuſq; aſſus, Raia, & hoc Thunni caput.* Apollini ſacrum eſse hũc piſcem, ob nominis affinitatem Cithara ſcribit Apollodorus, teſte Athenæo, ex quo id Euſtathius, & Varinus repetunt.

Prouerbiũ.

DE RHOMBOIDE RONDEL. Cap. XLV.

Nomina ratio.
Solea rotunda.

Omæ planum quendam piscem Iehthyopolæ Rhombi nomine vendunt, ob consimilem cum veris Rhombis corporis figuram. Ex Rhombis tamen haud esse sensus visus arguit. Squamosus enim est: neque ex Passeribus est: ab his enim situ differt: quamobrem Rondeletius Rhomboidem appellauit; sed quid si rotundum Buglossum, rotundamuè Soleam, aut Lingulacam vocemus. Squamis prauis integitur. Oculi multùm inuicem distant. Linea à capite ad caudam per medium corpus ducta, initio sinuosa, dein recta corpus in duas æquas partes dirimit. Corpore est exiguo, & breui: nunquam enim palmi magnitudinem superat, quantum Rondeletio licuit obseruare. Internis partibus à Rhombo non differt. Carne est media, neque molli nimium, neque dura. Eius nullam à veteribus mentionem factam fuisse credit. Iunius in suo nomenclatore Belgicè vocat Scarde.

E

F

DE PASSERIBVS SQVAMOSIS. Cap. XLVI.

Limanda.

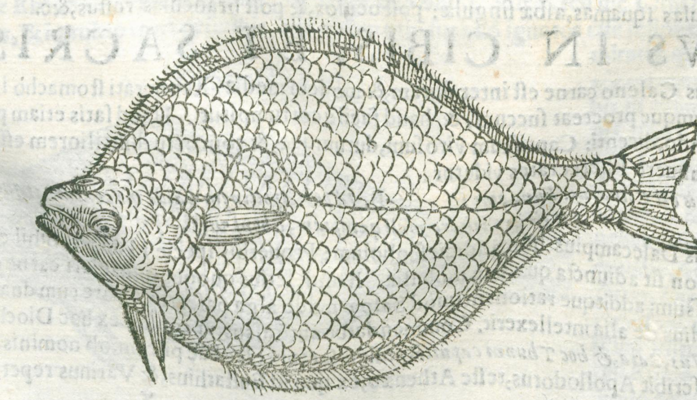
Descriptio.

Dem Rondeletius tres Passeris species squamis (quibus alijs differunt) tectas ex Oceano describit (vti & Bellonius) duas verò tantùm pingit, quòd binæ ex ijs sola differant magnitudine. Priorem Limandam Galli dicunt, ob corporis tenuitatem, vt Bellonius conijcit, quam cum diffissis dolabra asseribus communem habet, Angli vn Brut. Hic teste Iunio Batauorum Grieta est. Ego enim id non satis memini. Flauas in pinnis, quæ corpus ambiunt, & in reliquo corpore maculas habet. Linea corpus intersecans, sinuosa. Magnitudine ad Quadrantulum (de quo mox) accedit. Lucidiori aeri expositus, pellucidus videtur. Dentes, teste Bellonio, inter cæteros sui generis pisces, longiores habet: squamas conspicuas valdè tenues, atque asperas, quæque difficillimè cute adimuntur: quod cum Solea quidem magis, cum cæteris verò minus, commune habet. Vento indurati ingenti quæstu ad Mediterranea loca Germaniæ superioris venales feruntur. Gallis ex Britannico litore recentes adducuntur. Italiæ planè ignoti sunt. Carne aiunt esse candida, humida, molli, parum glutinosa: non multùm Buglossis, siue Soleis inferiore. Altera species Gallis Flez, Anglis Phlonder, teste Bellonio, qui Flessum fluuiatilem vocat, verùm impropriè, & contra piscis naturam: non enim in fluminibus nascitur, sed in mari, ex quo in flumina migrat, cæterorum planorum more.

G

Locus:
Carnis qualitas.
Flesus fluuiatilis Bellonij.

Passer asper, siue squamosus Rondel.



H

Cor-

A Corpore est, quam vulgaris passer, paulò longiore, & vbi adoleuit, crassiore. Squamis integitur paruis: colore est nigro. In corpore pinnisque id ambientibus maculas rufas habet. Ossiculis munitur in capite, medioque corpore, in parte supina. Tertiam Britani Helbut dicunt, Hollandi Heilbut, vel Eelbut, Germani Heiligbut, Galli Fletelet, nomine (vt apparet) diminuto à Flez, cùm alioqui sit maior cætera similis est. Vtraque in Anglia, & Belgio frequens: nobis, Gallisque, & fortassis antiquis etiam incognita, quia ad Oceanum vsque non peruenerunt, nec in Oceani piscibus cognoscendis multum operæ, studijque posuerunt. Vtriusque caro candida, & mollis, salubris, & delicata, Fletuletus tamen paulò durior est. *Descriptio.*

DE PASSERE LÆVI.
Cap. XLVII.

B

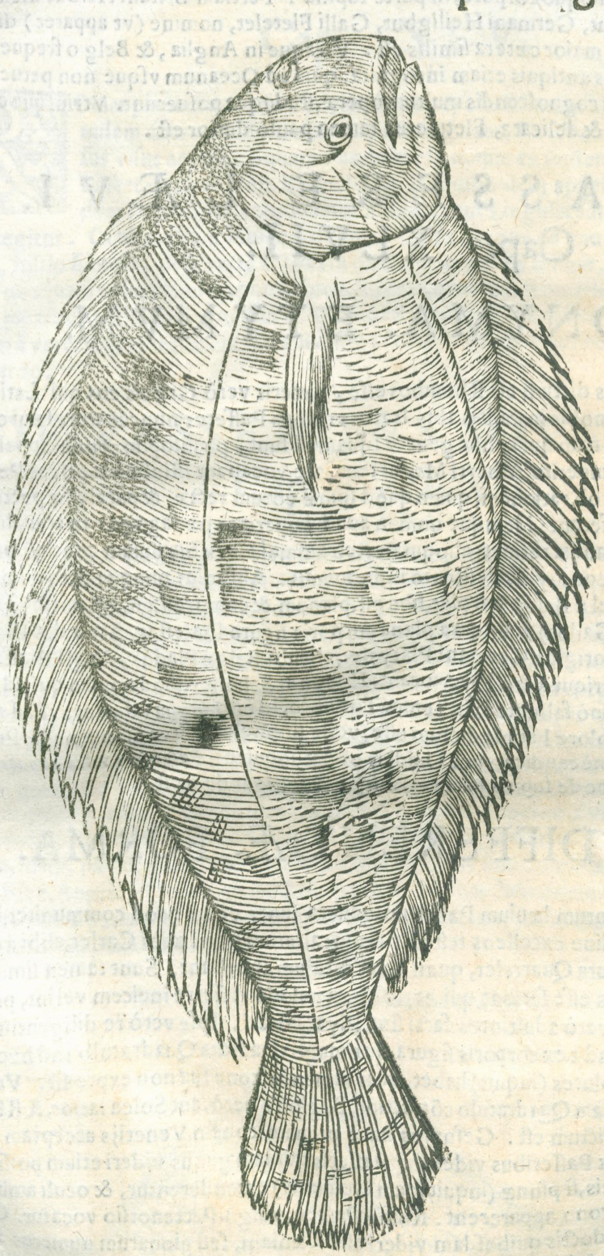
SYNONYMA. ETYMVM.

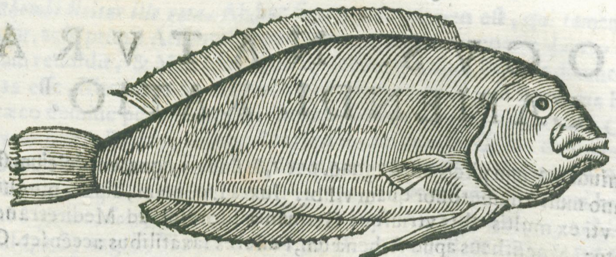
Ψήττας Aristotelis dictum est Rhombos esse, cæteris verò Græcis eos qui Latinis, Romæque, ac nobis in multis alijs Italiæ vrbibus Passeres nuncupantur, læui cute præditi pisces; nam qui in hoc genere squamosi sunt, philosopho ςρωτὺς appellari coniecimus. Imperito Alberti Magni tempore vocabant istiusmodi pisces Pectines, non aliam (vt videtur) ob rationem, quàm quòd spinæ eorum rectæ, & paralellæ pectinis instrumenti speciem præseferant: idemque nomen apud imperitos pædagogos in triuialibus scholis, & collegijs in Hollandia retinet; alioqui Pecten animal est ex biualuium conchyliorum genere, vt in opere nostro conchylijs destinato indicauimus. Ausonius quoque ficto nomine, vel à Græcorum πλατύς, vel à Belgarum plat, hoc est, planum, & compressum, vel potiùs à Gallorum Platuse (erat enim Gallus) nimirum à plana corporis figura Platessas, Arnoldus Plagitios vocauit; à qua pariter origine Germani Platysle, alicubi Belgæ Pladijs, Angli Plaise dicunt. Galli alibi Plane: plerique verò Plye vocant, Hollandi Scholle: quod nomen qui ad Soleas pertinere putant, omninò falluntur; has enim Tonghen, id est Linguas dicunt. Passerem C ab auis eiusdem nominis colore Latinis dictum esse, velle nonnullos antea monuimus. Pronè enim vterque nigricat, supinè candicat: nec Ouidius obstat inquiens: *Fulgentes Solea candore, & concolor illi Passer.* Nam hoc de supina parte vtriusque intelligendum est. *Pectines.* *Platessa Ausonij.*

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

Bina apud Gallos horum læuium Passerum genera sunt; vnum quod communiter Plya vocatur, magnitudine excellens teste Bellonio: alterum quod alibi Carlet, alibi à quadrata corporis figura Quarrelet, quasi Quadratulum appellant. Sunt tamen simillimi pisces, adeò vt Rondeletius esse scribat, qui ætate tantummodo differre inuicem velint, primò nimirum quadratulos, vbi verò adultiores facti sint, Plyas vocari. Ipse verò re diligentiùs inspecta, specie differre ostendit ex corporis figura, quæ magis quadrata Quadratulo: ad hæc maculas rufas, siue subflauas plures (inquit) habet, quas tamen in icone sua non expressit. Vulgaris Rhombo, atque ipso etiam Quadratulo cōtractior, Buglosso verò, aut Solea latior. A Rhom- D bis vt situ differat, suprà dictum est. Gesnerus hanc primam iconem Venetijs acceptam, pro Solea dedit: mihi potiùs ex Passeribus videtur. Passeris quidem genus videri etiam possit, qui secundo loco pingitur piscis, si pinnæ (inquit idem Gesnerus) extenderentur, & oculi ambo, ita vt in Passere, vno latere prono apparerent. Romæ Pecten, vulgò Pectenorsio vocatur. Corn. Sittardus olim indicabat, doctis quibusdam videri esse Tæniam, sed pinnarum numerus facit, vt Tænia esse non possit. Addita est, & lapidis icon, in quo Passeris species, aut consimillimus piscis à ludente natura expressus cernitur: Psettitem nuncupaui. Alphonsus Secundus Ferrariæ Dux studiorum nostrorum promotor splendidissimus dono dedit. *Quadratulus.*

Solea Gesneri, Passeris potius genus.





Psettites lapis.



LOCVS. NATVRA. CAPIENDI. RATIO.

PAsser omnium marium piscis est, stagnaq. petit, & fluuios, aquarum dulcium studiosissimus. In Oceano multò numerosior quam vllibi. Iuxta Liuoniam, aiunt, pinguissimos esse, indeque vti ex multis alijs vtriusque Germaniæ litoribus ad Mediterranea loco vento indurati efferuntur. Mnesitheus apud Athenæum, Passeres saxatilibus accenset. Ouidio in herbosa arena degunt. Oppiano, ψῆτται ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τεγανεσσι θαλασσης φέρβονται. vnde vagos nec vnius loci pisces esse credi potest. Scribit Albertus, Passerem cùm piscatorem sensit, vadum petere, terræq. adhærescere, & aquā ne videatur, turbare: astum verò, & ingeniū iuuari à corporis sui colore qui terreus est. Quomodo autē sine nassis, hamis, ac retibus capiantur, ostendit in hæc verba *a* Aelianus: *Sinus maris multi desinunt in paludes quasdā, quę quidem vadosæ sūt. Ad hac loca periti piscatores, eo tempore cum à procellis, & tempestatibus conquiescunt, multos mortales adducūt, eosq́; iubent inambulare, & arenam eatenus proterere, & conculcare, quoad ex vehementi pedum impressione, benè alta vestigia faciant: quod si nec ipsa vestigia concidens arena confundat, neque ventorum perturbatione aqua concitetur: non longo interuallo eò ingressi in vestigijs impressis planos pisces consopitos, Psettas, Rhombos, Passeres, σρυτὰς, Torpedines, & plerosq́; alios capiunt.*

Astus.

Vt capiantur.

a li. 14. c. 3.

VSVS IN CIBIS.

PHilotimus apud Galenum inter molles pisces, & qui facilè concoquuntur, Passeres enumerat. Diocles verò inter sicciores apud Athenæum. Xenocrate quoque authore carnem habent duram, corruptionique minimè obnoxiam, & probum succum gignunt, & aluum mediocriter mouent. Galeno caro eorum media est inter duram scilicet & mollem: atque hinc fortassis Mnesitheus saxatilib. annumerauerit. Trallianus in curatione epilepsiæ inter alios pisces superfluitate vacantes, Psettam quoque exhiberi permittit. *a* Aetius verò in colico affectu à frigidis, & pituosis humoribus, grauiorem omnem habitum reddere arbitratur, ideoque frequentiorem eorum vsum licet nutrimenti, ac roboris gratia omnium gratissimi (inquit) sint, vitare oportere. Differunt inuicem pro loci, atque alimenti varietate. Optimi marini sunt, quia firmior, sicciorque, & delicatior eorum caro est: cognoscuntur, ex colore nigriore: secundum bonitatis locum obtinent, qui in stagnis capiuntur quales sunt, qui nobis Comachio deferuntur, marinis albicantiores, molliores, & lutum etiam resipientes; omnium mollissimi, fermèq. insipidi, qui in fluuijs aliquandiu vixerunt: Nonnulli referente Gesnero, hoc genus piscis in cibo sumptum, cùm iam putrescere, malèque olere incipit, aluum valdè perturbare asserunt. Platina Passeri elixo petroselinum, asso mali aurantij succum addi iubet. Hollandi quoque elixos detracta prius tergoris pelle, ex buturo, & aceto addito petroselino, edunt: nos frixos, & mali aurantij succo irroratos. Vento indurati triduo ferè aqua præmacerantur, affusa cotidiè recenti; dein elixi, vel ex butyro, & aceto, vt apud Hollandos, vel ex oleo cùm ieiunia obseruantur, inferuntur: alicubi pipere, aut zinzibere etiam conditos edunt.

Carnis qualitas.

a li. 9. c. 30.

Apparatus.

DE RHOMBO. Cap. XLVIII,

SYNONYMA. ETYMVM. ÆQVIVOCATIO.

RHombus cùm apud Latinos, tum apud Græcos propriè intelligitur figura quadrata, cuius latera omnia sunt æqualia, anguli verò omnes obliqui. Instrumētum erat incantatorium, rem magicam adiuuans, quo maleficæ mulierculæ vtebantur manu voluentes, cùm ad lunam deducendam, vt meminit *a* Martialis, his verbis:

Numerare pigri damna quis possit somni? Dicere quot æra verberent manus vrbis,
Cùm secta Colcho Luna vapulat Rhombo?

Quatiebant enim æs etiam ad Lunam deducendam, tum ad amasios illiciendos. *b* Propertius:

a li. 9. Epig.

b li. 2. Egl.

Stra-

A *Straminea Rhombi dicitur illa vota.* Ab hac figura piſci nomen eſt, qui tamen nonnullis ψῆττα etiam vocatur, ac in primis Ariſtoteli, apud quem nimirum dicentem ψῆτταν obruere ſeſe, Plinius Rhõbum reddidit, & Maſſarius apud Lynceum Samium Pſettas dicentem circa Eleuſina pulcherrimas eſſe, Rhombos ſignificari tradit, & Athenæus ipſe Romanis Rhombum vocari teſtatur, Græco nomine piſcem, qui alijs Græcis ψῆττα vocatur: alias etiam Cratini teſtimoniũ adducit, ψῆτταν etiam Rhombum, non Triglen ſignificare, & Gilius denique refert, Rhombũ hodièque Græcis Pſettam nuncupari. Aliorum verò Pſettas, ſiue Paſsores, *b* Ariſtoteli ϛρῶς puto vocari, vbi de felle piſcium loquitur: Alij (inquit) fel inteſtino annexum habent: hi propiùs, illi remotiùs à iecore, οἷον βάτραχος, ἔλλοψ, συναγρὶς, σμύραι α, ξιφίας, χελιδὼν ϛρῶθος, id eſt, ſicut Rana, Ellops, Synagris, Muræna, Gladius, Hirundo, Paſſer. Vbi Gaza duo iſthæc nouiſſima verba more ſuo non reddidit: & Rondeletius fallitur, cum expungenda eſse contendit, auiumq. non piſcium nomina: nam & Aelianus, vt oſtendimus ϛρωτὸς inter planos piſces enumerat: nec obſtat quod Aelianus ψῆττας, ῥόμβους & ϛρωτὸς ceu diuerſos piſces vocet; nam ψῆττα ipſi fortaſſis Bugloſſum eſt, ſiue Solea, hanc enim Atticis Pſettam dici Athenæus teſtatur; & apud Suidam, & Varinum Pſettam & Bugloſſum inuicem confundi inuenio; & Galenus Philotimum taxat, quòd Pſettæ vocabulum ad Bugloſſum nulla ſpeciei habita ratione temere retulerit, vel fortè Pſettam vocare potuit Rhombi ſpeciem alteram. In Italia, item apud Maſſilienſes, & Monſpelien. veterem etiam num nomenclaturam retinet. Hiſpanis Rodouallo. in Gallia alicubi Lozange, alicubi Turbot vocatur, quaſi Turbinatus, vt exponit Bellonius, vel à Germanorum Thornbut, id eſt Paſſer aculeatus: Belgis alibi Tarbut, alibi, vt in Hollandia Tarbot, Arnoldo Villanouano Latina terminatione Turbotus.

b li. 2. Hiſt. cap. 15.

B

Turbotus.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Deſcriptio.

Bina Rhombi genera, aculeatum vnum, læue alterum: illud prona parte multos habet aculeos, maximè circa caput, & à capite caudam verſus, quibus hoc prorſus caret, cætera ſimile, niſi quòd tenuius eſt, capiteque: & Bellonius ait, magis elato ac grandi. His Rondeletius Rhomboidem addidit, nos hunc inter ſquamoſos dedimus. Vt verò Rhombi à Paſſeribus differant, oſtenſum eſt; quibus addi poteſt, quod maiores ſint, rotundioreſq. & palato grandiores. Differunt inuicem magnitudine; nam qui in Oceano capiuntur, cæteris omnibus maiores ſunt; & quamuis ab Ouidio dicitur, *& Adriaco mirandus litore Rhombus*, & in Mediterraneo mari maximi etiam capiantur, nunquam tamen attingunt magnitudinem eorum, qui in Oceano cùm apud Anglos, tum apud Belagas capiuntur, & in hos rectiùs quàm alterius cuiuſcunq. loci Rhombos illud *a* Martialis dixeris quadrare:

Rhõbus acu leatus.

C

Vt à Paſſeribus differant.

a Lib. 13.

Quamuis lata gerat patella Rhombum:
Rombus latior eſt tamen patella.

Item Rhombum illum quem Iuuenalis ſcribit Domitiani temporibus captum fuiſſe:

Cùm iam ſemianimẽ laceraret Flauius orbem
Vltimus & caluo ſeruiret Roma Neroni:
Incidit Adriatici ſpatium admirabile Rhombi
Ante domum Veneris, quam Dorica ſuſtinet ancon,
Impleuitq́. ſinus: neq; enim minor hæſerat illis
Quos operit glacies Mæotica, ruptaque tandem
Solibus effundit torpentis ad oſtia Ponti
Deſidia tardos & longo frigore pingues.

Nam inter alia quæ de hoc piſce ſcribit, ait:

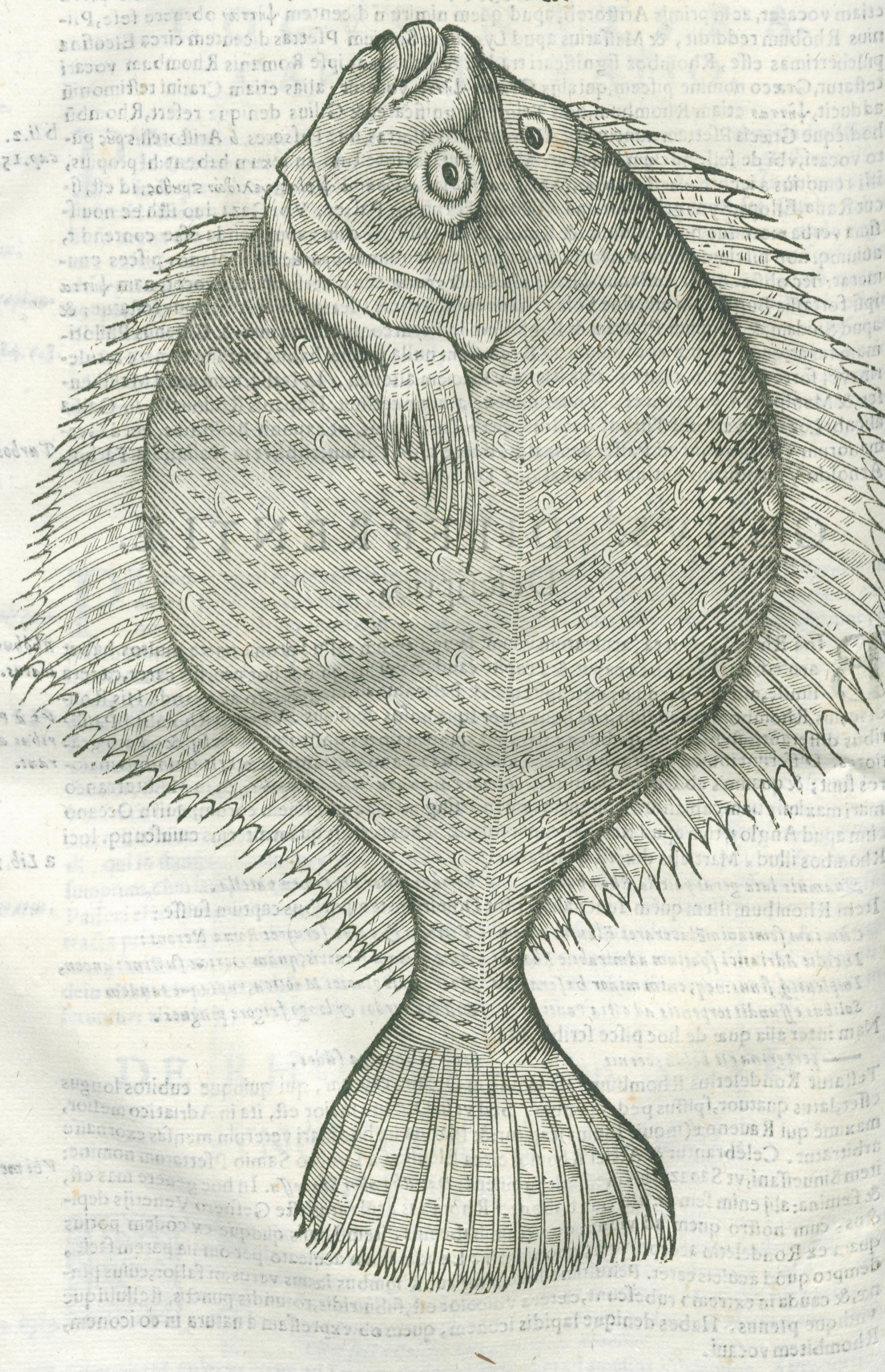
—— peregrina eſt belua: cernis
Erectas in terga ſudes.

D Teſtatur Rondeletius Rhombum ſeſe vidiſſe in Oceano captum, qui quinque cubitos longus eſſet, latus quatuor, ſpiſſus pedem vnum. Sed vt in Oceano maior eſt, ita in Adriatico melior, maximè qui Rauennæ (inquit Iouius) capitur: & Platina ex hoc mari veterum menſas exornaſſe arbitratur. Celebrantur & Attici Rhombi circa Eleuſina à Lynceo Samio Pſettarum nomine: item Sinueſſani, vt Sanazarius meminit, inquiens: *Dat Rhombos Sinueſſa.* In hoc genere mas eſt, & fæmina: alij enim ſemen: alij oua habent. Rhombus aculeatus iſte Geſnero Venetijs depictus, cum noſtro quem ad viuum depictum habemus, item Læuis quoque ex eodem potius quam ex Rondeletio acceptus eſt, quoniam hic Læuem ſuum aculeato per omnia parem facit, dempto quòd aculeis caret. Penultimo loco pingitur Rhombus læuus verus, ni fallor, cuius pinnæ, & cauda in extremo rubeſcunt, cætera vnicolor eſt, ſubuiridis, rotundis punctis, ſtelluliſque vndique plenus. Habes denique lapidis iconem, quem ob expreſſam à natura in eo iconem, Rhombitem vocaui.

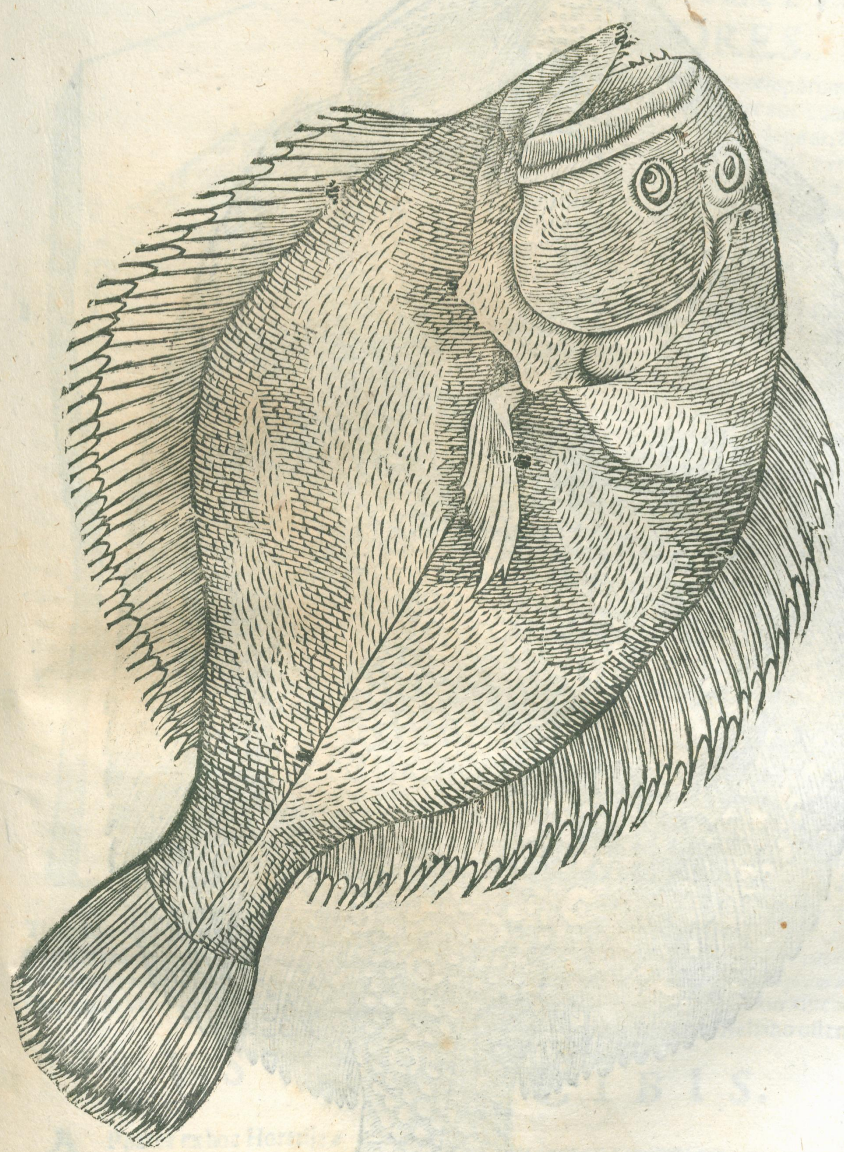
Vbi melior.

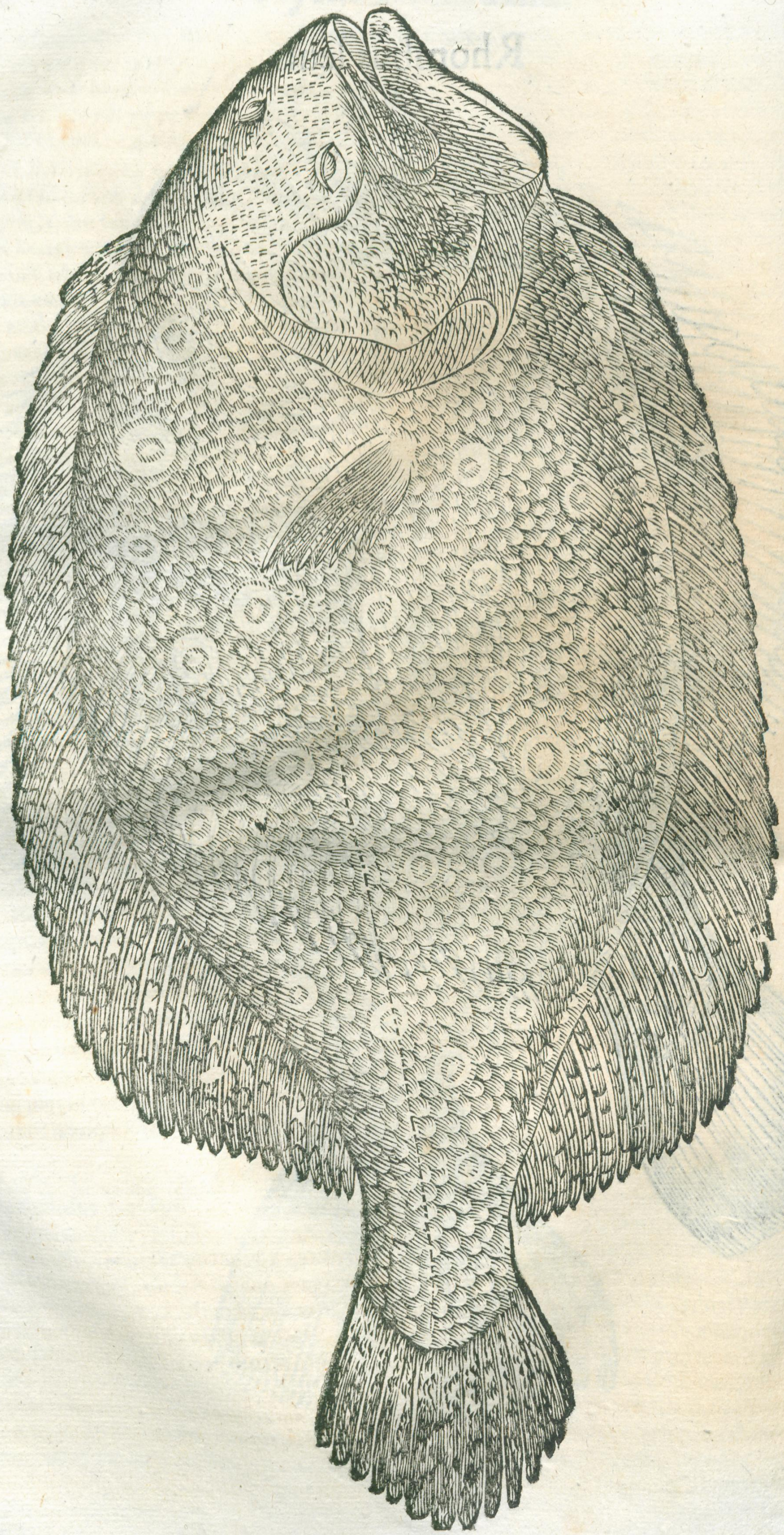
LO-

Rhombus aculeatus.



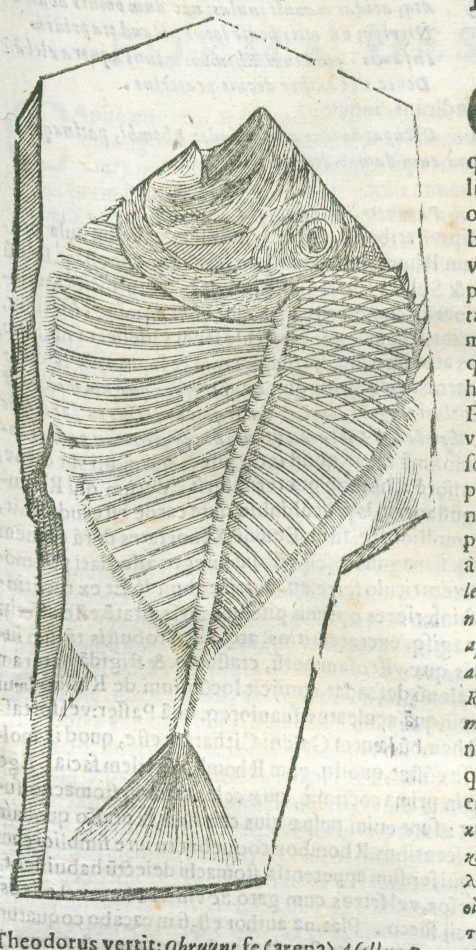
Rhombus leuis.





A

Rhombites lapis.



B

C

LOCVS. NATVRA. MORES.

OMnium locorum, temporumq. piscis est. Ouidius inter eos numerat, qui in herbosa arena degunt: & Iouius quoque circa pinguiorem arenã extremosq. litorum margines versari tradit. In fluuiorũ ostijs frequentissimi, piscibus insidiantes. Albertus hoc genus piscium rectè quidem, & verè pigrũ esse ait ad natandũ propter corporis latitudinẽ, verùm quod omniũ ait esse tardissimũ, quodq. Mugilo omniũ velocissimus in ipsius ventre reperiatur sæpissimè, id quidẽ sine authoritate, & falsò scriptum est: hoc enim de Pastinaca tradit Plinius: Hic & Psettã (Rhombũ interpretor) terra, hoc est, vado maris excauato, condi per hyemẽ, tradi scribit. Vorax est, carnisq. auidus: cancros potissimũ venatur, magnumq. pisciũ aliorũ numerũ absumit, & ad gulæ libidinem explendã multum illi confert piscandi solertia à natura data, de qua *a* Plinius: *Nec minor solertia Rana, quæ in mari piscatrix vocatur, eminentia sub oculis cornicula turbato limo exerit, assultãtes pisciculos pertrahẽs, donec tam propè accedant, vt assiliat. Simili modo Squatina, & Rhõbus abdit pinnas exertas mouent specie vermiculorum, itemque quæ vocatur Raia.* vbi pinnas exertas vocat, τὰ ἐν τῷ στόματι ῥαβδία, quæ Theodorus, oris virgulas: Ex Aristotele enim sumpsisse dubium nõ est, qui sic habet: καταμμίζουσι δ' ἑαυτοὺς καὶ ὄνος καὶ βάτραχος, καὶ ψῆττα καὶ ῥίνη, καὶ ὅταν ποιήσῃ ἑαυτὰ τὰ ἄδηλα εἶτα ῥαβδεύεται τοῖς ἐν τῷ στόματι ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥαβδία τὰ δὲ μικρὰ ἰχθύδια προσέχονται ὡς πρὸς φυκία, ἀφ' ὧν τρέφονται. id est, vt Theodorus vertit: *Obruunt se* (arena) *Asellus, Rana, & Rhõbus, & Squatina, cumque se totos occultauerint, verberant oris sui virgulis, vt vocant piscatores: ad quas pisciculi adnatant, tanquam ad algas, quibus vescantur.* Cùm itaque gulæ studiosissimus sit, fit vt facilè capiatur. Capitur autem hamo. Quomodo verò in vadosis sinibus more aliorũ planorum capiatur, ante ex Aeliano ostendimus.

Motus.

Cibus.

a Lib. 9. cap. 42.

D

VSVS IN CIBIS.

APparet ex hoc Horatij: *a*

Longè dissimilem noto celantia succum — *Nos, inquam, cenamus aues, conchylia, pisces*
Vt vel continuò patuit, cùm Passeris atque
Ingustata mihi porrexerit illa Rhombi.

a li. I. Ser. 8

Et Rhombum, & Passerem inter delicatissimos cibos in veterum luxu fuisse: Rhombum tamen Passeri prælatum facilè mihi persuaserim, cùm ex veteri prouerbio: *Nihil ad Rhombum*, de his quæ minimè conferenda sunt, tum ex hoc *b* Iuuenalis:

— olim ex quauis arbore mensa fiebat — *At nunc diuitibus cœnandi nulla voluptas,*
Nil Rhombus, nil Dama sapit, putere videntur — *Vnguenta, atque rose, nisi latos sustinet orbes*
Grande ebur &c.

Rhombum Passeri prælatũ fuisse.

b Sat. II.

Horatius item Rhombum non vno in loco delicatioribus pretiosioribusque obsonijs accenset, vt cùm ait: *c*

c li. 2. ser. 2

Porre-

Porrectū (Mullū) magno magnū ſpectare catino
Vellem ait Harpyis gula digna rapacibus: at vos
Præſentes Auſtri coquite horū obſonia: quamuis
Putet aper, Rhombuſuè recens mala copia quando
Aegrum ſollicitat ſtomachū, cùm rapula plenus,
Atq; acidas mauult inulas; nec dum omnis abacta
Pauperies epulis regum, nam vilibus ouis
Nigriſq; eſt oleis hodie locus. Haud ita pridem
Galloni præconis erat. Acipenſere manſa
Infamis. quid tum Rhombos minus æquora alebāt?
Tutus erat Rhombus, tutoq; Ciconia nido,
Donec vos author docuit prætorius.

Prodigorum exitus infelix.

Et mox infelicem prodigorum exitum eſſe indicans, inquit;

Das aliquid famę? quæ carmine gratior aurem
Occupat humanam? grandes Rhombi, patinæq;
Grande ferunt vnà cum damno dedecus.

a li. 1. ſer. 2.

a Et aliàs anteà dixerat;

—— Num eſuriens faſtidis omnia præter
Pauonem Rhombumq;?

Phaſianus aquatilis.

Iouius denique Rhombis inter planos principatū tribuit, teſtaturq. nobilem quēdam aulæ procerum circa popinales delicias ingenioſiſſimum Rhombum, aquatilem Phaſianū appellare ſolitū fuiſſe, nō abſurda (inquit) appellatione; ſicuti & Soleas Externis, Lampetras Coturnicib. Sturiones verò Pauonibus adæquauit, vt ex coquinarijs comētarijs, quæ eius coci nomine cōferūtur, licet intueri. Hoc interim me angit, duo cùm ſint Rhombi genera, aculeatum videlicet vnū, læue alterū, cui ex his prærogatiuam tantā veteres attribuerint. Vtrumq; enim & ſapore, & ſalubritate commendatur. Galeno authore, mollē carnem habet; b inquit enim; *Piſces quorum mollis eſt caro, non indigent aceto, aut ſinapi, aut origano, veluti pingues, lenti, & duri: quibus frixis in ſartagine veſcūtur, alij aſſant, aut in patinis condiūt vt Rhombos, & Citharos: verùm hi coquorum in patinis apparatus, cruditatis in totū ſunt cauſę.* Idem Philotimū taxat, quòd inter piſces qui molli sūt carne, cùm Citharos numerarit, eis ſimilem imo moliorē Rhombū prætermiſerit. Verùm qui Rhombū, pręſertim aculeatū (inquit Rōdeletius) guſtauerit, is proculdubio dura carne eſſe iudicabit, maximè ſi grādior ſit, nam parui humidiores, mollioreſq. ſunt. Equidē Xenocrates durā carnem Rhōbis tribuit, facilèq. corrūpi negat; iubetq. ſi magnus piſcis eſt, die integro aſſeruari poſtmodū coqui; ac deniq. teſtatur ęgrè coctionē in ventriculo ferre, aut nutrire abundè. Et ex recētioribus medicis Arnoldus Villanouanus multò inferiores optimis piſcibus ad ſanitatē eſſe aſſerit, craſſoſq. & viſcidos, difficiliores concoctu, magiſq. excremētitios, atq; adeo robuſtis tātùm iuuenibus cōuenire, hiſq. niſi cùm condimentis, quæ viſcoſam eorū, craſſamq. & frigidā naturam emendare queant.

Carnis qualitas.

b li. 3. Alim.

Galenus defenditur.

Vt itaque Rōdeletius Galenū defendat, conijcit locū illum de Rhōbo læui intelligi debere, qui carne (inquit) molliore eſt, quā aculeatus, ſuauioreq. quā Paſſer; vel fortaſſe (inquit) non abſurdè quis exiſtimauerit, Rhombū læuem Galeni Citharum eſſe, quod is mollis ſit carnis, cuiuſmodi Rhombum læuem eſſe cōſtat, quodq. eum Rhombo ſimilem faciat. Ego affatim, & ſalubriter alere non dubito, modò in prima coctione, quæ celebratur in ſtomacho ſuperfluæ eius partes perfectiſſimè ſecernātur; ſunt enim pulpæ eius candidæ, & preſſo quodam humore ſucculentæ.

Apparatus.

Idem Galenus conualeſcentibus Rhombos coquebat in iure ſimplici cum modico ſale, porro, & anetho: ſanis verò, & qui ſenſum appetentis ſtomachi deiectū habuiſſent, apponebat toſtos in crate, acetoque conſperſos, vel frixos cum garo ac vino. Nunc vel elixus, vel in ſartagine frixus editur, cum mali arancij ſucco. Platina author eſt, ſi in cacabo coquatur, facillimè diſrumpi, neceſſeq. eſſe vt lento igne ferueat, coctumq. cum leucophago, & aromatibus, & tutò & ſuauiter edi. Vt in Hollandia paretur, in præcedentibus oſtenſum eſt.

Vſus in medicina.

Rhombus viuus impoſitus medetur lieni, ſi deinde remittatur in mare. Author eſt Plinius.

DE SANDILZ ANGLORVM.
Cap. XLIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

Anguilla de arena.
Ammodites callionymus cur pſammodites dictus

PEr appoſitè litoralis iſte piſcis Anglis Sandilz, quaſi Anguilla de arena, ſeu potius arenam ſubiens, nuncupatur; hoc enim nomine & formam & naturam eius exprimunt; longus enim pro corporis ratione eſt, & ſeſe occultaturus, ſub arena ſe quā citiſſimè mergit. Geſner[9] ab hac natura Ammodyten vocare voluit appellatione Græca, quandoquidē & ſerpens ſit ſimiliter vocatus, & ſimiliter ſe occultans, & Callionymus piſcis, teſte Heſychio, Pſammodites appelletur, quòd in arena ſe abdat. Huius piſcis iconē nobis primum communicauit Saluianus, quā ipſe, ſicuti & vniuerſam quæ ſequitur hiſtoriam

A storiam Danieli Barbaro, Aquiliesium Patriarchæ Reuerendissimo, splendoreq. Barbaræ familiæ, præclaraq. eruditione ac doctrina, necnon virtutum omnium probitate Illustris, acceptam refert.

FORMA. DESCRIPTIO.

Capite est tenui ac rotundo, rostro longiusculo, & acuminato. Ore paruo: corpore reliquo oblongo, si latitudini conferatur. Nam cum eius mediũ (caput enim & cauda arctiores sunt) pollicis crassitudinem non superet, longitudo ad palmi mensuram extenditur. Quamobrem sicuti longis, sic etiam & paruis annumerari piscibus debet: cùm neq; pollicis latitudinem, neque palmi longitudinem excedat vnquam. Dorso prætcrea (in quo pinnæ duæ reperiuntur, in eo, medio vna, ac prope caudã altera, subceruleus: ventre verò in quo præter binas, quas vtrimque habet pinnas, vna etiam alia post excrementorum artificium subsistit) argenteus conspicitur. Alter piscis Mersuuyn, id est Porci marini nomine missus, quod Porci more rostro terram fodiat, lituris & specie corporis Lucium imitatur, sed aculeum rectum in fronte gerit. B Lituræ omnes nigræ sunt. Pinnæ ventris, caput supinum & cauda rubent; cætera flauescit. Marinusnè verò, an dulcium aquarum piscis sit, non satis memini, quamobrem historia ad priorem piscem pertinet. Marinum tamen esse nomenclatura docet.

Forma. *Dorsum.* *Venter.*

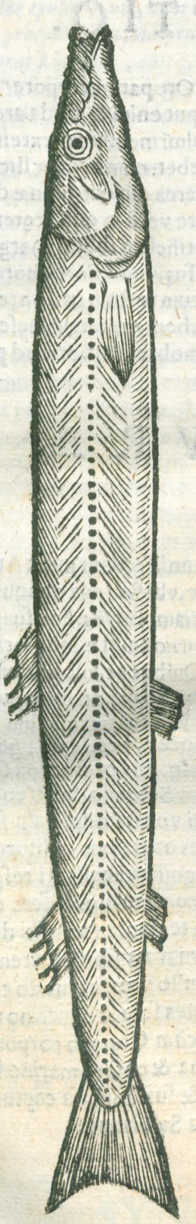
LOCVS. NATVRA.

Historia tota.

Septentrionalis Occani piscis est. Frequentissimè enim in Britanniæ (quam nũnc Angliam dicimus) litoribus capitur. Reperiturq. & in Bononiensi litore, vbi Sandilz quoque vocatur. Quibusdam anni temporibus, siue maiorum piscium iniuriam, fugiẽs, siue suaptè naturæ impulsu aqua derelicta, sub arenam ipsam penetrat. Quod cum nonnullæ longioris rostri aues aduertant, ad illa litora aduolantes, eos ex arena expiscantur. Quibus accola illorum locorũ admoniti lineis saculis, aut ligneis vasculis in quibus captos pisces cõdant, acceptis, ad litora C frequentes veniunt, ibiq. singulum suum quoddam pedale lignum pectinatim incisum habentes, pariq. interuallo, ac certo ordine per rectam lineam omnes collocati, pectinata ligni parte in arena defixa eam paulatim semper retrocedẽtes subleuant, piscesq. vnà cum arena subsilire coactos, capiunt. Vnde cum Illustris. Daniel Barbarus in Anglia pro Serenis. sua Veneta Republica Orator esset, circaq. eam Scotiæ partem, quæ ad Irlandam vocatam insulam spectat, Septembri mensem nauigaret, videns quamplurimos homines certis ordinibus in litore dispositos, quod illic rei agerent, nautas percontatus, illos in arena Anguillas expiscari respondit, quamobrem illuc deferri iussit, quò cùm peruenisset, quàm facilè ac copiosè illos pisces quisque capere aduertentes, ipse quoque euaginato gladio, modico quidem tempore (vt mihi deinceps communicauit) illorum ferè ducentos cepit. Hic piscis si ex piscatorum manibus in arenam fortè delabatur, celerrimè ac profundè adeo sub arenam penetrat, vt nullo prorsus modo capi rursus queat. Quam sub arenam penetrandi facilitatem, etsi a Aristoteles serpenti marino tribuit; non ob id tamen hunc marinum serpentem esse arbitrari possumus, cùm Congro corpore & colore proximus non sit: sicuti eodem Aristot. teste, corporis & forma & color, marino serpenti cum Congro conuenire debet. Piscis est Sandilz sapidus satis, & sua copiosa captura haud D mediocriter pauperum necessitatibus succurrit. Hæc itaque omnia Saluianus.

Natura. *Vt capiantur.* *a li.9. Hist. cap.37.* *Marinũ serpentem non esse.*

Santilts Anglorum.



Mersuuyn Germanis dictus.



A

DE RELIQVIS LITORALIBVS non Squamosis, & primum de Dracone. Cap. L.

SYNONYMA. ETYMVM.

INter litorales erectos pisces, qui squamis carent & læui tantùm cute prædíti sũt, paucos admodum comperio, Draconem, Dracunculum, hunc.n.à Dracone cum Rondeletio distinguo) Vranoscopum, siue Callionymum, Scombrum, Trachurũ, Coracem, & Miluum, Rondeletij: de quibus deinceps dicemus, exordio à Dracone sumpto. Hic Græcis Δράκον θαλάσσιος, Latinis Draco marinus vocatur: Græcis verò nostri temporis Δρακαίνα, Siculis, Neapolitanis, atque Romanis deprauata ex Græco B nomine voce Tragine: quod cùm non satis aduerteret Paulus Iouius, *a* videretque eandem vocem accedere ad Trachurum quodammodo, Trachurũ esse hunc piscẽ nõ sine grauissimo lapsu coniecit, reclamante ei sua ipsius descriptione, & Trachuri, etymologia. Trachina (inquit ipse), & ipsa etiam in fracturæ numerum refertur, quã Trachurũ, vt Oppiano videtur, esse putamus vel vt Athenæo placet Trachidam, eo argumento quòd infestam, & propè lethalem spinam habet, & binas etiam alias, & quidem acutissimas ab auribus prominentes. Ad Trachurus non in ceruice aculeos habet, sed in cauda, à cuius asperitate nomen inuenit, vt deinceps patebit. Draco plerisque alijs Italiæ locis Pesce Ragno, Massiliensibus Aregne, Hispanis pesce Arana, quasi Araneus piscis nominatur. Plinius tamen separatis locis de Dracone, & Araneo, tanquam de diuersis piscibus agit, cum alioqui eadem ferè Araneo, quæ Dracone tribuat: qui error ipsi, omnia sua ex diuersis scriptoribus, qui vni eidemq. rei diuersas sæpe nomenclaturas imponunt, transcribenti familiaris esse solet. Fallere verò etiam potuerunt ipsum venenati piscis aculei, qui ab alijs ad branchias ad caudam spectantes Draconi, ab alijs Araneo in dorso attribuuntur, ignarum vtrobique piscem hunc aculeatum esse. Quod si tamen Plinius quis defensurus, Aristoteli quoque velit Araneum Draconi non eundem esse, is similiter hallucinabitur, quando A- C ranei marini nullibi meminerit Aristoteles, etsi meminisse velint Gillius, & Rondeletius. Qui ab Aristotele Araneus (inquit Gillius) vocatur, nulli Græci authores venenatum esse tradũt: Draconem verò omnes scriptores atq; ætatis nostræ piscatores, cum à Pastinaca discesserunt, omnium venenosissimum esse asserunt. Apparet autem Gillium id scripsisse, & falsum esse ex deprauato quodam *b* Aristotelis loco, in quo Mugili quendam piscem infestum esse scribit, pro quo pisce in quibusdam exemplaribus ἀρχάνος legitur, vt Gaza etiam legit in quibusdam ἀχάρνα, in alijs ἀράχνις, idest Araneus: nos hunc locum restituimus in Acharne. Rondeletio, qui Araneum Aristot. vt credit dictum, ex malacostracorum, siue crustatorum genere putat, imposuit assimilatio à philosopho facto in cancello ad aranean. Cancellus enim ad araneæ insecto similis cũ sit, non est necesse araneam ex crustatis esse arbitrari Isidorus Plinium secutus araneam, & draconem specie distingui arbitratus est, araneum rectiùs araneum vocasset) tamen etiam genus piscis esse ait sic dictum eo quod aure feriat. Habet enim, inquit, in ea stimulos quibus percutit. Et fortassis eiusdem Vipera marina non alius ipsi piscis intelligitur, quàm Draco, vel araneus, marinus: ait.n. *paruum esse piscem, paulo plus quàm cubiti vnius: in capite super oculos vnum cornu ferre, paruum, acutum, & mortiferum: eo namque quæcumque vulnerat, veneno inficere, piscatores itaque* D *id cauere volentes capto pisce caput et amputare, reliquum verò corpus in vsum hominum cedere.* Quæ omnia pisci quo de agimus, conuenire historia subsequens indicabit. Iam verò Plinius Draconis marini nomine duos diuersos pisces intelligere mihi videtur; nam Draconem marinum, quẽ alibi *c* *captum atque immissum in arenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauere* tradit, hunc quo de hic sermo est, esse non puto, etsi Rondeletius hunc quoque captum arena se obuoluere solere tradit: aliud enim mea quidem sententia (vt Matthioli verbis vtar) designat Plinio, rostro in arenam immisso mira celeritate cauernam sibi excauare: aliud verò Rondeletio in arena se obuoluere, vt fer è cæteri faciunt pisces, qui viui è retibus ad litus à piscatoribus deuoluuntur.

Quamobrem hic Plinium Draconi tribuere non dubito, quod serpenti marino *d* Aristoteles, quem scribit *si captus dimittatur foris, in arenam rostro, quàm primùm adacto terebrare, subireque totum.* Differt autem Serpens marinus, & Draco quòd hic, vel ipso *e* Plinio teste Gracculo similis sit: serpens verò Congro, qui & ipse anguilliformis est, & toto genere à Gracculo discrepat. Nunc reliqua quibus apud alias gẽtes Draco nominatur, nomina prosequamur. Galli

a cap.15. de pisce Rom.

Trachurus qui Iouio.

Araneus piscis.

Error Plin. familiaris.

b Li.8. hist. cap.2.

Aranea Isidoro qui.

Draco marinus Plin. diuersus.

c L.9. c.27.

d Li.9 hist. cap.17.

e L.32. c.11

Viue dicunt, quòd præter aliorum piscium naturã, diu extra aquam captus viuat: Angli à Viuer, E siue vt Iunius scribit à Quauyuer, nescio an ob eandem rationẽ an potiùs quam Feuer, aut Fiuer appellant à febre, quam venenato suo ictu subinde excitat: Hollãdis, & Zelandis een Pietermã.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Duo esse genera

SAluianus marini Draconis duo genera, magnitudine, corporis forma, colorisq. diuersitate inuicem differẽtia & describit, & depingit; negatq. id cũ à veterum, tum recentiorũ vllo vnquam fuisse animaduersum. Nam licet Plinius Draconem à nonnullis à Dracunculo distingui dicat, cum tamen neque eos, qui id senserint, nominatim referat, nec differentias quibus illi eos ab inuicem separauerunt, doceat, nullis rationibus hanc quam obseruauit differentiam, illis quoque cognitam fuisse, affirmare possit; Atqui meo iudicio nihil peccauerit ille, qui hunc minorem Saluiani Dracone, Dracunculum cũ Plinio vocauerit, & specie Dracũculum à Dracone distinxerit; quod & Rondeletius fecit, licet longè diuersum ab Saluiani minore Dracone pro Dracunculo nobis ostendat. Bina quoq; Draconis genera eodẽ ferè tempore dedit Gesnerus, Venetijs accepit iconibus: quorum minorem, Pesce Ragno, id est Araneum piscem, ibi simpliciter vocari ait: maiorẽ verò Pesce Ragno pagano. Cùm itaq; ab Ephippo apud Athenæum δράκαινις nominetur inter pisces, haud incongruè Dracunculũ, siue minorem Draconẽ, vt Hermolaus quoque reddidit, ipsi intelligi credi poterit, Maior Saluiani Draco is est, qui alijs simpliciter Draco appellatur. *a* Aelianus hunc reliquo corpore alijs piscibus similẽ esse scribit: caput verò, & oculorũ magnitudinẽ terreni draconis speciem similitudinemq. gerere: magnos. n. esse, & venustos; maxillas itẽ similitudinẽ quandã habere cũ terrestribus, & eius pellem non procul abesse à terrena palpãti videre, squamarũ. s. asperitate: quin & infestis, & venenatis armatũ esse aculeis. Plinius loca, vbi aculei sunt, diligenter adnotauit, semel vbi Araneum vocat, iterum vbi Draconẽ, ignarus eundem piscẽ esse. *b* In trigesimosecundo integram Draconis descriptionem ponens: *Draco, inquit, quidam aliud volunt esse Dracunculum. Est autem Gracculo similis. Aculeos in branchijs habet ad caudam spectantes.* Quibus posterioribus verbis motus Gesnerus dubitat de iconibus Rondeletij, & Bellonij, quorum Draco non vnum aculeum, sed quatuor, aut quinque paruos habet, eoq, maximè cũ icones ipsi Venetijs missæ vnũ eundẽq. magnũ ostendant, vnũq. tantũ etiã videatur tribuere Dioscorides, τὴν ἐκ τῆ ἀκανθης ἀυτῦ πληγὴν nominant, hoc est, ex aculeo eius plagam: & Iouius deniq. Trachinam Romæ dictã scribit infestam, & propè lethalẽ G spinam in ceruice habere. Ego isthæc nõ satis exactè ab hisce scriptorib. notata reor: nã Rond. & Bellonij icones exactissimè conueniunt cũ nostra, itẽ cũ vtroq. Saluiani: Gesneri verò icones vitio carere alia præterea arguunt. Quod autem non satis distinctè isthæc, à Plinio saltem obseruata sint, vel ex hoc etiam colligere licet, quod Draconi aculeos tribuat in brãchijs ad caudam spectantes: ibi. n. vnicum tantum habet, etsi Rondeletius branchiarum opercula in aculeos terminari scribat, quasi plures vno forent, cùm alioqui vnum tantùm in icone, vt debebat, expresserit. Piscis est oblongus, & vt Bellonius ait, forma pugionis modò compressa, vnde à quibusdam Gallis Poignastre vocatur quasi pugio. Saluianus squamis carere dicit, item Bellonius, vel saltẽ exiliores habere, quàm sint serpentium. Rondeletius paruas ei tribuit, ac tenues, Aelianum (vt apparet) secutus, qui asperas habere scribit φολίδας, quæ ferè serpentibus tribuuntur, & ipse etiam Rondeletius sine squamis, & planè nudum Draconẽ pingit. Percam marinam quodãmodo refert capite, magno. s. & rotundo. Os non in longitudine, sed in obliquum, nec recta, sed curua scissura fissum habet: Conuexa. n. latera inferioris maxillæ (quæ paulò longior est superiore, nec recta, nec obliquè sursum porrigitur) à concauis superioribus lateribus, dũ illud clauditur, suscipiuntur. Dentibus vt in Dracone serpente id communitum est. Oculi magni sunt, quibus magni- H tudine supercilia respondent, sursum spectantes, ac adeò splendidè virescentes, vt smaragdum pulcherrima viriditate superent, ijdem breui interuallo à se distant, in quo triangulum expressum, & aculeos paruos cernas. Branchiæ vtrimque quaternæ, quorum exteriora opercula aculeo ad caudam spectante armantur, vt dictum est; quæ opercula post articulationem cum ossibus capitis, tenui membranæq. simili substantia potius, quam ossea constant, qua mobrem Draco ea cum extra aquam aerem trahit, inflat, non alter, quam nos bucchas inflamus. Ad branchias primæ

Draco, & Dracunculus specie differunt.

Araneus, q Venetijs.

Draconis.

Draco maior Saluiani

a L. 14. c. 12

Aculei vbi.

b Cap. 11.

Draco Bellon. & Rondel. examinatus.

Descriptio.

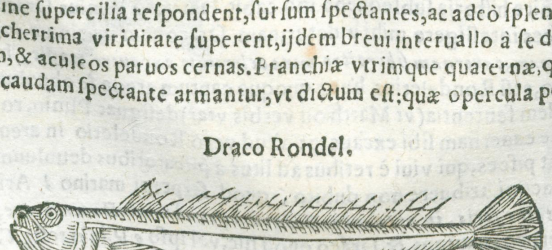
Squama.

Caput. Os.

Oculi.

Branchia.

Draco Rondel.



A pinnæ duæ, eo situ, vt in fluuiatilibus, hoc est, inferiores multò quàm in marinis esse solēt: inter has & scissuræ oris finem in parte superna duæ aliæ minores, candidæ. In ceruice vel dorsi principio quinq. habet aculeos tenues, nigros præacutos, tenui membrana anteriori parte nigra, posteriori verò alba connexos, quibus venenatum vulnus infligit, multòq. pernitiosius quam branchiarum aculeis. Ab hac pinna alia incipit ad caudam vsq. continuata, quæ magna est, lata, atque adeo bifurca. Alia deniq. est à podice ad caudam etiam vsque: qui diuerso in hoc quam in alijs piscibus loco situs est: cùm enim alij in medio cum habeāt ventre, alij verò inferius versus caudā, in Dracone non procul à branchijs distat: vnde fit quòd breuis admodum ventris eius sit capacitas interna, cùm tamen carnosus sit & satis amplus ventriculus. Colore est vario. Dorso enim fusco est ventre candido, lateribus lineis aureis transuersis pulchrè distinctis. Minor modò Draco in nonnullis (inquit Saluianus differt) cùm enim maior crebro ad libræ vnius & duarū etiam aliquando magnitudinem excrescat (Rondeletius in Oceano aliquando cubiti magnitudinem attingere tradit.) minor ne dimidiam quidem librā implet: præterea capite & corpore reliquo, non rotūdo, vt maior; sed in latera compresso est: cuius deniq. latera non subluteo solùm colore, quo maior ille insignitus est, sed frequentibus etiam & obliquis, ad cæruleum colorem vergentibus lineis pulcherrimè depicta sunt. Habes hic candide lector Aranei siue Draconis quatuor alias species: quarum prior aculeo ad branchias, pinnarumq. numero cum præcedenti conuenit, colore verò & maculis lineisq. differt. Ossa branchiarum colore sunt roseo, sed in extremitatibus aureo. Aculeus item aureus, sicuti & pinnæ quæ sunt ad branchias: quæ verò in pectore conspiciuntur, albicant, cæteræ subuirent. Os prone quoq; viride, supinè albicat. Dorsum ex subuiridi fuscescit, maculis rotundis ad castaneum vergentibus densissimis conspersum, Venter argenteis lineis crassiusculis contrario inuicem ordine oppositis decoratur. Cauda tota ex cæruleo ad amethestinum tendit. Altera species in vertice insignem habet aculeū; colore est in dorso subcastaneo, ventre albo, valde maculosa. Pinna ceruicis inter quatuor priores aculeos in sūmitate atra est, cætera fusca: quæ verò ad caudam vsq. protrahuntur, & cauda etiam ipsa, coloris ferè sunt violacei. Tertia capite est castaneo, præter os quod pronè supineq. ferè violaceū est. Oculi in vertice ferè vt in Callionymo, inter duos locati aculeos, Pinnæ branchiarū & pectoris, item quæ in ventre est, roseo sunt colore: Quæ verò in ceruice cernitur, ad quartum vsque aculeum violaceo, cætera albicat, & rotundas, fusci coloris maculas ostendit, quemadmodum & subsequens, quæ ad caudam vsq. excurrit. Dorsum ad castaneum vergit, & nigricantibus maculis insignitur. Latera & venter viridescunt. Quarta ac postrema magna ex parte castanei est coloris, dilutioris in capite, intensioris in dorso. Lineæ quæ à branchijs sunt ad caudam vsque planè ferrugineæ. Tota pars supina candicat. Pinnæ ad branchias & ad pectus, rubræ sunt: cæteræ cæruleæ, sed aristas habent rubras. Cauda præterea in extremo ferruginea est.

Aculei venenati.

Podex.

Venter.

Color.

Draco minor vt à maiori differat

LOCVS. NATVRA. MORES.

Bellonius Draconem marinum pelagium æquè ac litoralem esse scribit, Aristoteli *a* simpliciter litoralis est; Oppiano in petris & arenis pascitur?

Cautibus & bibula Mulli pascuntur arena, Auratę fulua splendoris nomine dictę,
E Symÿ & Glauci, & densato dente Dracone.

Vbi notandum à Lippio interprete Dracone densato dente vocari contra poetæ Oppiani mentem, qui hoc epitheton Synodonti tribuit. Græcc enim sic legitur: ἠ δὲ δράκοντες καὶ αἰκισαι σμυόδοντες. *b* Nicander δράκοντα ἀλιρραίστω, id est maris vastorē nominauit, propterea quod (vt Saluianus exponit) pestilens venenum suo ictu infligat, super qua re addubito, cùm enim δράκοντες ἄλκιμοι etiam inter pisces ab Epicharmo dicantur, id est, fortes, robusti, strenui, aut robore tū corporis tum animi præditi, fortassis non malè ad gulam quis referat, quod scilicet inter paruos pisces stragem faciat; Loligunculis enim alijsq. minutis piscibus teste Rondeletio vescitur. Idē Saluianus soliuagum potiùs quàm gregalem esse vel inde conijcit, propterea quòd nūquam plures vnà capiantur, vti piscibus gregatim degentibus contingere solet. Capiuntur dimissis (vt inquit Bellonius in profundum lineis setis: plurimi inter insulas maris Aegai. Mirum quod de hoc pisce prodidit *c* Aelianus: *si manu dextra attrahere eum coneris, non sequi, imo violenter reniti si verò sinistram inijcias, cedere & capi.* Nec minori etiam admiratione dignum est quod Gillius ex multorū (vt asserit) piscatorum relatione ac testimonio narrat; eo tempore cum piscium genus amore tenetur, in vulnere quod marinus Draco inflixisset, pisciculos illi similes procreatos fuisse.

a lib. 8. His. cap. 13.

Lippÿ error

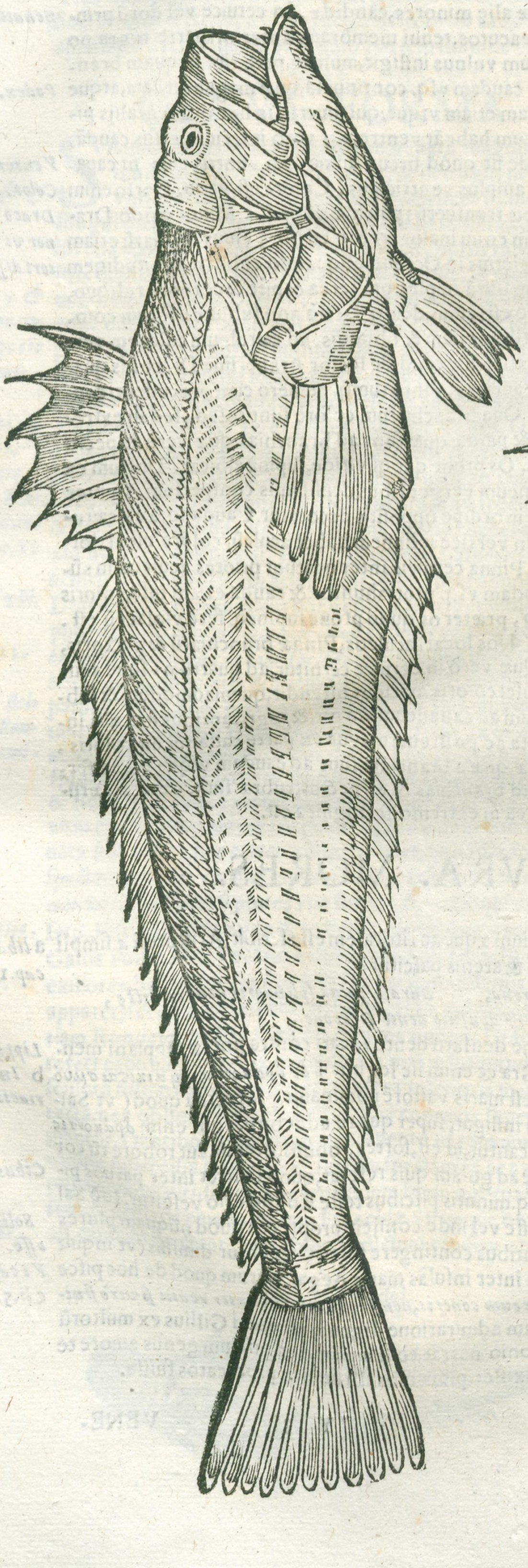
b In Theriacis.

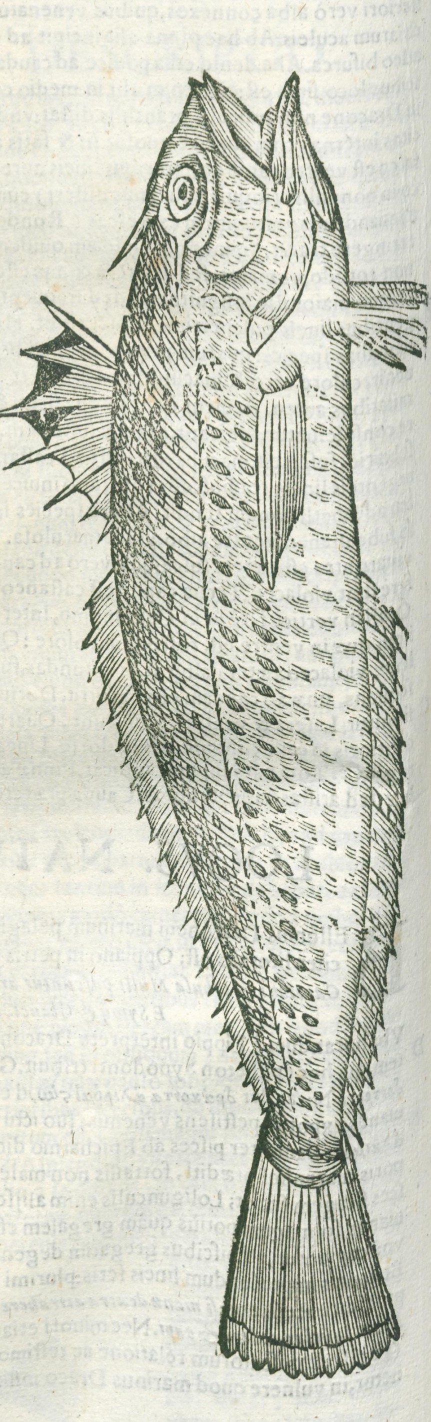
Cibus.

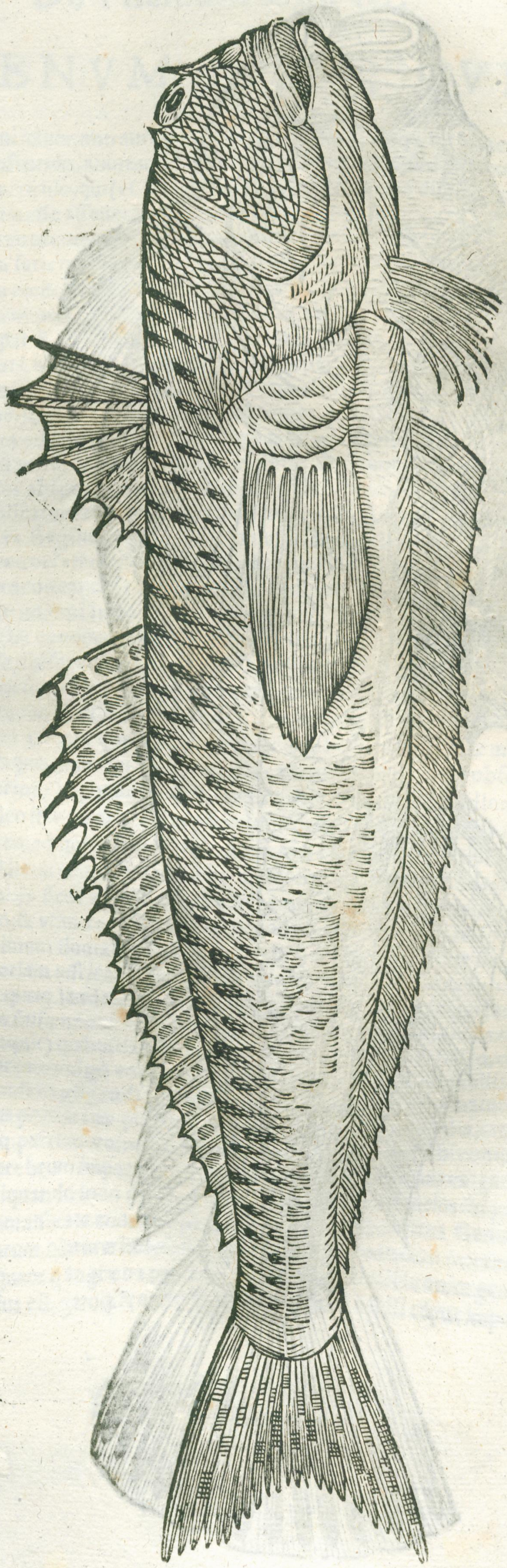
Soliuagum esse.

Vt capiātur

c li. 5. c. 28.









A

VENENVM, EIVSQ. CVRA.

DRaconis marini ictum, non autem morsum, vt Albertus loquitur venenatū esse nō solū Oppiani, Dioscoridis, aliorumq. testimonio comprobatur, sed piscatorum oīum quotidiano etiam periculo, qui (vt Gillius scribit) cū à Pastinaca discesserunt, omnium marinorum venenatissimum esse asseverāt, ideoq. alij alijs in locis in captis aculeos amputāt, alijs capita eorum lapidibus conterunt, deinde hamum ab ore auferunt: in alijs deniq. trūcato capite mensis inferunt: vt non satis mirari queā a Aelianū qui Gobionem, & Draconē marinum pungendo venenū quidem emittere, sed minime id mortalē esse ait. Molestos quoq. cruciatus ipse ictus parit, & interdū ēt nomas excitat; inflammationes verò, & febres semper. Testatur Rond. se se aliquando vidisse partē à Marino Dracone punctam in tumorem erigi, & cum dolorib. vehementissimis inflammari, quæ (inquit) si negligatur, facilè gangræna corripitur. Aiunt autē viuentis piscis puncturam formidabiliorem esse, quā demortui: nam & à demortuis inflictum vulnus multum dolet. B Aduersus modò hosce ictus pestilentes, Natura multa nobis eademq. præsentia quoq. remedia largita est, quorum alia intra corpus assumuntur, alia foris ictui applicantur; alia deniq. vtrumq. præstant: vt Mullus teste Plinio, illitus nimirum, aut sumptus in cibo. Dioscorides atq. ipse etiā Plinius absynthiū in vino potū aduersari Draconi marino asserunt. Ipse verò Draco proprio ictui applicatus remedio est, vt Dioscorides, & Galen. testantur: item si cerebrū eius in potu assumatur, vt Aegineta: quare vbi Plinius habet: *Draco marinus ad spina suæ qua ferit, venenum ipse impositus, vel cerebro toto prodest*, lego *poto*. b Aetius locum percussū fricari iubet cum plumbo, ipsumq. Draconem dissectum plagæ imponi: serpyllum item tritum, aut lenticulam coctam pro cataplasmate imponi in potu verò absynthium cum vino diluto præberi aut saluiam cum passo. Mirè etiam ictis conducere ex bryonia, & eruo pastillum cum vino potum. Aegineta præterea (ex Dioscoride) sulfur cum aceto imponit, aut ipsum Draconem piscē apertum, & vrina humana fouere, seu perfundere, vt Dioscorides quoq. consulit. Cæterùm Marcellus Virgilius quærens an eundem Draconem illū qui vulnerauit, medicinam vulneri à se facto facere authores innuant, an ex eodem genere quem potuerit aliquis habere: ipsi, sicuti & mihi, in priorē sententiam animus inclinat: quo nimirum modo morsus canum facilius curari obseruamus, si eius C qui momordit, vulneri crines imponantur, & Bellon. scribit, credere nonnullos remedīū pūcturæ esse, si ab eodem aculeo iterum atque iterum vulnus pungas, quasi vnico ictu venenum euomens, ipse in se veneni remedium habeat. Piscatorum nūc consilio iecur illius illinitur, vt dolor ex ictu ilico mitigetur. Allium commendat Auicenna, & Serapio secundum Dioscoridem, vt citat Aggregator cum folijs ficus agrestis, & cumino emplastri modo impositum. Idem Serapio ficus aridas cum hordeo, & vino emplastri more impositas commendat. Dioscoridi quoq. ocimū probatur, Auicennæ ocimum fluuiale applicatum. Plumbum integrum siue simplex, idest, nec lotum, nec vstum, vtiliter etiam affricatur, secundum Dioscoridem, ex quo tamen Serapio plumbū vstum tritum, & illitum quoq. laudat, quod apud illum (quod equidem sciam) non reperitur. Carnes stellæ impositæ item salsamenta, vel Cybium ex aceto prosunt, vt Plinius tradit, qui & alteram tussilaginem, quæ (inquit) quibusdam Saluia appellatur, similem verbasco, efficacem esse scribit; apparet autem Sclaream vulgò vocatam intelligere, quæ nimirū nonnullis saluia syluestris aut maior vocatur. Nec est negligenda theriaca, quin hac commodè propinatur ex aqua absynthij. Scribit Rondeletius patriæ suæ piscatores in hoc malo ad lentisci folia, tanquam ad sacram anchoram refugere, ijsq. partem vulneratam affricare: rectiùs tamen sibi consulturos, si dissecti D Draconis carnes, vel cerebrum imponerent. Genuæ in ipsimet litoribus exiguū nascitur genus thlaspios à nobis suo aliquando loco depingendum, quo nihil præstantius ibi piscatores inuenere, vt me admonuit, communicata etiam, stirpe Bernardinus Castellettus Genuensis, vir cum humanissimus, tum secretorum Naturæ indefessus inuestigator. Notandum interea, omnia isthæc remedia conferre, antequam gangræna partem ictam occupauit: aliàs enim gangrænæ causa locus affectus scarificandus est, garoq. & aceto fouendus, & saliti Mulli caput imponendum.

Ictum venenosum esse.
a *L. 13. c. 7.*
Ictus symptomata.
Remedia ad ictum draconis.
Mullus.
Absynthiū.
Draco ipse.
Plinius corrigitur.
b *L. 13. c. 36*
Pastillus ex eruo, & bryonia.
Sulfur.
Iecur.
Allium.
Caricæ.
Ocimum.
Plumbum.
Stella marina.
Tursilago alter.
Saluia syluestris.
Theriaca.
Thlaspi.

VSVS

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Carnis qualitas.
a Lib. 3. de Alim. facul.
Cineris facultas.
Oſſium.

PHilotimi dicentis Draconis marini carnem durã eſſe,& ſiccam ſentẽtiæ ſubſcribit Galenus inquiens, *qui Draconibus marinis veſcuntur, omnes durã ſibi videri dicere.* Nõ ſunt tamen valde duræ carnis, imò verò quouis modo conditi ſatis grati ſunt, multũq. nutriũt, & bonum ſuccum generant. Recẽtis huius piſcis è capite cinis, vt Rõdel. teſtatur, neſcio an proprio experimento edoctus, vel alterius authoritate nixus, contra omnia venena prodeſt, cæca quadam naturarum diſcordia. Plinius autem oſſibus marini Draconis ſcarificatis gingiuis, dentium dolores ſedari ſcribit.

DE DRACVNCVLO RONDEL. Cap. LI.

SINONYMA.

Lacertus.

DRacunculi piſcis ſolus quod ſciam (inquit Rondel. Plinius meminit, quem à Dracone differre ſcripſit, vt proximo capite oſtendimus. Atqui proximo capite dixerat, Plinium ſcripſiſſe (ſicuti reuera ſcripſit) quibuſdam Dracunculum aliud vocari à Dracone: ipſe interim ex propria ſententia non diſtinguit. Inclinat tamen nobis etiam animus, vt differant, ſed ſitnè, quem minorem Dracone vocauit Saluianus (quod magis crediderim) an iſte à Rõdel. propoſitus, arduum, imo temerarium fuerit definire, quandoquidem Plinius diſtinctionis notam nullam præter ſolum nomen aſcripſit. Rõdel. iſte Dracũculus ſuis Lacert quaſi Lacertus appellatur, quòd Lacertis terrenis figura ſimilis ſit.

FORMA. DESCRIPTIO.

Forma.
Caput.
Oculi.
Pinna.
Color corporis.
Cutis.

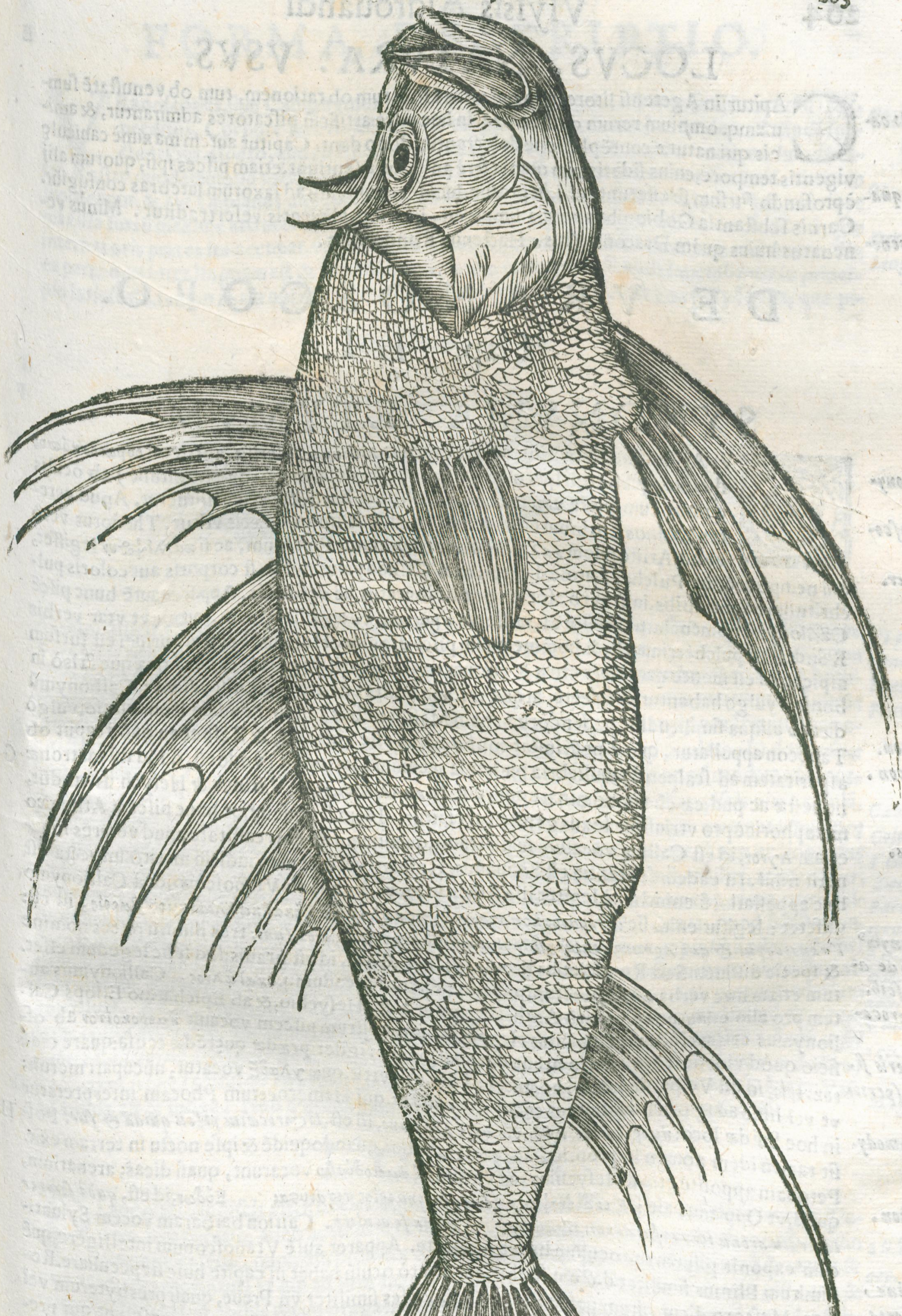
EStpiſcis marinus (inquit) dodrantali magnitudine, Cotto fluuiatili non multum abſimilis, roſtro acutiore, & capite latiore, Ranæ etiã piſcatrici quodammodo ſimilis, ſed Rana piſcatrix ore eſt maiore, pinnis concoloribus, quæ in Dracunculo variæ ſunt. Capite eſt magno, compreſſo, roſtro prominente, ore paruo ſine dentibus, ſine vlla ad brãchias ſciſſura: ſed huius vice ſupra caput, vtrimq. foramen eſt, vt in Hippocampo, quod niſi dum piſcis viuit, eoq. aquam trahit, & emittit, manifeſtiſſimum eſt. Oculos magnos ſupra caput poſitos habet: capitis os in aculeos deſinit ad caudam ſpectantes. Pinnas longiſſimas pro corpore magnitudine habet, partim aurei, partim argentei coloris æmulas. Quæ ad branchias ſitæ aureæ ſunt, in radice argenteæ. Quæ in ſupina parte, à cæterorum marinorum piſcium pinnis, ſitu magnitudineq. diſſident: nam & ori propiores ſunt, & longiores ijs quæ ſunt ad brãchias. In dorſo duę eriguntur: prior (hæc in pictura vix apparet) parua eſt, aurea & argenteis lineis diſtincta: poſterior magna admodum in medio dorſo, papilionum alis nõ valde diſſimilis, radijſq. quinq. hordei ariſtis ſimilibus, membranaq. conſtans. Radij priores longiores ſunt, poſteriores breuiores, contrà quàm in membrana, quæ ſingula radiorum interualla, veluti intertexta occupans paulatim creſcit. Eadem quoq. varia eſt, lineis enim argenteis in medio duarum nigrarum ſitis diſtinguitur. Hæc in medio dorſi cauo veluti in vagina conditur. Alia eſt à podice ad caudam, etiam aurea, demptis eius fimbrijs, quæ nigricant. Corpus totum ſenſim gracilius fit, & in pinnam longam terminatur, cuius fimbriæ nigricant. Eſt & picto corpore; nam ab huius medio argenteæ lineæ ad ventrem ductæ ſunt In maxillis partibuſq. anterioribus veluti punctis argenteis notatur. Ventre eſt lato, plano, candido. Cuticula tantum tegitur. Habes hìc & alterius piſcis iconem. Vranoſcopi nomine mihi communicati, à quo tamen plurimum differt. Capite Dracones refert, pinnis Dracunculum, corporis cùm figura, tum colore, & lituris Lucium. Differtq. à Draconibus & Dracunculis, quia ſquamis tegitur; quibus Lucium quoquè planè refert.

Dracunculus Rondel.



LOCVS

Dracunculi alia species.



LOCVS. NATVRA. VSVS.

Quando capiatur. Carnis qualitas. Ictus venenositas.

Capitur in Agetensi litore; alio qui rarus est,& tum ob rationem, tum ob venustatē summumq. omnium rerum opificis Dei in hoc pisce artificiū piscatores admirantur, & amicis qui naturæ contēplatione delectantur,dono dant. Capitur autem maximè caniculę vigentis tempore,cuius sideris vim omnia ferè animantia sentiunt,etiam pisces ipsi, quorum alij è profundo sursum se efferunt, alij in profundum secedunt, alij ad saxorum latebras confugiūt. Carnis substantia Gobionibus paruis similis est: iisdemq. alimentis vesci traditur. Minus venenatus huius quàm Draconis ictus. Hactenus Rondeletius.

DE VRANOSCOPO. Cap. LI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Callionymus. Vranoscopus. Pulcher.

Qui Aristoteli,Dioscoridi, ac Aeliano καλλιώνυμος, plerisq. alijs etiā οὐρανοσκόπος dicitur, quasi cœli speculator (vt interpres Galeni quoque transtulit) ab oculis quibus cum supra caput à natura collocati sint, rectà cęlum intuetur. Apud veteres Latinos Latinum nomen non inuenio. Plinius Græcis vtitur. Thedorus verò apud Aristotelem καλλιώνυμον interpretatur Pulchrum, ac si καλλίχθυν legisset, qui nempè rectiùs Pulcher Latinè dicetur; nam Callionymus nulla est corporis aut coloris pulchritudine spectabilis,imò verò aspectu potiùs ingratus,ac deformis. Apparet autē hunc piscē Callionymi nomenclaturam sibi asciuisse ob οὐρανοσκόπου appellationem, quæ (vt vtar verbis Rondeletij pulcherrima est, & homine quàm pisce dignior, Hominis enim proprium est sursum aspice, id est mente naturam rerum & cœlum contemplari: fragilia & caduca quæque falsò in bonis à vulgo habentur,despicere, atque infra se posita esse arbitrari,nisi velimus Callionymū dici ab aliqua similitudine pudendorum: nam Massiliensibus,testante eodem Rondeletio,vulgò Tapecon appellatur, quòd pessi instar conformatus esse videatur, & Raspecon quòd caput ob asperitatem ad scalpenda muliebria pudenda accommodari possit; vnde est, quòd ibi matronæ honestæ ac pudicæ eū vix nominare audeant: & καλλιώνυμος,vt Varinus & Hesychius tradūt, metaphoricè pro vtriusque sexus genitali accipitur. Idem Rondeletius hunc piscem Athenæo etiam Αγνον, id est Castum vocatum fuisse tradit,quanquam de eius castitate apud veteres inuenerit nihil. In eadem sententia est Saluianus: Gesnero verò,& meo iudicio meritò suspecta est hæc appellatio: si enim benè legitur ille Athenæi locus Agnus ab Vranoscopo,& à Callionymo differet: legitur enim sic: Οὐρανοσκόπος καὶ ὁ ἄγνος καλούμενος, ἢ καὶ καλλιώνυμος βαρεῖς, id est: *Vranoscopus & qui Agnus vocatur, siue etiam Callionymus, graues sunt:* tres nimirū pisces nomine & specie distincti. Sed Rondeletius pro βαρεῖς legit βαρὺς, id est grauis;sed si sic legēdum esset, tum etiam hæc verba καὶ ὁ ἄγνος transponenda essent,legendumq. ὁ καὶ ἄλνος. Callionymus autem pro alio etiam pisce,nimirū Anthia accipitur,teste Hesychio,& ab Epicharmo Ellops Callionymus etiam creditur. Oppianus eleganter hunc nostrum piscem vocauit ἡμερόκοιτον ab officio quòd videlicet interdiu in arena dormiat,noctu vigilet prædæ quęrēdæ causa:quare eidē νυκτερίς, id est Vespertilio,& nō noctua, vt Lippius vertit,quæ γλαῦξ vocatur, nūcupari meruit; vt vel hinc adagiorum authorem cęcutijsse constet, qui Hemerocętum Phocam interpretatur in hoc Suidæ loco: ἡμερόκοιτος, ἰχθύς τίς,καὶ ὁ κλέπτης, id est, *Hemrocætus piscis quidā & fur.* Possit tamen idem nomen impropriè Phocę etiam tribui, quandoquidē & ipse noctu in terram exit. Perquam appositè etiam Hesychius, & Varinus ψαμμοδύτην vocarunt, quasi dicas, arenarium, quòd,vt Oppianus ait: Αἰεὶ δ' ἐν ψαμμάθοισι πανημέριος τετάνυσαι Εὕδων, id est, *quòd semper interdiu arenis immersus dormiat, aut quòd in arena se occultet.* Cairion barbaram vocem Syluaticum exponit piscem qui oculum habet in capite. Apparet autē Vranoscopum intelligere,quē nimirum Plinius similiter dictum scribit,quasi verò oculū habet in capite huic sit peculiare. Romani Mesoro dicunt,item pesce Prete; Genuenses similiter vn Preue, quasi presbyterum vel sacerdotem ab oculorum nimirum situ, id est ab eo, quòd cœlum suspiciat, vt solent qui preces ad Deum fundūt,quod sacerdotum præcipuè officium est; Veneti Bec in cao, fortè quòd rostro careat; Monspelienses vn Rat. Inuenio etiam quibusdam Italię locis vocari Lucerna di petre ad differentiam fortassis illius,qui simpliciter Venetis Lucerna appellatur. Hollandis vocatur Hosemont,ob oris inusitato situ quasi Hoghemont, id est in altiori loco os situm habens.

Tapecon. Raspecon. Castus. Callionymus etiam de alijs piscib. Hemerocætus. Nycteris siue Vespertilio. Psammodytes. Cairion. Nomina vulgaria.

FOR-

A

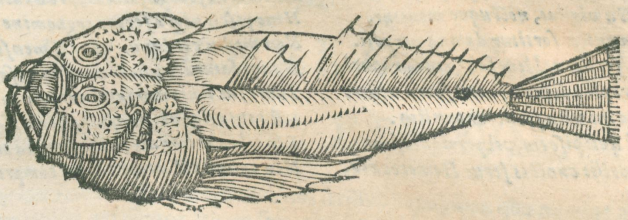
FORMA. DESCRIPTIO.

VRanoscopus, siue Callionymus piscis est læui cute, eaq. dura & quę facilè excoriari pōt, prẹditus. Corpore ferè rotūdo: capite magno osseoq. & duobus aculeis ad caudā spectantibus aspero, quo cū Ranam piscatricē, quodammodo refert: vertice admodū lato. Rostro quodammodo caret. Os alio quàm in alijs piscibus fieri solet, loco situm est, nimirum supra caput, & (vt Oppianus ait) inter medios oculos; estq. magnū & valdè patulū & inferiore maxilla sursū maximè attracta clauditur. Dentes habet exiguos, linguam breuem, sed latā, quæ internas oris partes ita occupat, vt nisi digito eam comprimas, & submoueas, non videantur. Ex ea parte quæ inter linguam est & maxillam inferiorem oritur, teste Rondel. membrana in principio latiuscula, sensim in carnosam rotundamq. apophysin desinens, extra os perpēdens, qua pi-

Cutis. *Os.* *Dentes.* *Lingua.*

Vranoscopus Rondel.

B



sciculos allicit, allectos deuorat. Eandem cùm vult, retrahit & exerit, veluti serpens linguam. Pars inter oculos interiacent depressa est & concaua. Branchiæ vtrimq. quaternæ sunt, quarum ossea opercula posteriore parte aculeo robustissimo ad caudam spectante horrent. Iuxta branchiarum scissuram, pinnæ duæ magnæ, & robustæ, crassæ & mucosæ & variæ exoriuntur. Subsūt in parte supina duæ aliæ minores albæ, maxillæ inferiori propinquæ. Has pinnas sequitur os veluti sternum, quod tribus aculeis horret. Succedit pinna alia à podice ad caudam. In dorso duæ sunt, quarum prior capiti propior parua est & nigra, vt in Araneo: posterior ad caudam vsq. porrigitur, dorso concolor. Cauda in pinnam latam desinit. Pauonis caudæ dum piscis viuit, ęmulā, fimbrię purpurascunt. Venter est subalbidus: dorsum verò ac partes reliquæ ex cineraceo fuscę apparent, qui colores, dum viuit, manifesti sunt, aliqui vnà cum vita pereunt. A capite lineæ duę ex squamulis constantes ad caudam protendunt. Ventriculus amplus est, crassus, ac carnosus, cum appendicibus plurimis: intestina ter reuoluta, hepar candicans, à cuius exteriore parte fellis vesica pendet, admodum magna pro corporis ratione, felle valdè distenta, quod substantia, & colore oleum ęmulatur: cuius rei meminit *a* Plinius, nulli piscium hoc copiosiùs esse scribens: citat autem Meandri authoritatem in comædijs, immemor fortassis eiusdem mentionem fieri ab *b* Aristotele, qui nempe Callionymo in iecore fel inesse traddit proportione corporis omnium copiosum. Addit *c* Aelianus, hunc philosophi locum recitans, iecur ipsum tradere ad dextrum latus collocatum esse, Meandrumq. huic rei testimonio esse in Mesenia, his verbis: *Facio te fel habere Callionymo copiosius*: item Anaxippum in Epidicazomeno dicentem, *nisi moueas & sic vt Callionymi feruere efficacias omne fel.* Lien exiguus, rotudus atque rubens ventriculo hæret. Vulua bifida est & longa. Non multum excrescit, & raro pedalem longitudinem excedit.

Vt pisces venetur. *Branchiæ.* *Pinnæ.* *Cauda.* *Color.* *Venter.* *Dorsum.* *Partes internæ.* a *li.32.c.7.* b *li.2.Hist. cap.15.* c *lib. 11. cap.34.* *Magnitudo.*

C D

LOCVS.

PLanè marinus piscis est, Rōdeletio, imò verò ipsi *a* Arist. inter litorales cōnumeratus. Verùm cum perraro, adeo ac solus ferè semper capi soleat, Saluiano pelagius potiùs quàm litoralis videtur, quoniam litorales & crebrius & simul plures, pelagij verò & rariùs & vnà pauciores capiantur; vt qui ad litora, circa quæ maximā piscatio exercetur, non nisi raro & temere (& ob id soli potius quàm gregatim) adnatent. Quod si tamen Aristoteli (inquit) subscribendum sit, rarioris eius capturæ eam reddemus causam, quòd die dormiat, & nocte (quo quidem tempore non piscantur piscatores) vagetur. Quiescentes enim pisces multò minus vagantes verò magis capi, certissimum est, & piscantium omnium testimonio comprobatum.

a *li.8. Hist. cap.13.*

NATVRA. MORES.

Viuacitas. Ignauia. Voracitas. Aſtus.

PIſcis eſt ſoliuagus, carne veſcens: adeo viuax (inquit Bellonius) vt ſi internis omnibus ſpolies, nihilominus adhuc moueatur. Eſtque omnium piſcium & ignauiſſimus & voraciſſimus: quare vt ventrem ſuum famelicum ſaturet, ad aſtum refugium habet, paruiſque piſciculis inſidias molitur apophyſi illa, quam extra os propendere diximus. Eam enim ex ore demittit, & piſciculos tanquam ad vermem, ad eam adnatantes, eamque prẹhendentes vnà cum ea deglutit: nunquam tamen inſaturabilem ſuam rabiem explere poteſt, quin eò vſque progreditur eius inexhauſta cibi helluatio, quoad cibo onuſtus, in terram ſe abijciens, pœnas det maiori aliqui piſci, qui humi ſtratum in ventrem demittit ſuum. Eſſe autem inſatiabili abdomine, vel hoc dẹclarat, quòd ſi edendum cibum capto obieceris, eò vſque veſcatur, donec cibus exaggeratus, ad ipſum os redundet. Quæ omnia Oppianus, interprete Lippio, ſic expreſſit.

Eſt pecus ignauum capitis cui vertice ſummo
Eſt inter medios oculos: luceſque profundo
Et ſolus noctu vigilat, noctuque mouetur,
Noctua, ſed ventris ſortitur damna voracis.
Indomitam ſeruat rabiem ſub ventre rapaci,
Donec cum rapido diſrumpat viſcera ventre
Vel nimio paſtu vita ſpolietur onuſtus.
Appendat ſi quis piſcem, vel porrigat eſcas
Stultitia excellit cunctis ferus Hemerocœta,
Sunt inuerſa ſupra radiantia lumina: rictus
Conterit in ſomno ſolidas, proſtratus arena,
Hinc piſcis nigra fertur cognomine noctis
Non modus eſt luxus, non eſt menſura ciborum:
Quam ſaturare poteſt nunquam, ſed creſcit edendo.
Inuerſus tento moriatur corpore in vndis.
Eſt tantæ ſignum crapulæ, ventriſq́; rapacis,
Eſt cibus oretenus, paſtu ſumma ora replentur,
Non tamen eſt ardor tantus compreſſus edendi.

MORALIA.

Luxuriæ deteſtatio.

VRanoſcopus itaque tanto ciborum pondere abdomen ſuum replens, vt nimium tento diſrumpatur, triſti atque infelici voracitatis exitu, omnẹs quidem à luxu, crapulaque deterret, & ad temperantiam adhortatur, ſed eos potiſſimum, quorum deus venter eſt, quemadmodum his verſibus quos ſuperioribus ſubnexit idem Oppianus docuit:

Aduertat mortale genus cognoſcere ventris
Innumeri morbi, domito ſunt ventre fugandẹ
Pellenda ingluuies, epulis menſura tenenda,
Et ventris mortale genus diſſoluit habenas,
Ediſcat finem. luxum, crapulamq́; ſequuntur
Menſarum illecebrẹ, manibus, pedibuſq́; reuincta
Plurima neu varijs ponantur fercula menſis,
Per luxum rapitur præceps, ruit impetè vaſto,
Talia proſpiciens finem fugit Hemerocœta.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

a lib. 11. c. 34. *Carnis qualitas.* *b Lib. de affect. int.*

NOnnulli (inquit *a* Aelianus) Vranoſcopum dicunt eſculentum eſſe: alij pleriq. negant. Poetæ quidem vbi conuiuia & epulas deſcribunt, eum videntur præterire, cum pleroſque, quorum in menſa vſus eſt, ſuis verſibus celebrent. Diphilo apud Athenæum (cuius verba ſuprà recitaui) βαρύς vocatur, à graui, viroſoque odore: talique item ſapore vt ſit, neceſſe eſſe Rondeletius ſcribit, quòd carne, cænoſaque aqua veſcantur: atqui carne quidem veſcitur, ſed viuorum (vt oſtendimus) piſciculorum, à quibus vti virus illud contrahere nequit, ita aqua cænoſa veſci nemo veterum tradit. Viroſum verò eſſe certiſſimum eſt, ideoq. paſſim negligitur, & inerti relinquitur plebeculæ. *b* Hippocrates victus rationem præſcribens, Callionymum non ſolùm concedit, verùm etiam vti iubet. *Qui pituita alba laborat,* inquit, *ex piſcibus veſcatur Scorpio, aut Dracone, aut Callionymo, aut Gobio, aut alijs piſcibus, qui ſimilem facultatem habent.* Et rurſus: *Qui ægrotat morbo craſſo à pituita putrefacta, obſonium habeat ex piſcibus Scorpiũ, aut Callionymũ, aut Cuculũ.* In morbo ſplenis: *Dentur,* inquit, *piſces Scorpius, Draco, Gobio, Cuculus, Callionymus. Hos coctos & frigidos dato.* Et alibi: *A pituita maximè in aqua inter cutẽ tranſitus fit* &c. *In hac qui curabilis eſt ex piſcib. vtatur Gobione, Callionymo, Cuculo, & Scorpio, & alijs huiuſmodi, omnibus coctis nõ recẽtib. & frigidis. Hi .n. ſicciſſimi ſunt, & in iuſculũ ne intigat, & inſulſi ſint piſces.*

Temperamentum. *Fellis vis & vſus.*

Fellis huius piſcis in medicina frequẽs admodũ vſus eſt: cũ .n. omnẽ fel mordeat, excalfaciat plus minus, prout animaliũ differẽtię ſunt, præſtãtiſſima in effectu, Dioſcor. ſen-

tentia

A tentia existimantur è Scorpione marino, è pisce qui Callionymus dicitur; è marina testudine, ex hiæna, Perdice, Aquila, Gallina alba, capra syluestri. Galenus quoq. vbi de fellibus ex professo loquitur, fel Callionymi quoque inter alia efficacissimum prædicare videtur, inquiens. *Taurorum his valentior bilis, inferior tamen bile hyænarum, & hæc quoque inferior bile Callionymi, & Scorpij marini, & marinę testudinis.* b Aliàs etiam ad oculos suffusos primam ferè omnium compositionum esse ait, quæ ex fœniculi succo, & hyenæ felle, ac melle Attico constat; quosdam verò etiam caprinum fel addidisse: sed alium postea aliud fel admiscuisse, galli, aut viperæ, aut testudinis marinæ, aut Callionymi: suo verò tempore in pretio haberi fel Scarorum. Aliàs item inquit: animalium quorundam fel singulariter à medicis extollitur, tāquam aciem exacuat oculorum, & suffusionum initia digerat, veluti piscis quem vocant Callionymum. Quamobrem sunt qui Thobiæ oculos huius piscis felle curatos fuisse volunt. Quibus autem peculiaribus alijs etiam in affectibus istius fellis vsus sit, docet c Plinius, cicatrices sanare, & carnes oculorū superuacuas consumere tradens; item auribus vtilissimum esse, cum rosaceo infusum. Et Apollonius d apud Galenum ad auditus grauitatem senecta anguium cum felle bubulo, aut caprino, aut testudinis marinæ, aut Callionymi diluta vti præcipit. B

b Lib. 4. de comp. med. sec. loc.
Fel quibus prosit.
c L.32.c.7.
d Lib. 3. de comp. med. sec. loc.

DE TRACHVRO. Cap. LII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Τράχουρος, siue vt Oppianus, & Galenus scribunt, τραχοῦρος, quo nomine apud Latinos veniat, nescio: hoc saltem scio, non vocari Lacertum, vt nonnulli voluerunt, nam hic κολίας potius est, si pro peculiari specie accipias, pro peculiari, inquam specie, quandoquidem Plinius varia aquatilia Lacerti nomine comprehendit. Falluntur item qui Trachurū eundem rentur cum Sauro, licet huius vocis vestigia verus, ac genuinus Trachurus Romæ, & in alijs quibusdam Italiæ locis obtineat, Suuaro.n. Romæ, & Massiliæ Suuero nominatur. Σαῦρον enim, & Τράγουρον, tanquam diuersos pisces separatim Oppianus appellat: Neque etiam σαῦρος, licet Lacertum significet, & à figura terrestris C Lacerti nomen habere non dubitem, haud rectè tamen Latinè Lacertum, vt Gaza fecit, verteris, ob allatam prius rationem, qua de re suo loco. Gallis Trachurus Maqueraeu bastard, quasi Scomber spurius, Sansonib. Cicharau alicubi Gascon dicitur. Minores Romæ fricturæ nomine veniunt, vt Iouius, & Saluianus tradunt. Sunt enim multa piscium genera, quæ ob paruitatem in sartagine feruenti oleo coquuntur, sicuti Triglæ, Bocæ, Scombri, Dracones, Pagri, &c. Auratæ.

Lacertus.
Colias.
Saurus.
Scomber spurius.
Frictura.

FORMA. DESCRIPTIO.

TRachuri forma, nisi paulò longior esset, ouata dici possit: Cùm enim eius medium corpus latiusculum sit, deinde vtroque versus arctatur, donec rostrum ore clauso, atque extrema pars caudæ carnea, acuetur. Inferior autē maxilla, quæ superiore paulò longior est, cùm os clauditur, non rectà, sed obliquè sursum excurrit. vnde os etiam non in longitudinem, sed in obliquum scissum est dentibus adeo paucis, & minutis munitum, vt edentulum D videatur: reuera tamen maxillarum pars denticulata est. Est autem vt Scombri admodum magnum; item oculis, vt in Melanuro Branchiæ vtrinque quaternæ. Pinnis natat quatuor, quarum duæ maiores ad branchias sitæ sunt, duæ aliæ minores in ventre: aliæ item duæ in dorso eriguntur; prior latior, & breuior, in eminentiore dorso; altera paulò inferius arctior, sed longior, nam per dorsum reliquum ferè vsque etiam ad caudam porrigitur. Podex in medio ventre est, à quo alia denique pinna ad caudam vsque demittitur. Cauda autem bifurca est, similis Acus vulgaris. In medio corpore lineam habet à capite ad caudam deductam, multis ossiculis, ita horridam, vt serra esse videatur, non rectam quidem, sed media sui parte inflexam, & obliquam, in cauda eminentiorem asperioremque, quàm in alijs partibus, quæque, ob id caudam quadratam efficiat. Squamis caret, læui tantùm cute præditis: Dorso sub cæruleus; ventre verò, & lateribus argenteus est purpuramque aliquantulum ementitur, vt inde ἀλλοπίην, idest varium fortè dixerit Numenius, Trachurus, cuius hic iconem damus, colore ferè est albicante, aureis vbique lituris varius. Cauda ex violaceo ferè ad cæruleum vergit. Ad pedalem magnitudinem perrarò excrescit.

Forma.
Os.
Branchia.
Pinnæ.
Podex.
Cauda.
Cutis.
Color.
Magnitudo.

Trachurus Rondel.



Trachurus ab authore obseruatus.



A

LOCVS. MORES. CAPIENDI. RATIO. Antipathia.

TRachurum Oppianus ijs annumerat, qui circa litora versantur. Numerosè simul capiũtur, etsi parui sint, Romæ Fricturæ nomine per Vrbẽ venundantur, vt gregales esse, tutò liceat conijcere. Capiuntur autem omnibus anni temporibus, semperq. Romæ, teste Saluiano, prostant. Veteres nassis eos capiebant, vt idẽ *a* Oppianus declarat his versibus:

Nascis capt

a Lib. 3.

Chalcidibus fraudes autumni tempore prædo
Trachuron nassam sparti de vimine texens,
Claudit & aspersum vino, miscetque puella
Thiantis patris longæuo immista parente.
Exuit humanam fatali numine formam,
Deflens concubitũ lachrymis aspersa nefandũ.
B *Talis odor subitò spirat per marmora lata.*
Instruit, & Thrisas prẽdit, gentesq́. proteruas,
Et vili mistam vitiæ sub vimine massam
Assyriæ lachrymas, quæ turpi accensa furore
Infandum irata patrauit Cypride crimen.
Arboris in faciem versa est cognomine myrrhæ.
Hos succos miscet, nassam sub fluctibus aptas
Alliciens species varias, & nassa repletur,
Et fortunatæ succedunt munera prædæ.

Myrrhę fabula.

Nunc verò multò minori negotio retibus capiuntur, & quibusuis alijs frequentiores. Mirã profectò, & nos planè latentẽ caudæ Trachuri facultatem tribuit *b* Aelianus, *equam nimirũ in vtero habentem, si ei appendatur, & piscis mox liber in mare dimittatur, non multò post abortum pati.*

Cauda Mira facultas.
b Lib. 11. cap. 50.

VSVS IN CIBIS.

DIocles apud Athenæum, Trachurum aridum piscem vocat; & Philotimus, cui subscribit Galenus, inter pisces duræ carnis, & qui ob id ægrè conficiuntur, quique crassos succos gignunt Thrachurum numerat; talemq. esse vsus docet, nisi externa aliqua pinguedine, aut iusculo tener, ac virulentus fiat. Assi verò, aut frixi, si priusquam deferueant, in acetum acerrimum, croco antea, alijsque aromatibus conditum inijciantur, moxque post binas horas in vase alio absque aceto componantur, nõ solùm palato gratiores reddentur, sed aliquot C etiam diebus incorrupti conseruari poterunt.

Vt sapidiores fiant.

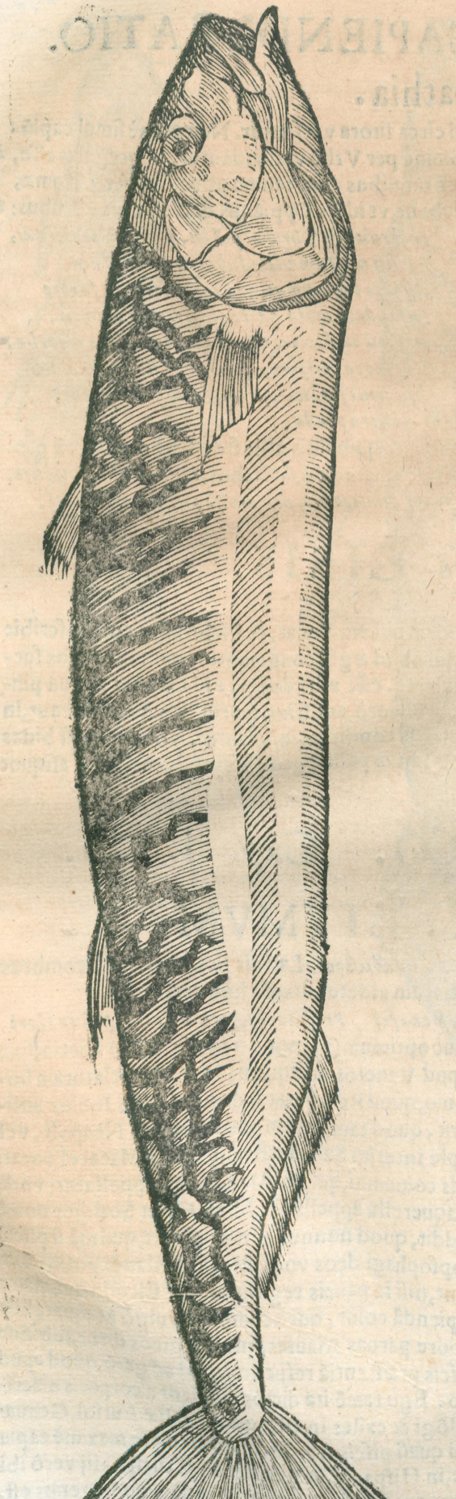
DE SCOMBRO. Cap. LIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

NOtissimus vbiq. terrarum, qui Græcis σκόμβρος, Latinis Scomber aut Scombrus appellatur. *a* Horatius piscem Iberum videtur dixisse hoc versu:
His mistum ius est oleo: quod prima Venafri Pressit cella, garo de succis piscis Iberi Vino, &c. Garum enim liquamenuè optimum (vt modò ostendetur) In Iberia, siue Hispania ex Scombro fiebat. Apud Venetos antiquam planè nomẽclaturam hodieq. retinet. Romani Lacertũ vocant, teste Iouio, quod ita refutat Saluianus; ac si Iouius antiquis Romanis ita appellatum significare voluerit, quod tamen non puto: nam & Neapoli, vel ipso Saluiano referente, Lacertum nominãt: ipse interim Saluian. Romę vulgò Macarel vocari D tradit, nomine ferè cum Gallis, Belgis, & Anglis communi, quibus Maqueraeu appellatur: vnde Albertus Macarellũ, Arnoldus Villanouan. Maquerellũ appellarũt. Iulius Cęsar Scaliger nomẽ hoc Græcæ originis esse iudicauit, nec plura addit, quod nonnullis non placet, quoniã si pisciũ vlli μακάριοι vocari debeãt, ijs quos veteres opsophagi deos vocarũt, si appellandi potiùs sint, ad quam pręrogatiuam Scõbri non peruenerunt, nisi in paucis regionibus, vt Eleusiniaci: quare Gallicã à Bellonio indicatã etymologiam recipiendã volũt, qui Scombros vulgò Maquarellos nominari scribit quasi lenones, quòd verno tẽpore paruas Alausas, quas virgines dicũt, subinde subsequi soleãt: sed fortassis Scaliger nõ ad piscis præstantiã respexerit, sed ad garũ, quod apud ganeones illos in summo erat honore, ac pretio. Ego tamẽ ita dictos suspicor à corporis macritudine, quasi vulgò Magarellos: Sunt enim oblõgi & exiles in estremo. Massiliæ Auriol, Genuæ Oreol ab aureis oculis, Mõspelij peis d'Auriou quasi piscis Aprilis, quod eo mẽse maximè capiatur; itẽ Vierat dicitur, quasi vitri instar splẽdens, in Hispania, vt Rondel. ait, Cauallo: alij verò ibi Alachè nũcupari aiunt, quo nomine etiã vtuntur pro Alece, quod gari quodammodo genus est.

Piscis Iberus.
a Lib. 2. serm. 8.

Macarellus



FORMA. DESCRIPTIO.

Forma. *Caput.* *Oculi.* *Branchia.* *Pinnæ.* *Cauda.* *Color.* a *Lib. 35.* *Squama.* *Magnitudo.*

SCombrus corpore est terete, denso, carnoso, vtrimque in acutum desinente, rostro scilicet atque corporis exrremo, cui cauda annectitur: & si parua magnis cōparare licet, Thynno (vt Scholiastes Aristophanis scribit) similis. Oris scissura ingens pro corporis portione; dentes exigui; caput rotūdum; inferior maxilla in superiorem recipitur, & clauditur pyxidis modo. Oculi magni, aureo colore micantes. Branchiæ vtrinque quaternæ: iuxta quas pinnæ binæ, totidemque in ventre. A podice alia est, eique supraposita in dorso similis: quas ordine certisq. interuallis, aliquot aliæ pinnulæ subsequuntur, quod tamen huic soli proprium non est, sed cum Thynnis, Pelamydibusuè commune. Alia denique est in dorsi initio aculeis nonnullis horrida. Cauda in lunatam pinnā degenerat. *In ipsis aquis sulphurei coloris est, extrà non qui cæteris* (vt Plinius ait) *sed ferè cærulei.* Sulphureum autem colorem quē intelligat, a aliàs explicat, inquiens. *Flumina & fulgura, sulphuris odorem habent, ac lux ipsa eorū sulphurea est.* Est verò cæruleus ille eorū color potissimùm in dorso: nam venter lateraque argētea sunt. Totus lineis nigricantibus, obliquis, insignis est: squamisque caret, licet apud Athenæum squamatum esse quispiam velit, negandi vocula videlicet à librarijs omissa: nam qui vnà nominātur, Cōger, Pelamys &c. omnes squamis carent. Ad cubiti magnitudinem accedit. Quid itaque Hicesio respōdebimus; cui Scōber Colia minor est? Qui nunc in Græcia antiquo nomine Colias vocatur, nostro Scombro minor est, cætera totus totus simillimus: vt Hicesius quem nos alijq. Scōbrum nominamus, Coliam nuncupare potuerit, vel nondum adultum Scombrum adulto Coliæ comparare. Altera icon quæ sequenti pagina exprimitur, duos ostēdit Scombros naturæ lusu in marmore Veronēsi expressos. In hoc verò Scombro pinnas in ventre desidero.

Scombri pisces à natura sculpti in marmore.



LOCVS.

PLinius *a* Scombrũ inter eos accensent, qui maris peculiares sunt: nunquam enim flumina intrasse obseruatus est. Victitat iuxta arenosa litora, vt testatur Oppianus, *b* non tamen semper, nã & idem author paulò post inter alios rursus Scombrum enumerat, qui degũt in petris, quæ plenæ sunt chamis & patellis. Albertus Macarellos, id est Scombros in litore maris Germanici copiosè capi tradit: verùm sicuti in nullo nõ mari capi solẽt, ita haud æquè vbiq. laudati. In Oceano quàm in Mediterraneo mari maiores sũt siccioresque & duriores, & ob id deteriores. Ibidem tanta crassitudine proficiunt, vt pari cum Pelamydibus magnitudine plerumque (inquit Bellonius) euadant. Romæ etiam licet parui, sicci sunt & duri; Venetijs optimi, nimirum molles, pingues delicatioresque. Hermippus tamen vult ex Hellesponto Scombros peti. Sunt autem in Adriatico etiam parui. Scaliger huius differentiæ penes magnitudinem, rationem reddidit inquiẽs: *Scombri in Oceano Britannico ingentes sunt, vt & Rhombi: in Adriatico vterque paruus. Existimarit autem aliquis in minore maris ambitu frequentes prædas exerceri: non ergo crescere: Vix ad Tergeste ac proximum sinum comparent Scombri, atque ilico capiuntur. In Oceani laxitate fuga moram mora parit incrementum: Itaque grandescere, quia nõ capiantur.* Licet verò Oceanus abundet Scombris, eorum tamen nullibi maior in eo copia est, quàm iuxta Herculis insulas prope Carthaginem nouam, adeo vt earum vna Scombroaria teste Strabone dicta sit (interpres quatuor syllabis Scõbrariam reddidit) ipsi verò Scombri sale conditi salsamentũ Sexitanum, à Sexitania ibidem ciuitate. Sunt item Scombri Thraciæ gens, sed num ab hoc pisce sic dicti sint, haud constat. Totum interim Hispanicum Oceanum Scombris abundare, ex hoc Plinij quoque discimus: *Hispaniæ cætarias Scombri implent, Thynnis non commeantibus*: hoc est (vt Massarius interpretatur) quòd Thynni ad ea loca non commeant: & rursus: *Scombros Mauritania, Bæticaq́; & Carteia ex Oceano intrantes capiunt.*

a L.32.c.11
b Lib.1.
Vbi maiores & vbi meliores.
Cur in Oceano maiores.
Scombroaria insula.
Salsamentum Sexitanum.

NATVRA. MORES. PARTVS.

GRegales sunt teste Aristotele *a* itẽ Athenæo Mnesitheo. Discedunt a locis frigidiorib⁹ calidioribusque, antequã Thunni, vt qui imbecilliores sint, quod scribit idẽ Aristot. *b* alicubi his verbis: *Pisces alij ex Põto, aut in Pontũ tranant, alij per hyemem ex alto litora teporis gratia veniunt: contrà æstate ex litore in altum vitantes æstũ discedunt: semperque qui imbecilliores sunt, prius vtrauis ratione discedũt; vt Scombri antequam Thynni.* *c* Et mox: *Sæpe etiã flatu Austrino vehementiùs occursante: fit vt cũ Colijs & Scombris exeant è Ponto Thunni in mare.* *d* Plin verò aliã huius migrationis rationẽ reddit, vt scilicet dulciori fruatur pabulo: *Cũ Thynnis* (inquit) *Amiæ & Pelamydes in Pontũ ad dulciora pabula intrant gregatim cũ suis quæque ducibus, & primi omnium Scombri*: Fuerit autem hoc genus pisciũ gratitudinis, acceptique beneficij memoriæ typus exẽplarq. dummodo verũ est, quod de ijs ceu gratissimis erga altores suos scribit Aelianus *e*, his verbis: *In mari Ionio prope Epidamnũ (vbi & Taulantij habitant) insula est, quæ Athenas, id est, Mineruæ appellatur: eã piscatores incolunt: & lacus est, vbi Scombrorũ qui ad piscatorũ consuetudinẽ assueuerunt, & mansuefacti sunt, aluntur. Iis sanè cibaria edẽda piscatores idcirco obijciũt, quòd cũ ijsdem fœdus quoddã sanctũ habent, atque adeo firma pace deuinciuntur. Nam hoc piscium genus ab omni captura tum liberum est, atque ad errandũ sine vlla exceptione solutũ: tum verò eatenus ætate processit, vt viuat ibidem ad summã senectutem. Nec tamen ætatis tẽpus ignauiter traducit, neque in suos*

alto-

a L.9.Hist. cap.
b L.8.Hist. cap.12.
c Cap.12.
d L.9.c.15.
Gratitudinis typus.
e L.14.c.1.
Scombri mãsuefacti.

Scombri gratitudo erga suum altorem.

altores ingratum est. At enim de piscatoribus pastum cùm manè acceperit, piscationem mox capescit, E *vt se nutricantibus præmium pro nutrimento persoluat. Quare ex portu soluens, ad feros Scombros gentiles suos natura contendit, ac simul vt ad eos peruenit, cum ipsis ita continuo tanquã cum aliqua phalange suorum popularium errat: & nimirum cùm eiusdem generis sint, non inter se fugiunt, sed simul natant. post autem cicures circum feros concursantes in orbem consistunt, & suorum corporum obstructione, eos fuga, exitúq; intercludentes, suorum nutritiorum (vt pro ijs quibus expleti cibis fuerint, illos remunerentur) aduentum acerrimè tam diu expectant, dum piscatores eò profecti, captorum permultas cædes fecerint. Cicures verò maturè properantes ad portum regrediuntur: atque ibidem intra cauernas abditi, à piscatoribus cœnam expectant; quam quidem ipsi eis quotidiè largiuntur, si ipsos ad piscatum adiutores, atque amicos fidos habere velint.* Coeunt authore *f* Aristotele mense Februario post idus; pariunt Iunio ante nonas. Edunt sua oua condita quasi vtriculo; incrementum autem partus præcipua sumit celeritate.

Coitus. Partus. f li. 6. Hist. cap. 17.

CAPIENDI. RATIO.

SCombrorum captura, inquit Bellonius, multum est diuersa in Oceano ab ea, quæ in Ponto, Propontide, Hellesponto, Mediterraneo, & Adriatico mari esse solet. Solent enim F in Oceano piscatores sua retia in procellas, & fluctus demittere, & quò vehementiores sunt fluctus, nauisque celeriùs fertur, eò plures irretiunt. Quomodo autem in ijs Orientis locis capiantur, non explicat; sed Oppianum Ponti capturam describere monet, qui Scombros, vt & alios quosdam pisces, temeritatis, & imprudentiæ suæ pœnas captiuos luere tradidit: nam cùm alios vident retibus inclusos, ad eos ingredi (inquit) cupiunt: ingressi autem alij, minores nempe, per maculas rursus euadunt, alij maiores detinentur: & dum rete ad litora trahitur, multos in reti Scombros hærentes, ac instar cunei impactos videas vtrimque, alijs ingressum, alijs exitum molientibus. Quomodo prope Epidamnum in mari Ionio cicures Scombriferos capiendos seducant, paulò antè ex Aeliano recitatum est.

Temeritas, ac imprudẽtia punita.

VSVS IN CIBIS.

DIphilus hoc genus piscium leue esse testatur citòq; à stomacho descendere: contra Hicesius multum nutrire, meliorisq; quàm Colias succi esse, minus verò facilè excerni iudicauit. Mihi neutrius probatur sententia, nam, vt Arnoldus quoque testatur, à salubrioribus piscibus plurimùm degenerant, vtpotè multo crassiores, viscosiores, concoctu difficiliores, magisq; excrementitij, ideoq; nisi iuuenibus robustis, & tunc cum embammatis, quæ viscosum, crassumq; eorum succum emendare queunt, conueniunt. Cuius sententiæ quoque Trallianum fuisse obseruo; nam ijs qui epilepsiæ obnoxij sunt, aduersari, ait, pingues, & cetaceos pisces, vt Scombrum, Pelamydem, &c. Hi enim, inquit, omnes crassum, terrestremq; & inimicum naturæ succum congregant. Athenęus item Mnesithæus, Scombros, Thynnos, & Thynnides, atque istiusmodi gregales pisces alios, suaues quidem, vtpotè pingues esse, sed quia graues, & ventriculo inobedientes sunt, ταριχεύεσθαι scribit, id est, sale inueterari posse, & inter ταρίχηρα optimos haberi: præstare autem etiamsi assentur, quod sic pingue eorum liquetur. Venetijs verno tempore quo pinguiores sunt, inter delicatoria obsonia reputantur, vt ex Iouio diximus, Romæ verò ab inata quadã siccitate sunt ignobiles. Recentes in craticula assi comedunt; quod si verò ita parentur, vt alij solent, quos vulgò amarinatos vocamus, sapidiores reddũtur, & per dies aliquot incorrupti seruantur. Sale etiã condiuntur, maximo tum in Propontide, tum in tota Græcia prouentu, more ab antiquis recepto, apud quos quàm maximè saliebãtur. *a* Columella: H *Itaq; præberi conuenit salibus exesam Chalcidem, Scombri, Carchariaq; & Flacata ventriculos, & ne per singula omnia enumerem, salsamentorum omnium purgamenta, quæ catariorum officinis euerruntur.* Meminit item *b* Plinius; *Hispaniæ catarias Scombris replent, Thynnis non commeantibus.* Hinc Scombri Cherephili salsamentarij filij dicti sunt, vt meminit Athenæus his verbis: *Pythionicæ salsamentum fuisse per quam gratum Antiphanes ait, quòd eius amatores fuerint Cheræphili salsamentarij filij, vt in Acarijs Nicocles ait:*

Anitus obesus, cùm ad Pythionicem profectus comederit:
Quippiam, illum enim vt rumor est, tum inuitat,
Cum læta Cherephili duos filios Scombros.
Excipit hospitio.

Habebãt item veteres ex Scombris garum quoddam, rem quidẽ origine spurcã, atq; fędam, veruntamen tũc pretiosam, & in luxu habitã, & vt cũ Epigrãmatario dicam nobilẽ: *Nobile nunc sitio luxuriosa garum.* Putrilago enim est, saniesuè piscium, non autem halme, siue muria, siue salsugo piscium inueteratorum, aut sale conditorum, hoc est, ius salsum, in quo seruatur, quod vulgò Salimuriam vocamus, neq; etiam halec est, vt ex hoc *d* Plinij etiam manifestum est.

Carnis qualitas. Cur salliantur. Apparatus. a li. 8. c. 17. b li. 9. c. 15. Garum ex Scombris. c lib. 8. Garũ quid.

A

Est etiamnũ liquoris exquisiti genus, quod garum vocauere, intestinis piscium, cæterisq́; quæ abijciẽda essent, sale maceratis, vt sit illa putrescẽtium sanies. Hoc olim conficiebatur è pisce, quem Græci Garũ appellabant, vt supra ostendimus. Nunc è Scombro pisce laudatissimũ in Carthaginis Spartariæ cetarijs, sociorũ appellatur, singulisq́; millibus nũmum permutantibus congios penè binos: Nec liquor vllus penè præter vnguenta maiore in pretio esse cœpit, nobilitatis etiã gentibus. Scombros quidẽ, & Mauritania, Bæticaque, & Carteia ex Oceano intrantes capiũt, ad nihil aliud vtiles. Laudantur & Clazomenæ garo, Pompeijq́; & Leptis, sicuti Muria Antipolis, ac Thurij: iam verò & Dalmatia. Vitium huius (gari nẽpe, nõ muriæ, vt Rõdeletius vult) est alex, imperfecta nec colata fex. Cœpit tamẽ & priuatim ex inutili pisciculo, minimoq́; confici, Apuã nostri vocant: Foroiulienses piscẽ ex quo faciunt Lupũ (super quo nostrum iudiciũ suprà diximus) appellant. Transijt deinde in luxuriam, creueruntq. genera ad infinitum; sicuti garum ad colorem mulsi veteris, adeoque dilutam suauitatem, vt bibi possit. Aliud verò ad castimoniarũ superstitionem, etiã sacris Iudæis dicatum, quod fit è piscibus squama carentibus) legendũ apparet nõ carẽtibus, nã Iudæi hodieq. nisi squamosos edunt, & nõ squamosis abstinẽt, vt duo gari sint genera, vnum è squamosis, vt ex Lupo siue Encrasicholo, Mænaque & Smaride consimilibusq. alterũ ex læui cute præditis, vt ex Scombris (hic alex peruenit ad ostrea, vrticas, gammaros, Mullorũ iecinora, innumerisque generibus ad saporem gulæ cœpit sal tabescere. Hæc obiter indicata sint, desiderijs vitæ, & ipsa tamen nonnulli vsus in medendo. Hucusq. Plinius [e] Eandem gari originem, eundem compositionis modum indicauit Martialis hoc disticho:

Apua.
Lupus.
Gari duo genera.

B

e Lib. 13. Epig.

Exspirantis adhuc Scombride de sanguine primo — Accipe fæcosum munera cara garum.

Fæcosum autem ac penè fœtidum fuisse aliàs facetè admodum indicauit, inquiens:

Vnguentum fuerat, quod onyx modò parua gerebat — Nunc postquam olfecit Papilus, ecce garum est.

Apparet præterea ex eodẽ Plinij capite liquaminis hocce genus, certo salis cõdimẽtarij genere præparatũ fuisse, vt ex eo & iucũditas & gulæ inuitamẽta sint quæsita. Ipsius de sale hæc sũt verba: Conditur etiam odoribus additis, & pulmentarij vicem implet, excitans auiditatem, inuitansq. in omnibus cibis, ita vt sit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condita. Ita est in mãdendo quæsitus & garo. Desijt quidẽ gari vsus; apud nos: apud Turcas verò, potissimũ Constãtinopoli nõ desijt, vt Bellonius testatur, nã cũ pisces plerosq. frixos vendant, ijs intestina & branchias eximũt, immituntq. muriæ, vt in garum vertantur: nec diu esse videtur, quòd nos quoq. garo careamus, quãdoquidẽ eius vocis vulgò ad huc extant vestigia, nã qui pisces sale inueteratos vẽdunt cõposito ex piscibus & garo nomine, piscigarolos, appellamus, & in gari locũ successere sale cõditi. Encrasicholi fortè quod minus oleant.

Garum ex quo sale.

C

Vt modo oratio, vnde digressa est, ad Scõbros reuertatur, ex his quoque præstantissimum garum fiebat, quod sociorum (vt ex Plinio ostendimus) appellabatur; non enim Ioan. Langio assentior, qui in epistolis suis eruditissimis sanè lectu dignissimis, associorum legendum contendit, quasi asotorum, id est helluonum, siue prodigiorum, qui cibariorum & potus luxuria, paterna bona decoxerunt. Etenim præter Plinium, ita legunt Martialis, Apicius, Seneca, alij. Et si Asotorum legendum intelligendumque, quorsum attinebit scribit associorum? Scholiastes [f] in libros Galeni de composit. medicam. secundum locos, non solùm legit sociorum, verùm etiam, vbi apud illum in compositione Asclepiadis ad aurium fœtorum, vlcusq. de pascendo proserpẽs, Hispanorum appellata communis textus habet γάρȣ μέλαιος ῥάμαῖσι λεγομένου ὀκιτόρȣ. id est gari nigri Romanis nũcupati ocitari, legendum iudicat σοκίορουμ, cùm nulla sit in Romana, & Latina lingua ocitari vox: & Garum Hispanicum, Sociorum sit appellatum, quod ganeones & gulæ dediti lurcones sociatim eo vterentur, ipsumq. in maximis delicijs haberent; citatq. Plinium de Mullo loquentem. [g] M. Apicius ad omnem luxum ingenio mirus in sociorum garo (nam ea quoque res cognomen inuenit) necari eos præcellens putauit.

Garum sociorum cur sic dictum.
Asoti qui.
f cap. 3.
g L. 9. c. 17.

D

Vbi tamen obiter notandũ est, in codice Galeni, qui Basileæ impressus est, pro οκιτορȣ legi ὀξιπορȣ quo nomine gari genus intelligi, quod aliàs oxygarum dicatur, Hermolaus ex Columella tradit: Quod verò ad etymologiam vocis sociorum attinet, eidem doctissimo viro nõ subscribo; putauerimq. id cognominis obtinuisse garum, quod à socijs populi Romani, nimirum Hispanis Romam deerretur. Socios enim Romani, appellabant, quos ita fœdere coniunctos habebãt, vt & belli & pacis essent participes, quales Hispanos Apicij Senecæq. (ante quos eius cognominis mentionem non inuenias) temporibus fuisse Romana historia testatur. Idem Galeni Scholiastes in hoc Plin. loco: Nũc è Scõbro pisce laudatissimũ in finibus Cartaginis Spartariæ cetarijs &c. legit, infinib. Carthaginis & Hispaniæ: hancque lectionem probat ex alio Plinij loco, vbi ait; Hispaniæ cetarias his implent. Nec placet quod nonnulli Spartariam Charthaginis epithetum esse volunt, atque ita ibi vocetur ob sparti abundantiam. Et si quis hanc lectionem non admittat, & tamen coniecturæ ampliorem locum concedat, audet credere, Scombroariæ pro Spartariæ legi oportere: [h] quoniam Strabo Scombroariam insulam esse ait, à noua Carthagine stadijs vigintiquatuor sitam, quæ à Scombrorum captura nomen acceperit.

Oxiporum quid.
Socij qui Romanis dicti.
Plinij locus cõsideratur.
h L. 3. Geog.

VSVS.

VSVS IN MEDICINA.

Ad arquatũ
a *l.12.c.46*
Ad aurium dolores.
b *l.32.c.10*

SI laborantibus ex iecore, atque arquato morbo Scombrus edendus præbeatur, *a* Aelianus ex piſcatoriæ rei peritorum obſeruatione, ad ſanitatem redituros tradit. Sunt qui præcipuè aduerſus omnia aurium vitia commẽdant, gari ſociorum cyathum in calice nouo decocti, deinde ſpuma pennis deterſa poſtquam deſierit ſpumare, tepidè infuſi. *b* Plinius author eſt Scombros in aceto putrefactos, mulieres ſtrangulatu oppreſſas excitare.

DE COLIA, SIVE LACERTO.
Cap. LIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

Monedula.

NOmen huius piſcis diuerſimodè in vulgatis Ariſtotelis exmplaribus ſcribitur, κολίας, κοιλίας, κοχλίας, quæ duo poſteriora vocabula corrupta eſſe doctiores autumant; Theodorumq. κολοιὸν legendum eſſe voluiſſe iudicant, Monedulam enim reddidit: in quam charybdim Plinius, qui aliàs Græcam Colìas, vocem retinuit, aliquando etiam impegit, Gracculum qui Monedulæ idem eſt, transferens, vbi Draconem marinũ Graculo ſimilem eſſe dicit. Alibi *a* idem Gaza Coruulum interpretatus eſt, ſiue Gracculum. Rondelet. ſuadet, vt Græca vtamur nomenclatura, idque ego non improbo; Latinis tamen, vt Corn. Celſo, Columellæ, ac Martiali Lacertum vocari non dubito: quanquã hoc vocabulo Plinius comprehendere videatur, qui Lacerti quadrupedis ſimilitudinem habẽt hoc eſt, qui antè, & retrò tenues ſunt, & acuti, in medio craſſi, & rotũdi. Coliam enim Lacertorum generis minimum eſſe inquit: apparetque iſtiuſmodi ſpeciei piſces ad ſaliendum idoneos eſſe, nam & idem Plinius Elecathenas Lacertorum generis facit, quos Athenæus cetaceos eſſe ait, & ad ſaliendum aptos. Colias autẽ quo de hic agimus, apud hodierni temporis Græcos, nomen teſte Bellonio, antiquum retinet. Quamobrem nunquid nunc Scombrum κολίον dicant, vt Saluianus tradit, dubitari poteſt. Idem Bellonius exiſtimans picam variam Græcis κολίον, aut κολίαν nuncupari, Colian piſcem ab aue eiuſdem nominis (noſtri, inquit, vocant vngay,) quòd eius latera ſimiliter, ac ea auis multis coloribus variegata conſpiciantur, dictum putat. Quã etymologiam ſicuti non improbo, inde enim κοιλιόγραπτον Athenæus vocaſſe videtur; ita tamen Bellonio authorem eſſe non puto, qui picam, vel aliam auem Colian, aut Colion vocet, & quæ κολοιὸς vocatur, Gracculus eſt, ſiue monedula. Maſſilia eodẽ Bellonio teſte Cogniol appellat, Genua, vt apparet Lacertum, nam Bellonius in capite de Lacerto, Scombri quoddam genus, cuius tergus multò magis, quàm in alijs viret, & venter variegatus eſt, ibi vulgò Lacertum vocari ait, quem reuera Coliam eſſe ex Scombrini corporis paruitate liquet.

a L.9.Hiſt. cap. 2.
Lacertus veterum.
Elecatena.
Etymum.

FORMA. DESCRIPTIO.

Quibus ſimilis.
a *li. 9. Hiſt. cap. 2.*
b *li. 8. Hiſt. cap. 13.*
c *li. 8. c. 17.*
Vt Scombro ſimilis.
Scõber paruus.
Pliniј locus cõſideratur

QVanta ſit Lacertorum cum Scombris, & Pelamydibus ſimilitudo, facilè ex authoribus licet colligere, qui ferè ſemper hos piſces ſimul nominant; ſic *a* Ariſtoteles, gregales enumerans, ijs, mox accenſet Pelamydes, Scõbros, Colias: & *b* aliàs de migratione piſcium agẽs, vbi de Thunnis, & Pelamydib. dixiſſet, ab his ſubinde, Scõbros nominat, & Colias. Sic ex Latinis Columella: *c Itaq. præberi cõuenit tabẽtes Haleculas, vel quicquid inteſtini Pelamys. aut Lacertus gerit, tum Scõbri ventriculũ.* Tanta autẽ Coliæ, ſiue Lacerto cũ Scombro ſimilitudo eſt, vt Bellonius Coliæ tantũ iconem dederit, Scombrumq. fuſius nũ deſcripſerit, quòd & icon, & deſcriptio ex Colia manifeſtiſſimè haberi queant. Inquit autẽ, cũ aliquando à Lemni inſulæ incolis ſciſcitaretur quid Colias eſſet, reſpondiſſe idẽ cũ Scõbro nõ eſſe; ſeſe verò præter magnitudinem aliam differentiã non inueniſſe: ideoq libenter ſe Coliam Scõbrorum puſillorum generis ſtatuere: quare & paruum Scõbrum nominauit, Hiceſiumq. miratur, quod Scõbro maiorem eſſe ſcripſerit Coliam, pro Bellonio, nobiſq. idẽ ſentiẽtib. ſtat Plinius, Coliam Lacertorum minimum faciens: ſic enim legendũ arbitramur contrà vulgarem lectionem, quæ minima legit ſine ſenſu. Scio interim eſſe qui legunt minima genera, item qui genera ſimpliciter, cũ Plinius

A nius loquatur in singulari, hoc modo: *Colias siue Parianus, siue Sexitanus à patria Bętica, Lacertorū minima*: nec obstat, quòd mox subiūgat, *Helecathene, sunt Lacertorū genera*: Helecathenes nāq; in plurali ęque, ac singulari efferri possunt. Absurdum quoque videtur, & pręter Plinij loquēdi modum; eandem vocem (minima) interpretari pro eo quod minimi est pretij, vel bonitate, aut præstantia infimum, vt Rōdeletius arbitratur. Minorem autem Scombro Coliam esse, etiam habemus ex Athenæo, qui Sardam Coliæ magnitudine æqualem esse scribit, vt in Sarda diximus.

LOCVS. NATVRA. MORES. VSVS IN CIBIS.

NIhil ferè de Scombro dictum est, quod Coliæ similiter competere non possit. *a* Aristoteles optimos esse scribit in Propontide, antequam pariant, cùm cæteri fusanei (quibus aliàs *b* Colias etiam annumerat, semelque anno parere testatur,) Pontum adeuntes B proximè Aegeum sint pinguissimi. Commendantur ab Athenæo Amyclani, atque Hispani, qui Sexetani cognominantur, vnde in hoc *c* Martialis:

Cùm Saxetani ponatur cauda Lacerti, Et bene si canas, conchis inuncta tibi est.

Legendum Sexetani: & apud Galenum, *d* vbi scripsit *pisces mollis carnis, & excrementis vacui, vt Saxatiles, & Aselli, ad saliendum non sunt accommodi: Coracini verò, & Pelamydes Myli, Sarda, Sardenę, quęque Saxitana vocant salsamenta, ad saliendum sunt opposita*: & paulò post: *pręstantissima sunt Sardica salsamenta, hodie Sardas vocant, & myli ex Ponto, secundum autem post illa locum habent Coracini, & Pelamydes, & quę Saxitana appellant.* Sexitana legendum, & de sale inueteratis Colijs intelligendum est. Sexi enim authore Plinio, Beticæ Hispaniæ oppidū est. Nec aliud, puto, est salsamentum Gaditanum memoratum ab Hippocrate in primo splenis morbo, nisi matuis de Scombro intelligi hoc. Laudantur, & Parij, siue Pariani, sicuti cùm ex allato Plinij loco, tum ex hoc Archestrati, qui inter opsophagos lurconesque facile primas habuit, *e* constat:

Καὶ Πάριον κολίων (κολιῶν potius) κυδρὴν τροφὸς ἴσκε πολίχνη. idest;

Parium oppidum Coliarum nutrix inclyta.

Quod modò ad carnis qualitatem attinet, Xenocrates author est, Scombrum, & Coliam carnem C habere, non aliter, ac ipsi Thunni habent, stomacho ingratam, aridam, malique succi, & quæ nō facilè aluo excernitur, sed quæ copiosè nutrit; minusque ori gratam esse Coliæ carnem, & minus etiam succi habere. Scombrum Athenæus quoque leuiter, & subito è ventriculo descēdere tradit, Coliam verò glutinosum, acrioremque esse, & mordaciorem, deterioris succi, multum nutrire. Sic & Lacertum (quem eundem cum Colia esse diximus) Cornelius Celsus, inter grauissimi alimenti pisces recensens: *piscium eorum*, inquit, *qui ex media materia sunt*, hoc est, mediocriter alunt, *quibus maximè vtimur, tamen grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis Lacertus est.* Lacertos autem saliri solitos non solùm etiam ex ijs, quæ ex Galeno diximus, verùm etiam habemus ex Martiale, qui sic canit:

Mox vetus, & tenui maior Cordyla Lacerto, Sed quam cum ruta frondibus oua tegant.

Et rursus alibi:

Secta coronabunt rutatos oua lacertos, Et madidum Thynni de sale sumen erit.

Item rursus:

Vel duo frusta rogat Cybij, tenuemuè Lacertum, Nec dignam toto de Botryone putat.

Quo loco botryonem Hermolaus interpretatur vuas ollares, & cōdititios racemos, quales die- D bus quibus caro interdicta est, hodieque vsurpamus. Inuenio & muriæ Lacertorum vsum apud medicos ad dentium dolores, si quis ea subinde os colluat, vt meminit Marcellus. Cæterùm licet Lacertus, siue Colias per se minus palato sapiat, ab eius esu nihilominus Romani nequaquā abstinuerunt, vt præ cęteris docet Apicius, qui multa nobis de apparatu ipsius memorię prodidit: Patina ex Lacertis, & cerebellis, ex eo. *f* *Friges oua dura, cerebella elixas, & eneruas, gigeria pullorum coques. Hac omnia diuides prater piscem. compones in patina præmissa. salsum coctum in medio pones. Teres piper, Ligusticum Suffundes passum, vel mulsum, vt dulcis sit. Piperatum mittes in patinam; facies vt ferueat, cùm ferbuerit, ramoruta agitabis, & amylo obligabis.* Et paulò post. Patina de Lacertis: *Lacertos rades, lauas. oua confringis, & cum Lacertis commisces. adijcies liquamen, vinum, oleum. facies vt ferueat. cùm ferbuerit, œnogarum simplex perfundis, piper asperges, & inferes.* *g* Ius in Lacertos elixos ex eodem: *Piper, ligusticum, cuminum, rutam viridem, cepam: mel, acetum, liquamen, vinum, oleum, defrutum: calefacies, & agitabis ruta surculo, & obligabis amylo.*

a *lib. 8. hist. cap. 13.*
b *lib. 5. hist. cap. 9.*
Vbi meliores.
c *li. 7. Epig.*
d *lib. 3. Ali.*
Salsamentū Gadicanum
Colias Parianus.
e *Athenaus lib. 3.*
Carnis qualitas.
Scomber Colię prastat.
Lacerti sale cōdiri soliti
Botryo quid
Muria Lacertorum.
Apparatus.
f *lib. 4. c. 2.*
Ius in Lacertos elixos.
g *li. 10. c. 9.*

DE

DE SAVRO. Cap. LVI.

Saurus à Lacerto differt A Trachuro

Σαῦρος, & pro pisce quo dedicetur, & pro quadrupede, quod Latinis Lacertus appellatur, accipitur, quamobrem Theodorus Gaza, & vetus etiam interpres Galeni, eosque secuti alij hunc piscem Latinè Lacertum dicunt, cùm sit veterum Latinorũ Lacertus, Græcorum Colias. Vitandæ itaque æquiuocationis causa, Græcam nomenclaturam retinebimus, Latinèque similiter Saurum appellabimus. Rursus Saurum à Trachuro, qui tamen Romæ Suaro, & Massiliæ Suuero, nomine vtroque, vt apparet, à Saurus detorto, appellatur, differre, in Trachuro dictum est, quoniam Oppianus de Trachuro, & Sauro, tanquam de diuersis piscibus agat diuersis locis; cui rationi addẽdum, quòd Speusippus apud a Athenæum scribit, Saurum similẽ esse Acui, & Sphyrænæ: nam hæc similitudo Trachuro neutiquam conuenit. Prostat autem nonnunquam in foro piscatorio Romæ piscis quidam longus capite terrestris Lacerti, egregiè dentatus, Tarantolæ nomine, quo, & exiguum terreni Lacerti genus intelligunt, cum sit Apulorum Tarantula pestiferum, venenosissimumque phalangium, cuius venenum sola curatur musica. Hunc itaque piscem Lacerto simillimum quadrupedi Hippolito Saluiano verum, ac genuinum Saurum esse profitenti libenter assentior, quòd omnia ei quæ de Sauro veteres scribunt, exactè conueniant.

a Lib. 7. Saurus qui Tarantola.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

a L. 11. c. 49. Caput. Pinna.

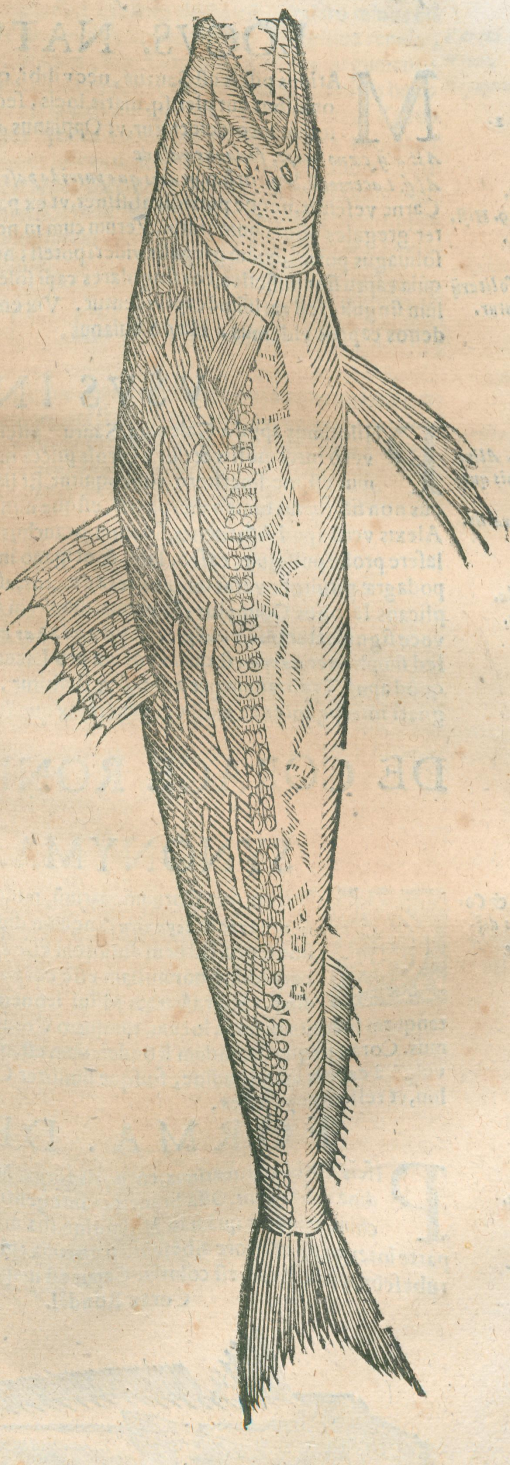
DVo Sauri genera esse a Aelianus tradit, videlicet nostras, & peregrinũ, in rubro mari nascens. Nostras caput habet, inquit Saluianus tenue & rotundum; rostrum oblongum, & acutum. Os magnum plurimis atque exiguis dentibus munitum; Oculos mediocres, rotundos, & aureos; Branchias vtrimque quaternas; prope quas binæ, & paruæ sunt pinnæ, vtrimque scilicet vna; aliæ duæ, & maiores in ventre, in medio dorso vna haud magna quinis senisuè aculeis horrida erigitur, aliaq. vna multò minor in medio dorso caudæ vicina reperitur; è cuius regione ab ano, qui in hoc pisce caudæ satis proximus est, alia paulò maior imo ventri hæret. Cauda in vnam, & lunatam pinnam degenerat. Corpus oblongum est, & rotundum. Vnde non ineptè à Speusippo in secundo similium, Sphyrena, Acus, & Saurus similes esse dicuntur. Sphyrænæ enim satis similis est hic noster Saurus; similis & Acui, si Acus illam rostri dempseris tenuitatem. Ventre est subalbido, lateribus luteis, dorso ex viridi nigricante, maculis quamplurimis virentibus, rubeis, cæruleis, luteis, atque nigricantibus dorsum, caput, & latera, nonnullorum serpentum instar, variè admodum pingentibus; Quamobrem non solùm ore, rostro, capite, atque reliqua corporis figura, sed colorum etiam varietate proximè adeo ad terrestris Lacerti accedit similitudinẽ, vt ei simillimus, si pedes exceperis, videri possit. Ventriculum habet oblongum, & satis magnum; appendices non multos; intestina mediocria; hepar bifidum, & subrubeum; Lienem subatrum, Pedali mensura maiorem adhuc nõ vidimus. An hoc nostro Sauro aliquãtulum diuersus est, qui in rubro mari reperitur, quem his verbis describit Aelianus; *Rubri maris Saurus* (interpres reddit Lacertum) *est, cuius magnitudo ei qui nascitur apud nos, æqualis est, virgatus spectatur, lineis nimirum aureolis circundatur à branchijs ad caudam pertinentibus, quas media argentea distinguunt: ore est hiante, maxilla inferior eminet in superiorem, virides oculos habet, quos aureo fulgore palpebra ambiunt.* Ab hac delineatione non omnino abhorret peregrinus iste piscis supinè subuiridis, pronè castaneus, lineis, siue lituris, maculisque orbicularibus subuiridibus decoratus. Rictum oris habet maximum Lacertorum terrestrium planè æmulum, & validissimis dentibus instructum. Branchiarum opercula flauescunt, punctis referta ferrugineis. Pinna tergoris, & branchiarum, & cauda ex ferrugineo rubent. Quæ verò in ventre sunt, eiusdem ferè cum ventre sunt coloris.

Anus. Cauda. Forma. Color.

Partes internæ. Magnitudo. Saurus peregrinus.

LOCVS.





LOCVS. NATVRA. MORES.

E

a Lib. 3.

MArinus piſcis eſt Saurus, nec vllibi, quod ſciamus, ad flumina adnatat: neque etiam omnibus aut plerisq. maris locis, ſed in quibuſdam dumtaxat reperiri ſolet, cænoſoque loco delectatur, vt Oppianus *a* his verſibus aſſerit:

Aſt alij cæno turpi, fœdaque palude *Paſcuntur, Batideſque*, &c.
Aſq; Lacertorũ, Saurorũm, *gentes quæ putrida paſcunt,* *Inter cœnoſas voluentes corpora ſordes.*

Cibus. b lib. 9. Hiſt. cap. 2.

Carne veſcitur, neque putridis abſtinet, vt ex poſtremo Oppiani verſu cõſtat. *b* Ab Ariſtot. inter gregales piſces numeratur. Verum cum in noſtro ſuburbano mari ſinguli ſemper capiantur; ſoliuagus potius, quàm gregalis videri poteſt; niſi dixerimus, non propterea quòd ſolitarij, ſed quia captu ſint difficiles, eos ſingulares capi ſolere: quod eò maximè veriſimile ſit, quia non ſolùm ſinguli, ſed rariſſimè capi videntur. Vix enim annis ſingulis in noſtro piſcatorio foro bis denos captos videmus. Hæc Saluianus.

Cur ſolitarij capiantur.

VSVS IN CIBIS.

F

a li. 3. Alim. Carnis qualitas. Apparatus.

PHilotimus apud *a* Galenum, Saurum piſcibus annumerat molli carne præditis. Galeno verò inter mollis & duræ carnis piſces medius quodãmodo habetur. Satis item euchymus eſt, mediocriterq. concoquitur. Et licet ſaporis ſuauitate cum ſapidiſſimis conferendus non ſit, ſuauis tamen dici poteſt, eſtque minimè aſpernandus piſcis. Editur aſſus, & frixus. Alexis verò apud Atheneum, Saurum, branchijs exemptis, cæſis ſpinis, lotum atque inciſum, & laſere probè pulſatum, caſeo, ſale, & origano implendum eſſe docet. Trallianus in curatione podagræ pituitoſæ vetat inter cætera cancros, aſtacos, ſepias, ſmylas, betas, &c. Quem locũ explicans Iacobus Goupylus; Legimus, inquit, in Grammaticorum commentarijs σμύλλαν, qua voce ſignificatur piſcis σαῦρος. Ego σμύλλαν non inuenio: μύλλα verò Heſychio non piſcis, ſed ſimpliciter σαυρα eſt, quam vocem pro Laceta quadrupede ouipara potiùs acceperis. Adde quòd apud Trallianum per λ, ſimplex ſcribitur. Fortè legendum ὀσμύλας, vt piſces polypo cognati intelligantur ex mollium genere, ex quo & Sepiæ ſunt, quas proximè nominauerat.

Smylla. Mylla.

DE CORACE RONDELETII. Cap. LVII.

G

SYNONYMA. ETYMVM.

Corax, & Coracinus differunt.

COracem ſiue Coruum marinũ, multi Coracino eundem eſſe volunt; ſed Athenęus, & κόρακος & κορακῖνε tanquam diuerſorum diuerſis meminit locis. Coracis verò, ſiue Corui carnem duriorem eſſe ſcribens, quàm Milui, tacitè inſinuare videtur ei cum Miluo nonnullam eſſe corporis ſimilitudinem, videlicet in alarum longitudine. Supra veram Milui iconem dedimus, & quem pro Miluo Rondel. pinxit, tanquam ſpurium in hunc locum, tanquam Coraci cõgenerem, quod & ipſe profitetur, reiecimus. Corax itaque ſecundum Rondeletium eſt, qui Romæ nomine cum Lyra communi, Capone vulgò à capitis magnitudine, ſuiſque ſimiliter Cabote appellatur, Burdegalenſibus verò Perlon, vt reliqui conſimiles.

FORMA. DESCRIPTIO.

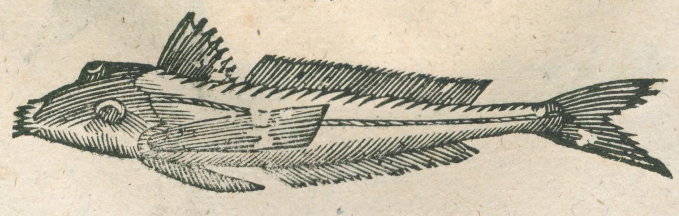
H

Pinnæ.

PIſcis eſt, inquit, marinus, corporis forma Miluo ſuo ſimilis, aculeorũ, pinnarumq. magnitudine diſcrepans. Oſſa branchias integentia cęlata in aculeos deſinunt. Pinnæ quę ad brãchias, minores quàm in Hirundine, ſua maiores, quã in Miluo ſunt, ex viridi nigricantes parte interiore, exteriore albeſcũt, cũ maculis rubeſcentibus. Dorſũ ex cæruleo nigricat, latera rubeſcũt. Vẽter lactei eſt coloris. Caput eſt magnũ: locus inter oculos cælatus. In dorſo virgas ex oſſiculis cõtextas, inſtar Cuculi habet: in eodem pinnas duas; prior eſt breuior cum aculeis longioribus, acutioribuſque: poſterior lõgior cum

Color. Caput.

Corax Rondel.



A cum longè minoribus aculeis. Linea simplex à capite ad caudam ducta est. Palato minus est flauo, quàm Miluus. Ventriculum paruum habet cum multis appendicibus, intestina tenuia, hepar ex albo rubescens. Hunc autem piscem Coracem, siue Coruum esse hisce argumentis probat Rondeletius: Coruo pisci à nigrore nomen est datum, sic Coruus noster, omnium huius generis piscium nigerrimus est. Præterea carne est multò duriore, quam Miluus quod Coruo tribuit Athenæus. Miluus verò post Coruum minus ceteris rubet, per summum mare volitat, vt sæpè vidimus. Neque me latet alios aliter huiusmodi pisces distinxisse, vt eũ qui à nobis Coruus dicitur, Cuculum esse asserant, non animaduertente, Cuculum ἐρυθρὸν, idest, rubrum dici, eum verò quem pro Cuculo exhibent, nigrum esse. Deinde Miluum esse quem Coruum appellamus, ob pinnarum, quæ ad branchias sunt, longitudinem. Sed satius est ob prædictas causas ita distinguere, vt nos distinximus. Hæc itaque ille.

Partes interne.
Etymum.

VSVS IN CIBIS.

B Athenæus (vt diximus) Coraci carnem tribuit duriorem: non esse tamen contemnendum omnino piscem, ex hoc Corn. Celsi innotescit: *Piscium eorũ qui ex media materia sunt* (hoc est, mediocriter alunt) *quibus maximè vtimur, tamen grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis Lacertus est, deinde quamuis teneriores sun, t tamen duri sunt, vt Aurata, Coruus, Scarus, Oculata.* Hi. n. pisces omnes saporis gratia summoperè commendantur.

Carnis qualitas.

DE MILVO EIVSDEM.
Cap. LVIII.

GEnuinum veterum Miluum, & ex ijs historiam suo nos loco dedimus; nunc Rondeletio Miluum creditum, Coraci superiori similem hic ex eo describimus. Ait suis Lucernam vocari, quòd noctu splendeat, eandemque ob causam à Prouincialis Belugo à beluguez, idest à fauillis. Piscis, inquit, est marinus corporis forma Coruo persimilis, corpore magis rubro, capite minus lato, vtrinque cõpresso. Pinnarum numero caudaque similis, magnitudine, & colore dissidens. Quantum ad colorem attinet, parti pinnarum, quæ ad branchias sunt externæ, nullæ maculæ rubræ insunt: interna ex viridi non nigricat, sed pinnæ istæ partim flauescunt, partim nigricant. Linea à branchijs ad caudam ducta simplex non est, neque læuis vt in Coruo: sed ex acutis breuibusque aculeis horret. Non squamis, sed cute aspera contegitur. Partibus internis Mullo imberbi similis. Palatum parum flauum est. Carne est dura, & sicca.

Lucerna.
Color.
Partes interne.

Miluus Rondel.

D



DE BOOPIS RARA SPECIE
Ex eodem. Cap. LIX.

Boops (vt oſtendimus) litoralis eſt, & ſquamoſus piſcis, ex cuius ſpeciebus eſſe Rondeletius credidit hunc rariorem piſcem, quod etſi nobis non videatur, quia genere diſcrepat, vt potè leui cute prædîtus, quo nomine tamen apud antiquos veniat, ignorantes, idem nomen reliquimus. Rarus eſt piſcis, inquit, cuius nomen, neque à piſcatoribus noſtris, neque ab alijs potui vnquam extorquere propter raritatem. *Magnitudo.* Palmi maioris eſt longitudine, totus à ſquamis nudus, ore paruo, oculis valde magnis pro corporis ratione, in pronis partibus pinnam habet ad caudam vſque continuam. *Pinnæ.* Cauda lata ſpiſſaque eſt. Ad branchias, & in ventre binas pinnas habet. Sapore carnis ſubſtantia, oculis Boopem refert.

Finis Libri Secundi.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIENSIS DE PISCIBVS Lib. III.

QVI EST DE PISCIBVS PELAGIIS SQVAMOSIS,

Et primùm de Asellis. Cap. I.

IN QVO

ORDINIS RATIO.

C PELAGIORVM, hoc est in alto pelago degentium piscium non paucos & saporis & salubritatis gratia non solùm comendari, sed plerisq. etiam litoralibus præferri posse, ex subsequentibus aliquot patebit historijs. Inter quos si ab Asello *tam deformi non digno nomine pisce*, vt Ouidij verbis vtar, exordium sumpserimus, nemo, opinor, vitio vertet. Hunc enim in maxima semper prærogatiua, atque pretio fuisse apud antiquos, inter alios ostendunt Cornelius Nepos, & Laberius poeta minorum, qui teste Plinio, Asellis, & Lupo præcipuam post Acipenserem, fuisse authoritatem tradiderunt. Deberentque etiamnum Hollandi, atque Britanni in eadem veneratione Asellos suos habere, qua veteres habuere Acipenserem, & nisi coronati, cumque tubicinis cantu inferre, quasi quadam non deliciarum, sed numinis alicuius pompa: quandoquidem incredibilem ex ijs quæstum faciunt: nam post suorum saturitatem, non solùm circumiacẽtes, verumetiam remotissimas regiones non sine quàm maximo vectigali, recentibus, salitis, & aridis saturant.

Cur ab Asello exordiatur.

Aselli in quo olim pretio.

SYNONYMA. ETYMVM.

D QVos itaque Latini Asellos, Græci ὄνυς, & ὀνίσκυς nominarunt: non tamen omnes indifferenter, vt Galenus existimauit, inquiens: *Quos Philotimus ὄνυς, alij ὀνίσκυς dicunt.* Latius enim apud Latinos, puto, sumitur. Aselli nomen quàm τῦόνυ, aut ὀνίσκυ apud Græcos, vt potè & τῦόνυ & ὀνίσκυ complectens, vt subinde ostendetur in generis examine. Duplex Aselli etymum reperitur, vnum apud a Varronem: alterum apud b Oppianum, Varro à colore dictum voluit Asini colorem referre innuens: Oppianus verò à torpore, ac segnitie, qua maximè famosus est Asinus, dictum insinuat, cui quodammodo subscribens Aelianus, cùm nominasset prægrandes ac pigros pisces, qui in latebris maris abdi solent, nec longè ab eis natando recedere: Asellum, inquit, ijs etiam annumerari posse. Bellonius verò omnes tam marinos, quàm fluuiatiles, aut stagnorum pisces, dummodo segnes sint, & ignaui: Asellos ab antiquis nuncupari existimans, assertionis suæ authorem nullum habet.

Aselli nomẽ Latius quã ὄνυ apud Græcos.

Asellus cur sic dictus.

a *Lib. 4. de lin. lat.*

b *Lib 3. de piscibus.*

E

GENERA. DIFFERENTIÆ.

a L. 9. c. 7. Gallaria. Bacchus. b l. 32. c. 11 Gadus. Gallerias. Clarias. Vt differãt.

IN enumerandis Aselli generibus inter veteres haud satis conuenit. Aristot. vnius tantùm meminit & ὄνον vocat; quamquam Athenæus ὀνίσκον quoq. ab eo nominari testetur, in libro vt citat de animalib. vt alias fuerit ab ijs, quibus nos fruimur. *a* Plinio duo genera cognita; *Collariæ minores, & Bacchi, qui non nisi in alto capiũtur, ideoq́. prælati prioribus.* *b* Et rursus, *Callarias Asellorum generis, nisi minor esset.* Totidem quoq. recensuit Dorion in lib. de piscibus apud Athenæum, videlicet ὄνον, quem vocari alijs Gadon testatur: & Galleridam, qui alijs vocetur ὀνίσκος & μάξενος. Oppianus verò etsi tria facere videatur; Onon, Oniscon & Clariam (sic Calariam per syncopen metri causa nuncupat, siue Gallariam, siue Galleridam, vario enim modo scribitur hoc nomen) & Clariã ab Onisco distinguit in eodem versu, addita hac distinctionis nota, quòd Onos in profundo degat in aliquo latibulo, Clariæ verò & Onisci in cœno & palustribus maris locis, non plura tamen quàm duo facere opinor, & Oniscum meo iudicio vocat Asellũ siue Onon nondum adultum: Tradit enim nondum exploratũ esse quoties anno pariat, ac si nemo hactenus obseruarit parere ob ætatis nimirum defectum. Hisce plura genera addidere recentiores, quorum alia squamosa sunt, alia squamis carẽt. Nos de singulis quibusq. agemus, ab Ono, siue Asello simpliciter dicto sumpto exordio.

F

FORMA. DESCRIPTIO.

Bacchus. Banchus.

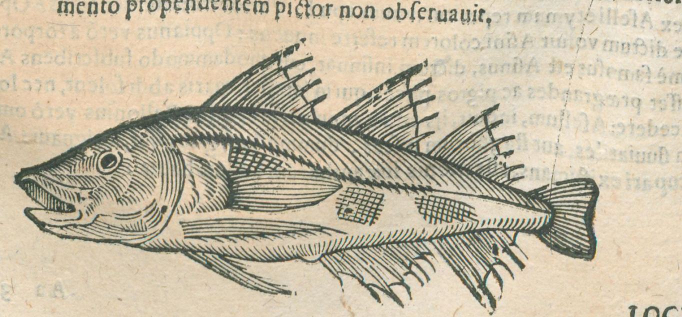
QVi itaq. Ὄνος siue Asinus siue Asellus simpliciter vocatur, & nonnullis etiam Ὀνίσκος, vt ex Galeno diximus & Plinio Bacchus (non Banchus vt nonnulli scribunt) quod Libero patri siue Baccho sacer esset, vt ille ait, fortè ob tumidum vẽtrem, eum esse certũ est, qui iunior adhuc Oppiano Oniscus, Hollandis Bolck, adultus Caballaeu, Gallis Capellan nuncupatur, omnia enim quæ de Ono & Asello veteres scripsere, ei conuenire subsequens historia ostendet, & quod ad formæ corporisq. notas attinet, *a* Aristoteles cirrum ante os tribuit (radiolum vocat Gaza) de cuius vsu postea, cum Capellanus habet, caret verò Merlucius quem alij pro vero Asello obtrudunt. Nec obstare arbitror Atheneum, qui ex authoritate eiusdẽ Arist. in lib. quem citat, de animalib. scribit Onon, & Oniscon os habere ἀναρρογὸς ὁμοίως τοῖς γαλεοῖς, *.i. patulum siue hians more Galeorum.* Hunc enim locum corruptum esse nõ dubito, legendumq. ταῖς γαλεαῖς, quas Grammatici, vt errat etiã Athenæus, cũ τοῖς γαλεοῖς sæpenumero cõfundunt. Ταῖς γαλεαῖς os excauatũ est, ideoque hians ac patulũ, quale omnino etiã est Capellano: τοῖς γαλεοῖς verò pro corporis (magni enim sunt) ratione, paruum angustumq. & nihil vel parum saltem hians. Quod si item quis Epicharmum saltem nobis aduersari dixerit qui ποικιλογάστορες ὄνας cognominauit apud eundẽ Athenæum, id est, *vario ventre Asellos,* cùm vnicolor sit nostri piscis venter; huic quoq; responsum volo, & hunc quoq. locũ viris doctissimis suspectũ esse, cùm in toto Asellorum genere nulli maculatus venter sit: legitq. *b* Adrianus Iunius ἐκτραπελογάστορες, id est ventrem habentes portentosum, eo nimirum fretus argumento, quoniam Athenæus huic piscium soli cor in ventre esse dixerat: quod cùm cordatis viris haud verisimile sit, libenter illi subscribo qui πελογάστερες legendũ censuit, id est, ventricosos, cùm noster Onos in ventrẽ summoperè excrescat. Est itaq. Onon noster siue Asellus maior piscis Oceano peculiaris, tumida admodum ventre, amplo capite, ore itẽ grandissimo, corpore proximè caudam tenui, magnitudine insignis, binos tresvè cubitos crebro excedens, colore in tergore nigricante, ad latera & in ventre albicante, sed squamosusnè sit, an leui cute præditus, haud satis memini.

a L. 9. Hist. cap. 17. Os. Athenæi locus correctus. Alter Athenæi lo. correctus. b In Adagijs. Descriptio.

G

H

Tertia Asellorum species Rond. Asellus maior authori, in quo barbulam ex inferiori mento propendentem pictor non obseruauit.



LOCVS

A

LOCVS. NATVRA. MORES.

ONos (vt Oppianus testatur) in alto mari degit, in quodam latibulo, quod Capellano no-
stro conuenit, qui pariter, vt de Ono scripsit Aristoteles, plurimum temporis latet, lon-
goque interposito tempore nõ capitur. Quo verò tempore nõ videat, Ostendit Aelia-
nus, *Canicula exortum extimescere tradens*: clariùs Athenæus ex Aristotele, solum (inquiẽs) cali-
dissimis flagrante Sirio diebus occultari, cùm alij per summum hyberni temporis frigus se ab-
dant. Solum tamẽ id Asinum facere negat a Plinius his verbis: *Quidam æstus impatientia medijs
feruoribus sexagenis diebus latent, vt Glaucus, Aselli, Auratæ*. Arenæ etiam sese obruere, cirroque
tanquam vermiculo quodam insidiari alijs piscibus verissimillimum est, cùm cirro eo (vt dixi-
mus) præditus sit: quod nempe de Ono prodidit Aristoteles his verbis: *Obruunt arena sese, Asinus,
Raia, Passer, Squatina, cumque nullam sui corporis partem non tectam reliquerint, verberant radiolis
oris sui, quos piscatores virgulas vocãt, quas pisciculi cùm aspexerint, adnatant quasi ad algas quibus*
B *vesci soliti sunt*. Quare eundẽ quoque cum hoc esse conijcio, qui apud Danos & Borussos Zan-
det vel Sandat vocatur ab Arena quę plerisq. Septentrionalibus populis Sant vel Zant nomi-
natur. Ventre enim albicare inquiũt, nigricare dorso, carnem sale condiri, conditam tenaciorẽ
euadere, ingentique copia dolijs clausum in exteras regiones mitti. Quia verò tam ociosus are-
nis obrutus iacet, tum quòd tãto tempore latet, deforme Asini nomẽ obtinuisse reor, desidem-
que & segnem cognominatum fuisse. Solitarius deniq. piscis est, quod & Athenæus testatur: &
Oppiano hamo capitur, quem ancillæ in captis sæpe eximunt.

Quando lateat. — a *L. 9. c. 17.* — *Vt piscibus insidietur.* — *Sanda Danorum.* — *Etymum.*

VSVS IN CIBIS.

IEcur habet maximum, idemque delicatissimum, & quod cæterorum piscium iecinoribus re-
cta ratione pręfertur. Carne item alba est, & friabili, palatoque gratissima, maximè si elixa
affuso recenti butyro, & sinapios cõdimẽto addito inferatur, vt apud Hollandos fieri asso-
let. Magni Asellum fecisse veteres ab exordio dictum est Galenus si probo vtatur alimento &
C mari puro (nam sunt qui cœnosis etiam locis degunt, minores natu nimirum, vt ex Oppiano
ostẽdimus) carnis bonitate, hoc est, salubritate cum saxatilibus contendere asserit. Aliàs etiam
mollem & friabilem carnem habere testatur, etsi non ęquè ac saxatiles; ideoque vbi horum ino-
pia est Asellos succedere posse eos verò qui prauo vtuntur alimento, aut in aquis mixtis & potis-
simùm si vitiosæ fuerint, degunt, carnis quidem molitiem non deponere, sed pinguitudinem ac
lentorem acquirere, & ob id neque suaues, vt antea, amplius manere & alimentum excrementi-
tium reddere. Quare cùm & Diphilus boni quidem succi Asellos esse dicat, sed haud faciles
concoctu, virosumq. aliquid in se habere, de postremo loco à Galeno recensitis loqui arbitra-
mur, atque adeo bene à Plinio scriptum, Bacchũ quòd in alto pelago degat, Callarijs pręfer-
ri. Idem Galenus recentes in albo iure iubet elixari, quod ita docuit parari. Copiosa aqua in ol-
lam inijcitur, deinde olei quod satis est, affunditur, cum pauco anethi aut porri, deinde cum pis-
ces semicocti fuerint, salis tantũ inspergitur, quo ad tototum ius salsum nondum appareat: quã
præparationem ægris accommodam esse ait. Exiccatus ipse piscis osseam ferè duritiem induit,
quare rubusto aliquo baculo prius verberatus coquitur, haud ingratus gustui, si elixatus butyro
innatans inferatur. Stockfisch inde vocatur per vtramq. Germaniam quasi fustuaris piscis, vt
D eruditus, quidam latinè expressit. Sale item inueteratus commendatur, si nocturna diurnaq. ma-
ceratione, salsugine ablata ex noua affusa aqua elixetur, & eodem quo exiccatus, modo come-
datur, mutatq. iterum nomen, Aberdanum enim tunc nuncupant: conditur autem nõ integer, vt
exiccatus, pręciso tantùm capite, sed in frusta dissectus, & ligneis vasculis clausus ad exteras re-
giones ab Hollandis, ac potissimùm Germaniam superiorem mittitur, vbi Rheynfisch quasi
Rheni piscis nuncupatur, quòd eò per Rhenum fluuium conducatur.

Iecur. — *Appartus* — *Carnis qualitas.* — *Ius album vt fiat.* — *Indurati apparatus.* — *Piscis fustuarius.* — *Abardanus* — *Piscis Rheni.*

DE

DE CALLARIA, SIVE ASELLO Minore. Cap. II.

E

SYNONYMA. ETYMVM.

Gallerias. Oniscus. Galaria. Galaxia. Mustela vulgares. Merlucius. Piscis capitosus. Piscis Rheni.

MInorem Asellum Plinius Callariam vocat, item apud Athenæum Dorion, cui & ὀνι
σκος dicitur. Oppianus verò Oniscum à Claria siue Callaria distinguit, vt modò
ostendebamus, vbi hoc vocabulum diuersimodè apud veteres scribi dicebamus.
Sunt qui rectiùs Galariam vocari volunt & Galaxiam nimirũ παρὰ τοῦ γαλάκτος,
idest à lacte, non quod piscis sit lactei coloris, sed quòd lacteũ planè eius sit iecur.
Alij tamen dici volunt, ἀπὸ ταῖς γαλεαῖς, quòd his quodammodo similis sit, ideoq. quosdã Asel-
lorum generis Galeas, idest Mustelas vulgares quidam nuncuparunt. Hunc ego Callariã siue
Galariam Asellum arbitror eum esse, qui apud Ligures, & huius temporis Græcos, antiquum ho
dieq. nomen habet. Asello enim siue Nasello dicunt Ligures: illi Gaidaron, id est Asinum quasi
γάδον, quo nomine Dorioni vocatur Asellus maior; Romani & Galli Merlucium, quasi maris Lu-
cium, Hollandi, apud quos copiosissimè capiuntur, ideoq. plebei ferè haberi solent, nam copia fa-
stidiũ plerumq. parit, Scheluischs non à Schaldi fluuio proximè Antuerpiã in mare se exonerã-
te, vt nonnulli sibi persuasere, sed à Latino Aselli nomine quasi selus ablata prima litera a, nisi
dicamus à versutia ac astu, nam versutos & nequam pueros Scheluischs dicunt. Murmellius Pis-
cẽ capitosum ficto nomine latino appellare voluit à capite, vt apparet, quod maiusculũ est, latũ
& pressum. Coloniæ alibiq. per Germaniam similiter ac maior, Rheijnfisch quasi Rheni piscis
appellatur, ob allatam ibi rationem.

F

FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudo. Forma. Caput. Dentes. Cor. Squama. Ventris capacitas. Vẽtriculus. Pinna. Podex.

LOngitudine plerumque pedali aut cubitali est, teres, ventricosus tamen capite maiuscu-
lo, & vt monui, lato, pressoque, oris rictu maximo. Inferior maxilla quæ paulùm promi-
net, vno dentium: eorundem acutissimorum ordine, superior duplici munitur. Oculi
maximi sunt, branchiæ vtrimq. quaternæ publices; inter quas cor situ est figura ossis dactylorũ,
pericardio contectum. Squamis tegitur minutis in lateribus ac dorso ad cineritium colorẽ ver-
gentibus. Lapillos in capite habet duos, non molari figura, vt Athenæus ait, sed oblonga, similes
qui in Sparo reperiuntur, vt Bellonius testatur. In interiore oris parte post linguã ossa sunt, par-
te interna supernaq. aspera & in gula regione cordis duo alia reliquis longiora, quę obstant at-
que prępediunt, ne pisces dum deuorat, in gulę angustias compulsi, aculeorũ asperitate cor vul-
nerent. Iterna ventris capacitas, tenuissima ac nigerrima, vndique oblinitur membrana, quæ
sola digiti admotione diuellitur, Ventriculum habet magnum, crassum, superiore parte latũ in-
feriore in acutum desinentem, album: iecur eiusdem coloris, cui fel committitur: intestina tenuia
& rubentia, vterũ bifidum nec admodum oblongum. Pinnis natat quatuor: quæ in supina parte
sunt fluuiatilium quorundam modo ori propiores sunt, quàm quæ ad branchias positæ sunt. Po-
dex non multum infra locatus est, à quo ad caudam pinna continuatur: hac rursus alia breuior,
mox a capite ceruicis loco. Linea à superciliorum loco ad caudam ducitur. Cæterùm Rondel.

G

An Oniscus sit Dorionis Murana fluuiatilis. Sturionẽ nõ esse Onõ aut Oniscum.

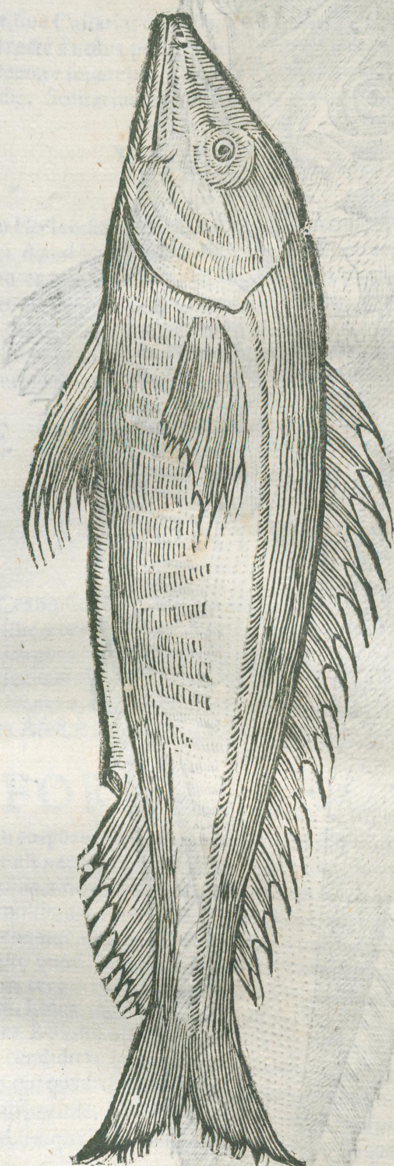
Dorionis Oniscum non esse hic pictum piscem, sed qui vulgo Sturio appellatur contendit, argu
mento, quòd vnicam tantùm ei spinam tribuat his verbis: *Fluuiatilis Murana vnã tantùm habet
spinam, similem Asello qui vocatur Callaria.* quodq. os non habeat supina parte, quod Ono, siue A-
sello maiori Athenæus ex Aristotele, vt putat, tribuit, os habere inquiens ἀνερρωγὼς ὁμοίως τοῖς
γαλεοῖς. Verùm doctissimi huius viri sententia isthæc admodũ erronea est. Doriõ quidem teste
Athenæo Onon id est Asinum siue Asellum maiorem, ab Osco qui ipsi Gallerias & Maxinus ẽt
nominatur, distinguit specie, non item genere. Locum verò de ore nos suprà restituimus: & si
nihil ibi monendũ quis contendat, nondum fuerit necesse propterea statuere, os Ono siue Asel
lo in supina parte esse, sed æquè ac in Galeis hians ac patulum, vt scilicet cibi indicetur auiditas.
Sturio flumina ęquè ac mare frequẽtat. Onos siue Asellos marinos tm̃ veteres agnoscũt. Ad hęc
q de spina dicit, nescio q̃ sedulò rẽ ipsã inspexerit. Eqdẽ Merluciũ nr̃m, vnicã tm̃ spinã habere

H

ex

A

Asellus minor.

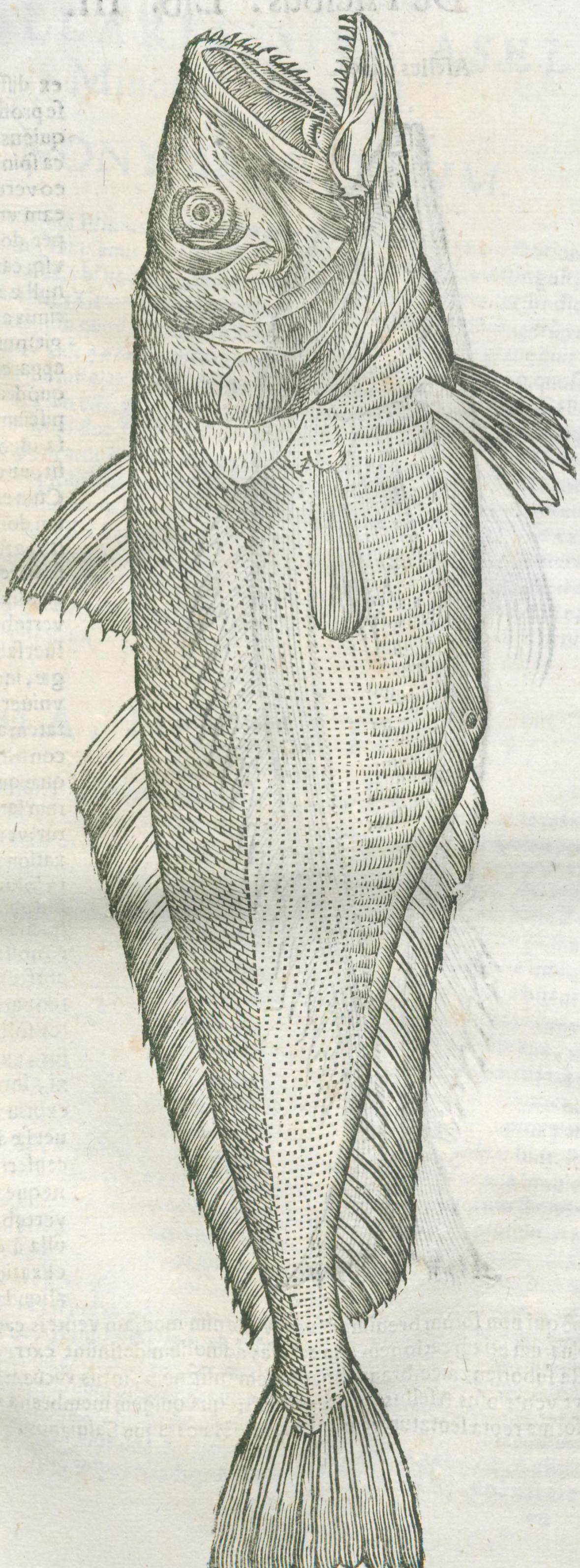


B

C

D

ex dissecto pisce didicisse se profitetur Saluianus, inquiens: Quod autem ei vnica spina sit, non solùm ex eo verum est, quòd præter eam vnam, quæ à capite per dorsum ad extremam vsq; caudam perducitur, nullæ aliæ, (vt in quamplurimis alijs piscibus contingit) per carnem conspersæ apparent, sed ob id etiam, quòd ab alijs cæterorum piscium dorsi spinis, diuersa adeo ratione fabrefacta sit, vt verè vna dici possit. Cùm enim piscium omnium dorsi spina multis constituatur vertebris: in piscib. reliquis, ex vtroque quamplurium superiorum vertebrarum latere, transuersales spinæ, acutæ, longæ, incuruæque adeo, vt vniuersam ventris capacitatem amplectātur, atque constituant, enascuntur: quæ quidem sic vertebrarum lateribus committuntur, vt modicula quauis elixatione, earum ita iunctura soluatur, vt non vnam, sed plures spinas esse, conspicuum fiat. Ex Aselli verò nostri vertebris, nullæ profectò huiusmodi spinę, sed earum vice transuersales solùm quidam processus, externa parte conuexi, interna verò concaui exoriuntur: qui quidem diuersæ à dorsi spina, spinæ censeri non possunt, cùm neque (eò quòd prorsus vertebris connati sunt) vlla à dorsi spina dissolui elixatione possint: neque aliquam spinæ formā præseferant: quippè qui non solùm breuissimi sunt (vix enim mediam ventris capacitatem sepiunt) sed præter spinarum etiam rationem, in retusas admodum desinunt extremitates, ex quibus vtrimque crassa suboriens membrana capacitatem insignem, intus vacuam extuberantemque adeo efficit, vt ventriosus Asellus ipse reddatur; qua quidem membrana dissecta adamussim adeo scaphæ forma repræsentatur, vt nihil suprà. Hæc itaque Saluianus.



A

LOCVS. NATVRA. MORES.

CLarias, siue Callarias cænosis, ac herbosis litoribus gaudet, teste Oppiano; quamobrem haud rectè à nobis pelagijs annumerari videri possit, nisi Aselli alterum genus esset, à quo temere separetur. Vescitur Gabionibus, Atherinis, ac marinis deiectamentis, vt Bellonius tradit. Solitarium esse aiunt, licet copiosè capiatur. Capitur autem hamo.

Cibus.

VSVS IN CIBIS.

VIlis in Hollandia piscis est, carne aliàs præditus candida, friabilique, atque optimi etiã succi. Apud Vuestphalos, ad quos per Rhenum fertur, in delicijs habetur, & circumiacentes populos alios. Elixatur in aqua pura modico salis adiecto, tum butyro salso, aut recenti feruido, & petroselino conditur; plerique Hollandorum sinapios condimentum adijciunt. Icon quàm dedimus, Gesnero lector debes, in qua maxillam inferiorem superiori longiorem, & vtramque rursus dentatam desidero; qui exactiorem velit, Rondeletium adeat, & Saluianum, cum quorum tamen icone, nostra altero loco expressa ferè conuenit.

Carnis qualitas.
Apparatus.

B

DE ASELLO MINORI ALTERO. Cap. III.

SYNONYMA. ETYMVM.

OCeano Gallico frequens est Merlucio non absimilis piscis, inde fortassis Merlan illic vocatus, siue vt Rondeletius habet, Merlanus, aut vt Bellonius habet, Merlangus. Byzantini, teste eodem Bellonio, Muzum, vel Mazum dicunt, Veneti piscem mollem, Romani vulgò Ficum; etsi Rondeletius alium ab hoc esse dicat, Venetis, ac Romanis sic nominatum. Monet enim Bellonius, Fici vocabulum ad permultos alios Asellos transferri à Romanis.

Merlanus.
Merlangus.
Mazus.
Piscis mollis.
Ficus.

C

FORMA. DESCRIPTIO.

HAbitu corporis Merlucio, siue Callariæ similis est: oculis magnis, perspicuis, argenteis: squamis paruis, adeo vt visum fugiant, tegitur, ore est medio. Dentes paruos habet in maxillis, albos, acutos, ordinatos: ventrem prominulum, vt & omne Asellorum genus. Albus est, ac mollis, argentei coloris. In pinnarum numero Rondeletius, & Bellonius, quibus hunc piscem debemus, dissentiunt. Ille enim numero, situque eas cum Merlucio conuenire asserit, hoc dempto quòd Merlucius duas tantùm in dorso habeat, hic tres: Bellonius verò, tres quidem etiam in tergore, sed duas ab ano ad caudam tribuit, atque in lateribus ad branchias vtrimque vnam. Linea à branchijs ad caudam sinuosa ducta est. Spina tergoris sexaginta vertebris constat ex Bellonij obseruatione. Ventriculum magnum habet cum multis appendicibus, hepar ex candido rubescens: vuluam bifariam tantùm diuisam affirmat Rondeletius contra Bellonium, qui quadrifariam diffindi scripserat, id quod certè non comperiet, inquit, ex anatome dissecandi peritus, qui pro vuluæ partibus vasa spermatica temerè non acceperit. In capite calculos oblongos habet, non omninò rotundos, quales nimirum plurimi alij pisces.

Squamæ.
Venter.
Color.
Pinnæ.
Partes internæ.

D

LOCVS. NATVRA. MORES.

OCeani piscis est, ex alto ad litora etiam ascendens, vt inde licet colligere, quòd in ventriculo eius Aphyę, Carides, Gobionesq. parui, & ignobiles, similesq. pisciculi litorales reperiantur; quos integros deuorat, nec dentibus, vt Rondeletius ait, in frusta diuidit: dentes enim habet non ad incidendum, sed ad retinendam prædam. Illi verò in ventriculo dissecti in frusta, ideo reperiuntur, quod cibi in ventriculo, cùm à calore natiuo immutantur, & conquuntur, comminuuntur, & atteruntur.

Cibus.

VSVS

E

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

CArne quidem, inquit Rondeletius, est friabili, & molli, sed non perinde, ac Phycis (sic vocat perperam, qui Romæ Fico, & Tenca marina vocatur, de quo mox suo loco) vnde hos pisces comesos non maiori oneri esse ventriculo, quàm si è zona appensi gestarentur, vulgò Galli dicunt, qui duræ carnis pisces probant, cæterisq. præferunt. Bellonius hoc prouerbium citat paulò aliter, nimirum sic: Galliæ tam frequens est Merlangus, vt à carnis leuitate, vulgari prouerbio locum fecerit, hominem duodenis Merlangis probè pastum, minore ab his pondere in cursu fatigari, quàm si senos tantùm Zonæ appensos gestauerit: dubitatque Bellonius, an itaque is sit piscis qui à carnis mollitiæ, & candore antiquis Græcis Πρόβατον, hoc est, ouis aut Pecus dici consueuit: in qua tamen sententia inconstans est, nam & Eglefinum (vt suo loco dicetur) Προβατον etiam esse contendit, & si dijs placet, eundem esse cum Ariete: qua de re mirum est, quantum ipsum exagitet Rondeletius. Merlangus autem ob mollitiem carnis assus melior est, quàm elixus, quare in sartagine frigendus, farinaque aspergendus, vt partes contineantur, neque diffluant.

Ouis, aut pecus piscis. *Aries.* *Apparatus.*

F

DE GOBERGO. Cap. IV.

Locus. *Magnitudo.* *Color.* *Fama.*

ALia est Asinorum species, quæ vulgò, inquit Rondeletius, Goberge dicitur. Maris Oceani piscis est, qui ex terræ parte nuper reperta salitus ad nos aduehitur, Morhua, siue Molua (de qua mox) latior, & maior. Hæc enim cubiti est magnitudine, aut non multò maiore: ille duorum cubitorum magnitudinem superat. Colore est cinereo, ventre falcato. Squamis tegitur. Ore est mediocri sine dentibus, oculis satis magnis. Pinnarum numero, situque duobus superioribus (Eglefino, & Merlano) similis est. Cauda in vnicam desinit. Linea à branchiarum suprema parte ad caudam obliquè ducitur. Partibus internis Asino (Merlucio) similis est. Carne constat duriore, quàm Asinus, minus glutinosa, quàm Molua. Piscis iste in aqua maceratus, vel fustè contusus, pauperiorum, & rusticorum cibus est.

Carnis qualitas.

G

DE MOLVA MAIORI, SEV ASELLO VARIO. Cap. V.

ESt inter Oceani Asinos, nonnullis Gallorum Molua, alijs Moschebout, à macularum, seu punctorum varietate nominatus, alijsque similiter Leopard, Rondeletio Asinus varius.

H

FORMA. DESCRIPTIO.

Color. *Pinna.*

PIscis est squamosus, Gobergo proximè descripto similis, sed maior. Dorso cinereo multis maculis nigris conspersò, ventre candido, falcato. Pinnas tres habet in dorso, à podice vnicam, duas ad branchias, duas in ventre, quæ magis ab ore sunt remotæ, quàm in Asino (Merlucio) & Gobergo: in quibus duobus hæ ventris pinnæ, fluuiatilium piscium modo, ori propiores sunt, & loco firmiori innixæ. Ore est magno. Dentes habet in maxillis. Oculis minoribus quàm Gobergus. Internis partibus Asino similis est. Hanc Moluam maiorem esse putat Rondeletius: ei enim similis est, inquit, hic piscis, & eodem modo maculatus. Substantia carnis ferè eadem; nam glutinosus est, sed minus quàm Molua.

A

DE MORHVA, SIVE MOLVA ALTERA. Cap. VI.

Molua, vel Morhua à Gallis, ab Anglis Morhuel Asellorum teste Bellonio species est maxima, & vt plurimū sesquicubitalis longitudinis, latitudinis verò pedis vnius. Ore est magno, & dētes habet in maxillis. Ex inferioris maxillę extremo appēdix carnosa, ceu pilus è barba propendet. Oculis illi aiunt esse magnos, & ab his apud Gallos parœmiam esse in stolidos, vt vult Bellonius, sed in eos quibus infirmior ac hebetior est visus acies; sic enim ferè semper inquit Rondeletius, accidit, vt qui magnis sint oculis, & prominentibus, maximè quibus lata est pupilla, parum acutè cernant ob maiorem spirituum dissipationem. Pinnas habet ad branchias, & in ventre binas, parte prona tres, à podice duas. Dorsum cinereis fuluisq. maculis notatur. Venter falcatus. Partes internę Mustelæ marinæ ferè similes.

Magnitudo *Oculi.* *Oculi magni parū cernūt* *Pinnæ.* *Color.*

B

VSVS IN CIBIS.

Rondeletius recentem hunc piscem carne esse scribit multò meliore, quàm cùm salitus, aut exiccatus fuerit: quippe cuius caro glutinosa adeo fit; vt etiā butyro diu immersa (quod vt pinguia oīa glutinosarū rerum adhæsione impedit) digitis ita hæreat inter edēdum, vt vix reuellatur. Cùm contrà, inquit, fieri oportere ratio ipsa suadere videatur, quòd sal calefaciat, extenuet, & incidat. At cur glutinosior Morhua tēpore fiat ī causa esse putat tēuis humoris cōsumptionem. Quemadmodum in farina multa aqua diluta euenire videmus, quę si aliquandiu coquatur, tenuioribus partibus ab igne absumptis tam spissa glutinosaq. redditur, vt ea ad multa ferruminanda vtamur. Idem in saccharo aqua dissoluto experieris: coctione enim multò glutinosius fiet.

Carnis qualitas. *Cur tēpore glutinosior fiat.*

C

VSVS IN EXTERNIS.

INtestina huius piscis & folliculi ichthyocollę conficiendæ inseruiunt, vnde fuere, qui veterum Ichthyocollam (accipitur enim pro pisce & glutine) esse credidere: quorum opinionē non temerè redarguit Rondeletius; vt suo loco patebit.

Intestinorū vsus.

DE ASELLO NIGRO. Cap. VII.

Profitetur Bellonius sese ignorare, qua ratione Britanni hunc piscē Colfisch dixerint: nisi, inquit, dicas eidem hunc illis esse vsui quo in Ponto id Sturionis genus, ex cuius folliculo ichthyocolla confici solet, quasi col ipsis fit colla siue gluten: cū rem aliter sese habere inquiant Anglicæ linguæ periti, qui col Anglis carbonem esse aiunt: vt inde piscis hic, Asellus niger, siue carbonarius dicatur, quòd præ cæteris tergore nigricet. Defertur ad Gallos ex eo Britanniæ tractu, qui Hollandiam spectat. Vbi prouectus est, aliquo est in pretio: nam paruus adhuc, carnem habet planè insipidam. Squamis contegitur latioribus, quàm quiuis alius generis. Hæ tamen in icone, quam Bellonius nobis dedit, non exprimuntur. Tergore est nigricante, ventre candidiore. A capite ad caudam atram lineam productam habet, ad latera aliquantulum inflexam pinnasq. reliquis sui generis piscibus duriores ac robustiores. Popularis est, & omnium salitorum inferioris notæ. Pinxit eum acephalum, quòd capite mutilus in Angliam, vbi etiam peregrinus est, perferatur.

D

Etymum. *Locus.* *Carnis qualitas.* *Squamæ.* *Color.*

DE MVSTELA vulgò Genuæ dicta. Cap. VIII.

Mustela.

ASellorum generis piscem hunc Genuenses & Massilieses, vulgo Mustelam vocăt, impropriè certè, cum sint Mustelæ læues, contrà ac hic qui squamosus est: Illyrici Pegorellam, vulgus Cretēse Gaideropsarum, nos, inquit Bellonius, Asinum piscem vertere possumus. Arbitratur autem Aristotelis & Galeni Callariam esse, cùm neuter (quod equidem sciam) Callariæ meminerit. Rondel. verò quæ Asino notæ insignes, & euidentissimæ tribuuntur ab Aristot. huic magis competere existimat, quàm Merlucio, quē omnes, inquit, hodie Asellum veterum esse iudicant; maximè verò virgulæ illæ ad alliciendos, & capiendos pisces, quibus prorsus caret Merlucius, quòd lapides molares in capite habeat, quòd lateat. Sed cùm omnes istæ notæ Capellano quoq. competant, ego in mea opinione firmus permaneo. Piscis est marinus Merlano quodammodo similis, Græco & Italico litori teste Bellonio frequentissimus, inter mollis carnis pisces connumeratus; trium interdum palmorum longitudinis ac cruris humani crassitiei: colore ex liuido in opacum abeunte, squamis Polam vulgarem referentibus. Duas in tergore pinnas gerit; quarum minima capiti vicina est præter quos aliam rursus ad caudam vsq. protēsam habet: ac rursus ad latera vtrinq. vnam, rotundam, sub quibus postremis crassiores ac carnosi quidam cirri bifidi conspiciuntur, huius quoq. caudæ pinna rotunda est, cirrū sub mento habet, quod Rondelet. quoq. testatur, qui tamen duas in icone sua expressit. Idem & Bellonium notat, quòd sine squamis squamosum hunc piscem describat, cum is squamis Polam vulgarem referre dicat, vt ostendimus: Maxillas habet mobiles, dentes confusos, vt & Asinorū reliquū genus. Sed hoc ab ijs differt, quòd in labro superiore, maculam ostendit in cordis figuram, dēticulis circūfultam, linguā albicantē, & in cuspidem efformatam. Proinde brāchias distendit vtrinq. quatuor, sub quibus cor delitescit triquetrū pericardio, vt in cæteris piscibus obuolutum. De diaphragmate hepar pallicū ac ferè lacteum appensum est, in tres lobos diuisum: cuius pars sinistra, cæteris maior, vesiculam fellis oblongam admittit; tertius lobus superficiei stomachi incumbit. Lien illi est sāguineus, gracilis, oblōgus, dorso incūbens, à ven-

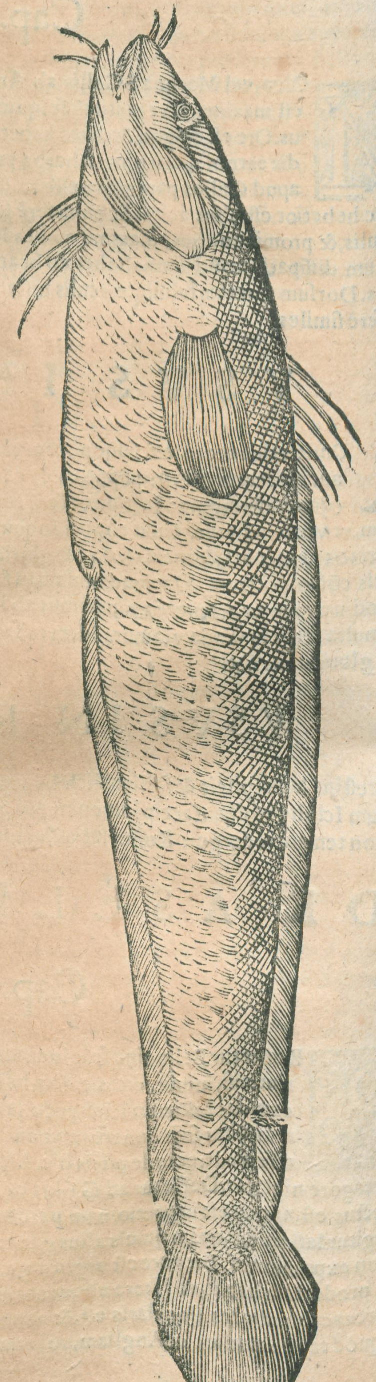
Gaideropsarus,

Descriptio.

Color.

Partes internæ.

Mustela vulgaris Rondel.



A à ventriculo dependentes: quem propter voracitatem prægrãdem vidimus, eius ferè figuræ, cuius est pastorum instrumentum, cui cornutæ musæ nomen est. In pyloro admodum multæ sunt apophyses, vt quinque, & triginta facilè connumeres. Eius intestina non amplius quàm tribus reuolutionibus circumflexa sunt, antequam ad rectum pertingant; præter quæ vesicula quadam cæteris Asinis communi præditus est, gemino veluti folliculo tergori coniuncta, quæ illi commodioris natationis vsum exhibere creditur. Cæterùm hic piscis Sardellis, Boopis, Trachuris, atque alijs piscibus se exaturat. Hæc omnia ferè Bellonius.

Cibus.

DE TINCA MARINA. Cap. IX.

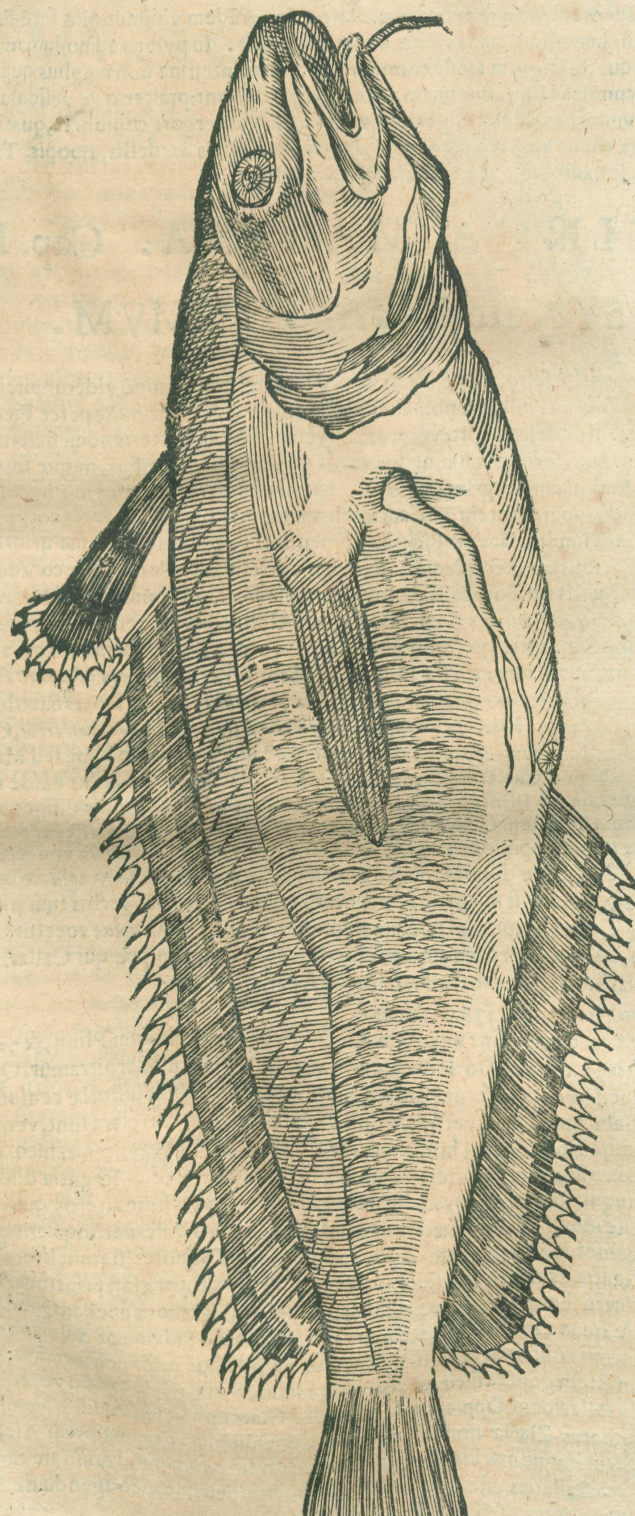
SYNONYMA. ETYMVM.

B PRæcedenti Asello, vulgò Mustella dicto congener omninò videtur piscis iste, qui Romę duabus insignis nomenclaturis, vulgò Tẽca marina, & pesce Fico nuncupatur. Rondeletius pro veterum Phycide exhibuit veteris nomenclaturæ vestigium, puto secutus, cùm neque varijs depictus sit coloribus, neque spinis vallatus, & nihil minus quàm Percæ, & Channæ similis: quas notas in Phycide requiri suo loco ostendimus. Apparet autem Tincam marinam vulgò nominari propter corporis quandam cum palustri Tinca similitudinem. Ficique nomen sibi vendicauit, quòd maturioris, passiq. fici instar mollis sit, flacidus, ac succi plenus. Saluianus Asellum Callariam esse contendit, sed quã frigidis ne dicã friuolis rationibus, lecturus isthæc diudicet. a Plinius (inquit) cùm inquiat: *Calarias Asellorum generis, nisi minor esset:* vti Callariam Aselli congenerem, & minorem esse testatur: ita nos hunc piscem nostrũ quippè qui Asello (sic vocat Merlucium) similis est, atque minor, Callariam esse iure censemus, nec si b Plinius, dicens alibi: *Asellorum duo genera, Callariæ minores & Bacchi, qui non nisi in alto capiuntur, ideo prælati prioribus.* atque Dorion scribens apud Athenæum: *Fluuiatilis Murana habet vnam spinam similem Asello qui vocatur Callarias,* Callariam & Asellum non similes, sed vnum & eundem piscem facere videantur, non hunc sed Merlucium, quem Asellũ esse statuimus, Callariam appellare oportet. Nam cùm Callarias valdè similis sit C minori Asello, mirum non est Plinium (haud multũm in rebus internoscendis diligentem, & peritum hoc loco Asellum minorem Callariam vocasse, atque vnum & eũdem piscem fecisse. Dorion verò pro nostra pugnat opinione: nam si minorem Asellum, & Callariam vnum & eundem piscem arbitratus esset, habere dixisset spinam similem τῷ ὀνίσκῳ aut τῷ γαλλαρία, & non τῷ ὀνίσκῳ τῷ καλεμένῳ γαλλαρίᾳ, id est minori Asello vocato Gallariæ: quibus verbis tum piscem vnũ qui simpliciter ὀνίσκος, tum alterum qui non simpliciter, sed ὀνίσκος γαλλαρίας vocetur, manifestè innuit reperiri. Nostræ præterea sententiæ subscribit Oppianus, quippe qui Callariam metri ratione per syncopen κλαρίαν vocans, ab Aselloque separans, inquit:

ψῆτται καὶ κλαρίαι καὶ τρίγλιδες ἐγρατ' ὀνίσκων.

Quamobrẽ vti Merluciũ ὀνίσκον, siue minorem Asellum ita hunc Callariam Plinij, & γαλλαρίαν, siue ὀνίσκον καλεμένον γαλλαριαν Dorionis, atque κλαρίαν Oppiani iure arbitramur. Quod si forsan in historia Merlucij hæc ita absolutè distincta non sint, ea ad huius historiæ censuram reuocamus. Hactenus Saluianus. Quod verò ad Plinij verba attinet, ea tam clara sunt, vt nihil planè opponi queat, eademque in Merlucij historia, & rectè citauit, & rectè explicauit; hicq. non benè palinodiam canit. Dixerat asserere videri Plinium quadruplici inter se differentia differre Asel D los: primùm enim (inquit) priores quos Callarias vocat, minores facit: sic alteros quos Bacchos appellat, maiores esse innuit: eodem præterea authore, loco etiam differunt, inquiens enim Bacchi, quos magnos censet, non nisi in alto capi, Callarias quos minores statuit, litorales esse inferre videtur. Præstantia deinceps eos separat, dicens, ideo Bacchi prælati prioribus. Postremò nominibus etiam diuersi sunt, nam minores Callarias, maiores Bacchos appellat. Quod modo ad Dorionis locum, de spina Onisci Gallariæ nuncupati loquentis: idemmet Saluianus talem in Merlucio dari ex propria obseruatione ostendit; eius verò in hoc pisce non meminit: præterea Dorion duo tantùm Aselli genera facit, vt antè dicebamus, vnum quod Gadum vocat, maius: alterum minus, quod Gallaridam. Oppianus denique etsi Clariam ab Onisco distinguat, haud aliũ tamen quàm alij authores Clariæ nomine agnoscit, & Oniscum vocat maiorem Asellum, vbi nec dum adoleuit. Sicut itaque marina istæc Tinca, tùm ob hæc, tùm quòd bonitate carnis à veris Asellis degeneret, Callarias esse non potest, ita tamen de ea hoc loco agendum erat, quòd corporis forma præcedentem Aselli speciem referat.

Tenca marina. *Pesce Fico.* *Phycidem non esse.* *Callariam non esse.* a *li.32.c.11* b *li.9. c.17.* *Aselli quomodo inter se differãt.*



A

FORMA. DESCRIPTIO.

Capite, inquit Saluianus, est lato, & presso, ore magno, & valdè denticulato, atque oculis etiam magnis, & aureis. Ex inferiore maxilla appendix vnâ cum barba pendet; qua minor caret Asellus, Merlucius. Branchias habet vtrimque quaternas, & ad eas, binas latiusculas pinnas, vnam scilicet vtrimque. Ex anteriore verò ventris parte binarum pinnarum vice, quæ eo loco piscibus alijs notę sunt, bini longi admodum, atque rotundi cirri propendent. In primo dorso pinna parua erigitur; post quam alia vna enascitur, per dorsumq. totum ad caudam ferè vsque extenditur. Inferiori ventri singularis pinna ab ano orta, atque ad caudã etiam vsque producta subnectitur. Cauda in vnicam, & rotundam pinnam degenerat. Corpus totum oblongum est, latiusculum, squamis minutis contectum, & colore Aselli instar, cineraceo. Lapillos duos, non secus quàm Asellus habet in capite, ventriculum amplum, intestina lata, hepar magnum, & subalbum, cui fellis hæret vesica. Minore magnitudine est quàm Asellus: vix enim pedalem excedit mensuram, cùm cubitalem Asellus superare soleat. Icon apposita Gesneri, non Saluiani est, alioqui satis similis: sed dorsi pinnam, & quæ à podice incipit supinam, digitus ferè citra caudam terminat: qui itaque acuratiorem desiderat, eam patet ex Saluiano.

Caput. Appẽdix siue barba. Pinna. Cauda. Forma. Partes interna. Magnitudo.

B

LOCVS.

Marinum piscem esse certum est: cęterùm nunquid litoralis potius, quàm pelagius sit, & in cœnosis litoribus degat, vt Saluianus tradit, dubitari possit. Apparet enim id ipsum scripsisse, quia de Claria sic scripsit Oppianus, cuius versus recitat.

VSVS IN CIBIS.

Haud suauis piscis est, ideoque vbique ferè plebeius, & parui pretij, inquit Saluianus, esse solet. Carnem habet satis molem, sed non friabilem, concoctu facilem, sed excrementitiam. Frixus, aut assus minus quàm elixus, palato ingratus est.

Carnis qualitas. Apparatus.

C

DE HARENGO. Cap. X.

SYNONYMA. ETYMVM.

Qui apud antiquos sit, & vocetur in superiori Germania Herinck, in inferiore Harick nuncupatus, nomine vt apparet à Græcorum ταρίχος, id est salsamentum, detorto; nam præ cæteris, quàm numerosissimè sale cõditur, vt ingenuè loquar, affirmare non ausim, satiusque esse iudico ex vulgari latinum, licet barbarum nomen, in Græci, & Latini penuria fingere, Harengum, vel Herengum; quàm cum Isidoro, Albertoque, nonnullisque alijs Alecem, siue Halecem nuncupare, cùm sit Halec, vel Alec, vel Alex, res ab hoc nobilissimo pisce longè diuersa, vti suo loco antea ostendimus. Sigismundus Gelenius in Lexico symphono Germanicum nomen à Græco ἅραξ deducit, quod tamen vocabulum apud nullum nunc authorem inuenias. Idem quatuor isthæc nomina inter se componit, Haraca Latinum, Haring Germanicum, Ἀράκις Græcum, Herinck Illyricum, vel Bohemicum. Sed quoties nomen piscis iste mutet, modò dicam in vsu.

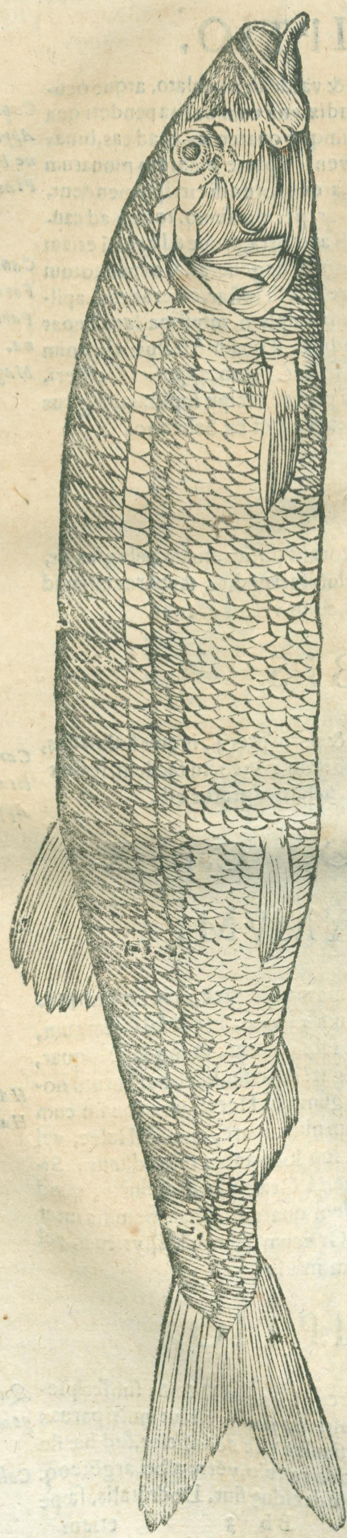
Harengus. Halex.

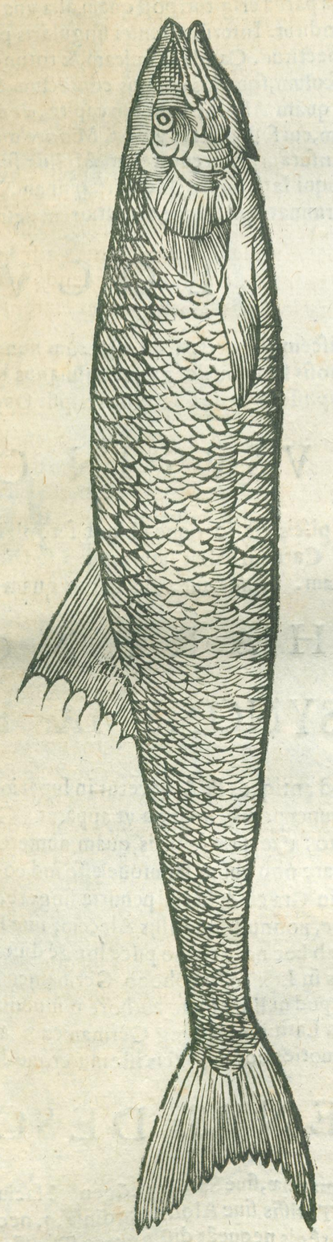
D

GENVS. DESCRIPTIO.

Qui Chalcidi marinæ, siue Sardinę cõgenerẽ faciunt Harengũ, ijs ego libẽtiùs subscripserim, quã qui Thrissis, siue Alosis. Sardinis .n. necdũ adultis ita similis est, vt multi paruas Sardinas Harẽgis nequeãt distinguere. Thrissis interĩ similes esse nõ inficior, sed hæ fluuios subeũt, ꝙ Harengi nõ faciũt. Dorso Harẽgus est quodãmodo cærulo, vẽtre albo, argẽteoq. falcato, squamis acutis, ꝑtinaciterq. cuti hęrẽtib. cũ cęteræ facilè deciduę sint. Dodrãtalis, sæpe

Quibus cõgener sit. Color.





A etiam pedalis est longitudinis. Branchiarũ scissurã pro corporis ratione magnam habet, ideoq. citissimè aqua extractus emoritur. Vnicum tantũ habet intestinum, quod ieiunum esse asserunt Albertus, eiusque farinæ scriptores alij. Habes hic iconem Harengi adulti, & nondum adulti.

Brãchiarum scissura.
Intestinum.

LOCVS.

EIdem Alberto Harengus litoralis est, cùm alioqui nisi in alto capiatur. Estque Oceano peculiaris, nec tamen omni. Hollandi enim, & Zelandi, & circũuicini alij; etsi ex huius piscis piscatione incredibilem quæstum faciant, in suo Oceano eum non capiunt, sed longius abire coguntur, & Angliam iuxta Scotiam, Irlandiam, Noruegiam, Daniam, Germaniã obnauigare; quam Oceani partem Germani ab Harengorum copia, Haringsee, idest mare Harengorum cognominarunt. Falliturq. Bellonis cum Romæ venales prostare sibi persuadet, & in Mediterraneo mari etiam capi, formæ similitudine, vt inquit Rondeletius, deceptus: qui enim Harengi specie non solùm Romæ, sed etiam Massiliæ, & Venetijs videntur, non sunt Harengi, B inquit Rondeletius, sed Thrattæ (sic vocat Thrissas, siue Alosas) paruæ, Harengis, & Sardinis adeo similes, vt eas pro Harengis facilè etiam accipiant Galli, quibus hi notissimi sunt, sed his notis distinguuntur. Thrissis, siue Alosis spinæ multò asperiores ventrem firmant, Harengis minus asperæ; quamob causam si paulò diutiùs asseruentur, disrupto ventre intestina procidunt: præterea spinæ in his tenuiores, & edendo minus molestæ, in illis multò molestiores. Denique Alosæ paruæ maculas habent, quibus Harengus caret.

Oceani, sed non totius pi scem esse.
Harengi, & Alosæ differentiæ.

NATVRA. MORES. PARTVS.

AVthor de natura rerum Harengum tradit aqua viuere, omnium autem piscium ferè ea tantummodò, & nisi in ea viuere posse; nam statim, inquit, vt aeris serena contigerit, expirat; nec vlla mora est inter contactum aeris, & expirationem. Non defuere, qui ex puro aquæ elemento nutriri voluere, quod in ventre eius nihil reperiatur, quorum opinionẽ refellit Albertus his verbis: *Intestinum ieiunum duntaxat habet, & ideo in ventre eius nihil inue-* C *nitur, propter quod quidam falsò dixerunt. Harengum solo, & simplici elemento viuere: quod nos alibi falsum esse ostendimus.* Gregalis est, & tam magnis simul agminibus natant, vt prę multitudine capi non possint. Capiuntur autem cùm post æquinoctium autumnale acies se diuidunt, tumq. aliquando (vt eiusdem Alberti verbis vtar) in magnis, & multis sagenis colliguntur, adeo vt funes retium incidi oporteat, eò quòd trahi retia non possint. Addit author de natura rerum, vbicunque super aquas lumen vident, gregatim adnatare, dictisque, hoc est, certis temporibus, nempe autumno, dum hoc astu alliciuntur, quasi paratos ad retia diuino munere in vsus hominũ deduci: Hybernis autem temporibus secretos mari vsque ad debitum tempus abscondi, & hoc circa Germaniam maximè. Ipsi etiam pisces noctu lucent, quam lucem licet cum ipso moriente emori nonnulli dicant, per aliquot tamen dies post mortem noctu adhuc lucere alij asserunt. Lucent autem in aqua, ventribus versus summum æquor obuersis, tantum de se (squamis nempe, maximè quæ circa oculos sunt) splendorem emittentes, vt mare fulgurare videatur; atque hinc etiam est, quòd facilè à piscatoribus deprehendantur. Pariunt semel anno, teste Alberto. Mirum verò est quod nonnulli narrant de terræ Sanctæ Oceani, Germanici insulę incolis, nempe cùm circa Annum post Virginis partum M.D.XXX. ex Harengorum bis mille hominum vitam sustinerent, per petulantiam verò aliquando vnum ex captis, virgis cecidissent, adeo im- D minutos ibi fuisse hosce pisces, vt postmodum vix centum ex eo quæstu vixerint.

Sola aqua viuit.
Quando, & quomodo capiantur.
Noctũ lucens
Temeritatis pœna.

VSVS IN CIBIS.

CArdanus author est Harengorũ copiam in Oceano incredibilẽ esse, vt ad CC. millia coronatorũ in singulos annos capturę pretium ascendat, sępe etiã multò amplius: & verè quidẽ; longè enim maiorẽ quæstum sola ex Harengorũ piscatione facit Hollandia, cũ alioqui recentibus careat ferè, & in alieno capiat mari. Bona insulæ pars ex hac piscatione familiam sustinet; alij piscantur eos, alij retia, & vela texunt, veteraq. reficiunt, alij nauibus, & vasis parandis, & reparandis sunt intenti; sed hoc parum est, longè maius quod vbi incolas omnes exsaturarint, incredibilẽ vasorũ sale cõseruatis refertorũ numerũ ad alias regiones emittãt. Tripliciter in cibũ cedit, recens muria conditus, & fumo exiccatus. Recentes in Gallia, teste Rondeletio,

Hollandiæ quæstum quẽ faciat ex Harengis.

Arengus albus. *Niger.* *Carnis qualitas.* *Apparatus.* *Harengus fumo exiccatus.* *Harengus muria conditus.*

rio, albi vocantur ad differentiam suspensorum in fumo, quos nigros, inquit, Gallicè Sorez, siue nocturnos, vel à nigrore, vel quia quæ noctu fit piscatio fælicior, & ijs diutius seruandis accommodatior, meliorque iudicatur. Piscis est pingui, & molli carne. Recens ex butyro in sartagine frixus, delicatissimus, & maximoperè ab Hollandis expetitus. Fumo exiccatus in Italia simpliciter Aringam nuncupatur, quod ex hoc louij quoque innotescit. Ex Cimbricis litoribus Aringhæ pedales pisces, in cratibus sale, ac fumo inueterati ad nos afferuntur. Germania Buckling, Belgium Bucking vocat. Editur in craticula fumatus Harengus assus, & in frusta sectus ex oleo, & aceto, vt apud nos, vel simpliciter per se, vel etiam addito butyro, vt in Hollandia, vbi & bibaculi nonnulli exemptam per se spinam, similiterque assam deuorant, eius sal sedine sitim prouocantes, vt a acriùs, sapidiusque potent. In muria conditus in superiori Germania Pickelhering; in inferiori Peeckelharing dicitur; apud nos verò (quod sciam) nomen non habet, quia raro huc perfertur. Editur sic, vel simpliciter crudus capite, cute, ac pinnis detractis, vel cæpæ condimentum additur. Sunt qui exempta spina carnem minutim terunt, vnà cum cæpis, ac pomis, atque ex aceto, & oleo inferãt; quo obsonio vix aliud inuenias palato gratiùs: mirumque cur bona superioris Germaniæ pars ab esu istiusmodi Harengorum abstineat, cùm qui proximi sunt Oceano, æquè diuitum, & pauperum mensis expetatur, & à Liuonibus, & Rutenis vnà cùm mura deuoretur, & quantò putridior est, tantò magis appetatur, ac probetur. Præterea salitus Harengus aqua maceratus, donec salsuginem deposuerit, & in craticula assus editur, palato non ingratus.

DE LIPARI. Cap. XI.

NOMEN. ETYMVM.

a li. 32. c. 12 *Aequiuocatio.* *Etymum.* *b lib. 37. cap. 11.*

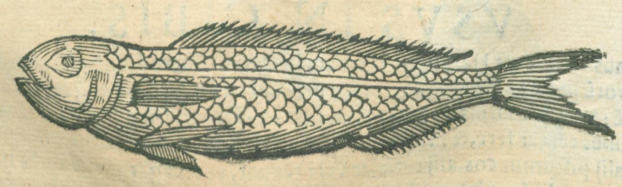
Liparis piscis memoratus à *a* Plinio, nomen à pinguedine habere videtur, quasique λιπαρὸς dici, id est pinguis: nam & *b* Liparis ipsi genus lapidis est, qui suffitus omnes bestias euocat; in qua sententia etiam sunt Bellonius, & Rondeletius. Ille enim, cùm à pinguedine nomen suo pisci indidisse dixisset, rationem reddit, quòd vel leuiori ignis calore appositus, totus ferè in pinguedinem resoluatur. Hic verò suum se piscem, Plinij Liparim nominasse, quòd cùm aliquando eum seruare vellet, totus in oleum abiret, asserit. Haud tamen eundem Liparim vocant. Bellonius piscem in Macedoniæ lacu, de quo suo loco, Rondeletius marinum, de quo nunc.

FORMA. DESCRIPTIO.

Squama. *Pinna.* *Cauda.* *Carnis qualitas.*

Capite terrestrem cuniculum refert, inquit Rõdeletius, ore est paruo, sine dentibus, sed maxillis asperis. Virgam habet satis latam à capite ad caudam. Squamis paruis tegitur. Pinnas ad branchias, & in ventre binas habet, aliam à podice ad caudam: aliam à ceruicis loco ad eandem continuam, sine aculeis. Cauda in duas desinit. Adeò pinguis est, vt non ventri, intestinisq. solùm infarcta sit pinguedo, veluti in Mugilibus, & Lupo, sed etiam sub cute, carnis loco nihil aliud esse videatur, quàm pinguedo. Succo est molli, pingui, insipido, quo ventriculus euertitur, aluusque cietur.

Liparis Rondel.



DE

A

DE APRO RONDELETII. Cap. XII.

NOMEN, EIVSQ. RATIO.

Caprus, & Capriscus.

Κάπρον, & καπρίσκον Rondeletius diuersos pisces esse, duobus astruit argumẽtis, quoniam nimirũ Oppianus Caprisco dentes tribuit acutissimos, & validissimos, quibus (inquit) κάπρος caret, & quia Capriscus ab Athenæo ex Diphilo dicitur durus, & virus olens, κάπρος verò ex Archestrati peritissimi artis obsonatricis sentẽtia summoperè laudatur: cæterùm quo authore dicat carere dentibus τὸν κάπρον, plane ignoro. Apparet autem ita iudicasse Rondeletium ex hoc suo, qui pingitur, pisce, qui omninò edẽtulus est, quem cùm ob hoc, tùm quòd rostrum habeat oblongum, & obtusum Suis modo, & aculeos in dorso similitudine quodammodo setarum, κάπρον esse coniecit, cùm hic à grunnitu apud veteres id nominis obtinuerit. Iam verò Oppianus Caprisco dentes non tribuit, sed Muri, quem tamen cum Caprisco eundem esse. Diphilus apud Athenæum ostendit his verbis: Capriscus vocatur etiam Mus, virus resipit, & durus est, Citharoq. concoctu difficilior, cutem εὔσομον id est ori gratam, siue (vt Massarius reddidit) suauem, & non duram, vt Rondel. arbitratur, εὔσομον ἀπὸ τοῦ σομῶσαι, vel σομοῦν deriuans, quod inter cætera significat σκληρυνᾶι, id est indurare; nam sic non εὔσομον, inquit Gesnerus, sed εὐσόμωτον dicendum erat: nec prohibet cutim duram simul, & palato gratam esse, cùm durities concoctione mitigari possit; & ipse Diphilus in eodem de piscibus sermone, contrario sensu vocabulum ἄσομον aliquoties vsurpãs pro eo, quod insuaue est & ori ingratum, ineptè sanè εὔσομον alia quàm contraria ad ἄσομον significatione posuisset. Et ob hanc εὐσομίαν, siue adlubescentiam palati, orisque commendationem, quæ in dura Caprisci cute est tantoperè commendatus fuerit Caprus ab Archestrato. Præterea piscis iste Rondeletij marinus est, vel ipso testante; cùm Aristoteles κάπρον fluuiatilem, & in Acheloo amne vocalem faciat: nec debeat locus iste Aristotelis Rõdeletio suspectus esse, quoniam eius testimonio Athenæus solos σκάφρον dicat φθέγγεσθαι καὶ τὸν ποτάμιον χοῖρον, hoc est *scaphrum loqui, seu strepitum edere, & fluuiatilem Porcum*. nam corruptum potius Athenæi locum esse, vel ex eo constat, tùm quod nec fluuiatilem Porcum nullibi nominet philosophus, tùm quòd plures pisces recenseat vocales, sed hac de re in Capro. Vt itaque hunc Rondeletij piscem veterum Aprum esse inficiamur, ita Aprum tamen cum ipso nominabimus, quòd in tergore veluti suillas, vt diximus, setas gerat, oreque sit oblongo, & vt eius nominis quadrupes, obtuso.

Aper cur sic dictus. B *Mus piscis.* *Carnis qualitas.* C

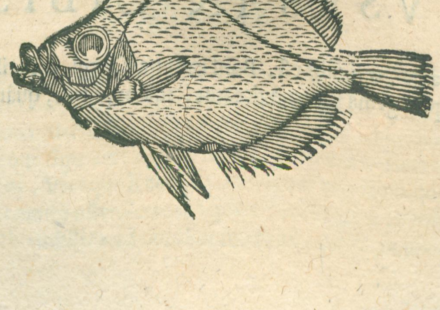
FORMA. DESCRIPTIO.

Cutis. *Aculei.* *Pinnæ.*

Piscis est, inquit Rondeletius, squamosus, nihilominus præduro, & veluti aspera, & villosa cute tecto corpore, ferè rotundo, compresso, rubescente, oculis magnis, rostro oblongo & obtuso Suis modo, sine dentibus, mox à capite secundum dorsi longitudinem, aculeos habet præacutos, duros, longos, rectos, setas esse diceres, inæquales: nam primi breuissimi sunt, medij longissimi, postremi medijs minores, & primi maiores. Pinnas duas ad branchias, in ventre duas alias, multis firmisq. aculeis, & à sese disiunctis constantes. Apodice tres aculeos, breues, & acutos. Cauda in vnam pinnam definit.

Aper Rondelet.

D



DE

E

DE SCOLOPACE RONDEL. SERRA, Plinij, Gesneri. Cap. XIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Beccassa. *Elephas.* *Sagittarius Aeliani.* *Serra Plinij.*

PEregrinum,rarumq. ac insolentis figurę piscem,quemadmodum exhibemus,nullo aptiori nomine exprimi posse arbitratur Rond. quàm Scolopacis, aut Ascolopacis,propter rostri longitudinem,quæ ei cùm Scolopace, siue Ascolopace aue,quę similiter Gallis Beccasse vocatur similis est. Perperam enim Elephantem dici ab aliquibus,tùm quòd rostrum, licet prælongum id proboscidis modo habeat,rigidum sit, extendiq.& contrahi, vt proboscis nequeat, tum quòd Elephas sit ex crustaceis apud Plinium. Neque Sagittarium Aeliani esse posse, etsi aculeum longum & durum, & præacutum ad caudam habeat. Gesnerus Plinij Serram esse conijcit,diuersumq. à Græcorum Pistri,quem Rondel.Serram facit. Equidem Serra Plinij Cetusnè sit,vt Rond. arbitratur,an piscis; item toto nè corpore,an parte dumtaxat aliqua Serram referat,non constat. Sic enim *a* Plin.de rerum in mari varietate loquens: *Rerum quidem non solum animalium simulacra*, in mari, *esse licet intelligere intuentibus Vuam,Gladium, Serras.* Cum itaque Scolopax Rondeletij, radium caudam versus (vt icon ostendit) planè serratum habeat, Serram potius eum appellari posse existimat, quàm qui & Pristis ipsi nominatur,eoque magis cū Serra in hoc pisce sit aculeus,longus, durus, præacutus,altera tantū parte serratus, denticulis planè Serram referentibus, vtpotè contiguis basibus, quæ latiusculæ sunt. Ad hæc *b* Plinius Pristen latina voce aliàs reddidit. Ego in re dubia iudicium nunc cohibeo,pluribus rem examinaturus in Pristi.

a *lib.9.c.2.*

b *lib.9.c.3.*

F

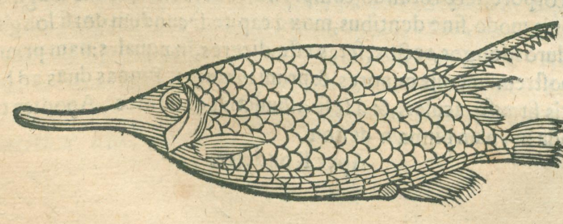
GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

G

Magnitudo.

PIscis est marinus, & ob peregrinam formam nulli ferè congener, sed ipse sibi genus faciens. Semper ferè paruum esse,Rondel.inde conijcit,quòd tres viderit eiusdem omnes magnitudinis,& ouis distentos,ne quis non satis prouectæ ætatis fuisse suspicetur. Corpore est rotundo rubescente Erythrini modo, squamis asperis tecto. De aculeo quem in dorso gerit,dictum est, Caudam habet tenuem.

Scolopax Rondel.



H

VSVS IN CIBIS.

CArnis substantia Pagro similis est. Boni igitur est succi, & facilis concoctionis: sed cum rarus piscis & peregrina forma,exiccatus seruatur potiùs, quàm editur.

DE

A

DE MONOCEROTE CLVSII.
Cap. XIV.

QVamuis, qui modò exprimitur piſciculus, aſpero corio ſit prǫditus, & quamuis etiã planè ignorem mariſnè, an alterius aquæ ſit incola, ob conſimilem tamen ferè cũ Scolopace Rődel. formam, non alium quàm hunc ſibi in hoc opere locum poſtulare videbatur. a Carolus Cluſius Batauos ex Orientali India anno à Chriſti natiuitate milleſimo ſexcẽteſimo primo reduces, attuliſſe author eſt, mercatoremq. cuius erat, tanti æſtimaſſe, vt niſi ingenti pretio redimi non poſſe putaret. Ipſe Vnicornem non incommodè poſſe appellari arbitratur, & his nobis verbis eum delineauit (vt aſſolet) diligentiſſimè. Ab extimo ore vſque ad caudæ pinnas, paulò longior erat tribus vncijs, medio corpore paulò plus vncia latus: à ſummo capite, vbi ſupra oculos cornu eminebat, ad infimam alui partem, quæ etiam in paruum aculeum deſinebat, ſeſcunciam latus: corio fuſci coloris, & limulæ inſtar Scabro, totum corpus tectum erat; os præterea habebat prominulum, anguſtũ, ſemunciam longũ, binis oſſeis denticulis præditum, qui in denos ſupernè ſecti videbantur; infernè verò in pauciores, niſi ij fuerint abrupti. Oculos, qui eruti fuerãt, ſatis magnos habuiſſe videbatur: ſupra quos in capite corniculum gracile eminebat quadrangulare, pœnè vnicam longum, decem ſpinulis inſtar hamuſculorum deorſum ſpectantibus binis lateribus armatũ, à quo ad pinnam, quæ à medio dorſo continua ad caudam vſque porrigebatur, interſtitium erat vncialis longitudinis, depreſſum inſtar ſulci cuiuſdam: in quem corniculum dum natat, inclinare exiſtimo, ne natationẽ impediat: à podice ad caudam aliam pinnam continuã minus ſemuncia latam: ſub oculis longiuſcula illi vtrimque pro branchijs ſciſſura, quam pinnula vtrimque ſequebatur. Cauda ſemunciã lata: eius verò pinna vncia latior, ſemunciamq. longa, in verſicolores fimbrias deſinebat.

B

a Li. 6. Exotic. cap. 27.

Longitudo.

Latitudo.

Corium.

Os.

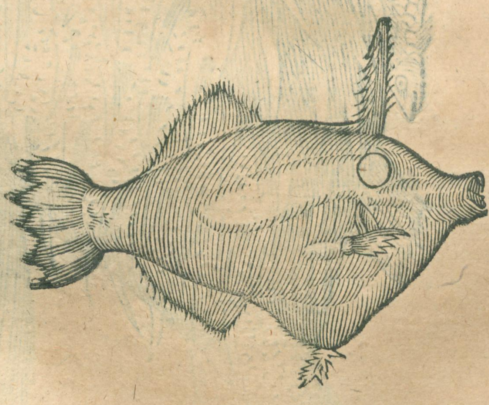
Oculi.

Pinna.

Cauda.

Monoceros Cluſij.

C



D

DE REVERSO INDICO SQVAMOSO.
Cap. XV.

QVi de in nouum orbem nauigatione ſcripſerunt, duos diuerſiſſimos piſces Reuerſi nomine celebrant, vnũ Hiſpaniolæ incolis Guaicano appellatũ Anguilliformem, quo de ſuo loco: alterũ figura ſquamoſorum aliorũ, cuius nomen Indicũ non inuenio, vti neque figuram: ego qualem depictum in muſæo reſeruo, libentiſſimè alijs impartior. Vterque Reuerſus nominatur ab officio, quòd ſcilicet reuerſus, hoc eſt retractus venetur, vt modò oſtendemus. Squamis contegitur rugoſis, ſpiniſque acutiſſimis, & maximè in dorſo, & ab vmbilico ad caudã munitus eſt. Aiunt, in cibis bonis haberi, quod

Guaicano.

Reuerſus. cur ſit dictus.

neque

Reuersus Indicus squamosus.



A neque ſicca ſit nimium, neque etiam glutinoſa carne. De mira eius alios venandi natura ſi ſcripſero aniles omninò nugas nugari videbor, maximè ſi piſcis cum ſit palmi tantum magnitudine, magnos capere dixero. Ingenti animo, atque intellectu præditus eſt, &(vt Rondeletius ait) eodem quo Elephas ingenio præditus: nam facile cicuratur, docilisque eſt, & loquentes intelligere videtur. Haud quouis tamen in venatione vtuntur Indi, ſed paruum, & necdum adultum, inquit *a* Cluſius, diligunt, & in aqua marina, eſca eius naturæ conueniente alunt, donec eam, quam dixi, magnitudinem attingat. Venationi iam aptum a ligato tenui, ſed valido funiculo, ſecum in cymba ad mare deferunt, conſpectoque aliquo Manati, de quo ſuo loco, alioue piſce ſumma aqua natante, illico Indus ſumptum in manus Reue ſum piſcem altera demulcet, & blanditur vernaculo ſermone, admonens, forti, & valido ſit animo, maximumq. quem coſpexerit piſcem, alacriter aggrediatur, atque cùm commodum videtur, eum in magnos piſces conſpectos emittit. Reuerſus ſumma celeritate in Teſtudinem, aliumuè quemlibet magnum piſcem impetum faciens, eius lateri, vel ventri ſeſe affigit, & validè ſtringit. Piſcis ſe ictum, & comprehenſum ſentiens à paruo illo piſce, nunc in hanc, modo in alteram partem ſe conuertens, per mare fugit: interea piſcator Indus funiculum multas orgyas longum laxat, & tandem de-

Vt piſces venetur.

Natura ingenium.

a lib.6 Exotic.cap.18.

B mittit, quia in extremo vel lignum, vel ſuber annexum habet, ne ſubſidat, ſed ſui inditium præbeat. Poſt modicum temporis Manati, aut Teſtudo, vel alius quilibet captiuus, cui Reuerſus adhæret, defatigatus verſus litus fertur: piſcator autem ſenſim funiculum in ſuam cymbam colligit, paucarum orgyarum tenus quibus paulatim Reuerſum cum ſuo captiuo trahit, donec terram attigerit, vndis etiam ipſum propellentibus. Illico Indi piſcatores in arenam deſiliunt, atque ſi Teſtudo capta eſt, eam conuertunt, vel etiam in ipſa aqua; nam periti ſunt natatores, & in ſiccum pertrahunt: ſi verò Manati eum feriunt, donec mactetur. Præda in litus pertracta, ſumma cum animaduerſione, & ſenſim amoliendus eſt piſcis Reuerſus: nam adeo fortiter prędæ adhæret, vt ſi quis vi adimere velet, in partes diſcerperet. Indi blandis id verbis peragunt, magnas gratias agendo pro præda acquiſita. Adeo autem ſtolidi ſunt iſti Indi, vt iſtum piſcem eorum ſermonem, & blanditias intelligere exiſtiment; nec animaduertūt, hanc eſſe piſcis iſtius naturalem proprietatem, cùm plerumque contingat Tuburones, & Teſtudines in eo Oceano capi, quibus affixi, & inherentes reperiuntur Reuerſi: vnde apparet poſteaquam alicui piſci ſeſe affixerunt, ſeſe ab eo liberare non poſſe, niſi cum temporis interuallo.

Indorum ſtoliditas.

C

DE GLAVCO VETERVM.

Cap. XVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Γλαῦκος ſeruato nomine Græco, Latinè quoque Glaucus appellatur à colore, qui Græcis γλαυκός dicitur, id eſt cæruleus, & cyaneus, Græcis interdum etiam ὑπολευκός, id eſt ſubalbus, vt teſtatur Euſtathius. Haud propterea probandum, vt à ſubalbo colore huic piſci nomen inditum eſſe cum Iſidoro arbitremur: non enim γλαυκὸς quilibet ſubalbus color eſt, ſed ille tantùm, qui in cyaneo, aut cæruleo

D minus eſt intenſus, & ad albū inclinans, qualis in folijs oleæ, aut potiùs in felium oculis cōſpicitur, quos Latini cæſios dicunt, qualibus Mineruā Homerus depingit, indeque γλαυκῶπιν cognominat. Amphis pro Glauco Glaucidium voce diminutiua dixit apud Athenæum. Alium verò exiſtimat Maſſarius, qui Diphilo, Eudoxo, alijſque apud eundem vocatur Glauciſcus, & reuera Glaucus, teſte Ariſtotele, & Ouidio, æſtate latet, cùm Glauciſcus, vt Damoxenus Comicus in tertio apud eundem teſtatur, æſtate, atque hyeme ſit laudatiſſimus. Introducit enim coquum loquentem quo anni tempore piſces ſint meliores. Dalechampius vetat hoc loco, vt Glaucus vertatur, paucis tamen interiectis, ipſe Glauciſcum Glaucum interpretatur. Quamobrem cùm ſexaginta tantùm lateat diebus, ijs quibus cernitur, laudari potuiſſe quid vetat? Aeque enim, ac Glaucus, ceu pretioſus, laudatuſque piſcis commendatur, vt modò hiſtoria docebit. Falluntur autem, & toto cœlo errant, qui Mugiles Glauciſcos vocarunt; etenim Leuciſcos dicere debuiſſent.

Oculi cæſi.

Glauciſcus.

Leuciſcus.

GENVS. FORMA, DESCRIPTIO.

Athenæus Mneſitheus Glaucũ reponit in genere magnorũ piſciũ,qui τμητοὶ.i.ſecti,ſiue inciſi,& pelagij nominantur. Volaterranus Ariſtot.teſtimonio,e ſerratorum genere,& carniuororũ facit,& colore nigrũ eſſe tradit, quod tñ teſtimoniũ apud Ariſtot.non legitur. Carniuorum tamē eſſe,& ſerratos dētes habere à vero nõ eſt alienũ; nam piſcibus ineſcari ſubinde ex Oppiano dicemus. Ad colorē eius quod attinet,equidē Glaucus,quãdoq. cæruleum

Color.

ſignificat exaturatũ,& veluti nigricantē, ac obſcuriorem,qualis cernitur in mari,cùm turbatum fuerit.Laceſſita .n. & turbata ſuperficie,paucis eã incidentib.radijs,luce iam diuulſa,atque diſſipata vmbroſũ nigricãs ſeſe offert,vt docet Ariſtot.in lib.de coloribus:item a Plinius his verbis:

a li.9.c.36.

Color auſterus in glauco, & iraſcenti mari ſimilis. Ariſtoteli autem Glaucus piſcis eſt ſquamoſus, & paucas habet appendices ſupernè circa ventriculum exeũtes. Bellonius pro hoc Glauco eum oſtendit , qui Genuenſibus Fegarus,Venetis Corbetus nominatur, Vmbræ apprimè ſimilis piſcis,ideoq. à nobis Vmbræ tãquam cognatus,annexus, & nequaquã Glaucus creditus,quod ex liuido in aureum (vt ipſe loquitur) effulgeat,cùm Glaucum à colore dictum eſſe ſit notiſſimum.

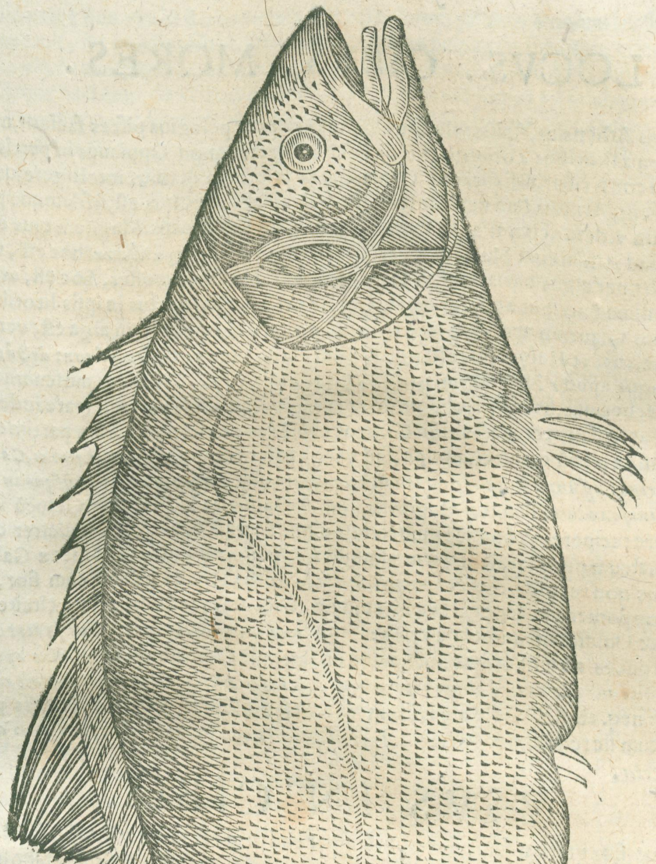
Glaucus Bellonij.

Quare magis probamus Glaucos Rõdeletij,quos Bellonius veterũ Anthias facit,nõ aliam puto ob rationē quã quod lato ſint corpore. Prior Rondel.Glaucus is eſt,qui ſuis Derbio Prouincialibus Bichæ,& Cabrolle,& Damo appellatur, Illyricis Polauda,Romanis Lechia,vbi excreuit, adultuſq.eſt Lopida,teſtãte Bellon.qui Maſſilientib.Lampugnã nominari,ait,contrà,ac Rõdel. ſcribit,cui Lãpugo maris Hiſpanici piſcis eſt,quem ipſe Hippurum facit. Glaucus iſte piſcis eſt, inquit Rõdeletius,in mari degens corpore longo,cõpreſſo ventre,dorſo falcato. A brãchijs ad caudã linea recta protenditur. Tricubitalem aliquãdo vidimus. Nitida eſt cute, ſquamis paruis tecta,ſed vix apparentibus,niſi cute exiccata. Dorſo eſt planè cæruleo, ventre candidiſſimo,ore paruo,maxillis aſperis potius quã dentib.minutis,oculis medijs. Statim à capite aculeos habet, quorũ primus in anteriorem partē vergit;quinq; alij ad caudam ſpectãt,breues, ſed acuti, nulla mēbrana cõnexi. Iuxta anũ duo alij ſunt:qui veluti in vagina cõduntur. Aculeos pinna ſequitur ad caudã vſq; cõtinua,initio magna,macula nigra lata notata,inde breuis,& tenuis, nõ aculeis, ſed tenuib.tãquã vilis cõſtans. Corpus à capite ad podicem latius eſt. A podice ſenſim gracilius fit,in caudã deſinens inſtar ſemicirculi rotundatã,deinde duabus pinnis terminatã. Pinnæ aurei coloris breues,& latæ ad brãchias ſitæ ſunt. Aliæ duæ in ventre paruæ,& tenues. Rima potius, quã foramen eſt pro podice. Ventriculo eſt magno cum vnica appendice. Hepar felle caret:eius enim veſica inteſtino adhæret. Splen paruus eſt,caro cãdida,pinguis,& ſuauis. Verum autem ac genuinum Glaucum eſſe quatuor validiſſimis argumentis aſtruit,nimirum ex colore,vnde piſci nomen,ex appendicib.ventriculi paucis,quas Glauco tribuit Ariſtot.℘ ęſtate lateat,vt idem de Glauco ſcribit,quod deniq; προτομὴ illa,i.pars corporis anterior cũ capite olim ab Archeſtrato, delicatioriſq. gulæ hominib.tantoperè celebrata;in hoc etiã piſce(vt mox dicetur)pinguis ſuauiſſimaq. ſit. Quod ſi tamē quiſpiã hunc piſcē verum Glaucum negauerit,quoniã ſquamis caret, vt Iouius ait.cùm ſquamoſus, vt dictum eſt, Ariſtot. ſit Glaucus:huic reſponderi poterit glabrã quidem cutim ipſi eſſe,primoq. intuitu ſquamoſum videri,nihilominus ſi impacto vngue ſcarificetur illa , ſquamulas quaſdam exilire ijs quodammodo ſimiles , quibus , vt Bellonius notauit, Dryinus ſerpens præditus eſt.

Glauci Rondeletij. Lampugo. Color. Aculei. Forma. Cauda. Pinna. Partes internæ. Squamę examinantur.

Alterum Rondel.Glaucum,piſcatores Romani Stellã dicunt, ſui Palamidę,vel Vadigo. Differre,ait, à priore quòd eius magnitudinem nunquam attingat,vnde γλαυκίδιον apud Athenæum eſſe conijcit; ſed cũ Glaucidij caput ęquè,ac Glauci ab opſophagis cõmendetur;ego pro diuerſo piſce nõ acceperim,ſi quis tñ hunc Glauciſcum faciat,qui ſimpliciter pro lauto piſce prędicatur,cum eo non multũ contenderim. Differt præterea quod hic ſeptē aculeos in dorſo habeat ad caudã ſpectantes,prior quinq; duntaxat. In hoc Glauco à ſuperiore branchiarũ parte ad medium corpus linea tortuoſa admodum demittitur, hinc recta ad caudam protēditur,in illo à brãchijs ad caudã rectã lineã duci diximus;pinnæq. poſteriores tã ſuperna, quã inferna parte maculã nigrã habent,qua hic caret. Ille corpore eſt latiore,hic ſtrictiore:alioqui corporis figura,reliquiſq. partibus,tum internis,tum externis valdè ſimilis. Ab hoc ſecundo genere,nõ multũ differt(inquit idē Rondel.)tertius,niſi quod huic dentes ſint acuti,linea à brãchijs ducta lõgè magis flexuoſa,tortuoſaq. eſt,nimirũ inſtar ſerpentiũ, aut vermiũ corporis flexib. gradientiũ,vel vndarũ ſeſe attolentiũ,& mox deprimentiũ,vnde Glaucũ ſinuoſũ appellauit. Dorſum ex cæruleo nigreſcit ad lineã prædictã vſque,lineæ pars ſubiecta cãdidiſſima. Pinnis,aculeis,cauda,partib.internis,alijs Glaucis planè ſimilis. Saluianus priorē veterũ Amiã eſſe arbitratus eſt,itē Iouius qui aliquibus Centrinam ab antiquis memoratã videri teſtatur, quod pugnaciſſimus piſcis ſit,atriſq. & ſolidiorib.aculeis,quãquam nõ omninò lõgis circa dorſum armatus,vt Oppian de Centrina expreſſit. Ego vnicã tantùm ſpeciem vidi,quæ cũ ſecundo Rondeletij Glauco ſatis conuenit;niſi quod in ventre duos habeat aculeos,quib.illius piſcis caret: adhęc pinna anterior in dorſo nullũ habet aculeũ,qui verſus caput vergat,℘ de ſuis ille tradit.

Glaucus alter, & eius deſcriptio. Vt à priore differat. Glaucus tertius. Color. Centrina.



E

LOCVS. CIBVS. MORES.

a Lib. 1. Non procul à litore degere. b Lib. 3.

QVamuis Athenæus, Ariſtoteles, ac Ouidius Glaucos, pelagios piſces faciant, non procul tamen à litoribus *a* obſeruari, inde licet colligere, quòd Oppianus in petris, & arenis paſci eos ſcribat, niſi dicamus Oppianum de prioribus duobus intelligere, qui dētibus carent, Ariſtotelem verò de tertio, qui dentibus præditus eſt, iiſdemque peracutis, quod tamen non videtur, cùm aliàs *b* Oppiano carniuorus ſit Glaucus, Mugilem eius eſcam eſſe ſcribens: & apud Athenæum Numenius verſari tradit κατὰ μνία σιγαλόεντα, hoc eſt, vt Natalis Comes reddidit, per algas varias, vel, vt Dalechampius, per algas molles, hoc eſt, vt in margine exponit, minimè fluctibus agitatas quietas, quod probo, nam fluctus in ipſis litorib. maximè ſæuiunt, ad quos Glaucum accedere non puto, cæterùm μνίον non ſolum alga eſt, verùm etiam βρύων, ideſt muſcus, vt Heſychius teſtatur, & Suidæ μνία ſunt τᾶς θαλάσσης ἀνθήματα, ſiue βρύα, reperioque apud *c* Nicandrum μνιώδεα θρῖα τα φύλλα τῶν βρύων, vt muſcum ne hic an algam reddere debeamus, haud ſatis clarum ſit: vt cunque eſt, θαλάσσα, ideſt mare inde πολυμνία nuncupatur. Tarentinus certè eſcam ad Glaucos capiēdos præſcribens, eam partim ex muſco, & farina, partim ex piſciū carne componit, ſed verba adſcribam; *Ad Glaucos: Amias, Callychthyas, & Alauſas marinas aſſans, exoſſansq́, bryon illis, hordeaceamq́, farinam adijcito, iiſque in paſtam coactis vtitor ad ineſcandum.* Teſtatur Oppianus, item Aelianus, ac Io. Tzetzes Glaucū vbi metuit, fœtum ſuum ore recipere, ruſumque emittere: ſed hoc non ad Glaucum ſimpliciter dictum, ſed ad Glaucum Galeum pertinet, nam quemadmodum *d* Ariſtotele authore ſolus ex Galeis Acanthias fœtus ſuos non recipit propter ſpinam, ita & hi noſtri Glauci ſpinoſi cum ſint, fœtus intus recipere non potuerunt. Latet Glaucus, vt idem Ariſtoteles teſtatur, æſtate circiter ſexaginta dies, quod & Ouidius meminit hoc verſu: *Ac nunquam æſtiuo conſpectus ſydere Glaucus.* *e* Plinius cùm piſces ab authoribus nominatos enumeraſſet, *his*, inquit, *adijciemus apud Ouidium poſita nomina, quæ apud neminem alium reperiuntur: & inter cæteros Glaucum dicit æſtate nunquam apparere*, quaſi neq. ab Ariſtotele alijsvè eius mentio facta fuiſſet, oblitus ſeſe alias præcitatum Ariſtotelis locum ſic reddidiſſe. *Quidam æſtus impatientia medijs feruoribus ſexagenis diebus latet, vt Glaucus, Aſelli.*

Mnion quid. c In Alexip. Eſca ad Glaucos. Fœtus ore non recipere. d Li. 6. Hiſt. cad. 16. Quando lateat. e l. 32. cap. vlti. Plinij memoria lapſus.

F

G

VSVS IN CIBIS.

GLaucus, ſiue vterum ferat, ſiue non, ſemper eiuſdem eſt bonitatis, teſte Ariſtotele; cōtra aliorum ſquamoſorum morem, qui omnes grauidi, deteriores ſunt. Fuit olim in maximo honore, quod inter alios oſtendit Epicharmus in nuptijs Hebæ, σαῦρας nominans, & Glaucos pingues, & Eubulus Anguillam Bœotiam, Glaucum, & Thynni abdomen inter delicatiſſimos cibos recenſent. At quamuis totus piſcis ſaporis gratia ſit laudatiſſimus, caput tamē potiſſimùm in eo commendabatur: Anaxandrides in Nereo: ὁ πρῶτος εὑρὼν πολυτελὲς τιμητὸν μέγα γλαύκου πρόσωπον, id eſt, *qui primus inuenit Glauci ora execta, grandia, magni pretij*: periphraſis eſt ipſius capitis. Amphis in ſeptem ad Thebas; γαῦκοι δ' ὅλοι ῥᾶχιςα κρανίων μέρη εὐσαρκα, ideſt: integri Glauci, eorundem ſecamenta capitis carnoſæ partes: & coquus quidam apud Sotadem Comicum, γλαύκου, inquit, φέρω κεφα κεφάλαια παμμεγέθη δύω Ἐν λοπάδι μεγάλη, ταῦτα λιτῶς προσαγαγὼν χλόῃ, κύμινον ἅλας, ὕδωρ, ἔλαιον. Eleganter autē, ac facetè Sotias Epicureus indicaturus ſeni philoſophorū voluptates aſpernantiū partes agenti in tractādis quæſtionibus, & negocijs ſolere rei caput peti, īquit, οὕτως ἐπὰν γλαυκίσκος αὐτοῖς παρατεθῇ, Ἴσασιν οὐ δεῖ πρῶτον ἅψασθαι τόπῳ, καὶ τὴν κεφαλὴν ζητοῦσιν. *Si Glaucus appoſitus in menſa fuerit, ſciunt eius quæ pars prima attingi debeat; Et caput inuadunt.* Id ipſum confirmat παραμιαῖδες iſtud apud Antiphanem: *Difficilius cępta deſeram, quàm Callimedon Glauci caput.* Maior adhuc capitis laus erat ſi in Olyntho, & Megaris piſcis captus eſſet: Archeſtratus: Ἀλλάμοι ὀψώνει γλαύκου κεφαλὴν ἐν Ὀλύνθῳ Καὶ Μεγάροις, Ariſtophanes in Lemnijs, vt citat eius Scholiaſtes in Equitibus, craniū Lupi piſcis nominat, ceu rem lautiſſimā, ſicut & Glaucorum, inquit, cerebrum eſt; ego verò cerebrum peculiariter in hoc piſce laudari nō inuenio; conijcioq. anteriorē capitis partē intelligere, quam Antiphō cum quibuſdam alijs lautiſſimis cibis προτομὴν appellat. Euſtathius oculos præcipuè commendari ſcripſit, ſed nec hoc inuenio. Eadem capitis laus ad noſtra vſque tempora durat, dummodo Lechia Glaucus eſt, vt ſtatuimus. Hæc enim licet laudatiſſimo ſit ſumine, & ſapore prępinguium pulparum pretioſiſſima, caput habet delicatiſſimum, quodque Romæ Sturionum Vmbrarumque capitibus, omnium iudicio præfertur. Refert Iouius Ottobonum Fliſcum genere, & hoſpitalitate illuſtrem, cùm Genuæ eſſet, feſtiuo matronarum conuiuio tricubitalem ſibi appoſuiſſe

Capitis laus. Lupi craniū. De Lechia hiſtoria.

H

A fuiſſe Lechiam; quę non modò Romanorum, ſed pelagiorum piſcium omnium laudes magno interuallo ſuperauit, ita vt aliqui ſubtilioris gulæ homines pulparum ſuauitate allecti ſemeſa ex Lechijs obſonia, in contumeliam auium, atque quadrupedum, in alterũ diem reponi ſibi plerũq. præcipiãt. Atque hactenus de Glauci nobilitate, ac præſtantia. Quòd ad ſalubritatẽ modò attinet, Mneſitheus difficulter ait concoqui, concoctũ verò per multũ præbere alimenti, ſicuti ſolẽt, & alij pelagij, & magni piſces. Xenocrates autẽ non minus Glaucũ à Lupo vinci prodidit, quã ipſe ſuperat Sparũ. Trallianus quoq; inter duorioris carnis piſces Glaucum recẽſet. Qui, inquit, *dolore oculorum ex bilioſo, & acri humore laborat, veſcatur alimentis mitibus, minimè mordacibus, & incraſſantibus, vt Orpho, & alijs durioribus, piſcibus Glauco, &c.* Et rurſus: *In colico affectu ſumantur piſces duriore carne præditi, vt Ceris, Orphus, Glaucus.* Et Archigenes apud a Galenum ſtomachicis in cibo conuenire ſcribit; ex ijs qui dura carne ſunt, Mullos, Smarides, Glaucos.

Salubritas.

a *Li. de cõp. med. ſec. loc. cap. 4.*

VSVS IN MEDICINA.

B PLinius Glaucum, vel (vt in alijs codicibus legitur) Glauciſcum è iure ſumptum, copiam lactis mulieribus facere author eſt, & iecur Glauci (Hermolaus hic legit Glani) verrucas tollere.

DE HIPPVRO. Cap. XVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Ἵππουρον Theodorus Equiſelim reddidit, Plinius Græcum nomen retinuit: cæterùm ſit nè nomẽ piſci impoſitum à ſimilitudine cum equina cauda, vt nomen ipſum indicare videtur, vtq. Rõdel. arbitratur, an verò διὰ τὸ ἵππυ δίκλω ὀρμεῖν καὶ ἐξάλλεσθαι, hoc eſt, quòd equi more feratur, & ſaliat, vt Geſnerus conijcit, argumento quod, & ἀρνευτὴς vocetur, id eſt vrinator, definiri vix poteſt; Mihi quidem poſterius etymum magis probatur, haud tamen propterea ἀρνευτὴν appellari à Numenio exiſtimem: aliud enim equi inſtar C ferri, aliud vrinari: illud celerem indicat natatum, quo ſenſu celeres vocari Ouidio non dubito, ho cquòd frequenter exiliat, vel vrinetur. Iam verò celeri natatui apta debet habere inſtrumenta, pinnas ſcilicet præ cæteris longas, quæ longitudine quodammodo equinam caudam, vt de ſuo Hippuro tradit Rondeletius, imitentur. Dicitur autem ἀρνευτὴς ἀπὸ τῶν ἀρνῶν, id eſt, ab agnis, ſaltus vrinantibus ſimiles exercentibus demiſſo nempe capite, parte poſteriori ſublimi, vt ſolent piſces exilientes. Dorion, & Epenetus κορυφαίναν etiam vocari ſcripſerunt, quaſi pinnicipitem, à pinna, vt Rondeletius autumat, quæ à vertice incipit, in eoq. veluti criſta erigitur, videlicet ἀπὸ τῆς κορυφῆς. Eſt enim κορυφὴ vertex pars capitis inter occiput, & ſynciput, & per metaphoram cuiuslibet rei ſummum, & extremum. Hiceſius Hippuream nuncupat.

Arneutes.

Celeritatis inſtrumenta.

Coryphana.

FORMA, DESCRIPTIO.

ROndeletius eum piſcem qui Hiſpanis, apud quos frequentiſſimus, Lampugo appellatur, verum, ac genuinum veterum Hippurum eſſe aliquot oſtendit rationibus, quarum alię ex ipſo nomine, aliæ ex piſcis ipſius natura, vt mox patebit, deſumptę ſunt. Retur. n. vt D diximus, à cauda equina nomen obtinuiſſe, idq. Lampugini cõuenire, quoniã pinna, quæ in prona parte ipſi vnica eſt à capite incipiens, caudæ equinę ſimillima ſit, id eſt, inquit, longa cõtinẽs, villiſq. multis cõſtans, cuiuſmodi in nullis alijs piſcibus reperitur, nec credendum putat à cauda piſcis, equi caudę ſimili Hippurum nominatũ hoc. n. hominis fore partium vſum ignorantis, quãdoquidẽ cauda cũ ſit ad dirigendam natationem claui inſtar à natura cõdita, ſi tã longa propẽderet, villiſq. à ſeſe ſeiunctis conſtaret, non facilè huc illucq. flecti poſſet, neq. ſolũ natationẽ non iuuaret, ſed ei maximè obeſſet; Inter cæteros itaq. piſces facilè digneſcitur illuſtri, ac ſpectabili nota, quod ſtatim à capite veluti criſta erigitur pinna, quam diximus ad caudam vſq. protenſa. Huic ſimilis alia eſt à podice ad caudam etiã vſque, ſed breuior. Pinnæ brãchiarũ breues, latæ, auri æmulæ: quæ in ventre ſunt longiores, nigricantes, podicem fermè attingentes, qui in medio corpore ſitus eſt. Os mediocre eſt; dentes exigui acuti, in maxillis, palato, & lingua. Oculi magni. Squamæ minutiſſimæ. Glauco colore, interniſq. partib. ſimilis eſt, ab eo diſſidens, quòd hic à capite ſenſim tenuior fit, ſtrictiorque, ille à podice tantũ, donec in latam caudam deſinat.

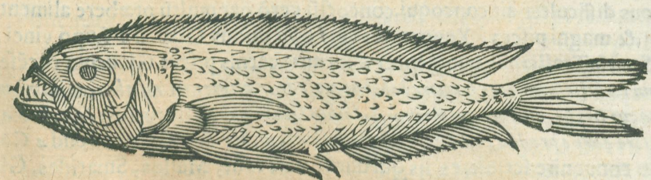
Lampugo.

Cauda piſcium vſus.

Pinna.

Squama.

Hippurus Rondel.



LOCVS. VICTVS. MORES.

Vbi melior.

HIppurus Oppiano,& Ouidio pelagius piſcis eſt. Caryſtius ab Archeſtrato optimus celebratur,quod mirum videtur,cùm cæteri ibi piſces viles eſſe ſoleant. Mediterraneo mari teſte Rondeletio (dummodo Lampugo Hippurus eſt, vt iudicauimus) incognitus,qui in Hiſpania tantùm natos vidit. Carniuorum eſſe conſtat ex Oppiano,vbi capiendi cum rationem docet,quod Lampugini etiam cùm ſit dentatus,conuenire videtur. Hiſpani ſi paruos capiant,naſſis incluſos cuſtodiunt,in quibus tantoperè creſcunt,vt in dies incrementum cepiſſe videantur, quòd de Hippuris quoque teſtatum reliquit *a* Ariſtoteles, ex minimis breui tempore in maximos euadere tradens. Eodemque authore Hippuri vere pariunt, & maniſeſtiſſimè hyeme latent: quas item notas Lampugini quadrare non dubitat Rondeletius,quòd cùm in Hiſpaniam huius piſcis gratia frequentiùs ſcripſiſſet diuerſis anni temporibus, nunquam niſi autumno ad eum miſſus ſit, id omni aſſeruatione affirmantibus piſcatoribus, nunquam niſi certis diebus capi. In natatu celerem eſſe antea oſtendimus.

Vt creſcāt. a lib.5.Hiſt. cap.10.

CAPIENDI RATIO.

SI quid in mari vagum, & fluctibus obnoxium viderint, omnes ſtatim frequentes proximè comitantur Hippuri, inquit Oppianus, maximè ſi naufragæ nauis deiecta oberrent fragmenta: in quæ cùm inciderit piſcator, facilè vberem horum piſcium prædam conſequitur. Capiuntur item hoc modo: Conferctos arundinum faſces lapide inferius alligato quo deprimantur, in mare deijciuntur: circa hos illico Hippuri vmbræ amantes congregantur, & dorſa arundinibus affricare gaudentes manent. Tum piſcatores hamos eſcis inſtructos demittunt: quos illi certatim apprehendere feſtinant, ita vt permultos deinceps facillimè capiant: magis enim auiditas piſcium nimia in hamos propera ruit,quàm piſcatores ipſi feſtinare hamis immittendis,& extrahendis queant.

Alius capiēdi modus.

VSVS IN CIBIS.

EPicharmus Hippurum in nuptijs Hebæ nominat tanquam ſuauem aliquem piſcem, & Matron Parodus in deſcriptione conuiuij Attici. Ita & Hiſpanorum Lampugo pingui, ſuauique carne eſt,ſed dura,qualis Glaucorum Thynnorumque eſt.

DE PISCIBVS PELAGICIS Non Squamoſis.

ET PRIMVM DE THVNNO Cap. XVIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

B OBſcurè quidem multa de piſcibus priſci, cæterum in nullo alio craſſiores, profundioreſq tenebræ quàm in Thunno, ob tam longum ſynonymorum elenchum, quæ partim ad viuentem ipſum piſcem, partim ad diuerſas eius partes in cetaria diſpartitas pertinent. Nos hic ſingula ordine ventillabimus, a vulgariori ſumpto exordio. Θύννος, Thynnus quoque pleriſq Latinis nominatur, Gaza tamen in u verſo Thunnum potius dicere maluit: quo modo & apud *a* Horatium hanc vocem ſcribi inuenimus, niſi typographorum forte incuria:

u Thynnus. Thunnus.
a li.2. ſer.4.

Plures annabunt Thunni & cetaria creſcent.

Nos indifferenter ſcribemus Rondeletius velut generis nomen eſſe aliquãdo, probè oſtẽdit ad multas ſpecies. Mihi ad oẽs Cetaceos piſces extendi poſſe videtur, quod œſtrum ſiue aſilus exagitat, id quod vocis etymologia indicat, ſiue à Græcorũ θύνειν, quod eſt magno impetu moueri, ſiue ab Hebræorũ Tannin, ſeu Thannin, quo Cetum, ſeu potius magnũ & Cetaceũ piſcẽ intelligunt, deriuemus: nã licet Thunni Ceti propriè dici nequeãt, vt qui pulmonib. carẽt, Cetos tamẽ impropriè vocare liceat, cũ plurimum excreuerũt. Iam verò cùm piſcis, quo de priuatim ſermo eſt, toto vitæ ſuæ curriculo, Thunnus dici poſſit, ita tamẽ certũ tempus eſt quo ſic proprie vocatur, eſse id cũ primum vitæ ſuæ annũ expleuit, Plinius oſtendit, inquiens: *& cùm annũ exceſſere tempus, Thunni*, ſubaudi vocantur. C Veruntamen ſi exactè põderemus integrã Plinij ſententiam, tẽporaq. quibus nomina mutãt, ſedulò cõputemus, aliter ſeſe rem habere, manifeſtiſſimè videbimus. Cum enim hoc piſciũ genus ſub ſolſtitium æſtiuum fœtificet in Ponto, fœtuſq. Cordyla (de qua voce mox) vocatus, fœtas ſuas redeũtes in mare comitetur autumno, & proximo vere rurſus reuertatur in Põtum iã Pelamys factus, vt Ariſtot. teſtatur, ex quo illud Plinius *b* trãſcripſit, cõpleto primo ætatis anno, Thũnus dici non poterit: quandoquidem prioribus ab ipſo ortu menſibus ad minus ternis Cordyla vocatur, quouſq. nimirũ cum fœtis ſui ex Ponto ad mare redijt, vbi Pelamys fit, & hoc (Pelamydis) nomine reuertitur in Pontũ, quod fit proximo (vt oſtendi) vere, cum iam nonum ætatis menſem cõpleuit: Atqui Thynnus authore Ariſtot. videtur anno vno Pelamyde maior. ex quibus verbis manifeſtè colligitur, nõ antea induere Thynni nomẽ quã cùm iam altero rurſus vere ad Pontũ migrant: nõ puto tamen Pliniũ malè id ex Ariſtotele reddidiſse, ſed nunc totã eius ſuper hiſce nomenclaturis ſententiã mendosè legi, quemadmodũ mox oſtendetur, cum cætera proſequemus. Θυννίς non eſt ſemper in hoc genere fœmina, vt multi arbitrantur, neq. etiã Pelamys, ſed Thynnus ſimpliciter ſiue mas, ſiue fœmina, Pelamyde maior, Thynno propriè dicto minor. Theodorus apud Ariſtotelem Thunnam vertit. D Vbi verò philoſophus *c* ait: *Cùm aliquando vno anno Thynnides nullæ eſſent, inſequente anno quoq; Thynni nulli fuere*, vertit Limarias, ac ſi Pelamydes legiſſet, Soſtrati imitatione, qui apud Athenæũ Pelamydem Thynnida vocari aſſerit: ſed hic Pelamydem intelligit iam maiorẽ factam, ex qua nimirum mox Thunnus fit, vt ipſe ſcribit, & Xenocrates Thynnides à Pelamydibus ſeparat. Accipitur tñ etiã pro fœmina Thunno, vt docet Athenæus his verbis: *Ariſtoteles ſcribit à maribus differre Thynnidas*, id eſt generis eius fœminas, *quòd pinnam habeant ſub ventre.* Iã reliqua nomina proſequamur, inter quæ, ſi ordo ſecundum ætatem inſtituendus eſt, vt operepretiũ videtur, Cordyla primum occurret: ſic enim recentiſſimum ex ouo fœtum appellari à Plinio diximus, licet cùm in impreſſis, tum in manuſcriptis Ariſtotelis codicibus Σκοροδυλη, & σκορδύλη legatur, & ſic Gaza quoq. verſtat, nulla quod equidem ſciam, nominis ratione, quæ in Cordyla, ſeu Cordyle eſt ſatis euidens: ſic enim teſte Scholiaſte Ariſtophanis vocatur à Cyprijs inuolucrum capitis: & in inuolucro Thynni fœtum ſiue Cordylam venundari ſolere, habemus apud *d* Martialem, dum ait:

Thynnus vnde dictus.
Thũnus quãdo ſic ꝓpriè dicatur.
Pelamys.
b li.6. Hiſt. cap.17.
Cordyla.
Thynnis quid.
Thunna.
c li.6. Hiſt. cap. 17.
Cordyla.
d li.3. Epig.

Ne nigram citò raptus in culinam
Cordylas madida tegas papyro.

idest

id est, inuoluas, vt sale inueterati solent. Et rursus: E

Ne toga Cordylis, ne penula desit oliuis.

Cordylus.

Nec probo qui à capitis magnitudine nomen habere volunt, argumẽto quòd κορδύλη quoque clauæ caput significat: nam hoc alijs etiam plerisque conuenit. A Cordyla Thynni nimirũ fœtu plurimum differt κορδύλος, siue vt Oppianus habet σκορδύλος, Aristoteli etiam κορδύλη dictus: Gaza reddidit Cordyle, & Cordylus: quadrupes enim est, & inter quadrupedes solus branchijs præditus: de quo suo loco. Byzantij istiusmodi Thynni fœtus αὐξίδας dicunt, διὰ τὸ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις αὐξάνεσθαι, vt testatur Aristoteles, id est, quòd paucis diebus augescant, quamobrem Theodorus Auxumas vertit: Plinius verò hæc reliquit, Hic idem fœtus, vbi reuertitur ex magno mari in Pontum, Cordylæ, & Auxidis deposito nomine πήλαμυς vocatur, vti ex Plinio, & Aristotele diximus, παρὰ τὸ ἐν τῷ πηλῷ μύειν, id est, quòd in limo se abdat, quamuis Plutarchus dici velit, διὰ τὸ πίλειν ἅμα, id est, quòd gregatim degant; magnam enim anni partem in gregali migratione absumunt: prior enim etymologia videtur præferenda, cùm quòd prior syllaba scribitur per η, tùm quòd re ipsa cænosa, lutosaq. loca Pelamys amet, ac Plinius quoque hanc comprobet, à luto nomen habere inquiens, quamuis quæ de Pelamyde, & Thynno scribit, corruptè nunc apud ipsum legantur, vt modò monebamus, cùm emendationem polliceremur. *Cordyla,* F *inquit, appellatur partus, qui fœtas redeuntes in mare autumno comitatur. Limosæ verò à luto Pelamydes incipiunt vocari, & cùm annuum excessere tempus, Thunni.* De Cordyla quæ dicuntur, benè se habent; sed quomodo Limosæ dicentur à luto Pelamides, si Limosa idem est Latinis, quod Græcis Pelamys? Profectò Plinius aliàs nusquam hanc vocem habet, sed vbique Græca vtitur. Nõ inficior tamen, quin Limosa etiam nominari queat, nam & Theodorus aliquando sic vertit: aliquando item Limariam, & Hermolaus simili sensu Lutariam. Eruditus quidam pro *Limosæ* legit *maiores*, vel *deinde*, & pro *verò vere*: quam posteriorem lectionem probo, nam & ex Aristotele ostensum est, ex mari fœtus reuertit in Pontum verno tempore: sed pro *Limosæ* lego *in Ponto*: postremò cum dicit: *& cùm annuum excessere tempus*; lego, & cùm rursus annuum excessere tempus: quandoquidem Thunnus Pelamyde anno vno maior. Lego itaque sic: *Cordyla appellatur fœtus, qui fœtas redeuntes in mare comitatur autumno. In Ponto vere à luto Pelamydes incipiunt appellari, & cùm rursus annuum excessere tempus Thunni.* Sic enim si legamus, singula cum Aristotele, ex quo deprompta sunt, conuenient. Pelamys quandoque generis etiam nomen est, vt idem f Plinius innuit, inquiens: *Triton Pelamydum generis magni.* & rursus: *Pelamys, earum generis maxima Apolectus appellatur.* Item rursus: *Orcynus Pelamydum generis maximus.* Clara hucusque omnia: in sequentibus Oedipo opus est. Quis enim certò definire audeat, quando, quouè ætatis tempore G Apolectus, Orcynus, Sarda, Synodontis, Cybia, Cete, Melandrys, Triton, Chelidonias, Xãthias (tot enim synonyma, si non plura reperio) Thynnus, siuè Pelamys dici debeat? Sotratus apud Athenæum, Thunnum vocari scribit (vt modò dicebamus) magnam Pelamydem, & vbi adhuc maior euasisset, Orcynum, ac tandem mirum cùm in modum accreuisset, Cete. Sed apud eundem Archestratus Orcynum, & Cetum prægrandis Thynni synonyma facit, his versibus:

Auxis.
Auxuma.
Pelamys.
Plinij locus obscurus corrigitur.
Limosa.
Limaria.
Lutaria.
Pelamis vox generica.
f Lib. 23. cap. 11.
Ocynus.
Cete.

Ad sacrã Samon, & populis, famaq. celebrem Prægrandis capitur Thunnus, quem nomine dicũt, Orcynon, alij alij Cete.

Et Heracleõ Ephesius Thynnos ab Atticis Orcynos vocari scribit. Rursus Plinio Orcynus prędicato loco Pelamydum generis maximus est, nec redit in Męotim, similis Tritoni, vetustate melior. Quare cũ Attici Thynnos simpliciter vocãt Orcynos, ita cũ multũ excreuerunt, vocare eos credendũ est. Cõtrà si Orcynus prægrãdis aliquis Thunnus est, Thunnus verò, teste Aristotele, & Plinio, nisi in Ponto fętificet, quid Aristoteli respondebimus, qui Ὀρκῦνες (Orcynas reddidit Gaza) in alto fętificare scribit, quid itẽ Plinio, qui redire in Męotim negat, vbi tamen, referente Strabone, etiam pariunt. An Orcynes Aristot. alij sunt? Ego quidẽ propter magnã corporis mo- H lem mutare naturam non puto: Lutum enim etiam Orcyni amant, vnde βορβορώδεις, id est lutulentos eos vocat Diphilus, & per diuersa alia maria vagantur, si Dorioni fide habenda, qui Orcynos dicit è mari, quod ad Herculis columnas est, in Mediterraneum mare, ideoq. plurimos capi in Iberico, & Thyrreno mari, indeq. per reliqua maria dispergi, quod de maioribus Thynnis etiam scribit Oppianus. In Mæotim fortassis non redierit, quòd iam prægrandis factus aquã quæ omninò dulcis est, fugiat, vt qui iam carne sicca est, & arida, vt Diphilus testatur: neq. id repugnat Plinio, qui Orcynũ vetustate meliorẽ esse dixit, cũ in hoc pisce ipsa caro, seu potius partes carnosæ, quæ procedẽte ætate aridiores, & per cõsequens peiores redduntur, cõmendẽtur, sed vbi pingui abũdat abdomẽ scilicet & iugulus. Sic enim Hicesius: Abdomina Orcynorũ quòd pinguia sint, multò cæteris partibus suauiora sunt, clidijs tamen inferiora. Vetustate autẽ Thũnos pinguiore euadere Aristot. testatur, adeo vt præ pinguedine rumpantur. Plinij lectioni astipulatur Archestratus, œsophagorum Hesiodus, Orcynũ, siue Cetum vel deorũ conuiuijs dignum esse

Orcyna.
Orcynus luto gaudet.
Cur in Maeotim non reuertatur.
Partes quæ in Orcyno laudatæ, & quæ non.

A eſſe inquiens. Cetū etiã appellari, vbi valde admodū excreuit, ſuprà diximus. Orcyno idē videtur Apolectus: vterque enim Plinio Pelamydū generis maximus, & Xenocrates, apud Oribaſium Apolectū inficiatur in Mœotim redire, quod de Orcyno diximus ex Plinio. Reſpōdet itē nominis ratio. Ἀπόλεκτος enim Græcis eſt eximius ſiue electus παρὰ τὸ ἀπολέγεσθαι, quod quem admodū Apolecti apud Aetolos erãt ſenatores ex ſelectis viris, ita potiores in hoc piſce partes tanq̃ inſigniores gulę cupedias, & vt ex Archeſtrato dictū eſt, dijs cōdignas, eligi ſolitas inter alia cetaria ſuadet ipſa ratio. Nec obſtat quòd Orcynū Plin. Tritoni ſimilē faciat, Apolectūq. Tritone dicat eſſe duriorē: nã hoc ad carnis qualitatē, illud ad formæ corporiſq. ſimilitudinē pertinet. Triton itaq. Orcyno & Apolecto idē eſſet, niſi minus dura carne eſſet: vnde conijcio ijs ętate minorē eſſe, Thynno verò propriè dicto maiorē: aliàs eidem Plinio cęteriſq. authoribus monſtrum marinū eſt, à capite ad mediū corporis humana ſpecie ſimilitudineque cętera piſcis: Cur verò Thynnus noſter Triton vocetur, à nemine quod equidē ſciam, traditū eſt hactenus. Haud abſurdè tamē quis coniecerit, ſic vocari quòd eo tēpore quo triton vocatur, capite ſit maximo, iuguloq. ſeu clidio craſſiſſimo. Τριτώ enim Aeolorū & Cretenſium lingua caput, vt Scholiaſtes Ariſtophanis tradit, vnde Mineruã τριτογένειαν vocari nōnulli voiūt, quòd ex capite Iouis prognata feratur.

Apolectus qui.

Triton qui & quando dicatur.

Minerua tritogenia cur dicta.

B Tritoni Hermolaus eundem eſſe conijcit Chelidoniam (quē Diphilus Synodōti ſimilem, & Pelamide duriorem, & carnis ſiccitate cum Orcyno conuenire ſcribit) Synodontida Apolecto: Priori cōiecturę aſſentitur Maſſarius: poſteriori Rōdeletius, argumēto quòd vt Synodontis Diphilo Pelamys maior eſt, ita Apolectus Plinio Pelamys maxima. Idē Rondel. Chelidoniæ nomen pro piſce apud nemine vel veterū, vel recentiorū extare putat, ideoq. legit χελιδών. Cùm enim (inquit) ibidē ſemel χελιδὼν legatur, cui alij piſces comparantur, cur in eadē cōparatione perſeuerante ſententia nō χελιδων deinceps, ſed χελιδονίας legatur? Atqui veriſimilius (inquit Geſnerus) cōtrariū dixiſſet Rondeletius: Cùm enim in hoc Diphili loco Chelidonias bis legatur, Chelidō ſemel, probabilius fuerit, in eo quod ſemel eſt, quã in eo quod bis, errorē eſſe. Quid? quod χελιδὼν fęminini generis vocabulum eſt, χελιδονίας maſculini: Rondel. lectionē emendans, Chelidonias quidē mutat in χελιδὼν fęmininū, attributa verò ei maſculina nomē ac participiū relinquit. ſic enim legit: ἀναλογῶν μὲν ταύτη (τῇ συνοδοντίδι) ἡ χελιδών, τῆς πηλαμύδος σκληρότερος ἐστι: cum ἀναλογοῦσα καὶ σκληροτέρα dicere oporteret. Sed neque hoc approbarim quod Rōdelet. ait, Diphili ſententiã in eadem cōparatione perſeuerare, tanquã omnia de Pelamydis tantū generibus ſint, cùm ipſe interim Chelidonē genere differre fateatur, nutrimenti

Chelidonias

Chelidon. Athenæi locus conſideratur.

C verò ſuccique ratione accedere eã ad Pompilum, ſic enim legit, nō Polypum. Ego potius dixerim Diphilū à Pelamydū genere diſcedentem, de Eledone loqui, quæ & ſpecie & viribus Polypo ſimilis eſſe, & ſanguinem mouere, & bonū colorē facere dici poteſt, Chelidon non poteſt: quamobrē apud Diphilū ego ſic legerim, ἡ δὲ ἑλεδόνη ἡ τῷ πολύποδι ἔοικυῖα: neque enim tam perſeuerationis in vno genere apud authores, quã ſæpe negligunt, quàm rerum ipſarū habēda eſt ratio. Mihi quidē non temere videntur verba authorum immutanda, ſed omni ſtudio quærendum, quo pacto ea quæ poſita ſunt, tueamur. Hæc itaque ille. Vt verò filum modò orationis recipiamus, ego Hermolai, Maſſarij, & Rōdeletij de Chelidonia & Synodōtide iudiciū nō probo cùm aliter Hermolaus citet Athenæum, quã in omnibus eius exemplaribus legitur: Citat enim ſic: *Maior Pelamys Synodontis appellatus, durior quã Chelidonias*: Atqui Athenæus habet ſic *Pelamys maior Synodontis appellatur ſimilis huic Chelidonias, Pelamyde durior*; quamobrē ego Synodōtida potius eundē Tritoni fecerim, Chelidoniã verò Apolecto ſiue Orcyno, eoq. magis, cū ſubinde Diphilus affirment, Chelidoniã carnis duritie Orcyno ſimilē eſſe: potuitq. Synodōtis appellari quaſi dētibus nociuus, aut valēs, aut valere incipiens, ea nimirū ætate. Chelidonias verò cur dicatur, incerta planè ratio eſt; nã vel à colore, qui & Chelidonijs leporibus, ficubus, ac lapi-

Eledone:

Synodontis cur ſic dictus.

Chelidonias

D dibus idē nomē fecit, purpure⁹ Columellę dictus, vel à figura, hacq. vel pinnarū, vel cauda Chelidoni ſiue Hirundini ſimili, vel à nandi modo quo hanc auiculã forte imitatur, vel quòd verè ad nos reuertatur cū ea, quo modo etiã Chelidoniã, herbã, & Chelidoniã ventū dixere antiqui vel deniq. à Chelidonio ꝓmōtorio aut à cōtrà poſitis Chelidonijs inſulis, ꝙ ſcilicet copioſè forsã ibi capiãtur. Ab Apolecto, Orcyno, & Chelidonia Melãdryn quoq. differre nō puto. Eſt .n. teſte Athenęo maximorū Thunnorū genus: idq. Dorio etiã haud obſcurè docet de Orcynis verba faciēs, *ex Orcynis qui Melandryæ vocantur*, (οἱ λεγόμενοι μελανδρύαι) *ſale condiuntur*. Oppianus Melanthynū dicere videt̄. nec refert, quod hic inter Cete reponat; nã Orcynus maximus Cete etiã vocatur, vt oſtendimus, non quòd Cete ſit, ſed ob conſimilē magnitudinē; apparetq. à nigredine ſic appellari. Nec aliū eſſe Elacatenã, ſiue (vt Plin. habet) Helacathenen ſatis clarè oſtendit Feſtus, Elacatenã genus ſalſamenti eſſe ſcribens, quod Melãdrya vulgò vocat̄, adde quòd Cetaceus piſcis etiam eſt, vti ex Mneſimacho declarat Athenæus, σκόμβρος, θύννος, κωβιός, ἠλακατῆνες, εἰσὶ δὲ κητώδεις ἐπιτήδειοι εἰς ταριχείαν hoc eſt *Scōbrus, Thunnus, Gobius, Elacatanes: ſunt autem*

Melandrys

Elacatena, ſiue Helacatene.

Ceta-

Cetacie, ad ſaliendum idonei. Rondeletius nouiſſima verba ad ſolos Elacatenas pertinere arbitratũ; cùm alioqui Scomber & Thunnus nõ minus quã Elacatena ſale indurari ſoleant: quòd verò pro κωβιος legit κολιας, probo: nã Gobio Scombris Thũniſq. & vita & corporis forma diſſimilis eſt, & ſale aſſeruari non ſolet, κολιας verò eiuſdẽ generis cum Scõbris, & inueterari ſolitus: Quare vt in citatis verbis ſimillimi piſces inuicẽ coniungantur, vt Mneſimachum feciſſe, eſt veriſimile, Colias Scõbro cõiungi debet: vt verò Elacatenes ſoli Cetacei intelligantũ, vt Rõdeletius cõtendit, ea verba εἰσι δέ κητώδεις parentheſi erũt includenda, addẽdumq. οἱ hoc modo: σκόμβρος, κολίας θύννος ἠλακατῆνες (εἰσιδὲ οἱ κητώδεεις) ἐπιτηδειο, εἰς ταριχεῖαν. Genſnerus non ſolum pro κωβιὸς κολίας legendũ cenſet, verũ etiam apud Pliniũ, vbi in vulgatis codicibus legitur, *Helacathenes, ſunt Lacertorum genera;* continuo orationis ductu legendũ cenſet, *Helacathenes ſunt Lacertorum genera.* Quam lectionem etiam tueri poſſim: nã Lacertus & Helacathen in hoc conueniũt, quòd ad ſaliendum ſint idonei, & Colias ſatis aptè Cetaceos dicetur, quòd ſale condiatur. Cetaceorũ aliorum more. Apparet autem nomen piſci inditum à figura, quòd vel ipſe, vel aliqua eius pars & ſalſamentum fuſi ſeu coli qui ἠλακάτη dicitur, ſpeciem aliquo modo referat, in extremis tenuior, in medio craſſior, vti Thunnus eſt, Colias, & Scomber: niſi velimus ſic vocari à loco, cùm ſit ἠλακάτη. Heſychio etiã δόναξ, id eſt, arundo, quæ cænoſis gaudet locis, vti ipſa etiam Pelamys, quæ nomen inde traxit, & cenoſus Diphilo Orcynus eſt. Apud Collumellam tamen Elacata legebatur, nunc ex reſtitutione Hermolai Elacatena legitur, cæterùm ſi à colo nomen habet, ego antiquam lectionẽ nõ mouerẽ. Multò minor ætate videtur, qui Feſto Cybios, Oppiano κυβείας vocatur hoc verſu: Ορκύνων γενεὴ, καὶ πλευ ἀδες, ἠδὲ κυβεῖαι. Plinius enim puſillam Pelamydẽ eſſe ait, *ab his* (Lacertis, Sexitano & Pariano). *Mæotici* (ſubaudi, ſequuntur, nimirum quod ad pretium & ſaporis bonitatem) *Cybiũ: ita vocatur conciſa Pelamys, quæ poſt quadraginta dies à Ponto in Mæotim reuertitur. Cordyla & hæc Pelamys puſilla, cùm in Pontum è Mæotide exit.* Cordylam Mæoticum piſcem vocat, non quòd in Mæoti naſcatur, naſcitur enim in Ponto, vt oſtẽdimus, ſed quòd inde exeat, ſub migrationis tempus, quo fætas ſuas comitantur ad mare. Cybiam verò appellare videtur puſillam iſtam Pelamydem, cùm ſecũda vice Mæotim intrat; vtitur enim Plinius verbo reuertitur, & cum rurſus exit, iterum Cordylam: Dictus eſt Cybios authore Feſto, quia piſcantes id genus piſcium, velut aleam ludunt: aliam verò etymologiam habet Cybium vt modò dicemus, Quoties verò ex Oceano veniens Sardiniam præternatat, Sarda (ni fallor) dicebatur: hoc enim indicant g Galeni verba: *Pelamydes optimis quibuſcunque ſalſamentis certare poſſunt: adferũtur autem plurimæ ex ponto, ijs tãtum inferiores, quæ ex Sardinia Iberiæ adferuntur, & Sardæ iam vulgò ab omnibus vocantur. Meritò autem hoc ſalſamẽtum maximo in pretio habetur, propter ſuauitatẽ ſimul & mollitiem carnis.* Ita tamẽ propriè vocabatur cũ longitudine excreuit, & ex Oceano redit, vt teſtatur Plin. his verbis: *Sarda, ita vocatur Pelamys lõga, ex Oceano veniens;* & Xenocrates apud Oribaſiũ *Sarda* (inquit) *vocatur Pelamys lõga ex Oceano veniens: Origata eſt acrimonia Cybio præſtans appetitum excitans, facilè alvũ ad excretionem mouens.* Hanc longam Pelamydem à Thynno propriè dicto parũ differre exiſtimo, Ariſtoteliq. vocari Thynnida. Ab hac Sarda alia eſt, qua de ſuo loco egimus. Sardam à Xanthia ętate ſuperari veriſimile eſt: viroſus enim eſt aliquãtulũ, teſte Diphilo, tenerior verò Orcyno. Cùm verò hoc nomen apud alios nõ reperiatur, Rondelet. Xiphiam id eſt Gladiũ legendũ eſſe cenſet, at quàm probè, neſcio. Vt enim Sarda à Sardis, ita Xanthias a Xãtijs populis nomẽ accepiſſe potuit, quos Strabo h ſcribit Scythiam vltra Męotim incoluiſſe, quò quotãnis redeũt iſti piſces, antequã in Orcynos abeãt: quęrẽdũq. ſintnè Xãthijs ijdem, Oppiano πρηνάδες dicti, quod prona corporis parte cõtra cęterorum morẽ commendarẽtur, niſi velimus ſic dici per antiphraſim, quaſi dorſum eorũ eſui eſſet ineptum: Athenęus πρημάδας, vel (vt alij legunt) πρημνάδας vocat, (quo modo apud Oppianum legi in antiquiſſimo manu ſcripto Vaticanę bibliothecę codice, Saluianus teſtatũ, & Nicocharis authoritate ſic Thynnides appellari ait Heſychius & Varinus etiã πρημάδες & πρῆπνας dicunt, eſſeq. volũt εἶδος θυννῶδες ἰχθυος, id eſt piſces Thunnis cognatos. Nec alij vidẽtur, qui Ariſtoteli statim poſt Thynnorũ mẽtionẽ πριμαδιαι vocantũ, Theodoro triſyllabo tantũ vocabulo Primadę. Ait enim in cæno abdi, eiuſque rei argumentum eſſe, quòd neque eo tẽpore capiantur, & dorſo fæculento, pinniſq. adductis oppreſſiſque ſpectẽtur: Verno autẽ tẽpore prodire & appropinquare ad terrã coeuntes parienteſq. eoq. tpe fœtu grauidas capi, tẽpeſtiuoſq. tãtiſper eſſe putari. Autũno verò & hyeme deteriores eſſe. Simul. n. mares plenos ſemini genitali lacte appellato pes id tps cerni; itaq. pſtare ad vſũ, prole adhuc parua difficilè capi; adultiore iã largã capturã pp infeſti Aſili ſtimulũ eſſe. Hæc itaq. ſunt noïa, Thynnis pro ætatis diuerſitate impoſita, nunc de ijs differendũ q̃bus variæ eorũ partes ſale aſſeruatæ ſignificatũ. In quibus nõ minores reperio difficultates. Scireq in primis licet, horũ q̃dã totis integriſq. tribui piſcibus, quædã partib. tm̃. Cordylã integrã ſaliri ſolitã notũ eſt ex p̃citatis Martialis verſib. tũ itẽ ex hoc: *Mox vetꝰ, & tenui maior Cordyla Lacerto.*

Pliny locus correctus.

Elacatena vnde dicatur.

Cybias, vel Cybios.

Sarda.

g *L. 3. Aliment.*

Xanthias.

h *Lib 11. Ceogr.*

Pranades.

Pramnades.

i *Li. 8. Hiſt. cap. 15.*

Primaaa.

Partium ſalitarum nomina.

Cum

A Cũ verò Diphilus inter nõ pinguia salsamẽta, optima inquiat esse Cybia, & Horæa, atq; oĩa huius generis similia: inter pinguia Tynnea, & Cordylã, Saluian. integernè hic piscis, an salita aliqua tñ pars intelligi dẽat: definire nõ audet, sed rẽ in dubio relinqt: cæterũ quid nos cogat, vt frustũ aliq ibi Cordylã intelligamus, nõ video. Hermolaus pro integro pisce accepit, sed ex quo authore ipsi Corydelis vocetur, ignoro. Corydelis, inquit, salsamentarius piscis est, quẽ nos Codyllã (sic in quibusdã Plin. codicib. ẽt scribit) vocamus, Græcis, & Cordylida & corylũ: fortè cordylũ dicere voluit. sed alius est, vt ostẽdimus. Pro integro itẽ pisce Cordylã accepisse vr̃ Cornarius, nã μῆλα ποντικὰ Gal. *k* vocata salsamenta, Cordylas exponens, addit, Thynnorũ fętus esse. Nos cũ Cordyla inter pinguia salsamẽta pstantiora, θυνναῖα noĩauimus paulò ante ex Diphilo, quod & Diocles testatur, cui θυννῖα dñr, quo modo, & apud Diphilũ legerim; subiungit .n. Fit autẽ τὸ θύννιον ex maiori Pelamyde. Possũt tñ etiã θυνναῖα appellari, Athen. θύνναια ταρίχη vocat, Massarius Thũnina salsamenta, vel Thunnia reddidit. Inuenio itẽ θυννάδες dici. Diphil. aũt Pelamidẽ maiorẽ, vr̃ Thynnum vocare, à quo θύννιος & θυνναῖος adiectiua fiunt. Duæ huius salsamenti species, bonitate differẽtes, cũ & in pisce ipso totidẽ partes saporis gratia cõmendantur, quemadmodũ inter alios ostẽdit Plin. inquiẽs: *Thynni mẽbratim cæsi, ceruice & abdomine cõmendãtur, atq;* B *clidio recẽti dũtaxat, & tũ quoq; graui ructu, cętera parte plenis pulpamentis sale asseruãtur.* Caue lector ne ita Plinij verba accipias, vt negare ipsũ intelligas abdomen, ceruicẽ, clidiũq. sale cõdiri solere, sed cæteras tñ partes. Cęteras .n. partes recentes esui planè inutiles esse innuit, abdomẽ verò & clidiũ & ceruicẽ, recẽtia quidẽ edendo esse, attñ & ipsa insalubria. Notandũ verò clidiũ distinguere à ceruice: atq. ita vocare eã Thynni partẽ, quæ pectus à ceruice disterminat; Latini iugulum dicunt, quanquã pisces collo quod arteriæ causa factũ est in aĩalibus respirantibus, careãt atq; humeris. Θύννιον itaq. siue θυνναῖον de ceruice, clidio ac abdomine intelligi põt: de abdomine verò potissimũ, qa hoc pinguedine ĩ qua saporis gratia e st, abũdat: nã clidiũ ceruixq salita omotarichũ potius vocari existimo, id q nimirũ testatur Xenocrates, & nomẽ ipsũ indicat, παρὰ τοὺς ὤμους .i. ab humeris impositũ: rectèq. qdem Brasauolus Omotarichũ interpretatur Tũninã, verùm aut rectè salitũ Thynni ventrẽ esse arbitratur, hic .n. Tarãtellũ, macrior caro Tunnina vulgò ab ichthyopolis nuncupatur, falliturq. Bellon. dorsum Thynni Italis magis carnosum, ac macillentũ Tarãtellũ vocari, minoriq. pretio vendi. Dioscoridi *l* verò Omotaricus caro est Thynni τεταριχευμένου .i. sale indurati: cęterũ cùm omotarichus siue vt alij Græci vocant, tarichus vocabulũ sit vniuersale ad alia non solùm pisciũ sed ẽt aliorum aĩalium salsamẽta, miretur aliquis cur C Thũni caro inueterata tñ sic vocet. An quia (inquit Marcellus Virgil. Dioscoridis interpres) fortè cruda pcæteris edebãt? vt Harẽgos, & Salmones, infumatos psertim, aliqui crudos ingerũt. Aliqui κήτημα vocant, teste Diphilo; cui graue est, viscosũ, & difficile cõcoctu, quibus vitijs Tarentellum, quia pinguius minimè ẽt caret. Huic à Tarẽto nomẽ esse apparet, quod præter cõem ex ipsa voce cõiecturam, ẽt Euthydemus in lib. de salsamen. apud *m* Atheneũ ostendit, inquiẽs:

Cordyla.

Corydelis.

k li. 2. alim.

Thynnaa. *Thynnia.* *Thunnina salsamẽta.*

Clidium, & ceruix, vt differant.

Omotarichus.

l Lib. 2.

Cetena.

Ἴόνιον δ' ἀνὰ κῦμα φυγὸν Γαδείραθεν ἄξει	Βρέττιος ἢ Καμπανὸς ἢ ἐξ ἀγαθοῖο Τάραντος
Ὀρκυνοιο τρίγωνα τάτ' ἐν σάμνοισι τεθέντα	Ἀμφαλλὰξ δείπνοισιν ὀπίσσει. id est;
Ionios verò fluctus fugiens è Gadibus adducet	*Brutius quispiam vel Campanus, vel ex opulẽto*
Tarẽto triãgula Orcyni pcisa, q̃ verò ĩ orcis recõdũt	*Salsamẽta, hilares vicissĩ hoĩum cęnas comitãtur*

m Lib. 3.

Quos versus Paul. Iouius, quodãmodo declarãs, Tynnorũ, inquit, quos Gaditani capiũt, recẽtibus pulpis saturantur circũfusæ gẽtes: reliqua eorũ multitudo cetarijs infert, saliturq. asseruati verò mẽbratim cadis celebri mercimonio per oẽm ferè Europã diffundũtur. Verũ solo abdomine valent; quæ pars à Romanis Tarãtellũ dr̃, quod ẽt Tarentino in sinu, vbi optima pisciũ oĩum captura est, Thynni sale asseruent: reliquę corporibus partes, vtpotè q̃ pingui succo admodum careant in ignobili populi vsũ veniunt, q̃ Melandrya à Plin. nuncupant. Hæc Iouius: Mihi verò D Plin. Melãdrya vocare vr̃ vniuersaliter oẽs Thunni salitas partes, siue eæ pingues sint, siue macrę, dũmodo dissectæ quernis assulis assimilarent. cum .n. Tunnos abdomine, ceruice, atq; clidio laudari dixisset, cæteraq. parte plenis pulpamẽtis sale asseruari, subdit: *Melãdrya vocantur cæsis quernis assulis simillima, vilissima ex his q̃ caudæ proxima, quia pingui carẽt probatissima quæ faucib.* Ex pinguib. aũt salsamentis ẽt intelligi, ostẽdit Pãphil. in lib. de noĩb. Melãdryn genus esse tradens maximorũ Thunnorũ, quorũ salsamenta sunt pinguia: & Martialis *n* de pube siue abdomine fortassis intellexerit, cũ Melandryis canã pellem .i. albicãtem, quæ prona parte nigra est tribuat: *Teq. iuuãt Gerres, & pelle Melandrya cana.* Quamobrẽ rectius Iouius Xenocratẽ citasset, qui vt Vuottonus citat, cęteras Thũni partes pter collũ, & abdomẽ, Melandrya moĩnauit, q nigris quercuũ radicib. similes sint: vel Dorionẽ, qui apud Athenæum scribit, in Gadiris Ocinorũ clauiculas solas saliri, & ex his Melandrya vocata fieri salsamẽta. Vt itaq; Iouio facilè concesserim macilentiorũ partium salsamenta fuisse melãdrya, ita sic cur vocẽtur, certã, atq. firmã rationem nõ reperio. Plinius .n à similitudine quernarũ assularũ, Xenocr. nigrarũ quercus radicũ, sic dici innuunt, Pamphyl. ab ipso pisce. Si Plinio adhærescimus, nõ multũ differet à Tarantello: si Xenocr. nigra cute vestiri arbitrandũ; caro .n. salita rubescit; nigra cutis, vnde pisci nomẽ, & Mela-

Melandrya quæ.

n li. 3. Epi.

Melandria cur sic dicta

dryon

o lib.5.hiſt. cap.4.
p lib.11.

dryon o Theophr. rotũda eſt, & ſpiſſa q̃rcus medulla inſigni duritie, ni fallor, prædita. Inuenio .n. calices ex ea factos, apud p Athen. ex Eubolo in aleatorib. Αρτι μὲν μελανδρυΐνην τῶν θηρικλείδων ὑπεραφρίζουσαν παρὰ κωθωνοχειρος ψηφοπεριβομβῆ, &c. .i. *Calicē nuper è Melādryo factũ Thericleũ, in temulentorũ manib. frequentē, fremēte ſono circũſtrepentē, &c.* Inter non pinguia primò occurrunt Cybia vocata, & Horæa, Cybij latior ſignificatio. Horæa, ὡραῖα dicta videri poſſint, tanq̃ pulchra & ſpecioſa, aut potiùs matura, vtpotè, nec recētia, nec vetuſta nimis q̃ par eſt; nã Strabo, cũ Pelamydē haud q copioſè capi dixiſſet ꝓp paruitatē, ſubdit: εἰς δὲ Σινώπην ποιοῦσα ὡραιότερα πρός τε τὴν θήραν καὶ τὴν ταριχείαν ἐστιν: & Archeſt. cũ nobilem Thinnũ circa Byzãtiũ (vbi & Horęa optima eſſe Hiceſ. teſtat̃) ſed lōgè nobiliorē circa Hipponiũ, Italiæ capi dixiſſet; inde migrãtes in alia maria ἀώρους, .i. immaturos capi, ait. Alij tamē ὡραῖα dici volũt παρὰ τὴν οὐράν, .i. à cauda, quaſi οὐραῖα: Mihi Vręa ab Horęis diſtĩgui poſſe vident̃, vt Vręa intelligant̃ partes caudę proximę ĩ omnib. cuiuſcũq ætatis huius gn̄is piſcib. Horęa verò eędē quidē, ſed & dorſo viciniores (nã Athen. Horęi ſalſamēti ſpōdilium alicubi cōmēdari ſcribit: ſpōdyli nomine partē ſolidiorē, magiſq. calloſã, qualis nimirũ circa ſpōdylos .i. vertebras ſpinæ, ac dorſũ eſt, idq. in p̄ſtantioris, electæq. ætatis Thynnis: quãobrē inter nō pinguia ſalſamēta Hiceſ. ijs prĩcipatũ tribuit, vna cũ Cybijs, quorũ noı̄e ĩtelligit meo iudicio dorſi partes, eaſq. potiſſimũ, q̃ ceruici clidioq. ꝓximè ſũt, Tũninã nr̄i ichthyopolę vocant; nã alias lata huius vocis vr̄ ſignificatio, ad oēs fortaſſis partes ſeſe extēdens: quēadmodũ haud obſcurè indicat Plin. r his verbis: *Pelamydes particulatī cōſecta in genera Cybiorũ diſpartiũtur.* itē alias, *Cybiũ ita vocat̃ cōciſa Pelamis.* & rurſus: *Triũ Pelamydẽ gn̄is magni; ex eo Vręa Cybia fiũt.* Et Hiceſ. Pelamydes ait eſſe magna Cybia. Idē quoq. noı̄s indicat etymologia. Dictũ .n. Cybiũ eſt, teſte Feſto, ꝙ eius mediũ ęquè pateat in oēs partes, quod genus figuræ à geometris κύβος appellat̃, qua figura ſalſamenta iſthæc, hodieq. venũdant̃. Atq. hæc de varijs noı̄bus.

q li.7.Geog.

Cybia quæ Thunnina.
ſ lib.9.c.15.
t li.31.c.11

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

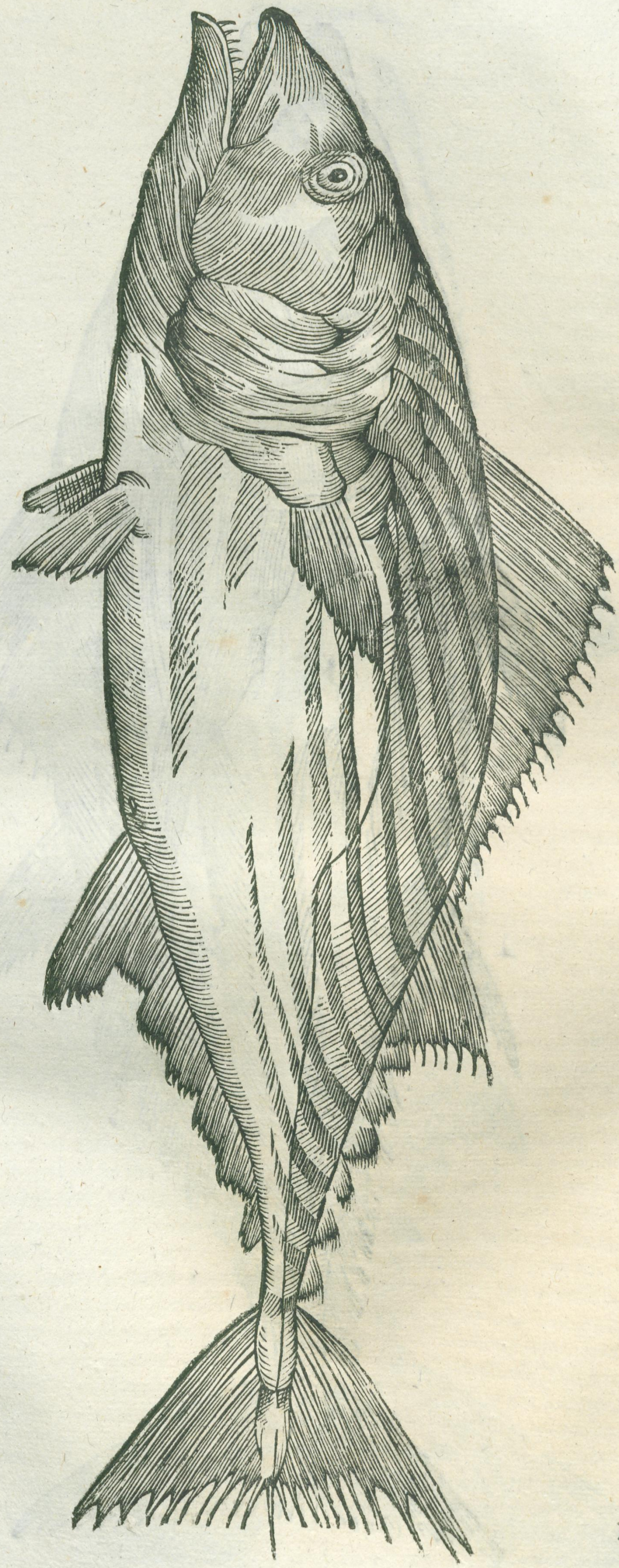
Thunnus lubricus, cur dictus.
Athen. correctus.

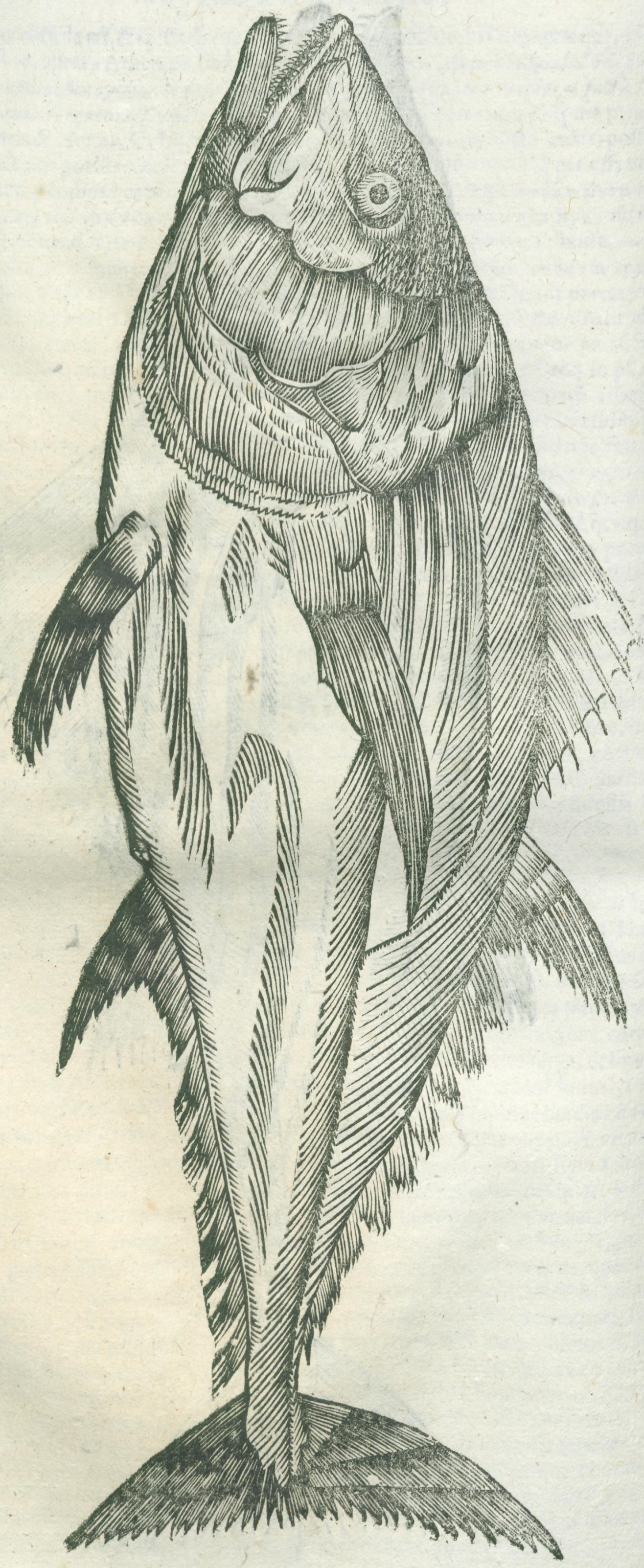
THunnos Plin. lubricos vocans, ex genere illorũ eſſe inſinuare vr̄, qui leui cutæ p̄diti ſũt. Gaza apud Ariſt. lęues cōuertit, hoc eſt nec ſquamis, nec aſpera cute obtectos: quãobrē in hiſce verbis Mneſithei apud Athen. *Piſces ſquamati, vt Thũni, Scōbri, Thunnides, Cōgri, & huiuſmodi*, vocula negatiua deſiderat̃, cũ & Scōbri, & Cōgri læues ſint. Scribit tñ Rōd. ſuum piſcē ſuis Ton vocatum, quem Pelamydis veræ, ſeu Thũni Ariſt. noı̄e exhibet: item ſuum Orcynũ, ſquamis magnis tegi, ſed ita adamuſim cōpactis, vt ijs carere videatur, coctione verò deiſcere, tuncq. perſpicuè apparere tenui membrana contectas, Pelamydē verò Sardã (ſic vocat aliũ Thunnũ ſuis, & Hiſpanis Bize nomine cōi; cum Amia ob ſimilitudinē, nōnullis Pigo vocatũ) cute læui eſſe, & ſine ſquamis, excepta ea parte, quæ à pinnis, quæ ad branchias ſunt, hacq. nota à priori Pelamyde, ſeu differre. Eodē Ariſt. teſte, mas à fęmina dignoſcit̃, qđ hæc ſub ventre pinnula habeat, q̃ ἀφαρεῖς vocet̃, qua mas careat. Idē & Athen. & Plin. tradũt. Rond. verò in vtroq: ſēper pinnã ſub vētre deprehendi ait; differre tñ qđ ĩ mare ea nō ſit diuiſa in fęmina, vt podicis foramen dilatari, fętuſq. cōmodiùs edi in lucē poſſit. Quantoperè differant Thunni, nominaq. mutent ꝓ diuerſi ætatis t̃pibus, ex ijs quæ ſupra dicta ſunt, innoteſcit. Gillius verò teſtatur, piſcatores Ligures, & Maſſilien. apertè ſibi oſtendiſſe, ex Pelamydib. nunquã fieri Tunnos: idē ſcribunt Bellon. & Scalig. & q̃o inuicē differant, oſtēdunt. Ligures piſcatores, inquit hic, nunquã aiunt è Pelamyde Thunnũ fieri, ſicuti neq; ex Coliade Scōbrum, aut è cōtrario. Et ſanè corpulentia diuerſa eſt aliquantulũ ſubtilius intuēti: Productior Pelamys, & linearũ filamētis teniatim varia, q̃ in Thynno ſunt nulla. Bellon. quoq. Thunnũ, cùm eſt iunior, Pelamydē magis, quã Scōbrũ referre ait; à Pelamide autē hoc vnũ diſtare, ꝙ Thunnus liuidis eſt lateribus, hæc verò vndantib. maculis tranſuerſis, atq; obliquis diſtincta gerit latera: cęterũ vtrumq. piſcē eiuſdē ferè eſſe magnitudinis tergoris, pinnis, cauda, appēdicib. turbinataq. figura, ita alterum alteri ſimilē, vt ementes vnius & alterius magnitudinis incertos plerũq. decipiat. Hiſce adde, quod Ariſtot. Pelamyde tradens anno vno ſeniorem eſſe Thunnũ, id nō affirmet, ſed ex mera referat piſcatorũ relatione. Inquit .n. *Pelamydes vno anno minores natu putãtur eſſe, quã Thunni.* Verũtamen cum præter philoſophũ, & alij priſci, qui rerũ profitebãtur naturas, quæ de Thũni permutationib; dicta ſunt, rata fecerint, nefas fuerit reclamare Rondel. equidē & Saluian. Ariſtot. tuentur: cæterũ ille, dũ negat dixiſſe philoſophũ, Pelamydes in Thunnos mutari, ſed eiuſdē piſcis diuerſa tantũ nomina oſtēdiſſe, haud ſatis illius ſententiã, cōfirmare videtur Bellon. duas exhibet icones, vnã Thunni, alterã Pelamydis noı̄e, addita diſtinctione quã ex eo recitauimus, Rōd. tres, Thũni, ſeu Pelamydis veræ; Pelamydis Sardæ, ſeu Sardę ſimpliciter, & Orcyni. Nos quatuor icones damus, quarũ prima cũ Sarda Rōd. & Tũno Saluiani ex aſſe quadrat. Altera Orcynus videtur eiuſdē Rōd colore ferè ametheſtino. Tertia cæruleæ Pelamydis nomine miſſa eſt. Quarta piſcē oſtēdit circa Herculeum ſiue Gaditanũ fretum captũ, & mōſtrifici Thunni noı̄e (in cuius nimirũ pelle integra claſſis delineata cōſpicitur) à D. Io. Virtuoſo Reg. Maieſt. not. ex Hiſp. miſſũ. Captũ fuiſſe affirmabat die 13. Maij anni à partu ſalutifero 1565. exq; eo ſalſamenta confecta Thunni ſpeciē eſſe indicaſſe, & ſubſtãtia, & ſapore carnis, lōgum fuiſſe ped. 32. latum 16.

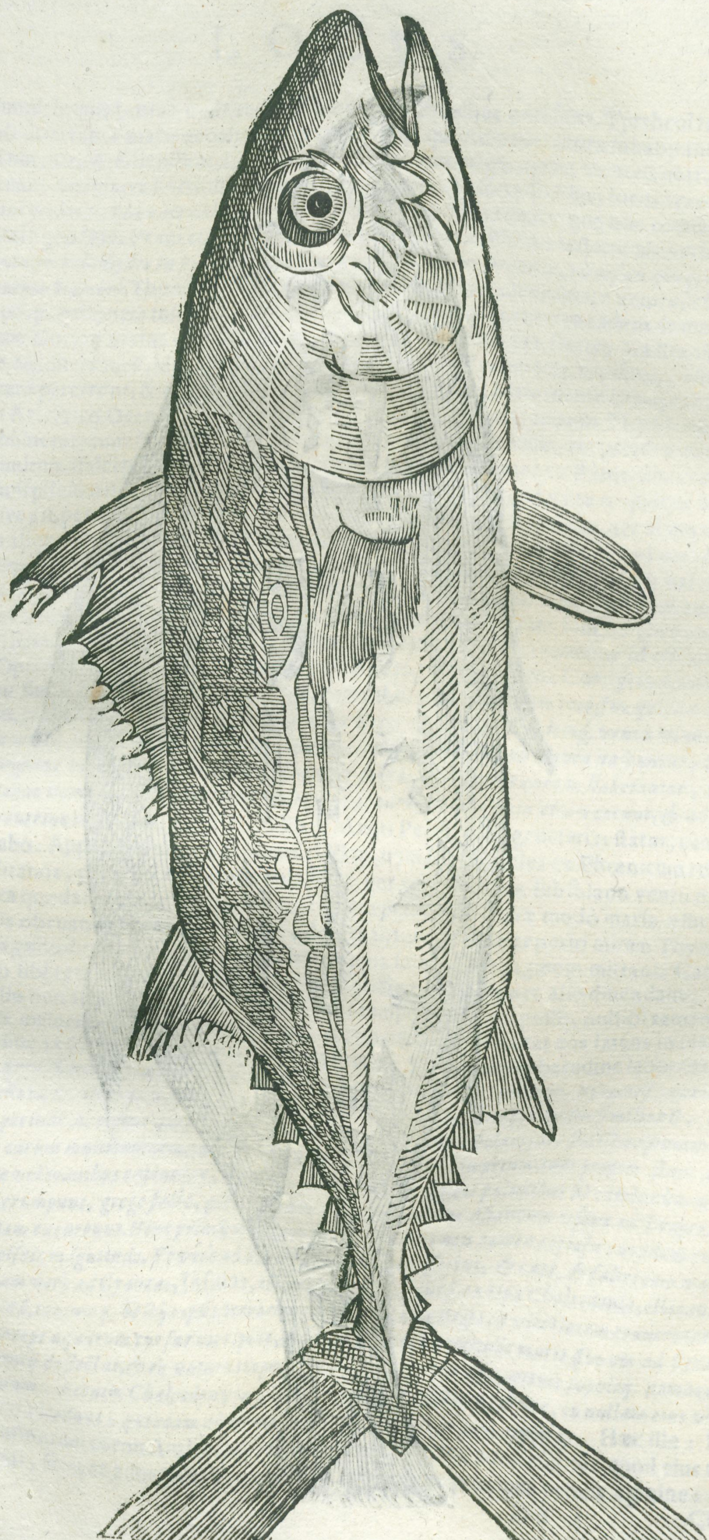
Maris & fęminę diſtinctio.

Thunnus & Pelamys vt differant.

Thunnus authoris primus.







 Thunnus ex freto herculeo, in cuius corio triremes exsculptæ sunt.



A

LOCVS.

THunni, inquit Iouius, multitudine ſua omnibus litoribus noti ſunt, Tyrrheni tamen, & Mediterranei maris accolis notiores, quam ijs qui Adriatici litora inhabitant: ideoq. Romanis, Maſſilienſibus, Liguribus, ac Byzantinis magis, quam Venetis noti. Addit Bellon. Oceano vicinis, vt Parrhiſinis, ex non ſatis intellecto fortaſſis Plinij loco: *Scombris Hiſpaniæ replent cetarias, Thunnis non coeuntibus*. Cùm ſit hoc de tempore quo non commeant eò Thunni, intelligendum. Primi enim migrant Scombri, vt idem Plinius teſtatur his verbis: *Cùm Thunnis, Amiæ, & Pelamydes in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim, cùm ſuis quaq. ducibus, & primi omnium Scombri.* Thunnos autem ex Oceano in Mediterraneum mare venire, cùm vere ad ſobolis propagationem inſtigantur, author eſt Oppianus, qui præterea eadem de maioribus Thunnis, quæ Dorion narrat de Orcynis, nempè quòd ex Oceano per fretum Gaditanũ ingrediatur mare Mediterraneũ, ideoq. fieri, vt plurimi in Iberico, Tyrrhenoq. capiãtur, poſtea verò

Vbi notiores

Oceani accolis notos eſſe

B reliquum mare pererrent: & ex noſtris Iouius Thynnos teſtatur, Maio menſe irrumpere in mare noſtrum ab Atlantico Oceano cogentibus Xiphijs piſcibus. Idem Oppianus Thynnos pelagijs piſcibus annumerat, cum Ouidio, Pelamydes verò ijs qui æquora fluuio, aut paludi vicina incolunt, quia nimirum dulci pabulo delectantur, quare in Pontum migrare ex Plinio diximus. Adde quòd omnium piſcium maximè gaudeant tepore, teſte Ariſtotele, qua de re is quoque arenam, & litora adire ait, perque ſumma etiam maris innatare, quò teporis potiantur, nec aliam ob cauſam flumina aliquando ſubeunt. Tradit enim Rondel. Agathopoli viſos eſſe, qui ad pontẽ vſque conſcenderint, qui à mari, inquit, aliquot paſſuum millibus diſtat: & Platina ſcribit naſci etiã in amnibus, vt Nilo, Rheno, & Pado, adeò vt à veritate non fuerit alienum, quod Plinius amni, mariq. cõmunes hoſce piſces faciat. Alibi etiam Mæotim paludem intrare inſinuat: loquens enim de Orcyno, cùm hunc negat in eam redire, alterius ætatis Thunnis commune id eſſe oſtendit, id quod & Oppianus manifeſtiſſimè teſtatur, Pelamydes (ſic vt diximus Cordylas nominat) ad Ponti Euxini finem, & initium Mæotidis generari aſſerens. *Eſt autem receſſus quidam Thraciŋ maris*, inquit, *profundiſſimus, vnde & Mellas, id eſt Niger cognominatur, idemq́ ventis minus expoſitus. In eo loco multa ſunt caua, & cęnoſa, vbi multa piſcibus paruis alendis idonea naſcuntur.*

Thunnus, & Palamys loco diſtincti.

Dulces aquas amant

C *primum immigrant Pelamydes: tempeſtates enim, & frigus, vnde oculi earum habetantur, apprimè oderunt. Itaque immorantur & creſcunt vſque ad vernum tempus: quin etiam coeunt, & ad patrias inde vndas reuertuntur, vt pariant.* Et Strabo in Mæoti Pelamydes generari teſtatur, cuius mox verba recitabo. Apparet item algoſis locis delectari, nam *b* Ariſtoteles ex Phœnicum relatione ſcribit Gaditanos, cùm extra Herculis columnas per quatuor dies ſubſolano vento nauigaſſent, in loca quædam ſolitaria, alga & fuco repleta perueniſſe: quæ modò maris æſtu procedente, aquis obruantur, modò recedente, deſtituantur: in hiſce reperiri miram Thynnorum copiam, magnitudine, & craſſitie incredibili: quos ſalſos Carthaginem mittant, Carthaginenſes verò ſibi retineant, & conſeruent, ceu lautiſſimos in cibo, nec aliò diuendant. Quamuis verò nullo non in mari Thunnus diuerſis anni temporibus capi poſſit, nullibi tamen, quàm à Byzantinis maiorem copiam intercipi reor. Ratio eſt, quòd terreat eos latens in mari albicant petra, ſiue vt Plinius habet, miri candoris ſaxum. Viſus enim hebetudine laborant. Strabo hæc diligentiſſimè annotauit his verbis: *Byzantinorum cornu vocatur, Byzantiŋ mœnia attingens; ibi ſinus in occaſum extenſus ad ſtadia ſexaginta, cornu ceruino per quam ſimilis eſt. Nam in plures ſinus perinde, ac ramos quoſdam ſcinditur, in quos irruentes Pelamydes facilè capiuntur. Id fit*

b *li.7. Geog.*

c *lib. de admir. narrat.*

Cur à Byzãtinis plurimi capiãtur

d *li.7. Geog.*

D *cùm propter earum multitudinem, tum vim, & impellentis fluxus impetum, tum propter ſinus anguſtiſſimos, quare vel manibus capiuntur. Earum generatio in Męoticis paludibus fit: inde cùm modicùm increuerint, erumpunt, grege facto, per os ipſum, ac propter litus Aſiaticum vſque ad Trapezuntem, ac Pharnaciam excurrunt. Hinc primùm earum venatio exiſtit non tamen copioſa: nondum enim conueniens eſt piſcis magnitudo. Vt verò ad Sinopen propiùs acceſſerint, & capi, & ſaliri iam maturiores ſunt. Poſtquam verò ad Cyaneas,* Inſulas, *attigerint, tranſierintq́ ex ripa Chalcedonia, albicans occurrit petra quadã, tantumq beſtŋs ipſis terrorem incutit, vt è veſtigio in vlteriorem conuertantur ripã: quas cùm præceps aquarum curſus corripiat, & innata locorum aptitudo maris fluxum ad Byzantium, cornuq. Byzantŋ deflectat, & eò natura impetu propellat, copioſum Byzantinis populoq. Romano ſuppeditat prouentum. Etenim Chalcedonŋ in vlteriore prope conſiſtentes litore, in nullam eius vbertatis communionem accedunt: quoniam ad eorum portus Pelamys ſeſe non applicat.* Hæc ille: Plinius illud Byzantinorum cornu Auricornu vocat, atque eo nomine vocari ſcribit, quòd eius aſpectu territi Thunni, ſemper aduerſum Byzantij promontorium, præcipiti petant agmine: Græcè

Chalcedo cur pauco aut nudos capiant.

e lib.4.c.15

Chryſoceras dicitur, vt præter Strabonem, alioſque ipſe quoque *e* Plinius meminit. Doctus quidam conijcit ab auro dici, quòd circa illud ex Thynnorum captura, magna auri, & pecuniæ vis colligeretur, quod haud obſcurè indicatum eſſe volunt oraculo Apolinis. Memoria enim proditum eſt, vt idem Strabo teſtatur, cùm Bizantij conditores poſt ædificatam à Megarenſibus Chalcedonem, oraculum conſulerent reſpondiſſe, vt contra cæcos habitationem collocarent. Cæcos autem ideo Chalcedonios vocabat, quia cùm priùs ad ea loca nauigaſſent, omiſſa tam locuplete ripa, tenuiorem accepiſſent. Archeſtratus ille, qui orbem terrarum habitatum nauigio circumijt, & ventris cauſa, & eorum quæ ventri ſubſunt, nobilem Thunnum circa Byzantium, Caryſtum, & Siciliam naſci author eſt, & eo etiamnum præſtantiorem circa Cephalem, & Tindaridem oram, ſed longè præſtantiſſimos circa Hipponium Italiæ: inde migrantes in alia maria, capi immaturos: circa Samum verò ingentem conſultò capi, vel deorũ conuiuijs dignum celebrantur, & Megarici ab Antiphane, & Pollux author eſt, olim eximiè placuiſſe Tyrium Thunnum, vt rectè dixerit Aelianus, non in Ponto tantùm capi, ſed & in Sicila quoque, & alijs locis. Bizantini autem licet numeroſiſſimè capiant, vt dictum eſt, eos tamen niſi Pontum intrantes capere Plinius author eſt. Cùm verno tempore ex Oceano Mediterraneum mare ſubeunt, primùm eos capiunt Iberi, inquit Oppianus, deinde Celtæ circa Eridiani oſtia, & vetuſti incolæ Phoceæ, tertiò Phocæi, & Siculi, inde per immenſos gurgites diſperguntur, & totum mare replent. In Indico mari tantam Thynnorum multitudinem Plinius eſſe teſtatur, vt Magni Alexandri claſſis haud alio modo, quàm hoſtium acie obuia contrarium agmen aduerſa fronte direxerit: Authores verò Græci, Cete, & Phyſeteres, non Thunnos Alexandri claſſem terruiſse, tradunt.

Thũnus vbi melior.

Byzantini quando eos capiant.

NATVRA. MORES. CIBVS.

Gregales eſſe.

PElamydes, Thunnoſque gregales piſces eſſe ex Ariſtotele, Plinioq. cæteriſque claſſicis ſcriptoribus notiſſimum, qui gregatim è magno Mari Pontum intrare memoriæ prodiderunt; idque piſcatores confirmant, qui maximo collecto agmine vagari, migrareque eos conſpiciunt. Numerantur, & inter χυτὰς ab Ariſtotele, ideſt, vt Theodorus vertit, fuſaneos. Sunt autem fuſanei, qui retibus fuſim capiuntur. Idem Ariſtoteles Dromades appellat omnes eos à curſu, qui in Pontum aliundè excurrunt, quique vix vno loco conquieſcunt, quibus hoc genus piſcium quoque accenſet. Theodorus *a* Curſores reddidit, item Curſiones. Cur verò Pontum ſubeant, æſtatemq. in eo traducant, modò dictum eſt. Multi & in Propontide æſtiuant, teſte Plinio, Pontum non intrantes. Cùm ex vno in aliud mare vagantur, aſtu vtuntur, & ingeniũ. Sentiunt temporũ mutationes; Solſtitia præclarè noſcunt, nihilq. ijs ad hanc rem cœleſtiũ rerum peritis opus eſt: vbi eos hyemis initium deprehenderit, ibi libenter commorantur, & ex eo loco ad vernum æquinoctium non ſe commouent, vt Ariſtoteles tradidit, & Plinius quoque teſtatur. *Bruma*, inquit, *non vagantur, vbicunque deprehenſi vſque ad aquinoctium, ibi hybernant.* Ventorum quoque flatus intelligere videntur; nam idem Plinius teſtatur, operiri eos Aquilonem, vt ſecundo fluctu exeant ex Ponto. Pontum autem aliter intrant, aliter exeunt. Dextrorsũ enim, ſecundum *b* Ariſtotelem, terram contingens cùm ſubeunt, remeant contra: læuum enim in latus ſe admouent, quod propterea facere? inquit, dicuntur, quia dextro oculo clariùs vident ſua natura, læuo hebetius. Idem legere eſt apud Plinium, Athenæum, Solinum, & Aelianum. Cæterùm cùm *c* Plinius dicat Thynnos *dextra ripa intrare, exire laua, idque accidere, quia dextro oculo plus cernant, vtroque natura hebete*. Saluianus pro vtroque reponit læuo, quia præter Ariſtotelem, Athenæum, & Aelianum, Aeſchyli verba apud *d* Aelianum: τὸ σκάιον ὄμμα παραβαλὼν θύννου δίκην, id eſt, *Siniſtrum oculum Thunni more applicans*, vel potius detorquens, id clarè oſtendant. Ex quibus verbis neſcio quomodo colligat Aelianus, Aeſchylum conſentire, Thynnos altero tantùm oculo videre, cùm ipſemet citatis Aeſchyli verbis, Thynnos à dextro latere acriùs videre profiteantur. Sic enim ait: *Pontum enim ingredientes ad dextrum latus, vndè acriùs vident, terram habent, egredientes verò ad contrarium litus ſe accomodant, & terram ſecundum oculum quo clariùs vident habentes nauigant.* Thynni itaque dextro quidem oculo rariùs vident, vtrumque tamen hebetem habere videntur: quamobrem apud Plinium nihil mutandum exiſtimem. Sic & Thynni more prouerbialiter videre dicuntur, qui limis, aut altero oculo, obliquè inſpiciunt. Author adagiorum exiſtimat poſſe prouerbium, & ad eos referri, qui acriter, & diligenter inſpiciunt, Perſius:

Non ſecus, ac ſi oculo rubricam dirigat vno.

Interpretaturq. in Aeſchyli verſu παραβαλών admoliẽs: ego neutrum probo, cùm παρὰ in hac cõpoſitione obliquum aliquid & detortum ſignificet, vnde & Euſtathius recitato hoc verſu, addit,

Fuſaneos etiam eſſe.

Dromades piſces qui dicti.

a lib.1.& 6. Hiſt.

Cur Põtum ſubeant.

Ventos intelligunt.

Vt Pontum intrent, & exeant.

b li.8 Hiſt. cap.13.

c lib.9 c.11

Viſus.

d lib.9.c 42

Thynni more videre, quid.

A dit, sic & λιταὶ παραβλῶπες ἤγων ςραβαί καὶ ὄμματα παραβάλλουσαι dicuntur. Eadem oculorum
debilitas in causa est, quòd ob læuia quælibet obiecta expauescant, sicut ex ijs notum est, quæ
paulò ante de albicante illo iuxta Chalcedonem lapide ex Strabone diximus; & hic rursus Pli-
nij authoritate corroboramus. *Est in Euripo*, inquit, *Thraciÿ Bosphori, quo, Propontis Euxino iungi-
tur, in ipsis Europam, Asiamq. separantis freti angustÿs, saxum miri candoris à vado ad summa perlu-
cens, iuxta Chalcedonem in latere* (litore legunt alij) *Asiæ. Huius aspectu repente territi Thunni sem-
per aduersum Bizantÿ promontorium ex ea causa appellatum Auri cornu, præcipiti petunt agmine.
Itaq; omnis captura Byzantÿ est, magna Chalcedonis penuria. D. Pass. medÿ interfluentis Euripi.* Quo-
modo autem splendore simul & sonitu territi capiantur, mox recitabimus ex Oppiano. Quæ-
rendum nunquid ob eandem visus hebetudinem nocte quoque eant fauente luna? Testatur eos
noctu proficisci antiquissimum hoc Amphiliti vatis apud *e* Herodotum oraculum;

Cur noctu eant.

e Lib. 1.

> Ἔρριπται δ' οβόλος τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασαι
> Θῦνοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰνυκτός.

Laurentius Valla vertit;

> *Est nummus proiectus item sunt retia tenta*
> B *Nocte meant Thunni, claro sub sidere Lunæ.*

Sed non aduertit, non esse legendum ὐβολος, quod est genus numismatis, sed ὀβόλος, id est rete,
aut retis iactus. Eiusdem nocturnæ Thunnorum migrationis typus esse videtur antiquissimus
quidam numus, qualem testatur Bellon. sese Lutetiæ vidisse apud Grolerũ quæstorem, in quo
altera parte spica, altera Thunnus conspiciebatur, & supra hunc Luna cum inscriptione PHI-
LIPPENZE. Dormiunt tamen, idque adeo profundè, vt somno obruti sæpè capiantur, quod
præceteris testatur *f* Aristot. inquiens: *Thunnos dormientes sæpe Thunnarÿ circumretiunt: dormire
autem eos argumento constat, quia admodum quiescentes, leuiterque pendentes albida oculorum ca-
piantur. Noctu potiùs quàm interdiu dormiant, ita sopiti, vt ne iacta quidem fuscina moueantur, &
magna ex parte vel ad arenam, vel ad lapidem aliquem procumbentes; quiescunt imis gurgitibus, vel
sub saxo, aut litore abditi.* Plutarchus verò de somno huius piscis agens, eius naturam num satis
perspectam habuerit, quæri potest: Cùm enim Delphinum dormientem paulatim ad vadum
deferri, & impingentem expergisci dixisset, moxque iterum ad summum tendere, rursusq. dor-
mientem demitti: idem & Thunnus, inquit, ac eadem etiam de causa, facere fertur; cæterum
somni causa, & quietis Delphinus ad gurgitem in alto demittitur, respirationis verò causa ad
C summum rursus effertur: qua cum non indigeat Thunnus, ijs locis quibus ex Aristot. dictum
est, & quiescere verisimilius est. Latere eosdem hyeme præ altis gurgitibus legimus apud eun-
dem Aristot. pinguescereq. à latibulo maiorem in modum: Capi ab ortu Vergiliarum ad occa-
sum Arcturi; reliquo tempore latentes quiescere. Plinius verò latere quidem etiam hyeme,
ait, sed exire aliquando è lateribus addit; *Thynnorum*, inquit, *captura est à Vergiliarum exortu
ad Arcturi occasum: reliquo tempore Hyberno latent in gurgitibus imis, nisi tepore aliquo euocati, aut
plenilunÿs.* Vt hinc fortassis luna etiam in prædicto Philippensium numo depicta fuerit. In nan
do tamen mirus eorum ordo est, vt arithmeticæ peritus numerum eorum è minùs exactè cogno-
scere possit, vt Plutarchus refert, his verbis; *Quod ad coeundam societatem, & mutuum inter se
amorem; Thunnis arithmeticæ rationes opus sunt: idcircò arithmeticam disciplinam exactè tenent, vt
gregatim natantes semper figuram quadratam,* cubicam *efficiant, atque sex lateribus comprehensi soli-
ditatem ex semetipsis omnibus constituant, & quadratum ordinem ex omnibus lateribus in nando ser-
uent, vt si speculator eminentes Thunnos probè numerare sciat, statim totius gregis numerum ineat,
quod sanè præclarè teneat, altitudinem, latitudini, & longitudini æquali ordine respondere debere.*
Aelianus verò cum ad promontorium Bubonicum innumeras Thunnorum gentes versari di-
D xisset, eorum maximos similiter, vt Sues ait, solos & separatim natare; alios more Luporum bi-
nos proficisci, alios more Caprarum, quæ in latis pastionibus gregatim pascuntur. Exoriente
verò Canicula, & ingrauescente æstiuo calore, in Euxinum natare contendere, & marinis flu-
ctibus ab feruidè radiato sole calescentibus, inter se velut consertos, contextosque confertis
turmis natare, & corporum coniunctione ad perfruendam vmbram se inuicem opacare. Sunt
natura simplicissimi, necnon temerarij, vt qui dum retia dentibus impetunt, ijsdem intricati ca-
piantur, verùm ætate prudentiores euadere videntur. Oppianus *g* namq. atque ex eo *h* Aelia-
nus, Orcynum prouidentia præditum esse asserunt, & natura, non arte, quæ è re sua esse queunt,
intelligere: itaque cùm hamo transfixus fuerit, in maris altitudinem seipsum impellentem, ac
deprimentem, ad solum allidere, hamumque oris pulsatione expellere conari; id sin minus suc-
cedat, vulnus ab eo inflictum, dilatare, atque exiliendo id quod sibi molestiam exhibere, expue-
re; inuitumq. si id non assequitur, ad piscatoris prædam subsequi. Simplicitati socia est timidi-
tas, quæ & ipsa perniciem ipsis sæpè parit, piscatoribus verò incredibile emolumentũ, vt mox
dice-

Thunnos dormire.

f lib. 4. hist. cap. 10.

Quando lateant, & capiantur.

Ordo in natando.

g Lib. vtrũ animal &c.

h Lib. 3.

i L. 10. c. 40

Orcyni prudentia.

Oestro agitãtur.

Aſilus qui. *k li. 8. Hiſt. cap. 19.*

dicetur. Sub Caniculæ exortum non aliter, ac Gladij exagitantur Aſilo. Vermiculus hic eſt, inquit Ariſtot. *k* Effigie Scorpionis, magnitudine aranei, tanto infeſtans dolore, vt non minus interdum quam vel Gladius, vel Delphinus exiliat, vnde fit, vt vel in nauigia ſæpè incidat. Latet autem ſub pinna Oeſtrum illud, ſiue Aſilius, vt ibidem teſtatur philoſophus, ac Plinius, inquiens: *Animal eſt paruum Scorpionis effigie, Aranei magnitudine: hoc et & Thynno, & ei qui Gladius vocatur, ſub pinna affligit aculeo:* quamobrem Saluianus in hiſce Athenæi verbis: *Thynnus piſcis impetuoſus eſt, eo quòd certo tempore œſtrum in capite habeat*: in capite expungi debere autumat, cui facilè accenſerim, & ſi alias apud Euſtathium lego, œſtrum habere circa pinnas, & certo tēpore etiam in capite; nam hoc nouiſſimum quin ex Athenæo Euſtathius reperierit, non dubito. Eleganter itaque & appoſitè Oppianus *i* hanc Thunni, ac Gladij calamitatem depingens, œſtrū πτερύγεσσιν, quòd videlicet παρὰ τὰ πτερύγια lateat, οἰνήμενον ἄγριον οἶςρον appellat, & de hac negatione Latinus factus ſic canit:

Athenei locus emendatus.

i Li. 2. Hal.

Dum Canis ardenti turbatur ſidere cœlum,	*Et Thynni & Gladij diro vexantur aſilo,*
Qui fixus madidis illos contundit in alis:	*Non arcere queunt, non hanc propellere peſtem:*
Incutit hac celeres vires, ſtimuloſq́; feroces	*Concitat, armantur rabię, furiuntq́; dolore,*
Inuitoſq́; agitat peſtis furibunda natantes,	*Exhorret vulnus, bacchantur in ęquore lato,*
Hi torti ſtimulis incurſant nauibus altis,	*Et ſępè in terram ſaliunt è gurgite vaſto,*
In tanto voluunt luctantia membra dolore,	*Et vitam in tanto mutant cum morte furore.*

Cur ſub pinna hęreat à ſilus. *Cibus.* *k li. 8. Hiſt. cap. 2* *l Lib. 34.* *m Lib. 7.* *Sues marini* *n Lib. 3.*

Quod autem ſub pinna magis, quàm alijs corporis partibus aſilus hæreat, fit ob cuticulæ eo in loco tenuitatem, ideoq. ad erodendum facilem. De cibo quo hoc genus piſcis vtitur, hæc paucula inuenio, Ariſtot. *k* primùm accenſet Thunnum ijs, qui carne tantum veſcuntur, mox verò ibidem magna quidem ex parte carne nutriri ſubdit, ſed algam quoque tangere, noſque paulò ante algoſa loca in Oceano habitare, ex libro qui ei attribuitur, de admirandis narrationibus traddidimus. Polybius Magalopolitanus, vbi *l* agit de Luſitania, quæ in Iberia eſt, ſcribit, referente *m* Athenæo: Thynnos quercuum ibi mari naſcentium glandibus pingueſcere, vt nullus, inquit Athenæus, aberrauerit, qui marinos ſues illos nominauerit. Idem habemus apud *n* Strabonem, qui ſimiliter Polybium citat: *Querna etiam*, inquit, *quędam glande ſaginatur, quæ ad mare naſcitur humilis admodum at fertilem, ingentemq́; impendio producens fructum, quę quidem copioſa, & ipſa generatur terra Hiſpana, ingentes ſanè radices perinde ac integræ quercus habens, quę profectò ab humili radice tollitur minus. Tantum verò fructum affert, vt poſt maturitatem litora, & extra columnas, & intra, glande referta ſit, quam ęſtus aquarum eiectat: cæterum intra columnas ſemper minus, ac minus reperitur. Vt autem author eſt Polybius, vſque ad Latinam ipſe glandes emittuntur; niſi Sardinia quoquè, inquit, & huic vicina regio ferat. Verum Thunni ipſi quo magis columnis propinquant, ex anteriori delati pelago, eo amplius eſca deficiente macerantur. Hac in mari belua ſemper adeſt, plurimùm glande gaudens: cuius cibo eximiè pingueſcit; cumque glandium fuerit vbertas, & Thynnorum fit vbertas.* Hactenus Strabo pingueſcere autem in tantum Thynnos, ait Ariſtot. *o* vt etiam dehiſcant, helluoneſq. ac valdè voraces eſſe ex eo licet colligere, quòd ne ab ouis proprijs fœtibuſq. ſibi temperent, quemadmodum teſtatur idem Ariſtot. his verbis: *Thunni omniū maximè piſcium gaudent tepore, & ob eam rem arenam, & litora adeunt: per ſumma etiam maris innatant, quo teporis potiantur. Piſciculi autem propterea ſeruari poſſunt, quia ſpernuntur: maiora enim magni ſequuntur, ſed ouorum, & prolis magna pars proinde abſumitur: Cùm enim piſces deſiderio teporis, loca fœtura adeant: liguriunt, quicquid attigerint.* Hinc dirus & ſceleratus appellatur ab Oppiano, eandem voracitatem, inque prolem impietatem deſcribente:

Vt pingueſcant. *o li. 6. Hiſt. cap. 17.* *Voracitas, & impietas.* *Teporem amant.* *Cur ſceleratus dictus.*

At diro Thunno non eſt ſceleratior alter,	*Et nullus piſcis tanta impietate notandus,*
Offendit quicquid rapidam demergit in aluum,	*Namque ſoluta parens partu, priuata dolore*

Non paruis parcit natis ſæuiſſima mater.

Et rurſus:

Collecti pariunt Calamis, partuq́; ſoluto	*Oua vorant ſubito, & lacerant ſub dentibus atris,*
Multa occulta tegunt, hęc læti tempore veris	*Pelamydes gignunt.*

ÆTAS.

Quàm diu viuant.

VIta Thunnis, inquit Plin. longiſſima biennio: ex Ariſt. nimirum, qui præ nimia pinguedine dehiſcere ait, nec poſſe plus quàm biennio viuere, eiuſq. rei argumentum piſcatores inde deducere, quòd cū aliqñ Thynnides (Gaza Pelamydes vertit, nos eos intelligi diximus, qui Pelamydib. maiores, Thynnis verò minores ſunt) anno vno defeciſsēt, Thunni quoq. ſubſequēte defecerint. Verū vterq. ſibi ipſi refragatur. Quis. n. ſibi ꝑſuadeat hoc genus piſcis intra biēnij ſpa-

A ſpatium ad tantum excreſcere magnitudinem,vt quindecim talenta pendeat,caudaq.duo cubita & palmum latitudine expleat,quod tamẽ de Thynno illi tradunt, quanquam apud Ariſtotelẽ caudæ interuallum:non ad duo ſed quinque cubita fuiſſe legimus,proportione inęquali. Quod ſi itaque biennium vitæ non excedunt, quo modo euadent tanti? Quotidiana experientia (inquit Saluianus) Thynnos capi videmus,quos,corporis magnitudine,ſquamarum craſſitie,& carnium duritie,biennio multò prouectiores eſſe fateri oporteat. Nec piſcatorum quo vtitur,argumentũ multum habet efficacitatis,nam cùm Thunni, increſcente ætate, Thynni nomine derelicto, in alias ferè ſpecies euadere conſueuerint,nõ,niſi ſuperiorę anno deficientibus Pelamydibus,deficiunt,& anno ſequenti Thynni vocantur, non eos ob id obijſſe, ſed in aliam potius velut ſpeciem quandam,vel priori nomine poſthabito,mutatos eſſe credendum eſt. In qua ſententia Iouius quoq. eſt:completo nempe bimatu non quidem dificere,ſed alijs nominibus appellari.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

B AQuilã comitantur degeneres auiculæ, vt ex prædę eius paſcantur reliquijs. Simile quid de Cepphis auibus & Thunnis memorię prodidit *a* Oppianus: haſce nimirũ volucres ſeſe Thunnis prębere comites,quòd ab his piſciculorũ quos dẽtibus ſuis diſcrepunt, carunculæ aliquot in aquis relinquantur,quę ab ipſis obſumuntur. Sunt autẽ Cepphi ex Larorũ genere,vt in tertio Ornithologię noſtro tomo oſtendimus Apparet etiã Thunnos humani generis amatores eſſe,maximè verò qui inter eos Pompili vocãtur, cùm tanta dulcedine per aliquot horarũ ſpatia & paſſuũ millia,nauigia velis euntia comitẽtur,vt ne tridente à gubernaculis quidę in eos iacto ſeparari queant,vt antea *b* ex Plinio diximus. Strabo author eſt,cũ gregatim pręter Italiam acti elabunt, & Siciliã attingere prohibentur, in maiores incurrere beluas, vt puta Delphinos,Canes,alioſq, Cecaceos,& ex eorum venatione Canes & Galeotas,quos (inquit) Xiphias,id eſt, Gladios appellãt,pingueſcere ferri Et Ioui⁹ (ex hoc fortè Strabonis)tradit Thũnos Maio menſe irrũpere in mare noſtrum ex Athlantico Oceano,cogentibus Xiphijs piſcibus, qui telo à roſtro prominente inſtructi, eos toto mari proſequant. Et Andreas Matthiolus tradit non aliter ab ijs gregatim in fugam agi quàm ouium greges à Lupis. Balænas quoq. permultas in Taprobanæ mari eſſe aiunt, qui vt *c* Aelianus tradit, Thunnis inſidiantes in terrã nõ exeant.

a In Ixeuticis.

Homines amant.

b L. 1. Geog.

Gladij inſequũtur Thũnos.

c L. 16. c. 18

C

CAPIENDI RATIO.

THunnorum piſcationẽ Itali Siculiq. teſte *a* Aeliano κητίαν appellare ſolent:locum verò vbi reponi ſolẽt magna retia,cęteraq. inſtrumẽta quib. captari aſſueuerũt κητοθηρίαν (magnos enim Thynnos in Cetaceorũ numerũt refert) Vlpianus Thynnariam, Plin. Cetariã,locũ,vbi capiũtur. Thunnarij verò Thodoro ſunt ipſi piſcatores, Varroni Cetarij, Grę cis θυννοθῆραι. Olim alios alio modo hoc genus piſciũ cepiſſe inuenio. Thraces ſupra Melanẽ ſinum per hyemem teſte Oppiano ſic capiebant. Lignũ craſſiſſimum non longius tamen cubito, plumbo ex altera extremitate & crebris vncis fune lõgiſſimo ligatũ, nauigantes piſcatore, qua profundiſſimus eſt ſinus,ad fundũ maris immittunt. Fertur id magna vi pondere ſuo,& quaſcũque circa vada in limo cõtigerit,Pelamydes configit. Tũ illi celeriter extrahunt cum transfixis miſerabiliter piſcibus lignũ. Alij verò retibus eas capiunt noctu,quo tẽpore propter timiditatẽ (metuunt enim quicquid in mari inciderit)circa vadũ cõgregantur. Itaque piſcatores diſpoſitis D retibus,remis & contis ſummum mare verberantes,quantum poſſunt,ſtrepitũ cient. Pelamydes verò ſplendore ſimul & ſonitu percułſę,in rete ceu refugiũ quoddã trepidę confugiunt & extra huntur,in anguſtum præ metu collectę,dũ funes quibus trahitur rete commotos timẽt. Interea piſcatores dijs vouẽt,ne quid exiliat & cæteris viã mõſtret. Hoc enim viſo, mox omnes euadũt. Quodſi nihil aduerſi eueniat,plerumq.in ipſã terrã Pelamydes retia relinquere nolentes extrahũt. Aelianus verò,cũ Thunni circumretiti tenentur,piſcatores tradit Neptuno malorũ de pulſori vota facere,ne Gladi⁹ piſcis,neue Delphinus in captiuorũ numero ſit:quoniã ſępe Gladius magnus lacerato rete, Thynnorũ grege irretito,exeundi ex laqueis facultatẽ dedit. Delphinus etiam ad molliendas retibus inſidias acerrimus,ijs peruitiem affert,ac dẽtibus conficit. Qui verò Heracleam, Tion, Amaſtriam, Ponticas vrbes incolunt,planè ſciunt (inquit idẽ *b* Aelianus) quo anni tẽpore eiuſmodi piſces eò accedant,quare permulta contra eos inſtrumenta cõparant, naues,retia ſpeculam in excelſum excitatam, quam in litoris eminenti loco, & circumſpectũ facilẽ habenti,defigunt;cuius cõficiendi rationẽ moleſtum mihi non erit explicare: Tigna bina proceriſſima

a L. 13. c. 16

Vt à Thracibus caperentur.

Vt retibus inuoluantur

b L. 15. c. 5.

rissima abiegna excitant, intercepta & iuncta inter se, trabibus latis & crebris immissis, & facilè E assensum speculatori præstantibus. Singulæ naues vtrinq. sex iuuenes expeditè remigantes habent. Retia bene longa sunt, non admodum leuia, & quæ magis deprimantur plumbo, quàm leuentur suberibus. Copiosi autem istorũ piscium greges in ea feruntur. itaq. verno Sole illucente, ventis placide & tranquillè flantibus, cælo læto, & quasi ridente, conquiescẽte à tempestatibus mari, frequentes Thynnorum piscium greges appropinquant, quod quidem ipsum simul ex specula prudenter & acutè speculator prospexit, piscatoribus vnde veniant, denunciat. Hi ad vocis significationem retia tendunt. Iam si intra retia ingrediantur, sicut dux exercitus, vel choro præfectus, hoc ipsum signo dato edocet. Itaq. sæpe totum gregem capit, & non aberrat à scopo, nec desiderio frustratur. Cum verò Thynnorum cohortes in altum sese incitauerint, is qui ex specula acerrima oculorum acie horum actiones obseruat, contenta voce exclamat, recta ad altum remigationem contendendam, illucq. insequẽdos esse; hi porrò alligato ad alterum tignum quod speculam sustinet, perlongo retium fune, naues ordines remis propellunt, ita inuicem non separentur: nam & rete in singulas distributum est naues. Et prima nauis vbi suam retis partem eiecit, discedit: hoc idẽ facit deinceps secunda, & tertia, & quarta. Qui quintam remis impellunt, interim separant, vt mox electuri videantur. Reliqui verò nunquam laxare debẽt. Deinde F alij alio remigant & pro se quisq. retis partem trahit, postea quiescunt. Thynni verò circũuallati per ignauiam & timiditatem non se loco mouent, itaq. conferti comprehenduntur; & remiges tanquam ciuitate aliqua in potestatem redacta, totum piscium populum capiunt. Norunt hæc & testantur tum Eretrienses, tum Naxij hac piscatione insignes, vt Herodotus & alij referunt. Nostris temporibus à Gaditanis non longè ab Herculeo freto Maio & Iunio mensibus summa spectantium voluptate capiuntur, nam cùm simplicissimi sint simul & timidissimi, à Gladijs piscibus haud aliter, quã ouium greges à lupis gregatim aguntur: facilèq. vadis ac litoribus intrusi retibus inuoluuntur, maximè verò si populi ad iucundissimam istam piscationem accurrẽtis accedat clamor, tympanorũ sonitus, ac bellica puluere, & igne concrepitantia terriculamẽta. Quin adeo timidos esse reperio, vt demissis tantùm funibus dum ad litora accesserint, ad altum conuertere se non audentes, tandem se capi sinãt. Haud peruulgatam, nec à seria consideratione alienam ideoq minimè silentio inuoluendam capiendi Pelamydes rationem habemus apud eundẽ c Aelianum. Decem iuuenes ad summum ætatis vigorem florescentes expeditam nauem & celerem conscendũt, & simulatq. se cibo expleuerint, pariter continuo æqualiterq. in vtrumq. nauis latus distributi remigare contendunt, atq. huc illuc errant. Eorum vnus aliquis ad puppim sedens, ar- G matas hamis lineas (binas nempe) quibus & aliæ annectuntur, ad vtramq. nauis partẽ demittit, tum ad singulos hamos escam ex purpura Lacæna confectam strictè religat. Tum Lari marinæ auis pennam ad hamum quemq. alligat, vt ab occurrente aqua sensim ac leuiter agitetur. Pelamydes autem escæ sic instructæ illecebra illinitæ in hamos innatant. Cùm autem ex ijs aliqua ligurtione apprimè stimulata os in escam impegerit, tum reliquæ consequentes hamis cõfiguntur, vt hami ob multitudinem vno eodemq. tempore trãsfixorum piscium vexentur. Iuuenes verò remigare desistentes, de transtris surgunt ad subtrahendas lineas multitudine piscium onustas: quos posteaquam in nauem subduxerunt, fecundissima piscatio ex permagno piscium numero apertè ostenditur. Idem tradit sese audisse Celtas, & Massilienses, atq. omnem Africam maximis & firmissimis hamis ferreis Thynnos comprehendere solere. Oppianus Coracino esca capi tradit, & ad Thynnos tantummodo escam hanc reperio apud Tarentinum *quinq. nuces regias comburens, cinerẽq. conuertens cum sampsyco & purissimo pane, perfuso aqua, cumq. caprillo caseo contundito, quibus vtitor, postea instar pastę confectis.* Magnos verò Thunnos fuscinis quoq. vulneratos capi solitos, Suidas annotauit, idq. θυννάζειν appellari: quod & Aristophanis Scholiastes meminit in vespis, vbi explicans hæc verba: Εἴτ' ἑσπόμεσθα θυννάζοντες εἰς τοὺς θυλάκους: οἱ δ' ἔφευγον H τὰς γνάθους καὶ τὰς ὀφρῦς κεντούμενοι θυννάζειν interpretatur pungere per metaphoram ab illis qui Thynnos fuscinis punctos capiũt. Huc quoq. alluserit potius Lucianus d his verbis, εἰ τὰ μὰ οὕτως ὑμῖν ἀποτεθύννισται, id est *si mea ita vobis expuncta sunt*, quàm vsupauerit per iocum pro eo, quod est contemni, tanquam piscis vilis sit & parui pretij, vt author adagiorum contẽdit, qui θυννίζειν interpretatur stimulare, vel pungere, vel quòd hic piscis, quò palato sit gratior, pungi soleat, vel quò ipse piscis adurat, pungatq. contactu: neutrum enim apud bonos authores inuenias. Ad eandem capturam respexit Arist. dum ait: *Thynni dormiunt præsertim noctu ita sopiti, vt ne iactu quidem fuscinæ moueantur*, Athenæus author est difficulter capi, cùm paruus adhuc fœtus est, vbi verò excreuit, & œstro infestatur, facilè.

Vt nunc à Graditanis capiantur.

c li. 10. c. 15

Fuscinis feriebantur.

Θυννάζειν quid.

d In Ioue Tragœdo.

VSVS

A

VSVS IN CIBIS.

Quando melior.

ETsi suauissimis piscibus Thynnus non sit conferendus, inquit Saluianus, sapidus tamen, & haud negligendus vbique ferè censetur: cæterùm non quouis anni tempore æquè laudabilis. Athenæus tum cibo eum aptum esse scribens, cùm ab asilo agitari desierit, alijs temporibus ineptum esse non innuit, sed tantùm tunc meliorem esse, quod vel Aristoteles [a] etiam testatur, qui propterea æstate deteriorē esse ait, meliorem verò post Arcturum, cū ab ea peste requieuit: imò verò magna ex parte suauissimi sunt, cū latent, vt Plinius tradit, pinguescūt verò à latibulo maiorē in modū, vt Aristoteles. Rursus totus piscis haud ęquè sapit, nā (vt antea ex eodē Plinio diximus) mēbratim cæsi, ceruice, & abdomine cōmendātur, atque clidio. Abdomen celebratum fuisse habemus etiā apud Athenæū his verbis: Laudatur imus venter Thynni, sicut Eubulus testatur in Ioue: *postea ad te opulenti assatorum Thynnorum nauigant ventres imi.* Aristophanes in Lemnis: *Non Bœoticam Anguillam, non Glaucum, non imum Thynni vētrem.* Strattis in Atalanta: *Abdomen Thynni, extremasq́; partes drachma emes ò fili.* Eriphus in Melibęa. *Hæc quidem inopes non possunt emere, Thynni imum ventrem, Lupi caput, Congriuè, aut Sepias: quæ ne Deos qui-* B *dem valde despicere censeo.* Et Lynceus Samius, cùm quidam Thynnorum abdomina laudaret, *Omnino*, inquit, *Verum ita edere oportet, vt ego soleo: Et cùm is de modo interrogaret: libenter respondit.* Aliàs idem Athenæus à veteribus cōmendari scribens τῶν παχυνῶ θύννων τὰς ἠτριαῖας, videlicet σάρκες, abdomina intelligit: ἦτρον enim Suidæ, & Scholiastæ Nicandri est pars vmbilico subiecta, idē quod ὑπογάστριον, vt scribit Pollux, qui hinc ἠτρίδια τεμάχη comicis vocari ibi annotauit.

a li. 8. Hist. cap. 13.

Quando pinguescant.

Abdominis laus.

Celebratur autem imus huius piscis venter, quòd (vt de Orcyno priuatim annotauit Diphilus) tener sit, orique gratus, & (vt Hicesius ait) quòd cæteris partibus pinguior sit, saporeq. melior. Hinc apud Gellium, Lucilij hunc locum citantem. *Abdomina Thymnia venientibus priuabo*, lego Thynnia, vel Thynnæa. Clidium laudat Aristophanes in Peritho; Orcyni Hicesius, & Diphilus: Alexis verò caput (cuius & in Attica cæna Parodus Matron meminit,) Antiphanes caudā. Iam verò si sanitatis ratio habenda est, salsamenta potius quàm recentis piscis quamlibet partē, pręferemus: nam licet suaues quidem in cibo sint, vtpotè pingues, graues tñ sunt, & difficiles cōcoctu, vt alia quoque gregaria non squamatorū piscium genera, ideoq. maximè saliri (inquit Mnesitheus) possunt, & inter salsamenta optima sunt. Diphilo quoque Thynni, & Thynnides graues sunt, & multū alunt. Plinio graui ructu, etiamsi laudatissimę edantur partes Xenocrati apud Ori- C basiū stomacho inepti, mali succi, flatulēti, scabri, difficiles ad excernendū, Psello crudos humores generāt. Nicolaus Myrepsicus inter alia podagricos Thynnis, & Pelamidib. abstinere iubet, & Trallianus in epilepsia ex piscibus pręscribit, qui superfluitate vacāt: pingues verò interdicit, & Cetaceos, vt Scōbrum, & Pelamydes. Sed quid alios cito? qñ medicorū princeps Galenus id duob. in locis testatū reliquerit. *Ex piscibus*, inquit, *qui Cetacei generis habentur, vt Thunni, crasso, tenaciq. succo sunt: Pelamydes verò magis ad mediocritatē accedunt.* Et aliàs: *Ex genere piscium dura carne præditorum sunt etiā Balenæ, Delphini, & Phocæ, ad quos proximè magni Thunni accedunt, quanquam non æque, ac prædicti in cibo sunt iucundi. Insuaues enim sunt hi, & præsertim recētes, nam salsi euadunt meliores. Thunnorum autem caro qui, & ætate, & corporis mole sunt minores, non perinde dura est, eoque hi faciliùs etiā cōcoquuntur: & ijs adhuc magis Pelamydes, quæ laudatissimis salsamentis nō cedunt.* Quò itaque ætate minor est Thunnus, eò teneriori est carne, contrà, ac Plinius indicare videtur, Orcynū, qui aliàs ob ingentē corporis molē. Cete nōnullis vocatur vetustate meliorē esse inquiens: sed hic ad saporis gratiā, ille ad salubritatē respexit; quare nō probo, vt apud Plinium pro melior legamus, vel maior, vel peior, vt Rondel. & Saluianus volunt, nā & Archestratus Orcynū deorū cōuiuijs dignū esse dixit: Adde ꝙ vel maius euadere, vel quo ad alimentū de- D terius plerisq. animalib. cōmune sit, si idē Orcyno accidere dicit Plinius, quid quæso dicit rari? rarū verò notatuq. dignū, vetustate meliorē euadere piscē. Scio tñ Orcynū Diphilo piscē esse lutosum, durioreq. Chelidonia, sed hoc ille de eo simpliciter dicit: nec obstat, talis cùm sit, meliorē, ac pinguiorē ętatis progressu fieri, Xenocrates similiter, ac Plinius Orcynū Tritoni similē faciens, insignem vetustatē ferre dixit, idq. intelligi, quia difficiliùs vitietur. Eodem authore Pelamys exigua ori grata est, facilè corrumpitur facileq. excernitur. Inter salsamenta Pelamydes, & quę Saxitana appellantur, iudicio Galeni primas obtinent. Ad apparatū modò quod attinet, Mnesitheus præstare ait, si assentur, propterea qđ eorum pingue sic liquetur. Platina recentem Thynnum pipere, cinnamomo, coriādro tritis, cæpa cocta, & concisa, aceto, melle, & oleo cōdiri præcipit. Similiter & Saluianus frusta recentis Thunni cōtrito coriādro, & sale prius cōspersa, & verub. assata, cōtinuataq. cum assantur aceti, & olei inspersione fęniculi vmbella irrorata, sapidissima effici testatur: huicq. recentium Thunnorū cōdituræ (qua locis plerisque, inquit, vtuntur) haud absimilem cōscripsisse Archestratum his versibus; ex Natalis de Comitibus versione.

Cur abdomen laudatur.

Clidium.

Caput.

Cauda.

salsamenta.

Orcyni caro qualis.

Pelamydis caro.

Apparatus.

Postre-

Poſtremum Thynnę partem, quam Thynnida dico,
Concidens rectè, hanc aſſato prouidus omnem
Tingito adhuc acri calida in ſalſugine fruſta,
Huic ſimilis ſuperis ſpecies naturaque Thunnæ
Ingentem, cuius Byzanti eſt fertilis ora
Et ſale conſpergas tenui, hinc vngantur oliuo,
Nam ſi ſicca velis edere, hęc genoroſa videbis,
Qua mox deperijt, ſi conſpergatur aceto.

Platina Palmitam (ſic Pelamydem vocat) coqui condiriq. ſcribit, vt Stirio ſolet. At ſi parua admodum fuerit, iubet vt frigatur, ac petroſelino, ſuccoque mali aurantij aſpergatur. Iouius verò recentes pulpas rectiſſimè coqui affirmat in vino Corſicano, & oleo, pipere etiam cum cepis minutatim cæſis ſuperaddito, idque genus condimenti Liguribus Azeminum vocari. Et Athenęus Thunnũ alicubi cæteris piſcibus præferri ſcribit ἐν μύττωτῳ. Ita Græci vocant intritũ ex allijs, & quibuſdam alijs acrioribus condimentis. Falconius Hetruſcus referente Iouio plebeius ganeo, ſed eruditionis gulæ, cùm in Hiſpania cetarijs præeſſet, nouum, & ſapidiſſimũ obſonij genus è Thynnorum ventre commentus eſt; circumciſo abdomine vmbilicos enucleando, & ſale acetoque, & fæniculo incluſos cadulis condiendo; ita vt mox id cibarij genus pleriq. appeterẽt, ac propter iucunditatem mirarentur, quem (vmbilicum) modò vt inutilem ex officinis euerrere conſueuiſſent. Salitæ verò partes, ſiue pingues, quas vulgus noſtrũ (vt monuimus) Tarantellũ vocat; ſiue macræ, quas Toninam dicunt, fuerint, octo, aut decem horis macerantur in aqua, vt ſalſedinem deponant, mox elixantur, effuſa priori aqua, & ex oleo, & aceto inferuntur. Platina vt ſalſedinem melius exuat Tarãtellum, aquæ, qua maceratur, furfures miſcet, dein bene lotum, ac repurgatum in aqua haud multum coquit, exemptum, & aceto bene maceratum edi iubet, monetque eſſe, qui aromata dulcia inſpergant. Thunninam verò in aqua tepida ſex horas innatare oportere, ſi purgatam velimus, elixam parum admodum, ex aceto comedi; eſſeque omnia iſthæc peſſimi alimenti ſalſamenta. Cardanus vulgò ferri ait, hęmorrhoides inducere. Ius in Cordylã aſſam condiendam apud *b* Apicium habet, piper, liguſticum, cuminum, cepam, mentam, rutam caluam, careotam, mel, acetum, ſinapi, & oleum. *c* Ius Pelamydem, & Thynnum ſalſos ſapidiores faciens, habet piper, liguſticum, cuminum cepam, mentam, rutam caluam, careotam, mel, acetum, ſinapi, & oleum. *d* Eodem authore Thynnus hoc iure ſapidior euadit: Piper, cuminum, thymum, coriandrum, cepam, vuam paſſam, acetum, mel, vinum, & oleum calefacies, & amylo obligabis, ac menſis inferes. Ius in Thynno elixo, ex eodem: Piper, liguſticum, thymum, condimenta mortaria, cepam, careotam, mel, acetum, liquamen, oleum, & ſinapi, obligabis.

Azeminũ. *Mittotum.* *Obſoniũ nouum è ventre.* *Ius in Cordylam.* b *lib.9.c.10* c *Ibid.c.11.* d *li.20.c.4.*

VSVS IN MEDICINA.

REcens ſalituſque editur Thunnus, ſimiliterq. in medicinæ vſum cedit: Sanguinem, fel, & iecur, ſiue recentia, ſiue ſeruata pſilotri vim habere Plinius *a* author eſt; Iecur verò etiam tritum, mixtaque cedria, plumbea pyxide aſſeruatum; ita pueros mangonizaſſe Salpen obſtetricem. Ab alijs ſanguis celebratur. Symeon Sethi genis illitum, barbæ, ac pilorum exortum prohibere ferri tradit. Et Aelianus eum qui extremam pueritiam nondum exceſſerit, non pubeſciturum pollicetur, ſi Thynni ſanguine illinatur. Inuenio etiam apud *b* Galenum nonnullos cicutæ ſemine trito, ac Thynnæ ſanguine excepto ad pilos palpebrarum pungentes, præuulſis pilis illeuiſſe. Cardanus cauſam reddit huius facultatis, quod frigidus, & craſſus hic ſanguis ſit. Attalus adipe ad vlcera teſte Plinio *c* vſus eſt, ſiue, vt alij legunt, ad vlcera oris. Idẽ author eſt Pelamydum capitis cinerem verendorum puſtulas diſcutere. Inueteratam Thunni carnem (omotarichum) tradit Dioſcorides *d* ijs auxiliari quos Præſter ſerpens momorderit, verùm oportere ſalſamentum id largiùs ſumi, copioſo vino ſubinde hauſto, atque vomitionibus reddito: (Hoc alij Sardæ priuatim aſcribunt) ijſque etiam accommodatiſſimam eſſe, qui acrioribus cibis ad ciendum vomitum indigent: canum denique morſibus vtiliter imponi. Plinius *e* verò contrà canis rabidi morſum, contraque Draconem, Cybium dixit auxiliari: & Galenus quoque vocatum Cybium vulneri à cane inflicto vtiliter imponi alibi refert. Eundem omotarichon Archigenes apud *f* Galenum ad ſugillata in oculis diſcutienda, exprimit, dein in vino odorato tritum imponit. Plinius Pelamydum ſalſarum capitum, vel Cybiorum cinerem cum melle conferre ait ad condilomata. Vrendi modum docet Marcellus Empyricus, commendatq. pro dentibus. Cybium, inquit, optimum, ac vetuſtiſſimum ollæ inditur, atque argilla circumlinitur, & furno ardenti obijcitur, vt ad cinerem Cybium excoquatur. Tunc adiecto Pario lapide contuſo, ſalſamenti ſupradicti fauilla conteritur. Hoc dentibus ita bonum eſt, vt ad inanitatem dentes non ſinat peruenire. Cybia vetera eluta in nouo vaſe, deinde trita prodeſſe dentibus diſcimus ex eodem Plinio *g* item alum purgare, priuatimque pituitas bilemque extrahere: *h* nec non vlcera cacoethe, & nomas, & putreſcentia vetere Cybio ſanari.

Iecur. a *li.32.c.10* b *Lib.4. de comp. med. ſec. loc.* *Adeps.* c *li.32.c.8.* d *li.2.c.30.* e *li.32.c.5.* f *li.5. de cõp. med. ſec. loc. cap.1.* g *li.32.c.7.* h *Ibid.c.9.*

DE

A

DE POMPILO. Cap. XIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVi Græcis Πομπίλος vocatur, nomen inuenit ab officio, nimirũ παρὰ τῆς πομπῆς hoc est, deductione, qua transmittendũ, aut transuehendum curamus eum, qui nobiscum aliquandiu est versatus. Pompilum enim hominem fuisse aiunt, πορθμέα, idest portitorem, vt Aelianus, vel vt Athenæus habet, θαλασσουργὸν, idest, piscatorem qui ab Apolline, quòd Ocyrhoen puellam transiecisset, in nominis sui piscem immutatus sit; nisi dicamus sic dictum hunc piscem quòd nauigantibus in alto mari ad continentē ferè vsq. comitetur, quod Oppiano placuisse video his verbis: Πομπῆ δ' ἐπεφήμισαν ἐνομανηῶν, vnde & ἱερὸς ἰχθυς, idest sacer piscis nomine cum alijs quibusdam piscibus communi, tanquam seruator nauigantiũ dicitur. Imprudēter autem huius appellationis authorem citat Callimachũ. Hic enim Pompilum non nominat, sed simpliciter ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθὺν: Verba Athenæi citantis B Callimachum sunt hæc: Καλλίμαχος τὸν χρύσοφρυν, ἢ μᾶλλον χρύσειον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθὺν, subaudi καλεῖ, idest: Callimachus Chrysophryn (id est, aureis supercilijs piscem) aut magis aureum in supercilijs sacrum piscem appellat: quare cùm Aurata ab aureis supercilijs, Græcis χρύσοφρυς nominetur, Auratam hic potius intelligi docti volunt, & quidam etiam Pompiliũ Auratæ eundem esse hinc crediderunt Plinius Latinè Pompilum bis nominat, semel pro Nautilo, (vbi non Pompilus, sed Polypi ouũ legendum esse in Nautili historia indicauimus (semel pro hoc, quo de agitur, pisce. Hermolaus etiam Pomphilum dici scribit. Inuenitur & apud a Aelianum πόμφυλος; cæterùm meo iudicio mendosè, nam aliàs b πόμπιλος apud ipsum scribitur.

Pompili fabula.

Piscis sacer.

Pomphilus.

a L. 2.c.15.

b L.15.c.23

GENVS. FORMA, DESCRIPTIO.

POmpilum è Thunnorum genere esse Plinius docet nos his verbis: *Thunni sępe nauigia velis euntia comitantes, mira aliqua dulcedine per aliquot horarum spatia & passuum millia a gubernaculis non separantur, ne tridente quidem in eos sępius tacto territi. Quidam eos qui hoc è Thunnis faciunt, Pompilos vocant.* Non itaq. Plinius Pompilũ à quibusdam inter Thynnos numerari scribit, vt Rōdeletius arbitratur, sed ipsemet inter Thunnos numerat, & eorũ qui naues comi- C tantur, peculiariter à quibusdã Pompilos appellari ait, Thunnos fortassis vocans omnes Cetaceos piscs: nam Thunnos propriè dictos nauigantes comitari apud alios nō reperio, arbitrorq. id alijs etiã Cetaceis commune esse, & si Thunnos propriè dictos intelligit, solus ex eorũ genere esse dixerit. Athenæus quidē Pelamydi similē esse inquit ex Dionysio Iambo, sed agnatũ esse non inquit. Idē & ποικίλον id est, variũ vocat. Rondeletius cũ ob has notas, tùm quòd pelagium piscē esse veteres testentur, tũ verò maximè quod experientia cõprobatũ habeat naues comitari, genuinũ Pompilũ esse arbitratur, cuius hic icon expressa cernit, Thunnis Pelamydibusq. similis est, pelagius, rarus tamē apud suos, adeo vt vulgare nomē non inuenerit. Squamis caret: à brãchijs ad caudã linea magna, curua ducta, à qua ad ventrē lineæ multæ trãsuersæ interpunctæ descendunt: supra lineã dorsũ varium est & maculosum. Os est mediũ, dentes parui pro corporis magnitudine. Pars quæ supra & inter oculos est, flauescit auriq colorē imitatur. Pinnas habet quattuor, duas ad branchias, duas in vētre: aliam à podice ad caudã: in dorso aliam. Cauda in vnicam desinit non diuisam, neq. crescentis lunæ figura Thynnorum Pelamydum que more.

Quomodo ex Thynnorum genere.

Pompili Rondelet. descriptio.

Pompilus Rondel.

D



LOCVS. NATVRA. MORES.

a Lib. 1.

POmpili (inquit *a* Oppianus) *pelagij pisces, quos venerãtur nautæ, à comitatu nauiũ sibi nomen inuenerunt. Mirificè enim & peculiari quodã studio erga naues in alto vectas afficiuntur, & cursum earũ subsiliunt, alij ad latera alij ad puppim: ad proram alij: perseuerantq. adeo, vt nõ sponte eos comitari putares, sed vinculo ad nauim attractos trahi. Vbi verò terrã præsenserint, rursus vniuersi retrorsum (tanquã à meta ad carceres) redeunt relictis nauigijs. Hinc nautæ terram propè esse certò cognoscunt.* Eadem ex Oppiano mutuatus est *b* Aelianus. Pompili pisces pelagij omniũ maximè pisciũ quos auditione accepimus, in ima sede maris versari solent: siue ipsi terrã malè oderunt, siue hæc illorum odio tenetur. Hi autem sic circa naues altũ secantes, tanquã amicas cõcursant, easq. huc illuc saltantes stipant. Et homines quidem qui naui vehuntur, quantũ à terra absint, prorsus ignorant: & ipsi etiam nautæ à verò aberrare solent. At Pompili tanquam sagacissimi canes, qui propinquã præsentiunt prædã, sic terram non longè abesse, antè multo sentiunt: idcirco non tanto amplius studio nauiũ tenentur, longiùs eos vt persequi comitando velint: sed quasi signo ad abeundũ sublato frequentes in altũ redeunt: vnde nautæ continentem, tametsi fascibus eam non assecuti, sed à Pompilis eruditi, propinquam esse sentiunt. Meminit item Ouidius, inquiens:

b L. 2. c. 15.

Pōpili nautis prudentiores.

Tuque comes retium, tractiq. per æquora sulci Qui semper spumas sequeris Pompile nitentes.

Et Nicander libro secundo Oetaicorum apud Athenæum.

Πομπίλος ὃς ναύτῃσιν ἀδημονέεσι κελεύθους Μηνῦσαι φιλέρωσιν καὶ ἀφθογγός περ ἀμείνων, idest,

Pompilis qui nautis anxij viam tutam Indicare libenter solet, vel quouis vocali animante melius.

Sine ideo itaque authore Nicol. Leonicenus Pompilum nauigia vsq. in portum comitari & deducere perhiberi scribit; nam ex ijs quæ diximus, cùm terram etiam à longè præsenserit, naues deserere constat. Gaudet vmbra, idq. ipsis malè sæpè cedit, vt modò patebit.

F

CAPIENDI RATIO.

a Lib. 4.

CVm vmbra gaudeant, fit (inquit *a* Oppianus) vt piscatores proiectis in mare fascibus arundinum appenso lapide quo firmentur, sub illis collectos hamis facilè capiant.

ANTIPATHIA.

G

a Lib. 7.

Delphinus Pompilum deuorat.

PAncrates Archas referẽte *a* Athenæo scribit Pompilũ hostili odio à Delphino persequi, neq. hoc tamẽ hũc impunè facere: degustato enim Pompilo discrutiari & cõuelli cõtinuò furoreq. inflammatũ consistere non posse, sed in litora expelli, ibiq. à mergis aut cornicibus marinis Gauijsq. exedi, & confici, nonnũquamq. ab hominibus, qui ad cetarias assident, capi.

VSVS IN CIBIS.

DE vsu huius piscis nihil inuenio: cæterùm cùm pro Thunno vendatur, vt Rondeletius scribit, similem in cibis vsum habere posse credi potest.

FABVLA.

H

a Li. 3. Var. cap. 9.

FAbula Pompili diuersimodè refertur. Qui Telchiniacã historiã cõdidit, siue Cretensis Epimenides (inquit Athenæus) siue fuerit Teleclides, siue alius quispiã, Pompilũ scripsit, animal fuisse amatoriũ (ζῶον ἐρωτικόν, Nic. Leonicenus *a* interpretatˀ animal ad amoris philtra efficax existimatum) vt potè simul cũ Venere genitũ è cæli sanguine. Pancrates Arcas verò narrat non modò Neptuno hunc piscem sed etiam incolis Samothraciæ dijs sacrũ & charũ esse, ob eamq. causam piscatorẽ olim nomine Epopeum ex Icaro insula profectũ, iam ætate affectũ, quòd aliquando cũ nihil haud pisciũ præter Pompilos cepisset eosdemque cũ filijs comedisset: protinus huic pisci meritas impietatis pœnas persoluisse. Etenim cetaceã beluã facto in eius piscatoriã impetu ipsum in cõspectu filiorũ deuorasse. Apollonius Rhodius siue Naucratites rursus aliter, inquiens, Pompilum aliquando hominem fuisse, & cùm Ocyrrhoes pulcherrimæ puellæ amore teneretur Apollo, rapereq. eam conaretur, hæc verò fugiens Miletũ venisset, & Pompilum precibus obsecrasset, vt se traijceret, isque paruisset, ab Apolline sese ostendente virginemque rapiente, nauim in saxum; Pompilum in sui nominis piscem conuersum fuisse.

Epopeus cur à Pompilo deuoratus.

Pompilus in piscem.

—ὠκυάλον νήσων ἁλιδόνα δῶλον, idest, Per mare celeriter natantẽ, æquoreũ nauibus famulũ.

A

DE AMIA. Cap. XX.

SYNONYMA. ETYMVM.

CVm Thunnis, Pelamydibusque Pontum subit Amia, consimilis, vt patebit, planè piscis. Latino nomine caret. Nugas namque nugantur Isidorus, atque author de natura rerum, dum Hamionem vocant, atque sic nominari contendunt, quòd nisi hamo capiatur. Dictam autem Ἀμίαν fuisse testatur Athenæus, quoniã οὐ κατὰ μίαν φέρεται, ἀλλὰ ἀγεληδὸν, idest, quòd non solitaria sit, sed gregatim viuat; siue (vt ex Aristotelis sententia idem tradit) παρὰ τὸ ἅμα ἰέναι ταῖς παραπλησίαις, idest, quòd vnà cum sui generis piscibus eat: quam postremam etymologiam approbat *a* Plutarchus, inquiens: ἀμίαις δὲ καὶ τοὔνομα παρέσχηκεν ὁ σῳαγελασμὸς, est enim Amia teste Arist. σῳαγελαστικὴ, idest, B gregalis. Hunc Piscem Aeliano Troctã dici in progressu historia patebit; nimirũ ἀπὸ τοῦ τρώγειν, quod est vorare; quod cũ non aduertissent Volaterranus, ac Iouius, nominis vicinitate decepti, quæ Aelianus Troctæ tribuit, imprudenter ad Truttam dulcis tantùm aquæ piscem trãstulerũt.

Haminem non dici.

a *Lib. Vtra animal.*

Tructa. & unde dicatur.

GENVS. FORMA, DESCRIPTIO.

INeptè nos dixerit quispiam Pelamydibus coniungere Amiam, quandoquidem Aristoteles in quinto de animalibus citante Athenæo inter cartilagineos Amiam numerat. Cui responsum volo, legendum ibi ex Aristotele Lamiam, de qua inter cartilagineos planos agetur. Amia eodem Aristotele authore, Pelamydi similis est. Idem teste Athenæo dẽtes ei tribuit serratos, (validos etiam tribuit in ijs quæ nunc extant, & Aelianus Troctæ frequentes continentes, quibus quicquid inciderit, perstringere possit,) & branchias opertas: Plutarchus os angustius. Colore est cyaneo, vt Matron Parodus scribit apud Athenæum, qui & magnam cognominat. Magnam autem esse Epicharmus etiam insinuat, duas pingues Amias per medium dissectas appositas esse inquiens, cùm Mulli Palumbi, & Scorpij per se apponerentur. Quis modò sit C iste piscis haud benè inter recentiores conuenit. Iouius eum esse suspicabatur, qui Romæ vulgò Lechia vocatur; sed cùm veterum testimonio Amia gregalis perhibeatur, Lechia verò sit solitaria, iudicium suum cohibens, nihil definit. At Saluianus strenuè hanc coniecturam tueri conatur, obiectionique huic respnodet, quòd sicut non omnis maris locus singulis piscibus accõmodus est, sic haud vbique gregales appellati pisces, gregatim reperiuntur, nec eorum qui incongruis sibi locis gregales habentur, in locis alijs solitarios nonnullos reperiri inconuenit. Est autem Lechia, quam nos inter Glaucos à Rondeletio edocti dedimus. Alij verò pro Amia ostenderunt, quam Sphyrænam esse docuimus. Alij denique qui Hispanis Lampugo vocatur, argumento quòd citò augescat, quòd gregalis sit, quòd Scombris quodammodo similis. Quorum quoque opinionem refutauit Rondel. quandoquidem dentes, quamuis magni sint, & validi, vt Delphinum (quo cum pugnat Amia) vulnerare possint, repugnent, nõ sunt enim in os recurui, inquit, quales Amiæ sunt. Ego Amiæ dentes in os recuruos esse, qui dicat ex veteribus inuenio neminem. Rondeletij tamen Amiam, vt potè Pelamydi simillimam, eiusdemq. de Lampugine iudicium probo. Amia itaque suis, atque Hispanis Byza quasi Byzantia, (vt conijcit, D quia Byzantia in pretio habebatur) ab alijs Bonita appellatur. Piscis est Pelamydi, vel Thunno, vel Scombro, corporis specie, pinnis, cauda similis: & fortassis eorum vnus quem in Thunnis ostendimus. Est enim rostro acuto, ventre crasso, cauda tenui, in figuram lunæ in cornua curuatæ, pinnis eius conformatis, dorso cæruleo, atque splendente, dum viuit, ventre argenteo. A dorso ad ventrem lineæ ductæ sunt obliquæ, nigricantes, certis interuallis à sese distantes. Oculi parui sunt, auri æmuli. Cutis læuis dempta ea parte quæ circa branchias est. Dentes habet serratos, acutissimos in os recuruos: branchias opertas: Ventriculum rugosum, longum, ferè ad podicem vsque demissum, cuius appendices sunt innumeræ Scombrorum appendicibus tenuiores. Intestina gracilia, hepar rubescens, splenem nigricantem; fellis vesicam toti intestino attextam, authore etiam *a* Aristotele: vel vt alio loco *b* scribit, cum toto intestino extensam, ex æquo longam, sæpe etiam conduplicatam. (replicatam aliquatenus.) Hæc Rondeletius.

Forma. Dentes. Os. Color. Magnum piscem esse.

An sit Lechia.

Amia Rondeletij.

a *Lib.4. de partib. c.2.*

b *L.2. Hist. cap.15.*

LOCVS.

DIxerit rursus aliquis Amiam hic non pertinere, quoniam Aristoteles, quem vbique sequimur, disertè scribit, non solùm fluuios, & stagna è mari subire, verùm etiam in ijs præstare, siue vt Rondeletius vertit, commodè delectabiliterq. degere hoc .n. εὐημερεῖν inquit, significat. Cæterùm cùm Oppianus hac in re diligentissimus id neget, inquiens Amiam mare vicinum fluuijs, & stagnis amare ob dulcem aquam, & limum, Lupum verò fluuios etiam ingredi: id quod aliàs *a* Aristoteles innuere videtur, Thunnos, Pelamydes, Amias vere Pontum subire scribens, atque ibi æstatem traducere, (Plinius addit cum suis quosque ducibus,) petere autem Pontum pastus gratia, qui vberior & melior tibi, inquit, propter dulcium aquarũ permistionem suppeditatur. Beluæ magnæ ibi quoque pauciores. Hic enim aqua dulci delectari Amias quidem scribit, fluuios tamen qui in Pontum sese exonerant, subire non dicit, dicturus meo iuditio, si subirent. Item alibi, *b* celeriter pisces omnes augescunt; in Ponto celeriùs; in dies enim Amiæ multum manifestè augentur. Augmenti causam reijcit Plinius *c* in multitudinem omnium dulces inferentium aquas. Idem Aristoteles tradit, Amiam in Alope connesso reperiri. Multas verò in Prouincia capi Rondeletius testatur, in maris angustijs, quas insulæ frequentes afficiunt, in litore verò suo paucas ob maris vastitatem.

a li. 8. Hist. cap. 13.

b li. 6. Hist. cap. 13.

c li. 9. c. 15.

F

NATVRA. MORES. INGENIVM.

AMiam gregalem esse, non solũ ex Aristotele, Plinio, atque Aeliano, sed ex ipsa etymologia nominis clarum est. Aristoteles *a* carne tantùm vesci scribit, idque Athenæus ex eo repetit: subdit tamen mox Aristoteles, magna quidem ex parte carne ali, algam verò etiam tangere. Amant se inuicem, quare, & opem mutuam ferunt, cùm necesse est, acerrimè sese defendendo. Audaces enim, & celeres sunt teste Oppiano, & Trocta Aeliano *b* saltu valet. Et licet Aristoteles rationes reddens, cur per æstatem Ponto degant, inter cæteras hanc quoq. adferat, quòd ibi beluæ magnæ pauciores sint, insinuans potius timidas esse, nihilominus aliàs *c* nõ solũ beluis magnis pugnare Amias profitetur, sed & aciei instruendæ peritas esse indicat, dum ait: *Cùm beluam viderint aliquã, colligunt sese, & quæ magnitudine præstant, lustrantes gregem circumuallant: & si qua violatur, defendunt. Dentes his validi: & iam cũ aliæ beluæ, tum Amia aggressa vulnera accepisse acrius visa est.* Vbi Gesnerus pro Amia, nisi sit error typographi, habet Lamia: quã nos Aristotelis authoritate ex planis cartilagineis esse docebimus, contra Rondeletium, cui Lamia Cani Carchariæ eadem est. Probè noui, & inter planos esse magna corporis mole, vt is qui ob id Bos vocatur: cæterùm cur ob huius aduentum, gregem Amiæ maiores circumuallere debeãt, planè nõ video, vt pote quæ Delphinis acriter pugnare nõ vrentur, cetis robore pariter, & velocitate præstantibus, cùm sit planorũ genus in natando tardum, & ad decertandum quodammodo ineptum. Illarum cõtra Delphinos pugnæ perquã accurata descriptio ex Oppiano, interprete Gillio, hæc est. Cum Delphinis, inquit, magnum, & hostile certamen ineunt solæ Amiæ, corporis magnitudine Thynnis inferiores: quibus etsi carnes infirmæ, & molles, dentes acutissimi sunt, ijs maximè confidentes potentum piscium regem, tam præclarè contemnunt, vt cùm solum quempiam ab alij segregatum obseruauerint, vndique tãquã signo dato, frequentes in eum ipsum inuadant. Delphinus suo robore nitens, primum hostium ineptum negligit, & longè lateq. insequens partim earum lacerat, partim exedit, & conficit. Postremò harum magna multitudine circumsessus, dolet, quòd se vnum solum contra tantã multitudinem videat. Itaque reuocatis omnibus viribus, ab his ingreditur se fortissimè defendere. Hæ contrà Delphini mẽbris circumfusæ, atque ad eadem pertinaciter inhærescẽtes, dentes defigunt, simul, & partim ex his illius latera cõuellunt, partim rostrum, & pinnas, partim ventrem acerbis morsibus affligũt, partim summam caudam comprehendunt, partim dorsum exedunt: tum aliæ ex vertice, aliæ ex collo pendent. Is autem vario, & multiplici dolore refertus, instar turbinis mare concitat: & permulto furore agitatus, in omnes partes se versat, & saltanti similis, nunc tanquã procella fluctus summos concursat, nunc in profundum defertur, sæpè magna maris interualla desaltãs reijcere conatur examẽ audaciũ pisciũ. Hæ verò nihil de violentia remittentes magis magisq. in eũ incum-

Cibus.

a li. 8. Hist. cap. 2.

b li. 8. Hist. cap. 13.

c li. 9. Hist. cap. 37.

G

Amiarum, & Delphinorum pugna.

H

A incumbunt,& cùm demergitur, eandem viam ipsæ conficiunt: cùm rursus extra aquam eminet, eædem quoque tractæ vnà cum ipso in sublime feruntur. Diceres Neptunum nouum quodpiam monstrum ex Delphinis & Amijs finxisse. Adeo enim sanè dentium pertinacia colligantur, vt ex illius corpore nuuquā dentes tollant,nisi partem apprehensam abstrahant. Cùm autem aliquod spacium ei dant respirandi à certamine,tum videas rabiem ducis irati,tum mortifera Amijs pernities infertur. Hę quidem in fugam se impellunt;ille verò fulmini similis,has acriter insequitur, & discerpit & lacerat,simul & effuso multo sanguine;purpurascit mare. Hęc itaque Oppianus de Amiarum & Delphinorum pugna,ex quibus facilè cognoscas, quæ de Troctis & Delphinis Aelianus *d* scribit his verbis: *Troctæ sui generis grege coacto Delphinos inuadunt, maximè si quem segregatum circumuenire possint. Planè enim sciunt Delphinum suis morsibus verberari asperè solere. Itaq. Troctæ ei accerrimè instant, Delphinus contra resilit,subsilit,atq. indicat, vt ex dolore torqueatur: idcirco tenacitee vrgent,simulque ad saltum Delphini tollūtur,hic eas reppellere conatur: illę verò nihil remittentes viuum lacerant: postea verò cùm pro se quaq. aliquam eius partē vulnerarit, discedit*, Fama est teste Athenæo Amiam captā prosilire,arrosaq. linea aufugere. Aelianus Troctā solam ex piscibus hoc facere testatur, inquiens: *Trocta capta sola ex piscibus nō se ab hamo retrahit, sed impel-* B *lit sese in ferrum chordam consumere cupiens: piscatores contrà machinantur longas ansas: illa verò quoniam valeat saltu ansas sæpè trāsilit, ac linea qua agitur concisa ad piscium domicilia reuertitur.* Atqui Oppianus,ex quo id quoque accepit Aelianus,non soli hoc Amiæ tribuit, sed etiam Vulpeculæ, mirorq. non aduertisse id vel Rondeletium,vel Saluianum.

d l. 12. c. 53

Capta vt se liberet.

Ast Amię celeres & Vulpes fraude reuinctæ Præueniunt summas morsu confringere setas,
At piscatores longam ex qua pendeat hamus, Conficiunt virgam,dentes quæ arrosa retundat,

Iam verò non solū ad inferendam iniuriam,aut etiam vt lineam præscindant,validis serratisque dentibus Amias Natura armauit, verùm etiam quòd cum ab alijs piscibus, qui earum carnem tanquam illecebram quandam,gulæq. cupediam appetunt,inuaduntur,tueri sese possint. Esse autem pisces qui escam ex Amia maximè capiunt, author est *e* Aristoteles. Inter alios verò Glaucus hac esca capitur,vt constat ex Tarencino. Ad ipsas verò Amias capiendas hamis vtuntur curuis, vt Plutarchus scribit, quia os illis angustius, tum quia rectas vitant.

e L. 4 Hist. cap. 8.

VSVS IN CIBIS.

C

AMias pingues Archippus & Epicharmus cognominant, & tanquam suaues & delicatos pisces celebrant. Habenda verò & loci,& anni temporis ratio est. Etenim Archestratus ille opsodędalus,qui vniuersam terram, omniaque maria lustrauit,ventri deliciarū causa,optimas esse scripsit autumni tempore post Vergiliarum occasum, Byzantiasq. præ cæteris commendauit, & procul à mari Hellespontico deteriores esse scripsit; item si vicinum pertransieris Aegæi maris tractum,non amplius similes gigni, sed pristinam suam gloriam maculare. Haud insalubrem piscem esse Hicesij testimonio constat. Ait enim boni succi esse, tenerum & ad excernendum medium,sed parce nutrire: Quid itaque Galeno *f* respondebimus,qui ex Philotomi sententia Amiam bis inter duræ carnis pisces enumerat. Respondent Rondeletius & Saluianus, corruptè vtrobique pro ἀμίαι legi χαμίαι, quas ex durissimis, vt pote cartilagineis esse nos etiam mox suo loco ostendimus. Loca autem ea Galeni corrupta esse, ex eiusdem alio loco ex Philotomi quoque sententia,in quo Amiam inter teneræ carnis pisces enumerat. Paratur optimè, inquit Archestratus, in folijs ficus & origano copioso, supernè funiculo alligato, absque caseo & id genus alijs nugis,sub calidis cineribus,cura addita,ne comburatur. Saluianus periph- D rastice vertit, si conspersa origano & inuoluta iunco; cucurbitæuè folijs ad prohibendum succi delicatioris effluuim mitioribus flammis torreatur: pro συκὺς, συκός, quæ tamen potius cucumis est, legens, & χίνον iuncum, reddens, sed absque sensu.

Vbi & quando melior,

Salubritas.

f Lib. 3. de Alim. fa.

Apparatus

DE XIPHIA, SIVE GLADIO. Cap. XXI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Xiphias. Gladius.

Ξιφίας cùm Græcis à rostri mucrone, vt apud Aristotelem inquit Theodorus, nomen acceperit, Latinè similiter ab eadem rostri figura Gladius dicetur quam etymologiam eleganter expressit Ouidius hoc versu:

Ac durus Xiphias ictu non mitior ensis.

Et Plinius quoque huc respexisse videtur cùm ait. *Rerum quidem non solùm animalium simulacra inesse mari, licet intelligere intuentibus vuam, Gladium, Serram.* Nec aliam etiã ob causam Oppianus φερώνυμος cognominat, quàm vt vere à gladij similitudine sic dictos innuat. Epicharmus apud Athenęum σκιφίαν nominat; Menander apud *a* Aelianum ξιφίον: Citat enim hosce poetæ versus ex Messenia:

Sciphias.

a L.13.c.4.

Ε᾽ άν μεκιςῆς καὶ ποιησῆς τὴν χολὼ Απασαν, ὥσπερ καλλιονύμυ ζέσαι
Ο᾽ψει διάφερων τῦ ἐν ξιφίυ κύνος.

Sed verẽdum est, ne vtrobique mendũ sit, licet vtrumq. in Hesychij lexico legatur, in quo innumera corrupta sũt, sicut & σκίφον ξιφος & ξιφίος. Strabo *b* ex Polybio de Thunnis agens γαλεώτας ξιφίας, id est Gladios vocati testatur, & (vt Eustathius, & Hermolaus Gyllius itẽ & Rõdelet. volunt,) etiã κύνας idest Canes. Quorũ sententiam Saluianus refellit, quoniam Canis à Gladio diuersissim⁹ sit piscis: Verba Strabonis sũt: Ε᾽κ δὲ τῆς θήρας αυτῶν πιαίνεσθαι τὺς γαλεώτας, οὒς καὶ ξιφιας λέγεσθαι καὶ κύνας φασὶ, hoc est, *ex venatione eorum* (Thunnorum) *pinguescere Galeotas, quos & Gladiot vocari & Canes dicunt.* Hęc itaque sic partiẽ & distinguit Saluianus, vt πιαίνεσθαι idest, pinguescere pertineat æquè ad Geleotas siue Gladios, & ad Canes, illa verò οὒς καὶ ξιφιας λέγεσθαι parẽtesi includanẽ, & à Canibus distinguanẽ: Strabonisq. sententiã esse, Galeotas etiã Gladios vocari, & æquè ac Canes ex Thunnorum venatione pinguescere. Ego iudiciũ meum cohibeo: nã sicut Canes, à Gladijs differre & ex Galeorũ genere esse, probè noui: ita hoc nomine hic abusiuè ac impropriè vocari, inficiari non audeo, si enim ita legendum est, vt Saluianus contendit non λέγεσθαι, sed λεγῦσιν, erit legendũ, & fortassis κύνας siue Canes vocauerit, quòd similiter ac Canes Galei siue Musteli cęteros pisces, ita hi Thũnos potissimũ prosequantur, vt & inde Galeotas vocari non sit dubitandũ: nec alias quàm Gladios κύνας vocasse videtur *c* Homerus hoc versu:

b Lib. 1.

Caleota.

Canis.

c Odyss. M.

Δελφινας τε, κύνας τε καὶ εἴποθι μεῖσον ἕλησι Κῆτος.

Nam Polybius, vt eodẽ loco recitat Strabo, inde Vlyssis errores circa Siciliã cõtigisse contigit, quòd venatio horũ pisciũ, quos vnà cũ alijs Cetis à Scylla deuorari fabulaẽ poeta, fieri soleat, vt suo loco ostendimus, circa nimirũ Scyllæũ Siciliȩ promontoriũ. Haud puto tamen hunc Homeri marinũ Canem, eũ esse, cuius frusta Thursionis nomine olim vẽdebãtur, vt Hermolaus arbitratus est, cũ sit Thursio (θυρσίων) testante Athenęo, Canis Carchariæ pars, suauitate admodũ commendata. Idem Hermolaus vbi apud Plinium legitur, *Thynnus Tranus quem alqui Xiphiam vocant,* legendũ cẽset Thom⁹ Thurianus: quod Saluianus improbat, atque Hermolaũ Plinij verba deprauasse, nõ restituisse ait argumento, quòd nemo vnquam Tomũ peculiariter dixerit pro pisce; legendumq. Thunnus; cũ nõ sit verò consonum à Plinio tam celebrem piscem in suos catalogo præterijsse: pro Tranus verò (quã vocẽ omnino corruptã esse inquit) non Thurianus, sed Thoroneus, restitui oportere, quãdoquidẽ Hesychio & Varino θυρνεὺς sit ξιφίας ἰχθυς: Mihi cõtrà hæc vox apud Grammaticos istos corrupta videẽ ex Latino: & licet potius Thranis legerim vocabulo viciniori, & à Xenocrate apud Oribasiũ vsurpato, Thranis (inquit) aut Xiphias piscis Cetaceus &c. Hermolai tamẽ lectionem nõ improbo, nã licet Tomus de parte seu segmẽto pisciũ propriè dicatur, totus tamẽ etiã piscis synechdochicè Tomus Thurianus dici potuerit, quoniã segmenta tantũ vẽdi soleãt; quemadmodũ & Cybiũ est, & segmentũ est, & Cybeias Oppiano ipse piscis: fieriq. potuit, quòd Thurianus cognominaretur à Thurijs Italiæ oppido, ceu illuc primũ conuectus ex Sicilia vbi frequens est: sed quòd Tomũ Thurianum eundem faciat Thursioni siue Thrysioni, improbo, sicuti quòd hunc nostrum piscem præterea Scyllam, Lamiam & Carchariam à nonullis appellari credit: summoperèque falli ipsum reor cùm ob nominis similitudinem Thurionem à Sturione aut non differre, aut saltem ab ipso seu delicato, & cupediario pisce nomen accepisse conijcit; ea enim vox Belgio debetur, quibus Stoer vocatur. Idem Saluianus

Thursio.

Plinij locus emendatus

Thranis.

Sturio vnde dictus.

A[e]lianus Massarium (vt apparet) secutus hunc piscem Plinio d Galeum vocati existimat, vbi videlicet hic scribit, *nihil vsquam venenatius, quàm in mari Pastinacam, vt potè cùm radio eius arbores necentur. Hanc tamen persequi Galeum*. Massarius assertionis suæ testem adducit Oppianum, scribentem Pastinacam, & Gladium diras inter se committere pugnas: sed falsò, nullibi enim hoc Oppianus ait, sed simpliciter & Gladio & Pastinacæ sua vtriq. arma à natura data esse, huic in cauda, illi in rostro. parumq. rectè γαλεως, à quo γαλέωτος gignẽdi casus procedit, in recto, vt Massarius profert, dicitur, cùm apud nullum probatum authorem reperias. Albertus Gladium à suis Militem vocari tradit, sed eodem nomine Barchoram (sic Testudinem maris vocat) alibi dici ait, hanc puto quòd velut scuto quodam, illum quòd mucrone ensiformi armatus sit. Romanis similiter Pesce Spada, quasi Gladius, aut Gladiatus piscis, nominatur, item Massiliensibus: (quibus tamen alius etiam ex Galeorum genere piscis hoc nomine venit, quòd cauda gladij speciem, similitudinemq. gerat) & Belgis Suueerduisch, Germani Schuueerdfisch, Anglis Schuuerdefisshe: Genuensibus Imperador, quòd nempe gladium vt picti Imperatores gerat.

d *L.32.*

Miles.

B

GENVS. FORMA, DESCRIPTIO.

XIphiam, siue Gladium ex piscium, non ex Cetorũ genere esse, notum est, ex Aristot. qui brãchias ei tribuit, quare non malè Cetaceum piscem ob magnitudinem dicemus. Affinitas ei nõ parua cũ Thunnis videtur. Conueniunt corporis crassitie, pinnis lateribus, caudaq. lunata, & internis partibus. Vterq. item œstro exagitatur. Differunt præter insolentem in hoc pisce rostri figuram, qua & inter cæteros facilè dignoscitur, colore etiam cutis, quæ minus huic nigricat, & præter aliorum piscium morem plurimas sub cute latentes squammas habeat, vt Bellonius testatur. Ad tantam molem quandoq. excrescit, vt non solùm Delphini magnitudinẽ excedat, vt Plinius ait, verùm etiam nauiculas æquet, vt Strabo author est. Vtraq. maxilla rostrata est, breuis tamen, & triangularis inferior, superior magis ossea, durior, multoq. longior, bicubitalis namq. nonnũquam. Nugas. n. nugari eos puto, qui sex pedes cum tribus dodrãtibus longũ describunt, quanquam Atheneus Aristot. testimonio scribat totius corporis magnitudini æqualem esse, quando quidem hoc in ijs, quæ nunc extant, Aristot. operibus, non legitur; atq. Aeliano fides præstanda non est, triremis rostro similem esse inquiens, si ad magnitudinem respexit, sin C ad similitudinem, verè dixit. Rondel. piscem ipsum ad decem cubitos nonnunquam accedere tradit, superiorem verò maxillam ad cubitos duos: verùm in pictura, quàm exhibet, eadem maxilla (si à mucrone ad oculum vsq. & inferiorem oculi angulum metiaris) paulò minus (cauda dempta) quàm tertiam totius longitudinis partem explet: si verò acuratius consideres, ita se habet maxilla superior de totam longitudinem, vt tria ad decem; inferior verò, vt vnum ad decem. Mucro quem in musæo reseruo, licet integer nõ sit, sed è regione extremitatis inferioris rostri amputatus; longus est dodrantes quatuor. Pugionem nostratum rusticorum diceres. Istiusmodi gladiũ testatur Oppianus ferro acutiorem esse, eiusq. horribilem mucronem haud quaquam à duro licet lapide referri posse, sed extincto pisce, simul etiam corrumpi, nec cum eo quicquam effici posse. Gillius tamen cùm ad pontum Monœci Herculis à pisce huius gladij iam abscissi robur tentaret, dura saxa, mucrone ipsius testatur excauasse; durissimumq. est cuius ego iam memini. Reuertor ad piscem. Dentibus caret, at eorum loco ossa oblonga & aspera in plato habet, quanquam Aelianus, dentes Xiphiæ tribuat, inquiens, nec admodum curuos esse, neq. immanes. Verisimile enim est materiam omnem quæ dentibus cedere debuerat, in tantum gladium esse absumptam, sicut in ruminantibus quadrupedibus superioris maxillæ dentes primores desunt, in D cornua nimirum materia eorum conuersa. Oculi orbiculati sunt, & prominentes, & ante eos foramina Branchiæ (vt tradit a Aristot. octonæ & duplices. Quas ita se habere confirmant Rondel. & Saluianus. Gillius verò quadruplices esse asserit. Pinnæ iuxta has binæ, in medio verò vẽtre vnica. magna item alia in medio dorso, & parua non procul à cauda. Corpore est tereti, à capite statim valdè crasso, deinde ad caudam vsque tenuiori sensim facto: in cuius extremo ante caudæ exortum, non secus quàm in Thynno vtriq. eminentia quædam extuberat. Corium ipsius caudam versus ducta manu læue est, os versus asperum. Venter argento micat, tergus ex cineraceo nigricat, splendetq. serici instar. Fellis vesicula teste Aristot. intestino committitur. Præpinguis est, adipemque in dorso habet plurimam suis more. Pellis est tenuissima.

Piscem esse

Thunnis vt similis, & dissimilis.

Magnitudo.

Mucronis longitudo.

Pugionis Bononien. effigies.

Dentes.

Oculi.

a *L. 2. Hist. cap. 13.*

Branchia.

Pinna.

Forma.

Corium.

Color.

Fel.

Adeps.

Gladius authoris.



LOCVS.

a Lib. 32. cap. 11.

PLinius a Gladium inter maris peculiares pisces enumerat. Ouidio pelagius est, & rarò litora adit, vt testatur his versibus:

Descerpsit sedes varias Natura ꝓfundi,
Nec cũctos vnà voluit consistere pisces,
Nam gaudent pelago, quales Scombriq.,
Bouesque
Hippuri celeres & nigro tergore Milui,
Et pretiosus Elops nostris incognitus vndis,
Ac durus Xiphias ictu non mitoirensis,

Ouidio subscribit Oppianus, inquiẽs:

Innumeros addas istis, qui à litore longè
Veliferos habitãt fluctus tellure relicta
Sunt celeres Thunni, qui pisces impetu vasto
Pellunt, & Gladij diro mucrone potẽtes.

Aelian. verò vnus (ni fallor) inter veteres hunc piscẽ non marinum solum, sed fluuiatilem etiam facit, inter Istri siue Danubij pisces eũ recẽnsens, capiq. tradens in mari & Danubio, quia dulci equè, ac salsa aqua delectetur. Inuenio apud recẽtiores in Dania, in lacu Suerinensi, & passim ad Oceanũ Germanicum notissimos pisces esse. Veteres verò apud Siculos iuxta Scillæum promontorium copiosiùs, quam alibi capi tradunt, indeque Polybius, (vt monui) ibi quoq. errasse Vlyssem ex Homero colligit, quoniam Gladiorum capturæ tribuit, quæ Scyllæo tractui vsitata est. Iouius author est capi circa Zophyrium, quod extremum Italiæ promontorium, est Spartiuentum à nautis hodie nuncupatum: Romana verò litora rarò adire, veluti qui perpetuis maris æstibus, vt in freto (inquit) accidit Siculo, gaudere videantur.

NATVRA, MORES.

TEnuissima cùm sit præditus pelle, vt ait Oppianus, adeo vt ab imbecillis, & quàm maxime imbellib. pisciculis, quos Mænides vocari dictũ est, corpus eius exedatur, approperantibus vbicumq. viderint: peculiari quopiam telo armatũ esse decuit, quo tñ in homines potius quam in beluas sæuire eum apparet. Strabo de venatione Gladij agens inter-

A interdum contingere tradit, & remigem in scapha per magnum Galeotarum gladium vulnerari, & cùm instar apri beluæ vigeat impetus, asperrimè fieri ipsam venationem. Idem annotauit Oppianus, dum ait:

Cum sunt perfossæ sua membra tricuspide telo
Sæpe repellentes hostem, mucrone carinam
Irati penetrant.

Gladij venatio.

Mirum verò, ne dicam à vero alienum est, quod Aelianus narrat: quosdam nempe gloriari sese spectauisse nauem Bithynicam in litus expulsam, atq; eiectam vetustate, aut vacuitate oneris, atque in eam Gladij caput vidisse infixum, cuius cùm in nauem mucronem suum defixisset, & nullis viribus trahere ipsum potuisset, corpus colli neruis retentum esset, & rostrum infixum, vt à principio inciderat, remansisse. Quis quæso caput amputauerat? Rostri autem duritie, ac mucrone acutissimo naues perforari nulli non notum. Testatur Iouius Xiphias in Oceano Indico in tantum augeri magnitudinem, vt validissimis rostris Lusitanorum nauium latera ad sesquipalmū aliquando perforent: & Gesnerus ex amici relatu, viri docti, & fide digni quendam cùm in Syriam nauigaret, natentem iuxta nauem vidisse scribit, medium ab hoc pisce rostro descissum. Veruntamen non ob hoc tantùm piscatoribus timori est maximo, verùm etiam quòd si in retia inciderit, rostro corporisque nisu omnia disrumpat, multoque plus damni afferat, quàm lucri,

Rostri duritia.

Cur piscatores eum timeant.

B quod ex captura eius sperare queant: quamobrem cùm olim Thunnos circumretitos tenerent, Neptuno malorum depulsori, vota faciebant, vt idem *a* Aelianus refert, ne Gladius piscis, neue Delphinus in captiuorum numero esset, ne retia dilacerando ad exeundum ex laqueis falcultatem darent. Fit tamen vt sinuosis nonnunquam retibus capiatur, & stolidus oblitusque roboris sui ad maculas trepidet, nec audeat appropinquare, vt Oppianus asserit, dum canit:

a *li.15.c.6.*

Gladij oscitantia.

Obliquis septum linis dementia fortem
Contextas fraudes credit, nec mente reuoluit
Territus in septo retis, totusque remissus
Piscator, Gladijque caput diuerberet hastis,
Interimit piscem, salit atque euadere certat,
Quo pacto telo sese componat in hostem
Est animo, donec miserum per litora voluat
Multis, & pisces peragat crudelia fata.

Balænam quoque summoperè exhorrescit, verùm eam conspicatus, astu se defendit, gladium suū in terram, aut obuium quemcumque vadi locum impingendo, atque sic infixo capite sese continens. Balæna enim aut truncum esse rata, aut aliud quippiam, negligens præternatat. Apparet itaque hoc genus piscium ignorare sua ipsius arma, quibus se aduersus Balænam, aliasque maris beluas tueri posset: cùm tamen rem aliter sese habere discamus ex Aeliano, *b* cuicunque animali præclarè notum esse scribens, qua in corporis parte insitum robur habeat, cuius fiducia vel alteri

Balęnam timet, ac vt se defendat.

An arma sua cognoscat.

C insidias ponēs, vel ipsum se defendens, nitatur, Gladiumq. suo se gladio, Pastinacam radio, Murænam dentibus naturæ instinctu tueri. Cæterùm in hoc Aeliani loco in Græco textu mendum est. & pro τῇ πτέρυγι, idest, pinna legendum τῇ γενοῖ, idest, maxilla, qua nimirum voce alias *c* vtitur in descriptione huius piscis. Testatur ibidem Aelianus, Gladium cùm famelicus est, cibiq. inopia laborat, mucronati rostri incursu nō solū interficere pisces alios, & deuorare, verùm etiā ingentia Cete propellere, & vlcisci, & vbi magnitudine profecerunt, cōtra nauē, in eā verso defixoq. mucrone venire audere. Quamobrem Balęnā peculiariter timuerit, cętera Cete audēter inuaserit. Scribit Oppianus non comedere piscem aliquem, nisi prius spiculo transfixerit. Cùm verò Plinius *d* de Pastinaca loquens, scribat: *hanc tamen persequitur Galeos, idem & alios quidem pisces, sed Pastinacas præcipuè, sicut in terra serpentes Mustela, tāta est auiditas, ipsius veneni* Galeū eundem esse quidam arbittantur cum Gladio, quoniā Strabo, vt diximus, Galeotem vocauit, opinionemq. suam stabilire sese posse putāt, authoritate Oppiani, qui vt arbitrātur, Pastinacā, & Gladium diras pugnas inter se cōmittere tradidit: qua in re summoperè decipiuntur, nam Oppianus simpliciter, & Gladio, & Pastinacæ sua cuique arma esse ait, illi in rostro, vt modò ex Aeliano diximus, huic in cauda. Retulit Ioan. Marius Catancus Nouariensis multarum literarum notitia insignis, qui Locrensis in litore Xiphiarum piscationi interfuit, eos tanta esse ingenij docilitate, vt Græcanicum sermonē, quo ille magnæ Græciæ tractus vtitur, ab Italico distinguere videantur, idque admirandis argumentis deprehendi, cùm Græcas voces minime reformident, ad Italicū verò sonum repentè diffugiāt, quod cōplures Brutij testati sunt, vt Iouius annotauit. Ex ortu caniculæ ab œstro, siue asilo ita diuexatur, vt in terrā, nauesq. se quādoq præcipiret. Sub pinna id hæret, quia cutis illic melior teneriorque, tāta pertinacia, vt nulla corporis motione excuti possit. Quale animalculū illud sit, in Thunno, ostensū est, Authores huius rei sunt Aristot. & Plinius sed varinnte nōnihil sententia, cùm. n. Aristot. *e* dicat tāto dolore infestare, vt nō minus interdùm Gladius, quā Delphinus exiliat, indeq. fiat, vt vel in nauigia sæpe incidat: ille nō Delphinum *f* exilire meminit, sed Gladium sæpe magnitudinem Delphini excedere. *Animal,* inquit, *est paruum Scorpionis effigie, aranei magnitudine. Hoc se & Thynno, & ei qui Gladius vocatur, crebrò Delphini maguitudinem excedenti, sub pinna affigit aculeo, tantoque infestat dolore, vt in naues sæpenumero exiliat.* Haud tamen isthæc nunc corruptè, apud Aristotelem legi credendum, etsi

b *li.9.c.40.*

Aelianus correctus

c *li.14.c.23*

d *li.32.c.2*

D

Docilitas.

Oestro infestantur.

e *lib. 8. Hist. cap.19.*

f *li.9.c.15*

Oppia-

Oppianus quoque Delphini non meminerit; Athenæus namq. eadem ex philosopho repetit, eundemque authorem citat. Oppiani versus quibus immanis iste in maximo pisce ab exiguissimo animalculo inflictus cruciatus, elegantissimè describitur, nefas sit præterire. E

Dum Canis ardenti turbatur sidere cælum
Qui fixus madidis illos contundit in alis
Incutit hac celeres vires stimulosque feroces
Inuitosq. agitat pestis furibunda natantes
Hi torti stimulis incursant nauibus altis,
In tanto voluunt luctantia membra dolore,
Et Thunni, & Gladij diro vexantur asilo,
Non arcere queunt, non hanc propellere pestem,
Concitat; armantur rabie, furiuntq. dolore
Exhorret vulnus, bacchantur in æquore lato
Et sæpè in terram saliunt è gurgite vasto,
Et vitam in tanto mutant cum morte furore.

CAPIENDI RATIO.

a Lib. 3.
Vt nudo hamo capiatur

SInuosis retibus Gladios quandoque capi ex Oppiano *a* modò ostendebamus; scribitque ibidem, & hamis capi, licet, nulla eis appensa sit esca. Nudus, inquit, hamus, nec occultatus à linea dependet, duplici recuruus vnco: supra eum verò mollis aliquis piscis è genere alborum, palmos circiter tres superius, summo labro artifitiosè alligantur; Hunc inuadens Gladius deuorat, moxque in subiectas partes hamo affixas impetum faciens, non animaduerso dolo retentus capitur, & extrahitur. Alibi Hippuro tanquam esca Gladium capi tradit. Circa mare Tyrrhenum, Massiliam, & Galliam, vbi ingentes Xiphias reperiri testatur, piscatores nauiculas piscibus ipsis, tum corpore, tum gladio, & mucrone rostri similes fabricant, vt idem tradit Oppianus; Xiphiæ sui generis alios videre sese rati, nō refugiunt, donec à nauiculis circundati, fuscinis feriantur, effugiumque eis intercipiatur. Fit tamen nonnumquam, vt gladio suo belua in nauim facto impetu eam perforet, sed non sine proprio vitæ damno: piscatores namque securi ilico maxillas eius confringunt, nauique clauo aliquo obturata, viribus iam exhaustum è mari extrahunt. Iucundior quidem, verùm periculosior capiendi modus erat, quæ eodem Oppiano, & Strabone referentibus circa Scyllæum tractum sic instituebatur. Manentibus in statione frequentibus duorum remorum scaphis, speculator quidam communis supernæ instat, duos singulæ scaphæ tenent, alter remigat, alter hastam habens manet in prora. Cùm primùm verò speculator super eminentiam Galeotam signo indicat, beluæ verò supra mare pars tertia eminens fertur, scapha propius appellitur; deinde iacto manu telo, vulnus infligit, tum euulsa sine cuspide de corpore hasta, quod telum sanè est hamatum, vt educi facilè queat apteq. infixo ei funiculo appensum sauciatæ acclinant beluæ, donec agitata suffugiensque lassetur: tunc in terrā subducunt, aut intra scapham accipiunt, nisi prorsus immensum corpus existat. Quod si in mare telum exciderit, haud sanè perit: est namque vel è quercu, vel ex abiete compactum, adeo vt querna grauitate demersum, deinde in sublimè relatum facilè possit apprehendi: Contingit autem interdum, & remigem in scapha per magnum Galeotarum gladium vulnerari, & cùm instar apri beluæ vigeat impetus, asperrimè sit ipsa venatio. F G

Nauicula Gladij similes.

Iucunda captura.

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

GLadium præpinguem piscem esse, suisque instar in dorso adipem habere, dictum est. Carne est arida, concoquitur difficulter, sed plurimùm nutrit, si rectè conficiatur, sicuti & cæteri grandiores pisces omnes vt inquit Mnesitheus. Simeon Sethi mali succi piscem esse asserit, coctuque difficilem, & nauseabundum, consultumque esse homini, vt prorsus ab eius esu abstineat: si quis tamen vesci eo velit, acrioribus condimentis nocumenta eius corrigenda esse, vinumque super bibendum valdè annosum, ac tenue. Cùm œstro infestatur, præ cæteris temporibus mensæ interdicendus: & vt ætate grandiores, reliquorum Cetaceorum more duram, ac insipidam, carnem habet, ita iuniores teneriores sunt, & palato gratiores, quin vel nobilioribus piscibus saporis gratia assimilandi, carnis verò teneritudine, friandique facilitate, & salubritate multò inferiores, vt mirari subeat Iouium, qui bonitate, & pretio Strionibus fermè æquales esse tradidit, nisi de salsamentis eorum intellexerit, quæ summoperè commendantur, tomi Thuriani titulo, vt ex Athenæo dictum est. Archestratus apud eundem Byzantinum celebrat, caudaque commendari testatur; cùm alioqui ratio suadeat, caput & abdomen cæteris partibus præferri oportere. H

Vbi melior.

DE

A

DE REMORA. Cap. XXII.

SYNONYMA. ETYMVM.

MAximam sibi apud posteros famam compararunt Lupus, Mullus, Scarus, alij, ob delicatæ carnis gratam: longè verò maiorem, qui à remorandis, etiam dùm altè tument vela, procellosumq. mare est, nauibus quãuis maximis, apud latinos Remora, & Remiligio, Græcis παρὰ τὸ ἔχεω καὶ κρατεῖν τὴν ναῦν, Echineis, & Naucrates appellatur, vt Ouidius eleganter expressit hoc versu: *Parua Echeneis adest, mirum, mora puppibus ingens.*

Remora. Remiligio. Echeneis. Naucrates

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

B

NVlli non in ore est Remora, cæterùm quo de pisce loquantur, ignorant, etiam illi, qui se Philosophos profitentur. Ratio est, quod vel nominũ vicinitate decipiantur, vt ille qui (vtor Hermolai verbis) de nihilo cognomentum Magni meruit, vel quòd non aduertant diuersos esse Remoræ, siue Echineidis noĩe celebres pisces, quemamodũ ex ijs, quæ subsequuntur, clarissimum euadet. Plin. cum primis, quam diuersimode eius forma à veteribus tradatur, nos admonuit. Cùm enim *a* Limaci magnæ similem esse dixisset, testimonio eorum qui eam viderunt, quæ Caij Principis quinquiremem tenuit: subdit; *Nos plurimorum opiniones posuimus in natura aquatiliũ cum de eo diceremus.* Locus is est in noni capite vigesimo quinto. *Est paruus admodum piscis assuetus petris: Echineis appellatur; hoc carinis adhærente naues tardius ire creduntur, inde nomine imposito, &c. Pedes cum habere arbitratur Aristoteles ita posita pinnarum similitudine.* (Aristoteles *b* refellit eos qui pedes Remorę tribuũt: tantum abest, vt habere arbitratus sit: esse autem pedibus pinnas similes, hincq fieri, vt pedibus insistere videatur. Pisciculum esse saxis assuetum, in cibis non admittendum, adeo vt vel perperã intellecto Arist. id exarauerit Plinius, vel locus sit corruptus, vt Massarius exstimauit, qui legit: pedes habere arbitrantur ex Arist. ita

Forma. a L. 32. c. 1. b L. 2. hist. cap. 14.

C posita pinnarũ similitudine) *Mutianus muricè esse latiorem purpura neq. aspero, neq. rotundo ore, neq. in angulos prodeunte rostro, sed simplici cõcha vtroq. latere sese colligente,* &c. *Trebius Niger sesquipedalem* (alij & fortassis meliores codices hñt, pedalem) *& crassitudine quinque digitorum.* Oppian. pelagus amare ait, cubiti esse longitudine, colore subfusco, Anguillæ similem, os habere subter acutum, contortum, rotundi hami cuspidi simile. Nec aliam Remoram agnoscere videtur Aelianus; *c* inquit enim pelagium piscem esse, aspectu nigrum, longitudine cum mediocri Anguilla æquandum. Ex his itaq. clarum est, tres potissimum pisces Remoræ nomine celebrari, vnum quẽ Aristoteles, & Plinius paruum esse aiunt & saxis hærere, alterum ex genere concharum, hunc concham Veneream vocari suo loco ostendimus: tertium cubitalem, & respectu prioris magnũ, Anguilli formem: qui nunquid Lampetra sit, aliàs ventillabimus: vt mirari subeat quomodo grauissimi quiq. viri; quiq. in veterum scriptis euoluendis ætates consumpsere, vt de vulgo nihil dicam, tres istas descriptiones in vnum transferant piscem. Albertus verò nominis vicinitate deceptus, & obscurũ de rerum naturis authorẽ secutus Echineidem Echino eundem facit, duorũq. piscium figuram, formasq. in vnum ceu monstrum confundit: longè tamen grauior error est Cardani, *d* qui isthæc indigna profectò, vt audiantur, euomuit. Sunt & pisces viribus clari, vt Torpe-

Remora Oppiani. c li. 2. c. 17. Remora Aristotelis. d Lib. 10. De subtilitate rerum.

D do quam Ianuenses vocant Tremorizam. (Apparet hanc vocem ei imposuisse.) Frequentissimus est, & ex Echinorum genere, qui spinis abundat, quorum captura piscatorum manus hebescunt, & obstupescunt innata quadam vi, quæ tamen solùm viuẽtibus inest. Sed est alius Echinus non e genere spinosæ Torpedinis, sed ex concharum genere, quem Remoram Latini vocant. Dictus Echinus ἀπὸ τοῦ ἔχειν τὴν ναῦν, quòd naues sistat, fundo earum hærens: vnde C. Caligulæ Cæsaris triremem moratus est, malo illius omine. Limaci magnæ persimilis est, rarusque vt qui postea tempora non visus sit; vnde Remoram aliam esse à Torpedine constat, quamuis Aristoteles nominis similitudine, & effectus, vnum genus existimarit. Hæc ille: quibus tam paucis verbis plurimos eosdem intolerabiles errores commisit; quare, mirè iucundè tamen hominem exagitat Scaliger. Torpedo primũ ex planis cartilagineis est, ab Echino marino, qui ex testa intectis est, toto genere diuersa, spinisq. planè expers. Secundò Echinus non ἀπὸ τοῦ ἔχειν τὴν ναῦν nomen habet, sed ab aspero castaneæ fructu, qui echinus vocatur: Tertio Remora quæ ex concharum genere est, non remorata est Caligulæ nauẽ, sed quæ limaci magnæ similis est. Deniq. Arist. nullibi

Torpedo.

Torpe-

Torpedinem cum Remora implicauit, ſed clarè diſtincteq. de vtroq. ſcripſit. Nos hic de Remora Ariſtotelis tantum agemus; ad cuius figurã, ſpeciemq. quod attinet, Rondeletius rarò hodie cerni pauciſſimiſq. cognitum ait, ideoque inter peregrinos ac ignotos piſces reponit. Gillius nunquam ſe eã vidiſſe profitetur, nullibiq. piſcatorẽ inuenire potuiſſe, qui aut vidiſſe ſe diceret, aut viſam ab alio intellexiſſet. Bellon. verò in Corcyra frequentiſſimè è verriculis extrahi, teſtatur, diligenterq. deſcribit, nullam tñ eius iconẽ exhibet, cùm omnino in cõem ſtudioſorum gratiam debuiſſet. Piſcis eſt, inquit, minimè edulis, totus exoſſis & mollis: vulgus Græcum partũ Delphini vocat. Limacis rubri teſta carentis effigiẽ refert; Lubricus eſt: ſerpit circa ſaxa in mari, ſed lẽtè & iter prætendit cornibus: ad ſpithamæ longitudinẽ, & ad manubrij ligonis craſſitiem plerumq. excreſcit; coloris eſt herbacei, inferiorem partem planam habet, dorſum repandum, in gibbum conuexũ (à qua ſpecie forſan eſt Delphini partus appellata) lentoremq. aut mucaginem, vt limax, ſerpendo relinquit. Ac quod ad eius interanea pertinet, in eo reperies hepar ſtomachum, inteſtina, lienẽ, fel & reliqua terreſtris animalis potius quã aquatici effigiem ac naturam referre. Hactenus Bellon. qui reuera multa in ſua peregrinatione in Oriente vidit ac ſcripto mandauit. Veruntñ ſi hoc animalculum Remora eſt, cum nulla veterum Remora conueniet. Serpit. n. Limacis more, cùm Ariſt. Pliniuſq. (excipio Mutiani concham) pinnas pedum ſimilitudine tribuant, natare, non repere inſinuantes, & Oppian. Remorã deſcribẽs ſimilitudine Anguillę pinnas ei nequaquã adimit. Lubricam tñ aut potius viſcidã eſſe à ratione alienum non eſt. Sic. n. naui faciliùs hærebit. Habeo ego duas icones Remoræ noĩe tranſmiſſas. Prior Bellon. deſcriptioni nõ malè quadrans: Lubricum, rotũdumq. Limaci nudo, aut muri etiam ſua potiſſimum cauda, quæ nuda eſt, ſimilem namq. denotat piſciculũ, colore ferrugineo. Pinnę ei nullæ, vel ſaltem malè à pictore expreſſæ. Capite eſt acuminato. Et fortaſſis hãc intellexerit Plutarch. ſcribẽs Chęremonianum oſtenſo piſciculo capite paruo & acuminato, affirmaſſe ſimilem ei Echeneidem fuiſſe, quam in mari Siculo viderat. Altera à diligentiſſimo pariter ac docto pharmacopola D. Ferrante Imperato Neapolitano luculẽter ẽt depicta inter alia quæ in ditiſſimo ſuo nãę theatro reſeruat, rariora) addita hac deſcriptiũcula: Capite ſupino acetabula hẽt ſimilitudine cirrorum, ſiue acetabulorum polypi, quibus naues, magnoſq. ac Cetaceos piſces apprehendẽs, ꝑtinaciter hæret, curſumq. corũ remoratur, & ꝓ libitu arbitratuq. ſuo retinet. Ad magnitu-

Delphini partus.

Remora fortè Bellonij.

In ſympoſiis.

Remora verior. Imperati.

Remora imperati, & authoris.

E



F

G

H

gnitu-

A gnitudinem corporis icon expressa est; Sic ille, cui cum nostra respondeat, non errauerim forte, si perfectum, adultumq. piscem esse asseuerarim. Color toto ferè corpore ad violaceum inclinat. Latera candicant: medium corpus subuiridis linea intersecat. Cauda ad ceruleum vergit. Pinnæ toto corpore sex; ad branchias vtrimque vna, qua corpori hæret, rubicunda, in ventre tres, binæ è regione ventriculi vna ab ano; in dorso denique vna. Cauda in vnicam pinnam degenerat. D. Basilius Remoræ quatuor pinnas tribuens, vt Suidas citat, pinnas branchiarum tanquam plerisque communes tacuisse videtur. Rostrum canino non absimile, nisi inferior maxilla superiorem longitudine superaret, contrà ac in Galeis fieri cernimus. Hanc veriorem esse existimo. Idem vel saltem simillimus pisciculus Emdæ in Frisia ad oceanum repertus est, vt scribit Gesnerus ex amici sui relatione, quatuor digitos longus, cuticula tenuissima, sine squamis capite pro corporis magnitudine maximo, oculis paruis, reliquo corpore turbinato, sub mẽto quiddam habebat figura acetabuli, quo probabile, inquit, est ipsum saxis adhærere, nam cùm cauitatem illam digito præmeret, qui hæc narrauit, ita adhærebat, vt circumferri posset.

Magnitudo. *Color.* *Pinnæ.* *Rostrum.*

B

LOCVS.

MArinum non fluuiatilem piscem esse, vel ex eo colligi potest, quod in fluuijs naues firmasse, apud nullum legitur, sed in mari tantùm, vt modò historia docebit. Ouidius etiam inter pelagios recenset; Aristoteli verò saxatilis est, saxis mirum hærens.

OCCVLTANE, AN MANIFESTA VI Naues Remoretur.

REmoram nauibus sese applicantem, remorari earum cursum dictum est; vnde Latini quamlibet retardationem, remoram quoque dixerunt. Lucilius apud Festum; *Quanã vox te resonans meo grada Remoram fecit.** Plautus. *Quæ in rebus multis obstant, odiosæq. C sunt, Remoramq. faciunt rei priuatæ & publicæ.* Admiratur admirandam hanc facultatẽ inter alios diuersis in locis a Plinius, maximè verò vbi medicinas ex aquatilibus inchoatur: *Ventum est*, inquit, *ad summa Naturæ, exemplorumq. per rerum ordinem, & ipsum sua sponte occurrit immensum potentiæ occultæ documentũ, vt prorsus, nec aliud vltra quæri debeat, nec par aut simile possit inueniri ipsa se viuente natura, & quidem numerosis modis. Quid enim violentius mari ventisvè, & turbinibus, ac procellis quo maiores hominum ingenio in vlla sui parte adiuta est, quàm remis, velisq.? Addatur his & reciproci æstus inenarrabilis vis, versumq. totũ mare in flumen. Tamen omnia hæc pariterq; eodem impellentia, vnus ac paruus admodum pisciculus. Echineis appellatus in se tenet. Ruant vẽti licet, & sæuiant procellæ, imperat furori, viresq; tantas compescit, & cogit stare nauigia, quod non vincula vlla, non anchoræ pondere irreuocabili iactæ. Infrænati impetus, & domat mundi rabiẽ nullo suo labore, nõ retinendo, aut alio modo adhærendo. Hæc tantillia est satis contra tot impetus, vt vetet ire nauigia. Sed armatæ classes imponunt sibi turrium propugnacula, vt in mari quoq; pugnetur, velut è muris. Heu vanitas cum rostra illa ęre ferroq; ad ictus armata semipedales inhibere possit, ac tenere deuincta pisciculus. Fertur Actiaco Marte tenuisse pretoriam nauem Antonij properantis circuire, & exhortari suos, donec transiret in aliam. Ideoque Cęsariana classis impetu maiore protinus venit. Tenuit & nostra D memoria Caij principis ab Astura Antium remigantis, vt res est auspicalis etiam pisciculus; siquidẽ nouissimè tum in vrbem reuersus ille imperator, suis tellis confossus est. Nec longa fuit illius mora admiratio, statim causa intellecta, cùm è tota classe quinq; remis sola non proficeret, exilientibus protinus qui id quęrerent circa nauẽ; inuenere adhęrẽtem gubernaculo, ostenderuntq; Caio, indignanti hoc fuisse quod se reuocaret, quadringentorumq; remigum obsequio contra se intercederet. Constabat peculiariter miratum, quomodo adhęrens tenuisset, nec idem polleret in remigium receptus. Qui tunc posteaq; videre, eum limaci magnæ similem esse dicunt. Nos plurium opiniones posuimus in natura aquatilium, cùm de eo diceremus. Nec dubitamus idem valere omnia genera cum celebri, & consecrato etiã exemplo apud Gnidiam Venerem, conchas quoque eiusdem potentia credi necesse sit. Mirumque è Græcis alij lubricos partus. atq; procidentes contineri ad maturitatem alligato eo, vt diximus, prodiderunt: alij sale adseruatm, adalligatumq; grauidis partus soluere ob id alio nomine Odinolyontẽ appellari. Quocunque modo ista se habeant, quis ad hoc tenendi nauigia exemplo de vlla potentia naturæ, atq; effectu, in remedijs sponte nascentium rerum dubitet?* Hæc itaq. Plin. Ne verò qui nugari credat veteres, parentum

** In Trinũmo.* *a Li. 32. c. 1* *Nauis Antonij retinetur.* *Caligulę nauis retenta.* *Remora figura.* *Franc. Turonẽsis Cardinalis nauis retenta.*

tum noſtrorum memoria nauem Franciſci Turonẽſis Cardinalis, cum aliquãdo è Gallia maritimo itinere in Italiã pergeret, ferunt, narrãte *b* Petro Melara Bonon. Equite fortiſſimo ſimul, ac eruditiſſimo à perexiguo piſciculo remoratam fuiſſe in medio curſu. Manifeſtane modò an occulta ſit iſtiuſmodi facultas age examinemus: Rond. videns Plin. ſcribere circa clauum adhærentem inuentã fuiſſe, quæ Caij principis nauem retinebat, manifeſtam eſſe Ariſt. (vt putat) doctrina nixus, contendit, quandoquidẽ * Philoſophus, quærens cur clauus cũ ſit paruus, & in extrema naui tãtũ poſſit, vt ab exiguo temone, & ab hominis vnius viribus alioqui modicè nitentis magnæ nauiũ moles moueãtur, præter alia reſpondet, facillimum eſſe mouenti ab extremo, mouere aliud, quia prima pars fertur celerrimè, ac quemadmodum in his, quæ feruntur, in fine ceſſat impetus, ita in continui quod mouetur fine, maximè imbecillis motus eſt, qui verò maximè imbecillis eſt, facilè dimouetur; vel vt dilucidiùs loquar, in puppi (extrema.ſ.nauis parte) rectè collocatur clauus, quoniam moles omnis cõtinua ab eo extremo, cuiũ quod mouet, cõiunctum eſt, celerrimè fertur: alterius verò extremi imbecillis admodum eſt motio, & renixus. Imbecille autem omne in quãlibet partem leui momento impellitur: ex quibus efficitur, ſi hãc vel illã parte clauus moueatur, proram quoque vel dextrorſum, vel ſiniſtrorſum ferri, in rectum verò remorum impulſu. Quare ſi rectà, & celerrimè currat nauis, & Echeneis ore clauo, vel puppi affixo caudã, vel ſe totã modò in dextrum, modò in ſiniſtrum moueat, neceſſe ẽt eſſe putat in prora motionẽ hãc percipi, & ad Echineidis motum ambiguum, ambiguè quoque moueri, ac proinde impetum eius inhiberi cum ab Ariſtotele demonſtratum ſit, & experientia cõprobaum, ad exiguam vnius motionem, extremum alterum, atque adeo totam molem continuam nutare. Lampetra igitur, verbi gratia, vel quæuis alia Remora, nõ in ipſa naue, neq; ipſius lateribus, ſed puppi, vel gubernaculo adhærente, & caudã, vel reliquum corpus motitante fluctuat nauis, nec progreditur, nec vltra fertur, non aliter, quã ſi trãquillo mari in proſpero, & celeri nauis curſu gubernator imperitiorẽ ad gubernandũ admittat, qui clauũ rectè tenere non poſſit. Firmiſſimè.n. in curſu tenẽdus eſt, alioqui mox retardabitur impetus. Eadẽ validis retinaculis ad puppim clauus alligatur, etiã in fluuiatilibus nauigijs, libero in obliquũ motu nõ impedito, atq; in rapidis omnibus in terrã altè defixis palis in vtraq. ripa funes alligãtur ad dirigendũ iter, ne aquarũ vi fluctuãte naue progreſſus inhibeatur, neq. rectã fluuius traijci poſſit. Cæterũ vt hoc Rondel. cõceſſerimus, quod ob allatas ab ipſo rationes, nauis mouetur minus velociter, ita tñ quæſtio nõ ſoluitur. Aliud.n. nauẽ eſt impedire, quo minus celerẽ exerceat curſum: aliud eſt, ruant vẽti licet, & ſæuiãt procellæ, imperare furori, vireſq. tantas compeſcere, & cogere ſtare nauigia, quod non vincula vlla, non anchoræ pondere irreuocabili iactæ, vt ex Plinio diximus. Neq; etiam verum puto, qđ contra Cardanum affirmat Rondel. contra veterum ſententiam eſſe, quod Remora naues ſiſtat, fundo illarum adhærens, nam licet pro Rondeletio ſtet Plinius, Cardano patrocinatur Oppianus hoc verſu:

Ἰχθῦς ἀμφιγῶνον ὀλιγον ςόμα νέςθεν ἐρύκει Πᾶσαν, ναῦν, ὑποτρόπιος βεβινμένος, ideſt, *vim nauis ſub carina inferens, mordicus totam tenet.* Ac Plutarchus quoque ad latus nauis hærentẽ Echeneidẽ, nauem eſſe remoratã aſſerit. Si quis verò Plutarchum Remoram nõ quidẽ retentionis cauſam eſſe dicentẽ, ſed cauſæ efficientis accidens, nobis occultã hanc vim eſſe arbitrantib. aduerſari contendat eũ ego præcipitãter Plutarchũ legiſſe dixerim, vtpote qui tõnẽ dumtaxat reddit, cur tardius progrediatur nauigiũ, non cur ſubinde immobilis fiat: Cheremonianus Trallianus, inquit, piſciculis aliquãdo varijs appoſitis vnicum, oblongum, capite paruo, acutoque oſtendebat, cui ſimilem Echineidem dicebat, quã in mari Siculo vidiſſet, eiuſq; vim admiratus eſſet, cùm non parum impedimenti, & moræ nauigationi attuliſſet, donec à proreta lateri nauis forinſecus adhærens caperetur. Tum alij Cheremonianum irrideaanr, ceu qui rei fabuloſæ, abſurdæque fidem adhiberet. Alij alias quoq; mirabiles in rerum natura diſcordias commemorabant (tanquã ad confirmationem potentiæ Echeneidis) vt ſunt, quòd aries cõſpectus elephantum furentẽ cõpeſcit, qđ viperam ramulus fagi admotus ſuo contactu immobilem reddit, quòd taurus ferus ad ficum arborem alligatus, quetus, & placidus manet: quod ſuccinum leuia omnia præter ocimum, & oleo madida, mouet, & extrahit, quòd ſiderites lapis non attrahit ferrũ, ſi allio inungatur. Hæc.n. cum ſic ſe habere indubitatis experimentis conſtet, eorum tñ cauſas eruere, vel difficile, vel etiam impoſſibile eſſe dicebant: Ego verò hanc quæſtionis depulſionem magis, quam ſolutionem eſſe dicebam, quin ita potius vſu venire exiſtimandum eſt, ſicut aliàs ſæpè fit, vt quæ rebus quibuſdam accidunt, cauſæ ipſarum eſſe non rectè iudicentur, veluti ſi quis ex vulgari dicto ἡ ἄγνος ἀνθεῖ, καὶ ὁ βότρυς πεπαίνεται, ideſt, Salix Amerina floret, vua coquitur: ipſã Salicis Amerinæ florum germinationẽ, maturitatis vuarũ cauſam faciat, vel propter fungos lucernarum aerem denſari, & obnubilari exiſtimet, vel vnguium curuationẽ, cauſam nõ accidẽs eſſe vlceris pulmonis. Quemadmodum.n. quæ iam diximus, ſingula ad aliud quodpiam cõſequuntur propter communem aliquam efficientem cauſam; ſic ego ſimiliter vnam eſſe cauſam dicebam,

quæ

b Li. de Cardinalib. fol. 99.

Rondel. opinio.

** In Mechanicis.*

Rondel. opinio improbatur.

c L. 2. Symp. probl.

E F G H

A quæ & tarditatẽ nauigio inferat, & Echineidẽ ad idem alliciat: nempe cum ſiccior nauis eſt, neq. admodũ grauatur humore, cõſentaneũ eſt carinam leuitate ſua facilè per mare delabi, & aquas ligno puro meãti facile cedere: cõtra cũ humidior eſt, & aquæ nimiũ imbibit, multa alga, & muſco innaſcẽti obducitur, quibus hirſutũ lignũ, & aquã obtuſiùs ſecat, & aqua ipſa ligno tenaciori adiuncta difficilius ſeparatur; quamobrẽ nautæ latera nauium abradere ſolẽt, vt muſcũ, atq; algam abſtergãt: quibus adhæreſcentẽ Echeneidẽ propter earũ viſcoſitatem (quaſi ſucci eiuſdẽ appetens) tarditatis nauigij non quidem cauſam eſſe, ſed cauſæ illam efficientis accidens, eique ſuperuenire iudicandum eſt. Loquitur itaq; etiam Plutarchus de tarditate motus nauigij nõ de abolitione: cæterũ ei probandũ erat, motum dũtaxat impediri, nõ autẽ aboleri omnino, de quo diſputatio eſt. Quambrem ſi & Leuino Lemnio *d* fidẽ non præſtitero, nemo puto, vitio verterit, roſtratas naues dicenti cùm ex lunga peregrinatione reuertuntur, muſcũ, & algam, teſtacea, & Echineidẽ piſciculũ adhæreſcẽtia habere, iiſq. remorari, retardariq. earũ curſum. Lõgè diuerſa ſententia eſt Hier. Fracaſtorij. Hic. n. e non ab Echineide cohiberi nauẽ arbitratur piſce, ſed Echineidẽ eſſe ſignũ ſcopuli, qui ſubſit ſub aquis: cuius ſaxi vis nauem retinere valeat: quaſi velit dicere, ſcopulũ illũ eſſe ex eo Herculeo lapide, qui clauos auellere nequeat, nauẽ tenere queat.

Leuini Lemnij opinio. *d Lib. 3. de occult. nat. mirac. c. 9.* *Fracaſt. opinio.* *e L. 8. ſymp.*

B Verùm aliter videri; maiore nãq; robore opus eſſe ad nauim retinendã, quàm ad extrahendum clauũ argumento quod ſanè faber vnus fecerit, illud multi tentauerint fruſtra: Ad hoc, cùm plurimæ naues vnà fecerint iter, vna tantũ fuit immobilis, idq. plenis velis, cũ aliæ puſillo remorum nixu tranſmitterent: quo circa ad aliã cauſam trãſit, Echineidẽ ita naui adhæreſcere, vt auelli nequeat propter vacuũ. Echineidẽ verò habere cũ ſubiectis illis cotibus affinitatẽ, vt mutuo atomorũ illorũ quos emitti aiũt, nexu cõiungantur. Ego verò quid vacui ſubſequi poſſit, amota exigua beſtiola, neſcio. Tum ſi cum illis cotibus eã habet cõiunctionis neceſſitudinẽ: quib. naturę nouis legib. veterẽ illã propriãq. erga ſcopulos illos propenſionẽ, cum hac aduentitia, nouitiaq. nauis cohæſione cõmutauit? Ab illis. n. ſeſe abſtulit ſuis familiarib. vt inferret naui peregrinæ. Cùm itaque certa ratio nõ detur, ad ſacrum illud aſyllum occultæ proprietatis recurrerit Scaliger, & reuera ad manifeſtas qualitates omnia deducere velle, nõ ſolũ impoſſibile, ſed etiam, vt eius verbis vtar, ſumma impudentia, eſt id quod Alexãdrei multi, & fruſtra conati ſunt, & temere (inquit) inſtituerunt. At ſaltẽ in venenis exempla noſtra decuit conquieſcere. Eorum namq; multa diuerſas habent ab elementorũ qualitatib. proprietates, quæ omnino lædunt animos temperatos illudunt curioſis. Idemq. iſti qui ſe putant, cuncta ad certas cauſas reducere manifeſtas,

Opin. authoris, & Scaliger. *Venena.*

C tandem huc ſe deuoluunt, vt dicant in hoĩs oculis, & Catoblepæ eſſe principia contraria, & tñ irrident illi ſalutare aſylum illud occultæ proprietatis. De nomine, ac vi Echineidis etiam apud Eſchylum idẽ videre poſſumus. In Perſis . n. voce vſus eſt hac quaſi adiectiua, μή τινας ἀντιπρῴροις δάναοις χρονίας ἐχενηΐδας ἀπλοίας τεύξῃ Opinatur itaq. doctiſſimus Scaliger, quod queadmodum à Torpedine impingitur manibus, etiãſi nõ tangatur, etiam per lineã ſubiens, neq. n. fabulæ sũt, ita & motui nauis illa beſtia. Neq. verò ſine ſubtilitate ſunt hæc prætereunda. Propter officium ſunt immobilia quædã ſemper, vt poli: quædam ratione loci veluti terræ pars, quæ eſt in cẽtro: nunquã. n. mouebitur naturaliter. Cõtra officia quædã ſemper mobilia vt cælum: quædã natura loci, vt flumina. Ita quibuſdã mouendi eſſe poteſtatẽ, vt magneti: alijs contrariã facultatẽ: videlicet eiuſmodi ſunt, quæ motu priuant, vt Echineis. Ratio autem in principijs: quia ſicut quies, & motus ſunt contraria. Neq. reddi poteſt ratio, cur calori frigus aduerſetur. Sic ne illis quidem: cur ea quæ principia in ſe habent effectiua motus, moueant: quæ quietis, faciant quieſcere. Nemini comperta ſunt in igne caloris principia. Ita in Echineide, quæ ſint principia quietis. In eadẽ ſententia, nimirum nullam illius potentiæ in Echineide cauſam naturalem aſſignari poſſe, eſt Adamus Lonicerus, opinionẽq. ſuã hiſce verbis nobis exaratã reliquit: Non immeritò *f* inquit,

D tantas in tantillo piſciculo vires aliquis miretur. Magneti quidẽ ſua eſt in ferrum facultas, adamantem ferunt coram toxico madere, turcheſiam appetẽte periculo, aut ſcindi, aut oĩnò rimam, aut maculã aliquã cõcipere, ſed lõgè alia natura venit admiratio in noſtra Echineide. Lapidib. f. & metallicis naturalis pro materiei varia cõflatione, cæleſtiumq. corporum in ea elaboratione quadantenus cauſa aſſignari poteſt, partim etiam natura ſecretis eſt relinquenda. Baſiliſcum ſerpentem adeo venenatum eſſe ſcribunt, vt viſu etiã in hoĩem virus transfundat. Torpedo piſcis non tangenti piſcatori per hamum, & virgã torporem (vnde nomen etiã accepit, ſicut & Gręcis νάρκη dicitur) immittit, ac totum deinde corpus occupat, in quibus veneni ea vis tribuitur. Sed quid de hoc piſciculo afferemus in medium? quam eius viribus, & potentię aſcribemus rationẽ? Hic ſicuti, & reliqui piſces in aquis agit: non alibi quàm in aquis vires ſuas exercet, (Hoc quidẽ verũ eſt, quantũ ad naues retinendas, nam aliàs etiã extra aquã ſuas vires habet, vt modò patebit, ẽt ex Plin. dictum eſt) nulla adeſt magnitudinis in eo violentia, minutulus ipſe naui ſe adiungit, nulla vis cõtra ipſum ſatis eſt, nullus impetus loco mouere nauẽ põt niſi piſciculus hic naui

Adami Loniceri opin. *f L. de Aqu.*

adhærere inuentus eſſet. Adſcribi illud poteſt,cur non aliæ ſimiliter naues fixæ manẽt?cur hęc tãtum cui piſciculus hic ſe adiunxit?cur inuento hoc,& amoto plenis mox velis nauis procedit, nec impedimentum amplius ſentit? Fatendum eſt rationem hic naturalem adferri nullã poſſe. Sic ille. Et Plinius quoq. tam mirandi effectus cæcã planeq.occultam eſſe videtur voluiſſe tum alijs,tum ijs,quæ antea recitauimus verbis,*& ipſum ſua ſponte occurrit immenſum potentia occultæ documentum.*

PRÆSAGIA.

Periandri legati retẽti

ECquis non videt,inquit idem Leonicerus,in eodem piſce, Remora, fatale quiddã indicium,& præſagium quaſi futuri mali præſcium,periculum imminens cupiẽs auertere? Tenuit legatos Periandri de caſtrandis pueris nobilibus,tanquam indignum iudicante natura homini id quod conſeruationi ipſius donatum eſſet auferri,& idcirco nauem inhibuit, & à curſu reuocauit,ſed ſecurum,& improuidum genus hominum velut rem nihil flocci pendit. Tenuit nauem Caij Cæſaris,non multò poſt Romæ interfecti:condolens miſero Cęſaris exitio, ipſa natura cupit ab ipſo malum auertere,atq.à curſu infauſto,& infelici reuocare. Hæc ille. Itẽ Remoræ præſagium auguriumue ſi intellexiſſet Antonius,fuga ſibi conſulere, Martemq.rurſus reparare potuiſſet. Plinio ob hæc auſpicalis piſciculus vocatur.

VSVS.

Ad Venerẽ inhibendam
Ad fœtus retinendos.

PLinius atq. Ariſtoteles Echeneidem in cibos admitti negant, nulla addita tñ ratione,cùm alioqui ſaxatilem hic faciat. Plin. Venerem inhibere, aliqui item abortus prohibere,fœtumq.ad maturitatẽ continere,ſi alligetur,arbitrati ſunt,opinione inde,vt apparet,nata, q̃ ἀπὸ τοῦ ἔχειν nomen habeat,ac ſi non ſolùm naues retinere,ſed oĩno arcana quadam cohibendi vis ei inſit,quam vim tamen ſal immutare videtur. Diximus enim ex eodem Plinio,è Græcis alios ſale adſeruatum ad alligatumq.grauidis partus ſoluere,& ob id alio noĩe Odinolyontem appellari. Alios præterea vſus Remoræ tribuit Ariſt. vti videlicet ea quoſdã ad iudicia, & philtra,quod clarius declarat idem Plinius his verbis; *Amatorijs quoq; veneficijs infamis eſt, & iudiciorum,& litium mora:* quæ vero parum conſentanea eſſe mihi videntur,neq.id affirmant illi: appa retq.qui hoc crediderunt,& ipſas facultatem nauium curſum inhibendi, ad amantes firma amicitia deuinciendos tranſtuliſſe,ſicuti innuere etiam videtur Lucanus,a de venefica quadã agẽs necyomantium exercente.

Non, defuit, *puppim retinens Euro tendente rudentes*
In medijs Echeneis aquis,oculique draconem.

a Lib.6. de bell. Phar.

EMBLEMA.

EMblema Alciati inſcriptum,in facilè à virtute deciſcentes.

Parua velut limax ſpreto Remora impetuenti,
Remorumq́; ratem ſiſtere ſola poteſt.
Sic quoſdam ingenio,& virtute ad ſidera vectos,
Detinet in medio tramite cauſa leuis.
Anxia lis veluti eſt: vel qui meretricius ardor
Egregijs iuuenes ſeuocat à ſtudijs.

Aliud eiuſdem,ſub lemmate, Maturandum.

Maturare iubent properè, & cunctarier omnes,
Nec nimium præceps, neu mora longa nimis.
Hoc tibi declaret connexum Echeneide telum,
Hac tarda eſt volitant ſpicula miſſa manu.

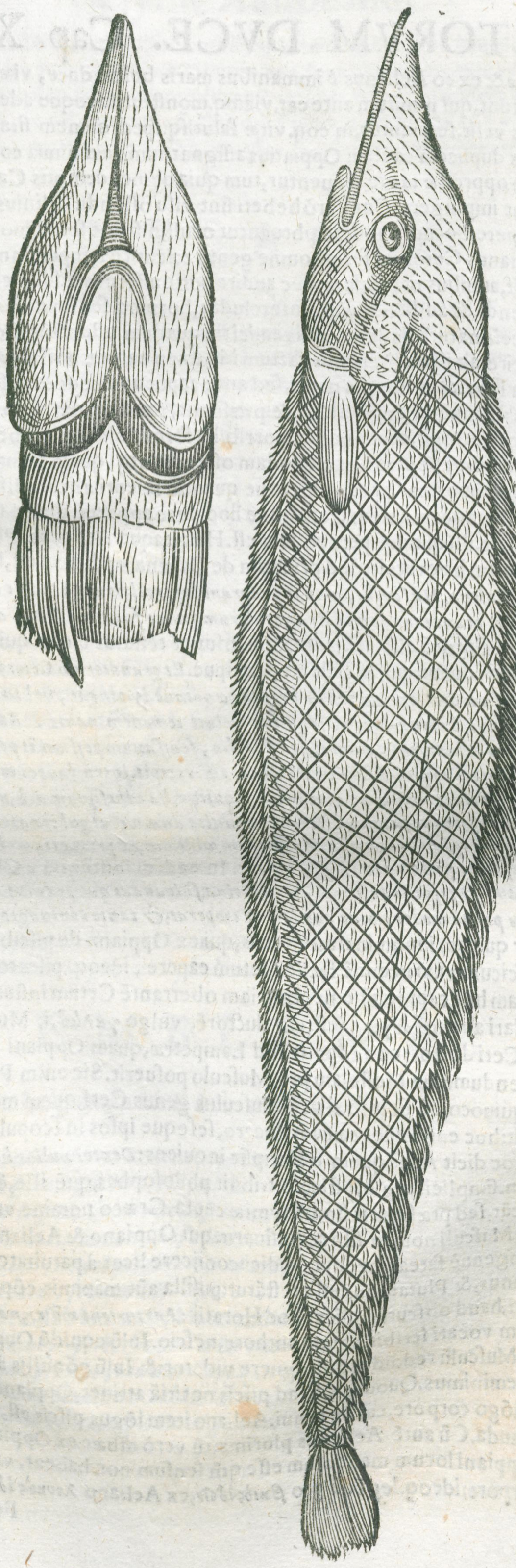
A DE CETORVM DVCE. Cap. XXIII.

OPpianus, *a* & ex eo Aelianus *b* immanibus maris beluis duce, viæque comite opus esse asserunt, qui nimirum ante eat, viamq. monstret; ideoque adeo ijs gratum esse vt quo is velit, sequantur, in eoq. vitæ salutisq. spem omnem sitam habeant. Necessitatis duplicem causam Oppianus assignat, tum quia nimia corporis mole, & pondere oppressæ tarde mouentur, tum quia omnes demptis Canibus parũ acutè cernentes, facilè possint impingere. Cur verò hebeti sint visu ostendit Plinius *c* Balenæ exemplo, quòd prægraui superciliorum pondere obruantur oculi, nisi hoc solummodo Balenæ conuenire velimus, nam Aelianus Cetorum fermè omne genus cæcutire semper, innuit, cùm ad nimiã pinguedinem peruenit, amplius nec videre, nec audire posse asserens, addita etiã ratione, quòd carnium moles, & videndi, & audiendi viam intercludat, horumq sensuum meatus obstruat. Cęterùm ducemnè Cetaceis natura dederit, an is amicitia quadam adductus Cetos vltrò aggrediatur, haud planè se scire ait idem Aelianus: factum id tamen naturæ potius vi arbitratur, argumento quòd nunquam separatim ab illis natet, sed ante caput antecedens, ipsorum dux sit, atq; B clauus. Etenim cuncta illis, inquit, & prouidet, & præsentit, caudæq. extremo præmonstrat singula: hac parte Cetum contingit, ac monet, sic horribilia formidolosaq. inhibet, sic cibaria conciliat, insidiasq. à piscatoribus positas signo quodam ostendit, atq quem locum propter magnitudinem ipsum adire non oporteat, præsignificat, ne quando latenti alicui allisus petræ, aut affixus funditus intereat. Nunquam autem Cetus sine hoc duce apparet. Quod si is pisciculus quo ad necessaria vtitur, perit, illi quoque pereundum est. Hæc itaque Aelianus. Plinius verò ad occultam aliquam amicitiam hæc retulit, sed priuatim de Balæna, vt dictum est, loquitur inquiẽs: *Amicitię exempla sunt, Balena, Musculus, quando prægraui superciliorum pondere obrutis eius oculis, infestantia magna vada, prænatans demonstrat, oculorumq. vice fungitur.* Plin. *d* subscribit Plutarchus, amicitiam hanc reciprocã esse declarans, qui insuper testatur Cetis quidẽ cæteris pręire, & amicum esse istiusmodi ductorem, & Balenæ præcipuè. *Et grandiorum Cetorum cuipiam*, inquit, *semper erit, praitque cursum dirigens, ne vel in breuia cænumuè impingat, vel in angustias incidat, vnde exitus non detur. Hunc Balæna lubens sequitur veluti temonem nauis. Ad cæterorum quidem quicquid intra barathrum beluæ venit, animal, seu scapha, seu saxum pessum it peritque in alui profundum mersum. Hunc autem agnitum, ore velut ancoram recipit, intra fauces eius dormiturum, & quiescente quiescit; progrediente rursus vt antea eum sequitur, haud vsquam diù, noctuque destituens,* C *hoc nisi facit, errare, impingereque certum est. Periere multæ dum velut gubernatore carens nauigiũ, delatę ad terram sunt, quod ipsi quoque circa Antyciram vidimus, ac prius etiam haud ita procul à Bunis Ceto eiecto, & putrescente pestem inuasisse narrant.* In eadem sententia *e* Claudianus.

Sic ruit in præceps amisso pisce sodali, Belua sulcandas qui prauius edocet vndas,
Immensumque pecus parua moderamine caudę Temperat, & tanto coniungit fœdera monstro.

Addit insuper author quidam innominatus Gręcus, qui ex Oppiano de piscibus veluti paraphrasim cõscripsit, hoc pisciculo viuo neminẽ facilè Cetum capere, ideoq. piscatores summo studio huic pisci insidiari, nam hoc capto, nullo negotio iam oberrantẽ Cetum instar cæci circa litora, & petras capi: Appellari autem ὁδηγον, idest, viæ ductorẽ, vulgo γαλλεῶ. i. Mustelã, quod tamen nouissimum nomen Ceti ductori non cõpetit, sed Lampetræ, quam Oppiani Remorã quibusdã esse meminimus: verendumq. ne Mustelam pro Musculo posuerit. Sic enim Plinius, vt dixi, vocauit nomine quidẽ æquiuoco, cũ sit ipse alias *f* Musculus genus Ceti, quem meo iudicio nõ bene Balænæ ductorẽ facit: hoc enim esset cæcum ducere, seseque ipsos in scopulos, insidiasque pręcipitare, neq. etiam hoc dicit Arist. quem trãscripsit inquiens: *Dentes nullos habet, sed pro ijs, setis* D *intus hos hirtum*: hoc. n. simpliciter *g* Mysticeto tribuit philosophus, quẽ ille, & secutus illũ Theodorus Musculum vocãt, sed præstiterit homonymiæ causa, Græco nomine vti. Cur verò Cetorũ iste ductor sociusuè Musculi nomen sibi acquisiuerit, qui Oppiano, & Aeliano ἡγητὴρ. Plutarcho ἡγέμων vocatur, vt ingenuè fatear, necdum didici: conijcere licet à paruitate nomẽ factũ: pusillũ enim pisciculũ Aelianus, & Plutarchus esse testãtur: pusilla aũt maximis cõparata muris musculivè nomine indicari, haud obscurè indicat hoc Horatij: *Parturient mõtes, nascetur ridiculus mus.* Hermolaus itẽ Iulum vocari scribit, at quo authore, nescio. Iulũ equidẽ Oppianus ab Hegetere (Interpres ἡγητῆρα Musculũ reddidit) distinguere videtur: & Iulũ nõnullis à Iulide nõ distingui in Iulidis historia meminimus. Quod modò ad piscis notitiã attinet, Oppianus paruũ quidẽ aspectu esse asserit, sed lõgo corpore, cauda tenui. Aeliano item lõgus piscis est, colore albo, capite prælõgo, angusta cauda. Cũ autẽ Aelianus plurima, tũ verò isthæc ex Oppiano mutuatus sit suspicatur Rondel. Oppiani locum mendosum esse, qm̃ sensum non habeat, vt putat paruum quid dici, qđ lõgo sit corpore; ideoq. legẽdũ pro βαιὸς ἰδεῖν, ex Aeliano λευκὸς ἰδεῖν, vel quid simile.

a L. 3. *Hal.*
b L. 10. c. 6.
Cete cur duce egeant.
Cete cur hebeti sint visu.
c L. 9. c. 62.
Amicitiæ exemplum.
d Li. 3. *vtra Animal.*
In Eutrop.
Odegus.
Musculus.
f Li. 3. *hist.* c. 11.
g L. 3. *hist.* c. 12.
Mysticetus Musculi etymum.
Iulus
Descriptio.



A Mihi nihil mouendũ videtur. Quid enim vetat, vt piscis sit paruus, & lõgo, & tenui corpore? Bellonius verò in crassissimo versatur errore, dum Arist. & Oppiano Balenæ partem, Musculũ appellari scribit, cũ ne per somniũ quidem id cogitarint ipsi: imò verò neuter eorũ ea voce vsus est, sed Gaza Mysticetum apud Arist. Oppiani interpres ἡγητῆρα (diuersissimos pisces) Musculũ reddiderunt, vterq. Plinium secutus, cui Musculus de duob. prædicatur piscibus. Partem eã Bellonius ante oculos sitam esse ait, at quo authore prætẽturas vocari dicat, quod his sibi prætendat iter, nescio: contra ex Plinio diximus, qui prægraui superciliorũ (hæc.n. intelligere Bellonium apparet) pondere obrui eius oculos testatur, sed hac de re dicemus rursus in Balæna, vbi istiusmodi partem, superioribus annis Balenæ, vel immani alij beluæ detractam in litore Cæsenate exhibebimus. Qui verò Cetorum ducem, vel describat, vel depingat, inuenio neminẽ. Rõdeletius fabulam arbitratur, piscatorum quos consuluit, authoritate fultus. Habes his candide lector, dodrantalem, aut paulo maiorem piscem, rostro acuto, capite prælongo, & plano, cauda itẽ angusta, & tenui. Toto corpore aspero, ac fermè osseo corio tegitur, squamis expers.

Musculus quid Bellon.

Musculi authoris descriptio.

B

DE SERPENTE MARINO. Cap. XXIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVemadmodum in terra Serpentium longè diuersa est figura ab ijs, quæ gradiũtur animalibus, ita & aqua facilè inter cæteros pisces dignoscuntur, qui terrestrium serpentium speciem repræsentant de quibus tamen omnibus hoc loco non agã, sed de ijs tantùm priuatim, qui maris peculiares sunt, cæteros suis proprijs locis reseruaturus. Quia verò ab eadem corporis forma recentioribus nõnullis appellentur serpentinæ speciei pisces, nemo opinor vitio mihi vertet, si ab eo inchoauerim, qui priuatim *a* Aristoteli ὄφις θαλλάσσιος, idest Serpens marinus appellatur: Plinio, vt in progressu historiæ patebit, etiam marinus Draco. Bellonius, & Saluianus huic Ophidiõ itẽ dici rentur. Rondeletius verò diuersos esse ostendit, & meo iudicio rectè, nam Ophidion licet Congro (cui corpore, & colore Serpentem marinũ assimilat Arist.) similem esse dicat, pisciculus ipsi sit, idest, exiguus piscis, Serpens marinus non rectè dicetur, vtpotè qui magnus piscis iure omni meritò potius sit dicendus. Idem Saluianus scribit Serpentem marinum Aeliano *b* planè fuisse incognitum, cùm μύρον etiam, vt credit, dicat appellari: cæterùm non aduertit, ita vocare ob consimilem figuram potius ipsum Serpentem marinum, quòd & hodie facere piscatores testatur Rondeletius. Idem Aelianus Serpentes marinos, item aquarum dulcium Hydros videtur nominasse; quo nomine Plinius, necnon, & Solinus vtuntur, addita à mari differentia, sed de maximis serpentibus quos Aristoteles Angues appellauit: nam Hydrus alias serpens est aquæ dulcis. Viperam marinam Isidori, & Alberti non alium piscem esse, quam Araneum, in huius historia dictum est.

Ordinis ratio.

a *Li. 2. Hist. cap. 15.*

C

Draco marinus.

Ophidion an serpenti marino idem.

b *Lib. 18. cap. 28.*

Vipera marina.

GENVS. FORMA, DESCRIPTIO.

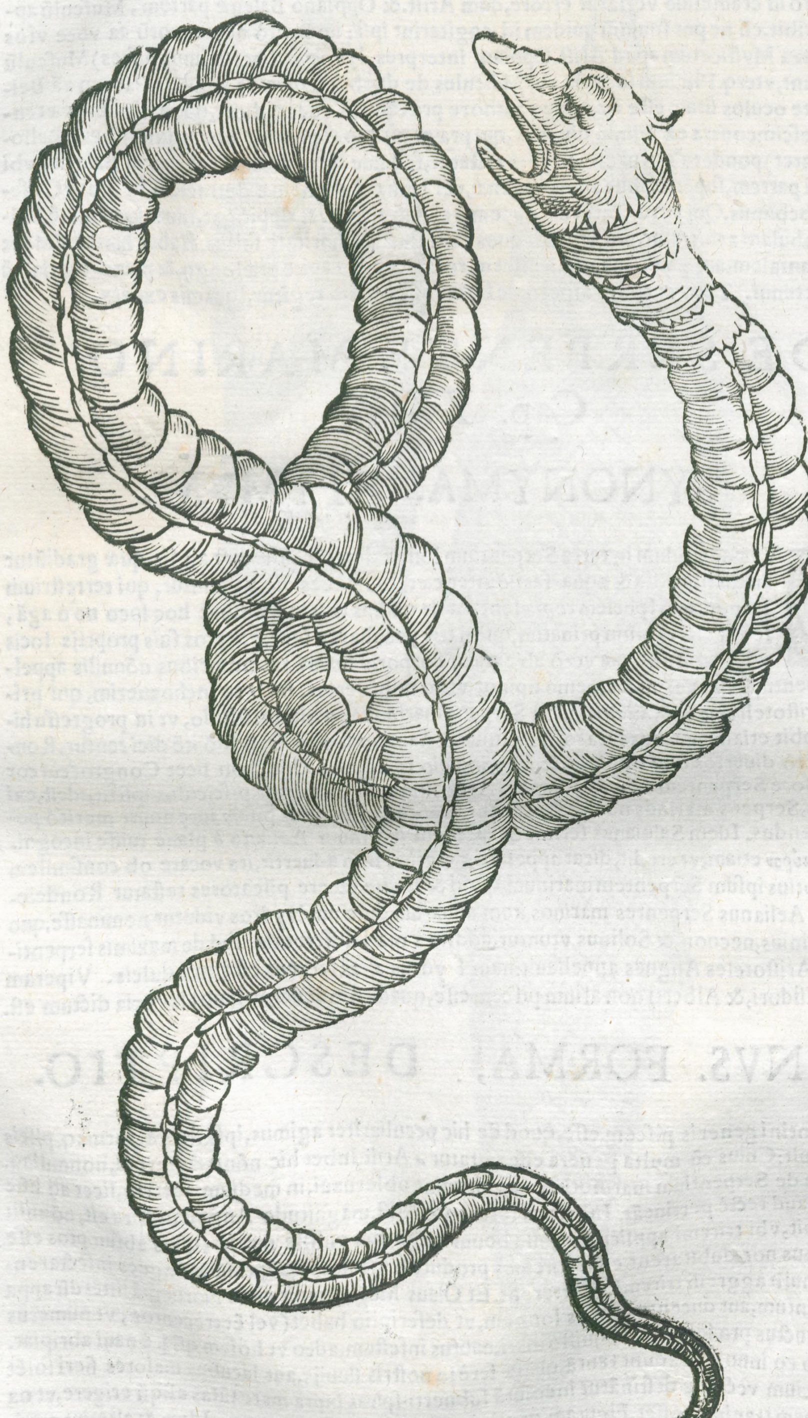
D

SErpentini generis piscem esse, quod de hic peculiariter agimus, ipsa figura, formaq. piscis arguit: Cuius cũ multa genera esse testatur *a* Arist. lubet hic nõnihil digredi, nonnullaq. quæ de Serpentium marinorum magnitudine obseruaui, in medium adferre, licet ad hũc fortassis haud rectè pertineãt. In Africa referente Arist. magnitudo Anguium mira est, nõnulli enim, inquit, vbi triremi applicuisset, ossa boum multorum vidisse narrãt, quos absumptos esse ab anguibus non dubitarent, cùm triremes productas in altum, quãprimùm angues insectarentur, & nõnulli aggressi triremẽ euerterent. Et Olaus Magn. tradit circa Noruegiã interdũ apparere ad centum, aut ducentos pedes longum, vt descriptio habet (vel ẽt trecentos, vt numerus iconi adiunctus præsefert) tranquillo mari, nautus infestum, adeo vt hoĩem qñq. è naui abripiat. Nauim ab eo inuolui tradunt tantã, quãtæ ferè in nostris fluuijs, aut lacubus maiores fieri solẽt quæ mercium vecturæ destinãtur inuolutã subuerti: spiras supra mare tãtas aliqñ erigere, vt nauis per vnam transire posset. Figuram qualis in Olai tabula est, apponam. Idem & alterius marini Serpentis iconẽ dedit, quẽ in Balthico, vel Suecico Oceano esse ait flaui coloris, triginta, aut quadraginta pedes longũ, q. nisi irritatus, neminẽ lædat. Simillimus is quo ad corporis figurã cũ

a *Li. 2. hist. cap. 15.*

Angues Africani.

Serpentes Noruegiani



A eo quem veri,ac genuini Serpentis marini nomine quoque expressi. Plinius *a* quoque testatur
apud insulas quasdam ante Persidem,Hydros marinos vicenum cubitorum terruisse classem.
Et Solinus inter Carmaniæ promontorium,& Arabiam quinquaginta millia passuum interiace-
re,deinde tres ait insulas esse circa quas Hydri marini egrediuntur vicenum cubitorum longi-
tudine.Sinthum fluuium maximum esse eorum,qui circa mare rubrum sunt, & plurimum aquæ
in mare emittere , ita vt procul ab eo in pelagus aqua candicans profluat , Arrianus testatur in
nauigatione maris rubri:cæterum nauigantibus è pelago versus hanc regionem (qua se exo-
nerat Sinthus)coniecturam de loco facere à Serpentibus,qui ex alto eis occurrunt. Siquidem
Serpentes Graas,γράας,dictos locorum circa supraq.Persidem indicium facere. Et paulò post.
Sinus qui Baraces appellatur,valdè,inquit,periculosus est nauigantibus,& vitandus.&c. Ad eũ
autem è pelago tendentibus,loci indicium faciunt Serpentes,qui prægrandes,& nigri occurrũt.
Nam in sequentibus locis,& circa Barygazam minores,& colore luteo,& ad aureum inclinãtes
obuij sunt.Et rursus:Barare vicus situs est ad fluuium illic se exonerantẽ,&c.&hæc etiam regio
è pelago adnauigantibus prænoscitur ex Serpentibus,qui illic obuij sunt,nigri,& ipsiminores,
capite quale Draconum est,oculis sanguineis. Meminit item Virgilius *b* maximi Serpentis ma-
B rini.Laocoon enim Neptuni sacerdos,vt canit:

a L6 c.23.
Hydri marini maximi.
Graæ serpentes.
Serpẽtes nigri capite Draconis.
b L.2. Aen.

Solennes taurum ingentem mactabat ad aras
(Horresco referens) immensis orbibus Angues
Pectora quorum inter fluctus arrecta iubæque
Pone legit,sinuatq.immensa volumina tergo,
Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
Incumbunt pelago,pariterque ad litora tendunt,
Sanguineæ exuperant vndas,pars cætera Pontum
Fit sonitus spumante salo.

Quod modo ad Serpentem marinum propriè dictum attinet,is eleganter describitur ab Aristo
tele,duobus in locis. Inquit *c* enim Serpentibus terrestribus similem esse, nisi caput haberet
Congri;item colore,& corpore Congro similem esse,oreque quàm sunt terrestres , acutiore,
vt mirari subeat Gillium,qui cum aliàs in variarum rerum scientia nõ mediocriter versatus sit,
imprudenter marinum Serpentem esse credidit eum,qui omnium aliorum doctorum iudicio e-
iusdem Aristotelis Acus est,cuius caput in fistulam desinit,rostrumque tubam imitatur, vnde ho
dieque Trompete Gallis nuncupatur.Adde quòd Acus à capite ad podicem corpore est exago
no,à podice ad caudam quadrato;quæ forma neque Serpentibus,siue terrestres sint , siue mari-
ni,neque Congro conuenit.Decepit Gillium,quod Aristoteles marino Serpenti tribuat os a-
cutius,quam est terrestribus.Genuinum exhibent Bellonius,& Saluianus eundem nimirũ quẽ
C nos,multis implicitum spiris,non quod in mari ita inuolutus sit,sed ad longitudinem exprimen-
dam.Eundem puto pingit Rondeletius quanquam quibusdam velut eminentibus aculeis aspe-
rum pictor finxerit eorum.n.ipse in descriptione non meminit. Addidit Aristoteles præterea co
lorem inquiens, esse Congro ἀμαυρότερον,idest vt Gaza vertit, obscuriorem . Bellonius hunc
obscuriorem colorem interpretatur nigriorem,& Saluianus , id ipsum quoque à plerisque om-
nibus,quibus istos pisces visos nunquam esse intellexit,comprobari sibi videri asserit:affirmare
enim Congris nigriores esse:nec cum hoc pugnare arbitratur quod priori citato loco ab eodẽ
Aristotele dictum est , complur aeorum esse genera colore numerosæ varietatis. Nam etsi plu-
res crebrioresque,inquit,sunt qui Congrum colore,sed aliquantulum obscuriorem referunt;ni
hil prohibet tamen,cur minus inter diuersa illa genera,alterius etiam coloris reperiantur. Ipse
interim suum Serpentem marinum dorso ait esse subrubro,lateribus subflauis imò ventre sub-
albido.Qui Græcæ linguæ peritiores sunt ἀμαὐρότερον colorẽ,cum inter se alijs conferuntur,mi
nus intensum,minusque splendidum in eodem genere significare putant. Rondeletius sic de-
scripsit:Is,inquit,quem depinximus,terreno,vel fluuiatili simillimus est, ad trium, vel quatuor
cubitorum longitudinem accedit. Corpore rotundiore est,quam Anguilla:Capite Congro simi
D lis.Maxilla superior inferiore longior est.Dentes habet in maxillis,&in palato Murænæ modo,
sed rariores.Pinnulas duas ad branchias veluti Anguilla . Colore est fuluo,venter, & rostrum ci
nereo.Oculi flauescunt.Internis partibus à Muræna non differt . Nullus est omnino qui primo
aspectu hunc Serpentem esse non iudicet.Hæc ille . Sceleton quod iam amplius triginta annis
in Musæo appensum parieti reseruo,fuluum adhuc eum colorem retinet. Addita est alterius ma
rini Serpentis icon,pro genuino Serpente marino nobis communicata à D.Bernardo Castellet
to Genuensi,arcanorum naturæ peritissimo,cuius opinioni libenter subscribo. Colore enim
etiam Congro similis,sed ad cæruleum inclinante.Sub mento apophysis barbæ modo propen-
det,altera ad ani orificium . Os internum rubet,dentibus instructum acutissimis.

Serpẽtes marini propriè dicti descriptio.
c L.2.Hist. c.14.& lib. 9.c.37.
Arcus Aris.
Color.
Longitudo

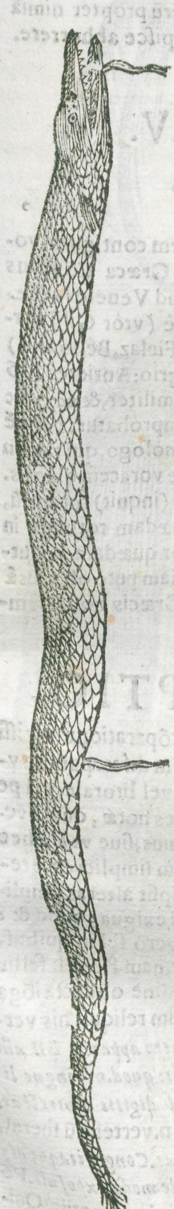
LOCVS

Serpens Marinus.



A

Serpens marinus pro vero ac genuino missus.



B

C

D

LOCVS.

NOn omnium maris locorum incola est. Negat,n. *a* Aristoteles in altissimis nasci gurgitib. Cæterũ nũquid præterea in fluuijs quoque habitet, in dubium verti potest. Id eñ hisce verbis innuere videtur. *Sunt serpentum alij terrestres, alij aquatiles quanquam maxima pars sit terrestris exigua ferè aquatilis*, scilicet fluminum incola. Attamẽ cũ nusquam in fluuijs, alijsq. aquis dulcibus inuentus sit, marinum tantùm esse fatendũ est; neq. hoc præcitatæ Aristotelis sententiæ repugnabit, vt quę nõ de serpente marino quo de hic agimus, sed de fluuiatilibus siue aquæ dulcis serpentibus quos Hydros propriè vocat, sunt intelligẽda, qui toto cęlo ab hoc differunt. Hunc.n. Congro corpore colorẽq. similẽ esse ait, illos verò forma nõ differre ab aspide, sed colore qui ipsis plerumq. in cinereo candidus sit. Rursus Hydri nullis venenositate cedunt serpentibus, cùm Serpens marinus planè sit innoxius: Hydrus deniq; respirat, & pulmones habet: Serpens marinus branchiatus est, & respiratione caret.

a Li. 2. hist. cap. 14.

Hydrus vt à Serpente marino differat.

NATVRA. MORES.

IDem Aristoteles Serpentem marinũ non solum ἀμαυροτέρον. idest, vt interpretantur paritiores, colore minus intenso (quã est Congrus) verùm etiã σφοδροτερον, idest, vehementiorẽ ait esse, siue vt Gaza vertit, acriorẽ; ad mores.n. ea vox referenda est, non ad corporis longitudinẽ, vt Bellon. existimauit. Si captus, dimittatur foris (ἐάν δὲ φοβηθῇ καὶ ληφθῇ, Vuottonus vertit, si timeat, atque piscatores euertat (in arenam rostro quam primum adacto terebrat, subitque totus. Plinius, cùm alibi Draconem *b* Aristot. Araneum appellet; ex hoc tamen loco pro Serpente marino, Draconem marinum transtulit, inquiens: *Draco marinus captus atq. immissus in arenam cauernam sibi rostro mira celeritate excauat*. Et quãquam Rondel. Dracone siue Araneũ piscem idem facere tradit (qđ tñ haud facile crediderim, vt qui non solum nullo rostri mucrone sit instructus, verũ etiã obtusa capitis magnitudine impeditus) certum est tñ Aristot. de Serpente tantùm illud prodidisse: quod monendũ fuit; ne quis hac occasione res diuersas cõfundat, id quòd Albertus fecisse videtur, vt in Aranei siue Draconis historia ostẽdimus. Gesn. ex Germanico Schiltbergeri cuiusdã Bauari Monacensis libro de peregrinationibus suis, quas captiuus à Turcis obiuit, pugnam serpentium marinorũ, & terrestrium describit, quã etsi pro certo nõ habeã, an nostro pisci ea cõueniat, hic adscribere libuit, quoniã simpliciter Serpentes marino nominat: In regno Genyck vocato vrbs est nomine Sampson. Eam quo tempore ego apud Vueiasitam Turcarum regem erã Colubri aquatiles, & Serpẽtes terrestres innumeri circũ quaq. per miliaris ferè spaciũ circũdabant. Venerãt autẽ hi è syluis, quæ multæ sunt in vicina regione Trieufik dicta, illi verò è mari. Hi dũ colligunt, per nouem dies nemo præ metu ex vrbe egredi audebat, quãuis nec hominẽ nec alia animalia læderẽt. Quamobrẽ vrbis, aut regionis princeps, ne qsquam etiam hominũ eos lęderet, edicebat, non sine iussu diuino rem adeo mirabilẽ, & magnæ alicuius mutationis signũ euenire interpretatus. Decimo die duo hæc Serpentiũ genera inchoatum diluculo conflictũ ad Solis vsq; occasum produxerunt, quo animaduerso princeps cũ paucis equitib. vrbẽ egressus, pugnã spectare voluit. Cedebant aũt aquatiles terrestrib. Reuersus in vrbẽ ac postridie sũmo mane denuo egressus nullos amplius viuos, sed occisorũ tñ serpentiũ octo milia reperit, quos oẽs scobe defossa, humo tegi curauit, & Vuieasitæ regi, nuper ea vrbe potito, rẽ oẽm literis nunciauit, q hoc ostento tanquã prospero sibi, & felicia portẽdente gauisus est. Hæc ille. Serpentes aũt marinos, in terra aliquãdiu degere posse ex Arist. probari põt, cuius verba recitabo in Cõgro, dariq. Serpẽtes q è terra in mare exeant, testaт̃ *c* Bellon. his verbis: Cũ circa Abydũ obambularẽ, in paruis quibusdã alueis, seu canalibus salsis inueni Serpentis terrestris speciem, qui toto ferè die in mari viuit, quemadmodũ Coluber in dulci aqua: somni verò causa in terrã egreditur. Colore fermè rubet, sed maculis etiam fuscis, aut cinereis varius est.

Vt se occultet.

Pugna Serpentiũ marinorum, & terrestrium

c In singul. obseruat.

Serpens terrestris mare frequentans

VSVS

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Cur nõ edatur. *Ad vrina incontinentiam.* *a L.32.c.2.*

BEllonius in libello suo Gallico de piscibus serpentem marinum esui quidem scribit esse aptum, sicut alij sunt longi, lubriciq. vt Congri, Anguillæ, Mustelæ; verũ propter nimiã cum terrestri serpente similitudinem, plerosq; ab eo viso, tanquã non pisce abhorrere. Vrinæ incontinentiam cum lilij radice teste *a* Plinio emendat.

DE CONGRO. Cap. XXV.

SYNONYMA. ETYMVM.

Congrus. *Etymum.* *a L.6.Epid.* *Grillus.*

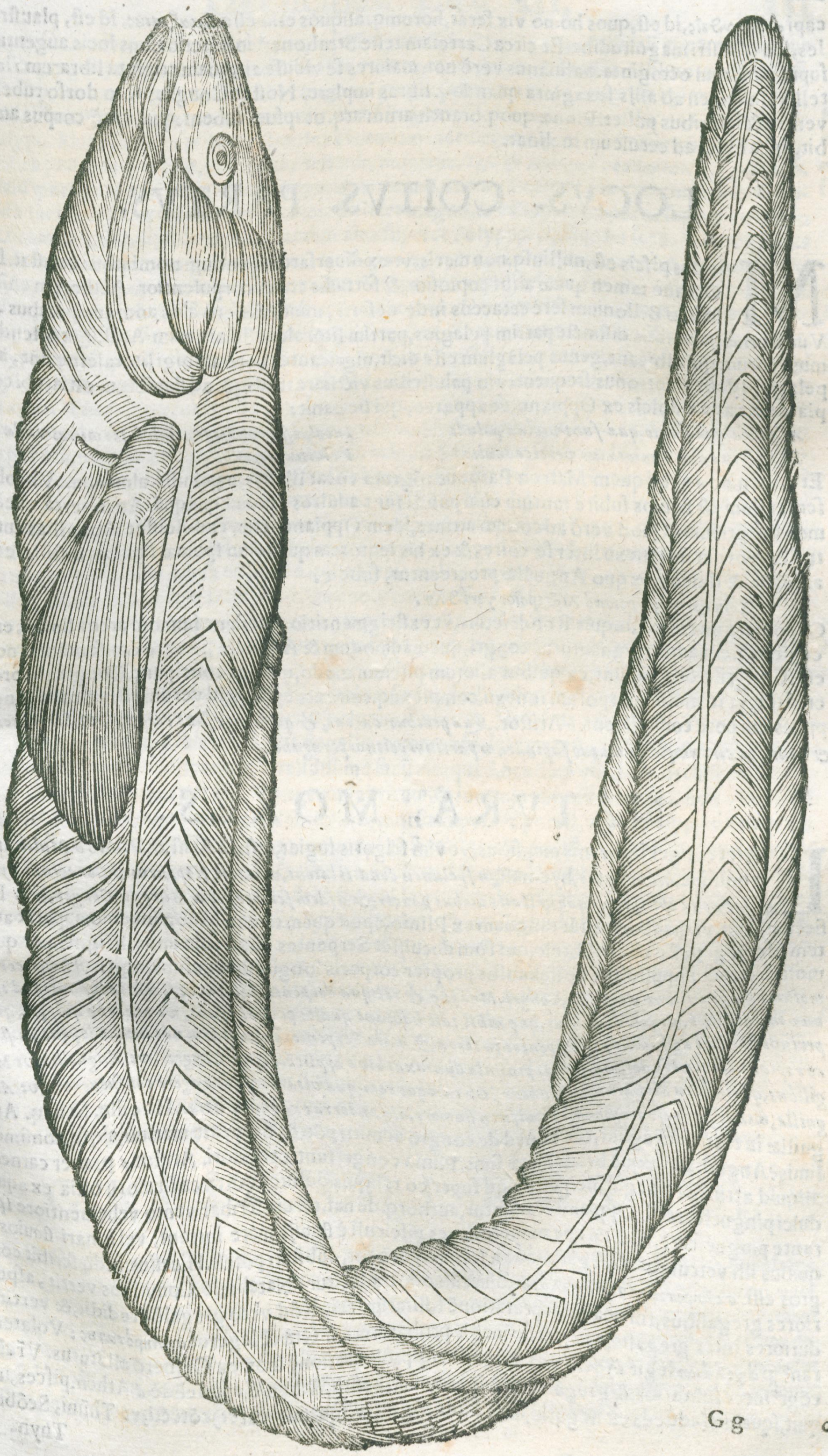
CONGRO Aristoteles Serpentem marinum assimilat: quamobrem contiguam voluimus esse vtriusq; historiam. Is latina terminatione Conger, Græca Congrus dicitur: Plinius etiam Congrum dixit, quod nomen hodieq; apud Venetos teste Massario retinet: Galli Congre, Massilienses verò non Massilicè (vtor Gilij verbis) sed planè barbarè Phialassum (Filat, Rõdeletius: Fiela, vel Fielaz, Bellonius) dicunt, Lusitani Cromgo, Angli à Counger, Belgæ Congerael, Hispani Congrio: Antiates Brõchum teste Platina, quo item nomine Romę audire Saluianus scribit. Græci similiter, & κογγρος & κόγγρος nuncupatur: in Hesychij codice etiam κόγρος, quod tamen doctis improbatur. Nomẽ inuenit à voracitate, à verbo γρῶ, quod est voro, vt Vatrinus scribit ex Etymologo, qui tamen ideo voracem dicit Congrum, quia polypi ciros rodit, cum potius toto genere voracem dixeris. Gesnerus conijcit γόγγρον fortassis etiam dici potuisse, quasi γογγύλον, idest (inquit) rotundũ, aut potius teres, cùm sit, & γόγγρος arborum morbus, eminentia videlicet quædam rotunda in trunco arboris, à cuius item similitudine dicitur γογγρώνη ἤ βρογχοκήλη tumor quædam in gutture apud Hippocratem. Magis tamen placet à γρῶ γόγγρον dici, nam haud aliam puto ob causã Nicander in libro de linguis apud Athenæum γρύγγλον vocauit, idest Porcũ. Græcis nostri temporis vulgò Cauorosas dicitur, vt Saluianus notauit.

GENVS FORMA. DESCRIPTIO.

a lib.8.hist. cap.13. *b Li.9.c.20* *c l.1.hi.c.2. & 2.hi.c.13 & 3.hi.c.10* *d li.2.hist. cap.13.* *e lib.2.his. cap.13.* *f lib.6.hist. cap.17.* *Pinnę.* *g lib.1.his. c.5. & 4. de part.c.13.* *h li.9.c.20.* *Anguilla marina.* *Vt ab Anguilla differat.* *Dentes.* *Longitudo.*

COngrũ ex Serpẽtinæ speciei piscibus esse ex præcitata Aristotelis cõparatione notissimum est. Duo eius genera teste eodẽ *a* Aristot. loco & colore inuicem discrepantia: vnum videlicet album, & pelagium: nigricans alterũ, quod aut recte, vel litorale, vel pelagiũ dixeris; ambigit. n. Recentiores vnum duntaxat agnoscunt, in quo omnes notæ, quæ à veteribus Congro attribuuntur, repeiuntur. Longus. n. est, & lubricus, vt Plinius, siue vt *b* Theodorus loquitur, læuis; Græcè. n. apud *c* Aristot. legitur λεῖος. Athenæus verò cum simplici cutę tegi dicit, læuem esse indicat. Binas vtrimq. habet branchias, & vt *d* Aristot. scripsit alteras simplices, alteras duplices, licet vtrasq. duplices esse asserat Massarius. Gula item ei exigua, quod & *e* Aristot. vidit, contra aliorum ferè piscium morẽ, qui ea carere solent. Quod verò fel in quibusdam ad iecur, in alijs infra hoc situm esse scribat, id non semper verum fuerit, nam Rõdel. fellis vesicam semper ab hepate pendere obseruauit. Ad hæc oua inter se pinguedine obducta lõga serie continere idem Rondeletius obseruauit, similiter atq. *f* Aristot. scriptum reliquit his verbis. *Habent Congri fœturam, sed in oĩbus locis æquè conspicuã, neq. n. ob pinguedinem apparet. Est aũt in longũ protensa quemadmodũ in serpentibus; verũ in igne coniecta manifesta fit: quod. n. pingue liquitur, & in vaporem abit; oua verò exiliunt, & ab igne elisa crepitant. Prętereà si digitis contrectas, & terras subesse pinguedinẽ lęuem, oua crassiculas* (aperiuscula fortè, inquit Gesn. vertendũ fuerat, nam ad λεῖον non παχὺ, sed τραχὺ opponitur Gaza vertit duriusculum) *sentias. Congri itaque alij pinguedinẽ solùm habent; ouum nullũ alij contra pinguedinẽ nullam, ouum aũt quale modò exposuit.* Postremò binas tm̃ pinnas habet, vt idem *g* Arist. de suo Congro prodidit, & Plinius repetijt. Quibus adde similitudinem cum *h* Anguilla, quam Diphilus apud Athenæum Congro tribuit. Imitatur. n. eam tum corporis formam, tum ẽt colore, vnde est, quod nonnulli Anguillam marinam nuncupent. Facilè tñ ab hac internoscitur. Oculos. n. habet lõgè quã Anguilla maiores, amplius itẽ & candidis in laterib. & dorso maculis variat, quibus Anguilla caret. Est itẽ linea nigra in exteriori parte mẽbranaceę pinnæ, q̃ p dorsũ extẽdit cõspicua. Habet deniq. duo breuia cutacea cornicula in extremo rostro. Dẽtes parui sũt, pectinati coeũtes. Sępè ĩ quatuor, at qnq. cubitorũ lõgitudinẽ excrescit. Eudox. l. 6. de terrę motu scribit apud Athen. Cõgros multos ĩ Sicyone

capi



Vbi maximi capi ἀνδραχθεῖς, id est, quos homo vix ferat, horumq. aliquos etiã esse ἁμαξιαίους, id est, plaustra- E
** L.Geog.* les, seu plaustri magnitudine: Et circa Carteiam teste Strabone * in exterioribus locis augentur supra minarum octoginta. Saluianus verò non maiores se vidisse ait, quam triginta librarum; intellixisse tamen ab alijs sexaginta quandoq. libras implere. Noster Congrus toto dorso rubet, ventre & lateribus pallet. Pinnæ quoq. branchiarum atq. os ipsum rubent: quæ verò corpus ambit, fusca est, & ad ceruleum inclinat.

LOCVS. COITVS. PARTVS.

Marinus piscis est, nulliusq. non maris, vt ex diuersarum gentium nominibus constat. In Oceano tamen quàm alibi copiosior, & fortassis etiam corpulentior. Authorem enim habeo Bellonium ferè cetaceos inde deferri, minores verò alijs anni temporibus. *Aqua dulci gaudet.* Vuottonus haud satis distinctè partim pelagios, partim litorales esse ait, nam Arist. (vt ostendimus) eorum qui albicant, genus pelagium esse dicit, nigricantes verò ambigi litoralesne sint, an pelagij. Idem Vuottonus frequenter in palustribus victitare tradit, & ad fluuiorum ostia, vbi copia influit aquæ dulcis ex Oppiano, vt apparet, qui sic canit: F

Aequora quæ fluuio, quæ sunt vicina paludi Incoluisse iuuat, quà dulcis terminus vndæ
Et fluctus cœno commixtus vertice multo Voluitur è terra.

a Lib.4. Et Athenæo *a* apud quem Matron Parodus cõgrum vocat illustrem paludis alumnum. Vbi obseruandum est fluuios subire tantùm cùm pusilli sunt adultos verò nequaquã. An in terrã exeãt mox discutiemus. *Coitus.* Quod verò ad coitum attinet, idem Oppianus cùm exposuisset Anguillas mutuo corporum internexu inter se coire, & ex his lentorem quendam spumæ similem distillare in arenam, & limum, ex quo Anguillæ procreentur, subdit,

Τοίη καὶ γόγγροισιν ὁ λισθηροῖσι γενέθλη.

Quod si ita intelligas, inquit Rondeletius, vt exstrigmentitio quodam humore arena limoq. excepto concipiantur, gignanturuè congri, quemadmodum & Anguillæ, id verò consentaneũ non est. Congri.n. oua pariunt, ex quibus aliorum piscium modo, qui oua concipunt. Congri alij procreãtur, vt in mutuo corporum innexu, complexuq. coire accepimus, id verum est: ita enim longi *b L.5.Hist. cap.4.* pisces corpora commiscent: *b* Aristot. *Quæ pedibus carent, & quæ longo sunt corpore, vt Serpentes, & Murænæ circumplexu mutuo supinarum partium coitum peragunt.* G

NATVRA. MORES.

a L.8. Hist. cap.13. b Li.9.c.16 Latet conger hybernis mensibus, vt vim frigoris fugiat, teste *a* Arist. & Plinio *b* *Multi*, inquit hic, *hoc tempore*, hyemali, *in speluncis conditi latent, maximè Hippurus & Coracinus hyeme non capti, preterquam statis diebus paucis, & ijsdem semper; item Murena, Conger, &c.* In siccum repit, vt quidam recitãt tanquam ex Plinio, apud quem tamen id non inuenio; apparet autem id colligi posse ex Aristotele, qui cùm docuisset Serpentes quaternis impelli signis, per quę motum cieant, impulsusq. esse flexuosos propter corporis longitudinem; subiungit: *Ad hunc certè* *Longorum piscium motus.* *motum ex aquatilibus Anguillæ, Congri, Murenę, & reliqua Serpentis faciem referentia ludunt: sed tamen in aquatilib. aliquot habentur, quę nihil tale habeant quales pinnulę sunt, vt Murenę quippe, quę perinde in mari agitantur, vt Serpentes in terra, & mare. Serpentes enim eodem natant modo, quo in sicco repiant. Neq. verò desunt, quibus pinnulæ duntaxat binæ applicẽtur, vt Congris, vt Anguillis, vt Mugilibus, qui in lacu Sipharum nascuntur. Ob eamque rem quæ vitam in terra agere consueuerunt, vt Anguillæ, minus flexuoso corporum impulsu in humore, atq. in terra exæquant notas.* Hæc ille. Si itaq. Anguillæ in terra vitã agunt, cur non id de congro admitti põt, & Serpente marino, alijsq. consimil- H *Cibus.* limis? Anguillæ.n. æquè branchiatæ sunt. Plinio congri sunt carniuori. Aristot. *c* præter carnem *c Li.8.Hist. cap.2.* aliquid attingere negat, neq. est, quod super eo reliquis dubitet q͂m circa fluuiorũ ostia ex aqua dulci pinguescere ab Oppiano tradantur, authorq. de nat. rerum scribat vento vehementiore spirante pinguescere, nam eo t͞pe numerosiores pisciculi è fluuijs mare intrant, vel è mari fluuios, quibus illi vescuntur. Gregatimnè an solitarij degant, dubitari potest. Hicesius.n. dũ scribit con- *Gregalis an solitarius.* gros esse σκληροτέρους τῶν ἀγελαίων, diuersimodè traducitur. Natalis de Comitibus vertit, asperiores gregalibus, sin quã interpretationẽ solitarius erit, Rõd. verò gregalẽ credidit, & vertit, duriores inter gregalis: quæ versio magis probaretur, si Græcè legeret σκληρότατος: Volaterran⁹ ϖ ἀγελαίων legit ἐγχελέων. i. Anguillis, ꝙ probo, rationẽ mox ex Gesnero allaturus. Vtrũt *d Lib.8.* cõgr⁹ inter solitarios, & gregales ambigere, nã Mnesith. Atheniẽ. apud eũdẽ *d* Athen. pisces, inquit, squamis (addẽda est negotio, nã Thũni: cõgri, &c. squamis carẽt) cõtecti, vt Thũni, Scõbri, Thyn-

A Thynnides, congri ſolent etiam gregarij eſſe: cæterùm illi qui neque ſolitarij apparent, neque rurſus gregarij ſunt, faciliùs concoquantur, vt congri, carchariæ, & ſimiles. Vbi notandum locũ eſſe deprauatum, & priori parte, vbi congrum gregarijs annumerat, congrum eximendum eſſe: quid enim attinebat repetere, ſi gregalis, erat? Pugna ipſi eſt maximè cum Muræna, Locuſta, & Polypo. Muræna enim teſte Ariſtotele e ei caudam mordicùs amputat: ſed nõ impunè, ipſe enim Murænę talionem reddit, vt Plinius f teſtatur, inquiens. *Ipſe & Muræna caudas inter ſe prærodũt.* Haud moritur tamen amiſſa cauda: ſuperuiuere enim, etiam ſi meatu tenus excrementitiario abſciſſa fuerit, teſtatur ibidem Ariſtoteles. Et licet magno, & valido ſit corpore: ſuperatur tamen à Locuſta, cùm alioqui Locuſtæ victorem eius ſuperet Polypum, quãquam ſecus ſentire Plinius g videatur his verbis: *Polypum tantùm Locuſta pauet, vt ſi iuxtà viderit, moriatur; Locuſtam conger: rurſus polypum Congri lacerant.* Sed locus ex Ariſtotele, ex quo deſumptus eſt, vel emendandus, vel explicandus eſt. Ariſtotelis autem verba diuerſimodè etiam citantur. Locuſtæ, inquit, magnos etiam piſces ſuperant, & mirabilis quidem caſus horum nonnullis accidit. Locuſtas enim polypi ſuperãt, vt ſi iuxtà in iiſdem retibus polypos ſenſerint, præ metu locuſtæ moriantur: οἱ δὲ γόγγροι τοὺς πολύποδας κατεσθίουσιν, οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς διὰ τὴν λειότητα δυναται (Geſnerus legit

Pugna.

e *Li.9.hiſt. cap.2.*

f *lib.9.c.62.*

Locuſta Cõgrum uincit

g *li.9.c.62.*

B δύνανται; & ſic reſtituendum eſſe, ex manuſcripto codice Saluianus aſſerit) χρῆσθαι; hoc eſt, vt Theodorus vertit: congri polypos ſuperant, ſed edere non poſſunt, læue enim, & laxum polypi corpus vſum hoſtis effugit: quam verſionem refellit Saluianus, & ſic reddit: congri autem polypos deuorant, nulli enim ipſis propter læuitatem vſui eſſe poſſunt. Nam læuitas, inquit, haud efficit, quò minus polypi à congris deuorentur. Hi enim cùm dentati ſint, illos etſi non comprehendant, lacerare poſſunt. Polypis verò nihil comedentibus quod brachijs ſuis firmè comprehenſum non detineatur, nihilque lubricum (propterea quod læues ſint) retineri valentibus, iure congrorum læuitas cauſa eſt, quòd ipſi polypis nulli vſui ſint, ideſt, quod à polypis edi non poſſint, etſi ab ipſis polypi lacerentur. Quamobrem aptiſſimè ad ſenſum vertit Geſnerus, congri polypos deuorant: polypi enim congros propter corporis lubricitatem prehenſare, aut retinere non poſſunt. Rondeletius verò dum vertit: neque enim congris propter corporis lęuitatem polypi reſiſtere poſſunt, obſcurior etiam eſt, minuſque mentem authoris exprimit: non enim non poſſe reſiſtere polypum congro Ariſtot. voluit, ſed apprehendere ipſum, & retinere non poſſe; etiamſi ſenſus eodem recidit, nempe vt polypus vincatur. Sic igitur res habet, inquit Geſnerus, Polypus quicquid ſuis cirris, aut flagellis comprehendere poteſt, id etiam vincere poteſt,

Polypus cur à Cõgro vincatur.

C comprehendendo videlicet, quod validiſſimè facit: itaque Locuſtam vincit, quæ cùm aſpera ſit, elabi ab eius cirris non poteſt. Congrum lubricum, & incomprehenſibilem ſibi, non vincit, ſed vincitur. Rurſus conger quicquid dentibus, & morſu impetere poteſt, vincit polypum autem qui mollis eſt, mordere poteſt: Locuſtam cuius dura eſt cruſta, non poteſt, quare ab hac vincitur, illum vincit. Ex his itaque liquet falſum eſſe, Locuſtam à congro lacerari, vt præcitata Plinij verba videbantur indicare; Quare Rondeletius vel legendum in eo putat: Locuſta congrum, rurſus polypum congri lacerant: vel ſic diſtinguendum, & intelligendum eſſe cõtextum: polypum in tantum locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, moriatur. Locuſtam conger, ſubaudi pauet: rurſus polypum congri lacerant. Alibi etiam polypum ſibi brachia rodere falſam ait eſſe opinionem: id enim à congris euenire ei, ex eodem nimirum Ariſtotele, qui recitato loco ſubdit congri polyporum brachia erodunt. Falluntur autem qui aiunt, polypum ſeipſum eſſe. Oppianus verò quod Ariſtoteles, & Plinius congro tribuunt, Murænæ aſcripſit, quę ſimiliter læuis eſt. Ibidemq. etiam teſtatur in piſcium genere alterum ab altero ſui generis deuorari excepto Mugile, idque maximè congrum facere. Cæterùm ſi & alijs piſcibus id ferè commune eſt, quid eſt quòd inde malè audiat Lucius? quid item congrum propterea immitem vocauit. Ouidius hoc verſu?

Plinij locus cõſideratur.

D *Immitiſq; ſuę Conger per vulnera gentis.* Ego profectò id paucis conuenire exiſtimo.

CAPIENDI RATIO.

Congros, inquit Bellonius, ita decipiunt piſcatores. Minores piſces funibus copulatos (quorũ ſinguli ſingulos hamos habent) maioribus ſcopulis, qui ſicci, poſteaquam mare deceſſit, remanere ſolent, alligant: quos cùm maris fluctus redijt, à congris deuoratos comperiunt, & eos in ſiccis ſcopulis altera die relinquit mare, ipſoſque congros ob eſcam deuoratam relictos reperiunt. In Anglia verò puſilli qui ex Oceano fluuios aſcèndunt, capiuntur noctibus obſcuris, maximè in Sabrina fluuio prope Glaceſtriam, & Texuberiam, ita enim aiunt eſſe aggregatos, vt reticuli quodam genere ex aqua veluti hauriantur.

VSVS IN CIBIS.

Quibus probetur,& quibus non.

IN Gallia teste Rondeletio, vel saltē apud suos nullo in pretio est. Hispanis verò satis probatur,& Iouius solis Hispanis, qui Romæ viuunt, exoticis quibusdam pultarijs incoctum, scribit in summo honore haberi;ipsis verò Romanæ aulæ proceribus Italis parui ipsū fieri. Hispani itaque veterum id faciunt Græcorum exemplo, apud quos plurimùm celebrari congrū inuenio. Dorion opsophagus, ideſt helluo piscium, cùm pisces puer non emisset, eum flagris cecidit, iussitque optimorum piscium nomina dicere;cumque puer Orphum,Glauciscum,Cōgrum, & similes alios commemorasset: Piscium iussi te,inquit,non deorum nomina dicere. Archestratus,& hic popino ingeniosissimus testatur in Italia optimum capi congrum, tantumque cæteris præcellere, quantum pinguis Thynnus, vilissimis Coracinis, vt recitat Athenæus. Ad congri verò prærogatiuam potissimum hoc Antagoræ poetæ referendum, aut si mauis Antigoni regis apophthegma ex a Plutarcho: *Cùm Antagoras poeta Congrum coqueret,& ollam ipse moueret; Antigonus rex à tergo assistens, Putasne ait Antigora Homerum Agamemnonis gesta describentem. Congrum elixasse? cui ille: Tunè verò putas ò Rex Agamemnonem tantis rebus intentum, adeo curiosum fuisse,vt quisnam in castris Congrum coqueret,non ignorare voluerit?* Reperio denique tanti fuisse æstimatum hunc piscem,vt obsonium dijs immortalibus condignū fuerit habitus. Euphron enim in Adelphis Nireum quendam Chium dijs congrum elixasse scribit,licet & assus quam iucūdissimè sapiat,adeo vt coquus quidam apud Philemonem recitante eodem Athenæo in hæc verba prorumperet: *Inuasit me terra caloq; narrare quantam voluptatem ceperim ex egregio illo Congro, quem paraui nullis conditum caseis,nec vllis denique floribus aspersum,sed qualis viuus, talis etiam assus erat,tener omnino,& molli igne tostus.&c.& sicuti Gallina prosequuntur sui generis auem,quem cibum ore tenet maiorem,quàm deuorare queat: sic illum qui primus Congrum ex olla arripuit,cùm quàm delicatus esset hic piscis primùm cognouisset, alij* (conuiuæ) *persecuti sunt, quod si illi qui vilioribus vescuntur piscibus, Scarum haberent,&c. aut è Sicyone Congrum, quem Neptunus ipse dijs affert, omnes sanè eo gustato facti fuissent dij: nam si vel mortui hunc odorentur, reuiuiscunt.* Apparet autem asso elixum prælatum fuisse,nam Diocles interrogatus conger,an Lupus præstaret, hic assus respondit,ille elixus. Et Antiphanes Anguillam in aqua sale,& origano conditā elixari iubet,similiterque congrum. Maiores quoque paruis præferebant:Sic enim Terentius: b *Dromo Congrum istum maximum in aqua sinito ludere paulisper,vbi ego venero, exossabitur, prius nolo.* Vbi exossare idem esse videtur, quod Plautus exdorsuare dixit: *Macherio Congrum, Murænam exdorsua quantum potes.* Exdorsuare tamen quidā interpretantur,dorsum confringere, dum apparantur pisces, & exenterantur. Gesnerus fortè pro eo accipi posse existimat, quòd est spinā dorsi eximere, aut pro detrahere pellem:detrahitur certè semper pellis in huiusmodi piscibus Serpentinis,sed spina non eximitur, nisi in iam doctis, dum manduntur. Iouius tamen Sangam Romanum poetam lepidum,cùm Pyrgorum in litore piscarentur,docuisse scribit, Murænas ab antiquis exossari solere Plauti authoritate,vt earum carnes nullis impeditæ spinis gratiores redderētur, ingentēq. illum Murænam binis bacillis vtraque manu cōprehensis mediam astringendo detergēdoque, rectè,& festiuè admodum exossasse. Saluianus verò exossare interpretatur purgare, & in frusta (vt fieri solet) dissecare: Mihi etiam nihil aliud dicere voluisse videntur,quàm ad coctu ram apparare: quo sensu Platina item videtur accepisse; Coquitur,inquit, Muræna exossata more maiorum,vt Anguilla sublato corio, capite, & cauda. Commendabatur verò præcipuè congri caput,quod vnum cum frustis prioribus, ideſt capiti propioribus quidam coquus apud Archedicum scribit sese quinque drachmis emisse: additque dignam coquo facetiam: quod si aliunde, inquiens,mihi caput,& ceruicem aliam acquirere,vel emere liceret strangularem me potiùs quàm has lautitias conuiuis inferrem: nihil enim tam cupiebat, quàm ipse deuorare. Vt non mirum sit, si Strattis negauerit, congri, Lipique, &c. caput à pauperibus emi posse. Præcipua verò laus erat, si piscis è Sicyone erat, vt testatur Archestratus in Gastronomia.

> *Ex Sicyone caput Congri capitur amice,*
> *Prægrandis, fortis, pinguis, tum concaua cuncta*
> *Spargendam coquito inde herbam in salsugine multa.*

In Anglia verò pusillos aiūt haberi in pretio,captos,& elixos cōuolui ac vendi,ac cū aceto ferè, ac sinapio edi. Veteres quoq; magnos elixos potiùs,quā assos edisse modò dicebamus. Platina congrum in frusta cōcisum eo modo coqui iubet, quo coquitur Anguilla, inserique frustis, saluiæ aut lauri folia.Sic autem Anguilla ferè in veru assatur. Saluianus in frusta dissectum,aut integrum, vino,oleo sale,anetho, porro, vel cepa aut aromatibus impositis excoqui; aut verub. torreri ait,aut in sartagine frixum pipere,& mali aurantij succo cōdiri.Ius in congrum assum ex Apicio:

Margin notes: *Optimi pisces.* — a *In Apophth. & lib.4. sympos.* — *Congri assi laus.* — *Apparatus.* — b *In Adelphis.* — *In aululatia.* — *Exdorsuare quid.* — *Congri capitis preconiū* — *Parui vbi æstimentur.*

A Ophidion Plinij.



B

C

D

Piper, Ligusticam, cuminum frictum, origanum, cepam siccam, ouorum vitella cocta; vinum mulsum, acetum liquamen, defrutum, & coques. Quod modò ad carnis qualitatem attinet, de ea diuersimode authores sẽtire inuenio. Etenim Mnesithęus Atheniensis, cuius verba paulò ante recitaui ex Athenæo, facilè conncoqui scribit: Galeno duram carnem habet, Hicesio item raram ideoque & parce ipso authore nutrit. At cum durę carnis esse admittat, quomodo etiam raræ esse possit, non video, atque Congros σκληροτέρας εἶναι τῶν αγελαίων, i. duriores gregarijs, minusque alere, succi bonitate multò inferiores, stomacho tamen gratos: Quem locum supra restitui, & ex Volaterrano pro ἀγελαίον legendum esse ἐγχελεῶν, idest, Anguillis, ostendi. Nam & Diphylus quoque de Gryllo scribit, similem esse Anguillæ, ἄσομον δὲ, idest, sed ori minus gratum; Gryllus autem conger est Nicandro: Et conuenit, similes specie, naturaque inter se pisces, quod ad nutrimenti eis rationẽ attinet, comparari. Vterque item vocem claram reddit, vnde Clearchus apud Athenęum hæc citharædi ad citharam canentis verba recitat:

Carnis qualitas.

Γογγρον τε λευκὸν πᾶσι τοῖς κολλώδεσι
Βρόχθιζε τούτοις γὰρ τρέφεται τὸ πνεῦμα, καὶ
Τὸ φωνάριον ἡμῶν περίσαργον γίνεται. idest.
Candido Congro, & omnibus viscidis
Tu piscibus vescere: his alitur spiritus.
His celerius fit vox, & expedita magis.

DE OPHIDIO PLINII.
Cap. XXVI.

SAluianus, & Bellonius Ophidion, & serpentem marinum synonyma faciunt, nominis (vt apparet) similitudine decepti serpentinæ speciei piscibus tamen esse ipsissimum nomen, & Plinius etiam indicat, inquiens congro similem esse, cũ Serpenti marino congrum assimilet Aristoteles. Serpentem marinum esse antea negauimus argumento, quod Ophidion Plinio sit pisciculus, hocque nomine nemo aptè permagnum piscem nominet. Ego Rondeletio subscribo, qui pro Ophidio, istiusmodi longum, & serpentinum pisciculum ostendit, quem Bellonius haud recte inter Asellos connumerauit. His enim corporis habitu, capite, pinnis, dissimilis est. Grilli nomine plerisque in Italia notum esse scribit. Atqui hæc nomenclatura moueri ipsum quodammodo debebat, quominus in Asellis reponeret, nam Gryllus, vt ostendimus, Nicandro conger est, cui vel ipsomet teste adeo similis est, vt ab ichthyopolis Romanis sæpenumero pro eo vendatur. Ait item Venetis, & hunc & Oppiani Clariam, Galeam vocari; Mustelam tamen esse non posse, quoniam pinnæ ipsius caudam ambientes, an nigricantes, ipsaq. carnis iucunditas reclament. Postremò audire sese, qui Tragum antiquorum esse iudicent; de quo Oppianus, *Manides, & Tragus, simul, & Atherina vagantur*, quorum, inquit, sententiæ facilè assentirem, nisi planè mihi esset ignota ex antiquorũ scriptis, piscis Tragi descriptio. Rondel. apud suos vulgò Donzelle vocari testatur. Hic & Binas eius species obseruauit, atq; sic ferè delineauit Prior pisciculus est lõgus, & læuis. Pinnas duas habet in dorso, & in ventre (nimirum singulas) situ, figura, substãtia congri pinnis similes. (Nos congro duas tantum pinnas esse ex Aristot. diximus quæ sũt ad brãchias.) A cõgro gemina barba (quã pictor imprudenter reliquit in nostra icone.) (Bellonius caput eius quaternis cirris barbatũ esse asserit, totidemq pingit) è maxilla inferiore

Genus.

Non esse eũdem serpẽti marino.

Ophidion.

Rondelet.

Gryllus.

Galea.

Mustelam non esse.

Tragus.

Descriptio.

propendente differt,& oris rictu,qui in cõgro maior eſt. Binæ lineæ tenues à capite ad caudam productæ ſunt. Altera Ophidij ſpecies circa Lerinũ inſulã,& Antipolim ſæpè capitur, ſuperiori ſimilis corporis ſpecie,& carnis ſubſtãtia: eò differt ꝙ cirri carnoſi barbę inſtar è maxilla inferiore nõ propendẽt. Colore etiã à ſuperiore diſſidet. Eſt.n. flauus: quã ob cauſam Ophidion flauũ, vel Ophidion imberbe, vt à ſuperiore diſcernatur, appellauit. Hic itaq. ille fuerit, cuius ego iconẽ dedi,& cirros à pictore omiſſos eſſe putabã. Bellonius in mediterraneo captum, palmũ non excedere teſtatur: pinnas carnoſas eſſe, integrã in gyrum caudã ambire, & multa nigredine perfundi: pellem lubricã eſſe Anguillæ, ac congri modo, ſed reliquis notis ad Anguillam accedere: porrò linguã habere paruã, acutam: cor trigonum, ruberrimum: hepar ad ſiniſtrum latus exporrectum, ſtomachum oblongum, pylorum permultis apophyſibus circumdatum: à quo tres inteſtinorum reuolutiones ad anum pertingere, lienem rubrum, atque oblongum: cætera ad reliquos Aſellos, atque adeo ipſa voracitate accedere. Caro eſt candida teſte Rõdeletio, & dura veluti Draco,& vt Bellonius ait, admodũ delicata,& quæ Romanis antiſtibus in ſummis habetur delicijs. Quod verò apud Plin. aduerſus vrinæ incontinentiã prodeſſe cum lilij radice legitur, menſoſum eſſe ſuſpicatur Rondel., ſubſtituendumque ſeminis continentiã cum rutæ radice, idque etiam rationi conſonum eſſe putat, atq; ita in vetuſto ſe quodã codice legiſſe meminit. Ruta quidem ad retinendum ſemen à Dioſcoride, alijſq. commendatur, ſed radicis vſum non inuenio.

Ophidion alterum. *Carnis qualitas.* *Rutę vis ad minis incontinentiam.*

E F

DE MVRÆNA. Cap. XXVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

MVræna, inquit M. Varro, Græcè myrena dicitur. Scribitur item cum σ. à principio σμύραινα, Athenæus: Epicharmus μύραινα ſcribit abſq. σ. itẽ Sophron: Plato verò, vel Cantharus in Symmachia cũ σ. σμύραινα. Multaq. alia apud Græcos vocabula à μ. incoata aliquando cum σ. præpoſito reperiuntur, vt pro μίκρον σμίκρον; pro μύῤῥα σμύῤῥα, pro μύκτηρ σμύκτηρ. Euſtathius item docet multas dictiones, quæ ab σμ. incipiunt, olim ſcribi ſolere per ζμ. ceu compoſitas à ζα. particula intendẽte, vt σμέρδω pro ζαμέρδω: alibi verò ſimpliciter quæ per σμ. inchoantur veteres per ζμ ſcripſiſſe, vt ζμινύη pro σμινύη ζμύρνα pro σμύρνα, ita & ζμύραινα pro σμύραινα apud Kiranidem legitur. Iſidorus Murænam Græcis vocari ſcribit, quòd plicet ſe in circulos: cæterùm nihil iſtiuſmodi ex Græca etymologia cõſtat: nec ſatis intelligo, quid circulos in hoc piſce vocet. ſi torques forſan, aut monilia intellexit quæ à Muræna murænulæ appellantur, fallitur, non enim contrà Muræna, nominatur à murænulis. Murenulam autẽ colli aurũ vocat vulgus, tradẽte Hieronymo, qùod ſcilicet metallo in virgulas lenteſcente, quadam ordinis flexuoſi catena, cõtexitur, ex priſcis vtiq. imagine (vt Cælius ait) cõformata. Myræna verò,& Myrus παρὰ τὸ μύρειν, vel μύρεσθαι deducuntur Euſtathio, ideſt, fluere, quod (vt Macrobius ſcribit) præ pinguedine in ſumma aqua fluitent,& (vt Maſſarius addit) mergere non poſſint, Sole nimirum torrefactæ, vt ait poeta iucundiſſimus:

Quæ natat in Siculo grandis Muræna profundo, Non valet exuſtam mergere Sole cutem.

Quanquam hoc de optimis in hoc genere potiſſimum dicatur, quæ inde etiã Latinis Flutæ, Gręcis πλωταί, quaſi nauigabiles (vt Maſſarius exponit) dicuntur. Notandum interim Theodorum apud Ariſtotelem non ſolum Murænas,& Anguillas plotas cùm ſole torrefactæ (cur enim mergere ſe, vel vt mergantur, curuare ſe nequeant, pleriq. cutem à Sole toſtam cauſantur, id quod iſtiuſmodi piſces faciliùs patiuntur, cũ nullis muniantur ſquamis (ſupernatant), verũ etiam rhyades piſces Flutas cõuertiſſe, vt in Chalcide oſtendimus. Πλῶτες quidem (cuius vocabuli numerũ ſingularem necdum inueni,) Ceſtrei, i. Mugiles alicubi dicuntur: & Oppianus a omnes piſces ſic vocauit hoc verſu: Πάντες δὲ πνοιῇσιν ἐναντία καὶ ῥοθίοισι Πλῶτες ἁλὸς θύνουσιν. Et iterum: Ἡ γὰρ ἀεὶ πλωτῶν σιφλὸν γένος ὑγρὰ θεόντων. Rurſus Smyræna,& Sphyræna piſces longè diuerſi ſunt: quæ tamen nomina à librarijs Græcis olim confundi propter facilem tranſitum φ. in μ. & contra, ex aliquot bonorum authorum locis in Sphyręnę hiſtoria oſtendi,& mox iterum oſtendã. Arnoldus Villanouanus Draconem marinum ſcribit etiam Murænulam nuncupari, ſed rectiùs dixiſſet Muręnulam, ſeu potius Muręnam etiam marinum Draconem vocari propter corporis nimirum ſpeciem, qua Dracones, ſeu Serpentes æmulatur, quanquam id non Myro potiùs priuatim competat quem hodieq. piſcatores in Gallia, nominis eius ignari, Serpentẽ vocant teſte Rondeletio, & Aelianum authorem habemus Myrum, Serpentem marinum eſſe Draco autem marinus, idem eſt marino Araneo vt ſuo loco indicauimus. Murænã vbique gentium in hunc diẽ veterem nomenclaturam reſeruare teſtatur Maſſarius Italus,& Gillius Gallus. Ego quo nomine apud Germanos, Belgaſq. alioſq. Oceani Septentr. accolas veniat, non reperio.

Etymum. *Murænula, quid.* *Muręna vnde dicta.* *Fluta.* *Plotes qui piſces dicantur.* *a Li. 3. Hal.* *Draco marinus.* *Myrus, ſerpens marinus dictus.*

G H

GE-

GENVS. DIFFERENTIÆ, DESCRIPTIO.

A

SVidas Smyrænam, ideſt Muręnam cartilagineis annumerat, dum inquit, *Σελάχια ſunt, quæ ſquamis carent (vt Smyrana, Bos Torpedo, Paſtinaca) nec oua pariũt.* Sed Suidas, vel quiſquis ille fuit, ex quo id deſcripſit, quanto in errore verſetur, modò patebit, niſi dicamus mẽdoſum eum locũ eſſe, & pro Smyræna, legendũ eſſe Zygæna, vt Geſnerus conijcit, ſed & ab Aeliano, & Artemidoro idem error commiſſus eſt. Murænã autem lõgum piſcem eſſe, & ſerpẽtis ſpeciem referre. *a* Ariſt. non vno in loco docuit. Ouidio quoq. piſcis teres eſt, & lubricus. *b* Plinius molli cute tegi tradit, læuẽ potius, quam mollem nominaturus, & ſic ibi legendũ eſſe Maſſarius plurib. docet ex Ariſt. vnde (inquit) Plinius mutuatur. *Cutis* (inquit Ariſtoteles) alijs *ſquamata, alijs aſpera, vt Squatina, Raia, & reliquis generis eiuſdem: alijs læuis, ſed pauciſſimis*: intelligendo Anguillas, Congros, & Murænas, quæ omnia ſępenumerò inter longos, & lęues enumerauit, vt in 1. de hiſtoria, inquit. n. *Pinnas alij tantum binnas habent, qui longi, læueſq; ſunt, vt Anguilla, vt Congri; aut nullas omnino habent, vt Murana*: quod Plinius quoq; fecit, quamuis piſces eos non læues, ſed lubricos appellauerit hoc libro, vbi de pinnis piſcium loquitur: *bene* (inquit) *omnino longis & labricis, vt Anguillis, & Congris, nulla vt Muranis*, quod trigeſimo ſecundo volumine etiã confirmare videtur, cum dicit, Murænam maculas appetere ipſas, conſciam teretis ac lubrici tergi, ex Ouidio: leui igitur legendum potius cenſeo, neq; enim ita proprium fuiſſet dictum, Murænam mollem, hoc eſt teneram habere cutem, cùm ex Ariſtotele mollem cutem etiã habeãt, quę mollia appellantur, vt Loligo, Sepia, Polypus; qui ad tactum etiam molliores sũt, quàm Murænæ: qui & lacertorum & ſerpentum corticem; interdum cutem mollẽ appellauit, quod & Plinius in vndecimo Serpentibus potius tribuiſſe videtur, vbi de palpebris loquitur, dicens: *ſed quadrupedi in ſuperiori tantùm gena, volucribus inferiore, & quibus molle tergus, vt ſerpentibus*: vbi non intellexit piſces illos longos, & læues Serpentibus ſimiles: nã piſces genis omnino carẽt. Hucuſque ille. Eſt verò Murænæ cutis eodem Plinio *d* teſte tenuiſſima, ſecus ac Anguillæ, quę (inquit) craſſior eſt. Eſtque Murænæ cutis non vnicolor, ſed varia, vt Ariſtot. ait *e* Bellonius marem paucioribus maculis diſtingui aſſerit, & quibuſdam veluti ſtellis conſpergi: fœminam pluribus aureis notis, ac veluti guttis vndicunque variam. Ouidius item notas auratas ei tribuit: contrà Rõdeletius albicantes, & marem concolorem eſse teſtatur; ſed hic maris nomine Myrum intelligit, Bellonius Myrum nuſquam nominat. Rurſus Rondelet. colore dicit eſſe fuſco, ideoq; κελαινὼ vocari Oppiano, cui Saluianus adſtipulatur, ſubnigram eſse inquiens. Bellonius verò colore ait, vt plurimum eſse fuluo, taliſque eſt, quam ego hic depingo. Murænæ fœminæ nomine miſsam, quæ altero loco datur, & maris nomine communicata eſt, flaueſcit. Fœmina maculis varia eſt blattariæ floribus ſimillimis, & & Ouidius quoque haud aliunde ardentem cognominauit.

B

C

Apparet autem Murænam non ſolùm colore cutis, ſed & macularum ipſarum variare, nam Gillius teſtatur Murænarum aliam colore eſse ſubnigro, luteis aliam, albo nigris maculis diſtincto. Et Maſsario piſcis eſt haud diſſimilis Anguillæ varius maculis lutæis, & nigris. (Nullũ ordinem habet) niſi dicamus alium viuis eſſe colorẽ, alium vbi mortui ſunt, nam vel Plinio *f* teſte, In Gallia Septentrionali Murænis omnibus in dextra maxilla ſeptenæ maculæ ad formam Septentrionis, aureo colore fulgent duntaxat viuentibus, pariterque cum anima extinguuntur, quas Iouius cùm indifferenter omnibus Murænis ineſse ſcribit, fallitur: quandoquidem neque hoc dicit Plinius, nec Murænis ab omnibus receptus reſpondet. Ad hæc Plinij ſententia de macularum ſitu haud temerè ſuſpecta eſt. Nihil enim Muræna in Oceano rarius teſte Bellonio. Cùm itaque maculoſum Murænæ corpus ſit, hinc puto eidem Plinio Muræna vocatur vitium ligni in menſa ex Cedro, nigro tranſcurrens limite, varijſque corticum punctis apprehenſus papauerum modo, & in totum atro proprio color, maculæuè diſcolores. Caput habet rotundum, tenue, & acuminatum, rictum oris latiſſimum, ſeu vt Gillij verbis vtar) nõ aliter quàm Anſeres largiſſimum, dentibus inſtructum quàm plurimis acutiſſimis atque ſerratis, vt Athenæus quoq; notauit, item ϛερεοὺς, ideſt ſolidis teſte Oppiano (qui eoſdem ἀγκυλον ἕρκος vocat, ideſt, recurnũ vallum (nõ in maxillis ſolùm, ſed in ima quoq; faucium parte diſpoſitis: quam ob cauſam lingua carere videtur, adeo illa imperfecta eſt, ſed huius loco carnoſum palatum obtinuit. Dentium ordinem duplicem inde fortaſſis Aelianus dixit, atque ideo commodius ſeſe defendere. Maxilla ſuperior aquilina eſt, & in eius extremo duæ ſunt breues aphyſes, vel verrucæ, vt in Congro, Oculi magni ſunt, & in vtroque latere vnicũ, & rotundũ foramen branchiarum, quas haud rectè Plinius, *g* eũque ſecutus Gillius habere negauit, cũ quaternas, & ſimplices habere Ariſtot. ſcripſerit,

D

Selachia ſiue Cartilaginea quę.

a L. 2. hiſt. c. 13. & l. 4. de Part. c. 13 & l. de com. anim. greſſ.

b li. 9. c. 11.

c l. 4. de Par. cap. 13.

Piſcium differẽtię à cute.

d li. 9. c. 13.

e l. 5. h. c. 10

Maris à fœmina diſtinctio.

Color.

f l. 9. c. 23.

Murę na in ligno quid.

Caput.

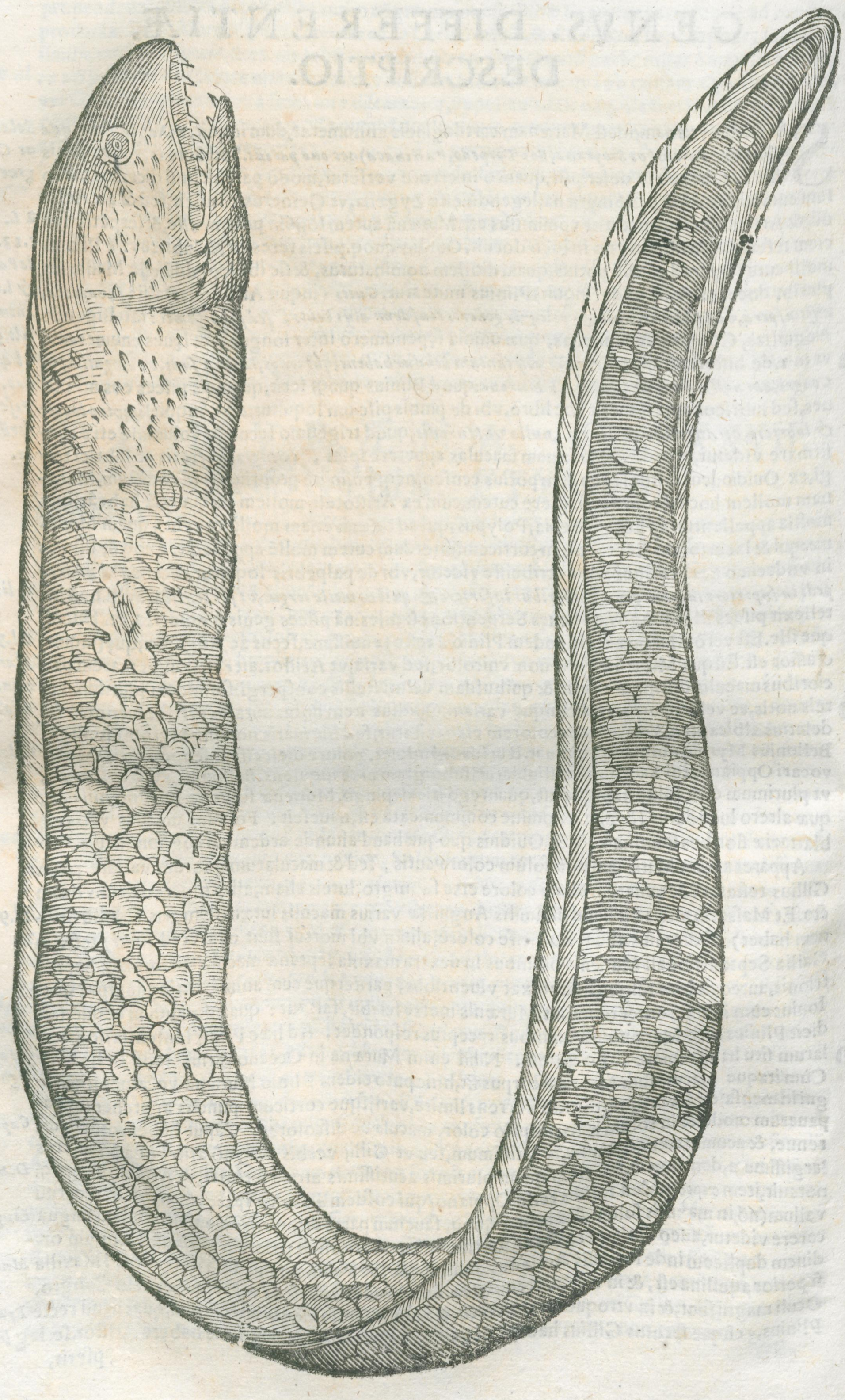
Dentes.

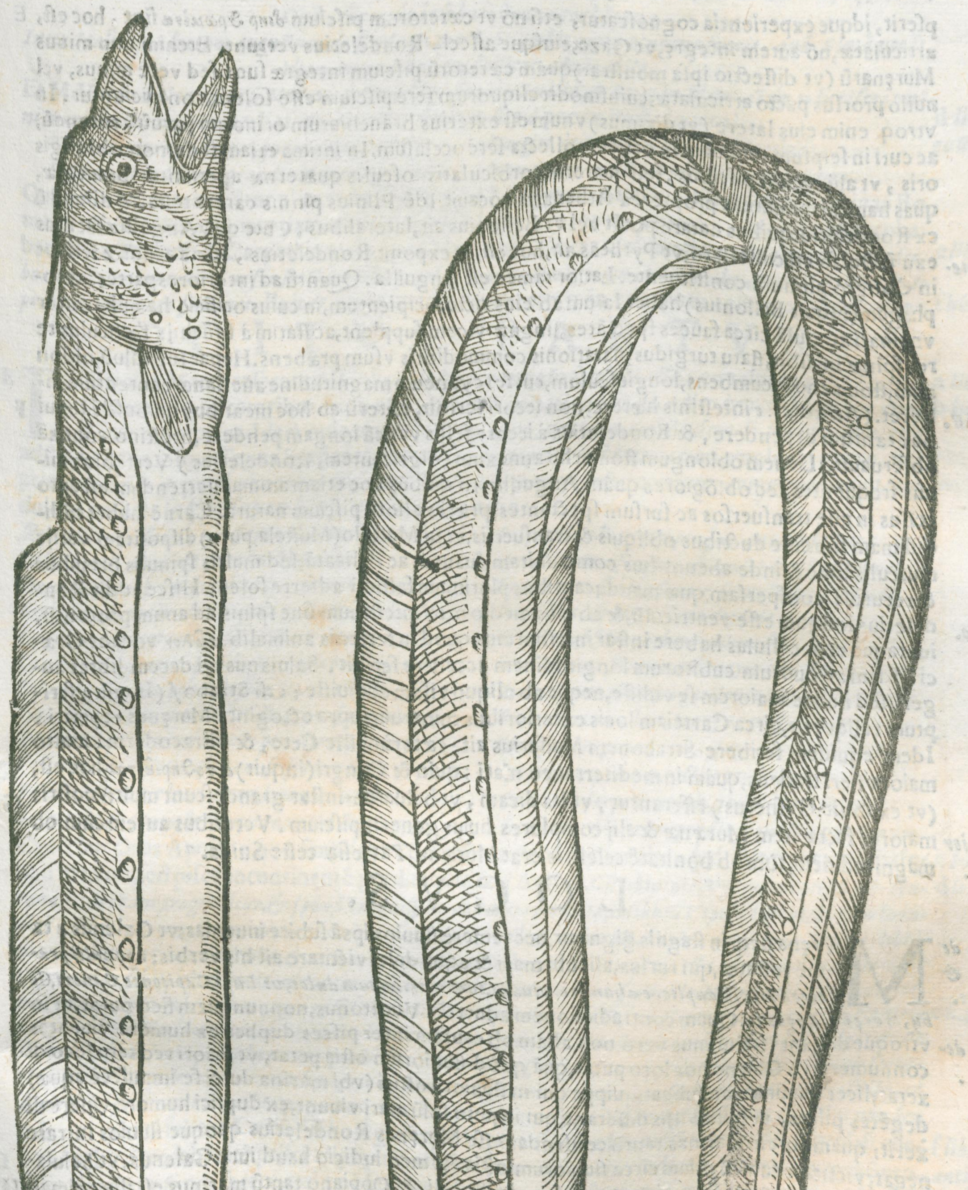
Lingua.

Maxilla.

Branchię.

g li. 9. c. 2.





pſerit, idque experientia cognoſcatur, etſi nõ vt cæterorum piſcium διηρθρωμένα ſint, hoc eſt, E articulatæ, nõ autem integrę, vt Gaza, eiuſque aſſecla Rondeletius vertunt. Etenim non minus Muręnarũ (vt diſſectio ipſa monſtrat) quàm cæterorũ piſcium integræ ſunt, ſed verè minus, vel nullo prorſus pacto articulatæ; cuiuſmodi reliquorum ferè piſcium eſſe ſolent, conſpiciuntur. In vtroq. enim eius latere (vt diximus) vnum eſt exterius branchiarum orificium paruũ, rotundũ, ac cuti in ſeipſum tanquam in orbem collecta ferè occluſum. In intima etiam ſede, non oblongis oris, vt alij accidit piſcibus, ſed quaternis orbiculatis oſculis quaternæ aperiuntur branchiæ, quas haud ab re paruas propterea Athenæus vocauit. Idẽ Plinius pinnis carere teſtač: Addendũ ex Rondeletio, quibus natare poſſit vel vt Bellonius ait, lateralibus. Cute quã Anguilla facilius exuit. Dorſo eſt cultellato, vt Pytheas ait, hoc eſt, vt exponit Rondeletius, ſpina acuta & ferè, vt in Congro pinnulã conſtituente. Latior tamen eſt Anguilla. Quantũ ad interiores partes, œſophagum (inquit Bellonius) habet latum ab eius rictu incipientem, in cuius orificio hamuli leuiter vncinati ad gulã circa fauces ſpectãtes, linguæ vicem ſupplent, ac ſtatim à brãchijs folliculus teres ſpinæ incũbit, flatu turgidus, natationis commodioris vſum præbens. Hepar ſub fuluũ, oblongum, ſtomacho incumbens, longiuſculum, cui fel cyaneum magnitudine auellanæ contentum inhæret. (Ariſtotel. *e* inteſtinis hærere, non iecori ſcribit, cæterũ ab hoc meatibus quibuſdã tenuibus tantùm dependere, & Rondeletius à iecore fellis veſicã longam pendere inteſtino annexã obſeruauit,) Lienem oblongum ſtomacho annexum (nigricantem, Rondeletius) Vertebras minus frequentes, ſed oblõgiores quàm Anguillæ. In quibus hoc etiam animaduertendum eſt, proceſſus in eſſe tranſuerſos ac ſurſum ſpectantes, præter aliorũ piſcium naturã. Carnẽ habet cãdidiſſimam ſub cute ductibus obliquis & tranſuerſis, vt in Muſtelo (Muſtela, puto) diſpoſitam varijs muſculis hinc & inde abeuntibus communitam, ſuauem ac delicatã, ſed multis ſpinulis breuibus & recuruis conſperſam, quæ manducantibus plurimum faſtidij adferre ſolent. Hiſce addit Rondeletius longum eſſe ventriculũ, & ab eius medio oriri inteſtinum ſine ſpinis ad anum protenſũ, iuxtaque eum cellulas habere inſtar inteſtini eius quod in terrenis animalib. κῶλον vocant Græci. Idem ad duorum cubitorum longitudinem accedere ſcribit. Saluianus ad decem libras augeri, ſed neque maiorem ſe vidiſſe, neque ab aliquo viſam audiuiſſe: etſi Strabo *f* (inquit) ſcriptum reliquerit, circa Carteiam locis exterioribus minarum ſupra octoginta Muręnas reperiri. Idem equidem ſcribere Strabonem Maſſarius ait: cæterùm ille Cete, & oſtracoderma multò maiora fieri tradens, quàm in mediterraneo mari; quin & Congri (inquit) ἀποθηριοῦνται, hoc eſt, (vt exponit Geſnerus) efferantur, vt ita dicam, vt beluarum inſtar grandeſcunt multò noſtris G maiores factæ item Murænæ & alij complures huius generis piſcium. Veteribus autem cùm ob magnitudinem, tùm ob bonitatẽ celebris erat Muræna Tarteſia teſte Suida.

Dorſum. *Partes interiores.* *e L. 2. Hiſt. cap. 15.* *Caro.* *Spinulę.* *Longitudo.* *f Lib. 3.* *Vbi maior & melior.*

LOCVS.

Muręna neq. in ſtagnis gignitur, nec temerè fluuios ipſã ſubire inuenias; vt Galenus *a* tamẽ teſtatur, qui rurſus, alicubi mari & aqua dulci victitare ait his verbis: *nonnulli præterea piſciũ duplici ex humore viuunt, tum marino, tum dulci, vt Lupi, Capitones, Cancri, Goby, Muręna, Anguilla.* Quam contradictionem aduertẽs Vuottonus, nonnunquam fieri putat, vt in vtroque degant: Saluianus verò non aliam ob cauſam inter piſces duplici ex humore viuentes connumerari à Galeno hoc loco putat, quã quòd fluuiorum oſtia petat, vt priori recitato loco dixerat, licet flumina non ſubeat: quippe qui in fluuiorũ oſtijs (vbi marina dulci ſe immiſcet aquæ) degẽtes piſces, vt qui ab illis differant, qui in puro ſolũ mari viuunt, ex duplici humore viuere dixerit: quamobrem marinas tantũ cenſendas eſſe Muręnas Rondeletius quoque fluuios intrare negat, victitare tamen etiam circa fluuiorum oſtia. At meo iudicio haud iure Galenus, vt Saluianus retur, illis qui vtrobiq. viuunt, accẽſet. Ariſtoteli, & Oppiano tantũ marinus eſt ille enim in H ter pelagios & litorales piſces ambigere tradit: hic petrarũ caua habitare, item in petris degere quę plenę ſunt chamis & patellis, quod & Syneſius *b* commemorat, inquiẽs: piſcantes circa quoddã Africę lit⁹, loco petroſo: οἱ μὲν ἐντελεῖς μύραινάς τε, καὶ καράβους εὖ μεγέθεις ἤρεντο: τὰ δὲ μειράκια κωβιοὺς ἐυθελεῖς καὶ ἰουλίς. Haud omnium mariũ piſcis eſt. Nihil enim in Oceano rarius Muræna, vt ex Bellonio dictũ eſt, quanquã Plinius in Gallia Septentrionali (quæ ad oceanum eſt) Murænis omnib. dextra in maxilla ſeptenas maculas eſſe referat. Negat idẽ Bellonius in ſuis obſeruat. in Gallia Muręnas eſſe, eam (opinor) Galliæ partem intelligens, quæ ad Oceanũ eſt, nam quæ ad mediterraneum mare ora eſt, ijs minimè caret. Tarteſia magnitudine celebris eſt, ſed & ſaporis gratia commendari eã inuenio; Sic enim Gillius: Habet etiã delicatã vrbs Hiſpaniæ Tarteſſus (alij ſimplici ſcribunt) nomine Murænã, adeo vt inter cibos electiles connumerata ſit. Pollux quoq. Tarteſiam antiquis in pretio fuiſſe ſcribit. E Siculo verò freto maximè cõmendabantur, vt meminit Clemens Alexãdrin⁹, & apud *c* Athenæũ Archeſtratus, voluptuarius philoſophus.

a Lib. 2. de cib. bon. & mal. ſucci. *Galenus declaratur.* *b In epiſt.* *Vbi rarę & vbi maiores* *c In pędago*

Ιταλίας

A Ιταλίας δὲ μεταξὺ κατὰ ϛενοκύμονα πορθμὸν
Ω'νῦ, τῦτο γὰρ ἐςὶν ἐκεῖ θαυμαςὸν ἔδεσμα.
Η' πλωτὴ μύραινα καλυμένη ἄν ποτε λιφθῇ,

Inter Italiã qua fretum anguſtum, & fluctuoſum eſt, Si quãdo capta Murana fuerit, quã Flutã vocãt Illam emas: edulium ſcilicet admirabile.

Et M. Varro *d* *Non enim ſi Murana optima fluta, ſunt in Sicilia, & Elops in Rhodo, cõtinuo hi piſces omni mari ſimiles naſcuntur.* Eaſdem laudauit Columella *d* poetæ item: Iuuenalis: d lib. de re ruſt.

Virroni Murana datur, qua maxima venit Gurgite de Siculo, Et Martialis:

Qua natet in Siculo grandis Murana profundo, Non valet exuſtam mergere ſole cutem.

Quamobrem accerſebãtur olim ex eo freto, quod Rhegyum à Meſſana diſperſcit, ad piſcinas Romanæ vrbis. Viuunt enim etiam maritimis piſcinis incluſæ, vt mox patebit. Minus verò probabantur: ex Tarſenſi & Carpathio mari, quod his verbis indicat Columella: *e Sola ex pretioſis piſcibus Murana quamuis Tarſenſis Carpathijq. pelagi, quod eſt vltimum, vernacula, quouis hoſpes freto peregrinum, mare ſuſtinet.* Exit etiam in terram, frequenterq. in ea capitur teſtante *f* Ariſtotele. e lib. 8. c. 16 f lib. 5. hiſt.

COITVS. PARTVS.

B Licinius Macer referente Plinio *a* ait Muræ nas oẽs fęminas eſſe; concipere aũt è Serpentibus, idq. piſcatoribus notũ eſſe, q̃ illorũ imitatione ſibilo edito è mari Murenas euocantes capiant. Idem opinatus eſt *b* Oppianus, qui amorem iſtiuſmodi reciprocum eſſe addit, venenoſoſq. eſſe eos Serpentes: cæterùm nunquam in Muræ narum amplexus ruere, niſi prius proximis in petri venenum euomuerint, & niſi mox peracto coitu venenum inuenerint, prę dolore emori: ſed verſus ex Lipp. verſione recitabo. a lib. 32. c. 2 b lib. 1.

Qua Murana facit, non fama obſcura feruntur,
In litis petit a cupide cupidos hymenaeos:
Concitus in rabiem furibundus quarit amores.
Lethiferum ponit virus, quod geſtat in atris
Vt tedas capiat tranquillo pectore mites,
Concubituſq́. petit · ſubilo Murana profundo
Ex terra ſerpens ponti deſcendit in æſtum,
Serpentis caput ore tenens ſtat ſponſa proterui,
Deſilit in pelagus, ſerpens per lito reptans,
C *Fuderat: ac bilem nigram ſi forte viator,*
Et non ſperata clauduntur lumina morte
Se fortem & tanto Serpentis nomine dignum,
Serpenti nubit, prompteq́. ex aquore ſaltat
Ardet amans ſerpens, & multo exæſtuat igne
Et curuum ſubito ſaxum ſpeculatur, & omne
Dentibus, & bilem ſaxo deponit amaram,
Littore conſiſtens, horrendum ſibilatore,
Excita voce furens, ruit ocyor illa ſagitta.
In Venerem prompti gaudent complexibus ambo,
Sic ambo tadis lati, Murena profundum
Omiſſum repetit virus, quod dentibus atris
Ieceret in pontum, iactat per litora corpus
Priuatus ſerpens armis, quibus ipſe putabat
Et vitam & tetrum perdit propè ſaxa venenum.

Cæterùm Orus Apollo *c* non ſimpliciter Serpentes cũ Murenis coire, ſed Viperas tradit, haſq; non in mare, ſed piſcẽ incontinentẽ prodire. Ita & *d* Aelian. *Cũ libidinis, ait, impetu plena eſt Murena, in aridum progreditur, & ſponſi iniquiſſimi deſiderio permota, latibulũ Vipera intrat, ibiq. ambo inuicẽ colligantur, atq. coitu implicantur, vt vulgi quidẽ hoĩum opinio eſt. Vipera quoq. mas ſtimulis libidinis concitata ad mare accedit, & vt adoleſcens in amoribus diſſolutus, cum tibia fores pulſat amata: ſic Vipera mas ſibilo edito amatam euocat: ea è mari exit, natura diuerſorum locorum incolas in cupiditatem vuam, & cubile vnum cogente.* Et rurſus: *e Cum proximum eſt, vt Vipera mas complexu Venereo iungatur cum Murana, venenũ vomitione eijcit, atq. expellit, vt blandus decoruſq. ſponſus videatur. Poſtea edito ſibilo (tamquam hymenaeo quodã ante nuptias miſſo) ſponſam appellat, atq. vbi mutuam Veneris libedinẽ inter ſe expleuerunt, hęc quidẽ ad mare regreditur, illa verò exſorpto veneno, & recollecto, ad domeſticã ſedẽ reuertitur.* Serpens itaq. ſiue is, vel Vipera ſit, vel alius quiſpiã, mas eſt, Muræna fœmina, vt mirari ſubeat Cæliũ *f* Rhodiginũ, q̃ à Vipera fęmina Murænã marẽ ad congreſſũ euocari ſcribit. Credebãt itẽ priſci Viperarũ catulos paternæ necis vindices, maternũ ventrẽ erodere. Similiter & eos facere, qui ex Muræna prognaſci putabãtur, priſcos aliquot ſibi perſuaſiſſe inuenio. Hierax. n. in lib. de iuſtitia ex Nicandro Colophonio, & Archelao phyſico ſcribit, referente Stobæo in lib. de iniuſtitia his verbis: *Quẽadmodũ ignis nõ põt prateritaſine dãno materia, in qua primũ conceptus eſt, priuſquã prorſus ipsã conſumat, ad aliorũ noxam conuerti: neq. Murana prius aquaticos ſerpentes in alienã pernitiẽ parere poteſt, quam propriũ ventrem, in quo concepti fuerant eroſerint.* Alij deniq. non pauci, cũ obſcuri quidã ſcriptores, vt Iorath: tũ alij illuſtres authores eadẽ ferè de horum aĩantium coitu, vulgi opinionem, vulgaremq. quorũdam deſcriptionem ſecuti, literis mandarunt. Atqui falſa iſthæc eſſe, non ſolùm ex hoc Plinij *g* manifeſtũ eſt: *In ſiccũ litus elapſas, vulgus coitu ſerxentum impleri putat:* item ex hoc Nicandri apud Athenæũ: *Fama eſt, ſi modo vera, Muranam mari paſcuo derelicto, incontinenti cum venenum iaculantibus viperis coire.* Verũ ex hoc Andreæ in lib. de his quę falsò credũtur, apud eundẽ Athen. *Mentiũtur, qui aũt Murenã in lutulẽtã maris orã pgredientẽ cũ vipera miſceri, q̃ in cenoſis nõ verſatur, ſed nemorũ ſolitudines amat.* c In hierog. d li. 1. c. 50. e li. 9. c. 66. f lib. 6. lect. antiq. c. 13. g li. 9. c. 23.

Ad

Ad hæc cùm in quàm plurimis litoribus marinis frequentissimæ Murenæ degant, nec piscatorũ, nec eorum, qui ibi assiduè versantur, aliquẽ inuenimus vnquã, qui vel semel nedũ sępius (vti par esset) eas cũ viperis coire obseruarit. Ne tñ temerè quis arbitretur natam esse hanc opinionem: visum aliqñ esse Saluianus putat, ꝙ Vipera Muræ nam iniret, id quod Andræas etiam, inquit, innuere vr̃ in lib. de venenatis, inquiens; ex Murænis illas interficere, quæ viperæ satu procreantur, esseq. minores ipsas, rotundas, maculosas. Dipsades Græcis peculiariter vocantur maritimæ Viperæ, quas ob carnis salsedinẽ à theriaca compositione abdicauit Galenus: Muræna autẽ serpentibus similima, & ipsa vel Arist. teste in terram exit; vt hinc potius orta fuerit fabula, quàm (vt Saluianus contendit) quòd fieri potuerit, vt Vipera cũ Muræna sit visa coire: nã si catuli parenti similes essent, vt Andreas ait, id exercitatos piscatores nõ lateret. Alij vt Massarius, & Rõdel. Murænã volunt concumbere cũ pisce, qui Arist. σμύρος Gazæ Murus vocatur, & nonnullis Murenarũ masculus creditur; Plinius: *i Aristoteles Myrum vocat qui generat*. Sed Aristoteles positis quibus Myrus & Muræna differunt notis, subiungit; φασὶ δὲ ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα, τὸν μὲν ἄρρενα, τὴν δὲ θήλειαν εἶναι. *Aiunt hunc, vt in alijs marẽ esse, Muranam fæminam*. Philosophus itaq. relator tantùm huius opinionis, non assertor est: neq. fortè verò etiam consona. Mirum enim, cùm frequentissimæ & vbiq. fere sint Murænæ, tam rarus sit Myrus. Neq. est, quòd propter multã similitudinem inuicẽ difficulter distingui quis causetur. Differunt enim manifestissimis notis. Aristot. *Differunt Myrus & Murena. Est enim Murena multis modis varia, & infirmior, Myrus concolor & robustior, colore larici* (τῇ πίτυϊ rectius dixeris Picęæ) *similis. Huic sunt dentes intrinsecus, & extrinsecus. Aiunt hunc, vt in alijs marem esse, Murenam fæminam*. Quod Plinius sic transcripsit: *Aristoteles Myrum* (in quibusdam codicibus legimus Myrinũ, sed falsò) *vocat marem qui generat: Discrimen esse quòd Murana varia, & infirma sit, Myrus vnicolor & robustus dẽtesq. extra os habeat*. Idẽ & eiusdem Arist. testimonio tradidit Athenæus apud quem tñ quędam nunc aliter leguntur, quæ mox in Myri historia excutiemus: Postremò Dorion apud Athenæum testatur Myrum, quod ad carnẽ pertinet, spinis carere, totũq. bonum & tenerum supramodũ esse, binaq. genera reperiri, nigros nempe alios, alios subrufos, nigricantesq. Quæ cùm ita sint, vel minimo etiã negotio myrus murena internosci poterit. Adde & Saluiani testimonium, profitentis multis sese annis inquisitum myrum nunquam inuenire potuisse, neminemq. vel vidisse, vel audiuisse, qui sibi visum diceret, cum alioqui Romæ muræna frequentissima sit & vilis. Arbitratur itaq. Saluianus credendum potius esse murænas vt pleriq. alij pisces in marem & fęminam distingui, opinionis suæ incertus, cuius alioqui ex aliquot dissectis certissimus esse potuisset, nam cùm cæteri pisces stato pariant tempore, oĩbus anni temporibus teste Aristot. *k* & Plinio *l* parit murena. Inclinabat itaq. aliqñ animus, vt omnes in hoc genere fœminas esse crederem, & ex se ipsis concipere, quemadmodũ de Rubellionibus, & Channis scripsimus, sed aduersantur Aristot. murenas coire scribens more serpentũ, vt marem non deesse eis sit certissimum: per marem. n. & fœminam coitus peragitur. Parit autẽ oua parua, vt ex Aristot. recitat Athenæus, eademq. non vt pisces squamosi ψαθυρά, id est, friabilia, siue (vt Gaza vertit) arenida, vt idem *m* Aristot. prodidit. Quæ quidem oua etsi Plinius præcitato loco citissimè crescere, verè scribit mentem tamen Aristot. quẽ interpretatur, haud assequitur. Nõ enim oua, sed recens ortas murænulas ex paruo, celeri adolescere incremẽto dicit, sicuti non solùm clarè eius verba indicant, verùm & Athenæus asserit, Aristot. citans his verbis: *Aristoteles, inquit quinto de animalibus Murenam ipsam ex paruo celerem auctionem capere*: neque hic etiam docendum erat, murænarum oua citissimè augeri, cùm aliàs *n* omnium pisciũ oua celeriter crescere non docuerit solùm, sed causam etiam reddiderit.

Opinio vnde orta. Dipsas serpens. Myrus. i Li. 9. c. 23. Myri & Murana discrimen. Myri diuersitas. Quando pariat. k Li. 5. hist. cap. 10. l L. 9. c. 13. Oua. m L. 5. hist. cap. 10. n Lib. 3. de gener. c. 4.

E F G

NATVRA. MORES.

LAtitat hyberno tempore murena teste Arist. Plinius *a* quoq. hyeme capi negat, prætérquam diebus paucis. Cùm verò pinnis careat, flexuoso corporis impulsu, ita mari vtitur, vt & cæteri longi & serpentis specie pisces, vt idẽ *b* Aristot. docet, nimirum vt serpẽs in terra. Cùm. n. oĩa animalia sanguine prædita quatuor tantùm notis moueantur, aut malè aut omnino non mouerentur istiusmodi lõgi pisces, si quatuor pinnas, & Serpentes si quatuor pedes haberent. Nã si iuxta se positas haberẽt pinnas, siue lõgiùs dissitas, moueri vix possent. In illis enim altera alteri impedimento ad motũ esset: in his, ob longius interuallũ, nullo adiumento. Si plures mouendi notas haberẽt, animalia sanguinis expertia forent. Pinnis autem carẽtes pisces longos, vt serpentes pedibus ob longitudinem, flexusq; corporum, quatuor tñ moueri notis ibidem ostendit Aristot. Cùm ob hoc itaque tum ob paruitatem branchiarum in terram aliquando exit, vt Theophrastus in libello de piscibus, citante Rondelet. vel vt citat Massarius, lib. quinto de

a L. 8. hist. cap. 15. b L. de gressu anim. & lib. 4. de partib. cap. 13. Cur extra aquã viuat.

H

A de ijs, quæ degunt in sicco. *Longior, inquit, tempore extra aquam viuunt Murænæ, & si quod aliud est serpentibus simile, quia paruas habent branchias, & parum aquæ admittunt:* item Aristot. præcitato loco, *Anguillæ, & quæcunq. serpentis speciem referunt,* vt Murænæ, *quoniā branchiæ habent pauciores, minusq. continentes diu extra aquā viuere possunt: non multum refrigerationis desiderant.* Præter carnem nihil in cibum admittit aliud, quamobrē in petris degere, quæ Chamis plenæ sunt, & Patellis ex Oppiano dictū est. Feroxq. est, atq. morsu plurimū valens eodē testante Oppiano: Ouidio item & Plinio: In squamosos autē quā maximè sæuit, adeo vt Columella scribat, nonnullis commisceri eas cū alterius notæ piscibus non placere, quia si rabie vexantur (quod huic, inquit, generi velut canino solet accidere) sæuissimè persequuntur squamosos, plurimosq; mandendo consumunt. Dixerat antè piscinā si semper influente gurgite riget; habere debere specus iuxta solū, eorūq. alios simplices, & rectos, quo secedant squamosi greges; alios in chocleā retortos, nec nimis spaciosos in quib. Murænæ delitescāt. Humanæ quoq; carnis sunt auidissimæ: cuius rei gnarus Vedius Pollio eques Romanus, & ex amicis Augusti, inuenit, inquit *c* Plinius, in hoc animali documenta sæuitiæ, viuarijs earū immergēs dānata seruitia, nō tanquā ad hoc feris terrarū non sufficientib. sed quia in alio genere totum pariter hoīem distrahi spectare nō poterat. Hoc

Cibus.

Rabie tentantur.

Vedij Pollionis crudelitate.

B itē copiosè scribit Septimus Tertull. in quē de Pallio fecit, vt *d* Petrus Crinitus recitat. *e* Annæus verò Seneca, cū Cæsarē Neronē ad clementiā instruxerat, sic inclamat; *Quis non Vedium Pollionem peius oderat, quàm serui sui? quod Murænas sāguine humano saginabat, & eos qui se aliquid offenderāt, in viuariū quid aliud quā serpentib. obijci iubebat? O hoīem mille mortib. dignū, siue deuorādos ordo subijciebat murænis quas esurus erat: siue in hoc tantū illas alebat, ve sic aleret.* f Et rursus: *Cum D. Augustus apud Vedium Pollionem cœnaret, fregit vnus è seruis crystallinum: ex quo rapi eum ad mortem Vedius iussit, nec vulgarē quidem: nam Murænis obijci iubebat, quas ingēs piscina cōtinebat. Quis nō putaret, hoc illum causa luxuriæ facere? Sæuitia erat. Sed euasit è manibus puer, & ad Cæsaris pedes cōfugit: nihil aliud petiturus, quàm vt aliter periret, nec esca, piscium, fieret. Motus est nouitate crudelitatis Cæsar, & illum quidem dimitti, & crystallina antè omnia coram se frāgi iussit, compleriq. piscinam. Fuit Cæsari sic castigādus amicus bene vsus est viribus suis.* Mirum verò etiam est, quod narratur à Nicādro de piscis audacia, sæpius nimirū prodeuntē è viuario, laboriosos piscatores in salum fugiētes mordere, & è nauibus in mare pronos deijcere. In morsu maleficū quiddā esse *g* Ambrosius testatur, idq. veterū, vt apparet, authoritate. Plin. n. Murænæ morsus, earundem capitis cinere sanat, Kiranides, vt citat Aggregator, Lumbricis terrestribus. Et teste *h* Aetio ab

c li. 9. c. 23.
d li. 6. de honest. discip. cap. 10.
e lib. 1. de clem.
f lib. de ira.

Audacia.
g lib. 5. Hexa. cap. 2

C ea morsis, eadem accidunt, quæ morsis à vipera, ideoq. similia eis adhibenda remedia. Dari vero etiam iubet succum fici cū serpyllo. Eadem ex eo repetijt Auicenna. Paulus Aegineta deniq. à Pastinacea, aut Muræna morsis præscribit liquoris è fico guttas quatuor, aut paullò plures cum ramulis serpylli trib. aut quatuor in potu: & quæcunq. ad viperas cōmendatur, Kyranides verò nō solū venenatā ait esse Murænā (subaudi morsu) sed impetuosam quoq. in hoīes, idq. Petrus Gillius proprio astruit periculo, his verbis: Dentibus maleficam non solū legi, sed etiā expertus sum, cū Massiliæ illius naturam perscrutans, temerè lubricum rostrum cepissem, nō sine magno dolore vulnus accep. Hinc est, quod piscatores, circa Monspelium, vt Rondel. scribit, dentium Murænæ maleficam, valdeq. noxiam vim reformidantes, viuam non nisi forfice arripiant. Negat Rondel. partem ab illa demorsam, nisi tota amputetur, à morsu liberari posse ob vncinatos dentes, maximeq. in os recuruos. Aeacus apud *i* Aristophanē iratus Dionysio qui ad inferos descenderat, Herculem esse ratus (propter clauam, & exuuium Leonis quibus erat indutus) à quo Cerberus antea eis abductus erat, sic ei interminatur: Ἔχιδνα δ' ἑκατοντακέφαλος ἥ τα σπλάγχνα σου διασπαράξει πλευμόνον τ' ἀνθάψεται ταρτησία μύραινα. Vbi Scholiastes, Murænā, inquit, nominat pro dæmone aliquo terribili. Imitatur autē Euripidem, q. similia in Theseo protulit. Tartesiamq.

Morsus venenositas, eiusq. cura.
h l. 13. c. 38.

i In Ranis.

Muræna pro dæmone.

D cognominat, inquit Gesn. vt maiorem metū incutiat, ob loci longinquitatem. Non est tamē semper maleficus, pernitiosusq. Murænæ morsus, quin è contrario salutaris aliqñ, si Aeliano fides est præstanda. Refert *k* enim virum quendā nomine Cissum Serapidis cultui deditissimum, cùm mulieris cuiusdam, quam prius amatam, dein vxorem duxerat, insidijs oua serpentis deuorasset, mi ferè adeo afflictum fuisse, ita vt à morte parum abesse videretur. Deum verò ab eo rogatum, vt viuā mercaretur Murænā, & manu viuario, seu vasi in quo asseruaretur, immitteret: cumq. ille pareret, & Muræna mordicus manui inhæreret, vnà cū ipso malo auulsa est. Rursus ferox licet, ac immanis sit sua natura, mirum tū quantum nonnunquā mitescat, feritatemq. exuat. Id quod illius *l* Murænæ exemplo in primis cōstat, quam L. Crassus, qui cum Cn. Domitio censor fuit, inauribus, & gemmis distincto monili, tanquā sanè eximiā formæ pulchritudine puellā exornasse Macrob. *l* Aelianus, & ex hoc *m* Io. Tzetzes, *n* Plutarchus itē, & alij memoriæ prodiderunt. Hæc inquam appellantis vocem Crassi cognoscebat, & ad eum adnatabat: cumque quippiam ei porrigebat, gaudio exiliens, prompto, paratoque animo accipiebat; ideoq; sic ab eo amata fuit, vt mortuam fleuerit

k l. 11. c. 34.

Docilitas.
l li. 3. Satur. cap. 15.
m li. 8. Var. cap. 173.
n li. Vtrum animal.

fleuerit vberiùs,atque honore ſepulturæ affecerit; & cum aliquando Domitius in eum acerbiùs dixiſſet:Stulte Craſſe Muræнam fleuiſti mortuam, reſpondiſſe fertur : equidem ego de beſtiæ morte fleui: tu verò nullos,ne ex trium quidem vxorum interitu,quas ad ſepulturam dediſti, luctus percepiſti.Quod poſtremum Plutarchus ſic refert : Cùm obijceret Domitius,an tu Murænam luxiſti ò Craſſe? retorſit ille;at tu vxores tres cùm extuleris , nunquam fleuiſti . *o* Porphyrius verò Craſſum tradit adeo commotum fuiſſe Murænæ illius morte,vt eam luxerit, cùm trius prius liberorum amiſſionem moderatè tuliſſet.Idem quoque videlicet Murænas diſciplinę capaces eſſe(docuit Muræna Antoniæ Druſi in villa apud Baulos in parte Baiana (vbi& Hortenſius orator piſcinam habuit,& Murænam ita dilexit, vt & ipſe teſte *p* Plinio exanimatam illachrimaſſe dicatur)inaures item admittens, cuius propter famam nonnulli Baulos videre concupiuerint. Miro inſuper ingenio,aſtuque inevitandis periculis,natura eos donauit. Non enim ignorant vires proprias tam nocendi, quàm ſibi ipſi opem ferendi,in morſu ſitas eſſe: neq; vim mordendi remittit,donec vel abroſerit lineam,vel omnino debilitata ſe captam , & victam fateatur,atque hoc eſt,quod dicebat poeta . *Nec proprias vires neſcit Murana nocendi, Auxilioq́ sibi,morſu : nec ex minus*,fortè nimis *acri Deficit,aut animos ponit captiua minaces.*

o Lib.de abſtin.ab animat.

p L.9.c.35.

Ingenium, & aſtus.

Vt rete capta euadat.

Circūdata rete,maculas ipſas appetit,conſcia teretis,ac lubrici tergi,tum multiplici flexu laxat, donec euadat,vt Plinius ſcribit ex eodem Ouidio, qui ſic cecinit :

Et Murana ferox, teretis ſibi conſia tergi, *Tandem per multos euadit lubrica flexus:*
Exemploque nocet,cunctis interuenit vna. Geſnerus legit,cunctis quod præuenit; *q* Apud Oppianum itaque,vbi Sphyrænas lubrico corpore eluctando, penetrādoq; per maculas retium euadere ſcribit,Smyręna,vel(vt alias ſcribere ſolet)Myrena legi debet.Lubrica enim membra, & penetratio ſerpentis inſtar,Murænæ potius,quàm Sphyrænæ conueniunt , & in argumentis halieuticorum authoris innominati,quæ vitæ Oppiani ab initio, editionis Aldinæ ſubijciuntur, Muręna ſcribitur, hoc modo,vt citat Geſnerus: περὶ πανυργίας χερσρέων μυραινης , καὶ τῶν ἄλλων; ſed iam olim error iſte in Oppiani poema irrepſit,quem nimirum *r* Aelianus imprudenter æmulatus eſt . Plurima enim hic ex Oppiano mutuatus eſt . *Sphyrana*,inquit,*piſcis eſt pelagicus,qui cùm ſe reti incluſam ſentit,circumquaque natat,& quà euadat,vbi vel rariores,laxioreſque ſunt maculę,vel etiam diſruptę,callidiſſimè quęrit. Quod ſi talem aliquem locum inuenerit, è reti elapſa,priſtinam natandi libertatem recuperat.Vbi verò vnaquapiam euaſerit,reliquę etiam eiuſdem generis,ſi quę pariter capta fuerint, eadem elapſę,illa ſeu vitę ducem ſequuntur* . Vt verò hæſit in hamo, alio aſtu vtitur.Amplius enim quàm hamum deuorat,admouetque dentibus lineam , atq.ita erodit. Pytheas id tradit,vt citat *ſ* Plinius ; Idemque infixas hamo inuertere ſeſe ſcribit,quoniam ſint dorſo cultellato,ſpinamq.lineam pręſeçare: ſed poſterior iſte locus Saluiano ſuſpectus eſt,mēdoſuſque videtur,cùm id Anthię, inquit, non Muręnę à Plinio tribui ſit credendum, vti clarè ex Ouidio,quem ad verbum eo loco ſequitur, conijcere poſſumus.Muręna ęquidē ſpinam qua lineam pręſecet,non habet;dorſum verò cultellatum,qua ſe explicet, habet : ſpina famoſus eſt Anthias. Plinius verò Pytheam non Ouidium ibi citat,ſed hunc antea citauerat.Obſcurus quidam author haud rectè ex Plinio, Muręnam ſcribit libenter ſe tenere inter arundines,& ligna, vt ſi fortè rete includatur,multiplici flexu euadat. Eaſdem & Thriſſas ſcribit Pierius Valerianus concentu,& tintinnabulis euocari , vulgò exploratum eſſe : verùm ſi id Plinij teſtimonio fultus credit,qui ex Licinio Macro ſibilo à piſcatoribus tanquam à ſerpentibus,quibuſcum coire dicebantur,edito euocari,capiq; tradit,fallitur,ſin verò ſibilo tanquam harmonia aliqua delectari intellexerit,id quidem ſine fideiuſſore tradit, & quod à ſene aliquo peritoq.piſcatore petendum eſſet . Illud verò non temerè in hoc piſcium genere miremur,quod ex eodem Pythea ibidem Plinius narrat:*Certum eſſe,animam habere in cauda,hacque icta celerrimè exanimari, contrà capitis ictu difficulter*.Etenim ſi verum eſt,congrum,& Muręnam inuicem caudam prærodere,quod idem *t* Plinius teſtatur verum eſſe,illud verò conſonum minimè fuerit,niſi dicamus,vel Congrum pręroſa à Muręna cauda ſuperuiuere, hanc verò mox emori, quod tamen ille non dicit,vel negemus reciprocam eſſe hanc caudę eroſionem;ſiquidem *u* Ariſtoteles Congro caudā à Muręna abſcindi ſcripſit;Congrum verò illi talionem reddere,non dixit: quare & huius quoque rei veritas ab experimento pendet;ſubitque mirari, viros alioqui diligentiſſimos qui ſua de aquatilibus commentaria in locis maritimis, vbi quotidiè ferè Muręnæ capiuntur,conſcripſere, cur planè ſicco pede rem hanc ſcitu pulcherrimam,& ſumma dignam ſpeculatione prætererint.

q Lib.3.

Oppianus correctus.

r L.1.c.32.

Vt ab hamo ſeſe liberet.

ſ lib.32.c.2

An muſica delectetur.

Anima an in cauda.

t lib 9. c.62

u lib.9.hiſt. cap.2.

ANTI-

A

ANTIPATHIA. PVGNA.

Malum ingens (inquit a Aelianus) *& morb. agrestis, & inhumanus inimicitia, atq. odiũ inhęrens, penitusq. insitum: quod etiam ratione carẽtib. natura ingenuit inexpugnabile. Murena cũ polypo capitali odio dissidet. Polypus cũ locusta capitales gerit inimicitias. Murana autẽ teterrima hostis est Locusta, atq. infestissima. Murena polypo brachia praescindit, dentiũ firmitate: post autem in eius ventrẽ subiẽs, his malis eum, quibus verisimile est, afficit. Hac enim è genere nãtium est, ille verò Serpentium more graditur. Quod si polypus in saxorum colorẽ se vertat, nihil ei astutię befallaces prosunt. Murana enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò polypus Locustas à se comprehensas strangularit, exugit carnes. atq. earum succum exhaurit, ac nimirũ locusta cornibus erectis iracundia furens, in eum modum, Muranam mulieri iratę similem lacessit. Hęc igitur aculeos quibus hostis prę munita est, mordicus tenet: illa verò pedes acutos tanquã manus prętẽdens, vtrimq. cuti inhęrere fortissimè non intermittit, Murana indignatur, seseq. huc & illuc versat & acutas testas amplectitur, quibus confixa remollescit & succũbit: deniq. remissa iacet. Locusta ex hoste instituit prandiũ.* Hæc itaq. Aelianus, ex primo Halieuticorũ Oppiani, cuius poetæ paraphrasim copiosius à Pet. Gillio redditã adscribere nõ piguit. Odio, inquit, inimicitiarũ capitaliter inter se dissidẽt. Polypus Muræna & Locusta, & mutuis inter se sedibus differunt. Cùm Murena ex saxo ad cibũ inquirendum prodiens polypum inspexit, in summa aqua paulatim erraticis flagellis natantem, statim incredibili gaudio elata, hanc iucundam appetit prædã Is sentiẽs se in proximum discrimen esse adductũ, sese in fugam impellit. At nulla machinatione tardus in natando effugere põt Murenã, expeditissimo lapsu natantem Itaq. mordicus eum premens, inuitum pugnare cogit. Hic igitur coactus magnũ, & difficile inire certamen primùm varium & multiplicẽ gyrum agens, branchia huc illuc versat, conans horum iactatione ipsam à se depellere: at enim nulla arte euadere põt. Cõtra Murena polypi lubricis membris cicũplicata, facilè ex his tanquã aqua efflues elabitur. Is verò modò dorsum illius, modò collũ, modò caudã circũplectitur, modò in os eiusdẽ incurit: ac nimirũ quemadmodum in luctatione homines suas ostẽtat vires, donec tandẽ defessi manibus inaniter fluctuent: sic polypi acetabula non palęstricè iacta, Murena acutis dẽtibus discerpit & lacerat, & partim ex his mandit, partit semicomesta, & palpitãtia huc illuc distrahit. Nec prodest polypo

B

C hærere saxis, eorũq. vt lateat imitari colorẽ Nouit. n. eius dolũ Murena. Iam rursus magna fiducia Locusta Murenam ad pugnam lacessit, extensis tanquã irritans, iuxta petram, cuius incola est Murena, geminis cornibus. Hęc irritata, in certamen descendit: at etsi animo infesto hãc contra venit, tñ ipsam duro tegumẽso circũmunitam tã parũ lædit, & frustra ideo dentes defigit, quòd tanquam à silice repulsi, sic eius durissimo tegmine retusi, hebescunt & debilitantur. Veruntamẽ Murena magis, magisq. tãtisper aĩo incitatur, dum suũ collum tãtoperè strictè longis illius brachijs, quam ferreis forcipibus teneri sentit, nihilq. remitti quantũlibet violenter in fugam sese impellere conetur, & summo doloris sensu affecta quoquo versum corpus suum intorqueat. Cùm enim aculeatum Locustæ dorsum temerè inuadit, & circumplectitur, interea aculeis trasfigitur, tandemq. multis vulneribus acceptis, sua imprudentia conficitur. Iam porrò Locustam siliceis forcipibus, & robustis aculeis armatam, & velocem tardus polypus, & mollissima pelle obductus expugnat. Hic enim cùm eam in saxea aliqua cauerna morantẽ deprehẽderit, in eius dorsum latenter inuadit|& vincula circũiacit, & fortis acetabulis, fauces intercludit, ne spirare possit Locusta verò illius circumplicatione vicina ad moriendum, nunc quiescit, nunc mouetur, nunc ad saxa eliditur. Is verò non intermittit tã diu oppugnare quo ad exederit, & confecerit, nec aliter

D carnes sugẽdo ex eius testa exhaurit, quã infans aliquis ex vberibus nutricis lac. Meminit eiusdẽ pugnæ, & Plutarchus is verbis: Locusta Murenas, & Cõgros intra brachiorũ complexum nactus conficit quidẽ, nil læuore aduersus asperitatẽ proficiente. Ipse verò intra polypi acetabula cõpulsus, perit. Kiranides hanc Locustę, & Murenę inimicitiam tantã facit, vt non erubuerit scribere euanescere, & non apparere amplius Murenã si vnà coquantur, ac si in mortuis odiũ adhuc perseueret. Iã verò bellũ Murenis esse cũ polypo etsi simpliciter hactenus ostensum sit; est tamẽ inter polypos quæ priuatim Ozena vocatur, quam odore illecta Murena inquirit, vt Plin. testat, inquiens: *Polyporum generit est Ozena, dicta a graui capitis odore, ob hoc maximè Murenis eam consectantibus.* De Congri cũ eisdẽ inimicitia antè dictũ est: quibus adde oculatã Perotti fidem, sepenumero sese Puteolis Congrũ cũ Murena acriter pugnantẽ vidisse asserẽtis. Sunt pręterea alia quibuscum non benè conuenit Murenę. Ferunt teste Plinio b aceti gusti præcipue in rabiẽ agi. Rabie aũt affici, ex Columella ostensum est. Idẽ author, est ferulam contactu Murænas occidere, & alibi: *Natura ferularum*, inquit, *Murenis infestissima est, tacta siquidem ea moriuntur, &*

a Li.1.c.32
Cum polypo
Cũ Locusta.
Locusta vt Murenam superet.
Vt polypum inuadat.
Locusta vt Morenam vincat.
Locusta cur vincatur. à polypo.
Cum ozena.
Cũ Congro.
Cum aceto.
b *li.9.c.23.*
Cum ferula

rursus: *Licinius Macer Muranas ait pinguescere iactatu* (aliàs lactatu) *fuisse non interrimi, easdē ferula protinus.* Mirum verò præcipuè est, quod tradit Aelianus, c nimirum puòd Muræna quæ plagam vnam acceperit, torpescens perstet: sin plures inferas, funditus ita accendatur. Similia idem de Serpentibus ibidem tradidit, si feriantur arundine. E

c li.1.c.37.

HIEROGLYPHICA.

Concubitus alienigenarum appetens. *Adulterÿ typus.* *Crudelitatis occulta typus.*

PIerius Valerianus ex hieroglyphicis Ori Apollinis scribit per pictam Murænam Sacerdotibus Aegyptiacis hominem procum vel alienigenarum concubitus appetentem, externisvè matrimonio copulatum, intelligi. Idem & à D. Ambrosio, Murænas à viperis sibilo euocari dicēte, ac si hieroglyphicū esset, interpretari asserit: id scilicet ex hoc innui, vt mulieres admoneantur, ferendos esse mariti mores, sit licet fallax vir, asper, inconditus, temulentus, lubricus, multaque in hanc sentētiam. Basilius ex hoc congressu anguis & Murænæ, adulterium interpretari videtur Admonet enim eos qui nuptijs insidiantur alienis, discant cuinam feræ, cui reptili sint similes, cū naturæ quoddā adulteriū Viperę Murænæq. coniunctio videatur: atq. huc potiùs respicit Aegyptiorū hieroglyphicū. Non etiā incongruum erit hieroglyphicum, si occultam quādam significaturi, sanguinariam quippè crudelitatem, in molli alioqui atque effæminato homine, per irritatam Murænam expresserimus, immani Romanorū procerum exemplo, qui seruitia olim Murænis exponebant excarnificanda: cùm ea olioqui bestia exedentula sit, vt diceret Tertullianus, atq. etiam exanguis & excornis. Huc pertinet emblema Alciati inscriptum, REVERENTIAM IN MATRIMONIO REQVIRI. F

Cùm furit in Venerem pelagi se in litore sistit,
Vipera: & ab stomacho dira venena vomit.
Murænamq́, ciens ingentia sibila tollit,
At subitò amplexus appetit ille viri.
Maxima debetur thalamo reuerentia coniunx
Alternum debet coniugi & obsequium.

G

VSVS IN CIBIS.

In honore fuisse. *Veterū frugalitas.*

QVo in honore atq. æstimatione apud veteres ac potissimū Romanos proceres Muræna fuerit, non vno licet indicare argumento. Columella ostensurus priscorum Romanorū frugalitatem ac in victu temperantiam, eos piscium quidem curam celebrasse tradit, adeo vt dulcibus aquis marinos etiam includerent pisces, cæterùm eadem curā Mugilem, Squalumque (viles nimirū pisces) nutrijsse, qua nunc Muræna & Lupus (maximæ impensę pisces) educant. Quantū verò huius piscis curæ impenderint, nō obscurè indicat Varro, inquiēs. C. *Hirrius circum piscinas suas ex ædificijs duodena millia sestertia capiebat. Eam omnē mercedem escis quas dabat piscibus, consumebat. Non mirum. Vno tēpore enim memini hunc Cæsari sex millia Murænarum mutuo dedisse in pondus, & propter piscium multitudinē quadragies sestertio villam venisse.* Idem Plin. tradidit, cuius verba alioqui obscura ex recitatis ex Varrone, facilè dilucidant. *Murænarum viuariorum* (inquit) *priuatim* (nimirum ob alijs piscibus, aliqui legunt primus, sed hoc per se etiā intelligit in verbo excogitauit, & rursus in verbis, ante alios, (*C. Hirrius excogitauit ante alios, qui cœnis triumphalibus cæsaris dictatoris sex millia numero Murænarū mutuò appendit. Nam permutare quidē pretio noluit aliaue merce: Huius villam intraquam modicam quadragies piscinæ venierant. Inuasit deinde singulorum piscium amor.* Meminit & Macrobius a Hirrij villā (inquit) quamuis non amplā aut latam, constat propter viuaria quæ habuit quadragies sestertium venundatam. Fiebant autē viuaria Murænarū tantū, quòd hęfęcūdissimę sint: nec vlli alij pisces nisi cibi gratia inijciebant, ob voracitatē; sed ne id quidē sine magno sumptu fieri potuit; vt verissimè scripserit Varro, viuaria ędificari magno, secūdò impleri magno, tertio ali magno: Satis etiā constat Licinios, Murænas cognominatos, qđ hoc pisce effusissimè delectati sint, vt eiusdē Varronis authoritate testatur ibidē Machrobius, asserētis Licinios eodē modo appellatos Murænas, quo Sergius congnominatus est Orata, quod ei pisces qui Oratę vocāt, charissimi fuerint. Vulgati codices Varronis nunc haud rectè pro Lacinius Muræna habent Lucius. Idē deniq. legimus apud b Columellā: quanquā Licinius iste L. Crassi oratoris ætate prior reliquorū (præter ostreas piscium viuaria inuenisset. H

a Lib.3.Sat. Lin.cap.15

Licinÿ Murænæ.

b li.8.c.16

Plinius

A Plinius de fictilium vasorum pretio, & luxu agens, tripatinum ex Fenestella appellari ait, summam cænarum lautitiam, vnamque fuisse Murænarum, alteram Luporum, tertiam Myxonis piscis. M. Tullius verò, vt suam in cibo modestiam, atque temperantiam Gallo indicaret, inquit; *c qui me ostreis, & murænis facilè abstinebam.* Contrà Heliogabalus, qui in eo totus erat, vt totum perderet Romanum imperiũ, Murænarũ lactibus, referente *d* Lampridio, & Luporũ in locis mediterraneis pauit rusticos. In cõuiuio Attico quod Matron Parodus descripsit, apponitur Muræna tam grandis, vt mensam operiret, & circa ceruicem cinctum læta gestans: Et in conuiuio cotyis Thracum regis nominatur ab Anaxandride Muræna elixa. Cõmendabatur autẽ potissimũ prægnans, quòd haud obscurè ostendit *e* Horatius, inquiens; *Affertur squillas inter muræna natantes In patina porrecta: sub hoc herus: Hæc grauida, inquit, Capta est, deterior post partum carne futura.* Quærat itaque aliquis, cur in tanto honore haberetur muræna, cùm copiosè eam præberet vicinũ mare, & copia plerumque fastidium pariat. In promptu respõsio, est, Siculas, non suas viuarijs inclusisse, vt ex rubrica de loco constat, authorque est Galenus suo tempore, Romæ Murænis nihil vilius fuisse. Illæ enim pinguissimæ, & saporis gratia commendatæ plurimùm; quamuis Iouius veteres Romanos à viuacitate potius, quàm à saporis præcellẽtia æstimasse velit, quoniam ma-

B gna earum copia in quotidianos vsus viuarijs inclusæ diutissimè poterat asseruari, cæteris piscibus, aut tædio carceris, aut vitio piscinarum facilè pereuntibus. Et ego reuera non paucos murænis prætulerim, non saporis præcellentia, sed quòd mandentibus suis aristis plurimum pariat fastidij. Carnem habent mediocrem inter duritiam, & mollitiem, quare, & succum gignunt, neque crassum, neque tenuem, sed mediocrem, & bonũ, vt docet *f* Galenus, nisi in vitiosis aquis degant, cuiusmodi sunt fluuiorum ostia, qui latrinas expurgant, aut culinas, aut balneas, aut vestiũ, aut linteorum sordes, aut si qua sunt alia in vrbibus per quas medias fluũt, expurgãda, & potissimùm si populosa vrbs fuerit, qualis est Tyberis Romam præterfluens. Innoxiæ verò sunt, quæ in ea maris parte versantur, quæ dulci se aquæ non immiscet. Philotimus apud *g* eundem murænas piscibus molles carnes habentibus adnumerat, quod genus faciliùs cõcoqui ait. Ipse verò Galenus addit distinctionẽ, si in puro mari versentur. Saxatiles enim, inquit, semper sunt optimi, quod Asellis minimè contingit, nec murænis, vt ne Gobionibus quidem. Etenim quidam ex his in fluuijs, & stagnis, alij autẽ in mari nascuntur, alij in stagnis maritimis quæ vocant, aut omnino in aquis permistis, vbi magni fluuij ostium mari committitur, plurimùm certè particulariter inter se diffident, vt mugilis, & muræna. Hicesio apud Athenæum murænæ nõ minus alunt, quã

C vel anguillæ, vel congri. Aetius verò *h* etiam in curatione colici affectus à frigidis, & pituitosis humoribus, Murænas, & omnia mollia, vt quæ difficulter concoquantur inflationes, pariant noxios humores generent, reprobandas censet; atque Iouius ait ob innatam easdem duritiem quãdam, & tenacem humorem, laboriosissimè digeri, sed à lactibus eximijs summam cõmendationẽ accepisse. Quomodo exossetur, binis bacillis vtraque manu comprehensis mediam astringendo detergendoque, in congro ex eodẽ Iouio diximus: sic modò exossatam, corio, atque interaneis detractis, capiteque, atque extrema cauda (circa quam plurimæ ob exossationem congestæ sunt spinæ) abscissis, atque proiectis, in plura frusta secato, & in tegano vino optimo, oleo, sale, aromatibusque, ac benè olentibus herbis impositis ad mitiores prunas excoquito, vel in oleo frictam aurantij mali succo condito. Apitius *i* condebat iure ex Pipere, Ligustico, Satureia, crocomagmate, cepa, prunis Damascenis enucleatis, vino mulso, aceto, liquamine, defruto, & oleo simul coctis. Idem iusculum in murænam assam sic fieri iubet; Piper, Ligusticum, pruna Damascena, vinum, mulsum, acetum, liquamen, defrutum, & oleum coques. Ius aliud pro eadem assa ex eodem, Piper Ligusticum, nepetam montanam, coriandri semen, cepam, nucleos pineos, mel, acetum, liquamen, & oleum coques. Ius aliter præparatum ad condiendam murænam elixam,

D Piper, Ligusticum, careum, apij semen, coriandrum, mentam aridam, nucleos pineos, rutam, mel, acetum, vinum, liquamen, & olei modicum calefacies, & amylo obligabis. Aliud ad elixam condiendum: Piper, Ligusticum careum, apij semen, coriandrum, careotam, sinapi, mel, acetum, liquamen, oleum, & defrutum præparabis. Aliud in elixa; Piper, Ligusticum, acetum, apij semen, rhun Syriacum, careotam, mel, liquamen, oleum, sinapi, & defrutum, inferes.

VSVS IN MEDICINA.

Kiranides Smyrenã.i. Murenã si edatur ex iure piperis, nephriticos sanare asserit, lepraſq. & scabiosas passiones perfectè. Item dentes eius suspensos (è collo puto) conuenire dentientibus pueris. Plinius *a* verò lichenes, & lepras tolli cinere murænarũ cum mellis obolis tribus. Reperio & apud Marcellũ Empyricũ Murænarum pellium cinerẽ ex aceto fronti illitũ prodesse aduersus capitis dolorẽ. Quomodo cõtrà morsus earum curetur, suprà ostẽdimus.

Tripatinum
c li.7. epist. fam.27.
d In Heliogabalo.
Quando melior.
e li.2. Serm. sat.8.
Viuacitas.
Carnis qualitas.
f lib. de cib. bo. & ma. suc.
g Lib. 3 de Alim. fa.
Vt nutriant
h li.9.c.30.
Apparatus.
i lib.10.c.2.
Iura in Murænam.
Dentium vsus.
a li.32.c.7.
Cineris pelli

CAPIENDI RATIO.

a li. 5. Hiſt. cap. 10.

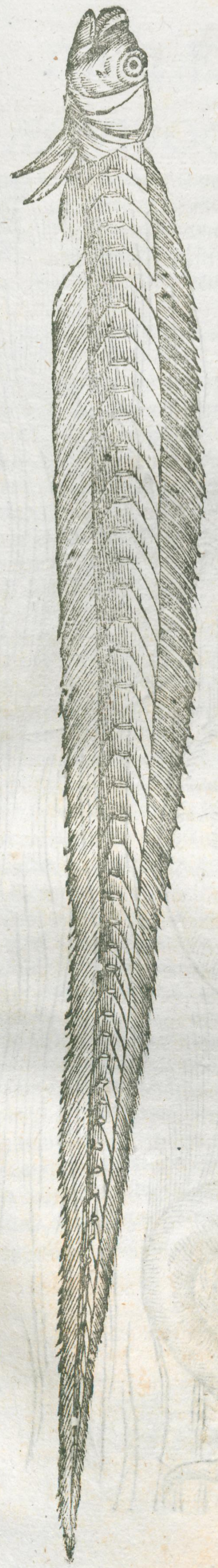
SIculæ tanta abundant pinguedine, vt dum mergere ſeſe nequeunt, faciles captu euadunt. Ariſtoteles *a* tradit ſæpè etiam capi, dum in terram exeunt. Quod verò Licinius Macer referente Plinio, ſibilo à piſcatoribus, tanquam à ſerpentibus euocari, & capi tradit, id an verum ſit, dubitari poſſit, ſiquidem falſum eſt, ſibilum ſerpentium ſequi; quamobrem ſi id verum eſt, quod edito capiatur ſibilo, dicendum fuerit, eam eo tanquam harmonico aliquo ſono delectari. Capiuntur autem retibus, naſſis atque hamis: ineſcanturq. teſte Oppiano polypis; quorum eſu, vt dictum eſt, ſummoperè afficiuntur. Eſca alia ex Tarentino: Aeluri (Geſnerus legit Siluri) fluuiatilis drachmas ſedecim, ſeminis rutæ ſylueſtris dramas octo, adipis vitulinæ tantundem, ſeſami drachmas ſedecim. Contereus omnia, ex eiſque paſtillos fingens, vtitor.

DE MYRO. Cap. XXVIII.

Etymum. Oculata. Murus. Myrinus. a li. 8 Hiſt. cap. 19.

MYrum æquè, ac Myrænam παρά τὸ μύρει, ſiue μύρεϑαι, ideſt, fluere, dici, quòd videlicet præ nimia pinguedine mari ſupernatet, in Muræna diximus. Vt verò pro μύραινα σμύραινα, ſimiliter pro μύρον etiam σμύρος ſcribitur. Volaterranus Plinio, & Gazæ Oculatam vocari ait, Plautoque Ophthalmiam: quod falſum eſt. Gaza enim Murum reddidit: & Oculata, ſiue Ophthalmia Melanurus eſt. Plinius Græcam nomenclaturam retinuit, licet in quibuſdam codicibus Myrinis legatur, quam lectionem ſi quis, inquit Rondeletius, tueri velit Ariſtotelis *a* ipſius authoritate, à quo Myrini piſcis alibi fit mentio: reſpondet hunc locum Ariſtotelis mendoſum eſſe, & pro μύρινος legendum eſſe μυξινος, id quod contextus ipſe, & Ariſtotelis ſenſus apertè docent. *Plurimis*, inquit, *piſcibus imbres conducunt. Mugili tamen & capitoni*, καὶ ὃν καλοῦσι τίνες μύρινον *& ei qui Myrinus vocatur, nocent.* Mugilum enim hic ſpecies recenſet, in quibus Myxinus eſt (quem aliàs etiam μίξωνα vocat) Sitnè modò Murænarum mas, vt Plinius Ariſtotelem citans, & recentiorum nonnulli, item ex Grammaticis Heſychius volunt, præcedenti capite diſputatum eſt. Quod ad eſſentiam piſcis attinet, Murænis ſimilem eſſe, ex Ariſtotele, Plinio, & Athenæo conſtat. *Differunt*, inquit Ariſtoteles, *myrus, & muręna. Eſt enim muręna multis modis varia, & infirmior, myrus concolor, & rubuſtior colore* πίτυος ideſt *piceę*; Gazæ non benè laricis hic reddidit, *Huic ſunt dentes intrinſecus, & extrinſecus.* Quem locum reddens *b* Plinius, quæ hic de colore, & dentibus intra os dicuntur, reliquit, inquiens: *Ariſtoteles myrum vocat marem qui generat. Diſcrimen eſſe quòd muręna varia, & infirma ſit, myrus vnicolor, & robuſtus, denteſque extra os habeat.* Citat eundem philoſophum Athenæus in quo tamen nonnulla etiam paullo aliter, quàm in illo legũtur: nam cùm myrus ei ſit vnicolor, & colorem habeat ſimilem τῇ πίτυι, Athenæus habet λεύχρως, ideſt colore leonis, & ἴυγγος, ideſt Iyngis, ſiue vt Gaza apud Ariſtotelem vertit, Torquillæ, cuius auiculæ color, vt Leonis fuluus eſt, Rurſus cùm Ariſtot. dicat dentes, ὀδόντας, habere intus, & extrà, ipſe habet ὅλον τάτε ἔσωθεν, καὶ ἔξωθεν ſine ſenſu. cæterum reliqua benenè apud Ariſtotelem, vel apud Athenæum legantur, quæri poſſit. Rondeletius ex Ariſtotele Athenæum reſtituit, colorem interim, & dentium poſituram in ſuo Myro ſubticet. Saluianus, quòd piſcem nunquam vidiſſet, qui myrus eſſe poſſet, iudicium ſuum cohibet. Quod ad Iyngis colorem attinet, Vuottonus huic lectioni veterem Ariſtotelis interpretem conſentire videri tradit. Et Dorion duo Myri genera eſſe ait; nigrum vnũ, rufum alterum, quod ſit deterius. Priorem à Rondel. infeliciter pictum nobis nonnũquã viſum piſcatores in Gallia non peculiariter agnoſcentes, ſerpentem vocant, antiqua (ni fallor) nomẽclatura. Aelianus enim ex alijs myrum ait eſſe ſerpentem marinum, nec vnde nomen habeat, facilè conſtare. Idem ait tradi de eo ſi oculus alteruter capto eruatur, ipſo viuo dimiſſo, & pro amuleto geſtetur, ophthalmiam ſiccam ſanare, piſci verò ſicco renaſci: præterea altero cum capi lumine, qui viuentem eum non dimiſerit. Rondeletius priorem ſuum myrum ſic deſcribit. Myrus ſerpenti magis ſimilis eſt, quàm murænæ, roſtro acuto, longo, corpore nigricante, rotundo, ſine maculis, ſine ſquamis. Vnicum vtrique foramen branchiarum impeĩ fectarum habet. Pinnulas valdè exiguas, cutis ſubſtantia, vnam à ceruicis loco ad anum vſque, & alteram ab ano ad eandem, quarum ora nigra eſt, vt in congro. In vtroque latere à ceruice punctis aliquot aureis notatur, quæ magis in viuentibus apparent, quàm in mortuis. Gulam ventriculo præpoſitam habet, inteſtina longa, recta ad podicem porrecta; iecur longum, rubeſcens, ſine felle: ſplenem longum, tenuem. Carne eſt tenera ſine vllis ſpinis, aut certè pauciſſimas habet. Dorion verò apud Athenæum myro ſpinas per carnẽ ſparſas omnino negat, & totum vtilem eſſe ait, & ſupra modum

b li. 9. c. 23. An murana rum mas. Deſcriptio. Myri duo genera. Natura. Deſcriptio prioris. Caro.



modum tenerum. Alter Myrus rarissimus est piscis, serpens rubescens Rondeletio appellatus, nonnullis, vt ipse testatur, etiam Myrus putatus est, sed falsò, vt ipse existimat, quandoquidem descriptioni non respondeat; Nam branchias (inquit) osseo operculo squamosorum more intectas habet, pinnasque ad natandum maiusculas, quibus Myræna & Myrus (Huic tamen exiguas tribuit) carent: sed Dorionis Myrũ alterum esse ὑποπυρίζοντα, idest, rubescentem non absurde quis existimauerit. Corporis specie Serpentibus terrenis similis est, colore rubro vel phœniceo, lineis obliquis & sinuosis à dorso ad ventrem ductis, eam, lineam quæ à capite ad caudam protensa est, secantibus. Scissura oris non admodum magna, dentes habet acutos, serratos: branchias opertas squamosorũ piscium instar. In dorso à capite ferè ad caudam veluti capillamenta tenuia à sese disiuncta, in ventre similia. Caudam in pinnam vnam desinit.

Alterius. Myri descriptio.

Myrus alter Dorionis.

DE REVERSO INDICO ANGVILLI FORMI.
Cap. XXIX.

DE Reuerso Indico pisce aculeato, eiusque nouo ac insolenti piscandi genere, dictum est. De hoc quem ex tabula quadam nauigationum in nouum orbem, desumpsimus, hæc refert Pet. Martyr. *a* Non aliter ac nos canibus, Gallicis per æquora campi lepores infestamur, illi (nimirum piscatores Cubæ insulæ in cymba, idest, caua arbore piscantes, vt Christophorus Columbus ait) venatorio pisce pisces alios capiebant. Piscis erat formæ nobis ignotæ, corpus eius Anguillæ grandiori persimile, sed habens in occipite pellem tenacissimam, in modum magnæ crumenæ. Hunc vinctum tenent, in nauis sponda funiculo, sed tantum demisso quantum piscis intra aquam carinæ queat inhærere: neque enim patitur vllo pacto aeris aspectum. Viso autem aliquo pisce aut testudine quæ ibi sunt magno scuto grandiores, piscem soluunt. Ille cùm se solutum sentit, sagitta velocius piscem, aut testudinem qua extra testam partem aliquam eductam teneat, adoritur, pelleque illa crumenaria iniecta, prædam raptam ita tenaciter apprehendit, vt exoluere ipsum eo viuo nulla vis sufficiat, nisi extra aquæ marginem paulatim glomerato funiculo extrahatur. Viso enim aeris fulgore, statim prædam deserit. Præda igitur iam circa aquæ marginem euecta, in mare saltat piscatorum copia tanta, quanta ad prædam sufficiat sustinendam, donec è naui comites eam apprehendant. Præda in nauim tracta, funiculi tantum soluunt: quantum satis est venatori, vt ad locum suæ sedis intra aquam redeat, ibique de præda ipsa per alium funiculum escas ei demittunt. Piscem incolæ Gaicanum, nostri Reuersum appellant, quòd versus venetur. Quatuor testudines eo modo captas, quæ nauiculam illis ferè implebant, nostris dono dant. Cibus enim est apud eos non illautus. Hæc ille. Quæ omnia fermè Columbus quoque narrat.

a Lib. 3. Ocean. dec. 1

Venandi modus.

Gaicanus.

Reuerſus Indicus Anguilliformis.



A

DE TÆNIA ARIST. Cap. XXX.

ÆQVIVOCATIO. ETYMOLOGIA.

TAeniæ nomine duos diuersos pisces celebrari suprà meminim⁹, vnũ ex Psittaceis Soleæ speciem à Speusippo, & Epicharmo apud Athenęũ, alterum ab Arist. quo de nũc. Theodorus Vittam reddidit, Plinius Græcam nomenclaturam, quæ tamen etiam Latina est, retinuit. Nomen habet à similitudine, quòd scilicet tęniæ, siue fasciæ, siue vittæ instar, longus, tenuis & latus piscis sit, vnde vermes quidam similiter tæniæ nuncupantur. *Vitta.*

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

B SVperioribus marinis serpentis speciẽ referentibus cõmodè annectetur hoc genus pisciũ. Illorum enim more binas tñ iuxta branchias pinnas habet, vt Anguillæ exẽplo ostendit a Aristot. his verbis: *Pisces plurimi pinnas quaternas habẽt, longi autem vt Anguilla binas iuxta branchias, & Mugiles lacus Sipharum, similiter & quæ Tænia dicitur.* Hanc Rondel. eum piscem esse retur, qui suis piscatoribus Flambo vocatur. i. Flamma, à ruffo, siue flammeo colore, vel quia cùm natat flammæ modo mouetur, & flectitur. Quibusdam verò Spase, i. ensis nominatur à figura. Capite enim lato est, reliquo corpore in acutum paulatim desinente. Fasciç, inquit, similis est, idest, longo tenui, strictoq. corpore, ac flexili longorum piscium instar: corporis tenuitate, carnis sapore & candore Buglosso similis. (Hic sibi aduersatur, nam mox crassum lentumq. sucũ gignere scribit.) Capite est depresso, ossibus multis cõstante. Oculis magnis, rotũdis, pupilla exigua. Ad brãchias pinna vtrimq. vnica ad natandũ data in prona parte villos habet ad caudã vsq. & in eosdẽ cauda terminatur, Tantæ est tẽuitatis, vt ossa vertebrarũ spinæq. quibus firmat̃, carne non tecta appareant. Altero loco. pictum piscẽ, similitudinis causa, Tæniam alterã vocat, nomenclaturamq. aptissimè ei quadrare ait: esse enim tenuẽ & longissimum ad duûm nimirum triũvè cubitorum longitudinem excrescere: corporisq. item specie priori similem esse, eò verò differre, ꝙ præter pinnas, quæ ad branchias sunt sitæ, duas alias habet sub maxilla inferiore rufas, cuius co-
C loris, inquit, sũt villi dorsi, caudaq. præterea quinq. maculas hẽt in parte prona purpureas, rotundas, certo spacio à se distãtes, quales ferè in Solea oculata. Squamis caret, aculeisq. Ob id fortasse de hac intelligẽdus Oppiani locus ταινίαι ἀβληχραὶ i. Tæniæ imbecilles. Colore est argẽteo. Ventriculum magnũ habet, & longũ intestina recta, sine vllis gyris ad anum porrecta. Cor cõpresum. Hepar ex albo rubescens. Lien & fel vix ob paruitatem apparent. Huc referendus est ẽt qui Venetorum vulgo à figura qua messoriam falcem imitatur, Falce nuncupatur, alibi Marmotto, quasi Simia, nimirum ob capitis turpitudinem. Bellon. apud Tenedum intellexit, vulgò Græcè falsò Anthiam nominari, & alicubi in Italia Colpiscẽ, à succo videlicet glutinoso, in quẽ resoluitur, dum coquitur, nã colla gluten est. Cũ vlnam longus sit, palmi latitudinẽ nõ excedit. Polypi modo mollis est, glaberq. ac oblõgus, ita tñ cartilagineus, vt ꝑfrixus, vel assus in quoddam veluti glutinum, vt dixi, resoluatur, vnde ab oĩbus fere mensis explosus est. Vnicam in tergore pinnam, eamq. continuam, duas sub branchijs, totidemq. sub sterno ostendir. Totus in gyrũ quibusdam veluti crenis serratus est, atq. in lateribus lineã habet asperam Subrubra est eius tergoris pinna, grandes oculi, deforme caput, vt Simiã esse dicas. Addidi deniq. lector amantissime alterius tenuissimi piscis, hoc est, solis quodammodo aristis, & cute constantis, seu excarnis pla-
D nè iconem, quam doctissimo Ferrãti Imperato acceptam feres. Piscis est, vt icon ad viuum suis expressa coloribus ostendit, pulchritudine & colorum elegantia nulli cedens. Ita enim rubro, amethestino, ceruleoq. ac aureo variat, vt planè cęlestem æmuletur arcum, nec errauerit, qui marinam appellarit iridem. Rectiùs verò quàm proximè præcedens Tænia falcata dicetur.

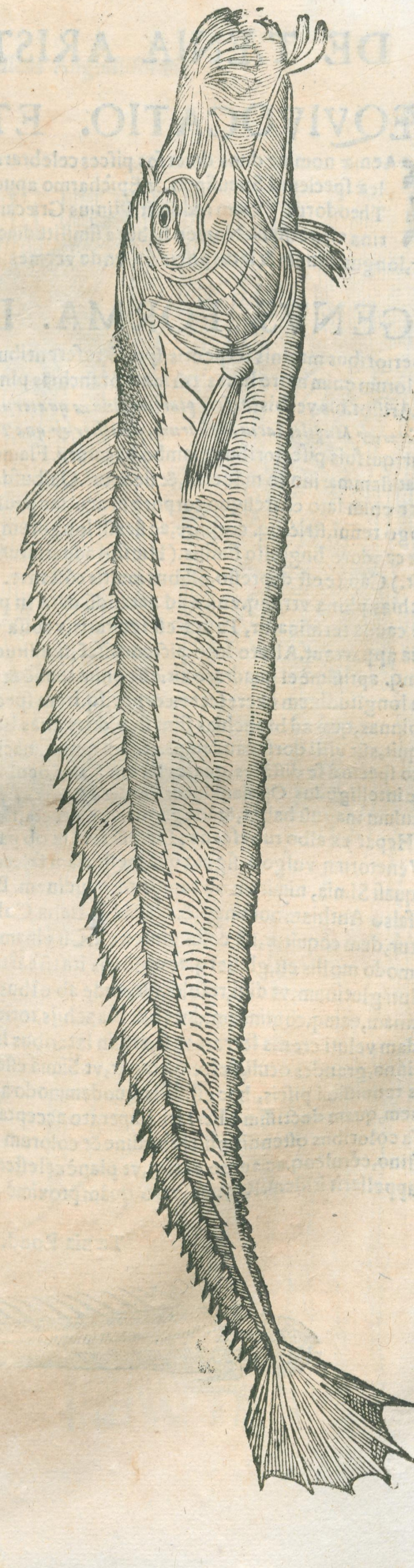
Flamma. *Ensis.* a *Lib. 2. hist. cap. 13.* *Tęnia Rondel. altera.* *Falx.* *Simia.*

Tænia Rondel.



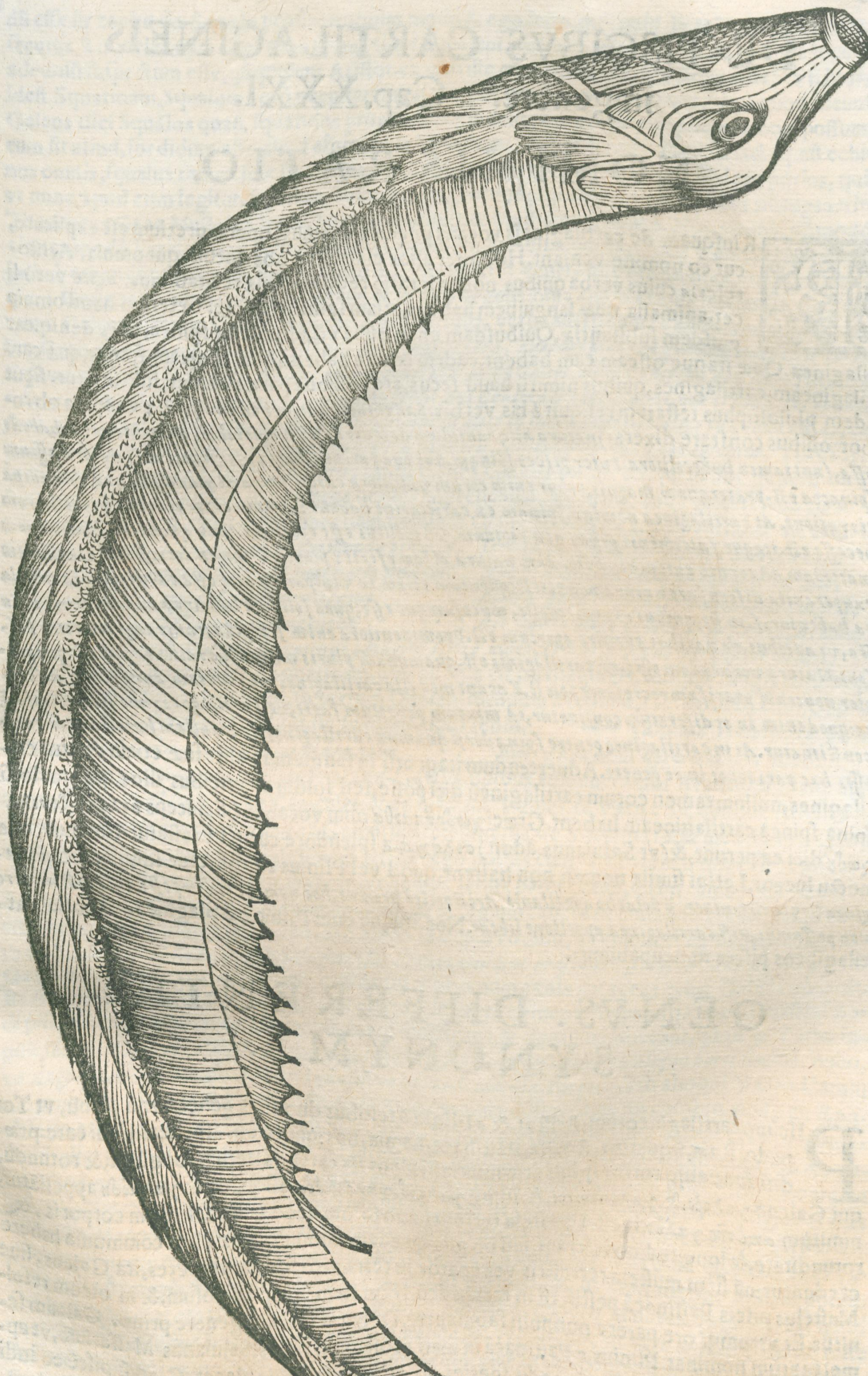
DE

Tænia meliùs, quàm à Bellonio expressa.



Tænia altera Rondel.





E

DE PISCIBVS CARTILAGINEIS in genere. Cap. XXXI.

NOMINIS RATIO.

a L. 3. Hiſt. cap. 7.

b Li. 2. Par. cap. 9.

Serpentium ſpina.

Cartilagineorum.

PRiuſquam de cartilagineis vocatis piſcibus agamus, operæ pretium eſt explicare, cur eo nomine veniant. Hoc inter alios clariſſimè nos docuit, qui omnia, Ariſtoteles; *a* cuius verba quibus nominis ratio redditur, mox recitabimus. Scire verò licet, animalia quæ ſanguinem habent, etiam ſpinam habere, cæterùm haud omnia eiuſdem ſubſtantiæ. Quibuſdam enim oſſea eſt, alijs velut ſpinea, alijs deniq. cartilaginea. Quæ itaque oſſeam eam habent, eadem & oſſa habent; quæ ſpineam, ſpinas, quæ cartilagineam, cartilagines, quibus nimirũ haud ſecus, atq; oſſibus partes omnes ſuſtinentur, ſicut idem philoſophus teſtatum reliquit *b* his verbis: *Sanguineis autem non viuiperis* (viuipara ob robor oſſibus conſtare dixerat) *natura aliquantulum degenerat, vt volucribus, quamuis enim habeãt oſſa, ſunt tamen imbecilliora. Inter piſces ſpinam, qui oua pariunt, habent: ſerpentibus ẽt natura oſſium ſpinacea eſt, præterquam magnis: robur enim eorum validiora exigit firmamenta, eadem qua & viuiparis ratione. At cartilaginea nomine, ſpinam ex cartilagine habent: motum enim eorum eſſe molliorem neceſſe eſt, itaque fulcimenti genus non rigidum, ſed mollius eſſe oportuit. Adde quòd terrenam omnem materiam ad eorum cutem conficiendam natura abſumpſerit: pluribus tamen locis ſimul tantundem exuperantia diſpenſare natura non poteſt: quoniam etiam in viuiparo genere oſſa cartilaginoſa complura habentur. ſ. in ijs, quibus expedit molle, mucoſumque eſſe, quod ſolidum habetur, ratione carnis obducta; vt auribus, & naribus euenire apertum eſt. Prominentiora enim ſi rigida ſint, frangi celeriter poſſent. Natura verò eadem oſſis, & cartilaginis eſt, quamquam pluris minoriſuè ratione intereſt: quapropter neutrum præciſum recreſcere poteſt. Vacant medulla cartilagines terreſtrium animalium diſcreta: quod enim in os diſcretum continetur, id mixtum per totum facit, vt cartilago res mollis, mucoſaq́; conſtituatur. At in cartilagineo genere ſpina dorſi quamuis cartilaginoſa, medullam habet: vicem enim oſſis hæc pars tenet in eo genere.* Aduertendum itaq; etſi in ſanguineis alijs ſuæ etiam dentur cartilagines, nullum tamen eorum cartilagineũ dici poſſe, ſed ſolùm ex piſcibus illos, qui pro dorſi ſpina ſpinea cartilagineam habent. Græci χονδράκανθα olim vocabant, deinceps σελάγη & σελαχώδη dici cæperunt, & (vt Saluianus addit) σελάχια; à ſplendore cutis, vt teſtatur Galenus, quæ noctu lucent. Latini ſimile nomen non habent, quod vel Plinius *c* profitetur inquiens, *Cartilaginea Græcè in vniuerſũ Selacho appellauit Ariſtoteles primus, hoc nomine eis impoſito: nos diſtinguere non poſſumus, niſi cartilaginea appellare libeat.* Nos itaque cum Plinio cartilaginea, ſeu potius cartilagineos piſces nuncupabimus.

F

Os & cartilago non renaſcuntur.

G

Cartilaginea quæ dicenda.

c L. 9. c. 24.

GENVS. DIFFERENTIÆ, SYNONYMA.

a L. 2. Hiſt. cap. 13.

b. L. 9. c. 24.

Etymum.

c L. 32. c. 2.

Plinij locus emendatus.

PIſcium cartilagineorum: Ariſtot. & *a* Plinio *b* teſtibus duo ſunt genera, vnũ planũ, vt Torpedo, Raia, Squatina, Aquila, Paſtinaca, Lamia, Bos: quorũ alij aſpera: alij leui cute prædìti ſunt: alijq. rurſus ſpinis armantur: alij planè ijs carent: alterum longũ eſt, & rotũdũ, qui Galeno γαλεόι, & γαλεώνυμοι, Ariſt. itẽ γαλεού, γαλεοειδεῖς, aliquãdo & γαλεώδη appellãtur, nimirùm ἀπὸ τῆς γαλῆς, ideſt, à muſtela terreſtri, non ſolùm quòd hanc beſtiolam corporis, & rotunditate, & longitudine referant, ſed ob alia quædam nonnulla, quæ cũ ea communia habere creduntur: nã ſicut muſtela terreſtris venenatos in terra proſequitur ſerpẽtes, ita Galeus, ſiue Muſtelus piſcis Paſtinacã peſtiferũ in mari piſcẽ. Iecur item vtriq; adipoſum, & in oleum reſoluitur. Et vtrumq; ore parere nonnulli fabulantur. De hoc poſteriori genere prius. Galeum ſemel tantùm nominat Plinius, *c* Paſtinacã in mari proſequi tradens. Saluianus Maſſarium, vt apparet) ſecutus, nomẽ ibi eſſe, cõtendit ſpeciei, nõ generis, & ſi dijs placet, Gladiũ piſcẽ eo indicari, qui Straboni, vt oſtẽdimus Galeotis appellatur, cũ tñ paulò antè in hoc Plin. loco: *Planorum piſciũ alterum genus eſt, quod pro ſpina cartilaginẽ habet, vt Raia, Paſtinaca, &c. quo in numero ſunt Squali quoq; quamuis non plani,* nunquid pro Squali, legendum ſit Galei; dubitet, itaq. legen-

H

A dũ esse in capite de Squalo profiteatur: quo modo & ego lego, quicquid dicat Vuottonus, eũq. secutus Rondelet. nam licet alias idem Plin. *d* Squalum nominet, scire licet hunc quoque locum admodũ suspectum esse, qñquidem Aristot. ex quo ille eum transtulit, pro Squalo habet Rhinã, idest Squatinam. Squalum verò peculiarem piscem esse, suo loco ostendemus. Nam quod dicunt Galeos dici Squalos quasi squalidos propter corij videlicet asperitatem, probare non possum: cum sit aliud, sordidum esse, aliud asperum, & horridum. Asper & horridus visu tactuq. est echinus omnis, squalus tamen siue squalidus, sordidusque non est. Plinius itaque Galeos potius, quã vt nunc, apud eum legitur, Squalos, hosce longos, rotundosq; cartilagineos pisces nũcupauerit. Theodorus Gaza Mustelos latinè nominare voluit, & Mustelinum genus. Nos promiscuè modò Græca, modò Latina voce vtemur. Apud Oppianum, & Aelianum κύον, idest Canis, latius, quam γαλεὸς extenditur, τῶν κυνῶν, siue Canum marinorum tria genera esse profitentes, vnum maximũ, quod Cetis annumerari possit, pelagium & in alto degens: bina alia in cœno hærentia, quorum vnum Galeus, alterum Centrina vocetur: sed vtriusq; verba adscribam: *Canicularum* (κυνῶν malim Canum) *marinarũ*, inquit *e* Alianus, *tria sunt genera, quarum maximè quadam inter Cete robustissima numerari possunt: ex reliquis duobus generibus, aliud Galeos, aliud Centrina appellari solet. Qđ*
B *color varium est, Galeus nominatur: reliquum genus, qui Centrinas appellauerit, non errabit: eis innati sunt aculei duri, & aduersus omnia resistentes, quorũ alter in summo vertice, alter in cauda est, atque venenatum quiddã habent. Postrema duo genera paruarũ Canicularum in cœno capiuntur.* Hæc ille: in quibus ab Oppiano differt, quod eos tantũ Canes Galeos vocari ait, qui in hoc genere varij sunt; item quod Centrinæ nomine eos omnes cõprehendat, qui in hoc eodẽ genere, aculeis armantur, cum inter Galeos, ἀκανθίας etiam nominet Oppianus, qui ex Lippij versione sic canit;

Atque pudenda Canum gens, & furibunda propago. Diuisa in gentes ternas: hęc horrida visu
Cum Cetis numerata furit per marmoris vndam: Quę restant altæ cœno merguntur in alto.
Pugnaces inter pisces Centrina vocatur Altera quòd stimulis credatur noxia nigris;
Tertia dicetur Galeorum nomine turba Ast Galeis altas gentes numeramus, Acãthas,
Et leos, lęuesq; *& Catulos, Squatinas adiũgim⁹ istis Vulpes, & varios; cœno merguntur in alto.*

Cœterùm cùm poeta ῥῖναι. i. Squatinam, quæ ex latis est cartilagineis, reliquis longis rotũdisq. hic annumeret, suspicandum est, in textum Oppiani mendum irrepsisse. Gesner. itaq. conijcit pro ῥῖναι legendum esse εἰσιν, idest, sunt, sic suadente ipso sensu. —— γαλεῶν δ' ἑτεροτρόπα φῦλα Σκύμνοι καὶ λεῖοι καὶ ἀκανθίαι, ἐν ἄρα τοῖσι Εἰσιν ἀλωπεκίαι καὶ ποικίλοι. idest.

C Alterum genus (nimirum tertium) vocatur Galeus, quibus annumeramus Acanthias, idest, Spinaces, Læues, & Catulos, siue Caniculas: & ex his sunt Vulpes, & Varij. Sic quoque Athenæus citans Aristotelem eadem nomina Galeorum refert, nulla de Squatina facta mentione. Quòd verò ad canis nomen vniuersalissimum attinet; ego potiùs cum Aristotele omnes istos pisces, Galeos, aut Galeorum generis dixerim; vt nempè latius patet Galei, quàm canis vocabulum. Falliturque Saluianus, dum maximum illum, & pelagium canem ex cetis esse credit; piscis enim est, isque quem Aelianus, aliàs ceu sui oblitus Galeum vocauit, vt videlicet ex Galeorum genere esse indicaret: *Galeus*, inquit *pelagius est, & magnitudine præstans: simul & canis figuram gerit:* Gesnerus addit, cetacei nimirum: quod non probo: nam canis cetaceus ei hic Galeus vocatur. Et Athenæus Galeos, & canes testatur pisces esse cartilegineos. Apparetq. canes dici istiusmodi pisces dici, quod terrestrium canum more mordeant, & dentibus noceant, quod & Varro innuit his verbis: *Vocabula piscium, pleraq; translata sint à terrestribus ex aliqua parte similib. rebus, vt Anguilla, Lingulaca, &c. alia à vi quadã, vt Lupus, Canicula, Torpedo.* etsi alioqui Varro Catulũ hic priuatim intelligere potuerit. Quamobrem omnium differentias ita constitui posse cũ Rondeletio arbitror, vt alij Galei simpliciter, alij Galei cetacei appellentur, quibus Galen. *f* canes
D & libellas subijcit. Alias verò etiam Galeis, siue *Mustelis congenerem esse ait, qui apud Romanos suo tempore erat in pretio, Galaxiã appellatus: Philotimum verò eũ præterijsse, propterea quòd in Græco mari nasci non videatur: qui an idem sit Galeo Rhodio,* quem Athenęus Galęis accenset, & cani pingui Syracusanorum, suo loco ventillabimus. Differunt authore Aristotele *g* nonnulli mares cartilaginei generis a suis fœminis: eo quod maribus bina quædam circa excrementi ostium pẽdent, quibus fœminæ carent, vt perspici, inquit in Mustelino genere potest: In his. n. quod dixi, omnibus est. Sunt & fœminæ Mustelini generis maiores, quàm mares, quod cum rapacibus itaque auibus habuerint commune. Qui verò in hoc genere minores sunt, ij teste Aeliano, ad cubiti magnitudinem excrescunt. Aristoteles *h* Galeos priuatim intelligit, vbi cartilaginea scribit squamis carere, cute verò aspera muniri, quoniam spina cartilaginea constant, & terrenam portionem natura inde ad cutem transtulit, inque eius asperitatem absumpsit: eosdéq. tantũ intelligit Galenus cartilagineorum animalium asperã cutem esse inquiens: nam sicuti verissimũ est, omnes cartilagineos pisces verè squamis carere; ita haud verum est, oẽs aspera cute

Ii operiri:

d Lib. 9.
Mustelus.
Canis.
e li. 1. c. 55.
Galeus quid Aeliano, & quid Centrina
Oppiani locus emend.
Canes qui pisces.
Canes cur dicti.
f li. 3. de fa. alim.
Galaxia.
Differentiæ maris à fœmina.
g Li. 5. hist. cap. 5.
Magnitudo.
h lib. 4. Par. cap. 13.
Nonoĩa cartilaginea esse aspera.

operari:nam ex Galeis λεῖος, ideſt Læuis ex planis Rana, Torpedo, Paſtinaca, Aquila, & Læuiraia, læui non aſpera teguntur; quamobrem aliàs idem Ariſtot. i cartilagineorum alia lęuia, alia aſpera eſſe dixit. Rurſus os vt Delphinis ſupina parte eſſe, quod cartilagineo generi item tribuit, haud conuenit omnibus. Squatina namque, & quæ in mari Rana vocatur, id in extremo roſtro habent. Qui verò id ita ſitum habent, niſi conuerſi reſupinentur, cibum corripere nequeũt, quod natura vt philoſophus arbitratur non modò ſalutis gratia cæterorũ piſcium feciſſe videtur; dum.n. iſti ſeſe conuertunt, mora nõ intercedit, qua piſcis, quẽ inſectãtur euadere poſſit (nã oĩa id genus rapina piſcium viuit) verùm etiam ne nimis ſuam deuorandi auiditatem explerent: cum.n. faciliùs caperent, breui per immodicam ſatietatẽ perirẽt: & propterea cũ roſtrum eorum ſtructura tereti, ac tenui ſit, facilè ſcindi in oris hiatũ non põt. Branchię omnibus (cartilagineis) eodem teſte k detectæ ſunt; cauſa, inquit, eſt quòd cartilagine, earũ tegumenta conſtent. Spina item omnibus cartilaginea: motuſq. lentus, & piger eſt, qm̃ non ſpina, aut neruo corroboratur. Contra genus ſpinatum celeriter fertur. Tegumentum autem quod branchias operiat, celeriter moueri oportet, cum branchiarum natura quaſi ad ſpirandi vſum piſcib. data ſit. Quamobrẽ in ſpinatis non modò tegumentum, verùm etiã ipſi branchiarum meatus contrahuntur, vt celeriùs agatur. Locus earundem variat, nam quæ plana ſunt, parte inferiore, ſupinaq. habẽt, vt Torpedo, Raia, &c. oblongis verò in lateribus adhærent, vt in quouis Muſtelino genere cernitur, & tegumenti loco quinque habent foramina. Quod verò eiſdem Muſtelini generis branchias tribuit duplices, & vtrimque quinas, id in planis quoque manifeſtum eſt. Pinnæ Galeis iuxta branchias binæ totidemq. à podice. Athenæus Acanthiæ, ſiue Spinaci peculiariter tribuit cor pentagonum, cæterùm id ei cum reliquis Galeis commune eſſe Rondeletius aſſerit. Iecoris ſubſtantia, quam in pleriſq. diuerſa eſt. Ariſtoteles l.n. adipeum eſſe ſcribit, & ex eo colliquato oleum fieri; ipſa tamen cartilaginea nullo diſcreto adipe carni ventrevè adhærente pingueſcere. Idem & geminum iecur eſſe, ipſoſq. piſces pinguedine, & ſeuo carere aliàs tradit recitante Athenęo. Fel in iecore ſitum. Galeis appendices complures supernè circum ventriculum exeunt. Vulua item ab alijs differt: Qui enim oua pariunt, vuluas habent teſtante eodẽ philoſopho bifurcatas, atque inferius poſitas, cartilaginei ea potius ſpecie, qua aues habent, ſed intereſt, quod oua nõ iuxta præcordia omnibus, ſed infra nonnullis ad ſpinam conſiſtant, ſed aucta in alium transferantur locum. Differunt verò inter ſe, tum etiam à planis ratione eiuſdem vteri: habetq. earundẽ vulua paulò à præcordijs inferius, veluti mammas albidas, quæ non niſi grauidis inſunt. De ouis pariendique diuerſitate mox rurſus, cum de partu dicemus. Atq. iſthæc de nominibus, generibuſque cartilagineorum, deque partibus, quæ omnibus communes ſunt, dicta ſunto.

i lib. 4. Par. cap. 13. — *Branchia.* — *k lib. 5. hiſt. cap. 5. & 2. Hiſt. c. 13. & 4 de par. cap. 13.* — *Motus.* — *Pinna.* — *Cor.* — *Iecur.* — *l lib. 5. hiſt. cap. 5.* — *Fel.* — *Vulua.* — *Ouorũ locus* — *Mamma.*

LOCVS. PARTVS.

Cartilaginei omnes marini ſunt: cæterùm planorum alij pelagij ſunt, alij in cœno obuerſantur: & ex Aeliano, atq; Oppiano diximus Canes minores, hoc eſt, Galeos, ſiue Muſtelos in profundo degere cœno, maximos verò, ſiue Cetaceos pelagios eſſe. Ariſtot. Galei omnes pelagij ſunt, lituſq. & vada repetunt, cùm pariendi tempus inſtat. Iſque omneſnè Galeos, an Spinacẽ ſolũ in Euripo non gigni inquiat, ſuo mox loco ventillabimus. Galeos ore parere priſca ætas. Aegyptij ſapientes ſibi perſuadebant, argumento quòd fœtui ſuo timentes ea parte eos recipiant, reddantq. eadem viuos, & incolumes timore depoſito: ſed falſum id eſſe, nullumq. animal ore concipere, parereq. poſſe in priori Ornithologiæ noſtræ tomo in Coruini generis hiſtoria oſtendimus. Ariſtoteles a itaque cùm dixiſſet Cartilaginea vuluas habere ea ſpecie, qua aues, ſed intereſſe quòd oua non iuxta præcordia omnibus, ſed infra nonnullis per ſpinam conſiſtant, vnde aucta in alium locum transferuntur; ſubdit, omnia cartilaginea ſimul, & oua parte ſuperiore circa præcordia continent, alia minora, alia maiora; & inferiora animalia iam excluſa; vnde fit, vt genus id piſciũ ſæpe in menſe & pariat, & coeat: quippe quod non vniuerſa edere ſoleat, quæ conceperit, ſed particulatim repetens ſæpe, & diu peragens; vt dum ſuperiùs oua contrahit, inferius oua concoquat, atq. perficiat. Anne ob ſeminis id fit inopiam? Hac enim laborare cartilagineos piſces habemus apud eundem b Ariſtot. Cartilagineorum nec fœminæ ſuos cõceptus, nec mares ſuum ſemen ſpargere viſuntur, cũ generis nõviuipari piſces oua, & mares ſemẽ ſpargere ſoleãt: cauſa verò eſt, quod genus cartilagineũ ſemine minimè abũdat: Vuluas ẽt fœminæ ad ſeptũ poſitas cõtinent: æquè.n. mares à maribus, fœminæ à fœminis differunt: Sunt.n. cartilaginei minus copioſi genitura. Coitus eorum hunc in modum peragitur. Cũ piſces omnes admotis inuicem partibus ſupinis copulentur, plani aliter faciunt. Hi.n. qui caudã habent, vt Raia, & Paſtinaca, & reliqua huiuſmodi, non ſolũ admotis ſupinis, ſed etiam tergo fœminarũ ſupinis marium ſuperpoſitis, modò cauda impedimento nullo, ob craſſitudinẽ ſit coeũt.

Differentia à loco. — *An ore pariant.* — *a li. 6. hiſt. cap. 1 P.* — *Cur ſæpe pariant.* — *Seminis inopia.* — *b lib. 3. de gen. ani. c. 7.* — *Coitus.* — *Plani vt coeant.*

A At Squatia,& quibus,plenior est cauda,his attritu mutuo tantũ partium supinarũ coitus agitur. Sunt qui se vidisse affirment, inquit *c* Aristot.,nõnulla ex cartilagineis auersa canum more terrestriũ cohærere. Sed omnia cartilaginea hunc in modum coire apertiùs notatũ à pluribus est. Morantur.n.in coeundo diutius omnia, quæ animal generant, quam quæ oua. Superfœtant eodem testãte philosopho, *d* & ferunt vterum mensib. cõplurimũ senis:& cùm tempus pariẽdi instat,repetunt litus, & vada, pelago & alto relicto gurgite vt neq. tepore careãt & progeniẽ tutiùs collocent.Partum eorum viperino similẽ esse nõ vno *e* in loco tradidit, nempe oua viperæ more cùm intra generarunt,mox animal foris excludere,perfectumque generare ouum:ita n.ex ouo animal gigni:ex imperfecto autẽ nullũ:Oua verò nõ extra edere,quia natura frigida sint, nõ quia calida,vt quidã volunt.Meminit huius partus etiã Theophrastus *g* ex Theodori versione,inquiens: *Aparine flores in orbiculis suis asperis continet,concoquitq; fructũ,deinde parit,vt illis simile sit,quòd in Galeis,ac viperis euenit* ἐπὶ γαλεῶν καὶ κρλωῶν, Theodor.legit κιδνῶν, vel ἐχιδνῶν, Gesnerus legendũ censet κυνῶν,qm̃ canes sint ex galeorum genere,quod non probo,quod.n attinebat,ad speciẽ descendere,si toto genere id cõuenire indicauerat,quare Theodori versionẽ probo,*illa enim,vbi intra se oua pepererunt,mox animalia gignunt.*Haud omnibus tamẽ cartilagi-
B neis,idem partus est.Non.n.viuos parit Rana, vt binis in locis testatum reliquit Aristoteles,& *h* Plinius quoque his verbis:*Et cùm cæteri pisces oua pariant,cartilagineũ genus solum,& ea quæ Cete appellãt animal parit,excepta quam Ranam vocant.*Rursus eorum qui viuos pariunt,& vteri,& excludendi ratione differunt,sicuti fusiùs docet *i* Aristot.inquiens: Discrimen autẽ inter se ipsi pisces ostendunt, vt Mustelini,qui tum inter se,tum etiã à planis ratione vteri differunt.Nõnullis .n.medio vuluæ circa spinã oua adhærent quemadmodũ dictum est,vt caniculis:quæ cũ accreuerint,absoluta feruntur per vuluam bifurcem,annexãq.ad præcordia, quomodo & cæteris generis eiusdẽ,in vtrãq.partẽ transferuntur.Habet tam eorum,quam cæterorum Mustelini generis vulua paulò à præcordijs inferiùs veluti mãmas albidas,quæ nonnisi grauidis habentur. Caniculæ,& Raiæ testacea quædã gerunt,in quib.humor ad oui similitudinem cõsistit.Figura eius testæ,similis tibiarũ ligulis est;meatusq.fiunt capillamentorũ specie in testis. Sed caniculis quas aliqui ab hinnulo Nebrios Mustelos appellãt,fœtus rupta,dilapsaq.illa testa ꝓueniũt. Raijs,cũ pepererint,rupta testa excluditur fœtus:Spinaces verò Musteli,sic à spina quã habẽt,nũcupati oua ad præcordia cõtinent super mãmas;quib. vt descenderint,iam absolutis,fœtus innascitur. Idem hic generãdi modus,& Vulpeculis est.Musteli autẽ læues vocati,oua per vuluã mediam,
C vt caniculæ gestãt,quæ postea in vtrumq.vteri sinũ descendant.Mox animal gignitur,nõ aliter quã in quadrupede cõtineri videtur.Adhæret vmbilicus ille prolixus capite altero ad partem vuluæ inferiorẽ,veluti acetabulo annexus:altera ad medium fœtum,qua in parte iecur est.Cibũ si resceces,fœtum ad oui similitudinẽ videris,etiã si nõ præterea ouum habeat.Secũdæ,mẽbranæq; singulæ fœtus singulos modo quadrupedũ continent.Caput prolis in vtero nouæ adhuc partem spectat superiorem:auctioris iã,& perfectioris,inferiorẽ versus trãsfertur. Mares in læua,fœminæ in dextra ingenerãtur;atq.etiã parte eadẽ vna,fœminę,& mares.Viscera & fœtus habet,vt iecur;perinde,atq.in quadrupede magna,cruentaque resecto cernũtur. His addemus quæ Bellonius,& Rondel.in hoc eodẽ piscium genere obseruarũt.Ille senos,vel octonos,atq. interdum etiã plures fœtus suis partib.absolutos,pedali lõgitudine diuersis temporibus parere scribit,& persępè viuo emergente fœtu ouis adhuc crudis,& exclusis scatere vterum,superiorẽ eius partem quæ ad septũ est,occupantib.(Athenæus Galeum vt plurimũ tres parere scribit.) eorumq.alia dextro matricis cornu,alia sinistro cõcludi:at in Catulis hoc pręcipua admiratione dignum esse visum,quòd nulla cõtegãtur secundina,atq.ab vmbilici venosa quadã parte nutriantur:Cũ.n.oua,inquit,foras nõ exeãt,certisq.vinculis matrici obuinciantur,ammio tm̃ tuni-
D ca opus habuisse videntur:quo iã efformato fœtu,& rimã quandã in sterno inter pinnas, quæ ad branchias sunt,ducente,alimentũ à matrice ꝑ vinculũ,seu vmbilicum suscipit,adeo quidem tenuem,vt Lyræ fidiculam non exuperet.Id aũt alimentum sm̃ tenuem,& exilem fidiculam in quandam veluti perulam fertur,quam ventriculum esse diceres,quo tanquam oui vitello perpetuò repleta esse cõspicitur:cuius positio est in ventre medio,duobusq. hepatis lobis subijcitur. Ac quod ita res habeat,Catulum à matris vtero exectũ,si per ventrem disseces, verũ eius ventriculum perpetuò vacuum,& ieiunum cõperies:nihil.n.per os assumit,aut deuorat.Rectũ verò intestinum recrementis liuidis turgere cõspicis:quin etiam viuũ pisciculum à matris vtero si qñ illæsum exemeris,atq.in aquam proieceris,protinus viuere,ac natare cernes: ac nihilominus in vteri profundo oua permulta reperies,quorum sena,interdũ octona,crassiora, mollia, lutea, tenuissima membrana cõtecta,ac coaceruata,ad nouos fœtus ꝓducendos iã esse destinata conijcies sup qb.infinita alia minora,ac futurorũ ouorũ rudimenta cernes,quæ nusquã interiture Galeorum prolis tibi spem aliquam adferre possint.Hæc itaq. Bellonius, qui & alias asserit se vi-

c L.5.hi.c.5 | *Superfœtatio.* | *d Li.6.hist. cap. 11.* | *e L.1.de ge. c.10.& l.3. Hist.c.1.& l.2.c.13.& lib.6. c.10.* | *g L.7 Hist. cap.14.* | *Partus diuersitas.* | *h lib.2.hist. c.13.& l.3. de gen. c. 1.* | *i lib.6. hist. cap.10.* | *Caniculæ, & Raiæ partus.* | *Spinax, & Raiæ partus Vulpeculæ partus.* | *Bellonij, & Rondeletij obseruationes.* | *Catulorum oua.*

disse aliquãdo canem exigui corporis fœtus vndecim vno partu edidisse, ita vt caput, vt in alijs E
etiam animalibus primò nasceretur, non tunicis inuolutus, vt in Delph inis, sed vmbilicali tantũ in ea cum vtero matris coniunctos. Secuit eandem Aristotelis Caniculam Rondeletius, & in medio vteri ad spinam adhærere oua obseruauit, & cùm accreuerint, in vtrumq. vteri sinum transferri, cùm Cæteri Galei ad septum transuersa oua concipiant, non in vuluæ medio, vt ex Arist. dictum est prius. Esse autem huius caniculæ oua, testacea quædam, in quibus similis ouis humor continetur colore, & perspicuitate cornu, figura verò puluinaribus, quæ capiti supponimus dormituri, similia; ex angulis dependere meatus longos, tenues, quos k Aristot. πόρους τριχώδεις vocat, i. meatus capillares, lyræ fidibus, aut absimiles, instar capreolorum vitis conuolui, sed dum explicantur, duorum cubitorum longitudinẽ æquare. Testa intus rupta, dilapsaque fœtũ exire, atque ita ex ouo viuum animal parere caniculam. At rectiùs, & significantiùs, testaceum ouum quod vocat, testaceum oui inuolucrum vocasset, quo nomine vocandum esse sua ipsius icon demonstrat. Pinxit autem in dissecto pisce mammas illas cãdidas, bifidamq. vuluam, vt Aristotelis locus perspicuè intelligi possit; cui, inquit, maior adhuc lux accedet, si diligẽtiùs duo hæc expenderimus. f. figuram testaceorum ouorum caniculæ similem τοῖς τῶν αὐλῶν γλωτταις. i. tibiarum ligulis. Et, sint meatus, an non tenues illæ, & capillares cõuolutæq. apophyses ex ouorum angulis F
dependentes: ἡ γλῶττα præter notum significatum, lingulam, siue ligulam significat, quæ tibijs adhibetur, à figura sic vocatam, quæ ex amplo ad strictius tendit, fieri solitam ex arũdine. Testis est Dioscorides. *l In arundinum genere quadam nastos, idest, farctior vocatur ex qua sagittę fieri solent alia fœmina, ex qua αἱ γλωττας τοῖς αὐλοῖς κατασκευάζοντας, idest, tibiarũ ligulas efficiunt.* Exdẽ ligulæ hodie quoque tibijs adhibentur; absque ijs. n. sonus edi non potest. Huiusmodi ligulas referunt anguli testacei oui caniculæ, qui in angusto in amplum, latumque euadunt, vt si quatuor ligulas coniungas, testacei illius oui figuram constituisse videaris. Iam verò πόρους τριχώδεις Aristoteles quos vocet, idem Rondeletius declarat, ex piscis eiusdem anatome: Degenerant ij in tantam, inquit, tenuitatem, vt nullum meatũ inesse putem, frustraq si aliquis esset, illic à natura mihi conditus videretur. Nam vt aliundè aliquid hauriatur, quod ad nutritionem, accretionemq; necessarium sit, aut aliquid ex ouo exhauriatur, meatus illic inesse necesse est. Si per hos trahendum aliquid esset, eorum capita vteri venis adhærere, alligarique oporteret, quemadmodum in quadrupedibus vteri cotyledones cum secundarum venis coalescunt. Præterea meatuum capita, quibus in eos aliquid primùm influit, ampliora esse, sensim verò angustari necesse est. Quare cùm neque capita vtero adhæreant, sintque angustiora qua parte ampliora esse deberent, neq. G
esse meatus, neq; dici possunt; nihil verò per hos ex ouo effluere perspicuum est ex humoris ipsius consistentia, qui crassior est, quàm vt per tam tenues meatus permeare queat. Non sunt igitur meatus, sed ouorum appendices, capreolorum vitis modo intortæ, ad retinendum, & firmandum vndiquaque in vtero ouum, vt neq; sursum, neque deorsum loco moueatur, quoad in eo, calore vteri formatus fœtus stato tempore in lucem exeat. Depinxit & Bellonius idem inuolucrũ testaceum, matriculæ marinæ nomine, & Gallis vulgò Crapault de mer vocari asserit. Similiter sese oua Raiarum habere idem Aristoteles tradit: qualia in litore ipsi sæpe legimus.

k lib. 6. hist. cap. 20.

Oui inuolucrum.

l li. 1. c. 115.

Matricula marina.

NATVRA. MORES. CIBVS.

OMne genus cartilagineorũ ex aliorum pisciũ rapina viuere, cibumq. nisi conuersa resupinentur, capere nõ posse, præcedenti rubrica ex Aristot. diximus, vbi insolentem oris in ipsis positũ describamus, addita etiam ratione. Plin. id præterea testatur his verbis: *a Omnia autem cartilaginea sunt talia, & supina vescuntur, vt in Delphinis diximus.* Latent omnia diebus frigidissimis, vt idem Arist. testatum reliquit. Aelianus h omnia canum genera specie, mo H
rib, & victu cõuenire author est. Galeos, vt ostendimus, intelligit, qui teste c Aristototele, fœtus suos intra seipsos recipiunt, & rursus emittunt: quod item, & Squatinæ, & Torpedines faciũt: & quidẽ visam Torpedinẽ ait grandẽ, quæ fœtus intra se circiter octoginta haberet: cæterũ Spinacem vnum ex Galeis recipere prolẽ spinæ impedimento nõ posse: nec Pastinacam, & Raiam propter caudæ asperitatẽ: hãc verò etiã tum propter capitis magnitudinẽ, tum propter aculeorum impedimentũ. Quæ verò loco, & cur recipiant, philosophus nõ addit. Ore id fieri, pleriq. veterum asserunt, Athenæus. *Parit Galeus vt plurimũ tres, eosq; recipit ore, & rursus emittit: in primis quidẽ Varius, & Alopecias, cæteri non item propter asperitatẽ.* Aelianus: *Galeus in mari ore parit: & fœtum eodem denuo recipit, redditq. eadem via viuum, & incolumem.* Idem & aliàs cũ quod ore pariat, immundũ cibum esse dixisset: *quidam*, inquit, *ipsum non ore parere dicunt, sed insidiarum timore per vtra culsum, vt occultet catulos suos, deuorare: deinde, cũ nihil ab insidiarũ comparatione timet, viuos euomere.* Vbi & causam habes, cur recipiat: quemadmodũ, & ex hoc d Plutarchi; *Galei paterna quadam*

a li. 9. c. 24.

Quando lateant.

b li. 8. hist. cap. 15.

c lib. 6. hist. cap. 10.

Quæ fœtus recipiant, & quæ non.

d lib. anim. &c.

A *dam indulgentia nulli animaliũ vel suauitatis, vel bonitatis summa palma cędunt. Oua pariunt primũ, mox animal, non foris, vt catera: sed in seipsis adunt, tum educãt, gestantq́; ceu partu secundo quodam, ac vbi iam adolenere, foris emittunt; ludere, & natare circa se docent, mox in se rursus per os recipiunt: inhabitandum, incolendumq́; corpus prębent; locum, cibum refugium, tãtisper dum ipsis ex sese pręsidiũ certum sit, suppeditãtes.* Aelianus q verò Canem marinum simul, atq. peperit, nulla mora interposita, suos paruulos secum natantes habere ait; si quis verò eorum timeat, ingredi rursus per genitalia in ventrem matris, & vbi timor abierit, denuò prodire, tanquam rursus esset editus: quod & Oppianus tradidit, canens.

Amor in fœtus.

q Li. 1. c. 17

> *Et Canis aquoreus fœtus (mirabile dictu)*
> *Custodit; catuli teneri post terga sequuntur,*
> *Fœtibus est scutum genetrix, illosque tuetur,*
> *Sed cùm formidant (pelago sunt multa timenda)*
> *Accipit in ventrem natos, iterumq́; recurrunt,*
> *Vnde prius lapsi fuerant, & ventre teguntur.*
> *Et quamuis partus fuerit cruciata dolore*
> B *Vt mater lęto perpessa est omnia vultu:*
> *Atq́; iterum charos fœtus in viscera condit,*
> *Atq́; parit rursus, cum respirare timore*
> *Cœperit, & tutas speculetur marmoris vndas.*

Quibus posterioribus locis Saluianus, non Canem Carchariam, sed Caniculam intelligi debere contẽdit, argumẽto quòd nemo hoc Carchariæ, omnes Caniculæ ascripserint: ego cur id & Carchariæ conuenire quoq. non possit, non video: Id & Tzetzes credidisse videtur, r Glaucum, Galeum & Canem, ingruẽte periculo prolem suam abscondere scribẽs; cæterùm priores duos ore, Canem verò vtero recipere, rursusq. eos parere sublato metu. Minorum mirus est in suos amor, qui alias ipsis sępè pernitiosus est, & vt capiantur causa, neq. enim latet is piscatores, qui album piscem ad eos captandos, teste s Aeliano demittũt: ex quibus si quis capitur, cæteri omnes hoc videntes, circa captum assilunt eumq. dum hamo ex profundo extrahitur, ad nauem vsq. insequi non cessant. Inuidia quadam, inquit, hoc eos facere existimares, quasi ille qua captus est, sibi vni escã aliquã prædatus alicundè esset: atq. ex ipsis nonnullos in nauẽ insilientes, sępè sua spõte capi. Et t Oppianus, qui hoc præ studio, & amore quo inter se mutuo ardẽt, Caniculas facere canit. C Vnum aliquem, inquit, hamo captum, cæteri omnes statim tam auidè insequuntur ad nauim vsq. ceu simul volentes perire: nec antè fugiunt, quàm socium extractum viderint. Quare magnus eorum numerus partim reti, hypocha, conclusi, partim tridente saucij, partim alijs decepti dolis capiuntur.

r Li. 3. Var. 126.

Amor ĩ suos

Vt capiãtur

s Li. 1. c. 55.

t Lib. 4.

ANTIPATHIA.

MVstela terrestris intestino quodam odio Serpẽtes in terra prosequitur: ita & Mustelus piscis in mari Pastinacam maleficum piscem, vt testatur a Plinius his verbis: *Nihil est venenatus vsquam quam in mari Pastinaca, vtpotè cũ radio eius arbores necari diximus. Hanc tamen persequitur Galeos. Idem & alios quidem pisces: sed Pastinacam pracipuè, sicut in terra Serpentes Mustela. Tanta est auiditas ipsius veneni. Percussos verò medetur, & hic quidem sed & Mullus, & laser.* Quo loco Massarius, deinde & Saluianus Galeoten, idest Xiphiam, siue Gladium intelligi volunt, cùm alioqui Gladius à recto γαλεότις non γάλεος appelletur.

a Li. 32. c. 2

D

HIEROGLYPHICA.

Vomentis symbolum.

AEgiptij sarcerdotes (inquit Orus Apollo) hominem qui sumptos cibos vomitu reddit & auidè rursus se ingurgitat, significantes, γάλεον ἔνυδρον (idest Galeũ piscem, non felem aquaticum, vt quidam vertit) pingunt. Hic enim ore parit, & natans, denuo, fœtum absorbet Aelianus *a* verò Galeum piscem à deorum sacerdotibus edi negat alibi, quandoquidem ore pariens, mundus cibus esse non possit. Deorum (τοῖν θεοῖν) nomine quidam doctus Cererem & Proserpinã intelligit, quos Athenienses, inquit (θεὼς θεῶ) vocãt: cuius iudicio facilè acquieuerim. Id enim & Plutarch. tradit: & quos *b* Aelianus μύστας τοῖν θεοῖν, hic τὰς Ἐλευσῖνι μύστας vocat, ab Eleusi ciuitate Atticæ Athænisq. proxima, vbi Eleusinæ Cereris templum fuit teste Strabone, & phanũ mysticum. Hic Eleusium regnasse ferunt, quicum Cererem filiam quærentem liberalissime hospitio excepisset: illa pro beneficio accepto ostendit ei omne genus agriculturę; filium etiam eius Triptolemum recens natum per noctem igne fouit, per diem diuino lacte nutriuit, cumq. grãdiusculus factus esset, currui suo impositum per totũ orbẽ misit ad vsum frumentorum hominibus indicandum, ob cuius beneficij memoriam Eleusini Cereri solemnia sacra instituerunt, quæ Thesmophoria appellantur. Horum itaq. sacerdotes Plutarchus intelligit: cæterùm Galeos ore parere qui dicunt, nugas nugantur aniles.

a li. 9. c. 15.
b Lib. vtra animal.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Carnis qualitas.

DIphilus apud Athenæum cartilaginea omnia carnem testatur concoctu habere difficilem, succumq. gignere flatuosum, & ex diuturno eorum esu visum reddi hebetiorem. Alias qui inter Galeos Asterias vocatur, cæteris suauiorẽ esse ait, tenerioremq & meliorem. Galeno quoq. Galei dura carne sunt, & quę ventriculo inobediens est, quæq. succos generat crassos, excepto Galaxia. Eos hoc modo parabat coquus quidam apud Sotadem comicũ: Γαλεὸς ἐλήπται μέγας, Ὤπτησα τὰ μέσα, τὴν δὲ λοιπὴν γρυμεὰν Ἕψω ποιήσας τρίμμα συκάμινον.

Apparatus.

Apparet autem partem Galei mediam & meliorem, magisq. carnosam ipsum assauisse; reliquas verò minutiores eius partes, quas grymeam appellat, elixasse, moretoq. condiuisse. Timocles verò ex oxyliparo condiri solere indicat his verbis: γαλεὺς καὶ βατίδας, ὅσα τε τῶν γενῶν ἐξ ὀξυλιπάρῳ τρίμματι σκευάζεται: Galei & Raiæ, & quotquot huius generis, in intrita oxyliparo præparantur. Conijcio item sale asseruari solita cartilaginea, nisi omnia aliqua saltem, ex hoc Ephippi: θύννει τεμάχη, γαλεῦ, ῥίνης. Est enim Galeus τεμαχίτης, ἰχθύς, qui frustatim diuidi solet, muriaq. indurari, & τέμαχος, plerumq. de grandiorum piscium frustis dici solet. Inuenio & eorundẽ nonnullos recentes non edi exenteratos insolari, absq. sale, item Raias. Etsi verò cartilaginea omnia minus grata sunt palato, carneq. concoctu contumaci, si quis tamen eam confecerit, plurimum enutrient, ideoque diuinus *a* Hippocr. eis qui laborant tertio genere tabis, edere consulit Torpedinem, Squatinam, Raiam, & Galeum, tanquam cibos videlicet, si concoquantur, multũ solideque nutrientes. Et rursus Hepaticus quidam, inquit, morbus est pleuritidi non dissimilis, quod ad dolentes locos &c. In hoc æger post indicationem morbi ex piscibus vescatur Galeo, Torpedine Pastinaca, & Raijs paruis, omnibus coctis. Itẽ rursus Ab hepate laborans aqua intercute, &c. post pręscriptam decem dierum diætam, inter alios cibos vtatur Galæo, & Torpedine assatis.

Sale conseruari solita.
Quibus vtiles.
a Lib. de inter. aff.

A DE GALEIS SIVE MVSTELLIS In Specie, ET PRIMVM DE MAXIMO SIVE CANE ARIST. Cap. XXXII.

INTER cartilagineos longos, de quibus primùm dicemus, ab eo exordiri lubet, qui Aristoteli simpliciter κύων, idest Canis appellatur, quòd hic meo iudicio omnium in hoc genere sit maximus. Qui autem hic sit, nec Rondeletius nec Bellonius, nec Gesnerus etiã meminit. Saluianus verò, dum arbitratur cum Oppiani Cane Galeo eundem esse, & à Galeo Aeliani diuersum, quòd hic Galei nomine eum tãtùm intelligat, qui maculosus est, in binos impegit errores. Galeus Canis enim Oppiano idẽ est cum eo qui Aristoteli (quod mirum est, aduertisse neminem) simpliciter Galeus *a* nominatur, nempe vbi de Cartilagineorum partu loquitur circa finem: *οἱ μὲν οὖν γαλεοὶ καὶ οἱ γαλεοειδεῖς οἷον ἀλώπηξ καὶ κύων καὶ οἱ πλατεῖς ἰχθύες* &c. *ζωοτοκοῦσιν ὠοτοκήσαντες*, idest. *Galei siue Mustels, genusq; omne Mustelinũ, vt Vulpecula & Canis & plani &c. gignunt animal cùm oua intra se pepererint* Ecce Galeus siue Mustelus hic à Cane distinguitur, & tamen pro peculiari in hoc genere specie accipitur: Ita & Oppianus Canes omnes enumerans, vnum omnium maximm & cetaceum pelagiũq. esse ait, cęteros verò in cœno versari, & horũ rursus alios Centrinas dici, alios simul siue cõiunctim Galeos, quibus (inquit) annumero Acanthiam, siue Spinacem, Lęuem, Vulpeculã, & Variũ. Vbi nisi Canis Galeus, etiã simpliciter accipiaẽ pro peculiari specie, enumeratione omniũ Galeorum, eum præterijsset, quod absurdũ est statuere. Ita & Aeliano Galeos primũ generis nomẽ est, omnes comprehendens qui aculeis, carent, deinde specificũ pro maculato tantũ. Bellon. *κύνα* Græcis, Latinis Caniculam nominari asserit, Galeorum (vt ait) maximũ & minime aculeatũ, voracem ac cæteris piscibus infensissimum, dentibus omniũ maximis, acuti oribusq. latioribus atq. crenatis, aspera admodũ cute, adeo, vt fabris lignarijs propterea non minus quã Squatina expetatur. Sed hic Aristotelis *σκύλιον* est, id est, Canis minor, Gaza Caniculam reddidit, nos suo loco Catulum vocabimus & duo eius genera esse ostendemus. Opinor itaq. Canem Aristotelis eundẽ esse cũ Cane Oppiani & Aeliani, & Canicula Plinij, & Theophrasti Carcharia. Etenim Nicãdro Colophonio teste in Glossis, vt recitat Athenęus, *καρχαρίας* etiã vocaẽ *Σμύλλα*, & Aristoteli inter Galeos *σκύλιον* (Gazę Canicula, malim Catulus, ne quis cũ Plinij Canicula confundat) recensetur. Rondeletius verò dum eiusdẽ Nicandri authoritate Carchariam, Lamiæ eundem facit, fallitur. Licet namq. Carchariam hic alio nomine Lamiam vocari dicat, non propterea tamẽ sic Aristoteli & Plinio vocari asserendũ existit, cũ vterq. Lamiam planis cartilagineis annumeret: ille raia, Pastinaca atq. Squatina nominatis, *b* subdens: *Cartilaginea præter ea quæ numerauimus sũt Bos, lamia, Aquila, Torpedo, Rana omneq. Mustelinum genus.* Ecce inter planos recenset, & à Mustelino genere ominno discernit. Idẽ & hic facit manifestissimè, inquiens *c Planorum piscium alterum genus est quod pro spina cartilaginem habet, vt Raię, Pastinacę, Squatinę, Torpedo & quos Bouis Lamię, Aquilę, Ranę, nominibus Græcis appellant.* Adde quod Oppian. Canes aliquoties numeret inter Cete: cũ de Lamijs priuatim agat, tũ aliàs tũ in quinto vbi diuersũ vtrosq. capiendi modũ describit. Quamobrem fieri potest, Nicandro Carchariam Lamiam vocari, quia sic alicubi etiã voceẽ propter aliquam naturæ similitudinẽ, sed quod Rõdeletius de tergoris latitudine ait, friuolũ & planè nullius momenti est. Quis enim sibi persuadeat, Aristotelẽ tantæ magnitudinis piscẽ, qui loricatos homines etiam deuorat, planis accensere? Bouem ibidẽ vterq. nominat ante Lamiam. Illũ explanis esse si Rõdeletius concedit, cur nõ & Lamiam cõcedit? Lamiam hodieq. vel Bellonio teste Genuenses & Neapolitani vocãt planorum piscium longè maximum, vt inde quoq constet Carchariam non vbiq. Lamiã vocari, vt Rondeletius credit. Quid Rana marina Siculi etiã Lamia dicitur, vt Gillius testatur. Idẽ Rondeletius Caniculam Plinij à Canicula (Catulo, *σκύλιον*) Aristotelis rectè quidem distinguit, at cum Cane Galeo haud rectè eundẽ facit, leui argumento quòd ex inferiori oculorum parte tunica enascitur, quæ totũ oculũ operit, palpebræ auiũ modo quam Plinio nubẽ in Canicula appellari arbitratur; tũ quòd ceu humani generis auidissimũ, nudos appetere auidissimè, obseruasset. Nam Caniculã Plinij eãdem esse cũ Charcaria, vel ex hoc constat, quòd is integrũ hominẽ absumere posse manifestè inuat, quòd Canis Galeus ob corporis paruitatem facere non potest: etsi interim persequi homines facilè concesserim. Ad hęc aliàs idem *d* Plinius Carchariã latinè reddit Canicula his verbis: *In mari rubro, sylue viuũt, Laurus maximè & oliua: fruticum magnitudo est ternorum cubitorũ, Caniculis referta, vix vt prospicere è naui tutum sit*

B C D

Canis Aris. qui.

a L. 5. hist. cap. 11.

Galeus pro specie Galeorum.

Galeus. quid Aeliano.

Canis qui Bellonio.

Canis minor Aristotelis qui.

Canicula Plinij.

Carcharias Theophrasti.

Lamia Aristotelis, à Nicandri lamia diuersa

b *L. 5. Hist. cap. 5.*

c *lib. 9. c. 24.*

Bos planorũ generis.

Lamia quę.

d *li. 13. cap. 15.*

e Li.4.hiſt. plantar.c.8

E

tum ſit, remos plerumq. ipſos inuadentibus ex *e* Theophraſto, qui ſic habet: *Mare rubrum beluis referſum eſt, plurimaſq. Carcharias* (Caniculas hic quoq. reddidit Gaza) *habet in tantum, vt nare tutum non ſit.* Ad tunicã eam quam oculos operire tradit Rondeletius, quod attinet, mihi cũ Plinij verbis conuenire non videtur. Hic enim ait nubem ferri, ſuper capita craſſeſcere, planorum piſciũ ſimilem: ille ex parte inferiore oculorum tunicã enaſci quæ totũ oculum operiat. Quod ſi tamẽ id dicere voluit Plinius, haud propterea ſtatuendũ eſt Caniculam eſſe. Fieri enim poteſt, quòd id vtriq. conueniat. Quod ſi autem mihi obiecerit, Canem diſtingui à Carcharia apud Athenæum, ei ego reſpõderim typographi errore interpoſita virgula ea vocabula diſtingui, nã & Archeſtratus apud eundem τῦ χαρχαρία κύνος dixit. Idem & Canes & Galeos diſtinxit, vtroſque tamẽ cartilagineos piſces eſſe docuit. Ammianus Marcellinus & Solinus nõ alios Canes marinos intelligunt quam Carcharias. Inquiunt enim: *Margaritę frequentari ſueta litora propter piſcãtium inſidias declinantes, vt quidam conijciunt, circa deuios ſcopulos & marinorum Canum receptacula deliteſcunt.* Hoc enim cum Theophraſti allato loco quo ad latebras, quodammodo cõuenit. Καρχαρίας autẽ rectè dicetur Canis iſte λάβρος, ἀναιδής & ἁρπακτὴρ Oppiano vocatus, quòd voraciſſimus, impudenſque ſit & fur, quodq. dentibus plurimùm valeat, acutoſq. habeat. κάρχαρος enim acutũ aſperumq. ſignificat, vnde καρχαρόδοντα animalia, quibus acuti, pectinatimq. coniuncti dentes ſunt. Ariſtoteli nucupantur. Columella latinè Charcharum dixit his verbis. *Eſca iacentium piſcium in piſcinis mollior eſſe debet quàm ſaxatiliũ: itaque pręberi conuenit Scombri, Carchariq. ventriculos &c.* niſi cum Maſſario legamus Carchariæ. Σκύλλα hic idem piſcis dictus fuerit & λαμία quod nulli parcat, vt de eiuſdum nominis monſtris in fabulis eſt, quæ ſcorta interpretatur Anaxilas apud Athenæum. & apud Homerum Scylla piſcatur *f* Delphinos & Canes *g*, vel quòd Scylla Niſi filia in hoc genus piſcis conuerſa fuerit, id quod diuinus poeta indicaſſe videtur, dum canit.

Obiectio.

Canis cur carcharias dictus.

Carcharus.

F

Egloga 6.

f Lib. 5. de rat.rer.

Scylla ſvrinator.

g Lib.8.

Quid loquar? aut Scyllam Niſi quã fama ſecuta eſt
Candida ſuccinctã latrantibus inguina monſtris
Dulichias vexaſſe rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus laceraſſe marinis.

Item Lucretius, vbi probat nullum animal poſſe ex duorum generum animantibus procreari, proinde nec Centauros, nec Scyllas.

Aut rapidis canibus ſuccinctas ſemimarinis
Corporibus Scyllas & cætera de genere horum
Inter ſe quorum diſcordia membra videmus.

niſi velimus ſic vocari à latẽdo atq. vrinando, à quo & Scyllias apud Herodotũ vir quidã Scionæus dictus fuit, omniũ ea tempeſtate optimus vrinator. Hunc Pauſanias Scillin vocat, & anchoras claſſis Xerxis vrinando præcidiſſe tradit. Eſt verò & alius Scylla dictus piſcis ex cruſtaceis, quem rectiùs puto Squillã appellari: quare cùm Plinius in ſuo catalogo Scyllam nominet, Squillamnè an Canem intelligat, incertum eſt. Carcharias verò etiamnum teſte Bellonio apud Aſiaticos Canis marinus appellatur Nouergianis Perkfiſch quaſi montanus (inquit) piſcis: cæterũ cũ eius cuti ſubſit pinguedo, ſicut illi Galeo quem inde Porcum marinum Veneti dicunt, fortaſſis Porkfiſch vocauerint, nomine nimirum vel ab Anguillis, vel Gallis, vel Italis mutuato: Quid enim illi cum montibus? Angli nihilominus vocant à Doggefiſche quaſi canarium aut caninum piſcem, ſicuti & cæteros generis Muſtelini, quos ſimiliter Germani, vna cum Carcharia Hundfiſch dicunt, Græcorum imitatione, qui omnes κύνος nomine comprehendunt.

G

Porcus marinus.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Piſcem eſſe.

CArchariam Canemvè ſimpliciter dictum Cetaceum branchiatumq. piſcem, haud verò Cete eſſe diximus aduerſus Saluianum, cui alioqui fauet Euſtathius, qui apud Homerũ vbi Scylla piſcatur. Δελφῖνας τε κύνας τε καὶ εἴποτε μεῖζον ἕλῃσι Κῆτος. Delphines enim (inquit) & Canes non ſunt piſces ſed Cete. Fauet & Aelianus & Oppianus quorum ille Canem maximum inter Cete robuſtiſſima ſcribit enumerari: hic inter alia Cete nominat. Fauet ipſi deniq; author libelli de vtilitate reſpirationis Galeno attributi, qui Canẽ piſcẽ, Phocam, Delphinum & Cete omnia pulmonem habere & plus coloris quã cæteros piſces teſtaẽ. Cæterùm cũ vel philoſopho teſte illa tantũ Cete ſint, quę abſq. ouificatione viuos excludũt fœtus, & vere reſpirãt, vero reſpirationis inſtrumẽto, pulmone (inquam) prædita. Canis iſte nequaquam Cete dici poterit. Licet enim viuos excludat, cæterorũ tamen cartilagineorũ more prius oua concipit, & branchias habet, (vt & cęteri Canes) nõ pulmonem, vt falsò tradidit author ille quiſquis fuit, de vtilitate reſpirationis. Apparet autẽ hunc Cetis accẽſiſſe Canẽ, ex malè intellecto *a* Galeno, qui inter Cete Canes etiã enumerat, vnà cũ magnis Thũnis & Zygęnis, hos quoq. Cete vocãs, nõ quòd Cete ſint, ſed quòd ad eorũ magnitudinẽ excreſcant, alioqui & Thunnꝰ & Zygæna eſſent Cete, cũ vel ipſo Saluiano teſte brãchiati ſint. Sic eoſdẽ Thunnos vbi iã grãdiſſimi euaſerũt, Soſtratus apud Athen. Cete vocat; atq. ſic Aelian. quoq. & Oppian. ſũt intelligẽdi.

H

Cete quæ Ariſt.

a Lib.3.Aliment.

Eſt itaq;

A Est itaq. Canis Galeorum omnium maximus, magnitudine Thunnos ipsos vincens: & in tantum aliquando excrescens teste Rondel. vt currui impositus vix à duobus equis vehi possit, quare euisceratus, & in frusta dissectus, duobus aliquã curribus imponendus fuit. Addit Rondel. vidisse se mediocrem mille librarũ pondere. Nicẽses verò testatos sibi esse refert Gillius sese istiusmodi piscem ad quatuor millia librarum accedentẽ cepisse, & quod magnã admirationẽ habet, in eiusdem ventre solidum hominem reperisse; simileq. quid Massilienses sibi narrasse, cõprehendisse, inquam, aliquando, in quo loricatum hominem inuenissent. Vidit item Rondel. in Santonico litore, alium cuius os, & gula tãta erant vastitate, vt hominem etiã obesum cõmode capere potuisset: imò verò si os ita hians conseruetur, reliquo corpore cõtecto, Canes terrestres pisciũ reliquias deuoraturos, ventriculum per id subire posse. Quamobrẽ suspicatur idem Rondel. hũc fuisse illum piscem, in quem Ionam Prophetam ingressum, illicq. triduo diuina prouidentia conseruatum, tandemq. incolumem eiectum sacra pagina testatur, licet hæc in ventre Ceti dicat, Cetum fortè vocans maximum, & immanem piscẽ Bellonius quoq. tam vasto, & capaci ore esse ait, vt quodlibet eius latus sex & triginta dẽtibus munitum sit. Tam amplũ itaq. & vastũ os, amplissimũ etiam, latissimumq. caput requirebat. Os aũt nõ in rostro est, sed vt alijs Canibus, supina parte, Bellonius rostrum in mucronem exporrectum facit. Eius scissura maxima est, & in eo dentes

Magnitudo. *Homo in Cane inuẽtus.* *Oris magnitudo.* *Ionas Propheta in vẽtre piscis.* *Caput.* *Rostrum.*

B durissimi, & acutissimi, trianguli figura, vtrimq. serrati: seno ordine dispositi, vt ex iconibus istis videre liquet: quarum prior in nostro conseruatur Musæo: alterã Fabius Dõdolus ciuis noster, antiquitatũ studiosissimus cõicauit. Qui in priori ordine sunt, extra prominent, & in anteriorem partem vergũt: secũdi ordinis rari sunt: tertij, quarti, quinti, & sexti in os recurui maximè ex parte, in vtraq. maxilla carne molli, fungosaq. contecti. Quælibet autem maxilla duos, & septuaginta comprehendit; quæ summa est in vtraq. centum quadraginta quatuor dẽtium. Dorsum breue

Dentes. *Maxillæ.* *Dorsum.* *Pinna.*

Carchariæ rictus ex nostro Musæo.

C



D

& ad cæteros Mustellos cõparatum, latissimũ. Laterum & tergoris pinnas lõgè quã in quouis sui generis maiores habet. Binæ earũ haud procul à cauda vna superior; altera inferior ad brãchias, & podicẽ binę alię: alia rursus ĩ medio fere dorso. Cauda si reliq. corporis magnitudinẽ spectes, minus crassa spissaq. in laterib. cõpressa, duabus constãs pinnis cubi talẽ lõgitudinem (vt Bellonius ait) æquans, hocq. ei cũ Vulpecula (sic Cẽtrinen vocat) cõmune habet: quod superior eius pars, q̃ vertebris cõita est, altius attollitũ, quã inferior, quæ inquit, crescentis lunæ figurã exprimit, quarum intercapedinẽ dimidia linea explere põt. Podex inter supinas pinnas latet. Cute aspera integitũ. Vnde prouerbialiter quodãmodo Varin. ἅμα δὲ καὶ κυνείῳ σε δέρματι παίσω· ἐςὶ γάρ τραχύτατον. i. *simul verò, & Canino te pelle ludã: est. n. asperrima.* Oculi maximi rotundi, quorum musculi, qui sursũ, deorsum, dextrorsũ, sinistrorsum mouẽt, manifestè cõspiciũtur. Qui oculos quodãmodo intrà trahũt, & veluti in contẽplantibus diligẽterq. aliq̃d

Caudæ. *Cutis.* *Oculi.*

intuen-

Canis Carchariæ dentium ſenis ordinibus expreſſorum imago à D. Fabio de Dendulis.

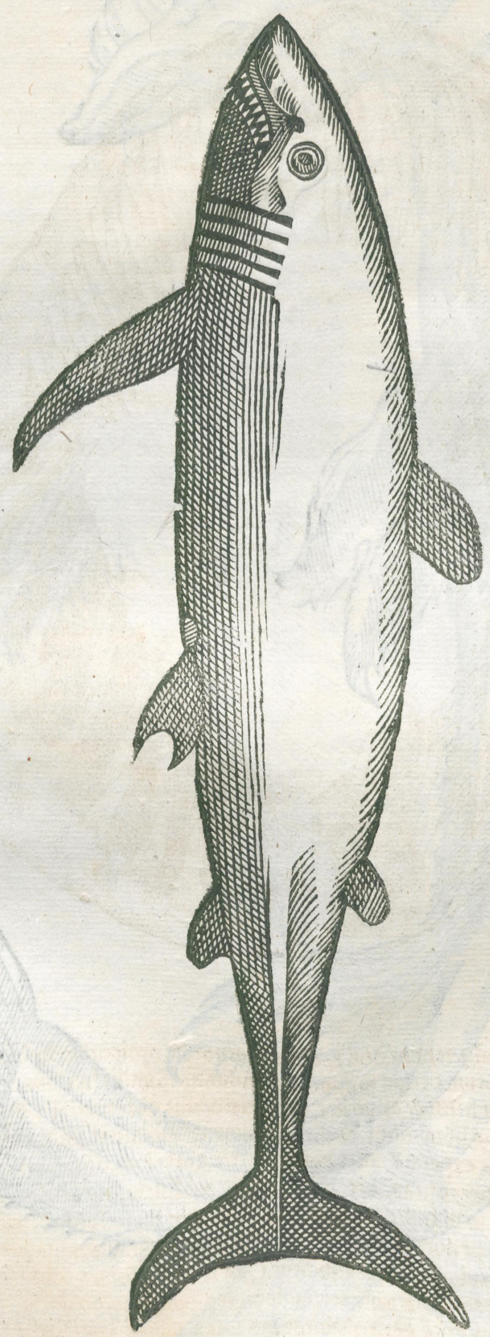


H

intuentibus fixos, immotoſq. tenent, non radicem neruorum opticorum ambiunt, ſed à ſuperiore parte oſſis regionis oculorum orti, in longum extenduntur. Similis huiuſmodi muſculorum ſitus etiam in humanis oculis eſt. Eſt & aliud in Carchariæ oculis obſeruatione digniſſimum. Neruorum opticorum loco, qui in hominibus, cæteriſq. animantibus inſunt, ſubſtantia eſt cartilaginea, dura, omniſq. mollitudinis expers. Tunica cornea parte anteriore, poſterioreq. dura eſt, parte ẽt anteriore exquiſitiſſimè perpolita: Cæterùm in oculis conſpiciuntur humores omnes tunicæq. longè manifeſtiùs, quàm in bubulis, maximè quæ humorem cryſtallinum, inuoluit, telis aranearum tenuior, maximeque pellucida. Ventriculum habet vaſtiſſimum, gulaque ampliſſimam. Hepar adepatum, in duos maximos lobos diuiditur. Quæ ſecundo loco additur Icon, piſcem oſtendit ſuperiori, ſiue Cani Carchariæ vulgari ſimilem, ſed qui in medio dorſo, vbi alijs pinna eſt, Serram, qualem Preſtis in fronte gerit. Dabitur præterea Canis Carchariæ alia figura in capite de Cane Galeo, quo cum pictor ita implicauit, vt ſeparari non poſſit.

LOCVS

Canis Carcharias.







E

LOCVS. NATVRA. MORES.

a L.4.c.24.

CAnis Cetaceus degit in alto, teſtãtibus Oppiano atq. Aeliano. Haud tamen ſemper ibi moratur: nam vt & alia maris alumna animalia quibus audaciam natura inſeuit, cũ ſummus per æſtatem viget calor, ad litora, inquit *a* Aelianus, ſe recipiunt, & verſus præcipitia natant, & expoſita fluctibus promõtoria ſubeunt, & anguſtis profundiſq. fretis ſe inſinuãt. Refugiunt enim pelagus, & quæ in eo ſunt, paſcua negligunt. Litora autem petere mox rurſus ẽt apparebit ex epigrãmate Auſonij, in quo leporem in mare ſe præcipitãtem capere ſcribitur. Teſtatur ex nuperis Vuottonus amnes nonnunquã ſubire, fortè diù prædam quandam ſequitur. Hanc aũt ex inſidijs adoriri Plin. innuere videtur de ſyluis, quæ in mari turbo ſunt, loquens. *Fruticum magnitudo*, inquit, *ternorum eſt cubitorũ Caniculis referta vix vt proſpicere è naui tutum ſit remos, plerũq. ipſis inuadentibus.* Et margaritæ frequentari ſueta litora propter piſcantium inſidias declinantes, circa deuios ſcopulos, & marinorum Canum receptacula deliteſcũt, vt ex Ammiano Marcellino, & Solino recitauimus, & hinc fortè ἀρπακτῆρα i. furẽ vocauerit Oppian. Canum oĩum maleficentiſſimus eſt, & robuſtiſſimus, ſuperbus, cõtumelioſus, impudẽſq. adeò, vt ſæpe in ipſis ẽt retibus, & naſſis piſces adoriatur, ac deuoret, ſuo tñ ſæpè etiam malo: nam dũ vẽtri indulget, piſce aliquo ei grato pro eſca in hamũ infixo à piſcatore capit̃, vt ſcribit idẽ Oppian.

An omnes ſubeat.

Vt prædam adoriatur.

F

Pugna cum vrinãtibus.

b L.4.c.46.

Carnis humanæ præcæteris ſunt auidiſſimi, quòd tũ aliàs cõſtat, tũ quòd ἀνθρωποφάγος Archeſtrato apud Athenæum dicatur, tũ verò potiſſimũ ex pugna eorum cum vrinantibus, quã nobis deſcriptam reliquit *b* Plin. *Caniculazũ maxima multitudo circa eas* (ſpongias ſubaudi, de quibus proximè peregerat) *vrinantes graui periculo infeſtat. Ipſi feruntur, vt nubẽ quandã craſſeſcere ſuper capita animaliũ, planorum piſcium ſimilem, prementem eas,* alios eos, *arcentemq. à reciprocãdo, & ob id ſtylos præacutos lineis annexos habere ſeſe, quia niſi perfoſſæ ita non recedãt, caliginis, & pauoris, vt arbitror opere. Nubem. n. & nebulã (cuius nomine hoc malum appellant) inter animalia illa haud vltra comperit quiſquam. At cum Caniculis atrox dimicatio inguina, & calces, omnemq; candorem corporum appetunt. Salus vna in aduerſas eũdi, vltroq. terrendi. Pauet enim hominem æquè ac terret. Et ſors æqua in gurgite. Vt ad ſumma aqua ventum eſt; ibi periculum anceps. Adempta ratione, cõtrà eundi, dũ conetur emergere, & ſalus omnis in ſocijs: funem illi relegatum ab humeris eius trahũt. Hunc dimicãs, vt ſit periculi ſignum, læua quatit dextra apprehẽſa ſtylo in pugna eſt, mordicùs alias tractus. Vt prope carinam ventum eſt, niſi præceleri vi repẽtè rapiant, abſumi ſpectant. Ac ſæpè iam ſubducti, è manibus auferuntur, ſi non trahentiũ opem, conglobato corpore in pilæ modum, ipſi adiuuere. Protendunt quidem tridentes alij, ſed monſtro ſolertia eſt nauigium ſubeundi, atq; ita è tutò præliandi. Omnis ergo cura ad ſpeculandum hoc malum inſumitur.* Hactenus Plinius. Profuerit verò piſci itẽ natatus velocitas, qui alioqui cæteris Caniculis tardus eſt, vt Oppianus teſtatur. Nautis etiã infeſtus eſt, vt ex Virgilio oſtenſum eſt: & ad hoc alludit fortaſſis M. Tull Verrẽ eiuſdẽ piſcis ſymbolo proſcindẽs; Hoc infeſtior nautis Varres, quàm Scylla, quòd multò ſe pluribus, & maioribus Canibus cinxerit. Inter piſces, Thunnos in primos perſequitur, & ex eorum venatione, cum gregatim præter Italiam acti elabuntur, & Sicillam attingere prohibentur, pingueſcunt, vt in Thunno ex Strabone diximus.

G

Natatus.

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

CArne, inquit Rondeletius, eſt candida, neq. ferini ſaporis, & ob id multorum Galeorum carni præferenda, haudq. ideo reijcienda, quòd hominum cadaueribus veſcitur. Id qđ eleganter apud Athenæum indicauit Archeſtratus diuinum hunc cibum vocans:

H

Mortalium pauci diuinum hunc cibũ nouerunt, *Atque adeo veſci eo volunt homines leuis*
Stupidaque mentis, & prorſus attoniti, *Qđ ea bellua humana carne paſcatur: quiuis ſanè*
Piſcis hominum carne gaudet; eã ſi adipiſcatur. *Certè quicunq. ſtolidè hæc nugãtur, puriores vt ſint*
Relegare ad olera conuenit, & ad Diodorum *Ire ſapientẽ, vt tẽperantes apud illũ Pythagoræ præcepta diſcant.*

a L.3. Alim.

b Lib. 3. de loc. aff.

Mneſitheus ijs annumerat, qui facilè cõcoquuntur, inquiẽs; *Piſces qui neq. ſolitarij apparẽt, neq; rurſus gregarij ſunt, faciliùs cõcoquuntur, vt Cõgri, & Carcharia, & ſimiles.* Galen. *a* verò Canis Cetacei carnẽ quòd prædura, atq. excrementitia ſit in plebis cibũ cedere, ſale macerari; ingratiq. ſaporis eſſe ait, atq. muccoſam: ideoq non niſi raiò abſq. ſinapi aut exelæo, aut alio id genus acri quopiã condimento edi ſolitam. Alibi ẽt *b* carnem hanc ſale induratam ſanguinẽ ſcribit generare melancholicum. Et Alexander Benedictus multos ex damnato victus genere ſtultos effectos eſſe teſtatur, vt ex carne, inquit ſuilla, bubula, aſinina, canina, ſalſamẽtis cõtinuis Canibus marinis, Cetarijſq. omnibus. Cæterùm, vt Galeno facilè adhæſerim, ita ẽt fieri poteſt,

vt

A vt culpa in apparatum referenda ſit, de quo idem Archeſtratus obſonatorum Heſiodus aut Theognis, in hunc modum ſcripſit: *Apparatus.*

In Toronçorum ciuitate Carcharia Canis oportet Caua obſonari ſubdita infernè abdomina.
Deinde cymino conſperſa, ſaleque non multo aſſare, Quibus, ò charum caput, addendum inſuper nihil
Prçter glaucũ oleum: vbi verò aſſata iam fuerint Ea cum intrito ſuaui afferenda ſunt.
Quotiens autẽ in pleno lancis alueo iurulẽta coques Nec aquæ gelida fontem, nec cõfectum è vino acetũ
Commiſce, verùm oleum affunde ſolum, Arido cũ cymino & olẽtibus ſuauiter herbarũ folijs
At ſuper pruna id elixa, nec flammam admoue, Agita crebrò, ne te inſcio exuratur.

VSVS IN MEDICINA.

DEntes huius piſcis argento includunt aurifices, ſerpentis dentes nuncupantes. Eos mulierculę è collo puerorum ſuſpendunt, quoniam dentitionem iuuare vulgò creduntur, puerorumque arcere pauores. Ex eiſdem dentifrica parari optima Rondeletius tradit, eorumq. aſperitate dealbari dentes, ſiccitate conſeruari & firmari, ne quis (inquit) à cæco quo B piam effectu id prodire putet. Apparet autẽ ipſum hæc accepiſſe à Plinio, qui tamen ſic habet: *Infantium gingiuis dentitionibusq. multum confert Delphini cum melle dentium cinis & ſi ipſo dente gingiuæ tangantur. Alligatuſque idem pauores repentinos tollit. Idẽ effectus & Caniculæ dentis.* Eandem facultatem in dentibus Canis Galei idem Rondeletius tribuit: item dentibus Galei glauci, vt omnibus Galeis communem eſſe ſit credibile. Aliàs etiam Plinius dentium dolores ſedari dixit, Cerebro Caniculæ in oleo decocto, adſeruatoq. vt ex eo dentes ſemel anno colluantur. Succedaneorum incertus author & Raſis pro crocodili adipe, adipem Canis marini in remedijs ſubſtitui volunt. Hic ſi coquatur cum aqua & aceto, & os colluatur, ſedat dolorem dentium.

Dentium vſus — *Dentifricia* — *Cerebri vis*

EPIGRAMMATA.

IN Leporem qui dum canem trreſtrem concitatius fugit; in mare deuolutus è rupe quadam, à Cane marino laceratus eſt, extant epigrammata duo Germanici Cæſaris & vnum Tiberij. Eſt & a Auſonij ſuper eodem tetraſticon huiuſmodi:

Trinacrÿ quondam currentem in litoris ora Ante canes, Leporem cæruleus rapuit.
C *At lepus: In me omnis terra pelagique rapina eſt. Forſitan & cæli ſi canis aſtra tenet.*

a. Li. 1. Anthol. Græ. 33.

DE CANE GALEO, VEL GALEO ARIST, Cap. XXXIII.

SYNONYMA. ETYMVM. ORDO.

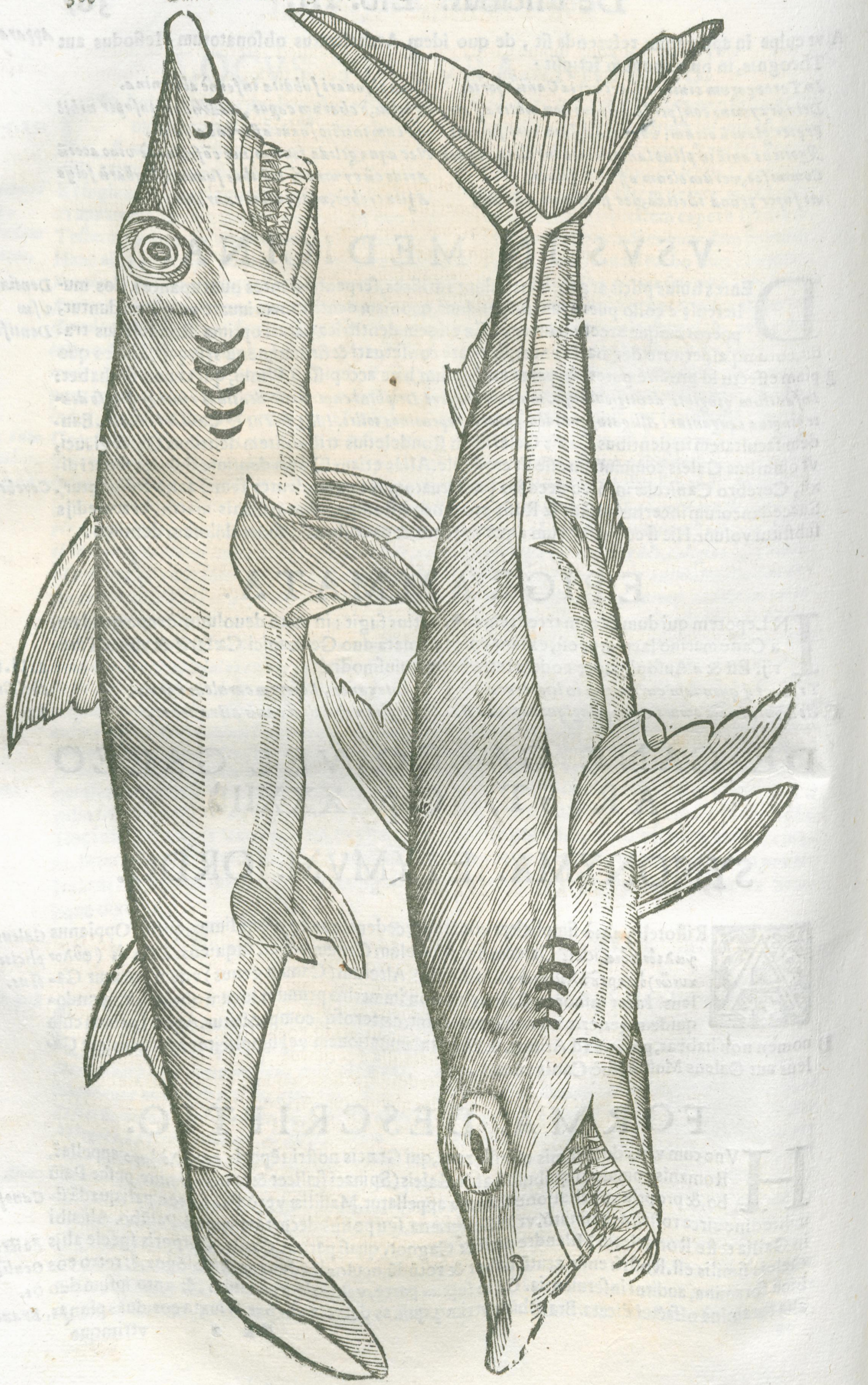
ARiſtoteli γαλεὸν ſimpliciter vocari pręcedenti capite oſtendimus, quem Oppianus γαλεόν κύνα, ideſt Galeum ſiue Muſtelum Canem vocat, inquiens: ἄλλο δὲ (φῦλον κυνῶν) ὁμαρτῆ κλείονται γαλεοί, ideſt: Alterum (Canum genus) vnum vocatur Galeus. Inter minores Galeos hic non immeritò primum locum obtinebit, quandoquidem generis nomen quoq. ſubit, cæteroſq. complectitur. Apud Latinos cùm D nomen non habeat, poterit ad Ariſtot. & Oppiani imitationem vel ſimpliciter Muſtelus, aut Galeus aut Galeus Muſtelusuè Canis vocari.

Galeus ſimpliciter dictus.

FORMA. DESCRIPTIO.

HVnc cum viris doctiſſimis eũ eſſe reor, qui Græcis noſtri tẽporis σκυλλόψαρο appellãt, Romanis communi quibuſdã alijs Galeis (Spinaci ſcilicet & læui) nomine, peſce Palũbo, & propria appellatione Canoſa appellatur, Maſſiliæ verò Pal fortè à pali quadã ſimilitudine circa roſtrũ acuminatũ, vt in Sphyræna, ſeu potiùs decurtata voce à Palũbo. Alicubi in Gallia teſte Rondeletio Milandre dicit & Cagnot, quaſi paruus Canis. Corporis ſpecie alijs Galeis ſimilis eſt. Roſtrũ enim acutũ habet & rotũdũ; oculos mediocres & oblõgos, & retro eos bina foramina, auditui inſeruientia. Os in ſupina parte, valde denticulatum, & ante ipſum duo alia foramina olfactui dicata. Branchias vtrimq. quinas detectas, habet, & iuxta eos, duas pinnas,

Canoſa. — *Roſtrum.* — *Oculi.* — *Os.* — *Branchiæ.*



A vtrimq.vnam;aliæq.rursus duæ supina parte,ex vtroq.nempe podicis latere vna enascuntur prę ter quas maribus duæ appendices,vtrimq.vna,ex podice pendent. In dorso etiã binæ singulares pinnæ eriguntur,prior,& maior,in eo ferè medio posterior,& minor,caudæ proxima;è cuius regione altera etiam singularis imò ventri hæret. Cauda in geminam & inæqualem pinnã degenerat:superior namq.pars eius maior,inferior verò minor est. Corpus totum oblõgum est,& rotundum,à podiceq in extremam vsq.caudam sensim gracilescit. Nõ squamis,sed corio tegitur. Ventre est albo, corpore reliquo cinereo. Ventriculum habet magnum & intestina etiam ampla, hepar bifidum,& pallidum, cui fellis vesica subnectitur;splenem verò subrubrum. Ad multam magnitudinem excrescit, ita vt aliquando centenas etiam libra excedere soleat. Scribit Rondel. ex parte inferiore oculorum huius piscis tunicam enasci, quæ totum oculum operit palpebræ auium modo,non quòd reuera palpebra sit;nam authore etiam a Aristot.palpebris carẽt pisces, & palpebræ ex cute fiunt; hæc autem in membrana est tantum.

Cauda. *Cutis.* *Color.* *Magnitudo* *a Lib. 2. de Par.c.13.*

LOCVS. NATVRA. MORES. PARTVS.

B

PIscis est marinus tantùm,marisq.potiùs cænosa,quàm saxosa loca habitans, cæterorũ minorum Canum more. Oua gignit vitellis ouorum Gallinæ simillima,ex quibus fœtus nutriuntur,donec tandem perfecti foris excludũtur. Saluianus gregalem esse scribit, quod haud facilè crediderim. Non solùm enim carne vescitur,sed famelicus admodum atq. helluo,quales natura gregarios facere non assolet. Cùm verò dentes habeat acutissimos, simul & validissimos,ipseq. fortis sit ac robustus,non solum maiores pisces, verùm etiam natantes homines adoritur, vnde hodieq. piscatres & litorum marinorum accolę eum formidant: appetit. n. calces, inguina,poplitesq.tam auidè,inquit Rondel.vt aliquando in terram exiliat:quam ob causam ipse Plinij Caniculam,quæ cum vrinantibus,vt recitauimus,pugnat,esse conatus est ostendere.

Oua qualia. *An gregalis* *Robur.*

VSVS IN CIBIS.

C

INsuauem,duramq. carnem habet,& propterea ægrè concoquitur. Negligitur itaq. sordidæq. plebi relinquitur. Editur autem elixus ex alliato, idest intinctu ex allio.

Carnis qualitas. *Apparatus.*

DE CATVLIS. Cap. XXXIV.

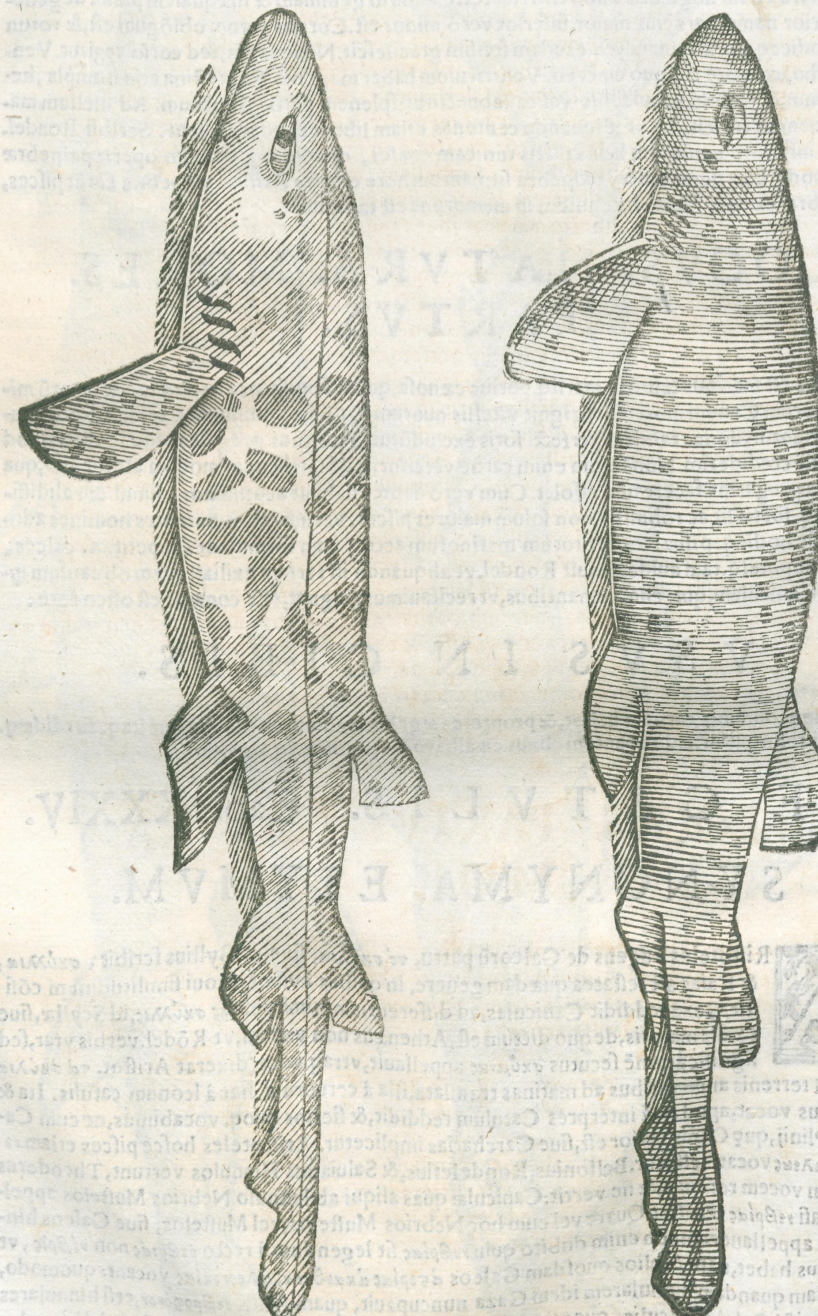
SYNONYMA. ETYMVM.

ARistoteles a agens de Galeorũ partu, τὰ σκύλια, siue vt Gyllius scribit, σκύλλια, & Raias ait testacea quædam genere, in quibus humor ad oui similitudinem cõsistit. Gaza reddidit Caniculas,ad differentiam,nimirum τῆς σκύλλις,id Scyllæ,siue Canis maioris,de quo dictum est, Athenæus non vocem,vt Rõdel.verbis vtar,sed significationẽ secutus σκύμνους appellauit,vtraq.voce(dixerat Aristot. τὰ σκύλια D vocari(à terrenis animantibus ad marinas translata,illa à ceruorum, hac à leonum catulis. Ita & Oppianus vocat,apud quã interpres Catulum reddidit,& sic nos quoq. vocabimus,ne cum Canicula Plinij,quę Canis maior est,siue Carcharias implicetur. Aristoteles hosce pisces etiam νεβρίους γαλεοὺς vocari testatur. Bellonius, Rondeletius,& Saluianus Hinnulos vertunt, Theodorus Græcam vocem retinuit,& sic vertit;Caniculæ quas aliqui ab hinnulo Nebrios Mustelos appellant,quasi νεβρίας legisset: Quare vel cum hoc Nebrios Mustelos,vel Mustelos, siue Galeos hinnulares appellauerim:non enim dubito quin νεβρίας sit legendum à recto νεβριάς non νέβρις, vt Bellonius habet,nam & alios quosdam Galeos ἀστερίας ἀκανθίαν, ἀλωπεκίας vocant: quomodo, & aquilam quandam hinnularem idem Gaza nuncupauit, quam Arist. νεβροφόνον,etsi hinnulares dicantur isti Galei à maculis, quas toto corpore dispersas habent, aquila verò quòd hinnulos occidat.

a Li. 6.hist. cap.10. *Scymnus,* *Catulus.* *Hinnulus.* *Aquila hinnularis.*

Catulus maior Saluiani.

Catulus minor eiusdem.



A

FORMA. DESCRIPTIO.

Bellonius pro Galeo Nebria, siue Mustelo hinnulari, eum pingit, qui Massiliensium vulgo (apud quos frequentissimum esse scribit) Nissola appellatur, ob albas nimirum maculas, quas per dorsum dispersas habet. Sed cùm de mem orabili ac peculiari partu non meminerit, nos cum ipso etiam Bellonio hunc Galei læuis alteram speciem faciemus. Galli duos alios huius generis pisces Rousettes vulgò dicunt, magnitudine & loco quo degunt potissimum differentes. Maiorem Romani Scorzonem (sic à maculis viperam vel ei congenerem serpentē à quo Scorzonera herba nomen inuenit dicimus) appellant, minorē pesce Gatto quasi Catum: quod tamen postremum nomen Massilienses maiori tribuunt quodammodo, nam Guat aughier siue rochier dicunt. In vtroque dissecto mammas illas candidas & testaceum illud inuolucrū, de quo suprà multa ex Aristotele, qui hæc generationi destinata membra priuatim Scyllio tribuit, scripsimus, Saluianus & Rondeletius obseruarunt: quamobrem Saluianus vtrumq. Catuli nomine & descripsit & pinxit, sola magnitudinis addita differentia. Rondeletius verò minorem peculiariter Scylij, siue (vt ipse Gazam secutus vertit Caniculæ Aristotelis nominem proposuit: maiorē verò quòd in saxis & in alto mari frequentiùs versetur, Saxatilem Caniculam appellauit. Maioris dorsum & latera subnigricant nigerrimisq. & latissimis maculis insigniuntur. Minoris verò læuissimè subrubent, notis liuentibus, & multò quàm in maiori minoribus conspersa. Vnde Massarius atq; Gyllius hos pisces non σκύλια, sed ἀστερίας esse voluerunt, cùm hic alius sit, vt modò patebit. Saluianus verò cùm hos priuatim κύνος γαλεοῦ nomine Aeliano intelligi velit, quia hic dixit, *Canum genus quod varium est, Galeus vocatur*, fallitur: nam Aelianus præter hos ibidem stellarias etiam, qui & ipsi varij sunt, intelligit. Vt verò pariendi modo & partibus internis conueniunt, ita vita, magnitudine, cutis asperitate duritiaq. differunt. Minor in cœno, & litoribus degit: maior in saxis & alto mari frequentius, vnde fit vt ille sæpius, hic rarò capiatur. Saluianus maiorem ad cubitalem mensurā excrescere solere ait, minorem nunquam ferè cubitum implere. Rondeletius verò minorem in suo mari ad summum cubitalem esse refert, maiorem binos cubitos aliquando superare, cuteq. adeo aspera & dura esse, vt ea lignum eburq. perpoliri possint, nō aliter quàm cute Squatinæ, eademq. ensium capulos muniri: minorem quidem cute etiam admodum aspera esse, si à cauda sursum ad caput manū ducas, sin, à capite ad caudam, minimè. Est tamen aliàs etiam ita aspera, vt Bellonius, qui pro Asteria pinxit, fabris eum lignarijs, ad perpolienda opera vsurpari testetur. Oculis, ore branchijs, pinna, caudaq. similes, ijsdemque ab alijs nihil vel parum differentes.

Scorzoni. B *Canicula saxatilis.* *Differentia* *Magnitudo* C

LOCVS. PARTVS. NATVRA. MORES.

Qvem maris locum vterq. incolat, iam diximus: de partu verò suprà: vbi de Galeorum partus diuersitate ex Aristotele agebamus. Vterque licet sit carniuorus reliquorum Galeorum more, minor tamen (inquit Saluianus) gregalis esse creditur, propterea quòd maior ferè semper singularis; ille verò vnà cum alijs plerisq. sui generis capi soleat.

D

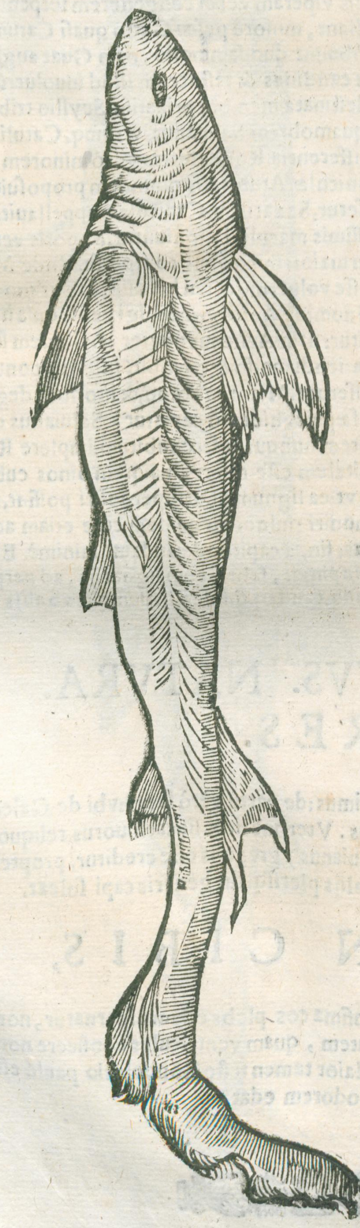
VSVS IN CIBIS.

Vterq. vix vsum in cibis habet nam & infima eos plebs etiam aspernatur, non tam ob insignem carnis duritiem ac visciditatem, quam ventriculus conficere non potest, quàm quòd virus omninò redoleat. Maior tamen teste Rondeletio paulò est meliore carne, sed quæ & ipsa tamen ferinum quendam odorem edat.

DE GALEO, SIVE MVSTELO LÆVI. Cap. XXXV.

SYNONYMA. ETYMVM.

Galei læuis ſpecies ex Geſnero.



Galeus glaucus.

Vt à Cane Galeo, & Stellari differat.

Vt à glauco Galeo Aeliani differat.

Λεῖος Galeos, ideſt læues, non à læuitate cutis Græcis appellari apparet, cùm qui Ariſtoteli Stellaris vocatur, & qui Aeliano glaucus, læuitate ipſum ſuperent; ſed vt ab Acanthia ſiue Spinace, cui aliàs perquã ſimilis eſt, diſtinguatur. At ne quis Aeliani glaucum læui Ariſtotelis eundem exiſtimet, refragatur generationis modus, quem Muſtelo læui ex Ariſtotele aſcripſimus. Læuẽ itaq. Rondeletius ex anatomica inſpectione oſtendit, eum eſſe qui Romæ vulgò Peſce Colombo, ſeu potiùs Palumbo appellatur, quod nomen licet Romani alijs quibuſdam Galeis etiam tribuant, eo tamen peculiariter & propriè ſeuem teſtante Saluiano intelligunt. Galli Emiſſole dicunt.

FORMA. DESCRIPTIO.

Roſtro branchijs, pinnis cauda, corporis forma, colore, interaneiſq. cum Cane Galæo & Stellari conuenit. Ab vtroq. verò non tam partus modo, quàm alijs etiam euidentiſſimis notis diſtinguitur. A Cane Galeo in primis differt ore. Hoc enim huic valde dentatum, cùm læui planè ſit edentulum, dentiumque vice aſperæ tãtum maxillæ; deinde corio, quod læui læuius eſt; poſtremò magnitudine, nam cùm Canis Galeus vltra centenas etiam libras excreſcere ſoleat: læuis Muſtelus vix ad viginti peruenit vnquam: A Stellari verò maculis quibus hic per dorſum ſtellarum ſimilitudine varius eſt, quibus læuis planè caret. Diſtinguitur itẽ à glauco Aeliani, colore, qui huic glaucus nimirum eſt, vnde nomen, illi albicans, vel ſaltem cinereus. Foramina pro naribus habet: quibus mi nora ſunt alia pòſt oculos. Quæ hic poſita eſt icon, ſi non eiuſdem eſt Galei ſaltem ei coniungenda videtur, inquit Geſnerus, cui eam lector debes.

LO-

A

LOCVS. NATVRA. MORES. PARTVS.

CVm ſit itaque ex minoribus Muſtelis ; haud dubio in cœnoſis potiùs, quàm ſaxoſis maris locis obſeruabitur. De peculiari inter Muſtelos eius pariendi modo, antea diximus ex Ariſtotele, vbi de pariendi varietate in hiſce piſcibus agebamus in genere. Quãuis verò dentibus careat, carniuorum tamen cæterorum Galeorum more eſſe certũ eſt, piſceſq. maxillarum aſperitate atterere. Apparetq. gregalem eſſe : plures enim vnà capti conſpiciuntur.

VSVS IN CIBIS.

ET hic quoque plebi relinquitùr, propter duram inſuauemque carnem. Editur elixus ex alliato.

B

DE GALEO ASTERIA. Cap. XXXVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

GAleus, ſiue Muſtelus, qui Ariſtoteli ἀςερίας, Gazæ modò ſtellatus, modò ſtellaris appellatur, ab albis maculis, inquit Rondeletius, lentis magnitudine quibus depictus eſt, vnde ſuis forſitan Lentillat dicturus fuerit. Sunt autem etiam aſteriæ aues in ardearum, item aquilarum, & accipitrum genere, ſimiliter maculis ceu ſtellis quibuſdam variæ. Oppianus ποικίλον, ideſt, varium, Aelianus ſimpliciter γαλεὸν vocat, vt indicat his verbis : *a Canum minorum alius Galeus, alius Centrina appellatur : qui colore varius eſt Galeus vocatur :* niſi dicamus, Galeos ipſi appellari omnes maculatos Galeos, vt Geſnerus opinatur. Bellonius Muſtelum ſtellarem Oppiano à verſicolori cute Pardalionem, (Pardalim dicere voluit, nam Pardalio apud probatos authores non legitur) alijs verò Pantheram (ſic Lippius Pardalin apud Oppianum reddidit, vt pro pardali quadrupede etiam plerique reddere ſolent) vocari ſcribit, cùm pardalis ob eo primùm inter Cete, & belluas marinas ſeparatim numeretur mox Galeus ποικίλος inter Canes. Adde quòd vel ipſo Bellonio teſte dentium pardalis morſus non ſecus Oppiano lethalis eſt, quàm aculei Draconis marini ictus: vnde illud poetæ : ex Lippij verſione :

Asteriæ aues.

a Lib. II. cap. 8.

Pardalio. Panthera.

C

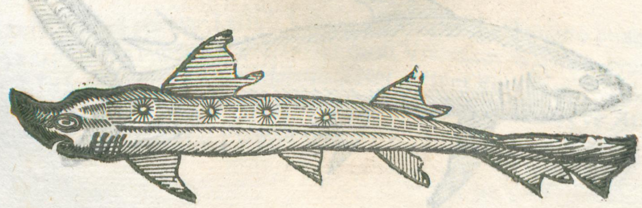
Exitiale facit vulnus Panthera tremendis *Dentibus in terra, fluctu magis aſpera ponto.*

FORMA. DESCRIPTIO.

IDem Bellonius Galei, ſiue Muſteli ſtellati duas exhibet ſpecies, ſed has Ariſtotelis τὰ σκύλια, ſiue Catulos eſſe expeculiari pariendi modo dictum eſt. Saluianus Aſteriam non depingit, propterea quòd tam internis, quàm externis partibus ſimillimus adeò læui Muſtelo ſit, vt facillimè ex illius icone cognoſci poſſit, ſi dorſum maculas habere tibi imagineris, quibus ſolis ab illo diſtinguitur. Rondeletius ait cute tegi læuiore, quàm eſt Galeo læui, dorſique memoratas maculas, alias ſtellarum ſpeciem referre, vnde illi, inquit, nomen : alias rotundas eſſe ; Hæc illæ addita hac icone.

D

Galeus Aſterias Rondeletij,



LO-

LOCVS. PARTVS. NATVRA. MORES.

LOco cum alijs minoribus Canibus conuenit, De partu, & ſuperfœtatione ſuprà diximus ex Ariſtotele. Moribus, victu, naturaq. ab alijs minoribus Galeis non differt.

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

HIceſius apud Athenæum author eſt Galeorum optimos, & tenerrimos eſſe, qui Stellares appellantur. Cæterùm reuera Muſtelo læui, neque tenerior, neque ſuauior eſt: ſimiliterq. ac cæteri plebeculæ in cibum cedit, paraturq. eodem quo illi modo.

DE GLAVCO ÆLIANI.

Cap. XXXVII.

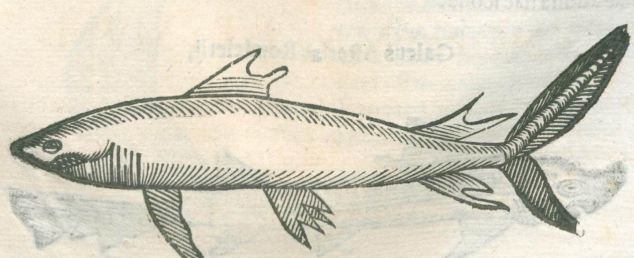
Amor in filios.

GLaucum Aeliani à ſuis Glaucis eleganter Rondeletius diſtinguit. His enim fœtus ore recipere, & rurſus abſque vlla læſione euomere, propter aculeos quos in dorſo gerunt acutiſſimos, non conuenit, quod ſuo Glauco tribuit Aelianus his verbis: *Glaucus piſcis pater factus, quos ſuſtulit ex coniuge, diligentiſſimè cauet, ne inſidijs impetantur, & ne pernities vlla eis inferatur: itaque donec læti, ac ſine timore natant, tam diu cuſtodire ille non intermittit, nunc à tergo cum eis natans, nunc verò non à tergo, ſed adnatat modò ad vnum eorum latus, modo ad alterum. Si quis verò ex paruulis timere cæperit, ille timore cognito, ore hiante paruulum, excipit: deinde timore præterrito, quē deuorauerat reuomit, qualem acceperat; ille rurſus natat.* Cùm ob hanc itaque naturam meritò omni iure Galeis eum accenſuit Rondeletius, tum quòd tota corporis figura cæteros Galeos referat, & piſcis item ſit cartilagineus. Adhæc ſæuitia audaciaq. Cani Galeo non cedit: quin æque, atque ille carnis humanæ eſt auidiſſimus, cuius rei ſeſe oculatiſſimum teſtem eſſe ſcribit. Cùm enim æſtate puer qui militi cuidam erat à pedibus, in litore ambularet, eum diu ſecutus Glaucus, calces tibiaſque quin arriperet, parum, inquit, abfuit, & à puero gladio confoſſus in litus eiectus eſt. Piſcis eſt quatuor, aut quinque cubitorum magnitudine. Dorſum cærulei eſt coloris exaturati, vnde illi cognomen, venter cādidi. Roſtro eſt acuto, oculis ſatis magnis, ex quorum inferiore parte enaſcitur membrana cādida, quæ ad oculos ſurſum attollitur, eiſq. veluti nubes caliginē offundit. Os habet in ſupina parte. Dentium acutorum, lotorum, quodammodo ſerratorum, ad latera ſpectantium ordines duos. In palato ſubſtantiam quandam fungoſam, & mollem digitiſq. cedentem, quæ ſupernam internāq. oris partem replet. Linguam craſſam, latam, aſperāque. Ventriculum ampliſſimū, ac longiſſimū: huic ſplen annectitur longus, ex multis particulis carnoſis, rotundiſq. inſtar racemi cō pactus, renum Delphini modo. Inteſtina primū gracilia ſunt, deinde lata, ſine vllis ſpiris. Ex venis meſaraicis rami duo oriuntur: quorum alter ad hepar, alter ad ventriculum perducitur, in eo in alios multos ramos diuiſus. Hepar adipoſum in lobos duos diſſectū, quorum alteri veſica fellis hæret, fel viride eſt, cor angulatum. Ventris parte infima in maribus ſeminis vaſa in partes duas diuiſa cōſpicias, in fœminis vuluā. Præterea in maribus ſubſtantiam quandam carnoſam, digitali magnitudine, penis ſpecie. Brāchiæ detectæ ſunt: prope has pinnæ duæ magnæ, ad podicē aliæ duæ minores. Aliȩ duȩ sūt in tergore: prior in medio ferè maior: poſterior prope caudā minor. Cauda ex duabus cōſtat: ſuperior multò longior eſt, quàm inferior, ſurſumq. ſpectat. Cute læui tegitur.

Ex Galeorū genere eſſe.

Deſcriptio.

Galeus Glaucus Rondel.



DE

A

DE MALTHA. Cap. XXXVIII.

Maltha quis sit piscis.

MAλθη inter marinas beluas enumeratur ab Oppiano. Et Suidas aliquando Presti eandem facit his verbis: πρῆσις εἶδος κήθως θαλλασσίου, ἡ λεγομένη μάλθη: idest, Prestis genus est Ceti marini, quod vocatur Maltha: De qua belua dicemus in Physetere; aliquando à Preste distinguit, beluamq́ δυσανταγώνιστον, i. inexpugnabilem, vel expugnatu difficilem esse scribit; κῆτος, inquit, θάλασσιον θηρίον πολυειδές: ἐστὶ γὰρ λέων, ζύγαινα, πάρδαλις, φυσάλος, πρῆσις ἡ λεολμένη μάλθα ὃ καὶ δυσανταγώνιστον ἐστὶ καὶ κριός. Desumpta est autem simplex ista Cetorum enumeratio ex Oppiano, & post πρῆσις rectè ponitur comma. Dicitur μάλθη teste Rondeletio quasi μαλθακή. Oppianus: Μάλθη θ' ἡ μαλακῆσιν ἐπώνυμος ἀδρανίῃσι:

Etymum.

Maltha q̃ Plinio.

a Lib. 2.

b L. 32.

a Plinio maltha est limus flagrãs, qui cùm quid attigit solidi, adhæret, quẽ in Comagenes vrbe Samosata stagnum emittit: *b* Alicubi ipsi etiam permistio quædam est ad lapideam duritiem accedens, ex rebus tamen mollibus composita: *Maltha, inquit, ex calce fit recenti, gleba vino restin-*

B *guitur: mox tunditur cum adipe suillo, & ficu; duplici linimento quæ res est omnium tenacissima, & ad duritiem lapidis accedens: quod malthatur, oleo perfricatur antè*. Maltha etiam veteribus dicebatur mollis teste Nonio: Lucilius: *Insanum quem maltham, & fœminam dici iubet*. Sanè malthacia Græcis mollities Latinis est, & malthacus mollis, effœminatus: Proinde etiam maltham vocant ceram mollitam, ac quicpiam simile ad tabularum ferruminationem aptum, vt promptuarij consarcinator tradit: vt à mollitie, seu potius à molliendo Maltha piscis nomen inuenerit; quãobrẽ Rondeletius hunc Cetaceum piscem ex Galeorum genere, Maltham esse conijcit, quòd caro ipsi sit laxa mollisque, non sensu modò, sed & facultate: aluum enim, inquit, mollit, cietque succi lentore: Nostri Sorrat, Romani Lamiolam vocant. Rostro est breui, dentibus latis, & acutis, Carchariæ modo. Os habet in supina parte non multum infra rostrum, dentium multos ordines. Pinnis, cauda, internis partibus à Cane galeo non differt, nisi quòd alba oculorum nebula caret.

Maltham esse depictũ hic piscem.

Maltha Rondel.

C



DE VVLPECVLA MARINA.

Cap. XXXIX.

D

SYNONYMA. ETYMVM.

GRæcis ἀλώπηξ vocatur, Latinis Vulpes, aut Vulpecula, Oppiano etiam ἀλωπηκίας γαλεός, & non simpliciter ἀλωπηκίας, quasi Vulpianus Galeus. Nomen ei non à caudæ longitudine, vt Rondeletius retur, verùm vel ab insuaui ingratoq́, eius gustu, vt Diphilus tradit; vel ab astu ingenijque calliditate, vt Aristoteles innuit, quibus terrestrem Vulpem æmulatur.

Etymum.

GENVS

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Simia Bellonij.

INter cæteros Galeos ab Aristotele Oppianoq. enumeratur. Rondeletius & Saluianus vera ac genuinam Vulpeculam esse profitentur, quem Bellonius à vultus, vt sic dicam similitudinis Simiam marinam vocari testatur (longè tamen alia est marina Simia Aeliani quique Romæ, & plerisq. alijs locis ob longam, falcatamq. caudam, pesce Spada, quasi Gladius piscis

Vulpeculæ Bellonij.

nuncupatur, nomine cum vero Gladio, & Taniæ quadam specie cõmuni. Quibus aduersatur Bellonius: cui nimirum Vulpes veterum est, quem illi Centrinam faciunt. Ego illis omnino acquiescendum esse non dubito. Galli Ramart, quasi Vulpem dicunt. Notandum interim est, aliũ esse,

Vulpes Archestrati.

quem Archestratum apud Athenæum circa Rhodum omnium sapidissimũ esse tradit, & alio nomine κύνα πίονα, idest Canem pinguem appellari, licet secus arbitretur Rõdeletius. Huius itaq.

Forma corporis, & caudæ.

& Saluiani Vulpeculã inter reliquos Galeos notissimam reddit caudæ proceritas, & totius insuper corporis habitus. Crassior enim est, & breuior, ita vt cauda, quam falcatã, & quodammodo ensiformem esse diximus, reliquum corpus magnitudine nõ solũ adæquet, verũ etiam superet.

Color.

In cuius caudæ exortu pinna cõspicitur. Cute regitur. Vẽtre est cãdido, dorso verò cineraceo. Vẽtriculum habet amplum, intestina lata, iecur vt in alijs in duas fibras diuisum, & pallidum: cui. fellis vesica cõmissa est, & splenem subatrum. Haud minus quã Canis Galeus augetur, adeò vt aliquando non secus quàm ille, vel ad centenas libras excrescat. Cum illo itẽ oculis, foramini-

Pinnæ.

bus auditui, & olfactui inseruientibus, & branchijs quoque conuenit. Rondeletius pinnas, quæ ad branchias sunt, & ad anum, longiores esse ait ijs, quæ sunt in dorso: videturq. diuersum à Saluiani Vulpe piscem pingere, nam & caudam ita exprimit, ac si ex binis constaret pinnis, quarũ vna quæ sursum abit, toto corpore longior est, altera decuplo minor: cum Saluiani piscis vnica tantũ pinna angustissima constet, pinnasq tam in prona parte, quàm in supina habeat. Idẽ Ron

Os.

deletius os paruum tribuit, idq. non multum infra rostrum esse asserit, dentib. acutis instructum: cuius rostri positus Saluianus non meminit, attamen ex rostri proceritate aliter suspicari potest.

Veram Vulpem esse.

Anne fortassis duo sunt genera? Rondeletius autem hunc suum piscem, verum, ac genuinũ Galeum Vulpinum esse, cum ex tetro ingratissimoq. eius odore, vnde nomẽ inuenit, tum ex morib.

Athenæi locus emendatur.

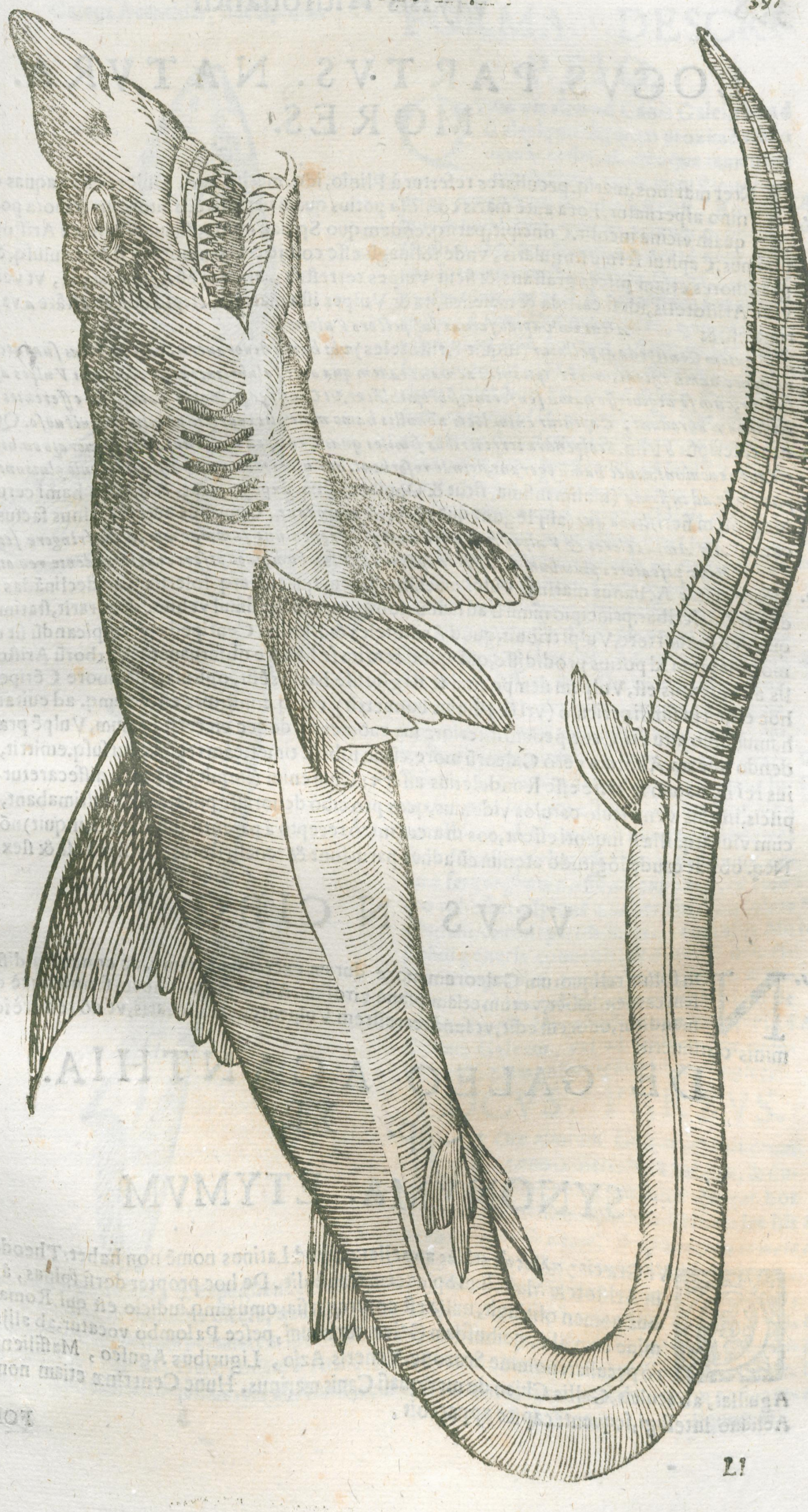
quos veteres ei ascribunt, pulchrè ostendit: sed vnicus est, inquit, Athenæi locus, qui nobis obijci põt: *Aristoteles plura Galeorum genera esse tradit. &c. Vulpem vnam habere pinnam ἐν οὐρανῷ, in dorso verò nullam.* At locum hunc mendo non vacare constat: nam si ad omnes Galeos qui hic numerantur, postremam sententiam referas, nullam scilicet eos habere in tergo pinnam λοφιᾶς enim nomine metaphoricῶς pinnam significari in Mustelo Centrinæ docuimus, id procul à verò abesse, omnibus qui vel Galeos viderunt, vel de eis aliquid legerunt, notissimum est. Si soli Vulpi id tribuas, quid id sibi vult, vnicam habere pinnam πρὸς τῷ οὐρανῷ? nam οὐρανὸς in ãsantibus dicitur palatum quasi oris cęlum, quod etiam οὐρανίσκος, & ὑπερῴα appellatur. Quod si dicas pinnã in palato esse, quid absurdius? Legendum itaque censet πρὸς τῷ οὐραίῳ, idest, ad caudam. Cæterùm nullam in cauda pinnam esse, neque de Vulpe, neq; de vllo alio Galeo verè possis dicere, præterquam de Zygęna, quæ neque in ceruice, neq; in dorso, sed πρὸς τῷ οὐραίῳ λοφιὰν ἔχει. i. ad caudam pinnã habet: quo fit, vt in Galeorum enumeratione post ἀλωπηκίαν ζύγαιναν addendũ

Zygenæ pinnæ.

putet, ad quam referãtur ista: μίαν δὲ ἔχειν φησὶ λοφιὰν πρὸς τῷ οὐραίῳ, ἐπὶ δὲ τῆν ῥάχεως οὐδαμῶς. i. vnam dicit habere pinnam iuxta caudam: in dorso verò nullam: quod tamen Zygænæ etiam non quadrat, nam & hæc in tergore pinnam habet, eamq. in sua icone eleganter etiam expressit Saluianus. Ad Rondeletij Vulpem proximè accedit icon nostra, quam veræ, ac genuinę Vulpeculę marinę nomine communicauit nobis Bernardus Castellettus Genuensis, cuius viri industriæ plurimum debet tota studentium respublica. Ad eandem Vulpeculam potius, quàm ad aliũ quemuis ex Galeis referri debere videtur ob caudæ proceritatem, qui secundo loco pingitur.

Vulpecula marina.





LOCVS. PARTVS. NATVRA. MORES.

Marinum piſceũ eſſe.
Solitarium eſſe.
Aſtutia.
a Lib.9 hiſ. cap.17.

INter marinos,mariq. peculiares refertur à Plinio, idq. merito iure. Dulces enim aquas omnino aſpernatur. Loca autẽ maris cœnoſa potius quàm petroſa,& à litoribus remota potius quàm vicina incolit. Concipit, paritq. eodem quo Spinax modo, de quo ſuprà ex Ariſtotele diximus. Capitur fermè ſingularis, vnde ſoliuagũ eſſe conijcit. Carniuorus eſt, feroculuſq. & in grandiores etiam piſces graſſans,& ſicut Vulpes terreſtris πανοῦργος eſt, καὶ κακοῦργος, vt verbis vtar Ariſtotelis, ideſt callida & malefica, ita & Vulpes iſta marina vel ipſo etiã atteſtãte *a* vaferrima eſt, & *Aſtutam vapido ſeruat ſub pectore Vulpem.*

Qui autem Centipeda appellatur (inquit Ariſtoteles) *vbi hamũ deuorauerit, euomit foras ſua interiora, donec hamũ eijciat; tum recipit intrò ac valet eadem qua antè ſalubritate etc. Piſces qui Vulpes appellantur, cùm ſe degluttiſſe hamũ ſenſerint; ſibi opitulãtur, vt Centipedę: longiùs namq. ſeſe efferentes hami linęam abrodunt. Capiũtur enim locis nõnullis hamo multiplici gurgite praalto & fluctuoſo.* Quod ſic trãſcripſit *b* Plin. *Scolpendra terreſtribus ſimiles quas Centipedas vocant, hamo deuorato omnia interanea euomunt, donec hamũ egerant, deinde reſorbent. At Vulpes marinæ ſimili in periculo glutiunt amplius vſq. ad infirma* (malim infima, ſicut & Oppianus dixit ἄκρας χαίτας, & idcirco hami ceruicẽ longiorem fieri) *linea quę* (alij legunt quam) *facilè pręrodant.* Oppianus autem latinus factus ſic canit; *Aſt Amia celeres & Vulpes fraude reuinctę Pręueniunt ſummas morſu confringere ſetas*
Hinc piſcatores plumbum de cuſpide nectunt Plumbum, quod piſces cruciaret dente remoto.

b L.9.c.43.
c l.12.c.60.
Amor in prolem.

Quare cùm *c* Aelianus marinæ Vulpi machinationem quandã atq. ſolertiam ad declinãdas inſidias tribui ſcribat: principio nimirũ ad hamũ non accedere aut ſimul vt hunc deuorarit, ſtatim tãquã veſtẽ inuertere, Vulpi tribuit, quod Ariſtoteles & Plinius Centipedæ, vt ſuſpicandũ ſit memoria lapſum id potius prodidiſſe, quã quòd rem ita ſe habere obſeruauerit. Verborũ Ariſtotelis alius ſenſus eſt, Vulpem nempe cùm ſe deglutiſſe hamũ ſẽſit, opitulari ſibi more Cẽtipedę, hoc eſt, cũ in ſimili periculo (vti & Plinius conuertit) vtraq. conſtituta eſt, vtramq. ad euitandũ hamum, ſuo aſtu vti: Centipedam interiora ſua euomendo donec eiecerit hamum, Vulpẽ prærodendo lineam. Aliorum verò Galeorũ more, cũ de ſobole timet, eam recipit, rurſuſq. emittit, cuius rei oculatum ſe teſtẽ eſſe Rondeletius aſſerit: Cùm enim (inquit) in litore diſſecaretur iſte piſcis, in eius ventriculo catulos videmus, quos pro cibo deuoraſſe piſcatores exiſtimabant, ſed cùm viui atq. illæſi inuenti eſſent, eos in metu intrò recepto à parente dubitandũ (inquit) nõ eſt. Neq. obſtat caudę lõgitudo etenim cũ adhuc parui ſunt & tenelli fœtus, mollis ea eſt & flexilis.

VSVS IN CIBO.

Caro qualis.

NOn ſolùm reliquorum Galeorum more duram excrementitiamq. ac concoctu difficilem carnem habet, verùm etiam planè viroſam. Adeo enim grauem ferinumquè dum manditur, odorem edit, vt ſanè terreſtrem Vulpem edere videaris, vt nõ ṭemerè id nominis obtinuerit.

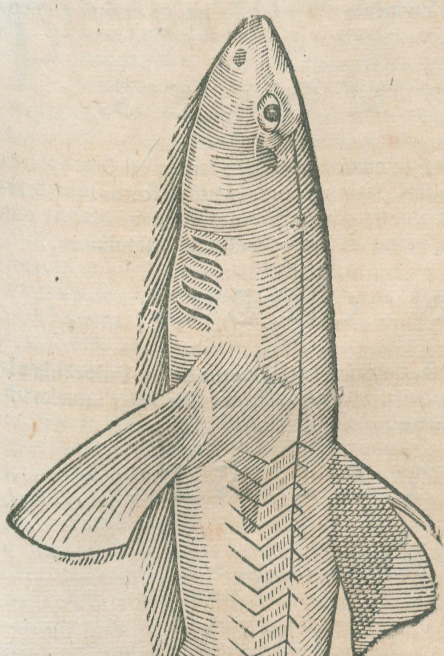
DE GALEO ACANTHIA. Cap. XL.

SYNONYMA. ETYMVM

QVi Græcis γαλεὸς ἀκανθίας appellatur, apud Latinos nomẽ non habet: Theodorus in Ariſtotele Muſtelum Spinacem tranſtulit. De hoc propter dorſi ſpinas, à quibus nomen obtinuit, nulla eſt controuerſia; omniumq. iudicio eſt qui Romæ nomine cum alijs quibuſdam Galeis communi, peſce Palombo vocatur, ab alijs verò peculiari nomine Scazone, Venetis Azio, Liguribus Aguſeo, Maſſilienſibus Aguillat, ab aculeis, Gallis Chien de mer, quaſi Canis marinus. Hunc Centrinæ etiam nomine Aeliano intelligi, ſequenti capite apparebit,

A

Galeus Acanthias, siue Spinax.



B

C

D

FORMA. DESCRIPTIO.

QVam vis tùm ad Canis Galei, tùm ad Galei lęuis figuram proximè admodum accedat, ab vtroque tamen manifestissimis notis interstinguitur, vti ex procedenti historia patebit. Rostrum huic primò latum, mox in acutum desinens. Oculi mediocres, & oblongi; retrò quos bina sunt foramina auditui dicata. Os in supina parte, dentibus magnis, & acutissimis armatum, quibus à læui Mustelo differt, quippè quem edentulum esse diximus. Ante os bina alia sunt foramina, quæ olfactui inseruiunt. Branchiæ à lateribus, vtrimque quinæ, & detectæ sunt, cætorum Galeorum more. Has sequuntur pinnæ duæ natatui destinatæ: in parte supina nullæ sunt: præterquã ex podicis vtraq. parte, quę in fœmina minores, in mare maiores sunt; qua nota à cæteris Galeis omnibus differt, quando in omnibus inter podicem, & caudã imo ventri singularis pinna commissa conspiciatur. Præterea mas appendices paruas illic habet, qua nota potissimùm à fœmina distinguitur. In dorso pinnæ, vt in alijs Galeis, binæ sunt: hoc tamen à cæteris excepta Centrina differt, quòd huius vtraque pinna, anteriore parte aculeum longum, triangularem potius quam rotundum, annexũ habeat, vnde nomen inuenit. Corpus sensim gracilescens in caudam desinit geminã, cuius superior pars longior est, inferior breuior. Venter albicat, dorsum verò cinereum apparet. Rondeletius author est, dum in mari viuit, colore ferè argenteo, esse, cũ expirauit, ex cinereo rubescere: splenẽq. habere in duos lobos diuisum: cæteris partib. internis cum alijs Mustelini generis conuenit, & quamuis huic Athenæus peculiariter cor pentagonum attribuat; hoc tamen & ipsi cum cæteris Mustelis commune est. Magnitudine nunquam, vel ad Canem Galeum, vel ad Vulpeculam accedit. Nunquam enim viginti libras implet.

Rostrum. Oculi. Os. Branchiæ Pinnæ. Maris, & fœminę discrimen. Aculeus. Cauda. Color. Partes internę. Magnitudo.

LOCVS. PARTVS.

MOre aliorum Galeorum minorum cænosa maris loca habitat, & flumina nunquam subit. Negat hos in Euripo Pyrrhæo reperiri a Aristoteles his verbis: *Musteli etiam, & Spinaces in eo mari* (Euripo Pyrrheo) *nequaquam gignuntur*. Quo loco particulam, & expugnandam esse volunt, quoniam si id de omnibus Galeis dicit, nihil attinebat, & Spinaces dicere, quando Spinaces ipsi ex Galeis, siue Mustelis sint. Nos Galeum simpliciter dictum peculiarem speciem esse suprà ostendimus: & hic ea particula in omnibus codicibus legitur. Huic eodem b Aristotele teste oua continentur supra septum transuersum, supra mammas, in quibus iam absolutis, cùm descenderint, fœtus nascitur, quem postea re-

a li. 9. Hist cap. 31. Ouorũ situs, & locus. b li. 6. Hist. cap. 10.

liquorum cartilagineorum more parit. Rondeletius teſtatur ſeſe ſex in ventre perfecto fœtus obſeruaſſe, quos ex ouis per venam quam anatomici vmbilicalem vocant, excludat, pendentes multis alijs ouis nondum excluſis: oua autem nullo vinculo alligata eſſe: itaque ex ouis alimentum trahi ab illis, donec perfecti foras emittantur. E

NATVRA. MORES.

Gregalē eſſe. SIt licet Spinax cæterorum Muſtelorum more carniuorus, gregalis tamen eſt, & propterea plures ſæpenumerò vnà captos conſpicimus. Cùm verò cæteri Muſteli fœtus ſuos, & recipiant, & rurſus emittant, ſicuti Squatinæ quoque, & Torpedines: Spinax id facere non poteſt, propter memoratæ ſpinæ impedimentum, vt ſuo loco ex *a* Ariſtotele oſtendimus.

a li. 6. Hiſt. cap. 10.

VSVS IN CIBO.

DVra quidem inſipidaque, & huius caro eſt, cæterùm longè minus quàm Vulpecula virus reſipit, quare & minus faſtidiri, & à menſis arceri aſſolet. Plebeius interim viliſque piſcis eſt. Editur vt cæteri ex alliato. F

DE CENTRINE.

Cap. XLI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Cētrina ſerpens. QVi Græcis κεντρίνης quaſi aculeatus piſcis vocatur: à rencentioribus Centrina redditur: quod improbat Geſnerus: & rectè quidem: cùm ſit Centrina, κεντρίνα, teſte Scholiaſte Nicandri, dipſas, è viperæ ſpeciebus, & ſpecies etiam culicis apud *a* Theophraſtum. Vitandæ itaque æquiuocationis cauſa, nos quoque Centrinem vocabimus hunc aculeatum piſcem, qui ab aculeis nomen accepit, vt Oppianus teſtatur his verſibus ex Lippij verſione: G

a li. 2. Hiſt. cap. vlt.

Pugnaces inter piſces Centrina vocatur   Altera, quòd ſtimulis credatur noxia nigris.

Cētrines qd Aeliano. Dixi autem aliquoties Aeliano hac voce non vnum, & peculiarem piſcem intelligi, ſed omnes qui inter minores Canes, ideſt Galeos, ſiue Muſtelos aculeis præditi ſunt: hoc enim manifeſtè innuunt hæc eius verba: *Ex reliquis duobus generibus Canum, alios Galeos, alios Centrines appellari ſolet: quod colore varium eſt, Galeos nominatur: reliquum genus qui Centrines appellauerit, non errauerit, eis innati ſunt aculei duri, & aduerſus omnia reſiſtentes; quorum alter in capitis ſummo vertice, alter in cauda eſt, atque venenatum quiddam habent* Quamobrem præter eum quo de hic agitur, Spinacem Muſtelum quoque intelligere arbitramur, nam & ipſe quoque eodem loco aculeos gerit, cum quo ne confundatur, hunc Græco nomine retento Centrinem appellabimus.

Hyana. Hunc nonnullis eundem cum Hyæna videri teſtatur Hermolaus: cæterùm diuerſa planè animalia eſſe ex Oppiano conſtat, cui centrines minoribus accenſetur Muſtelis; Hyæna verò belluis marinis, epitheto etiam ab immani magnitudine adiecto, ἀπλαίσιον ἄχθος ὑαίνης. Alij item centrinen eum eſſe voluerunt, qui Romæ Lechia appellatur, quem Rondeletius Glaucum eſſe oſtendit, non quidem Muſtelini, ſed ſui generis piſcem. Idem Rondeletius, & Saluianus verum, & genuinum centrinem eſſe docent, qui Romæ, & tota fermè Italia peſce Porco, Maſſiliæ Porc nominatur, nec id inepte, inquit Rondeletius, vel quia ſpeciem porci referat, vel quia porci more in cœno ſe volutet: Vocatur & alicubi in Gallia Bernadet, alicubi item Humanthin, alicubi denique etiam Renart, ideſt Vulpes, vt hoc poſtremum nomen fortè Bellonio impoſuerit, qui hunc piſcem nobis pro veterum Vulpe obtruſit. H

Porcus piſcis.

GENVS.

A

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

PLinius nusquã huius piscis meminit: neq. etiã Aristoteles in ijs, quæ nunc extant, licet cũ Athenæus testetur ab eo inter Galeos enumerari: quod etsi nũc apud eum nõ legit, haud malè tamen Centrinæ aliorũ, (nostrisq.) conuenit: nam cũ cartilagineus sit, & ferè teres, & plerisq. item notis alijs cũ reliquis Galeis cõueniat, haud malè cæteris annumerabitur. Cũ ijs autem collatus, quod ad corporis formam, breuis est, crassus, & spissus. A capite ad podicẽ triãguli est figura, ventre nimirũ plano latoq., vnũ trianguli latus partibus quæ vtrinq. dorso adiacent, reliqua duo latera cõstituẽtibus: itaq. in superiori dorso vnus est angulus, reliqui duo in ventris dextro sinistroq. latere. Rostrum habet admodum extensum, neq. valdè acutũ; caput exiguũ & depressum: oculos mediocres & splẽdentes, & post eos duo foramina auditui deseruientia; duo item ad eosdem alia supina rostri parte pro naribus. Os vt in alijs Galeis supina parte, rotundũ, magnum, ferè semper hians, dentibus latis acutisq. armatũ; quorũ in superiori maxilla triplex ordo est, in pruna verò simplex. Brãchias vtrinq. quinq. in lateribus, easdẽq. detectas, vt ĩ alijs Galeis, habet. Pinnæ ad eas vtrinq. vna, totidẽq. ad podicem, & rursus in dorso totidẽ, quarũ prior

Ex Galeis esse. *Forma.* *Rostrum.* *Os.* *Branchiæ.* *pinnæ.*

B à capite statim enascens, multũ surrigitur cristæ instar, aculeo armata lõgo & ad caput sese inclinante: altera è podicis regione minor est, minoremq. habet aculeũ, & ad caudã vergentẽ. Vterq. aculeus in radice latus est, mẽbrana circũtectus, colore albo: vnde cũ istiusmodi aculeos nigros appellarit Oppianus, vt antea ostendimus, Rondeletius id ob tegumentũ factum fuisse arbitrat: intus enim (inquit) candidi sunt, foris nigra mẽbrana obtecti: sed meo iudicio nigros potiùs vocauerit, quasi pernitiosos: nã nigredo pro pernitie sæpè apud poetas accipitur atq. ita Oppianũ interpretatur Aelianus: vtrumq. venenatum quid habere scribẽs. Quod si quis dixerit Aelianũ nõ de hoc sed de alio pisce loqui, vtpotè qui istorũ aculeorũ alterũ in capitis summo vertice; alterũ in cauda esse dicat; respõdem⁹ impropriè capitis verticẽ accipere pro pinna quæ in principio dorsi est, quomodo & Athenæus scribit Centrinẽ cognosci ex eo, quòd iuxta primã λοφίαν, idest ceruicis cristã, aculeũ habeat: quoque eiusdẽ sunt speciei carent Λοφία verò de Sue propriè dicit, vt χαίτη, idest iuba de equo & leone, estq. ĩ Suis ceruice surrecta seta: λόφος verò apex siue id quod in auium quarundã capite eminet. Metaphoricè itaque Athenæus etiã τὴν πρώτην λοφιὰν huius piscis appellat, pinnã illam quæ ceruicis loco est erecta. Sic λόφος aliquando ceruicẽ & gallearum cristam & quicquid aliud eminet, significat. Licet verò Galeus Spinax ibidem spinã ha-

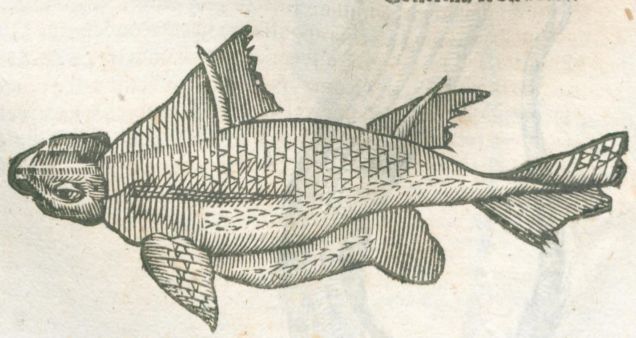
Aculei. *Nigredo pro pernicie.*

C beat, suspicari tamẽ nemo queat, hũcnè etiã ijs verbis intelligat Athenæus; disertissimis .n. verbis diuersis de vtroq. locis egit. Cauda in pinnam inferiore parte latã, superiore verò in acutũ angulum desinentem degenerat. In caudam vere & podicis pinnas imo ventri nulla alia pinnula subnectitur; quod ei cum Mustelo Spinace cõmune est: nã reliquis omnibus Mustelis inter podicem & caudã imo vẽtri singularis pinna subnasci solet. Neq. dorsi quoq. aculeis illi absimilis est. Vt verò aculei vtriusq. different, ex vtriusq. icone peti potest. Cute integit asperrima, nẽpe breuibus crebrisq aculeis horrida, qui in capite & dorso robustiores sunt. Hæret ea duræ atq. muccosæ eius carni tam firmè ac pertinaciter, vt acuto vix cultro ab ea separari ac diuidi queat. Colore est ex cinereo nigricante. Ventriculũ habet oblõgum & crassum. intestina ampla, haud multis gyris reflexa. Hepar albicat, præpingue, magnum, in duos lobos ad infimã ferè vsq. ventris sedẽ extẽsos diuisum, quorum dextro lata satis fellis vesicula committitur. Fel album est & aquosum: Splen similiter in duos lobos diuisus colore carnis est. Cor compressum ex rubro albicat. Addidi & duas alias Centrines icones tum aliàs, tùm caudæ potissimum tenuitate à vulgari differentes: posteriorem Barnardus Castelletus Genuẽsis veræ ac genuinæ veterum Centrines nomine misit. Vtraq. ad sceleton effictа est.

Cauda. *Vt Spinaci similis.* *Cutis.* *Color.* *Partes interna.*

Centrina Rondelet.

D



Centrina prior authoris.



Centrina vera Casteletti: altera authoris.



E

LOCVS PARTVS.

Rarò capitur.

MVstelus Centrines planè marinus piscis est, & nusquam in dulci aqua visus; pelagius potius quã litoralis, quod vel inde licet colligere, quia rariùs capitur. Capitur autem, & versatur in cœnosis maris locis, vti Aelianus, & Oppianus testantur. Oua primùm intra se gignit numerosissima, vitellis gallinaceorum ouorum simillima, deinde reliquorum cartilagineorum more animal excludit.

NATVRA. MORES.

Venenosum esse.

a Lib. 2.

PIscis est carniuorus, & solitarius. Aculeis suis armatus nulli non resistit, quin inuadit etiã ac lædit, inficitque veneno. Oppianus a enim inter alios venenatos recensens, sic canit:

F

Horrendus curuo qui gaudet Scorpius antro,
Et Canis, atque Draco, volucrisq́; per aequora Hirundo;
Gobius in curua nimium contentus arena,
Hi duris pugnant stimulis, funduntq́; venenum.

li. 2. c. 50.

Interpres quidem simpliciter Canem reddidit, cùm Canem Centrinen reddere debuisset, nam Græcè sic legitur: Καὶ κύνες, οἱ κέντροισιν ἐπώνυμοι ἀργαλέοισι: idest, & Canes qui ab aculeis feris nomen habent. Meminit, & b Aelianus, sed venenum hoc negat esse lethale. *Venenum* (inquit) *quidam pisces pungendo immittunt, non tamen lethale, vt Gobius, Draco, Hirundo.* Cæterùm vt Hirundinem & Gobium pungendo innocuum venenum effundere, facilè credo, ita è contrario Draconis ictus lethalis est, quo cum fortassis Centrines numerandus fuerit. Licet verò ex Galeorum genere sit, fœtus tamen eorum more intra os, aut vterum recipere non potest, vt de Spinace etiam dictum est, propter præfatos videlicet aculeos.

CAPIENDI RATIO.

G

CApitur Centrines eodem quo alterum Galeorum genus modo vt Aelianus ait: Album piscem illecebram ad eos capiendos demittunt, ex his si qui capiatur, cęteri omnes hoc videntes, incaptum insiliunt, eumque nisi repellantur, hamo ex profundo extractum ad nauem vsque insequuntur, vt supra dictum est.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Carnis qualitas.

Hepar, eiusque vsus.

VIx alius piscis datur, qui Centrine duriorem carnem habeat, vt potè quæ neruea potiùs, quàm carnea substantia constat, estque insuper viscosa admodum, ac glutinosa, & vt Epænetus ait in libro de re coquinaria, non solùm insuauis, sed grauis etiam virosique odoris: quamobrem si quæ alia, difficillimè coquitur, & pessimi succi est; ideoque rectа ratione spernitur, vixque ab infima plebecula attingitur. Hepar quidem tenerrimum, sed ingratum est, quod dum frigitur, copiosum oleum effundit. Hoc ad duritiem humani hepatis emolliendam conferre, idque substantiæ similitudine corroborare author est Rondeletius, maximè si astringentia quædam admisceantur, vt cyperus, spica nardi, absynthium, ladanum, styrax at sic minus emollire; dolores item articulorum leuare; vtrumque magno cum successu expertum esse. Eodem oleo, inquit, ad lucernas vti possumus. Fel suffusiones delet, melli permistum, & palpebris illitum. Cute item artificum opera poliri possunt. Cinis ad psoras, & capitis vlcera manantia detergenda, exiccanda, miraque celeritate percuranda valet cum cedria admotus. Vrinas non minus mouet, quàm cancrorum, & erinaceorum cinis.

H

Fel.

Cutis.

DE

Simia marina Danica.



D

DE SIMIA MARINA. Cap. XLII.

BEllonius, vt meminimus, Simiam marinam facit, quem nos cum Rondeletio alijsque in Galeorum genere Vulpeculam. De Simia verò marina, solus, quod equidem nouerim, mentionem facit a Aelianus, inquiens: Est etiam in mari rubro Simia, non piscis quidem hæc, sed bestia cartilaginea, veluti squamarum expers, eaque ipsa non magna. Colore est terrestri similis, tum facie speciem similitudinemque gerit. Non pisceo tegmine reliquum corpus, sed illiusmodi circumuestitur, cuiusmodi testudinis inuolucrum est. Eadem similiter atque terrestris leuiter resima est: eius reliquum corpus instar Torpedinis latum est, vt dicas auem esse alas explicantem. Cùm natat, volare videtur. In hoc verò: à terrestri differt, quòd variè distinguitur, & ruffa est ceruice, vt branchijs quoque,

a l.12.c.27

Simia marina alia, Serpens Indicus Cardani.



quoque Os verò non in ſumma facie oblongum ei prominet; ſed hac etiam parte modicè ſimiā terreſtrem repręſentat ſibi cognatam. *b* Hęc ille, & rurſus: In media natura quædam communitas retruſa leoni eſt, & affinitas cum Delphino: nō ex ea parte ſolùm, quod vterq. imperat, ille quidem terrenis beſtijs, hic verò aquatilibus: ſed quòd ſiue ſenectute, ſiue morbo infirmis ambobus, illi terreſtris ſimia medetur, huic marina quoq. ſimia remedio eſt. Nam vt in terra, ſic etiam in mari aliquod eſt ſimiarum genus, quod ſimiliter huic, vt illi terrenum, medicinā morbi affert. Eandem ex Aeliano Philes repetijt. Cùm verò cū hiſce Aeliani deſcriptionibus minimè congruat piſcis ille Bellonio Simia marina putatus, Galeorum generis Geſnerus propiùs accedere putat, cuius iconem, qualē ipſe Ioann. Kentmanno acceptam refert, hic exhibui. Vulgò alicubi inquit, Simia marina vocatur (ein Meeraff.) hoc enī nomine è Dania ſibi allatum ſcribit. Pinnas tanquam volans extēdit, vt pictura præ ſe fert, & inter duas in ſummo dorſo pinnas aculeum retrò tēdit, ceu Galeus Centrines. Os ſimum habet, non, vt Galei in longitudinem protenſum roſtrum. Branchiarum foramina quina apparent, obliquo inter os & oculos deſcenſu. Color ei viridis corpore toto; ſed in dorſo magis fuſcus, ad latera pallidus: dentes lati & continui. Reliqua ſatis apparent in icone: quæ cùm ad ſceleton facta ſit, in viuo animali non omnia ſimiliter ſe habere ſuſpicamur. Teſtudinem inuo lucrum ſi accederet, Aeliani hanc ſimiam facerem. Hucuſq. Generus: qui iſtiuſmodi monſtrum, cuius picturam Hier. Cardanus ipſi communicauit, marinis Simijs adiunxit, Cardanus Serpentem Indicum (inquit) eſſe ſcribat, Mediolani in macerie quadam repertum, nec aliud addebat: ſed cauda videtur animalis aquatilis eſſe: caput πιθηκοειδὲς, ideſt Simijs cognatum aliquid præſe fert, vt & digiti pedum, quos binos tantùm oſtendit, manuum inſtar oblongi. Vix equidem auſus hoc animal proferre fuiſſem, niſi à tanto viro accepiſſem.

b li. 15. c. 17

E F G H

DE

A

DE ZYGÆNA. Cap. XLIII.

ORDO. SYNONYMA. ETYMVM.

INsolentis istiusmodi figuræ piscem, cum haud pauca habeat cum Galeis cōmunia, non incongruè, ijs subnectemus. Nomen inuenit ab inusitata, ac monstruosa penè dixerim capitis figura, quā τὸ ζυγὸν imitatur, quo transuersum librile significatur, ex quo lances dependent: item iugum quod vt transuersum bouum ceruicibus imponitur, ita hoc pisce caput ex transuerso situm est: qua de causa alicubi in Italia, pesce Balestra, & pesce Martello appellatur, quòd arcum malleumque itidem imitetur: vnde est quòd Gillius hunc piscem veterum Sphyrænam esse crediderit, quoniam σφῦρα malleus est. Aduertendum autem Aprum quoque Romæ, pesce Balestra vocari. Theodorus ζύγαιναν apud Aristotelem Libellam interpretatur, sed haud appositè, imò ignorata nominis libellæ proprietate, vt Saluianus arbitratur, cùm sit, inquit, libella fabrile instrumentum ab Italis Arcopendolo vocatum, ad cuius similitudinem nequaquam iste piscis accedit. Cæterùm fallitur Saluianus, & Italus cùm sit, maternæ, atque inquilinæ huius vocis vim non intelligit. Arcopendolo enim impropriè pro eo accipitur instrumento fabrili, è quo dependente perpendiculo rectas parietum, in lignorum facies, oculorum nictu cognoscunt fabri: propriè verò illud est, quo rerum in plano positarum æquilibrium, siue libramentum, & neutram in partem propendens situs exigitur. Huic arcus ferè figura est, & Arcopendolo quasi ex arcu pendens, nimirum plumbū, appellatur, aliàs item liuello nomine à libella detorto. Fit item ex ligno transuerso, & altero in huius medio erecto, ex cuius summo filum annexo plumbo demittitur. Idquoque piscis noster trāsuerso capite, & reliquo corpore in huius medio sito aptè refert, vt appositissima voce Gaza Libellam vertere potuerit: non enim Libellam quasi paruam libram, seu paruam bilancem appellauit, vt Saluianus credit, sed à capitis similitudine cum eo instrumento. Alio nomine Romæ Ciambetta dicitur. Massiliensibus à dentium sæuitia Cagnola teste Bellonio: item peis Iouziou, idest piscis Iudęus, nō à feritate, vt Bellonius ait, sed à similitudine tegumenti capitis, quo olim, inquit Rondeletius, Iudæi in Prouincia vtebantur. Hispanis peis Limo, Limada, Toilandolo,

Balestra. Martello. — B — *Libella.* — *Cur libella dictus Gaza* — *Iudæus piscis.* — C

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

ZYgænam Oppianus, eumque puto secutus Suidas Cetis annumerant: item Galenus, Aelianus, & Paulus Aegineta, cùm reuera piscis potius sit Cetaceus; & ad Cetorum magnitudinem quandoq. excrescat. a Aristoteles enim inter pisces enumerat longos. Quare cùm ob longitudinem rotunditatemqne corporis, tùm quod os habeat insupina parte, si Galeis eam accensuerim, nemo, opinor, vitio vertet. Differt verò non ab his tantùm, sed etiam cæteris piscibus omnibus monstruosa capitis figura: Est enim id non rotundum, inquit Saluianus, non rostratum, non fastigatum, neque in latera compressum, quale in piscibus reliquis esse solet, sed (quod ei peculiare est) in latera extensum, atque transuersum habet. Cuius quidem frons, anteriorve pars (quæ vtroque clauditur oculo) vti anterius in semicirculum ferè extuberat, sicita in aciem acuitur, vt dum celeriter piscis natat, obuios pisces secare posse credatur. In medio extremæ vtriusq. lateralis, partis capitis, sunt oculi magni, rotundi deorsum potius quàm in latus, aut sursum spectantes. In vtroq. præterea vltima frontis parte oculis proxima, oblongum insculptum est foramen, auditui olfactuivè, aut vtrique (vt arbitror) subseruiens. Os subtus inferiore parte permagnum habet, dentibus validissimis, planis (latis Rondel.) in latusq. serræ modo vergentibus, tripliciq. (quadruplici, Bellonius) ordine digestis armatum: Linguam latam, humanæ haud absimilem; branchias vtrinque in laterib. quinas, & detectas, cæterorum Galeorum instar; in dorso pinnas duas, vnam capiti proximam, & maiorē, alteram prope caudam, & minorem (licet in dorso nullam, prope caudam verò duas paruas esse Rondeletius scripserit) binasq. alias vtrimq. priores, & maiores ad branchias; posteriores verò, & minores in medio vētre; post quas rursus alia vnica & parua prope caudam è regione alterius minoris in tergo existentis, imo ventri subest. Cauda pinnis duab. inęqualib. constat, quarum superior vertebris fulcitur, ac multo longior est: inferior verò vertebris caret, breuiorq. extat. Nō squamis, sed corio tegitur. Venter albus est, tergum verò cineraceū: pro spinis cartilagineis habet Rōdeletius certuicem gulamq. habere scribit. Ab istiusmodi Zygæna plurimùm differt, vt icon ipsa præsefert, quæ altero loco depicta est, ventre candicante, cætera nigro. Os miniacei coloris est,

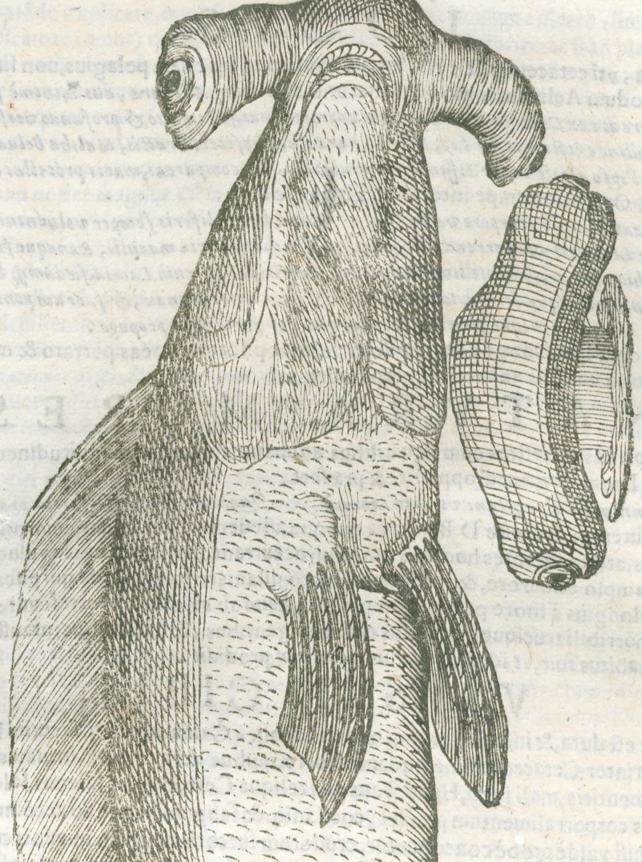
a li. 2. Hist. cap. 15. — *Galeis cur annumeretur.* — *Caput.* — D — *Oculi.* — *Os.* — *Dentes.* — *Lingua.* — *Branchiæ.* — *Pinnæ.* — *Cutis.* — *Color.*

LOCVS.

Zigæna.



Zygæna seu Libella alia.



LOCVS.

E

a li. 10. c. 2.

LIbella, vti cetaceus piscis est, inquit Saluianus, ita etiam pelagius, non litoralis, quemadmodum Aelianus *a* quoque testatur his verbis: *Ad litora, aut minimè profunda loca, aut breuia ex Cetaceo genere nullum appropinquat, sed in alto, & profundo versantur: Eximia autem magnitudine existimantur Leo, Libella, Pardalis, Physeter; Prestis, Maltha belua inexpugnabilis, Aries, vel ipso aspectu infestissimus: procul enim licet compareat, maris procellas ciet, & agitat.* Hæc ille, ex *b* Oppiano nempe interprete Lippio sic canit:

b lib. 1.

In litus pauca exiliunt, quæ corpore vasto
Magno horrore Leo, post hos horrenda Zygena,
Atque Melanthion gentes, & dente timenda
Mollities nomen Malthaque ferre videtur
Sunt, hæc veliferis semper voluuntur in vndis.
Panthera varia maculis, Ranaque furentes,
Prestis, lethiferum Lamia, fœdumq; barathrum,
Cornu Aries pugnax, & sacrum pondus Hyæna
Atque pudenda Canum gens, & furibunda propago.

Quamobrem cùm haud longè à litore piscari soleant piscatores, eas perraro & minores solùm (vt quæ fortuitù ad litus adnatarint) capi videmus.

NATVRA. MORES.

F

IDem Oppianus terrestres cum aquatilibus animantes quod ad magnitudinem, & vires cõparans, Leoni Zygænam opponit, & præfert.

Qui tantùm fului præstant virtute Leones? Quantum sub fluctu fertur præstare Zygena.

a Hex. Homil. 7.

Terribilem autem piscem esse D. Basilius *a* quoque asseuerat. Non solùm enim pisces reliquos, etiam magnos, atque natantes homines qui obuij occurrant, suæ frontis acie vulnerare, ac subuertere, sed amplo etiam ore, & valde denticulato dilaniare solet. Vnde qui piscandi, aut quauis alia causa longiùs à litore per pelagus natant, haud ab re eam exhorrescunt: quin cùm sit aspectu ipso horribili truçique, occursus eius nauigantibus, & natantibus infaustus inauspicatusque olim habitus fuit, vt idem Aelianus memoriæ prodidit.

VSVS IN CIBIS.

Caro qualis
a li. 3. Alim.
b li. 1. c. 94.

CArne est dura, & insuaui, feriniq. odoris: ideoq. *a* Galenus, eumq. secutus Paulus *b* Aegineta inter Cetaceos numerandam cẽsuere, quibus dura caro est, insuauis, muccosa, excrementitia, mali succi, Haud secus quã reliqua Cete, inquit Galenus, sale prius induratur, vt tenuius corpori alimentum præstet, coctioniq. & sanguini faciendo accõmodatius. Nam recens caro, nisi valdè probè concoquatur, crudorum succorũ magnam in venis copiã congerit.

G

DE MOLA SALVIANI, SIVE Orthragorisco Rondeletij. Cap. XLIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

Mola cur dictus.

ZYgænæ inter cartilagineos ob capitis insolentem figuram quodammodo monstruosę monstruosissimus iste toto corpore cartilagineus piscis haud incongruè adijcietur. Molam in plerisque Italiæ locis, item Massiliæ vocant, quod sanguineam informemque opinor, eam molem quam aliquando mulieres sine maris congressu, in vtero concipiunt, quodammodo referat: Ex solo enim capite constare piscem apparet ob corporis breuitatem: seù quòd rotunditate corporis, molæ molendinariæ similis, sit vt Rondeletius exponit. Hispani nescio cur Bout appellant.

H

Luna piscis

Rondeletius suis, idest Monspeliensibus scribit Lunam dici, quoniã extrema corporis parte quę pinnis subest, lunæ crescentis figurã aptissimè referant, vel quia demptis pinnis toto corpore rotũdo est Lunæ planæ instar, vel propter corporis extremum quod lunæ in cornua curuatæ simile est, vel propter rotundam corporis figuram lunæ in orbẽ sinuatæ, vel deniq. quòd noctu splendeat. Lunam tamen antiquorum esse negat, quoniam Aelianus ex *a* Demostrato viro à piscãdi scientia eatenus instructo, vt probè rem piscatoriã interpretaretur, scripserit piscem formę pulchritudine eximiũ appellari Lunã, exigua magnitudine, lata figura: Ideq. asserebat cyanei coloris speciẽ similitudineq gerere: in dorso pinnas habere molles, & lęues (.i. nõ duras, aut asperas) easdemq.

Non esse Lunam antiquorum.
a li. 15. c. 4.

A easdemq. in natādo explicare, & ad similitudinem lunæ semicirculum efficere: simul & eū ipsum (vt Cyprij piscatores aiunt) quū est plena luna exiccari atque interire: ac si ad plantas admoueris, eas marcescere & euanescere: itē si iam plena vel crescente luna, in id æque, quod in perfossis puteis reperitur, quis hunc piscem eiecerit, aquam iugem ac perennem fore: sin extrema & decrescente luna, aquam exarescere. Quòd si hunc eundem in fontem scaturientē conieceris, quo modo dixi de puteo, is ad rationem lunæ modò euanescet, modò implebitur. Cùm itaq. in his multa lunæ pisci tribuantur, quæ huic nostro desunt, Aeliani Luna (inquit Rondeletius) dici nō potest. Hic enim noster magnus est & cetaceus, argentei coloris in mari, nō cyanei; pinnis dorsi mollibus caret, neq. cum luna impletur neq. mirabilia alia efficit, quæ narrat Aelianus: à quibus cū decesseris, nullus piscis est cui meliùs reliqua quæ scribit Aelianus, competunt, quàm Seserino. *Seserinus.* Exiguus enim est & rotundus, latusq. cyanei coloris, pinnas molles leuesq. in dorso habet. Quare cùm piscis hic noster Aeliani Luna dici non possit; quęrit idem Rondeletius, num Rota Plinij esse possit, cui Massiliensium ac Italorum appelllatio affinis est: sed cùm & ea quæ b Plinius Rotæ tribuit, ab hoc nostro pisce alienissima sint, aliter sentit: *Apparent* (inquit Plinius) *Rota appellata à similitudine quaternis distincta radijs, modiolos earum oculis duobus vtrinq. claudentibus*. Neq. enim *Rota Plinij.* *b Lib. 9. c. 4*

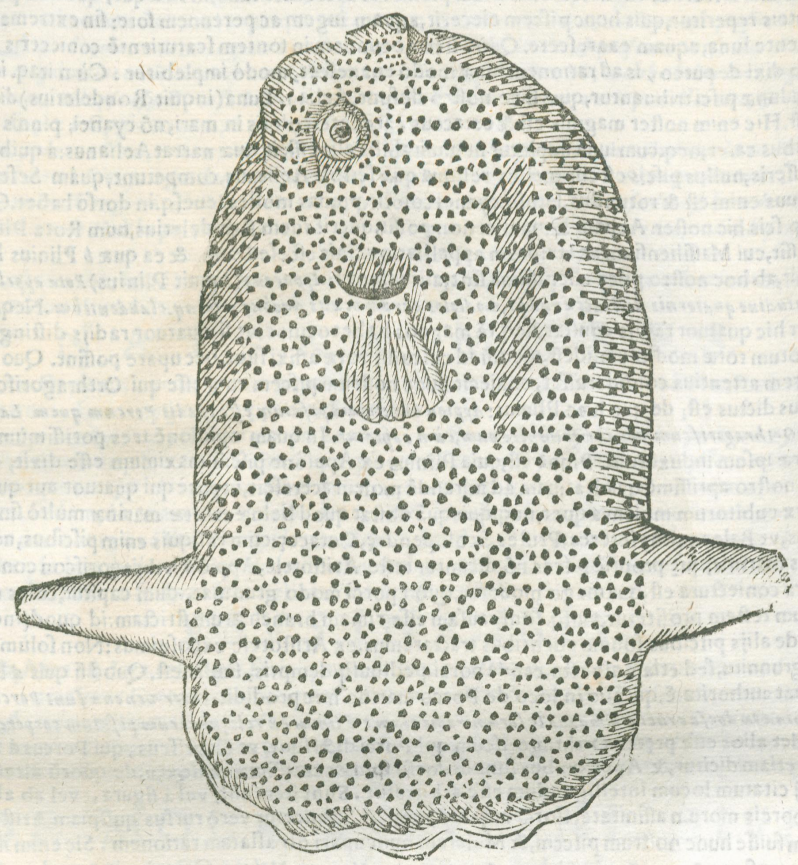
B noster hic quatuor radijs constat, neq. tā magnos habet oculos, vt si quatuor radijs distinguerentur, totum rotæ modiolum, idest, mediū id cui radij rotæ affixi sunt, occupare possint. Quo circa cùm rem attentius considerasset, coniecit hunc nostrum piscem eum esse qui Orthragoriscus veteribus dictus est, de quo hæc Plinius: *Appion maximum piscium esse tradit Porcum quem Lacedæmonij Orthragoriscum vocant: grunnire eum, cùm capiatur*. In quam opinionē tres potissimùm coniecturæ ipsum induxerunt. Pinna est, quia Plinius ex Appione pisciū maximum esse dixit, quod certè nostro aptissimè quadrat: nam ad mirandā molem accrescit, vtpotè qui quatuor aut quinq., vel sex cubitorum molem æquet, neq. quicquā obstat quod beluæ multæ marinæ multò sint grādiores, vt Balenæ, Physeteres, Pristes, Scolopendrę, Cetaceę: cùm reliquis enim piscibus, non cū beluis marinis, quę propriè pisces nō dicuntur teste Aristotele, Appiō Orthragoriscon contulit. Altera coniectura est, qua magis mouetur, quòd porci modo grunniat, dum capitur, cuius rei se auritum testem profitetur, eiusq. soni causam esse rimam branchiarum strictam: id quod (inquit) cùm de alijs piscibus sonum edentibus tractaremus, ex Aristotele exposuimus: Non solùm porcum grunnitu, sed etiam aspectu, cauda porci, pedibusq. demptis, simlis est. Quod si quis d Plinij obijciat authoritatē, qui alio in loco de Porco marino hæc prodidit: *Inter venena sunt Porci ma-* *Orthragoriscus.* *c lib. 32. c. 2* *Cur grunniat.* *Vt porco similis.* *d Li. 32. c. 5*

C *rini spina in dorso cruciatu magno læsorum: remedium est limus ex reliquo eorum piscium corpore*. Respondet alios esse pręter Orthragoriscum qui Porci dicti sunt, vt Capriscus, qui Porcus à Strabone etiam dicitur, & Aper, quibus sunt in dorso spinæ acutissimæ & noxiæ, de quorū alterutro Plinij citatum locum intelligendum esse arbitratur. Sunt item alij, vel à figura, vel ab aliqua cum porcis morum affinitate, Porci marini appellati. Suspicetur verò rursus quispiam Aristoteli notum fuisse hunc nostrum piscem, & Molarem nuncupari ob allatam rationem. Sic enim ille in Gazæ versione *Sacer æstate parit, mox Aurata, Lupus, Mormur, Molaris*. Cęterùm in omnibus Gręcis codicibus, cùm impressis, tū manuscriptis nihil est quod huic voci respondeat. Quare & nos vel cum Saluiano vulgari nomine Molam, vel cum Rōdeletio Orthragoriscum nuncupabimus, donec alius aptius naturaq. eius conuenientius inuenerit. *Porcus marinus.* *Molaris.* *e lib. 6. Hist. cap. 17.*

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

D SVi planè generis piscis, est nulliq. ob inusitatā coporis formā assimilandus hic tamen haud malè referē dus, quia pro ossibus cartilagines habet: licet cartilagineorum alij longi sunt, alij plani: ipse verò neq. planus, neq. longus dici queat. Non enim in dorsum & ventrem planorum more, sed in latera compressus est, neque vt Galei longus est sed breuis adeò, vt solum caput potius quàm integrum piscem repræsentare videatur. Quid dicam? Informe horrendumq. monstrum est: Vnde cùm à Luca Ghino medico clarissimo huius piscis iconem Pisis accepisset Saluianus, cæteris piscium imaginibus addere recusauit, veritus ne pictoris alicuius impostura esset, donec tandem ipsissimum piscem in foro Romano quindecim argenteis mercatus multis viris eruditis insolentem corporis figuram admirantibus ostendisset. Exiguum (inquit hic) os habet: dentes tantùm geminos (quos pictor eius eleganter expressit, noster omisit) superius vnum, inferius alterum, vtrumq. magnum, latum, atq. vniuersam oris partem munientem, quorum inferior retusior, superior verò magis acutus ac secans est. Oculi parui sunt, ac orbiculares. Branchiarum internum orificium vtrimq. vnum est paruum & semicirculare; prope quod et vtrimq. pinna vna parua & rotūda sita est, quæ alia prorsus ratione quā aliorū pisciū *Os.* *Dentes.* *Oculi.* *Pinnę.*

Mola Rondeletij.

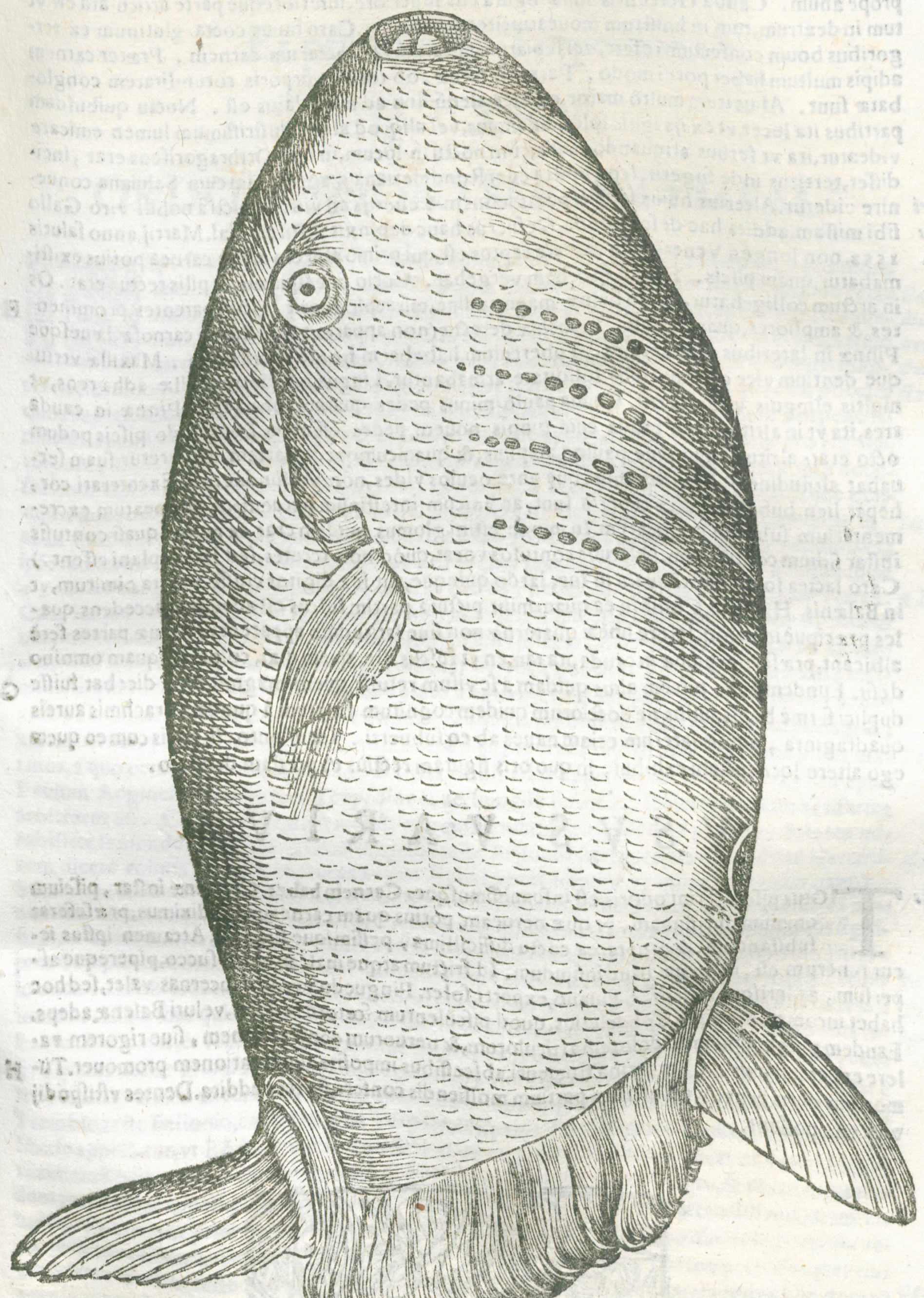


lateralcs pinnæ, mouentur. Cùm enim illæ in piſcibus à cauda ad caput, in hoc noſtro à dorſo in imum ventrem deducuntur, atque mouentur. In extremo prętereà dorſo prope caudam alia multò maior pinna, non rotunda, ſed oblonga, erigitur: è cuius regione altera eiuſdem magnitudinis & figuræ imo ventri ſtatim ab ano ſubeſt, quæ alio etiam modo quàm dorſi & ventris aliorum piſcium pinnæ mobiles ſunt. Non enim vt illæ à cauda ad caput eriguntur, & à capite ad caudã inclinantur, ſed in vtrumq. latus mouentur. In caudam carneam non degenerat: nam poſtrema eius æquè ac latera lata ſunt: pinnata tamen cauda non oblonga ſed lata, atque omnem poſtremam piſcis partem amplexante in lateraque mobili munitur. Cute tegitur aſpera, non ſecus ferè quàm Squatina. Ventre eſt ſubalbido, dorſo verò cineraceo. Caro eius candidiſſima eſt, ita vt nerueam potius quàm carneam ſubſtantiam præſeferat. Carni corium firmiter adeò hęret, vt nõ niſi maximo labore acutiſſimiſque cultris ſeparari queat. Iecur habet pallidum, magnum & tenerrimum, quod dum coquitur, pro maiori parte in oleoſam pinguedinem liquatur. Noctu partes internas ita ſplendentes habet, vt cæruleus atque oculis gratus ex eis ſplendor è longinquo etiam eniteat. Ad maximam excreſcere magnitudinem intelligo. Quem nos vidimus adque pertractauimus, centenas libra ſuperabat. Hæc Saluianus. Addam & aliam deſcriptionem ex Rondeletio, ne quid reliquiſſe videamur, quod ad partium figuram vſumuè pertinere poſſit. Piſcis eſt (inquit) maximus, longus latuſque, terete vel potius ouata figura. Etenim pars anterior acutior eſt, poſterior latior & rotundior. Cute integitur aſpera argentei coloris. Ore eſt paruo, dentibus latis continuiſque oculis paruis & rotundis. Pro branchiarum ſciſſura foramina eſt in medio circuli veluti centrum. Ad branchiarum foramina pinnæ ſitæ ſunt

Cauda. *Cutis.* *Color.* *Iecur.* *Ex Rondel.*

H

Mola peregrina.



breues,& rotundæ,& latæ:quæ pinnarum constitutio ad sursum deorsumvè impellendum corpus accommodata est. Prope caudam aliæ duæ sunt aliter conformatæ,nempe longiores,& strictiores,quibus corpus dextrorsum , sinistrorsumque mouetur:altera harum in dorso est; altera prope anum. Cauda crescentis lunæ figura est. Superiore,inferioreque parte articulata est,vt tum in dextrum,tum in sinistrum moueatur,iterque dirigat. Caro huius cocta glutinum ex tergoribus boum confectum refert, vel sepiarum salsarum , & coctarum carnem . Præter carnem adipis multum habet porci modo . Partes internæ , ob totius corporis rotunditatem conglobatæ sunt. Alius item multò maior ex Megalensi sinu ad me delatus est . Noctu quibusdam partibus ita lucet,vt ex ijs ignis splendidissimus,vel aliquod aliud illustrissimum lumen emicare videatur,ita vt seruus aliquando meus,cùm noctu in locum,in quo Orthragoriscus erat , incidisset,territus inde fugerit. Icon nostra cum Rondeletiana magis, quàm cum Saluiana conuenire videtur. Alterius huius speciei piscis iconem Venetijs ad viuũ depictã à nobili viro Gallo sibi missam,addita hac descriptione, Gesnerus hanc depinxit . Piscis Cal. Martij anno salutis 1552. non longè à Venetiarum ciuitate captus est,qui primo aspectu massa carnea potius existimabatur,quàm piscis. Forma in orbem vergebat. Corio sine squamis,& pilis tectus erat. Os in arctum colligebatur,vt pro beluæ magnitudine,miraculo fuerit. Oculi patentes,prominentes,& ampliores,quàm bobus. Branchiæ detectæ (non apparent in pictura) carnosæ,læuesque Pinnæ in lateribus dodrantales. Tuberculum habebat in fronte purissimum . Maxillæ vtrinque dentium vice continui ossis soliditate armabantur. Lingua inferiori maxillæ adhærens,vt multis elinguis visus fuerit. Cauda paulò minus pedes quatuor longa erat Pinnæ in cauda tres,ita vt in altitudinem cauda cum pinnis nouem pedes efficeret. Longitudo piscis pedum octo erat: altitudo quinque pauloq. amplius, & quamcumque in partem volueretur,suam seruabat altitudinem. Duo foramina quę ante oculos vides,non profunda erat . Exenterati cor, hepar lien bubalo maiora reperta sunt, ac vnicum intestinum perueniens ad meatum excrementarium sub aluo collocatum. In imo intestini glomus quidam erat ex neruis quasi contusis instar fidium contusarum. (Neruos contusos vocat,quòd non teretes,sed lati,& plani essent.) Caro lactea solidaque tãquam in sue, lardo quinque,aut sex digitos crasso vestita nimirum,vt in Balænis. Hæc ille, Color in ea quam misit pictura,partim fuscus est ad ruffum accedens,quales præcipuè in vtroq. latere lineæ quaternæ non sine latitudine apparent; reliquæ partes ferè albicant,præsertim pinnæ in cauda,ita tamen vt fuscus ille, quem dixi, color nusquam omnino desit. Eundem hunc piscem alius quidam à se visum retulit,quem magnitudine dicebat fuisse duplici fermè bouis,nullis ne doctiorum quidem cognitum emptum à quodam drachmis aureis quadraginta , pinnis laterum etiam naues ab eo subuerti . Idem puto est piscis cum eo quem ego altero loco pictum exhibui , in quo oris figuram rectiùs expressam desidero.

Caro. *Adeps.* *Orthragorisci alterius descriptio.* *Color.*

E F G

VSVS VARIVS.

Totus piscis ferini odoris est insuauissimusque. Carnem habet Centrinæ instar , piscium omnium durissimam , vt quæ nerueam potius quàm carneam, vt diximus,præseferat substantiam, & propterea coctu difficillima , pessimique succi est. Attamen ipsius iecur tenerum est , idemque haud insipidum. Id frictum atque mali aurantij succo,pipereque aspersum , à plerisque testante Saluiano,experti solet. Pinguedo verò ad lucernas valet,sed hoc habet incommodi,inquit Rondeletius, quod pisculentum fœtorẽ redolet,veluti Balenæ adeps. Eandem pinguedinem ad dolorem articulorum,& neruorum contractionem , siue rigorem valere experti sumus . Cum farina frumenti,abscessibus imposita suppurationem promouet. Tumoribus duris hepatis,vel aliarum partium molliendis confert,styrace addita. Dentes vstispodij vice esse possunt.

Caro qualis *Iecur.* *Pinguedo.* *Dentes.*

H

A

DE CARTILAGINEIS PLANIS, Et primum de Torpedine.

Cap. XLV.

ORDO. SYNONYMA. ETYMVM.

Expedita cartilagineorum longorum, monstruosorumq. historia; plani sequuntur, cartilaginei videlicet, nam de spineis dictum est alias. Inter illos Torpedo recta ratione primum locum obtinebit. Præ cæteris enim, sola excepta Pastinaca, meliori, salubriorique carne prædita est. Et licet tarda sit, & viribus infirmis, natura tarditatem, viriumq. debilitatem miro astu compensauit, vt in præcedenti historia declarabitur. Nomen inuenit à facultate, siue (vt Varro ait) à vi quadam, quà cum piscium quos captat, tùm piscantium membra torpida, immobiliaq. reddit. Vnde est quod Torpedo similiter apud Latinos, ac apud Grecos νάρκη, quo nomine apud hos audit, accipiatur pro pigritia, torpore, atque stupore. A νάρκη fit, νάρκωσις, siue νάρκησις, hinc ναρκωτικα pharmaca, quæ stupefaciendi vim habent: quo modo Alberto hoc genus piscis Stupefactor appellatur, alijsque nonnullis mixobarbaris Stupor Stupefaciens, & Stupescor, vt Auicennæ interpreti. Inuenitur & apud alios Torpigo, & Terpigo. Athen. author est soli Menandro νάρκαν per α, pro νάρκην dici; ipse tamen mox ex Diphilo hæc recitat: μὴ πᾶν τὸ ζῶον νάρκαν ἐμποιοῦν μέρος δὲ τι αὐτῆς: & apud a Trallianum quoq. νάρκαν legimus, Syluaticus Narcon habet, corruptè pro Narce, aut Narca. Cum itaque tam apud Latinos, quàm apud Græcos piscis ipse, affectioq. quam inducit, eodem nomine veniant, Plato, Dioscorides, nonnullique alij, piscem discernendi causa νάρκην θαλάσσιαν, idest Torpedinem marinam nominarunt, nisi sic, vel à fluuiatili Torpedine distinxisse velimus. Alio nomine recentioribus Græcis vsitato Τυρπαινα vocatur, quod nomen à latino deflexum esse Gesnerus conijcit, id quod ex nominis, inquit, similitudine, tùm remedij ad podagras, affirmare non vereor. Hermolaus cùm de Torpedine dixisset, subdit: Est & Torpæna piscis marinus, à quo cerati quoddam genus ad duritias emolliẽdas appellatum est à medicis, vt est apud Paulum Aeginetam, tanquam à Torpedine diuersum esse sentiens. Diuersum etiam Massarius arbitratus est. Cæterum ceratum non fit ad emolliendas duritias, sed ad podagræ dolores mirabiliter leniendos. Vulgus Græcorum nunc teste Bellonio Margotirem vocat, fortè Narcotirem dicere voluit. Iorath obscurus author Rahas vocat, nomine, vt apparet, Arabico, nam & Syluaticus Rahadar dicit, alijex Auicenna legunt Rahadat, Gesnero verò magis placet, vt cùm articulo Alrahade, vt Bellunensis habet, vel Rahade scribatur. Harada Hebræis stuporem significat, vt docet author lexici trilinguis, à verbo harad, vel charad, quod est stupuit, horruit. Interpres Serapionis Thead interpretatur Torpedinem. Venetis ab eadem affectione vulgò Tremulo vocari Matthiolus tradit apud Dioscoridem, siquidem membro stupefacto, subinde tremorẽ incutit. Liguribus quidem Tremorizam dici inde certum est. Venetis verò Sgramfum dici testantur Bellonius, & Iouius, qui hoc nomine torpescentis membri affectum indicari tradit, cùm sit Sgramfus, siue gramfus conuulsionis spasmivè potiùs species, nobis saltem Bononiẽsibus: à torpescente tamen affectu sic Venetis vocari non dubito, quo sensu item Burdigalis in Gallia Tremble, teste Bellonio, cæteris Gallis Torpille, Hispanis Tremielga, & Massihensibus Dormiliouse appellatur, vt Rõdelet. testatur: pedem enim torpidum, siue stupefactum endormi, inquit, dicimus. Romanis verò cur Battipotam, & Foterisiam (ita ipsis vocari Iouius, & Matthiolus tradunt) obscœnis appelletur nominibus, non reperio. An ideo membro insatiabili mulierum alludendum innuant priori vocabulo, vt inducendo torpedinem desiderium satiet? Foterisia verò, vel potius Foteria dici etiam fortassis potuerit, quasi vilis piscis, & contemptus. Frequentiùs verò Occulatellam teste Iouio, siue (vt Saluianus ait) Ochiatellam vocant: cæterùm hoc nomen peculiari tantùm Torpedinis speciei conuenit: vt subinde patebit.

Cur à torpedine exordium. *Cur sic dictus.* *Stupefactor* *a Lib. 11.* *Torpæna.* *Margotir.* *Tremulo.* *Tremoriza* *Sgramfus.* *Occhiatella*

B C D

GENVS

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

a li. 5. hist. cap. 5.
b li. 9. c. 24
Diuersitas.
c li. 7. de varieт. re. c. 37
An spinosa.
d lib. 4. de Part. c. 13.

ATHenæus authoritate Aristotelis (ne quis temerè quid nos statuisse arguat) Torpedinem ex cartilagineis esse ait, ijs autẽ quæ catulos, non oua parturiunt. Verùm addendum erat, ex planis; quod idem *a* Aristot. & ex eo *b* Plinius scripserunt. Iam qui piscis ex planis re vera Torpedo sit, ex notis quas de ea veteres reliquerũt peti debet. Inter quas ceu præcipua est, peculiaris, & cum nullo alio cõmunis narcotica, siue stupefaciens facultas. At hęc non sufficit. Inuenio enim Torpedinem ab alijs spinosam, ab alijs planè læuem describi. Ex recentioribus Hieronymus *c* Cardanus Torpedinem aculeatã facit his verbis: Solo tactu omnia congelat. Vis in alis quæ etiam aculeis munitæ sunt. Quod si quis Cardano Torpedinẽ omnino ignotam fuisse dixerit, vti reuera fuit, vtpotè qui Echino similem esse dicit: vnde meritò cum ob hoc, tum ob alia absurdiora Scaliger hominem ridiculum exposuit: nondũ tamen controuersia tollitur: nam & antiquis spinosa videtur Torpedo, ac in primis *d* Aristoteli dicenti: *Cauda verò ipsa non omnibus similis est, sed cùm cęteris non euariet, planorum nonnullis spina constat, & lõga est. Incrementum enim eius partis ad piscis latitudinem transit, vt in Torpedine, Pastinaca, & si qd aliud huiusmodi cartilagineum est. Horum igitur cauda spinosa, & longa est.* Quibus verbis disertissimè spinosam facit Torpedinem. Sed locum corruptum esse, sequentia declarant. *Quorundã carnosa quidem*, cauda, *sed breuis, eadem causa qua & Torpedini: nihil enim refert, breuis, carnosaq́; sit, an longa, an rigidior: ideo natura quantum corpulentiæ priori ademerat, tantũ posteriori, & caudæ addidit.* Sensus itaque verborum Philosophi est, duplicem esse caudæ diuersitatem in cartilagineis planis, vnam longam, & spinosam, qualis Pastinacæ similibusq. alijs, alteram breuem, & carnosam, quæ differat in Torpedine, & Rana, quòd hæc cùm natura anteriorem latitudinẽ corporis ademerit, vel saltem diminuerit, Torpedine crassiorem, carnosioremq. obtinuerit: Torpedo tenuiorem, macilentioremque, quia latitudine corporis cum longicaudis, vt sic dicam, conueniat.

Læuem esse.

Quamobrem priori loco Torpedo eximenda est. Quid enim attinebat, iterum solam nominare Torpedinem? Læuem autem piscem veteribus esse quidam apud Athenæum elegantissimè indicat, inquiens: *Torpedinem emi, cogitans quod mulier*; apparatura ad cibum, *teneris eam digitis tractans, nihil ab vllis spinis lædi posset.*

Differentia à loco.
Torpedo nigra.

Differt modo Torpedo loco. Præter marinam enim fluuiatilis etiam est, quam Athenæus, & Strabo in Nilo degere tradunt: de qua nec hic quicquã, nec alibi velim expectes, cùm sit marinæ vndiquaque similis. Marinæ vnumnè genus veteres dũtaxat, an plura agnouerint, non satis constat. Reperio tamen nigram Torpedinem priuatim ad dolorem capitis commendari, vt aliam à communi, quæ subrusfa est, ad rubricæ fabrilis, quam vulgò pro terra Armenia vendunt, colorem accedens, vt Rondeletius annotauit. Non plures tamẽ quam vnam depinxit Saluianus; Bellonius nosque duas, Rondeletius quatuor, tres maculis varias, vnam sine maculis, quam quartam facit, primæq. & secundæ concolorẽ esse scribit: priores verò etiam tres, quia solis duntaxat maculis, non autem viribus, & corporis specie differant, eodem capite perstringit, ac concludit. Apparetq. easdem Saluiano etiam non fuisse incognitas. Inquit enim in nonnullis (etsi veterum nemo id annotauerit vnquam) quinas maculas rotũdas, nigricantes, oculosq. egregiè representantes, & pentagoni figura collocatas, in alijs verò alias minores, sed plures, albicantes, & nullo ordine digestas, depingere: in reliquis verò subflauum dorsum his omnibus maculis carere. Bellonius suam priorem Torpedinem, simpliciter Torpedinem vocat, cum alioqui admodum maculosa sit, videturq. eadem cum ea, quam tertio loco exhibet Rondeletius, & quam magis variam esse scribit. (Habet enim maculas diuersarũ figurarum, huc, & illuc, & sine ordine sparsas.)

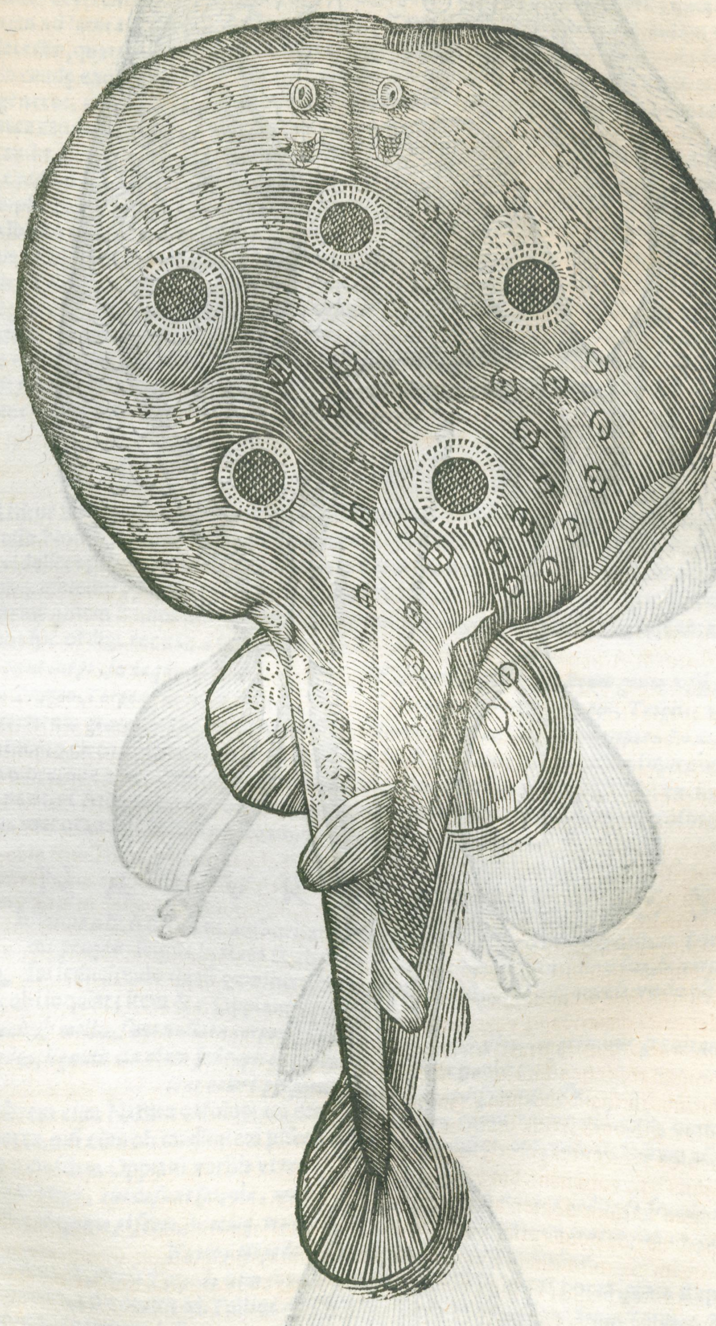
Torpedo oculata.

Alteram cognomento oculatam, falliq. mirum in modũ eos retur, qui Plinium reprehendunt, quod Torpedinis id genus, quod in tergore sex, atq interdum septem (Saluianus in sua icone quinq. tantum huiusmodi maculas pingit, ceu per angulos pentagoni digestas: & Rondeletius similiter in duabus suis prioribus) aut eò minus maculas quosdam quasi oculos referentes gerat, Oculatam appellauit: atque id cognomen ad Melanurũ potius referendum esse autumant. Sin verò ab oculorum pulchritudine, & magnitudine Melanurus Oculati apud Latinos nomen acceperit, nihil vetare ait, quo minus à multorum oculorum specie, Torpedinis hoc genus etiam Oculatam appellemus, cum ipsa dictio oculorum multitudinem potiùs, quam magnitudinem sonet, quanquam etiam vtrumq;, inquit, significare possit. Ac quantum illi censores paulò (vt mihi videtur) rigidiores fallantur, ipsum vulgus Romanũ satis indicat, à quo adhuc hodiè Occhiatella dicitur.

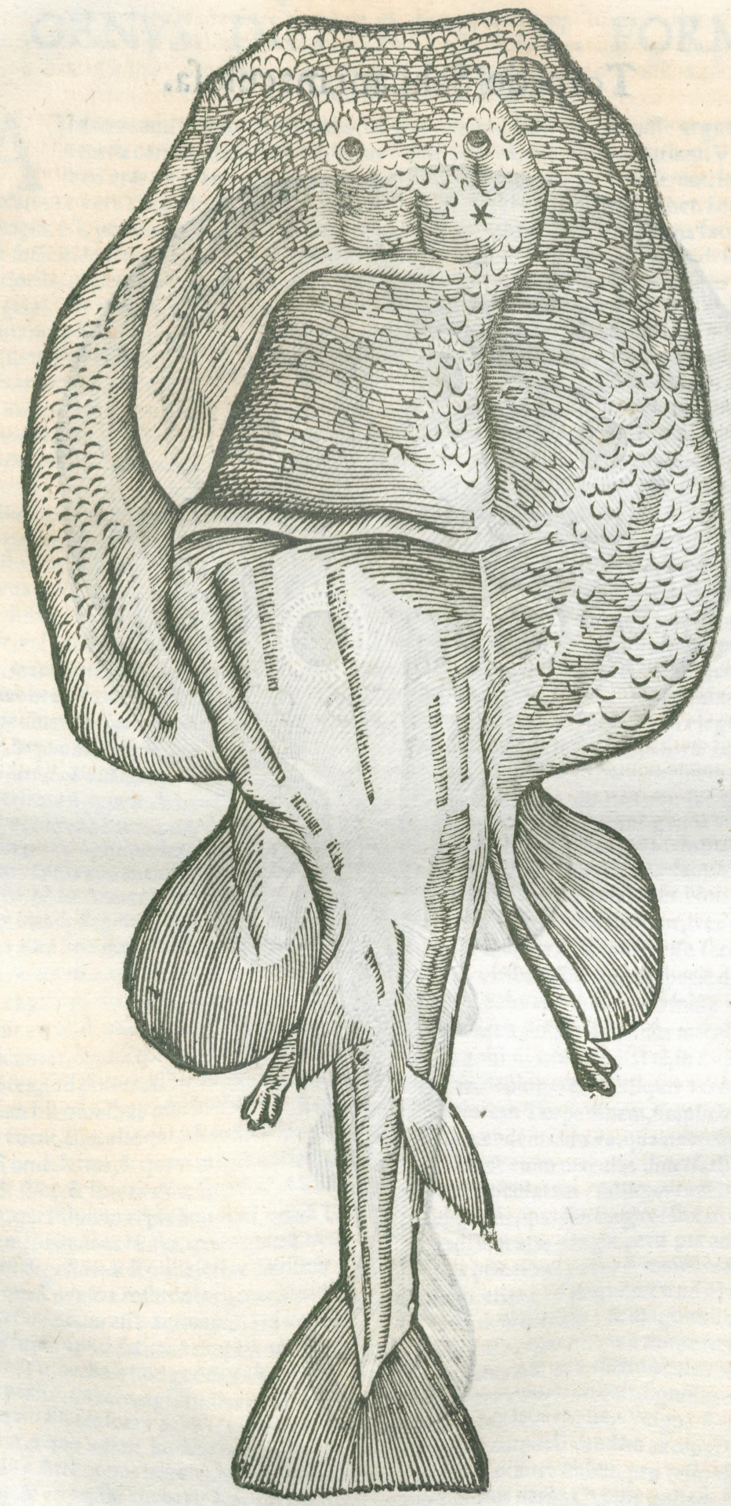
e li. 4. Part. cap. 13.
Forma.
Caput.

Omnium corpus si caudam exceperis, orbiculare esse *e* Aristoteles innuit his verbis: Duas iuxta caudam pinnas habet, pro reliquis latitudine vtitur, & vtroq. sui corporis semicirculo quasi geminis pinnis natat. Capitis nullum ferè in hisce

Torpedo Saluiani maculosa.



Torpedo non maculosa.



A piſcibus videas veſtigium. In ſuperiore tamen parte, anterius oculos habẽt exiguos, & ſubinde retro eos foramina duo, ipſis oculis grandiora ſemper patula, & in palatum peruia. Os verò eſt in ſupina parte, paruum, dentibus quidem munitũ, ſed minutis, vt propterea Mneſimachus apud Athenæum piſcibus καρχάροις, i. ſerratos dentes habentibus Torpedines annumerarit. Cerebro item non caret nam ex hoc remedia quædam etiam præſcribuntur. Ante os bina alia ſunt foramina olfactum deferentia Lingua prorſus caret. Branchiæ in medio sũt corpore, quia ob corporis tenuitatem ad latera, vt in Galeis, & Squatina collocari non poterant. Sunt autem vtrimq. quinæ & detectæ, quarum orificia parua ſunt ſemicircularia, tenuiq. quadam cuticula ferè cõtecta. Podex in caudę exortu eſt. Poſterior corporis pars in carnoſam, & breuem caudam, & latiuſculam degenerat, vt ex Ariſtotele oſtendimus: quo authore duas iuxta caudam pinnas gerit, vtrimque, ſ. iuxta caudæ exortum vnam, craſſiuſculam, & ſemicircularem. In medio verò ſuperioris partis caudæ aliæ duæ eriguntur pinnæ, vna ſuperior & maior; altera inferior, & minor. Partes quæ ad caudam ſunt, teſte Galeno, medijs partibus ſunt corpulentiores: nã partes mediæ videntur in ſeipſis habere velut cartilaginem, quandam tabidam, Molli & lubrica cute teguntur. Venter ſubalbidus eſt, dorſum verò ſubflauum, ad rubricæ fabrilis colorem accedens, illi ſaltem quã B Romanis Oculatam diximus appellari. Magnum & carnoſum habet uentriculum inteſtinum verò breue, & amplum: hepar pallidum in duos lobos diuiſum. Fellis veſica, quæ pro piſcis mole ſatis magna eſt, hepati commiſſa eſt; dextro enim lobo annexa cùm ſit, in ſiniſtrum quoq. meatus ſiue venulas quaſdam immittit. Lien paruus eſt, & ſubrubens. Vterus oblongus & bifidus. Haud multum excreſcunt: authorq. eſt Saluianus, ſeſe nunquam obſeruaſſe quæ ſenas libras excederent, etſi *f* Ariſtoteles, & *g* Plinius grandem Torpedinem viſam eſſe referant, quæ fœtus intra ſe circiter octoginta haberet.

Os. Dentes. Cerebrum. Branchię. Cauda. Pinnę. Cutis. Color. Partes internę. Magnitudo.
f Li. 6. hiſt. cap. 10.
g lib. 9. c. 5.

LOCVS. PARTVS.

FAllitur Saluianus, exiſtimans ſolùm Athenæum ſcripſiſſe, Torpedinem etiam fluuiatilem eſſe. Non. n. hoc dicere voluit Athenæus, ſed dari aliam quoq. ſpeciẽ, Nili incolam, quod videlicet præter ipſum Strabo quoq teſtatur, & poſt vtrumq. Aetius fluuuiatilis Torpedinis quoq. meminit, quãobrem vnà cum Rondel. in marinam, & fluuiatilem modò diſtinguebamus. Marina autem fluuios núnquã ſubit, in cœnoſis maris locis ſemper degẽs, cum alijs quibuſdam quos hic ordine recitat *a* Oppianus.

C *Aſt alij cœno turpi, fœdaque palude*
Difficilis Trygon, Torpedo nomine vero,
Atq́; Lacertorum gentes quæ putrida paſcunt
Paſcuntur Batideſq́; Boum genus vſq́; proteruum
Et Clarię, Pſettæ, Scepani, Triglis, Aſellus,
Inter cœnoſas voluentes corpora ſordes.

a lib. 1.

Parit autumno circa æquinoctium, vt *b* Ariſtoteles, & *c* Plinius teſtantur, reliquorum cartilagineorum more, oua autem præmollia, in alium vteri locum transferens atq. ibi excludens, vnde catulos parit, vt Athenæus ex eodem Ariſt. tradit, eoſdemq. admodum numeroſos, nã ex Ariſt. habemus inuentam fuiſſe Torpedinem, quæ octogenos haberet.

Quando pariat.
b l. 5. hiſt. c. 12. & 6. hiſ. cap. 11.
c lib. 9. c. 51

NATVRA. MORES.

AElianus *a* & Athenæus authoritate Theophraſti in libro de Latentibus Torpedinẽ hyeme propter frigus in terra ſe abdere tradunt. Natat latitudine ſua, & vtroq. corporis ſui ſemicirculo quaſi geminis pinnis, vt ex *b* Ariſtotele dictum eſt: vnde eſt quod pigrã eſſe alicubi inquiat; item & *c* Oppianus his verbis:

D *Hęc grauis, & mollis, ſunt nullo in corpore pigro*
Non credas, liquidis ita clam ſubrepit in vndis.
Vires, & nimium premitur grauitate, natantem
Et paulò poſt.
Hac celeri properat, quamuis tardiſſima greſſu,

a lib. 12. c. 5
Natatus.
b lib. 4. de part. c. 13.
c lib. 9. hiſt. cap 4.

Quamobrem cùm Natura carniuoram eam fecerit, & ex raptu viuere voluerit, omnino ipſi fuiſſet nouerca, niſi cùm ob tarditatem piſces aſſequi non poſſet, corporis defectum aſtu compẽſaſſet: quare eiuſdem Oppiani verbis vtar:

Cui deſunt vires, cui deſunt ſpicula, magnum
Atq́; dolis, magnum piſcem, fortemq. trucidat:
Ingenium natura dedit: ſe fraude tuetur
Turpe veneficium tenero ſub corpore ſentit
Natura torpedo datum, proprium quoq. membris.

Et vt Plinius ait, *Nouit Torpedo vim ſuam*. Turpe veneficium vocat poeta ipſam ſtupefactionem, ſiue torporem, vti vocauit M. Tullius *d* inquiens: *Attramenti effuſione Sepię, Torpore, Torpedines ſe tutantur*: vnde nimirum ipſi nomen eſſe diximus, & pulchrè docet Claudianus dum canit:

d lib. 2. de nat. Deor.

Quis non edomitam mirę Torpedinis artem
Audit, & emeritas ſignatas nomine vires.

Aſtum

e lib.9 Hiſ. cap.37. Aſtum notauit præ cæteris e Ariſt. (ne quis fabulā eſſe ſuſpicetur) Abdere ſe in arena, inquiens, & limo, tum piſces qui adnatantes obtorpuerint, corripere, idq. pleroſq. à ſe conſpectum ſibi retuliſſe. Dixerat autem Torpedinem quos appetit, afficere ea ipſa, quam in ſuo corpore continet, facultate torpendi, atq. ita retardatos præ ſtupore, capere & veſci. Meminit item f Plinius, aitq. ipſam non torpentem, merſam in limo ſe occultare, piſcium qui ſecuri ſupernatātes obturpuere, corripere: ſed nemo diſertiùs Oppiano: (f li.6.c.42.)

Dona deum, & proprios membris cognoſcit honores
Immota exanimi ſimilis, cui piſcis inhæret
Hęc celeri properat, quamuis tardiſſima greſſu:
Offendit tactu virus, curſumq́. moratur
Atq́. fugę immemores ſunt immemoreſq́. viarum.
Et velut obſcuris terrent ſimulacra figuris
Cor ſalit, & fruſtra tentant contendere curſu
Impediunt viſu pauidos, ſomnoq́. grauatos,
Porrecta in flaua diſtendit corpus arena,
Oppreſſus torpore graui, ſomnoque ſolutus;
Semineces lacerat piſces, & ſæpe natantes
Perculſi torpore graui, victique rigore
Hæc manet, auxilio caſſos opibuſq. trucidat,
In ſomnis homines, quatiuntur membra pauore,
Et fruſtra properare fugam, nam vincula dura
Tales Torpedo medicatur piſcibus artes.

Mugilem capit. Vti autem hoc aſtu Torpedinem, Ariſt. & Plinius ex eo cognoſci ſcribunt, ꝙ ipſa cùm ſit omniū piſcium tardiſſima, Mugilem omnium velociſſimum in ventre habens ſępe capiatur. At verò nō ſolùm contactu ſuo inficit, ſed etiam eminus, & à longè per aliquam rem, verbi cauſa per ligna & fuſcinas, vt ſcribit Thephraſtus in lib. de ijs, quæ morſu, vel ictu venenum infundunt, citante Athenæo, ita vt manus tenentium obſtupeſcant. Idem & g Galen. teſtatur, ea potentia Torpedinem inquiens præditam eſſe, vt ſi fuſcina attingatur à piſcatore, tranſmiſſa qualitate per haſtam ad manum, eam repēte obſtupefaciat: item Plinius his verbis: *Torpedo etiam procul & è longinquo, vel ſi haſta virgavè attingatur, quamuis prævalidos lacertos, torpidos, & quamlibet ad curſum veloces pedes, alligatos reddit:* h Aelianus verò, cum dixiſſet, manum hominis, qui Torpedinē contigerit, torpore affici, dùm etiamnū puer eſſet, à matre ſua frequēter audiuiſſe, addit, ſe præterea à viris peritis accepiſſe, illū qui rete in quo fuerit capta, attigerit oīno paſſurū torporē: itē ſi quis eam viuam in vas impoſuerit, & marinā aquam infuderit, ſiquidē grauida fuerit, parituram ſuo tēpore: eā deinde aquā ſi ex vaſe in hoīs aut manū, aut pedem infuderit, membra hæc non dubitāter obtorpeſcere. Infici aūt veneno eius aquā, idq. piſci non ignotum eſſe, eaq. inſidiātes ſibi piſces capere teſtatur Plutarchus his verbis: i *Torpedo quam vim habet, nemo neſcit nempe qua non ſolum tangentes alligat, ſed per ipſum etiam rete obſtupefacientem grauedinem piſcatorum manibus inducit, At narrant quidam periclitati ſæpe, ſi quis cùm viua elabitur supernè, interea manibus agitet aquā vim ad manus remeantem, & tactum obſtupefacientem penetrare, aqua prius omni, vt videtur, mutata infectaq;. Hanc igitur vim ſuam quoniam exploratam habet, certamen quidē cū nullo ſuſcipit, nec periculū adit: inſidiatorum verò circumiens, & tanquam ſpicula vim iſtam ſuam tacitè interim mittens, primū aquas, mox ipſum per aquas animal inficit, ſic vt iam nec tueri ſe nec fugere poſſit, ceu vinculis conſtrictum alligatumq.* Minorem tū vim aquæ imprimere, quàm duriori alicui rei arbitratur Pierius Valerianus, inquiens: Vehemens hoc Torpedinis virus inſuperabili frigore præditum, vbi duriorē aliquā materiam nactum fuerit, quippe vel vimen, vel funem: illi pertinaciùs, & copioſius adhæreſcere, circumfuſumq. aera faciliùs contaminare, atq. ita prorepere, non ſecus ac flamma ipſa per incenſum filū vehementius tranſmeat, quàm ſi cum torre iactetur. Cæterùm ſi piſcatorū manus eius contactu ſic obſtupeſcant, quō torpidis manibus capi poteſt? An mortua tm̄ capitur? Secus indicat Galen. qui viua vtitur ad intenſos capitis dolores pro medicamento narcotico: *Torpedinem totam,* inquit, *capitis dolores ſanare, capiti admotam, ſedemque euerſam coercere, à quibuſdam eſt proditum. Verùm ego cùm vtrumq. eſſem expertus, neutrum verùm comperi. Eam igitur cùm cogitaſſem viuam eſſe applicandā, cui caput doleret (poſſe enim fieri, vt hoc medicamen anodynon ſit ac dolore liberet, ſimiliter alijs quę ſenſum ſtupefaciunt) ita habere comperi: putoq. eum qui primus eſt vſus, tali quapiā motum ratione experiri aggreſſum.* Idem ex eo ſcribentes Paulus, & Aetius, ita etiam ſenſiſſe credendum. Ex quibus duo diſcimus, & viuę tm̄ eam vim ineſſe, quod itē ex Aeliano paulo ante oſtendebamus, & eandem tam magnam non eſſe, vt pręcitati authores innuere vidētur. Summa.n. ſi ea eſſet, nec capi poſſet, nec medicamentum fieret: torpidos enim omnes efficeret, & immobiles. Exiguā aūt eſſet, ex proprio periculo ſic ſcribit Pet. Gillius: Huius piſcis torporē meæ manus tactione periclitatus ſum ſed haud quaquam mihi manus tantoperè obtorpuit, quā ſcriptores decantant. Torpor non modò læthalis non eſt, ſed nō ita multò poſt euaneſcit. Id ēt eleganter, vt omnia oſtendit Scaliger, pater Remoræ vim à Torpedinis vi diſtinguens. *Remora,* inquit, *tollit motum, Torpedo non tollit, ſed deprauat. Nō enim quieſcit piſcatoris, ſed tremit manus, vnde Tremulam vocāt Istri.* Vt falli omnino dicēdū ſit Albertū, qui tantā huic piſci vim ſtupefaciendi tribuit, vt hoc veneno, & viuus, & mortuus hoīem interimat. Hic quicunq. modo eſt torpor; à cęca quadā & occulta potiùs q̄ manifeſta qualitate proficiſcitur, vt rōne, & probatiſſimorum authorum

Marginal notes: g lib.6. de loc. aff. — h lib.9. — Lib. vera animal. &c. — Vt in diatorem vincat. — Viam ſtupefaciēdi paruam eſſe. — Remoræ, & Torpedinis virium differentia.

E F G H

A thorum authoritate comprobari poteſt. Cùm namque viua ea facultate polleat; mortua verò eadem deſtituatur, clariſſima ratione intelligitur, inquit Saluianus, eam ſtupefaciendi vim nō à manifeſta qualitate, frigiditate ſcilicet, quæ multò maior in mortua (extincto natiuo calore) dubio procul reperitur; ſed à cœca, & nobis incognita (cuius viuēs ſolū particeps eſt) emanare. Quod Galeni quoque confirmatur teſtimonio, qui cùm torporis cauſas enumerans, inquiat: *Torpor verò qui ex tam motus quàm ſenſus difficultate eſt compoſitus, in toto corpore & maximè in artibus manifeſtè videtur à frigore, & compreſſione neruoſorum corporum, incidere. Ad hæc etiam à Torpedinis marinæ contactu*: Si Torpedinem frigiditate ſolùm ſua torporem inferre arbitratus eſſet; cùm primo loco, torporis cauſam frigiditatem poſuerit: fruſtrà rurſus tertio loco, ac ceu tertiam cauſam ipſius torporis, Torpedinis contactum ſtatueret. Diſertè verò alias in libro de vſu reſpirationis, occultam qualitatem facit, qua Torpedo ſtupefacit. Auerroes cæterique philoſophi ea quoque qualitate manus adficere exiſtimarunt, qua ferrum à magnete lapide pertrahitur. Idem Simocatus ſcribit, & addit, quoniam aer medius εὐπαθὴς διηχὴς, διαφανὴς & δίοσμος eſt, idque dei cōſilio, vt per aërem terra cœleſtibus iungeretur. Plinius item de Echineide locutus ſubdit: *Quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de vlla potentia naturæ, atque effectu, in remedijs ſponte naſcentium rerū dubitet? Quin & ſine hoc exemplo per ſe ſatis eſſet ex eodem mari Torpedo, etiam procul, & è longinquo, vel*
B *ſi haſta virgavè attingatur, quamuis prævalidos lacertos torpeſcere, quamlibet ad curſum veloces alligari pedes. Quod ſi neceſſe habeamus fateri hoc exemplo eſſe vim aliquam, quæ odore tantùm, & quadam aura ſui corporis afficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis ſperandum eſt?* Iam verò videndum totinè piſci, an alicui parti peculiariter hæc occulta vis inſit? In eo enim diſſentire authores inuenio. Diphilus Laodiceus in libro de theriacis Nicandri recitante Athenæo, non totum hoc animal, ſed partem eius quandam torpefacere ſcribit, ſed quænam ea ſit, non exprimit. Nominat eam Oppianus his verſibus: *At duo ſe tollunt diſtenta per ilia rami*

An in toto piſce vis ſit ſtupefactoria.

Quos ſi quis tractat, perdit per membra vigorem,
Qui fraudem pro robore habent, piſcemq́; tuentur
Sanguine concreto, rigidos nec commouet artus.
Soluuntur ſubito contracto in corpore vires.

Cardanus verò ex recentioribus vim in alis eſſe voluit. Verùm cū hi rami, ſiue radij (vt magis Græca vox ſignificare videtur, κερκίδες enim ab eo vocantur) nulli in Torpedine appareant (niſi ſemicircularia eius latera, κερκίδας, ideſt, radios, vel ramos, vt vertit interpres, ab ipſo impropriè admodum appellari credamus,) cumque reliqui ſcriptores omnes (vt qui nunquam alicui tantū piſcis parti vim eam ineſſe notauerint) totum piſcem torporem inferre arbitrari videantur: nos
C quoque, inquit Saluianus, non aliquam tantùm partem, ſed ipſam Torpedinem totam torpefaciendi vi præditam eſſe, cenſemus: & reuera vis illa torporans à toto piſcis corpore emanare videtur, nam vel felli, quæ pars calidiſſima in animalibus eſſe ſolet, facultatem eandem ineſſe ex eo conijcimus, quod Plinius ſcribit, fel viuæ Torpedinis, genitalibus illitum, Venerem inhibere.

Fellis vſus.

CAPIENDI RATIO.

CApiuntur piſces, inquit a Aelianus, etiam ſine naſſis hoc modo: Sinus maris multi deſinūt in paludes quaſdam, quæ quidem vadoſæ ſunt. Ad hæc loca periti piſcatores, eo tempore cùm à procellis, & tempeſtatibus conquieſcunt, multos mortales adducunt, eoſq. iubent inambulare, & arenam eatenus proterere, & conculcare, quoad ex vehementi pedum impreſſione bene alta veſtigia faciant. Quod ſi nec ipſa veſtigia concidens arena confundat, neq; ventorum perturbatione aquā concitetur, non longo interuallo eò ingreſſi in veſtigijs impreſſis planos piſces conſopitos, Pſettas, Rhombos, Struthos, Torpedines, & pleroſq. alios iſtiuſmodi
D capiunt. Quam capiendi rationem hic repetij, vt abſque manuum ſtupefactione piſcator Torpedines capere noſcat: alioqui enim retibus capi ex allatis de ſtupefactoria vi ſatis clarum eſt.

a *lib. 14. c. 3*

HIEROGLYPHICA.

ORus Apollo a Aegyptios tradit qn̄ hominem, qui multos in mari ſeruaſſet, ſignificare vellent, Torpedinē piſcē pinxiſſe. Hæc n. inquit, vbi piſces multos viderit, qui natare non poſſint, ad ſe trahit, ac eos ſeruat: contra nimirū aliorū omniū authorū authoritatem, qui vno omnes ore ipſam piſciculis inſidiari ſcribunt, & torpore affectos, ita vt natare non poſſint, deuorare, niſi de proprio fœtu intelligere Orū arbitremur, quē vt diximus, numeroſū, & viuū parit, & in metu intra ſe recipit. Quin etiā inquit Pierius Valerianus vnà cum piſcibus alijs in verriculo deprehenſa, vt ipſi Aegyptij tradidere, oēs plerūq. ſoſpitat (per accidens nimirum)

a *li. 2. Hier.*

Alios piſces liberat.

cùm ne vis quidem hominum innumera poſſit verriculum educere,manibus,& pedibus penitus obtorpeſcentibus veneno, quod effundit per retia dilapſo,&c. Si quando tamen piſcibus alijs obuolutæ extrahuntur è mari, torporem experti ſunt multi,quàm primùm piſcem virga tãgere voluerint: quare in Anconitano mari maximè cauent,ne rete in altum iaciant,piſcatoribus ea incommoda ſæpe ſubeuntibus.Quæ quidem vis torporem infundendi non attingẽtibus modò, verùm etiam è longinquo,argumentum dedit,vt hominem ignauia egregiè præditum,per Hieroglyphicum eius indicari commodiſſimè poſſe,plerique dicerent. Hæc ille Poterit item piſcis iſte pictus accommodari pro eo,qui apertonè an clandeſtino Marte pugnet,non curat,dummodo potiatur victoria,quod his verbis indicat etiam Marcellus Virgilius: Ignaui ingenij piſcis, & qui quam alij meniſeſtam,& generoſam venationem faciunt,clandeſtinis dolis,& quaſi veneno quodam hæc ſibi acquirat,quaſi Maronis illud ad vitam magis laudauerit,

Ignaui typus. *Doloſi typus*

—— dolus an virtus, quis in hoste requirat?

Poterit præterea ſymbolum Hieroglyphicum eſſe hominis,qui in diſputationibus,& congreſſionibus ſit accerrimus,quique difficilibus, & argutis argumentis hoſtem irretit; quo nimirum ſenſu Menon Socratem apud Platonem Torpedini aſſimilem eſſe dicebat, quòd eos quibuſcũ diſputaret,ita argumentationibus irretiret,vt tanquam ſtupidi facti,nihil omnino reſiſtere poſſent. Et videris mihi,inquit,ſi quid te cauillis perſtringere licet,tum ſpecie, tum alijs huic latæ marinæ Torpedini ſimilis eſſe,&c. Alias torporis ignauiæque typus eſt,ſicuti & narciſſus flos, à Narce,ideſt Torpedine dictus,quòd videlicet ſuo odore torporem veternumvè inducat, vt meminit *b* Plutarchus,vnde furijs infernalibus è narciſſo coronam attribuebant teſte Euſtathio,& Sophocles narciſſum vocauit magnorum deorum ſubterraneorum coronamentum, quoniam hi torpeant,vt mortui. Symboli denique aut prouerbij locum habet poterit hoc Varini ex Euſtathio,νάρκη μαλθακὴ μὲν ἤπαφέσθαι νάρκᾶν δὲ τὸν πελάσαν ποεῖ,ideſt,Torpedo mollis quidem ad tactum eſt,appropinquantem,ſeù potiùs contingentem torpore afficit. Poterit enim ad voluptatis animum effœminantis,& ratione ceu ſenſu,motuq. priuantis ſymbolum trahi.

Arguti. *Narciſſus.* *b li.3. Sympoſ.*

VSVS IN CIBIS.

Torpedo,& *Paſtinaca*,inquit *a* Galenus,*inter cartilaginea,carnem habent mollem,& iucundam,& mediocriter per ventrem ſubeuntem,nec concoctu difficilem. Nutriunt item mediocriter, ceu alia etiam omnia quæ carne molli ſunt prædita*. Et rurſus alibi ſolam inter cartilaginea laudari ait,poſſeque nonnunquam ſaxatilium vice fungi. Alibi denique ſolam ex cartilagineis Torpedinem epilepticis conuenire ſcribit *b* Plato quoque apud Athenæum Torpedinem cibum ait eſſe gratum. Ab Epicharmo cum alijs cibis lautis cenſetur in nuptijs Iunonis,& νάρκιον,ideſt,Torpeduncula,ſeu parua Torpedo nominatur in conuiuio, quod Philoxenus Cythereus deſcribit,quaſi parua præſtet adultiori, quod & Diphilus teſtatus eſt, & νάρκη πνικτή, ideſt ſtrangulata,aut ſuffocata memoratur ab Antiphone inter alias lautitias,ac ſi ita palato gratior euadat. Hiceſius item exiguum quidem ab ea in cibo ſuccum præberi ait: at cartilagineum quiddam habere,quod ſtomacho valdè gratum ſit. At verò Diphilus concoctu vult eſſe difficilem,præter eas partes quæ circa caput ſunt,quæ (inquit) teneræ ſunt, ſtomacho gratæ, & concoctu faciles; aliæ verò minimè. Quod verùm eſſe,nos etiam experiri, idque Galeno minimè aduerſari arbitratur Saluianus,quippe qui (Galenus) dum huius piſcis partes medias, cartilagines,& molles;inferiores verò, & caudæ proximas magis carnoſas eſſe teſtatur; illas teneriores concoctuq. faciliores:has verò duriores, coctuq. contumaciores innuit. Iecoris eius nulla denique teneritas perfertur teſte *c* Plinio. Nihilominus Rondeletius eos rectiùs iudicaſſe putat, qui Torpedinem in cibo damnarunt, cùm alioqui,qui ex toto eam à menſa reijciat, adducat neminem: miraturq. Galenum,quòd tanti eam fecerit, cùm ſit, inquit, mali ſucci, inſuauiſque, humida,molli,fungoſaque carne, adeo vt à noſtris reijciatur, quòd ſi quando edatur, abiectis capite partibuſq. quæ circa caput,& branchias ſunt,allijs cæpiſq. condita editur. Et Venetijs, ne in foro piſcario vendatur authoritate præfecti ſanitatis cautum eſt. Ego quidem Torpedinis eſum non laudauerim; Venetijs tamen, Genuæ, Maſſiliæ, atque vbique gentium edi Gillius teſtatur,à plebe fortè,ac tenuioris fortunæ hominibus, ſicuti & Iouius ait. Quod ad apparatus modum attinet, Diphilus ſimpliciter elixas laudat; Archeſtratus verò in oleo,& vino, cum beneolentibus herbis,& modico caſeo trito incoquendam eſſe inquit. Si pro attenuante medicamento ea vti velimus, Galenus cum beta trita,aut albo iure, porrum prolixius miſcendo, & piperis portiunculam, parandam eſſe monuit. Alioqui cùm communiter editur,frixa, & arancij mali ſucco conſperſa,ſuauior euadit.

a li.3. Alim. *Carnis qualitas.* *b lib.4.* *Quando melior.* *Quæ partes in ea meliores.* *Iecur.* *c li.9.c.41.* *Apparatus.*

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

CEdit torpedo in medicinę vsum,quãdoq.tota quãdoq parte quadã:sumiturq.vtroq mo
do,vel intus,vel foris applicatur. Sumpta in cibo,aluũ teste *a* Plinio emolit. *b* Hippocr.
in quodã morbo hepatico nõ dissimili plæuritidi, iubet vt æger ex piscib.vescatur Ga.
leo,Torpedine,Pastinaca,& Raijs paruis,omnib.coctis,&c. Ibidẽ laborãti ex tertio genere ta-
bis,tertio mẽse pręscribit pro cibo Torpedinẽ, Squatinã, Raiã. Et rursus pro eodẽ: post reli-
quã victus rationẽ,obsoniũ,frustũ Torpedinis,aut Squatinę,aut Galei. Itẽ,ab hepate laborantẽ
aqua intercute,&c.piscib.vti vult Galeo,& Torpedine assatis. Dioscorides ad diuturnos capi-
tis dolores,capiti admotã,mulcere eos author est,& euersam sedẽ prociduãq. coercere. Galenº
verò,eũq.sequentes Paulus Aegineta, Auicenna;& Kirannides,eadẽ quidẽ ex Dioscoride tran
scripsere;sed facto periculo,viuã Torpedinẽ applicandã esse docuerũt. Id quod ex latinis quo-
que scribit Marcellus Empyricus, qui præterea nigra vtitur.*Capitis dolorem*,inquit *quamuis vete
rem, & intolerabilem,protinus tollit,& in perpetuum remediat Torpedo nigra,viua imposita ei loco, qui
in dolore est,donec desinat dolere,& obtorpescat pars: quod cùm primum senserit, qui dolet,remoueatur*
B *remedium,ne sensus auferatur eius partis. Plures autem parandæ sunt Torpedines eiusdẽ generis, quia
nonnunquam vix ad duas tresvè respondet curatio,id est,torpor,quod signum est remediationis.* Cęte-
rùm alij ad alios pariter dolores mulcendos vtuntur hoc pisce,maximè verò articulares, aduer-
sus quos idẽ Marcellus,siue à podagra fiãt calida,siue etiã frigida,Torpedinẽ nigrã viuã,cũ ad-
monuerit dolor,subijci pedib.iubet in litore nõ sicco,sed quod adluit mare,& tam diu premi,do
nec sentiatur torpor per totum pedẽ,& tibiã vsq.ad genua. Hoc & in præsenti ait tollere dolo
rem,& in futurũ præsidio esse: eodẽq. modo Anteroen Cęsaris libertũ supra fidẽ podagrã cu-
rasse,quod & Scribonius Largus testatur *c* Aetius tum marinam,tum fluuiatilem cõmendat, non
in paruis tantũ,verũ,& in magnis inflãmationibus. Naturali.n.inquit,facultate quadam stuporẽ
inducit,& dolores è corporib.tollit:ideoq. ipsam viuentẽ assiduò admouere inflãmatis locis o-
portere. Idem viuam in oleo coctam,deindeq.extinctam,& modica cera cum oleo eliquata,com
modissimum remedium omnib.dolore afflictis podagricis reddi asserit. Extat & apud *d* Aegine-
tam ceratum ad podagram,dolorem mirabiliter leniens,quod Diaturpænes appellatur, à Tur-
pæna.i.vt monuimus,Torpedine,cuius in eo libra imponitur. Idem ceratum ex eo repetijt Nico-
laus Myrepsicus inter emplastra,& *e* Trallianus,qui paulò pòst aliud docuit medicamentum præ
C seruans à podagra,& morbo articulari,quod tale est:*Torpedinem in vas æreum aut cacabum cum
oleo, & aqua (ne oleum nidorem resipiat) conijcito, ac herbam narcissum* (tanquam & Narcissus,
vt nomine,ita & vi medica,cum Narce pisce conueniat,narcen scilicet,idest, stuporem,& indo-
lentiam conciliãdo) *Luna desinente collectam adiungito, ipsamq. cum animali, incoquens, vsq. dum
tota dissoluatur,& ossa nudentur:tunc tandem oleum ab aqua paulatim separabis. Omnia facito luna de
sinente:vngitoq. agrum ter die:& siquidẽ articuli dolent,patiuntur q. curantur:si verò non dolent,praser
uat ea,ne vnquam doleant. Id autem facito,vngitoq.ad dies tres,luna omnino desinente: nam si in alio
tempore hac facias,non succedet.* Cùm verò istiusmodi medicamentum in maritimis tantùm lo-
cis componi possit: (viua enim in eo,Torpedo requiritur (in mediterraneis tam in articularib.
quàm capitis doloribus mulcendis,inflammationibusq.sedandis Tincæ adhiberi poterunt, vel
aliud quidpiam summoperè refrigerans. Tradit Iacobus Hollerius nouisse se podagricos, qui sę
uiente malo dolentem pedem frigidissima perfundant,alios hybernas reponere niues eidem re
medio;sed vbi frigore dolor obtorpuit,petroleo fouere,& paroxismis liberari, sed redeamus ad
Torpedinem. Miratur Plinius quod scriptum inuenerit;si capiatur, cùm luna in libra fuerit, tri-
duoq.asseruetur sub dio,faciles partus facere postea quoties inferatur. Id autem non alia vi fieri
D conijcit Hollerius,quàm quòd velut inducijs dolorum datis,natura ad excludendum fœtũ con-
firmetur. *f* Aelianus carnem Torpedinis in aceto putrefactam, & mento aspersam pilos fugare
perhiberi tradit:quare vbi apud Nic.Myrepsicum scribitur, Ad oculos quos pili pungunt,proba-
tum. Aluminis scissi, cerebri arces marinæ viuæ (nimirum portiones ęquas) subigito simul,illini-
to prius euulsis pilis,pro arces legendum narces.i.Torpedinis,nam & Plinius cerebrum huius pi
scis cum alumine illitum sextadecima luna psilothrũ esse ait. *g* Aetius corium Torpedinis nuper
decorticatum,si parti matricis prolapsæ inuoluatur,ipsam reducere,esse qui dicant scribit. Fel
genitalis membri arrectionem prohibere *h* Galenus asserit, viuæ nempe,nam & Plin. genitalib.
illitum,Venerem inhibere testatur. Est quidẽ fel calidissima animalium pars,& è Torpedine non
simpliciter,sed viuente tantùm,idest,recens exemptum, stuporem partibus quibus illinitur, in-
ducere putarem:sicut & ipsa Torpedo viua tantùm id præstat,quod ipso nomine præsefert. Sed
leporis quoq;fel vim quoque soporiferam habere à Nicolao traditur è vino potum: Quamobrẽ
eorum opinionem non refutauerim,qui narcotica occulta facultate agere in nos existimant.

- a li.32.c.6.
- b *L. de inter. affect.*
- *Ad capitis dolores.*
- *Nigra Torpedo.*
- *Ad dolores articulares.*
- c *li.12.c.35*
- d *l.17.c.17*
- *Diaturpęne*
- e *lib.11.*
- *Tincæ.*
- *Ad partum facilitandũ.*
- f *l.13.c.27.*
- *Cerebrum.*
- g *l.16.c.88*
- *Fel.*
- h *Euporist. 2.75.*
- *Leporis fel.*

DE PASTINACA MARINA. Cap. XLVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

a li. 5. Hex. cap. 10.

NOmine cum Turture aue communi τρυγὼν Græcis vocatur, quem nunc in manibus aſſumpſimus: quamobrem Diuus a Ambr. Latinè Turturem appellauit; quem deinceps alij ſecuti ſunt, vt Martinus Gregorius aliàs Græcè, & Latinè doctiſſimus, in libello Galeni de attenuante victu, quem latinum fecit. Turtur autē auis Græcis τρυγὼν appellatur παρὰ τὸ τρύζειν, ideſt, murmurare, quod huic piſci neutiquam conuenit, qui nimirum ab alarum expanſarum ſimilitudine, id nominis obtinuit, vnde hodieque Veneti teſte Maſſario piſcem Columbum dicunt, non autem à conſimili cum turture colore, vt Bellonius credit, nam piſcis hic flaueſcit. Plinius Latinè Paſtinacam reddidit, & antè ipſum b Corn. Celſus his verbis: *Plani piſcis, quem Paſtinacam noſtri, τρυγόνα Græci vocant, aculeus, &c.* Admonet autem lectorem hic Rondeletius Paſtinacam marinam eidem Celſo, etiam pro herba ſumi, vt hoc loco: *Italia frigidiores regiones, hac quoque parte ſalubritatem habent, quòd minus terribiles angues edunt, aduerſus quos ſatis proficit herba Betonica, vel Cantabrica, vel Centaureum, vel Argemone, vel Triſſago, vel Perſonatia, vel marina Paſtinaca, ſingulæ binauè trita, & cùm vino potui data, & ſuper vulnus impoſita*. Quare cùm & herba ſit eiuſdem nominis, rectè pro Paſtinaca marina, Paſtinacam piſcem Latine dicemus. Paſtinacam autem Latinis appellatam idem Rondel. arbitratur, cùm à colore, tùm à rotūditate eius caudæ, paſtinacæ herbæ (non marinæ, ſeu potiùs maritimæ (radici ſimili: cæterùm Geſnerus quęrendum proponit, an potiùs ſic dicatur, quod radio ſuo ceu paſtino inſtrumento foſſorio fodiat, & pungat. Cùm enim paſtinacam herbam ſeri ſolo, quàm altiſſimè effloſſo Plinius ſcribat, (vt radix nimirum altiùs deſcendat, & laxa ſuſpēſaq. terra incrementum amplius capiat) ijs verbis etiam nominis rationem inſinuare videtur: nam & paſtinacare Columellæ eſt agrum fodere, vnde & paſtinator apud eundem, & vinitorium inſtrumentum paſtinum, quod Grammatici interpretantur ferramentum bifurcum quo ſemina pangūtur. Vinæ veteres repaſtinabantur, ideſt, refodiebantur. Paſtinum inſtituere Palladio eſt agrū vitibus deſtinatum fodere, frutices, & arbores inutiles ſemouere. Idem Columella paſtinatum (ſubaudi ſolum) ſubſtantiuè genere neutro vocitat. Hæc ille: Macrum, aut quiſquis eſt author huius carminis, *Quod paſtum tribuat, eſt Paſtinaca vocata* non laudans. c Plautus Græcam nomenclaturam retinuit: *Pernam, atque Ophtalmiam, Horæum, Scombrum, & Trygona, Cetum, & mollem caſeum*: Theodorus Plinium, & Celſum ſecutus in Ariſtotele Paſtinacam reddidit. Rondel. Epicharmo quoque ἐπιοδόκεντρον vocari ait, quòd in poſteriori parte aculeo armata ſit, ſed hoc epitheton potiùs, quàm nomen abſolutum eſt. Quis modò piſcis ſit, nulla penes recentiores controuerſia eſt. Vnanimi enim ſententia eum eſſe volunt, quem hic expreſſimus. Romanis Bruco nominatur; quærendum an veluti branchus, ab ore prominente? Venetis peſce Colombo, vt Maſſarius, vt Saluianus ait, Palumbo. In Liguria Ferrazza, ſiue vt alij ſcribunt Ferraſa, à ferro, vt apparet, quòd videlicet eius cauda mucrone oſſeo ad vulnerandum, vt haſta ferreo muniatur: Plinius: *Arma vt telum perforat vi ferri, & veneni malo*. Siculis Latini nominis veſtigio Baſtonaga, Monſpelienſibus Paſtenago, & nonnullis Prouincialibus Baſtango, vel Vaſtango Burdigalis Tare ronde, ad diſcrimen Aquilæ, quam Taranfrancam vocant, vt Bellonius annotauit. Taræ autem nomen à Turture forſan factum fuerit, quæ auis Hebræis Tor vocatur, Italis Tortora. Maſſiliæ Bougnette, quia farina conſperſa, & in ſartagine fricta itrij genus quod vulgari lingua bougnette vocatur, inquit Rondeletius, referat. Gillius verò ibidem Glorinum vocari ſcribit. Apparet autem Glorinum dici quaſi glorioſum, ſeu ambitioſum, fortè quòd caudæ radium erigat, vt ceruicem, & criſtas ſuperbi, & ambitioſi milites ſolent, & pleroſque cæteros piſces facilè præ ſe contemnat; vel fortè quòd & maiorem Paſtinacam glorioſam nominēt. Cæteri Galli Raiam dicunt, ob ſimilitudinem quàm cum Raijs habet, Dalmatæ Laccizam: Flandri ſuo idiomate, muris caudam, vt huius nominis quadrupes caudam habet longiſſimam læuem, flexibilem, initio craſſam, paulatimque in eam tenuitatem terminantem, vt filum eſſe dicas, quod tamen nomen Genuenſes Aquilæ tribuunt, vt ſuo loco dicetur. Hollandi een Pylſteert quaſi caudam ſagittalem, non ab aculeata iaculi in modum cauda, vt Iunius exponit, ſed quòd venenoſo ſuo radio, tanquam iaculo, aut ſagitta percutiat.

Paſtinaca. b lib. 6. c. 7. Paſtinacare quid. Paſtinum. c In Captiuis. Quis piſcis ſit. Raia. Cauda muris.

E F G H

A

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

PAstinacam piscem planum,& cartilagineum esse,præter Aristotelem,& Plinium,Galenus quoque attestatur.Torpedini autem ex eodem genere non incongruè subnectetur,quandoquidem læui quoque cute prædita est,æquè in cibo à Galeno probatur, & vt illa torpore,ita veneno hæc inficit mortifero. Quamuis autem vnius tantùm Pastinacæ piscis veteres meminerint,Bellonius tamen,& Rondeletius duas species agnouerunt,sed alius alias. Ille in læuem,& asperam diuidit;hic rostro tantùm,& capite differre ait. Læuis, inquit Bellonius,cute glabra,ac perpolita integitur cuius dorsum liuet,in corticis platani modum: venter autem albicat,plurib. veluti strijs per carnem hinc inde deductis. Aspera Pastinaca tota horret aculeis, atque ad caudam præsertim permultis vncinis in gyrum dispositis scatentem. Vtraque verò Pastinaca pinnas latiores exerit,quas in alarum morem,cùm natat,expandere solet,in quo Turturem imitari crediderunt. Proinde dentibus caret,solaq. maxillæ asperitate,vice dentium vtitur ac branchiarum foramina vtrinque quina,in oris parte supina gerit. Rondeletij verò altera Pastinaca est,quam Bellonius,& Saluianus Aquilam putant, quã de sequenti capite. Mihi aspera

Species.

Pastinaca altera Rondel. Bellonij

Pastinaca aspera.

B Bellonij Pastinaca non alia esse videtur,quam cuius hic separatim caudam exhibeo, & ante me etiam exhibuit Gesnerus ab amico acceptam. Longa est,inquit ille,hæc cauda in pictura quam habeo,dodrantes sex cum palmo;lata,circa initium digitos ferè tres. Radius maior (duos enim etiam appingit) longus palmos duos,vel paulò plus. Ego hanc meam à circumforaneo emi,qui si bene memini,ex Sicilia attulisse dictitabat. Longa est dodrantes sex: radij haud eiusdẽ longitudinis,licet ita pictor expresserit. Cæterùm Aquilænè an Pastinacæ cauda sit dicenda, definire non possum,vt qui piscem ipsum nõ viderim. Addita est saxiicon, in quo similis Pastinacæ radius naturæ lusu exsculptus est. Communicauit eam Io. Pona pharmacopola Veronensis diligentissimus,simplicium medicamentorum si quis alius peritissimus,de quo saxo aliàs fusiùs scribam. Bellonius Pastinacæ caudæ aliquando simplicem,aliquando duplicem,aliquando itẽ triplicem aculeum inesse testatur. Pastinacæ vulgaris corporis figuram non orbicularem,vt Torpedo,sed vt Raia,quatuor laterum habet;sicuti enim anterior,& posterior pars eius,sic & latera in acutum desinunt,tenuibusq atque quàm plurimis lateralibus strijs insignitur. In superiore corporis parte anterius aliquod capitis vestigium cernitur, capiti palustris ranæ non absimile: in quo tñ non nisi oculi oblongi, & grandiusculi siti sunt; & ab eis subinde bina foramina,vtrimq.

C vnum,oculis grandiora,semper patula, in palatumque, vt in Torpedine peruia. Pars reliqua oculis anterior,cùm maximè extenuetur,in carnosum rostrum acuitur. Inferiore parte os est, paruum,& edentulum,viceq. dentium maxillæ asperæ sunt,& ante os foramina olfactui inseruiẽtia: post illud deinde in medio ferè ventre quinæ sunt branchiæ: partes verò in quibus sitæ sunt, flaccidæ,& carne vacuæ; quamobrem *a* Galenus cartilagineis planis hoc commune esse scribit, vt partes quæ circa caudam sunt,carnosiores sint medijs partibus, quod Torpedinibus maximè inest: videntur enim mediæ earum partes,veluti cartilaginem quandam tabidam habere: illud est circa branchias mucosum,vel vt modò diximus,flaccidum, quod χόνδρον ταχέρον, idest cartilaginem tabidam vocat: nam paulò infra quina branchiarum foramina, alia est cartilago dura, ac ferè ossea quæ naturales partes à spiritualibus separat: quam & in Torpedinibus, Raijsque licet videre. Cauda,vt dixi,longissima est,murisq. caudæ persimilis,hoc est,quæ crassa primùm, paulatim in magnam tenuitatem contrahitur,vnde tenuiter caudatum hunc piscem esse Aristot. scripsit. Idem alibi caudam longam,& spinosam ei esse tradidit;alibi etiam propter eandẽ asperitatem prolem non recipere aliorum cartilagineorum more, spinarum, & asperitatis nomine intelligens aculeum illum,qui super caudam in eius medio ferè, & priusquam maximè extenue-

Os.

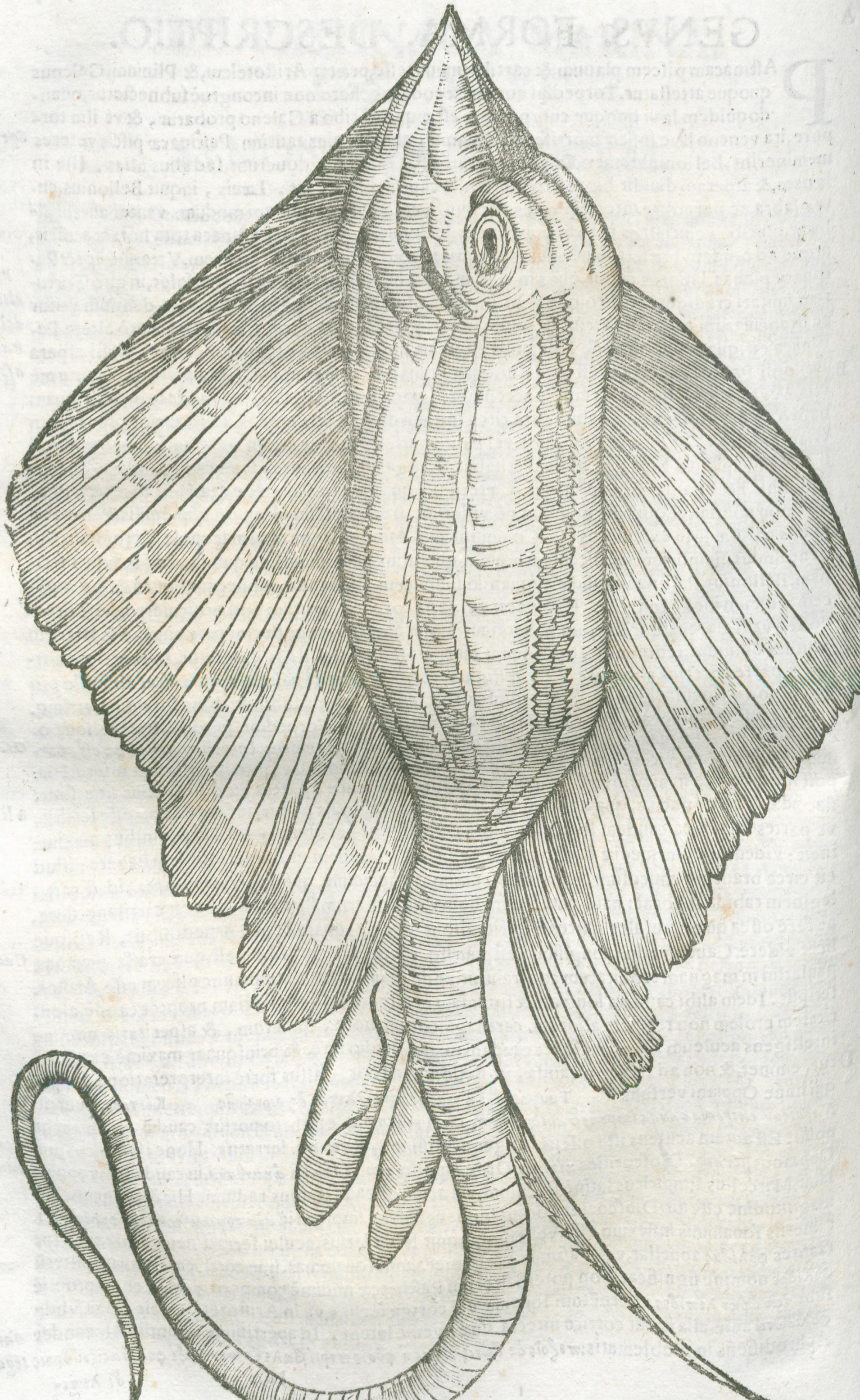
a li.3. Alim.

Cauda.

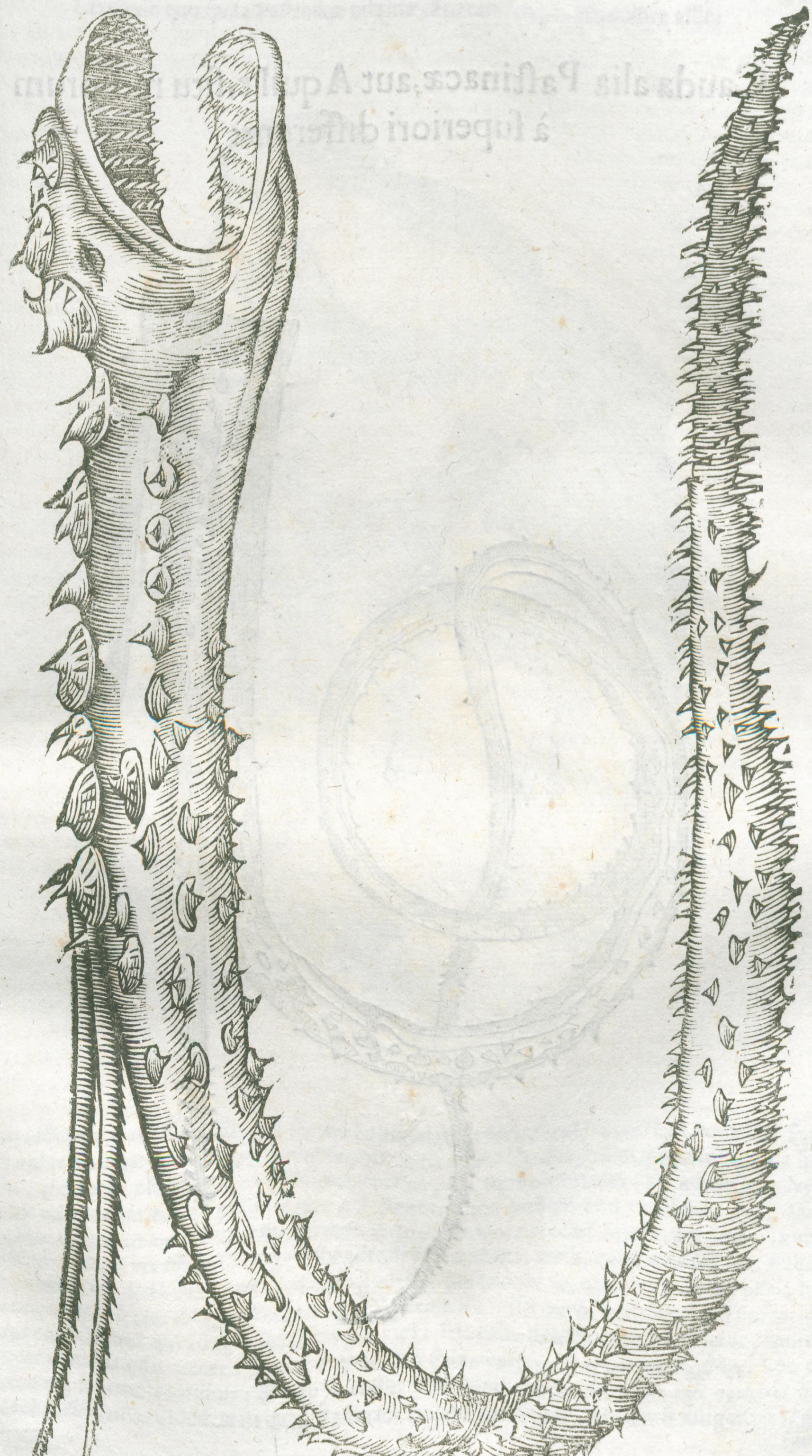
D tur, eminet,& non ad radicem caudæ, vt Bellonius asserit, falsus fortè interpretatione Lippij, qui hunc Oppiani versum: Τρυγόνι δ᾽ ἐκ νεάτης ἀνατέλλεται ἄγριον ἐρῆς Κέντρον, vertit: *Nascitur extrema cauda impenetrabile telum*, cùm νεάτη pro epitheto potiùs caudæ etiam accipi possit. Est autem aculeus iste osseus,longus,acutissimus,& vtrinq. serratus. Hunc itaq. aculeum Oppianus,itemq. Dioscorides κέντρον Orus Apollo τὴν ἐν τῇ οὐρᾷ ἄκανθαν.i.in cauda spinã appellauit,Marcellus Empiricus latinè spiculum,vel acum osseam, Plinius radium. Hic & quincunciali magnitudine esse ait. Dioscorides de eo loquens, planè impropriè ἀνεστραμμένον ταῖς φολίσιν, i. aduersis squammis inflexum esse: vel enim,inquit Rõdeletius,aculei serrati dentes ad capud spectantes φολίδας appellat,vel Pastinacæ tegumentum.i.squammas,siue corticem: quorum alterũ φολίδος nomine significari non potest:alterum Pastinacæ minimè competit: φολίδες enim propriè sunt τῶν ὄφεων λεπίδες,i.Serpẽtum squamæ vel cortex meliùs,vt in Aristotele vertit Gaza:vnde φολιδωτά animalia vocat cortice intecta,quæ hyeme latent. Id apertissimè ostendit Alexander Aphrodisiẽsis in problematis; πεζοῖς δὲ ζώοις τρίχας ἡ φύσις περιέβαλε ἑρπετοῖς δὲ φολίδας: ἐνύδροις

Aculei nomina.

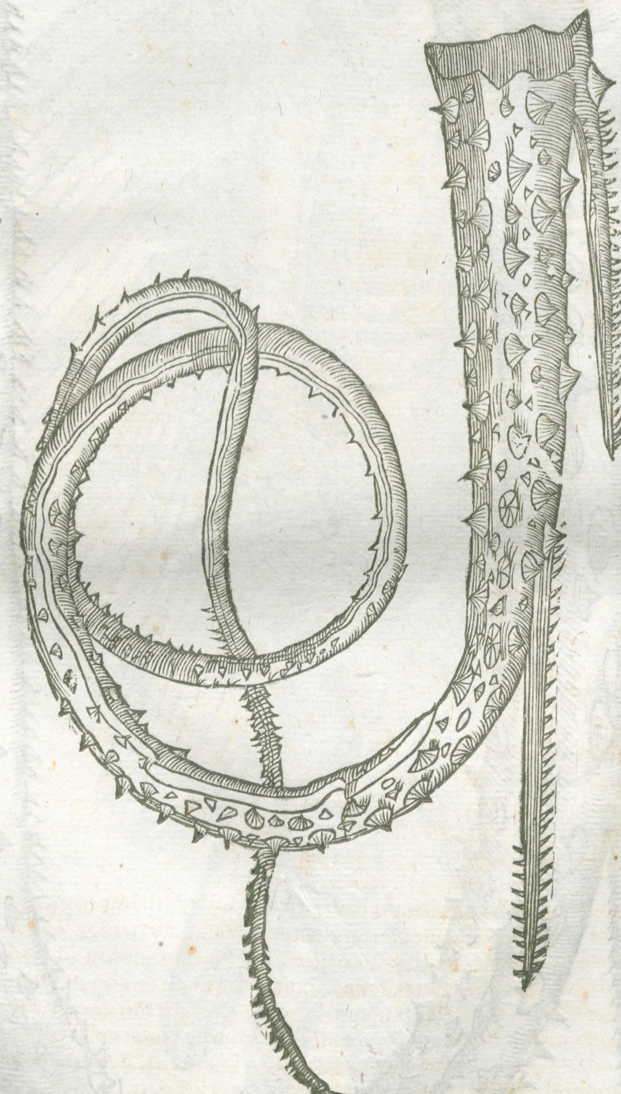
Animalium tegumenta.



Pastinacæ marinæ cauda duobus radijs prædita, aspera aculeataq.



Cauda alia Paſtinacæ, aut Aquilæ, ſitu radiorum à ſuperiori differens:



Saxum, in quo ſpina Paſtinacæ marinæ, à natura ſculpta eſt, colore albo.



D

δὲ λεπίδας ὄστρακα: ideſt, Pilis gradientes beſtias natura texit, ſerpẽtes cortices, aquatiles ſquamis vel teſta. Quare cùm neque aculei ſerrati dentes, φολίδες dici poſſint, qùod ſubſtantia ſint dura, planeque oſſea, neque Paſtinaca cortice, vel ſquamis intecta ſit, aduerſus quas à capite ad caudam verſus radij dentes reflectantur, non poſſum non exiſtimare, vel Dioſcoridis locum inemendatum eſſe, vel improprio vocabulo, aut radij dentes, aut cutem læuem Paſtinacæ eum expreſſiſſe. Quæ repræhendendi eius authoris cauſa, cuius maximè ſum ſtudioſus, nemo à me dicta eſſe putet, ſed annotandi tantùm loci gratia, ne vnica vocula à piſcis huius cognitione lector diligens retardetur. Hactenus ille. Eſt verò, & alter ipſius Dioſcoridis locus excutiendus, qui ad os ipſius piſcis pertinet. Ille enim dentatum facere videtur, denteſque venenoſos eſſe dicere; Inquit *b* enim Τοῖς δ' ὑπὸ τρυγόνος θαλασσίας δηχθεῖσι, hoc eſt Paſtinacæ marinæ morſibus: & *c* aliàs rurſus inſcribitur caput, περὶ τῶν ὑπὸ τρυγόνος θαλασσίας δεδηγμένων, ideſt de ijs qui à Paſtinaca marina morſi ſunt. At vero ſi diligenter legatur

b *Lib.6.*

c *Lib.8.*

tur

tur Dioſcorides, dentatam eſſe minimè dicere velle videbimus, ſed impropriè tantum loqui, nam cùm poſteriori loco περί τῶν δεδηγμένων caput inſcripſerat, mox in ipſo textu remedia præſcribit τοῖς πληγεῖσι, ideſt percuſſis; prioríque loco cùm enumeraſſet ſymptomata, quæ morſum ſequuntur, addit αὐτὸς δὲ ὁ πληγεὶς τόπος μέλας γίνεται, ideſt, *Locus autem ictus niger euadit.* Ad de quod δάκνω ſiue mordeo latius patet, nam & Heras apud *d* Galenum σκορπιοδήκτυς dixit; itẽ Abſyrtus: τῷ δὲ ὑπὸ σκορπίυ δηχθέντι &c. rurſus: ἄριστον δ' ἐπὶ πάντων θηριοδήκτων τὸν πεπληγότα τόπον ὥσαν τις αἴσθηται διακάιειν: vbi τὸ δάκνεσθαι & πλήσσεσθαι promiſcuè accipiuntur. Paulus *e* Aegineta, τοῖς ὑπὸ τρυγόνος καὶ μυραίνης δηχθεῖσιν remedia præſcribit; ſed hic πληγεῖσιν in propria ſignificatione non quadraret Murænæ, quæ mordet, non percutit. Iam reliquas partes proſequamur. *f* Ariſtoteles cùm dixiſſet Paſtinacam latitudine ſua natare, addit id fieri quia pinnas ei natura non dederit; quem locum ſic vertit Plinius: *E planis aliqua non habent pinnas, vt Paſtinaca. Ipſa enim latitudine natant.* Habet tamen circa caudæ exortum pinnam vtrimque vnam orbicularem. Sed Ariſtoteles & Plinius, cùm de piſcium pinnis loquuntur, eas quæ ad natandum impellendumque corpus datæ ſunt, intelligunt, non eas quæ vel ad tuendum corpus, vel ad dirigendam natationem conferunt. Ventre albicat, dorſo verò liuet. Oris interna regio ampla; contra ventriculus paruus anguſtus ſatis ab ore diſſitus, quo circa ſtomachus ei proponitur. Vẽtriculus idem in ecphyſim deſinit, à qua gracile breueque inteſtinum dependet. Sequitur aliud initio anguſtius, quod ſenſim latius fit, ſed priuſquam maximè amplificetur, rurſus anguſtatur, poſtremò in rectum inteſtinum deſinit, vnde excrementa porracei coloris excernũtur qualia in morbis quibuſdam & à pueris reijci videmus. Iecur amplum in duos lobos diuiſum, quorum dexter latior eſt & maior, ſiniſter breuior & minor. Ex albo flaueſcit; Fel ei adhæret ex viridi flaueſcens. Iecore in dolium coniecto piſcatores pro oleo vti teſtatur Bellonius, ſuaq. ſponte eliquari. Vterus eſt oblongus, quo ouo continentur. Latera in tenuem quandam ſubſtantiam, & branchiarum ſubſtantiæ ſimilem deſinunt. Ad denas quandoq. libras auctam Paſtinacam ſe vidiſſe Saluianus refert maiorem verò nunquam; ad quam neque crebrò magnitudinem excreſcit.

d lib. 5. de Cõpoſ. med. ſec. gen.
e Lib. 5.
f L. 1. Hiſt. c. 9. & lib. 9. cap. 20.
Pinna.
Color.
Partes interna.
Magnitudo

LOCVS. PARTVS.

Ariſtoteli Paſtinaca piſcis, vt & reliqui cartilaginei, pelagius eſt. Oppianus verò in luto ſis cænoſiſque maris locis degere ſcribit, nec longè à litore. Coit (inquit Plinius) vt Raia. Hæc autem coit admotis inuicem non ſolùm partibus ſupinis, ſed etiam tergo fœminarum ſupinis marium ſuperpoſitis, vt Ariſtoteles docet, qui & ipſe alibi Paſtinacam Raiæ inſtar coire ſcripſit: quãobrem integrũ hunc & genuinum eiuſdem *a* Ariſtotelis locum arbitror: *Pedeſtrium quadrupedes quæ oua pariunt, eodẽ coeunt modo quo ea quæ animal generant, mare ſuperueniente. Habent verò, inquod meatus* (genitales) *contingant, & quo per coitum adhæreant, vt Rana & Paſtinaca & reliqua eiuſdem generis*: licet Geſnerus hoc loco pro τρυγόνες, reſtitui debere arbitretur φρυνοὺς ideſt rubetæ, exiſtimans de ſolis quadrupedibus loqui Ariſtotelem.

Coitus.
a *L. 5. Hiſt. cap. 3.*

NATVRA. MORES.

Latitudine ſua natare aliorum planorum more, iam dictum eſt. At non ſolùm natare, ſed volatum etiam exercere Aelianus Paſtinacam teſtatur: *cùm enim natandi* (inquit) *cupiditate affecta eſt, natare poteſt: cũ rurſus, volãdi ſtudio tenetur, ſurſum verſus ſublimis volat.* Cæterùm falſum id eſſe Gillius exiſtimat, & Saluiano quoque veriſſimilem non videtur, quando quidem ob corporis grauitatem ad volandũ inepta videatur. Fortè Aquilæ cui latiores alæ ſunt id potius conueniat. Sed Aquilã vulgò creditam Rondeletius Paſtinacæ ſpeciem eſſe probat. Carniuora eſt & ex rapto viuit & ſi quos piſces ob motus ſui tarditatem aſſequi non valet, aſtu aggreditur, atque ex inſidijs quod his verbis meminit *a* Plinius. *Paſtinaca latrocinatur ex occulto, tranſeuntes radio (quod telum eſt ei) figens.* Idem quoque dicere voluit *b* Ariſtoteles his verbis. *Paſtinacam etiam ſeipſam occultat, ſed non ſimili modo*, nimirum vt Torpedo. Quoſcunque autem capit, ſiue viuos, ſiue mortuos, eos non attingit, niſi telo ſuo vulnerarit, quod teſtatum reliquit Oppianus.

Non viuum quicquam, non quicquam morte peremptum
Trygones Gladijuè vorant, niſi ſpicula figant Antea, purpureo lanientque cadauera telo.

Solerter autẽ & ex inſidijs venari argumẽto eſt, quòd vt Ariſtoteles & Plin. tradũt, capta ſæpe ſit, Paſtinaca, quæ cùm ſit tardiſſimi motus, velociſſimũ piſciũ Mugilem in ventre haberet; quanquã hoc argumentum haud ſatis efficaciæ habeant, quãdoquidẽ iam mortuũ deuorare potuerit. Ingenio verò valere eã, vel ex eo cognoſcit, quòd radij ſui veneno tueri ſeſe calleat. Præhẽden

An volitet.
Cibus.
Aſtus.
a *L. 9. c. 42.*
b *L. 9. Hiſt. cap. 37.*

tis

A tis enim manum subinde ea vulnerat, venenumq. pestilentissimum infundit. Gaudet musica, saltationibus, & dicterijs, quibus vt capiatur, mox ex Aeliano dicemus; cur verò aliorum cartilagineorum more fœtus non recipiat, antea dictum est.

Musica gaudet.

CAPIENDI RATIO.

Bellonius Pastinacas capi scribit eodem modo quo Raiæ solent, nempe hamo & euerriculis. Quomodo aũt retib. capiantur, ostensuros nos modò pollicebamur ex *a* Aeliano, Inquit itaq. *Piscatores saltant, & canunt, quàm possunt suauissimè. Pastinaca verò oblectata adnatat propius. Illi sensim ac pedetẽtim recedunt, ibi tum dolus in miseras structus apparet, quæ saltatione, & cantu allectata fuerant, retibus iam extensis inclusa capiũtur.* *b* Et rusus: *Cũ Pastinacã subnatantem piscator intuitus fuerit, ridiculum quiddam in piscatoria nauicula saltat, & dicteria, & conuitia aliqua iactat, & insuper ad tibiã, si norit, quã tanquam illecebrã fert, canere incipit: hac ex ea re magnã lætitiam voluptatemq. capit. Etenim sicut ferunt, tum aures habet musica, tum saltationis oculos intelligentes: atq. hac permulsione illecta sensim ad summam aquam effertur. Interea verò dum hic cantat, & saltatione illecebras egregiè machinatur, alter quispiam nassa imprudentem subducit.*

a lib. 1. c. 39
b l. 17. c. 18

VENENI VEHEMENTIA. ET CVRA.

Idem *a* Aelianus radium huius piscis venenatũ esse scribit, vt ab omni medicina inuictus existat. Qñquidem primùm ac pungit, statim interficere, ideoq. eius telũ maritimæ rei peritissimos perhorrescere, qm̃ neq. alius quispiam piscis, neq ipsa etiam vulneratrix medicinam facere possit, hoc. s. dono soli hastæ Pelei cõcesso. Sed isthæc falsa esse cũ ex alijs remedijs, tũ ex ipsa Pastinaca, attestantur. Esse item vehementissimum hoc venenum, idem *b* Aelianus, & periculosissimum hoc argumento ostendit, quòd si aculeum quis in arborem virentem, & florentem infixerit, non longo interuallo emarcescat, sed potiùs è vestigio exiccetur. Idem & Plinius testatus est, inquiens. *Nullum* (inter marina animalia venenata, (*vsquam execrabilius, quã radius super caudam eminens Pastinacæ quincunciali, magnitudine. Arbores infixus radici necat: arma vt telum perforat; vi ferri & veneni malo.* Ictum aũt ipsius mortiferũ esse homini habemus ex duabus historijs, quarum Dictys Cretensis vnam, item Oppianus, alterã *c* Aelianus memoriæ prodidit. *Leonides Byzantius,* inquit hic, *hoĩem piscium naturam & discrimina ignorantẽ è reti ait Pastinacã arripuisse. Putabat infelix ille Passerem esse; simulq. vt ille rapuisset, in sinũ suũ abdidisse, clamq. se subduxisse, tã quam quiddam lautum & pretiosum fuisset. Vbi Pastinaca ex compressione dolere cœpisset, aculeo eum qui se diripuisset, confixisse, atq. infelicis furis ventrem adeo vulnerasse, vt intestinis effusis mortuus inueniretur, & cum eo piscis, vnde quidnam imprudens ille patrasset, facilè coniectari potuit.* Dictys Cretensis verò in fine historiæ suæ scribit Telegonum Vlyssis filium, dum patrem quæreret, & non agnosceret, nec agnosceretur, hastili, cui summitas Pastinacæ piscis osse armabatur, eũ vulnerauisse, indeq. illũ triduò post mortuũ esse. Hunc radiũ Telegono dedisse Circen *d* Oppian. tradit, vt eo aduersus hostes vteretur, eo verò incautum necauisse parentẽ, sed & hos & alios eius versus, quibus immanitatem, maleficamq. vim huius radij prosequitur, adscribere non piguit.

a lib. 1. c. 6
b li. 2. c. 36.
c li. 2. c. 50.
Furti pœna.
Vlyssis mors
d Lib. 1.

Nil tam pestiferum, sęuo nil vulnere maius
Sunt fabrefacta manu, vel dura incude polita,
Nec tales faciunt plagas, nec vulnera tanta
Est nobis audire timor, vel dicere versu,
Inuictumq. tenet robur: non corpora solum
Et virides lædit ramos, si comminus illos
Germina vere nouo contacta labe necantur.
Si radix sæuo fuerit mucrone notata.
Siccatur truncus, fluit & velut ægra labascit
In iaculo mater donauit Dædala Circe
Hic Itaca appulsus magni genitoris abegit
Lethifero incautus misit mucrone sub Orcum
Emensum terrę, & mille pericula ponti,
Trygonis, quęcunque viri Mauortia tela
Spicula quę à Persis nigro sunt tincta veneno,
Trygonis viuę quantum est horrenda sagitta:
Indomitas seruat vires Trygone perempta
Mortalis capit ista lues, sed saxa peredit,
Attigerit; pereunt plantę ramique virentes,
Arboreique cadunt autumni tempore fœtus
Ac primo virides labuntur stipite frondes
Arbor, corrupti languent cum robore rami:
Telegono nato telum, vt prosterneret hostes.
Armenta, & clarum belli virtute parentem
(Hunc quęrens Itacę lustrabat pascua lętę)
Et passum duros longo sub Marte labores
Et multa expertum Trygon mactauit Vlyssem.

Idem

Idem refert Euſtathius,at paulò diligentius exponens hoc Tireſię vaticinium ad eundem Vlyſſem apud Homerum: —— θάνατος δέ τοι ἐξ ἁλὸς αὐτῷ
Ἀβληχρὸς μάλα τοῖος ἐλεύσεται ὅς κέ σε πέφνῃ Γήραϊ ὑπὸ λιπαρῷ ἀρημένον.
Duplex,inquit,lectio;vna ἔξαλος pro eo,quod eſt,extra mare,in continente; altera ἐξ ἁλὸς duabus dictionibus.i.ab ipſo mari. Aiunt enim Telegonum Vlyſſis, & Circe filium haſtã à Vulcano fabricatam habuiſſe,cuius ſpiculum (ἡ ἐπιδορατίς) adamantinum fuerit:cuſpis vero (ἡ αἰχμή) aculeus Paſtinacæ marinæ:haſtile verò (ὁ σύραξ) aureum. Sic inſtructũ Thyrrenis relictis ad inquiſitionem patris profectum, poſſeſſiones quaſdam patris in Epiro inſcium inuaſiſſe,& patrem ſe opponentẽ interfeciſſe. Porrò aculeum illum Paſtinacæ,fuiſſe aiũt de huius generis piſce,quem Phorcys interemerit graſſantem in piſces Phorcidis ſtagni. Huc reſpexit *Licophron, inquiẽs: *Occidet autem* (Vlyſſem) *haſtile pernitioſum,aculeo præpilatum ęgrè curabili piſcis venenati, vulnere coſtis impacto.* Cæterùm venenum iſtud alias ſæuiſſimum, tam vehemens, tantęq. potentiæ non eſſe,vt ſubinde vulneratũ interimat,ex ſequẽti hiſtoria colligi põt, quã his verbis de quodã ruſtico narrat Rondel.occulatus rei teſtis. Ruſticus quidã è Cemenijs montibus cũ Paſtinacã à ſe furto ſublatam veſte tegeret,telo femori infixo vulneratus eſt: ſed ne furtũ deprehẽderetur, ad vulneris dolorẽ exclamare nõ auſus,clã ad me venit,rẽ oẽm aperit,telũ adhuc infixũ monſtrãs: quod dilatato vulnere extractũ eſt,atq. interea dũ cremaretur,atq. in cinerem redigeretur, vulneri iecur Paſtinacę imponendũ curaui,nec id ſine ſucceſſu:paullò poſt.n.ſedatus fuit dolor,cœpitq.tumor ſubmitti: nihilominus tñ cùm non ignorarem piſcem iſtum ſui veneni habere in ſe antipharmacum,radij cinerẽ cũ aceto vulneri admoui;quo & veneno medicatus ſum, & vulnus recẽs planè exiccaui. Sũt & permulta alia huius veneni remedia, de quibus mox,poſt enumerata,quę ictum ſequuntur,ſigna. Ea recenſet Dioſcorides in ſexto. *Protinus*,inquit, *fiunt moleſti dolores,aſſiduæ conuulſiones,laſſitudo & imbecillitas. Mens percuſſis labat,poſtea obmuteſcunt, oculi caligant. Percuſſus aũt locus in ambitu cum vicinis partibus denigratur,ita & obſtupeſcit,vt tangentẽ non ſentiat. Hũc ſi quis premat,atra ſanies,craſſa & malè olens excernitur.* Actuarius hæc eadẽ tranſcripſit. Aetius nonnihil variat,inquiens; *Qui à marina Paſtinaca percuſſi ſunt his vulneris locus manifeſtè apparet. Sequitur aũt dolor pertinax,& totius corporis ſtupor. Acutũ enim & firmũ habet aculeũ, quo vehementiſſima vi in altum impulſo nerui ſauciantur.* Quapropter in aliquibus derepẽte totũ conuellens corpus comitatur. Paul. Aegineta verò ſignis deſcribendis haud opus eſſe credidit, ꝙ piſcis ipſe notiſſimus omnibus eſſet. Remediorũ aduerſus hunc maleficum ictum alia ſimplicia ſunt,compoſita alia:aliaq.intra corpus aſſumũtur,alia forinſecus applicãtur. Inter ſimplicia quę foris admouẽtur,haud vltimũ locũ habet ipſemet piſcis,diſſectus & vulneri impoſitus,vt e Dioſcorides teſtatur. Plinius verò Paſtinacã aduerſus ſuũ quidẽ ictum ſuũ remedio eſſe tradit, f ſed cinere ſuo ex aceto illito,vel alterius nimirũ Paſtinacæ. Tarentinus ſtercus colombinum aqua perfundi iubet,idq.ex ſimilagine læuigari: Alias ẽt lactucæ ſemẽ butyrum,& ſimilaginem vſurpari iubet. Si ſtupor & refrigeratio totius corporis percuſſum conſequatur,auxilium feret ex calidis illitionibus,inquit Aetius,& conſimilibus cataplaſmatis. Proprie aũt furfures aceto cocti,& pro cataplaſmate impoſiti,auxiliantur:& ipſum adeo acetũ affuſum pro fotu valde prodeſt. Magis aũt conuenient attractoria,& quæ tenuiũ partiũ ſunt;& calida quò nimirũ per attractoriam facultatẽ venenũ ex profundo attrahatur, & per calorẽ frigiditas mitigetur, & quæ tenuiũ ſunt partium in altum proreptent. Ad hanc igitur rẽ in prõptu habebis apta;ſulphur viuum vrina veteri rigatũ,marrubiũ,lauri folia echium,radicẽ panacis,ſaluiam & ſimilia. At verò ſi his careas, fermentum acidum cùm liquida pice emollitum imponito. Ex compoſitis laudatur eodem Aetio teſte emplaſtrũ piſcatoris; quo & Heras apud g Galenũ ſeſe aliqñ vſum teſtatur in homine percuſſo ab hoc piſce,& miſerrimè afflicto,& admirandam eius opem ſenſiſſe, ſimiliterq & in ictis à ſcorpione. Idem Heras medicamentũ Epigoni dictũ,ab alijs Iſin ad extrahenda Paſtinacæ, & aliorum marinorum venena cõmendat. Aetius paſtillos ex bryonia tum impoſitos,tum ex vino lymphato potatos,è veſtigio vtilitatẽ ſuam demonſtrare aſſerit. Idẽ & lauri decoctum laudat, aut ſuccum Cyrenaicum cũ myrrha magnitudine fabæ, ac modico pipere trito ſi detur cũ vino, aut ſylphium,aut laſer ex vino,aut ſucci fici guttas cũ tribus ſerpylli granis. Quod nouiſſimũ remedium etiã habet Paul. Aegineta,ſed pro tribus ſerpylli granis ponit tres,aut quatuor eiuſdẽ herbæ ramulos,additq. (ex Dioſcoride nimirũ) omnia prodeſſe,quæ ad viperas ſolent. Dioſcorides,& ſaluiæ cõmendant decoctum; cuius ẽt Plinius meminit his verbis: Eliſphaci ſiue lentis ſylueſtris genus alterum folia habet cotonei mali effigie,ſed minora, & cãdida, quæ cũ ranis decoquuntur:Paſtinacæ marinæ ictus ſanat:torporem autem obducit percuſſo loco(nempe radius Paſtinacæ ſuo ictu,non eliſphacus herba,Geſnerus) ſanat,& ſerpentium morſus;noſtri qui nunc ſunt herbarij eliſphacon Græcè,latinè ſaluiam vocant. Vult & Matthiolus bibi continuè decoctum eiuſdem herbæ;quin & ſcordium in puluerem tritum,& ex ſui ipſius decocto potum probat, itemque

Haſta Telegoni.

** In Alexãdra.*

Curatio vulneris.

Signa ictus Paſtinacæ.

Remediorũ farrago.

e *Lib. 8.*
f *L.32.c.2.*

Medicamenta cõpoſita.
g *Lib. 5. de comp. med. ſec. gen.*

E F G H

A itemq. verbenacam prodesse asserit; thericam interim & Mithridatis antidotũ non negligi oportere ait. Laudat & suam quam vocat, quintam essentiam additque Nicandrum quoque nonnulla recensuisse remedia, nimirum anchusæ folia, quinque folium, rubi flores, arctium &c. Atqui Nicander in theriacis post phalãgiorum, & Scorpionum. & aliorum quorundam non magni veneni animalium mentionem, marina quoque venenata nominat, Murænã Draconem, Pastinacam: demũ remedia subiungit communia, aduersus prædictas leuioris ferè veneni animantes, anchusæ folia, quinquefolium &c. nihil verò priuatim neque contra Pastinacam, neque contra aliorũ venena. Celebratur à Plinio etiam Mullus piscis siue illitus siue sumptus in cibo, nominatque ibidem cum eodem pisce etiam Galeum; quod postremum repetijt Aggregator, additq. intus & extra. Gesnero hoc ex Galeo remedium suspectum est; mihi minimè. Galeus.n. naturali & intestino quodã odio inter cæteros pisces hãc inquirit, prosequit, capit, interimit, vescitur, quod idẽ testatur Plinius: *Nihil est* (inquit) *venenatius vsquam quàm in mari Pastinaca vtpotè cùm radio eius arbores necari diximus: hanc tamen prosequitur Galeus; idẽ & alios quidem pisces, sed Pastinacas præcipuè sicut in terra serpẽtes Mustela: tanta est auiditas veneni.* Si itaque Pastinaca ipsa suo medetur veneno, cur non & Galeus, qui eodem vescitur? Coagulum leporis vel hœdi vel agni drachmę pondere eodem tradente ex vino prodest. Refert Aetius, si quis Pastinacæ caudã quæ ictum intulit, auferat, & in arborem, maximè quercum infigat, aut suspendat, ipsam quidem arborem arescere, ægrum autem sanari, atq. id quidem iuxta contrariæ affectionis & remedij rationem contingere.

Galeus Pastinacã odit

B

VSVS IN CIBIS.

Pastinacæ venenum (inquit Rondeletius) nostris piscatoribus notum est. Capta enim ea caudam amputant, nisi aliquãdo in forũ piscarium integras deferant, in gratiam medicinæ studiosorum, qui à me & de pisce & de eius in medico vsu admoniti eas emũt & exiccant. Bellonius tamẽ & ipse Gallus in Propõtide quidem captis Pastinacis caudas præscindi testatur, à suis verò ad Oceanum piscatoribus id negligi. Lutetiam enim & Rhotomagum vnà cũ aculeis afferri. Nunc illud disquirendum, nũ à mensis reijcienda sit, neq. in cibis numerãda Pastinaca. quod nõnullis (inquit Rondeletius) visũ, quia radio venenato ictus inferat. At omnia quę vel ictu vel morsu venenũ infundunt, omnibus partibus venenata nõ sunt, sed vel aculeos duntaxat, vel dẽtes venenatos habent, reliquas verò partes veneni expertes. Et, vt terrena omittamus, in marini Aranei, siue Draconis aculeis, qui ad brãchias sunt & dorsi initio, venenũ inest. Sic & Scorpio ictu lædit; illis tamen circa vitæ vel valetudinis periculũ vescimur. Idem de Pastinaca sentiendum, cuius radius duntaxat venenatus est quo rescisso citra incommodum vllũ quilibet ea vesci potest. Haud tamen multũ probo quæ Galenus *a* de carnis substantia qualitatibusq. memoriæ prodidit; mollem iucundamque esse inquiens, *b* aliãsq. saxatilium loco substituens. *Sola* (inquit) *cartilagineorum Torpedo & Pastinaca laudantur, possesque nonnunquam in saxatilium penuria ijs vti. Satius tamen fuerit, eos pisces præparari aut albo iure porrũ prolixius immiscendo & piperis portiumculam.* Ea enim præparatio satis arguit Pastinacam Torpedinemque succo & substantia, saxatilibus minimè similes esse: porrũ enim piperque non nisi ad glutinosi humoris crassiq. attenuationem in cibis permiscẽtur. Quod si certius huius rei iudiciũ facere volueris, sensum gustatus iudicem adhibeas, carnem Pastinacæ mollem, insuauem, ferinum quid resipientẽ, maliq. succi esse comperies. Quare nõ sine ratione etiam à plebe reijcitur, nec nisi in summa aliorũ piscium inopia emitur. Editur autem ex aceto elixa, & farina conspersa frigitur. Plinius aliam apparandi rationẽ docet. *c Cibi causa extrahi debet è dorso Pastinacæ quicquid simile est croco, caputque totum. Et hanc modicè colllui in cibis, quia saporis gratia perit.* Per id quod croco simile in dorso Pastinacę esse dicit, nihil aliud (inquit Saluianus) intelligit, quàm branchias ipsas croco verè similes.

An sit edenda.

C

Carnis qualitas.

a *Lib.3 Aliment.*

b *L. de vict. attenu.*

Apparatus.

c *L.32.c.5.*

D

VSVS IN MEDICINA.

Hippocrates laborantẽ tertio genere tabis quarto mẽse Raias & Pastinacas iubet edere, vt in Torpedine diximus: eosdẽq. pisces in morbo hepatico, qui pleuritidi similis est, pręscribit. Quomodo ictui proprio medeat, paulo antè, etiã dictũ est; necnon etiã iecore eius in oleo decocto lichenas & lepras tolli. Absyrtus id equo percusso in vinotritũ infundit. Plin *a* pruritũ scabiemq. nõ hominũ modò sed & quadrupedũ efficacissimè sedari tradit, ex oleo decoctum. Radio dentiũ dolores mitigari author est Dioscorides: frangere enim eos & extrahere, quo non solũ Paulus Aegineta, Plinius & Celsus etiã tradunt; sed quo etiã modo eo vti debeamus, perdocet. Paulus enim dẽti affecto impangi vult; Plinius gingiuas eo iubet scarificari, conteriq. & cũ ellebro albo illini, eoq. modo dẽtes sine vexatione extrahi pollicet. Celsus verò de eodẽ dolore agens, aculeum testatur torreri, mox cõteri, resinaq. excipi. Hac dẽte cir-

Iecoris vsus

a *l.32.c.10.*

Radius.

circundata, dolorem ſolui. Plinij locum de ſcarificatione Cardanus quodãmodo explicans; doloré, inquit, tollit, ſi eo gingiua ſcarificetur. Affert enim magnum dolorem, adeo vt acris dolor gingiuæ, dolorem dentis haberet. Auocat & ob propinquitatem doloris cauſam, quę plerũq. eſt in neruo denti inſito: nec hoc ſemper, neq. omnibus contingit. Nouiſſe ſe quendam narrat Geſnerus, qui dentem è caluaria denti dolenti admoueret aliquandiu, manu occultans, vnde ſiue credulitate, ſiue vi aliqua occulta, dolor in aliquibus ceſſabat. Aetius *b* eodem aculeo ſi cum ſucco hyoſcyami illinatur, matricem prolapſam reduci pollicetur. Plinius verò partus adiuuare & faciles facere æſtimari vmbilico alligatum ſcribit, at non cõiter quemlibet, ſed illum tantùm, qui viuenti Paſtinacæ ablatus ſit, ſed nec cuiuslibet, ſed illius quæ detracto radio iterum in mare demiſſa ſit. *c* Alibi denique ſtrumas hoc eodem radio pungi tradit, ita tamẽ, vt non vulneret, idq. faciendum quotidie, donec percurentur. Idem ferè etiam teſtatur Marcellus Empiricus his verbis: *Acu oſſea, id eſt ſpiculo Trygonis qua Paſtinaca dicitur, ſtrumam ſæpius punge, ſtatim areſcit.*

b l. 16. c. 88
c li. 32. c. 8.

HIEROGLYPHICA.

Pœnas parricidij dãtis typus

HOminem qui cędis (φόνω, parricidij, Pierius Valerianus) admiſſæ pœnas dederit, quẽq. pęnituerit, deſignare volentes Aegyptiorum ſacerdotes, Paſtinacam hamo implicitã pingũt, inquit Orus Apollo. Hæc enim capta, ſpinã quã in cauda habet, abijcit (ῥίπτει, idem Pierius periphraſticè vertit, in raptorẽ eiaculatur (ictu maximè lethali) id qđ ῥίπτω quoq. ſignificat. Alioqui qđ Paſtinaca capta aculeum abijciat, nemo alius tradidit, & ſi velit, nõ poſſit, nã tenaciſſimè caudæ hęret, atq. altè ei impacta eſt. Quęrit Geſnerus an Paſtinacã Orus ſymbolũ puniti, & pęnitẽtis faciat? an potius piſcatorẽ? qñ prouerbio celebratur, *Piſcatorem ictum ſapere.*

DE AQVILA. Cap. XLVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Veſpertilio. Falco.

AQuilæ nomine vnà cum Saluiano, & Bellonio hunc planum, & cartilagineũ piſcẽ exhibemus, non quòd profiteamur, reuera genuinũ Ariſt. ἀετόν, Plinij Aquilã eſſe: hoc. n. haud inualidis argumentis nixus inficiatur Rond. ſed quia Romæ, hodieq. Aquilone, Neapoli Aquila nũcupatur, alicubi etiã in Gallia Ratte pennade, quaſi Verſpertilio, aut Mus alatus ſiue volãs, alicubi itẽ Falco; alas. n. ad volãdũ latiſſimas hẽt, vt in deſcriptione patebit. Genuæ duob. audit noĩbus, Roſpo. ſ. & Peſce ratto, quorum hoc à caudę lõgitudine ſimilitudineq. cũ cauda muris domeſtici, illud à capitis figura, quæ bufonẽ imitatur, deprõptum eſt. In Gallia pariter noĩa variant. nã Monſpelienſib. Gloieuſe, Aquitanis Tare Franche ad differentiam Paſtinacæ, quæ Taretonde vocatur alibi Erango, & Ferraza.

FORMA. DESCRIPTIO.

SAluianus nihil omnino in hoc piſce deeſſe putat, quò minus veterũ Aquila eſſe poſſit: cæterũ nullum ſatis validũ aſſertionis ſuæ argumentũ adducit. Nec ſi caudam, inquit, aculeo, de quo mox, Paſtinacæ inſtar armatã habeat, Paſtinacæ ſpecies, & nõ Aquila (vt nonnulli contendunt) exiſtimari debet: qñ haud dedecet conſimili radio vel aculeo diuerſas piſcium ſpecies munitas eſſe: Neq. etiam obijciendum eſt, apud nullum veterũ ſcriptorum legi, Aquilæ caudam radio armari, nã cũ veteres nil aliud de Aquila teſtatũ reliquerint, quàm quòd plana & cartilaginea eſt, atq. durã carnem habet, quid obſecro mirum eſt, ſi caudam eius radio muniri nõ notauerint? Quin imo (quod maius eſt) neq ẽt radij in Paſtinacæ cauda eminentis, cuius quã plures alij veterum mentionẽ fecerunt, vſquã meminit Ariſtot. Hæc ille. Contra Rondel. hunc piſcem alterã Paſtinacæ ſpeciẽ facit, quia Paſtinacę vita, moribus, partibus internis & externis oĩno ſimilis ſit, niſi ꝙ capite magis, inquit, eſt exerto, roſtro nõ angulato, ſed rotundato &c. Aquilã verò non eſſe, vel propterea inficiatur, ꝙ nemo vnquã apud Ariſtot. Pliniumuè aut vllũ aliũ veterẽ ſcriptorem legerit, Aquilã in cauda aculeũ venenatũ gerere. Ego Rondel. ſñiam probo, & fortè Aquila fuerit, ille qui in hoc genere caudã hẽt aculeatã quidẽ, ſed lęuẽ, hoc eſt, nullis ſerris aſperã, cuius duas obſeruaui ſpecies, vnã cui vnicus tm̃ eſt radius, ſiue aculeus, alterã cui duo, qualẽ olim antè nos exhibuit Geſnerus, quæ hęc eſt, ex qua alterã quoq. facilè mente queas concipere. Cęterùm ne quis diuerſos piſces à Saluiano & Rondeletio depingi exiſtimet, itaq. vtriuſque verba recitabimus. Capite eſt, inquit hic, magis quàm Paſtinaca exerto, roſtro nõ angulato, ſed rotũdato; deniq. capite bufonẽ planè refert. Latera veluti alę expãſę magis in angulum acutum

Paſtinacæ ſpeciẽ eſſe. Aquilam nõ eſſe.

Aquila ſpecies dua.

A desinunt, quam in Pastinaca. Cauda verò eiusdem radio & veneno minimè ab ea dissidet. Saluianus cùm Aristotelis, Plinij atq; Athenæi testimonio docuisset, Aquilã ex cartilagineis esse, suam deinceps sic describit. Licet autẽ reliqui plani, & cartilaginei pisces aut ferè nullum aut modicum capitis vestigium habeant; Aquilæ tamen caput expressum exertumque est, atque bufonis capiti simillimum: in quo oculi satis magni, rotundi atque prominentes conspiciuntur & post eos bina magna & patula foramina (non secus quàm in alijs planis & cartilagineis) insculpta sunt. Os habet supina parte mediocre & valdè denticulatũ. Latera vti latiora, ita etiam magis acuta sunt, quàm in Pastinaca, ita vt expansas volantis Aquilæ alas egregiè æmulari videantur. In caudæ exortu vtrimque vna parua & rotunda pinna exorta est. In maribus verò ex vtroque podicis latere, qui circa caudæ principium extat, vna appendix pendet. Caudam multò tenuiorem atque longiorem habet, quàm Pastinaca, vnde forsan alicubi (vt dictũ est) Pesce ratto appellatur, quia marinam caudam habere videatur. In caudæ dorso paulò post principium, pinnula vna parua primũ erigit, ab hac verò deinceps aculeus, osseus, lõgus, acutissimus, atq. vtrĩq. serratus eminet. Læui & molli cute tegitur, inferiore parte alba superiore verò liuida. Ventriculum habet mediocrem, intestina satis magna, iecur subflauum, Lienem subatrum. Quæ in Romano foro piscario

Caput.
Oculi.
Os.
Pinna.
Cauda.

B conspici solent Aquilæ, depictæ iconis magnitudinem non excedunt: audiuimus tamen alicubi ad trecẽtas libras etiam excrescere consueuisse. Hactenus Saluianus. Bellonius iudicio Rõdeletij monstrum potius quàm verum piscem depingit. Bufonem enim capite minimè refert, quod tamen ipse asserit. Alieno quoque situ radium locatum habet, alæque à naturali figura diuersissimę sunt, & totum denique corpus aliena prorsus specie & à naturali prorsus distante. Olim charta quædam in Italia impressa per Europam circumferebatur, in qua Bellonianæ similis icon depicta erat, sine tamen aculeo, siue quòd reuera eo careat, siue quòd à piscatore (vt fieri solet) ademptus fuerit. Hinc suam accepisse figuram Bellonium Gesnerus suspicatur. Legebatur in eadem charta exacta piscis descriptio Italico sermone conscripta, quam Latio donatam idem Gesnerus suis corollarijs inseruit, & si vera est, non dubitat, quin Aquila marina iste piscis nominari possit: fierique potest, vt in sceleto aliquid peruersum fuerit, vt solent circulatores, alijque in animalibus quorum seruaturi sunt & ostentaturi cadauera, aliqua interdum admirationis augendæ causa mutare. Piscis hic rarus (inquit) & ignotus omnibus, duobus millibus passuũ supra Clodiam (insulam) captus est, anno Salutis M.D.XLII. mẽse Iunio: de genere planorum. Longus à capite ad initium caudæ pedes quatuor & amplius: laus verò à pinna extrema extensa ad oppositam

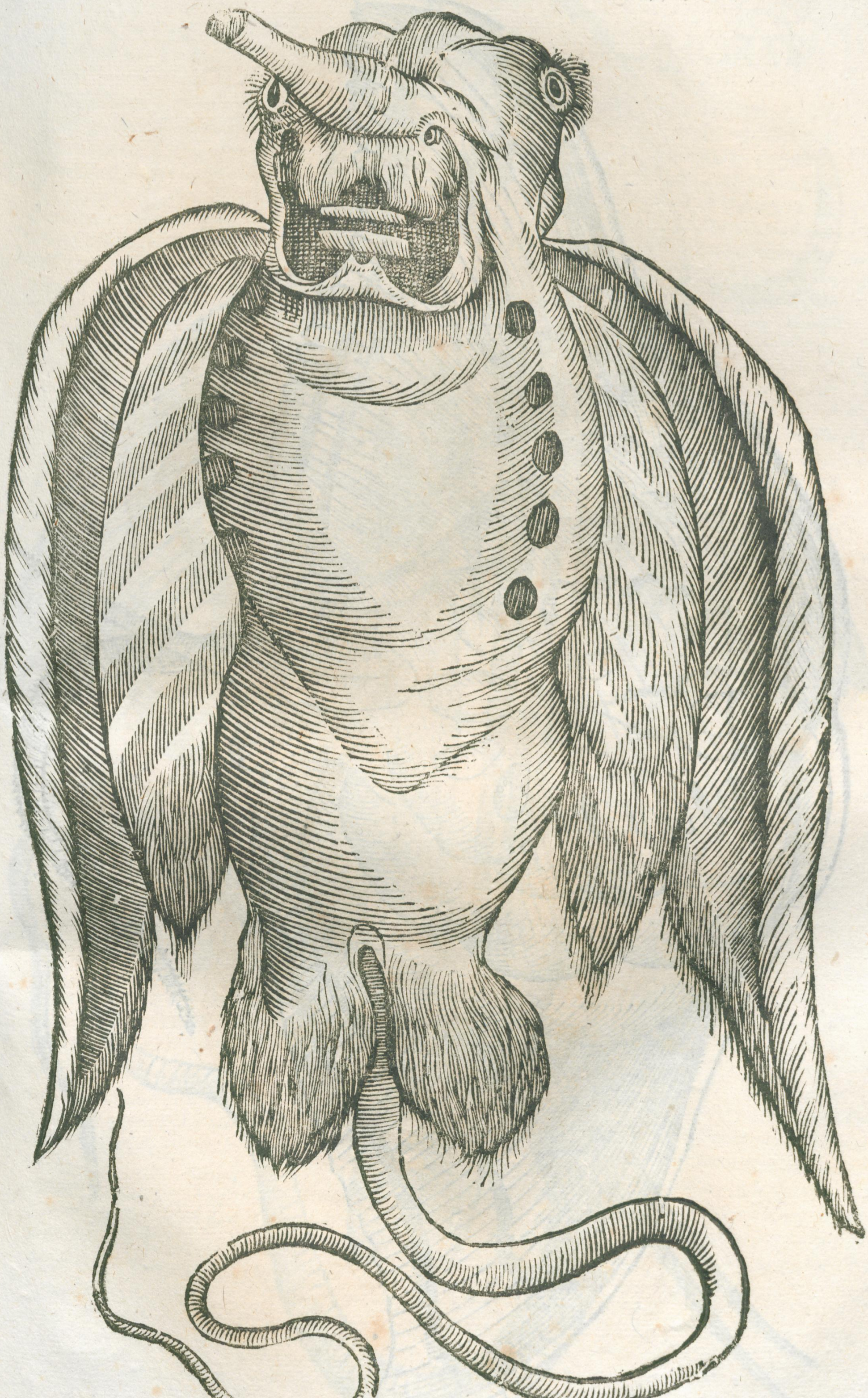
Partes internæ.
Magnitudo
Aquila Bellonij.

C extrema duplò ferè: crassus pedem. Colore ventris albo, vt & plani omnes. Dorsum verò tum colore, tum specie pellis Thunnum refert. Caput ei mirabile: oculi parte prona ferè; & sub eis duæ magnæ ceu auriculæ, vel potiùs foramina caua, ita vt non visum modò, sed etiam solidum aliquid reciperent. In extremo capite rostrum est acutum & carnosum, & sub eo labrum cartilagineum, mobile, in quo nares duæ maximæ latent. Vtrimq. foramina quinque, septenis illis quę in Lampreda cõspiciuntur, similia. Post pinnas maiores, aliæ binæ minores spectantur, vtraque magnitudine manus: inter quas exoritur cauda neruosa, subtilissima, tres vulnas lõga: quæ & ipsa in primo sui exortu pinnam breuissimam habet. Depinximus nos hunc eundem monstruosum piscem ex Ambrosio Paræo, qui item sic breuiter descripsit. In mari Veneto inter Venetias & Rauennã duobus supra Quiozam (Clodiam siue (Chiuozam) miliaribus anno D. 1550. captus est piscis volans, valde horribilis & monstrosus, quatuor pedes longus: Capite erat crassissimo binis oculis ad pendiculum, non è regione positis, duabus auribus & ore duplici, rostro valdè carnoso & viridi, alis geminis, quinque in gula foraminibus, Lampetrę foraminũ æmulis cauda vlnam longa, in cuius summo duæ visebantur aliæ exiguæ. Viuum id monstrum Quioxam allatum est & vrbis primatibus, vt nunquã antea visum, oblatum. Aquila nostra prior cõtra ac Saluiani quo-

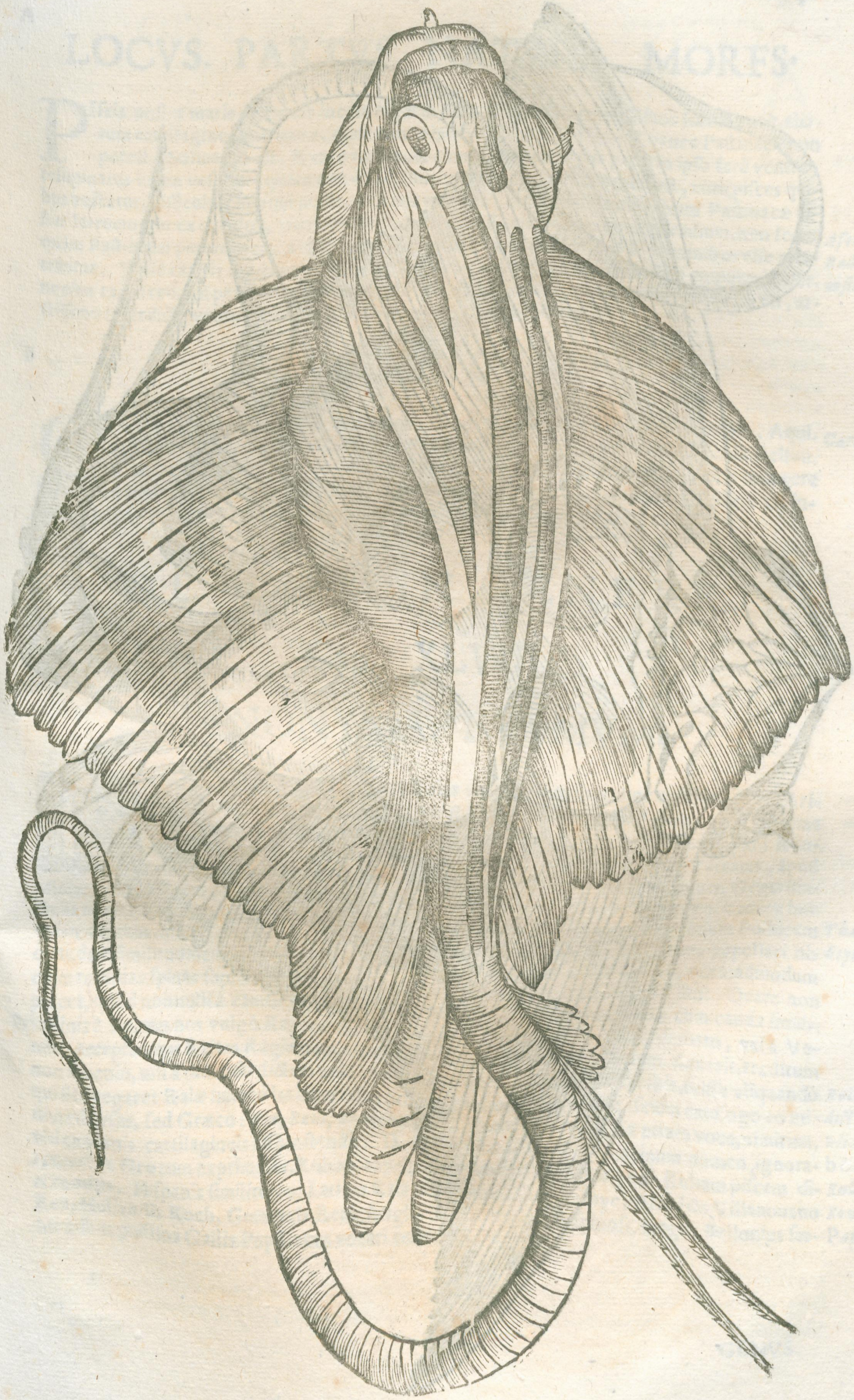
D dammodo videtur ἀκέφαλος. Latissimas habet alas, quà corpori hærent cæruleas, in extremitate verò rubras. Alter capite cum Saluiana conuenit, nisi quod supra oculos & in fronte sit aculeata. Differt item quod binos in cauda gerat radios.

Aquilæ cauda ex Geſnero.











A

LOCVS. PARTVS. NATVRA. MORES.

Piscis noster maris duntaxat incola est, & in cœnosis locis degens. Viuos fœtus parit, aliorum cartilagineorum more, quos tamen intrò recipere in timore, vt nec Pastinaca non potest. Solitiuagus est, & carniuorus, & cùm os supina habeat parte in ipso ferè ventre, resupinatus etiam vescitur: quare tum ob id, tum quia haud admodum celer est, cùm pisces quibus vescatur, difficulter assequi possit, astu eos venatur, inquit Saluianus. Nam Pastinacæ instar latrocinatur ex occulto, transeuntes radio caudæ figens: quem quidem radium, non secus quàm Pastinacæ pernitiosum, atque pestiferum non solùm piscibus, sed & hominibus esse arbitrantur. Vnde capitis cauda non minus quàm Pastinacis, vbique à piscatoribus amputari solet, ne eius radio temerè pertractantes lædantur. Addit Bellonius ijs locis quibus frequens est, arctissimo interdicto vetitum esse, ne publicè cum aculeo diuendatur.

Astutia.
Radij venenositas.

B

VSVS IN CIBIS.

Carnem habet præhumidam mollemque: vnde Rondeletius sumpto argumento, Aquilam esse negat, cui Philotimus duram tribuit, quod Galen. Approbat. Addit Bellon. grauem tetrumque spirare odorem, ideoque qui hunc piscem edunt, alliatis intingere solere condimentis, vt acutissimus allij sapor alterum obtundat. Saluiano item piscis est insuauis palatoque ingratus, vilis item, nobilibusque, quin ipsi quoque plebi exosus.

Caro qualis

DE RAIA IN GENERE.

Cap. XLVIII.

C

SYNONYMA. ETYMVM.

Latini nulla sexus habita ratione Raias vocant, de quibus nunc agimus, pisces. Aristoteles verò marem in hoc genere βάτον vocat fœminam βατίδα: qua postrema voce vtitur tantùm, vbi de ijs loquitur quæ soli fœminæ conueniunt, quòd Rondeletius quoque aduertit, & inter Lexicographos Hesychius; & Varrinus, apud quem tamen non bene ἡ βατία pro ἡ βάτις scribitur. Plerique tamen Græci simpliciter βατίδα hunc piscem dicunt, vt constat ex hoc Athenæi: βάτις σέλαχος ἐστιν: item ex hoc Aeliani: βατίδες Argolico clypeo non minores gignuntur in India. Apud Iulium Pollucem Θάτις deprauatum est pro βάτις. Conijciunt eruditi βάτον hoc piscium genus appellari ob quandam similitudinem cum rubo frutice, quem similiter Græci βάτον dicunt, quemadmodum enim recuruas spinas supina parte habet rubus, ita quoque Raiæ dorso asperæ sunt. Quare non placet, quòd nonnulli à caudæ asperitate sic dictas velint. Quid enim rubo cum cauda similitudinis? Rubum nos vulgò Ragiam dicimus, nomine (vt apparet) à Raia detorto, vel à Venetis accepto, qui Raiam Ragiam appellant. Vnde autem Raiæ vocabulum fluxerit, traditum non inuenio, nisi à radendo dictam existimes, inquit Rondeletius. Hic scribit, fuisse aliquando qui sibi negaret Raiæ nomen latinum esse, præsertim cùm a Plinius in piscium catalogo eo nimine sit vsus, sed Græco: *Box, Batis, Branchus, &c.* Vtitur tamen Latina etiam voce, nimirum, vbi ex planis cartilagineis esse ostendit. D. Ambrosius, b vel quòd Latinum nomen ignoraret, vel vt Græcum exprimeret, Rubum appellauit, quod haud probo, nisi Rubum piscem dicere malis. Hispanis similiter, ac Latinis Raia nominatur, Gallis Raye, Arnoldo Villanouano Rex, Hollandis Roch, Germanis Rech, Anglis à Thornebacke à spinoso tergo. Bellonius fœtus adhuc pusillos Gallis Papiliones vocari testatur.

D

Thatis.
Etymum.
Raia vnde dicta.
a *li.32.c.11*
b *li.9.c.24.*
Rubus piscis
Rex.
Papilio.

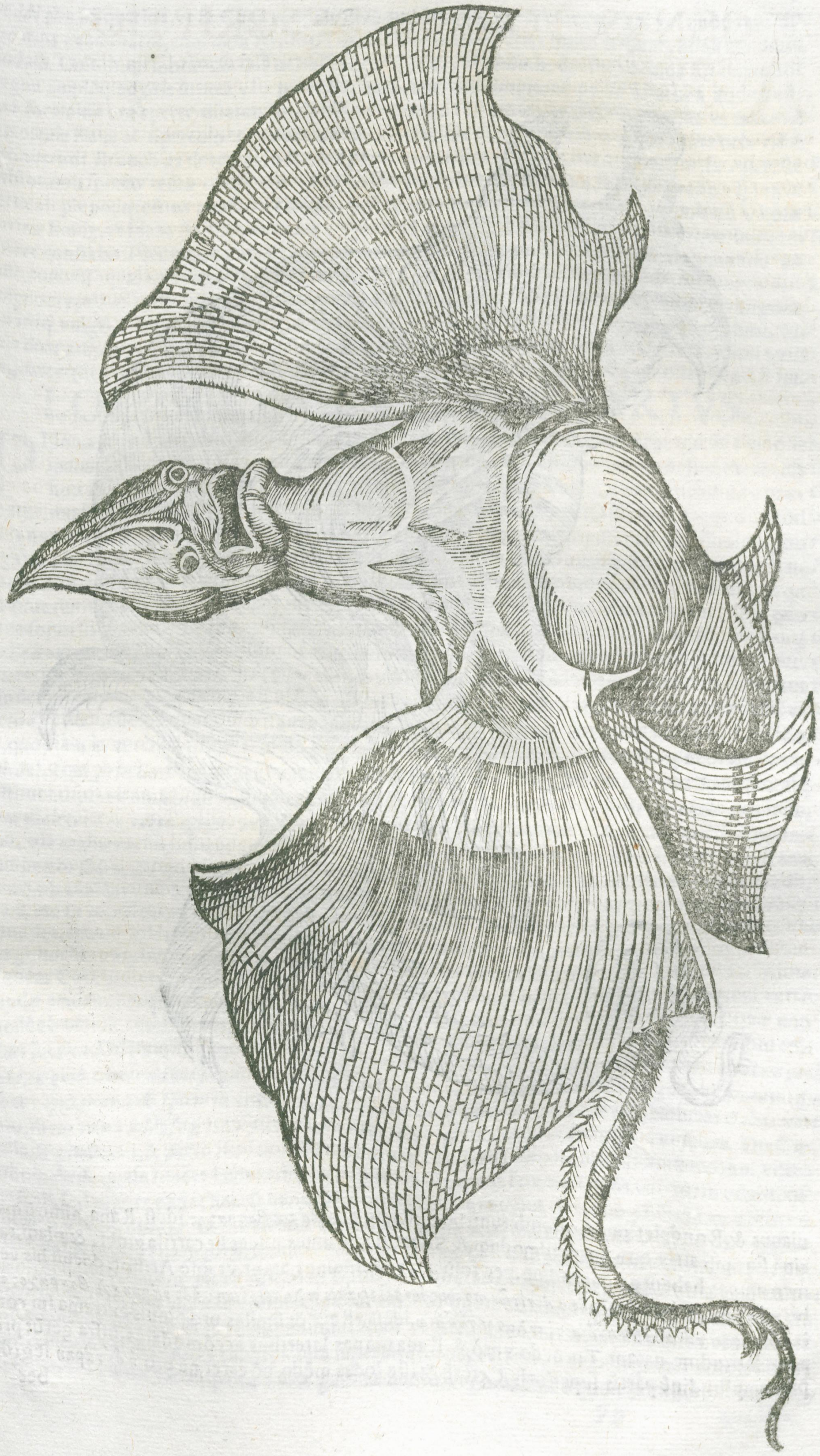
GENVS.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Athenæus authoritate Ariſtotelis Raiam cartilagineũ piſcem eſſe ſcribit. Legitur ea cũ aliàs, tum potiſſimùm quinto hiſtoriæ, vbi *a* Raia, Paſtinaca, & Squatina recenſitis; ſubdit, *Cartilaginea verò præter ea quæ numerauimus, ſunt Bos, Lamia, Aquila, Torpedo, Rana, omneq́ genus Muſtelorum.* Cæterùm ſi hoc loco tradenda eſt eius hiſtoria, planum piſcem eſſe oportebit. Hoc quoque teſtatur idem *b* Ariſtoteles his verbis. *Quæ tegumento branchiarum carent cartilaginea dico, ijs ſi plana ſunt, parte inferiore ſupinaq́ habentur branchia vt in Torpedine, & Raia, ſed ſi oblonga ſunt, eorum lateribus adhærent, vt in quouis Muſtelino cernitur.* Idem & Plinius *c* ſua authoritate ratum fecit: *Planorum piſcium alterum genus eſt, quod pro ſpina cartilaginem habet, vt Raia, Paſtinacę, Squatinę, Torpedo, & quos Bouis, Lamię, Aquilę Ranę, nominibus Gręcis appellant.* Author quidam obſcurus de natura rerum, item Albertus cum Raias ex Pectinum genere eſſe dicunt, idem indicant; nam Pectines vocare ſolent, quos Græci ψηττώδεις, nos Pſittaceos appellauimus, cùm Pectines alioqui ſint ex biualuium teſtaceorum genere. Raiarum tria tantùm genera apud veteres reperio, duo apud Ariſtotelem, & Galenum, quorum vnum ſimpliciter βάτον, ideſt Raiam, alterum λειόβατον compoſito vocauerunt vocabulo: tertiũ apud Athenæum βάτις ἀστερίας, ideſt Raia ſtellaris, aut ſtellata nuncupatum. Et ſi verò plures differentiæ prætera dari videantur, non ſolùm tamen ad tria iſthæc genera, verùm ad duo priora tantũ reduci poſſe cenſet Saluianus: nam cùm omnes Raiæ, inquit, aut aſpera, aut læui cute intectæ ſint, quæcũq. aſperam cutem habent, quouis modo illa ſit aſpera (multifariam enim; vt infrà declarabimus, Raiarũ exaſperatur cutis) ſimpliciter βάτοι, ideſt Raiæ: quæ verò læui cute teguntur λειόβατοι, hoc eſt Læuiraiæ appellantur. Cùm præterea Raiæ nonnullæ dorſum (vt infrà latiùs explicabimus) notis quibuſdam depictum habeant, has Stellares Raias vocauit Athen. Verùm cùm hæ quoq. aut aſpera, aut læui intectę ſint cute (vtrumq. n. accidit) vel ad Raiarum, vel ad Læuiraiarum genus reduci debent. Et propterea vt Athenæi laudanda eſt diligẽtia, quippe qui paulò exactiore vſus ſit diuiſione: ſic Ariſtoteles & Galenus, cùm eam fecerint geminam partitionem, quę neceſſario Raias omnes complectitur, damnandi ceu diminuti non ſunt, vt Rondel. credidit, qui antiquos, vel neglectis aliquot differentijs, vel quòd fortaſſis nominibus deſtituerentur, ita Raias partitos eſſe ſcribit. Ipſe verò clarioris doctrinæ gratia Raiam primũ etiã in læuem, & aſperam diuidit; deinde in Raiam ſtellulis notatam, & ijs carentem. Aſperarum aliæ tactum modicè ſolũ vellicante lanugine: aliæ aculeis robuſtis, ſed raris: aliæ aculeis robuſtiſſimis, & denſiſſimis aſperantur. Cauda non omnibus æquè aculeata eſt: nonnullis enim triplex aculeorum ordo eſt: in alijs ſimplex duntaxat. Eadem in nonnullis ſola horret aculeis; in nonnullis item dorſi ſpina, in nonnullis præter ſpinam ipſum quoque dorſum: in nonnullis denique ſupina pars, roſtri nimirũ, & ventris. Eſt & in ipſis aculeis differentia: Quidam. n. molles, & imbecilles ſunt, pilotũ, vel lanuginis modo, nonnulli paulo validiores, alij robuſtiſſimi ex oſſea planè ſubſtantia: rurſus alij longi, & tenues, alij parui, & vix ſupra cutem extantes, alij medio modo ſe habent: denique in nonnullis frequentiores, in alijs rariores. Omnes ferè ad caudã ſpectant, longi tamen ferè ad caput. Differunt præterea dentibus: aliæ enim eos habent, aliæ carent, ſed eorũ vice, os habent aſperum, & rugoſum. Partes internæ non eodem in omnibus modo ſe habent. Hepar enim in quibuſdã magis rubeſcit, in quibuſdã magis flaueſcit. Sexus deniq. etiam differentiã conſtituit nam mari, vt in alijs cartilagineis, binæ appendices ex lateribus podicis pendent, quibus fœmina caret. Rurſus earum quæ ſtellulis inſigniuntur, aliæ binas duntaxat maculas habent, aliæ plures. Illæ binis maculis circumiectos circulos habent, vt in Bugloſſi, & Torpedinis ſpecie. Harum nonnullæ rotundæ ſtelliſq. pictis ſimiles notas multas habent, quædam albis nigriſq. prona parte conſperſæ ſunt. Caudã cũ Ariſtot. Raiæ tenuem tribuit, de omnibus intelligi poſſe videtur: de aſperis verò dũtaxat illud Plinij: *Cutis ei aſpera eſt.* Cauda omnibus procera, atque aſpera, vnde Hollandi malum alicui imprecaturi, Raiæ caudam augurantur in œſophago gulavè. In caudæ dorſo duæ ſunt pinnulæ, totidẽq. ſed exiguæ, & orbiculares (non aliter quã in Paſtinaca) iuxta eiuſdem exortũ: vtrimq. nempe vna: neque id Ariſtoteli aduerſatur, (vt Saluianus *d* ſibi perſuadet) ſcribenti, *cartilaginei generis aliqua pinnis carere, videlicet, quæ plana ſunt, & caudam habẽt, vt Raia, & Paſtinaca, ſuaq́ latitudine natant*; nam philoſophus de ijs loquitur pinnis, quod & Rondeletius aduertit, quibus piſces natando corpus impellunt, quemadmodum in Paſtinaca quoque annotauimus; non autẽ de ijs quæ nõ natandi, ſed dirigendi tantũ itineris cauſa datæ ſunt, quales ſunt, quæ iuxta caudam ſunt. Latitudine. n. ſua natare planos piſces aliàs docet. Aduerſari tamen ibidem ſibi videtur, vt qui ſequente mox ſentẽtia dicat: βάτος δὲ ἔχει, καὶ ὅσα τὸ πλάτος μὴ ἔχει ἀπολελεπτυσμένον, ideſt, vt vertit Gaza: Raiam tamen pinnas habere videmus, & quęcumque ſuam latitudinem non colligunt in mucronem: cæterùm hunc locum mendoſum eſſe Sal-

uianus

Marginal notes: *a Cap. 5.* — *b li. 2. Hiſt. cap. 13.* — *c li. 9. c. 24.* — *Pectem quid Alberto.* — E — F — *Raia ſimpliciter dicta.* — *Læuiraia.* — *Raia ſtellarũ.* — *Diuiſio ſecundũ Rondeletium.* — G — *Cauda.* — *Aculeorum diuerſitas.* — *Differentia à dentibus.* — *A ſexu.* — *Cauda.* — H — *Ariſtoteles defenditur.* — *d li. 2. Hiſt.*



Draco effictus ex Raia.



uianus & Rondelet. quoq. oſtenderunt; legendumq. pro βάτος βάτραχος, ideſt, Rana, nimirũ marina ſiue piſcatrix, quæ quemadmodum, & Squatina, quamuis piſces ſit cartilaginei, & plani, tamen pinnas habent ad natandum, nec ſolùm ſua latitudine natant, vt ipſe Ariſtot. docuit his verbis: οἱ δὲ βάτοι καὶ τὰ τοιαῦτα ἀντὶ τῶν πτερυγίων τῷ ἐσχάτῳ πλάτει νέουσι: ἡ δὲ νάρκη καὶ βάτραχος τὰ ἐν τῷ πλατεῖ κάτω (ἔχουσι) διὰ τὸ πλάτος τῶν ἄνω, ideſt, Raiæ & ſimiles pro pinnis extrema ſui corporis latitudine natant. Torpedo verò, & Rana pinnas lateribus accõmodatas, infra gerũt propter amplitudinẽ partis ſuperioris. Cęterũ & iſte locus mẽdo nõ caret, nã pro ἡ δὲ νάρκη legi debet

A bet ῥινὴ φῦν, i. Squatina, vt & Gaza reddidit, vel quod meliore vteretur codice, vel quòd rem diligentiùs examinaret, cùm mox Aristot. Torpedini (τῇ νάρκῃ) alias binas tribuat, nimirum iuxta caudam. Omnib. membranula quã nebulã vocant, oculis obtẽditur: & iuxta oculos foramina sũt magna amplaq. ad oris intima vsq. patentia, quib. operculũ interiorè parte à natura additũ est: quæ foramina ore aperto dilatantur, clauso verò magna ex parte occludũtur; neque .n. maximè in mortuis Raijs ab operculo toto obturantur. Foramina alia pro naribus omnes ante oris rictũ obtinuerunt. Branchias detectas in supina parte eodem situ ordineq. omnes habent: suntq. teste Aristot. non spineo tectæ operimento, sed cuticulari. In hepate omnium, fellis est vesica: splen in verticuli plexu; intestina crassa, in ecphysi, & recti intestini extremo angusta. Genitale Vitulæ marinæ simile, vt idem Arist. obseruauit. Quod ad magnitudinem attinet, hac quoque inuicem differe constabit. Pleræq. plurimum excrescunt. Scribit Saluianus se bicubitales aliquando vidisse, audiuisseq. alicubi multò maiores reperiri. Et nos ex *a* Aeliano diximus non minores Argolyco clypeo in India gigni. Circulatores ex Raijs exiccatis diuersimodas figuras confingunt, ignaroq. vulgò, vel pro draconibus, vel pro basilicis, similibusq. feris minus notis obtrudunt. Libuit duas adijcere quarum alteram volantem draconem, alteram Basiliscũ vocabant, quòd galli B gallinacei (fingunt enim ex eius ouo ortum ducere) typum etiamnum quodammodo præseferat.

Branchiæ. *Cutis.* *Genitale.* *Magnitudo.* *a li. 13. c. 4.*

LOCVS. CIBVS. COITVS. PARTVS.

Plinius *a* Raiam recenset inter pisces maris peculiares; Oppianus inter eos qui in cœnosis maris locis degunt, haud procul à litore. Aelianus quoq. præcitato loco Indicas Raias non longè à litore degere scribit. Carniuoræ sunt. Quo verò ingenio, atque astu prædentur, modò ostẽdimus. Saluianus gregales esse tradit, argumẽto fortassis inde sumpto, quòd satis numerosè capiantur. Hyeme teste. Arist. latent: quod licet in impressis codicib. Græcis non legatur, in Theodori tamen traductione, & in manuscripto vetusto exemplari legi testatur Saluianus. Coeunt eodem *b* Arist. teste non solùm admotis inuicem partibus supinis, sed etiã tergo fœminarum supinis marium superpositis, vt cęteri cartilaginei plani caudam habentes. Ex quo philosophi loco, Plinij iste restitui potest: *Plani piscium c* (inquit) *quibus cauda non est, aculeatiq. vt Testudines, in coitu superueniunt.* legendum: Plani piscium quib. cauda nõ obest, aculeatiq. &c. Cæterùm non cum sui generis piscib. tantùm verùm & cum Squatina coire, authorem habemus eundem Aristotelem, vt in Squatinoraiæ historia ostendetur. Gerunt vtero testacea quædam, vt C idem *d* scribit, cuius testæ similis figura tibiarum ligulis est; etsi hęc sententia nõnullis suspecta sit, quoniam in veteri Aristotelis traductione non habetur. Parit aliorum cartilagineorum more animal, cùm primùm oua intra se pepererit, vt idem *e* philosophus ꝓdidit: ex quo loco duo alij restituendi, nimirum vbi ait: *Raia non vt reliqua cartilaginea ouum intra se parit, & excludit*: item, cùm dicit, vna *ex cartilagineis non parit animal, sobolemq. emissam non recipit, tum capitis magnitudine, tum aculeorum impedimento, & propter asperitatem.* Vtrobique .n. pro Raia scribendum Rana, nempe pro βάτος βάτραχος. Parit autem vnum, aut summum duo oua, vt Rondeletius tradit, eamq. ob causam vnicũ duosvè fœtus edit. Quod ne mirum alicui videretur, cùm maximus vbiq. Raiarum sit prouẽtus, & ita mare Raijs, vt rubis, tribulis, rhamnisq. ac alijs sentib. ac spinis terra abundet, luculenter admodum tantæ fœcunditatis causam nobis reddidit; inquiens, non solùm magnum horum piscium prouentum esse, quia vix piscis sit tam lato oris rictu, Lamia (sic vocat Canem Carchariam,) excepta, qui Raiam deuorare possit: vel quia ob totius corporis, vel certè caudæ aculeos reliqui pisces ab his abstineant; sed alia est certior fœcunditatis causa, quæ non facilè ab omnib. intelligatur, nisi Raias grauidas aliquando dissecuerint, & diligenter contemplati fuerint. De Raiorum ouo *f* Aristoteles: *Canicula* (Catuli potius) *& Raia testacea quadam ge-* D *runt, in quib. humor ad oui similitudinẽ consistit: figura eius testa similis tibiarum ligulis est, meatusq. fiunt capillamentorũ specie in testis. Canicularum quidem quas nonnulli Neboris,* Nebrias *Galeos vocant, fœtus rupta dilapsaq. testa proueniunt, Raijs cùm pepererint, rupta testa excluditur fœtus.* De Catulis, & eorũ ouo, & partu suo loco dictum est: nunc de Raijs tãtùm. His testaceum ouum vnum tribuit Arist. quale reuera habent. Fœtum igitur vnicum, aut summum duos vno partu edunt, qđ verũ est, sed præter ouũ testaceũ, quod hic depingendũ curaui, aut duo, quæ perfecta in inferiore vuluæ parte cernuntur, ex dissectione cõperi per multa alia, & ferè infinita in superiore vuluæ parte haberi, quę tẽpore perficiuntur, ex quibus sæpius interatis partib. fœtus excluduntur. Atq. hæc fœcunditatis causa est eadẽ quæ in Gallinis, vt quotidiè experimur, quæ vnicũ ouũ vnico partu ponunt, cũ plurima alia in vtero gestent, quorũ singula postea, vt prius absoluta fuerint, ita prius eduntur. Hæc de Raiarũ fœcũditate. Nunc vt pictura, ita oratione earũdẽ oua repræsentemus. Oua qualia in præfixa capiti pictura superiore loco spectãtur, sine testa primũ conspiciũtur, in superiore vuluæ parte, quorum aliæ gallinæ ouorũ magnitudinẽ æquant, alia his minora sunt,

a li. 32. c. 11. *Mores.* *Coitus.* *b li. 5. Hist. cap. 5.* *Plinius correctus.* *c lib. 9. c. 51* *d li. 6. Hist. cap. 10.* *Partus.* *e li. Hist. cap. 18.* *Cur Raiarũ copia sit.* *f li. 6. Hist. cap. 10.* *Ouum quale.* *Fœcunditatis causa.*

quædã vix ciceris ſunt magnitudine. Equidem plura centenis aliquãdo in Raijs ſingulis numeraui. Ex his quæ à perfectione proprias abſunt, in inferiorẽ vuluæ partẽ demiſſa, teſta operiuntur, in qua albumen, & vitellus cõtinentur, quemadmodũ in Gallinarum, & aliarum auium ouis primũ cõformatis, quæ tum vitello ſolo videntur cõſtare, cùm tamen poſtea albumen à vitello ſecernatur. Quam rem cũ vehementiùs admirarer, cauſamq. eius ſolicite inueſtigarẽ, oua gallinarum recens formata, in quibus ne veſtigium quidem albuminis apparebat, coxi, tum caloris vi (cuius propriũ eſt quę eiuſdẽ ſunt generis cõgregare, & cogere, quę diuerſi, diſſipare, & diſcutere) cãdidũ à luteo ſecretũ vidi. Quamobrẽ initio quidẽ vtrũq; cõmiſſum eſt & cõfuſum, ſed paulatim calor magis, ac magis vires ſuas exerens ſeparat, & ex craſſiore parte indurata, teſta circũdat. Tale eſt igitur in teſta ſua Raiarum ouum, quale Gallinarum, & auium initio. Teſta verò ouũ ſuum concludens ſub pictura ouorũ teſta nudatorum expreſſa, quæ in figura puluinar à quibuſdam hodiè vocatur, quadrati forma eſt, demptis angulorum appendicibus, quę varię ſunt. Vnius .n. lateris appẽdices lõgiores ſunt ſimiles folijs gladioli herbæ alterius breuiores, latiores replicatæ, quib. vndiq. ſummotis laterum anguli tibiarum ligulis ſimiles ſunt, vt ſcribit Ariſt. Qua de re plura, & (ni fallor) notatu digniſſima, cùm de Galeis diceremus. Teſtaceum ouũ (ſic & oua ſingula nominare videtur, quæ vna cõmuni ceu teſta cõtinentur, & ipſam quoq; continentẽ teſtã) Raiarũ à Canicularũ (Catulorũ) ouo differt: illarum.n. magis fuſcũ eſt, harum magis flauũ. Hęc omnia ille, reſtituto prius hoc Ariſt. loco: *Rana*, inquit g philoſophus ſecundũ vulgarem literam, *inter cartilagineos fœtifica: numeroſius; verùm quia facilè pereunt, hinc efficitur, vt appareant pauca.* Legit ille hic quoque Rana, quoniam Græca exemplaria βατραχον habent, non βάτον.

g li. 6. Hiſt. cap. 17.

NATVRA. MORES.

a Aſtus. a li. 9. c. 42.

RAia cùm & ipſa ſua natet latitudine, celerem natatum exercere nõ poteſt: quamobrem carniuora cũ ſit, & ex rapto viuat, eãq; quæ captat, tarditate motus ſui impedita, aſſequi nequeat, aſtu doloq. vtitur, qđ a Plinius indicat, ſubinde à Ranę quæ in mari piſcatrix vocatur, ſolertia, his verbis: *Similiter Squatina, & Rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie vermiculorum: item quæ vocatur Raia*: quem locũ explicãs Maſſarius: Verùm Raia, inquit, cùm pinnis careat ex Ariſtotele, primo de hiſtoria, & quarto de partib. animaliũ, nõ videtur eſſe verum quod dicit Plinius. ſ. quod pinnas exertas moueat, quod de Squatina, & Rhombo cõcedimus. Hęc.n. pinnis prædita ſunt. Attamen Ariſt. non pinnis hoc, ſed radiolis ſui oris eiuſcemodi piſces facere teſtatus eſt. Ait b enim. *Obruunt, & arenã ſeſe, & Aſelli, & Raia, & Pſitta, & Squatinę, cumque nullam ſui corporis partem intectam reliquerint, verberant radiolis ſui oris, quos piſcatores virgulas vocant, quos piſciculi cũ aſpexerint, adnatant quaſi ad algas quibus veſci ſoliti ſunt*, niſi quis dixerit in Plinio legendum eſſe Rana nõ Raia, hoc modo. Simili modo Squatina, & Rhõbus abditi pinnas exertas mouent ſpecie corniculorũ, itẽq. quæ vocatur Rana. Paſtinaca latrocinatur ex occulto, &c. vt nam iungatur cum verbo præcedẽti, & nõ legatur Raia, nam ſed Rana: vt ſit ſenſus: Vt illa. ſ. Rana piſcatrix) corniculis ſuis piſcatur, ita Squatina, & Rhombus quãuis corniculis careant, pinnis ſuis vice corniculorũ vtuntur, quod ſimiliter, & eadem quæ vocatur Rana, facere videtur: nam quando præpilatis illis capillamentis, ſiue corniculis caruerit (vt inquit Ariſt. eodẽ loco) eorum vice vtitur pinnis, quamobrẽ macilentior capitur, quia nõ ita cõmodè piſcari poteſt. Nec obſtat quod paulò antè Plin. de Rana meminerit, cũ intellexerit ibi, quando cornicula ſua habuerit, & poſt, cũ ijſdẽ caruerit. Hucuſq. Maſſarius, certior futurus opinionis ſuæ, ſi apud Ariſt. præcitato loco in omnib. codicib. Græcis cũ impreſſis, tum manuſcriptis βατράχος pro βάτος legi in ijs animaduertiſſet. Sic autẽ legi teſtatur Saluianus, opinionis primũ Maſſarij aſſertor; ſed cũ deinceps rem diligentiùs ponderaret, aduerteretq. quod Ariſtot. paulò antè eodẽ capite eandẽ machinationẽ Ranæ attribuiſſet, mutata opinione, Græcos codices omnes quotquot vidit, vitiatos eſſe nõ dubitabat, & pro βατράχος βάτος legi ibi oportere (cùm non ſit vero conſonum Ariſt. bis eodem capite eadem repetere) quo modo, & Gaza legit, vel quòd correctiori exẽplari vteretur, vel quòd mendum ipſum ex præcedenti ſermone cognoſceret, quare Maſſarius Ariſt. locum ex Plinio potius quam Plinij ex Ariſtotele reſtituere debuerat. Saluianus verò dum ex hoc Ariſt. loco, vbi vna cũ Raijs nominat Aſellos, Pſettas (non Paſſeres, ſed Rhõbos, vt Plinius reddidit) & Squatinas hoſce manifeſtos oris radiolos, ſiue virgulas habere negat, argumento quod in Raijs manifeſti non ſunt, fallitur; nam Aſelli (quos ille non agnouit) eos habent manifeſtiſſimos, item Rhombus vt oſtendimus: item Squatina, vt in huius quoque hiſtoria declarabitur. Itaque rurſus quæſtio eſt, cur radiolis piſces venari Raias Ariſtoteles, Plinius verò pinnis dicat, cùm neutris præditæ ſint. Plinium impropriè pinnas vocare, quas Ariſtoteles virgulas, ſiue radiolos certum eſt. Ad Ariſtot. nulla reſponſio eſt, quando ex tot Raijs, quæ à Rondel. diligentiſſimè deſcribuntur, nulla eſt, quæ apophyſes eas iuxta os habeat, quanquam habere ſcribat Pierius Valerianus,

b li. 9. Hiſt.

An



An itaq. roſtri, quod acutum habẽt, extremitate pro ijs vtitur? ideoq. Ariſtoteles ijs immiſcuit? Nam aliàs receptos pro Raijs piſces, veras ac genuinas eſſe certo certius eſt. Quod ſi verò quis falsò hanc venationem Raijs ab Ariſt. aſcribi velit. Alberti fretus authoritate, qui nimirũ tradit, Raias demergere ſe in profundo, & turbare aquam & piſces, qui acceſſerint, incautos cõfodere, ita quòd velociſſimũ piſcem Mugilem in ventre habere videatur: reſpondebo Albertũ memoria lapſum Raijs tribuere, quod nos ſupra Paſtinacę, & Torpedini ex Ariſt. Ex quo item oſtendimus, cùm pleraq. cartilaginea plana prolem quotieſcunq. de ea metuunt, intra ſe recipiunt, id tñ Paſtinacã ob caudę aſperitatẽ facere non poſſe. Idem quoq. de Raijs ſcribit, quod cũ Iouius fideliter ex eo repeteret; immeritò à Geſnero erroris inſimulatur, qui Ariſt. non Raias ob hanc cauſam, ſed Ranas piſces propter amplum, & ſpinis aſperum caput ſobolem ſuam ore non recipere, ſcribere contendit, immemor huius, qui apud eundem Ariſt. legitur, loci; quem Gręcè recitabo, quandoquidem in Latino mendum irrepſit. Τῶν δέ πλατέων τρυγὼν καὶ βάτος ὑδὲν ἔχονται διὰ τὴν τραχύτητα τῆς κέρκου ἐκ εἰσδέχεται δέ ὐδέ βάτραχος τὰς νεοττὰς διὰ τὸ μέγεθος τῆς κεφαλῆς, καὶ τὰς ἀκάνθας, ideſt: Ex planis aũt Paſtinaca, & Raia nõ recipiunt propter caudę aſperitatem. Neq. etiam fœtus recipit Rana propter capitis magnitudinem, & aculeos. In quib. poſtremis verbis in latina Theodori verſione non tñ ipſius, ſed typographi errore pro Rana, perperã legitur Raia. Olaus Magnus in Tabula Septemtrionali ſua, paullò vltra Danię fines in Oceano pingit, Raiã, quę hominem natantem, qui à multitudine Canum in profundum trahi periclitabatur, naturali quodam affectu aliquandiu defendit, & tuetur. Eius icon pręcedenti pagella data eſt.

Fœtum non recipere. E

Lib. 6. Hiſt. cap. 10. F

VSVS IN CIBIS.

GAlenus, eumq. ſecutus Pſellus Raias, & Lęuiraias, duriores eſſe, & cõcoctu difficiliores, copioſioriſq. nutrimenti quàm eſt *a* Torpedo, & Paſtinica, tradunt. Aliàs idem Galenus, ſola, inquit, cartilagineorum Torpedo & Paſtinaca laudantur. Ita & Mneſitheus: piſcium genus quoddã δερματόν vocatur, cuius cutis aſpera, & ſine ſquamis quales Raię, & Squatinę ſunt. Hi omnes friabiles quidẽ (εὔθρεπτοι) ſunt, ſed haud boni odoris, & alimentum humidũ prębent, elixati aluũ maximè oĩum ſoluunt: aſſi verò deteriores ſunt. Quomodo itaque Diphilus Siphnius εὐστόμαχον. i. ori gratam eſſe dixit? cur poetarum nonnulli lautiſſimis aliquando cibis annumerarunt? Eupolis in Adulatoribus: παρὰ τῷ δέ Καλλίᾳ πολλή θυμηδία, ἵνα παρά μὲν κάραβοι, καὶ βατίδες καὶ λαγῷ καὶ γυναῖκες εἰλίποδες, i. apud hunc Calliarum multum voluptatis fuit: Aderãt enim, Locuſtæ, Raię, Lepores, ac mulieres tolutim incedentes, id eſt curuatis, & inuerſis pedibus ob fœmora implicata faſcijs. Epicharmus in nuptijs Hebes: fuiſſe ſcribit Torpedines. Saias, Zygænas, Preſtes, Squatinas. Sannurion: Ω βατίδες, ὦ γλαύκων κάρα O Raiæ, ò Glauci caput. Ariſtophanes in Acharnenſibus; Θ' ὐδε χαίρω βατίσιν ὀυδ' ἐγχέλυσιν. Glaucorum enim caput ſummopere commendari ab oſophagis oſtendimus. Λαγὸς verò non venenoſum illud malachion, hic intelligitur, ſed de quo *b* Horatius. *Nec ſcarus aut poterit peregrina iuuare Lagois.*
Vbi Acron dubitat, an Lagois ſit genus piſcis, qđ in Italo mari non reperitur, aut auis, quæ carnẽ Leporis habet. Porrò quantoperè quoq celebrentur Anguillæ quibuſcum poſtremo loco nominantur Raię, ſuo loco patebit. An ab aliqua parte celebratur? nam & Anthiphanes βάτου τὸ νῶτον. i. Raiæ dorſum, βατράχου verò γαστρίον. i. Ranæ vẽtrem inter lautiſſimos cibos prædicat: Suntq. qui Raię ſcapulas laudant ex Archeſtrato: & Geſnerus ſeſe intellexiſſe ſcribit, dimidias laterum extremas partes de Raijs edi à diuitibus: reliquã partem plebi, & familiæ relinqui. An verò potiſſimùm iecur intelligunt? hoc enim maximè delicatum habere Rondeletius teſtatur, idq. alios ex aceto tantùm comedere, alios primùm elixum, deinde in ſartagine frixũ aceto, vel oxalidis ſucco cũ pipere condire. An & tpis anni rationem habuerint, & non quouis tempore edi voluerint nam & Archeſtratus ille obſonatorum coryphæus hyeme potiſſimũ eas maximè comedẽdas eſſe ſuadet, caſeoq. & ſylphio condiri. Alijs. n. tẽporibus multò grauius olet, & multò duriori carne, ſiccioreq. & exucciore (ita quæſo mihi liceat loqui) prædita eſt; quamobrẽ cũ aliquando nõnulli in conuiuio de ſucco, & ſubſtantia Raiarũ Rondel. interrogaſſet, reſpondit idem ꝙ Doriõ tibicẽ apud Athenæum, qui cùm quidam diceret Raiam bonũ piſcẽ eſſe, perinde ac ſi quis (inquit) palliũ elixũ comedat. Euaneſcit odor ille ferinꝰ marinuſuè fœtor in diutiùs ſeruatis. Quare Lutetiæ meliores ſunt Raię, inquit Rond., quàm Rhotomagi, & Lugduni, quàm Maſſilię. Longa enim vectura tenereſcunt. Noſtro item æuo vbiq. locorũ vilis plebeiuſq. piſcis eſt. Gallis tamẽ, qui duris, & firmioris carnis piſcibus delectant, in delitijs eſt. Hollandi potiſſimũ elixant, butyroq. & aceto affuſis, addito, ſinapi inferunt, in aliorũ inopia. Romæ mares teſte Saluiano elixas ex alliato, minores frixas, & ſucco mali aurancij, piperéque conſperſas comedunt, at plebei tantùm.

Vt nutriant

a Li. 6. vict. attenu.

A quib. laudetur. G

b l. 2. ſerm.

Lagois quid

Iecoris delicia H

Quo anni tẽpore meliores.

Apparatus

VSVS IN MEDICINA.

AVribus vtiliſſimum eſſe Bati piſcis fel recens ſed & inueteratum vino *a* Plinius tradit. Rondeletius in penuria hepatis Paſtinacæ,ſe Raiæ hepate vſum eſſe ad pruritum (ſic lego, nam deprauatè apud ipſum legitur priuatum abſque ſenſu,) non exempto felle ſcribit,idque cum ſucceſſu. Idem, quod Plinius oſſiculo de cauda Ranę marinæ tribuit, de oſſiculo,ideſt,aculeo caudę Raię intelligendum conijcit. *Menarum*, inquit Plinius, *muria, & capitis cinis cum melle ſanat ſtrumas.Pungi piſcis eius qui Rana in mari appellatur, oſſiculo de cauda, ita vt non vulneret,id faciendum quotidie,donec percurentur*. Neque enim aculeos in cauda habet Rana marina,vt ex eius deſcriptione poſtea perſpicuum fiet; neque oſſa, cùm cartilaginea ſit: neq. de Paſtinacę radio locus intelligi poteſt: de eo enim mox ſequitur. *Eadē vis & Paſtinaca radio.* Quamobrem non video,inquit Rondeletius, quò meliùs iſta referri poſſint, quàm ad Raiarum aculeos: ex his enim ſunt,quæ magnos habent,& firmos planeq. oſſeos, præſertim cùm ex Raia in Ranam facilis lapſus fuerit,qui ſæpiùs,& in conuerſione librorum Ariſtot. reperitur.

Fel.
a li.32.c.7.
Hepar.
Plinius correctus.

DE RAIIS IN SPECIE.

Et primum de Læui. Cap. XLIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

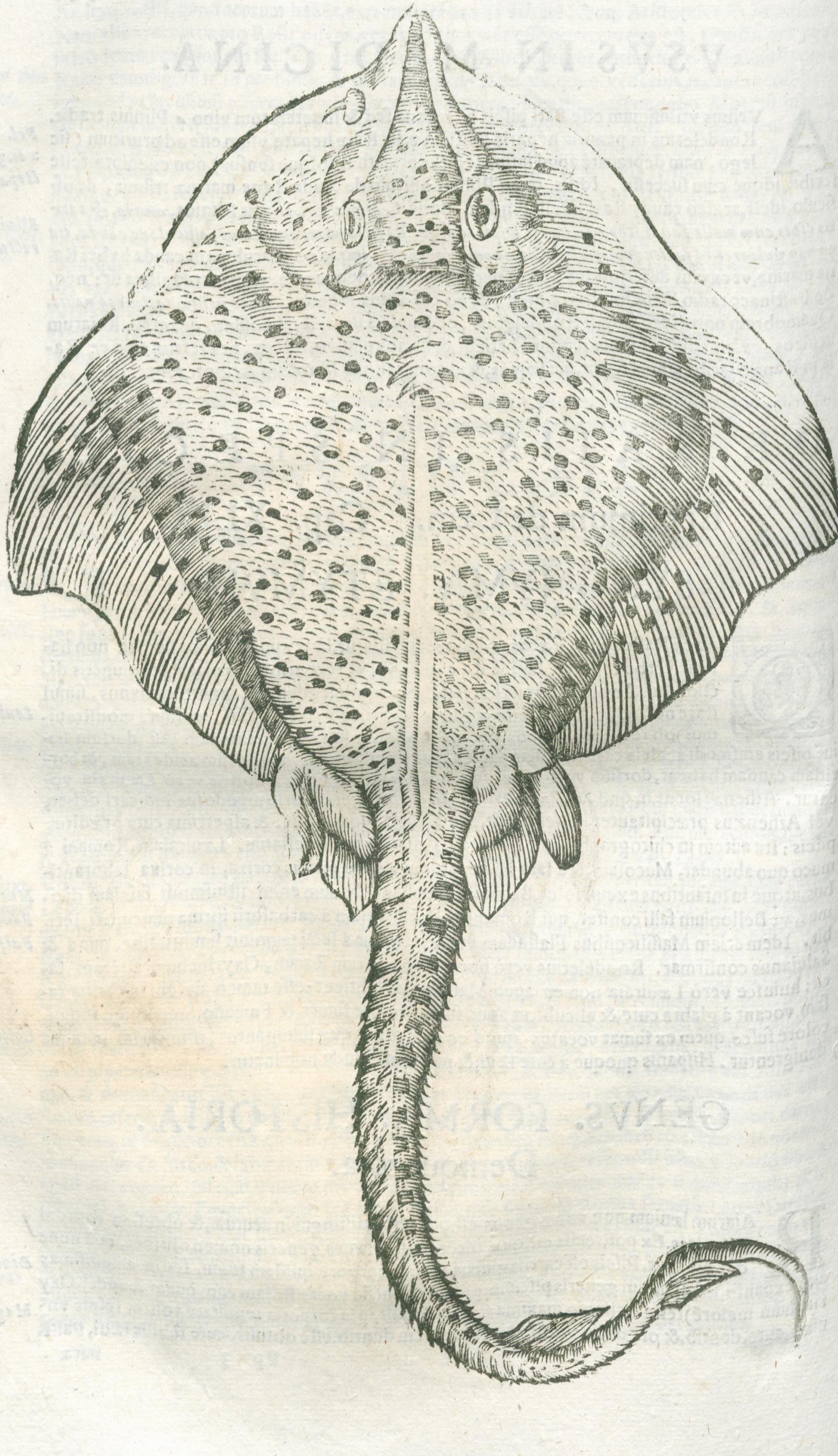
QVæ ex Raijs apud Græcos λειόβατος appellatur,licet apud Latinos nomen non habeat,verbo reddito, Latinè Raia læuis,vel vt recentioribus placet, coniunctis dictionibus,Læuiraia vocari poterit. Nec obijciendum eſt, inquit Saluianus, ſimul ſtare non poſſe,læuem eſſe,& βάτον vocari,cùm βάτος piſcis, vt ſuprà monſtrauimus)ob recuruos aculeos,quibus rubi inſtar horret,dicatur: nam etſi dorſum huius piſcis eiuſmodi aculeis careat,ijſdem tamen munita eſt cauda. Vnde cùm aculeatam, & horridam caudam habeat, dorſum verò læue, iure λειόβατος à Græcis, à noſtris verò Læuiraia vocatur. Athenæi locus,in quo λειόβατος eriam ῥίνη vocatur,neceſſario mendoſus iudicari debet, vel Athenæus præcipitanter ita ſcripſerit,cùm Rhine Squatina ſit, & aſperrima cute præditus piſcis: Ita autem in chirographis codicibus legi Caſaubonus atteſtatur. Læuiraiam Romani à muco quo abundat, Mucoſam,& à lata faſcia qua mucus,ſeu potiùs coriza, in corixa laborantibus,atque in infantibus excipi ſolet,Bauoſam appellant: bauum enim iſtiuſmodi faſciam dicimus, vt Bellonium falli conſtet, qui Romanis Falſam velam à carbaſorū forma nuncupari ſcribit. Idem etiam Maſſilienſibus Flaſſadam vocari teſtatur à lecti tegminis ſimilitudine, quod & Saluianus confirmat. Rondeletius verò hoc nomine dictam Raiam, Oxyrinchum alteram facit; huiuſce verò Læuiraiæ nomen apud Maſſilienſes ſubticet: eſſe tamen ait qui in Gallia raſam vocant à glabra cute,& alicubi,vt apud ſuos,à colore fumat,& Fumado. Sunt enim, inquit, colore fuſco,quem ex fumat vocatus, quòd eo colore ſint quæ fumigantur, priuſquàm maximè denigrentur. Hiſpanis qnoque à cute læui,& pellucida Liuda nominatur.

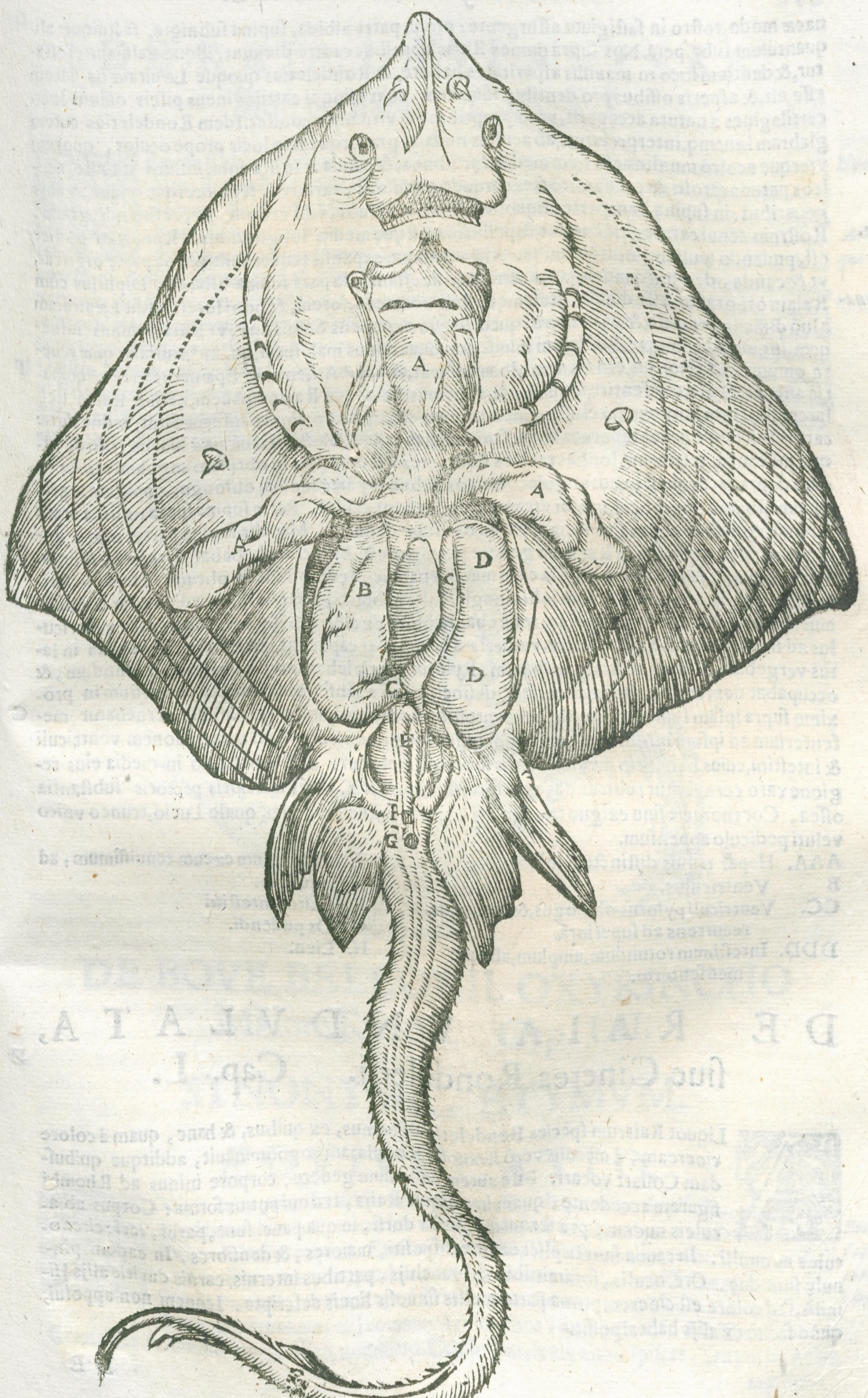
Leuiraia.
Mucoſa.
Bauoſa.
Falſa vela.
Color.

GENVS. FORMA. HISTORIA. Denique tota.

RAiarum læuium non vnum genus eſt:poſſuntq. diſtingui in acutum,& obtuſum roſtrum habentes.Ex poſtremis eſt,quæ inter omnes læues generis nomen obtinet, quā nunc deſcribimus. Piſcis eſt cartilagineus,planus corpore quidem tenui, ſed in ampliſſimas alas expanſo,omnium ſui generis piſcium poſt Bouem(ſic vocat Raiam eam quam Rondel.Oxyrinchum maiorē)teſte Bellonio maxima,à quo, inquit,ipſa corporis tenuitate,roſtro, ſpinis vncinis,cute,dentib.& ore diſtinguitur. Dixerat autem dentib.eſſe obtuſis, cute ſubtus læui, Paſti-

Diuiſio.
Magnitudo.




A
A
A
A
B
C
C
D
D
E
F
G

nacæ modo, roſtro in faſtigium aſſurgente: prona parte albida, ſupina ſubnigra, tactuique aliquantulum ſubaſpera. Nos ſuprà omnes Raias dentibus carere diximus, idque Saluianus teſtatur, & dentium loco in maxillis aſperitates habere, & Rondeletius quoque Læuiraiæ os latum eſſe ait, & aſperis oſſibus pro dentibus munitum, cùm alioqui cartilagineus piſcis oſſium loco cartilagines à natura acceperit, vt impropriè loqui vtrumque conſtet. Idem Rondeletius cutem glabram læuemq. interpretatur, ab aculeis nudam, præterquàm in locis prope oculos, quorum vterque aculeo munitus eſt; item media dorſi linea, & cauda. In illa enim infixos ait eſſe aculeos paruos raroſq. in cauda verò tres eorundem ordines, rariores, tenuioreſque quàm in alijs generibus: in ſupina item parte aliquot eſſe in os recuruos, cibi vt opinatur, retinēdi gratia. Roſtrum tenui cartilagine conſtat, & pellucida, eſtque mediæ longitudinis. Rima pro podice eſt, pudendo muliebri non abſimilis. Alæ vtrimque expanſæ tenues ſunt, prona parte nigricāt, vt & cauda, dempta quadam parte candida: ſic etiam tota pars ſupina alba eſt. Diphilus cùm Raiam ori gratam eſſe dixiſſet, Raiamque ſtellarem teneriorem, & boni ſucci; addit Læuiraiam aluo difficiliorem eſſe, & virus olere: quem locum exponens Saluianus, vt Raiam minus inſuauem, inquit, Raiam verò Stellarem minus duram, ac minus mali ſucci, quàm Læuiraia (quæ reuera omnium deterior eſt, etſi carnem albam habeat, vt apud Athenæum Epænetus in re coquinaria aſſeuerat) eſſe, ei aſſentiri poſſumus, & debemus, ſic neque Raiam ſuauem, neque Raiam ſtellarem teneram bonique ſucci eſſe concedendum eſt, quando omnes inſuaues ſint; atque duræ carnis ſolumque hepar tenerum, atque ſapidum habeant. Noſtra Læuiraia à ſummo roſtro, vſque ad caudæ extremum longa erat tres dodrantes. Roſtri pars in obtuſum angulum tendit figura depreſſa, & quaſi quadrangula. Oculos habebat parte ſupina, oblongos, pupillam nigrā, iridem albam. Supra oculos bini vtrimque eminebant aculei. Parte ſupina ſupra os bina erant foramina olfactus organa, rima quadam ad os vſque deducta. Maculis ſupina parte nigris vndique variabat, quod ei in Raiarum genere peculiare eſt. Branchias habebat detectas, quinas. Inter cutem, & peritonæum albida caro mucoſa panniculi carnoſi vicem obtinet. Hepar in latitudine ventris, tribus diſtinctum lobis longiuſculis habebat, ſed quorum medius eſſet breuiſſimus: qui ſinguli linguarum figuram referebant, colore ex albo rubeſcente. Sub hepate ventriculus ad ſiniſtrum latus figuræ planæ, vniuerſam occupabat capacitatem. Eius pars conuexa in latus vergebat ſiniſtrum, concaua in ſpinam. Pylorum excipiebat inteſtinum latum, rotundum, & occupabat dexteram partem vniuerſam, deſinebatque ad inferiorem ſpinam, anguſtum in proximo ſupra ipſam ſpinam cæcum habens inteſtinum tenue admodum. Nullum cernebatur meſenterium ad ipſum inteſtinum ſecundum ipſius longitudinem, niſi ad connectionem ventriculi & inteſtini, cuius beneficio medio hepatis lobo colligebatur. Sub ventriculo in media eius regione caro cernebatur rubicunda, quæ fortaſſis lien fuerit. Pars inferioris pectoris ſubſtantia oſſea. Cor thoracis ſinu exiguo triangulari continebatur exiguum, quale Lucio, trunco vnico veluti pediculo appenſum.

Cutis. *Roſtrum.* *Carnis qualitas.*

AAA. Hepar tribus diſtinctum lobis.
B Ventriculus.
CC. Ventriculi pylorus oblongus, & rotundus, recurrens ad ſuperiora.
DDD. Inteſtinum rotundum, amplum, abſque menſenterio.
E. Inteſtinum cæcum tenuiſſimum, ad ſpinam.
F. Exitus inteſtini
G. Os pudendi.
H. Lien.

DE RAIA VNDVLATA, ſiue Cinerea Rondeletij. Cap. L.

Aliquot Raiarum ſpecies Rondeletio debemus, ex quibus, & hanc, quam à colore cineream, à maculis verò flexuoſis, vndulatam cognominauit, additque quibuſdam Coliart vocari. Eſſe autem ex leuium genere, corpore minus ad Rhombi figuram accedente, quàm in reliquis Raijs, ſed oui potius forma: Corpus ab aculeis nudum, præterquam in linea dorſi, in qua pauci ſunt, parui, rari: circa oculos nonnulli. In cauda ſunt triplici ordine diſpoſiti, maiores, & denſiores. In eadem pinnulę ſunt duę. Ore, oculis, foraminibus, branchijs, partibus internis, carnis duritie alijs ſimilis, ſed colore eſt cinereo, prona parte multis ſinuoſis lineis deſcripta. Iconem non appoſui, quòd facilè ex alijs haberi poſſit.

Nomen. *Forma.* *Aculei.* *Pinnæ.* *Color.*

A

DE RAIA LÆVI ALTERA, Siue oculata. Cap. LI.

Præter Raiam asteriam, siue stellarem binę sunt alię, quas ab oculorum maculis idem Rondeletius oculatas nuncupat, sed quia altera lęuis, altera aspera est, hac itidem differentia addita, vtramq. distinxit. Illam nonnullos (Gillium intelligit, & ego Saluianum in eadem opinione fuisse inuenio) asteriam esse existimasse tradit, macularum causa motos, quorum opinionem refellit, argumẽto quòd Galeus asterias ab Aristot. à maculis stellatim dispositis nominatus sit: quales in ista Raia minime sunt, verùm in alia specie maximè euidentes, & conspicuæ; quamobrem hanc rectiùs videor, inquit, mihi oculatam nominasse: aliam à stellis manifestis in toto corpore sparsis Asteriam. Preterea veterum Asterias tenerior est, bonique succi, quod de hac, de qua nunc agimus, dici nõ potest.

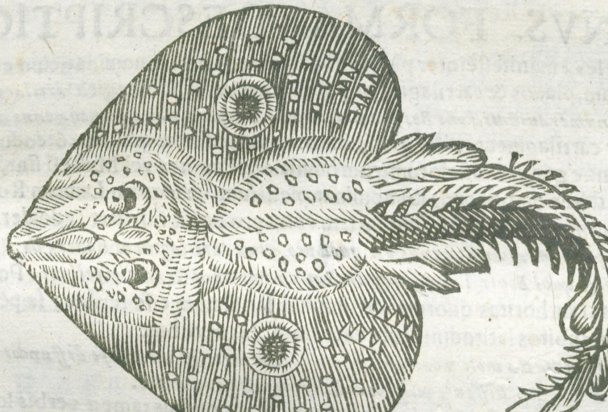
Nomen.

Asterias quorundam.

B Galli in Prouincia hoc Raię lęui genus Mirallet dicunt, à speculorum paruorum similitudine, vt Rondeletius testatur. Quo Gallico nomine vtitur Bellonius, Miraletum vocans, Rondeletius verò neglecta vulgari appellatione oculatam appellare maluit, quòd in maculis, à quibus ei nomen, maior cum oculis sit similitudo, quàm cum speculis. Nobis incognita est.

Raia oculata, & lęuis Rondel.

C



DE BOVE BELLONII, OXYRINCHO Maiore Rondel. Cap. LII.

D

SYNONYMA. ETYMVM. ÆQVIVOCATIO.

Bouis nomen pro pisce admodum varium est, deque diuersis piscibus prędicatur, quod beneuolus lector omnino aduertendus est, ne homonymia intricatus, authores haud clarè percipiat. Strabo inter Nili pisces Bouem recenset. Salpa (vt diximus antè) Bos vocatur, quod marinis herbis, ita vescaẽ, vt terrestribus bos quadrupes, vt Pancrates testatur apud Athenæum. Seruius verò Phocas interpretatur Boues marinos; quos alij communiter marinos vitulos dicunt. Massilienses itẽ & Genuenses Boues marinos, hodieq. nominant. Celebrãtur, & alij marini pisces, seu potius beluę marinę,

Boues qui pisces dicantur.

Phoca.

marinæ, Bouis nomine, quæ quadrupedibus ſimiles eſſe dicuntur. Scribit quidam Hamburgenſis in ſua nauigatione peracta anno Domini 1549. in mari iuxta Arabiam nigram varias degere animantes terreſtribus ſimiles ſed breuioribus cornibus, iiſdemq. pinnatis: corpore pilis obtecto perbreuibus nempe Aſinos, Canes, Boues. Cæterùm haud ſatis intelligo, ſoloſne Boues cornutos eſſe innuat, an etiam Canes & Aſinos. Aſinos quadrupedes cornutos inuenio; Canes minimè. Vacca marina cornuta ab Olao depingitur in tabula regionum Septentrionalium: & Cornuta Plinio inter beluas eſt; & Albertus deniq. teſtatur peritiſſimorum piſcatorum authoritate, in profundo ſui maris marinos Boues degere. Nos modò iſtiuſmodi ſiue piſces ſiue beluas non intelligimus, ſed Raiarum generis maximum piſcem, qui non à ſimilitudine quadrupedis, ſed à magnitudine Bouis nomen apud Græcos obtinuit, quomodo item bulapathum quidā dicunt, quod Dioſcorides hippolapathum ab equi magnitudine maluit appellare, magnus enim vterq. quadrupes. Vnde eſt quòd Ligures teſte Bellonio etiamnum Vaccam, vocent Dalmatæ verò, vt Gillius ſcribit, Bouem. Rondeletius quibuſdam è ſuis Flaſlate dici ait quaſi lecti ſtragulum: quod nomen antea ex Bellonio & Saluiano Læuiraiæ tribuimus: ſed fieri poteſt, quòd vtraq. Raia ſic vocetur: vtraq. enim latiſſimo corpore eſt. Pariſinis eodem Bellonio ſcribente, nō alio quā Raiæ nomine agnoſcitur, quòd eius quidem caro, non modò ſapore, ſed etiam colore atq. adeo inſertis cartilaginibus maiorem Raiam præſeferat. Alibi in Gallia Eleno dicitur, nomine cum Oxyrincho communi, quaſi ſubula, nimirum à Roſtri figura. Eſt autem ſubula inſtrumentum cerdonum quo ad perforandos ſuendoſq. calceos vtuntur: cæteri Galli aleſne dicunt, nos Leſinam: quare & piſcis nobis ita vocari poterit: qualis enim eſt ſubula, ideſt acuta, tenuis, latiuſcula, non rotunda: tale eſt huius piſcis roſtrum. Venetijs Stramazzo vocari ſeſe intellexiſſe ſcribit Geſnerus, aliquoſq. Lamiam interpretari.

Boues marini quadrupedes vbi. *Vacca marina cornuta.* *Nomina vulgaria.* *Subula.*

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Riſtoteles *a* manifeſtè inter planos cartilagineos Boues nominat: cùm enim raiam, Paſtinacam, planos & cartilagineos piſces nominaſſet, ſubiungit. *Cartilaginea verò prater ea qua numerauimus, ſunt Bos, Lamia, Aquila, Torpedo, Rana, omneq. genus Muſtelorum.* Si enim ſimpliciter cartilagineum piſcem eſſe innuere voluiſſet, vt quidam cōtendunt, quid attinebat addere, & omne genus Muſtelorum, cùm omnia cartilaginea vel Muſteli ſint, id eſt longi piſces, vel plana. Ad hæc omnes quos ibi nominat, plani ſunt, quanquàm Lamiam Rondel. longam faciat; cùm alioqui hanc Ariſtotelis ſententiam velut pro nobis fideliter reddiderit *b* Plinius his verbis: *Planorum piſcium alterum genus eſt, quod pro ſpina cartilaginem habet, vt Raia, Paſtinaca, Squatina, Torpedo, & quos Bouis, Lamia, Aquila, Rana, nominibus Gracis appellant.* Poſtremò accedit Oppiani ac Aeliani authoritas quorum ille omnium latiſſimum eſſe ſcribit, ſæpè enim ad vndecim vel duodecim cubitos latitudinis accedere tradit, his verſibus.

a lib. 5. Hiſ. cap. 5. *Planum piſcem eſſe.* *b li. 9. c. 24.*

Incola Bos cœni qui vaſta mole mouetur Corporis, & latos ſeſe diffundit in armos
Biſſenis magnos cubitis porrectus in artus.

Aelianus verò longitudine & latitudine inſignem eſſe: ex quibus tamen verbis longum piſcem eſſe credere non debemus, ſed longitudinis etiam meminiſſe, ne quis latitudinem eam enormem in monſtruoſitatem converteret. Duo eius genera Rondeletio nota, & Raiæ oxyrinchi maioris & minoris nomine deſcripta ac depicta. Minorem ſubinde ab hoc capite deſcribemus. Maior inquit (illi ſimilis eſt, alis quidem valdè amplis & extenſis, ſed ipſo corporis trunco ſtrictiore, acutioreq. dorſo longiore, Aculeos nullos omnino habet, pręterquam in cauda, in qua vnicus eſt eorum ordo. Partibus cęteris ab alijs nō differt. Bellonius quoq. aculeis carere tradit coloreq. eſſe totius corporis liuido: contrà Aeliano, dorſo, facie, & lateribus admodum niger eſt, & ſupinę partes albicant. Idem Bellonius dentes habere ait truces, atq. in hami modum inflexos, triplici ordine in maxilla diſpoſitos eoſq. mobiles; qua in re cum Oppiano atq. Aeliano non conuenit: ille enim dentes habere ait obſcuros exiguoſq. hic incluſos haud in conſpectum venire aſſerit, Rondeletius Oppiani verſus recitat, eiq. ſubſcribens, ſunt (inquit) qui Bouem antiquorum eſſe putent, quòd in maximam molem accreſcat, quòd in ore latentes habeat dentes, paruos, inualidos, vt pote qui mobiles eſſe videantur: quamobrem colligo Bellonium hunc piſcem ad ſceleton deſcripſiſſe, cui aliquis, vt piſcem truculentum eſſe oſtenderet, ſęuitiamq. magnitudini corporis competere, dentes affinxerit. Adde quòd & amplum ei rictum tribuat, cùm os exiguum eſſe Aelianus teſtetur: item ad latera capitis aculeos permultos & ad caudam recuruos, quorum Rondeletius non meminit; ſed minorem ſuam oxyrinchum iuxta oculos, quatuor aculeos habere aſſerit. Saluianus pro Raia læui exhibere videtur, niſi ſint tres oxyrinchi ſpecies.

Maioris deſcriptio. *Aculei.* *Dentes.* *Os.*

LOCVS

A

LOCVS. PARTVS. NATVRA. MORES.

Boues Ouidio pelagij ſunt; Oppiano verò in cœnoſis lutoſiſq. locis degunt: & Aeliano in limo gignuntur. Gignunt non ouum, ſed ſtatim animal, vt Ariſtoteles tradit. Magno autem licet ſint corpore, viribus nihilominus planè ſunt imbecilli, & corpore molli, & vorax eſt, vt Oppianus, & Aelianus tradunt, & cùm piſces plurimos voret, tùm humanã carnẽ potiſſimũ appetit: porrò cum virium ſuarum infirmitatis omnino ſit conſcius, ſola corporis mole fretus eſt. Itaque ſi fortè natantem, aut piſcationi intentum aliquem obſeruauerit, adnatans in altum ſe tollit, & incuruatus deſuper ſe inijcit, ac ſuo pendere deprimit, & corpore toto grauis, tecti inſtar ſupereminens, & membris ſuis omnibus ceu vinculis impediens, emergere hominem, & reſpirare prohibet. Quamobrẽ homo ſpirandi facultate erepta extinguitur, Bos præda frui-tur. Quæ cùm Pet. Gillius legeret, Bouem ab Ariſtotele inter Cetarios numerari ſcribit, taleſq. intelligi ab Oppiano, & Aeliano. Verùm ego eum Ariſtot. locum non inuenio: quod ſi tamen B is alicubi legitur, non alium quàm hunc cartilagineum piſcem planum ab eo intelligi, non dubito; Ob corporis enim molem, vnde Bouis nomen ſibi vindicauit, Cetaceis annumerari optimè poteſt, vt & Thunnus, magnique alij, & duræ carnis piſces. Eadem corporis mole piſcatorum manus euadunt, vt idem Oppianus notauit, inquiens: Boues, oues, Raiæ, &c. appenſa mordicus eſca hamo infixa, ſequi nolunt, & magni corporis mole ad aquæ fundum adhærentes trahentibus renituntur, & ſic elabuntur interdum ab hamo.

Cibus.

Vt hominem ſuffocet.

Vt piſcatoris euadant manus.

VSVS IN CIBIS.

Bos authore Diphilo ex cartilagineis carnoſus eſt, ſed præfertur illi Muſtelus cognomine ſtellaris. Vbi Galeus, ſiue Muſtelus fortaſſis expungi debet, vt comparatio ſit in ſolis planis cartilagineis. Aliàs enim ſtellarem Raiam præ cæteris, vt oſtendimus, commendauit, vt videlicet Bos inter Raias non poſtremũ bonitatis locum obtineat, nam & Rondeletius, carne, inquit, eſt molliore, quàm cæteræ, maximè ſi non ſenuerit. Eodemque referente piſcatores hoc genus Raias ſale conditas in fumo ſoleque exiccant, multis primùm vulneribus, lateribus inflictis, quò melius citiuſque exiccentur. Exiccatæ diù incorruptæ ſeruantur, ob humiditatem ſuperuacuam, & excrementitiam à ſole abſumptam, vt nullum ſit putredinis periculum, tum ob carnis ſubſtantiam glutinoſam, & viſcidam. Nam qui piſces carne nimirum pingui mollique ſunt, ſalituræ idonei non ſunt, quia in ea contabeſcunt, & diſſoluuntur.

C

DE RAIA OXYRINCHO MINORE.

Cap. LIII.

Rondeletius, vt diximus, à roſtri acumine binas Raiæ ſpecies, oxyrinchos nominauit. De maiore iam dictum eſt. Minorem Italis Raiam peroſam vocari tradit (ad differentiam nimirum alterius, quæ ſimpliciter peroſa, vel petroſa appellatur, quę aculeata eſt,) ſuis ſimili de cauſa Eleno quaſi ſubulam, alijs Sot, alijs Gilioro. Corpore eſt, inquit, maximo, maculis multis lentis ſpecie in parte prona notata; qua de cauſa à noſtris piſcatoribus Lentillade dicitur. Ad oculos quatuor habet aculeos: in cauda tres eorum ordines, qui diuerſi ſunt, & inęquales, vt primus medij ordinis maior ſit ſecundo, tertius primo, quartus ſecundo reſpondet, & ſic deinceps, donec ad caudę pinnulas ventum ſit, circa quas aliter ſiti ſunt. Vtrimque enim per tranſuerſum recti ſunt, ad latera conuerſi, qui per hos ſequuntur in cauda extremi, in caput recuruantur. In ſupina parte roſtri, alij ſunt acutiores, alij in os recurui ad capiendos, vel retinendos piſces. Dentes habet in os vergentes, Squatinę dentibus ſimiles, non in lateribus, ſed in medio maxillarum. Oculis, ore, foraminibus, caudę pinnulis, alijſque partibus, & internis, & externis, ſuperioribus (Leuiraię, & vndulatę) ſimilis: Carne eſt non equè dura. Hęc ferè ille.

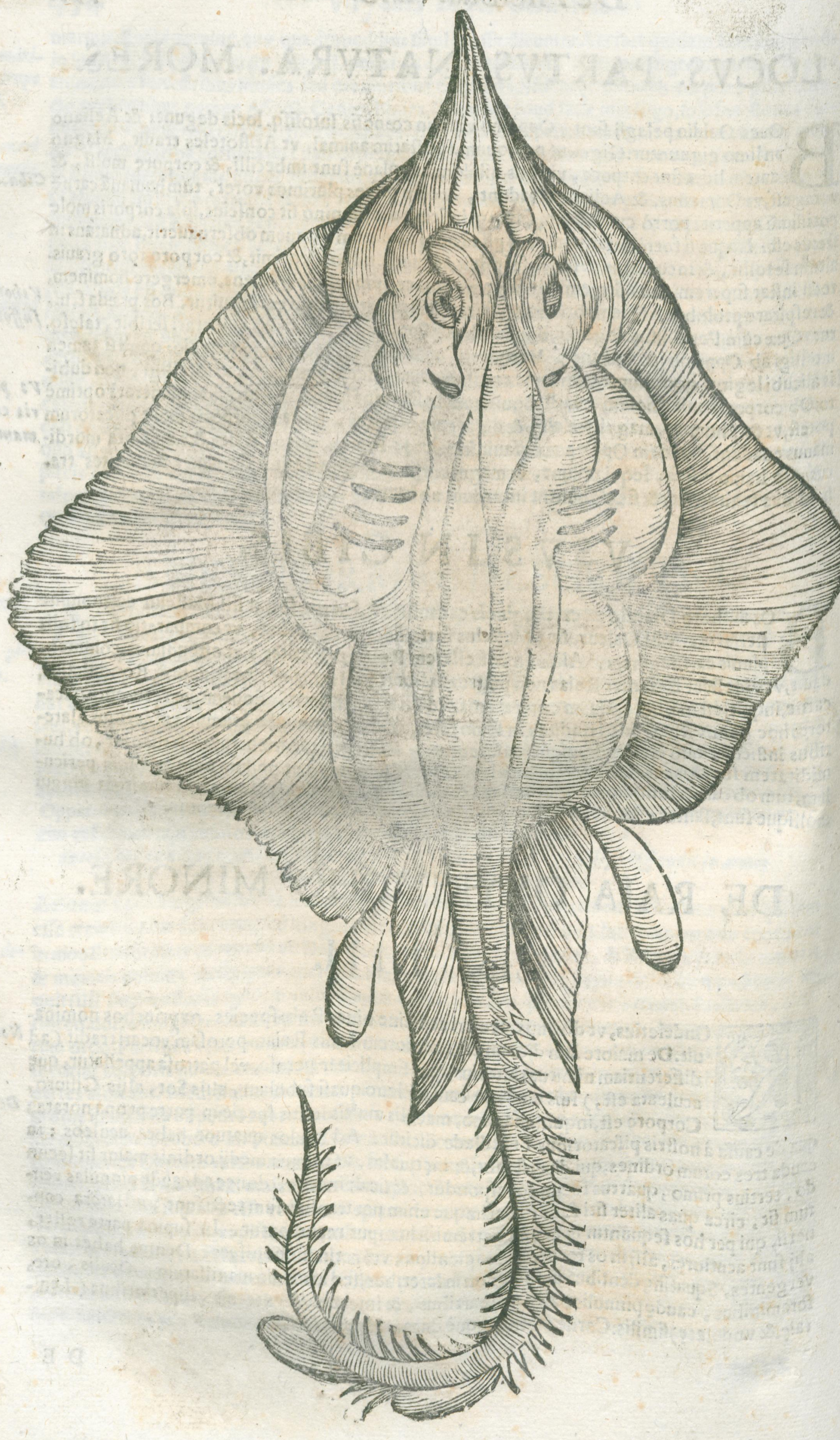
D

Nomen.

Deſcriptio.

DE

Oxyrinchus minor.



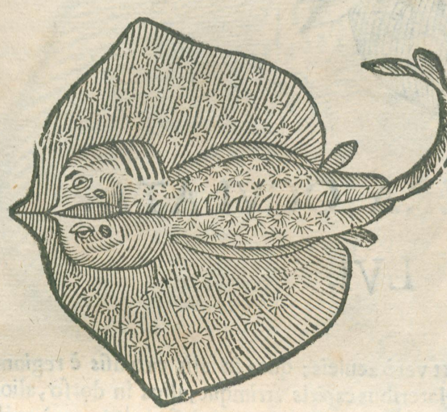
A

DE RAIA STELLARI. Cap. LIV.

GIllius eumq. secutus Saluianus Stellarem, siue Asteriam, eam esse arbitrantur (vt monuimus) quam nos ex Bellonio, & Rondeletio Raiam læuem oculatam vocauimus, qua cum vera Asterias comparata veluti purpura cũ purpura, vt dici solet, certiùs dignoscetur. Vtraq. ex læuib. est, sed rarior Asterias, ideoq. multis minus cognita. Corporis specie ab omnibus primo aspectu Raiæ species esse iudicabitur; *Descriptio.* tamen ab alijs distinguetur aculeis quos in dorso habet mox à capite incipientes; & in priorem caudæ pinnulam desinentes. Præter hos nulli alij sunt in toto corpore. Dorsi pars prona, alæq. expansæ, stellulis eleganter sunt depictæ, à quib. Asteriæ nomen inuenit. Cauda tenuis est, & breuior in hac specie, quàm in reliquis. Caput Pastinacæ, quàm alijs Raijs similius. Est enim crassius, & latius. In alto mari, & puriore aqua degit; ob id rarior est, & in litoribus minus fre- *Locus.* quens: quamobrem meliore est carne, *Caro.* quàm reliquę, scilicet molliore, teneriore, facilioris concoctionis, meliorisque succi. Rectè igitur Athenæus: Stellata Raia tenerior est, & εὔχυλος, idest, boni succi (Gesner. legit εὐχόιλιος, idest, quę facilè descendit.) Nec dubium est, quia saxatilibus substitui possit, Torpediniq. & Pastinacæ præferenda, quas tamen Galenus Raijs præfert. Hanc quæ ex *Veram Asteriam esse.* Rondeletio hic ostenditur genuinã veterem Raiam stellarem esse, tum ex carnis substantia, tum ex maculis pictarum stellularum specie, à quibus, & Galeus stellaris nominatus fuit, iudicari indubitanter potest, liceretque plura addere, nisi res meridiana luce clarior foret, cùm nullus sit, qui non statim primo intuitu maculas pro stellulis agnoscat.

B

Raia Asterias Rondel.



C

DE RAIIS ASPERIS, & primum de Stellari. Cap. LV.

ENarratis Læuibus Raijs accedimus ad asperas: inter quas primùm dicam de maculatis, quarum Asteriam, siue Stellarem vnam, alteram oculatam Rondeletius cognominauit: hanc quòd oculatæ læuis modo duos in tergore ceu oculos gerat, illam quòd læuis asteriæ instar, stellarum ferè similitudine in lateribus caudęq. principio notata sit. De Oculata mox. Stellata à Gallis, inquit ille, Raie estelee, ab Ita- *Etymum.* lis Rometa vocatur. Tota aculeis plurimis horret. In oculorum interuallo multi sunt, breues, *Nomen.* D frequentes, peracuti, in medij dorsi linea alij, magni: in cauda tres magnorum ordines, alijs plu- *Aculei.* rimis, & minutioribus distincti. Infiniti sunt alij huc illucque sine ordine toto corpore inspersi. Pro dentibus ossa dura, & aspera habet. Carne est dura siccaque. Bellonius hoc genus Raiæ A- *Dentes.* steriam, siue stellatam simpliciter facit, eademq. quæ Rondeletius nomina tribuit, aitque Mira- *Caro.* leto suo (Raia oculata læui) maiorẽ esse, multasq. in tergore maculas rotundas, illius lituris persimiles gerere: cute tamen esse asperiore, crassioreq. corpore; & caudam item permultis veluti spinis horrere; cæterùm gustu, ac sapore nihilo esse asperis Raijs inferiorem. Addit denique huius stellatæ Raiæ quoddam genus à Romano vulgo Arzillam (sic ibi vocari scribit Saluian. eã, quam ille Raiam simpliciter vocat) vocari, cuius dentes, inquit, obtusi sunt quemadmodum, & Flessadæ, idest læuiraiæ, à qua hoc præcipuè differt, quòd cute sit asperiore, & stellas multò, quã Rometa latiores, & pauciores habeat. Huius generis species duæ esse videntur; vna quæ stellulas habet in medio albas, sed quas ambit circulis ex nigris punctis constans, totumque corpus aculeis horridum est; altera stellulas prorsus candidas cum multò paucioribus aculeis.

Raia Asterias Aspera Rondel.



DE RAIA ASPERA OCVLATA.

Cap. LVI.

Aculei. OCulatæ læui maculis similis est: differt verò aculeis; quos in alis extensis è regione macularum vtrimque habet, alios in lateribus capitis vtrimque, alios in dorso, alios in cauda maiores, validiores, & frequentiores. Colore non differt. Ne verò quispiam sexu differre suspicetur, addit Rondeletius, se in vtraque, & marem, & fœminam ex lacte, & ouis comperisse. *Caro.* Carne est dura malique succi.

Raia oculata aspera.





DE RAIA CLAVATA.

Cap. LVII.

Nominis ratio. RAiam clauatam appellat idem Rondeletius (qui in Raiarum speciebus obseruandis, atque distinguendis fuit, & diligentissimus, & oculatissimus) ab aculeorum magnitudine & similitudine cum clauis æreis, siue ferreis, qua de causa Massiliensib. Clauade, à Gallis Raie bouclee vocatur, quia aculeos habet fibularum specie: ab Italis Perosa, siue Petrosa. Corporis specie reliquis similis est, sed multo breuiore, & minus acuto, aculeis longè dissimilibus, & situ, & figura; ij enim in ossibus rotundis extant, *Aculei.* vncique sunt. Horum vnus superiorem, & ferè rostri partem occupat: sequuntur alij duo in lateribus anterioris partis procul à se distantes; alij duo in medio corpore minus à se disiuncti. His forma, & magnitudine pares duo ad radicem pinnulæ prioris in cauda. In media dorsi linea caudaq. aculei alij, quales in cæteris Raijs ordine locati sunt vsq. ad priorem caudæ pinnulam: hanc sequitur vnus duntaxat. In caudæ lateribus vtrimque ordo est vnus aculeorum maiorum, clauorum, siue fibularum specie, ab initio caudæ ad medium eiusdem tantùm, ne (vt opinatur Rondeletius) tot magnis aculeis rigidior commodè in omnem partem flecti non posset, tamen ne alicui caudæ parti arma deessent, maiorem aculeorum ordines sequuntur parui alij, quales in cęteris Raijs cernuntur. Vidit item huius generis Raias quibus posteriore parte corporis tantùm aculei illi magni essent, nulli verò parte anteriore, sed horum situm diuersum speciem mutare non putat, quòd alia omnia respondeant. Monet deinceps ne nos decipiat Bellonij pictura, quòd in ea multa sint à veritate aliena, sicut (inquit) facilè iudicabit, qui illius descriptionem cum nostra, & vtramque cum ipso pisce contulerit. Atqui Bellonius pictam quidem exhibet, atque omnibus notis cum Rondeletiana eandem, piscem verò non describit, notiorem esse inquiens, quàm vt descriptionem requirat. *Hepar.* Hepar flauescens in duas partes sectum est, in quo vesica, fel aqueum, & tenue continens latet. Illud pro delicatissimo cibo habetur, pingue est, *Vsus in medicina.* ideo in oleum resolui potest, contra affectus hepatis vtile. Emollit enim citra magnam caliditatem. Fel aduersus suffusiones prodest. *Aquila.* Posset, inquit idem Rondeletius, hæc Raiarum species Aquila antiquorum censeri, nihil tamen affirmat. Colore enim nigricante est; incurui aculei vncis vnguibus respondent, alas valdè expansas habet, veluti Aquila. Præterea in genere cartilagineorum, & planorum numerarunt antiqui. *Caro.* Postremò dura est carne, cuiusmodi carnē Aquilæ Philotimus esse scripsit, quod & à Galeno approbatur. Bellonius verò cæteris Raijs delicatiorem esse scribit. Maritimi experiri poterunt. Eius iconem præcedenti pagella dedimus.

DE RAIA CLAVATA ALTERA.

Cap. LVIII.

Vt à superiore differat. HAnc quoque clauatam Raiam vocat idem Rondeletius. Sui Ronse dicunt quasi rubram, cùm alioqui colore sit cinereo. A superiore, inquit, differt, quia rostro est acutiore, aculeoque illic caret. In ore dentes nulli sunt, sed pro dentibus maxillæ asperæ: vnde qui hanc Raiæ speciem Bouem veterum esse credunt, facilè refelluntur. Huic enim suprà ex Oppiano dentes tribuimus. *Aculei.* In lateribus vtrimque octo spinas longas habet cuti superpositas, quibus aliæ Raiæ omnes carent. In dorso aculeos quatuor habet, clauis vel fibulis similes, vt in superiore, inter quos in media dorsi linea tres alij sunt alterius generis, quos statim sequitur aculeorum similium ordo, per mediam caudam ad pinnulas vsque, continuatus. Vtrinque in cauda aculeorum clauis fibulisue similium ordo est ad medium vsque, reliqua pars alterius generis aculeis armata est. *Caro.* Carne est dura, & ferini odoris. Icon proxima pagella dabitur.

A

Raia Clauata Rondel. altera.



B

DE RAIA SPINOSA. Cap. LIX.

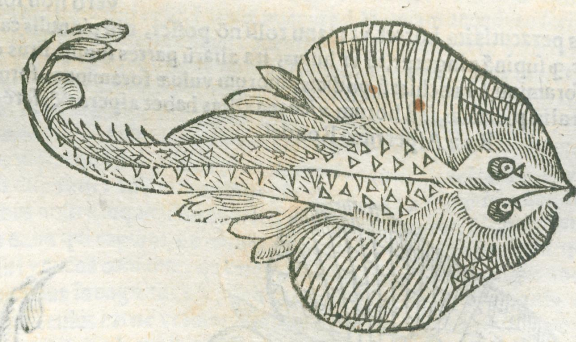
IStiusmodi Raiam à spinis, quas nō in alis solùm habet, vt clauata altera, sed etiam in lateribus circa caput, Spinosam cognominauit idem Rondeletius, Gallos imitatus, qui Cardaire eam vocant, quasi (inquit) Lanificam, à spinis, siue aculeis, cuiusmodi multi infixi sunt instrumentis ijs, quibus Lanifici lanas carpunt. Sunt & alij duo aculei oculis præfixi, & in media dorsi linea, & ad priorem vsque caudæ pinnulam continuus est aculeorum ordo vnicus. Figura corporis Læuiraiæ similis est, si longas cutis spinas excipias. Carnis item substantia, & succo ab alijs non variat.

Nominis ratio.

C

Forma. Caro.

Raia Spinosa Rondel.

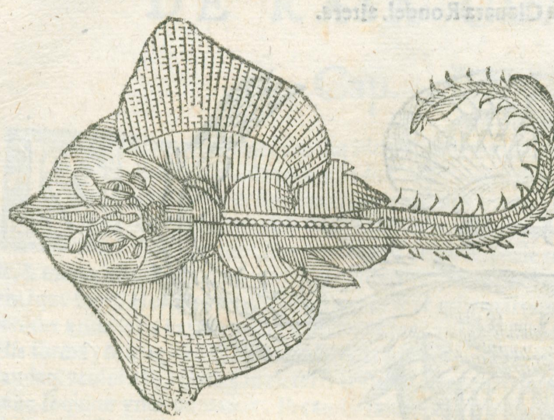


D

DE RAIA. ASPERA. Cap. LX.

ASperam peculiariter ex omnibus Raijs vnam cognominauit idem Rondeletius, quæ à cæteris eò differt, quòd aculeis paruis latera conspersa habeat, corporis verò truncum nullis. In cauda tres sunt longorum, & firmissimorum aculeorum ordines ad extremum vsque caudæ. Rostro est acutiore; carne dura, maliq. succi, vt cæteræ.

Raia Aſpera Rondel.

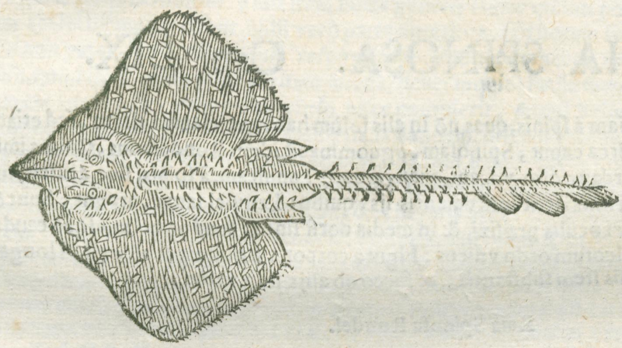


E

DE RAIA FVLLONICA. Cap. LXI.

HAnc Raiarũ ſpeciẽ, vt ab alijs diſtingueret Fullonicã appellauit per quã apposito cognomine, eò ꝙ vbiq. in alis, corpore, capite, & cauda, tota frequẽtiſſimis aculeis cõſperſa, ſit, inſtar instrumenti eius quo fullones pãnos curãt poliũtq. qđ totũ aculeis ferreis conſertum eſt. Roſtro ſatis longo eſt, & acuto : caudæ aculei incurui ſunt, triplici ordine diſpoſiti. Hanc Raiam ait pugnaciſſimã eſſe, rarãq. & carnis ſubſtãtia ab alijs, non differre. F

Raia Fullonica Rondel.



DE RAIA ASPERIMA. Cap. LXII.

NOuiſſima iſthæc in ſupinum conuerſa proximè deſcriptæ oĩno ſimilis eſt, niſi ꝙ illa parte tantũ prona frequentiſſimos habeat aculeos; hæc verò non ſolũ prona, ſed etiã ſupina, tota aculeis peracutis ita horret, vt manu tolli nõ poſſet, niſi pinnulis cauda apprehẽſis. Hæc itaq; cauſa fuit, ꝙ ſupinã pingeret, tũ vt huius, ita aliarũ partes ſupini ſitus cognoſcerent ſtudioſis. ſ. oris, nariũ, foraminũ, branchiarũ, podicis, duorum vuluæ foraminum, formam, & ſitum. Dentibus hæc caret, vt aliæ plurimæ, ſed horum vice maxillas habet aſperas, & ferè oſſeas. G

Raia Aſperrima Rondel.



H

DE

DE LAMIA. Cap. LXIII.

LAMIAM Grammatici παρὰ τοῦ λαίμυ, ideſt à gula deducunt, quòd magnam habeat gulam, quòd piſcis ſit voraciſſimus. A qua ingluuie quidam ſimiliter appellatas fuiſſe opinantur maleficas quaſdam mulieres, quæ cùm carnes humanas auidiſſimè expeterent, Veneris illecebris forma præſtãtes iuuenes, quiq. optima eſſent corporis conſtitutione, delinitos atq. allectos deglutiebant, quod (vt aiunt) Menippo Lucio contigiſſet, niſi grauis & prudentis viri conſilium ab amore iuuenem amore auocaſſet, eumq. hoc dicto deteruiſſet, ὄφιν θάλπεις, καὶ σε ὄφις, ideſt ſerpentem foues & te ſerpens, quod percommodè de eo dicitur, qui id amat, fouet, amplectitur, quod tandem certum exitium eſt allaturum vnde fortaſſis iſtiuſmodi piſcis Oppiano ἀταρτηρός, ideſt noxius & damnoſus fuit cognominatus. Cæterùm Eſtathius Lamiæ nomen deriuari voluit à verbo λάπτω, quod eſt lambendo bibo, more canum, Luporum & animantium τῶν καρχάρων, ideſt acutos dentes habentium, eſt autem λάπτω vox fictitia à ſono quem canes & Lupi bibendo edunt: ſed hoc piſci conuenire non puto. eſt verò & λάψαι plenis ſe proluere poculis, confertim ſe ingurgitare mero, vt docet *a* Athenæus ex Ariſtophane, vnde τόλαπτειν teſte eodem Euſtathio eſt quoq. euacuare & inanire, quod piſci quadrat. Oppiano non λάμνης, vt Bellonius credidit, ſed λάμνη nuncupatur. Nicander Colophonius in libro de linguis recitante *b* Athenæo, Lamiam pariter Carchariam & Scyllam vocari ſcribit; cuius ſcriptoris authoritate fretus Rondeletius Lamiam Plinij & Ariſtotelis cum hac Lamia, ideſt, Cane Carcharia eandẽ eſſe voluit, vt in Cane dictum eſt, Pliniumq. inter planos enumeraſſe quòd hic inter Galeos dorſum latiſſimum obtinuerit. quam opinionem refutauimus, quandoquidem præter & ante Plinium Ariſtoteles planum, non longum piſcem eſſe oſtendit, & diſertis item verbis à Galeis ſeparauit, ſed verba vtriuſq. licet iam aliquoties recitata repetam, veniam à beneuolo lectore petẽs, ne velut cramben bis terve coctam apponere me arbitretur, radeatq. vt citharœdum chorda qui ſemper oberrat eadem. Ariſtoteles *c* itaq. poſtquam nominaſſet Raiam, Paſtinacã & Squatinam, qui piſces & ipſi (vt oſtendimus) plani ſunt, ſubinde ſubiungit. *Cartilaginea vero præter ea quæ nnmerauimus, ſunt Bos, Lamia, Aquila, Torpedo, Rana, omneq. Muſtelorum genus.* Diuidit itaq. cartilagineos piſces in planos, & longos nimirũ Muſtelos, & inter planos noĩat Lamiã: atq. ita quoq. ex eo tranſtulit *d* Plinius, planorum piſciũ duo genera eſſe oſtendẽs, ſpinoſum vnum, cartilagineũ alterum, nam de ſpinoſo cùm dixiſſet, addit: *Planorum piſcium alterum genus eſt, quod pro ſpina cartilagenem habet, vt Raiæ, Paſtinacæ, Squatinæ, Torpedo, & quos Bouis, Lamiæ, Aquilæ Ranæ, nominibus Græcis appellant.* Oppianus item Lamias à Canibus diſtinxit, vt antea etiam dictum eſt. Quamobrem Lamiam cum Bellonio latum piſcem eſſe ſtatuo: cæterùm quid ſibi velit, Lamiæ vocem ad Hamiam accedere ſcribens, non video: neq. enim cum Amia piſce', quam Hamiam cum aſpiratione haud rectè videtur appellare, quicquam commune eſt Lamiæ præter literas quibus ſcribuntur: accentibus tamen etiã variãt: ἀμία enim paroxytorum eſt λάμια proparoxytonum. Ab eodem qua ratione Lamia latus planuſq. piſcis, & tamen generis Galeorum qui longi ſunt, eſſe dicatur, miretur aliquis. Ait autem maximæ molis euadere, cute integi ſcabra, os eſſe in anteriore capitis parte, vt in Squatina & Rana, & in eo hoc mirum videri quòd dentibus plus minus ducentis ſit refertum, in vtraq. maxilla per quaternos verſus diſpoſitis; ad radicem latis, in acutum ac pyramidem deſinentibus atq. ad latera crenatis, quibus noſtri (inquit) fabri aurarij plurimùm vtuntur: Linguas ſerpentinas falsò appellant. Lamias enim qui capiunt, ex earum dentibus ac maxillis magnum quæſtum facere ſolent. Aiunt aduerſus venena conferre; quamobrem auro & argento vulgus includere ſolet. Noſtris alioqui piſcatoribus incognitus eſt piſcis, Genuẽſibus ac Neapolitanis veteri Lamiæ appellatione notiſſimus, cuius carne veſci minimè dedignantur. Hactenus ferè Bellonius icone piſcis omiſſa. Cæterùm verendum eſt, quod de dentibus ſcribit, non huic Lamiæ, ſed Carchariæ conuenire, cuius nimirum dentes argento includi, & ſerpentinos vocari ex Rondeletio docuimus, vixq. mihi perſuadeo planis piſcibus tam amplos eſſe dentes, licet Lamiæ à voracitate nomen ſit, robuſtiſſimamq. ſuam Lamnam faciat Oppianus hoc verſu:

Et quis vaſtus aper ſuperabit robore Lamnam? Rurſus Rõdeletius Canum Carchariam in Italia Lamiam vocari teſtatur.

Etymum.

Lamię veneticę.

Serpentem fouere.

a Lib. 11.

b Lib. 7.

c L. 5 Hiſt. cap. 5.

d Li. 9. c. 24.

Dentes eorumq. vſus.

DE RANA MARINA, SIVE PISCATRICE. Cap. LXIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

a li. 9. hist. cap. 37. — *Rana marina.*

RANAE vocabulo duo diuersissima animalia intelliguntur, amphibium vnum, quadrupes, alterum marinum; quod cùm obscuri quidam authores non aduerterent, vtrumq. turpissimo errore confuderunt. Marinam Ranam de qua nunc agimus, *a* Aristoteles sæpius simpliciter βάτραχον, idest Ranam vocat, semel verò τό ἁλίαν καλέμενον, sed hæc lectio suspecta est, apparetq. legendum esse vel ἀλίεα, vt Gaza & Plinius legisse videntur, qui piscatricem reddiderunt, aut ἅλιον, i. marinam, licet prior lectio magis placet, quandoquidem & Aeliano & Plutarcho βάτραχος ἁλιεύς nominatur, idest, piscatrix: ἅλιος verò vocabulum est Aristoteli haud multum vsitatum. Improbatur & βάτραχος ἀλιχη, sicut in Hermolai corollario legitur. Idem Aristoteles in admirandis, & Theophrastus in Libello de piscibus βάτραχον θαλαττίον, idest Ranam marinam ad terrestrium & in dulcibus aquis degentium differentiam vocant. Quomodo & Cicero marinas Ranas dixit, & Auicennæ interpres. Aduertendum verò in libris Aristotelis à Theodoro translatis, quòd non semel Raia pro Rana legatur. vt Hermolaus & Massarius & post hos alij quoque obseruarunt; quin & in Græcis exemplaribus eiusdem, nomina βάτος & βάτραχος quandoq. transposita sunt, vt ostendimus in Raia iterũq. ostendimus. Bellonius cũ nobis fictã planeq. portentosam iconẽ pro istiusmodi Rana obtrusisset, non minus etiam ridiculam nomenclaturæ rationem reddidit; dum Ranæ nomen sibi acquisiuisse hunc piscem somniat, à pedibus, quos sub ventre geminos habeat ad Ranæ palustris similitudinem menbrana intertextis, quibus, sit verisimile per vadum maris incedere.

Etymum. — *b li. 9. c. 51.* — *Ranarũ partus.* — *Cur piscatrix dicta.* — *Diabolus marinus.* — *Maltha veterum.*

A Rana profectò siue palustri, siue terrestri nomen accepisse certum est, sed cùm recẽs nata est, & imperfecta & adhuc gyrinus appellatur. Pariunt .n. ranæ teste *b* Plinio minimas carnes nigras quas gyrinos vocant, oculi tantùm, & cauda insignes; mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Ita marina Rana capite quoq. & cauda tm̃ cõstare videtur. Piscatricis verò cognomen additum fuit à piscandi venandiuè solertia, quod nomen hodieq. retinet apud Neapolitanos: aliàs Romæ Martino piscatore, in Liguria Pesce piscatore appellatur, & Burdigalæ in Gallia Peschetaeu. Epidaurij, apud quos ingentes istiusmodi pisces reperiri solent, ob deformitatem & fœdum atq. horridum corporis aspectum, Diabolum marinum teste Bellonio nuncuparunt. Siculi, cùm ob eandem (ni fallor) rationem, tùm ob voracitatem, orisq. hiantis amplitudinem Lamiam dicunt. Simili ferè sensu Massilienses Baudroy dicunt, nimirum quasi Baudrier, id est Marsupium, nisi cum Bellonio, & Gillio à batracho hoc nomen detorqueamus Monspeliensibus Gallanga dicitur, in Lusitania Emxarrocco, in Istria teste Massario Rospus quasi Bufo, quo nomine Aquilam piscem quoq. vocari diximus. Bellonius hunc eundem piscem, veterum Maltham esse arbitratur, vnico tantùm eodemq. nullius planè momenti argumento fultus, quòd mollem carnem habeat. Cùm autem hos Oppiani versus:

Mollitie nomen Maltha quæ ferre videtur, Exitij ignaros pisces sic Rana maligna
Decipit, imbelles, magno deglutit hiatu.

citat, lectorem decipit; diuersis enim ex Poetæ locis, quibus de diuersis piscibus agit, exceptos falsò coniunxit sine vllo verborum sensu.

GENVS. FORMA. DESCIPTIO.

a li. 5. hist. cap. 5. — *b li. 9. c. 24.* — *Descriptio ex Bellonio.* — *Caput.*

ARistoteles *a* inter cartilagineos, planos Ranã quoq. enumerauit, & à longis planè separauit. Idẽ & *b* Plin. facit, atq. itẽ Athenęus, cũ alioqui & hęc & Squatina multis corporis partibus cęteris planis euarient, vt deinceps patebit corporisq. figura haud satis cõueniant,) Sunt enim longiore contractioreq. corpore, & cauda spissiore) quamobrẽ Rondeletius inter longos & planos medias constituit, nos qui à longis inchoauimus, vtrãq. in postremũ locum reiecimus, & cũ antiquis ob capitis ceruicisq. latitudinẽ planiciemq. planis addidimus. Rana marina (inquit Bellonius in quadrupedũ ranarũ historia) ad palustrẽ accedit; sed cartilagines habet ossiũ loco, estq. palustri procerior, atq. æstuarijs frequens, vt suo loco tractabit̃. Atqui de alia nulla quàm piscatrice, scripsisse ipsum reperio, quam palustri similem esse ait, & quadrupedẽ pingit, non sine dictorum virorũ risu. Vera autẽ Rana marina caput habet toto corpore longè grãdius,

(ei

A (ei enim cauda duntaxat sine corpore affixum esse videtur, vt nihil ferè præter caput, & caudam in hoc pisce conspicias (vt *c* Aristoteles, & *d* Aelianus testantur, idque aculeatum valdèque as- *c lib. 3. de generat. cap. 3.* perum, orbiculatumque, atque depressum. Os non in supina parte, vt in cæteris planis cartilagineis, sed (vt Rondeletij verbis vtar) in promptu, hoc est in anteriori rostro quod ipsi cum *d li. 13. c. 2.* Squatina commune est, vastum & pro corporis portione grandissimum, ac quàm maximè hians; *Os.* dentibusque permultis, magnis, acutissimisque in os recuruis; atque non solùm in vtraque maxilla, verùm etiam in duobus palati ossibus, & in linguæ radice infixi. *Dentes.* Hos Bellonius mobiles esse ait, albosque, & confusis ordinibus dispositos, Mnesimachus apud Athenæum serratos vocat his verbis: τῶν καρχάρων νάρκη, βάτραχος πέρκη. *Maxilla.* Maxillæ non exporrectæ, sed retusæ potius, semicirculares; quarum superior breuior est, inferior longior, & prominens; quò fit inquit Rondeletius, vt semper os hiet pateatque. Lingua quoque maxilla superiore longior, lataque est, & magna pro maxillæ magnitudine. *Lingua.* Esse & membranam quandam gingiuarum interiore part e enatam, & in os complicatam, quæ à maxilla separari, nisi diligenter inspicias, non videtur, Rondeletius annotauit, sed vsum non edocuit. Oculos habet amplos in capitis vertice potiùs quàm in tẽporibus sitos, & aculeis septos, ante quos duæ propendent appendices, *Oculi.*

B tenues, albæ tetrique odoris, si Oppiano credimus, cui paruæ ex rostro albicantes carunculæ appellantur, Plinio eminentia sub oculis cornicula, Aristoteli fila capilli speciem referentia, postremis rotundis quibusdam præpilatis, Bellonio gracilia quædam cornua, Gillio pili, Saluiano geminæ rigidæ albæque setæ. *Branchiæ.* Vsum pòst assignabimus. Branchias neque detectas teste *e* Aristotele (apud quem tamen in latina versione Raia pro Rana legitur) neque supina parte cæte- *e li. 2. Hist. cap. 13.* rorum planorum cartilagineorum more, sed in lateribus intectas, non tamen spineo operimento, vt quæ non cartilaginea sunt sed cuticulari habet. A capite ilicò cauda sequitur rotunda, *Cauda.* & vt *f* Aristoteles ait, breuis, & carnosa; quod enim latitudo eius pàrte priore minus carnosa *f Lib. 4. de part. c. 13.* est, ideo natura quantum corpulentiæ priori ademit, tantum posteriori, & caudæ addidit. Definit autem in pinnam rotundam, crassiusculam & latam. Habet item contra aliorum planorum *Pinna.* cartilagineorum morem pinnas duas in medio corpore, nimirum vbi cauda capiti iũgitur, membranaceas, ac crassiusculas, quod & Aristoteles ibidem meminit his verbis, addita etiam ratione; *Pinnas præterea lateribus accommodatas infra gerit, propter amplitudinem partis superioris, quæ autẽ parti supinæ comissa sunt, eas iuxta caput adiunctas habet: nihil enim latitudo impedit, quò minus moueantur, sed pro superis illis has gerit, minores ijs; quæ ad latera applicantur:* Estque alia in su-

C periori caudæ parte non admodum lata, sed longiuscula. Ex caudæ capitisque lateribus appendiculæ quædam carnosæ dependent, certis interuallis à se distantes, quæ natante Rana supernatant. Cute (capitis aculeis exceptis) lubrica, & molli, inferna parte subalbida, superna verò *Cutes.* ex nigro flauescente tegitur, vnde *molles tergore Ranæ*, etiam dicuntur Ouidio. Intus peritonæũ *Partes internæ.* nigrum est, ventriculus magnus, & carnosus, appendicem vtrimque vnicam breuem habens: intestina multa, gracilia, multis gyris circumuoluta, quod necesse fuisse arbitratur Rõdeletius ob voracitatem, & ventris capacitatem paruam. Hic & iecur paruum esse tradit contra voracium, ac gulosorum piscium naturam, negatque sectum esse in lobos; contrà Saluian. & Bellon. scribunt, quorum hic in quinque lobos distingui profitetur, eorũque vtrimque binos ad latera protrahi. Color ei rubescens. Fellis vesica longo meatu ex hepate propendens, intestinis annectitur, vt Aristoteles tradit, apud quem hic quoque in Gazę versione, librariorum culpa pro Rana Raia legitur, & vt Rondeletius addit, mesenterio. Splen sub nigricat. Vulua bifida, anfractuosa, duas vlnas longa teste Bellonio, qui & vesicam ei tribuit, quàm in Delphino multò minorem; at quàm verè nescio: additque totidem in Rana numerari cartilagines, quot in quouis sceleto, ossium terrestrium animalium formam referẽtes, sed prorsus medulla carere præter

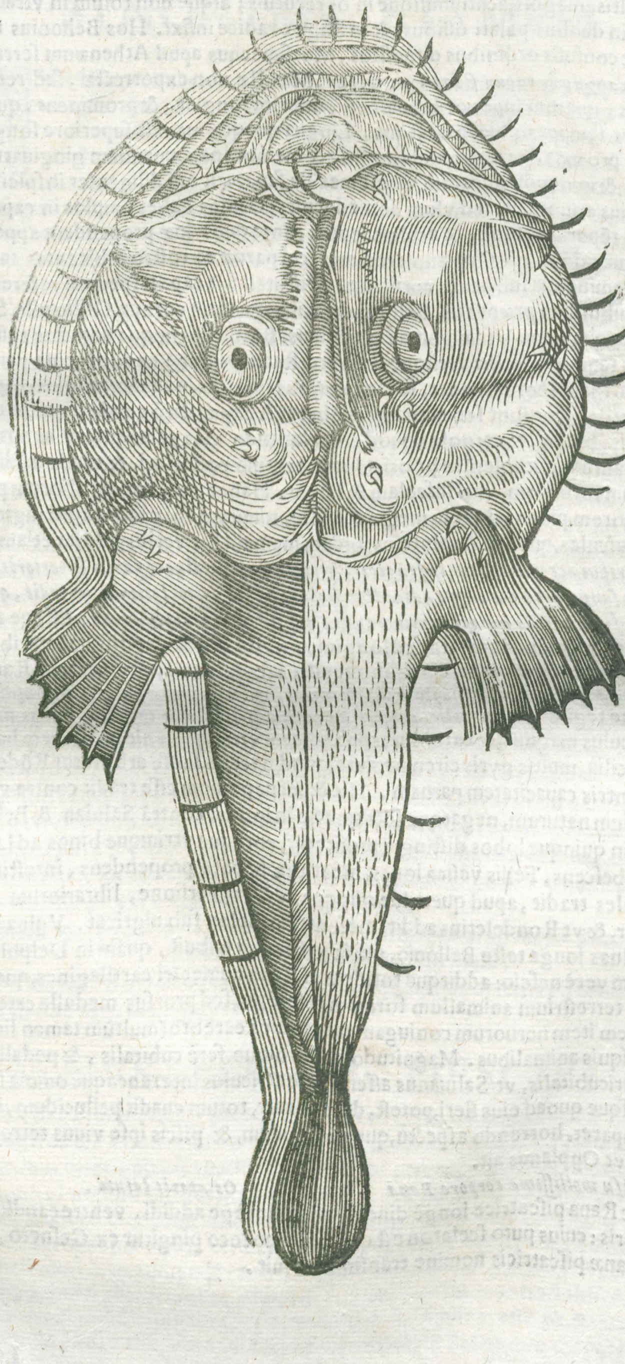
D vertebras. Totidem item neruorum coniugamenta in eius cerebro (multùm tamen liquido) numerari quot in reliquis animalibus. Magnitudo pisci vbique ferè cubitalis, & pedalis, alicubi *Magnitudo.* verò quandoque tricubitalis, vt Saluianus asserit. Ventriculus interaneaque omnia si per os ei eximantur, corpusque quoad eius fieri, potest, distendatur, totum euadit pellucidum, immissoq. lumine laterna apparet, horrendo aspectu, quemadmodum, & piscis ipse viuus tetro fœdoque est contuitu, vel vt Oppianus ait,

Est turpis visu mollissima corpore Rana Os aperit latum.

Ab vulgari isthac Rana piscatrice longè diuersa est, quam ege addidi, ventre candicante, cætera castanei coloris: cuius puto sceleton est quod vltimo loco pingitur ex Gesnero, cui è Georgio Fabritio Ranæ piscatricis nomine transmissum fuit.

LOCVS.

Rana piſcatrix vulgaris.





LOCVS. PARTVS.

a Li.10.37. Partus. b Li.2.hiſt. cap.13. c li.9.c.24. Cur oua pariat. d lib.3.de generat.c.3. e lib.6.hiſt. cap.10. f li.14.c.2. g lib.6.hiſ. cap.17. Oua qualia. h li.3.de generat.c.3. i li.6.hiſt. cap.17. Vt pariat.

MArinum tantùm piſcẽ eſſe vel ex ipſo nomine notum eſt. Ouidius inter eos piſces enumerat, qui in herboſa arena degunt. Et *a* Martialis *turpes in litore Rañas* dixit. Etſi verò piſcis ſit cartilagineus, contra tamen cæterorum cartilagineorum morem oua, nõ animal parit, vt his verbis Ariſtoteles *b* teſtatur: *Piſces haud omnes parere oua, dictum iam eſt: genus enim cartilagineum animal generat, reliqua oua pariunt, ſed nec cartilagineis quidem fœtus ſine ouo: pariunt enim intra ſe oua, & augent, atq. excludunt præterquam Rana*; Quo in loco in Gazæ verſione Raia legebatur, & nequis legitimam eam lectionem eſſe cauilletur is *c* Plinium qui hanc ſententiam ex eo in ſuam hiſtoriam tranſtulit, audiat dicentem. *Et cùm cęteri piſces oua pariant, cartilagineum genus ſolum, vt ea quæ Cete appellant, animal parit, excepta quam Ranã vocant.* Ideq. *d* Ariſtoteles huius rei aliàs rationem reddidit, inquiens in cauſa eſſe naturam corporis: quandoquidem caput longè grandius reliquo corpore habet, idq. aculeatum, valdeq. aſperum, quamobrem (inquit) nec poſtea ſuos catulos intra ſe recipit, nec principio animal parit: capitis enim magnitudo & aſperitas, vt aditum, ſic exitum impedit. Idem *e* & alio loco ſcribit, & *f* Aelianus quoq. ex ipſo. Licet verò rariores ſint Ranæ, non propterea parciùs fœtificare eam credendum eſt, nã aliter ſeſe res habet, numeroſiùs enim teſte eodem *g* Ariſtotele fœtificat, verùm quod de facili pereant, hinc (inquit) efficitur, vt appareant paucæ; cùmq. ouum, non fœtum edat, vt reliqua cartilaginea, neceſſe etiam fuit, ab aliorum ouis, huius ouum differre, nam cùm aliorum cartilagineorum oua cute molli operiantur; quòd enim frigidiora quàm naues ſint, nequeunt partem circundantem indurare, ideo ouum vnum Ranarum *h* (inquit) ſolidum durumq. eſt vt foris ſeruetur; cæterorum humida ſunt natura & molli: operiuntur enim intus corpore ſuæ parentis. Docet præterea, vbi & quo modo pariat, oua ſimul vniuerſa edere inquiens, eademq. iuxta terrã: vbi aduertendũ in latino exemplari pro vniuerſa, mendoſè diuerſa legi. Poſtremò qualis eius ex ouo artus ſit, idem quoq. oſtendit, eundẽ eſſe ſcribens cum ijs, quæ extrà perficiuntur, & ijs quæ intus.

NATVRA. MORES.

Cibus. Natatus. a li.de communi animal.greſſu. Vt piſcibus inſidietur. b li.9.c.24. c lib. Vtra animal.&c. d li. 9. hiſt. cap.37.

RAna marina ſolitaria eſt, non gregalis, quod vel ex eo liquet, quòd plures vnà capi non ſoleant. Carniuora eſt voraciſſimaq., vnde fortè Lamiam Siculi vocauerint. Refert Geſnerus ſeſe intellexiſſe, hominũ veſci cadaueribus, & natanti inſidiantem aliquando membro virili apprehenſnm ad profundum detrahere & vorare. Plana autem licet ſit, vt ex Ariſtotele & Plinio oſtendimus, non ſola tamen latitudine, vt cæteri plani, natat, ſed pinnulis etiam, quas in lateribus habere dictum eſt, quare apud *a* Ariſtotelem hoc loco: Piſces qui plani omnino ſunt, vt βάτος, ideſt Raia ipſis pinnulis & extremis rotundationibus ſeſe dirigentes & flectentes natant, pro βάτος, legendum puto βάτραχος, ideſt Rana, nam Raia pinnulis nõ natat, ſed ſola duntaxat latitudine. Eſt tamen Rana ſimiliter ferè pigra ſi cum alijs comparetur, ideoq. cũ ex rapto ipſi ſit viuendum, malitioſè aſtuq. piſces inuadit, deceptoſq. capit. In lutũ enim abiecta ſicut lineam piſcator, ſic pilos ante ora Rana prætendit, eoſdemq. cùm piſces capere vult, ſenſim ad os adducit, vt eleganter *b* Aelianus his verbis declarauit: βάτραχος ἁλιεύς, ideſt *Rana piſcatrix ante oculos quaſdam piſciculorum capiendorum illecebras habet, longiuſculos nimirum pilos ſiue appendices quaſdam, quorum extrema craſſis globulis præpilantur. Hos in turbidiſſimis & refertis limo locis abdita, porrigit & prætendit, & adnatantes piſciculos veluti ad eſcam, pilis ad ſe ſubductis (ſubducuntur enim occultis quibuſdam vijs) cùm proximè acceſſerint, comprahendit ac belluatur.* Eadem planè etiam ſcribit *c* Plutarchus, nimirũ ex *d* Ariſtotele, qui *Rana* (inquit) *his quæ gemina ante oculos ſuos dependent, quorum fila capilli ſpeciem referunt, ſed poſtrema rotudis quibuſdam præpilantur, quaſi eſca cauſa additis, his inquam, vbi in locis arenoſis aut fæculentis obturbato ſolo ſe abſconderit, piſcatur, attollens illa ſibi pendentia fila: dum enim piſciculi accurrũt & capita machinamentis penſilis pulſant, ipſa ſubtrahens fila allicit, donec eos ſuum in os adducat. Hoc omnino verum ac certum eſt.* Meminit etiam Plinius: *Nec minor ſolertia Rana quæ in mari piſcatrix nominatur; eminentia ſub oculis cornicula turbato limo exerit: aſſultantes piſciculos* (Saluianus legendum cenſet, *aſſultantibus piſciculis*) *attrahens donec tam propè accedant, vt aſſiliat.* Meminit denique M. Tullius, ſed in cuius verbis mendam irrepſiſſe non dubito; inquit enim: *Ranæ marinæ dicuntur obruere ſe arena ſolere & moueri prope aquam, ad quas quaſi ad eſcam piſces cùm acceſſerint, conficiuntur atq. conſumuntur.* Lego prope algas, non prope aquam: nõ enim prope aquam, ſed in aqua turbata piſcatio fit. Iuuat piſcationem oris hiatus, quod & Oppianus tetigit, qui præ cęteris diligentiſſimè iſthæc deſcripſit, his verſibus.

A *Est turpis visu mollissima corpore Rana,*
Artibus in cœno putri detecta recumbit
Albicat ex rostro, tetrum quę spirat odorem.
Escam pisciculi credunt, prædamq. capessunt
Non veriti occultam fraudem labuntur in ora
Sic puer insidias auibus molitur opertas
Intendit casses; at illos sęua cupido
Nullus & in cęnam properata morte trahuntur:
Os aperit latum, cui sunt alimenta dolosis
Occulitur q. luto, sed parua caruncula Ranę.
Rana latet, pars quę cœno supereminet atro
Illa trahit placido motu, piscesq́ sequuntur
Fallacis Ranę & pigra merguntur in aluo.
Ante fores grana aspergens & limine in ipso
Pascendi in laqueos pellit datur vnde regressus
Exitij ignaros pisces sic Rana maligna
Decipit, imbelles magno deglutit hiatu.

Idem Sepiarum astus esse fertur, item Callionymi, qui specie quoq;, capitis præsertim Ranam refert, ex obseruatione Rondeletij. Similiter & Cerastes serpẽs aues venatur. Ranã autem hac solertia in piscatione vti *e* Aristoteles duobus astruit argumentis, nimirum quòd ipsa tardissima cùm sit, Mugilem velocissimum piscem in ventre habẽs sæpius capiatur, item quòd Rana quæ caruerit præpilatis illis villorũ capitibus, macilentior capiatur. Scribit Rondelet. extra aquã aliquandiu viuere posse, seq. aliquando vidisse in litore inter herbas dies duos vixisse, vulpeculęq. B terrenæ noctu pastum quæritantis pedem dentibus arripuisse, & ad auroram vsq. detinuisse; ex quibus oris dentiumq. robur colligere licet.

Cerastes serpens.
e lib. 9. Hist. cap. 7.
Extra aquã viuit.

VSVS IN CIBIS.

CArdanus Ranã marinam edilem esse negat. Rondeletius & Saluianus carnem mollem, insuauem, ferini saporis mucosam, excrementitiam, insulsam, virus resipientem & mali succi tribuunt, & ex antiquis *a* Martialis Ranam cum plebeis & viliorib. cibis nominat, vt non mirum sit si ab ex infima plebe hominibus negligitur. Quid itaq. Anaxandridem mouit, vt Ranam in Cotyis Thracum regis conuiuij descriptione nominaret? Iecur puto, quod teneritudine Torpedinis iecori cedere Rondeletius negat: aut ventre, qui cum alijs lautissimis cibis recensetur ab Antiphane, laudaturq. ab Archestrato hoc versu.

Βάτραχον ἔνθ᾽ ἴδῃς καὶ γαστρίον αὐτοῦ σκεύασον.

An edulis sit.
a lib. 10. 37.
Iecoris delicia.

C

VSVS IN MEDICINA.

PIlos oculis molestos si penitus extirpare volueris (inquiti Marcellus Empiricus) loca eorum cùm prius eos euulseris, Ranæ marinę felle cõtinge; quòd si fel eius repositum aruerit, aquã marinam ei modicè admisce Rõdeletius verò fel eius aduersus suffusiones vtile esse scribit. Strumas vtiliter pungi piscis eius qui Rana in mari appellatur, officulo de cauda, ita vt non vulneret; idq. fiat quotidiè, donec percurentur, legimus apud *a* Plinium: sed cũ in Ranæ cauda, vt quæ cartilaginea est, nullum prorsus officulum reperiatur. Rondeletius ad Raiarũ aculeos, (vt dixi) eam vim retulit. Aliàs idem *b* Plinius Ranarum marinarum, ex vino & aceto decoctarum succum contra venena bibi scribit, nominatim contra venenum Ranæ rubetæ & contra Salamandras. Qui locus Gesnero etiam admodum suspectus est; nam cum Græci Ranas marinas sæpè Ranas simpliciter vocent fieri potuisse arbitratur quòd Plinius marinarum cognomentùm non probè adiecerit, quando istiusmodi remedium apud Græcos, non inuenitur; quare fluuiatiliũ potius siue eduliumuè dulcib. aquis ranarum succum contra venena illa daret. Idem D tamen Plinius post remedia aliqua ex rana aquatica ad dentes mox subdit; omnia suprascripta ex marina rana efficaciora; quamobrem iudicium meum cohibeo.

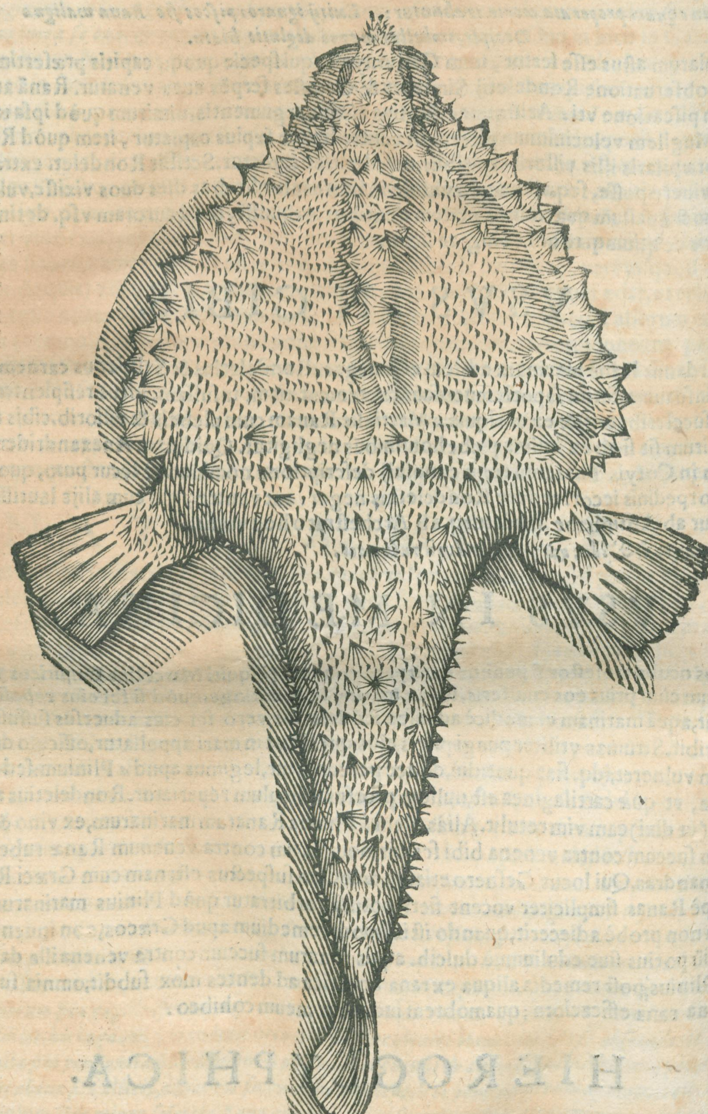
Pilorum extirpatio.
Fellis vsus.
a li. 37. c. 8.
b li. 37. c. 2.

HIEROGLYPHICA.

CAptorem hominem notari si vellent (inquit Pierius Valerianus) Raiam pingebant. Gestat enim ante oculos gemina fila &c. Verùm hoc ad Ranam piscatricem pertinet, quanquam & Raia & alij ferè pisces similiter captent. Rana tamen præ cæteris.

Captatoris typus.

Rana piſcatrix minor.



A

DE RANA MARINA MINORE. Cap. LXV.

QVæ de hoc pisce dicam, non habeo. Nudum enim sceleton mihi communicauit Bernardus Castellettus Genuensis, vir cum humanissimus, meique amantissimus, tum naturalium rerum omnium indagator indefessus, qui tamē meo iudicio haud rectè ad Squatinora iam, cuius genuinæ sceleton aliàs miserat, redigendum esse monebat: nam Squatinoraiæ cauda à Squatinæ cauda non multum differt, cùm hic piscis non aliter, atque ipsa Rana anteriori corpore, ventre nimirum, & dorso sit latissimis, & planis, cætera rotundus, & exilis. Ranam necdum adultam esse putabam, sed cum diligenter inuicem cōferrem, toto eos cælo differre animaduerti. Ranæ os vastissimum; & valdè dentatum, huic exile, & plane edentulum, & dentium loco maxillas asperas habet. Ranæ caput omnino planum, huic erectum, & procerum velut cornu in extremo: sub quo cutei cuiusdam nerui latebat vestigium, quo fortè pisces Ranæ more captat. Eum veluti è vagina exerere, rursusque contrahere videtur. Ranæ oculi parte prona, huic ad latera, vbi angustum valde caput, velut in fouea quadam latent. Foramina olfactui destinata supra os sub cornuta extremitate: auditui verò inseruientia, oculis ferè contigua, vbi & rima est, branchijs inseruiens. Totus tam supinè, quàm pronè aspera cute tegitur, sed supina parte insuper aculeatus est, maximè quo loco spina est in piscibus, quæ huic nonnihil eleuatur. Pronè color cinereus, supinè albicat. A lateribus sicuti Ranę vtrimq. pinna, quæ natatum exercet eo planè loco quo palustres Ranæ habent, eiusdem cum caudæ pinna latitudinis. Haud longè à corporis latitudine, in ipsa cauda, alia pinnula est, sed vix ob exiguitatem conspicua, atri coloris. Prona parte in medio ventre, binæ rursus aliæ sunt longiusculæ, sed angustæ; alia denique angustissima, non longè à pinna caudæ. Magnitudinem, & latitudinem ex ipsa icone beneuolus lector petat, quam iam dedimus.

Cauda. *Vt à Rana differat.* *Caput.* *Oculi.* *Pinna.* *Magnitudo.*

B

DE SQVATINA. Cap. LXVI.

C

SYNONYMA. ETYMVM.

THeodorus apud Aristotelem pro ῥίνη reddidit Squatinam, Plinium, vt Rondelet. ait, secutus. Plinij enim, inquit, in catalogo piscium hæc verba sunt: *a Rhina quam Squatinam vocamus.* Atqui in plerisq. exemplaribus ibi legitur, quam Squatū vocamus, qua voce etiam vtitur alias, *b Sargi, Torpedo, Squato circa æquinoctiū pariūt:* quo loco nunc pro Squati perperam Squali legitur, cum sit depromptus ex *c* Aristotele, apud quem Squatina habetur. Vtiturq. eodem vocabulo Isidorus Hispalensis, additque Squatum dici, quod sit squamis acutis. vnde & eius cute lignum poliatur. Poterit itaque æquè Squatus nominari, contrà ac Saluianus voluit qui quòd videret Plinio alijs in locis Squatinam dici priorem locum, qui legitur in piscium catalogo, mendosum arbitratur, & vtroque Squatina legit. Georgius Valla ex Psello Limam transtulit, nam ῥίνη etiam Lima est, sed Rondeletius distinguit: acuit enim, cùm pro lima accipitur, penacuit cùm pro pisce. Apparet autem ita vocari propter cutis asperitatem, qua ceu lima fabri vtuntur, vt post dicetur. Vnde & squatinā à squalore dictam Perottus insinuans: cute squatinæ, inquit, propter squalorē, ligna, & ebora poliuntur. Ineptè enim Isidorus à squamis etymum deducit, ijs enim caret. Profitetur Casaubonus se huius piscis aliud nomen inuenisse, affinis tamen significationis ex priscis Glossis, Celtis, ῥῖνα ἰχθύων εἶδος. Propriè, inquit, Celtis est cęlum, γλύφιον. Vetus interpres sacrorum librorum Iobi cap. 19. Quis mihi det, vt exarentur in libro styloferreo, & plumbi lamina, vel Celte sculpantur in silice? In recentibus libris etiam Antuerpiensibus, editum certè. Quin etiam doctissimi viri, ita scribi iubent quos certum, inquit, est falli. Vide librum Hieronymi ad Pammachium aduersus errores Io. Ierosolymitani, Romanis nomine, vt apparet à squato detorto squadro dicitur; alicubi squadra, alicubi squaia, Venetijs squaquam. Galli appositè Angelum marinum, vel Angelottum appellant, quod alis suis expansis pictum Angelum imitari videatur. Rondeletius Græcis huius temporis ῥίνλω καὶ ῥινόβατον dici ait. Sed Gillius, ex quo id mutuasse videtur ῥίνλω, & ῥινόβατον, ait vocari ῥίνλω. Imposuit Rondeletio malè distinctus Gilij codex. Adrianus Iunius squatinam Germanicè interpretatur Meerskate, Belgice Scoerhaye, Anglicè Skate.

D

a li.32.c.11 *Squatus.* *b l.9.c.51.* *Plinij locus animaduersus.* *c li.15.hist. cap.5.* *Squatus vnde dictus.* *Lima piscis* *Squatina vnde dicta.* *Celtis.*

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

E

a li. 5. Hiſt. cap. 5.

ARiſtoteles *a* Squatinam cũ Raia, Paſtinaca, alijſque planis cartilagineis nominat, Pliniuſque hunc locum transferens diſertiſſimis verbis planum, & cartilagineum piſcem eſſe profitetur: contrà Oppianus cartilagineis longis accenſet his verſibus.

Tertia dicetur Galeorum nomine turba, *Aſt Galeis alias gentes numeramus, Acanthas.*
Et Catulos, Laues, Squatinas, adiungimus iſtis *Vulpes, & Varios.*

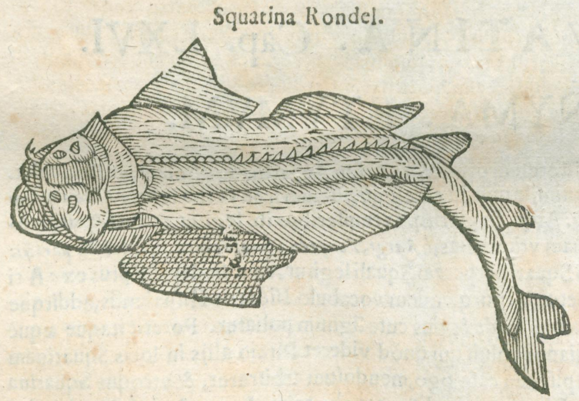
Vnde forte eruditus quidam, vt Rondeletius refert, Galeum Cato rochiro vulgò dictum Gallis pro ſquatina habuit piſcem nimirum longum, Galeis reliquis ſimilem; ſquatinam verò vulgo receptam pro ſquatinoria, vt pote latiorem, & Raiæ aliqua ex parte ſimilẽ Aelianus in paraphraſi huius poetæ locis ſquatinorum non meminit, dubius (vt apparet) nunquid rectè Galeis annumerentur. Rondeletius (vt in Rana oſtendimus) inter Muſtelos, & planos, medias eſſe docuit, nec aliam ob cauſam in hunc locum à nobis reiectæ, Ariſtoteli potiùs quàm Oppiano adhærentib⁹:

Caput. Os. Dentes.

Anterior capitis pars lata, circularis atque retuſa eſt, vt roſtro prorſus careat. Os non habet ſupina parte, nec infra roſtrũ Raiarũ more, ſed in promptu, parteq. primum obuia, veluti Rana piſcatrix, atque ſquamoſi, breuibus id ſed acutiſſimis dentib. munitum eſt; quos aliter quàm in vllis alijs, piſcibus diſpoſitos eſſe Rõ deletius docet. Sunt, inquit, eorum ordines interuallis dentib. vacuis à ſeſe diſtincti, & diſtantes Horum ordinum ſinguli tam arctè connexis cohærentibuſque dentib. conſtat; vt non plures, ſed vnicus planus latuſq. eſſe videatur; verùm vnguibus, vel cultelli mucrone inſerto facilè ſeparantur. quique à reliquis ſeparatus eſt, reliquis immotis mouetur, & loco eximitur. In inferiore maxilla, linguæ extremo acuto locus dentibus vacuus cedit naturæ prouidentia; dextra ſiniſtraq. ſunt dentium ordines quinq. dentib. conſtantes, tertius, & quartus ordo quatuor dũtaxat dentib. conſtat. Ordines qui hos ſequuntur, quique in anteriori parte ſiti ſunt, tribus tantùm: cõtrà in maxilla ſuperiore: ea enim in parte quę maxillę inferioris parti dentib. vacuæ reſpondet, ordo eſt ex quinque dentibus: vtrimq. ſimiles duo ordines Quartus, quintus, ſextus, & ſeptimus ex quatuor dẽtibus, qui ſubſequuntur, ex tribus tantùm. Omnes in os ſunt recurui. Maxillarũ oſſa in angulũ obtuſum deſinunt, lingua verò in acutum, in cuius extremo carneũ tuberculũ eſt.

F

Squatina Rondel.



G

Superioris maxillæ extremum cute non integitur; ex eo apophyſes duæ in os demittuntur, in alias diuiſæ de quarũ vſu poſtea dicetur; quarum Saluianus, quod miror, non meminit.

Oculi.

Oculi parui sũt, in ſuperiori capitis parte ſiti, non ſurſum, vt in Vranoſcopo ſpectantes, ſed ad latera, poſt quos foramina ſunt, quæ ad os vſque patent, velut in Raijs.

Branchiæ.

Brãchiæ nõ in ſupina parte, ſed præter aliorum planorum morẽ in lateribus, vt Muſtelis.

Pinnæ.

Pinnæ vtrimque binæ ſunt, & vtræq. in lateribus: priores circa caput, & maiores, quaſi in eas corporis latitudo degenerauerit; poſteriores, ante caudæ exortum, & minores. Quas pinnas niſi cum Rana communes eſſe meminit *b* Ariſtoteles his verbis:

H

b Lib. 4. de part. c. 13.

Squatina, atque Rana pinnas lateribus accommodatas infrà gerunt propter amplitudinem partis ſuperioris: quæ autem parti ſupinæ commiſſa ſunt, eas iuxta caput adiunctas habent: nihil enim latitudo impedit, quo minus moueantur: ſed pro ſuperis illis has gerunt minores ijs quæ ad latera applicantur.

Cauda. c lib. 5. Hiſ. cap. 5.

Sunt item præter illas binæ aliæ pinnulæ in caudæ dorſo. Ipſa verò cauda, quæ vti longiuſcula, ita eodem *c* Ariſtotele teſtante plenior eſt; in aliam lunatam pinnam deſinit. Rondeletius è media dorſi ſpina paruos aculeos exire tradit, atque alios prope oculos.

Partes internæ. d li. 2. Hiſt. cap. 25.

Partib. internis ab alijs cartilagineis nihil fere differt. Ventriculum enim, & inteſtina magna habet: hepar in duos lobos diuiſum, in quo fellis veſica latet, felle viridi plena vt *d* Ariſtoteles quoq. obſeruauit. Lien mediocris, ex rubro nigricat. Cor angulatum, compreſſum vnico tantùm ſinu donatum. Partes pronæ coloris ſunt cinerei ad fuſcum vergentis, aſperrimæ, pars ſupina alba, & lęuis.

Sexus diſtinctio.

Diſtinguuntur à fæminis mares appẽdicib. quibuſdã cartilagineis circa anum, quibus fæminæ carent.

Magnitudo.

Ad multam molem excreſcit, ita vt non ſolùm, vel centũ libras ſuperaſſe viſa ſit, vt Saluianus notauit,

A uit, verum etiam, vt Rondeletius testatur, ad hominis magnitudinem quandoq; excrescat: qui & Squatina vidit, centum & sexaginta librarum.

LOCVS. COITVS. PARTVS.

MArinus duntaxat piscis est, & iter maris peculiares à Plinio *a* numeratus, ob Oppiano inter eos qui cœnosa loca incolunt: Rondeletius verò in alto mari versari ait. Coitū eius diuersum esse à coitu Raię Pastinacę & istius modi aliorum, docuit *b* Aristoteles: nam cùm illa non solum admoti supinis, sed etiam tergò fœminarum supinis marinum superpositis, modò cauda impedimento nullo ob crassitudinem sit, coeant, Squatina & quibus plenior cauda est, attritu mutuo partium tantùm spinarum coeūt: Et licet cæteri pisces nisi cum proprio quilibet genere coeant, Squatina tamen cum Raia coire creditur, cuius rei veritatē in sequēti capite excutiemus. Vna cartilagineorum teste *c* Aristotele bis anno parit. Verùm cùm & Musteli quoq. qui & ipsi cartilaginei sunt, vt ipse aliàs profitetur, bis anno pariāt, *d* Saluianus conijcit priori loco non simpliciter τῶν δὲ σελαχῶν, sed τῶν δὲ σελαχῶν πλατέων, idest, cartilagineorum B planorum, legi oportere, vt & Plinius (inquit) aduertisse videtur, vt qui eundem *e* Aristotelis locum ita verti: *Ex planis Squatina sola bis parit.* Quæ modò duo illa anni tempora sint, idem *f* Aristoteles declarauit his verbis. Squatina etiam autumno, occasu Vergiliarum parit, qui partus secundus est: primus enim verno fit tēpore, sed secundus felicior est. Vnde cùm & *g* alibi dicat, ἡ ῥίνη τίκτει δίς, τίκτει δὲ ἀρχομένου τοῦ φθινοπώρου καὶ περὶ πλειάδος δύσιν, εὐημερεῖ δὲ ἐν τῷ φθινοπώρῳ hoc est, vt Theodorus vertit. Squatina parit bis, nam & incipiente autumno, & circa Vergiliarū occasum sed per autumnum feliciùs; priorem eius partum non incipientem autumno fieri, alterū verò Vergiliarum occasu, idest autumno finiente asserere philosophū credendum est, vt verba indicant, & *h* Plinius videtur testari vt qui hunc locū sic vertit: *Squatina bis parit autumno & Vergiliarum occasu.* Sed potius cùm paulò antè Aristoteles scripserit. *Scorpio bis paret & Sargus, vere & autūno;* ac deinceps subdiderit: *Squatina bis parit: parit.n.* (Sic Saluian. vertit) *& autūno incipente & Vergiliarum occasu,* per autumnum autem feliciùs: omisso priori & verno partu (ceu notissimo, ac piscibus omnibus ferè communi, vt ipsemet aliàs scribit, inquiens; Pariūt pisces plurima sui parte mensibus his tribus. Martio, Aprili, Maio; autumno pauci, vt Salpa & Sargus & nonnulla alia generis eiusdem, paullò ante æquinoctium, adde ijs Torpedinem & Squatinam) secundi C tantùm partus, tum ineunte facti autumno, tum occasu Vergiliarum, meminisse videtur. Quam rursus Aristotelis sententiam cùm ibidem sic transcripserit Plinius: *Plurimi piscium pariunt tribus mensibus Martio, Aprili, Maio: autumno pauci, vt Salpa, & Sargus & nonnulla alia generis eiusdē, Squali circa aquinoctium,* Squali pro Squati aut Squatinæ mendosè legi, ex recitato Aristotelis loco Saluianus & Gesnerus ostenderunt. Pariunt autem, vt idem *k* Aristoteles obseruauit, singulis fœturis septenos aut octonos, eosdemq. cæterorum more cartilagineorum viuos.

a li.23.cap. 11. — *b li. Hist. cap.5.* — *Cum Raia coit.* — *c li 4. hist. cap.10.* — *d li. 6. hist. cap.11.* — *e lib.9. c.5.* — *f lib. 6. hist. cap.11.* — *g lib.5. hist. cap.10.* — *h lib.9. cap. 51.* — *i lib.5. hist. cap.9.* — *k lib.5. hist. cap.10.*

NATVRA. MORES.

SQuatina carniuora est & solitaria, nunquam enim plures vna capiuntur. Pisces cùm ob grauitatē corporis assequi nequeat, clam venat̄ & ex insidijs, vt Aristotel. docet his verbis: *Obruit se arena, cumq. se totam occultauerit, verberat oris sui radiolis (vt piscatores vocāt) quas pisciculi cùm aspexerint, adnatant, quasi ad algas, quibus vesci soliti sunt.* Transcripsit quidem hūc locum *a* Plinius, sed mirū videtur, cur apophyses illas quas ex superioris maxillæ ex extremo in os demitti diximus, quas Aristoteles propriè ῥαβδία vocat Theodorus radiolos & virgulas, pin- D nulas verterit: *Simili* (inquit) *modo* (nimirum vt Rana, de qua proxime loquebatur) *Squatina & Rhombus abditi pinnas exertas mouent specie vermiculorum, itemq. quæ vocatur Rana.* Vtitur item alio astu, quem cum Polypo communem habet, colorem vbi placet mutando, vnde ῥινᾶν Menandro & Pausaniæ est decipere, metaphora ab ijs sumpta qui olfactu aut decipiunt, aut decipiūt: Cæterùm nunquid colorem mutet eandem ob causam, ob quam polypus, dubito; non enim id satis clarè dicit Philosophus. Polypum quidem ita pisces venari asserit, sed cur squatina mutat, subticet. *Polypus fatuus quidem est* (inquit) *cùm ad manum demissam hominis accedit: sed prudens rei familiaris, cùm omnia colligat, & suo in domicilio recondat, cumque consumpserit quantum vtile sit, abigit testas, & cancrorum crustas & putamina conchularum & spinas pisciculorum. Sui etiam mutatione coloris venatur pisces: trahit enim similem colorem ijs quibus appropinquarit saxis: quod idem etiam cùm metuerit, facit. Sunt qui Sepiam quoque facere hoc idem autument: colorem namq. eam sibi contrahere similem loco, in quo versatur, confirmant. Sed piscium sola Squatina ita affici solet: mutat enim hac more polypi suū colorem.* Huc vsq. Aristoteles: cæterùm

Astus. — *a L. .c.42.* — *Polypus.* — *Qua colorē mutant.*

Rondeletius ignarus fortaſſe hæc ab Ariſtotele ſcripta eſſe, exiſtimat id rationi conſentaneum eſſe non poſſe, quandoquidem quæ colorem ſic mutant, id faciunt, vel quia corpore pellucido ſunt, vt chamæleo, vel quia cute ita ſunt tenui, vt humorum ſpirituumq. perturbatione atq. agitatione varij eorum colores perluceant, quorum neutrum de Squatina (inquit) dici poteſt, vtpote quę cute eſt aſpera, dura ac denſa. Ego in re dubia Ariſtoteli non; cõtradixerim, qui cùm duplicem ob cauſam polypum colorem mutare ait, nimirum, vt ita piſcibus inſidietur, & rurſus, vbi ſibi metuit, vt ſeſe occultet, nullam oſtẽdit in Squatina, quæ cùm ea qua dictum eſt, ſolertia piſces captet, crediderim haud aliam ob cauſam colorem mutare quàm in metu, cùm videlicet & ſibi metuit & fœtui: quanquam & tunc eodem *b* Ariſtotele teſte, intra ſe recipiat & rurſus emittat, non impedientibus natorum aculeis ob paruitatem: quod poſtremum quoq. teſtatur Oppianus, & ſi Vuottonus & Rondeletius Oppianum velint ſcribere, non recipere fœtus, ſed ſub pinnulis ſuis tueri. Sed poetæ verſus aſcribam:

Cur colorem mutet.
b lib.6.Hiſ. cap.10.

Τοίλω καὶ ῥίνη τεκέων πορσύνεται ἀλκὴν	Ἀλλ' ἐκ ἐς νηδὺν, κείνοις δύσις, οἷα κύνεσσιν
Ἀλλά οἱ ἐν πλευρῆσιν ὑποσφαγές ἀμφοτέρωθεν	Εἰσιν ὑπόπτερύγων, οἱ ηγένυς ἰχθύσιν ἄλλοις

Τῇσιν ἀτυζομένων τεκέων φόβον ἀμφικαλύπτει   Lippius vertit.

Obſeruant Squatinæ natos, nec ventre recondunt,	*Vt Canibus mos eſt, ſed pandunt ſubter hiatus*
In madidis alis quantos aperire natantes	*Ore ſolent rictus, ſic fœtus alta vorago.*

Sorbet & in tanta natos formidine ſeruat.

Gillius quoque non ſimpliciter ſub pinnis vertit, ſed in hiatũ ſub pinnas ſubiectum fœtus ſuos metuentes matrem occultare, & Brodæus poetæ ſcoliaſtes, eſſe ait iſtiuſmodi hiatus infra velut iugulum cauitates quaſdam (quæ & σφαία dicantur) ſub pinnis, cùm aliorũ piſcium gula cõparandas, quæque inſtar ventris illi ſunt. Quod autem ad verba ipſa attinet, Geſnerus Græcæ linguæ peritiſſimus, hoc addidit ſcholium. ὑποσφάγες rectus pluralis videtur à ſingulari ὑποσφάξ, idem nimirum ſignificãte quod διασφάξ (vel etiam διασφαγή, vt in vulgari lexico ſcribitur (hoc eſt, interuallum, ſciſſura, diuortium. Διασφαγας πετρῶν pro διαστάσεις legimus (ideſt pro petrarũ interuallo) apud Aelianum Ego in Oppiani etiã verſibus malim legere: ἀλλά δὲ οἱ ἐν πλευρῆσι διασφαγὲς &c. διασφὰξ ὁδιεςὼς τόπος. διατομὴ ὄρυς καὶ διασφάγες αἱδιεςῶσαι πέτραι τῶν ὀρῶν. Varinus. Placet autem διασφὰγες legi paroxytonum potius quã oxytonum. His ſcriptis reperi in parecbolis Euſtathij in primum Iliados, quæ ſequuntur. A verbo σφάζο fit διασφὰξ diſciſſura ſiue petrę ſiue in corpore animalis, qualis & in Squatina memoratur Oppiano, καὶ ἡ τῦ (κατὰ τὺς κομικὺς) αἰδοῖα. Et rurſus in Iliados M.A. verbo σφάζω fit etiam ἡ διασφὰξ ἐπί σχισματων λεγομενη, vt Oppianus etiam manifeſtiſſimè indicat, καὶ ὁ τὸ θῆλυ μόριον ἔτω καλέσας. Hinc & ὑποσφαξ ſimilis & ipſa cauitas, qualem admittunt quæ mactantur animantes, ea parte qua mactandis adigitur culter Ex duobus his Euſtathij locis, apparet eum apud Oppianum in Squatinæ mẽtione legiſſe διασφαγές, quanquam & ὑποσφάξ ei cauum ſub collo, vbi animalia mactantur, vel ſimile ei ſignificet. Σφαγὴ Græcè dicitur Polluci, Latinè iugulus, cauitas media inter κλᾶδας, ideſt, oſſa quæ clauiculas, aliqui iugulos, vt Celſus vocant, ab aliquibus etiam θυμός. σφάσειν enim & θύειν ſynonyma ſunt. Sunt qui σφαγλὼ quoq. appellent, & ἀντικάρδιον, illam quoq. cauitatem, quæ in pectore medio anterius ſub ſterno oſſe, è regione cordis eſt vel oris ventriculi, authore Polluce, qui σφάγιον (vel σφαγεῖον) etiam appellat vas, quo ſanguis victimarum excipitur. Cæterùm piſces & alia quę clauiculis dictis oſſibus carent animalia, σφαγλὼ quoq. vel ὑποσφαγα cauum propriè dictum nõ habent; quanquam Thynni Orciniq. piſcium κλεῖδας, & κλειδία legimus. Hactenus Geſnerus. Quamobrem cùm ſint & alia cartilaginea, quæ fœtus, nõ ore ſed ventre admiſſos tuentur, vt in cartilagineorum generali hiſtoria oſtendimus, Squatina fortaſſis ex ijs fuerit, quæ fœtus ventre, non ore recipiunt & rurſus emittunt.

Oppianus emendatus.

VSVS IN CIBIS.

Piſcium gen⁹ δαπτόν (excoriari ſolitũ) vocatur (inquit Mneſitheus) cui cutis aſpera & ſine ſquamis eſt: quales Raiæ & Squatinæ ſunt. Hæc autẽ omnia friabilia ſunt, quidem: nõ tamen odorata & alimẽtũ humidũ de ſe præbent. *a* Atqui Squatina vel Galeno ipſo teſte dura & cõcoctu difficilis eſt, copioſius verò quã Paſtinaca & Torpedo alit. Et Pſell⁹ quoq. ęgrè concoqui teſtatur, quare apud eundẽ Athenæum, hunc Diphili locum mendoſum arbitror ἡ ῥίνη καὶ αὐτὴ τῶν σελαχίων ὖσα, εὔπεπτος ἐςὶ καὶ κῦφη, ἡ δὲ μείζων, τροφιμότερα, ideſt, *Squatina & ipſa ex cartilagineis eſt, concoctu facilis & leuis; qua maior eſt, magis nutrit*; legendũq δυσπέπτος ἐςὶ καὶ ὀκ κῦφη, ideſt, concoctu difficilis & minimè leuis. Subdit enim Diphilus, κοινῶς δὲ πάντα τὰ σελάχια φυσώδη καὶ κρεώδη καὶ δυσκατέργαςα πλεονα ζόμενα τε τὰς ὄψεις ἀμπλύνει: hoc eſt: Communiter autem cartilaginea omnia flatus gignunt, carnoſa ſunt, cõcoctu difficilia, quorũ multo vſu oculorũ acies hebetatur. Quod temerè dictum eſſe, nemo exiſtimare debet, inquit Rondeletius; cù enim

a li.3.Alim.
b Lib.8.

cartila-

A cartilaginea flatuum crassorumque, & glutinosorum humorum magnum prouentum afferant, crassos ex his caliginososq. spiritus effici necesse est, quorum perspicuitatem, & splendorem ad clariùs cernendum necessarium esse certum est. Nostro etiam tempore, ne à rusticis quidem, ac infimæ plebis hominibus attingi, tum ob ferinum odorem, tum ob duritiam, carnisq. insuauitatem Saluianus, & Rondeletius tradunt. Smyrnæ secundum Dorionem, circa Miletum secundum Archestratũ orta cæteris præferebatur. Inuenio & ῥίνης τεμάχη apud Athenæum, idest frusta: quasi sale olim etiam induraretur.

Vbi melior

VSVS IN MEDICINA.

Hippocrates *a* de morbo crasso à pituita agens, obsonium (inquit) ex piscibus habeat Scorpium, aut Callionymum, aut Squatinæ frustum cum condimentis coctum. Et rursus: Laboranti tertio genere tabis obsonium præscribit, frustum Torpedinis, aut Squatinæ, aut Galei aut Raiæ, Rondeletius ex Squatinæ hepate oleum factum ad hepatis duritiam valere author est, addita spica Celtica, vel styrace, vel absynthio. Oua exiccata ad sistenda alui profluuia multùm conferre experientia compertum piscatorũ, qui ijs ad omnes alui fluores vtuntur. Ex cute optimum fit in psora & scabie smegma, eiusdemq. cinis contra alopeciam, & vlcera capitis manantia prosunt. Archigines verò apud Galenum corio piscis, quale est Squatinæ, aut folio ficulneo, aut pumice læui, supernè alopecias cruẽtas facere iubet; deinde amygdalas amaras vstas cum aceto mulso illini: quod si assiduo fiat, caputq. radatur, augescere ocyssimè capillos pollicetur. *b* Authore Plinio Squatinæ illitæ mammas crescere non patiuntur: addit Rondeletius duriusculas reddi, & vtrumque se experientia comprobatum habere, at non manifesta qualitate, sed obscura quadam vi id fieri putat, maximè cùm sale asseruata idem non præstet, cuius (salis) causa digerere, & exiccare deberet. Hanc Squatinæ facultatem si rescirent mulieres, cultui & ornatui plus æquo deditæ, pluris eam empturæ sint, quàm vlli Romani vnquam Mullum, vel etiam Acipenserem emerint. Earundem cutis, vt præcitato loco Plinius ait, combusta, pudendorum pustulas discutit.

a Lib. de inter. affect. *Oleum ex hepate.* *Ouorũ vsus.* *b li. 32. c. 10.*

VSVS IN EXTERNIS. HIROGLYPHICA.

C Squatinæ cute lignum, & ebora poliri idem Plinius tradit, & Bellonius piscatores Italos pellem eius deglubere foro que venalem exponere: & assulis distentam, & exiccatam fabris lignarijs ad opera perpolienda, vtilem esse. Iouius item cultellorum, & falcatorum ensium vaginas Turcas barbarosq. maritimos admodum pulchras conficere solere ait, & sagrinas appellare. Apud Anglos arcus, & sagittæ eodem corio poliuntur, vnde ῥινᾶν pro limare, id est, lima atterere, accipi posse docet Gesnerus ex hoc Aristophanis in Ranis: Ἀστεῖον τι καὶ καταῤῥινησμένον. Scholiastes enim interpretatur politum, elimatum. ῥίνη enim, inquit est instrumentum fabrile ὡ ῥινοῦσιν, aut vile quippiam, ὅτι ἐξευτελίζωμεν τῇ ῥίνι, sed posterior interpretatio non placet, & καταῤῥινησμένον haud bene cum σ, scribi puto: à quo enim verbo deducas (Rectiùs apud Suidam absque σ, legitur vt præsens sit καταῤῥινάω: cæterùm ῥινοῦσιν à ῥινόω fit vnde & διεῤῥινωμένος participium legitur pro limato. Hinc etiam Squatina (inquit Pierius Valerianus) inter hieroglyphica significata recenseri meruit, per quam fabrum lignarium intelligi volebant. Est enim piscis tam asperæ scabræque, ac validæ cutis, vt eburnea, neque non ligna quantumlibet dura poliantur; vt omittamus fabrilia instrumenta omnia, (hoc alij de Fabro pisce quoque scribunt) in huius piscis capite depræhensa. (Mirum est neque Rondeletium, neque Saluianum, qui D aliàs diligenter tam internas, quàm externas Squatinæ partes enumerant, nõ obseruasse.) Quin & serram conficere didicimus ex huius piscis osse ita crebrò mucronato, qualis longa annorum serie suspensa fuit tholo ante DD. Petri, & Pauli conditorium, priusquam à Iulio II. illa venerandæ antiquitatis monumenta solo æquarentur. Verendum autẽ, ne Squatinam cum alio quopiam pisce, & (ni fallor) Fabro, qui in Ecclesijs suspendi solet, confundat.

Cutis vsus. *Fabri lignarij typus.* *Serræ inuentio.*

DE SQVATINORAIA. Cap. LXVII

Qvi Grecis nomine composito ῥινόβατος appellatur, Latinè similiter à Theodoro Squatinoraia, à Bellonio Squatroraia, à Iouio Squatraia à Gesnero, & Saluiano molliore vocabulo Squatoraia. De quo pisce sic *a* Arist. *Pisciũ cæterorũ diuersa genera coire visũ à nemine est. Squatina sola & Raia hoc facere creditur, argumẽto piscis cuiusdã qui nomen ex vtroq. cõpositũ trahit Rhinobati (quasi Squatinoraiam appelles. Est n. parte priore Raiæ similis poste-*

Rhinobatus. *Squatroraia.* *Squatraia.* *Squatoraia.* *a li. 6. Hist. cap. 11.*

Ortus.

b li.9.c.15.

poſteriore Squatina) tanquam ex vtroque prouenięns genere. Ita & *b* Plinius: *Piſciũ diuerſa genera nõ coeunt præter Squatinam, & Raiam, ex quibus naſcitur parte priore Raiæ ſimilis, & nomen ex vtroque compoſitum apud Græcos trahit.* Cæterùm nũquid reuera iſtiuſmodi piſcis detur, diuerſimodè tradi inuenio.

An detur.

Rondeletius id ſtrenuè negat, quoniam ſibi licet diligentiſſimè quirendi nunquam contigerit videre & ſenes etiam peritiq. piſcatores ſeſe nunquam vidiſſe affirmarint: quare nec Ariſtoteli, aut Plinio viſum fuiſſe arbitratur, piſcemq. eſſe planè cõmentitium, quiq. reuera non exiſtat: idq. recitatis philoſophi verbis indicari, item ijs quę alio in loco ſcripta reliquit: *c In marinis*, inquiens, *adhuc nihil exploratum habemus dignum memoratu: qui tamen Rhinobati appellantur, maximè gigni creduntur ex Squatina, & Raia.* Squatinam itaq. cum Raia videri coire ait; quo quidem loquendi genere, & ſimilibus, vt ferunt, tradũt, aiunt, creditur, Herodotus, Theophraſtus, Dioſcorides, alijq. vtuntur, cùm ſe rem aliquam pro incerta habere ſignificant. Ad hęc, rationẽ quã adducit Ariſtoteles planè infirmam eſſe aſſerit: ſi enim ideo, inquit, coeunt ſquatina, & Raia, quia piſcis qui Rhinobatus nominetur, vtriq. ſimilis ſit; & Hippocentauros, & Tragelaphos eſſe poſſe dicemus, ſi centaurus cum equa, & hircus cum cerua cõmiſceatur. At vt ſcribit *d* Galenus, fieri ſecundum naturam non poteſt, vt tantoperè deſſidentia corpora commiſceantur: neque.n. colores, & figuras tãtùm componi oporteret, quemadmodũ à ſtatuarijs, & pictoribus fieri ſolet, ſed totas ſubſtãtias natura ab huiuſmodi permiſtione alieniſſimas. Neque ſi diuerſæ animantium formæ non tamẽ vſq. adeo diſſimiles, coeant, id animal gignunt, quod vna parte huic, altera illi ſimile ſit, ſed quod vni tantùm procreantium ſimile ſit, vel tertium quoddã, vt cùm aſinus equã inijt, mulus, aut mula neutri per omnia ſimile animal gignitur. Si lupus cũ cane, vel vulpe cõgrediatur, canis, vel vulpes alteri tantũ ſimilis. Quare meo quidem iudicio fides ijs habenda nõ eſt, qui Rhinobati miſtũq. genus prolemq. biformen nobis obtrudunt. Hactenus Rondeletius.

c Lib. 2. de Gen. cap. 5.

d Lib. 3 de vſu part.

Caro.

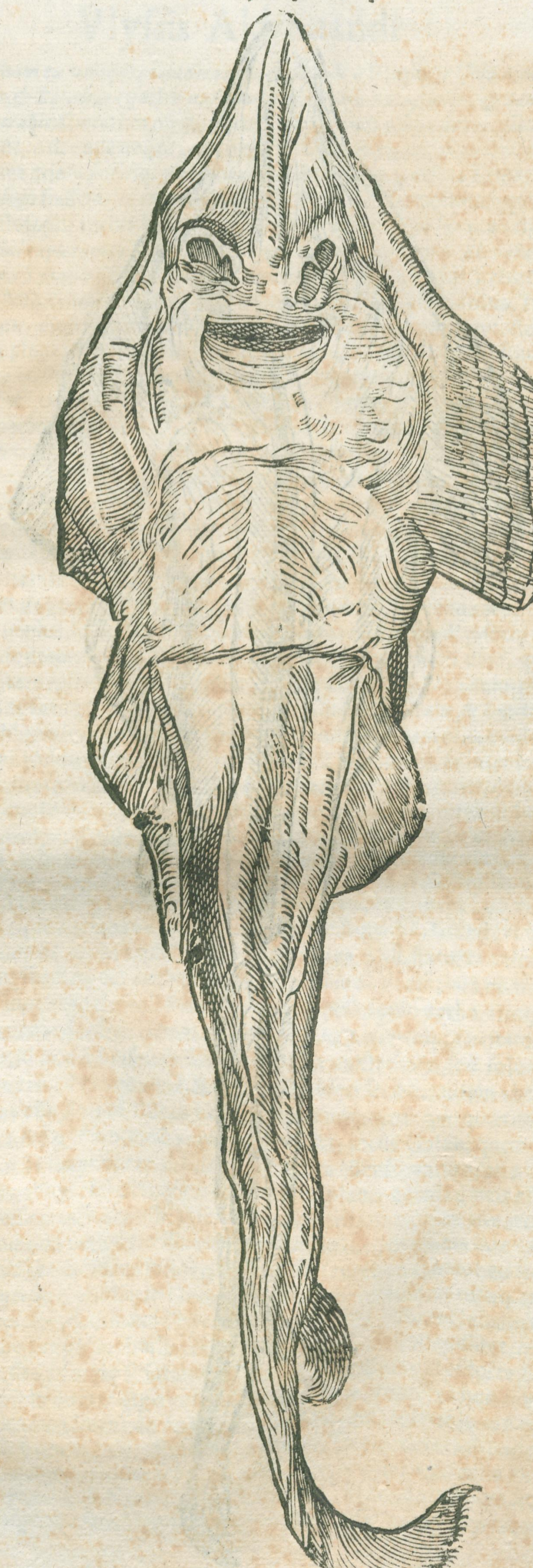
Contrà Bellonius Gillius, & Paulus Iouius non ſolùm viuere in mari iſtiuſmodi piſcem aſſerunt, ſed nomina etiam formaſq. dederunt, quãquã Bellon. (de Gillio, & Iouio nihil dico, quia opera ſua iconibus nõ illuſtrarunt) rem ipſam mihi ſuſpectam videtur reliquiſſe. Non enim piſcem pinxit, ſed figuram, inquit, apud te facilè conijcies; ſiquidem vtriuſq. piſcis (Raiæ, & Squatinæ nimirũ) hic tibi depicti formam diligenter conſideraueris. Adde quòd candidam ei, & edulem carnẽ tribuat, cùm tamen Iouius vt fœdum aſpectu, ita eſu admodum iniucundũ, & inter ſordidæ plebis atq. paſtorum obſonia cenſeri profiteatur. Deniq. ſi verũ eſt Venetis Squatrolinum vocari, vt ille affirmat, mirari ſubit, cur id nominis ad aliorũ aures nõ peruenerit. Rurſus in Iouij verbi locum, in quo venalẽ vidit, ſemper deſideraui; nam ſi Romam intelligit, de cuius vrbis piſcib. ſcripſit, & hic quoq. ſuſpectus mihi habebitur. Etenim Saluianus, qui ibidẽ diu vixit, opuſq. ſuum de piſcib. conſcripſit, fatetur ſeſe nũquã Rhinobatũ vidiſſe: quamobrẽ vt Gillio facilè crediderim noſtræ ætatis Græcis, & Rhinam, & Rhinobaton vocari Rhinam, ita contrà non video, cur credere debeã, vtrũq. Italis (ipſe Latinos vocat) Squainam: ſiue Squadrã, hoc eſt, vt ipſe exponit, Squatinã vocari. Quę omnia nõ dixi, vt quid cũ Rõdel. aduerſus Ariſt. ſtatuere velim, ſed vt maritimos viros doctos aduerſus Rondel. incitem, & genuini Rhinobati certiora nomina iconemq. proferant. Quin.n. reperiatur, haud dubito. Rondel. profectò philoſophi verba, alioqui, vel meridiana luce clariora, dum recitat, ſenſum eorum nõ percipit. Licet.n. vtroq. præcitato loco vtatur dubitantis verbo *creditur*, id non ad piſcis ipſius figuram, aut exiſtentiam, ſed ſolùm ad procreandi modũ pertinet: imo verò cũ ex ſquatina, & raia naſci videri ſcribit; tantum abeſt, vt ijs verbis dubitet, an ſit, vt potius eſſe ſtatuat: Eſſe.n. neceſſe eſt ſtatuamus; de quo quærimus quo modo ſit, aut vnde generetur. Ad generationẽ verò quod attinet, locus Galeni quem Rondel. adducit, quo fieri poſſe negat vt magnoperè diſſidentia corpora cõmiſceantur, non aduerſatur, qñ quidẽ ſquatina, & Raia genere planè cõueniunt: vtrãq.n. ex planis cartilagineis eſſe oſtenſum eſt. Me vt coitũ iſtũ verũ eſſe credã, impellit piſcis raritas. Raritatis cauſam eſſe reor, quod ipſe non amplius generet; quomodo mulus ſterilis eſt ſterilis haliætus, & omnia quæ ex promiſcuo coitu procreãtur. Habes hic candidiſſimè lector genuini mea ſententia Rhinobati iconẽ pronè, & ſupinè expreſſã q̃ Bernardo Caſtelletto Genuenſi, viro humaniſſimo, naturæq. arcanorũ ſtudioſiſſimo acceptam referes. Eandem in ſuo Phytobaſano expreſſit Fabius Columna: qui tamen cùm prius Rhinobatum eſſe longa verborum ſerie aduerſus Rondel. oſtendiſſet, mox nunquid Raiæ, & Squatinæ partus ſit, ignorare ſe fatetur fortè quòd ſexu diſtingui videret, & in fœmina oua (vtrũq.n. teſtatur) deprehenderet. Ego verò à ſententia mea propterea non amoueor, cũ dicendum foret, atq. oſtendendum fœcunda ea fuiſſe, hoc eſt fœtibus referta, quod tamen ille nõ dicit, dicturus proculdubio ſi eos in ouis offendiſſet. Diligẽtiſſimè.n. cætera in hoc piſce examinat: quamobrẽ etiam cùm nudum tantùm ſceleton Caſtellettus miſerit, nõnulla ex illo quæ ad piſcis deſcriptionẽ pertinẽt, accipiã. Neapoli, inquit, frequẽs eſt (quod miror) & Cetola vocatur quaſi Cithara, q̃ corporis figura refert. Magnitudine vt a piſcatorib. accepit, quatuor pedes non ſuperat:

Cur ſit rarus.

Magnitudo.



Squatinoraia supina parte depicta.



A superat; pondere verò duodecim libras ad summum æquat: Colore est subflauo in supina parte albo. Cutis asperitate squatinam refert, & velut minutis quibusdam arenulis compergi videtur; verùm manu deorsum ducta læuis, à cauda verò caput versus aspera persentitur. Rostrũ in longum protenditur, vt in Raia Oxyrincho. Alæ quã in Raijs angustiores, Os in supina parte, squamis osseis dentium loco munitum. Ante id foramina duo oblonga, olfactus instrumenta. Branchiæ vtrinque quina. Oculi parte prona, quorum membranula pupillam operiens, nõ vt in Raijs, sed vt squatinis. Retro eos bina alia foramina auditui inseruiẽtia. Mox dorsum simplici aculeorum ordine, vt in cauda squatinæ: alijq. sunt in osseo diaphragmate post branchias, caput à vẽtre separante. Iuxta quod binæ lineæ vtrinque ad latera dorsi positæ oriuntur, quorum duæ lateribus caudæ propinquiores in ipsarum ortu sunt curuæ, caudam à reliquo corpore secernentes; omnes verò cum cauda terminantur. Genitalia mari inter caudam, & cartilagineas appendices, vt in Raijs, quorum loco fœmina duas tantùm cartilagineas appendices habet in modum pinnarum, vt squatina. In ventre continentur intestina omnia Raiarum intestinis similia; oua distant à Raiarum ouis, sed similia sunt ouis squatinæ, illaque gerit vtero ab hyemali solstitio.

Color. *Cutis.* *Rostrum.* *Os.* *Dorsum.* *Aculei.* *Oua.*

B

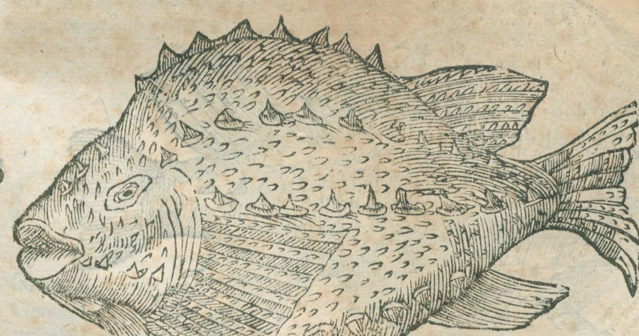
DE ANGLORVM LVMPO. Cap. LXVIII.

GEsnerus vt huiusmodi piscẽ Orbis speciem faceret, Lump ab Anglis vocari tradidit per aphæresim à Columbo, siue Palumbo, quo nomine verus Orbis nũcupari solet, sed Lump Anglis teste Gul. Turnero Anglo est rude & informe frustulum, indeq. pisci nomen esse affirmat, & sic ferè in epistola ad Gesnerũ describit. Plinij Orchin esse posse (Nos Orbem legimus, & ad Niloticum illum piscem, vt pote rotundissimũ, & planè sphæricum hoc nomen pertinere cum alijs eruditis arbitramur.) commoda adhibita interpretatione non diffiteor, verùm Bellonij orbis, quem ipse pingit, esse nequit; nã piscis edulis est Lumpus noster, absque squamis, cartilagineus. Vera enim ossa, aut spinas intus non habet, sed eorum loco cartilagines. Eiusdem est saporis cum squatina. Duas tantùm habet pinnas & eas infra branchias. In singulis lateribus ternos habet aculeorum, aut recuruarum spi-C narum ordines, à capite caudam vsque porrectos. In summo tergo vnicam talem habet spinarũ seriem. Verùm aculei illi rari sunt, intercedentibus interstitijs nõ paruis seiuncti. Spinę iam commemoratę rubi spinas mirè referunt, (Inde Batũ rotundũ appellare licebit) nisi quòd nõ ita recuruæ sũt. Vmbilicus ei prominet in vẽtre portentosę magnitudinis. Sub mẽto rotundũ quiddã circuli instar apparet; quo se solo, aut lapidib. affigere interdũ videtur. Caput habet ranæ simile, & oculos admodùm paruos. Tota cutis summa tactui aspera est. Ex nostris non desunt qui hunc piscem nominãt à See oul, vel vt Scoti vocãt, à Padel. Hęc Turnerus. Quod verò ad iconem attinet huius piscis, quã hic ex Gesneri paralipomenis mutuatã exhibemus, idem Turnerus, cũ eam ad eum inspiciendam Gesnr.[9] misisset, in alia epistola, de ea hoc tulit iudiciũ. Imago q̃ ad me misisti, Lũpi planè nostratis est; verùm duę posteriores pinnę abundãt: nã tales in pisce, quem ego recẽter captum vidi, & postea comedi, nullæ cõparebant. Deest etiã sub mento, vt ita dicã rotũda cauernula, quam ego in meo Lũpo vidi, & contrectaui. Cætera omnia bene cõueniunt. De eadem dictissimus medicus Hieronymus Massarius Vicentinus, qui Argentinæ eo tẽpore artem medicã docebat, referente codẽ Gesnero, his ferè verbis ad eũ scripsit: Angli quidam viri nõ mediocris doctrinæ inspecta piscis

Nominis ratio. *Orchis.* *Orbis.* *Sapor.* *Descriptio.* *Batus rotundus.* *Iconis consideratio.*

Lumpus Anglorum.

D



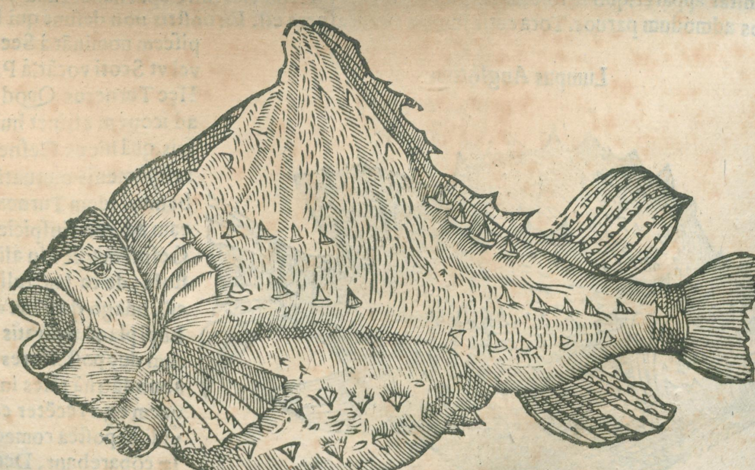
piscis pictura, quam ad Turnerum mittis, retulerunt, piscem huiusmodi reperiri iuxta Cornubiæ (postremum Angliæ) promontorium, & ab incolis vocari Lump: prominentias autem illas, quæ osseæ fortè aliquibus putari possent ex pictura, callosas esse, quibus scopulis adhærent, quod piscatores testantur. Dorsum, rubicundum ventrem album haberi. Piscem ipsum in magnis delicijs reputari. E

DE PISCE GIBBOSO. Cap. LXIX.

Nomen. PIscem hunc præcedenti ferè similẽ, nisi quòd in dorso gibbus attollitur, ab eo ipso piscem gibbosum potius, quàm Orbem gibbosum (ne cum Orbe pisce confundatur) cũ Gesnero dicere libuit: Græcè Νωτιδανὸν, inquit, dixeris, à noto, idest dorso eminente; sic νωτιδανὸς Galeos nominatur ab a Aristot., quem Epænetus Επινωτιδία vocat, authore Athenæo. Delineatam eius iconẽ Georg. Fabritius Gesn. olim cõmunicauit, absque nomine. In Balthico Oceano reperiri aiunt. Corij portiuncula quã misit Fabritius, crassiuscula, & tenax est, multis punctis, seu turbeculis potiùs exasperatur. Eminent etiam spinæ quædam ceu rubi, sed mucrone recto, pyramidis forma, aliæ magnæ, aliæ paruæ, è fusco albicantes. Missa ad me pictura, inquit Gesnerus, à capite ad extremam caudã longa est palmos circiter quatuor, idest, digitos sedecim: lata verò ab imo ventre ad summum dorsi acumen, totidem digitos, nempe sedecim, & amplius vnum. Hanc magnitudinem viuum ipsum piscẽ adultum latam manum non excedere scripsit Fabritius: & præterea. Huic pisci, inquit, vt pictura indicat, nõ planè duplo maior dorsi altitudo, quàm ventris est profunditas: sed venter de more laxans, dorsum in aciem est acuminatum, in carinæ modum. Superior corporis pars figurã triangularem efficit, venter rotundus, & amplus. Os minutum nec prominens: cauda parua, & pro reliqui corporis modo, satis crassa. Corpus munitum spinis osseis, præduris, & acutis, quæ Amazonicæ peltæ contractæ, sed eminente vmbone formam præseferunt. Earum in vtroq. latere spinarum sunt tres ordines. Imus infrà pinnas initium sumens, vnà cum vẽtre terminatur: medius, à branchijs ad caudæ vsque extremitatẽ extenditur: superior à dorsi latere sursum incuruatus, ad caudæ finem prorsum reflectitur. Similes spinæ supra oculos incipiẽtes per dorsum, & dorsi acumen pinnatum tendunt, & à pinna suprema geminantur ad vsque proximam pinnam: quæ caudæ est initium. Ipsæ pinnæ punctis illis ex eadem ossea materia ordine dispositis, ceu margaritis, cùm distinguuntur, tùm ornantur, nec non reliquum corpus cum vẽtre, eiusmodi punctis asperũ, sed neque eodẽ ordine, nec ornatu, nec densitate. Spinæ albæ, & minutulis punctis aspergæ, vmbo læuigatus. Corpus in mortuo pisce nigrum, cutis dura, & aspera, venter flauicans.

a Lib. 5. de Animal. — *Descriptio.* — *Magnitudo.* — *Spinæ.* — *Pinnæ.* — *Corpus.* F G

Piscis Gibbosus.



H

Finis Libri Tertij.

VLYSSIS

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIENSIS DE PISCIBVS LIBER IV.

IN QVO AGITVR

DE IIS, QVI IN MARI ÆQVE, Ac in fluminibus degunt.

DE SALMONE. Cap. I.

ORDINIS RATIO.

C MARINORVM piscium, de quibus hactenus, non paucos esse diximus, qui, licet solius maris essent incolæ, dulcibus tamen aquis etiam oblectarētur, quales sunt, qui iuxta fluuiorũ ostia sæpenumerò obuersantur. Nũc de illis erit sermo, qui vel relicto mari flumina ascēdunt, vel relictis aquis dulcibus ad mare descendunt. Horum paucissimi sunt (ego præter Anguillam alios non inuenio) illorũ verò multi, quorũ rursus alij lōgissimè à mari recedũt, & ad fluuiorũ origines ferè vsq. penetrant; alij in proximis maris locis nōnihil dimorantes, mox ad id regrediuntur. Vtrorumque alij squamis, qui plurimi, alij læui cute, qui paucissimi, vestiuntur. Inter squamosos de principatu certant Salmo, & Lupus, ille nostro tempore, hic apud veteres maximoperè celebratus. Salmonem nos præferemus, cùm quia saporis gratia Lupo non cedit, tùm quia piscium apud Holandos, vbi delicatissimorũ pisciũ ingens copia est, solus ad libram vendatur, tanquam omnibus præferēdus, & insigni quadam prærogatiua solis proceribus dignus cæteros enim illic cumulatim licitant.

Piscium dulces aquas amantium diuisio.

Salmonis prærogatiua

SYNONYMA. ETYMVM.

D QVi ex antiquis delicatissimi huius piscis mentionem faciat, præter a Plinium inuenio neminē, cui Belgico Germanicouè noīe, Salmo, non Sulmo, vt quibusdam placet, nuncupatur. Ausonius quidem eodem vsus est vocabulo, cæterùm in iam adulto pisce tantum, quandoquidem qui iam adultior factus, & velut ex ephæbis excessit, Sarionem, siue vt alij legunt, Farionem nuncupat. Quam posteriorem nomenclaturā probo. Vt enim Salmo Germanica vox est, ita Fario à Germanorum Faren, seu potius Foren (Belgæ Voren dicunt, V. vocalē ponentes, vbi Germani F, consonantem pronuntiant) quo nomine Truttam intelligunt, vbi verò etiamnum paruus est, Salarem vocat, vt ex hisce eius versibus luce clarius est.

Teq; inter geminas species neutrumq; & vtrumq. Qui necdum Salmo, nec iam Salar, ambiguusq.
Amborum medio Fario intercepte sub æuo.

Cæterùm in eo poeta fallitur, quod Farionem Salmonem mediæ ætatis esse credidit, vulgus secutus, quod Truttā degustata aqua marina in Salmonē abire credit, vt fusiùs in Trutta dicetur. Salares itaq. latinè rectè Salmulos appellabimus, aut Salmũculos. Apud Gallos, & Germanos no

a lib. 9. c. 18

Sario.

Fario.

Salar.

Lachs.

men quoq. pro ætate immutat. Illi magnos, & adultos ſaulmons, paruos Tacons dicunt; hi maiores ſalm, minores ſelmling. Lachs diuerſimodè interpretari inuenio Rondeletius, & Adamus Lonicerus, ſic vocari hunc piſcem volunt, cùm muria conditus eſt: alij ſemper, paruum, magnum, recentem, ſalſum, infumatum, apud Saxonicas gentes, maximè verò quæ iuxta Albim fluuium habitant: alij circa Rhenum, & apud Heluetios ferè tempore æſtatis, & veris nominari aiunt Salm, vſq. ad D. Iacobi diem, deinde mutato nomine Lachs vſq. ad D. Andreæ diem, vt ſalmo vernus ſit, & æſtiuus, Lachſus autumnalis, & hyemalis, ſub partũ, & a partu. Sunt qui ſic dici volunt quaſi laſſos, ſed Germanicæ voci latinam tribui etymologiam nõ placet, eoq. magis cùm à partu ea detorta videatur, vt Germanicæ linguæ periti fatentur, & Geſnerus quoq. docet, leich inquiẽs Germanis eſſe genituram, & apud Belgas leggen dicuntur aues cùm pariunt, quare eo tempore non ineptè ſalmo Græci quoq. λεχῶος dicetur, quibus nẽpe λεχώ ſeu λεχῶσα puerpura eſt. Fit item vt in migratione quam exercent, cùm fruſtrà ſaltus quoſdam in fluminibus ſuperare contendunt, laſſi vadum petant, ibiq. ſub lapidibus deliteſcentes emacientur, & contabeſcentes maculis ruffi ſeu ære coloris impleantur, vnde Kupferlachs appellantur: nam æs Germani Kupfer, Belgæ Koper dicunt: Angli verò ſalmonem à Kiper: cùm carnem habent deteriorem, & roſtrũ curuare cœperunt. Georgius Agricola ſalmonem eundem eſſe arbitratur cum eo qui Plinio Eſox vocatur his verbis. *Præcipua magnitudine Thynni ſunt &c. Sunt & in quibuſdam amnibus haud minores, Silurus in Nillo, Eſox in Rheno.* Quo loco Rondeletius Exos legi vult, & Antaceum ipſum intelligi qui oſſibus caret: cuius ſententiam Geſnerus capite de Antaceo ſiue Huſone improbat, eiſq. ſubſcribit, qui lachſum, ideſt, ſalmonem eſſe volunt, quoniam ſalmo Illiricè Loſos vocetur affini vocabulo: mox verò proprio loco, ſui (vt apparet) oblitus, Plinium de ſalmone ſenſiſſe veriſimile eſſe negat, cùm eum piſcem alibi ſuo nomine appellet: quarè conijcit Lucium eſſe, qui Rheni accolis infra Coloniam Snoech appellatur, haud abſimili nomenclatura, ſi articulus een, ideſt, vt nos, & Galli loquimur, vn, quem omnibus nominibus præponunt, decurtetur in e: apparetq. Plinium Germanicam ſeu potius Belgicam vocem quàm potuit, melius, expreſſiſse. Lucios autem in Rheno maximos eſſe ſuo loco patebit, quamobrem & nos Exocem Lucium potius quàm ſalmonem aut Antaceum eſſe conijcimus: Hic enim Danubij, non Rheni piſcis eſt: & ſi Eſox ſalmo eſſet, Elox potius ſcribendum foret, vt nimirum reſpondeat vocabulo Lachs, quo ſalmonem indicari diximus. Anchorago nominatur quidã piſcis à *b* Caſſiodoro in regij conuiuij deſcriptione. *Deſtinet* (inquit) *Carpam Danubius, à Rheno veniat Anchorago exormis. Tonſicula quibuslibet laboribus offeratur* Robertus *c* Conſtantinus legit, à Rheno veniat Anchorago, ex Orinis Tonſicula. Quinam verò piſcis Anchorago ſit, incertum eſt. Geſnerus prius ſalmonem eſſe conijciebat, quoniam hic in Rheno præſtantiſſimus eſt, & certo tempore roſtrum anchoræ inſtar incuruat: cæterùm vbi de ſalmone agit ex profeſſo, mutata ſententia, quòd eo tẽpore quo roſtrũ incuruat ſalmo, deterior habetur, ciboq. (vt mox patebit) ingratior redditur; Truttam lacuſtrem eſſe contendit, & quæ immutata nonnihil forma, & nomen quoq. immutat, & Ynlanch appellatur. Verùm ſi lacuſtrem piſcem intelligit Caſſiodorus, cur eũ ex Rheno, accerſit? Ego in priori ſententia perſeuerare mauelim cùm in Rheno ſalmo, non Trutta, lacuſtris ſaltem celebretur. Græcam ſalmonis nomenclaturam non inuenio, neq. eſt quod id miretur curioſus lector, cùm in Oceano tantũ, fluminibuſq. in eum ſe exonerantibus reperiatur, ad quæ veteres Græci nunquam penetrarant. Qui voluerit, Salangem appellare poterit. Σαλάγξ enim boni, id eſt, delicati piſcis nomen legitur apud Heſychium, nec præterea qui ſit, explicatur: aut a migrandi natura καταναδρομος, vel δρόμιας, vel δρόμας, fluuiatilis dicatur, nam Ariſtoteles in mari dromades vocat Thunnos alioſq. gregales, qui aliunde in Pontum excurrunt, & vix vno loco conquieſcunt; aut nomen fingatur à ſaltu, & ἅλμων dicatur; Non placet tamen, ſalmonis nomen à ſaltu deduci, aut etiam à ſale, licet ſaliendi natura ei optimè quadret, ſaleq. aut muria inueterari etiam ſoleat, Non enim latine, ſed à Germanis Belgiſuè Rheni accolis, aut Gallis Aquitanicis accepta vox eſt.

Eſox.

Antaceus.

Lucius.

Anchorago.

b lib. 12. Epiſt. 4.

c In ſupplen. Linguæ Latinæ.

Trutta lacuſtris.

Salax.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

SAlmonem ſquamoſum piſcem eſſe fatentur omnes, item, & Auſonius, inquiens.

Tu loricato ſquamoſus pectore. Verũ nunquid è mari flumina ſubeat vel è fluminib. contra ad mare deſcendat, mox ventillabitur. Squamis autẽ tegitur exiguis, ſi cũ piſcis magnitudine conferantur. In magnam & longitudinem, & latitudinem excreſcit. Circa Coloniã ſeſquicubitalis eſt, vel etiam bicubitalis apud Miſenos, & Daſſauiæ circa Albim fluuium maiores à libris vigintiquatuor vſq. ad triginta ſex accedunt: in Heluetia circa Tigurum triginta ſex librarum aliquando

Squama.

Magnitudo

A quando grauiores capiuntur. Est autē ibi libra vnciarum octodecim: circa Basileam quinq. aut sex pedes longi reperiuntur, vnū lati: vt nō temerè Thunnos magnitudine ęquare Rondeletius dixerit, & Bellonius Cetaceum piscem dici posse. Vt plurimùm aūt bicubitalis est. Squamæ eius ita maculis notatæ sunt, vt piscis ferè totus subrufis & luteis notis insignis videatur, etsi dicat Ausonius *Præsignis maculis capitis*. Apparet autem ita poetam scripsisse quia eæ in Salmone quàm in Salare sunt euidentiores; nam de hoc dixerat: *Purpureisq. Salar stellatus tergora guttis.*

Macula.

Os.

Dentes.

Caput squamis caret, vnde *frontem lubricum* poeta dixit. Os habet amplum & valdè denticulatū nam præter id quòd maxillæ magnis & validis armatæ sunt dentib. palatum etiā quadruplici eorumdem ordine munitur, linguaq. hamatis dentibus horret. Hunc quadruplicem dentium ordinē Bellonius huic præter aliorum fluuiatilium morem, peculiarem esse ait, & cum ceraste serpente communē: additq. plures esse in inferiori maxilla, quàm in superiori. Tergus colore ferè est cęruleo, aut ex cæruleo nigricat. Oculi magni sunt. Narium foramina vtrimq. gemina: Branchiæ vtrimque quaternæ, quarum opercula lata, & rotundis puniceis maculis plena sunt. Pinnæ iuxta easdē binę; totidēq. in dorso, quarū prior in medio ferè dorso est, altera caudę proxima, cutacea, carnosaque. In ventre tres sunt, binæ ferè in medio, tertia, à podice qui in imo vētre est Caudā in vnā

Tergus.

Oculi.

Pinnæ.

Cauda.

B latam, & rotundiusculam pinnam desinere Saluianus ait; Rondeletius verò bifidā esse testatur, indeq. salmonem iure πλατύουρον nominari posse putat, cum interim integram etiā depingat. Latā autem esse etiam Ausonius meminit, inquiens: ——*Latæ cuius vaga verbera caudæ.*

Gurgite de medio summas referuntur in vndas Occultus placido cùm proditur æquore pulsus.

Partes interna.

Quantum ad internas partes attinet. Cor angulatum, est. (de mira huius viuacitate mox dicetur.) ventriculus oblongus & angustus; hepar integrum, hoc est, in nullos lobos diuisum: rubrum id esse Rondel. tradit; Saluianus vero & Bellonius pallere; cui vesica fellis ex viridi nigricantis annexa est: Splen ex rubro nigricat: quamobrem cùm Ausonius dicat:

Nec te puniceo rutilantem viscere Salmo Transierim,

Pinguedo.

Saluianus de neutro hoc viscere, sed de carne intelligit, quæ priusquā coquitū, albicat cocta verò vel salita rubescit. Mirum est, quantū pinguescat iste piscis, abdomine potissimum, quod minimè pręterijt poeta, inquiens: ——*Cui prodiga nutat Aluus, opimatoq. fluens abdomine venter.*

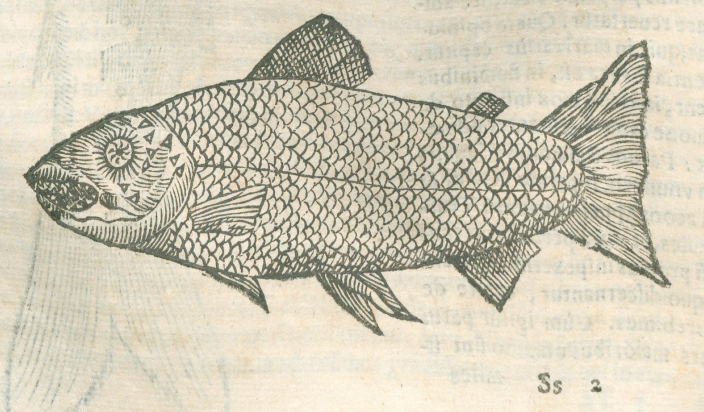
De intestino ait Albertus, quod parte superiore diuidatur in plures partes, sicut manus in digitos. Gesnerus in dissecto salmone à faucibus patulis duos se obseruasse meatus scribit, deorsum protensos, vnum ad ventriculum, quem œsophagum vocant; alterum anonymum, (cuius vsum

C ignorat, quandoquidem nihil in eo reperit; nisi fortè ruminat (inquit) hic piscis & alimenti sui partem ibi repositam habet) qui cute candida & tenui cconstat. Fæminam à mare differe Rondeletius & Saluianus volunt, quod illa rostrum habeat magis aduncum, hami modo, indeq. vulgò in Gallia Beccard appellari. Bellonius verò dum dubitat, num sit diuersa species. fæmininā esse interea insinuat, inquiens: Est & alius prægrandis Salmo (fæminam esse autumant) quē vulgus Gallicum ab eius ore prægrandi Beccard vocare solet: alij à ferendis ouis Bortiere (Portiere fortè nimirum à portando) Differtis à mare Salamone, quòd labrum inferius in hami modo aduncum habeat. In superiore enim labro foramen est ad palatū tendens, in quod hamus maxillæ inferioris se recipit, pyxidatimq. in tubi modum insinuatur. Alij aliter de hac rostri curuitate sentiunt. Gesnerus testatur suos piscatores in mare tantum incuruari insigniter, in fæmina perparum. Rondeletius quoque mari recuruum esse ait, sed fæminæ magis. Quidam verò eruditus in epist. ad Gesnerum, in qua de Albis fluuij piscibus ad ipsum scribit.

Sexus distinctio.

Salmo vulgaris.

D



vtrumq. sexum id ceu quid præter naturã pati arbitratus, inquit Salmo in Milda (hoc flumen ex Albi ingressus) si obstaculum, seu præcipitium aquæ iuxta Dessauiam, secundò ac tertiò frustrà saltu superare conatus fuerit, vadum petit, eoq. in loco sub lapidibus, & saxis delitescens, emaciatur, & contabescens maculis ruffi, seu æneí coloris impletur. & rostrum inflectit in magnum hamum, eò quidem maiorem quò diutius manserit. veruntamen credit vir ille doctus idem ei tandem contingere, etiamsi obstaculis omnibus superatis ad summas fluuiorum partes eluctatus fuerit. Ex rostri itaque curuitate sexus non satis tutò distinguetur, tutissimè verò ex ouis. Addit Bellonius fœminam crebrioribus mare, iisque subrubris, & rufis orbiculis in cute variegari, atque in Lepradis (de quo suo loco diximus) modum multis coloribus sugillari

LOCVS.

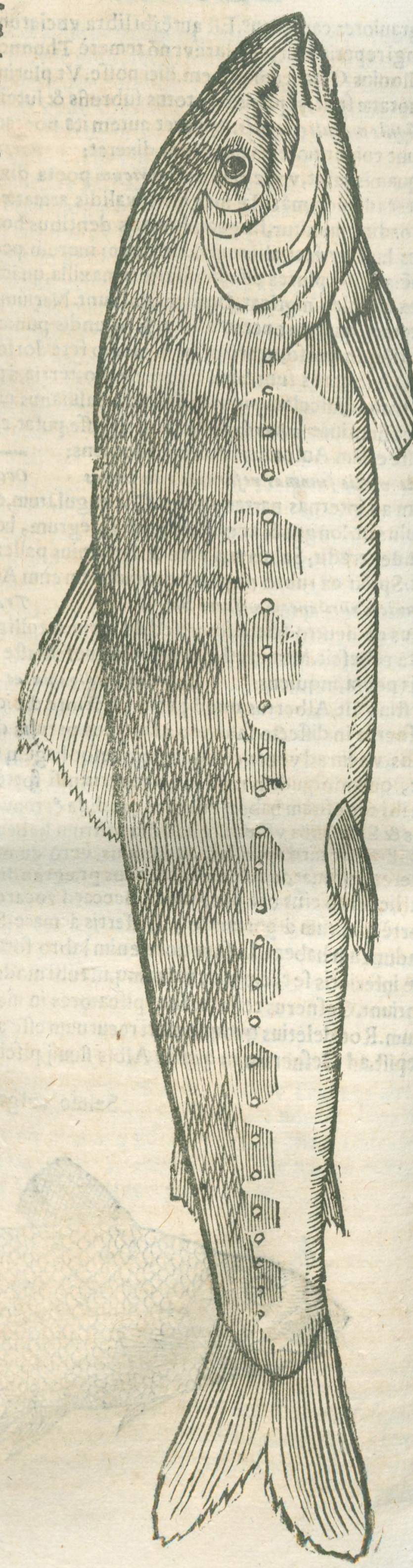
Cur fluuiatilem Plin. dixerit.

SAlmonem Massarius fluuiatilem tantùm esse credidit, Plinium, puto, secutus, qui *fluuiatilem Salmonem in Aquitania marinis omnibus præferri* scripsit. Aqui hic fluuiatilem dixisse videri potest, quod in fluminibus, potissimùm Aquitanicis, quàm in mari melior sit, sicuti de Salmone omnes scribũt. Aequè enim in mari ac fluminibus reperiri certo certius est; Albertus in stagnis reperiri negat. Iam verò cùm qui vtrobiq. in mari, videlicet, & fluminibus degunt, alij ex mari flumina subeant, alij ex fluminibus ad mare descendant, hicque vel illic pariãt, ex hisne, vel illis Salmo sit, non satis inter doctos conuenit. Rondeletius vtrobique parere putauit, sed in mari natum fluuios subire, eorumque dulci aqua adeo affici, vt natali solo valedicto, in illis perpetuo viuat, nec amplius in mare reuertatur. Quam opinionem probat, quia in mari rariùs capitur.

Vbi nascatur, aut pariat.

Quæ sententia si vera est, in fluminibus etiam parient, id quod mox instituto de paruo Salmone capite hæsitanter admodum scribit: Paruos Salmones (inquit) qui pedem vnum vix superant, Galli, & Aquitani Tacons appellant, suntq. Truttis adeo similes, vt vix à peritis internoscantur, nisi propius inspexerint: sed aliquid esse quo discernantur, capite de Truttis docebimus. Cùm igitur parui isti Salmones maioribus omnino sint similes

miles



Salmonis parui siue nondum adulti icon à Gesnero exhibita.

A miles, nō possū nō existimare Taconē salmonē esse, qui in fluminibus, nō in mari nascatur; quorū aqua cū frigidior sit, & ad procreandū minus idonea q̄ marina, breuiores gignit salmones. Adde q̄ in proprio, & natali solo fœlicius omnia prouenīūt, q̄ in alieno. Id in Lampetris cernitur, quæ in fluuijs genitæ semper marinis sunt minores, nec in eā vnquam magnitudinē accrescūt. Quare aut Tacones necesse est esse salmones in fluuijs natos, aut recēs in mari editos, qui patres secuti sint: certum .n. est salmones in mari parere: tacones autem, vel minores ad huc esse quàm vt pariant, vel imperfectos esse salmones, & veluti abortu editos, id indicat, quòd in ijs nunquam vel oua, vel semen quod lac vulgus appellat, reperias. Hactenus Rondeletius, incertus, vt vides, in marinè, an in fluminib. (Garumna & Ligeri) parui illi salmones gignātur. Saluianus quidē in fluminib. quoq. parere admittit, crebriùs tamen in mari gigni ex eo clarè conijci ait; q̄ recens orti rarissimè in fluuijs videâtur, putatq. haud verisimile videri, quòd (vt Calepinus, inquit, testatur, ex quo fortè id Rondel. quoq. trāscripsit) dulci aqua semel degustata, vix ad mare regrediātur. Gesnerus cōtrà in solis parere fluminib. existimat, & ex ijs in mare descēdere, idq. ex piscatorū omnium, à quibus id sciscitatus est, & authorum testimonijs quæ subijcientur, cōstare asserit: cùm alioqui vnus tantùm ex omnibus id scribat Hector, & Boetius Scotus: cæteri .n. flumina ex mari

Salmones cur in fluminib. minores

B petere affirmant. Autumno (inquit Boetius ille) riuulis plerūq. aut locis vadosis, coeuntes salmones iunctis vētrib. oua pariunt, sabuloq. contegunt; quo tempore masculus adeo lactibus, (genitura,) fœmina ouis exhausta est, vt macilenti euadant, nec quicquam præter ossa, ac spinas pellemq. superfit, ineptusq. esui fit. Referunt eam maciem contagij loco haberi, cū obuios quoscūq. sui generis inficiāt, qui sic affecti sunt: Cuius rei hoc est indiciū, quòd persæpè capiuntur vno latere extenuati, reliquo nō ita. Cæterùm ex ouis illis arena obrutis, pisciculi ineunte vere nascuntur adeo molles, vt donec digiti magnitudinē nō excesserint, manu cōpressi velut humor cōcretus diffluāt. Tum primū natura duce ad mare pergunt, vigintiq. dierū spatio, aut paullò maiore, incredibile dictu, qualē in magnitudinē excrescāt. Hęc itaq. ille, ex quib. quis nō intelligit, istiusmodi salmones propter aliquod obstaculū in fluminib. parere, mareq. propriū pariēdi, & incrementi locum esse? Equidem si fluuiatilis piscis est, cur in ijs tantùm reperitur fluminibus, qui in Oceanū se exonerāt? cur nō etiā qui in mediterraneū, quiq. in alia maria influunt, salmones habent? Nonne vni potius Oceano, quā tot fluminib. quæ recipit, proprios dicemus? Citat deinde Gesnerus viri cuiusdam doctissimi epistolam quā in suā gratiā de Albis fluuij piscib. conscripsit; qui tamen salmones paruos æquè, ac magnos è mari in Albim venire tradit, nec proficere in eo,

Cur in fluminibus pariant.

C sed contabescere, ac emori, vt postea addit, inquiens obseruasse se adeò tabidum, vt exanguis, & nullis ferè intestinis appareret: natos verò ex eo pisciculos in Albi, nec longiores, nec crassiores digito, euadere, quādiù ibi, vel iuxtà stagnātib. aquis immorātur: crescētib. verò, auctisq. fluuijs in mare properare, in hocq. proficere, & augescere. Et mox rursus ex relatu senis cuiusdā piscatoris Argētinēsis ait salmūculos in Rheno genitos, nisi aquā marinā petant, nihilo grādiores euadere, neq. vnquā salmones fieri, etiāsi pluribus annis in Rheno manerent. Postremò alius quidam apud Misenos vir diligēs ipsi affirmauit per epistolā, salmones, si supra annū in fluuijs perseuerarint, perquā insipidos fieri, sin diutius, post annū secūdū, eos omnino ceu sideratos aridosq. interire. Definiamus itaq. marinos potiùs quàm fluuiatiles esse. Mirum tamen est quantū dulci fluuiorū aqua afficiuntur, & pinguescūt: quare etiā est, quòd in illis Oceani locis vbi copiosiores in eum influunt aquæ dulces copiosiores etiam, & meliores salmones capiantur. Tradit Olaus a Magnus vix alibi in tota Europa vberiorem esse horum piscium capturam, quàm in Bothnico mari versus Lappones, è quorum montib. & terris vastissima flumina aquarū dulciū descendunt, cōtra quæ pulcherrimo, inquit, spectaculo quasi milites micantib. armis, sub solari ęstu ascēdere videntur Salmones tāto præsertim agmine, vt superiores montiū aquæ predam referuent pisca

Vt dulcē aquam amēt.

a *Li. 20. c. 3.*

D torib. suis. Nec tamē hoc genus piscium quantūq. capiatur, deficere videtur in loco suo natiuo, Testaturq. idem Olaus circa solstitium æstiuū in extremis Bothniæ litorib. circa Thornam adeo magnam eorū capi magnitudinē, vt fortissima etiam retia pōdere eorum rumpātur. In regionib. Ostrogothorum, & Vestrogothorum plurimos item nasci, qm̄ illic quoq. flumina sint viginti, aut triginta pedes alta, maximè verò apud Vestrogothos in prouincia Vuermelādia dicta, quę olim regio titulo coronabatur, vbi locus dulciū aquarū centūmillibus passuum in lōgitudine, & quadraginta latitudine patet, cui nome Vener est, in quem vigintiquatuor magna flumina à mōrib. Noruegiæ illabuntur, vnū solū exitū versus meridiē habentia qui Trolhetta, i. dæmonū caputiū nominatur, in quib. magna quoq. est salmonum copia. In Vistula etiam, ac Duna, vel Dzuina Liuoniæ fluminib. iuxta Rigam magno pretio fumo indurantur, prout cōmuniter apud omnes Septentrionales aquas fieri solet. De Albi celeberrimo fluuio nonnihil antea dictum est Vultauia item Bohemiæ fluuius Pragam per medium diuidens, & in Albim influens. Sala item, & Milda apud Misenos ijs abundant. Rhenus laudatissimos grādissimosq. alit, & qui in eum exonerantur,

Vbi fumo indurentur.

minores fluuij alij, vt Moſela. Minus commendari aiunt in Scaldi propter Antuerpiã. Tameſis in Anglia: Garumna, Dordona, Sequana & Ligeris in Gallia; Elauer itẽ Aruernos & Borbonienſes alluens abundãtiſſimè Salmones præbẽt; cæterũ Aquitanici Plinio cæteris præferũtur, hoc eſt, qui Dordona & Garumna capiuntur. Maſſarius tradit etiã optimos eſſe in Rhodano, idq; Ioan: Bruyerinus Gallus quoq. aſſerit: *b* Rondelet. verò falli eos ait, qui in Rhodano capi exiſtimant: defluit enim in mediterraneum mare, quod Salmonibus caret. Carere autem Rhodanũ his piſcibus innuit etiam *c* Scaliger pater inquiens:

b l.22.c.17

c In Ara.

Et Salmo pictus aureis frequens guttis
Extrema continentis ambiens Sera,
Qua proditores peierant Proamnates
Noſtraſq. dedignatus ingredi ripas
Aduerſus obluctatur amne Garumna:

d Cap.84. Hiſt. India Occident.

Conzaluus Ouiedus dum in Indiç Occidẽtalis fluminibus numeroſiſſimè Salmones capi ſcribit de ijs itaq. intelligit, qui in Oceanum ſe effundunt.

E

NATVRA. MORES. PARTVS.

F

Quando migrent.

CVm veteres nihil planè de Salmonum moribus, ac natura habeãt, non incõgruum fuerit, quędam ex Geſnero, quę ex doctis Rheni ac Albis accolis, & à peritis etiam piſcatoribus accepta collegit, referre. Primo vere ex Oceano per Rhenũ alioſq. magnos fluuios magnis copijs aſcendũt, ita vt Maio menſe in his locis inquam longiſſimè à mari diſſitis maximè abundent: aquis verò fluminum auctis & turbidis præſertim migrare audent. Eodẽ tamen menſe, Iunio item & Iulio ab hirudinibus infeſtantur in tantũ, vt in ripa aliquando viribus prorſus exhauſti, aut etiam mortui capiantur. His exugentibus adeo dolent, vt ſupra aquã ad tres pedes vel amplius, ſeptem vel octo ad ſummum, exiliant: quanquam piſcatores quidam aliam cauſam horum ſaltuum eſſe ſuſpicentur, tanquam ad prouidendũ cauendumq. ſibi ab inſidijs hoc faciãt; complurimum enim cùm ipſi in nauibus colloquuntur, ſic exilire Salmones aiunt, interdum capita tantùm proferre; ſed hoc doctis quibuſdam veriſimile non fit: alij per laſciuiam cùm corpore optimè habito ſunt Iunio menſe, exultare eos putant, quod veriſimilius apparet: ſed an alij quoq. piſces cùm maximè vigent, ſimiliter ſupra aquam ſeſe eiaculentur, quærendum. Altiorum ſanè ſaltuum non aliam quàm violentam aliquam cauſã fecerim, qualis maximè hirudinũ ſtimulus eſt: Complures enim aliquando Salmonem inuadunt, caudam & palatum quãdoq. implent & ad inteſtina quoq. deſcendũt: itaq. præ dolore non pergunt per flumina aſcendere Salmones, ſed ad ripas deflectunt, vbi in captis piſcatores rei cauſam facilè deprehendunt: & putant aliqui hirudines iſtas in ipſis Salmonũ inteſtinis naſci, nutrimento quod continetur calefacto, aſſiduo nimirum & vehementi motu. Quòd niſi tempeſtiuè à piſcatoribus capiantur, hoc malo extinguuntur: vnde contingit, vt ſæpe Salmones iam putres inueniantur. Damnoſum verò adeò idest regionibus per quas ſalmones feruntur, vt Epiſcopus Lauſannenſis temporibus Felicis Malleoli (qui hoc narrat) contra Sanguiſugas tantoperè ſalmonibus infeſtas & lætaliter pungentes, exorciſſimi dictamina de ſacris ſcripturis collecta dictari fecerit, & per certa dierum interſtitia publicari non ſine felici ſucceſſu. Lampetras quoq. ſalmonibus infeſtas eſſe aiunt, cũ è mari flumina ſubeuntes comitantur eos. Adhærentes enim ventrem vel collum eorũ agglutinato roſtro exugere. Lampetram cùm per ſe ad natandum inepta ſit, migraturo ſalmoni ſe applicare ore, atq. ita retinere, vt præcipitia quoque ſaltu ſuperantem illum quandoque ſequatur & ſuctu oris inflicta carni eius bene ampla veſtigia appareant. Eſt & alia ſaltus cauſa, loca abrupta conſcendẽdi cupiditas, aut cùm impedimenta fluminum ſuperare conatur. Teſtantur author obſcurus de natura rerum, & Albertus, cùm ſæpem vel ſimile aliud obſtaculum inuenerint, caput caudæ coniungere & ſic in circulum flexo corpore trãſilire. Alius item phyſiologus obſcurus, ſalmo (inquit) dicitur à ſaltu: caudam enim ore replicat & reflectit, validè eam ore tenens, donec ſaltus agilitate locũ etiam preruptum conſcendit. Quòd ſi verò obſcuris iſtis authoribus minus quis fidei adhibendũ exiſtimet; audiat quid ex doctiſſimi cuiuſmodi medici in piſcium Albis deſcriptione verè ſcribat Geſnerus. Mildam flumen præ cæteris diligit ſalmo, & (vt quidam putant) ab aqua Albis fluuij qua cum permixta in mare ſe exonerat, diſcernit. Itaq. plurimi eo in loco, vbi Milda in Albim influit (Deslauiam vocant, quod oppidum eſt principum Alhaltinorum) capiuntur, hoc modo: Ad Mildæ in Albim ingreſſum principes vallum, ſiue obſtaculum quoddam excitarunt, vt ita redundans aqua ad molendina reuerteretur, octo cubitis aliquando altiùs: vallo graues & magnas arbores impoſuerunt, & perticis magnis intus cancellarunt, ne Salmo tranſiliat. Inter perticas alicubi naſſæ ſunt collocatæ. Hunc locum cũ attigerit ſalmo qui per Albim aſcẽdit, ſaltu aduerſus aquæ præcipitium ſe proripit in altum, vbi vel in naſſam incidit & capitur, vel arborem

Ab hirudinibus vt infeſtentur.

Cur altè ſaliant.

G

Lampetra Salmonibus infeſta.

Saliendi modus.

H

A borem perticaſvè contingit,indeq.violenter in Mildam ſe traijcit.Hoc ſi prima vice non ſucceſſerit,ſecũdò etiam tertioq. experitur,& ſine tum quidem tranſilire, aut aſſequi altitudinem valli potuerit,vadum petit,inibiq ſub ſaxis deliteſcens emaciatur , ac contabeſcit. Si tamen flumen Albis augeatur,& creſcat,aduerſus illud ſubinde fontium, & originis cupidus aſcendit, parit , & conſumptus tandem macie , ac ſiccitate moritur. Adeo verò natiuus huic piſci ſaltus eſt , vt Salmunculi etiam,ſi in vaſe aliquo venales cum alijs permixti in aqua fuerint,aqua eis adempta exiliant; vnde & ab alijs piſcib.dignoſcuntur Quod ſi verò rurſus iſtiuſmodi ſaltus parum veriſimilis cuiquam videatur, argumento quòd Salmo piſcis eſt grandis,& valdè grauis,cùm agilitas magnitudini,& ponderi videatur contraria,reſpondent Albertus,& author de natura rerũ,robore multum valere,omnemq. qua præditus eſt, agilitatem à virib.potius quàm à leuitate oriri.Quantum autem robore valeat,ex hoc non modò conſtat,ꝙ aduerſis ſemper aquis moliatur,ſed quòd ex altiſſimis præcipitijs cadentes aquas etiam ſuperet. Tradit Hector Boetius Salmones ex mari reuertentes,venientes, aduerſis vndis fluminis,inquo,vt putat,orti ſunt,mirabile de ſe ſpectaculum præbere : Flumina .n. inquit,hinc, atque illuc anguſtis preſſa rupibus, ac proinde veloci demiſſa curſu,vbi prærupto caſu deſcendunt,non per canalẽ ſtatim prodeunt, ſed incuruatæ vndæ

Robur.

B impetu paululum per aera feruntur antequam cadant : Salmones verò contra tendentes maiore nixu aquas ſuperare tentant,quanquã non oẽs euadant,nam debiliores, aut hęrẽt in imo fluminis,aut etiã ex alto iam euecti præcipitantur in aquas,atq.tam procul excidunt quidam,vt à ſubiectis lebetib. qui valde prope aquã feruent,excipiantur,accolarum in hoc euentu,non læui voluptate. Supra Baſileã ad quatuor miliaria catarrachtes, & præcipitiũ Rheni eſt, ſtatim ſub ponte ad oppidum Lauffenberg, violentum valdè , ſimiliterq. altum , per hoc quoq. eluctari Salmones aiunt : inde rurſus aliud ſublimius eſt, paullò infra Scaphuſiam inſigne oppidũ Heluetiorũ. Hoc indigete voce à rapidiſſimo fluminis decurſu den Lauffen dicunt,& à Salmonib. ſuperari negãt. Circa finem Nouembris ad alta eiuſmodi fluminũ tum maiorum,tum minorum loca ferè cõtendunt, & quoad eius poſſunt, aſcendunt,pariendi gratia , vt nonnulli arbitrantur , qui interim in Rheno parere non inficiantur . Incipere autem aiunt non multò poſt ſolſtitium , & ſubinde per autumnum,ac hyemem parere,aliquos etiam ad veris vſq.i. Martij, initium. Cæterùm hoc parũ veriſimile eſt, niſi de illis intelligant , qui propter obſtaculum aliquod ad mare deſcendere non poſſunt:nam alioqui circa veris initium flumina repetunt,hyememq. in Oceano,vel ſaltem bonã eius partem tranſigunt , Partui locum idoneum quærunt,ſolutum,vt aiũt, ſabulonem, ſuper quo

Quando pariant.

C fluuius rapidus fertur. Ibi ſcrobem excauant lõgam ad tres quatuorue paſſus,latam circiter pedes quatuor. In ea fœmina oua ponit magnitudine piſorũ, q̃ mas rore genitali ſuo irrigat. Conſtruunt autẽ eã muniũtq.tum intus tum ad latera lapidib. miro ingenio, vt in tuto ſint oua,obtectaque,ne impetu fluuij diſpellantur.Sic igitur illa genitura maris perfuſa ad vernũ vſque tẽpus iacent,tum demũ ijs animatis piſciculi naſcuntur quos Salmulos vocãt. Hoc dignũ admiratione Salmulos mares aliq̃n genitura plenos reperiri,& cũ fœminis adultis coire , earum excluſa oua rigare,cùm in Salmulis fœminis nunquam oua reperiantur.Pariunt autẽ libentiùs in minoribus ac riuis,in quæ deflectunt ,quàm in Rheno: cuius aqua eo tempore minus lenis,& pinguis eſt,& vadum durius.Auctis aliq̃n fluminib oua ſcrobib.cõmiſſa,diſſipãtur:itaq. pars perit, aut à piſcib. deuoratur: pars aliqua ſeruatur: at ſi nihil impediat , oua paulatim augeſcunt, & ſpiritu vitali inflata demum vltra per aquam deferuntur,formaturq.interim piſcis. Scrobes quas diximus, aliq̃n imminutis fluuijs in ſicco relinquuntur:nec tñ pereunt oua,ſed reſtitutis aquis animantur,nõ minus,ac ſi nunquã diſtituta eis fuiſſent. Hæc itaq. de Salmonum generatione , qualia à viris doctis per literas accepit Geſnerus,beneuolis ego quoq. lectorib. recenſui, ſimiliternè in Oceano proli incũbant,incertus. Abdere ſe hic creduntur propterea, ꝙ quibuſdã anni tẽporib. nunquã,

Nidi in quo pariunt artificium.

D vel ſaltẽ rariſſimè capi ſoleant . Quònam cibo vtatur iſte piſcis,& an vllo prorſus,adhuc,inquit Hector Boetius,incertũ eſt, cũ in ventriculo exenteratus nihil oſtendat,præter ſpiſſum quẽdam humorẽ. Geſnerus cũ aliquando diſſectũ inſpiceret, nihil in vẽtriculoꝙ, & inteſtinis reperiſſe ſe aſſerit præter mucũ quendã ſubflauũ & lapillum candidum: genituræ verò multum ſub finẽ Nouembris,non in ipſis,vt appellãt,lactibus,ſed in vaſis ſpermaticis. Idem ait piſcatores apud ſuos tradere in maiorũ ventriculis nunquam aliquid,in paruis neſcio quid reperiri. Maiores.n.qui iã Salmones vocantur(non alio quàm aqua cibo victitare. Maio quidem menſe floribus ruris eos frui dicere;tum enim quia optimi,ſunt,ex ipſa cęli temperie,quam flores indicant,fructum percipere videri. Aqua autem præcipuè turbida tanquam aptiore ad nutriendum,eum gaudere; fluminibuſq. turbatis altiùs migrãdo niti,veluti perſequentem huiusmodi aquam; quæ craſſior dulciuorq.fieri videtur,niuium liquatione,herbis innatis,& pinguibus agris. Addit tamẽ ſeſe ab Argentinẽſi ſene quodam & perito piſcatore accepiſſe: Salmonẽ dũ Salmo eſt,)hoc eſt ante vigeſimã quintã die Iulij) pediculis aquaticis(vt vocãt) veſci, deinde verò,& à partu obuijs quibuſdã piſcibus ;

Cibus.

Viuacitas. piſcibus; quique hæc ſæpius in diſſectorum inteſtinis ſe deprehendiſſe diceret. Saluianus quoque carniuorum eſſe aſſerit, & gregatim degere. Viuax admodum piſcis eſt, adeo quidem, vt Albertus inquiat cor eius extractum, omnium animalium diutiſſimè viuere, itaque ſub vno corde pulſante plures ſalmones in fruſta diſſectos a piſcatoribus vendi, tanquam omnes recentes, cor adhuc pulſans oſtendentibus. Teſtaturque Robertus Conſtantinus in ſupplemento ſuo linguæ latinæ ſeſe Baſileæ conſpexiſſe exenterati ſalmonis cor aquoſa ſanie aſperſum vltra diem viuere.

CAPIENDI RATIO.

Vt in Rheno capiatur. PRo ætatis diuerſitate, ratio ſalmones capiendi variat. Paruos enim hamis, retibus, & naſſis decipi aiunt; adultiores verò aliter, idque quatuor, aut quinque modis, quos ex Geſnero referemus. Vbi rapidiſſimus Rheni fluxus ad ripam eſt, piſcator ſtructuram quandam inſtar valli è truncis, & lapidibus quæ in flumen promineat, excitant. Fundamentum eſt quercus, & alnus. Ad hanc vnda impingens magno impetu retrò fertur, ita fit vt retrò locus aquæ tranquillior, idemq. profundior ſit. In eo nauicula eſt cum tigurio: vbi noctes, & dies piſcatores duo manent, quo tempore ſalmones perpetua migratione aſcendunt, & reti in aquam demiſſo ſalmones expectant. Salmonem igitur aſcendentem obuius iuxta ſtructuram aquæ impetus in locum tranquillum reijcit. Id ſentit piſcator filo commoto, tenet enim manu fila aliquot; reti annexa, vel lignum paruum, funiculo alligatum reti, ita vt rigeat. Itaque mox paxillo quodam retracto, vt rete ſubito per machinam, ſeu decipulam attrahatur, efficit. Huiuſmodi autem ſtructuræ magnis impenſis fiunt, & conſeruantur: & qui eis vtuntur piſcatores, certam ſummam pecuniæ magiſtratui ſoluunt, & inſuper decimas. Habentur autem ſolùm inter Baſileam, & oppidum Lauffenberg. Infra Baſileam nulla eſt. quòd ſolum, ſeu vadum ſolutius ſit, & Rhenus patentior, nec amplius ſimiliter in anguſtum ſaxis vtrinque coactus. Quod ſi ſalmones omnes iuxta has ſtructuras aſcenderent, caperentur omnes, ſed multi longiùs ab eis, & circa medium fluminis aſcendunt. Maio (vt diximus) ſalmones ab hirudinibus infeſtantur, atque exagitantur, adeo vt viribus exhauſti, ſolito per medium flumen aſcenſu relicto, ad ripas modò ſub aqua profundiùs, modò in eius ſummo, vt appareant, ferantur. Quo animaduerſo piſcatores nauicula adproperant, & fuſcina quinis ferè, aut ſeptenis cuſpidibus horrente, feriunt. Fuſcinæ ferrum perticæ ligneæ affixum eſt. Eſt quando ſcamnum oblongum Rheno imponunt, ita vt pars eius poſterior in ripa firmetur: anterior verò pedibus duobus nixa in flumen promineat: huic inſiſtens piſcator ſalmonem viuum valido funiculo alligatum tenet, donec alius adueniens morſu eum depellere conetur. Quod cum fieri videt, paulatim vinctum ad ripam retrahit; & alterum inſequentem, vbi commodum fuerit, fuſcina ferit. Circa Argentinam priuatim marem coitus deſiderio fœminam vinctam dum perſequitur, ſimiliter ferri aiunt. Circa medium Martij menſis, retibus ad ſalmones comparatis vti incipiunt piſcatores. Id genus retis duplicatum eſt; altum ad duos paſſus, longum vt minimum triginta tres. Fiunt enim quædam multò longiora. Nam ſupra pontem Baſileæ rete vnum trahi ſolitum ad bis mille gradus (gradum vocat pro binis pedibus) longum eſſe putant: & aliud infra pontem longiſſimũ, quod ferè ad pagum quendam proximum extendatur. Huiuſmodi reti extenſo piſcatores vtrinque bini in ſingulis lintribus per Rhenum deſcendunt: degrauatur autem inferius plumbo, ſuperiùs ſubere eleuatur. Ita ad vadum vſque demiſſum ſalmones obuios omnes implicat: qui verò ſuperiore in aqua loco natant, euadunt; vt ij etiam qui circa ſaxa, aut ſub ſaxis ſunt. Implicati aliquando vi erumpunt: quòd ſi duo, aut plures ſimul capti ſint, & erumpere nequeant, vbi alter alterum ſibi propinquum ſenſerit, concurſu mutuo, ſi ſpatium detur, ſeinuicem conficiunt. Capiuntur item aliquando fortuito genere retis quod Spreitgarn appellant. Hoc enim à piſcatore iniecto præter alios piſces, vt Naſos, Barbos, Lucios, Capitones, &c. ſæpè etiam ſalmones pariter irretiuntur. *Vt circa Argentinam capiantur.* Circa Argentinam hoc modo etiam capiuntur. Retia tria, ſingula circiter viginti paſſus longa coniunguntur: ea demiſſa vt non amplius tribus pedibus à vado abſint à piſcatoribus, qui in cymbis vtrimque ſunt à tergo ſalmonum, non ante ipſos trahuntur. Exiſtimantur autem inutiles, qui ſupra rete fuerint. Simili modo in Anglia capi audio in Tameſi fluuio. Quomodo valla, & præcipitia ſuperaturi capiantur, ſuprà dictum eſt. Qui verò in mari capiuntur, non ipſo quidem patente Oceano capi aiunt, ſed æſtruarijs, & magnis maris canalibus.

VSVS

VSVS IN CIBIS.

Præſtantia.

SAlmo nulli planè piſci, ſiue marinus ille ſit, ſiue fluuiatilis, ſiue lacuſtris, ſaporis teneritudiniſq. gratia cedit. Maſſarius fatetur nunquam ſe ſuauiorem lautioreq. piſcem comediſſe, ideoq. piſcibus oı̃bus præferendum eſſe iudicat. Moderatus tñ eius eſus eſto: Larga.n. plenaq. manu deuoratus, propter nimiam pinguedinem, moleſtam affert ſatietatem; vnde haud mediocriter imminui exiſtimationem eius putauit Saluianus, cũ potius augeatur inde, quòd minus ſe ſe replere edentes poſſint, quòd corpori conſultum eſt. Salubriores tñ alios eſſe non inficior, at ſuauiores eſſe pernego. Cæterùm non omnes æquè æſtimandi ſunt. Habenda enim ratio eſt ætatis, loci, & anni temporis. Salmunculos ſemper placere aiunt, ſed præcipuè Aprili, & Maio, & cum vltra ſex ſeptemuè digitos non excreuerint: delicatiſſimos autem haberi, cùm ad quinti digiti menſuram acceſſerint. Adulti in fluuijs teneriores, & ſuauiores euadunt. Horũ rurſus qui longiùs à mari receſſerint, diutiuſq; in fluuijs degerint, eos qui neq. adeo longè flumina ſubierint, neq. tam diu in ijs verſati fuerint, antecellere Saluianus, & Rondeletius arbitrãtur, contrà ac ratio ipſa ſuadere videtur, docereq; experiẽtia. Longè enim & bonitate & ſalubritate pręſtant, qui mediocriter in dulci fluuiorum aqua verſati ſunt, ob mediocre exercitium; altius verò euecti, vel ſimpliciter in dulcibus aquis immorati propter nimios labores, & inediam ferẽ, deteriores, macilentioreſq. euadunt, quamobrem circa Coloniam præſtãtiſſimos capi rectè Albertus dixit, & Rondeletius minus probatos propter Antuerpiam Colonia enim ad Rheni ferè mediũ ſita eſt, Antuerpia mari proxima. Iam verò licet Plinius Aquitanicos celebret Salmones, hoc eſt qui in Aquitanię fluminibus capiuntur, Garumna, & Dordona, nunc tamen eiuſdem Alberti teſtimonio Rhenani pręferuntur. Optimi autem ibi ſunt communi piſcatorum conſenſu Maio menſe. Miſeni Albis accolæ poſt Pentecoſten cùm auctiora ſunt flumina, præferunt. Improbantur cùm partui vicini ſunt, quo tempore maculas multas ærei coloris, & roſtrum valdè recuruum habere diximus. Angli Salmones iſtos porcis grandinoſis comparant, ſimiliterq. eis abſtinentes vili plebeculæ relinquunt. Cæterùm boni, & tempeſtiui ſicuti palato gratiſſimi ſunt, ita contrà ægris, & quibus parum validus eſt ventriculus, minus conueniunt; viſcoſi enim ſunt, & concoctu admodum difficiles, vt ſunt ferè omnes alij, qui è mari fluuios, & ſtagna petunt Mneſitheo teſte: quãobrẽ Arnoldus Villanouanus in regimine Salernitano, niſi à iuuenibus robuſtiſq. hominib⁹ edi eos voluit; idq. cum embammatis, quę craſſum, viſcidum, frigidumq. eius ſuccũ emendare queũt.

Qui meliores.

Vbi meliores.

Qui & quãdo peiores.

Apparatus.

Ad apparatum qđ ſpectat, quouis modo coctus optimè, inquit Platina, ſapit. Geſnerus ex medici doctiſſimi relatione recentes ſcribit in aqua bene elixari, tum vino calido perfundi, refrigerari, & in eodem quo elixus eſt iure, dies octo, vel quatuordecim ſeruari; inde ſigillatim cùm libuerit vnum, aut alterum tomum eximi, aceto perfundendum. Eum cibum eſſe lautem, & boni ſaporis, pręſertim cũ pinguis fuerit. Aliquos in vino coquere; alios ęquales vini, & aquę partes miſcere, ſed ita carnem tenaciorem fieri, vt in mera aqua elixari præſtet. Spinam dorſi ſeparatim totã excindi, eiuſq. partes aliquas ſupra craticulam aſſari, quę mẽſis ſuper olere alioué ferculo imponuntur, in magnis delicijs. Oua quoq. & inteſtina (quæ ab ignaris negliguntur) vel ſeparatim, vel cũ ipſo piſce elixa, condiri iure aromatico coloris è ruffo nigricantis, lautiſſimo apparatu: Cęterùm ſalitũ Salmonem, qui in dolijs toto anno ſeruatur, non aliter, quàm recẽtem parari, pręmaceratũ tamen aqua. Eum ſpecie quidẽ & colore præferri recentem, ſapore verò ſicciorem, & tenaciorẽ eſſe quamobrẽ iure conditum, vt Sturio ſolet, optime ſapere. Deniq. infumatum, præſertim qui Bremæ capitur, vel crudum eſitari ſolere. Eſſe qui ſegmenta ex eo ſuper craticula aſſant. Bremenſes quidem peculiari quodam modo eum infumare ſolere. Saluianus etiam eſſe tradit, qui recentis fruſta cariophyllis prius infixis aſſant, atq. cinnamomo ſaccharo, & aceto condiunt, eoque condimento multò ſuauiorem reddi; ſalitum verò (quorum magnam vim inquit ex Iouio, Gallia Belgica mittit in Italiam in plebis vſum, nam ſaliti priſtinam nobilitatẽ amittunt, etſi qui recens ſalitus fuerit non ſit prorſus ſpernendus) in aqua elixum, oleo atq. aceto conſperſum comedi. Portantur ad nos nonnunquam quadrageſimali tempore infumati nullo prorſus ſapore cõmendabiles, vt verendum autumnales vel hybernos eſſe, quibus temporibus recentes quoque im probantur. Ad Rhenũ verò vbi plures capiuntur, vt Lauffenberg. ſaliri in paruis dolijs ſolẽt, quæ libras (ſedecim vnciarũ) circiter viginti capiũt, & autumno, & hyeme hæc vaſcula aliò vendenda mitunt: libram ferè quinq. obolis argenteis vendunt. Durànt per annum, & in cellis vinarijs cum ſua muria ſeruantur. Hollandi recentes tantùm edunt; coſq. vel elixos, vel ex butyro frixos.

Oua.

DE LVPO. Cap. II.

SYNONYMA. ETYMVM.

SVmmo in honore p̄tioq.(vt mox patebit)olim apud exquisitioris palati Romanos fuit,qui Græcis λάβραξ vocatur quasi violentus,& à suis viribus præsidiũ petens vt Calcagninus exponit,aut ab ipsa vehementia,vt Iouius nimirum παρατὴν λαβράτητα,vt Athenæus author est,vel vt Eustathio placet,quasi λίαν βόρος,hoc est valde vorax,vel vt Suidas vult (ex Scholiaste Aristophanis) διότι κέχηνεν αυτȣ̃ τὸ σόμα καὶ ἀθρόως καὶ εὐχερῶς ἁλίσκεται quia illi hiatos,& repentè,& cum impetu auideq. voret:vt rectè Latini rei naturã,non ipsum nomen imitati,Lupum(qui λύκος Græcis est,quo nomine Blênum aliquando,item Anthiam vocari inuenio,at hunc piscẽ nunquam,) dixerint,quòd huius nominis quadrupes ore sit semper hiante,& vt inexplebilem ventrẽ exaturet,summa audacia,atq. impudentia nihil non tentare veretur,cùm sit tanta auiditas voracitasque,vt deficiente cibo,ne à terra abstineat,in hoc quoq. Labraca referens,quem Lucilius inter duos pontes Romę captũ Catillonem quasi Liguritorẽ appellauit,quippe qui præter pisces,latrinarũ alijsq.domuũ recrementis famelicum suũ ventrẽ impleat. Rectè itaq. Isidorus ex morib. terrestriũ pisces aliquos appellari scripsit,vt Canes marinos quòd mordeãt,Lupos quòd improba voracitate alios persequantur,& Varo etiam à vi quadam dictũ ostendit. Cæterũ monendus etiam est lector, a Plinij tẽporib.à Foro Iuliensib.piscem,ex quo garum fiebat,Lupum vocatũ fuisse,quem suo loco Encrasicholum esse ostendimus. Notandum item Labros pisces cauda placentes ab eodem Plinio nominari ex Ouidio,in cuius tamen de piscib.fragmento inquit Gesnerus,nullum Labri nomen extat,sed Melanuri laude insignis caudæ:quare apud Plinium sic quoq.legendum putat,nec est, inquit, quòd Labri nomine Labracẽ fortè aliquis accipiat,quoniã Labrax Lupus est, paullò ante à Plinio nominatus:nec refert quòd Melanurũ quoq.antea nominarit,cùm aliorum etiam quorundam nomina repetierit,memoriæ nimirum lapsu,vt Orphum,& Erythrinum.

Labrax cur dictus.

Lupi voracitas.

Catillo.

a li.31.c.9.

Qui modo celeberrimus iste piscis sit,non bene inter nostri tẽporis parentumq.nostrorũ doctos cõuenit, variãtibus eorũ sententijs.Simon Genuensis eumq. secutus Franciscus Philelphus voluerunt Lupũ, eum esse piscẽ,qui nunc materno tritoq.vulgi sermone Lucius vocatur, coniectura ducti quòd Lupus piscis Græcè Lycos(pudendo errore)appellaretur,vt y tenui in u verso Lucus,ac deinde Lucius cognominatus esset.b Alexãder Benedictus Lucium fluuiatilẽ Lupũ appellãs, marinũq. præcipuè suauẽ esse inquiens,lõgo rostro,nullis spinis intercursantibꝰ,haud aliũ quã Sphyręnã intelligere videtur,quã nempe alij Lucium marinũ etiam dicunt. Volaterranus,& ante eũ Poggius Florentinus senior Lupum eum esse volunt,qui nunc Sturio dicitur,quandoquidem Lupus Tyberinus longè omniũ piscium apud Romanos esset laudatissimus,& is maximè qui inter duos põtes caperetur:cuiusmodi cùm sit nunc Sturio,omnium.s.piscium qui mensis apponuntur,pręstantissimus,eum Lupum veterum dici oportere. At verò Platina Romanorum Lacciam,nostram Chiepam,Lupũ esse contendit. Quas omnes opiniones partim Iouius,partim & Massarius, Rõdeletius item,& Saluianus doctissimè refutarunt. Luciũ in primis non esse tum ratione,tum etiã veterũ authoritate facilè ostenditur. Lupus Græcè λάβραξ non λύκος appellatur, sed λύκος quadrupes est Lupum piscem veteres omnes marinum faciunt,& ex mari fluuios subire asserunt:Lucius verò in fluuijs,lacubusque,in mari nunquam degit:ad hæc vilis plebeiusq. ac insipidus est; Lupus saporis excellentia summoperè cõmendatur. Probabilior tamen hæc opinio Rondeletio videtur,quàm qui Sturionem esse voluerunt:quam enim futilis vanaque horum ratio,inquit,sit nemo non videt: Sic enim quicunque in Tyberi delicatissimi optimique essent pisces, Lupi dici possent:præterea notæ vtriusq.valdè inter se pugnant:Lupus.n.squamosus est,& quatuor pinnis natant,quorum neutrum Sturioni conuenit; Lupus carniuorus,& voracissimus est; Sturio autem minimè. Timauus fluuius Brentæ nomine nunc celeberrimus Lupis abundat teste Martiale.

Laneus Euganei Lupus excipit ora Timaui.

Sturiones,inquit Iouius, nõ habet qui nempe maiores fluuios tantũ intrare solent. Adde quod Paulus Aegineta Cephalo Lupum similitudine comparauit cui Sturio dissimillimus. Lupus authorib. Aristotele, Plinio,& Athenæo Mugili caudam prærodit quod quoq. Sturioni, vtpotè edentulo,osq.supina parte habenti nemo sanæ mẽtis tribuat. Quare Laccia,siue Chiepa Lupus non fuerit,nã & hæc dẽtib.caret,quin, & nullam omnino in maxillis asperitatẽ habet,neq. etiam verisimile est,hanc tantoperè in delicijs fuisse,cũ sit frequentissimus, atq; adeo molestis aristis spinulisvè referta,vt in cõuiuijs harũ tœdio periculoque,

De Lupo varia opin.

b L.de peste

Lucium non esse Lupum.

Sturionem non esse Lupum.

Non esse Lacciam.

suaui-

A suauitatis (quæ, & ipsa haud multa est, gratiam amittat. Hisce itaq. viris doctissimis, qui recitatas sententias refutarunt, aliumq. qui notis omnibus, veterum Lupo respondet, ostendunt, libenter assentior, illum nempe qui Venetijs, nobisq. Varolus, Romæ Spigola, in Hispania Lupo, Liguria similiter Louazzo, & Gallis item Luppasson, & Lubin pro Lupin, vt Rondelet. exponit, à Lupo ni mirum nominatur, in Hetruria Ragno, quasi Araneus, Anglis vt Gesnerus se intellexisse scribit, à Base, Gallis Cenomaris vn Var, vel vn Bar, voce mutila, & detruncata, vt Bellonius conijcit, à λαῦραξ (ita enim Tarentinus, & Pollux scribunt, & in Galeni codicibus modo per υ, modò per β scribi reperio) nisi etiam, inquit, à vario colore nomen putes deductum Adrianus Iunius Belgicè interpretatur een Zeesnoeck, id est Lucium marinū, quo de nomine dubito. Amatus Lusitanus Hispanis Robalum appellari tradit.

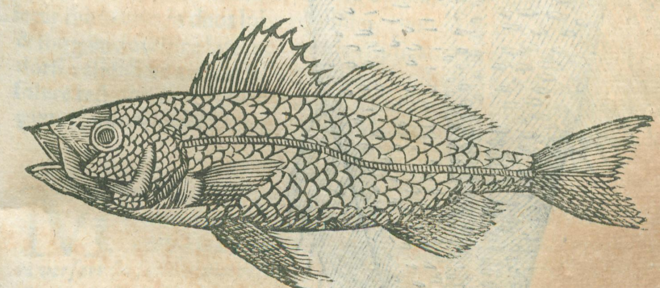
Lupus veru qui. Varolus.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

B LVpum ex marinis esse, qui fluuios lacusq. subeūt, mox veterū testimonijs asseretur, a Columella de piscibus agens, duo Luporum genera facere videtur, maculatum. s. vnum: sine maculis alterū. Inquit enim: *tum sine macula (nam sunt, & varij) Lupos includemus*, & vtrūq. genus, hodieq. cognitum esse docti quidem volunt, quamquam diuersimodè sentiant. Iouius credit Lupos varios eos esse, quos D. Ambros. vulgarem nomenclaturam secutus Truttas, non Troctas, vt ipse habet (nam hoc noīe Aelianus Amiam intelligit) quam opinionem refellit Rondel. tùm quod Truttæ in Tyberi præsertim inter duos pontes non capiuntur, sed earum copiam maximam suburbani amnes omni tpe suggerunt vt ex Reatinis, Sublaqueanisq. & ipso Tyburtino amne quotidie videtur: tū quòd Trutta in fluuijs, fontibusq. tm̄ capitur, frigidioribusq. locis gaudet; cùm Lupus in mari, & marinis stagnis degat, frigorisq. iniuriam vehementer pertimescat, adeo vt præ frigore moriatur, vt modò ostendetur; quamobrem ipse varium Lupum Columellæ esse existimat, cuius dorsum ex albo cæruleo est, venter candidus nigris maculis cōspersus; alterū verò sine maculis eum esse, qui b Plinio appellatur laneus siue lanatus à candore mollitieq. carnis. Duas itaq. habet icones, quarum prior maculis caret, & maior est, altera minor valde maculosa. Iouio verò subscribit Saluianus, & ne solis videatur niti cōiecturis, Isidori c Hispalensis testimonium adfert, qui varios vulgò (vixit plus octingentis ab hinc annis) Truttas vocari C scribit capite de Trutta, & mox capite de Lupo affirmat paruos eos Lupos maculatos, mox vbi adoleuerint, maculas deponere, quod & Rondeletius cōcedit: quare ego Columellam præcitatis verbis duo Lupi genera indicare nō puto, sed hoc tantùm dicere velle, Lupos sine maculis, id est, ætate prouectos, etiam dulci fluuiorum aquæ assuefactos, piscinis poti⁹ quā minores, includendos esse, Laneum verò etiam siue Lanatum Plinius meo iudicio, specie nō distinguit, sed cæteris præferri ait, ob carnis videlicet cādorem (mollitieq.) qui in adultis maior est, & ipse etiam Rondel. qui in mari degit, dorso ait esse cæruleo candido, in ostijs verò fluminum, totū ferè candidum. Piscis est squamosus teste Arist. squamarūq. argētearū candore cæteros omnes

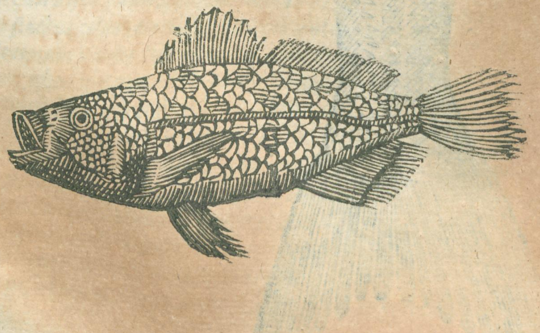
a l. 18. c. 17.
Lupus varius.
b li. 9. c. 17.
c li. 12. etymol. c. 16.

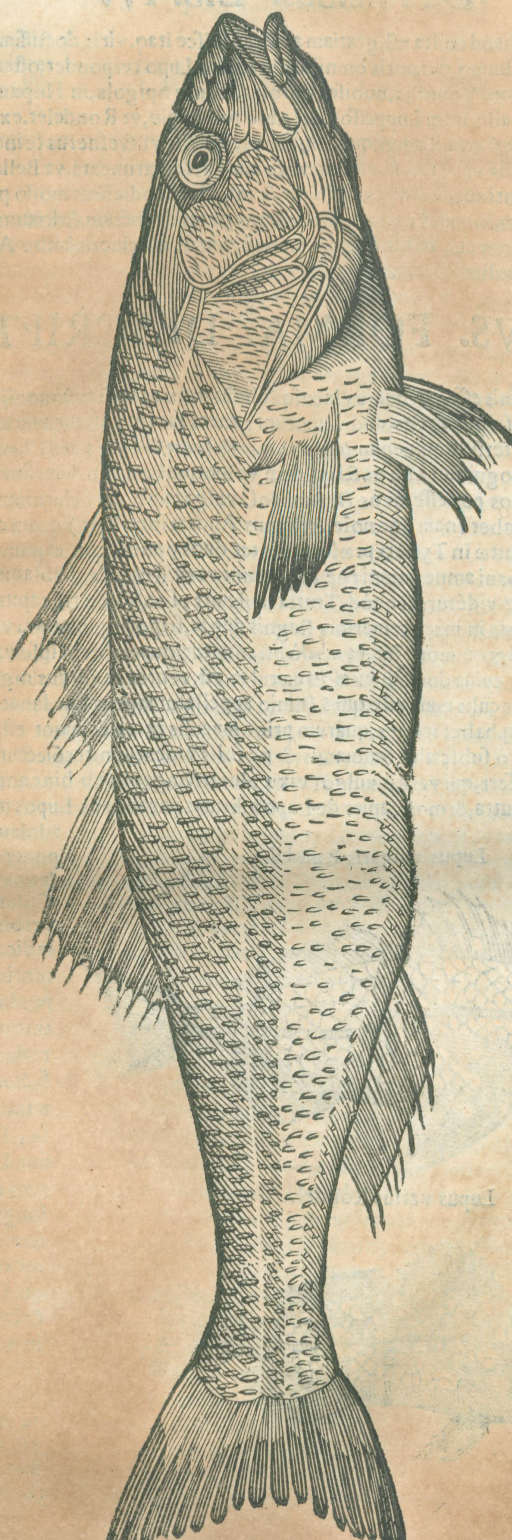
Lupus vulgaris Rondel.



D

Lupus varius Rondel.





A nes pisces superans. Mediocres autem squamæ sunt, & serratæ, & nō inter se solùm, sed ipsi etiā piscis carni validissimæ commissæ sunt. Rostrum habet oblongiusculum. Os cùm hiat, valde patulum Dentibus carere Massarius tradit, item Rondeletius, addita ratione, vel quia ob oris magnitudinem facilè prædam deuoret, vel quia ita voluerit natura, vt illi piscibusq. reliquis consuleret. Si enim os dentibus, inquit, armatum foret, vix pisces eius impetum effugerent, ipseq. præ insatiabili vorandi cupiditate interiret. Dentium autem loco ossa habet aspera in palato Bellonius verò tenues denticulos confuso ordine vndecunq. in ore haberi ait. Iouius quoq. serratos tribuit, quibus hamorum lineas abrodat, & Cælius Calcagninus Sturionem non esse Lupū probaturus, Lupus, inquit, dentibus sæuit, quib. prorsus caret Sturio: Saluianus quoq. plurimis, atq. tenuissimis denticulis multiplici, ac vario ordine dispositis (pectinum instar quib. Lanarij vtūtur, quosq. vulgò Cardi Itali appellant) muniri: ac deniq. huius eiusdem piscis effigies Venetijs depicta Gesnero missa labra denticulata ostendit, sed tamen apud hunc maiores sunt grauissimi cōditores Rondeletius, & Massarius, qui Lupum, vt diximus, edentulum faciunt. Meus domi meæ ad viuum pictus litem dirimit. Linguam habet oblongam teste Bellonio. Athenæus ex Aristot. osseam esse scribit, & adhærentem. Oculi magni sunt. Brāchiæ vtrimq. quaternæ Harum oper-

B culum duobus ossibus cōstat, quorum superius postrema sui parte squamatim cōmittitur. A summis branchijs per vtrumq. latus linea ferè recta ad caudam ducitur. Pinnas Aristot. teste, binas habet parte prona, totidemq. supina. Quæ prona parte capiti proxima est, octo, vel nouem acutis, & inæqualibus aculeis tenui membrana colligatis horret: altera vnico tantùm. Contrà supina parte caudæ vicina aculeos habet ternos. Cauda in vnicam pinnam degenerat. In paruulo, vt diximus, nigræ apparent maculæ, quæ in paulò adultiore prorsus delitescunt, Grandiusculus enim argenteus est, dorso tamen paullò minus, quàm ventre candido. Locus etiam colorem mutat, nā qui in mari capitur, ex cæruleo candicat, in ostijs fluuiorum, totus albus est. Qui hic expressus est, tergore pinnisq. omnibus nigrescit, ad latera pallet. Linea medium corpus diuidens aurea est. Caput ex aureo, amethestino, & cæruleo variat. Cauda cærulea est. Branchiarum os supernum in extremo insigniter rubet. Dorsum æquè ac venter extuberat, vnde nisi totius corporis longiuscula esset figura, ouata censeri posset. in capite, vt *d* Aristot. & *e* Plin. annotarunt, lapides habet. Scribit Calcagninus authores se habere piscatores primi nominis, & ipse, inquit, cominus annotaui, in Variolorum capite ossiculum esse, dum primæ adhuc sunt ætatis, qđ deinde ætate ingrauescente obdurescat in lapidem. Carnium lactearum albore cæteros omnes

C pisces superare Iouius tradit: Bellonius tñ suo Lupo carnem, vt in Salmone rubescentē ascribit, siue de specie diuersa locutus, siue ꝙ Oceanus aliquid mutat, inquit Gesnerus. Cor habet trigonum, vt Athenæus ait: ventriculum amplum, & longum, appendices binas maximè conspicuas, iecur subflauum, in duos lobos diuisum, quorum dextro fellis vesica cōmittitur; Lienem rubrum, & longum, intestina lata, nec multis cōplicata anfractibus: folliculum plurimo aere tumidū, spinę dorsi validissimè annexum. Bellonius è pusillo magnum, ac cetaceum, Salmonis more euadere solere testatur, vt ex Oceano libras quindecim nonnunquam pendere visus sit, Saluianus ad viginti libras, aliquando excrescere obseruauit. Vbi autem prægrandes capiantur, mox dicetur.

Squama. *Rostrum,* *Os.* *Dentes.* *Lingua.* *Oculi.* *Branchię* *Pinna.* *Aculei.* *Macula.* *Color.* *Figura corporis.* d *lib. 8. Hist. cap. 19.* e *lib. 9. c. 16* *Caro* *Cor, & alia partes interne.* *Magnitudo.*

L O C V S.

MArinum piscem esse, & in fluuijs nunquam quidem nasci, sed subire tamen, & stagna etiam inter alios *a* Galenus attestatus, inquit: *Lupum nunquam vidi natum in dulcibus aquis, è mari verò fluuios, aut stagna,* λίμνας, *subijsse vidi. Quamuis enim in profundo mari versari sit solitus, non refugit tamen stagna salsa,* λιμνοθαλάσσας, paludes marinas, *nec ostia fluuiorum.* Et *b* Oppianus loca maris paludibus fluuijsque vicina amare ait,

D *Labrax, audaces Amiæ, placidæq. Chremites*
Aequora quæ fluuio, quæ sunt vicina paludi
Et fluctus cæno commistus vortice multo
Accipiunt pingui distendunt membra sagina,
Pelamydes, Congri, quem dicunt nomine Olisthon
Incoluisse iuuat, qua dulcis terminus vnda
Voluitur à terra, pisces hic pascua lęta
Ex ponto fluuij dirus petit ostia Labrax.

Quare nunquid vsq. adeò verum sit, quid scribit *c* Ptolemæus Euergetes apud Athenæum, circa Berenicē Lybiæ fluuiū esse qui lethon vocetur, in quo Labrax nascatur, Aurata, &c. dubitari potest, & licet *d* Columela non solū dulcib. aquis includi, sed etiā procreari in ipsis dicere videat̄, his verbis: *Piscium curam maiores nostri celebrarunt, adeo quidem vt dulcibus aquis marinos clauderent pisces, atq; eadem cura Mugilem Scarumq. nutrirent, qua nunc Muræna, & Lupus educatur. Inde Velinus, inde & Sabatinus, item Vulsinensis, & Ciminus Lupos Aurataśq. procreauerunt, ac si qua sunt alia piscium genera dulcis vndæ tolerantia;* secus tamen sequenti capite indicat, inquiens: *Frequenter animaduertimus intra septa pelagicos greges inertis Mugilis, & rapacis Lupi, quare qualitatem littoris nostri cōtemplemur, si vitemus scopulos, an probem⁹. Turdi complura genera, Merulaśq. & auidas*

a *li. 3. Alim.* b *lib. 1.* c *lib. 2.* d *li. 8.*

Muſtelas; tum etiam ſine macula (nam ſunt, & varij) Lupos includemus. Hic enim loquitur de ijs, qui in mari capti ſeptis includuntur: quare priori loco *procrearunt*, interpretor, tulerunt, vel dederunt, vel ſubminiſtrarunt. Sunt verò in fluuijs meliores, id quod Martialis eleganter oſtēdit; nam cùm laneus, ſiue lanatus vocetur teſte Plinio, omnium laudatiſſimus, à carnis nimirū albedine, & mollitie, ille laneū vocat, qui in fluuijs capitur; partimq. è mari, partimq. fluuijs nutritur.

Vbi meliores.

Laneus Euganei Lupus excipit ora Timaui   Aequoreo dulces cum ſale paſtus aquas.

Videmuſq. qui in Tyberim ex alto mari aſcendunt, & pinguiores, & meliores fieri; id quod & veteres omnes de Lupo tradunt. Plinius: *At in Lupis* (quidam legunt, at Lupi) *in amne capti præferuntur*: maximè ſi inter duos pontes captus eſſet, vt aliàs teſtatur, inquiens: *Meliores ſunt Lupi piſces in Tyberi amne inter duos pontes.** Horatius contra luxurioſos frugalitatem commendans:

*Serm. 22.

Vnde datum ſentis, Lupus hic Tyberinus, an alto   Captus hiet, ponteſvè inter iactatus, an amnis Oſtia ſub Tuſci. Extat apud *e* Columellam, inquit Iouius, dictum illud Philippi admodum luxurioſum, qui apud hoſpitē Caſſino in oppido Lupū ſibi in cæna appoſitū guſtabundus expuit, addens: *Peream niſi piſcem putaui*, quaſi vellet innuere, ſolos Tyberinos Lupos, piſcis nomine dignos eſſe; cæteros autem Lupos inter quiſquilias potius, q̃ inter piſces eſſe reponendos. Addit Columella hoc Philippi periurium, multorum ſubtiliorem feciſſe gulam, doctaq. & erudita palata faſtidire docuiſſe fluuialem Lupum, niſi quem Tyberis aduerſo torrente defatigaſſet. Itaq. (inquit Terent. Varro.) *Nullus eſt hoc tēpore nebulo, ac rhynton, qui nō iam ducat nihil ſua intereſſe, vtrū eiuſmodi piſcib. an ranis frequens habeat viuariū.* Lucilius acris, & vehemēs poeta inter duos pōtes captū quaſi liguritorē appellabat teſte Macrobio Catillonē, q. propriè Catillones dictos ait quaſi catillorū liguritores. Lucilij verſus hi ſunt: *Fingere præterea afferri, quod quiſque volebat*

e li. 8. c. 16.

Catillones qui.

Illum ſumina ducebant, atque altilium lanx,   Hunc pontes Tyberinos inter captus Catillo.

Idem Macrobius, cur Tyberinus iſte Lupus apud prodigos in honore tanto fuerit, & omnino omnes ex hoc amne piſces, ignorare ſe ſcribit. Iouius cū dixiſſet, etiamnū pluris illū, quàm in alto captum, lautorum obſonatorib. vendi ait admodum voracem ſubire cloacas ſolitum, obuia quæque deuorare, ijſque de cauſis in Tyberi mirum in modum pingueſcere, & adoleſcere. Cloacas autem ſubire ex veteribus teſtatur * Iuuenalis, dum ait: *Vos Anguilla manet longæ cognata colubræ,*

* Satyra. 5.

Aut glacie aſperſus maculis Tyberinus (nimirum Lupus) *& ipſe*
Vernula riparum pinguis torrente cloaca,   Et ſolitus mediæ cryptam penetrare ſaburra.

Adde quod & maiores hiſce in locis euaderent. Tradit *f* Aelianus in Indico mari, quo tempore fluuij augentur, & maiore iam profluentes impetu in agros exundant, hos piſces inundationem ſequi, & per agros in pauca, & tenui aqua ferri, & oberrare: poſtquam verò imbres, ex quibus augentur fluuij, ceſſarint, & confluentes ad ſuos rediderint alueos, in humilibus planis, paluſtrib. & ſinuoſis locis, vbi & Erineæ, vt vocant, reperiri ſolent piſces, vel octo cubitorū relictos, & ægrè propter aquæ bonitatem tum natantes, tum vitā vtcunq. ſuſtinentes, ab agricolis capi. Et Maſſarius profitetur Lupos multò maiores reperiri (quàm apud nos) in dulci portu quem nunc Phanarium dicunt. Ibi enim, inquit, dulcis aqua eſt ex Acheronte amne ex Acheruſia palude profluente apud ſinum Ambracium: ſimiliterq. in Eloro amne, vt author eſt Niphodorus Syracuſanus. Prægrandes item Lupos apud Miletum Aſiæ vrbem, & plurimos, Ariſtoph. Scholiaſtes, & poſt hunc Suidas tradit, propter ſtagnum influens in mare, idque antiquum prouerbium: *Labrax Mileſius*, indicat: & Archeſtratus apud Athen. θεόπαιδα, quaſi prolem deorū vocauit his verſibus:

f li. 16. c. 12

Λάμβανε δὲ κ Γαίσωνος ὅταν Μίλιτον ἵκυαι   Κεςρία τὸν κέφαλον, καὶ τὸν θεόπαιδα λαβράκα
Εἰσὶ γὰρ ἔνθα δ᾽ ἄριςοι. ὁ γάρ τόπος ἐςὶ τοιῦτος.   *Miletum cùm adieris ex Gaſone accipe*
Ceſtreum Cephalum, & prolem deorum Lupum,   Hic enim optimi ſunt, ob loci eius proprietatem.

NATVRA. MORES.

ALcæus apud Athenæum Lupum ait ſublimem natare. Idem Athenæus Ariſt. teſtimonio μονήρεις idest, ſolitarios eſſe ait, quod tamen in ijs, quæ nunc extant, Ariſtot. ſcriptis nō reperias, imò verò *a* Ariſt. χυτοῖς piſcib. (Saluianus fuſiles vocat Theodorus fuſaneos, eò quòd fuſim retib. capiūtur,) eos annumerat. Ex quo mea quidem ſententia, inquit Saluianus, non minus gregales, quàm ſoliuagos eſſe, coniectare licet, quando fuſanei dici poſſe non videtur, niſi grex, in quem ſe prius collegerāt, in fugam fuſus fuerit. Ad quod accedit, quòd inter eoſdem χύτας Thynnos, Pelamydeſq. recenſet, quos *b* aliàs gregales eſſe oſtendit. Rondel. item vidiſſe ſeſe teſtatur Mugilum Luporumq. capturam vno retis iactu cētum aureis coronis veniſſe. Idem Athenæus ex eodē philoſopho carniuoros eſſe Lupos teſtatur, & verè quidem: at quàm fideliter ſcribat hic: *c Reliqua victus ratio non eadem omnib. eſt: alij. n. carniuori tantùm ſunt, vt cartilaginei, Congri, Hiatulæ, Thunni, Murænæ, Lupi, Dentices, Amiæ, Cernua*: haud ab re quæri poteſt; nam

Solitarium non eſſe.

a li. 5. *Hiſt. cap.* 2.

b li. 9. *Hiſt. cap.* 21.

Cibus.

c li 8. *Hiſt. cap.* 2.

A siam paullò post subdit: *Amia, Thunnus Lupus magna ex parte carne aluntur, sed algam etiam tangunt.* Solere etiam subire cloacas, & mediæ cryptas intrare saburræ ex Iuuenale ostendimus. Iouius author est obuia quæq. deuorare, nec piscibus vllis, vel corruptissimis escis parcere, paucisq. antè mensibus cùm in foro piscario ingens Spigola exenteraretur, oblongũ serpentẽ in ventre repertum esse. Nos verò nominis rationẽ cũ redderemus, à vorocitate qua terrestres Lupos imitatur (quorum venter semper est famelicus) dictũ esse ostẽdimus; sed & æquè rapax est atq. æquè in aquatile genus sęuit, vnde ἀλκιμονἴχθυν Oppianus, Columella rapacem, Ouidius rapidum, immanem & acrem cognominarunt Solertianè, & ingenio valeat. an stupidus sit piscis, & hebes, haud temerè statuas, nã licet adagiorũ author Lupũ Milesium) qđ legitur apud *d* Aristophanem: ἀλλ' ὤ λάβρακας κάταφαγὼν Μιλησιους κλωνήσεις vertit ille: *Haud cùm Lupos voraueris Milesios Facies tumultum*) in stolidũ & auidum dici posse velit: potest tñ etiã in hoĩem voracem torqueri; & licet Lupus captu nõ sit difficilis, ideoq. minus videatur ingeniosus captus tñ ingeniose seipsum liberare nouit: & vt minus quã Mugil in prouidendo solertiæ habet (*e* Plinij verba sunt) ita magnũ ipsi robur in pœnitendo: (Vuottonus legit in pernitendo; quam lectionem Gesnerus non probat, quoniam prouidere, & pœnitere pulchrè opponuntur, quare in pœnitendo exponit, mox cũ pœ-

B nitendo ducitur, quod probo.) Nam vt hæsit hamo, tumultuoso discursu laxat vulnera, donec excidant insidiæ. Idem testatur *f* Plutarchus; item Oppianus interprete Lippio:

Labrax de flexo pendens confossus ab hamo, | *Continuo in lymphis concusso vertice saltat.*
Et setas violentus agens sua vulnera frangit, | *Et maiora facit, funestaq. fata repellit.*

Et ante hos dicebat Ouidius:

——Lupus acri concitus ira | *Discursu fertur vario, fluctusq. ferentes*
Prosequitur, quassatq. caput, dum vulnere sauus | *Quassato cadat hamus, & ora patentia linquat.*

Retibus verò etiam deprehensi ludunt piscatores, arenam infra ea fodiẽtes, ac quasi per cuniculum effugientes. Plinius ex Ouidio Lupum rete circumdatum arenas arare cauda, atq. ita conditum transire rete scribit; Hic verò sic canit;

Clausus rete Lupus quamuis immanis & acer,
Dimotis cauda latitat submissus arenis.

Idem tradit, & Oppianus:

Et fuluam, Labrax alis mollitur arenam | *Conatur foueam branchijs aptare capacem*
Corporis vt magnos sub terris occultat artus, | *Ac veluti lecto iaceat, per litora grypos*
Piscantes verrunt, hic cœno immersus in alto | *Effugit exitium prędę, fugit humida lina.*

C Clarissimè Plutarch. *Lupus* (inquit) *rete iam trahi sentiens, solum interea magna vi ruendo, diuidendoq. cauat, ac vbi latibulam aduersus insultus communiuit inijcit abditq. se & hic tantisper hęret, dum rete pręteruehatur.* Scribit pręterea Cęlius Calcagninus, quòd si rete se implicitos sẽserint, quãto possũt impetu in rete grassari, vt discerpant, atq. hæc omnia in Variolo se obseruasse nostros piscatores magno consensu testari. Ego hoc postremũ apud veteres nõ lego, vt neq. quod hamorũ lineas serratis dentibus abrodat, quamuis aliàs Iouius id veteres omnes testari asserat, memorię fortè lapsu Lupum cũ Anthia, quẽ aliqui Lycon idest Lupũ dicunt, cõfundens, cui hanc solertiã ex Ouidio tribuimus. Haud immeritò itaq. Aristophani apud Athenæũ λάβραξὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος dicitur. *Vitę enim prasidia* (inquit) *solerter excogitat, seq. ipsum tuetur:* quid dicturus si dociles esse sciuisset, id quòd Nymphodorus apud eundẽ testari videtur, cũ scribat in Eloro amne Lupos adeò mãsuetos haberi, vt è manibus porrigentiũ cibũ etiã capiant: quod item cũ quadrupede Lupo commune habere videtur. Aiunt enim referente Aristotele apud Meotidẽ paludem Lupos esse piscatorũ familiares & nisi partẽ suam à piscatoribus acceperint, retia cũ in terra expansa resiccant, lacerare; quòd Albertus haud rectè ad Lupos pisces transtulit λύκυς enim appellat Aristoteles. Aelian. deniq. audisse sese tradit, præclare intelligere hũc piscem, in capite se possidere lapidem hyberno tẽpore perfrigidũ, sibiq. infestissimũ. Itaq. illo ipso anni tẽpore ipsũ ca-

D lefacere, haud quaquã inscium, contra lapidis frigus remediũ esse, ipsum tepefacere. Lapides autem in capite habere inter alios Plin.[i] tradit his verbis: *Pręgelidam hyemem omnes sentiunt pisces sed maximè qui lapidem in capite existimantur habere, vt Lupi & Pagri: cumq. asperę fuerint hyemes, multi capiuntur cęci.* Aristoteles quoq. eandẽ ob causã Lupũ in ijs numerat, qui à frigore infestãtur. Ob lapides enim à frigore (inquit Rondeletius) congelantur & moriuntur: cui & aliam rationem addi posse putat, quòd in sublimi natent, eoq. magis frigoris iniurijs opportuni sũt, maximè seniores. Qua de causa frigoris vi mortuos sæpè in suis stagnis reperiri piscatores testantur. Idq. ratio suadet, quandoquidem qui in abditis gurgitibus hyeme latent, minus à frigore læduntur, nec hyeme moriuntur, etiamsi lapides habeant in cerebro, vt Soleæ. Passeres, Aselli, Coracini, Scari, Lati, Vmbræ, Hepati. Cur verò inter alios pisces vnà cum Mugile, Salpa & Chromide clarissimè audiat, vt *h* Aristoteles, & Plinius aiunt, rationem nullam inuenio: addi

Solers ne sit an stupidus

b *In Equitidus.*

e *lib. 32. c. 2*

f *lib. vtra animal.*

Vt è retibus euadunt.

Docilitas.

g *li. 9. hist. cap. 36.*

Auditus.

h *lib. 3. hist.*

i lib. 9. c. 70

Plinius *i*, *& in vado viuunt*: contra philosophi (vt apparet) ex quo id transtulit, mentē: hic namq. cætera piscium genera minus dicit audire, ideoq. imis potius gurgitibus versari solere: ac si Lupum in sublimi versari, dicere vellet, id quod Alcæus apud Athenæum quoq. testatur, & ex *k* Aristotelis hisce verbis quoq. colligitur: *Lupi quoq. & Auratæ & Mugiles & id genus alij fuscina interdum sępenumerò capiuntur dormientes, alioquin ex ijs nullus fuscina capi posse existimatur.*

k lib. 4. Hist. cap. 10.

PARTVS.

a li 5. Hist. cap. 10. *b li. 6. Hist. cap. 17.* *c li 5. c. 11.* *d lib. 5. c. 9.* *e li. 9. c. 51.*

LVpus (inquit *a* idem philosophus,) *oua parit, idq. ijs maximè locis quà flumina exeunt in mare.* Aliàs *b* verò æstate, aliàs hyeme parere ait: *c* & ne sibi aduersari videretur, *d* alicubi bis anno parere tradit (quod *e* Plinius quoque, Oppian. itē & Aelianus testantur) idq. inter fusaneos (χυτὰς) facere solum, cæterum, posteriorum partum infirmiorum esse.

ANTIPATIA, CAPIENDI RATIO.

Inimicitia cum Mugile.

MVtuo quidem odio flagrant. Lupus & Mugil: verùm quanquā inimici sunt capitales, tamen stato tēpore, teste Aristotele, & Athenęo ipsū citāte cōgregantur; coeunt enim (inquit) in gregem sæpius, nō solū quę eiusdem sunt generis, sed etiam quibus idē & similis pastus appetit̄, dummodo sit abunde cibarij. Sæpe Mugiles cauda abscissa viuunt. Abscinditur autem Mugilis cauda à Lupo Plinius Nigidium, non Aristotelem citans; *Nigidius* (inquit) *author est, prȩrodere caudam Mugili Lupum: eosdemq. statis mensibus concordes esse. Omnes autem viuere quibus caudæ sic amputentur.* Perottus huius discordiæ oculatus testis tradit sæpenumerò se Puteolis Bessarione præsente Lupū & Mugilē acriter inuicem pugnare vidisse. Mugilemq. in metu (timentem scilicet sibi à Lupo hoste) caput occultasse ac si ita totū se absconditū esse existimaret. quòd fortassis in causa fuerit, quod caudam potiùs quàm alias partes inuadat Lupus, eamq. potiùs victum se fassus Mugil prȩrodi sinat, gnarus scilicet, ea obscissa superuicturum se. vt verò Mugilem vincit, ita à squillis paruis, imbellibusq. & exanguibus piscitij vincitur. Deuorat quidē hasce, cū neq. resistere ei, neq. effugere possint: & tāta eius est ingluuies, vt feriri se ab ijs nō sentiat. feriunt autem illæ medium ferè eiùs palatum acuto quod in summo capite prominet cornu: quo postea serpente & depascente vulnere prę nimio cruciatu emorit̄, helluationisq. suę pœnas luit. vti Oppian. hisce versibus testatū reliquit: *Sunt Squillæ exiguę, sunt paruæ in corpore vires*

Pugna cum squillis.

Et magnum & saturum præclarum Labraca ventrē
Labrax pisciculis, qui paruo robore possunt
Occisę occidunt hostem, perimuntq. necantem,
Turmatim in medium descendit turba palatum,
Explet se præda Labrax, nec vulnera curat,
Et sola tanti cessant in morte dolores.

Interimunt astu, properat gestitq. teneri
Non dare terga fugæ, non æquo occurrere Marte,
Cum Squillæ rictu piscis sorbentur aperto,
Et feriunt cornu, quòd fronte exurit, acuto,
Vulnera paulatim serpunt, domitante, voracem,
Et tandem sentit victi mucrone perire.

a lib. 1. c. 29

Aelianus *a* quidē isthęc ex Oppiano, vt solet, transcribere videtur, sed quia diligentius rem describit, verba eius quoq. recitabo: Lupus piscis (inquit) à Squillis superatur, quamquam piscium, vt ita dicam, maxima vorago est. Lupi igitur qui circa paludes maris degunt, squillis quoq. palustribus insidiantur. Sunt enim & aliæ quædam squillæ quæ algis victitant, & tertiæ saxatiles. Cū ergo seipsas defendere Squillæ non queunt, pro vltione extremum spiritum in victoria effundere non dubitant. Equidem earum astutias & fraudes non grauabor narrare: Cùm se interceptas sentiunt, fastigium quod eminet à capite quodq. simile est acutissimo triremis rostro, atq. etiam secturas habet modo serrulæ vncinatæ: hoc inquam animosæ illæ bestiolæ cùm incuruarint, summa leuitate saliunt, & tanquam saltatorium versant orbem. Lupus ore maximè hiante atq. imminenti cum sit, pelle tenera & molli squillā ex lassitudine viribus defectam comprehendit, atq. prandium fore arbitratur. Squilla primum in gutturis laxitate saltat, post aculeos in miserum venatorem defigit; huic interiora exulcerantur, tumescentiaq. plurimum sanguinis mittunt: deniq. suffocatione Lupum periclitantem interficiens interficitur. Quanta autem libidine squillas venetur, ex eo colligi potest, quòd eis pro esca vtantur piscatores, vt idem Oppianus author est, maximè si pinguis fuerit. Capiuntur teste Plutarcho verriculis & plagulis numerosissime verò retibus, vt ex Rondeletio ostendimus, item hamis, sed quo astu transfixi implicitiq. sese liberent, iam etiam dictum est.

Squillarum differentia.

Vt capiantur.

A

VSVS IN CIBIS.

QVanti Lupum fecerint proceres Romani opſophagi, præ cæteris oſtendit Plinius teſtimonio Cornelij Nepotis, & Laberij poetæ minorum, poſt Elopen, vel Acipenſerem præcipuam ei, & Aſellis authoritatem fuiſſe tradens: item C. Titius vir ætatis Lucilianę in oratione qua legem Fanniam ſuaſit, cuius verba nō ſolùm de Lupo inter duos pontes capto, ſed etiam de moribus quibus pleriq. tunc viuebant, citat Macrobius, quæ breuitatis causa relinquo. Archeſtratus verò Lupum Mileſium apud Athenęum θεόπαιδα cognominauit, quaſi deorum prolem, quòd non minus, quàm pretioſi piſces teſte Euſtathio deus, & anthropophagus ſit, διὰ τὸ πολύτιμον nimirum, quanquam τιμὴ ad deos cultus eſt, aut honor, ad piſces pretium. Eundem Lupi honorem apud Plinium ferè oſtendit Feneſtella his verbis: *Atque vt luxu quoque aliqua contingat authoritas figlinis: Tripatinum appellabatur ſumma cœnarum lautitia. Vna* (patina) *erat Muranarum, altera Luporum, tertia Myxonis.* Vt verò totus piſcis in ſumma erat æſti-

B matione, ita neſcio quid delicatius perſentibant peculiariter in cerebro, ac lactibus. Hiſce Heliogabalus referēte Lāpridio, in locis mediterraneis ruſticos pauit; illud Strattis apud Athenęū inter cibos ne dijs quidem contemnendos enumerat: & Ariſtophanes in Lemnijs inquit, Οὐ λάβρακος κρανίον, οὐχὶ κάραβον πρίασθαι, tanquam magna Lupi cerebro authoritas fuerit. Eubulus verò Lupi cranium εὐμέγεθες quidem nominat, ſed inter apparatus non ſplendidos, ſed mundos numerat. Hepar quoque aſſum, & mali aurantij ſucco conditum delicatiſſimum eſt teſte Rondeletio, & neque galli gallinacei, neque anſeris hepati tantoperè à veteribus celebrato cedit. Hinc Dalechampius ſceleſtiſſimum illum Aegyptium piſcium inſtitorem Hermæum apud Archippum Luppos exenteratos vendidiſſe conijcit, vt ſcilicet hepar ſeorſum vēderet ſuauiſſimū. Ὠὰ τάριχα tum aliorum, tum horum quoq. piſcium, vt idē Rondeletius ſcribit, ſunt, & Amphis λαβρακίου τεμαχία nominat. Rationē cur Romæ inter duos pontes captus, tantopere comendaretur: ſuprà reddidimus: ſin verò ſanitati conſulē dum eſt, in alto mari capto poſtponetur; eandē nimirum ob rationem, nempe propter ſpurciſſimum ex cloacis, & latrinis alimētum: ob vitioſam enim aquam grauiter olent, muccoſi ſunt, pinguis plus alijs habent, ac citò putreſcūt, vt author eſt *a* Galenus; contrà in mari puro, odore ſunt inculpato, ſuaues, pinguedineque, aut minima,

C aut nulla, ac longiſſimè perdurant citra putrefactionem, pręcipuè ſi quis eos in niue circumdet. Hoc planè nomine commendantur etiam magis, qui duriores habentur, vt qui carne ſic fiant magis friabili, æquè ac ſaxatiles, & Aſelli: quod enim natura his adeſt, id dura carne, inquit, præditis conciliat nix. Qamobrem cùm Hiceſius boni ſucci Lupum eſſe dicit, ſed non multi nutrimenti, id quod Celſus quoque teſtatur, de eo qui in mari captus eſt, intelligi debet, & apud eundem *b* Galenum dicentem alimentum, quod tum ex hoc, tum alijs piſcibus prouenit, ſanguinem gignere conſiſtentia tenuiorem, quàm quod ex paluſtrib. animalibus ſumitur, adeò vt nō affluenter nutriat, & celeriùs diſcutiatur, ſubaudi marinis, qui fluuios ſubeunt. Illaudati etiam teſte Xenocrate, qui in piſcinis ſeruantur, inſulſique, & minus grato ſapore. Anni tempus quoque ſaporis differentiam facit. Ariſtoteles enim, vbi in vtero habet, deteriorem eſſe teſtatur, item Mugilem, & omne genus ſquamoſum. Parere autem æſtate, & hyeme diximus, ſub hyemem itaque & æſtatem grauidi ſunt, & deteriores. Contrà ſumma ineſt ſaporis gratia hyeme captis, & Ianuario pręſertim menſe, ſed quòd tunc, & teneritudine, vt D. Ambroſius ait, & mollitie candoreq. vt Plinius, maximè cōmendetur, non placet, quandoquidem cùm hyemis iniuriā quàm maximè pertimeſcat, fit vt quā maximè ſeſe exerceat, vnde ſolidior, non mollior caro red-

D ditur. Miratur Calcagninus cur Plinius lanatum à candore mollitieq. dictū putarit, cùm Lupus inquit, nulla magis dote cenſeatur, quàm quòd callum habeat, quem frequenti natatu, & aſſidua agitatione ſibi conquirit. Vetus enim dictum eſt, eos eſſe optimos piſces, qui carni ſunt ſimillimi: optimas verò carnes, quæ piſcibus proximæ ſint. Ad quod alluſit Philoxenus illo carmine: Τῶν κρεῶν τὰ μὴ κρέα ἥδιστά ἐστι; καὶ τῶν ἰχθύων οἱ μὴ ἰχθύες. ceu ex duobus illis contrarijs duritie carnis, & mollitie piſcium, cinnus quidam fiat palato gratiſſimus. Forte Calcagnino reſponderi poterit, dupliciter carnem in hoc piſce conſiderari poſſe, vel in ventre, vbi mollis nimirum ob gratiſſimam palato pinguedinem: vel in dorſo, vbi ſolida calloſaque commendatur, & candore ſpectabilis. Aetatis inſuper habenda ratio; Xenocrates namque quo maior eſt, eò deteriorem fieri author eſt: optimumq. eſſe qui mediocri eſt magnitudine: tenellum enim boniq. ſucci eſſe, ſuauem, & ſtomacho gratum, copioſè nutrire, facileq. per corpus diſtribui, ac per aluum deferri. De magnitudine ſuprà dictum eſt. Quod ſpectat ad apparatum: quouis modo coctus ſapit: aſſum tamen præfert Diocles, & Archeſtratus cùm oſtendiſſet è Mileto Lupos eis præſtare, qui

Lactes fuiſſe in pretio.

Hepar.

Oa taricha.

a lib. de ſuc. cor. bonit. & vitio c. 9.

b li. 3. Alim. fac.

Quando peiores, & quā do meliores.

Cur Lanatus dictus.

Apparatus.

ad Calidonem, Ambraciam, stagnumq. Bebeida capitur, *integros*, inquit, *illos cum squamis postea-quam sic assaueris, vt optime tenerescant, appone cum muria: sed inter apparandum hoc obsonium nec Siculus, nec ex Italia quispiam interueniat, quia nobilissimos pisces condire nesciunt, & caseo cùm infarciunt omnia, eos malè corrumpunt.* Platina Varolum paruum, vtpote quatuor, ac quinque librarum, nec exsquamatum, nec exenteratum in oleo coqui iubet; si in craticula, monet vt continuò aspergantur oleo salito, & aceto, monetq. multam amare cocturam propter exuberantē eius humiditatem. Patina de lupo apud c Apicium. *Teres piper, cuminum, petroselinum, rutam, cepam, mel, liquamen, passum, olei guttas.* Quia verò os Lupi viuentis semper hiat, solent obsonatores naturæ imitatores, mortuorum maxillas malo arantio adimplere. Si verò ægris fuerit exhibendus: in albo iure rectè, & salubriter elixabitur, aut ex aceto: sic.n. febricitātib. conuenire ratio dictat. Oliua quoq. sapidiores reddi d Mart. innuere vr̄ hoc exametro: *Appetitur posito vilis oliua Lupo.* Aromatibus conditi Venerem cient, aliorum delicatorū piscium more. Pythagorā ab hoc quoq. pisce abstinuisse Gyraldus scribit, ꝙ sint (vt Græci dicūt) σπερμολόγοι, i. seminum leguli, &c. sed ineptè, inquit Gesnerus, nam e Plutarchus exposita primùm illorum sententia, qui Pythagorā, & Aegyptiorum sacerdotes, mare salem, & pisces odio quodā prosecutos existimabāt, mox ijsdē patrocinatur, & nihil in piscibus esse docet, quod tanquam odio, sed potius amore dignis abstinuerint.

c li. 4. c. 10.
d li. 9. Epig.
e lib. 8. sympos. cap. 8.

VSVS IN MEDICINA.

Venter Lupi esitatus, digestionē authore Kiranide facit, idemq. præstat gestatus tantum. Quæ facultas cum alijs edacib. animalib. ei cōmunis est: Ipse verò piscis, si Marcello credimus Empirico, tāta est efficaciæ aduersus strumas, vt ad quālibet corporis partē admotus, omnes earū vitiū persanet. Lapillos in capite gerere dictū est: hi capitis dolorē leuant, & ad hemicraniā faciūt appensi, dexter dextræ parti, sinister sinistrę, vt Galenus, vel quisquis est euporistῶn author scribit. Creduntur, & aduersus nephritim valere, sicuti multorū aliorū piscium lapides: cuius rei causam esse Rondel. arbitratur, nō cæcum aliquem lapidum istiusmodi effectū; sed grauitatē tantùm, à qua, inquit, deprimitur renum calculus. Fel cum melle illitum visus acumen parat, & albugines oculorum curat, vt ait idem Kiranides. Quomodo autem ex eo molle fiat collyrium, faciens ad hebetudinem oculorum, ita vt triduo visum exacuat, docet in hæc verba: Thuris masculi drachmas quatuor, lyncurij lapidis drachmas duas, fellis vulturis drachmas sex omnia misce. Eodem teste oua Lupi esitata siue recentia, siue arida omne fastidium sanant.

Ad strumas
Ad hemicraniam.
Ad visum acuendum.

DE LATO. Cap. III.

Latum inter Nili pisces enumerat a Strabo (apud quem perperam λάτης legitur) aitque à Latopolitanis coli: est tamen etiam marinus, quod Archestratus testatur apud Athenæum his versibus. *Arboribus fœcunda Latam celebrem Itala gignit Terra sinu Scyllæo, gratum & suaue alimentum.* Additque Athenæus, qui in Nilo sunt, tanta inueniri magnitudine, vt ducentarum librarum pondus superēt. Piscem esse candidissimum, & quouis modo paratum, suauissimum, similem Istri Glanidi. Quæ Athenæi verba Rondeletium in eam induxerunt opinionem, vt crederet piscem Coracino, ac Vmbræ similimum, & fortassis vel huic, vel illi congenerē, adeo vt nonnulli pro Vmbrina vendant, nonnulli etiam Coracinum album esse credant, verum esse Latum, propterea quòd nō solùm nullibi frequentius, quàm in Italia, eo potissimum in loco qui Schilazo quoq. hodie dicitur (Romam quoque aduehi numerosè ex Caieta, Neapoli, & tota illa extrema Italiæ ora, quæ magna Græcia olim dicta est) verùm etiam candidissimus sit, & suauissimus, vt & apud suos, vbi minus frequens, peis rei quasi regius, aut regum mensis dignus piscis vocari meruerit. Cæterū etsi reuera piscem nullum habeam, quem pro Lato ostendam, tamen Rondeletianum corporis forma, & fortassis etiam natura, & moribus ab Athenæi, & Strabonis Lato differre facilè perspicio, dummodo Istri Glanis est, quem pro Siluro Gesnerus (qui similitudinem, non de corporis specie, sed de sapore, & bonitate in cibo accipit.) proposuit, vt cum Saluiano sentio. Ad hæc Latus Rondeletij an fluuios subeat, non constat. Mirorque cùm in Italia sit frequentissimus, nomenclaturas Italicas quas alias diligenter recitare solet, cur in hoc pisce subticeat. Latilus piscis, λατίλος nominatur à Tarentino: idemnè sit qui Latus, inquirendum. Cornarius Lamiam vertit, quod Gesnerus improbat: Andræas Lacuna vocem Græcam reliquit. Iconem Rondeletij dedita opera omisimus, quòd ea Vmbrina inspecta facilè mente concipi possit.

a Lib. 17.
Forma.
Latus Rondel.

DE

A

DE ALOSA. Cap. IV.

SYNONYMA. ETYMVM.

ALosam vocat Ausonius poeta hunc quo de nunc agitur, piscem, vulgare in Gallia nomen, vt apparet, secutus, vbi Alose vocatur, licet non vbiq. nam Burdigalenses Coulac dicunt, Massilienses Halachiã, vnde fortè Romę Lacchia dicitur, cùm cæteris ferè Italis Chieppa nominetur. Hispani Sabogam dicunt aut Soualum, Hollandi Elst, aut potius Helst, quasi dimidius, aut dimidio pretio dignus, si Sturioni comparetur. Massarius Italis Chiepam appellari putat quasi Clupeam, Rondeletius verò Clupeam esse negat, argumento quòd solus *a* Plinius de Clupea hæc scripserit, de Attilo Padi loquens; *Hunc minimus appellatus Clupea, venam quandam in faucibus eius mira cupiditate appetẽs,* B *morsu exanimat.* Et ante hunc Ennius, cuius versus extat apud Apuleium:

An sit Clupea.

a lib. 9. c. 15

Omnibus vt Clupea præstat Mustela marina. Et his quomodo confirmari possit, Clupeam esse nostram Alosam, non video (inquit Rondeletius) maximè cum Clupeam minimum esse piscem Plin. dicat: Alosa verò nostra cubiti magnitudinẽ aliqñ superet. Gesnerus subscribit Massario tùm ex Italica nomenclatura, tùm verò ob spinarum siue aristarum multitudinem, quæ Clupeæ quoq. attribuitur, nam vt Callisthenes Sybarita, inquit, author est citante Stobæo, *in Arari Galliæ fluuio nascitur magnus quidã piscis Clupea* (κλυπαῖα) *nominatus ab incolis, qui crescente Luna albus est, decrescente totus nigrescit; & corpore minimum aucto à proprijs spinis interimitur. In huius piscis capite lapis reperitur similis grano salis, qui optimè facit ad quartanas sinistro lateri corporis alligatus decrescente Luna.* Cæterũ nũquid isthæc Clupeæ in Arari accidant, viri naturæ studiosi, inquit, quibus cognoscendi falcultatem fluminis vicinitas præbet, obseruabũt. Dubitauit tñ aliqñ an de Carpione hæc intelligenda essent. Quod autem Plinius Clupeam minimũ piscem esse scribit, excusari posse putat, ad Attilũ qui maximus est, cõparatione. At verò vt hoc Gesnero cõdonemus, illud saltem adhuc obstabit, quod cùm sub ventre, Sturionis modo, rotundum, & fistulosum os habeat Attilus, in maximo etiam modicè adeo hiat atq. patet, vt non mediocrẽ quidẽ, ne- C dũ magnũ ad deuorãdum, in eius faucibus ex petitã venã, intromittere hunc piscem vllo modo possit. Adhæc si Clupea Attilum magnum adeo piscem morsu, exanimat, Clupeam nostrã Chiepam esse non posse, nemo non intelliget, quandoquidem planè edentula est, omniq. oris aut maxillarum asperitate caret. Bellonius Alosæ lineam ait esse asperam, & veluti cultellato mucrone scindentem, qua (Plinij testimonio) Attilũ interimat, quòd tñ Plinius nusquã meminit. Grauior error est Platinæ, qui hunc piscem veterum Lupum esse arbitratus est: nam licet haud vulgaris sit nobilitate tamen cum Lupo celeberrimo pisce, contendere minimè potest, cùm vel maximè frequentibus ac molestissimis spinulis eius esus retardetur, vt in conuiuijs earum tœdio, periculoq., si quæ est gratiam suauitatis perdat. Præterea cùm vel Arist. Plinioq. testibus Lupus caudã prærodat Mugili, quomodo Alosa dentibus omnino destituta Lupus erit? solus itaq. latinorũ huius piscis meminit Ausonius, & Alosam (aliqui Alausam scribunt,) nominauit. Ad Græcam verò nomenclaturam quod attinet, Gregorius Tiphernas sua ætate doctissimus in Strabone, & Theodorus Gaza in Aristotele θρίσσαν interpretati sunt Alosam, & meritò (inquit Saluianus) cùm ea omnia quæ Thrissæ ex veteribus debentur, Alosæ nostræ ad vnguem conueniant. Nostræ ætatis Græci θ. in φ. mutando φρίσσαν dicunt, fortè inquit Gesnerus, quòd spinis siue aculeis aliquan- D do soleat inhorrescere, quòd Græci φρὶσσειν dicunt. Rondeletius Athenæi, vt putat, authoritate Archippo & Mnesimacho θρᾶτταν appellari tradit. Gesnerus verò Thrassam à Thrissa diuersũ piscem esse docet, ex eodem Athenæo, cuius hæc sunt verba. *Quoniam de Thrissa prius diximus, nunc etiam quæ sunt Thratta dicamus, quæ in fabulis Archippi, Mnesimachi & Antiphanis inter alios pisces nominantur. Anaxandrides etiam τραττίδια dixit. Atticorum verò nullus Thrattam dixit, Porro Dorotheus Ascalonites θέτταν scribit in suo dictionario, siue quòd ita perperam* (apud Mnesimachũ aut Hipparchum) *legit, siue vt vocem insolitam emendaret. Est autem pisciculus quidã marinus*, Hęc Athenæus. Aristoteli Thrassa piscis varius est vt Panthera & Pauo. Idem Gesnerus Thrichidẽ cum Thrissas eandem esse aut certè persimilem natura ac specie piscẽ putat, & Bellonius grandes putat Thrissas, maxime cùm ad iustam magnitudinem peruenerunt, Trichides verò diminutiua voce cùm nondum in perfectam molem excreuerint, tũc enim magis aristosæ percipiuntur. Qua in re cum ijs non sentio, vt in Trichidis & Trichiæ siue Sardæ, & Sardellæ historia patet.

Non esse Lupum.

Thrissa.

Thratta.

Thetta.

Trichis.

Clupæa Araris fluuij.

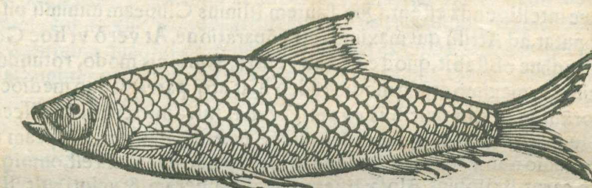
FOR-

FORMA. DESCRIPTIO.

SIcuti Trichidibus Thriſſas differre oſtendimus,ita capitis figura,ſciſſura oris,ſquamis,pinnarum ſitu numeroq. ſimiles ſunt,cæterùm maiores,& latiores. Vniuerſi autem corporis figura,ſi cum latitudine conferatur, oblongiuſcula apparet, & in latera ita compreſſa, vt imus venter,recta linea præacutis aculeis, & conſtructa, & propterea non aſpera ſolùm, ſed ſerræ etiam modo ſecante (ſi aduerſa deducatur manus) terminetur.Spinis ſiue ariſtis etiam ſcatet innumeris,& inter veſcendum admodum moleſtis; quod cum Trichidibus quoque commune habet, vnde Albertus,& Murmellius latinum eius nomen Ariſtoſium, ſiue Ariſtoſum confinxerunt.Caput habet in latera valde compreſſum,roſtrum acutum. Os cùm maximè hiat,admodum patulum,edentulum,atque omnis expers aſperitatis. Branchiæ vtrinque quaternæ. Squamis tegitur magnis,tenuibus,& facilè deciduis. In capite ſupra oculos vtrimque veluti gemmę ſmaragdinæ relucent. Lingua nigricat: ſuperiores mandibulæ deorſum prominent. Ventre & lateribus argentum æmulatur. Dorſum verò,& capitis vertice,ex albo flaueſcit. Romæ cùm maximè aucta bipedalem menſuram non ſuperat. Qui ſit fluuiatilis Thriſſa, cuius Dorion in libro de piſcibus meminit,apud Athenæum,non habeo quid dicam. Habes hic præter eam quam dat Rondeletius, duas icones, quarum prior Clupeæ Tyberinæ nomine miſſa, altera pro Clupea Danielis Barbari: Prior dorſo eſt cærulæo,capite partim albo,partim rubro, ventre etiam rubicundo. Pinnæ & cauda pullæ ſunt. Altera pinnas habet rubicundas, ventrem album,dorſum viride: Caput ex cæruleo rubro,& albo varium.

Spina. — *Ariſtoſus.* — *Thriſſa fluuiatilis.*

Triſſa Rondel.



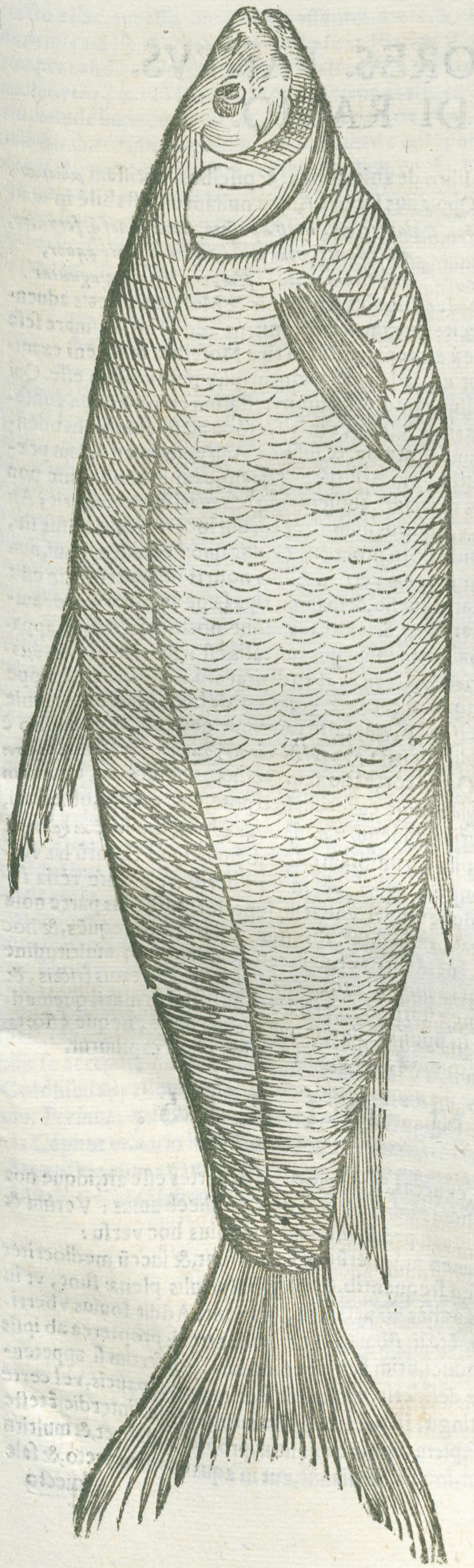
LOCVS.

ALoſa marinus piſcis eſt,& è mari intrat fluuios, vt teſtatur a Strabo,ex Ariſtobulo tradens ex marinis piſcibus nullũ in Nilum recurrere,præter Aloſam, Mugilem,& Delphinum propter crocodilos. Athenæus quoque inter Niliacos piſces Thriſſas enumerat. Cæterùm non ſolùm Nilum aſcendunt,ſed cùm ſit omnium ferè marium piſcis,ſimiliter in omnibus fluminibus maioribus reperitur, quanquam haud omni anni tempore, ſed ineunte duntaxat vere cùm in vtero habet,moxque inchoante æſtate ad mare reuertuntur, quòd idem Strabo etiam teſtatur, præcitato loco ſubdens: *Aſcendunt itaque Mugiles in vere cùm pragnantes ſunt, deſcendunt autem paulò ante Pleiadis occaſum vnà omnes parituri: tunc etiam in ſepta incidentes capiuntur.* Idem de Aloſa licet conijcere. Iouius ſcribit ſubire Tyberim amnem ad prima veris ſigna,ſed tum ſtrigoſas eſſe,& à quadam marinæ ſalſuginis ariditate parum amabiles, mox paucorum dierum mora Tyberinis in vndis mirificè pingueſcere: Arnum item, & Vmbronem in Hetruria, in Campania verò Lyrin, & Vulturnum laudatiſſimas præbere: in Pado quoque reperiri haud ignobiles: in Gallia verò Hiſpaniæque amnibus longè maximas, ſed quas ſapientiores paraſiti Tyberinis minimè eſſe comparandas exiſtiment. Suauiſſimas etiam præbet Moſa in Holandia. Quo longiùs à mari receſſerint,eò meliores ſunt: quamobrẽ Burdigalæ, & Lugduni multò magis ſucculentæ, palatoque gratiores venduntur quàm Maſſiliæ. In Aquitania tã frequens eſt, vt rectè plebis obſonium Auſonius vocauerit. In Aruerniæ fluuio tanta copia eſt teſte Rondeletio, iuxta Maringueſium oppidum, vt ſupra mille,& ducentas vno retis iactu capiantur. Ariſtoteles negat reperiri in Euripo.

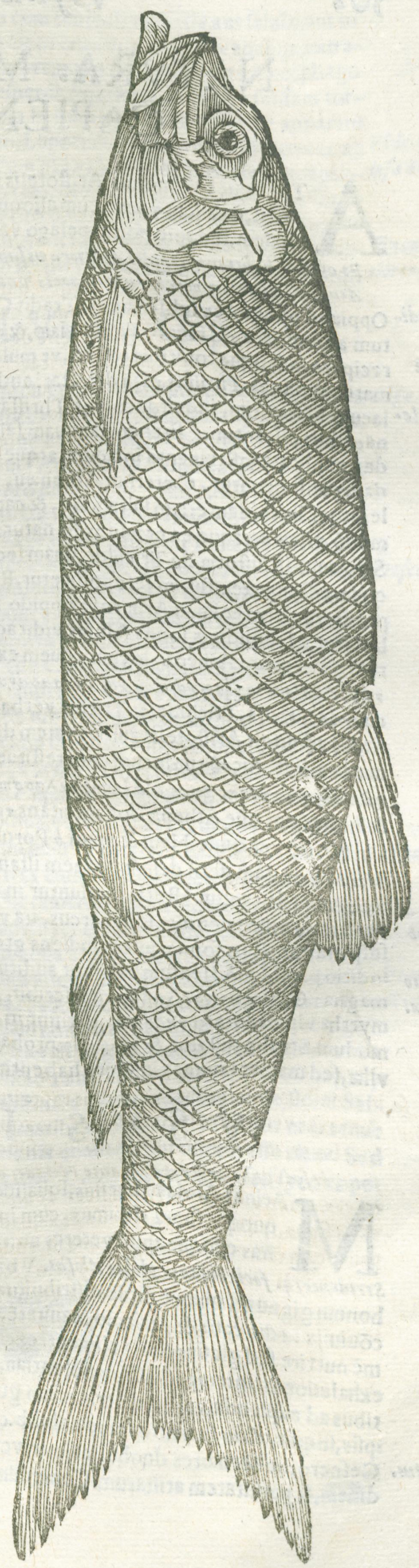
a lib. 15. Geogra. — *Quando in fluminibus degat.* — *Vbi meliores.*

NATV-

Clapea Tyberina,



Clupea altera Barbari.



NATVRA. MORES. PARTVS. CAPIENDI RATIO.

Athenæus teſtimonio Ariſtotelis in libro de animalibus, & piſcibus Thriſſam μόνιμον, ideſt, ſtabilem vocat, cùm alioqui Oppianus ſcribat Aloſis nullam eſſe ſtabilē in mari ſedem, ſed toto potius pelago vagari. *Calcides, & Thriſſa paſſim, Abramideſq́ feruntur,*

Et curuis habitant ſcopulis, & litora vtſunt, *Alternantq́ vias ponti, curruntq́ per æquor,*

Atque cateruatim percurrunt æquoris vndas, *Hoſpitium mutant ſemper, pontoq́ vagantur.*

Veris indicium. *Tonitrua timent.* *Cantu delectari.*

Oppiano piſcatores ſubſcribunt. Tradit Carolus Figulus Rhenanis & Moſelanis veris aduentum annunciare: in menſe autem Maio, & circiter, quàm primū tonitrua audierint, in mare ſeſe recipere, adeoque tonitruis terreri, vt multi ex eis reperiantur in ripa Moſellæ, & Rheni exanimati. Aelianus Thriſſas cātu delectari author eſt, ſed delectationem ipſis pernitioſam eſſe. Qui lacum Maræotim, inquit, incolunt, Thriſſas illuc cantu, & pulſibus teſtarum crepitantium conſonantibus piſcantur. Etenim tanquam ſaltatrices ſaltantes in piſcatoria ad ſe comprehendendas, explicata inſtrumenta incidunt, atque cum ſaltatione, & luſione Aegyptij ſplendidam prædam conſequuntur. Cæterùm Athenæus teſtimonio Ariſtotelis (quanquam id apud hunc non legitur) Trichidem etiam ſaltatione, & cantu delectari audientemq. ex mari exilire aſſerit; An modò piſcis vterque ea præditus ſit natura, vel potius num alter eorum locorum mendoſus ſit, Saluianus in hiſtoria de Trichide, quam ſecundo libro promittit (Hunc quod equidem noui, nunquam edidit) excuſſurum ſeſe pollicetur. Rondeletius verò in Aloſis noſtris id expertum ſe eſſe profitetur; cum enim in Aruerniæ oppido Maringueſio, & in fluuij ripa ſæpe animi gratia deambularet, ad teſtudinis ſonos Aloſas vidit adnatantes, & ſaltantes, idque noctu manifeſtiùs apparuiſſe ait: quare Athenæi locum, quem ex Saluiano innuimus, qui talis eſt: Τριχίδα τὸν λεγόμενον, ὅτι ἥδεται ὀρχήσει καὶ ᾠδῇ, καὶ ἀκούσας ἀναπηδᾷ ἐκ τῆς θαλάσσης; deprauatum eſſe credit, quippe cùm de Thriſſa, Trichide, & Trichia verba, inquit, fecerit, & veterum de his teſtimonio protulerit, his adiungit Ariſtotelis authoritatem de eo piſce, qui ſaltu cantuque gaudeat, & eo audito è mari exiliat. Sic igitur locum eum reſtituendū putat, Ὀρχηστρίδα τὸν λεγόμενον, ὅτι ἥδεται ὀρχήσει καὶ ᾠδῇ, καὶ ἀκούσας ἀναπηδᾷ ἐκ τῆς θαλάσσης. Quam correctionem Geſnerus improbat, quoniam & Euſtathius hūc Athenæi locum citans τριχίδα legit. cæterum fieri poteſt, vt muſica, oblectari, vtrique ſit commune. Nam & apud *b* Porphyrium inuenio τὰς θρίσσας ᾀδόντες ἀναδύεσθαι καὶ προϊέναι λέγουσι. Iam verò delectationem iſtam ipſis pernitioſam eſſe habemus apud Iſidorū his verbis: Aloſa ſic capitur: Retia tenduntur in longum aquæ, vel in tranſuerſum, & ante retia ſuper aquas inſtrumentum inſtar arcus, ita vt fluitet ſuper vndas: in ſuperiori autē eius parte nola ſuſpenditur: Eius ſonum piſcis audiens gregatim aduentat, tinnitum nolæ ſtultus ſequēs, & hoc inditio patet, quòd ſenſum habeant auditus. Incidentes ergò in retia, capiuntur in multitudine magna. Oppianus verò naſſa capi ſcribit; cui incluſa ſit eſca, maza videlicet ex eruis frictis, & myrrha vino odorato excepta. Pariunt in fine eſtatis, non in fluminibus, ſed in mari, quemadmodum Strabo teſtatur, & vſus comprobat: in fluuijs enim neque recens natæ, neque effœtæ vllæ, ſed maiores omnes in vtero habentes fœminæ, aut mares ſemine pleni capiuntur.

b li. 3. de abſtinen. ab animat. *Delectatio pernitioſa.* *Partus.*

VSVS IN CIBIS.

Marinas Aloſas Hiceſius, ſqualidas, exuccas, & pinguedinis expertes eſſe ait, idque nos quoque ſuprà diximus, cùm in fluuijs mirificè pingueſcere diceb amus: Verùm & has quoque apud veteres non fuiſſe in pretio inſinuat Auſonius hoc verſu: *Stridenteſq. focis obſonia plebis Aloſas.* Vbi tamen pinguerūt, & ſuaues ſunt, & ſuccū mediocriter bonum gignunt, quique facilè diſtribuitur, ſed frequentib. & moleſtis ſpinulis plenæ ſunt, vt in cōuiuijs tædio earū, & periculo ſuauitatē, quæ aliàs nō parua eſt, amittant. Addit Iouius vberrimè nutrire ſed glutinoſioris alimenti excremēta in ſtomachis nō facilè atteri: propterea ab ipſis exhalationib. intempeſtiuā ſomnolentiam induci, ſitim augeri exiſtimari, præſertim ſi appetentibus ad explenda, vel mediocris etiam gulæ deſideria, minimè defuerint; quod paucis, vel certè ipſis, inquit, tū in ſummo ordine nobilib. cōtingit. In piſcatorijs Bauarorū legib. interdicit teſte Geſnero, ne breuiores duobus palmis, vel ſeptem digitis capiantur, propter videlicet, & multitudinem, & paruitatem ariſtarum. Comeduntur, inquit, Saluianus, aut in aqua modico aceto, & ſale iniecto

Apparatus.

A iniecto elixę, aut aſſæ: dum autem aſſantur, aceto, & oleo cum feniculi vmbella, aut ſaluiæ, aut roriſmarini ramuſculo, crebrò rorandæ ſunt. Platina aſſari ait in craticula auulſis branchijs, extractoq. per eandē viā inteſtino. Aſſam ſalſa viridi ſuffundi iubet, quòd ſi elixam voles, leucophago inuolui; vtroq. modò ſuauiſſimè edi aſſerens. Galli, vt Geſnerus intellexit, in partes ſciſſam torrent, deinde imponunt butyro. Elixam etiam ex aqua, dein in butyro poni Rondel. de apparatu nihil. Ait verò cùm aliquando in conuiuio de polyporum, Luporum, Pagurorum diſſereretur apparatu. Hieronimum Vidam doctum poetam, dixiſſe nullum ſibi videri piſcem Aloſa prudentiorem, qui non niſi obeſus nobis apparet, maximeq. idoneo tempore, cùm carnium eſu nobis interdicitur. Faceta ironia, cùm prudentiſſimos eſſe piſces meritò dicamus, qui non niſi quo tempore optimi ſunt, illiſq. minime parcimus, à nobis cōſpiciantur. Sunt tamē Maio menſe longè gratioris ſaporis. Argentinæ elixatur primùm in aqua, deinde affuſo vino demum perfectè coquitur.

Vide de Aloſa dictum

Quando gratiores.

DE ZIGA ALBIS FLVVII. Cap. V.

B GEſnerus Ziege, vel Zige vulgò, vel Goldfiſch in Albi vocatum piſcem, vel ipſam Alauſam eſſe, vel adeo ſimilē natura, ac ſpecie eſſe ſcribit in Paralipomenis ſuis, vt eodē nomine appelletur; id quod ex icone eius, inquit, hic addita, tum hiſtoria à Io. Kentmano deſcripta liquidò apparet, Atqui ex hac hiſtoria ſpecie quidem corporis ſimilem eſſe conſtat, moribus verò diſſimilem. Nam Aloſa, vt dictū eſt, n fluuijs mirificè pingueſcit, & ſua ſponte eos ſubit, cum Ziga, vt patebit, in ijs conſumatur, & à Sturione migraturo pellatur, ſed Kentmanū audiamus Zige, inquit, piſcis eſt tenuis & ſiccus paucæ carnis: colore pulchro, argenteo, dorſo tamen ſubfuſco, Oblongus eſt, non ita latus, vt ſolent eſſe piſces Goldfiſch dicti, qui in Marchia capiuntur: longitudo. n. eius ad latitudinē quintupla eſt. Caput eius ſi foris aſpicias, Harengi capiti non diſſimili eſt, niſi quòd in parte ſuperiore oris ſciſſurā habet. Lingua ei parua, quæ colore nigricat. Dentes vtrinq. ad latera in faucibus, mādibulis duab. duris adnati, ſicut in eiuſdē fluminis piſcib. (de Capitonū fluuiatiliū genere) Ieſeno & Dibelo, vt vulgò nominãt. Caput & oculi ad aureum colorem, pauco viridi permixtum, accedunt. In ſummis lateribus vtrinq. maculæ quaternæ nigræ digeruntur, quarum prima ad ſummas branchias, vltima paulò ſub initio pinnæ dorſi. Ex Oceano in Albin ſubit hic piſcis & paulatim C conſumitur ac deficit. Capitur vt plurimū in hoc flumine, à feſto Pentecoſtes vſq. ad Diui Ioannis diem, quo tempore Sturio migrat. A Sturione enim è mari in Albim pellitur. Quanquā autem ad velocitatem & fugam, prę omnibus in Albi piſcibus, comparatus ſit, mollis eſt tamen & quam primùm ex aqua in aerem ſubductus perit. Maximi huius generis in Albi apud nos (Miſenos) duabus cum dimidia libris (ſedecim vnciarum) ad tres cum dimidia, (quòd tamen rarū eſt) perueniunt. Siue aſſus ſiue elixus, non boni ſaporis eſt. Sic tamen præparatū, ſale intus aſpergas, tum in fumo aut ſole leuiter ſicces, & ita butyro inunctum ſuper craticula aſſes, melius (vt in hoc genere) ſapit. Et quoniam aridi hi piſces ſunt, ſunt qui in aqua elixant, deinde exemptos cōdiunt iure è butyro, zinzibere, aqua & modico aceti, ſicuti etiam alios quoſdam piſces ſiccatos condire ſolent, vt Truttas, Thymallos, Lucios & Cyprinos latos. Quomodocūq. paretur, nullus tamen in Albi piſcis æquè ferini aut viroſi ſaporis eſt; & à quo etiam nomen ei impoſitū conijcio, vt zige, ideſt, Hircus dicatur. hircum enim, præſertim inſolatus, olet. Hæc Kentmanus, ſed Geſnerus ab alio ſe accepiſſe ſcribit, ziegoiſcem in Albi, alio nomine ab aureo ferè colore (circa caput) Goldfiſch appellari album eſſe (carne nimirum) & ita diſtincta ceu per laminas carne, ſicuti Salmo. Ferinum quid & ingratum olere, & niſi egregiè aromatibus condiatur, in cibum non admitti. D Capitur etiam in lacu Suerinenſi. Aduentantis Sturionis comitem aut ducem eſſe aiunt. Sed Argentinæ alius etiam piſcis: nempe Perca fluuiatilis minor (non ætate minor, ſed ſpecies peculiaris) Goldfiſch appellatur. Hactenus Geſnerus,

Ziga.

Deſcriptio.

Apparatus.

Etymum.

Hircus.

DE MVGILIBVS. Cap. VI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Nominum varietas.

NOmenclaturam diuerſitas obſcuram quidem reddidit Thunnorum Pelamydumq; hiſtoriam. Eadem pœnè varietate hic obruimur. Apud Ariſt. leguntur κεϛρεὺς, χελὼν (in quibuſdam codicibus perperam χαλὼν σάργος, μυξων, κέφαλος. Apud Athenæum ex Hiceſio, λευκίσκος κέφαλος κεϛρεὺς, χελὼν, βάκχος, μυξῖνος: ex Dorione in libro de piſcibus, κέφαλος, νῆϛις, κεφαλῖνος, βλεψίας, ex Eutydemo σφηνεὺς δακτυλεὺς, ex Polemone πλῶτες

Ceſtreus.
a li. 5. Hiſt. cap. 15.

Κεϛρεὺς apud a Ariſtotelem modò nomen generis, modò in hoc genere ſpeciem denotat: id quod vel inde clarum eſt, quod cùm Ceſtreum hyeme parere dixiſſet, mox pauciſſimis interpoſitis: *ex Ceſtreis* (inquit) *menſe Decembri concipiunt* χελῶνες, καὶ ὁ σάργος καὶ ὁ μύξων καλύμενος, καὶ ὁ κέφαλος, *geruntq; diebus tricenis.* Niſi.n. priori loco ſpeciei nomẽ eſſet, fruſtra hic repeteretur. Fallitur enim Saluianus, qui Ceſtreum Ariſtoteli generis tantùm nomen eſſe profitetur. b Aliàs.n. idem philoſophus clariſſimis verbis pro ſpecie accipit, inquiens: *Mutuò ſe vorant* (piſces) πλὼ κεϛρέος (*præter Ceſtreum*) *maximè verò Congri* (ſubaudi ſe deuorant. *Cephalus verò & Ceſtreus omninò à carne abſtinent.*

b l. 8. h. c. 2.
Etymum.

Rectè autem hoc piſcium genus Ceſtreus dictũ eſt παρὰ τῦ κέϛρυ. quod erant genus teli Perſico bello inuentum. Suidæ κέϛρος; Heſychio κέϛρα, Latinis verriculũ, quod piſce iſto teli modo in anum immiſſo publicè apud Athenienſes pœnas luerent adulteri, cuius inter alios meminit c Iuuenalis —*Necat hic ferro, ſecat ille cruentis*
Verberibus quoſdam mœchos & Mugilis intrat. Meminit, & Catullus ad Aurelium:
Ah tum te miſerum, maliq; fati, *Quem attractis pedibus patente porta*
Percurrent raphaniq; Mugileſq;.

c Satyr. 10.

Mugil Mugilis. Ceſtra.

Vide item in Scorpione. Theodorus itaq. Ceſtrea rectè Mugilem reddidit, licet Mugilis ſiue (vt Ouidius, & Plin. habent) Mugil ex eo nomen habeat iuxta Iſidorũ, quod ſit multum agilis. Caue autẽ ne Ceſtreum Ceſtræ eundem putes, nam hæc Sudis eſt, ſiue Sphyræna, vt ſuo loco oſtendimus Dorion quidem etiã Ceſtrea nomen generis facit, cæterùm longè aliter diſtinguit, in marinum.ſ & fluuiatilem: marinum rurſus in Cephalũ, & Neſtin. E contrario Hiceſio Ceſtreus ſpecies eſt, Leuciſcus verò genus. Ait enim Leuciſcorum plura eſſe genera, quoſdã namq. appellari Ceſtreos, quoſdam Cephalos, quoſdam Chelones alios Myxinos.

Leuciſcus. Alburnus. Albulas. Glauciſcus.

Rectè etiam λευκίσκοι dicentur quaſi Alburni, ſiue vt Natalis vertit, Albuli, ab albo colore, qđ teſtatur Euſtathius inquiens: *Et quoniam Myxini Leuciſcorum, qui ab albo colore denominantur, ſpecies ſunt; veriſimile eſt ipſorum quoque nomen à muco lacteo, vt Oppianus appellat, eſſe factum,* παρὰ τὴν γλαγόεσσαν μύξαν. Non defuere qui Mugiles ẽt γλαυκίσκυς dixerunt, ſed perperã (inquit Rondel.) cùm λευκίσκυς dicere oportuit: & Iſaacus Cauſaubonus citato hoc Hiceſij loco, in ſimili, inquit (loco lib 5.) apud Athenæum nempe Glauciſci nominantur: nam ait: γλαυκίσκοι, κέφαλοι κεϛρεῖς, μύξινοι χελῶνες, ὅμοιοι εἰσὶ κατὰ τὴν προσφοράν. ſed vera lectio tum hìc, tum ibi eſt λευκισκος, quod ex Euſtathio citante & explicante hũc locũ intelligitur. χρῆσις (inquit hic) μυξίνυ καὶ ἐν τῷ λευκίσκων πλειονα εἴδη, κέφαλοι κεϛρεῖς, μύξινοι, χελῶνες οἱ καὶ βάκχοι.

d li. 3. Alim.
Cephalus.
e l. 1. de nat. deor.
f In Perſa.

Rurſus d Galeno λευκίσκος, piſcis eſt fluuiatilis κέφαλος verò generis nomen, ſed omneſnè ſpecies Mugilis cõprehendẽs, quas recenſuimus: dubitari põt: Si.n. κεφάλοι vocentur à capite proportione maiuſculo, vt doctiores volũt, quomodo, & capito e Ciceroni de homine dicitur, qui magnum caput habet, & duri capitones f Plauto, qui nunquam de ſñia ſua immutantur apparet non oẽs ſpecies agnouiſſe, qñquidem caput haud oĩbus magnum eſt. Cephalus enim teſte Rondeletio capite maiore eſt, quàm Labeo, at quã reliqui alij Mugiles breuiores; vnde Eurydemus apud Athenæũ dictũ ait παρὰ τὸ βαρύτεραν τὴν κέφαλην ἔχειν, niſi ſuſpicemur cũ Perotto Cephalũ ab eo Græcis noĩatum quòd cũ caput in metu occultauit, totum ſe latere putet: Plin. namq. id Mugilibus vniuerſaliter tribuit, inquiens: g *Mugilũ natura ridetur, in metu capite abſcõdito, totos ſe occultari credentium.*

Cephalus, vnde dictus.
g li. 9. c. 27.
Capito.
h li. 8 hiſt. cap. 2.

Ego reuera in menſa inſpectis ſæpe Capitonũ capitibus, neutiquã tantam in ijs potui aduertere magnitudinem, vt inde nomẽ habere, mihi perſuadere potuerim. Fieri aũt poteſt. quod Galen. Ariſt. ſit ſecutus, cui κέφαλος (Gaza Capitonum reddidit, vt & Galeni interpres) aliqñ peculiaris, & vnica ſpecies eſt Mugilum, vt h cum inquit, ὁ δὲ κέφαλος καὶ ὁ κεϛρεύς ὅλος μόνοι ὐσαρκοφαγῦσι, i. *Capito, & Mugilis ſoli carne omninò abſtinẽt*: aliquando duas ſub ſe ſpecies complectitur, vt ibidem paucis interiectis: vbi contextus orationi malè diſtinctus, à Geſn. reſtitutus ſic legi debet. Εϛὶ δὲ ὁ μὲν κέφαλος, ὃν καλῦσι τίνες χελῶνα, πρόσγειος: ὁ δὲ περαίας ὐβόσκεται δὲ ὁ περαίας, ἢ μύξαν τὴν ἀφ᾽ αὐτῦ, διο καὶ νῆϛις ἐϛιν ἀεὶ οἱ δὲ

χελῶνες

A χελῶνες, in oīb. codicib. κέφαλοι, & sic quoq. Gaza, νέμονται τλὼ ἰλυν: hoc est, *Cephalus, siue Capito, quē aliq Chelonē*, Gaza Labeonē vertit, *vocāt, litoralis est siue litorib. gaudet: alter generis eiusdē, trāslitoranus est hoc est, lōgius à litorib. degit, q nō nisi muco vescit suo, quāobrē semp ipse ieiunus est. Labones pascunt limo.* q̃ lectio ab Athen. cōfirmat, hūc philosophi locū sic repetēte, etsi & apud hūc quoq. mihi q̃dā sint suspecta: Ἐςὶ δέ ὁ μεστις κέφαλος, ὁ δέ χελών, ὁ δέ φεραῖος καὶ ὁ μέν χελὼν πρὸς τῇ γῇ νέμεται. ὁ δε φεραῖος ȣ. καί τροφῆ χρῆται, ὁ μεν φεραῖος τῇ ἀπό ἀυτȣ̃ γιγνομένῃ μυξᾳ ὁ δέ χελων αμμῳ καὶ ἰλύι, i. vt Natalis vertit. *Est autē alius Cephalus, alius Labeo, alius trāslitoranus: ac Labeo pascitur apud litorā, sed trāslitoranus cibo nō vtitur, pter sibi innatū mucorē: Labeo verò & cano vescit, & arena.* Vertit Dalechāpius. *Cestreorū autē species esse*, subaudi, dicit Arist. *Peraean, Cephalū, Chelonē, q ppe terrā pascatur arena, & limo & Myxonē, q alio cibo nō alatur, q̃ muco eū oblinēte.* Athenæus tñ Myxonē hic nō nominat, eūdēq. à peræa, siue trāslitorano diuersum esse mox ostendetur. Si quis itaq. apud Dorionē marinos Mugiles in Cephalos, & νῆςεις, i. ieiunos diuidentē, cæteros Mugiles præter vtrūq. Cephali genus ex Arist. ac Athenæo iam memoratū, νῆςεις vocari velit, ego ipsi nō reclamauerim Certū tñ est, & Cephalos nestes dici posse, est. n. νῆςεις epithetū oīb. Mugilib. cōmune, quāquā vulgaris paræmia κεςρεὺς νηςεύει, i. *Cestreus, siue Mugil ieiunat*, Cestreū peculiariter sic co-

Nestes qui Dorioni.

B gnominari innuat, item hoc Philemonis apud Atheneū: ἠγόρασα νῆςιν κεςρεὶ ὄπτον ȣ̓ μέγαν i. *Mercatus sum Cestreū nestin assū, nō magnū.* Equidē hæc paremia Rondel. imposuit, vt Nestin, & Cestreum synonyma esse crederet, cū alioqui ipse tā ex Chephali, q̃ ex Mugilis propriè dicti vētriculi cōstitutione omnes ieiunos semper esse profiteatur, vt mox apparebit, vbi de ventriculo agemus, item vbi de moribus: fateturq. Rondel. ieiuni epitheton nō solū Cestreo, sed & reliquis Mugilib. cōuenire: omnes. n. inquit, carne abstinent. Quod sit tñ νῆςις peculiaris species est in hoc genere, hæc ea fuerit, quæ Arist. περαῖας cognominatur; sin cui hoc nō placet, quoniā Archippus apud Athenæum Nestin à Cephalis distinguit in Hercule vxorē ducēte inquiens, νῆςεις κεςρέας, κέφαλυς: huic responsum volo Archippo Cephalum esse eundem cū eo qui Arist. modò simpliciter sic vocatur, modò Chelon, siue Labeo. Saluianus videns Nestin Dorioni Cestrei speciē esse, multis id veterū Comicorū authoritatib. ex Athen. cōfirmari posse arbitratur, in quib. tñ nestis epitheton est, nō nomē speciei, vt deinceps patefiet. Eodem modo περαῖας, in quibusdā codicib. legitur περαίος quā lectionē probat Salu. Gesn. improbat, & meritò cum sit περαίος simpliciter trans locū aliquē situs, περαίας verò qui nō semel, aut rarò, aut aliquoties, sed semper, vel vt plurimū in eo loco sit, apud Athen. hunc Arist. locum repetentem, φεραίος legitur, sed perperam spe-

Peraeas.

C ciei nomē nō est, sed speciē alterā denotās epitheton: Dixi speciē Cephali alterā denotare quæ muco suo viuit, ideoq semper stomacho esse ieiuno: cæterū quæ ex memoratis Mugilū ex Arist. specieb. ea sit, haud facilè est iudicatu. Rondel. primū cū Cestreo, & Nesti eādē facit, mox verò, quod si quis, inquit, cū Myxino eundē esse velit, nō repugno, præsertim cū dicat Arist. muco tñ suo vesci: & rursus in capite de Myxino idē sentit. Idem sentit, & Saluianus. Gesnerus verò rem diligenter pōderans, an idem sit Myxinus cū perça dubitari quidē posse ait; quod si idem est, inquit, cū à muco denominetur, quo perças alitur, duę Cephali species solæ fuerint, Cephalus ipse .s. translitoranus, idemq. Myxinus, & litoralis Chelon: sed magis placet diuersos esse Myxinū, & Perçam myxa victitantē: nam & Hicesius distinguit, Leuciscorū quatuor species statuens, Cephalū, Cestreū, Myxinū, & Chelonē, & *i* Arist. ipse. Obseruandū verò Arist. præter recitatas ex Hicesio species etiā Sargū memorare. Sed idē Rōdel. dubitat, sitnè peculiaris Mugilū species, & si est, ieiuno, Cestreū intelligit, eundē esse iudicat, qm̄ Arist. vt putat, quo loco Sargum nominat, ieiunum præterit; quod falsum est, nam primò tradit, Cestreū hyeme parere, mox de κεςρέων partu loquitur, & inter eos Sargum nominat. Theodorus ne cū Sargo sui generis pisce implicaret, cautè Sargonē reddidit. Rondel. verò pro σαργος, σαργῖνος legendū esse censet. qm̄ *k* Arist.

Myxinus.

i lib. 5. Hist. cap. 11.

Sargus.

Sargo.

D in enumeratione pisciū gregaliū σαργίνου memoret cū Myxone, quāquā, & hic corruptè legatur μήκωνες pro Myxones, quā tamē vulgarē lectionē Gaza secutus Papaueres cōuertit; & pro Sarginis Sardiacos. Qod si verò pro σάργος cū Rondel. legamus σαργίνος. Athenæi locus, in quo Arist. citat etiā restituendus erit, apud quē quoq. σάργος legitur, quare iudiciū meū hic cohibeo, expectaturus quid sentiāt alij. Cheloni. i. Labeoni Hicesius synonymū facit Bacchū, his verbis. καταδεέςεροι δέ παντῶν οἱ χελονες οἱ λεγόμενοι βάκχοι. Quē locū Salu. mēdosū esse cēset, legēdūq. βάγχοι propterea quod inter Aselli, inquit, species à Plin. Dorione, atque ab Eutyd. Bacchus dinumeratur, & nō inter Mugiles: Banchus verò *l* Plinio inter Mugiles recēsetur: verūtamē prior lectio tanquam genuina confirmatur ab Eustat. hunc Hicesij locum repetente, atq. explicante, λευκίσκων πλέιονα ειδη; κέφαλοι, κεςρείς, μύξινοι, χέλλωνες, οἱ καὶ βάκχοι. Rōdel. cū Plin. authoritate decētis; *Bāchi quē quidā Myxona vocāt.* ad myxonē id nomē trāstulisset, sic fortassis dictū conijciens, qa caput quodāmodo rubescit circa labia, & brāchiarū opercula, solemusq. Bacchos ebriosos vocare, vel qa natādo huc illucq, temerè ferūtur ebriosorū more; mox Cestreū sic vocari asserit

k li. 9. Hist. cap. 2.

Chelon, siue Labeo.

Bacchus.

l lib. 32. c. 7.

Pliniꝰ quidē præcitato loco de felle piſciū agēs, id ſcribit, ſed Plinij locus Geſnero ſuſpectus E
eſt, & fuit Hermolao quoq. cuius hæc ſūt verba: *Eſt & Aſellus marinus qñq. Bāchos appellatus*
m li. 32. c. 7. *in* Plinio, ꝓpterea additū hic putarim, *quē quidā Myxona vocant.* Pliniū quidē pleraq. ſua à Græcis tranſtuliſſe conſtat, hunc pręcipuè locū, vſitata.n. Græcis nomina ſunt Banchus, vel Bacchus potius, & Myxon: ſed cū neq. Banchus per.n. apud eos legatur, neq. Bacchū eſſe Myxonem, ſed Chelonem, vtrumque Mugilum generis, memoria ipſum lapſum, vel aliter locū vitiatū ſuſpicabimur; præſertim cū hoc paſſim frequētiſſimū Plinio ſit, in ijs maximè quæ à Græcis transfert. Idē Rondel. etſi in capite de Mugilibus. in genere dixiſſet Chelones quoq. Bacchos dici Hiceſio teſte, mox tñ in capite de Chelone, Bacchū Hiceſio quintā quandā ſpeciē eſſe inſinuat, nam cū in his Hiceſij vebis; κατα δεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες οἱ λεγόμενοι βάκχοι, εὔχυλοι δ' εἰσὶ σφόδρα καὶ οὐ πολύτροφοι· καὶ εὐέκκριτοι, hoc eſt: *omniū infimi*, bonitate *ſunt Chelones quos, & Bacchos vocāt, boni ſucci ſunt, & nō multū nutriūt, & facilè excernūtur*, nō ſit ſenſus, ſi.n. deterrimi omniū ſunt Chelones, boni ſucci eſſe, &c. nō poſſunt, à Chelonibus bacchos pūcto diſtinguit, hiſq. priuatim ſucci bonitatē cōuenire arbitratur nō aduertens locū illū Hiceſij in vulgarib. exēplarib. malè diſtinctū legi, id quod optimè aduertit Dalechampius, qui eum ſic tranſtulit: *Chelones verò quos, & Bacchos vocāt omnib. deteriores.* Subaudi ſcribit Hiceſius, *Leuciſcos omnes parū alere, ſuccū bonū gignere, excerni facilè.* Quam lectionem approbat etiam Caſaubonus. Rondeletius itaq. Bacchos piſces in F
eodem capite, quatuor facit, vnum Aſellorum generis; tres Mugilum, Chelonem nempe, Myxinum, & Ceſtreum, ac tandem in capite de Chelone, tanquam ſpeciem ab omnibus diuerſam, ab omnibus ſecludit, & tanquam quintam aliquam ſpeciem ſtatuit. Σφηνεύς, Saluianus cuneatā, Geſ-

Spheneus. nerus cunealē vertit, inter Mugiles à ſolo memoratur Eutydemo in libro de Salſamentis citāte Athenæo; item δακτυλεύς: σφηνέας inquiens vocari ὅτι λαγαροὶ καὶ τετράγωνοι: vertit Natalis, quia
Dactyleus. vacui ſunt, & quadrati: Dalechampius verò, quoniam graciles, anguſti, adductoq. ventre ſunt, Veſparum inſtar, & quadrati; vel vt alij (addit in margine) inſtar cuneorum craſſiorū ſuprà, infrà gracilium, & quadratorū. Non defuerunt, inquit Caſaubonus, qui ſcriberent σφηκέας, vt à σφήξ, ideſt Veſpa, denominati ſint hi piſces nō à σφὴν .i. cuneus. Et profecto, vel ita ſcribendū, inquit, vel idem ſignificatur vocibus σφηνεύς, ac σφηκώδεις, nam vt λαγαροὶ, hic dicuntur piſces σφηνέες, ſic verſus quē vulgò Grāmatici λαγαρὸν nomināt, etiā σφηκώδη nuncupant ijdem: τὸν σφιγόμενον, ἀπ' ἐναντίας τῷ προκοιλίῳ qui eſt ſubſtrictus, & quaſi coactus in anguſtius ſpatium legitimo; ſic homines σφηκώδεις, & λαγαροὺς qui concinna, & expedita figura ſunt corporis non obeſi, non ventriones. Comici ĩterpres τοὺς λαγαροὺς τοῖς σώμασιν ἀνθρώπους καὶ μὴ προκοιλίους, σφηκώδεις ἐκάλει G
Opponuntur προκοίλιος, & λαγαρὸς, vt obeſus, & gracilis. An verò, & Mugiles Sphenei λαγαροὶ hic ſimili de cauſa dicantur, vt homines, autopſia ſola planum fecerit. Saluianus λαγαρὸς cū Natali exponens vacuus, iudicat Spheneum eundem eſſe Myxino, quem & neſtin facit: Geſnerus verò cum doctioribus gracilem reddens; ad corporis figuram refert, quandoquidē cuneus qua parte craſſior eſt, quadratus, & quadrangulus potius apparet: in alteram verò partem graciléſcit, & attenuatur. Pro δακτυλεύς, aliàs legitur διδακτυλεύς; quę lectio probatur Saluiano, argumēto, vt apparet, quòd Eutydemus præcitato libro ſic vocari ſcribit, quòd latitudinem duob. digitis minorē habeat: ſic.n. Athenæus: τὰ μὲν τῶν διδακτυλέων τὸ πλάτος ἔχει ἐλάσσον τῶν δυεῖν δακτυλέων. Caſaubonus verò legit cū Epitome Athenæi δακτυλέων, non διδακτυλέων. Nā ita, inquit, modò ꝓceſſit. Sed q̃d ſi cū Geſnero legamus, τοὺς δὲ δακτυλέας διὰ τὸ πλάτος ἔχειν, &c. Significātior.n. ſenſus fuerit. Ipſe autem δακτυλέων, nè an διδακτυλέων ſit legendum, ſubticet. Natalis legit δακτυλέων. Reuera ſi latitudo duos digitos nō excedit, nō video cur bidigitalis, aut διδακτυλεὺς dici debeat. Idem Saluianus diuerſam aliquam Mugilum ſpeciem hoc nomine intelligi ab Eutydemo non putat, ſed minorem aliquem in eodem genere, cui facilè hac in re ſubſcribo, nec alij fortè fuerint, quos Padi accolæ, & Comachiēſes potiſſimū Caniſtrellos vocant, quòd in ca- H
Caniſtrelli. niſtris venales ferri ſoleant, Scribit Bellonius in ſuis obſeruationib. ab eodē Eutydemo nomi-
nati inter Mugiles Gelarios, quos eos eſſe conijcit, q̃ nunc Cyllari vocanť: circa lacū Conium,
Gelarij. vel Piſcianum, qui à Siderocapſa dimidij diei itinere abeſt, à Theſſalonicabiduo, in forū afferū-
tur, capti ad oſtium parui cuiuſdam fluuij: ſunt autem, inquit, exigui Mugiles, ab incolis Propon-
Cephalopola tidis Cephalopola nominantur. Sed nec Eutydemus, nec veterum alius Gelarios inter Mugiles recenſet, ſed Gelarias qui & Galariæ, & Callariæ vocantur, inter Aſellos. Dorion cū Mugiles
Cephalinus. marinos diuidiſſet in Cephalos, & Neſteis, addit à Cephalo differre Cephalinū, hūcq. à quibuſ-
Blepſias. dam Blepſiam nuncupari. Scribit Rondeletius, poſtquā diu ipſum hæc torſiſſet ſententia, neq. de hiſce nominib. certi quicquā expiſcari potuiſſet, ſibi tandem in mentē veniſſe, βλεψίαν ibi mendosè legi, cùm nuſquam aliàs hoc vocabulū pro piſce reperias, neq. vlla ratione ab aſpectu Mugilē vllum βλεψίαν poſſis appellare. Quare Myxinū dici κεφαλῖνον credit, q̃ Cephalo capitis magnitudine ferè ſimilis ſit, eoq. minus acuto, quàm Ceſtreus, & pro βλεψίαν legendū βλεννόν, vel

βλεν-

A βλεννώδη, ideſt, inertem, vel mucoſum: idem enim, inquit, ſignificat βλέννα, quod μύξα, vt ſcribit *n* Galenus. Quod iudicium mihi non diſplicet, vt ſcilicet Cephalinus ſit ex ſpeciebus Neſtium. Poſtremo Polemon in libro de fluminibus Siciliæ ſcribit Ceſtreos à quibuſdam πλῶτας appellari, eoſdemque ibidem, apud Athenæum, Epicharmus in Muſis ſic nominat: *Aeolia, Plotes Cynogloſſiq; aderant, & Vmbra.* Nos de hac voce egimus in Murænis, quæ inde Plotæ vocantur, quòd aquis innatent, quaſi nauigabiles, vt Maſſarius exponit. Atque hæc de varijs, quæ reperi nomenclaturis: Nunc ad quod ſpecies reduci poſſint, & quomodo inuicem differant, & nunquid omnes adhuc notæ ſint, examinandum.

n lib. 8. de vſu part. c. 6.

Plotæ.

SPECIES QVOT. QVIBVSQVE differant, & conueniant.

EXijs quæ hactenus dicta ſunt, ſatis clarum eſſe reor, maiorem vocabulorũ hactenus declaratorum partem epitheta eſſe, ſpecieſq. Ceſtreorum, ſiue Mugilum longè pauciores quàm apparebat, non tamen quatuor tantũ, vt Rondel. arbitratus eſt: Quatuor quidem B namque ſunt Leuciſci ab Heſichio memorati, Ceſtreos verò Ariſt. quinque recenſet; Ceſtreum propriè dictum, Cephalum cognomento Chelonem, ſiue Labeonem, Cephalum perçam, ſiue tranſlitoranum, Sargum, ſiue Sargonem, & Myxonem, ſiue Muconem. Vt autem inuicem tam corporis quibuſdam notis, quàm moribus, & loco differunt, ita etiam quibuſdam cõueniunt. Caput nonnullis magnum, & depreſſum, roſtrum verò breue, ac retuſum: hoc Capitones vocant recentiores, & veterum Cephalos arbitrantur. alijs minus eſt, & rotundus, roſtrumq. magis extentum, & acutius, vt ei qui Chelon, ſiue Labeo appellatur. Os omnib. paruum, rotundiuſculum, & edentulum: quare cum Athenæus ex Ariſt. Mugili ſerratos dentes tribuit, negãdi vocula ἐ deſiderari videtur, cùm id nullibi apud Ariſt. ſit reperire. Marcellus in capite, Mugilum, & Mullorum ſpinã cani ſimilem inueniri tradens, lapidem puto, intelligit, de quo mox. Squamis quidem omnes teguntur, cæterùm æquenè magnis ex autopſia diſcendum. Inuenio apud Scoliaſtem Ariſtophanis in Veſpis: *Ceſtreus eſt, qui dicitur Cephalus*, Ceſtreum cum Cephalo confundit, *magnis, & craſſis ſquamis praditus, quæ pro numiſmate aliquem fallere poſſent:* quo loco Philocleon conqueritur de Lyſiſtrato, quòd cùm drachmam cum eo diuideret, pro tribus obolis dederit ei τρεῖς δοπίδας, pro λεπίδας, vt Scholiaſtes legit, κεσρίων: quos ipſe obolos eſſe putans in os (ſeruãdi gratia, C vt quidam inquit facere ſolent (receperit, mox autem odore offenſus expuerit. Pinnas vtrimq. binas habẽt illis exceptis quos lacus Sipharum gignit, quib. teſte *a* Ariſt. vna tantũ vtrimq. eſt. Caret hoc Mugilum genus pinnis ſupinis, vt aliàs idem *b* Philoſophus tradit. Meminit eorundẽ, & in libro de communi animaliũ inceſſu, vbi quo pacto natent, docet. Quærit Vuottonus ſintne hi Mugiles ex genere Anguillarum? Sed quid attinebat Mugiles vocare, ſi ex Anguillis ſunt? Præter binas illas pinnas, quæ vtrimq conſiſtunt, vnam habent ab ano; in dorſo duas, quarum altera aculeata eſt, altera aculeis caret, ad caudam ſpectans. Omnes à brãchijs lineas aliquot ſubobſcuras ad caudam deductas habere videntur, etſi haud æquè in omnib. ſint conſpicuæ. Dorſo ſunt ſubnigro: ventre verò candido. Vẽtriculus teſte *c* Ariſt carnoſus eſt: cui parte altera plures appendices exeunt: altera vna tantũ, vt idem *d* ait. Rondel. longè alium eſſe ſcribit, quã in carniuoris piſcibus, denſum nempe, & carnoſum inſtar ventriculi auium, foris planum, intus rugoſum, figura verticilli vitrei, quod mulieres fuſis appendunt. Inteſtina quoque craſſa ſunt, pinguiaq. & in gyros acta: in quibus ſplen latet, & idem obſeruauit, & ſub pinna locum aere plenum reperit. Hepar pallet, paruum, & tanquam manu vẽtriculum amplectens. Fel rufum, ſiue flauũ, aqueæ D conſiſtentiæ. Ceſtreo eiuſdem Rondel. hepar ex albo rubeſcit: caro mollior, laxior, minus candida, minuſq. pinguis, quàm Cephalo: addit. gulam habere; ventriculum in longam appendicem deſinere, ſemper inanem eſſe, vti & inteſtina: Lapides habere in capite, idque ex Dorione proferre Athenæum: τὸν δὲ κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ κεστρέως ἐχῖνον, σπόνδυλον ὀνομάζει. Qui locus, vt intelligatur, ſciendum, inquit, echinum hic pro lapillo echinata ſpecie accipi, ideſt aſpero: quemadmodum etiam echinus præter alia ſignificata, partem fræni ſignificat, orbiculum ſcilicet echinatum, quo coercetur equus contumax. Huiuſmodi lapidem σφόνδυλον appellat Dorion à ſimilitudine verticilli, quo mulieres fuſos aggrauant: id enim eſt Græcis σφόνδυλος, vel σπόνδυλος, nam vtrumque dicitur. Inde etiam partes ſpinæ dorſi σπόνδυλοι nominãtur. Sed & calculus æneus quo ſuffragia ſua Athenis iudices dabãt, ſpondyli vocabantur, vt eſt apud Iulium Pollucem. Lineæ quæ à brãchijs ad caudã ducuntur, Cephalo breuiores ſunt, qui verò Chelon, ſiue Labeo ipſi vocatur, lineas nigricantes à brãchijs ad caudã æqualibus ſpacijs diſtantes protenſas habet, vnde Vergadelle à quibuſdã vocatur. Labra habet craſſa, ſpiſſa, prominentia, vnde χειλῶνος, i. Labeo-

Plures quã quatuor ſpecies eſſe.

Caput.

Os.

Spina in capite quid.

Squama.

Pinnæ.

a lib. 6. hiſt. cap. 13.

b lib. 4. Part. c. 13.

Color.

c lib. 3. Par. cap. 14.

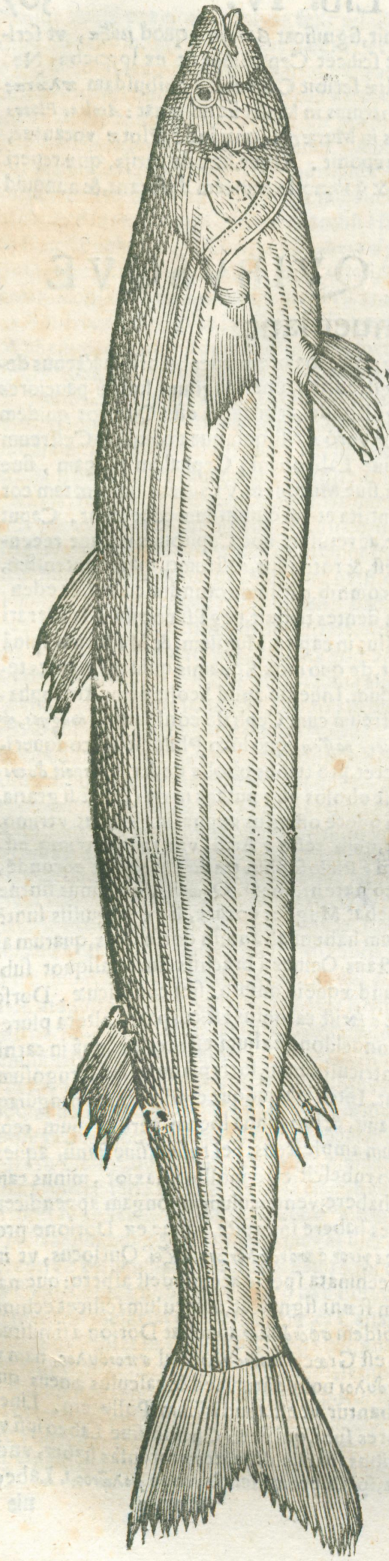
d lib. 2. hiſt. cap. 17.

Partes internæ.

Echinus in capite quid.

Lineæ.

Labra.



An in mari omnes gignũtur. e *L.8.h.c.2.*

f L.15. Geogr. Nilũ è mari subeunt.

Imber mugil. obnoxius g *Li.8. hist. cap.19.*

nis nomen capite est paulo minore, quã Cephalus, oculis prominentioribus sine pellicula illa concreta, quã veluti palpebram habet Capito. Omnes quidem marini pisces sunt, sed an omnes ex mari fluuios, stagnaq. subeant, & in his quoq. nascantur, vt Galen. ait, dubitari potest, nã e Aristot. Capitonum alium litoralem facit, translitoranum alium, insinuãs in alto tantũ mari degere. Distinguit enim vtrumq. ratione pabuli. hunc inquiens nõ nisi proprio vesci muco, illũ verò cęno, & (vt Athenęus addit) arena, nec fortassis obstiterit Galen. eam Cephalorũ naturã esse scribens, vt à mari lõgissimè discedentes aduerso flumine natent; fieri .n. potest ꝙ hoc in cęteris obseruarit. Ego eos qui longiùs à mari recedũt, Cestreos propiè dictos esse conijcio, & de his intelligendũ apud f Strabonẽ Aristobulũ dicentẽ: *nullũ piscẽ è mari in Nilũ ostẽdere præter Mugilẽ, Alosam, & Delphinũ propter Crocodilos: Delphinos quia præstãtiores sũt: Mugiles qui à Porcis secus terram ducũtur ob quandam naturalẽ conuenientiam, quia cum rotundi sint, & spinas ad caput habeãt periculum beluis afferunt.* Rondelet. quoque de Cestreo id dici putat: & Oppian. Cephalos, & Cestreos mare fluuijs vicinũ, aut stagnis amare testatur, ꝑꝑ dulcẽ aquam, & collectum illuc cœnũ, quo pascuntur. Quamuis verò aquam dulcem summopere ament: ab imbribus tamen summoperè læduntur, id quod ostendit his verbis g Aristoteles. *Capitoni, Mugili, & Myxino* (nõ Murino, vt vulgò legitur) i. *Muconi, imbres nocẽt, & facilè eos excæcãt, si modum excesserint: Solet autem per hyemem potius Capito ita affici. nam oculi eius albescunt, & macilentus* λευκός. Gaza legit λεπτός) *per id temporis capitur, atque ad postremũ malo eodem interit, quod non magis imbrium copia, quàm algore accidere videtur. Iam enim cùm alibi tũ in Nauplio agro terræ Argiuæ, in vadis* (περὶ τό τέναγος) *multi capti sunt cęci, cùm hyems fuisset asperrima. Multi etiam albos habentes oculos capti sunt.* Qui in marinis stagnis fluminib. vè genitis sũt, facilè eodem Galeno authore à marinis internoscũtur: numerosis .n. & paruis spinis abũdant, non secus (inquit) quàm & reliqui fere omnes in fluminibus & stagnis geniti pisces: illi verò huiusmodi numerosas ac paruas spinas nõ hẽant, sicuti neq. vllus marinorũ eas habet. Verũ cũ & Muræna, & Alosa marini pisces istiusmodi minutis, ac numerosis spinis pleni sint, isthæc Gal. sñia suspecta est; ve riusq. discrimẽ apparebit ex sapore, nã vt

&

A & ipse ibidem ait, præstantiam Cephali statim indicat gustus, qui enim præstãtior est, & suauior sentitur, & acrior, pinguedinisq. expers at contrà qui pingues sunt, atq. insipidi, ij tum in gustu, tum verò ad concoctionem sunt deteriores, stomachoq. aduersi, & malum procreãt succũ. Non solùm se mutuò non deuorant, sed & carne etiã omnino abstinent, cuius rei argumentũ esse ait Arist. quòd neq. in ventre tale quid habentes vnquam capiantur, neq; esca in eos ex carne vtimur, sed μάζη, idest, vt Theodorus vertit, offa panis. Cibo tamen oẽs eodem non vtuntur. Arist. interprete Theodoro ait Cephalos omnes limo pasci ideoq. graues & mucosos esse, sed in contextu omnes non legitur, & Cephali ibi sunt priuatim Chelones, siue Labeones, vt antè admonuimus; Cestreũ verò alga, & fuco, quare cũ Oppian⁹ Mugiles ait alga, μνίῳ, & limo vesci, eosdẽ puto, intellexit, nam translitoranus Cephalus, & Myxon secundũ Arist. mucore viuunt suo; Attamen omnes carne abstinere verum est, quanquam Massarius Mugiles terræ intestinis, hamis affixis piscari; Oppianus alibi non simpliciter carne, sed carne viuente abstinere Mugilem dicant.

Cibus.

Carne abstinere.

Non gustare cibum, non hamum tangere promptus, *Ni prius aduertat, si viuæ carnis odores*
Percutiant nares, pascit non corpora viua.
Quamobrẽ iustos antea vocauerat, & clemẽtes.
In pelagi populis norit qui pascua, solum *Ingenio mitem Cephalum, iustumque vocabit.*
B *Non genus extremum lædit, propriasque cateruas,* *Non mandit carnes, non cædis labe cruentum:*
Eiectam salo cum cœno pascitur algam. Ex eo h Aelianus: Capito, inquit, è piscium genere est, qui in paludib. degunt: continentissimus ac in victu temperatissimus esse creditur. Etenim nullã animantem inuadit, sed cum omnib. pacem seruare solet; si verò in quempiam iacentẽ inciderit, hunc in suum prandium couertit; non prius tamen eum attingit, quàm caudam mouerit: tum si immobilis sit, hunc prędam sibi facit, si verò moueatur, eo intacto discedit. Aduersatur. n. ventriculi constitutio, in quem, si velint, nullus piscis ingredi potest; quare necesse est omnino, vt vel limum, vel mucum, vel aquam subinde ingerant, atq; intrudant, quo refici sustineriq. possint, qm̃ quæ liquida sunt, citiùs permeant, nutriuntq. ac velociùs excernuntur: quare frequentiùs cibum sumere coguntur, qui huiusmodi vescũtur cibis, sicuti, & ij qui lubrica sunt aluo: contrà q̃ crassa, densa, & solida tardiùs ptrãseũt, hærentq. diutiùs, ac firmiùs, atq; dissipatu difficilius nutrimẽtũ partib. corporis suppeditãt. Quib. qui vescũtur, diutiùs famẽ ferre possunt, vt contra qui liquidis viuunt, quamobrem Arist. Mugilem omnium piscium maximè gulosum esse tradit, & insatiabilẽ, adeo vt ventre distento grauescat, & quando ieiunus nõ est sit iners, φαῦλος, Vuottonus, & Gesnerus vertunt, vilis, & sic apud Athenæum, qui hunc philosophi locum citat, vertit Dalechampius. Mihi Gazæ & Rondeletij versio probatur, qm̃ de morib. eum locum Athenæus exponere videtur. Eleganter apud eundem Athenæum Antiphanes in Lampone eandem horum piscium helluationẽ, ac insatiabilitatẽ innuit, inquiẽs famelici militis exemplo: *Alij quos habes milites, Cestrei Nestíes sunt,* idest, famelici, malè pasti, malè curati: item Alexis in Phryge: *Ego verò Cestreus nestis domũ recurro.* Amcipsias in Cottabo ludentibus: *A. rem conspicatus, id facere conabor, vt in foro quicquã nihil sit negocij B. Minus ergò: veluti Cestreus, Nestis, me sequeris.* Euphron: *Midas sanè Cestreus nestis est; ieiunus obambulat.* Aristophanes in Gerytade: *Intus ne hominũ Cestreorũ Colonia est? Nestias quidem esse à quouis cognoscitur.* Anaxandrides in Vlysse: *Sapius incœnatus spatiatur, Cestrinus ille Nestis est.* Eubulus in Nausicaa: *Quartum iam diem in aqua mergitur, Misellq. Nestios Cestrei vitam agit,* Hesperius vnus è Cynicis, inquit: *Ieiunium, ò amici viri, nos quoq; ne celebremus quod fit medio Thesmophoriorũ die: Cestreorum more profectò nũc ieiuno: nã vt ait Diphilus in Lẽnijs: Hi cœnarunt, ego verò miser extremum ob ieiunium Cestreus fuero.* Oppiano itaq ἀ λίχνοι, i. minimè gulosi dicentur contraria ratione. Quemadmodum verò gulosos insatiabilesq hos pisces efficit cib. liquidus frequẽtissimè ingestus, vt mucus, vel aqua, ita etiã salaces, vt opinor, reddit, ob flatuũ quos is cibus gignit, copiam. Quantoperè autẽ salaces sint, habemus partim apud i Plinium,
D & Aristotelẽ, partim apud Oppianum. *Mugilibus,* inquiunt illi, *tanta salacitas, vt in Phœnice, & in Narbonensi prouincia coitus tempore è viuarijs marẽ linea longinqua per os ad brãchias religata emissũ in mare, eodemq. linea retractum fœminę sequantur ad litus rursusq. fœminam mares partus tempore.* Hic quomodo hac libidinis velut esca ad eos capiendos vtuntur piscatores, edocet. Facit eadẽ corporis vacuitas ad natatus celeritatem. Est. n. Mugil teste Arist. velocissimus, adeo vt transuersa nauigia superiactet, nempe cùm ieiunus est, hoc est, cùm ventrem nec aqua, nec cœno distentum habet, tunc. n. iners est, vt ex eodem diximus: maximè verò cùm aliorum vim timent; vt Plin. ait. Sunt. n. naturæ timidi, vt Aelianus scribit, vbi dispositas senserit piscatorũ insidias, vt modò dicetur. Retia etiam cùm lasciuiunt, superuolant, vt veluti sagittæ arcu emissę videantur, vnde Mugiles Grãmatici quasi multũ agiles dictos volunt. Scit verò etiã in esca hamũ esse, insidiasq. non ignorat; auiditas tamen tanta est inquit Plinius, vt cauda verberando excutiãt cibos. Idem quoque legitur apud k Plutarchum, sed diligentiùs enarratur, Hamis, inquit, στρογγύλοις, Gillius vertit angustis, Grynæus Plutarchi interpres curuis, Gesnerus rotundis, ad Mugiles

h lib. 1. c. 3.

Famem diutius qui tolerent.

Gulosum esse.

Salacitas.

i lib. 9. c. 17.

Celeritas.

Ingenium.

k Lib. vtra animal.

Amiaſque vtuntur ideo, quoniam os illis anguſtius eſt, tum quia rectos vitant. Quanquam cu r- E
uos Mugil ſuſpectos habens circumnatat diu, cauda ab omni prius parte percellens eſcam, ac tantùm quòd reuulſit glutiens. Quod quidem niſi ſucceſſit, ore in anguſtum collecto contractoque ſummis tantùm labris, ac vellicatim ſtringit eſcas. Meminit, & Ouidius.

At mugil cauda pendentem euerberat eſcam *Excuſſamq; legit.*

Irretitus non ſe inſidijs circumuallatum eſſe ignorat, quare, Oppiano authore, in ſublime effertur, & nititur retia tranſilire, neque à prudenti conſilio aberrat: nam ſæpe retium excelſitatem traijciens, ex mortifero periculo euadit. Iſidorus ſcribit, vbi ſenſerit inſidias, confeſtim retrorsū redire, atq; ita rete tranſilire, vt volare piſcem videas Quòd ſi verò primi ſaltus aberratione, in rete rurſus dilabatur, non tentat poſtea amplius, inquit Oppianus, trāſilire, ſed anxius quieſcit, & proſtratus à prædone cædem expectat. Apparet itaq. ex verſipelle ſtupidum reddi. Eſtq. in metu ita ſtupidus, vt cū caput celarit, totum ſe latere credat, quod Plin. & Ariſt. teſtantur. *Mugilū natura*, inquit ille, *videtur, in metu capite abſcondito, totos ſe occultari credentium.* Rondeletius hanc naturam priuatim ad Capitonem tranſtulit, additq. ſic animantes omnes quæ multum humidæ, parum calidæ, magnoq. capite ſunt, ſtupidos hebeteſq. eſſe, vt de illò dici poſſit: O quale caput, ſed cerebrum non habet. Eſt etiam Mugil ex eorum numerò, qui clariſſimè audiunt teſte Ariſtotele, item eorum qui autumno vigent. Apparet & natura lætum eſſe, Diocles enim apud Athenæum inquit: *In mari ſaltat Ceſtreus præ gaudio*, niſi dicamus præ gaudio ſaltare, cū rete trāſilijt, periculumq. mortis euaſit. Apud eundē Nymphodorus Syracuſanus Mugiles, & Anguillas tantoperè cicures eſſe ſcribit, vt de largientiū manu cibum ſumant; & in Arethuſa Chalcidenſi non ſolū à largientib. cibos, à ſacerdotib. viſcera ſumant, ſed etiam argento auro vè ornati ſint. Piſcinarum clauſtra autem pati, author eſt M. Varro, & Columella. Quod ad ortū generationēq. eorum pertinet: ſcribit *b* Ariſtoteles, eſſe qui omnes ſponte oriri opinentur, quorum opinionem refellit, quoniam vnicum tantùm eorū genus ſit, quod non coitu, ſed ex limo arena vè enaſcatur: cæterorum verò fœminæ oua, mares ſemen genitale habeant. Pariunt autem eodē teſte ſemel anno: ſed an eodem omnes tempore, difficulter ex ipſo colligas; aliàs enim Capitonem vere parere tradit vltimum, quoniam nouiſſimè eius fœtus appareat; aliàs omnes Decembri menſe grauèſcere ait, triceniſq. diebus gerere, & in ijs Capitonem quoque enumerat, aliàs Ceſtreos ait inter primos partū accelerare, parere hyeme, locis ijs maximè quà flumina exeunt: dum vterū ferunt, præcipuè grauiter laborare, ideoq. fieri, vt tunc potiſſimū ruant in terrā, ac excidant: feriri porrò graui ſtimulo agitatos in terram, atq. omnino id temporis motu perpetuo incitari, donec pariant: ſed requieſcere à partu continuò. De pugna eorum cū Lupo, in huius hiſtoria diximus.

Stupiditas.

Auditus.

b li.4.Hiſt. cap.8.

Hilaritas.

Docilitas.

Viuariapati

Ortus.

lib.6. Hiſt. cap.15.

F

G

CAPIENDI RATIO.

IN libidinem valdè pronos eſſe dictum eſt. Quomodo autem hac veluti eſca quadā capiantur, docet Oppianus; monens interim piſcatores, formoſa, ac bene pinguis, vt ſit fœmina captiua, nam ſi macilenta ſit, & deformis, multos ea contempta diſcedere. Capiuntur verò, & hamis. vt fuſius idem deſcribit, & quomodo eis vitatis eſca potiantur, ex eodem, alijſq. dictū eſt: item quales hami eſſe debeant, ex Plutarcho. qualis verò eſca eſſe debeat, docet Tarētinus, Folij Malabathri orbiculum vnum, piperis grana decem, melanthij grana tria, ſchæni floris, nōnulli autem interioris partis, pauxillum: cōterens omnia miſceto: dein verò medullam panis puriſſimi hemina vna Mareotici vini perfundens, ſicca ſimul excipito, in vnamq. redigēs maſſam, diſpergito. Alia elegans; nec aliud quā abſolutos Mugiles capiens. Recipe Thynni hepatis drachmas quatuor; caridum marinarum drachmas octo, ſeſami drachmas quatuor, lomenti fabacei, drachmas octo, anitorum (ἀνίτων, Cornarius legit ἀμιῶν, ideſt; Amiarum) crudorum drachmas duas; quę H
quidem vbi contrieris, ſapam eis inſtillato, conficitoq. paſtillos, atq; ineſcato. Alia: Pudenda arietis in ollam crudam inijcito, cooperienſq. ex alia ſic cōſtringito, vt nullatenus perſpirare poſſint: imponitoq. in vitrearaiam fornacē, vt ab aurora vſq. ad veſperā cōcoquantur. Ac tunc quidem inuenies ipſa inſtar caſei molliſſima: ex quibus tandem piſcib. eſcam parato. Alia: Sepiarum teſtulis cum ſiſymbrio viridi quod eſt bryon, aqua, farina, & caſeo bubulo, vtitor dum retib. nauas operam. Sæpenumerò, & interdiù dormientes, fuſcina occiduntur, vt Ariſt. tradit, cui & fuſanei ſunt hoc eſt ex illis, qui retibus capiuntur: & Plutarchus verriculis, & plagulis capi ſcribit. Tradūt etiam veteres, Delphinorum opera homines in Mugilum piſcatu vſos fuiſſe, quod inter alios refert Plinius his verbis: *Eſt in Nemarſienti agro ſtagnum, latera appellatum, vbi cum homine Delphini ſocietate piſcantur. Innumera vis Mugilum ſtato tempore, anguſtis faucibus ſtagni in mare erumpit, obſeruata aſtus reciprocatione. Qua de cauſa prætendi non poſſunt retia, quæ molem ponderis vllo modo tolerent: Etiam ſi nō ſolertia inſidietur tempori: ſimili ratione in altum protinus tendunt, quod*

Per fœminā.

Cum hamis.

Fuſcina.

Per Delphino.

A *vicino gurgite efficitur: locumq. ſolũ pandendis retibus habilem effugere feſtinant. Quod vbi animaduertere piſcantes (cõcurrit autẽ multitudo tẽporis gnara & magis etiam voluptatis huius auida) totuſq. populus è litore quanto poteſt, conciet Simonem ad ſpectaculi euentum: celeriter Delphini exaudiunt deſideria, Aquilonum flatu vocem proſequente, Auſtro verò tardiùs ex aduerſo referente. Sed tunc quoq. improuiſo in auxiliũ aduolant: properè appares acies, quæ protinus diſponitur in loco vbi cõiectus eſt, pugnæ opponente ſe ex alto, trepidoſq. in vada vrgent. Tunc piſcatores circundant retia, furciſq. ſubleuant. At Mugilũ nihilominus velocitas trãſilit. At illos excipiunt Delphini, & occidiſſe ad præſens contenti, cibos in victoriam differunt. Opere prælium feruet, includiq. ſe fortiſſime vrgentes gaudent; ac ne id ipſum fugam hoſtium ſtimulet, inter nauigia, & retia, natanteſq. homines ita ſenſim elabuntur, vt exitus nõ appareat Saltu (quod aliàs blandiſſimũ his) nullus conatur euadere, ni ſummittantur ſibi retia. Egreſſus protinus ante vallum præliatur. Ita peracta captura quos interemere, diripiunt. Sed enixioris operæ quàm in vnius diei præmiũ cõſcij ſibi, opperiuntur in poſterũ, nec piſcib. tantũ, ſed intrito panis è vino ſatiãtur.*

VSVS IN CIBIS.

B MVgiles nõ illaudatos piſces olim fuiſſe ex Athenęo licet colligere, apud quẽ Anaxilas verſi in Monotropo, Matonẽ (Dalechampius hac voce hominem ſimplicem, ac minimè verſi pellem indicari notat, vt inde Italorum matto, ideſt, ſtultus, fluxerit.) ſophiſtam gulæ ac helluationis inſimulans ait. *Abreptum Ceſtrei caput deuorauit Matron, Ego verò nullus ſum* Archeſtratus docens, vbi meliores capiantur: *Ex Aegina circũflua Ceſtreum eme, Cum viris lepidis ac vrbanis verſaturus.* Myrtillus Diphili hæc verba: *Hi cęnarunt; Ego verò miſer extremum ob ieiunium Ceſtreus fuero,* excipiens, *quòd* (inquit) *ait Theopompus: Adſtitit deincepit Ceſtreorum Noſtium ſuauis ac gratus cœtus, oleribus Anſerum modo tractatus, ac cibatus* Nobis quoq. habent in delicijs; Romæ verò nunc maxima gratia eorũ ouis teſte Iouio quę geminis folliculis circumciſa parte ſuminis, recẽtibus Cephalis eximuntur, quæ Græco nomine paſſim oà taricha, ideſt, ſalita nuncupantur. Lautos quoq. fuiſſe inſinuat Hippocrates, ſcribens ex Cephalorũ & Anguillarũ guloſitate aliquando fieri inflammationẽ in pulmone, quoniam hi piſces pinguedinem habeant naturæ hominis infeſtiſſimam quòd tamen potiſſimũ intelligendũ qui in cœnoſis locis, ſtagniſq. ac paludibus degunt, ac naſci dicuntur, quales ij ſunt, inquit Iouius, qui in Etruria in Prillino lacu apud Orbatellũ ad mediterranea deferuntur; ita vt illos vituperare liceat, quos Paduſæ atq. ipſi lutu-

Laudatum piſcem olim fuiſſe.

Oa taricha.

Vbi peiores.

C lenti Foſſæ Clodiæ canales viſcere prætenero Ferrarienſibus & Venetis copioſiſſimè prębent: Quibus & noſtros addere nos poſſumus, qui Comachio ac Rauenna deferuntur. Idẽ Iouius Cephalos omnes ſcribit, plenius in cæna comedentibus, dolorem capitis poſt paucas horas inducere, ſeſe ſæpe depræhendiſſe, maxime ſi ad lautiores cænas ſtomachi tenuiores acceſſerint. Cur itaq. Ariſtoteles in fluentis & lacubus præſtare dixit? quia cùm pinguiores ſint, linguæ palatoq. gratiores ſunt: Cœno enim & mari aquæ dulci permiſto teſte Oppiano pingueſcunt. Lynceus Samius hyeme laudat, nimirum poſt partum, nam cum grauidi ſunt, Ariſtotele teſte ſunt deteriores. Adde quòd æſtate magis lutũ oleãt quòd tunc ſtagna exiccentur ſalſioraq. fiant, minuſq. dulcis aquæ cõtineant; tũ enim luto putreſcẽte paſcũtur, pinguioreſq. euadunt, vnde menſe Septẽbri optimi quidem ſunt ſaporis, ſed valde inſalubres, potiſſimum Chelon qui niſi in cœnoſo litore & prope paludes & fluuiorũ oſtia victitat. Dorion omniũ optimos eſſe ait, qui circa Abdera capiuntur, deinde qui circa Sinopem, eoſdemq. etiã ſalſos ſtomacho vtiles eſſe. Eſt enim Cephalus ex ijs qui ſale indurati ſeruant, quoniã ſtagnalis ſic conditus multò præſtantior ſalubriorq. efficitur: quicquid enim mucoſum aut viroſum guſtu refert, id totum deponit. Verùm recens ſalitus melior eſt & ſuauior, hoc eſt qui captus ſubinde ſale conditur: quare cùm circa Decembrem eorum ſit captura, res feliciter ſuccedit, quandoquidem mox inſequitur tempus, quo ſublatis car-

Quãdo meliores.

D nium obſonijs, ſolis piſcibus veſcimur, & in meliorum piſcium inopia ſalſamentũ hoc boni conſulimus, inquit Rondeletius, iuxta veterum prouerbium *ſi nõ ad ſint carnes, ſalſamento contentos eſſe oportet.* Cùm itaq. Hiceſius Leuciſcos omnes ſiue Mugiles boni ſucci eſſe dicit, facileq. excerni, nec multũ alere, ſubaudiri debet, ſi in mari puro capti ſint, quales & Galenus ſalubribus piſcibus accenſet, inquiẽs: *Vtilis eſt cibus è piſcibus ſaxatiles omnes nec minus Aſellis, proximè Aſellis ſunt Solea & Torpedo, iterumq. Lupus & Mullus pòſt Mugile pelago.* Mneſiteus item inquiens: *difficillè concoquuntur & grauiſſemi ſunt ex marinis piſcibus, qui è mari flumina laculq. ſubeũt, vt Mugil & in vniuerſum omnes piſces qui in vtriſq. aquis viuere poſſunt,* ita intelligi debet, vt qui in ſolo mari degũt præſtantiſſimos eſſe indicaret. Saluianus vt recens captos edi debere probaret, hũc Auſonij verſum adducit: *Nec duraturus poſt bina trihoria menſis*

Qui ſalubriores.

Sed non aduertit poetam de eo loqui Cephalo, qui tũ fluuiatilis eſt, de quo dicemus ſuo loco: quanquam & noſtri Cephali inducias non ferãt: nam ſi paullò diutius mortui permanſerint (inqt

Gale-

Apparatus

Galenus(ſtatim putreſcunt & peſſimè olẽt. Quouis modo cocti bene ſapiunt. Platina magnos in cacabo coqui iubet; paruum in craticula, ſalimola continuo inſpergendo, ne deſiccetur: qui poſterior apparatus nobis familiaris eſt. Iubet etiam magnum cum leucophago ſiue albo iure, paruũ cũ muria comedi. Rondeletius ciues ſuos leucophago vice anethi & porri, folia apij (petroſelini) adijcere: ruſticos verò cepis allijſque condire. Coquuntur & in ſartagine, ſi exiles fuerint. Idem Rondeletius farina bene ſubacta & piſta concluſum additis ſuauibus aromatis optimum eſſe ait, & ob pinguem humiditatem ſatis diu aſſeruari. Veteres item aſſos ediſſe inuenio, apud Athenæũ non vno in loco: Sopater Paphius Ξανθαισιο ὀπτος κέφαλος ἀκτισιν πυρός, ideſt: *Flauis ignis radijs aſſatus Cephalus.* Philemon in commorientibus: Ηγόρασα νῆστιν κεσρὲ ὀπτονὲ μέγαν. ideſt. *Emi Ceſtreum neſtin aſſum non magnum.* Saliti in ſartagine apud nos coquuntur, ſalſedine prius longa ablutione extracta, & ex ſapa inferuntur. Oua (inquit *a* Platina (ſale trito conſperges, reſeruata membranula illa, in qua oua ipſa tanquam in folliculis naſcuntur. Poſt diem à ſalitura inter duas tabulas per diem ac noctem opprimes, inde ad fumum ſuſpendes procul flamma, ne vehementem calorem ſentiant. Sicca, in vaſa lignea cum furfuribus repones. Edi hoc modo non inſuauiter poterunt. Verùm ſi cocta volueris, ſub cinere aut in foculari calido, & terſo ſæpe voluta: concaleſacies & peredes. Cum Sophiano meo hoc nihil ſuauius me ediſſe memini. Delata è Græcia illa putarim, vnde optima ſalitura aduehi ſolet. Et Rondeletius teſtatur à ſuis piſcatoribus Mugilum ὠ ἀτάριχα conſeruari, & à bibacibus magno emi, quia deiectam appetentiam excitant, ſitim proritant, viniq. guſtum iucundiorem reddunt. Vulgus botargues (inquit) appellat. Nos botergas dicimus.

a L. 10. c. 62

VSVS IN MEDICINA.

Conis capitis.
Vẽtriculus.
Lapides in cerebro.

SEdis attritus ſanat Marcello authore cinis è capite Mugilum, ſi cum melle illinatur. Ventriculus eorundem (vt pote compoſitus & craſſiuſculus, vt eſt animantium ferè omnium inſatiabilium) in cinerem redactus & in cibo ſumptus, ventriculi exoluti vires, non minus reficit (inquit Rondeletius) quàm ventriculi gallinarum pellis interna: corroborat enim redundantem humiditatem abſumit. Idem præſtat in furno ſiccatus ablutuſque vino albo & aqua abſynthij vel mentæ. Elixus in vino, & ex aceto ſumptus vomitus compeſcit. Idem efficiunt inteſtina ſublato pingui; nam omne pingue ventriculum laxat. Idem Rondeletius lapides in cerebro Mugilum repertos aduerſus nephritim valere ait, ex Plinio, ni fallor, quandoquidẽ Ceſtreũ alio nomine Bacchum dici exiſtimauit: ſic enim Plinius: *Inueniuntur etiam in Bacchi* (in vulgaribus exẽplaribus legitur Banchi) *piſcis capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua calculoſis præclarè medẽtur,* cæterùm de Mugilibus nè an de Aſellis, qui & ipſi Bacchi dicuntur, intelligi debeat, incertum eſt, cũ omnium fere lapillos, qui eos habent, piſcium ſimiliter ad calculos valere ſit credendum: niſi velimus Rondeletium reſpexiſſe ad hoc Marcelli: *In capitibus piſcium, ideſt Mugilum aut Mullorum ſpina inuenitur cani ſimilis: hac renibus appoſita vel alligata, miro remedio eſt.*

PROVERBIA.

In famelicos
In guloſos.

KEſρεὺς νης εὺει ceſtreus ieiunat. Author adagiorum de famelicis & voracibus dici ſcribit, ideoque qui fame oſcitant κεσρεῖς dici, & κεσρινυς teſte Athenæo & Euſtathio. Apoſtolius ſimiliter interpretatur de guloſis, quoniam inſatiabile ſit hoc animal; quod conuitium in Anthenienſes iactum tradit Heſychius: vel de ijs qui vitam innocuam agunt, & ab inferendis iniurijs abſtinent, nec vllum emolumentum ex ſua innocentia ferunt, vt ait Suidas in qua ſententia eſt Athenæus, quoniam piſces iſti minimè carniuori ſint, neque mutua deuoratione victitent.

DE

A

DE CAPITONE ANADROMO Gesneri. Cap. VII.

GEsnerus in paralipomenis Capitonibus aquarũ dulcium hunc piscem adnumerat, propter similem, vt ex pictura (quam Kentmano acceptã refert) conijcio, corporis formam; differentiæ verò causa anadromum cognominauit, quod ex Oceano Albim subeat; quamobrem ego Mugilum historiæ coniunxi. Nasutus (inquit) videtur, prominẽte, & carnosa superiore oris parte, vt in nostris fluminibus, is quem Nasi nomine descripsimus: cuius etiam reliqua corporis specie per omnia adeò similis est, vt discrimen nullum aduertam, ne colorem quidem ferè, nisi quòd Albinus hic Nasus magis albicat, noster (fluuiatilis) verò magis fuscus est. Sed noster planè fluuiatilis est, Albinus è mari ascendit: præterea noster vilis & plebeius est, Albinus verò inter laudatos, præsertim assus. Hoc etiam

Descriptio

B notandum, cùm Albinus alio nomine Blicea dicatur, longè alium piscem eodẽ nomine à nostris vocari, de quo egimus inter albos pisces: Miseni etiam Zertam dicunt, quod nomen etiam Polonis vsitatum audio. Zerta, inquit Kentmanus, piscis est longiusculus, argentei nitoris, squamis paruis tegitur, dorso subfusco: pinnis q̃ ad branchias sunt, & parte supina rutilis, pauco cæruleo admixto: Linea vtrinq. à brãchijs ad caudã tẽdit, in qua puncta fusci coloris digerũtur. Caput crassiusculũ; oculi pulchri, magni, albicãtes: nares magnæ nõ procul ab ore. Os mole prorsus, in quo nec dẽtes sunt, nec alia asperitas: sed ab initio gulæ, seu faucium, maxilla vtrinq valida, dentibus senis oblongis vallata. Maximi huius generis pisces qui apud Misenos capiũtur, bilibres sunt: libram XVI. vnciarum dico Anno toto ex Oceano in Albim ascendit hic piscis, maximè verò circa Pentecosten, quo temproe parit, migrare solet: tunc ẽt ad cibũ præfertur, quòd fœminæ ouis plenæ sint. Manent, & pariunt in Albi, proficiuntq. ipsi & soboles; augentur. n. & pinguescunt. Vescitur omne genus pisciculis q nullis presertim spinis, & aculeis rigent: itẽ muscis alijsq. insectis, quibus intra aut proximè suprà aquam potitur. Habetur inter optimos, qui in Albi sunt assari solitos pisces. Caro. n. eius optimi saporis est. Ritè etiam elixus non malè sapit. Desquamatus nempe, exenteratus, & elutus, in aquam feruere incipientem immittitur: conditusq. ac salitus ad iuris

Blicea.

Mores.

Cibus.

C ferè consumptionem coquitur, quo modo permulti ẽt alij fluuiatiles pisces elixari solent. Sũt qui iuri haud ferè consumpto copiosum butyrum addunt, eoq. liquato piscẽ inferunt. Potest, & aceti aliquid affundi, & zinziber aspergi, pro cuiusq. palato. Assus vel simpliciter, vel cum embammate è cẽpis minutatim concisis, vino, croco, saccharo, & Zinzibere, sapidissimè estur. Nec displicuerit desquamatus, in frustã concisus, quæ in polenta aut secalis polline voluuntur, atq. ita in butyro, siue crudo, siue liquato frixus. Hæc omnia Kentmanus. Addit Gesnerus non in Albi tantùm, sed Sala etiam apud Misenos flumine zertam capi.

Vsus in cibis.

Capito Anadromus.

D



DE

DE CAPRO, SIVE CAPRISCO. Cap. VIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

RONDELETIO κάπρος & καπρίσκος differunt, ſed καπρίσκος, χοῖρος Strabonis & μυς Oppiani & Aeliani ſynonyma ſunt: Aliàs tamen etiam dubitat, an χοῖρος Strabonis ſit ipſius κάπρος, vel καπρίσκος. Saluiano verò etiam κάπρος & καπρίσκος iidem ſunt, item & ὗς: & ne citra rationem ita ſentire videatur, ſententiam rationibus ſtabilire conatus eſt. Κάπρον (cuius Ariſtoteles & Athenæus meminit, quemq. Plinius Græcam vocem imitatus Caprum: & Theodorus Latino vocabulo Græcam æmulatus ſignificationem Aprum eſt interpretatus) & καπρίσκον (cuius Diphilus apud Athenæum meminit,) vnum & eundem piſcem eſſe, non ſolùm ex maxima nominũ affinitate, ſed ex eo etiam intelligi (inquit) poteſt, quòd vterq. (vt infrà declarabitur) duram pellem habere traditur. Quòd præterea κάπρος & χοῖρος (cuius apud Strabonem & Athenæũ habetur mentio) etiam ſit & dicatur; præterquam quòd vocum ſignificatu conijci poteſt, (vti enim κάπρος ſylueſtrem, ita χοῖρος domeſticum porcũ ſignificat,) manifeſtiſſimè probatur ex Athenæo, qui Ariſtotelis κάπρον, χοῖρον vocat. Coniectura hæc Saluiani eſt ex eo quod cùm Ariſtoteles Caprum in Achelloo amne vocalẽ eſſe dicat, Athenęus Ariſtot. citãs ſolos piſciũ vocales eſſe dicat σκάφρον καὶ τόν ποτάμιον χοῖρον. qui Athenæi locus viris doctis plurimum negocij faceſſit, & ipſemet Saluianus mutilum eſſe profitetur. Rondeletius apud Ariſtotelem σκάφρος, an apud Athenæum κάπρος ſit legendũ, dubitat; ego κάπρον apud Ariſtot. lego, quia & Plinius Caprum, non Scaphrum reddidit. Euſtathius Athenæi locum repetens pro σκάφρος legit σκάρος. Euſtathium ſequitur Caſaubonus. Scarus tamen Ariſtoteli, quem citat Athenæus, vocalis non eſt. Geſnerus cùm χοῖρον ποτάμιον apud Ariſt. nõ inueniret, eundẽ eſſe conijcit cum Ariſtotelis Capro: alij Chalcidem intelligi hoc nomine volũt, piſcem videlicet Ariſtoteli vocalem, & dulcibus in aquis habitantem. Κάπρος enim Archeſtrato marinus eſt. Rurſus an χοῖροι ſiue Porci Niloi è mari in Nilum aſcendant, incertum eſſe puto; hoc enim neq. Athenæus, neque Strabo tradunt: & Saluianus ſuum piſcem marinũ eſſe ait, & pelagi potius quàm litorum accolam: Rondeletius quoque marinum fecit. Quærit Geſnerus, an Nilous iſte Porcus, ſit potius Perca fluuiatilis minor, cũ piſcis (inquit) ſit rotundus, ſpinis in capite noxijs. Hæc enim illi attribuit Strabo. Quam coniecturam ſummoperè probo, nam quemadmodum crocodili Porco piſce in Nilo, ita hoc piſciculo Lucij, qui in cæteros tutò graſſantur, abſtinent. Adhæc Friſiis hodieque Porces, Hollandis corrupte poſt nominatur, & à nonnullis ficto nomine Latino Porcellio, & Porculus. Pergit Saluianus, Ὗς verò, licet dubitare videat̃ Athenęus, an κάπρος ſit, vnum tamen & eundem piſcem eſſe, tùm eadem nominum ſignificatione, tum Ouidij teſtimonio aſſeuerare poſſumus, nam quemadmodũ alij καπρίσκον & χοιρον, (vt dicemus deinceps) ferum eſſe tradunt; ita ipſe Sues diras appellat. Leue & hoc argumentum eſt χοιρος quidem Nilous ſpinis horret, nec propterea meo iudicio ferus dicendus eſt. Alijs enim natura arma dedit, ad iniuriam inferendam, vt Lucio & crocodilo, ſimilibuſque alijs, quæ ex rapto viuere voluit; hæc rectè fera dicimus: alijs verò dedit ad propulſandam, vt Porco Niloo, qui propter corporis rotunditatem & ſpinis ſuis crocodilo periculoſus eſt. Adhæc probandum fuit Saluiano ὗς Ouidio Sues eſſe, quod etſi non nego, incertum tamen eſſe exiſtimo. Athenæus dubitare videt̃, vtrum tria hæc nomina ὗς, ὕαινα & κάπρος, trium vel duorum vel vnius piſcis nomina ſint. Vbi ὗς ex profeſſo nominat, ſimul loquitur & de hyęnis, quas & Hyænides dicit, cùm antea de Capro ſcripſiſſet. Geſnerus Hyænam aliquando eandem cum Glani eſſe coniecit, quoniam eiuſdẽ nominis quadrupes alio nomine (vt apud Ariſtotelem legitur) Glanus appellatur. In capite verò de Glani, Bellonium taxat, quòd Glani Hyænam eandẽ faciat. Et ſi Hyæna & Hys ſynonyma ſunt, vt ex Athenæo apparet; Hys & Hyæna neque Glanis erunt, neque etiam Caper ſiue Aper: Numenius enim ὗν ψαμαθίδα vocat, quaſi in arena fodientem, quòd terreſtris Suis more roſtro is piſcis arenam fodiat, quod nec Glani, nec Capro, dummodo Caper ſiue Capriſcus eſt, quem cũ doctis eſſe credo, non conuenit. Quamobrem nemo puto vitio verterit, ſi ὗν hoc ſaltem loco à Numenio memoratam, eandẽ eſſe coniecero συάκιῳ, cui Simeon Sethi eas in nutriendi facultate rationes attribuit, quas alij ferè Rhombo, & Gyraldus aliquibus Rhombum putari ſcribit; Rhombus autẽ teſte Ariſt. arena ſeſe obruit; quã coniecturam auget non parum authoritas Epicharmi in nuptijs Hebes, ſimul nominantis tanquam congeneres piſces, Hyænides, Bugloſſos &

Caper. Aper. Capriſcus.

Caper & Porcus Niloticus an idem.

Porcus fluuiatilis Athenæi quis. Chalcis.

Porcus Nilous Strabonis.

Hys.

Hyæna. Hyęnæ. Glanis.

Syacion. Rhombus.

Citharos

A Citharos. Quærendum etiam num Syagris vel cum hoc piſce vel cum Capro eadem ſit, ſiquidē & huic à Sue nomen. Eſt enim etiam Syagros Græcis fera, quæ Latinis Aper. Pergit Saluianus: Poſtremò quòd μῦς (cuius Oppianus atque Aelianus mentionem fecere.) & καπρίσκος vnus ſit piſcis, apertiſſimè declarat Athenæus dicens: καπρίσκος καλεῖται μὲν καὶ μῦς. hoc eſt, Capriſcus vocatur quidem & Mus. Nec eſt, vt vnà cū Hermolao Barbaro ὗς hoc Athænei loco prò μῦς reſtituendum conijciamus, quādo quę μύι ab Aeliano, & Oppiano tribuunt, καπρίσκῳ optime reſpondent. Quid itaq. Athenęo reſpondebimus qui μῦν (Dalechampius Porcum reddit) inter σελάχη, ideſt cartilagineos ex Ariſtotele recenſet, his verbis? Idem (Ariſtoteles) libro περὶ τῶν ζωϊκῶν. *Cartilaginei (inquit) vt Bos, Paſtinaca, Raia, Torpedo: ac prætereos, Solea, Paſſer, Mys.* Reſpondet Geſnerus apud Ariſtotelem hoc non inueniri, quare etiam id nō approbat. Equidem Solea & Paſſer cartilaginei non ſunt, ſed ſpinoſi, plani tamen, ſicut cartilaginei priores, Bos, Paſtinaca, Raia, & Torpedo: quamobrem ſi quis μῦν hoc loco cartilagineum planū intelligat, ego ei non contradixero, eum nempe quem Genuenſes Peſce Ratto, ideſt, Murem piſcem, alij Rattepennade quaſi alatum Murē dicunt. Eſt item μῦς Ariſtoteli, Oppiano, atque eidem Athenæo ex genere teſta tectorum. Monet præterea lectorem Saluianus, errorem non eſſe ſi quis Tunnos appellet marinos B Sues, propterea quòd non ſecus quàm Sues glandibus nutriantur: ſciendumq. Iſidorum Hiſpalenſem non hunc de quo agitur piſcem, ſed Sturionem Suem vocare. Sunt tamē multa alia aquatilia Sues ſiue porci marini nuncupata, vel quòd adipe aut larido terreſtrium more plena ſint, vel quod grunnire dicantur, vel quòd ſpinas in tergore ſetarum inſtar erectas oſtendant, vel ab aliqua cum quadrupedibus alia affinitate. Appion teſte *a* Plinio maximum eſſe tradit Porcum, quē Lacedæmonij Orthragoriſcum vocant, grunnire eum dū capitur: ſed Saluianus hunc à Capriſco non diſtinguit: Nos vnà cum Rondeletio maximum & inſolentis figuræ piſcem pro eo dedimus, Molam nimirum Saluiani. De Hycca & Hiſca nonnihil etiam in Sturione dicetur, quē nondum adultum fluuioſque nondū ſubeuntem Veneti Porcellettum quaſi Porculum dicunt, & fortè hunc intellexerit D. Ambroſius *b* in Hexamero his verbis: *Gulo Porcellum amat, vt comedat.* Apparet enim Porcelli nomine lautum quendam piſcem intellexiſſe. Belgæ & Germani Oceani accolę, Angli item & Galli, Delphinum, Suem marinum dicunt, Gręcorum imitatione, quaſi δίλφακα, ideſt, Porcum adultum maſculum. Bellonius eodem apud Gallos nomine Phocænam appellari ait, Suis nomen huic potius quàm Delphino conuenire, vt pote qui pinguior eſt. Albertus Phocam alibi ex genere marinorum Porcorū eſſe ſcribit, ideſt, Cetorum, ni fallor, cùm ſit omni- C bus ferè commune lardū habere: ita mercatores Balænæ ſalſamenta porcinam dicunt teſte Scaligero: Facete D. Ambroſius in Hexamero Iudæos ait marinis Porcis veſci, quibus terreſtribus non veſcantur, Ceti alicuius ſalſamenta intelligens. Nos & Centrinen Galeorum generis Maſſilienſibus, & in Italia Porcum vel Porcum marinum nuncupari diximus. Poſtremò Caper ſiue Capriſcus noſter vulgò à Gallis Siculiſque Porcus appellatur teſte Rondeletio, quare cùm ob hoc, tùm quod aculeis in dorſo armatur validis, aſperis, acutis; Geſnerus quærendum proponit, an idem fortè ſit *c* Plinij Porcus, de quo ſcribit: *Inter venena ſunt piſcium Porci marini ſpinę in dorſo, cruciatu magno læſorum: remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore.* In eandem ſententiam inclinat * Rondeletius: Saluianus verò quin ſit non dubitat. Ego nihil definio, cùm quod an venenoſus ſit huius piſcis ictus non conſtet, tùm quòd corio tegitur duriſſimo, atque aſperrimo, vt lignum eo vel quicquid durius aliud poliri poſſit, cùm marinus Plinij Porcus; limo videatur obſitus in hoc enim veneni medicina eſt. Capriſcus noſter Romæ Peſce Baleſtra, qua ratione dicatur, mox dicetur.

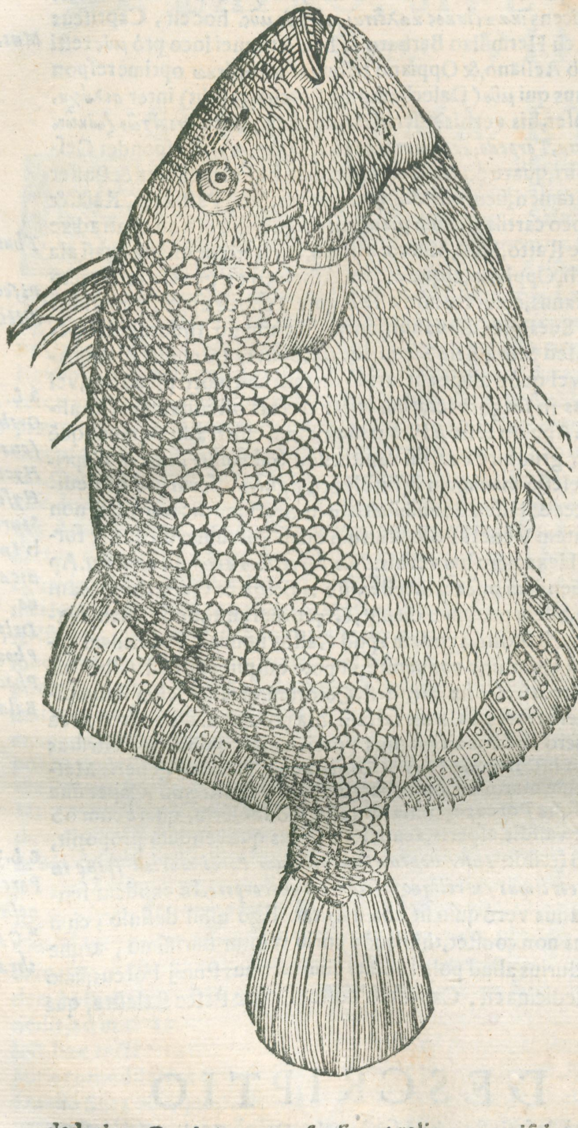
Syagris. — *Mus.* — *Thunnus* — *Piſces Sues dicti.* — *a L. 32. c. 2* — *Orthragoriſcus* — *Hycca.* — *Hyſca.* — *Sturio.* — *b In Dominica paſſione* — *Delphinus.* — *Phocana.* — *Phoca.* — *Balana.* — *c L. 32. c. 5.* — *Porcus venenoſus.* — ** Cap. de Orthragoriſco.*

D FORMA. DESCRIPTIO.

SAluianus hūc piſcem diligētiſſimè deſcripſit in hæc ferè verba. Caper (Molæ piſcis inſtar) caput vtrinq. admodum compreſſum habet: oculos rotundos atq in ſuperiori capitis parte locatos: Os paruum & valde denticulatum: vtraque enim maxilla octonis dentibus validiſſimis, magnis, latis, non ſerratis, ſed continuis atque humanis ſimillimis munita eſt. Branchias vtrinq. quaternas non oſſeo & dearticulato (reliquorum ſquamatorum inſtar) operculo ſed cute contectas, nec lata, ſed modica ſciſſura (Molæ piſcis more) peruias habet, Nec ſi *a* Ariſtot. dicat: *Habēt quib⁹ pauciſſima ſunt, ſingulas branchias vtrinq. eaſq. duplices, vt κάπρος* (ſiue Aper vt Theodorus vertit) *alijs bina vtrinque ſunt, altera ſimplices, alteræ, duplices, vt Congro,* ſuſpicari debemus hunc noſtrum piſcem Caprū non eſſe, cùm neque etiam verum ſit, quòd binæ vtrinq. branchiæ Congro ſint. Et propterea mirari potius conuenit, cur hæc ita tradiderit Ariſtoteles. Vtrinq. vna tantum pinna & rotunda ab branchias conſpicitur: nā illis quæ in piſcibus alijs vtrinq. in ventre ſunt conſpicuæ, prorſus caret. In dorſo ferè medio tres mēbrana inter ſe iuncti reperiunt aculei robuſtiſ-

Caput. — *Oculi.* — *Dentes.* — *Branchia.* — *a L. 2. hiſt. cap. 13.* — *Pinna.* — *Aculei.*

Caper ſiue Capriſcus.



robuſtiſſimi, & magni, quorũ prior reliquorũ duorum triplus eſt, quoſque omnes non ſolùm vbi vult, deprimit, ſed in ſulcum etiam oſſeum, in dorſo ob id ſculptum, recondit. Depreſſi autem, & reconditi, vti quàm facillimè ſimul eriguntur, ita eorum vnus duntaxat erigi nequit. Et pari ratione erecti omnes deprimi poſsunt, cùm eorum vnus nequeat: ſuntque ea arte fabrefacti, vt cùm prior & maior quantumuis impulſus deprimi nullo prorſus pacto poſſit: poſtremi tamen depreſſione, quæ facillima eſt, ſtatim deprimitur, non ſecus quàm in arcubaliſtis vocatis, in quibus paruo ac inferiori ferreo vecte compreſſus, tenſus illico remittitur arcus: ob cuius ſimilitudinem hic piſcis noſter Romæ Peſce baleſtra vocatur. Et quod maiore dignum eſt admiratione, ſi poſtremus aculeus non prorſus deprimatur, ſicuti prior quoque proportione duntaxat deprimitur, ſic ibidem etiam ita rurſus cõſiſtit, atque obfirmatur, vt nullo impulſu vlterius deprimi poſſit, niſi reiterata poſtremi deꝓſſione. Hos ternos aculeos pinna ſequitur, ad caudam vſq. deducta. Oſſe autem valido, lato, & recuruo, ex cordis loco ad eam ventris partem, quæ è branchiarum regione eſt primùm reflexo, deinde per vẽtrem ſub cute vſquè ferè ad podicem extẽſo, ibidemq. poſtremò in acutiſſimum, & conſpicuum aculeũ deſinẽte, tota anterior vẽtris regio roboratur atq. munitur. Quæ verò inter prædictum aculeum, & podicem ventris portiũcula relinquitur, pleriſq. alijs lõgè minoribus, ſed ſatis robuſtis atque ſerratis aculeis armatur. A podice per ventrem reliquum ad caudam vſq. alia ſingularis pinna deducitur. Cauda (quæ non ſenſim vt reliquorum piſcium, ſed repentè extenuatur) in vnicam, & latam pinnam degenerat: Vẽtriculum habet amplum, & craſſum inteſtina lata, & valdè reflexa: hepar ſubalbidum, cui fellis veſica hæret. Corio tegitur ſquamoſo, cuius tamen ſquamæ ſerpẽtis potiùs, quàm piſcis videntur: nam prẹterquàm quod eo ordine ſunt cõmiſſę, vt lineas, cãcellatim ſeſe interſecantes conſtituant, firmè etiam, & validè adeò hærent, vt deſquamari nequeãt; vnde ita durum, & aſperum efficitur eius corium, vt vix diſſecari queat (Rondeletius ſeſe expertũ eſſe ſcribit, ne acutiſſimo quidem gladio penetrari poſſe) atq. ligna, & ebora eo poliri poſſint. Quamobrẽ iure Aelianus atq. Oppianus marino Muri pellem præduram tribuere, & Athenæus Ariſtotelis teſtimonio (etſi apud Ariſt. id nunc non legatur) inter piſces qui aſpera cute tegũtur, κάπρον recenſuit. Quod ad colorem attinet, ex liuido viret, nonnullis paruulis notis cæruleis cõſperſus dorſi verò & ventris pinnæ nigricantes cæruleis & rubentibus maculis quã plurimis inſigniũtur. Eſtque totius piſcis figura valdè compreſſa & lata, atque ferè orbicularis. Ad multam magnitudinem

Cauda. *Partes internę.* *Color.*

E F G H

A tudinem non excrescit, duas enim libras rarò excedit, vnde meritò Oppianus, & Aelianus cum haud magno corpore esse dixerunt. Hactenus ille.

LOCVS. NATVRA. MORES.

DEscriptus depictusq. piscis marinus est, pelagis potius quam litorum accola, & Caprum Archestratus, Oppianus, & Aelianus Murem, marinum faciunt, & Ouidius Suem. Cæterùm in fluuijs quoque reperiri *a* Aristotelis, & *b* Plinij testimonio tueri potest, Ille enim Caprum, Aprum Gaza, quem Achelous amnis gignit, vocalem esse scribit. Non vult autem philosophus in eo amne tantùm nasci, sed ibi tantùm vocalem esse: id quod Plinius etiam aduertit, hunc locum sic reddens: *Et is qui Caper appellatur, in Acheloo amne, grunnitum habet.* Saluianus carne vesci scribit, cancris, squillis, atque testatis: Soliuagum esse, & rarò capi. Audacem verò etiam, & bellatorem esse ϕ Aelianus ostendit his verbis: *Marini Mures etsi non magno sint corpore, inexpugnabili tamen septi sunt robore, quippe qui ad propugnandum duplici confidunt armatura, praduræ nimirum pelli, & dentium robori, cum valentibus enim piscib. & rei piscatoriæ peritissimis hominib. pugnāt:* ex Oppiano nimirum qui interprete Rondeletio sic canit: *Est quoque præ reliquis sæuum Muris genus, audet Bella inferre viris gens tantula, tergore duro Fidens, & densis armato dentibus ore.*

a li.4. Hist cap.9.
b li.11.cap. 51.
Cibus.

B

VSVS IN CIBIS.

CArnem habet duram, atque insuauem, vnde iure Athenæus, inquit Saluianus, inter σκληρότατα Capron connumerat. Et apud eundem de Caprisco βρομώδης δ' ἐστὶ καὶ σκληρός κιθαρυδ' ἐστὶ δυσπέπτερος, δέρμα δ' ἔχει εὔστομον, idest *Virus olet, & durus est, difficiliusq. quam Citharus concoquitur, pellem verò habet suauem.* Rondeletius εὔστομον interpretatur, bene firmum, & robustum. Saluianus locum deprauatum credit. Nos quid sentiamus in Apro Rondel. diximus.

DE STVRIONE. Cap. XI.

SYNONYMA. ETYMVM.

STurionis nomen, quo nunc vbiq. terrarum hic nobilissimus piscis audit, Gothicum esse testatur Scaliger pater, & ab ea gente in Europā inferiorē importatū. Sic.n. etiamnū, inquit, vocant Stur. Diuersimodè tñ hoc vocabulū scribitur; apud Belgas & Anglos Steur, itē & apud Germanos, qui & Stor pronunciāt, apud nos Sturiō, apud Gallos Sturgion, & Esturgion. Iouius verò Sturionem dici arbitratur, quasi Istrianū piscē, fuereq. qui Stirionē dicere maluerunt vt Platina, & Sigismūdus Gelenus Cisalpinus, quasi, inquit hic, στιρίωνα dicas, ꝙ rostro suo proræ itē rostratæ speciē gerat. Veneti si paruus est, Porcelletto, quasi porcū nondū adultū, Hispani similiter Suillum, nō Sulium, vt Iouius habet, vocāt ab officio, qm̄ cū quid inquirit, Suis more terrā sub aquis fodit, vt inquit Isidor⁹, & Storē Germanis teste Gesnero, est cęnū, aut vadū aquæ fodere, & cōmouere. Ad Hispanicā nomēclaturā accedit Silluarion, quo nomine Aetio appellari Sturionē arbitratur Hermolaus. Burdigalēses in Gallia Creac dicūt, qđ (vt suspicat Innominatus quidā) eius caro quadrupedis carnē veri⁹ quā piscis referat. Illyrij Geseter, Vngari Geczyge, vel Gecschyge, Poloni Czetzugè, vel Iesziotr, Turci Suruck, vel Syrick: Gręci nostri tēporis Ξυρίγι quasi Oxyrinchū, à rostro nimirū acuto, & oblōgo, qđ nomē alijs etiā piscib. tribuitur: Cyprij verò teste Bellonio, Moronā, qđ nomē cæteri Græci ad Husonē referūt, vt Rondel. & Calcagninus tradūt. Quo nomine modò apud antiquos, cū Gręcos, tū Latinos piscis iste lautissimus appellatus fuerit, diuersæ, nec dicā cōtrouersę sunt recētiorū sentētiæ, quas oēs, vt veritas clariùs elucescat, examinare nō piguit; Nō.n. cū Bellonio dicendū arbitramur, ijs relinquēdas esse, qui reb. obscuris, paullò curiosiùs addicti, ēt interiora maris, & fluminū paullò liberaliore ingenio perscrutātur: sic.n. bubulcum aliquē, nō virum doctum loqui oportuit. Prior itaq. opinio est Volaterrani, qui Poggium Florentinū aliosq. illius æui eruditos secutus, Sturionē Lupum veterib. dici arbitratus est, argumēto quòd Lupus Tyburtinus, isq. maximè qui inter duos pontes captus esset, piscium apud Romanos esset laudatissimus; quā nos opinionē capite de Lupo refutauimus. Altera opinio est Francisci Philelphi, q cū apud Pliniū legisset: *Sunt & in quibusdā amnibus haud Thunnis minores, Silurus in Nilo, Esox in Rheno, Attilus in Pado inertia pinguescēs ad mille aliquādo libras catenato captus hamo, nec nisi boum iugis extractus:* his adductus verbis Attilum nō posse esse alium à Sturione cōtendit: prægrādes illos Sturiones qui in Pado capiuntur, pisciū eius amnis maximos esse arbitratus: quod tñ falsum est inquit Saluianus, cū Attilus is sit, qui hodie ab accolis Padi veteri seruato vocabulo Atina, Adilo, & Ladino (nostris piscatorib. Aden) vocatur piscis ipso Sturione amplior, effigie, sapore, ꝑtio, & tota ferè natura ab eo dissimilis, atq; adeo diuersus, vt in prouerbiū Ferrariæ abierit, cū duas inter se maximè distātes res significare volūt, eas sic differre, vt Stur. ab Attilo dicunt. Tertia opinio, quæ Theodori Gazæ à plerisq. fuisse creditur. Stur. esse *a* Plinij Tursionē asseuerat; propterea ꝙ Plinius, qui solus Latinorū Tursionis meminit, scribens: *Delphinorū similitudinē habent, qui vocantur Tursiones: distāt tristitia quidem aspectus: abest enim ille lasciuia, maximè tamen rostris Canicularum maleficentia assimilati:* Sturionis formam, atque naturā expressisse videatur:

Sturio, vox est non Latina, & vnde dicatur.
Istrianus piscis.
Suillus.
Silluarion.
Oxyrinchus
Morona.
Vt veterib. vocetur.

C

D

Lupum non esse.
Attilum non esse.
a lib.9.c.9.
Tursio Plinij.

accedatq.ad hoc, vt nouitiũ Sturionis nomẽ antiquo Turſionis, plurimũ eorũ iudicio alludat. Verũ q̃ hæc quoque, cuiuſcũq; ſit, opinio erronea ſit, facilè intelligi põt: nã cũ tũ ex p̃citatis Plinij verbis, tum ex *b* Ariſt. teſtimonio dicẽtis, *excepto Delphino, & Phocęna*, quã Turſionẽ interpretor, inquit Theodorus, *nihil in Ponto maleficũ*; maleficũ eſſe Turſionẽ clarè cõſtet, qđ & Archeſtratus cõprobat apud Athenæũ, inquiens: *Qui à Romanis Turſio vocatur, Carcarię.i. Caniculæ ſpecies eſt*: is Sturio eſſe nõ poterit, quippe q paruo, ac edentulo ore eſt: deinde cũ eiuſdẽ Ariſt. authoritate Turſio, ſiue Thocęna in Ponto naſcatur, catulos pariat, ac lac habeat, quo ſuos nutrit fœtus; quomodo Sturio erit, qui vbiq. naſcitur, quiq. ouiparus eſt Nec quiſquam pro hac opinione defendenda à Theodoro deficiens, qui ſemper Phocænam in Ariſt. Turſionem vertit, Plinij Turſionẽ Ariſt. Phocænam non eſſe dicat: nam ſi ea quæ Phocænæ tribuit *c* Ariſt. inquit. n. Turſio, Phocæna, *Delphino ſimilis eſt, naſcens in Ponto, ſed intereſt, quod minor Turſio eſt, dorſo ampliore, colore cęruleo: complures eum eſſe genus* d *Delphini opinantur*: & alibi *maleficum* eum facit, cũ ijs quę de Turſione dicuntur à Plinio cõtulerimus, maleficum, & Delphinis ſimillimum Turſionem, vnũ atque eundem eſſe dicemus. Quarta opinio eſt Hermolai Barbari, qui per epiſtolam Paulo Corteſio reſpondit Sturionem antiquitas Hyccam fuiſſe: cuius opinionis etiam in corollario, quod Dioſcoridi appendit, non ſolùm meminit, ſed rationem quoque reddere videtur, inquiẽs: ſunt qui Gręcè Hyſcam, ſiue Hyccam, hoc eſt, Porculum pro Sturione captant, quaſi ea coniectura Hyccam Sturionem arbitretur Hermolaus, quòd Hycca Porcum ſignificet, Sturio verò, & præcipuè paruus Porcelletto vulgò tota fere Italia vocetur. Qua in re docti Hermolao quoque diſſentiunt, quandoquidẽ ex Athenæo, qui ſolus Hyccã nominat, non ſolũ nihil colligi poteſt, verùm etiã ipſemet ignorare videtur, qui piſcis Hycca ſit. Scribit. n. Hyccam à Callimacho Sacrum piſcem vocari, & à Zenodoto annotari; & Erythrinum à Cyrenis Hyccã dici; ab Hermippo verò Smyrnæo Hyccã Iulidẽ. Geſnerus Hyſcam ab Hycca differre ait, exiſtimatq. hoc nomẽ niſi apud Symeonẽ Sethi reperi in libro de alimentis. *Hyſca, ὕσκα*; inquit, *qui cõmuniter ὕχρα nominatur*, Gyraldus interpres Porculum vertit, *ſuccum phlegmaticum, & paruũ generat, quãquã multi ſuauiter eo veſcantur, tãquã cognationẽ quãdã cũ noſtra natura habeat, ac ſimile, ac potius analogũ in piſciũ genere nutrimentũ ex eo, vt inter quadrupedes ex porcis, homini accedat, vnde etiã nomẽ Hyſca factũ videtur, ab Hys quod Porcum ſignificat, &c.* Ex quibus Geſnerus colligit Hyſcam reuera Sturionem eſſe. In qua ſententia quoque fuiſſe videtur in epiſtola ad eundem Geſnerũ Sigiſmundus Gelenius, hunc in modum ſcribens: Hiſce diebus didici ſpecie modò, non item genere diſtare tres hos piſces, Danubianum Marionem, de quo nomine mox, Padanum Attilum, & Hyſcam, quem Trãſalpini Sturionẽ nunc vocant, nos Ciſalpini rectiùs mea quidẽ opinione Stirionẽ quaſi tu ςειρίωνα dicas, ꝙ roſtro ſuo proræ item roſtratæ ſpeciẽ referat. Atq; hos oẽs nõ abſurdè fortaſſis Porcos fluuiales dixeris, ꝙ & Græcis placuiſſe liquidò apparet, duntaxat in duobus, Hyſca, & Marione, quis Germanis Hus, Bohemis Vuijz vocatur, ac ſi Græce dicas ὗς. quibus tertius, Attilum dico, totius corporis figura perſimilis eſt: & ſi quid inter illos paulùm euariet, ex diuerſitate regionum accidere vr̃, quod nõ in brutis ſolùm, ſed & in humano genere ſatis conſpicuum eſt. Omnino cũ Porco terreſtri hoc totũ genus quædã habet cõmunia; præcipuè roſtrũ, adipes, totiuſq. corporis obeſitatẽ, niſi ꝙ Hyſca aliquanto gracilior collata ad alterutrum apparet, ſicut & mole vtriq. cedit. Oẽs tñ cetacei, vt inter fluuiatiles haberi poſſint. Hæc ille; & reuera Sturio licet marinus piſcis Porcus fluuialis nõ malè dicetur, qñquidẽ niſi in fluuijs augetur, & niſi in ijſdem pingueſcit plurimum: vnde Cyprij Sturionẽ hodieq. Moronã vocãt, cũ cæteri Græci hoc nomine Germanorum Huſonem appellent, ob magnã nimirũ inter ſe naturæ formæq. ſimilitudinẽ, & vtriuſq. ad ichthyocollam conficiendam vſum. Placet itaq. Geſneri iudiciũ, inde Marionis nomen defluxiſſe, cuius mentio apud Plinium: nam & Cretenſes porcũ μαριν appellãt, Veneti verò Sturionem marinũ, ſiue paruulum, Porcellum, vel Porcellettũ, vt & Parmenſes, & alij teſte Grapaldo, Plinius, vt arbitratur, Porculum marinum, his verbis: *Silurus graſſatur vbicumque eſt, præcipuè in Moeno Germaniæ amne propter Lisbbum, & in Danubio Mario extrahitur, Porculo marino ſimillimus* Quæ lectio, inquit, nobis probatur, cõtra. ſ. Rondel., qui pro Mario legit maior, nã de Siluro Danubij nõdũ nobis cõſtat an ſit, & quãtus; & ſi eſt, an Porculo marino ſimilis; quod nõ puto. Ego item hanc vulgarẽ lectionẽ probo, ſed de Siluro Geſneri ſententiã mox refellã. Sturionẽ verò veteribus marinum Porcum vocatum fuiſſe, Saluianus colligit, ex Iſidoro *e* Hiſpalenſi, qui octingẽtis ab hinc annis vixit *Porci marini*, inquit hic, *qui vulgò Suilli, qui dum eſcam quærunt, more ſuis ſub aquis terram fodiunt. Circa guttur. n. habent oris officium, & niſi roſtrum arenis immergãt, paſtum non colligunt.* Noſq. ſuprà dicebamus, Sturionem in Hiſpania hodieq. Sulio nũcupari. Quinta opinio eſt *f* Caroli Figuli, qui Sturionem Delphinum eſſe conatus eſt aſtruere, cùm alioqui Delphinus veterum omnium authoritate ex Cetis ſit. Haud pauca tamen quod ad formam, vtriq. cõueniunt, vt ſi quis Sturiones, fluuiatiles Delphinos vocet, inquit Geſnerus, nihil abſurdi faciat aquã quã non omnino fluuiatiles ſint, ſed è mari in fluuios maiores ſubeant, Auſonius certè Figulo anſam Præbuerit, vt pote qui Silurũ, quẽ Sturioni eundem eſſe Saluianus oſtẽdere conatur, amnicolam

b li. 8. Hiſt. cap. 13.

c li 6. Hiſt. cap. 12.

d li. 8. Hiſt. cap. 13.

Hyccam nõ eſſe.

Hyſca. Hychra.

Porcus fluuiatilis. Morona.

Sturionem Porcum marinum dici.

e li. 16. c. 6.

f in lib. de piſcib. Moſel. la.

Delphinum non eſſe.

Delphin amnicola.

E F G H

A colam Delphina vocat: vel etiam Solinus dum ait: *Delphinũ genus est in Nilo, quorũ dorsa serratas habent cristas. Hi Delphines crocodilos studio eliciunt ad natandum, demersisq́; astu fraudulento tenera ventrium subternatantes secant, & interimunt:* crustæ. n. illæ dorsuales, non Delphinis marinis, sed Sturionib. cõuenire videntur; quib. si crocodilorum ventres aliquando dilanient in Nilo, nõ minor, inquit Gesnerus, qñ & in Danubio etiã Husonem piscium maximum Sturio crustis illis hamatis ventrẽ subiens vulnerat, ac vincit, vt fama est, siue id consultò, & pugnæ ritu facit, siue temerè dũ fugiẽs, aut aliter impetu effertur, & in Husonẽ fortuitò incidit. Ne verò q̃s ex recitatis Solini verbis oĩo ex Delphinis id genus pisciũ esse in animũ inducat, is Marcellinũ audiat, q̃ nõ Delphinos vocat, sed Delphinis similes pisces esse testatur. *Crocodili quidam in Nilo*, inquit, *absũpuntur, subfossis aluis mollibus certis ferarũ dorsualibus crustis, quas Delphinis similes nutrit fluuius.* Conijcit itaq. Gesnerus hunc Niloum Delphinũ, eundem esse cũ Sturione, eundemq Oxyrinchũ ibi à Strabone, Aeliano, & Plutarcho vocari, qñ hodieq. à Græcis Sturio ξυρίχι nũcupatur, ob rostri. s. proceritatem, & acutiem, vt dictum est: Ego Niloum istum Delphina neque Sturionẽ, neque etiam Oxyrinchum esse puto. Sturionem tñ Oxyrinchũ vocari posse facilè concedo; sed veterib. sic appellari nõ puto. Plutarchus. n. quod & Gesnerus aduertit, Oxyrinchum in Nilo carniuorum esse insinuat, q̃ Sturioni nõ conuenit: *Isis, inquit, vt narrant Aegyptij, ex disiectis à Typhone Osiridis membris, pudendum solum non inuenit; mox enim vt in flumen abiectum fuit, gustarunt de eo Lepidotus, & Phagrus, & Oxyrinchus, quos præcipuè detestantur.* Quamobrẽ nec fluuiatilis Mugil fuerit, quem Oxyrinchum nominari Diphilus testatur apud Athenæum, nam nullus Mugil carniuorus est. Adhæc Oxyrinchus Nilous, & retibus, & hamo capitur. Sturio hamis nunquam, vt suo loco patebit. Oxyrinchus Nili alumnus, inquit *g* Aelianus, ex acumine rostri nomen trahit, vt apparet: & ab eo etiã præfectura quædam in Aegypto. Illic. n. venerationem, & religionem habet adeò, vt nullum hamo captum piscem attingere velint, metuentes ne qñ is piscis apud eos sacer, & magna religione præditus, eodem fuerit hamo traiectus; atq. cũ pisces retib. cõprehenduntur, diligenter etiam, atq; etiam perscrutantur, num quem horum piscium imprudẽtes vnà cùm alijs ceperint. Malunt. n. nihil piscium excipere, quã hoc retento maximum piscium numerũ assequi. Eum accolæ dicunt ex Osiridis vulnerib. esse prognatum. Osirin autem sentiunt eundem cũ Nilo esse. Adhæc scribit Aristobulus apud Strabonem præter Alosam, Mugilem, & Delphinum, nullum piscem in Nilum ascendere, Sturione itaq. Nilus caret, cùm Oxyrinchus, & Delpin ille, seu potius Delphini similis in Nilo celebrentur. Hic itaq. q̃ sit, ignoari nũc puto. Oxyrinchus verò C Bellonio nõ alius vr̃ q̃ Lucius, quẽ scribit in Nilo frequẽtem esse: estq. carniuorus, & retib. simul, & hamis extrahitur, & rostro etiam est acuto. Ab hoc Oxyrincho diuersus est Oxyrinchus Caspius eiusdẽ *h* Aeliani, cui quæ tribuit, omnia exactè Sturioni cõueniunt. In maximo, inquit, Caspiæ lacu Oxyrinchi ab acumine rostri nuncupati, magnitudine octo cubitorum procreantur. Eos Caspij captos distrahunt, & sale cõditos, atq exiccatos Camelis dorsuarijs Ecbatana vehunt. Quin & adipe detracto, farinas ex ijs conficiunt; & huiusmodi salsamenta quidem vendunt; oleo verò pinguissimo, & suaueolẽti v ngunt. Atq; etiã exẽpta ex ijs viscera excoquunt; vnde ad permultos vsus accõmodatũ fit glutinũ: nam nõ modò ad quæcũq; applicatũ fuerit, adhærescit, sed & firmissimè retinet; vt & decem diebus madefactum nunquam postea dissoluatur, neq; remittat. Itaq. etiã artifices, qui circa ebur laborant, eo vtuntur, & opera cõficiunt pulcherrima. In eadẽ quoq; sentẽtia est Gesnerus; item Scaliger pater, non dubium esse, inquiens, quin Circassi cæteriq. Meotidis accolæ Sturionẽ Oxyrinchũ vocẽt: glutẽ. n. inquit, quod ex eo fit, Xyrinchi dr̃ ab illis. Sexta opinio Iouij est, qui Sturionem veterib. Silurum dici arbitratus est: cuius coniecturas, ceu nimis leues futilesq. reijcit Rondeletius, qualis, inquit, hæc est, q̃ hac ætate quisnam pisciũ antiquitus fuerit Silurus, penitus, ignoremus, qui adeò in mari ac fluuijs testimonio Aristotelis, D Plinij, Athenæi, & Ausonij sit celebratus: ex aduerso autẽ de Sturionis antiquo nomine plurimũ dubitemus, q̃ sit oĩum ferè totius orbis fluuiorũ incola lõgè notissimus: cũ tñ credẽdũ nõ sit, Sturionẽ veterib. ignotum fuisse, aut Silurũ veluti aliquo naturæ defectu, tota eius generis extincta sobole penitus euanuisse. Hoc quidẽ in alijs piscib. euenit, p̃sertim lacustrib. & fluuiatilib.. qui & nomine, & alimenti præstantia apud nos sunt notissimi, à veteribus autem ne nominati quidem: contrà à veterib. multi maximè cõmendantur, nobis planè ignoti. Non oportet tamẽ celeberrimorum quorumque apud antiquos piscium nomina ponere ijs, qui apud nos quoque sunt in pretio, nisi id firmis rationibus, & à substantia naturaq. piscium ipsorum petitis inducti faciamus. Trutta hodie, & frequentissimus, & optimus habetur piscis, quo cùm lacus amnesq. Italiæ multi abundent, verisimile non est, veteribus Romanis fuisse planè incognitum, quod tamen antiquitus verum ipsius nomen fuerit, affirmare non ausis. Sequitur alia Iouij, nõ firmior coniectura. In Nilo, Borysthene, atque Danubio, vt Plinius de Siluris ait, etiamnum frequentissimos Sturiones reperiri. Nam in omnibus Nili ostijs, & superius prope Memphim Sturiones expiscantur. In

Delphin amnicola.

Oxyrinchus Niloticus.

g li. 10. c. 46

Lucius.

Oxyrinchus Caspius.

h li. 17. c. 32

An sit Silurus.

Trutta qui antiquis vocetur, ignotũ

Boristhene verò, qui hodie Neper est amnis, Phasiq. & in ipso Tanai apud Tanam emporiũ, tanta eorum est copia, vt cetarię ibi institutę sint officinę, in quibus ea salsamenta ex Sturionũ ouis saliti quæ Cauiaria dicim⁹, itemq. ipsa schinalia ex summo Sturionis spinali dorso, sale fumoq. inueterata cõficiãtur. Hæc quidẽ omnia fateor; præterea adeo frequẽtes esse & magnos in Danubio vt eo minores etiã amnes subeant, qui in ipsũ influunt, sicuti Drauam, Sauum & Tybiscũ, vt mirum non sit eos Moenũ subire, sicut Plinius ait. At præter Sturiones, in his etiam amnibus multi alij prægrandes pisces procreantur, ad quorũ nonnullos eadem coniectura accommodari potest. quantum verò ad Athenæum attinet, à quo Iouius Silurũ Istrianũ siue Danubium honoris atq. excellentię causa nominatũ fuisse scribit, vt ab eo Istrionem piscẽ dictum putet, & inde fortassis Sturionem; respondeo: Athenæo non Silurũ sed Clanin siue Glanida Istrianũ vocari, quẽ à Siluro diuersum esse, firmissimis veterum & probatissimorum authorũ sententijs postea cõprobabo, etsi ita cõuerterit Gaza. Porro quæ ex Ausonij Mosella proferũtur de Siluro, pro Iouio non faciunt, qui silurum describit, *velut Actęo perductum tergera oliuo*: cũ sturioni tergũ nõ flauescat, vt optimum oleũ, sed cæruleũ sit. Iam verò nec illud opinioni Iouij suffragatur, quòd Hispania omnis sturionem hodie sulium appellet, quæ vox à siluro parum abesse videtur; nã quemadmodum veteribus piscium nominibus gentiũ vocabula ob affinitatem accommodata nonnihil ad piscium cognitionem conferre nõ negauerim: ità ex coniectura inde solũ petita nec cũ alijs firmiorib⁹ cõiectura, certi aliquid colligi nemò dixerit. Lubrica enim est hęc ratio & sæpè fallax. Quod si ex nominis similitudine sola, Sturionis vetus nomen quærendũ sit, multò maior est Tursionis cũ sturione, quàm siluti cũ sulio affinitas, vnica enim litera S. ex medio in principium translata, ex Tursione, sturionẽ efficies. Illã tamẽ Iouij opinionem libenter amplexus est in suis in Dioscoridẽ commentarijs Amatus Lusitanus, & facilè cum Iouio credit, silurum Græcorum nostrũ esse sturionẽ, quòd Hispanicum nomen multùm ei fauere videatur: à Manardo verò & alijs reclamantibus sine vlla sententię illorum refutatione liberè dissentit. His omnibus Iouij & aliorum idẽ sẽtientium coniecturis vnicam rationem à natura & actionibus siluri sumptam opponimus: silurum authore Plinio vbicunq. sit grassari, omne animal appetentẽ, equos innatantes sæpe demergentem &c. quę in sturionem nullo modo competere possunt, nã dentibus caret, neq. maleficus, neq. ferox est; à quibus morib⁹ planè aliena est oris fabrica, vt neq. alia animalia petere neq. demergere possit. Hæc itaq. Rondeletius. Contrà verò Hippolitus Saluianus Iouij opinionẽ acriter atq. eruditissimè tuetur, & cùm nõ solum alij tanquã falsissimam reiecerint verũ ipse etiã Iouius ab eadẽ defecisse videat, quippe qui totius triginta annis, quos post libri sui de piscib⁹ editionẽ vixit ceu manibus datis, ne vllo quidem modo defendere eam conatus fuerit, si nunc tanquã omnium verissimam & ab omni cõtradictione liberam in veritatis lucem (inquit) protulero, tota mihi accepta referenda fuerit. Et iure quidem optimo. Vt enim manifestius silurum sturionẽ esse declaret contrarias rationes primum excutit, quas videlicet sic collegerat *i* Manardus: Primũ *k* Aristotele teste silurus *dentes adeo duros habet, vt morsu hamos frangat.* Nullos autem esse sturioni dẽtes omnes sciunt. *l* silurus eodẽ authore *damnatur, cùm feri oua*, nos fæminas sturiones ouis plenas, plus quam enixas probamus, non vsq. adeò tamen, vt maribus, quod idem in siluris facit, præferamus. *m* silurus *canis exortu, quia sublimis innatat, syderatur*, (eodem teste) sturiones eo tempore maximè commendantur. silurus (Plinio teste) *omne animal grassando appetit, vt & innatantes equos quandoq. demergat*, quod facere nullus vnquã sturiones vidit, ceu segnitiem potius quàm tantã agilitatem præferentes, alioqui quo pacto magna animalia insiliant, cũ nõ nisi minutissimis & sugẽdo vesci possint. Mitto longã illã & quasi singulatem ouorum custodiam, de qua *n* Aristoteles & eum secutus *o* Plinius: & quòd fluuiatilis semper ab *p* Aristotele dicit, neq. inter eos pisces cõnumeratur, qui ex mari ad flumina ascendũt, è quorũ numero sturionẽ esse certum est. Et quòd præcipuæ magnitudinis est silurus, nec minus quindecim talentis aliquando pendet, teste Plinio: ad quã molẽ nullus sturio producit. Vnum est (subdit Manardus) quod plurimũ apud me potest, quòd scilicet Plinius prope Padum natus, & qui propter Tyberis ripas vixit, silurũ, si esset sturio, peculiarẽ Nilo nõ fecisset, sed Attillo potius Padano sicuti magnitudine, ita natalib⁹ associasset. Hę (inqt Saluianus) sunt rationes, quibus sturionẽ silurũ esse nõ posse, nõ probari solum', sed certissimè etiã demõstrari omnes credunt: quas tamẽ nos facillimè diluemus, si quædã prius parũ huc vsq. animaduersa edocebimus. Sciendũ itaq. primũ siluri nomẽ Græcũ & nõ Latinũ vocabulũ esse, nã præter id qđ Dioscorides, Strabo. Galenus, P. Aegineta, Athen. Aelianus, ac Eustathius σιλύρȣ meminerunt, ipse etiã Athen. atq. Eustathius etymologiã edocẽt, dicẽtes Σιλȣ́ρος dicĩ ἀπὸ τȣ̃ σείειν τὴν ȣ̓ρὰν συχνὰ, hoc est, quia crebrò caudã moueat. Aduertẽdũ præterea Aristotelẽ, qui nunquã σιλȣ́ρȣ meminit, γλάνιδος mentionẽ fecisse, cuius Pausanias etiã, Athenæus atq. Aelianus meminerunt: Postremò notandum quòd licet tum σίλȣρον, tum γλάνιδα fluuiatilem ac magnum piscẽ scriptores faciant, nõ propterea vnũ atq. eundem piscem esse, vt opinatus est Plinius, ea quæ ex

Aristotele

Cauiaria vnde ad nos perferantur

Color Sturionis.

Sturionem Silurũ esse.

i L.9. Epist. 3.

k L.9. Hist. cap.37.

l L.8. Hist. cap.30.

m l.8. c. 20. li.9. c. 15.

n l.6. Hist. cap.14.

o l.9. c.37.

p l. 8. Hist. cap.30.

Siluri etymum.

E F G H

A q Aristotele Glanidi debētur, Siluro tribuēs: cuius errorē Theodorus Gaza, ac illi etiā q. nuper Pausaniam Latinum reddidere, secuti sunt: Ille. n. Aristotelis, hi verò Pausaniæ γλανίδα Silurum interpretari. Quòd γλάνις autem & σιλόυρος non vnus, sed duo pisces sint, ex multis intelligi potest: & primò ex ipso etiam Plinio, qui licet, vbi ea Siluro ascribit, quæ Glanidi ab Arist. tribuuntur, vnum, atque eundem piscem faciat, alijsq. ita errandi occasionem dederit, r alibi tn̄ eodem capite quib. morbis tum Silurus, tū Glanis medeatur, edocens duos pisces esse arbitrari videtur, & s rursus manifestissime demōstrat in suo pisciū catalogo, in quo & Silurū, & Glanidē cōmemorat: id haud facturus, si vnum tm̄ piscem arbitratus esset: Verū cū tanta sit Plinij in hac re incōstantia, vt non minus alteri falsæ opinioni (cuius ipse primus, vti arbitror, author extitit) q̄ huic veræ nostræ subscribat, Athenæum, atque Aelianum de Siluro, & de Glanide agentes consulamus: Atheneus itaq. cū inquiat. *Qui verò in Nilo sūt Lati, magnitudine excellūt, vltra ducētas libras. Est autē hic piscis candidissimus, & suauissimus omnib. modis cōditus, similis Glanidei, qui reperitur in Istro:* deinceps verò quatuor, aut quinque interiectis lineis sic subdat: *In Nilo sunt Torpedo, Porcus, Simus, Phagrus, Oxyrinchus, Alabes, Silurus Synodōtis, Eleotris, Anguilla, Thrissa, Abramis, Typhle Lepidotus, Physa, Mugil, alijq́. plurimi:* manifestè Silurum, & Glanidē, duos pisces esse indicat. Nam

B Latum Nili piscē Glanidi assimilaturus, frustrà ad Glanidem Istri cōfugisset, si in ipso etiā Nilo reperiretur Glanis, vti reperiretur certè, si Silurus (quē ipsemet Niliacis piscib. annumerat (Glanis esset: Præterea si duo nō essent pisces, iure culpandus esset Athenæus, vt qui nō solū eadem pagina, sed eisdem ferè lineis ineptè vsus esset synonymis nominibus eundem piscem Glanidē primū, paulò vero pòst Silurū appellās: Aelianus autē nō solū idē demōstrat, cū vtriq. proprium caput fecerit, sed scribēs etiā. *Glanis piscis accola Mæādri, & Lyci Asianorū fluminū, & Europæi Strymonis, speciem Siluri similitudinemq́. gerit:* omnem adeo scrupulum euellit; vt non nisi imprudēter admodum id negari possit amplius. Nec est vt quispiam obijciat, similes saltem existimari ab Aeliano, quādo haud id nostra intersit, quippe qui eos duos pisces esse (vt manifestissimè Aelianus testatur) comprobare contendimus, num magis minus vè sint (vt quod rationem nostram nō interturbet) nunc negligentes: quam tamen similitudinem (quippe cuius solus Aelianus meminit) paulò pòst excutiemus: Nunc verò alia etiam ratione, Silurum alium piscē esse à glanide declaremus. Cùm scriptores omnes qui de Glanide loquuntur, eum aut validissimis munitū dentibus, aut ferocem, & sæuum faciant, eundemq. marem solum oīum ædita custodire oua sæpè, & quinquagenis diebus, ne absumantur ab alijs, & caniculæ exortu siderari, & aliàs fulgore sopiri testē

C tur, nemo vnquam horum vllum Siluro tribuit. Et pari etiam ratione cū omnes ferè authores qui de Siluro agunt, eum saliri consueuisse asseuerent, de Glanide id nemo testatum reliquit. Quib. sic declaratis, nihil eorū esse quæ Siluro iurè debētur, quod Sturioni nō quadret, manifestissimū est. Nam quod ad Arist. attinet, *validos habere dentes, quibus hamū frangat, damnari cum fert oua fœminā prestantiorē esse canis exortu siderari, oua quinquaginta dieb. custodire, & fluuiatilē tantū esse* non de Siluro, cuius vt diximus, nusquam meminit, sed de Glanide testatum reliquit ipse: quem perperam Teodorus Plinium secutus, Silurum interpretatus est. Quod verò ad Pliniū spectat, ipse quoque γλανίδα Silurum vocans, ferocem maleficumq. Silurum fecit. Nec si Plinius, vt nos quoq. fatemur, modo γλανίδα, modò verò σιλούρον Silurū nuncupare solitus est, cū inquit. t *Silurus grassatur vbicunque est omne animal appetens, equos natantes sæpe demergens precipuè in Rheno Germaniæ amne,* σίλουρον, & non γλανίδα ab eo Silurum vocari dicendum est: propterea quod ex Arist. id Glanidi ascribente, hoc nō transcripserit. Nam cū nullus antiquorū sæuū, & ferocē Silurum esse testatur, Glanis verò u Arist. testimonio, durissimis suis dentibus hamum rumpere, & vt paulò infrà mōstrabimus, tum in Rheno, tū in plerisq. alijs fluminib homines deuorare soleat: γλανίδα potius quā σίλουρον, Silurū ab eo vocari arbitrandū est. Quod Glanides autē in Rheno, & in nōnullis alijs fluminib. hominū deuoratores sint, testis est x Pausanias, dicens: *Feras in perniciem hominū non ferunt Græcorū amnes quemadmodum Indus, & Nilus, preterea Rhenus, & Istrus, Euphrates, & Phasis. Hi. n. feras hominū deuorātes, similes Glanidib. in Hermo, & Mæandro versantib. procreant, excepto colore nigriore, & robore: nam his Glanides inferiores sunt.* Verū cū verba hæc nihil minus probare videātur, quā feros, & hominū vorātes Glanides in Rheno reperiri, vti nos mōstrare cōtēdimus, quippe q illud idē qd̄ prius de Glanide scripserat Plinius, à Pausania etiā cōfirmari asseueramus: quo pacto id certè ex illis probetur, innotescet, si qd sibi velint hæc Pausaniæ verba, haud oīb. mea q. dē sentētia, p̄bè nota diligētius excutiemus. Cùm igitur Pausanias inquiat Rhenū, Istrū, Euphratē, Nilū, Indū, & Phrasim feras hoīum deuoratrices procreare, Glanidib. in Hermo, & Mæādro versātib. similes, excepto colore nigriore, & robore, nā robustiores sūt quā Glanides, haud intelligēdū est, vt falsò opinātur nōnulli, feras illas à Glanidib. specie distinctas esse, qn̄ solo colore nigriore, ac robore distingui specificā distinct. nō faciat, & maximè cū nō simpliciter à glanidib. sed ab illis solū, q i Hermo, & Mæādro versāt, colore nigriore, & robore illas

q li.9.c.16. & 51

Glanis à Siluro differt.

r li.31.c.10

s li.32.c.10

t lib.9.c.15

u li.9. Hist. cap.27.

x lib.4.

differre teſtetur:accedatq.ad hoc,quòd cùm Athenæo authore in Iſtro etiã Glanis reperiatur ſi feræ illæ à Glanidib.ſpecie differrẽt,eas Glanidib.aſſimiliatur Pauſanias,haud ad Hermi, & Mæandri Glanides confugiſſet:ſed illis,qui in eodem Iſtro reperiũtur;aſſimilaſſet. Nihil igitur aliud ſæuæ illæ Rheni,Iſtri,Euphratis,Nili,Indi,& Phaſis Pauſaniæ feræ ſunt,q̃ Glanides,Hermi,& Mæandri Glanidib.nigriores,& robuſtiores:& ob id forſan feræ potius q̃ Glanidis nomine appellata à Pauſania.Quamobrem vti Pauſanias Glanides Euphratis,Nili,Indi,Phaſis,Rheni,& Iſtri feras homines deuorantes;ità Plinius Glanidem Rheni omne animal appetentem,& equos natantes ſæpe demergentem,Silurum appellare videtur.Ad cuius y Plinij imitationem D.Ambroſium,*Voraciorem minorum piſcium Silurum* dixiſſe credendum eſt.Item cùm inquit:*Captus eſt Silurus,& inutilis præda detecta eſt*.Verùm præter Ambroſium,alij etiam,atque ipſe Aelianus, & Athenæus meo iudicio Glanin aliquando Silurum vocant. Nec obſtat,vti videtur Manardo, ꝙ Sturionum noſtrorum nullus talenta quindecim pendeat:ad quam magnitudinem,Plinio teſte, aliquando Silurus excreſcit,quando non vbiq.ſed in ſolo Nilo fluuiorum omnium maximo, maximos etiam procreari piſces,maximè rationi eſt conſonum.Ego hanc magnitudinẽ ad Glanidẽ quoque pertinere putem,quoniam num in Nilo Sturio ſit,non conſtat, & antè ex Ariſtobulo id negauimus.Nam quod ad præcitatam Aeliani,& Athenæi Silurum Nilois piſcib.annumerantiũ authoritatem attinet,fieri poteſt,quòd vel ipſi Silurũ pro Glanide imprudenter poſuerint. Nec illud quod plurimum apud Manardum poteſt,aliqua apud nos dignum eſt conſideratione: peculiarem.ſ.Nili piſcem Silurum cenſeri à Plinio,cùm Sturiones in Pado prope quem natus erat, & in Tyberi,propter cuius ripas vixit,frequentes reperiantur.Nam haud Siluri Niliaci, ceu peculiaris Nili piſcis meminit Plinius,vti opinatur Manardus, ſed ceu reliquorũ Silurorum maximi, quemadmodum Plinij verba contemplanti manifeſtum eſt. Quinimo & ipſemet eodem capite paulò infrà,in Rheno quoque Silurum reperiri teſtatur.Et z alibi inquit:*Siluri fluuiatilis, qui & alibi,quàm in Nilo naſcitur*. Hæc quoq.meo iudicio ad Glanin pertinent: Si.n.ad Sturionem referri debent,quid attinebat fluuiatilem vocare,ſi marinus piſcis eſt.Nec eſt quòd quiſpiam poſtremò obijciat,Sturionem quem Silorum eſſe contendimus,ſimilitudinem nullam habere cum eo piſce,quem Glanidem:fecimus:cùm tamẽ Aeliano authore,vt ſuprà citauimus,Glanis piſcis incola Mæandri,& Lyci Aſianorum fluuiorum,& Europęi Strymonis ſpeciem Siluri,ſimilitudinemq.gerat.Nam Aelianus in authorib.deſcribendis diligens certè,ſed haud quaquam in excutiendis eorum dictis induſtrius,cùm in citatum Pauſaniæ, cuius etiam auditor fuit ſub Adriano Principe,locum incidiſſet,ſæuaſq́ illas Rheni,Iſtri,Euphratis,& Phaſis feras à Glanidib.Mæandri,& Hermi ſpecie disiungi(vt prima facie verba ipſa monſtrare vidẽtur)arbitraretur, eidemq. prædictus etiam occurriſſet Plinij locus;videns illas Rheni,ac Iſtri feras,quarum meminit Pauſanias,à Plinio Siluros appellari;nec aduertens Glanidem, & Silurum hoc loco, vt alijs multis, vnum,atque eundem piſcem exiſtimari à Plinio,imò confundi potius ſed opinatus potius ei, nõ ſecus quàm Græcis omnib. Silurum verè alium piſcem eſſe à Glanide,rem ipſam magis interturbans ſcripſit.a *Glanis piſcis incola Mæandri,& Lyci Aſianarum fluminum,& Europæi Strymonis, ſpeciẽ Siluri ſimilitudinẽq́ gerit*.Quibus verbis ſicuti omnes Græcos authores ſecutus,Silurũ rectè alium piſcem à Glanide fecit,ſic perperam eos ſimiles eſſe aſſeuerauit: nam præter id quòd nullus alius ſcriptorũ hos piſces ſimiles fecit,nec ipſe,niſi incuria Plinianæ interpretationis deceptus,eos ſimiles exiſtimaſſet. Alias idem Aelianus Silurum apud Myſos ad Pontũ hamo capi ſcribens,cui eſca aſſus tauri pulmo appendet,Glanin,non Sturionẽ quoq.intelligit. Sic b itaq. rationibus,aduerſariorũ iudicio inſolubilibus nõ cõfutatis ſolũ argutis verbis, ſed re ipſa prorſus,atq.funditus peſſundatis;ne vllus dubitãdi locus relinquatur amplius,euidẽtiſſimis etiã veterũ teſtimonijs Sturionem antiquorum Silurum eſſe cõfirmemus. Primũ.n.ſicuti Sturiones marini ſunt,& fluuiatiles,vt monſtrauimus,ſic à Plinio inter piſces amnis,& maris cõmunes recẽſentur Siluri: idemq. teſtatur Auſonius dicens:

Nunc pecus æquoreum celebrare magne Silure,
Quem velut Actæo perductum tergora oliuo
Amnicolam Delphina reor.

Addi hic poteſt,quòd Glanidem nemo marinum facit. Et vti ex maiorum piſcium numero ſunt, ſic inter magnos piſces à veterib.cõnumerantur Siluri.Et quemadmodum implerisq.locis ſaliuntur Sturiones ita à veterib.Siluros ſaliri conſueuiſſe proditum eſt,& hodie ſalitus, vt olim affertur.Sed cũ hæ tres conditiones(etſi vix alicui alij piſcium conueniat) Sturionem Silurum eſſe plene,ac indubitanter nõ comprobent: potiora & certiora iam proferamus teſtimonia, à Plinio exordientes.Qui Siluri nomine modò Glanidẽ,modò Silurum,vt diximus,appellare ſolitus,cùm perperam Siluro,quæ Glanidi debentur,vt ſuprà citauimus,dicens:*Silurus graſſatur vbicunq.eſt omne animal appetens,equos natantes ſępè demergens,præcipuè in Rheno Germanię amne prope Lisbõ*, quod poſtremum verbum vti mendoſum eſt certè ita hactenus congruam eius caſtigationẽ non habemus,ſubiunxit:*& in Danubio*(*Mario* autem vt in impreſſis legitur codicibus,vel *mari*, vt in

manu-

y li.5. Hex.

z li.32.c.10

a li.11.c.45

b li.14.c.25

Sturionem Silurum eſſe

A manuſcriptis habetur, ſeu ſuperuacua, & temerè addita dictio expungi debet (nobis ſecus videt) *Extrahitur Porculo marino ſimilis*. Quibus verbis Silurũ deſcribens, Sturionẽ clarè pingit. Arbitratus namq. maiorem Sturionẽ Silurũ vocatũ à minori, qui à nonnullis antiquis (*vt infra explicabimus*) Porcus marinus appellatur, ſpecie (vt ſupra notauimus) differre, Silurum ſiue maiorem Sturionẽ Porculo marino, ſiue minori Sturioni ſimillimũ eſſe iure teſtatur. (Hæc cũ ſuperioribus haud firmiter cohęrent, in quibus Silurũ Rheni Glanidẽ eſſe dictum eſt. Et non benè locum Plinij reſtituit, qui per ſe clarus eſt.) Nec quod mox ſubnectit ſcribẽs: *In Boryſthene memoratur præcipua magnitudo, nullis oſſibus ſpiniſuè interſitis, carne prædulci* (ſi de Siluro intelligẽdũ ſit, vti nos certè credimus) Sturionem dedecet: quando in Boryſthene quarto Scythiæ fluuio, ſecũdũ Iſtrũ oĩum maximo, qui hodie Neper appellatur, non ſolũ maximus reperiatur Sturio, ſed etiam carne ſit prædulci, vt quiſq. Sturionem comedens animaduertere poteſt. Nec ſi Sturio quaſi oſſeam dorſi ſpinam habeat, Silurũ eſſe non poſſe obijciendum, ob illud Plinij: *nullis oſſibus ſpiniſuè interſitis*: qñ arbitrandũ ſit, his verbis Pliniũ intellexiſſe, vnà tñ ſpina, qua ferè oſſea à capite per dorſum ad caudam traijcitur munitũ eſſe Silurũ, nullaſq. alias (quod in pleriſq. alijs piſcibus accidit) ab hac oriri, quibus caro eius tota, atq. corporis ambitus veluti coſtis ſępiatur. (Ego Plin.

B ijs verbis oſtendere voluiſſe putem, pro oſſibus, & ſpinis cartilagines habere: Sturio enim ex cartilagineis eſt, vt modo dicetur:) Nec ẽt noſtra interturbatur opinio ꝓpterea quòd prædictis verbis Antaceum deſcribere videatur Plinius, cuius ſic antea meminerat *e* Herodotus; *Præbet Boryſthenes ingentia Cete, ad ſalſuram ſpinis carentia, quæ Antaceos appellant*, nam hęc quoque Sturioni quadrant, quippe qui prægrandis admodum in Boryſthene capi, atq. ſaliri ſoleat: nec inconuenit ibi Antaceum vocari, etſi alij Silurum appellent. (Ego Antaceos à Sturione diuerſos eſſe nõ dubito.) Poſtremò quod ſtatĩ addit, inquiẽs: *In Gange India Plataniſtas vocãt, roſtro Delphini & cauda magnitudine autem quindecim cubitorum*: vti de Siluro dici certè videtur, ita ꝑ noſtra opinione apertè pugnat: cùm Sturio quem Gangis accolas Plataniſtam vocare dicit, roſtro, & cauda abſimilis non ſit. Quamobrem Auſonius etiam Gallus Silurum amnicolam Delphinum appellat, illumq. deſcribens, Sturionem egregiè repræſentat. Inquit enim.

Plataniſta.

Nunc pecus æquoreum celebrare magne Silurę
Amnicolam Delphina reor ſic per freta magnum
Aut breuibus defenſa vadis, aut fluminis vluis
Te virides ripa, te cærula turba natantum
C *Aeſtus, & extremi procurrunt margine fluctus.*
Cùm vento motuuè ſuo telluris ad oras
Aequora; vicinique timent decreſcere montes.
Quem velut Actæo perductum tergore oliuo
Laberis & longi vix corporis agmina ſoluis
Aut cum tranquillos moliris in amne meatus
Te liquidę mirantur aquæ, diffunditur alueo
Talis Atlantiaco quondam Balæna profundo
Pellitur, excluſum fundit mare, magnaque ſurgunt
Hic tamen hic noſtrę mitis Balæna Moſellæ.
Exitio procul eſt, magnoq. honor additus amni.

Quibus carminibus nihil certius exprimi potuit, quã pro Sturione Silurus, cùm magnũ fluuiatilẽ ac marinũ, Delphino ſimilẽ, & mitem eſſe, atq tergore ipſo natiuum olei referre colorem, quæ ab ipſo Auſonio Siluro tribuuntur, adamuſſim Sturioni reſpondeant. (Ego quidem Auſonij Silurũ Sturionem eſſe non dubito, ſed ab Auſonio Delphinũ amnicolam vocari à ſimilitudine capitis, quæ nulla penè eſt, & caudæ nõ puto, ſed vel a robore, vel potius à magnitudine, nã Sturio inter Moſellæ piſces, facilè maximꝰ eſt. Antaceus verò Boryſthenis caput Delphino diſſimile nõ hẽt.) His igitur cũ clarè ſatis, mea quidẽ ſententia, pateat Sturionem noſtrum veterum Silurum eſſe. Iam declarèmus, vt ſupra polliciti ſumus, Sturionem marinum etiam Porcum à veteribus vocatum fuiſſe: Cuius quidem rei optimꝰ, atq. certiſſimus teſtis eſt *d* Iſidorus Hiſpalenſis ꝗ vixit plus octingẽtis ab hinc annis: nã ſcribẽs: *Porci marini, qui vulgo Suilli, qui dum eſcam quærunt more Suis terram ſub aquis fodiunt: Circa gutur enim habent oris officium, & niſi roſtrum arenis imergant, paſtũ non colligunt*: præter id, ꝙ ſub marini Porci noĩe apertiſſimè Sturionẽ deſcribit, vt nullus relinqueretur dubitandi locus, marinũ Porcũ in Hiſpania (is. n. Hiſpanus erat) vulgo Suillo vocatũ fuiſſe teſtatur; vti & hodie ab Hiſpanis, vt ſupra retulimus, Solho, aut Sulio vocatus Sturio. Hæc itaque omnia Saluianus Andræas Matthiolus in prioribus ſuis in Dioſcoridẽ cõmentarijs pro Siluro exhibet ſquamoſum, & bene dentatũ piſcem, deceptus nimirum ab aliquo, qui hanc effigiem ceu veri piſcis alicuius ei obtulit, ſed qualem ea pictura oſtendit, piſcem nullũ reperiri puto, & ipſe in poſterioribus cõmentarijs, Gazæ interpretatione deceptũ ſe fuiſſe profitetur, Saluianique ſnĩam amplexus Sturionem pro Siluro depingit. Ab hac opinione recedit Geſnerus, verũ Silurũ eſſe autumans, qui Saluiano Glanis eſt Ariſt. & Silurus hoĩum, animaliumq. deuorator. Bellon. Glanidem, Sylurum, & Hyænam, ſynonyma facit. Rondeletij de Siluro iudicium ridiculum eſt, neſcioq. quomodo vir tam grauis in tam grauem errorem impegerit. Pingit enim piſcem ex Aſellorum, vt apparet, genere tamquam a Geſnero pro Siluro miſſum, qui tñ non hunc, ſed quem ĩlle capiti Glanide ſubſequenti præfixit, miſiſſe ſe teſtatur. Idem Rondel. Sturionem Dorioni

Porcum marinum dici.
d L. 12. c. 6.

Silurus Matthioli.

Silurus Geſneri.

in

in libro de piscibus apud Athenæum ὀνίσκον vocari contendit, argumento quod hic Murænæ fluuiatili vnā duntaxat spinam tribuit similem Onisco, spinā totū vertebrarū contextum vocans, negatq. præter Lampetram, siue fluuiatilem Murænam, & Sturionē aliū piscem dari, cui vnica tantū sit dorsi spina, & in nullas vertebras diuisa: quam quoq. opinionem in Asello refutauimus. Multo probabilior coniectura eiusdem est e sturionē Galeno βαλαξίαν, vel γαλεξίαν vocari: dubitari tñ potest corporis quidē similitudo, osq. in supina parte ad Galeos, siue Mustelos quadrat, sed Galaxian Græciæ in mari nasci negat Galen. argumento quod Philotimus eius meminit, in quo Sturiones dari certū est: nisi dicamus, fortassis non meminisse Philotimum, quia Sturio in alto mari rarò capitur, at non longè à litore, & fluuiorum ostijs, & tunc cū paruus adhuc est, & cotēprùs. Rursus Sturio branchias contra Galeorū morē opertas habet, & valde pinguis est, pinguis tñ etiam Galeus Rhodius: Galeni verba sunt: Galeorum (in quibusdā codicibus teste Rōdel. Galeonymorum legitur) *non vna est species, nam piscis qui in maximo habetur pretio apud Romanos Gelaxias vocat⁹, ex genere est Galeorū, qui in Græcia mari nasci nō videtur, quæ causa est cur Philotim⁹ ipsum ignorasse videtur.* Idem deniq. Rondel. fusè admodum, & vt mihi videtur (ingenuè loquor) eruditè docuit, sturionem antiquis Acipenserem (Festus Aquipenserem scribit. Fortè & Acipensis in recto casu profertur, à quo accusatiuum Martialis formauit Acipensem, vbi tamen alij Acipensera legunt) vocari. Quod vt clariùs ostendat primò docet ex veterum testimonijs. Acipenserem ab Elope, & Anthia, quibuscum implicatur, differre. Acipensere quidem, inquit, cū nullus alijs apud Romanos celebrior vnquā piscis fuerit, tñ quis is sit, hodie ambigitur; hac maximè de causa, quod Elopem eundem esse, & Acipenserem existimarunt permulti, qui cùm quæ Elopi à veteribus tribuuntur, vix vlli è piscibus nostris competere viderent, Acipēsere nos hodie carere, perinde ac si omnino è medio sublatus esset, vel in rerum natura amplius non existeret, multis psua serūt, ac proinde quis fuerit Elops, vel Acipenser apud veteres, nos penitus ignorare. Acipenserē igitur, & Elopem, eundē esse piscem non recentiores, sed ēt veteres quidā opinati sunt. Athenæus: *Appion Grammaticus in lib. de Apicij delicijs piscē qui Elops nominatur, Acipēserem esse scripsit* f Plin. *Apud antiquos piscium nobilissimus habitus Acipenser, vnus omniū squamis ad os versis cōtra aquam nando meat, nullo nūc in honore est, quidem miror, cùm sit rarus inuentu, Quidam eum Elopē vocant.* Gaza quoq. ἔλοπα Arist. Acipenserem vertit. Ex his eundem esse, veterum nonnullis creditum, Elopem, & Acipenserē liquido constat. Quibus duo alia testimonia opponimus Ouidij nimirum, & eiusdem Plinij: ille enim in fragmento operis de piscibus diuersis in locis Acipenseris & Elopis meminit; *Et preciosus Elops nostris incognitus vndis,*

Et circa finem: *Tuque peregrinis Acipenser nobilis vndis.*

At ne videatur Ouidius eūdem piscē diuersis noībus appellasse, audi g Plinium citantem priorē locum: *Elopem quoque dicit esse nostris incognitum vndis,* ex quo apparet falli eos qui eundem Acipenserem existimarunt. Elopi sanè palmam saporis inter pisces multi dedere. Minimè autem verisimile est Ouidio, qui in optimatū, & principum domibus plurimus fuerat, Acipenserem diuitū tantùm mensis dignum habitum, ignotū fuisse. Ouidio assentitur h Columella, qui de Elope hæc scripsit: *Fretorum differentias nosse oportet, ne nos alienigeni pisces decipiāt, non enim omni mari omnes esse, vt Elops qui in profundo Pamphylio, nec alio pascitur.* Idem i Aelianus tradidit in mari Pamphylio solùm, nec nisi raro, & vix capi. Varrò tñ Elopem Rhodium ēt fuisse scripsit in satyra περὶ ἐδεσμάτων inscripta citante Aulo Gellio. Quòd verò Anthias ab eodem Elope differat, docet ex Dorione Athenæus. Cùm. n. dixisset: τὸν δὲ ἀνθίαν τινὲς καὶ κάλλιχθυν καλοῦσιν, ἔτι δὲ καλλιώνυμον καὶ ἔλοπα: aliquātò post subdit: Δωρίων δὲ ἐν τῷ περὶ ἰχθύων διαφέρειν φησὶν ἀνθίαν καὶ κάλλιχθυν, ἔτι δὲ καλλιώνυμον καὶ ἔλοπα. Quare non sine veterum authoritate ab Acipensere, & Anthia Elopē secernimus. Dicam quod maius est. Elopes etiam cōi nomine pisces omnes dici, quod voce careāt: Athenæus: *Dic mihi ò Thessale luctator Myrtile, cur pisces à poetis Elopes vocātur? Et ille: videlicet quia voce carent. Volunt enim secundum analogiam Illopas dici, quòd voce priuati sint: nam* ἴλλεσθαι *significat* εἴργεσθαι, *id est probiberi. &* ὄψ *vox est.* Idem Phauorinus: ἔλλοπες· ἰλλόμενοι τῆς ὀπός, τουτέστιν ἄφθογγοι ἄφωνοι. Ellopes dicuntur, qui voce destituti sunt. Alij Elopas squamosos pisces intelligunt, παρὰ τὸ λεπίσιν εἶναι. Et apud Theocritum ἐλλοπιεύειν pro piscari. Acipenser igitur Latinum nomen est, teste Athenęo, simplici c. scribendum duabus primis syllabis breuibus. vt ex Lucilij versibus liquet, quos Cicero k citat: *O Publi, ò gurges, Geloni es homo miser, inquit,*

Cęnasti in vita nunquam bene, cùm omnia in isto *Consumis, Squilla atq. Acipensere cū decumano*

Et Martialis:

Ad Palatinas Acipensera, aliàs Acipensem, *mittito mensas.*

Ambrosias ornent munera rara dapes.

Ex his apparet Grammaticorum quorundā error, qui authore Sipontino Acipenserē ab accipiēdo dictum putant, quod frequenter accipiatur; nam & rarus est piscis, & nomen duplici c. scribendum

foret

Margin notes: *Oniscus Dorionis.* — e L. 3. Alim. — *Falaxia, siue Galexia Galeni.* — *Acipenserē Sturionem esse.* — f Li. 9. c. 17 — *Elops.* — g l. 32. c. 11 — h l. 8. c. 16. — i l. 11. c. 21. — *Elopes dici omnes pisce ant saltem squamosos.* — k l. 2. de finibus.

E F G H

A foret. Quis verò ſit is piſcis, ex nullo veterum meliùs quàm ex Athenæo diſcere licet. Is cùm de Galeis ex Ariſtotele locutus fuiſſet, poſtremò de Galeo vario, & Vulpe, ſubiungit: *Archeſtratus qui Sardanapali vitam vixit, de Galeo Rhodio ſcribens, eundem eſſe opinatur, cum eo qui apud Romanos cum tibijs, & coronis in canis circumferebatur, coronatis etiam ijs qui geſtarent, vocatq́ Acipenſerem.* Geſnerus Græcos codices quibus vſus eſt, teſtatur bis habere ἀκκιπένσερα per κ. duplex: qui verò nuperrimè impreſſus eſt, & cui animaduerſiones ſuas appendit Caſaubonus, bis habet ἀκκιπήσιον. *ſed hic quidẽ paruus, & porrectiore roſtro eſt, & figura triangulari magis quàm il i,* μᾶλλον ἐκείνου. malim ἐκείνου ἤγουν τοῦ ῥόδῳ γαλεοῦ: ideſt magis quàm ille, nempe Galeus Rhodius. *Horum viliſſimus, & minimus non minoris venit quam mille nummis Atticis.* Partim ex ijs partim ex alijs quæ mox dicentur colligo piſcem eum marinũ, qui à noſtris Sturio dicitur, a Gallis Eſtourgeon, à Burdigalenſibus Creac, ab Italis porcelletto Acipenſerem eſſe. Nam cùm Galei, vt Vulpes, roſtro ſint oblongo, huic multò magis prominet roſtrum, vt meritò Vulpe Galeo μακρορυγχότερος dicatur. Huic notæ accedit alia certa admodum, & euidens, nimirũ corporis totius figura triangularis. Centrina quidem corpore eſt triangulari, ſed roſtro non porrecto, eſtq. piſcis planè ignobilis, & inſuauis. Galei cæteri rotundo ſunt corpore, ſed Sturio ventre eſt plano, latera

Centrina.

B ob oſſa vtrimque poſita angulos duos, dorſum inter hæc eminens tertium angulum, conſtituunt. Adde quòd cartilagineus eſt piſcis, quam ob cauſam Athenæus cum cæteris cartilagineis coniunxit. Quòd ſi quis aliquem ex cartilagineis proferre poſſit, cui hæc Acipenſeris figura magis conueniat, quàm Sturioni, libenter in eius opinionem diſcedam. Veruntamen duo ſunt quæ ſententiæ noſtræ repugnare videntur. Vnum quòd Acipenſerem Athenæus paruum eſſe dicat, cũ Sturiones noſtri ſępe ad cetacei piſcis magnitudinem accreſcant. At de Sturione marino verba facit, qui ferè cubiti magnitudinem non excedens cũ Vulpe Galeo collatus rectè paruus dicitur, in aquis verò dulcibus ſaginatus longè grandior fit. Olim Romam aduehebantur marini quod etiam hodè fit, vidique illic paruos tantùm Sturiones, quales etiam noſtri ſunt, qui in mari capiuntur. Ciceronis de eodem piſce hæc verba ſunt in dialogo de fato, citante l Macrobio. *Quum eſſet apud ſe ad Linternum Scipio, vnaq́ Pontius, allatus eſt fortè Scipioni Acipenſer, qui admodũ raro capitur, ſed eſt piſcis, vt ferunt, omnino nobilis. Cùm autem Scipio vnum, & alterum ex ijs qui eum ſalutatum venerant, inuitaſſet, pluresq́ etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius, Scipio inquit, vide quid agas, Acipenſer iſte paucorum hominum eſt.* Hæc poſtrema Pontij verba, & ad piſcis paruitatem, & ad conuiuarum dignitatem referri poſſunt, perinde ac ſi dicat, piſcem minorem eſſe,

l lib. 3. Saturn.

C quàm, vt tot conuiuis ſatisfacere poſſit, vel præſtantiorem, & delicatiorem, quàm vt quibuslibet conuiuis apponi debeat. Alterum quod ſententiæ noſtræ reclamat ex Plinio, & Nigipio ſumitur: *Acipenſer*, inquit Plinius, *vnus omnium ſquamis ad os verſis contra aquam nando meat.* Et Macrobius: *Quod ait Plinius de Acipẽſeris ſquamis id verum eſſe maximus rerum naturalium Nigidius Figulus oſtendit, in cuius libro de animalibus quarto ita poſitũ eſt: cur alij piſces ſquama ſecunda, Acipenſer aduerſa ſit?* Quibus reſpondemus, de Acipenſere hæc dicta eſſe ab ijs qui eundem eſſe cũ Elope crediderunt, vt quod Elopi conueniret. Probandum hic foret Elopi id tribui à Græcis, alijſque antiquis, apud quos tamen id non inuenio, id Acipenſeri tribuerint. Præterea contra aquam nando meare, non eſt Elopi proprium, ſed cum alij omnibus commune: piſces enim modò ſecunda, modò aduerſa, modò obliqua, modò tranſuerſa aqua natant, pro vt impetu, vel prædæ auiditate feruntur. Proprium quidem Elopi fuerit ſquamas ad os verſas habere. At ſi ſquamas ad os verſas habet, quomodo peculiare illi eſt contra aquam nare? Etenim huiuſmodi ſquamarum poſitus ſubeunte leuanteq. eas aqua magno ad natationem impedimento fore mihi videtur. Poſtremò ex Athenæo perſpicuum eſt, Acipenſerem non eſſe ex ſquamoſis, ſed ex cartilagineis piſcibus, qui omnes ſquamis carent; nam Galeis eum coniunxit Athenæus, & Arche-

D ſtratus Rhodium Galeum eſſe exiſtimauit, à quo cùm roſtri tantùm longitudine corporiſq. triãgulari figura diſſideat, efficitur cætera Galeis ſimilem eſſe, ideſt cartilagineum, longumque eſſe piſcem. Hactenus Rondeletius, cuius opinionẽ amplexus eſt Adrianus Iunius in ſuo Nomenclatore: in eademque ſententia eſt doctiſſimus Scaliger pater, cui tamen etiam Silurus eſt. Cæterùm cùm in Latinorum ſcriptis, & Siluri, Acipenſeris fiat mentio, dicendum fuerit ſynonyma nomina eſſe; Ego itaque dixerim Acipenſerem Romanis vocatum fuiſſe cùm recens eſſet, inque Italia viciniſque locis captus: Silurum verò Græco nomine, cùm ex peregrinis, maximè Græciæ vicinis locis, & per ipſam Græciam ſale aſſeruatus afferretur; Nec obſtare putem illud Ouidij:

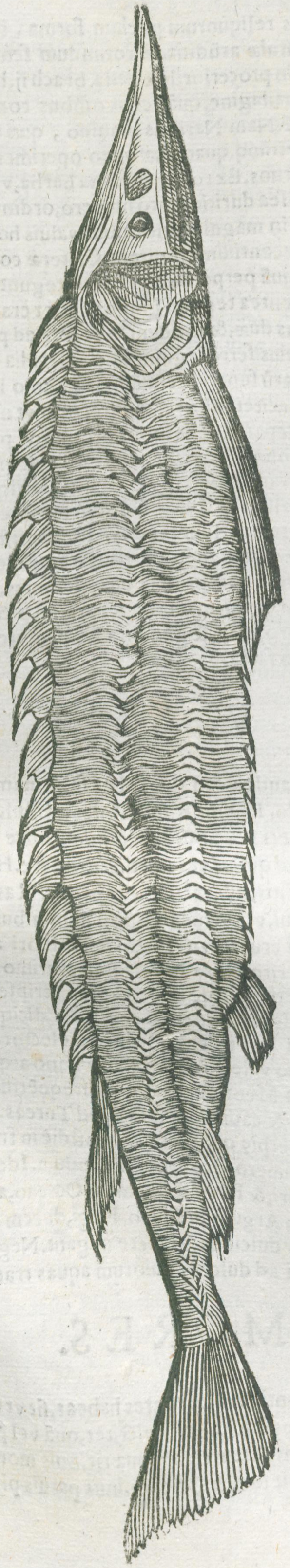
Tuq́ peregrinis Acipenſer nobilis vndis.

Nam hic nobilis vocari potuit, quòd peregrè magnitudine ſimul, & carnis præſtantia excellentior afferretur. Paruos autem Romanos, hoc eſt, qui Romæ venundantur eſſe, ex præcitatis Pontij verbis clarum eſt. Adde quod vel Bellonio teſte Sturio Tyrrheno, & Adriatico mari infrequens eſt.

GENVS



A



B

C

D

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Vt Galeis similis, & dissimilis.

ROstro, oris situ, pinnis, cauda, tereti corpore, & cartilaginibus, quas pro ſpinis habet, Galeis ſimilis, eſt: branchijs contrà diſſimilis, quæ videlicet in illis detectæ ſunt, huic vt in ſquamoſis oſſeo, ſiue ſpineo operculo tectæ: adhæc illi marini tantùm ſunt, cùm ſit Sturio ex ijs, qui ex mari ad fluuios aſcendunt: cæterùm non in omnibus fluuijs æquè magnus eſt; maiorque ſemper in fluuijs, quam in mari. Refert Bellonius Ponticorum, Adriaticorum, Gallicorum, & Germanicorum inter ſe eſſe differentiam, quæ magnitudine, craſſitie, cutiſque aſperitate, & ſubnigro, ſubflauo, aut argenteo colore diſtingui poſſit: Sequanicum, & Ligerinum adultum interdum tres orgyas excedere, Galeum piſcem pinis, & forma referentem, exili corpore, hirta ſurſum pelle, deorſum plana, ac læui: apud Ferrarienſes, & Bononienſes argenteo colore fulgentem, dorſum, & latera tribus veluti carinis diſtincta oſtendere. Scaliger pater in Occa Sarmatiæ fluuio tria Sturionum genera tradi ſcribit: pro pretioſiſſimo illum celebrari, qui Bielaribitza nominatur. Fortaſsè, inquit, hic ſit Latus antiquorum, candidiſſima carne Latus; non minus candida is ipſe, quem modo nominabamus. Hoc enim Saluis prima pars ſignificat nominis. Georgius Interanius Genuenſis, qui totam vitæ fabulam tranſegit apud Tartaros, in libello quem de Zygis ſcriptum reliquit, ait: Quot antaceos piſces dicebant priſci: hoc nomine ſuis temporibus, id eſt, annis ante hunc (1557.) circiter quinquaginta, vocari conſueuiſſe; nihilque aliud quam Sturionum ſpecies. Hæc Scaliger. Atqui Sigiſmundus Liber Baro, cùm tria Sturionum genera in Occa Moſcouiæ fluuio nominaſſet, Bielaribitzam, hoc eſt, album piſciculum ab ijs diuerſum facit. Latus etiam cum Sturione quid commune habeat, non video. Et Sturio Antaceis licet ſimilis, ex ijs tamen non eſt, quia maria Antacei non intrant. Quodmodò ad Sturionis formam pertinet: Corpore eſt tereti, oblongoq. inter rotundos, & planos ambigēte, vt qui ſubtus quodāmodò planus ſit, dorſo verò ſemirotundo. Caput, inquit, Iouius, quadratum eſt, & ad effigiem paruæ pyramidis protenſum: Os

Differentiæ.

Latus qui Scaligero.

Forma.

Caput.

illi

Os. illi est sine maxillis, sine, dentibus, diuersum penitus reliquorum piscium forma, idq. sub mento in ipsa prope inglùuiem parte ad similitudinem fistulæ arūdinacæ rotundum semperq. patens, & cartilagineum, & summè candidum; cuius hiatū in procerioribus hasta brachij, haud facilè impleret: cæterū totū caput dura potius, & callosa cartilagine, quā certis ossibus constat, ꝙ ex lento quodam & præpingui mucore concretum esse vr̄. Nam Naribus omnino, quæ illi prætenues *Branchia.* sunt supra rostrum refrigeratur. Sūt aūt branchię vtrimq. quaternæ osseo operimento, non secus quā squamosis piscibus contectæ. Oculos habet paruos. Ex rostro gemina barba, vt in Mullo de- *Dorsum.* pendet. Toto dorso crassiores quædam squamæ ossea duritie certo numero, ordineq. distinctæ, intercurrente spinæ acie ad elegantiā eminent, vt in magnificentioribus valuis hodie videmus, quas ferrei, atq. inaurati claui certa serie confixi decentissimè figurant. Cæteræ corporis partes cuticulari, & scabro admodum operimento potiùs quā perpetuis squamis integuntur, idq. ad sub uiridis atriq. coloris speciē. Venter cute leui, & argentea tegitur. Linguā habet crassam, & durā, *Pinna.* gulam vndequaq. rugosam. Pinnæ sunt ad branchias duæ, & totidem in ventre ad podicē: præter quas in dorso prope caudam alia vnica erigitur, è cuius ferrè regione imò vētri alia etiā vna subnectitur. Cauda verò in duas pinnas degenerat, quarū superior crassior, atq. duplo longior extat. *Partes interna.* Ventriculus est carnosus, solidusq. atq. adeò pertinaciter inhærescens tergori vt nisi discissus diuelli inde possit. Oesophagus in ruga contractus. Hepar in duos lobos oblongos pallidi coloris diuiditur, quorum dextro vesica fellis validissimè connectitur. Lien subruber est intestina crassa & ternis gyris conuoluto. Magnis piscibus annumerari debet, cū crebro, & plerisq. in locis centum librarum, & alicubi longè maior capiatur. Ego aliqn̄ Ferrariæ Sturionem mercatus sum centum, & quadraginta librarum, donaq. Illustriss. pariter, ac Reuerendiss. Io. Baptistæ Campegio Episcopo Maioricensi Domino meo nunquam satis celebrando, qui paucis antè diebus vt labores meos promoueret, mille aureos donauerat, Icones duæ priores quas dedimus, Venetijs Gesnero depictę sunt; quarum inferiorem Moronam ibi dicunt. Tertia separatim picta è Polonia à Martino Foxio eruditissimo Medico Cracouiensi, pro vero, & genuino Acipensere missa est, colore tota fumoso, & fortassis ex pisce fumo indurato facta.

LOCVS.

Sturionem fluuios è mari ascendere dictū: est haud tamen quoslibet subit; nam nisi magnos tantùm: quamobrem in Tanai Danubio, Pado, Rheno, Albi, Tibisco, Vistula, Occa, Rheno, Ligeri, Garamna, maximè capitur, in Tyberi verò rarissimè; vnde Romæ parui sunt, vt dictum est. Haud longè à mari enatat, sed plerumq. ad quinq. aut sex dierū itinere. Hinc est, quod Argentorati, similibusq. alijs locis procul à mari dissitis, nisi rarissimè capiatur. Rarissimè tamen etiam in præalto mari capi aiunt Suntq. in mari parui, vt dictum est, & in fluminibus, quam maximè proficiunt. Narrat Gesnerus testimonio cuiusdā eruditi viri ī Albi percelebri apud Cęsarē amne non proficere, sed paulatim cōtabescentes perire. Circa Pētecosten plurimos, & gregatim aduentare, maximè inter Pentecosten, & D. Ioannis diem. Ipse tamen antea scripserat, ibidē tantos, quandoq. capi, vt libras ducentas appendant, singulas sedecim vnciarum, diciq. aliquādo captum sexaginta supra ducentas librarum pondere, à Io. Friderico Principe electore, totidem florenis (florenus denarios argenti septem cum dimidio valet) emptum. Tyrrheno atque Adriatico mari teste Bellonio infrequens: Ponto verò, & circa Mæotidem paludem frequētissimus, quibus ex locis oua (de quibus pòst) in molem coacta, salita & cadis conclusa apud Turcas, & Græcos, & Venetos (imò per totā Italiam) diuenduntur Antuerpię quoq. multi quotidiè in frusta secti, in vasis (tonnas dicunt) sale asseruantur, vt ibi quoq. numerosè capi sit credendum. Idem Bellonius frequentiorem dilicatioremq. ac procerorē in Ligeri, & Rheno, quàm ex Oceano, aut mediterraneo mari capi ait, vt nostra memoria apud montem Argum Frācisco Regi, decem & octo pedes longus aliquando fuerit ostensus Fœturam in aquis dulcibus gliscere negant. Negatque author de natura rerum in stagnis diutius viuere posse, nisi ad dulces fluuiorum aquas transire ei liceat

Quę flumina subeat.

Vbi rarò capiatur.

Sturiones mirę magnitudinis.

Oua Sturionum vnde da nos perferantur.

NATVRA. MORES.

Cibus. Piscis cùm sit planè edentulus, nullasq. vice dentium asperitates habeat, fit vt muco potius, & sordibus, minutissimisq. quisquilijs, quas sugēdo ingerit, victitet, quā vel piscib. vel cō chilijs, aut alijs quibuscunque animatis. Dum autem escam quærit. Suis more terram sub aquis fodit, vt ex Isidoro Hispalensi dictū est. Scribit tamen Calcagninus paruis pisciculis victū

sibi

A sibi venari,quod haud facile credendum. Tradit Albertus nihil solidioris cibi in ventre eius reperiri, sed humorem viscosum quem exuxerit: imò verò author de rerum natura, vel nihil, vel tantillum dũtaxat cibi admittere asserit, solam verò aeris serenam tranquillitatem sufficere ad cibum,ideoque ventrem habere angustum,& parua intestina: vnde apud Germanos quosdã percelebre prouerbium est teste Gesnero in hominẽ nullius, aut paucissimi cibi, aere eum vesci instar Sturionis, quòd Latinè, inquit, dixeris, rore eum pasci: Testatur Iustinius Goblerus, referẽte eodem Gesnero Sturionem captum cùm piscatores restim dẽsam per os immisissent, ita in Rheno alligatum piscem diebus aliquot viuũ detinuisse. Robustus alioqui piscis esse fertur: magna siquidem vi cauda impellere moles, non paruas, sæpeq. ligna impetu caudę quasi dissecare. Scribit idem Gesnerus ex eruditi,& fide digni viri relatione, piscem esse in aqua validissimum, & in terra quoque cùm ventri innititur: cauda concussa hominẽ vtcumque robustum prosternere, vbicunque contigerit, perticas etiam magnas,& ligna per medium frangere: in terram extractũ lapides aliquando tanta vi caudæ ferire, vt ignis exiliat, attritu nimirum officulorum, quibus toto corpore mucronatis horret. Quamobrem cautè tractandum esse, ne vel crura eius cõfringat, vel retia disrumpat. Peritiores in aqua captum reti ad ripam impellere, ita vt rete non aduersum, sed ad latus ei sit: secus enim rete, vel sextuplex laniaret: cùm ripam attigere, caput eius om B ni contentione in altum leuare, piscemque totum in latus declinare: si enim robore suo nocere non posse. Vt autem retia frangat, mox dicetur. Naribus refrigeratur, cùm branchijs omnino latis careat, & si quam hauriendo recipit aquam, illam eodem prono ore statim regerit.

In parum comedentem prouerb.

Robustum piscem esse.

Vt refrigeretur.

CAPIENDI RATIO.

Capitur Sturio nullo non anni tempore retibus, hamo verò nũquam, præsertim si cubito maiores fuerint, eosq. piscatores teste Iouio, referunt magno impetu plagarũ sæpe maculas dilatare, & abrumpere consueuisse, propterea q. accidere, vt hamis non capiantur, quoniam Sturiones lambendo sugendoq. potius quam vorando, inepto ad escam concipiendam ore sine controuersia alantur. Magnos in Pado sic capiunt: Homines in tribus, aut quatuor nauiculis conspectum ipsum natantem tacitè sequũtur, donec viderint eum esse iuxta locum aliquẽ, vbi tenuis, aut vadosa aqua est, nempe ripam versus: tum sublato magno post eum strepitu, & tu- C multu concitato, terrent, ita vt in vadum fugere compellant, vbi cùm natare non possit, comprehenditur. Albertus ait Sturiones in Danubio in arena dormientes tridente percuti.

Cur hamis non capiantur.

Magni vt in Pado capiantur.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Refert Gesnerus Sturionem piscatoribus quibusdam regem, seu ducem Salmonum appellari; vbi enim is apparet, multos affuturos Salmones, indicium facere, quasi occulta aliqua inter eos intercedat amicitia. Salmones tamen altissimè ad fluuiorum vsq; origines ascendunt. cùm Sturio, vt diximus, latitudinem fluuiorum amet. E contrario Zigæ Germanis iuxta Albim vocato pisci (Gesnerus vel ipsam Alausam esse ait, vel adeo similem natura, ac specie, vt meritò eodem nomine appelletur, nos verò differre ostẽdimus) valdè infestus est, eumque è mari expellens per flumina persequitur: agilis ille, & velox semper præuenit: eo capto visove piscatores, quin in proximo Sturiones sint, non dubitant. Idem ex relatione D Kentmanni, qui multa ipsi de Albis fluminis piscibus retulit.

Dux Salmonum.

Ziga piscis.

VSVS IN CIBIS.

Acipenser teste Plinio omnium piscium nobilissimus habitus fuit; sed quia cũ Elope cõfundit, qui & ipse æquè nobilis habebatur, incertũ est de Sturione ne an de Elope loquatur. Fuisse interim nobilissimũ piscem cõstat, Archestratus opsophagus,& qui Sardanapali vitam vixit, scribit apud Romanos cũ tibijs & coronis in cœnis circumferri solitũ, coronatis etiam ijs, qui gestarent. Eleganter verò,& facetè facetissimus Comicus ex persona parasiti: *Quis est*, inquit, *mortalis tanta fortuna affectus vnquam; Qua ego nunc sum? cuius hæc ventri portatur pompa. Vel nunc qui mihi in mari Acipenser latuit antehac; Cuius ego latus in latebras reddã meis dentibus,& manibus*. Huc quoq. faciunt a Ciceronis verba, duæ recitauimus ex b Macrobio;

Nobilissimũ piscẽ fuisse.

a *In lib. de fato.*

b *Lib. 3. Saturnal.*

Gallonij mē-sa.

Cùm ad Liternum esset Scipio, vnaq; Pontius, allatus est fortè Scipioni Acipenser, cumq; Scipio vnū, & alterum ex ijs, qui eum salutatū venerant, inuitasse pluresq; etiam inuitaturus videretur, in aurē Pontius; Scipio, inquit, vide quid agas, Acipenser iste paucorum hominum est. Horatius quoque Gallonij mēsam Acipensere famosam fuisse scribit, quod ex Lucilij poetæ satyra mutuatus est, qui ipsum indegurgitē appellat; versus eius suprà ex Rondel. citauimus. Fuit autē Publius hic Gallonius postremæ gulę homo, & in cupedijs, & lautiorib. cibis assiduè versatus ad quod allusisse Ciceronem in oratione pro P. Quintio annotauit c Petrus Crinitus. *Non vt dominentur illis, qui relicta virorū bonorū disciplina, & quæstū, sumptū Gallonij sequi maluerunt.* Meritò autē quæstū, & sumptum dixit, quandoquidē vilissimus, & minimus teste Athenæo nō minoris veniebat, q̄ mille nummis Atticis. Idem d Cicero citante Nonio: *Qui voluptates, inquit, ipsas contemnunt, eis licet dicere, se Acipenserem Męnæ non anteponere.* Et rursus, e vt idem citat: *Si quem tuorum affectum mœrore videris, huic Acipēserem potius quàm aliquem Socraticū libellum dabis.* Cæterùm Macrobius anthoritate Sammonici Seueri, temporib. Traiani tanto in honore fuisse negat, sed rursus fuisse sub Seuero Principe: Nec inficias eo, inquit, temporibus Traiani in magno pretio non fuisse teste Plinio Secundo, qui in naturali historia, cùm de hoc pisce loqueretur, sic ait: *Nullo nunc in honore est, quod quidem minor, cum sit rarus inuentu:* sed nec diu stetit, hęc parsimonia. Nam tēporib. Seueri principis, quis ostentabat duritiā motum, Sammonicus Seuerus vir, vt suo sæculo doctus, cùm ad suum principē scriberet, faceretq; de hoc pisce sermonē, verba Plinij quæ superius posui, præmisit, & ita subiecit: Plinius vt scitis adusq. Traiani Imp. venit ætatem, nec dubium est, vt ait, nullo in honore hunc piscē tēporib. suis fuisse, verum ab eo dici: apud antiquos autē in pretio fuisse ego testimonijs palam facio, vel eò magis q̄ gratiam eius videam ad epulas quasi post liminio redijsse quippe qui dignatione vestra cū intersum conuiuio sacro, animaduerto hunc piscem à coronatis ministris cum tibicine intrò ferri. Hactenus Macrobius. Diphilus etiā apud Athenæum, inquit: Α'ςεῖον ὁ σιλυρισμος, i. cib. Siluri res est valde vrbana, & lauta.

c li. 6. c. 4. de honesta discipl.
d li. 2. de finibus.
e lib. 1. Tuscul.

Qui & quādo meliores.

Verùm licet lautissimus piscis sit, paruus, magnum, recens, salitus, tñ (vt in plerisq. fit) sexus, tēporis anni loci, ac deniq. magnitudinis ratio habenda est: nam vt fœminæ ouis plenæ magis probantur, quàm cùm enixæ sunt; non vsque ad eò tñ cōmendantur, vt maribus præferantur. Haud omni etiam tēpore teste Iouio gratissimi, vtpote qui in medijs tñ Solstitij feruoribus, inquit cōmendentur. Pinguioribus itē aquis gaudent, tantoq; sapidiores sunt, quanto magis à maris litoribus recesserint. Ait tamen Iouius, lurcones, & diligentissimos quosque ganeonum paruos Sturiones quos Porcellettas appellant, repudiatis maioribus, sectari. Præterea sunt qui Sturionem, vt insulsum improbent, & caput tantùm extollant, vt Pogius doctoris Pogij filius, in senectute nō modò eruditus, sed vsq. ad iracundiam in cōditura ferculorū morosus, & vehemēs parasitus, cùm Sturionē apud antiquos Lupum esse, & ipse crederet, in pontificijs cænis dicere solebat, referente eodē Iouio, veteres insulsum habuisse palatū, q̄ tantoperè Lupū celebrassent: eum. n. carnes habere cùm præduras, tum multa glutinosioris succi exuberantia insuaues, quæ prius appetētes sentient, & expleant, quàm delectent: propterea nō domini, sed familiæ potiùs mēsis apponendū esse censebat, vno tantū excepto capite, cuius elixi, & leucophago cōditi latebras, & recessus oēs ipse furcula simul, & digitis auidissimè scrutabatur.

Capitis prærogatiua.

Duriusculā quidā carnē habet, vtpotè prępinguē, & glutinosam: propterea q. ægrè concoquitur; & crassum succum generat, quare neq. ægris, neq. valetudinarijs apponēdus est. Albertus tradit hepar adeo dulce esse, vt nisi felle tēperetur, nauseam pariat. Non solū autē recentes in cibum admittuntur, sed sale cōdiri etiā plerisq. in locis assolent, maximè in Tanai ad Tanam emporium, vbi ob maximā copiā cetariæ institutæ sunt officinæ: authorq. est Hermolaus Græcos trib. nūc nominib. sale inueteratos cōdire, rachin dorsi portionē nominare, quo argunento nos, inquit, Schinale (quasi dorsuale, vt Iouius exponit, Platina Spinale vocat, quod ex dorso, & spina fiat) vocitamus: pleuram verò costas, & latera, hypocelium deniq. aluum cum pube. Legimus & apud Athenæū ταριχηρὸς σιλῦρος. Authorq. adagiorū in prouerbio. *Annulus aureus in narib. Suis* adiūgendū, inquit, illud Antiphanis (Sopatri puto dicere voluit, ex quo id recitat Athenęus) Σαπρὸν σίλυρον ἀργυροῦς πίναξ ἔχων. *Putrem Silurū quadra habēs argētea.* Sale cōdiri apud antiquos solitos esse Siluros clarissimè ostēdit Dioscorides, dū inquit: *Silurus recens in cibo nutrit, & facilè præbet aluū: salsus verò minimū suppeditat alimētū, arteriā expurgat, & vocē expedit.*

Hepatis dulcedo.
Rachis Schinale.
Hypocęlium

Apparatus.

Quod ad apparatū attinet. Captū, inquit Platina, non statim, sed post paululū, in aqua dimidiata, vino albo, & aceto coques. Salē indere memēto. Tantū cocturæ quantū vitulina caro, requirit. Comedi leucophago, vbi multū Zinziberis insit, vel ex alliato, vel ex sinapio debet. Gesnerus ex relatione Kētmāni medici probè parari scribit croceo, vel caryophyllorū coloris iure, qđ, inqt, fit ex vino, saccharo, defruto (vt sic dicā) cerasorū, pipere, zinzibere, caryophyllis, vuis passis maiorib. & paruis. Si croceus color placet, p cerasorū defruto, amyllū cū croco additur, vel placētę ex farina cum melle, ac piperis modico subactæ: Sacchari loco aliqui mel coctum addunt. Tomi

quidem

A quidem maiores aprugnam referunt aspectu,eodemq; modo parati mensis locupletum aliquãdo inferuntur. Salitum maximè schinale,siue dorsuale, bonum esse Platina ait, cum in tessellas concisum,integrum & rubrum erit. Dum in craticula coquitur, aceto, & oleo crebro inspergi iubet, ne desiccetur,vbi calorem penetrasse credideris,ab igne eximi, ac suffusum reliquo aceti,& olei conuiuis apponi. Hæc sunt,inquit,potatorum calcaria. Idem Platina oua sale condita,& in massam ingentem coacta,cadisque inclusa exemptis antea quibusdam, qui hæc intererant, neruis, Cauiare vocat,Iouius Cauiarium,vulgi.s.vocabulum in Italia vterque secutus. Ille oua isthæc ex aceto,& vino albo in tabulam extendi iubet, vt exicentur;salita deinde in vase aliquo aut inuoluta,sale,manu non tudicula,refrangi;in saccum raræ texturæ,vt inde humor exeat, conijci: postremò in seriam in fundo perforatam,vt si quid humoris inest,inde exeat,ad vsum reponi, bene premendo,& operculando:coqui duobus modis posse nam,& in buccellas, vel frusta panis parũ tostas extensum ad ignem cum fuscina,aut gladij cuspide tamdiu retinendum esse, donec crustã fecerit coloratiorem:atque statim calidum edendum,aut lotum aqua tepida, ne plus quam satis salitum videatur,oleribus bene concisis,excauato pani,ac trito admiscendum;addendum parum cepæ minutatim concisæ,ac frictæ, minimum piperis. Hanc deinde impensam in fricturæ modũ B coquendã,& Græcos eiusmodi cibi auidissimos pascendos. Iouius etiam cruda comedi scribit, quod & apud nos plerũq; fit,vel per se,vel ex aceto,&modico oleo, vel in panis crustulis ad prunas vstulatis:modico.n.igne salsamenta vniuersum indegere,authoritate Athenæi,qui cũ de celeriter factis loquimur,in prouerbium cessesset ait: *Citius quàm salsamenta coquantur*: sicuti de asparagis latini vsurparunt. Idem author est Cauiaria Iulio II. Põt. Max. mirificè placuisse, quòd deiectum ei ciborum gustum sæpius alleuassent,& siti vinisq; pariter, vt in senibus accidit, mirè lenocinari viderentur. Notãdum verò duplex esse cauiarium, vnum quo de hic agimus, cui post oua taricha, vulgò botarghe,prima laus est;alterũ ex ouis Cyprinorũ in Iudæorum gratiam factum,qui nisi squamosis piscibus vescuntur. Differentia est, ꝙ huiusmodi cauiarium rubrum est teste Bellonio. Fitq.ibidẽ à Tanais accolis,& Constantinopoli in vsu est. In Siluro ius,vel condimentũ ex *b* Apicio; Piper,Ligusticũ,cuminũ,cepam,mentam,rutam,saluiam,caryotam,mel,acetum sinapi,& oleũ. Cęlius Aurelianus garũ esse scribit liquamen ex Siluro pisce: sed impropriè.

Cauiare.

Cauiarij duo genera.

b li.9.c.12

Garum.

VSVS IN MEDICINA ALII.

C VOcem,inquit Plinius,*Siluri recentis salsivè in cibo sumpti adiuuant*. Dioscorides verò salito tantùm eam facultatẽ ascribit,vt suprà citauimus;quòd & Aegineta clarissimè testatur,inquiens:*salsus esitatus arteriam humidam perpurgat*. Salsi caro codẽ Discoride teste aculeos,& infixa corpori spicula extrahit,maximè si vt Galenus ait, cõtrita imponatur plagæ. Plinius nescio quã bene de fluuiatili Siluro id tradit,quo nomine Glauin,ni fallor intelligit, vimq. non solùm salsæ,sed & recenti carni tribuit. Alicubi tamen Dioscoridis locũ sic reddidit. *Siluri cinis inhærentia corpori tela extrahit:& cinis spinæ eius vicem spodij præbet*. Idem inueterato Siluro,& cum sandaracha trito phagadænas sanari tradit Muria Siluri authore Dioscoride,incipientibus,dysenterijs prodest,si in desidentium fotus adijciatur: fluxiones siquidem, inquit, ad summa cutis elicit; ischiadicis infusa medetur,per clysterem nimirum,vt Plin.exponit,inquiens: *Dolores lenit ischiadicorum muria Siluri clystere infusa. Dantur autem conchę*, quærendum inquit Gesnerus,an hæc ad præcedentia pertineant,vt conchæ pro mensura dicantur,& numerus desideretur,*ternis obolis diluta in vini sextarijs duobus per dies quindecim*. Sic & Galenus *a* Muria salsorum piscium putridis vlceribus congruit,dysentericisq.ac coxendicum doloribus iniecta medetur:acrimonia.n.sua infestos coxendici humores attrahit,& per intestina euacuat;præcipuè tamen Silurorum Mænularumq.Muria medici quidam ad huiusmodi morbos vtuntur: quam nos interdum ad putrida oris vlcera accommodauimus. Aliàs rursus Plinius salsamenta ex Siluro infusa D clystere,euacuata prius aluo ischiadicos liberare testatur,quo loco salsamentorum nomine non ipsas piscis carnes sale conditas,sed halmen.i.salsuginem intelligere debemus. Eodem authore adeps Siluri,idest,vt ego puto,Sturionis salsi,quid enim recens hic præstet?perniones emendat. Tanais accolæ ex Sturionis folliculo,secundum spinæ longitudinem expanso collam conficiũt.

Carnis salsa facultas.

Muria.

a lib.11. Meth.

Adeps

Colla.

DE GALEO RHODIO. Cap. X.

ROndeletius hunc piscem,cuius modò icon exprimetur,Galeum Rhodium esse eruditissimè ostendit, propter maximam nimirum cum Acipensere, siue Sturione similitudinem, non solùm quo ad corporis speciem, & partes, verùm etiam quod ad gustum,& saporem; dempta, inquit, vnica differentia, quæ non nisi ab ijs potest percipi, qui citra ingurgitationem hunc cibum sumpserint,quique exquisito gustatu fuerint; ferinum enim quid resipit, quod tamen etiam non nisi paucissimum esse potest:

Quam similis sit cũ Acipensere.

poteſt.nam Archeſtratus qui in nullis non terrarum orbis angulis gulæ cupedias diligentiſſimè perquiſiuit, id obſeruaſſe in eo non videtur,quandoquidem Acipẽſeri planè eundem eſſe credebat, vt Athenæus tradit,qui illius ſententiam refellit. Athenæi verba non ſolùm Acipenſeris à Galeo Rhodio diſcrimen indicant,ſed verum Galeum Rhodium hic depingit comprobant: *Archeſtratus,* inquit, *qui Sardanapali vitam vixit,de Galeo Rhodio ſcribens,eundem eſſe opinatur cum eo qui apud Romanos cum tibijs,& coronis in canis circumferebatur,coronatis etiam ijs,qui geſtarent, vocantq́ Acipenſerem. At hic quidem Acipẽſer paruus eſt,& porrectiore roſtro,& figura triangulari magis quàm ille.* Et paulò poſt. *Archeſtratus de Rhodienſi Galeo loquens, amicis patrio more conſulens ait: Galeum in Rhodo quem Vulpẽ vocant,ſi tibi vendere noluerint,vel mortis periculo rape. Nominãt illum Syracuſani* κύω' απίωνα, idest *Canem pinguem.* Hęc ille. Quod ſi Galeum Rhodium cum Sturione,ſeu Acipenſere contuleris,nullum planè comperies,inquit Rondeletius, qui ei ſimilior ſit eo quem proponimus;his exceptis quòd Sturio longiore eſt roſtro & corporis figura magis triangulari. Nam alioqui Sturionem totius corporis figura,tergi oſſib. acutis, & clypeorum modo efformatis,alijs item in lateribus diſpoſitis,pinnis,cauda, ore in ſupina parte ſito, omnino refert.

Locus. Is quemadmodũ Sturiones relicto mari, amnes ſubit. Reperitur enim in Pado & in Rhodano, & pro Sturione venditur,nec ab eo diſtinguitur,niſi ab exercitatiſſimis,& exquiſiti guſtatus hominibus. Hanc differentiam docuit ipſum Gulielmus Pelicerius Monſpelienſis Epiſcopus, vir ſingulari doctrina præditus:tum ex capite craſſiore,& roſtro breuiore,obtuſioreq., tũ ex guſtu Galeum Rhodium,ſiue Vulpem deprehendit. Ferinum quid reſipit, quod de Sturione dici non

Cur Galeus, & Vulpes dictus. poteſt,carneq. eſt duriore:à quo ſapore Galei,& Vulpis nomen habet.Galei.n.& Vulpes ex Galeorum genere ferini ſunt saporis, & ingrati. Si tamen in dulci aqua diu natauerit, in cibis haud

Cops. aſpernandus eſt. A nonnullis eodem Rondel. teſte Cops vocatur, eoque nomine deſignatum, atque optimè figura expreſſum ad ipſum Ferrariam miſit doctiſſimus medicus Antonius Muſa Braſauolus.Alij nominis affinitate decepti Copſo appellant. Eſt enim id nomen alterius piſcis.

Galeus Rhodius Rondel.



DE HVSONE. Cap. XI.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

CORporis figura ſimiles ferè ſunt Sturio, Galeus Rhodius, Attilus,& qui Huſo Germanis appellatur:ideoq.coniunctim de ijs tradendum foret, niſi natalis locus prohiberet. Attilum quidem piſcatores marinum quoque eſſe inquiunt; contrà docti, qui rem diligentius indagarunt, amnicum tantùm,Padoq.proprium De Huſone quoque dubium eſt:Nos modò marinum eſſe oſtẽdemus.

Huſo unde dictus. Sic vocari Germanis hyperbolice Bellonius ait,ab ingenti, & quaſi paruulæ cuiuſdam domunculæ magnitudine. Haus enim Germanis piſcis iſte vocatur, eodemq.vocabulo domũ intelligunt. De mira piſcis magnitudine mox. Cæterùm Bellonius pro Huſone Ichthyocollam Rondeletij nobis obtrudit,non-

Antaceus. nullaq. quæ ad Huſonem pertinent,ei aſcripſit, deceptus puto quòd vterq. Antaceus vocetur, ille nimirum Ponticus: hic Germanicus, ſiue Danubianus, Aeliano inter veteres fortaſſis non

Mario. ignotus. Plinins de maioribus piſcibus loquens Marionem haud dubio vocauit his verbis: *Sunt & in quibuſdam amnibus haud minores,* Thunnis videlicet quindecim Talentorum, *Silurus in Nilo, Eſox in Rheno, Attilus in Pado, &c. Et in Danubio Mario extrahitur Porculo Marino ſimillimus:& in Boryſthene memoratur præcipua magnitudo,nullis oſſibus ſpiniſvè interſitis,carne prædulci.*

Sed

A Sed Rondeletius pro Mario legit maior, & ad Esocē (ipse pro Esox legit Exos) pertinere vult. Quam lectionem Gesnerus capite de Acipensere improbat; capite verò de Husone eandē approbat; in eo verò à Rondeletio dissendit, quod maiorē Plinio in Danubio vocari velit innominatū piscem, nimirum nostrum Husonē, cum quo item eundē putat, qui Plinio in Boristhene memoratur præcipua magnitudine, nisi quis inquit, Borysthenetem illum piscem, sui quoq. generis, & à præcedētibus omnibus diuersū faciat, vt fortè Porculo marino simillimus, sit Sturio: Borysthenites verò sit Antaceus siue Huso, quæ nobis sententiā magis placet. Hæc ille. Mihi Porculus marinus Sturio est, Mario Porculo similis Huso: Borysthenites, Antaceus Borysthenis Rondeletij, cetaceus nempe piscis, rostri longitudine Porculū siue Sturionem referens. Albertus Husonem quibusdam Ezocem vocari scribit, authorem, ni fallor, de natura rerū intelligens, qui Eyox (inquit) est piscis Danubij maximus, ita vt vix biga trahi possit ab equis tribus, aut quatuor. Ipsi verò Alberto Ezox piscis est, quem quidam Lachsum vocant; Lachsus aūt Salmo est. Alberto subscribit Georgius Agricola, & Gesnerus in capite de Husone, quoniam Salmo Illyricè Loso vocetur affini vocabulo: in capite verò de Esoce (sic enim Plinio scribitur) Lucium esse contendit, quod mihi quoque potiùs videtur. Husonem Bohemi, & Illyrij Vuyz dicunt. Poloni Vuyzinam B Itali Moronam (nō Moro, vt Sigismundus Gelenius ait) teste Cælio Calcagnino, nostræ de Husone sententiæ assentiente. Idem testatur, idemq. sentit Petrus Gillius inquiens: In Danubio nō modo extrahitur Mario, sed in alijsq. plerisque fluuijs, quem non parua immutatione Moronem vulgò appellant. Vngari teste Gesnero Tock dicūt, vocabulo per aphęresim ab Antaceo facto, vt ipse conijcit.

Ezox. *Morona.*

FORMA. DESCRIPTIO.

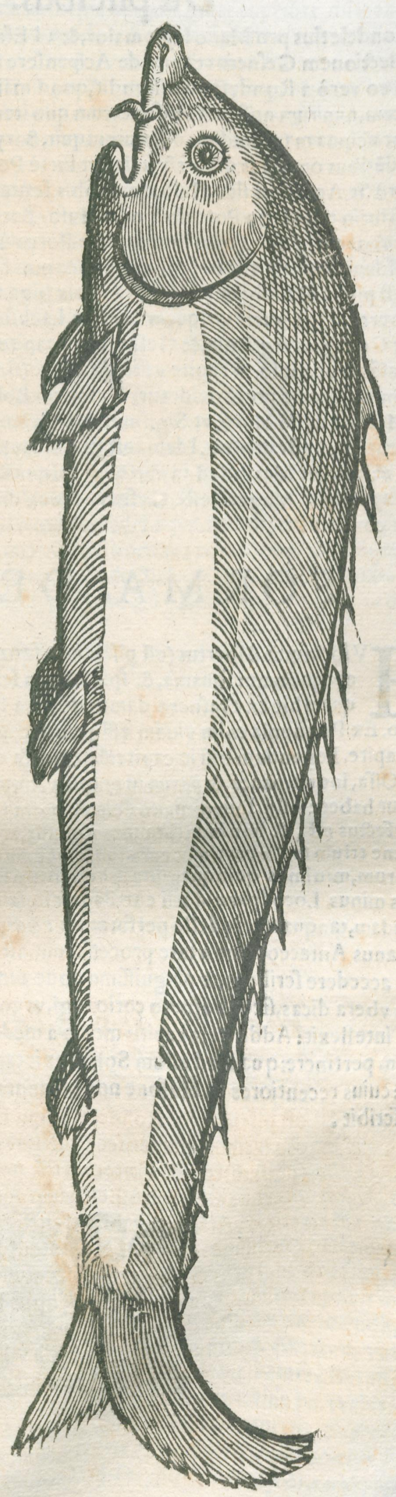
HVso (inquit Albertus) est piscis non squamosus, specie Sturionis, sed pellis albæ, & lenis absque omni squama, & spina. Idem ferè & author de natura rerum ait. Figura verò quam hìc ex Gesnero damus dorsum habet asperum. Hæc tamen quin genuina sit, nō dubito. Ex Pannonia enim viuam effigiem accepit. Idem Albertus nullum omnino os ait habere in capite. Legendum nisi in capite: sic enim & author de natura rerum, ex quo ipse multa transtulit: Ossa, inquit, pauca, & parua in corpore, cartilaginea potius, quàm solida, sed in capite mul- C ta fertur habere ossa. Inuenitur eodem Alberto teste longitudine vigintiquatuor pedum, quando perfectus est, & hac mensura tanto minor, quanto ætate inferior fuerit. Vadianus verò in Epitome trium terræ partium, testatur seipsum vidisse plerosque magnitudinis pondo quadringentorum, minimos quinquaginta, frequentem numerū circiter pondo centum, ducenta, trecenta, plus minus. Loco spinæ dorsi cartilago est, quæ foramen habet magnum, & vacuum, à capite ad caudam, tanquam terebello perforatum. Adipem habet immixtum pinguedini sicut porcus. a Aelianus Antaceos cùm ætate processerunt, ad maximi Thunni magnitudinē in Istro, siue Danubio accedere scribens, & pinguissimo abdomine esse, vt in eorū ventrē lactantis Scrophę suos foetus vbera dicas, sicque aspero corio tegi, vt eo perpoliantur hastæ, non alios fortè, quam Husones intellexit: Addit item capitis medio à medulla, cerebro, ad caudam mollem, & strictā membranam pertinere; quam ad assum Solem exiccatam, flagellum ad concitanda iumenta efficere possis: cuius recentiores in Husone non meminerunt. Author de nat. rer. vnicum intestinum habere scribit.

Cutis. *Ossa.* *Magnitudo.* *Adeps.* a *l. 13. c. 26.* *Antaceus.* *Aeliani.* *Intestinum*

D

LOCVS. NATVRA. MORES. CAPIENDI RATIO.

Huso Gesneri.



NEgat Albertus in alijs aquis quàm Danubio, & influentibus in eum reperiri. Et Plinius Marionem in Danubio tanquam Proprio loco extrahi scribit. Piscis tamen est marinus. E Ponto enim Danubiũ subit, vt Vadranus præcitato libro testatur: idemq. ait mirari se hac quoque in parte naturæ vim, vt non minus in vndis pisces quàm in terris volucres aut feræ migrent: Centum quinquaginta milliarib' Germanicis ex Euxino mari in eum vsque locum Pannoniæ, vbi illorũ captura est, aduersis suauibusque vndis intrant. Et memoria teneo Antaceum duobus milliaribus supra vrbẽ inclytã Viennam captum, piscatoribus magno miraculo. Hæc ille, & mercator, qui è Pãnonia effigiẽ Gesnero misit: Mitto tibi (inquit) Husonis piscis effigem viuam. Is in Danubio, nec vbique, nec tẽpore quouis capitur, sed quando migrat. Terra argillosa & pingui gaudet. Capitur ferè ab autumno vsque ad Ianuarium, per spatiũ decem miliarium inter Viẽnam & Posonium Presburgum vulgò vocant: vbi ad insulam Schutam nomine, cum arce munitissima, vltimus huius piscis capturę locus est. Viennæ die Veneris plerunque quinquaginta vel septuaginta, & aliquando centum Husones vęneunt, qui integri ferè distrahuntur. Copiosissima eorũ captura fit in Vualachia iuxta Chiliam non procul ab ostijs Danubij, quibus in mare Ponti cum se exonerat. Inde salsi exportãtur in remotas regiones. Vadianus mensibus maximè Octobri & Nouembri captos inferiori Pannonia clarissimæ vrbi Viennensi magna copia inuehi tradit. Author de natura rerum piscem esse scribit mitissimum, & timidum, quique vel aduersus minimum pisciculũ sese defẽdere vix possit, sed statim in fugam verti. Sturionem perlusum affricare se ei gaudere; quem

Marinum piscem esse.

Captura locus.

Timidũ esse

vt

A vt sentit, ad latibula fugere; quæ sibi tutelæ gratia fodere soleat: sed quando Sturio importunus eijcit latitantē, sequiturque fugientē; & quia magni sunt ambo. nec etiam in copiosissimis aquis latere possunt discurrēdo, & ante se aquas agitando, sæpe simul à piscātibus capi. Piscemq. hunc captum vino generoso vel lacte potari: & vino inebriatum viuere posse pluribus diebus, quare ad longinquas regiones cibi gratia deferri. Bibere autem vini sextarios quatuor antequam inebrietur. Gesnerus è Sturione superari ait. Ventrē enim Husonis subire, & spinis suis lancinare. Gregatim natant, vt idem Gesnerus refert, & cantum sequūtur tubarum, ad quem etiam exad uersa ripa accedunt, & sic irretiuntur, extrahunturque vncis. In aqua robore valent, & piscatorē si cauda percusserint, naui eijciunt: vt primùm verò caput eis extra aquam fuerit, inualidi, & tan quam mortui redduntur. Antacei, idest Husones, vt suo tempore caperentur Istri flumine glacie astricto, & rursus initio veris, docet Aelianus his fermè verbis: *Piscatores alicubi glacie pfracta ve luti puteum excauant, & aperiunt: vbi cùm permulti alij pisces facilè capiuntur, tum Antacei quoque; & ij quidem teneri, Nam qui ætate processerunt; ad Thunni magnitudinē accedunt, ij sanè pinguissimo abdomine sunt &c. Cùm e&t tanta magnitudine, subglaciem subiens, nunquā ad cauum seu puteum glaciei peruenit, sed aut sub saxa subijcitur, aut in imam arenam ad vitandū frigus abditur. Nam id temporis* B *cùm gelidum est flumen, & per frigida tempestas, nullis nec herbis nec piscibus vesci necesse habet: tan tùm innertia laboris gaudet, & alitur ex pingui suo succo. Et quemadmodum polypi, cū præda destituuntur, brachia sua circumrodunt: sic is suam pinguedinē exedens viuit. Ineunte rursus vere iamque liberè fluente Istro, odit ignauiam: itaque sese ex latibulis ad summam aqua incitans, aquę spuma expletur. Vbi magno murmure rapidus fertur, ibi à piscatoribus ad hunc modum insidias ei molientibus facilè capitur, vt hamus cum linea in spumam demissus sub alborem occultetur; & ferri splendor minimè perspicuus sit: is tum ore hiante atque imminente, liguriens insidiosam escam deuorat, ex eoque perit, vnde prius alebatur.* Hęc Aelianus.

Sturionem times.

Vinoinebriari.

Robur.

Vt & quando olim caperetur.

VSVS IN CIBIS.

CAro Husonis (inquit Albertus) in dorso saporē habet vitulinæ, in ventre verò porcinę. Magna pars salsamentarijs cedit, sed & recens coctis eximia suauitas. Negant horū lactibus quicquā in cibo aut dulcius aut delicatius reperiri. Oua quoque in cibo expetuntur. Baltasar Stendelius Germanis Hausen rogen, Itali, quibusdā Cauiaro vocari scribit. Recen- C tem parari ad cibum in iure flauo cum cepis minutatim concisis: salsum verò præmacerari aqua, tum iure nigro condiri: vel cōdimēto è pomis, aromatibus, croco, vuis passis &c. Cardanus quoq. ex Exossis (sic hunc piscem vocare videtur) ventre Moronam, è dorso schenale, ex ouis quod vocant cauiarium, haberi testatur: è capite, pinnis, cauda, corio, ventriculo & intestinis, quam vocāt ichthyecollam. Cauiarium oua esse concreta, saleque condita esseque ex eo nigrum & rubrum. Fieri, & hæc ex affinibus piscibus, Attilo ac vero Sturione, Siluro & Oxyrincho. Nos rubrū cauiariū ex Cyprinis pro Iudęis, qui nisi squamosos pisces edunt, fieri ex Bellonio suprà docuimus.

Cauiarium.

Apparatus

DE EPERLANO. Cap. XII.

INfluuiorum in Oceanum influentium ostijs, vt Rhotomagi & Antuerpiæ frequēs est piscis, teste Rondeletio qui Eperlan (quam, vocē vulgarem secutus Eperlanū ceu latinum nomen fecit) dicitur à nitido & splendido (inquit) colore, quo vnionē (perlam) refert. Cæterùm si à perla ipsi nomen est, verendum est appellari een, peerl; nam Eperlan Belgicum vocabulum non est: & Bellonius Epelanum nuncu- D pat: Ait tamen etiam, Atherinæ modò trāsparere. Hic Anglis Schmelt vocari scribit ab odore (violam enim gratissimè redolet, quamobrem quidam Violam vocari posse censet, argumento ꝙ Aelianus ab odore thymi thymallū piscem nominauit,) vel à pinguedine. Gesnerus priorem etymologiam probat, quoniam Smelle Anglis sit odorari. Smelt tamē apud Belgas est liquescit, & propriè de pinguedine dicitur, à quibus Angli fortè nomen mutuauerint. Vterque duo eius genera esse scribit, marinum vnum, fluuiatile alterum. Sed Rondeletius marinum litorale esse, Bellonius saxatile dicit. Rursus Rondeletius Eperlanum in marinum & fluuiatilem distinguens, figura corporis nihil vel parum differre innuit, ideoq. vnicam iconē, exhibuit: Bellonius contrà duas, admodum diuersas; quare suspicari licet fluuiatilem Rondeletij à marino non differe. Bellonius marinum item; partim marina, partim fluuiatili aqua gaudere tradit, & Rōdeletius quoq. ex mari ad fluuios ascendere insinuat, dū inSequanę ostijs optimū esse scribit, & in Angliæ fluuijs. Apud Neustricos Caudebeccanos Anglię populos vberrim⁹ est, maior tamē prouētus circa vin demias

Nomen.

Etymum.

Epelanus.

Viola

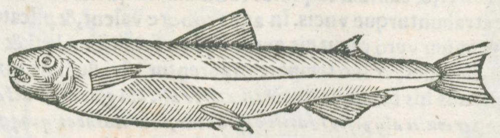
Genera.

Locus.

demias, quo tempore eſt delicatiſſimus. Tereti ac tenui eſt corporis compage, nonnũquam dimidium pedẽ ęquante. Rondeletius ad pedis magnitudinẽ aliquando accedere innuit. Aſinos paruos refert, vnde ex eorũ genere eſſe iudicarũt, quos refellit Bellonius, propterea quòd glabro ſit corpore. Oris hiatu ſatis magno eſt. Dentes habet in maxillis & in lingua. Truttã præter cætera dentibus refert. Lingua, vt ait Bellonius quaſi gemina, hoc eſt, (inquit) in cuius radice poſterior quędã appareat, ĩ qua multò plures dẽtes ſunt, quã in anteriore. Pinnas habet eaſdẽ quas Salmonum genus, maximè poſteriorem illam dorſi pinnam ſubrotũdã & pinguem. Prior totum piſcem in æquales ferè partes diuidit. Cauda bifurca eſt. Branchiæ ſunt vtrimq. quaternæ, decolores & violam olentes. Tranſparenti eſt corpore, dempta linea nigra quę ſpinę parti inhæret. Calculos habet in capite rotundos, albos, quoſq. facilè forinſecus propter piſcis tranſparentiam per craniũ videri poſſe Bellonius tradit) qui diligentiſſimè de internis Eperlani partibus egit) ſub poſteriore cerebri parte ſito, vbi medulla in cerebro deſinit. Cor brãchijs ſemicircularibus & fimbriatis eſt admodum vicinum ac ſcutiforme: deſinit quoq. in angulos, rubrumq. eſt, cui molle ac ſanguineæ ſubſunt carnunculæ, quæ huic tanquã aures in terreſtribus famulantur. Illæ enim mouẽtur cũ corde, quod ſepto ab hepate dirimitur. vnius tantùm lobi, in longum demiſſi ad ſecundum latus Stomachum deſinentem in mucronem habet in V. literam efformatum: Lienem admodũ rubrum, ſeminis Atriplicis in modum latum. Cumq. ſtomachi dextrum latus ſurſum vſq. ad hepar reflectit, illic geniculo intercipitur: vbi apophyſes duas latas emittit, quæ veluti ſecundũ ventrẽ conſtituuntur. Aliud poſt hunc ſubſequitur, quod nec pylorum nec ieiunum, neq. ileon cõmodè nominare poſſis: ſiquidem ſine anfractibus recta ad annum procedit. Sed rectũ geniculo intercipitur, eſtq. ruberrimum. Meſenterio nullam admixtã pinguedinem habet, qua ſtomachus & inteſtina obſidentur, vt nihil aliud in ventre quàm adipẽ eſſe dixeris. Caridibus, culicibus, Aphyis, oeſtro, lendibus, millepidibus, pediculis & eiuſmodi deiectamentis veſcitur. Carne eſt molli & friabili. Aeſtatis fine vel autumni initio capitur.

Forma. Ex Aſinis non eſſe. Lingua. Branchiæ. Partes internæ.

Eperlanus Rondel



DE LAMPETRA. Cap. XIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Apud pleroſque Europæ populos eodem appellatur nomine, licet variante aliquantulum terminatione, Italis videlicet Lampreda, Hiſpanis Lamprea, Gallis Lamproye, Germanicis Lampret, Belgis Lãpreye, itẽ & Anglis, quibus & Lamprayе, Lamprell & Lompron. Qui itaque Lampetram dici volunt à lambendis petris, ijs erat oſtendendum latinum nomen eſſe, quod tamen quin ex memoratorum aliquo fluxerit, non dubito. Geſnerus alioqui eruditè ab Alabeta deriuaſſe conijcit. Feri enim potuiſſe, vt ex Alabeta priori litera eliſa Labeta, mox Lambeta, ac tandẽ Lampetra dimanarit. Alabetam Plinius Nilide in lacu quem Nilus efficit, reperiri ſcribit & Ἀλαβῆς Straboni inter Nili piſces nominatur. ἀλαβῆς autem dicitur, qui manu capi non poteſt, vnde & alabaſtro nomen, quod Lampetrarum generi conuenit, quæ propter inſignem lubricitatem manu comprimi nequeunt. Fieri item poteſt, vn Lãpetra dicatur quaſi Langhe Prick ideſt longa, quod quàm Prick (ſic vocatur Lampetra minor) longior ſit. Equidem latinum nomen non eſſe, doctiores oſtendunt, cùm Plinio atq. Auſonio Muſtelam vocari volunt, ſolo excepto Pet. Gyllio, qui Muſtelam eſſe credidit, eum piſcem qui Lugduni Lota appellatur, quæ tantùm fluuiatilis eſt cùm Muſtelam Auſonius e mari fluuios ſubire ſignificet, & tam graphicè delineet, vt nemo tergiuerſari poſſit. Plinius *a* quoque apertiſſimè ſuadet his verbis: *Proxima eſt his* (Scaris, quibus eius tempore principatus dabatur) *menſa generis duntaxat Muſtelarum, quas* (*mirum dictu*) *inter alpes lacus quoque Rhetiæ Brigantinus æmulas marinis generat*. Quo loco in alijs codicibus pro marinis legitur Murenis, quam lectionem ceu legitimam eſſe Maſſarius contendit, quoniam qui marinis legunt, inſigni (vt putat) mendacij vanitate dicere cogantur, Muſtelas marinas fluuiatilibus, & lacuſtribus meliores, quod tamen Plinij verbis minimè colligas, ſed duo eſſe Lampetræ genera vnum quod mari æquè & dulcibus aquis commune eſt, alterum quod dul

An à lambendis petris dicatur. Alabeta. Alabes qui. Muſtela. Lota. a li. 9. c. 17. Plinij locus conſideratus.

A dulcib.tm̃,vt modò patebit;& marinis legendũ eſſe Sigiſm. Gelenius ex antiquiſſimis exẽpla-rib.aſſerit. Cæterũ duo hic obſeruãda;primò alias pter Lãpetras eſſe Muſtelas marinas,& harũ rurſus alias veterib.notas Aeliano potiſſimũ qui iecorino ſimillimas eſſe ait, pupillis oculorũ ad cyaneũ colorẽ accedẽtib. mẽto q̃ Iecorini maiore q̃ Chremetis verò minore, algas depaſcere, ſaxatiles eſſe,atq.ſimiliter vt terrena omniũ cadauerũ,in q̃ incurrit, oculos exeſſe,& conficere: alias recẽtiorib.,de quib.mox ab Aſellis egimus.Quę oẽs marinę tm̃,cũ Lãpetra fluuios ſubeat. Præterea ſummoperè cauendũ,nequis Muſtelam cum Muſtelo confundat, quod doctos quoſdã feciſſe etiam video,cũ ſint Muſteli Gazæ,qui Ariſt.cæteriſq. Græcis γαλεοὶ,piſces, vt Lampetra cartilaginei,ſed qui neq.ad flumina aſcendunt,neq.etiam carne cõmendantur, ſed contrà quaſi contempti planè habentur. Ab eodem tamen quadrupede vtriſque nomen fluxiſſe facilè credo: ſed non ꝙ ſimiliter maculati ſint piſces,vt Bellon.& Rondel.volunt, (Nõ. n.maculata eſt γαλὴ, ſiue Muſtela quadrupes,ſed albo ſubluteoq. varia) ſed à corporis lõgitudine,& vt Iouius ait can dore vẽtris,& à tergoris ſuperioris ſubluteo colore,vt in quadrupedib.videmus. Bellon.& poſt eum Salu.vidẽtes,& Galeũ,ſiue Muſtelũ,& Muſtelã à Muſtela quadrupede nomẽ inueniſſe,Muſtelãq eſſe Lãpetrã,aſtruere conati ſunt Lampetrã eſſe Galexiã Galeni:q̃ vocẽ Saluian.cõpoſitã

Muſtela marina multiplex.

Muſtelus.

Muſtela, & Muſtelus vnde dicti.

Galexia Gal.

B putat, vel ex γαλὴ, & ἀξία, vel quod magis probat ex γαλὴ, & ἐξίς: prima etymologia dignitas, altera habitus piſcis exprimitur. In Græcis ſanè Galeni exẽplarib.primò Galaxias, mox Galexias legitur. Verũtñ fieri põt ꝙ à lacte,quod γάλα eſt,nomẽ habeat quaſi lactei coloris ſaporiſq. piſcis,vel apud Gal.nõ ex τῶν γαλεῶν,ſed τῶν,γάλων genere dici debeat,vel ſi γαλεῶν legere malis,nõ à recto γαλεός,ſed à γαλῆα formari.Quæ cõiectura ſi vera eſt,Salu.ex Muſtelarũ,nõ Muſtelorũ genere eſſe Lãpetrã dicere debuit. Alij Galexian, ſiue Galaxian Sturionẽ,alij Galeum Rhodium eſſe volunt. Quod verò idẽ Salu. Lãpetrã Dorioni apud Atheneũ Muræñã fluuiatilẽ (cui vnicã tm̃ Spinã ſimilẽ Aſello,qui vocatur Gallaria tribuit) vocari putat, etiã Rõdel.ſentãtia eſt,& ego lubens aſſentior, cùm nõ ſit credendũ fluuiatilẽ dixiſſe, ac ſi in fluuijs tm̃ degere, inſinuare velit,ſed vt à Muræna propriè dicta, quæ marina tm̃ eſt, interſtingueret. Atq.hinc fortaſſis eſt,quod Albertus Lãpetrã cum Muræna cõfundat. Non defuerunt,qui Lampetrã ob ſimilitudinẽ cũ terrenis lumbricis, a Plinio de piſciũ pinnis loquenti, lumbricũ marinũ dici voluere his verbis: *Binę omnino lõgis,vt lumbricis,& Anguillis,& Congris: nulla vt Murę nis.* Quã opinionẽ Rondel.& ante eũ Alcyonius,vir doctus,vt Iouius notauit,elegãter,ac doctè refutauit,authoritate Ariſt.ex quo id Plin.trãſcripſit,qui binas pinnas habere ſcribit, quæcunq προμήκη, & λεῖα

Muræna fluuiatiles.

a lib.9.c.20

Lumbricus marinus.

C ſunt;Gaza vertit,piſces quicũq. lõgi,& læues ſunt,vt Anguillæ,& Cõgri,alia nullas omnino,vt Murænas,corruptũ Plinij locũ eſſe oſtẽdens,& pro lumbricis,lubricis legendũ eſſe.Quòd ſi verò pertinaciùs quis vulgarẽ lectionẽ tueri velit,adhuc lumbrici Lãpetrę nõ erunt, qñquidẽ pinnis omnino carent. Idem Rondel.Caſtellano Epiſcopo Matiſconenſi viro ſua ætate doctiſſimo, & qui doctrinæ cauſa maxima in gratia fuit apud Frãciſcum Galliæ Regẽ optimũ literarũ patronum,& alumnũ ſubſcribit,opinãti Lãpetrã Vermem aquatilẽ eiuſdẽ Plin.b eſſe, cuius meminit his verbis: *In Gange India Statius Seboſus haud modico miraculo affert, Vermes branchijs binis ſexaginta cubitorum,cæruleos, qui nomen à facie traxerunt. His tantas eſſe vires, vt elephantos ad potũ venientes mordicus comprehenſa manu eorum abſtrahant.* Color cæruleus,inquit Rondel. Lampetræ; item mores quadrãt,nã & petris,& nauib.ita hærẽt Lãpetræ,vt auelli nõ poſſint, neq. repugnat cubitorũ ſexaginta longitudo. In India.n oĩa grãdiora ſunt: Strabo βδέλλας,i. Hirudines in quodã Lybiæ fluuio ſeptenũ cubitorũ perforatis brãchijs, ita vt reſpirare poſſint, naſci ſcribit. Has quoq. Rõdel.Lãpetris eaſdẽ eſſe arbitratur, Nam Lãpetræ,inquit,ita ſaxis,& nauium clauis hærent,vt optimo iure βδέλλαι ἀπὸ τοῦ βδάλλειν,i.ab emulgẽdo dicãtur,quemadmodũ ſanguiſugę. Hermolaus Barbarus Lampetras,fontanas tineas vocari credidit,Plin.quoq.authoritate opinor

Vermis aquaticus.

b lib.9.c.15

Hirudines maximæ pro Lampetris.

D motus,qui, *limus*, inquit, *aquarum vitium eſt, ſi tamen idem amnis Anguillis ſcateat, ſalubritatis indiciũ habetur; ſicuti frigoris, Tineas in fonte gigni:* nã vt Anguillas ibi nomine Plin. ita Hermolaus Tineas piſces Anguillis ſimiles eſſe opinatus eſt: niſi dicamus ꝙ Lampetras ideo tineas vocatas fuiſſe crediderit,qm̃ & lumbrici præſertim in homine etiã Tineæ vocẽtur,& Lãpetræ quibuſdã ſuo tẽpore ex corrupto Plinij codice ita appellarẽtur. Cæterũ tineas fontanas ex inſectis eſſe aliàs oſtẽdimus. Iam verò Rondel.inter alia Lãpetræ ſynonyma,eã (ob eãdẽ haud dubio ſimilitudinẽ) Plotam.ſeu Flutam quoq.vocari ſcribit;atqui cũ in progreſſu, cæterorũ rationẽ, vel authoritates afferat,Plotæ amplius non meminit. Eſt quidem Lampetra veluti fluuiatilis quædam Murę na,fluuiatiliſq.Murę na à Dorione dicta eſt,& niſi in ſumma aqua natat,vt aerem trahat, facilè teſte eodẽ Rondel.ſuffocatur,vt haſce ob rationes Plotã,ſiue Flutã dicere potuerit,authorẽ tñ idoneũ non habet,præſtiteritq. confuſionis euitandæ cauſa hoc nomẽ Murænæ,& Anguillæ relinquere,quæ tamen & ipſæ non ſemper Plotæ,aut Plutæ,vt Gaza vertit,appellantur, ſed cũ ſole torrefactę ſupernatãt. Archeſtratus cum omnem Anguillã laudat, tum maximè qui in freto

Tinea fontanę.

Fluta.

è regio-

è Regione Rhegij capitur:ſed valdè præſtãtes etiam ſunt,inquit,Copeę,& Strymonię;ſunt.n. E magnæ,& perquã craſſæ,ὅμως δ᾽ ὅμαι βασιλεύει Ἔγχελυς ἥφυσει ἐσὶν απύρlιος μόνος ἰχθύς,id eſt,vt Dalecampius vertit:omnium ſanè vt arbitror,quibus veſcimur, Anguilla tanquã regina voluptatis obtinet principatum,ſolaq.piſcium natura, omni ex parte tenera, & ſuccoſi fructus inſtar, dum manditur,in ore liqueſcens.Apyrenos.n.fructus,inquit,propriè dicitur, cui nullus ineſt nucleus,Ita ferè & Natalis.Euſtatius prolato iſto verſu obſeruari iubet,poetã appellaſſe elegãter πυρῆνα,.i.nucleum;oſſeam piſcium ſpinam,& rectè(inquit Caſaubonus,neque eſt aliter eã interpretari vocẽ.Atqui falſum hoc,Anguillam eſſe penitus exoſſem,niſi de peculiari aliqua eius ſpecie hodie incognita loquatur poeta.Habere.n.ſpinã hũc quoq.piſcẽ,& αὐτοψία arguit,& teſtimonia ſcriptorum,vt paullò ante Athenæus de Epicureo Icadiſta Ἔγχελυς παρατεθείσης,ἐμβάλων ἐψίλωσε τὸ πλευρόν,ἀγαγὼν εἰς ἄκανθαν i.*appoſitam Anguillam arripiens,latus nudauit ad ſpinã vſq.* Sed vt hoc Archeſtrato concedatur,falſum eſt rurſus, Anguillã ex omni piſcium natura carere ſpina:nam & Antaceus eſt ἀνάκανθος,& Huſo Danubij,qui eſt alius ab Antaceo Pontico.Verùm de Huſone Germanico facilis reſponſio;eum.n.Archeſtratus notum non habebat Antaceum illi non fuiſſe in cognitum dicebamus capite ſeptimo: neq. mutamus ſnĩam Hęc Caſaubonus.Quãobrem cũ falſum ſit Anguillam apyrenon, ſiue exoſſem eſſe,de Lampetra id verũ ſit piſce aliàs F ſimillimo,& ſaporis gratia etiã pręſtãtiore,Geſnerus conijcit Anguillã apyrenom Archeſtrato Lampetram eſſe,qua in re ei non diſſentirẽ,niſi & Agatarchides libro 6.Europicorum Anguillas Copaidas inuſitatæ magnitudinis eſſe diceret,ideoq à Bœotis coronatas inſperſa mola dijs immolatas,& Dorion eaſdem in prodigioſam magnitudinem augeſcere ſcriberet,cui Lampetra, fluuiatilis Muræna eſt Geſnero aſſentitur Dalechampius in ſchedis ſuis ad Plinium,additq.inſuper Lampetrã Caſſiodoro in deſcriptione litoris Rhegini Exormiſtõ vocari.Sitnè poſtremò Echineis,ſiue Cemora Oppiani,vt Rondel.arbitratur,examinandum.Video hanc opinionem quibuſdã improbari qm̃ neceſſe eſſet quotidie ĩ locis,vbi dãtur Lãpetræ,lintres curſum tenere ab his retentos,quod tñ qui præter ipſum tradat,inuenio neminẽ,ipſe quidem ſi triremis clauo os affinxerit, Lampetra, eius impetum retardari certũ eſſe profitetur, idq.ſibi ipſi eueniſſe Romã proficiſcenti cum Card.Turnonio Optimæ.n.triremis,cuius citiſſimo curſu vehebãtur,impetum inhibitum,cuius incertã cauſam cùm vectores,inquit,perquirerent,tandem compertum fuit,Lãpetrę ore clauo affixę vi id effici:cuius rei locupletiſſimos teſtes hẽt nobiles,& graues viros, qui eadem naui vehebantur.Fuit autem eius ſententiæ Rõdel.vt niſi clauo hæreat Remora,remorari nauem non poſſit,vt in Remora dictum eſt,qua in re fruſtrà ipſum laborare oſtendebamus:Bel G lonius quoq.nautis præcipuè infeſtam eſſe ait,temonibus triduum ferè inhærendo,caudamq.in contrarium vertendo,recenſq.picatę nauis laterib.picem lambendo ſic infigi,vt nautas ab itinere remoretur.Lampetra equidem tam exactè notis omnibus,quas Echeneidi tribuit Oppianus, reſpondet(dummodo vera eſt Rondel.obſeruatio quem virum mendacij arguere nefas duco)vt nullus ſit ſanæ mentis,qui pro ea Lampetram non accipiat.*Eſt*,inquit.*Pelago amica,longitudine cubiti,ſub fuſco colore,Anguillę ſimilis:acutum eſt illi os ſubter,contortum,rotundi hami cuſpidi ſimile: de quo piſce nautę,rem mirabilem narrant omnibus qui non viderunt incredibilem.Nauem enim ſecũdis ventis impulſã,paſſiſq velis per mare currentem,piſcis tanquam eam voraturus ore admoto ſiſtit,inuitiſq́ nautis retinet,perinde,ac ſi tranquillo portu quieſceret.*

Anguilla Copaa.

Piſces ſine ſpinis.

Anguilla apyrenos.

Exormiſtos An Remora ſit Oppiani.

Lãpetra cur nauis infeſta.

Remora Oppiani deſcriptio.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

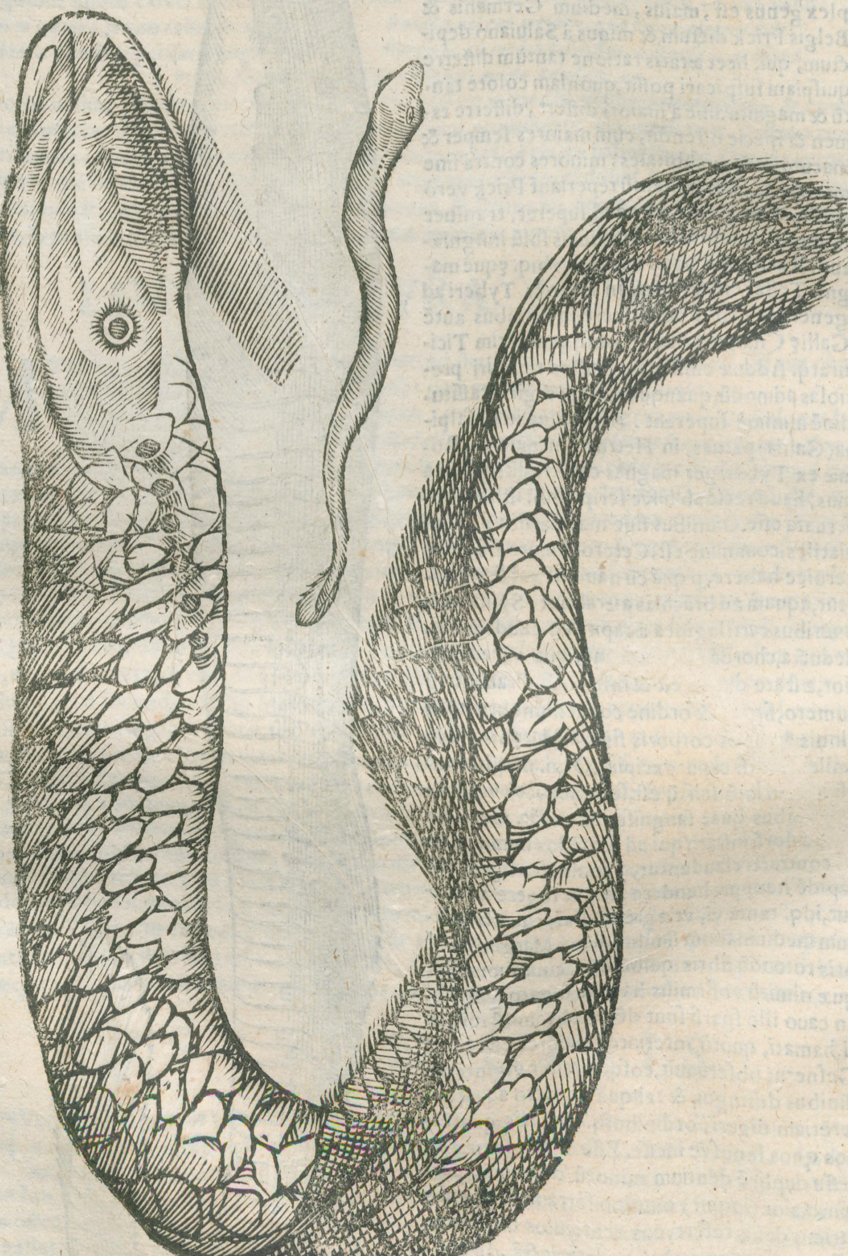
H

LAmpetram ex ſerpẽtinę ſpeciei piſciũ genere eſſe,ipſa figura eius lòquit̃.Sunt qui ex genere Murænarũ eſſe voluerunt inquit Maſſarius,argumento quod Lampetra pinnis caret,quod de Muræna teſtatur Ariſtot.cuius verba ſuprà recitauimus. Mouentur & alia coniectura,quòd Plin.dixit Septentrionali Gallia *Murænis omnibus dextera in maxilla ſeptenas perſpici maculas*,pro foraminib⁹ maculas interpretãtes:ſed à verò maximè declinare vidẽtur, vt branchiarum ratio ſuader.Caret enim Muræna branchijs integris,vt Ariſtot.& Plinius tradunt, quas Lampetra detectas velut cartilaginea obtinet,vt q Lãpetras brãchias habere neget,eas è Murænarũ eſſe genere fateri oĩno ſit neceſſe,cũ ex longis ouiparis nulli alteri generi præterq̃ Murænis branchiæ integræ deeſſe videant̃ eiſdẽ tradentib. authorib. Præterea ſi maculæ illæ, q̃ Murænis in maxilla dextra ſunt,foramina eſsẽt,Plin.neq.Murænis Septẽtrionalis Galliæ tm̃, neq.maxillę dextrę dũtaxat viuẽtib.ineſſe maculas dixiſſet.Grauior error eorũ eſt,q ex Galeorũ,ſiue Muſtelorũ genere eſſe voluerũt;cũ quib.duo tñ cõia hẽnt,quod cartilagineæ ſint, ꝙ que dete-

An Murænarum ſpecies.

Non eſſe ex Galeorum genere.

Lampetra maior, & minima.



detectas habeant brāchias; suntq. oblōgi Galei, sed à serpentina specie alieni, & ouiparę tātùm Lampetræ, cū Galei viuos excludant fœtus. Bina illa circa excrementi ostium nō pendent, quę ab Aristotele omnibus Galeis inesse dicuntur. Iam verò Lampetræ non vnū genus est. Sunt qui è mari flumina subeunt; sunt qui è salsis aquis omnino abstinent. Marinarum triplex genus est, maius, medium Germanis & Belgis Prick dictum, & minus à Saluiano depictum, qui, licet ætatis ratione tantùm differre quispiam suspicari possit, quoniam colore tantū & magnitudine à maiori differt, differre tamen & specie ostendit, cùm maiores semper & maculosæ & bicubitales; minores contrà sine maculis & pedales tantū reperiant̄. Prick verò cubitalē magnitudinē haud superet, transuer salibusq. & nigricantibus lineis solū insigniatur. Rursus ipsi haud maiores vbiq. ęquè magni. Testat̄ enim Iouius in Arno & Tyberi ad generosū habitū adolescere: in omnibus autē Gallię Cisalpinę riuulis, ipsisq. præsertim Ticini atq. Adduæ emissarijs multas reperiri pretiosas admodū, quanquā minimi digiti crassitudinē minimè superent. Et Platina in Cisalpina (Gallia) paruas, in Hetruria mediocres, Romæ ex Tyberi per magnas capi tradit: nisi dicamus, haud rectè ab hisce scriptorib. isthæc obseruata esse. Omnibus siue marinæ sint siue fluuiatiles, commune est, Ceterorū more fistulā in ceruice habere, ꝑ quā cū nauibus aut saxis hęrent, aquam ad brāchias attrahunt. Spina item omnibus cartilaginea à capite ad caudam vsq. deducta, chordā Galli vocant, quæ verè tenerior, æstate durior est & insuauior. Branchiarū numero, figura & ordine conueniunt, ore itē & pinnis & totius corporis figura. Muręnis valdè similes sunt, si caput excipias. Os.n. neq. in longū neq. in latū scisū est, sed excauatū velut in hirudinibus quas sanguisugas vocāt. Gesn. ab eo loculorū instar (qui ad seruādos nummos loro contracti clauduntur,) constricto lignū aut lapidē ita apprehendere ait, vt sugere videatur, idq. tanta vi, vt ægrè auellat̄, cucurbitularum medicinalium similitudine. Marginem itē oris rotundū fibris quibusdā laciniosum esse, quæ nimirū vt firmiùs hæreat, fugatq. efficiūt. In cauo illo sparsi sunt dētes, plurimi, flaui acuti, hamati, quorū interiores maiores esse idem Gesnerus obseruauit, eosq. circiter viginti ordinibus distingui, & tanquā à centro ad circūferētiam digeri, ordinibusq. singulis quaternos quos senosvè inesse. Esse & in ipso oris recessu duplicē dentium minorū ordinem quorum maior (inquit) omnino serram denticulis vtrimq denis refert. eos denticulos continuos esse, cæteros cutim habere interiectā. In eiusdem caui imo teste Rondelet. particula est cōtraria occursu foramē interius occludens. Cor

Lampetrarum diuersitas.

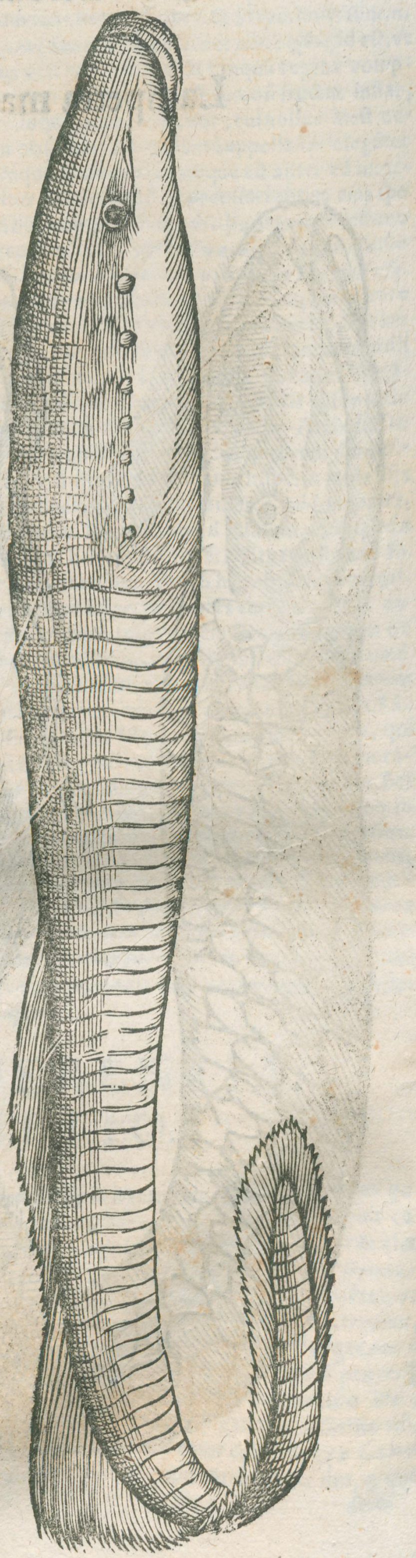
Fistula in ceruice.

Spina.

Os.

Dentes.

habent



E F G H

A habent sub branchijs, & foraminibus reconditum, cartilaginea membrana, spongiosa, ac prætumida inclusum, subrotundum, ciceris crassitie; hepar oblongum, cæruleum, vnius tantùm lobi. Felle carent. Intestinum omnibus vnicum, rectum, minimè complicatum; reliquum corporis in fœminis matrix ouis referta occupat. Pinnis lateralibus carent: nullasq. ad natandum habent, sed flexuoso corporis impulsu aguntur, & pinnulis membranaceis iter dirigunt, quarum vna ferè supra caudæ extremum erigitur, altera paullo superior est. Læui cute teguntur, quæ in maiori nigricat pronè, supinè candicat, ad latera & in dorso subluteis, ac nigricantibus maculis conspergitur, quibus minor caret. Maior itaq. potissimùm Ausonij Mustela est, sic enim de hac canit:

Pinna. *Cutis.* *Mustela.* *Ausonij.*

Qui te natura pinxit color, atra supernè Puncta notant tergum, qua lutea circuit iris.
Lubrica caeruleus perducit tergora fucus Corporis ad medium farsim pinguescit, at illinc
Vsque sub extremam squalet cutis arida caudam.

Gesnerus maiori maculam ait esse albicantem in vertice in medio oculorum interstitio; & contiguum ei anterius foramen paruum membrana parum prominente circumdatum. Pricaka cum maiori colore cōuenit, sed pro maculis quales diximus, trāsuersales habet lineas. Omnes vtroq. gutturis latere septem foramina habent, quibus aquam acceptam reddunt. Platina linguam Lam-B petris tribuit, Rondeletius habere negat. Saluianus, & Bellonius non meminerunt. Oculos rotundos, & profundos habent. In maiori cæruleam pupillam aureus circumambit circulus.

Prikadescriptio. *Lingua.* *Oculi.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

MVstelas, siue Lampetras maiores è mari ad fluuios ascendere certum est, idque cùm veterum, tum recentiorum testimonijs comprobari potest: Ausonius;

Quęq; per Illyricum, & stagna binominis Istri Spumarū indicijs caperis Mustela natātū
In nostrum subiecta fretum, ne lata Mosella Flumina tā celebri defraudarentur alūno.

Saluianus tradit maiores rariores, contrà minores frequentiores flumina ingredi. Gesnerus à docto quodam Medico Miseno se accepisse refert, veris initio migrare, & circa D. Donati diē, qui est septimus decimus Februarij, nullas amplius apparere, aut enim recedere aut interire, corpore reliquo tabescente, licet capitis moles magna relinquatur. Idem & ex Argentinensi perito quodam piscatore cognouit, Lampetras Salmonum è mari flumina subeuntium comites esse, C adhærendo eis. Initio Maij optimas esse: ab eo tempore quotānis irrequieto motu, & natatione adeo exhauriri, & emaciari, vt pleræq. intereant, priusquam pariant, circa finem Maij, aut postea Quod si etiam fortè pariant aliquando (ouorum paruulorum congeriem) sobolem euanescere, nec vnquam apparere fœtus earum circa Argentinam. Adultas etiam quæ non pereunt, cum fluuio aqua secunda exacto Maio auferri, nec amplius toto anno apparere. Rondel. quoque veris initio fluuios ingredi afferit, sed vt illic oua pariat, in mare deinde reditură; tuncq. magnam earum fieri capturam: aliàs in mari rarissima capi, nec vnquam ferè, nisi cum rostro nauib. adhęrent. Contrà Saluianus Lampetras testatur eo tempore quo in fluminib. capiuntur, in mari etiā capi, reliquisq. anni temporibus, vel in abditis latere locis, vel longè à litorib. in altum pelagus secedere: paruas verò in fine veris, & in fluminibus, & in mari parere, idq. ex eo constare, quòd recens ortæ vtrobiq. reperiuntur: magnas contrà, ac maculosas in remotiorib. mari locis, cùm neque in fluuijs, neque in marinis litoribus paruæ, aut recens ortæ inueniantur: vt hoc fortassis Rondel. imposuerit, minoresq à maiorum fœtu nō bene distinxerit. Rondeletiū tamen sequitur Cardanus. Vescuntur eodem Rondeletio teste aqua, & musco quidam esca quadam composita in fontibus, & aquis dulcibus alijs eas nutriunt, & seruant. Spum ru n indicijs comperiri solent, D captæque perpetuò in aqua immergi, cum qua ex longinquis partibus in vrbes deferuntur.

Quādo migrent. *Quando meliores.* *Cibus.*

VSVS IN CIBIS.

FVere olim in honore apud Romanos proceres Mustelæ, qđ p̄ ceteris indicat Plinius, proximā Scaris, quibus suo tēpore principatus dabatur, mensam ijs fuisse scribens. Eodem modo hodiè Romæ pisciū ferè nobilissimę cēsentur, adeo vt nobilis quidā coquus (referente Iouio) aulæ Romanæ procerū coturnicib. eas cōpararit. Scribit Platina Romanę aulæ fortassis offensus, benè à natura actū esse, q Romæ ex Tyberi permagnę capiantur, & delicatissimę, qm vallatæ ibi gulæ inter se auctis pretijs certant. Emi, inquit, frequenter Lampetras quinque sex, septē aureis, & olim à laticlauio viginti, cū alter secū auctionaretur, emptā scimus: nec passa est ingenua gula tantā audaciā gratuitā esse. Dispensatori. n. quod sui ipsius arrogantiam, & fastum

Lampetra ingens pretium.

ſtum (nolo dicere ſtultitiã) imitatus eſſet, centũ aureos dono dedit, ne ſecundò ad certamẽ ſingulare prouocatus, timidus, ac infractus animo ſuccũberet. Cęterũ non quouis anni tẽpore, nec quouis loco tãti fiũt. Scribit.n. Iouius Romanis.i. Tyberinis pcipuã nobilitatẽ à magnitudine, & ſapore eſſe adeò vt denis ſæpè aureis vencãt, ipſo præſertim vere: & rectè quidẽ qm̃ incipiente æſtate ſpinalis medulla ijs nerui inſtar durior efficitur; & marinæ, hoc eſt, quæ in mari capiuntur, aridæ ſemper, ac velut agreſtes iudicãtur. Iouius delicatiore cõdimẽto, multò maiorẽ q̃ ab ipſi pulpis nobilitatẽ accipere ſcribit. Necari.n. ſolere in vino Cretico, eiq. myriſtica nuce os claudi, & foramina illa (brãchiarũ vtrimq. ſeptẽ) totidẽ caryophillis adimpleri, in tegano q. cõuolutã in ſpiras, additis auellanis tritis, medulla panis, oleo, vino Cretico aromatibusq. ad temperatiores prunas certis momẽtis ſedulò excoqui, quo cõdimẽto, inquit, Leo X. in minore fortuna loci cau ſa, vt cõuiuiũ exhilararet, Marianum cucullatũ, ſalſum, & ridiculũ hominẽ decepit. Namq. funem inſtar Lãpetræ incoctũ, multoq. illo iurulẽto immerſum, grãdi in patina appoſuit, vt notã oĩbus eius edacitatẽ gulãq. eluderet; qui iã magna pultarij parte abſumpta pſeudolã petrã aggreſſus, diu mul ũq. cũ ea maxillis, ac dentib. inhærẽte colluctatus, cachinnum cunctis tollẽtibus, facetiſſimè reſpondit: vtinã ſic mihi ſępius illudatis, nam in hoc cõdimẽto nõ modò funes, ſed & ipſas catenas (quib. inſani vobis ſimiles vinciuntur) & cum voluptate quidẽ abſumerẽ. Platina Lãpetram erutis dentibus, & lingua, & extracto per obſcænas partes ſolo, quod eò tendit, interaneo, cum aqua calida bene lauari iubet, nullibi cõ minuta pelle: colligi quoq. ſanguinẽ quo cõdimẽtũ fieri ſolet: in os eius nucẽ myriſticã; in foramina quæ circa aures (branchias) habet, caryophyllos integros indi. Inuolutã deinde in ſpirã in tegano ad focum cum ſemuncia optimi olei, pauco agreſtæ, vini albi, & optimi, ſalis quantũ ſat erit, lẽto igne percoqui. Vbi feruere occeperit, ſanguinẽ è capite in teganũ ipſum exprimi: atq. idẽ antequã ferueat, fieri poſſe. Iubet autẽ moretũ eius hoc modo fieri Amygdalas aut auellanas cũ ſua pelle toſtas, ac terſas, ne cinis inſit, buccellã itẽ panis vſtulatã, cum paſſulis inquit, cõtundito: tunſa cũ agreſta, defruto aut in parte coctura diſſoluito ac per ſetaceũ in catinũ trãſmittito, indendo ſemper parũ zinziberis, caryophylorũ, cinnami, & id ſanguinis, quod diximus colligendũ. Hanc impenſam in teganũ infundes, donec Lãpetra cocta videbitur, vnà efferuecãt, finito. Aliter. Aſſam ſi voles, inquit idẽ Platina, dum coquitur, ſanguinẽ, & adipẽ colliges Hoc itẽ, eo quo prędiximus modo, edulũ condies. Sunt qui minimas, quas Lãpetrocias vocãt, in craticula lẽto igne percoquãt, ſuffundẽdo cõtinuò ex oleo, agreſta, ſale, aromatib. ſimul mixtis. Angli maiuſculas paſtillis includũt. Inueterãtur itẽ ſale, nec nõ & fumo indurãtur: has Hãburgũ mittit, illas dolijs incluſas Dantiſcũ, Salubriſnè modò an inſalubris earũ eſus ſit, alij aliter tradunt. *a* Alex. Benedictus optimi ſucci eſſe ſcripſit, eaſq. oĩbus præfert, ſed quia rarò capiuntur, quæ librã excedunt, à raritate laudẽ eripi. Cõtrà Albertus dulcem eſſe piſcẽ, ſed inſalubrẽ, cũ editur calidus aromatib., & generoſo vino cõdiendum. Author itẽ annotationũ in Regimẽ Salernitanũ craſſum, & viſcoſum, ſuccũ gignere ait, minus tñ q̃ Anguilla, timendũq eſſe, ne quid his piſcib. veneni inſit, ideoq in optimo vino ſubmergẽdas eſſe donec moriãtur, deinde vt præparẽtur cum gelu optimis condito aromatibus: præſtare tñ vt antea duab vicib. ebulliant in vino, & aqua, eaq. abiecta coquãtur ad perfectionẽ, & fiat gelu in patina vel paſtillus, vel aſſentur cum ſalſamento (embãmate dicere voluit) idoneo, vt ſalſa viridi cum acrib aromatib., & vino hyeme, omphacio autẽ, & aceto æſtate. Cæterũ in Lampetrarum pulpis nullam vim noxiam ineſſe Iouius oſtendit argumento, quòd & duritie, & lento pingui prorſus expoliatæ ſunt: quibus maximè conditionibus piſces ſtomachis incommodi eſſe conſueuerunt.

Conditos melius ſapere. *Paraſitus illuſus.* *Apparatus.* *Moretum Lampræ.* *An ſalubris ſit.* *a L. de peſte*

DE ANGVILLA. Cap. XIV.

ORDINIS RATIO.

SYNONYMA. ETYMVM.

Anguilla ab anguis ſimilitudine dicta anguiformẽ ſequatur Lampetram, non quòd huius more è mari fluuios ingrediatur, ſed q in dulcib. aquis nata ex his ad mare deſcendat. Dictũ.n. in exordio huius operis, piſcium qui partim dulcibus, partim ſalſis aquis gaudent, alios è mari ad fluuios tranare, & ἀναδρόμους vocari, alios q in dulcib. aquis geniti ad mare deſcẽdãt καταδρόμους eſſe appellados. Gręcis ἔγχελυς dr̃ ἐκ τῆς ἰλύος vt ait Athen. authoritate Ariſtoph. qui ſcribit piſcatores cõmoto cæno, τῆς ἰλύος, Anguillas felicius capere, quare ſuadet, vt vltima ſyllaba terminẽt in υς; cùm tñ antè Ariſt. ἐγχέλις p iota in fine ſcribi dixiſſet, & ipſe et Ariſtoph. ibi ἐγχέλεις habet in accuſandi caſu, num. pluralis: cęterũ Aelius Dionyſ. citãte, Varino docet in ſingulari num. ἔγχελυς dici; plurali ἐγχέλεις.

Anguilla ad mare deſcẽdit. *Enchelys.*

Apud

A Apud Ariſtotelẽ verò librariorũ culpa ἔγχελις ſcribi Geſnerus autumat: propterea quòd in alijs caſibus per ypſilon apud illum (vt ſunt, inquit, αἱ ἐγχέλυες, τῶν ἐγχελύων τὰς ἐγχέλυς) ſcribatur, etymologiæq. ratio ypſilon in fine requirat. Quare & apud Antiphanem qui eodem Athenęo teſte ἐγχελίδιον diminutiua forma dixit, ante penultima rectius per ypſilon ſcribetur. quemamodũ videlicet in alio ibidem Amphidis poetę verſu ſcribitur. Heſychius, vt citat Geſnerus Anguillas λυκηλάτυς Lacedęmonijs vocari ſcribit. Hodie Gręcis ἀχέλυ vocatur. Ex freto Siculo Plotę ſiue Flutæ dicunt, non aliter quam ipſæ Murenæ. Apud Italos, Gallos & Hiſpanos Latinam nomenclaturam retinuit. Germani Aal dicunt, aliquando etiam Oll, Belgæ Ael, fortè quaſi Eel. nam & Angli Eele vocant, quo apud Belgas idem eſt quod Edel, apud Germanos Adel, ideſt, nobilis, quaſi nobilis & delicatus piſcis. Angli pro ætate & magnitudine nomen variant, prægrandẽ ¡ fauſen eele nominantes minimam Grigge, mediæ magnitudinis Scafling. Illyrij Augorz dicunt.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

B

ANguillas ab anguis ſpecie dici, dictum eſt. Talem autem ſpeciem referre, Ariſtoteles teſtatur, itẽ Iuuenalis: *Anguilla longa cognata colubra:* Idem rurſus inſinuat Ariſtoteles, cùm Congro ſimiles facit; quem colore & corpore, marino Serpenti proximum eſſe ſcribit. Eodem authore Anguillæ, læues ſunt & lubricæ, Suntq. adeo lubricæ, vt manu teneri nõ poſſint, & vt nonnulli aſſerunt, ſi incluſę teneantur, quacunque caudam exerere poſſunt, eadem euadere totas. Vide mox inter prouerbia. Num verò Homerus Anguillas ab aliorum piſcium natura ſeparauerit, vt Athenæus & Euſtathius volunt, mox quoque ventillabimus. Duo earum genera ſunt, maius nimirum & minus; illud nobilius præſtantiuſq. habetur, ideoq. noſtratũ paludum incolis Meglioramento appellatur, Hollandis , neſciò qua ratione Palinck. Caput huic breuius craſſius & latius, color fuſcus: in profundo degit, & aqua deficiente occultat ſe in limo, ita vt inde effodiatur ſæpè. Minus ſimpliciter nobis Anguilla, & cùm nondũ adoleuit, Boratello appellatur. Huic caput longius eſt & acutius. Galli teſte Rondeletio maiores mares, minores fæminas eſſe credunt, illoſq. Marguaignõs, has Anguilles fines appellant. Idem & veteres crediſſe ex C Ariſtotele colligitur, qui ſexu diſtingui negans, inquit, *Quam autẽ maris & fæmina Anguillæ differentiam notarant, ſcilicet alteram caput habere amplius atque oblongius, alterã, hoc eſt, fæminam, repandius: hac non maris & fæmina differentia eſt, ſed generis.* Minores ad mare deſcendunt, maiores niſi in vallibus degunt. Ariſtot. *a* Anguillis quaternas vtrinq. branchias, ſed ſimplices tribuit. Aliàs quoque branchias pauciores minuſque continentes habere ſcripſit. Athenæus verò ex Theophraſto exiguas. Cuticulæ qua hæ teguntur paruula ineſt rima, q̃ cauſa eſt ꝙ in turbidis aquis facilè ſtrangulentur & aere diutius viuant. Teſte eodem *b* Ariſtotele gulam quæ paucis piſcibus contigit, habent, licet exiguam, ventreque ſunt exiguo. *c* Fel iecori hæret. *d* Hoc magnum eſt, illud aqueum. Pingue ineſt paucis; plurimæ eo carent, Hippocrates *e* tamen pinguedinẽ habere ſcribit, eandemq. naturæ hominis inimicam: cæterùm hæc pinguedo à carne ſeparata non eſt; quare aliàs *f* dicebat philoſophus: *ſeorſum enim à carne non pingueſcunt*: vnde paruum eis in omento ſeuum eſſe ſolet. Tergus earum quàm Murænis craſſius teſte Plinio: cuius locum de pinnis huius piſcis, vbi lumbricis pro lubricis legebatur, reſtituimus in Lampetra èx Ariſtotele, qui longorum vel læuium alios vt Anguillam & Congrum binas pinnas, alios vt Murænam nullas habere ſcribit. Has iuxta branchias hærere idẽ aſſerit, ſupiniſque pinnis carere. A medio dorſo D & ab excrementi meatu veluti limbus cutis potius quàm pinnarum ſubſtantia ſuperiores corporis partes ambit. Ventriculus & inteſtina in longum protenduntur. Color omnibus haud idem. Variat enim aquarum in quibus degunt, ratione. Quæ purã & defluentem incolunt, ventre (inquit Saluianus) ſunt candido, dorſoque cineraceo ſiue ſubcæruleo: quæ verò in impura & ſtagnante commorantur. ventre ſubalbo, dorſo verò ſubuiridi vel ſubnigro apparent: Os habent ſatis apertum, dentibus, paruis, acutis munitum, multiplici ordine. Magnitudo quoque non vbique eadem. Plinio atque Solino teſtibus in Gange ad tricenos pedes augentur: & Athenæi Pauſaniæque teſtimonio Copaidæ, item Strymoniæ eximiæ magnitudinis eſſe dicuntur. Archeſtratus Copaidas apyrenos quaſi ſpinas & oſſibus carentes vocat; Geſnerus & Dalechampius Lampetras intelligi volunt, quoniam hæ pro ſpinis cartilaginem habẽt. Magnas vel ad brachij craſſitudinem capi audio in aqua mortua (vt appellant) Galliæ Narbonenſi. In Italia ad viginti libras aliquando accreſcunt, ſed quæ ſuperant, nunquam inuentæ ſunt.

Plota.

Anguiformẽ piſcem eſſe.

Genera quot

Sexu non diſtingui.

a *L. 2. Hiſt. cap. 13.*

Branchia.

Gula.

b *L. 1. Hiſt. cap. 2. & 3. Hiſt. c. 13. & lib. 4. de partib. c. 13.*

c *L. 8. Hiſt. cap. 2.*

d *L. 2. Hiſt. cap. 15.*

e *L. 8. Hiſt. cap. 2.*

Pinguedo.

f *lib. 3. Hiſt. cap. 17.*

Pinna.

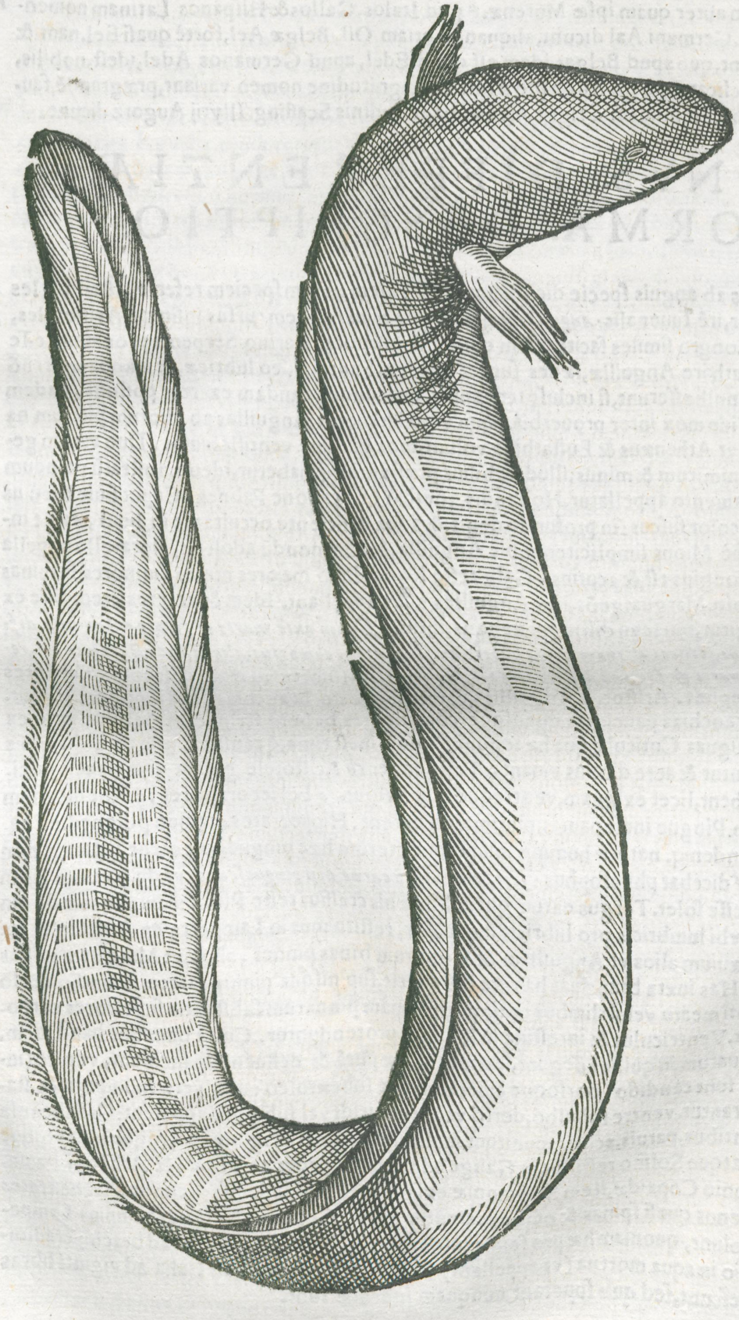
Ventriculus

Color.

Os.

Vbi maxima.

Anguilla.



A

LOCVS.

QVi Anguillas in omni aqua dulci reperiri volunt, siue ea defluat, siue stagnans sit, falluntur. In Germania enim dum omnes amnes, vel in Rhenum, vel in Danubium procurrentes sese exonerent, experimento compertum esse Nauclerus scribit, mirabile dictu, quod amnes quique licet ex vno aliquando fonte scaturiant, si Danubio influunt, anguillis carent, si verò Rheno illabuntur, anguillas nutriunt. Idem & Albertus testatur, qui & alibi causam huius rei, frigiditatem aquæ Danubianæ esse scribit, hancque fieri eo quòd Danubius ante fauces alpium ob occidente in orientem fluit, & maior pars aquarum, quæ influunt in eum, ex alphibus profluit, & est fluxus eius ante alpes, & parte Aquilonari. Contrà alia loca anguillis maximè celebrantur. Archestratus, & Dorion apud Athenæum Copaidas laudant, ille quòd ἀπύρλωοι sint, hic quòd in prodigiosam magnitudinem accrescant. Easdem scribit Anaxandrides in sexto Europicorum Bœotios hostiarum more coronare, aspersaq. mo-

Non in omni dulci aqua reperiri.

Cur Danubius, & fluuij in eum influentes anguillis careant.

Loca propter anguillas celebria.

B la cum precibus dijs immolare, ac cùm peregrinus quispiam inopinato sacri genere obstupescens, cur id fieret, sciscitaretur, Bœotios nihil aliud potuisse respondere, quàm seruanda esse maiorũ instituta, nec dedere rationem alijs se patriæ consuetudinis reddere. Celebrantur tamen etiã inter delicatissima edulia, teste Poluce, & Aristophanes de Pace χοπαΐδων ασυρίδας dixit, lautitias quasdam ciborum enumerans. Hinc est, quòd cùm Lysistrata apud eundem poetam dixisset, præstare Bœotios omnes perisse, calonice anguillas excipiendas subiecit. Copaijs autem Bœotiæ lacus est, id quod Pausanias ostendit, inquiens: *Cephillis in Bœotia lacus est, quem & Copaida quidam vocant. In paludem fluuius Cephissus excurrit. Copa oppidulum in palude est, cuius & Homerus in catalogo meminit. Pisces huius paludis nihil ab alijs piscibus differunt. Anguillæ tamen, ibi sunt ingenti magnitudine, esuque suauissima.* Ptolomęus verò Euergetes apud Athenæum circa Berenicem fluuium esse scribit nomine Lethon, in quo nascatur conia anguillarum quæ regiæ dicantur, sexquialteræ ad illas quæ è Macedonia, & ex Copaide lacu habentur. Idem Archestratus eas commendat, quæ in freto è regione Rhegij capiuntur. Celebrantur, & in Mæandro Phrygiæ fluuio, vt innuit *a* Clemens Alexandrinus, homines inquiens gulæ, & ventri deditos, non desinere celebrare ἐγχέλεις τὰς Μαιανδρείυς. Harum meminit, & Simonides apud

Anguillæ regiæ.

a In Pedagogo.

C Athenæum: *Ardea cùm inuenisset Triorchim* (Accipitrem)

Anguillam Męandriam comedentem illi eripuit.

Strymonias quoque Anguillas in pretio fuisse ostendit Antiphanes in Thamyra, his verbis: *Et eiusdem tecum nominis mortalium fama celebratus, Thraciam irrigans fluuius, Strymonem vocant, anguillas is maximas possidet.* Nobiles quoque fuerunt ad Euclea fluuium, cuius meminit Antimachus in opere, quod tabellas, siue pugillares inscripsit, ad verticosi Euclei fontes profectus. Demetrius Scepsius lib. 16. apparatus Troiani, has anguillas tradit excellere. Magnæ quoque ex Eloro amne habebantur, & ex Aegypto, quæ teste Cælio Basilicæ vocabantur, sicut in Sicilia Plotæ, nam ex Siculo fretò optimæ capiuntur: & Ioan. Rauisius tradit reperiri etiam in limosis locis prope Syracusas tanta multitudine, vt piscari volentibus lata adsit præda. Ab anguillarum copia quædam pars Britanniæ anguillarum terra vocatur, vt ex Beda refert Albertus, quanquam toto ibi anni tempore non degant, vt modò patebit. Magnas, & ad brachij crassitudinem capi audio in aqua mortuo, vt appellant, Galliæ Narbonensis: & in stagna Monspeliensi quod Latera vocant, trium, vel quatuor cubitorum longitudinem æquare Rondeletius refert. Cæterùm nunquid, & in mari nascantur, dubitare aliquis queat. Cùm enim,

Anguillarũ terrę.

D & ibi aliquando capiantur, & terræ intestina, ex quibus teste *b* Aristotele eorum ortus est, in mari quoque vbi algæ sunt, non minus, quàm fluminibus, & lacubus proueniant, & Galenus quoque, Epicharmus item, & Diphilus apud Athenæum marinas anguillas palam nominent, & Plinius denique inter pisces mari peculiares recenseat, in mari etiam generari dicendum videtur. Contrà cùm paucæ, & nondum adultæ nunquam, magnæ verò, & adultæ etiam rarò ibi reperiantur, contra Plinium rectè puto, & verè cum Aristotele, & Oppiano dicemus ex fluuijs in mari ascendere, & vt marinorum multi dulcibus, ita anguillas salsis aquis delectari, hasque Galeno, Diphilo, & Epicharmo marinas nuncupari, non quòd à cæteris specie differant, sed quòd in cibo sint salubriores. Ad terræ intestina quod attinet, quæ in mari sunt, respondet Saluianus, ita considerari posse, vt illa tantùm anguillas procreent, quæ fluuiorum ostijs propinqua sunt.

An in mari etiam nescãtur.

b lib. 6. Hist. cap. 16.

Anguillę marinę quæ Galeno.

ORTVS.

Cur Iouis filię dicãtur — *a lib. 6. hist. cap. 11.* — *Sexu carere*

MAtron Parodus Anguillarum ortum incertum esse innuens (alij enim aliter de eo sentiunt) ex Ioue natas esse dicebat referente Athenæo: quo modo, & fungos, & tubera deorũ filios quidam dixerunt *a* Arist. in hoc pisciũ genere, neq. marẽ, neq. fœminam esse, neq prolem ex se generare scribit, eorumq. refutat sniam qui ex capitis figura, maris & fœminæ differentiam statuebant, vt inter differentias ex eo recitauimus. Et alias inquit. *Non sunt fœminæ sed quia aspectu discrepant, fæminæ appellantur.* *b* Et rursus: *Anguilla neque mas neque fæmina est, neque prolem ex se aliquam generare potest. Qui eam enim capillamentis, & lumbricis similia quedam interdum sibi adnexa gerentẽ vidisse aiunt, inconsiderate id asserunt, antequã aduertant, qua parit illa gerantur. Neq. n. aliquid eiusmodi est, quod animal creet, nisi prius generarit ouũ, quod in nulla Anguilla visum est: & quę animal gignunt, suo in vtero fætum continent, non in ventriculo, ita enim non secus: quàm cibus concoquerentur primordia geniture.* Et rursus: *Nec per coitum procreantur, nec pariunt oua. Capta enim nunquam aliqua est, quę aut semen genitale, aut oua haberet. Meatus quoque, vel semini, vel vuluæ accommodatos, nulla rescissa ostendit: sed hoc vnum inter sanguinea genus totum sine coitu, sine ouo procreantur. Quod ita esse eos constat argumento, quod in omnis sęculẽtis stagnis aqua omni exhausta, & limo detracto, anguillę denuo generantur, vbi aqua accesserit pluuia, nam siccis temporibus gigni nequeunt, etiam in lacu perenni: quippe quæ imbre viuant, & alantur. Videntur tamen nonnulla, habere facultatẽ gignendi, eo quod in aliquibus lumbrici fiunt. His enim anguillas generari creditur: quod error est. Nam certè ex his prodeunt Anguillaq̃ terræ intestina vocantur. Quæ sponte in luto humescentene humo proueniunt. Iam aliæ absolui ex his visæ sunt, alię scalptis disceptisq. intus apparuerũt. Oriuntur hic intestina dicta, tum in mari, tum in fluuijs, tũ in stagnis putredinis maximè ratione, sed in mari quà algę sunt: in stagnis aũt, & fluuijs iuxta ripas. Calor enim amplius eas subiẽs partes, facit vt putreant.* Hęc itaq omnia Aristot. de Anguillarum ortu, cui Plinius subscripsit his verbis: *Salamandris non est genus masculinũ, fœmineumuè sicut neq̃, anguillis oĩbusq. quę nec animal, ouum ex se generant.* Hic tamẽ alias Anguillas ex sui generis alijs oriri ait: *anguillæ* (inqiuens) *atterunt se scopulis, & strigmenta viuescunt, nec alia est earum generatio.* Athenæus verò coire eas scrbit cõplexas, deinde emittere strigmentitium quid, ex quo cùm in limo fuerit animal generetur. Idem & Oppianus credit, qui interprete Lippio sic canit:

b li. 4. hist. cap. 11.

Vt ex intestinis terra nascantur.

Salamãdrarum ortus.

Anguillæ spiris, multoq̃, volumine nexæ
Qui spuma similis bubula celatur arena
Concipit accepto nascuntur lubrica terga
Concumbunt, lentor distillat corpore toto
Accipit hunc canum, quid enim fæcundius illo?
Flexibus innumeris anguillæ in litore repunt.

testatur idem Rondel. se vidisse Anguillas corporum complexu coeũtes, neq. putat partibus ad gignendũ necessarijs prorsus destitutas esse, inferiore n. ventris parte & vuluam in fœminis, & semen in maribus reperiri, sed multa pinguedine circũfusas has partes nõ apparere, quemadmodũ neq. oua pinguedini permota, quãombrẽ credit idẽ Anguillis euenire ꝙ de Congris scriptũ reliquit Aristot. quorũ in ignẽ coniecta crepitant, & dissiliunt, atq. sic deprehenduntur. Credit itaq. alias in putredine, alias & ex maris, fœminæ cõmistione procreari. Ego Aristot Plinium, & Oppianum aduersari non puto. Arist. enim ex lumbricis eas generari scribens, ex suis postmodũ strigmentis alias rursus procreari non inficiat̃, nam de primario tm̃ ortu loquitur, illi verò dum ex strigmentis generari dicunt, de ortu secundario, vtpote copiosiore loquuntur. Apparetq. anguillarũ generationẽ Berniclarũ auiũ generationi similẽ esse. Non vt hæ in Scotico oceano ex verme ortæ, mox oua pariunt, ita & Anguillę similiter natæ strigmentis speciẽ conseruant. Qđ si quis coire ex Oppiani, & Plinij allatis authoritatibus contẽdat, dicã impropriè coitũ illũ nuncupandum, rectiùs verò conglomerationem dicendũ, ex qua necesse est strigmenta fieri. Nec bene Rondel. Congri exẽplo oua in pingui latere arbitratur, cùm quo loco oua cõtinentur in pingui, anguilla pingui, vel, oĩno caret, vel saltẽ paucissimũ habet: ipseq. cùm partibus generationi idoneis nõ carere putat, habere tñ eas affirmare nõ audet, vt credendũ sit, glomeratim hęrẽtes coire iudicasse, falsum nimirũ Oppiani, & Plinij verbis. Strigmenta isthæc Cardanus appellabat humidũ pingue his verbis: Anguillas generari, non ex Mustellis certũ est, quod natura, & forma plurimũ differant, nec ex semini ouisuè: hoc. n. haud dubiũ est, sed ex pingui humido quale ẽt sub terra inuenitur. Cõstat in Mintio amne, qñq. mille glomeratos capi: cur aũt tot glomerentur, aut ob timorẽ cõtingit, aut inopiã coloris, vel qa hoc loco coit⁹ ipsis sit: nã dũ simul sũt genus earũ reparat̃. Verisimile. n. est queãdmodũ q̃dã solo semine in proprio loco, & semine velut q̃ primũ ex putredine sola fiũt: q̃dã solo semine, sed nõ ĩ ꝓprio cõceptaculo, cuiusmodi sũt anguillæ, Semen aũt anguillarũ nẽpe, est pingue qđdã ꝙ nõ ex certa parte dicit̃. Perficit̃ tm̃ certis tꝑibus velut Octobri mense, & coniunctione pluriũ. Hæc Cardanus: & paucis interiectis. Ergò primũ anguillæ ex sola putredine pinguis humidi generãtur, velut Apes et Vespæ: deinde faciliùs multo è

Arist. cum alijs conciliatur.

Bernicla aues.

Cur glomerentur.

A succo vnius, seu spuma, facillimè autē ex multarum colluuie. Itaq. nihil mirum est sub terra eas generari, quemadmodum & serpentes. Cum.n. sub terra vbiq. fermè aqua, velut in spongia contineatur, velut serpentes ex terra humida, ita anguillę ex aqua sub terra cōtenta, & vna genita, aliæ generantur ex illa. Isidorus verò ēt originē anguillarum ex limo esse ex eo cognosci vult, quod qñ capiuntur, ita lęues sint, vt quanto fortius presseris, tantò citiùs elabatur. Rōdel. asserit equo mortuo, cùm aliqñ in Megalonę stagnū inijceretur, paullò pòst innumerabilles anguillas, illic visas esse, ꝙ ipse ita accipit, vt non ex equi tantùm, sed etiam ex aliorum animalium cadaueribus generantur. Vbi obseruandum est, prius vermes nasci, ex his demum anguillas. Dixerit tamē aliquis simpliciter ex putredine, & nō ex vermibus, sed vermium more procreari, id quod Arist. authoritate testatur Athenęus, inquiēs, neq. ex ouo, neq. ex animali procreare, sed ex putredine limi (ἐν τῷ βορβόρῳ καὶ τῇ ἰλυι γινομένης σήψεως, similiter ac de lumbricis terræ fama est. Cæterum cum hoc apud Arist. non legatur, Athenęus verò cum citet, huius locum corruptū nūc legi constat, & ex Aristot. corrigendum Gesnerus pro σήψεως legendum conijcit πέψεως, idest, concoctione, eo deceptus, inquit Casaubonus, ꝙ in priorib. editionib. perturbata, & mutilata philosophi verba recitarentur; sed Athen. ista illius respicit, καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ δὲ καὶ ἐν τοῖς ποταμοῖς B γίνονται τὰ τοιαῦτα, ὅταν ᾖ μάλιστα σῆψις. i. *& in mari & fluuijs fiunt isthæc, vbi maximè sit putredo.* Cæterùm quo modo in generatione anguillarum, & aliorum quæ non fiunt ex seminib. & πέψις necessaria sit, & σῆψις quoq. reperiatur, declarat aureus locus diuini Philosophi in aurea philosophia, quē non possum quin adscribā. *Nihil autem gignitur putrescens, sed concoctum. Putredo verò & putridum excrementum rei concocta est. Nihil enim ex toto conficitur, quomodo neq. in ijs quæ ab arte condūtur. Nam nisi ita esset, facere non requirerent. Sed quantū inutile est, id autē à natura aut ab arte retrahitur. Generatur autem in terra humoreque animalia & plantæ, quoniam humor in terra, spiritus in humore, calor animalis in vniuerso inest, ita vt quodammodo plena sint animę omnia.* Ex quib. omnibus satis constare arbitror, quo in errore versetur vulgus piscatorū nostrorū, qui cum serpentibus coire Anguillas volunt. Eubulus quòd sine coitu earum ortus sit, inuptas nymphas eleganter vocauit.

Ex equo mortuo generari.

An simpliciter ex putredine generetur.

Nimpha innupta cur anguilla dicta.

NATVRA. MORES.

ALuntur Anguillæ (inquit Cardanus) ex quib. generant. At Aristoteles radicibus vesci scribit & herbis, cunctisq. quæ in limo offendūt. Alicubi inquit, quasdā certisque locis C vesci limo atq. edulijs si quis apponat; plurimas verò dulci humore aliꝫ itē se inuicē deuorare. Albertusq. asserit se vidisse, quod ranis vescantur, vermibusq. & piscium partibus, capique insuper istiusmodi escis. Paxamus in Geoponicis ab anguillis in aquas iniectas hirudines absumi testatur. Homerus, & cadaueribus vesci innuit, Asteropęum ab Achille interemptum inquiēs:

Τὸν μὲν ἄρ' ἐγχέλυές τε καὶ ἰχθύες ἀμφεπένοντο Δημὸν ἐρεπτόμενοι ἐπινεφρίδιον κείροντες, idest:
Hunc igitur quidem Anguillaq́. & pisces circūdabant, Adipē comedentes renibus obtentā rodētes.

Cibus.

Quamuis autē limo, lutoq. gaudeant, vt inde nomē inuenerint, ortumq. habeāt, purissimam tamē aquam impensius amant, & à turbida abhorrent, adeò vt teste Athenæo per tempestates cum vētis aqua turbatur, suffocari soleant; quamobrē qui viuarijs anguillarijs operam nauant, seruant, quàm maximè, vt pura, synceraq. sit aqua, effluens semp. & affluēs per ripas, vbi viuaria extruūt: nam nisi clara aqua sit, breui strangulatæ intereunt, cum branchias, vt diximus, habeant exiguas; quin authore *a* Arist. si exigua in aqua stabulentur, moriunē, quod idē & cæteris piscibus accidit: strangulantur enim si semper eadem in aqua versentur, quoniam spirantia animalia intereunt, si in aqua exigua claudantur. Plinius verò non simpliciter, vt Arist. exigua in aqua strangulari, sed hyemē in ea negat tolerare: id quod testatur etiam Athenæus, & causam reddit, inquiens: *Per hyeD mem etiam cum aqua ventorum impetu perturbatur, sæpius moriuntur.* Scribit Albertus ex Beda in quadam Britāniæ parte tantam anguillarum copiam esse, vt inde anguillarum terra vocari meruerit, sed non omni t.pe, sed in ortu cosmico Pleiadum hoc est decimoseptimo Cal. Iun. quoniā tunc aqua nunquam luto turbatur propter vētos appositos, qui è terra erumpunt initio veris, cū iam terra aperiri incipit. Contrà circa Virgilias maximè capi constat, fluminibus tum præcipuè turbidis, vt Plin. ait. Huc fortè spectat, & hoc eiusdem: *Limus aquarum vitium est, si tamen idē amnis Anguillis scateat, salubritatis indicium habetur,* hoc est, limum non esse, quamobrem aquas turbare solent, qui eas captant, vt meminit facetissimus Comicus, inquiens:

Namque accidit tibi, quod Anguillas qui aucupantur. Vbi quieta stat palus, nil piscium reportant,
Contrà lutū si mouerint sursum atque item deorsum Captunt, ita ipse capis cū rem pub. inquietas.

In piscinis quoq. includi possunt, verùm si æstate de lacu in piscina transferantur, *b* Aristoteles superuiuere posse negat, è contrario hyeme facile sedis mutationem ferre ait: nullā deniq. vehementem mutationem tolerare, & quidem æstate, etiamsi frigidā aquam transfers, oēs plerunque interire.

Aquam puram amant.

a l.8. hi. c.2

Quo tpe numerosiùs capiantur.

Quādo in piscina trāsferenda.

b l.6. hist. c. 51. & lib.8 cap.2

interire. Qui eas nutriunt, dicũt teste Athenæo, paſci eas noctu, interdiu verò in limo quieſcere. E

Interdiu quieſcere.

Quamobrem credit Athenæus, item & Euſtathius Homerum anguillas à piſcium natura ſeparaſſe hoc verſu:

Τείροντ' ἐγχυλυίς τε καὶ ἰχθύες οἱ κατὰ δίνας, ideſt, *In aquę verticibus Anguillæ & piſcis vexabantur.*

An Homer. ex piſcium genere ſeclu ſerit.

Quod Saluianus & Rondeletius ita intelligũt, ac ſi à piſcium genere ſeperarit anguillã & piſcẽ eſſe negauerit. Quid enim attinebat hic peculiariter nominare anguillã? Anne ſufficiebat dicere, in aqua piſces vexari, ſi anguillæ piſces ſunt? Mihi poetã iure merito anguillã priuatim nominaſſe videtur, nec tamen, à piſcium aliorũ genere ſeparaſſe. Nam vt idem Athenæus tradit, Poeta (bis enim huius eundem verſum recitat) vt fluuium ardentem vſq. ad profundũ faceret, ita ſcripſit, gnarus videlicet anguillas ſeparatim ab alijs piſcibus (id quod Aelianus quoq. teſtatur) de-

Separatim ab alijs piſcibus degunt.

gere, neq. cum ijs temerè inueniri, quamobrẽ & eas peculiariter nominare oportuit. Adde quod hæ in profundo interdiu quieſcunt, cùm cæteri piſces pabulo inquirendo intenti ſunt. Sic enim profundius incẽdium deſcendiſſe indicat. Eadem ratione idem poeta, vt noctu ęquè ac interdiu Aſteropæi ab Achille occiſi cadauer ab omni piſcium carniuorum genere diſſipari in aqua ſignificaret, ſimiliter anguillas priuatim, tanquam noctiuagas appellat inquiens: F

> Τὸν μὲν ἄρ' ἐγχελύες τε καὶ ἰχθύες ἀμφεπένοντο
> Δημὸν ἐρεπτόμενοι ἐπινεφρίδιον κείροντες, ideſt,
> *Hunc igitur quidem Anguillæq. & piſces circundabant*
> *Adipem comedentes renibus obſtenſum rodentes.*

Cur non ſuperfluitent mortuę.

Eædem anguillæ contra aliorum itẽ piſciũ morẽ, ſolæ teste Plinio non ſuperfluitant, ex Ariſtotele, qui rationem reddit, quoniam ventre ſunt exiguo, pingue in paucis ineſt, plurimæ eo carẽt. Rondeletius (qui imprudẽter id de viuis anguillis ſcribit, quæ tamẽ in Siculo mari à ſuperfluitãdo Flutæ, vt diximꝰ, appellanẽ.) has Philoſophi rationes haud ſatis efficaces arbitraẽ, argumẽto quòd pinguedo etſi leuis ſit & aeriæ naturæ, ideoq. fiat, vt pingues piſces facilè ſuperfluitare

Cur animalia mortua ſuperfluitẽt

poſſint, Galei tamẽ, qui neq. pingues piſces sũt, neq. ſeuũ habẽt, mortui ſuperfluitant, quare potior ipſi ratio eſſe videẽ, quæ ex vẽtris paruitate ſumiẽ, Vẽtre .n. paruã cauitatẽ (inquit) qua viſcera cõtinentur intelligo, quæ cũ parua ſit parũ quoq. aeris cõgeniti ineſſe in ea neceſſe eſt, à qua piſces in aqua in ſummo ſuſtinenẽ. Multo autem aere cõgenito anguillæ opus fuiſſe non putat in alto luto ſcilicet degenti, maximè cùm ob paruã brãchiarũ rimã aerem hauſtum ſatis diu retinere poſſit, cũ neceſſarius ipſi fuerit. Quoniã igitur aer poſt mortem euaneſcit, haud mirũ videri debere putat, ſi mortuæ per ſummam non feranẽ. Nec aduerſari putat quòd cætera animalia G mortua ſuperfluitent, quoniam in his in cauſa ſint flatus ſub cute concluſi, à quibus ſurſũ ferantur corpora. quod inde maxime colligas, inquit, quod in aquis extincti non fluitant, quoad putreſcant. Ex ſanguine enim, & humoribus alijs putreſcentibus flatus gignuntur, quibus diſperſis (hoc eſt, ventribus communicatis) intumeſcunt corpora, & efferuntur, cum nullus ijs putrefactis ſit exitus. Idq. probat exemplo, quod ſi acu pupugeris, tum deorſum ferãtur, nec fluitent. Verùm Rondel. reſponderi poteſt, Galeos, etſi pinguis ſint expertes ſupernatare, quoniam venter eorũ capaciſſimus. Quòd verò præter ventris anguſtiam, carentia ẽt pinguedinis faciat, ne corpora ſuperfluitent, argumento ſunt, ex eodem genere Lamprede, Congri, Murenæ, & Serpẽtes marini, qui oẽs mortui ſurſum feruntur, & ſuperfluitant, propter ſuã qua præditi ſunt, pinguedinẽ. Quod verò de putrefactis cadaueribus ait Rondel. hic puto locum non habet, nam & anguillæ putrefactæ tandẽ enatant, vt author de natura rer. teſtatur, & ratio quoq ſuadet, quàm de cæteris ani-

Efflãt aqua tranquilla.

malibus ille attulit. Sed redeamus ad viuas. Hæ cùm tranquilla eſt aqua efflare videntur: apparent enim bullæ paruæ in ſuperficie aquæ, vbi latent, quod piſcatores minimè latet, qui hoc indicio eas deprehendunt, feriuntq. nonnunquã fuſcina ſeptem, vel nouẽ dentibus mucronata. Commendantur paſſim earum agilitas, celeritaſq. Idem enim earũ motus eſt teſte Ariſt. qui ſerpenti- H

Anguilla equis per anũ cur indita.

bus in terra; quamobrẽ nonnulli in equo generoſo cũ diuerſas aliorum animaliũ virtutes requirunt, tum ẽt anguillæ deſiderant agilitatem, & celeritatẽ, quod verſipelles illos Cingaros, & ad fraudes, & impoſturas natos, quibus ſolis furari licet, nõ latet. Anguillas. n. equis per anum inferunt, vnde illi inflati, obeſiores videntur, & cùm ob moleſtiam ſaliant, alacriores. Tanta aũt earum eſt alacritas, vt dũ Phalacrocorax integras deuorauerit, illæ mox per inteſtina elapſę, denuo deuorentur, idq. vel nonies aliqñ repeti Geſnerus ex Anglo ſe intellexiſſe ſcribit; priuſq̃ debilitatæ tandẽ retineantur. In ſinu detentæ teste Cardano, quę magnę ſunt, ita circumuiciũt hoĩem,

Solum non ferre.

vt nonnũquam ſuffocent. Si à Sole tangãtur in terra, breui emori aiunt, quamobrem cum Oppianus. & Ariſtot. in litore, & terra aquis exemptas, vel ad quintum ſextumvè diem viuere inquiunt, de loco loqui dicendũ erit, vbi ſol minus afficere eas queat. Addit Ariſtot. Aquilone etiam diutius, Auſtro minus viuere; quod Albertus expreſſit ſic: ſi ſit in loco vmbroſo, frigido, præcipuè ſi verſetur in gramine, & non impediatur à motu, idque magis ſi ventus Septentrionalis aſperet.

Ratio-

A Rationem hujusce extra aquam viuacitatis reddit Aristoteles quoniam branchias habet pauciores, minusque continentes quamobrem non multum, inquit, refrigerationis desiderant; addit Theophrastus citante Plinio, & Athenæo, quòd & parum honoris admittant. Agerrimè ẽt moriuntur; nam non solùm excoriatæ, sed in partes dissectæ viuunt. Viuũt autem teste Plin. octonis annis. Arist. verò nonnullis vel septem, vel ad octo annos vitam protrahi scribit. Haud rectè itaque Platina octoginta annos viuere scripsit. Ad tonitru cõmouẽtur, vt author de nat. rer. ait, Albertus tonitru terras de fundo ad aquæ superficiem enatare scribit, fereq. omnes, si tunc rete per stagna, in quibus sunt Anguillæ, trahatur, capi. Frigoris quoq. impatientes sunt, adeo vt anno Natiuit. Dom. 1125. cùm frigus per hyemem ingens esset, & plurimæ niues, & alij item pisces in viuarijs propter glaciem suffocarentur, in terram (vt citat Gesnerus ex Annalibus Augustæ Vindeliciæ) nimium frigus haud perferentes prorepererent, & intra fœni cumulos sese abderẽt quã plurimis illic ẽt perierint. Disciplinæ verò expertes omnino esse non videntur. In Iouis Lebradij nãque fonte Anguillas è manu vesci, & in aures additas; à veteribus proditum Plin. refert, & in Arethusa Chalcidensi Anguillæ, & Mugiles mansueti in auribus tum argenteis, tum aureis ornati accipiunt à largientibus cibos, à sacerdotibus viscera, & caseos, vt Athen. scribit, & Aelianus: itẽ B Plutarchus qui sacras hasce Anguillas vocari ait. Nymphodorus deniq. in Eloro amne tradit Lupos esse, & Anguillas magnas adeò mansuetas vt è manibus etiam porrigentium panem capiãt; quod & Appollodorus scribit in Chronicis. Ex auibus hostes habent Ardeam (Stellarem potissimùm) Coruum aquaticum (Morficem puto vocat Albertus, nam hunc ex magnorum mergorum genere pisces magnos capere scribit, præcipuè verò Anguillas (& Phalacrocoracem; ex quadrupedibus lutram, quæ tamen amputato, plerunq. capite discedit, vt ex peritis Hollandiæ, vbi Lutris diligentissimè insidiantur) venatoribus, piscatoribusque accepi.

Viuacitatis ratio.

Vita.

Tonitru timere.

Ingenium.

Anguillæ sacræ quæ dictæ.

Anguill. hostes qui.

CAPIENDI RATIO.

Qvemadmodum qui in viuarijs Anguillas seruant, aqua vt clara, puraq. sit, curant: ita piscaturi eam turbant: id quod permultis Galliæ riuulis, & fluminibus fieri Rondel. scribit, in quibus turbata aqua autumnalibus pluuijs, nassis, & alijs excipulis innumerabiles capiuntur, qm̃ videlicet tunc aqua, & lutum aduersis flatibus turbantur, alioquin satius esse quiescere. Sicq. intelligi debet, quod prodidit Plin. de Anguillis, quæ Octobri mense capiun C tur in Mincio amne, fluctibus glomeratæ in tm̃ mirabili multitudine, vt in excipulis eius fluminis, ob hoc ipsum fabricatis singulorum milium globi reperiantur. Similiter incredibilẽ multitudinẽ ad egressum Martæ amnis capi Iouius asserit. Hollandi ijsdẽ quoq excipulis vtuntur in stagnantium aquarũ angustijs. Albertus nobis excipulũ istũ descripsit his verbis: In nostro fluuio Limago similiter excipulis capiuntur propter Anguillis potissimùm fabricatis. In medio nempe fluminis sæpes vtrimq. excitantur, sæpissæ confertæq. in viminibus, & virgultis. Eæ superius lõgè inter se distant, vt earũ initia sint quasi duæ extremitates basis triangulo: deindepaulatim ad trianguli mucronem producuntur: illic in medio nassa siue excipula (excipulus potius) ponitur, qua pisces, & Anguillæ secundo fluuio descendẽtes excipiũtur. Supra excipulã casula piscatoria struitur, qua instrumẽta seruanẽ. Iucunda verò earundẽ captura terrenis peragitur lũbricis sub noctẽ in Hollandia. Piscator eos, quã põt habere maximos, glomeratim colligatos è nauicula in aquã dimittit. Anguillæ numerosè ad natant, singulęq. singulos amplexę ex aqua in nauim extrahunẽ, idq. tam frequenter, vt breui tpe maximam capiant multitudinem, sed oportet locum eligere, in quo noctu frequentare solent. Apparęt autem & istiusmodi capiendi modo antiquis non incognitum fuisse, vt constat ex Oppiano, qui tamen aliter cũ depingit, & puerilem vocat, dum canit.

Vbi & quando copiosissimè capiãtur

Vt Lumbricis capiãtur

D

Atq. puer ludens vastis prope litora ponti
Conijciens, hami setis æquata videres,
Arripit, atq. cito sensit tumenfacta perire,
Et subito ventus densus percurrit in ora
Et vento arctatur, frustraq. euadere tentat,
Decipit Anguillas, longa intestina sub vnda
Et videt, vtq. ruit longa intestina petentem
Namq. puer sufflans anima intestina repleuit,
Anguillę, & pueri Patu tumefacta laborat,
Inflatam penitus, & toto pectore anhelam
Spiritus educit pueri ludentis in altum.

Oppianum periphrasticè explicauit Aelianus, Homo, inquit, piscandarũ Anguillarũ vsu peritus ad sinuosum locũ, vbi latius confluens dilatatur, vel in saxis ex aqua eminentib. vel in arbore radicitus ventorũ turbinibus extirpata, & iã putrescenti sedẽs pinguis intestini oculi tria, aut quatuor cubita patentis alterũ caput in aquã deijcit, q̃ aquæ vorticibus agitatũ volutatur, idemq. illius alterũ extremũ manib. tenet, in q̃ quidem ipsũ arundinis frustum perinde longũ, atq. gladij capulum insertum est. Neq. verò diu Anguillas esca latet, quin continuò earum prima, quæq. fame stimulata hiante ore, atq. iminenti hamatos ac vnciatos dentes suos in idipsũ intestinũ defi

git,

git, atque hoc idem crebra inſultatione detrahere conatur. At enim piſcator Anguillam intelligens, ad fluctuans inteſtinum inhæreſcere, arundinem ad quam alligatum eſt inteſtinum ori ſuo admouet, & quo ad poteſt, inteſtinum inflat, quod quidem ipſum de fluente hominis aſpiratione, & impletur, & penitus intumeſcit; & ventus in Anguillã illapſus, illius fauces opplet, atq. anhelitum eatenus obſtruit, vt ea non queat neque reſpirare, neque infixos dentes detrahere: quare ſuffocatur, & captiua ſubtrahitur. Ineſcari deniq. lumbricis hamo affixis Geſnerus ſe accepiſſe refert: & Albertus teſtatur vermibus, ranis, & piſcium partibus ex hamo capi. Teſte verò Ariſtotele Anguilla ſic capitur: Vas ſalſamentarium ponunt obſtaculo in eius os indito, quod colum vocant. Tarentinus eſcam ad Anguillas hamo capiendas deſcribit: *Scolopendra marina, caridum fluuiatilium, ana drachmas octo cum ſeſami drachma vna exceptis vtitor.* Alia ex eodem: *Salis ammoniaci drachmas octo, cepa drachmam vnam, adipis vitulini drachmas ſex:* quæ vbi miſcueris, hamos cæruleos confici iubet, eoſq. ipſo pharmaco inductos, aquis immergi; ſtatimq. piſces vltrò odore illectos accedere dicit. Solent autem piſcatores cæruleis hamis vti, quoniam ſplendidi piſces terrent. Fiunt verò cærulei, ſi poſtquam expoliti ſunt, per cineres feruidos ducantur.

Eſca Anguillæ. *Hami cur ſint cærulei.*

PROVERBIA.

AB Anguillæ lubricitate aliquot fluxere adagia, vt ἀπὸ οὐρᾶς τὴν ἔγχελυν ἔχεις, ideſt, *cauda tenes Anguillam.* Author adagiorum in eos aptè dici poſſe ait, quibus res eſt cum hominibus lubrica fide perfidiſque: aut qui rem fugitiuam, atque incertam aliquã habẽt, quam tueri diu non poſſint. Rectè item quadrabit in eos qui quæſiti, inueniri ſe non ſinunt, & ſi inueniantur, ſubinde cauſam quærunt elabendi, quemadmodum Plautinus ille de ſeruo incomprehẽſibili, *Anguilla eſt elabitur*, λεῖος nimirum ὥσπερ ἔγχελυς, vt ait Ariſtophanes, ideſt, læuis, ſeu potius lubricus, vt Anguilla, quod idẽ adagiographus prouerbij loco vſurpat, quo modo, & nos vulgò ſolemus dicere: Egli è più lubrico d'vn'Anguilla. Moraliter verò huic lubricitati aſſimilabitur vita humana, vt elegantiſſimis hiſce verſibus aliquando luſit Geſnerus:

Caudam Anguillam tenere quid. *Lubricus vt Anguilla.*

Anguilla ſimilis vita eſt, ſic lubrica fertur,
Et quo ſolicitè premitur magis, effugit illa.
Lubricitate ſua citius, tranſitq́; prementem.

Lubricitatis iſtiuſmodi frenum eſt ficulnum folium, ſcabrum ſcilicet, & cui nomen ab aſperitate teſte Plutarcho factum eſt, & ob id ad retinendum Anguillam idoneum, vnde iſtud Græcorum: τῷ θριῷ τὴν ἔγχελυν, ideſt, *ficulno folio Anguillam*, ſubaudi, tenes. Dicitur vbi quis alioqui fugax, & lubricus arctiore nodo tenetur, quàm poſſit elabi. Expreſſit hoc adagium eleganter Alciatus emblemate ſuo in deprehenſum:

Lubricitatis frenum. *Fulcnuo folio Anguillã.*

Iam dudum quacunque fugis, te proſequor, at nunc
Caſſibus in noſtris deniq́; captus ades.
Amplius haud poteris vires eludere noſtras
Ficulno Anguillam ſtrinximus in folio.

Ἐγχέλεις θηρᾶσθαι, ideſt Anguillas venari, aut captare dicuntur prouerbialiter, qui priuati compendij cauſa cient tumultus, inde ducta ſimilitudine, quòd cùm aqua ſtat immota, nihil capiunt, qui captant Anguillas: cùm verò ſurſum, ac deorſum miſcent, ac perturbant aquam, ita demum capiunt. Quadrabit in eos quibus tranquillo Reipubl ſtatu, nihil eſt emolumenti: proinde ſeditiones gaudent exoriri, quo citatis publ cum malum in ſuum priuatum vertunt commodum. Prouerbium extat apud Ariſtophanem, cuius verſus ſuprà citauimus. Meminit & Suidas. Hinc illud Alciat. emblema in diteſcentes publico malo.

Anguillam venari qui dicantur.

Anguillas quiſquis captat, ſi limpida verrat
Flumina, ſi illimes auſit adire lacus,
Caſſus erit, luditq́; operam multum excitet ergo
Si creta, & vitreas palmula turbet aquas,
Diues erit. Sic qs res publicã turbida lucro eſt,
Qui pace, arctati legibus, eſuriunt.

HIEROGLYPHICA.

ANguilla, inquit Cœlius, Aegyptiorum literis inuidiam ſignificare videtur, quæ ita bonis infeſta omnib. eſt, vt Anguilla piſcibus, quorũ omnium ſocietatẽ, & cõmunionẽ fugit. Pierius verò hominẽ ea ſignificari ait, omnes alios auerſantem, & ſeorſum ab aliorũ conſortio ſibi viuentẽ, propterea q eam nunquã cum vllo alio piſcium verſari, neq; quidem coniugali inter ſe vſum miſceri deprehendiſſent. In diuinis Hebrœorum literis eędẽ profanę ſenſu myſtico dicuntur: neque.n. ſquamoſæ ſunt, quiq. huiuſmodi ſunt piſces in aquę profundum immerſari, & in cęno libenter volutari conſpiciuntur. Ad horum ſimilitudinem, animi qui terrena tantùm ſapiunt, idonei non ſunt, vt ad ſacra proponantur. Hominem in alieno cælo difficulter habentem intelligentes Anguillam in hydrijs duab. pingebant, capite. ſ. in vnam, cauda in alteram demerſis. Anguilla ſiquidem nullam vehementem tolerat mutationem, vt dictum eſt.

Inuidia. *Solitarius.* *Anguilla cur prophana dicta.*

VSVS

VSVS IN CIBIS.

Laudatissimum piscem olim fuisse.

A INter delicatissimos pisces apud priscos habitã fuisse Anguillã innumeris penè eorũ testimonijs notissimum est. Anaxandrides in primis apud Athenęũ, cùm apud Aegyptios sacras haberi aduerteret, eos quodãmodo ludens: *Vobiscum* (inquit) *ego militare nequeo, Nec concordes mores nostri sunt: Nec leges, sed ab inuicẽ dissident plurimũ: Maximum esse numen Anguillam putas, Obsonium verò nos multò lautissimũ*, Eosdẽ Aegyptios simili comico sale perstringens Antiphanes inquit *Catera prudentes esse ac intelligentes aiunt Aegyptios, quòd dijs parẽ anguillã existiment: Multo namque magis dijs est honoranda. Precibus enim solis ac votis propitiamus deos: At Anguillas drachmis cùm minimũ duodecim, Vel pluribus impensis odorari vix licet, Adeo sancta prorsus est hæc bestia*, Idem & aliàs: *Quæ nomen habet hospita, anguilla Bœotia* (Copæa) *concisa, in cauo fundo cacabi Tepet, calet, feruet, excoquitur: Itaque si vel aneis naribus quisquam intret, rursus non exeat. Tantũ nidoris huc illuc latè spargitur.* Similiter & Matrõ Parodus ĩ descriptione cænę Atticæ. *Cõgri* (inquit) *post vestigia incedebat albis vlnis brachijsq. dea anguilla, quæ sẽ Iouis amplexus venisse gloriatur; ac eius concubitu agrestium anguillarũ procreatum genus.* Menander quoque inter paucas sumptuosissimi conuiuij, quæ talento ferè cõstarent, cupedias, Anguillas enumerat, & Philetęrus miseros dicebat diuites, qui parcè viuerent, & nõ gustarent Anguillas. Apud Philippum poetam in Obeliaphoris adolẽscens quidã omnia extenuans obsonia inquit: *Sicubi locusta fuerit, accipe, vna erit satis: Mensis lauta etiam sunt anguillæ*. Archestratus item Anguilla dicebat tanquam reginam voluptatis obtinere principatũ. Deniq. Epicureus quidam cicadistes apposita Anguilla: *adest* (inquit) *canarũ Helena; at ego Paris futurus sum, & cùm nullus adhuc manus intendisset, eam inuasit, arreptumque latus nudauit ad spinam vsque.* Quid mirum itaque si Sibaritæ hominũ luxuriosissimi ijs qui Anguillas piscaretur aut venderent, immunitatẽ teste eodẽ Athenæo decreuerint.

Sibaritarũ de Anguillis lex.

B Etsi verò vbique terrarũ sint delicatissimæ, nihilominus quibusdã locis præcipuè commendabantur, vt suo antè loco ostendimus. Credebant itẽ salubres pisces esse. Hicesius enim cæteris succi bonitate præcellere scripsit, stomachoque admodum gratas esse, contra nostrorum medicorum sententiã, qui Anguillas omni ex loco, omnique anni tẽpore, & præsertim circa solstitiũ detestanẽ, Galeni nimirum asseclæ, qui rem (inquiunt) diligentius expendẽs, Anguillas nunquam boni succi esse scripsit, tametsi in puro humore versentur, nedũ in eo qui vrbiũ sordes purgamẽta in se recipit.

Num salubres.

Cur verò mali succi sint, aliàs rationẽ reddit, quòd succo abundent lento & pituitoso. Loquitẽ autem de ijs quibus victus tenuans necessaria est, vt & hinc Hippocrates in tertio genere tabis, & in primo splenis morbo ijs abstineri iubeat. Quamobrẽ si in mari captę fuerint, insalubres multũ esse nequeunt. Et quamuis idem Hippocrates ex earum esu quando inflammationem in pulmone fieri scribat propter pinguedinem humanæ naturæ inimicam, id de palustribus & fæculentis maximè intelligi debet.

Cur praui succi sint.

C Caput & cauda extrema Anguillis coquendis abscindi aiunt, siue quòd culpæ eis nihil insit, siue quòd aliquid veneni habere existimentur. Sunt qui ob eandem rationem, venam eam oblongã eximant, quæ nigricans per dorsum fertur. Ego de veneno nihil apud antiquos lego.

Caput & cauda cur abscindatur

Stomachis & renibus, maximè si palustres fuerint, inimicas esse facilè crediderim, sed præcipuũ sentire nocumentum ex earum esu, qui arenulas mingere consueuerunt, quoniam Anguillarum illas glutino in calculos cogi & astringi certum est; nisi ars lentum id viscidumque excrementum corrigat.

Quibus maximè noxiæ sint.

Veteres puto, betæ propterea inuolutam comedebant; hæc enim quia nitrosa, humidum excrementitium detergit. Eubulus apud Athenæum:

Candida adest betis vestito corpore Nympha Expers coniungij Anguilla. Et rursus:

Palustres aderant Anguillæ Bœotiæ deæ betis inducta. Aristophanes quoq. aliquem inducit sic Anguillam alloquentem; *Neq; enim moriens à te vnquam sim separatus betis cocta.*

Cur beta coctioni addeuetur.

D Nec fortassis aliam ob causam sale condiebantur, quàm vt visciditas attenuaretur, absumereturq;. Et ne quis hoc recentiorum inuentum esse credat, apud veteres quoque ex vsu fuisse, Hicesius docet apud Athenæũ inter alia salsamenta Anguillas Macedonicas commemorans, & Eustathio authore ἐγχέλεια sunt salsamenta ex Anguillis. Sunt verò salitæ recentibus insuauiores.

Cur sale condierentur.

Recens tosta quam elixa salubrior est, vitiosi namque humores igne dissipantur atque exhauriuntur: sed cùm omnis cibus non satis coctus vitiosus sit, hic tamen præ alijs omnibus: quamobrem plus eius quam reliquorum piscium coctio temporis requirit. Author regiminis Salernitani viuas in vino optimo submergi debere ait, donec immoriantur, deinde præparari cum aromatibus instar gelu, præstareq. vt in aqua prius bulliãt, deinde ea effusa coquantur ad perfectionẽ, atq. ita fiat gelu vel pastillus, vel assentur (inquit) cum embammate idoneo, vt quod viride cognominatur, adiectis aromatibus & vino hyeme, omphacio autem, & aceto æstate. Nostri fere excoriatam euisceratamque in frusta secant, & ex veru assant, singulis tomis singula affigentes laurifolia, & pane trito saleque prius, & aromatibus inspersis circunquaq. incrustatam inferunt. Platina similer paratam coctu-

Apparatus.

cocturam muria, quam Salimolã (inquit) vocant, semper humectari iubet; elixam verò cũ petroselino, saluia, & quibusdam lauri folijs percoqui, agrestaq. & pipere suffundi. Ius in anguilla ex Apicio: *Piper, Ligusticum, Apij semen, anethum, rhun Syriacum, caryotam; vel acetum, liquamen oleũ sinape, & defrutum.* Aliud: *Piper, ligusticum, rhun Syriacum, mentam siccam, ruta baccas, ouorum vitella cocta, mulsum, acetum, liquamen, oleũ, coques.* Torta ex anguillis, ex Platina: anguillam decorticatam & in frusta concisam, parumper elixabis, amygdalarum succum cum agresta & aqua rosacea per setaceum in catinũ transmittes. Non erit item ab re, quò spissius hoc fiat, passulas cũ tribus aut quatuor ficis contundere. A triplices deinde cum petroselino manibus disfractos, & in oleo parum frictos, passullarum vnciam nucleorum item pineorum vnciã, gingiberis, piperis, cinnami, crocique parum, supradicta manibus tamdiu admiscebis, quoad vnum corpus fiant. Mixta, in patellam bene vnctam, & subcrustatam indes, per quędam quasi tabulata frusta anguillæ collocando, vbi semicocta fuerit, in superiorem crustam pluribus in locis perforatam, modicum agrestæ, aquæ rosaceæ ac sacchari suffundes. Coctam demum hostibus appones. Nihil enim boni in se habet. Et rursus; anguilla in torta. Anguillæ elixę, & in frusta concisę, aut lac alterius piscis, aut adipẽ minutatim incisum, parum mentæ, petroselini concisi, pineorum vnciam, tantundem passularum, modicum cinnami, gingiberis, piperis, & caryophyllorum addes, miscebisq. In crustã dein de extendens, addendo parum optimi olei. Vbi prope cocturam fuerit, duas vncias amygdalarũ tunsarum in agresta cum croco dissolues, ac per setaceum transmittes, superq. totã lęniter extendes. Idem Platina anguillam salitam in frusta iubet concidi, dein maceratam in aqua horis quatuor, aut quinq. in cacabum ad focum poni: semicoctam in aquam recentem transferri, siniq. efferuere, donec omnino coquatur. Coctam petroselino conciso, & aceto suffundi. Nostri salitas integras ferè coquunt, coctas in tomos diuisas ex aceto, & oleo cum modico piperis inferunt.

Ius in Anguilla. *Torta ex Anguillis.*

VSVS IN MEDICINA. ALII.

IN spurijs Galeni libris legimus pinguedinẽ quæ in elixatione anguillarum in aqua supernatat, vnguentũ ad plagas ingredi. Saluianus verò eam quæ ex eis, dũ torrentur, destillat, auribus iniectã, harũ antiquis doloribus mederi credi scribit, & Rõdeletius in medicamentis ad aurium dolores & neruorum anguillarũ pinguedinẽ vsurpari posse existimat. Idæi verò etiã promittunt, referente Gesnero, supernatãtem adipem pinguis anguillæ glabro capiti illitũ, capillos restituere. Idẽ ex Germanico manuscripto libro, adipem de hoc pisce, vt dictum est, collectũ & similiter de Ansere misceri ac subigi, cũ succis rutæ, absynthij, hederæ terrestri & cynoglossi ad formã vngenti, hoc vncta vulnera alio emplastro nõ egere, & breui persanari. Ad surditatẽ ex codẽ: Adipem similiter de anguilla cocta collectum, cũ succo sedi subige & inde guttã auribus instilla, & linteo calido obtura: deinde panem album bene calidum impone. Fel ad oculorũ suffusiones Rõdeletius vsurpari posse putat. Locus in quo euulsi sunt pili, illinitẽ (vt inuenio) felle Anguillæ cum oleo rosarum, vel sanguine Vespertilionis. Saluian. tradit fumum, qui ex salitarũ cute super prunas proiecta exhalat, per podicem susceptũ torminibus ex dysenteria efficacissimum esse dici. Passim etiam creditur Anguillam in vino putrefactã vini tædiũ parere. Kiranides id de hepate propinato dicit. Marcellus sanguinem Anguillæ cum vino rubello duplici mẽsura coniungi iubet, & ex aqua tepida bibẽdum dat colico ieiuno, sed sub dolore dari, inquit, oportet, polliceturq. præsenti esse remedio, ægrumq. in futurum hoc morbo non laborare. Ad hæmorroides exeuntes, & dolentes Anguillam euisceratam abscissis extremis tundito, & in olla vitreata coque & cum pinguedine, ac liquore, qui remanet in fundo vasis, inungantur hęmorroides. Leonellus Fauentinus Alberti exprimentum esse scribit. Hippiatri quidam equo asthmatico Anguillam viuam ori inserunt, vt per intestina elabatur. Alij & paruam imponi iubet purgationis causa. Nec propterea mortis periculum esse aiunt: quin Gesnerus asserit nautam sibi notissimum viuam integram deglutisse, integram per aluum viuam reddidisse. Idem author est, aliquos aureum, & cholobaphicum colorem ex felle Anguillarum, aliorumvè pisciũ, vel boum parere: miscere autem aceti modicũ, & cum creta subigere in massam. Prætextos earundẽ tergore verberari solitos Verrius teste Plinio tradit, & ob id multam his negat institutam. Prætextatos appellans impubes, eos nempe qui frugem aratro quæsitam nocte furtim secuissent, aut depopulati essent.

Pinguedinis facultas. *Fel.* *Fumus ex salsarum cute.* *Vini tædiũ Sanguis.* *Anguilla deuorata viua reddita.* *Fellis vsus.* *Prætextatorum pæna.*

DE

A

DE ORBE. Cap. XV.

SYNONYMA. ETYMVM.

HVIVS nominis piscis solam inuenio mentionem apud Plinium; in cuius tamē multis codicibus Orchis legitur. Verba eius sunt: *Durissimum esse piscem constat, qui Orbis vocetur: rotundus est, & sine squamis, totusq. capite constat.* Eruditi nostri temporis vnanimi omnes consensu, esse volunt ventricosum illum piscem qui solo videtur constare ventre, totus in orbem & rotundam sphæricamq. figuram circumactus. Græcū vulgus teste Bellonio Flascopsarum, idest lagenam piscem dicunt, Veneti (vtrumq. testatur etiam Rondeletius) piscem Columbum, sed Massarius Venetis Pastinacam marinā hoc nomine apud Venetos venire author est & Rondelet. alibi Galeum læuem Romæ similiter vocari sed fieri potest, quòd Veneti vtrosq. sic nominent, nam qui piscium aliorumq. animantium sceletos per Europam vendunt, hunc piscem marinam etiā Columbam nuncupant, nuncupaturi fortassis aptiùs Gallū marinū, propterea quòd eius sceletos (vt Rōdeletius tradit) suspensus, à B qua parte ventus spirat, rostro ad eā conuerso, indicet, sicuti in turrium vertice ænei galli. Gesnerus ī Germania inferiori, vt apud Hollandos putat vocari Snottolf, quasi Mucosū, & Rōdeletius dum Orbē suum scutatū quē secundo loco pinxit, apud Hollandos Suetolt vocari ait, Snottolf, fortassis dicere voluit, cū Suetolt apud illos nihil significet; sed Adrianus Iunius Hollādus Orbē in suo nomenclatore Belgicè & Hollandicè exponit Cruij ckfisch, quasi Cantharū piscē, addita nomenclaturæ ratione, quòd cantharum capace aluo referat. Idem Gesnerus Caluariā marinā, cuius mentio est apud Apuleiū apologia prima, ex Ennio fortassis conijcit huic pisci eandē esse, qñquidem haud aliū inuenias, qui ad cranij formā magnitudine, rotūditate, & dētibus humanorū similib⁹ magis accedat, & Lusitanicū huius piscis nomē Talparia īde corruptū videri possit. Physa à Strabone & Athenęo inter Nili pisces memorać, nomine (vt apparet) ab inflatione facto: & qm̄ Orbis nr̄i Nilo quoq. capić, vt modò dicef, nihil obstare putat, quò minus Physa vocari possit.

Orbis Plinij qui.

Flascopsarus.

Columbus marinus.

Gallus marinus.

Cantharus piscis.

Caluaria marina.

Talparia.

Physa

DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

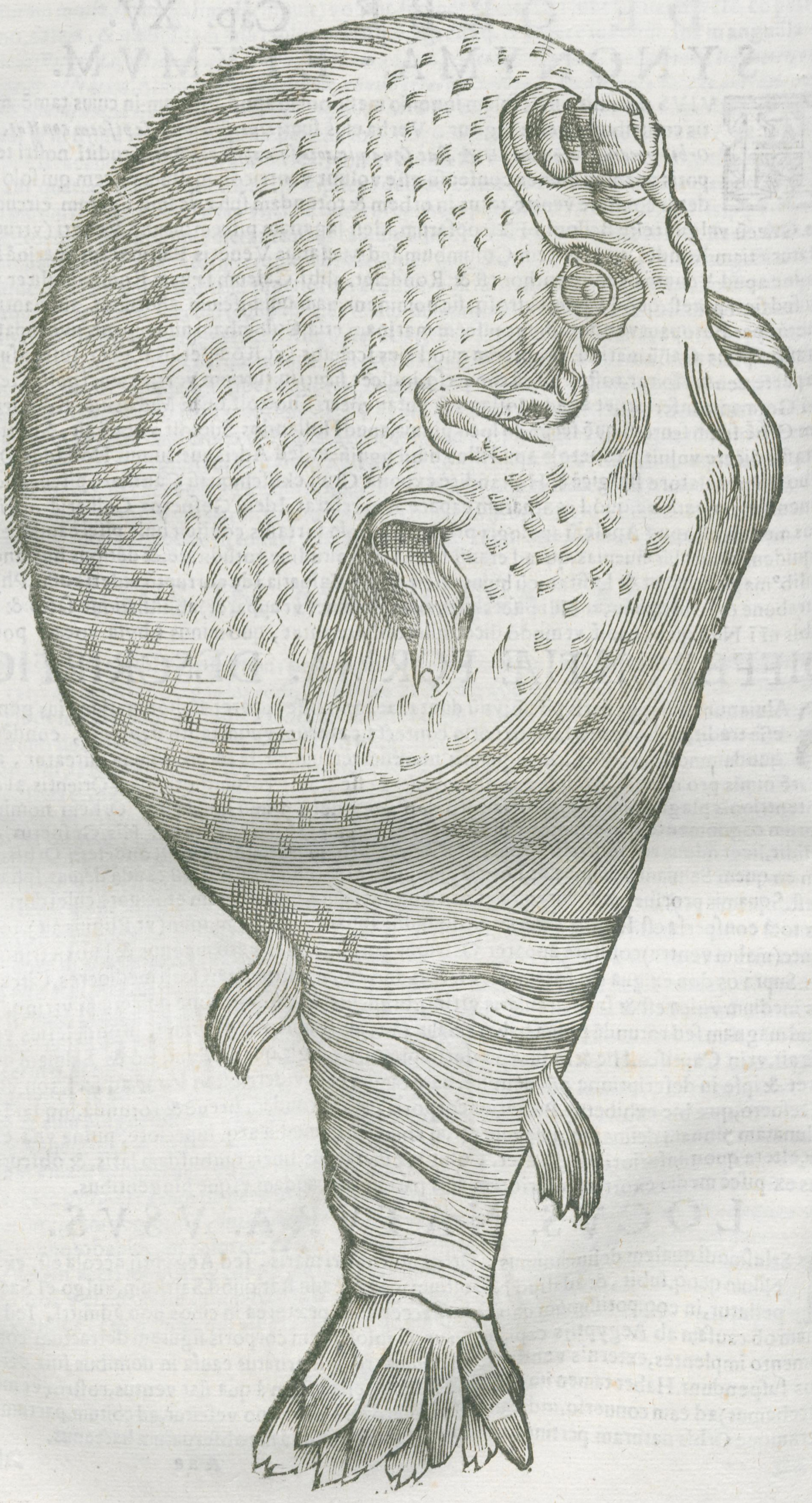
SAluianum huius generis pisciū, vnū duntaxat agnouisse apparet. Bellonius duo eius genera esse tradit, ambo rotunda, duro corio contecta; cæterùm vnum tantū depingit, eundēque C quodammodo monstrificum, squamis nimirùm tectum, cū ijs carere eum profiteatur, atq. ore itē nimis pro minuto. Rōdeletius plura genera esse tradit, eorumq. primū ex Orientis, alia ex Septentrionis plaga delata vidisse tria verò depingit, quorū primū simpliciter Orbem nominat, alterum cognomento scutatum, tertium ac postremū echinatū seu muricatū. His Gesnerus alia addidit, licet minus rotundo corpore; & nos deniq. Orbem stellatū. Prior Rondeletij Orbis, idē cum eo quem Saluianus delineauit, hoc est omnium vulgatissimus, figura, si caudā demas, sphærica est. Squamis prorsus caret, cuteq. tegitur admodum dura, quā asperam efficiunt aculei duri, qui bus tota conspersa est. Rostro caret: capitisq. nullū apparet vestigium, quin (vt Plinius ait) totus capite (malim ventre) constare apparet. Os habet paruū, dentes verò magnos & latos; vtrinq. binos. Supra os duo exigua sūt foramina, olfactus auditusue instrumēta: Oculi mediocres. Circa corpus medium vnica est & semicircularis vtrinq. branchiarū scissura; prope quā etiam vtrinq. vnā haud magnam sed rotundā pinnā habere Saluianus ait, & in icone exprimit. Rondeletius vnicā esse ait, vt in Caprisco. Hic & in summo dorso pinnulā pingit qua Bellonij icō & Saluiani quoq. caret, & ipse in descriptione nō meminit. Eam tamen etiā videre est in icone ad sceleton efficta à Gesnero, quæ hic exhibetur. Posterior corporis pars in caudam breuē & rotundā, inq. latā & fere D lunatam pinnam desinentem degenerat; in cuius parte media atq. superiore, pinna vna erigitur, altera quoq. inferiori parti hæret. Color ei cineraceus, lineis quibusdam latis, & obscurioribus ex pisce medio exortis posteriorem eius partem ad caudam vsque pingentibus.

Orbis priori Rond. descriptio.

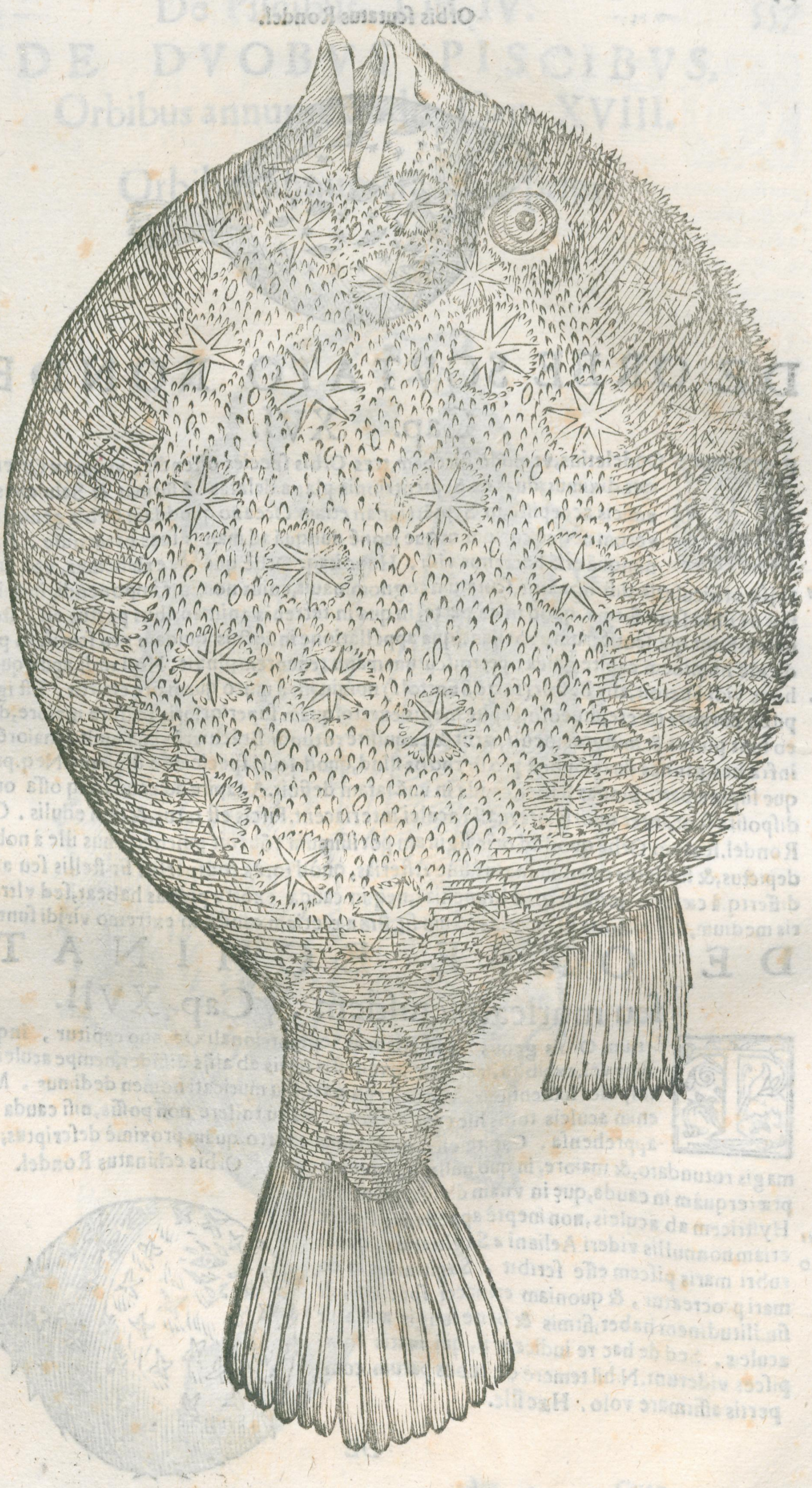
Color.

LOCVS. NATVRA. VSVS.

IStiusmodi qualem delineauimus, Orbis non nostri maris, sed Aegyptij accola est, ex quo Nilum quoq. subit, & ad illud Nili ostium maximè adnatat, quod Saiticum, vulgo el Saet, appellatur, in eoq. potissimùm capi solet. Accepimus præterea in cibos non admitti, sed non aliam ob causam ab Aegyptijs capi, quàm vt ob insolentem corporis figuram detractum corium tomento implentes, externis vendant, qui domum reuersi ornatus causa in domibus suis è trabibus suspendunt. Habet tamen ita suspensus, vsum, cęli partem à qua flat ventus, rostro (vt modò dicebamus) ad eam conuerso, indicans Quod verò ab cibum quo vescitur, ad coitum, partum cæteramque Orbis naturam pertinet, vt ingenuè fatear, nihil à me obseruatum hactenus.



Orbis ſtellatus.



Orbis scutatus Rondel.



DE ORBE SCVTATO RONDEL. Cap. XVI.

F

ROndeletius, vt modò dicebam, tres Orbis species ostendit, vnam ex Orientis, de qua diximus, duas ex Septentrionis plaga delatas. Affirmat & Saluianus sese ab amicis accepisse, in Septētrionali etiam Oceano quoddam Orbis genus reperiri, verùm neque corium, neque iconē nunquā ad manus suas peruenisse. Ego certè nunquā etiā hactenus vidi. Hunc itaq. Orbē quē hic exhibemus, vt a superiore, alijsq orbiculatis distinguatur, scutatum cognominauit, cuius nominis imponendi, inquit, causa fuit os illud scuti forma, quod in ea parte, in qua in terrenis animantibus pectus est, sterni vice habet. Sunt qui scutiferum appellant, qua appellatione inductus quidam pro scutifero pisce, ridiculè hominem capite galea operto; scutum manu tenentem pinxit. Hollandi, apud quos piscē hunc vidi Suetoit, alij Busolt (fortè Snottolf) nominant à muco quem ore emittit. Est igitur hic piscis corpore terete, mucoso, capite magis exerto, quàm superioris oris scissura maiore, dentes in eo sunt plures, & minores; oculi parui, & exquisitè rotundi Brāchiarū rimā multò maiorē habet: infra has, pinnas duas. Subest pro sterno os illud, quod scuti specie esse diximus. Neq. prona, neque supina parte pinnas habet, cauda in vnā latam desinit. A capite ad caudā vsq ossa oui figura disposita sunt, inter quorū interualla aculei interiacent. Piscis est rarus, & non edulis. Cùm hoc Rondel. scutato Orbe quod ad oris figuram potissimum cōuenit pulcherrimus ille à nobis prius depictus, & stellatus cognominatus, siue Asterias, quòd totus conspersus sit stellis seu asteriscis: differtq. à cæteris quòd neq. ad branchias, neq. in caudæ exortu pinnas habeat, sed vltra tergoris medium, nisi pictoris id incuria factum sit. Pinnæ etiam caudæ in extremo viridi sunt colore.

Nominis ratio. *Descriptio.*

G

DE ORBE ECHINATO, seu muricato eiusdem. Cap. XVII.

TErtium Orbis genus quod etiam in Septentrionali Oceano capitur, inquit idem Rondel. exhibita hac icone manifestis notis ab alijs dissidet, nempe aculeis plures cuspides habentibus, cui ob id echinati, seu muricati nomen dedimus. Muricatis enim aculeis totus hic Orbis riget, vt manu tollere non possis, nisi cauda extrema apprehensa. Capite est multò minus exerto, quàm proximè descriptus; corpore magis rotundato, & maiore, in quo nullæ sunt pinnæ præterquàm in cauda, quę in vnam desinit. Sunt qui Hystricem ab aculeis, non ineptè appellent. Posset etiam nonnullis videri Aeliani a Sagittarius, quem rubri maris piscem esse scribit. Sagittarius in eo mari procreatur, & quoniam erinacei speciem, & similitudinem habet; firmis & bene longis armatur aculeis. Sed de hac re iudicent ij, qui maris rubri pisces viderunt. Nihil temerè de rebus parum compertis affirmare volo. Hæc ille.

H

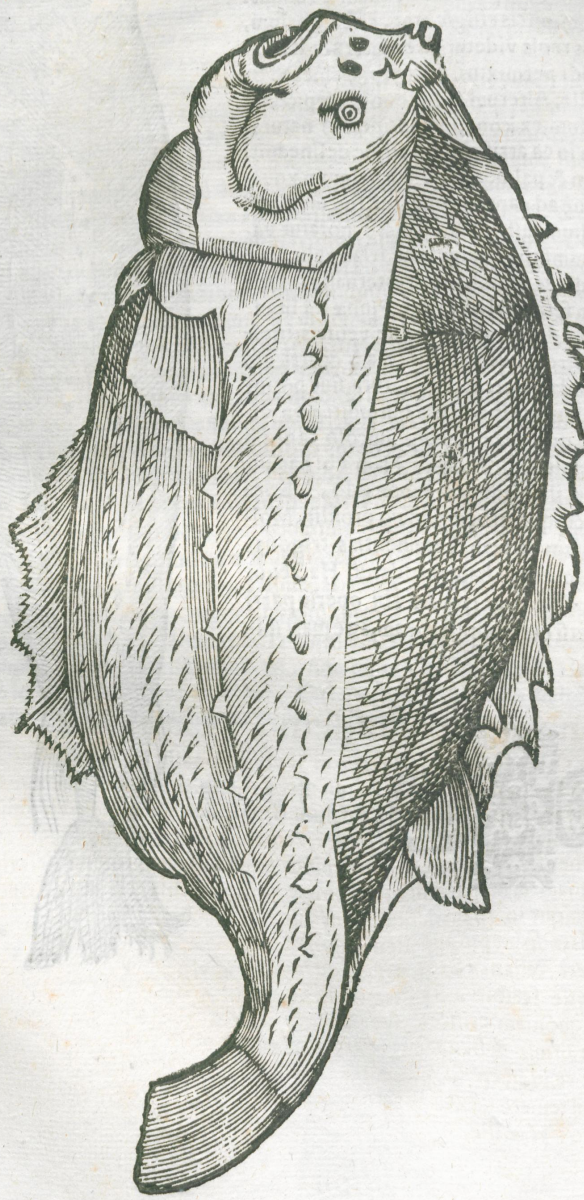
Hystrix. Sagittarius. *a lib. 1 c. 50*

Orbis echinatus Rondel.



DE DVOBVS PISCIBVS, Orbibus annumerandis. Cap. XVIII.

Orbibus annumerandus prior.

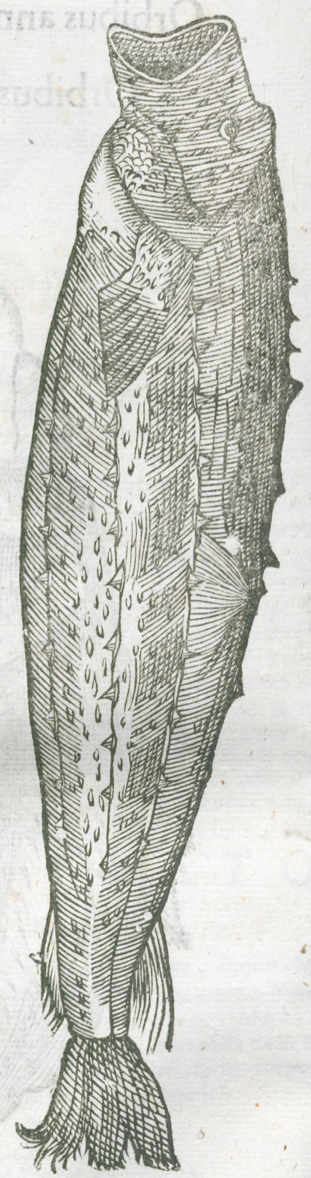


Orbibus annumerandus alter.

QVanquam prima Orbis species, quæ dentes quaternos planos ostendit, hoc nomine dignior sit, deinde scutatus, & echinatus Rōdelet. nec non stellatus noster, Gesnerus tamen istiusmodi duos pisces, etsi oblongo potiùs quàm rotundo corpore, eodē nomine complecti posse putat, cùm quod mucrones, vt illi, in corpore eminētes habent, tum potissimùm quod à muco quem similiter ore emittunt, vulgò Snottol quasi Myxini aut Mucones appellantur. Priorem qualem ab amico qondam accepit, ad viuum, vt aiebat, depictum ex eo iam dedimus. Color in huius (inquit) piscis effigie erat, circa dorsum, qualis in terrestribus ranis videtur: circa latera & īferius ex subcęruleo & viridi permixtus. Antuerpiæ cinereo colore capi audio. Sic ille. Alterum & hic quoq. depictum, Snotolfi nomine missum, ex icone, siue ea (inquit) naturalis, siue aliquid etiam in ea artificiosum est, sic delineauit. Longa est dodrantem & palmos duos lata palmum vnum circa medium præcipuè ad caput attenuatur, sed magis ad caudam: dorsum medium fastigiatur. punctis notatur varijs, subrotundis, & eminētijs exasperatur triangulis, per tres aut quatuor ordines digestis per interualla. Oris aperti hiatus figuram ferè oualem refert. Pinnæ ad branchias binæ, vna in fine dorsi, altera in fine ventris, inter quas corporis pars extrema veluti discreta, & articulo distincta videtur. Cauda tripartita, siue natura, siue potius arte. Mucosus admodum est, inquit ille qui misit; non osseum, non carneum quicquam habet: mucoso tantùm lentore expletur. Captu difficillimus. Nam vbi hamum vel retia senserit, suum illum mucum euomendo, lubrica reddit omnia, contractoq. in orbem exuuio prosilit. Mollem quidem, & mucosam carnem & eminentias trigonas cum alijs Snotolfis communes habere videtur. Hactenus Gesnerus. Mihi hi pisces potiùs quàm alij operis parti inserendi visi sunt, etsi certi nihil habeam, an è mari fluuios subeant.

Descriptio.

Astus.



E F G

DEHO-

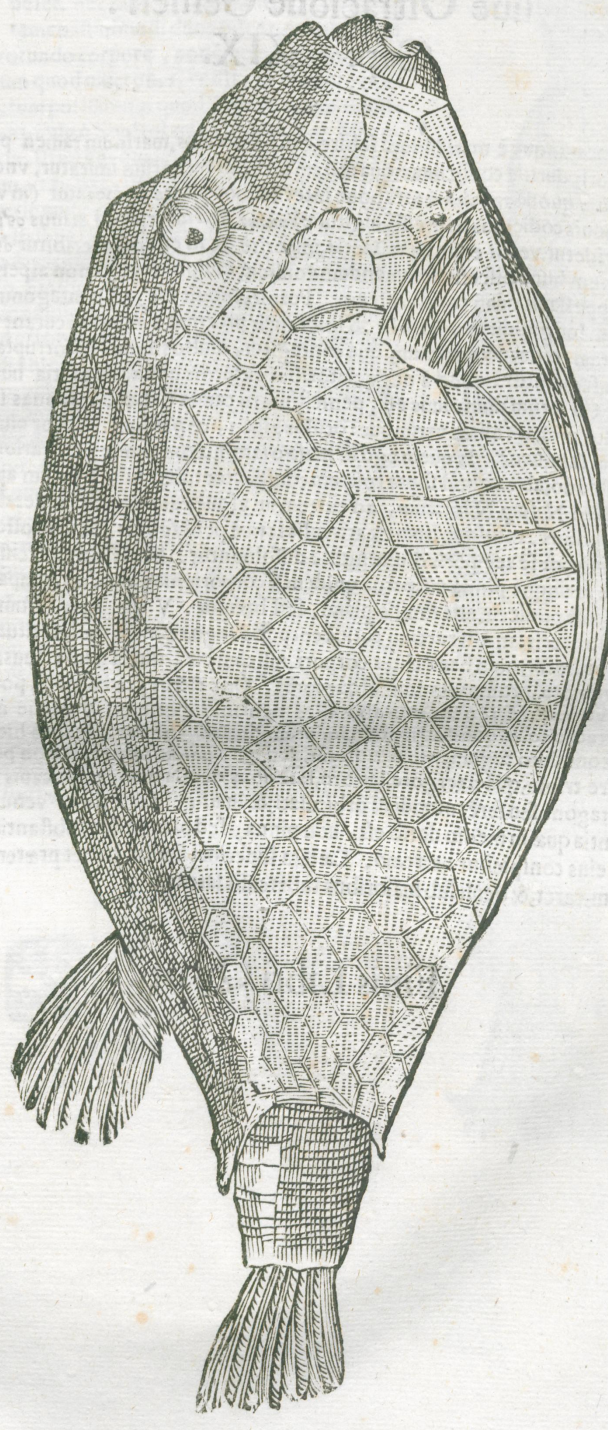
A

DE HOLOSTEO BELLONII, ſiue Oſtracione Geſneri. Cap. XIX.

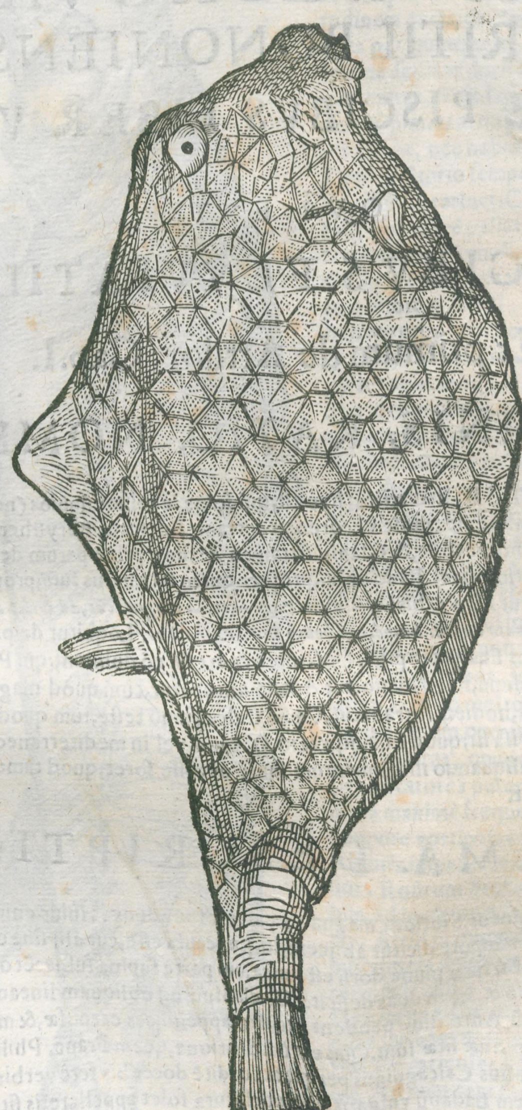
HVnc quoque è mari Nilum ſubire, etſi ignoremus, marinum tamen piſcem eſſe ex corij duritie conijcimus, qua teſtam ferè oſtreaceorum imitatur, vnde cùm ob hoc tùm quòd ὀστρακίων à Strabone inter Niloos piſces numeratur (in vulgarib. Strabonis codicibus impreſſis legitur στρακίων, ſed interpres Latinus ὀστρακίων legiſſe videtur, vertit enim ex teſtaceis, imperitè: & in epitome ſcribitur ὀστρακίων. Geſnerus Oſtracionem hunc piſcem nominandum conijcit. Bellonius verò non aſpernendo nomi- *Nomen.*
B ne Holoſteon appellauit, quaſi totum oſſeum. Forma, inquit hic, ad pentagonum accederet, *Deſcriptio.* pedalis interdum longitudinis. Incolæ ab interaneis protinus emundari curant, deinde verò teſtam eam, duram, teſtaceum corium, qua contegitur, multos annos incorruptam ſeruant, vt inde lucrum conſequantur, quòd à negociatoribus externis nouitatis gratia huiuſmodi piſcis emi ſit ſolitus. Cæterùm dùm viuus eſt, penicillum in cauda habet, & pinnas ſupra, & infra caudam; ac rurſus pinnam aliam vtrimque: oculos albos, os paruum. Color eius lacteſcit, & velut in pallidum languens. Is quem ego in muſæo iam multos annos inter rariora reſeruo, & hic depictum oſtendo, ab eo quod ſupra roſtrum conſpicitur tuberculo (naſum appellare liceat, piſcem ipſum ab eo Naſum Niloticum, ad extremam vſque caudam vix implet duos dodrãtes. *Naſus Niloticus.* Totus eſt pentagonus, totuſque item ex articulis fermè pentagonis, vt icon oſtendit, conſtat, qui coctione, imò per ſe temporis diuturnitate diſſoluuntur. Branchiarum ſciſſura ſemicircularis: iuxta quas vtrinque pinna eſt, parua quidem ſi corporis magnitudini comparetur, ſed perquàm robuſta: poſt podicem alia ſimilis planè, ſed breuior. Vropigium totum cutaceo corio tegitur, & quod mireris, in oſtreaceum totius corporis tegumentum ita inſeritur, vt à lateribus ei annecti non videatur, quin haud àliter corpori affixum eſt, quàm naui clauus; oportuitq. cu-
C taceum eſſe, vt motui promptus idoneuſque foret. Oris rictus pro corporis portione exiguus; in quo dentes vtrimque ferè octo, non abſimiles dentibus murium. Vtraque maxilla cutaceo etiam, non oſtraceo corio quod ad motum ineptum fuiſſet, conſtat. Habes hic huius generis piſcem alium æque duro tegumento præditum, ſed qui dimidio minor eſt, non pentagono corpore, ſed ventre triplo, quàm tergore, latiore, lateribus quodammodo concauis: cuius item articuli non pentagoni, ſed ferè rotundi, & orbiculati, & in ſingulis aſteriſcus venuſtiſſimè ſpectabilis. Eminentia quæ in medio dorſo eſt, non pinna, ſed planè oſſea ſubſtantia gibbi ſpecie, pinna verò in eius conſpicitur extremo. Cætera ſuperiori ſimilia habet præterquam quòd naſo, vt vocabam, caret, & oculi ſub maioribus tuberculis lateant. *Oſtracion alter gibboſus.*

Finis Libri Quarti.

Oſtracion prior.



Ostracion alter.



VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIENSIS DE PISCIBVS LIBER V.

QVI EST

DE PISCIBVS FLVVIATILIBVS,

Et primum de Attilo. Cap. I.

ORDINIS, RATIO. NOMEN.

Ab Attilo cur exordiatur author.

INTER fluuiatiles (hoc est, qui solos incolunt fluuios (non squamosos magnitudine, mole vè corporis certant Antaceus Borysthenis, Attilus Padi, Ichthyocolla, & Glanis. Attamen Attilo si principatum dedero, nemo puto vitio vertet. Pado enim, propter quem ferè natus sum, proprius à Plin. appellatur his verbis: *Attilus in Pado inertia pinguescẽs, ad mille aliquando libras catenato captus hamo, nisi boum iugis extractus.* Loquitur de piscibus peculiaribus fluuijs proprijs. Doctiores eum esse nõ dubitant: qui Padi accolis vulgò Adena, siue Adeno, aut Adano nũcupatur, cùm quòd magnitudo respõdeat similiterq. vt dictum est, hodieq. extrahatur, Cælio Calcagnino teste, tum quod piscis huius figura nullibi, quam Pado visa sit; quod si namq vel in Oceano, vel in mediterraneo, aliovè mari, fluminibusve nasceretur, aliquando illic inuentum fuisse necesse foret, quod tamen nunquam quispiam memoriæ prodidit. G

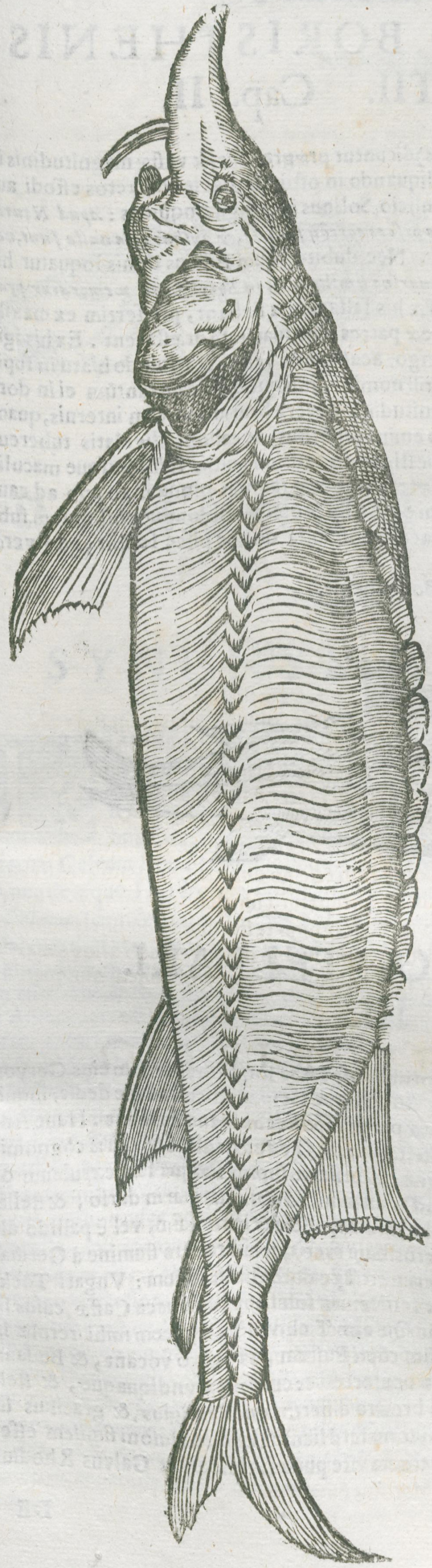
FORMA. DESCRIPTIO.

Ossa.
Pinna.
Cauda.
Os.
Vt à Sturione differat.

PIscis est cartilagineus, Sturioni magna ex parte respondens. Huius enim more ossa gerit clypeata, sed ea tempore dicitur abijcere, idq. in causa esse, cur alij sine ossibus, alij cũ ossibus depingãt: post quæ pinna dorsi est vnica, cui parte supina subiacẽt duæ, quales omnino sunt Sturioni. Cauda etiam in duas deficit. Os clausum ad obliquam lineam incisum est, sed apertũ & hians rotundũ Ante illud pendent è rostro appendices carnosæ, & molles. Branchias opertas habet, ad quas pinnæ sitæ sunt. Qũo verò à Sturione, quem Franc. Philelphus Attilũ esse credebat, differat, Cælius Calcagninus perquam eruditè docet his ferè verbis. Quod à me percontaris, an Attilus, quem Ladanũ vulgaris nomenclatura solet appellare, is sit quẽ Italia Moronem, Vsonẽ Pannonia vocat: paucis respondebo me eundẽ non existimare, vel ex Plinij testimonio, qui eũ Pado vult esse peculiarẽ; quo loco de proprijs quorundã amniũ piscib. agit. Sed ego, vt tecũ agã liberalius, nõ modò te ad Plinij, sed oculorũ ẽt tuorũ testimonium prouoco. Totam itaq. Attili effigiẽ ac membraturã quanta potui breuitate perstrinxi. Et quia non satis perspicuè id fieri posset, nisi noti alicuius piscis exemplo vteremur: Hiccã, siue Sturionẽ, qui nullo fermè loco nõ nascitur, mihi proposuisti. Qui licet in mari natales habeat, solet tñ aduersus amnes mira subire voluptate, donec iam præpinguis redeat. Moronis siue Vsonis exemplo nondum dixi quod H

neque

A



neque ij pisces non cognoscatur, neque mihi eorum imago satis memoriæ inhæreat. Sic ergo accipe: Attilus hoc differt ab Hycca, siue Sturione, quòd Sturio pelagius est: Attilus amnicus, & Pado peculiaris. Sturio non temerè visus æquare quatuor talenta Attica; id est trecentas libras. Plinius scribit Attilum ad mille libras, idest, supra XIII. talenta excreuisse. Quæ magnitudo sanè insignis, & rarò perspicua. Attilus cùm ad certam magnitudinem excreuit, squamas hispidas abijcit, quas per quinque versus dispositas gerit, in summa scilicet dorsi spina, ex vtroque latere geminatas, & sibi quasi parallelas, extremus versus pinnas attingit. His abiectis tactu læuis euadit, nec habet quod vnguem offendit. Contrà Sturio semper hispidas squamas suas tota æstate retinet: Caro Sturionis callum habet, & mirificè pallatum oblectat. Attili contra, fluxa est, & mollis, & palato parum iucunda. Existimant piscatores προτομὴν, idest, partem priorem Attili, ad posteriorem vix eam habere proportionem, quàm quatuor ad vnū. Tota enim vis huius piscis sita est in capite, & parte capiti attigua. Quæ obseruatio etsi ad Sturionem etiam, aliosque pisces pertineat, authore Aristotele, & Plinio: cuius verba sunt videlicet: *Capita piscibus portione corporum maxima, fortassis vt mergantur*, tamen in Attilo nescio quomodo pter cæteros luculenta est, atque admirabilis. Parui sunt oculi Attilo in tanta mole capitis. Sturio, & Attilus habent os in parte prona (supina dicere voluit,) eo propè in loco, cui in cæteris perfectioribus animantibus respondent omoplatæ. Os vtrique sine dentibus, sed Sturioni fermè orbiculatum: Attilo multò maius, & ad lineam obliquam incisum, quo aperto, vasto illo hiatu pisces deuorat, quos respirãdo κατάδιαστολὴν (ita piscatores putant) contraxit. Loca pisculenta maximè frequentat, hyberno præcipuè tempore vorticosas voragines, ad quas pisces frigoris impatientes, teporis gratia se recipiunt. Rostrum Sturioni resimum, ac latiusculum, ad imaginem ferè Delphini, & Oxyrinchi; Attili planum, & paulò minus, quàm in mucronem desinens. Attilo tergi color albicans, & lanosus. Sturioni vergit in glaucum. Hæc itaque Cælius. Quid præterea de hoc pisce scribam non habeo, nisi quòd Rondeletius Ferrarienses sibi aliquando narrasse scribit, Attilum capi sagena per transuersum amnem iniecta, ex cucurbitis exiccatis suspensa, in quam nauiculis vtrinque dispositis vrgetur & impellitur.

Attilus vt à Sturione differat.

Oculi.

Rostrum.

Color.

Capiendi ratio.

B

C

D

DE

DE ANTACEO BORISTHENIS RONDELETII. Cap. II.

Antacei qui

ANtacæi pisces inquit Rondeletius) dicuntur prægrandes, & vastæ magnitudinis in Meotide, & Borysthene; quos aliquando in ostijs in glacie concretos effodi author est Strabo. (Nec alios, vt conijcio, Solinus intelligit, inquiens: *Apud Neuros nascitur Borysthenes flumen, in quo pisces egregij saporis, & quibus ossa nulla sunt, nec aliud quàm cartilagines tenerrimæ*. Nec dubito, quin Plinius de his loquatur his verbis: *Et in Danubio Mario extrahitur Porculo marino similis. Et in Borysthene memoratur præcipua magnitudo nullis ossibus spinisvè interstitis.*) Ex his salsamenta fiebant, præsertim ex maxillis, & ijs quæ circa palatum sunt partibus, quòd eæ partes alijs suauitate præstarent. Ex his igitur vnus est, quem hic proponimus rostro oblongo, acuto, oris vasto, & rotundo hiatu in supina parte. Bellonius similem figuram exhibet Attili nomine, nisi quòd vnicam tantùm ei in dorso pinnam appinxerit. Ingentis, inquit, est magnitudinis: cætera Sturionem tàm internis, quam externis partibus refert, hoc dempto, quòd pro eminentioribus, ac callosis illis elatis tuberculis, quibus Sturio quinis carinis præditus est, hic stigmatis tantùm liuidis sessilibusque maculis in cute minus aspera, ad latera sit distinctus: Præterea vnicam tantùm pinnam ab ano ad caudam gerit. Sturio autem duas habet. Cæterùm os Attilo prominet oblongum, fistulosum, sublongo etiam naso. Hactenus Bellonius, qui deinceps nonnulla de hoc pisce scribit, quæ verò Attilo conueniunt.

Mario.

Vt à Sturione differt.

Antaceus Borysthenis.

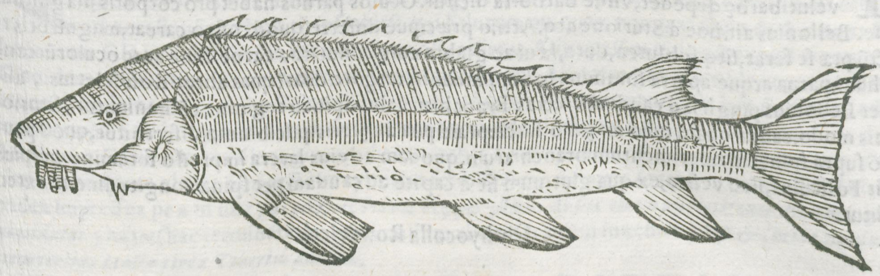


DE ANTACEO STELLARI. Cap. III.

Nomen.
Color.

ANtacęi speciem hunc piscem esse, primus aspectus loquitur, Iconem eius Geryon Seilerus summus, & celeberrimus Augustanæ Reip. medicus ad me dedit, inquit Gesnerus, sine aliquo nomine. Straubichij in Danubio captum aiunt. Hunc Antaceum stellarem cognominare libet; sicut & Galeus quidam stellaris cognominatur. Pictura in linteo satis magno expressa, colorem vbique ferè cæruleum ostendebat: venter candidior est ad roseum inclinans. Spinæ in dorso, & stellæ (quæ spinis delapsis relictæ videntur,) pallidi coloris sunt: puncta etiam passim, vel è pallido albicantis, vel fusci Indici vè coloris sunt. Cognatus huic fuerit, qui in eodem flumine à Germanis Tick appellatur, qđ nomen ab Antaceo videri potest per aphæresin factum: Vugari Tock, vel Tuck, vel Tockhal (hal piscis est) appellant. Idem aut similis fuerit Zucca Caffæ, cuius in Ichthyocolla meminit Bellonius, Z. pro t. posito. Quidam Tick, vel Sick piscem mihi retulit in Danubio capi, non quidem Viennæ, sed inferius circa Pestum, vt vulgò vocant, & Budam: mole corporis, quæ ad xxv. libras, sedecim vnciarum, accedat: cute varia vndiquaque, & stellata similiter, vt in exhibita hic à nobis icone: sed rostro differre: quod longius, & gracilius sit quàm vel in hac nostra icone, vel in Husone, anserino ferè simile: cætera Husoni similem esse, sed minorem, ideoque ab imperitis Husonem paruum esse putari. Hic an sit Galeus Rhodius quærendum. Hæc omnia Gesnerus.

Antaceus stellatus.



DE ICHTHYOCOLLA.

Cap. IIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

ETIAMSI ex multorum piscium folliculis, corioque colla siue gluten fiat, hunc tamen, cuius modò exprimetur imago, peculiariter Ichthyocollā quasi glutine abūdantem piscem nuncuparunt, quemadmodum Ponticum vulgus similiter Collanum Italique Colpiscem, & vulgus Colabuccum teste Bellonio, qui Bononiensibus Copsum quoque vocari asserit, cùm sit Copsus nobis & Ferrariensibus, quem veterum Galeum Rhodium esse ostendimus. Neque etiam Germanorum Huso est, vt ille credidit, nec denique Flandrorum Bollick; sed Asellorum tertiam speciem sic Flandris vocari suo loco diximus. Idem & Ferrariensibus piscem Iudaicum vocari scribit, alijs Copesce. Ego piscem Iudaicum dici non puto. Zygænæ id nomen esse scio apud Parisienses. Quod verò Herodoto à magnitudine, qua cetaceos pisces æquare conspicitur Antaceum, & Pomponio Magnum vocitatum esse velit, & Borysthenis incolam, de hoc quoque dubitari potest, Mihi quidem ad Boristhenis Antaceum rectiùs pertinere videtur. Testatur denique Bellonius Tanais accolis vulgò Barbotam vocari, quòd quaternis veluti barbis ad labia sit communitus: quod nomē ei cum fluuiatili quadam Mustela commune est. Rondeletius quidem eorum sententiam ritè improbat, qui Plinio Marionem dici volebant cæterùm pro Mario apud eum maior reddens, frustrà laborat, Non desunt etiam alij, quorum semel tantùm meminit, vt sunt ferè omnes quos ibi ordine enumerat, Silurus, Esox, Attilus, Mario, Porculus marinus, & cuius in Borysthene memoratur præcipua magnitudine, Idem Rondeletius pro Esox, legit Exos, idque nomen huic pisci applicat, quoniam ossibus spinisque caret. qua in re rursus ab ipso omnino dissentio. Esox enim Plinio celebratur in Rheno, qui hoc pisce omnino caret. Adde quòd piscis iste vel ipso etiam asserente Rondel. Ichthyocolla *a* ipsi vocatur his verbis: *Ichthyocolla appellatur piscis, cui glutinosum est corium, idēq; nomen glutini eius*. Nec alium piscem, ni fallor, intellexit *b* Dioscorides, inquiens, gluten ventrem, (κοιλίαν) esse piscis, cetacei, pręstareque candicās, natione Ponticū: tale enim hodie quoq. ex eius intestino ex Ponto mittitur. quanquam ex diuersis piscibus aliàs fiat, quin teste Aristotele animalibus omnibus in cute lentor quidam sit mucosus Marcellus Virgilius in quibusdam antiquis Dioscoridis codicibus pro κοιλία, scribit legi κόλλα, quod est gluten. Non incongruè tamen κοιλίας siue ventris nomine communi vesica quoq. intelligi (inquit Gesnerus) potest. Ferè enim ex Husonum tantùm vesica ichthyocollam Germani habent, quare, & Husenblater appellant. Et Bellonius tradit Germanis hanc vesiculam in Ichthyocolla exprimentibus Hausenplosen nominari, de vesicæ situ mox.

Etymum. *Collanus.* *Copsus.* *Piscis Iudaicus.* *Magnus.* *Barbota.* *Esox.* *Esos.*

a *L.* 33. *c.* 7.

b *L.* 2. *c.* 102

E

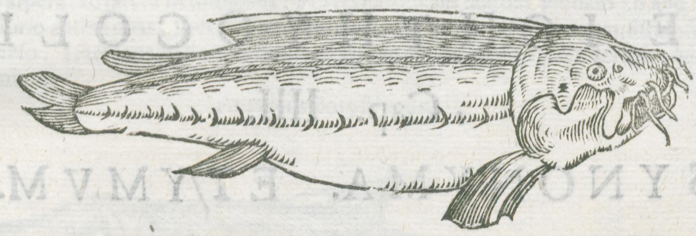
FORMA. DESCRIPTIO.

Oſſa. *Barba.* *Vt à Sturione & Attilo differat.* *Pina.* *Branchiæ.* *Cauda.* *Veſica.*

ICthyocolla piſcis eſt cetaceus, figura oblõga ac ꝓpe tereti. Oſſibꝰ ac ſpinis caret, capite eſt craſſo & lato, ore magno & ĩ prõptu poſito; è ſuperiore maxilla quatuor apophyſes carnoſę velut barbę depẽdẽt, vnde Barbotta dicitur. Oculos paruos habet pro corporis magnitudine. Bellonius ait, hoc à Sturione atq. Attilo præcipuè differre, quòd roſtro careat, magnũ oris rictũ præ ſe ferat, ſitq. ſublutea, dura, læui ac glabra cute conueſtita carne. Bina ante oculorũ canthum, parua atque aperta foramina habet: pinnas in tergore duas (quas aliter Rondeletius, aliter Bellonius pingit) ad caudam erectas Branchiæ veluti ſpineo tegmine cõmuniuntur, Sturionis modo: cauda quàm huic magis bifurca: præcipua à cęteris piſcib nota diſcernitur, quòd paulò ſuprà ſpineum operimentum branchiarum, quodam ad eius latera impreſſo foramine peruius ſit Foliculus, ſiue veſica, ex qua glutinum fit à capite ad caudam per ſpinæ longitudinem extenditur.

F

Ichthyocolla Rondeletij.



VSVS IN CIBO. ALII.

G

Carnis qualitas. *Morona.* *Vſus in medicina.* *Geladia.*

CArne (ĩquit Rondeletius) eſt prædulci, & glutinoſa admodum, ob id ſalitur ę idonea, quæ melior redditur & rubeſcẽs Salmonis modo, atque etiam durior, quã ob cauſam aliquandiù maceranda, priuſquam coquatur. Eam Tanais, & Ponti accolæ Romam & Venetias trãſmittunt, illicq in foro piſcatorio vẽditur. Bellonius Gręcorũ vulgo in delicijs eſſe ſcribit, & Moronã appellari, cæterùm verendũ eſt, ne & hic cum Huſone confundat. Ichthyocolla authore Plinio *epinyctides tollit, Erugat cutẽ, extenditq́; in aqua decocta horis quatuor, dein contuſa, colluta ſubacta ad liquorem vſq. mellis. Ita præparata in vaſe nouo conditur, & in vſu quatuor drachmis eius binæ ſulphuris, & anchuſæ totidẽ, octo ſpumæ argenteæ adduntur, aſperſaque aqua teruntur vnà. Sic illita facies poſt quatuor horas abluitur.* Idem alibi, *Lethargicos* (inquit) *coagulũ vituli adiuuat in vino potum oboli pondere: item Ichthyocollæ.* Valet ad conglutinandas omni generis chartas, atque inſtrumenta muſica, reliquaque lignaria inſtrumenta, quæ teſſellato, imbricato, & vermiculato opere fiunt. Gelu ſiue ius glutinoſum ſiue denſatum & aromatibus conditum, vulgò Geladia, rectiùs ichtyocolla quàm vel vitulinis, vel Caporum pedibus induratur. Didymus in Geoponicis cimices non graſſaturos in te pollicetur ſi glutine piſcium decocto lecticam vnxeris.

H

A

DE GLANIDE. Cap. V.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVi Arist. Pausaniæq. Γλάνις appellatur, Plinius, vt in progressu historiæ patebit, modò Silurũ modò Glanidem, Glanũ & Glaniũ cõuertit, Theodorus ĩ a Arist. Silurũ sẽper: quem errorem Pausaniæ interpres effugere quoq. non potuit. Gazę cùm Plinius errandi occasionẽ præbuit, tũ ipse Arist. qui Silurum nusquam nominat. Quin & Aelianus silurum cum Glanide confundit, vt in sturione ostendimus. Alijq. passim qui post Pliniũ vixerunt, Glanidem vel silurum nuncuparunt, vel simul implicarunt. Albertus pro Glanide imperitè Garcanem scripsit, nec non etiam Solarem piscem, fortè quasi silurum; quanquàm ipse sic dictum esse innuat, quòd Soli in ripis fluminum se libenter exponat. Glanidem à fluuio eiusdẽ nominis dici Stephanus Grammaticus ille regius tradit his verbis Γλανις *fluuius est Cunæ* (Italię & Cunę Varrinus, apud quem vltima non rectè per ypsilon scribit) *cuius meminit Lycophron*; γλάνης (sic habet codex impressus per n in fine) *δι ῥείθροις δεύται τίγγον χθόνα. Ab hoc etiam piscis Glanis dicitur, qui nominatur* γλάνος (hac terminatione apud nullum alium Græcum inuenias.) *Etsi & Iberia fluuius: item tertius Italia circa Tiberim amnem.*

a Lib. 4. de Anim.

Solaris piscis

B

FORMA. DESCRIPTIO.

QVi modo veterum Glanis sit, nõ bene conuenit inter nostri tẽporis eruditos. Saluianus eum esse docet, qui à Bohemis, Polonis, & Illyricis Sum, Alberto Sumus à Pannonib. Harcha, vel (vt testatur Manardus, si rectè, vt ipsemet protestatur, meminit) Acchia; (Hacchia potius) à Germanis Schaden quasi damnosus, nimirũ propter voracitatẽ, aut Vualler, siue Vueller à magnitudine, vt Gesnerus ait, item Vuelsz, & Salut appellatũ, cũ ꝙ Bizantinorum vulgus hodieq. vulgò Glagnum eodẽ Manardo teste, appellet, quasi Glanum, tũ quòd omnia Glanidi a veteribus attributa, ei egregiè respondeant. Gesnerus verò hunc Silurũ facit, Glanidemq. siluri speciem putat esse minorẽ iconesq. duarũ specierũ exhibet; moxq. ex Pausania Glanidis duas species esse patebit. Rõdeletius pro Glanide duos pisces pingit, inuicẽ diuersissimos, vnũ verò tantũ describit, nimirũ quẽ priori loco expressit: nã altera icõ Glanidis est Saluiani. Bellonius iconẽ nullam edidit, sed eundẽ quẽ Rondeletius describere videtur, aitq. Byzantino vulgo ab insigni glabritie Glagnũ etiamnũ nominari. In singularibus verò obseruationibus

Glani veterum qui.

Silurus Gesneri.

Glanides Rõdele. & Bellonij.

C silurum ad Strymonem fluuiũ vulgò hodie Glaignõ aut Glanon vocari scribit; eundemq. piscẽ alio nòmine Hyænã vocari; & Constantinopoli ĩ foro frequentissi nũ Glagnion appellari. Itaq. vel duos, vel tres diuersos pisces in vnum confundere videtur. Glanidem enim & silurũ diuersos esse ex Sturionis historia constat à quibus & Hyænam si quis Oppianũ consulat, differre etiã facilè concedet. Ego Saluiano subscribo, quanquã me non lateat, Aeliano teste Glanidẽ & silurũ similes esse, cui (Sturioni nempe) omnino dissimilis noster piscis est. Cæterũ Aelianus silurũ Glanidi, cuius, duæ species sũt Pausaniæ, implicat inquiens: *Glanis piscis incola Mæandri, & Lyci Asianorũ fluminum, & Europæi, Strymonis, speciem Siluri similitudinemq. gerit.* Apparet namq. hũc Pausaniæ (cuius auditor fuit) locũ exprimere voluisse: *Beluas hominibus perniciosas Græcorum fluuij ferre non solẽt, sicut Indus, Nilus Aegyptius, Rhenus, Ister, Euphrates, & Phasis. Hi n. feras inter se similes, & maximè hominũ voraces: alant similes specie Glanidibus Hermi, & Mæandri alũnis, nisi quod & color eis nigrior est, & vires præstantiores: Glanides & nigræ minus sunt, & imbecilliores.* Non enim beluæ illæ in homines sæuientes à Glanidibus tanquã omnino diuersis piscibus, distinguuntur, (vt Gesnerus contra Gillium contendit,) sed Pausanias Glanidis duas species esse insinuat, colore, & viribus pro loci in quo degunt, diuersitate, nã cum vel Athenæo teste in Istro etiã Glanis repe-

Hyæna.

Glanidis duę species esse ex Pausania colligi.

D riatur, si feræ illæ a Glanidibus specie different, eas Glanidibus assimiliaturus Pausanias, haud ad Hermi, & Mæandri Glanides confugisset, sed illis qui in eodẽ Istro reperiuntur, assimilasset. Caput habet rotundũ, & ad reliqui corporis rationẽ mediocre; in cuius anteriore parte haud extenta, sed retusa & omni rostro carẽte, tanquã in promptu os positũ est, magnũ, patulum vitulino ori simillimum, & valde denticulatum: vtraq. enim maxilla paruorum dentium, sed acutorũ & validorum ordinibus, quã plurimis armatur: præter quos innumeros denticulos maioribus etiã & robustioribus muniunt fauces. Aristoteles quoq. Glanidi durissimos dentes tribuit. Ex superiore maxilla duæ rotundæ atq. longissimæ carneæ siue membranaceæ appẽdices enascunt, ex inferiore verò quaternæ multò minores, vtrinq. scilicet binæ pendẽt. Oculi parui sunt & rotundi. Et vt author est a Aristoteles. *branchias habet vtrimq. quaternas, duplices, nouissima excepta.* & prope eas binas pinnas vtrinq. scilicet vnam, atque binas alias, vtrimq etiam vnam, in medio ferè ventre. In primo autẽ dorso vno parua erigitur pinna. In ventre vero etiam vna quæ à podice ad caudã vsq. excurrit. Cauda lata est & non lunata. Non squamis, sed corio læui & duro tegitur. Caput &

Ex Saluian.

Caput.

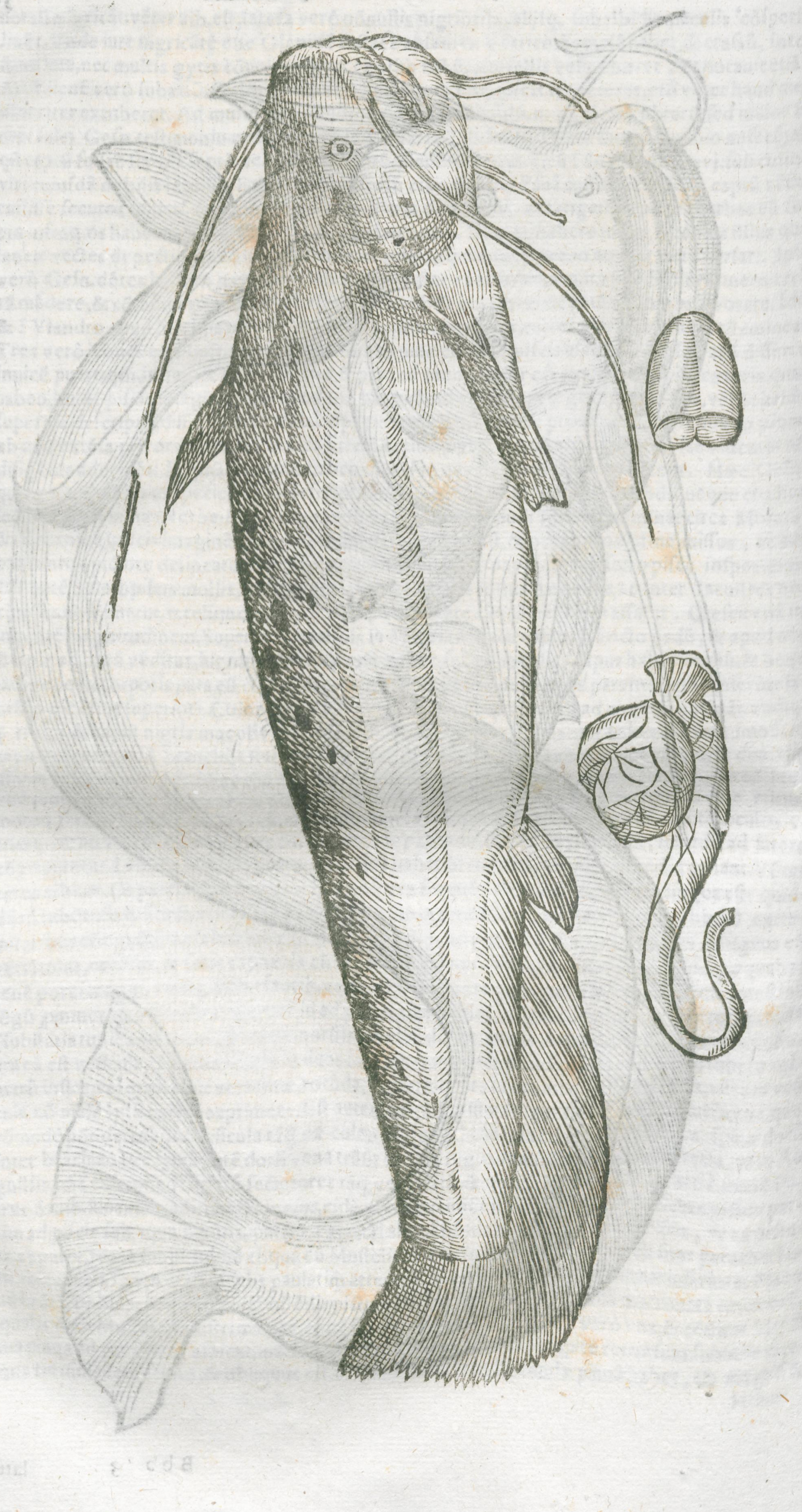
Os.

Color. dorsũ nigricãt;vẽter alb.eſt,latera verò nõnullis nigriorib.,alijſq. ſubalbidis maculis cõſperſa
Partes interna. liuẽt. Vnde iure nigricãtẽ eſſe Glanidẽ teſtaȓ Pauſanias. Vẽtriculũ amplũ habet,& craſsũ, inteſtina lata,nec multis gyris cõuoluta:iecur ex albo rubẽs,cui fellis veſica hæret , vt notauit etiã b Ariſt.lienẽ verò ſubatrũ.
b li.2.Hiſt. cap.15.
Forma. Oblõga eſt piſcis hui⁹ figura,eſtq.piſcis totus teres,etſi vẽter haud mediocriter extuberet.
Magnitudo. Ad multã magnitudinẽ excreſcit:nõ ſolũ.n. ducẽtarũ librarũ,ſed maior ẽt capi ſolet Geſn.teſtimonio eruditi cuiuſdã Vngari ĩ Tibiſco(q Daciæ fluui⁹ Danubio miſceȓ)aliqñ captũ fuiſse ſcribit ſeptẽ,vel octo cubitorũ,plauſtrũ ocupãtẽ:eũ ĩ fluuio annis xvj.ſub culina viri cuiuſdã nobilis latuiſſe;hamo tãdẽ ineſcatũ eſse,dũ fẹturã ſuã cuſtodiret:vbi ſe captũ ſẽſit, exiliſſe ſecutos impetũ eius piſcatores ad miliaria duo, deniq defatigatũ cepiſse . barbas eũ ſupra infraq.os habere,rictũ latũ,caudã verſus attenuari .
Dentes. Dentes habere inſtar pectinis illius quo laneæ vectes depectũȓ,à carduis denominati vulgò,ſquamis carere:in aqs cænoſis verſari. Ipſe verò Geſn.dẽtes habere negat,ſed labia limæ inſtar exaſperari,atq.ita ꝑdã facilè retinere:retẽtã mãdere,& cõminuere ei opus nõ eſſe,ſed faucib.& gula maximè patẽtib.integrã vorare. Idẽ & ĩ Viandro apud Sileſios tm̃ eſſe ſcribit,vt captus,impoſitus,currui,plerũq.vltra currũ emineat Tres verò icones exhibuit,quarũ duę priores vnius eiuſdẽq.piſcis eſse videȓ;ipſe verõ differre inuicẽ putat,qm̃,inquit,& color euariat,& pars ad caudã latior eſt ꝓportione,q̃ in cæteris,quas habeo,huius piſcis imaginib.Qui apud me hãc picturã viderũt peregrini,Velſo ſuo,vel Schaido ſuperiùs deſcripto,diſſimilẽ eſse aiebãt,ſpecie nimirũ nõ genere proximo . Quærendũ an pinna ab ano extẽſa retrorsũ,caudæ cõtinua ſit:vel potius ꝓpter vicinitatẽ , cõtinua eſse videatur nõ diligẽter aduertẽti. Ex picturis quas habeo diuerſas,quædã cõtinuãt:aliæ nõ item . Hæc Geſn.
Alia exacta deſcriptio. qui exactiſſimã huius ſpeciei piſcis deſcriptionẽ à Benedicto Martino, viro vndiquaque erudito factã reliquit in hæc verba:Mitto iam tandẽ Saluth(ſic Sabaudi finitimi nominãt circa Moratũ, & Neocomũ)piſcis imaginẽ:qui apud Bippenates captus eſt,& per amicos ad me miſſus , ac me præſente à pictore delineatus,vnà cũ interiorib.quibuſdã partib.,quas ſecto piſce inſpeximus. Eſt autẽ Saluth piſcis mollis,ſine ſquamis,totus lubricus inſtar Anguillæ,ac inter lacuſtres nocẽtiſſimus:Venatur.n.reliquos,& in oẽs mira voracitate tãquã helluo graſſatur .
Voracitas. Creſcit etiã in ingentẽ magnitudinem.Superioribus annis in Moretano lacu captus eſt octo pedũ , & apud nos Bernæ ad librã vẽditus,hic noſter paruus erat adhuc,ſeſquipedalis.
Magnitudo. Caput habet amplũ,& bene latũ:reliqua corporis pars eſt cõtractior,vt in acumẽ prope deſinat:os patentiſſimũ : inferius labrũ ꝓminẽtius ſuperiori.
Color. Color ei nigricat ꝑſertim circa caput:latera ad cinereũ inclinãt:vndiq. ꝑ tergũ,& caput nigris maculis cõſperſus eſt.
Branchia. Brãchiarũ vtrĩq.quatuor habet ordines:imo ferè capite cõcurrunt.A branchijs ſtatim duę pinnæ ſunt:inde vẽter laxùs eſt,quẽ terminãt duæ alię pinnæ priorib.minores.
Cauda. Hinc cauda reliquo corpore multò prolixior,quæ inferna parte cõtinuã vnã pinnã habet:in tergo vnica pinna eſt,& erecta;hac tãquã velo,illa gubernaculi vice vtitur, motuq.fertur citatiſſimo.
Oculi. Oculi cinerei eminẽtiores reliqua cute,rotundi,parui . Ante oculos vtrimq.cornu vnũ prælongũ.Hæc cornua ante ſe extendit,ceu ad explorandũ ; interdũ ad latera cõprimuntur.Labium inferius quatuor cornua habet breuiora,quæ gulã vt barba ornant.Vẽter totus albicat.
Os. Os patentiſſimũ,vt dixi:labra aſpera frequẽti dentiũ ordine.Sine lingua eſt: quiddã tñ tuberoſum;firmũ,à brãchijs ad inferius labron protẽditur, ad latera vtrinq. liberũ extremitatibus cõtiguũ,hinc labro inferiori,illinc brãchijs ad guttur.
Vẽtriculus. Brãchijs,& gutturi cõtiguus eſt vẽtriculus,extẽſus,& ſatis capax. Is cũ inflarẽ eũ calamo in ꝑſenti piſce ſeſquipedali, æquabat renẽ porci magni,vndiq.diſcurſantib.venis rubris.Hũc tegit hepar:à latere vẽtriculi inteſtinũ lõgũ ꝓminet,quo ſtercóra egerunȓ,id ad poſtremas pinnas,vbi finitur venter, defertur.materia (ſubſtãtia tunicæ vẽtriculi,& inteſtinorũ)tota eſt ſolidior,qualis in quadrupedib.venter eſt: Supra eã eſt veſicula,q̃ media ſutura in duos torulos eminentes diuidit,lõgos ante duo tubera mãmarũ inſtar,vel quales ſũt vertebræ,rotũda, Poſterior pars in acumen ſenſim deſinit,vt tota veſicula nõ malè lyrã videaȓ exprimere. Eſt autem ea cãdidiſſima nigra ſuper inducta mẽbrana,quę cõmodè põt detrahi,vt veſicula tãq̃ ex culeo nigro cãdicãs ipſa educaȓ. Cohæret.n. ſpinæ dorſi inter brãchias. Per ſpinã autẽ dorſi vẹna trãſit cãdida nigro tenuiſſimo inuolucro tecta, vt in Anguillis.hãc eximunt deliciarũ ſectatores tãq̃ venenatã,& noxiã.Hucuſq.ille .
Siluri tertij Geſn.deſcriptio. Tertiã iconẽ Petrus Stuib.iuuenis eruditus affinis eius,eidẽ Geſnero miſit huiuſmodi:q̃ Lucas Schan pictor partim ad piſcis ſub aqua natãtis, partim extracti aliquãtiſper aſpectũ expreſit. Piſcis , vt ex pictura apparet,totus ſimilitudinẽ aliquã cũ Muſtelis fluuiorũ,& lacuũ habet.Oculi ſunt parui:barbulæ fuſcæ,nõ lõgæ,e craſſiuſculis paulatim attenuãȓ,binæ ſuperiore labro,ternæ inferiore.
Pinna. Pinnæ ad brãchias binæ,in dorſo nullã oſtẽdit pictura,ſed tm̃ carunculã quandã mucronatã eminentẽ, qualis & in Muſtela paluſtri maiore,eodẽ ferè loco viſitur. In ventre verò vna,& cõtinua lõgiſſima pinna ad caudã vſq albicat,maculis diſtincta fuſcis.Corpus à capite retrorſum ſubinde attenuatur:finis latiuſculus,& obliquus eſt,& quod mireris nullã caudæ pinnã habet , Os magnũ &

latum



Silurus Gesneri ex lacu Bernensi.



A Silurus tertius Gesneri seu Glanis alter.



latum. Capitis color è cęruleo subuiridis; reliquum corpus viridi & flauo colore mixto pingiť, sed maculas etiã diuersi coloris habet. Sed ipsa Stuibij verba adscribã testis oculati Piscis (inqt) quã mitto effigies, licet coloribus ꝑ omnia nõ respondeat, formã tamẽ optimè refert. Nam cũ piscẽ extra aquã diutius retinere non esset integrũ, nõ licuit pictori tã citò omnia considerare. Huius generis duos in stagno suo ciuis quidã alit, qui cũ ante annos triginta sex ad Hundsfeldẽ ĩ Rheno cũ alijs piscib⁹ illis quos Argẽtinæ vocãt Rufelken, simul nassa capti essẽt, vix digiti lõgitudine, & Argẽtinã in fotũ aduecti, à ciue quodã raritatis gratia empti, in piscinã cõiecti sunt, in qua alter ab eo tẽpore vsq. adeo excreuit; vt iam sex cũ dimidio pedes meos (hominis mediocris proceritatẽ aut amplius (longitudine contineat. Caput quà crassissimũ est, filo complexus, duorum pedũ & dimidij ferè circũferentiã deprehendi. Alter huic ꝑ omnia consimilis, sed lõgitudine lõgè est ĩferior. Maior ille piscib⁹ quibusuis excepto Carpione siue viuis siue mortuis, vesciť. Hyeme nihil quicquã gustare vnq̃ visus est. Cornua q̃ supra & ĩfrà os habet, quotãnis decidũt, & rursus noua succrescũt, sicuti ceruis. Nomẽ cognoscere nõ potui, nisi ꝙ aiebant, olim quendã Scheid appellasse, eiusque generis magnã in Danubio copiam esse, & Sabaudũ quendã sua lingua Salu. Hęc Stuibus. Speciem hanc à superioribus esse diuersam, coloris, barbularũ & caudæ diuersitas loquunť. Gesnerus Glanidi ne potiùs quã Siluro cognatus idemne sit, cõsiderandum doctis proponit. In qua sentẽtia ipsũ fuisse apparet; nã & in capite de Glanide. Quærendum (inquit) an Siluri è mari semper ascẽdant in flumina maiora Rhenum, Danubium, Visulã, Albin &c. Glanides verò nõ item, minus nigri, infirmioresq. Ego picturas quinq; huius generis diuersas habeo, vnã ex Murtio lacu Bernensiũ, breuiore, crassiore, & albidiore corpore: alterã nigriorẽ & longiorem è lacu prope Raueni purgum: tertiam ex Danubio, quartam sine coloribus delineatam, nescio ex Rheno an Oceano circa ostia Rheni. D quintam è stagno iuxta Argentinam. Pinnis inter se barbulisque & reliqua ferè specie omnes conueniunt: magnitudine, caudæ figura & coloribus differunt. Hæc ille,

Color

Cibus.

B

C

L O C V S.

PLinius *a* oscitantiùs certè quã decuit, Glanidẽ maris peculiarem fecit, quandoquidem vel omnium veterum testimonio, fluuiatilis est, quin ipse quoq. Plinius aliquando fluuiatilẽ esse asserit. Io. Kentmanus medicus referente Gesnero, ex Oceano in Albin ascendere Velsum (sic ibi vocant) tradit. quod quoq. mihi verisimile non est, cùm nunquam istiusmodi piscis in vllo mari captus sit. Neque vnius tantum fluminis, sed multorũ incola est, id quod præcæteris indicat Pausanias, cuius verba suprà citauimus. Aelianus etiam in plurimis fluminibus, Glanidem degere prodidit his verbis. *Glanis piscis incola Mæandri & Lyci Asianorum fluminũ, & Europæi Strymonis, speciẽ Siluri similitudinemq. gerit*. In Nilo autem & Rheno inueniri præter Pausaniam Plinius

a l.32.c.11

nius quoq. teſtatur inquiens: *Præcipua magnitudine Thunni ſunt, &c. Sunt & in quibuſdam amnibus haud minores, Silurus in Nilo &c. Silurus graſſatur vbicunq. eſt omne animal appetens, equos innatantes ſæpe demergens, præcipuè in Mœno Germaniæ amne prope (alias propter,) Lisboum.* Quo loco ex vetuſtis codicibus aliqui (inquit Maſſarius (in Rheno, & aliqui in Mœno habent. Hermolaus verò in Aeno legendum cenſuit, quod non probamus: cùm, quod Aenus tempore Plinij & priſcorum authorum non erat Germaniæ fluuius, cùm ea tantùm pars, quæ vltra Danubium eſt, tunc Germania appellaretur; at Aenus citra Danubium eſt, in quem influit prope Patauium nobilem ciuitatẽ Bauariæ, quę pars Norici eſt; tùm etiam quòd non adeo magni piſces in Aeno reperiuntur: legendum ergò in Rheno, vel potius in Mœno, vti ſcriptum eſt. Mœnus namq. fluuius eſt, quem nunc Mangonum & Moganum Germani vocant, omnibus Germanię fluminibus curuior, ex pinifero monte orientalis Franciæ deſcendens iuxta Hercinium, & in Rhenum ſe exonerans. Geſnerus quoq. ex diuerſis illius fluuij, ĩ quo Siluros pręcipuè graſſari Plinius ſcripſit, nomẽclaturis, Rhenum, præ cæteris legere mauult; nã ſi in Moſella (inquit) eſt *Silurus*, vt Auſonius canit, (Auſonij Silurus Sturio eſt, vt oſtendimus) è Rheno in eũ amnẽ ſubire poteſt; itemq. ſi in Mœno: & Pauſanias cũ in alijs fluuijs, tũ in Rheno Iſtroq. beluas huiuſmodi, hominibus pernitioſas, reperiri tradit. Sed & ex Iſtro in Aenũ fluuium, à quo Aenipontẽ oppidũ denominãt, ſubire poteſt. Cæterũ pro his verbis, propter vel prope Lisboũ, Barbarus corrigit, prope Visbiũ; neutrũ probo) inquit Maſſarius,) Non enim veriſimile eſt Pliniũ indicaſſe talẽ amnem magis prope Visbiũ eſſe, quàm prope alterũ locum, cũ longiſſimus ſit: aut Silurũ id magis facere prope Visbium cũ in omni eius parte Silurus hæc facere poſſit. Antiqua verò lectio: pro telis boũ; quę & mendoſa eſt, ſed aliquid omnino ad boues referre voluit, quoniam dixit omne animal appetens, equos innatantes ſæpe demergens. Cornarius ex codice antiquo ſic legit; Silurus graſſatᷓ &c. pręcipuè in Rheno in Germaniæ amne. Nos quoq. ſuprà exiguos iuxta Argẽtinã captos ex Geſnero diximus Visbiũ tamẽ teſte Ioan. Auentino, iuxta Ptolomęũ ſicuti ex cõputatione partium & ſegmentorũ exiſtimari licet, ad oſtia Aeni amnis conditũ fuit, quem nunc literatores (inquit) Eneſũ appellãt. Quamobrẽ fieri poteſt, quod eo loco magis graſsaretur, vt pote magis cœnoſo, vt ſunt plerũq. talia fluminũ loca propter recrementorũ copiã, quę ex oppidis propellunᷓ: quib⁹ locis gaudere & per annos aliquod latere hos piſces mox patebit Siluros verò ipſi hic Glanides eſſe, tũ ex ijs quę ex Pauſania dixim⁹, cõſtat, tũ quòd alias vt patebit Siluro tribuit, quę Glanidi Ariſtoteles, tũ potiſſimũ quòd alibi ex fluuiatili Siluro indicato remedio, addit, qui & albi quã in Nilo reperiᷓ. Strabo, quoq. & Athen. Siluros in Nilo eſſe ſcribẽtes, non alios, quàm Glanides noſtros intelligere potuerũt; nõ autem Sturiones, vt Saluianus credit, nam qui è mari fluuios ſubeunt, præter Delphinũ, Mugilẽ & Aloſam, nullus alius Nilũ intrat propter Crocodilos, vt idẽ Strabo teſtatur, & alicubi ex Strabonẽ ipſemet Saluianus: Paxamo verò Silurus Alexandrinus eſt Sturio, qui etſi Nilũ nõ intret, in eius oſtijs tamen capi veriſimile eſt, cum ſit omnium mariũ piſcis; idemq. *b* Iuuenalis de Criſpino Aegyptio loquenti.

Plinij locus cõſideratus.

Silurus Straboni, & Athenæo qui.

b *Sat.* 4.

—— Magna qui voce ſolebat *Vendere municipes fracta de merce Siluros.*

c *li.* 12. *Animal. c.* 29.

c Aelianus Siluro (Glanides) & in Cydno Ciliciæ fluuio procreari ſcribit, ſed eos quidẽ idcirco minutos, quòd eius conflués nitidus & frigidus ſit, quo ipſi (ĩquit) nõ delectãtur, ſed turbido potius ac planè limoſo, eoq. pingueſcunt: & Pyramum quidem atq. Sarũ Cilices fluuios, eos longè pleniores ferre, tùm Orontem Syrorũ fluuium eos progignere. Prolomæorum item fluuium, & Apamienſe ſtagnum maximos generare. Eodem etiam teſte in Bubaſto Aegyptia ſtagnũ eſt, vbi cicures permulti alũtur. Et nos quoq. in ſtagnũ reperiri ſuprà ex Geſnero diximus, qui aliàs etiã inquit; Quanquam permulti ſint Heluetiorum lacus, & ſatis magni, Siluri tamen in paucis capiuntur: & rariùs puto in maximis, per quos magna flumina tranſeunt: frequentius in minoribus, fortè quod magis cœnoſi ſint illi. Amant enim aquas turbulentas. In Bernenſium duntaxat lacubus aliquando reperiuntur, vt Moretano, & proximo Neocomenſi, qui etiam Iuerdunenſis dicitur. *d* Et Plinius author eſt, in Nilide lacu, ex quo Nilus oritur, Siluros reperiri. In Iſtro verò etiam naſci, præter Pauſaniam Athenæus prodidit, inquiens: *Latus piſcis ſimilis eſt Glanidi, qui in Iſtro naſcitur.* Alit & Tibiſcus, Viſtula, alij que in Iſtrum influentes.

d *lib.* 5. *c.* 9.

PARTVS. NATVRA. MORES.

a *lib.* 6. *hiſt. c.* 14.

DE coitu, & partu Glanidũ ſic ſcripſit *a* Ariſtoteles; *Lacuſtres, & fluuiatiles piſces quinto ſuæ ætatis menſe vterũ geſtare magna ex parte incipiunt: pariunt omnes intra annũ, nec ſemen generationis ſimul omne emittunt: ſed modo marinorum, hic quoq. ſemper intra ſe aliquid plus minus fœmina ouorũ, mares liquoris prolifici retinent. Pariũt temporibus æſtatis. Cyprini quinquies, aut*

ſexties

A *sexies anno, partumq́; siderum ratione potissimũ faciunt. Aerica,* Chalcis, *ter: reliqui semel edunt oua in stagnis fluuiorum, & in arundinetis lacuum, vt Phoxini, & Perca. Glanides, & Perca continenter emit tunc suum fœtum, vt Ranæ: adeo. n. fœtus ipse continuo filo sibi cohæret, vt Percæ quidem, quoniam latior est piscatores in lacu arundine glomerent. Pariunt grandiores stagno altiore, quippè cùm nonnulli; vel* χατοργυιάς *i. sex pedum altitudine,* ᵃ Teodorus vertit trium passuum altitudine. hoc est, quindecim pedum, *pariant: minores breuiore contenti sunt gurgite, præcipuè ad radices salicis, aut cuiusuis arboris atq. etiam inter arundines, & algas, & mucosam congeriẽ. Non solùm pares cum paribus, sed etiã admodum grandes cum paruis veniunt, admotisq. meatibus, quos aliqui vmbilicos vocant, fœmina ouum, mas liquorẽ Venereum depromit. Et oua quę liquor ille vitalis contigit, candidiora extemplo cernuntur, maioraq́; reddi eodem die propemodum dixerim. Paulò autem pòst oculi fœtus existunt cõspicui, qui in quouis piscium genere, perinde vt in cæteris animalib. statim patescunt, prægrandesq. apparent. Quę ex ouis nõ attigerit liquor masculi ille vitalis, hęc sterilescũt, & superuacua sũt, vt in marino etiã genere incidit. Fœcundis iam ouis pisciculo increscẽte detrahitur veluti putamẽ, quod membrana est ouum ambiens & pisciculũ. Oua tacta à fœtifico maris semine, admodũ glutinosa redduntur, ad cespites coeuntia, aut vbi pepererint. Mas oua quæ edita sunt custodit. fœmina abit cũ peperit. Tardissimum Glanidis incrementum*

B *ex ouo est: quamobrẽ mas sępè, vel quadraginta, vel quinquaginta diebus assidet, custodiens oua, ne à piscibus occurrentibus absumãtur. Secunda tarditatis generatio Cyprinorũ, pari q́; modo oua edita a mare seruantur. At minorũ nonnulla, vel tertio die speciem pisciculi capiunt. Augentur oua, quæ semen maris attigerit, vt dictum est, & eodẽ die, & pòst. Fit ouum Glanidis quantum eruum, Cyprini, & reliquorũ generis eiusdem magnitudine milij. Hac ad hunc modum pariunt, atq. generant.* Quibus quidem verbis Arist. non solùm Glanidem fluuiatilem, vt suprà diximus, facit, sed eius etiam coitus, & partus, tempus, locum, atq. rationẽ omnẽ explicat, longamq. maris custodiam ouis adhibitam indicat: cuius custodiæ alibi etiam sic meminit: *Fluuiatilium* b *Glanis mas plurimum curę proli impendit; fœmina, vt peperit, abit: sed mas quo in loco plurimus fœtus cõstiterit perseuerãs oua custodit: nec aliũ prębet vsum, nisi vt pisciculos, ne diripiãt fœtus, arceat: idq. vel ad quadragesimum, & quinquagesimũ diẽ facit, donec satis iam aucta soboles se tueri à cæteris piscibus valeat.* Huius custodiæ Plin. c quoq. mentionem fecit, sic Arist. transcribens: *Silurus mas solus omnium edita custodit oua, sępè, & quinquagenis diebus, ne absumantur ab alijs, cætera fœminę in triduo excludunt, si mas attigit.* Quo in loco nõ solum labitur Plinius, q Silurum pro Glanide reddidit, verùm etiam quòd ouorũ custodiam ipsi soli tribuat, cùm Arist. de Cyprino idem manifestissimè tradat. Possemus tamen, inquit Sal-

C uianus, dicere forsan, pro excusanda hac secunda Plinij incuria, non simpliciter à sola Glanide oua custodiri, ipsum asseuerare; sed custodiri quinquagenis diebus, qđ verè sola Glanis facit. Nã Cyprinus, quippe cuius Arist. teste, secundæ tarditatis est generatio, haud tam diu ædita oua custodit. Eandẽ pterea Glanidis maris custodiã notauit, & Aelianus his verbis: *Ex piscibus Glanis suorum fœtuum amantissimus est. Nam simul vt fœmina peperit, cura quidẽ illa de partu suo liberatur, ac veluti puerpera quiescit. At verò assiduũ se præstans mas custodem, ad conseruationem eius, quã procreauerit, sobolis, eam tuetur, & insidias omnes arcet.* Hæc ouorũ custodia nostro pisci optimè conuenit, vel ipso Gesnero referente testimonio eruditi iuuenis Vngari, captum aliqñ esse profitentis, dum fæturã suã custodiret. Piscis est carniuorus, nec solùm minorũ piscium viscerib. aluũ replet, vt D. Ambros. loquitur, sed in magnos quoq. grassatur, omnib. æquè infestus vnde in Bohemia, vt scribit Sigismundus Gelenius Bohemus in epist. ad Gesn. vulgare prouerbiũ est; *Piscis pisci pręda, at huic omnes.* Grassari in omne obuium animal, equosq. natantes sæpè demergere, ex Plinio dictum est, itẽ in homines ex Pausania. Quamobrẽ, vel hoc argumento piscẽ quẽ exhibemus Glanidẽ esse (inquit Salu.) clarè satis conijci potest; Nam præter id quod scriptum reliquit d Manardus, in animalia quãtumuis magna, in Tibisco psertim flumine, qđ Istrum influit, audacissimè

D adeo eũ insurgere, vt nec hominib. parcat: publicãq. apud Pãnones famã esse, aliqñ captũ in cui⁹ viscerib. humana manus ornata annulis inuẽta sit: nobiliss. etiã Com Hieronymus Martinengus (qui dum Viennæ apud Ferdinan. Regem Roman. Pontificius erat orator, quo hosce meos piscatorios labores, quæ sua fuit humanitas, atq. erga bonas literas beneuolentia, iuuaret; nõ solũ huius piscis ad viuum depictã iconẽ, sed eiusdẽ etiã exiccatũ caput, vt exactiùs ipsius mihi nota fieret structura, summa diligentia ad me transmisit,) puerum in Danubio ad Possoniam natãtẽ, paucis ante annis ab hoc pisce deuoratum, ac in interaneis eiusdem, post dies paucos Archiep. Strigonensis cura capti, atq. dissecti, pueri fragmenta reperta, à fide dignis Pannonibus se accepisse, me certiorẽ fecit. Testatur item Gesnerus se ex erudito iuuene Vngaro accepisse, istiusmodi piscem in eodem Tibisco flumine aliquando captum esse septem, vel octo cubitorũ, plaustrum, vt diximus, occupãtem. Eum in fluuio annis xvj. sub culina viri cuiusdam nobilis latuisse: hamo tandem inescatum esse, dum fœturam suam custodiret: vbi se captum sensit, exilijsse: secutos impetum eius piscatores ad miliaria duo, deniq. defatigatum cepisse, & in oppidum Nadlac

vexisse:

b li.9. Hist. cap.33.

Quàm diù oua mas custodiat.

c li.9.c.51.

Plinij lapsus.

Cibus.

Voracitas.

d li.9.epist. 3.

In homines grassari.

vexiſſe: ibi in eius ventre caput humanum, cum dextra manu, & tribus annulis aureis inuentu E eſſe: cuius rei abominatione incolæ multis poſtea annis hoc genere piſcis, non vilis alioquin abſtinuiſſe. Etſi verò *e* Ariſt. tantam Glanidi ferocitatem nō tribuat, ipſum tamen dentibus plurimùm valere teſtatur, inquiens: *Glanis prabenditur ſæpè à piſcatoribus, vbi oua cuſtodit: dum enim arcet piſciculos, quatit, proſilit, & ictum ſonumq; mouet: manet apud oua tam ardente animo, vt cùm ſæpè à piſcatoribus oua, ſi prœaltis gurgitibus ſubſidunt, educantur, quoad magis fieri poteſt in vadum: ipſe tamen eodem ſtudio fœtum ſequatur, neque deſerere vnquam patiatur: tunc ſi minor ſit natu, minuſq; vſu exercitatus, facilè hamo capitur: ſed ſi peritus, &* ἀγκιστροφάγος, ideſt, *hami deuorator,* vel, *hamifraga,* vt Theodorus vertit, *morſu dentis ſui duriſſimi rumpit hamum, & fœtū aſſiduè cuſtodit.* Quod poſtremū Aelianus non ſatis clarè expreſſit, inquiens: ἱκανὸς δέ ἐστι καὶ ἄγκιστρον καταπιεῖν ὡς Ἀριστοτέλης φησί. hoc eſt, qui hamum deuorare, aut deglutire poſſet. Aliud enim deglutiendo aliquid deuorare, aliud dentibus confringere: Quòd piſcem noſtrum minimè dedecet, quamuis paruos dentes habeat: nam ita validi, & frequentes ſunt, vt hamum ijs rumpere, & grandia animalia lacerare poſſit, etſi Plinius aliter docere videatur: Inquit enim: *Cautius* (ſcilicet quàm Vulpes marinæ, aut Scolopendræ faciunt) *qui Glanis vocatur, auerſos mordet hamos, nec deuorat, ſed eſca ſpoliat.* Non omnes tamen æquè robuſti ſunt. Hermi namque, atque Mæandri Glanides, vt F ex Pauſania diximus, robore inferiores ijs ſunt, qui in Rheno, Iſtro, Euphrate, Nilo, & Phaſi reperiuntur. Cauda concuſſa piſces, preſertim minores ori admouere aiunt. Scribit *g* Ariſtoteles fluuiatile, & lacuſtre piſcium genus à peſte quidem, & ipſum immune eſſe, ſed nonnullis morbos incidere proprios. Glanidem enim Canis exortu potiſſimùm, quòd ſublimis innatet, ſiderari, & tonitruo ſopiri magno: eundemq. à Dracone angue gurgite parum alto interire. Plinius priorem locum ſic tranſcripſit. *Fluuiatilium Silurus Caniculæ exortu ſideratur, & aliàs fulgure ſopitur.*

e li. 9. Hiſt. cap. 37.

f lib. 9. c. 43.

g li. 8. Hiſt. cap. 20.

h li. 14 cap. 18.

CAPIENDI RATIO.

Hamo capi, eundemq. rumpere quandoq. dictum eſt. Aelianus quomodo Silurus apud Myſos hamo capiatur, docens, Glanidē meo iudicio intelligit. Myſi, inquit, nō ij qui Telephi Pergamum incolunt, ſed inferiores qui ad Pontum; quiq. vicinorum Scytharum incurſiones propulſant, & ſuis virib. regionē ſuā defendūt. Ea prope Heracleā eſt, & circa Naxium flumē prope Tomin ciuitatē. Hi inquam piſcandi rationē obſeruant huiuſmodi. Iſtrianus natione piſcator ad Iſtri ripam boum par impellit, aut equorum, iugum ipſe humeris gerens, eum in locum, vbi cómodam ſibi, & ſedem, & piſcationē arbitratur, atq. ad ripam iumentis pabulū opponit, vnde interea hæc complentur, dum ipſe funis bene robuſti alterum caput ad medium iugum alligat, ex altero G capite hamum validiſſimum acutiſſimumq. appendit: quem aſſo tauri pulmone inſtructum ad illiciendum Silurum, ſuauiſſimā eſcā, deijcit, poſtquā ex linea ad quā hamus alligatus eſt, quantum ſatis eſt plumbi ad moderandum tractum appendit. Vbi Silurus bubulæ eſcæ ſenſum percepit, ſtatim eſcā appetens hamū incautè totis faucib. deuorat, & dum transfixus ex eo euadere cupit, oīb. virib. funē exagitat, quod quidē ipſum animaduertēs piſcator, cum ſummo gaudio, quā mox à feſſione exurgit, & boues equoſvè admotis ſtimulis incitat, ac iumētis cum cetaceo piſce bene robuſto luctatio eſt: Nam hic Iſtri alumnus omni virium cōtentione ſe in altitudinē deprimit, illa cōtrà retrahunt: ſed piſcis vincitur, ex amborum tractu, atq. in ripam iugo extrahitur. Hactenus Aelianus. Ferunt quendā molitorē hamum in Viſtulam ieciſſe, eoq. relicto ad quoddā temporis ſpacium abfuiſſe, interim verò Anguillā hamo captā eſſe: quā cùm Glanis deuorare vellet, lubricitate corporis adiuuante ꝑ branchias eiuſdē Glanidis tranſijſſe, ſimulq. cum Anguilla, vtrumq. mediocris magnitudinis captum eſſe, vt Cracouienſis quidā medicus ad Geſnerum ſcripſit. Idē, Marca, inquit, fluuius nō longè ſupra Presburgum in Danubium exonerat; is quoque Schados. i. Siluros recipit. & alibi in Vngaria lacus Peiſo dictus, quē miliaria Germanica ſeptē lōgum eſſe audio, latum tria; inſulas quaſdā natantes ſuſtinere, ingentes ceſpites herba veſtitos, quib. etiam H arbores innaſcūtur, in ijs ceu puteos à piſcatorib. excindi, ad quos cū ſe extulerint Siluri, inſtrumento ferreo, ita fabricato vt quo magis renituntur piſces, eò ampliùs comprimatur, feriuntur.

a li. 14. cap. 25.

Pulmo tauri pro eſca.

Anguilla, & Glanis ſimul capti.

HIEROGLYPHICA.

Paternam in filijs educandis diligentiā, eamq. accuratiſſimā, exprimere ſi vellent, inquit Pierius Valerianus, piſcem Glanim pingere inſtituerāt. Oua n. is. quæ fœmina deſtituerit, perſeueranti cuſtodia tutatur ad quadrageſimum, & quinquageſimum vſq. diem ab ijs deniq. non abſcedit, donec ita coaleſcat ſoboles, vt ab reliquorum piſcium iniuria ſe tueri valeat. Eodē piſce picto helluonē, & voracē hominē notari poſſe Geſn. putat, cū in oē animal obuiā graſſari ſoleat.

Paterna in educādis liberis diligētia typus.

VSVS IN CIBIS.

Matrō Parodus inter alios cōuiuij qd' elegātiſſimè depingit, piſces Glanies quoq. nominat apud Athē. Archipp. pariter Meritas, Saperdas, & Glanidas, & Ephippus, & Mneſimach⁹ τιμαχη γλάνιδος. Geſnerus l. a c eiuſdem Athen. verba: *Latus in Nilo albiſſimus eſt, ſuauiſſimuſq;*

quoquo

A *quoquo modo paretur, Glanidi Istriano similis*, interpretatur de sapore, & carne: de corporis enim forma intelligi non posse ait, quoniam Latus, vt arbitratur, sit de genere Coracini, quod & Rondeletius addita similis Coracini icone profitetur, minimè tamen saporis gratia commendabilem esse contendit. Alias tamen cùm quidam Polonus eruditus ipsi affirmasset vilem haberi, per frusta diuendi, media corporis eius præferri, reliqua nimis dulcia esse, ac mollia; contrà alius diceret, carnem habere ferè vt Lucius, solidiorem, vulgo lautam: ego, inquit, pro ætate discrimen esse puto: minores lautos esse, maiores non item. Mihi quoque eruditus quidem Polonus rei herbariæ studiosissimus in cibo commendari affirmauit, & solicite nomenclaturam quæsiuit. Saluiano itaque duram carnem, nec multũ suauem habere scribenti, & propterea nullibi multi pretij esse, haud omnino assentior: ægre verò concoqui, præcipuè maiores facilè credo, in quibus aliquando pinguedo per dorsum, vel duos digitos crassa, ceu in porco apparet, vt Kentmanus Gesnero scripsit, qui & ipse boni saporis esse ait: laudarique in cibo tum recentem, tum salsum. Solere enim eos in dolijs salire, & per annum seruare. Paruos adhuc antequam ad tres libras accedant, simpliciter in aqua elixos placere, sicut solent Lucij, Truttæ Mustelæ fluuiatiles, & alij. Oportere autem ritè præparatos, aquæ cùm primùm feruere occæpit, inijcere, condire, sa-

Suauem piscem esse.

Apparatus.

B lire, & ad iuris ferè consumptionem decoquere: Vbi verò iam trilibres, maioresque fuerint, partem dimidiam, anteriorem, optimè sapere, simpliciter elixam primùm, deinde perfusam iure è vino, & saccharo, cum cinnamomo, pipere, croco, cymino, & modico amyli, vel panis albi indurati confricatique: cuius modicum, inquit, augebis, si ius densare libuerit. Posteriorem verò, & ad caudam partem placere ad carbones paulatim assatam; deinde conditam iure è vino, saccharo, cinnamomo, zinzibere, croco, & malorum dissectorum tessellis: quale pro cæteris etiam piscibus assis fieri solitum est. Esse qui aceti nonnihil affundant. Pro malis aliquos cepas minutatim consectas miscere. Denique maximos, siue recentes, siue salsos, iure caryophyllorum coloris, vel crocei, Sturionis instar conditos, laudari. Supra hunc piscem ex Benedicto Martino exactè descripsimus, is & per spinam dorsi venam transire candidam scribit, tenuissimo inuolucro tectam, vt in Anguillis: hanc eximere deliciarum sectatores, tanquam venenatam, & noxiam: de cætero præparare ad mensam, quo pacto Anguillæ parantur.

Vena in dorso venenosa

C DE BARBOTA GALLORVM.

Cap. VI.

AGlani licet maximo pisce non malè de hoc paruo dicetur, ob corporis barbæque similitudinem. Galli vulgò Barbotam vocant, non à barbis, inquit Bellonius, aut arunco, sed ex hoc quòd Galli barborare, cœnum, & lutum rostro, anserum modo, commouere dicunt. Ipse Clariam fluuiatilem vocat, sed cum Lota Lugdunensium de quo suo loco, implicat. Anguillæ, aut Congri modo glabram, cutem habet, atque idem caput. Cirro recto breuique, & simplici in maxilla inferiori barbatur. Continuam in tergo pinnam gerit mollem, ad caudam, quæ illi rotunda est, desinentem. In nonnullis duas pinnas, vt in icone quam à Bellonio omissam ex Rondeletio exhibemus, in tergo videas; quarum exigua est quæ capiti magis est vicina, sed & inter anum, & caudam rursus aliam

Nominis ratio.

Claria fluuiatilis.

Pinnæ.

D pinnam gerit; vnam præterea vtrimq. in lateribus circa branchias, quas vtrimque quaternas habet, duas verò sub ventre capiti multùm propinquas. Cæterùm duos in inferiori maxilla habet denticulorum ordines admodum paruos: atque in superiori maxilla totidem, vt nihil quam asperitas in eis sentiatur: nam alios etiam in fornice palati gerit. Tergus & latera fuluum, vel subliuidum colorem habent; venter autem albicat. Semipedalem non excedit longitudinem. Hepar lobum oblongum ad sinistrum latus demittit, sub quo est stomachus. In pyloro apophyses, seu cæcos vigintiquinque connumerare potes: lienem quoque videas, neque dextro, neque sinistro, sed in medio spina stomacho inhærentem. Anus eius propinquior est capiti, quam caudæ. Intestina pluribus quàm tribus inflexionibus non circumducuntur. Oua in bicorni vulua fert vtrinque permulta. Hæc ferè Bellonius. Vita & moribus cum Lota Lugdunensium conuenit. Hepar magnum habet, ac delicatum: Carnem quàm Lota glutinosiorem: muco enim, & cœno vescitur, in coeque delitescit.

Branchiæ.

Dentes.

Color.

Partes internæ.

Cibus.

Barbota Rondel.



DE MVSTELLA FLVVIATILI & Lacustri. Cap. VII.

SYNONYMA. ETYMVM.

LAmpetram veterum Mustelam, marinum nimirum piscem esse suprà suo loco ostensum est, quanquam istiusmodi piscis quo de hic agimus, cùm alibi, tùm potissimùm apud Sabaudos Mustellæ vetus nomen quodãmodo retinuerit. Moustelle enim, vel Mutto illi dicunt, qui verò ad lacum Neocomensem habitant, Moustoile: Insubres Strinsios, & Botetrissias, circa Comũ Strinz, Bostritz, & Strinco, quare Benedictus Iouius inter Larij pisces Trisium latinè vocauit. hinc quoque Heluetiorum Trusch fluxisse videtur. Mediolanenses simpliciter Bottã vocant, quòd vtri similis sit, vt a Cardanus scribit. Mediolanenses enim vtrem, inquit, vocant Bottam. Sed quid si Bottam vocari dicamus à capitis similitudine cum ranis, seu potiùs bufonibus, quos bottos vulgò vocamus. Capitis enim magnitudine, & rictus scissura ranas eleganter æmulatur. Cæteri Germani adeò variant in huius piscis nomenclatura, vt vix magis in vllo alio pisce. Circa Augustam vocãt Rugget: in Austria, Carinthia, alijq. Danubij accolę Rutte, ad Rhenũ inferius Ruffelchk, vel Rufolck, ab Algauijs, & Sueuius Rofolck: alibi Rup, aut Raup, & pręposito Anguillæ (qua cum similitudo ei quædam intercedit, quin sunt qui ex ea Anguillas procreari velint,) Alrup, Olrup, vt apud Misenos, & Saxones: Coloniæ Oelrappe. Belgæ cum à ranis tùm ab Anguillis Puijt dicũt, Pudde, Aelpuijt, Puitacl: Similiterq; Angli Povute, & Elepovvte. Polonicè vocatur Mientus, Bohemicè Mnick.

Trisius. *Botta.* *a Lib. 7. de variet. 47.*

DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

BOtetrissias fluuiatiles à lacustrib. apud suos differre Gesnerus asserit specie: esse .n. minores, colore nigricare, carne albiore, solidioreq. in cibo lautiores: duab. p dorsum pinnis, quamobrẽ separatim etiã describit. Cæterùm corpus ait esse vtrisq. lubricum sine squamis (licet in quibusdã, inquit, squamulæ minimæ radendo appareant (flexuosum, quod caudam versus attenuatur veluti in tæniã. Coloris varietas maculosa. Pinna ab ano ad caudam ferè, oblonga, Binæ oĩb. ad branchias, & binæ aliæ eodem circulo inter caput, & ventrẽ. Pupilla oculorum alba, pars ambiens nigra. Branchiæ quaternæ simplices. Caput magnũ, latum, & veluti cõpressum. In cerebro lapilli. Os grãde, resciссum. Barbulæ circa os infrà supraq. numero, & magnitudine differẽtes in diuersis generib. Dentes nulli, sed veluti in lima exasperatum os. Voracitas pisciũ quos deuorare possunt. Caro mollis, & dulcis. Iecur magnũ, in delicijs. Vesica (aut folliculus) nulla. Intestinum parum anfractuosum, ferè simplex. Stomachus: ab eo ventriculus, & in circuitu multæ appendices. Iam verò Botatrissiam fluuiatilem fœminã (eam intelligit quã nigricãtem modò dixi.) Ianuario mense diligenter contẽplatus his verbis (ex quib. tñ etiam nonnulla alijs huius generis speciebus conueniunt,) descripsit. Piscis est forma, & flexibus serpentem fermè referens: capite lato caudã versus valdè attenuatur. Branchiæ ei quaternæ. Pinna ad latera bran-

Vt fluuiatiles à lacustribus differant. *Pinnę.* *Caput.* *Dentes.* *Partes interna.* *Botatrissia fluuiatilis. fæmina.*

A



B

C

D

branchiarũ vtrimq; vna nigricat; & aliæ duę paulò inferius ĩ pectore paruæ albicãt. A podice exorta vna oblõga, paulò citrà caudã definit: item in dorso oblongior alia vltra mediũ dorsum continua tendit: & alia ante eam minor caput versus, quã pictor in icone per incuriã non expressit. Pinnę omnes molles sunt, & sine spinis. Carũcula sub mento pili instar prominet. Cauda nõ bifurca, sed circularis; nusquã omnino diuisa, sed vbiq. sibi instar mẽbranæ continua: colore vario è fusco, & nigro. Dorsũ tenerum albicat: latera iuxta dorsum minimis pũctis nigris in colore subalbido distincta sũt. Os aperitur hiatu rotũdo. Totus piscis sine squamis, & viscos⁹ est. Maxillæ minimis denticulis serratæ. Color subalbidus, linea subalba nimirũ, à capite iucipiẽs, obliquè per latera caudam versus procedit. Nam cauda in colore nigricante variat. Membranea verò caudę extremitas partim nigricat, partĩ subflaua est. Lapillos duos ĩ capite gerit albissimos, & benè duros figura, & magnitudine granorũ oryzæ. Lacustris modò Trissia, ĩ Griffio lacu capta, ab eodem considerata, huiusmodi erat. Lõga dodrãtes duos cũ palmo: filum ambiens ventrẽ, trium palmorum. Denticuli minimi, frequentes, vt serpentium. Superior pars oris duos ordines dentium habet, vnũ scilicet interiùs ĩ medio, cui infrà nullus respõdet: Sũt & in intimo oris recessu, duo denticulorũ ordines ceu in maculis duabus. Branchiæ quaternæ. Squãmulæ rotundæ minimæ, quæ dũ pellis cultro raditur, apparẽt; (in paruis verò generibus, tũ fluuiatili, tum lacustri luteo minore, nullæ prorsus.) per cutim passim ceu foramina, seu puncta caua rotunda, cõspiciũtur; quæ siquis caput versus validè radat, albissima videntur: sin iterum caudam versus rursus obscurantur. In ventre meatus duo; vnus excrementi: alter genituræ: qui cõpressus lacteo succo manabat. Et rursus alias alia ex codẽ lacu, huiusmodi: Subflaua punctis nigris. barbula à mẽto demissa, albicans. Ante initiũ pinnarum in dorso carnosa particula,

Cauda.

Color.

Color.

Lacustris. Trissia.

Dentes.

Squamæ.

Alterius lacustris descriptio.

mollis, teres intusq. caua, prominet. Inde mox sequitur pinna breuis, longitudine pollicis: deinde vna continua, octo, vel nouem digitos longa, ab ea nudum pinnis dorsum est, per tres ferè digitos: tum sequuntur aliæ duæ paruæ, triangulares ferè, inter quas digiti propemodum spacium intercedit; ex quibus infima, & vltima, minor, & caudæ coniuncta est. Fel subuiride: vesicula eius tum iecori, tum intestinis affixa. In ventriculo pisces duo integri erant, vterq; digitos septem longus, tres latus: nec aliud quicquam. Pondus totius, vnciæ quinquaginta. Coctæ pellis subuiridi, & deformi colore erat. caro albissima, bona, satis solida. iecur album, non, vt in minoribus, subruffum, grande suauissimum. In alia Trissia parua, fluuiatili fortè digitos decem longa, pinnæ dorsi, inquit, sic sunt. Primùm caruncula illa breuis non est, sed pinnula digito breuior: & minimo spacio intercedente, alia duos digitos longa: deinde post spacium duorum digitorum, alia paullò breuior, media, & mox cauda. Rursus ab hac differt alia, paullò longior (vt semel animaduerti: non enim simpliciter hæc accipi debent, quod ad magnitudines, & colores:) cui minus erat flaui in corpore, plus nigri, & eius splendidioris. primùm enim pinna illa breuis est, deinde vna longa continua vsque ad initium caudæ. Ergo magna Thrissia lacustris, præter carunculam illã, pinnas in dorso quaternas habet: ex minoribus, nigricans binas: luteola verò maior ternas, minor binas: si modò species duæ sint luteolæ: quod accuratius considerandum est. Minorib. lacuũ Trissijs pinnæ in dorso binæ, adeò propinquæ inuicem sunt, vt vnica putentur: colore fusco, non pulchro. Differentia à pinnis certior: nam colores multas ob causas variare possunt. Hæc itaque omnia Gesnerus. Constantiæ captam istiusmodi generis Mustelam tantam fuisse idem tradit, vt drachmas duab. cum dimidia venderetur. Prægrandes quoque in Rheno capi supra Acronium lacum in valle Rhenana dicta. Ad duas, aut tres libras sedecim vnciarum aliquando accedere. Nigriores fieri circa ripas dici; in profundo autẽ, vbi minus alget aqua, magis ruffas. Mustelas huius generis pulcherrimis distincti coloribus, flauo, croceo, candido, roseo, atro, oculorum pupilla nigra, parte ambiente cęrulea, ante paucos annos in Bohemia captas esse, & Pragæ propter pulchritudinẽ regi seruatas viuas in vase amplo aqua pleno, nõ sine limo fundi. Earũ vnius iconem exhibet, quam ait maiorem esse proportione quam oportebat, & pinnulã dorsi anteriorẽ carere.

Pinna. *Trissia fluuiatilis.* *Differentia à pinnis.* *Magna vbi.*

NATVRA. MORES. COITVS. PARTVS.

Piscis est voracissimus, nec vllus puto, inquit itẽ Gesn., ꝓ sua magnitudine pisces maiores deuorat. Sæpè in paruis etiã pisciculi integri inueniuntur. Profunda semꝑ petunt: adeo vt Albertus scribat, in lacu circa Constantiã ad trecentos passus sub aqua hamis extrahi. Piscẽ dolosum, & insidiosum esse aiunt, fortè quia plerumq. in fundo degit, vel ex cauernis, vel aliter latens ex improuiso magna celeritate in prædã fertur, vt Mustellæ etiã terrestres, ac feles solent. Scribit Christophorus Encelius à piscatorib. credi ore coire cũ ranis aquaticis maioribꝰ: sicuti videmus sæpe, inquit, animalia diuersæ speciei inuicẽ coire, &c. & nescio quid ille ipse piscis ranini præ se fert ore, deinde pinnis inferiorib. ad caput, colore, tẽpore coitus: postremò qđ omniũ maximũ est, stomacho. Depingit autẽ ventriculũ huius piscis, cuius tñ figurã, qualẽ exhibet, doctis minimè pro vera viuaq. obtruserit. E medio.n. ventriculo tria quasi brachia articulata extẽdit; & singulis brachijs manũ addit, palmã videlicet. i. latitudinẽ quandã, quę in digitos quinque ipsos quoque articulatos, quales omnino humani sunt, & longitudine impares finditur. Cæterũ ranæ per hyemem aliqñ reperiũtur circa tepidiores aquarũ scaturigines in ipsis lacub. & aliqñ cum Mustelis piscib. in profundo agentib. extrahuntur, ore eis adhærentes, tanquã exugendi gratia cibi. vt hinc fortè suspicati sint quidam hos pisces cum ranis coire. Parere incipiunt mense Decembri, aliàs tardiùs alias citiùs in hoc mense, pro caloris, & frigoris ratione alicubi etiam in Iannuario. Soli piscium senectute obcæcari creduntur. Capiuntur hamis, ac retibus.

Voracitas. *Astus.* *Coitus.* *Encelij nugę de coitu horũ piscium.* *Partus.* *Vt capiatur.*

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Botatrissa vbiuis capta per se palato quidem gratissima, multò tñ gratior, lautiorq. habetur in puris rapidisq. fluuijs capta, carneq. cãdidiore, ac solidiore. Cõmendãtur potissimũ Septembri mẽse. Apud inferiores tñ Germanos, quorum amnes minus puri sũt, tardioresq. fluunt, in contemptu sunt. Cõmendantur autem potissimũ propter iecinora, in quibus tanta saporis gratia est, vt apud Turingos olim comitis cuiusdam Bichlingorum matronam, omnes dicãt principatos sui reditus in eorũ delicias cõsumpsisse. Laudantur hæc præcipuè ante Natalem Dominicũ; circa partũ improbantur, ꝙ hoc tempore nonnullis in aquis grandinosa fiant. Oua aiunt sẽꝑ valde inoxia esse quibusdã in locis, vt circa Neocomensem lacũ Sabaudiæ. Caupones aliq. excisis iecinorib. pisces viuos aquę reddũt, cõsuto priùs vulnere. Coqui peritiores elixandũ hũc piscem

Iecoris laus. *Oua noxia esse.*

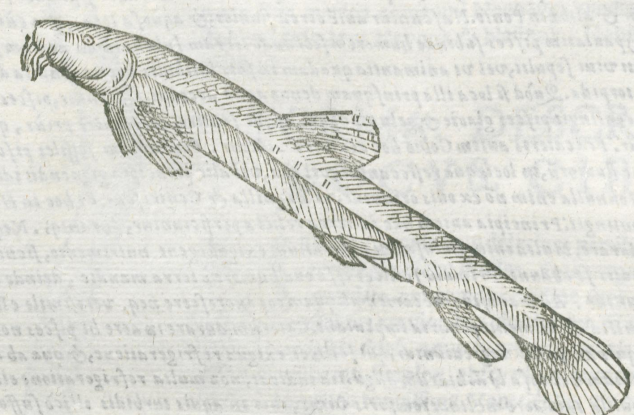
A Piscem in vino frigido igni imponūt. Stendelius qui de arte coquinaria Germanicè teste Gesnero scripsit: Mustelæ, inquit, in sartagine, aquæ frigidæ immissæ, nec multum salsę, optimè elixentur: & tandem modico aceto, aut potius vino affuso, parum adhuc ebuliant. Licebit autem vel feruidas apponere, vel in iure croceo frigidas. Ventriculum huius piscis cum suis appendicibus miras habere vires tradit Encelius: Inueteratū enim, vt fit, inquit, in Saxonia à matronis, trahere mirificè secundas hærentes, aut relictas in partu in potu datum: & magni momenti esse ad omnia vitia matricis. In Sueuia passim in cauponis & diuersorijs parietibus hærentes hi ventriculi circa Zetarum fornaces visuntur, ab edentibus illuc reiecti, vt exiccati seruentur, & cum potione aliqua hausti à colicis cruciatibus liberent: Colligi aiunt & oleum ex hepate ad solē vel ad fornacis calorem suspenso intra vas vitreum: clarum id oleum & flauum esse, aduersus oculorum suffusiones vtile, item nubeculas & maculas, quæ ab angulis oculorum nasci incipiunt.

Ventriculi vires.

Oleum ex ie core.

Mustella fossilis.

B



C

DE PISCE FOSSILI. Cap. VIII.

GERMANI istiusmodi genus pisciū quod non vno in loco ex terra effoditur, Beisz ker vel Beisecker, Georgius Agricola Peisker, alij Meerputten appellāt. Eruditi quidam Mustelis cognatum putant, & Mustellā fossilem dicunt; ideoque nobis in hunc locum reiectus est. Longitudine est palmi, (vt Georgius Fabritius ad Gesnerum scripsit, addita hac icone,) crassitudine digiti: quanquam maiores etiam multò reperiuntur. Dorsum coloris cinerei, cum punctis multis, maculisque transuersis, partim nigris, partim cæruleis. In lateribus linea vtrimq; nigra & alba. Venter flauus cū maculis albis, & punD ctis rubris ac nigris, ita paruis ac si acu factæ essent. Ab ore carneæ particulę eminēt, quas nando extendunt, extra aquam contrahunt. In Misena trans Albim duobus locis, quod scio fodiuntur. Ad Polnitium amnem prope Ortrantum: & ad Dobram riuum prope Hanam oppidum. Item in pratis ad Rederam fluuium copiosè effodiuntur, si flumen inundet. Ex terræ cauernis ingrediunt etiam lacus & paludes. Cū n aquę extra ripas excrescunt, è terra prodeunt: aquis autem residentibus, in pratis campisuè relinquūtur, & vbi greges sunt, relicti vorantur à suibus. Sordes amāt, & in cloacas, quæ alia purgari ratione nequeūt, iniecti, omnia consumūt. Cū in riuis paludibusue capiuntur recentes, solēt à tenuioribus etiā mensis adhiberi. Seruiunt in primis fraudi agyrtarū, qui eos alunt & vitris inclusos multitudini ostētant pro serpētibus, quia forma à paruo serpente nō multū figura differūt. Sunt qui eos spirare putent. Vbi enim plures huius generis pisces simul sunt, spuma supra eos effertur. Vitro inclusi ore angusto, crescunt, & suo quodā succo viuūt vsq. ad semestre. Hæc ille. Cæterū nequis fabulā putet, lubet præterea aliorum rē testimonijs confirmare. Pisces fossiles (inquit Georg. Agricola in libro de animantib. subterraneis) duorū generū

Mustela fossilis.

Descreptio.

Color.

Locus.

Vsus.

An spirent.

inueniuntur,ſed intra terram nonnihil teretes,vt Anguillę ſed pelle carent tenaci:ſquamis etiã, E
vt & Gobij:duramq. nec admodum iucundã guſtui habent carnem.Maiores craſſi ſunt ferè duos
Carnis qualitas. digitos; minores,digitum. illi longi,circiter palmos quatuor:hi tres.Sonum edunt acutum . Eos
pharmacopolæ in vitrum incluſos de trabe ſuſpendunt, vt ſpectaculum hominibus præbeant:
longoq. tempore alunt pane,& alijs quibuſdam. Ex fluminibus autem,quæ currunt in locis paludoſis
egreſſi per riparum venas longiùs penetrant , & interdum in proximi oppidi cellas vſq;
ſubterraneas , in quibus vinum , vel zythum ſolet condi . Hæc Agricola,& rurſus poſt recitata
Theophraſti verba de piſcibus foſſilibus,ſubdit : Verum nullos piſces, qui in fluuijs verſari ſemper
ſoliti fuerunt,poſt inundationes in locis ſiccis,relictos ſubire terram videmus,ſed omnes de
vita dedere. Itaque cùm foſſiles piſces etiam in locis quos non inundauit aqua , ſoleant inueniri,
certum eſt illos eò per venas,& fibras penetrare. De qua re vltra Albim Orteranti , quod
De natura & ortu foſſiliũ piſciũ. oppidum eſt ad Polſenicium fluuiũ , diligenter aduerti. De natura , atque ortu foſſilium piſcium
multa Theophraſtus in fine libelli ſui de piſcibus habet , quæ licet planè ignorem , an priuatim
ad hic depictum piſcem pertineant,huc referre, vel ideo operæ pretium puto , quod eius hiſtoriã
non mediocriter illuſtrare queant.*Piſces*,inquit ex interpretatione Geſneri) *alicubi foſſiles ſunt,*
Locus. *vt circa Heracleam & alibi in Ponto.Naſcuntur autẽ circa fluuios,& aquoſa loca , quæ cùm ſiccantur* F
*(certis temporibus)paulatim piſces ſubinde humorem ſectando terram ſubeunt:qua demum ſiccata,remanent
in ea,veluti viui ſepulti,vel vt animantia quædam in ſuis latibulis hyeme condita durant,ſine*
Piſces congelati in patinis reuiuiſcunt. *ſenſu ferè & motu torpida.Quòd ſi loca illa priuſquam denuo aqua accedat,fodiantur,piſces illi mouentur.
Sic & in Ponto contingit piſces glacie & gelu occupari,neque ſentire,aut moueri priùs , quã in ollas
coquendi inijciantur. Præcæteris autem Gobio hoc accidere videtur . Ferè autem foſſiles piſces fiunt,eò*
Gobio. *quòd ab inundatione fluuiorũ,in locis quæ reſiccantur,vel oua,vel alia principia gignendis idonea piſcibus
relinquantur.Nonnulla enim nõ ex ouis oriuntur,vt Anguilla & Centriſcus.Et hoc in Heraclea cir*
Ortus. *ca Lycum fluuim contingit.Principia autem hæc in terra relicta perficiuntur, durantq; . Neque abſurdum
eſt hos piſces durare.Multa enim huiuſmodi animatium exiguo egent nutrimento, ſicuti ſerpentes
quoque,& quæ latibulis ſe abdunt. Primum ſcilicet ipſa oua humore è terra manãte , deinde eodem nati
ex ouis piſces nutriuntur . Ad magnitudinẽ tamen aliquam eos excreſcere neq. veriſimile eſt,neque fertur,
cùm & loci anguſtia & alimenti penuria impediant.Cæterùm durare in aere hi piſces non æquè valent,
ac illi qui ab aquis ad paſtum egrediuntur;qui ſcilicet exigua refrigeratione,& quæ ab aere eis præſtari
poſſit,indigent;nam vel ipſa brãchiarum anguſtia indicat, non multa refrigeratione eis opus eſſe:* G
*quamobrem & Anguilla tum aere multum temporis viuit , tum in aquis turbidis illicò ſuffocatur . Et
ſimiliter foſſiles piſces à terra eos ambiente quantum ſatis eſt,refrigerantur.Sed quod circa foſſiles in*
Vt refrigerentur. *Paphagonia piſces contingit,peculiarem & abditam rationem habet.Illic enim profundè admodum multos
& bonos piſces effodi aiunt:cùm neq. inundare aquã amniũ ijs in locis neq aliter colligi animaduertatur,
vnde ſemina,& principia generationis relinqui dicimus. Reliquum eſt vt ſua ſponte naſcantur,id*
Non coire. *que continuò.Neq.enim coire inter ſe poſſunt. Aut igitur hoc fieri exiſtimandum eſt ratione loci qui humidus
ſit, & omnino ferax huiuſmodi piſcium propter certam calidi, humidique commoderationem .
Oriuntur autem quandoque & alij quidam piſces ſponte;aut humores quoſdam alicundè manare cogitandum
eſt,qui generationis principia ſecum adferant:quæ mox locus idoneus & recipiat & alat. Præterea
hoc inquirendum de vtriſque,tum illis qui in aere viuunt,tum foſſilibus,vtrum in aquã immiſſi viuere
valeant , an in proprio duntaxat loco, qui eis naturalis ſit, ſicuti ſua & marinis & fluuiatilibus aqua .
Nam ex his quoque non niſi pauci mutationem ſuſtinent.Nam qui in aquis reſiccatis terram ſubeunt &
qui glacie gelati detinent, ijs familiarem eſſe humorem magis quàm alijs* (è foſſilium genere)*conſtat.
Ergo piſcium alij ſimplicis naturæ videri debent,alij amphibij ſecundum Democritum,vt & alia quædã
animantes.Vtuntur enim aere quadam*(ex aquaticis)*vt prædictum eſt.* Hucuſque Theophraſtus,ex
a L.9.c.57. quo multa traſtulit *a* Plinius quę quod huius argumenti ſunt,omnino referam.*Circa Heracleam* H
& Cromnam (aliàs additur,& Lycum amnem:probè nimirũ,mox.n.ſequitur,*eodẽq.Lyco amne.)&
multifariam in Ponto vnum genus eſſe Theophraſtus prodit , quod extremas fluminum aquas ſectetur,
cauernaſq. faciat ſibi in terra,atq.in his viuat,etiam reciprocis amnibus ſiccato litore,effodi ergo:motu
demum corporum viuere eos approbant.Circa Heracleam eandem eodemq.Lyco amne decedente,ouis relictis
in limo generari piſces,qui ad pabula petenda palpitent,exiguis branchijs,quod fieri non indigo humoris,
propter quod & Anguillas diutius viuere exemptas aquis.Oua autem in ſicco maturari , vt teſtudinum.
Eadem in Ponti regione apprehendi glacie piſcium maximè Gobiones , non niſi patinarum calore
vitalem motum fatentes.In his quidem,tametſi mirabilis,eſt tamẽ aliqua ratio, Idem tradit in Paphlagonia
effodi piſces gratiſſimos cibis terrenos,altis ſcribibus,in his locis,vbi nulla reſtagnant aqua,miraturque
& ipſe gigni ſine coitu.Humoris quidem vim aliquam ineſſe,quam,*qualem & *puteis arbitratur,
cum in nonnullis reperiantur piſces . Quicquid eſt , hoc certè minus admirabile talparum facit vita
ſubterranei animalis , niſi fortè vermium terrenorum & piſcibus natura eſt.* Sic Plinius.

DE

A

DE LAMPETRA FLVVIATILI, Cap. IX.

NOMENCLATVRA

Lampetra fluuiatilis Gesneri.



B

C

D

HAbent & fluuij nõnulli exiguas Lampetras, quas Galli ob paruitatem Lampryons, & Lamprillons quasi paruas Lampetras dicunt, Tholosam apud quos abundant Chatillous à titillatione, vt Gesnerus tradit, propterea quòd cùm manu tenetur, quasi titillationis sensu varijs fluxibus videtur contorquere se & elabi. Germani nomine cum marina communi Neunaug, quasi eneophthalmum: Bohemi & Poloni Neynok & Naijnok. Nobis puto incognitus piscis est. *Lampetra parua.*

FORMA. DESCRPTIO. LOCVS. CIBVS.

MArinis (inquit Rondeletius) partibus internis, & externis & colore similes, sola magnitudine differunt. quædam enim magnitudine sunt digitali: aliæ vermibus terrestribus crassiorib. assimilantur. Caro est tenax, spina nulla; pro spina dorsi, vnus continuus neruis cauus quo humor albus continetur, simplex, absq; vllis neruorum costarumuè ramulis. Intestina tenuissima. Ventriculus vix apparet: nec mirum cùm solo succtu viuat. Foramen in capite, suprà, sicut Lampetræ maiores habet. In fluuijs & riuulis, in quibus capiuntur, nasci vel inde liquet, quòd nullis marinis Lampetris ibi aditus patere possit, cùm neque, illi in mare confluant; neque mare cum ijs vlla parte sit coniunctum. Capiuntur sæpius reti cum Varijs siue Phoxinis pisciculis. Vescuntur luto & aqua, ijsdemque locis degunt quibus vermes: Iconem à Rondel. exhibitam sponte reliquimus, quòd marinæ similimam esse dicat. Hæc autem Gesneri est, qui à Rondeletiana differre putat. Parũ accuratè facta est. *Caro.* *Vẽtriculus.* *Locus.* *Cibus.*

VSVS IN CIBIS.

CArne est molli, glutinosa, excrementia, ingrati saporis. Februario, & Martio mensibus ad cibum præfertur. Exenterari non solet. Editur frixa & elixa, suauioribus aromatis, additis oleo, & omphacio, condita. Sic apparata ab ijs qui gulæ delicias sectantur, magis commendatur quàm à medicis. *Apparatus.*

E

DE VARIO, SEV PHOXINO LÆVI. Cap. X.

SYNONYMA. ETYMVM.

Phoxinus Bellonij.

DE Phoxino Ariſtotelis verba infra recitabimus, eadēq. quibuſuis piſcibus qui ſine maris opera pariunt, aptari poſſe oſtendemus. Bellonius hic depingendum piſciculum pro Phoxino exhibet. Romani Morellā dicūt, quòd nigris punctis & tenuiſſimis lituris ſugilletur: Florentini ſimiliter Pardellam, nam & Pardalis quadrupes maculoſa eſt, & eiuſdem nominis Cetus: (Galli item eandē ob cauſam Veronū) alicubi etiam in Hetruria Ionctium, fortè quòd inter iunceta & arundineta verſetur, Mediolanenſes. Esbrefon, alibi Inſubres Sanguinerola rubore: aliqui Fregarolum, vt ſcribit Cardanus. Quod poſtremum nomen Bellon. indutum eſſe putat, quòd ferè ſemper ouis prægnans ſit: ſed veriſimilius eſt, ſic dici, quòd frigi oleo vel butyro ſoleat. Rondeletius à Græcis quibuſdam ἐρυθρόφθαλμον vocari tradit, cęterùm veteribuſne an recentioribus, non addit. Ego hoc nomē apud neminem inuenio.

F

FORMA. DESCRIPTIO.

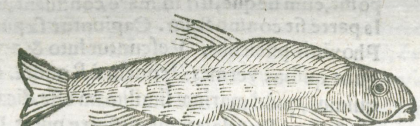
Color.

DIuerſis toto corpore coloribus depingi hunc piſciculum ex diuerſis in primis nomenclaturis oſtendi poteſt. Dorſum (inquit Rondeletius) aurei ſplendoris eſt, venter argētei latera purpuraſcunt. Cauda in pinnam auream & latiuſculā deſicit. Cute læui integitur, punctis notata, nigris nempe. Pinnæ laterum multùm ad ventrem tendunt; quarum radices, quæ corpus pertingunt, rubro ſunt colore perfuſæ, inde Sanguinaria dictus: Nigricat quoque in tergoribus per interualla. Linea quæ latera vtrimq. ſecat, arcuata eſt. Digiti longitudinem ſeu palmum, nunquam excedunt.

Bellonius.

G

Phoxinus Bellonij.



LOCVS. NATVRA. VSVS IN CIBIS.

H

CIRCA lacuum & fluuiorum oras aquis ſtagnantibus capiuntur reticulis, Bellonius ouis ſemper prægnantes eſſe aſſerit, ideoque Ariſtotelis Phoxinum eſſe autumat. Geſnerus verò ſexu diſtingui dum ait, coire inuicem etiam inſinuat; quin, quod ſi (inqnit) Phoxini minimi iſti piſciculi ſint; nil mirum ſi propter paruitatem mediocres etiam ex eis nuper nati videantur. Verùm nec ipſe Ariſtoteles ſimpliciter nuper natos, ſed verbis, ὡς εἰπεῖν, ideſt, propè dixerim, additis, grauidos capi tradit. Veriſimile eſt autem tantillos piſciculos, ſicut & mures inter quadrupedes, breui tempore perfici & generare poſſe. Carne eſt molli & ſatis ſuaui.

An omnes fæminæ.

Caro.

DE

A

DE SALMERINO. Cap. XI.

NOMEN. ETYMVM.

TRidentini piscem sibi peculiarem, Salmerinum nuncupant nomine, vt coniicio, à Salmone detorto, quocum carnis rubedine conuenit, atque fortassis Salmerinus dicitur, quasi Salmo lacustris. Lacus enim Germani, similiter ac ipsum mare, mer dicũt per e longum. Saluianus Salmarinum vocat, additq. Salamandrinum quoque nominari.

Nominis ratio.

FORMA. DESCRIPTIO.

B PIscem hunc in ipso natalis Saluatoris humani generis ieiunio, anno superiori, qui fuit vndecimus supra millesimum sexcentesimum, acceptum ab Illustriss. Cardinale Carolo Madrucio, Tridenti Principe, Domino meo colendissimo, sic describebam. Corporis forma, pinnarum numero, ac situ cum Truttis, ac Salmonibus ferè conuenit: cæterum squamis caret; etsi squamosum esse profiteatur Saluianus. Capite est rotundiusculo, retuso rostro. Oculorum pupillam nigram aureus, qui in mortuo postea fuit ruberrimus, circulus ambit, ac quàm maximè splendens. Ante eos foramina duo, auditus, vel olfactus instrumenta, rotunda, manifesta. Oris maxilla inferior nonnihil recurua, vnco sursum vergente: estque tota ea mandibula alba. Lingua eiusdem coloris; item palatum. Totum os insigniter dentatum. Piscis ipse rotundus potius, quàm latus est. Pinnæ sunt numero septem, omnes sine aculeis, quinque supino, binæ prono corpore: iuxta branchias duæ, totidem in medio ventre, quinta, ac postrema à podice, longæ omnes, ac latæ. Quæ ad branchias sunt, triplici colore præditæ; vbi enim longiores sunt, hoc est, in ipso exortu, albicant, mox totæ rubent, exceptis neruis qui nigricant, reliquæ tres sicuti in exortu magis, quàm illæ albent, ita quoque rubedo in his intensior est, nigredine verò planè carent. Priores quatuordecim neruis constant, subsequentes nouem, nouissimæ decem: quæ verò in medio ferè dorso conspicitur, duodecim neruos habet; altera non longè à cauda, ijs caret, mollis, & cutacea, vt in Truttaceo genere; maleq. ceu neruosa à Saluiano expressa est: vtraque dorso concolor, idest nigricans. Cauda lunata est, eiusdem coloris, non rubra, vt ille ait. Podex in imo ventre iuxta exortum posterioris pinnæ. A branchijs ad caudam linea exilis, recta ad caudam vsque fertur, asperiuscula. Latera nonnihil albicant, & nunc rotundis, nunc oblongis, iisdemque nunc maiusculis, tunc exiguis maculis subfului coloris consperguntur. Totus venter coloris fermè crocei, aut vulgaris minij. Vterum habet admodum procerum, atque latissimum, vtpote qui totam corporis capacitatem occupat, ouis refertus eiusdem fere magnitudinis, fuluis auroque resplendentibus margaritas aureas diceres. Intestina alba pluribus circumuolutionibus intorta. Iecur breue, latum, vnico duntaxat lobo constans, flauescens. Vesicam fellis inuenire non licuit. Lien maiusculus ex atro rubens. Ventriculus longus, & carnosus. Caro vt in Salmone, rubra. Longitudo totius piscis à capitis initio ad caudæ extremum spithamas binas explet. Addiderat Illustrissimus heros, binos alios, quos mares esse per literas significabat, descripta fœmina, & breuiores, & exiliores. Iconem sequens pagella dabit.

Forma. Squamæ. Caput. Os. Pinnæ. Cauda. Color. Vterus. Intestina. Longitudo.

C

D

LOCVS.

FLuuiatilis piscis est, inquit Saluianus, infrigidissimis, ac saxosis fluminibus nascens: Non tamen in omnibus, aut quàm plurimis reperitur, sed in paucis solùm quibusdam. Nascitur enim in flumine cuiusdam loci vulgò Valdenon dicti, circiter viginti millia passuum à Tridento distantis: atque in alio fluuio quem Brissinam, qui quadraginta millia passuum à Tridento distat, vbi etiam crebriores procreantur. Hæc ille. Atqui Illustrissimus Cardinalis lacustrem piscem esse mihi per literas affirmauit, & nisi in lacubus montium Tridentinorum capi, quare conijcio Valdenon, & Brissinam lacuum, non fluuiorum nomina esse.

NATV-

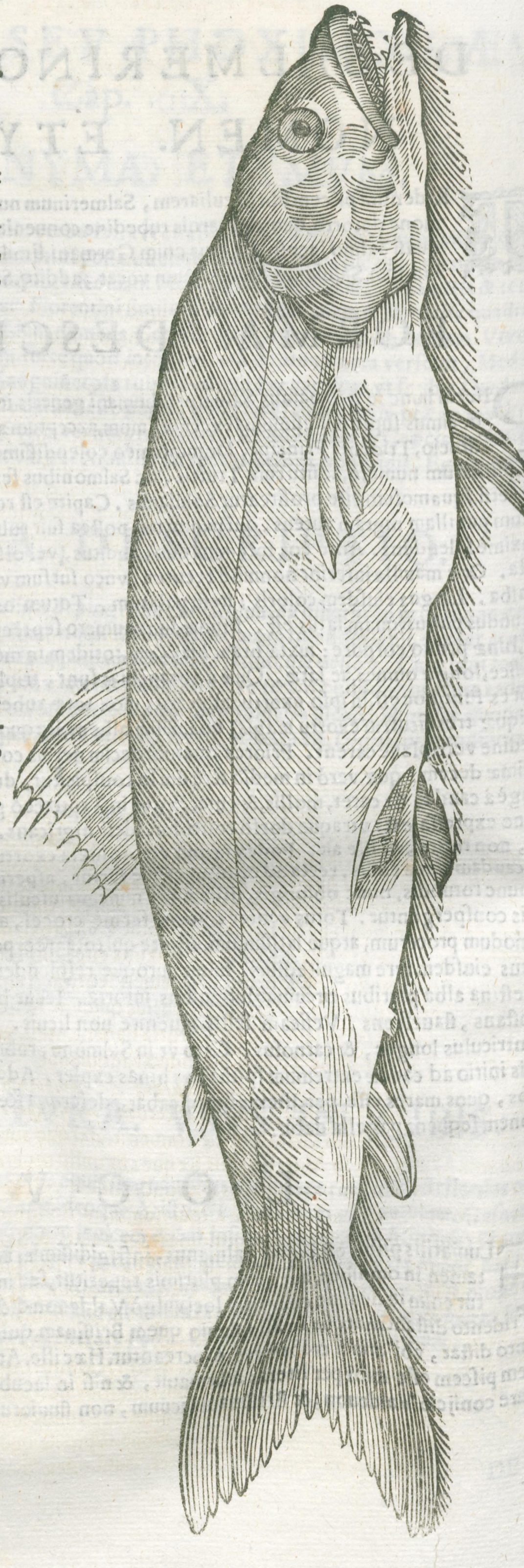
NATVRA. MORES.

NOn coit verno tempore, vt idem Saluianus arbitratur, sed in fine Nouembris, & mense quoque Decembri, quare, & æstate parere, vt ille vult, vero haud satis consonum videtur. Vescitur pisciculis, & in eorum inopia aquarum recrementis. Singuli ferè capiuntur, vnde solitarium potius, quàm gregalem esse credi potest.

Victus.

VSVS IN CIBIS.

PIscis est, si quis alius (inquit in literis ad me Cardinalis) delicatissimus. Caro ei tenera quidem, & quæ breui tempore putrescit, pinguisque, sed minimè viscida, satisque friabilis, atque adeo boni succi, & quæ facilè concoquitur à ventriculo. Parari vario modo potest: quouis autem modo paratus, suauissimus est, & lautiores diuitium mensas duntaxat dignatur.



E

F

G

H

A

DE FLVVIATILIBVS SQAMOSIS. Et primum de Trutta fluuiatili. Cap. XII.

SYNONYMA. ETYMVM,

FLuuiatiles cæterosque dulciũ aquarũ pisces licet antiqui ferè præterierint, tanquã marinis deteriores: sunt tamen nõ pauci, quos nostra ætas maximoperè celebrat, illisq. etiã preferre non veretur, quales sunt Trutta, Carpio, Salmerinus, similesq. alij. Trutta, siue vt Platina scribit Truta, siue Trotta Italicũ nomẽ est, à Gallis, qui B bus Troutte vel potius Truette, vel ab Anglis, quib. à Trute, vel Trovvt appellatã, acceptum. Rhæti qui Italica lingua corrupta vtuntur. Criues vocant, teste Gesnero. Scoppa grãmaticus Italus Torentinam nominat, rectiùs Torrentinam vocaturus, à torrentibus nimirum: in his n. & riuis montanis abundat. Germani alijs in locis aliter atq. aliter proferunt, ein Fore, Forhen, Forine, Forell: Belgæ vero Voren dicunt; Bohemi. Pstruh, Poloni Pstrak. Truttas platina putat à trudendo quasi trusiles vernacula lingua dictas, quoniã semper in aduersũ & impetuosum flumen nitatur, aduenientes vndas superare contendẽs. Gesnerus Germanicum vocabulum arbitratur, quibus trut, gratũ ac desideratũ significat: & quamquam ipsi aliud (vt diximus) huius piscis nomẽ (inquit) vsurpant, potuerunt tamen ab ipsis, vti & alia quędam olim Itali & Galli hoc nomẽ mutari, quo tempore Gothi præualebant. Nostri speciẽ Truttæ lacustris, quam Galli Vmblã, a rubicũdo colore, Roote nominãt: à quo colore, siue simpliciter, siue propter maculas in plerisque, aut carnẽ in aliquibus, rubẽtes, genus totũ Rotta, vel T. præposito Trotta vt Itali proferunt, denominari potuit. Hæc ille. Cæterum & D. Ambrosij tempore, quod fuit ante Gothorum imperiũ Truttã vocatũ fuisse hoc genus piscium vel ex ipso Ambrosio conijci potest, qui vulgaris nomẽclaturæ vicinitate deceptus veteribus Troctã, quæ Amia est, vocari credidit. Ipse enim C Troctã vocat in Hexamero, vel vt, Gesnerus citat, Truttã. Antiqs cognitusnè sit an nõ, alij aliter sentiunt. Grapaldus nullã eius in veteribus scriptis memoriã extare miratur: & Hermolaus quoque quid sit, ignorare se profitetur, in epistolis Politiani. Eorũ verò qui nõ incognitum fuisse putãt, alij aliter sentiũt: Massarius eorũ sententiã improbat, qui Truttam Auratam veteribus dici voluere, itẽ qui Percã fluuiatilẽ Ausonij vocant, quoniã & in delijcis habeatur, & Pherca ferè quasi Perca Germanis dicatur Carolus Figulus eiusdẽ Ausonij Thedonem esse suspicabatur: cęterũ vnde, & ipse induci potuerit, nescio (inquit Gesnerus,) nisi aliquã fortè literarũ similitudinem somniarit: quæ vt nulla est, ita si vel maxima esset, nihil concluderet, hoc enim absurdum, ꝙ eundẽ piscẽ non modò Thedonem (cuius tamen seorsim Ausonius meminit,) sed Salarem quoque & Farionẽ ab Ausonio vocari putat. Gillius quidem, Bellonius, item Rondeletius & alij non nulli docti eius poetæ Salarẽ etiã pro Trutta habent. Mihi, vti etiã Salmone scripsi, Salar paruus Salmo est, id quod poeta clarissimè indicat, inquiens:

Qui nec dum Salmo, nec iam Salar, ambiguusque
Amborum medio Fario intercepte sub auo.

nam quod pro Trutta argumentum ipsi adferunt, —*Pupureisque Salar stellatus tergora guttis*, nõ minus Salmoni paruo quam Truttæ conuenit: vterque autẽ in Mosella reperitur: etsi Saluia- D nus dẽpta Trutta, quę in Mosella satis frequẽs sit nullũ reperiri piscem in eo flumine dicat, cuius tergora stellata sint purpureis guttis. Farionẽ quidem vel (vt plerique legunt,) Sarionem, Truttã lacustrẽ vel Salmonatã, vt vulgò aliqui nominant Bellonius & Rondeletius esse suspicantur, quòd ea (vt Ausonius scribit, magnitudine inter Salarẽ, & Salmonẽ media sit, sed cogitare debebant (inquit idẽ Gesnerus) Ausoniũ de Musellæ fluuij piscibus loqui: Truttam verò Salmonatã, piscem esse lacustrem, non fluuiatilem. Itaq. ego (inquit) vt Salarem, Salmonem paruum interpretor: ita Farionem simpliciter, Truttã, siue Truttam fluuiatilem. Ex hac enim ætatis progressu Salmonẽ fieri Ausonius existimasse videtur, vulgarẽ quorundam persuasionem secutus; nam & obscurus quidã author, cuius de animalibus libri extant: Trutta (inquit) vt fertur quãdiu minoris ętatis & corporis existit, in aquis tantùm dulcibus nutritur: cùm autẽ excreuerit, & descẽdens vsque ad confinia maris de salsedine eius biberit; Salmo efficitur: ꝙ tamen verũ esse nequaquam ab omnibus asseritur. Ergo si Salarẽ & Farionem, pro ijs quos dixi piscibus, accipiamus, simplex fuerit Ausonij error, è Farione, id est Trutta, Salmonem fieri putantis, vt alij quidã Sin. Salarẽ,

Torentina.

Trutta vnde dicta.

Trocta D. Ambrosij.

An veteribus notat.

Thedo Ausonij.

Salar Ausonij.

Trutta Salmonata non est Sario.

Trutta in Salmonem abire creditur.

Truttam

Truttam, Farionem verò Truttam Salmonatam fecerimus, duplex illius error fuerit: tanquam è trutta fluuiatili, ſalmonata quæ lacuſtris eſt, naſcatur, & rurſus è ſalmonata, ſalmo: quorum vtrũq. vt falſum eſt, ita nec hodie à quoquã perito creditur, nec olim tã imperitos homines fuiſſe puto, qui ita iudicarint. Fario etiã (ſi ita potius ſcribendũ eſt quàm Sario; vt Figulus, & alij quidã rentur,) ipſo nomine ad vulgarẽ Germanis nomenclaturã accedit. Aliqui Truttam Latinè Varium vocant, quod nomen ſimiliter, & cum Germano facit, & punctorum in hoc piſce varietatẽ denotat: alij maiorẽ Varium: vt alium diuerſi generis piſciculum, Varium minorem, de quo in corollario de Phoxinis diximus. Galli. n. Veronum nuncupant. Ab hoc etiam diuerſum piſcem Gobium fluuiatilem Auſonij, varium, & maculoſum, Placentini Varon, Mediolanenſes Vairon appellant. Alius etiam Græcorum Pœcilias à varietate dictus. Quamobrem vt declinemus homonymiã, Truttam Varij nomine vocare non placet: vti neq. Turturis, quod nomen recentiores quidam ei attribuunt, ſine authore: cùm Paſtinaca etiam marina ſuperiorib. ſeculis turtur appellata fuerit, Hæc itaq. Geſn., cuius de Farione ſentẽtiam inuitus ferè amplector, inuitus inquã, quod Auſonium diſertiſſimum poetam erroris inſimulare omnino erubeſcam: cæterùm cùm qui tandem alius ipſi trutta eſſe queat, quã tamen præteri jſſe vero non eſt conſonũ, vtpote in Moſella haud infrequẽtem, nõ cõſtet, mutata ſententia (opinabar. n. mediæ ætatis Salmonem eſſe, vt verba eius manifeſtiſſimè indicant) cum Geſnero ſentio Farionem Truttam eſſe. Iouius ſuſpicabatur, Luporũ alios varios à Columella dictos fluuiatiles eſſe, & in fluuijs naſci, neq. alios eſſe quàm Truttas: vnde & Truttã, inquit, ab aliquib. in glorijs authorib. Varium maiorem appellari videmus. Certè Trocta admodum varia eſt, nigricantib. (de Lacuſtri ſentire videtur, nam fluuiatiles rarę, vel raris in locis maculis nigricantib. inueniuntur,) maculis totum dorſum ſpecioſè pingentibus. Spigolæ, Lupi verò vnicolores potius, atque argenteæ eſſe videntur. quãquã & ipſæ veluti, ad retinẽdam Lupini generis appellationem ſubatris punctis, ſed minorib. & languidiorib., quã in Truttis videamus, notata ſint. neq. n. arbitrandũ eſt Columellam per Lupos traductos in Ciminum, & Sabatinum lacus, vel Truttas, vel Lucios intelligere voluiſſe. Superuacaneũ. n. fuiſſet Truttas indidiſſe, quarum maximam copiam ſuburbani amnes omni anni tempore ſuggerent, vt ex Reatinis, Sublaqueaniſq., vt ex ipſo Tiburtino Aniene quotidie videmus. Præterea neq. Romanę luxurię; neq. admirabilioris magnificẽtię fuiſſet, alios q̃ pelagios piſces illis in lacub. diſſeminaſſe. de marinis. n. Columella loquebatur, & quidẽ nobiliſſimis, vt de Auratis, & Murænis ſimul cum Lupis ipſis clare teſtatus eſt; quos tñ oẽs deficiente pauiatim eorum ſobole, cùm diù naturę repugnare nequiuerint, penitus interijſſe videmus. Improbũq. illud factum, & dictum luxurioſum Philippi apud. Caſſinatem hoſpitẽ, certiſſimã facit coniecturã, Lupum illum, quem vt inſulſiſſimi ſaporis exuperat, & probro ſubinde fuerit proſecutus, fuiſſe Truttã, cùm in illis amnibus Caſſinatium, Soranorum, & Arpinatium Truttę plurimę capiantur, quas Spigolis Tyburtinis pinguiorib. minimè cõparandas Philippus eſſe iudicabat. Plinius quoq. aliquos Lupos à candore Lanatos appellari dicit, & illud quidem propriè, & eruditè. Nam Lupos. i. Truttas in vniuerſum ſecundum carnes rubeſcere: Spigolas autem pelagias pariter, ac Tyburtinas inſigni candore albicare clariſſimè conſtat. Cęterùm Truttam nõ facile in Tyberi reperies, ſicuti nec ipſam Spigolã alijs in amnib. vrbi propinquis, Hucuſq. Iouius, cuius ſententiæ Saluianus etiã ſuffragatur; Truttæ piſcis Græcorum nemo, quod quidẽ ſciam, mentionẽ fecit, inquit Saluianus, Latinorum verò etſi nonnulli meminerint, non omnes tñ eodem eum vocarunt nomine. Columella. n. inquiens: *Tum ſine macula, nam ſunt, & varij, Lupos includemus*: Lupos varios Truttas noſtras vocare videtur. Nã vti nullum Luporum maculis ita inſignitũ videmus vt varius dici poſſit: ſic piſcium qui macularũ ratione, quib. depicti ſunt, varij vocari merentur, nullus eſt qui potius quã Trutta ad Lupi accedat ſimilitudinem. Verùm ne ſolis videamur coniecturis inniti, Iſidornm Hiſpalenſem, in recenſendis rerum nominib., quib tempeſtate ſua vtebantur, vixit autẽ plus octigentis ab hinc annis teſtem haud contemnendum conſulamus. Cùm. n. ſcribat: *Piſcium nonnulli à colore appellantur, vt Vmbra, quia colore vmbra ſunt: & Auratæ, quia in capite auri colorem habent; & Varij à varietate, quos vulgò Truttas vocant*: apertiſſimè noſtræ ſubſcribit opinioni. Hic tamen, ne quiſpiam nominum decipiatur ſimilitudine, animaduerti debet, piſcem etiam illum, τῶν γαλεῶν quem alij Aſteriam, ideſt Stellarem vocant, ποικίλον, hoc eſt varium vocari ab Athenæo: cognominatur is potius quã vocatur varius, Pauſaniamq & Euſtathium piſcem quendam vocalem in Aorno fluuio repertum, ποικιλίαν, ideſt, varium vocari, ſcriptum reliquiſſe: vt latiùs octageſima prima hiſtoria pertractabimus. Atqui in ea hiſtoria de Turdo ſcribens, αἰόλον cognominari meminit: vt & Coracinum αἰόλον & Scarum αἰόλον, ideſt, varium de Pœcilia nihil. Præterea Plinius Valerianus ille qui librum de morbis, atque remedijs conſcripſit, a Truttam vocauit dicens: *Piſces de flumine qui petram habent, vt Trutti, & Squalei, comede*. Deinde etiam D. Ambroſ. Truttã appellauit, ſimiliter vt, Iſidor. vulgarẽ nomenclaturã eſſe teſtatus, his verbis: *Piſcium alij oua generant, vt ij quos Truttas*

vocant

Varius.

Turtur.

Lupus varius an Trutta ſit.

Varius maior.

Saluiani opinio.

Piſces à colore dicti.

a li. 5. de remed. c. 43.

A vocãt. Hæc Saluianus, Truttas verò nostras nõ esse Lupos varios, seu maculatos, Rõdeletius do
cet, tum in Lupi, tũ in Truttæ fluuiatilis historia. Ego quid de Lupis varijs sentiam in Lupo expo
sui Gesnerus Rondeletij sententiam à nostra nonnihil variantẽ, at in hoc eandẽ, quòd Lupus va
rius à Trutta differat, cõtra Iouiũ & Saluianũ defendit. Saluianus Isidori verbis nititur, quæ
sũt: *Piscium nonnulli à calore appellantur, vt varij à varietate, quos vulgò Truttas vocãt.* Sed aliud est
(inquit Gesnerus) varios dicere, aliud Lupos varios. Equidẽ Isidori seculo pisces qui vulgò no-
minabantur Truttæ, sicut hodieq. Gallis & Italis à literatis hoc ceu barbaricũ aspernatis, Varios
vocatos credo, non tamẽ priscis in latinis idẽ nomen pro hoc pisce in vsu fuisse. Eidẽ Gesnero ta
mẽ b Aelian. in Astræo Macedoniæ fluuio pisces colore, vario distinctos, (τὴν χρόαν κατασίκτυς) — b *lib. 17. c. 1*
nomine ab incolis Macedonib. interrogando, gigni referens, qui peculiares quasdã in fluuio mu — *Varij Aeliani qui.*
scas, circa summã aquã volitantes, appetant, Truttas intelligere videt̃, vtpote pisces (inquit) flu-
uiatiles, varios, & muscarũ etiam, sicut & aliorum vermiũ, appetentes possunt autem facilè, cũ sal
tu valeant præ cæteris piscibus, muscas quoq. extra aquã volitantes arripere. Addit Aelianus pi-
scatores pro his muscis purpurascente lana hamũ vestire, & gallinaceas pinnas duas cerei coloris
addere, vt pisces decipiant, qualibus dolis etiamnum ad pisces quosdã capiendos vtuntur, Thy-

B mallos pręcipuè & Truttas. Græcum equidem vetus Truttæ nomen, tum Aeliano; tũ viris hacte-
nus eruditis & ὀνοματοθήραις ignoratũ omnibus, prius ego nostro seculo deprehẽdisse mihi vide-
or: vt suprà etiam ostendi, hic aliqua ex parte repetam, non sine auctario philologiæ. Mnesitheus
apud Athenęũ in octauo Truttas appellauit Pyruntas. *Ex fluuiatilibus* (inquit) *optimi sunt qui in
rapidissimis fluuijs versantur, vt pyruntes* (οἵ τε πυρῦντες: malim ὡς οἱ πυρῦντες) *Hi enim non gignun-* — *Pyruntas.*
tur nisi in rapidis fluuijs, & gelidis, & faciliùs quàm cæteri fluuiatiles concoquuntur. Natalis de Comi
tibus, nimiũ plerumq. fidus interpres, οἵ τε πυρῦντες legit & transtulit, quiq. rubescunt. Mihi placet
substantiuum esse nomen, quo pisces quorum meminit, tanquam eorum qui vel præ cæteris prę-
cipites, ac gelidas aquas sequantur, appellent̃ meritò autẽ Pyruntas, idest Truttas præcipuè no-
minauit. Has enim scio in fluuijs quibusdã seu riuis montanis asperioribus, vbi nullus alius piscis
viuit, (siue propter locorũ frigiditatẽ, seu potius præcipitia (solas reperiti. Πυρόω verbũ actiuũ,
vrere, incendere, vel igne examinare significat; inde participium Πυρῦντες formari potest à recto
πυρόων. Πυρῦντες verò pisces nomẽ est substãtiuũ à recto πυρόεις, qui cõtractus effert̃ πυρῦς: & vel
adiectiuè calidũ, ignitum, rutilũ significat: vel substantiuè accipitur pro stella Martis, quæ rutilat
colore: pro Trutta pisce rutilo: pro stella enim subaudiri potest ἀστὴρ, pro pisce ἰχθύς. Sic & placen

C tarũ nomina in όεις, vel ῦς cõtractè, Græci habent, vt gen⁹, πλακόεις: vt species, τυρόεις, πυραμόεις,
σησαμόεις: subauditur autẽ ἄρτος, idest, panis Ὀπόεις ciuitatis nomẽ est, Σιμόεις fluuius: & hęc qui
dem contrahunt̃ ferè, alia non itẽ, vt ἐρόεις & κερόεις, ni fallor. vt neq. ea quorũ antepenultima cũ
sit longa, in penultima quoq. pro o. breui, magnũ accipiunt, quale est ὠτώεις, quod annotauit Eu-
stathius. A masculinis in όεις, fæminina terminatio fit in όεσσα, contractè ῦσσα, vel Atticè, ῦττα vt
μελιττοῦττα, οἰνοῦττα. quo exemplo Truttam nostram non solũ masculino genere Pyrunta, sed etiã
fœminino Pyrussam aut Pyruttã nominare licebit; & quidẽ ad Latinam inflexionẽ commodius.
Videri sanè potest Germanicũ etiã nomen Forine, quasi Furine ab igne factum hoc est, rutilanti-
bus igneo colore maculis; quanquã & caro in nonnullis eodẽ colere est. Quòd si quis Germani-
cum nomẽ à Latino varius deducere malit, nõ refragabor; hoc tamẽ audiet, pręstare Germanicis
nominibus de sua lingua originẽ petere, præsertim cũ plerosq. alios pisces proprijs suæ linguæ
vocabulis Germani appellẽt. Hæc itaq. omnia Gesnerus. Ego Germanicũ Belgicumq. nomẽ po
tius à Truttæ indefesso in eundo, seu aduersa flumina ascendendo labore deduxerim, nimirũ à
Fort per o longum, siue vt Belgæ pronunciant, Voert, subaudi gaen est inter incœptũ prosequi,
quod Truttis & Salmonibus ferè propriũ est, ad fluuiorũ scaturigines vsq. nẽpe progredi. Quod

D verò ad Gręcã, quã sibi deberi vult, nomenclaturã attinet; Iacobus Dalechampi⁹ ipsi subscribit,
vertitque. *E fluuiatilibus, primum bonitatis locum obtinent, qui versantur in rapidissimis amnibus, vt
Pyruntes* &c. idest, *Trutta nostra*: sic enim in margine interpretat̃. E contrario Casaubonus profite-
tur se se nõ assequi mentẽ Athenæi. Videbat .n. in omnibus eius exemplarib scribit, οἵ τε πυρῦν- — *Athenæi locus consideratus.*
τες, sine sẽsu, nimirũ hoc modo: Τῶν ποταμίων Βέλτισοι εἰσιν οἱ ἐν τοῖς ὀξυτάτοις τῶν ποταμῶν ὄντες,
οἵ τε πυρῦντες. Quamobrẽ cũ in rapidissimis amnibus author inquiat, optimos pisces fluuiatiles es-
se, eosdem etiã adhuc meliores esse insinuare videtur, si ijs in fluminũ locis versent̃, in quibus ra
pidiores fluxus sũt propter nimirũ maius exercitiũ. Conijcit itaq. nec se falli putat Casaubonus,
pro οἵ τε πυρῦντες scribendũ esse, οἵ τε ἐπὶ ῥῦν ἰόντες. ῥῦς enim in flumine est, quà maximè vergit
aquatũ impetus. ea pars rapidissima, ibi igit̃ optimi pisces: quemadmodũ docere author hic voluit,
& toties apud Galenũ, aliosq. medicos legere licet. Poteramus (inquit idẽ Casaubonus) *pyrũtas* — *Empyri pisces.*
pisces interpretari Empyros, de quibus vltimo capite dicturi sumus: sed id nõ prbat̃ nobis. Sicuti
igit̃ Gesn. facilè concesserim, locũ illũ Mnesithei, ad truttas, vt puta, vbi rapidissima sũt flumina
obser-

obuersantès præcipuè pertinere, ita Pyruntes proprium Truttarum nomen esse, nequaquam credid erim. Nolim tamen lector antiquam aliquam à me nomenclaturam expectes. Hoc enim & in alijs piscibus, potissimùm lacustribus, & fluuiatilibus euenit, vt qui & nomine, & alimenti præstātia nobis sint notissimi à veteribus ne nominati quidem sint, id quod Truttæ exemplo Rondel. probat, quam tamen, cùm lacus amnesq. Italiæ aliarumq. regionum copiosè satis alant, veteribus, Romanis potissimū gulę in primis studiosis, incognitā omnino haud fuisse, ratio Ipsa dictat. E

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

Differentia à loco.

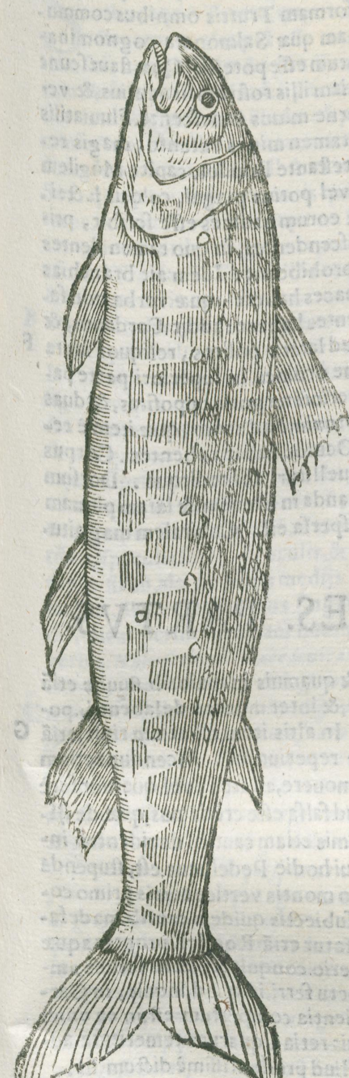
TRuttarum omnia genera in dulcibus tantùm aquis reperiuntur. cæterùm aliæ fluuiatiles sunt, aliæ lacustres, vt quæ Salmonata cognominatur, item quæ Vmbla vulgo dicitur. De fluuiatili hic sermo est, quæ & ipsa tum magnitudine, tum maculis, tum etiam totius colore variat. Tradit enim Rondeletius quasdam fluuiatiles Truttas paruas esse, & eas quidem albas, cuiusmodi, inquit multas Santonum, & Boiorum fluuij alunt: Alias his maiores esse, & flauas, quales in Erari, inquit, capiuntur, quas vulgus ob auri laminas, quas vnà cum arena hauriunt flauescere credit. Gesnerus scribit sese audisse in Germania alicubi Truttam flaui coloris captam plerisque admirationi fuisse. Esse quasdam subnigras maculis rubentibus notatas Existimat autem Rondeletius colorem illum ex senio contrahi, quandoquidem eæ omnium maximæ sunt, & ijs similes quas Salmonatas cognominari diximus. Has apud Misenos Germanos Gesnerus ait vulgares esse; alias verò ibi vulgo Lachszforen dici nomine ex Salmone, & Trutta composito, earum carnem rubere, vt in Salmonibus, palato quàm cæterarum gratiores esse, au reisque maculis pingi. Idem & alium fluuium Rutlingam Sueuię oppidum præterlabentem esse testatur, qui Truttas alat nigricantes, sed maculis rubentes, in cibo lautas, similesque haberi in riuo Martiæ syluæ prope monasterium S. Blasij. Et subnigris maculis Truttas in Misena, & in riuis ad Crotendorsum, & in fluuiolo quam Nigram aquam vocāt, qui Suarceburgum, Misenę oppidum, præterfluens in Muldam infunditur, reperiri apud Geor. Agricolam legimus. Apparet itaque macularum diuersitatem aquis ascribendam esse, Bellonius certè quod Trutta multigena sit, id ex stellis (maculis) vix statui posse putat, inquiens diuersos amnes eiusdem generis pisces diuerso modo pictos habere. Ex Rilla enim Neustriæ flumine, Truttas varijs notis pictas videri, alijs atq. alijs multum diuersas, tametsi in eodem tractu ceperis, idque & in aliarū quoq. regionum piscibus posse obseruari. Quamuis autem Truttarum vna peculiariter Salmonata cognominari meruerit, quòd Salmonibus magnitudine ferè æqualis sit, cæteræ tamen etiam multa cum Salmonibus communia habent, adeo vt Rondeletius Truttas Salmones vocari non sit dedignatus; Salmones in marinos, & fluuiatiles diuidens, idque a Plinij vt putat authoritate scribentis: *In Aquitania Salmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur*. Ait autem hunc Plinij locum duplicem sensum habere posse, vel enim vt Salmo fluuiatilis marinis Salmonibus præferatur: de ijs enim piscibus, inquit, Plinius loquitur, qui pro locorum varietate principatum obtineant, vel vt Salmo fluuiatilis marinis omnibus pręstet. (quam posteriorem interpretionem probat Gesnerus. Ego Salmonem fluuiatilem, non Truttam, sed qui in fluuijs capitur, Salmonem intelligo.) Sed Salmones marinos esse experientia comprobat: in Ligeri enim, Garumna, Rheno, & alijs Galliæ, & Germaniæ fluminibus certum est capi Salmones etiam nonnunquam miræ magnitudinis è mari illuc profectos, in quibus fluminibus aliquandiu enutriti, pinguissimi, suauissimi, atq. lautissimi redduntur. Qui in fluuijs reperiuntur, aliundè non profecti, Truttæ vocantur. Quod si cui mirum id videatur, contempletur quæso diligentiùs Salmonis, ac Truttæ speciem, ac notas singulas, is procul dubio eas omnes adeo cōsentire perspiciet, vt facilè mihi sit assensurus. Hoc ego in Salmone, & Trutta magna quam Salmonatam vulgus nostrum vocat, sum expertus, nec notam vllam qua distingui possent, comperi. Idem periculum feci in Salmone paruo, & eiusdem magnitudinis Trutta, atque eandem in his similitudinem comperi. Id omnibus commune est, ꝙ posteriorem dorsi pinnam paruam habent, & subrotundā pinguemque. Hactenus Rondeletius. Sunt sane Truttæ, & Salmoni multa communia forma nempe tota & corporis partes externæ, & internæ: caro rubicunda squamæ exiles, maculæ, seu pūcta, magnitudo, formæ mutatio, circa rostrum præsertim, ac simul nominis: in Truttis Salmonatis peculiariter: ascensus ad summas aquas, saltuum vis, & agilitas, suauitas in cibo: quamobrem non est mirum si ex Truttis illis, quas Germani Lachszforen appellant, aliqui ætatis progressu Salmones fieri putauerunt: Pinnis etiā quatuor natant, quemadmodum Salmo. Cauda verò maximè inuicem distinguuntur. In Salmonibus enim ea gracilescit, in Truttis semper lata est: in illis pinna caudæ longa & bifida, vt in

Trutta flauicoloris. — *Differentia à maculis.* — *Trutta Salmonata.* — *a li.9.c.18.* — *Truttę cum Salmone maximam esse affinitatem.* — *Vt à salmone distinguatur.*

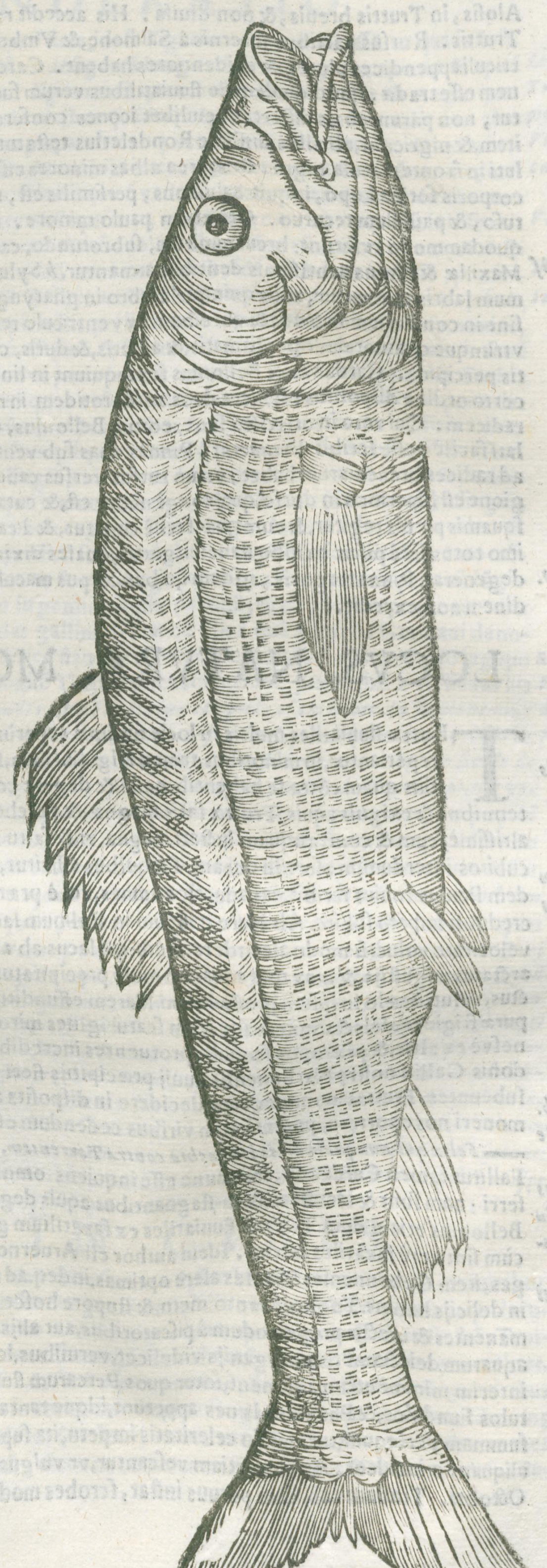
F G H

Aliis,

Trutta fluuiatilis Gesn.



Trutta nostra in qua pinnam aliam in dorso desidero.



Alosis, in Truttis breuis, & non diuisa. His accedit rostrum acutius in Salmonibus, quàm in Truttis. Rursus partibus internis à Salmone, & Vmbra fluuiatili non differunt, nisi quod ventriculi appendices plures, & euidentiores habent. Cardanus formam Truttis omnibus communem esse tradit, quod quidem de fluuiatilibus verum fuerit, nam quæ Salmonata cognominatur, non parum ab ijs differt, vt cuilibet icones conferenti notum esse potest. Quæ flauescunt item, & nigricant, ab albis differre Rondeletius testatur, quoniam illis rostrum sit acutius, & veluti in fronte macula nigra. Præterea albas minores esse, & carne minus flauescente. Fluuiatilis corporis forma Lupo, inquit Saluianus, persimilis est, rostro tamen minus extento, magis retuso, & paululum recuruo. Ore etiam paulo minore. Albæ testante Rondel. capite Mugilem quodammodo referunt: breui nimirum, subrotundo, carnoso vel potius pingui, coloris lactei. Maxillæ & lingua acutissimis dentibus armantur. *b* Syluius sex eorum ordines esse scribit, primum labris connatum, alios quinque à labro in pharyngem abscendentes, in quo tamen dentes sint in contrarium hamati, & qui cibum ex ventriculo regredi prohibeant. Idem ait branchias vtrimque quatuor dentibus hamatis, & asperis, & duris, contumaces habere · quæ verba non satis percipio. Cardanus, & Bellonius sex inquiunt in lingua dentes habere: addit Cardanus, & certo ordine dispositos: scilicet duos antè, totidem in medio ad latera positos, reliquos iuxta radicem. Qui vero in oris rictu sunt, eorum Bellonius, quinque ordines in superiori parte palati facilè posse scribit dinumerari. Pinnas duas sub ventre superiori tergoris oppositas, & duas ad radices branchiarum habet, vnam rursus versus caudam, proximè ad anum, quæ item è regione est superioris in dorso, quæ longè minor est, & cutacea. Oculos habet rubentes. Corpus squamis paruis tegitur, & cute quæ facilè rugatur, & à carne diuellitur, absceditque. Dorsum imo totus ferè piscis ex albo flauescit guttis, quales diximus, Cauda in breuem, & latam pinnam degenerat. Pinna tergoris, ijsdem quibus corpus maculis conspersa est. Cubitalem magnitudinem non excedit.

Forma. *Dentes.* b *Lib. de dis sect. corp.* *Pinna.* *Squama.* *Color.* *Magnitudo.*

LOCVS. NATVRA. MORES. PARTVS.

Truttæ fluuiatiles multis in locis optimæ reperiuntur: & quamuis in maiorib. fluuijs etiã reperiantur, in minoribus tamen frigidioribus, saxosis, & inter montes delabentib. potiùs quàm cõtra se habentib. nasci, & degere constat. In altis item montium riuis etiã tenuibus & exiguis aquis, Truttæ satis magnæ, & pulcherrimæ reperiuntur. Ascendunt etiam altissimè, cum & contra aquam luctari magna vi, & saltu se promouere, ad tres, vel quatuor ferè cubitos interdum, in ascensu queant. Ex quibus efficitur, vt haud falsa esse credamus, quæ de ijsdem Paulus Iouius scribit, eas aduersos amnes, vel è præruptissimis etiam cautib. decidentes incredibili impetu subire. Ab Nare n. fluuio in Velinum lacum, qui hodie Pedelucus est, stupenda velocitate volucrũ modo ascendere credi: qui lacus ab altissimo montis vertice certis primo coarctatus angustijs, & mox tota aquarum mole pręcipitatus, nec subiectis quidem cautib. madefactus, veluti è cælo in ipsum profluentem Narem effunditur. Testatur etiã Rondel. propter aquæ puræ frigideq. delectationem aquarum scaturigines miro desiderio conquirere, & in fontes amnesvè ex altis, & præruptis scopulis prouentes incredibili impetu ferri, id quod, inquit, in Gardonis Galliæ nostrę Narbonensis fluuij præcipitijs fieri experientia compertum est: in ea enim subeuntes Truttas nonnunquam decidere in disposita à rusticis retia, quarum temeritate admoneri nos oportere, potentiorum viribus cedendum esse, vt illud prudentissimè dictum sit.
—*Felix qui nunquam direxit brachia contra Torrentem.* Semper enim loca sublimiora petunt. Fallitur tamen Cardanus, commune esse inquiens omnibus Truttis aduersus fluminum cursus ferri: nam sunt & lacustres, & in stagnantibus aquis degentes, quæ contra aquas non nituntur. Bellonius etiam dum Truttas fluuiatiles ex saxatilium genere esse inquit, impropriè loquitur, cùm sint verè saxatiles marini. Idem author est Aruernos, Burgundiones, ac Picardos, aut Belgas, item Gebennenses Truttas alere optimas, indeq. ad alios Galliæ populos deferri, magnisq. in delicijs haberi. Tonitrua tanto metu, & stupore hosce pisces afficere aiunt, vt quãdoque loco manentes & erectæ propemodum à piscatoribus, aut alijs vulnerentur, & capiantur. Vescuntur aquarum delectamẽtis phryganijs videlicet, vermibus, locustis aquaticis, & limacibus. A piscib. interim minimè etiam abstinent, inter quos Percarum fluuiatilium sobolem in primis, & barbatulos Fundulos, & Phoxinos læues appetunt, idque tanta sæpe auiditate vt dum ab ima aqua ad summam persequuntur, nimio celeritatis impetu, ita supra aquam efferantur, vt vel in scaphas aliquando incidant. An auro etiam vescantur, vt vulgus autumat, aliàs dicetur. Pariunt mense Octobri. Tradunt eas, cùm paruus instar, scrobes modicas facere.

Quib. aquis gaudeant. *Aduersis amnibus natas* *Potentiorib. cedendũ esse* *Non omnes aduersis flu minibus natare.* *Tonitrua ti met.* *Cibus.*

CAPIEN-

CAPIENDI RATIO.

SCribit Gesnerus legib. piscatorijs apud suos, idest Tigurinos interdictū esse, ne qua influētibus aquis Trutta, quę nondū iustā ac designatā longitudinem attigerit, capiatur: & apud Bauaros pręscriptā esse mensurā ad digitos ferè quatuordecim. Idē refert ab Anglo quodam sese accepisse, in Anglia Truttas, vel manibus quādoq. cōprehendi, dum sub radicibus alnorum, & salicum stabulanť. à piscatore enim palpari fricariq. ventrē, eaq. delectatione delectari videri hos pisces, donec ille manū promouēs, branchijs iniecerit, ac retinuerit. Eiusdē capturę meminit Arnoldus Villanouanus. Instāte partu modicas ī vado scrobes excitare modò dicebamus. Iuxta has cōmorantes, adhibita noctu face obstupescere, neq. fugere aiunt, itaq. fuscinis feriri. Sunt quoq. qui riuis montanis quibus Truttæ aluntū, à solitis alueis diuersis, pisces hoc aqua destitutos, & in sicco relictos capiunt. Inescant verò vermiculis quibusdā testa dura inclusis, præsertim qui in fontibus frigidis reperiunť. Idē Gesner. ex libello Germanico de inescationb. pisciū, escā ad Truttas & Thymallos abundè capiendos pręscribit istiusmodi: Gallinā nigrā excauabis, & immittes tria ouorū lutea; croci quantū est pisū, & foramine rursus consuto, gallinam in fimū equinū abdes p tres aut quatuor dies, donec putrescat, & vermiculi flaui in ea appareāt. De his vnū cū piscari libuerit, in hamū infiges, reliquos vasculo inclusos seruabis. Rem mirā experieris. Idē deniq. ex alio libello quodam manuscripto de piscibus decipiēdis, præsertim additis hamo figmētis, quæ muscas aut insecta quib. pisces quiq. delectanť. q̄ proximè referāt: hæc ferè refert. Ad Truttas (Aprili mense, puto,) Muscā finges, cui corpus è serico rubeat, caput virescat, additis alis gallinaceis russis. Maio mense corporis alueū, è serico, rubro & auro (filis aureis) effinges, caput nigrū: alas verò addes de pennis rubris caponū. Iunio corpus formeť è serico cæruleo & auro, caput flauū esto, alæ verò pennis perdicū subalarib. Iulio corp⁹ è serico viridi, & auro mētieris, caput facies cæruleū, alas autē è pennis flauis. Augusto, corpus fiat è pennis pauonū lōgioribus (speculis fortè vel oculis, & vocant in pennis caudæ pauonū) circū alligata penna aureola: caput flauū, alæ de pēnis medijs inter alas gallinæ syluaticæ illius, quā à corylis Germani denominant. Septembri corpus fingatur de serico flauo & rubro, caput fuscū, cū alis de dorso lagopodis, quam perdicem albam nominant. Similē Truttas piscandi rationē præscribit a Aelianus his verbis: *Huiuscemodi Macedonicam piscandi rationē auditione comprehensam habeo. In fluuio nomine Astrao, q inter Beraā, & Thessalonicē medius fluit, distincti varijs colorib. pisces (nomine ab incolis interrogando) gignuntur, qui indigenis muscis in fluuio volitantib. pastum sibi cōparant. Eę nec simile de specie quicquam aliarum muscarum habēt, quę vbiq. sunt; nec ad apum similitudinē accedunt, nec vesparum, nec deniq. Anthedonem, crabronum, speciem gerunt; harum tamen aliquam cuiusque propriā particulam refertur, nam in audacia quiddam simile cæterarum muscarum habent, tū magnitudine Anthedoni similes sunt, tum vesparum colorem redunt, & similiter quidem atque apes bombis strepunt. Eas Hippuros appellant indigine. Eæ ad summam aquam versantes sui gratia alimenti piscium nationē non latent. Nam vt ex his quispiam earum aliquam per summa apparētem conspexit, silentio summas aquas subiens, ne prędam aqua agitatione loco moueat, proximè ad illius vmbrā accedit: & quemadmodū vel de grege ouē Lupus, vel anserē ex coborte Aquila rapit; sic is ore biante, atq. imminente eā deuorat. Quod quidem ipsum etsi piscatores haud quaquam ignorant, non ijs tamen muscis ad inescandos pisces vtuntur: Simul enim ac hominis manu continguntur, & natiuū colorē perdunt, & penna euanescunt, & inepti ad escam piscium omnino redduntur. Quæ causa est, cur earū odio incensi, ipsas à se detestentur. Verūtamen qui piscandi scientiam cognitionemque pręclarè tenent, captiosa quadam machinatione atq. solertia eiusmodi pisces circumueniunt: Purpurascente enim lana hamum circumueniunt, & ad eandem lanam gallinacei pennas duas è barba seu paleis cerei coloris speciem similitudinemq. gerentes; ac commodant. Quaternum cubitorum arundo est, totidem est linea: has abstrusas insidias in flumen de ijciunt: pisces colore illecti, cupidè pergunt cōtrauenire, ac nimirum lautum cibum se habituros ex pulchro aspectu arbitrantes, hamatis escis configuntur, ijsdemque acerbis captiui fruuntur.*

Leges de Truttis capiendis.

Vt manibus capiantur.

Vt fuscinis.

Vt inescentur.

a L. 15. c. 1.

Vt à Macedonibus capiantur.

Hippurus Musca genus.

VSVS IN CIBIS.

TRutta, siue ea fluuiatilis sit, de qua nunc sermo est, siue lacustris omnium, qui in dulcibus aquis generantur, æquali cunctarum gentium iudicio censetur, inquit Iouius, qui lacustrem potissimùm intelligit, cuius maculæ nigræ sunt, quapropter Gillius scribēs Truttas, quæ maculis purpurascunt, meliores existimari, fallitur. Lacustres enim suauitate præcellunt. Rectiùs itaq. salubriores haberi dixisset, & sunt certè, maximè, si in frigidioribus & purioribus amnibus procreatæ sint: quæque aduerso eorundem impetu fatigantur, atque occurrentibus inę qualium vadorum petris illisę castigatiora, (vt Ionij verbis vtar) sumina, & aridiusculas carnes ostendunt. Grauior lapsus Cardani est, dicentis commune esse omnibus Truttis aduersus flu-

Truttę quę suauiores.

minum curſumferri, indeque carnẽ non ſolum ſuauiorem, ſed & ſalubriorem eſſe: Nam neq. Truttæ omnes fluuiatiles ſunt: & lacuſtres, cùm pinguiores ſint, ſuauiores ſunt, non autẽ ſalubriores. *Recẽtes optimas eſſe.* Sunt qui omni tempore bonas eſſe dicunt. Alij Aprili & Maio menſibus potiſſimùm: circa mediũ verò Octobris quòd tunc pariant, deteriores haberi. Recenter captæ comedi debent. Mortuæ enim pauciſſimis horis ſummam illam ſaporis gratiā amittunt: quoniam ob pinguem illam teneritudinem, quàm ocyſſimè putreſcunt. *Apparatus.* Coquũtur (inquit Iouius) conciſæ in tabellas, in lebetibus lapideis torno fabricatis, ſimplici in aqua, multo ſale indito, aliaq. ſubinde accerſita condimenta aſpernantur, muſco enim quodam pruinæ ſimili paulò pòſt emiſſo, rubentes pulpæ protinus eſfloreſcunt, ita vt cùm refrixerint, multò gratiores eſſe videantur. Morus nobilis paraſitus, (eodem Iouio referente) qui plurima eruditaq. in obſonijs pulmenta commentus eſt, & Truttā cubitalem in præpinguis capi iure coquendā eſſe cenſebat. Platina conſciſam in fruſta ac ſalitā, in cacabo, ita vt ſurſum verſus inciſura vertatur, ex aqua & aceto ita moderatè impoſito, vt neque ſal diluatur, neque plus quàm duobus digitis aqua immineat, coqui debere arbitratur: vbi deſpumaueris, deinceps lento quoad fieri poteſt igne, efferuere: coctam, & in pinace extenſam non nihil exiccari, aromatibus dulcibus inſpergi, ac cum leucophago bene zinziberato comedi: paruam verò exenteratam & bene ſquamatam integram, hinc dextra, hinc ſiniſtra, à capite ad caudā incidi; inciſuris ſalem indi ac per horas duas inter duas tabulas opprimi. Farina deinde inuolutā in oleo perlentè frigi. Coctam hoc modo ad quatuor, aut quinque dies ſeruari. Quouis autem modo edatur, duræ concoctionis eſſe. Saluianus eo condimento, quod vulgò Acarpionare dicunt paratas, non ſolùm iucundiſſimè ſapere ſcribit, ſed in multos etiam dies ſeruari poſſe. In Malaca Indiæ regione tanta teſte Scaligero Truttarum copia, vt ſalitas ſeruent ad commeatus: Caiuba, inquit, vocant. *Sale condiri* Geſnerus quoq. fluuiatiles è Ticino ſalſas ſe guſtaſſe ait: ſaliri verò ferè capite amputato. *Vſus in medicina.* Idem ex libro Germanico manuſcripto ad mariſcas ſiuè ficus ani, hoc recitat remedium: Spongiæ portiuncula adipe Truttæ madens, certo experimento imponitur.

DE TRVTTA FLVVIATILI ALTERA. Cap. XIII.

HVCH apud Bauaros (inquit Geſnerus) nuncupatur piſcis boni ſaporis, Truttis nõ nihil cognatus, cùm aliàs vt pictura oſtendit, quam ad viuum expreſſam Achilles Pryminius Caſſarus, præſtantiſſimus Auguſtę Vindelicorũ medicus ad me miſit; tùm quòd pinnullā illā adipoſam ſimiliter in fine dorſi habet, & punctis variatur: ſicut & icon noſtra, & quæ in libro Bauaricarum conſtitutionum publicato habetur: *Nomen.* præ ſe ferunt: in quo etiam menſura huius piſcis proponitur, duodecim aut tredecim digiti, quibus breuior vendi non debeat. Auguſtæ, vt audio hic piſcis vocatur ein Rot, vel Rottle, à colore rubicundo, quæ nomina noſtri Vmblis (vt Sabaudi nominant) lacuſtribus tribuunt. Voracẽ eſſe aiunt, in cibo Truttis inferiorem. in Carinthia Huchæ rubræ (Ron Huechen) quædam cognominantur in fluuijs, eas Salmoni cõparant: carne etiam rubra & boni ſaporis eſſe aiunt, ſaliri vt inueterentur, ſolere: quod quomodo fiat Baltaſar Stendelius ad finem lib. 4 Opſopœię ſuę Germanicæ docet. *Color.* Colores huius piſcis in pictura noſtra huiuſmodi ferè apparent. Aureolus color paſſim aſperſus eſt, copioſius tamẽ circa branchias & oculos. Pinnæ circa branchias rubicundæ ſunt: cæterę omnes, ſicut & cauda, fuſcę & maculoſę punctis partim nigricantibus, partim aureis. Dorſum fuſcum eſt, vtrimq. ad Indicum vel cæruleum colorem vergẽs, vbi & punctis nigris creberrimis diſtinguitur. Linea nigra & recta ferè à branchijs ad caudam fertur. Latera media maculis quibuſdam ſubcæruleis per interualla diſtinguuntur. Vẽter candicat. Circa roſtrum & branchiarum opercula roſeus ferè color, &c. in capite etiā viridis aliqua ex parte. Huchas iſtas quidam icone noſtra inſpecta in quibuſdā Germaniæ locis ali in piſcinis nobis referebant: & in Traga flumine Carinthiæ reperiri; ætatis progreſſu in Salmones conuerti (ſpecie roſtri nimirum) ſicut & lacuſtres Truttæ, quanquam & aliæ Truttæ Salmonum ſpeciem præ ſe ferunt. Hucuſque ille appoſita hac icone.

Hunc Germanorum.



A DE THYMALLO. Cap. XIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVI nobiliſſimi huius piſcis ex antiquioribus mentionem faciat, inuenio neminem
prçter D. Ambroſium inter latinos,& Aelianum inter Græcos,qui Thymallũ,nõ *Thymallus.*
Thymalum,vt Saluianus contendit,appellant,& cur ſic appelletur,vterq.rationẽ
reddidit,quod thymum oleat,vnde Gillius & Rondelet.ipſum quoq.piſcem Thy *Thymus piſcis.*
mum latinè dixerunt. Seruat etiamnũ apud Ticinenſes,& in toto penè ſtatu Me-
diolanenſi veteris nomenclaturæ veſtigium: Temalo , Temelo, Temolo,& Temero appellatus:
quas voces nonnulli apud veteres nullam huius piſcis mentionem extare arbitrantes tanquam *Temarus.*
Latinas protulerunt. Teſtatur Geſnerus fuiſſe qui in Italia Temarum vocatum eſſe conijciebant,
quaſi temerarium,quòd ſtolidus ſit piſcis & facilè capiatur:quibus ipſe non aſſentitur, veriſimi-
lius ſibi videri inquiens vel à Thymo,vel à Thymallo detortum eſſe. Apud Albertum & Iſidorũ *Vmbra.*
Tunallus,& Titimallus corruptè ſcriptum reperitur pro Thymallo. Sabaudi Vmbram dicunt:itẽ
B Angli:Rõdeletius verò & Bellonius alium ab hoc pro fluuiatili Vmbra exhibẽt,vt ſubinde pate-
bit Germanis Aeſch, vel Aſch vocatur,à colore cinereo(vt Geſnerus conijcit)qui eodem nomi
ne ipſis indicatur,cùm in hoc piſce minus,inquit,quàm cæteris pleriſque ſquamoſis candidus aut
argenteus ſit,ſed magis cinereus & punctis aſperſus nigris,vt cinis carbonũ particulis aut fauil-
lis nigris: At verò quid ſi quaſi delicatum quempiã piſcem eo nomine vocari dicamus quo ſcili-
cet veſcentes,tanquam eſca piſces capiantur,nam Aeſch idem etiam eſt quod eſca. Idem Geſn.
apud ſuos nomen pro ætatis diuerſitate immutare ait : primoq. anno nominari Kreſzling vel
Greſzling; hocq; nomen Gobioni fluuiatili etiam attribui; è quo Thymallum fieri quidam falsò
(inquit) putant. Diſcernitur quidem facilè, cùm aliàs,tùm quòd Tymallus vtcunque paruus pin
nulam in dorſo poſteriorem paruam oſtendit,ſicut Truttarum genera;qua Gobio fluuiatilis ſem
per caret. Anno ſecundo,ein Knab,ein Yſer,aut Iſerle. Tertio ein Aeſc. In Rheno circa Scaphu-
ſiam anno tertio vocari quoque intellexit ein Mittler:quarto demum ein Aeſch, vel Aeſch,cùm
parere incipit. Ex ſuis deniq.piſcatorib. Thymallum paruũ alio nomine appellare ein Kornling.
Angli non ſolum Omber, ſed alicubi etiam à Graylyng nuncupari Turnerus tradit in epiſtola
ad Geſnerum. Poloni Lipien,Bohemi Lipan.

C GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

TRuttacei generis Thymallũ eſſe cũ pinnarũ ſitus , tùm totius corporis figura indicant. *a L.14.c.22*
Eratq.a Aelian. Truttis,ſi eas notas ſibi habuiſſet,potius quã vel Lupis vel Cephalis,
quorum communem & mediã ſpeciem ſimilitudinemq. gerere ſcribit,aſſimilaturus:quã *Caput.*
quam & his non ſit abſimilis multũ:ſimilior interim Mugili,quã Lupo. Caput pro corporis ratio- *Os.*
ne paruũ,in acutũ tendit. Os aperit nõ lõgo,ſed quadrato ferè hiatu. Ventre eſt prominentiore. *Venter.*
Rondel.latiorẽ,magiſq.ventroſum pinxit,quã par eſt. Pinnas duas habet ad brãchias,duas alias *Pinna.*
in vẽtre inferiore,a podice vnã. In dorſo prior magna eſt, maculis multis pulchrè varia:infra par
tim nigris,partim ſubrubentib. ſuprà rubicũdis tantũ. Cauda ĩ duas latas pinnas deſinit. Rõdel. *Cauda.*
corpore ait eſſe cæruleo:Bellon. verò tergus ex liuido in opacũ tendere,& Geſner fuſcũ id vel *Color.*
ſubcinereum facit: At qui hic exprimit:Rondel.ſubſcribit:fieriq. poteſt,quòd vel loci,vel ætatis
ratione euariet. Lineas per latera rectas habet, quarũ quæ ea diuidit à ſuperiori brãchiæ angulo *Linea.*
ſpineo orit,rectà ad caudã defertur:ſunt & aliæ per totũ corpus non paucę,ſingulæque per ſin-
gulos ſquamarũ verſus nõ rectę,ſed innumeris veluti arcubus minimis triangulis vndatæ;quod
D veluti operoſũ pictores noſtri(inquit Geſnerus)nõ indicarũt. Obſcurè ſanè & in meo piſce quẽ
ad viuum depictũ in muſæo reſeruo,pictor eas expreſſit. Latera præterea modo pluribus , modò
paucis punctis & lituris nigris temerè aſperguntur. Vidiſſe ſe idem Geſnerus in fine Decembris
aliquando ſingulis tantùm vtrimq.ad branchias lituris inſignem ſcribit, aliumque initio Iunij , *Squama.*
vno aut altero puncto vix apparente, Squamæ ex eiuſ dẽ obſeruatione,ſingulæ ferè ῥομβοειδεῖς
ſunt,hoc eſt rhombi figuram imitantur. Latera enim,inquit,earum vtrimque,circuli ſegmentũ re-
ferunt,ſuprà verò infraq.in cunei acumen tẽdunt;quod tamen in iconibus ſuis expreſſũ negat. *Branchiæ.*
Branchias habet vtrimq.quaternas,& vt Bellonius addit, Harengi & Sardinę modò,ſolidiorib.
barbulis obſeptas;quæ etiã ad fauces circa orificiũ œſophagi aſperitatibus horrent,vncinatiſq.
oſſiculis conſtant. Idem Bellonius linguam oſtendere albam ſcribit, dentibuſq carere,imo ne vl- *Dentes.*
lis quidem rudimentis eorũ præditũ eſſe:è contrario Geſnerus pro dentibus,inferius ſuperiuſ-
que labrum exaſperari , limæ inſtar , introrſum profitetur : & Bellonium haud benè iſthæc exa-
minaſſe apparet:nam aliàs Lauaretum Gallicè dictum piſcem oſſicula ad fauces atque œſophagi

ingressũ vtrimq. habere ſenis hinc inde denticulis ait, vt in Themolo cõmunita; cùm alioqui in Thymallis, & in Lauaretis ſuis nihil quicquam tale reperias. Ventriculum habet mediocrem, inteſtina craſſiuſcula, pinguedine multa obuoluta, & vt Bellon. ait, apophyſes plures ex pyloro dependent, à quo ſtatim ſequitur inteſtinum vnum gracile, rotũdum, quod ad rectum tendit, in quo excrementa recipiũtur, & ad anum deferuntur. Idem Bellonius cor tam exiguum habere ſcribit, vt ne ineſſe quidem ei credatur. Splenem Saluianus ſubrubrum facit, Geſn. in ſuo quem manibus tractabit, ferè nigricare aſſerit. Bellonio teſte hic tam magnus eſt ferè in hoc piſce, quàm hepar, quod in nullo alio piſce, inquit, vnquam videram: oblõgus, rubra pinguedine mixtus. Vnicus hepati lobus eſt, vt idem Bellonius obſeruauit, ſtatim vbi gula finit, ſtomachum amplectens. Saluianus felle carere putat: Bellonius verò tã exiguum id eſſe tradit, vt vix rudimẽtum aliquod eius appareat: & Geſnerus quoque ſuum Thymallum felle caruiſſe negat, ſed flaui, vel ſubaurei coloris id habuiſſe. Bellonius folliculum, piſcium natationi accõmodatum plenum ſemper vidit, ac per ſpinam delatum. Cùm maximè augenti, ad cubitalem magnitudinẽ, teſte Aeliano, excreſcit: etſi qui crebrius capiuntur, minores ſint, & vt Saluianus ait, libram non excedant. Longitudo ad latitudinem ferè quintupla eſt, cauda etiam computata, vt Geſnerus aduertit in eo quem manibus tractans deſcripſit, latus enim erat digitos tres, longus quatuordecim.

Partes interna.

Magnitudo.

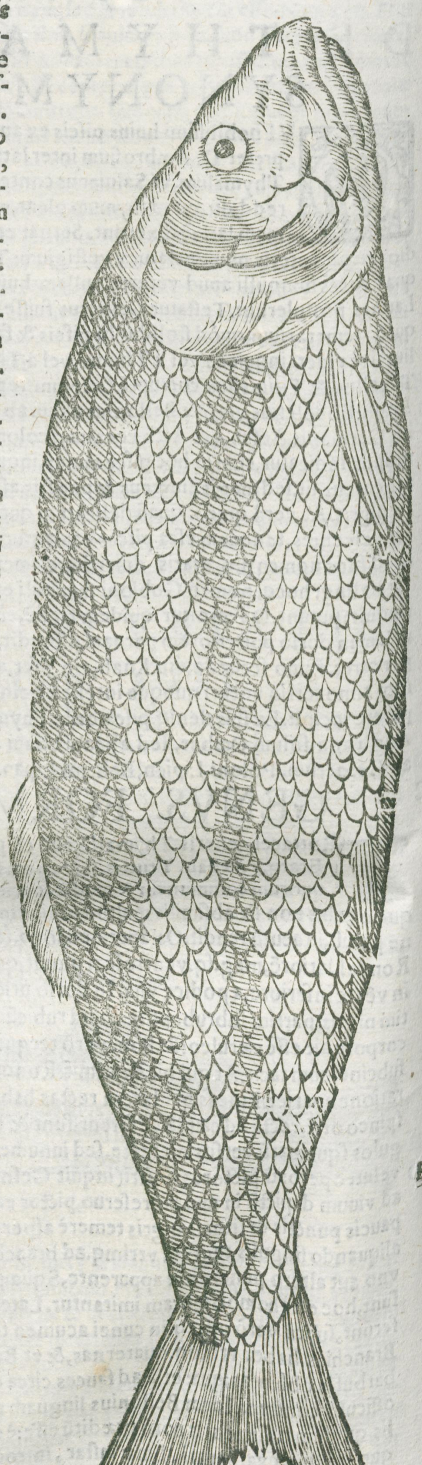
LOCVS. NATVRA. MORES.

THymallum, inquit Aelianus, Ticinus Italiæ fluuius procreat: non tamen ſolus, ſed Ticino proximi etiam alij, Atheſis. ſ. Abdua, alias Addua, Ambra, Padus. De Atheſi teſtimoniũ extat D. Ambroſij: a *Neque te*, inquit, *inhonoratũ noſtra proſecutione Thymalle dimittam, cui à flore nomen inoleuit, ſeu Ticini vada te fluminis, ſeu amœni Atheſis vnda nutrierit, &c.* In Abdua, & Ambra pellucidis fluminib frequẽtes quoq. eſſe Cardanus Mediolanenſis ſcribit in Pado rariùs capi aiunt. Alibi Saluianus capi negat, quod quidẽ ſi de Italia loquitur, verum fortè fuerit; nam alioqui in alijs quoq. fluminib. capitur, vt in Limago in Heluetijs, & pleriſque alijs teſte Geſnero, qui ex alpib. oriuntur fluuijs, ſatis frequentes ſunt: abundatq. ijs Floha Miſenorũ, vt Georg. Fabritius teſtatur. Reperiũtur, & in Rheno, ſed pauci, ſicuti, & in magnis alijs fluminibus, quos ex paruis, & riuis etiam qñq. ſubeunt, vt & lacus quoſdam, Larium, Lemanum, Acronium, vt idẽ Geſn. ſe intellexiſſe refert: in quib. tamen niſi circa ſaxa reperiuntur, præſertim cum minores ſunt. In montanis, & præcipitibus fluuijs, ac riuis magis quã vlli alij piſces Truttis tantũ exceptis capiũtur, propterea quòd puras, frigidas, & ſaxoſas aquas amẽt,

a li. 5. Hex. cap. 2.

quas aquas potiſſimum amens.

vnde



E

F

G

H

A vnde hos pisces, item Truttas Albertus lapidosos pisces vocauit: cæterùm toto cælo errat, cùm Thymallos marinos pisces esse scribit alicubi. Viuaces validosq. pisces esse dicunt pro sua videlicet magnitudine, etiam extra aquam iam captos. Dicunt & auro vesci, quod & de Vmbra fluuiatili scribit Rondeletius, & vulgò etiam de alijs quibusdam piscibus referunt, inquit Gesnerus, vt Carpione Benaci, & Truttis quibusdam lacustribus, quas Vmblas vocant Sabaudi; & Galli de Lauareto suo: quibus etiam Emblonem quendam Gallis, aut Sabaudis appellatum Bellonius adnumerat in singularibus suis: sed singulorũ, inquit idem, vẽtriculis dissectis inspectisq. curiosiùs interaneis, non auro, sed alijs, peculiaribus, cibis eos viuere deprehendi: & rursus in libro de aquatilibus: Vescitur, inquit, non auro, vt plerique putant, sed vt approbat Aelianus, insectis aquatilibus, deiectamentis, mille pedibus, pediculis, caridibus, pulicibus aquaticis, ac terrestribus: ego Scarabæum terrestrem aliàs in eius ventriculi fundo reperi. Sic ille. Aelianus quidem alia, quàm culice, quem Græci Conopen vocant, esca Thymallum capi negat, vt modò apparebit. Gesnerus tamen fieri posse credit, vt minutulæ quædam auri micæ ab his deuorentur, appetentibus fortè propter splendorem: sicut & calculi quidam splendẽtes, & arenæ ab auibus, inquit, deuorantur; in primis quidem à Tymallis, qui in fluuijs montanis & auriferis degunt: existimat itaque hos pisces alia ratione χρυσοφάγες, idest, auriuoros appellari, quòd cùm lautiores, maiorique in pretio sint, obsophagorum quorundam aurum consumant, & loculos exhauriant, qua nimirum ratione alios quoque ἀνθρωποφάγες dictos fuisse non semel annotauimus. Saluianus pisciculis vesci profitetur, & Volaterrano fidem habendã esse iure optimo negat, qui Thymallum non alio cibo, quàm thymo herba viuere scribit: id enim nemo tradit alius, sed thymum redolere duntaxat. Aelianus: *Piscem Thymallum*, inquit, *sic nominatum Ticinus Italiæ fluuius procreat, &c. Eius capti odor non indignam admirationem habet. non enim vt cæteri pisces pisculentum quendam mittit odorem imò verò existimes te eius gentilem herbam, recentem ex terra lectam manibus tenere. Tanta sanè odoris suauitate fragat, vt qui eum ipsum non videt, gratissimam apibus herbam, vnde nomẽ duxit, in manu latere putet.* De eodem odore D. Ambrosius: *Neque te inhonoratũ*, inquit, *nostra, prosecutione Thymalle dimittam, cui à flore nomen inoleuit, seu Ticini vada te fluminis, seu amœni Athesis vnda nutrieris, flos es. Denique sermo testatior, quod de eo qui gratam redolet suauitatem, dictum facetè sit: Aut piscem olet, aut florem: Ita idem pronunciatus est piscis odor esse, qui floris. Quid specie tua gratius? quid suauitate iucundius? quid odore fragrantius? Quod mella fragrant: hoc tu corpore tuo spiras.* Saluianus verò nunc quidem Thymallum thymum non redolere scribit, C verè tamen suauiùs, quàm pisces cæteros olere: Cardanus tamen Mediolanensis branchijs thymum olere asserit: audioq. piscatores noctu præsertim, cùm in ripis, ac nauiculis sunt, suaui quodam, & singulari odore hausto, Thymallos pisces, priusquam videant, adesse cognoscere.

Piscis lapidosi qui Alberto.

Auro an vescatur.

Cur auriuorus dictus.

Thymum olere.

CAPIENDI RATIO

RETibus, inquit idem Aelianus, *facillimè capitur: non item hamatis escarum illecebris, non adipe Suis, non serpho,* insecto aut verme simili formicæ, vel culici, Gesnerus, *non chama, nõ alterius piscis intestino, non denique strombi collo, sed solo culice, κώνωπι, improba sanè bestiola, & noctes diesq́. homini tum morsu, tum strepitu suo molesta, quòd hac sola delectetur esca, comprehenditur.* Verùm cùm id nec scriptores alij, nec nostræ ætatis piscatores asserant, neque atque culex ob suam paruitatem hamis affigi; quanta hac in re fides Aeliano, inquit Saluianus, sit habenda, haud scimus: nec etiam Raphaeli Volaterrano scribenti: Thymallus ad hamum non accedit, cùm non alium sanè cibum sectetur quam thymum herbam qua viuit: planè credẽdum est, cùm pisciculos etiam edat, hamisq & retibus, vt experientia ipsa docet, capiatur; cæteris quidẽ D anni temporibus rariùs: Septembri verò mense frequentiùs, propterea quòd eo tempore Venereo stimulo agitatus, huc atque illuc imprudenter excurrat. Gesnerus audisse se refert, Lampredis minimis, quibus vulgare nomen oculos nouenos tribuit, hamo infixis capi: item à viro se erudito nuper cognouisse plumis meleagridum pro esca additis hamo falli. Quo modo verò callidiores piscatores ex plumis auium diuersis anni temporibus diuersa vermium, & volucrium insectorum genera mentientes, hamis tanquam escam addant, recitaui in Trutta.

Culice capi.

Quando magis capiatur

VSVS IN CIBIS.

REcta quidẽ ratione D. Ambrosius, Thymallum cũ in Ticino, tum in Athesi captum, florem quasi ex ceteris piscib. prçcipuè eligendũ appellauit: Etenim cùm pisciũ alij alijs partibus magis cõmendentur, ipse vt & Trutta totus, & vndiquaq. laudari solet. Esse tamen aiunt, qui interiorem tunicam huius piscis ceu cibum summè Apicianũ prædicẽt. Scribit Gesne-

Cur flos Ambrosio dictus

Gesnerus circa Albim fluuium Truttis ipsis præferri se audiuisse: In Ticino, in Athesi, in Adua, inquit Saluianus, captus, nam qui in Pado capitur, multò inferior est, tenerrimus, ac sapidissimus omnium ferè fluuiatilium piscium censetur: vnde non immeritò pluris, quàm quiuis alius piscis venditur, vbi haberi potest. Et maximè Maio mense, in quo quidem vti rarior capitur, sic longè suauior existimatur. Maiorem nonnulli, minorem verò alij celebrant, alij mediocres præferunt. Iam verò non solùm suauitate commendantur hi pisces, verùm etiam salubritate, quandoquidē in purissima, ac rapidissima aqua degunt, vnde à peritioribus medicis, etiam ægris conceduntur, & præ cæteris aquarum dulcium piscibus, saxatilium marinorum loco in cibum dari posse videntur. Quouis modo percommodè coquuntur, fricturam tamen secundum Platinam magis requirunt. Elixandi in vinum frigidum vtiliter immittuntur. Pinguiores tamen meliùs sapiunt assi, inquit Gesnerus. Saluianus verò maiores elixos, & maximè butyro conditos: minores verò assos sapidiores credi scribit. Hic & interranea dissecto ventre eximi non vult, sed satis esse credit, si exteriùs solùm purgentur; existimās felle carere hos pisces, quod tamen Gesnerus negat.

Salubritas. *Apparatus.*

VSVS IN MEDICINA.

IDem Gesn. ex lib. Germanico manuscripto fel Anguillæ, Thymalli, & Tincæ, & porcelli lactentis commisceri scribit, ad aurium remedia. Hoc enim infuso, pelliculas rumpi fluxiones curari, vermes occidi. Multo item piscatores Ticini accolæ adipem Thymalli testante Gillio auribus salutarem conditum seruant: & Saluianus si pinguedo huius piscis Maio mense in vitreum vasculum coniecta Soli exponatur, id quod ex ea distillat, ac in vasculum residet, auribus instillatum, grauitatem auditus discutere, vulneribusq. salutare existimari asserit: Gesnerus verò etiam ex amici cuiusdam sui testimonio, narrare ait piscatores ad Lemanum lacum, è senibus se audiuisse sanguinem huius piscis si in aures infundatur, surditati prodesse, si modò viuēti pisci sanguis detrahatur: ipse verò non de sanguine, sed adipe verum esse putat: & quoniā qui Gallicè loquuntur, hoc narrarunt: facili lapsu sanguinem pro adipe, inquit, accepit, qui auscultabat: hunc enim Galli Sain, quasi Saginam vocant, illum sang. Idem Gesnerus ad oculorum etiam remedia commendari eundem adipem annotauit: cumque aliqua lippitudo, rubor, feruor, aut pterygia, vel vngues in oculis apparent, quotidie binas guttas cum penna instillari iubere aliquos, idque in pueris, & equis consuli. Vidisseq. se puellam chemosi affectā, quod malum, inquit, aliquando exanthemata puerorum sequitur, hoc remedio per septuaginta ferè dies continuato, vt quotidie gutta instillaretur, curatam, rubore mox primis diebus sublato. Addit insuper habere, & pharmacopolas apud suos hunc adipem; & ab ijs maximè ad oculorum remedia, vt maculæ in eis deleantur, peti solere, deinde etiam ad curandas igne, vel aqua adustas partes. Plinius quidem omnim piscium adipem oculis salutarem facit: Dioscoridi verò fluuiatilium duntaxat, ad oculorum claritatem inungitur: in quem vsum liquatur in Sole, melque illi additur.

Fellis vsus. *Adipis.* *Sanguinis.*

DE VMBRA FLVVIATILI.

Cap. XV.

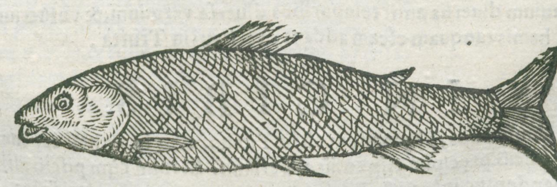
SAluianus quòd in veterum scriptis vnum duntaxat piscem, eundemque marinum Vmbræ nomine celebrari videret, attamen apud Ausonium legeret:

Effugiens oculos celeri leuis Vmbra natatu.

marinam vmbram subire aliquando Mosellam, arbitratum fuisse poetam credit potiùs quàm aliquem fluuiatilium piscium, Vmbræ nomine ab eo celebrari: contrà Rondeletius, & Gesnerus, fluuiatilem à poeta intelligi non dubitant: qui verò is sit, non satis inter eos conuenit. Gesnerus enim videns Thymallum Sabaudis Vmbram (vn Vmbre) vocari, & Anglis Omber, Vmbram Ausonij, Aeliani Thymallum esse conijcit, eoque potissimùm quòd Thymallum in Mostella copiosè capi intelligeret: in primis verò abūdare, vbi Mosella exonenerat in Rhenū, adeo vt vix alij pisces capiantur. Rondel. verò & ante ipsum Bellon. de Vmbra fluuiatili, & Thymallo

Vmbra Ausonij qua.

Vmbra Rondel.



A Thymallo ſeparatis agunt capitibus, tanquã de diuerſis ſpecie piſcibus, Rondeletius vtriuſque iconẽ lectoribus ob oculos præpoſuit. Bellonius verò Vmbrę iconẽ ſtudio omiſit, quòd ad Vmbrã (Vmbrã lacuſtrem) proximè accedat. Piſcis eſt (inquit Rondeletius) non ſolùm nomine, ſed & colore marinis (Vmbris) ſimilis, à quo vtriq. nomen, corpus enim eſt opaci loci modo ſub fuſcũ & ſuboſcurũ, cubitalem magitudinem non excedens. Galli Narbonenſes, demptis Monſpelienſibus, Vmbra vocant. Piſcis eſt ex Truttarum genere, Carpioni Italico corporis aſpectu affinis. Pinnis & earum ſitu à Trutta non differt. Duas itaque branchias habet, duas in ventre, ab ano vnicam, in medio dorſo priorem maiorem, poſteriorem minorem, ſubrotundam & pinguẽ, ſquamas paruas & maculoſas ſimiliter habet. Carnis ſubſtantiã, parteſq. internas omnes eaſdã habet. Capite verò à Truttis differt, quo Carpioni Italico ex Geſnero ſimilis eſt: capite. n. longiore eſt quã Trutta, ore minore, nec tã hiante, roſtro non acuto, ſed obtuſo, maximè in maxilla inferiore, ſine dẽtibus, & ſine magna maxillarũ aſperitate. Oculis eſt patulis, cornea tunica aurea, pupilla nigra, corpus à medio ſenſim gracileſcit, in caudã tamẽ latiuſculã & pinnam bifidam, latiſſimam deficit. A brãchijs ad caudã linea recta. (Hanc in pictura non expreſſit) per medium corpus producta eſt. Brãchiæ intus sũt quaternæ, vẽtriculus longus & ſpiſſus, pinguitudine, quæ lacte cãdi-

B dior eſt, obductus, à quo multæ apophyſes pẽdent. Hepar rubet, cui alligata eſt fellis veſica, fel nigerrimũ eſt. ſplen longus & niger. Inteſtina ſine gyris vllis ad anum demiſſa ſunt. Veſcitur terra aqua, limo, vnaq. cũ his & cum arena auri laminulas haurit: ob id vulgus auro nutriri Vmbrã credit: & reuera in ventriculo & inteſtinis aurũ reperiri certiſſimũ eſt. Carne eſt ſicca & alba, qualis eſt Truttarum paruarũ caro. Hyeme latet: æſtate cum Truttis capitur, cui cũ in ſucco, & ſubſtantia, permultiſq. alijs ſimilis ſit, Truttarum generi, & tractationi ſubiecimus. Pura aqua maximè delectatur. Hæc Rondeletius, nulla coloris facta mentione, quem Bellonius non tacuit: totum hunc piſcem ſub ventre argenteum eſſe ſcribens: dorſum verò terſiſſimum habere, ex liuido opacum.

Vmbrę Rõd. & Bellonij deſcriptio.

Vt à Trutta differat.

Cibus.

Carnis qualitas.

Color.

DE BARBO. Cap. XVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

C Cutacei illi cirri, quæ barbæ quodammodo ſimilitudine ex vtroq. huius piſcis labro dependent, vbiq. ferè terrarum, ei nomen fecerunt. Nobis enim atque Hiſpanis Barbo appellatur: Gallis Barbeau, Barbet, & Barbario Flandris Barbe; Germanis Barb, Barben, Barbel, & Barbyl: Saxonibus priuatim Parme, vt Georgius Agricola recitante Geſnero interpretatur, cũ alibi Cyprinus latus, ſi bene, inquit, memini eo nomine appelletur. Idem Geſnerus idem vocabulum primò Illyricum quoq. facit, ſed mox Illyricè Toporek vocari hunc piſcem tradit. Bellonius Myſtum vocat haud incongruo piſci nomine & Mythum, ſiue Myſtum Memphis vocari teſtatur, & Græcorum vulgò Muſtacatum, à muſtace nimirũ. i. barbitio ſuperioris labri nobis hodieq. muſtacchio nũcupato. Alius verò eſt Myſticetus, barbatus nimirum cetus, vt ſuo loco apparebit. Qui ex veteribus huius piſcis mentionẽ faciat, præter Auſonium, cui Barbus dicitur, inuenio neminẽ; quod cum multi ignorarent, alij Barbonem, alij Barbulum, alij Barbellũ dixerunt. Albertus ẽt Barborum, quidam ineptiſſimè Balbũ. Vulgus Mediolanenſe iam adultos Barbos, aut Barbaros, minores Balbetos, vt Bellonius annotauit. Sunt qui cum Mullis marinis piſcibus, qui & ipſi barbati ſunt, turpiter confundunt.

Barbus cur ſic dictus.

Myſtus.

Muſtacat9.

D

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

COrporis figura Mugiles ferè refert, aut Squalos; nam ſi latitudinẽ ſpectemus, oblõgiuſculus eſt, rotundus, in latera modice cõpreſſus. Differt à Mugilibus, ꝙ pinna, quę in medio eſt dorſi firmiori aculeo innixa eſt: pinnę ventris magis ſunt flauę caudę pinna rubeſcit: Roſtro item eſt longiore, & acutiore, cartilagineo, & pingui. A Squalo ẽt perſpicuis quibuſdam notis differt. Nam cùm in extremo roſtro Squalo ſit os, infra roſtrum inferiore parte illud Barbus habet; vnde & ſuperior eius maxilla paululũ prominet: Labra itẽ lõgè craſſiora ſunt, q̃ Squalo, caputq. compreſſius. Poſtremò è ſuperioris roſtri extremo duę appendices, ex laterib. duę aliæ propendent; quibus & Squalus, & Mugiles carent. Eſt aũt appendicum earum ſubſtantia cutacea quidem, ſed mollis, lubrica, teres, ſubrubra. Venter colore eſt lacteo, latera argenteo, Dorſum ex albo flaueſcit, nigriſq. quibuſdam paruis maculis conſpergitur. Branchias habet quaternas: qua-

Vt à Mugilibus differat.

Vt à Squalo.

Barbe deſcriptio.

Color.

rum

rum rima admodum parua eſt:quamobrē extra aquam ſatis diu viuit. Ab ijſdem linea ad caudam porrecta,minus euidens eſt,quàm in alijs. Dentibus caret. Oculi parui ſunt,pupilla nigra,quam ambit aureus circulus. Fel adhæret iecori. Inteſtina in ſpiras cōtorta,plurima pīguedine oblita. Vterus oblongus eſt & bifidus ouis innumeris refertiſſimus,cùm prægnās eſt piſcis. Pondere plerunq. libræ vnius, quandoq. duarum,rarò trium Saluianus ad octo libras excreuiſſe obſeruauit. Bellonius frequēter in Nilo capi teſtat̄,ſed quomodo Lucius Italicus (inquit) à Gallico differt,ſic Nili Myſtus à noſtro diſſidet. Noſter em̄. Myſtus oblongus eſt,& quaſi teres: Niloticus verò craſſo & recuruo eſt corpore: Eiuſdem tamē coloris ſunt:& eodem modo barbis quatuor,ſeu myſtacibus exornantur. Niloticus noſtrum Cyprinum ipſa forma ferè æmulatur. ventrē enim habet expanſum. Tanta craſſitudine in Nilo proficit,vteū Mēphis libras viginti pēdentē viderim; quo in loco Mythus uel Myſtus dicitur.

Pondus.

Nyſtus Niliacus.

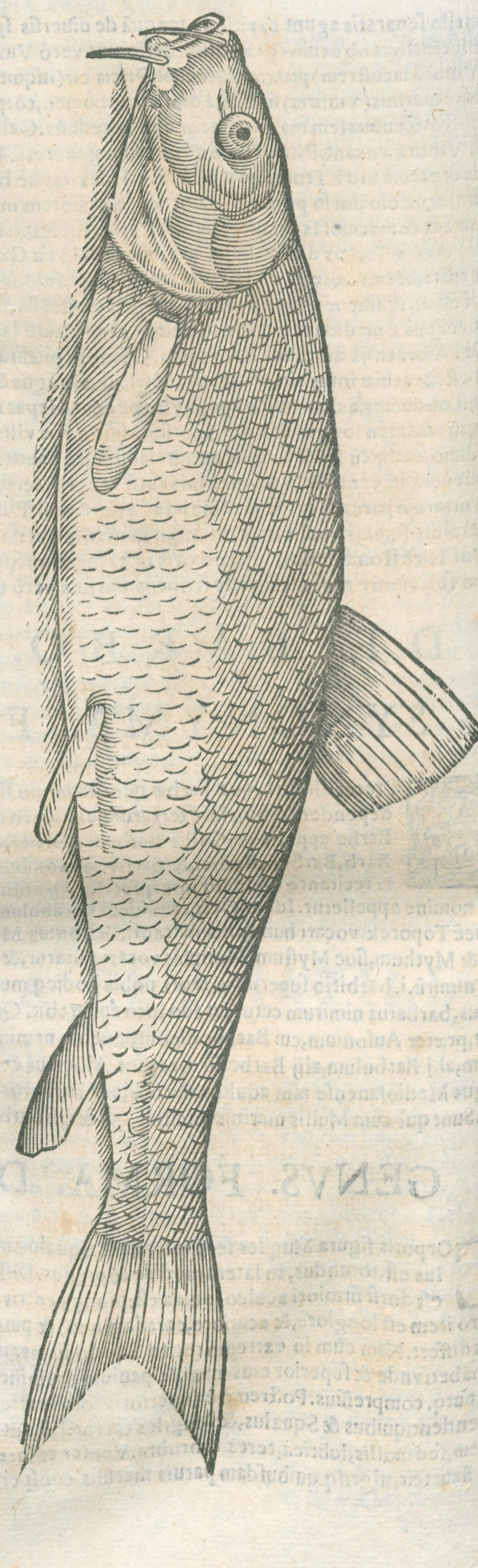
LOCVS. NATVRA. MORES.

IN lacubus quidem etiam naſcitur, ſed cùm multò frequentiùs naſcatur in fluuijs,fluuiatilis potiùs quàm lacuſtris erit dicēdus. Scribit Saluian. paucos eſſe lacus, q̧ Barbis abundent plurimos verò eſſe qui eis carēt:contrà in omnib. fluuijs gigni atque ali; adeoq. iure inter ſuos Moſellę piſces Barbum recenſeri ab Auſonio Albert⁹ author eſt à piſcatorib. ſibi relatum, oua ab eo cuſtodiri, ne ab alijs deuorentur: additq. ſe obſeruaſſe ī cauernis domus ſuæ ad Danubium ſitæ,quotannis poſt æquinoctium autumnale cōgregari hoſce piſces,tantaq. copia conuenire vt manibus etiam capiantur,ita vt meo tēpore (inquit) incolæ loci aliquando decem plauſtra ferè manib. eiecerint. Nam hoc genus piſcis frigus nō ſuſtinet; quare ſemper languidus hyeme inuenitur; æſtate verò mundus & ſanus eſt. Hæc ille. Veſcitur algis, cochleis & piſcibus, & ne ſuo quidē generi parcere dicitur. Albertus cadaueribus

Fluuiatilē eſſe dicendū

Frigus timet.

Cibus.



A ueribus capi quoque scripsit. Degunt gregatim, pariunt inueniunt æstate prope litora. Gesnerus ex piscatorium obseruatione, sub collibus, & ripis prominentibus libenter versari asserit, & porcorum instar fodere, ita vt aliquando in cauernis inhæreant, & pereant: pinasque eorum ab hirudinibus nonnunquam infestari, quas saxis affricantes in fundo aquæ depellant, aut rapidiora fluminis loca petant, vt aquæ impetu elidantur. Apparet verò cum Squalis quandam occultam exercere amicitiam, nam quemadmodum in quouis lacuum, fluminumque Barbarus, ibidem ferè semper, & Squalus reperitur; ita è contrario vbi Squalus, ibi semper etiam Barbus, vt Saluianus refert. Claustra fert, & in piscinis æquè, ac Squalus parit, & pinguescit.

Partus.

Amicitia cũ Squalis.

VSVS IN CIBIS.

Hieronymus Cardanus Barbum frequentem Insubriæ piscem, vilem esse tradit, esseq. de eo adagium, quòd neque frigidus, neque calidus, neque elixus, neque assatus sit bonus. Platina quoque inter bonos pisces, vel quouis etiam modo coctos, connumerandos negat. Verùm si in saxosis & puris fluminib. capiantur, & benè sapiunt, & teneri sunt, concoctu faciles, & boni succi candidaque, & molli carne præditi, sed quæ plurimis spinis firmata est. Ganeones labra præcipuè appetunt, vt Gesnerus ait: Circa caput verò pinguescit. Idem commendari Maio refert ex piscatorum fide circa Rhenum, & alia flumina, vsque ad Iulium: apud suos probari Augusto. Saluianus verò ineunte vere sapidiores quàm reliquis anni temporibus credi scribit. Grandiores natu, maiore sunt in pretio, & melius sapiunt, vt testatur Ausonius his versibus:

Vilem esse.

Quando, & vbi meliores

Tuque per obliqui fauces vexate Sarauì,
Qua bis terna fremunt scopulosis ostia pilis
Cùm defluxisti famæ melioris in amnem
Liberior, laxos exerces Barbe natatus
Tu melior peiore æuo, tibi contigit vni
Spirantum ex numero non illaudata senectus.

Cæterùm quia mollem, & laxam habet carnem, vino feruenti prius imponendum aiunt, quàm elixetur: & quia paruas squamas habet, Rondeletius cum squamis coqui tradit. Cùm assatur C ex feniculis vmbella, aut saluiæ ramusculo, acri aceto, & oleo, persæpe irrorari, si verò frigatur, arancij mali succo conspergi debet. Oua eorum venenata esse dicuntur, vimque nimirum turbandæ alui, & ventriculi subuertendi habere, idque Maio potissimùm tempore, vt Platina testatur. Scribit Antonius Gazius, cùm experiundi gratia duos duntaxat de ouis hisce bolos comedisset, nihil inde aliquot horis postea noxæ percepisse: demum sub horam cœnæ plurimam in ore ventriculi sensisse inflationem, quam vt dissoluerem, inquit, anisum sumpsi, sed frustra. Post horam faciem apparuisse tanquam in syncope, ita vt astantes, & admirari, & de mea salute temere inciperent. Se interim magnam non solùm in stomacho, & ventre, sed omnibus membris externis alterationem, & inæqualem quandam intemperiem in vnaquaque carnis parte sensisse. Tum superuenisse passionem cholericam, donec infrà superq. simul pluries oua purgarentur, magna cum anxietate, & virium prostratione, & maximo vitæ periculo. Affirmat, & Gesnerus quosdam degustatis bis ouis similiter ferè affectos se nouisse, & quendam intra duas horas ab eis assumptis, supra infraque magna cum anxietate, vehementer exinanitum: Quamobrem suadet, vt oua, cum piscis exenteratur, statim eximantur, nec vna cum pisce comedantur. Rondeletius, & Saluianus esse aiunt, qui credant, non per se ipsa Barbi oua hac malefica vi D prædita esse, propterea quòd non semper eorum esum ea symptomata sequantur, cùm constet nonnullos innoxiè vesci, sed eo maximè tempore malefica fieri, cùm salicum, qui ad fluuiorum ripas sunt, floribus in aquam decidentibus vescuntur. Cæterùm cùm eadem vis, neque salicum floribus, neque alijs ipsorum Barborum partibus, quæ ex iisdem aluntur, insit, Rondeletius id idiosyncrasiæ potius tribuendum putat, quàm manifestæ cuipiam qualitati: cui facilè subscribo: Vtcumque tamen est, præstiterit omnino ouis ijs abstinere, cùm sciri nequeat, nunquid Barbi appositi, vel ederint eos flores, vel ab eis abstinuerint.

Apparatus.

Oua an venenata.

Symptomata ex esu eorum.

Oua an semper venenata.

DE

DE CAPITONE AVSONII, siue squalo veterum. Cap. XVII.

SYNONYMA, ETYMVM.

Cauedano. Capidon.

QVemadmodum omnium penè locorum piscis est, quod de hic sermo instituitur, ita quoque vbiq. diuersis appellatur nomenclaturis. Nostri piscatores Cauedanum dicunt. Ferrarienses alijque Padi accolæ Capidonem quasi Capitonem, Placentini ijsque finitimi Cauezalem; circa Larium lacum Cauedum, Caueden, Coueanum, vel potius Caueanum. Quæ omnia nomina à capite facta puto, quandoquidem id cum reliquo corpore collatum, grandiusculum ei contigit: vnde & Gallis plerisque vn Testard appellatur, & Ausonio inter Mosellæ pisces Capito. Romæ & sinus Adriatici accolis antiquo nomine Squaglio, aut Squalo, Venetijs etiam, vt Gesnerus scribit, Squadro, quòd tamẽ nomen ad Squatinam pertinere existimo: Tridenti Squaio, & ætate minor Squalloto, Romæ, vt Bellonius annotauit Caueto. Galli præterea vocant vn Munier, à molетrinis, vt Rondeletius ait, quod circa eas plurimus sit. Sed Bellonius Lugdunensibus vn Musnier dici scribit, quod nomen alias Gobio fluuiatili altero tribuit. Gesnerus inquirendum proponit, an à Mugile potiùs deductum sit, cuius, inquit, species est; Alicubi item in Gallia, & vt Bellonius ait, prouisoribus aulicis, vn Vilain, quasi turpis, ac fœdus, à victus nimirum ratione, quia stercore, cœno, sordibusq. alijs delectatur: alicubi denique Calliastro, Cenomanis, & Andagauensib. vn Chouan, Anglis similiter Chieuen, vt Bellonius scribit, vel vt Gesnerus Cheuijn, vel Cheui, item Polards si palmum non excedat, si paulò maior, Chius. Carolus Figulus referente Gesnero Germanos ad Mosellam Monne vocare ait, nomine, vt apparet, à Gallorum Munier, vel, vt Figulus scribit, Monnier deducto. Alij Mone, inquit Gesnerus, scribunt simplici n. In regione Vuesterica, & alibi ein Myn, vel Minvue. Coloniæ, si bene meminit, ein Menechen, id est Monachus, quare conijcit Alberto, qui Coloniæ vixit, Monachum vocari. Argentinæ eodem teste nominatur vn Furn, aut Forn: quòd nomen, inquit, alij, vt piscatores circa Acronium lacum, diuerso pisci attribuunt, quem nostri Heluetij, vocant vn Schvual, nos suprà Leucisci, seu Mugilis fluuiatilis speciem fecimus inter Albos pisces: sic ille. Ego sic Truttam alicubi appellari ostendi. Heluetij Alet vocant, Bauari Allt. Quis modò sit hic apud veteres piscis, alij aliter sentiunt. Bellonius ab Ausonio Thedonem vocari conijcit, non alio fultus argumento, quam quòd ea vox nonnihil accedat ad Gallorum Testard. Ausonius verò nihil aliud de Thedone præter hunc versum reliquit scriptum: *Et nullo spina nociturus acumine Thedo.*

Capito cur dictus. — *Monachus piscis.* — *Quis sit apud veteres* — *Thedo Ausonij.*

Ex quo facilè de quo pisce sentiat, conijcere non licet. Ego Rondeletij sentẽtiam probo, qui nostrum hunc piscem eidem Ausonio Capitonem vocari existimat; cæterùm cùm & marinus sit Capito, siue Cephalus, ad hunc Capitonis, nomen apud Ausonium referri non posse, vel hinc colligas inquit Rondeletius, quòd aristis Capitonem abundare scribat; id quod fluuiatili, non marino conuenit. Idem Rondeletius eorum sentẽtiam improbat, qui veterum Squalum esse volũt, quoniam Squali nomen, vt putat, solis Galeis conuenit, à squalore, & cutis asperitate. Equidem a Plinius cùm cartilagineos planos pisces aliquot recensuisset: *Hoc in numero*, inquit, cartilagineorum. s. *sunt Squali quoque, quamuis non plani*. Verùm eo loco alij pro Squali legunt Galei, ex Aristotele, ex quo id Plinius transtulit: neque Rondel. se alio b Plinij loco, in quo Squalum circa æquinoctium parere scribit, defendere potest, quandoquidem, & hic ex Arist. transcriptus est, apud quem Squato tribuitur is partus: quare & hic Plinius ex Arist. restituendus est, eoque maximè cùm in catalogo suo piscium quem ordine conscripsit alphabetico Galeum nominarit suo loco, Squali nulla facta mentione, & Rhinam ibidem Squatum interpretetur. Appareтq. Squali nomen Capitoni marino æquè, ac fluuiatili conuenire: nam cùm ab Ouidio Squalus accenseatur piscibus in herbosa arena degentibus hoc versu: *Et Squalus, & tenui suffusus sanguine Mullus*, hoc de marino potius q̃ de fluuiatili dixisse existimo. Cũ itaq. piscis noster Romæ, & alicubi in Italia, vt ostendimus, hodieq. Squalus vocetur, eiq. ex asse conueniãt, quæ veteres suo Squalo attribuũt, qd impedire possit, quo minus pro vero, ac genuino Squalo ostendere liceat, nõ video. Eiusdẽ quoque sentẽtiæ fuit Saluianus, qui item conijcit ab Ausonio Alburnum vocari inter vitiores

Capito Ausonij. — *Squalũ veterum.* — *a lib. 9. c. 24* — *b li. 9. c. 51.* — *Alburnus Ausonij*

A liores Mosellæ suę pisces: sed Capitonem eiusdem esse, vt cum Rondeletio statuimus, mox parebit; Idem deniq. Galeni Leuciscum esse tradit, qua in re nec assentior, neq. etiam omnino dissentior, cùm rectè inter alios albos pisces recenseri queat.

Alburnus Ausonij. Leuciscus Galeni.

FORMA. DESCRIPTIO.

FLuuiatilis noster Capito marino Capitoni, Mugilibusq. alijs corporis figura similis est, qd Saluiano occasionem præbuit, vt Galeni Leuciscum esse crederet: dorso tamen minus lato est, & Compressiore corpore In dorso item vnicam duntaxat pinnam habet, Mugilum verò genus duas, vnam videlicet in eius medio, alteram inferiùs ad caudã. Mugiles deniq. lineas quasdam habent subobscuras à branchijs ad caudam productas, quibus carere omnino Squalum Saluianus scribit: Vnam tamen ei lineã esse Gesnerus profitetur, sed quæ leuiter appareat. Idẽ Saluianus caput ait habere paruum, Rondel. contra crassum, & magnum: id quod pleræq. etiam vulgares nomenclaturæ indicant. Rursus vterq. dentes habere negat. Rondel. os tantum asperũ B esse ait: Gesnerus verò dentes eius latere in faucibus asserit, in maxilla ferè semicirculari, supernè leuiter aduncos, ordine duplici exterius quinos, interius binos. Dentes etiam ei tribuit. Albertus his verbis: Piscium omnium dentes valdè acuti sunt, exceptis perpaucis, qui in laterib. gutturis mandibulas habent, vt pisces fluuiatiles magnis vestiti squamis, Barbellus (at huic squamę sũt exiguæ) Monachus, & alij quidam. Hi enim habent dentes latos aliquantulum magis ad cõterendum cibum, quàm ad diuidendum idoneos: quamobrem etiam omnes æquales sunt: & ideo natura abscondit eos in gutture, vt clauso ore aqua non suffocet mandentes hos pisces. Tales autem dentes maximè habet Carpo (Cyprinus) piscis, hæc ille. Labra sunt satis crassa. Oculi nigri in circuitu aureoli; tempora subflaua, os rubicundum branchiæ vtrimq. quaternæ, geminæ. Colore totus est argenteo: dorsum tamen minus, quàm venter, & latera pellucent. Squamæ splendidę sũt, albicantes, angulosæ, latę, cute vltra medium obductę, minimis variante punctis. Aristis in carne multis abundat, quarum etiam in Capitone meminit Ausonius, qui item à squamarum magnitudine squameum cognominauit, dum canit:

Vt à Mugilibus differat. *Caput* *Dentes.* *Color.* *Squamæ.*

Squameus herbosas Capito interlucet arenas, *Viscere prætenero fartim congestus aristis.*

Gesnerus cùm circa Octobr. Calendas vnum ouis grauidum, magnum item, & prępinguẽ inspiC ceret, nullas in eo apparuisse aristas testatur, quare vel non omni tempore, vel non omni ætate in ijs reperiri credendum est. Ventriculum paruum habet, intestina parua, hepar ex albo rubescens, fel in medio viride, vesicam geminam aere plenam, peritonæum nigricans. Circiter libram plerumque implet, aliquando tres, & quatuor, aliquando, sed rarissimè octo, aut nouem.

Partes internæ.

Capito fluuiatilis simpliciter dictus.



D

LOCVS. NATVRA. MORES.

ETsi non solũ in fluminibus & degat, & nascatur Squalus siue Capito, recta tamẽ ratione fluuiatilibus tanquam fluuiatilem Mosellæ suæ piscibus eũ accẽsuit Ausonius. Etenim neque in omnibus lacubus, neq. etiam in plerisq. sed in paucis tantùm reperitur. Gesnerus præterea maiorẽ suo in fluuio, quàm in lacu esse refert: & in Rheno quoq. magnum esse: capi item in Lario lacu: in Constantiensi nullum neque inferiore, neque superiore. Bellonius alicubi Cephalum inter Strymonis fluuij pisces nominat: cæterum marinum nè an hunc intelligat incertum est. Claustra quoque patienter fert, id quod non solùm experientia ostendit, (dulci enim

Fluuiatilis potius quàm lacustris.

Lib.3. de re rust.cap. vnacitas. piscina inclusus crescit, pinguescit, & prolem propagat (sed & M. Varro his verbis testatũ reliqt E *In tertia parte quis habebat piscinam, nisi dulcẽ? & in ea duntaxat Squalos & Mugiles pisces* (Seruari diu quoq. in pura aqua potest; sed aqua sæpius mutari debet, & vas ad summũ vsq. non implendum, neq. mica pannis, nec quicquam aliud in aquam iniiciendum: alioqui suffocatos mori Rondeletius tradit. Vescitur cœno, & aqua, carne verò abstinet, vt ex frequenti dissectione, & ventriculi inspectione, idem Rond. didicit. Gesnerus quoq. carnẽ, & pisces attingere negat, sed scarabæis, & quibusdã animalculis, q̃ in aquæ superficie viderit, saltu mordicus apprehensis pasci: quamobrem cum circa Argentinam ab aliquibus perperã appellari ait ein Musesser, quasi muriuorum: non. n. mures, sed muscas, inquit, captat, & cantharos, quibus etiam inescatur. Piscatores hamo inserunt, vel gryllum campestrem, vel acinum etiã vuæ, vel muscæ genus, quod propterea Aletmuggen Heluetij dicunt. Musca est magna, oblonga, nigricans, per hyemem in fluuijs latẽs, alia specie apparens Cerebro etiam bubulo delectari, ait, eiusq. particulam à piscatoribus hamo subtiliter alligari. In locis littoribus proximis, in fine veris, & sub æstatis initium parit Gesnerus esse ait, qui dicunt, Maio mense parere ab vno latere, ab altero verò postea, cùm cerasa, quæ Amarella nostri vocitant, iam matura sunt. Piscis est grecalis, minimè soliuagus.

Cibus.

Vt capiatur

Vbi & quãdo pariat.

F

VSVS IN CIBVS.

a L.7.c.16. *Vilis est.* *Columella correctus.*

Vilis vbiq. & plebeus piscis est, semperq. Squalus fuit, vt ex Columella clarissimè innotescit, apud quem tñ Scarus perperam pro Squalus scriptum est. *Harum studia rerum* (inquit) *maiores nostri celebrauerunt, adeoquidem vt etiam in dulcibus aquis marinos claudereni pisces, atque eadem cura Mugilem Scarumq. nutrierunt, qua nunc Muræna, & Lupus educantur.* Scarum autem mendosè hic legi, Squalumq. restituendũ esse ex multis (inquit Saluianus) intelligi potest Primùm enim Columella veterum frugalitatem cum perdito sui temporis luxu comparans vti Mugilem ac Scarum eadem cura maioris nutriuisse, qua postea Muræna, & Lupus educarẽtur, ait: sic hic illos viliores fuisse innuit, quod quidem sicuti de Mugile verè, sic nullo pacto de Scaro dici potest: cùm communi scriptorum omniũ consensu, nobilissimus piscis cẽseatur: vnde Squalum quippe quem vilem esse constat, restituere oportet. Deinde si hanc Columellæ sententiam cum hoc M. Varronis loco, *Quis habeat piscinam dulcem? & in ea duntaxat Squalos, ac Mugiles pisce.?*) in quo veterum laudat parsimoniam, vt qui dulces tantùm piscinas, & in eis duntaxat Squalos, ac Mugiles pisces haberent, diligenter conferamus: quemadmodũ ex Varrone sententiam illam suã Columellã transcripsisse, manifestissimè cognoscemus, ita in hoc, vti in illo, Squalum, non Scarum, legẽdum esse, proculdubio iudicabimus. Carne quidem est candida, sed insipida, ac molli, & quæ mox extra aquam flaccescit, plurimis abundans aristis; Vtrumque tetigit Ausonius dum canit. G

Caro qualis

> *Viscere prætenero fartim congestus aristis,*
> *Nec duraturus post bina trihoria mensis.*

Qui & vbi meliore, & quo tempore

Improbantur præcæteris, qui in lacubus, & in magnis, cænosisq. fluminibus capiũtur, quamobrẽ Romæ, quòd vel ex proximis lacubus, vel ex Tyberi afferatur, parui fit, cum aloqui Tyberinus in ligneis vasis diu viuus conseruetur. Contrà in limpidis, paruisq. ac saxosis fluuijs torrẽtibusq. captus haud omnino aspernari debet, maximè vbi adoleuit. Maior. n. factus minus mollis est, vt hic etiã, sicut de Barbo diximus ex Ausonio in senecta præferendus videatur. Cõmẽdãtur apud nos verno potissimũ tempore, cùm prægnãtes sũt: Alij tradũt per totã hyemẽ admitti mẽsis posse, & vere etiã vsq; ad initiũ Maij, æstate non probari. Gesnerus apud suos cõmẽdari scribit mẽse Decẽbri, placereque etiam circa Calẽdas Octobris, quo tẽpore vnũ ouis grauidũ (inquit) reperiri: magnus is & præpinguis erat: oua quoque sapiebãt palato: nec vllæ apparebant spinæ. Idem caput in eo præferri asserit. Comestur assus, frictus, & elixus. Assus plerumqm. agis laudatur. Cũ assatur ex feniculi vmbella, aut ramusculo saluiæ, aceto, oleoq. crebro irrorari debet: cùm frigẽt acido aliquo succo excipi. Si elixari placeat, Gesnerus suadet, vt vino frigido imponatur, & cum iam propè est, vt satis coctus sit, butyro calido perfundatur. Idem ait esse qui hunc piscem maiusculum, in tres dissectum tomos, ad quadragesimale ieiunium reponant. Rondeletius verò sale conditum meliorem effici profitetur, & à marino Capitone salito vix distingui. H

Apparatus.

DE

A

DE CAPITONE FLVVIATILI, siue squalo minore. Cap. XVIII.

FRequens in fluuijs est, inquit Gesnerus, vulgò nominatus ein Haszle, in lacu iuxta Tugium Ganghaszle vel communiori nomine Vuyszfisch, quasi albus piscis: circa Argentoratū Schnotfisch, quasi turpis piscis; item alio nomine Meifisch, à mense Maio, quo præferuntur, quod nomen Alausis, quoque attribui putat. Italicum huius piscis nomen nisi Stretta sit (à corpore longiusculo fortè, & stricto. i. minimè lato) in Lario lacu, & in Verbano Giauetta, aliud se nescire profitetur. Hęc verò cùm scripsisset, piscator Lucarnensis in Verbano vocari ei asseruit, Letta, vel Aletta. Conijcitq. eundē fortè esse qui Papiæ Cabacello dicitur. Germanicum Haszle videtur lepusculum significare, fortè quòd agilitate, ac celeritate natandi lepores repræsentent. Ipse Cephalos, aut Mugiles fluuiatiles minores vocat, quòd fluuiatilem Cephalum, siue Squalum magis, quàm Leuciscos referat, adeo vt icone opus esse neget. Pisciculi, inquit, sunt molles, duos, aut tres palmos longi, albicantes, per dorsum in viridi nigricantes, cauda, & pinna dorsi glaucis: cæteris rubicūdis: minimè lati. Squamulis tenuibus argenteis, branchijs ternis. Caro eorum aristis referta est, vt & Mugilum fluuiatilium maiorum. Ex his qui in fluuio apud nos capiuntur, oculis rubere audio, qui in lacu non item. Obseruaui postea lacustres superna oculorum parte flauere. Dentes in faucibus vtrinque conditos habet, vt Capito fluuiatilis, in mandibula curua, exteriore ordine quinque maiusculos, interius binos minores, omnes ferè in summo leuiter aduncos. Parere incipiunt medio Aprili, vel paullò antè. Suo tempore (Maio, & Aprili præcipuè; deinde Iunio, & Iulio: à Maio quidem mense etiā Meifisch alicubi nominātur,) satis grati in cibo, & salubres habētur. Aliqn̄ verò vermes eis innascuntur, Ligulas nostri vocāt Nestel, & omnino insalubres fiūt. Hyeme macri sunt, ac minimè placent. Fluuiatiles etiam lacustrib. præferuntur. Elixari debent in vino feruido. Circa initium Nouembris oua in hoc pisce reperi, quæ magis, quàm piscis placebant. Hæc ferè ille.

Stretta. *Giauetta.* *Letta.* *Descriptio.* B *Partus.* *Vsus in cibis.*

DE CAPITONE FLVVIATILI CÆRVLEO. Cap. XIX.

C IDem Gesnerus Capitonem fl. Cæruleum cognominat, differentię causa, quē Germani, Saxones potissimū Iesen appellant. Quidā Alausam interpretantur, sed male, quoniam e mari fluuios non ascendit. Capitur in Albi, & in Danubio quoq; vbi Intling vocatur. Cū Capitone fluuiatili similitudinē habet, sed colore est in dorso, & in aliquib. capitis partib. cæruleo. Præfertur assus. Germani ad Viadrū Iesitz appellant, Marchici ad Viadrum Iese scribunt: alicubi Bradtfisch dicunt, hoc est piscem assari solitum, per excellentiam Poloni Iaiz, vel Iesien. Hungari Czompo. Non est in magno pretio: neutiquam salubris, quòd pinguiusculus sit, & non saxatilium modo friabilis: suauis tn̄ satis, quātum ad gustum. Estur frigidus, assus potissimùm, quamuis, & elixus, & alijs modis. Longitudo eius cubitum non excedit, nec latitudo tres, aut quatuor digitos. Post Pascha potissimùm capitur.

Alausam nō esse. *Suauem, sed non salubrē esse.*

Capito fluuiatilis cæruleus Gesner.

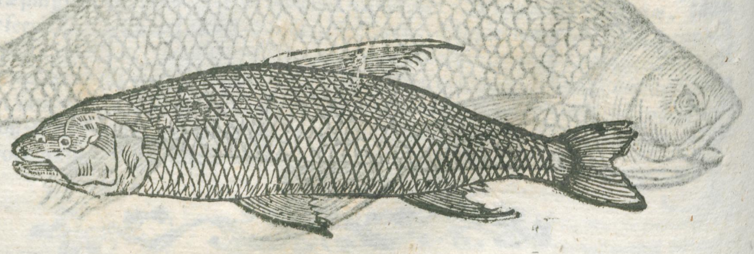
D



DE CAPITONE FLVVIATILI RAPACE. EIVSDEM: Cap. XX.

Coruus. *Deſcriptio.* HOc genus Capitonis Miſeni Rappe vocant, ideſt Coruum, vt Kentmannus Geſn. cõmunicata icone ſignificauit, quòd eius volucris inſtar vorax, & rapax ſit, quamobrem Geſn. rapacem cognominauit. Piſcis, inquit Kentmannus, eſt candidus, argentei ſplendoris, dorſo tamen fuſco, & ſubcæruleo. Squamis tegitur latiuſculis tenuibus, & perſpicuis, quibus pellicula tenuis argentei nitoris ſubſternitur, quæ per ſquamas translucens, piſcem veluti argento illitum oſtẽdit, quales etiam cæteri piſces, quos communi nomine albos cognominamus, Vveysfiſch, apparent. Piſcis eſt longus, craſſus, & carnoſus: caro ariſtis plena. Longitudo ad latitudinem quintupla. Dentes ei non in ore, ſed in faucibus ſunt, vt alijs quoque huius generis, longiuſculi, vtrinque ſeptenì è mandibulis prognati. *Partes interna.* Ventriculus, & inteſtina ſimul, piſcis longitudinem non æquant. Reuolutio eorum triplex eſt, ita vt in ſummo ventriculus ſit, inde tenuius inteſtinũ incipiens reuolui, duas ſub eo helicas efficiat. Tegit hæc dextro latere iecur in quo veſica fellis longa conſpicitur, altero lien. Veſica in eo aere plena, oblonga eſt, vt in Lucio, Cyprino, &c. *Magnitudo.* Maximi qui apud Miſenos capiuntur, ad ſex aut ſeptem libras, xvj. vnciarum, accedunt. Addit Geſn. ſeſe audiuiſſe branchias molles eſſe, vt in Salmone: pinnas coloris è fuſco punicei: Nomẽ à rapacitate tulit. *Voracitas.* Eſt. n. veluti prædo vehemẽs in aquis: nec minus ferè, q̃ Silurus, Glanis, & Lucius, aut etiã amplius, damnoſus eſt vorandis piſcibus: quos dum perſequitur, in ripam aliqñ expellit, & ſimul etiã ipſe interdũ impetu in ſiccum elatus relinquitur. Hic piſcis in Albi naſcitur, non aliunde ſubit, & toto ferè anno, ſed rariùs, & per interualla quædam, capitur. A partu valdè augetur, & pingueſcit. *Quando pariat.* Parit autem circa annunciationem D. Virginis: quo tẽpore à ſtationib. ſuis cateruatim procedunt, magni, & parui: duob. aut trib. dieb. ante, aut poſt illum: diem: idq. ita fore certũ eſt. Quòd ſi nihil impediat, ſexaginta, plus, minus, vno retis tractu interdum capiuntur. *Natura.* Piſcis eſt callidus, & extra hoc tẽpus, quo propter partũ gregatim natat, difficilis captu; niſi vel nimij ventorũ flatus, quo minus piſcatores, & retia trahẽda audiat, efficiat: vel aqua perturbata viſum eius impediat: aliàs. n. inter ſcamna, quæ arenæ accumulant, manet nec facilè retib. includitur. *Vt capiatur* Cæterũ extra pariendi tẽpus hamo ferè capitur, hoc modo. Quoniã vorax eſt piſcis, Phoxinus aliuſvè piſciculus hamo infigitur, & ſic linea per aquam vltrò citroq. agitur, eo in loco, vbi huius generis piſces degere coniectura eſt: hi cũ piſciculo pariter hamum deuorant, & capiuntur. *Optimum, & ſuauiſſimũ eſſe.* Piſcis eſt admodũ laudatus, & boni ſaporis, tum aſſus, tum elixus. A pleriſq. tñ parui æſtimatur, q; idoneum coquendi modum neſciant: nam niſi ritè coquatur, ſiue aſſes, ſiue elixes, in partes aliquot dilabitur: q; ſi integrum ſeruare velis, nõ in feruidam, vt alios pleroſq. piſces ſolemus aquam, ſed ab initio ſtatim in frigidam præparatũ immittes, vt pariter cum aqua concalfiat: eum condies, ſalieſq. & ad iuris ferè cõſumptionẽ coques. *Apparatus.* Aſſandũ verò, deſquamabis, exenterabiſq. ſimiliter: deinde ſale diligenter conſperges, & perfricabis; & per duas horas in ſale relictum, tandem aſſabis: ita bonus, & grati ſaporis piſcis erit. Sunt qui piſces aſſari ſolitos, ſimpliciter aſſent, ouis, aut lactibus, ſolùm non exemptis, & ſaluia infarcta. Alij oua, ſeu lactes, cum hepate, & liene exempta minutatim concidunt; adduntq. multum piperis, ac caryophyllorum, ſalem, vuas paſſas minores, vitellum oui: hanc impenſam in piſcem infarciunt, & aſſant, putantq. ita ſalubriores fieri. Hæc Kentmannus ad Geſnerum.

Capito fluuiatilis rapax.



DE

DE ORFO GERMANORVM Capitone Fluuiatili ſubrubro eiuſdem. Cap. XXI.

A

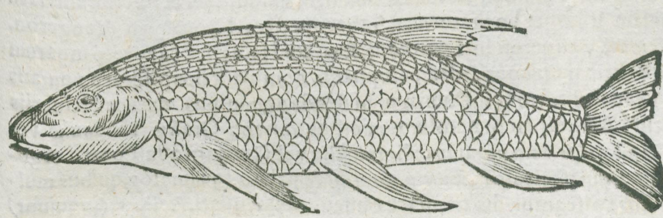
ORfum Germani vulgò ein Orff, genus hoc Capitonis vocant (inquit idem Geſnerus) quod mihi videre nondum contigit, præterquam Auguſtæ Vindelicorũ olim in piſcina quadam, vbi mihi intuenti Cyprini colorẽ præ ſe ferre videbatur, aqua forte viſum meum mutante. Ibidem depictam iconem clariſſimus medicus Achiles Pyrminius Gaſſarus mihi communicauit. Dorſo eſt rubicundo, ventre albicante, ſquamis (vt apparet) magnis & latis. Aſſi laudãtur, præcipuè Aprili, & Maio mẽſibus. Linea à brachijs ad caudam, an probè adeò recta (præter plerorumq. piſcium morem) expreſſa ſit inquirẽdũ. Germanicus liber qui Bauaricas conſtitutiones continet, eadem forma piſcem hunc delineatum proponit, digitos 12. *vel* 13. lõgum, qua longitudine inferiorẽ capi non liceat: cũ vulgarẽ Auſonij Capitonem vel nouem digitos longũ capere conceſſum ſit: vnde hunc (Orfum dico, qui tamẽ ab Orpho marino piſce toto genere differt) ad molẽ multò maiorẽ excreſcere coniecerim. In diuerſis Germanię partibus aliter, atq. aliter (proximis tamẽ inter ſe vocabulis) nominaſ. Orff. Erfle, Norfling, VVuiſling: alicubi etiam Elſt, idẽ ni fallor. (Apud Hollandos Elſt eſt Aloſa): Intẽpeſtiuè captũ, ſpinulis ſeu ariſtis redundare aiunt. Duorũ generũ eſſe hunc piſcem audio: aſſatos alios carne alba eſſe, qui Auguſtę vulgò VVeijſiſch appellẽtur: alios rubicũda vel flaueſcente, Truttę Salmonatæ inſtar. Piſcem Norimbergæ quoq. in Begniza fluuio frequentem eſſe aiunt, præferri genus illud, cuius caro rubeat: in ſuperficie diſcrimẽ non apparere: ſquamas paullò latiores eſſe, quà in Thymallo: carnem ſiccam & friabilem, ſalubrem, vt vel puerperis concedatur, minus ſuauẽ quàm Truttarum Bellonius quoq. viſa apud me huius piſcis effigie, forma ad Squalũ, (ideſt, Capitonem fluuiatilem) eum accedere fatebatur. Piſcem audio lautum & in pretio eſſe, muſcis veſci. Cyprino minus latum eſſe, ſed craſſiorem: nõ in aquis fluentibus, nec in lacubus, ſed in piſcinis fermè reperiri, apud Vindelicos & Norimbergæ & alibi. Sunt qui Pigo Picouè piſci Larij & Verbani lacus, eum comparent: & ſimiliter certo anni tempore è ſquamis ceu clauos quoſdam emittere mihi retulerint. Ad Cyprinoſnè igitur magis an Capitones pertineat iudicandum illis relinquo, quibus in promptu hi piſces ſunt.

Color.

B *Nomina.*

Genera duo.

Capito fluuiatilis ſubruber. Orfus Germanorum.



C *Caro qualis*

Nobilitas.

Locus.

DE LEVCISCO. Cap. XXII. SYNONYMA. ETYMVM.

D

LEuciſci nomen Hiceſio apud Athenæum, omne Mugilum genus cõprehendere; Galeno *a* vero piſcẽ eſſe ſuæ ſpeciei, fluuiatilẽ & lacuſtrẽ, ſuo loco oſtẽdimus. Pro hoc Galeni Leuciſco Salu. Squalũ oſtẽdit, vt dictũ eſt. *Ex noſtris quidã* (ĩquit Gal.) *piſces quoſdã in fluuijs genitos λευκίσκυς nominant, rati diuerſo eſſe à Mugilũ genere; cætera quidẽ animal animali ſimile eſt, niſi quòd Leuciſcus paulò eſt candidior, caputq. habet minus, & guſtu eſt acidiore.* Quas notas Squalo optimè conuenire itaq. Salu. arbitratur, Fluuiatilis enim eſt Squalus, inquit, Mugili magis quàm cuiuis piſciũ ſimilis, candidior tamen, capiteq. minori, & ſapore acidiori. Cæterùm quòd Galenus Leuciſcum ait guſtum habere acidiorẽ (τὴν γεῦσιν ὀξυτέραν.) id mendo non carere Rondeletius probè docteq. docet, legendumque eſſe κεφαλὴν ἔχον μικροτέραν καὶ ὀξυγχοτέραν. Quam germanam eſſe huius loci lectionẽ ratio ipſa rprmùm, inquit, ſuadet. Piſces enim omnes qui in aqua dulci gignuntur & aluntur, ſunt inſipidiores. marinis omnibus ſubeſt ſapor quidam acris, nec ita inſipidus. Id declarant piſces marini qui

a Lib. 3. de alim. fac.

Leuciſcus Gal. Saluiano qui.

Galeni locus correctus.

Piſces marini ſapore differunt à piſcibus aquarũ dulcium

amnes petũt,qui in aqua dulci nutriti permultum guſtu ab ijs diſcrepant, qui in mari capti ſunt. His accedit Athenęi authoritas,qui Mugilem fluuiatilem appellatum fuiſſe ait ὀξύρυγχον,his verbis.Κεςρεὺς δὲ γίνεται μὲν καὶ θάλαττιος,καὶ λιμναῖος,καὶ ποτάμιος ὗτος δὲ καλεῖται ὀξύρυγχος,ideſt, *Mugil quidem eſt marinus & lacuſtris & fluuiatilis,hic autem vocatur Oxyrynchus.* Saluian.certè Squalo fluuiatili acidiorem ſaporem,quàm lacuſtri tribuit,qualem tamen in neutro reperias.

Oxyrinchus

Leucorinus. Quamobrem cum Rondelet.& Bellonio Leuciſcos nominabo alios quoſdam albos piſces,quorũ alterum,vulgus Gręcorum hodieque Leucorinũ vocat,teſtante Bellonio,quanquam haud certò ſtatui poſſe putem,hicne an prior Rondeletij Leuciſcus, reuera Leuciſcus Galeni ſit dicendus, cùm quæ de Leuciſco ſcribit,non paucis albis piſcibus attribui poſſint Leuciſcum Bellonius Latinè Albicillam vel Albiculam dici poſſe putat; Bellonij Leuciſcum præuertam. Is Inſubribus Streiam vocari ſcribit,idemque nomẽ iconi appoſitæ præfixit:ſed in deſcriptione ipſum piſcem (Leuciſcum) Streia vocato longiorem, & anguſtiorem eſſe dicens, alium à Streia eſse innuit, & alicubi Ferrarienſibus Stregiam vocari etiam ait illum piſciculum qui eruditorum iudicio Alburnus Auſonij cenſetur. Eſt tamen piſcis Italicum nomen (vt Geſnerus annotauit (Strigio, Strilato, & Stria, quo inquit, circa Tridentum Germanicè etiam loquentes vtuntur; factum fortè à ſtrijs rectis.quibus inter ſquamas diſtingui videtur, vt ipſe Bellonius ſcribit. Grapaldus Italus Strigilem nominat piſcem, eumque inter veteribus ignotos recenſet; ſed quoniam frequenter per hyemes capi tradit,non alium,puto,intelligit,quàm quo de hic agitur: Gallis Vandoiſe vocatur; Alberto Vindoſa, Ligeris accolis, vt Santonibus & Pictonibus vn Dard,quaſi iaculum aut ſagitta quòd ſagittæ modo ſe vibret. Monſpelienſibus teſte Rõdeletio Sophio, Lugdunenſib. Suiffe; accolis lacus Biſtonij,cuiꝰ aqua partim dulcis partim ſalſa eſt, Lilinga, Anglis Daces, Illyrijs Aukley; in Germania circa Argentinam ein Lauck Heluetijs diminutiua voce Laugele,quo nomine Gelenius dici conijciebat (inquit Geſnerus (quaſi λευκίσκον,ideſt Albiculam, tanquam olim ſic appellaſsent Græci,& ab ijs mutuati eſsent Germani. In quibuſdam Heluetiorum lacubus,vt iuxta Tugium & Bielam Vuinger vocitatur,vt à Sabaudis circa Neocomum Vengeron. Diuerſus tamen ab hoc piſcis eſt, Vangeron in Lemano dictus, cui Heluetij à rubore pinnarum nomen poſuerunt. Bielenſes etiam Onhöpt, ideſt, acephalos nominant hos piſces: amputatis enim capitibus ſiccatos aliò venales mittunt: Cùm minimi denſis agminibus natant Heluetijs Seelen, ideſt animæ dicuntur. Acronij lacus accolæ nominibus variant; Graſig Lindauiæ vocant: Vberlingæ Laugele; Conſtantiæ dum parui ſunt, Zienfiſche vel Graſing: adultiores. Agonen, Agunen. Lagenen. Aiunt enim piſciculos eſſe vix longiores palmo,ſquamoſos,quibus multi abſtineant,quòd circa latrinas piſcantur: ſuo tempore tamen commendari. Aeſtate (inquiunt) innaſcuntur eis vermes,quos vulgus ligulas (Neſtel) nominant,quo tempore inſalubres habentur. Oua gerunt vſque ad Iunium, deinde pariunt. Non ſolum autem inter ſe,ſed cum illis etiam piſcibus latis lacuſtribus,quos Heluetij Rotten vocant,& cum Scardulis ſiue Cyprinis latis coeunt,vnde piſcis genus enaſcitur,inter vtrumque parentem medium,ein Drittfiſch Sed alius eſt Agonus in lacubus Italiæ,& Germanicum nomen Graſing cauendum ne quis cum diuerſo fluuiatili piſciculo confundat,quem Greſz, Greſzling; vel Kreſzling nominant. In Dunenſi Bernenſium Heluetiorum lacu Blavvling, ideſt,cæruleus hoc genus Leuciſci dicitur: noſtri longè aliud lacuſtre tantùm genus ſic vocant. Glyſſen à ſplendore factum, commune eſt piſcibus illis qui vulgò dicuntur Laugelen aut Svvalen. Hæc fere ex Geſnero.

Albicilla. *Albicula.* *Alburnus Auſonij.* *Strigilis.* *Vindoſa.* *Ex Geſnero.*

FORMA. DESCRIPTIO.

Squamæ. SQuamis medijs tegĩt,quæ lineolis diſtinctæ ſunt. Nonnulli cũ priore Rondeletij Leuciſco confundunt,ſed corporis,inquit,hic latitudine differt, roſtròq.eſt acutiore,alioqui pinnis, earũ numero & ſitu ſimilis eſt. Romani piſcatores à Squalo, teſte Bellonio,non diſtinguũt neq.enim adeò exactè piſces fluuiatiles,vt Galli,internoſcunt. Etenim Leuciſcus aſpectu multò hilarior,quàm Squalus,minoribuſq.ſquamis contegitur. Albo colore nitat, & veluti inter ſquamas ſtrijs rectis interſtinguitur. Caudam bifurcam,& pinnas albas profert,neq.ita latas,vt Squalus. Hic præterea Leuciſco maior euadit. Alburnus eidẽ ſimilis eſt Leuciſco; tamen eſt paulo latiore corpore,& ſquamis elatioribus,ac labro inferiore meliùs infarcto. Eſt etiam nonnihil diſcriminis in linea,quę vtrinq.corpus interſecat: ſiquidem Leuciſco non tam arcuata eſt, quàm Alburno,& Alburnus rotundiori corporis compage conſtat,ad Cephalum magis accedente. Bellonius nulla ait habere dentium rudimenta, verùm fortaſſis haud diligenter inſpexit; Geſnerus namque in faucibus vtrinque mandibulam curuam quinis armatam denticulis reperit, vt in Ballero. Albertus vtrinque mobilem in faucibus mandibulam habere ait. In Pado (vt Geſnerus obſeruauit) dodrantem nunquam excedit; craſſitie ferè æquali per totum corpus, à capite

Vt à Squalo differat. *Vt ab Alburno.* *Magnitudo.*

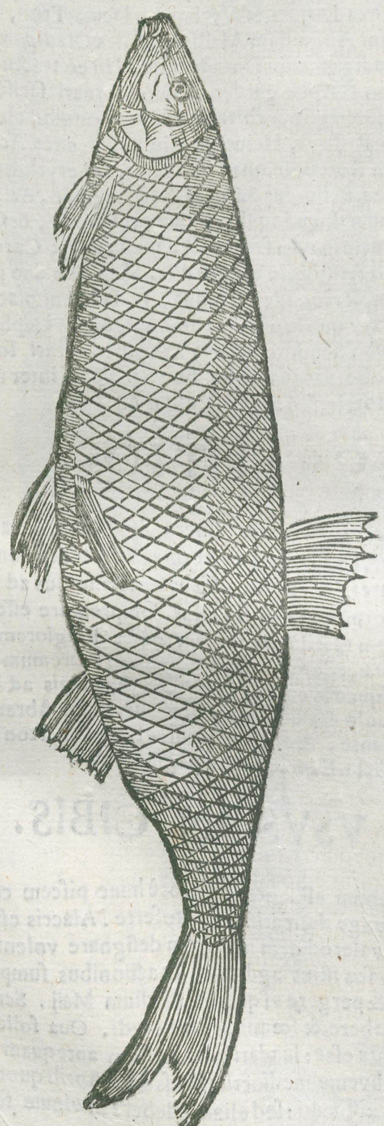
A capite ad vsque caudam. Os aperitur in oblongum, nec prominet mandibula superior. Addit item Gesnerus apud suos paulò maiores capi in fluuio, quàm in lacu; longiusculos esse, non latos, Haselis non dissimiles specie, paulò breuiores, si benememinit. Dorsi colore esse fusco, flauo, & viridi ferè permixtum esse. Pinnas albicare, vel nimium russi admixtum habere, lineam qua terminatur laterum color instar iridis resplendere ex flauo, & viridi colore. Rondeletius quoque ex fusco partim viridem esse, partim flauum dicit, ventriculumque habere paruum, hepar magnum, & in hoc fellis vesicam: denique multum pinguescere. Pro Rondel. icone posui quam primò expressam habebam, & si fortassis minus exactè, qui exactiorem volet, vel ipsum, vel Gesnerum adire poterit.

Color.

Vilis est.

Leuciscus secundus Rondel.

B



C

D

VSVS IN CIBIS.

Piscis hic, inquit idem Rondeletius, eiusdem generis piscibus, scilicet Mugilibus fluuiatilibus non admodum præstat, neq. ab antiquis etiam si verus eorum Leuciscus est, cæteris præfertur. Quare falsò id Galeno attribuit Bellonius, Leuciscorum magnam copiam cōdiri solere, atque in magno haberi pretio. De Leucisco enim vnico tantùm loco agit Galenus, ex ijs esse, inquiens, qui sale condiuntur, & qui lacustris est, ita conditum seipso meliorem effici: quicquid enim in sapore est mucosi, & virus resipiens, id omne abijcere: meliorem verò esse recentem diutius in muria seruato. Testatur Bellonius huius piscis non dum prouecti magnum numerum veris initio capi, modicoque sale conspersum, atque exiccatum, Byzantium deferri, vendiq. Maio, Iunio, & Iulio mensibus. Eorum capturam maiorem fieri ex Epiri lacubus, Venetosque his maximè vti, ad seque nauibus adferri curare, & eodem vocabulo cum Epirotica lingua, quæ Scouranicos dicit, Scourancas nominare: quæ cùm Leucorinis, inquit, maiores sint: ambo tamen pisces sale conspersi, & fumo infecti, atque exiccati, ad exteros mitti, vt nostri Harengi soreti, consueuerunt. Sic Bellonius. Gesnerus commendari scribit Aprili, & Maio mensibus, Februarioque non insuaues inuenisse, quo tempore lactes in mare pleni erant, eodemq. mense à suis laudari. In Italia quidem hyeme in primis capi. Verutostos, sale, aceto, oliuo, pipere, & cinnamomo conditos Grapaldus laudat: & Rondeletius denique molli suauique carne esse tradit, & pinguedinem eius aurium doloribus succurrere, & cum felle eiusdem permistam oculorum caliginem abstergere.

Scouranca.

Quando meliores.

Apparatus.

Fellis vsus medicus.

E

DE LEVCISCO ALTERO, seu primo Rondel. Cap. XXIII.

SYNONYMA.

HAEC Leucisci species: quàm Rondeletius superiori præposuit, in Italia Lascha, vt ipse, & Bellonius etiam testatur, dicitur, quo nomine alij Alausam intelligunt, sed quæ Laccia potius nominatur. Circa Larium, & Verbanum lacus, Trull, vel Troy dicunt, teste Gesnero, Placentini Anguillam, Mediolanenses Oladigam, teste Bellonio, alij Ocradigam, siue Oradigam, alibi Doradam, quod in eo tractu huius caput aureo colore fulgeat. Galli Gardon, à verbo Gallico garder, eò quòd seruari facilè sit in vasculis aquatilibus per longum tempus: à Monspeliensibus fortassè Siege, nonnihil enim, inquit Rondeletius, diuersus esse videtur; ab Anglis Roscies, Heluetijs, ein Svual: circa Acronium lacum, ein Furn: & à rubro oculorum colore ein Roteugle, quasi rubiculus, aut erythrophthalmos, vt Figulus interpretatur: Polonicè Ploczicza. Bellonius Sargum Sargonemvè, Aristoteli vocari posse contendit his verbis: Cùm Gardonum istum, inquit, vbique prouenire, & Cephalum Sargoni formam retinere videam, facilè quidem in eam sententiam inclinaui, vt Cardoneum, seu Lascam crederem Sargonem Cephalum ab Aristotele vocatũ esse. Nam cùm duo potissimùm sunt Mugilum marinorum genera, Cephalus, & νῆστις idest ieiunus, vt Dorioni placet, reliquæ species fluuiatiles, aut lacustres esse censentur: quo in numero sunt Sargones Cephali, latiore forma, quàm alij prædití: vnde Sargi, vel (vt Theodoro placet) Sargones vocati sunt, Hæc ille, cuius profectò hanc sententiam minimè probo; Sargum enim, siue Sarginum inter marinos Mugiles, qui fluuios subeunt, recenseri ab Aristotele, suo loco ostensum est.

Sargus Aristotelis qui Bellonio.

F

FORMA. DESCRIPTIO.

G

Color.

CApitoni, siue Cephalo fluuiatili corporis aspectu, pinnarum numero, situ, figura, squamis similis, sed capite est minore, corpore latiore. Dorso cæruleo, ceruice virescente, ventre candido, oculis flauescentibus. Dentibus caret. Imo palato ossa habet. Bellonius ad Cyprini magnitudinem vnquam accedere negat aitq corpore, quàm Squalus, compressiore esse, & magis recuruo, pinnasq. habere subrubras, paruos item Gardonos pinnam caudæ longiorem exerere, quàm Leuciscum: sic vocat piscem proximè præcedentem, & antequam in extremum pinnæ, quæ bifurcata est, desinat, rotundari: Latiusculis squamis contegi, ipsoq. capite magis ad Leuciscũ, quàm ad Squalum accedere. Oblongius, & paulò crassius habere corpus, quàm Abramis, ac denique tergore esse magis, quàm Squali nigricante, & auri colorem referente: Icon hæc nostra est minus tamen exactè, quàm à Rondeletio facta. Eam sequens pagina dabit.

LOCVS. NATVRA. VSVS IN CIBIS.

H

TEstatur idem Bellonius in Ambra Melignanum alluente numerosè hunc piscem capi: sed & Perusinum Italicæ lacum, omnium longè delicatissimos proferre. Alacris est, & uiuidus: vnde Galli, inquit Rondeletius, valetudinem integram designare volentes, hominem Gardone saniorem esse dicunt, quod ex piscis istius agilitate, & actionibus sumptum est, non ex succo. Partum aiunt inchoari Aprili, & pergere vsque ad medium Maij. Scribit Gesnerus, vulgò amnes huius generis pisces oua habere, & fœminas esse credi. Oua solidiuscula, & ruffa habere, eademque multis in cibo grata esse: laudari ipsum piscem antequam pariat, Ianuario, Februario, & Martio, & tota etiam hyeme mediocriter, esse qui Aprili quoque, & Maio commendent: denique haud insalubrem existimari: sed elixari debere in vinum feruidum immissum, Rondeletio tamen carne est molli, fluxili, parum nutriente.

Valetudinis integra typus.

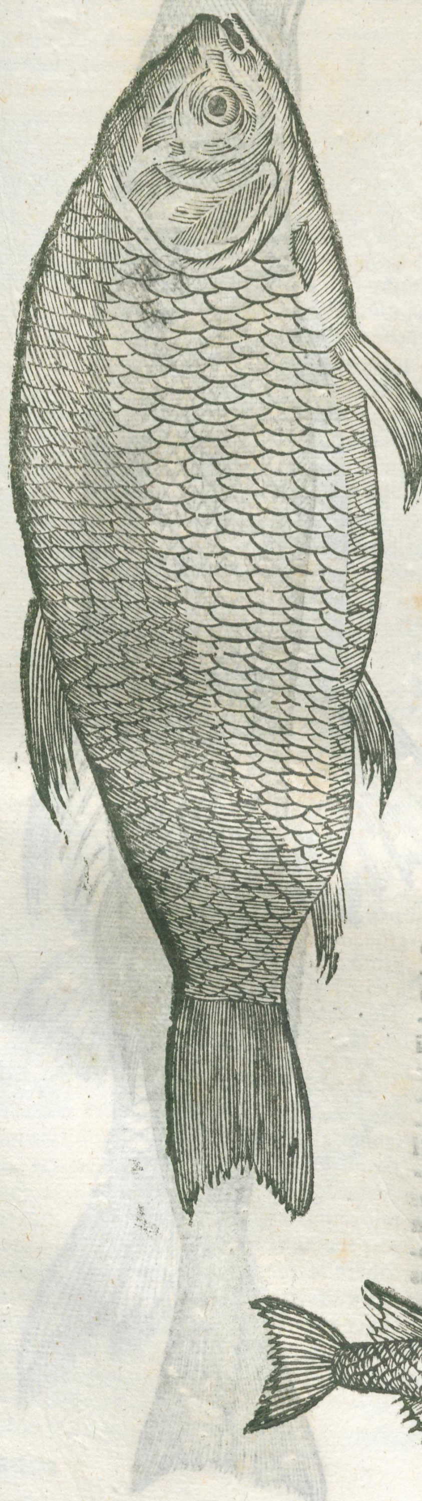
Partus.

Oua.

Apparatus.

A

Leuciscus Rondel.



B

C

D

DE OXYRINCHO RONDELET,

Cap. XXIV.

OXYRINCHI nomen perquàm polysemum est. Diphylo apud Athenæū Mugil est, fluuiatilis, idem, vt Rondel. insinuare videtur, cum superiori Gallorum Gardono: Straboni, Aeliano, alijsque inter Nili pisces recensetur: eidemq. Aeliano rubri maris quoque piscis est, ac denique maris Caspij, vt in Sturione dictum est. A quibus omnibus differt, ni fallor, Oxyrynchus iste Rondeletij, Antuerpiensibus Hautin vocatus, rostro longo tenui & maximè acuto, vnde Oxyrynchum rectè à se appellatum fuisse putat: nisi mauis, inquit, Sphyrenam fluuiatilem vocare, quia marinæ Sphyrænæ rostrum simile habet, sed molle, & nigrum. Squamis mediocribus tegitur. Pinnas in dorso tres habet, inæquali spatio à sese distantes: totidem in ventre habet, quot Barbus. Quærendum nunquid idem sit, qui Frisijs Snepel appellatur, à Scolopace aue, puto, quam Snepam dicunt, Galli verò à rostri proceritate beccassam Gesnerus in Albi fluuio quendam quoque piscem Sneppelfisgen vocari tradit, sed à superiori diuersum, paruum nempe, & candidum, Capitoni fluuiatili similem.

Nominis ratio.

Oxyrynchus Rondel.



DE CORVO NILOTICO. Cap. XXV.

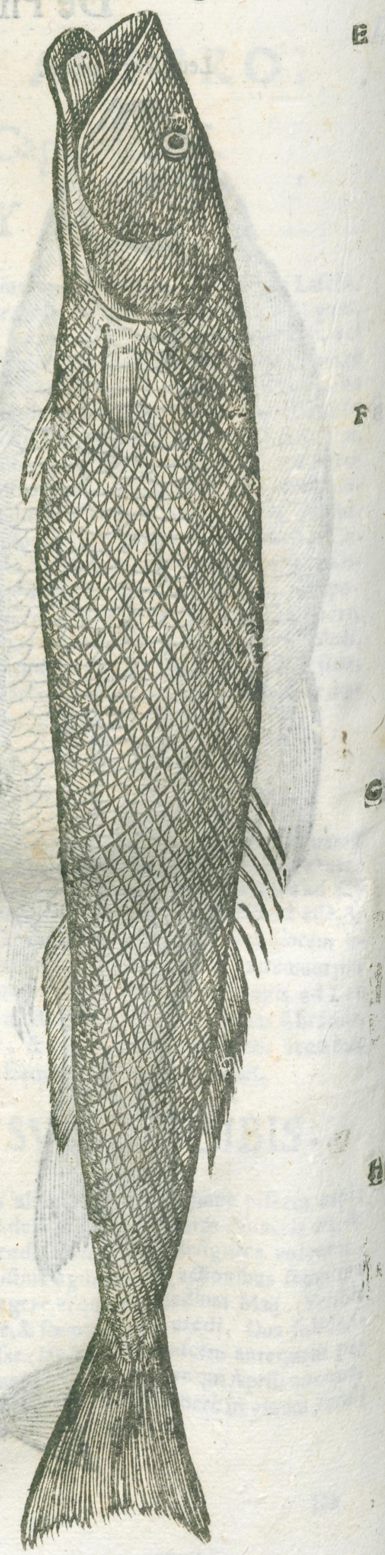
QVamuis inter Nili pisces memoratos cùm à Strabone, tùm ab Athenæo, Coruus nõ recenseatur, hocque marino pisci, quo de suo loco dictum est, debeatur, attamen cùm hoc nomine istiusmodi piscis missus sit, atque adinstar auis eiusdem nominis, ater sit, nomen immutare nolui. *Descriptio.* Corporis figura Mugilibus similis est, sed caput pro corporis portione, longum enim dodrantes duos, paruum. Maxilla inferior superiore breuior. Pinnæ ad branchias, vtrimq. vna, breues: in tergore vltra medium alia oblonga: in supina parte a podice alia: in ventre vna; de Pisce hoc quod præterea dicam, non habeo.

DE NASO ALBERTI MAGNI. Cap. XXVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

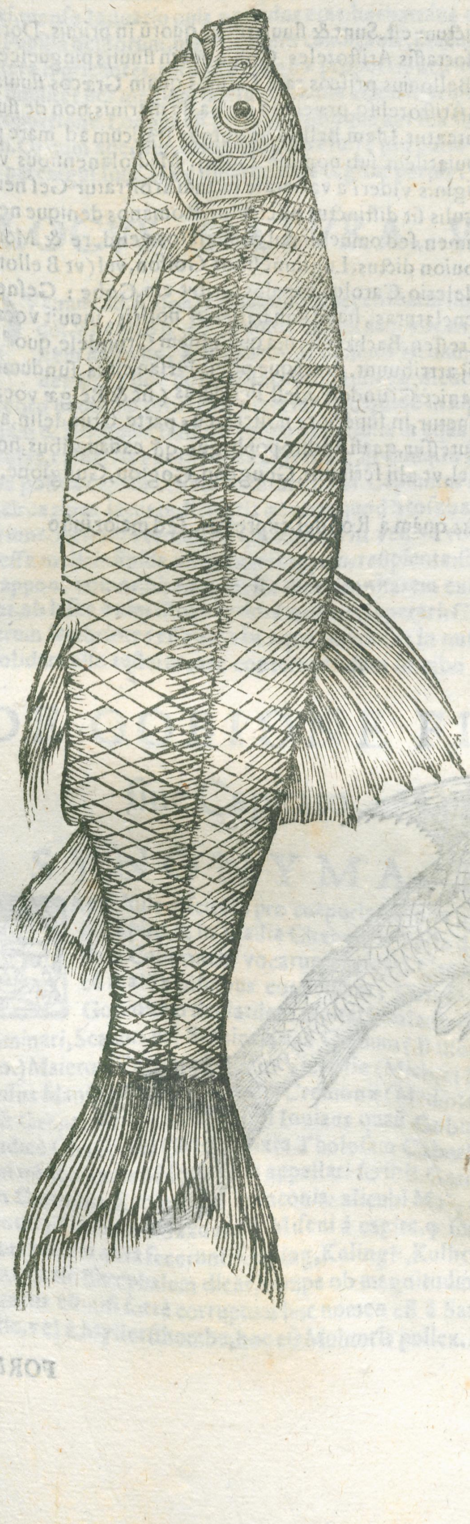
APeculiari oris figura, seu (vt Alberti verbis vtar à naso valdè crasso) Germani hic exprimẽdum piscem Nasen, Heluerij Naszen quasi Nasum appellant, nisi quis Nasonem, inquit Gesnerus, aut Nasutum, cum Adamo Lonicero, dicere malit. *Nasus. Nasutus. Simus.* Et quia labrum, seu rostrum superius crassum simum obtusumque habet, Latinè Simum, & Grecè Σιμὸν dici posse putat, cùm eodẽ nomine piscẽ inter Niloticos legimus, nempe vt & fluuiatiles quidam Mugiles, siue Leucisci à rostri acumine Oxyrynchi vocantur; ita hunc ab eodem simo crassoque, Simum, & Pachyrinchum, rectè vocari posse. *Pachyrynchus.* Circa Tridentum Saueij vulgò dicitur duabus syllabis. Galli, & Itali multi, vt putat; nomina eius cum Capitonis fluuiatilis, cui aliquo modo similis est, confundunt: vt sunt Villain, Cheuena, Musiner. Mihi nusquam in Italia visus est. In Rheno inferius, vt circa Coloniam, Makrill appellari credit, sed Adamus Lonicerus de Macrilla, & Naso scorsim agens, distinguere videtur.

Coruus Niloticus nigerrimus.



GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Nasus.



Genere Squalo, ac Leuciscis fluuiatilibus adscribendũ esse, & corporis totius figura indica, Albertus quoq. attestatur, Monaco, hoc est, Capitoni fluuiatili similem esse inquiens, sed tenuiorem, naso valdè crasso. Et Gesnerus esse tradit, qui fluuiatilib. Barbis hunc piscem comparant, quod ad corporis speciem: aliquos piscibus Ersien vulgò dictis apud Germanos. Ipsi verò specie, squamis, & colore Capitonem fluuiatilem referre videtur: sed ad eam magnitudinem, inquit, non perueniunt, Lonicerus duorum triumuè palmorum magnitudine esse ait, & oris formam peculiarem habent. Venter eorum intrinsecus nigerrima mẽbrana ambitur: vnde ioculari nomine Germani hunc piscem, scribam cognominant. Os modicè deorsum vergit. Lapidem habet in capite teste Alberto.

E Leuiscorum genere esse.

Magnitudo

Scriba cur dictus.

LOCVS. NATVRA. VSVS IN CIBIS.

Capiuntur in fluuijs, & riuis libenter enim in riuos ascendunt, inquit, idem Gesnerus, in lacum non veniunt, nisi ad initium eius tantùm, præsertim vere. Albertus Danubij piscem esse ait, & aquarum in Danubium influentium. Cœno & spurcitijs vescitur. Caro alba & laxa est, spinulis referta, vt & Capitonis, & aliorum multorum fluuiatilium, præsertim circa caudam, Verno tempore preferuntur, & pinguescunt. Apud Heluetios tamen Nouembri mense laudantur: si modò vnquam laudandi sunt. Nam caro eorum semper laxa, & insipida est: quamobrem assare eos potius quàm elixare coqui solent. In Rheno præstãtiores habentur. In libello quodam Germanicè vulgato de piscibus, Februario, & Martio, & cum salices stillant, eos præferri legimus. Hæc ferè Gesnerus. Lonicerus Barbatulorum (Barborum fluuiatilium) pœnè gustu esse scribit.

Cibus.

Caro qualis

Apparatus.

Quando meliores.

DE GOBIO FLVVIATILI. Cap. XXVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

vairon quaſi varius.

DE Gobijs marinis ſuo loco dictum eſt. Sunt & fluuiatiles, quorũ in primis Dorion apud Athenæũ meminit, ac fortaſſis Ariſtoteles Gobiones in fluuijs pingueſcere etiam cum ſcribit: quamuis Bellonius priſcos tam Latinos quàm Græcos fluuiatilis Gobij meminiſſe neget, Ariſtotelisq. præcitata verba de marinis, non de fluuiatilibus intelligẽda eſſe profiteatur. Idem Bellonius vulgus Italicum ad mare poſitum nullum putat agnoſcere Gobionẽ fluuiatilem ſub nomine Gobij: Mediolanenſibus verò Vairon vocari ait, quod nomen Latinæ originis videri à varietate factum arbitratur Geſnerus, quòd varius & vbique rotundis nigris maculis ſit diſtinctus piſciculus. Romanos denique negat piſciculorum minutorũ vllum habere diſcrimen, ſed omnes ſimul commixtos vendere & Morellos vocare aſſerit. Gallis notiſſimus eſt, Gouion dictus, Lugdunẽſibus Goifon, vel (vt Bellonius ſcribit) Goifor, Germanis Gob teſte Rondeletio, Carolus Figulus ſcribit ein Gobe: Geſnerus verò qui multas recitat Germanicas nomenclaturas, hanc non habet. A noſtris, inquit vocatur ein Greſzling, ab alijs Kreſzling, Greſz, Kreſſen, Bachkreſſen: à quibuſdam Grundele, quod nomen noſtri Cobitidi barbatulæ Rondeletij attribuunt. Vterque piſcis forſan circa fundum ſeu vadum aquæ degere ſolet, vt ab eo Germanicè Grundele, ideſt Fundulus (ſic & Belgæ vocant) vt recentiores quidam loquuntur, denominetur, in ſuperiore noſtri lacus parte Grundelin, ab accolis Albis fluuij Grundling, aliquibus Luteſſer, quaſi anthropophagus, qđ cadaueribus, hominibus ſubmerſis veſcatur. Anglis Goion, vel, vt alij ſcribunt, Gougeon, Gogion, Gudgione.

Locus.

Fundulus.

Anthropophagus

Gobius fluuiatilis à Geſnero meliùs quàm à Rondel. expreſſus, ſed maior iuſto.



FORMA

A

FORMA. DESCRIPTIO.

E Singulis labiorum angulis appendix veluti barba perbreuis propẽdet, vnde Ausonius Barbi iubas æmulari cecinit. *Barba.*

Tu quoque flamineas inter memorande cohortes
Gobio, non maior geminis sine pollice palmis,
Præpinguis, teres, ouipara congestior aluo
Propexiq. iubas imitatus Gobio Barbi.

Gesnerus exactissimè sic descripsit: Gobio noster (der Greszling) quem nuper captum in lacu, inspexi, mense Ianuario ouis grauidus erat: barbatulus cirris singulis in angulis labiorũ perbreuibus Pupilla oculorum, nigra, ambitu candicante. Maculæ à capite caudã versus per media vtrinque latera nigricantes, rotundæ, magnæ proportione, circiter decem, singulæ deinceps digeruntur; & similiter per medium dorsum. Cauda etiam maculosa est, & dorsi pinna. Vesica bifida, magna proportione. Longus est plerumq. quinque aut sex digitos. Fel habet subuiride, caudam bifurcam. Os cum aperitur, rotundum, & veluti è præputio se exerens, deorsum nutat. Lapilli in cerebro perexigui sunt. Hæc ille: Squamis tegitur paruis. *Merula.* *Cauda.*

B

LOCVS. NATVRA. VSVS IN CIBIS.

QVamuis ab Ausonio fluuiatilibus accenseatur, in lacubus tñ quod. capitur. Degit in fundo, & cęno, vnde Fundulos quibusdam vocari etiam diximus. Vescitur musco, vel alga item arenulis, & hirudinibus minimis lacuum. Creditur cadauera hominum submersa depasci, vnde nonnulli anthropophagũ dicũt: quæ res alijs fortassis ansam præbuit, vt ex cerebro equorum procreari dixerint, quo quidẽ in aquas abiecto vesci à ratione non est alienum, nam & Bellonius testatur caluarijs bubulis in aqua proiectis oblectari, eiusq gnaros Ligeris accolas, caluarias eas studiosè adseruare, ijsdemq. in Ligerim immersi Gobios allicere vt facilius eos postea capiant. Idem testatur Rond. Capiuntur aũt facilè, & magna in copia, inquit Gesnerus, circa ripas lacus nostri retis genere, quod Stoszbaren appellant. Aliquando bis aut ter anno pariunt. Aestate vermiculis quibusdam in ventre vitiari dicũtur, teste Alberto Rondelet, carne ait esse molli insipida, virus nonnunquam resipiente: falliq. medicos qui Gobiones fluuiatiles ægris apponi volunt, his eam inesse succi bonitatem existimantes, quam Galen. in marinis commendat, ab hisce enim illos hac dote multum superari, Cænum aliquando resipiunt. Author de natura rerum salubriores esse ait, vbi aquas arenosas in nutrimentum habent. Et Gesnerus elixum satis solidum esse testatur, nec contemnendum in cibo. *Cibus.* *Cerebro delectari.* *Partus.* *Caro quali.*

C

DE GOBIONE FLVVIATILI,

siue Capitato. Cap. XXVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

CAput huic pisciculo pro corporis ratione maximum est, vnde Tridẽti capidono, quasi Capito, & in Gallia Chabot, & Teste daze nuncupatur: vnde & recentiores quidam Capitonem vocarunt, quidam Capitellum, quidam Capitatum, quæ nomina cũ & alijs piscibus conueniant, Gesnerus distinctionis gratia, & perspicuitatis, Gobionem fluuiatilem capitatũ noĩauit: atq. in diuersis Italiæ locis aliter, atq. aliter nominari, Scazon, vel Scazion circa Comum (Bellonius Mediolanensibus vocari scribit vn Scatzot) Maieron Veronæ, Matzon Vicentiæ (Michael Sauonarola Marsiones dixit, q̃uis codex impressus Mansiones habet.) Botto Cremonæ (Mediolanenses teste Bellon. etiã Bot dicũt, hinc Botulũ Grapaldus appellauit) alibi Iouians quasi Gobianos, alibi, et Lagiono, circa Neocomum Sabaudicè Chaffo, vel Chaffot, iuxta Tholosam Caburlaut, Cenomanis vn Musnier, teste Bellonio, qui itẽ Romanis Misoris noĩe appellari scribit. Germanicè Gropp inter Heluetios, Cop vel Kop in Carinthia, Kaolrapp in Franconia: alicubi Mul, circa Tridentum (qua parte Germanicè loquuntur) Tholimam. Saxones & Miseni à capite, ꝙ ferè globi instar rotundũ habet, sed compressum, varia ei noĩa fecerunt: Keuling, Kulingk, Kulheit, Kaulheupt. Anglicè à Bulhed, à capite taurino, quasi Bucephalum dicas, nempe ob magnitudinẽ, non similitudinẽ formæ. Nam Bul Anglis taurus est: nisi fortè corruptum hoc nomen est à Saxonico Kulheit, hoc est rotunditas. Alibi à Gulle, vel à Myllersthombe, hoc est Molitoris pollex. Illyricè Glauoche, i. Capitatus, Polonis *Capito.* *Capitellus.* *Capitatus.* *Gobius fluuiatilem capitatus.* *Botulus.* *Ex Gesner* *Bucephales.*

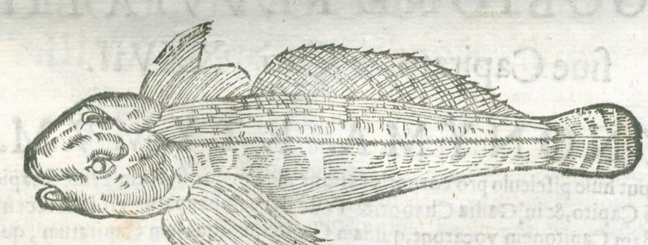
D

Boitus Ariſtot. Glouuacz. Rondeletius,& Bellonius hunc piſcem volunt Ariſtot. Βοῖτον vocari, Geſnerus in ſua E æditione βοῖτον legi ait, duab. ſyllabis, in codice nuperrimè Aureliæ edito ex bibliotheca Iſaaci *Li.4. hiſt. 8 cap.* Caſauboni βεῖτος legitur, prout Rondel.& Bellonius ſcribunt, Gaza κόπτος, vel κόττος legiſſe videtur, nam Cottum reddidit) Cęterùm cum Philoſophus de hoc piſce tantùm ſcribat, quòd in fluuijs ſub ſaxis ſtabuletur, quod huic ſoli minimè competit, id puto pro affirmato definiri nõ poteſt. Accedit quidem ad hoc vulgare nomen Bot, quod tamen inde fluxiſſe non puto, ſed ſic vocari vulgò, quod Bufonem, qui Botto vulgò nominatur, patulo ac deformi oris rictu referat.

FORMA. DESCRIPTIO.

Caput. PIſciculus eſt Ranæ piſcatrici ſimilis, ſi parua magnis (inquit Rond.) conferre licet, corporis figura,& colore Capite enim magno eſt, lato,& depreſſo: oris magno hiatu, ſine dẽtibus: *Pinna.* ſed pro ijs labra inſtar limæ aſpera habet: pinnas binas ad branchias, rotundas, & ambitu pulchrè criſtatas: duas alias inferius paruas, longiuſculas, albicantes in medio ſummi ventris: aliã ab ano ad caudã: in dorſo quoq. geminas, non ſingularem, vt Rond. ſcribit, qui aliã fortè ſpeciem, inquit Geſnerus, nobis ignotam vidit: nam & caudam quã ſuo attribuit Cotto proportione multò longior eſt, quàm in noſtro. Ex his dorſi pinnis breuior, quæ capiti propior, altera lõgior *Oculi.* caudam verſus, quam tñ non attingit: idq. in fluuiatili,& lacuſtri genere ſimiliter. Oculi ſurſũ ſpe*Branchiæ.* ctant. Branchias quaternas habet, hepar magnũ ſine felle. Si corpuſculũ ſpectes, ventriculũ magnum. Fœmina ouis immodicè turget, quæ in pectore in globos collecta geminas veluti mamillas præſeferunt,& membrana veſtiuntur nigricante. Lapillos in capite habet. Qui in lacubus de*Magnitudo.* gunt (vt Tigurini lacus exemplo oſtendit Geſnerus) non ſolum magnitudine inferiores ſunt fluuiatilib. rarò n. vltra digiti medij longitudinẽ excreſcunt; ſed ſpecie ẽt differunt, etſi vulgus forte non diſcernat. Nempe colore magis albicant, cũ illi nigriores ſint. (Corpus variũ eſt, partimq. albicantib. partim fuſcis punctis,& maculis,& iã nigricantibus tranſuerſis diſtinguitur. (Spinulis circa branchias pluribus,& acutioribus, breuiſſimis tñ illis,& viſum penè latentibus horrent: quibus digiti etiam, ſi retrò ducas, configuntur. Pupilla oculorum aliqua ex parte pulchrè vireſcit,& gemmæ inſtar reſplendet, præſertim ad ſolem. E' lacu in fluuium non migrant: neq. fluuiatiles in lacum. Guſtus etiam ſuauitate fluuiatilibus longè ſunt deteriores. Icon quam dedimus Geſner. eſt diuerſa nonnihil ab ea quam Rondel. exhibuit, pinna dorſi ſingulari,& cauda penicilli inſtar longiuſcula; vnde ſuſpicari licet, aliud genus Cotti circa Monſpelium haberi.

Cottus Geſner.



LOCVS. NATVRA. MORES.

FLuuiatiles iſti piſciculi in riuis mõtanis præcipuè, aut frigidis,& fluuijs, quanquã rapidis ac *Fundulæ.* præcipitibus capiuntur. Deliteſcunt libenter teſte Alberto ſub lapidibus, & inter ſaxa. Idem piſces quidã, inquit, cauernas ſibi faciũt in arena, alij in luto,& extra eas nõ emittunt, niſi os, vt puram aquam frigidam attrahant, reddantq. per branchias: vt piſcis ſimilis apud nos Anguillæ, quem Quappen vocant,& ſimiliter ferè piſciculi parui, quos Fundulas nominant, & alij quidam parui magnis capitibus. Sic ille pro poſterioribus Capitatos Gobios intelligens. in aquæ fundo non tam natare aiunt, quàm ſubito impetu, teli inſtar ſe vibrare, & quò volunt *Cibus.* eiaculari,& traijcere, magis quàm vlli alij piſces. Credũtur carniuori eſſe: nam & à ſe mutuo etiã *Partus.* deuorari eos certum eſt. Parere incipiunt menſe Martio, ferè circa feſtum Paſchatis.

CA-

CAPIENDI RATIO.

Capiuntur, inquit Gesnerus, nassis per fluuios præsertim in lacu, longissimis retibus, quæ propter vmbras lacustres minores fiunt, & ad passus circiter quadraginta demittũtur. Fuscina etiam in fluuiorum ripis feriuntur à piscatore, qui ocreatus circumit, & lapidibus cautè leuiterque motis, eis insidiatur, nempe interdiu: nam nocte ad lunæ splendorem latibula sua relinquunt, vt facile feriantur, nec opus sit lapides demoueri. In riuis montanis, & hi, & alij pisces, qui insunt, nullo negotio affatim capiuntur, si diuertantur, ita vt aluei fine aqua relinquantur. Idem Gesnerus testatur, legibus piscatorijs licere, eos capi in flumine à Calendis Nouembris vsque ad Pascha: extra verò illud tempus, nec retibus, nec fuscina, neque alio modo licere: hamo autem nunquam. Nassis vti permissum esse, à die D. Marci vsque ad exitum Maij, non arctiùs tamen contextis, quàm vt Gobij capitati euadere queant. *Leges de Gobijs capiẽ.*

VSVS IN CIBIS.

Andræas Matthiolus pisciculos esse scribit non modò coctu facillimos; sed & ori suauissimos, atque gratissimos, præsertim cùm ouis turgent. Hæc.n.in his, & pinguia, & copiosa sunt, gustu verò, inquit, suauissima: ideoq. solertissimos piscatores, horum feturam obseruantes, non minus ex piscandis ouis operam nauare, quàm piscibus ipsis. Idem Matthiolus iecur etiam eorum maximam cum palato inire gratiam scripsit. id qđ nõ Gobijs istis, sed Thrissijs Mustelarum generis conuenire Gesnerus ostendit. *Oua commẽdãtur Iecur.* Sunt autem teste item Rondeletio carne molli, quanuis dura esse Albertus inquiat. *Caro qualis* Gesnerus à vescentibus capita reijci tradit, quòd spinis tantùm cuteque sine pulpa constet, apud suos quoque in delicijs haberi, propter saporis bonitatem, sed fluuiatiles duntaxat, lacustres non item, idque circa brumam, & Ianuario mense potissimùm; esseque qui à Calendis Decembris vsque ad Calendas Aprilis eos commendent: alios verò circa Calendas Februarij optimos facere, & paulò pòst vsque ad eundem terminum. *Quando meliores.* Elixari debent in vinum calidum impositi, non diu, & tandẽ aceto modico affuso ad eius ferè cõsumptionem coqui. Placẽt etiã frixi. *Apparatus* Alexãder Benedictus in curatione inexplebilis auiditatis: Iuuant, inquit, etiam pisciculi recentes, in cibo, fluuiatiles, Gobijs marinis similes, ac pręoingues auiculæ. Et in libro de peste: Saxatiles pisces omnes à nostris medicis maximè probantur, inter quos à magnitudine capitis Foroiulienses nostri Capitones vocant. Verùm hi propriè saxatiles nõ sun t, qđ Michael Sauon. etiã animaduertit, de nutrimento ex piscib. scribens: Medici veteres cũ pisces paruos saxatiles laudant, non videtur mihi de Marsionib. (sic hos pisciculos vocat) sentire, vt quidam interpretantur. Marsiones.n. carẽt duab. conditionibus, vnde pisces boni cõmendantur. Nam & mucilaginosi sunt, & parũ exercentur, cũ in locis petrosis iaceant sub lapidibus. *Marsiones.*

DE ASPERO PISCICVLO, GOBIONI, persimili, Rondel. Cap. XXVIII.

Rondeletius hunc pisciculum superiori Gobio persimilem à maxillarum asperitate, asperũ cognominauit, aitq. Lugdunẽsib. Aprõ appellari pp squamarũ asperitatẽ, Rhodanoq. peculiarem. cæterùm non quouis eius loco, verùm in ea ferè parte reperiri, quæ inter Viennam, & Lugdunũ interiecta est. *Nominis ratio.* Pisciculus, inquit, est capite latiore, quàm Gobio, in acutum desinente: ore medio, dentibus caret: sed maxillas asperas habet, foramina ante oculos. *Descriptio.* Colore est ruso, maculis nigris latis, à dorso ad vẽtrẽ obliq. descendentibus variato. *Color.* Pinnas ad branchias, & in vẽtre similes cùm Cottis habet, sed in dorso dissimiles: duæ enim sunt à sese seiunctæ. Vulgus ait pisciculum hunc auro vesci, quia arenam, cum qua nonnunquam auri laminæ sunt, haurit. Carne est ficciore quam Gobio. Altero loco pictum piscem è Danubio Iulius Alexandrinus præstantissimus Ferdinandi Augusti medicus ad Gesnerum dedit, qui suspicatur ferè eundem esse cum superiori. Forma quidẽ tota, & singulæ fermè corporis partes, inquit, in vtriusque pictura conuenire videntur, nisi quòd pinna ab ano in nostra icone nulla est, pictoris fortè incuria. Nulli enim piscium, opinor, hęc pinna deest. Rondeletius Lacertum peregrinum suum fine ea pinxit, quã Saluianus eidem addidit. Bellonius in sola

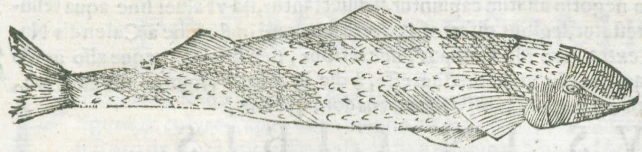
Asper pisciculus Rondel.



Tænia hanc pinnam ſe non reperiſſe mihi retulit. Piſcis quem exhibemus, Germanicum nomen eſt Zindel: vel vt alij ſcribunt, Zinde, Zindel, Zinne, Zingel. Vngari Kolcz appellant. Icon ad me miſſa, digitos XII. longa eſt; quam longitudinem in hoc piſce mediocrem eſſe audio. Colore eſt, partim e fuſco ruffeſcente; partim nigris maculis ſatis magnis per interualla diſtinctus: quarum aliquæ à dorſo ad ventrẽ (qui cinereus eſt,) obliquè tendunt. Oculis color. Indicus: & aliquid ſub eis rubris. Audio eum ad libræ pondus (ideſt, vnciarum XVI.) accedere: (alij etiã trilibrem fieri retulerunt,) caudã adeò duram habere, vt vix amputari poſſit: pinnas in dorſo aculeatas in capite Percæ inſtar. (icõ noſtra pinnas molles, non aculeatas, præſeferre videtur.) (roſtrum acuminatum; carnem candidiſſimam. Sunt qui forma & colore Cani marino comparent: alij Lucio, præcipue quidem capite: Abſq. ſquamis eſſe aiunt, inſtar Anguillæ: (Rondeletius Aſperum ſuum à ſquamarum aſperitate vulgò Gallicè Apron dictum ait.) Lautiſſimùm eſſe addunt ſimul & ſaluberrimum, omnium Danubij piſcium, ita vt vel puerperis apponatur, & diuitum duntaxat menſas oneret: quod equidem miror, ſi ſquamas non habet: ferè enim omnes qui ſquamis carent, minus ſalubres exiſtimantur. Ferũt eum Danubius & Tibiſcus. In Danubio prope Boſoniam magna eius copia capitur. Viennę etiam non deeſt, & in Bauariæ fluuijs, vt Iſara, & Loiſaca: hic quidem è lacu Ammelſee fluit in Rachelſee lacum, & inde rurſus in Iſeram fluuium. In piſcinis ſeruari non poteſt. Eiuſdem piſcis effigiem illi quam dedimus, ſimilem, coloribus tantùm diuerſam (ventre & pinnis albicantib.) Raphael Seilerus Iuriſconſultus doctiſſimus comes Palatinus, clariſſimi Auguſtanæ reip. archiatri Geryoni filius, ad me miſit: in qua ſimiliter nulla ab ano pinna, nullæ ſquamæ apparent.

Color.

Piſcis Danubianus.



Locus.

DE COBITIDE FLVVIATILI EIVSDEM. Cap. XXIX.

IDEM Rondeletius fluuiatilem hunc piſciculum antiquis, qui de fluuiatilibus parum fuere ſoliciti, indictũ, Cobiten (cobitidem) fluuiatilem nuncupauit, quòd marinæ, inquit, perſimilis ſit: cùm alioqui neque ſitu neque numero pinnarum cum marina conueniat; quare ſimilitudo iſthæc ad Cobitidem barbatulam potiùs pertinet: adhæc Cobitis marina læuis, eſt vti & Barbatula; contrà ſquamoſus quo de loquimur, piſciculus eſt, niſi figura exhibita nos fallat, quod quidem ſuſpicari licet. Ipſe enim Gallis Loche franche vocari aſſerit: vel quòd totus læuis ſit & aculeis careat; vel quòd molior ſit & ſalubrior: quamobrem Cobiten fortè hunc piſciculum (inquit Geſnerus) vocat, quod ad Gobionem fluuiatilem Auſonij accedat, non ad marinam Cobitin. Degit in riuulorum & fluuiorum ripis, digitali magnitudine, reſtro ſatis prominente Corpus flaueſcit, & maculis nigricãtibus notatur, ſubrotundum eſt & carnoſum. Pinnæ duæ ſunt ab branchias, duæ in ventre, vnica ab excrementi meatu, vnica in dorſo. Geſnerus eum hoc piſcitio idem putat, vel ſaltem ſimillimum, ſuis Ryſerle nuncupatum; Digiti, inquit, longitudinem paruum excedit, colore per dorſum è cæruleo vireſcente, per latera & ventrem candido. In Silo torrente capitur ad Tigurum circa lapides: & ex eo Limagum amnem ingreditur, inter lautos piſciculos habitus. Rondeletio ſuus. Cobites carne eſt humida & viſcida: ſi in aqua ſordida & cænoſa nutriatur, pingueſcit; ſed multò inſalubrior redditur. Pro Cobite Rondeletij nos aliam iconem dedimus, eiuſdem ni fallor, piſcis.

Nominis ratio.

Locus.
Color.

E F G H

DE

DE COBITIDE ACVLEATA. Cap. XXX.

SYNONYMA. ETYMVM.

A VArijs in Italia venit nomenclaturis paruulus iste pisciculus, quem Cobitidem alteram vocauit Rondeletius. Mediolanenses.n.teste Bellonio Vsel dicunt, nomine à Mustella detorto, vt Gesnerus conijcit, ideoq. latinè circumloquẽdo Mustelam fluuiatilem paruam imberbem nominari posse existimans; imberbem autẽ ad differentiam barbatulę, de qua mox. Placentini, & Parmenses Gousangle; Lodenses Zedole, Ferrarienses Squaiolam, alij Morellam, Romani Lacham: Galli verò non solùm Loche, sed etiam Percè, quòd cùm riuulorum indiginæ oblongo tereti, ac lubrico sunt corpore, petras videantur perforare, inquit idem Bellonius, Duos enim habent in branchijs aculeos, vtrimque B vnum, ad caudam spectantes, dentium cerastis longitudine, quibus sese impellunt, vt minima inter lapides foraminula subeant: quo ferè sensu circa Vincentiam Venetorum in Italia Foragua dicitur: quòd reticuli illud genus, quod vulgò Gua appellatur, si includatur, & foras euadat, egrediensq. veluti perforet. A Sabaudis circa Neocomum, & Bielam, Mort pierre, similiterq. à Germanis Steinbeysz, aut Steinbysser appellatur, hoc est, vt Albertus interpretatur, mordens lapidem: qua pariter significatione Græcè non ineptè Dacolithum dixerimus: attamen æquè aptè Cobites oxyrynchos dicetur, à rostro, quàm in præcedente, & subsequente acutiore.

Mustela fl. perua imberbis. Foragua. Mordens lapidem. Dacolithus. Cobites oxyrynchos.

FORMA. DESCRIPTIO.

PIsciculus est, inquit Albertus, eodem colore quo Fundula. Non est autem rotundus, sed quasi columnalis compressus, & habet spinam acutam iuxta os, qua cum recuruato capite vulnerat manum se tangentis. Bellonius quoque, & Rondeletius aculeum in operculis branchiarum vtrinque vnum habere tradunt. a Albertus branchijs ipsum carere omnino ait; cuius errorem detegit nuper Georg. Fabritius, qui parua foramina circa oculos eis, sicut in Lam-C predis inesse obseruauit, teste Gesnero, qui pisciculum esse ait exilem, seu tenuem, & oblongum, Fundulo, de quo mox, similem, paulò longiorem: nam quatuor, aut quinque digitos æquare solere; maculosum, capite acuto, & deorsum vergente. Rondeletius spinam internam duram, quàm in præcedente rigidiorem esse monet, ideoque inter edendum molestiorem esse sæpius verò etiam ithyopolas parum cautis imponere, & pro læuibus vendere, cæterùm imposturam inter edendum facilè deprehendi.

Cobites aculeata Rondel.



Color. a Lib. 2. de anim. tract. 1. cap. 7.

LOCVS. NATVRA. MORES.

VSVS IN CIBIS.

D DEgit in aquis fontanis, & riuis præcipuè. Ex his verò migrãs cùm alios, fluuios tũ Albim maximè subit, vt Gesn. refert, qui & apud suos nullũ, aut certè rarissimũ esse scribit, circa Argentinam verò frequentem, & ex Geor. Fabritij testimonio in Misena optimos capi in Mulda prope Doblã oppidũ: in herbis, algis & cęno degere, atq inde victitare. Maio mense cũ Fundulis parere; aliqñ vel bis, vel ter. Rostro lapidib. mordicùs se affligere, & aliqñ vasis etiam, licet æneis, quibus in foro piscario à mulieribus, inquit, inijciuntur, ita vt sugere videãtur. Esse qñ complures gregatim hærentes inueniuntur. Retibus angustis, idest, quorum perangustę sunt maculæ, capi cum alijs pisculis circa ripas fluminum. Bellonius pisciculum esse scribit admodum viuacẽ. Eidem delicatissimus est: contrà insinuare nobis videtur Rondel. incautis pro læui Cobitide obtrudi inquiens, fraudemq. edendo detegi: & Gesnerus vilissimos vocat, carne venaci. Fundulis multò ignobiliores. Aprili mẽse, & Maio minus improbari: præferri grauidos: frigi debere butyro: Misenos circa bacchanalia, & Martio mense eos cõmendare, antequam migrent, quòd tum ouis grauidi sint: præstantiores apud eos eosdem nõ in Albi, sed in Mulda capi.

Cibus. Partus. Vt capiatur. Caro qualis. Vbi & quando meliores.

DE COBITIDE BARBATVLA.

Cap. XXXI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Nominis ratio.
a lib.7.de animal.trac.1.c.8.
Fundula.
Fundulus.
Mustela fluuiatilis minima.

RONdeletius exiguum hunc pisciculum Cobitidem barbatulam vocauit, à cirris tenuibus, è rostro barbæ modo pendentibus, quemadmodum in Barbo: Bellonius a Lochiam pinguem, Albertus Magnus secutus, vel Italicam vocem Fondola, vel Germanicam Grundlen, vel Grundelin, Fundulam, recentiores potius Fundulum, Carolus Figulus etiam Grundulum, Germanici scilicet vocabuli imitatione, à fundo aquæ, vbi degere solent. Gesnerus Mustelam fluuiatilē quoque vocari posse existimat, F adiecta minimæ differentia. Mustelam enim marinam, inquit, quodāmodo refert, corporis longitudine, læuitate, barbulis. In Hessia, vel alicubi in Germania vocant eodem; Gesnero testante ein Moesz, vel Mosz, Brabantis Musc: Sucuis, cùm adhuc tener est, & recens natus. Sengle, vel Sengele: Poloni Kielb, vel Slyss, Bohemis Mirzen; Angli Gallicum nomen retinent, à Loche.

FORMA. DESCRIPTIO. DIFFERENTIÆ.

Color.
Pinna.
Barba.

INdicis digiti crassitudine est, inquit Bellonius, quinque digitos longa, pinguis Lochia, tota puncturis, seu punctis distincta: notasque in tergore, & lateribus habet, nunc grandes, nunc paruas, ac nigricantes, quibus ipsa etiam quodammodo pulla apparet; sed ventre est candido. Pinnam vtrimque vnam in lateribus gerit: item in ventre duas: in tergore verò summo vnam admodum paruam: item sub cauda ad anum alterā. Pinna caudæ rotunda est: reliquæ om- G nes, obtusæ, & latæ. Cirris quaternis, vtrinque, duobus, Barbi modo, tanquam mystacibus insignis est. Os habet paruū sub longo naso: eiusq. intestinum statim a stomacho, quem hepar fouet, rectà per ventrem ad anum ducitur. Fel dextro hepatis lobo adsutum: Lienem insignem, & rubrum habet. Cor sub branchijs, suo pericardio obuolutum. Oua singulari vesicula, vt alijs piscibus bicorni folliculo conclusa. Hæc ille. Duo genera esse huius pisciculi Geor. Fabritius Gesnerum in epistola monuit; vnum commune, quod in delicijs habetur, & insigni magnitudine apud suos, Misenos, capitur in Flohi amne: alterum, & tenuitate corporis, & colore, & sapore diuersum, quod à saxis nomen est consecutum Steinsmirlin.

Cobites.



Duo eius genera esse.

LOCVS. NATVRA. MORES.

Quo loco gaudeat.
Quando, & vbi capiantur.

LImpidis, ac saxatilibus locis gaudent, vt Adamus Lonicerus testatur: Gesnerus verò a- H pud suos circa ripas etiam, & in cœno degere scribit. Ipse tamen Fundulum cùm circa ripas stagnantes, & palustres degit, peculiariter suis Moszgrundel, idest Fundulum cœnosum vocari paulò antè dixerat, & Albertus quidem in eisdem locis versari ait, non tamen inde nutrimentum capere arbitratur. Pisces quidam, inquiens, cauernas sibi faciunt in arena, alij in luto, & extra eas non emittunt nisi os, vt puram aquam frigidam attrahant, reddantq. per branchias, vt piscis apud nos similis Anguillæ, quem Quappen vocant: & similiter ferè pisciculi parui, quos Fundulas nominant: & alij quidam parui magnis capitibus. Hinc etiam est, quòd plurimi capiantur in riuis, è quibus flumina maiora ingrediuntur. Capiuntur autem vere præcipuè Februario, Martio, April. Gesnerus medio Maij mensis captos, ouis grauidos vidit; atq. post pascha parere incipere: quamuis non desint, inquit qui vel singulis mensib. eos parere asserant.

A

VSVS IN CIBIS.

TAm delicatus pisciculus est, vt Lonicerus inter oẽs ferè primatum tenere scripserit. Teneros tamen præsertim & nuper natos in delicijs haberi, Gesnerus ait, eosq cum iure coctos ex eodem (quod mireris) cũ pine cochlearibus edi: quas delicias, inquit, aliquãdo circa summum Acronium lacum gustaui. Salubres vulgò, etiã existimantur, ita vt medici etiã ægrotis alicubi eos permittant. Esse sanè solidiuscula carne & odore non piscoso, vt alij pleriq. sed magis grato, idẽ Gesnerus asserit, & cùm exigui sint, nec pingues, non multùm replere: præferri à Misenis maiores, & qui à saxis denominantur: colore saporeq. differre, corpore tenuiore, carne duriore, & quæ in elixis tenaciùs spinis hæreat: Commendari maximè à natali Domini vsq. ad Pascha, quoniam tum parere incipiant: alios Februario, Martio & Aprili mensibus eos præferrè, vsq. ad initium Maij. Teneros verò nunquam non laudari, maximè si cum apio (petroselino) edantur. Vino calido iniectos elixari debere, idq. breui tempore & sub finẽ modico aceto

Salubritas. Caro qualis. Quid & quando meliores.

B affuso ad eius ferè consumptionem coquendos, quo modo Gobij capitati etiam parantur.

DE PHOXINO SQVAMOSO. Cap. XXXII.

PHoxinus, φόξινος (alicubi oxytonum scribitur, alicubi etiam penanflexũ, vitiato vtrobiq., puto, codice.) (ab *a* Aristotele bis potissimùm nominatur, tanquam fluuiatilis piscis, his verbis: *Pars piscium maxima consummatur mare & fæmina. De Rubellione & Hiatula,* Channe, *ambigitur. Omnes enim grauidæ capiuntur. Consistunt ergò oua per coitum in ijs, qui venerem norunt. Sed non coitu tantùm, verùm etiam sine coitu; quod argumento constat nonnullorum fluuiatilium. Nam* Phoximi *statim (propè dixerim) ac nati sunt, ac admodum parui, oua habẽt.* Et paulò post: *Reliqui semel anno oua edunt in stagnis fluuiorũ & arundinetis lacuum* (quæ πολιμνάδας vocãt, (*vt Phoxini & Perca.* Hęc de Phoxinis Aristoteles, nullaque alia à veteribus nota tradita est, ex qua certi aliquid de eis statuere possimus. Nihilominus

a L. 6. Hist. cap. 13. & 14. Fluuiatilem esse.

C Rondeletius hoc nomine duos squamosos pisces, quibus semper vterum ouis habere refertum, magis quàm alicui alteri conuenire ait, nobis depinxit, quorũ alterum sæpè obseruauit in Picardia, vbi Rosiere vocatur: dimidiati pedis longitudinem nunquam superat: corpore lato & cõpresso, oculis magnis pro corporis ratione: Bramis minimis corporis specie similimus, colore est luteo. Quamlibet parui capiantur, semper ouis grauidi sunt, adeo vt periti piscatores cum ouis nasci affirment. Cum hoc Gesnerus eumdem conijcit, qui suis Bambela nuncupatur, licet apud suos lutea non sit: reliqua verò species naturaq., inquit, conuenit, & circa Augustam, Vindelicorum luteola capitur. Pisciculus, inquit est tres aut quatuor digitos longus: sex quidem digitis longiorem non vidi. Caput ei crassiusculum pro sua magnitudine nigricans, iris oculorum crocea: qui color etiam ad pinnarum initia omnia spectatur, in pinnæ dorsi quoq. initio in maioribus & adultis. Pinnarum ad branchias articulus veluti carunculam quandam habet, in alijs parum, in alijs valde croceam (in alijs si bene memini, rubentem) pro ætatis nimirum & sexus differentia, fortassis & aquarum & regionum, in quibus degunt. Squamas habet albicantes. Linea fusca obliq. à capite ad caudam fertur. Pinna in dorso medio vnica est, binæ ad branchias totidem in medio ventre alia post anum. In principio caudæ macula atra natatur, & alijs minoribus singulis ad initia pinnarum vtrinq. Dorsũ & latera nonnihil flauescunt. Sapor in cibo subamarus. Repe riuntur in fluentibus solùm aquis, vt audio: nõ etiam in lacubus & cœno, vt lęues, quos è riuis lacus & flumina maiora ingredi diximus: vnde eos (lęues) nostri à riuis Bachbammele nominãt. Iidem in Glatto flumine apud nos (Heluetios) par uo, ac cœnoso, ab ijs qui cancros captant, subinde inueniuntur & abijciuntur. A bacchinalium vel quadragesimæ initio

Phoxini. Rondeletij. Rosiere. Color. Bambela eiusq. descriptio.

D Phoxinus primus.



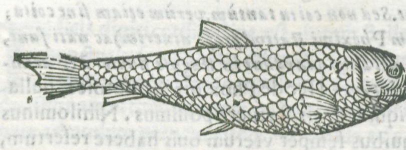
Locus.

vsque ad Calendas Maij nassas non angustiùs contextas, quàm vt Gobij capitati, & Bambelæ ex eis euadere possint, in flumen immittere piscatoribus nostris licet. Bambelam nostram Itali quidam, vt audio, eodem quo Gobium fluuiatilem nomine appellant, Varon. Verbani verò accolæ circa Lucarnum Stornazzo vel sterniculo. Hęc itaque Gesnerus, cuius item sententia eadẽ vel cognata est Bellonij Bubulca, de qua tamen agens, Ausonij Alburno sibi cognatum videri

Bubulca Bellonij eiusque descriptio.

piſciculum tradidit. Sordidus,inquit Bellonius nulla propoſita icone,admodũ, & vilis piſciculus Gallico vulgo è re ipſa Bouuiera nũcupatur : alij Peteuſe,etymologia,à bõbis obſcœnis tracta. Piſcis eſt Sequanæ alumnus,non tñ vſquequaq. frequens, vt qui non ſemper appareat . Nã quo modo Verones piſciculi nuſquam Auguſto, Septẽbri,& Octobri tibi aut ſaltem raro apparebũt: ſic Bulbulca ſerò in conſpectũ venit. Plurima vere capitur. Bremmam,aut Caſtagnolã marinam toto habitu æmularetur,niſi corpore eſſet minimo. Planus.n. & latus eſt: ſed & argenteo nitore refulget,atque orbicularẽ magis habet formã,q̃ in longitudinẽ protenſam. Trium digitorũ longitudinem non excedit,neque ſeſquidigitalem latitudinem. Soli obiecta, nigri nihil habere cõperitur,q̃ in linea quæ ſpinam comitatur ad caudam . Paruam in tergore gerit pinnulã, oculorũ pupillam,omnem nigredinem ſuperantem. Squamis tegitur magnis,& latis Carneum quiddam, vt Cyprinus(quatenus paruũ magno licet conferre)in fornice palati oſtendit,brãchias vtrimq. quaternas ſimplices,ac ſub ventre totidẽ,caudam bifurcam. Ore eſt paruo,dentib. vacuo . Piſciculos iſtos reſpui credo propter fellis magnitudinẽ,q vix poſſint exenterari,quin eorũ fellis veſica diſrumpatur:quo per totum corpus diffuſo , plurimũ amari in veſcendo ſentiuntur : id autem ſub hepatis lobo dextro coloris Smaragdini,magnitudine piſi continetur. Folliculum vento plenum in vtero geſtat geniculo interceptũ: lienem ſtomacho inhærentẽ, rubrum,atq. orbicularẽ. Huius etiam inteſtina multis in gyrum reuolutionibus,& anfractib.circumuoluta ſunt. Hactenus Bellonius. Alter modo Phoxinus Rondeletij,& nomine, & figura ſuperiori non multũ abſimilis eſt. Roſe,inquit,vocatur à rubore caudæ : reliquo corpore cæruleo eſt.paulò maior , minus lato corpore,ouis ſemper plenus eſt,etiã minimus . Hic quoq nobis ignotus eſt,id quod & Geſnerus profitetur;niſi,inquit,fortè ſit piſcis ille quẽ idem Rondel.inter lacuſtres Lemano lacui proprios (vt ipſe putabat) Vangeron appellauit. Huic.n.cauda, & ventris pinnæ rubent: & in Normãnia, vt accepi, Roſſe vocatur:neque.n.in lacubus tantùm capitur , ſed etiã fluuijs,præſertim tardioribus,in quibus fortè non eandem magnitudinem, quam in lacubus attigit : & fieri poteſt,vt Rondel. minus adultum viderit . Quod ſi piſcis idem eſt , vt ſuſpicor, & amplius in hiſtoria eius probabo , figura quoque non ſatis probè à Rondel.expraſſa eſt: in qua etiam obſeruandum , quod ſuo loco nõ ſit expreſſa , eſt.n.prior in ordine, cùm alteram eſſe oportuit, id quod Geſn. quoque aduertit. Deſcribit autem Rondel Vargeronem in lib. de lacuſtrib. c.9. vbi rurſus alterius piſcis Lemani lacus proprij ibiq. la Farra, vel Ferra, vel Pala dicti exprimitur librariorum incuria,& quæ pro Farra pingitur,cap. 18.eiuſdem libri , Vangeronis eſt . Hunc & Bellonius,cùm Geſnerus icones ſuis coloribus ad viuum depictas ei oſtendiſſet , alijque peregrini , cum Roſa Gallorum eundem eſſe pronunciarunt . Ipſe verò Bellonius non Roſam, ſed Roſſam vocat : quamobrem licet lacuſtris magis , quàm fluuiatilis piſcis ſit , antequam è manib. elabatur,breuiter ex Geſnero eius hiſtoriam perſtringã, qui à rubro pinnarum colore Rutilum, vel Rubellum fluuiatilem vocauit, ad differentiam Erythrini ueterum, quem Theodorus aliqñ Rubellum,redidit. Circa Comum in Lario lacu Piota, vt circa Verbanum quoque dicitur: à Germanis Oceani accolis Roddovu, vel Roddau . Sabaudis circa lacum ad Bielam, & Neocomum, Vingeron, vel Vengeron, vnde Germanorum Vuingeron,vel contrà , quo tamen nomine Lucernæ accolæ Leuciſci ſpeciem intelligunt,eam quam Vendoſiam , & Dardum Gallis dici indicauimus: Anglis Roche, Polonis, Vuſdrenk . Piſcis è foro ad Geſnerum delatus,latus erat ad quatuor digitos,longus duodecim. Pupilla nigerrima,iride aurea,labijs ſubrubris:colore in cauda,pinniſq.in ventre & ab ano ſitis,cinnabarino:nam cæteræ minus rubri habent . Linea à ſummis branchijs caudam verſus obliqua, cauda bifurca: Supercilia,& circa brãchias locus aureolo colore nitent. Squamæ latæ,ſtriatæ validæ. Dorſum fuſcum,venter pallidus; pinnæ quaternę: fel viride,veſica gemina:caro ariſtis plena. In faucib maxillas vtrimq.habet,recuruas dentib.munitas quinis,qui ab interiore parte ſinguli ſerræ inſtar aſperantur:quod in aliorum piſcium dentib. nondum memini animaduertiſſe. Piſcis hic apud nos, Heluetios, lacuſtris tantùm eſt, ſatis viuax. In noſtro, & Acronio lacubus , abundè capitur . Piſcatores Conſtantiæ,& circa Acronium aiunt eum aliqñ cum Cyprino lato coire: inde Hybridã (ein Halbfiſch) gigni,qui inter vtrumq. ambigat, Rutilo maior aliquantò,minor autem Cyprino lato. Parit Iunio mẽſe : Muſcarum fluuiatiliũ, ſiue lacuſtrium,genus quoddam eſt magnum,oblongo,terete,varioq.corporis alueo,has infigũt hamis ad ineſcandos Rutilos . Februario Martioq.menſibus apud alios Germanos , Nouembri apud noſtros in cibo præfertur, Maio rurſus deterior fieri, & imminui incipit . Parari iubent peritiores,

Phoxinus alter.



Cur reſpuantur.

Phoxinus alter Rondeletij.

Color.

Icones in Rondel.libro tranſpoſitæ.

Roſſa.

Rutilus,ſiue Rubellus fluuiatilis. Geſneri.

Deſcriptio. Color.

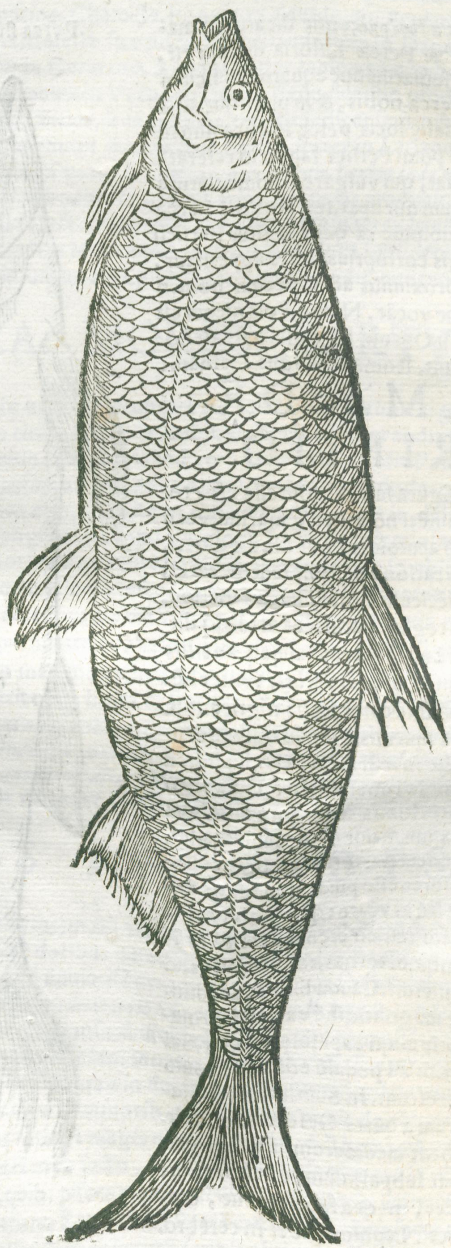
Coitus.

Vt capiatur

Quando melior.

A tiores: instar Cyprini, & vino frigido immissum elixari. Hactenus ex Gesnero. Vangeron Rondeletij an modò idem sit cum suo Phoxino altero, & hoc Gesneri Rutilo ex collata vtriusque descriptione non satis clarè colligas. Corpore Ballero, de quo suo loco, rostro Mugilibus similem esse ait, rostro tamen esse longiore. Dentibus carere: pinnas ad branchias duas habere subaureas, in medio ventre duas alias croceas; ab excrementi meatu vnicam, in dorso aliam. Caudam in duas desinere hasque à squamis initio integi, etiamsi non adhæreant. Cyprino & corporis specie, & carnis substantia succoque affinem esse, & vilem haberi.

Rutilus Gesneri, rectiùs, quàm ab ipso expressus.



DE PISCIBVS, QVI PRÆTER FLVVIOS alias quoque dulces aquas incolunt: & primum De Perca Maiore. Cap. XXXIII.

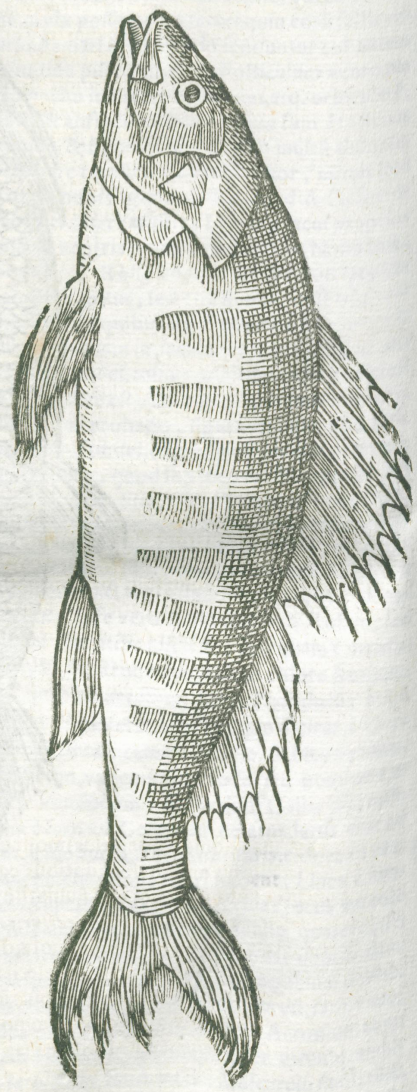
NOMEN. EIVSQVE RATIO.

Perſico cur dicatur Perca.

Perſicinus.

PErca, πέρκη, vnde dicatur, in marinæ Percæ hiſtoria dictum eſt. Fluuiatilis ſiue aquarum dulcium Perca, nobis, & in plerisque alijs Italię locis pesce Perſico nuncupatur, non quòd pomi Perſici ſaporem referat, vt Platina ſomniat, qui vulgarem nomẽclaturã ſecutus Perſicinum nũcupat, ſed potiùs à Perca latino Gręcoq. nomine: à quo ſimiliter Berſich Germanis, Belgis corruptius Baers appellatur. Galli & Angli proximiùs ad Græcum nomen accedẽtes Perche vocãt. Nomẽ Polonicum eſt Okun, Bohemicũ Okaun. Hetruſci teſte Bellonio Perſegã dicunt, Romanũ vulgus Cernam.

Perca fluuiatilis maior.



FORMA. DESCRIPTIO.

Roſtrum. *Os.* *Dentes.* *Squamæ.* *Color.* *Pinna.* *Branchia.* *Magnitudo.* *Partes interna.*

COrporis figura lata, ac cõpreſſa eſt: roſtro ꝓminẽti nõ aliter, q̃ marina, verũ nõ adeò acuto: ore ẽt vt illa medioeri, imo pro corporis ratione paruo. Dentib. caret, ſed labia habet dẽticulis horridula, vt Bellon. teſtatur. Squamis tegitur paruis, ac aridis, q̃ difficillimè à corpore auellũtur, maximeq. ancillis faſtidio eſſe ſolent. Color ei varius, venter nẽpe; corpus reliquũ ferè cineraceũ; nigricantib. quibuſdã, ac latis maculis à dorſo deſcendentibus (non aliter, ac in marina) latera depingentibus. Pinnæ & cauda rubeſcũt. In fęmina verò nihil, vel parũ ſaltẽ. Pinnæ in tergore duæ, quarum q̃ capiti proxima, maior eſt: & aculeata, poſterior minor ſine aculeis: totidẽ ad branchias, quas Rondel. altiores eſſe putat, q̃ in reliqs fluuiatilibus: totidẽ itẽ in vẽtre: q̃ verò ab excrementorũ eſt orificio aculeo crenato vallat. Brãchias habet vtrimq. quaternas, eaſq. duplices, id quod Ariſt. quoq. vidit. Cauda bifurcatim diuiditur. Ad maiorẽ magnitudinẽ excreſcit, q̃ marina: nam & trilibris aliqñ capi ſolet, inquit, Saluianus; in Lario lacu ad pedalẽ etiã teſte Iouio magnitudinem creſcunt. In Suerinenſi verò lacu vlnam. i. cubitum æquare Geſner. intellexit. Ventriculum habent mediocrem inteſtina pauca, & tenuia hepar ſubpallidum, à cuius maiori lobo veſica pendet, in qua fel eſt tenue, & aqueũ. Liẽ ſubrubet. Lapillos habet in cerebro.

LOCVS.

LOCVS.

Plinius *a* in piscium catalogo Percam prius amni marique communem faciens, moxque eandē maris peculiaribus piscib. annumerās, ipsemet oscitantiæ suæ testis est. Lapsus autem duplex est. Non enim rectè quis Percam aut marinā, aut fluuiatilē simpliciter dicat, cùm sint specie distinctæ duæ. Secundò Percam amni mariq. communem esse falsum est. Marina enim nunquā fluuios, fluuiatilis nunquam mare ingreditur. Hanc enim in dulci duntaxat aqua & gigni & viuere, non vsu tantùm, sed *b* Aristotelis, Ausonijq. poetę quoq testimonio cōprobatur. Ille nempe eā nominat cum Cyprino, Chalcide, Phoxino, Glanide, qui fluuiatiles, aut lacustres pisces sunt: hic cū cæteris amnicis Mosellæ suæ piscibus Aelianus item in Danubio capi scribit. In nullo nō lacu aut fluuio capitur in Germania. Rhenus noster tamen eū non habet, forte quod altiores aquas amet. Platina præcipuum in Verbano lacu, & Pado flumine produci tradit. Fama est Larij lacus Percecos fuisse aduectitios, & inquilinos, tralatis scilicet seminibus è lacu Eupyli, qui Lambrum emittit amnem, vt meminit Benedictus Iouius frater in Larianis lusibus.

a L.32.c.11 Plinij lapsus.

b li.6. Hist. cap.14.

An in lario ginantur.

Eupylis exigua sum Percecus ortus in vnda Meque peregrinum Larius inde tulit.

Sed Eupylis (inquit Gesnerus) multò minores quam Larius Percecos producit; quoniam magna ex parte, vel influentium aquarū defectu, vel occultiore aliquo hiatu terræ haustus, multis antè annis exaruit, obijtque in tres minores lacus, aquis in depressiora loca subsidentibus: qui à Licinoforo vetere oppido, quod & ipsum interijt, plebis Licini lacus hodiè nuncupantur.

NATVRA. MORES. PARTVS.

Celerrimū dicunt exercere natatum; deuorare cùm alios pisces, tùm sui generis sobolem. Gregorius Mangoldus citāte Gesnero scribit, in omnib. iecur grandine affectū esse, sed vix aliūde quā iecoris vitio laborare. Quod verò Lonicerus credit Percam naturalē cū Lucio amicitiam esse: Luciumq. læsum ab alio pisce difficulter sanari: proinde quęrere Percā hāc verò vbi lęsū viderit, lenire vulnus eius, & sic sanari, ridiculū puto, nā vt in dulcibus aquis piscē esse nō puto, qui Lucio audeat congredi, ita apud alios lego Luciū Percis minimè parcere velle, sed cogi, quod viso ipso pinnis horreant: præterea quid in Percis sit quo se oblinat Lucius, nō video; simile quid de Tinca lubrico ac viscido pisce suo loco dicet. Piscatores in lacu Lemano, vt narrat Gesnerus, obseruarunt Percas hyeme emittere per os vesiculā quandā rubrā ex ore pendentē; quæ vel inuitas, inquit, supernatare cogit: coniectant aūt id ab eis fieri præ iracūdia quod in retia inciderint: hoc enim tùm maximè pati, cū retia trahunt piscatores: sed mirum esse, quòd hyeme tantum id ipsi accidat. Parit circa litora & frutices, vt Aristoteles scriptū reliquit his verbis: *Reliqui pisces semel anno edunt oua in stagnis fluuiorum & arundinetis lacuum, vt Phoxini & Percæ Siluri*, Glanides, *& Perca continentem emittunt fœtum, vt Rana: adeò enim fœtus ipsi continuo sibi cohærent, vt Perca quidem fœtum quoniam latior est, piscatores in lacu arundine glomerent.* Gesnerus scribit in suo lacu parere Percas verno tēpore, ī profundo, pręsertim Martio & Aprili mēsibus.

Natatus. Cibus. Morbus.

An cum Lucio amicitia colat.

Iracundia.

Vbi pariat & quando.

VSVS IN CIBIS.

Perca marina (inquit Rōdeletius) molli est carne, tenera & friabili, cōcoctu facili, boni succi fluuiatilis his omnib. ferè dotibus caret. Quare absurdè faciūt, qui ea quę de Perca marina dicta sūt à Galeno, *a* ad fluuiatilē accommodant. Sic.n. scribit: *Præstantissimus inter saxatiles voluptatis causa Scarus esse creditur: post hūc Merulæ, Turdi, deinde Iulides, Phycides & Perca &c.* At fluuiatilis dura est carne, glutinosa, difficili concoctu, nec commēdanda, nisi ijs, quibus duræ carnis pisces probant. Hanc Rondeletij sententiā approbat Gesnerus, sed hoc distinguēdi gratia, inquit, addiderim: Percas nostras quæ in fluuijs & lacubus maioribus purioribusq. versantur, longè præferendas esse alijs, quæ in minorib. minusq. puris aquis degūt: accedit in fluminib. nostris, etiā velocior cursus; cuius ratione magis exercent: Itaq. è Rheno magno citoq. flumine saluberrimæ putant, prouerbio etiā inde facto, Perca Rhenana sanior aut salubrior Medici etiā atq. chirurgi vulgò ægrotis illis, quib. pisces alios interdicūt, puerperis, vulneratis, Percas cōcedunt. Xenocrates citante Vuottono Rhenanam Percā marinis piscibus succi probitate æqualē in esse tradit. Iouius quoq. in Gallia Percas summā scribit obtinere dignitatem alendis febricitantibus.

a li.3. Aliment.

Quæ meliores.

Perca Rhenana senior prouerbium.

tantibus: in Italia autem laudatiſſimos eſſe in Lario lacu: in eo quidem ad pedalem creſcere magnitudinem & matureſcentibus præſertim vnis; ab ipſo pingui & præteneris interaneis magnoperè commendari. Medicos ferè omnes Galliæ Ciſalpinæ Percas ægris robuſtioribus apponere non dubitare, præſertim ſi crudarum vuarum ſucco, quem agreſtam vocant, diligentiſſimè cōdiantur. Arnoldus denique in regimine Salernitano Percam & Lucium mediocris magnitudinis, dum modo ſint pingues, primum bonitatis gradum obtinere arbitratur. Item Anguillam prouectiorem ætate ſalubriorem, minore eſſe ex quorundam ſententia iudicat: Lucios verò & Percas, contrà. In Germania quouis anni tempore teſte Geſnero laudantur, præterquam Martio & Aprili menſibus, quibus parit. Platina ſuauem quidem hunc piſcem haberi ait, & Auſonius in pretio habitam fuiſſe teſtatur, in omnibus tamen eius codicibus impreſſis inertē ei guſtum tribuit, manifeſta equidem contradictione, quamobrem Geſnerus apud Poetam hoc modo legit:

Quæ ſalubriores.

Quando meliores.

Nec te delicias menſarum Perca ſilebo. Amnigenos inter piſces dignande marinis,
Solus puniceis facilis contendere Mullis: Nam neq. guſtus iners, ſolidoq in corpore partes
Segmentis coeunt ſed diſſociantur ariſtis.

Apparatus.

Platina Perſicinum maiorem exenteratū, nec exſquamatum, ex aqua aceto ſuffuſa coqui iubet, coctum ac mundum, conuiuis apponi: Paruum exenteratum & exſquamatū, in oleo, aut in craticula cū ſalimola coqui. Vterque iſte apparatus nobis & fortaſſis toti Italiæ familiaris eſt; niſi quòd in ſimplici aqua elixant, ſuccoque mali aurantij acidi ſuffundant. Hollandi more ſuo butyro & aceto inatantes inferunt. Tenella adhuc minimaq. earum ſoboles gratiſſima (inquit Geſnerus) cibo eſt, & propter paruitatem plurimæ ſimul vna buccea ingeruntur. Sunt qui vnà cum pane cocto conditoq.è iure apponant, circa Acroniū lacū alicubi: apud nos enim tantillas capi lex vetat. Percas minimas quas Hornas cognominant, coqui peritiores vino calido immerſas elixant: maiuſculas frigido Maiuſculæ propter ſpinas & aculeos pinnarum dorſi, veſcentibus moleſtæ ſunt: in minimis propter teneritudinem non curantur. Paruulæ etiā butyro frigi ſolent, frequentiùs quā vlli alij piſces. Circa Verbanum lacum Percas modicè apertas, verubus lignis tranſuerſas inſerunt & aſſant: ſemiaſſas butyro illinunt. Ibidem omne genus piſciculorum ad ſolem inueterant, maximè verò Perculas. Vulnus aculei pinnarum dorſi inflictum, non facilè ſanatur.

Perca horna.

Vulneris ex Perca venenoſitas.

HYEROGLYPHICVM.

Conſtantia in periculis typus.

SAxones Orientales referente eodem Geſnero ex Georg. Fabritio, aliquando coluerunt Saturnum dextra tenentem vrceum roſis refertum, ſiniſtra rotam: nudis verò inſiſtentem pedibus Percę, quo ſignificare voluerunt, vt in ipſorum Chronicis explicatur, Saxonē eſſe debere in prędferendis ſuſtinendiſque periculis ſtabilem atque conſtantem. Habet enim ille piſcis ſquamas duras & tergum veluti ſpinulis aculeatum. Meminit huius ſymboli quoque Gyraldus his verbis: Saturnum Saxones effingebant, ſenem in piſce ſtantem, qui rotam vrnamq. tenebat: quod ſymbolum apud ipſos arcanum vt in eorum hiſtorijs legimus.

DE PERCA FLVVIATILI MINORE. Cap. XXXIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

Cernua Bellonij.

QVI hunc Hollandiæ, Friſięque ac cimbris notiſſimum piſciculum Percam fluuiatilem minorē vocant, ijs ego libenter aſſentior, cum & corporis forma maior ſimilis ſit; & dorſi ſpinis etiam ſimiliter regeat. Bellon. Cernuam vocat, quo nomine Orphum piſcem marinū Theodorus apud Ariſtotelē conuertit, Siculos ſecutus qui eundem (Orphum) Cernam dicunt. Bellonius verò ſcribit, cū aliquando Exocœtum ſuum Romanis piſcatoribus oſtenderet, vt vulgare eius nomen ab ijs ſuſcitaretur, Cernam vocaſſe, idem tamen vocabulum ad Percam fluuiatilem (maiorē) transferre ſolere. Haud tamen ob hoc Cernulam hunc piſcem vocaſſe videtur, ſed recentiorum Cernuam eſſe ait, cū alio qui hanc nomenclaturam neque apud veteres, neque apud recentiores inuenias, licet Rondeletius & Maſſarius eius mentionem eſſe dicant apud Auſonium. Idem Bellonius hunc piſcem Plinio medico Acerinā dici iudicat, fortè propter nominis cū Cernua ſimilitudinē, verum hic piſcis

Acerina Plinij medici.

Italiæ

A Italiæ ignotus eſt, verendumq. Acerinæ nomen ab Atherina corruptum eſſe Strabo, cùm Nili piſces recenſet, Crocodilos ait abſtinere à Porcis(τῶν χοίρων) qui cùm rotundi ſint, & ſpinas ad caput habeant, periculum beluis afferunt. Geſnerus Niloos iſtos porcos conijcit, noſtras haſce minores Percas eſſe cui lubens accenſeo, qñquidem deſcriptio ea ex aſſe eis quadrat. Porcũ.n. mentiuntur, continente ſpinarum ſerie, ad modum ſetarum, capite & cauda eidem animali nõ diſſimiles: & quemadmodum à Nilois Crocodili, ita à noſtratibus abſtinere cogũtur Lucij, alioqui in nullos non piſces graſſantes. Accedit vulgare apud Friſios nomen Porces à Latino Porcus, haud dubio detortũ. Hollandi corrupto vocabulo Poſt dicunt, Coloniẽſes ſimiliter Poſch. Hinc & recentiores nonnulli Porcellionẽ vocarunt, Iunius Porculũ, & Porcellum. Alicubi in Germania propter corporis rotunditatem dr̃ ein Kaulparſs, alicubi Kutt, aut Kautt, alicubi Goldfiſch, quaſi aureus piſcis, à colore, nam extra aquam eductus, inquit Bellonius, ac ſuo humore deterſus aureo fulgore in Cæruleum abeunte inſignis eſt, vnde Hierony. Tragus in epiſtola ad Geſnerũ Auratam fluuiatilem vocauit. Sed alius eſt Goldfiſch, quem in lacu Suerinenſi capi Geſnerus refert, & alio nomine Zieg vocari, Sturionis è mari flumina ſubeuntis comes. Porculi nomen apud Anglos Ruffe, vel Ruchl, ab aſperitate, niſi fortè Rochl ſcribendum ſit, nam Roch Belgis Raia, C quæ ab aſperitate Græcis βάτος appellatur, ſed & Ruch Germanis aſperum eſt. Eſt enim toto corpore aſper, vnde Ioan. Caius Anglus Aſpredinem Latinè nuncupauit, & Geor. Pictorius Aſpratilem, ni fallor. Qui gulam, inquit, magis quam ſanitatem curant: ſæpius etiam Aſpratili neglecta, Mugiles, Oculatas, Fundulos, & quos Moruas nominant, ſaturatim deuorant. Alij verò ſunt qui in Danubio Ruff vocantur, de quibus *a* Alberrus: Piſces magni, inquit, non poſſunt intrare in cauernas, atque dormientes in arena percutiuntur tridente: & ſic piſcatores venantur in Danubio Ruffos, Huſones, & Sturiones. A Polonis Iæſch appellatur, vel Iadz.

Porcus Niloticus. *Porcellio.* *Porculus.* *Porcellus.* *Aurata fluuiatilis.* *Aſpredo piſcis.* *Aſpratilis.* *a lib. 4. de animalib. tract. 2. c. 3.*

FORMA. DESCRIPTIO.

DE corporis forma nonnihil dictum eſt. Paruus eſt piſcis, inquit Hieron. Tragus, nõ ignobilis, ſpithamæ longitudine. (In Hollandia ad tantam longitudinem nunquam accedunt.) Eius pinnæ ac caput, & branchiæ, aureo quaſi colore fulgent. Hunc ſi aureus color non diſcerneret diceres oĩno eſſe Percam. Paullò exactius eundẽ hunc piſciculum deſcribit Io. Caius Anglus in epiſtola ad Geſnerum his verbis. Aſpredo fluuialis piſcis eſt, toto corpore C aſper, pinnis ſpinoſus, Percæ forma, & magnitudine, colore per ſumma fuſcus, per ima cũ pallore flauus, duplici per maxillas ſemicirculorũ ordine notatus: oculo ex dimidio ſuperiori fuſcus, ex inferiori ſubaureus, pupilla niger. Linea per dorſi longitudinem porrecta, & veluti filo trãſuerſo corpori affixa ſingularis: notis per caudã atq. pinnas nigris maculoſus: quæ, pinnæ, cũ ira ſubeſt, inhorreſcunt: cũ animi conquieſcunt, reſidunt. Bellon. ſcribit nullũ aliũ Channã exanimẽ meliùs exprimere: mortuum.n. hiare, & oris rictum apertum tenere. Idem ait recens captũ hilari quadã ac ſubuirenti opacitate ceu pauonis torques, refulgere: imò verò extra aquam eductũ, ac ſuo humore deterſum, aureo fulgore in cæruleũ abeunte inſignem eſſe Percã plurimùm æmulari, niſi tranſuerſis lineamentis (quæ Percæ inſunt) careret, oreq, eſſet magis recurto. Hoc potiſſimùm ſigno dignoſci, ꝙ ſpineum branchiarum tegumentum, crenatum, vt in Lupo, & ſua rima luxatum habet. Vbi autem linea, quæ piſcium latera ſecat, ad branchias incipit, ibi aculeum ad caudã ſpectantem, vt in Dracone marino videri. Sed & hoc à Perca diſſidere, quod Perca duas in tergore pinnas habeat, Cernua (ſic vocat) vnicã tm̃: nulliſq. dentibus, ſed neq. lingua manifeſta præditã eſſe, ſquamaſq. habere quadrangulas, robuſtas, crenulis tenuibus in gyrum inciſis, quæ pſcem ſcabrum admodum efficiant. Radijs deniq. ſolaribus obiectam, maculis nigris per dorſum diſtin-D gui percipi; at totam ſub ventre candicare. Cæterum non aduertit Bellonius extremis brãchijs, .i. branchiarum margini alterum paulò inferius aculeum adiunctum eſſe, quod obſeruauit Geſn. qui tñ neutrum in duabus quas dedit, iconibus expreſſit. Sunt enim, inquit, perexiles: vt in medijs etiam branchijs denticulatæ aliquot ſpinulæ crenatim, vt ita dicam, apparentes, ſi de proximo intuearis ſuperiùs minores, & frequentiores: inferiùs maiores, paucæ, & maioribus interuallis. Sunt aũt illę, inquit, digeſtæ in margine portionis cuiuſdam brãchiarum, quæ à parte ſubiecta deduci, & eleuari poteſt. Eſt ſupra brãchias ſpinea pars obliqua, vtrinq. verſus occipitiũ ſe colligẽs tantillis ſerrata denticulis, vt tactui magis, q̃ viſui pateãt. Item alia pars ſupina triãgularis ſuperinnata, à branchiarũ ſciſſura, ſtatim ſupra pinnas ibidem, retrorſum ſpectat, & in breuiſſimũ ſed acutũ ſpiculũ deſinit. Idem Geſn. ſquamas rotundas eſſe negat, ſed rotundas eſſe ferè, vt in alijs ait piſcib. Pinnam ẽt dorſi vnam eſſe oblongam, & continuã. vt Bell. dixit, & Caius in cõlcata icone probè repræſentauit: differre tñ partib. nã anteriorem aculeis cõſtare quatuordecim; quorũ primi duo breuiores, & propiùs iũcti ſint, medij longiores, lõgitudine paulatim ad vltimũ

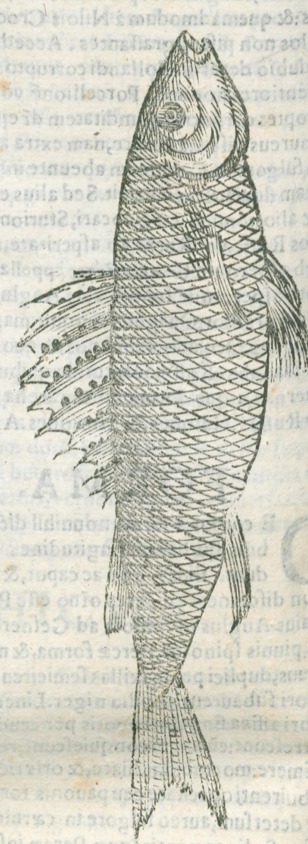
Magnitudo. *Color.* *Vt a Perca differat.* *Squama.*

E

Percæ minoris siue Cernuæ icones, duæ, quarum alteram accuratius factam esse Gesnerus ait.



Cernua fluuiat. seu Perca minor ab authore obseruata.



F

G

vsq. decrescente: partem posteriorē, molliorem esse, fibris non aculeis distinctam, breuiorem, & ab anteriore interuallo quodam inchoato discerni. Iam verò tres esse pinnas in supina parte, vnam post anum, & binas in summo ventre, quæ nigris lituris, vt cæteræ omnes non distinguuntur. Pictor nullas expressit. Georgius Agricola binos tradit in huius piscis capite reperiri lapillos, candidos, oblongos, planos, altera parte quodammodo in denticulos diuisos. Addita est & alia icon, similiter pro Perca minore olim communicata, à superioribus in eo differens, quòd nigris pūctis dorsi pinnam respersam habeat. Piscis ipse totus flauesceret, nisi ventrem haberet argenteum.

H

FORMA.

A

LOCVS. NATVRA. VSVS IN CIBIS. ET MEDICINA.

FErunt amare torrentia. In Hollandia tamen copiosè in stagnantibus aquis capi solet: nec semper, nec quouis flumine inuenitur. Bellonius rarum esse scribit ad Tamesim, plurimũ verò in Ranello, quod Oxonium præterfluit. Idem etiam saxatilem vocat, sed admodum impropriè cum saxatiles tantùm marini sint: & piscis iste non solùm in saxosis fluminibus, sed in stagnis, paludisq. degere soleat. Capitur tantùm æstate, latet enim per totam hyemem. Cardanus qui Angliæ peculiarem piscem esse credidit, cùm natat, Gobij, & Bottæ more, vniuersas pinnas mouere tradit. In viuaria coniectus, pisces cæteros exurere dicitur, fortè quod aculeis suis molestus eis sit, quos videlicet, & Lucius horret. Percis maioribus, & suauiores, & salubriores esse omnes vno ore fatentur. Elixi, frigiq. placent. Circa bacchanalia, & in quadragesima potissimùm commendantur. Lapillos quos in cerebro gerere diximus, in quibusdam Germaniæ locis, pharmacopolæ referente Gesnero, seruare, & vendere solent, aduersus calculos renum, & quæ in costis albiuè sentiuntur dolores pungentes.

Quando capiatur.

Salubritas, carnisque bonitas

B

DE SCROLLO DANVBIANO PISCE. Cap. XXXV.

IStiusmodi piscem, quem Schroll, vel Schrollen, Danubij accolæ dicunt, superioribus omnino adiungendum esse censuimus, quoniam & Gesnerus quærendum proponit, an vel idem, vel cognatus sit Percæ fluuiatili minori. Etsi enim, inquit, colores differre videntur, ætati aut regioni id imputari potest; vt aliqua formæ differentia, pictoribus. Quod si hic alius, quam Perca fluuiatilis minor est, genus hoc Percæ in Danubio non reperiri putarim. Color in icone, quam nobilissimo I. C. Raphaeli Seilero, Comiti Palatino refert) dorso fuscus est, lateribus subuiridis, plurimis punctis fusci interuenientibus: quales etiam in pinna dorsi (cuius aculei albicant) conspiciuntur. Venter candidus est. Initium pinnarum ad branchias rubet, &c. Rarò longior fit, quam figura ostendit. Quoquomodo paratus, in cibo optimus est.

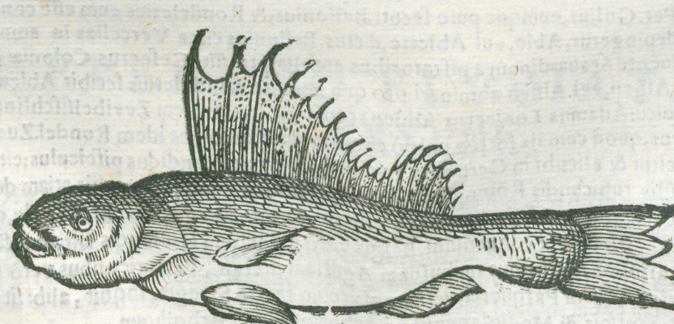
Color.

C

Magnitudo

Danubij incola piscis Schrollus.

D



DE PVNGITIO PISCE ALBERTI, Aculeato Rondel. Cap. XXXVI.

Nominis ratio.
Spinachia.

AB aculeis quibus horet, ſeq. aduerſus aliorum piſcium iniuria tuetur. Albertus Pungitium, Rondeletius aculeatum, author de natura rerum Spinachiã, Germani Scachelfiſch, vel Stichling, Itali alicubi Strazzariglam nuncuparunt. Piſciculus eſt, inquit Albertus, minimus, qui lanceolas, aculeos, binas habet in radicibus pinnarum ventris. Mas ſub gutture rubet, fœmina rubore caret. Squamas non habent. Piſcatores hoc genus piſcium ſponte generari aiunt, & ex ipſis alios omnes, hac obſeruatione inducti, quòd in lacunis nouis primo ſtatim anno inueniuntur, & poſtea ſequentibus annis piſces alij ſi quanquã nulli fuerint immiſſi Rõdeletius duo eius genera obſeruauit, maius. ſ. quod ex Alberto retulimus, & minus. Ait tamen ipſe tres eſſe in ventre aculeos coniunctos, quales cernuntur in ſemine Spinachij vulgò dicti. Aculeos eſſe acutiſſimos, & firmos quib. demptis Percas referre, ſed à ſquamis nudos eſſe. Fluuios & lacus quoſdam tãta interdum horum piſciculorum copia abundare, vt putent nonnulli ſeminarium eſſe reliquorum piſciũ, vel certè prędam. Exhauſtis etiam vel exiccatis ſtagnis quãplurimos relinqui, pauperibus colligendos. Alterum genus eſſe corũ, qui ſenos aculeos rigidos in dorſo habẽt, in lateribus ſingulos. Hoc genus piſciculorum ſe in Nare obſeruaſſe, & ex eo Tiberim ſubire. Accolaſeis veſci.

Genus dupl.

Pungitius piſcis Alberti.





DE ALBVRNO AVSONII. Cap. XXXVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Piſces candidi, qui Plin.

ETSI Plinio ſquamoſi omnes, candidi vocari videantur his verbis: *Piſces candidi dicti omnes oua pariunt, &c.* Et Aelianus inquiens: *Galeos tum varios, tum Centrinas piſcandi ratio hac eſt: album piſcem illecebram ad eos capiendos demittunt, &c.* Album piſcem quemlibet, qui albo colore ſit, ita vocare potuerit: Auſonius tamen in ſua Moſella inter alios albos vnum priuatim ab eodem albo colore Alburnum nũcupauit. Hunc Pet. Gillius, eumque puto ſecuti Bellonius, & Rondeletius eum eſſe conijciunt, qui hic ſubinde depingetur, Able, vel Ablette dictus. Bellonius circa Vercellas in amne Lagogna Ticinum influente Scauardinum a piſcatoribus appellari tradit: Geſnerus Coloniæ capi in Rheno, & vulgò Alben, vel Alffen nominari, pro quo nomine Rondeletius ſcribit Ablem, verũ haud ſatis Germanicè: Adamus Lonicerus Alblen rectiſsimè ſcribit, item Zvvibelfiſchlin (à cepis, inquit Geſnerus, quòd cum ijs fortè a vulgò coquatur) pro qua voce idem Rondel. Zumbelfiſchlin exarauit. Dicitur & alicubi in Germania Vveiſzfiſchlin quaſi candidus piſciculus: circa Acroniũ lacum ab oculis rubicundis Roteugle, id eſt, ἐρυθρόφθαλμος: quod tamen alijs etiam debetur, & a vilitate Snederfiſchle, quaſi Sartoribus condignus, alicubi Bliegg, Blieckt, Bilegle, quæ nomina cum Anglorum Bleis aptè conueniunt. Belgis verò vel ſaltem Hollandis Bleye dictus, Rondel. Ballerus eſt, ni fallor. Bellonius quibuſdam Agullam dici ait, Ferrarienſibus verò non alia venire appellatione, quam Paſquerel, vel Stregiæ (cùm tamen Stregia, inquit, alibi ſit idem, quod Leuciſcus Placentinis, & Mediolanenſibus Arborinum, vel Arbolinum.

Alburnus.
Scauerdinus.
Arborinus.

LOCVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Color.

PIſcis non ſolũ fluuiatilis, ſed lacuſtris quoq. ſicuti ex ſynonymis citatis facilè liquet. Aphis albis ſimilis eſt, oculis magnis, rubeſcẽtib. dorſo vireſcẽte, vẽtre cãdido. Bell. lineã vtrimq. eſſe ait arcuatã, q̃ eius latera diuidat. Sed Rond. duab. diſtingui lineis ꝓfitet, altera a brãchijs ad caudã ducta

A

Alburnus Rondel.



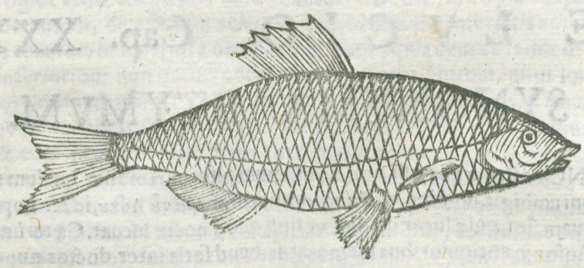
ducta medium corpus dirimi: alteram minus euidentem à radice pinnæ branchiarū orta deficere, priusquam ad caudam perducta sit. Nare est parū resima. Pinnas easdem habet quas Gobio, capite est paruo corpore latiusculo, sed depresso, vixq. ad duorum digitorum latitudinem extenditur. Felle caret. Argēteis tegitur squamis ac tenuibus. Carne est molli, & parum pingui. Vorax est piscis, quam ob causam hamo facilè capitur; vnde Ausonius prædam puerilib. hamis, rectè dixit. Obseruaui Alburni duas alias species, quarum prior tergore ferè ad castaneæ colorē vergit: altera ad cæruleum. Vtriusq. pinnæ & cauda etiam ad castaneum vergunt. Cætera argenteo colore resplendent.

Forma.

Voracitas.

Alburni duo alij, ab authore obseruati.

B



C



DE EPELANO FLVVIATILI.
Cap. XXXVIII.

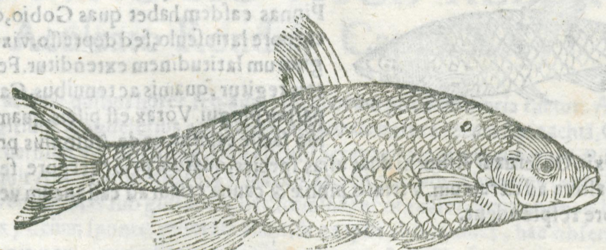
D

FLVVIATILIS rectè dicetur, vt a marino, quo de suo loco dictum est distinguatur. Bellonius Sequanicum cognominat à Galliæ fluuio, vbi abundat, additq. sic vocari quasi excellanum à præstantia qua cæteros sui generis pisciculos excedit. Ferrarienses Borbolum vocant, Alburno simillimum atq. hoc tantùm ab eo diffidentem, quòd ruffas radices pinnarum Gardonis, & Veronis modo habet, ac lineam, quæ latera eius secat, versus caudam admodū inflexam, & velut arcuatam. Quinq. digitorum lōgitudinem, pollicis latitudinem interdum exuperat. Pisciculus est odoratus, de bonitate, & principatu cum alijs omnibus contendens. Rothomagenses Ouellam eo argumento nominant, quod semper ouis prægnans sit. Epelanum si suas squamas habentem conspicias præ nimia albedinis tersitudine tibi refulgere videbitur. Squamis autem exutus tergus ostendit varijs coloribus emicans in iridis, aut arcus cęlestis morem. Marino crassior est & breuior. Hactenus Bellonius.

Nominis ratio.

Bonus piscis est.

Epelanus Sequani Bellon.



DE LVCIO. Cap. XXXIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

An piſcis memoratus.

Lupum non eſſe.

Oxyrynchus Strabonis.

Eſox Plinij Lucius eſt.

HVNC noſtro æuo nulli non notiſſimum piſcem Auſonio Lucium vocari nemo eſt, qui ambigit, nomine, vt Rond. opinatur, παρὰ τῦ Λύκυ, id eſt Lupo deducto: quãquam ſint, qui à lucendo dici velint, quòd noctu luceat. Cæterùm ſitne Græcis, ac Auſonio antiquioribus memoratus, haud ſatis inter doctos nuperos cõuenit. Saluianus apud veteres Græcos mentionem eius reperiri negat, & veterũ Lupum nõ eſſe aduerſus Franc. Philelphũ probe docet, id qđ & ante eũ præſtitit Maſſarius hic & aduerſus Simonẽ Genuensẽ, & nos quoq. id oſtendimus in Lupi hiſtoria; quare hic rationes nõ repetimus, ſuffeceritq. nunc cũ Iouio dicere Lucium vbiq. in ſtagnis, & lacubus frequentiſſimè reperiri, nuſquam in mari, hacq. vnica ratione, qui antiquitùs Lupum eſſe exiſtimãt, manifeſtè conuinci. Bellonius libro de aquatilibus, an ſit Oxyrynchus Straboni, quẽ Niliaci piſcatores ſacrum habent, id ſibi controuerſum eſſe ſcribit: at in Singularibus Lucium in Nilo frequentem eſſe ait, eundẽque videri veterum Oxyrynchum. Veteres quidem Oxyrynchum carniuorum faciunt: ſed Plutarchus etiam marinum, tanquã è mari Nilum intret. Geſneri coniecturam de Eſoce Plinij, quẽ ſemel tantùm nominat his verbis. *Præcipua magnitudine Thunni ſunt, &c. Sunt & in quibuſdã amnibus haud minores Silurus in Nilo, Eſox in Rheno.* à me probari ſuprà etiam ſcripſi contra Rondeletium, qui pro Eſox legit Exos, & piſcem Antaceum intelligit, qui ſine oſſibus eſt, ſiquidem hũc in Rheno non reperias. Apparet autem Eſocis vocabulum à Belgarum Snock detortum eſſe ſi e literam præponamus, ſeu potius een Belgico more, vt & nos, Galliq. in dictionibus pręponere ſolemus. Accedit Lucij magnitudo, qui ſi alicubi, in Rheno maximo fluuio magnitudine excellit. Apud nos Latinum ferè nomen retinuit: & Burdigalenſes in Gallia quoq. Lucz appellant: Angli item Lutz dicũt, vbi prouecta ſunt ætate: minores enim Pike vocare Bellonius tradit. Sed Geſnerus medicos ita nominari ait, minimos Piereles. Galli quoq. nomine pro ætate variant, vt Rondeletius notauit, inquiens: Aulici noſtri Lucium pede vno minorem Brocheton vocant: maiorem Lanceron, qui pedum duorum triumuè eſt magnitudine, Brochet. Bellonius verò Lanceron, vel Lanzon Gallis dici profitètur, propterea quòd in conſpectam prædã protinus ſeſe emittat, atq. eiaculetur. quod oblõgo ſit corpore, vt veru: Alijs item ab ore prægrãdi Becquet, aut Bechet appellari, quia Brochet bec Gallis (imo & nobis & Belgis) os ſit, vterq. tradit. Noſtri, inquit Geſnerus (Hecht (ita & tota Germania) & differentiam à locis faciunt: eorum enim qui in lacu degũt, alios qui circa arundines verſantur, Rorhecht vocitant: alios qui in altiori gurgitæ, Seehecth. In Albi alij à Martio menſe Meertzenhecht vocantur. alij poſt Paſcha, groſſe Hecht, id eſt, magni Lucij. Polonicum eius nomen Sczuka, vel Stzuka, Bohemicum Sſcika.

FORMA.

A

FORMA. DESCRIPTIO.

Corporis figura oblonga est, eademq. ideo oblongior videtur, quoniam piscis latera modicè dilatantur. Dorsum latum est, & ferè quadratum, perpetuoq. equale donec ad postremas pinnas ventum sit: & cùm reliquis ferè squamosis piscibus dorsum ipsum magis aut saltem æquè atque venter extuberare soleat: huic vni venter, quàm dorsum magis extuberat, potissimùm vbi pinguior sit factus, quod tamen aliquando ichthyopolarum impostura etiã fieri Romæ obseruauit Rondeletius, piscium quorundam ventres infarcire tradens vilibus herbis, atq. ita ceu pinguiores cariùs vendere. Caput habet macrum osseumque acquadratum. Ossium seu spinnarum in capite formas diuersas reperiri aiunt: vnam vulgò cruci comparant, aliam lanceæ, tres alias clauis seu paxillis, passionis Dominicæ instrumentis. Author obscurus de natura rerum scribit Lucium in cerebro lapidem crystallo similem gerere, sed hoc cùm æuum in longum duxerit. Gesnerus verò testatur sese in capite Lucij etiam parui lapillos geminos candidos reperisse.

Forma. *Dorsum.* *Venter.* *Caput.*

B Rostrum habet longum & rictum maximum, Anserino rostro comparat Rondeletius. Maxilla inferior superiore lõgior est, & cochlearis modo excauata. Dentes in eo plurimi, haudq. vno modo dispositi, & vt Albertus ait, diuersarum acierum; nam in maxillæ inferioris anteriore parte dẽtes parui sunt, in os recurui; in superiore maxilla nulli sunt, quia cum ea latior sit dentes extra os prominentes, & inferioribus non occurrentes inutiles forent. Horum igitur loco natura (inquit Rondeletius) duos dentium ordines palato infixit. Oculi coloris aurei sunt æmuli, ante quos duo sunt foramina in vnicã cauitatem coeũtia. Corpus squamis tegitur paruis tenuibusq. adeo, vt ijs carere videatur, & cùm ijs coquatur, & inter edendum, si paruus sit piscis, negligantur, sin maior duriores & euidentiores abijciuntur. Venter albicat, dorsum verò ex subflauo nigrescit, à quo lineæ plurimæ latæ, non rectæ sed multipliciter inflexæ, obliq. potiùs quàm transuersæ, in aliqbus magis in aliquibus verò minus & flauæ & conspicuæ deducuntur, totumque piscem pulcherrimè pingunt. Pinnis natat quatuor, duo sunt ad branchiarum ima; qui pinnarum situs est fluuiatilibus piscibus communis, vt faciliùs in aqua suspendantur & efferantur: contrà altiùs sitæ sunt eædem pinnæ in marinis, quia dulcis aqua tenuior est & liquidior, marina crassior & spissior: ob id hæc pondus magis sustinet, illa minus. Inferiore ventris loco duæ aliæ sunt magnæ & validæ. In dorso nulla est, sed non procul à cauda duæ sunt, vna superior, altera inferior; superior aurea est nigris maculis notata. Cauda breuis, in duas pinnas desinit similiter pictas. Linea medium corpus dirimens vix cernitur, quia ex minutis punctis constant. Ventriculum ita gutturi continuatum habere Albertus scribit, vt aliquando eum reijciat auiditate glutiendi piscem. Rondeletius permultas eius ait esse appendices, in quibus chylus confectus seruetur, nec ob gulæ laxitatem facilè reijciatur. Vidi ego magnitudine insigni Lucium, qui alium, & ipsum insigniter grandem ventre contineret, & hic rursus murem aquaticum, vt latissimum habere ventrem necesse sit, hoc genus pisciũ. Intestina trib. longis conuolutionibus constant. Hepar ventriculũ amplectĩt, in quo vesica est felle viridi distenta. Nullæ pulpis earum spinulæ intercusant, vt alijs fluuiatilium plerisque.

Rostrum. *Dentes.* *Oculi.* *Squama.* *Color.* *Pinnæ* C *Cauda.* *Vẽtriculus* *Intestina.*

LOCVS.

In mari nusquam Lucium vsum esse diximus, nec nisi raro ipsis etiam fluuiorum ostijs reperitur, nisi aut vadarum vi, aut suo impetu illuc feratur. Quas ob causas aliquando in ostijs Rhodani, vel in stagnis marinis capi Rondeletius tradit, sed prorsus exuccum & insuauem ac veluti tabidum, non alimenti quidem penuria, nam ibidem per multi pisces commode degunt & pinguescunt, sed quòd in alienum locum & à natiuo diuersum vltrò compulsus sit. In lacubus verò ac stagnis ferè vbique ac frequentissimè reperiuntur. Nascuntur præterea deguntque in fluminibus quoque nonnullis, vt non solùm piscatores, verùm etiam testatur Ausonius, vt qui eũ inter fluuiatiles suæ Mosellæ pisces recenset. Verùm in Italia sicuti in lacubus ferè omnibus frequentissimi, sic in fluminibus haud multis, & in eisdem etiam rari habentur. Qui verò in Tyberi capiuntur, non solùm perraros esse testatur Saluianus, & vix quotannis denos capi, sed à lacustribus facilè etiam internosci, Arctiori enim esse corpore, totos argenteos, ac flauis illis lineis carere, palatoque gratiores esse. In cœnosis locis omnes libenter degunt, quod Ausonius quoque testatur inquiens:

D *In ostĳs marinis cur macilentus* *Rari in fluuĳs Italici*

Lucius obscuras vlua cœnoq. lacunas
Obsides.

NATVRA

NATVRA MORES.

Voracitas et audacia.

LVcios gregatim degere Saluianus scribit, quod mihi verisimile non videtur, cũ præ nimia voracitate ne à proprio suo genere abstineat, vnde est quod ancillæ coquinæ Lucios exenterãtes, alios in ventre sæpe reperiant. Estque audacissimus etiã, adeo vt non solũ in pisces sed & ranas & quicquid ranarũ more serpit, & in animalia alia etiam grassari nõ vereatur; cuius rei exemplũ alicubi profert Rõdeletius; Narrauit mihi, inquit, vir fide dignissimus, vidisse se mulæ, quam iter faciens in Rhodanum potatum duxerat, labrum inferius à Lucio dentibus apprehensum, cuius demorsu cruciatam & territã inde fugisse, & crebra capitis quassatione Lucium in terram deiecisse, quẽ ille palpitantem & in aquam redire conantem cepit, domumq. tulit. Certum equidem est feles paruos & canes in viuaria Luciorum coniectos ab ijs deuorari. Scribit & Gesnerus Cracouiensem quendã Polonum sibi narrasse, Anseris pullos duos in ventre Lucij à se visos, & huius generis piscem aliquando pedẽ ancillæ in piscina apprehẽdisse apud suos deniq. etiam fulicam in ventriculo Lucij repertam esse. Huc pertinet quod modò dicebam de aquatico mure. Sic & Albertus tradit aliquando paullò seipso breuiorem piscẽ glutire: & tunc capite interius verso, ac aliquanta parte extra os dependente, sicq. digerere attrahereque partes piscium secundum longitudinem, donec totum digesserit. Tam auidè verò pisces persequitur, vt præ nimio celeritatis impetu (celerrimè enim natat,) ita aliquando supra aquam efferantur, vt vel in scaphas interdum incidant. Percam minorem, siue Porculum rariùs inuadit; cùm verò inuasit, tunc apprehenso capite eam deuorat, quoniam si per caudam arriperet, tùm ob squamas, tùm ob spinas aduersas deglutire non posset. Albertus tamen deuorari hũc pisciculum viuum ab eo negat, asserens sese obseruasse, quòd, vbi cepit, dentibus primùm conterat, ac mox mortuum in vẽtrem propellat. Cùm verò rariùs Percæ hoc genus inuadat Lucius, non defuere, qui eam Lucij sociam esse existimarint, ex eo id suspicati, quòd illæsa circa eum plerunque degat. Sicut itaque voracissimus est, rapacissimusq. & vt ex incerto versificatore citat Arnoldus, *rex atque tyrannus aquarum*, ita etiam est viuacissimus, quod vel ex eo innotescit; quòd Britanni Lucios ligneis viuarijs innatantes vendentes, ventres illis vltrò cultris aperiant, vt Iouius tradit, ad ostentandã eorum pinguedinem, quæ plagis exprimitur, vt emptores aspectu suminis alliciantur; neq. refutati propterea commoriantur. Coeunt enim protinus patentia vulnera Tincarum contactu; quòd earum tenaci colluuie, veluti glutinoso medicamine solidentur. Meminit huius rei etiã Cardanus his verbis. Mirum est illud, quod à tot audiui viris, vt imprudentius fuerit tot testibus mendaciũ non credere, quam veritatem aduersus eorum authoritatẽ tueri: Luciũ scisso ventre ostendẽdi lactes causa inde consuto atque inter Tincas in viuarijs reposito, sanare humore earum, dum se illis Lucius ventre affricat. Hoc tamen causam habet manifestam, cùm viscera non sint oblæsa, & humor ipse glutinosus sit, aerque ad corruptionem minimè paratus. nescio, an in Italia experiẽti hoc sit successurum. Testatur & Gesnerus se audiuisse ab oculato teste, fieri hoc solere apud Anglos, ventrem Lucij dico ad duo & amplius digitos rescindi; & si emptorẽ non inueniat, piscẽ vulnere consuto, reddi viuario, in quo Tincæ insint. Sunt qui id amicitiæ tribuunt, quæ Lucijs est cum Tincis. Ego licet amicos inuicem esse facilè credo (Tincam enim a Lucio deuorari necdum obseruaui) illud tamen lento quo obsepitur Tinca, humori potius adscripserim, vtpote quo vulnus facilè consolidari possit, exemplo consolidæ maioris, similiumq. medicamentorum, quibus similiter vtimur. Vita ei lõgissima id quod ex Lucio Friderici secundi Imperatoris cognosci potest, quem in stagno quodã vixisse an. CCLXVII. ex annulli ærei, quẽ cùm stagno eũ Imperator inderet, in brãchijs sub cute abdiderat, inscriptione Græca colligitur. q̃ talis est: Εἰμί ἐκεινος ἰχθύς ταύτῃ μνη παντόπρωτος ἐπιτεθεις διά τȢ κοσμητȢ φεδερίκȢ β τάς χειρας ἐντῇ εὐμερᾳ τȢ Ὀκτωβρίȣ. idest. Ego sum ille piscis huic stagno omnium primus impositus per mundi rectoris Federici secũdi manus, die quinto Octob. Fuit enim inuentus iste annulus in capto eo Lucio anno Salutis. M.CCCC.XCVII. vt testatẽ Conradus Celtis referente Gesnero in sua epistola nuncupatoria.

Vt pisces persequatur. *Vt percam minorẽ deuoret.* *Viuacitas* *Lucius vulneratus non perit.* *Tincæ cum Lucio amicitia.* *Aetas.*

PARTVS. ORTVS.

Quando pariant, & vt procreentur.

MArtio Apriliq. mensibus ouis turgent & pariunt, perguntque ad Iunium ferè vsq. Cardanus Lucios è Tincarũ semine generari creditum esse tradit, ideoque etiã amicitiã inter illos intercedere. Cæterũ verius puto dixit, certũ esse Lucios in piscinis ex alieno semine generari, propterea quòd neq. soli, neq sati, sponte procreentur in eis. Et Verius etiã alias Tincæ & Lucij & absq. semine & ex semine generantur: nã in piscinis non sati inueniuntur.

Sunt

A Sunt qui Luciorum oua viuarijs immissa facilè prouenire ex eo iudicant, quòd ab Ardea deuorata, & de arbore in piscinam aliquam excreta copiosè mutentur pisces. Ego ab Ardea oua Luciorum deuorari nõ puto, etsi deuorentur, tam dura esse nõ credo, quin alterentur aliquantũ in eius calidissimæ auis ventriculo. Nugas etiam nugari arbitror Christophorum Encelium, dum credit Lucios, vt primùm ex ouo editi sunt, à quibusdam piscibus suscipi, atque intra branchias earum foueri; ideoque ne malam nutricibus suis referant gratiam, nunquam deuorare lædereque eos.

Encelij nugæ.

CAPIENDI RATIO.

Capitur hamis, nassis, retibusque. Refert Gesnerus, esse qui lineæ hamos quatuor acutos annectant, & linea raptim sursum attracta Lucij quem stantẽ. i. in loco manentẽ obseruarint (manere autem per horam, inquit, ferè solent, ventrem configant, capiantq. Esse item qui Gobiones fluuiatiles hamis inserant ad inescãdos hos pisces. Apud Anglos capi ranis & pisciculis quos Blecas nominant, hamo affixis. Similiter etiam Hollandi eos capiunt. Hamus is B duplex est, hoc est, duplicem habent vncum, vtrobiq. nimirum vnũ. In medio plũbo vestitur glandis ferè figura, tùm vt qũ in aquam a piscatore demittitur, quod fit continuò iteratis vicibus ab initio aquæ ad exitum sæpè vsq. vel donec tandem in Lucium aliquẽ inciderit, rumore propter pondus excitato viuam quodammodo ex terra in aquam salientem ranam æmuletur, Luciumq. inhiantem ad prædam excitet, tùm vt rana ipsa hamum faciliùs amplectatur. Indituris ranæ per rictus hiatum in imum ventrem vsque, mox hiatus cõsuitur, pedibusq. lineæ annectitur extremo quod ex metallo est, ne Lucius acutissimis dentibus instructus, dum ranam mordicùs in ventrem propellit, eam si è loro esset, amputet. Linea longissima est, propterea quòd Lucius, vbi ranã deuorat, quam citissimo pede fugit, nunquamq. quiescit, nisi se ab hamo excruciari senserit, vnde est quod nisi iam quiescente defatigatoq. pisce piscator lineam colligens, & in glomum torquens, ex aqua eum extrahat, & præda potiatur. Hoc modò maximi etiam capiuntur, sed ob corporis animiq robur, difficillimè ex aqua extrahuntur. Obscurus quidam author scribit: Lucium, si quando nassa, cui inclusus fuerit, ex aqua leuata lucem diei viderit, nunquam vel saltem rarissimè remanere; sed quæsita sibi via euadere.

Vt in Anglia & in Hollandia capiatur

C VSVS IN CIBIS.

Lucij, inquit Iouius, inter obsonia plebeia censentur; ita vt nunquam, nisi summa marinorum penuria, sicut aliquando accidit, piscatione tempestatibus sublata, in mensam veniat, & id tum ẽt ad honestandum potius patinã, quam ad conuiuas eo edulio cõciliandos. Dicebat Pogius (huius viri aulici exquisitissimum palatũ aliquoties celebrat) Lucio etiã ex Cymino lacu, & ei quidem præpingui, nullã vnquã inesse gratiam, nisi cum solus in maxima conuiuarum inedia prandijs apponeretur. Post Thrasymenum lacum, qui huius generis pisces eodẽ Iouio teste longè maximos atq. optimos nutrit, Cyminos (qui hodie Rusilloni lacus dicitur. Fuit is vicus antiquitus rus Syllanum) laudatiores Romæ subministrat. Nam quos præbet Bracciani lacus, qui olim Sabatinus fuit, & sapore, & magnitudine sunt inferiores. Ignobilem quoque, & nullo in pretio Ausonij tempore fuisse Lucium discimus ex his eius versibus.

——Hic nullos mensarum lectus ad vsus,
Feruet fumosis olido nidore popinis.

Asserit idẽ Iouius nostrates Lucios cùm Gallicis dignitate minimè esse comparandos, ideoq. ob sonatores Gallos, quòd agrestem eorũ saporem incompertum habeant, & sola proceritatis speci**e** D ducantur, sæpenumerò falli, insulsosq. pro delicatis piscibus Lucios conuiuis apponere. Neq. mirum esse debet, quod in Gallia iucundissimè sapiat, noster verò insipidus, sit, cũ idẽ quoq. in alijs piscibus euenire videamus, *a* Varronisq. authoritate comprobetur, dicentis. *Non enim si Murana optime fluta sunt in Sicilia, & Elops ad Rhodon continuo hi pisces in omni mari similes nascuntur.* Cęterũ si tam ignobilis nostrates sũt Lucij, cur est quod nostris in piscatorijs foris cæteris aquarũ dulciũ piscib. pręferri soleant? salubritas puto, quę tãta esse pręedicatũ, vt Adam' Lonicerus scripserit, eius esum puerperis, cũ reliquorum sit interdictus, concedi. Piscium institores quo sunt maiores, maioris quoq. æstimant; medici cõtra minores, aut potius qui media sunt ætate. Arnoldus: *Anguilla atate prouectior, salubrior,* inquit, *est minore, vt quidã volunt; Lucij & Perca contrà.* Et rursus: *Inter pisces dulcis aqua consideratis predictis cõditionibus, Perca & Lucius mediocris, primũ gradũ bonitatis obtinent, modò sint pinques, deinde Vendosia, tertiò Lopia. Et quamuis Carpa sit squamosior prædictis, carnem non adeo albam, friabilem & subtilem habet, sicut Lucius, & Perca, & sapius reperitur in stagnis.* Est tamen eidem Arnoldo duræ carnis. Albertus quoq. Lucios, Truttas & Thymallos, pinguiores & sa-

Lucij Gallici optimi.

a Lib. 3. de re rust. c. 6

Lucij cur apud nos in pretio.

Quando meliores. & saniores (salubriores) autumat. Iulio mense optimi existimantur: alicubi etiam Octobri peiores verò cum semina sua spargunt. Sunt qui caudam, & partem posteriorē præferri in hoc pisce volunt. *b* Platina Lucium ætatis prouectioris exenteratum elixari iubet; coctum squamam cū pelle auferri, ac ex leucophago, aut alliato, aut sinapio comedi: paruum verò assari: id quod apud nos quotidie fieri videmus. Gesnerus ex libello Germanico Gregorij Mãgoldi, laudari Lucium ait, elixum, assum & frixum. Cùm exenteratur, & ad elixandum præparatur, felle eius superficiem totam oblini debere: vt sanguine suo Cyprinus vel cum reliquis intestinis coquendum esse fel. Elixandum aquæ feruidæ immitti oportere, & salem affatim adijciendum: non amplius enim sibi salis attrahere, quam conueniat. Quod si ita elixare libuerit, vt cæruleus in eo colore eniteat, sic fieri: Concides in tomos, & sanguinem diligenter ablues; deinde per horæ dimidiū, aut amplius in acetum acre infusos sines. Tum aquam (quæ sit dupla ad acetum) in cacabo calefacies, benè salies: & cùm iam satis feruet, piscem vnà cum aceto aquæ feruenti infundes, & decoques quantum satis est. Ita piscem planè cæruleum, pulchrum & boni saporis habebis Idem Gesnerus Lucium paruum ritè paratum, cauda in os immissa, butyro, inquit, in sartagine frigitur, & in iure mensis infertur, itaque paratus hodiè in delicijs habetur. Ius autem hoc modo fit: Acetum, aqua, vinum, saccharum modicè miscentur, cum polline aromatico ex caryophyllis ferè cinnamomo, ac pipere, aut zinzibere, hæc oīum mistura pisci frixo, butyri parte cū eo relicto, superinfunditur: & tantum adhuc temporis coquitur, quantum elixando ouo sufficeret. Gelu optimum ex Platina: Gelu ex aqua, vino, & aceto fit, & quò diutius seruetur, multa aromata indi oportebit. Ex iure Mænæ (Tincam ipse Mænam vocat) aut Lucij præpinguis, exenterati tantùm, nec exsquamati optimum fieri gelu. Sed is piscis lento igne, & in tanta aqua, vt vix tegatur, coquendus est cocti & exempti pellem rursum in cacabum pones, ac ebulliat aliquandiu sines. Reliqua deinde quæ in gelu carnium facienda diximus, obseruabis. Congelari, ac constringi, & reliqui pisces, elixi, præsertim, tam marini, quàm fluuiales, hac conditura poterunt. Oua Luciorum piscatores circa Argentinam tanquam medicata abijciunt. Videntur enim, inquit Gesnerus, æquè noxia, vt Barbi oua, similiterq. cholericam affectionem inducere. Sunt qui arida trita purgandi aluum causa exhibeant. Nostræ mulierculæ simul cum capite elixa, & petroselino, aromateq. aliquo condita, vel item frixa apponunt, noxia verò esse nunquam intellexi.

b Li. 10. c. 49 & 62.

Apparatus

Vt coctus fiat caruleus

Gelu ex Lucio.

Oua qui abijciant.

VSVS IN MEDICINA.

Ossa maxillarum.

OSsa maxillarum Lucij a quibusdam in medicamentis vsurpari vsta scribit Rondeletius in cinerem & in puluerem redacta, Drachmæ pondere ad calculos renum comminuendos valere credi, non alia (vt opinatur) ratione, quàm calculum in meatibus vrinæ morantem deorsum pellendo, vel pituitam qua calculus retinetur, absumēdo) Iouius vtrobique calculum frangere dixerat.) Itaque, inquit, ad vesicæ calculum nihil prodest. Alij eodem referente, ex iisdem maxillis cinerem mentulæ vlceribus aspergunt ad exsiccandum, quod efficatius præstant saliti Lucij ossa, vt spodij vice esse possint, quemadmodum & Siluri saliti ossa. Idem cinis ex vino potus vrinam ciet efficacissimè, vt tradit Alen. Benedictus. Farinam de ijsdem maxillis egregie siccari Gesnerus ait, quare & inueteratis vlceribus inspergi. Ad ficos ani: ex libro Germanico manuscripto: Maxillas Luciorum inferiores, & quæ in capite gerit officula peculiaribus distincta figuris, pariter cremabis super testa vitreata; inde læuigatum puluerem mariscis insperges, & linamenta vulsa inde sic biduo sanabis. Aliqui ossa faucium Lucij adusta composita ad alba mulierum profluuia medicamentis addunt: alij dentes eius tritos per se exhibent. Ad pleuritin vel puncturam laterum remedium experimento constans, ex incerto authore: Ossa de solo capite Lucij & folia ilicis aquifolię trita mixtaque dabis. Ad secundas pellendas: Maxillarum Lucij, sacchari ana vnciam vnam sapidis specularis, macis, ana vnciam semis: trita misce & propina, proderit. Idem Gesnerus ex libro Germanico modus exhibendi non exprimitur. Videntur autem sufficere, inquit, drachmæ binæ.

Dentes.

A

Lucius ponendus fol. 631.



DE CYPRINO. Cap. XL.

SYNONYMA. ETYMVM.

NOMEN huius piscis diuersimodè, apud Græcos scribitur. Varinus & Hesychius primam acuunt, Oppianus mediam circũflectit, atq. producit: Aristoteles quoque alijq. mediam pariter circumflectũt. Idẽ Oppianus κυπριανὸν quoque vocauit, aliquando quatuor syllabis vltimam acuens. Latini, Græcam nomenclaturam retinuerunt, atque ita Aetolos adhuc vocare Bellonius tradit, Græcos verò, qui Turcis inseruiunt, corrupte Sasan, Strimonis amnis, accolas Grinadi. Cur verò Cyprinus hoc genus piscis appelletur, qui rationem reddat, reperio neminem. Solus Gesnerus nomẽ ei à Cypride factũ videri conijcit, idest, à Venere, tanquam fœcundissimo pisci: quinquies enim aut sexies anno parit: & adeps eius, si verũ Kiranides dicit, ad fœcunditatẽ facit. Dorió apud Athen. λεπιδωτὸν manifestè vocat his verbis: λεπιδωτόν, ὃν καλῦσι τίνες κυπριανόν. Rondelet. & Bellonius id nominis accepisse volũt à squamis cæterum ille quòd squamas habeat maximas & latissimas, (Vix enim reperias qui validiores & latiores habet (hic verò, quod earumdem serie tam firmiter valletur, vt lapidum ictus facilè repellant. In Italia pro locorum diuersitate nomen huius piscis quoq. variat Romani teste Bellonio Burbarum, Mantuani teste Platina Bulbarum, circa Larium lacũ etiam Burbaro, aut Bulbers, Benedictus, Iouius in Larij descriptione Bulbulum dixit; Placentini Carpanum, Ferrarienses (vt & multi accolæ Padi) Carpenam, Veneti & Bononienses Rainam forte quasi Reginam: nam & a Brasauolus Reginã vocat, apparetq. ita vocari ob magnitudinẽ, qua inter fluuiatiles & lacustres facilè excellit, vel quod à ganeonibus pinguiores eius partes præcipuè expetantur. Hispanis Carpa, Gallis Carpa dicitur, Germanis inferioribus Carper (Flandris Carpel, Hollandis Corper,) superioribus Karpff, Alberto Carperen, Anglis a Carpe, Bohemis Capr, Polonis Karp. Carpæ autẽ nomenclatura satis antiqua est, & à Cassiodoro ẽt vsurpata in epistolis his verbis. *b Destinet Carpam danubius à, Rheno veniat Anchorago.* Quamobrẽ cùm sit alius qui Carpio vocatur, lacustris piscis, cauẽdum ne duo dissimiles pisces inuicem confundantur, eoque moximè cum Carolus Figulus Carpas, aliquib. Carpones, & Carpiones vocari inquiat. Habent præterea Padi accolæ ad Comascũ, piscem marinum Cyprino persimilem, quem piscem Scarpam vocant teste Bellonio, qui & hanc quoque æquiuocationem vitandam esse monuit.

Ciprianus. *Etymologia* *Lepidotus.* *Bulbulus.* *Regina.* a *Lib. de purgant. med.* *Carpa.* b *lib. 12. Epist. 4.* *Scarpa.*

C

C

D

FORMA. DESCRIPTIO.

ALbertus ait hos pisces, si proportio obseruetũ, crassiores quã longiores esse. Nulli pisciũm magis quàm Tincæ similis est. Superius enim labrum rotundum est ac croceum, ex quo vtrinque (Tincæ instar) gemina barba pendet, longior vna, mollis flauescens in acutum deficiens. Μόσακας (inquit Rondeletius (possis appellare: breuior altera & ideo minus euidens, nigricans.

Forma. *Barbæ.* *Caput.*

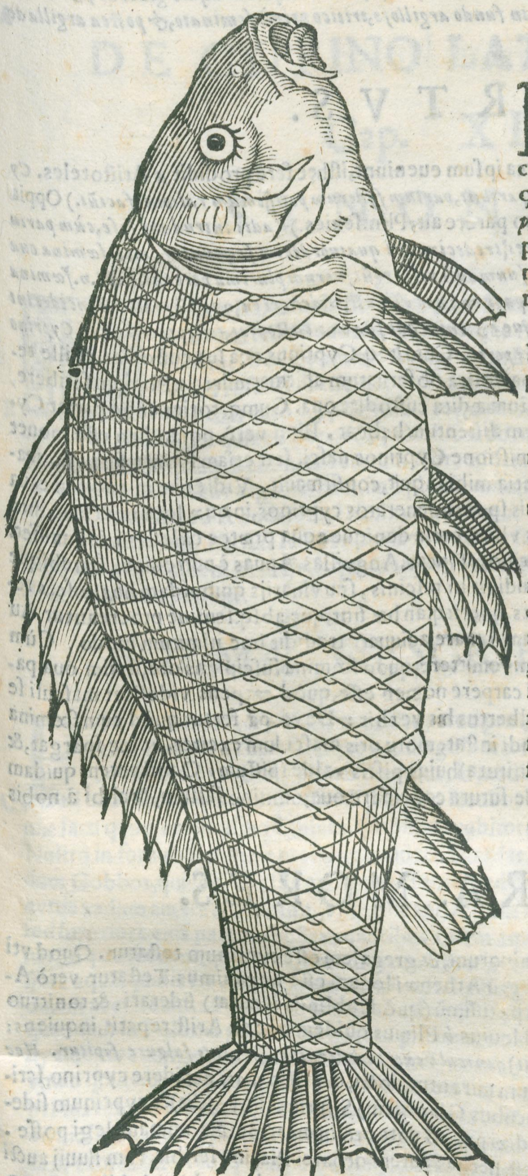
gricans. Capite eſt breui pro corporis ratione, Tincis hac etiã parte ſimilis. Ore medio, labris adi- E
poſis, carnoſiſque, lingua caret: ſed eius loco palatum carnoſum dedit natura ſaporum percipien-
Lingua care re.
dorum cauſa: quod euulſum linguæ formam adeò referre Saluianus & Rondeletius aiunt, vt non
ſolùm vulgus, ſed etiam viri docti (Albertus linguam ſapidiſſimam eſſe dixit, impropriè itaque)
linguam vocent, & linguam veram eſſe perfectè defendant. Adeò difficille eſt (inquit Rondele-
tius) opinionem euellere, quę in animis hominum penitus inſedit. At qui in os viuorũ Cyprinorũ
digitos immiſerit, qui viuos mortuoſùe diſſecuerit, cernet ſuperiori oris parti ſiue palato carno-
ſam ſubſtantiam affixam, inferiori nullo modo hærentem, nec vllo pacto ſolutam aut liberam, vt
a lib. 4. Hiſt. 8.
linguam dici nõ debeat, niſi imperfecta incertaq. Itaq. non iam falſæ & inueteratæ opinioni ne-
mo fidẽ adhibeat, sed τῇ αὐτοψίᾳ a Ariſtotelique ſic ſcribenti: *Aquatilum generi, quos piſces vocamus
data quidem eſt lingua, ſed imperfecta incertaq. oſſea enim, nec abſoluta, ſed palatũ nonnullis carnoſũ
pro lingua eſt, veluti inter fluuiatiles Cyprino, ita vt niſi diligenter inſpexeris, lingua id eſſe videatur.* b
b lib. 2. de partib. cap. 17.
Et alibi rurſus: *Palatum piſcium etiam complures carnoſum habent, & quidem inter fluuiatiles, nõnul-
li admodum carnoſum & molle, vt Cyprini nomine, adeò vt ſi parum diligenter aduertas, lingua id eſſe
videatur.* Repetit eandem Philoſophi ſententiam Athenæus: cæterùm cùm nunc apud eum lega-
Athenæi locus corrigitur.
tur, τὴν δὲ γλῶτταν οὐχ ὑπὸ τῷ ςόματι, ἀλλ᾽ ὑπὸ τὸ ςόμα κέκτηται, deprauatum hunc locũ eſſe vel F
inde cõuincitur, quòd nullum habere ſenſum, manifeſtum ſit. Quid enim eſt dicere lingua ei non
ſub ore, ſed ſub os eſt. Sic & Natalis reddidit. Geſnerus legi poſſe putat: τὴν δὲ γλῶτταν οὐ κάτω ἐν
τῷ ςόματι, ἀλλ᾽ ὑπερτὸ ςόμα κέκτηται: hoc eſt: linguã non inferiore parte oris, ſed ſuperiore ha-
bet. Attamen Geſnerus atteſtatur ſeſe linguam (vt vocant) ſeparatam à palato, in parua etiam
Carpa duos digitos latam vidiſſe, linguæ in quadrupedibus propriè dictæ figura: ſubſtantia quo-
que & guſtu saporeue ſimili. Vſum quoq. eius & facultatẽ guſtandi, ſimilem eſſe, inquit, dixerim.
Quare linguam appellare, nihil prohibere putat, quoniam vt lingua ſit, vel dicatur, neq. locus aut
ſitus, cum aliæ etiam partes ſitu diuerſo nomen idem retineant. Dentibus carere hoc genus piſcis
Dentes.
Rondeletius aſſerit, horumq. vice os palati medio infixum planum habere, læue, triangulare: ex
aduerſo, in parte inferiore oſſa duo inciſa, in gulam recurua. Bellonius verò Cyprinum dentes
quidem in ore non habere ait, ſed tantùm in ingreſſu faucium: & Geſnerus intra fauces eius dẽ-
tes latere aſſerit, ſed neq. vel oculis diducto ore, neq. tactui immiſſo digito apparere. Eſſe autem
in maxillæ recuruæ medio dentes quinos ferè accumulatos, chęradum inſtar, ſitu & magnitudine
inęquales, tres maiuſculos, duos exiguos præduros, cauos, ſuperficie ſumma lata ſiue plana, obtu-
ſa, ſed lineis quibuſdam exaſperata, vnum tantùm & candidiorẽ cęteris & ſuperficie læui in mu- G
Lapilli in capite.
cronem breuiſſimum faſtigiata. Idem Geſnerus lapillum in capite habere tradit iuxta linguam,
candidum, durum, ad minimi numiſmatis magnitudinem, interdum paulo maiorem. Habere & in
medio capitis ſubſtantiam quandam maiuſculam, craſſam cordis ferè figura, duram ſed tenacem
& flexilem, dum recens eſt, ſub dentibus mordentis, tanquã in acetabulo quodam repoſitam, ſimi-
liter vt Leuciſcus fluuiatilis, quem Gardonũ vocant Galli. De hac fortè ſenſit, inquit, Encelius,
Oculi.
& impropriè lapidis nomine appellauit, his verbis: In Carpæ faucibus reperit̃ gemma ſeu lapis,
Pinna.
forma triangulari, magnitudine proportione piſcis, coloris candidi extrà, intus flaui. Oculis eſt
medijs, ante quos ſunt foramina. Pinnis natat latis. Duæ ſitæ ſunt ad branchias magnæ, in medio
ventre duæ: inter quas & caudam alia eſt vnica, quę ſerrato aculeo & valido innititur: inter hanc
Cauda.
& præcedentes eſt excrementi meatus. Ex medio dorſo vnica erigitur, ad caudam ferè continua,
robuſto etiam inciſoq. aculeo fulta. Cauda lata eſt ex nigro rubeſcens, vt & poſtrema pinna. Ipſe
Color.
verò colore eſt flaueſcente, maximè cùm ſenuit. Iunior enim colore magis eſt ad fuſcũ inclinan-
Branchiæ.
te. Branchias vtrimq. quaternas, duplici ordine, nouiſſima excepta habere Cyprinum teſtatur Ari-
c lib. 2. Hiſt cap. 13.
ſtoteles. c Geſnerus verò quaternas in ea ſe reperiſſe tradit, ſed omnes duplices. Squamis ma- H
gnis, validiſq. tegi ante meminimus, ideoq. Lepidotum Dorioni vocari. Eas etſi ἀργυφεῖς, ideſt, ar-
Squama.
genteas vocauerit Orpheus, docti haud neceſſe propterea eſſe putant, albas eſſe ſtatuendum, cũ
de coloribus Poetę ſæpè loquantur impropriè, & epithetis aliquando abutantur: creditq. Geſne-
rus commune hoc ſquamarum epitheton eſſe, quod vt facilè credo, ita hic ἀργυφεῖς, ſi quis ſplen-
Sanguinis.
dentes vertat, eum peccaturum non puto. Ipſæ autem ad aureum inclinans. Sunt qui hunc pi-
ſcem pro ſua magnitudine plus ſanguinis habere dicunt, quàm cæteri piſces, ideoq. minus frigi-
Partes internæ.
di temperamenti eſſe probabile videri. Ventriculum mediocrem habet; Hepar ſubrubrum, cui
ſubnigra fellis veſica hæret, & inteſtina admodum pinguia, ſplenem magnum. Crebro quinq. &
ſex librarum pondere reperitur, aliquando etiam viginti: Iouio verò teſte in Lario lacu ducen-
tarum quoque. Maximum etiam aiunt, qui in eo naſcuntur piſcium. Vnde dicebat Benedictus Io-
uius in eiuſdem lacus deſcriptione.

Bulbulus, ante alios immani corpore piſces.

LOCVS

A

Cyprini icon ex Gesnero.



B

C

D

LOCVS.

De loco Cyprini haud benè inter veteres cõuenit. Alij.n.dulcis, alij salsæ aquæ piscem faciunt. Ex his inter Latinos est Plinius, *a* inquiens. *Hoc & in mari accidere Cyprino putãt.* Idẽ in suo piscium catalogo, inter peculiares maris pisces eundem connumerat. Ex ijsdem est Oppianus, cui litoralis est, hoc versu:

Σκόμβροι, κυπρῖνοιτε, καὶ οἱ φίλοι αἰγιαλοῖσι

Et aliquantò post de partu marinorum piscium loquens:

Πέντε δὲ κυπρίνοισι γόναι μένοισιν ἔασι

Athenæus item Arist. citans, à marinis non distinxit. Cyprianũ inquiens ex carniuoris esse, & gregalib. piscibus. E contrario *b* Arist. in ijs quæ nõ extant, absq. vlla controuersia, non in vno loco Cyprinos fluuiatiles fecit, vt vbi nonnullis piscibus palatum carnosum pro lingua esse ostendit: itẽ *c* vbi de fluuiatilib. & lacustrib. agens, vt Glanim, ita Cyprinũ magno tonitruo sopiri testatur, sed læuius; rursus deniq. vbi de partu lacustrium, & fluuiatiliũ agit. *d* Arist. experientia subscribit, & quantum ad Athen. locum, respondeti poterit integrum non esse. Falsum.n. Cyprinum Arist. carniuorum esse cũ herbis, muco, luto vescatur. Sed Oppianus nõ Cyprinũ solũ, verùm ẽt alios oẽs, quorũ mẽtio apud Arist. inter maris pisces recenset. Apud Plinium denique in priori loco. pro *hoc, & in mari accidere Cyprino putant* fortassis legi posset, hoc & immani, &c. hoc est, inter fluuiatiles, lacustresue in magnã molem excrescenti. In catalogo verò maris peculiarum piscium cyprino Chalcidẽ coniungit, quã neq. ipsa marina est, sed inter fluuiatiles lacustresq. ab Arist. annumerata. Cyprinos Aelian. quoq. in Danubio capi scribit. Dorion quoq. eodem Athenæo citante inter fluuiatiles, & lacustres collocat. In Lario lacu admirandæ magnitudinis cyprinos capi diximus, de quibus sic Iouius. Larius lacus ob longitudinem à Virgilio maximus nuncupatus pisces lõgè oĩum maximos gignit. Troctas (Truttas) centum aliqñ librarũ pondere, & Bulbaros ducentarum, sed Bulbari illi ingentes videri potius liquidis ac perspicuis in vndis, quam capi retibus possunt, cùm ea impotenti plerumque dilacerent. Subeunt solstitij diebus vmbrosos specus in rupibus Licinianis, quæ sunt in aduersa Larij ripa contra insulam, Euripumque illum gemmeum à Cæcilio Plinio celebratũ. Eos industrius quidã sacerdos sagittis arcubalista emissis, cum in profundo quiescentes fuscinis, atq. tridentibus attingi non possent, vulnerare conabatur, neque tamen sagittæ longo alligatæ funiculo. nisi auersi officiebant. eum illa squamarum serie thoracati carũ ictus facilè repellerent. In lacubus Allobrogum maximi quoque pro

a li. 9.c.16.

b li. 4. hist cap.8.

c lib.8.hist. cap.20.

d lib.8.hist. cap.14.

Plin. correctus.

Vbi maximi

ueniūt. Alicubi in piscinis, & viuarijs includūtur, alicubi in paludes, & stagna conijciūtur, in quibus plurimum proficiunt. Vt vero scribit Albertus. *Hic piscis in aliquibus aquis generat, & in aliquib. grassatur, & crescit sed optimè valet in fundo argilloso, tritico primò seminato, & postea argilla desuper sparsa, & postea aqua superfusa.*

PARTVS.

a lib 6. hist. cap. 14.

Quoties pariant.

DE Cyprinorum partu, & quę circa ipsum eueniunt, isthęc ferè prodidit *a* Aristoteles. *Cyprini quinquies aut sexies anno pariunt, partum syderum potissimùm ratione faciūt.*) Oppianus quoq. solos quinquies anno parere ait, Plin. sexies.) *Vadis intrudunt sese, cùm pariunt; & sæpenumero singulas fœminas mares, tredecim, aut quatuordecim sequuntur, mox fœmina oua procedendo emittit, mares sectantes semen suum ouis respergūt; verum plurima pereunt, quòd .n. fœmina non stabilis, sed mutans cōtinuè parit, dissipari oua nec esse est, videlicet ea, quę nō materiā inciderint aliquam, sed excepta abunda ferantur. Neque est enim qui sua oua custodiat, excepta Glani, & Cyprino sed Cyprinus tunc ea custodit, cū congesta reperit.* Cùm itaq. Cyprinus oua sua custodiat, vt ille testatur, & experientia piscatorum in Carpa nostra obseruatum affirmat: mireris Plinium scribere, Silurum (Glanim dicere debuit) solum oīum ædita custodire oua. Cumq. toties anno pariat Cyprinus quid mirum, si ouis semper ventrem distentum habeat. Illud verò notandum esse monet Rond. non solùm maris, & fœminæ commistione Cyprinos nasci, sed etiam sponte sine vllo maris & fœminæ semine, id quod experientia mihi, inquit, confirmauit. Vidi enim in aquis in caua loca, & mōtibus septa receptis, & collectis sponte generatos cyprinos, in quæ loca nec riuus, nec stagnum, nec palus, nec lacus, nec fluuius vllus, nulla denique aqua præter cælestem influxisset. Cardanus quoq. certum esse asserit, Cyprinos, Tincas, Anguillas, Apuas è putredine, seu absque semine generari. Nec non & Gesnerus audiuit in piscinis, seu viuarijs quibusdam hos pisces reperiri, in quibus neutrum sexum agnoscas, quęritq. an hæ sint, quę absq. semine procreantur. Author de natura rerum fœminam pariturum à mare adiuuari tradidit hoc nimirum modo. Cùm illa paritura est, tunc illum lac loco seminis emittere, quod fœmina suscipiens ore, statim oua pariat in sobolem profutura. Hincque pisci carpere nomen esse, quòd carpens videlicet masculi semen pariat. Quam opinionem refellit Albertus his verbis: De carpa fertur quòd cum fœmina eius grauidam se sentit, & tempus pariendi instat, motu oris masculum excitet, vt lac spargat, & ita demum eam parere. Est autem lac (genitura) huius piscis valde spissum. Quod autem quidam dicunt fœminam lac ore suscipere, & inde futura concipere oua, omnino falsum, & alibi à nobis improbatum est.

Oua custodit.

Sponte etiā nasci.

An mas fœminam pariturum adiuuet.

Semen Cyprini quale.

NATVRA. MORES.

a lib. 8. hist. cap. 20.

b lib. 9. c. 16

ATHenæus authoritate Arist. carniuorum, & gregalem esse cyprinum testatur. Quod vti apud *a* Arist. nō legitur, ita integrū Athenæi locum esse negauimus. Testatur verò Aristoteles Glanim canis exortu potissimū (quòd sublimis innatat) siderari, & tonitruo sopiri magno, idq. & cyprino euenire, sed leuiùs. *b* Plinius quidem hoc ex Arist. repetit, inquiens: *Fluuiatilium Silurus* (Glanis dicere debuit) *canicula exortu sideratur, & alias fulgure sopitur. Hoc & in mari accidere Cyprino putant*, cæterum mirantur docti, cur id in mari accidere cyprino scribat, cum Aristoteles in fluminibus, vel lacubus Glanidem) Silurum ille reddit) & cyprinum siderari, atq. sopiri testatum reliquerit. Ego dixi paullò ante pro in mari forassis immani legi posse. Herbis, luto, mucoq. vesci quoq. dictum est, herbas autem depasci Platina scribit, cum fluuij aucti alueos excedunt. Astu valere plurimū, & vt reti capiēdus euadat, varia machinari Albertus, atq. author de natura rerum tradunt: primùm enim circumeuntem foramen quærere: hoc nō reperto transilire conari, vibrato in aerem corpore: aliquando sub reti, sossodiendo scilicet in fundo, effugium quærere: aliàs herbā aliquam ore tenere atque ita retinere sese, ne trahatur à reti: aliàs caput fundo infigere, haud ignarum rete, dum nisi caudam tangit, elidi. Refert Gesnerus se cognouisse ex homine fide digno, in Palatina regione Germaniæ, in loco cui nomen à Michaele & campo vel agro, in fossa circa arcem Carpam esse, quæ centesimum vitæ annum attigerit, vnde longæuum piscem esse conijcere possumus.

Cibus.

Astus.

DE CYPRINO LATO RONDEL, Cap. XLII.

SYNONYMA.

PLerisque Italiæ locis Scardam, siue Scardulam Placentinis Arbolicam, Venetis Russatam teste Bellonio, Gallis, atque Anglis Brasme, Belgis Brasem, Saxonibus Prasem, circa Coloniam Agrippinam Brysem, alibi Presem, vt circa Confluentiam, Tridenti Scarlen, appellatum hunc piscem Rondel. non ineptè ob similitudinem cum vero Cyprino, huic cognatum piscem facit, cum sit squamis, corporis specie, & vita similis, sed quia corpore est, quàm hic latiore, & compresso, Cyprinum latum differentiæ gratia nuncupauit. Bellonius veterum Abramidem esse arbitratus est, sed cùm opinionis suæ nullum firmum habeat argumentum, imò planè nullum præter nudam nominis cum Brasme affinitatem, haud ab re à Rondeletio refellitur. Oppianus enim, inquit hic, & Athenæus, qui Abramidis meminerunt, Thrissis semper coniunxerunt, vt suspicari necesse sit, Abramides Thrissis similes esse, vel eiusdem generis, atque marinas, quæ statis temporibus fluuios subeant, quæ de Brama dici non possunt.

Scardula.

Abramis veterum.

FORMA. DESCRIPTIO. LOCVS.

PIscis est maximꝰ, & latissimus, capite paruo pro corporis magnitudine, dorso repãdo & cultellato, copore cõpresso, squamis magnis tecto. Linea à branchijs ad caudam ducta curua est. Ad branchias pinnæ duæ sunt, in medio ventre duæ aliæ, ab excrementi meatu alia ad caudam continua. Huiusmodi pisces in lacubus maximis nascuntur. Vidit Rond. in Aruerniæ lacu quoniam istiusmodi pisces, qui binum cubitorum, pedum totidem latitudinem æquarẽt. Nostro in foro copiosissimè prostant, minores Scardas, maiores propter dorsum insigniter repandum Gobbos, quasi gibbosos nuncupant, suntq. pedales plerunq. bipedales rarissimi. Scribit Gesnerus vadum amare argillosum, vel albicanti argillæ simile: ideoq. in lacu Tigurino non passim, sed superiore eius parte capi. Stagnantibus autem aquis præcipuè delectantur illicq. muco, luto, herbisq. vescuntur, quarè in ijs tantùm capiuntur fluuijs, qui tardiùs fluunt, turbidaq. sunt, & crassiore aqua, qualis est Araris, multi item in Gallia Belgica; nec in his ad eãdem vnquam magnitudinem accrescunt, ad quam in lacubus, & stagnis. Mirum quod narrat idem Gesnerus, nimirum quendam in Polonia permultos horum piscium conieciſſe in piscinam, quæ mox superueniente hyeme tota congelata esset: & cùm parandi conuiuij causa remoto gelu pisces capere vellet, ne vnum quidem inuenire potuisse: sequẽti autem verè rursus omnes apparuisse. Ad hosce latos Cyprinos referri debet piscis huiusmodi è Polonia missus, ubi Klessez dicitur, totus ex sub cæruleo ad uiolaceum uergens, exceptis pinnis, & cauda, quæ albicant. Pinna quę ab ano est longiorem, & in exortu latiorem, quàm pars est, a pictore puto, expressa est. Vtraque icon sequentibus paginis dabitur.

Caput.

Pinnæ.

Locus.

Cibus.

VSVS IN CIBIS.

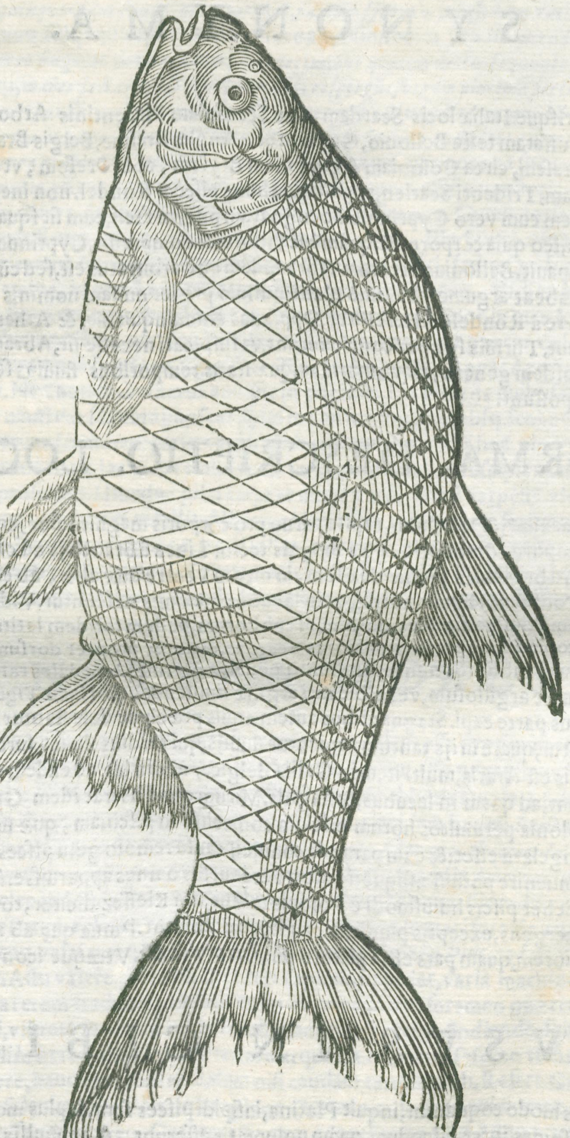
QVouis modo coquantur, inquit Platina, insipidi pisces sunt, & plus molestiæ ob minutissimas spinas inter edendum, quàm uoluptatis afferunt. A nonnullis tamen habentur in pretio, ut in Aruernia, ubi in lacu quodam magni, & pingues capiuntur, & vulgò Gallicum hoc diuerbiũ teste Gesnero usurpatur: Qui ha brasme, peut bien brasmer ses amis: cho est ad lautum conuiuium, in quo opulentiam suam ostentet, vocare amicos potest, qui Bramas habet. Cupedarum periti, vt Lucij caudam, Cyprini caput, sic Scardulæ partem mediam expetunt. In craticula assatur, vel farina benè subacta, & pista includitur aromatis condita; sed suauior est, quàm salubrior.

Insipidi sũt & viles.

Vbi commẽdentur.

Apparatus.

Cyprinus latus.



A

VSVS IN CIBIS.

VNiuersè quidem carne sunt mollire, humida, parum glutinosa, satis insipida, sed pro locorum in quibus proueniunt, & nutriuntur differentia, magis minusue salubres vel insalubres sunt. Qui in fluuijs magnis vrbibus vicinis, earumq. sordes excipiêtibus degût, mali sunt succi, à quibusdã tamen cupediarum amatoribus valdè probantur, quòd pingues sint & prægrandes: magis probandi qui in ripidis & puris aquis nascuntur & viuunt: qui in palustrib. & stagnantibus aquis, lutum olent. Albertus pinguem, dulcem, & mollis carnis piscem, sed non sanum (salubrem) esse dixit: at Iouius humidiores ipsum carnes habere, sed tamen innoxias, propterea quòd non tenaci sed aqueo potius humore abundent. Quamobrem etiam Saluianus eum qui in flumine, alioùe haud sordido cœnosoue loco captus fuerit, etsi salubrioribus & optimis piscibus annumerari nõ debeat, noxijs tamen & improbis piscibus annumerandum minimè existimat. Commendari aiunt circa Martium mensem præcipuè: Maio verò & Iunio, cùm genituram amittũt, aut recens emiserunt, improbari, præstare marem fæminæ, vt etiã inter cæteros plerosq. maiusculum etiã minori præferri, id quod in alijs quoq. molli carne præditis piscibus obseruari solet: minus item laudari, quorum corpus flauescit: Caput à ganeonibus in primis expeti, linguæ maximè gratia, quam prędulcem esse præsertim si assetur Albertus annotauit. Platina Carpanos grossos (obesos) & herbas, vbi flumina ob increscentiã ex alueis exeunt, depastos, non insuaues haberi ait cum leucophago aut alliato, paruos verò frigi. Cùm verò hoc genus piscis præ cæteris piscibus sanguine abundet, itaq. exenterata intrinsecus diligenti eget ablutione. Sunt qui vino illo abluãt, in quo sit elixandus, ab initio statim frigida immissa, nõ vt alij molles feruida. Quod si gelu in patina facere libuerit, (inquit Gesner.) squamę eius linteolo illigatæ simul cum pisce coquantur, vt ius reddatur crassius. Licet verò quouis modo coqui possit, crebriùs tamẽ ferè vbiq. in aqua & aceto elixus, comedi solet. Conficitur ex huius piscis ouis cauiarum rubrum, quod Iudæis dicatum est, qui nigro, quod ex Sturionum ouis fit, tanquam ex læui cute præditis piscibus, quorum esum lex eorum vetat, confecto abstinent. Quapropter qui ad Capham vrbẽ ad Tanaim siti sunt, magnum ex hoc rubro cauiario lucrum faciunt.

Caro qualis

Qui meliores & quando.

B

Caput cur commendetur.

apparatus.

Gelu ex Cyprino.

Cauiarum rubrum.

C

VSVS IN MEDICINA.

ORpheus in opalij gemmæ mentione, tradit Lepidotum neruorũ affectionibus mederi: sed integer ne piscis, aut paritum aliqua id præstat, non explicat. Gesnerus conijcit de adipe inungẽdo fortè intelligendũ ad sedandos dolores, pręsertim in affectib. calidis καὶ νεύρων ἀλγεινὰ πάθη λεπιδωτὸς ἀμύνει. Eundem adipem Kiranides ad Venerem excitandã vsurpans: hoc liquato, inquit, si quis in balneo sexum se (forte, pudenda sibi) inunxerit, colorem (calorem, Gesnerus) bonum & post concubitum statim conceptionem parit. Idem Kiranides fel huius piscis oculis inunctum, omnem obscuritatem sanare promittit. Iouio verò teste lingua Cyprini vim augendæ Veneris habet, sicuti in Tincarum & Anatum linguis quoq. experimur. Quod quidem de carnoso piscis palato intelligi debet. Denique lapillus de capite eiusdem ad remedia quædam vsurpatur: quem extractum de pisce crudo efficaciorem putant. Rondeletius ęgris in graui febris ęstu alleuamentum aliquod adferre tradi ait, quod sitim sedet, ac refrigeret. Eodem sanguine è naribus fluxiones cohiberi, si ore contineatur, esse qui affirment.

Adeps.

Lingua.

Lapilli capitis.

D

DE CYPRINIS MONSTROSIS. Cap. XLI.

MIRAM hanc piscis speciem Lugduni in foro piscario viuam aliquando venditam, nullus fuit, (inquit Rondeletius) qui non demptis capite & rostro Cyprinũ esse iudicarit. Nam squamarum figura & colore, pinnis, earundem situ, cauda idem plane est cum Cyprino. Pinna dorsi initio aculeum incisum habet, vt in Cyprino. Equidem aculeum habet alia pinna quæ excrementorum meatũ sequitu r'quę rubescit item caudæ pars ei respondens. Tota cauda lata est, vt in Cyprino. Duas alias pinnas habet ad branchias, similiter duas in ventre. Caput habet non protensum vt Cyprinus, sed Delphini capiti simile, rostrũ satis lõgũ se obtusũ, quale, reuera pictura repræsentat. Ex superiore rostri parte

Descriptio.

ìuxta oris ſciſſurã appendix carnoſa vtrimq. vna de pẽdet, vt in Cyprino, hac ſuperior eſt alia breuis & vix apparens, niſi propiùs inſpicias vtrimq. etiã vnica. Hęc Rõdeletius. Similẽ huic monſtroſo Cyprino, ſed barbulis inſignẽ, quas in ſuo Rõdeletius nõ expreſſit, Gilbertũ Cognatũ Nozerenũ ad ſe miſiſſe teſtatᷣ Geſnerus, in Nozerethano ſtagno repertũ anno Salutis M. D. LIV. In Cognati viuario nouẽ tantũ diebus vixiſſe. Verũ longè pulcherrimũ fuiſſe, nec ſpecie ſed coloribus rarũ & admirandũ Cyprinũ illum, qui anno Domini M.D.XLVI. Omburgi inditione Comitis Palatini Marchionis Ioachimi Brãdenburgenſi scaptus & Auguſtam miſſus eſt ad Carolũ V. Cæſarẽ in comitijs illic agentem, qui eũ ſorori Mariæ donauit. Coctũ etiã colores retinuiſſe. Picturã eius ſibi communicaſſe Ioan. Thannmyllerũ iuniorẽ chirurgum Auguſtanum peritiſſimum, in qua longitudo, inquit, apparet triũ dodrãtum: latitudo digitũ nouẽ, quæ eſt in medio dorſo ad ventrem medium. Pinnæ dorſi initiũ partim aureo, partim rubro colore eſt, deinceps verò pulcherrimè cęrulea: reliquis pinnis omnib. color aureolus vt capiti etiam magna ex parte ac ventri, ſed paſſim etiã rubedo interuenit, quę barbulas, quoq. quaternas tingit. Dorſũ ex viridi cæruleũ, latera ſuperius viridia, inferiùs aurea, &c. In ſumma ſuauiſſimis floridiſſimiſq. colorib. vndiquaq. adeo elegantes pictus atq. diſtinctus eſt, vt vel cum rubri maris elegantiſſimis quibuſdã maximeque varijs piſcibus certare poſſet. Narrat item captũ eſſe aliquando apud ſuos Cyprinum hermaphroditum, in quo vtriuſq. ſexus notæ (hoc eſt & genituræ & ouorũ vaſa(comparuerunt. In piſcinis verò contrarium quandoq. reperiri, nempe neutrius ſexus Cyprinos, nec mares nec fęminas, & hos fortè eſſe, quos ſponte naſci Rondeletius author eſt. Idẽ Geſnerus hac quoq. forma Cyprinũ aliũ captũ eſſe teſtatur in Acronio ſiue Conſtantienſi lacu, prope Retz, duos ferè dodrantes lõgum in præſentia illuſtris & generoſi viri comitis Vuolff de Schampurg anno ſalutis M.D.XLV. idibus Nouembris Picturã ad ſemiſiſſe Archillẽ Pyrminium Graſſarum medicum eo tẽpore præſtantiſſimum. Pronam partem nigro colore pictam fuiſſe, latera fuſco, ſpinam luteo Spectabilem in eo præcipue faciem, æmulam humanæ latitudine ſua, nec nõ oculis, ore, naſo buccis ac mento. Hęc ſcripſerat, cùm eundẽ piſcẽ Raphael Sèilerus iuuenis Auguſtanus clariſſimi medici Geryonis filius, cũ omnimoda eruditione tũ iuris ſciẽtiam & comitis Palatini dignitate nobilis, pictũ ad eũ dedit, cũ deſcriptione huiuſmodi. Piſcem hunc omnino qualẽ depictum mitto, fuiſſe captũ in flumine Auſtrię (quod vocant die Eirs) in ditione comitis Iulij Hardegg prope vrbem Retz, anno 1545. menſe Octobri, viri quidam eruditi & graues, mihi veluti teſtes oculati confirmauerunt. Faciem nõ auerſam prout reliqui, vel obtuſam ſed repreſſam, ab obliquo in planum aſpectu tendente, cum temporibus. vtrimq. latis, oculis binis naribus, ore mãdibula, omnia effigie humana habuit. Pinnis, ſquamis, cauda, totoque corpore poſteriore, ipſaque adeò magnitudine atque colore Carpam præ ſe tulit. Rete captus eſt ſolus, ob raritatem ac maximè quod ſenibus etiam ignotus eſſet, diu conſeruatus, & veluti miraculum quoddam paſſim aſportatus.

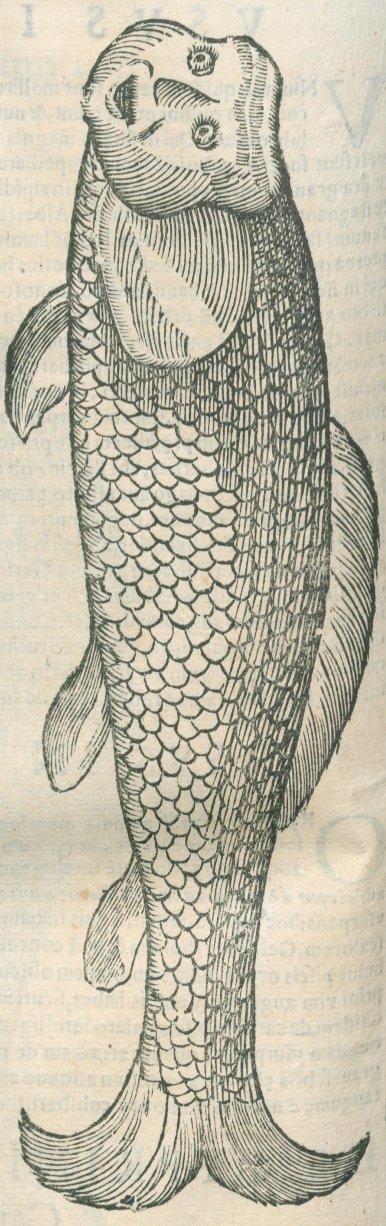
Cyprinus monſtroſus alter.

Cyprinus hermaphroditus.

Cyprinus monstrosus alius.

Color.

Cyprinus monſtroſus.



E

F

G

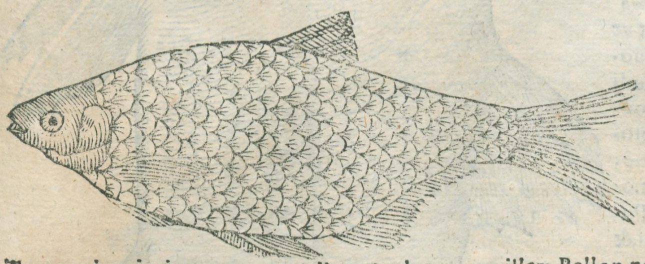
H

DE CY-

A DE BALLERO ARIST. Cap. XLIV.

ARistoteles Ballerum inter fluuiatiles,& lacustres bis meminit. *Ballerus,inquit,& Cyprinus,& cæteri ferè omnes,cũ parturiũt,vadis se intrudũt.* Et alibi: *Balero , & Tilloni lumbricus canis exortu innascitur,qui debilitat,cogitq.ad summa stagni efferri,quò æstu intereũt.* Hun Rondeletius eum esse conijcit,qui à Lugdunensibus,& lacuum qui Allobrogibus sunt,accolis Bordeliere nominatur quòd litora semper sectetur,& quærat,bord enim litus significat. Cæterùm cur Ballerum faciat,nullum adducit argumentum,nisi quòd vita,& moribus à Cyprino,quocum nominatur ab Aristotele,non differat. Vilis est piscis. Strymonis amnis accolæ vulgò Plestyam teste Bellonio vocant,in Macedonia ad Pischiacum lacum,vbi plurimus est,modo Platanes,modò Plestyam,modò Platogniam. Hollandi apud quos cum ob copiam. tum quòd per se insipidus sit villissimus habetur, een Bleye. Bramæ, inquit Rondeletius; tàm similis est, vt parum cautis pro Bramis sæpè vendatur , sed ab ijs magnitudine corporis,& squamarum differt,& pinnarum,& caudæ colore. *Descriptio.* Est igitur Ballerus capite breui,ore paruo,sine dentibus,sed horum loco ossa habet aspera:sine lingua,sed palato carnoso B Pinnas duas habet ad branchias,duas alias in medio ventre,ab excrementi meatu vnicã ad caudam vsq.in dorso aliam. Posteriores pinnę cum cauda rubro colore perfusę sunt,vt in Percis fluuiatilibus videre est:quæ in dorso est,nigricat. *Limaea.* Linea à branchijs ad caudam curua producta est. Branchias quaternas habet,os in medio palato,ex aduerso sita sunt ossa duo loco inferiore, altera parte serrata,quib.cõtrario occursu cũ palati osse herbæ atteruntur. Ventriculum paruum habet intestina pinguedine oblita,hepar ex albo rubescens, in quo fel viridem splenem rubrũ. *Partes interna.* Hęc ille multis spinis abundat frequentes squamas habet,rotundas,& tenu-

Ballerus Rondel.



C es. Tergus eius nigricat,venter candicat. Oculorum pupillam Bellon.non vt in alijs nigram, sed veluti crystallinam esse asserit,iridem verò albissimam,ac tredecim squamarum ordines vtrinq. in lateribus habere.

DE TINCA. Cap. XLV.

SYNONYMA. ETYMVM.

SItnè veteribus memoratus,vulgatissimus vbiq.terrarũ istiusmodi piscis , vulgò in Italia Tenca, Ausonio in suo Mosella Tinca appellatus dubitari potest. *An à veteribus facta sit eius mentio.* Iouius nullo ĩ pretio apud antiquos fuisse existimat,& ppea nullis litterarũ monumẽtis fuisse celebratũ:ipsumq.plurimũ mouit Ausonius,qui Tincas,& Lucios ignobilissimis piscib.adnumerauit. In eadẽ sñia est Saluianus,veteres authores pretiosos potiùs quã viles pisces scriptis consecrasse inquiens authoritate Columellę dicẽtis: *Viles pisces ne captare quidẽ,ne dũ alere conducit.* E contrario Bellon. Tincam putat esse Arist.φύλωνα,quẽ Fullonem reddidit Gaza, Dorioni verò apud Athen.γναφεᾶ.i. Fullonẽ,non aliam puto ob causam,q̃ quòd *Fullo Arist. & Dorionis.* D decocto Tincæ maculæ eluantur,q̃ de Fullone suo tradit Dorion. Cæterum cùm id quoq.aliorũ glutinosorũ pisciũ decoctũ,puta Ichthyocollæ, Anguillæ,& consimiliũ aliorum p̃stare queat,aut satis tuta fuerit hæc opinio. Adhæc Fullo Arist.teste littora petit trãquilliora marinus nimirũ piscis,& Dorion marinos tm̃ memorat. Non immerito à Iouio Platina reprehẽditur,qui Tincas antiquitùs Menas fuisse arbitratus est,cùm & hæ marinæ duntaxat memorentur. Quid si verò Romanã vocẽ esse dicamus,à qua sententia idẽ Iouius non videt declinasse. *Mæuam nõ esse.* Celebratur.n.apud Cicer.quidã facetus orator Placentinus cognomine Tinca,fortassis,inquit,ab hoc pisce cognominatus,quẽadmodum Florętiæ Laur.Medices senior,vti erat perurbanus,cuidam celebris familiæ ciui,se domi Tincã in gentem exquisita arte coctã falsò iactanti. Tincę cognomen,qđ illi postea fuit æternum,indidit. Quemadmodũ Mercula ob similitudinẽ cũ Tinca,item callarias noster, Tinca marina vocari meruerunt,quid vetabit,si Tincã etiã Merulam palustrem dixerimus? *Merula palustris.* Hoc sanè noĩe vsus est doctissimus Scaliger his verbis: *Ausonius sui tp̃is secutus plebẽ,vsitatis noĩbus pulcherrimum poema non est veritus, inficere potiùs quàm aut ipse inambiguo versari,aut iactare authorẽ in*

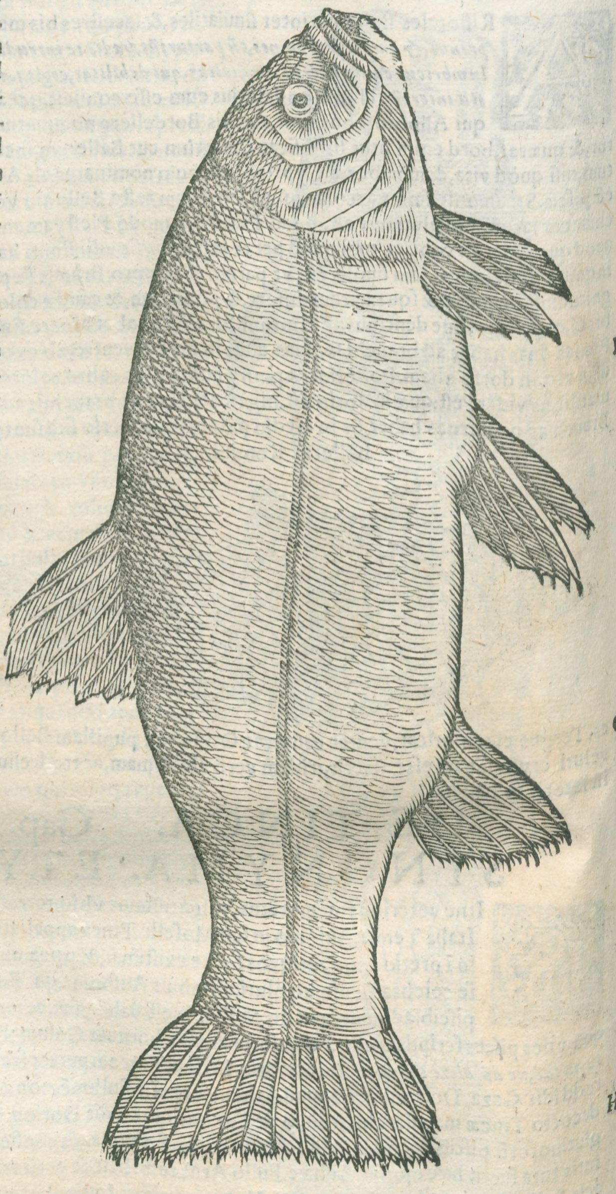
ob scu-

obſcuro: ſic Aloſam pro Clupea ſiue Thriſſa, Tincã pro Merula fluuiatili poſuit. In pleriſq. inferioris Germaniæ prouincijs vocatur een Seeldt, vel Zeeldt: in ſuperiori Germania ein Schley, a lubricitate, vt Geſnerus teſtatur, vel potiùs muco, quem noſtri, inquit, Schleijm appellant, vt Grçcè Myxonẽ, Latinè Muconem interpretari liceret, niſi Mugilum cuidam formç iam priùs hoc nomen deberetur. Idem teſtatur quendã virum doctũ, Tincam, vt vim eiuſdem Germanicç nomẽclaturæ exprimeret, vocaſſe Limariã: ſed qm̃ & hoc quoque nomine Græcorum potius Pelamys indicatur (πη λος enim limus eſt ſuadet vt homonomiæ cauſa, hoc quoque abſtineamus. Hollandi quoq. nonnunquam Schoemaecker dicunt, quaſi ſutorem, ob cutis, puto craſſitiẽ, Angli Gallica quodammodo voce Tenche dicunt; Poloni Lin, vel Lijn, Bohemi, & Sſvvecz quaſi ſutorem.

Muco.

Limaria.

Tinca.



E

F

G

FORMA. DESCRIPTIO.

Quibus cũ Cyprino cõueniat, & quibus ab eo differat.

Habet quibuſcũ cyprino ſimilis eſt, habet itẽ quibuſcum plurimum ab eo diſcrepat. Corporis .n. ſpecie, pinnis, earumq. ſitu, & palato carnoſo cum eo conuenit: ſquamis verò non item. Hæ cyprino maiuſculæ, Tyncæ verò perquam exiguæ tenueſq. & muco ſemper obductæ; adhæc Tinca iuxta oculos circulum habet rubrum, qui in cyprino flaueſcit. Color omnib. haud idem; aliquç enim ſubalbidæ ſunt; plurimæ ex albo flaueſcentes nonnullæ virides, quæ verò in meris degunt paludibus, vt in multis Hollandiç locis, ſubnigræ ſunt. Auſonius viridem dixit, cum plerunq. flaueſcat potiùs. Roſtrum habet breue, ac retuſum: os ferè rotundum, ad ventrem, inclinans, planè edentulum, at pro dentibus ſerrata oſſa. Ex vtroq. oris latere, vbi inferius labrum ſuperiori committitur, appendix pendet, vt in cyprino, cutacea, rotunda, breuis, mollis, ac lubrica adeò, vt nunquam explicetur cõſpicuauè fiat, ni digitis comprehenſa extendatur. Oculi ſunt magni, & aurei. Pinnæ binæ ſunt ad branchias totidem aliæ in ventre, à podice vna, in dorſo alia breuis ſine aculeo. Cauda in latam pinnam deſinit. Branchias habet quaternas duplices, lapillos in capite Auratç, & reliquorum marinorum more binos, exiguos.

Colore differre.

Roſtrum.

Barba.

Oculi.

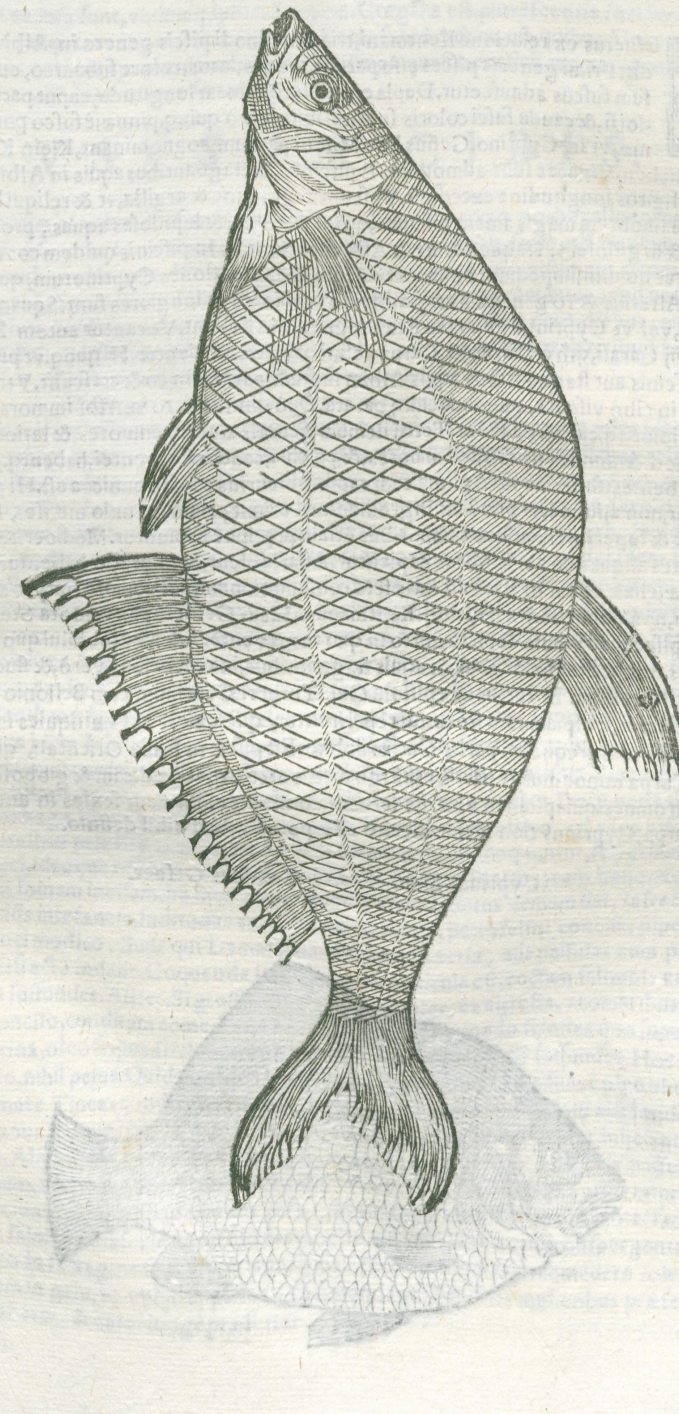
Pinnæ.

Cauda.

H

LO-

Cyprino lato congener, Polonis Kleſſez.



DE CYPRINO LATO ALIO.
Cap. XLIII.

Color. *Magnitudo.*

GEsnerus ex relatione Kentmani, tria huiusmodi piscis genera in Albi reperiri tradit. Primi generis pisces esse paruos, tenues, latos, colore subaureo, cui circa dorsum fuscus admiscetur. Dupla eis ad latitudinem longitudo, caput paruum. Pinna dorsi, & cauda fusci coloris sunt: reliquæ verò quinq. pinnæ; è fusco punicei. Squamæ, vt in Cyprino. Genus hoc Miseni paruum cognominant, Klein Karass, vel à colore Giblichen. Viuaces sunt admodum. E piscinis, & stagnantibus aquis in Albim veniunt.

Locus. *Cibus.*

Rarò octo digitos longitudine excedunt. Vescuntur gramine & argilla, vt & reliqui huius generis pisces; quamobrem magis amant piscinas, quam fluentes, & lapidosas aquas, propter vadum herbosum, & argillosum. Itaque rariùs in Albi reperiuntur. In piscinis quidem eos multiplicari non patiuntur domini, impediunt enim incrementa, & saginationes Cyprinorum, quos à pabulo depellunt.

Alterum Karasi genus. *Color.* *Caro.*

Alterius verò generis Karas, aliquãto crassiores, & longiores sunt. Squamas similiter vt prædicti, vel vt Cyprini, è giluo, seu flauo nigricantes habent. Vocantur autem Halbkarass, id est dimidij Carasi, qñ è Caroso, & Carpa veluti compositi videntur. Hi quoq. vt primi generis Carasi, è piscinis aut stagnantibus aquis Albim ingressi, pariunt in eo & crescunt. Vtrisq. caro est subflaua, & in cibo viscosa, quomodocunq parata. Quò diutiùs verò in Albi immorantur, eò sapidioris, solidiorisq. carnis euadunt.

Tertium genus. *Color.*

Tertij demum generis Carasi tenuiores, & latiores sunt, quã dimidij nunc dicti, similes primis, sed maiores, & pulchri, candoris argentei, habentq. pinnas parte supina rubentes, superior verò pinna cum cauda obscuriùs è fusco puniceæ est. Hi pisces in Albi nascuntur, non aliundè, vt prædicti, ingrediuntur. Pariunt primùm Iunio mense, secundò Ianuario, sicut & superiores, quibus temporibus etiam præcipuè capiuntur.

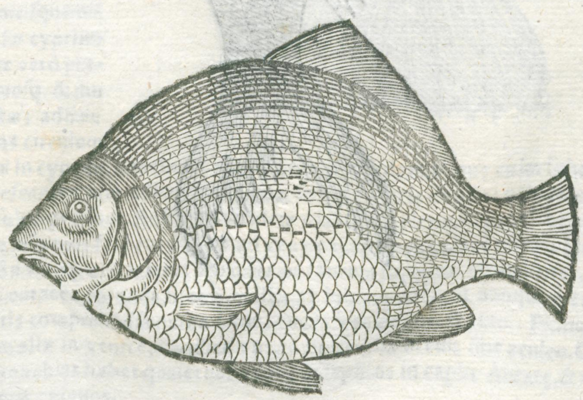
Apparatus.

Mediocriter augentur, vt sesquilibres aliquando aut bilibres capiantur. Assari solent, & in pretio habentur. Fœminæ ouis grauidæ, elixæ etiam in aqua ad iuris ferè consumptionem, vel copioso butyro ad ius sub finem adiecto, non displicuerint. Hucusq. Kentmanus. Idem Gesnerus ex epistota Stephani Laurei. Caraus piscem ad viuum depictũ mitto in quo totus venter inferior subfului quodãmodo coloris est, talis.n. reperitur in lacubus, & aquis stagnantibus, in recentibus verò, & fluentib. aquis, ea pars est albi coloris. Et rursus ex epistola Gul. Turneri Cyprinum cum Bellonio Carpã vulgarem esse faterer, si vspiam tam fœcundi reperirentur, qui sexies, aut quinquies in anno parerent.

Partus.

Verùm de tam frequenti partu Carpæ dubito. Est piscis in Frisia Orientali, quem Carutz appellant, Carpa minor multis partibus, tergo magis arcuato, vt ita dicam & gibboso, cætera illi similis, quem omnes qui ipsum in viuarijs seruant, constanter affirmant sexies in anno parere. Quare si Carpa, Cyprinus non sit: hic meritò esse potest. Sed nihil definio.

Cyprinus Latus alius. Carassius Gesner.



DE

A

LOCVS. NATVRA. MORES.

STagnantes potius quàm currentes aquas amat, ideoque in stagnis lacubus ac paludibus quàm in fluminibus frequẽtior, & inter arũdines vluasq. plerumque victitat, omniq. anni tempore hisce in locis capitur. E riuis autem flumina maiora quandoque intrat, sed degũt maximè, vbi vadosa sunt, vadumq. ipsum limosum. Gregalis est, putrescentis limi sordibus vescitur, carne nequaquam. De amicitia eius cum Lucio suprà dictum est, quibus si lubet, adde quod cùm Lucius in cæteros tyrannidum exerceat, à Tinca quasi beneficij memor, prorsus abstinet. Cùm occiditur, diù superuiuere fertur.

Quas aquas amet.

Cibus.

Amicitia cũ Lucio.

VSVS IN CIBIS.

B Tincarum caro haud insuauis est; sed impurũ damnantumq. præbet alimentum, & nisi piscis à sordibus ac immunditie optimè repurgatus fuerit, sæpè etiã noxium: quin medici omnibus vim quandam inesse ad progignendam febrim existimant, quoniã maxime in cœnosis degant, & putrescentis limi sordibus vescant. Estq velut commune apud nostras mulierculas diuerbium, Nessuno mangia Tenca: che febre non senta. Sunt verò diebus canicularib. pręcippè noxiæ. Falli itaq. cũ, iure dixerimus, qui Tincæ post Truttas primas attribuit hoc disticho.

Carnis qualitas.

Quãdo maximè noxia.

Tinca vocor, quare? maculosum respice tergus.
Coctaq. post Troctam gloria prima feror.

Rectiùs verò aptiusq. vulgi solatia appellauit Ausonius: sunt nũc quoq. viles planè ac plebei pisces, licet tamen nonnunquam lautorum quoq. mensas honorent, sicuti Romæ referente Iouio Marsicana è Fucino lacu qui nunc Celanus dicitur. Habent hę peculiarem notam, qua à vulgaribus interstinguũtur, labrum videlicet inferius tritum: quippe quæ plurimum saxoso eius in lacus vado voluntentur. Fert & laudatissimas paruus ille lacus quartodecimo ab vrbe lapide apud Baccanam syluam, quibus nõ modo plebeis sed splendidos etiam optimates vesci idem Iouius tradit, addens nobilem illum inter aulę proceres longè omnium ætatis nostræ popinalem lautitiæ studiosissimũ, Tincas Bacanianas autumno captas, allio laridoq. cõtritis additisq. odoratis oleribus & multo aromate, in teganis ad vaporem tepidioris furni fœlicissimè percoxisse. Fert & Tincas, quãquam minores, sapore tamen minimè contemnendo sanctæ Praxedis lacus, in Latij Sabinorumq. finibus, quo Regillus antiquitus fuit: sed ea cum Raijs & Squatinis cæterisq. villissimis pisci bus, apud Pantheon ignobili foro infimis hominibus venundantur. Laudatur deniq. Trasymena Tinca, de qua idem Iouius: Cùm in cæna Leonis X. Pontif. discumbentes, pelagios pisces vario iudicio certatim atque impensiùs laudarent, nobilis quidam Florentinus Tincis fortassis solùm assuetus, extollatis, inquit conuiuæ, vt lubet marinos pisces: ego certè Trasymenam Tincam conditam leucophago, his vestris Triglis, Spigolis & Rhombis prætulero, quo suo insulso dicto lachrymas omnibus præ risu excussit. Porrò non solùm ęgrè concoquuntur, sed etiam mali, vt diximus sũt succi, ideoque ritè apparandæ. Si grossa erit (inquit Platina) eam bene exquamatam, ac per mediam spinam incisam, ita inuertes, vt quod foris erat, intus demum fiat, infractis etiam costis ac concisis interaneis, inditoque rursum cum ouis sex, petroselini concisi, piperis tunsi, alij diffracti, croci modico. Sunt qui Damascenas aut cerasia acria, aut passulas cum pineis mundis cum ouo disfracto indant. Coquenda lento igne in craticula est, coctam salimola ex aceto, oleo,

Vbi laudatiores.

C

De Trasymena Tinca historiola.

Mali succi sunt.

Apparatus.

D croco, sapa suffundes. Aliter: Si grossa erit, & elixam voles, ex agresta, aromatibus, petroselino minutim conciso, conditam comedes: Aliter, si parua erit, eo modo scindes quo superiorẽ & conspersam farina, oleo friges: frictam aut agresta, aut succo malarancij suffundes Hoc etiam quouis modo cocto, nihil peius. Quidam allio laridoque contritis, additisque suauè olentibus herbis, multoque aromate Tincas condiunt, vti supra ex Iouio recitauimus. Sunt qui alij laridique vice (inquit Saluianus) oleum cœpamq. concisam, ac vuam quam passulam dicunt, injiciant, ac eodẽ modo coquãt. Alij in eam, primùm (vt par est) purgatam, ac interaneis exemptis, passulas, mentam, petroselinum, allium atque sal concisa & insimul mixta, per sectionẽ quà prius interanea exemerant, infarciunt consutaq. sectione aut veru infixam aut craticulæ impositã torrefaciunt, oleo ac aceto cum saluiæ ramusculo aut feniculi vmbella, assiduè dũ torretur conspergentes. Plebei verò eam oleo in sartagine frictam, ac arancij mali succo conspersam comedere solent. Nonnulli hunc piscem in gelu, vt vulgò appellant, commendant. A nostris mulieribus præsertim pellis in delicijs habetur, & carni longè præfertur.

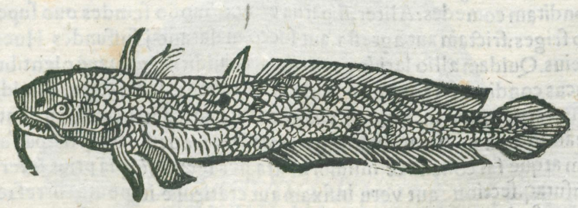
VSVS IN MEDICINA.

Ad capitis dolores. Veteres medici (inquit medicus quidam apud Gesnerum) ad sopiendos capitis & artuum dolores, Torpedines admouebant, quarum loco à mediteraneis Tincæ forsan vsurpari poterunt. Sunt qui non febrientiũ, modò æstus Tincis pedibus subditis. seu alligatis *Ad æstus febrium.* viuis, temperari, sed idem remedium aduersus arquatum etiam morbum proficere putent. Iouius quoque scissas per dorsi longitudinem, pedum & manuum plantis applicatas, ardentis febris ardoribus plurimum aduersari quosdam tradit putare ex secta Iudæorum, qui quanquam sordidè admodum, inquit, & ridentibus alijs talia experirentur, aliquando tamen ipsis æstuantibus exoptata blandimenta feliciter attulisse comperti sunt. Monet verò Rondeletius, vt id oportunè fiat. quod alioqui non modò nihil profuerit, sed contrà maximè obfuerit, frigiditate siquidem intrò *Ad icterum.* repellente ac magis constringente augeri incendium. Alij ictericorum iecori aut vmbilico viuã imponunt. Ictericis aliqui Tincam viuentem alligant vmbilico, donec immoriatur, postridie rursus aliam alligant, idq. etiam tertio die repetunt. Tinca immortua intus ac foris veluti croco tin- *Fellis vsus.* cta redditur, & plerique hoc remedio restituuntur. De felle hoc ex libro Germanico manuscripto habet Gesnerus: Fel de Anguilla, Thymallo, Tinca & porcello lactente misce ad aurium remedia. Hoc enim infuso, pelliculas rumpes, fluxiones curabis, vermes aurium occides.

DE LOTA GALLORVM. Cap. XLVI.

Mustella lacustris, aut fluuiatilis. LVGDVNENSES (inquit Rondeletius) piscem qui in Arari inuenitur, Lotam vocant, qui à Gebennensibus Motella quasi Mustella nominatur. Siquis Mustellã lacustrem vel fluuiatilem appellauerit, non ineptè mea quidem sententia fecerit, modò non eã accipiat, quæ ex mari fluuios petit, qualis est Mustella Ausonij, qui Mu- *Descriptio.* stellæ nomine Lampetram nostrã describere videtur. Lota piscis est fluuiatilis & *Barba.* lacustris Mustellæ marinæ vulgari, de qua alibi diximus, similis admodũ, nisi esset corpore rotundiore & spissiore. Ex maxillæ inferioris extremo pilus vnicus veluti ex mento barba propẽdet, *Pinna.* nullus in superiore eminet, vt in marina. (Gesnerus tamen in suis putat etiã suprà duos pilos esse, sed in mortuis ferè latere, vt in maxima obseruauit.) Pinnis quatuor natat, duæ sunt ad bran- *Cauda.* chias sitæ, duæ in ventre ab ano vnicam continuam habet ad caudam, huic æqualem & similem *Squama.* in dorso, quã præcedit alia pinnula. Cauda mucroni gladij figura similis est. Paruulis squamis cor- *Dentes.* pus tegitur quod è ruffo fuscum est & maculis nigris vndulatim dispositis cõspersum. Dẽtes par- *Partes interna.* uulos, & tenues habet. Muco oblita lubrica Lota est, vt Anguilla. Ventriculũ paruum habet cũ multis appendicib. ntestina conuoluta, hepar albicans, In quo fellis vesica, quæ ex viridi flaue- *Hepatis deliciæ.* scit splenem rubrum vesicam oblongam aere plenã, branchias quaternas & duplices. Nascitur in lacubus, & fluuijs leniter fluentib. vt in Arari Hepar pro corporis ratione magnum est, & de- *Oua noxia sunt.* licatum habetur. Oua noxia, quemadmodum oua Barbi, quæ ventriculum lædunt & aluum tur- *Caro laudata.* bant. Caro tota à Lugdunensibus habetur in pretio.

Lotta Rondel.



DE LA-

DE LACVSTRIBVS, & primum de Vmbla vulgo dicta. Cap. XLVII.

NOMEN.

Circa Lemanum lacum Vmble dictus, à quibusdam vulgi hanc appellationem sequentibus Vmbilicus dicitur, cùm sit verò similius Vmblam dici quasi vmbram. Esse enim cum Vmbra fluuiatili non exiguam similitudinẽ ex eo liquet, quòd Bellonius Vmbræ fluuiatilis iconem se omisisse dicat, quandoquidem ad Vmblã proximè accedat. Quamobrem seriò etiam monendus est lector, ne nominis affinitate deceptus, Vmblam cum Vmbra siue fluuiatili, siue Marina confundat. Rondeletius Salmonẽ Lemani lacus vocat, quod corporis specie, pinnarum numero, situq. & partibus quoq. internis Salmonibus potissimùm similis sit: capitur tamen alijs etiam lacubus, vt modò patebit, & à Salmonũ natura longius abest. Heluetij à colore circa ventrem rubicundo Rotele dicunt, nomine æquiuoco, cùm sit ab eosdem Heluetios Rottele quem ex Gesnero Rutilum vocauimus. Nonnulli ab eadem rubedine pisces istos Rubeculos vocare voluerunt.

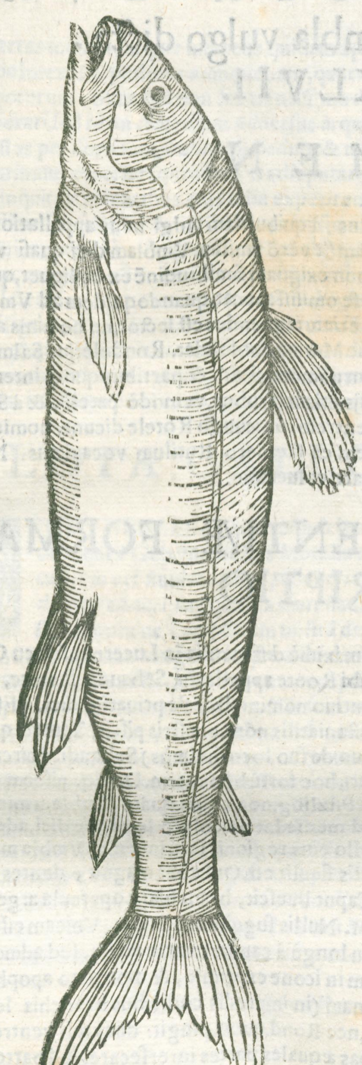
Vmbilicus. Nominis ratio. Salmo Lemani lacus. Rubeculus.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

Dvo Vmblæ genera esse, magnitudine maximè differentia in Lucernensi lacu Gesn. tradit. Maiorem circa Bielam Rott, alicubi Roote appellari: à Sabaudis Routte, circa Lemanum verò Vmble, minorem diminutiuo nomine Rotele priuatim dici. (Est & alius in Sueuia & circa Augustam Rotele dictus, sed fluuiatilis non lacustris piscis, Truttis quoq. affinis Germanis cæteris ferè Huch nuncupatus, quo de suo loco diximùs) Sabaudicè circa Bielam Ronson, vel Bondelle, illo noĩe colorem indicari, hoc fortè bonitatem. Deniq. piscem qui in lacu Bauariæ Ammersee vocatur Germanicè ein Pitzling, non alium quàm Vmblam minorem videri conferri.n. Salmoni paruo, & à dorso vsq. ad media latera coloris lutei esse dici, adeoq. tenerũ, vt statim extra aquam exspiret, nec in alio vllo eius regionis lacu inueniri. Vmbla maior corporis forma partibusq. oĩbus Salmonib. & Truttis similis est. Os habet magnũ, dentes verò non solũ in maxillis, sed ẽt sex magnos in lingua. Caput liuescit, branchiarũ opercula argentei sunt coloris in extremo aurei. Magis albicat, q̃ minor. Nullis suggillatur lituris, Vnicam esse paruam tergoris pinnam Bellonius scribit: Rond. tñ non longè à caudæ exortu aliam, sed admodum exiguam depingere videtur, & ipse Bellon. eandem in icone exprimit, & mox puto apophysim carnosam vocat. Idem Bellon. iuxta ventrem pinnam (in impressis codicibus branchia legitur sine sensu) vtrinq. vnam esse ait, sed quam nec ipse, nec Rond. quoq. pingit: duas sub ventre huic oppositas oẽs sine aculeis: postremas piscem in duas æquales partes intersecare, sed partem quę ad caput est, paullò longiorem esse. Cutim adeò glabram esse, vt squamis carere videatur. Tergus præ multo liuore opacum apparere: ventrem præ albedine vti argentum micare: apophysim carnosam habere supra caudam, Vmbræ, Truttarum, &c. more. Quaternis præditam esse dentium ordinibus in palato serpentium more, linguam ostendere aduncis in gyrum dẽtibus, crenatis, exertis, & hamatis senis, vel eò pluribus communitam, præter hos maxillam etiã inferiorem paruulis alijs exertis, & parum falcatis in ambitum vallari branchias habere vtrinque quatuor; latera eius virgula recta secari vtrinq. per medium corpus, parum repanda versus ventrem. Tres aut quatuor dodrantes plerumq. longa est. In Lucernensi lacu brachij ferè longitudine excrescere Gesnerus testatur, & Rond. duos aliquando cubitos longas à Lemano lacu Lugdunum aduchi. Minor Vmbla (vt idem Gesnerus refert) dodrantalis plerumq. aut breuior, pedem rarò excedit, aut si amplius increscat (vidi enim inquit, aliqñ palmos quinque longam, Octobri mense in lacu nostro captam corpore latiusculo) nunquam tamen Vmblæ maioris magitudinem attingit. Ventre turgidulo aliquando spectatur, propter vesicam nimium inflatam. Est autẽ vesica ei oblõga,

Vmbla maior. Vmbla minor. Maioris descriptio. Os. Caput. Pinna. Squamę. Dentes. Branchia. Magnitudo. Minoris descriptio.

Vmbla minor prior Gesneri.



Vmbla minor alia eiusdem.



Color.

at Albulis non distincta per medium. Dorsum totum cum dimidia laterũ parte subroseum: inferiora latera albicãt. Venter albissimus est: caudæ color idem qui dorsi pinnulam mollem, & paruam, vt Truttæ, dorso extremo gerit. Maxillis est dentatis Spinas etiam ceu dentes in lingua habet. Pinnæ omnes partim subalbent, partim crocei coloris sunt. Branchiæ quaternæ. Lapillos in cerebro habet. Mares ventre pinnis, & cauda magis rubent, fœminæ candicant: eædē capite superiùs, & dorso magis vitent. Hæc ferè Gesnerus, qui binas eius hasce icones exhibuit, vt à diuersis pictoribus non eodem tempore delineatas, atq. sulptas. Maioris iconem data opera omisi, quod hinc facilè mente concipi posset.

Sexus distinctio.

LOCVS

A

LOCVS. NATVRA. MORES.

QVamuis Rondeletius Vmblam, Salmonem lacus Lemani vocet, capi tamen alijs in lacubus suprà in nominibus ostensum est, est autem lacustris tantùm. Vescitur pisciculis. Debilem tamen & infirmum piscem esse aiunt, nam si vel parum lędatur, aut morsu ab alijs piscibus saucietur, mox veluti moribundum supernatare. Bellonius quoq. carniuorum esse ait, pisciculisq. caridib. phryganijs, quisquilijs, & istiusmodi spurcitijs vesci. Capta quàm primum reliquerit aquas, expirare traditur.

Cibus.
Debilitas.

VSVS IN CIBIS.

VMbla carne est suaui, sicca, & cùm senuerit dura, quæ multorum iudicio Asellis, imo saxatilibus succedere queat. Pinguis potissimum apud Allobroges capitur tantiq. fit (inquit Bellonius) quanti ditiorum bursa æstimare potest. Commendatur ab Heluetiis Nouembri mense, & aliàs circa initium Decembris: quo tempore Gesnerus oua habere ait bona & solida, tardiùs verò caro eius insulsa, pinguiuscula & flaccida apparet & oua dilutiora sunt. Tempore partus mensis inepta est. Cùm elixatur, vino prius feruido inijcitur, ne nimis mollis reddatur. Apud Allobroges pastitijs includi Bellonius refert.

B

Caro eius qualis.
Quando melior.
Apparatus.

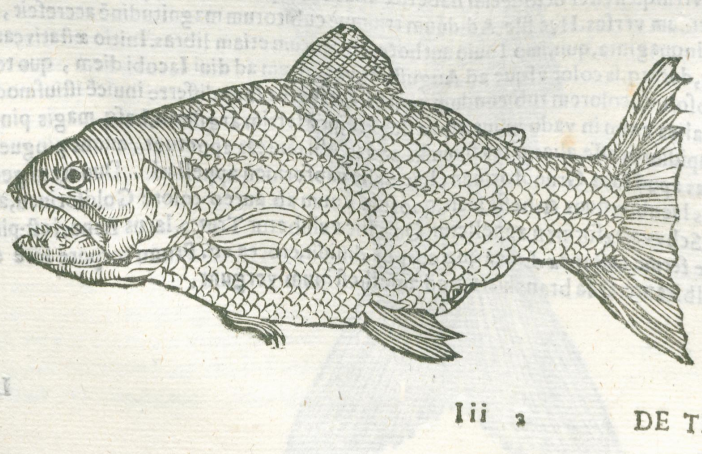
DE VMBLA ALTERA RONDEL. Cap. XLVIII.

PISCES valdè inter se similes (inquit Rondeletius, qui solus puto, huius piscis meminit) non solū tractatione, sed etiam nomine coniunguntur, vt Thrissæ, Thrichides & Chrichiæ: sic similis superiori Vmblæ hic quem exhibemus, Vmbla etiā vocatur, sed discriminis causa cognomen additum fuit. Appellant enim Lemani lacus accolę Vmble cheualier, fortasse ob magnitudinem, præstantiam & robur. Neque verò à superiore solùm differt vel sexu, vel ætate, vt ex sequenti descriptione perspicuum fiet. Est igitur hic piscis Salmonibus & Truttis, quæ vulgò Salmonatæ, dicuntur, similis, rostro recuruo, quo à superiore differt, id enim longius habet & acutius. Maxillæ inferioris extremū incuruum in maxillam superiorem, eius rei gratia excauatam recipitur, vt in Salmonibus videre est. Maxillæ lineis multis distinctæ sunt. Dorsum ex cæruleo nigricat. Vēter aureo colore est. Hepar flauescit, in eo fel: splen nigricat. Vētriculus gulæ subiectus est, longus, spissus, cuius innumerabiles sunt appendices, quemadmodum in superiore. In insignem magnitudinē excrescit. Carne est sicca & dura: in assulas diuiditur, quæ caryophyllis confixæ in craticula assantur, & oleo siue butyro irrigantur. Paratur etiam hic piscis Truttæ modo. Caput maximè commendatur, vt Salmonis.

C

Nominis ratio.
Descriptio.
Caro qualis & eius apparatus.

Vmbla altera, Rondel.



DE TRVTTA LACVSTRI. Cap. XLIX.

NOMEN.

Nominis ratio.

TRuttam lacustrem manifestissimis notis à fluuiatili, & Vmblis differentem vt modò patebit, cum Salmone verò communia multa habentem, Galli Truitte Saulmonnee, idest Truttam Salmonatam vocant, Rondeletius etiam Salmonem lacustrem. Cumq. Truttis vulgaribus grandior sit, Salmone autem minor, hoc est, inter vtrumq. mediæ magnitudinis, Bellonius, idemque Rondeletius Sarionem (Farionem) Ausonio nuncupari existimant dicenti:

Sario siue Fario.

Teque inter geminas species neutrumq. & vtrumq.
Qui nondum Salmo, nec iam Salar, ambiguusq.
Amborum medio Sario intercepte sub æuo.

Quam opinionem suo loco refutauimus. Neq. satis distinctè Truttam Salmonatã vocari Gesnerus autumat, propterea quòd in fluuijs etiã inuenire sit Truttas cæteris fluuiatilib. maiores, carne similiter, vt in lacustribus rubente, quas Germani, inquit, similiter cõposito ab vtroq. pisce nomine, Lachsforẽ quasi Salmonatas Truttas vocãt, nec est quod istiusmodi Truttas lacustres, non fluuiatiles esse dicamus. quamuis ipse Gesnerus lacustres è lacubus ad fluuios ascẽdere profiteat: nam lacustres cum fluuios intrarũt Inlancken eis vocari testat. Idem cõijcit hanc lacustrẽ Truttam Cassiodoro Anchoraginem vocari, quoniam & inter alios fluuios, Rhenum quoq. subit, sed cùm Anchoraginẽ ceu delicatissimum piscẽ Cassiodorus è Rheno peti cupit, Trutta verò nisi pariendi tempore, fluuios ingrediat, ego à sententia mea, quam in Salmone recensui, non recedo.

Anchorago Cassiodori.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

Vt à Salmone differat, & à Truttis, & ab Vmbla.

EX Truttarum genere esse, Salmoniq. similem cùm ex corporis forma partiũq. externarũ & internarum similitudine, tùm ex nomenclatura Gallica notum est. Differt à Salmone magnitudine & maculis. Minor enim & maculas in lateribus purpureas, multò quã Salmo copiosiores habet. Truttæ item quæ in fluuijs rapidis & limpidis inueniuntur, non sunt adeò maculosæ, magnitudineq. succo, carnis colore & substantia multò inferiores. Vmbla verò nullis vt dictum est, lituris suggillatur. Gesnerus hunc piscem diligenter intuitus, his verbis describebat: Squamulis tegitur minimis benè dentatus est, & lingua etiam vtrimq. dentibus munitur. Caput colore nigro, cæruleoq. mixto, dorsum partim glauco, partim subnigro, partim cæruleo, partim subuiridi. In lateribus puncta nigra. Pinna in medio dorso multis nigris maculis variatur, reliquæ albent. Habet & vltimã illam dorsi mollem pinnulam, vt reliquę Truttæ: branchias quaternas. Appendices non toto circuitu intestini, sed ab vna tantum parte magnas, oblongas, bipartitas, vtrinq. circiter octodecim habet, & alias sex separatim ex opposito, ventriculum seu maius intestinum versus. Hęc ille. Ad duum triumuè cubitorum magnitudinẽ accrescit, in Lario lacu ad quinquaginta, quinimo Iouio authore, ad centum etiam libras. Initio æstatis caro eius rubere incipit, duratq. is color vsque ad Augustum, vel saltem ad diui Iacobi diem, quo tempore partu iam absoluto, colorem rubicundum amittit. Gesnerus loco differre inuicẽ istiusmodi lacustres, testatur: alias enim in vado ipsius aquæ degere, præsertim argilloso, hasq. magis pinguescere, & palato sapidiores esse, alias circa summas aquas, vbi muscas appetunt, minus pingues & vilioris pretij: illas apud suos Grundforinen, has Schvvabforinen appellari. Duo item genera capi in montanis lacubus quos Athesis facit, quorum vnum ab aureo colore Goldforinen, alterum à nigredine Schvvartzforinen appelletur. Quæ hic exhibetur Trutta, lacus Benaci est: pinnis & cauda colore fermè castaneæ. Linea quæ corpus diuidit, crocea est. Prono corpore ferè cæruleo est, supino albicante. Ossa branchiarum ad amethestinum vergunt.

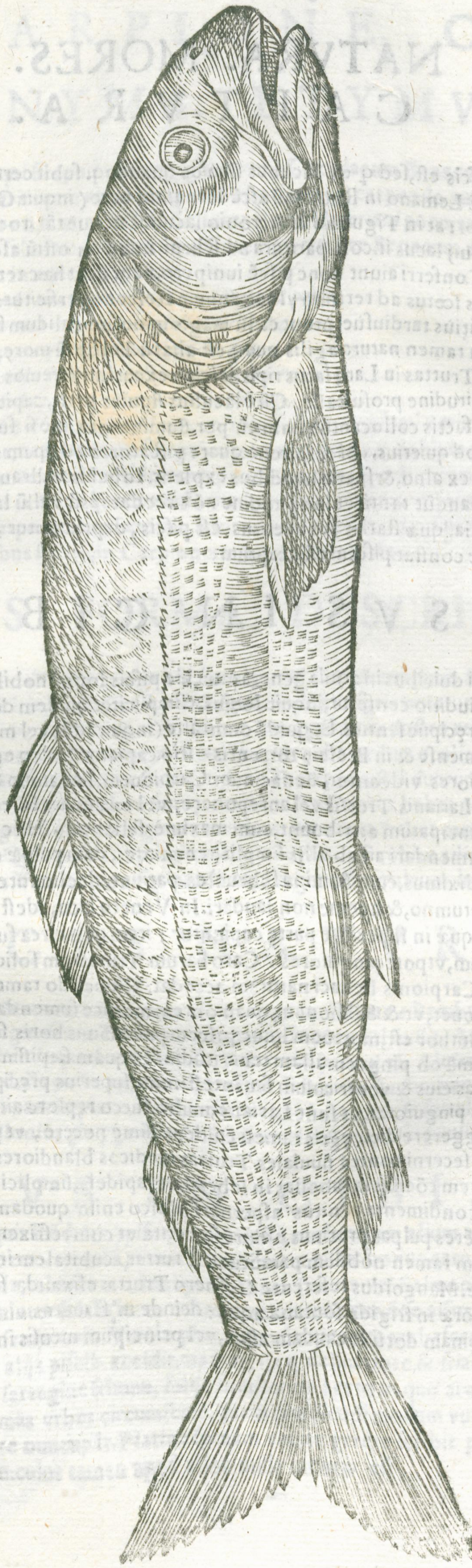
Descriptio exacta.

Color.

Magnitudo.

Caro quando rubra.

Differentia à loco.



E

LOCVS. NATVRA. MORES. PARTVS. CAPTVRA.

LAcuſtris piſcis eſt,ſed q. ex lacubus fluuios quandoq. ſubit certo tempore, inſtante nẽpe partu. E Lemano in Rhodanũ aſcẽdere aiunt vere (inquit Geſnerus) vt & circa Sedunum capi: at in Tigurino & Acronio lacubus neque tã procul, neque eodem tẽpore migrare putat Acronij lacus incola paritura ad Rheni influẽtis oſtiũ aſcẽdit vbi cum pepererit, rurſus deſcendit. Conferri aiunt hunc piſcẽ iunipero, nam ſicut hæc tertio demũ anno fructum perficit, ita etiã eius fœtus ad tertium vſque annum creſcens perficitur: parere plerumque Iulio & Auguſto, aliàs citiùs tardiuſùe, prout cælũ magis minuſùe calidum fuerit. Iam verò magno licet ſit corpore, ſua tamen natura agilis quoq. eſt aliarũ Truttarũ more. Tradit Iouius ſeſe audiuiſſe maiores iſtas Truttas in Larij lacus ripis, laſciuo excurſu extremos arenæ margines aliquãdo iuſti paſſus longitudine proſulcaſſe. Cũ è lacubus fluuios petit, capitur miris ſagenis, quæ in angulis riparũ arte factis collocantur, nam cũ per flumina maximè ſi ſunt rapidiſſima, quærunt diuerticulum aliquod quietius, vbi reſpirent: quare piſcatores ad ripam id arte faciunt. Infigunt enim palos aliquot ex alno, & ſpatia lapidibus explent. In huius valli aut veluti promõtrij quietiore loco ſagenã pandũt tantã vt longitudine nõ excedat ipsũ vallũ lapideũ. Sagenæ adhærẽt ligella ſupernatantia, quæ ſtatim, vt irretitus eſt piſcis, deprimuntur, vel demerguntur infra aquam parum: vnde conſtat piſcem eſſe captum.

Fluuios ſubit.

Iunipero cur conferatur.

Capiendi ratio.

F

VSVS IN CIBIS.

OMnium qui dulcibus in aquis generantur, hic piſcis longè nobiliſſimus æquali cunctarũ gentium iudicio cenſetur, inquit Iouius, ſimpliciter quidem de Trutta: apparet autẽ de lacuſtri pręcipuè ſentire. Et quidẽ omni alio (inquit idẽ) vel marino etiã piſce ſapidior, præſertim ſi Maio menſe & in Breſcię torrentis oſtio capiatur. Soleo ego plerumq. mirari quoſdam, qui vt ſapientiores videantur, Benacinum Carpionem, Padanum Silurum (Sturionem) & è mari plures piſces Larianis Truttis vel anteponere, vel exæquare ſolent, & item Soranæ Truttæ in eo genere principatum attribuunt, cùm maximè fallantur. Hæc Iouius: Geſnerus verò à ſuis Februario commendari ait ab alijs ſimpliciter æſtate, dum pulpæ earum rubent, cum enim colorem amittere diximus, cùm flumina ſubeuntes pariunt, declinante Iunio, ſimulque ſpeciem & ſaporem itaq. autumno, & hyeme non laudari. In Veneto lacu, ideſt, inferiore Acronij parte captas, præferri ijs quæ in ſuperiore parte capiuntur: item quæ circa fundum paſcuntur ijs quæ circa ſummam aquam, vtpote pinguiores. Caro harum Truttarum ſolida eſt, rubicunda, ſaporis optimi, & quæ ad Carpionis Benaci naturam accedat: aliquando tamen præ nimia pinguedine, nonnihil faſtidij mouet, vt & Salmonum, quam obrem modice ſumenda, qui ſanitati ſuæ conſultum volet. Iouius author eſt, mortuum hunc piſcem pauciſſimis horis ſummam illam ſaporis gratiam amittere, quoniã ob pinguem illam teneritudinem quàm ſæpiſſimè computreſcit. Qui delicias quærunt, pinnas eius & ventriculum ſeu inteſtinum ſuperius pręcipuè appetũt. Idem author iſtiuſmodi Truttas pinguiores, vt ſunt Larianę, multo ſucco replere ait corpora genitalemq humorem copiosè ſuggerere dici, ęgris tamen euidentiſſimè nocere, vt pote tarde laborioſeq. in ſtomachis atteri & ſecerni: contra fluuiales Truttas medicos blandiores ægris non dubitare apponere. Coqui autem cõciſas in tabellas in lebetibus lapideis, ſimplici in aqua ſale indito aliaq. ſubinde accerſita condimenta penitus aſpernari Muſco enim quodam pruinæ ſimili paulò pòſt ſponte emiſſo rubẽtes pulpas protinus efflorescere, ita vt cùm refrixerint, multò gratiores eſſe videantur. Morum tamen nobilem paraſitum, Truttam cubitalem in præpinguis capiiure coquendam cenſuiſſe. Mangoldus referente Geſnero Truttæ elixandæ fruſta macerari iubet prius per dimidium horæ in frigida fontana aqua: deinde in ferueris vinum æquali aqua dilutum iniectas coqui. Spinam dorſi & caudam aſſas, vel principum menſis inferri.

Nobilitas.

Quando ſapidiores.

Caro qualis.

Cur facile putreſcat.

Inſalubritas.

Apparatus.

G

H

A

DE CARPIONE. Cap. L.

SYNONYMA. ETYMVM.

HIC quoque qui sit apud veteres, ignoratur. Circa lacum Benacum, in quo solummodò reperiri eum aiunt, Carpione appellatur, à carpendo auro, vt nonnulli volunt. Aiunt enim auro vesci. Sic inter Pierij Valeriani poemata in argumento in Carpionis fabulam, in qua fingit Catulli poetæ per Benacum nauigantis poemata incidisse in aquam, legimus; *Nominis ratio.*

Membrana namque piscium id genus parit.
Ramenta in auri transferuntur literę.
Cognata quæ esse conscij pisces sibi,
Sola illa deinceps destinarunt carpere,
Vnde hac secuta Carpionum nomina.

B

Cæterùm aurum è loculis eorum qui vescuntur his piscibus, consumi veriùs dixerimus, nam vt palato suo gratificentur, nec auro, nec sumptibus parcunt. suntq. qui ablata priori syllaba Pione vocatum fuisse inquiant: ac tandem Carpione, propterea quod quidam cum piscem edisset, careque supputanti soluisset, carè se Pione edisse diceret. Fracastorius verò in suo Carpione aliā adfert etymologiam, à Carpo nauta, à Saturno Benacum traiecturo, quòd aurum ipsi extorquere viconaretur auxiliantibus socijs, in Carpionem cum eis immutato.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

LAcustri potissimùm Truttæ congener statui potest, nam & corporis figura, partiū numero & carnis substātia, ei similis est: punctisque similiter nigris notatur, ac denique pinnulam dorsi posteriorem mollem, vt illa habet, quam pictor in nostro reliquit. Euidentibus tamē ab ea interstinguitur notis. Prominentiori enim rostro, maioribus oculis, candidiore & turgidiore ventre, ac nigricantiore dorso est: magnitudo Truttę lacustri duorum triumue plerumq. cubitorum, cum Carpio pedem excedere nunquam visus sit. Dentes habet non in maxillis solū, sed etiam in palato & lingua. Squamis tegitur tenuibus. Ventrem habet candidum atque argēteum, dorsum subnigrum. Qui à nobis exprimitur, lateribus ferè est rubicundis, intensiùs verò rubet linea corpus diuidens. Ventre pinnisq. candicat, Tergus ad cæruleum inclinat. *Vt Trutta lacustri similis & dissimilis.* C *Dentes: Squama. Color.*

LOCVS NATVRA.

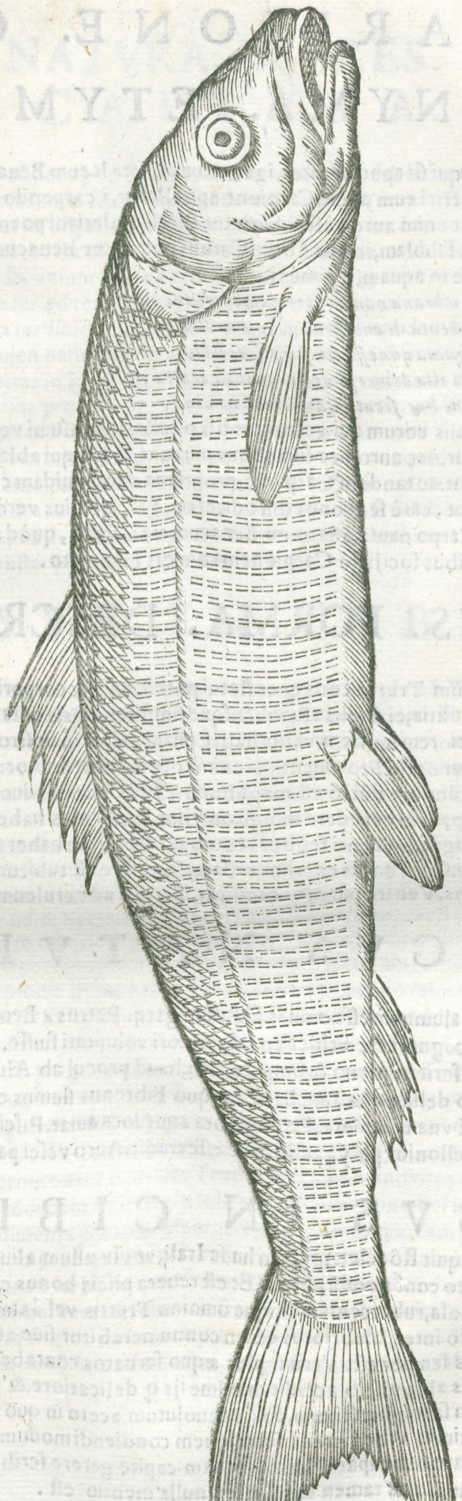
SOlus Benaci lacus alumnum esse omnes aiunt; negatq. Petrus a Bembus alibi capi, huncq. piscē capere atq. cognoscere Friderico Imperatori voluptati fuisse. Atqui Saluian. reuera reperiri nasciq. asserit in paruo & limpido lacu, haud procul ab Aluito Campanię oppido ex oriente (vulgò il lago della posta appellato) ex quo Fibrenus fluuius exorit: esse tñ Benacinis minores, & vix librā vnam implere. Profundiora aquę loca amat. Pisciculis, vescit & quibusdā lacus recremeatis. Bellonius phryganij edacē esse tradit. Auro vesci paullo antè negauimus. *a lib. I. Hist. Veneta.* *Cibus.*

D

VSVS IN CIBIS.

TAnti faciunt (inquit Rōdelet.) piscem hunc Itali, vt vix vllum alium vel marinum, vel fluuiatilem cùm eo conferendū putent. Et est reuera piscis bonus, carne duriuscula, siccaq. minimè glutinosa, rubescente, denique omnino Truttis vel Salmonibus simili. Quę cùm ita sint, iure omni meritò inter salubriores etiam connumerabitur siue assus, siue frixus, siue elixus fuerit, delicatissimus semper est. Verùm plus æquo seruatos contabescere & deteriores fieri aiunt, id quod & multis alijs piscib accidit, maxime ijs q. delicatiore, & friabili sunt carne: quāobrem Benaci accolæ, in sartagine frixum, folijs inuolutum aceto in quo aromata prius ebullierint, irrigatum per proximas vrbes circumferre, quem condiendi modum vulgus ab hoc pisce a carpionare, alij amarinare nuncupāt. Platina spinam capite gerere scribit pernitiosam, eamq. inter edendum cauendam: cuius tamen apud alios nulla mentio est. *Nobilitas.* *Apparatus. Ne citò putrescat.* *Spina pernitiosa in capite.*

DE LA-



DE LAVARETO ALLOBROGVM.
Cap. LI.
NOMEN. ETYMVM.

Est apud Græcos Sium inter aquæ familiares herbas παρὰ τὸ σείειν dictum. id eſt, à concutiendo, quia quatitur, vacillandoque perpetuò concutitur præterlabentib. vndis, atque ſemper abluentibus, Laueris inde etiā apud Latinos nomē obtinēs. Haud ſimiliter huic piſci nomen inditum, ablui enim ab aquis, omnibus commune, ſed quod nunquam ſordidus ſit, ſed bene ablutus ob munditiem, & cādorem hoc nomen habere videtur, inquit Rondeletius.

Sium ſiue Lauer.
Nominis ratio.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Bellonius ex Truttarum genere eſſe ait, at Rond. Salmonum, Truttarumq. generi adiungendum eſſe ſuaderet (inquit) pinnula illa dorſi poſterior adipoſa Salmonum, & Truttarum generi propria, niſi multa alia reclamarent, vt oris conſtitutio Thriſſis, quā Salmonibus ſimilior: Os ſine dentibus, caput compreſſum, corpus maculis carēs, caro mollis & candida. Quamobrem Lauaretum inter Salmones (Truttaſq.) & Aloſas ambigere iudicat. Bellonius exactiſſime delineauit his verbis: Piſcis Lugduni ſatis cognitus, Vmbræ ſimilimus, niſi ſimus eſſet, dentibuſq omnino careret: Biſulam (Bezolam) tñ vulgarem magis refert: ſed Lauaretus nunquā pedem excedit neq. craſſior eſt eo, quod pollex, & index capere poſſunt. Capite eſt oblongo, ſquamis tenuibus, albis, atq. vt Trutta paruis. Exiguam in tergore gerit pinnam, duas ad vētris latera vtrimq. circa branchias, ac totidē ſub ventre ei oppoſitas, quæ tergoris faſtigiū occupat: aliam quoq. paruam in eo interſtitio, quod eſt inter caudā, & anū, quæ omnes nigricantes apparent. Linea à ſupercilio ſubrubra per latera ad caudā protenſa inſignis eſt: cauda bifurca, pinniſq. ad extrema nigris, fimbriatis, ac laciniatis. Ventre ex laxo, & prægrandi, vt Trutta. Hoc item à cæteris piſcib. differt, ꝙ nare eſt recurta, atq. (vt in Harengis ac Lochijs) officulis quibuſdam prominentib. inſigni, labris nullū dentiū rudimentum oſtendentibus, appendice glabra, ac carnoſa caudæ inſidenti, in Vmbræ modū. Neq. tñ dentibus caret, officula enim ad eius fauces, atq. œſophagi ingreſſum vtrimq. conſpiciuntur, ſenis hinc inde denticulis, vt in Themolo, cōita. Brāchiæ illi ſunt vtrinque quaternæ, ac ſimpliciſſimæ, quarum extrema, quæ capiti inhæret, reliquis ſanè minor eſt, nullis in lateribus maculis eſt inſignitus, totumq. huius piſcis corpus dēpto tergore argenteum eſt. Veruntñ ſi ad eius internas partes aduertas, coſtas quinq. & triginta vtrinque connumerabis, carneſq. cor illi eſſe pallidum, ac trigonum, pericardio incluſū: hepar albū, vnius tantùm lobi, vt in Exocœto, & Delphino, in cuius latere dextro fellis veſicula adſuta eſt, Lien à ſiniſtris apophyſibus, & ſtomacho incūbit. Inteſtina nullas habent reuolutiones. Nā gula vſq ad ventriculi fundū deducitur, qui per piſcis longitudinē delatus, ac ſurſum quidem reflexus duodenum parit adenibus ſuffultū, in cuius gibbo innumeræ apophyſes ſpectantur: ex quib vena oritur, per quam ſanguis defertur ad hepar. A pyloro ſequitur aliud inteſtinū, quod nullis anfractib. circumductū, rectà ad anum tendit. Vuluā vtrinque bicornem habet, tenuibus ouis conſpicuam, Cætera in congeneribus piſcib. deſcribentur. Hæc Bellonius, qui & alibi Lauaronū piſcē vulgò Romę dictū, magnum habere ſcribit cū Lauareto fluuiatili (lacuſtri dicere oportuit) affinitatem.

Inter Truttas, & Salmones medium eſſe.
Vt ab vmbra differat
Caput.
Squama.
Pinnæ.
Cauda.
Venter.
Dentes.
Branchia.
Color.
Partes internæ.

Lauaretus Rondel.



LOCVS.

E

LOCVS. PARTVS.

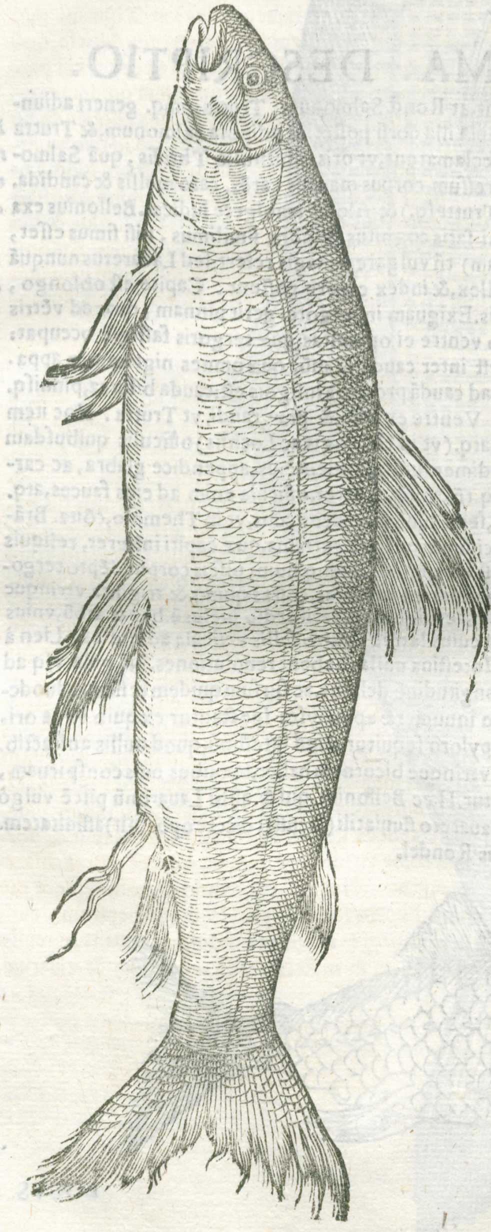
LAcuum Allobrogum (inquit Rond.) proprius eſt, vt Burgetij, & Acquebeletij: nec vllus eſt, qui in Italia, Germania, Gallia, aut alibi vſpiam viderit. Atq. Bellonius non ſolùm ex ijs lacubus, verùm ex Lemano prẹterea ad ſuos adferri tradit. Autũno parit Rõd. teſte.

VSVS IN CIBIS.

Nobilitas. *Caro qualis.*

QVemadmodum nulli non piſcium anteponunt Itali ſuum Carponem, ita quoq. hunc piſcem Allobroges, Galliæ principibus teſte Bellonio magnis delicijs habitum, adeò vt regiorum œconomorum chartæ frequentem, inquit, Lauaretum deſcriptum habeant. Caro ei candida, Mollis, ſuauis, minime glutinoſa, boni ſucci, mediocriter nutriens.

Bezola ex Geſnero.



DE BEZOLA. Cap. LII.

F

Biſula.

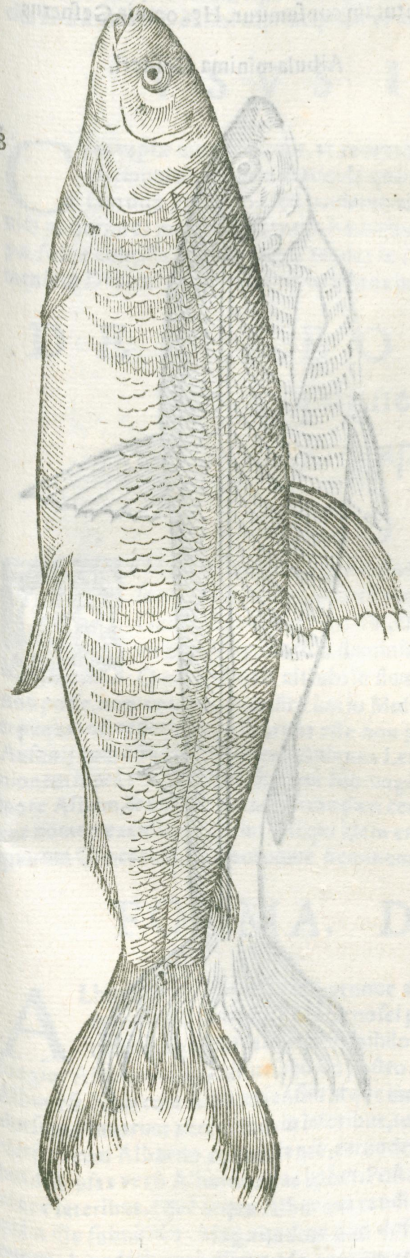
BEzolę nomine Sabaudis, qui Lemanum accolũt vſitato, vſus eſt Rondelet. inquit Geſnerus, Bellonius Biſulã ſcribere maluit. Vulgus circa Lauſannã Biſſole profert, vnde diminutiuum Biſſolete. Etymologiã neſcio, Si Bezolam ſcribas, accedit ad Germanicum Butz, quos ſpecies vna huius generis nominatur. Latinum aut Græcum nomen nullum inuenio, vt neq. Italicũ. Cephalũ vel Mugilem lacuſtrẽ, vel potiùs Leuciſcum Albulamuè lacuſtrem appellare licebit. Nam & noſtri ſpeciem vnã vulgò Albelen à colore vocãt. Hęc nomina generis, ſi admittantur, ſpecies pro magnitudine diſtinguentur, magnæ, mediocris, aut paruæ differentia Albulæ adiecta, vel coloris, vel pręſtantiæ, vel nobilitatis. Hæc ille. Bellonius ſemel tantùm huius piſcis meminit, Lauaretum Biſulam magis, quã Vmbram referre inquiens. Sed Rondel. exactiùs, vt Lauaretum, inquit, lacus Burgetius, & Acquelebetius ferũt, ita Lemanus Bezolam vulgò dictam, non admodũ diſſimilem, niſi quod colore minus eſt cãdido ad cæruleum inclinante; roſtro acutiore, capite minore, vẽtre latiore, & prominentiore. Nullum piſcem reperias, cũ quo meliùs cõparari poſſit, quàm cum Harengo, quem in marinis depinximus. Carne eſt molliore, quàm Lauaretus, & ab eo ſaporis ſuauitate, & ſucci bonitate, multũ ſuperatur, nec in pretio habetur. Proprius eſt Lemani lacus. Pro icone, quam Rond. huic capiti pręfixerat, non ſatis proba Bezolæ piſcis, ex Geſnero repoſuimus aliã piſcis apud ſuos à cæruleo colore dicti, q cum à Bezola Lemani lacus nihil differre diceret. Admonet autẽ Geſnerus, pinnã, quę à podice exit, in hac icone abundare,

Mugil lacuſtris. G *Deſcriptio.* H *Caro qualis*

A DE ALBVLA PARVA VEL SIMPLICITVR dicta Gesneri. Cap. LIIII.

NOMEN.

Albula parua.



B

C

D

ETSI omnes lacustres piscis albos (inquit Gesnerus) communi nomine Albulas nominare nobis visum sit: hunc tamen priuatim Tigurini mei Albulam indigetant ein Albele, quare nos etiam vel simpliciter sic vocabimus, vel paruæ discrimen adijciemus. De minima quidem proximè dicetur. Sigismundus Gelenius aliquando ad me scripsit Albulam (sic appellans, haud scio an diuersum piscem) Illyricè dici Bilaryba. Nondum adultæ vt Bezolæ quoq; communi nomine Migling dicuntur. Alius est piscis Albur in lacu Lario, & qui apud Sabbudos Able dicitur. Alburnum Ausonij Gallis, Able vocari, pisciculum minimum, de quo suprà scripsimus, Rondeletius & Bellonius authores sunt.

Nominis ratio.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

SVnt qui putant Albulam nostram non sui generis piscem esse, sed Albulam siue Bezolam cæruleam secundo tertioue suæ ætatis anno ita vocari, quibus piscatores nostri contradicunt: quòd cæruleos obseruarint secundo etiam ac tertio anno forma coloreque à genere Albularum (de quibus hic loquimur) differre. Cognatus est hic piscis cæteris lacustribus albis. Nam & species & sapor ferè omnium non dissimilis est. Albula magis quàm Bezola albicat: cauda tamen & reliquæ pinnæ, præter eas quæ iuxta branchias sunt, nigricant in extremitatibus Dorso color glaucus: alicubi tamen purpureis quiddam & cærulei mixtum videtur. Caput ex glauco cæruleum. Inter caput & dorsum color viridis, ceu gemma relucet. Branchiæ ei quaternæ. Hyeme aliquando memini videre me hunc piscem squamis per latera exasperatum, eminentibus per singulas squamas veluti tuberculis. Aiebant hoc indicium esse recentium & viuarum.

An piscis sui generis.

Color.

Squama.

LOCVS.

LOCVS. MORES. VSVS IN CIBIS.

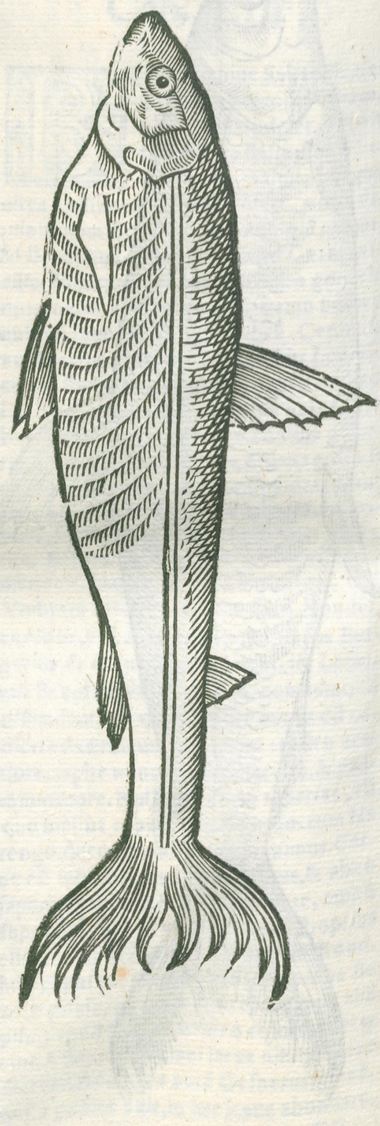
Quando & vbi capiantur.

CApiuntur Albulæ in ſumma parte Tigurini lacus, iuxta locũ quem Buchber vocant, diebus ferè quatuordecim poſt diẽ diui Martini, & ad oppidum Rapperſuillam circa ipſum diui Martini diem. A partu in lacum noſtrum deſcendunt (ſed non tam procul vt cęteræ Albulæ (vſq. ad ver: deinde rurſus aſcendunt tota æſtate vſque ad diui Martini diem. Capiuntur etiã in Gryphio agri Tigurini, multò maiores quã in noſtro, & in Haluillenſi Bernenſis agri. Auguſto & Septembri menſibus præcipuè laudanẽ, quòd ſuauiores eo tẽpore ſolidioreſq. ſint. Poſtea enim pariunt, & mollior carũ caro fit, & ſuccus in fœturam conſumitur. Hęc omnia Geſnerus

Quando meliores.

DE ALBVLA Minima eiuſdem. Cap. LIV.

Albula minima Geſneri.



NOMEN.

Hecula.

ALBVLAM minimam hunc piſcem voco (inquit idem Geſnerus) quem noſtri Hagele vel Hagling, quaſi Haleculam appellãt. Friburgi Heluetiorum (vt audio) Pfarren, Lucernę Nachtfiſch, quod noctu ferè irretiatur, vt quidam putant. Sed mihi piſcator Lucernenſis affirmauit, Nachtfiſch vocari Albulam cæruleam anno primo, cùm circa diem diui Ioannis æſtate iam ad digiti longitudinem excreuit.

EORMA. DESCRIPTIO

Color.

ALbula minima, tota ſpecie accedit ad illam quam proximè Albulam paruam nominaui, ſed plerunq. minor eſt, & in capite minus viridis. Si piſcem erectũ inſpicias per dorſum, aliquid coloris purpuraſcentis in laterib. apparebit. Branchiæ ei quaternę ſunt, pinnulę albent. Ore aperto ſuperioris mandibulæ extremitas deorſum tendit. Os habet longiuſculum, dentes nullos.

DE

A

LOCVS. NATVRA. CAPIENDI RATIO.

IVlio coeunt. Noctu tantū capiunt retibus ad passus quadraginta aut quinquaginta demissis. Cùm cœlum serenum est, altiùs descendunt, cùm nubilū, ascendūt. Densissimis gregib. pręceteris Albulis capiuntur, non passim in lacu nostro, sed maximè à pago Vædesuilla, vsq. ad insulam & versus alteram ripam à loco Surenbach vsq. ad arborem longam. Diebus quatuordecim ferè a natali Domini capi incipiunt & immixtæ eis Albulæ, cæruleæ aliquot, & mox expirāt.

VSVS IN CIBIS.

B CVm captæ mox expirent, vt recentes habeantur, matutino tempore potius ad prandium coemuntur, & assi in craticula quàm calidissimi a gulonibus deuorātur, qui eam ob caussam non vniuersos, sed paulatim alios assari iubent, vt statim assumptis prioribus, feruidi posteriores mensis afferantur. Embamma additur ex aceto, sapa, pipere sale & porri aut cæpæ folijs concisis. Placet item recens in iure albo frigido, apio copiosè insperso, maximè per mensem Decembrem. Sale item conditus infumatusq. commendatur.

Apparatus

DE ALBO SALVIANI, vel Capitone lacustri Gesneri. Cap. LV.

NOMEN.

C CVM hic piscis locis pierisq. (inquit Saluian.) Albo vulgò vocetur, à Pet. Gyllio Ausonij Galli Alburnus creditur (Atqui P. Gillius Alburnos nō quos Itali, sed quos Galli vulgo Ablos vocitāt, esse iudicat. Verùm Ausonij Alburnus fluuiatilis est, cùm Moselę, tantùm fluminis pisces ab eo describātur: hic verò noster lacustris. Quod si aliquis alicubi in fluminibus etiam eundem reperiri obijciat: sicut id fieri non posse, non contendimus: sic cùm in Mosella (vt à quamplurimis illorum locorum, accolis accepimus) nō reperiatur, Alburnus esse non poterit.) Post hæc coniecturas suas profert, Alburnū Ausonij eum esse piscem quem Galenus Leuciscum vocarit, eundemq. Squalum esse, quam opinionem suprà refutauimus. Et mox subiungit.) Hunc igitur piscem nostrum, vulgò loquentium more Album, & non Alburnū, vocandum censemus, etsi sub piscis icone incisoris incuria Alburnus nomen excusum legatur. (Atqui idem error in tabulis eius piscatorijs legitur.) eiusque antiquorum Græcorum, Latinorumue neminem, mentionem fecisse scimus.

D

FORMA. DESCRIPTIO.

ALbus quamuis Squalo Alburnoue appellato pisci persimilis, sit ab eo tamen euidentib. quibusdam notis facilè internosci potest. Primùm enim etsi vterq. latitudinis ratione oblongus appareat, eadem nihilominus vtriusque existente latitudine, Albus paullò longior Alburno conspicitur. Deinde rostro acutiore, oculis maioribus ac dorso magis repando Albus est. Nam cum Alburni sensim atque modice, Albi repentè ac plurimum à capite extuberat dorsum. Pinnarum autem tum in lateribus, tum in dorso ac in imo ventre existentium, situ, ac numero ei cum Alburno conueniente, earundem colore ab inuicē discrepant: subnigras enim Albus: subrufas verò Alburnus eas habet. Postremo amplioribus squamis Albus tegitur: ventreq. atque lateribus, ęquè atque Alburnus candidus atq. argenteus est: capite verò ac dorso magis quàm ille subuiridis. Magnitudine non differunt. Vt enim Alburnus, sic & Albus pedalis, frequens: bipedalis verò aliquando tantùm reperitur.

Vt à Squalo differat.

Magnitudo.

LOCVS.

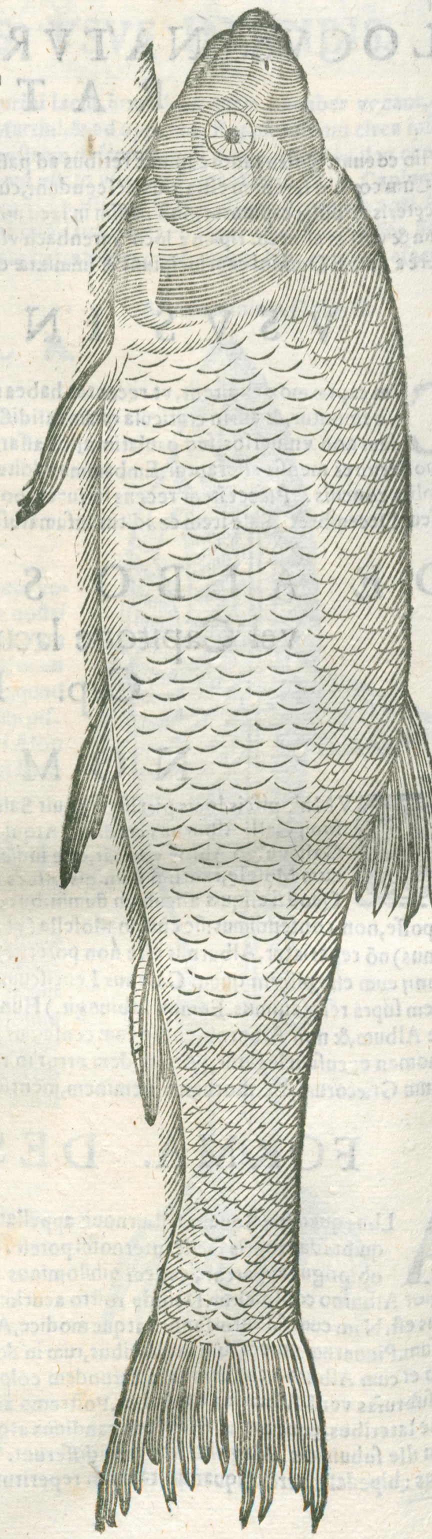
Lacustris piscis est Albus, non tamen in lacubus omnibus, aut eorum quam plurimis, vt Tinca Lucius, Squalus ac Barbus, sed eorum nonnullis solùm reperitur. In Trasymeno enim lacu, vbi etiam Albo vulgo vocatur, frequens satis in fine veris capitur. In fluminibus eum reperiri huc vsque non obseruauimus: estq. aduertendum, ne quispiam eum in fluminibus etiam reperiri contendens, Squalũ pro Albo nobis ostendat. In mari nec nascitur, neque ex lacubus fluminibusue ad id descendit.

Non vbique reperiri.

VSVS IN CIBIS.

Dvram carnem habet Albus & propterea ęgrè coquitur. Insipidus adeò est, vt piscium ferè omnium iure vilissimus censeatur. Nec enim vlla condiendi ratione sapidus effici potest. Torrefactus tamen paulò minus ingratus est palato, solumque in aliorum piscium penuria eo vesci solemus. Hucusque Saluianus.

Apparatus.



E

F

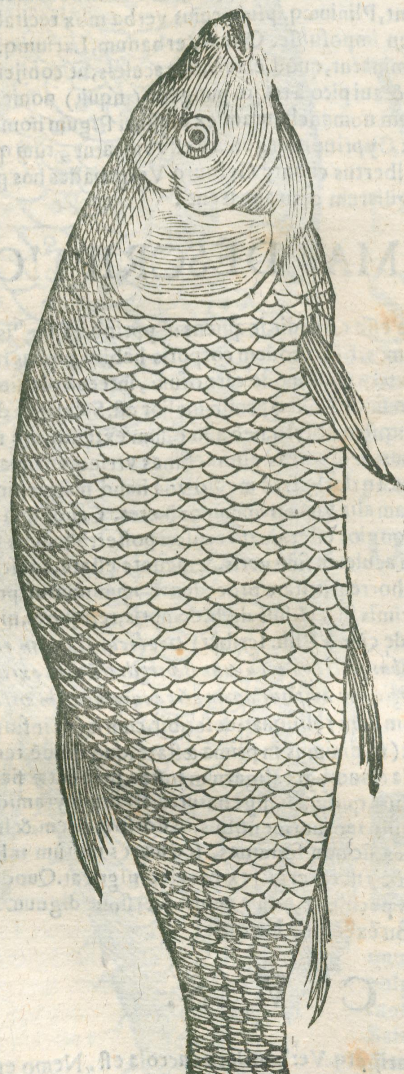
G

H

A

DE FARRA, VEL PALA vulgo dicto. Cap. LVI.

Farra, vel Ferra, vel Pala.



B

C

D

EST & piscis Lemani lacus proprius (inquit Rondeletius) qui ab accolis la Farra, vel Pala dicitur: Lauaretos, vel Thrissas referens magnitudine cubitali, ore paruo, sine dentibus, vt in Thrissis, colore cinereo, corpore depresso, & lato, squamis, pinnarum situ, & numero Lauaretis similis, linea à branchijs ad caudam recta, & candida ducta est. Pinnulam dorsi mollem, pinguemque habet caudam latissimam. Carne est candida, & suaui, quæ Lauaretorũ, Truttarumque carni nõ cedit. Aestate, & autumno capitur, hyeme in altis gurgitibus latet, Sale conditur, & seruatur in hyemem. Sic ille. Cæterùm monendus est lector in Rondeletij codicibus diuersum piscem, quem in Lemano Vangeronem vocãt, huic capiti haud rectè per librariorum incuriam præfigi. Ego pro Rondeletij icone hanc à Lemano lacu acceptam dedi. Tincæ speciem diceres, nisi color obstaret, qui ferè fuscus est.

Descriptio.

Caro qualis.

DE PIGO. Cap. LVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Nominis ratio. PRęter Plinium, ex veteribus neminē huius quoque piſcis mentionem facere, & Saluianus, & Rondeletius aiunt, Pliniumq. ipſum, cuius verba mox recitabuntur, nullum tamen proprium nomen impoſuiſſe. Circa Verbanum, Lariumq. lacum Pic, alijs Pigo, alijs Picquo nominatur, quòd clauis, ſiue aculeis, vt conijcit Geſn. ſuis pungat, quaſi Picum. Nam & aui pico à roſtro pungenti (inquit) nomen eſſe factū arbitror. Rōdeletius & Saluianus vulgarem nomenclaturam ex preſſuri Pigum nominarunt: ille item *Cyprinus clauatus.* Cyprinum clauatum, tùm quod ex Cyprinorum genere eſſe videatur, tùm quod clauos habeat è medio ſquamarum eminentes: Albertus citante Geſnero Vergiliades hos piſces dixit, *Vergiliades* quoniam, vt modo dicetur ex Plinio, Vergiliarum ortu apparent.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Similem eſſe Cyprino. ROndeletius ex Cyprinorū genere eſſe oſtendit, inquiens: Cyprino ita ſimilis eſt, vt deptis aculeis Cyprinum eſſe affirmes. Eſt. n. eodem corporis habitu, pinnas totidem eodem in loco ſitas, os, oculos, palatum codē modo carnoſum, interna oīa, ſimilia habet. *Deſcriptio ex Saluiano.* Vita item, moribus, ſapore, ſucco Cyprino ſimilis, niſi ꝙ paulò melior eſt. Saluianus diligēter ſic deſcripſit. Pigus piſcis capite eſt rotundo: roſtro obtuſo, nec admodum extento, ore mediocri, & edentulo. Branchias habet vtrinq. quaternas, & iuxta eas, pinnas binas vtrinq. vnam: alias duas in imo ventre, caudæ magis quā capiti vicinas. In dorſo ferè medio vna haud magna, nullis aculeis armata reperitur: Imo ventri prope caudam alia vna etiam minor hæret, Cauda ipſa in falcatam pinnam deſinit. Totius figura ni paululo longior eſſet, ouata cenſeri poſſet, Squamis magnis tegitur, ex quarum medio albi, & pyramidati aculei in fine veris, & ineunte ęſtate, enaſcuntur Quibus cùm primis quadraginta æſtiuis dieb. horreat, æſtate procedente imminuntur primùm, demumq. prorſus deliteſcunt. Quapropter primis illis ęſtiuis dieb. demptis, reliquo anni tpe prędictis pyramidatis aculeis omnino caret: vnde cùm *a* Plin. ſcribat: *Duo lacus Italiæ in radicibus alpium Larius, & Verbanus appellantur, in quibus piſcis omnibus annis vergiliarū ortu exiſtūt ſquamis conſpicui crebris atq. præacutis clauorum effigie, nec amplius quam circa eum menſem viſuntur*. Dubio procul Pigum piſcem, etſi innominatum eum relinquat: deſcribit, cum is (vt infra monſtrabimus) Larij, & Verbani lacus alumnus ſit, & (vt diximus in prima æſtate, quo quidē tempore vergiliæ exoriuntur (eius ſquamis parte media clauorum caligarium inſtar, peracutæ fiant Habent enim caligares claui, qui à caligis militaribus, quibus ſuffigebātur, dicti ſunt pyramidata capita. Eiuſmodi autem aculeos, ſicuti Maio, & Iunio tantùm menſibus, in dorſoq. ſolum, & lateribus, & non in ventre, Pigo enaſci aſſeuerant omnes, ſic non fœminas, ſed mares tantùm inhorreſcere, teſtantur nonnulli. Venter ex albo languidè rubet: ergus ex cæruleo nigricat. Quod ad interanea attinet, nil habet præ cæteris piſcibus peculiare, atque animaduerſione dignum. Cum maximo excreuerit, quinas aut ſenas libras non excedit, Hæc ille.

a li. 19. c. 18 Plinius pigi meminiſſe.

Claui caligares.

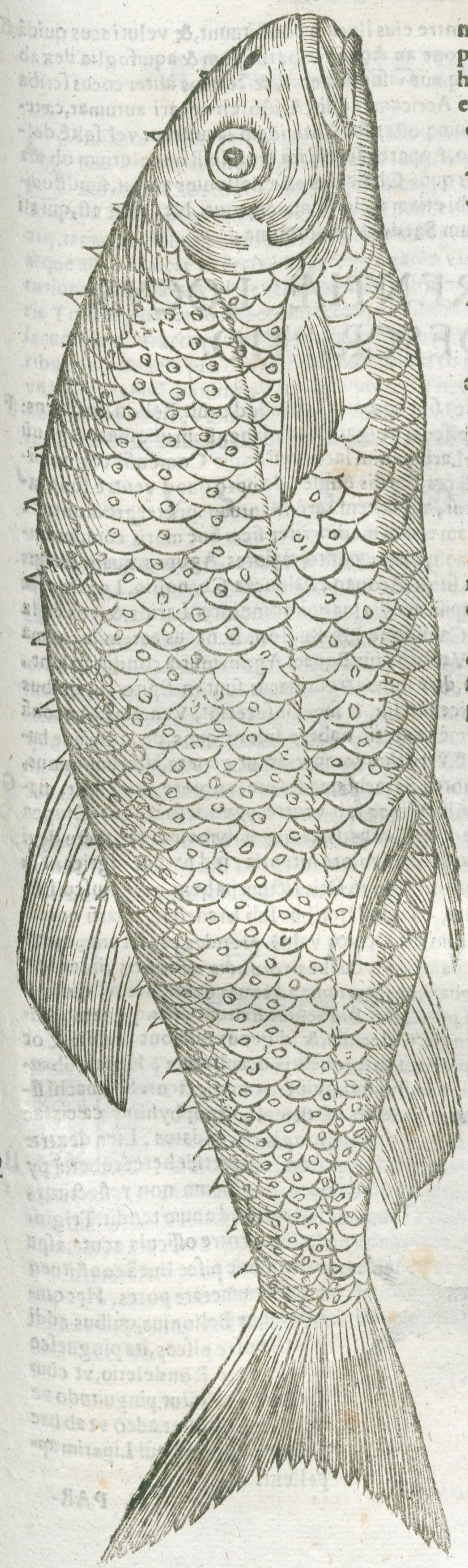
Color.

Magnitudo.

L O C V S.

PIgus, inquit idem Saluianus, ſolus Larij, atq. Verbani lacus accola eſt. Nemo enim in alio lacu flumineue eū reperiri, hucuſq. (quod ſciam) animaduertit. Et licet frequentiores in prima æſtate cū clauis illis caligaribus inſigniti apparent, in ijs lacubus capi ſolent, reliquis etiam oībus ferè anni tpibus, in eiſdem etſi non ęquè crebro, capiūtur. Nec ob hoc, Pigos, eos piſces non eſſe, quorum Plin. ſupra citato loco meminit, ſuſpicandum, propterea quod ſcripſerit Plin. eos in illis lacubus, omnibus annis Vergiliarum ortu exiſtere, nec amplius quàm circa eum mēſem videri: qñ his poſtremis verbis non ſimpliciter, & abſolutè, ſed ſolū ſquamis illis crebris atq. præacutis, clauorū caligariū effigie conſpicuos, non amplius, quā circa eum menſem videri eos piſces teſtari credēdus ſit Plinius. Quod ſi alicui magis quàm par ſit, verborum obſeruatori hæc noſtra expoſitio haud quaquam Plinianis verbis aptari poſſe videatur; dicemus Plinium

Plinius explicatus.



nium (ea ratione deceptum, quòd alijs temporibus rariùs atq. absq. illis clauatis squamis hic capiantur pisces) non ampliùs quàm circa eum mensem, eos videri, falsò testatum reliquisse.

NATVRA. MORES. PARTVS.

VIta, moribusq. Cyprino similem esse paullo ante ex Rondeletio dicebamus: Saluianus Maio mense parere ait, circa lacus litora.

VSVS IN CIBIS.

SApore etiam, & succo Cyprino quidem similem idem Rōdeletius esse ait, paullò tamen meliorem. Saluianus verò carnem ei tribuit teneram atq. sapidissimā, ideoq. cum optimis quibuscunq. dulcis aquæ piscibus conferri posse, & maximè in æstatis principio captum; hoc enim tempore nulli piscium esse secundum, & quouis denique modo cōditum, probe semper sapere. *Caro qualis*

DE SARACHO. Cap. LVIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

SARACHVS vulgò Græcè, potissimū apud Epirotas quos vulgus nunc Albanenses vocat) nostris ichthyopolis Sarachinus, ab Insubribus Acone, & Aquone nuncupatur. Qui sit apud antiquos, cùm difficile sit iudicare, recentiores ex vulgari Italico Latinum nomen confinxerunt, Bellonius Agonum, Paulus Iouius, & Saluianus Aconem, Fracastorius, & Benedictus Iouius in erudito suo carmine quo Larij, siue Comensis lacus pisces descripsit, Aquonem, addita etiam nomenclaturæ ratione, hoc versu: *A quo cur dicatur.*

Mollis Aquo vitam, qui solis ducit ab vndis.

Quasi ab aqua nomen habeat, quod illa ad vitā adeò necessaria sit, vt ab ea semotus celerrimè omnium extinguatur: quæ tamē etymologia quibusdam improbatur: conijcitq. Gesnerus nomen illud potius assecutum ab offi-

culis illis acutis, quæ asperam, spinosamq. in ventre eius lineam constituunt, & veluti acus quidã E inquit, sunt; nec propterea referre existimat Acone an Aquo scribatur, cùm & aquifoglia ilex ab acutis folijs, aquila ab acumine vnguium, rostriq. aut visus dicantur, & coquus aliter cocus scribatur Rondeletius Chalcidem, quem Theodorus Aericam reddit, Aristoteli vocari autumat, cæterùm opinionis suæ rationem nullam affert, solumq. ostendit Chalcidem lacustrem, vel saltẽ dulcis aquæ piscem esse, non marinum, vt Oppiano. Apparet autem ita sensisse Rondeletium ob maximam huius pisciculi cum Gallorum Celerinis quos Chalcides esse Bellonius voluit, similitudinem, vnde etiam Aco noster Lugduni, & alicubi etiam Celerin nuncupatur. Nec alius est, qui alicubi in Italia Sardanella vocatur à maxima cum Sardinis similitudine.

Chalcis siue Aerica Arist.

Sardanella.

GENVS. DIFFERENTIÆ. LOCVS. FORMA. DESCRIPTIO.

IN quibus lacubus capiantur, quotque species sint horum piscium, indicauit Bellon. inquiens: F Tres sunt apud Insubres lacus, in quibus piscem vulgari Mediolanensium idiomate Agonũ nominatum capiunt, varium quidem eum: Larius enim lacus, qui hodie Comensis cognominatur, Agonos educat exiguos ac magis populares, Sardis similes, dempto quod ventre sunt latiore: neq. aliò quàm Mediolanum transferuntur, aut saltem rarò Mantuam prætergrediuntur. Eos dolijs muria conditos adseruant, quanquam etiam mediocriter sicci sine muria comperiantur. Verbanus lacus, quem lacum maiorem cognominant, multò maiores Agonos, quàm Larius educat. Indiginæ vrbium, quæ ad eius litus sitæ sunt, Aronan, Palencza Cornobio, Locarna, & Eugudre vocatos pisciculos magno prouẽtu capiũt, media magnitudine inter Larios, & eos ex lacu Luganæ, quos Indiginæ vrbium nominant Campignon, & Buisson. Benacus autem lacus magnitudine insignes Agonos profert. Sed nec Verbani aut Benaci Agoni muria condiri solent, vt minores. Hæc ille, & mox rursus de Saracho, duæ inquit, tresue lacus sunt in Epiro, in quibus Sarachi capiuntur, quos vbi sale condierint, exiccauerint, & fumo infecerint, Venetias, Anconã & aliò nauigijs transuehunt: Quorum eos maximè in pretio habere solent, quos de la Boiane huius nominis flumine ac lacu cognominant. Horũ verò duo comperiuntur genera, alterum minus, alterum autem Clupeæ ferè magnitudinis. Minores Sarachi quadrante longiores non sunt, maiores pedalem implent longitudinem. Ambo eadem linea sub ventre præditi sunt, qua Clupea G insignita est, Cęterùm Agoni omnes, inquit idem Bellonius, squamas habent leui contactu decidentes, tenues, latas & transparentes: corpora argenteo colore nitentia, sed parum nigricant in tergo. Desquamati super argentum tersissimum refulgent. Oris rictum habent grandiusculũ sine dentibus: pinnam in tergo simplicem, paruam, duas in lateribus sub branchijs, quarũ omniũ exterius tegumentum spineum in medio crenatum est. Oculos valdè grandes proferunt, caudã in penicilli modum discissam. Vtrinq. nonnunquam lituris duabus rotundis ac nigris, interdum pluribus sugillatur in tergo. Lineam sub ventre habent serratam, ad anum desinentem, quam si digito aduersum confrices, cultri modo acutam percipias. Branchias habent vtrinq. quatuor, interna parte veluti fimbriatas, quod etiam Harengis, Celerinis, & id genus piscibus accidit. Cor vt semen cicerculæ trigonum inter anteriores pinnas sub branchijs occultatum. Hepar subrubrum sinistro stomachi lateri, & œsophago incubans, ipsumq. pylorum amplectens. Stomachi figura in conum turbinatur, à cuius superiore parte pylorus exit, multis apophysibus cæcis ac longis circundatus. Lien dextræ H stomachi parti, inhęret ruber, à pyloro intestinum non reflectitur, sed rectà ad anum tendit. Triginta sub ventre officula acuta, asperam in hoc pisce lineã constituentia, connumerare potes. Hęc omnia itaque Bellonius, quibus addi potest hosce pisces, ita pinguescere referente Rondeletio, vt cùm in craticula assãtur, pinguitudo velutioleum distillet, adeò vt ab hac pinguedine, sint qui Liparim appellent.

Magnitudine afferre.

Sarachi differentiæ.

Color.

Partes internæ.

Multum pinguescere Liparis.

Chalcis Rondel. Aquo vulgò.



PAR-

A

PARTVS. NATVRA. MORES.

SAluianus Acones fæminas ouis grauidas, maribus semine refertis cõsequentibus ad saxosa litora Maio mense adnatare tradit ibiq. illas parere sua oua, hos suo semine fœcundare, moxq. pusillos inde procreari pisculos, qui intra paucos dies ad digiti augeantur magnitudinem, tuncq. vulgò Antesitos vocari. Idem etiã pisces ait esse timidos ideoq. vel à quauis leui atq. tremula vmbra perterritos, trepidos aufugere: simplices etiam esse atq. omni astutia carere, atque adeò temerè in retia incidere: gregatim viuere, & non nisi denso agmine natare, quasi ita tutiores ab iniuria & violentia maiorum piscium reddantur. Cyprinos enim, Lucios & prę cęteris Truttas, eos tanto impetu insectari, vt aliquando plura eorũ millia insequentem inimicũ per lacum longo tractu pauidè fugientia, iucundum intuentibus spectaculum, lucrosam verò piscato ribus occasionem præbeant. Nam non solùm eo tempore innumeros ita perterritos Acones, sed vnà aliquas etiã maximas Truttas capere. Ait item ipsos Acones carniuoros esse, pulicesq. aquaticos venari. Pisces minimè viuaces esse, atque aqua exemptos mox emori, id quod nos quoque suprà ex Benedicto Iouio quem & ipse citat, diximus, pisci tamen indè nomen esse negauimus.

Antesiti.

Quando copiosè capiuntur.

B

Viuacitas.

VSVS IN CIBIS.

PAulus Iouius Laccijs idest Alosis sapore persimiles esse ait, vere quidem graciles, autumno autem quàm optimos. Saluiano quoq. haud ignobiles pisces sunt, & præsertim Iulio, Augusto, Septembri & Octobri mensibus; hocq. tempore teneriores & pinguiores factos, multò etiam suauiores esse tradit: haud facilè concoqui, crassiusculum succum gignere, & mediocriter nutrire: recentes variè apparari, in sartagine enim oleo optimo frixos, minoresq. aurantij mali succo, maiores verò aut sapa, aceto, oleo, vino, aromatibusque aut omphacio, cui commistum ouum sit conspersos, comedi solere. Nonnullos paullò adhuc grãdiores (vt ij, inquit, sunt quos vulgò Agoni de Rozoli appellãt, propterea q̃ quodã retis genere, vulgò Rozoli vocato, in medio lacu capiantur) tum in aqua, oleo, olentibus herbis atq. aromatibus iniectis, elixos: tum assos crebroq. dum assantur, oleo & aceto cum saluiæ ramusculo irroratos, parare. Verùm eorum præstantiorem coquendi rationem, eam profectò esse, quę vulgò acarpionare siue amarinare dicitur, ita enim conditos non solùm sapidissimos fieri, sed in aliquot etiam dies conseruari posse. ad nos Bononiẽses nisi sale macerati afferuntur, plebis solatia potiùs quam ditiorum, Aiunt cùm saliendi causa exenterantur, ex interaneis oleum ad lucernarum vsum colligi.

Quando meliores.

Apparatus

C

Olei vsus.

DE SCHILO SIVE NAGEMVLO GERMANORVM. Cap. LIX.

ICONEM hanc Iulius Alexand. præstantissimus Ferdinandi Augusti Medicus, è Praga Bohemiæ Gesnero misit, nescio ex quo flumine aut lacu, nomine Germanico Schill vel Schilln adscripto: & aliam eidem per omnia similem Achilles Pyrmius Gasserus Augustanę reip. medicus clarissimus, è lacu quodam Bauariæ, Nagmaul nomine adscripto. Nagmaul (inquit Gasserus) piscis est in Ambronis lacu Bauariæ, qui rarò capitur, quoniam rarò altiùs natando euehitur. Longissimus vlnam ęquat. Forma non dissimilis est Lucio, nisi quòd in aqua subuiridis, extrà aquã verò dilutior apparet: oculis albicantibus, ore retrò iuxta maxillas minus lato. Squamarum magnitudine, ordine & asperitate Percam refert. Pinnæ dorsi erectæ, aculeis tres ferrè digitis rigent. Præter dorsi spinam paucas alias & paruas habet. Parit Martio. In cibo quidem optimus est Maio & Iunio. Elixari, assari & frustatim concisus etiam frigi solet. Pinguis est admodum, & carnem etiam coctus albissimã seruat. Hæc ille.

Locus.

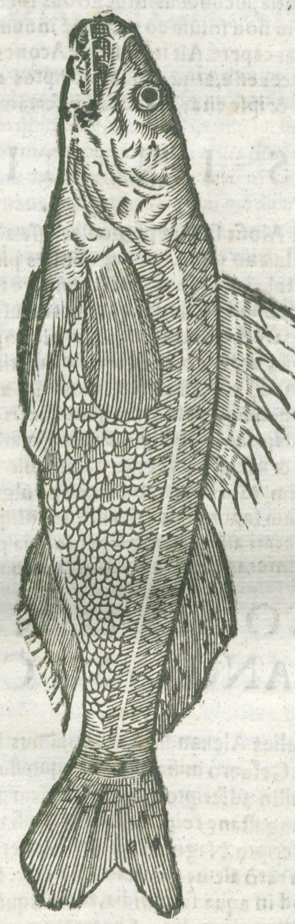
D

Descriptio.

Partus.

Schillus

Schillus, vel Negemulus Germanis dictus, ex Geſnero.



Finis Libri Quinti.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIENSIS DE CETIS. LIBER VNVS.

ET PRIMVM DE IIS IN GENERE. Cap. I.

ANIMANTIVM sanguineorum, quæ reuera aquatilia sunt, alia Aristoteli pisces alia cetos nuncupari, in exordio huius operis dictum est. De piscib. hactenus: ab ijs ceti non molle duntaxat, siue corporis magnitudine differunt, nam sunt & pisces grandissimi (& cetis aliquot multò maiores, ideoq. cetacei (κυτώδεις ἰχθῦς) appellati: verùm quia propriè dicatum respirationi organum habent, pulmonem inquam, arteriamq. & collum, multasque partes alias cum terrenis quadrupedibus communes, quibus pisciũ propriè dictorum genus omne caret, renes videlicet, vesicam, testes, penem mammas, ossa. Haud me latet interim ceti vocabulum cùm apud Græcos, tùm apud Latinos pro quouis cetaceo, siue magnæ mollis pisce vsurpari: *a* Homerus.

Vt à piscib. differant.

Cete dicũtur magni pisces

a Odyss. M.

Δελφῖνας τε κυνάς τε καὶ εἴποτε μέιζον ἕλησι Κῆτος:

Sic Plautus cetum cum Trygone, Scombro, & molli caseo nominãs, peculiarem aliquem magnũ piscem, ac potissimũ Thunnũ, quem cùm ad summum peruenit, incrementum, cetum appellari, suprà ex Athenæo scripsimus, intellexerit potiùs quã cetum aliquem proprie dictũ. Apud Aratum quotiescunq. nominatur κῆτος M. Tullius semper reddidit Pistrix, quo vocabulo indicari tradunt Grãmãtici marinã immensæ magnitudinis beluã, cuiusmodi nempe Hesione & Andromeda expositæ dñr. Est etiã vbi κῆτος apud Oppianũ pro specie peculiari κατ' ἐξοχὴν accipitur. Balæna fortè nã, & Festus, *Balanã* (inquit) *beluam marinã ipsam dicunt esse Pistricem, ipsam esse & cetum*. Latini etiam sępè beluas marinas dicunt, ab immanitate & magna cum terrestribus beluis similitudine, vt Rondeletius retul. Plinius quidem beluam simpliciter pro ceto dixit, Festus beluam marinam, Horatius beluam ponti, Ouidius feram; putauerim tamen ita potissimũ vocari ea cete, quæ homini sunt noxia quemadmodum & Græci θῆρας & θηρία dicunt, cũ istiusmodi noxios siue cetos siue pisces, tùm & quadrupedes & serpentes. Vulgus nostrum Balænas, Hispani Valenas vocant speciei nomine pro genere accepto, similiterq. vtraque Germania, atque Anglia Vvalvisch nuncupat.

Cetus quid Plauto.

Pistrix.

Cetus proba lana.

Cur belua marina dicantur.

Balana

FORMA.

FORMA. DESCRIPTIO.

Pellis.

CEtos omnes corio duntaxat integi Plinius tradit. Inuenio tamen apud Arrianum de rebus Indicis, Macedonibus dum è Meſambria Tocam nauigarent, Nearchum authorem eſſe, viſum cetum in littus eiectum cubitorum quinquaginta, corio ſquamoſo tam craſſo, vt cubitum æquaret, innatis ei oſtreis, patellis, & algis multis. Dicendum itaque hunc cetum

Corij robur.

monſtruoſum fuiſſe, nam corio alioqui pleraq. cete integi certum eſt. Corium iſtiuſmodi robuſtiſſimum eſt, authorq. eſt Albertus lora ex eo fieri validiſſima, & quibus maxima pondera ſubleuantur per cochleas: Coloniæ autem ſemper venalia haberi.

Nerui.

Simili duritie neruos eſſe ex hiſce quoque Aeliani verbis manifeſtatur. *Circa Cytheram inſulam*, inquit, *cete prædicant maiori granditate generari, eorumq́ue neruos accommodatos eſſe ad conficiẽdas non ſolùm pſalteriorum, & muſicorũ aliorum organorum fidiculas, ſed ad bellica inſtrumenta ex his confectæ chordæ*, arcuum addit Gillius, *cenſentur optimæ*.

Fiſtula.

Branchijs carere ſuprà dictum eſt, earumq loco pulmonem accepiſſe. Pulmonis cauſa fiſtulam habent, inquit Ariſtoteles, qua humorem quem in ore acceperint, reſpuunt: nã & humorem admitti neceſſe eſt, cum cibum in aqua ſubmerſum capiant, & admiſſum emitti neceſſe eſt: nam branchiæ ijs quæ ſpirant, incommodæ ſunt, haud .n. fieri poteſt, vt idem & branchias habeat, & ſpiret: ſed enim ijs ad reſpuendam aquam fiſtula data eſt, ne poſtpoſita id interciperetur à ſpina.

Cur pulmonem habeãt.

Cauſa verò cur pulmonem hæc habeant, & ſpirent, quòd maiora animalia plus caloris ſibi rẽquirunt, vt poſſint moueri: qua propter pulmo ijs inditus eſt plenus coloris ſanguinei. Fiſtulam verò etiam ad reſpirationem datam eſſe, vel indè conſtat, quòd multò citiùs moriuntur ea obturata, quàm ſi os obturetur, id quòd in Delphino obſeruauit Rondeletius, ideoq. ichthyopolas cùm longiùs exportare volunt Delphinos, & viuos ſeruare, in fiſtulam vinum inſtillare ſcribit: hoc enim fiſtulam non obſtruere, ſed per eam in os, & ventriculum penetrare, & diutius ſpiritus conſeruare. Plinius quoq. idem innuere videtur, cũ obturata fiſtula ocyus mori ſcribit. Vnde & Ouidius nares pro fiſtula dixit, loquens de Delphinis: *Et acceptum patulis mare naribus efflant* Nec aliam ob cauſam Plinius aliquando ora vocauit, *a* Cardanus oſcula. Eſt autem huiuſmodi fiſtula meatus ſiue ductus ab ima palati parte ad extimam perforatus, duplex, ſeptoque diſtinctus, nariumq. noſtrarum foraminibus ad palatum deductis quodammodo proportione reſpondens. In extima parte vnicum foramen apparet, figura C. literæ, in quo operculum eſt ex carne pingui fiſtulis impoſitum, quod eas aperit & operit.

a lib.9.ca.6

Fiſtulis qui careant.

Non omnes verò ceti fiſtulas habent: caret enim ijs Vitulus marinus, qui earum vice narium rimas habet.

Oris ſitus.

b lib.9.hiſt. cap. 2. & 4. de part. cap. 13.

Ariſtotele *b* Plinioque authoribus os ſubter eſt, ideoque omne reſupinati corripiunt eſcas, hoc eſt, minores piſces Rationem inquiunt eſſe, vt dum reſupinantur hæ beluæ, piſcibus quos captant, interea euadendi tempus detur quandoquidem pauci admodum alioqui ſeruarentur. Quamuis verò os ita ſitum non habeant, ſed in promptu, ita tamen cibos corripere verum eſſe Rondeletius credit, tùm propter cauſas quas reddit Ariſtoteles tùm propter longam oris ſciſſuram, & multùm infrà deſcendentem, ob quam ſi proni veſcerentur, cibos vix benè corriperẽt, ſed hinc, & inde defluerent, nec rectà in oris fundum, ac inde œſophagum deferri poſſent.

Dentes.

Dentibus quædam carent, quædam habent, quod Albertus quoq. meminit, eſtque in ijs haud exigua diuerſitas, in quibuſdam enim ſerrati ſunt, in alijs plani, humanis quodammodò ſimiles, quales inter alia rariora in muſæo ſtudioſis oſtendere ſoleo, in alijs longi, atque vt in apro exerti, vt in ſuis quibuſque locis manifeſtabitur.

Pectines ex dentibus quales.

Cardanus tradit adinſtar eboris candidos eſſe, ſed in opere longe firmiores, vnde fit quòd pectines ſimiliaque inſtrumenta, eburneorum æmula, & candoris ſui in multam ętatem tenaciora, ex ijſdem præcipuè cõmendantur, tùm ob hoc, tùm verò maximè, quòd & leuiora ſint, exque halitu hominis ſudorem minus concipiant, & ſi terræ allidantur, minus fracturę ſint ob noxia. Moſcouitæ referente Matthia à Mochou ex ijſdem dentibus, Morſs appellant, manubria, & tenacula enſium, framearum, & cultellorum conficiunt, ſicuti & Turcæ, & Tartari, vt impetuoſiores ictus grauitate adiuuante impellant. *c* Idem Cardanus anteriores dentes latos eſſe ait, poſteriores verò acutos, redditq. rationem, ne ſi anteriores acuti eſſent, hæreret cibus: in minoribus autem acutos eſſe propter imbecillitatem, ne videlicet effugiat præda, cetacea namq. adeò robuſta eſſe, vt hoc periculo careant, rurſus poſteriores acutos eſſe, vt carnes promptiùs diuidant, quandoquidẽ magnis, atque ideo duris piſcibus veſcuntur.

c lib. de Variet. rer. cap. 37.

Fæminæ mãmas habent, & lac, vt Ariſtoteles ſcribit: Meminit Rondeletius, in litore Aquitanico duos lactis cados è Balænæ mammis eſſe detractos. Cur verò mammas genitaliaq. habeant, caliditati eorum refert Cardanus præcitato loco. In ſumma ſi pedes haberent, & aures, nam & hiſce teſte Ariſt carent, nihil à quadrupedib. different.

Mamma.

Auditus organum.

d Lib.4. hiſ. cap.8.

Audire autem cetos omnes certiſſimum. Huius tamen ſenſus organum nullum manifeſtũ reperiri poteſt, ne in Delphino quidem, vt putat *d* Ariſtoletes. At audire ſine meatu vllo parteq. huic rei deſtinata cùm nullum animal poſſit, per quam ſoni voceſque

ad

A ad cerebrũ perferantur, Rõdeletius hac ratione impulsus cùm Delphini cranium diligentissimè contemplatus esset, manifestissimum audiendi meatum, qui ad cerebrum vsque patet, inuenit: è regione verò in viui Delphini capite foramen tam exiguum, vt ferè oculorum aciem fugiat, statim post oculum: qui situs in causa, inquit, est, cur difficiliùs reperiatur. Sunt. n. oculi, & foramina illa in eadem ferè linea cum oris scissura. Idem Rondel. odoratus instrumenta esse negat, foramina illa quæ ante oculos sunt narium loco, quoniam ad cerebrũ vsque non permeant, sed partim obsepta, & cęca mox desinunt, partim ad branchias feruntur: per hos tamen odori ad cerebrum aditus patere putat, licet sint cæci, vt qui tenuioris essentiæ sit quàm humor. Pingui abundant plurimo, quod tamen nunquam concrescit, vt reliquorum piscium, sed vt oleum manet liquidum, quamobrem vsus eius in lucernis est: non cõcrescit autem, quoniam nimis dilutum est ob multitudinem, alimentumq. & locum, in quo degunt. Tantopere pinguescere, qui pisciũ carne aluntur, minus mirum videri potest, sed de ijs, qui aqua tantùm, & spuma maris, & alga nutriũtur, quique dentibus carent, non temerè miretur aliquis. Cęterùm si hic secum animo cogitarit, inquit idem Rondeletius, vitam ociosam, corij densitatem, alimenti copiam, temperamentum, mirari desinet. Etenim animalia inertia pinguescere certum est, quod quotidie experimur in ijs,

Odoratus.

Pinguedo.

Cur tantopere pinguescant.

B quæ eam ob causam angustis locis concludimus, vt in suibus, & capis, & in his quæ hyeme latẽt, vt in gliribus, & taxis. Omnes autem ceti tardissimè ferè mouentur, ob corporis molem, & id modicum, quod tardo motu digeri posset, corij densitate præpeditur Sic & in hominibus cutis constipatio, corporis constitutionem plethoræ similem efficit. Iam cùm voraci animali alimentum semper in promptu est, id saginandum corpus multùm confert. Exemplo sunt luxui, & crapulæ dediti, qui obesi esse solent. His adde temperamentum calidum, quo quæ præditæ fuerint beluæ, atque adeò animantes omnes, pinguissimæ redduntur: quòd ad sanguinis copiam generandam sit accommodatissimum. Iam partes internas ex eodem Rondeletio referamus. Sub peritonæo partes, quæ ad nutritionem, & generationem conformatæ sunt ad quadrupedum terrestrium magis, quàm ad piscium partes accedunt. Nam epiploum habent, sed minus pingue, quo ventriculus, & intestina incalescunt, & fouentur. Ventriculum magnum, cùm ad iustam magnitudinem accreuerint: in recens natis exiguus est, & geminus videtur. Eius fundo pancreas hęret, desinit in intestina, quę in multos gyros conuoluuntur, eadem ferè vbiq. crassitudine, pręterquam in extremis, quæ medijs, paulò sunt latiora. Mesenterium vertebris annectitur, glandulas nigras, venas arteriasq. intertextas gerens. Renes venæ magnæ trunco, arteriæq. magnæ per

Plethora causa.

Partes internæ.

Intestina.

Renes.

C emulgentes annectuntur, sunt inter hepar, & testes siti. Vrina per vreteras in vesicam percolatur: quæ terrestrium animalium vesicis similis sita est inferiore ventris parte. In ijs qui vtero adhuc gestantur, in vrachum desinit, per quem vrinam deponit in allantoidem tunicam ad diem vsque partus. Editi in lucem per pudendum vrinam sicuti terrestria emittunt, & per musculum sphincterem retinent. Vracho arteriæ vmbilicales adhærent, arteriæ magnæ inferioribus ramis insertæ. Vtrinque sunt testes oblongi, quibus præparantia vasa præposita sunt, infiniti. s. venarũ arteriarumq. è magna vena, & arteria ortarum ramuli, qui post varios, & multiplices anfractus in epididymin inseruntur. Cùm enim magna sanguinis copia multo semini generando necessaria sit, quæ longo vasorum ductu ob spatij breuitatẽ transmutari, & elaborari non potest, solerter admodum natura gyros illos vasorum constituit, vt illis, id quod longitudini deest, pensaretur, & quibus singuli meatus capreoli intorti dependent, & in glandulosa corpora radici pudendi adnata desinunt, ex quibus meatu vrinario, neruo cauo genitale constat humano simile, cuius extremum foris propendet, in glandem tenuem linguis auium similem desinens, quæ præputio nõ omnino integitur, intus replicatum latet, ad Veneris vsum exeritur. Venas suas, neruos, arterias idem pudendum habet, ossi innititur, quod ossi pubis proportione respondet. Thorax costis ve-

Vesica.

Testes.

Pudendum.

Thorax.

D ris, ac mendosis, sterno, vertebris, musculis constat, cuius capacitatem pulmones magni complẽt, densiore substantia quàm in terrestribus. crassitudine, & colore hepar quadrupedum referũt, tum ne aqua in rariorem substantiam altiùs penetrans eijci non posset, tum ne in magnis expirationibus, quibus in aquis ferè semper vti coguntur, tenuior substantia facile disrumperetur. Hi in duas partes diuulsi sunt, parte inferiore adeò gracilescũt, vt membranam esse affirmes, vndiq. cor cõplectuntur pericardio conclusum, in medio thorace locatum, nulla in re porcorũ cordi absimile: duos sinus, totidem auriculas, deniq. similia oĩa habet. Ad hæc asperam arteriã, œsophagum, musculos, & quæcunq. in terrestrib. corporib. sunt, clauicula excepta reperire est. Caput cum vertebris articulatur. Cerebri dispositio diuersa. Nam in anterius, & posterius diuisum est, non in dextrum, & sinistrum, vt in homine. Neruorum coniugationes ex eo nascuntur, plexus χοριοειδής in eo, rete mirabile, meninges duę ꝓ integumẽto. Vulua in fęminis ceruicẽ palmũ vnũ longam habet: ea deinde in ramos duos distribuitur, veluti in quadrupedib. terrenis videre est, testes ad vteri cornua positi, pudendum inter vmbilicũ, & podicem. De enormi modò cęterum

Pulmo.

Cor.

Caput.

Cerebrum.

Vulua.

magni-

Magnitudo. magnitudine multa congerere poſſim ſed de ſingulorum mole ſingulis dicetur hiſtorijs. Rationem magnitudinis reddidit a Cardanus, inquiens: ob humidum,& calorem, & alimentum vbiq. fermè præſens,tum quia abſque pedibus ſuſtinentur,& grandia ſuperant maris ſpatia abſque labore, ideo maximi ſunt piſces terreſtrium animalium comparatio, auium autem longe magis. Nam finge vaſtum animal,& elephanto quadruplo maius, ſi eſſe poteſt in terra, nonne plurimo cibo indigebit,quo abſumpto cogetur magnum illud pondus maximo incômodo alias quærere terras? Itaq.facilè contracto morbo peribit,aut inedia,ſi ſenſim,& lentè ex vna regione,in aliā tranſierit: deinde etiam ſi tutò tranſeat,& abſque labore, quis modus erit, ne hominum inſidijs capiatur? Horum nullum eſt periculum,aut incommodum in mari: nam neq. cibus deeſſe piſcibus, nec tranſitus ex vna regione in aliam cum labore eſt, nec vllis hominum inſidijs medio mari, etiam ſi monarcha imperet, ſubijci poterunt. Ob id igitur piſces maximi inter animalia, aues minimæ: terreſtria magnitudine ſunt mediocria.

a *Lib.10.de ubtil.*

LOCVS.

CEti ob maximam corporis molem, latiſſimis aquis indigent: quamobrem in fluuijs, ſtagniſque,lacubus,& paludibus nuſquam,quin ne in omni mari reperiuntur: nullos enim dat Euxinum præter paruos Delphinos,vt præter Oppianum,alij quoq prodiderunt. In exteriore mari longè ſunt maiores, vt & piſces omnes,quàm in interiore,vt apud Arrianum refert Nearchus. Præcipua verò,ac immobili penè magnitudine adoleſcere eos ſcribit Plinius iuxta Cadaram rubri maris peninſulam ob loci quietem præcipuam. Vaſtum autem peninſulæ eius obiectu effici ſinum, duodecim dierum, & noctium remigio euaginatum Ptolomæo regi, quando nullius auræ recipit flatum. Ad litora, aut minimè profunda loca, aut breuia haud appropinquant, ſed in alto verſantur.

Vbi maiores.

NATVRA. MORES. PARTVS.

CIrca ſolſtitia maximè viſuntur,inquit idem Plinius,addita ratione, quòd tunc illic ruant turbines,tunc imbres,tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imo vertant maria, pulſataſq ex profundo beluas cum fluctibus voluant. Aliàs in fundo maris degunt ferè molis ſuæ pondere. Intra ſe generant, perfectumq.animal pariunt; mammas,vt diximus habēt & lac,quibus catulos,interdum binos nutriunt. Hi teneri adhuc ſequuntur matrem: quod viſum eſſe à piſcatoribus in diuerſis maribus,Germanico.Anglico, Flandrico,Illyrico, atq. alijs Albertus tradit. De partu ex a Plinio obijci poteſt,ſic enim ſcribit *Quæ pilis veſtiuntur,animal pariunt,vt Priſtes,Balena,Vitulus*: Et b mox ibidem: *Pilo carentium duo omnino animal pariunt,Delphinus,& Vipera*: quaſi nulla ex ijs quæ pilo carent,pariant animal, præter Delphinum, & viperam. Ceterùm cùm Myſticetus, Turſiones, Orcæ, Phyſeteres pilo carentes animal pariant ex ſemine,non ex ouo, ſintque plures alij piſces,vt cartilaginei, Galei, ſine vllis pilis ex ouo animal procreantes,etiam ipſo Plinio authore,eodem modo quo vipera,nam hæc Delphini modo animal non gignit, ſed ex ouo prius conceptum, Delphinus verò ex ſemine,ſine ouo, Rondeletius vtrumq. Plinij locum,vt in excuſis codicibus legitur,falſum, & inemendatum eſſe oſtēdit,& ex c Ariſtotele reſtituendum,ex quo vtrunque,vt & alia multa deſumpſit. *Procreant animal*,inquit hic.,*homo,equus,Vitulus marinus,& reliqua quæ pilis integuntur,atque in genere aquatili,quæ cete appellamus,vt Delphini,& quæ cartilaginea appellantur,quorum alijs fiſtula data eſt,branchia deſūt vt Delphinis,& Balænis*. Vides hic Balænam ab eorum quæ pilis integuntur, genere ſeiunctam, & eadem ſententia cum Delphinis,& cartilagineis comprehenſam,quæ ſine controuerſia pilis carent,vt fortaſſis apud Plinium ſic legendum ſit: *Animal pariunt Priſtes, Balæna,& quæ pilis integuntur,vt Vitulus*. Motus natatiovè pleriſque tardior,propter corporis nimirum nimiam grauitatem,& cum ventris eorum vorago ſit maxima,nunquam non ſunt famelici: quamobrem teſte Oppiano ſeipſos ſæpenumero conficiunt. Apparet autem inter alios piſces Harengis potiſſimū inhiare. Refert n. Albertus frequentes capi,cùm nimia auiditate perſequendi illos in litus vadoſius breuiuſq.prius impingant,quàm inde recipere in altum ſe queant: ſuiſq. temporib. beluam in litus Friſiæ impegiſſe,& cùm incolæ,ne cū maris refluxu euaderet,funib. quotquot offendere licuit,palis altū in terrā adactis,p̄ximiſq,ſcopulis,atq.ædificijs alligaſſent,refluxu maris adiutū perrupiſſe omnia,vnaq. cū funib.euaſiſſe in altum mare: cæterùm cùm famelicum ſuum ventrē non abundè exſaturaſſet,tertiaque dein die Harengos rurſus inſequeretur, eodem quo prius loco hærentem inuentum eſſe vnà cum funibus,atque ita ceu capturæ idoneorum interceptum fuiſſe,atque interemptum. Nauium recens picatarum odore adeò oblectantur, vt proxime accedentes ſeſe naui affricent. Nautæ de nauis ſubuerſione timidi, picata dolia eis objiciunt; vt nauim

Vt generēt.

a *Lib.9. cap.13.*
b *Cap.14.*

Plinius corrigitur.
c *Lib.1.hiſ. cap.5.*

Motus,& natatio.
Voracitas.
Harengis. delectari.

Odore picis delectari.

A nauim relinquant. Ludunt ceti cū dolijs, & aquā per fistulā capitis emissam in sublime eructant. Cùm ventus lenior elementiorq. flat, præsertim Auster, ludentes dorsi partē & caput super aquā erigunt, modoq. eminent capite, modò eodē deprimuntur, ita vt dorsum paulatim totū appareat: quod quidem suauis auræ aspirantis oblectatione facere creduntur. Strepitus contrà quàm maxi mè auersantur, authoremq. habeo Arrianum, qui res gestas Alexandri Magni condidit, beluas in Indico mari clamore ac tubarum sonitu exterritas fuisse scribentem, & Diodorus Siculus, *Macedones*, inquit, *narrabant in multa & in incredibilis magnitudinis cete se incidisse, vnde consternati omnē spem vitæ abiecerint, quippe qui arbitrarentur viros omnes, vna cum nauibus ab illis subitò absumptum iri sed postea animis resumptis clamorem magnum omnes se pariter edidisse, simulq. armis collisis & personantibus tubis tantum strepitus fecisse, vt perterritæ beluæ subter aquam se dimiserint.* d Philostratus quoq. in Arabico mari naues tradit tutelæ causa tintinnabula quædam, tam à prora quàm à puppi deferre, eorūq. sonitu terrefactas beluas nauibus non appropinquare. Visus auditusq. plerisque hebetior: quod incommodum resarcitura sagacissima rerum natura pisciculū quendam itineris comitem, imo ducem dedit, de quo suo loco dictum est. Hic singula illis ostendit seu prædandum sit, seu periculum aliquod immineat, seu breuia scopulique euitandi. Huic ad solam caudę motationem parent, per hunc audiunt & vident, neq. tantopere vastis beluis vires prosunt quàm astutia parui pisciculi. Quamobrem piscatores qui beluas captant, varia & multiplici escarum illecebra, hunc primùm capiunt, nullo deinceps labore eas deprehensuri: quando quidē duce suo orbæ, nec maris amplius vias vident, nec proximum iam periculum sentiunt, sed veluti pōdera quædam temerè vagantur, ignaræ prorsus, quonam fluctibus deferantur.

Strepitus odisse.

d lib. 3. de vita Apoll.

B *Visus & auditus.*

CAPIENDI RATIO.

Quomodo cete capiantur, docet Oppianus, cuius versus periphrasticè sic reddidit Gillius. Cùm duce priuata sunt, (hūc piscatores ingeniosè prius capiunt, vt dictū est,) aspectus eorū propter carneā molē in oculos eminentem, tenebris circumfunditur, ipsa vero ad scopulos & litora offendunt, piscatoribusq. ad insidiandum occasionem præbēt. Lineā ex frequentibus funiculis contortam faciunt, crassitudine rudentis nauis mediocris, longitudine quæ sufficere videatur. Huic addunt catenam ferream, quam hamo inserunt, ne dentibus beluæ laceretur. Hamum magnum faciunt, quantus faucibus beluæ comprehendi commodè possit, adeò validum, vt ne saxo quidem cadat. In media catena orbes quidam frequentes sunt qui furiosos beluæ motus cohibeant, ne ferrum perfringat contorquendo. Cedunt enim illi in gyrum vnde fit, vt catena loco non maneat. Esca est iecur aut scapula tauri. Multi autem sunt piscatorum socij & opiferi, qui in promptu habent spicula, harpas seu falces, secures, & alia huiusmodi fabrorū arte in cudibus confecta. Tum tacitè remigantes, nutu si quid opus est significant, & summoperè cauent, ne vllo sono percepto belua in profundum refugiat. Vbi verò iam propè sunt, escam è prora demissam beluæ offerunt. Hæc vt escam videt, nulla cunctatione interposita, effræni auiditate eam appetit, atque statim ferro guttur eius trāsfigitur, cuius dolore incitata catenam exedere & cōficere conatur: quod ipsum postquam diu multumque conata est, acerrimis doloribus affecta, in pelagi profundum demergitur. Tum omnem funem ei laxant, quod nullis viribus humanis retrahi possit, & facilè exagitata fera nauem cum remigibus in profundum detraheret, simul & amplos vtres venti plenos ex funibus belua mare subeunte appendunt. Illa vulneris dolore stimulata, vtres contemnit & reluctantes & summam aquam semper appetentes, in altitudinem maris deprimit. Cùm autem peruenit ad imam maris sedem, defatigata quiescit, ingentes fluctus anhelans: etenim quiescere cupientem vtres non permittunt, sese in sublime efferentes. Itaque contra hos renouat atque instaurat pugnam, & veluti animalia sibi infesta persequitur, vlciscendi animo, & iterum ac sæpius frustrà vtres detrahit: Hi sursum versus subuolant: illa verò grauiter dolens, rursus profundum petit, & modò alieno impulsu, modò spontè trahitur, & tantopere furit, & aquarum procellas anhelando commouet, vt existimes sub fluctibus Boream stabulari. Tum piscatorum aliquis illicò ad litus remigans, lineam saxo alicui alligat, & in mare redit. Tandem defessa & viribus exhausta belua, vter aliquis victoriæ nuncius effertur sublimis, mox etiam, & cum ijs cetus vel inuitus attrahitur. Mox piscatores suis nauigijs congregantur, & cohortatione mutua tanquam in prælio, magnis animis, magno tumultu, feram aggrediuntur. alij hastis seu iaculis, alij tridentibus, alij securibus, falcibus, alijsue instrumentis armati cædunt vtcunq. renitentem flatuq. cientem procellas, & vulneribus, quibus inflictis mare rubescit putridam sentinam infundunt, acrem, & ignis instar mordacem. Expugnatam denique in litus trahunt, atque eijciunt. Vbi illa nequicquam iam moribunda palpitat, pinnasque motitat, & grauè spirat. Et hoc quidem modo cete grandia capiuntur, minorum verò vt facilior est ca-

C *Cur visus sint hebeti.*

Esca.

D

eſt captura,ſic inſtrumenta,vt par eſt,minora:hamus,(inquā)eſca & linea,& pro vtribus caprinis cucurbitę aridæ adhibentur.Hęc itaque Oppianus.Albertus binos quibus in ſuis maribus capiũtur,modos recenſet.primus,inquit,eſt,cùm tres piſcatores paruis nauiculis vehuntur ad locũ,in quo beluas eſſe ſciunt aut ſuſpicantur,ex illis duo remigant,tertius in naui ſtat paratus ad feriendum.Habet autem inſtrumentum,cuius haſtile eſt de ligno abiegno,leuitatis cauſa.In eius extremo qua comprehenditur manu,foramē eſt,cui inſeritur funis validus,longiſſimuſque, qui in orbē complicatus in naui iacet,ita aptè vt nullo impedimento ſtatim emiſſum haſtile ſequatur.Cuſpis inferius triangula eſt ſagittæ inſtar,mucrone perquam acuto polítiſſimoq.vt facillimè penetret. Duæ autem lineę quę ad medium mucronem vtrinque tendunt, non minus,quam vel acutiſſima nouacula incidunt.Superficies tota tenuis (lęuis)eſt & optimè polita.In medio lateris quod opponitur angulo inferiori acuto,erigitur perpendiculariter ferrum illi lateri continuatũ,ad cubiti altitudinem,vel paullo plus,& ibi habetur foramen cui infigitur haſtile.Porrò cùm iam cetus apparet,is qui haſtile manu extenſum tenet,alios quotquot poteſt ſimiliter inſtructos aduocat. Tũ natantem in ſuperficie aquę cetum,dum piſces ex alto perſequitur,quàm poſſunt profundiſſimè feriunt,& mox relictis in vulnere inſtrumentis recedũt,quod ſi cetus percuſſus ſtatim in mare abeat,funes abſcindunt,& oleum atque operam ſe perdidiſſe conqueruntur.Sin ſtatim in fundum deſcendat,vtpote valdè læſus vulneribus fundoſe affricat propter ſalſedinem vulneribus ſe inſinuantē:atq.ita magis magiſq.cuſpidē ſibi in corpus adigit altius,& mox laborē piſcis è profundo ebulliens ſanguis prodit. Ipſe debilitatus paulatim fundi ſolũ ſequens appropinquat litori, donec apparere incipiat:& tunc ab incolis turmatim collectis multitudine nauiũ & piſculorum circundatus occiditur.Huic alter venãdi modus ſimilis eſt,niſi quod ſpiculũ non verbere(manu) ſed ictu validiſſimæ baliſtæ ceto infigitur,& in hocquoq.funis immittitur,ſicut diximus. Hucuſq. ille.

Vt in Oceano capiãtur

In Acquitanico litore,maximè ad oppida illa quę lingua vernacula Biarris & Capreton & S. laen de Lus nominãtur,frequenter teſte Rōdeletio capitur Balæna vulgi quo modo circa Scyllæum tractum capi ſolitos olim Xiphias narrat Strabo.Manentibus in ſtatione multis biremibus ſcaphulis,binorum in ſingulis,alter remigat, alter in prora ſtat haſtam tenent, ſingnificante autem ſpeculatore Xiphiã ſuperuenire(nam beluæ tertia pars è mari prominet & propinquante ſcapha,ille è manu coniecto ferro haſtile extrahit:ferrũ enim hami figura factũ eſt,& leuiter haſtili aptatũ de induſtria.Ex eo appenſus eſt funiculus longus,quem vulneratæ beluę laxant,dum diſcruciata & effugiens mortua fuerit. Tum vel in litus trahunt vel in ſcapham recipiunt, niſi omnino grandis fuerit piſcis. Nautæ & piſcatores eorum quæ ante dixi,oppidorum in capiendis Balænis admodum ſolertes & expediti,ſimili in harum piſcatu ratione vtuntur,niſi quòd pluribus cymbis opus ſit & celerius actis,atque vel ad fugiendum,vel ad inſequendum habilioribus. Illi igitur è turribus ſpeculati,ſi quas Balænas viderint,tympanorum ſonitu omnes conuocant, quo ſigno dato omnes tanquam ad vrbis excidium accurrunt, telis & omnibus, quæ neceſſaria ſunt inſtructiſſimi.In ſinguli igitur cymbis deni collocantur robuſti remiges,alij multa tela lõga, cuſpide hamata,in beluam conijciunt,quibus infixis & altiùs inhærentibus funes longiſſimos telis annexos relaxant,vſq.dum vitam cum ſanguine fuderit, tunc vna cum funibus Balænam in litus retrahunt,adiuti maris vndis,prædam partiuntur,cuius pars vnicuique cedit pro telorum coniectorum copia,quæ proprijs notis & inſculptis internoſcũtur.Mares difficiliùs capiuntur, fęminæ faciliùs,maximè ſi fœtus ſequantur; cum enim in his protegendis immorantur, fugiendi occaſio perit.Eadem ratione Orcæ,Phyſeteres,omneſq.ſimiles beluæ capiuntur, ideoq.hic ſemel expoſita alij locis non repetimus:ſuperuacaneum id enim foret.

Balana vulgi vt capiatur.

Fæmina cur faciliùs quam mares capiantur.

VSVS IN CIBIS.

Caro qualis

CEtorum omnium carnem duram eſſe & concoctioni reſiſtentem,excrementitiamq.ac praui denique ſucci,medici omnes profitentur. Quamobrem a Galenus Philotimum reprehendens: *Poſt hac autem*,inquit,*Canem adſcribit,quem in cetaceorum genere numerare oportebat,vt qui carnem durã & excrementitiam habeat. Quapropter in partes ſecto atque ſalito vulgares homines veſcuntur,ingrati enim ſaporis ac mucoſus,ideoque cum ſinapi & ex oleo atque acribus condimentis eum mandunt. Ex hoc genere ſunt Balęnę,Delphini & Vituli marini, ad quos proximè magni Thunni accedunt.* Item alio in loco: *Diximus quidem iam antè de cetaceis animalibus, quæ marina ſunt,in quo numero ſunt Phocæ,Balæna, Delpini, Libellæ, ac grandiores Thunni, & præter illa Canes, quæque his ſimilia ſunt. Nunc autem de ipſis in ſumma dicendum eſt, quòd omnia huiuſmodi duram,& parui ſucci atque excrementiam habent carnem. Quapropter ſale potius condientes, ipſis vti*

a lib. de Alim.

plurimùm

A *plurimùm vtuntur, alimentum quod ex ipsis in corporibus distribuitur, ea falitura tenuius facientes, coq; coctioni, & sanguini faciendo commodius. Nam recens eorum caroni valdè probè coquatur, crudorum succorum copiam magnam in venis congerit.* His addendum, eorum carnem præterquam quòd dura sit, ac difficilis concoctu, etiam pinguem esse, quo fit, vt ventriculum relaxet, & nauseam moueat. Olim ex cetis panem factum fuisse ab Ichthyophagis populis Alexandri Magni temporibus, qui huius res gestas memoriæ prodiderunt, authores sunt. Gedrosi, inquit Massarius, cùm fores è maxillis beluarum marinarum in domibus fieri, & tecta contignari præfecto classium Alexandri Magni retulissent: non à Gedrosis ipsis hæc fieri, sed ab Ichthyophagis populis, qui circa Gedrosos habitant, non procul ab eis, ex Diodoro, Arriano, Straboneq videntur prodidisse. Libro enim decimoquinto, Ichthyophagorum regio, inquit, secus mare est, & magna ex parte arboribus caret. Raritas in ea palmarum, acanthi, myricæ, acquarum, & domestici cibi maxima est. Vescuntur piscibus tum ipsi, tum etiam eorum pecora, & aquas pluuiales fossilesq. potant, pecoribus carnes piscium præbent: domicilia ex ossibus cetorum scilicet, (vt Arrianus tradit) Balænarum, & Ostreorum conchis, magna ex parte faciunt. Nam trabium, & fulcrorum vsum præbent, portarum maxillæ, vertebris fiunt mortaria, in quibus pisces subigun-B tur, ad solem assantur: postea ex his panem conficiunt, frumenti paululum admiscentes, quos subactos Alexander Magnus iussit à piscibus abstinere, vt Plinius meminit libro sexto, cùm antea solis piscibus alerentur, à quibus nomen habent. Nunc de præparatione dicendum, cuius vniuersę duo sunt potissimùm genera, vnum quo cibi vitium aliquod corrigitur, veluti cùm salitur, vt crassus humor salis vi extenuetur, & generando sanguini accondatior fiat: vel cùm cibus decoquitur veterum more, cepa, porro, apio, anetho, atque alijs huiusmodi coctioni additis ad crassi humoris attenuationem quæ præparatione meliora redduntur omnia, quæ crassum glutinosumq. succum gignunt. Alterum est præparationi genus quo sæpius vtimur, voluptatis potiùs quàm valetudinis rationem habentes: cùm condimentis ea permiscemus, quæ ad gulam irritandam titillandumq. palatum faciunt. Sic cetorum carnes præparatas, in veru tostas, quemadmodum, & suillam recentem, & mali aurantij succo intinctam quidam edunt, vel ex condimento, quod aceto, saccharo, & cinamomo constat: alij in craticula assant: alij farinæ benè subacta concludunt caryophilis, pipere, zinzibere nuce moschata condientes, quibus odor ille ingratus euincatur. Elixa magis quàm assa probanda est, modò in aceto, & vino coquatur, iniectis apio, hyssopo, origano.

Panis ex cetis.

Ossium, & costarum vsus.

C

DE BALÆNA.

Cap. II.

ORDO SYNONYMA. ETYMVM.

Cetorum omnium maxima, & veluti cæterorum rex, & princeps Balæna ab omnibus memoratur. Cur non itaque cæteris præferetur? Balænæ enim nomen pro peculiari specie Ceti cum veteribus accipio, quod nunc vulgus, atque piscatores velut pro genere vsurpant. nosq. vulgò rem aliquam grauem difficilemq. exaggeraturi Balænæ assimilare solemus. Græci φάλαιναν dicent, vnde Balænam a-D pud Latinos fluxisse Festus author est, antiqua consuetudine, qua, inquit, πυῤῥὸν burrhum, πύξον buxum dicebant, quam etymologiam magis probo, quàm Isidori, qui Balænam dictum esse voluit παρά τό βάλλειν, quod est emittere, quòd nimirum maris aquas per fistulas emittat: cæteris enim bestijs maris, inquit, altiùs iacit vndas. Apparet tamen Græcis φάλαιναν dici ab ijsdem fistulis: nam & in galeis militaribus φάλον Græci vocant meatum cui plumas inserebant: nisi cum Calepino sic dictam velimus, quasi conspicuam beluam, propter corporis nempe molem, non autem propter albas maculas, vt Gesnerus conijcit nam Germanorum paroceanitarum Brunfisch, qui ijs resplendet, Phocæna potius est, quàm vera Balæna. Haud me latet interim Muscam lucernis noctu aduolantem quam Phalænam quoque vocant à splendore nomen accepisse, vtpote παρά τό εἰς φῶς ἅλλεσθαι, quòd ad lucem aduolet: a & Ioannes Tzetzes non modò hanc muscam inde nomen sortitam esse dicit, sed etiam Balænam, eademque ratione, quòd è mari egressa in luce Solis apricari gaudeat.

Phalęna.

Balęna vnde dicta.

Muscę phalęna.

a *Varior. chil. iad. 9*

FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudo.

NOtas ſpecificas quibus exactè Balæna cognoſci queat, apud veteres non inuenio, vnde factum eſt, quòd alij alios Cetos pro Balænis oſtendant. Magnitudo potiſſimùm earum celebratur, Plinius. *Maximum animal in Indico mari Priſtis, & Balana eſt.* Et rurſus. *Plurima, & maxima in Indico mari animalia, è quibus Balanæ quaternum, iugerum Priſtes ducentorum cubitorum.* Maſſarius quatuor iugera interpretatur nongentorum ſexaginta pedum longitudinem. Nearchus verò vigintitrium paſſuum Balænarum magnitudinem conſtare tradidit, qui ex inſulis ante Euphratem Cetum mari eiectum centum, & quinquaginta cubitorum ſe vidiſſe refert. *a* Sunt & prægrandes in mari Britannico, Iuuenalis:

a Sat. 10.

Quantum Delphinis, Balana Britannica maior.

Fiſtulā habent pro brāchijs.

Addit alias notas Plinius: *Branchiæ non ſunt Balęnis, nec Delphinis: Hæc duo genera fiſtulis ſpirant: quæ ad pulmonem pertinent, Balænis à fronte, Delphinis à dorſo.* Quibus quidem verbis Balænas à Delphinis diſtinguit maniſeſtiſſimè, cæterum nunquid, & alia Cete, vel à fronte, vel à dorſo fiſtulas habeant, vel eæ notæ Balænæ, & Delphino ſint propriæ, dicendum eſſet, ſi ex ijs vterque cognoſcendus fuerit. Per hunc tamen locum alius apud eundem Plinium alioqui perobſcurus à Maſſario exponitur. *Ora*, inquit Plinius, *Balænæ habent in frontibus, ideoque ſumma aqua natantes in ſublime nimbos efflant.* Ora enim exponit fiſtulas, quas Balænæ vti retulimus habent à fronte, quod & ſequentia, inquit, indicant: non autem ora quibus deuorant: ea namque non à fronte, ſed ſubter habent, vt ex *b* Ariſtotele ſuprà dictum eſt. Idem Plinius Balænas, & Priſtes enumerat inter pilo intecta, & animal gignentia. Aelianus colore, quo ſit, docet, proprium tamen eſſe non ait. *Balæna*, inquit, *quemadmodum Delphinus lac habet, colore quanquam nigro non eſt, maximè tamen cyaneo, qui medium inter nigrum, & viridem locum tenet, conſpicitur.*

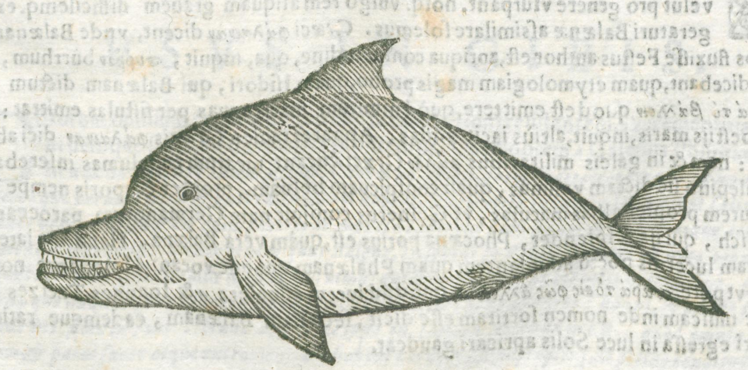
Os Balanæ quid.
b Lib. 8. hiſ. anim.
Pilus.
Color.

Balænę. Bellonij.

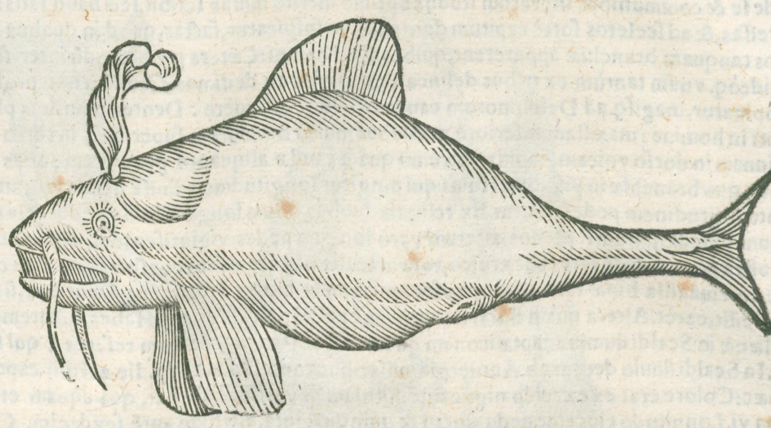
Quamuis itaque propriæ à veteribus notæ traditæ non extent, Balænæ tamen nomine Cetum vnum Bellonius, Rondeletius duos, vnum ex mente vulgi, alterum ex propria ſententia propoſuerunt. Bellonius ſuam Balænam per inſignem denominationem Cete quibuſdam dici tradit, vulgo Italorum Capidolium quòd eius adeps velut oleum minimè concreſcat. Maximæ molis, inquit, eſt piſcis, viuiparus, roſtratus, pulmone præditus: branchiarum loco prægrandem fiſtulam in fronte gerens, haud exertam tamen, vt vulgò depingi ſolet, per quam humorem, quem ore exceperat, magno impetu effundit, ac reijcit, vt eo, vel onerarias interdū naues ſubmergere dicatur. Pinnas habet vtrinq. vnā ac pter has tertiā in dorſo veluti alā, qua totū corpus dirigit, caudāq. lunatā qua temonis vice huc, atque illuc corpus inflectit. Corio glabro, ac ſpiſſo integit, nigro, duro, firmo, ac ſolido ſquamis, ac villis carēte, cui pinguedo nonnūquam pedis altitudine ſubeſt, noſtratib. pręſertim verno ieiunio, ſale cōdita, edulijs apta, laridū quadrageſimale appellant. Quin etiā Balænæ lingua multarū eſt librarū pōdo, nobis in maximis delicijs haberi ſolita, reliquas eius piſcis carnes, etiā bubularū inſtar ſalitas, audio, vel numeroſum exercitū integrum diē alere poſſe. Pręteturas ante oculos habet, ob id appellatas, quòd his ſibi pręrēdat iter. Sunt autē tenues quędā aſſulę, quaternis vlnis lōgę, ac ſexquipedē latę, ac extrema in faſtigiū acuminatę, lōgiſſimis villis ad latera pditę (ſetas aut barbā appelles per me licet) vulgus falſo interdū

Laridū quadrageſimale.

Balęna Bellonij



Balæna vera Rondel.



B

caudam,interdum coſtam Balenæ nominat:cuius perpolitis ac bene exiccatis fruſtulis,politiores mulierculę ſua pectoralia (quę buſta vocant) communire,veſtiumq.fibras rigidiores ac rotũdiores continere,atque apparitores publici,virgulatum ac faſcium loco geſtare ſolent Cætera quæ ad interiorẽ tam ingentis animalis ſtructurã pertinent, puto æquè ad Orcam & Delphinũ referre poſſe,cũ hoc viuiparũ Cetacei genus exteriore forma illis reſpõdeat,& ab ijs incredibili tantùm mole diſcrepet. Huius rei teſtes ſunt oſſa tam vaſta,tamque numeroſa in pleriſq. regionib. conſpici ſolita,vt ijs ruſtici apud Britannos, Armoricos ac Scotos(quorum mare magna horũ piſcium copia abundat) tanquã palis ſuos hortos prædiaq.obſepire conſueuerint . Hactenus Bellonius,qui poſtmodum fatetur ſe neq.huius piſcis,neq.ſimilium aliorum quos pingit, formã exactè exhibuiſſe, quoniam nõ tanta eius ipſi copia facta fuit,vt per opportunitatẽ ad viuũ delineare potuerit,ſed ab antiqua quadã effigie deſumptam propoſuiſſe proximè ad naturalẽ ipſius piſcis figuram excedere iudicans.

Oſſium magnitudo, ac vſus.

C

Rondeletius veram Balænam eſſe arbitrat̃ Ceti genus quod Santonibus beluarum piſcatoribus Gibbar,à gibbero dorſo,id eſt in tumorem eleuato nuncupat̃ Balęnis vulgò dictis(de quibus in Muſculo dicetur(minor,inquit,non eſt,ſed minus ſpiſſa,minuſq. obeſa longiore & acutiore roſtro,ob id fiſtulam habet. Pinnæ in ventre breuiores ,& minores:lingua quoq.minor,vtpote quæ quatuor duntaxat,vel quinque ſalſamentaria vaſa impleat. Minore pinguedinis ſaburra premitur;ideo celeriùs cæteris mouetur & natat.Frequens eſt in India & nouo orbe. In fronte fiſtulam habet,fæmina mammas,vterum:viuos parit,lacteque nutrit,& paruulos pinnis ſuis regit ac tuetur.

Balęna Rondel.

Geſnerus verò genuinam Balænã arbitratur Cetum quẽ Germani ſuperiores Oceani accolæ Braunfiſch quaſi nigrũ piſcem nominat,ſed hic potiùs Phocęna eſt,niſi diuerſum à Friſiorũ Hollandorumq. Bruijnfiſch ita vocent,id quod apparet ex deſcriptione. Ait enim eius generis vnum captum eſſe anno 1545 longũ ſupra viginti quatuor pedes: ad quã magnitudinẽ Phocæna,ni fallor,minime accedit. In eius vẽtriculo,inquit, reperta eſt ingens copia piſcium non concoctorũ adhuc & inter alios Salmo viuus vlnæ longitudine:ita vt tria dolia(quæ tonnas nominant(inde repleta ſint. Galli & Hiſpani Tinet appellãt, Angli Hore. Eius imago ferè talis eſt,qualem Rõdeletius pinxit,ſed dentes oſtẽdit inter ſe cõtiguos & latos tanquã hominis:caudam magnã & reliquo etiã corpore latiorẽ,ſuprà infraq. æqualẽ,& per margines eleganter criſtæ inſtar inciſam:in medio cauam & reductam. Pelle nigra vndiq.tegitur; niſi quòd maculæ duæ magnę candidę vtrinq.ſupra medium oculi incipiunt & retrò tendunt,maxilla etiam inferior tota candida eſt,& pars quædã ſub ventre. Hæc vt icon miſſa præſefert. Aliqui tria huius nominis piſcium genera eſſe retulerũt. Squamas(vt audio, Pelles malim(habet duriſſimas,quæ ferro penetrari vix queant. Pars eis in ventre ſub collo(vel pectore)albicat,mari etiã altera ad pudenda. Cauda ſimilis eſt caudæ Hirundinis. Nimia pinguitudo earum faſtidiũ parit. Rarò capiuntur in Germania inferiore,vt prodigij inſtar habeat̃,ſi quãdo capi contigerit:circa Friſiã verò & in mari Baltico multi. Caro pinguis eſt,odore graui & vitulinam quodãmodo refert Lardũ habet in dorſo. Sunt qui barbã habere negent:genitale verò vlnæ ſeu brachij longitudine,craſſitudine femoris viri corpulenti ei tribuant. Hæc belua Anglis,(vt dixi)Hore vocatur,& alio nomine Horlepoole,& VVirlepoole etiam,ni fallor,earum nimirũ omnium ſignificatione , quòd impetu ſuo & flatu vorticoſas in mari tanquam palude procellas excitet. Oleum ex ea colligi aiunt. Idem Geſnerus trium Germanici Oceani beluarum effigies aliquando ſibi à Valentino Gra-

Balęna Geſneri.

D

uio, viro clarissimo, decimario & senatore Friburgensi, cui librum de quadrupedibus ouiparis nuncupauit, de se & communibus literarum studijs optimè merito missas scribit, sed haud satis accuratè expressas, & ad sceletos fortè capitum duntaxat, vt suspicatur, factas, quod in duabus rimæ post oculos tanquam branchiæ apparerent, quibus Ceti carent: Cætera propemodũ inter se similes fuisse, ideoq. vnam tantùm ex tribus delineasse, quam ex eo dedimus. Caudam non probè expressam opinatur, magisq. ad Delphinorum caudam debere accedere. Dentes omnibus planos fuisse, sicuti in homine: maxillam inferiorẽ in duabus multò breuiorem superiore, in tertia ferè parem. Pinnam in dorso vnicam, capitis extremo quàm caudæ aliquanto propiorem; alias duas eo ferè loco quo branchiæ in piscibus. Huius qui pingitur longitudinem fuisse pedes triginta sex cum triente, altitudinem pedes nouem. Ex reliquis duobus vnum longum fuisse pedes triginta quatuor cum dimidio, altum septenos, alterum verò longum pedes vigintiseptem, altũ octonos. Balæna nostra prior colore ferè subcæruleo, tota maculis nigricantibus conspersa, ventre candido. E superiori maxilla binæ vtrinq. apophyses tanquam in Barbo dependent. Dentibus, si rectè pictor expressit, caret. Altera quam Bufalinam vocant vulgò, tota nigricat. Habes hic item monstrosæ Balænæ in Scaldi flumine captæ iconem quàm lector Paræo acceptam referes, qui sic de ea scribit. In Scaldi fluuio decem ab Antuerpia miliaribus anno Dom. 1577. die 2. Iulij capta est Balæna hæc: Colore erat ex cæruleo nigricante: fistulam in vertice habebat, qua aquam eructabat magna vi. Longitudo eius erat pedum octo & quinquaginta, altitudo autẽ sexdecim. Cauda quatuordecim pedes lata, ab oculo ad extremum rostrum interuallum sexdecim pedum. Maxilla inferior senum in singulis lateribus pedum erat, vigintiquinque dentibus armata, qui totidem foraminibus, in superiore, dentibus omnino carente, excauatis, recondi poterãt: quo vel vno noĩe monstrosa hæc Balæna censeri debebat, q̃ Balenæ natura dentes negauerit & quod in animalib. minimè cornutis ita sit natura comparatum, vt cùm dẽtes subsunt in ore inferiori eorũ ordini superior ex opposito ad conterendos intercurrentes cibos respondeat. Tot dentium longissimus, sex pollices non excedebat. Habes & pinnam depictam Balænæ ducem cum virgula equisonis ex ea facta. Nec non & omoplatam longitudine pedum circiter sedecim, latitudine paulò plus vnius; alteriusq. costam cum vertebra eiusdem & ex hac cyphum. Præterea omoplatam incredibilis magnitudinis, quamque vix robustus homo humo subleuare potest. Denique & dentem alterius Ceti marini quem vulgò Mors dicunt.

Balæna auctoris. *Balæna monstrosa.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

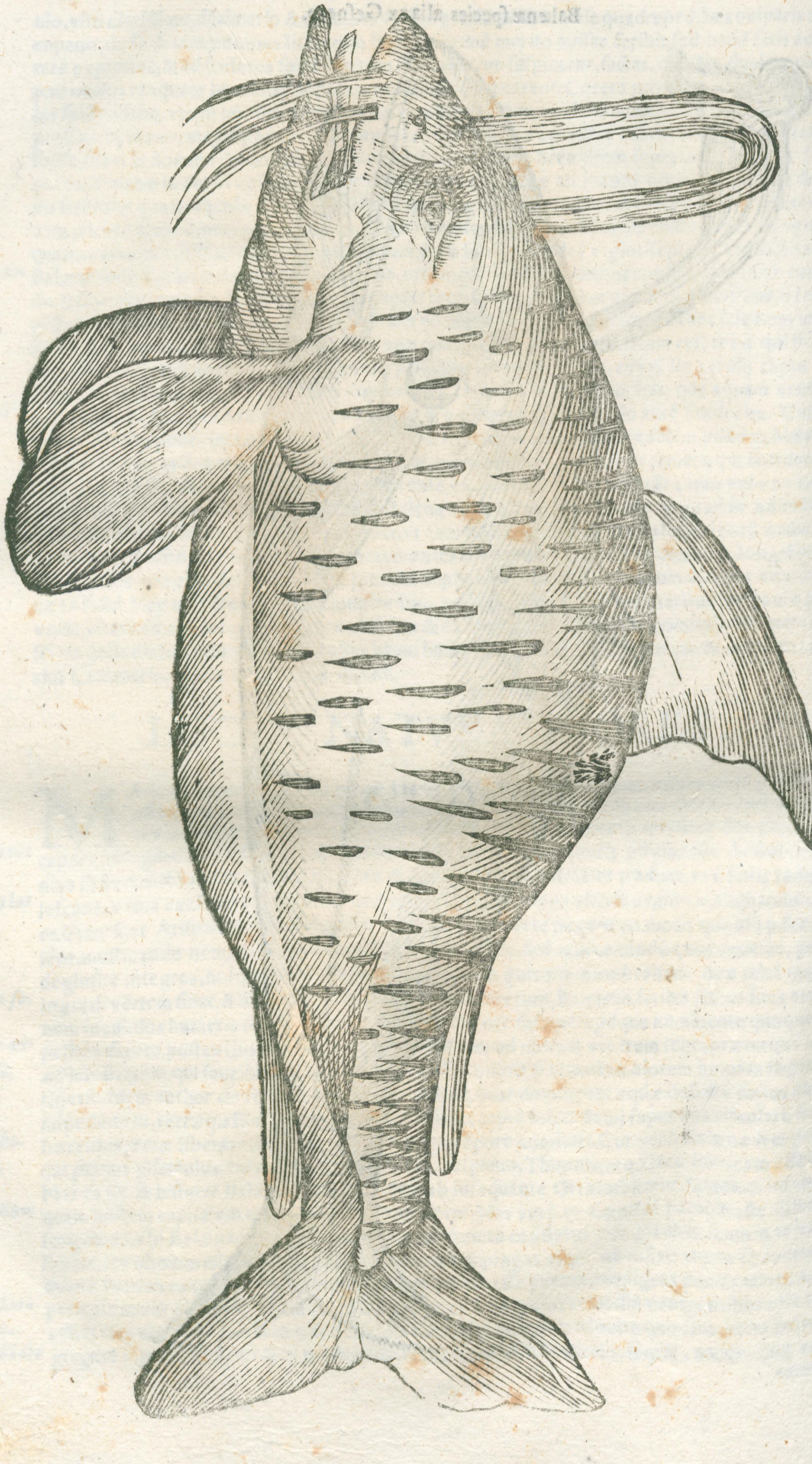
Maris loca amant Balænæ longè à terra remota. In Taprobanæ insulæ mari permultas esse aiunt, teste Aeliano Delphinis insidiãtes. Plin. in Gaditano Oceano nõ ante brumam conspici eas tradit, condi autem statis temporibus in quodam sinu placido & capaci, mirè gaudẽtes ibi parere. Dormiunt ædita per summa æquoris fistula, teste Aristotele. Plinius & stertentes audiri asserit. Oppianus & Aelianus in siccum exire tradunt, vt à Solis radijs calescant. Viuos excludit eorum more quæ pilo vestiuntur, binos vberibus, nutrit, aliquando tamẽ vnũ tantũ, vt Aristoteles testatur, parit. Sunt qui comedere negent eo modo quo alij pisces solent, masticando nempe, cibumq. dentibus comminuẽdo, sed tantummodò quos venatur, pisces deglutire integros, hosq. nisi paruos propter internam gutturis membranam, quæ nihil magnũ ingredi vẽtrem sinat. Alius author obscurus de natura rerum, Balenam scribit fœtus suos etiamnum inualidos humeris ferre, & si parui sint, in metu ore suscipere, idque imminente quoque tẽpestate facere, postea illos euomere. Sed hoc etiam apud nullum veterum lego, præterquã apud *a* Philostratum, qui faucibus ab ea filios abscondi prodidit, si quando maiorem beluam fugere cõtigerit. Idem author de rerum natura asserit matrẽ, quando propter aquæ defectũ fœtus natare impediuntur, terræq. affixi hęrent, aquam ore suo receptã instar fluuij super eos eiaculari, sicq. inhærentes terræ liberare, denique adultos longo tẽpore comitari. Cur verò Balænæ iter prætendat paruus pisciculus, antea à nobis dictum est. Delphino, Thunnis, atq. Orcæ inimicam esse aiũt. Nos in Orcæ historia Balænam dabimus, quæ ab insequente Orca infestatur. Gladium insuper tã quam hostem capitalem metuere quidã arbitrantur. Nos verò ex Oppiani paraphraste Gladium scripsimus, vbi Balænam conspicatur, vsque adeò metu consterni, vt gladium suum in terrã aut saxum, aut obuium alium quemcunq. fundi locum impingat atque ita infixo capite se continere, donec Balæna cæcutiens truncum aut aliud quippiam esse putans, negligens prætERnatet. Cõtra pericula nauiũ à Balænis, ne submergãtur. Iacobus *b* Ziegerus remediũ nauigantibus esse refert castoreum aqua dilutum & in mare effusum hoc enim tanquam aconito quodam totum Balænarũ gregem repente dissipari & in profundum ferri: Periclitantur autem, inquit, naues, quæ vel in-

earum

Vt dormiant *Quot pariat* *Amor in sobolem.* *a li. 2. de vita Appoll.* *Balænæ hostes qui.* *An gladium timeat.* *Ne Balæna noceat.* *b In Schõdia*

Balænæ species alia ex Gesnero.



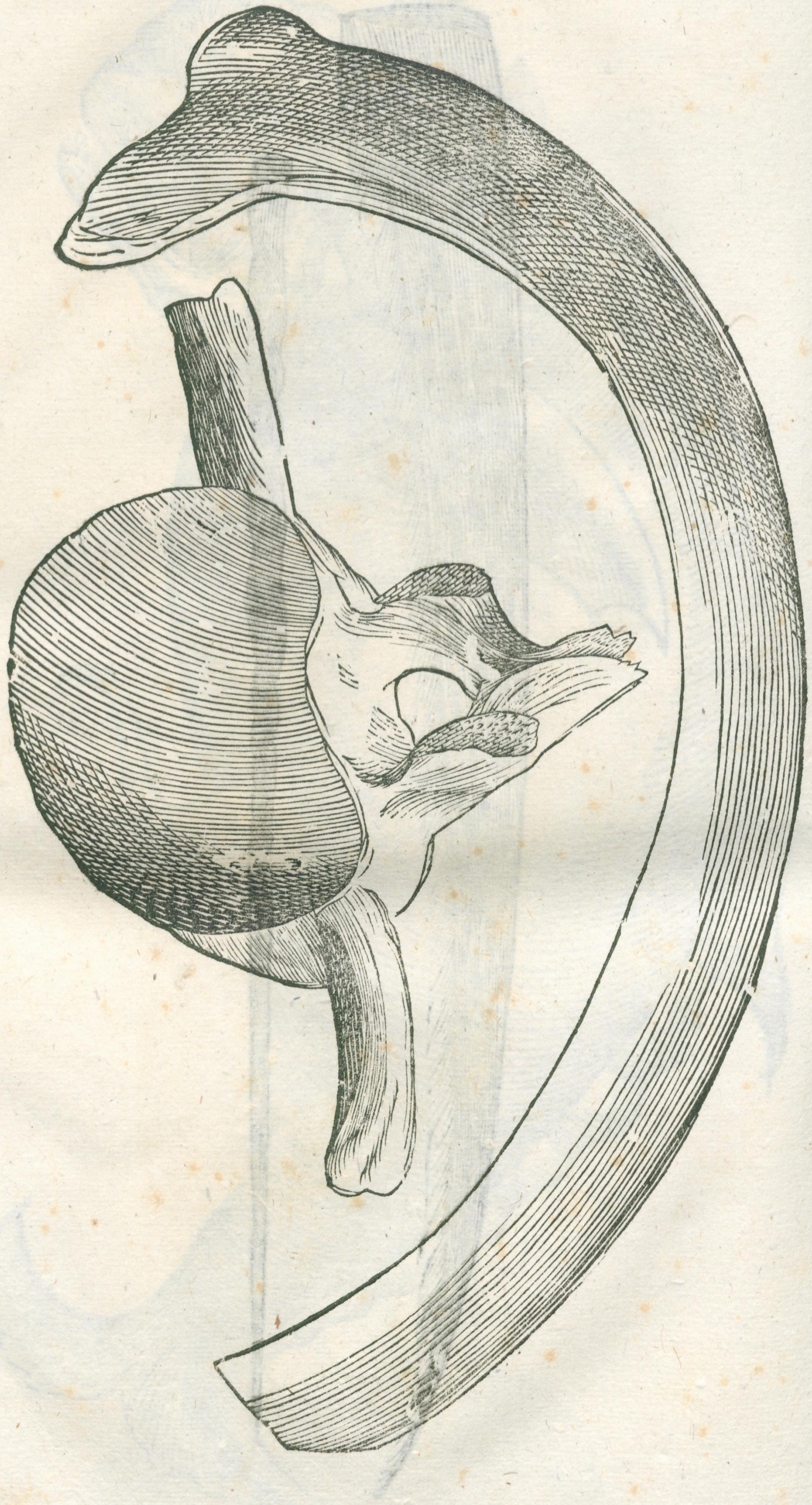


Balæna nostra altera, Buffalina vulgo.

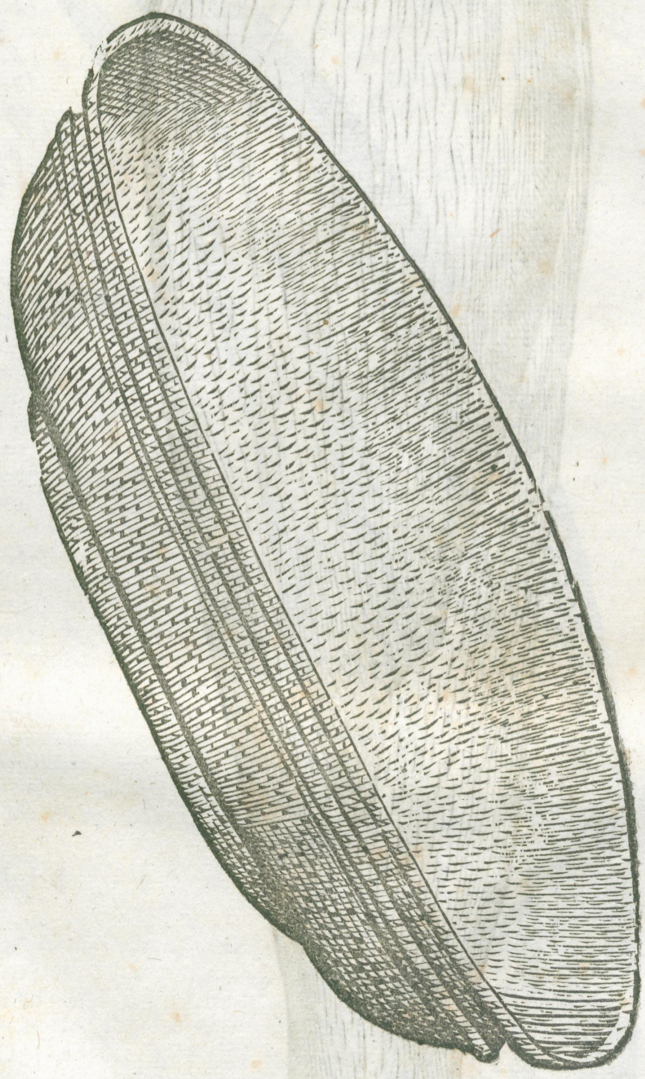








Cyphus ex Balænæ vertebra à Passarotto acceptus.







carum corpora, vel in vortices aquarum (quos hæ faciunt instar charybdis agitatione sua) delatæ fuerint. Non paruum quoque ex vndis quas eflant, Physeteres præsertim, periculum esse putandum est.

VSVS IN CIBIS.

a li. 3. alim.
b li. 3. de loc. affect.

SCribit Cardanus viscera quorundam animalium, quia pinguia, grata esse, & non solùm sapore, sed & odore quasi violæ commendari, inter quæ Balænas quoque, & Delphinos recenset. *a* Galenus ingratum mucosumq. saporem eis tribuit: alicubi *b* etiam salsas earum carnes humores melancholicos procreare tradit. Sunt qui cubitis sexaginta breuiores condiri in cetarijs inquiunt, maiores in cibis inutiles esse, propter non domabilem asperitatem.

DE BALÆNA. VVLGI. Cap. III.

NOMEN.

Balænam veram non esse.

GAllicum vulgus istiusmodi immensã, beluam, quę in maris Aquitanici litore, & in India multoties capitur, Balęnam nuncupat, impropriè, vt Rondeletius probe ostendit, cùm Balænæ veteres fistulam tribuant, qua hæc belua caret, id quod ipsi omni asseueratione affirmarunt, qui quotannis his beluis insidiantur, & captas, in partes secant. Quamobrem cum reuera veterum Balæna non sit, ipse Rondel. ex vnica nota, propria quidem, & quæ nulli cum hoc cõmunis sit, μυςίκητον *a* Aristotelis esse colligit, quem Gaza Plinium secutus Musculum latinè appellat. Ἔτι δὲ καὶ ὁ μυςίκητος ὀδόντας ἐν τῷ σώματι οὐκ ἔχει τρίχας δὲ ὁμοίας ὑείαις. Gaza: Musculus etiam piscis pilos in ore intus habet vice dentium, quibus omnino caret, suillis similes. *b* Plinius. *Musculus marinus qui Balænam antecedit, dentes nullos habet, sed pro ijs, setis intus os hirtũ.* Alio in loco *c* Plinius inter beluas marinas Musculũ numerat. *Vt à beluis ordiamur, Arbores, Physeteres, Balenæ, Pristes, Tritones, Nereides, Elephãti, Arietes Musculi, &c.* Quare cùm corneæ illæ laminæ in pilos suillis ita similes desinant, vt si inde auulsos seorsum cuipiam ostendas, aliundè quàm ex porci dorso auulsos esse neget, quibus pilis belua ista os hirtum habet, quam notam nullis alijs tribui à veteribus comperias: cùm etiam belua sit à piscium forma aliena, non est quod dubitem, inquit, Aristotelis μυςίκητον, siue quod idem est, Plinij Musculum appellare. Quam Rondeletij sententiam facilè libenterq. approbo, cæterùm quòd existimat hũc Musculum eumdem esse cum eiusdem Plinij Musculo quem Cetorum ducem facit, improbo, Cetum enim Ceto ducem esse quis sibi persuadeat? Nonne id cæcum à cæco duci esset? Plinius certè Musculum cetum cum Musculo cetorum duce confundit, quòd Rondeletio imposuit: Ego Musculum Cetorum ducem paruum piscem esse ostendi.

a lib. 3. hist. cap. 12.
Mysticetus. Musculus.
b lib. 11. cap: 37.
c lib 32. cap. 11.
Musculi nomine nõ hãc tantũ beluã indicari.

FORMA. DESCRIPTIO.

Rondeletius Dentes. Lingua.

BEluahęc plurimũ triginta sex cubitos longa est, octo alta, Oris scissura ad duodeuiginti pedes porrigitur, dentes in eo nulli, sed horum loco in vtraq. maxilla corneæ sunt laminæ nigræ, sensim in pilos suillis similes desinentes, quæ in anteriore, & posteriore, siue interiore oris parte breuiores sunt, in media longiores. Ab interiorib. lingua intus cõtinetur, & coercetur, inde educta, vel abscissa ita diffunditur, vt in eũdẽ locũ recipi postea nõ possit: maxima.n. est, laxa admodũ substantia. Sale cõditur, & à plurimis in maximis habetur delicijs. Est.n. omniũ corporis partium tenerrima, ex ea vigintitria vasa implentur, cuiusmodi sunt ea quibus in Gallia salsamenta conduntur, vt huc, & illuc conuehantur. Oculi quatuor vlnarum spacio à se distant, foris parui apparent, intus capitis humani magnitudinẽ superant. Quamobrẽ falluntur ij qui bubulis maiores esse negant. Pinnas duas maximas in laterib. habet, quib. natat, & catulos in metu occultat. In dorso nullam habet. Cauda situ caudis Delphinorum similis est, figura non multum absimilis, quam cùm mouet, ita mare agitat, vt nauiculas submergat, vel si cymbam attingit, euertat. Rostro est breui, fistula caret. Corio duro, nigro, integitur, sine pilis cui lepades, & ostrea hærentia aliquando reperiuntur. Internæ partes veluti in Delphino, pulmones, renes, vesica, testes, pudendum. In huius beluæ ventriculo, mucus spuma, aqua, alga fœtida inueniuntur, sine vllis piscium frustis: vt inde appareat carniuorã non esse. In quarundam ventriculo ambra visa

Oculi.
Pinnæ. Cauda.
Pellis.
Cibus.

est

A est. Viuos catulos parit, id quod ex dissectione certissimum est. Illud verò non sine causa quis miretur, quòd belua ista pulmonibus spirans fistula careat, quam habeat Balæna vera, Physeter, Orca, quæ fistula cùm non solùm ad reiiciendam aquam, sed ad respirandum data sit, huius vice Musculus rimas, seu foramina habet, quòd rostro sit non oblongo, sed obtusiore, quàm ceteræ beluæ, quemadmodum testitudines, & Vituli marini. Hæc Rondeletius. Gesnerus cum hac belua eandem existimat Britannicum quendam Cetum, cuius effigies publicata est in charta typis excusa, Londini primùm, deinde in Italia, cui duo in capite erant foramina, per quæ veluti per fistulas; aquam putabatur plurimam eiectasse. Caro nullo est in pretio, lingua sola commendatur.

Cur fistula careat.

DE PHYSETERE. Cap. IV.

ÆQVIVOCATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

B PHyseter, φυσητὴρ, a Aristoteli fistula est, qua (vt suo loco diximus) aquam cete reiiciunt: item Hesychio, & Varino, à quibus per duplex σ. φυσσητὴρ, nescio, quàm benè scribitur. Accipitur tamen præterea pro fistula Mollium, vt Polypi. Hęc enim more cetorum mare admissum, dum cibũ capiunt, obiter reddunt. Dicuntur item polypi ab Aristotele, & Athenæo τῷ φυσητῆρι, qui meatus, inquiũt, est in corpore, parere. Alijs Græcis φυσητὴρ peculiarem significat cetum, qui præ cæteris copiosiorẽ aquarum alluuiem efflando emittere dicitur, aut vt Iouij verbis vtar, frequenti reflatu præaltas vndas euomere, vt plerumque etiam alueos nauigantium opprimat. Gesnerus alio nomine Physalum nuncupari conijcit, quoniam, & nomen, & origo eius, παρὰ τὸ φυσᾶν, quod est flare, conueniunt. Vnde vtrumque rectè flatorem conuertas. In qua sententia, & Gillium fuisse apparet, qui apud b Aelianum pro Physalo Physeterem conuertit. In Oppiani codicibus φύσσαλος, haud rectè scribitur. Notandum verò ab hoc Physalo toto cælo differre Physalum maris rubri memoratum ab Aeliano ex Leonide Byzantio, magnitudine adulti Gobionis, sine oculis, sine ore, cùm branchias tamen habeat, perniciosum ei qui gustauerit, mox enim intumescere, tandemq. ventrẽ C cum extrema vitæ internetione abundè profluere. Idem Gesn. Pristin quoq. eandem, vel prorsus cognatam Physeteri beluam esse, tùm à nomine, tùm ab ipsorum animalium natura petitis verisimilib. argumentis asserere conatus est: monetq. cùm varijs modis scribatur hæc vox apud Græcos, videlicet πρίστης, πρίσις, & πρῆσις, apud Latinos Pristes, Pristis, vel Pistris, vel Pistrix, quod optimè Græcis πρῆσις, latinè Prestis vocari possit, propterea quòd deduci hoc nomen apparet παρὰ τὸ πρήθειν vel πρισαι, quòd non solùm vrere, sed etiam flare, & spirare, sicut φυσᾶν significat, vt inde factũ verbale nomẽ πρῆσις, & πρηστὴρ, idem quod φυσητὴρ sonet: quamobrem, & fulminis non igniti omnino genus, inquit, πρηστῆρα physiologi Græci nuncupant, quod ventum

a lib. 6 hist. cap. 12.

Physalus.

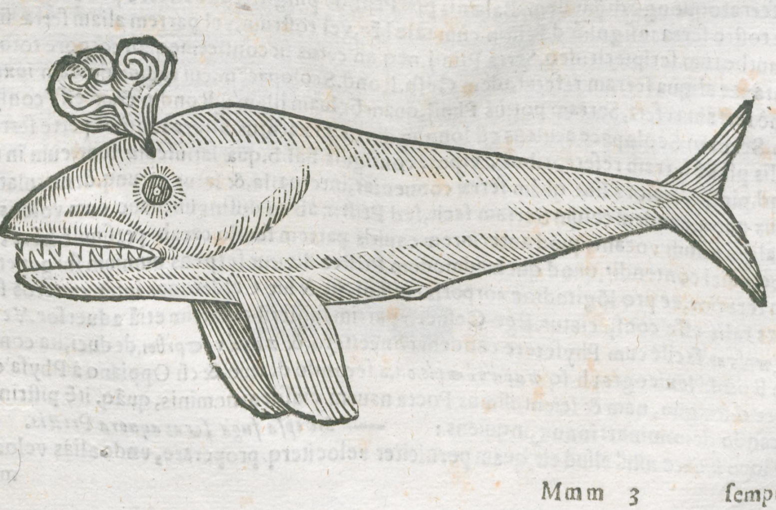
b lib. 9. cap. 49.

Physalus maris rubri

Prestis. Pristis.

Physeter.

D



semper,& præcedere,& comitari,& sequi Olympiodorus docet. Videnturq. authores presterem nũ pro fulmine aliquo, sed turbine,& vento vehementiore vsurpare. Dicit Nearchus apud Arrianũ de cetis loquens ὀφθῆν αι ὕδωρ ἄνω ἀναφυσώμενον ἐκ τῆς θαλάσσης οἷα παρ' ἐκ πρηστήρων βίᾳ ἀναφερόμενον, i. aquam è mari in sublime eflari visam vi magna tamquam turbine quodã emissam: & similiter Aelianus: Ὡς πολλάκις, ὅταν ἀναφυσήσῃ τοῖς μυκτῆρσι, ἐς τοσοῦτον ἀναρριπτεῖν τῆς θαλάσσης τὸν κλυδώνιον ὡς δοκεῖν τοῖς ἀπείροις πρηστῆρας εἶναι ταῦτα. Quibus verbis vterq. de Physeterib. loquens,& verbo ἀναφυσῶν vtens,& nomine πρηστήρ, quodammodo innuit eandem beluã, eademq. nominis ratione,& Prestin,& Physeterem dici. Si quis verò hæc minus probet, propterea ꝙ non πρῆστις, sed πρίστης potius, vel πρίστις probè scribatur,& sic Plinius quoq. legisse videatur, qui transtulerit Serram, huic licet magna ex parte per ea, quæ iam recitata sunt, satisfactũ iri existimet, amplius respondet: maiorem esse Græcorũ authoritatẽ, q̃. Plinij, aut aliorum Latinorũ, in ijs, quidẽ quę hi ab illis transtulerunt. Aut igitur arbitratur Plin. Serrę nomẽ à Gręcis nõ transtulisse,& aliud quodpiam marinum aĩal non Prestin Pristinuè intellixisse, in qua sententia, inquit, Hermolaus fuit,& vt conijcit, Gaza quoq. qui Græcum Pristes relinquere voluit, non Serram conuertere. Quanquã vero (inquit Hermolaus) Pristis Græcè Serram significat, aliud tamen genus piscis est Serra, quam Pristis aut si animal idem putauit, Gręcè forsitan, vel non rectè scriptum hoc nomen legisse, πρίστις: vel rectè quidem πρῆστις sed vim vocabuli non intellexisse. Ad diuersa potiùs animalia Pliniũ nominibus istis diuersis proximè inuicẽ vsurpatis accepisse credit. De c rerum enim in mari varietate loquens: *Ferum quidem* (inquit) *non solum animalium simulacra* (in mari) *esse, licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, Serras*. Mox autem sequenti capite: *Plurima & maxima in Indico mari animalia, è quibus Balenę quaternũ iugerum, Pristes ducenum cubitorum*. Ne verò quis in Oppiani versibus erratum librariorum errore suspicetur, quod scribitur πρῆστις; admonet epitheton δαφοινή, id est cruenta, vel sanguinaria genere fœminino appositũ, cùm masculinum esse oporteret, si πρίστης, vt apud Aristotelem scriberetur. —— ἐν δὲ δαφοινή

Πρῆστις ἀταρτηρῆς τε δυσαυτέ α χάσματα λάμνης.

Vbi carminis etiam ratione (inquit) πρῆστις duabus longis admitti non posset, cùm πρῆστις cũ iota in vtraq. syllaba possit, vtpotè trochaicum,& fœmininũ nomen. Sed quorsum mutemus, cum Aelianus quoq.& Suidas ita legerint?& similiter Eustathius ex octauo Aethenæi, vbi tñ πρίστις leguntur. Iam verò cùm Physeter pro animali apud Aristot. nunquam, sed Pristes nominatur; ab Oppiano, Aeliano,& Suida Physali (Physeteres; inquit, ĩterpretor,& Pristides simul inter cete nominentur,& pro diuersis eos habuisse has beluas, obijci ei possit, nondum tñ prorsus euersam sñiam suam arbitratur, qua Physeterem Prestidi vel eandem, vel omnino cognatã esse beluã dixit: propterea ꝙ Suidæ nulla authoritas his in reb. qui nimirum huiusmodi ferè ex Aeliano alijsq. transcripsit: Aelianus & hic & alibi plerumq. in his quæ ad piscium ferè historiã pertinẽt, Oppianũ sequitur: itaq. tres illi oppositi authores ad vnũ redigentur Oppianum; cui non inuitus cõcedit de parte sñiæ suæ; partem retinet, cognatum duntaxat esse Prestidi Physeterem: & fortè plusquam cognatam (inq.) vt Physeter in Gallico Oceano non alius quam in Indico Prestis sit: quod & Plin. ferè innuit his verbis. *Maximũ animal in Indico mari Pristis, & Balena est, in Gallico Oceano Physeter, &c.* E Balænarum quidem genere Physeteras esse Rondel. assentitur, quib. si Pristis etiam, vt ipsi, Gesnero, videtur, affinis est, nõ erit cetus, vel piscis ille, quem rostro oblõgo, serratoq. longè dissimilem Balænis pro Pristide pingit. Rondel. verò pro Pristi beluam exhibuit rostro serra insigni: sed Pristin cùm tale hẽe, vel rostrum, vel partem aliam serræ similẽ, nullus authorum scripserit: deq. Serra Plinij, neq an cetus sit constet: neq. an corpore toto, an parte duntaxat aliqua serram referat, idem Gesn. Rond. Scolopacem, cui radius quidam iuxta caudam planè serram refert, Serram potiùs Plinij, quam beluam illam à Rond. pictam esse conijcit. Equidem Serra in Scolopace aculeus est longus, durus, præacutus, altera tantùm parte serratus, denticulis planè serram referentibus, vtpotè contiguis basib. quæ latiusculæ sunt, cùm in rostro qđ Rond. pingit, maiora sint quàm serræ conueniat, interualla,& latus vtrunq. denticulatum. Bellonius quoq. eundem cetum Serram facit, sed Pristin ab eo distinguit, hanc eum volens quẽ Galli Calderonum vocant, quod anteriorem capitis partem fundo cacabi persimilẽ hẽat, Pristimq. Græcis dici contendit, quod quemadmodum Pristes dicitur serpens omnium sui generis serpentium teretior, ac pro lõgitudine corporis crassior, sic & hic Calderonus inter cæteros sui generis pisces talis esse conspiciatur. Ego Gesnero partim subscribo, partim etiã aduersor. Vt enim Prestin (πρίστιν facilè cum Physetere eandem concessero,& παρὰ τὸ πρήθειν deduci, ita contra πρίστιν cum Rond. lexicograph. sq παρὰ τὸ πρίειν. i. a secando deriuo,& cũ Oppiano à Physalo: siue Physetere distinguo, nam & scientissimus Poeta nauem eiusdem nominis, quãq. itẽ pistrin nominat, à secando denominari innuit, inquiens: —— *Sic ipsa fuga secat aquora Pristis.*

quo loco secare nihil aliud est, quam perniciter velociterq. properare, vnde aliàs velocẽ cognominauit.

Serra.

c lib. 9. c. 2.

Serra Plinij

A minauit; *Velocem Mnestheus agit acri remige pistrim.* Sumpta est translatio ab auibus, quæ aerem inter volandum diuidunt. Quamobrem meo iudicio Pristim (Cetum) non rectè Serram interpretabimur, sed optimè sectorem, quoniam quod serra secatur, tardè secatur. neque etiam rectè cum Bellonio Cetum esse arbitrabimur, amplo, & obtuso capite, talem enim fluctus, vt & nauem obtusior prora, remorabitur.

FORMA. DESCRIPTIO. NATVRA.

Quis modò veterũ Physiter, siue Physalus siue Prestis sit, nemo (puto) tutò, certòq. affirmarit, cum nullam peculiarem de eo nobis reliquerint notam. *a* Plinius quidem, *Maximũ, inquit, animal in Indico mari Pristis, & Balæna est, in Gallico Oceano Physeter, ingentis columnæ modo se attollens, aliosque* (sic & Solinum legisse apparet, Rondeletius, altioB remq.) Addit Solinus *super antennas se nauium attollere, nauiũ velis diluuiem quandam eructans.* Sed nec hoc ipsi peculiare, nam *b* Strabo alijs etiam cetis commune facit his verbis: *In mari extero cete, & plura, & maiora sunt, circa Turditaniam verò in primis, vt Orgyes, Balænæ, & Pphyseteres: quibus reflantibus nebulosæ cuiusdã columnæ visio longe cernẽtibus apparent.* *c* Alias tamen ait Nearcham cum socijs in sinu Persico nauigantem Physiterum turbasse magnitudines, fluctum maximum cumulatum, & caliginem tantam reflationibus excitantes, vt quæ ante pedes erant, conspici non possent. Quamobrem de Physetere alij aliter si sentiant mirũ non est. Gulielmus Turnerus in epistola ad Gesnerum Physeterem ab Anglis scribit à Vvorpoul vocari; cetum esse portentosæ magnitudinis, ad Balænæ tamen magnitudinem nunquam accedere: singulos se eorum tantum aquæ è fistulis, quas, inquit, in capitibus habent, ei aculantes vidisse, vt singuli singulas naues aquarum copia in profundum submergerent. Gillius quoque ab eadem aquarum efflatione eum esse cõijcit, qui vulgò Calderonus appellatur, quem Bellonius Pristim facit, rectiùs Prestim dicturos. Secundum, inquit Bellonius, locum à Balæna obtinet. Duo postremis annis alati sunt Lutetiam, quorum alter nongentas libras grauis, populo Parisino vænijt: alter Francisco regi oblatus, atque ab ipso sui corporis custodibus Heluetijs dispersus, permultos in summã adC mirationem adduxit. Huius piscis cùm talis sit cutis, caro lingua, pulmones, eiusdemq. ad esum, & victum naturæ, vt Balænam ementiatur: nihil præterea subiungere possum, quod non in Balæna dictum fuerit, atque in Orca, & Delphino rursus explicaturi simus. Hoc à Balæna differt, quod nullas prætenturas habeat, neque tam vasta corporis mole, figuraque sit magis tereti. Itaque ex superiore pictura nouam aliquam apud te confingere poteris, quam tibi proponas. Hæc Bellon. cuius de Pristi opinioni suprà refutauimus. Rondelet. Physeter est belua admirandæ magnitudinis ex Balęnarum (vt asserit) genere: ore maximo, dentibus, acutis, serratis quemadmodum, inquit, Orca, lingua intus magna, & carnosa: fistula lõgè ampliore, quam habent reliquę beluę, quã ob causam multò plus aquæ, inquit) reijcit, & efflat, vnde illis nomen φυσητῆρες. Ab Orca differt, quòd multò longior sit, & dorsi pinna careat. Pinguedine multa abundat, veluti Balæna, & beluæ reliquæ. A suis Peis Mular, à Santonibus Sedenette vocari ait: ab Italis Capidolio: Iouio verò Capidolio Orca est. Gillio potiùs Balæna, ego nomen cetis maiorib. cõe esse puto Rond. quin verũ Physeterem pinxerit, nõ dubitat, ꝙ ei fistula sit multò amplior quàm in cæteris, qua veluti nimbos aquarum efflat: eamque notam, & totius beluæ figuram, ex ijs qui beluas venantur, magnumque ex his quæstum faciunt, didicisse se profitetur, suamque hac etiam in re operam præstiD tisse sibi Capellanum medicum doctissimum, qui non procul à Baiona habitat, quo in sinu quotannis beluæ capiuntur. Iconem iam dedimus. Cæterùm sitne genuinus Physeter non satis affirmauerim.

a lib. 9. c. 4.

b li. 3. Geog.

De Physetere Turneri, & aliorum sententia.

Calderonus.

Physeter Rõdel.

DE PRISTI.

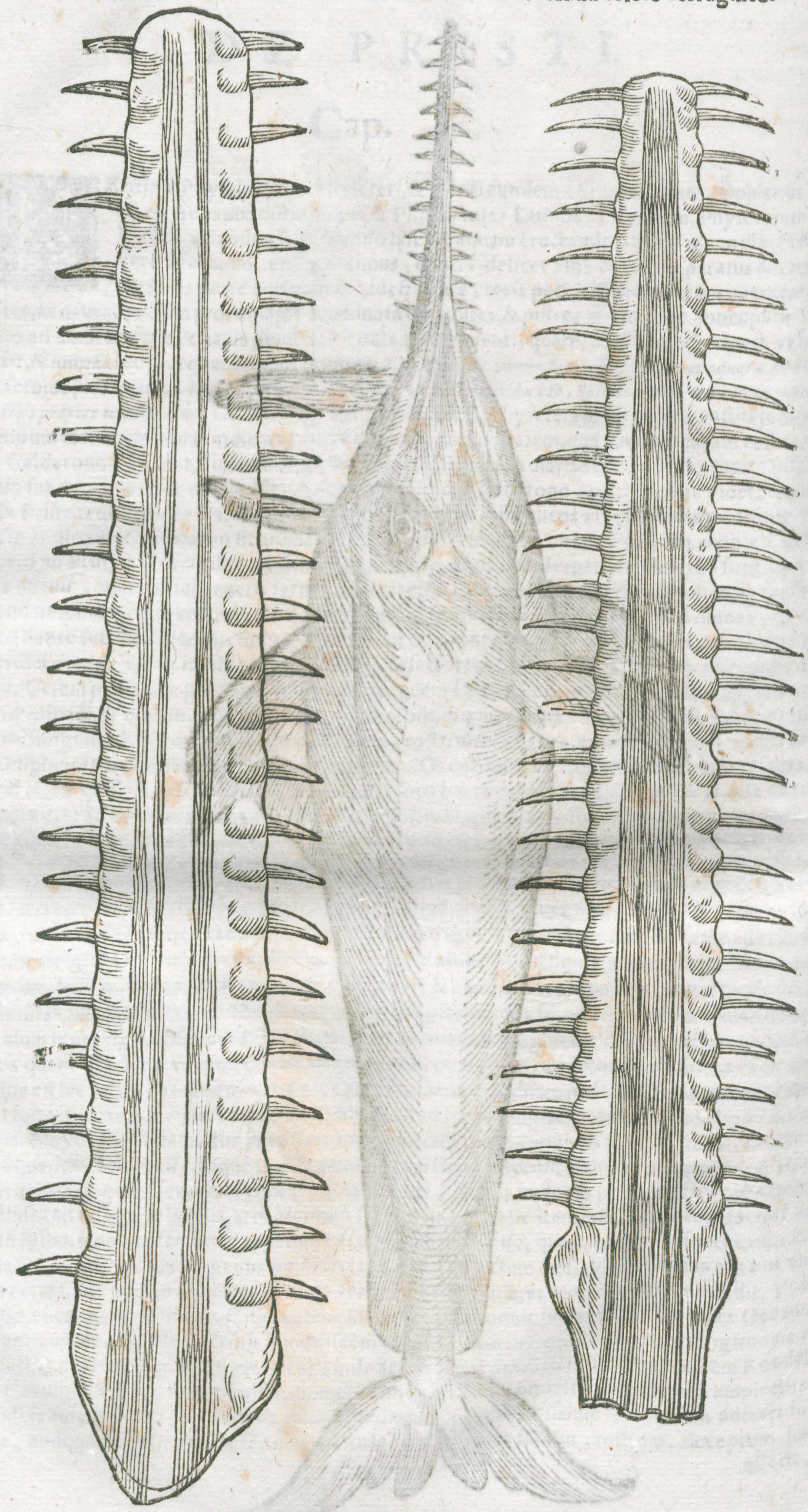
Cap. V.

Priſtin velocem cetum eſſe.
Priſtis nauis.
Priſten Bellonij potius Phyſeterem eſſe.
Preſter ſerpens.
Viuella.
a Cap. 6. ſuæ nauigat.
Serra aquatica.
Lingua de ſerpente.
b li. 6. Exoticor. c. 19.
Ex Galeis eſſe.

PRiſtin à Phyſalo quem Phyſeteri,& Preſti eundem eſſe oſtendimus, Oppianus, & ex eo Aelianus diſtinguunt,& Plinius inter Latinos. Phyſalum, Phyſeterem, & Preſtin à flando, ſeu efflando hoc eſt aquam eructando nomen inueniſſe, Priſtin verò à ſecando, etiam diximus, quòd videlicet alijs cetis comparatus anteriori corporis parte aquam ſecet, ideſt præ cæteris perniciſſimè natatum exerceat, nó aliter, ac naues, quarum prora magis acuminata eſt, priſtes,& piſtres etiam inde nuncupatæ Virgilio ad naturam feræ,& nauis ſimul velocitatem reſpicienti, quare, & iſtiuſmodi nauem velocē dixit,& immani corpore, aliaſq. ad etymum alludens ait: —— *Sic ipſa fuga ſecat æquora Priſtis.* Et ſeruius priori loco: *Priſtis*, inquit, *à ſectione vndarum dicta eſt. Scindit enim mirum in modum fluctus propter tenuitatem.* De Bellonij Priſte dictum eſt, Phyſeterem ob capitis vaſtitatem (qua nimirum maximam aquæ molem reddere poſſit) ac rotunditatem, qua fundum cacabi refert, vnde Calderonum vocant, dicendum potius quàm Priſtim, cùm maris ſectio obtuſo capite piſci, vt ratio ſuadet, conuenire non poſſit. Adhæc magnitudo Calderono non tanta eſſe videtur, quanta in Priſte requiritur,& Calderonus Gallico mari haud infrequens eſt, cùm teſtante Plinio Priſtis in Indico mari maximum ſit animal, in Gallico Oceano Phyſeter. Falliturq. omnino Bellonius, dum Priſtim Græcis dici exiſtimat, quòd quemadmodum ſerpens (eius verba ſunt) qui Priſtes dicitur, omnium ſui generis ſerpentium teretior, ac pro longitudine corporis ſit craſſior. Apud neminem enim veterum Priſten ſerpentem reperias, ſed preſterem apud omnes, de quo Deo dante ſuo loco dicemus fuſiùs. Rondeletij opinionem quoque refutauimus, qui videns Priſtim dici ἀπὸ τοῦ πρίειν, ideſt ſecare, Priſtimq. & ſectorem,& ſerram,& cetaceum piſcem ſignificare, Cetum pro eo, ac pro Plinij Serra pinxit, quem Indi, vt ipſe tradit, Viuellam appellant, & carne inſuaui,& cibo inutilem eſſe dicunt. Mirabili, inquit, forma eſt, maximè ob roſtrum, quòd valdè longum eſt, oſſeum, vtrinque aculeatum, roſtri modo figuraque. Eius aculei validi ſunt, & Delphinorum dentibus ſimiles, ſed longiores. Os cui infixi ſunt, latum tenue, cute aſpera, cinerea. Quæ quidem deſcriptio Oſſi quod priori loco hic exprimitur, exactè quadrat, ipſe verò id ita pinxit, vt ad cōiecturam finxiſſe videatur. Noſtrum, quòd in muſeo inter alia rariora peregrè acceptum reſeruo, tres circiter digitos latum eſt vno latere albicans, altero cinereo, quatuor, & amplius dodrantes longum, vtrinque dentatum inſigniter, dentibus vigintiduobus. Altero loco exhibitum minus quidem latum eſt, ſed dentes habet plures ſeptem nimirum,& viginti ab vtroque latere, color huic eſt ferrugineus. Apparet itaque dentium numero, coloreque variare. Geſnerus enim hoc idem os Francfordiæ obſeruatum triginta inſtructum dentib. fuiſſe aſſerit, ſed in icone triginta quatuor pinxit. Bellonius quoque noſtro priori ſimile pinxit, aitque Serram, vt Xiphiam,& Gladium appellari antiquis cetaceum, & cartilagineum piſcem, quòd profectò, vt eſt falſiſsimum ita cetaceum eſſe,& cartilagineum, plane contrarium eſt. Ex eo tamen hoc poſtremum repetiſſe Cardanum apparet, qui iſtiuſmodi os cartilagineum facit. Inutilis, inquit, eſt piſcis quem Viuellam vocant, quãuis magnus: nam caro eius haud iucunda eſt, forma tamen mirabilis eſt hic piſcis, vt qui enſis imagine cartilagineum quoddam in fronte ferat, palmorū quatuor longitudine, aut etiam ampliùs, ab imo vſque ad ſupremum dentatum acutis robuſtiſq. dentibus. Aloyſius *a* Cadamuſtus puto Serram aquaticam vocat, inquiens in Madera inſula noui orbis aquaticas Serras eſſe, ijſque in aſſamenta ſecari ligna. Scribit Bellon. eſſe, qui vulgari quodam errore linguam ſerpentis vocant, & Geſnerus Louanij in domo publica ſerpentē pendere audiuit, tali inſignem lingua, arte nimirum ſceleto inſerta. Hic item tradit Luſitanū quendā viſa apud ipſum icone, peſce Serra appellaſſe, ſed ſpinam dorſi eſſe, quod, inquit Geſnerus, non crediderim. Ego ſuprà Canis genùs ſimili ſerra in dorſo depictum dedi:& Ambroſius Paræus aliū, ſiue cetum, ſiue piſcem pinxit, qui eam in vertice gerit capitis, vt icon appoſita, oſtendit, Vtilif, inquit, vocant, patria lingua, Citat autem Theuetum, qui inquit, ſibi vi tempeſtatis per Oceanum Atlanticum vecto, viſum ſcribit hunc piſcem velut Serram in fronte habentem longitudine tripedali,& quatuor digitos latam, ſpiculis inde acutis munitam. Sed reuertar ad piſcem Rondeletij. Carolus Cluſius *b* in huius piſcis nomenclatura, lubens Rondeletij opinionem amplectitur, in piſcis autem figura exprimenda, quum ipſe, inquit, piſcem rariſsimè in Europam adferri ſolitum, nunquam conſpexerit, ſed eius duntaxat, vt ipſemet fatetur, roſtrum, deceptum fuiſſe



Pristis Rondel. rostrum colore cinereo. Aliud colore ferrugineo.



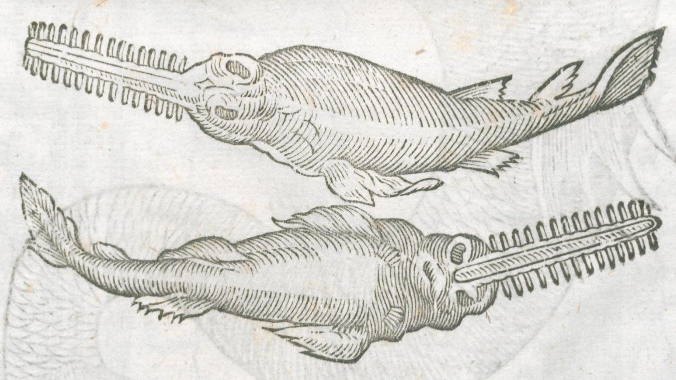
Vtelis piscis serram adinstar Pristis habens.



asserit, nobisque qualem apud ornatissimum virum Iacobum Plateau, qui museum omni rerum exoticarum copia instructissimum habet integrum vidit, & depictum insuper ab eo accepit, & descriptum, & depictum exhibuit. Quanquam autem negare, inquit, non possum, hunc piscem in ingentem magnitudinem crescere, vt ex plerisq. rostris coniecturam facere licet, ipsius tamen formæ ratione inter Galeorum, aut Canicularum potiùs genera referendus esse videtur, quàm inter cetaceos, cùm quibus nullam corporis similitudinem habet quemadmodum non tantùm ex icone accepta, sed ex integro pisce reficcato obseruabam, quem Amstelredami conspiciebam apud ornatissimum, & humanissimum virum Henricum ab Os, sic vt ex illo cõiecturam facerem, in ea pictura ad me missa, nimiam corporis crassitudinem fuisse expressam. Erat porrò hic piscis corporis forma, & colore Galeorum generibus, aut Caniculæ Aristotelis valdè similis: nullis tamen maculis, vt illa, conspersam cutim habens, perinde tamen rudem, & instar Zygænæ cutis asperam, fusci in dorso coloris (quem videbam cineracei erat) in ventre candicanti, & sex pinnas habebat, in lateribus, medio videlicet pœnè corpore binas (quibus in illo quidem quem conspiciebam, vicinæ erant quinæ vtrinque angustæ oblongiusculæque branchiæ icon autem accepta nullas expressas habebat) sub podice binas, supra caudæ initium, extremo scilicet dorso quintam, sextam verò, in quam extrema cauda desinebat, caput in longum, & angustum, planum, & firmum rostrum porrigebatur, vtrinque multis dentibus, siue osseis firmisque, & rectis spinis exaduerso sitis serræ instar munitum, viginti, vel etiam pluribus: certè piscis illius quem conspiciebam rostrum, licet septem vncias duntaxat longum esset, totus verò piscis binos pedes cum triente, siue octo, & viginti vncias non superaret, duodetriginta osseis spinis valdè acutis in vtroque latere erat munitum. Quinta autem esset eius piscis, cuius pictura ad me missa, longitudo, ignoro, sed in rostro numerus spinarum, qui in singulis lateribus erat expressus, vigesimum non superabat: binos verò oculos in prona capitis parte habebat, binas nares in supina, & infra illas oris scissuram, vt Zygæna ferè transeursam, in qua nulli dentes expressi, nec in eius quem conspiciebam, oris scissura, tametsi diligenter requirerem, vllos obseruare poteram. Reperitur hic piscis, vt plurimùm, in Oceano occiduo: certè quotquot mihi videre licuit rostra variæ magnitudinis, ingentia, mediocria, & exigua, inde relata dicebantur. Hæc itaque Clusius: cuius quidem piscis ex Galorum numero quin sit, nemini dubium esse debet, nec propterea à me expressum cetorum figura, fictitium esse nolim quis sibi persuadeat: fieri enim potest, vt duo sint feræ, vna ex piscibus, altera ex cetis, quibus talis promuscis est, siue mucro, cùm bipedalis tantùm, aut paulò longior illius piscis sit, à quo tantæ longitudinis, ponderisque mucronem, qualem depinximus, commodè ferri non putem.

Ex Galeis esse. *Forma.* *Pinna.* *Caput.*

Serra, siue Pristis Clusij.



A

DE ORCA. Cap. VI.

SYNONYMA. ETYMVM.

HVius ceti Græcam nomenclaturam non inuenio, nisi fortè ὄρυξ sit apud Strabonem, pro qua voce apud a Hesychium, & b Varinum haud rectè ὄρυγξ scribitur. *In mari extero*, inquit Strabo, *cete plura, & maiora fiunt: circa Turditaniam verò in primis, vbi fluxus, & refluxus augentur, quæ causa nimirum, & multitudinis, & magnitudinis est, vt Oryges*. in Greco est genitiuus pluralis ὀρύγων, *Balena, & Physeteres* Calepinus pro Orca habet ὄρκυν sine, puto, vlla authoritate. Ὄρυξ verò fossorem significat, quod huic tamen ceto, nisi per antinomasiam sic vocari velimus, non conuenit, vt qui Latinis Orca dictus est à vasis olearij, aut vinarij similitudine, quod præ cæteris Festus tradidit his verbis: *Orcæ teretes*, rotundi, *sunt, atque vniformes, vnde, & vasa vinaria*, in multis codicibus ficaria, *dicta*. Hermolaus in hoc c Plinij loco: *Cerussa vsta casu reperta est incendio Piræi, cerussa in orcis cremata*, Orcam, inquit, Probus in illo Persei versu: *Angusto collo non fallier orca*, interpretatur amphoræ speciem. Omnino veteribus, & vinarium, & olearium vas erat orca; item salgamarium, vt in quo fici quoque, vt Plinius inquit, asseruabantur. Alij in eodem Persei loco orcam exponunt vas aleatorium, quo coniecti agitatique tali emittuntur in tabulam aleatoriam. Alij item vas interpretantur fictile, lata aluo, angusto ore, ac fundo, longiori collo, in quam inter ludentes pueros, qui nucem iniecisset, victor erat. Bellonius Orcam Oppiano Orcynum vocari putat, cùm sit hic Thunni genus maximum.

a *Lib. 3. Geogr.*
b *Oryx.*
Orca vnde dicta.
B
c *lib. 35. c. 6*

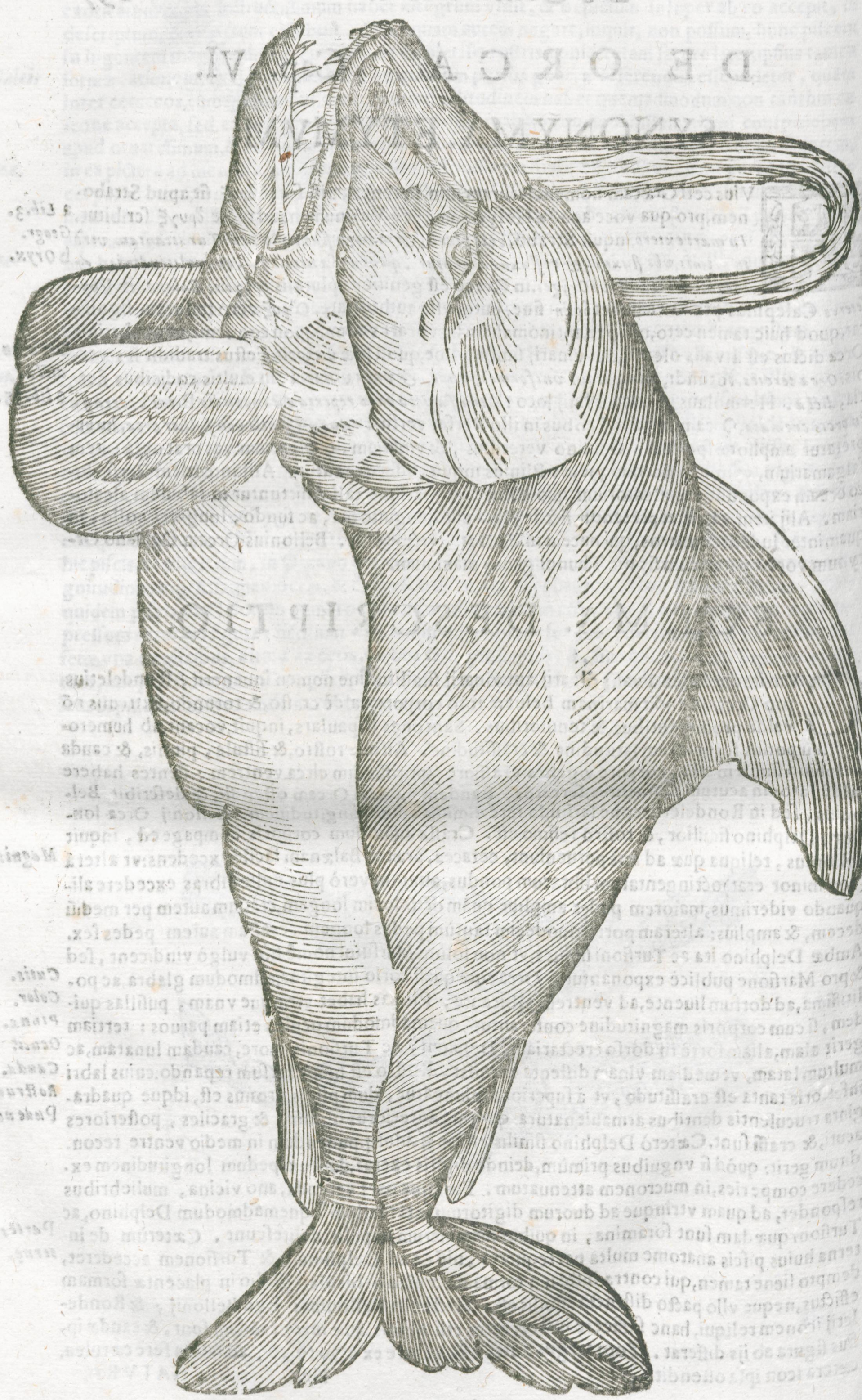
FORMA. DESCRIPTIO.

C

CVm itaque Orca à vasis olearij, aut vinarij similitudine nomen inuenerit, Rondeletius pro Orca ostendit marinam beluam toto corpore valdè crasso, & rotundo, extremis nō valdè prominentibus, & tenuioribus. Santones Espaulars, inquit, vocant, ab humerorum, seu potius scapularum latitudine, & crassitudine. Aitque rostro, & fistula, pinnis, & cauda Delphino similem esse, corpore vigesies crassiore, potissimùm circa ventrem: dentes habere valdè latos in acutum desinentes, serratos. Eandem quidem Orcam ostendit, & describit Bellonius, sed in Rondeletij icone latitudo ferè dimidia est ad longitudinem. Bellonij Orca longior, Delphino similior, & rostro resimo est. Crassa admodum corporis compage est, inquit Bellonius, reliqua quæ ad nos perueniunt, cetacea, præter Balænam facilè excedens: vt alterā (quæ minor erat) octingentarum librarum pondus, alteram verò plus mille libras excedere aliquando viderimus, maiorem pedes amplius quàm octodecim longam, crassam autem per mediū decem, & amplius: alteram porrò duodecim tantùm pedes longam, crassam autem pedes sex. Ambæ Delphino ita ac Tursioni similes, vt non solùm Marsuini nomē sibi vulgò vindicent, sed & pro Marsione publicè exponantur. Orca cute quasi corio integitur, admodum glabra, ac politissima, ad dorsum liuente, ad ventrem albicante. Pinnas habet vtrinque vnam, pusillas quidem, si cum corporis magnitudine conferantur, quemadmodum oculos etiam paruos; tertiam gerit alam, aliam fortè, in dorso erectariam, Delphini, ac Tursionis more, caudam lunatam, ac multum latam, vt mediam vlnam distenta excedat. Rostro est simo, sursum repando: cuius labri inferioris tanta est crassitudo, vt à superiore seiungatur, dum piscis pronus est, idque quadraginta truculentis dentibus armauit natura: quorum anteriores obtusi, & graciles, posteriores acuti, & crassi sunt. Cæterò Delphino similis est, masculusq. pudendum in medio ventre reconditum gerit: quòd si vnguibus primùm, deinde digitis exeras, duorum pedum longitudinem excedere comperies, in mucronem attenuatum. Fœmina pars verenda, ano vicina, muliebribus respondet, ad quam vtrinque ad duorum digitorum interuallum (quemadmodum Delphino, ac Tursioni quædam sunt foramina, in quibus mammarum papillæ delitescunt. Cæterùm de interna huius piscis anatome multa persequerer, nisi ea ad Delphinum, & Tursionem accederet, dempto liene tamen, qui contra ipsorum formam, vnico orbiculari globo in placentæ formam effictus, neque vllo pacto distincto similis est. Hactenus Bellonius. Ego Bellonij, & Rondeletij iconem reliqui, hanc sufficere lectori ratus etsi pinnis, quæ iuxta caudam sunt, & caudæ ipsius figura ab ijs differat. Toto tergore atra est, ventre ex albo roseo, ad latera ferè cærulea, cætera icon ipsa ostendit.

Magnitudo.
Cutis.
Color.
Pinnæ.
Oculi.
D
Cauda.
Rostrum.
Pudendum.
Partes internę.

Orca.



NATVRA. MORES.

Bellonius Orcam (suam puto) scribit retibus captam nihilo valentiorẽ esse quouis alio exiguo pisce, præsertim si cauda eius, inquit, impediatur. Pinnas enim habere nimis paruas comparatione suæ molis: itaque cum iuuare seipsum, & corpus suum aliqua vi impellere, aut iaculari nequeat, remanere infirmam, & si diutius reti detineatur, sub aqua suffocari, vt & alia propriè dicta cete, quæ pulmones habent, & respirant. Contra Rondeletius dentibus tradit Balænam persequi, hancq. cum mordet, veluti mugitum tauri à canibus comprehensi cogere edere: itaque nautas qui piscatus causa in nouum orbem nauigant: barbaros rogare, vel si liceat, imperare, ne Orcas lædant aut venentur, quoniam harum opera Balænas, Phocas aliasq. beluas capiunt. Orcas enim truculentis dentibus beluas alias impetentes, maris gurgites cogere relinquere, & ad litora confugere, illicq. sagittis telisq. alijs interficere. Ex quo, inquit, colligere licèt, verum id esse, quòd de Balænarum, & Orcarũ pugna *a* Plinius literis mandauit his verbis: *Balæna, & in nostra maria penetrant. In Gaditano Oceano nõ ante Brumã conspici eas tradunt, condi autẽ æstatis temporibus in quodam sinu placido, & capaci, mirè gaudentes ibi parere. Hoc scire Orcas infestã his beluam, & cuius imago nulla repræsentatione exprimi posset alia, quàm carnis immẽsæ, dentibus truculentæ. Irrumpunt ergò in secreta, ac vitulos earum, & fœtas, vel etiamnum grauidas lancinant morsu, incusęq; ceu Liburnicarum rostris fodiunt. Illæ ad flexum immobiles, ad repugnandum inertes, & pondere suo oneratæ, tunc quidem & vtero graues, pariendiuè pœnis inualidæ, solum auxilium nouere in altum profugere, & se toto defendere Oceano. Contra Orcæ occurrere laborant, seseq. opponere, & cautium angustijs trucidare, in vada vrgere saxis illidere. Spectantur ea prælia ceu mari ipso sibi irato, nullis in sinu ventis, fluctibus verò ad anhelitus, ictusq́. quantos nulli turbines volunt.* Olaus magnus in regionũ Septentrionalium descriptione inter alia diuersa marina monstra hanc quoque exhibet picturam pro Orca Balænam oppugnante, quam etsi ex pictoris potius arbitrio, quàm ex authoris sententia depictam ex aliorum similium piscium picturis conijcio, minimè mihi prætermittẽdam existimaui, vt scilicet & Olaum ostenderem in ea fuisse sententia, quòd Orca Balænam præ cæteris cetis insequatur. Cæterùm Orcam per fistulas plurimum quoq. aquæ effundere, ex hisce Plinij verbis clarissimè licet colligere. *Orca in portu Ostiensi visa est oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc ex ædificãte eo portũ, inuitata naufragijs tergorum aduectorum è Gallia, satiansque se per complures dies, aluum in vado sulcauerat, accumulata fluctibus in tantum, vt circũ agi nullo modo posset, & dum saginam persequitur, in littus fluctibus propulsa, eminente.* (alias emineret) *dorso multũ super aquas carinæ vice inuersæ. Pratẽdi iussit Cęsar plagas multiplices inter ora portus, profectusq. ipse cum prętorianis cohortibus populo Rom. spectaculum prębuit, lanceas congerente milite è nauigijs assultantibus, quorum vnum mergi vidimus reflatu belue oppletum vnda.*

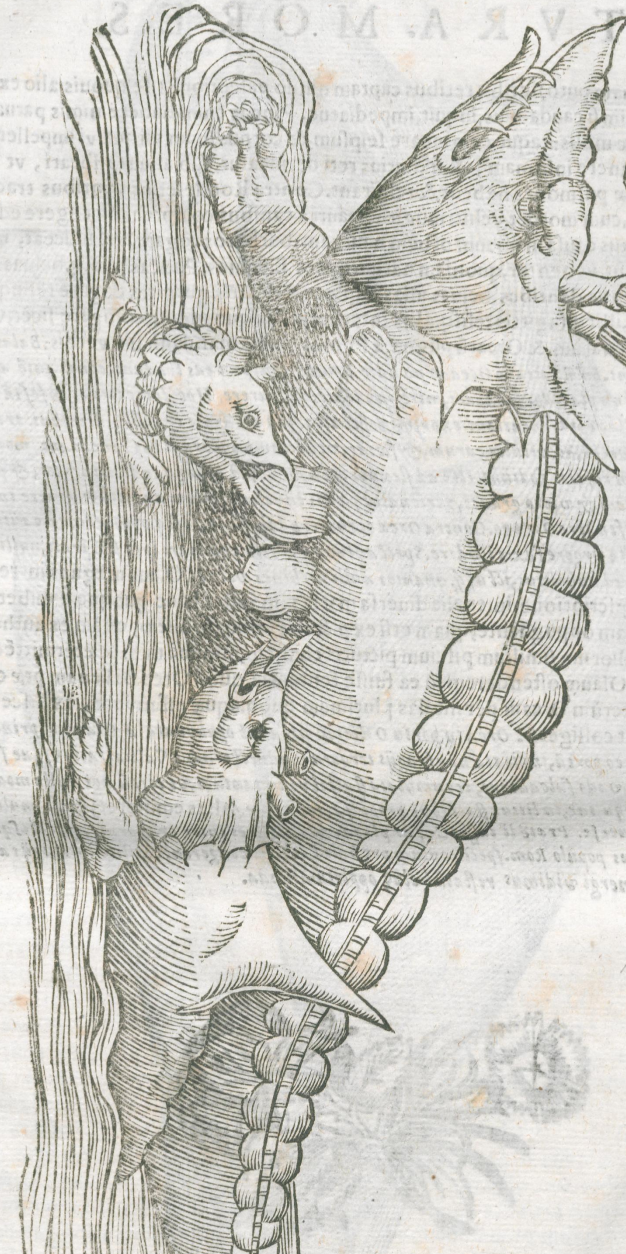
Virium robur.

a lib. 9. c. 6. Orcę, & Balena pugna.

Aquam multam effundere.

Orca à Claudio Cęsare oppugnata.

Orca Balænam morsu lacerans.



A

DE DELPHINO Cap. VII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Ordinis ratio.

DELPHINVS cùm in omne propemodum piscium genus dominetur, & non modò robore præstet, sed & formæ pulchritudine & celeritate excellat, ac denique mansuetudine amoreq; ĩ omni marino genere reliqua facile superet, iure omni optimè merito principem locum inter cetos sibi vendicabat, nec aliam ob causam nos Balænam prætulimus quam quod vulgus istiusmodi ingentis molis aquatilia Balęnas nuncupare solet. Apud Græcos nomen hodieque retinet, à vulgo enim δέλφινας effertur, ab antiquis δελφὶς vel δέλφιν, Latini Delphinem etiam dicũt, & Delphinum si adultus est, sin minus, Delphinulum, quem Græci δελφινίσκον. Negat Bellonius in Gallico suo libro, quẽ de Delphino alijsque diuersis maris piscibus edidit, in Oceano vllum piscem hoc nomine à piscatoribus agnosci, quamuis apud cæteras plerasquè Europæ gentes Delphini nomen audiatur: & Adrianus Iunius Delphinum Belgice exponit Meersvvyn, hoc est, Porcum marinum, quo nomine & à Gallis Oceani accolis vocari Rondeletius testatur, cùm ab accolis maris Mediterranei Delphin vel Dauphin appelletur, & à mediterraneis populis Becdoye, quòd prominentiore sit rostro, quasi anserino rostro piscem Britanni quoq. & Armorici seu Britones in Gallia Morhouch, idem quod Marsouin, idest Porcum marinum significante vocabulo dicunt. Anglorum Porpose ex porco & pisce compositum etiam nomen esse Gesnerus arbitratur: alij Purpose scribunt. Poloni Morska Svvinia eodem, vt putat, sensu nuncupat. Equidem apposite à plerisq. gentibus marinus porcus appellabitur, cùm sit animal pinguissimũ, terrestrique porco pinguedine lardoque non cedat, eidemq. interiora similia habeat, costas, iecur, intestina reliqua pleraque, Bellonius vero Marsouinum reuera Phocænam siue Tursionem esse testatur. Apud nos antiquum nomen retinetur, vti & apud Hispanos, quibus vnica etiam immutata litera Golfin vocatur. Albertus à nonnullis Berellos nominari ait, eò quòd ante naues aquam euomant. Nos vulgò Berillos dicimus lignea vasa, quibus iumenta vinum ferunt, vt ab his potius Berilli dicantur.

Delphis. Delphin.

B

Porcus marinus.

Berellus.

C

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESRIPTIO.

Ex cetis esse.

EX cetorũ genere Delphinum esse inter alios Aristoteles quoq testatũ inquiens: *Delphinus inter cete numeratur, branchijs enim caret, arteriam & pulmonem habet, itemq. fistulam à dorso, statim animal generat.* Et aliàs: *Natura omnium maxime animalium superflua peculiarisq. Delphino, & si quid aliud tale in cetaceo genere vel reliquo aquatili sit, vt Balena & quæcunq. fistulam gerunt: nam & terrestrium naturæ participãt recipiendo aere & aquatilium quod aquam recipiant, (in aqua degant.)* Duo eius genera circa Propontidem cognosci author est Bellonius citãte Gesnero, maiores scilicet & minores: Et in Oceano Indico maiores apparere, quã in mediterraneo testatur ex antiquis a Arrianus. Phocænæ, hoc est Tursioni similis, & vt b Aristoteles tradit, sed maior, & à complurib. illa Delphini genus esse existimatur: vt minus miremus Albertum qui Phocænã nobis pro Delphino descripsit, his verbis: Delphinorũ in mari multa sunt genera: Hoc autẽ quod frequentius videtur in mari, animal est nigræ pellis, caput habens breue, & dẽtes in ore cõtinuos sicut sunt molares porci. Caput enim breue Phocænę, non Delpino conuenit. Bellonius alias notas recitat, quibus inuicem differant, nimirum quòd Delphini lien compactus non est, sed in multos globulos distinctus, fellisq. folliculo, ac cæco intestino caret. quòd Delphini intestina multo graciliora sint, itẽq. epiglottis, quæ in palati foramẽ inseritur, triploq. minore sit pudẽdo, maiore corde, liene, hepate, pulmone, ac ventriculo, lingua quoq. multò longiore ob rostri prominentiã præterea Delphini dentes in inferiore maxilla semipedem longa, serratos & acutos, vtrinq. quadraginta, superioribus minores cõspicies. Tursionis verò obtusiores in latũ se diffũdũt, vt in pecudum anterioribus incisorijs cernere est. Cauda etiam lunata Delphinis apparet, Tursionib. laciniata, magisq. quadrangula. Denique Delphinus vt plurimùm gracilior est, magis tamen carnosus, ac minus pinguis. Quod modò ad formam & descriptionem Delphini attinet, Rondeletius diligentissimè cũ internas, tũ externas partes enumerauit ac descripsit, sed cum multæ earumq.

Magnitudine differunt.

a lib. 8.

b lib. 6. Hist. cap. 12

Caput.

Delpini & differentia.

D

Cauda.

Non eſſe incuruo corpore, vt pingi ſolet.

vſus cæteris quoq. cetis ſint communes, nos in deſcriptione cetorũ in genere de ijs egimus. Bellonius falli ait, qui tales eſſe putant Delphinos, quales ĩ antiquis marmorib. & numiſmatis quale hic depingitur, depictos vident, hoc eſt, repando dorſo incuruos atq. inflexos: id enim, inquit, ſtatuariorum ac pictorum libido effecit potiùs, quàm vt aliqua nos ad id credendũ ratio adducere poſſet. Verum quidem eſt, ingruente tempeſtate, dũ ſaltantes Delphini atq. ab vndis exilientes, in mare præcipites ferri conſpiciuntur, noſtros oculos fallere ſolere, atq. incuruum quiddam præ

Delphini duo incurui dorſo repando ex antiquiſſimo numiſmate, Geſner.



ſe ferre: ſed ea ratio geometrica, qua oculus ob motus celeritatem plerumque decipitur, quemadmodum ſi rectum lignum in obliquum præceps trudas. Quamobrem ſtatuarijs ac pictoribus hoc concedendum eſt, quibus Gallica etiam lilia longe ab ipſa natura diuerſa primùm configere placuit. Hoc tamen in antiquorum marmorum ac numiſmatum Delphinis placidiùs ferendum eſt, quòd dempta incuruata, figura, reliquum totius corporis naturã probè imitetur. Hæc Bellonius ſed Geſnerus reuera incuruare corpus eos putat, cũ ſaltu aliòue impetu ſe vibrant, nam cũ pinnas ad natandum binas tantũ habeant, vi & contentione corporis neruorum, ac muſculorum ſeſe quam cellerrime promouent, cumq. in perpetuo ferè motu & agilitate, ſint, ſiue per laſciuiã ludẽtes & ſalientes, ſiue piſces inſequentes venando, ſiue nauigia comitantes, plerunq. tales apparere arbitratur, præſertim cùm capite prominente (ſæpius autem emergit, & effert caput neceſſitate reſpirationis, aut etiam admiratione circumſpiciendi audiendiue aliquid) mox eo rurſus in gurgitem fertur pronus vrinatori ſe demergenti ſimilis. Vnde & κυβιστητῆρα cum Oppiano cognominati, & ἀρνευτῆρα apud Homerum, alios vrinatorem, alios Delphinum interpretari. Partim igitur hanc Delphini vrinãtis agilitatem & geſtum, partim, quia viuacior elegantiorque huiuſmodi eius figura, quã ſimplex & recta videbatur, curuum hoc animal pictores & ſtatuarios expreſſiſſe. Quamobrem & *b* Poetas pictorum exemplo curuos Delphinos dixiſſe putandum eſt. Ouidius:

Quãdo curuo corpore eſſe videatur.

b *Metam.* 2.

—Nec ſe ſuper æquora curui Tollere conſuetas audent Delphines in auras.

Roſtrum.

Plinius tamen repandum etiam ei dorſum tribuit: & antiquiſſimus author Pacunius animalia hęc *incurui ceruicum pecus* appellauit. Roſtrum eis ſimum, vnde & Simonis nomine gaudere Plinius tradit. Hinc Vlyſſem à Lycophone δελφινόσημον dictum volunt nonnulli, quòd (vt Philoſtratus ſcribit,) ſubſimus fuerit. Quanquam alij ſic dictũ interpretentur quòd in parma & annulo, (& enſe, Pierius Valerianus,) Delphinum inſigne habuerit, in memoriam Telemachi quem puerum mari illapſum à Delphinis ſeruatũ ferunt. Oris ſciſſura longa eſt, vt in Thunno, vt mirari ſubeat, cur Ariſtoteles, & Plinius Delphino os parte ſupina tribuant. Rictus latus eſt, quod & Ouidius meminit, inquiens.

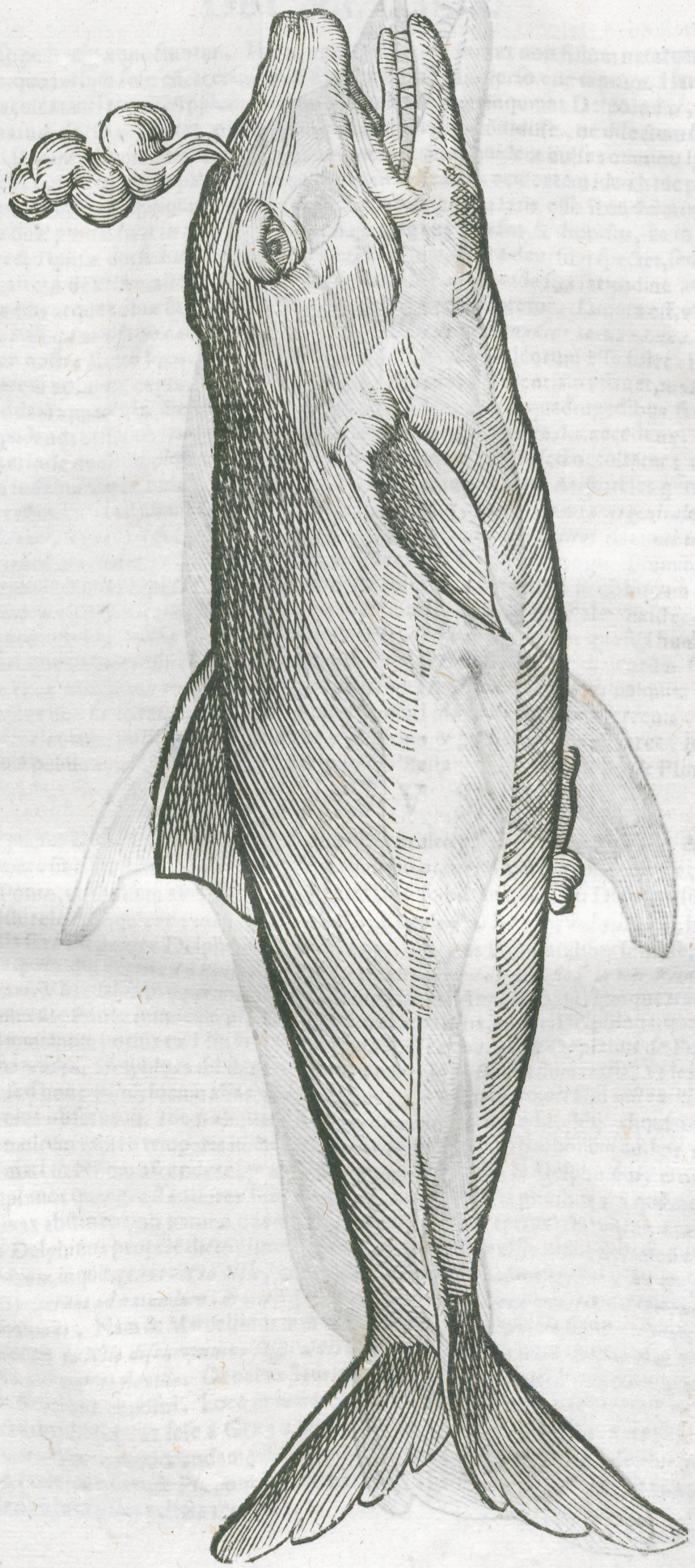
Os.

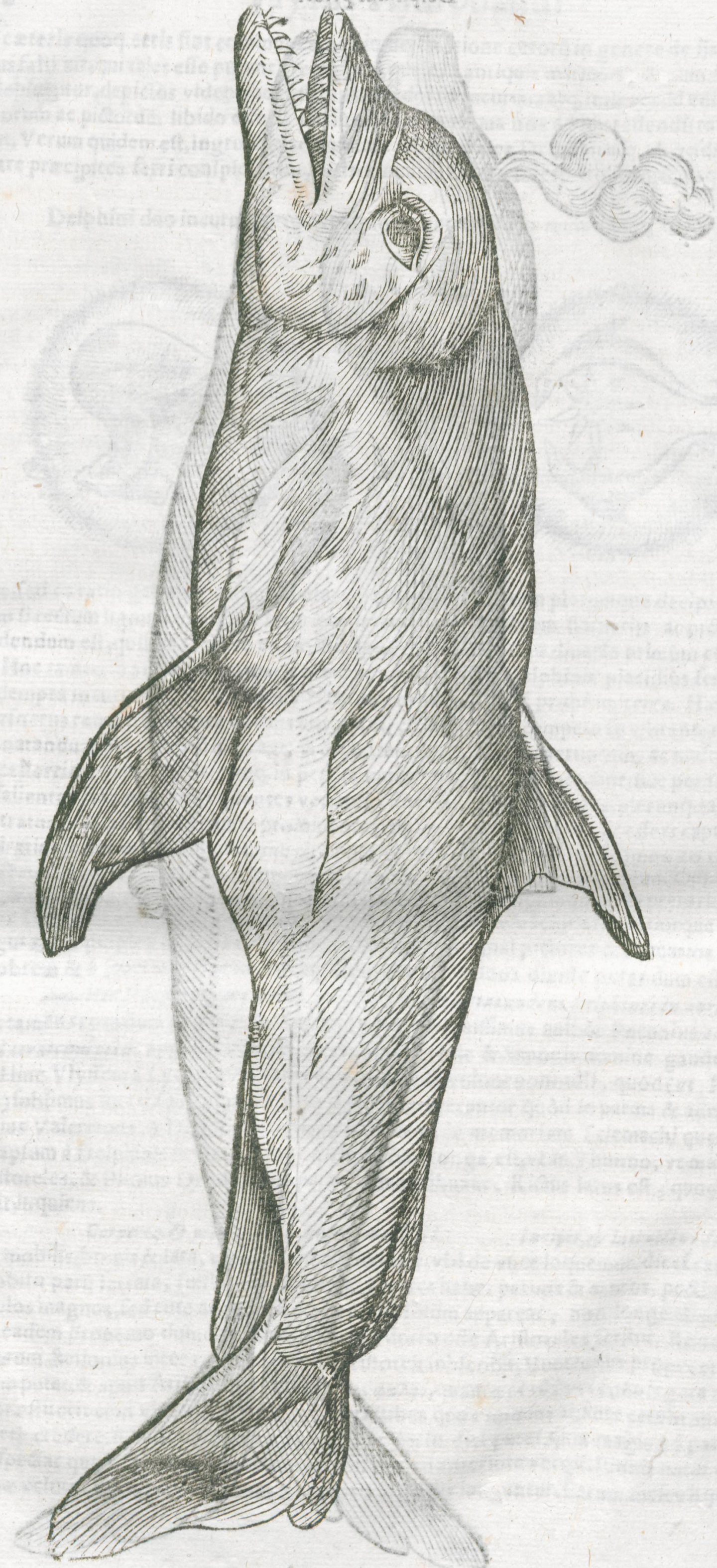
Corporeq. & preſſo ſpinæ curuamine flecti Incipit, & lati rictus ſunt.

Lingua. Dentes. Oculi. Fiſtulæ ſitus.

Lingua mobilis, breuis & lata, vt ex Plinio paulò infrà, vbi de voce loquemur, dicẽt canoſa, exerta, in ambitu parũ ſerrata, ſuillæ non abſimilis. Dentes habet paruos & acutos, pectinatim coeũtes: Oculos magnos, ſed cute adeo tectos, vt pupilla ſolùm appareat, non longè ab oris ſciſſura, quin in eadem propemodum linea ſitos. Fiſtulã à dorſo eſſe Ariſtoteles ſcribit, Rondeletius ante cerebrum Bellonius inter oculos. Plinius Ariſtoteli ſubſcribit, Vuottonus prope cerebrum habere eam putat, & apud Ariſtotelem πρὸς τὸ ἐγκέφαλον, quàm πρὸ τοῦ ἐγκεφάλου legere mauult: cæterùm præſtiterit cum viris doctis & oculatis teſtibus quos nominaui, ante cerebrum inter oculos habere credere. Rondeletius ideo à veteribus dorſo dici putat, quia magis ad partem poſteriorem ſpectat quam in Balæna, in qua magis, inquit, ad anteriora vergit. Pinnis natat duabus validis, quæ veluti hominis brachia cum omoplatis articulis iunguntur. Earum muſculi quatuor robuſti

Pinnæ.





A busti dorso pectoriq. annectuntur. Hæ in ventre sunt, ita sitæ vt non solùm natatum, sed etiam vt motum, quo sursum sese effert respirandi causa, adiuuent. In dorso vna tantùm. Hanc veterum nonnulli aculeatam faciunt, Appion, Plinius, & Pausanias, dum inquiunt Delphinum, vt puerum à se adamatum dorso reciperet, pinnæ aculeos veluti vagina cōdidisse, ne dilectum sibi corpus laceraret. Verùm falsum id esse sensus ipse conuincit, quandoquidem nullas omnino spinas, neque aculeos in vlla corporis parte Delphin habet: nisi dicamus aculeatam ideo hanc pinnam vocasse propter duritiam, qua puerū lædere potuisset, nam rigidam satis esse Rondeletius attestatur. Aliæ duæ pinnæ sunt in cauda, quarum etiam magnus est vsus, & diuersus, ac in alijs situs. Non ex recto spinæ dorsi ductu oriuntur, vt altera sursum, altera deorsum spectet, sed ex caudæ lateribus, altera dextram, altera sinistram partem versus, ita vt cauda sua latitudine aquam verberet. Vis eius atque robur in prouerbiū abijt, quod suo loco referetur. Lunata est, vnde Ouid.

Pinnā dorso non esse aculeatam.

Cauda.

—*Falcata nouissima cauda est* *Qualia dimidiæ sinuantur cornua Lunæ.*

Icon tamen nostra altero loco exhibita caudam ostēdit, qualis Galeorum esse solet. Ego vtrāq. iconem parum accuratè expressam arbitror. Quòd ad sexus differentiam attinet, masculo foramen quoddam apparet in medio ventre, è quo pudendum exerit quadrupedibus ferè simile:

Sexus distinctio.

B fœminæ pudendi orificium ano vicinum est, etiam ad terrestria animalia accedens. Maris pudendum perinde quasi hominum arrigitur: non tamen semper patet, sed occultatur; cùm autem ad coitum inflammantur, extrà eminentem proferunt: atque ita fortè Aristoteles genitale foris esse dixit testes intus ad aluum necti: nam alias etiam inquit, *Delphino meatus genitales ad spinæ locum adhærent, testes veri sub aluo latent. Testes intus habet vltima conditos aluo: nec meatus, sed penem pertendentem habet, vt boues.* Sunt autem testes teste Plinio prælongi. Fœminæ teste eodem binas in ima aluo papillas tantùm gerunt, nec euidentes, & paullò in obliquum porrectas. Sed Aristoteles, cùm mammas suas non parte superiore, sed prope genitale dixisset continere, papillas quadrupedum modo cōspicuas habere negat, sed velut alueolos quosdā humoris duos esse ait, vtroque de latere singularem, è quibus lac, inquit, fluit, quod ore catulorum sectantium parentem excipitur, idque iam à nonnullis perspectum est. Vulua ceruicem palmum vnum longam habet: ea deinde in ramos duos distribuitur, veluti in quadrupedibus terrenis videre est: testes ad vteri cornua positi, pudendum inter vmbilicum, & podicem. Felle caret, idque solus inter ea quæ pulmonem habent, & mare excipiunt. Testantur id Aristoteles, & Plinius.

Partes genitales.

Mamma.

Vulua.

LOCVS.

C OPpianus Delphinos, & circa saxosa litora, & in alto pelago degere scribit, & nusquam mare sine Delphinis esse. Apparetq. omnino omnium marium piscem esse, nam & in Ponto, vbi nullum animal nec est, nec intrat piscibus maleficum, Delphini sunt, vt testatur Aristoteles, inquiens: οὐδὲν ἐστιν ἐν τῷ Πόντῳ θηρίον ἔξω δελφίνος καὶ φωκαίνης, hoc est, in Ponto nulla fera est præter Delphinos, & Phocænas: quamuis Plinium aliter sensisse, vel legisse appareat, vtpote qui vertit: *In Pontum nulla intrat bestia piscibus malefica præter Vitulos, & paruos Delphinos.* Vbi rursus pro paruos paucos reponerem ex Ammiano, qui quoque tradit nullam beluam immeare Ponto inimicam piscibus, extrà quàm paucos, inquit, Delphinos, quamuis Hermolaus Ammianum potiùs ex Plinio restituendum censeat, verùm & Oppianus de Ponto Euxino scribens παύρους Delphines ibi degere ait, idest paucos, & faciles numeratu, vt lexicographi exponunt, sed hunc Plinij locum aliàs ventilabimus. In Adriatico mari non nisi rarissimè etiam capi Bellonius obseruauit. Idem aliquando aquas dulces intrare tradit, ibiq. aliquandiu piscib. pasci, non multum tamen temporis immorari, & Aristobulus apud Strabonem author est nullum piscem ex mari in Nilum ascendere, præter Mugilem, Trissam, & Delphinum, crocodilorum

Omnium marium piscem esse.

Vbi rari.

Aquas dulces intrare.

D metu: Delphinos quia præstantiores sunt, Mugiles, quia à Porcis piscibus (à quibus crocodili propter spinas abstinent, ob naturæ quendam consensum secus terram ducuntur. Cæterùm vti hic reuera Delphinos propriè dictos intelligi non dubito, ita de alijs loqui Solinum etiam arbitror: *Delphinum, inquit, genus est in Nilo, quorum dorsa serratas habent cristas. Hi Delphines crocodilos studio eliciunt ad natandum, demersiq. astu fraudulento, tenera ventrium subternatantes secant, & interimunt.* Nam & Marcellinus non Delphinos, sed Delphinis similes vocat, inquiens: *Crocodili quidam in Nilo disrumpuntur fossis aluis mollibus certis ferarum dorsualibus crustis quas Delphinis similes nutrit fluuius.* Generus Sturiones esse conijcit, quod tamen mihi minimè videtur, vt in Sturione exposui. Loca immutare, nec in eodem semper mari hærere vero non est dissimile, scribitq. Bellonius sese à Græcis, qui circa Propontidem habitant, accepisse, Delphinos etiam instar aliorum, quorundam, piscium migrare, è mari mediteraneo videlicet Septentrionem versus, Helespontum, & Propontidem emetiri, & Euxinum ingressos certo tempore immorari, tum denuò loca prius relicta repetere.

Delphinorū in Nilo duo genera.

Migrare.

NATVRA.

NATVRA. MORES.

DElphinus teste Philosopho tantùm carniuorus est. In minores pisces cùm cibum inquirit, quàm maximè, & crudeliter grassatur, eorumq. longam, & latam fugam facit, omnesque maris meatus timore implet: nimirum optimum quemque diripit, & prædatur. Habetque quæ ceu adulatrices venationem comitantur Cephos aues, quæ ab illis occisorum piscium sanguine pascuntur, vt Oppianus scribit. Impetum eius in pisces, pisciumq. timorem elegantissimè tetigit Papinianus nono Thebaidos, his versibus:

Delphini comites.

Delphini impetus in pisces.

Qualis cæruleis tumido sub gurgite terror *Piscibus arcani quoties diuexa profundi*
Scrutãtẽ Delphina vidẽt, fugit omnis in imos *Turba lacus, viridesq; metu stipantur in algas*
Nec prius emersi (emergunt fortè) *quàm summa per æquora flexus*
Emicet, & visis malit certare carinis.

Ad eundem impetum, ac grassationem quoque respexit *a* Silius, inquiens:

a Lib. 15.

——rabidi ceu belua ponti
Per longum sterili ad pastus iactata profundo *Cum procul in fluctu piscem male saucia vidit*
Aestuat, & lustrans nantem sub gurgite prædam, *Absorbet latè permixtum piscibus æquor.*

Visu valere.

Visus enim ipsi acutissimus, ita vt piscem etiam sub lapide, vel in cauerna aliqua latitãtem ab eo videri Oppianus referat. Cùm itaque in piscium nationes ita dominetur, vt ne intueri ipsum, nedum appropinquare ad ipsum audeant, Aristoteles τὸ θηρίον, Plinius maleficam bestiam nominarunt. Iidem velocitate omnia animalia superare testantur. *Velocissimum omnium animalium*, inquit Plinius, *non solùm marinorum, Delphinus est, ocyor volucre, ocyor telo: Nam cùm fame concitati fugientem in vada ima piscem, diutius spirituum continuere, vt arcu emissi ad respirandum emicant: tantaq; vi exiliunt, vt plerumq; vela nauium transuolent saltu.* Idem ex *b* Aristotele recitat Aelianus, additq. & causam conari adferre huiusmodi: Quemadmodum enim vrinatores animam continent, sic illum primùm spiritum comprimere, deinde corpus sicut sagittam neruo expulsam iaculari: nam spiritus, ait, intus compressus & illum, & vrinatores compellit, ac iaculatur. *c* Philosophi verba sunt: *Omnium tum aquatilium, tum terrestrium animalium velocissimi mihi videntur esse Delphini: Supersiliunt enim nauigiorum magnorum malos: quod maximè faciunt, cũ piscem quempiam cibi causa persequuntur: tunc enim si is fugit, ad fundum vsque fame vrgente insequuntur: quòd si longior fuerit reuersio spiritum continent, quasi spatium apud se reputantes, & conuersi sagittæ modo feruntur, celerrimè itineris longitudinem emetiri volentes respirandi causa, quo impetu nauigiorũ, quæ fortè illic fuerint, malos superant. Hoc idem vrinatores faciunt, cùm se in profundum demiserunt: pro viribus enim conuersi enixiùs efferuntur vt spirent.* Oppianus quoque admirabilem hanc velocitatem, velocissimis animalibus assimilat, inquiens equis liberis velocissimis solam fortè Aquilam aut Circum in aere volantem, aut in aquis natantem Delphinum contendere posse. Eandemq. Bellonius seipsum in mari obseruasse scribit, & nauem pleno velo, & ventis secundis ocyssimè inuectam, Delphinos celeritate vincentes animaduertisse tradit. Hic verò velocitatis causam esse existimat non pinnas, quæ, inquit, ad tanti corporis molẽ exiguæ sunt, sed corporis dũtaxat pondus, nam si pinnarum, inquit, magnitudo promoueret velocitatem, Hirundinem piscem paruum, cuius pinnæ tamen nihilo, quàm Delphini maiores sunt, celeriorem esse oporteret: cæterum rectiùs vires, & corporis robur, agilitatemq tam celeris natatus causam statuisset, cõiunxi autem robori agilitatem, quoniam illud per se sufficere non videtur, nisi accedat agilitas, quæ simul cũ robore in tendinibus, & neruis maximè posita est. Sicuti verò tam citus veloxq. natatus ad pisces persequendos ipsis est vtilissimus, ita contrà nonnunquam pernitiem eis adfert, id quòd potissimũ accidit, cũ velociores pisces, vt Mugiles persequũtur: cum.n. citatum cursum inhibere non possunt, in terrã vsque sæpenumerò impelluntur, & præda hominũ fiunt. Aristoteles, & Plinius interdum incerta de causa in terram efferri scribunt. Sunt qui id sepulturæ desiderio facere eos credunt quasi nefas esse Delphini putẽt, maris regem insepultum putrescere, aut piscium escam fieri. Cæterùm vel asilo infestati id faciunt, id quod Rondel. obseruauit in vno, qui in litore iacebat, vel cùm nimio strepitu piscatorum eis insidiantium grauantur, vt Arist. scribit. *d* Plinius tellure tactas mori ait, apparetq. veterum plerosq. ita censuisse, nam & Ouidius inquit.

b lib. 12. cap. 12.

c Lib. 9. hist. cap. 48.

Equorum Ibereorum velocitas.

Velocitas eiusq; causa.

In terram ferri & quare.

d lib. 9. c. 8.

Quam postquam bibulis iniecit fluctus arenis, *Vnda simul miserum vitaq; destituit.*

Et Pierius Valerianus hinc Horatiũ credit dixisse, *Delphinum syluis appingit.* Sed hoc falsum esse ostendit Arist. qui Delphinum testatur extra aquam diu viuere posse mutientem, & anhelantem, modo cæterorum spirantium. Aristoteli subscribit experientia. Dummodo enim aere fruantur diutius extra aquam, quam intra aquam, si prohibeantur respirare (nam & retibus inclusi ali-

An tacta terra moriantur.

quando

A quando ſuffocantur (nõ pauci obſeruarunt. Geſnerus Arimini captũ tres dies in terra vixiſſe affirmat, & Rondeletius viuos a ſuis (Monſpelienſibus, Lugdunum vſq. aliquãdo deportatos eſſe. Adhæc maiorem ferè ipſis aeris quã aquæ neceſſitatem eſſe ex ſomno quoq. eorundẽ docemur, *Delphinus dormiens* (inquit d Plutarchus) *à ſummo per altum dimittitur, tantiſper dum in vadum impingat, ſolumq. ſentiat; Hic excuſſo ſomno; ronchoq. adito ad ſummũ rurſus meat, rurſuſq; demittitur, ac pronus fertur, motu quodam mirabiliter compoſito quietem captans.* Sed clarius Ariſtoteles. *Edita per ſumma æquoris fiſtula, reſpirationis cauſa, dormiũt: & iam Delphinũ ſtertentẽ etiam nonnulli audiuere.* Idem coniugatim mares cum fœminis degere ſcripſit. Apud Plinium cùm ait: *agunt verè coniugia*, quidam ferè legunt, eamq. lectionem probat Geſnerus, ego nihil mutauerim, nam & Solinus qui pleraque ex Plinio tranſcripſit, quoquo eant, coniuges euagari tradit. Haud tamen inde colligere licet, niſi bimatim natare, nam & alias gregatim natant, nunquam verò, ſolitarij. Cùm gregatim natant, mirum ordinem ſeruare dicuntur, & in eo incredibilẽ in ſuum genus, maximè verò in fœtus ſuos amorem: Ex ætatum ratione diſpoſiti, gregatim (inquit e Aelianus) natant: etenim per paruuli etiamnum ex ætate infirmi in primo ordine locãtur, hos natatione proximi ſequuntur qui ſunt confirmata ætate. Nam Delphinus cùm catulorum ſuorum amantiſſimum animal eſt, tũ

Aeris neceſſitas.
Vt dormiat.
d *lib. Vir. animal.*
Coniugatim ire.
Ordo in natatu.
e *lib* 10. *cap.* 8.

B de ijs vehementer metuens, diligenti cuſtodia eos conſeruat: ac nimirum ſic natant, vt tanquã in militari cuneo alij in prima acie, alij ſecunda, alij tertia cõſtituant: natu minimi antè prænatant, poſt verò hos fœminæ ſequuntur, deinde mares extremum agmen ducentes, filiorum & vxorum natationem inſpiciunt, atque obſeruant. Quid ad hos Neſtor bone Homere? quem ais ad inſtruẽdas acies principium ſuæ ætatis præſtantiſſimũ fuiſſe? Hæc ille. Oppianus quoque non ſolũ gregatim natare ſcribit, minoreſq. præcedere & maiores ſubſequi, ſed neq. recedere ab eis, nõ magis quàm à teneris agnis paſtores. Teſtantur & Ariſtoteles & Plinius magnã erga gnatos charitatẽ eſſe: nã & lacte prius nutrire eos, & geſtare infantia infirmos. Solinus addit teneros in faucibus recipere, ſed hoc verum eſſe aut fieri poſſe Rondeletius negat, propter roſtri & gulæ Delphinorum anguſtiam & catulorum magnitudinem. Id tamen etiã teſtatur Oppianus, & Geſn. authoritate Ariſtotelis admitti poſſe putat, ſi catulos ore tantùm ab eis geſtari interdum, non penitus includi intelligamus. Quod ſi ex natis aliquem vel capi, vel occidi contingat, illum vbique miſera & mœſta mater ſequitur, vt idem Oppianus refert, nec vſquam deſerit: alterum interim ad hũc incolumem, à ſe propellere & vt fuga ſibi conſulat, hortari videtur: ſaucio verò adeò adhæret, vt nullo modo abſterreri, ne ictibus quidem, aut diuelli ab eo queat: itaq. ſimul cũ filio capitur & oc-

Amor in prolem.
An fetus ore accepiant.
f *lib.* 1. *cap.* 18.

C ciditur. Hinc longe maiorem Delphini in ſobolem amorem quam mulierem f Aelianus oſtendit, quandoquidem illi mortuo nato ſuperuiuere nolunt, hæ verò licet liberorum ſuorum ſtudioſæ ſint, mox mitigata triſtitia, in doloris obliuionem veniunt. Non minorem erga parentes pietatẽ eſſe ajunt: Tradit Ioan. Tzetzes eos ſenio confectos alere, & natationẽ ipſorũ corporis ſui viſu promouere. Quin totam ſuam nationem miro proſequũtur amore, cuius Thraciæ vrbs, cui nomẽ Aenos eſt, præclarum teſtimonium dare idem g Aelian. refert, nã cũ fortè eueniſſet, Delphinus vt vulnere accepto, non mortifero quidem, ſed ſanguinẽ mittenti caperetur, reliquos nõ cõprehenſos, id ipſum vt ſenſerunt, maximis ſaltibus ad portum gregatim profectos, probè ſtudiũ ſuũ captiuo nauaſſe tradit: piſcatores igitur de ſuis periculis pertimeſcẽtes, captiuũ deſeruiſſe. Itaq. Delphinos natu maiores, tanquam ſocium quendam homines genere ſe contingentem, ſic triſtes perrexiſſe illũ comitari & magno ſtudio ſubleuare, cùm vel homines ipſi cum intimis & neceſſarijs infelicibus ſuis ſtudium & curam, inquit, perrarò communicare ſoliti ſint. Simile quid etiam recitat h Ariſtoteles inquiens: *Fertur etiam Delphino apud Cariam capto atque ſaucio, ingentem reliquorum multitudinem conueniſſe ad portum, immorataamq. donec piſcator dimiſerit eum quem ceperat, tum omnes ſimul recepto captiuo rediſſe.* Alicubi conſpectum quoque eſſe ſcribit Delphinorũ gre-

Pietas erga parentes.
Amor erga ſuum genus.
g *lib.* 5. *cap.* 6.
h *li.* 9. *Hiſt cap.* 47.

D gem; maiorum & minorum promiſcuũ poſt quem duo quidam paullò poſt viderentur Delphinulum defunctum labẽtem in imum ſubire, & in ſumma pelagi dorſo euehere, quaſi miſerantes, ne ab aliqua belua deuoraretur. Aelianus verò eundem i Ariſtotelem teſtem citans; Delphini, inquit, etiam mortuorum memoriam non abijciunt, & eos quibuſcum conſuetudinem viuis habuerant extinctos quoque non deſerunt. Itaque ſui generis cadauera ſubeuntes, ad ſummam aquam alleuant: tum ad continentem (velut funere illos efferentes, hominibus ipſos ſepeliẽdos tradũt: poſt verò ſequitur magna Delphinorum multitudo, tanquam funeri operam dantium, atq. in extinctos honorem conferentium, aut certè eos ab impetu aliarum beluarum ne deuorent, defendẽtium. Oppianus verò mortẽ ſuam præſagire eos dicit, & ad littus ſe recipere, vt ĩ terra expirẽt, & vel ab homine aliquo, vel inducta maris æſtu arena ſepeliantur, ne principem marinorũ animãtium inſepultum iacere quiſpiam videat. Iam verò vt ſuorum cadauerum curam habent, ita & humana inhumata eſſe non patiuntur. Pluribus enim Plutarchus in conuiuio ſeptem ſapientũ tradit Heſiodi à latronibus interempti cadauer, cùm in mare inijcerentur, à Delphinis ſuſceptũ & ad

i *lib.* 16. *cap.* 6.
Mortuos ſepeliunt.
Mortem præſagiunt.

Rhium

Rhium Molyeriam exportatum fuiſſe. Quod ſi verum eſt, nec illud mirum eſſe debet, quod Plinius ſcribit, Delphinum hominis amicum animal eſſe, nec hominem expaueſcere vt alienum, obuiam nauigijs venire, alludere exultantem, certare etiam, quamuis, plena prçterire vela. Eleganter Ouidius:

Hominis, vt homo eſt, amicũ eſſe. k lib. vtra animal.

> *Vndiq. dant ſaltus, multaq. aſpergine rorant, Emerguntq. iterum, redeuntq. ſub æquora rurſus:*
> *Inq. chori ludunt ſpeciem, laſciuaq. iactant Corpora: & acceptũ patulis mare naribus efflãt.*

k Plutarchus gratam Dijs Delphini humanitatem putat, quod ſolus hominem hoc quidem ſolũ nomine diligit, quia ſit homo, cùm cæterorum quæ per continentem degunt, vel nullum, vel quę manſuetiora ſunt tantum, canis, equus, elephas nutricatores modò & familiares colant ſuos: & Hirundines dum vmbra & opportunitate neceſſaria potiantur, commigrant cohabitatq. nobis, per cætera hominẽ velut beſtiã fugere & auerſari ſoleant. Delphinis verò longè quàm cæteris ſecus illa ſummis Philoſophorũ tantoperè deſiderata, ſordibus omnibus, omni fraude carens amicitia, ſolis cũ homine natura intercedat. Nam qui haud vllius vlla in re mortalis opus habẽt opera, benigni omnibus, omnibus amici, etiam opem tulere, inquit, multis. Scribit Bellonius nautis ſonum aliquem, ſibilumue edentibus, diutiùs circa naues immorari, cumque ad naues accedunt, ſonitum euidentem ex fiſtulis earum propter reſpirationẽ multo tempore ſuppreſſam audiri. Eodemque referente hodieque perſuaſio quædã vulgaris eſt non inter Græcos ſolùm, ſed Italos quoq. præſertim Venetos nautas, ſi quiſquam coorta tempeſtate in naui ipſorum inueniretur, qui aliquãdo occidiſſet Delphinum, omnes circumquaq. Delphinos collectum iri, vt naui pernitiem moliãtur in vltionem eius qui Delpinũ peremiſſet. Itaq. religioſè eis lædendis aut etiam ſi alius interemerit, in cibo ſumendis abſtinent. Contra verò, homines eorũ generi innoxios ab ipſis amari putãt ideoq. comitari eos naues, præſertim in periculis à tẽpeſtate, vt ſi opus eſſet, naufragos ſeruarẽt.

Cur Delphinus ab hominibus non occidatur.

Vulgus piſcatorum ait Delphinum Balænæ comitẽ eſſe & iter præmonſtrare, quod veteres Muſculo tribuerunt. Quam opinionẽ indè ortam arbitratur Rondeletius, quod vbi Balænæ ſunt, ibi Delphini & Lamiæ (Canes frequentes ſint, à quibus Balænæ dilacerantur. Quomodo verò Delphini nauigationis duces ſe præbuerint, illuſtres narrant hiſtoriæ à Plutarcho his verbis: *Dictynnæ Dianæ & Delphinij Apollinis aræ templaq. per Græciam multa paſſim ſunt. Enimuerò quem locũ ipſe ſibi deus peculiarẽ elegit, cum Cretenſium poſteri Delphino duce tenuerunt. Neque enim quod fabulãtur quidã, ſumpta Delphini ſpecie deus ipſe, ſed ab ipſo Delphinus miſſus perq. mare curſũ dirigens, claſsẽ perduxit Cyrrham. Iis etiam quibus à Ptolomeo Sotere Sinopi relictis, Serapidis & Dionyſij reuehendi negotium datũ fuerat, ventorum vi præter animi ſententiam, ſupra Maleam abreptis & iam à dextra Peloponneſum habentibus, ac ob id perturbatis triſtibuſque, Delphinum ante proram conſpectum narrant, veluti vocantem, ac ducem ſe in ſtationem quandam leni curſu præbentem illos verò deuia iam nihil ſolicitos tantiſper prænatantem, viamque monſtrantẽ ſecutos, dũ conſtituerentur Cirrhæ.* Habere item cũ piſcatoribus ſocietatẽ creduntur.

An Balęna iter pręmonſtret. l lib. Vtra animal. Nauigationis comites eſſe.

Societas cũ piſcatorib.

Refert Oppianus ex Gillij verſione ſeſe audiuiſſe piſcatores Euboicorum hominum pariter ęqualiterq. cũ Delphinis piſces quos ceperint, communicare: ad huiuſmodi autem piſcationem tempeſtatum quietem opus eſſe: id quod ſi acciderit, tum de prora laternas quaſdam piſcatores ſuſpendere, quæ etſi intra ſe ignem habeant, ſic tamen lucẽ tranſmittere, vt ignis quidem obtegatur, lumen verò tranſluceat, piſcibus ſplendor timorẽ faciat, & moleſtiam afferat, ideoq. inſidiarũ ignoratione obſtupeſcentes quid ſi velit quod vident, appropinquare aggredi, cauſam tantã ſui timoris cognoſcere ſtudentes. Huius rei cõſideratione perterritos, aut ſaxum quoddam ſtare frequentes cũ tremore & metu, aut ad litus impulſos exilire, ſic obſtupefactos, vt de cælo tacti eſſe videantur, facileq. iam ſit tridente percutere. Delphinos cum ignẽ à piſcatoribus incendi animaduertunt, ſeipſos ſtatim ad ſubſidiũ ijs ferendũ comparare. Et illos quidẽ ſenſim & pedetentim remigare: eos verò formidine exterrentes impellere piſces, eorumq. effugia reprimere, ne elabi queant: Eos igitur & ex Delphinorum natatu & piſcatorũ remigatione vndiq. in anguſtias compulſos, quòd ſentiant ſibi nullũ ex tantis anguſtijs exitum patere, idcirco ſtare & manere: hinc effici, vt eorum magnus numerus capiatur. At cùm Delphini velut repetentes communis laboris remuneratiõe ſibi debitam ex illa piſcatione, eò procedunt. Quib. prędæ auxiliatoribus ſi cũ fide & grato animo piſcatores æquabilitatẽ diſtribuant, perſuaſum his haberi, qui in re maritima verſantur, rurſus ad piſcandũ, etiã ſi minus inuitentur adiutores fore: ſin autem piſcatores prædam cũ his communicare omiſerint, hoſtes experiri, quos antea amicos habuerant. Quomodo & in Mugilibus capiẽdi in Narbonenſi Gallia hominib. ſeſe ſocios præbeãt, ex Plinio in Mugilum hiſtoria recitauimus. Cæterùm quamuis Delphinos piſcatoribus auxilium ferre tanquã de induſtria veriſimile quidẽ videri poſſit, cùm ingenio intellectuq. carere minimè videatur, vt modo oſtendetur, nihilominus Bellonius fortuitò id euenire exiſtimat, diuerſis in locis & portubus maris hæc obſeruaſſe ſcribens, & cum amico quodã ſuo homine induſtrio ſæpè in diuerſis inſulis Illyriæ aut Græciæ magna cũ voluptate ſpectaſſe Delphinos, qui modò gregat

Non ſuopte ingenio ſed fortuito piſcatoribus auxiliari.

modò

A modò bini, mas, & fęmina coniugati venantes, postquã minores pisces ex diuersis partib. maris, vbi liberiùs vagabantur, in angustiam aliquam, aut locum minus profundum complures compulissent, impetu tandem in eos grassari, & obuijs quibusq. promiscuè pasci. Quòd si in confertos Celerinorum, aut Sardinarum greges inciderint, immodica helluatione, capita tantũ expetentes, reliquo corpore neglecto, detrimentum ingens populando afferre: Itaque magnum sæpè confectorum piscium numerum in æquore fluitare. Esse qui irruentis Delphini impetu consternati perplexiq. in aerem quantum possunt, exiliant, vnde tam denso agmine in mare relabãtur, vt pluuiam repręsentent: itaq. partim ab auibus Laris, & alijs qui turmatim Delphinos sequuntur, deuorari in aere, partim in mari à Delphinis: partim etiam si piscatores adsint, vel manibus, vel retibus capi. Sic Delphinos venari manè, vt ientaculum sibi parent, sic in meridie, vt prandeant, sic vesperi, vt cænent, totos ferè dies venando occupatos. Quamobrem non temerè à piscatorib. amari, quoniam pisces vndequaq. in retia ipsorum compellunt. Pro quo beneficio hanc gratiã eis rependere piscatores, ꝙ nunquã eos offendunt, & retib. etiã inclusos liberant: in Gręcia videlicet, & ijs locis, vbi Delphinis vesci religio est. Eundem verò amorem quem erga nos, ac potissimũ pueros habent, diuersę veterũ, siue historiæ, siue figmenta indicant. Hinc ἱερὸς ἰχθῦς,

B & παιδεραστής, & φιλάνθρωπος cognominatur, & à multis etiã frater hominis: Nec aliam ob causam homines aliqñ fuisse dicuntur, & à Dionysio in pisces mutari, vt Oppianus fabulatur. Fit verò etiã ꝙ inde malè apud aliquos audiant. Socion. n. Philosophus ait, Delphinum adulatorẽ esse, qui nimirum ciborum reliquijs, quę à nauigantib. affatim in mare proijciuntur, allecti comiterq. accepti saturatiq. natantes quamdiù affatim vnda subest, ac suppetit, officiosè comitantur, in siccum verò littus nunquam excedunt. Sic adulatores quamdiu tranquillitas affulget, permanent, amicos in hoc vitæ cursu dum plana faciliaq. & prospera omnia sunt, adeunt, deducunt, colunt: cùm verò scrupea difficiliaq. acciderint, statim abscedunt. Scribit Plin. nomen Simonis omnes miro modo agnoscere, malleq. sic appellari, quod quidem ipsum non esse fabulam Gillius se expertum esse asserit, cũ ad Antipolim vrbem prouinciæ Narbonensis nauigaret, & Delphinũ vel longinquo interuallo contenta voce Simonem appellaret: confestim. n. propè accessisse, vt manibus, inquit, attingere potuissem. Atqui longè maius est, quod de intelligendi prudentia eorum Aelianus narrat, videlicet simul vt in retia Delphinus incidit, statim primò quidem quietè, & liberè manere, neq. omninò fugere meminisse, sed & epulari, & alios secum captos depasci, & tanquam huic indiciũ esset cõuiuium, ex ijs exsaturari. Deinde cùm se extrahi, atq. ad litus appro-

C pinquare intelligit, dentibus, lacerato reti, è seruitute liberari. Iam si quando piscatores posteaq̃ captiui Delphini narȩs holoschęno iunco traiecerint: quodam obsequio atque indulgentia eum ex potestate idcirco demittant, seruituteq. liberent, vt hac notionis nota iniusta, si iterũ capiatꝛ, aptiora det indicia, se alias captum, & seruatum fuisse: eum velut indicium, & notã pristinæ captiuitatis veritum, non amplius ad sagenam appropinquare. Eandem quidẽ etiã prudentiã recitat *m* Plutarchus, sed quod si fuga euadere primùm capto non datur, periculi tñ nihil esse ait: iunco quippe circa collum insito signare, dimittereq. rursus: deprehensum postea verberibus, futuræ cicatricibus agnitum, castigare: sed hoc rarò accidere: nam venia data, vitaq. simul restituta, plerosq. omnes in posterũ cõtinere se, ac ab iniuria facessere. Cȩterũ non tam ob religionẽ, ꝙ hominum studiosi sunt, vt dictum est, parcere eis piscatores conijcio, q̃ ꝙ miseratione fletus eorum tangantur. A capitis. n. tanti fletus gemitusq fiunt, vt cùm in naui, vbi permulti Delphini tenebãtur, pernoctarẽ inquit Gillius mihi acerbissimum dolorem inusserint: adeo eos animaduerti humano gemitu, & lamẽtatione, & magna lachrymarum vi suã conditionẽ deplorare, vt ego huiusmodi pisciũ misericordia lachrymas tenere nõ potuerim: vt proximũ, quẽ magis gemere sentiebam, dormiente piscatore in mare abiecerim: malui. n. lędere piscatorẽ, quã mihi ad pedes stratũ,

D quasi supplicantẽ non subleuare, sed nihil promoui hoc abiecto, reliqui alij magis magisq. gemitum auxerunt, vt non obscuris signis mihi viderentur petere similem liberationem. Itaque totã noctem in acerbissimo luctu versatus sum. Quemadmodum itaq. capti ploratu omnia miscent, ita cùm liberi sunt, & sui iuris cantu mulceri præter Plinium nulli non alij veterum testantur, ac potissimùm Arionis historia quam mox suo loco recitabimus: extatq. Philippi cuiusdã carmen Gręcum inter epigrammata de luscinia, quæ boream fugiens, cùm per mare volaret, Delphini dorso suscepta vectaq. fit, & illum nantem carminibus suis delectarit, vt vel hoc historiæ Arionis fidẽ faciat. *n* Plutarchus verò, quia musicam Delphinus amat, verisimile esse ait charum esse Apollini, & hac quidem in re Pindarum conferentem, non Delphinum, inquit, abditum elici:

Quem placido ponti pelago Excitit amabile tibię melos. Nec vero quis cantu moueri eũ putet, sed poetarũ figmenta esse, Gesn. Angli cuiusdã eximiæ eruditionis viri testimonium citat, qui gregem Delphinorum ad buccinam se erigentium, aliquando sibi visum in ora Angliæ affirmaret.

Simones nomen agnoscere.

lib. II. c. 12

Prudentia.

m *lib. Vtra animal.*

Fletus misericordiã mouet.

Cãtu, & musica oblectari.

n *Lib. Vtra animal.*

ÆTAS. COITVS. PARTVS.

VIta Delphinis longa. Quidam enim Plinio, & Alberto teſtantibus tricenis annis viuunt: id quod ille cognitum fuiſſe tradit, præciſa à piſcatoribus cauda, vt quos ita reddidiſſent mari, captòs item cognoſcerent, & ſpacium temporis ſcirent. Huius longeuitatis cauſam Ariſtoteles eſſe voluit, quòd ſine felle piſcis eſt. Proles celeriter adoleſcit, quippe quæ annis decem ad ſummam perueniat magnitudinem, vt idem tradit Ariſtoteles. Coitus eorum humano ſimilis, vt Rondeletius vidit, & Oppianus teſtatur inquiens:

Cur multũ viuat.

Vt coeat.

Δελφῖνες δ' ἄνδρεσσιν ὁμῶς γάμον ἐντλω' ὄντα.

Quæ periphraſticω̃s euertit interpres:

In faciem verſi dulces celebrant hymenæos Delphines, ſimiles hominis complexibus hærent.

Atqui o Ariſtoteles cæterorum piſcium modo coire Delphinos ſcribit, planis nimirum partibus admotis, nec parum multumq. temporis, ſed mediocre in coitu ipſo conſumere, delphinorum tamen coitum diuturniorem eſſe, piſcium verò celerrimum, quod Plinius quoque non prætérijt: Piſces, inquit, *attritu ventrium coeunt, tanta celeritate, vt viſum fallant. Delphini, & reliqua cete ſimili modo, &* (lego at) *paulo diutius*. Reliquorum quoque cetorum modo ζωοτόκος eſt, hoc eſt animal parit, nec rectè à Plinio ſcriptum eſt, *pilo carentium duo omnino animal pariunt, Delphinus, & vipera*, nam omnes cetos viuiparos eſſe certo certius eſt, idque vel ipſe aliàs teſtatur. neque etiã rectè partus Delphini cum viperæ partu comparatur, hæc enim ex ouo intus concepto animal excludit, idque cum cartilagineis pleriſq. commune habet, cum Delphinus, cetiq. omnes, fœtum ex ſemine conceptum abſq. ouo perfectum in lucem edant. Geſtat verò decem menſibus, vt p Ariſtoteles teſtatur, ſingulos vno partu, interdum, & binos edit. Parit æſtate, nec vllo alio tẽpore, vt rectè ſcripſit Philoſophus, vnde hunc Plinij locum: *Agunt vere coniugia, pariunt catulos decimo menſe, æſtiuo tempore*, Rondeletius corruptum eſſe aſſerit: nam ſi verè delphini, inquit, cum fœminis commiſceantur gerantq. vterum decem mẽſibus, qui fieri poteſt, vt æſtate pariãt? Cùm itaq. fœtum aliquando vere extraxiſſet, rurſuſq. fœminam delphinum alteram Octobri mẽſe diſſecuiſſet, & in huius vtero tum primùm formari fœtus cœptos inueniſſet, hinc effici putat, eum quem ferè perfectum vere compererat proximæ æſtatis initio in lucem edi oportuiſſe; alterum initio autumni conceptum decem menſibus poſt, nimirum æſtate, gignendum fore, ideoq. Plinij locum mendoſum eſſe exiſtimat: neque ipſum intellexiſſe delphinos veris tempore coire, cùm mox ſubiungat decimo menſe catulos parere, æſtiuo tempore legendumq Agũt vera cõiugia. Ego ſuprà verè legi, nec bene puto Rondel. id Plinium pro anni tempore id vocabulũ poſuiſſe putat. Iam verò in omnib. ferè Plinij codicib. legitur ferè. Chorio, amnio, allantoide tunicis fœtus in vtero inuoluitur, ſanguine nutritur per venas vmbilicales, ſpiritum per arterias eaſdem trahit.

o lib. 5. hiſt. cap. 5. & li. 3. de gener. cap. 5.

Viuos pareре.

p lib. 6. hiſt. cap. 13.

Quando, & quot pariat.

VOX.

DElphinis, inquit Plinius, *pro voce gemitus eſt, humano ſimilis*. Nos quantoperè capti gemant, ſuprà ex Gillio diximus. Rondeletius ſtridorem edere ſcribit, vociſque nonnihil, quia aſperam arteriam, & pulmones habet, & linguam mobilem, quod vt intelligerent ſtudioſi, exertam in pictura expreſſit. Quod ſi verò reclamet aliquis ex Ariſtotele vnaque cum Plinio ipſum errare, de delphini lingua hæc ſcribente: *Lingua eſt his contra naturam aquatilium mobilis, breuis, atque lata, haud differens ſuillæ*: Ariſtoteleſq. diſſentire videatur his verbis: *Delphinus ſtridet, ac mutit, efferens ſe in aerem, ſed non quemadmodum ea quæ ſuperius enumeraui*, non vt piſces illi qui vocales exiſtimantur, vt Cuculus, Chromis, Lyra, &c. *hic enim vocem, & pulmonem, & arteriam habet, ſed linguam non ſolutam, neque labra, vt articulatam vocẽ poſſit edere*: reſpondet, eum qui Ariſtotelis contextum propiùs inſpexerit, hunc ſibi Plinioq. minimè aduerſari intellecturum facilè. Etenim Ariſtoteles, inquit, eo capite oſtenſurus, quæ animalia vocem quæ locutionem, quæ ſonum aliquem, ſiue ſtrepitum edunt, ſubtiliter hæc omnia diſtinxit: vt vox à pharynge, & pulmonibus pendeat, vt quibus pulmo deſit, ijs nulla vocis emittendæ ſit facultas, locutio verò non niſi vocis per linguam explanatio ſit: quamobrem quæ linguam non habent, aut ἀπολελυμένην, i. non liberam, & ſolutam, ea neq. vocem emittunt, neq. loquuntur, at ſonos edere, vel alijs partib. poſſunt. Lyra igitur, & Chromis ſonos ſtridoreſq. mouent, quia neq. pulmonem, neq. arteriã habent, & Pectines quoties per ſumma humoris nitibundi feruntur, qđ volitare dicunt, ſtridere ſentiuntur, atque etiam marinæ Hirundines, quæ ſublimes volitant, mare non attingentes. Delphinus verò non eodem modo ſtridet, ac mutit, quo hæc omnia, quia vocem habet ob pulmonem, & arteriã: præterea mobilẽ, ac liberã, ſed non ita liberam, & ſolutã, vt voci articulatæ, & locutioni efferendæ ſatis eſſe poſſit. Quare non negat Ariſtot. delphinum

Lingua qualis.

Piſces vocẽ edentes, & qui non.

linguam

A linguam mobilem habere, sed non ita mobilem, & solutam, vt vocem articulatam efferre possit, est enim breuis, vt ait Plinius. Atque hunc esse germanum Aristotelis sensum confirmat ex ipsiusmet testimonio, cuius paullò pòst hæc sunt verba: *Pueri vt cætera sua membra continere, ac regere nequeunt, sic etiam linguæ sunt impotentes, & quidem imperfecti, & sero lingua absoluuntur: itaque magna ex parte balbutiunt, tertiiq; sunt lingua.* Pueris igitur lingua non deest, neque adhærens est, sed mobilis, & lata, quæque exeri potest: sed nondum ita libera, vt vocem distinctè articulateq. enunciare possint. Ita Delphinis lingua est lata, mobilis, quæ modò exeri, modò côdi possit, non hærens palato, neque ossea, non ita tamen soluta, vt vocem explanatè efferre queant. Porrò neque labra, neque palatum cameratum hebet, quæ locutioni conferunt. Hæc ille:

Delphinorũ vox cum pueris comparata.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Habet delphinus quibuscum dissidet, habet quibuscum amicitiam quandã in mari gerit. Balæna inimicum esse legimus apud Philen, & apud Aelianum in Gillij interpretatione, sed in nostris Græcis codicibus, non de delphino, sed de Thunno id scribitur, nimirum circa Taprobanem permultas Balænas Thunnis insidiari: & fortè haud temerè delphinos quoque Thunnis inimicos esse dicemus, id enim de Pompilo, qui ex Thunnorũ genere, vel saltem consimilis piscis est, tradit q Athenæus ex Pancrate, nec non idem r Aelianus his verbis: *Pompilum hostili odio delphini persequuntur, neque hoc ipsum tamen impunè faciunt. Cùm enim hunc gustauerunt, discruciantur, & conuelluntur continuò: & quòd furore inflammati consistere non queunt: idcirco in litora expelluntur, atque fluctu eiecti, à cornicibus marinis grauiisq; exeduntur, & conficiuntur.* De Amiarum cum delphino atroci pugna suo loco dictum est. Idem s Aelianus retrusam quandam communitatem, atque affinitatẽ delphino esse putat cum Leone, idque non ex ea parte solùm quod vterque imperat, hic quidem terrenis bestijs, ille verò aquatilibus, sed etiam quòd siue senectute, siue morbo infirmis ambobus simia medetur, huic terrestris, illi marina. Alias t etiam scripsit, esse, & in piscium genere parasitos, vt Pediculum appellatum, qui ex superfluis, & intercidentibus à delphino comedente victitat, itaque ex eius præda tanquã exlocupleti mensa refectum pinguescere. Eo nimirum delphinum tantopere delectari, vt cum ipso libenter quæ comprehenderit, communicet. Cæterùm nolo te latere lector Pediculum hunc nõ eum esse quo de inter insecta egimus, sed reuerà piscem esse, id quod u Arist. verba, quibus eiusdem amicitiæ meminit, indicant. *Maris quod Cyrenæ in Aegyptum panditur, piscis Pediculus nomine circa delphinum est, qui omnium pinguissimus fit pabuli copia, quæ delphini opere suppeditatur.*

Inimicitia cũ Balæna.
Cum Pompilo.
q *Lib. 5.*
r *Lib. 15. cap. 23.*
Cum Amiis.
s *lib. 15. cap. 17.*
Amicitia cũ Leone.
t *Lib. 9. Hist. cap. 7.*
Cum Pediculo.
u *Lib. 5. Hist. c. 31.*

CAPIENDI RATIO.

Capiuntur delphini diuersimodè. Retibus capti, breui tempore strangulantur, inquit Aristoteles, nimirum cùm in vado retenti respirare non possunt: nam alioqui capturam eam facilè ferunt, & vbi ad litora ventum est, laceratis retibus euadunt, vt Philes alijq. tradunt. Capiuntur & hoc modo, ex eodem Aristotele, Piscatores repentè alueis vniuersum circundant delphinorum gregem, indeque obstrepentes in mare, efficiunt vt territi erumpant vniuersi in litora, capianturq. tentato grauatoque capite, præ strepitus inflicti nimietate. Atque hoc fortassis Plinius dicere voluit, dum ait. *Capiuntur attoniti sono.* Quomodo verò tridente percutiantur à Thracibus, qui circa Byzantium habitant, barbari, & immanes, docet his verbis Oppianus. Tridentem siue iaculum bisulcum parant, longissimo funi annexum, & matrem alicubi cum geminis catulis oberrantem obseruant, eisque adnauigant. Delphini sine metu vllavè suspitione loco manent, donec alter ex catulis iaculo feriatur. Percussum piscatores non attrahunt neque enim possent, sed funem laxant, & remigando celeriter sequuntur, donec ille tandẽ viribus exhaustus in summam effertur aquam: illum vbique misera sequitur mater, & non solùm non deserit, sed occidendam se vnaque capiendam præbet, vt supra dictum est.

Retibus non capi.
Vt feriatur tridente.

PRÆSAGIA.

Bellonius se non assentiri ait, qui delphinos salientes tempestatẽ præsagire scripserunt, quia pluries, & diuersis in locis diligenter per mare obseruaret, eos non minus sequi ventũ, quàm contraire, nec minus turbato mari, quàm tranquillo placidoq. apparere subinde, n. per æquoris summa se ostendere respirationis causa, qua vt semper, ita & ante, & post tempestates indigent: Sed aliud est apparere, inquit Gesn., aliud ludere, & lasciuire. Hoc autẽ certissimũ tempestatis prognosticum esse Rondeletius quoq. asserit: eiusq. rei causam D. Thomã hãc reddere.

An saliẽtes tempestatẽ præsagiant.

Hyemali, inquit, procella ingruente, ab imò maris consurgunt exhalationes, quæ hyemi fomenta suggerunt, tuncque calor excitatur in Delphinis: quoniam verò calidi propria agitatio, inde contingit, id animal crebrius erumpere, ac sese ostentare. Ex quo illud est a Plinij: *Delphini tranquillo mari lasciuientes, flatus ex qua veniunt parte præsagiunt: item spargentes aquam, item turbantes* (aliàs: item spargentes aquam turbato, scilicet mari, tranquillitatem) *tranquillitatem.* Id verum esse affirmant piscatores quoque, & nautæ. Iam verò cùm non solùm Delphini, sed & alia quoque animalia, de quibus alicubi idem b Plinius scribit, tempestatem præsentiant Rondeletius arbitratur pisces in aqua aeris agitatione mutationeq. effici, non aliter quàm imbecilli solent, & valetudinarij ob austrinos instantes flatus dolorem in capite, & articulis sentire, quòd euenit ijs qui cum Neapolitano morbo diu conflictati sunt, vel arthriticis. Sic laterum, vel thoracis doloribus obnoxij Septentrionales ventos pronunciant. Leues autem immutationes facilè ferunt, qui prospera sunt valetudine, magisque externis causis morborum resistunt.

a lib.8.c.35

b li.18.c.35

VSVS IN CIBIS.

Vbi comeditur, & qui eo abstineant.

AB Italis, inquit Albertus, Delphinus non comeditur, nec eum piscatores venantur: in nostro autem mari Germaniæ adiacenti capitur, & comeditur, & ideo fugit homines. Quàm verò delicatus, & pretiosus sit apud Gallos Oceani accolas, & quàm opiparè soleat apparari, quæque gentes eo vescantur, quæque abstineant, prolixè narrat Bellonius operis Gallici de piscibus lib. 1. capitibus 4. 5. 6. 7. 8. & 9 & Rondeletius in mensas principum venire, magnoque in pretio esse in eorundem aulis se vidisse tradit, & sæpè se Id miratum esse, cùm ferinus ille odor, inquit, omnem cibi gratiam, si qua sit, ingratissimam reddat: ideoque fossores, atque infimam plebem omnino apud suos ab eis abstinere, vtpote maris accolas, vbi piscium copia est, & ad eos mitti, qui longiùs à mari adsunt, vt ad Auenionenses, & Lugdunẽses, quia extra mare diutiùs viuit, longiùsq. exportari potest citra putrefactionem, quoniam dura est carne, & corruptu nõ ita facili. Qualem autem succum generet, & quomodo apparetur, in antiballomenis dictũ est. Partes quæ magis cõmendantur in hoc ceto, sunt hepar, & lingua. Hepar tenera quidẽ est substantia, sed malum succum gignit. Lingua autem tenerior, & pinguior, atque hepati præferenda. Cardanus viscera non solùm sapore, sed & odore quasi violæ commendari scribit.

Partes quæ cõmendatæ.

VSVS IN MEDICINA.

a lib.32.c.7 *Cinis. Iecur.* b l.32. c.10 *Adeps.* *Venter.*

CInis a Delphini inter medicamenta quę lichenas, & lepras tollunt, enumeratur à Plinio, si ex aqua illinatur: sed exulcerationem, inquit, sequi debet curatio, quæ perducit ad cicatricem Kiranides iecur huius ceti assum, & in cibo sumptum tertianam, quartanãq., & omnem nocturnum typum integrè sanare asserit. Plinius b verò febrium circuitus tolli ait, si iecur Delphini ante accessiones degustetur. Quidam id in fictili torrent, donec pinguedo similitudine olei fluat, quo se perũgunt. Idem adeps medetur hydropicis liquatus, & cum vino potus. Præterea eodem teste linamenta accensa excitant vuluæ strãgulatu oppressas. Infantiũ quoq. gingiuis dentitionibusq. multùm confert Delphini cum melle dentium cinis, & si ipso dente gingiuæ tangantur, alligatusq. idem pauores repentinos tollit, Venter eius siccus, & tritus in potu spleneticos teste Kiranide sanat.

MYSTICA.

a Lib.7. *Cur sacri pisces dicti.*

QVi Telchiniacam historiam composuit, inquit a Athenæus, siue Cretensis Epimenides fuerit, vt Massarius credit, siue alius quispiam, sacros pisces vocari docet Delphinas, & Pompilos. Hæc ille, rationem cur sacri haberentur Delphini nullã reddens. Oppianus verò Delphinum capere nefas, & impium fuisse tradit; & quisquis ceperit, eum vtpote impurum neque ad deos accedere supplicem, neq. arã attingere piè riteq. licuisse, & suos quoq. contubernales polluisse; nec minus infestum dijs habitum fuisse, quam homicidam aliquem. Addit rationem Oppianus, quoniam sensus, & ingenium hominis habeant istiusmodi cete; hominemque ideo amore prosequantur. Quamobrem ipse Thraces, qui ab eorum captura minimè abstinebant, barbaros, & immanes vocat, impietatemque grauissimis versibus insectatur. Narrat b Athenæus Ceranum quendam Milesium cùm fortè in piscatores Publici ritus, quo capti dimittebantur, Delphini, incidisset, qui captum Delphinum erant in frusta dissecturi, pecunia sua vitam illius, & libertatem redemisse. Erat verò in primis Neptuno sacer Delphinus, & vt idem Oppianus ait, quàm maximè charus, eò quod Amphitriten aliquando cõnubium eius fugientẽ, & in ædibus Oceani latitantem ipsi prodiderit: vbi rapta ab eo Amphitrite cõiux eius, & maris

b Lib. 13. *Cur Neptuno sacer.*

regina

A regina sit facta, & eam ob causam summus in aquatilium genere honor Delphinis decretus. Eratosthenes verò Delphina hominē fuisse ait, vt inquit Hyginus, & à Neptuno inter sydera relatum, quod quo tēpore Amphitritem vxorem ducere vellet, hæc verò cupiens cōseruare virginitatē ad Atlanta fugisset plures eam quæsitum dimisisset, solus Delphin post multas peruagatas insulas, eam inuenerit, persuaseritque vt Neptuno nuberet. Eleganter itaq. Delphinos Oppianus Ζηνὸς ἁλιγδούποιο προπόλους, hoc est, Iouis marini, siue Neptuni ministros vocat: tales enim qui nimirum cætera marina animalia celeritate vincit, & rex maris iure optimo habetur, Neptuni maris domini, ministros esse decuit: quamobrem qui Neptuno simulacra faciunt, Delphinum aut in manu, aut sub pede eius constituere videmus, & Neptunum legimus sub Delphinis imagine multis in locis, ac potissimum Sunij cultum fuisse, vbi ἀραῖς, & precibus inuocabatur, & Poetę Deum ipsum in Delphinum aliquoties immutasse, id quod exemplo . . . . . ostendit Ouidius, inquiens:

Neptunus in Delphinum.

Et te, Neptunum, flaua comes frugum mitissima mater
Sensit equum, te sensit equum crinita colubris   Mater equi volucris, sensit Delphina . . . . .

Cur Baccho sacer.

Cęterùm & Baccho appingitur Delphinus non solùm ob Tyrrhenos in Delphinos ab eo cōuersos, quam metamorphosim modò recensebimus, verùm etiam ob occultā vini cum marina aqua B amicitiam, cùm vinum aqua marina mixtum faciliùs conseruetur, vt Columella scribit se ab agricola patruo didicisse, nec aliam ob causam Dionysius ad mare fugisse fingitur, vt apud Athenęū habemus. Cur verò aqua maris vino adeò conferat, rationem, & Plinius, & Dioscorides, & alij tradidere. Atqui non solùm Neptuno, & Baccho, verùm etiam Apollini Delphini dedicabātur, multasq. eius aras apud Græcos Delphinis insculptas fuisse Plutarchus attestatur. Adhæc nonnulli addunt, Apollinem delphini specie adnasse ad Delphos, apud quos præcipuè colebatur: quanquam & delphi fuerant antea Neptuno sacri. Cretensium hoc commentum aiunt, qui Apollinem totius salutis authorem celebrarunt, neque vllum infortunium euadere quēquam arbitrabantur, nisi Apollinis ope sospitaretur. Aliqui verò dicunt Apollinem sub forma delphini ingressum esse nauim Castalij è Creta ducentis Coloniam, & in eo loco, vbi delphi ab eo vocati sunt, & delphinius Apollo, in mare exilijsse: Itaque Castalium illic occupata regione, & delphos à delphino nominasse, & delphinij Apollinis templum extruxisse. Fuit & delphinij Apollinis templum Athenis, vt Pausanias meminit in Atticis.

HIEROGLYPHICA.

PEruulgatum signum illud est, inquit Pierius Valerianus, quod maturè agēdum significat, si delphinus anchoræ vel alligetur, vel vt veteres fecerunt, obuoluatur, vno cōtationē, altero celeritatem significante; quæ simul iuncta, inuicemq. temperata, maturitatem faciunt: & quod Horatius ait: *& properare loco, & cessare* indicant. Sunt qui hieroglyphici huius inuentum Augusto tribuant, quod & adagiū, & signum huiusmodi solitus sit identidē repetere. Habetur ea species, qua Delphinus anchoræ se circumuoluit, in Titi Vespasiani nummis. Sed fortè non displiceat in huiusmodi significatum trahere, qđ numo quodam æreo apud Maphęos inspexi Romæ, bouem humana facie personatum, supra quem Delphinus imminet: per hunc.n. celeritatem, per bouem tarditatē intelligimus, quæ illius animalis propria est. Actionem verò ex humana facie colligimus: quod hominum proprium in primis sit res gerere. Hæc ille: & rursus in anchora: Animaduertendum anchoram quæ in numo Titi habetur, extrema dentium in vomeris speciem dilatare: cuiusmodi figuram Aldus noster imitatus est in omnibus quos impressit libris: alia verò forma esse, dentibus quippe in acutum recto ductu mucronatis, quam in numo veteri apud eruditissimum virum Romulum Amasæum vidimus. Augustus verò, vt id obiter adamur, signo huic hieroglyphico hanc addebat sententiam σπεῦδε βραδέως, idest *festina lentè*, quæ adeò ei arrisit, vt non in sermonibus modò quotidianis, verùm etiam in epistolis suis frequenter insereret: admonens his duabus vocibus, vt ad rem agendam adhiberetur simul, & industriæ celeritas, & diligentiæ tarditas. Eadem sententia significanter admodum exprimetur, si papilionem cancri brachiis interceptum pinxerimus. Non temerè frænatus Delphinus, inquit idem Valerianus, pictus incolumitatis inditium fuit: quod dubio procul ob multos ab vndis eius opera seruatos factum opinamur. In Neptuni siquidem templo, quod apud Isthmon erat, visebatur Palæmon puer super delphino ex auro, & ebore confectus, quem Herodes Atheniensis dicauerat. Nam & Palæmoni nautæ pro incolumi nauigatione vota faciunt. Idem enim & Melicerta, & Portunus est, cui vt apud Virgilium habentur:

Contatio celeritati coniuncta.

Bostarditatis typus.

Augusti dictum.

Incolumitas.

Seruati votum soluunt in litore nautæ,

Vt Glauco, & Panopeę. Pulcherrimus in hoc sensu extat nummus, cuius inscriptio est NERO CLAVDIVS CAESAR AVG. GER. P. M. TRI.P. IMP. PP. vbi Neptunum

Numus Neronis.

ipsum videas in portu sedentem, id enim quietis indicium : dextera temonem terræ adprimentē, quod signum nauigationis est in portum fossilem, læua verò Delphinū amplectentem, quod maris blanditias, & tranquillitatem ostendit. Est & in numo M. Agrippæ L. F. COS. III. Neptuno reduci signem S. C. cusum, in quo Neptunus læua tridenti altè innititur, dextera verò Delphinū exporrigit. In Q. Nasidij nummo nauis est cum stella, & velo pleno, ab altera parte caput, tridēte ab occiptio posito, infra Delphinus est, inscriptio Neptuni, quòd tutam Q. Nasidij nauigationē Neptuni beneficio peractam indicat. Ex eodem Valeriano; qui & apud nostros vulgò etiam Delphinum tuti receptus indicium habere ait, quippe qui quotiens futuram tempestatem præsentit, in portus accurrere, deque vndis exilire cernitur, quasi velit reliquos inuitare, vt in stationes properè se recipiant, neque nauigia alto credant. Ita verò Delphinus, inquit idem, maris regem significat, vt pro aqua marique ipso passim in numis excudatur: Neptuno verò aquarum domino nullo non in signo eius adsculpatur. Ad huius hieroglyphici explicationem extat epigramma Græcum, cur Cupidinis signum vna manu Delphinum, altera flores contineat:

Numus Agrippa.

Tutus receptus.

Οὐδὲ μάτην παλάμαις κατέχει δελφῖνα καὶ ἄνθος
Τῇ γὰρ μὲν γαῖαν, τῇ δὲ θάλασσαν ἔχει.

Non temerè quippe illum vna manu Delphinum, altera flores continere, vtpote qui sit hinc terræ dominus, inde maris. Alciatus id epigramma periphrasticῶs quodammodo expressit hoc emblemate de potentia amoris.

Nudus amor viden' vt ridet, placidumq; tuetur?
Nec faculas, nec quæ cornua flectat, habet.
Altera sed manuum flores gerit, altera piscem
Scilicet vt terræ iura det, atque mari.

Pictores etiam amorem, formosum adolescētem pingunt, vt notauit Ioan. *a* Tzetzes) sagittariū igniferum, alatum, qui manu altera Delphinum, altera herbam teneat: alis eum aeri dominari indicantes, herba terræ: Delphino mari. Quamobrem Phigalēsium simulacrum, cæteri mulieri persimile præter caput, quod cum coma erat equinum, adnexis draconum, & ferarum id genus item iconibus, Delphin manu sustinebatur, colūba verò altera, Pierius Veneris potiùs quàm Cereris (vt Cælius Rhodoginus voluit) esse conijcit: propterea quod Delphinum amoris simulacrum esse, tàm ex historia, quàm ex tot Veneris signis, quibus id genus piscis admouetur, constet: atq. sese inuenisse, ex Delphini simulacro etiam amorem in simpliciorem ætatem significari, quē puerilis ætatis amasium non vno exploratū est exemplo, vt nō immeritò tot in nummis, inquit, Delphinum cernere sit ab alato Cupidine frēnatum. Et Veneris statuas plerasq. vidimus, quibus adsculptus est Cupido, qui vel Delphino insideat, vel alio quoquo modo regat cum apprehensum.

Amoris simulacrum.

a In Varijs 5.11.

ICONES.

IN Olympicorum carcerum embolo, idest, rostro Delphinus æreus in canone erectus visebatur, teste *a* Pausania, & in medio ara, quæ aquilam ex ære alis longè extensis sustinebat: fuit autem machina huiusmodi, vt ea commota Delphinus in terram caderet, aquila sursum prosiliret. Ait & in Isthmo templum esse Neptuni, vbi inter alia simulacra puer visitur Palæmon Delphino insidens. Et rursus: In via quæ rectà ad Læchæum ducit, simulacrum Neptuni esse, & Leucotheæ, & super Delphinum Palæmonis. Idem circa forum Corinthi fontem fuisse constructum scribit, & super eo Neptunum æreum, cuius sub pedibus Delphinus aquam emitteret: ad cuius puto imitationem factus est, qui in hoc nostro foro peregrinis ob operis elegātiam admirationis est. Tarentini iuxta Phalanthi Lacedæmonij statuam, quam Delphis dedicarunt, Delphinum effinxere, in beneficij memoriam, quoniam nimirum Phalanthum, cùm in mari naufragium fecisset, in terram exportasset. Similiter Vlyssem aiunt teste *b* Plutarcho in parma, & annulo (& ense, vt addit Valerianus) insigne Delphinum habuisse in memoriam Telemachi, quem puerum mari illapsum à Delphinis seruatum narrant. Cur verò *c* Hesiodus in scuto Herculis argenteos Delphinos cælatos fuisse canit, alia ratio est. Author est idem Pausanias Tarentinos cōsecrasse quasdam de barbaris Peucetijs decimas: inter alia esse etiam Calynthi opera statuas, tùm peditum tùm equitum: Regem item Iapygum Opin, qui socijs Peucetijs venerat suppetias, ita esse effictum, ac si in acie cecidisset: Imminere ei heroem Taranta, & Phalāthum Lacedæmonium, & non procul à Phalantho Delphinum. Prius quàm enim in Italiam appulit, facto in mari Crissæo naufragio, in terram, inquit, aiunt exportatum Phalanthum à Delphino. Gallorum quoque reges Delphinum tanquam regem marinorum animalium in suis insignibus habent, ita vt secundus ei post lilia locus attribuatur: quamobrem in numis diuersi ex auro, argento, ære, picturis insignium, & vexillis eius effigiem repræsentant, quanquam falsam ferè, ac monstruosam. In quanta autem existimatione Delphini pictura in insigni olim etiam fuerit, Belonius ex eo colligit, quòd Athenæus (apud quem nihil tale legi puto) & Valturnus *d* scribunt

a In Eliacis

In Corinthiacis.

b Lib. Vtra animal.

c In Phocicis.

Galli cur in insignibus Delphinum habuerint.

In comm. de rebus Britonum.

A Cæsarem principi Delphinatus regionis Delphinũ donasse, vt eo vteretur insigni, quòd ad debellandos Gallos suppetias ei tulisset. Vt verò Delphin regioni nomen fecit in Gallia, Delphinatum vocant, sic filio regis primogenito: nam hunc etiam Galli Delphinum cognominare solent. In diuersis item nummis Augusti, Ruffi, Tiberij, Domitiani, & Vitellij repręsentantur Delphini, nec non, & in Græcis quibusdam, in quibus multò diligentiùs expressi sunt. Scribit idem Bellonius sese vidisse numos Claudij Cæsaris, in quibus exprimitur Neptunus cum tridente insidens pisci Delphini simili. Sed Gesnerus rectiùs Orcæ effigiem esse conijcit, in memoriam illius, quam Claudium in portu Ostiæ expugnasse suo loco diximus ex Plinio, & spectandam populo Romano exhibuisse. Sunt & alia numismata, in quibus Delphini figura conspicitur, quos breuitatis causa prætereo, aliorumque iam inter hieroglyphica meminimus.

METAMORPHOSIS.

B AGlaosthenes, vt inquit Higinus, qui Naxica conscripsit, de Tyrrhenis à Baccho in Delphinos conuersis, ait ipsos quosdam fuisse nauicularios, qui puerum etiamnum Liberũ patrem receptum, vt Naxum cum suis comitibus transuectum redderent nutricibus nymphis spe prædę inducti nauem auertere voluerunt, quod Liber suspicatus, comites suos iussit symphoniam canere, quo sonitu inaudito Thyrrheni, cùm vsque adeò delectarentur, vt etiam in saltationibus essent occupati, cupiditate saltandi se in mare inscij proiecerunt, & ibi Delphines sunt facti: quorum cogitationem cùm Liber memoriæ hominum tradere vellet, vnius effigiem inter sidera collocauit. Hæc ille, Delphinum musicum signum in cælo faciens; quæ opinio inde fluxit, quia Delphini signum nomen stellis sit insignitus, vt Arati interpres ait; sunt tamen qui decem in eo stellas recensent. Alij autẽ dicunt hunc esse Delphina, qui Ariona citharedum ex Siculo mari Tęnarum tranuexit. Oppianus verò, vt Delphinorum ingenium, solertiamque extolleret, scribit eos prius homines fuisse, & à Libero patre Delphinos factos.

Tyrrheni in Delphinos mutati.

Delphinus musicum signũ, & quare.

Non ego Delphinis solertius esse creatum Quicquam crediderim, liceat si vera referre.
Hi fuerant homines, atq. oppida celsa colebant Inter mortales diuino numine Bacchi.
Delphini in formam versi saliere per æquor; Nunc etiam humanam seruant sub pectore mentẽ.
Ingenio celeres factis humana sequuntur Consilia, &c.

C Est item de Neptuno in Delphinum immutato fabula hæc. Melantho Protei senis filia depositis vestibus sępè dorso Delphini insidens per mare vagabatur; qua re cognita Neptunus se in Delphinum transformauit, illamque blandiendo illexit, vt dorso suo insideret, transuectæque in aduersum litus stuprum obtulit. Meminit Ouidius.

Melanthus fabula.

Et te, Neptunum, *flaua comas frugum mitissima mater*
Sensit equum, te sensit equum crinita colubris Mater equi volucris, sensit Delphina Melantho.

HISTORICA.

DElphinos Venereos, & amasios esse, inquit a Aulus Gellius, nõ modò historiæ veteres, sed recentes quoq. memoriæ declarant. Nam & sub Cęsaribus in Puteolano mari, vt Appion scriptum reliquit, & aliquot sæculis antè apud Naupactũ, vt Theophrastus tradidit, amatores flagrantissimi Delphinorũ quidã cogniti compertiq. sunt. Neque ij amauerunt quod sunt ipsi genus: sed pueros forma liberali, in nauiculis fortè, aut in vadis litorum conspe- D ctos, mitis, & humanis modis arserunt. Verba Appionis subscripsi eruditi viri ex Aegyptiacorum libro quinto, quibus, & Delphini amantis, & pueri non abhorrentis cõsuetudines, lusus, gestationes, aurigationes refert: eaque omnia seipsum, multosque alios vidisse dicit: καὶ αὐτός δ᾽ εἶδον περὶ Δικαιαρχίαν δελφῖνα ἐρῶντα παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπτοημένον φωνὴν ἀτὰρ οὖν καὶ προσνηχόμενος ὁ ἰχθῦς, ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων, καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων, ἵνα μὴ τὸν ποθούμενον χρῶτα ἀμύξειε καὶ ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆγε σταδίων. Ἐξῄεσαν δ᾽ ἄρα ἡ Ῥώμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία θεασάμενοι ἰχθὺν ἡνιοχούμενον ὑπ᾽ ἔρωτος, idest: *Et nos quidem vidimus apud Puteolos Delphinum amantem mirè puerum, inclamatum à puero acciri. Quinetiam adnatãs dorso puerum admittebat, ita vt pinna aculeos velut vagina conderet, ne dilectum sibi corpus laceraret, receptumq. equitis modo insidentem per magnum æquor, per triginta ferè passuum millia deferret. Roma igitur tota, omnisq. Italia confluebat, vt piscem amoris causa vectorem pueri spectaret.* Ad hęc adijcit rem non minus mirandam. Postea, inquit, *idem ille puer Delphino amatus morbo affectus obijt suum diem: at ille amans, vbi sępè ad litus solitum annauit, & puer, qui in primo vado aduentum eius operiri consue-*

a lib 7. c. 8.

Delphinos amasios esse

Delphinus in amati pueri sepulchro sepultus.

consueuerat, nusquam fuit, desiderio tabuit, exanimatusq. est & in litore iacens inuentus ab ijs qui rem cognouerant, in sui pueri sepulcro humatus est. Sic ferè Gillius. Plinius rẽ paulò aliter narrat. *Diuo Augusto principe Delphinus Lucrimum lacum inuectus, pauperis cuiusdam puerũ ex Baiano Puteolos in ludum literarium itantem, cùm meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine sępius fragmẽtis panis, quem ob id ferebat, allexisset, miro amore dilexit. Pigeret refere, ni res Mæcenatis & Flauiani & Flauij Alfii, multorumque esset literis mandata. Quocunque diei tempore inclamatus à puero quamuis occultus atque abditus ex imo aduolabat, pastusq. è manu præbebat ascensuro dorsũ, pinnæ aculeos velut vagina condens, receptumque* Puteolos *per magnũ æquor in ludum ferebat. Simili modo reuehens pluribus annis, donec morbo extincto puero subinde ad consuetũ locum ventitans, tristis, & mœrenti similis, ipse quoque (quod nemo dubitaret) desiderio expirauit. Alius intra hos annos in Africo litore* (verba sũt eiusdem Plinij) *Hipponis Diarrhyti simili modo ex hominis manu vescens, præbensque se tractandum & alludens natantibus, impositosq. portans, vnguẽto perunctus à Flauiano* Proconsule *Africæ, & sopitus (vt apparuit) odoris nouitate, fluctuatusque similis exanimi, caruit hominum cõuersatione, vt iniuria*

Vnguenta fugit.

fugatus, per aliquot menses, mox in eodem miraculo fuit. Iniurię potestatem in hospitales, (aliàs in hospites, Dalecampius legit in hospitales, hoc est, inquit, Hipponenses, qui magistratus magno sumptu excipiebant) *ad visendum venientium, Hipponenses in necem cõpulerunt. Ante hęc similia de puero in Iasso vrbe memorantur, cuius amore spectatus longo tempore, dum abeuntẽ in litus auidè sequitur, in arenam inuectus expirauit. Puerum Alexander Magnus Babylone Neptuni sacerdotio præfecit.* Hęc

b *Lib. 13.*

b Plinius, sed hanc posteriorẽ historiã aliter recenset Athen. his verbis: Delphinũ certè in Iaso & fama est, & Duris scripsit lib. nono, puerum amore prosecutum fuisse. De Alexandro authoris loquitur ad hunc modum. Ex Iaso puerũ acciuit. Etenim in ea ciuitate Dionysius puer è palęstra (ludo, in quo corpus exercebant, præcipuè lucta, Dalechampius) rediens ad littus cum vrinaret, delphinus mari accedens & obuius, tergo gestabat, longissimè natans, in terrãq. post reuehebat. In eadem vrbe Iasso (inquit Plinius) Egesidemus scribit, & alium puerum Hermiam nomine, similiter maria perequitãtem, cùm repentinæ procellæ fluctibus exanimatus, esset, relatũ delphinumq. causam lethi fatentem non reuersum in maria, atq. in sicco expirasse. Refert hanc eandem

c *Vtra animal.*

historiam *c* Plutarchus, & post reliqua: Sed enim, inquit, oborta iam aliquando tempestate, nymboq. & grandine validis incumbentibus, delapsus puer sub vndis extinctus est. delphinus re animaduersa & cadauer quocunq. iactaretur, secutus in continẽtem impete se tandẽ vnà eiecit, nec antè diuulsus est, quàm in sicco expirasset. Monumentũ calamitatis Iasensium monetæ etiamnũ

Iasensium monetæ.

d *lib. 6. cap. 15.*

insculptum, puer delphinum inæquitans est. *d* Aelian. verò de delphino Iasensis pueri siue superioris siue huius nouissimi amatore lõgè aliter scribit, & fortassis cũ Puteolani pueri delphino implicat. Ad Iasum vrbem, inquit, delphini amores iam dudum decãtati erga formosum puerũ nõ sine mea commemoratione, & literarum memoria relinquendi vidẽtur. Itaque cùm Iasium gymnasium vbi pubes Iasię exerceri solita esset, mari adiaceret, vbi pueri qui nondum ex ephebis excessissent, post exercitationes in curriculo ad mare venientes, antiquo more lauarentur, ex ijs natantibus ad vnũ aliquem formæ pulchritudine pręstantẽ delphinus quem ardentissimè amaret proximè profectus, primò exterruit puerũ, post verò consuetudine, vterque in alterius se amorẽ insinuans, beneuolentia coniuncti fuerunt, atque inter se firmam amicitiã fecerunt, ac iam inuicẽ ludere cœperunt. modò adnantes inter se certabant, modò puer tanquã pullũ equiso, sic in delphinum subnatantẽ ascendens & audacius exultans, in amasio sedebat: quod quidem facinus sũmam Iasensium & hospitum admirationem habebat. Enimuerò delphinus puerum amores ac delicias vehens longissimè in mari procedebat, atque adeò tam lõgè, quã puero insidẽti placeret, progrediebatur Deinde ex alto reuertens, eundem illum litori reddebat, atq. mutua dimissione vterque ab altero, hic quidem in maris altitudinem, ille verò domum suã discedebat. Iã porrò ad tempus cùm gymnasia dimittebantur, ad excipiendum puerum delphinus præsto erat. Puer autẽ cùm ex amasij expectatione & eius collusione voluptate afficiebat, tùm supra humanam cõditionem formosus circumspiciebatur, qui sanè non modò hominibus, sed belluis quoq. ratione carẽtibus formosissimus, & si non certè diu, videretur: siquidem fato quodam succubuit. Nimiũ enim exercitatus & fessus aliquando puer, cum toto ventre in vectorum suum delphinum temerè se iniecisset, non animaduertens aculeatam spinam dorsi erectam esse, atque horrentem acuminib. eius vmbilicũ sibi exulcerauit: exq. eo factũ est, vt & venæ quędam abrumperentur, & permultus sanguis efflueret, ibique puer extremum spiritum effunderet: Id delphinus partim ex põdere sentiens: non enim iam vt consueuerat, tam leuis & expeditus insidebat, nempè qui spiritibus sese non subleuaret: partim sanguine mare imbutũ cernens, id quod referat vt intellexit, amorib suis

Delphinus mortuo puero sponte moritur.

superstes viuere noluit. Quamobrem multo robore, quemadmodũ Rhodia nauis plenis velis propulsa, sic simul cum defuncto in litus se eiecit: amboque, hic iam mortuus, ille animi defectione expirans, humi strati iacuerunt. Iasenses ciues, vt eorum vehementem amorem cum honoris gloria

compensa-

A compensarent, sepulchri monumentum commune amborum, & formosi pueri, & delphini amatoris constituerunt: & statuam quæ forma eximia puerum in delphini dorso sedentem haberet, excitarunt: atque etiam numismata ex argento, atque ære fecerunt, & eorum imaginibus signauerunt. Hactenus Aelianus, ex quo eadem reperijt e Ioan. Tzetzes. Sed & in Alexandria vrbe Ptolomæo secundo regnante Aelianus delphinum amore simili flagrasse se audiuisse scribit. Eademque Amphilochi, & Tarentini, quæ Iasenses, de pueris delphinisque narrant, teste Plinio: *Quæ faciunt*, inquit, *vt credatur Arionem quoque citharœdicæ artis interficere nautis in mari parantibus, ad intercipiendos eius quæstus*, vt pecuniam auferrent, quam is arte sua quæsierat, *eblanditum, vt prius caneret cithara, congregatis cantu Delphinis, cùm se iecisset in mare, exceptum ab vno Tænarum in litus peruectum*. Sed clariora erunt hæc, si Herodotum de ijs dicentem audiamus. Hunc itaque Arionem ferunt, cùm per multum temporis triuisset apud Periandrum, concupijsse in Italiam Siciliamque nauigare: rursus parta ingenti pecunia voluisse Corynthum reuerti, & cùm profecturus è Tarento esset, quia nullis magis quam Corynthijs fideret, nauigium virorum Corynthiorum conduxisse. Cùm altum tenerent, istos Arioni insidiatos, vt eo deturbato pecunia potirentur: hoc illum intelligentem oblata eis pecunia, mortem tantùm fuisse deprecatũ.

e Chil. 3. c. 17.

Arionis historia.

B Non persuadenti nauitas iussisse, vt aut sibi manus inferret, vt sepulturam in terra nasciscceretur, aut ilicò in mare desiliret: Arionem ad hanc necessitatem redactum obsecrasse, vt, quandoquidem ipsi ità placitum esset, cernerent se omni suo ornatu coopertum, stantemque super foros audirent cantantem, & cùm decantasset, sibi se manus illaturum, atque istos permittentes (inuaserat enim eos libido audiendi præstantissimum inter homines modulatorem) è puppe in mediam nauem concessisse. Illum inducto sibi ornatu, acsumpta cithara super foros inchoasse carmen quod dicitur Orthium, eoque decantato, sese vt erat ornatus, in mare iecisse. Et hos quidem cursum tenuisse in Corinthum, illum verò aiunt à delphino exceptũ in Tænarum fuisse transuectum. Et cùm delphino descendisset, Corinthum eodem habitu perrexisse. Et vbi peruenit, quicquid contigerat enarrasse: & Periandrum (quia non crederet) tenuisse hominem in custodia, ne quò prodiret: cæterùm curauisse vt nautas haberet: eos accitos, vbi adfuerunt, percontatum si quid de Arione memorarent, referentibus illum sospitem circa Italiam agere, fortunatumque Tarenti se reliquisse, Arionem apparuisse eodẽ quo desilijsset habitu: istos terrefactos nihil amplius habuisse quòd conuicti inficiarentur. Hæc Corinthij, & Lesbij aiunt: extatque in Tænaro ingens Arionis ex ære donarium super delphinũ sedens. Huc vsque f Herodotus.

C Eadem cecinit Oppianus. Plutarchus ex Lesbio Myrtilo Enalum Aeolium, cùm Phenei filiam quã amauerat, Amphitrites oraculo monitæ præficæ in mare mortuã abiecissent eodem loci dici scribit desilijsse, & hinc à delphinis Lesbum incolumen deportatum. Eandem historiam in conuiuio septem sapientum paulò aliter recitat: vbi quoque Hesiodi à latronibus interempti cadauer, cùm in mare inijceretur, à delphinis susceptum ad Rhium, & Molycriam exportatum fuisse refert: & Nemeum quendam cùm fluctibus exanimis iactaretur, à delphinis exceptum, & mira eorundem alacritate ad Rhyum expositum fuisse, vt iugulatum ostenderent. Nec non, & Telemachum Vlyssis filium adhuc puerulum, cùm fortè in mare quod iuxta vorticosum erat, per ludicra decidisset, excipientibus delphinis ab imoque reuehentibus euasisse. Ino Athamantis cùm mariti iracundiam fugiens in mare seipsam, & Melicertem filium de rupe Molunde abiecisset, Delphinus puerum in Corynthiorum Isthmum deportauit, quem mutato nomine Palæmonem dicunt, author est Pausanias in Atticis. Iam verò alias recitemus historias, ex quibus non tam amor delphini erga genus humanum, sed & gratitudo beneficijq. accepti memoria celebratur. Ad referendam gratiam delphini hominibus, inquit g Aelianus, iustiores sunt, cùm tamen lege Persarum (quam laudibus tollit Xenophon) minimè teneantur. Cœranus sic nuncupatus, natione Parius, à piscatoribus delphinos ad Byzantium captos argento redemit, & liberos dimisit; ex ea liberalitatis largitione hanc collegit gratiam, vt naue actuaria quinquaginta remorum (sicut in sermonem hominum venit) Milesijs vectoribus plena, in qua, & ipse vehebatur, in freto Parij maris funditus euersa, & vectoribus naufragio perditis, illum ipsum delphini in hoc periculo seruarint, eique ad parem gratiam cum beneficio quod priores ab ipso accepissent, persoluendam satisfecerint, quod quidem ipsum promõtorium nomine Cœranium, quo ipsum exposuerunt, vbi & spelunca in saxo visitur, facilè ostendit. Itaque postea Cæranum mortuum secundum mare illud cognatione ei proximi sepultura affecerunt: quod quidem ipsum, vt delphini senserunt, frequentes tanquam ad iusta funeri persoluenda ad litus conuenerunt: & quoad pyra arderet, tamdiu sicut amicis fidi amici permanserunt: deinde restincto rogo discesserunt. Non item certè homines, sed potiùs viuos colunt, & eos quidem diuitijs diffluentes, & opibus: contrà verò ab ijs defunctis, vel aliquo infortunio pressis, totos auertunt, vt nè gratiam pro beneficijs, quibus ab eis dum viuerent, affecti fuerunt, persoluant.

f Lib. Vera animal. &c. Enalij historia.

De Delphini gratitudine.

g Lib. 8. c. 3.

D

Athenæus

h lib. 13.
i lib. vera animal.
k lib. 2. c. 6.

h Athenæus huius hiſtoriæ authorem citat *i* Phylarchum, & refert eandem quoq. Plutarchus, *k* Idem Aelianus aliam recitat hiſtoriam ex Leonide Byzantio, in qua nō minor gratitudo Delphini erga altorē ſuum celebratur. Leonides Byzantius, inquit, in vrbe Pleroſeleno nūcupata, ſe cùm Aeolida nauigādo prætereueheretur, delphinum in illius vrbis portu habitātem, ciuibus huius tanquam hoſpitibus ſuis vtentem, vidiſſe confirmat. Idemque affert hunc delphinum de manu aniculæ cuiuſpiam eiuſque mariti educari ſolitum fuiſſe, plenoſque inuitamentis cibos illi ab eiſdem ſuppeditatos, neq. tamen puer cùm eis eſſet infans pariter alendus, illum alere deſtitiſſe, ſed ambos educaſſe, ex quo conuictu delphinus puerq. mutuum inter ſe amorē conciliarunt. delphinus vrbem quàm dixi, veluti patriam ſuam flagranti ſtudio amplexabatur, portumq. tanquam domum ſuam amanter incolebat: & ſuis nutritijs gratiam educationis ſic perſoluebat, vt cū ętate grandis factus eſſet, deque manu educantium cibum capere non haberet neceſſe, iam longius progrediens, ex prædis quas capiebat partim ſibi ad prandiū haberet, partim ſuis educatoribus adferret: quod illi cùm ſcirent, hoc ceu vectigal libentiſſimè expectabāt: nomen quoq. ſimiliter delphino vt puero impoſuerant. Puer ex illa viuendi cum Delphino conſuetudine hanc collegerat fiduciam, vt ex crepidine locisque è mari eminentibus illum auderet appellare, facileque ad ſe leni appellatione euocaret. Ac ſiue ille cum alicuius nauis remigatione contenderet, ſiue cū alijs gregatim errantibus luderet, & varijs in aſſultibus geſtiret, ſiue multa fame preſſus venaretur, ad puerum tamen tanta celeritate redibat, vt vehementi impetu more nauis pleniſſimis velis impulſæ ferretur, atque ad ſuos amores appropinquans luderet & adſiliret, nunc circum illum adnans, nunc illum ipſum velut prouocans, ad certamen ſucum amaſium ſuum alliciebat. Et, quod magis mireris, vt honore ei cederet, ſeque vinci in gratiam ipſius ſimularet, ſubmittere ſe illi natando aliquando viſus eſt. Hæc ſuo tempore celebrata, inquit Leonides, tum peregrinis admirationi inter cętera vrbis ſpectacula, tum puero ſimul cum parentibus lucro fuiſſe.

PROVERBIA

Delphinum natare doces
Delphini in terra vis.

Δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις, ideſt, *Delphinum natare doces*, in eos (inquit adagiorū author) qui monere quempiam conantur in ea re, in qua cum ſit ipſe exercitatiſſimus, nihil eget doctore Δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία *Delphini in terra vis.* Memoratur adagiū à Plutarcho, de ijs (inquit Rōdeletius) qui id in quo minus valeāt, toto conatu petunt, quòd delphinus tam ſtupendę agilitatis animal terræ contactum non patiatur. Cæterùm videtur Geſnero hoc prouerbium rectius conuenire in eum, qui alicubi quidem excellat, in diuerſo autē genere nihil poſſit: ſicut delphinus in mari velociſſimus, nihil poteſt in terra: quod quidem verè dici arbitror, inquit, non tamen inde conficitur eum in terra ſtatim expirare. Plenius quidem prouerbium ſic efferri poſſe videtur: Δελφῖνας ἐ χέρσῳ βία οὐδεμία Ergo qui rem, in qua nihil poteſt, aggreditur, vires ſuas ignorat, & delphinus in terra dici poterit. Author prouerbiorum huius prouerbij non meminit. Simile ferè eſt illud Horatij.

Delphinum ſyluis appingit, fluctibus aprum, *Qui variare cupit rem prodigialiter vnam.*

Si quidem indocti poetæ ſtultitiam taxat, (inquit adagiorum author) qui multa non ſuo loco neque tempeſtiuiter deſcribit, perinde quaſi pictor delphinum piſcem, iuxta Callimachi dictum, in nemoribus pingeret, rurſus aprum in vndis. Theocritus hoc adagium ſic expreſſit:

Οὔτ᾽ ὦν ἐν ἁλὶ δελφῖνες ἐπὶ χθονὸς, οὔτε τὶ ταῦροι Ἐν πόντῳ στείχουσι, ideſt.
Neq. marini delphini in terra, neq. tauri *In mari eunt.*

delphino & boui nihil eſſe commune Aelianus *a* & Suidas conſimili ferè prouerbio dixerunt.

a l. 14. c. 25.

Δελφῖνα πρὸς τὸ οὐραῖον δεῖς, *delphinum cauda ligas vel alligas.* Suidas dici ait ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων, in eos nimirum, vt author Adagiorum ait, qui quippiam incaſſum conantur: vel qui ea via quempiam aggrediuntur, qua nequaquam poſſit ſuperari:

Ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων etiam à Marone in diris dictum eſt:

Antè Lucos rapient hœdi, Vituli antè Leones, *Delphini fugient piſces, Aquilę antè Columbas.*

Λεκάνη δελφῖνα οὐ χωρεῖ delphina peluis non capit. Vtimur (inquit Cęlius Rhodog.) innuentes re pretioſa quem videri indignum, ſicuti apud Seleuciam ſuperbè pronunciauit rhetor Amphicrates, cum amplius rogaretur, artis ſuæ documenta inibi promeret.

DE

A

DE PHOCÆNA, SIVE TVRSIONE. Cap. VIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

PHocænam (φώκαιναν) Delphini speciem esse suprà ex Aristot. diximus: apud quem Theodorus Gaza Tursionem (alij Torsionem, alij Tyrsionem scribunt) reddidit, motus, vt Hermolaus, & Rondeletius arbitrantur, *b* Plinij verbis, quibus Tursiones Delphinorum similitudinem habere scripsit, ex eodem, vt videtur Arist. cui nimirum Phocæna paruo Delphino similis est. Cæterùm cùm & alia sint aquatilia Delphinis similia, vt Platanista authore eodem *c* Plinio, in Gange Indię rostro, & cauda Delphini, magnitudine verò quinq. cubitorum, ideoq. ea similitudinis nota non sufficere videatur, Rondeletius Theodori versionē non probat, separatisq. capitibus de Phocæna, & Tursione tanquam de diuersis piscibus agit. Iouio contrà ac Bellonio Phocæna, & Tursio vnius eiusdemque piscis nomina sunt. Hos sequitur Gesnerus, & reuera Phocænam Tursioni eandem esse vero est simillimum, cùm vtrumq. animal assimiletur Delphino, Phocæna ab Aristot. Tursio à Plin. Ipse etiam Rondel. quem pro Phocęna nobis ostendat, nullum habet: conuenitq. in eo cum nobis, quòd pro Tursione, & describit, & depingit eum, quem Belgæ vulgò Bruynuisch, quasi atrum piscem, Galli nomine à Germanis accepto Marsuinum hoc est maris suem appellant, quanquam eodem nomine Delphinum quoq. intelligant. In eadem sentētia est doctissimus Scaliger pater. *E Medulis & Baonensi prætura* (inquit) *venum huc aliquando afferūtur Delphini: Marsupas minores, vocant: alios Marsuinos, quasi marinos sues. Duo genera: alteri rostrum porrectius: alterum minus, simum: quos Tursiones Plinij, Phocęnas Aristotelis arbitramur.* Hæc ille. Cæterum aliud est Thursio (θυρσίον) apud Athenæum, nimirum tomus Thurianus, de quò supra in Gladio diximus. Rursus eorum sententiam, qui nominis similitudine Tursionem Sturionem interpretātur, in Sturione refutauimus.

a li. 6. Hist. cap. 12.
Tursio.
b lib. 9. c. 9.
Planista.
c li. 9. c. 15.
Tursionem. Phocęnę eūdem esse.
Thursio.

B

C

FORMA. DESCRIPTIO.

D*Elphinorum similitudinem habent* (inquit Plin.) *qui vocantur Tursiones. Distant & tristitia quidem aspectu: abest enim illa lasciuia, maximè tamen rostris, Canicularum maleficētię,* aliàs maleficentia) *assimilati.* Quæ verba Iouius & Rond. ita accipiunt, ac si rostrum Tursionis, Caniculæ rostro simile esse dixisset: sed falsus est vterq. malè distinctis Plinij verbis: nā si rostrum Tursionis simile est Caniculæ, Gallorum Marsuinus neutiquam Tursio fuerit, quod tñ profitetur Rondel. Vbi quoq. notandum Caniculę nomine à Plinio intelligi Canem Carchariā, cuius quidem rostrum longè melius assimilari possit rostro Marsuini, quam Cani Galei, aliorūque Galeorum, qui id in promptu minimè habent: attamen Plinius similitudinem rostrorum non facit in Tursione cum Canicula, sed Tursiones rostris dicit differre à Delphinis, quibus nimirū id procerum est, cùm Tursionibus breue, simumque: Caniculæ verò dicit assimilari maleficētia, quare si post rostris distinguatur, sicuti nos distinximus sensus erit clarissimus. Quæ Delphino, & Phocænæ, siue Tursioni eadem sint, item quæ diuersa, suprà in Delphino ex Bellonio potissimū ostendimus *d*. Idem in libro Gallico de piscib sobolē Phocænæ describit, ipsamq. etiam adultam Phocænam. Phocæna, inquit, circa Oceanum Gallicū frequentiùs capitur, quam Delphinus cōmuni tñ cum eo nomine Marsouin dicitur: quamuis id nomen Phocænæ magis conueniat (vt pote pinguiori. Delphino quidem rostrum longius esse, & porcino simile Rōdel. author est) Nasum (rostrum) tam simum habet, vt cum capite fermè rotundetur. Pinna dorsi quæ vnica est, binæ ad latera, & cauda colore nigricant, sicut & in Delphino: insumma, superficies eius tota cū Delphino conuenit. Quæcunque etiam de delphini vtroque sexu scripta sunt: Phocænæ similiter conueniunt: & nisi Phocæna rostrum breuius haberet, Delphino ferè vndiquaq. similis foret. In libro deniq. latinè impresso, est igitur, inquit, Phocæna delphini magnitudine, breuiori tamen, sed crassiori corpore, cuius tergoris color ex cæruleo in obscurū liuet: sub ventre autē albicat, pinnasq. delphini in morē gerit caudam crescentis Lunę figura: caput obtusum, non ita longum, neq. porcinum rostrum referens: cuius meatus auditorios admodum obscuros, vt aliqñ reperias, ab oculi maiori cantho sed digitorum interuallo caudā versus accuratè disquirere, illucq. gracilē culmū

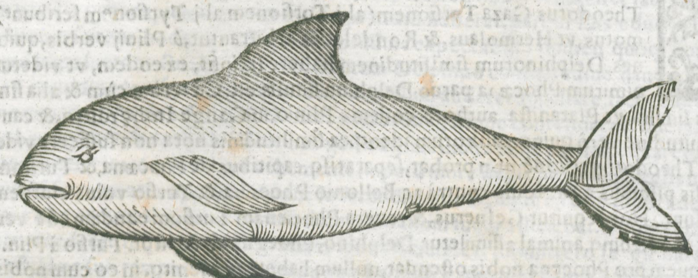
Rostrum.
Canicula Plinij.
d li. 2. c. 11.
Pinnę.
Color.
Color.

inserere

c in Varijs.

inſerere oportebit. Hæc itaque omnia Bellon. *c* Cardanus Diepæ in Neuſtria multos ſe Turſiones obſeruaſſe tradit: & vnum captum in S. Valerino, qui mille libras ſuperabat. Fuiſſe autem adeo pinguem, vt teres videretur: capite, & oculis quaſi ſuillis: in medio fuiſſe fiſtulam per quam aquam effunderet: fuiſſe autem digiti magnitudine. Dentes habuiſſe obtuſos, & humanis molaribus ſimiles: minxiſſe, ore diducto reſpiraſſe, & ſuſpiraſſe: Lachrymatũ etiam fuiſſe, profluẽtib. ex oculis guttulis: diuq. ſuperuixiſſe, quamuis ſanguis è vulnere non ſecus ac vinum è ſiphunculo flueret. Pinnas habuiſſe ſolidas, ac nigras.

Phocæna.



F

LOCVS NATVRA. MORES.

a lib. 8. hiſt. cap. 13.
b lib. 6. hiſt. cap. 12.

TVrſio, ſiue Phocæna nullius non maris incola eſt. Apud *a* Ariſtotelem, vbi in vulgaribus exemplaribus legitur; ἔξω γὰρ φαλαίνης καὶ δελφῖνος ὐδὲν ἐστὶν ἐν τῷ Πόντῳ καὶ ὁ δελφὶς μίκρος, Rondeletius pro φαλαινης legit φωκαινης ex eodem Ariſtot. qui ante a Phocænam ſcripſerat naſci in Ponto. Iam verò priori in loco non φωκαίνης, ſed φωκης legendum eſſe putat, Plinij authoritate motus, qui vt putat, Ariſtot. locum ita tranſtulit: *In Pontum nulla intrat beſtia malefica præter Vitulos, & paruos Delphinos*. Veriſimile, inquit, non eſt Plinium φωκαίνας Vitulos appellaſſe, cũ φώκας Vitulos marinos eſſe noſſet: neq. Delphinos paruos pro Phocænis accepiſſe, quamuis dixerit Ariſt. *Phocænam Delphini ſpeciem eſſe, ſed minorem*: nam in Ponto paruos dũtaxat Delphinos eſſe, vbi verò aliquantum proceſſeris magnos haberi affirmat Ariſtoteles: ad quod reſpiciens Plinius, in Ponto nullã beſtiam eſſe dixit, præter Vitulos, & paruos Delphinos. Cùm verò hodie in Ponto etiam Vitulos marinos eſſe certiſſimum ſit, vel lectionẽ Ariſt. immutandã eſſe quis exiſtimauerit, vel in ea re Plinium ab Ariſtot. diſſentiſſe. Hactenus Rondel. Maſſarius in Plinio omnino legendum arbitratur, præter vitulos. i. phocas, nõ phocænas, nam ſi legeretur phocænas, inquit, fuiſſet vtiq. mentitus, cum phocæna non intret Pontum, ſed naſcatur in Ponto, ex Ariſt. 6. de hiſt. vbi ait: *Idem & Phocæna partus, qui Delphino ſimilis eſt, naſcens in Ponto*. At Plin. non ineſt ſed nulla intrat beſtia malefica in Pontum, dixit. Ariſtoteles verò qui non intrare, ſed nihil in Ponto maleficum eſſe dixit, quando phocæna etiam legi deberet, ſecundum veritatem & ipſe locutus fuiſset. Item per paruos Delphinos, veros Delphinos paruos Plinius intellexit, nõ phocænas vt Hermolaus ambigere videtur. Nam ſequitur ibidem in Ariſtot. vnde hæc Plinius mutuatur: *nec Delphinus hic magnus eſt, quanquam extra vbi aliquãtum proceſſeris, magni habeãtur*. Hucuſque Maſsarius. Cæterùm ſi Plinium concedamus hæc ex Ariſt. præcitato loco accepiſse, eum Ariſt. ſenſum inuertiſse dicendum fuerit, aliud enim eſt in Ponto eſse, & naſci, aliud aliunde intrare, nec propterea quòd ille Vitulos reddidit. Phocas apud Ariſt. legendum eſse dixerim, cũ fieri potuerit, quod Plinius nominis vicinitate deceptus, phocænas Vitulos verterit, cùm phocænæ nomen factum eſse videatur à phoca, vt conijcit Geſnerus, cùm ſimiliter, vt hæc præpinguis ſit, lardoque abundet. Parit teſte Ariſtot. magna ex parte binos, vel ſingulos.

Plinij locus examinatur

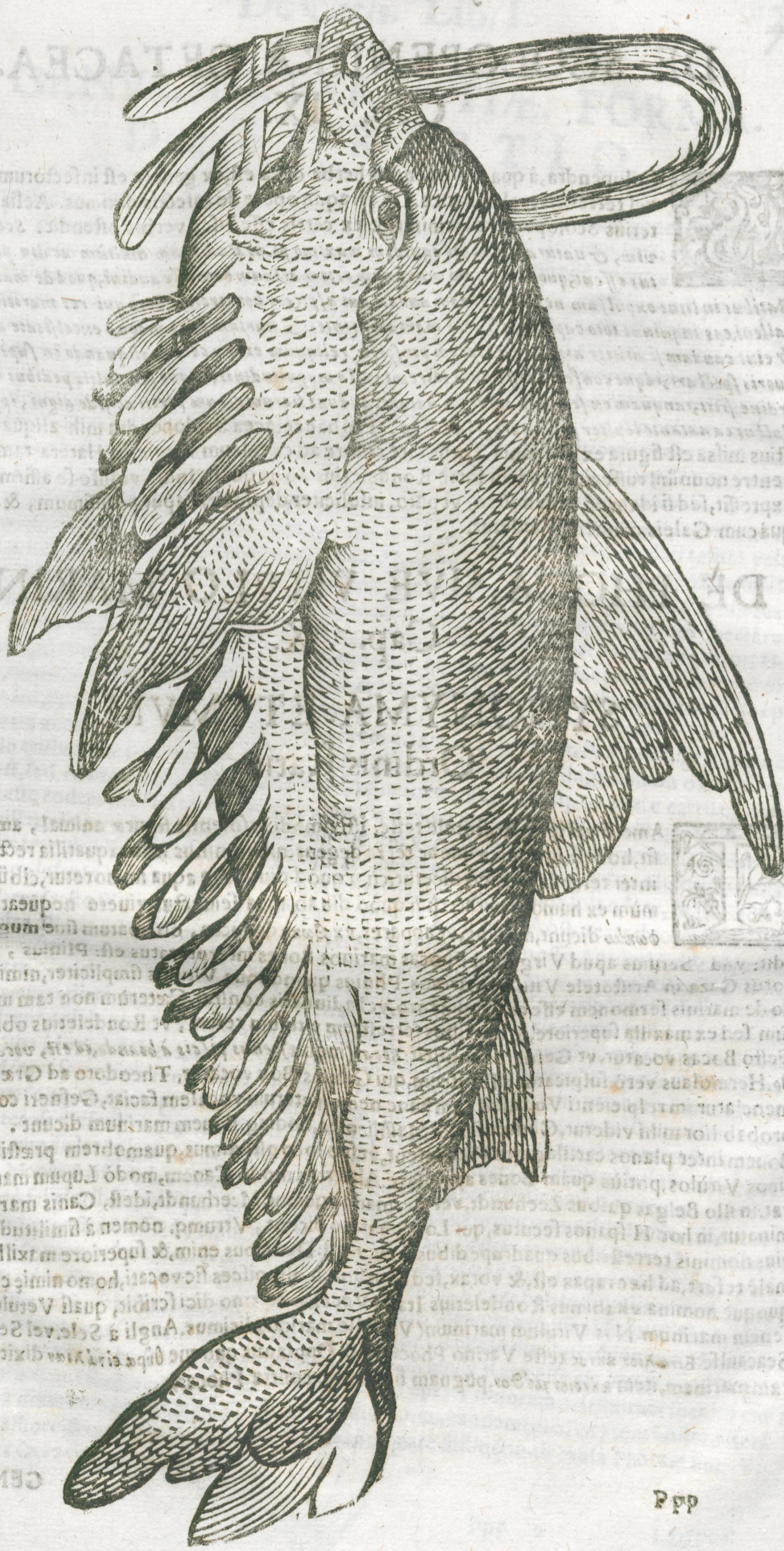
G

H

VSVS IN CIBIS.

PHocæna cum Delphino ſit pinguior, etiam carnem habet deteriorem, concoctioniq. contumaciorem. Bellonius tradit in Gallico libro de piſcibus Lutetiam in forum afferri, præſertim diebus Veneris.

DE



DE SCOLOPENDRA CETACEA. Cap. IX.

a li.13.c.23
Scolopendra ceti historia

SColopendra, à qua scolopendria herba dicta est, ex genere est insectorum, estque vel terrestris, vel aquatica. De vtraq. in opere de insectis diximus. Aelianus a alterius Scolopendræ meminit, & ex certis esse hisce verbis ostendit. *Scolopendra vim, & naturam, quanto equidem maximo potui studio cùm multùm ac diu perscrutatus essent, quodam etiam maximum cete marinum eam esse audiui, quod de mari tempestatibus in litus expulsam nemo foret tam audax, qui aspicere horreret. Ii verò qui res maritimas percallent, eas inquiunt toto capite spectari è mari eminentes: & nariumpilos magna excelsitate apparere, & eius caudam similiter atq. locustæ latam perspici: reliquum etiam corpus aliquando in superficie aquoris spectari, idque conferri posse cum triremi iustæ magnitudinis, atque permultis pedibus vtrinque ordine sitis, tanquam ex se almis appensis, natare. Addunt harum rerum periti ac fide digni, ipsos etiam fluctus ea natante leuiter subsonare*, Hæc illæ. Pro hac cetacea Scolopendra mihi aliquando ceti istius missa est figura ex Hispania Totus ferè colore ad cæruleum vergit: ad latera tamen & in ventre nonnihil ruffecit. Eundem fortè Rondeletius ab ijs qui in India vidisse se affirmant, etiã expressit, sed si idem est eum nostro, vt puto, infeliciter depinxit, caput potissimum, & caudam, quã cum Galeis conuenire videtur.

DE PHOCA, SIVE VITVLO MARINO. Cap. X.

SYNONYMA. ETYMVM. Ordinis Ratio.

Phocã aquatilem magis quã terrestrem esse.

TAmetsi vel ipso Aristotele teste, istiusmodi insolentis figuræ animal, amphibium sit, hoc est, in aquis æquè ac terra degens, nihilominus inter aquatilia rectiùs, quã inter terrestria de eo dicetur, cùm quòd diutius in aqua immoretur, cibũq. potissimùm ex humore petat: tùm quòd diu ab aqua seiunctus viuere nequeat. Græci φώκην dicunt, nomine, vt apparet, ex βώκη deducto, ob boatum siue mugitum quẽ edit: vnde Seruius apud Virgilium Phocas marinos Boues interpretatus est: Plinius, & Theodorus Gaza in Aristotele Vitulos marinos, Plinius quandoque Vitulos simpliciter, nimirũ quando de marinis sermonem esse ex argumento, vel adiunctis constat. Cæterùm non tam mugitu solùm, sed ex maxilla superiore, & naribus terrestrem vitulum refert, vt Rondeletius obseruauit.

Bocas.

Festo Bocas vocatur, vt Gesnerus conijcit: *Bocas* (inquit) *genus piscis à boando, id est, vocẽ emittendo*. Hermolaus verò suspicatur esse piscem, qui Græcis Box vocatur, Theodoro ad Græcam nomenclaturam respicienti Voca: sed cùm hunc nemo veterum vocalem faciat, Gesneri coniectura probabilior mihi videtur. Genuenses, & Massilienses, hodieq. Bouem marinum dicunt. Veteres

Box. Voca. Bos marinus.

Bouem inter planos cartilagineos recensent, vt suo loco ostẽdimus, quamobrem præstiterit marinos Vitulos, potiùs quàm Boues appellare. Albertus modò Canem, modò Lupum marinũ vocat: in illo Belgas quibus Zeehundt, vel Germanos quibus Meerhundt, idest, Canis marinus nominatur, in hoc Hispanos secutus, qui Lobo marino dicunt, Vtrumq. nomen à similitudine cum eius nominis terrestribus quadrupedibus factum est: Dentibus enim, & superiore maxilla eos nõ malè refert, ad hæc rapax est, & vorax, sed cùm sint, & alij pisces sic vocati, homo nimię causa, hęc quoque nomina vitabimus Rondeletius Italis Vecchio marino dici scribit, quasi Vetulum, siue senem marinum Nos Vitulum marinum (Vedello marino) dicimus. Angli à Sele, vel Seale, vel à Seacaulfe. Εἰναλιον κῆτος teste Varino Phoca est. & Oppianus quoque θῆρα εἰνάλιον dixit, idest, feram marinam, item κήτειον μό θον, pugnam hominum contra Phocas.

Enalius. cetus.

GENVS.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

VItulus marinus corporis figura cùm ab omni piscium, tùm cetorum genere plurimũ diffi
det: adeo vt quadrupedẽ nõ veritus sit appellare Aristoteles, inquiens: *Vitulus marinus
solus quadrupedum victum ex mari petit.* Cur verò quadrupedẽ vocet, *a* alicubi quodã-
modo rationem reddens ait: *Vitulus marinus tanquam læsa imperfectaq. quadrupes est: quippe qui cõ-
tinuo à scapulis pedes habeat, manibus similes, modo vrsæ: in quinos enim finduntur digitos, qui singuli
ternis articulis flectantur, & vnguibus muniantur non magnis. Pedes quoq. posteriores quinis discretos
digitis habet, & curuatura & vnguibus cum primis conuenientes, verùm forma proximos pisciũ caudis.*
Quæ Aristotelis verba Bellonium, puto, impulerunt, vt Vitulum marinũ, quatuor cruribus pedi-
busque depingeret, castoris modo in quinq. digitos diuisis. Sed aliter sese rem habere autopsia
ipsa docet, aliudq. philosophi posteriora verba insinuãt. Cùm enim posteriores pedes caudis pisci
um similes esse dicit, exactè inquinos digitos diuidi, manifestò negat, cùm nulla piscium cauda in
digitos findatur: immò verò aliàs tradit, *Vitulos marinos ambigere quidẽ cum aquatilibus & terre-
stribus & si vt aquatiles inspectentur, pedes habere sin vt pedestres, pinnas quippe qui posteriores, in-
quit, pedes pisceos admodum habeant.* Habent itaq. (vt vtar verbis Rõdeletij oculati testis) velu-
ti brachia sine cubito, sine vlna, breuissima: Quod sequitur, carpo nostro respondens ex multis
ossibus constat: meta carpiũ verò ex quinq. ossibus, quę pelle tantùm conteguntur: inde tanquam
manus indiuisa, præterquam in extremo, in quo quatuor linearũ distinctiones tantùm spectãtur,
vngues autem quinq. distincti. Cum ergò pedes Vitulorum istorũ pinnarũ vice fungantur, Ho-
merus perquam appositè φώκας νέποδες cognominauit, quasi pedibus natantes, à verbo *νέω*, quod
est, nato, quanquam Eustathius nepodes interpretetur, non quòd nullos, sed quòd breuissimos pe
des habeant, sicut, & apodes dicuntur in auium genere, Teguntur corio & pilis, ex Plinio. Coriũ
id perquam durum est, & solidissimum, quamobrem maximè expeti solet. Pili sunt nigricantes &
cinerei, in quibusdam maculæ paruæ, in ventre albicantes Plinius cartilagines, non ossa habere
author est, sed Aristoteles carne scribit abundare, mollem esse, ossibusq. constare cartilaginosis
Dentes teste eodem sunt serrati atque acuti, lupinis similes, vt Rondeletius addit, qui & inferio-
rem maxillam Lupinę simillimam esse ait, superiorem verò quàm in Lupo latiorem: hacq. & nari-
bus vitulis terrestribus affinem esse, oris scissuram mediocrẽ habere, pilos duros, aliàs albos, aliàs
nigros, longiusculos in superciliorum loco, & in superiore labro oculos splendere, & subinde in
mille colores (teste Plinio) veluti hyænæ oculos transire. Lingua vt Aristoteles docet, scissa est,
idest, bisulca, Plinius duplicem vertit: Rondeletius addit, item latam esse. Auribus (vt & alij ceti)
caret: sed earum loco meatus habet angustissimos, & admodum exiguos, in viuentibus euidẽtio
res, in mortuis inuentu difficillimos. Cur autem auribus careat, diuersas rationes reddidit Aristo-
teles: aliàs: enim dicebat, non aures, sed cauernas tantũ habere ad audiendum, quòd manca sit &
læsa quadrupes: aliàs quòd vitam traducat in humore: partem autem aurium meatibus additam
esse, vt motus à longè delatus, aeris seruaretur: itaque nihilo vtiles auricolas fore, immò verò no
xias, quod intra se copiam reciperent humoris. Caput breue est & paruum pro corporis magnitu
dine: collum longius, quod pro arbitrio extendit & contrahit. Lato est pectore. Omoplatas enim
habet quaternis musculis connexas superiore vel posteriore in parte quàm canes terrestriaq. alia
animantia, quæ in lateribus eas habent: ob id angusto sunt pectore, Vituli verò latiore ad melius
natandum. Negat Aristoteles Vitulis marinis fel in hepate haberi: Bellonius ait omnino carere.
Plinius verò fel ei tribuit, sed qua corporis parte sitũ sit non exprimit: ex verbis tamen eius col-
ligi potest, id in pectore esse, sic enim scribit, *Fel serpentibus portione maximè copiosũ & piscibus.
Est autẽ plerisq. toto intestino, sicut accipitri, miluo: præterea in pectore est & cetis omnibus. Vitulis qui-
dem marinis ad multa quoq. nobile.* Pulmonis postea fiet mentio. Renes habent vitulis terrestribus,
vel Delphinis vel Lutris similes. Sunt autem teste Aristot. omnium firmissimi & solidissimi, cùm
reliquorum, inquit, omnium renes magis minusue caui sint. Genitale maribus oblongum, fæminis
ad terrestria accedens. Aristoteles fæminarum pudendum simile Raiæ esse ait, omnia verò id ge-
nus muliebris sexus similitudinem referre. Rondeletius duas Vitulorum marinorum species cor
poris figura differentes depinxit, vnã ex mare mediteraneo, eandem (nifallor) cum nostra, alterã
corpore crassiore, & magis in se collecto, ex Oceano, quare distinctionis causa Phocam siue Vi-
tulum maris Oceani nuncupauit.

Forma. — *a lib. 2. hist. cap. 1.* — *Male quatuor pedibus digitatis pingi.* — *Pedes quales.* — *Phocæ nepodes cur dictę.* — *Corium.* — *Pili.* — *Ossa.* — *Dentes.* — *Lingua.* — *Aures.* — *Caput.* — *Collum.* — *Pectus.* — *b lib. 2. hist. cap. 21.* — *Fel an habeat, & vb.* — *Renes.* — *Pudenda.*

Vitulus marinus.



A

LOCVS. NATVRA. MORES.

Vitulus marinus, inquit Plinius, *viuit in mari, ac terra*: nosque diximus amphibium animal esse, ationemque dedimus, cur aquatilibus potius quàm terrestribus accenseri debeat. *Aqua*, inquit Aristoteles, *nec penitus carere potest, nec in ipsa agere secus, nisi per interualla quædam respiret: parit enim, & educat in sicco*. Alicubi etiam ait prolem circa duodecimum diem à partu deducere in mare: cùm alioqui Calphurnius haud ignobilis poeta, ceu de de rebus impossibilibus canat: *Namque prius siccis Phocæ nascantur in aruis.*

In aqua, & terra viuere quolem. *c lib. 9. c. 9.*

Vestitusque freto viuet leo: dulcia mella Sudabunt taxi.

Maxima ex parte per litora diuagari aiunt, vicinosq. litoribus agros terrestriũ more depopulari: quinetiam vineta ac pomaria, locaq. alia arboribus consita suis fructibus spoliare & si qñ collicu-lum ascenderit, indeq. secedere cogitur, iam tum quidem pedibus, ac capite in ventrem contractis, ac toto corpore in globum constricto, maximo in mari impetu deuolui, qm̃ difficilis illi pedũ vsus est in terra, id quod Plinius quoq. insinuat, inquiens: *Pinnis quibus in mari viũtur, humi quoq. vice pedum serpunt*. Nec aliam ob causam, quam ob incessus, difficultatem à litore nunquã lõgiùs recedunt, vel ad id relictum breui reuertuntur: victumq. ex mari petunt, idq quadrupedũ soli, vt Arist. testatur. Carniuori sunt, atq. admodũ voraces. Diodorus Siculus author est Vitulos marinos apud Troglodytas extra sinum Arabicũ pisciũ capturæ velut hoĩes intentos esse: & Albertus refert animalia esse mordacia, & in magnos pisces grassari, gregatimq. venari, & multos in vnum locum cogere: vt vel hinc maleficos dicere Plinius potuerit: *In Pontum* (ait) *nulla intrat bestia malefica præter Vitulos, & paruulos Delphinos*, quanquam apud Arist. ex quo id translatum videtur, pro Phocis, id est, Vitulis marinis, Phocæna legatur. Sed & *a* Aelianus similiter, vt Plinius φώκης legit: *Exuinus Pontus* (inquit) *plurimis piscibus abundat, quòd non solitus sit beluas procreare. Sicubi autem Phocam & Delphinos profert, minimè ÿ quidem grandes euadunt*, Adhęc testatur Rond. se aliquoties vidisse Vitulos marinos, qui cùm in viuaria immissi essent maxima pernicie in cæteros pisces, vt Lucios, Tincas, Cyprinos debaccharentur. Non sine magno etiam damno in piscatoria retia incidunt, nam non aliter quàm Delphini, & Gladij vi omnia rumpunt, & dilacerant, piscibusq. vna captis aufugendi ansam præbent, vt Oppianus testatur. Difficulter interficiuntur, nisi capite eliso: ratio est quod corpus totum carnosum est.

B

Pedũ in terra vsus minus idoneus

Cibus.

Voracitas.

a li. 9. c. 59.

Cur difficulter, & quomodo occidantur.

C

Non hami penetrant Phocas, sæuiq. tridentes,
Nam duro claudunt pellis sub tegmine membra,
Sic pisces inter nodosa in retia Phocas
Prædones claudunt, celeres ad litora verrunt
Distinctos maculis laqueos, non retia densa
Hos arcere queunt, discerpunt vnguibus atris
Retia, & auxilium perituris piscibus adsunt.
Piscantes multo turbati corda dolore
In terram Phocas compellunt impete vasto.
Hic hastam & fortem clauam, validumq. tridẽtẽ
In caput incutiunt, & circum tempora pulsant:
Nam subita pereunt capitis per vulnera morte.

Nullum animal grauiore somno premi Plinius author est. Idem & diutius protrahitur, vnde Martialis: *Dormitis nimium glires, Vituliq. marini.*

Somnus.

Et *b* Iuuenalis:

Eripiunt somnum Druso, Vitulisq. marinis.

Inter dormiendum tam altè stertunt, vt mugitum edere videantur, quod Arist. & Plinius quoque meminerunt. Rondel. huius rei causam esse tradit, pituitosum humorem, qui in aspera arteria sit, inspirando, & exspirando agitatum. Tales somnos, inquit, dormiendo edunt, qui crasso sunt collo, & breui destillationibus obnoxij item ij, quibus excidit columella. Dormiunt Vituli extra aquam ad Solem, in arena litoris, vel super saxa, vt liberiùs respirent, maximè noctù, sed etiam interdiu nonnunquam, vt meminit idem *c* Oppianus.

b Sat. 3.

Stertervnde

D

Cur extra aquam dormiant.

Extra vndas Phocæ consumunt tempora noctis: Sæpè die fessos artus in litore ponunt,
In terra dulci soluentes membra sopore.

c lib. 1.

Plinius quoq. spirare, & dormire in terra dixit: & aliàs maritimas quoq. cauernas subire. Hoc, & Homero non ignotũ fuisse Aelianus tradit, qui in Odyssea Menelaũ inducit hoc eorũ cubile Telemacho, & Pisistrato narrantem. Cæterùm cùm pulmo eorũ (vt pote exiguus, spumosus, nec sanguineus) causa sit teste Plinio, quare sub aqua ranarũ more diu vrinentur, cur non etiã dormire queant, dubitari potest, cũ ranæ longissimo anni tp̃e latere sub aqua possint. Naturam moresque ferinos nonnunquam exuunt, & vt Plinius loquitur, mitescunt, & quod mireris, accipiunt disciplinam, voceq. pariter & visu populũ (in spectaculis exhibiti) salutant in condito fremitu nomine vocari respõdent. Vidi ego in hac vrbe Vitulũ marinũ, sic à circũforaneo, à quo per totã pertrahebaẽ Europã institutũ, vt ad nomẽ cuiusuis principis Christiani, ceu gaudio affectus, nescio q̃d

Pulmo qualis.

Mitescere & dociles fieri.

Amatores hominis eſſe

voce obſtreperet,& contrà nominato,vel Turca,vel hæretico aliquo,planè obmuteſceret: quomodo terreſtres canes etiam ſolent inſtitui. Sunt item haud aliter, ac Delphini φιλάνθρωποι, hominesq agnoſcunt,cuius rei exemplũ ex Eudemo narrat Aelianus his verbis: *Vitulum marinum Eudemus ait,in hominẽ ſpongias venari ſolitũ,amore flagraſſe,eoq́ vbi petra antrum ſuſtinens extra mare progreſſum cum ſpõgiatore verſatũ eſſe.* Et Rondel.teſtatur, eum cuius iconem expreſſit, circa Lerinum inſulam captum, & inſulæ illius xenobro multos dies educatum, nullo metu cum hominibus verſatum fuiſſe,adeo vt gradus etiam aſcenderet. Iam verò quamuis hos piſces ſitus eiuſdem pugnare inuicem dicant teſte Ariſtotele,marem.ſ.cum mare,fœminam cum fœmina,catulos cum catulis,donec alter ab altero vel occidatur,vel eijciatur, parentum tamen in prolem mirus amor eſt,hominiq.planè imitandus. Primũ in arido fœtus ſuos pariunt,inquit Aelianus,deinde in lucẽ editos paulatim tum in humidiora loca ſubducunt, atq; ad deguſtandũ mare eos introducunt: tum in aridũ natalem locum reducunt:inde rurſum in mare deducunt, & quàm mox educunt: cumq; id ſæpenumerò fecerunt, aptiſſimos tandem ad natandum efficiunt, partim doctrina inſtitutos,partim natura ad mores, & ſedes maternas amandas impulſos. Plutarcus verò id ita cerebrò facere tradit,donec addita fiducia fluctibus credere, gaudereq.videant. Non ante duodecimum diem deducere eos in mare ex Ariſtotele diximus. Idem & Plinius teſtatur, & ex eo ſubinde aſſuefacere:idem & Oppianus mox poſt Delphinorum in ſobolem effectum:

Amor erga prolem.

d lib. 9. c. 9.

Et caram ſobolis Phoca non fortè minorem
Adſunt,cæruleo non edunt pignora ponto,
Soles his ſenos in flaua mater arena
Tertia poſt decimam roſeo caput obſita peplo
Tunc mater madidis catulos complexa ſub vlnis,
Et natis iucunda ſuis monſtrare videtur,
Et veluti mater peregrina enixa decorum
Lætitiam immenſam effundit,patriamq́ domumq́
Attentus ſpectat miranda palatia natus
Sic proprios catulos deportat Phoca ſub æquor;
Saccipiunt,illis mammæ,lactiſq́ liquores,
Sed fœtus ſicca genitrix tellure reſoluit.
Degit,cum natis,caris,& pignora mulcet.
Conſurgens aurora polo,lucemq.reducit.
Detinet,& liquidas ſubito ſe mergit in vndas.
In ponto patriam caram,dulceſq.penates.
In terra natum,tenſis complectitur vlnis.
Oſtendit puero,quamuis non ſingula norit.
Perluſtrans oculis tectum,moreſq.parentum.
Atque ſitus pelagi monſtrat,lymphæq.meatus.

e lib. 2. de vita Apoll.

Damis apud Philoſtratum teſtatur ſe in Agis inſula vidiſſe Phocam à piſcatoribus comprehenſam filium quem in carcere (οἰκίσκῳ.i.cauea) pepererat, mortuũ ita deplorare,vt triduo à cibis abſtinuerit,quanquam omnino belluarum voraciſſima ſit. Et Ioan. Tzetzes Phocam non aliter,ac Delphinum vnà cum ſuis catulis capi,commoriq.ait: catuloſq. cum ſuis matribus. Idem inſuper author eſt Vitulos,parentes ſuos ſenio confectos iuuare,eorumq.natatum promouere, ſed cũ & hic Phacas ſimul nominet cum Delphinis,fortaſſis hoc loco legendum fuerit Phocæna, quæ nimirum Delphino ſpecie naturaq cognata eſt,& phoca in ſuum genus ſæuire ſolet, ſicuti ex Ariſtotele recitauimus. Leporum & aliorum animalium retrò mingentium ritu mingunt, & coeunt, nempe auerſi & in medio coitu inuiti cohærent, vt vel ideo Belgæ Canes, Hiſpani Lupos marinos nuncupauerint. Pariunt in terra pecudum more. Pariunt nunquam geminis plures, vt Plin. ſcribit,addens eodem loco quem ex Ariſtotele tranſtulit,ſecundo partus initu hoc animal reddere,ſed Ariſtoteles ſic habet: τίκτει ζῷα καὶ χορίον, ideſt,animal patit, & ſecundas emittit, vt rectè tranſtulit Theodorus,ex quo Plinij verba puto,ſunt reſtituenda. Famoſa autem eſt eius inuidia apud priſcos,de qua ſic Plinius: *Vitulo marino victus in mari,ac terra. Simile fibro,& ingenium. Euomit fel ſuũ ad multa medicamenta vtile: Item coaglum, ad morbos comitiales: ob ea ſe petit prudens.* Quare apud g Aelianum pro ἐκροφεῖ, ideſt deuorat, nempe coagulum ſuum mortalibus inuidens, ne eo comitiales morbi ſanari poſſit, fortaſſis legendum ἐξεμεῖ, ideſt, euomit, quo nempe verbo vtitur Ariſtoteles, ſeu Admirandorum conſarcinator: Phocam inquit,aiunt ἐξεμεῖν, ideſt euomere coagulum cùm capta eſt:id enim medicamentoſum eſt,& comitialibus vtile.

Gratitudo.

Vt mingant & coeant.

Partus.

f lib. 6. hiſt. cap. 12.

Inuidia.

g lib. 3. c. 19

Coagulum euomit,& cur.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Conſenſus cum mari.

VItulo marino,etſi alioqui terræ prius quàm aquarum incola eſt, maximus conſenſus eſt cum mari:adeo vt eo mortuo,atque excoriato pilos in pelle,vbicunque fuerint,ceu naturali quodam inſtinctu,prout mare ſe habet,ita ſe gerere dicant:nam ſi mare turbatũ in fluctus ſurrexerit,& eos ſimiliter erectos exurgere.ſin verò mare pacificatum fuerit, in planũ ſterni. Quod cùm non crederetur Plinio,periculo in Indico mari facto circa Hiſpaniolã inſulam, non amplius fabuloſum haberi Cardanus aſſerit. Ego hoc apud Plin.non reperio, ſed pelles eorum etiam detractas corpori, dici ſenſum æquorum retinere, ſemperq.æſtu maris recedente inhorreſcere. Scribit item Rondeletius Litulorum mortuorũ corio mutationes ſignificari: auſtrinis

A enim ventis insurgentib. pilos inhorrescere & surrigi: in boreali cõstitutione ita desidere, vt nullos planè affirmes, id quod sæpius, inquit, obseruari. Iisdem pellibus vim quandam inesse aiunt teste Plutarco fulmina prohibentem, ideoq. summas velorum partes eis obtegi. Eandẽ vim legimus apud Tranquillum, & Augustum Cæsarem istiusmodi pellem aduersus tonitrum quos per timescebat impetus secum perpetuò circumferre consueuisse: eandemque ob causam Seuerũ Imperatorẽ lecticam suam tectã ijsdẽ voluisse: & a Plinius deniq. author tabernacula ex ijs subrefacta fuisse, additq. Vitulum marinum solum ex marinis fulmine non percuti. Cælius Rhodiginus rationẽ reddens, cur ficus de cælo non tangatur, id vtique amaritudini eius acceptũ referri oportere ait, quoniam id genus fulmina non attingant, quod, inquit Vitulus comprobat marinus atq. hyęna, ac si his animalibus similiter ac ficubus (cuius arboris tota dulcedo in fructum secernitur) amaritudo insit, sed qualis hæc tandem sit, non addit. Grandini creditur quis obuiare, teste Palladio si vel candẽ vel crocodili, vel hyenę pellẽ per spatia possessionis circumferat, & in villæ aut cortis suspendat ingressu, cùm malum viderit imminere. Aliàs etiam ait, Vituli marini pellẽ in medio vinearum loco vni superiectam viticulæ, credi contra imminens malum totius vineæ vestiri. Vrsos terrestres præcipuè timent, & si cũ ijs in certamẽ descendant, vincunt teste Oppiano. Ro-B manos autẽ Vrsos eis pugnãtes in spectaculis exhibuisse, Lycostas rusticus in Bucolicis Calphurnij testatur, inquiens: *—Aequoreos ego cum certantibus vrsis Spectaui Vitulos.*

Fugiunt, & Arietes marinos: qua verò ratione ab his in mari comprehendantur, docet Aelianus, inquiens: *Tanto narium robore prædita est huiusmodi belua: spiritum vt vehementer, & permultum anhelet, & immensum aera respiratione ad se attrahat, eaq. aspiratione marinos Vitulos ad hanc rationem comprehendat. Cum enim Arietem nouerunt, vicinum esse ad moliendas ipsis insidias, in terram cellerrimè enatantes, in specus saxorum conduntur. Is cognita fuga, insequitur & contra antrum stans, ex corporis odore prædam intus esse percipit, & narium illecebra quadam acri inter se & Vitulos aerem intermedium attrahit. Hi tanquam vel sagittam, vel spiculum, sic sanè spirationis illius appulsum declinãt & refugiunt. Tandem tamen violentissimo anhelitus ductu inuiti, & tanquam loris quibusdam aut funibus constricti, e latebra extrahuntur, & ab Ariete deuorantur.* Equi contrà horrent Vitulos, id quod equi olim Hippolyti indicarunt, quos, cùm fortè apparuissent è mari Phocæ, territos, currum, quẽ iuxta mare agitabat, rupisse, Hippolytumque discerpsisse ferunt.

Pelles fulmina arcent.

a *lib. 2. cap. 35.*

Vrsos timent

Arietes marinos timent

C VSVS IN CIBIS.

CAro Vitulorum marinorum mollis est, spongiosa atq apprimè pinguis, adeò vt liquetur si diutius manibus cõtractetur: quamobrem ocyùs satiat, nauseamq. parit, mali succi est, & ferini odoris, quem facetissimus Comicus in Pace & in Vespis quoque Cleonẽ traducens, ei, vt pote coriario tribuit, quo etiam loco Scholiastes, Homeri hunc versum recitat:

Φωκαων ἁλιοτρεφέων ὀλοώτατος ὀδμή.

Qua de causa ab infima quoq. plebe negligitur ijs in littoribus, in quibus frequenter capitur. maioris verò fit apud eos qui procul à mari absunt. Gesnerus lardum illud quod Germanis, præsertim Saxonibus Salspeck vocatur, Phocarum potius, quàm Delphinorum, vt vulgò creditur, esse autumat.

Caro qualis.

VSVS IN MEDICINA.

D VItulus marinus partes aliquot sui corporis cùm internas, tũ externas in medicinæ vsum præbet, carnem nimirum, sanguinemq. & adipem: pinnas, item corium & coagulum, Plinius fel addit, ad multa medicamẽta vtile esse inquiens, Aristoteles verò atq. alij felle carere hoc animal profitentur. Dextræ pinnæ vim soporiferam inesse, somnosq. allicere subditã capiti tradunt, teste Plinio. Isidorus dum id repetit, rationem addit, quoniam nullum animal grauiore somno premit. Pellis vsus in podagricis, maximè commendatur. *In podagra* (inquit idẽ Plinius) *iubent fibrinis pellibus calciari, item Vituli marini.* Quamobrẽ apud Marcellum Empiricum, vbi ait: *Vituli marini, aut quod melius est hyanæ pelle facta medicamẽta si quis in cotidiano vsu habuerit, efficaciter podagra morbo carebit,* pro medicamenta lego calciamenta, coq. maximè cum & a Galenus dicat: *Phoca, leonis, lupi aut vulpis cortũ si quis claboret, & calceos gestet pedes non dolebit.* Eadẽ pellis lysso dectis vtiliter substernitur, vt Aetius meminit. Caro eius authore Auicenna epilepsię confert & prefocationi matricis. Alij sanguinem prebent. Cælius Aurelianus verò istiusmodi medicamentum, cùm à nonnullis in epilepsia præberi dixisset, improbat. Adipis vsum in mulieribus

Pinna dextra.

Pellis.

a *Eupor. 3. 248.*

Caro.

Adeps.

liebribus morbis celebrat ab Hippocrate. Ad suffocationẽ ex vtero suffitũ præscribit graueolentium, inter quæ Phocæ quoque adipẽ numerat. Iubetq. vt mulier quæ ab vtero strangulatur, adipis huius quantum duobus digitis comprehendi potest, bibat. Idẽ describens vteri ad coxã auersi, (in quo morbo ventre per aliquot menses crescente concepisse se putant mulieres) curationẽ in ollam, inquit allium siccum coniicere oportet, idq. magis communitum quàm ea quæ sunt contusa, & aquã effundere, quò ipsum permanescat, & aqua quibus digitis ipsum excedat, & Phocæ oleum superfundere, atque sic calefacere, ac fomentum adhibere per multũ tẽpus, &c. Aliàs rursus eodem adipe vtitur pro suffitu: Suffitus ad vterum pituitosum, conceptui vel legitimæ mensiũ purgationi, vel secundis promouẽdis idoneus. Bitumẽ & hordei paleas misceto, additaq. pinguedine Phocę suffito. Alius: Stercoris caprini pilulas & leporis pilos, pinguedine Phocę subacta suffito. Alius: Coaguli Phocæ pelliculam contusam ac tritam, & spongiam & muscum arboreum, tria simul mixta, atque Phocæ pinguedine excepta suffito. Si vterus foras prodierit, in iunioribus (inquit idem Hippocrates) pelliculam vteri obliquè incisam linteo cõfricato, donec inflammetur, & illinito Phocæ oleo siue adipe, & molles spongias vino respersas apponito. Idem adeps authore Plinio lichenas & lepras tollit, & rabidi canis morsu potũ expauescentibus eo faciẽ perungunt, Marcellus Empiricus mentagræ imponi vtiliter autumat. Euomere dici hoc animal coagulũ suũ mortalibus inuidens, ne eo comitiales morbi sanari possint, suprà recitauimus ex Plinio, qui hanc ei facultatem aliquoties tribuit, diuersis alijs medicamẽtis immisceri docẽs: *Comitiales* (inquit alibi) *sanant panacis Heraclea radices pota cum coagulo Vituli marini: Item peucedanũ cũ eodem aquis portionibus potum.* Theophrastus *b* quartã eius coaguli partẽ panaci permisceri scribit.) Et rursus *Ad comitiales coagulum vituli marini bibunt, cum lacte equino asininoue, aut cum punici succo: quidã ex aceto mulso: nec non aliqui per se pilulas deuorant.* Cælius Aurelianus vero epilepticis coagulum hoc propinari reprehẽdit. Alibi rursus Plinius lethargicos adiuuare ait in vino potum oboli pondere: & alicubi magos tradit vti eodem ad olfactum in vergentibus in lethargum: & alicubi denique cum peucedano æquis partibus anginæ mederi.

Coagulum

b lib. 9. Hist. cap. 12

DE MANATI INDORVM. Cap. XI.

NOMEN.

HISPANI Occidentalis Indiæ incolæ istiusmodi cetum ob anteriores pedes manibus haud absimiles Manati appellarunt, quasi manibus instructum piscem. Rondeletius conijcit, an Bos queat esse *a* Aristotelis, quem viuos catulos parere tradit, inquiens: *Delphinus, Balæna & reliqua cete quæ branchias non habent, animal generãt: Additur ijs Pristes & Bos. Nullam ex ijs enim oua habere cernitur, sed statim fœtũ, ex quo redacto statim animal constat quemadmodum homo & quadrupes quæ animal pariunt.* Gillius quidem etiam cetarium hunc Bouem, à Boue cartilagineo eiusdem Aristotelis, de quo inter planos dictum est, diuersum esse iudicauit: Alius Bos est, inquit, inter cetarios numeratus ab Aristotele, qui etsi nullis est viribus, tamen eum terroribus, homines in periculum adducere, Aelianus & Oppianus tradunt. E contrario Gesnerus non alium à cartilagineo faciendum arbitratur, cùm propter magnitudinem, à qua & Bouis nomen, inquit, adeptus est, inter cetaceos rectè numerari potest, vt Thynnus & alij magni, qui tamen cete propriè non sunt. Gesnero tamen responderi potest, Aristotelem toto eo capite de eorum tantũmodò partu agere, quæ reuera cete sunt: quam obrem nihil definire audeo, suum cuique iudicium relinquens: Manati saltem haud incongruè Bos dicetur, cũ quòd capite terrestrẽ bouẽ referat, tũ quòd eiusdẽ more herbis in terra pascatur.

Nominis ratio

Bos Arist. a li. b. 6. Hist. cap. 11

FORMA. DESCRIPTIO.

DEscribit hoc cete exactè Franciscus *a* Lopez de Gomara & ante illum Ferdinandus Ouiebus. Carolus *b* Clusius vtriusque descriptionem nobis Latinã fecit, Manati (inquit Lopez) piscis est nostro orbi incognitus, vtri similis, duobus dũtaxat pedibus ad humeros præditus rotundis, & quatuor vnguib. instar elephantinorũ quibus natat, ab vmbilico ad caudam gracilior fit: teterrimo est aspectu, capite bubulino, macilentiore tamẽ ore & crassiore mẽto, oculis admodum exiguis pro corporis mole, quæ interdũ ad viginti pedum lõgitudinem accedit: corio est denso, quibusdam pilis cinereacei coloris obsito. Fæminæ binę vbera habẽt, quibus suos catulos lactant. Hæc ille. Fusiùs verò Ouiedus, Manati, inquit, ingens piscis marinus, tametsi in magnis

a Hist. generalca. 31. b. L. 13. Hi. cap. 10.

Manati Indorum.



B magnis huius insulæ (Hispaniolæ videlicet)& aliarum prouinciarum fluminibus assiduè capiatur
maioris est longitudinis & amplitudinis Tiburone. Qui plenã acquisiuerunt magnitudinẽ, fœ dif
simi sunt aspectus, nec multũ absimiles vtribus illis, in quib. Medinæ del Campo & vicinis locis
vehitur mustum, Caput habet iste piscis bouis instar, vel etiã maius, oculos exiguos pro corporis
magnitudine, & binos crassos pedes tanquam alas brachiorũ loco, quibus natat, circa caput sitos.
Corio integitur, non squamis. Adeo magnus est, vt iugo boum opus sit, ad vnum vehendum. Non
nunquã quatuordecim aut quindecim pedũ lõgitudinẽ superat, octo verò palmorũ crassitudinẽ:
circa caudã strictior, & quasi præcinctus: à qua strictura deinceps cauda longior & crassior fit. La-
pides quosdã siue potiùs ossa habet in cerebro bina, paruę pilæ palmarię magnitudine, aut nucis
balistæ (orbiculares enim non sunt) ac interdum maiores, pro piscium magnitudine. Aurib. caret,
sed earum loco exigua foramina habet, per quæ audit. Eius corũ simile vstulati porci corio, digi-
tum densum, cineraceo colore, rarisq. pilis præditum. Cauda à strictiore illa parte, ad extremum
vsq. tota neruosa est: ex ea in partes concisa, deinde soli per quinq. aut plures dies exposita & re
siccata, tandem in patella cocta siue veriùs fricta, multa pinguedo elicitur, tota enim in pinguedi
C nẽ resoluitur. Fæminæ duo sunt vbera in pectore, nã binos catulos parit & lactat. Descripsit de-
nique Manati ipsũ, & iconẽ addidit *c* Carolus Clusius. A Batauis nautis, inquit, qui anno à Chri-
sto nato millesimo sexcẽtesimo Amstelredamũ è sua profectione redierant, ex Occidentali Ocea
no aduectus erat cetaceus piscis (imo reuera cetus) ad Phocarum genus haud dubio referendus,
sed longe maior, ipsi Vaccam marinam vocabant: vtriusq. autẽ sexus occiderant, marem & fæmi
nam: maris corium integrum stramine suffarcinatũ de trabe suspensum, cuius dorso catulũ (quem
etiam ceperant & aduexerant (imposuerant, eodem anno Amstelredami cõspiciebã, & præterea
aliquot costas fæminæ cũ carne adhuc adhærente: ea enim in itinere victitarant, tanquã bibula.
Catulum porrò, vt proportio commodiùs obseruari posset, in apposita tabella exprimendũ cura
bam, ad eius normam quem Amstelredami videram, quiq. postea in Academici horti porticu su-
spensus fuit Lugduni Batauorum. Valdè autem fœdũ & turpe animal fuisse videbatur, capite vi-
tulino sed paullò strictiore, oculis ferè caninis, valdè crassa, dura, breuibusq. & raris pilis ex ci-
neraceo fusci coloris obsita cute præditum: exuuij longitudo (nam dimensus sum) pedum decem
& sex cũ semisse erat, crassitudo autem septem cum semisse, hoc est, septem pedum cum semisse
erat corporis ambitus: bina crura ad humeros habebat non longa, latos, pedes breuibus vnguib.
D præditos, nullos in posteriore corporis parte, sed caudam quodammodo informem & latã, cuius
motu celeriter natasse ferebatur, ab vmbilico autem ad caudam sensim gracilescebat, deinde
cauda paullò latior fiebat: in eius capite lapides repertos fuisse intelligebam.

Caput. *Magnitudo.* *Lapides in cerebro* *Corium.* *c lib. 6. Exotic. cap. 18.* *Vacca marina.* *Caput.* *Longitudo & crassitudo* *Pedes.* *Cauda.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

CEtus est nostro orbi incognitus, mari & fluminib. æque familiaris, quæ aduersa è mari su-
bit, & secundum ripas eorum quas apprehendere potest, herbas depascitur, nec tamen
aquas egreditur. Cicuratur & docilis est canum more, sed iniuriarum memor est, vt ex
hac historiola, quam narrat Franc. Lopez, innotescit. Paruulum captũ Ragulus Caramatexi, in in
sula Hispaniola XXVI: annorum spacio in lacu Guaynabo dicto aluisse fertur, adeoq. mansue-
tum euasisse, licet iam grandem, vt veterum Delphino non cederet: nam de manu cibum sumpsis
se

Cibus. *Indoles.*

Pueros tergo fert.

se, & inclamato nomine Mato, quod Magnificum eorum lingua sonat, lacum egredi solitum ad E
ædes cibi sumendi gratia perreptasse, deinde ad lacum remeasse comitibus pueris atque etiam
viris, quorum cantu delectari videretur: imò tergo insidere interdum permittētem, denos simul
ex vna lacus parte in oppositā sine vlla difficultate transuexisse, nec illos mersisse, sic vt illius lo-
cī incolis summam voluptatem adferret. Cæterùm cum Hispanus quidam periculum facere vo-
lēs, an adeò dura cute præditus esset, vt ferebatur, inclamato & repetito nomine Mato, Mato, in
eum iam ex aqua prodeuntem hastam vibrasset, adeò indignatum, tametsi non fuisset vulneratus
vt ex aqua deinceps emergere nollet, quantumlibet, eius nomen inclamaretur, si viros veste in-
dutos aut barbatos, Christianis, similes, cōspiceret. Valdè porrò intumescente fluuio Haibonico,
& in lacum Guaynabo sese affundente, Mato Manati in mare regressus est, reguloq. Caramatexi
& eius subditis magnum sui desiderium reliquit.

CAPIENDI RATIO.

QVomodo à Reuerso Indico capiatur istiusmodi fera, in Reuerso dictum est. Solet etiam F
occidi, dum herbas in fluuiorum ripis nascentes depascitur, sed etiam retibus capitur. In
Americæ cōtinēti (inquit Ouiedus) solēt sagittarij ex cymba siue monoxylo huiusmo
di pisces & alios plerosq. occidere, qā in summa aqua natāt: hamata itaque iacula conij
ciūt, in quorū summo tenuis sed validus alligatus est funiculus: ictus piscis fugit, funiculū autem
laxat sagittarius in cuius extremo ligni aut suberis fragmētū est adnexū, ne prorsus mergi queat
funiculus tum etiam vt appareat eius extremitas: piscis verò iam fessus ob profusum sanguinem,
& morti vicinus, ad littus appellit. Tum sagittarius collecto suo funiculo donec supersit duntaxat
decem aut duodecim orgyarum longitudo, eū ad terram trahit cum capto pisce, vel etiam donec
vndis propellentibus terram contingat: sagittarius porrò sociorū auxilio ex aqua educit: adeo
autem magni sunt isti pisces, vt iugo boum opus sit, ad vnum vehendum. Interdum autem cum
Manati iam saucius ad terram ab vndis propellitur, è cymba illum crassis lanceolis feriunt, vt ci-
tiùs moriatur, quia mortuus summa aqua fertur.

VSVS IN CIBIS.

Caro qualis

MAnati caro (inquit idem Ouiedus) præstantissima est, & quadrupedis carni adeo similis, G
vt qui integrum piscem non vidisset, sed eius duntaxat partem aliquā rescissam, bu-
bulā esse sibi persuaderet: imò omnes mortales fallerentur, quia adhuc recens carnē
sapit magis quàm piscem. Quæ autem concisa & resiccata, singularis est & multo tempore incor-
rupta seruari potest: Anno M.D XXXI. ex hac ciuitate S. Dominici, in Hispaniam, Auilam vsq.
vbi tunc erat Imperatrix, hanc carnem tuli, & in Castella, ex solo aspectu bubulam Anglicanam
optimam esse censebant coctam verò, non minus quàm Thynni carnem sapere, imò illa præstan-
tiorē esse. Cauda (vt diximus) tota, vbi coquitur, in pinguedinem resoluitur. Est verò illa pingue
do siue butyrum, ad oua in sartagine frigenda aptissimum, quia licet vetustum non fit rancidum,
neque mali saporis est.

VSVS IN MEDICINA.

Lapidis in cerebro vsus

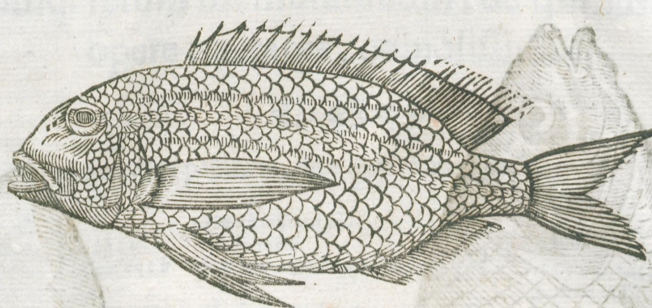
OSsa (siue lapides) capitis, coli doloribus, & nephritidi valdè vtilia, vt ij (inqt Ouiedus) as- H
ferunt, qui in huiusmodi morbis periculum fecerunt. Debent autē benè primùm aduri,
postea conteri & per cribrum transmitti, deinde puluis ille ea quantitate; quā Hispani-
cus regalis excipere possit, ex generoso vino albo, vno haustu sorberi. Hac enim ratione sūptus
manè dieb. aliquot cōtinuis, dolor adimi dicitur, calculusque comminui, & in arenam resolui, quę
cùm vrina reijcitur. Istud à viris fide dignis, qui eius periculum fecerunt, intellexi, multosq. con-
spexi eius rei gratia diligenter hunc lapidem perquirentes. De forma eorum suprà dictum est.

VSVS ALII.

EX corio quod valdè durum est, commoda cingula & calceorum soleæ fiunt, aliæque res simi-
les. Pinguedo vtilis ad lucernas, nec desunt qui in medico vsu commendent.

Icone s

Synagris vel Synodon Rond. de quo vide fol. 161. 162.



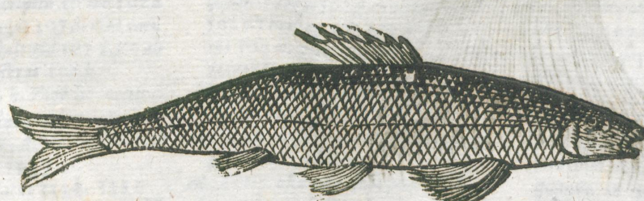
Zigæ Albis fluuij Icon ponenda fol. 503.



Gobius fluuiatiles Rond. ponendus fol. 612.



Cobites Rond. fortè, de quo vide fol. 616.



Rubellio, siue Rutilus fluuiatilis Gesn. pro quo aliam Iconem dedimus. fol. 621.



Balæna vulgi Rondel. ponenda fol. 688.



Finis Libri de Cetis.

INDEX

PISCIVM OMNIVM, ET CETORVM, aliarumq. rerum memorabilium, de quibus in hoc opere tractatur, copiosissimus.

Prior numerus paginam, alter literam marginalem indicat.

B

I N D E X.

C

Con-

D

INDEX.

Glauci-

INDEX.

Iudaicus

INDEX.

N

O

escam

Q

R

diuer-

INDEX.

Rrr Sca

Squa-

INDEX.

INDEX.

GRÆCA VETERA, ET NOVA.

INDEX.

Νάρ.

INDEX.

INDEX.

ITALICA, QVIBVS ET SEMIITALICA MISTA.

Ochia

INDEX.

GAL-

GALLICA.

INDEX.

Iinlan-

REGISTRVM.

✱✱, A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr.

Omnes sunt Terniores, præter ✱✱, quæ sunt Duetnio, & Rrr, quę sunt Quaternio.



BONONIÆ, M. DC. XXXXIV.

Typis Nicolai Tebaldini.

Superiorum Permissu.

Sumptibus Marci Antonij Berniæ.